

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ

ਜਿਲਦ ਪੰਜਵੀਂ

ਕਵੀ ਚੂੜਾਮਣੀ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ

ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਭਾਗ, ਪੰਜਾਬ

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ
ਜਿਲਦ ਪੰਜਵੀਂ

[ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗੰਥਾਵਲੀ—ਜਿਲਦ ੫]

ਕਵਿ ਚੂੜਾਮਣਿ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ

ਕ੍ਰਿਤ

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗੰਥ

[ਰਾਸ ਪਹਿਲੀ ਸਾਰੀ ਤੇ ਦੂਜੀ—ਅੱਧੀ]

ਮੰਗਲਾਂ ਦੀ ਭਾਵਾਰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨੀ ਟੀਕਾ

ਅਤੇ ਸ਼ੇਸ਼

ਪ੍ਰਯਾਵਾਂ ਤੇ ਉੱਧਾਰਾਂ ਸਮੇਤ ।

ਸੰਪਾਦਿਤ :

ਪਦਮਰੂਸ਼ਨ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਡਾਕਟਰ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ

ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਭਾਗ, ਪੰਜਾਬ

SRI GUR PARTAP SURAJ GRANTH VOL. V (In Panjabi)
Kavi Churamani Bhai Santokh Singh
Editor : Bhai Vir Singh

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ ਜਿਲਦ ਪੰਜਵੀਂ
ਕਾਵੀ ਚੁੜਾਮਣੀ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ
ਸੰਪਾਦਕ : ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ

© ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਭਾਗ, ਪੰਜਾਬ

ਸਾਲ : 2011

ਥਾਪੀਆਂ : 5000

ਕੀਮਤ : 233.00

1120. ਹ. ਪੁ. 1574

ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ : ਡਾਇਰੈਕਟਰ, ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਭਾਗ, ਪੰਜਾਬ

ਭਾਪਕ : ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਪਬਲੀਸ਼ਿੰਗ ਹਾਊਸ, ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ

ਰਾਹੀਂ : ਕੋਟਰੋਲਰ, ਭਾਸ਼ਾਈ ਡੇ ਸਟੇਸ਼ਨਰੀ ਵਿਭਾਗ, ਪੰਜਾਬ, ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ

ਸੂਚੀ ਪੱਤ੍ਰ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੁਰਜ ਗ੍ਰੰਥਾਵਲੀ ਜਿਲਦ ੫

ਪ੍ਰਸੰਗ	ਅੰਸ਼	ਪੰਨਾ	ਪ੍ਰਸੰਗ	ਅੰਸ਼	ਪੰਨਾ
ਰਾਸ ਪਹਿਲੀ—			ਭੈਰੋਂ ਪੁਰੋਂ ਖਡੂਰ ਵਾਪਸ ਆਏ ।	੨੪	੧੪੧੪
ਮੰਗਲਾ ਚਰਨ ਸਮੂਹ ।	੧	੧੨੬੧	ਸ੍ਰੀਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਸਿੱਕ ਤੇ ਗੁਰੂ		
ਗੁ:ਪ੍ਰ:ਸੂ:ਗ੍ਰੰਥਦਾ ਮੁੱਢਕਿਵੇਂ ਬੱਝਾ ?	੨	੧੩੧੨	ਅੰਗਦ ਜੀ ਦਾ ਮਿਲਾਪ ।	੨੫	੧੪੧੮
ਭਾਈ ਰਾਮ ਕੁਇਰ ਪ੍ਰਸੰਗ ।	੩	੧੩੧੫	ਸ਼ੀਰਾਂ ਉੱਪਲ ।	੨੬	੧੪੨੨
ਭਾਈ ਰਾਮ ਕੁਇਰ ਜੀ ਦੀ ਕਥਾ ।	੪	੧੩੧੮	ਸ੍ਰੀ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਨੂੰ ਗੁਰਤਾ ।	੨੭	੧੪੨੬
ਗੁ:ਪ੍ਰ:ਸੂ:ਗ੍ਰੰਥਦਾ ਮੁੱਢਕਿਵੇਂ ਬੱਝਾ ?	੫	੧੩੨੩	ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੋਤੀ ਜੋਤ ।	੨੮	੧੪੩੦
ਬਾਬਾ ਸ੍ਰੀ ਚੰਦ, ਲਖਮੀ ਦਾਸ, ਵੇਈ			ਗੁਰੂ ਅਮਰ ਦਾਸ ਕਥਾ ਅਰੰਭ ।	੨੯	੧੪੩੫
ਵੈਸ਼ ਤੇ ਓਦਾਸੀਆਂ ਦਾ ਹਾਲਾ	੬	੧੩੨੮	ਗੁਰ ਅਮਰ ਦਾਸ ਨਿਤ ਬਿਵਹਾਰ।	੩੦	੧੪੩੮
ਗੁਰ ਪਰਨਾਲੀ ਪਾ:੧ ਤੋਂ ੫ ਤਕ।	੭	੧੩੩੨	ਸਾਵਣ ਮੱਲ ਨੂੰ ਹਰੀਪੁਰ ਭੇਜਿਆ।		
ਗੁਰ ਪਰਨਾਲੀ ਪਾ:੬ ਤੋਂ ੧੦ ਤਕ।	੮	੧੩੩੬	ਰਾਜ ਪੁੱਤ੍ਰ ਜਿਵਾਯਾ ।	੩੧	੧੪੪੨
ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਕਥਾ ਅਰੰਭ । ਖਡੂਰ			ਰਾਜਾ ਸਿੱਖ ਹੋਇਆ, ਲੋਕੜੀ		
ਵਿਚ ਛਪਣਾ ਤੇ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਣਾ	੯	੧੩੪੦	ਭੇਜੀਆਂ। ਸਾਵਣ ਮੱਲ ਦਾ ਮਾਨ।	੩੨	੧੪੪੮
ਨਿੱਤ ਕ੍ਰਿਯਾ, ਸਿੱਧਾਂ ਮੇਲ, ਹੁਮਾਯੀ।	੧੦	੧੩੪੫	ਰਾਜਾ ਵਾਪਸ ਹਰੀਪੁਰ ਗਿਆ ।		
ਭਾਈ ਜੀਵਾ, ਗੁੱਜਰ ਲੁਹਾਰ, ਪਿੰਡ			ਸੱਚਨ ਸੱਚ ਨਿਸਤਾਰਾ ।	੩੩	੧੪੫੩
ਨਾਈ ਤੇ ਪਾਰੋ ਜੁਲਕਾਂ ਪ੍ਰਸੰਗ।	੧੧	੧੩੫੨	ਦਾਤੂ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀਏ ਲੱਤਮਾਰੀ।	੩੪	੧੪੫੬
ਮੱਲੂ ਸ਼ਾਹੀ, ਕਿਦਾਰੀ, ਦੀਪਾ,			ਗੁਰੂ ਜੀ ਲੋਪ । ਸੰਗਤ ਦੀ ਢੂੰਝ ।	੩੫	੧੪੬੩
ਨਰੈਣ ਦਾਸ ਤੇ ਬੁਲਾ ਸਿੱਖ ।	੧੨	੧੩੫੮	ਸਿੰਨ੍ਹ ਸਾਹਿਬ ਗੁਰੂ ਜੀ ਪ੍ਰਗਟੇ ।	੩੬	੧੪੬੭
ਹਰੀ ਕੇ ਦਾ ਚੋਧਰੀ, ਖਡੂਰ ਦਾ			ਪਾਰੋ ਜੁਲਕਾਂ। ਲਾਲੂ ਨੂੰ ਬਖਸ਼ੀਆਂ।	੩੭	੧੪੭੨
ਮਦਪਾਨੀ ਚੋਧਰੀ, ਸਿੱਖ ਚੋਰ।	੧੩	੧੩੬੨	ਖਾਨੂ ਫੁਰਾ ਆਇ ਬਹੱਤ੍ਰ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ		
ਸ੍ਰੀਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਮੁੱਢਲੀ ਕਥਾ।	੧੪	੧੩੬੭	ਪ੍ਰਸੰਗ। ਸ਼ੇਖਾਂ ਦੇ ਘਰ ਉੱਜੜੇ ।	੩੮	੧੪੭੬
ਸ੍ਰੀ ਅਮਰਦਾਸ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਮੇਲ।	੧੫	੧੩੭੨	ਲਾਲੂ, ਦੁਰਗਾ, ਜੀਵੰਦਾ, ਜੱਗਾ,		
ਸ੍ਰੀ ਅਮਰਦਾਸ ਸੇਵਾ ਪ੍ਰਸੰਗ ।	੧੬	੧੩੭੭	ਖਾਨੂ, ਮਾਈਆ, ਗੋਵਿੰਦ ।	੩੯	੧੪੮੦
ਸੇਵਾਤੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋ ਕਰ ਦੀ ਬਖਸ਼ੀਸ਼।	੧੭	੧੩੮੪	ਜੇਧ ਆਇ ਤੇ ਭੱਲੇ ਵਾਸੀ ਸਿੱਖ ।	੪੦	੧੪੮੫
ਸ੍ਰੀ ਅਮਰਦਾਸ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਗਏ ।	੧੮	੧੩੮੯	ਸ੍ਰੀ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਮੁੱਢਲੀ		
ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਵਸਾਇਆ ।	੧੯	੧੩੯੩	ਕਥਾ । ਬੀਰਬਲ ਆਇਆ ।	੪੧	੧੪੯੧
ਵਰੁਣ । ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਜੀ ਦੇ ਗੁਣ।	੨੦	੧੩੯੭	ਇੱਕ ਮਾਈ ਦਾ ਪੁੱਤ੍ਰ ਜਿਵਾਯਾ ।		
ਖਡੂਰ ਦੇ ਤਪੇ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ ।	੨੧	੧੪੦੨	ਤੋਈਆ ਤਾਪ ਕੰਦ ਕੀਤਾ ।	੪੨	੧੪੯੮
ਖਡੂਰ ਦੇ ਤਪੇ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ—ਜਾਰੀ ।	੨੨	੧੪੦੬	ਮੇਲੇ ਦੀ ਗੀਤਿ ਟੋਰੀ । ਖੱਤ੍ਰੀਆਂ		
ਖਡੂਰ ਦੇ ਤਪੇ ਦੀ ਮੋਤ ।	੨੩	੧੪੦੯	ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਪੁਕਾਰ ਕੀਤੀ ।	੪੩	੧੫੦੧
			ਅਦਾਲਤ ਵਿਚ ਬਿਜੇ । ਸ਼ਰਧਾ ਦੇ		

ਪ੍ਰਸੰਗ	ਅੰਸੂ	ਪੰਨਾ	ਪ੍ਰਸੰਗ	ਅੰਸੂ	ਪੰਨਾ
ਬਸਤ੍ਰ ਤੇ ਕੁਰੁਤਾ ਅੰਬ ਭੋਟਾ।	੪੪	੧੫੦੫	ਰਾਸ ਦੂਸਰੀ—		
ਤੀਰਥ ਰਟਨ। ਪਹੋਆ।	੪੫	੧੫੧੨			
ਤੀਰਥਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ। ਕੁਰਛੇਤ੍ਰ।	੪੬	੧੫੧੭	ਮੰਗਲ। ਗੁਰੂ ਰਾਮ ਦਾਸ ਗੁਰਤਾ।	੧	੧੬੩੦
ਮੇਦਨੀ (ਪ੍ਰਿਥਵੀ)ਦੀ ਆਦਿ ਕਥਾ।			ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਸਤੋਤ੍ਰ। ਸਿੱਧਚਰਚਾ।	੨	੧੬੪੭
ਮਧੁ ਕੈਟਭ ਯੁੱਧ।	੪੭	੧੫੨੨	ਤਪਾ ਸਿਖ ਹੋਯਾ। ਸੇਵਾ ਉਪਦੇਸ਼।	੩	੧੬੫੨
ਜਮਨਾਂ ਦੀ ਆਦਿ ਕਥਾ।	੪੮	੧੫੨੮	ਜੈਮਲ ਫਤਾ ਤੇ ਅਕਬਰ ਅਣਬਣਾ।	੪	੧੬੫੯
ਮਾਰਤੰਡ। ਤੁਰਕ ਜਗਤੀ।			ਅਕਬਰ ਦੀ ਚਤੋੜ ਤੇ ਚੜ੍ਹਾਈ।	੫	੧੬੬੩
ਕੰਨਖਲਾਗੋਂਦਵਾਲ ਨੂੰ ਮੁੜਨਾ।	੪੯	੧੫੩੨	ਅਕਬਰ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਕੀ ਸੇ ਮਿਲੀ।	੬	੧੬੬੭
ਪਦਮ ਪਛਾਣਨ ਵਾਲੇ ਇਜ ਨੂੰ			‘ਕੜ ਟੁਟੇ ਗੜ ਛੁਟੇ’ ਵਾਲਾਵਾਕਾ।	੭	੧੬੭੧
ਬਖਸ਼ੀਸ਼ਗੋਂਦਵਾਲ ਪੁਜਣਾ।	੫੦	੧੫੩੭	ਚਤੋੜ ਗੜ ਫਤਹ।	੮	੧੬੭੪
ਬਾਵਲੀ ਰਚਣੀ। ਸ੍ਰੀ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ			ਗੁਰੂ ਕਥਾ ਅਕਬਰ ਸੁਣੀ।	੯	੧੬੭੭
ਦੇ ਲਹਿਰ ਦੇ ਸੰਬੰਧੀ ਮਿਲੇ।	੫੧	੧੫੪੧	ਅਕਬਰ ਨੇ ਪਿੰਡ ਗੁਰੂ ਭੇਟ ਕੀਤੀ।	੧੦	੧੬੮੦
ਮਾਈਦਾਸ ਵੇਸ਼ਨੇ।	੫੨	੧੫੪੭	ਸੁਧਾਸਰ ਪ੍ਰਗਟੋਣ ਹਿਤ ਸੋਚਣਾ।	੧੧	੧੬੮੪
ਮਾਈਦਾਸ ਵੇਸ਼ਨੇ। ਮਾਣਿਕ ਚੰਦ।	੫੩	੧੫੫੦	ਗੁਰੂ ਚੱਕ, ਸੰਤੋਖ ਸਰ ਕਾਰ।	੧੨	੧੬੮੮
ਅਕਬਰ ਦੀ ਗੁਰ ਦਰਬਨ ਹਿਤ			ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸਰੋਵਰ ਦੀ ਕਾਰ।	੧੩	੧੬੯੧
ਲਾਲਸਾਰੀਗੋਸ਼ਾਹ ਬੱਸੀ ਖੜੀ।	੫੪	੧੫੫੫	ਨਿੱਤੋ ਕ੍ਰਿਯਾ, ਹਿੰਦਾਲ, ਭਾਈ		੧੬੯੫
ਕਾਬਲ ਵਾਲੀ ਪਤਿਬੂਤ ਮਾਈ।	੫੫	੧੫੫੯	ਗੁਰਦਾਸ। ਸਿਰੀ ਚੰਦ ਮੇਲ।	੧੪	
ਰਾਮਾਂ ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਦਾਸ ਸੇਵਾ।	੫੬	੧੫੬੪	ਭਾ: ਸਿਹਾਰੀ ਲਾਹੋਰੋਂ ਆਏ।	੧੫	੧੭੦੧
ਰਾਮੇ ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਪ੍ਰੀਖਣਾ।	੫੭	੧੫੬੭	ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਲਾਹੋਰ ਗਏ।	੧੬	੧੭੦੬
ਬਾਵਲੀਮਹਾਤਮ ਸੰਤਸਧਾਰਨਜੋਗੀ।	੫੮	੧੫੭੧	ਤੀਰਥਾ, ਬਿਸ਼ਨ ਦਾਸ ਆਦਿ ਸਿਖ।	੧੭	੧੭੦੯
ਅਨੰਦ ਜੀ ਤੇ ਸੰਸਰਾਮ ਜਨਮ।	੫੯	੧੫੭੬	ਮਹਾਂ ਨੰਦ ਬਿਧੀ ਚੰਦ ਆਦਿ ਸਿਖ।	੧੮	੧੭੧੩
ਚੌਖੀ ਤਪਾ। ਮਥੇ ਮੁਰਾਰੀ।	੬੦	੧੫੮੦	ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਜੀ ਦੇ ਬਿਨੇ ਪੱਤਰ।	੧੯	੧੭੧੭
ਖੇਡਾ ਸੋਇਰੀ। ਗੋਂਦੇ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰਾਂ ਨੂੰ ਵੰਡਾ।	੬੧	੧੫੮੭	ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਜੀ ਲਾਹੋਰੋਂ ਸੱਦੇ।	੨੦	੧੭੨੨
ਬੇਨੀ ਪੰਡਤ ਨਿਸਤਾਰਾ। ਵਿਰਜਾ,			ਪ੍ਰਿਥੀਏ ਪਾਸੋਂ ਚਿੱਠੀਆਂ ਮਿਲੀਆਂ।	੨੧	੧੭੨੫
ਕਟਾਰਾ ਪ੍ਰਤਿ ਆਗਯਾ।	੬੨	੧੫੯੩	ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਨੂੰ ਗੁਰਤਾ।	੨੨	੧੭੩੦
ਬਾਲਿਕ ਜਿਵਾਯਾ। ਯਮ ਗੋਂਦ			ਪ੍ਰਿਥੀਏ ਦਾ ਪਿਤਾ ਨਾਲ ਬਗੜਾ।	੨੩	੧੭੩੬
ਵਾਲੋਂ ਰੋਕਿਆ। ਅਕਬਰ ਆਯਾ।	੬੩	੧੬੦੦	ਗੁਰ ਰਾਮਦਾਸ ਜੋਤੀ ਜੋਤ ਸਮਾਏ।	੨੪	੧੭੪੦
ਸੋਨੇ ਦੀ ਇੱਟ। ਲੰਗੜੇ ਨੂੰ ਲੱਤ।	੬੪	੧੬੦੫	ਪੱਗਬਨ੍ਹਾਈ ਪ੍ਰਿਥੀਆ-ਸੁਲ੍ਹੀਮਿਕ੍ਰਾ	੨੫	੧੭੪੪
ਭੋਜਨ। ਨਿਤ ਕ੍ਰਿਯਾ। ਬੀਬੀ			ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਆਏ।		
ਭਾਨੀ ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਜੀ ਨੂੰ ਵਰਾ	੬੫	੧੬੧੦	ਭਾ: ਗੁਰਦਾਸ ਆਗਰਿਓਂ।	੨੬	੧੭੪੯
ਭਾ: ਪਾਰੋ ਪੁਲੋਕ ਰਾਮਨਾਲਖ ਟਕਾ	੬੬	੧੬੧੪	ਭਾ: ਗੁਰਦਾਸ ਤੇ ਫੋਲਿਆਂਦੀਰੋਟੀ।	੨੭	੧੭੫੩
ਸ੍ਰੀ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਨੂੰ ਆਯੂ ਤੇ ਗੁਰਤਾ।	੬੭	੧੬੧੯	ਭਾ: ਗੁਰਦਾਸ ਦਾ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਰਨਾ।	੨੮	੧੭੫੭
ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਜੋਤੀ ਜੋਤ।	੬੮	੧੬੨੪			

ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

ਅਥ 'ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ' ਗ੍ਰੰਥ*

ਪ੍ਰਿਥਮ ਰਾਸਿ ਲਿਖਯਤੇ।

{ ਅਥ=ਹੁਣ। ਦੇਖੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪੁਰਬਾਰਧ, ਅਧਯਾਯ ਪਹਿਲੇ }
ਦਾ ਆਦਿ। ਲਿਖਯਤੇ=ਲਿਖਦੇ ਹਾਂ।

ਅਰਥ=ਹੁਣ (ਅਰਥਾਤ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਤੋਂ ਉਪ੍ਰਾਂਤ) ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ
(ਨਾਮੇ) ਗ੍ਰੰਥ ਲਿਖਦੇ ਹਾਂ (ਤੇ ਉਸ ਦੀ) ਪਹਿਲੀ ਰਾਸਿ (ਤੋਂ ਆਰੰਭ ਕਰਦੇ ਹਾਂ)।

ੴ ਅੰਸੁ [ਮੰਗਲਾ ਚਰਣ]

੧. ਆਪਣੇ ਇਸ਼੍ਰ ਦੇਵ-ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦਾ-ਮੰਗਲ।

ਦੇਹਰਾ ॥ ਤੀਨੋਕਾਲ ਸੁ ਅਚਲ ਰਹਿ ਅਲੰਬ ਸਕਲ ਜਗਜਾਲਿ।

ਜਾਲ ਕਾਲ ਲਖਿ ਮੁਰਤਿ ਜਿਸਿ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖ ਅਕਾਲ ॥ ੧ ॥

[ਤੀਨੋਕਾਲ=ਬੀਤ ਚੁਕਾ, ਬੀਤ ਰਿਹਾ ਤੇ ਆਉਣ ਵਾਲਾ। ਭੂਤ ਭਵਿੱਖਯਤ,
ਵਰਤਮਾਨ ਤਿੰਨੇ ਸਮੇਂ, ਭਾਵ ਸਦਾ, ਹਮੇਸ਼ਾਂ।
ਅਚਲ=ਅ+ਚਲ=ਜੋ ਨਾ ਚਲੇ, ਜੋ ਸਦਾ ਇਕ ਰਸ ਰਹੇ, (ਦੇਖੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ
ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪੂਰ: ਅਧਯਾ: ੧. ਅੰਕ ੩, 'ਨਿਤਨਯੋ' ਪਦ,
ਉਸ ਦਾ ਭਾਵ ਤੇ 'ਤੀਨੋਕਾਲ ਸੁ ਅਚਲ ਰਹਿ' ਦਾ ਭਾਵ ਇਕੋ ਹੈ।
ਅਲੰਬ=ਆਸ਼ੂ, ਟੇਕ, [ਸੰਸ: ਅਲੰਬ]‡।

*ਲਗ ਪਗ ਸਾਰੇ ਲਿਖਤੀ ਨੁਸਖਿਆਂ ਵਿਚ ਇਹੋ ਪਾਠ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। 'ਗ੍ਰੰਥ'।
ਵਿਸ਼ੇਸ਼-ਕਵੀ ਜੀ ਦੇ ਸ੍ਰੀ ਲੇਖਣੀ ਲਿਖਤ ਪੱਤ੍ਰਿਆਂ ਤੋਂ ਵੀ ਇਸ ਪਦ ਦੇ ਇਹੋ ਪਦਜੋੜ
ਸਹੀ ਹੋਏ ਹਨ। ਇਸ ਗ੍ਰੰਥ ਦਾ ਇਹ ਨਾਮ ਤੇ ਇਸ ਦੇ ਭਾਗਾਂ ਦਾ ਰਾਸਾਂ, ਰੁਤਾਂ ਤੇ ਮੇਠ
ਆਪ ਨੇ ਕਿਉਂ ਨਾਮ ਦਿੱਤਾ, ਇਸ ਦਾ ਕਾਰਣ ਕਵੀ ਜੀ ਆਪ ਅੱਗੇ ਜਾਕੇ ਰੁਤ ੧ ਅੰਸੁ ੧
ਦੇ ਅੰਕ ੧੫ ਤੋਂ ੧੮ ਵਿਚ ਦੱਸ ਰਹੇ ਹਨ। †[ਸੰਸ:, ਅੰਸੁ=ਕਿਰਣ]। ਗ੍ਰੰਥ ਦਾ

ਨਾਮ ਸੂਰਜ ਹੈ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਅਧਿਆਈ ਦਾ ਨਾਮ ਅੰਸੁ ਰੱਖਿਆ ਹੈ।

‡ਸੰਸਿ ਤੋਂ ਕੋਈ ਸ਼ੈ ਟੁਰੇ, ਜੋ ਕਿਸੇ ਸ਼ੈ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਜਾ ਪ੍ਰਗਟਾਈ ਦਾ ਮੂਲ ਹੋਵੇ।

ਜਗਜਾਲਿ—ਜਗਤ ਰੂਪੀ ਫਾਹੀ । ਜਾਲ ਢੇਲਾ ਕੇ ਤਾਣੀਂਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਜਗਜਾਲ ਦੀ ਮੁਰਾਦ ਹੈ—ਜਗਤ ਦਾ ਢੇਲਾਉ ਜਾ ਪਸਾਰਾ । (ਅ) ਉਹ ਭੁਲੇਖਾ ਜੋ ਪ੍ਰਾਣੀਆਂ ਨੂੰ ਮੋਹ ਵਿਚ ਫ਼ਸਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਮਾਯਾ । (ੲ) ਟਿਕਾਵ, ਠਹਿਰਾਵ ।

ਜਾਲਕਾਲ=ਕਾਲ ਦੀ ਫਾਹੀ । ਕਿਉਂਕਿ ਜਾਲ ਵਿਚ ਪੰਛੀ ਫਾਹੀ ਦੇ ਹਨ । (ਅ) ਕਾਲ ਦਾ ਜਾਲ, ਕਾਲ ਦਾ ਪਸਾਰਾ । ਇਹ ਜਗਤ ਕਾਲ ਦਾ ਪਸਾਰਾ ਹੈ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਜਾਲਕਾਲ । (ੲ) ਕਲਿਜੁਗ ਦੀ ਫਾਹੀ । ਕਾਲ ਦਾ ਅਰਥ ਕਾਲ ਬੀ ਹੈ, ਕਲਜੁਗ ਬੀ ਕਾਲਾ ਹੈ ।

ਲਖਿ=ਜਾਣ ਲਿਆਂ ।

ਮੁਚਤਿ=ਛੁਟਦੇ ਹਨ । [ਸੰਸ:, ਮੁਚ=ਛੁਟਣੀ, ਮੁਚ ਤੋਂ ਮੁਚਤਿ] ।

ਅਰਥ—ਜੋ ਸਦਾ ਇਕਰਸ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, (ਪਰ ਸਦਾ ਇਕ ਰਸ ਨਾ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ) ਜਗਤ ਦੇ ਪਸਾਰੇ ਦਾ ਆਸਰਾ ਹੈ, (ਫਿਰ) ਜਿਸਨੂੰ ਜਾਣ ਲਿਆਂ ਕਾਲ ਦੀ ਫਾਹੀ ਛੁਟ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, (ਉਸਦਾ ਨਾਮ ਹੈ) 'ਕਰਤਾ ਪੁਰਖ ਅਕਾਲ' ।

ਭਾਵ—ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿਚ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਜੀ ਨੂੰ 'ਕਰਤਾ ਪੁਰਖ' ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਅਰ ਦਸਮ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਉਸਨੂੰ 'ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ' ਆਖਿਆ ਹੈ 'ਜੋ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖ ਅਕਾਲ' ਦੋਹਾਂ ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਹੈ । ਅਰਥਾਤ ਕਿ ਉਹ ਜੋ ਆਪ ਕਾਲ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੈ, ਤੇ ਸਾਰੇ ਜਗਤ ਦਾ ਕਰਤਾ ਹੈ, ਫਿਰ ਸਾਰੇ ਪਸਾਰੇ ਦਾ ਆਸਰਾ ਹੋਕੇ ਉਸ ਵਿਚ—ਪੁਰਖ—ਵਿਆਪਕ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਉਹ ਕਵੀ ਜੀ ਦੇ ਵਾਕ ਵਿਚ ਅੰਤਿ ਵਰਤਿਤ ਹੈ:—ਉਹ ਤਿੰਨੋਂ ਕਾਲਾਂ ਵਿਚ ਇਕ ਰਸ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਭਾਵ ਕਾਲ ਉਸ ਉੱਤੇ ਹਾਵੀ ਨਹੀਂ ਹੈ । ਪਰ ਸਾਰੇ ਦਿੱਸਦੇ ਪਸਾਰੇ ਦਾ ਆਸਰਾ ਉਹੋ ਅਕਾਲ ਹੈ । ਜਗਤ ਕਿਸੇ ਪਲੰਘ ਵਾਙੂ ਕਿਸੇ ਵੱਖਰੀ ਓਟ ਤੇ ਨਹੀਂ ਟਿਕ ਰਿਹਾ, ਸਗੋਂ ਉਹੋ ਮੂਲ ਤੇ ਉਹੋ ਆਸਰਾ ਹੈ, ਅਲੰਬ ਉਹ ਆਸਰਾ ਹੈ ਕਿ 'ਜਿਸਤੋਂ ਕੋਈ ਸੋ ਟੁਰੇ' ਫਿਰ ਉਸੇ ਦੇ ਆਸ਼੍ਰਿਤ ਉਹ ਰਹੇ । ਫਿਰ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਕ ਪਾਸੇ ਤਾਂ ਜਗਤ ਉਸ ਦੇ ਆਸਰੇ ਹੈ, ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਜਗਤ ਕਾਲ ਦਾ ਪਸਾਰਾ ਹੈ, ਸੋ ਉਸ ਜਗਤ ਦੀ ਮੋਹ ਮਾਯਾ, ਅਥਵਾ ਕਾਲ ਦਾ ਪਸਾਰਾ ਜਾ ਕਾਲ ਦੀ ਫਾਹੀ ਦੂਰ ਬੀ ਉਸੇ ਦੇ ਜਾਣਨ ਤੋਂ ਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ।

ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਮਾਨੋਂ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖ ਅਕਾਲ ਦੀ ਟੀਕਾ ਕੀਤੀ ਹੈ । ਯਥਾ—

ਅਕਾਲ=ਤੀਨੋਂ ਕਾਲ ਸੁ ਅਚਲ ਰਹਿ ।

ਕਰਤਾ ਪੁਰਖ—ਅਲੰਬ ਸਕਲ ਜਗਜਾਲਿ । ਅਰਥਾਤ—ਉਹ ਅਕਾਲ ਸਾਰੇ ਜਗਤ ਦਾ ਅਲੰਬ ਹੈ (ਭਾਵ ਅਰੰਭ ਕਰਤਾ ਤੇ ਆਸਰਾ ਹੈ) ਅਰ ਸਾਰੇ ਜਗਤ ਵਿਖੇ ਜਾਲ=ਢੇਲ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਭਾਵ ਵਜਾਪ ਰਹਿਆ ਹੈ, ਯਥਾ:—ਹੁਇ ਫੋਲਿਓ ਅਨੁਰਾਗੁ । [ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ]

ਇਹ ਕਹਿਕੇ ਅਪਣੇ ਮਨ ਦੀ ਅਕਹਿ ਸੰਭਾਵਨਾ 'ਜਾਲ ਕਾਲ ਲਖਿ ਮੁਚਤਿ ਜਿਸਿ' ਵਿਚ ਦਰਸਾਈ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸਦੇ ਗਿਆਨ ਨਾਲ ਸੰਸਾਰ ਤੇ ਕਾਲ ਦੀ ਫਾਹੀ ਤੋਂ

ਮੁਕਤ ਹੋਈਦਾ ਹੈ ਉਸ ਦਾ ਖਿਆਲ ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰੇ । ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾਂ ਅਯਲੇ ਦੋਹੇ ਵਿਚ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਛੋਨੀ, ਸੂਰਜ, ਅਗਨਿ, ਜਮ, ਬਾਸੁ ਤ੍ਰਾਸ ਜਿਸਿ ਪਾਇ ।
ਨਿਜਸੁਭਾਵ ਮਹਿਬਿਤਿ ਰਹਤਿ, ਅਸ ਬ੍ਰਹਮ ਰਿਦ ਬਿਦਤਾਇ॥੨॥

{ ਛੋਨੀ—ਪ੍ਰਿਥਵੀ, [ਸੰਸ: ਕੀਟੀ] ।
ਅਸ—ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ, ਐਸਾ [ਸੰਸ: ਏਸ] । }

ਅਰਥ—ਜਿਸ (ਬ੍ਰਹਮ) ਦਾ ਭੇ ਪਾ ਕੇ ਜ਼ਮੀਨ, ਸੂਰਜ, ਅੱਗ, ਜਮ ਤੇ ਪੋਣ ਅਪਨੇ (ਅਪਨੇ) ਸੁਭਾਵ ਵਿਚ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਐਸਾ ਬ੍ਰਹਮ (ਮੇਰੇ) ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਵੇ ।

ਭਾਵ—ਪਹਿਲੇ ਦੋਹੇ ਵਿੱਚ ਕਹੇ ਗਏ ਅਥਵਾ ਲੱਛਣਾਂ ਵਾਲਾ ਬ੍ਰਹਮ ਤੇ ਇਸ ਦੋਹੇ ਵਿਚ ਕਹੇ ਗਏ ਵਾਲਾ ਬ੍ਰਹਮ, ਐਸੀ ਮੇਹਰ ਹੋਵੇ ਕਿ ਮੇਰੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪਾਏ । ਕਿਉਂ ਜੀ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾਂ ਇਸ ਗਲ ਲਈ ਹੈ ਕਿ ਉਸਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪਾਉਣ ਨਾਲ ਮੇਰਾ ਕਾਲ ਜਾਲ ਛੁਟ ਜਾਏਗਾ । ਦੂਸਰੇ ਇਸ ਦੋਹੇ ਵਿਚ ਇਸ਼ਾਰਾ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰੀ ਨਿਜ ਸਰੂਪ ਵਿਚ ਇਸਬਿਤੀ ਹੋ ਜਾਏਗੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅੱਗ ਸੂਰਜ ਅਤੇ ਜਿਸਦੇ ਤੇ ਕਰਕੇ ਨਿਜ ਸੁਭਾਵ ਵਿਚ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਹਨ ਜੇ ਉਹ ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪਾਏ ਤਾਂ ਸੁਤੇ ਹੀ ਨਿਜ ਸੁਭਾਵ ਵਿਚ ਮੈਂ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਹੋਵਾਂਗਾ ।

ਅੱਗ, ਸੂਰਜ, ਧਰਤੀ ਅਤੇ ਭੇ ਵਿਚ ਟੁਰਦੇ ਹਨ, ਬ੍ਰਹਮ ਦੀ ਇਹ ਕਥਾ ਆਪ ਨੇ ਆਸਾ ਦੀ ਵਾਰ ਵਿਚ ਕਹੀ ‘ਭੇ ਵਿਚਿ ਸੂਰਜ ਭੇ ਵਿਚਿ ਚੰਦੁ’ ਵਾਲੀ ਪਉੜੀ ਦੇ ਆਸ਼ਾ ਤੇ ਕਥਨ ਕੀਤੀ ਜਾਪਦੀ ਹੈ* ।

ਚੌਥਾ ॥ ਮਰਮਾਂ ਨ ਜਾਨੈ ਜਾਇ ਜਿਸਿ ਭਰਮ ਮਿਟੇ ਮਿਲਿ ਜਾਇ ।
ਕਰਮ ਧਰਮ ਅਰੁ ਭਗਤਿ ਫਲ ਅਸ ਅਭੇਦ ਕੋ ਪਾਇ॥੩॥

{ ਮਰਮ—ਛਿਪੇ ਹੋਏ ਅਰਥ, ਭੇਦ ਜਾ ਭੇਤ, ਭੇਤ ਦੀ ਗੱਲ ।
(ਅ) ਤੌੜ੍ਹ ਸਰੂਪ, ਸੱਭ । [ਸੰਸ: ਮਰਮ-ਮ]
ਭਰਮ—ਹੋਰ ਸ਼ੇ ਵਿਚ ਹੋਰ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਤੀ । }

*ਇਹ ਖਿਆਲ ਯਜੁਰਵੇਦ ਦੀ ਕਠੋਪਨਿਸ਼ਥ ਦੂਜਾ ਅਧਿਆਇ ਛੇਵੀਂ ਵਲੀ ਦੇ ਤੀਜੇ ਮੰਤ੍ਰ ਵਿਚ ਭੀ ਹੈ । ਯਥਾ—ਭਯਾਦਸ੍ਯਾਗਿਸੁਪਤਿ ਭਯਾਧੁਪਤਿ ਸੂਰਜ: । ਭਯਾਦਿੰਦ੍ਰਸ੍ਯੁ ਵਾਯੁਸ੍ਯੁ ਮ੍ਰਿਤਯੁਰ੍ਧਾਵਤਿ ਪੰਚਮ: । ਇਹ ਮੰਤ੍ਰ ਬੌੱਧੇ ਪਾਠ ਦੇ ਚਰਕ ਨਾਲ ਹੋਰ ਥਾਂ ਭੀ ਆਇਆ ਹੈ । ਮਰਮ ਅਸਲ ਵਿਚ ਸਰੀਰ ਦੇ ਗੁੱਥੇ ਥਾਉਂ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਜਿਥੇ ਚੰਦ ਅਥਵਾ ਭੇ ਆਵਸੀ ਮਰ ਜਾਏ ।

ਕਰਮ ਧਰਮ=ਧਰਮ ਸੁਰੂਪੀ ਕਰਮ, ਜੋ ਕਿਸੇ ਕਾਮਨਾ ਲਈ ਨਹੀਂ ਪਰ
ਨਿਰੋ ਧਰਮ ਲਈ ਕੀਤੇ ਜਾਣ, ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਕਰਮ ।
ਅਭੇਦ=ਅਭੇਦਤਾ । ਭੇਦ ਰਹਿਤ ਮੇਲ । ਆਤਮ ਮੇਲ । (ਅ) ਜਿਸ ਦਾ ਭੇਦ
ਨਾ ਪਾ ਸਕੀਏ । ਅਸ=ਐਸੇ ।

ਅਰਥ—ਜਿਸ (ਬ੍ਰਹਮ) ਦਾ ਭੇਤ (ਮਨ ਦੇ ਗਿਆਨ ਨਾਲ) ਜਾਣਿਆਂ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ,
(ਪਰੰਤੂ ਜਿਸਦੇ) ਮਿਲਣ ਨਾਲ ਭਰਮ ਮਿਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਕਰਮ ਧਰਮ (ਨਿਸ਼ਕਾਮ
ਸ਼ੁਭ ਕਰਮ*) ਅਰ ਭਗਤੀ (ਉਪਾਸਨਾ ਦਾ ਇਹ) ਫਲ ਹੈ ਕਿ ਐਸਾ ਅਭੇਦ
(ਆਤਮ ਮੇਲ=ਯਥਾਰਥ ਗਿਆਨ) ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇ ।

ਭਾਵ—‘ਮਰਮ ਨ ਜਾਨੈ ਜਾਇ ਜਿਸ’ ਦਾ ਭਾਵ ਹੈ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਤੋਤ ਸੁਰੂਪ
ਉਸਦੀ ਅਸਲੀਅਤ ਦਾ ਭੇਤ ਸਾਰੇ ਗਿਆਨ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਜੋਸੇ ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਰੁਤ
੫, ਅੰਸੂ ੪੧, ਅੰਕ ੩੭ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਹੈ:— ਏਸੇ ਮਨ ਕੇ ਬਿਸੈ ਨ ਆਤਮ ।
ਜਾਨਿ ਸਕੈ ਨਹਿ, ਅਹੈ ਅਨਾਤਮ । ਅਰਥਾਤ ਆਤਮਾ ਮਨ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਨਹੀਂ ਹੈ,
ਮਨ ਉਸਨੂੰ ਜਾਣ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ ।

ਫਿਰ ਭਰਮ ਕਿਵੇਂ ਮਿਟੇ ? ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ:—(ਪਰੰਤ ਮਨ ਤੋਂ ਅਵਿਸ਼ੇ ਬ੍ਰਹਮ) ਮਿਲ
ਜਾਏ ਤਾਂ ਭਰਮ ਮਿਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਭਰਮ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਹੋਰ ਚੀਜ਼ਾਂ ਵਿਚ ਹੋਰ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਤੀ ।
ਅਸਲ ਵਸਤੂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਹੈ, ਉਸਦੇ ਅਗਿਆਨ ਤੋਂ ਭਰਮ ਪਿਆ ਹੈ ਤੇ ਉਸਦੇ ਮਿਲਾਪ
ਤੋਂ ਭਰਮ ਨੇ ਦੂਰ ਹੋਣਾ ਹੈ ।

ਐਉਂ ਥੀ ਭਾਵ ਕੱਢਦੇ ਹਨ:—ਭਰਮ ਮਿਟੇ ਮਿਲ ਜਾਇ-ਭਾਵ ਹੈ, ਭਰਮ
ਮਿਟੇ ਤਾਂ ਉਹ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਇਸ ਪਰ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਹੈ ਕਿ ਅਨੇਕੇ ਨੂੰ
ਚਾਨਣੇ ਨੇ ਦੂਰ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਇਸ ਅਸੂਲ ਮੁਜਬ ਭਰਮ ਨੇ ਤਾਂ ਯਥਾਰਥ
ਗਿਆਨ ਨਾਲ ਮਿਟਣਾ ਹੈ, ਸੋ ਸਾਮਾਨ ਭਰਮ ਤਾਂ ਉਪਾਸਨਾ ਨਾਲ ਦੂਰ
ਹੋਣਾ ਹੈ ਪਰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਭਰਮ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇਖਕੇ ਮਿਟਣਾ ਹੈ, ਭਾਵ ਪ੍ਰਤੱਖ
ਗਿਆਨ ਨਾਲ ਦੂਰ ਹੋਣਾ ਹੈ । ਇਸ ਕਰਕੇ ਉਸਦੇ ਮਿਲਨ (ਸਾਖਸ਼ਾਤਕਾਰ)
ਤੋਂ ਭਰਮ ਦੂਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਅਰਥ ਕਵਿ ਅਭਿਪ੍ਰਾਯ ਦੇ ਨੇੜੇ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਭਾਨ ਹੋਤਿ ਜਗ ਜਾਸ ਤੇ ਰਜੁ ਭੁਜੈਗ ਸਮਾਨ ।

ਮਾਨ ਹਾਨਿ ਕਰਿ ਜਾਨਿ ਤਿਹ ਤਮ ਅਨਾਦਿ ਕਹੁ ਭਾਨੁ ॥ ੪ ॥

ਭਾਨਹੋਤਿ=ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਜਾਸਤੇ=ਜਿਸਤੋਂ, ਮੁਰਾਦ ਹੈ ਜਿਸ
ਬ੍ਰਹਮ ਤੋਂ । (ਅ) ਜਾ+ਸਤੇ=ਜਿਸ (ਬ੍ਰਹਮ) ਦੀ ਸੱਤ੍ਯਾ ਤੋਂ ।
ਰਜੁ=ਹੱਸੀ । ਭੁਜੈਗ=ਸੱਪ । ਮਾਨ=ਅਹੰਕਾਰ । (ਅ) ਮਨੋਤ ।
ਹਾਨਿ ਕਰਿ=ਦੂਰ ਕਰ । ਤਮ=ਅੰਧੇਰਾ ।

*ਵੇਖੋ ਰੁਤ ੫ ਅੰਸੂ ੪੨ ਅੰਕ ੨੮ ਤੋਂ ੩੭ ਤਕ, ਉਥੇ ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਆਪ ਵੇਰਵਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ।

ਅਨਾਦਿ* = ਅਨਾਦਿ ਰਹਿਤ। ਪੁਰਾਣਾਂ।
ਭਾਨੁ = ਸੂਰਜ। (ਅ) ਭੰਨ, ਦੂਰ ਕਰ।

ਅਰਥ—ਜਿਵੇਂ ਰੱਸੀ ਵਿਚ ਸੱਪ (ਪ੍ਰਤੀਤ ਦੋਂਦਾ ਹੈ, ਤਿਵੇਂ) ਜਿਸ (ਬ੍ਰਹਮ) ਤੋਂ ਜਗਤ ਪ੍ਰਤੀਤ ਦੇ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਉਸ (ਬ੍ਰਹਮ) ਨੂੰ ਜਾਣ, (ਜੋ) ਅਹੰਕਾਰੀ ਦੂਰ ਕਰਨ ਨਾਲ (ਜਾਣਿਆਂ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਜਿਸ ਦਾ ਜਾਣਨ = ਗਿਆਨ) ਅਨਾਦਿ ਅੰਧਕਾਰ (ਅੱਗਿਆਨ) ਦਾ (ਨਾਸ਼ ਕਰਨੇ ਵਾਲਾ) ਸੂਰਜ ਹੈ।

ਭਾਵ—‘ਭਾਨ ਹੋਤਿ ਜਗ ਜਾਸਤੇ’ ਦਾ ਜੋ ਭਾਵ ਹੈ ਉਹੋ ਗਲ ਪਹਿਲੇ ਦੋਹੇ ਵਿਚ ਕਹੀ ਹੈ ‘ਅਲੰਬ ਸਕਲ ਜਗ ਜਾਲ’। ਜਾਲ ਦਾ ਦੂਜਾ ਅਰਥ ਭੁਲੇਖਾ ਹੈ ਅਰ ਤੀਜੇ ਦੋਹੇ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਹੈ ‘ਭਰਮ ਮਿਟੈ ਮਿਲ ਜਾਇ’। ਹੁਣ ਇਸ ਦੋਹੇ ਵਿਚ ਭਰਮ ਦਾ ਸੂਰੂਪ ਕੀ ਹੈ, ਰਜੂ ਵਿਚ ਸਰਪ ਪ੍ਰਤੀਤੀ ਤੇ ਉਹ ਸਰਪ ਰੱਸ ਦੇ ਅੱਗਿਆਨ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋਇਆ ਤੇ ਰੱਸ ਦੇ ਗਿਆਨ ਕਰਕੇ ਨਿਵਿਰਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਵੇਂ ਹੀ ਜਿਸਦੇ ਨਾ ਜਾਣਨ ਕਰਕੇ ਜਗਤ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਉਸੇ ਦੇ ਜਾਣਨੇ ਕਰਕੇ ਜਗਤ ਨਿਵਿਰਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਇਸੇ ਲਈ ਅਗਲੇ ਦੋਹੇ ਵਿਚ ‘ਪੰਚ’ ਅੰਸੂ ਰੂਪ ਜਗਤ ਕਹਿਕੇ ਮੰਗਲ ਪੂਰਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਨਾਲੇ ਅੱਗਿਆਨ ਤੋਂ ਕਾਰਜ ‘ਸੁਕਾਲੇ ਸੱਤਜਵਦ ਭਾਤੀ ਪੁਬੋਧੇ ਅਸਤਵਦ ਫਵੇਤ’ ਇਸ ਸੰਕਰ ਜੀ ਦੇ ਵਚਨ ਤੋਂ ਸਿੱਧ ਹੈ ਕਿ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਅੱਗਿਆਨ ਤੱਤਕਾਰਜ ਸੱਤਜ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਗਿਆਨ ਤੋਂ ਪਿੱਛੋਂ ਅਸੱਤਜ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਸੋ ਰੱਸੀ ਵਿਚ ਸੱਪ ਨਹੀਂ ਹੈ ਇਹ ਰੱਸੀ ਦੇ ਗਿਆਨ ਤੋਂ ਸੱਪ ਨਿਵਿਰਤੀ ਹੈ, ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨ ਤੋਂ ਮਿਥਿਆ ਜਗਤ ਦੀ ਨਿਵਿਰਤੀ ਹੈ।

ਇਸ ਦੋਹੇ ਦੇ ਅਰਥ ਨੂੰ ਤ੍ਰੇ ਹੋਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਬੀ ਅਦਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ:—

(ੳ) ਜਿਸ (ਬ੍ਰਹਮ) ਨੂੰ (ਨਾ ਜਾਣਨੇ ਕਰਕੇ) ਜਗਤ (ਸੱਤਜ) ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ (ਰੱਸੀ ਦੇ ਨਾ ਜਾਣਨ ਕਰਕੇ) ਰੱਸੀ ਵਿਚ ਸੱਪ (ਸੱਤ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ)।

*ਵੇਦਾਂਤ ਮਤ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਛ ਅਨਾਦੀ ਗਿਣੇ ਹਨ— ੧. ਈਸ਼ਵਰ, ੨. ਜੀਵ, ੩. ਅੱਗਿਆਨ, ੪. ਚੇਤਨ ਤੇ ਅੱਗਿਆਨ ਦਾ ਸੰਬੰਧ, ੫. ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਭੇਦ, ੬. ਬ੍ਰਹਮ। ਪਹਿਲੇ ਪੰਜ ਖਾਂਤਿ ਅਨਾਦੀ ਕਹੀਦੇ ਹਨ ਤੇ ਛੇਵਾਂ ਅਨੰਤ ਅਨਾਦੀ। ਦੇਖੋ ਗੁਤ ੫ ਅੰਸੂ ੪੧, ਅੰਕ ੬।

†ਤਨ, ਇੰਦ੍ਰ, ਮਨ, ਪ੍ਰਾਣ ਅਨਾਤਮ। ਇਸ ਸੰਘਾਤ ਵਿਖੇ ਬੁਧ ਅਤਮ।

‡ਧਨ ਇਹੀ ਸਦਾ ਦੁਖ ਕਾਰਣ। ਅਹੰ ਦੋਹ ਲਖਿ ਕਰਹਿ ਉਚਾਰਣ।

[੩੩ ਪ ਅੰਸੂ ੪੧, ਅੰਕ ੧੧]

‡ਸਮਾਨ ਚੇਤਨ ਜਗਤ ਪ੍ਰਤੀਤੀ ਦਾ ਕਾਰਨ ਹੈ ਉਹ ਅਨਾਦੀ ਤਮ ਦਾ ਵਿਰੋਧੀ ਨਹੀਂ, ਬ੍ਰਿਤੀ ਅਰੂੜ ਚੇਤਨ ਅਰਥਾਤ ਗਿਆਨ ਹੀ ਅੱਗਿਆਨ ਦਾ ਵਿਰੋਧੀ ਤੇ ਨਾਸ਼ਕ ਹੈ। ਕਵੀ ਜੀ ਦਾ ਅਪਣਾ ਕਥਨ ਹੈ ‘ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨ ਸੂਰਜ ਕੇ ਸੰਗ। ਤਮ ਅਗਿਆਨ ਸਕਲ ਦੇ ਭੰਗ।

[੩੩ ਪ, ਅੰਸੂ ੪੬, ਅੰਕ ੫੧]

ਉਸਨੂੰ ਮਨ ਹਾਨ ਕਰ ਜਾਣ (ਕਿਉਂਕਿ ਉਸਦਾ ਜਾਣਨਾ) ਅਨਾਇ (ਅੱਗਯਾਨ) ਦੇ ਹਨੇਰੇ ਨੂੰ (ਦੂਰ ਕਰਨੇ ਵਾਲਾ) ਸੂਰਜ ਹੈ ।

(ਅ) ਜਿਸਦੇ ਗਯਾਨ ਹੋਣ ਨਾਲ ਰੱਸੀ (ਵਿਚ)ਸੱਪ ਵਾਂਗੂ ਜਗਤ (ਮਿਥਯਾ ਭਾਸਦਾ) ਹੈ, ਅਹੰਕਾਰ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਕੇ ਉਸਨੂੰ ਜਾਣ, ਸੋ ਅਨਾਇ ਹਨੇਰੇ ਨੂੰ (ਦੂਰ ਕਰਨੇ ਵਾਲਾ) ਸੂਰਜ ਹੈ ।

(ੳ) ਅਨਾਇ ਹਨੇਰੇ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਤੀ ਨੂੰ (ਕਿ) ਜਿਸਦੇ ਕਾਰਣ ਜਗਤ ਦੀ ਮਨੋਤ-ਰੱਸੀ ਵਿਚ ਸੱਪ ਵਾਂਗੂ-ਭਾਨ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਉਸਨੂੰ (ਰੱਸੀ ਵਿਚ ਸੱਪ ਨਹੀਂ ਹੈ ਵਾਂਗੂ ਮਿਥਯਾ) ਜਾਣਕੇ (ਭੰਨ ਦੋਹ=) ਦੂਰ ਕਰ ।

ਕਵਿ ਜੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਚੋਰਾਂ ਦੇਹਿਆਂ ਵਿਚ ਇਕ ਪਦ ਸੰਗਿਆ ਵਾਚੀ ਵਰਤਦੇ ਹਨ, ਓਹ ਹੈ ਦੂਸਰੇ ਦੋਹੇ ਦਾ ਪਦ-ਬ੍ਰਹਮ-ਇਸ ਪਦ ਹੀ ਵਾਸਤੇ ਚੋਰਾਂ ਦੇਹਿਆਂ ਵਿਚ ਪ ਸਰਬ ਨਾਮ (Proun) ਪਦ ਵਰਤਦੇ ਹਨ:-

ਪਹਿਲੇ ਵਿਚ-ਜਿਸਿ

ਦੂਜੇ ਵਿਚ-ਜਿਸਿ

ਤੀਜੇ ਵਿਚ-ਜਿਸਿ

ਚੌਥੇ ਵਿਚ-ਜਾਸ, ਤਿਹ ।

ਇਹ ਪੰਜੇ ਸਰਬ ਨਾਮ-ਬ੍ਰਹਮ-ਪਦ ਦੇ, ਜੋ ਸੰਗਯਾ ਪਦ ਹੈ ਵਾਚਕ ਹਨ, ਸੋ ਚੌਥੇ ਦੋਹੇ ਵਿਚ 'ਜਾਸ' ਪਦ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ-ਬ੍ਰਹਮ-ਹੀ ਹੈ । ਹੁਣ ਸੁੱਧ ਅਰਥ ਇਹ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਬ੍ਰਹਮ ਤੋਂ ਜਗਤ ਭਾਨ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਰੱਸੀ ਤੋਂ ਸੱਪ ਦਾ ਭਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਕਿ ਬ੍ਰਹਮ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਤੋਂ । ਹੁਣ ਇਸ ਭਾਨ ਦਾ ਕਾਰਣ ਅੱਗਯਾਨ* ਹੈ, ਉਸ ਅਗਯਾਨ ਦਾ ਇਲਾਜ ਗਯਾਨ ਹੈ, ਗਯਾਨ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਬੰਧਕ ਅਹੰ ਹੈ, ਇਸ ਅਹੰ ਨੂੰ ਨਾਸ ਕਰ ਤਾਂ ਗਯਾਨ ਹੋਵੇ, ਗਯਾਨ ਹੋਏ ਤੋਂ ਜਿਵੇਂ ਸੱਪ ਨਹੀਂ ਇਸਦਾ ਪਰ ਦੱਸੀ ਦੀਹਦੀ ਹੈ ਤਿਵੇਂ ਸਕਾਰ ਨਹੀਂ ਪਰ ਇਕ ਬ੍ਰਹਮ ਨਜ਼ਰ ਪਏਗਾ ।

ਉਪਰਲੀ ਵਿਚਾਰ ਮੁਜਬ (ੳ) ਅਰਥ ਨਹੀਂ ਚੁੱਕਦਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਜਗਤ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਤੀ ਦਾ ਮੂਲ ਕਾਰਣ ਬ੍ਰਹਮ ਹੈ, ਬ੍ਰਹਮ ਨਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਪ੍ਰਤੀਤੀ ਕਿਥੇ ਹੋਵੇ, ਜਿਵੇਂ ਰੱਸੀ ਨਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਸੱਪ ਦਾ ਭਾਨ ਕਿਵੇਂ ਪਵੇ । ਦੂਸਰੇ-ਜਾਸ-ਪਦ ਦਾ ਸੰਗਯਾ ਵਾਚੀ ਪਦ ਹੈ-'ਬ੍ਰਹਮ', ਨਾ ਕਿ ਨਾ ਜਾਣਨਾ, ਅੱਗਯਾਨ ।

*ਇਸਦੀ ਪੁਜਟੀ ਲਈ ਕਵੀ ਜੀ ਦਾ ਅਪਣਾ ਭਾਵਨ ਮੋਤਿ ਹੈ:-

ਹੈ ਅਗਯਾਨ ਕਰ ਕਲਪਤ ਸਭ ਜਗ ਅਧਿਕਾਰਿ ਅਤਮ ਇਕ ਬੁਝੀ ।

ਨਹੀ ਜੇਕਰੀ ਜਾਨਹਿ ਜੋ ਲਗ ਤੋ ਲਗ ਕਲਪ ਕਲਪ ਦੁਖ ਪਾਹਿ ॥

[ਉਤ ਪ ਅੰਸੁ ੭੩ ਅੰਸ ੧੭]

†ਬ੍ਰਹਮ ਸੋਚਿਦਾਨੰਦ ਗਯਾਨ ਤੇ ਸਭ ਬੋ ਜਗ ਅਗਯਾਨ ਹੁੰਦੇ ਸਾਇ ।

ਸੀਪ ਰਜੁ ਕੋ ਗਯਾਨ ਹੋਇ ਸੀਭ ਰੂਪਾ ਸਰਪ ਨਹੀਂ ਜਿਸ ਭਾਇ ।

[ਉਤ ਪ ਅੰਸ ੭੩ ਅੰਸ ੧੮]

ਫਿਰ ਅਰਥ (ਅ) ਬੀ ਨਹੀਂ ਢੁਕਦਾ । ਕਿਉਂ ਜੋ ਸਰਬ ਨਾਮ ਪਦ 'ਜਾਸ' ਵ ਸਿਰਜਾਵਾਚੀ ਪਦ 'ਬ੍ਰਹਮ' ਹੈ, 'ਗਿਆਨ' ਨਹੀਂ ਹੈ ।

ਅਰਥ (ੲ) ਬੀ ਨਹੀਂ ਢੁਕਦਾ—ਕਿਉਂਕਿ ਮੰਗਲ ਤਾਂ 'ਬ੍ਰਹਮ' ਦਾ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਪ੍ਰਧਾਨ ਗੱਲ ਇਸ ਅਰਥ ਵਿਚ ਆ ਗਿਆ 'ਅੰਗਿਆਨ' ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸਤਿ ਚੇਤਨ ਆਨੰਦ ਯੁਤ ਨਾਮ ਰੂਪ ਜਗ ਪੰਚ ।

ਸੰਤ ਦੁਹਨਿ ਉਰ ਪਰਹਰੈ ਤਿਨ ਤੀਨਹੁ ਕੋ ਸੰਚ ॥ ੫ ॥

ਸਤਿ ਚੇਤਨ ਆਨੰਦ ਯੁਤ=ਸਤਿ, ਚਿਤ, ਆਨੰਦ ਸਮੇਤ । ਯੁਤ=ਯੁਕ=ਜੁੜਿਆ, ਜੋ ਅਲੱਗ ਨਾ ਹੋ ਸਕੇ । ਭਾਵ ਸਤ ਚਿਤ ਆਨੰਦ ਜੋ ਤ੍ਰੈਏ ਆਪੋ ਵਿਚ ਅਲੱਗ ਨਾ ਹੋ ਸੱਕਣ । ਮੁਰਾਦ ਹੈ ਸਚਿਆਨੰਦ ਤੋਂ ਜੋ ਸਤਿ=ਹੈ, ਐਸਾ ਹੈ ਕਿ ਤ੍ਰੈ ਕਾਲ ਅਬਾਧ ਹੈ, ਸਦਾ ਤੋਂ ਹੈ, ਸਦਾ ਹੋਵੇ, ਇਕ ਥਾਂ ਹੈ, ਸਾਰੇ ਹੈ, ਜਿਸਨੂੰ 'ਹੈ' ਮਾਤ੍ਰ ਕਹਿ ਸਕਦੇ ਹਾਂ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਮਾਯਾ ਤੋਂ, ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ ਤੋਂ ਪਰੇ ਹੈ । ਦੇਸ਼, ਕਾਲ, ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ, ਕਾਰਣ ਆਦਿ ਉਸ ਉਤੇ ਹਾਵੀ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਫਿਰ ਉਹ 'ਨਹੀਂ' ਨਹੀਂ, ਪਰ 'ਹੈ' ਹੈ ।

ਚਿਤ—ਉਹ 'ਹੈ' ਪਰ ਚੇਤਨ ਹੈ । ਜੋ ਚੇਤਨ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਉਹ 'ਹੈ' ਜੋ ਹੈ ਤਾਂ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ ਜਾ ਇਸ ਵਰਗੀ ਕੋਈ ਜਸ਼ੁ ਸ਼ੈ ਹੈ, ਪਰ ਇਹ 'ਹੈ' 'ਚੇਤਨ' ਹੈ ।

ਆਨੰਦ—ਫਿਰ ਇਹ 'ਹੈ', ਜੋ ਚੇਤਨ ਹੈ, ਅਪਣੇ ਆਪ ਵਿਚ ਅਪਣੇ ਆਪ ਤੋਂ ਦੂਈ ਦੀ ਕਿਸੇ ਲੋੜ ਸਹਾਇਤਾ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ 'ਆਨੰਦ' ਹੈ । ਇਹ ਤ੍ਰੈ ਸਿਫਤਾਂ ਜਾ ਸਰੂਪ ਲੱਛਣ ਬ੍ਰਹਮ ਦੇ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਅਵਿਨਾਸ਼ ਹਨ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਤ੍ਰਿਆਂ ਨੂੰ ਹੀ ਕਦੇ ਅਸਤੀ, ਭਾਂਤੀ, ਪ੍ਰੇਯ ਆਖਦੇ ਹਨ । ਹੁਣ ਦੇ ਸਿਫਤਾਂ ਜਾ ਲੱਛਣ

ਐਸੇ ਹਨ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੇਠ ਗਿਣੇ ਸਭ ਵਾਲੇ ਵਜੂਦ ਅਸੱਚ, ਨਾਸ਼ਮਾਨ ਜਾ ਬਦਲਣ ਵਾਲੇ ਹਨ, ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਹਨ, ਕਾਲ ਉਹਨਾਂ ਤੇ ਹਾਵੀ ਹੈ, ਨਮਿੱਤ ਨਾਲ ਬਣਦੇ ਹਨ, ਅਰ ਸਬੂਲ ਸੁਖਮ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ ਜਾ ਉਪਾਧੀ ਦੇ ਆਸਰੇ ਤੇ ਹਨ । ਉਹ 'ਨਾਮ' ਤੇ 'ਰੂਪ' ਹਨ । ਜੋ 'ਨਾਮ' ਤੇ 'ਰੂਪ' ਰੱਖਦੀ ਹੈ ਉਹ ਨਾਸ਼ਮਾਨ ਹੈ । ਇਸ ਤੋਂ ਚਿਤ ਬ੍ਰਿਤੀ ਨੂੰ ਉਠਾਣਾ ਤਰੀਕਾ ਹੈ ਨਾਸ਼ ਰਹਿਤ ਵਲ ਚਿਤ ਬ੍ਰਿਤੀ ਨੂੰ ਜੋੜਨ ਦਾ । (ਅ) ਯੁਤ—ਪਦ ਐਉਂ ਬੀ ਸੁਹਣਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ, ਸਤ ਚੇਤਨ ਆਨੰਦ ਨਾਮ ਰੂਪ ਸਮੇਤ ।

ਅਰਥ—ਜਗਤ (ਵਿਚ) ਪੰਜ (ਸਿਫਤਾਂ ਹਨ):—ਸਤ ਚੇਤਨ ਆਨੰਦ ਸਮੇਤ

ਨਾਮ ਰੂਪ (ਦੇ), ਸੰਤ ਦੁਹਾਂ (ਨਾਮ ਤੇ ਰੂਪ) ਦਾ ਇਲੋਂ ਤਿਆਗ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ (ਸਤ, ਚੇਤਨ ਅਨੰਦ) ਤਿੰਨਾਂ ਦਾ ਸੰਚਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ।

ਪਿਛਲੇ ਪੰਜਾਂ ਦੋਹਿਆਂ ਦਾ ਮਿਲਵਾਂ ਭਾਵ—

ਪੰਜੇ ਦੋਹੇ ਕਵਿ ਜੀ ਦੇ ਵੇਦਾਂਤ ਦੀ ਫਿਲਾਸਫੀ ਨਾਲ ਮੈਂਬੇ ਦਿਮਾਗ ਤੋਂ ਉਸ ਫਿਲਾਸਫੇ ਮੁਜਬ ਨਿਕਲੇ ਹਨ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਹ ਭਾਵ ਅਨੇਕ ਥਾਈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਇਸ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਚ ਆਯਾ ਹੈ, ਪਰ ਵਿਸਤਾਰ ਪੂਰਬਕ ਜ਼ਿਕਰ ਪੰਜਵੀਂ ਰੁਤ ਦੇ ੪੦, ੪੧, ੪੨, ੪੬ ਆਦਿ ਅੰਸੂਆਂ ਵਿਚ ਹੈ ।

ਪੰਜਾਂ ਦੋਹਿਆਂ ਦਾ ਮਿਲਵਾਂ ਭਾਵ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ:—ਪਹਿਲੇ ਵਿਚ ਬ੍ਰਹਮ ਦਾ ਸਰੂਪ ਵਰਣਨ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਉਸਦਾ ਨਾਮ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ‘ਕਰਤਾ ਪੁਰਖ ਅਕਾਲ’ ਜੋ ਵੇਦਾਂਤ ਦਾ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਦਿੱਤਾ ਨਾਮ ਹੈ । ਉਸਦੇ ਸਰੂਪ ਜਾਣਨੇ ਦਾ ਢਲ ‘ਮੁਕਤੀ’ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ।

ਦੂਸਰੇ ਵਿਚ ਉਸ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖ ਦੀ ਕਾਇਰਤਾ ਦਰਸਾਈ ਹੈ ਕਿ ਉਸਦੇ ਭਾਜ ਵਿਚ ਸਾਰੀ ਸਿਸਟੀ ਹੈ, ਉਸਦੇ ਬੱਚੇ ਨਿਯਮਾਂ ਵਿਚ ਟੁਰ ਰਹੀ ਹੈ, ਸੋ ਉਹ ਕਾਦਰ ਬੀ ਹੈ । ਯਥਾ—‘ਤੂੰ ਕਾਇਰੁ ਕਰਤਾ’ ।

ਤੀਜੇ ਵਿਚ ਉਸਦੇ ਮਿਲਾਪ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਐਸਾ ਵਜੂਦ ਜੋ ਤਿੰਨੇ ਕਾਲ ਇਕ ਰਸ ਹੈ, ਸਾਰੇ ਪਸਾਰੇ ਦਾ ਮੂਲ ਤੇ ਆਸ਼ਰਾ ਹੈ, ਕਰਤਾ ਪੁਰਖ ਹੈ, ਅਕਾਲ ਹੈ, ਕਾਦਰ ਹੈ, ਉਸਨੂੰ ਜਾਣਨਾ ਮਨ ਆਦਿ ਨਾਲ ਹੋ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਅਗੋਚਰ ਹੈ । ਪਰ ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਸੁਭ ਕਰਮਾਂ ਤੇ ਭਗਤੀ ਨਾਲ ਮਿਲ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਉਸਦਾ ਮਿਲਨਾ ਹੀ ਸਾਰੇ ਅੱਗਿਆਨ ਦੇ ਦੂਰ ਕਰਨ ਹਾਰਾ ਹੈ ।

ਚੌਥੇ ਵਿਚ ਉਸ ਬ੍ਰਹਮ ਦਾ ਸਰੂਪ ਦੱਸਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਉਸਦੇ ਮਿਲਿਆਂ ਦੂਰ ਹੋਣਾ ਹੈ । ਜਿਵੇਂ ਰੱਸੀ ਵਿਚ ਸੱਪ ਦਾ ਭਰਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਤਿਵੇਂ ਉਸ ਬ੍ਰਹਮ ਵਿਚ ਜਗਤ ਦਾ ਭ੍ਰਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਇਸ ਭ੍ਰਮ ਦੀ ਨਵਿਰਤੀ ਅਨਾਦਿ ਅੱਗਿਆਨ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਤੇ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਤੇ ਉਹ ਦੂਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਹੰ ਭਾਵ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕੀਤੀਆਂ, ਸਾਖਿਆਤਕਾਰ ਹੋਣ ਤੇ ।

ਪੰਜਵੇਂ ਵਿਚ ਉਸ ਬ੍ਰਹਮ ਦਾ ਨਿਜ ਰੂਪ ਤੇ ਉਸ ਵਿਚ ਪ੍ਰਤੀਤਮਾਨ ਜਗਤ ਦਾ ਰੂਪ ਵੇਦਾਂਤ ਫਿਲਾਸਫੀ ਦੇ ਲਫਜ਼ਾਂ ਵਿਚ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ।

ਬ੍ਰਹਮ ਦਾ ਰੂਪ ਹੈ ਸਤਚਿਤ ਅਨੰਦ ਤੇ ਜਗਤ ਦਾ ਰੂਪ ਹੈ ਨਾਮ, ਰੂਪ ।

ਅਖੀਰ ਵਿਚ ਸੰਤ ਦਾ ਰੂਪ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਤਚਿਤ ਅਨੰਦ ਨੂੰ ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਕਰਮਾਂ, ਭਗਤੀ ਤੇ ਗਿਆਨ ਦੁਆਰਾ ਜਾਣਿਆਂ ਹੈ ਤੇ ਨਾਮ ਰੂਪ ਨੂੰ ਤਿਆਗਿਆ ਹੈ ਉਹ ਸੰਤ ਹਨ ।

ਇਹ ਸਾਰਾ ਆਪ ਨੇ ਵੇਦਾਂਤ ਦੇ ਲਫਜ਼ਾਂ ਵਿਚ ਵੇਦਾਂਤ ਦੇ ਨਿਰੂਪਣ ਕੀਤੇ ਬ੍ਰਹਮ ਦਾ ਮੰਗਲ ਕੀਤਾ ਹੈ ਤੇ ਉਸਨੂੰ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ‘ਕਰਤਾ ਪੁਰਖ ਅਕਾਲ’ ਤੇ ‘ਕਾਇਰੁ’ ਨਾਲ ਤਦਰੂਪ ਵਰਣਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ।

੨. 'ਕਵਿ-ਸੰਕੇਤ ਮਿਰਜਾਦਾ' ਦਾ ਮੰਗਲ ।

ਚੌਪਈ—

ਬੰਦਨ ਬਿੰਦੁ ਬਦਨ ਬਰ ਬੰਦਨ । ਬੰਦ ਨ ਸਮ ਅਰਬੰਦ ਮਨਿੰਦ ਨ ॥
ਨਿੰਦ ਨ ਜਿਹ ਸੁਰਕਰਿ ਅਭਿਨੰਦਨ । ਨੰਦਨ ਜਗ ਬਾਨੀ ਪਦ ਬੰਦਨ*॥੬॥

ਬੰਦਨ=ਮੂੰਹ, ਚਿਹਰਾ, ਮੱਥਾ । [ਸਿਸ:, ਵਦਨ] (ਅ) ਸਿੰਧੂਰ ਜਾ ਸੰਧੂਰ
(ਅਸਲ ਵਿਚ ਪਦ ਹੈ, ਸਿੰਧੂਰ ਬੰਦਨ=ਇਹ ਇਕ ਵਿਵਾਹ
ਸਮੇਂ ਦੀ ਰੀਤੀ ਹੈ ਜਦ ਕਿ ਵਰ ਕੰਨਜਾ ਦੀ ਮਾਂਗ ਤੇ ਸੰਧੂਰ
ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ) ।

ਬਿੰਦੁ=ਗੋਲ ਤਿਲਕ । ਬਿੰਦੀ । [ਬਿੰਦੁ] ਬਦਨ=ਮੂੰਹ ।

ਬੰਦਨ=ਸੰਦਲ । ਬੰਦ ਨ ਸਮ=ਬੰਦ+ਨ+ਸਮ=ਬੰਦ ਨਹੀਂ ਬਰਾਬਰ ।

ਮਨਿੰਦ ਨ=ਮਾਨਿੰਦ+ਨ=ਨਹੀਂ ਹੈ ਵਰਗਾ (ਕਮਲ ਜਿਸ ਦੇ) ।

[ਛਾਤਰਸੀ, ਮਾਨਿੰਦ]

ਨਿੰਦਨ=ਨਿੰਦ ਨ=ਜੇ ਨਾਂ ਹੋਵੇ ਨਿੰਦਾ, ਸੋ ਕੀਹ ਹੈ:—ਉਸਤਤੀ ।

(ਅ) ਨਿੰਦਨ=ਨਿੰਦਦੇ ਹਨ । ਭਾਵ, ਅਕਾਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਦੇਵਤੇ
ਜਦ ਇਸ ਤਿਲਕ ਨੂੰ ਦੇਖਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਇਸ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਤੇ ਬੰਦ ਤੇ
ਕਵਲ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰ ਦੱਸਦੇ ਹਨ, ਇਹ ਨਿੰਦਾ ਦਾ ਭਾਵ ਹੈ । (ੲ) ਨਿੰਦਾ
ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ । ਤੁਕ ਦਾ ਅਰਥ:—ਦੇਵਤਿਆਂ ਕਰਕੇ ਉਹ
ਨਮਸਕਾਰਿਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਨਿੰਦਾ ਉਸ ਦੀ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ।

ਅਭਿਨੰਦਨ=ਮੱਥਾ ਟੇਕਦੇ ਹਨ । (ਅ) ਸੁਰ ਕਰ ਅਭਿਨੰਦਨ=

ਦੇਵਤਿਆਂ ਕਰਕੇ ਨਮਸਕਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਜੇ—ਇੰਦ੍ਰ ।

ਤੁਕ ਦਾ ਅਰਥ:—ਇੰਦ੍ਰ ਜਿਸ ਦੀ ਉਸਤਤੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ।

(ੲ) ਸਲਾਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਖੁਸ਼ ਹੁੰਦੇ ਹਨ । ਮੱਥਾ ਟੇਕਦੇ ਹਨ ।

*ਕਵਿ ਜੀ ਮੰਗਲਾਂ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਵਧ ਅਪਣੇ ਛੰਦਾਂ ਦੀ ਚਾਲ ਸਿੰਘ-
ਵਿਲੋਕਨ ਦੀ ਰੱਖ ਰਹੇ ਹਨ । ਸਿੰਘਵਿਲੋਕਨ ਦੇ ਅਰਥ ਹਨ—ਸ਼ੇਰ ਵਾਂਗੂ ਪਿੱਛੇ
ਤਕਦਿਆਂ ਅਗੇ ਵਧੀ ਜਾਣਾ । ਇਹ ਇਕ ਛੰਦ ਰਚਨਾਂ ਵਿਚ ਜੁਗਤ ਹੈ ਕਿ ਹਰ
ਤੁਕ ਦਾ ਅਖੀਰਲਾ ਸ਼ਬਦ ਜਾਂ ਉਸਦਾ ਅੰਤਲਾ ਹਿੱਸਾ ਅਗਲੀ ਤੁਕ ਦਾ ਪਹਿਲਾ
ਸ਼ਬਦ ਹੋਵੇ । ਜੀਕੂੰ ਇਸ ਚੌਪਈ ਵਿਚ ਪਹਿਲੀ ਤੁਕ ਦਾ ਅੰਤਲਾ ਪਦ ਹੈ—ਬੰਦਨ—
ਇਹੋ ਦੂਸਰੀ ਤੁਕ ਦਾ ਮੁੱਢ ਬਣਿਆ । ਦੂਸਰੀ ਦਾ ਅੰਤ ਹੈ ਮਨਿੰਦਨ; ਇਸਦਾ
ਹਿੱਸਾ—ਨਿੰਦਨ—ਤੀਸਰੀ ਦਾ ਮੁੱਢ ਬਣਿਆ । ਤੀਸਰੀ ਦਾ ਅੰਤ ਹੈ ਅਭਿਨੰਦਨ
ਇਸਦਾ ਹਿੱਸਾ ਨੰਦਨ—ਚੌਥੀ ਦਾ ਮੁੱਢ ਬਣਿਆ, ਤੇ ਚੌਥੀ ਦਾ ਅੰਤ ਹੈ—ਬੰਦਨ—ਜੋ
ਪਹਿਲੀ ਦੇ ਮੁੱਢ—ਬੰਦਨ—ਨਾਲ ਜਾ ਮਿਲਿਆ ।

ਪਾਠ—ਕਰਿ ਅਭਿਨੰਦਨ—ਹੈ, ਇਸ ਕਰਕੇ—‘ਮੱਥਾ ਟੇਕਦੇ ਹਨ’।
ਵਧੇਰੇ ਠੀਕ ਅਰਥ ਲਗਦਾ ਹੈ।

ਅਰਥ—(ਜਿਸਦੇ) ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਮੂੰਹ ਉਤੇ ਚੰਦਨ ਤੇ ਸੰਪੂਰ ਦੀ ਬਿੰਦੀ ਹੈ, ਚੰਦਮਾਂ (ਜਿਸ ਬਿੰਦੀ) ਦੀ ਬਰਬਰੀ ਨਹੀਂ (ਕਰ ਸਕਦਾ), ਨਾ ਕਵਲ (ਉਸਦੇ ਮੁਖੜੇ) ਵਰਗਾ ਹੈ, ਦੇਵਤੇ ਜਿਸ ਦੀ ਉਸਤਤੀ (ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਉਸ ਨੂੰ) ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ, (ਜੋ) ਜਗਤ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸੰਨ ਕਰਨੇ ਵਾਲੀ (ਹੈ, ਐਸੀ) ਬਾਣੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਪਰ (ਮੇਰੀ) ਨਮਸਕਾਰ ਹੋਵੇ।

ਭਾਵ—ਉਹ ਬਾਕ ਬਾਣੀ ਜਿਸਦੇ ਮੱਥੇ ਉਤੇ ਚੰਦਨ ਸੰਪੂਰ ਦਾ ਤਿਲਕ ਹੈ, ਉਸ ਤਿਲਕ ਦੀ ਬਰਬਰੀ ਚੰਦ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਤਿਲਕ ਕਵਿ ਨੇ ‘ਬਿੰਦ’ ਕਿਹਾ ਹੈ ਜੋ ਗੋਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਤਸ਼ਬੀਹ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਚੰਦਮਾਂ ਨਾਲ। ਕਵਲ ਦੀ ਉਪਮਾ ਮੂੰਹ ਨੂੰ ਦੇਖੀਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਕਵਲ ਨੂੰ ਮੂੰਹ ਤੋਂ ਨੀਵਾਂ ਕਿਹਾ ਹੈ। ਤੇ ਚੰਦ ਨੂੰ ਦੇਖੇ ਚੰਦਨ ਦੀ ਉਪਮਾ ਦੇਣ ਵਿਚ ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਨੀਵਾਂ ਕਿਹਾ ਹੈ। ਜੇ ਚੰਦ ਤੇ ਕਵਲ ਨੂੰ ਚੰਦਨ ਤੇ ਸੰਪੂਰ ਨਾਲ ਮਕਾਬਲਾ ਕਰੀਏ ਤਾਂ ਫ਼ਸਦਾ ਨਹੀਂ, ਕਿਉਂਕਿ ਕਵਲ ਦੀ ਉਪਮਾ ਬਿੰਦੀ ਨਾਲ ਕਦੇ ਕਿਸੇ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਤੇ ਸੰਪੂਰ ਲਈ ਪਦ ਕੋਕਨਦ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ, ਅਰਥਿੰਦ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਬੋਠਦਾ। ਫਿਰ ਜ਼ਿਮੀਨ ਪਰ ਬਾਕਬਾਣੀ ਦਾ ਕੀਹ ਕੰਮ ਹੈ ਕਿ ਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹਕੇ ਜਗਤ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਸਾਹਿਤਜ ਰਚਨਾਂ ਜਗਤ ਨੂੰ ਸਿੱਖਿਆ ਸੁਖ ਤੇ ਅਹਿਲਾਦ ਦੇਣ ਵਾਸਤੇ ਲਿਖੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਐਸੀ ਬਾਣੀ ਨੂੰ ਮੇਰੀ ਨਮਸਕਾਰ ਹੈ।

ਹੋਰ ਅਰਥ—ਪਹਿਲੀ ਤੁਕ ਦਾ ਇਕ ਅਰਥ ਐਉਂ ਬੀ ਹੈ—ਜਿਸਦਾ ਬਦਨ (ਸਰੀਰ) ਚੰਦਨ ਵਰਗਾ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਹੈ ਅਰ ਜਿਸਦੇ ਬੰਦਨ (ਚੇਹਰੇ) ਪਰ ਬਿੰਦੀ ਹੈ।

ਦੂਸਰੀ ਤੁਕ ਦਾ ਅਰਥ ਐਉਂ ਬੀ ਲਾਉਂਦੇ ਹਨ—ਕਿ ਉਸਦੇ ਪੈਰਾਂ ਦੀ ਬਰਬਰੀ ਚੰਦ ਤੇ ਕਵਲ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ, ਪਰ ਪੈਰ ਪਦ ਵਿਚ ਹੈ ਨਹੀਂ ਉਤੇ ਲਾਉਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਚੰਦਮਾਂ ਪੈਰਾਂ ਦੀ ਉਪਮਾ ਵਾਸਤੇ ਠੀਕ ਨਹੀਂ।

ਤੀਸਰੀ ਤੁਕ ਦਾ—ਦੇਵਤੇ ਉਸਨੂੰ ਮੱਥਾ ਟੇਕਦੇ ਹਨ ਤੇ (ਨਿੰਦਾ ਨ) ਨਿੰਦਾ ਉਸਦੀ ਕੀਦੀ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਅਥਵਾ, ਇੰਦ੍ਰ ਜਿਸਦੀ ਉਸਤਤਿ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਚੌਥੀ ਤੁਕ—ਨੰਦਨ ਜਠ=ਜਗਤ ਹੈ ਪੁੱਤ੍ਰ ਉਸਦਾ। ਪਰ ਅਭਿਨੰਦਨ ਵਿਚ ਜੋ ਅਹਿਲਾਦ ਦਾ ਭਾਵ ਹੈ, ਉਸਦੇ ਕਟਾਖਤ ਉਤੇ ਕਵਿ ਜੀ ਨੰਦਨ ਪਦ ਅਹਿਲਾਦ—ਦਾਤੀ ਦੇ ਭਾਵ ਲਈ ਵਰਤਦੇ ਜਾਪਦੇ ਹਨ।

ਸੂਯਾ—

ਭਰਨੀ ਬਿਘਨਾ ਸਲਿਤਾਪਤਿ ਕੀ, ਪਤਿ ਕੀ ਅਤਿ ਰੱਖਸਕ ਸ੍ਰੀ ਬਰਨੀ।
ਬਰਨੀ ਸੁਖਦਾ ਸ਼ਰਨਾਗਤਿ ਕੀ, ਗਤਿ ਕੀ ਸਮਤਾ ਗਜ ਕੀ ਕਰਨੀ।
ਕਰ ਨੀਰਜ, ਓਟ ਸੁਧਾਰਤਿ ਕੀ, ਰਤਿਕੀ ਪ੍ਰਭੁਤਾ ਸਗਰੀ ਹਰਨੀ।

ਹਰਨੀ ਸਮ ਆਖ ਸੁ ਸ੍ਰੀ ਮਤਿ ਕੀ, ਮਤਿ ਕੀ ਕਰਤਾ, ਤਨਵੈ ਤਰਨੀ ॥੭॥

ਤਰਨੀ=ਬੇੜੀ [ਸੰਸਾਰ, ਤਰਨੀ] ਸਲਿਤਾਪਤਿ=ਸਮੁੰਦਰ [ਸਲਿਤ=
ਨਦੀ । ਪਤਿ=ਸੁਆਮੀ] । ਪਤਿ=ਅਬਰੋ, ਇਸ਼ਾਰਾ

ਕਾਢੀਆਂ ਦੀ ਇਜ਼ਤ ਵੱਲ ਹੈ, ਜੋ ਵਿਖਾਨਾਂ ਦੇ ਨਾਸ਼ ਹੋਣ ਨਾਲ
ਬਚ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ । ਸ੍ਰੀ=ਸਰਸ੍ਵਤੀ । 'ਸ੍ਰੀ' ਲਛਮੀ ਦਾ ਨਾਮ

ਹੈ, ਪਰ ਸ੍ਰੀ ਸਰਸ੍ਵਤੀ ਦਾ ਵੀ ਨਾਮ ਹੈ, ਏਥੇ ਅਰਥ ਸਰਸ੍ਵਤੀ ਹੈ ।

ਬਰਨੀ=ਵਰਣਨ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ । (ਅ) ਪ੍ਰਤਿਪਾਲਕ ।

[ਸੰਸਾਰ, ਵਰਣ=ਚੁਣਨਾ, ਘੋਰਨਾ, ਪਾਲਣਾ]

ਸੁਖਦਾ=ਸੁਖਦਾਤੀ । ਸ਼ਰਨਾਗਤਿ=ਸ਼ਰਣਿ ਆਇਆਂ ਦੀ ।

ਗਤਿ=ਚਾਲ । ਗਜ=ਹਾਥੀ ਨੇ । (ਹਾਥੀ ਦੀ ਚਾਲ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਹੀਡੀਰਤਾ
ਦੀ ਹੈ) । ਕੀ=ਕੀਹ । ਨੀਰਜ=ਕਵਲ ।

ਓਟ=ਆਸਾ । ਅਵਧੀ । (ਅ) ਜਿਸ ਦੇ ਅਸਰੇ ਉਛਲੀ ਹੈ, ਮੁਰਾਦ ਹੈ ਹੰਸ
ਤੋਂ ਜਿਸ ਪਰ ਸਰਸ੍ਵਤੀ ਚੜ੍ਹਦੀ ਹੈ । (ੲ) ਅੱਖ ਦੇ ਛੱਪਰ ।

ਸੁਧਾਰਤਿ=ਫਬਨ, ਸੁਧਾਰਤਿ+ਕੀ=ਉੱਜਲਤਾ ਦੀ, ਸੁੰਦਰਤਾ ਦੀ ।

[ਸੰਸਾਰ, ਸੁੰਦਰ ਤੋਂ] 'ਰਤਿ ਦੀ ਪ੍ਰਭੂਤਾ ਹਰੀ ਜਾਣੀ' ਦੱਸਦੀ ਹੈ ਕਿ
ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕੋਈ ਗੱਲ ਰਤੀ ਜੇਸੀ ਸੁੰਦਰੀ ਦੀ ਪ੍ਰਭੂਤਾ ਦੁਰ
ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਹੈ ਸੋ ਸੁੰਦਰਤਾ ਦੀ ਅਵਧੀ ਹੈ ।

ਓਟ ਸੁਧਾਰਤਿਕੀ=ਸੁੰਦਰਤਾ ਦੀ ਅਵਧੀ । (ਅਗਲੇ ਪੰਨੇ ਤੇ 'ਹੋਰ ਅਰਥ'
ਪੜ੍ਹੋ ।) ਰਤਿ=ਕਾਮਦੇਵ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ । (ਰਤੀ ਦੀ ਪ੍ਰਭੂਤਾ

ਹਰਨ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ=ਅਤਿ ਸੁੰਦਰ=ਹੋਣ ਦੀ ਹੈ) ।

ਹਰਨੀ=ਹਰਨ ਵਾਲੀ, ਖੋਹ ਲੈਣ ਵਾਲੀ ।

ਹਰਨੀ=ਹਰਣ ਦੀ ਮਾਦਾ, ਮਿ੍ਰਗੀ, ਹਰਨੀ ।

ਸ੍ਰੀ ਮਤਿ=ਸ਼ੋਭਾ ਸੰਯੁਕਤ, ਮਾਲਦਾਰ, ਖੁਸ਼ਹਾਲ, ਸੁਹਣਾ, ਪ੍ਰਸਿੱਧ । 'ਸ੍ਰੀ
ਮਾਨ' ਇਕ ਵਾਕ ਹੈ ਜੋ ਸਤਿਕਾਰ ਲਈ ਵਡੇ ਪੁਰਖਾਂ ਨਾਲ ਲਾਈਦਾ
ਹੈ, 'ਸ੍ਰੀ ਮਤਿ' ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਲਈ ਵਰਤਦੇ ਹਨ ।

ਮਤਿ ਕੀ ਕਰਤਾ=ਬੱਧੀ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ।

ਤਨਵੈ=ਜਿਸ ਦੇ ਅੰਤ ਸੁਹਣ, ਕੋਮਲ ਤੇ ਪਤਲੇ ਹੋਣ । ਸੁਬਕ ਤੇ ਸੁਹਲ
[ਸੰਸਾਰ, ਤਨੀ] (ਅ) ਤਨ ਵੈ ਤਰਨੀ=ਉਹ ਜਿਸ ਦਾ ਤਨ

(ਤਰਨੀ=) ਸਦਾ ਜੁਆਨ ਹੈ । (ੲ) ਤਨ=ਸ਼ਰੀਰ+ਵੈ=(ਬਜ) ਆਯੂ,

ਉਮਰ । ਤਰਨੀ=ਜੁਆਨ । ਤਨਵੈ ਤਰਨੀ=ਸ਼ਰੀਰ ਵਲੋਂ ਜੁਆਨ

ਉਮਰ ਦੀ ਹੈ । ਏਥੇ ਅੰਤ ੨ ਅੰ: ੩੬ ਅੰਬ ੨ 'ਸ਼ਯ ਤਨ ਤਰਨੀ' ।

ਤਰਨੀ=ਜੁਆਨ । ੧੬ ਤੋਂ ੩੦ ਵਰ੍ਹੇ ਦੀ ਵਿਚਲੀ ਉਮਰ ਦੀ ਰੁਬਾ

{ ਇਸਤ੍ਰੀ । (ਅ) ਸਦਾ ਜੁਆਨ । }

ਅਰਥ—(ਹੋ) ਬਣੀ । (ਤੂੰ) ਬਿਘਨਾ (ਰੂਪੀ) ਸੰਦਰ ਦੀ ਬੇੜੀ ਹੈ, (ਤਦੋਂ ਤਾਂ ਕਵੀਆਂ ਦੀ) ਪਤ ਦੀ ਬੜੀ ਰੱਖਯਕ ਵਰਣਨ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ।

(ਤੂੰ) ਸ਼ਰਨ ਆਏ (ਵਿੱਦਯਾ ਅਭਿਲਾਖੀ ਨੂੰ) ਸੁਖ ਦੇਣ ਵਾਲੀ (ਤੇ ਉਸਦੀ) ਪ੍ਰਤਿਪਾਲਾ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਹੈ, (ਫਿਰ ਇੱਛੀ ਦਾਤੀ ਹੋਕੇ ਤੂੰ ਐਤਨੀ ਗੰਭੀਰ ਹੈਂ ਕਿ) ਹਾਥੀ ਨੇ (ਤੋਰੀ) ਚਾਲ ਦੀ ਬਰੱਬਰੀ ਕੀਤ ਕਰ (ਸੱਕਣੀ) ਹੈ ।

(ਤੋਰੇ) ਹੱਥ ਵਿਚ ਕਵਲ ਹੈ, ਸੰਦਰਤਾ ਦੀ ਤੂੰ ਅਵਧੀ ਹੈਂ (ਐਤਨੀ ਕਿ) ਰਤੀ ਦੀ ਸਾਰੀ ਪ੍ਰਭੂਤਾ (ਤੂੰ) ਹਰ ਲੈਣ ਵਾਲੀ ਹੈਂ ।

ਹੇ ਸ਼ੋਭਾ ਵਾਲੀ । (ਤੋਰੇ) ਅੰਗ ਸੁਹਲ ਤੇ ਪਤਲੇ ਹਨ, ਅੱਖ ਹਰਨੀ ਵਾਂਗ (ਸੰਦਰ) ਹੈ, (ਤੇ, ਤੂੰ) ਸਦਾ ਜੁਆਨ ਹੈਂ, ਅਰ ਬੁੱਧੀ ਦੀ ਦਾਤੀ ਹੈਂ ।

ਭਾਵ—ਇਸ ਵਿਚ ਕਵਿ ਸੀ ਨੇ ਸਰਸ੍ਵਤੀ ਦੇ ਸਰੀਰ ਦੀ ਸੰਦਰਤਾ ਤੇ ਮਨ ਦੇ ਗੁਣਾਂ, ਦੇਹਾਂ ਸ਼ੋਭਾ ਦੀ ਸਿਫਤ ਕੀਤੀ ਹੈ:—

੧. ਮਨ ਯਾ ਸੁਭਾਵ ਦੇ ਸੁਭ ਗੁਣ:—੧. (ੳ) ਵਿਘਨਾਂ ਦੇ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ।

(ਅ) ਇੱਜ਼ਤ ਦੀ ਰੱਖਯਕ ।

(ੲ) ਸ਼ਰਨਾਗਤ ਦੀ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲਕ ।

੨. ਬੁੱਧੀ ਦੀ ਦਾਤੀ ।

੨. ਸਰੀਰ ਦੀ ਸੰਦਰਤਾ:—

(ੳ) ਹਰਨੀ ਵਰਗੀਆਂ ਅੱਖਾਂ,

(ਅ) ਅੰਗ ਸੁਹਲ ਤੇ ਸੁਬਕ,

(ੲ) ਸਦਾ ਜੁਆਨ,

(ਸ) ਰਤੀ ਨਾਲੋਂ ਸੰਦਰ ।

੩. ਸੰਖੇ ਭਾਵ:—

(ੳ) ਹਾਥੀ ਵਰਗੀ ਚਾਲ ਤੋਂ ਸਰੀਰ ਦੀ ਚਾਲ ਦੀ

ਮਸਤਾਨੀ ਤੇ ਲਟਕਵੀਂ ਸੰਦਰਤਾ ਮੁਰਾਦ ਹੈ,

ਹਾਥੀ ਦੀ ਚਾਲ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਮਨ ਤੇ

ਸੁਭਾਵ ਦੀ ਗੰਭੀਰਤਾ ਦੀ ਹੈ ।

(ਅ) ਹੱਥ ਵਿਚ ਕਮਲ—ਸ਼ੀਰਕ ਸ਼ੋਭਾ

ਨੂੰ ਵਧਾਉਂਦਾ ਹੈ ।

ਹੱਥ ਵਿਚ ਕਮਲ—ਇਸ ਗਲ ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ

ਹੈ ਕਿ ਜਗਤ ਲਈ ਮੇਰੇ ਪਾਸ ਸੁਖ ਤੇ

ਸੁਆਦ ਹੈ । ਕਾਵਯਰਸਾਂ ਦੀ ਸੰਦਰਤਾ ਅਰ

ਵਿਸਮਯ ਭਾਵਾਂ ਦੀ ਦਾਤੀ ਹਾਂ ।

ਹੋਰ ਅਰਥ—‘ਸੁਧਾਰਿਕੀ’ ਪਦ ਦੇ ਇੱਥੇ ਬੜੇ ਹੀ ਅਰਥ ਲਗਦੇ ਹਨ:—

੧. ਸੁਧਾਰਿਕੀ—ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵਿਚ ਪ੍ਰੀਤ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਭਾਵ—ਦੇਉਤੇ ।

- ਓਟ ਸੁਧਾਰਤਿਕੀ=(ਤੂੰ) ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀ ਓਟ ਹੈਂ।
੨. ਕੁਪਾਧਰਤ ਕੀ=ਭੁਖਿਆਂ ਦੀ। ਮੁਰਾਦ ਹੈ-ਭੁੱਖੇ ਭਉਰਿਆਂ ਦੀ ਓਟ ਕਮਲ ਹੈ ਜੋ ਤੇਰੇ ਹਥ ਵਿਚ ਹੈ। ਭਾਵ ਤੂੰ ਉਪਾਸਕਾਂ ਨੂੰ ਵਰ ਦਾਤੀ ਹੈਂ।
੩. ਸੁਧਾਰਤਿਕੀ=[ਸੁਧਾਰਣੇ ਜਾ ਸ਼ੋਧਨ ਅਰਥ-ਵਬਨ, ਉੱਜਲਤਾ]।
ਓਟ ਸੁਧਾਰਤਕੀ=ਤੂੰ ਵਬਨ ਜਾ ਉੱਜਲਤਾ ਦੀ ਓਟ ਹੈਂ।
੪. ਸੁਧਾਰ+ਤਕੀ=ਸੁਧਾਰਕੇ (ਪੱਕੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਿਸ਼ਚੇ ਕਰਕੇ)ਤੱਕਿਆ ਹੈ, ਤੇਰੀ ਓਟ (ਠੀਕ ਹੈ ਮੇਨੂੰ), ਜਾ ਤੇਰੀ ਓਟ ਮੈਂ ਤਕਾਈ ਹੈ।
੫. ਸੁਧਾਰ+ਤਕੀ=ਹਥ ਵਿਚ ਤੂੰ ਕਮਲ ਸੁਧਾਰਕੇ (ਪਕੜਿਆ ਹੈ) ਤਾਂ ਮੈਂ ਤੇਰੀ ਓਟ ਤਕਾਈ ਹੈ ਕਿ ਜਿਵੇਂ ਤੂੰ ਕਮਲ ਨੂੰ ਓਟ ਦੇ ਰਹੀ ਹੈਂ ਮੇਨੂੰ ਬੀ ਦੇਵੇਂਗੀ।
੬. ਸੁਧ=ਮਕਰੰਦ ਰਸ। ਰਤਿ=ਪ੍ਰੀਤੀ। ਹਥ ਵਿਚ ਕਮਲ ਹੈ, ਜੋ ਕਮਲ ਕਿ ਓਟ ਹੈ ਸੁਧ ਤੇ ਰਤਿ ਦੀ, ਭਾਵ-ਕਮਲ ਵਿਚ ਮਕਰੰਦ ਰਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਭੋਰਿਆਂ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤ ਦੀ ਓਟ ਕਮਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
੭. ਸੁਧਾਰ ਕੇ ਤਕੀ=ਹਥ ਵਿਚ ਕਮਲ (ਲੋਕੇ ਤੇ ਅੱਖ ਦੀ ਓਟ=ਛੱਪਰ ਸੁਧਾਰਕੇ ਤੱਕੀ ਭਾਵ) ਐਸੇ ਕਟਾਖਜ ਨਾਲ ਤੱਕੀ ਕਿ ਰਤੀ ਦੀ ਸਾਰੀ ਪ੍ਰਭਤਾ ਮਾਤ ਪੈ ਗਈ।
੮. ਓਟ+ਸੁਧਾਰ+ਤਕੀ। ਓਟ ਸਰਸੂਤੀ ਦੀ, ਅਰਥਾਤ 'ਹੰਸ' ਜਿਸ ਦੇ ਆਸਰੇ ਉਬਈ ਹੈ। ਭਾਵ ਹਥ ਵਿਚ ਕਮਲ ਲੋਕੇ ਤੇ ਹੰਸ ਨੂੰ ਸਵਾਰਕੇ ਐਸੀ ਤੱਕੀ ਕਿ ਰਤੀ ਮਾਤ ਪੈ ਗਈ।

੩. ਇਸ਼ੁ ਗੁਰੂ-ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ-ਮੰਗਲ।

ਸ਼੍ਰੇਯਾ-

ਕਰਿਤਾਰਨਿ ਸੇ ਸੁਭ ਬਾਕ ਬਿਲਾਸ ਬਿਹੰਗ ਬਿਕਾਰਨ ਕੋ ਕਰਿ ਤਾਰਨਿ।
ਕਰਤਾਰ ਨਹੀ ਮਨ ਜਾਨਤਿ ਜੇ ਤਿਨਕੇ ਹਿਤਕੇ ਸਿਫਤੀ ਕਰਿ ਤਾਰਨ।
ਕਰਿ ਤਾਰਨਿ ਪਾਪ ਉਤਾਰਨ ਕੋ ਗਨ ਦੰਭ ਛਪੈ ਸਵਿਤਾ ਕਰਿਤਾਰਨ।
ਕਰਤਾਰਨਿਹਾਰ ਗੁਰੂਬਰ ਨਾਨਕਦਾਸ ਉਧਾਰਨ ਜਿਉਂ ਕਰਿਤਾਰਨਿ॥੮॥

ਕਰਿਤਾਰਨਿ=ਕਲਿਤਾਰਣ। (ਕਲਿ ਦਾ-ਲਲਾ-ਰਾਰਾ-ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਸੁਰਣੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ।) ਕਲਿਜੁਗ ਤੋਂ ਤਾਰਨ ਹਾਰੇ। (ਅ) ਜੋ ਕਰਤਾ ਹੋਕੇ ਜਗ ਵਿਚ ਆਵੇ:-ਅਵਤਾਰ, ਪਿਕੰਬਰ।
ਬਿਲਾਸ=ਸਹਿਜ ਸੁਭਾ, ਹਸਦਿਆਂ ਹਸਦਿਆਂ। ਬਿਹੰਗ=ਪੰਛੀ।
ਕਰਿ ਤਾਰਨਿ=ਕਰਕੇ ਤਾੜਨਾ। 'ਤਾਰਨ' ਦਾ 'ੜਾੜਾ' 'ਰਾਰਾ' ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ।
ਕਰਤਾਰ ਨਹੀਂ=ਵਾਹਿਗੁਰੂ (ਨੂੰ) ਨਹੀਂ।
ਕਰਤਾਰ=ਰਚਣਹਾਰ, ਸਿਰਜਣਹਾਰ [ਸੰਸਾਰ, ਕਰਤਾਰ ਕਰਕੇ ਬਹੁ ਬਚਨ ਹੈ ਕਰਕੇ ਦੀ ਪ੍ਰਥਮਾ ਦਾ। ਪਰ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ਇਕ

ਵਚਨ ਹੈ]। ਹਿਤ ਕੋ-ਭਲੇ ਲਈ, ਹਿਤ ਵਾਸਤੇ।

ਸਿਫਤੀ=(ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ) ਯਸ਼। [ਅਰਥੀ, ਸਿਫਤ]।

ਸਿਫਤੀ=ਸਿਫਤਾਂ ਵਾਲਾ।

ਕਰਿ ਤਾਰਨਿ=ਕਰਿ+ਤਾਰਨਿ=ਕਰਕੇ ਤਾਰਦੇ ਹਨ।

ਕਰਿ ਤਾਰਿਨਿ=ਕਲਜੁਗ ਤੋਂ ਤਾਰਨ ਵਾਲਾ, ਸੋ ਕੋਣ ਹੈ-ਨਾਮ ਮੰਤ੍ਰ।

(ਅ) ਕਰਤਾ+ਰਿਨ-ਕਰਤਾ ਰਿਣ (ਣਾਣੇ ਦਾ ਨਾਮ ਹੋਇਆ ਹੈ)

ਕਰਤਾ+ਰਿਣ+ਪਾਪ=ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਪਾਪਾਂ ਦਾ ਰਿਣ ਉਤਾਰਨ ਲਈ।

(ੲ) ਕਰਤਾਰਨ=ਕਰ+ਤਾਲਿ+ਨ=ਹੱਥਾਂ ਦੀ ਤਾਲੀ ਦਾ ਸ਼ਬਦ।

ਗਨ=ਸਮੂਹ, ਦਲ। ਸਵਿਤ=ਸੂਰਜ।

ਕਰਿਤਾਰਨ=ਕਰਿ+ਤਾਰਨ=ਕਰਕੇ ਤਾਰੇ। (ਜਿਵੇਂ) ਤਾਰੇ ਡਿਪਦੇ ਹਨ

(ਸੂਰਜ) ਕਰਕੇ।

ਕਰਤਾਰ ਨਿਹਾਰ=ਕਰਤਾਰ+ਨਿਹਾਰ=(ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਰੂਪ) ਵੇਖਦਾ ਹਾਂ।

ਜਿਉਂ ਕਰਿ ਤਾਰਨਿ=ਜਿਉਂ ਕਰ+ਤਾਰਨਿ=ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਹਾਜ਼।

[ਸਿਸ, ਤਾਰਣਿ:-ਕਿਸਤੀ, ਜਹਾਜ਼]।

ਅਰਥ—(ਜਿਸ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇ) ਬਿਲਾਸ ਨਾਲ ਕੀਤੇ ਵਾਕ (ਬੀ ਐਸੇ) ਸੁਭ (ਹਨ ਕਿ) ਕਲਜੁਗ ਤੋਂ ਤਾਰਨਹਾਰੇ ਹਨ, (ਜੋ) ਵਿਕਾਰੀ ਰੂਪੀ ਪੰਛੀਆਂ ਨੂੰ ਭਥਨਾ ਕਰਕੇ (ਉਭਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ)।

(ਜਿਹੜੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ, ਜੋ ਆਪਣੇ) ਮਨ ਵਿਚ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਛਾਣਦੇ, ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਭਲੇ ਲਈ (ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀਆਂ) ਸਿਫਤਾਂ ਕਰ (ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ) ਤਾਰਦੇ ਹਨ।

ਪਾਪਾਂ ਦੇ ਉਤਾਰਨ (ਦੂਰ ਕਰਨ) ਲਈ ਨਾਮ ਮੰਤ੍ਰ (ਦੇ ਜੋ ਦਾਤ ਹਨ) ਅਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਕੇ ਪਖੰਡਾਂ ਦੇ ਸਮੂਹ (ਐਉਂ) ਡਿਪਦੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਸੂਰਜ (ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਕੇ) ਤਾਰੇ (ਡਿਪਦੇ ਹਨ)।

(ਐਸੇ) ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਨੂੰ (ਮੈਂ) ਕਰਤਾਰ (ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਰੂਪ) ਵੇਖਦਾ ਹਾਂ (ਜੋ) ਦਾਸਾਂ ਦਾ ਉਧਾਰ (ਐਉਂ) ਭਵਸਾਗਰ ਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹਨ) ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਹਾਜ਼ (ਮੁਸਾਫਰਾਂ ਨੂੰ ਸਮੰਦਰੋਂ ਪਾਰ) ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਹੋਰ ਅਰਥ—ਇਸ ਸ਼੍ਰੇਯੋ ਵਿਚ ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ 'ਕਰਤਾਰਨ' ਪਦ ਅੱਠ ਵੇਰੀ ਲਿਆਕੇ ਅੱਠੇ ਵੇਰ ਉਸ ਦਾ ਵਰਤਾਉ ਵੱਖਰਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਤੇ ਘੱਟ ਤੋਂ ਘੱਟ ਸੱਤ ਵੇਰੀ ਵੱਖੇ ਵੱਖੇ ਅਰਥ ਲਏ ਹਨ, ਰਤਾ ਰਤਾ ਫਰਕ ਤੇ ਅਰਥ ਹੋਰਵੇਂ ਬੀ ਲਗਾਏ ਹਨ:—

੧. (ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ) ਬਚਨ ਵਿਲਾਸ ਕਰਤਾਰ (ਵਾਹਿਗੁਰੂ) ਵਰਗੇ ਸੁਭ ਹਨ, ਤੇ ਵਿਕਾਰੀ ਰੂਪੀ ਪੰਛੀਆਂ ਨੂੰ ਤਾੜੀ ਮਾਰਕੇ (ਉਭਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ)।

੨. ਜੇਹੜੇ (ਪੁਰਖ) ਕਰਤਾਰ (ਵਾਹਿਗੁਰੂ) ਨੂੰ ਰਿਦੇ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਭਲੇ ਲਈ (ਸਿਫਤੀ ਕਰਤਾਰਨਿ=) ਸਿਫਤੀ ਕਰਦੇ ਹਨ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀਆਂ।

੩. ਇਸ ਤੁਕ ਦਾ ਇਕ ਹੋਰ ਅਰਥ ਬੜਾ ਸੁਹਣਾ ਲਗਦਾ ਹੈ:—(ਜਿਵੇਂ) ਸੂਰਜ ਚੜ੍ਹੇ ਤਾਰਿਆਂ ਦੇ ਬੁੰਡ ਡਿਪ ਜਾਂਦੇ ਹਨ (ਤਿਵੇਂ) ਇੰਝਾ ਦੇ ਸਮੂਹ ਤੇ ਕੀਤੇ ਪਾਪਾਂ ਦੇ ਰਿਣ (ਉਤਾਰਨ=) ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ (ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਦਰਸ਼ਨ ਹਨ)।

ਅਥਵਾ ਪਾਪਾਂ ਦੇ ਲਾਹੁਣ ਲਈ ਹੱਥ ਦੀ ਤਲੀ (ਵਾਂਝ ਹਨ, ਭਾਵ ਜੀਕੁਣ ਹੱਥ ਦੀ ਤਲੀ ਨਾਲ ਲਗੀ ਮੈਲ ਨੂੰ ਮਲਕੇ ਸਾਫ ਕਰ ਲਈਦਾ ਹੈ, ਇਵੇਂ ਹੀ ਸੀਸ ਤੇ ਸਹਲਾਹਟ ਕਰਦਿਆਂ ਜਾਂ ਹੱਥ ਫੁਹੰਦਿਆਂ ਹੀ ਪਾਪਾਂ ਦੀ ਮੈਲ ਲਹਿ ਜਾਂਦੀ ਹੈ)। ਅਥਵਾ—ਪਾਪਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨੇ ਲਈ ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਤਾੜਨਾ ਕੀਤੀ ਹੈ ਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ (ਦਰਸ਼ਨ ਰੂਪੀ) ਸੂਰਜ (ਦੇ ਦਿੱਸਿਆਂ) ਇੰਝ ਰੂਪ ਸਾਰੇ ਤਾਰੇ ਡਿਪ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

੪. ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਰਤਾਰ ਦਿਖਾਉਣ ਵਾਲੇ (ਭਾਵ ਸਾਖਾਤਕਾਰੀ ਕਰਾਉਣ ਵਾਲੇ) ਹਨ, ਦਾਸਾਂ ਨੂੰ ਉਧਾਰਨ ਵਾਲੇ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਜਹਾਜ਼ (ਤਾਰਦਾ ਹੈ ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ) ਅਥਵਾ ਕਰ+ਤਾਰੇ ਨਿਹਾਰ=(ਲਿਵ ਦੀ) ਤਾਰ ਬੰਨ੍ਹਕੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਨੂੰ ਦੇਖ।

ਚੋਖੀ ਤੁਕ ਦੇ ਅੰਤਲੇ ਕਰਤਾਰਨ ਦਾ ਅਰਥ ਇਉਂ ਬੀ ਬਣਦਾ ਹੈ:—ਦਾਸਾਂ ਨੂੰ ਉਧਾਰਦੇ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ (ਕਰਿਤਾਰਨ) ਹੱਥਾਂ ਦੀ ਤਖੀ ਯਾ ਚੁਟਕੀ, ਭਾਵ ਛੇਤੀ ਤੋਂ ਹੈ।

੪. ਇਸ੍ਰ ਗੁਰੂ—ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ—ਮੰਗਲ।

ਸ੍ਰੋਤ ॥ ਬੰਦ ਨ ਹੋਤਿ ਸੁਨੇ ਉਪਦੇਸ਼, ਰਿਦੇ ਬਸਿ ਜਾਹਿ ਕਰੇ ਅਭਿਨੰਦਨ।
ਨੰਦਨ ਢੇਰ ਸੁਫੰਦ ਬਿਲੰਦ ਬਿਲੰਚਨ ਸੰਦਰਤਾ ਅਰਬੰਦਨ।
ਬੰਦੁ ਨ ਮੰਦ ਬਿਕਾਰ ਰਹੈ ਤਮ ਬੰਦ ਦਿਨੰਦ ਮਨੰਦ ਨਿਕੰਦਨ।
ਕੰਦ ਅਨੰਦ ਮੁਕੰਦ ਭਜੇ ਗੁਰ ਅੰਗਦ ਬੰਦ ਸਦਾ ਕਰਿ ਬੰਦਨ ॥੧॥

[ਬੰਦ ਨ=ਬੰਦ+ਨ=ਰੋਕ ਨਹੀਂ (ਹੁੰਦੀ)।
ਅਭਿਨੰਦਨ=ਖੁਸ਼ੀ, ਅਨੰਦ। (ਅ) ਮੱਥਾ ਟੇਕਣਾ, ਨਮਸਕਾਰ।
ਨੰਦਨ=ਪੁੱਤ੍ਰ। ਸਪੁੱਤ੍ਰ। ਢੇਰ=ਢੇਰ ਜੀ। ਸ੍ਰੀ (ਗੁਰੂ) ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ
ਦੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਦਾ ਨਾਮ ਭਾਈ 'ਢੇਰੁ ਬੰਦ' ਸੀ।
ਸੁਫੰਦ=ਸੁਤੰਤ੍ਰ। [ਸੰਸਾਰ, ਸੁਫੰਦ।] ਭਾਵ ਕਿਸੇ ਦੀ ਕਾਣ ਹੇਠ ਨਹੀਂ,
ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜਿਵੇਂ ਸੁਤੰਤ੍ਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
ਬਿਲੰਦ=ਉੱਚੇ। [ਵਾਰਸੀ, ਬਲੰਦ]।

ਬਿਲੋਚਨ=ਅੱਖ, ਨੈਣ । [ਸੰਸ: ਵਿਲੋਚਨ] ।
 ਅਰਬੰਦਨ=ਕਮਲਾਂ ਦੀ, ਨੈਣਾਂ ਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਕਮਲਾਂ (ਵਰਗੀ) ਹੈ ।
 (ਅ) ਅਰਬੰਦ+ਨ=ਕਮਲ ਨਹੀਂ (ਬਰੱਬਰ) ਸੁੰਦਰਤਾ ਵਿਚ (ਉਨ੍ਹਾਂ
 ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਦੇ) ।
 ਬੰਦਿ ਨ=ਬੰਦਿ+ਨ=ਨਹੀਂ ਹੈ ਬੰਦਿ, ਭਾਵ ਰਤਾ ਬੀ ਨਹੀਂ, ਰੰਚਕ ਬੀ
 ਨਹੀਂ । ਬੰਦਿ=ਬੰਡ, ਸਾਰਾ, ਸਮੂਹ ।
 ਦਿਨੰਦ=ਸੂਰਜ । ਦਿਨ+ਇੰਦ=ਦਿਨ ਦਾ ਇੰਦੁ ।
 ਮਨੰਦ=ਵਰਗਾ, ਜਿਹਾ, [ਫਾ: ਮਾਨੰਦ] ।
 ਨਿਕੰਦਨ=ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ । ਕੰਦ=ਫਲ । (ਅ) ਬੱਦਲ, ਮੇਘ ।

ਅਰਥ—(ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ) ਉਪਦੇਸ਼ ਸੁਣਨ ਨਾਲ (ਪਰਮਪਦ ਵਲ ਜਾਂਦਿਆਂ) ਰੋਕ
 ਨਹੀਂ ਪੈਂਦੀ (ਅਤੇ ਜਿਸ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇ) ਹਿੰਦੇ ਵਿਚ ਵਸ ਜਾਣ ਨਾਲ ਖੁਸ਼ੀ
 (ਪ੍ਰਾਪਤਿ) ਹੁੰਦੀ ਹੈ । (ਉਹ ਸ੍ਰੀ) ਫੇਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸਪੁੱਤ੍ਰ (ਸਭ ਤਰ੍ਹਾਂ) ਸੁਤੰਤਰ
 ਹਨ, (ਮਰਤਬੇ ਦੇ) ਉੱਚੇ ਹਨ, ਨੈਣਾਂ ਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਮਲਾਂ ਤੋਂ
 ਸੋਝਣ ਹੈ । (ਕਿਉਂਕਿ ਜਿਥਰ ਉਹ ਨੈਣ ਤਕਦੇ ਹਨ) ਰਤਾ ਭਰ ਬੀ
 ਮੰਦਿਆਈ ਤੇ ਵਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਜਾਂਦੇ (ਤੇ) ਅਗਯਾਨ (ਮੈਉਂ ਦੂਰ
 ਹੁੰਦਾ ਹੈ) ਜਿਵੇਂ ਸਾਰਾ ਹਨੇਰਾ ਸੂਰਜ (ਦਰਸ਼ਨ ਨਾਲ) ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।
 ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਚੰਦ ਜੀ ਆਨੰਦ ਦੇ ਮੇਘ ਤੇ ਮੁਕਤੀ ਦੇ ਦਾਤਾ (ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ
 ਨੂੰ) ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਕੇ ਸਦਾ ਭੁਜੇ ।

ਭਾਵ—ਸਤਿਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਨੈਣਾਂ ਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦੀ ਤਾਸੀਰ,
 ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ, ਦਿਆਲੂ, ਮੁਕਤੀ ਦਾਤਾ, ਅਗਯਾਨ ਦੂਰ ਕਰਨ ਦੀ
 ਸਮਰੱਥਾ ਵਾਲੇ ਹੋਣ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਹੈ ।

ਹੋਰ ਅਰਥ—ਇਸ ਛੰਦ ਵਿਚ ਕਈ ਤੁਕਾਂ ਦਾ ਹੋਰ ਅਰਥ ਬੀ ਕਰਦੇ ਹਨ:—

੧. ਬੰਦ ਨਾ ਹੋਤ ਸੁਣੇ ਉਪਦੇਸ਼=ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਸੁਣਨ ਤੋਂ ਬੰਦ=ਬੰਧ—ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ
 ਭਾਵ ਪੁਨਰ ਜਨਮ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ (ਅਤੇ) ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰਿਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਬਸ ਜਾਏ (ਜਗਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ)
 ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ (ਭਾਵ ਉਹ ਸੰਗਤ ਦੇ ਪੂਜ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ) ।

ਦੂਸਰੀ ਤੁਕ ਦਾ ਪਿਛਲਾ ਅੱਧ ਨੈਣਾਂ ਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਕਮਲਾਂ (ਵਰਗੀ ਹੈ) ।

੫. ਇਸ਼ੁ ਗੁਰੂ—ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦੇਵ ਜੀ—ਮੰਗਲ ।

ਭਾਵ ॥ ਅਮਰ ਅਲੰਬ ਕਰਿ ਜਾਂਹਿ ਸਮਰ ਜੈ ਪਾਵਹਿ ਅਰਿ ਹਰਿ ।
 ਹਰਿ ਨਿਤ ਲਾਵਹਿ ਧਿਆਨ, ਗਿਆਨ ਪਾਵਹਿ ਮੁਨਿ ਉਰਧਾਰਿ ।
 ਧਰਨ ਭਜਨ ਬਿਦਤਾਇ ਸਭਿਨਿ ਮਹਿ ਬਯਾਪਨੈ ਸਮਸਰ ।

ਸ਼ਰਨ ਦਾਸ ਗਤਿ ਲਹਤਿ ਵਹਤਿ ਦੁਖ ਦੋਖਿਨ ਕੋ ਦਰਿ ।
 ਦਰ ਦੇਤਿ ਬਤਾਇ ਸੁ ਮੁਕਤਿ ਕੋ ਹੋਰਿ ਪ੍ਰਸੀਦਤਿ ਚਿਤ ਸਿਮਰ ।
 ਮਰ ਜਨਮਨ ਕੋ ਸਿਕਟ ਕਟਤਿ ਜੈ ਜੈ ਜੈ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਅਮਰ ॥ ੧੦ ॥

ਅਮਰ=ਜੋ ਨਾ ਮਰੇ । ਦੇਵਤਾ । ਦੇਵਤੇ ।

ਅਲੰਬ ਕਰਿ=ਆਸਰਾ ਬਣਾਕੇ । ਆਸਰਾ ਲੈਕੇ ।

ਸਮਰ=ਜੰਗ, ਜੁੱਧ । ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀ ਰਾਖਿਆਂ ਪਰ ਜੋ ਤਦੋਂ ਹੁੰਦੀ ਰਹੀ
 ਹੈ ਜਦੋਂ ਰੱਬ ਜੀ ਦਾ ਆਸ਼੍ਰਾ ਮਿਲਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ।

ਅਰਿਹਰਿ=ਸ਼ੱਤ੍ਰੂਆਂ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਕਰਕੇ । ਹਰਿ=ਸ਼ਿਵਜੀ ।

ਉਰਧਰਿ=ਦਿਲ ਵਿਚ ਧਾਰਕੇ । ਧਰਨ=ਧਰਤੀ ਉੱਤੇ ।

(ਅ) ਧਰ + ਨਭ + ਜਨ ਬਿਦਤਾਇ=ਧਰਤੀ ਅਕਾਸ਼ ਤੇ ਜਨਾਂ ਵਿਚ
 ਪ੍ਰਗਟ ਹੈ । ਸਮਸਰ=ਇਕੋ ਜਿਹਾ ।

ਗਤਿ=ਮੁਕਤੀ । ਗਤਿ, ਪਦ ਇਥੇ ਦੇਹੁਰੀ ਦੀਪਕ ਹੈ, ਸ਼ਰਨਦਾਸ ਗਤਿ=ਜੋ
 ਦਾਸ ਸ਼ਰਨ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ-ਗਤਿ ਲਹਿਤ=ਮੁਕਤੀ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ।

ਦਰਿ=ਦਰਦਾ ਹੈ, ਦਲਦਾ ਹੈ । (ਅ) ਭਰ । ਦਰ ਦੁਖ ਦੋਖਨ ਕੋ ਦਹਤਿ=ਦੁਖਾਂ
 ਤੇ ਦੋਖਾਂ ਦਾ ਭਰ ਸਾੜ ਦੇਂਦਾ ਹੈ । (ੲ) ਦਲ, ਸਮੂਹ ।

ਦਰ=ਦਰਵਾਜ਼ਾ, ਰਸਤਾ । [ਫਾਰਸੀ, ਦਰ]

ਪ੍ਰਸੀਦਤਿ=ਪ੍ਰਸੰਨ, ਪਸੀਜੇ ਹੋਏ । (ਅ) ਪ੍ਰਸੰਨ ਚਿਤ ਹੋਕੇ ਸਿਮਰ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ
 ਅਮਰ ਦੇਵ ਜੀ ਨੂੰ । (ੲ) ਇਹੀ ਮੁਕਤੀ ਦਾ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਦਸਦੇ ਹਨ ਕਿ
 ਪ੍ਰਸੰਨ ਚਿਤ ਹੋਕੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਸਿਮਰ ।

ਮਰ ਜਨਮਨ ਕੋ=ਜਨਮ ਮਰਨ ਦਾ । (ਅ) ਮਰਜ਼ਨ + ਮਨ ਕੋ=ਮਨ ਦੇ
 ਰੋਗਾਂ ਦਾ । [ਫਾਰਸੀ, ਮਰਜ਼]

ਅਰਥ-ਦੇਵਤੇ (ਜਿਸ ਗੁਰੂ ਅਮਰ ਦਾ) ਆਸਰਾ ਲੈਕੇ ਜੁੱਧ ਵਿਚ ਜਾਕੇ ਸ਼ੱਤ੍ਰੂ ਦਾ
 ਨਾਸ਼ ਕਰਕੇ ਫਤੇ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ, (ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ) ਪਿਆਨ ਸ਼ਿਵਨਿਤ
 ਲਗਾਉਂਦਾ ਹੈ, (ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ) ਮਨ ਵਿਚ ਵਸਾ ਕੇ ਮੁਨਿ (ਲੋਕ) ਆਨ
 ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦੇ ਹਨ, (ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ) ਧਰਤੀ ਉੱਤੇ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ । (ਕਿ
 ਜੋ) ਸਭਨਾਂ ਵਿਚ ਇਕਸਾਰ ਵਿਆਪ ਰਿਹਾ ਹੈ (ਉਸ ਦਾ) ਭਜਨ ਹੋ
 (ਜੋ) ਸੇਵਕ (ਹੋਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ) ਸ਼ਰਨ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਮੁਕਤੀ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ,
 ਦੁਖਾਂ ਨੂੰ ਸਾੜ ਦੇਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਦੋਖਾਂ (ਅਪਨਿਆਂ) ਨੂੰ ਦਲ ਸਿਟਦਾ ਹੈ ।
 ਉਤੇ ਉਹ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਉਸ ਨੂੰ ਮੁਕਤੀ ਦਾ ਰਸਤਾ (ਯਾ ਬੁਹਾ ਮੋਉਂ)
 ਦਿੰਦੇ ਹਨ (ਕਿ ਹੋ ਜਗਜਾਸੂ) ਚਿਤ ਵਿਚ (ਉਸ ਦਾ) ਸਿਮਰਣ ਕਰ
 ਨਾਲ) ਕਿ ਜਨਮ ਮਰਨ ਦੇ ਸਿਕਟ ਕਟੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ; (ਐਸੇ ਸ੍ਰੀ) ਗੁਰੂ ਅ

ਨੂੰ (ਮੇਰੀ) ਜੈ ਹੋਵੇ, ਜੈ ਹੋਵੇ, ਜੈ ਹੋਵੇ ।

ਭਾਵ—ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਉਚੇ ਵਜ੍ਹਾ ਨੂੰ ਸ਼ਿਵ ਤੇ ਦੇਵਤੇ ਧਿਆਉਂਦੇ ਹਨ, ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਵਿਚ ਉਹ ਆਕੇ ਨਾਮ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇਕੇ ਮੁਕਤੀ ਦਾਨ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ । ਅਰ ਦਾਸਾਂ ਦੇ ਸੰਕਟ ਹਰ ਰਹੇ ਹਨ ।

ਹੋਰ ਅਰਥ—ਇਸ ਛਪਯ ਦਾ ਇਕ ਅਰਥ ਐਉਂ ਬੀ ਹੈ:—

ਜਿਸ (ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ) ਦਾ ਆਸਰਾ ਲੈਕੇ (ਅਮਰ=) ਦੇਵਤੇ ਜੁੱਧ ਜਿਤਦੇ ਰਹੇ ਤੇ ਸ਼ਤ੍ਰੂ ਮਾਰਦੇ ਰਹੇ, ਸ਼ਿਵ ਜਿਸ ਦਾ ਧਿਆਨ ਲਾਉਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਮੁਨਿ ਜਿਸ ਨੂੰ ਦਿਲ ਵਿਚ ਧਰਕੇ ਗਿਆਨ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਧਰਤੀ ਅਕਾਸ਼ ਤੇ ਪੁਰਖਾਂ ਵਿਖੇ (ਸਮਾਨ ਸੱਤਾ) ਕਰਕੇ ਇਕ ਸਮਾਨ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਗਟ । (ਉਸ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਦਾ) ਮੁਕਤੀ ਦਾ ਦਰਵਾਜ਼ਾ (ਗੁਰੂ ਅਮਰ ਦੇਵ ਜੀ) ਸ਼ਰਨ ਆਏ ਦਾਸਾਂ ਨੂੰ ਦਸ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਚਿਤ ਵਿਚ ਸਿਮਰਨ ਕਰੋ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੁਖ ਸਾਜ਼ਦੇ ਤੇ ਦੋਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਦਲਾਏ ਹੋਏ, ਜਿਸ ਤੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਣ ਮੁਕਤੀ (ਦਾ ਦਾਨ) ਉਸ ਨੂੰ ਦੇਂਦੇ ਹਨ, ਤੇ ਜਨਮ ਮਰਨ ਦਾ ਸੰਕਟ ਕੱਟ ਦੇਂਦੇ ਹਨ । ਐਸੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰ (ਦੇਵ) ਜੀ ਨੂੰ ਤਿੰਨਾਂ ਕਾਲਾਂ ਵਿਚ (ਯਾ ਤਿੰਨਾਂ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਯਾ ਮਨ ਬਚ ਕਰਮ ਕਰਕੇ) ਜੈ ਹੋਵੇ, ਜੈ ਹੋਵੇ, ਜੈ ਹੋਵੇ ।

ਪਰੰਤੂ ਇਹ ਅਰਥ ਜ਼ਰਾ ਖਿੱਚ ਨਾਲ ਲਾਉਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ।

ਤੀਸਰੀ ਤੁਕ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਅੱਧ—(ਉਸ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਦਾ) ਭਜਨ ਧਰਤੀ ਤੇ ਪ੍ਰਗਟ (ਕੀਤਾ ਹੈ) ।

੬. ਇਸ਼ੁ ਗੁਰੂ—ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ—ਮੰਗਲ ।

ਸ੍ਰੀ—

ਯਤਾ ਬਿਘਨਾਨ ਮਹਾਂ ਅਘਕੋ ਉਰ ਆਤਮਗਿਆਨ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤਿ ਜਨੋਂ ਹਰਿ
ਹਰੇਤਿ ਬਸਾਇ ਸੁ ਦਾਸਨ ਕੋ ਕਮਲਾਸਨ ਧਰਾਵਤਿ ਜਾਹਿ ਭਜੇ ਹਰਿ ।
ਹਰਿਸ ਵਿਖੇ ਅਵਤਾਰ ਭਏ ਹਰਿ ਰਾਵਨ ਕੋ ਲਿਖ ਸੇਗ ਬੰਸੁ ਹਰਿ ।
ਹਰਿਦਾਸ ਤਨੈ ਰਮਦਾਸ ਗੁਰੂ ਮ੍ਰਿਗ ਮੋਹ ਸੰਘਾਰਤਿ ਜਨੋਂ ਬਡ ਕੇਹਰਿ ੧੧ ।

ਹਰਤ=ਹਰ ਲੈਣ ਵਾਲਾ, ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ।

ਬਿਘਨਾਨ=ਬਿਘਨਾਂ ਨੂੰ । ਬਿਘਨ ਦਾ ਬਹੁਬਚਨ । ਅਘ=ਪਾਪ ।

ਆਤਮ ਗਿਆਨ=ਆਪਣੇ ਆਪ ਦਾ ਗਿਆਨ । ਅਪਣੇ ਤੋਂ ਸਰੂਪ ਦਾ ਗਿਆਨ ।

ਆਤਮਾ ਦਾ ਗਿਆਨ ।

ਹਰਿ=ਹਨੇਰੇ ਨੂੰ ਜੋ ਹਰ ਲਵੇ ਸੇ—ਸੂਰਜ ।

ਹਰਿ=ਪਾਪਾਂ ਨੂੰ ਜੋ ਹਰ ਲਵੇ ਸੇ—ਵਾਹਿਗੁਰੂ ।

ਕਮਲਾਸਨ=ਕਮਲ ਹੈ ਆਸਨ ਜਿਸ ਦਾ ਸੇ—ਬ੍ਰਹਮਾ ।

ਜਾਹਿ=ਜਿਸਨੂੰ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ।

{ ਹਰਿ=ਸਿਵਜੀ । [ਸਿਸ:, ਹਰਿ=ਸਿਵ]
 ਹਰਿ ਬੰਸ=ਸੂਰਜ ਬੰਸ । ਹਰਿ=ਮਰਿਆ । ਚਮੁੰ=ਸੋਨਾ ।
 ਹਰਿ=ਜੋ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਹਥੋਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਖੋਹ ਲਵੇ ਸੋ=ਬਾਂਦਰ ।
 ਹਰਿਦਾਸ=ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਦਾ ਨਾਮ (ਭਾਈ) ਹਰੀਦਾਸ
 ਜਾ ਹਰਿਦਾਸ (=ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਸੇਵਕ) ਸੀ ।
 ਤਨੇ=ਪੁੱਤ੍ਰ । ਮ੍ਰਿਗ=ਹਰਨ । ਪਰ ਮ੍ਰਿਗ ਦਾ ਅਰਥ ਉਹ ਹਾਥੀ ਬੀ ਹੈ
 ਜਿਸ ਦੇ ਮਸਤਕ ਵਿਚ ਚਿੱਟਾ ਤਿਲਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।
 ਸੰਘਾਰਤ=ਮਾਰਦੇ ਹਨ । [ਸਿਸ:, ਸੰਹਾਰ ਚੰਗੇ]
 ਬਡ ਕੇਹਰਿ=ਵੱਡਾ ਸ਼ੇਰ । ਬੱਬਰ ਸ਼ੇਰ ।

ਅਰਥ—(ਅਰਥ ਤੀਸਰੀ ਤੁਕ ਤੋਂ ਤੁਰੰਗ, ਵਿਚ ਚੋਖੀ ਤੇ ਵਿਚ ਪਹਿਲੀ ਦੂਜੀ):—
 (ਤੋਤੇ ਜੁਗ ਵਿਖੇ ਇਕ ਰਾਮ ਜੀ) ਸੂਰਜ ਬੰਸ ਵਿਖੇ ਅਵਤਾਰੀ ਹੋਏ ਸਨ (ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ)
 ਬਾਂਦਰਾਂ ਦੀ ਸੈਨਾ ਨਾਲ ਲੈਕੇ ਰਾਵਣ ਨੂੰ ਮਾਰਿਆ ਸੀ, (ਪਰ ਕਲਜੁਗ ਵਿਚ)
 ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਗੁਰੂ (ਅਵਤਾਰ) ਹੋਏ ਹਨ ਜੋ (ਸ੍ਰੀ) ਹਰਿਦਾਸ (ਜੀ) ਦੇ ਸੰਪੁੱਤ੍ਰ
 (ਕਹਿਲਾਏ, ਇਹ ਕੁਰੂ ਜੀ) ਮੋਹ ਰੂਪੀ ਹਾਥੀ ਨੂੰ ਸ਼ੇਰ ਬੱਬਰ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਾਰਦੇ ਹਨ ।
 (ਏਹ) ਮਹਾਂਨ ਪਾਪਾਂ ਤੇ (ਕਠਨ) ਵਿਪਨਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ (ਤੇ) ਹਿੰਦ (ਵਿਚ)
 ਸੂਰਜ ਵਾਂਗੂ ਆਤਮ ਗਿਆਨ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹਨ, ਅਪਣੇ ਦਾਸਾਂ ਦੇ (ਹਿਰਦੇ
 ਵਿਚ) ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਵਸਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬ੍ਰਹਮਾਂ ਧਿਆਉਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਸਿਵਜੀ
 (ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ) ਭਜਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ।

ਭਾਵ—ਇਸ ਸ੍ਰੋਤ ਵਿਚ ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ—ਹਰਿ—ਪਦ ਕਈ ਵੇਰ ਵਰਤ ਕੇ ਉਸ ਦੇ ਅੱਡ ਅੱਡ
 ਅਰਥ ਵਰਤੇ ਹਨ । ਵਾਹਿਗੁਰੂ, ਸੂਰਜ, ਸਿਵ, ਬਾਂਦਰ, ਵਿਚ ਹਰਿਬੰਸ ਤੇ ਕੇਹਰਿ ਵਿਚ—
 ਹਰਿ—ਪਦ ਆਇਆ ਹੈ ।

ਹੋਰ ਅਰਥ—ਸ੍ਰੋਤ ਦੇ ਅਰਥ ਦੂਸਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੀ ਲਾਉਣ ਦਾ ਯਤਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਭਾਵ
 ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਤੀਸਰੀ ਤੁਕ ਵਾਲੇ ਤੋਤਾ ਦੇ ਅਵਤਾਰ 'ਰਾਮ ਜੀ' ਹੀ ਕਲਜੁਗ ਦੇ ਗੁਰੂ ਅਵਤਾਰ—
 ਸ੍ਰੀ ਰਾਮਦਾਸ ਗੁਰੂ ਜੀ—ਹੋਏ ਹਨ ।

੨. ਇਸ਼ ਗੁਰੂ—ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ—ਮੰਗਲ ।

ਕਵਿੱਤ ॥ ਅਰਜਨਿ ਸੁਨਤਿ ਸੁ ਦਾਸਨ ਕੋ ਦਾਨ ਦੇਤਿ ਮੋਹ ਕੇ ਬਿਦਾਰਿਬੇ
 ਕੋ ਬਾਕ ਸਰ ਅਰਜਨ । ਅਰਜੁਨ ਜਸੁ ਵਿਸਤੀਰਨ ਸੰਤੋਖ
 ਸਿੰਘ ਜਹਾਂ ਕਹਾਂ ਜਾਨੀਅਤਿ ਮਾਨੈ ਤਰੁ ਅਰਜਨ । ਅਰਿਜਨ
 ਭਏ ਗਨ ਮੋਖ ਪਦ ਲਏ ਤਿਨ ਸ਼ਜਾਮ ਘਨ ਭਨ ਹੋਇ ਤੋਰੇ

ਜਮਲਾਰਜਨ । ਅਰਜ ਨ ਜਾਨੇ ਜਾਇ ਕੋਤੋ ਹੈ ਬਿਥਾਰ ਤੇਰੇ
ਐਸੇ ਰੂਪ ਧਾਰਿ ਆਇ ਰਾਜੈ ਗੁਰ ਅਰਜਨ ॥੧੨॥

ਅਰਜਨਿ=ਅਰਜਾਂ ਨੂੰ, ਬੈਨਤੀਆਂ ਨੂੰ, [ਅ, ਅਰਜ] ।

ਬਿਥਾਰਿਥੇ=ਮਾਰ ਦੇਣ ਨੂੰ । ਬਾਕ=ਵਾਕ, ਬਚਨ, ਬਣੀ ।

ਸਰ=ਤੀਰ, ਬਾਣ । ਅਰਜਨ=ਪਾਂਡਵਾਂ ਵਿਚੋਂ ਤੀਸਰਾ ਭਿਰਾਉ, ਜਿਸ
ਦੇ ਤੀਰ ਨਿਸ਼ਾਨੇ ਬੈਠਣ ਵਿਚ ਬੜੇ ਪ੍ਰਸੰਘ ਸਨ ।

ਅਰਜਨ=ਉੱਜਲ । [ਸਿਸ, ਅਰਜਨ ਚਰ੍ਯੁਨ] ।

ਵਿਸਤੀਰਨ=ਵਿਸਥਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ । ਫੈਲਾਉਣ ਵਾਲਾ । ਗਾਯਨ ਕਰਨ
ਵਾਲਾ ਬੀ ਮੁਰਾਦ ਹੈ । (ਅ) ਫੈਲ ਰਿਹਾ ਹੈ ।

ਤਰੁ=ਬਿੱਛ । ਤਰੁ ਅਰਜਨ=ਮੁਰਾਦ ਹੈ ਕਲਪ ਬਿੱਛ ਤੋਂ ।

ਅਰਿਜਨ=ਅਰਿ=ਵੈਰੀ । ਜਨ=ਦਾਸ । ਅਰਜਨ ਭਏ=ਜੋ ਵੈਰੀ ਦਾਸ ਹੋ
ਗਏ । (ਅ) ਅਰ=ਅਤੇ, ਜਨ=ਦਾਸ । ਅਰਜਨ ਭਏ=ਅਤੇ ਜੋ ਆਪ
ਦੇ ਦਾਸ ਹੋਏ ਹਨ । ਗਨ=ਦਲ, ਬੰਡ, ਸਾਰੇ, ਸਮੂਹ ।

ਸ਼ਯਾਮ ਪਾਨ=ਕਾਲਾ ਬੱਦਲ, ਕਾਲੇ ਬੱਦਲ ਵਰਗਾ ਰੰਗ ਹੋਵੇ ਜਿਸ ਦਾ
ਸੇ=ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ।

ਜਮਲਾਰਜਨ=ਅਰਜਨ ਇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਬਿੱਛ ਹੈ ਜੋ ਹਿੰਦ ਵਿਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ,
ਲਕੜੀ ਬੜੀ ਮਜ਼ਬੂਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ । ਇਹ ਬਿੱਛ ਧਰਤੀ ਤੋਂ ਹੀ ਦੇ ਸ਼ਾਖਾਂ
ਯਾ ਦੇ ਬਿੱਛ ਨਾਲੋਂ ਨਾਲ ਜਸੇਧਾਂ ਦੇ ਘਰ ਗੋਕਲ ਵਿਚ ਉਗਿਆ
ਹੋਇਆ ਸੀ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਜਸੇਧਾਂ ਨੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਨੂੰ ਬੰਨ੍ਹ ਦਿੱਤਾ ਸੀ,
ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਨੇ ਖਿੱਚ ਕੇ ਦੇਇ ਦਰੱਖਤ ਪੁਟ ਘੱਤੇ । ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ
ਇਹ ਦੋ ਬਿੱਛ ਠਹੀਂ ਸਨ, ਪਰ ਕੁਬੇਰ ਦੇ ਦੋ ਪੁੱਤ੍ਰ ਮਣਿਗੀਵ ਤੇ
ਨਲਕੂਬਰ ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਾਰਦ ਜੀ ਨੇ ਮਦ ਪੀਤੇ ਹੋਏ ਨੀਰੀ
ਜਲ-ਕ੍ਰੀੜਾ ਕਰਦੇ ਵੇਖਕੇ ਸ਼ਾਪ ਦੇਕੇ ਅਰਜਨ ਬਿੱਛ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ
ਸੀ । ਜਦੋਂ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਬਿੱਛ ਪੁਟ ਘੱਤੇ ਤਾਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ
ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਲਿਆਣ ਹੋ ਗਈ । ਕਵਿ ਜੀ ਦੀ ਮੁਰਾਦ ਹੈ ਕਿ
ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਜੀ ਨੇ ਰੱਬੀ ਰੋ ਦੀਆਂ ਅਟਕਾਂ ਭੈਣ ਘੱਤੀਆਂ ।
(ਅ) ਇਹ ਬੀ ਮੁਰਾਦ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵੈਰੀਆਂ ਨੇ ਆਪ
ਅੱਗੇ ਅਟਕ ਪਾਈ ਆਪ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਉਧਾਰ ਕੀਤਾ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ
ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਨੇ ਜਮਲਾਰਜਨ ਦਾ । [ਸਿਸ, ਜਮਲਾਰਜਨ ਚਰ੍ਯੁਨ
ਜਮਲ=ਜੋੜਾ । ਅਰਜਨ=ਬਿੱਛ ਦਾ ਨਾਉਂ ।]

ਅਰਜਨ=ਅਰਜ + ਨ=ਅਰਜ=ਚੁੜਾਉ । [ਅਰਬੀ, ਅਰਜ=ਚੁੜਾਣ]

ਜਿਥੇ ਅਰਜ ਦਾ ਵਰਤਾਉ ਐਸਾ ਹੋਵੇ ਜੈਸਾ ਕਿ ਏਥੇ ਹੈ ਓਥੇ
ਤੂਲ=ਲੰਮਾਣ ਦੀ ਮੁਰਾਦ ਨਾਲ ਲੈ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ।

(ਅਰਜਨ ਦੇ ਨਾਲ ਤੂਲਨ ਸੰਭਾਵਿਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।)

ਜਿਥੇ ਚੁੜੱਤਨ ਕਹੀ ਓਥੇ ਲੰਬਾਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਆਪੇ ਆ ਗਈ,
ਮਰਾਦ ਹੈ ਪ੍ਰਮਾਣ ਤੋਂ । (ਅ) ਕੀਮਤ [ਫਾਰਸੀ, ਅਰਜ] ।

ਰਾਜੈ=ਰਾਜ ਰਹੇ ਹਨ, ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਮਾਨ ਹਨ ।

ਅਰਜਨ=ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ, ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਸਪੁੱਤ੍ਰ ਇਨ੍ਹਾਂ
ਦਾ ਨਾਮ-ਅਰਜਨ-ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਰੀਰ, ਮਨ ਤੇ ਆਤਮਾਂ ਦੀ ਸੁਤੇ
ਉੱਜਲਤਾ ਕਰਕੇ ਰਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ । ਫਿਰ ਆਪ ਦੇ ਕੀਤੇ
ਕ੍ਰਪਾਨੀ ਕੰਮਾਂ ਬਾਬਤ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਵਾਕ ਹੈ:—
'ਉਗਵਣਹੁ ਤੇ ਆਬਵਣਹੁ ਚਹੁ ਚਕੀ ਕੀਅਨੁ ਲੋਆ ॥'

[ਰਾਮ: ਵਾਰ ਵਾਰ ਭਲਾ]

ਅਰਥ—(ਅਰਥ ਚੋਈ ਤੁਕ ਤੋਂ ਦੁਰੇਗਾ ਫਿਰ ਪਹਿਲੀ ਤੇ ਫਿਰ ਤੀਜੀ ਦੁਨੀ:—

੪. ਐਸਾ (ਅਰਜ) ਰੂਪ ਧਾਰਕੇ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ (ਜਗਤ ਵਿਚ) ਆਕੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰਹੇ
ਹਨ ਕਿ ਪ੍ਰਮਾਣ ਨਹੀਂ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਕਿ ਆਪਣੇ (ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦਾ) ਕਿਤਨਾਕੁ
ਵਿਸਥਾਰ ਹੈ ।

੧. (ਅਪਣੇ ਦਾਸਾਂ ਦੀਆਂ ਅਰਜ਼ਾਂ ਸੁਣਕੇ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਨ ਮੰਗੀ ਮੁਰਾਦ ਦਾ) ਦਾਨ ਦੇਂਦੇ ਹੋ
(ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ) ਮੋਹ (ਰੂਪੀ ਸ਼ੱਤ੍ਰੂ ਨੂੰ) ਮਾਰ ਦੇਣ ਲਈ (ਆਪਣੇ) ਵਾਕ ਅਰਜਨ ਦੇ
ਤੀਰਾਂ (ਵਾਂਡੂ ਅਮੋਘ) ਹਨ ।

੩. (ਜੇ) ਸ਼ੱਤ੍ਰੂ (ਆਪਣੇ) ਦਾਸ ਹੋ ਗਏ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ) ਮੁਕਤੀ ਦੇ ਸਾਰੇ ਪਦ (ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ) ਲਏ
(ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਦੇਵੀ ਕੰਮ ਅਗੇ ਜੋ ਅਟਕਾਂ ਪਾਈਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣਾ) ਸਰੀਰ
(ਐਉਂ) ਉਖੜ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਹੋਕੇ ਲੱਗਾ (ਜਿਵੇਂ) ਫ਼ਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦਾ (ਸਰੀਰ)
ਜੁਮਲਾਰਜਨ ਨੂੰ (ਲੱਗਾ ਸੀ) ।

੨. (ਤਾਂਤੇ ਆਪਣਾ) ਉੱਜਲ ਜੱਸ ਕਲਪਬਿੰਡ ਵਾਂਗ (ਅੱਗੇ ਹੀ) ਸਭ ਜਗਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ (ਕਵਿ)
ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਤਾਂ (ਕੇਵਲ ਉਸ ਜੱਸ ਦਾ) ਵਿਸਥਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ (ਇਕ ਢਾਢੀ) ਹੈ ।

ਹੋਰ ਅਰਥ—ਹੋਰ ਅਰਥ ਲਾਉਣ ਦਾ ਬੀ ਐਉਂ ਜਤਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ:—

੨. ਕਵੀ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ (ਆਪ ਦਾ) ਉੱਜਲ ਜਸ ਫੈਲ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਕਿੱਥੇ
ਮਾਨੋਂ ਕਲਪ ਬਿੰਡ ਹੀ ਜਾਣੀਦਾ ਹੈ, ਅਥਵਾ ਆਪ ਦਾ ਐਤਨਾ ਜਸ ਫੈਲ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ
ਉਸ ਦਾ—ਅਰਜ + ਨ=ਆਪ ਨਹੀਂ ਹੈ ।

੩. ਅਰਜਨ=ਬਿਨੈਵੰਤ—ਜੋ ਬਿਨੈਵੰਤ ਹੋਏ ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਹੀ ਮੁਕਤੀ ਪਦ ਪਾ ਲਏ, ਆਪ ਨੇ
ਹੀ ਸ੍ਰੀ ਫ਼ਿਸ਼ਨ ਸਰੂਪ ਧਾਰਕੇ ਜੁਮਲਾਰਜਨ ਤੇਜੇ ਸਨ, ਅਥਵਾ—ਅਰ ਜਨ ਭਏ=ਜੋ
ਦਾਸ ਹੋਏ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮੁਕਤੀ ਪਾਈ ।

੮. ਇਸੁ ਗੁਰੂ-ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ-ਮੰਗਲ।

ਸੂਰ, ਸੁਰਾਨਿ ਕੇ ਹਾਨਿ ਕਰੇ ਛਿਤ ਆਨਤਿ ਭੇ ਬਨਿ ਕੇ ਤਨ ਸੂਰ।
 ਸੂਰਤ ਸੇਦਰ ਜੋ ਸਿਮਰੈ ਉਰ ਮੈਂ ਤਤ ਗਯਾਨ ਲਹੈ ਮਤਿ ਸੂਰ।
 ਸੂਰ ਗਹੈ ਕਰ ਮੈਂ ਰਣ ਕੇ ਪ੍ਰਿਯ ਨਿੰਦਕ ਜੇ ਦੁਖ ਪਾਇ ਬਿਸੂਰ।
 ਸੂਰ ਬਿਸਾਲ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਗੁਰੁ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਤਮ ਸ਼ੰਤ੍ਰਨ ਸੂਰ॥੧੩॥

ਸੂਰ=ਸ਼ੇਰ। [ਸਿਸ:, ਸੂਰ:=ਸ਼ੇਰ] (ਅ) ਸੂਲ, ਦੁਖ, ਕਸ਼ਟ।

ਸੁਰਾਨ ਕੇ ਹਾਨ ਕਰੇ=ਜੇ ਦੇਉਤਿਆਂ ਨੂੰ ਹਾਨੀ ਕਰੇ, ਫਾਵ ਦੌਤ।

(ਅ) ਸੂਰ ਸੁਰਾਨ ਕੇ ਹਾਨ ਕਰੇ=ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ ਦੁਖ ਦੂਰ ਕੀਤੇ।

ਛਿਤ=ਕਿਸਤ=ਧਰਤੀ। (ਅ) ਰਣਭੂਮੀ। (ੳ) ਤਬਾਹੀ।

ਤਨ ਸੂਰ=ਸੂਰ ਤਨ=ਵਰਾਹ ਤਨ। ਸੂਰ ਵਰਗਾ ਸਰੀਰ, ਬ੍ਰਾਹ ਕ੍ਰਪ।

(ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਜੀ ਦਾ ਤੀਸਰਾ ਅਵਤਾਰ ਬ੍ਰਾਹ ਮੰਨਦੇ ਹਨ)।

(ਸ) ਸੂਰ ਦਾ ਅਰਥ ਜ਼ਿਸ਼ਨ ਬੀ ਹੈ।

ਸੂਰ=ਪੰਡਿਤ। ਪੰਡਿਤਾਂ। [ਸਿਸ:, ਸੂਰਿ=ਪੰਡਿਤ]।

(ਅ) ਮਤਿ ਸੂਰ=ਜੇ ਬੁੱਧੀ ਦੇ ਸੂਰਮੇ ਹਨ।

ਸੂਰ=ਬਰਛਾ। ਕੋਈ ਸ਼ਸਤ੍ਰ। [ਸਿਸ:, ਸੂਲ=ਬਰਛਾ, ਸ਼ਸਤ੍ਰ]।

ਬਿਸੂਰ=ਕਸ਼ਟ, ਮਹਾਂ ਦੁਖੀ। [ਸਿਸ:, ਵਿਸੂਰਣ=ਕਸ਼ਟ]।

(ਅ) ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਸੂਰਣਾਂ=ਬੂਰਣ ਨੂੰ ਬੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਦੁਖ ਪਾਇ ਬਿਸੂਰ=ਦੁਖ ਪਾਉਂਦੇ ਤੇ ਬੂਰਦੇ ਹਨ।

ਸੂਰ=ਬਹਾਦਰ, ਸੂਰਮਾਂ। [ਸਿਸ:, ਸੂਰ=ਬਹਾਦਰ]।

ਸੂਰ=ਸੂਰਜ। [ਸਿਸ:, ਸੂਰ=ਸੂਰਜ]।

ਇਸ ਪਦ ਵਿਚ ਅੱਠ ਵੇਰ-ਸੂਰ-ਪਦ ਆਯਾ ਹੈ, ਅਰਥ ਅੰਦਰ ਹਨ:-

ਪਦ	ਮੁਲ	ਅਰਥ
੧. ਸੂਰ	ਸੂਰ: [ਸਿਸ:,]	ਸ਼ੇਰ।
੨. ਸੂਰ	ਸੂਰ [ਸਿਸ:,]	ਬਰਾਹ।
੩. ਸੂਰਤ	ਕਵਲ ਸੂਰਤ ਪਦ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਦੇ ਅੱਖਰ [ਫਾਰਸੀ ਸੂਰਤ]।	ਸ਼ਕਲ।
੪. ਸੂਰ	ਸੂਰਿ [ਸਿਸ:,]	ਪੰਡਿਤ।
੫. ਸੂਰ	ਸੂਲ [ਸਿਸ:,]	ਬਰਛਾ।
੬. ਬਿਸੂਰ	ਵਿਸੂਰ ਦੇ ਅੰਤਲੇ ਦੇ ਅੱਖਰ ਸੂਰ ਹਨ। [ਸਿਸ:, ਵਿ + ਸੂਰ, ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ। ਸੂਰ,=ਦੁੱਖ ਦੇਣਾ]	ਕਸ਼ਟ।

{	੨. ਸੂਰ	ਸੂਰ [ਸੰਸ:]	}	ਬਹਾਦੁਰ।
	੮. ਸੂਰ	ਸੂਰ [ਸੰਸ:]		ਸੂਰਜ।

ਅਰਥ—ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੂੰ ਹਾਨੀ ਦੇਣ ਵਾਲੇ (ਦੇਂਤਾਂ) ਤੋਂ (ਜਿਵੇਂ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਜੀ) ਬਰਾਹ ਰੂਪ ਬਣਕੇ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਲੈ ਆਏ (ਤਿਵੇਂ ਆਪ ਮੁਗਲ ਮਲੇਛਾਂ ਤੋਂ ਭਾਰਤ ਭੂਮੀ ਛੁਡਾਉਣ ਲਈ) ਸ਼ੇਰ (ਰੂਪ ਧਾਰਕੇ ਆਏ ਹੋ)।

ਆਪ ਦੀ ਸੁਹਣੀ ਸੂਰਤ ਜੋ ਸਿਮਰੇ (ਉਹ) ਆਪਣੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਤਤਰਾਜਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰੇਗਾ; ਤੇ ਓਸ ਦੀ ਬੁਧੀ ਪੰਡਿਤ ਹੋ ਜਾਏਗੀ।

(ਤੁਸੀਂ) ਰਣ ਦੇ ਪਿਆਰੇ ਹੋ (ਜਦੋਂ) ਬਰਛਾ ਹੱਥ ਵਿਚ ਫੜਦੇ ਹੋ (ਤਾਂ) ਜੋ ਨਿੰਦਕ ਹਨ (ਉਹ) ਦੁੱਖ ਤੇ ਕਸ਼ਟ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ।

(ਹੋ) ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਜੀ। (ਤੁਸੀਂ) ਬੜੇ ਸਰਮੇ ਹੋ, ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਹੋ, ਵੈਰੀਆਂ (ਰੁਪੀ) ਹਨੇਰੇ ਨੂੰ ਸੂਰਜ ਹੋਕੇ ਚੁੱਕਦੇ ਹੋ।

ਹੋਰ ਅਰਥ—(੧) (ਯਵਨੀ ਲੋਕ ਜੋ) ਸੂਰਾਂ (ਵਰਗੇ ਮਲੇਛ ਸਨ ਭਾਰਤ) ਭੂਮਿ ਤੇ ਆ ਗਏ (ਤੇ ਹਿੰਦੀ ਜੋ) ਦੇਵਤਾ (ਸਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ) ਹਾਨੀ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। (ਆਪ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰਖਾ ਤੇ ਧਰਤੀ ਨੂੰ ਮਲੇਛਾਂ ਤੋਂ ਛੁਡਾਉਣ ਲਈ) ਵਿਸ਼ਨੂ ਰੂਪ ਹੋਕੇ ਆਏ।

(੩) ਰਣ ਦੇ ਪਿਆਰੇ ਭਾਵ ਜੋਧਾ ਹੋਕੇ ਬਰਛਾ ਹੱਥ ਵਿਚ ਲੈਕੇ (ਆਪ ਨੇ ਐਸਾ ਫੇਰਿਆ ਕਿ) ਨਿੰਦਕ (ਮਲੇਛ) ਦੁਖੀ ਹੋਕੇ ਬੁਰਣ ਲਗੇ।

(੪) (ਜੁਲਮ ਦਾ) ਹਨੇਰਾ (ਪਸਾਰਨ ਵਾਲੇ, ਦੇਸ ਦੇ) ਵੈਰੀਆਂ ਨੂੰ ਬੜੇ ਸੂਰਮਾ ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਸੂਰਜ ਵਾਂਗੂ ਲਗੇ ਭਾਵ ਉਹਨਾਂਨੂੰ ਪ੍ਰਾਜੇ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

(੨) ਐਸੇ (ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਜਲਾਲ ਤੇ ਜਮਾਲ ਦੋਹਾਂ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ) ਸੁੰਦਰ ਸੂਰਤ ਨੂੰ ਜੋ ਕੋਈ ਸਿਮਰੇ ਉਹ ਦਿਲ ਵਿਚ ਤਤ੍ਰ ਰਾਜਾਨੀ ਤੇ (ਵਰਤੋਂ ਵਿੱਚ) ਸੂਰਮਗਤੀ ਦੀ ਬੁਧੀ ਵਾਲਾ ਹੋ ਜਾਏਗਾ, ਭਾਵ ਰਾਜਾਨੀ ਬੀ ਹੋਵੇਗਾ ਤੇ ਜੁਲਮ ਕਸ਼ਟ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਨੇ ਵਾਲਾ ਸੂਰਮਾ ਬੀ ਹੋਵੇਗਾ।

ਦੂਜੀ ਤੁਕ ਵਿਚ.—ਮਤਿ ਸੂਰ=ਜੋ ਬੁਧੀ ਦੇ ਸੂਰਮੇ ਹਨ।

(੩) 'ਸੂਰ ਗਹੇ ਕਰ ਮੈ, ਰਣਕੇ, ਪ੍ਰਿਯ ਨਿੰਦਕ', ਐਉਂ ਪਾਠ ਬੀ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਅਰਥ ਹੋਣਗੇ—ਹੱਥ ਵਿਚ ਬਰਛਾ ਫੜਕੇ (ਜਦ ਆਪ) ਰਣ ਵਿਚ (ਆਉਂਦੇ ਹਨ) ਤਾਂ ਆਪ ਦੇ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦੇ ਨਿੰਦਕ ਕਸ਼ਟਾਤੁਰ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਭਾਵ—ਛਿਤ ਤੇ ਸੂਰ ਪਦ ਤੋਂ ਪਹਿਲੀ ਤੁਕ ਦੇ ਅਰਥ 'ਬਰਾਹ ਅਵਤਾਰ' ਵਾਲੇ ਕਰਨ ਦੀ ਰਸਾਬਤ ਰਹੀ, ਪਰੰਤੂ ਜੋ ਇਹ ਖਿਆਲ ਛੱਡਕੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰ: ਪ੍ਰ: ਅਧਿਆਯ ੧ ਅੰਕ ੧੫ ਵਲ ਧਿਆਨ ਕਰੀਏ ਤਾਂ ਇਹ ਸਾਰਾ ਛੰਦ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸਨੱਧ ਬੱਧ ਰੂਪ ਵਲ ਲੱਗਦਾ ਹੈ। 'ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਬਰ ਸਨਧ ਬੱਧ ਧਰ ਧਯਾਨ' ਇਥੇ ਓਸੇ ਸਨਧ ਬੱਧ ਸ਼ੁਰੂਪ ਦਾ ਚਿੱਤ੍ਰ ਰਣਭੂਮੀ ਵਿਚ ਖਿੱਚ ਰਹੇ ਜਾਪਦੇ ਹਨ। ਕਿਉਂਕਿ ਪ੍ਰਕਰਣ ਸਾਰਾ ਰਣਖੇਤ੍ਰ ਦਾ ਹੈ। ਫੇਰ ਅਰਥ ਐਉਂ ਹੈ:—

(ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਛਿਤ ਆਨਤ ਭੈ) ਰਣਕੁਮੀ ਵਿਚ ਸੂਰਮਾਂ ਸੂਰੂਪ ਧਾਰ ਕੇ ਆਏ (ਜਿੱਥੇ ਜੰਗ ਰਚਾ ਕੇ) ਸੂਰਮਿਆਂ ਦੇ ਸੂਰਮੱਤਣ ਨੂੰ ਨਾਸ਼ ਕਰਦੇ ਭਏ । ਉਸ ਸੁਹਣੀ ਸੂਰਤ ਨੂੰ ਜੋ ਯਾਦ ਕਰੇ ਉਹ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਤਾਂ ਤੱਤ ਗਜਾਨ ਨੂੰ ਪਾਏਗਾ ਤੇ ਬੁੱਧੀ ਵਿਚ ਸੂਰਮੱਤਣ ਭਾਵ ਬੀਰ ਰਸ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰੇਗਾ । ਮਤਲਬ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜਯੋਤੀ ਦੇ ਸੁਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪੈਣ ਕਰਕੇ ਤਾਂ ਤੱਤ ਗਜਾਨ ਪਾਏਗਾ ਤੇ ਰਣ ਛੇੜ ਵਿਚ ਸਨੱਧ ਸੱਧ ਬੀਰ ਰਸ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪੈਣ ਤੋਂ ਸੂਰਮੱਤਣ ਪਾਏਗਾ । ਇਸੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰਣ ਵਿਚ ਬਰਛਾ ਲੈਕੇ ਆਉਣਾ ਸ਼ਤ੍ਰੂਆਂ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕਰਨਾ, ਗਲ ਕੀ ਸਾਰੇ ਛੇਦ ਵਿਚ ਉਹੋ ਰੂਪਕ ਨਿਭਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ।

੬. ਇਸ੍ਰ ਗੁਰੂ-ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਜੀ-ਮੰਗਲ ।

ਸ੍ਰੋਯਾ ॥ ਤਾਰਾ ਬਿਲੋਚਨ ਸੋਚਨ ਮੋਚਨ ਦੇਖਿ ਬਿਸ਼ੇਖ ਬਿਸੈ ਬਿਸ ਤਾਰਾ ।
ਤਾਰਾ ਭਵੇਦਧਿ ਤੇ ਜਨ ਕੇ ਗਨ ਕੀਰਤਿ ਸੇਤੁ ਕਰੀ ਬਿਸਤਾਰਾ ।
ਤਾਰਾ ਮਲੋਛਨ ਕੇ ਮਤ ਕੇ ਉਦਿਤੇ ਦਿਨਨਾਥ ਸਥਾ ਨਿਸ ਤਾਰਾ ।
ਤਾਰਾਰਿਦੈ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇ ਖੋਲਤਿ, ਸ੍ਰੀਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਕਰੇ ਨਿਸਤਾਰਾ ॥੧੪॥

{ ਤਾਰਾ=ਅੱਖ ਦੀ ਪੁਤਲੀ । [ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ, ਤਾਰ:]
ਬਿਲੋਚਨ=ਅੱਖ [ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ, ਵਿਲੋਚਨ] । ਸੋਚਨ=ਸੋਚਾਂ । ਫਿਕਰ ।
ਮੋਚਨ=ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ । [ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ, ਮੋਚਨ=ਦੂਰ ਕਰਨਾ] ।
ਬਿਸ਼ੇਖ=ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ, ਗੁਰੂ ਨਾਲ, ਮੁਰਾਦ ਹੈ ਪਿਆਰ ਤੇ ਸ਼ਰਧਾ ਦੇ ਭਾਵ ਨਾਲ ।
ਬਿਸੈ=ਵਿਸ਼ਾਯ, ਕਾਮ ਰੋਧ ਲੋਭ ਆਦਿਕ ਵਿਸ਼ਾਯ ।
ਬਿਸ=ਜ਼ਹਿਰ [ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ, ਵਿਸ਼] ।
ਤਾਰਾ=ਮੁਕਤ ਕੀਤਾ, ਛੁਡਾਇਆ । [ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ, ਤਾਰਣ=ਮੁਕਤ ਕਰਨਾ]
ਤਾਰਾ=ਤਾਰਿਆ, ਪਾਰ ਕੀਤਾ [ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ, ਤਾਰਣ=ਪਾਰ ਕਰਨਾ] ।
ਭਵੇਦਧਿ=ਭਵ ਸਾਗਰ [ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ, ਭਵ+ਉਦਧਿ=ਸੰਸਾਰ ਸਾਗਰ] । ਮੁਰਾਦ ਹੈ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਮੋਹ, ਮਾਯਾ, ਦੁਖ, ਕਲੇਸ਼ ਤੋਂ ।
ਸੇਤੁ=ਪੁਲ [ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ, ਸੇਤੁ:] ।
ਬਿਸਤਾਰਾ=ਤਾਰਿਆ । ਫੈਲਾਇਆ, ਦੋ ਕਿਨਾਰਿਆਂ ਦੇ ਵਿਚ ਬੰਨ੍ਹ ਦਿੱਤਾ । [ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ, ਵਿਸਤਾਰ=ਫੈਲਾਵ]
ਤਾਰਾ=ਤਾਰਿਆ, ਬਿਜ਼ਕ ਦਿੱਤਾ, ਮਾਤ ਕੀਤਾ । [ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ, ਤਾਰਨ]
ਉਦਿਤੇ=ਉਦਯ, ਚੜ੍ਹਨਾ ਸੂਰਜ ਦਾ ।
ਦਿਨਨਾਥ=ਦਿਨ ਦਾ ਮਾਲਕ=ਸੂਰਜ ।
ਨਿਸਤਾਰਾ=ਰਾਤ ਦੇ ਤਾਰਿਆਂ (ਨੂੰ) [ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ, ਨਿਸ਼ਾ=ਰਾਤ । ਤਾਰਾ=ਸਿਤਾਰਾ] ।

ਤਾਰ=ਤਾਲਾ, ਜੰਦਰਾ [ਸੰਸ: ਤਾਲਕ । ਹਿੰਦੀ ਤਾਲਾ] ।
 ਨਿਸਤਾਰ=ਪਾਰ ਉਤਾਰਾ, ਮੁਕਤੀ, (ਸੰਸ: ਨਿਸ੍ਥਾਰ:)

ਅਰਥ—(ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ) ਅੱਖ ਦੀ ਪੁਤਲੀ (ਦਾ ਸੁਭਾਵਕ ਦਰਸ਼ਨ ਮਨ ਦੇ) ਫਿਕਰਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ, (ਪਰ ਜਿਸਨੇ) ਗੁਹ ਨਾਲ ਤੱਕਿਆ (ਇਸ ਨੇ ਉਸਨੂੰ ਵਿਸ਼ੇ ਰੂਪੀ) ਜ਼ਹਰ (ਤੋਂ) ਮੁਕਤ ਕੀਤਾ,

(ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ) ਕੀਰਤਨ ਦਾ ਪੁਲ (ਲੋਕ ਪੁਲੋਕ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ) ਤਾਣਕੇ (ਅਪਣੇ) ਦਾਸਾਂ ਦੇ ਸਮੂਹਾਂ ਨੂੰ ਭਵਸਾਗਰ ਤੋਂ ਪਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ,

(ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ) ਮਲੇਛਾਂ ਦੇ ਮਤ ਨੂੰ (ਐਉਂ) ਤਾੜਨਾਂ ਕੀਤੀ ਹੈ (ਜਿਵੇਂ) ਸਰਜ ਦੇ ਉਦੇ ਹੋਣ ਨਾਲ ਰਾਤ ਦੇ ਤਾਰਿਆਂ ਨੂੰ (ਤਾੜਨਾਂ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ),

(ਐਸੇ) ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਰਾਇ ਜੀ (ਜਗਜਾਸੂਆਂ ਦੇ) ਹਿਰਦੇ ਦੇ ਜੰਦਰੇ ਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇਕੇ ਖੋਹਲ ਦਿੰਦੇ ਹਨ (ਮੇਰਾ ਬੀ) ਪਾਰ ਉਤਾਰਾ (ਕਲਜਾਨ) ਕਰਨ ।

ਹੋਰ ਅਰਥ—ਪਹਿਲੀ ਤੁਕ ਦਾ ਅਰਥ ਐਉਂ ਬੀ ਲਗਦਾ ਹੈ:—

ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਜੋ ਦੇਖੀਦਾ ਹੈ (ਜਗਤ ਵਿਚ) ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਦਾ ਪਸਾਰਾ (ਇਸਦੀ) ਚਿੰਤਾ ਤੋਂ ਨੇੜਾਂ ਦੀ (ਕ੍ਰਿਪਾ) ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨਾਲ ਛੁੜਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ (ਗੁਰੂ ਜੀ) । [ਤਾਰਾ ਬਿਲੋਚਨ= ਨੇੜਾਂ ਦੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ] ।

੧੦. ਇਸ਼ੁ ਗੁਰੂ—ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ—ਮੰਗਲ ।

ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੁ ਪੂਰਨ ਹਰਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ । ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਬਰਤਮਾਂ ਬਨ ਅਘ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ।
 ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਸਰੂਪਦਾਸ ਜਿਸ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ । ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਭਗਤਿਕੋ ਮੇਘਦ ਜਿਸਨ ॥੧੫॥

[ਹਰਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ=ਅੱਠਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਨਾਮ ।

ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਬਰਤਮਾਂ=ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਵਰਤਮਾਂ=ਅਗਨੀ, [ਸੰਸ: ਕ੍ਰਿਖਵਰਤਮਨ=ਜਿਸਦਾ ਰਸਤਾ ਕਾਲਾ ਹੋਵੇ, ਭਾਵ ਅਗਨੀ ਜੋ ਪ੍ਰੇਏਂ ਦੇ ਮਗਰ ਟੁਰਦੀ ਹੈ । ਕਵਿ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਅਪਣੇ ਕੋਸ਼ ਵਿਚ ਅਗਨੀ ਦੇ ਨਾਵਾਂ ਵਿਚ ਬੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਵਰਤਮਾਂ ਅਗਨੀ ਦਾ ਨਾਮ ਲਿਖਿਆ ਹੈ] ਅਗੇ ਪਦ-ਬਨ-ਪਿਆ ਹੈ, ਇਸ ਕਰਕੇ—ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਬਰਤਮਾਂ—ਦੀ ਮੁਰਾਦ ਦਾਵਾ ਅਗਨੀ ਤੋਂ ਹੈ । ('ਵਰਦ' ਨਾਮ ਬੀ ਇਕ ਅਗਨੀ ਦਾ ਹੈ ਜੋ ਪਾਪਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਾਸਚਿਤ ਦੀਆਂ ਬਲੀਆਂ ਲੈਂਦੀ ਹੈ) ।

ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ=ਕਾਲਾ । ਬਨ ਅਘ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ=ਪਾਪਾਂ ਰੂਪੀ ਕਾਲੇ ਬਨ ਨੂੰ ।

ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ=ਪਰਮਾਤਮਾਂ (ਦੇਖੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਕੋਸ਼), ਪਿਆਰ ਦੀ ਖਿੱਚ ਪਾਉਣ ਵਾਲੇ ।

ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ=ਉਸ ਅਨਪੜ੍ਹ ਬੀਚੂਰ ਵਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਹੈ ਜਿਸਨੂੰ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਇਕ

ਪੰਡਤ ਨਾਲ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਾਰਥ ਕਰਵਾ ਕੇ ਜਿਤਾਇਆ ਸੀ। ਉਸਦਾ ਰੰਗ
ਬੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ (ਕਾਲਾ) ਸੀ। ਯਥਾ—‘ਕਾਰੋ ਬਰਨ ਬਸਤ੍ਰ ਜਿਸ ਫਾਰੇ’
(ਦੇਖੋ ਰਾਸ ੧੦ ਅੰਸੂ ੩੮ ਅੰਤ ੩੩)

(ਅ) ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ+ਨ—ਜੋ ਕਦੇ ਲਿੱਸੇ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ, ਕਿਸੇ ਅੱਗੇ ਹਰ ਨਹੀਂ
ਖਾਂਦੇ, ਇਸ਼ਾਰਾ ਉਸੇ ਬੀਵਰ ਸਿੱਖ ਦੀ ਜਿੱਤ ਵੰਨੇ ਹੈ, ਜਿਸਤੋਂ ਪੰਡਤ
ਨੂੰ ਹਰ ਦਿਵਾਈ ਸੀ। [ਸਿਸ:, ਕ੍ਰਿਸ਼]

ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ=ਖੇਤੀ [ਸਿਸ: ਕ੍ਰਿਸ਼ਿ=ਖੇਤੀ]।

ਮੇਘਦ=ਮੇਘ+ਦ=ਬੱਦਲ ਦੇਣ ਵਾਲੇ। ਮੀਂਹ ਵਸਾਉਣ ਵਾਲੇ।

ਜਿਸ਼ਨ=ਇੰਦ੍ਰ। [ਸਿਸ:, ਜਿਸ਼੍ਰ]

ਅਰਥ—ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਪੂਰਨ ਸਤਿਗੁਰੂ ਹਨ, ਪਾਪੀ (ਰੂਪੀ) ਕਾਰੋ ਬਨ ਨੂੰ (ਦਾਹ
ਕਰਨ ਲਈ) ਅਗਨੀ (ਸਮਾਨ ਹਨ); ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਰੂਪ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਾਸ ਨੂੰ
(ਕਦੇ) ਹਰ ਨਹੀਂ; ਭਗਤੀ (ਰੂਪੀ) ਖੇਤੀਆਂ ਨੂੰ ਬਰਖਾ ਦੇਕੇ ਇੰਦ੍ਰ (ਸਮਾਨ
ਪਾਲਣਹਾਰ ਹਨ)।

ਭਾਵ—ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਅੱਠਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ। ਹਰਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਦਾ ਅਰਥ
ਹੈ ਸੁਨਹਿਰੀ ਬਾਂਵਲੇ ਵਾਲੇ, ਸਾਂਵਲੇ ਸਲੋਨੇ ਰੰਗ ਵਾਲੇ। ਦੂਸਰਾ ਅਰਥ ਹੈ ਭਗਤਾਂ ਦੇ ਦਿਲਾਂ ਨੂੰ
ਖਿੱਚ ਲੈਣ ਵਾਲੇ ਹਰਿ=(ਪਰਮਾਤਮਾ ਸਰੂਪ)। ਐਸੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਪੂਰਨ ਸਨ ਚਾਹੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ
ਸਰੀਰਕ ਉਮਰ ਛੋਟੀ ਸੀ, ਪਰ ਗੁਰੂ ਜੋਤ ਪੂਰਨ ਰੂਪਤਾ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਪਰਜੁਲਤ ਸੀ।
ਰੋਗੀਆਂ ਨੂੰ ਰਾਜ਼ੀ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਰੋਗ ਪਾਪਾਂ ਦਾ ਫਲ ਹਨ। ਪਾਪ ਦਰਾਧ ਹੋਣ ਤਾਂ ਰੋਗ ਦੂਰ
ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਕਵਿ ਜੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ‘ਪਾਪੀ ਰੂਪੀ ਕਾਲੇ ਬਨ ਨੂੰ ਦਰਾਧ ਕਰਨੇ ਵਾਲੀ
ਅਗਨੀ’ ਆਖਦੇ ਹਨ। ਦਿੱਲੀ ਜਾਂਦਿਆਂ ਇਕ ਵਿਦਯਾ ਅਭਿਮਾਨੀ ਪੰਡਤ ਦਾ ਮਾਨ ਹਰਨ
ਵਾਸਤੇ ਉਸਦੇ ਤਰਕ ਕਰਨੇ ਪਰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਇਕ ਅਨਪੜ੍ਹ ਸਿੱਖ ਦੇ ਸਿਰ ਹੱਥ ਧਰਕੇ
ਪੰਡਤ ਜੀ ਨਾਲ ਚਰਚਾ ਵਿਚ ਹਰਾਕੇ ਉਸਨੂੰ ਭਗਤੀ ਮਾਰਗ ਤੇ ਪਾਕੇ ਤਾਰਿਆ ਸੀ, ਉਸ
ਸਾਖੀ ਵਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰਕੇ ਕਵਿ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਆਪਦੇ ਦਾਸਾਂ ਨੂੰ ਕਦੇ ਹਰ
ਨਹੀਂ। ਅਥਵਾ ਆਪ(ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ=ਸਰੂਪ) ਪਰਮਾਤਮਾ ਰੂਪ ਹਨ ਤੇ(ਦਾਸ ਜਿਸ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ=)ਦਾਸ ਜਿਨ੍ਹਾਂ
ਦੇ(ਦਾਪਰ ਦੇ ਅਵਤਾਰ) ਸ੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ (ਤੁੱਲ ਜੋਗੀ ਤੇ ਗਿਆਨੀ ਹਨ)*। ਅੰਤ ਵਿਚ ਕਹਿੰਦੇ
ਹਨ ਕਿ ਆਪ ਇੰਦ੍ਰ ਸਮਾਨ ਹਨ ਜੋ ਖੇਤੀਆਂ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਦੇਕੇ ਪਾਲਦਾ ਹੈ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ
ਸਿਖੀ ਰੂਪੀ ਖੇਤੀ ਨੂੰ ਮੇਹਰ ਦਾ ਮੀਂਹ ਪਾਕੇ ਪਾਲਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਤੁਕ ਵਿਚ ਇਕ ਸ਼ਲੋਕ

*ਇਸ ਅਰਥ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਭਾਈ ਨੰਦ ਲਾਲ ਜੀ ਦੇ ਤੋਸੀਫੋ ਸਨਾ ਤੋਂ ਭੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਿਥੇ
ਲੱਖਾਂ ਸ੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਰਾਜਾ ਰਾਮ ਜੀ ਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਚਰਨ ਧੂੜ ਚੁੰਮਣ
ਵਾਲੇ ਦੱਸਿਆ ਹੈ [ਦੇਖੋ ‘ਤੋਸੀਫੋ ਸਨਾ’ ਸਲਤਨਤ ਦਹਮ]।

ਅਰਥ ਨਾਲ ਹੋਰ ਸਿਨਤ ਬੀ ਜਾਪਈ ਹੈ। ਯੋਗ ਮਾਰਗ ਵਿਚ ਜਦੋਂ ਕਲੇਸ਼ ਕਰਮ ਦੀ ਨਵਿਰਤੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਸਤ੍ਯ ਅਸਲ ਹੋ ਦਿਸਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ 'ਧਰਮ ਮੇਘਾ' ਸਮਝੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਕਵਿ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਿਵੇਂ ਇੰਦੁ ਖੇਤੀਆਂ ਨੂੰ ਮੇਘ ਦਾਤਾ ਹੈ ਤਿਵੇਂ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਭਗਤਾਂ ਨੂੰ 'ਧਰਮ ਮੇਘਾ ਸਮਾਧੀ ਦੇ ਦਾਤੇ' ਹਨ। ਭਾਵ ਇਹ ਕਿ ਨਾਮ ਦਾਨ ਦੇਕੇ ਮੁਕਤੀ ਤਕ ਅਪੜਾ ਦੇਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਉਹ ਫੇਰ ਆਪ ਜਪਣ ਅਵਰਾਂ ਨੂੰ ਜਪਾਵਣ ਹਾਰ ਹੋਕੇ, 'ਕਾਹੂ ਫਲ ਕੀ ਇਛਾ ਨਹੀਂ ਬਾਛੇ' ਦੇ ਵਿਚ ਕੇਵਲ ਵਸਦੇ ਹਨ।

੧੧. ਇਸ੍ਰ ਗੁਰੂ—ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ—ਮੰਗਲ ।

ਸ੍ਰੈਯਾ ॥ ਹਾਦਰ ਹੋਤਿ ਜਹਾਂ ਸਿਮਰੇ ਸੁਖ ਸਾਗਰ ਜਾਂਹਿ ਪਿਖੇ ਸੁਰ ਸਾਦਰ।
ਸਾਦ ਰਚੇ ਇਕ ਆਤਮ ਗਜਾਨ ਬੜੀ ਬਿਸ਼ਿਯਾਤਪ ਕੋ ਬਡ ਬਾਦਰ।
ਬਾਦਰਹੈ ਸਿੱਖ ਹੈ ਨਰ ਸੋ ਜਿਨਿਜਾਨਜੋ ਨਹੀਂ ਜੁ ਇਹੀਜਗ ਕਾਦਰ।
ਕਾ ਦਰਹੈ ਜਮਕੋ ਤਿਨ ਜੀਵਨਿ ਅੰਤਿ ਭਜੈ ਗੁਰ ਤੇਗਬਹਾਦਰ॥੧੬॥

[ਹਾਦਰ=ਹਾਜ਼ਰ, ਪ੍ਰਤੱਖ ਹੋਣਾ। ਮੌਜੂਦ ਹੋ ਜਾਣਾ। [ਅਰਥੀ—ਹਾਜ਼ਰ]
ਪਿਖੇ=ਦੇਖਣ ਨਾਲ, ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਨਾਲ। ਸੁਰ=ਦੇਵਤੇ।
ਸਾਦਰ=ਸਹਤ ਆਦਰ ਦੇ, ਆਦਰ ਪੂਰਬਕ।
ਸਾਦ=ਸੁਆਦ। [ਸੰਸ:, ਸ੍ਵਾਦ]
ਬਿਸ਼ਿਯਾਤਪ=ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਰੂਪੀ ਧੁੱਪ, ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਰੂਪੀ ਤੱਪਸ।
[ਸੰਸ:, ਵਿਸ਼ਿਯ+ਆਤਪ]
ਬਾਦਰ=ਬੱਦਲ। [ਸੰਸ:, ਵਾਰਿਦ] ਭਾਵ ਰੱਖਜਕ। (ਅ) ਕਵਿ ਜੀ ਦਾ ਇਸ ਤੁਕ ਤੋਂ ਯੋਗ ਦਰਸ਼ਨ ਵਿਚ ਕਈ 'ਧਰਮ ਮੇਘਾ' ਸਮਾਧੀ ਵਲ ਬੀ ਇਸ਼ਾਰਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਆਪ ਪੂਰਨ ਪਦ ਤੇ ਇਸਥਿਤ ਹਨ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵਜ੍ਹਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਆਤਮ ਗਜਾਨ ਦਾਨ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ।
ਬਾਦ=ਬ੍ਰਿਥਾ। ਸੱਖਣਾ। [ਸੰਸ:, ਵਾਦ]
ਕਾਦਰ=ਕੁਦਰਤ ਵਾਲਾ। ਹੁਕਮ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ [ਅਰਥੀ, ਕਾਦਰ]।
ਕਾ ਦਰ=ਕਾ। ਦਰ=ਕੀ ਦਰ ਹੈ, ਕੀ ਡਰ ਹੈ। (ਅ) ਕਾ ਦਰ = ਦਰ=ਦਰਵਾਜਾ, ਕਾ=ਕੀਹ, ਭਾਵ (ਜਮ ਦੇ) ਦਰਵਾਜੇ ਨਾਲ ਕੀਹ (ਵਾਸਤਾ)। ਜੀਵਨਿ=ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ।

ਅਰਥ—(ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਨੂੰ) ਜਿੱਥੇ ਯਾਦ ਕਰੋ (ਉੱਥੇ ਹੀ) (ਪ੍ਰਤੱਖ ਆ) ਹਾਜ਼ਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਸੁਖਾਂ ਦਾ ਸਮੁੰਦਰ (ਐਸੇ ਹਨ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦੇ) ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਨਾਲ ਦੇਵਤੇ ਆਦਰ ਨਾਲ (ਮਿਲਦੇ ਹਨ)।

(ਆਪ) ਇਕ ਆਤਮ ਗਯਾਨ ਦੇ ਸੁਆਦ ਵਿਚ ਰਚੇ ਹੋਏ ਹਨ (ਤੇ ਜਗਜਾਸੂਆਂ ਨੂੰ) ਵਿਸ਼ਾਜ ਰੂਪੀ ਕਰੜੀ ਧੁੱਪ ਤੋਂ (ਰੱਖਣਾ ਕਰਨ ਲਈ) ਵੱਡੇ ਬੱਦਲ ਸਮਾਨ ਹਨ।

(ਹਾਂ,) ਉਹ ਨਰ ਸਿੱਖ ਹੋਕੇ ਬੀ ਸੱਖਣੇ ਰਹੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਨਹੀਂ ਜਾਣਿਆ ਕਿ ਇਹੀ ਜਗਤ ਦੇ ਕਾਦਰ ਹਨ।

(ਹਾਂ) ਉਨ੍ਹਾਂ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਜਮ ਦਾ ਕੀ ਡਰ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅੰਤ (ਸਮੇਂ) ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦਰ ਜੀ ਨੂੰ ਭਜਿਆ ਹੈ।

ਹੋਰ ਅਰਥ—੧. ਸੁਖਾਂ ਦੇ ਸਮੁੰਦਰ ਜੀ ਨੂੰ ਜਿੱਥੇ ਯਾਦ ਕਰੀਏ ਉਥੇ ਹੀ ਹਾਜ਼ਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇਵਤੇ ਆਦਰ (ਸਤਿਕਾਰ) ਨਾਲ ਕਰਦੇ ਹਨ।

੪. ਉਹਨਾਂ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਜਮਾਂ ਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਨਾਲ ਕੀ (ਵਾਸਤਾ ਹੈ) ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅੰਤ ਵੇਲੇ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਨੂੰ ਭਜਿਆ ਹੈ।

੧੨. ਇਸੁ ਗੁਰੂ—ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ—ਮੰਗਲ।

੧੩. ਤ੍ਰਾਣ ਕਰੈਂ ਨਿਜ ਦਾਸਨ ਕੀ ਭਵ ਬੰਧਨ ਤੋਰ ਦਦ ਨਿਰਬਾਣ।

੧੪. ਬਾਣ ਕੁੰਦੰਡ ਪ੍ਰਚੰਡ ਧਰੇ ਗਜ ਸੰਭ ਮਨੋ ਭੁਜਦੰਡ ਪ੍ਰਮਾਣ।

੧੫. ਪ੍ਰਮਾਣ ਨਿਮਾਣਨਿ ਹਾਣਿ ਅਰੀ ਗਣ ਬਾਣ ਸਦਾ ਜਿਨ ਆਯੁਧ ਪਾਣ।

੧੬. ਪਾਣਿਪ ਹਿੰਦੁਨ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਗੁਰੂਬਰ ਬੀਰ ਧਰੈਂ ਅਤਿ ਤ੍ਰਾਣ॥੧੭॥

{ ਤ੍ਰਾਣ=ਰਖਣ, [ਸੰਸ: ਤ੍ਰਾਣ] ਦਦੁ=ਦੇਂਦੇ ਹਨ, ਬਖਸ਼ਦੇ ਹਨ।

ਨਿਰਬਾਣ=ਮਾਇਆ ਤੋਂ ਅਤੀਤ ਅਵਸਥਾ। ਮੁਕਤੀ। ਪਰਮ ਪਦ। ਪਰਮ

ਉੱਚ ਆਤਮ ਪਦ [ਸੰਸ: ਨਿਰਵਾਣ]।

ਪ੍ਰਚੰਡ=ਤ੍ਰਿਖੇ।

ਗਜ=ਹਾਥੀ।

ਮਨੋ=ਮਨੋ।

ਭੁਜ=ਬਾਂਹਾਂ। ਦੰਡ=ਦੰਡ ਦੇਣ ਵਾਲੀਆਂ। (ਅ) ਦੰਡੇ ਵਰਗੀਆਂ,

ਭਾਵ ਸਿੱਧੀਆਂ।

ਪ੍ਰਮਾਣ=ਤੁੱਲਣਤਾ ਵਾਲੀਆਂ,

ਵਰਗੀਆਂ।

ਅਰੀਗਣ=ਸ਼ਤ੍ਰੂਆਂ ਦੇ ਸਮੂਹ।

ਬਾਣ=ਸੁਭਾਵ।

ਆਯੁਧ ਪਾਣ=ਹਥ ਵਿਚ ਸ਼ਸਤ੍ਰ।

[ਸੰਸ: ਆਯੁਧ=ਸ਼ਸਤ੍ਰ, ਪਾਣ=ਹੱਥ]

(ਅ) ਆ+ਯੁਧ+ਪਾਣ=ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਯੁੱਧ ਵਿਵਹਾਰ।

ਪਾਣਿਪ=ਪਾਣਪੱਤ, ਇੱਜ਼ਤ। ਟੇਕ, ਆਸਰਾ (ਅ) ਰੱਖਣਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ

[ਸੰਸ: ਪਾ=ਰੱਖਣਾ ਕਰਨੀ]। (ੲ) ਦਸਤਗੀਰ, ਹੱਥ ਫੜਨ ਵਾਲੇ

[ਸੰਸ: ਪਾਣਿ=ਹੱਥ+ਪਾ=ਫੜਨਾ]

ਤ੍ਰਾਣ=ਸੰਜੋਅ। ਕਵਚ। [ਸੰਸ: ਤ੍ਰਾਣ=ਜੋ ਰੱਖਣਾ ਕਰੇ]

(ਅ) ਤ੍ਰਾਣ=ਬਲ [ਲਹਿੰਦਾ ਪੰ: ਤ੍ਰਾਣ, ਪੰਜਾਬੀ ਤਾਣ]

ਅਰਥ—ਅਰਥ ਚੌਥੀ ਤੁਕ ਤੋਂ ਦੁਰੇਗਾ:—ਸ੍ਰੀ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਗੁਰੂ ਹਨ, ਬੜੇ

ਸੁਰਬੀਰ ਹਨ, ਬੜੀ ਸੰਜੋਅ ਨੂੰ ਧਾਰਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ, (ਤੇ) ਹਿੰਦੀਆਂ ਦੀ ਇੱਜਤ ਹਨ ।

ਆਪਣੇ ਦਾਸਾਂ ਦੀ (ਸਦਾ) ਰੱਖਯਾ ਕਰਦੇ ਹਨ (ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ) ਭਵ ਬੰਧਨ ਤੋੜਕੇ ਨਿਰਬਾਣ (ਦੀ ਦਾਤ) ਬਖਸ਼ਦੇ ਹਨ;

ਧਨੁਖ ਤੇ ਤ੍ਰਿਖੇ ਬਾਣਾਂ ਨੂੰ ਧਾਰਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹਨ, (ਦੁਸ਼ਟਾਂ ਨੂੰ) ਦੰਡ ਦੇਣ ਵਾਲੀਆਂ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ) ਭੁਜਾਂ ਹਾਥੀ ਦੀ ਸੁੰਡ ਵਰਗੀਆਂ (ਬਲਵਾਨ) ਹਨ;

ਨਿਮਾਣਿਆਂ ਦਾ ਉਹ ਮਾਣ ਹਨ, ਵੈਰੀਆਂ ਦੇ ਸਮੂਹਾਂ ਨੂੰ ਹਾਨੀ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਹਨ; ਸੁਭਾਵ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਦਾ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਧਾਰੀ ਰਹਿਣ ਦਾ ਹੈ ।

ਹੋਰ ਅਰਥ-੩. ਨਿਮਾਣਿਆਂ ਨੂੰ ਆਦਰ ਦੇਣਾ ਤੇ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਹੱਥੀਂ ਫੜਕੇ ਸ਼ੱਤ੍ਰੂਆਂ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਕਰਨਾ ਇਹ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਦਾ ਤੋਂ ਸੁਭਾਵ ਹੈ ।

੪. ਸ਼ੇਸ਼ਟ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਬੜੇ ਸੂਰਮੇ, ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੇ ਦਸਤਗੀਰ ਬੜੇ ਬਲ ਨੂੰ ਧਾਰਨ ਵਾਲੇ ਹਨ ।

ਕਾਬਿੱਤ ॥ ਭੀਰ ਪਰੇ ਧੀਰ ਦੇ ਸਬੰਭ ਜੈਸੇ ਮਹਾਂ ਬੀਰ ਰੱਛਕ ਜਨੋਂ ਕੇ
ਮਿਲੇ ਦੁਖਦ ਸਮਾਜ ਕੇ । ਏਕ ਸੰਗ ਬਿਘਨ ਤਰੰਗਚੈ ਉਤੰਗ
ਉਠੈਂ ਤਹਾਂ ਗੁਰੂ ਆਨਿ ਬਨੈਂ ਕੇਵਟ ਜਹਾਜ ਕੇ । ਸਾਗਰ ਗੰਭੀਰ
ਪਰ ਪ੍ਰੇਮ ਤੇ ਅਛੋਭ ਨਹਿ ਭਨਤਿ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਗਨ ਮਹਾਂਰਾਜਕੇ ।
ਦ੍ਰੋਧਾ ਰਾਜ ਤਾਜ ਕੇ ਬਿਧੈਧਾ ਸੁਖ ਸਾਜ ਕੇ ਰਖੈਧਾ ਦਾਸ ਲਾਜ
ਕੇ ਕਰੈਧਾ ਕਵਿ ਕਾਜ ਕੇ ॥ ੧੮ ॥

ਭੀਰ=ਭੀੜ, ਤੀਰੀ, ਔਖ, ਮੁਸ਼ਕਲ ।

ਧੀਰ=ਧੀਰਜ ।

ਸਬੰਭ=ਬੰਮਾਂ । ਮੁਰਾਦ ਹੈ ਅਹਿੰਲਤਾ ਤੋਂ ।

ਮਹਾਂਬੀਰ=ਬੜੇ ਬਹਾਦੁਰ ।

ਰੱਛਕ=ਰੱਖਯਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ।

ਦੁਖਦ=ਦੁਖਦਾਈ ।

ਸਮਾਜ=ਸਮੂਹ, ਇਕੱਠ ।

ਦੁਖਦ ਸਮਾਜ—ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਹੈ, ਦੁੱਖ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਸਾਮਾਨਾਂ ਦੇ ਸਮੂਹ ।

ਤਰੰਗ ਚੈ=ਲਹਰਾਂ ਦੇ ਸਮੂਹ=[ਸੰਸਾਰ, ਚਯ=ਸਮੂਹ] ।

ਉਤੰਗ=ਉੱਚੇ ਉੱਚੇ ।

ਕੇਵਟ=ਮਲਾਹ ।

ਗੰਭੀਰ=ਭੂਘੇ । ਭੂਘੇ ਪਾਣੀ ਅਭੋਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਇਸ

ਲਈ ਮੁਰਾਦ ਅਭੋਲ ਤੋਂ ਹੈ; ਪਦ-ਗੰਭੀਰ-ਕੇਵਲ ਪਾਣੀ ਦੇ ਭੂਘੇ

ਵਾਸਤੇ ਨਹੀਂ ਵਰਤੀਂਦਾ, ਪਰ ਸੁਭਾਵ ਦੇ ਭੂਘਾ ਪਨ, ਅਭੋਲਤਾ,

ਅਭੋਭਤਾ ਅਰਥਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਵਰਤੀਂਦਾ ਹੈ ।

ਅਛੋਭ=ਜੋ ਦੁਖੇ ਨਾ ।

ਅਛੋਭ ਨਹਿ=ਜੋ ਅਛੋਭ ਨਾ

ਰਹਿ ਸਕੇ, ਜੋ ਦੁਖੇ । ਭਾਵ, ਦੁਸਰੇ ਦਾ ਦੁਖ ਦੇਖਕੇ ਦੁਖੀ ਹੋਵੇ । ਭਾਵ
ਹਮਦਰਦੀ ਵਿਚ ਆਉਂਣਾ । ਭਨਤਿ=ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ।

ਦੇਯਾ=ਦੇਣ ਵਾਲੇ, ਦਾਤੇ ।

ਬਿਧੇਯਾ=ਵਧਾਉਣ ਵਾਲੇ ।

ਸਾਜ=ਸਮਾਨ । [ਫਾਰਸੀ, ਸਾਜ]

ਅਰਥ—(ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ) ਦਾਸਾਂ ਨੂੰ ਭੀੜ ਆ ਪਈ ਤੇ ਧੀਰਜ ਦੇਕੇ ਬੀਭੇ ਵਾਂਙੂ
(ਮਜ਼ਬੂਤ) ਕਰ ਦੇਂਦੇ ਹਨ, (ਅਤੇ ਜਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ) ਦੁਖਦਾਈ ਸਮਾਜ ਆ ਘੇਰਦੇ ਹਨ,
(ਤਾਂ ਆਪ) ਮਹਾਂ ਬੀਰ ਰੱਛਕ (ਹੋ ਖੜੋਂਦੇ ਹਨ) ।

(ਜਿਥੇ ਦਾਸਾਂ ਦੇ ਬੇੜੇ ਅਗੇ) ਬਿਘਨਾਂ ਦੇ ਤੰਗ ਇਕਵਾਰਗੀ ਹੀ ਉੱਚੇ ਉੱਚੇ
ਉੱਠਣ ਲਗ ਜਾਣ ਉਥੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਯਾਨ ਦੇ ਮਲਾਹ ਆ ਬਣਦੇ ਹਨ ।

ਸਿੱਖ ਸਿੰਘ (ਗੁਰੂ) ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਗੁਣ (ਕਥਨ ਕਰਦਾ ਹੋਯਾ) ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ
(ਆਪ) ਸਮੁੰਦਰ ਵਾਂਗ ਅਡੋਲ ਹਨ, ਪਰ (ਜੀਕੂੰ ਸਮੁੰਦਰ ਪ੍ਰੇਮ ਤੋਂ ਅਛੋਭ ਹੈ ਤੀਕੂੰ
ਗੁਰੂ ਜੀ) ਪ੍ਰੇਮ ਤੋਂ ਅਛੋਭ ਨਹੀਂ ਹਨ ।

ਰਾਜ ਤਾਜ ਦੇ ਦਾਤੇ ਹਨ, ਸੁਖ ਦੇ ਸਾਮਾਨਾਂ ਦੇ ਵਧਾਉਣ ਹਾਰੇ ਹਨ, ਦਾਸਾਂ ਦੀ
ਲਾਜ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਹਨ, ਤੇ ਕਵੀਆਂ ਦੇ ਕੰਮ ਸਵਾਰਣ ਵਾਲੇ ਹਨ ।

ਭਾਵ—ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸਾਰੇ ਗੁਣ ਗਿਣਕੇ ਅੰਤਮ ਗੁਣ ਵਿਚ ਸਾਰੀ ਮੁਰਾਦ ਖੁਲ੍ਹਦੀ ਹੈ ।
ਕਵਿ ਜੀ ਗੁਣ ਨਵਾਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀਆਂ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ ਲਿਖਣ ਲੱਗੇ ਹਨ, ਇਹ ਕੰਮ ਮਹਾਂ ਕਠਨ
ਹੈ, ਤੇ ਆਪਣਾ ਚਿੱਤ ਅਪਣੀ ਅਸਮਰੱਥਾ ਤੋਂ ਭੋਲਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਉਸ ਦੀ ਨਿਰਵਿਘਨ
ਸਮਾਪਤੀ ਲਈ ਸਤਿਗੁਰੂ ਵੱਲ ਤੁਕਦੇ ਹਨ, ਤੇ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਹ ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ ਵੇਲੇ, ਦੁੱਖਾਂ
ਵੇਲੇ, ਆਸਾ ਦਾ ਜਹਾਜ਼ ਭੁੱਬਣ ਵੇਲੇ ਦਾਸਾਂ ਨੂੰ ਬਹੁਸ਼ਦੇ ਹਨ । ਹੈਨ ਅਡੋਲ ਕਿਉਂਕਿ ਪੂਰਨ
ਹਨ, ਪਰ ਪ੍ਰੇਮ ਦੀ ਸੁਰ ਜਦ ਕੰਨੀਂ ਪਵੇ ਤਾਂ ਦੁੱਖਦੇ ਹਨ, ਤਦ ਉਹ ਜ਼ਰੂਰ ਕਵੀ ਦੇ ਕਾਜ ਵਿਚ
ਸਹਾਯਤਾ ਕਰਨਗੇ । ਉਹ ਦਾਸਾਂ ਦੀ ਲਾਜ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਹਨ, ਤੇ ਰਾਜ ਤਾਜ ਸੁਖ ਦੇ ਸਾਰੇ
ਸਾਮਾਨਾਂ ਦੇ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਹਨ, ਤਾਂਤੇ ਮੇਰਾ ਕਾਰਜ ਜ਼ਰੂਰ ਨਿਰਵਿਘਨ ਸਿਰੇ ਚੜ੍ਹਾਉਣਗੇ ।

‘ਸਾਗਰ ਰੀਭੀਰ ਪਰ ਪ੍ਰੇਮ ਤੇ ਅਛੋਭ ਨਹਿ’ ਵਿਚ ਕਵਿ ਜੀ ਦਾ ਸਾਗਰ ਦੀ ਪਰ-ਪੀੜਾ
ਤੋਂ ਪੀੜਤਿ ਨਾ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਰੀਭੀਰਤਾ ਵਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਹੈ, ਜਦ ਕੋਈ ਮਨੁੱਖ ਜਾਂ ਬੇਸ਼ਾ ਭੁਬੇ
ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦੁੱਖ ਦਾ ਉਸਨੂੰ ਕੋਈ ਛੋਭ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ; ਪਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਪਰ-ਪੀੜਾ ਦੇਖਕੇ ਦੁੱਖਦੇ ਹਨ ।
ਸਾਗਰ ਵਾਂਙੂ ਰੀਭੀਰ ਤਾਂ ਹਨ ਪਰ ਉਸ ਵਾਂਙੂ ਭਾਵਹੀਨ ਨਹੀਂ ਹਨ ।

੧੩. ਇਸੁ—ਦਸੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਂ ਦਾ—ਮੰਗਲ ।

ਸ੍ਰੇਯਾ॥ ਇਕ ਜੋਤਿ ਉਦੋਤਕ ਰੂਪਦਸੇ ਸੁਭ, ਹੋਤਿ ਅੰਧੇਰ ਗੁਬਾਰ ਉਦਾਰਾ ।
ਜਗ ਮਿੰ ਸੁ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਚਹਜੇ ਕਰਿਬੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿਯੋ ਸਿੱਖ ਭੇ ਨਰ ਦਾਰਾ ।
ਪਰਲੋਕ ਸਹਾਇ ਅਸ਼ੋਕ ਕਰੇ ਇਸ ਲੋਕ ਮਿੰ ਰਾਂਕ ਕਰੇ ਸਿਰਦਾਰਾ ।
ਗੁਰ ਬਿੰਦਨ ਕੇ ਪਗ ਸੁੰਦਰ ਕੇ ਅਰਬਿੰਦ ਮਨੋ ਅਭਿਬੰਦ ਹਮਾਰਾ ॥੧੯॥

{ ਉਦੇਤਕ=ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੇ। ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ। [ਸੰਸ: ਉਦੇਤ=ਪ੍ਰਕਾਸ਼।
ਕ=ਕਰਨ ਵਾਲੇ]

ਅੰਧੇਰ=ਹਨੇਰਾ, ਭਾਵ ਉਸ ਜ਼ੁਲਮ ਤੋਂ ਹੈ ਜੋ ਪਰਜਾ ਦੇ ਉੱਤੇ ਹੁੰਦਾ ਸੀ।
ਇਹ ਇਕ ਮੁਹਾਵਰਾ ਹੈ। ਹੁਣ ਤਕ ਬੀ ਜਦ ਕਿਤੇ ਜ਼ੁਲਮ ਹੋਵੇ ਤਾਂ
ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ—ਹਨੇਰ ਹੋ ਗਿਆ। ਕੋਈ ਜ਼ੁਲਮ ਕਰੇ ਤਾਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ—
ਹਨੇਰ ਮਾਰਿਆ ਸੁ। [ਯਥਾ—‘ਬਾਬ ਗੁਰੂ ਅੰਧੇਰ ਹੈ ਖਹਿ ਖਹਿ ਮਰਦੇ
ਬਹੁਬਿਧਿ ਲੋਆ’।

[ਭਾ: ਭੁਗ: ਭਾ: ੧ ਪੰ ੨੨]

ਗੁਬਾਰ=ਗਰਦੇ ਦੇ ਉਡਾਰ ਹੋਣ ਨਾਲ ਜੋ ਹਨੇਰ ਪੈਂਦਾ ਹੈ।

ਇਸ ਦੀ ਮੁਰਾਦ ਅੱਗਯਾਨ ਦੇ ਅੰਧਕਾਰ ਤੋਂ ਹੈ ਜੋ ਪਰਜਾ ਦੇ
ਅੱਗਯਾਨੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਮੱਤਾਂ ਮਾਰ ਰਿਹਾ ਸੀ।
[ਯਥਾ—‘ਬਾਬਹੁ ਗੁਰੂ ਗੁਬਾਰ ਹੈ ਹੈ ਹੈ ਕਰਦੀ ਸੁਣੀ
ਲੁਕਾਈ’।

[ਭਾ: ਭੁਗ: ਭਾ: ੧ ਪੰ: ੨੩]

ਉਦਾਰ=ਸਖੀ, ਬੜਾ। ਇਥੇ ਅਰਥ ਬੜਾ ਹੈ।

ਸੁ ਪ੍ਰਕਾਸ਼=ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਇਸ਼ਾਰਾ ਉਸ ਪੂਰਨ ਨਿਰੋਲ ਆਤਮ ਜੀਵਨ
ਤੇ ਇਲਾਹੀ ਗਿਆਨ ਵੱਲ ਹੈ ਜੋ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਜਗਤ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ
ਤੇ ਧੁਰੋਂ ਲੋਕੇ ਆਏ ਸਨ।

ਨਰ ਦਾਰਾ=ਨਰ=ਮਨੁਖ। ਦਾਰਾ=ਇਸਤ੍ਰੀ।

ਅਸ਼ੋਕ=ਸ਼ੋਕ ਰਹਤ, ਬੇਫਿਕਰ। ਰਾਂਕ=ਰੰਕ, ਕੰਗਾਲ।

ਬਿੰਦਨ=ਸਮੂਹ, ਸਾਰੇ। ਅਰਬਿੰਦ=ਕਮਲ।

ਅਭਿਬੰਦ=ਨਮਸਕਾਰ, ਬੜੇ ਅਦਬ ਵਾਲੇ ਨਮਸਕਾਰ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਹੈ।

[ਸੰਸ: ਅਭਿ+ਵੰਦ। ਵੰਦਨਾ=ਸਤਿਕਾਰ (ਕਰਨਾ), ਉਸਤਤੀ
(ਕਰਨੀ), ਨਮਸਕਾਰ]

ਅਰਥ—(ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ) ਦਸੇ ਹੀ ਸੁਭ ਸਰੂਪ ਇੱਕੋ ਜੇਤ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ ਹਨ, (ਜਗਤ ਵਿਚ
ਜ਼ੁਲਮ ਦਾ) ਹਨੇਰਾ ਤੇ (ਅਗਿਆਨ ਦਾ) ਭਾਢਾ ਗੁਬਾਰ (ਦੇਖਕੇ) ਆਪ ਨੇ ਸੁਹਣਾ
ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਚਾਹਨਾਂ (ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਰੱਬੀ ਸੰਦੇਸ਼ ਦਾ, ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ (ਜਿਸ
ਨਾਲ ਅਨੇਕਾਂ) ਮਰਦ ਤ੍ਰੀਮਤਾਂ ਸਿੱਖ ਬਣ ਗਏ।

(ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਆਪ ਨੇ) ਪ੍ਰਲੋਕ (ਵਿਚ ਸੁਖ ਪਾਉਣ ਲਈ) ਸਹਾਇਤਾ ਦੇ ਕੇ
(ਅੱਗੇ ਦੇ ਫਿਕਰ ਤੋਂ) ਅਸ਼ੋਕ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, ਤੇ ਇਸ ਲੋਕ ਵਿਚ (ਜੋ) ਕੰਗਾਲ (ਸਨ,
ਉਹਨਾਂ) ਨੂੰ ਸਰਦਾਰ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ।

(ਐਸੇ ਪਿਆਰੇ) ਸਾਰੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਕਮਲਾਂ ਵਰਗੇ ਸੁਹਣੇ ਚਰਣਾਂ ਤੇ (ਸਥੇ)
ਦਿਲੋਂ ਸਾਡੀ ਨਮਸਕਾਰ ਹੋਵੇ।

ਹੋਰ ਅਰਥ—੧. ਦਸੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੋ ਇਕੋ ਜਯੋਤੀ ਦੇ (ਦਸ) ਸੁਭ ਰੂਪ ਹਨ (ਓਹੋ) ਪ੍ਰਗਟ

ਹੋਏ (ਜਦ ਜਗ ਵਿਚ) ਬੜਾ ਅੰਧੇਰ ਤੇ ਗੁਬਾਰ ਸੀ ।

੨. ਆਪ ਜਗਤ ਵਿਚ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ (ਇਸ ਕਰਕੇ ਆਪ ਨੇ ਆਪਣੇ ਰੱਬੀ ਸੰਦੇਸ਼ੇ ਦਾ) ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ (ਜਿਸ ਨਾਲ ਅਨੇਕਾਂ) ਮਰਦ ਤ੍ਰਿਮਤਾਂ ਸਿੱਖ ਬਣ ਗਏ ।

ਭਾਵ—ਪਿਛੇ ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਦਸਾਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਵਖੋ ਵੱਖ ਮੰਗਲ ਕੀਤੇ ਹਨ, ਹੁਣ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉੱਪਰ ਜੋ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਦਸ ਨਾਮ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਕਹੇ ਹਨ ਇਹ ਨਾਮ ਭੀ ਦਸ ਹਨ, ਸਰੂਪ ਭੀ ਦਸ ਹਨ, ਜਗਤ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਵਿਚ ਭੀ ਵਖੋ ਵੱਖ ਵਰਤਾਰੇ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਪਰ ਸਭ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਵਿਚ ਜੋਤੀ ਇੱਕੋ ਹੈਸੀ । ਇਹ ਉਹ ਪਰਮ ਗੂੜ੍ਹ ਗੁਰ ਸਿੱਖੀ ਦਾ ਛੋਤ ਹੈ ਜੋ ਆਪ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿਚ ਦਸਿਆ ਹੈ:—

“ਜੋਤਿ ਓਹਾ ਜੁਗਤਿ ਸਾਇ ਸਹਿ ਕਾਇਆ ਫੇਰਿ ਪਲਟੀਐ ॥”

ਤਥਾ ਦਸਮ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਉਚਾਰਤਿ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ:—

ਨਾਨਕ ਅੰਗਦ ਕੋ ਬਪੁ ਧਰਾ ॥ ਧਰਮ ਪ੍ਰਚਾਰਿ ਇਹ ਜਗ ਮੇ ਕਰਾ ॥ ਅਮਰਦਾਸੁ ਪੁਨਿ ਨਾਮੁ ਕਹਾਯੋ ॥ ਜਨ ਦੀਪਕ ਤੇ ਦੀਪ ਜਗਾਯੋ ॥ ੧ ॥.....ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਅੰਗਦਿ ਕਰਿ ਮਾਨਾ ॥ ਅੰਗਦ ਅਮਰ ਦਾਸ ਪਹਿਚਾਨਾ ॥ ਅਮਰ ਦਾਸ ਰਾਮਦਾਸ ਕਹਾਯੋ ॥ ਸਾਧੁਨ ਲਖਾ ਮੂੜ ਨਹਿ ਪਾਯੋ ॥ ੨ ॥ ਭਿੰਨ ਭਿੰਨ ਸਭਹੂੰ ਕਰਿ ਜਾਨਾ ॥ ਏਕ ਰੂਪ ਕਿਨਹੂੰ ਪਹਿਚਾਨਾ ॥ ਜਿਨ ਜਾਨਾ ਤਿਨਹੀ ਸਿਧ ਪਾਈ ॥ ਬਿਨ ਸਮਝੇ ਸਿਧ ਹਾਥ ਨ ਆਈ ॥ ੧੦ ॥

[ਅੰਗਦ ਭਾਵ ੧: ੫]

ਇਸੇ ਭਾਵ* ਨੂੰ ਕਵੀ ਜੀ ਅੱਗੇ ਰਾਸ ੧ ਅੰਸੂ ੯ ਛੰਦ ੨੬, ੨੭ ਵਿਚ ਬੀ ਦੱਸਦੇ ਹਨ:—

‘ਸਰਬ ਭੋਮ ਮਹਾ ਮਹਿਪਾਲਕ ਪੋਸ਼ਿਸ਼ ਪੁਰਖ ਕੀ ਤਜਿ ਕੇ ।

ਸੁੰਦਰ ਔਰ ਨਵੀਨ ਧਰੇ ਤਨ, ਆਇ ਸਭਾ ਬਿਤ ਹੂੰ ਸਜਿਕੇ ।’

‘ਜੋਤਿ ਤੇ ਜੋਤਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰਹੀ ਜਿਮ ਲਾਗੇ ਮਸਾਲ ਤੇ ਦੂਜੀ ਮਸਾਲਾ ।

ਘਾਟ ਨ ਬਾਢ ਬਨੈ ਕਬਹੂੰ ਜੁਗ ਹੋਹਿ ਸਮਾਨ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਬਿਸਾਲਾ ।’

ਦਸੋਂ ਹੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੁਲਮ ਤੇ ਅੱਗਯਾਨ ਦੇ ਸਮੇਂ ਹੋਏ ਹਨ, ਪਰਜਾ ਅੱਗਯਾਨ ਵਿਚ ਸੀ, ਤੇ ਜ਼ਾਲਮਾਂ ਦੇ ਜੁਲਮ ਹੇਠ ਸੀ, ਇਸ ਜੁਲਮ ਨੂੰ ਅੰਧੇਰ ਕਹਿਣ ਦਾ ਮੁਹਾਵਰਾ ਹੈ ਤੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਆਪ ਇਸ ਅੰਧੇਰ ਦਾ ਰੂਪ ਦਸਿਆ ਹੈ ਜੋ ਤਦੋਂ ਵਰਤ ਰਿਹਾ ਸੀ । ਯਥਾ:—

ਕਲਿਕਾਤੀ ਰਾਜੇ ਕਾਸਾਈ ਧਰਮੁ ਪੰਖ ਕਰਿ ਉਡਰਿਆ ॥ ਕੁਰੂ ਅਮਾਵਸ ਸਚੁ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦੀਸੈ ਨਾਹੀ ਕਹ ਚਤਿਆ ॥ ਹਉ ਭਾਲਿ ਵਿਕੁੰਨੀ ਹੋਈ ॥ ਆਪੇਰੈ ਰਾਹੁ ਨ ਕੋਈ ॥ ਵਿਚਿ ਹਉਮੈ ਕਰਿ ਦੁਖੁ ਰੋਈ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਕਿਨਿ ਬਿਧਿ ਗਤਿ ਹੋਈ ॥ ੧ ॥

[ਰਾਗ ਮਾਧ ਸ: ੧]

*ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ ਮਿਲਾਇਕੈ ਸਤਿਗੁਰ ਨਾਨਕ ਰੂਪ ਵਟਾਇਆ ।

ਲਖ ਨ ਕੋਈ ਸਕਈ ਆਚਰਜੇ ਆਚਰਜ ਦਿਖਾਇਆ ।

ਕਾਇਆ ਪਲਟਿ ਸਰੂਪ ਬਣਾਇਆ ।

[ਰਾ: ਮ: ਵਾ: ੧ ਪਉੜੀ ੭੫]

ਗੁਬਾਰ ਦਾ ਰੂਪ ਪਦ ਅਰਥਾਂ ਵਿਚ ਪਿਛਲੇ ਸਥੇ ਤੇ ਏਸ ਆਏ ਹਾਂ 'ਬਾਬਹੁ ਗੁਰੁ ਗੁਬਾਰ ਹੈ' ਅੱਗਯਾਨ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਗੁਰੁ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਤੋਂ ਗੁਬਾਰ ਸੀ ।

ਅੰਧੇਰੇ ਦੀ ਨਿਵਿਰਤੀ ਲਈ ਪਹਿਲਾਂ ਉਪਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਹੀ ਬਾਬਰ, ਲਾਜਵਰਦ, ਦੌਵਲੂਤ, ਆਦਿਕ ਹੁਕਮਰਾਨਾਂ ਨੂੰ ਦਰੁਸਤ ਕੀਤਾ ਜਦੋਂ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਵਰਗੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਦਰੁਸਤ ਹੁੰਦੇ ਨਾ। ਭਿੱਠੇ ਤਾਂ ਭਗੋਤੀ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੋਧ ਕੀਤੀ ।

ਗੁਬਾਰ ਦੀ ਨਿਵਿਰਤੀ ਕਰਕੇ ਪਰਮਾ ਨੰਦ ਰੂਪ ਜੋ (ਅਸ਼ੋਕ ਪਦ ਹੈ) ਉਹ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੁਆਰਾ ਗੁਰ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਦਾਨ ਕੀਤਾ ਛਾਵ ਅੰਧੇਰ ਨਿਵਿਰਤੀ ਤੋਂ ਲੋਕ ਸੁਖੀ ਕੀਤਾ ਤੇ ਗੁਬਾਰ ਦੂਰ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਲੋਕ ਦਾ ਸੁਖ ਦਿੱਤਾ ।

ਅੰਧੇਰੇ (ਹਾਕਮਾਂ ਦੇ ਜ਼ੁਲਮ) ਤੇ ਗੁਬਾਰ (ਸਿਰਜਨਹਾਰ ਤੋਂ) ਵਿਮੁਖਤਾ ਦਾ ਫਲ ਭੋਗਦੇ ਪ੍ਰਾਣੀ ਲੋਕ ਦੁਖੀ ਤੇ ਪ੍ਰਲੋਕ ਕੰਸਟਾਨਟ ਹੋ ਰਹੇ ਸਨ । ਗੁਰੁ ਜਯੋਤੀ ਅਰਥਾਂ ਵਿਚ ਸੀ, ਜੋ ਗਯਾਨ ਪ੍ਰਕਾਸ਼* (ਸ਼ਬਦਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼)† ਗੁਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼‡ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਲਈ ਦਸੋਂ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਸ਼ੁਰੂਪਾਂ ਵਿਚ ਧਰਤੀ ਉੱਤੇ ਆਈ ।

ਉਪਦੇਸ਼ (ਗੁਰਬਾਣੀ ਸ਼ੁਰੂਪੰਨ੍ਹ) ਵਿਚ ਆਪਣਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪਾਉਂਦੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਾਣੀਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਪੁੱਜੀ ਓਹ ਸਿੱਖ ਕਹਿਲਾਏ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰੋਂ ਅੰਧੇਰ (ਜ਼ੁਲਮ ਕਰਨਾ ਤੇ ਜ਼ੁਲਮ ਹੋਣ ਸੁਰਤੋਂ ਹੀਣੇ ਹੋਣਾ) ਤੇ ਗੁਬਾਰ (ਅੱਗਯਾਨ) ਦੂਰ ਹੋ ਗਿਆ । ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਮੋਹਰ ਨਾਲ ਨਾਮ ਤੇ ਬਾਣੀ ਨੇ ਅਗਯਾਨ ਦੂਰ ਕੀਤਾ ਤੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀਆਂ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਤੇ ਪੰਥ ਵਿਚ ਬੀਰ ਰਸ ਛਰਕੇ ਘਾਲਾਂ ਘਾਲਣ ਨਾਲ ਜ਼ੁਲਮ ਦੂਰ ਹੋ ਗਿਆ, ਐਉਂ ਜੀਵ ਲੋਕ ਸੁਖੀ ਤੇ ਪ੍ਰਲੋਕ ਸੁਹੇਲੇ ਹੋ ਗਏ, ਜਿਸਦਾ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਪ੍ਰਲੋਕ ਸਹਾਇ ਤੇ ਰੰਕਾਂ ਤੋਂ ਰਾਜੇ ਦੇ ਅਰਥ ਵਿਚ ਕੀਤਾ ਹੈ।

੧੮. ਗੁਣ ਸੀਲ ਵਜਕਤੀਆਂ ਦਾ ਮੰਗਲ ।

ਚੌਪਈ ॥

ਗਨਪਤਿ ਆਦਿ ਬਿਘਨ ਕੇ ਹਰਤਾ । ਬ੍ਰਹਮਾਦਿਕ ਮੰਗਲ ਕੇ ਕਰਤਾ ।
ਸੁਰ ਗੁਰ ਆਦਿ ਸੁਮਤਿ ਕੇ ਦਾਨੀ । ਬਾਲਮੀਕ ਆਦਿ ਕਵਿ ਬਾਨੀ ॥੨੦॥
ਸ੍ਰੀ ਵਸਿਸ਼ਠ ਆਦਿਕ ਜੋ ਰਾਜਾਨੀ । ਇੰਦ੍ਰ ਆਦਿ ਦਾਯਕ ਰਜਧਾਨੀ ।
ਆਦਿ ਅਗਸਤ ਤਪੀਸ਼ੁਰ ਸਾਰੇ । ਬ੍ਰਹਮਾ ਆਦਿ ਬੇਦਨਿ ਕੇ ਪਾਰੇ ॥੨੧॥

*ਬਲਿਆ ਗੁਰ ਗਿਆਨ ਅੰਧੇਰਾ ਬਿਨਸਿਆ ।

† 'ਸਬਦੁ ਦੀਪਕੁ ਵਰਤੈ ਤਿਹ ਲੋਇ'

‡ 'ਜਹ ਕਹ ਤਹ ਭਰਪਰ ਸਬਦੁ ਦੀਪਕਿ ਦੀਪਾਯਉ' ।

§ 'ਗੁਰੁ ਦੀਪਕੁ ਤਿਹ ਲੋਇ'

ਤਬਾ:--'ਬਲਿਓ ਚਰਾਗੁ ਅੰਧਾਰ ਮਹਿ'

ਊਬਾਣੀ ਮੁਖਹੁ ਉਚਾਰੀਐ ਹਇ ਰਸਨਾਈ ਮਿਟੈ ਅੰਧਾਰਾ

ਤਬਾ:--ਗੁਰਬਾਣੀ ਇਸੁ ਜਗ ਮਹਿ ਚਾਨਣੁ ।

[ਬਨਮ: ਮ: ੩]

[ਸਭ: ਮ: ੩ ਕੋ]

[ਦਾਸ ਮਾਰ ਮ: ੧]

[ਸਭ ਮ: ੫]

[ਭਾ: ੭: ੭: ੧ ਪੋਥੀ ੩੮]

[ਸਿਰੀ: ਮ: ੩]

ਆਦਿ ਜੁਪਿਸ਼ਟਰ ਧਰਮਗ ਭਾਰੇ। ਅਰਜਨ ਆਦਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਕੇ ਪਜਾਰੇ।
 ਰਾਮਚੰਦ ਆਦਿਕ ਮਿਰਜਾਦਿਕ। ਜਨਪ੍ਰਿਯ ਸ੍ਰੀ ਨਰਸਿੰਘ ਜਿ ਆਦਿਕ॥੨੨॥
 ਸ੍ਰੀ ਘਨਸ਼ਾਮ ਆਦਿ ਰਸ ਗਯਾਤਾ। ਸ੍ਰੀ ਬਾਮਨ ਆਦਿਕ ਛਲ ਜਾਤਾ।
 ਦਸਰਥ ਆਦਿਕ ਪੂਰ ਪ੍ਰਤੱਗਯਾ। ਜੋਗ ਭੋਗ ਸਮ ਜਨਕ ਤਤੱਗਯਾ॥੨੩॥
 ਗੌਰਖ ਆਦਿ ਸਿੱਧ ਸਮੁਦਾਇ। ਆਦਿ ਕਬੀਰ ਭਗਤ ਸਮੁਦਾਇ*।
 ਬੁੱਢੇ ਆਦਿਕ ਗੁਰਕੇ ਸਿੱਖਨ। ਭਏ ਜੁ ਭੂਤ ਭਵਾਨ ਭਵਿੱਖਨ॥ ੨੪ ॥
 ਸਭਿ ਕੇ ਮੈਂ ਅਭਿਬੰਦਨ ਕਰਿਹੂੰ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਹੁ ਗੁਰ ਸੁਜਸ ਉਚਰਿਹੂੰ।
 ਸੂਰਜ ਆਦਿ ਜਿ ਕਰਹਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਹਿ। ਚੰਦ ਆਦਿ ਜੇ ਸੀਤਲਰਾਸਹਿ॥੨੫॥
 ਨਾਰਦ ਆਦਿਕ ਪ੍ਰੇਮੀ ਜੇਈ। ਸਾਰਦ ਆਦਿਕ ਬਕਤਾ ਤੇਈ।
 ਚਤੁਰਸ਼ੇਸ਼ ਆਦਿਕ ਬਡ ਕਹਿਯਤਿ। ਹਨੁਮਤ ਆਦਿ ਦਾਸ ਜੇ ਲਹਿਯਤਿ॥
 ੨੬॥ ਸਭਿਕੇ ਪੁਥ ਮੈਂ ਨਾਮ ਸਿਮਰਿਉਂ। ਧਰ ਪਰ ਧਰਿਸਿਰ ਨ ਮੋਉ ਚਰਿਉਂ।
 ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਹੋਹਿ ਸਹਾਇਕ ਮੇਰੇ। ਬਿਘਨ ਬਿਨਾਸਹੁ ਰਹਿ ਮਮ ਨੇਰੇ॥੨੭॥

ਗਨਪਤਿ=ਗਣਾਂ ਦਾ ਪਤੀ, ਗਣੇਸ਼। ਸ਼ਿਵ ਦਾ ਬੀ ਨਾਮ ਹੈ।

ਆਦਿ=ਇਸਤੋਂ ਮੁਰਾਦ—ਆਦਿਕ—ਦੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਅਗੇ ਬ੍ਰਹਮਾ ਦੇ ਨਾਲ ਪਦ
 ਆਦਿਕ ਲਾਇਆ ਹੈ, ਵਸਿਸ਼ਟ ਰਾਮਚੰਦ ਨਾਲ ਪਦ ਆਦਿਕ ਹੈ, ਸੋ
 ਜਿੱਥੇ ਮਾਤਾਂ ਨੇ ਆਗਿਆ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਉਥੇ ਪਦ—ਆਦਿ—ਹੈ, ਜਿਥੇ
 ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਉਥੇ—ਆਦਿਕ—ਪੂਰਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ‘ਆਦਿ’ ਨੂੰ ‘ਆਦਿਕ’ ਨਾ
 ਸਮਝਕੇ ਕਈ ਗਯਾਨੀ ਇਸਦਾ ਅਰਥ ‘ਆਦਿ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਲੋਕੇ’ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਸੂਰ ਗੁਰ=ਦੇਵਤਿਆਂ ਦਾ ਗੁਰੂ—ਬ੍ਰਹਮਪਤ।

ਰਜਧਾਨੀ=ਰਜਧਾਨੀ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਰਾਜ, ਵਿਭੂਤੀ, ਅਮੀਰੀ।

ਪਾਰੇ=ਪਾਰੇ, ਜੋ ਪਾਰ ਪਾ ਲਵੇ, ਭਾਵ ਬੇਦਾਂ ਦੇ ਗਯਾਤਾ।

(ਅ) ਪਾਰੇ ਨੂੰ ਪਜਾਰੇ ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਦੀ ਸਮਝ ਲੈਂਦੇ ਹਨ।

ਮਿਰਜਾਦਿਕ=ਮਿਰਜਾਦਾ ਵਾਲੇ, ਮਿਰਜਾਦਾ ਵਿਚ ਪੱਕੇ।

ਜਨ ਪ੍ਰਿਯ=ਭਗਤਾਂ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰਨੇ ਵਾਲੇ।

ਘਨਸ਼ਾਮ=ਬੱਦਲ (ਸਮਾਨ) ਕਾਲਾ, ਇਕ ਨਾਮ ਹੈ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦਾ।

ਪ੍ਰਤੱਗਯਾ=ਇਕਰਾਬ, ਕੋਲ।

ਤਤੱਗਯਾ=ਤੱਤ ਨੂੰ ਜਾਣਨ ਵਾਲੇ।

ਸਮੁਦਾਇ=ਸਾਰੇ।

ਭੂਤ=ਬੀਤ ਗਿਆ ਸਮਾਂ।

ਭਵਾਨ=ਵਰਤਮਾਨ ਸਮਾਂ।

ਭਵਿੱਖਜ=ਆਉਣ ਵਾਲਾ ਸਮਾਂ।

*ਪਾ:-ਸਮੁਦਾਇ।

†ਤੁਕਾਂਤ ਪਾਠਾਂ:-ਕਹੀਅਤਿ, ਲਹੀਅਤਿ।

ਬੰਦਨ=ਨਮਸਕਾਰ, ਪ੍ਰਣਾਮ, (ਅ) ਕੀਰਤਿ ਕਰਨੀ, ਉਸਤਤਿ ਕਰਨੀ ।
ਸੀਤਲ ਰਾਸਹਿ=ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰਾਸਿ ਠੰਢੀ ਹੈ, ਭਾਵ ਸੁਭਾਵ ਠੰਢਾ ਹੈ,
ਰਾਸ ਨਾਮ ਲੀਲ੍ਹਾ ਦਾ ਬੀ ਹੈ, ਜੋ ਠੰਢੀ ਲੀਲ੍ਹਾ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ,
ਭਾਵ ਜਿਸਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸੀਤਲ ਹੈ । (ਅ) ਰਾਸ=ਖਾਣ ।
ਸੀਤਲਤਾ ਦੀ ਖਾਣ ।

ਸਾਰਦ=ਸਾਰਦਾ, ਸਰਸ੍ਵਤੀ ।

ਬਕਤਾ=ਕਹਿਣ ਵਾਲਾ, ਵਯਾਖਜਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ । (ਅ) ਸਿੱਖਿਆਤਾ ।

(ੲ) ਵਸੀਹ (orator) ਮਨੋਹਰ ਵੱਖਜਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ।

ਅਰਥ—ਗਨਪਤ ਆਦਿਕ ਜੋ ਵਿਘਨਾਂ ਦੇ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੇ (ਹੋਏ ਹਨ), ਬ੍ਰਹਮਾ ਆਦਿਕ
ਜੋ ਖੁਸ਼ੀ ਦੇ ਕਰਨ ਵਾਲੇ (ਮੰਨੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ), ਬ੍ਰਹਮਪਤ ਆਦਿਕ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਬੁੱਧੀ ਦੇ
ਦਾਤੇ, ਬਾਲਮੀਕ ਆਦਿਕ ਜੋ ਬਾਣੀ ਦੇ ਕਵਿ ਹੋਏ ਹਨ ॥ ੨੦ ॥ ਸ੍ਰੀ ਵਸਿਸ਼ਟ
ਆਦਿਕ ਜੋ ਗਯਾਨੀ (ਹੋਏ ਹਨ), ਇੰਦ੍ਰ ਆਦਿਕ ਜੋ ਰਾਜਧਾਨੀ ਦੇ ਦੇਵ
ਵਾਲੇ (ਹੋਏ ਹਨ), ਅਗਸਤ ਆਦਿਕ ਸਾਰੇ ਤਪੱਸਯਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ, ਵਯਾਖ
ਆਦਿਕ ਵੇਦਾਂ ਦਾ ਪਾਰ ਲੈਣ ਵਾਲੇ (ਗਯਾਤਾ) ॥ ੨੧ ॥ ਜੁਧਿਸ਼ਟਰ ਆਦਿ ਭਾਰੇ
ਧਰਮਾਤਮਾ, ਅਰਜਨ ਆਦਿਕ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਦੇ ਪਯਾਰੇ, ਮਿਰਜਾਦਾ ਵਿਚ ਪੱਕੇ ਰਾਮਚੰਦ
ਆਦਿਕ, ਸ੍ਰੀ ਨਰਸਿੰਘ ਆਦਿਕ ਜੋ (ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ ਜੈਸੇ) ਭਗਤਾਂ ਦੇ ਪਯਾਰੇ
(ਹੋਏ ਹਨ) ॥ ੨੨ ॥ ਸ੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਵਰਗੇ ਰਸਾਂ ਦੇ ਗਯਾਤਾ (ਭਾਵ ਕਲਾ
ਕੋਸਲ ਵਿਚ ਪ੍ਰਬੀਨ), ਸ੍ਰੀ ਬਾਮਨ ਆਦਿਕ (ਦੈਤਾਂ ਨੂੰ) ਛਲਣਾ ਜਾਣਨ
ਵਾਲੇ, ਦਸਰਥ ਆਦਿਕ ਬਚਨ ਦੇ ਪੂਰੇ, ਜਨਕ ਆਦਿਕ ਜੋਗ ਤੇ ਭੋਗ ਵਿਚ
ਸਮ ਰਹਣ ਵਾਲੇ ਵੇਤਾ (ਹੋਏ ਹਨ) ॥ ੨੩ ॥ ਗੌਰਖ ਆਦਿਕ ਸਾਰੇ ਸਿੱਖ,
ਕਬੀਰ ਆਦਿਕ ਸਾਰੇ ਭਗਤ, (ਭਾਈ) ਬੁੱਢੇ ਵਰਗੇ ਗੁਰੂ ਕੇ ਸਿੱਖ, ਜੋ ਪਿਛਲੇ
ਸਮੇਂ ਹੋਏ, ਹੁਣ ਹਨ ਤੇ ਅਗੋਂ ਹੋਣਗੇ ॥ ੨੪ ॥ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਮੈਂ ਪ੍ਰਣਾਮ ਕਰਦਾ
ਹਾਂ, ਮੇਰੇ ਤੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੋ, ਮੈਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਜਸ ਉਚਾਰਨ ਕਰਾਂ, ਸੂਰਜ
ਆਦਿਕ ਜੋ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਆਦਿਕ ਜੋ ਠੰਢੀ ਰਾਸਿ ਵਾਲੇ
ਹਨ ॥ ੨੫ ॥ ਨਾਰਦ ਆਦਿਕ ਜੋ ਪ੍ਰੇਮੀ ਹਨ । ਸਰਸ੍ਵਤੀ ਆਦਿਕ (ਜੋ)
ਵਕਤਾ (ਹੋਏ ਹਨ), ਸ਼ੇਸ਼ਨਾਗ ਵਰਗੇ (ਜੋ) ਬੜੇ ਚਤੁਰ ਕਹੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ,
ਹਨੂਮਨ ਵਰਗੇ ਜੋ ਦਾਸ (ਭਗਤ) ਸਮਝੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ॥ ੨੬ ॥ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਮੈਂ
ਪਹਿਲਾਂ ਨਾਮ ਯਾਦ ਕਰਦਾ ਹਾਂ, ਧਰਤੀ ਪਰ ਸਿਰ ਧਰ ਨਮਸਕਾਰ ਉਚਾਰਦਾ ਹਾਂ,
ਮੇਰੇ ਸਭ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਹਾਈ ਹੋਵੋ, ਮੇਰੇ (ਕੰਮ ਵਿਚ ਪੈਣ ਵਾਲੇ) ਵਿਘਨਾਂ ਦਾ ਮੇਰੇ
ਨੇੜੇ ਰਹਿਕੇ ਨਾਸ਼ ਕਰੋ ।

ਭਾਵ—ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਏਸ ਆਵਾਹਨ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਲਈ ਜ਼ਰਾ ਵਿਚਾਰ
ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਮੇਂ ਜੋ ਖਜਾਲ ਨਹੀਂ ਸਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਕਰ

ਲੋਣੀ ਕਿ ਓਦੋਂ ਹੈਸਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਸ਼ਯ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਨਹੀਂ ਦੇਂਦੀ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਸਿੱਖਾਂ ਵਿਚ ਇਸ਼ਟਪਤੀ ਅੱਜ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਵਧੀਕ ਤੇ ਅਸਲੀ ਸੀ, ਪਰ ਉਸ ਵਿਚ 'ਇਨਕਾਰ' ਪ੍ਰਯਾਨ ਨਹੀਂ ਸੀ, 'ਇਕਰਾਰ' ਵਿਚ ਹੀ ਓਹ ਆਪਣੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨੂੰ ਉੱਚਾ ਤੇ ਬੇਲਾਗ ਰਖਦੇ ਸਨ। ਅਰਥਾਤ ਆਪਣੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੂੰ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਚਾ ਸਮਝਦੇ ਸਨ ਅਰ ਓਹਨਾਂ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਭਾਵਨਾਂ ਪੂਰਨ ਭਗਤੀ ਤੇ ਸਿੱਖੀ ਦੀ ਧਾਰਨ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਅਰ ਆਪਣੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਲਵੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸਨ ਲਾਉਂਦੇ। ਪੂਰਨ ਪਤਿਬ੍ਰਤਾ ਸਮਾਨ ਪਤੀਬ੍ਰਤ ਭਾਵ ਵਾਂਗੂ ਇਸ਼ਟਪਤੀ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਵਿਚ ਰੱਖਦੇ ਸਨ, ਪ੍ਰੰਤੂ ਸਿਸਾਰ ਦੇ ਕਿਸੇ ਪੁਜਯ, ਕਿਸੇ ਮਤ ਦੇ ਵੱਡੇ, ਕਿਸੇ ਸਤਿਕਾਰੀ ਗਈ ਵਜਕਤੀ ਦੀ ਨਿੰਦਾ ਨਹੀਂ ਸਨ ਕਰਦੇ। ਸਭ ਵੱਡਿਆਂ ਦੇ ਵਿਚ ਭਲਿਆਈ ਦਾ ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਅੰਸ਼ ਵਿਚ ਇਕਰਾਰ ਕਰਦੇ ਸਨ*। ਆਪਣੇ ਇਸ਼ਟ ਤੋਂ ਅਤ੍ਰਿਕਤ ਦੂਸਰਿਆਂ ਦੇ ਇਸ਼ਟ ਦਾ ਇਨਕਾਰ, ਨਿੰਦਾ ਤੇ ਖੰਭਨ ਨਹੀਂ ਸਨ ਕਰਦੇ। ਆਪਣੇ ਮਤ ਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ, ਆਪਣੇ ਇਸ਼ਟ ਦੀ ਬਜ਼ੁਰਗੀ, ਆਪਣੇ ਇਸ਼ਟ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵਾਧਾ, ਸਭ ਤੋਂ ਉਚਿਆਈ ਨਿਰਭੈ ਕਹਿੰਦੇ ਸਨ। ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਮੂਲੋਂ ਭੇਜਾ ਕਹਿਣਾ ਇਹ ਰਵਸ਼ ਹਿੰਦ ਵਿਚ ਪ੍ਰਾਟੇਸਟੈਂਟ ਈਸਾਈ ਲਿਆਏ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਰਾਮ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ, ਹਿੰਦੂ ਦੇਵਤਾ ਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨੀ ਪੈਰੀਬਰਾਂ ਦੇ ਔਗੁਣ ਛਾਂਟੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਇਸ ਇਨਕਾਰ ਦੇ ਵਤੀਰੇ ਨੂੰ ਆਰਯਾ ਸਮਾਜ ਦੇ ਆਦਿ ਕਰਤਾ ਨੇ ਵਰਤਿਆ, ਤੇ ਇਸੇ ਦਾ ਛਾਂਦਾ ਹਿੰਸੇ ਪ੍ਰਤੀ ਹਿੰਦ ਦੇ ਦੂਸਰੇ ਮਤਾਂ ਨੇ ਬੀ ਲੈ ਲਿਆ। ਜੇ ਰਵਸ਼ ਕਿਤੇ ਹੋਵੇ ਦੇ ਅੰਦਰ ਤੇ ਕਿਤੇ ਬਾਹਰ ਬੀ ਗਈ ਹੈ। ਪਰ ਭਾਈ ਸਿੱਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਦੀ ਰਵਸ਼ ਭਿੰਨ ਸੀ। ਉਹੀ ਰਵਸ਼ ਅਸੀਂ ਇੰਗਲੈਂਡ ਦੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਲੇਖਕ ਤੇ ਧਰਮਗ੍ਰੰਥ ਪੁਰਸ਼ ਕਾਰਲਾਈਲ ਵਿਚ ਵੇਖਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਜਿਸਨੇ ਜਗਤ ਦੇ ਅੱਡ ਅੱਡ ਮਹਾਂ ਪੁਰਖਾਂ ਵਿਚ ਮੁਹਿੰਮਦ ਆਦਿ ਪੈਰੀਬਰਾਂ ਨੂੰ ਬੀ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ। ਇਨਕਾਰ ਦੀ ਰਵਸ਼ ਨੂੰ ਕੱਟ ਕੇ ਸਭਨਾਂ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਇਕਰਾਰ ਦਾ ਚਮਤਕਾਰ ਦੱਸਿਆ, ਪਰ ਆਪਣੇ ਇਸ਼ਟ ਦੇਵ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮਹਾਂ ਪੁਰਖਾਂ ਦੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਤੋਂ ਉੱਚਾ ਰਖਿਆ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਗੁਣਨੁਵਾਦ ਵੇਲੇ ਬੀ ਉਸ ਦੇ ਗੁਣ ਕਥਨ ਨੂੰ ਉੱਚਾ ਅਕਹਿ ਵਿਚ ਲੈ ਗਿਆ। ਜੇ ਕਿਸੇ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਆਪਣੇ ਇਸ਼ਟ ਦੇਵ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਨਹੀਂ ਜੇ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਦੱਸਿਆ, ਕਿ ਓਹ ਸਰਬ ਉੱਚੀਆਂ ਵਜਕਤੀਆਂ ਤੋਂ ਉੱਚਾ ਤੇ ਅਕਹਿ ਪਦ ਵਿਚ ਹੈ। ਤਿਵੇਂ 'ਇਕਰਾਰ' ਵਿਚ ਰਹਿਕੇ ਇਸ਼ਟਪਤੀ ਵਾਲੇ ਭਾਈ ਸਿੱਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਚੌਪਈਆਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਆਪਣੇ ਇਸ਼ਟ ਦੇਵ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਨਾ ਲਿਆ ਹੈ। ਕਵਿ ਜੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਅਲੱਗ ਤੇ ਵੱਖਰੀ ਤੇ ਉਚੇਰੀ ਰੱਖ ਆਏ ਹਨ, ਇਥੇ ਆਕੇ ਆਪਣੀ ਵਾਕਫੀ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਗੁਣ ਸ਼ੀਲ ਵਜਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਦਰਸ਼ਤਾ-ਭਾਈ ਬੁੱਢੇ-ਗੁਰੂ ਕੇ ਸਿੱਖ ਦੀ ਦੇਂਦੇ ਹਨ। ਸਪਸ਼ਟ ਐਉਂ ਹੈ ਕਿ ਕਵਿ ਜੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਿੰਦੇ ਨਹੀਂ, ਮਾੜੇ ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦੇ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਇਕਰਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਭਾਈ ਬੁੱਢੇ ਦੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਵਿਚ ਗਿਣਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਇਸ਼ਟ ਦੇਵ ਦੇ ਸਿੱਖ ਹੋਏ ਹਨ। ਸੋ ਆਪਣੇ ਇਸ਼ਟ ਨੂੰ ਉੱਚਾ ਰਖਕੇ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਗੁਣਵਾਨ ਪੁਰਖਾਂ ਨੂੰ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮਚੰਦ੍ਰ

*ਸਾਬ ਕਰੀਜੇ ਗੁਣਹ ਕੇਰੀ ਛੋਡਿ ਅਵਗਣ ਚਲੀਐ॥

[ਸੁਭੇ ਵੰਤ ਮ: ੧]

ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਆਇ ਅਵਤਾਰ ਬੀ ਹਨ, ਆਪ ਦੂਸਰੇ ਦਰਜੇ ਦੀ ਅਰ ਅਪਣੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਪਰਮ ਉੱਚੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਸਦਰਸ਼ਤਾ ਦੇਂਦੇ ਹਨ। ਸਿੱਖਾਂ ਲਈ ਸਿੱਖੀ ਵਿਚ ਸਤਿਕਾਰ ਭਾਵ ਰੱਖਣਾ ਗੁਰ ਸਿੱਖੀ ਹੈ, ਫਿਰ ਭਾਈ ਬੁੱਢੇ ਵਰਗੇ ਬੀਤਰਾਗ, ਗੁਰ ਪ੍ਰੇਮੀ ਜੀਵਨ ਮੁਕਤ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਤਾਂ ਖਾਸ ਹੈ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਕਵਿ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸਭ ਨੂੰ ਗੁਰ ਸਿੱਖ ਜਾ ਗੁਰਮੁਖ ਸਮਝਕੇ ਸਤਿਕਾਰ ਨਾਲ ਯਾਦ ਕਰਦੇ ਤੇ ਸਤਿਕਾਰ ਦੇਂਦੇ ਹਨ।

ਕਾਸ ਲਈ ? ਅਪਣੀ ਕੱਲਜ਼ਨ ਵਾਸਤੇ ਨਹੀਂ, ਅਪਣੇ ਪਰਮ ਵਾਸਤੇ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਗੁਰੂ ਜਸ ਦੇ ਮੰਦਰ ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਡੇ ਗੁਰੂ ਸਿੱਖ ਤੁੱਲ ਸਮਝਕੇ ਸਹਾਇਤਾ ਮੰਗਦੇ ਹਨ। ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਹੈ ਅਪਣੇ ਇਸ਼ਟ ਦੇਵ ਦੀ ਕੀਰਤੀ, ਉਸ ਵਿਚ ਮੰਗਦੇ ਹਨ ਸਹਾਇਤਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਭਾਈ ਬੁੱਢੇ ਵਾਂਗੂ ਵੱਡਾ ਆਦਰ ਯੋਗ ਗੁਰਮੁਖ ਸਮਝਕੇ, ਕਿ ਮੇਰੀ ਮਦਦ ਕਰੋ ਜੇ ਮੈਂ ਗੁਰੂ ਜਸ ਉਚਰਾਂ ਤੇ ਮੇਰੇ ਵਿਘਨਾਂ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਹੋਵੇ।

ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਇਹ ਆਵਾਹਨ ਨਾ ਕਰਦੇ ਤਾਂ ਕੋਈ ਬੁੜ ਨਹੀਂ ਸੀ ਰਹਿ ਜਾਣੀ। ਭਾਈ ਨੰਦ ਲਾਲ ਜੀ ਤੇ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਐਸੀ ਰਵਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਲਈ ਤੇ ਨਿਰਾ ਹੀ ਸਿੱਖੇ ਅਪਣੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਨਿਰੋਲ ਯਸ਼ ਵਿਚ ਰਹੇ ਹਨ। ਪਰ ਜਿਵੇਂ 'ਅਸ਼੍ਰਯੋਸ਼' ਨੇ ਨਿਰੋਲ ਬੁਧਮਤ ਵਿਚ ਯੋਗ ਮਾਰਗ ਦੇ ਖਜਾਲ ਜਾ ਗੁੰਦੇ ਸਨ ਤੇ ਬੁਧ ਮਤ ਦਾ 'ਮਹਾਂਯਾਨ' ਮਾਰਗ ਵੱਖਰਾ ਹੀ ਪੈਦਾ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ ਤਿਵੇਂ ਕਵਿ ਜੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਬ੍ਰਹਮਣੀ ਪ੍ਰਭਾਵ ਵਾਲੇ ਖਿਆਲ ਸਿੱਖੀ ਨਾਲ ਰਲ ਰਹੇ ਸਨ*, ਤੇ ਭਾਈ ਜੀ ਜੈਸੇ ਗੁਣੀਆਂ ਦੀ ਵਿੱਦਯਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਮੰਝਲਾਂ ਵਿਚ ਹੋਈ ਸੀ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਐਸੇ ਖਜਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਅਨਜਾਣੇ ਪੈਂਦੇ ਸਨ, ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਸ਼ਟਪਤੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਅਪਣੇ ਇਸ਼ਟ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੂੰ ਉੱਚਾ ਰੱਖਵਾਉਂਦੀ ਸੀ ਤੇ ਹਰ ਟਿਕਾਣੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਿਸ਼ਾਲਤਾ, ਉੱਚਤਾ ਤੇ ਪ੍ਰਾਗੱਲਭਤਾ ਤੋਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਦੇ ਜਾਂਦੀ ਸੀ। ਕਵਿ ਜੀ ਦੀ ਅਨਿੰਨ ਸਿੱਖੀ ਦੇ ਭਾਵ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਮਲੋ-ਮਲੀ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦੇ ਸਨ ਤੇ ਉਹ ਕਦੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰਸ ਨੂੰ ਅਪਣਾ ਇਸ਼ਟ ਨਹੀਂ ਸਨ ਮੰਨਦੇ।

ਦੋਖੋ ਰਾਸ ਤਿੰਨ, ਅੰਸੂ ੩੨, ਅੰਕ ੧੪ ਵਿਚ ਕਵਿ ਜੀ ਦੀ ਅਨਿੰਨਤਾਈ ਜਿੱਥੇ ਕਿ ਉਹ ਆਪ ਗਣਪਤਿ ਆਦਿਕਾਂ ਦਾ ਮੰਨਣਾਂ ਮਨ੍ਹੇ ਕਰਦੇ ਹਨ ਯਥਾ:—'ਗਣਪਤਿ ਆਇ ਪੰਚਾਂਗ ਮਨਾਏ। ਤਿਨ ਪਰ ਨਿਸ਼ਚਾ ਨਹੀਂ ਟਿਕਾਏ। ਸਿੱਖ ਅਨਿੰਨ ਭਗਤ ਹੈਂ ਮੇਰੇ। ਜੇ ਨ ਪ੍ਰਤੀਤ, ਲੇਹੁ ਅਬ ਹੋਰੇ' [ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਮੁਖਾਰਬੀਦੋਂ ਦੇਹ ਵਾਕ ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਲਿਖੇ ਹਨ]

ਫਿਰ ਦੋਖੋ—ਰਾਸ ੩, ਅੰਸੂ ੩੨ ਦਾ ਅੰਕ ੨੨. ਤੇ ੨੩:—

*ਜਿਵੇਂ ਇਕ ਪ੍ਰਸਿਧ ਸਿੱਖ ਸਿਪ੍ਰਦਾ ਦੀ ਨਿਰੋਲ ਤੇ ਅਨਿੰਨ ਸਿੱਖੀ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਸਮੇਂ ਵਸ਼ਿਸ਼ਟ ਆ ਰਲਿਆ ਤੇ ਇਸਨੇ ਨਿਰੋਲ ਭਗਤੀ, ਸੇਵਾ, ਆਪਾ ਨਿਵਾਰ ਪਰੋਪਕਾਰ ਦੇ ਵਿਚ ਸੁੱਕਾ ਵੇਦਾਂਤ ਰਲਾਉਣਾ ਅਰੰਭ ਦਿੱਤਾ ਸੀ।

‘ਵਾਰ ਮਹੁਤ ਤਬ ਨਹਿ ਪੂਛਾ । ਬਿਨਾਂ ਖਰਚ ਤੇ ਮਨ ਨਹਿ ਫੁਛਾ । ਨਿਸਚਾ
ਏਕ ਕਰਨ ਅਰਦਾਸ । ਨਿਤ ਜਾਨਹਿ ਜਹਿ ਕਹਿ ਗੁਰ ਪਾਸ । ਭਗਤ ਅਨਿਨਿ ਕਹਾਵਤਿ
ਐਸੇ । ਗੁਰ ਬਿਨ ਅਪਰ ਨ ਮਾਨਹਿ ਕੇਸੇ’ ।

ਜੇ ਕੁਛ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਮੇਂ ਤੇ ਅਪਣੀ ਵਿੱਦਯਾ ਵਾਕਫੀ ਦੇ ਮੰਡਲ ਵਿਚ ਕੀਤਾ ਹੈ
ਉਸਦਾ ਆਸ਼ਾ ਇਹੋ ਹੈ:—ਅਪਣੇ ਇਸ਼ਟਦੇਵ ਨੂੰ ਸੁਮੇਰ ਪਰਬਤ ਸਮਥਣਾ, ਦੂਸਰੇ ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ
ਦੀ ਨਿੰਦਾ ਨਾ ਕਰਨੀ, ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਸ਼ਟਦੇਵ ਤੋਂ ਨੀਵੇਂ ਤੇ ਨਿਜ ਤੋਂ ਵਡੇਰੇ ਸਮਥਕੇ
ਇਕਰਾਰ ਵਿਚ ਵਸਦਿਆਂ ਪਤਿਬ੍ਰਤ ਭਾਵ ਨਿਬਾਹੁਣਾ, ਜਿਵੇਂ ਕੁਲੀਨ ਪਤਿਬ੍ਰਤਾ—ਪਤੀ
ਭਾਵਨਾ—ਪਤੀ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਧਰਦੀ, ਪਤੀ ਦੇ ਲਵੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਨਹੀਂ
ਲਾਉਂਦੀ, ਅਪਣੇ ਪਤੀ ਤੋਂ ਛੁੱਟ ਜਗਤ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਮਰਦ ਨਹੀਂ ਸਮਥਦੀ । ਪਰ
ਪਤੀ ਤੋਂ ਛੁੱਟ ਉਸਦੇ ਮਿੱਤ੍ਰਾਂ, ਸੰਬੰਧੀਆਂ, ਵਾਕਫਾਂ, ਹੋਰ ਸਾਕਾਂ ਸਨੇਹੀਆਂ ਕਿਸੇ ਦਾ
ਅਨਾਦਰ ਤੇ ਅਪਮਾਨ ਬੀ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ* । ਫਿਰ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ
ਐਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡਕੇ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਤੱਕ ਕੇ ਗੁਣ ਸਭ ਤੋਂ ਮੰਗ ਲਈਏ, ਨਿੰਦਾ ਨਾ ਕਰੀਏ ਪਰ
ਧਿਆਨ ਸਦਾ ਗੁਰ ਮੂਰਤੀ ਅਪਣੇ ਇਸ਼ਟ ਦਸੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਵਿਚ ਰਖੀਏ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਸਭ
ਗੁਣੀ, ਅਵਤਾਰ, ਪੈਰੀਬਰ ਨੀਵੇਂ ਹਨ ।

ਜੇਸੇ ਨੈਨ ਬੈਨ ਪੰਖ ਸੁੰਦਰ ਸੂਬੰਗ ਮੋਰ ਤਾਂ ਕੇ ਪਗ ਓਰ ਦੇਖਿ ਦੇਖ ਨਾ ਬਿਥਾਰੀਐ ॥
ਸੰਦਲ ਸੁਰੰਧਿ ਅਤਿ ਕੋਮਲ ਕਮਲ ਜੇਸੇ ਕੰਟਕ ਬਿਲੋਕਿ ਨ ਅਉਗੁਨ
ਉਰਧਾਰੀਐ ॥ ਜੇਸੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਢਲ ਮਿਸਟਿ ਗੁਨਾਇ ਸੁਖ ਬੀਜ ਕਰਵਾਈ ਕੇ
ਬੁਰਾਈ ਨ ਸਮਾਰੀਐ ॥ ਤੇਸੇ ਗੁਰ ਗਿਆਨ ਦਾਨ ਸਭਹੂੰ ਸੇ ਮਾਂਗਿ ਲੀਜੇ, ਬੀਦਨਾ
ਸਕਲ ਭੂਤ, ਨਿੰਦਾ ਨ ਤਕਾਰੀਐ ॥੩੯੯॥

ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਇਥੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਗੁਣਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਜਾਦ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ
ਦੇ ਏਹ ਗੁਣ ਗਿਣੇ ਹਨ:—ਵਿਘਨ ਨਾਸ਼, ਮੰਗਲ, ਸੁਮਤਿ, ਕਵਿਤਾ, ਗਜਨ,
ਰਾਜ-ਪ੍ਰਤਾਪ, ਤਪ, ਵਿਦ੍ਯਾ, ਧਰਮ ਪਯਾਰ, ਮਿਰਜਾਦਾ, ਦਾਸਾਂ ਤੇ ਮੇਹਰ, ਰਸ
ਗਜਾਤ, ਛਲ ਨੂੰ ਸਮਥਣ ਦੀ ਜਾਚ, ਪ੍ਰਤੱਗਯਾ ਪੂਰਨ, ਤੱਤਗਯਾਨ, ਰਿਧੀ ਸਿਧੀ,
ਭਗਤੀ, ਸਿੱਖੀ, ਜਲਾਲ ਵਾਲਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਜਮਾਲ ਵਾਲਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਭਗਤੀ
ਵਾਲਾ ਪ੍ਰੇਮ, ਕਵਿਤਾ ਸਹੁਦਣ ਸੱਤਾ, ਚਤੁਰਤਾ, ਦਾਸਾ ਭਾਵ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਗੁਣਾਂ
ਦਾ ਆਪ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਸ਼ਕਲ ਵਿਚ ਅਪਣੇ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਚ ਕਥਨ ਕਰਨਾ
ਪੈਣਾ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਆਪ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਇਕ ਇਕ ਗੁਣ ਪ੍ਰਸਿੱਧ

*ਜੇਸੇ ਕੁਲਾ ਬਧੁ ਬੁਧਿਵੰਤਿ ਸਸੁਰਾਰ ਬਿਖੈ ਸਾਵਧਾਨ ਚੇਤਨ ਰਹੈ ਅਚਾਰ ਚਾਰਕੇ ॥
ਸਸੁਰ ਦੇਵਰ ਜੇਠ ਸਕਲ ਕੀ ਸੇਵਾ ਕਰੇ ਖਾਨ ਪਾਨ ਗਜਨ ਜਾਨਿ ਪਤਿ ਪਰਵਾਰ ਕੇ ॥
ਮਧੁਰ ਬਚਨ ਗੁਰੁ ਜਨ ਸੇ ਲਜਾ ਲਵੰਨਿ, ਸਿਹਜਾ ਸਮੇਂ ਸਪ੍ਰੇਮ ਪੂਰਨ ਭਤਾਰ ਕੇ ॥
ਤੇਸੇ ਗੁਰਸਿਖ ਸਰਬਾਤਮ ਪੂਜਾ ਪ੍ਰਬੀਨ ਬ੍ਰਹਮ ਧਿਆਨ ਗੁਰ ਮੂਰਤਿ ਅਪਾਰਕੇ ॥੩੯੫॥

ਹੋਇਆ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਚੌਪਈਆਂ ਵਿਚ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਯਾਚਨਾਂ ਕਰਦੇ ਹਨ । ਗੁਣਾਂ ਵਾਲੇ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਉਹੀ ਚੁਣਨੇ ਸਨ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਾਕਫੀ ਦੇ ਆਇਰੇ ਦੇ ਸਨ । ਆਪ ਯੂਨਾਨ, ਮਿਸਰ, ਜਾਪਾਨ, ਚੀਨ, ਅਰਬ, ਈਰਾਨ, ਜਰਮਨੀ, ਰੋਮ ਦੇ ਗੁਣਵਾਨਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਨਹੀਂ ਗਿਣ ਸਕਦੇ ਸਨ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਦਯਾ ਵਿਗਿਆਨ ਤੇ ਇਲਮ ਅਦਬ ਦੀ ਮੁਤਾਲਜਾ ਤੇ ਪੜ੍ਹਨ ਦਾ ਸਮਾਂ ਆਪ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਲੱਭਾ । ਆਪ ਹਿੰਦੀ ਤੇ ਸਿਸਕ੍ਰਿਤ ਦੇ ਜਾਣੂ ਸੋ, ਸੋ ਹਿੰਦੀ ਸਿਸਕ੍ਰਿਤ ਇਲਮ ਅਦਬ ਵਿਚੋਂ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗੁਣਵਾਨ ਸੋਜਨ ਚੁਣਨੇ ਸਨ ਤੇ ਸ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੇ ਗੁਣੀ ਹੀ ਲੈਣੇ ਸਨ । ਫਿਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੁਣੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਕਈਆਂ ਦੇ ਨਾਮ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ* ਜੀ ਵਿਚ ਆਏ ਹਨ, ਜਿਥੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਜਸ ਕਰਨ ਵਾਲੇ—ਗੁਣ ਗਾਇਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ—ਦਾ ਦਰਜਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਸੋ ਕਈ ਜੀ ਆਪ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਂ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ ਤੇ ਜਸ ਵਰਣਨ ਕਰਨ ਲਗੇ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰ ਜਸ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸਮਝ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਮੇਰੀ ਮਦਦ ਕਰੋ ਅਰ ਕਾਰਜ ਸਿਰੇ ਚੜ੍ਹਾਓ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਪਣਾ ਇਸ਼ਟਦੇਵ ਤੇ ਪੂਜਾ ਨਹੀਂ ਮੰਨ ਰਹੇ, ਨਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪੂਜਾ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਸਿਖਾਲ ਰਹੇ ਹਨ । ਸਿਖਾਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਕਵਿ ਜੀ ਇਹੋ ਮੱਤ ਦਿੰਦੇ ਹਨ:—

ਭਗਤ ਅਨਿੰਨ ਕਹਾਵਤ ਐਸੇ । ਗੁਰ ਬਿਨ ਅਪਰ ਨ ਮਾਨਹਿ ਕੋਸੇ ।

[ਜਸ ਕ, ਅੰਸੂ ੨੨, ਅੰਗ ੨੩]

ਅਗਲੇ ਅੰਕ ੨੮ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ੩੬ ਤਕ ਖਾਸ ਤੇ ਉਂਵ ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਕਈ ਜੀ ਅਪਣੇ ਕੰਮ ਦੀ ਵਿਸ਼ਾਲਤਾ ਤੇ ਮੁਸ਼ਕਲ ਨੂੰ ਪ੍ਰਤੀਤ ਕਰਕੇ ਆਪ ਨੂੰ ਉਸਦੇ ਕੰਮ ਦੇ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦੇ, ਇਸ ਲਈ ਅਪਣੀ ਸਹਾਯਤਾ ਦੀ ਲੋੜ ਗੁਪਤ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਰਖਦੇ ਹਨ ਤੇ ਭੁੱਖੇ ਭੋਂ ਕੇ ਜੋ ਬੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਉਸਦਾ ਸਾਰਅੰਸ਼ ਇਹੋ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਪਣੇ ਕਾਰਜ ਦੀ ਨਿਰਵਿਘਨ ਸਮਾਪਤੀ ਲਈ ਅਰੀਮ ਤੋਂ, ਰੀਬ ਤੋਂ, ਗੁਪਤ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਰੁਹਾਨੀ ਮਦਦ ਦੀ ਟੋਕ ਮੰਗਦੇ ਹਨ ਤੇ ਉਸੇ ਦਾ ਆਸਰਾ ਬੰਨ੍ਹਦੇ ਅਰ ਯਾਦਨਾਂ ਕਰਦੇ ਹਨ ।

(ਅੱਥੋਂ ਹੁਣ ਮਿਲਵੇ ਮੰਗਲ ਵਡੇ ਹਨ)

੧੫. ਖਾਲਸਾ ਤੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਮਿਲਵੇ ਮੰਗਲ ।

[ਗੁਰਯਸ ਕਬਨ ਲਈ ਅਪਣੀ ਅਸਮੁੱਥਤਾ ਪਰੰਤੂ ਤੀਬ੍ਰ ਇੱਛਾ]

ਸ੍ਰੀ ॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕੇ ਜਸੁ ਸਾਗਹ ਰੂਪ ਉਜਾਗਰ ਹੈ ਸਭਿ ਲੋਕਨ ਮਾਹੂ ।
ਮੈਂ ਤੁਲਹਾ ਭ੍ਰਿਣ ਜਨੋਂ ਕਰਿਕੈ ਨਿਜ ਧੁੱਧਿ ਤੇ ਪਾਰ ਪਰਜੇ ਅਬਿਚਾਰੂ ।

*ਦੇਖੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ, ਸਦਈਏ ਮਹਲੇ ਪਹਿਲੇ ਕੇ ਜਿਥੇ—ਬ੍ਰਹਮਾ, ਸ਼ਿਵ, ਇੰਦ੍ਰ, ਸਨਕਾਦਿ, ਪਰਸਰਾਮ, ਜਮਦਗਨਿ, ਅਨੂਰ, ਸ਼ੇਸ਼ਨਾਗ, ਨਵੇਂ ਨਾਥ, ਬਜਾਸ, ਜਨਕ, ਕਾਬੀਰ ਆਦਿ ਰਸਤ ਤੇ ਕਪਲ ਆਇਓਂ ਸਾਰੇ ਗੁਰ ਜਸ ਕਬਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਕਥੇ ਹਨ ।
†੫:—ਧਰੁ ।

ਹੋਇ ਹਸੀ ਜਗ ਮੈਂ ਅਧਿਕਾਇ ਤਉ ਚਿਤ ਮੈਂ ਅਤਿਸੈ ਉਤਸਾਹੀ।
ਉਚ ਤਰੁ ਢਲ ਜਜੋਂ ਲਗਿ* ਸੁੰਦਰ ਵਾਮਨ ਹਾਥ ਪਸਾਰਤਿ ਤਾਰੀ॥੨੮॥

{ ਤਰੁ=ਬਿੱਛ ।

{ ਵਾਮਨ=ਬਉਣਾ, ਬਹੁਤ ਮਧਰੇ ਕੱਦ ਦਾ ਆਦਮੀ ।

ਅ.ਰ.ਥ-(ਇਹ ਗਲ ਕਿ) ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਜਸ ਸਮੁੰਦ ਵਾਂਗੂ (ਅਥਾਹ ਤੇ ਬੇਕਿਨਾਰ) ਸਭ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਉਜਾਗਰ ਹੈ, ਮੈਂ ਹੁਣ ਅਪਣੀ (ਤੁਛ) ਬੁੱਧੀ ਨਾਲ (ਮਾਨੋਂ) ਕੱਖਾਂ ਦਾ ਤੁਲਹਾ ਬਨਾਕੇ ਪਾਰ ਪੈਣਾਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ, (ਭਾਵੇਂ ਮੇਰੇ ਇਸ ਨਿਮਾਣੇ ਯਤਨ ਉਤੇ) ਜਗਤ ਵਿਚ ਭਾਰੀ ਹਾਸੀ ਹੀ ਹੋਵੇ ਤਦ ਵੀ ਮੈਂ ਜਿਤ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਉਤਸਾਹਿਤ ਹੁੰਦਾ ਹਾਂ, ਜਿਵੇਂ ਉਚੇ ਬਿੱਛ ਨੂੰ ਸੁਹਣਾ ਢਲ ਲੱਗਾ (ਵੇਖਕੇ) ਬਉਣਾ ਹੋਥ ਉਸ ਵੱਲੇ ਪਸਾਰਦਾ ਹੈ (ਤੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਹਾਸੇ ਤੋਂ ਉਤਸਾਹ ਹੀਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ)।

[ਅਪਣੀ ਅਸਮੱਥਤਾ ਦਾ ਉਪਾਉ, ਗੁਰੂ ਦੀ ਟੋਕ, ਖਾਲਸਾ ਤੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਜੋਗ ਬੰਦਨਾ]

ਬੋਧਈ॥

ਸ੍ਰੀਗੁਰ ਸੁਜਸ ਰੁਚਿਰ ਮਣਿਮਾਣਿਕ। ਸਿੱਖੀ ਉਚਤਾ ਗਿਰਵਰ ਥਾਨਿਕ।
ਸਾਧਨ ਰੂਪ ਚਰਨ ਨਹਿ ਸੇਰੇ। ਅਹੈ ਪਿੰਗ ਕਿਮ ਚਵਿਦ ਉਤੇਰੇ॥੨੯॥
ਨਿਜ ਮਤਿ ਕੋ ਸਿੰਗਾਰ ਬਨਾਵਨ। ਚਾਹਤਿ ਹੋਂ ਪਰੋਇ ਪਹਿਰਾਵਨ।
ਪ੍ਰੇਮ ਰੂਪ ਗੁਨ ਕਰੋਂ ਬੰਧਾਵਨ। ਲੋਕ ਪੁਲੋਕ ਸੁਹਾਵਨ ਪਾਵਨ॥੩੦॥
ਗੁਰ ਕਰੁਣਾ ਅਸੁਵਾਰੀ ਪਾਇ। ਉਚਤਾ ਸਿੱਖੀ ਪਰ ਚਵਿ ਜਾਇ।
ਹੋਹਿ ਮਨੋਰਥ ਪੂਰਨ ਮੇਰਾ। ਗੁਰ ਪਦ ਸੇਵਉਂ ਸਾਝ ਸਵੇਰਾ॥੩੧॥
ਯਾਂਤੇ ਅਹੈ ਭਰੋਸਾ ਮੋਹੀ। ਗ੍ਰਿਥ ਸੰਪੂਰਨ ਸਗਰੋ ਹੋਹੀ।
ਤੁਰਕਨ ਰਾਜ ਤੇਜ ਬਨ ਦਾਵਾ। ਏਕ ਬਾਰ ਕਰਿ ਛਾਰ ਮਿਟਾਵਾ॥੩੨॥
ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਨਰ ਤਾਰਨ ਹੇਤੁ। ਸਿੱਖੀ ਬੇਲ ਬੋਇ ਜਗ ਖੇਤ।
ਅਪਰ ਗੁਰੂ ਉਪਦੇਸ਼ ਜੁ ਬਾਰੀ। ਦੇ ਦੇ ਭਲੀ ਭਾਂਤਿ ਪ੍ਰਤਿਪਾਰੀ॥੩੩॥
ਸਿਮਰਨਸੰਤਿਨਾਮ ਸੁ ਸੁਮਨਸਾ। ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨਢਲਚਹਿ ਜਿਸੁ ਮਨਸਾ।
ਕਲਗੀਧਰ ਰਣ ਕਰਿ ਬਹੁ ਬਾਰਿ। ਅਨਿਕ ਜਤਨ ਤੇ ਸੈ ਪ੍ਰਤਿਪਾਰਿ॥੩੪॥

{ ਰੁਚਿਰ=ਸੁੰਦਰ। ਮਣਿ=ਚਤਨ, ਕੋਈ ਬਹੁ ਮੁੱਲਾ ਚਤਨ, ਗੀਰਾ ਪੰਨਾ
ਲਾਲ ਆਦਿਕ। ਮਾਣਿਕ=ਲਾਲ ਰੰਗ ਦਾ ਚਤਨ, ਜਿਸਨੂੰ
ਲਾਲ ਬੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।
ਗਿਰਵਰ=ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ਪਹਾੜ। ਪਹਾੜ। ਥਾਨਿਕ=ਥਾਉਂ।

*ਪਾ:-ਲਖਿ।

†ਪਾ:-ਸੁਭ ਸੁਮਨਸ।

‡ਪਾ:-ਜਿ ਸੁਮਨਸ।

ਪਿੰਗ=ਪਿੰਗਲਾ । ਉਤੇਰੇ=ਉਪਰ, ਉਚੇਰੇ । ਗੁਨ=ਧਰਮ, ਭੇਰ
ਬੰਧਾਵਨ=ਬੰਨ੍ਹਕੇ । ਸੁਹਾਵਨ=ਸੁਹਾਵਣਾ, ਸੁਹਣਾ ਲੱਗਣ ਵਾਲਾ ।

ਕਰੁਣ=ਕ੍ਰਿਪਾ । ਮੋਹਰ । ਦਾਵਾ=ਦਾਵਾਨਲ, ਓਹ ਅੱਗ ਜੋ ਬਨਾਂ ਨੂੰ
ਸਾੜਦੀ ਹੈ । ਬਾਰੀ=ਬਾਰ, ਜਲ, ਪਾਣੀ । ਪਾਰੀ=ਪਾਲੀ ।

ਸੁ ਸੁਮਨਸਾ=ਸੁ=ਸੁਸ਼ਟ । ਸੁਮਨਸ=ਫੁੱਲ । [ਸਿਸਾ:, ਸੁਮਨਸ:=ਫੁੱਲ ।

ਸੁਮਨਸਾ=ਵਡੇ ਫੁਲਾਂ ਵਾਲੀ ਚੰਬੇਲੀ, ਮੋਤੀਆ] । (ਅ) [ਸਿਸਾ:,

ਸਮੁਨ੍ਯ: =ਪ੍ਰਾਪਤੀ ।] ਭਾਵ ਬ੍ਰਹਮ ਰਾਜਾਨ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਰੂਪੀ ਫਲ

ਜਿਸਿ ਨਾਲ ਚਾਹ ਸਾ (=ਸ਼ਾਂਤ) ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । (ੲ) ਚਹਿ+ਜਿ

+ਸਮਨ ਸਾ=ਸਾ ਚਹਿ ਜਿ ਸਮਨ=ਜਿਸਦੇ ਨਾਲ ਸਮਨ ਹੋ ਜਾਂਦੀ

ਹੈ ਓਹ ਚਾਹਨਾ ।

ਚਹਿ ਜਿਸ ਮਨਸਾ=ਜਿਸਨੂੰ ਮਨ ਚਾਹੇ, ਮਨੋ ਵਾਂਙਤ ।

ਰਣਕਰਨ=ਜੁਧ ਕਰਨਾ ।

ਅਰਥ—(੫੨੪) ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਸੁਸ਼ਟ ਜਸ ਲਾਲ ਵਾਂਙੂ (ਇੱਕ) ਸੰਦਰ ਰਤਨ ਹੈ,
ਜੋ ਸਿੱਖੀ (ਰੂਪੀ) ਪਹਾੜ ਦੇ (ਉੱਚੇ) ਥਾਂਈ (ਲੱਬਦਾ) ਹੈ, ਮੇਰੇ (ਪਾਸ) ਸਾਧਨ
ਰੂਪੀ ਪੈਰ ਨਹੀਂ ਯਨ, ਮੈਂ (ਮਾਨੇ) ਪਿੰਗਲਾ ਹਾਂ ਉਪਰ ਕੀਕੂੰ ਚੜ੍ਹਾਂ* ॥ ੨੯ ॥
(ਪਰ ਮੈਂ ਇਹ) ਚਾਹੁੰਦਾ (ਜ਼ਰੂਰ ਹਾਂ ਕਿ) ਅਪਣੀ ਮਤਿ ਨੂੰ (ਗੁਰੂ ਜਸ ਰੂਪੀ
ਲਾਲਾਂ ਦੇ ਮਣਕੇ) ਪ੍ਰੇ ਕੇ ਪਹਿਰਾਂਵਾ ਤੇ ਇਸਨੂੰ ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਲਾ ਦਿਆਂ, ਪ੍ਰੇਮ
ਰੂਪੀ ਧਾਰੀ ਵਿਚ (ਗੁਰੂ ਜਸ ਰੂਪੀ ਖਿੱਲਰੇ ਰਤਨਾਂ ਨੂੰ) ਬੰਨ੍ਹਕੇ, ਜੋ ਲੋਕ ਤੇ ਪ੍ਰਲੋਕ
(ਦੋਹਾਂ ਥਾਂਈ) ਸੁਹਣਾ ਤੇ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਹੈ ॥ ੩੦ ॥

(੫੨੫) ਗੁਰੂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾਲਤਾ (ਰੂਪੀ) ਅਸਵਾਰੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਕੇ ਸਿੱਖੀ ਦੀ
ਉੱਚਤਾ (ਜੋ ਪਰਬਤ ਰੂਪ ਹੈ) ਪਰ ਚੜ੍ਹ ਜਾਵੀਦਾ ਹੈ, (ਅੰਉਂ) ਮੇਰਾ ਮਨੋਰਥ
ਪੂਰਨ ਹੋ ਜਾਏਗਾ, (ਜੋ) ਮੈਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਨੂੰ ਦਿਨੇ ਰਾਤ ਸੇਵਾਂ ॥ ੩੧ ॥
ਇਸ ਕਰਕੇ ਮੈਨੂੰ (ਹੁਣ) ਭਰੋਸਾ ਹੈ ਕਿ ਗ੍ਰੰਥ (ਮੇਰਾ) ਸਾਰਾ ਸੰਪੂਰਣ ਹੋ ਜਾਏਗਾ
(ਹਾਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ) ਤੁਰਕਾਂ ਦੇ ਰਾਜ ਦੇ ਤੇਜ ਰੂਪੀ (ਭਾਰੇ) ਬਨ ਨੂੰ
ਦਾਵਾ ਅਗਨੀ (ਵਾਂਙੂ ਲੱਗਕੇ) ਇਕ ਵੇਰ ਤਾਂ ਸੁਵਾਹ ਕਰਕੇ ਮਿਟਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ,
(ਮੈਨੂੰ ਭਰੋਸਾ ਹੈ ਕਿ ਓਹ ਮੇਰੇ ਕੰਮ ਵਿਚ ਪੈਣ ਵਾਲੇ ਵਿਘਨਾਂ ਦਾ ਤੇਜ ਹਰਿ
ਲੈਣਗੇ) ॥ ੩੨ ॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਨਰਾਂ ਦੇ ਤਾਰਨੇ ਲਈ ਜਗਤ
(ਰੂਪੀ) ਖੇਤ ਵਿਚ ਸਿੱਖੀ ਦੀ ਵੇਲ ਬੋਈ, ਦੂਸਰੇ (ਨੌਂ) ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ (ਸਮੇਂ ਸਮੇਂ)

*ਅਹੋ—ਪਦ ਦਾ—ਅਹੋ—ਅਰਥ ਕਰੀਏ ਤਾਂ ਉੱਪਰਲਾ ਅਰਥ ਠੀਕ ਹੈ,—ਅਹੋ—ਪਾਠ
ਕਰਕੇ ਫਿਰ ਅਰਥ ਅੰਉਂ ਲਗਦਾ ਹੈ—ਅਹੋ ਪਿੰਗ ਕਿਮ ਚਢਵਉ ਤੇਰੇ:—ਓਹ ਹੋ ! ਮੈਂ ਤਾਂ
ਪਿੰਗਲਾ ਹਾਂ (ਹੋ ਪਰਬਤ) ਤੇਰੇ ਉਪਰ ਕੀਕੂੰ ਚੜ੍ਹਾਂ ?

ਉਪਦੇਸ਼ (ਰੂਪੀ) ਜਲ ਦੇ ਦੇ ਕੇ ਓਹ (ਵਲ) ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਾਲੀ, (ਉਸ ਵੇਲੇ ਨੂੰ)
'ਸਤਿਨਾਮ ਦਾ ਸਿਮਰਨ' (ਰੂਪੀ) ਸੋਢ ਫੁੱਲ ਪਿਆ, ਜਿਸ ਨੂੰ 'ਬ੍ਰਹਮ ਗਯਨ'
(ਰੂਪੀ) ਮਨੋਵਾਂਛਤ ਵਲ (ਲੱਗਾ), ਜਿਸਨੂੰ ਸ਼੍ਰੀ ਕਲਗੀਧਰ ਜੀ ਨੇ ਕਈ ਵਾਰ ਜੰਗ
ਰਚਕੇ ਅਨੇਕ ਜਤਨਾਂ ਨਾਲ (ਬਚਾਇਆ ਤੇ) ਪ੍ਰਤਿਪਾਲਿਆ।

[ਖਾਲਸਾ ਦਾ ਰੂਪਕ]

ਪੀਥ ਖਾਲਸਾ ਸੁਰਤਰੁ ਬੋਵਾ। ਸਤਿਗੁਰ ਤਪ ਦਿਵ ਮੂਲ ਖਰੋਵਾ।
ਸਿਖ ਸਿਗਤਿ ਛਾਯਾ ਜਿਸ ਪਾਇ। ਦੁਹਿ ਲੋਕਨ ਸੁਖ ਕੇ ਉਪਜਾਇ॥੩੫॥
ਕਲਪ ਲਤਾ ਸਿੱਖੀ ਗੁਨ ਭੋਵਾ। ਤਿਸਕੋ ਆਸੈ ਦਿਵ ਇਹ ਹੋਵਾ।
ਸਭਿਹਿਨਿ ਕੇ ਅਭਿਬੈਦਨ ਕੈ ਕੈ। ਕਰੋਂ ਗ੍ਰੰਥ ਚਿੰਤਾ ਉਰ ਖੈ ਕੈ॥ ੩੬॥

{ ਸੁਰਤਰੁ=ਕਲਪ ਬਿੱਛ।
ਕਲਪਲਤਾ=ਕਲਪਾ ਬੋਲ, ਜੀਕੂੰ ਕਲਪ ਬਿੱਛ ਹੈ ਤੀਕੂੰ ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ
ਕਲਪਲਤਾ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਕੀਤੀ ਹੈ।
ਭੋਵਾ=ਭਰਪੂਰ। ਕੈ ਕੈ=ਕਰਕੇ।
ਖੈਕੈ=ਖੈ ਕਰਕੇ, ਦੂਰ ਕਰਕੇ, ਨਾਸ਼ ਕਰਕੇ। }

ਅਰਥ-(ਇਸ ਸਿੱਖੀ ਰੂਪੀ ਵੇਲ ਦੀ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਤਾ ਲਈ ਕਲਗੀਧਰ ਜੀ ਨੇ) ਖਾਲਸਾ ਪੀਥ
ਕਲਪ ਬਿੱਛ ਬੀਜਿਆ, ਜੋ ਸਤਿਗੁਰ ਦੇ ਤਪ (ਦੇ ਆਸਰੇ ਆਪਣੀਆਂ) ਜੜ੍ਹਾਂ
ਤੇ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਖਲੋਤਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ ਛਾਇਆ ਪਾਕੇ ਸਿੱਖ ਸਿਗਤਿ ਦੋਹਾਂ ਲੋਕਾਂ (ਦੇ ਵਿਚ) ਸੁਖ
ਪੈਦਾ ਕਰ (ਸਕਦੀ) ਹੈ ॥੩੫॥ (ਤਾਂਤਿ ਹੁਣ ਰੂਪਕ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰੇ ਇਲਾਹੀ) ਗੁਣਾਂ
(ਨਾਲ) ਭਰਪੂਰ ਸਿੱਖੀ (ਇਕ) ਕਲਪ ਵੇਲ (ਵਾਂਝ) ਹੈ, (ਤੇ) ਇਹ (ਪੀਥ ਖਾਲਸਾ ਰੂਪ
ਕਲਪ ਬਿੱਛ ਹੈ ਜੋ) ਤਿਸ (ਕਲਪ ਵੇਲ) ਦਾ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਆਸ਼ਾ (ਬਨ ਕੇ ਖੜਾ) ਹੋਇਆ
ਹੈ, (ਤਾਂਤਿ ਇਸ ਖਾਲਸਾ ਰੂਪੀ ਕਲਪ ਬਿੱਛ ਨੂੰ ਜੋ ਸਰਬ ਗੁਣ ਸੰਪੰਨ ਸਿੱਖੀ ਵੇਲ
ਨਾਲ ਪ੍ਰਭੁਲਤ ਤੇ ਵਿਯਕਤ ਖੜਾ ਹੈ, ਤੇ ਇਸ ਦੇ ਰਚਣਹਾਰ) ਸਾਰਿਆਂ (ਸਤਿਗੁਰਾਂ) ਨੂੰ
ਮੈਂ ਮੱਥਾ ਟੇਕਕੇ ਗ੍ਰੰਥ ਦੀ ਰਚਨਾ ਕਰਦਾ ਹਾਂ, ਚਿੰਤਾ ਦੀ ਚਿੰਤਾ ਦੂਰ ਕਰਕੇ ॥ ੩੬ ॥

[ਕਲਗੀਧਰ ਨਮਸਕਾਰ]

ਏਹਾ ॥ ਪੁਨਹੁ ਪੁਨਹੁ ਕਰਿ ਕਰਿ ਨਮੋ ਪਦ ਪੰਕਜ ਗੁਰ ਕੇਰ।
ਕਲਗੀਧਰ ਪਰਹਰਿ ਅਰਿਨਿ ਰੰਚ ਕਰੇ ਜਿਨ ਮੇਰੁ ॥ ੩੭ ॥

{ ਪਰਹਰਿ=ਖੈ ਦੇਣਾ, ਨਾਸ਼ ਕਰਨਾ। ਅਰਿਨਿ=ਵੈਰੀਆਂ ਨੂੰ।
ਰੰਚ=ਰਤਾ ਕੁ, ਬੈੜਾ, ਛੋਟਾ, ਨਿੱਕਾ, ਤੁੱਛ। [ਸੰਸ:; ਨਜੰਚ=ਨਿੱਕਾ, ਨੀਵਾਂ]
ਮੇਰੁ=ਸੁਮੇਰ ਪਰਬਤ। ਕੋਈ ਉੱਚਾ ਪਹਾੜ, ਭਾਵ ਉੱਚਾ। ਬਲੀ।
[ਸੰਸ:; ਮੇਰੁ:] }

ਅਰਥ—ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕਲਗੀਧਰ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਕਵਲਾਂ ਪਰ ਮੈਂ ਬਾਰ ਬਾਰ ਨਮਸਕਾਰ
ਕਰਦਾ ਹਾਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ (ਪਰਜਾ ਤੇ ਧਰਮ ਦੇ) ਵੈਰੀਆਂ ਦੇ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ (ਹਿਤ) ਤੁੱਛ
ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ (ਬਲਵਾਨ ਤੇ) ਉੱਚੇ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

[ਦਸਮ ਗੁਰ ਰੂਪਕ]

ਥਿੱਤ॥ ਦੇਨ ਪ੍ਰਹਲਾਦ ਪ੍ਰਹਲਾਦ ਕੋ ਲਖਜੋ ਸੁ ਦੈਤ, ਦੈਤ ਕੋ ਬਿਦਾਰਿਬੇ
ਕੋ ਰੂਪ ਨਰਸਿੰਘ ਕੋ। ਹਾਰ ਦੇ ਬਲੀਨ ਕੋ ਜੁਹਾਰ ਲੇ ਬਲੀਨ ਕੋ ਹਤਨ
ਲੰਕ ਪਤਿ ਰਨ ਰਾਮ ਨਰਸਿੰਘ ਕੋਕੁਪਿਤ ਕੁਪਤ ਪੁਰਿ ਕਰੇ ਹੈਂ ਕੁ ਪਤਿ
ਕੂਟ, ਹੇਰਿ ਹਰਿ ਹਹਿਰੇ ਜਿਉਂ ਹੇਰਿ ਮ੍ਰਿਗ ਸਿੰਘ ਕੋ। ਤੈਸੇ ਤੇਜਤਰ ਤੇ
ਤੁਰਕ ਤਰੁ ਤੋਰਨ ਕੋ ਜਗ ਮੈਂ ਜਨਮ ਭਯੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਕੋ॥੩੮॥

ਪ੍ਰਹਲਾਦ=(ਖੁਸ਼ੀ) ਅਨੰਦ [ਸਿਸ:, ਪ੍ਰਹ੍ਰਾਦ]।

ਪ੍ਰਹਲਾਦ=ਇਕ ਭਗਤ ਦਾ ਨਾਮ ਜੋ ਹਿਨਕਲਜਪ ਦੈਤ ਦਾ ਪੁੱਤ੍ਰ ਸੀ, ਪਰ
ਆਪ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦਾ ਭਗਤ ਸੀ।

ਲਖਜੋ=ਦੇਖਕੇ। ਸੁ=ਚੰਗੇ, ਮੁਰਾਦ ਹੈ ਵੱਭੇ, ਬਹੁਤੇ।

ਦੈਤ=ਦੈਤ-ਕਸ਼ਟ। [ਸਿਸ:, ਧਾਤੂ-ਈ=ਕੱਟਣਾ।

ਦਿਤਿ=ਕੱਟਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਆ, ਭਾਵ ਦੁਖ, ਕਸ਼ਟ]।

ਦੈਤ=ਰਾਖਸ਼ (ਅ) ਦੇਂਦੇ ਸਨ।

ਬਿਦਾਰਿਬੇ=ਵਿਨਾਸ਼ ਕਰਣਾ। ਨਰ ਸਿੰਘ=ਨਰਸਿੰਹ ਅਵਤਾਰ।

ਬਲੀਨ=ਬਾਲੀ ਨੂੰ। ਬਾਲੀ ਕਿਸ਼ਕਿੰਧਾ ਦਾ ਬੰਦਰ ਰਾਜਾ ਸੀ, ਸੁਗ੍ਰੀਵ ਦਾ
ਵਡਾ ਭਰਾ ਤੇ ਅੰਗਦ ਦਾ ਪਿਤਾ ਸੀ, ਇਸ ਨੂੰ ਰਾਮ ਜੀ ਨੇ ਮਾਰਿਆ
ਸੀ। [ਬਾਲੀ+ਨ=ਨੂੰ]। (ਅ) ਬਲਵਾਨਾਂ ਨੂੰ।

ਜੁਹਾਰ=ਨਮਸਕਾਰ।

ਬਲੀਨ=ਸੁਗ੍ਰੀਵ [ਬਾਲੀ+ਈਨ=ਜੋ ਬਾਲੀ ਦੀ ਈਨ ਮੰਨੇ ਸੋ ਸੀ-ਸੁਗ੍ਰੀਵ]
(ਅ) ਬਲਵਾਨਾਂ ਤੋਂ। (ੲ) ਰਾਖਸ਼। ਭਾਵ ਕੁੰਭਕਰਨ

ਆਦਿਕ ਬਲੀਆਂ (ਰਾਖਸ਼ਾਂ) ਨੂੰ ਹਾਰ ਦਿੱਤੀ ਤੇ ਉਸੇ ਦੇ ਭਰਾ ਉਸੇ
ਰਾਖਸ਼ ਜਾਤੀ ਦੇ ਵਿਭੀਖਨ ਤੋਂ ਅਪਣੀ ਪੂਜਾ ਕਰਵਾਈ।

ਲੰਕਾ ਪਤਿ=ਲੰਕਾ ਪਤੀ, ਰਾਵਨ। ਰਾਮ=ਰਾਮ ਚੰਦਰ ਜੀ।

ਨਰਸਿੰਘ=ਨਰ ਸ਼ੇਰ, ਸ਼ੇਰ ਨਰ, ਬਲੀ ਸ਼ੇਰ।

ਕੁਪਿਤ=ਗੁੱਸੇ ਹੋਏ। [ਸਿਸ:, ਕੁਪਿਤ]।

ਕੁਪਤ=ਪਦ-ਕੁਰੁਪਤਿ-ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਹੈ। ਕੁਰੁ+ਪਤਿ=ਕੁਰੁ ਨਾਮੋਂ ਦੇਸ਼ ਦੇ
ਰਾਜੇ। ਭਾਵ-ਕੋਰਵ। ਕੁਰੁ ਰਾਜ, ਕੁਰੁ ਰਾਜਾ, ਕੁਰੁਪਤਿ=ਦਰਯੋਧਨ
ਦੀ ਬੀ ਅੱਲ ਹੈ ਜੋ ਕੋਰਵਾਂ ਦਾ ਸਰਦਾਰ ਸੀ। (ਅ) ਕੁਪੱਤੇ ਲੜਾਕੇ।

ਕੁਪਤਿ=ਕੁ+ਪਤਿ=ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਦਾ ਪਤੀ=ਰਾਜਾ, ਭਾਵ ਕੰਸ ।

[ਸੰਸ: ਕੁ=ਪ੍ਰਿਥਵੀ । ਪਤਿ=ਸੁਆਮੀ, ਰਾਜਾ] (ਅ) ਬੇਇੱਜ਼ਤ ।

ਕਰੇ ਹੈ ਕੁਪਤਿ ਕੂਰ=ਕੀਤੇ ਹਨ ਕੂਰ ਪੁਰਖ ਬੇਇੱਜ਼ਤ ।

ਕੂਰ=ਕੂਰ=ਖੋਟੇ, ਭੇਦਾਯਕ, ਜ਼ਾਲਮ । ਹੇਰਿ=ਦੇਖਕੇ ।

ਹੇਰਿ=ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ । ਹਹਿਰੇ=ਭਰੇ । ਮਿਗ=ਹਰਨ ।

ਸਿੰਘ=ਸ਼ੇਰ । ਤੈਸੇ ਤੇਜ ਤਰ ਤੈ=ਤੈਸੇ ਤੇਜ ਤੇ ਤਰ ।

ਮੁਰਾਦ ਹੈ:-ਨਰ ਸਿੰਘ ਰਾਮ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਵਾਂਗੂ ਹੈ, ਪਰ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਤੇਜ

ਤੋਂ ਵਧੀਕ ਤੇਜ ਵਾਲਾ ਹੈ ।

ਤੁਰਕ ਤਰ=ਤੁਰਕ ਬਿੱਛ-ਮੁਰਾਦ ਹੈ ਤੁਰਕਾਂ ਦੇ ਰਾਜ ਰੂਪੀ ਬਿੱਛ ਨੂੰ ।

ਚਨਮ=ਅਵਤਾਰ ।

ਅਰਥ-ਪ੍ਰਹਲਾਦ (ਭਗਤ) ਨੂੰ ਵਡੇ ਕਸ਼ਟ ਵਿਚ ਦੇਖਕੇ (ਕਸ਼ਟ ਦੇਣ ਵਾਲੇ) ਏਂਤ ਦੇ ਨਾਸ਼ ਕਰਨੇ (ਅਰ ਪ੍ਰਹਲਾਦ ਨੂੰ) ਅਨੰਦ ਦੇਣੇ ਲਈ (ਜਿਸੇ) ਨਰ ਸਿੰਘ ਦਾ ਰੂਪ (ਹੋਇਆ ਸੀ,) ਬਾਲੀ ਨੂੰ ਹਾਰ ਦੇਕੇ, ਸੁਗੰਧ ਤੋਂ ਨਮਸਕਾਰ ਲੈਕੇ ਰਣ ਵਿਚ ਰਾਵਣ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਲਈ ਰਾਮ ਜੀਕੂੰ ਸ਼ੇਰ ਨਰ (ਸੀ,) ਜਿਵੇਂ (ਭਰਦੇ ਹਨ) ਸ਼ੇਰ ਨੂੰ ਵੇਖਕੇ ਮ੍ਰਿਗ (ਤਿਵੇਂ) ਭਰੇ ਸਨ (ਸਾਰੇ) ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਨੂੰ ਵੇਖਕੇ (ਜਿਸ ਨੇ) ਕੀਰਦੀ ਤੇ ਕ੍ਰੋਧ ਕੀਤਾ (ਤੇ ਕੰਸ ਵਰਗੇ) ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਨਾਸ਼ ਕੀਤਾ, ਤਿਵੇਂ (ਹੀ, ਪ੍ਰੰਤੂ) ਵਧੀਕ ਤੇਜ ਵਾਲਾ ਹੋਇਆ ਅਵਤਾਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ (ਇਸ) ਜਗਤ ਵਿਚ ਤੁਰਕਾਂ (ਦੇ ਰਾਜ ਰੂਪੀ) ਬਿੱਛ ਨੂੰ ਤੋੜਨ ਲਈ ।

ਭਾਵ-ਇਸ ਵਿਚ ਬੀ ਸਤਿਗੁਰ ਦਾ ਨਰਸਿੰਘ, ਤ੍ਰੇਤੇ ਦਾ ਰਾਮ, ਦੁਆਪਰ ਦਾ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਤ੍ਰੇਏ ਅਵਤਾਰ ਗਿਣ ਕੇ ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਉਪਕਾਰ ਗੁਣ ਕਥਨ ਕਰਕੇ ਆਪਣੇ ਇਸ਼ਟ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਉਪਕਾਰ ਨਾਲ ਸਦਰਸ਼ਤਾ ਦੇਂਦੇ ਹੋਏ ਕਵਿ ਜੀ ਆਪਣੇ ਇਸ਼ਟ ਦੇਵ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ 'ਤੇਜ ਤਰ' ਵਧੇਰੇ ਤੇਜ ਵਾਲਾ ਅਵਤਾਰ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਅਪਣੀ ਇਸ਼ਟਾਪਤੀ ਦਾ ਸਬੂਤ ਦੇਂਦੇ ਹਨ ।

ਹੋਰ ਅਰਥ-੨. (ੳ) ਬਲੀਨ=ਰਾਖਸ਼ਸ । ਭਾਵ ਵਿਭੀਖਨ ਰਾਖਸ਼ ਤੋਂ ਨਮਸਕਾਰ ਲਈ ਕੁੰਭਕਰਨ ਆਦਿ ਰਾਖਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਹਾਰ ਦੇਕੇ । (ਅ) (ਰਾਜਾ ਜਨਕ ਦੀ ਸਭਾ ਵਿਚ ਧਨੁਖ ਤੋੜਕੇ) ਹਾਰ ਦਿਤੀ ਬਲੀ ਰਾਜਿਆਂ ਨੂੰ ਤੇ (ਜੁ+ਹਾਰ=) ਜੋ ਹਾਰ ਸੀ ਸੁਯੰਬਰ ਦਾ ਸੋ ਲੀਤਾ ਬਲੀਨ ਤੋਂ (ਸੀਤਾ ਤੋਂ) । ਬਾਲੀ=ਕੰਨਯਾ, ਜਨਕ ਸੁਤਾ । ਨ=ਤੋਂ । (ੲ) ਬਲਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਹਾਰ ਦੇਕੇ ਬਲਵਾਨਾਂ ਤੋਂ ਨਮਸਕਾਰ ਲੈਕੇ ਜਿਵੇਂ..... ।

੩. ਤੀਜੀ ਤੁਕ ਦਾ ਅਰਥ ਬੀ ਕਈ ਗਿਆਨੀ ਦਸਮੇਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਵਲ ਲਾਉਂਦੇ ਹਨ:-'ਕੋਈ (ਵੇਰੀਆਂ) ਤੇ ਗੁੱਸਾ ਕਰਕੇ (ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕੀਤਾ) ਝੂਠਾ ਤੇ ਬੇ ਇੱਜ਼ਤ, (ਉਹ) ਹਰੀ (ਰੂਪ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ) ਦੇਖਕੇ ਹੁਣ (ਮਲੇਛ)

ਭਰਦੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਹਰਨ ਸ਼ੇਰ ਨੂੰ ਵੇਖਕੇ । ਤੀਜੀ ਤੁਕ ਦਾ ਅਰਥ ਕਈ ਪਹਾੜੀ ਰਾਜਿਆਂ ਵਲ ਲਾਉਂਦੇ ਹਨ ਜੋ ਪ੍ਰਕਰਣ ਵਿਰੁਧ ਹੈ । ਅਰਥ ਇਉਂ ਕਰਦੇ ਹਨ, (ਕੁ+ਪਤਿ=ਪਰਬਤ+ਪਤੀ ਭਾਵ ਪਹਾੜੀ ਰਾਜੇ ।) ਗੁੱਸੇ ਹੋਕੇ ਪਹਾੜੀ ਰਾਜਿਆਂ ਪੁਰ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕੂੜੇ ਕਰਕੇ ਬੇਪਤੇ ਕਰ ਦਿਤਾ, (ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੂੰ) ਦੇਖਕੇ ਓਹ ਹੋਛੇ ਇਉਂ ਹੈ ਭੀਤ ਹੋਏ ਜਿਵੇਂ ਸ਼ੇਰ ਨੂੰ ਵੇਖਕੇ ਹਰਨ, ਅਥਵਾ ਕੂੜੇ ਪਹਾੜੀ ਰਾਜਿਆਂ ਨੂੰ ਗੁੱਸੇ ਹੋਕੇ ਬੇ ਪਤੇ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ।

[ਚਰਿਤ੍ਰ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ]

ਸ੍ਰੇਯਾ ॥ ਰਸ ਬੀਰ ਭਰੇ, ਜਨ ਧੀਰ ਕਰੇ, ਬਹੁ ਪੀਰ ਹਰੇ, ਭਵ ਫੰਧਨ ਕੇ,
ਸੁਖ ਮੂਲ ਭਲੇ, ਅਨਕੂਲ ਢਲੇ, ਰਿਪੁ ਸੂਲ ਮਿਲੇ, ਅਘਕੰਦਨ ਕੇ ।
ਸਿਖ ਪਾਠ ਹਿਲੇ, ਦੁਖ ਦੋਖ ਦਲੇ, ਕਰਿ ਕਾਜ ਚਲੇ ਸੁ ਅਨੰਦਨ ਕੇ ।
ਅਤਿ ਮਿੱਤ੍ਰ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਬਚਿੱਤ੍ਰ ਚਰਿੱਤ੍ਰਤਿ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਨੰਦਨ ਕੇ*॥੩੯॥

ਰਸ ਬੀਰ=ਬੀਰ ਰਸ । ਜਨ=ਦਾਸ । ਭਵ=ਸੰਸਾਰ । ਜਨਮ ।
ਭਲੇ=ਚੰਗੇ ਢੰਗ ਨਾਲ । ਸੁਹਣੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ।
ਅਨਕੂਲ=ਜੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੋਵੇ ਸੋ ਅਨਕੂਲ । ਜੇ ਸਦਾ ਹਿਤ ਕਰੇ ਸੋ ਅਨਕੂਲ ।
ਸੋ 'ਅਨਕੂਲ ਢਲੇ' ਦੇ ਦੋ ਭਾਵ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ । (ੳ) ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾਸਾਂ ਦੇ ਸਦਾ ਅਨਕੂਲ ਹਨ ਅਰ ਉਹਨਾਂ ਤੇ ਮੋਹਰ ਨਾਲ ਢਲੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਭਾਵ ਦਾਸਾਂ ਦੇ ਸਦਾ ਹਿਤ ਵਿਚ ਹਨ । (ਅ) ਜੇ ਸਿਖ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰੀ ਹਨ ਉਹਨਾਂ ਤੇ ਪਸੀਜਦੇ ਹਨ ।
ਮਿਲੇ=ਮਿਲਾਉਣ ਵਾਲੇ, ਪਾਉਣ ਵਾਲੇ । (ਅ) ਰਿਪੁ ਸੂਲ ਮਿਲੇ=ਸ਼ਤ੍ਰੂ ਆਪੇ ਹੀ ਸੂਲੀ ਚੜ੍ਹੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਅਥਵਾ ਪੀੜਤ ਹੁੰਦੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ।
ਅਘ=ਪਾਪ । ਕੰਦਨ=ਕੱਟਣ ਵਾਲੇ ।
ਹਿਲੇ=ਹਿਲਣਾ, ਗਿੱਝਣਾ । ਪ੍ਰੇਮ ਵਾਲੇ ਹੋ ਜਾਣਾ । (ਅ) ਸਿਖ+ਪਾ+ਠਹਿਲੇ, ਇਉਂ ਪਾਠ ਕਰਕੇ ਇਹ ਅਰਥ ਭੀ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਜੇ ਸਿੱਖ ਚਰਨਾਂ ਨੂੰ ਆਕੇ ਠਹਿਲੇ=ਠਹਿਕੇ ਅਰਥਾਤ ਲਗੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦੁਖ ਦੋਖ ਦਲ ਦਿੱਤੇ ।
ਮਿੱਤ੍ਰ=ਮੇਤ੍ਰੀ ਵਾਲੇ, ਪਯਾਰ ਵਾਲੇ ।
ਬਚਿੱਤ੍ਰ=ਅਨੋਖੇ, ਅਸਚਰਜ ਵਿਚ ਪਾ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ।
ਚਰਿੱਤ੍ਰਤਿ=ਚਰਿੱਤ੍ਰ ਵਾਲੇ ਹਨ ।
ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਨੰਦਨ ਕੇ=ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਦੇ ਸਪੁੱਤ੍ਰ ਦਸਮ ਗੁਰੂ ਜੀ ।

ਅਰਥ—ਬੀਰ ਰਸ (ਨਾਲ) ਭਰਪੂਰ ਹਨ, (ਆਪਣੇ) ਦਾਸਾਂ ਨੂੰ ਧੀਰਜ (ਦਾਨ) ਕਰਨ

*ਇਹ ਸ੍ਰੇਯਾ ਅੱਗੇ ਰੁਤ ੧ ਅੰਸੁ ੧ ਅੰਕ ੨੨ ਵਿਚ ਬੀ ਆਵੇਗਾ ।

ਵਾਲੇ ਹਨ, (ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ) ਅਨੇਕਾਂ ਪੀੜਾਂ ਤੇ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਫੰਧਿਆਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹਨ । ਸੁਹਣੀ ਤਰ੍ਹਾਂ (ਨਾਲ ਸਾਰੇ) ਸੁਖਾਂ ਦਾ ਮੂਲ ਹਨ, ਅਨਕੂਲ ਹਨ (ਤੇ ਦਾਸਾਂ ਉਤੇ) ਪਸੰਜਣ ਵਾਲੇ ਹਨ । (ਪੂਜਾ ਦੇ) ਵੇਰੀਆਂ ਨੂੰ ਪੀੜਾ ਵਿਚ ਪਾਉਣ ਵਾਲੇ ਤੇ ਪਾਪਾਂ ਨੂੰ ਪੁੱਟ ਸੁੱਟਣ ਵਾਲੇ ਹਨ । (ਜੋ) ਸਿੱਖ (ਬਾਣੀ ਦੇ) ਪਾਠ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਹੋ ਗਏ ਹਨ, (ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ) ਦੋਖਾਂ ਦੇ ਦੁੱਖਾਂ ਨੂੰ ਦਲ ਸਿੱਟਣ ਵਾਲੇ ਹਨ (ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਿਰਤ) ਕਾਰਜ ਅਨੰਦ ਨਾਲ ਸੁਆਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ, ਭਾਵੇਂ ਪਿਆਰ ਵਾਲੇ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਤੇ ਅਸਚਰਜ ਚਰਿਤ੍ਰ ਵਾਲੇ ਹਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਦੇ ਸਪੁੱਤ੍ਰ (ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ) ।

ਸ੍ਰੋਤਾ ॥

[ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਕਥਾ]

ਬਿਤਿਦਾ ਚਿਤਕੀ, ਨਿਤਦਾ ਬਿਤਕੀ, ਹਿਤਦਾ ਕਿਤਕੀ, ਸੁਨਿਹੰਤ ਜਰੀ ।
ਸੁਰਧਾ ਗੁਰ ਕੀ ਸੁਧਿਦਾ ਉਰਕੀ, ਹਰਿਤਾ ਜਰਕੀ, ਸੁਖ ਪੁੰਜ ਜਰੀ ।
ਸਭਿ ਸਾਰ ਮਥਾ, ਘ੍ਰਿਤ ਲੀਨ ਜਥਾ, ਇਹ ਚਾਰੁ ਕਥਾ, ਅਜਰਾਨਜਰੀ ।
ਗੁਨ ਬਿੰਦ ਗੁਬਿੰਦ ਮ੍ਰਿਗਿੰਦ ਮੁਕੰਦ ਅਨੰਦਕ ਚਾਰੁ ਜਰਾਉਜਰੀ*॥੪੦॥

ਬਿਤਿ=ਟਿਕਾਉ, ਠਾਹਰ । [ਸੰਸ:, ਸਿਬਤਿ]

ਨਿਤ ਦਾ ਬਿਤ ਕੀ=ਨਿਤ ਬਿਤ ਕੀ ਦਾ=ਨਿਤ ਗੁਣ ਵਾਲੇ ਧਨ ਦੀ ਦਾਤੀ, ਭਾਵ ਨਾਮ ਧਨ ਦੀ ਦਾਤੀ । (ਅ) ਸਦਾ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਹੈ ਦੇਲਤ ਦੀ, ਭਾਵ ਸੰਸਾਰਕ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੀ । [ਸੰਸ:, ਨਿਤਤ। ਵਿਤ੍ਰ] ।

ਹਿਤ ਦਾ ਕਿਤਕੀ=ਹਿਤ ਕਿਤ ਕੀ ਦਾ=ਕੀਰਤਨ ਭਗਤੀ ਦੀ ਦਾਤੀ । [ਸੰਸ:, ਕ੍ਰਿਤਿ, ਧਾਤੁ ਹੈ=ਕੀਰਤਿ ਕਰਨੀ] । (ਅ) ਹਿਤ ਦਾ=ਪ੍ਰੇਮ ਦਾਤੀ । ਕਿਤ ਦਾ=ਅਰੋਗਤਾ ਦੀ ਦਾਤੀ । ਕਿਤਕੀ=ਅਰੋਗਤਾ ਕਰਨ ਵਾਲੀ । [ਸੰਸ:, ਕਿਤ੍ਰ-ਧਾਤੁ ਹੈ=ਚਕਿਤਸਾ ਕਰਨੀ] ।

ਹੰਤ=ਅਹੰਤਾ । ਜਰੀ=ਸਾਜਨ ਵਾਲੀ । ਸੜ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ।

ਸੁਧਿਦਾ=ਸੁੱਧਤਾ ਦਾਤੀ, ਸਫਾਈ ਦੇਣ ਵਾਲੀ । ਉਰ=ਦਿਲ ਦੀ ।

ਜੁਰ=ਤਾਪ, ਮੁਰਾਦ ਤੋਂ ਤਾਪਾਂ ਤੋਂ ਹੈ ।

ਸੁਖ ਪੁੰਜ ਜਰੀ=ਸੁਖਾਂ ਦੇ ਸਮੂਹ ਤੋਂ ਬਣਿਆਂ ਜਰੀਬਾਦਲਾ ਹੈ [ਫਾ:, ਜਰੀ=ਸੋਨੇ ਦੀਆਂ ਤਾਰਾਂ ਤੋਂ ਬਣੀ ਸ਼ੈ, ਜਰੀ ਬਾਦਲਾ] ।

(ਅ) ਜਰੀ=ਜੜੀ=ਜੜੀ ਬੂਟੀ, ਭਾਵ ਔਸ਼ਧੀ ।

ਸੁਖ ਪੁੰਜ ਜਰੀ=ਸਾਰੇ ਸੁਖਾਂ ਦੀ ਦਵਾਈ ਹੈ ।

ਮਥਾ=ਰਿਸ਼ਕਕੇ ।

ਘ੍ਰਿਤ=ਘਿਉ ।

ਚਾਰੁ=ਸੁੰਦਰ ।

*ਇਹ ਸ੍ਰੋਤਾ ਬੀ ਅੱਗੇ ਜਾਕੇ ਰੱਤ ਪਹਿਲੀ ਅੰਗ ੧ ਅੰਕ ੨੩ ਵਿੱਚ ਆਵੇਗਾ ।

ਅਜਰ=ਜੈ ਕਦੇ ਕੁਮਲਾਵੇ ਭਾਵ ਵਿਗੜੇ ਨਹੀਂ । ਸਦਾ ਇਕ ਰਸ ਰਹੇ ।
ਨ ਜਰੀ=ਜਿਸ ਨੂੰ ਬੁਢਾਪਾ ਨਾ ਆਵੇ । (ਅ) ਅਜਰ ਨੂੰ ਜਰ (ਲੈਣਾ

ਸਿਖਲਣ ਵਾਲੀ) । (ੲ) ਇਹ ਕਥਾ ਅਜਰ ਵਸਤੂ ਨਹੀਂ, ਜਰੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਹੈ, ਅਰਥਾਤ ਇਸ ਨੂੰ ਸੁਣਕੇ ਸ਼ੇਰਾ ਇਸਨੂੰ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਸਮਝੇਗਾ ਤੇ ਕ੍ਰਿਤਾਰਥ ਹੋਵੇਗਾ । (ਸ) ਇਸਨੂੰ ਜਰਨਗੇ ਅਜਰ ਨੂੰ ਜਰ ਲੈਣ ਦੇ ਸੁਭਾਵ ਵਾਲੇ (ਪ੍ਰੇਮੀ) ।

(ਹ) ਅਜਰ=ਜੀਗਲ ਤੋਂ ਰਹਿਤ । ਨਜਰੀ=ਨਜਰੋਂ ਲੰਘਿਆ, ਪਰਖਿਆ ਹੋਇਆ । (ਕ) ਅਜਰ=ਮੁੱਲ । ਅਨਜਰੀ=ਬੇਕੀਮਤ ਅਮੋਲਕ । [ਅ:; ਅਜਰ=ਉਜਰਤ, ਕੀਮਤ ।]

ਚਰੁ=ਸੁੰਦਰ । (ਅ) ਗਹਿਣਾ । ਅਨੰਦਕ ਚਰੁ ਜਰਾਉ ਜਰੀ=ਅਨੰਦ ਦਾਇਕ ਗਹਿਣੇ ਦੀ ਜੜਤ ਜ਼ਰੀ ਹੈ ।

ਜਰਾਉ=ਜੜਤ । ਜਰੀ=ਜ਼ਰੀ ਹੋਈ ਹੈ ।

ਅਰਥ—(ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਕਥਾ) ਚਿੱਤ ਨੂੰ ਟਿਕਾਉ ਦੇਣ ਵਾਲੀ, ਨਿੱਤ ਧਨ (ਨਾਮ) ਦੀ ਦਾਤੀ ਹੈ, ਕੀਰਤਨ ਭਗਤੀ ਦੀ ਦਾਤੀ ਹੈ (ਤੇ ਜਿਸਦੇ) ਸੁਣਨ ਨਾਲ ਹਉਮੈਂ ਸਜ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ਸਤਿਗੁਰਾਂ (ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ) ਸ਼ਰਧਾ (ਅਤੇ) ਰਿਦੇ ਨੂੰ ਸੁੱਧਾ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਹੈ, (ਤ੍ਰੇਆ) ਤਾਪਾਂ ਦੇ ਹਰਨ ਵਾਲੀ ਸਾਰੇ ਸੁਖਾਂ ਦੀ ਔਖਧੀ ਹੈ । ਇਸ (ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ) ਸੁੰਦਰ ਕਥਾ (ਵਿਚ) ਸਾਰਾ ਤੱਤ ਰਿਜ਼ਕਕੇ (ਲੇ ਲੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ) ਜਿਵੇਂ ਘਿਉ (ਕੱਢ) ਲਈਦਾ (ਹੈ), ਇਹ (ਕਥਾ ਹੈ) ਇਕ ਰਸ ਰਹਿਣ ਵਾਲੀ ਤੇ ਕਦੇ ਬੁੱਢੀ ਨਾਂ ਹੋਣ ਵਾਲੀ* (ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ) ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਮੁਕਤੀ ਦਾਤੇ ਦੇ ਸਾਰੇ ਗੁਣਾਂ (ਰੂਪੀ ਰਤਨਾਂ) ਦੇ (ਮਾਨੇ) ਅਨੰਦ ਦਾਇਕ ਗਹਿਣੇ ਦੀ ਜੜਤ ਜ਼ਰੀ ਹੈ ।

ਭਾਵ—ਇਸ ਵਿਚ ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਉਸ ਕਥਾ ਦੇ ਗੁਣ ਦੱਸੇ ਹਨ ਜੋ ਓਹ ਲਿਖਦੇ ਆਏ ਤੇ ਅੱਗੋਂ ਲਿਖਣਗੇ । ਦਸ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਹਨ ਤੇ ਦਸ ਹੀ ਗੁਣ ਆਪ ਨੇ ਕਥਾ ਦੇ ਏਥੇ ਕਥਨ ਕੀਤੇ ਹਨ । ਅੱਠ ਗੁਣ ਪਹਿਲੀਆਂ ਦੇ ਤੁਕਾਂ ਵਿਚ ਹਨ, ਨਾਵਾਂ ਤੀਸਰੀ ਵਿਚ ਤੇ ਦਸਵਾਂ ਚੌਥੀ ਵਿਚ । ਇਸ ਤੋਂ ਇਹ ਬੀ ਸਮਝ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਨੂੰ ਇਕੋ ਹੀ ਕਥਾ ਕਹਿ ਰਹੇ ਹਨ । ਗੁਣ ਜੋ ਗਿਣੇ ਹਨ ਓਹ ਹਨ:—

*ਘਿਉ ਦਾ ਰੂਪਕ—ਅਜਰ। ਨਜਰੀ=ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਨੂੰ ਬੰਨ੍ਹ ਦੇਂਦਾ ਹੈ । ਦੁੱਧ ਦੁਹੀਂ ਮੱਖਣ ਛੇਤੀ ਖਰਾਬ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਘਿਉ ਖਰਾਬ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਤਿਵੇਂ ਇਹ ਕਥਾ ਸਰਾ (ਬੁਢੇਪੇ) ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ । ਦੂਸਰੇ, ਘਿਉ ਅੰਦਰੋਂ ਖਾਧਾ ਪਚਦਾ ਪੱਟ ਹੈ, ਪਰ ਇਹ ਕਥਾ (ਅਜਰ+ਨ=) ਅਜਰ ਨਹੀਂ, ਨਾ ਪਚਣੇ ਵਾਲੀ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਜਰੀ=ਪਚਣ ਵਾਲੀ ਹੈ, ਭਾਵ ਸਭ ਨੂੰ ਸੁਖਾਵੇਗੀ ।

੧. ਚਿੱਤ ਨੂੰ ਟਿਕਾਉਣ ਵਾਲੀ ।

੨. ਨਿੱਤਯਨ ਦੀ ਦਾਤੀ ।

੩. ਕੀਰਤ (ਭਗਤੀ) ਦੀ ਦਾਤੀ ।

੪. ਅਹੰ ਨੂੰ ਸਾਜਨ ਵਾਲੀ ।

੫. ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਵਿਚ ਸ਼ਰਧਾ ਦੀ ਦਾਤੀ ।

੬. ਦਿਲ ਦੀ ਸੁੱਧੀ ਦੀ ਦਾਤੀ ।

੭. ਤ੍ਰੈਤਾਪ ਹਰਤਾ (ਦੁਖ ਨਾਸਕ) ।

੮. ਸੁੱਖਾਂ ਦੀ ਦਵਾਈ ਰੂਪ ।

੯. ਅਜਰ ਨੂੰ ਪਚਾ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ।

੧੦. ਬਿੰਦ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਦਾਤੀ, ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ 'ਆਨੰਦਦਾਯ' ਮੁਕਤੀ ਦੀ ਦਾਤੀ ।

ਏਹ ਦਸੇ ਗੁਣ ਦਸਾਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਂ ਵਿਚ ਹਨ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਥਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਦਾਤੀ ਹੈ ।

[ਖਲਸਾ-ਕਲਪ ਬਿੱਛ ਦੇ ਰੂਪਕ ਵਿਚ]

ਕਾਬਿੱਤ ॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜਗਤ ਪਤਿ ਜਗਤ ਸਦਨ ਮਾਂਝ ਹਿੰਦਵਾਨ ਅਜਰ
 ਬਿਰਾਜਥੇ ਕੀ ਲਾਲਸਾ॥ਸੁਰਤਣ ਬੀਜ ਤੇ ਅੰਕੂਰ ਭਯੋ ਮਹਾਂ ਜੁੱਧ ਮੀਮ੍ਰਿਤ
 ਕੋ ਦੇਨਿ ਤੁਚਾ ਬੁੱਧਤਿ ਨਿਰਾਲਸਾ । ਸਦਗੁਨ ਦਲ ਤੇ ਸਦਲ ਭਏ ਭੁਪ
 ਬਾਲ, ਭਜਨ ਕੁਸਮ ਫਲ ਗਜਾਨ ਤਤਕਾਲਸਾ । ਪਰ ਮਤ ਕਾਲਸਾ
 ਦਰਿੰਦੁ ਖਲ ਦਾਲਸਾ ਪ੍ਰਤਾਪ ਰਿਪੁ ਘਾਲਸਾ ਕਲਪਤਰੁ ਖਾਲਸਾ ॥੪੧॥

ਪਤਿ=ਮਾਲਕ । (ਅ) ਪਤ=ਇੱਜ਼ਤ ।

ਸਦਨ=ਘਰ ।

ਹਿੰਦਵਾਨ=ਹਿੰਦ ਦੇ ਉਹ ਵਾਸੀ ਜੋ ਹਿੰਦ ਨੂੰ ਅਪਣਾ ਵਤਨ ਅਪਣੇ ਧਰਮ
 ਅਸਥਾਨਾਂ ਦਾ ਬਾਉਂ ਮੰਨਦਾ ਤੇ ਪੁਰਾਤਨ ਸੁਦੇਸ਼ੀ ਸੱਤਯਤਾ ਦਾ ਮਾਣ
 ਰਖਦਾ ਹੈ । ਹਿੰਦੀ ਯਾ ਹਿੰਦੂ ।

ਅਜਰ=ਜਿਸਨੂੰ ਬੁਢੇਪਾ ਨਾ ਆਵੇ । ਸਦਾ ਪ੍ਰਫੁੱਲਤ । ਮੁਰਾਦ ਹੈ ਜਿਸਦਾ ਤੇਜ,
 ਪ੍ਰਤਾਪ ਤੇ ਹਸਤੀ ਸਦਾ ਰਹੇ । (ਅ) ਅਜਰ ਦਾ ਅਰਥ ਵਿਹੜਾ ਬੀ
 ਹੈ, ਉਹ ਬੀ ਏਥੇ ਲਾਉਂਦੇ ਹਨ ।

ਬਿਰਾਜਥੇ=ਵਸਾਉਣਾ । ਵਸਦੀ ਰਖਣਾ ।

ਲਾਲਸਾ=ਇੱਛਾ, ਚਾਹਨਾ ।

ਤੁਚਾ=ਚਮੜਾ, ਛਾਲ ।

ਬਿੱਛ ਦੇ ਮੁੱਢ ਉਤੇ ਜੋ ਛਾਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਤੁਚਾ ਆਖਦੇ ਹਨ ।

[ਸੰਸਾਰ, ਤੁਚ]

ਬੁੱਧਤਿ=ਵਧਦਾ ਹੈ ।

ਨਿਰਾਲਸਾ=ਨਿਰ+ਆਲਸ=ਆਲਸ ਤੋਂ ਹੀਣਤਾ । ਸ਼ੀਘ੍ਰਤਾ, ਛੇਤੀ ।

ਸਦਗੁਣ=ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਗੁਣ, ਦੈਵੀ ਗੁਣ, ਸਤਿ ਸੰਤੋਖ ਆਦੀ ।

ਦਲ=ਪੱਤੇ ।

ਸਦਲ=ਸ+ਦਲ । ਸ=ਸਮੇਤ ।

ਫੋਜਾਂ ਸਮੇਤ ।

ਦਲ=ਫੋਜ }

ਤਤਕਾਲ ਸਾ=ਛੇਤੀ ਹੋਣ ਵਾਲਾ । ਗਜਾਨ ਤਤ ਕਾਲਸਾ=ਉਹ ਗਜਾਨ ਜੋ ਤੁਰਤ
 ਹੋ ਜਾਵੇ । ਕਵੀ ਜੀ ਦਾ ਭਾਵ, ਜਿਸਨੂੰ ਭਜਨ ਰੂਪੀ ਫਲ ਪੈ ਰਿਹਾ ਹੈ,
 ਉਸਨੂੰ ਗਜਾਨ ਫਲ ਛੇਤੀ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ।

ਪਰ ਮਤ=ਪਰਾਯਾ ਮਤ=ਉਹ ਮਤ ਜੋ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਓਪਰਾ ਕਰ ਦੇਵੇ ।

(ਅ) ਓਹ ਮਤ ਜੋ ਵਿਦੇਸ਼ ਤੇ ਓਪਰੇ ਲੋਕਾਂ ਤੋਂ ਆਯਾ ਹੋਵੇ।

ਕਾਲਸਾ=ਕਾਲ ਵਰਗਾ, ਮੌਤ ਸਮਾਨ।

ਖਲ=ਦੁਸ਼ਟ।

ਦਾਲਸਾ=ਦਲਨ ਵਾਲਾ।

ਪ੍ਰਤਾਪ=ਤੇਜ। ਪ੍ਰਤਾਪ ਰਿਪੁ=ਵੈਰੀਆਂ ਦੇ ਤੇਜ ਨੂੰ (ਅ) ਪ੍ਰ=ਪ੍ਰਜਾ (ਪ੍ਰਜਾ ਦਾ ਸਿਖੇਪ)। ਤਾਪ=ਕਲੇਸ਼। ਪ੍ਰਤਾਪ ਰਿਪੁ=ਪ੍ਰਜਾ ਨੂੰ ਕਲੇਸ਼ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਵੈਰੀਆਂ ਨੂੰ।

ਘਾਲਸਾ=ਘਾਲਣ ਵਾਲਾ, ਨਾਸ਼ ਕਰਤਾ।

ਕਲਪ ਤਰੁ=ਕਲਪ ਬਿੱਛ।

ਅਰਥ—(ਖਾਲਸਾ ਰੂਪੀ ਕਲਪ ਬਿੱਛ ਦੀ ਉਤਪਤੀ ਆਦਿ ਦਾ ਰੂਪਕ ਬੰਨ੍ਹਦੇ ਹਨ:—) ਜਗਤ ਦੇ ਮਾਲਕ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ (ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ) ਨੂੰ ਜਗਤ (ਰੂਪੀ) ਘਰ ਵਿਚ ਹਿੰਦੀਆਂ ਨੂੰ ਸਦਾ ਪ੍ਰਵੇਲਤ ਵਸਾਉਣ ਦੀ 'ਲਾਲਸਾ' (ਸਫੁਰਣ) ਹੋਈ, (ਇਸ ਫੁਰਨੇ ਤੋਂ) 'ਸੁਰਮਤਾ' (ਦਾ ਬੀਜ ਬਣਿਆਂ, ਇਸ ਬੀਜ ਤੋਂ) ਮਹਾਂ ਜਥ (ਰੂਪੀ) ਅੰਗੂਰ ਢੁੱਟਿਆ (ਜੋ) ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੇ ਦੇਣ ਨਾਲ ਛੇਤੀ ਹੀ ਛਾਲ (ਸਮੇਤ ਪੈਂਤ ਹੋ) ਵਧਿਆ, (ਇਸ ਨੂੰ) ਸ੍ਰਸ਼ ਦੇਵੀਗੁਣ (ਰੂਪੀ) ਪੱਤੇ ਪਏ ਤੇ 'ਦਲਾ ਸਮੇਤ ਰਾਜੇ' ਛਾਲ (ਲੱਗੇ), ਬੰਦਗੀ ਦਾ ਇਸ ਨੂੰ ਢੁੱਲ ਤੇ ਸ਼ੀਘਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਰਾਜਾਨ (ਇਸ ਨੂੰ) ਢਲ (ਪਿਆ), ਇਹ ਖਾਲਸਾ (ਰੂਪੀ) ਕਲਪ ਬਿੱਛ (ਹੁਣ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੁਣਾਂ ਵਾਲਾ ਲਹਿ ਲਹਿ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ), ਪਰਾਏ (ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਵਿਮੁਖ) ਮਤਾਂ ਨੂੰ ਮੌਤ ਵਾਂਗੂ ਹੈ, ਦਲਿੱਦ ਤੇ ਦੁਸ਼ਟਾਂ ਨੂੰ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ, (ਤੇ ਪ੍ਰਜਾ ਦੇ) ਵੈਰੀਆਂ ਦੇ ਪ੍ਰਤਾਪ ਨੂੰ ਨਸ਼ਟ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ।

ਹੋਰ ਅਰਥ—ਜਗਤ ਦੇ ਮਾਲਕ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ (ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ) ਨੂੰ ਜਗਤ ਘਰ ਦੇ ਵੇਹੜੇ (ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ) ਵਿਚ (ਖਾਲਸਾ ਕਲਪ ਬਿੱਛ) ਲਾਉਣ ਦੀ ਇੱਛਾ ਹੋਈ। ਪਰੰਤੂ ਇਹ ਅਰਥ ਸਚਰ ਭੌਮਿਕ ਖਾਲਸਾ ਧਰਮ ਨੂੰ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਵਿਚ ਮਹਿਦੂਦ ਕਰਦਾ ਹੈ।

[ਖਾਲਿਸੇ ਦੇ ਤੇਜ ਦਾ ਰੂਪਕ]

ਕਾਬਿੱਤ॥ ਪਾੜੇ ਸੇ ਪਠਾਨ ਹੋਤਿ ਸਸੇ ਸੁਬੇ ਉਕਸੇ ਨਾ ਕਾਬਲੀ ਕੁਰੀਗ ਆਗੈ
ਠਹਿਰ ਸਕੈ ਨਹੀਂ। ਰੋਝ ਰਜਪੂਤ ਹੈ ਬੰਖਾੜ ਸੇ ਮਲੋਛ ਬਹੁ ਬਿਚਰੇ
ਬਰਾਹ ਜਨੋਂ ਬਲੋਚ ਕਨੇ ਜਕੈ ਨਹੀਂ। ਮੁਗਲ ਮਤੰਗ ਮਾਰ ਗਾਜਤਿ ਸੈਤੋਖ
ਸਿੰਘ ਸੱਯਦ ਸਯਾਲ ਹੈ ਸਮੁਖ ਸੇ ਤਕੈ ਨਹੀਂ। ਤੁਰਕਨ ਤੇਜ ਤਾਮਾ ਤੋ
ਲਗ ਤਰੇ ਈ ਤਰੇ ਖਾਲਸਾ ਸਰੂਪ ਸਿੰਘ ਜੋ ਲਗ ਛਕੈ ਨਹੀਂ ॥ ੪੨ ॥

ਪਾੜੇ=ਇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਚਿੱਟੇ ਚਿੱਤ੍ਰ ਵਾਲਾ ਹਿਰਨ।

ਸਸੇ=ਸਹਿਆ। [ਸਿਸ:, ਸ਼ਸਿਨ੍]

ਸੁਬਾ=ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੇ ਵੇਲੇ ਦੇ ਇਕ ਮਿਥੇ ਇਲਾਕੇ ਦਾ ਹਾਕਮ।

ਉਕਸੇ=ਨਿਕਲਦੇ ਨਹੀਂ, ਉਬਰਦੇ ਨਹੀਂ, ਉਭਾਸਰਦੇ ਨਹੀਂ।

ਕਾਬਲੀ=ਕਾਬਲ ਵਾਸੀ, ਮੁਰਾਦ ਹੈ ਅਫ਼ਗਾਨ ਤੋਂ।

ਕਰੰਗ=ਹਰਨ, ਬਦਾਮੀ ਰੰਗ ਦਾ ਹਰਨ।

ਰੋੜ=ਨੀਲ ਗਾਇ।

ਬੰਖਾੜ=ਬਾਰਾਂ ਸਿੰਗਾ, ਜਿਸ ਦੇ ਸਿਰ ਦੇ

ਸਿੰਗ ਬਾੜ ਦਾਰ ਯਾ ਬਾੜੀ ਵਾਂਝੂ ਹੋਣ।

ਬਰਾਹ=ਸੂਰ।

ਕਯੋ=ਕਿਯੋ, ਕਿਹੁ=ਕੁਛ। ਜਰਾ ਬੀ।

ਜਕੋ=ਹਠ ਕਰ ਸੱਕਣਾ, ਤੱਗ ਸੱਕਣਾ, ਅੜ ਸੱਕਣਾ।

ਮਤੰਗ=ਹਾਥੀ।

ਸਯਾਲ=ਗਿੱਦੜ। [ਸੰਸ:, ਸ਼੍ਰੀਗਾਲ। ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤ, ਸਿਆਲ]।

ਤਕੋ=ਤੱਕ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ।

ਤਾਮਾ=ਉਹ ਮਾਸ ਜੋ ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਜਾਨਵਰਾਂ ਨੂੰ ਖਾਣ ਲਈ ਵੇਂਦੇ ਹਨ।

ਤਰੋ ਈ ਤਰੋ=ਸਲਾਮਤ ਹੈ, ਤਰ ਬਤਰ ਦਿਸਦਾ ਹੈ।

ਛਕੋ ਨਹੀਂ=ਖਾਂਦਾ ਨਹੀਂ, (ਖਾਲਸੇ ਦਾ ਬੋਲਾ ਹੈ: ਛਕਣਾ=ਖਾਣਾ)।

ਅਰਥ—ਖਾਲਸੇ ਨੂੰ ਸ਼ੇਰ ਦੇ ਰੂਪਕ ਵਿਚ ਵਰਣਨ ਕਰਦੇ ਹਨ:—

(ਸ਼ੇਰ ਸਰੂਪ ਖਾਲਸੇ ਦੇ ਅੱਗੇ) ਪਠਾਣ ਪਾੜੇ ਵਾਂਝੂ (ਵਿੱਲੇ) ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, (ਤੇ) ਸੂਬੇ ਸਹੇ (ਵਾਂਝੂ ਅਸੇ ਦਬਕਦੇ ਹਨ ਕਿ) ਉਕਸਦੇ ਹੀ ਨਹੀਂ, (ਤੇ) ਕਾਬਲੀ (ਅਫਗਾਨ) ਹਿਰਨ (ਵਾਂਝੂ) ਅੱਗੇ ਠਹਿਰ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ। ਰਾਜਪੂਤ (ਰਾਜੇ) ਰੋੜ ਵਾਂਝੂ (ਤੇ ਹੋਰ) ਬਬੇਰੇ ਮਲਿਕ (ਨਵਾਬ) ਬੰਖਾੜ (ਵਾਂਝੂ ਦਬਕੇ ਹੋਏ) ਵਿਚਰਦੇ ਹਨ, ਬਲੋਚ (ਤਾਂ) ਸੂਰਾਂ ਵਾਂਝੂ ਕੁਛ ਅੜ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ। ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ (ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਖਾਲਸਾ ਰੂਪੀ ਸ਼ੇਰ) ਮੁਗਲ (ਰੂਪੀ) ਹਾਥੀ ਨੂੰ ਮਾਰਕੇ (ਤਾਂ ਖੂਬ) ਰੱਜਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਸੱਯਦ ਗਿੱਦੜ (ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ) ਓਹ ਤਾਂ ਸਾਹਮਣੇ ਬੀ ਨਹੀਂ ਤੱਕ ਸਕਦੇ, (ਹੁਣ ਤਾਂ) ਤੁਰਕਾਂ ਦੇ ਤੇਜ (ਰੂਪੀ ਤਨ ਦਾ) ਮਾਸ ਤਦ ਤਕ ਹੀ ਸਲਾਮਤ ਹੈ ਜਦ ਤਕ ਕਿ ਸ਼ੇਰ ਰੂਪੀ ਖਾਲਸਾ ਇਸ ਨੂੰ ਖਾਂਦਾ ਨਹੀਂ।

ਭਾਵ—ਕਵਿ ਜੀ ਇਹ ਉਸ ਵੇਲੇ ਲਿਖ ਰਹੇ ਹਨ ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਸਿੱਖ ਸਲਤਨਤ ਸੀ, ਸਿਨਦਾਬ ਵਿਚ ਸਿੱਖ ਰਿਆਸਤਾਂ, ਸਰਦਾਰੀਆਂ ਤੇ ਜਾਗੀਰਾਂ ਜੋਬਨਾਂ ਵਿਚ ਸਨ। ਆਪ ਬੀ ਕੋਂਬਲ ਦੀ ਰਿਆਸਤ ਵਿਚ ਬੈਠੇ ਸਨ। ਖਾਲਸਾ ਆਪਣੇ ਅਦਰਸ਼ ਵਿਚ ਕਿ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਯਵਨ ਰਾਜ ਤੋਂ ਸਾਫ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਕਾਮਯਾਬ ਹੋ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਦਾ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਇਹ ਕੁਛ ਲਿਖਣਾ ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੀ ਹਾਲਤ ਦੀ ਤਸਵੀਰ ਦੱਸਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਖਾਲਸੇ ਦਾ ਤੇਜ ਮੰਨਦੇ ਸਨ। ਏਲੀ ਦੇ ਤਖਤ ਪਰ ਨਾਮਧੀਕ ਮੁਗਲ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਸੀ ਤੇ ਕਿਤੇ ਕਿਤੇ ਕੋਈ ਨਵਾਬ ਤੇ ਪਹਾੜੀ ਰਾਜੇ ਸਨ ਜੋ ਸਭ ਸਿੱਖਾਂ ਤੋਂ ਦਬਕਦੇ ਸਨ। ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਦਾ ਵਧਣਾ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਰਿਆਸਤ ਕੋਂਬਲ ਦਾ ਤਬਾਹ ਹੋ ਜਾਣਾ, ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਸਿੱਖ ਸਲਤਨਤ ਦਾ ਗਰਕ ਹੋ ਜਾਣਾ, ਖਾਨਾ ਜੰਗੀ ਤੇ ਰੋਗਰਾ ਗਰਦੀ ਨਾਲ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਆਪਣੇ ਤੇਜ ਨੂੰ ਅਪ ਭੋਬ ਲੈਣਾ, ਇਹ ਹੋਣੀਆਂ ਅਜੇ ਵਰਤੀਆਂ ਨਹੀਂ ਸਨ, ਜਦੋਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਅਰੰਭਿਆ

ਹੈ, ਅਜੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਜੀਉਂਦੇ ਸਨ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਸਮੇਂ ਦਾ ਰੂਪਕ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਖਾਲਸੇ ਨੂੰ ਅਗਲੇ ਛੰਦ ਵਿਚ ਸਰਬ ਸ਼ਿਰੋਮਣਿ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ।

[ਪੰਥ ਸ਼ਿਰੋਮਣਤਾ]

ਏਹਗਾ ॥ ਸਰਬ ਸ਼ਿਰੋਮਣਿ ਖਾਲਸਾ ਰਚੈ ਪੰਥ ਸੁਖਦਾਇ ।

ਇਕ ਬਿਨ ਗੰਦੇ ਧੂਮ ਤੇ ਜਗ ਮੈਂ ਅਧਿਕ ਸੁਹਾਇ* ॥੪੩॥

ਅਰਥ—(ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਨੇ ਇਹ) ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਸਾਰਿਆਂ ਤੋਂ ਸ਼ਿਰੋਮਣੀ (ਅਤੇ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ) ਸੁਖ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਰਚਿਆ ਹੈ ਜੋ ਜਗਤ ਵਿਚ (ਸਾਰਿਆਂ ਤੋਂ) ਸੁਹਣਾ ਲਗਾ ਚਿਹਾ ਹੈ (ਇਕ ਹੋਰ ਵਾਧਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰਾ ਜਗਤ) ਗੰਦੇ ਧੂੰਏਂ (ਨੂੰ) ਲਗਾ ਪਿਆ ਹੈ ਪਰ ਇਹ) ਇਕੋ (ਕੌਮ ਹੈ ਜੋ ਇਸ ਤੋਂ) ਬਿਨਾ ਹੈ ।

ਭਾਵ—ਪੰਜਾਬ ਖਾਸ ਵਿਚ ਸਿੱਖ ਸਲਤਨਤ ਅਪਣੇ ਤੇਜ ਵਿਚ ਹੋਸੀ ਜੋ ਅੱਸੀ ਹਜ਼ਾਰ ਫੌਜ ਮੈਦਾਨ ਜੰਗ ਵਿਚ ਇਕ ਦਮ ਲਿਆ ਸਕਦੀ ਸੀ ਤੇ ਸਤਲੁਜ ਪਾਰ ਕਿਤਨੇ ਛੋਟੇ ਮਹਾਰਾਜੇ ਤੇ ਰਾਜੇ ਬਣੇ ਤੇ ਸਰਦਾਰੀਆਂ ਤੇ ਜਗੀਰਦਾਰ ਘਰਾਣੇ ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਹਨ ਤੇ ਵਧ ਰਿਹਾ ਤੇਜਕਵਿਥੀ ਨੂੰ ਇੱਸ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਖਾਲਸਾ ਸਰਬ ਸ਼ਿਰੋਮਣਿ ਹੈ, ਤੇਜ ਪ੍ਰਤਾਪ ਬਾਹੂ ਬਲ ਕਰਕੇ, ਨਾਲ ਹੀ ਈਦਗੀ ਭਜਨ ਗੁਰਸਿੱਖੀ ਦੇ ਜੀਵਨ ਕਰਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਸਰਬਦਾ ਸੁਖਦਾਈ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ । ਅਪਣੇ ਸਰੀਰਕ ਬਲ ਚੜ੍ਹਦੀਆਂ ਕਲਾ ਦੇ ਜਥੇ ਤੇ ਆਨ ਬਾਨ ਵਾਲੀ ਸ਼ਾਨ ਦੇ ਸਰੀਰਕ ਰੂਪ ਰੰਗ ਚੜਤ ਬੜਤ ਵਿਚ ਭੀ ਸਭ ਤੋਂ ਸੁਹਣਾ ਦਿਦਾਰੀ ਹੈ । ਪੱਛਮੀ ਲੋਕ ਗੰਦਾ ਧੂਆਂ (ਬਿਖਿਆ, ਤਮਾਕੂ) ਏਥੇ ਲਿਆਏ, ਹਿੰਦੂ ਮੁਸਲਮਾਨ ਸਭ ਇਸ ਨੇ ਜਿੱਤ ਲਏ, ਪਰ ਖਾਲਸੇ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਨਾ ਛੋਹਿਆ, ਇਸ ਦਾ ਨਾ ਛੁਹਣਾ ਬੀ ਖਾਲਸੇ ਦੇ ਬਲ ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਮ ਤੇ ਉੱਦਮ ਦਾ ਕਾਰਣ ਹੋਸੀ, ਪਰ ਇਸ ਤੋਂ ਬਹੀਸੀਅਤ ਕੌਮ ਬਚਣਾ ਬੀ ਇਕ ਸ਼ਿਰੋਮਣੀ ਗਲ ਹੈ ।

[ਪੰਥ ਜੋਗ ਨਮਸਕਾਰਾਂ]

ਸੋਰਠਾ ॥ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਰੂਪ ਜਗਹਿ ਜੋਤਿ ਜਾਹਰ ਜਗਤ ।

ਪੁੰਜ ਸੁ ਪੰਥ ਅਨੂਪ ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਰਚਿਬੇ ਲਗਤਿ ॥੪੪॥

{ ਜਗਹਿ=ਜਗ ਰਹੀ ਹੈ । ਅਨੂਪ=ਜਿਸ ਵਰਗਾ ਹੋਰ ਨਹੀਂ ਸੁੰਦਰ । }

ਅਰਥ—ਅਨੂਪਮ ਤੇ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ (ਖਾਲਸਾ) ਪੰਥ ਸਾਰਾ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਦਾ ਸਰੂਪ ਹੈ, (ਜਿਸ ਦੀ) ਜੋਤ ਜਾਹਿਰਾ ਜਗਤ ਵਿਚ ਜਗ ਰਹੀ ਹੈ, (ਉਸ ਨੂੰ ਹੁਣ) ਬੰਦਨਾ ਕਰਕੇ (ਮੈਂ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ) ਰਚਣ ਲਗਾ ਹਾਂ ।

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪ੍ਰਥਮ ਰਾਸੇ ‘ਮੰਗਲਾ ਚਰਨ ਬਰਨਨੇ’ ਨਾਮ ਪ੍ਰਥਮੇ ਅੰਸੁ ॥ ੧ ॥

ਅਰਥ—ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ (ਨਾਮੋਂ) ਗ੍ਰੰਥ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਰਾਸ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਅਧਿਆਯ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਮ ‘ਮੰਗਲਾ ਚਰਨਾਂ ਦਾ ਵਰਣਨ’ ਹੈ ॥ ੧ ॥

*ਇਹ ਛੰਦ ਅਗੇ ਰੁਤ ੫ ਅੰਸੁ ੩੮ ਅੰਕ ੬ ਵਿਚ ਵੀ ਆਵੇਗਾ ।

ਅੰਸੁ ੨

[ਕਵਿ ਜੀ ਦੇ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ ਲਿਖਣ ਦਾ ਮੁੱਢ ਕਿਵੇਂ ਬੱਝਾ ।]

ਏਹਾ ॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਸੋਂ ਮਿਲਜੈ ਬਾਲਿਕ ਰੂਪ ਸੁਜਾਨ । ਕ੍ਰਿਪਾ ਪਾਇ
ਤਤਕਾਲ ਹੀ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਭਾ ਬ੍ਰਹਮ-ਰਸਾਨ ॥ ੧ ॥ ਚੋਖਈ ॥ ਸਿਸ ਕੀ ਬਾਤੈ
ਸੁਨਿ ਬੁਧਿਵਾਰੀ । ਸ੍ਰੀ ਜਗ ਗੁਰ ਇਮਿ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ । ‘ਬਾਲਿਕ ਤੇਰੀ
ਬੈਸ ਦਿਸਾਵਤਿ । ਬੁੱਢੇ ਸਮ ਮੁਖ ਵਾਕ ਅਲਾਵਤਿ’ ॥ ੨ ॥ ਇਤਨੇ ਮਹਿ
ਤਿਸਕੇ ਪਿਤ ਮਾਤਾ । ਆਇ ਗਏ ਖੋਜਤਿ ਨਿਜ ਤਾਤਾ । ਕਹਤਿ ਭਏ
‘ਹਮਰੇ ਸੁਤ ਆਵਾ । ਤਿਸ ਦੇਖਿਨਿ ਕੋ ਮਨ ਲਲਚਾਵਾ’ ॥ ੩ ॥ ਸਿੱਖਨ
ਕਹਜੈ ‘ਸੁ ਅੰਤਰ ਬੈਸਾ’ । ਜਾਇ ਨਿਹਾਰਜੈ ਅਤਿ ਬਿਧ ਜੈਸਾ । ਬਿਸਮ
ਰਹਜੈ ਕਛ ਕਹਜੈ ਨ ਜਾਈ । ਚਹਿਤਿ ਲਿਜਾਯੋ, ਸੰਗਿ ਨ ਜਾਈ ॥ ੪ ॥
ਪੁਨਿ ਦੰਪਤਿ ਨੇ ਏਵ ਬਿਚਾਰਾ—ਜਗ ਗੁਸਰੈ ਤਨ ਜਿਹ ਸੁ ਕੁਮਾਰਾ ॥ ਅਬਿ
ਕਯਾ ਕਾਰਜ ਆਇ ਹਮਾਰੇ । ਸਰਬ ਰੀਤਿ ਤੇ ਸਿਥਲਜੈ ਭਾਰੇ—॥ ੫ ॥
ਕਹਿ ਬਹੁ ਰਹੇ ਨ ਚਾਲੇ ਸੰਗਿ । ‘ਰਹਿਨ ਦੇਹੁ ਇਹ ਭਾ ਬਿਧ ਅੰਗ’ । ਐਸੇ
ਕਹਿ ਕਰਿ ਗਮਨੇ ਧਾਮ । ਤਬਿ ਕਹਿ ਬੁੱਢਾ ਪ੍ਰਗਟਜੈ ਨਾਮ ॥ ੬ ॥ ਗੁਰ ਘਰ
ਮਹਿ ਅਜਮਤਿ ਯੁਤਿ ਭਾਰਾ । ਬੋਹਿਥ ਸਮ ਜਗ ਤਾਰਣਿਹਾਰਾ । ਅਜਰ
ਜਰਨ ਮਹਿ ਧੀਰ ਮਹਾਨਾ । ਅਪਰ ਨ ਜਾਂਕੇ ਭਯੋ ਸਮਾਨਾ ॥ ੭ ॥ ਸ੍ਰੀ
ਨਾਨਕ ਤੇ ਰਹਜੈ ਪਿਛਾਰੀ । ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਕੇ ਚਰਨ ਮਝਾਰੀ । ਪੁਨ ਸ੍ਰੀ
ਅਮਰਦਾਸ ਕੀ ਸੇਵਾ । ਸੰਗੀ ਰਾਮਦਾਸ ਗੁਰਦੇਵਾ ॥ ੮ ॥ ਪੁਨ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ
ਕੇ ਢਿਗ ਰਹਜੈ । ‘ਭਾਈ’ ਪਦ ਕੋ ਤਬਿ ਤੇ ਲਹਜੈ । ਜਿਨਕੋ ਬਚਨ ਅਟਲ
ਜਗ ਭਯੋ । ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਜਨਮਯੋ ॥ ੯ ॥ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹਿ ਖਸ਼ਟਨਿ
ਲੈ ਦੇਹਿ । ਜੀਵਤਿ ਰਹਜੈ ਗਜਾਨ ਕਹੁ ਗੇਹੁ^੧ । ਅਨਿਕ ਨਰਨਿ ਕਉ ਕੀਨ
ਉਧਾਰਾ । ਸੰਤਿਨਾਮ ਉਪਦੇਸ਼ ਉਦਾਰਾ ॥ ੧੦ ॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਸਭਿ
ਤੇ ਆਈ^੨ । ਪਾਛੇ ਜੋ ਟਿੱਕੇ^੩ ਗੁਰ ਗਾਈ । ਸਭਿਹਿਨਿ ਕਹੁ ਬੁੱਢਾ ਨਿਜ
ਹਾਥ । ਦੇਤੋ ਰਹਜੈ ਤਿਲਕ ਸੁਭ ਮਾਥ ॥ ੧੧ ॥ ਪੀਛੇ ਸੰਤਤਿ^੪ ਤਿਸਹੀ
ਗੀਤਿ । ਸਤਿਗੁਰ ਸਾਥ ਰਹਤਿ ਭੇ ਨੀਤਿ । ਤੀਨ ਕਾਲ ਕੇ ਗਜਾਤਾਵਾਨ ।
ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਤਿ ਭੇ ਸਗਲ ਜਹਾਨ ॥ ੧੨ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ ਸ੍ਰੀ ਮਤਿ^੫ ਬਰ ਸਾਗਰ^੬ ।

^੧ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੋਇਆ ਹੈ। ^੨ਤਦ ਤੋਂ। ^੩ਨਾਲ ਰਿਹਾ। ^੪ਗਜਾਨ ਦਾ ਘਰ। ^੫ਪਹਿਲੇ। ^੬ਸੰਤਾਨ (ਬਾਬੇ ਬੁੱਢੇ ਜੀ ਦੀ)। ^੭ਸਿਪ੍ਰਦਾ, ਪੰਥ। ^੮ਸਮੁੰਦਰ (ਸਮਾਨ)। *ਪਾ:—ਉਨ ਪੀਛੇ ਜੁ ਟਿਕੇ।

ਇਨ ਕੁਲ ਉਪਜੈ ਰਤਨ ਉਜਾਗਰ^੧ । ਦਰਸ ਪਰਸ ਪਾਰਸ ਸਮ
 ਪੱਧਤਿ । ਮੁਵਿ ਲੋਹ ਬੁਧਿ ਹੇਮ^੨ ਬਨੱਧਤਿ ॥ ੧੩ ॥ ਜਿਨ ਕੋ ਅਦਬ
 ਰਾਖਿ ਗੁਰ ਆਪੁ । ਤਿਨ ਕਹੁ ਸਮਤਾ ਕਿਸਕੀ ਜਾਪੁ । ਗਜਾਨ ਅਨੰਦ
 ਸਾਗਰ ਕੇ ਮੀਨ । ਆਠਹੁ ਜਾਮ ਰਹਤਿ ਸਮ ਲੀਨਿ ॥ ੧੪ ॥ ਗੁਰ ਘਰ
 ਕੀ ਨਿਤ ਸੇਵਾ ਠਾਨਤਿ । ਅਪਰ ਮਨੋਰਥ ਮਨ ਨਹਿ ਆਨਤਿ । ਤਿਨ
 ਛਿਤ ਕੀ^੩ ਬਹੁ ਰਹਿ ਰਖਵਾਰੀ । ਹਰਖਤਿ ਗੁਰੁ ਹੁਕਮ ਅਨੁਸਾਰੀ ॥ ੧੫ ॥
 ਅਸ ਭਾਈ ਬੁੱਢਾ ਗੁਰਦਾਸ^੪ । ਮਹਿਮਾ ਕਹਿ ਨ ਸਕੇ ਕਵਿ ਤਾਸ^੫* ।
 ਸੱਤਰ ਬਾਕ ਬਰ ਸ੍ਰਾਪ ਜੁ ਦੀਨਸਿ । ਅੰਗੀਕਾਰ ਸਤਿਗੁਰੁ ਕੀਨਸਿ ॥ ੧੬ ॥
 ਇਹ ਸਭਿ ਕਥਾ ਅਗਾਰੀ ਬਰਨੈ^੬ । ਜਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਇਨ ਕੋ ਆਚਰਨੈ^੭ ।
 ਸਰਬ ਭਾਂਤਿ ਕੀ ਸ਼ਕਤਿ ਬਿਸਾਲਾ । ਜਿਮ ਚਾਹਸਿ ਤਿਮ ਕਰਣੇ ਵਾਲਾ
 ॥ ੧੭ ॥ ਅਨਿਕ ਭਾਂਤਿ ਕੇ ਬਿਘਨਹੁ ਪਾਇ । ਨਹਿ ਜਿਨ ਕੀਨਸ
 ਕਬਹੂੰ ਲਖਾਇ । ਧਰਨੀ ਸਮ ਜਿਹ ਧੀਰਜ ਧਾਰੀ । ਪੈਨਪੀਰ^੮ ਤੇ ਟਰੇ
 ਨ ਠਾਰੀ ॥ ੧੮ ॥ ਤਿਸ ਕਉ ਬੰਸ ਸੁ ਤਾਲ^੯ ਮਨਿੰਦ । ਉਪਜੈ ਰਾਮਕੁਇਰ
 ਅਰਬੰਦ^{੧੦} । ਦਸਮੇ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹਿ ਬਰ ਬੀਰ । ਤਿਨਹੁ ਪਾਦ ਪੰਕਜ ਕੇ
 ਭੀਰ ॥ ੧੯ ॥ ਮਧੁਪ ਮਨਿੰਦ^{੧੧} ਅਨੰਦ ਮਕਰੰਦ । ਤਜੈ ਨ ਪਾਸਿ ਮੁਕੰਦ
 ਬਿਲੰਦ । ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਤੋਗ ਬਹਾਦਰ ਪਾਛੇ । ਦੀਨਸਿ ਤਿਲਕ ਦਸਮ ਗੁਰ
 ਆਛੇ ॥ ੨੦ ॥ ਕਲਗੀ ਜਿਗਾ ਜਰਾਉਨ ਜਰੀ^{੧੨} । ਇਨ ਤੇ ਲੇ ਸਤਿਗੁਰ
 ਸਿਰ ਧਰੀ । ਆਯੁਧ ਦਏ ਆਦਿ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰਾਲੇ ਕਰਿ ਧਾਰੇ ਗੁਰ ਸਮ ਸ਼ੇਰ^{੧੩}
 ॥ ੨੧ ॥ ਦਸ ਪਤਿਸ਼ਾਹਿਨ ਕੇ ਨਿਤਿ ਸੰਗੀ । ਸਤਿਗੁਰ ਕ੍ਰਿਤਿ^{੧੪} ਕੇ ਚਿਤ
 ਚਹਿ ਚੰਗੀ । ਜਗ ਮਹਿ ਬਹੁ ਸਿੱਖੀ ਬਿਸਤਾਰੀ । ਅਨਿਕ ਨਰਨ ਕਹੁ
 ਕੀਨ ਉਧਾਰੀ ॥ ੨੨ ॥ ਜਥਾ ਚੱਕਵੈ^{੧੫} ਅਧਿਪਤਿ^{੧੬} ਆਗੇ । ਮੰਤ੍ਰੀ^{੧੭} ਰਹੈ ਸੁਮਤਿ
 ਮਹਿ ਲਾਗੇ । ਤਿਮ ਸਤਿਗੁਰ ਘਰ ਕੇ ਇਹ ਭਏ^{੧੮} । ਅਤਿ ਸੋਭਾ ਸਿੱਖੀ
 ਕਹੁ ਦਏ ॥ ੨੩ ॥ ਸਦਗੁਨ^{੧੯} ਕੇ ਇਹ ਕੋਸ਼^{੨੦} ਬਿਸਾਲੇ । ਭੇ ਪ੍ਰਾਪਤਿ^{੨੧}
^੧ਪ੍ਰਸੰਧ । ^੨ਮੂਰਖ ਨੂੰ ਬੁਧਿਵਾਨ ਜਿਵੇਂ ਲੋਹੇ ਨੂੰ ਸੋਨਾ । ^੩ਘਾਹ ਤੇ ਭੋਂ ਦੀ । ^੪ਗੁਰਾਂ ਦਾ
 ਦਾਸ । ^੫ਤਿਸਈ । ^੬ਵਰਣਨ ਕਰਾਂਗਾ । ^੭ਕਰਤੋਬਜ । ^੮ਪੀੜਾ (ਰੂਪੀ) ਪੈਣ । ^੯ਸਰੋਵਰ ।
^{੧੦}ਕਵਲ । ^{੧੧}ਭੋਰੇ ਵਾਂਗੂੰ । ^{੧੨}ਜਤਨਾਂ ਨਾਲ ਜੜੀ ਹੋਈ । ^{੧੩}ਸ਼ੇਰ ਤੁਲਜ (ਬਲੀ) । ^{੧੪}ਸੇਵਾ ।
^{੧੫}ਚੱਕਵਰਤੀ ਰਾਜਾ [ਸਿੰ, ਚਕਵਰਤੀ । ਪ੍ਰਾ: ਚਕਵਈ, ਹਿੰਦੀ ਚਕਵੇ, ਚਕਵੇ] ।
^{੧੬}ਵਜ਼ੀਰ । ^{੧੭}ਭਾਵ ਵਜ਼ੀਰ । ^{੧੮}ਸੁਸ਼ਟ ਹੁਣਾ । ^{੧੯}ਖਜ਼ਾਨਾ । ^{੨੦}ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਏ । *ਪਾ:—ਮਹਿਮਾ
 ਕਰਨ ਕਹਿ ਸਕੇ ਤਾਸ । †ਪਾ:—ਧਰਨੀਧਰ ਸਮ ਧੀਰਜ ਧਾਰੀ । ‡ਪਾ:—ਚੱਕ੍ਰ ਹੈ ।

ਜੋ ਇਨ ਮਗ ਚਾਲੇ । ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਦਸਮੇ ਪਤਿਸ਼ਾਹੁ । ਗਮਨ ਕੀਨ
 ਜਬਿ ਸਚਖੰਡ ਮਾਂਹੁ ॥ ੨੪ ॥ ਪੈਥ ਖਾਲਸਾ ਉਤਪਤਿ ਕਰਿਕੈ । ਰਾਜ
 ਤੇਜ ਕੋ ਛੱਤੁ ਸੁ ਧਰਿਕੈ । ਤੁਰਕ ਤੇਜ ਦਿਵ ਤਰੁ ਉਖਾਰਾ* । ਹਿੰਦੁ
 ਧਰਮ ਰਾਖੈ ਪ੍ਰਤਿਪਾਰਾ ॥ ੨੫ ॥ ਭਾਈ ਰਾਮਕੁਇਰ ਤਬ ਰਹੇ ।
 ਰਾਮਦਾਸ† ਕੇ ਗ੍ਰਾਮ ਜੁ ਲਹੇ । ਤਹਾਂ ਬਿਰਾਜਤਿ ਦਿਵਸ ਬਿਤਾਏ ।
 ਕੇਤਿਕ ਸਿੰਘ ਤਿਨਹੁ ਢਿਗ ਆਏ ॥ ੨੬ ॥ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਆਦਿਕ
 ਬੁਧਿਵਾਨ । ਜਿਨਕੇ ਸਤਿਗੁਰ ਪਦ ਕੋ ਧਮਾਨ । ਕਥਾ ਗੁਰਨ ਕੀ ਸੁਨਿਬੇ
 ਚਾਹਤਿ । ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਗੁਨ ਕੋ ਰਿਦਾ ਉਮਾਹਤਿ ॥ ੨੭ ॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰਬਖਸ਼-
 ਸਿੰਘ‡ ਕੇ ਪਾਸ।ਸਭਿ ਸਿੰਘਨ ਕੀਨਸਿ ਅਰਦਾਸ। ਮਹਿਦ ਪ੍ਰਸੰਗ ਗੁਰਨ
 ਕੇ ਜੇਤੇ । ਕਰੁਨਾ ਕਰਹੁ ਉਚਾਰਹੁ ਤੇਤੇ ॥ ੨੮ ॥ ਸਭਿ ਸਿੰਘ ਸੰਗਤਿ
 ਸੁਨਿਬੇ ਚਾਹਤਿ । ਸਤਿਗੁਰ ਗੁਨ ਕੋ ਮਹਾਂ ਉਮਾਹਤਿ । ਚੰਦ ਬਦਨ ਤੇ
 ਸੁਧਾ ਸਮਾਨ। ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਹੁ ਪੀਵਹਿ ਪੁਟ ਕਾਨਾ ॥ ੨੯ ॥ ਕਮਲ ਬਦਨ
 ਮਕਰੰਦ ਬਚਨ ਹੈਂ । ਮਧੁਪੰ ਸਿੰਘ ਅਭਿਲਾਖਤਿ ਮਨ ਹੈਂ। ਭਾਈ ਰਾਮ-
 ਕੁਇਰ ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ । ਕਹਯੋ ਚਹਤਿ ਗੁਰ ਗੁਨ ਸੁਖ ਭੋਨ ॥ ੩੦ ॥ ਇਹ
 ਪ੍ਰਸੰਗ ਸੁਨਿ ਸੁਣਾ ਸਾਰੇ । ਮਿਲਿ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਨਿਕਟਿ ਉਚਾਰੇ । ‘ਰਾਮ
 ਕੁਇਰ ਕੀ ਪੁਰਬ ਕਥਾ ਹਮਹਿ ਸੁਨਾਵਹੁ ਹੋਈ ਜਥਾ ॥ ੩੧ ॥ ਕਿਮ ਗੁਰ
 ਨਿਕਟਿ ਰਹੇ ਸੁਖ ਪਾਇਓ ਗੁਰਬਖਸ਼ਸਿੰਘ‡ ਕਿਸ ਭਾਇ।ਕਹਹੁ ਚਰਿਤ੍ਰ
 ਪ੍ਰਿਥਮ ਇਨ ਕੇਰਾ । ਪੁਨ ਉਚਾਰਹੁ ਇਤਿਹਾਸ ਬਡੇਰਾ ॥ ੩੨ ॥ ਕਵਿ
 ਇਮ ਸੁਨਿ ਸੁਣਨਿ ਤੇ ਬਾਨੀ । ਰਾਮਕੁਇਰ ਕੀ ਕਥਾ ਬਖਾਨੀ । ਕੁਛਕ
 ਚਰਿਤ੍ਰ ਕਹੈ ਤਿਨ ਕੇਰਾ । ਪਠਤਿ ਸੁਨਤਿ ਸੁਖ ਦੇਤਿ ਘਨੇਰਾ ॥ ੩੩ ॥
 ਮਨ ਵਾਂਙਤਿ ਫਲ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਵੈ। ਸੰਚਤਿ ਪਾਪ ਸਭਿਨਿ ਕੋ ਖੋਵੈ। ਬਿਮਲ
 ਮਤੀ ਹੁਇ ਲਹਿ ਸੁਖਧਾਮ। ਲਿਵ ਲਾਗੇ ਸਿਮਰਨ ਸਤਿਨਾਮ ॥ ੩੪ ॥
 ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪ੍ਰਥਮ ਰਾਸੇ ‘ਇਤਿਹਾਸ ਕਥਨ’ ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨ ਨਾਮ
 ਦੁਤਿਯੋ ਅੰਸੂ ॥ ੨ ॥

*ਪੱਕਾ ਬਿੱਛਾ। *ਬੜੇ। *ਕੰਨਾਂ ਰੂਪੀ ਡੋਨਿਆਂ ਨਾਲ ਪੀਵੀਏ। *ਭੋਰੇ। *ਇਕੱਠੇ ਹੋਏ ਹੋਏ ਪਾਪ।

†ਉੱਜਲ।

*ਪਾਸ—ਤਰੁ ਮੂਲ ਉਖਾਰਾ।

†ਇਹ ਪਿੰਡ ਰਾਵੀ ਦੇ ਨੇੜੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਜ਼ਿਲੇ ਵਿਚ ਉਤਰ ਕੁਖ ਨੂੰ ਹੈ।

‡ਸਾਹਿਬ ਰਾਮਕੌਰ ਜੀ ਦਾ ਨਾਮ ਜੋ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕ ਕੇ ਰਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ।

੩. [ਭਾਈ ਰਾਮਕੁਇਰ ਪ੍ਰਸੰਗ]

ਦੋਹਰਾ ॥ ਹਸਤਮਲਕ^੧ ਸਮਾਨ ਉਰ ਜਿਨ ਕੇ ਦਿਵਿ ਬ੍ਰਹਮਗਯਾਨ ।
 ਸ੍ਰੀ ਬੁੱਢਾ ਸਾਹਿਬ ਭਏ ਨਮੋ ਬੰਦਿ ਕਰਿ ਪਾਨ ॥੧॥ ਚੋਪਈ ॥ ਗੁਰ ਸਿੱਖੀ
 ਕੀ ਅਵਧਿ ਅਧਾਰਾ^੨ । ਜਿਮ ਸਭਿ ਜਲ ਕੀ ਸਿੰਧ ਅਪਾਰਾ । ਮਾਰਤੀਡ^੩
 ਜਿਮ ਤੇਜ ਪ੍ਰਚੰਡਹਿ^੪ । ਜਥਾ ਅਖੰਡਲ^੫ ਭੁਤਲ ਖੰਡਹਿ^੬* ॥੨॥ ਜਥਾ ਛਿਮਾ
 ਕੀ ਛੋਲੀ^੭ ਅਹੈ। ਬਾਧੂ ਮਹਿਦ ਬੇਗ ਕੀਲਹੈ^੮ । ਸਹਨ ਸੀਲ ਸੌਂਦਰਜ ਸੂਰਤਾ^੯ ।
 ਪ੍ਰਭੁ ਬਿਸ਼ਨ ਹੈ ਸਭੇ ਪੂਰਤਾ^{੧੦} ॥੩॥ ਸੁ ਪ੍ਰਕਾਸ਼^{੧੧} ਕੀ ਅਵਧਿ ਮਯੀਕਾ^{੧੨} ।
 ਜਥਾ ਦੁਰਗ^{੧੩} ਕੀ ਦੀਰਘ ਲੰਕਾ । ਨਾਗਨਿ ਸ਼ੇਸ਼, ਬਾਸਕੀ ਸਰਪਨਿ^{੧੪} ।
 ਤਨ ਹੀ ਤਜਿਨਿ ਹੋਤਿ ਸਭਿ ਅਰਪਨਿ^{੧੫} ॥੪॥ ਲਿਖਨਿ ਬਿਖੈ ਜਿਮਿ ਅਵਧਿ
 ਗਜਾਨਨ^{੧੬} । ਜੋਗੀ ਸਭਿਹਿਨਿ ਕੀ ਪੰਚਾਨਨ^{੧੭} । ਸੈਨਾਪਤਿ ਕੀ ਅਵਧਿ
 ਖਜਾਨਨ^{੧੮} । ਰਚਨਾ^{੧੯} ਰਚਨਨ ਮਹਿ ਚਤੁਰਾਨਨ^{੨੦} ॥੫॥ ਤਿਮਿ ਬੁੱਢਾਸਾਹਿਬ
 ਬ੍ਰਹਮਗਯਾਨੀ । ਸਿੱਖੀ ਕੇ ਅਧਾਰ ਗੁਨ ਖਾਨੀ । ਤਿਨ ਕੋ ਸੁਜਸੁ ਕਹਾ
 ਲੈ ਕਹੀਐ। ਜੀਵਨ ਮੁਕਤਿ ਅਵਸਥਾ ਲਹੀਐ ॥੬॥ ਤਿਨ ਕੋ ਪੁੱਤ੍ਰ ਨਾਮ
 ਕਹਿ-ਭਾਣਾ-। ਜਿਨ ਜਾਨਯੋ ਮੀਠੋ ਗੁਰ ਭਾਣਾ । ਪਿਤਾ ਸਮਾਨ ਗਯਾਨ
 ਮਹਿ ਪੂਰਾ । ਕਾਮਾਦਿਕ ਰਿਪੁ ਹਤੇ ਬਿਸੁਰਾ^{੨੧} ॥੭॥ ਤਿਸ ਕੋ ਪੁੱਤ੍ਰ ਨਾਮ
 ਕਹਿ-ਸੂਵਣ^{੨੨}-। ਸੂਵਣ ਸੁਣਯੋ ਜਸੁ ਜਿਹ^{੨੩} ਸਮ ਸੂਵਣ^{੨੪} । ਸਤਿਗੁਰ

^੧ਹੱਥ ਤੇ ਧਰੇ ਅੰਦਲੇ ਵਾਂਗੂ । ^੨ਅਵਧੀ=ਉੱਚੀ ਤੋਂ ਉੱਚੀ (ਸਿੱਖੀ ਦਾ) ਆਧਾਰ=ਆਸਰਾ ।
 (ਅ) ਭਾਵ ਗੁਰਸਿਖੀ ਦਾ ਆਧਾਰ ਸਿੱਖ ਹੈ, ਪਰ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਅਵਧੀ ਭਾਈ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਹਨ ।
^੩ਸੂਰਜ । ^੪ਤ੍ਰਿਖੇ ਤੇਜ (ਦੀ ਅਵਧੀ ਹੈ) । ^੫ਇੰਦ੍ਰ । ^੬ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਨੂੰ ਖੰਡਹਿ (ਫਤੇ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ
 ਭਾਵ ਰਾਜਿਆਂ ਦੀ ਅਵਧੀ) ਹੈ । ^੭ਧਰਤੀ । ^੮(ਜਿਵੇਂ) ਮਹਿਦ ਵਾਧੂ (ਤ੍ਰਿਖੀ ਅਨੁਗੀ) ਵੇਗ
 ਦੀ (ਅਵਧੀ) ਹੈ । ^੯ਪ੍ਰਭੁ ਬਿਸ਼ਨ ਵਿਚ ਸਹਨ ਸੀਲ ਸੁੰਦਰਤਾ, ਸੂਰਮਤਾ ਦੀ ਪੂਰਤੀ (ਅਵਧੀ)
 ਹੈ । ^{੧੦}ਠੰਢੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ (ਜਮਾਲ) ਦੀ । ^{੧੧}ਚੰਦ੍ਰਮਾ । ^{੧੨}ਕਿਲ੍ਹਿਆਂ । ^{੧੩}ਸੱਪਾਂ (ਦੀ ਅਵਧੀ)
 ਸ਼ੇਸ਼ਨਾਗ ਤੇ ਬਾਸਕ ਨਾਗ । (ਅ) ਨਾਗਾਂ ਦੀ ਅਵਧੀ ਵਾਸਕ ਨਾਗ ਤੇ ਸੱਪਾਂ (ਦੀ ਅਵਧੀ)
 ਸ਼ੇਸ਼ਨਾਗ । ^{੧੪}ਤਨ ਦਾ ਹੰਕਾਰ ਛੱਡਣ ਵਿਚ ਸਭਿ ਕੁਛ ਅਰਪਨ ਹੋ ਜਾਵੇ, ਭਾਵ ਅਰਪਨ
 ਦੀ ਅਵਧੀ ਹੋਤਾ ਦਾ ਤਜਾਗ ਹੈ । ^{੧੫}ਗਣੇਸ਼ । ^{੧੬}ਜੋਗੀਆਂ ਸਾਰਿਆਂ ਦੀ (ਅਵਧੀ)
 ਸ਼ਿਵਜੀ । ^{੧੭}ਸ਼ਾਮਕਾਰਤਕ (ਸ਼ਿਵ ਜੀ ਦਾ ਪੁੱਤ੍ਰ) । ^{੧੮}ਸ਼੍ਰਿਸ਼ਟੀ । ^{੧੯}ਬ੍ਰਹਮਾ । ^{੨੦}ਦੁਖੀ
 ਕਰਕੇ । ^{੨੧}'ਸਹਵਣ' ਨਾਮ ਸੀ । ^{੨੨}ਜਿਸ ਦਾ ਜਸ ਕੰਨੀਂ ਸੁਣਿਆ ਹੈ । ^{੨੩}ਸਹਵਣ
 (ਭਗਤ ਦੇ) ਵਰਗਾ ।
 *ਪਾ:-ਭੁਤਿ ਅਖੰਡਹਿ ।

ਸਿੱਖੀ ਕਹੁ ਬਡ ਭਾਰਾ । ਸਰਬ ਸਹਾਰਜੋ ਭਾ ਜਗ ਭਾਰਾ ॥੮॥ ਤਿਨ ਕੇ
ਉਪਜਯੋ ਪੁੱਤ੍ਰ-ਜਲਾਲ-ਗੁਰ ਪਰ ਪ੍ਰੇਮ ਰੰਗ ਚਢਿ ਲਾਲ^੧। ਬਹੁ ਸਿੱਖ ਜਨ
ਕਹੁ ਗੁਰਮਤਿ ਦੀਨਸਿ । ਮਿਲੇ ਪਹੁੰਚ ਨਰ ਮੁਕਤੀ ਕੀਨਸ^੨ ॥੯॥
ਤਿਸਕੋ ਪੁੱਤ੍ਰ ਨਾਮ ਕਹਿ-ਝੰਡਾ^੩। ਜਿਸ ਕੇ ਜਸ ਜਾਹਰ ਜਿਮਿ ਝੰਡਾ^੪ ।
ਬ੍ਰਹਮਾਂਕਾਰ ਬਿੱਤਿ ਇਕ ਰਸ ਮੈਂ । ਜਿਸ ਕੇ ਨਹੀਂ ਅਨਿਕਤਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਮੈਂ^੫
॥੧੦॥ ਇਨ ਤੇ ਸੁਤ-ਗੁਰਦਿੱਤਾ-ਹੋਵਾ ਗੁਰ ਸਿੱਖੀ ਜਿਨਿ ਮਾਰਗ ਜੋਵਾ^੬
ਅੰਤ ਸਮੈ ਪਦ ਪਰਮ ਪਹੁੰਚਾ। ਬ੍ਰਹਮ-ਗਿਆਨ ਮਹਿ ਜਿਸ ਮਨ ਰੂਚਾ^੭ ॥੧੧॥
-ਰਾਮਕੁਇਰ-ਉਪਜਯੋ ਤਿਹ ਨੰਦ^੮। ਜੀਵਨ ਮੁਕਤਿ ਸੁ ਜੁਗਤਿ ਅਨੰਦਾ
ਨੋਤਿ ਨੋਤਿ ਜਿਸ ਬੇਦ ਬਤਾਵੈ । ਨਿਤਿ ਅਖੰਡ ਤਿਸ ਪਦ ਲਿਵ ਲਾਵੈ ॥
੧੨॥ ਤੁਰੀ ਅਵਸਥਾ^੯ ਚਿੱਤ ਅਰੂੜਾ^{੧੦}। ਬਿਨ ਸਤਿਗੁਰ ਜੋ ਸਭਿਕਹੁ ਗੁੜਾ^{੧੧}।
ਬਾਲਕ ਸਮਤਾ ਬੇਦ ਜੁ ਕਹੈ^{੧੨} । ਤਿਸ ਮਹਿ ਸਦਾ ਬਰਤਤੋ ਰਹੈ ॥੧੩॥
ਕੁਛਕ ਚਰਿਤ੍ਰ ਕਹੈ ਤਿਸਾ ਕੇਰਾ । ਜਥਾ ਸਰੂਪ ਸੁਭਾਉ ਭਲੇਰਾ । ਹੁਤੀ
ਬੁਲਤਾ^{੧੩} ਤਨ ਸਭਿ ਬਾਨਨ^{੧੪} । ਲੰਬੋਦਰ^{੧੫} ਲਿਹੁ ਪਰਖ ਗਜਾਨਨ^{੧੬}
॥੧੪॥ ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਇਕ ਬੋਲਨ ਬਨੈ। ਬੁਰਾ ਕਿ ਭਲਾ ਫੁਰੈ^{੧੭} ਤਤਛਿਨੈ ।
ਇਕਦਿਨ ਇਕ ਰਾਹਕ^{੧੮} ਘਰ ਮਾਂਹੀ। ਬਹੁਨਰਕੋ ਭੋਜਨ ਕਿਸ ਖਮਾਹੀ^{੧੯}
॥੧੫॥ ਰਾਮਕੁਇਰ ਕੇ ਢਿਗ ਲੇ ਗਏ । ਪਾਇਸ^{੨੦} ਸਿਤਾ^{੨੧} ਘਿੱਤ
ਇਕ ਮਏ । ਜਾਇ ਅਗਾਰੀ ਬਾਲ ਟਿਕਾਯਵ । ਰੁਚਿ ਸੋਂ ਸ੍ਰਾਦਲ ਕਰਿ
ਕਰਿ ਖਾਯਵ ॥੧੬॥ ਪੁਨਹਿ ਪਾਨ ਕਰਿ ਸੀਤਲ ਪਾਨੀ। ਰਾਹਕ ਸੋਂ ਤਬਿ
ਬੋਲਯੋ ਬਾਨੀ । ‘ਨੀਕੋ ਭੋਜਨ ਕਰਿਕੈ ਲਜਾਇਵ । ਕਾਰਨ ਕਵਨ ? ਸੁ
ਦੇਹੁ ਸੁਨਾਇਵ’ ॥੧੭॥ ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਤਿਨ ਕਹਯੋ ਬੁਝਾਈ । ‘ਹੁਤੋ ਖਜਾਹ
ਭੋਜਨ ਸਮੁਦਾਈ । ਅੱਗੁ ਆਪ ਕੇ ਪੁਰਬ ਲਜਾਯੋ ਪਾਇਸ ਸਿਤਾ ਘਿੱਤਜੋ

^੧ਗੁੜਾ । ^੨ਨਿਸ਼ਾਨ ਵਾਂਗੂ (ਉਜਾਗਰ) । ^੩ਦ੍ਰਿਸ਼=ਜਗਤ ਵਿਚ ਨਾਨਾਪਠ ਨਹੀਂ ਭਾਸਦਾ, ਇਕੋ
ਬ੍ਰਹਮ ਹੀ ਭਾਸਦਾ ਹੈ । (ਅ) ਨਿਗਾਹ ਵਿਚ । ^੪ਲੱਗਿਆ । ^੫ਸਪੁੱਤ੍ਰ । ^੬ਚੋਬੀ ਭੂਮਕਾ ।
^੭ਇਸਥਿਤ ਹੋਇਆ । ^੮ਗੁੱਝਾ । ^੯ਭਾਵ-ਵੇਦ ਤੁਰੀਆ ਨੂੰ ਬਾਲਕ ਅਵਸਥਾ ਦੀ ਤੁੱਲਤਾ ਦੇਂਦਾ
ਹੈ । ^{੧੦}ਮੋਟਾਈ । ^{੧੧}ਸਭ ਥਾਵਾਂ ਵਿਚ । ^{੧੨}ਲੰਮਾ ਸੀ ਪੇਟ । ^{੧੩}ਗਨੇਸ਼ (ਵਤ) । ^{੧੪}ਫੁਰਦਾ ਸੀ,
ਭਾਵ ਸੱਚ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਸੀ । ^{੧੫}ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ । ^{੧੬}ਬਰਸੀ ਮੋਏ ਦੀ । ^{੧੭}ਖੀਰ । ^{੧੮}ਖੰਡ ।

*ਪਾ:-ਲੀਨਸ ।

†ਪਾ:-ਤਿਨਿ ।

ਖਾਯੋ॥੧੮॥ ਅਧਿਕ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਇ ਬਚਾਵਹੁ॥ 'ਤਿਸ ਮਹਿ ਸ੍ਵਾਦ ਹਮਹਿ
 ਬਹੁ ਲਹੁ॥ ਯਾਂਤੇ ਖਜਾਹ ਗ੍ਰਾਮ ਮੈਂ ਨੀਤ । ਹੋਵਹਿ, ਦੇ ਅਹਾਰ ਸੁਭ ਹੀਤ'
 ॥੧੯॥ ਬਾਕ ਬਦਨ ਤੇ ਏਵ ਬਖਾਨਾ॥ ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਇਕ ਬ੍ਰਿਤੀ ਸਮਾਨਾ ।
 ਤਿਸ ਦਿਨ ਤੇ ਮ੍ਰਿਤੁ ਨਰ ਹੁਇ ਏਕ । ਗਮਨੇ ਸਮ ਪੁਰਿ ਜਬਹਿ ਅਨੇਕ
 ॥੨੦॥ ਪਰਜੇ ਗ੍ਰਾਮ ਮਹਿ ਰੋਗ ਤਬਿਹੀ 'ਕਹਾਂ ਭਯੋ ?' ਮਿਲਿ ਭਾਖੈਂ ਸਭਿ ਹੀ ।
 'ਕੌਨ ਗ੍ਰਾਮ ਨੇ ਦੋਸ਼ ਕਮਾਯੋ । ਜਿਸਤੇ ਦੁਖਦ ਸਮਾਂ ਅਸ ਆਯੋ' ॥ ੨੧ ॥
 ਸਭਿ ਮਹਿ ਤਿਸ ਰਾਹਕ ਨੇ ਕਹੁ॥ 'ਸੁਨਹੁ ਹੋਤੁ ਮੈਂ ਇਕ ਅਸ ਲਹੁ॥
 ਖਜਾਹ ਭਯੋ ਜਿਸ ਦੋਸ਼ ਹਮਾਰੇ । ਕਰਿਕੈ ਪਾਇਸ ਸਿਤਾ ਅਹਾਰੇ ॥੨੨॥
 ਨੀਕੇ ਬਾਲ ਬਿਸਾਲ ਪੁਰਾਯੋ' । ਰਾਮਕੁਇਰ ਭਾਈ ਕਹੁ ਖਾਯੋ । ਸਹਿਜ
 ਸੁਭਾਇਕ ਮੁਖ ਤੇ ਪ੍ਰਾਹੀ' ।—ਹੋਵਹੁ ਗ੍ਰਾਮ ਬਿਖੈ ਨਿਤ ਖਜਾਹੀ—॥ ੨੩ ॥
 ਤਿਨ ਕੋ ਬਾਕ ਹੋਤੁ ਮ੍ਰਿਤੁ ਕੇਰਿ' । ਕਰਿ ਉਪਚਾਰ ਲੇਹੁ ਬਰ' ਫੇਰ' ।
 ਸੁਨਿ ਸਭਿ ਲੋਕਨ ਜਾਨੀ ਜਬਿਹੀ । ਭੋਜਨ ਭਲੇ ਬਨਾਯਹੁ ਤਬਿਹੀ ॥੨੪॥
 ਭਾਉ ਅਧਿਕ ਤੇ ਲੈ ਕਰਿ ਗਏ । ਜਿਸ ਅਸਥਾਨ ਬਿਰਾਜਤਿ ਭਏ ।
 ਬਿਨੈ ਠਾਨਿ ਅਚਵਾਇ ਅਹਾਰਾ । ਨਾਨਾ ਰਸ ਮੈਂ ਸ੍ਵਾਦ ਉਦਾਰਾ ॥ ੨੫ ॥
 ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਠਾਂਢੇ ਢਿਗ ਰਹੇ॥ ਅਚਿ' ਭੋਜਨ ਭਾਈ ਬਚ ਕਹੈ 'ਕਿਸ ਕਾਰਨ
 ਤੇ ਰੁਚਿਰ ਅਹਾਰਾ । ਕਰਿ ਅਚਵਾਇਵ' ? ਸ੍ਵਾਦ ਉਦਾਰਾ' ॥੨੬॥ ਰਾਹਕ
 ਸੁਨਤਿ ਗਿਰਾ ਮੁਖ ਪ੍ਰਾਹੀ । 'ਸ਼ਾਦੀ ਹੁਤੀ ਗ੍ਰਾਮ ਕੇ ਮਾਂਹੀ । ਯਾਂਤੇ ਰੁਚਿਰ
 ਅਹਾਰ ਅਚਾਵਾ । ਤੁਮਤੇ ਚਾਹਤਿ ਸੁਖ ਉਪਜਾਵਾ' ॥ ੨੭ ॥ ਬਿਹਸ' ਕਹੁ
 ਉਤਮ ਬਰ ਤਿਨੈ । 'ਭੋਜਨ ਅਚਨੇ ਸ੍ਵਾਦ ਕੇ ਸਨੈ । ਯਾਂਤੇ ਗ੍ਰਾਮ ਬਿਖੈ ਨਿਤ
 ਸ਼ਾਦੀ॥ ਹੁਇ ਆਗੈ ਨਿਤ* ਕਰਹੁ ਅਬਾਦੀ' ॥੨੮॥ ਸੁਨਿ ਕੈ ਸਭਿਨਿ ਨਮੋ
 ਕਿਯ ਐਨ' । ਮ੍ਰਿਤਕਨਿ ਮਨਹੁ ਅਮੀ ਪਿਯ ਸ੍ਰੋਨ' । ਹਰਖਤਿ ਭਏ ਮ੍ਰਿਤੁ
 ਡਰੁ ਬੀਤਾ । ਹੋਨਿ ਲਗੀ ਸ਼ਾਦੀ ਮੁਦ ਚੀਤਾ ॥ ੨੯ ॥ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸ੍ਰੀ
 ਮੁਖ ਤੇ ਜੈਸੇ । ਨਿਕਸਹਿ ਫੁਰਹਿ ਸੁ ਤਤਛਿਨ ਤੈਸੇ । ਟਹਿਲ ਕਰਨ ਮਹਿ
 ਰਾਮਾ ਦਾਸੁ । ਨਿਤਿਪ੍ਰਤਿ ਸੇਵਤਿ ਰਹੇ ਸੁ ਪਾਸ ॥੩੦॥ ਸੰਗਤਿ ਬਡੀ ਭੇਟ
 ਕਹੁ ਲਜਾਵੈ । ਦਰਸਨ ਪਰਸਹਿ ਚਰਨ ਮਨਾਵੈ । ਬਾਂਛਤ ਪਾਇ ਕਰਹਿ

*ਭਰਿਆ । *ਕਹਿਆ ਸੀ । *ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵਾਕ ਕਾਰਨ ਹੈ (ਇਨ੍ਹਾਂ) ਮੌਤਾਂ ਦਾ । *ਵਰ । *ਛਕਕੇ ।
 *ਖੁਲਾਇਆ । *ਹੱਸ ਕਰਿਕੈ । *ਨਮਸਕਾਰ ਕੀਤੀ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਤੇ । *ਮਾਨੋਂ ਮੁਰਦਿਆਂ ਨੇ
 ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਕੰਨਾਂ (ਨਾਲ) ਪੀਤਾ । *ਪਾ:-ਅਰੁ ।

ਅਰਦਾਸ। ਦਰੋਸ ਪਰਬ^੧ ਕੇ ਪਹੁੰਚਹਿ ਪਾਸ ॥ ੩੧ ॥ ਵੇਹਰਾ ॥ ਜੋ ਬੁੱਢੇ
 ਰਮਦਾਸ^੨ ਕੇ ਗ੍ਰਾਮ ਬਿਵਤਿ^੩ ਬਹੁ ਦੇਸ਼ਾਤਹਾ ਕਰਤਿ ਬਿਸਰਾਮ^੪ ਕਹੁ ਤਿਨ
 ਕਹੁ ਬੰਸ ਅਸ਼ੋਸ਼^੫ ॥ ੩੨ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਸੰਗਤਿ ਬੰਦ ਜਪਤਿ ਗੁਰ ਨਾਮ। ਪੁਜਤਿ
 ਪਾਵਨ ਪੁਜਤਿ ਕਾਮ^੬। ਦਰਬ ਹਜ਼ਾਰਨ ਹੀ ਅਰਪਾਵੇਂ। ਲੇਹਿ ਦਾਸ ਸਭਿ
 ਕਾਰ ਚਲਾਵੇਂ ॥ ੩੩ ॥ ਕਾਜ ਕਦਾਚਿਤ ਕੋ ਇਕ ਪੁਛੇ। ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਇ ਕਹੈ
 ਉਰ ਸੁਛੇ^੭। ਬ੍ਰਿਤੀ ਜਗਤ ਦਿਸ਼ ਕਬਹੂੰ ਕਿ ਆਵੇ। ਨਤੁ^੮ ਅੰਦ੍ਰਿਤ^੯ ਬਿਖੇ ਲਿਵ
 ਲਾਵੇ ॥ ੩੪ ॥ ਬ੍ਰਿਤੀ ਅਖੰਡ ਰਾਤਿ ਦਿਨ ਏਕ। ਅਚਲ ਰਜਾਨ ਮਹਿ ਜਲਪਿ
 ਬਿਬੇਕ^{੧੦}। ਜਬਿ ਭੋਜਨ ਕਰਿਬੇ ਕਹੁ ਲਾਗੈ। ਜਾਵਦ ਥਾਲ ਧਰਜੈ ਰਹਿ
 ਆਗੈ ॥ ੩੫ ॥ ਤਾਵਦ ਅਚਰੈ ਜਾਹਿ ਪੁਨਿ ਕਹੈ। ‘ਭੋ ਰਾਮਾ! ਤੂੰ ਕਿਸ ਥਲ
 ਅਹੈ। ਆਵਹੁ ਪਾਸ ਪਰਬ ਕਰਿ ਕਹੈ। ਅਚਹਿ ਅਹਾਰ ਜੁ ਨਿਤ ਤੂੰ ਲਹੈ’^{੧੧}
 ॥ ੩੬ ॥ ਵੇਹਰਾ ॥ ਤ੍ਰਿਪਤਿ ਭਏ ਰਮਦਾਸ ਕੇ ਪਿਖਹੁ ਕਿ ਤ੍ਰਿਪਤੇ ਨਾਂਹਿ^{੧੨}।
 ਸੁਨਿ ਰਾਮਾ ਸੇਵਕ ਤਬੈ ਹੋਰਹਿ ਹੁਇ ਕਰਿ ਪਾਹਿ ॥ ੩੭ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਉਪਰ
 ਉਦਰ ਹਾਥ ਕਹੁ ਫੇਰਹਿ। ਨਿਤ ਸਮ ਉਚੈ ਹੋਵਤਿ ਹੋਰਹਿ। ਕਹੈ ਬੰਦਿ ਕਰ:-
 ‘ਤ੍ਰਿਪਤੇ’^{੧੩} ਅਖੈ। ਨਿਤਿ ਸਮ ਭੋਜਨ ਕੀਨਸਿ ਸਬੈ’ ॥ ੩੮ ॥ ਪੁਨ ਜਲ ਪਾਨ
 ਕਰਹਿ ਕਰ ਧੋਇ। ਪਰਮਹੰਸ ਇਸ ਬਿਧਿ ਰਹਿ ਸੋਇ। ਕਬਿ ਤਨ ਸੁਧਿ^{੧੪},
 ਕਬਹੂ ਨਹਿ ਹੋਇ। ਬੋਲਹਿ ਕਬਹਿ ਬੁਲਾਏ ਕੋਇ ॥ ੩੯ ॥ ਕਬਹੂੰ ਬਸਤ੍ਰ
 ਸੰਭਾਰਤਿ ਦਾਸ। ਉਪਰ ਕੋ ਪਹਿਰਾਇ ਸੁ ਪਾਸ। ਅੰਤਰ ਮੁਖੀ ਬਿੱਤਿ ਨਿਤ
 ਰਾਖੈ। ਬੋਲਤਿ ਜਬਿ ਬਿਨਤੀ ਬਹੁ ਭਾਖੈ ॥ ੪੦ ॥ ਦੀਰਘ ਕੇਸ ਭੋਹ^{੧੫} ਦੁਹ
 ਕੇਰੇ। ਦੀਰਘ ਪਲਕਹਿ ਕਬਹਿ ਉਘੇਰੇ^{੧੬}। ਨਾਂਹਿ ਤ ਮੁੰਦ੍ਰਿਤ^{੧੭} ਰਹਤਿ
 ਬਿਲੋਚਨ। ਕਰਹਿ ਦਾਸ ਕੀ ਸੋਚ ਬਿਮੋਚਨ^{੧੮} ॥ ੪੧ ॥ ਦਾਸ ਲਖਹਿ ਨਿਤਿ
 ਕੋ ਬਿਵਹਾਰਾ। ਸਦਾ ਕਰਾਵਹਿ ਤਿਸੀ ਪ੍ਰਕਾਰਾ। ਆਮਦ ਖਰਚ ਸੰਭਾਰਨਿ
 ਕਰੈ^{੧੯}। ਦੇਨਿ ਲੇਨਿ ਨਿਜ ਇੱਛ ਬਿਚਰੈ ॥ ੪੨ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ
 ਗ੍ਰੰਥੇ ਪ੍ਰਥਮ ਰਾਸੇ ‘ਭਾਈ ਰਾਮਕ੍ਰਿਦਰ’ ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਤ੍ਰਿਤੀਯੇ ਅੰਸੂ ॥ ੩ ॥

^੧ਤਿਉਹਾਰ। ^੨ਬਾਬੇ ਬੁੱਢੇ ਜੀ ਦਾ ਰਮਦਾਸ ਕੇ ਪਿੰਡ ਹੈ। ^੩ਪ੍ਰਗਟ ਹੈ। ^੪ਭਾਵ ਵਸਦੇ ਹਨ।
^੫ਸਾਰੀ ਉਲਾਦ। ^੬ਕਾਮਨਾਂ ਪੂਰਨ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ^੭ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਚਿਤ। ^੮ਨਹੀਂ ਤਾਂ। ^੯ਪਰਮਾਤਮਾ ਵਿਚ
 ਆਤਮਾ ਦੇ ਲੀਨ ਹੋਏ ਰਹਿਣ ਦੀ ਦਸ਼ਾ। ^{੧੦}ਗਿਆਨ ਸਮੁੰਦ (ਵਾਹਿਗੁਰੂ) ਦੇ ਗਿਆਨ ਵਿਚ
 ਅਚੱਲ। ^{੧੧}ਤੂੰ ਦੇਖਦਾ ਹੈਂ। ^{੧੨}ਰੱਜ ਗਏ ਹੋ। ^{੧੩}ਤਨ ਦੀ ਸੋਝੀ ਹੋਵੇ। ^{੧੪}ਲੰਬੇ ਵਾਲ
 ਭਰਵੱਟਿਆਂ ਦੇ। ^{੧੫}ਕਦੇ ਕਦੇ ਖੋਲ੍ਹਣ। ^{੧੬}ਬੰਦ। ^{੧੭}ਨਾਸ਼।

੪. [ਭਾਈ ਰਾਮਕੁਇਰ ਜੀ ਪ੍ਰਸੰਗ]

ਏਹਗਾ ॥ ਇਕ ਰਸ ਬ੍ਰਿਤੀ ਅਖੰਡ ਰਹਿ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨ ਕੇ ਮਾਂਹਿ । ਆਇ
 ਕਦਾਚਿਤ ਜਗਤ ਦਿਸ਼ ਰਹਤਿ ਦਾਸ ਬਹੁ ਪਾਹਿ॥੧॥ ਚੋਪਈ॥ ਏਕ ਸਮੈ
 ਤੁਰਕਨ ਕੀ ਸੈਨਾ । ਆਇ ਪਰੀ ਲੁਟਨ ਕਹੁ ਐਨਾ^੧ । ਬਸਤੁ ਬਿਭੂਖਨ
 ਬਾਸਨ^੨ ਭਾਰੇ। ਤੁਰੰਗ, ਪੋਨੁ^੩, ਮਹਿਖੀ^੪ ਗਨਸਾਰੇ॥੨॥ ਏਗ, ਕਰਾਹੇ*, ਬਡ
 ਬਰਟੋਹੇ^੫। ਅੰਨ^੬ ਬਹੁਤ ਸਭਿ ਲੀਨਸਿ ਖੋਹੇ। ਦਾਸ ਉਪਾਇ ਕਰਤਿ ਬਹੁ
 ਰਹੇ। 'ਕਜੋਂ ਜਬਰੀ ਤੁਮ ਠਾਨਤਿ ਅਹੇ'॥੩॥ ਕਹਿ ਬਹੁ ਰਹੇ ਨ ਮਾਨੀ ਕਾਹੂ।
 ਛੀਨ ਲੀਨਿ ਸਭਿ ਵਬੁ^੭ ਘਰ ਮਾਂਹੂ। ਬੈਠੇ ਰਾਮਕੁਇਰ ਜਹਿ ਭਾਈ। ਜਾਇ
 ਨਿਕਟਿ ਸੁਧਿ ਦੇਤਿ ਸੁਨਾਈ॥੪॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਮਨ ਮਹਿ ਕਛੁ ਨ ਆਨੈ।
 ਨਹਿ ਦਾਸਨ ਸੋਂ ਬਾਕ ਬਖਾਨੈ। ਕਈ ਹਜ਼ਾਰਨ ਕੋ ਧਨ ਗਯੋ। ਘਰ ਮਹਿ
 ਨਹੀਂ ਪਦਾਰਥ ਰਹਜੇ॥੫॥ ਲੋਕਰਿ ਸਕਲ ਤੁਰਕ ਕੀ ਸੈਨਾ। ਜਾਇ ਪਹੁੰਚੀ
 ਅਪਨੇ ਐਨਾ^੮ । ਲਵਪੁਰਿ ਕੋ ਸੁਬਾ ਇਕ ਹੁਤੋ । ਸੋ ਜਾਨਤਿ ਸਭਿ ਬਿਧਿ
 ਇਨ ਮਤੋ^੯ ॥ ੬ ॥ ਮਹਿਮਾ ਮਹਾਂ ਪਛਾਨਹਿ ਸੋਇ। ਸੁਖ ਦੁਖ ਮੈਂ ਇਕ
 ਰਸ ਨਿਤਿ ਹੋਇ। ਹਰਖ ਸ਼ੋਕ ਨਹਿ ਜਿਨਕੇ ਲੇਸ਼। ਇਨ ਕਉ ਲਖਹਿ
 ਮਹਾਂ ਦਰਵੇਸ਼॥੭॥ ਇਹ ਸੁਧਿ ਪਹੁੰਚੀ ਤਿਸਕੇ ਪਾਸਿ।—ਲਿਖੇ ਲੂਟਿ
 ਰਮਦਾਸ ਅਵਾਸ^{੧੦}—। ਤਤਛਿਨ ਅਸੁ ਅੰਰੂ ਕਰਿ ਆਵਾ^{੧੧} । ਲਵਪੁਰਿ
 ਤੇ ਤੁਰਨ ਹੀ ਧਾਵਾ॥੮॥ ਕੁਛਕ ਸੈਨ ਆਈ ਜਿਹ ਸਾਥ। ਬਹੁਤ ਬਿਸੁ-
 ਰਤਿ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਗਾਥ^{੧੨}। ਰਮਦਾਸ ਕੇ ਪਹੁੰਚਜੇ ਗ੍ਰਾਮ। ਨਗਨ ਪੈਰ ਹੁਇ
 ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਜੇ ਧਾਮ॥੯॥ ਬੈਠੇ ਰਾਮਕੁਇਰ ਢਿਗ ਗਯੋ। ਹਾਥ ਜੋੜਿ ਨੰਮੀ
 ਬਹੁ ਭਯੋ। ਚਰਨ ਸਪਰਸ਼ਨ ਕਰਿ ਕਰ ਸੰਗ^{੧੩}। ਬੰਦਨ ਕੀਨਿ ਤ੍ਰਿਸਤਿ^{੧੪}
 ਮਨ ਭੰਗ^{੧੫}॥੧੦॥—ਮੁਖ ਤੇ ਸ੍ਰਾਪ ਦੇਹਿ ਕਛੁ ਨਾਂਹੀ—। ਖਰਜੋ ਰਹਜੇ
 ਛਰ ਧਰਿ ਉਰ ਮਾਂਹੀ। ਸਹਜਿ ਸੁਭਾਇ ਰਹੇ ਸੋ ਬੈਸੇ। ਤਿਸਕੋ ਬਾਕ ਨ
 ਭਾਖਜੇ ਕੈਸੇ॥੧੧॥ ਜਬਹਿ ਖਾਨ ਜਾਨੀ ਮਨ ਮਾਂਹਿ।—ਬਿਨਾਂ ਬੁਲਾਏ
 ਬੋਲਹਿ ਨਾਂਹਿ—। ਬਹੁਤ ਦੀਨਤਾ ਸਾਥ ਬਖਾਨੀ। 'ਮੋਹਿ ਬਿਖਬਰੀ ਤੇ

^੧ਘਰ। ^੨ਬਰਤਨ। ^੩ਘੋੜੇ, ਗਊਆਂ। ^੪ਮੱਝੀਆਂ। ^੫ਵਲਟੋਹੇ। ^੬ਅਨਾਜ। ^੭ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ
 ਸੁਭਾਉ ਨੂੰ। ^੮ਰਮਦਾਸ ਕਿਆਂ ਦੇ ਘਰ। (ਅ) ਰਮਦਾਸ ਗ੍ਰਾਮ ਦੇ ਘਰ। ^੯ਘੋੜੇ ਤੇ ਸਵਾਰ
 ਹੋਕੇ ਆਇਆ। ^{੧੦}ਵਾਰਤਾ। ^{੧੧}ਕਰਕੇ ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ। ^{੧੨}ਡਰਦਿਆਂ। ^{੧੩}ਵੱਠੇ ਮਨ।

*ਪਾ:—ਕਰਨ ਕੇ।

†ਪਾ:—ਵਸਤੁ।

ਕ੍ਰਿਤ ਠਾਨੀ^੧ ॥ ੧੨ ॥ ਭਈ ਅਵੱਗਯਾ ਅਧਿਕ ਤੁਮਾਰੀ। ਤੁਰਕ ਅਜਾਨ
ਨ ਕੀਨਿ ਚਿਨਾਰੀ^੨। ਮਿਲਿ ਮੂਰਖ ਇਕਠੇ ਹੁਇ ਆਏ। ਜਿਨਹੁ ਅਖਾਸ
ਖਾਸ ਲਖਿ ਪਾਏ ॥੧੩॥ ਲੁਟੇ ਗ੍ਰਾਮ ਰੁ ਧਾਮ^੩ ਤੁਮਾਰੇ। ਸਭਿ ਸਜਾਇਕੇ
ਉਚਿਤ ਬਿਚਾਰੇ। ਆਪ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਿਕੈ ਫੁਰਮਾਵਉ। ਗਈ ਵਸਤੁ ਜੈ
ਸਗਲ ਬਤਾਵਉ ॥ ੧੪ ॥ ਕਰਿ ਕਰਿ ਕੈਦ ਸਭਿਨਿ ਕੇ ਲੇਵੈਂ। ਜੋ ਕੁਛ
ਗਈ ਕਹਹੁ ਸੇ ਦੇਵੈਂ। ਅਪਨੀ ਸ਼ਰਨਿ ਪਰਜੈ ਮੁਝ ਜਾਨਿ। ਛਿਮਾ ਕਰਹੁ
ਅਪਰਾਧ ਮਹਾਨ^੪ ॥ ੧੫ ॥ ਸੁਨੇ ਖਾਨ ਕੇ ਬਾਕ ਸੁ ਕਾਨਿ। ਦੀਨ ਮਨਾ^੫
ਜਜੈ ਕਰਤਿ ਬਖਾਨ। ਉਚੈ ਮੁਖ ਕਰਿ ਨੈਨ ਉਘਾਰੇ। ਪਿਖੇ ਤੁਰਕ ਗਨ
ਖਰੇ ਅਗਾਰੇ ॥ ੧੬ ॥ ਬਿੰਦ ਤੁਰੇਗ ਮਤੰਗਨਿ ਬਾਹਰ। ਉਠਤਿ ਸ਼ਬਦ
ਸੁਨਿਯਤਿ ਗਨ ਜਾਹਰ। ਖਾਨ ਦਿਸ਼ਾ ਅਵਲੋਕਨ ਕੀਨ। ਬੋਲਜੈ ਰਾਮ
ਕੁਇਰ ਪਰਬੀਨ ॥ ੧੭ ॥ ‘ਹਮਰੇ ਕਛੁ ਨ ਕਿਤ ਤੇ ਗਯੋ। ਤੁਮ ਕੈਸੇ
ਬੁਝਤਿ ਕਯਾ ਬਯੋ’। ਗਜਾਨ ਅਰੁਢ ਬ੍ਰਿਤਿ ਕੇ ਜਾਨਿ। ਪੁਨਿ ਬੋਲਜੈ ਲਵ-
ਪੁਰਿ ਪਤਿ ਖਾਨ^੬ ॥੧੮॥ ‘ਤੁਰਕ ਸੈਨ ਜਬਿ ਚਢਿ ਕਰਿ ਆਈ। ਵਸਤੁ
ਤੁਮਾਰ ਲੁਟੀ ਸਮੁਦਾਈ। ਸੈ ਸਗਰੀ ਮੁਝ ਦੇਹੁ ਬਤਾਇ। ਤਿਨ ਤੇ ਲੈ
ਦੇਵੈਂ ਪਹੁੰਚਾਇ ॥੧੯॥ ਰਾਵਰਿ ਮਹਿਮਾ ਤੇ ਅਨਜਾਨਿ। ਕਰੀ ਅਵੱਗਯਾ
ਮੁਢ ਮਹਾਨ^੭। ਭਨਤਿ ਖਾਨ ਕੇ ਇਸ ਬਿਧਿ ਬੈਨ। ਬਾਜਨ^੮ ਕੀ ਦਿਸ
ਬੈਤਬ ਨੈਨ ॥ ੨੦ ॥ ਤਿਨ ਕਹੁ ਦੇਖਤਿ ਬਾਕ ਬਖਾਨ। ‘ਹਮਰੇ ਬਾਜ
ਹੁਤੇ ਇਸ ਬਾਨ। ਲੈ ਗਮਨਤਿ’ ਨਿਤਿ ਬ੍ਰਿਤ ਅਖੇਰੀ^੯। ਇਨਕੀ ਰੋਸ਼ਮ
ਡੋਰ ਲਮੇਰੀ ॥ ੨੧ ॥ ਆਡੇ^{੧੦} ਇਨ ਬੈਠਨਿ ਕੇ ਜੋਇ। ਸੈ ਲੁਟਿ ਗਏ
ਨ ਦਿਖਿਯਤਿ ਕੋਇ। ਆਡੇ ਡੋਰਾਂ ਦੇਹੁ ਮੰਗਾਇ। ਜੇ ਤੁਮਰੇ ਕਹਿਬੈ
ਮਹਿ ਆਇ’ ॥ ੨੨ ॥ ਸੁਨਤਿ ਖਾਨ ਬਿਗਸਜੈ ਬਿਸਮਾਯੋ।—ਦੇਖਹੁ
ਕਸ^{੧੧} ਮਨ ਕੁਛ ਨਹਿ ਲਜਾਯੋ। ਲਾਖਹੁ ਕਾ ਧਨ ਘਰ ਤੇ ਗਯੋ। ਰਿਦੈ
ਬਿਕਾਰ ਨ ਤਿਸ ਤੇ ਭਯੋ ॥ ੨੩ ॥ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਅਗਾਰੀ ਜੋ ਨਹਿ ਪਾਈ।
ਸੈ ਲੁਟਿ ਗਈ ਰਿਦੈ ਇਮਿ ਆਈ। ਅਪਰ ਵਸਤੁ ਕੀ ਸੁਧਿ ਨਹਿ ਜਾਨੀ।
ਬ੍ਰਿਤਿ ਸਮਾਨਿ^{੧੨} ਮਹਿਦ ਬ੍ਰਹਮ-ਗਜਾਨੀ—॥ ੨੪ ॥ ਮਹਿਮਾ ਮਹਾਂ ਜਾਨਿ

^੧ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਹੈ (ਤੁਰਕਾਂ ਨੇ)। ^੨ਪਛਾਣ। ^੩ਪਿੰਡ ਤੇ ਘਰ (ਗ੍ਰਾਮ—ਅਰੁ—ਧਾਮ)। ^੪ਨਿੰਮ੍ਰਤਾ
ਵਾਲੇ ਮਨ ਨਾਲ। ^੫ਸੂਬਾ। ^੬ਬਾਜ ਨਾਮੇ ਪੰਡਿ। ^੭ਲੈ ਜਾਂਦੇ ਸੀ। ^੮ਸ਼ਿਕਾਰ ਨੂੰ। ^੯(ਬਾਜਾਂ ਦੇ
ਬੈਠਣ ਦੇ) ਅੱਡੇ। ^{੧੦}ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਥੀ। ^{੧੧}ਇਕ ਤੁੱਲ ਬ੍ਰਿਤੀ ਹੈ।

ਕਰਿ ਖਾਨ। ਬੈਦਿ ਪਾਨ ਜੁਗ^{੧*} ਕਰਤਿ ਬਖਾਨ।^੨ ਕ੍ਰਿਪਾ ਠਾਨਿ ਮੁਖ ਸਾਥ
 ਚਲੀਜੈ। ਲਵਪੁਰਿ^੩ ਕੋਤਿਕ ਦਿਵਸ ਬਸੀਜੈ ॥ ੨੫ ॥ ਜਬਿ ਇੱਛਾ
 ਪੁਨਿ ਹੁਇ ਹਟਿ ਆਵਹੁ। ਕਦਮ ਆਪਨੇ ਮੁਖ ਘਰ ਪਾਵਹੁ^੪। ਇੱਤਯਾ
 ਦਿਕ ਬਹੁ ਬਿਨੈ ਉਚਾਰਿ। ਲੇ ਸੰਗ ਚਲਨੈ ਹੋਇ ਅਸਵਾਰ ॥ ੨੬ ॥
 ਦੇਹਗ ॥ ਬਿਨ ਲਗਾਮ ਅਸੁਬਲੀ ਪਰ ਰਾਮਕੁਇਰ ਆਰੂੜ। ਇਕ ਦਿਸ਼
 ਕਰਿ ਦੋਨਹੁ ਚਰਨ ਬੈਠਨੈ ਜਿਸ ਮਤਿ ਗੂੜ ॥ ੨੭ ॥ ਚੋਪਈ ॥ ਦੇਖਿ
 ਤੁਰਕ ਗਨ ਬਿਸਮੈ ਭਏ। ਇਕ ਦਿਸ਼ ਚਰਨ ਅਛੁਲ^੫ ਗਤਿ^੬ ਲਏ। ਰਾਮਾ-
 ਦਾਸ ਸਾਥ ਤਬਿ ਖਾਨ। ਬੁਝਨ ਲਾਗਨੈ ਮਨ ਹੋਰਾਨ ॥ ੨੮ ॥ 'ਕਿਮ
 ਅਰੂਢ' ਇਹ ਭਏ ਤੁਰੰਗ^੭। ਗਿਰ ਨ ਪਰਹਿ ਹੁਇ ਭੰਗ ਨ ਅੰਗ^੮। ਨਹਿ
 ਲਗਾਮ ਮੁਖ ਦੀਨਸਿ ਯਾਹੂ^੯। ਦਿਖਿਯਤਿ ਬਲੀ ਮਹਾਂ ਇਹ ਬਾਹੂ^{੧੦} ॥
 ੨੯ ॥ ਤਬਿ ਰਾਮੇ ਨੇ ਸਕਲ ਬਤਾਈ। 'ਇਹ ਨਿਤਿ ਐਸੇ ਕਰਤਿ
 ਚਵਾਈ। ਬਿਨਾ ਲਗਾਮ ਭਜਾਵਹਿ ਘੋਰਾ^{੧੧}। ਕਰਹਿ ਅਖੇਰ ਬਿੱਤਿ ਚਹੂੰ
 ਓਰਾ ॥ ੩੦ ॥ ਦੁਇ ਦਿਸ਼ ਜਾਘ ਕਬਹਿ ਲਟਕੀਤੇ। ਨਹਿ ਤ ਇਕ
 ਦਿਸ਼ ਚਰਨ ਕਰੀਤੇ^{੧੨}। ਬਿਸਮਹਿ ਖਾਨ ਬਾਤ ਸੁਨਿ ਕਰਿਕੇ। ਉਰ ਮਹਿ
 ਸੀਸੈ ਰਹਨੈ ਬਿਚਰਿ ਕੇ ॥ ੩੧ ॥ ਤਿਮਹੀ ਚਢੇ ਆਇ ਲਵਪੁਰਿ ਮੈਂਡੇਰਾ
 ਦੀਨਸਿ ਸੁੰਦਰ ਘਰ ਮੈਂ। ਸਰਵ ਭਾਂਤਿ ਕੀ ਸੇਵ ਕਰਾਈ। ਲੁਟੀ ਵਸਤੁ
 ਜੋ ਸਭਿ ਫਿਰਵਾਈ ॥ ੩੨ ॥ ਜਹਿ ਜਹਿ ਗਈ ਸਹੀ ਕਰਿ^{੧੩} ਸਾਰੀ।
 ਲਈ ਮੰਗਾਇ ਖਾਨ ਬਲਿ ਭਾਰੀ। ਗ੍ਰਾਮ ਬਿਖੈ ਸੇ ਦਈ ਪੁਰਾਇ।
 ਅਪਰਾਧਨਿ ਕੋ^{੧੪} ਦਈ ਸਜਾਇ ॥ ੩੩ ॥ ਹਿਤ ਪਰਖਨ^{੧੫} ਕੇ ਪੁਨਿ ਬਿਧਿ
 ਠਾਨੀ। ਖਾਨ ਮਹਾਂ ਮਤਿ ਮਾਨ ਬਿਨਾਨੀ^{੧੬}। ਇਕ ਬੜਵਾ^{੧੭} ਤਿਹ ਖਰੀ
 ਤਵੇਲੇ। ਜਿਸ ਪਰ ਚੜ੍ਹਨੈ ਅਧਿਕ ਦੁਹੇਲੇ ॥ ੩੪ ॥ ਅਤਿ ਅਰੀਅਲ^{੧੮}
 ਨਹਿ ਚਲਹਿ ਅਗਾਰੇ। ਹਤੇ ਕਸਾ ਬਹੁ ਪੁਸ਼ਤ ਨਿਕਾਰੇ^{੧੯}। ਚਰਖੀ ਫਿਰਿ
 'ਦੇਵੇ' ਹਥ ਜੋੜਕੇ। 'ਲਾਹੋਰ'। 'ਅਭੋਲ'। 'ਚਾਲ'। 'ਅਸਵਾਰ'। 'ਘੋੜੇ ਤੇ'। 'ਟੁੱਟੇ ਨਾ ਕੋਈ
 ਅੰਗ'। 'ਜਿਸ ਦੇ'। 'ਘੋੜਾ'। [ਫਿਰਿ ਲ ਭਾਸ਼ਾ—ਬਾਹੁ=ਘੋੜਾ]। 'ਪਛਾਣਕੇ'। 'ਪਾਪੀਆਂ ਨੂੰ'।
 'ਪਰੀਖਣਾ ਕਰਨ ਲਈ'। 'ਮਾਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ'। 'ਘੋੜੇ'। 'ਅਰੀਅਲ=ਉਹ ਘੋੜਾ ਜੋ
 ਇਕ ਥਾਂ ਅੜ ਖੜੋਵੇ ਤੇ ਅੱਗੇ ਨਾ ਟੁਰੇ।

੧੪ ਹਤਿ   ਕਸਾ = } ਘੋੜੇ ਨੂੰ ਰਾਨ ਨਾਲ ਚੜ੍ਹਾ ਕੇ ਭਾਰੀ ਭੱਲੇ ਦੇ ਅੱਗੇ ਲਾਇਆ। (ਹਤੇ =) ਚੜ੍ਹਾਕ ਸਾਥ ਉ
 ਪੁਸ਼ਤ ਨਿਕਾਲਨਾ = } ਚੜ੍ਹਾਉਣ ਦੇ ਸਭਨ ਭੀਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉਹ ਪੁਸ਼ਤ ਨਿਕਾਲਦੇ ਹਨ, ਚੜ੍ਹਾਉਣ ਪਿਛਲੀਆਂ
 ਥੋੜਾ ਲੰਤਾਂ ਨਾਲ ਹਥ ਫਿਰ ਦੁਲੀਏ ਮਾਟਦੇ ਹਨ।

*ਪਾ:-ਕਰ ।

ਗੋਰਹਿ^੧ ਅਸਵਾਰ । ਫਾਂਧਤਿ ਬੱਕ੍ਰੋਨ ਦੇਹਿ ਸੰਭਾਰ ॥੩੫॥ ਭਾਜ ਚਲਹਿ
ਤਬ ਅਟਕਹਿ ਨਾਹੀ । ਮੁਹਿਤਾਣੀ^੨ ਬਹੁ ਐਬਨ ਮਾਂਹੀ । ਖਾਨ ਤਰੀਗਨਿ
ਸੋ ਮੰਗਵਾਈ । ਅਰਪੀ ਰਾਮਕੁਇਰ ਕੈ ਭਾਈ ॥ ੩੬ ॥ ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕਰਿ
ਬਿਨਤੀ ਠਾਨੀ । ‘ਲੇਹੁ ਉਪਾਇਨ ਬੜਵਾ ਆਨੀ । ਇਸ ਪਰ ਆਪ
ਅਰੂਢਨ ਹੋਵਹੁ । ਫਿਰਹੁ, ਅਖੇਰ ਚਲਹੁ ਮਗ, ਜੋਵਹੁ’ ॥ ੩੭ ॥ ਐਸੀ
ਗੀਤਿ ਭਾਵਨਾ ਮੇਰੀ । ਇਸ ਥਲ ਤੇ ਚੰਢ ਕਰਿ ਇਕ ਬੇਰੀ । ਪ੍ਰਥਮ
ਕਰਹੁ ਲਵਪੁਰਿ ਕੀ ਸੈਲ । ਪੁਨ ਨਿਜ ਗ੍ਰਾਮ ਗਮਹੁ ਸਭਿ ਗੈਲ^੩ ॥
੩੮ ॥ ਮਾਰਗ ਚਲੇ ਜਾਹੁ ਦਿਨ ਸਾਰੇ । ਉਤਰੇ ਸੰਧਯਾ ਸਦਨ ਮਝਾਰੇ^੪ ।
ਇਮ ਕਹਿ ਅਰਪ ਉਪਾਇਨ ਦੀਨਿ । ਕਿਝਿਕ ਦਰਬ ਅਰੁ ਬਸਤ੍ਰ
ਨਵੀਨ ॥ ੩੯ ॥ ਅਧਿਕ ਭਾਉ ਤੇ ਰੁਖਸਦ ਕਰੇ^੫ । ਹੋਰਿ ਹੋਰਿ ਅਚ-
ਰਜ ਉਰ ਧਰੇ । ਤਿਸ ਬੜਵਾ ਕਉ ਤਬਿਹੀ ਲਯੋ । ਸੁੰਦਰ ਜੀਨ ਜਿਸੀ
ਪਰ ਪਯੋ ॥ ੪੦ ॥ ਗਹਿ ਲਗਾਮ ਭਤਕਾਲ ਉਤਾਰਾ^੬ । ਭੇ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ-
ਕੁਇਰ ਅਸਵਾਰਾ । ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਇਕ ਸੋ ਗਮਨਾਈ^੭ । ਚਲੀ ਬੀਬਕਾ^੮
ਮਨਹੁ ਪਛਾਈ^੯ ॥ ੪੧ ॥ ਅਨਿਕ ਜਤਨ ਤੇ ਜੋ ਨਹਿ ਚਾਲਤਿ ।
ਮਨ ਅਨੁਸਾਰ ਪਾਇ ਸੋ ਛਾਲਤਿ^{੧੦} । ਇਕ ਦਿਸ਼ ਦੋਨਹੁ ਚਰਨ ਕਰੇ
ਹੈਂ । ਹੋਰਤਿ ਪੁਰਿ ਨਰ^{੧੧} ਹਰਖ ਭਰੇ ਹੈਂ ॥ ੪੨ ॥ ਗਰੀ ਬਜ਼ਾਰ ਬਿਲੋ-
ਕਤਿ ਆਏ । ਜਹਾਂ ਖਾਨ ਕੇ ਸਦਨ ਸੁਹਾਏ । ਮਹਾਂ ਸਮਿੱਧ^{੧੨} ਨਗਰ
ਮਹਿ ਪੂਰੀ । ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰਨਿ ਰਚਨਾ ਰੂਰੀ ॥ ੪੩ ॥ ਜਹਿ ਕਹਿ ਨਰਨਿ
ਭੀਰ ਸਮੁਦਾਏ । ਭੂਖਨ ਬਸਤ੍ਰ ਪਹਿਰ ਹਰਿਖਾਏ । ਪੁਨਹਿ ਖਾਨ
ਨਿਜ ਬੈਠਕ ਮਾਂਹਿ । ਲੇ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਨੈ ਉਤੰਗ ਬਡ ਜਾਂਹਿ^{੧੩} ॥ ੪੪ ॥ ਉਚਹਿ
ਖਰੇ ਹੋਇ ਦਿਖਰਾਯੋ । ਨਿਜ ਘਰੁ ਅਰੁ ਸਭਿ ਨਗਰ ਸੁਹਾਯੋ । ਸਭਿਨਿ

^੧ਚਰਖੀ ਫਿਰ=ਵਾਗ ਤੇ ਚੜ੍ਹ ਇਕੋ ਥਾਂ ਚਕਰ ਲਾਉਂਦੇ ਰਹਿਣਾ ਤੇ ਸਵਾਰ ਨੂੰ ਭੋਗਣ ਦੀ
ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨੀ । ^੨ਫਾਂਧਤਿ ਬੱਕ੍ਰੋ=ਚਲਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਅਚਾਨਕ ਸੱਜੇ ਜਾ ਖੱਬੇ ਨੂੰ ਟੇਵ ਦੇਕੇ
ਕੁੱਦ ਜਾਣਾ ਜਿਸ ਨਾਲ ਸਵਾਰ ਆਸਨ ਉਖੜਕੇ ਡਿੱਗ ਪੈਂਦਾ ਹੈ । ^੩ਆਪ ਮੁਹਾਰੀ, ਮੂੰਹ ਸ਼ੇਰ ।
^੪ਭਾਵ (ਇਸਤੇ ਚੜ੍ਹਕੇ) ਫਿਰੋ=ਸੈਰ ਕਰੋ, (ਅਖੇਰ ਚਲਹੁ=)ਸ਼ਿਕਾਰ ਨੂੰ ਜਾਓ, (ਚਲਹੁ ਮਗ=)
ਸਫਰ ਕਰੋ, (ਇਉਂ ਇਸ ਨੂੰ ਜੋਢੋ=) ਦੇਖੋ, ਪਰਖੋ । ^੫ਸਾਰਾ ਰਸਤਾ । ^੬ਵਿਦਾ ਕੀਤੇ ।
^੭ਲਗਾਮ ਉਤਾਰ ਦਿੱਤੀ । ^੮ਚਲੀ । ^੯ਗਲੀਆਂ ਵਿਚ । ^{੧੦}ਮਾਨੋ ਸਿਖਾਈ ਹੋਈ ਸੀ । ^{੧੧}(ਭਾਈ
ਜੀ ਦੀ) ਇੱਛਾ ਮੁਜਬ ਪੈਰ ਨੂੰ ਸੁੱਟਦੀ ਹੈ । ^{੧੨}ਸਮੱਗ੍ਰੀ । ^{੧੩}ਉੱਚੀ ਸੀ ਜੋ ਬੜੀ ।

*ਪਾ:-ਪੁਰ ਕੇ ।

ਬਿਲੋਕਤਿ ਬੋਲੇ ਬਾਨੀ। ਭਾਈ ਰਾਮਕੁਇਰ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ॥ ੪੫॥
 ਵੇਹਰਾ॥^੧ਸੁਨਹੁ ਖਾਨ ! ਰਾਮਦਾਸ ਕੇ ਗ੍ਰਾਮ ਉਜਾਰਨੇ ਲੂਟ। ਵਸਤੁ ਖਸੋਟੀ
 ਸਭਿਨਿ ਤੇ, ਗਨ ਮਨੁਜਨ^੨ ਕਹੁ ਕੂਟ॥ ੪੬॥ ਚੋਪਈ॥ ਸੋ ਸਗਰੀ
 ਤੁਮ ਨੇ ਫਿਰਵਾਈ^੩। ਹਮਰੇ ਗ੍ਰਾਮ ਬਸਹਿ ਪੁਨਿ ਆਈ। ਤੁਮਰੇ ਨਗਰ
 ਜੁ ਬਸਹਿ ਬਿਲੀਦ। ਅਰ ਉਚੇ ਘਰ ਸੈਲ ਮਨੀਦ^੪॥ ੪੭॥ ਇਹ ਜਬ
 ਲੂਟੇ ਜਾਹਿ ਉਜਾਰੇ। ਕੌਨ ਫਿਰਾਵਹਿ ਵਸਤੁ ਸਾਰੇ ?^੫ਕਰਹਿ ਕੌਨ ਇਨ
 ਕੀ ਰਖਵਾਰੀ?। ਕਹਾਂ ਬਸਹਿ ਇਹੁ ਨਗਰੀ ਸਾਰੀ?॥ ੪੮॥ ਸੁਨਤਿ ਖਾਨ
 ਕਹਿ^੬ਇਹ ਕਜਾ ਆਪ ?। ਦੇਤਿ ਮੋਹਿ ਅਰ ਪੁਰਿ ਕੋ ਸ੍ਰਾਪ^੭। ^੮ਹਮ ਤੋ
 ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਇਕ ਬੁਝੇ^੯?। ਤੁਮ ਕੋ ਸ੍ਰਾਪ ਕੁਤੋ ਇਹ ਸੁਝੇ॥ ੪੯॥—ਮਹਾਂ
 ਨਗਰ ਇਹ ਉਜਰੇ ਸਾਰਾ। ਕਹਾਂ ਬਸਹਿ—,ਹਮ ਏਵ ਉਚਾਰਾ। ਹਮਰੀ
 ਵਸਤੁ ਤੁਮਹਿ ਫਿਰਵਾਈ। ਤੁਮਰੀ ਲੂਟੇ ਕਹਾਂ ਕਰ ਆਈ^{੧੦}॥ ੫੦॥
 ਸੁਨਤਿ ਖਾਨ ਪੁਨਿ ਤੁਸ਼ਨਿ ਰਹਿਓ^{੧੧}। ਤ੍ਰਾਸ ਧਰੇ ਉਰ ਕੁਛ ਨਹਿ ਕਹਿਓ।
 ਨਿਕਸੇ ਵਹਿਰ ਅਰੁਢਨ ਭਏ। ਪਹੁੰਚਨ ਹਿਤ ਨਿਜ ਗ੍ਰਾਮ ਸਿਧਏ॥ ੫੧॥
 ਸਨੇ ਸਨੇ ਮਾਰਗ ਚਲਿ ਪਰੋਸਕਲ ਵਸਤੁ ਲੇ ਸੇਵਕ ਤੁਰੇ। ਕਹਨੇ ਖਾਨ
 ਨੇ^{੧੨}ਰਹੀਅਹਿ ਸੰਗ। ਬਜਵਾ^{੧੩} ਤੇਜ ਕੁਚਲਨਿ^{੧੪} ਕੁਢੰਗ^{੧੫}॥ ੫੨॥ ਤਿਨ
 ਪੀਛੈ ਅਪਨੇ ਜਨੁ ਕੇਈ। ਪਠਿਬੋ ਕਰੇ^{੧੬} ਕਹਨੇ ਸੰਗ ਤੇਈ। ^{੧੭}ਦੂਰ ਦੂਰ
 ਤੁਮ ਦੇਖਤਿ ਜਾਓ। ਗਿਰਹਿ ਕਿ ਨਹੀਂ ਖਬਰ ਸਭਿ ਲਜਾਓ^{੧੮}॥ ੫੩॥
 ਜਬ ਲਗਾਮ ਬਿਨ ਚਢਿ ਕਰ ਚਾਲੇ। ਅਚਰਜ ਮਾਨਜੇ ਖਾਨ ਬਿਸਾਲੇ।
 ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਿ ਘਰ ਕੋ ਗਏ। ਸ਼ਰਧਾ ਦਿਢਿ ਠਾਨਤਿ ਸੁਖ ਲਯੋ॥ ੫੪॥
 ਲਵਪੁਰਿ ਤੇ ਨਿਕਸੇ ਮਗ ਪਰੇ। ਚਲਹਿ ਤੁਰੰਗਨਿ^{੧੯} ਹੁਇ ਅਨੁਸਰੇ^{੨੦}।
 ਜਥਾ ਚਲਾਵਨਿ ਮਨਮਹਿ ਠਾਨੈ। ਸੁਖਦਾ ਗਮਨਹਿ^{੨੧} ਤਥਾ ਮਹਾਨੇ॥ ੫੫॥
 ਪਠੇ ਖਾਨ ਜਨ ਦੇਖਨ ਜੇਈ। ਚਿਤ ਪਹਿਚਾਨਤਿ ਭੇ ਬਿਧਿ ਤੇਈ।
 ਸਭਿਨਿ ਦੇਖਿਤੇ ਤਬਹਿ ਭਜਾਈ। ਪੈਨ ਗੌਨ ਕੋ ਕਰਿ ਪਿਛਵਾਈ^{੨੨}॥ ੫੬॥
 ਜਾਤਿ ਗਰਦ ਅਵਲੋਕਨ ਕਰਿਈ। ਨਹਿ ਬਜਵਾ ਕੋ ਅੰਗ ਨਿਹਰਿਈ।
 ਅਧਿਕ ਸ਼ੀਘ੍ਰਤਾ ਧਰਿ ਇਮ ਦੌਰੀ। ਹੋਰਿ ਹੋਰਿ ਨਰ ਮਤਿ ਭਈ ਬੌਰੀ॥

^੧ਸਾਰੇ ਮਨੁਖਾਂ ਨੂੰ। ^੨ਮੋੜਕੇ ਲੈ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹਨ। ^੩ਪਰਬਤ ਵਰਗੇ। ^੪ਭਾਈ ਰਾਮਕੁਇਰ ਜੀ
 ਬੋਲੇ। ^੫ਪੁਛਿਆ। ^੬ਕਿਵੇਂ (ਤੈਨੂੰ) ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇਗੀ। ^੭ਘੋੜੀ। ^੮ਖੋਟੀ ਚਾਲ ਵਾਲੀ। ^੯ਭੇਜੇ।
^{੧੦}ਘੋੜੀ। ^{੧੧}ਅਨੁਸਾਰ ਹੋਕੇ। ^{੧੨}ਸੁਖ ਨਾਲ ਦੁਰਦੀ ਹੈ। ^{੧੩}ਵਾਯੂ ਦੇ ਵੇਗ ਨੂੰ ਪਿੱਛੇ ਛੱਡ
 ਗਈ। ^{੧੪}ਪਾਸ—ਗਏ।

੫੭॥ ਪਹੁੰਚੇ ਕੇਤੀ ਦੂਰ, ਟਿਕਾਈ^੧। ਪੁਨ ਨਰ ਗਨ ਕਹੁ ਸੈ ਦ੍ਰਿਸ਼-
ਟਾਈ। ਇਕ ਦਿਸ਼ ਚਰਨ ਕਿਏ ਅਸਵਾਰੀ। ਹੇਰਿ ਹੇਰਿ ਸਭਿ ਬੰਦਨ
ਧਾਰੀ॥ ੫੮॥ ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਇਕ ਮਾਰਗ ਸਾਰੇ। ਉਲੰਘਿ ਪਹੁੰਚਿ ਨਿਜ
ਗ੍ਰਾਮ ਮਝਾਰੇ। ਉਤਰ ਪਰੇ ਅਪਨੇ ਘਰ ਰਹੇ। ਦੇਸ ਅਨਿਕ ਮਾਨਤਿ
ਜਿਸ ਅਹੇ॥੫੯॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ ਪ੍ਰਥਮ ਰਾਸੇ 'ਸ੍ਰੀ ਰਾਮਕੁਇਰ'
ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨ ਨਾਮ ਚਤੁਰਥੇ ਅੰਸੁ॥ ੪॥ ੫. [ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਦਾ ਮੁੱਢ ਕਿਵੇਂ ਬੱਝਾ]।
ਦੇਹਗਾ॥ ਰਾਮਕੁਇਰ ਇਸ ਭਾਂਤਿ ਭਾ ਵਿਗ ਦਸਮੇ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ। ਬਹੁਤ
ਬਾਰਤਾ ਤਬਿ ਕਰੀ ਆਗੈ ਸੁਨੀਐ ਤਾਂਹਿ॥੧॥ ਚੌਪਈ॥ ਇਸਕੀ ਕਹੀ
ਕਿਤਿਕ ਗੁਰ ਕਥਾ। ਸਰਬ ਸੁਨਾਵੈ ਮਮ ਮਤਿ ਜਥਾ^੨। ਮੰਨੀ ਸਿੰਘ ਭਏ
ਬੁਧਿਵਾਨ। ਤਿਨਹੁ ਬ੍ਰਿਤੰਤ ਜੁ ਕੀਨਿ ਬਖਾਨ॥੨॥ ਇਸ ਸੁਭ ਗ੍ਰੰਥ ਬਿਖੈ
ਮੈ ਕਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਸੁਜਸੁ ਜਹਾਂ ਤੇ ਲਹੈ। ਤਹਿ ਤੇ ਕਰੈ ਬਟੋਰਨ^੩ ਸਾਰੇ।
ਕਿਤਿਕ ਸੁਨੀ ਸਿੱਖਨ ਮੁਖ ਦਾਰੇ॥੩॥ ਸੋ ਸਭਿ ਇਸ ਮੈ ਲਿਖੈ ਬਨਾਈ।
ਛੰਦ ਬੰਦ ਕਰਿ ਸੰਦਰਤਾਈ। ਕਿਤ ਕਿਤ ਅਪਰ^੪ ਥਾਨ ਗੁਰ ਕਥਾ। ਸੈ
ਮੈਂ ਰਚੈ ਦੇਖਿ ਹੋਂ ਜਥਾ॥੪॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕੇ ਇਤਿਹਾਸ ਜਗਤ ਮਹਿ। ਰਲ
ਮਿਲਿ ਰਹਜੈ ਏਕ ਥਲ^੫ ਸਭਿ ਨਹਿ। ਜਿਮ ਸਿਕਤਾ^੬ ਮਹਿ ਕੰਚਨ^੭
ਮਿਲੈ। ਬੀਨ^੮ ਡਾਂਵਲਾ^੯ ਲੇ ਲਿਹ ਭਲੈ॥੫॥ ਤਥਾ ਜਗਤ ਤੇ ਮੈਂ ਚੁਨਿ
ਲੇਉਂ। ਕਥਾ ਸਮਸਤ^{੧੦} ਸੁ ਲਿਖ ਕਰਿ ਦੇਉਂ। ਬਾਨੀ ਸਫਲ ਕਰਨ ਕੇ
ਕਾਰਨ। ਕਰਿ ਹੋਂ ਸਤਿਗੁਰ ਸੁਜਸੁ ਉਚਾਰਨਿ॥੬॥ ਜਿਮ ਦਧਿ^{੧੧} ਬਿਖੈ
ਘ੍ਰਿਤ ਮਿਲ ਰਹੈ। ਕਰਹਿ ਮਥਨ^{੧੨} ਨੀਕੇ ਸੁਭ ਲਹੈ। ਤਿਮ ਜਗ ਮਹਿ
ਕਰ ਬਾਦ ਬਿਬਾਦੁ^{੧੩}। ਗੁਰ ਜਸੁ ਸੰਚੈ^{੧੪} ਦੇ ਅਹਿਲਾਦੁ^{੧੫}॥ ੭॥ ਜਥਾ
ਉਦਧਿ ਮਥਿ^{੧੬} ਰਤਨ ਨਿਕਾਸੈ। ਵਹਿਰ ਭਏ ਜਗ ਮਹਿਦ ਪ੍ਰਕਾਸੈ।
ਤਿਮਿ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਸੁਜਸੁ ਨਿਕਾਸੈ। ਸਭਿ ਤੇ ਸੁਨਿ ਇਕ ਥਾਨ ਪ੍ਰਕਾਸੈ^{੧੭}
॥ ੮॥ ਪੂਰਬ ਮੈਂ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕਥਾ। ਛੰਦਨ ਬਿਖੈ ਰਚੀ ਮਤਿ ਜਥਾ^{੧੮}।
ਰਹਜੈ ਚਾਹਿਤੋਂ ਗੁਰਨਿ^{੧੯} ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ। ਨਹਿ ਪਾਯੋ ਤਿਸਤੇ ਪਸ਼ਚਾਤ॥੯॥

^੧(ਘੋੜੀ) ਖੜੀ ਕੀਤੀ। ^੨ਜੈਸੀ ਹੈ। ^੩ਇਕਤ੍ਰ। ^੪ਹੋਰ। ^੫ਇਕ ਥਾ। ^੬ਚੋਤਾ। ^੭ਸੋਨਾ।
^੮ਚੁਣ। ^੯ਨਿਅਾਰੀਆ। ^{੧੦}ਸਾਰੀ। ^{੧੧}ਦਹੀ। ^{੧੨}ਰਿੜਕਣ ਨਾਲ। ^{੧੩}ਭਾਵ, ਬਾਦ-
ਗੁਰਜਸ ਦਾ ਵਿਸਤਾਰ ਸਹਿਤ ਵਰਣਨ, ਤੇ ਵਿਵਾਦ-ਵਿਰੋਧੀ ਪੁਰਖਾਂ ਦੇ ਕਥਨ ਦਾ
ਯੁਕਤੀ ਸਹਿਤ ਖੰਡਨ। ^{੧੪}ਕੱਠਾ ਕਰਾਂਗਾ। ^{੧੫}ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਦੇ ਦੇਣ ਵਾਲਾ (ਗੁਰੂ ਜਸ)।
^{੧੬}ਸਮੁੰਦਰ ਰਿੜਕ ਕੇ। ^{੧੭}ਭਾਵ ਬਾਕੀ ਨਵੀਂ ਗੁਰੀ ਦਾ। ^{੧੮}ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦਯੋ।

ਪਰਾਲਬਧ ਕਰਿ ਕਿਤਿ ਕਿਤਿ ਚਹੇ । ਚਿਤ ਮਹਿ ਗੁਰ ਜਸ ਰਚਿਥੇ
 ਚਹੇ । ਕਰਮ ਕਾਲ^੧ ਤੇ ਕੈਂਥਲ ਆਏ । ਥਿਤ ਹੁਇ ਜਪੁਜੀ ਅਰਥ
 ਬਨਾਏ ॥ ੧੦ ॥ ਪੁਨਿ ਸਿਜੋਗ ਹੋਇ ਅਸ ਗਯੋ । ਰਾਮ ਚਰਿਤ ਕੋ ਮਨ
 ਹੁਲਸਯੋ । ਬਾਲਮੀਕ ਕ੍ਰਿਤ ਕਥਾ ਸੁਨੀ ਜਬਿ । ਛੇਦਨਿ ਬਿਖੇ ਰਚੀ ਤਬ
 ਹਮ ਸਬਿ ॥ ੧੧ ॥ ਰਾਮ ਕਥਾ ਪਾਵਨ ਬਿਸਤਾਰੀ^੨ । ਸੁਨਿ ਸਭਿ ਨੀਕੀ
 ਗੀਤਿ ਉਤਾਰੀ^੩ । ਸੁੰਦਰ ਬਨਜੋ ਰਮਾਇਨ ਮਹਾਂ । ਤਤਛਿਨ ਲਿਖਿ
 ਲੀਨਸਿ ਜਹਿ ਕਹਾਂ^੪ ॥ ੧੨ ॥ ਪੁਨ ਬਿਦਾਂਤ ਕੋ ਗ੍ਰੰਥ ਮਹਾਨ । ਉਪਨਿਸ਼-
 ਧਨਿ ਕੋ ਜਹਿ ਬੱਖਜਾਨ । ਆਤਮ ਕੋ ਪੁਰਾਨ ਜਿਸ ਨਾਮ^੫ । ਸਕਲ
 ਬਨਾਯੋ ਸੇ ਅਭਿਰਾਮ ॥ ੧੩ ॥ ਬਹੁਤ ਬਰਖ ਬੀਤੇ ਜਬ ਲਹੇ । ਗੁਰ ਜਸੁ
 ਰਚਨਿ ਚਾਹਤੇ ਰਹੇ । ਉਰ ਅਭਿਲਾਖਾ ਨਿਤਿ ਕੀ ਮੇਰੀ । ਸਤਿਗੁਰ ਕ੍ਰਿਪਾ
 ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਕਰਿ ਹੋਰੀ ॥ ੧੪ ॥ ਭਯੋ ਅਚਾਨਕ ਸੀਚੈ ਆਈ । ਸਰਬ ਗੁਰਨਿ
 ਕੋ ਜਸੁ ਸਮੁਦਾਈ । ਚਾਹਤਿ ਭਯੋ ਆਪ ਗੁਰ ਜਬਹੂੰ । ਭਾ ਸੀਚੈ ਦਸ
 ਗੁਰ ਜਸੁ ਸਭਿਹੂੰ^੬ ॥ ੧੫ ॥ ਹੋਰਿ ਉਮੀਗ ਮੋਹਿ ਮਨ ਆਈ । ਕਰਨ ਲਗਜੋ
 ਇਹ ਗ੍ਰੰਥ ਸੁਹਾਈ । ਰਾਮਕੁਇਰ ਕੋ ਮੁਖ ਤੇ ਕਥਾ । ਬਰਨੋਂ ਸਭਿ ਮੈਂ
 ਹੋਈ ਜਥਾ ॥ ੧੬ ॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ । ਗਏ ਦੇਸ਼ ਤਜਿ
 ਇਹ ਜਿਸ ਕਾਲਾ । ਮਿਲਜੋ ਤਬਹਿ ਬਿਛੁਰਨ ਨਹਿ ਚਹਜੋ । ‘ਨਿਤਿ
 ਦਰਸਨ ਕਰਿਹੋ’ ਬਚ ਕਹਜੋ ॥ ੧੭ ॥ ਇਸਕੇ ਮਨਕੀ ਸਤਿਗੁਰ ਜਾਨ ।
 ਕ੍ਰਿਪਾ ਧਾਰਿ ਇਮ ਕੀਨਿ ਬਖਾਨ । ‘ਚਫਹੁ ਅਖੇਰ’ ਦਰਸ ਤਹਿ ਪੈਹੋ ।
 ਅਪਨੀ ਇੱਛਾ ਪੂਰ ਕਰੈਹੋ’ ॥ ੧੮ ॥ ਮੁਨਿ ਘਰ ਗਯੋ ਅਨੰਦ ਮਹਿ ਮਗਨ ।
 ਕਲਗੀਧਰ ਕੀ ਲਾਗੀ ਲਗਨ^੭ । ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਪਹਿ ਬਿਛੁਰਜੋ ਜਬ
 ਤੇ । ਚਫਹਿ ਅਖੇਰ’ ਨੇਮ ਕਰਿ ਤਬਿ ਤੇ ॥ ੧੯ ॥ ਗਮਨਹਿ ਵਹਿਰ
 ਜਾਇ ਉਦਿਆਨ । ਦਰਸਹਿ ਸਤਿਗੁਰ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਾਨ । ਜਾਵਦ^੮
 ਨਹਿ ਸਚੀਰ ਕਹੁ ਤਜਾਗਜੋ । ਤਾਵਦ ਇਸੀ ਨੇਮ ਮਹਿ ਲਾਗਜੋ ॥ ੨੦ ॥

^੧ਭਾਵ ਕਰਮ ਤੇ ਸਮੇਂ ਦੀ ਗਤੀ ਨਾਲ । ^੨ਫੇਲਾਈ । ^੩ਜਿਸ ਵਿਚ ਉਪਨਿਖਧਾਂ ਦੀ ਵਯਾਖਯਾ
 ਹੈ ਤੇ ‘ਆਤਮ ਪੁਰਾਨ’ ਨਾਮ ਹੈ ਜਿਸ (ਗ੍ਰੰਥ) ਦਾ । ^੪ਸ਼ਿਕਾਰ ਚੜ੍ਹਿਆ ਕਰੇ । ^੫ਸਿੱਕਾ ।
^੬ਸ਼ਿਕਾਰ ਨੂੰ । ^੭ਜਦ ਤਕ ।

† ਪਾ:-ਰਚਜੋ ਚਾਹ ਨੇ । ‡ ਪਾ:-ਉਚਾਰੀ । § ਇਸ ਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਉਤਾਰੇ ਬੜੀ ਛੇਤੀ ਹੋਏ,
 ਚੁਨਾਓ ੧੮੯੧ ਦੇ ਆਰੰਭ ਵਿਚ ਇਹ ਗ੍ਰੰਥ ਮੁੱਕਾ ਸੀ, ਤੇ ੧੦ ਵੇਸਾਖ ੧੮੯੨ ਨੂੰ ਮੁੱਕਾ
 ਇਕ ਉਤਾਰਾ ਸਾਡੇ ਦੇਖਣ ਵਿਚ ਆਇਆ ਹੈ । ¶ ਵਿਸਥਾਰ ਪ੍ਰਸਤਾਵਨਾ ਵਿਚ ਹੈ ।

ਵਹਿਰ ਅਖੇਰਬਿੱਤਿ ਕੋ ਜਾਵੈ* । ਕਲਗੀਧਰ ਕੋ ਦਰਸਨ ਪਾਵੈ । ਅਵ-
 ਚਲ ਨਗਰ* ਗਏ ਗੁਰ ਜਥੈ । ਸੱਚਖੰਡ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਭੇ ਤਬੈ ॥ ੨੧ ॥
 ਮੱਦ ਦੇਸ਼* ਮਹਿ ਤਿਨ ਤੋ ਪਾਛੇ । ਰਹੇ ਜੁ ਸਿੰਘ ਰਹਿਤ ਮਹਿ ਆਛੇ* । ਸੋ
 ਇਨ ਕੇ ਦਰਸਨ ਕਹੁ ਗਏ । ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕਰਿ ਬੰਦਤਿ ਭਏ ॥ ੨੨ ॥
 ਰਹੇ ਨਿਕਟਿ ਗੁਰ ਸੁਜਸੁ ਉਚਾਰਤਿ।ਉਰ ਮਹਿ ਪਰਮ ਪ੍ਰੇਮ ਕਹੁ ਧਾਰਤਿ।
 ‘ਦੇਖਹੁ ਕਹਾਂ ਚਲਿਤ ਕਰਿ ਗਏ’ । ਰਣ ਮਹਾਨ ਘਮਸਾਨਨ* ਕਏ
 ॥੨੩॥ਲਾਖਹੁ ਸ਼ੱਤਨ ਕਉ ਸੰਘਰਿਕੈ* ਪੰਥ ਖਾਲਸਾ ਉਤਪਤਿ ਕਰਿ ਕੈ।
 ਹਤਿ ਭੇ ਚਾਰਿਹੁ* ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ । ਤਉ ਜੁੱਧ ਮਹਿ ਬਹੁ ਅਹਿਲਾਦੇ* ॥
 ੨੪ ॥ ਲੇਸ਼ ਮਾਤੁ ਜਿਨਿ ਮੋਹ ਨ ਹੋਯੋ । ਮਹਾਂ ਬੀਰ ਸ਼ੱਤਨ ਘਰ ਖੋਯੋ ।
 ਜਯੋ ਚਿਤ ਚਹਤਿ ਕਰਤਿ ਤਤਕਾਲਾ । ਤਉ ਚਲੇ* ਜਿਮ ਨਰਗਨ
 ਚਾਲਾ ॥ ੨੫ ॥ ਜਿਨਾ ਮਹਿ* ਅਤਿ ਉਤਸਾਹਿ ਬਿਰਜੋ ਹੈ । ਆਗੇ
 ਅਸ ਕਿਨਹੂੰ ਨ ਕਰਜੋ ਹੈ । ਅਧਿਪਤਿ* ਅਧਿਕ* ਨੁਰੰਗਾ ਭਯੋ । ਸਭਿ
 ਦੇਸ਼ਨਿ ਕਹੁ ਰਾਜਾ ਬਯੋ ॥ ੨੬ ॥ ਦ੍ਰੈ ਬੀਸਤ ਲਛਤੁ* ਸੈਨਾ* ਸੰਗ ।
 ਦਸ ਹਜ਼ਾਰ ਤੋਪੇ* ਗਢਬੰਗ* । ਅਰੁ ਪੰਚਾਸ ਹਜ਼ਾਰ ਜਮੁਰੇ* । ਅਰਜੋਨ
 ਕੋ ਕੀਨਸਿ ਸਭਿ ਚੁਰੇ ॥ ੨੭ ॥ ਅਪਰ* ਸੈਨ ਜੋ ਰਾਜਨ ਕੇਰੀ । ਗਨੈ
 ਕੋਨ ਸੰਗ ਚਲਹਿ ਘਨੇਰੀ । ਜਿਸਕੋ ਤੇਜ ਸਹੈ ਨਹਿ ਕੋਉ । ਸਕਲ ਮਿਲੈ*
 ਬੰਦੈ* ਕਰ ਦੇਉ ॥ ੨੮ ॥ ਤਿਹ ਸੋ* ਅਰਿਕੈ ਕਰਨ ਲੜਾਈ । ਸਿੰਘ
 ਅਲਪ* ਲੇ ਸੰਗ ਸਹਾਈ । ਗੁਰ ਬਿਨ ਸਮਰਥ ਅਪਰ ਨ ਲਹੀਏ । ਤਿਸ
 ਕਲਗੀਧਰ ਕੋ ਗੁਨ ਕਹੀਏ ॥ ੨੯ ॥ ਅਸ ਤੁਰਕਨ ਕੀ ਜਰਾਂ ਉਖਾਰੀ ।

*ਸ਼ਿਕਾਰ ਕਰਨ ਨੂੰ ਜਾਵੈ*ਪੰਜਾਬ । (ਅ) ਪੁਰਾਣਾਂ ਮੁਜਬ ਰਾਵੀ ਤੇ ਜੇਹਲਮ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰਲਾ
 ਦੇਸ਼ । *ਚੰਗੇ । *ਭਾਵ ਦਸਮੇਂ ਗੁਰੂ ਜੀ । *ਜੁੱਧ । *ਮਾਰ ਕੇ । *ਪ੍ਰਸੰਨ ਰਹੇ । *ਭਾਵ ਗੁਰਾਂ
 ਵਿਚ । *ਪਾਤਸ਼ਾਹ । *ਬੜਾ । *ਬਾਈ ਲਖ ਫੌਜ । *ਕਿਲ੍ਹੇ ਤੋੜਨ ਵਾਲੀਆਂ । *ਛੋਟੀ
 ਤੋਪ । *ਹੋਰ । *ਭਾਵ ਅਸੇ ਖਲਵਾਨ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨਾਲ । *ਥੋੜੇ ਜਿੰਨੇ ।

*ਇਹ ਗੁਰੂ ਦਸਮੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੀ ਦਾ ਵੇਰੁਰਾ ਤੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਨਿਵਾਸ ਸਥਾਨ ਹੈ,
 ਦੱਖਣ ਦੇਸ਼ ਰਿਆਸਤ ਨਿਜ਼ਾਮ ਵਿਚ ਨਾਦੌਲ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਲਾਗੇ ਹੈ । †ਪਾ:—ਰਨ ।

‡ਇਹ ਉਸ ਦੀ ਸਿਨਾ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੀ ਲੋਕ ਪ੍ਰਸਿਧ ਗੋਣਤੀ
 ਕਹੀ ਹੈ, ਛਾਵਣੀਆਂ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੀ ਬੀ, ਘੋੜ ਚੜ੍ਹੇ, ਹਾਥੀ ਸਵਾਰ, ਤੋਪਖਾਨੇ ਵਾਲੇ
 ਬੀ ਤੇ ਜੇ ਅੱਗੇ ਪਿਛੇ ਘਰੀਂ ਵਸਦੇ ਸਨ, ਪਰ ਜੰਗ ਵੇਲੇ ਸੱਦੇ ਤੇ ਆ ਸ਼ਾਮਲ ਹੁੰਦੇ ਸਨ ਉਹ
 ਸਾਰੇ । ਉਸ ਸਮੇਂ ਹਥਿਆਰ ਹਰ ਕੋਈ ਰੱਖ ਸਕਦਾ ਸੀ, ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਹਥਿਆਰ ਵਰਤਣਾ
 ਬੇ-ਗਿਣਤ ਲੋਕ ਜਾਣਦੇ ਸਨ, ਤੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਹੋਕਰੇ ਤੇ ਅਟੋਕਾਂ ਆ ਆ ਕਰਨੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਸਨ ।

ਕੀਨ ਰਾਜ ਬਹੁ ਪੁਸ਼ਤਨਿ^੧ ਭਾਰੀ । ਦੀਰਘ^੨ ਦੁਰਗ^੩ ਮਵਾਸ^੪ ਬਡੇਰੇ ।
 ਹੋਇ ਛਾਰ ਸੇ ਪਰਹਿ ਨ ਹੋਰੇ ॥ ੩੦ ॥ ਭਾਈ ਰਾਮਕੁਇਰ ਤੁਮ ਲਹੇ ।
 ਸਰਬ ਰੀਤਿ ਸੇ ਸਮਰਥ ਅਹੇ । ਕਰਹੁ ਲਿਖਾਵਨਿ ਗੁਰ ਕੀ ਕਥਾ । ਪੇਖੀ
 ਸੁਨੀ ਸੁਣਾਵਹੁ ਤਥਾ^੫ ॥ ੩੧ ॥ ਪ੍ਰਥਮੇ ਅਸ਼ਟ ਗੁਰਨ ਕੀ ਕਥਾ । ਕਰਹੁ
 ਸੁਨਾਵਨਿ ਭੇ ਜਗ ਜਥਾ । ਜਿਮਿ ਚਰਿਤ੍ਰ^੬ ਬਰ ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰੇ । ਕਰਿ
 ਨਰ ਸਿੱਖਸ ਸਮੂਹ ਉਧਾਰੇ ॥ ੩੨ ॥ ਪਾਛੇ ਸੈਗਤਿ ਸਿੱਖ ਸਮਾਜੂ^੭ । ਪੰਥ
 ਖਾਲਸਾ ਸਿੰਘਨ ਰਾਜੂ । ਪਠਿਬੇ ਤੇ ਗੁਰ ਕੇ ਜਸੁ ਜਾਨੈ । ਸੁਮਤਿਵੰਤ ਬਹੁ
 ਭਾਂਤ ਬਖਾਨੈ ॥ ੩੩ ॥ ਹੁਇ ਗੁਰ ਸਿੱਖਨ ਕੀ ਕਲਾਨ । ਅਪਰ ਧਰਹਿ
 ਸ਼ਰਧਾ ਸੁਨਿ ਕਾਨ । ਸਭਿਹਿਨਿ ਪਰ ਤੁਮਰੇ ਉਪਕਾਰ । ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਲੇ
 ਗੁਰਮਤਿ ਕੇ ਧਾਰ^੮ ॥ ੩੪ ॥ ਸਭਿ ਸਿੰਘਨ ਕੀ ਬਿਨਤੀ ਸੁਨਿਕੈ । ਭਾਈ
 ਰਾਮਕੁਇਰ ਸੁਭ ਗੁਨਿਕੈ । ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਲਿਖਾਰੀ ਲਾਇਵਾਸਭਿ ਸਤਿ-
 ਗੁਰ ਕੀ ਕਥਾ ਲਿਖਾਇਵਾ ॥ ੩੫ ॥ ਅਪਰ ਸਿੰਘ ਸੁਣਿਬੇ ਗਨ ਲਾਗੇ ।

^੧ਪੀੜੀਆਂ ਤਕ । ^੨ਵਡੇ । ^੩ਕਿਲੇ । ^੪ਰੱਖਣ ਦੇ ਥਾਉਂ (ਅ) ਆਕੀ । ^੫ਭਾਵ ਦਸਮ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਚਰਿਤ੍ਰ ਕਹੇ, ਕਿਉਂਕਿ ਰਾਸ ੧, ਅੰਸੂ ੮, ਛੰਦ ੩੯ ਵਿਚ 'ਨੇ ਗੁਰ ਕੀ ਸਭਿ ਕਥਾ ਬਖਾਨੇ' ਕਿਹਾ ਹੈ । ^੬ਸਾਰੇ । ^੭ਪਾ:--ਗੁਪਤ ਪ੍ਰਗਟ ਜੋਤਿਕ ਹੈ ਜਥਾ ।

† ਇਹ ਪੋਥੀ ਜੋ ਭਾਈ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ (ਰਾਮਕੋਰ) ਜੀ ਨੇ ਰਚੀ ਤੇ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਲਿਖੀ ਰਮਦਾਸ ਦੇ ਖਾਨਦਾਨ ਵਿਚ ਰਹੀ । ਜਦੋਂ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ ਲਿਖਿਆ ਜਾਣ ਲੱਗਾ ਤਦ ਕੈਂਬਲ ਦੇ ਰਾਜਾ ਉਦਯ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਪਟਿਆਲਾ ਦੀ ਰਾਹੀਂ ਇਹ ਪੋਥੀ ਰਮਦਾਸ ਤੋਂ ਮੰਗਵਾਈ । ਪਟਿਆਲੇ ਤੇ ਰਮਦਾਸ ਦੇ ਖਾਨਦਾਨਾਂ ਦੀ ਰਿਸ਼ਤੇਬੰਦੀ ਸੀ । ਮਹਾਰਾਜਾ ਆਲਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਪੁੱਤ੍ਰੀ ਬੀਬੀ ਪਰਧਾਨ, ਜੋ ਵਿੱਦਯਾ ਦੀ ਬੜੀ ਕਦਰਦਾਨ ਤੇ ਸਾਧੂ ਭ੍ਰਿਤੀ ਵਾਲੀ ਸੀ, ਭਾਈ ਰਾਮਕੋਰ ਜੀ ਦੇ ਸਪੁੱਤ੍ਰ ਭਾਈਸੋਹਰਸਿੰਘਜੀ ਨਾਲ ਵਿਆਹੀ ਹੋਈ ਸੀ । ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਇਤਿਹਾਸ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਖਸ਼ਾਨਾ (ਜੋ ਇਕ ਖਾਕੇ ਵਾਂਗੂ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹੋਸੀ) ਰਮਦਾਸ ਤੋਂ ਲੱਭਾ ਸੀ, ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਸੂਰਜ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦੀ ਕਥਾ ਆਪ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਮੁਖਾਰਵਿਦ ਤੋਂ ਲਿਖੀ ਹੈ । ਇਹ ਪੋਥੀ ਮੁੜਕੇ ਰਮਦਾਸ ਨਹੀਂ ਗਈ । ਜਦੋਂ ਕੈਂਬਲ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਰਾਜ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਥੇ ਲੁੱਟ ਪਈ ਸੀ । ਸ਼ੱਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜਾ ਉਦਯ ਸਿੰਘ ਦੇ ਮਹਿਲਾਂ ਦੀ ਲੁੱਟ ਵਿਚ ਇਹ ਸਾਮਾਨ ਪੁਸਤਕਾਲੜ ਵਿਚੋਂ ਤਬਾਹ ਹੋਏ ਹਨ । ਸ਼੍ਰੋਤ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਤਾਰਾ ਕਿਤੇ ਹੈ, ਪਰ ਖੋਜ ਕਰਦਿਆਂ ਅਜੇ ਸਾਨੂੰ ਨਹੀਂ ਲੱਭਾ । ਪਰ ਸਾਰੇ ਦਸ ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਚਿੰਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਸਿੱਖਾਂ ਵਿਚ ਬੀ ਨਹੀਂ ਹੋਣੇ ਕਿਉਂਕਿ ਕਵਿ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕਿਸੇ ਇਕ ਸਾਥੇ ਸਾਰੇ ਹਾਲਾਤ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੇ; ਯਥਾ:--ਸ਼ੀ ਗੁਰ ਕੇ ਇਤਿਹਾਸ ਜਗਤ ਮਹਿ । ਰਲ ਮਿਲ ਰਹੇ ਤੇ ਕ ਥਲ ਸਭ ਨਹਿ

੩੩੩ (੧) ਅੰਸੂ ਦਾ ਅੰਕ ੫)

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕੇ ਗੁਣ ਸੋ ਅਨੁਗਾਰੋ^੧ । ਜੁਗ ਲੋਕਨ ਮਹਿ ਦੇ ਕੱਲਜਾਨ । ਮਹਾਂ
ਮਹਾਤਮ ਸੁਣਿਬੇ ਕਾਨ ॥ ੩੬ ॥ ਸੁਤ ਬਿਤ ਆਦਿਕ ਕੀ ਸੁਖਦਾਤਾ ।
ਕਸ਼ਟ ਕਾਟਿਬੇ ਦੇ ਬ੍ਰਹਮਗਜਾਤਾ । ਉਰ ਸ਼ਰਧਾ ਧਰਿ ਸੁਨੈ ਸੁਨਾਵੈ^੨ । ਗੁਰ
ਸਹਾਇ ਤੇ ਮੁਕਤੀ ਪਾਵੈ ॥ ੩੭ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪ੍ਰਥਮ
ਰਾਸੇ 'ਕਥਾ ਹੋਣ ਪਸੰਗ ਬਰਨਨੈ' ਨਾਮ ਪੰਚਮੇ ਅੰਸੁ ॥ ੫ ॥

੬. [ਬਾਬਾ ਸ੍ਰੀ ਚੰਦ, ਲਖਮੀ ਚੰਦ, ਵੇਦੀ ਵੰਸ, ਤੇ ਉਦਾਸੀਆਂ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ]

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸੁਨਿਕੈ ਸਿੰਘਨਿ ਸਭਿਨਿ ਤੇ ਪਰਉਪਕਾਰ ਬਿਸਾਲ ।
ਨੈਂ ਸਤਿਗੁਰੁ ਇਤਿਹਾਸ ਜਸ ਉਰ ਬਿਚਾਰ ਤਿਸ ਕਾਲ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥
ਭਾਈ ਰਾਮਕੁਇਰ ਸਵਧਾਨ । ਕਹਿਨਿ ਲਗੇ ਗੁਰ ਕਥਾ ਮਹਾਨ । ਜਿਸਕੈ
ਪਠਤਿ ਸੁਨਤਿ ਮਨ ਪਾਵਨ । ਚਾਰ ਪਦਾਰਥ ਦੇ ਮਨ ਭਾਵਨ^੩ ॥ ੨ ॥
ਅਪਰ ਮਹਾਤਮ ਕਹਾਂ ਸੁ ਕਹੀਏ । ਉੱਤਮ ਸਿੱਖੀ ਕਹੁ ਪਦ ਲਹੀਏ ।
ਸ੍ਰੋਤਾ ਹੋਤਿ ਭਏ ਸਵਧਾਨ । ਸ਼੍ਰਵਨ ਕਰਨ ਲਾਗੇ ਰੁਚਿ ਠਾਨਿ^੪ ॥ ੩ ॥ ਭਾਈ
ਰਾਮ ਕੁਇਰੋ ਵਾਰ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਪ੍ਰਥਮ ਚਰਨ ਕਲਿ^੫ ਕਾਲ ਬਿਸਾਲਾ ।
ਜਹਿ ਤਹਿ ਲਾਗੇ ਕਰਨਿ ਕੁਚਾਲਾ । ਮਤ ਬਿਸਤਰੈ^੬ ਅਨੇਕ ਕੁਢਾਲੇ ।
ਨਹਿ ਸਿਮਰਹਿ ਸਤਿਨਾਮ ਸੁਖਾਲੇ ॥ ੪ ॥ ਕੋਤਿਕ ਮਤ^੭ ਗਿਠੀਏ ਜਗ
ਭਏ । ਤਨਕ^੮ ਸਿੱਧਿ^੯ ਲਹਿ ਪੰਥ ਚਲਏ । ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੋ ਨਹਿ ਪਹਿ-
ਚਾਨੈ । ਅਪਰ ਬਿਧਿਨਿ ਉਪਦੇਸ਼ ਬਖਾਨੈ ॥ ੫ ॥—ਪੂਰਬ^{੧੦} ਜੁਗਨ ਬਿਖੈ
ਤਪ ਜੱਗਜ । ਕਰਿ ਕਰਿ ਸਾਧਨ ਭਏ ਤਤੱਗਜ^{੧੧} । ਕਲਿ ਮਹਿ ਸ਼ਕਤਿ
ਹੀਨ ਨਰ ਰਹੇ । ਕਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਮੁਕਤੀ ਕਹੁ ਲਹੇ—॥ ੬ ॥ ਕਰਤਾ
ਪੁਰਖ ਬਿਚਾਰਨ ਕੀਨ । ਜਾਨੈ—ਕਲਿ ਮਹਿ ਜੀਵ ਜਿ ਦੀਨ^{੧੨} । ਸੱਤਿ-
ਨਾਮ ਸਿਮਰਹਿ ਸੁਖ ਹੋਇ । ਇਸ ਬਿਨ ਆਨ ਉਪਾਇ ਨ ਕੋਇ ॥ ੭ ॥
ਆਪ ਜਾਇ ਕਰ ਸੁਮਤਿ ਬਤਾਵੈ । ਪਰੇ ਕੁਮਗ^{੧੩} ਤੇ ਸੁਮਗ ਚਲਾਵੈ ।
ਮੈ ਬਿਨ ਸਰੈ ਕਾਰ ਇਹੁ ਨਾਹੀ—। ਯਾਂਤੇ ਨਰ ਤਨ ਧਰਿ ਜਗ ਮਾਂਹੀ ।
॥ ੮ ॥ ਘਰ ਕਾਲੂ ਕੇ ਜਨਮੇ ਆਈ । ਜਨਨੀ ਤਿਪਤਾ ਪਿਖਿ ਹਰਖਾਈ ।
ਅਲਪ ਬੈਸ ਮਹਿ ਸੁੰਦਰ ਬੈਸ^{੧੪} । ਜਹਿ ਕਹਿ ਦੇਤਿ ਭਏ ਉਪਦੇਸ਼ ।

^੧ਗੁਣਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰੇਮੀ ਹੋਏ । ^੨(ਜੇ ਕੋਈ) ਸੁਣੇ ਸੁਣਾਵੇ । ^੩ਮਨ ਦੀ ਕਾਮਨਾ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ।

^੪ਪ੍ਰੀਤ ਧਾਰ ਕੇ । ^੫ਕਲਿਜੁਗ । ^੬ਫੇਲ ਗਏ । ^੭ਮਜ਼ਹਬ । ^੮ਥੋੜੀ । ^੯ਸਿੱਧੀ । ^{੧੦}ਪਹਿਲੇ ।

^{੧੧}ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ । ^{੧੨}ਦੁਖੀ । ^{੧੩}ਬੁਰੇ ਰਾਹ । ^{੧੪}ਸੁਹਣਾ ਰੂਪ । *ਪਾ:-ਕਰਿ ਹੈ ਪਾਵਨ ।

੯॥ ‘ਸੱਤਿਨਾਮ ਕੋ ਸਿਮਰਨ ਕਰਨੈ। ਸਨੈ ਸਨੈ ਤਨ ਅਹੈ’ ਬਿਸਰਨੈ।
 ਭਾਣਾ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਹੁ ਜੈਸੇ। ਹੁਇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਅਨੁਸਾਰੀ ਤੈਸੇ’ ॥੧੦॥
 ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੋ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼। ਅਨਿਕ ਨਰਨਿ ਕੋ ਕਟੇ ਕਲੇਸ਼। ਮੂਲੇ ਕੀ
 ਤਨੁਜਾ ਬਡਭਾਗਨਿ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਮਹਿਲਾ ਮਹਾ ਸੁਹਾਗਨਿ’ ॥੧੧॥
 ਤਿਸ ਤੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਭਏ ਜੁਗਾ ਧੀਰ। ਬ੍ਰਹ-ਰਸਾਨ ਮਹਿ ਅਚਲ ਰੀਭੀਰ।
 ਜੇਠਾ ਭਾ ਸ੍ਰੀ ਚੰਦ ਉਦਾਰਾ। ਨਹਿ ਗ੍ਰਿਹਸਤ ਮਗਾ ਅੰਗੀਕਾਰਾ ॥੧੨॥
 ॥ ਰਹੈ ਬ੍ਰਿਤੀ ਨਿਤ ਜੋਗ ਅਰਛਾ। ਇਕ ਰਸ ਮੈਂ ਆਸੈ ਜਿਸ ਗੁੜਾ।
 ਜਿਨਕੇ ਛੁਯੋ ਬਿਕਾਰ ਨ ਕੋਇ। ਜਤੀ ਪੁਰਸ਼ ਭੀਸ਼ਮ ਸਮੈ ਸੋਇ ॥
 ੧੩॥ ਲਖਮੀਦਾਸੁ ਅਨੁਜਾ ਤਿਨ ਭਯੋ। ਮਗ ਗ੍ਰਿਹਸਤ ਜਿਨ ਧਾਰਨਿ
 ਕਯੋ। ਗਜਾਨ ਬਿਖੈ ਜੁਗਾ ਭ੍ਰਾਤ ਸਮਾਨ। ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕੋ ਪੁਤ੍ਰ ਸੁਜਾਨ ॥
 ੧੪॥ ਧਰਮ ਚੰਦ ਪੋਤ੍ਰਾ ਪੁਨ ਭਯੋ। ਜਿਸਤੋ ਬੀਸ ਬੇਦੀਯਨ ਬਯੋ।
 ਇਕ ਦਿਨ ਕਰਿ ਅਖਿਰ ਕਹੁ’ ਆਇ’। ਸ਼ਸਿ’ ਹਤਿ’ ਅਸੁ’ ਦੁਹ-
 ਦਿਸ਼ਿ ਲਰਕਾਇ’ ॥੧੫॥ ਸਿਰੀਚੰਦ ਨੇ ਅਨੁਜਾ ਨਿਹਾਰਾ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਜੁਗਤ
 ਹੁਇ ਬਾਕ ਉਚਾਰਾ। ‘ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਅਨਿਕ ਜੀਵ ਕਹੁ ਘਾਵੈ’। ਇਹ
 ਲੇਖਾ ਦੇਨੋ ਬਨਿ ਆਵੈ’ ॥੧੬॥ ਕਹਯੋ ਭ੍ਰਾਤ ਕੋ ਨਹੀਂ ਸਹਾਰਾ। ਗਯੋ
 ਸਦਨ ਮੈਂ ਕੀਨਸਿ ਤਜਾਰਾ। ਅਪਨ ਭਾਰਜਾ ਲੇ ਸੁਤ ਸੰਗ। ਧਾਰਿ
 ਸ਼ੀਘ੍ਰਤਾ ਚਢਯੋ ਤੁਰੰਗ ॥੧੭॥ ਆਇ ਭ੍ਰਾਤ ਸੇਂ ਭਨਯੋ ਜਨਾਇ। ‘ਲੇਖਾ
 ਦੇਨਿ ਅਬਹਿ ਹਮ ਜਾਇ’। ਸੁਨਤਿ ਸਿਰੀ ਚੰਦ ਰਿਦੈ ਬਿਚਾਰਾ। ਧਰਮ-
 ਚੰਦ ਕੋ ਪਕਰਿ ਉਤਾਰਾ ॥੧੮॥—ਹਮ ਤੋ ਨਹਿ ਗ੍ਰਿਹਸਤ ਕੋ ਕਰਿਹੀਂ।
 ਰਹੈ ਬੀਸ ਇਸ ਤੋ ਜਗ ਬਿਰਿਹੀ—ਸਹਤ ਭਾਰਜਾ ਗਯੋ, ਨ ਆਯੋ।
 ਅਵਲੋਕਤਿ ਨਰ ਗਨ ਬਿਸਮਾਯੋ ॥੧੯॥ ਧਰਮਚੰਦ ਤੇ ਚਾਲਯੋ ਬੀਸ।
 ਸਭਿ ਬੇਦੀ ਉਜਲ ਜਿਮ ਹੀਸ। ਸਿਰੀਚੰਦ ਬਯ ਭਈ ਬਿਸਾਲਾ। ਜਗ ਮਹਿ
 ਦੇਹਿ ਧਰੀ ਚਿਰਕਾਲਾ ॥੨੦॥ ਸਦਾ ਜੋਗ ਰਸ ਭੋਗਨਿ ਕਰਤੇ। ਜਗਤ
 ਬਾਸਨਾ ਨਹਿ ਮਨ ਬਰਤੇ। ਜਹਾਂਗੀਰ ਜਬ ਭਾ ਤੁਰਕੇਸ਼’। ਸੁਨਿਕੈ

‘ਹੀਕਾਰ। ‘ਦਿਸਤਰੀ। ‘ਮੇਸਟ ਸੁਹਾਗ ਵਤੀ। ‘ਦੇ। ‘ਬਡਾ। ‘ਗ੍ਰਿਹਸਤ ਮਾਰਗ। ‘ਭੀਖਮ
 ਵਾਛ। ‘ਫੋਟਾ ਭਿਰਾ। ‘ਦੇਵੇ’। ‘ਭਿਕਾਰ ਕਰਕੇ। ‘ਭਾਵ ਲਖਮੀ ਚੰਦ ਜੀ। ‘ਸਿਹੇ,
 ਮਰਗੇਸ਼। ‘ਮਾਰ ਕੇ। ‘ਘੋੜੇ ਦੇ। ‘ਲਮਕਾਏ। ‘ਮਾਰਦੇ ਹੇ। ‘ਤੁਰਕਾਂ ਦਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹ।

ਇਨਿ ਕੋ ਸੁਜਸੁ ਬਿਸੇਸੁ ॥ ੨੧ ॥ ਕਈ ਬਾਰ ਨਿਜ ਮਨੁਜ ਪਠਾਏ ।
 ਬਿਨੈ ਠਾਨਿਕੈ ਨਿਕਟ ਬੁਲਾਏ । ਕਰਾਮਾਤ ਕੋ ਚਾਹਤਿ ਦੇਖਾ । ਕੋਤਕ
 ਜਿਸਕੇ ਰਿਦੈ ਬਿਸੇਖਾ ॥ ੨੨ ॥ ਗੋਦੜੀਆਂ ਸੇਵਕ ਰਹਿ ਨਾਲੇ । ਤਿਸਕੇ
 ਕੰਧ ਚੜ੍ਹਹਿ ਜਬ ਚਾਲੇ । ਨਾਂਹਿ ਤਟਿਕੇ ਰਹੈ ਨਿਜ ਧਾਨ । ਸਦਾ ਲ-
 ਗਾਏ ਰਾਖਹਿ ਧਮਾਨ ॥ ੨੩ ॥ ਤਿਸ ਪਰ ਚਵਿਲਵਪੁਰੀ ਸਿਧਾਰੇ । ਸਨੈ ਸਨੈ
 ਤਹਿ ਪਹੁੰਚ ਸੁਖਾਰੇ । ਇਕ ਦਿਨ ਡੇਰਾ ਤਹਾਂ ਟਿਕਾਏ । ਪੁਨ ਤੁਰਕੇਸ਼ੁਰ
 ਨਿਕਟਿ ਬੁਲਾਏ ॥ ੨੪ ॥ ਜਨ ਗੋਦੜੀਏ ਪਰ ਆਰੁਵਿ । ਪਹੁੰਚੇ ਤਹਿ
 ਆਸੈ ਜਿਨ ਗੁਢਾ ਪਹੁੰਚ ਤੀਰ ਜਬਿ* ਸਨਮੁਖ ਦੀਖਾ ॥ ਤਹਿ ਉਤਰੇ ਤਨ
 ਸੰਭੁ† ਸਰੀਖਾ ॥ ੨੫ ॥ ਤਨ ਪਰ ਕੀ ਖੀਬਾ‡ ਸੁ ਉਤਾਰੀ । ਧਰੀ ਤਹਾਂ
 ਜਹਿ ਪਰਹਿ ਨਿਹਾਰੀ ॥ ਬਿਰਧ ਅਵਸਧਾ ਤਬਿ ਚਲਿ ਗਏ । ਸਾਦਰ ਬੋਲ
 ਬਿਠਾਵਤਿ ਭਏ ॥ ੨੬ ॥ ਕਰਜੇ ਪਰਸਪਰ ਬਾਕ ਬਿਲਾਸ । ਉਤਰ ਉਚਿਤ
 ਦਿਯੇ ਤਿਸ ਪਾਸ । ਪੁਨ ਤੁਰਕੇਸ਼ ਬਿਲੋਕਨ ਕਰੀ । ਖੀਬਾ ਬਹੁ ਕੰਪਤਿ
 ਜਹਿ ਧਰੀ ॥ ੨੭ ॥ ਇਤ ਉਤ ਚਲਹਿ, ਉਠਹਿ, ਗਿਰ ਧਰਨੀ । ਕਬਿ
 ਇਕਠੀ ਕਬਿ ਹੋਇ ਪਸਰਨੀ । ਕਬਿ ਉਚੇ ਹੁਇ ਲੇ ਅੰਗਰਾਈ । ਕਬਹਿ
 ਜੰਭਾਈ ਕੀ ਸਮਤਾਈ ॥ ੨੮ ॥ ਕੰਪਤਿ ਖੀਬਾ ਪਿਖਿ ਬਿਸਮਾਯੋ । ਹਿਤ
 ਬੂਝਨ ਤੁਰਕੇਸ਼ ਅਲਾਯੋ । ‘ਤਰੈ ਗੋਦਰੀ ਕਜਾ ਤਜਿ ਆਏ’ ॥ ਇਤ ਉਤ
 ਹੋਤਿ ਬਿਕੁਲ ਅਕੁਲਾਏ ॥ ੨੯ ॥ ਸੁਨਤਿ ਕਹਜੇ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਨੰਦਾ । ‘ਦਰ-
 ਵੇਸ਼ਨ ਕੇ ਖਜਾਲ ਬਿਲੀਦਾ ਇਨਕੋ ਅੰਤ ਲੈਨ ਭਲ ਨਾਹੀ ॥ ਨੀਕੀ ਜਿਤਕ
 ਸੇਵ ਬਨ ਜਾਹੀ ॥ ੩੦ ॥ ਕੋਈ ਕਿਮਿ ਬਰਤੈ ਕਿਮਿ ਹੋਇ । ਨਿਤ ਖੁਦਾਇ
 ਕੇ ਸਨਮੁਖ ਹੋਇ’ ॥ ਜਹਾਂਗੀਰ ਨੇ ਪਨਹ ਬਖਾਨਾ ॥ ‘ਮੋਹਿ ਦਿਖਾਵਹੁ ਕ੍ਰਿਪਾ-
 ਨਿਧਾਨਾ ॥ ੩੧ ॥ ਅਚਰਜ ਬਰਤਤਿ ਹੈ ਮਨ ਮੇਰੇ । ਖੀਬਾ ਕੰਪਤਿ ਪਰਿਹੀ
 ਹੋਰੇ । ਅਪਰ ਨਹੀਂ ਕਛੁ ਜਾਨਜੇ ਜਾਇ । ਕਜਾ ਇਸ ਬਿਖੈ ਰਹਜੇ ਦੁਖ
 ਪਾਇ’ ॥ ੩੨ ॥ ਸਿਰੀਚੇਦ ਜੀ ਤਬਹਿ ਬੁਲਾਯੋ । ‘ਆਵਹੁ ਖੀਬਾ ਮਹਿ ਜੁ
 ਟਿਕਾਯੋ’ ॥ ਤੁਰਕੇਸ਼ੁਰ ਕੋ ਅਪਨੋ ਆਪ । ਕਰਹੁ ਦਿਖਾਵਨ ਸਹਤ ਪ੍ਰਤਾ-

*ਸੇਵਕ ਦਾ ਨਾਮ । †ਲਾਹੌਰ । ‡ਅਸਵਾਰ ਹੋਕੇ । §ਸਾਹਮਣੇ । ¶ਸ਼ਿਵ ਜੀ ਵਰਗਾ । ॥ਗੋਦੜੀ ।
 ॥ਜਿੱਥੇ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦੀ ਰਹੀ । ॥ਧਰਤੀ ਤੇ ਡਿੱਗ ਪੈਂਦੀ ਹੈ । ॥ਫੈਲ ਜਾਵੇ । ॥ਆਕੜਾ ਲਵੇ ।
 ॥ਉਬਾਸੀਆਂ ਲੈਣ ਵਾਝੂ (ਕਰਦੀ ਹੈ) । ॥ਬਿਆਕੁਲ ਹੋ ਦੁਖੀ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ । ॥ਹੋ ਗੋਦੜੀ
 ਫਿਰ ਟਿਕਾਏ ਗਏ ! ਆਓ । *ਪਾ:-ਜਹਾਂਗੀਰ ਜਬ । †ਪਾ:-ਸੁੰਤ ਸਰੀਖਾ ।

ਪ੍ਰ॥੩੩॥ਹੁਤੇ ਗੋਦਰੀ ਮਹਿ ਜੁਰਾ ਭਾਰਾ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਸੁਤ ਨੇ ਜਬਹਿ ਹਕਾਰਾ
 । ਜਹਾਂਗੀਰ ਕਹੁ ਆਨਿ ਚਵਯੋ ਹੈ । ਸੁਸ਼ਕ ਭਯੋ ਮੁਖ^੧, ਕੰਪ^੨ ਬਵਯੋ ਹੈ
 ॥ ੩੪॥ ਤਨ ਰੁਮੰਚੁ^੩ ਲੋਚਨ ਭੇ ਲਾਲ । ਤਪਤਯੋ ਪੀਰਾ ਬਢੀ ਬਿਸਾਲ ।
 ਹਾਡ ਫੋਰਨੀ^੪ ਸਿਰ ਮੈਂ ਬਿਰਥਾ^੫ । ਭਯੋ ਬਿਹਾਲ ਮ੍ਰਿਤਕ ਹੁਇ ਜਥਾ ॥
 ੩੫॥ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕਹਿ ਮਹਿ ਨ ਦਿਖਾਵੇ । ਮਹਾਂ ਦੁਖਦ ਕੋ ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਹਟਾਵੇ ।
 ਨਾਂਹਿ ਤ ਪ੍ਰਾਨ ਹਾਨ ਹੁਇ ਮੇਰੇ।ਤੁਮ ਸਮਰਥ ਸਭਿ ਰੀਤਿ ਬਡੇਰੇ॥੩੬॥
 ਬਿਨੈ ਸੁਨਤਿ ਗੁਰ ਪੁੱਤ੍ਰ ਉਚਾਰਾ । ‘ਹਟ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਹੁ ਤਿਸ ਖਿੰਬ ਮਝਾਰਾ’^੬।
 ਤਿਸਤੇ ਉਤਰ ਗਯੋ ਤਤਕਾਲਾ । ਲਗੀ ਹਲਨ ਗੋਦਰੀ ਬਿਸਾਲਾ ॥੩੭॥
 ਜਹਾਂਗੀਰ ਸੇ ਪੁਨਹਿ ਸੁਨਾਇਵਾ । ‘ਇਹ ਜੁਰਾ ਹਮਰੇ ਤਨ ਹਿਤ ਆਇਵਾ
 । ਚਵੇ ਤਾਪ ਕੇ ਹਮ ਚਲਿ ਆਏ । ਤੁਮ ਸੋਂ ਬੋਲਨ ਹਿਤ ਤਜਿ ਥਾਏ’
 ॥੩੮॥ਚਵੇ ਤਾਪ ਕੇ ਸੁਨਿਬੋ ਕਹਿਬੋ ਹੋਤਿ ਨ ਨੀਕੇ,ਤਨਕੋ ਦਹਿਬੋ’।ਹਮ
 ਅਬ ਜਾਤਿ ਸੁ ਲੇਹਿ ਸੰਭਾਰੇ’।ਤੁਰਕੇਸ਼ੁਰ ਸੁਨਿ ਅਚਰਜ ਧਾਰੇ॥੩੯॥ਹਿਤ
 ਰੁਖਸਦ^੭ ਬਹੁ ਭੇਟ ਮੰਗਾਈ । ਗੁਰ ਸੁਤ ਲਈ ਨ,ਤਜਿ ਤਿਸ ਥਾਈ’।ਲੇ
 ਖਿੰਬਾ ਸੇਵਕ ਪਰ ਚਵੇ । ਤੁਰਕੇਸ਼ੁਰ ਕੇ ਸੰਸੇ ਕਵੇ ॥੪੦॥ ਜਾਇ ਆਪਨੇ
 ਥਾਨ ਬਿਰਾਜੇ।ਸਿਰੀਚੰਦ ਰਸ ਜੋਗ ਜੁ ਪਾਗੇ’।ਖਟ ਪਤਸ਼ਾਹੀ ਲਗਿ ਜਗ
 ਰਹੇ । ਅਧਿਕ ਆਰਬਲ ਤਨਕੀ ਲਹੇ ॥ ੪੧ ॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਹਰਿਗੁਬਿੰਦ ਕੇ
 ਨੰਦ^੮। ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਗੁਰਦਿੱਤਾ ਚੰਦ। ਤਿਨਹੁ ਜਾਇ ਕਰਿ ਸੀਸ ਨਿਵਾਵਾ ।
 ਬਿਨੈ ਠਾਨਿ ਬਹੁ ਭਾਵ ਬਧਾਵਾ^੯ ॥੪੨॥ਕੁਲਹਿ^{੧੦} ਉਤਾਰ ਤਬਹਿ ਨਿਜ
 ਸਿਰ ਤੇ । ਤਿਨਕੇ ਸੀਸ ਧਰੀ ਨਿਜ ਕਰ ਤੇ। ਅਪਨ ਸਥਾਨ ਥਾਪ ਕਰਿ
 ਆਪ।ਕਰਤਿ ਭਏ ਦੀਰਘ ਪਰਤਾਪ ॥ ੪੩ ॥ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਗੁਰਦਿੱਤਾ ਫੇਰਾ
 ਸਰਬ ਰੀਤਿ ਤੇ ਭਏ ਬਡੇਰ । ਇਨ ਕੇ ਸਿਖ ਭੇ ਚਾਰ ਅਗਾਰੀ । ਜਿਨਹੁ
 ਬੈਠਿ ਕੀਨਸਿ ਤਪ ਭਾਰੀ ॥੪੪॥ ਵੋਹਗਾ।ਬਾਲੂ ਹਸਨਾ,ਫੂਲ ਪੁਨਿ, ਗੋਂਦਾ
 ਅਰੁ ਅਲਮਸਤ।ਮੁੱਖ^{੧੧} ਉਦਾਸੀ ਇਹ ਭਏ ਬਹੁਰੇ ਸਾਧ ਸਮਸਤ^{੧੨}॥੪੫॥
 ਚੌਪਈ ॥ ਤਿਨ ਤੇ ਬਿਦਤਯੋ^{੧੩} ਪੰਥ ਉਦਾਸੀ । ਲਾਖਹੁ ਭਏ ਕਰਹਿ ਤਪ
 ਰਾਸੀ। ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕੇ ਅਸ ਜੁਗ ਨੰਦਨ^{੧੪} । ਕਵਿ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਠਾਨਤਿ

^੧ਤਾਪ । ^੨ਮੂੰਹ ਸੁੱਕ ਗਿਆ । ^੩ਕਾਂਥਾ । ^੪ਲੁੱ ਕੰਭੇ ਹੋ ਗਏ । ^੫ਹਡ ਭੰਨਣੀ । ^੬ਪੀੜਾ । ^੭ਸਾਜ਼ਾ
 ਹੀਨਾ ਹੈ।^੮ਵਿਦੇਗੀ । ^੯ਰੱਤੇ ਹੋਏ।^{੧੦}ਸਪੁੱਤ੍ਰ । ^{੧੧}ਪ੍ਰੇਮ ਵਧਾਇਆ । ^{੧੨}ਲੰਮੀ ਟੋਪੀ । ^{੧੩}ਮੁਖੀਏ ।
^{੧੪}ਸਾਰੇ । ^{੧੫}ਪ੍ਰਗਟਿਆ । ^{੧੬}ਦੋਵੇਂ ਸਪੁੱਤਰਾਂ ਨੂੰ ।

ਬੇਦਨ ॥ ੪੬ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪ੍ਰਥਮ ਰਾਸੇ 'ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਪੁੱਤ੍ਰ' ਪ੍ਰਸੰਗ' ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਖਸਟਮੇ ਅੰਸੁ ॥ ੬ ॥

੨. [ਗੁਰ ਪਰਠਾਲੀ] ।

*ਦੋਹਰਾ ਪੰਦ੍ਰਹਿ ਸਤ ਖਟ ਬੀਸ ਸੈਂ ਜਨਮ ਗੁਰੁ ਮਹਾਰਾਜ। ਸੱਤ੍ਰਹ ਸੰਮਤਿ
ਛਿਤਿ ਰਹੇ ਅਨਿਕ ਗਰੀਬ ਨਿਵਾਜ ॥੧॥ ਰੋਪਈ। ਘੋਰ ਘਾਮ ਭਵ ਜੀਵ
ਦੁਖਾਰੇ। ਸ਼ਸਿ ਸਮ ਉਦ੍ਯਤਿ ਕਰੇ ਸੁਖਾਰੋਕੋਇ ਨ ਜਿਨਕੇ ਅਰਜੇ
ਅਗਾਰੀ। ਭਏ ਨੰਮਿ ਅਜਮਤਿ ਧਰਿ ਭਾਰੀ ॥੨॥ ਜਿਤਕ ਸਕਤਿ ਜੁਤਿ ਭੇ
ਸਭਿ ਤਾਰੇ। ਰਵਿ ਸਮ ਉਦੈ ਛਪੇ ਤਬਿ ਸਾਰੇ। ਪੰਦ੍ਰਹ ਸਤ ਛਿਆਨਵੇਂ
ਮਾਂਹੁ। ਮਾਸ ਅਸੌਜ ਸਰਦ ਰੁਤਿ ਤਾਂਹੁ ॥੩॥ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਦਸਮੀ ਪਿਤਰ
ਦਿਨਕੀ। ਪ੍ਰਭੂ ਬਿਕੁੰਠ ਗਏ ਸਹਿ ਤਨ ਕੀ। ਐਰਾਵਤੀ ਕੁਲ ਅਭਿ-
ਰਾਮ। ਤਹਿ ਕਰਤਾਰ ਪੁਰਾ ਕਿਯ ਗ੍ਰਾਮ ॥੪॥ ਗੁਰੁ ਬਸਤ੍ਰ ਕੋ ਲੇ ਸਸਕਾਰ ॥
ਨਾਮ ਦੇਹੁਰਾ ਬਿਦਤਿ ਉਦਾਰਾ। ਤਿਸ ਗਾਦੀ ਗੁਰ ਅੰਗਦ ਬੈਸੇ। ਪੋਸ਼ਸ
ਅਪਰ ਪਹਿਰ ਨਿਪ ਜੈਸੇ ॥੫॥ ਤੇਹਣ ਕੁਲ ਮਹਿ ਫੇਰੁ ਨਾਮ। ਪੁੰਨਾਤਮ
ਸੁਸ਼ੀਲ ਸੁਚਧਾਮ। ਸਾਧੀ ਦਯਾਕੋਰ ਬਰ ਦਾਰਾ। ਜਿਨਕੇ ਸੁਕ੍ਰਿਤ ਕੋ
ਨਹਿ ਪਾਰਾ ॥੬॥ ਗ੍ਰਾਮ ਹਰੀ ਕੇ ਧਾਮ ਬਸੰਤੇ। ਨਿਸਿ ਬਾਸੁਰ ਹਰਿਹਰਿ
ਸਿਮਰੰਤੇ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਅੰਗਦ ਜਨਮੇ ਜਿਨਕੇ। ਕਹਿ ਲੋ ਕਹੈ ਮਹਾਤਮ ਤਿਨ
ਕੇ ॥੭॥ ਜਨਮ ਹਰੀ ਕੇ ਗ੍ਰਾਮ ਭਯੋ ਹੈ। ਆਨ ਥਾਨ ਪੁਨ ਬਸਨ ਕਿਯੋ ਹੈ।
ਪੰਦ੍ਰਹਿ ਸਤ ਸਤਾਹਠਾ ਸੰਮਤ। ਫੇਰੁ ਸੁਤ ਜਨਮੈ ਗੁਰੁ ਸੰਮਤ ॥੮॥
ਪਹੁੰਚੇ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕੀ ਸ਼ਰਨੀ। ਸੇਵਾ ਬਿਖੇ ਨੀਕ ਕਰਿ ਕਰਨੀ। 'ਜਉ
ਤਉ ਪੁੰਮ ਖੇਲਣ ਕਾ ਚਾਉ। ਸਿਰੁ ਧਰਿ ਤਲੀ ਗਲੀ ਮੇਰੀ ਆਉ'

*ਸੱਤ੍ਰ (੨੦) ਸਾਲ ਧਰਤੀ ਤੇ ਰਹੇ। *ਭਜਲਕ (ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਰੂਪੀ) ਤਪਤ ਨਾਲ ਸੰਸਾਰ ਦੇ
ਜੀਵ ਦੁਖੀ ਸਨ। *ਚੰਦਰਮਾਂ ਵਾਛੂ। *ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਕੇ। *ਅਤਿਆ। *੧੫੬੬। *ਅਨ੍ਹਿਰੇ ਪੱਖ
ਦੀ। *ਸਮੇਤ ਸਰੀਰ ਦੇ। *ਗਾਵੀ ਦੇ ਸੁੰਦਰ ਕੰਢੇ। *ਪ੍ਰਗਟ ਹੈ। *ਸ੍ਰੋਸ਼ਟ। *ਪਵਿੱਤਰ
ਆਤਮਾ ਵਾਲੇ। *ਪਵਿੱਤ੍ਰਤਾ ਦਾ ਘਰ। *ਪਤਿਬ੍ਰਤਾ। *ਸ੍ਰੋਸ਼ਟ ਇਸਤਰੀ। *ਪੁੰਨਾਂ ਦਾ
ਪਾਰਾਵਾਰ ਨਹੀਂ ਸੀ। *ਪਿੰਡ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ। *੧੫੬੭। *ਸਾਲ ਬਿਕ੍ਰਮੀ [ਸੰਸਾ, ਸੰਵਤ੍ਰ]
*ਤੁੱਲਜ [ਸੰਸਾ, ਸੰਮਤ=ਤੁੱਲਜ, (ਅ) ਸਮਤ=ਪ੍ਰੇਮੀ, ਪਿਆਰਾ। (ੲ) ਸਮਤਿ=ਇਕ
ਮਨ ਵਾਲਾ, ਆਸ਼ੇ ਅਨੁਕੂਲ]। *ਬਾਜ਼ੇ ਲਿਖਤੀ ਨੁਸਖਿਆਂ ਵਿਚ ਅਗਲੇ ਹਰ ਅੰਸੁ

ਦੇ ਆਦਿ ਵਿਚ 'ਭਾਈ ਰਾਮ ਕੋਰ ਵਾਰ' ਪਾਠ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਪਾਠ 'ਰਾਮ ਕਉਰ',
'ਰਾਮ ਕੁਇਰ' ਆਦਿ ਹਨ, ਪਰ ਭਾਵ ਇਕੋ ਵਜ਼ਕਤੀ ਤੋਂ ਹੈ।

† ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਅਵਤਾਰ ਸੰਮਤ ੧੫੬੧ ਦਾ ਸਿੱਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

॥ ੯ ॥ ਇਸ ਕਹਿਓ ਜਿਨਿ ਸਫਲ ਕਿਯੋ ਹੈ । ਅਤਿ ਰਿਝਾਇ ਸ੍ਰੀ
ਗੁਰੁ ਲਿਖੋ ਹੈ । ਜਿਨਹੁੰ ਨ ਅਜਮਤ ਕਹੂੰ ਜਨਾਈ । ਅਜਰ ਜਰਨ
ਪ੍ਰਿਤ ਛਿਤਿ ਸਮਤਾਈ ॥ ੧੦ ॥ ਜਿਨਕੇ ਗੁਨ ਕਹੁ ਬਰਨੈ ਕੋਨ ।
ਬਾਨੀ ਸੋਸ਼ ਦੇਖ ਰਹਿ ਮੋਨ^੧ । ਖੀਵੀ^੨ ਸਤੀ ਭਾਰਜਾ ਹੋਈ । ਭਏ
ਆਤਮਜ ਤਿਸਤੇ ਹੋਈ ॥ ੧੧ ॥ ਨਾਮ ਦਾਸੁ^੩, ਅਰੁ ਦਾਤਾ^੪ ਦੁਵਾ^੫ ।
ਜਿਨ ਕੇ ਰਿਦੈ ਗਿਆਨ ਦਿਢ ਹੁਵਾ । ਦ੍ਰਾਵਸ ਬਰਖ ਟਿਕੇ ਗੁਰ ਗਾਦੀ^੬ ।
ਖਸਟ ਮਾਸ ਨੋ ਦਿਨ ਅਹਿਲਾਦੀ^੭ ॥ ੧੨ ॥ ਸੋਲਹਿ ਸਤ ਨੋ^੮ ਸੰਮਤ ਔਰ ।
ਚੌਥ ਚੇਤ ਸੁਦਿ ਨਰ ਸਿਰਮੌਰ^੯ । ਤਨ ਕਉ ਤਜਿ ਬੈਕੁੰਠ ਸਿਧਾਰੇ । ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ
ਅਮਰ ਤਖਤ ਬੈਠਾਰੇ ॥ ੧੩ ॥ ਏਹਗਾ ॥ ਗ੍ਰਾਮ ਖਡੂਰ ਕੁਵਿੰਦ^{੧੦} ਘਰ ਤਹਿ
ਸਿਸਕਾਰੀ^{੧੧} ਦੇਹਿ । ਅਬ ਲੋ ਖਰਜੋ ਕਰੀਰ ਤਰੁ ਕਿਲਕ ਲਗਜੋ ਪਗ
ਜੇਹ^{੧੨} ॥ ੧੪ ॥ ਰੋਪਈ ॥ ਬਾਸਰਕੇ ਇਕ ਗ੍ਰਾਮ ਸੁ ਨਾਮੁ । ‘ਤੇਜੋ ਮੱਲ’ ਬਸਹਿ
ਕਰਿ ਧਾਮੁ । ਰੂਪਕੌਰ ਦਾਰਾ^{੧੩} ਤਿਸਲੁਕੋਰੀ । ਤਪਸਾ^{੧੪} ਕੀਨਸਿ ਜਿਨਹੁੰ
ਬਡੇਰੀ ॥ ੧੫ ॥ ਜਿਸ ਕੋ ਫਲ ਬਿਦਤਜੋ ਅਸ ਆਇ । ਜਨਮਜੋ ਸੁਤ ਸੁਭ
ਗੁਨ ਸਮੁਦਾਇ । ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਅਮਰਦਾਸ ਬਰ ਨਾਮੁ । ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨ ਨਿਸ਼-
ਚਲ ਕੇ ਧਾਮੁ ॥ ੧੬ ॥ ਗੁਰ ਅੰਗਦ ਸੇਵੇ ਇਸ ਗੀਤਿ । ਸੁਨ ਰੁਮੰਚ ਹੁਇ
ਬਿਸਮਤਿ^{੧੭} ਰੀਤਿ । ਜਬਹਿ ਬਹੱਤ੍ਰ ਬਰਖ ਬਯ^{੧੮} ਭਈ । ਤਬਹਿ ਆਇ ਗੁਰ
ਸੇਵਾ ਲਈ ॥ ੧੭ ॥ ਦ੍ਰਾਵਸ ਸੰਮਤ ਕਰਿ ਸਸੁਖਾ^{੧੯} । ਮੁਰਜੋ ਨ ਮਨ ਕਬਿ,
ਰਹਜੋ ਅਦੁਖਾ^{੨੦} । ਬੈਸ ਚੁਰਾਸੀ ਸੰਮਤ ਜਬੈ^{੨੧} । ਤਖਤ ਜਗਤ ਗੁਰਤਾ^{੨੨}
ਟਿਕ ਤਬੈ ॥ ੧੮ ॥ ਕਰਜੋ ਪ੍ਰਕਾਸਨ ਅਪਨੋ ਆਪਿ । ਕਹੀ ਪੈਜ ਅਪਨੀ

^੧ਸਰਸ੍ਵਤੀ ਤੇ ਸੋਸ਼ਨਾਗ ਦੇਖਕੇ ਚੁਪ ਚਾਪ ਰਹਿ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ^੨ਠਾਮ ਹੈ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਜੀ ਦੇ ਮਹਿਲਾਂ ਜੀ ਦਾ । ^੩ਦੂਜਾ । ^੪ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ । ^੫ਅਲੰਦ ਦੇਰ ਵਾਲੇ । ^੬—੧੬੦੯ । ^੭ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ । ^੮ਸੁਲਾਹੇ ਦਾ । ^੯ਦਾਹ ਕੀਤਾ । ^{੧੦}ਜੇਹਜਾ ਕਿੱਲਾ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਨੂੰ ਲੱਗਾ ਸੀ । ^{੧੧}ਸੁਪਤਨੀ । ^{੧੨}ਤਪੱਸਯਾ । ^{੧੩}ਟੈਰਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਚਿਤਾ^{੧੪} ਆਯੂ । ^{੧੫}ਬਾਰਾਂ ਸਾਲ ਸੇਵਾ ਕਰਕੇ । [ਸੰਸਾ, ਸੁਸ਼ਯਾ] । ^{੧੬}ਦੁਖਾਂ ਤੋਂ ਰਹਿਤ (ਅ) ਅਦੁਸ਼ਤ, ਭਾਵ ਨਿਰਵਿਘਨ ਲਗਾ ਰਿਹਾ । ^{੧੭}ਅਵਸਥਾ ੮੪ ਸਾਲ ਦੀ ਜਦ ਹੋਈ । ^{੧੮}ਗੁਰਿਆਈ ।

*ਪਾ:—ਦਾਸੁ ।

†ਪਾ:—ਦਾਤੁ ।

‡ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਘਰ ਇਕ ਸਪੁੱਤ੍ਰੀ ਬੀ ਸੀ, ਇਸ ਭਗਤੀ ਭਾਵਨਾ ਵਾਲੀ ਪਵਿੱਤ੍ਰਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ ਬੀਬੀ ਅਮਰੋ ਸੀ, ਦੇਖੋ ਇਸੇ ਗਾਇਕੇ ਦਾ ਅੰਸੁ ੧੫, ਅੰਕ ੧ ।

§ਪਾ:—ਜਿਨ ।

ਕਹੁ ਥਾਪਿ ।-ਜਬ ਲਗਿ ਜਗ ਹਮਰੋ ਤਨ ਰਹੈ । ਸੁਤਮਿਤੁ^੧ ਮਾਤ
ਪਿਤਾ ਨਹਿ ਲਹੈ^੨—॥ ੧੯ ॥ ਦੈ ਬਿਸਤ ਦਿੱਲੀ ਉਮਰਾਵ^੩ । ਤਿਤੇ
ਸਿੱਖ ਮੰਜੀ ਸੁ ਬਿਠਾਵ । ਕੌਨ ਕੌਨ ਗੁਨ ਤਿਨ ਕੇ ਭਨੀਅਹਿ । ਜਲ
ਤਰੰਗ ਰਜ^੪ ਕਨ^੫ ਸਮ ਗਨੀਅਹਿ* ॥ ੨੦ ॥ ਰਾਮੇ ਨਾਮ ਭਾਰਜਾ^੬
ਅਹੈ।ਜਿਸ ਉਰ ਪਤਿਬ੍ਰਤਿ ਬਾਸਾ ਲਹੈ । ਦੈ ਸੁਤ ਜਿਸਤੇ ਜਨਮਤਿ ਭਏ ।
ਮੋਹਨ ਨਾਮ ਮੋਹਰੀ ਥਏ ॥੨੧॥ਉਪਜੀ ਸੁਤਾ ਨਾਮਜਿਸ ਭਾਨੀ†।ਅਪਰ
ਨ ਪਿਖੀਅਹਿ ਜਾਹਿ ਸਮਾਨੀ^੭ । ਅੱਪ੍ਰਮਾਨ^੮ ਬਰ ਭਾਗ ਮਹਾਨਾ । ਜਿਸ
ਕੋ ਪਿਤਾ ਗੁਰੂ ਜਗ ਮਾਨਾ॥੨੨॥ਪੁਨਿ ਭਰਤਾ ਨੇ ਗੁਰਤਾ ਪਾਈ । ਜਿਨਹੁ
ਉਧਾਰੇ ਨਰ ਸਮੁਦਾਈ । ਪੁਨਹ ਜਗਤ ਕੋ ਗੁਰ ਸੁਤ ਭਯੋ । ਸੁਜਸ ਪ੍ਰਕਾਸ਼
ਦਸਹੁ ਦਿਸ ਕਯੋ॥੨੩॥ਯਾਂਤੇ ਬਹੁ ਬਡਭਾਗਾ ਭਾਨੀ॥ ਜਹਿ ਕਹਿ ਪ੍ਰਗਟ
ਨਾਮ ਜਗ ਜਾਨੀਂ । ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਅਮਰ ਪੁੱਤ੍ਰ ਬਡ ਮੋਹਨ । ਦੇਵ ਬਧੁ ਜਿਸੁ
ਕਰਹਿ ਨ ਮੋਹਨ^੯ ॥੨੪॥ਸਿਰ ਤੇ ਨਗਨ ਰਹੈ ਉਨਮੱਤਸ^{੧੦} । ਰਿਦੇ ਗਜਾਨ
ਦਿਢ ਚੇਤਨ ਸੱਤਜਾ ਕਬਿ ਜੁਗ ਹਾਥਨ^{੧੧} ਕਰਹਿ ਅਹਾਰੇ ਰਹੈ ਇਕਾਂਤ
ਏਕ ਚੋਬਾਰੇ‡॥੨੫॥ਨੀਮ੍ਰਿ ਭਯੋ ਨਹਿ ਕਿਸਹਿ ਅਗਾਰੀ । ਅਹੰਬ੍ਰਹਮ ਉਰ
ਮਹਿ ਦਿਢ ਭਾਰੀ । ਅਨੁਜ ਮੋਹਰੀ ਸੁਮਤਿ ਮਹਾਨੇ।ਪਿਤਾ ਬਾਕ ਸਾਦਰ^{੧੨}
ਜਿਨ ਮਾਨੇ ॥੨੬॥ਏਹਗਾ॥ ਜਗ ਸਾਗਰ ਕੋ ਤਾਰਬੇ ਸਗਰੀ ਸੰਗਤਿ ਪਾਰ ।
ਭਯੋ ਮੋਹਿਰੀ^{੧੩} ਮੋਹਰੀ^{੧੪} ਠਾਨਿ ਮਹਾਂ ਉਪਕਾਰ ॥੨੭॥ ਚੋਪਈ। ਦੈ ਬਿਸਤ^{੧੫}
ਸੰਮਤ ਹੈ ਇਕਰਸ । ਪੰਚ ਮਾਸ ਅਰੁ ਦਿਵਸ ਇਕਾਦਸ਼ । ਗੁਰਤਾ ਗਾਈ
ਕੀਨਿ ਅਥਾਈ॥ਯਨ ਉਰ ਦਈ ਗਜਾਨ ਕੀ ਸ਼ਾਈ^{੧੬}॥੨੮॥ਸੋਲਹਿ ਸਤ
ਇਕਤੀਸਾ^{੧੭} ਫੇਰ । ਭਾਵੈ ਸੁਦਿ ਪੂਰਨਮਾ^{੧੮} ਹੋਰ । ਤਨ ਕੋ ਤਜਿ ਬੈਕੁੰਠ
ਸਿਧਾਰੇ । ਹਮ ਸੇ ਜਿਨ ਬਹੁ ਪਤਿਤ ਉਧਾਰੇ ॥੨੯॥ ਇਕਸੈ ਖਸ਼ਟ^{੧੯} ਬਰਖ

^੧ਪੁੱਤਰ ਦੀ ਮੋਤ । ^੨ਨਾ ਦੇਖਣ । ^੩ਥਾਈ ਸੂਬੇ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਸਨ । ^੪ਮਿੱਟੀ ਦੇ ।
^੫ਕਿਣਕੇ । ^੬ਮਹਿਲਾ । ^੭ਭੁੱਲ । ^੮ਬਿਅੰਤਿ । ^੯ਅਪੱਛਰਾਂ ਥੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਮੋਹ ਨਹੀਂ ਸੀ ਸਕਦੀਆਂ ।
^{੧੦}ਮਸਤ । ^{੧੧}ਦੁਹੀਂ ਹਥੀਂ । ^{੧੨}ਸਹਿਤ ਆਦਰ । ^{੧੩}ਆਗੂ । ^{੧੪}ਨਾਮ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਛੋਟੇ ਬੇਟੇ
ਦਾ । ^{੧੫}ਥਾਈ ਸਾਲ । ^{੧੬}ਸਮੂਹ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਰਿਦੇ ਵਿਚ ਗਿਆਨ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਦਿੱਤੀ ।
^{੧੭}—੧੬੩੯ । ^{੧੮}ਪੂਰਨਮਾਸ਼ੀ । ^{੧੯}—੧੦੬ । *ਪਾ:—ਜਨੀਅਹਿ । ਭਨੀਅਹਿ ।

† ਭਾਨੀ ਜੀ ਦੀ ਇਕ ਹੋਰ ਭੈਣ ਬੀ ਸੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਾਮ 'ਦਾਨੀ' ਬੀਬੀ ਜੀ ਸੀ ।

‡ ਇਹ ਚੁਬਾਰਾ ਹੁਣ ਤਕ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਵਿਚ ਹੈ ।

ਬਯ ਲਹੀ। ਸੰਮਤ ਖਸ਼ਟ^੧ ਔਰ ਥੀ ਰਹੀ। ਗੁਰਤਾ ਸਹਿਤ ਵਈ ਹਰਖਾਏ।
 ਸ੍ਰੀਗੁਰ ਰਾਮਦਾਸ ਬੈਠਾਏ ॥੩੦॥ ਲਵਪੁਰਿ ਮਹਿ ਛੱਤ੍ਰੀ ਹਰਿਦਾਸ। ਮਹਾਂ
 ਸੁਸ਼ੀਲ ਸੁਕ੍ਰਿਤਨ ਰਾਸ^੨। ਖੇਮ ਕੁਇਰ ਜਿਸ ਕੇ ਘਰ ਦਾਰਾ। ਹਿਤ ਕਰਿ
 ਨਿਤਿ ਪਤਿਬ੍ਰਤਿ ਪ੍ਰਤਿਪਾਰਾ^੩ ॥੩੧॥ ਤਿਨ ਤੇ ਉਤਪਤਿ ਭਏ ਸੁ ਨੰਦ।
 ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਰਾਮਦਾਸ ਕੁਲਚੰਦ। ਭਏ ਜੁ ਕੁਲ ਭੱਲਸਨ ਕੇ ਭੂਖਨ^੪।
 ਭਾਨੀ ਤਿਨ ਕੀ ਸੁਤਾ ਅਦੁਖਨ^੫ ॥੩੨॥ ਸੋਢੀ ਬੰਸ ਚੰਦ^੬ ਕਹੁ ਬਜਾਹੀ।
 ਰਹੀ ਜੁ ਬਹੁ ਪਿਤ ਕੇ ਵਿਗ ਚਾਹੀ। ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਪੁਰੀ ਬੱਖਸਾਤੀ^੭। ਤਹਾ
 ਬਸਤਿ ਬੀਤੇ ਦਿਨ ਰਾਤੀ ॥੩੩॥ ਤੀਨ ਪੁੱਤ੍ਰ ਉਪਜੇ ਤਿਨ ਕੇਰੇ। ਸ੍ਰੀ ਅਰ-
 ਜਨ, ਪ੍ਰਿਥੀਆ ਸੁ ਬਡੇਰੇ। ਤ੍ਰਿਤਿਯੇ ਮਹਾਂਦੇਵ ਜਿਹ ਨਾਮ। ਮਹਾਂਗੰਭੀਰ^੮
 ਧੀਰ ਅਭਿਰਾਮ ॥੩੪॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਰਾਮਦਾਸ ਜਗ ਭਾਯੋ। ਗੁਨ ਅਨੇਕ ਜੁਤਿ
 ਤਖਤ ਸੁਹਾਯੋ। ਸੰਮਤ ਖਸ਼ਟ ਇਕਾਦਸ ਮਾਸ। ਦਿਵਸ ਅਸ਼ਟ ਦਸ
 ਸ੍ਰੀ ਸੁਖ ਰਾਸ^੯ ॥੩੫॥ ਗੁਰਤਾ ਗਾਈ ਪਰ ਬਿਤਿ ਰਹੇ। ਜਿਨਤੇ ਅਨਿਕ
 ਦਾਸ ਗਤਿ ਲਹੇ। ਸੋਲਹ ਸਤ ਅਠਤੀਸਾ ਸਾਲ। ਭਾਏ ਸੁਦੀ ਤੀਜ ਗੁਰ
 ਦਸਾਲ ॥੩੬॥ ਤਜਿ ਸਰੀਰ ਬੈਕੁੰਠ ਪਧਾਰੇ। ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਜੀ ਤਖਤਬਿਠਾਰੇ
 । ਪੁਨ ਸੋਢਿਨਿ ਕੁਲ ਮਹਿ ਗੁਰਿਆਈ। ਹੋਤਿ ਭਈ ਗੁਰ ਦਸਮੇ ਤਾਈਂ ॥
 ੩੭॥ ਪੰਚਮ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਜਬਿ ਭਏ। ਤਾਲ ਸੁਧਾਸਰ ਤਬਿ ਨਿਰਮਏ^{੧੦}। ਬੀੜ
 ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਕੀ ਹੋਈ। ਜਿਸ ਪਠਿਕੈ^{੧੧} ਗਤਿ ਲਹਿ ਸਭਿ ਕੋਈ ॥੩੮॥ ਗੰਗਾ
 ਨਾਮ ਭਾਰਜਾ ਬਜਾਹੀ। ਸਾਧੀ^{੧੨} ਕੇ ਗੁਨ ਸਭਿ ਜਿਸ ਮਾਂਹੀ। ਨੰਦਨ ਉਪਜੈ
 ਇਕ ਕੁਲ ਚੰਦ। ਬਡ ਧਨੁਧਰਿ^{੧੩} ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ॥੩੯॥ ਧੀਰ ਧਰਮ-
 ਧੂਜ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਅਰਜਨ। ਬਿਸਤੀਰਤਿ^{੧੪} ਜਿਤ ਕਿਤ ਜਸੁ ਅਰਜਨ^{੧੫}। ਜਗ
 ਕਰਤਬਜ ਕਰੇ ਸੁਭ ਭਾਰੇ। ਭਗਤਿ ਬਿਥਾਰਿ^{੧੬} ਅਨਿਕ ਜਨ ਤਾਰੇ ॥
 ੪੦॥ ਬਿੰਸਤ ਚਤੁਰ ਬਰਖ ਨਵ ਮਾਸ। ਇਕ ਦਿਨ ਉਪਰ ਸ੍ਰੀ ਸੁਖਰਾਸ^{੧੭}।
 ਗੁਰਤਾ ਲਹਿ ਸਰੀਰ ਕਉ ਧਾਰਾ। ਪੁਨਹਿ ਚਹਯੋ ਸਚਖੰਡ ਸਿਧਾਰ ॥੪੧॥

^੧ਛੇ ਬਰਸ। ^੨ਪੁੰਨਾ ਦੀ ਖਾਣ। ^੩ਪਾਲਿਆ। ^੪ਭੱਲਿਆਂ ਦੀ ਕੁਲ ਦੇ ਗਹਿਣੇ, ਭਾਵ ਗੁਰੂ
 ਅਮਰ ਦਾਸ ਜੀ। ^੫ਪਵਿੱਤਰ। ^੬ਭਾਵ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀਨਾਲ। ^੭ਪ੍ਰਗਟ। ^੮ਨਿਰਹੱਲ।
^੯ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਤੋਂ ਰਚਿਆ। ^{੧੦}ਪੜ੍ਹਕੇ। ^{੧੧}ਪਤਿਬ੍ਰਤਾ। ^{੧੨}ਧਨੁਖ ਧਾਰੀ। ^{੧੩}ਫੈਲਿਆ।
^{੧੪}ਉੱਜਲ। ^{੧੫}ਵਿਸਤੀਰਨ ਕਰਕੇ। ^{੧੬}ਸੁਖਾਂ ਦੀ ਖਾਣ। ^{੧੭}ਪਾ:—ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਰਾਸ।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਖੋਲ੍ਹਸ ਸਤ ਤ੍ਰੇਸਠ^੧ ਅਧਿਕ ਜੇਸਟ^੨ ਮਾਸ ਮਹਾਨ । ਸੁਦੀ ਚੌਥ
ਦਿਨ ਮਹਿ ਗੁਰੂ ਕੀਨ ਬਿਕ੍ਰਿਨ ਪਯਾਨ ॥ ੪੨ ॥ ਇਤ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ
ਗ੍ਰੰਥੇ ਪ੍ਰਥਮ ਰਾਸੇ 'ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਪਰਨਾਲੀ'^੩ ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨ ਨਾਮ ਸਪਤਮੇ ਅੰਸੂ ॥ ੭ ॥

੮. [ਗੁਰ ਪਰਨਾਲੀ]

ਚੌਪਈ ॥ ਪੁਨ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਗੁਰੂ ਹੋਏ । ਪ੍ਰਭੂ^੪ ਪੀਰੀ ਅਰੁ ਮੀਰੀ ਦੋਏ ।
ਜਨਮ ਲੀਨ ਜਹਿ ਗ੍ਰਾਮ ਵਡਾਲੀ^੫ ਬਲੀ ਮਹਿਦ^੬ ਤਨ ਝੀਲ^੭ ਬਿਸਾਲੀ ॥
੧॥ ਦਾਰਾ ਭੀਨ^੮ ਸੁਸ਼ੀਲਾ^੯ ਬਜਾਹੀ । ਇਕ ਦਮੋਦਰੀ ਦੁਤਿ ਮਰਵਾਹੀ । ਨਾਮ
ਨਾਨਕੀ ਤ੍ਰਿਤਿਯਾ ਕੇਰਾ । ਮਨ ਸਿਮਰਤਿ ਜਿਨ ਅਨੰਦ ਘਨੇਰਾ ॥ ੨ ॥
ਪੰਚ ਪੁੱਤ੍ਰ ਇਨ ਤੇ ਉਤਪੱਤਾ । ਜੇਠੋ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਗੁਰਦਿੱਤਾ । ਸੂਰਜ ਮਲ
ਅਰੁ ਅਨੀਰਾਇ ਭਨਿ । ਅਟਲਰਾਇ ਬ੍ਰਹ-ਰਾਜਾਨ ਸਭਿਨਿ ਮਨ ॥ ੩ ॥
ਪੰਚਮ ਭੇ ਸ੍ਰੀ ਤੇਗਬਹਾਦਰਾ । ਨਿਕਟ ਬਿਠਾਵਹਿ ਜਿਨ ਪਿਤ ਸਾਦਰਾ^{੧੦} ।
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਹਰਿਗੁਬਿੰਦ ਸਮ ਸ਼ੇਰਾ^{੧੧} ਹਤੇ ਤੁਰਕਗਨ ਗਹਿ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ॥ ੪ ॥ ਰਲ
ਦਾਸਨ ਕੇ ਕਾਰ ਸੁਧਾਰੇ । ਜਗ ਮਹਿ ਕੀਰਤਿ ਬਹੁ ਬਿਸਤਾਰੇ । ਇਕਤ੍ਰਿਸਤ
ਸੰਮਤ^{੧੨} ਦਸ ਮਾਸ । ਖਟਦਿਨ ਗੁਰਤਾ ਬਿਤਿ ਸੁਖਰਾਸ ॥ ੫ ॥ ਸੋਲਹਿ ਸਤ
ਪਰਾਨਵੇ^{੧੩} ਸਾਲਾ ਚੇਤ ਪੰਚਮੀ ਸੁਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ ਸੱਚਖੰਡ ਕੋ ਤਬਹਿਪਧਾਰੇ ।
ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ ਤਖਤ ਬੈਠਾਰੇ ॥ ੬ ॥ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਗੁਰਦਿੱਤਾ ਰੂਪ^{੧੪} । ਬਜਾਹੀ
ਨੇਤੀ^{੧੫} ਨਾਮ ਅਨੂਪ । ਦ੍ਰੈ ਸੁਤ ਇਨਤੇ ਉਤਪਤਿ ਹੋਏ । ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ
ਧੀਰ ਮਲ ਦੋਏ ॥ ੭ ॥ ਟਿਕੜੇ ਪਿਤਾਮੇ^{੧੬} ਤੇ ਗੁਰ ਪੋਤਾ । ਦੀਨ ਦੁਨੀ ਬੰਭਿ
ਭਾਰ ਖਲੋਤਾ । ਕੀਰਤ ਪੁਰਿ ਮਹਿ ਜਨਮੁ ਭਯੋ ਹੈ । ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ ਗੁਰੂ
ਸੁ ਬਿਯੋ ਹੈ ॥ ੮ ॥ ਬਹੁ ਦਾਸਨ ਕੋ ਕਰਿ ਬਖਸ਼ੀਸ਼ । ਹੁਤੇ ਰੰਕ^{੧੭} ਜੇ ਭਏ
ਮਹੀਸ਼^{੧੮} । ਬਜਾਹੀ ਮਹਿਲਾ ਅਸ਼ਟ^{੧੯} ਮਹਾਨੀ । ਕਿਸ਼ਨ ਕੁਇਰ, ਕੋਇ

^੧-੧੬੬੩ । ^੨ਜੇਠ । ^੩ਸ਼ਜਰਾ, ਚੰਸਾਵਲੀ । ^੪ਮਾਲਕ । ^੫ਮਹਾਂਬਲੀ । ^੬ਕੱਦ । ^੭ਸੁਸ਼ੀਲ
ਮੁਭਾਵ ਵਾਲੀਆਂ । ^੮ਸਹਿਤ ਆਦਰ । ^੯ਸ਼ੇਰ ਵਾਂਗ । ^{੧੦}ਇਕੱਤੀ ਸਾਲ । ^{੧੧}-੧੬੬੫ ।

^{੧੨}ਰੂਪਵਾਨ-ਸੁੰਦਰ । ^{੧੩}ਨਾਮ ਹੈ ਬੀਬੀ ਦਾ । ^{੧੪}ਦਾਦੇ ਤੋਂ । ^{੧੫}ਕੀਰਾਲ । ^{੧੬}ਰਾਜੇ ।

*ਦੇਖੋ ਰਾਸ ੪ ਅੰਸੂ ੨੭ ਅੰਕ ੪੬ ਦੀ ਹੇਠਲੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਦੇ
ਵਿਆਹੁ ਪਰ ਟੁਕ ।

†ਛੇਵੇਂ ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਇਕ ਸਪੁੱਤ੍ਰੀ ਬੀਬੀ-ਵੀਰੋ ਜੀ ਬੀ.ਸੀ.।

‡ਪਾ:-ਨੇਤੀ ।

§ਇਹ ਗੀਤਤੀ ਬੀ ਗਲਤ ਹੈ, ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਦੇਖੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ

ਹਰਿਰਾਇ ਜੀ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿਚ ਰਾਸ ੧੦ ਅੰਸੂ ੧੩ ਅੰਕ ੮ ਤੇ ਰਾਸ ੪ ਅੰਸੂ ੨੭ ਅੰਕ
੪੬ ਦੀ ਹੇਠਲੀ ਟੁਕ ।

ਕੱਲਯਾਨੀ ॥੬॥ ਤੋਖੀ, ਅਪਰ ਅਨੋਖੀ ਨੀਕੀ^੧। ਰਾਮਕੁਇਰ^੨, ਅਰੁ ਨਾਮ
ਲਡੀਕੀ । ਸਪਤਮਿ ਹੈ ਸ੍ਰੀਪ੍ਰੇਮਕੁਮਾਰੀ॥ ਅਸ਼ਟਮ ਚੰਦਕੁਇਰ ਸੁਖਕਾਰੀ^੩
॥ ੧੦ ॥ ਦੈ ਸੁਤ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ ਉਪਾਏ। ਰਾਮਰਾਇ ਹਰਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਸੁਹਾਏ।
ਜਗੋ ਜਨਮੇ ਕੀਰਤਿਪੁਰਿ ਮਾਂਹੀ॥ ਬਿਧੇ ਸਰੀਰ ਸੁਖਦ ਥਲ ਤਾਂਹੀ^੪॥ ੧੧॥
ਸੰਮਤ ਤ੍ਰੈ ਬਿਸਤ^੫ ਖਟ ਮਾਸ । ਦਿਵਸ ਚਤੁਰ ਦਸ ਲੈ ਸੁਖਰਾਸ^੬ ।
ਗਰਤਾ ਗਾਦੀ ਪਰ ਬਿਤਿ ਰਹੇ । ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ ਦਾਸ ਦੁਖ ਦਹੇ॥ ੧੨॥
ਸੰਮਤ ਸੱਤਹ ਸਤ ਅਸ਼ਟਾਦਸ਼^੭। ਕਾਤਕ ਵਦਿ ਨਵਮੀ ਮਹਿ ਸੁਖ ਬਸਿ।
ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਤਖਤ ਗੁਰਿਆਈ॥ ਬੈਠੇ ਸਿਸੁ^੮ ਅਤਿ ਬੈਸ ਸੁਹਾਈ॥ ੧੩॥
ਦਿੱਲੀ ਮਹਿ ਗਮਨੇ ਕਿਸਿ ਹੇਤ । ਤਹਿ ਤਨ ਤਜਾਗਨੇ ਕ੍ਰਿਪਾਨਿਕੇਤ ।
ਜੁਗ ਸੰਮਤ^੯ ਅਰੁ ਪੰਚ ਮਹੀਨੇ । ਦਿਨ ਉਨੀਸ ਗੁਰਤਾ ਪਦ ਕੀਨੇ॥ ੧੪॥
ਢੋਹਗ ॥ ਸੰਮਤ ਸੱਤ੍ਰ ਸੈਬਿਤੇ ਉਪਰ ਬੀਸਰੁਏਕ^{੧੦} । ਚੇਤ ਸੁਦੀ ਚੰਦਸ
ਦਿਵਸ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਜਲਧਿ ਬਿਬੇਕ^{੧੧} ॥ ੧੫ ॥ ਚੌਪਈ॥ ਏਕ ਜਾਮ ਖਟ ਘਟੀ
ਬਿਤਾਏ । ਨਿਸਾ^{੧੨} ਬਿਖੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਸਮਾਏ॥ ਬਾਬਾ^{੧੩} ਕਹਨੇ ਬਕਾਲੇ ਮਾਂਹਿ^{੧੪} ।
ਸਤਿਗੁਰ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਤਾਂਹਿ ॥ ੧੬ ॥ ਅਰਪਤਿ ਭਏ ਤਿਨਹਿ ਗੁਰਿ-
ਆਈ । ਤਖਤ ਬਿਰਾਜੇ ਸਿਖ ਸੁਖਦਾਈ^{੧੫} । ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਕੇ
ਨੰਦ^{੧੬} । ਸੋਢੀ ਬੈਸ ਗਗਨ^{੧੭} ਕੇ ਚੰਦ ॥ ੧੭ ॥ ਮਾਤ ਨਾਨਕੀ ਜਿਨ ਕੀ
ਜਾਨਿ। ਜਨਮ ਸਧਾਸਰ ਪੁਰਿ ਕੇ ਬਾਨਾਸ਼ੀ ਗੁਜਰੀ ਮਹਿਲਾ ਸੁਭ ਬਜਾਹੀ ।
ਤਪ ਕੇ ਤੇਜ ਪੁੰਜ ਜਿਨ ਮਾਂਹੀ॥ ੧੮॥ ਤਿਨ ਕੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਭਏ ਬਡ ਸੂਰੇ । ਦੇਗ
ਤੇਗ ਦੁਹੰਅਨ ਕੇ ਪੁਰੇ। ਜਿਨ ਧਰਿ ਕਲਗੀ ਸੱਤ੍ਰ ਬਿਦਾਰੇ^{੧੮} । ਤੁਰਕ
ਪਹਾਰੀ ਅਰੇ ਸੁ ਮਾਰੇ ॥ ੧੯॥ ਇਮ ਸ੍ਰੀ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਭਏ ਦਾਸ ਅਨੇਕ
ਉਧਾਰਨ ਕਏ । ਸੰਮਤ ਦਸ ਅਰ ਸਪਤ ਮਹੀਨਾ॥ ਦਿਨ ਇਕੀਸ ਗੁਰਤਾ
ਪਦ ਲੀਨਾ ॥ ੨੦ ॥ ਤਨ ਤਜਾਗਨ ਕੇ ਸਮੇ ਸੁ ਪਾਇ । ਤੁਰਕੇਸ਼ੁਰ

^੧ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ । ^੨ਦੋਵੇ । ^੩ਸੁਖ ਦਾਤੇ ਸਰੀਰ ਵਡੇ ਹੋਏ ਓਸੇ ਥਾਂ (ਭਾਵ ਕੀਰਤਪੁਰ ਵਿਚ)। ^੪੨੩ ।
^੫ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ । ^੬੧੭੧੮ । ^੭ਬਾਲਕ (ਅਵਸਥਾ) । ^੮ਦੇ ਸਾਲ । ^੯੧੭੨੧ ।
^{੧੦}ਗਿਆਨ ਦੇ ਸਮੁੰਦਰ । ^{੧੧}ਚੌੜੀ । ^{੧੨}ਬਾਬਾ ਬਕਾਲੇ ਵਿਚ ਹੈ (ਸਤਿਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ
ਜੀ) । ^{੧੩}ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਸੁਖ ਦੇਣ ਵਾਲੇ (ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ) । ^{੧੪}ਸਪੁੱਤਰ । ^{੧੫}ਅਕਾਸ਼ ।
^{੧੬}ਵੇਰੀ ਨਾਸ਼ ਕੀਤੇ । ^{੧੭}ਪਾ:—ਚੰਦ ਕੁਇਰ, ਜੋ ਅਸੁਧ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ।
ਪਾ:—ਸੁਖਿਆਰੀ । ^{੧੮}ਤ੍ਰ.ਪਾ:—ਮੇਂ ।

ਸਿਰ ਦੋਸ਼ ਚਢਾਇ । ਹਿੰਦਵਾਨੇ ਕੀ ਰਾਖਨ ਕਾਨ^੧ । ਦਿਯੋ ਸੀਸ ਜਨੁ
ਕਰਿਕੈ ਦਾਨ ॥ ੨੧ ॥ ਸੰਮਤ ਸੱਤ੍ਰਾ ਸਹਸ ਬਤੀਸ^੨ । ਮੰਗਸਿਰ^੩* ਸੁਦੀ
ਪੰਚਮੀ ਬੀਸ^੪ । ਸੁਰਗੁਰ^੫ ਦਿਵਸ ਜਾਮ ਜੁਗ^੬ ਆਵਾ । ਉਪਰ ਘਟਿਕਾ
ਏਕ ਬਿਤਾਵਾ ॥ ੨੨ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਰਾਇ । ਦਿੱਲੀ ਪੁਰ ਮਹਿ
ਮਿਸ ਦਿਖਰਾਇਤਨ ਕੋ ਤਜਾਗ ਬਿਕੁੰਠ ਸਿਧਾਰੇ । ਦੇਵਨ 'ਜੈ ਜੈ' ਸ਼ਬਦ
ਉਚਾਰੇ ॥ ੨੩ ॥ ਅੰਧ ਧੰਧ^੭ ਜਗ ਖਰਭਰ^੮ ਪਰਜੈ^੯ । ਤੁਰਕਨ ਬਿਖੈ ਤ੍ਰਾਸ
ਬਹੁ ਕਰਜੈ 'ਹਾਇ ਹਾਇ' ਸਭਿ ਕਰਿ ਨਰ ਨਾਰੀ । ਤੁਰਕੇਸ਼ੁਰ ਕੋ ਦੈਂ ਬਹੁ
ਗਾਰੀ ॥ ੨੪ ॥ ਤਿਸ ਦਿਨ ਤੇ ਉੱਤਮ ਨਰ ਜਾਨਾ ।—ਹਤਿ ਭਾ ਰਾਜ ਤੇਜ
ਤੁਰਕਾਨਾ^{੧੦}—ਦਿੱਲੀ ਪੁਰਿ ਕੋ ਤਜਾਗਿ ਨੁਰੀਗ^{੧੧}। ਬਾਹਰ ਨਿਕਸਿ ਰਹਜੋਡਰ
ਸੰਗਾ ॥ ੨੫ ॥ ਪ੍ਰਵਿਸਜੈ ਪੁਰਿ ਨ ਆਇਕੈ ਸੋਧੋ। ਬਡ ਪਾਪੀ ਨਿਜ ਸਭਿ ਕਿਛ
ਖੋਧੋ। ਸਤਿਗੁਰੁ ਕੋ ਕਰਿਕੈ ਅਪਰਾਧ^{੧੨}। ਹੋਧੋ ਸ੍ਰੀਹਤਿ ਦੁਸ਼ਟ ਅਸਾਧੂ^{੧੩} ॥ ੨੬ ॥
ਜਿਮ ਰਾਵਨ ਦੀਰਘ ਮਦ ਮਾਨੀ^{੧੪} । ਛਲ ਬਲ ਤੇ ਸੀਤਾ ਹਰਿ ਆਨੀ^{੧੫} ।
ਕਰਿ ਰਘੁਬਰ ਕੋ ਦੋਸ਼ ਮਲੀਨਾ^{੧੬} । ਸਕਲ ਸਮਾਜ ਨਾਸ਼ ਕਰਿ ਲੀਨਾ ॥
੨੭ ॥ ਪਤਿਸਾਹਤਿ ਬਹੁਪੁਸ਼ਤਨ ਕੇਰੀ^{੧੭}। ਸਭਿ ਜਗਦੋਹੀ ਫਿਰਹਿ ਘਨੇਰੀ।
ਸੁਰਪਤਿ^{੧੮} ਸਮ ਐਸ਼ੁਰਜ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਾ । ਗੁਰੁ ਦੋਹ ਤੇ ਕੀਨਸਿ ਨਾਸ਼ਾ ॥ ੨੮ ॥
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਪਾਛੇ। ਸ੍ਰੀ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਭੇ ਗੁਰ ਆਛੇ। ਸ੍ਰੀਗੁਜਰੀ
ਤੇ ਜਨਮ ਲਿਯੋ ਹੈ । ਪੁਰਿ ਪਟਲੈ ਮਹਿ ਖੇਲ ਕਿਯੋ ਹੈ ॥ ੨੯ ॥ ਬ੍ਰਧਜੇ^{੧੯}

^੧ਲਾਜ । ^੨—੧੭੩੨ । ^੩ਮੱਘਰ । ^੪ਵੀਰਵਾਰ । ^੫ਏਪਹਿਰਾ । ^੬ਹਨੇਰੀ ਤੇ ਅੰਧਕਾਰ ।
^੭ਘਬਰਾਹਟ । ^੮ਉੱਤਮ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੇ ਜਾਣ ਲਿਆ ਕਿ ਹੁਣ ਤੁਰਕਾਂ ਦੇ ਰਾਜ ਦਾ ਤੇਜ ਨਾਸ਼
ਹੋਇਆ । ^੯ਅਸਾਧ ਦੁਸ਼ਟ (ਔਰੰਗਜੇਬ) ਆਪਣੀ ਵਿਭੂਤੀ ਨੂੰ (ਆਪ) ਤਬਾਹ ਕਰਨੇ ਵਾਲਾ
ਹੋਇਆ । ^{੧੦}ਮਦ ਵਿਚ ਮੱਤਿਆ ਹੋਇਆ । ^{੧੧}ਹਰਿਕੇ ਲੇ ਆਂਦੀ । ^{੧੨}ਰਾਮਚੰਦ ਦਾ ਅਪਰਾਧ
ਕਰਕੇ (ਮੇਲਾ=) ਪਾਪੀ ਹੋ ਗਿਆ ਤੇ । ^{੧੩}ਪੀੜ੍ਹੀਆਂ ਵਾਲੀ । ^{੧੪}ਇੰਦ੍ਰ । ^{੧੫}ਵਧਿਆ ।

*ਪਾ:—ਮਗਸਰ ।

†ਪਾ:—ਬੀਸ । ਛਾਯਦ ਬੀਸ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਵੀਹ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਟੇ

ਦੀ ਹੋਵੇ, ਪਰ ਬਾਰਵੀਂ ਰਾਸ ਵਿਚ ਕਵਿ ਜੀ 'ਮੱਘਰ ਪੰਚਮੀ ਸੁਦੀ ਪਛਾਨਹੁ' ਹੀ ਤਾਰੀਖ
ਦੇਂਦੇ ਹਨ । (ਅ) ਬੀਸ=ਵੀਸ ਵਿਸਵੇ, ਭਾਵ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ।

ਸੰਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸੀਸ ਦੇਣ ਪਰ ਦਿੱਲੀ ਵਿਚ ਹਨੇਰੀ ਚੱਲੀ, ਅੰਧਕਾਰ ਛਾਇਆ, ਦਿਨ ਵੇਲੇ ਤਾਰੇ ਦਿੱਸੇ, ਪ੍ਰਿਥਵੀ
ਕੰਬੀ, ਤਵਾਰੀਖ ਮੁਹੀਤ ਆਜ਼ਮ ਤੇ ਮਿਹਲ ਮੁਤਾਖਰੀਨ ਦੇ ਕਰਤਾ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨੇ ਈ ਇਹ
ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਦੇਖੋ ਤਵਾਰੀਖ ਖਾਲਸਾ ਸਫਾ ੧੪੧੬ ।

ਸਰੀਰ ਬਹੁਰ ਚਲਿਆਏ। ਮਦਰਦੇਸ਼^੧ ਨਿਰਖੇ* ਹਰਖਾਏ। ਤੀਨ ਭਾਰਜਾ^੨
ਜਿਨ ਘਰ ਹੋਈ। ਨਾਮ ਅਜੀਤੋ ਦੀਰਘ^੩ ਸੋਈ ॥੩੦॥ ਪੁੱਤ੍ਰ ਤੀਨ ਉਪਜੇ
ਬਲ ਭਾਰੀ। ਮਨਹੁ ਅਗਨਿ ਤੀਨਹੁ^੪ ਤਨ ਧਾਰੀ। ਅਪਰ ਸੁੰਦਰੀ ਨਾਮ
ਪਛਾਨੋ। ਸੁਭ ਮਤਿ ਪਤਿਬ੍ਰਤ ਧਰਮ ਨਿਧਾਨੋ^੫ ॥੩੧॥ ਤਿਸਕੇ ਸੁਤ
ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਹੋਵਾ। ਬਹੁ ਰਿਪੁ ਹਤਿ^੬ ਜੋ ਰਨ ਮਹਿ ਸੋਵਾ^੭। ਤੀਸਰ
ਸਾਹਿਬ ਦੇਵੀ ਦਾਰਾ। ਤਾਂਹਿ ਖਾਲਸਾ ਪੁੱਤ੍ਰ ਅਪਾਰਾ ॥੩੨॥ ਇਮ ਸਾਹਿਬ
ਦਸਮੇ ਪਤਿਸ਼ਾਹੂ। ਤੁਰਕਨ ਸੋ ਰਣ ਕਰਿ ਉਤਸਾਹੂ। ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰਨ
ਕੀਨ ਅਖਾਰੇ। ਕਰਿ ਪੁਰਸ਼ਾਰਥ^੮ ਕੋ ਰਿਪੁ ਮਾਰੇ ॥੩੩॥ ਪੰਥ ਖਾਲਸਾ
ਉਤਪਤਿ ਕਰਿਕੈ। ਤੁਰਕ ਤੇਜ ਕੀ ਜਝਾ ਉਖਰਿਕੈ। ਬਰਖ ਬਤੀਸ
ਇਕਾਦਸ਼ ਮਾਸ। ਜਗ ਮਹਿ ਕੀਨਸਿ ਧਰਮ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ॥੩੪॥ ਸਿੱਖਜ ਅਨੇ-
ਕਨਿ ਕੋ ਗਤਿ^੯ ਦੀਨੀ। ਦੁਖ ਤੇ ਬਚੇ ਸ਼ਰਨ ਜਿਨ ਲੀਨੀ। ਸੱਤ੍ਰਹ ਸਹਸ
ਪੈਸਠਾ^{੧੦} ਉਪਗਾਕਾਤਿਕ ਸ਼ੁਦਿ ਪੰਚੈ ਦਿਨ ਸੁਰਗੁਰ^{੧੧} ॥੩੫॥ ਰਹੀ ਜਾਮਨੀ
ਜਾਮ ਸਵਾ ਜਥਿ^{੧੨}। ਸੱਚਿਖੰਡ ਪਹੁੰਚੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਤਥਿ। ਅਵਿਚਲ ਨਗਰ
ਨਾਮ ਸੁਭ ਥਾਨ। ਭਯੋ ਦੇਹੁਰਾ ਜੋਤਿ ਮਹਾਨ ॥੩੬॥ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ ਪਾਇਓ
ਗੁਰਿਆਈ। ਤਬਹੁ ਨੁਰੀਗੇ ਦਿੱਲੀ ਪਾਈ। ਪਤਿਸ਼ਾਹਿਤ ਕਹੁ ਮਾਲਕ ਭਯੋ।
ਰਾਜ ਤੇਜ ਜਿਨ ਬਡ ਬਿਰਧਯੋ^{੧੩} ॥੩੭॥ ਬਹੁਤਨਿ ਕੈ^{੧੪} ਕਰਿਕੈ ਅਪਰਾਧੂ॥
ਮਹਾਂ ਕੁਕਰਮਿ, ਕਸ਼ਟ ਦੈ ਸਾਧੂ^{੧੫}। ਗੁਰ ਘਰ ਸੋ ਬਹੁ ਦੋਹ ਕਮਾਵਾ। ਕਰਜੋ
ਅਕਰਮ ਦੁਸ਼ਟ ਦੁਖ ਪਾਵਾ ॥੩੮॥ ਸੁਨਿ ਸਭਿ ਸਿੰਘ ਪ੍ਰਸੰਨ ਮਹਾਨ।
ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕੈ ਬਾਕ ਬਖਾਨ ॥ ਨੌ ਗੁਰ ਕੀ ਸਭਿ ਕਥਾ ਬਖਾਨੋ। ਤੁਮ ਸਰ-
ਬੰਗਜ ਸਰਬ ਹੀ ਜਾਨੋ ॥੩੯॥ ਇਹ ਸਭਿ ਪ੍ਰਥਮੇ ਕਥਾ ਸੁਨਯੈ। ਗੁਰੁ

*ਵੇਦਕ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਪੱਛਮ ਵਲ ਕਸ਼ਤਪ ਸਾਗਰ ਦੇ ਦੱਖਣ ਦਾ ਦੋਸ਼। ਪੁਰਾਣਾਂ ਅਨੁਸਾਰ
ਰਾਵੀ ਤੇ ਜੇਹਲਮ ਦਾ ਵਿਚਲਾ ਦੋਸ਼। ਪਰੰਤੂ ਹਿੰਦੀ ਲਿਖਤਾਂ ਵਿਚ ਭਾਵ ਪੰਜਾਬ ਤੋਂ ਹੈ, ਜਿਸ
ਵਿਚ ਉਹ ਅੰਬਾਲਾ, ਲੁਧਿਆਣਾ, ਫੀਰੋਜ਼ਪੁਰ, ਜਮਨਾ ਉਰਾਰਲਾ ਹਿੱਸਾ ਸ਼ਾਮਲ ਸਮਝਦੇ ਹਨ।
^੧ਦੇਖਿਆ ਭੇ ਖੁਸ਼ ਹੋਏ। ^੨ਵੱਡੀ। ^੩ਤਿਨ ਅਗਨੀਆਂ ਨੇ। ^੪ਖਜ਼ਾਨਾ। ^੫ਸ਼ਤ੍ਰੂ ਨਾਸ਼ ਕਰਕੇ।
^੬ਯੁੱਧ (ਭੂਮਕਾ) ਵਿਚ ਸੁੱਤਾ। ^੭ਬਲ। ^੮ਮੁਕਤੀ। ^੯੧੦-੧੭੬੫। ^{੧੧}ਵੀਰਵਾਰ। ^{੧੨}ਸਵਾ
ਪਹਿਰ ਜਦੋਂ ਰਾਤ ਰਹੀ। ^{੧੩}ਵਧਾਇਆ। ^{੧੪}ਬਹੁਤਿਆਂ ਦਾ। ^{੧੫}ਕਸ਼ਟ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਭਲਿਆਂ
ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੂੰ। *ਪਾ:-ਬਿਲਸੇ। †ਤਿਨ ਵਿਆਹਾਂ ਪਰ ਵਿਚਾਰ ਰਾਸ਼ਿ ੪ ਅੰਸੂ
੨੭ ਅੰਕ ੪੬ ਦੀ ਹੇਠਲੀ ਟੂਕ ਵਿਚ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ। ‡ਪਾ:-ਜੋਵਾ। §ਪਾ:-ਪਾਸ।

ਚਰਿਤ੍ਰ ਕੀਨੋ, ਸਮਝਯੈ। ਜਨੋਂ ਜਨੋਂ ਭਏ ਕਹੈ ਸਭਿ ਕਥਾ। ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਸੰਗ
ਸੁਨਾਵਹੁ ਜਥਾ' ॥ ੪੦ ॥ ਸੁਨੀ ਖਾਲਸੇ ਕੀ ਇਮਿ ਬਾਨੀ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰਬਖਸ਼
ਸਿੰਘ ਮਨ ਮਾਨੀ'। ਕਥਾ ਸੁਨਾਵਨਿ ਲਾਗਯੋ ਸੋਈ। ਨੌ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ
ਜਿਮਿ ਜਿਮਿ ਹੋਈ॥੪੧॥ਦੋਹਰਾ॥ਸੁਨਤਿ ਭਯੋ ਤਬਿ ਖਾਲਸਾ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਜਸੁਕੋ
ਸੋਨੈ'। ਪਠਹਿ ਸੁਨਹਿ ਮਨ ਮਹਿ ਗੁਨਹਿ ਪੁਰਹਿ ਕਾਮਨਾ ਤੈਨੈ'॥੪੨॥
ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪ੍ਰਥਮ ਰਾਸੇ 'ਗੁਰ ਪਰਨਾਲੀ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ
ਅਸ਼ਟਮੇ ਅੰਸੂ ॥ ੮ ॥

੮. [ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਜੀ ਦੀ ਕਥਾ। ਖਡੂਰ ਵਿਚ ਛੁਪਣਾ ਤੇ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਣਾ]

ਦੋਹਰਾ ॥ ਏਕੋ ਰੂਪ ਸੁ ਦਸਮ ਗੁਰੁ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਆਨੰਦ। ਪਦ
ਅਰਬਿੰਦ ਮੁਕੰਦ ਬਰ ਬੰਦੋਂ ਦੈ ਕਰ ਬੰਦ ॥੧॥ ਸ੍ਰਯਾ ॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ
ਪੂਰਨ ਤੇ ਗੁਰਤਾ ਗੁਰ ਅੰਗਦ ਨੇ ਜਬਿ ਪਾਈ। ਧਯਾਨ ਰਿਦੈ ਗੁਰ
ਮੂਰਤਿ ਕੋ ਠਹਿਰਾਇ ਲਿਖੋ ਜਬ ਦੀਨ ਬਿਦਾਈ'। ਬੇ ਬਸ ਹੈ ਬਿਛਰਨੈ
ਗੁਰਤੇ ਅਸ਼ਟਾਂਗ' ਕਰੀ ਮੁਖ ਕੋ ਰਜ' ਲਾਈ। ਨੀਰ ਬਿਲੋਚਨ' ਭੂਰ' ਬਿਮੋ-
ਚਤਿ' ਸੋਚਤਿ ਪ੍ਰੇਮ ਮਹਾਂ ਉਮਗਾਈ' ॥ ੨ ॥ ਜੀਵ ਸ਼ਰੀਰ ਮਨੋ ਬਿਛਰਨੈ
ਬਿਰਹਾਕੁਲ' ਤੇ ਉਰ ਬਯਾਕੁਲ ਭਾਰੇ-ਬੋਲਬ' ਨਾਹਿ ਬਨੈ ਗੁਰ ਅੰਗੁਜ-
ਸੰਕਟ ਤੁਸ਼ਨਿ ਠਾਨਿ ਸਹਾਰੇ। ਆਇਸੁ ਮਾਨਿਬੋ ਧਰਮ ਧਰਮੋ, ਤਜਿ ਨਾਹਿ
ਸਕੈ, ਨਹਿ ਬਾਕ ਉਚਾਰੇ। ਹੋਇ ਬਿਦਾ ਤਤਕਾਲ ਚਲੇ ਨਿਜ ਗ੍ਰਾਮ ਖਡੂਰ
ਕੇ ਪੰਥ ਪਧਾਰੇ ॥੩॥ ਆਵਤਿ ਹੈਂ ਚਿਤ ਮੈਂ ਚਿਤਵੰਤਤਿ' - ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਰੂਪ
ਸੁਭਾਉ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ। ਦੀਨ ਪੈ ਦਯਾਲ, ਪਛਾਨਤਿ ਘਾਲ ਕੋ, ਸੇਵਕ ਕੋ ਬਸਿ
ਪ੍ਰੇਮ ਬਿਸ਼ਾਲ। ਚਾਹਤਿ ਹੈਂ ਪ੍ਰਸਥਾਨ ਬਿਕੁੰਠ ਕੋ ਮੋਹਿ ਬਛਾਈ ਦੈ ਕੀਨਿ
ਨਿਰਾਲਾ। ਸੰਕਟ ਬਨੋਗ' ਕੁ ਮੋਹਿ ਬਧਯੋ, ਬਸ ਨਾਹਿ ਚਲੈ ਤਿਨ ਕੋ ਬਚ
ਨਾਲਾ-॥ ੪॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਅੰਗਦ ਬੀਚ ਖਡੂਰ ਕੇ ਆਇ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਭਏ ਨਿਜ
ਥਾਈ। ਮੋਨ ਧਰੇ ਨਹਿ ਕੋਨ ਮਿਲੇ, ਬਿਚ ਭੋਨ ਬਰੇ ਪਿਖ ਮਾਈ ਭਿਰਾਈ।
ਬੂਝਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਕੀ ਸੁਧ' ਕੋਨ ਸੇ ਬਾਨ ਤਜੇ ਸੁਖਦਾਈ?। ਕਜੋਂ

'ਮਨ ਲਈ। 'ਕੀਨੀ'। 'ਉਸ ਦੀ। 'ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਜੀ ਨੇ' ਜਦੋਂ ਕਰਤਾਰ ਪੁਰੋਂ ਵਿਦਾਇਗੀ
ਦਿੱਤੀ। 'ਭੰਡੇਤ'। 'ਧੂੜੀ'। 'ਨੇੜਾਂ ਤੋਂ'। 'ਬਹੁਤਾ'। 'ਛੁਟਦਾ ਹੈ'। 'ਬੜੇ ਉਮਾਹ ਵਿਚ ਪ੍ਰੇਮ
ਨੂੰ ਹੀ ਸੋਚਦੇ ਹਨ। (ਅ) ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸ਼ਰੂਪ ਨੂੰ (ਸੋਚਿਤ=) ਚੇਤੇ ਕਰਕੇ ਬੜਾ ਪ੍ਰੇਮ ਉਮਗਦਾ
ਹੈ। 'ਵਿਛੋੜੇ ਦੀ ਆਕੁਲਤਾ (ਦੁਖ) ਤੋਂ (ਅ) ਸਾਰੇ (ਭਾਵ ਵਰੇ) ਵਿਛੋੜੇ ਤੋਂ। 'ਬੋਲਣਾ।
'ਚਿਤਵੰਦੇ ਹੋਏ। 'ਵਿਛੋੜੇ ਦਾ ਦੁੱਖ।

ਤੁਮ ਕੋਠਰੀ ਆਨਿ ਬਿਰੇ ਮਨ ਭੰਗ^੧ ਅਹੈ ਮੁਖ ਨਾ ਬਿਕਸਾਈ^੨ ॥ ੫ ॥
 ਤੁਸਨਿ ਠਾਨਿ ਭਨਜੇ ਕੁਛ ਨਾਂਹਿਨ, ਆਨਨ ਦੀਰਘ ਸ੍ਵਾਸ ਭਰਜੇ ।
 ਲੋਚਨ ਨੀਰ ਬਿਮੋਚਤਿ, ਸੋਚਤਿ, ਲੋਚਤਿ ਹੋ ਚਿਤ ਮੇਲ ਕਰਜੇ । ਐਸ
 ਦਸਾ ਪਿਖਿ ਜਾਨੀ ਰਿਦੇ ਤਿਨ—ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾ ਇਸ ਲੋਕ ਬਿਰਜੇ। ਆਪਨੇ
 ਧਾਮ ਬਿਕੁੰਠ ਗਏ ਇਨ ਬਜੋਗ^੩ ਭਯੋ ਦੁਖ ਦੀਹ ਧਰਜੇ—॥੬॥ ਫੇਰ ਭਿਰਾਈ
 ਨੇ ਬੁਝਨ ਕੀਨਸਿ^੪ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕੋ ਪਰਲੋਕ ਭਯੋ^੫। ਯੋ ਸੁਨਿਕੈ ਗੁਰਅੰਗਦ
 ਨੇ ਤਬਿ ਤਾਂਹੀ ਕੇਸੰਗ ਬਖਾਨ ਕਯੋ^੬ ਮੋਹਿ ਕਛੁ ਨਹਿ ਭਾਵਤਿਹੈ, ਦਿਖਿਬੇ
 ਸੁਨਿਬੇ ਚਿਤ ਖੇਦ ਬਿਯੋ^੭। ਅੰਤਰਿ ਹੋਇ ਇਕੰਤ ਨਿਰੰਤਰ ਬੈਠਜੇ ਚਹੋ^੮
 ਇਹੁ ਮੋਹੇ ਹਿਯੋ^੯ ॥ ੭ ॥ ਜਨੋਂ ਬਿਸਫੋਟ^{੧੦} ਪਕਜੇ ਦੁਖ ਦੇਤਿ ਹੈ ਚੋਟ ਲਗੇ
 ਪੁਨ ਹੈ ਅਧਿਕਾਈ । ਤਿਉਂ ਬਿਵਹਾਰ, ਬਿਲੋਕਨਿ, ਬੋਲਨਿ, ਸ਼੍ਰੋਨ ਸੁਨੈ
 ਮੂਝ ਹੈ ਬਿਕੁਲਾਈ^{੧੧}। ਕੋਠੜੀਕੇ ਦਰ ਸੋ ਚਿਨ ਦੇਹੁ, ਕਹੋ ਕਿਸ ਪਾਸ ਨ,
 ਕੋਸੇ ਬਤਾਈ^{੧੨}। ਮੇ ਪਰ ਯੋਂ ਉਪਕਾਰ ਕਰੋ ਬਿਚ ਬੈਠਿ ਰਹੋ ਜਿਮਿ ਹੈ ਨ
 ਲਖਾਈ^{੧੩} ॥ ੮ ॥ ਬੁਝਨਿ ਕੀਨ ਭਿਰਾਈ ਨੇ ਫੇਰ ‘ਇਕੰਤ ਰਹੋ ਬਿਤ ਹੈ
 ਇਸ ਥਾਈ^{੧੪}। ਕਜੋਂ ਦਰ ਕੋ ਚਿਨਵਾਵਤਿ ਹੋ, ਇਹ ਬਾਤ ਬਨੇ ਨਹਿ, ਸੰਕਟ
 ਪਾਈ^{੧੫}। ਸ਼੍ਰੋਨ ਸੁਨੈ ਤਿਸ ਤੇ ਕਿਧ ਤੁਸਨਿ^{੧੬} ਫੇਰ ਨਹੀਂ ਕੁਛ ਬਾਨੀ
 ਅਲਾਈ^{੧੭}। ਬੈਠਿ ਰਹੋ ਜੁਗ ਲੋਚਨਮੁੰਦ, ਮਨੋ ਸ਼ਿਵਮੂਰਤਿ ਧਨਾਨ ਲਗਾਈ^{੧੮}
 ॥ ੯ ॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕੋ ਰੁਖ ਜਾਨਿ ਤਬੈ ਦਰ ਕੋ ਚਿਨਿ^{੧੯} ਕੀਨੋ ਹੈ ਬੰਦ
 ਭਿਰਾਈ । ਫੇਰ ਕਰਜੇ ਇਕ ਸਾਰ ਭਲੇ ਬਹੁ ਪੰਕ^{੨੦} ਲਗਾਇ ਕੈ ਕੀਨ
 ਲਿਪਾਈ^{੨੧}। ਕੋਇ ਨ ਜਾਨਿ ਸਕੈ ਦਰੁ ਕੋ ਇਸ ਭਾਂਤਿ ਕਿਯੋ ਜਿਮਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ
 ਭਾਈ^{੨੨}। ਬੀਤਿ ਗਏ ਇਸਿ ਰੀਤ ਛਿਮਾਸ ਅਲੋਪ ਭਏ, ਨਹਿ ਕਾਹੂ
 ਲਖਾਈ^{੨੩}॥੧੦॥ ਬੁੱਢੇ* ਆਦਿਕਜੇ ਗੁਰ ਕੋ ਸਿਖ ਹੋਤਿ ਭਏ ਇਕਠੇ ਸਮੁ-
 ਦਾਏ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਮੂਰਤਿ ਡੀਠ^{੨੪} ਨ ਆਵਤਿ ਸੋ ਭਟਕੰਤਿ ਰਿਦੇ ਮੁਰਝਾਏ ।
 ਕੀਨ ਬਿਚਾਰ ਭਲੇ ਸਭਿ ਹੁੰ ਮਿਲਿ, ‘ਆਪ ਗੁਰੂ ਬਹੁ ਬਾਰ ਬਤਾਏ।—ਮੋਹੋ
 ਸਰੂਪ ਪਿਖੇ ਤਨ ਅੰਗਦ, ਭੇਦ ਨਹੀਂ ਇਕ ਮੇਕ ਬਨਾਏ ॥ ੧੧ ॥ ਮੋਕਹੁ

^੧ਛੱਠਾ ਹੋਇਆ । ^੨ਵਿਛੋੜਾ । ^੩ਦੁਖ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ^੪ਮੋਰਾ ਜੀ ਕਰਦਾ ਹੈ । ^੫ਛੋੜਾ [ਸੀਸ: ਵਿਸ਼ੇਦ]।
^੬ਵਿਅਕੁਲਤਾ । ^੭ਬੰਦ ਕਰ ਦੇਹੁ । ^੮(ਕੋਈ; ਕਿਵੇਂ ਪਿਆ ਪੁੱਛੇ । ^੯ਪਤਾ ਨਾ ਲੱਗੇਜਿਵੇਂ । ^{੧੦}ਚੁੱਪ
 ਕੀਤੀ । ^{੧੧}ਮਾਨੋਂ ਸ਼ਿਵ ਦੀ ਮੂਰਤੀ ਪਿਆਨ ਲਾਈ ਬੈਠੀ ਹੈ, ਭਾਵ ਅਚੱਲ ਸਮਾਧੀ ਤੋਂ ਹੈ ।
^{੧੨}ਚਿਰ ਕੇ । ^{੧੩}ਗਾਰਾ । ^{੧੪}ਗਹਿਆ ਸੀ । ^{੧੫}ਨਜ਼ਰ । *ਪਾ:—ਬੁੱਢੇ ਤਿ । ਬੁੱਢੇ ਤੇ ।

ਸੇਵਨਿ ਚਾਹਤਿ ਜੋ ਗੁਰ ਅੰਗਦ ਸੇਵਹੁ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰੇ—^੧। ਬੁੱਢੇ ਕਹਨੇ 'ਨਿਜ
 ਥਾਨ ਸਥਾਪਨੇ ਹੋ ਤਾਂਹਿ ਸਰੀਰ ਮੈਂ ਆਪ ਬਰੇ'। ਖੋਜਹੁ ਕੌਨ ਸਥਾਨ
 ਅਹੈ' ਸੁਨਿ ਕੈ ਸਿਖ ਕੇਤਿਕ ਗ੍ਰਾਮ ਫਿਰੇ। ਪ੍ਰੇਮ ਤੇ ਚੌਪ ਬਧੀ ਹਿਤ ਹੋਰਨਿ,
 ਪ੍ਰੇਰਨ ਕੀਨ ਪ੍ਰੇਮਦ ਧਰੇ॥੧੨॥ ਏਹਾ॥ ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਸਭਿਨਿ ਬਿਚਾਰਿਓ
 —ਗ੍ਰਾਮ ਖਡੂਰ ਮਝਾਰ। ਨਿਕਟਿ ਭਿਰਾਈ ਹੋਹਿਗੇ, ਅਪਰੈਨ ਸੁਨੀਏ ਸਾਰ
 —॥੧੩॥ ਸ੍ਰੇਯਾ॥ ਬੁੱਢੇ ਤੇ ਆਦਿਕ ਜੋ ਸਮੁਦਾਇ ਗਏ ਸਭਿ ਸਿੱਖ ਖਡੂਰ
 ਮਝਾਰੀ। ਮਾਈ ਭਿਰਾਈ ਕੇ ਪਾਸ ਮਿਲੇ ਸਗਰੇ ਕਰ ਜੋਰਿ ਨਮੋ ਪਗ ਧਾਰੀ।
 ਬੁਝਨ ਕੀਨਿ:—'ਕਹਾਂ ਗੁਰ ਅੰਗਦ? ਹੋਰਨ ਕੇ ਹਿਤ ਚਾਹਿ ਹਮਾਰੀ। ਹੈ
 ਸਫਲੈ ਸਭਿ ਕੇ ਇਤਿ ਆਵਨਿ, ਪਾਵਨ ਪਾਵਨ* ਲੇਹਿ ਨਿਹਾਰੀ'॥
 ੧੪॥ ਸੁਨੈ ਸੁਨੈ ਸਭਿਕੇ ਬਚਨ, ਨਹਿ ਬਾਕ ਕਹਨੇ ਤਿਨ ਸੰਗ ਭਿਰਾਈ।
 ਮੋਨ ਕਰੇ ਮੁਖਬੰਠਿ ਰਹੀ, ਬਿਚ ਭੋਨ ਬਿਰੇ ਸਿਖ ਜੋ ਸਮੁਦਾਈ। ਜਾਨਿ ਗਏ
 ਮਨ ਮਾਂਹਿ ਤਬੈ,—ਗੁਰ ਅੰਗਦ ਜੀ ਕਿਤੁ ਹੈਂ ਇਸਥਾਈ—। ਫੇਰਕਰੀ
 ਬਿਨਤੀ ਕਰ ਜੋਰਿਕੈ, 'ਮਾਈ ਜੀ! ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਦੇਹੁ ਬਤਾਈ'॥੧੫॥ ਬੈਨ ਕਹਨੇ
 ਨਹਿ ਭੈ ਕਰਿਕੈ, ਸਭਿਹੂੰ ਮਿਲਿ ਬਾਤ ਬਿਚਾਰਨਿ ਠਾਨੀ।—ਸ੍ਰੀਗੁਰ ਅੰਗਦ
 ਕੀ ਬਰਜੀ^੧ ਮਰਜੀ ਬਿਨ ਕਜੋਂ ਸੁ ਬਤਾਇ ਨਿਸ਼ਾਨੀ—। ਬੁੱਢੇ ਨਿਹਾ-
 ਰਨ ਕੀਨ ਇਤੈ ਉਤ ਕੋਠੜੀ ਦੇਖਿ ਚਹੂੰਦਿਸਿ ਜਾਨੀ॥—ਬੰਦ ਇਹੀ ਦਰ
 ਜਾਨਨੇ ਪਰੈ ਗੁਰੁ ਹੋਇ ਤੁ ਹੋਇ ਬਿਰੇ ਇਸ ਥਾਨੀ—॥ ੧੬॥ ਫੇਰ ਮਿਲੇ
 ਸਭਿ ਸੋਂ ਨਿਰਨੈ ਕਰਿ 'ਹੈਂ ਨਿਸ਼ਚੇ ਇਸ ਕੋਠੜੀ ਮਾਂਹੀ'। ਬੰਦਨ ਠਾਨਿ
 ਭਨੀ ਬਿਨਤੀ 'ਮਮ ਨਾਮ ਬੁਢਾ ਲਖਿ ਆਯੋ ਇਹਾਂ ਹੀ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ
 ਦੀਨ ਮੁਝੈ ਬਰ,—ਮੈਂ ਜਹਿ ਹੋਵੋਂ ਪਛਾਨੈਂ ਤਹਾਂ ਹੀ। ਸੰਗਤਿ ਮੇਰੀ ਸਦੀਵ
 ਕਰੇ ਜੇਈ ਰੂਪ ਧਰੇਂ ਗੁਪਤੈ ਤੁਵ ਨਾਂਹੀ'—॥੧੭॥ ਆਪ ਅਲੋਪ ਭਏ ਜਬਿ
 ਤੇ ਤਬਤੇ ਬਹੁ ਬਜਾਕੁਲ ਦੇਖੇ ਬਿਨਾ। ਆਨਿ ਭਏ ਤੁਮ ਗੋਪ ਇਹਾਂ, ਕਿਤ
 ਸੰਗਤਿ ਜਾਇ ਅਧੀਰ ਮਨਾ। ਖੋਜਿ ਫਿਰੇ ਬਹੁ ਚਿੰਤ ਕਰੇ, ਨਹਿ ਦੇਖਤਿ
 ਭੇ ਕਿਸ ਥਾਨ ਜਨਾ^੨। ਆਵਹੁ ਬਾਹਿਰ ਰੂਪ ਦਿਖਾਵਹੁ ਸੇਵਹਿ ਸਿੱਖ
 ਅਨੰਦ ਘਨਾ'॥੧੮॥ ਯੋਂ ਕਹਿ ਬੁੱਢੇ ਨੇ ਆਪਨੈ ਹਾਥ ਉਖਾਰਿ, ਚਿਨ੍ਹੇ
^੧ਥੜੇ। ^੨ਅਨੰਦ ਨਾਲ ਪ੍ਰੇਰੇ (ਘੱਲੇ) ਹੋਏ (ਭਾਈ ਬੁੱਢੇ ਦੇ)। ^੩ਹੋਰਥੇ। ^੪ਪਵਿਤ੍ਰ ਚਰਨਾਂ ਨੂੰ
 ਦੇਖ ਲਈਏ। ^੫ਭਿਰਾਈ ਨੇ। ^੬ਵਰਜੀ ਹੋਈ ਹੈ। ^੭ਇਸ ਥਾਂ ਵਿਚ। ^੮ਕਿਉਂਕਿ ਤੁਸੀਂ ਸਦਾ ਮੇਰੀ
 ਸੰਗਤ ਕਰਦੇ ਹੋ, ਜੋ ਰੂਪ ਮੈਂ ਧਾਰਾਂ, ਤੁਹਾਥੇ ਲੁਕਿਆ ਨਹੀਂ ਰਹੇਗਾ। ^੯ਕਿਸੇ ਥਾਂ ਨਹੀਂ
 ਦਿੱਸੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ।

*ਪਾ:—ਪਾਵਨ ਪਾਵ ੪।

ਦਰ^੧ ਖੋਲਨਿ ਕੀਨਾ । ਬੈਠੇ ਸਮਾਧਿ ਅਗਾਧਿ^੨ ਕਰੇ ਕਵਲਾਸ ਕੇ ਉਪਰ
ਸੰਭੁ ਅਸੀਨਾ^੩ । ਸ਼ਾਂਤਿ ਬਿਤੀ, ਸਮੁਦਾਇ ਰਿਖੀਕ ਅਚੈਚਲ^੪ ਹੈਂ, ਇਕ
ਰੂਪ ਬਿਲੀਨਾ^੫ । ਹੋਰਿ ਸਭੈ ਕਰ ਜੋਰਿ^੬ ਖਰੇ, ਅਭਿਬੰਦਨ ਠਾਨਹਿ^੭ ਹੋਇ
ਪ੍ਰਸੀਨਾ^੮ ॥੧੯॥ ‘ਨਾਂਹਿ ਸਮਾਧਿ ਅਗਾਧਿ ਛੁਟੀ’ ਪੁਨਿ ਮਾਈ ਭਿਰਾਈ ਕੇ
ਸਾਬ ਕਹੈਂ:-‘ਆਪ ਕਹੋ ਜਿਮਿ ਬਾਹਰ ਆਵਹਿ, ਦੀਨਦਿਆਲ ਕੀ ਬਾਨਿ
ਅਹੈ’ । ਕੀਨ ਸਭੈ ਬਿਨਤੀ ਕਰ ਜੋਰਿ ‘ਕਰੋ ਕਰੁਨਾ ਗਨ ਸਿੱਖਜ ਚਹੈਂ ।
ਬੈਠਿ ਸਿੰਘਾਸਨ ਜਨੈ ਕਮਲਾਸਨ^੯, ਦੇਹੁ ਦਿਦਾਰ ਕਲੁਖ ਦਹੈਂ^{੧੦} ॥੨੦॥
ਦਾਸ ਉਧਾਰਨ ਕੋ ਇਸ ਕਾਰਨ ਆਪ ਗੁਰੂ ਨੇ ਦਈ ਗੁਰ ਗਾਈ । ਸੈ
ਅਬ ਕਾਰਜ ਕਜੋਂ ਨ ਕਰੋ ਪਰਮਾਰਥ ਕੇ ਹਿਤ ਸਿੱਖਜ ਅਥਾਈ ॥ ਦਾਸਨਿ
ਕੋ ਉਪਦੇਸ਼ ਬਤਾਵਹੁ ਨਾਮ ਜਪਾਵਹੁ ਜੇ ਪਰਮਾਈ^{੧੧} । ਸੰਗਤਿ ਬੰਦ
ਕੀ ਪੰਗਤਿ ਮੈਂ ਬਿਤਿ ਹੋਇ ਕਰੀਜਹਿ ਮੰਗਲ ਸ਼ਾਈ^{੧੨} ॥ ੨੧॥ ਦਾਸਨ
ਕੀ ਬਿਨਤੀ ਸੁਨਿਕੈ ਗਿਨਤੀ ਤਜਿ ਆਨ ਸੁ ਬਾਹਰ ਆਏ ਪੀਤ ਹੈ ਰੰਗ,
ਸੁ ਦੁਬਰੇ ਅੰਗ, ਉਮੰਗ ਮਹਾਂ ਗੁਰ ਜਨੈਂ ਦਰਸਾਏ^{੧੩} । ਦੇਖਤਿ ਭੇ ਤਿਨਿ^{੧੪}
ਦਾਸਨ ਕੋ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪਾਸ ਜੁ ਥੇ ਸਮੁਦਾਏ ਪ੍ਰੇਮ ਪ੍ਰਵਾਹਿ^{੧੫} ਬਧਨੈ ਉਰ
ਮੈਂ ਉਚਰਨੈ ਤਬਿ ਏਕ ਸ਼ਲੋਕ ਬਨਾਏ ॥ ੨੨ ॥

ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ॥ ਮਃ-੨ ॥

ਜਿਸੁ ਪਿਆਰੇ ਸਿਉ ਨੈਹੁ ਤਿਸੁ ਆਗੈ ਮਰਿ ਚਲੀਐ ॥

ਧ੍ਰਿਗੁ ਜੀਵਣੁ ਮਿਸਾਰਿ ਤਾਕੈ ਪਾਛੈ ਜੀਵਣਾ ॥ ੨ ॥

ਸ੍ਰੇਯਾ ॥ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੋ ਇਮ ਬੋਲਿ ਪ੍ਰਭੂ ਸਭਿ ਬੀਚ ਗੁਰੂ ਤਬਿ ਬੈਠਿ ਗਏ । ਜੇ
ਸਿੱਖ ਹੈਂ ਸਮੁਦਾਇ ਤਹਾਂ ਤਿਨ ਦੇ ਦਰਸਨ ਪਰਸੈਨ ਕਏ* ॥ ਪੀਰਜ ਦੀਨ
‘ਭਜੋ ਸਤਿਨਾਮੁ’, ਰਹੇ ਤਿਸ ਧਾਮ, ਅਹਾਰ^੧ ਖਏ ਦਾਸ ਲਗੇ ਪਗ ਸੇਵਨ

^੧ਬੰਦ ਦਰਵਾਜਾ । ^੨ਛੁੱਪੀ । ^੩(ਮਾਨੋ) ਕੋਲਾਸ ਪਰਬਤ ਤੇ ਸ਼ਿਵਜੀ ਇਸਥਿਤ ਹੋਏ ਹਨ ।
^੪ਇੰਦਰੀਆਂ ਚੰਚਲਤਾ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹਨ । ^੫ਲਿਵਲੀਨ । ^੬ਹਥ ਜੋੜ । ^੭ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ ।
^੮(ਤਾਂ ਜੋ) ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਣ । ^੯ਬ੍ਰਹਮਾ । ^{੧੦}ਪਾਪ ਨਾਸ਼ ਹੋਣ । ^{੧੧}ਛੁੱਲੇ ਹੋਏ ਜੋ ਹਨ । ^{੧੨}ਅਨੰਦ
ਮੰਗਲ । ^{੧੩}(ਭਾਵੇਂ) ਰੰਗ ਪੀਲਾ ਤੇ ਅੰਗ ਲਿੱਸੇ ਸਨ (ਤਦ ਬੀ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਜਦੋਂ) ਦਰਸਨ
ਹੋਏ (ਤਾਂ ਬੜੀ) ਉਮੰਗ ਚੜ੍ਹ ਗਈ (ਕਿਉਂਕਿ) ਮਹਾਂ ਗੁਰ (ਭਾਵ ਗੁਰ ਨਾਨਕ) ਵਰਗੇ
(ਗੁਰੂ ਜੀ) ਨਜ਼ਰ ਆਏ । (ਅ) ਰੰਗ ਪੀਲਾ ਤੇ ਅੰਗ ਲਿੱਸੇ ਹਨ, (ਪਰ) ਮਹਾਂ ਉਮੰਗ ਹੋਈ
ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸਨ ਹੋਏ । ^{੧੪}(ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਜੀ ਨੇ) ਭਿੱਠਾ । ^{੧੫}ਪ੍ਰੇਮ ਦੀ ਲਹਿਰ ।
^{੧੬}ਪ੍ਰਸਾਦਿ । *ਪਾ:-ਭੁਏ ।

ਕੋ, ਅਹੀਮੇਵ^੧ ਬਿਨ। ਗੁਰਦੇਵ ਬਿਏ। ੨੩॥ ਜੋ ਸਿਖ ਸੇਵਕ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਨਾਨਕ
ਸੋ ਸੁਨਿਕੈ ਸਭਿ ਆਵਤਿ ਹੈਂ। 'ਗਾਦੀ ਲਈ ਗੁਰਤਾ' ਗੁਰ ਅੰਗਦ
ਸੋ ਬਿਦਤੇ^੨ ਸੁਨਿ ਪਾਵਤਿ ਹੈਂ। ਦੇਖਤਿ ਜੋਤਿ ਮਹਾਂ ਮੁਖ ਜਾਗਤਿ^੩, ਜਜੋਂ
ਨਟ ਸਾਂਗ ਬਨਾਵਤਿ ਹੈਂ। ਏਕ ਹੀ ਬੋਖ ਅਨੇਕ ਧਰੇ ਸਭਿ ਲੋਕਨ ਕੋ
ਬਿਰਮਾਵਤਿ ਹੈਂ^੪ ॥੨੪॥ ਗੁਰਤਾ ਰਖ ਪੈ ਗੁਰ ਸੂਰਜ ਦੂਸਰ ਮਾਸ^੫ ਬਿਤੇ
ਤਨ ਰਾਜਤਿ ਹੈਂ। ਮੋਹਿ ਅੰਧੇਰ ਕੋ ਦੂਰ ਕਰੈਂ ਅਘ ਚੋਰ^੬ ਸ਼ਿਤਾਬ ਹੀ
ਭਾਜਤਿ ਹੈਂ। ਬਿੰਦ ਖਿਰੇ ਅਰਬਿੰਦ ਮਹਾਂ ਸਿਖ^੭, ਪੇਚਕ ਨਿੰਦਕ^੮ ਲਾਜਤਿ
ਹੈਂ। ਹੋਤਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਚਰ੍ਹੈ ਦਿਸ਼ ਮੈਂ ਤਿਮ ਗਯਾਨ ਰਿਦੇ ਉਪਰਾਜਤਿ ਹੈਂ^੯ ॥
੨੫॥ ਸਾਰਬਭੋਮ^{੧੦} ਮਹਾਂ ਮਹਿਪਾਲਕਿ^{੧੧} ਪੋਸ਼ਿਸ਼^{੧੨} ਪੂਰਬ^{੧੩} ਕੀ ਤਜਿ ਕੈ।
ਸੁੰਦਰ ਔਰ ਨਵੀਨ ਧਰੇ ਤਨ, ਆਇ ਸਭਾ ਬਿਤਿ ਹੈ ਸਜਿ ਕੈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ
ਤ੍ਰਯੈਂ ਧਰਿ ਦੂਸਰੁ ਰੂਪ ਬਿਰਾਜਤਿ, ਸਿੱਖ ਸੁਖੀ ਜਜਿਕੈ^{੧੪}। ਸੇਵਕ ਏਕ ਹੀ
ਜਾਨਤਿ ਹੈਂ ਗਨ^{੧੫} ਨਿੰਦਕ ਨੀਚ ਰਹੈਂ ਲਜਿਕੈ^{੧੬} ॥੨੬॥ ਜੋਤਿ ਤੇ ਜੋਤਿ
ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰਹੀ ਜਿਮ ਲਾਗੇ ਮਸਾਲ ਤੇ ਦੂਜੀ ਮਸਾਲਾ। ਘਾਟ ਨ ਬਾਢ ਬਨੈ
ਕਬਹੂੰ ਜੁਗ^{੧੭} ਹੋਇ ਸਮਾਨ^{੧੮} ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਬਿਸਾਲਾ। ਆਨਿ ਸੁਨੈਂ ਉਪਦੇਸ਼
ਕਿਤੇ ਨਰ ਜਾਗਿ ਉਠੇ ਜਿਨ ਭਾਗ ਸੁ ਭਾਲਾ^{੧੯}। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਕੋ ਨਿਤ
ਹੀ ਚਿਤਵੰਤਿ ਰਹੈਂ ਬਡ ਰੂਪ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ^{੨੦} ॥੨੭॥ ਚੰਪਈ॥ ਬੁੱਢੇ ਸੋ ਗੋਸ਼ਟ
ਨਿਤਿ ਠਾਨੈ। 'ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਚਲਿਤ'^{੨੧} ਮਹਾਨੈ। ਜਨਮ ਆਇ
ਅਥ ਲਾਗਿ ਜੋ ਜਾਨੈ। ਸੋ ਸਭਿ ਰੀਤੀ ਭਲੇ ਬਖਾਨੈ^{੨੨} ॥੨੮॥ ਤਬਿ ਬੁੱਢਾ
ਬੋਲੈ ਸੁਖ ਪਾਇ^{੨੩} ਐਸੇ ਏਕ ਪੁਰਖ ਲਖਿ ਜਾਇ^{੨੪}। ਬਾਲਾ ਜਾਟ ਵਸਹਿ
ਤਲਵੰਡੀ। ਤਿਨਿ ਬਿਲਾਸ^{੨੫} ਦੇਖੈ ਨਵਖੰਡੀ^{੨੬} ॥੨੯॥ ਰਹੈ ਸੀਗਿ
ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਸਦਾ॥ ਸੋ ਤੁਮ ਦਰਸ ਆਇ ਹੈ ਜਦਾ॥ ਤਿਸਿ ਤੇ ਸੁਨਹੁ ਸਕ-

^੧ਹੰਕਾਰ। ^੨ਗੁਰਿਆਈ। ^੩ਓਹ (ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਜੀ) ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਏ ਹਨ। ^੪ਦੇਖਦੇ ਹਨ (ਕਿ ਓਹੋ)
ਮਹਾਨ ਜੋਤ (ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਦੀ) ਮੁਖੜੇ ਤੇ ਜਾਗਦੀ ਹੈ। ^੫ਮੌਹਦੇ ਹਨ। ^੬ਮਹੀਨਾ। ^੭ਬਿਰਾਜ
ਰਹੇ ਹਨ। ^੮ਪਾਪ ਰੂਪੀ ਚੋਰ। ^੯ਸਮੂਹ ਕਵਲਾਂ ਰੂਪੀ ਸਿੱਖ ਮਹਾਂ ਖਿੜੇ। ^{੧੦}ਉੱਲੂ ਰੂਪੀ
ਨਿੰਦਕ। ^{੧੧}ਉਤਪਤ ਕਰਦੇ ਹਨ। ^{੧੨}ਸਾਰੀ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਦਾ ਚੱਕਰਵਰਤੀ [ਸੰਸਾਰ, ਸਾਰਥ ਭੋਮ]।
^{੧੩}ਵੱਡਾ ਰਾਜਾ। ^{੧੪}ਪੋਸ਼ਾਕ। ^{੧੫}ਪਹਿਲੀ। ^{੧੬}ਸਿੱਖ ਸੁਖੀ ਹੁੰਦੇ ਨੇ ਪੁਜ ਕੇ। ^{੧੭}ਸਮੂਹ।
^{੧੮}ਸ਼ਰਮਾ ਕੇ। ^{੧੯}ਦੇਵੇ। ^{੨੦}ਇਕੋ ਜਿਹੇ। ^{੨੧}ਮੱਥੇ ਦੇ ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ਭਾਗ। ^{੨੨}ਭਾਵ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ
ਅੰਗਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ। ^{੨੩}ਚਰਿਤਰ। ^{੨੪}ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਹੇ। ^{੨੫}ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ^{੨੬}ਕੋਤਕ।
^{੨੭}ਨਵੀਂ ਖੰਡੀ ਦਾ।

ਲ ਬਿਰਤੀਤਾ॥ ਜਥਾ ਚਰਿਤ੍ਰ ਕੀਨ ਭਗਵੇਤਾ^੧॥੩੦॥ ਏਵ ਬਿਚਾਰਤਿ ਬਾਲਾ
ਆਯੋ । ਗੁਰ ਪ੍ਰਸੰਗ ਤਿਨ ਸਕਲ ਸੁਨਾਯੋ । ਸੋ ਹਮ ਪੁਰਬਿ^੨ ਹੀ ਕਹਿ
ਆਏ । ਛੰਦ ਚੌਪਈ ਬੰਦ ਬਨਾਏ ॥ ੩੧ ॥ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ਜੈਸੇ ।
ਕਰੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਸੁਨੇ ਸਭਿ ਤੈਸੇ । ਨਿਸ ਦਿਨ ਪ੍ਰੇਮ ਲਗਯੋ ਤਿਨ ਕੇਰਾ ।
ਸਿਮਰਹਿ ਸਤਿਗੁਰ ਸੰਝ ਸਵੇਰਾ ॥੩੨॥ ਸੁਨੀ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਗੁਰ ਸਾਰੀ॥
ਕੁਛ ਬਿਰਾਗ ਤੇ ਧੀਰਜ ਧਾਰੀ॥ ਜਿਨ ਸਿੱਖਨ ਕੇ ਭਾਗ ਬਿਸਾਲ॥ ਸੇਵਹਿ,
ਬਾਨੀ ਸੁਨਹਿ ਰਸਾਲਾ ॥ ੩੩ ॥ ਤਉ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਇਸ ਰੀਤਾ ।
ਬੋਲਹਿ ਅਲਪ, ਨ ਠਾਨਹਿ ਪ੍ਰੀਤਾ । ਬਾਲਿਕ ਦਸਾ ਬਿਥੈ ਨਿਤਿ ਰਹੈ ।
ਹਰਖ ਸ਼ੋਕ ਜਿਨ ਲੇਸ ਨ ਅਹੈ ॥ ੩੪ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥੇ
ਪ੍ਰਥਮ ਰਾਸੇ 'ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਣ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨ ਨਾਮ ਨਵਮੇ ਅੰਸੁ ॥ ੯ ॥

੧੦ [ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਨਿੱਤ ਕ੍ਰਿਯਾ । ਸਿੱਧਾ ਦਾ ਮੇਲ ਤੇ ਹੁਮਾਯੂ ਦਾ ਆਉਣਾ]
ਦੋਹਰਾ ॥ ਨਿਤਾਪ੍ਰਤਿ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੁ ਇਹ ਬਿਧਿ ਕਰਤਿ ਉਚਾਰ^੩॥ ਸੁਨਤਿ
ਉਚਾਰਤਿ ਸਿੱਖ ਕੋ ਭਉਜਲ ਕਰਿ ਹੈਂ ਪਾਰ ॥੧॥ ਚੌਪਈ ॥ ਜਾਮ ਜਾਮਨੀ
ਜਾਗੂਨ ਹੋਇ। ਸਿਹਜਾ ਤਜਹਿ ਸੈਨ ਕੀ^੪ ਜੋਇ। ਕਰਹਿ ਸੋਚ, ਪੁਨ ਧੋਵਹਿ
ਪਾਵਨ^੫ । ਪਾਵਨ ਹੋਨਾ, ਕਰਹਿ ਰਦਧਾਵਨ^੬ ॥ ੨ ॥ ਬਹੁਰ ਬਦਨ ਅਰ-
ਬੰਦ ਪਖਾਰੈ। ਸੀਤਲ ਨੀਰ ਸ਼ਨਾਨ ਸੁਧਾਰੈ। ਨਿਜ ਅਨੰਦ ਮੈਂ ਨਿਸ਼ਚਲ
ਹੋਇ। ਲਗਿ ਸਮਾਧਿ ਨਿਰਵਿਕਲਪ ਜੋਇ ॥ ੩ ॥ ਭਈ ਪ੍ਰਤਿ ਸੂਰਜ ਜਬਿ
ਨਿਕਸਹਿ। ਕਮਲ ਬਿਲੋਚਨ ਸੁੰਦਰ ਬਿਕਸਹਿ। ਪ੍ਰਥਮ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਜਿਸ ਪਰ
ਤਬਿ ਪਰੈ। ਰੋਗੀ ਰੋਗ ਦੁਖੀ ਦੁਖ ਹਰੈ॥੪॥ ਆਪਿ ਬਜਾਧਿ ਬਾਧਾ ਜੋ ਪਾਵੈ ॥
ਜਾਨਿ ਸਮੇ ਆਗੇ ਚਲਿਆਵੈ। ਬਜਾਕੁਲ ਹੋਹਿ ਪੀਰ ਤੇ ਜੋਈ। ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਪਰੇ
ਸੁਖ ਪਾਵੈ ਤੋਈ ॥੫॥ ਭਈ ਜਗਤ ਮੈਂ ਬਿਦਤ ਸੁ ਬਾਤੀ^੭। ਆਇ ਅਨੇਕ
ਖਰੇ ਹੁਇ ਪ੍ਰਤੀ। ਸੰਕਟ ਨਸ਼ਟਹਿ, ਸਦਨ ਸਿਧਾਰਹਿ। ਜਹਿ ਕਹਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ
ਸੁਜਸ ਬਿਬਾਰਹਿ^੮ ॥ ੬ ॥ ਬਹੁਰ ਰਬਾਬੀ ਕਿਰਤਨ ਗਾਵੈਂ । ਸੁਨਹਿ ਬੀਚ

^੧ਭਾਵ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ । ^੨ਪਹਿਲੇ (ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿਚ) । ^੩ਸੋਣ ਦੀ ।
^੪ਭਾਵ ਹੱਥ ਪੈਰ । ^੫ਇੰਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਾਫ਼ ਕਰਨਾ (ਦਾਤਣ ਕਰਨਾ) । ^੬ਢਾਕਣਾ । ^੭ਫੈਲਾਵਨ ।

*ਇਥੇ ਪਾਠ 'ਆਚਾਰ' ਠੀਕ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਅਗਲੀ ਤੁਕ ਵਿਚ ਦਸਦੇ
ਹਨ ਕਿ ਗੁਰੂ ਕੀਆਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਰਨੀਆਂ ਦੀ ਕਥਾ ਜੋ ਸਿੱਖ ਸੁਣਦਾ ਤੇ ਕਰਦਾ ਹੈ ਉਸਨੂੰ ਆਪ
ਭਉਜਲ ਤੋਂ ਪਾਰ ਕਰਨਗੇ । ਵਿਰ ਚੌਪਈ ਤੋਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਨਿੱਤ ਕ੍ਰਿਯਾ ਅਰੰਭਦੇ ਹਨ । ਪਰ
ਲਿਖਤੀ ਤੇ ਛਾਪੇ ਦੇ ਨੁਸਖਿਆਂ ਵਿਚ ਪਾਠ-ਉਚਾਰ-ਹੀ ਦਿੱਤਾ ਹੈ । ਪਾਠ:-ਹੋਇ ।

ਸੰਗਤਿ ਹਰਖਾਵੈ। ਬੈਠੇ ਰਹੈਂ ਸਿੰਘਾਸਨ ਫੇਰ। ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਸਭਿ ਦਰਸਨ
 ਹੋਰਿ॥੭॥ ਏਹਾ॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਕੀ ਸਦਾ ਚਰਚਾ ਕਰਤਿ ਉਦਾਰ* ।
 ਜਥਾ ਚਰਿਤ੍ਰ ਪਵਿਤ੍ਰ ਬਹੁ ਜਗ ਬਚਿਤ੍ਰ ਬਿਸਤਾਰ॥੮॥ ਚੋਪਈ॥ ਅਪਰ
 ਨ ਚਰਚਾ ਕੋਈ ਹੋਇ । ਜਗ ਕਾਰਜ ਕੀ ਜੋਤਿਕ ਜੋਇ। ਸੁਪਕਾਰ ਕਰਿ
 ਤਜਾਰ ਅਹਾਰੂ । ਸਭਿ ਰਸ ਪਾਕਹਿ, ਸ੍ਵਾਦ ਉਦਾਰੂ॥੯॥ ਜਬਿ ਸੁਧਿ ਦੇਹਿ
 ਆਨ ਕਰਿ ਸੋਈ। 'ਸ੍ਰੀਗੁਰ ਜੀ ਭਈ ਪਾਕ' ਰਸੋਈ। ਉਠਿ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਤਿਹਿ
 ਸੰਗ ਸਿਧਾਰੈ। ਸਖਾ ਸਿੱਖ ਸੇਵਕ ਲੇ ਸਾਰੈ॥੧੦॥ ਚਤੁਰਬਰਨ ਤਹਿ ਸਮਸਰ*
 ਬੈਸਹਿ। ਜੈਸੇ ਰੰਕ, ਰਾਵ ਭੀ ਤੈਸਹਿ। ਮਾਟੀ ਕੇ ਬਾਸਨ* ਹੁਇ ਸਾਰੇ । ਪੱਤ੍ਰਨ
 ਮਹਿ ਅਚ ਲੇਹਿ ਅਹਾਰੇ॥੧੧॥ ਜੋ ਚੌਕੇ ਮਹਿ ਅਚਹਿ ਰਸੋਈ। ਗੁਰੂ ਸਮੀਪ
 ਜਾਇ ਨਹਿ ਸੋਈ। ਪੰਕਤਿ ਬੀਚ ਬੈਠਿ ਗੁਰ ਖਾਹਿ। ਏਕ ਸਮਾਨ ਅਸਨ*
 ਅਚਵਾਹਿ॥੧੨॥ ਪਾਇਸੁ*† ਹੋਵਹਿ ਬੀਚ ਰਸੋਈ‡। ਸੀਤ ਪ੍ਰਸਾਦਿ* ਖਾਹਿ
 ਸਭਿ ਕੋਈ । ਪੁਨ ਜਲ ਪਾਨ ਚੁਰੀ ਕਰਿ ਲੇਹਿ। ਉਠਹਿ ਗੁਰੂ ਪੁਨ ਏਵ
 ਕਰਹਿ॥ ੧੩ ॥ ਗ੍ਰਾਮ ਬਾਲਕੇ ਲੇਹਿ ਬੁਲਾਇ। ਹਰਖ ਸ਼ੋਕ ਜਿਨ ਹੋਇ
 ਨ ਕਾਇ। ਤਿਨ ਸੋਂ ਮਿਲਿਕਰਿ ਖੇਲਹਿ ਖੇਲਾਹੋਹਿ ਪ੍ਰਸੰਨ ਮਿਲਹਿ ਸਿਸ

*ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਪਵਿਤ੍ਰ ਚਰਿਤ੍ਰਾਂ ਦੀ ਖੂਬਸੂਰਤ ਫੇਲਾਉ ਸੀ। *ਰਸੋਈਆ। *ਪੱਕ
 ਗਈ। *ਇਕੋ ਜਿਹੇ। †ਭਾਂਡੇ। ‡ਭੋਜਨ। *ਖੀਰ। *ਸੀਤ ਪ੍ਰਸਾਦ=ਕਿਸਤ ਪ੍ਰਸਾਦ=ਥੋੜਾ ਜਿਹਾ
 ਪ੍ਰਸਾਦ। ਖਾਲਸਈ ਬੋਲੇ ਵਿਚ ਖਾਣੇ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਖਾਸ ਵਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਮੋਹਰ
 ਨਾਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਸੀਤ ਪ੍ਰਸਾਦ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਥੋੜਾ ਜਿਹਾ ਥਾਂਡਾ ਜੋ ਖਾਣੇ ਵਿਚੋਂ ਮਿਲੇ।
 ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਥੇ ਪਾਠ 'ਮਾਸ' ਹੀ ਸੀ ਤੇ ਲੰਗਰ ਵਿਚ ਬਣਦਾ ਸੀ, ਪੰਕਤਿ ਵਿਚ ਛਕਣ
 ਵਾਲੇ ਥੋੜਾ ਥੋੜਾ ਲੈਂਦੇ ਸਨ। ਗੁਰੂ ਅਮਰ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਜਦ ਕੀਤੀ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹੋ ਸੀ
 ਕਿ ਮੇਰੇ ਅੱਗੇ ਮਾਸ ਨਾ ਰੱਖਿਆ ਜਾਵੇ। ਪਰ ਜੇ ਅਸਲ ਪਾਠ ਪਾਇਸੁ ਸੀ, ਤਦ ਅਚਰਜ
 ਨਹੀਂ ਕਿ ਇਥੇ ਪਾਠ, 'ਕਜ਼ੀਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ' ਹੋਵੇ ਕਿ ਖੀਰ ਰਿਬਈ ਸੀ ਤੇ ਖੀਰ ਦਾ ਛਾਂਦਾ ਸਭ
 ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਮਿਲਦਾ ਸੀ। ਹਰ ਹਾਲ ਵਿਚ ਮਾਸ ਵਿਹਤ ਜਾ ਅਵਿਹਤ ਦਾ ਬਗੜਾ ਸਿਖ ਧਰਮ
 ਵਿਚ ਦੂਸਰੇ ਮਤਾਂ ਵਾਂਗੂ ਨਹੀਂ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਪੱਖ ਵਾਈਆਂ ਨੂੰ ਬਗੜਨ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ।
 (ਅ) ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਛਕੇ ਵਿਚੋਂ ਛਾਂਦਾ। *ਪਾ:-ਉਚਾਰ।

†ਇਕ ਨੁਸਖੇ ਵਿਚ ਪਾਠ ਸੋਧਕੇ 'ਮਾਸ ਸੁ' ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਇਕ ਵਿਚ
 ਲਿਖਾਰੀ ਦਾ ਲਿਖਿਆ 'ਮਾਸ ਸੁ' ਹੈਸੀ, ਪਰ ਹੜਤਾਲ ਲਾਕੇ 'ਪਾਇਸੁ' ਬਨਾਯਾ ਹੋਇਆ ਹੈ।

‡ਟਿੱਕੇ ਦੀ ਵਾਰ ਵਿਚ ਬੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ-ਲੰਗਰਿ ਦਊਲਤਿ ਵੰਡੀਐ ਰਸੁ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ
 ਖੀਰਿ ਪਿਆਲੀ॥

ਮੇਲਾ^੧॥੧੪॥ਪਹਿਰ ਤੀਸਰੇ ਏਵ ਬਿਤਾਵਹਿ॥ਪਹਿਲਵਾਨ ਤਬਿ ਗੁਰੂ ਬਲਾ-
ਵਹਿ । ਮਿਲਹਿ ਆਇ ਬਹੁ ਪਰਹਿ ਅਖਾਰਾ । ਭਿਰਹਿ^੨ ਆਪ ਮਹਿ ਬਲ
ਧਰਿ ਭਾਰਾ ॥ ੧੫ ॥ ਕਹਿ ਕਹਿ ਤਿਨਹੁ ਭਿਰਾਵਨ^੩ ਠਾਨਹਿ । ਕੁਸ਼ਤੀ
ਕਰਤਿ ਜੀਤਿ ਕਿਹ ਹਾਨੈ^੪ । ਜਾਮ ਦਿਵਸ ਕੇ ਰਹੇ ਬਹੋਰੀ॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰਦੇਵ
ਤਜਹਿ ਤਿਸ ਠੋਰੀ ॥ ੧੬ ॥ ਸਭਾ ਬਿਖੈ ਸੁਭ ਆਸਨ ਬੈਸੈ^੫ । ਮੁਨਿ ਗਨਿ
ਸਹਤ ਸੰਭੁ^੬ ਹੁਇ ਜੈਸੈ । ਚਹੁ ਦਿਸ ਪਰਵਾਰਤਿ^੭ ਸਿਖ ਆਇ । ਰੁਚਿਰ
ਰਬਾਬੀ ਰਾਗਨਿ ਗਾਇ ॥੧੭॥ ਸਕਲ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਿ ਸੁਨਹਿ ਸੁ ਦਾਸ॥ ਜਿਨ
ਤੇ ਬੰਦ^੮ ਬਿਕਾਰ ਬਿਨਾਸ । ਸੰਧਯਾ ਸਮੈ^੯ ਸੁ ਹੋਇ ਇਕੰਤ । ਨਿਜ ਸਰੂਪ
ਮਹਿ ਲੈ^{੧੦} ਭਗਵੰਤ ॥ ੧੮ ॥ ਬੈਠਹਿ ਏਕਾਂਕੀ ਇਕ ਜਾਮ । ਪੁਨ ਪ੍ਰਯੋਕ
ਪਰ ਕਰਹਿ ਅਰਾਮ । ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਨਿਸ ਦਿਵਸ ਬਿਤਾਵਹਿ॥ ਸਿੱਖਜਨ
ਤੇ ਸਤਿਨਾਮੁ ਜਪਾਵਹਿ॥੧੯॥ਆਪਨ ਢਿਗ ਮਾਯਾ ਵਿਵਹਾਰ॥ ਜਿਕਰਨ
ਹੋਨ ਦੇਹਿ ਕਿਸਿ ਵਾਰ^{੧੧} ਹਰਖ ਸੋਗ ਜੇਤਿਕ ਬਿਧਿ ਨਾਨ॥ਇਨਕੋ ਸਿੱਖਜ
ਨ ਕਰਹਿ ਬਖਾਨਾ ॥੨੦॥ ਇਕ ਰਸ ਬਿਤਿ ਸਮਾਨ ਜਿਨ ਕੇਰੀ॥ਰਾਗ ਨ
ਦੈਸ, ਮਿੱਤ੍ਰ ਨਹਿ ਬੈਰੀ॥ ਸਦਾ ਅਨੰਦ ਪ੍ਰੇਮ ਰਸ ਪਾਗੇ । ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਜਸ
ਸੋ ਨਿਤਿ ਲਾਗੇ ॥੨੧॥ ਗੋਰਖ ਆਦਿ ਸਿੱਧਜ ਬਡ ਪੂਰੇ॥ ਇਕ ਦਿਨ ਕਰਿ
ਬਿਚਾਰ ਸਭਿ ਰੂਰੇ॥-ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਗਾਦੀ ਪਰ ਜੋਨ॥ ਕੈਸੇ ਅਹੈ ਬਿਲੋਕਹਿ
ਤੋਨ॥੨੨॥ਆਪ^{੧੨} ਸੁ ਹੁਤੇ ਮਹਿਦ ਮਹਿਯਾਨ^{੧੩}॥ਕਰਿ ਦਿਗਬਿਜੈ^{੧੪} ਪੁਜੈ^{੧੫}
ਸਭਿ ਥਾਨ । ਪੀਰ ਨ ਮੀਰ ਅਰਜੋ ਨਹਿ ਆਗੇ॥ ਹਾਰ ਸਰਬ ਚਰਨੀ ਤਿਨ
ਲਾਗੇ॥੨੩॥ ਇਮਿ ਬਿਚਾਰਿ ਸਭਿ ਹੀ ਚਲਿ ਆਏ । ਸਤਿਗੁਰੁ ਕੋ ਨਿਜ
ਦਰਸ ਦਿਖਾਏ । ਗੋਰਖ, ਭਰਥਰਿ, ਚਰਪਟ ਸਾਬਿ । ਗੋਪੀਚੰਦ, ਸੁ ਈਸ਼ੁਰ
ਨਾਥ॥੨੪॥ ਆਏ ਸਤਿਗੁਰੁ ਲੇਨਿ ਪ੍ਰਤੱਗਯਾ^{੧੬}॥ਪਾਇ ਪ੍ਰਤੀਤ ਭਰਮ ਉਰ
ਭੱਗਯਾ॥ ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਸਿੰਘਾਸਨ^{੧੭} ਬੈਸੈ॥ਆਇ ਕਹੀ॥ਆਦੇਸ਼ ਅਦੇਸ਼ੈ॥੨੫॥
ਤਿਨਿ ਕੇ ਮਨ ਕੀ ਸਭਿ ਗੁਰ ਜਾਨੀ॥ ਸਾਦਰ ਮਧੁਰ ਭਾਖਿ ਕਰਿ ਬਾਨੀ ।
ਬੈਠਾਰੇ ਆਸਨ ਸੁਭ ਦਏ । ਗੋਰਖ ਆਦਿ ਪ੍ਰਸੰਨ ਮਨ ਭਏ॥੨੬॥ ਕਹਿ

^੧ਲੜਕਿਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਮਿਲਕੇ । ^੨ਘੁਲਦੇ ਹਨ । ^੩ਘੁਲਾਵਣਾ । ^੪ਹਾਰ ਹੋਵੇ । ^੫ਸਮੂਹ ਮੁਨੀਆਂ
ਸਮੇਤ ਸ਼ਿਵਜੀ । ^੬ਉਦਾਲੇ ਆ ਬੈਠਦੇ ਹਨ । ^੭ਸਾਰੇ । ^੮ਲੀਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ । ^੯ਕਿਸੇ ਵੇਲੇ । ^{੧੦}ਭਾਵ
ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ । ^{੧੧}ਬੜਿਆਂ ਤੋਂ ਬੜੇ । ^{੧੨}ਹਰ ਪਾਸੇ ਜੋ ਕਰਕੇ । ^{੧੩}ਪੂਜੇ ਗਏ । ^{੧੪}ਪ੍ਰੀਖਯਾ
[ਸੰਸ ਪ੍ਰਤੱਗਯਾ=ਪ੍ਰਣ, ਪ੍ਰਤਿ=ਪਰਸਪਰ । ਗਯਾ=ਜਾਣਨਾ] । ^{੧੫}ਗੱਦੀ ।

‘ਅਸ਼ਟਾਂਗਹਿ ਜੋਗ ਮਹਾਤਮ’ । ਬਿਨਾ ਜੋਗ ਨਹਿ ਨਿਰਮਲ ਆਤਮ ।
 ਪ੍ਰਿਥਮ ਸਕਲ ਜੇ ਭਏ ਮਹਾਨਾਕਰਿ ਕਰਿ ਜੋਗ ਸੁ ਪਾਯੋ ਗਜਾਨ॥੨੭॥
 ਤੁਮ ਕਲਿਜੁਗ ਮਹਿ ਭੇ ਅਵਿਤਾਰ । ਗੁਰਤਾ ਗਾਦੀ ਬੈਠਿ ਉਦਾਰ ਜੋਗ
 ਜੁਗਤਿ ਨਹਿ ਪੀਥ ਤੁਮਾਰੇ । ਕਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸਿਖ ਕਰਹੁ ਉਧਾਰੇ? ॥੨੮॥
 ਬਿਨਾ ਜੋਗ ਸਿਧਿ ਹਾਥ ਨ ਆਵਤਿ । ਬਿਨਾ ਜੋਗ ਬਿੰਗਜਾਨ ਨ ਪਾਵਤਿ
 । ਗਜਾਨੀ ਸੇਤ ਅਨਿਕ ਜਗ ਭਏ । ਜੋਗ ਸਾਧ ਸੁ ਪਰਮਪਦ ਲਏ
 ॥ ੨੯ ॥ ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਆਸ਼ੈ ਤਾਂਹੀ । ਕਹਨਿ ਲਗੇ ‘ਅਬਿ ਸਮਾਂ ਸੁ
 ਨਾਹੀ’ । ਭਗਤਿ ਜੋਗ ਹੈ ਮਤੋ ਹਮਾਰਾ । ਸਿੱਧਾਂ ਸਰਬ ਰਹੈ ਦਰਬਾਰਾ॥੩੦॥
 ਆਤਮ ਗਜਾਨ ਭਗਤਿ ਹੀ ਦੇਤਿ । ਭਗਤਿ ਕਰਤਿ ਸਭਿ ਹੀ ਸੁਖ ਲੇਤਿ ।
 ਨਾਮ ਆਸ਼ਰੈ ਜੋਗ ਤੁਮਾਰਾ । ਸੋ ਸਤਿਨਾਮ ਹਮਹੁ ਕੋ ਪਜਾਰਾ॥੩੧॥ ਤਨ
 ਸਾਧਨ ਹਿਤ ਜੋਗ ਕਮਾਵਹੁ । ਪੁਨ ਮਨ ਜੀਤਹੁ ਨੀਠ ਟਿਕਾਵਹੁ ।
 ਸਿੱਧਿ ਆਇ ਤਬਿ ਠਾਂਢੀ ਹੋਇ । ਤਿਨ ਸੋ ਪਰਚੈ ਤੁਮਰੋ ਜੋਇ ॥ ੩੨ ॥
 ਬੈਸ ਬਧਾਵਨ ਆਦਿਕ ਰਾਚੇ । ਜਗ ਦਿਖਰਾਇ ਮਾਨ ਕੋ ਜਾਚੇ ।
 ਯਾਤੇ ਰਹੈ ਅਨਾਤਮ ਮਾਂਹੀ । ਬ੍ਰਹਮਾਤਮ ਕੋ ਜਾਨਹੁ ਨਾਂਹੀ ॥ ੩੩ ॥
 ਜੋਗ ਜੁਗਤਿ ਤੇ ਛੂਛੇ ਰਹੇ । ਆਤਮ ਕੋ ਰਸ ਨਾਹਿਨ ਲਹੇ । ਜਿਮ ਸ੍ਰੀ
 ਨਾਨਕ ਜੋਗ ਬਖਾਨਾ । ਸੋ ਹਮ ਕਰਹਿ ਸੁਨਹੁ ਤੁਮ ਕਾਨਾ:- ॥ ੩੪ ॥
 ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ-ਸੂਹੀ ਮਹਲਾ ੧ ਘਰੁ ੭

੧ ਓ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

ਜੋਗੁ ਨ ਖਿੰਥਾ^੧ ਜੋਗੁ ਨ ਭੰਡੈ ਜੋਗੁ ਨ ਭਸਮ ਚੜਾਈਐ^੨ ॥ ਜੋਗੁ ਨ ਮੁੰਦੀ^੩
 ਮੰਡਿ ਮੁਡਾਇਐ ਜੋਗੁ ਨ ਸਿੰਛੀ ਵਾਈਐ^੪ ॥ ਅੰਜਨ^੫ ਮਾਹਿ ਨਿਰੰਜਨਿ^੬ ਰਹੀਐ
 ਜੋਗੁ ਜੁਗਤਿ ਇਵ ਪਾਈਐ ॥ ੧ ॥ ਗਲੀ^੭ ਜੋਗੁ ਨ ਹੋਈ ॥ ਏਕ ਦ੍ਰਿਸਟਿ^੮
 ਕਰਿ ਸਮਸਰਿ ਜਾਣੈ ਜੋਗੀ ਕਹੀਐ ਮੋਈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਜੋਗੁ ਨ ਬਾਹਰਿ
 ਮਛੀ ਮਸਾਲੀ ਜੋਗੁ ਨ ਤਾੜੀ^੯ ਲਾਈਐ ॥ ਜੋਗੁ ਨ ਵੇਸਿ ਦਿਸਤਰਿ ਭਵਿਐ
 ਜੋਗੁ ਨ ਤੀਰਥਿ ਨਾਈਐ ॥ ਅੰਜਨ ਮਾਹਿ ਨਿਰੰਜਨਿ ਰਹੀਐ ਜੋਗ ਜੁਗਤਿ
 ਇਵ ਪਾਈਐ ॥ ੨ ॥ ਸਤਿਗੁਰੁ ਭੋਟੈ ਤਾ ਸਹਸਾ ਭੂਟੈ ਧਾਵਤੁ^{੧੦} ਵਰਜਿ

^੧ਫਲ । ^੨ਸਿੱਧੀ । ^੩ਪੂਰਾ ਗਜਾਨ । ^੪ਪੂਰਨ ਪਦਵੀ (ਮੁਕਤੀ) । ^੫ਸਿੱਧੀਆਂ ਸਭ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ
 (ਗਜ਼ਰ) ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ । ^੬ਮਸਾਂ ਮਸਾਂ । ^੭ਸਿੱਧੀਆਂ । ^੮ਉਮਰ । ^੯ਜੇ ਆਤਮਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ।
^{੧੦}ਬ੍ਰਹਮ ਤੇ ਆਤਮਾ ਨੂੰ । ਬ੍ਰਹਮ ਜੋ ਸਰਬ ਦਾ ਆਤਮਾ ਹੈ । ^{੧੧}ਗੋਦੜੀ ਪਹਿਨਣ ਨਾਲ ।
^{੧੨}ਸੁਵਾਹ ਮਲਿਆਂ । ^{੧੩}ਮੰਦਰਾ । ^{੧੪}ਨਾਦ ਵਜੋਣ ਨਾਲ । ^{੧੫}ਮਾਇਆ ਰੂਪੀ ਸੁਰਮਾਂ (ਕਾਲਖ) ।
^{੧੬}ਮਾਯਾ ਰਹਤ । ^{੧੭}ਗਲੀ ਕਰਨ ਨਾਲ । ^{੧੮}ਨਫਰ । ^{੧੯}ਸਮਾਧੀ । ^{੨੦}ਏੜ ਰਹੇ (ਮਨ ਨੂੰ) ।

ਰਹਾਈਐ^੧ ॥ ਨਿਬਰੁ ਝਰੋ^੨ ਸਹਜ ਧੁਨਿ ਲਾਗੈ ਘਰ ਹੀ ਪਰਚਾ^੩
ਪਾਈਐ ॥ ਅੰਜਨ ਮਾਹਿ ਨਿਰੰਜਨਿ ਰਹੀਐ ਜੋਗ ਜੁਗਤਿ ਇਵ ਪਾਈਐ ॥ ੩॥
ਨਾਨਕ ਜੀਵਤਿਆ ਮਰਿ ਰਹੀਐ ਐਸਾ ਜੋਗੁ ਕਮਾਈਐ ॥ ਵਾਜੇ ਬਾਝਹੁ
ਮਿੰਕੀ ਵਾਜੇ ਤਉ ਨਿਰਭਉ ਪਦੁ ਪਾਈਐ ॥ ਅੰਜਨ ਮਾਹਿ ਨਿਰੰਜਨਿ ਰਹੀਐ
ਜੋਗ ਜੁਗਤਿ ਤਉ ਪਾਈਐ ॥ ੪ ॥ ੧ ॥ ੮ ॥

ਚੌਪਈ ॥ ਸੁਨਹੁ ਨਾਥ ਹਮਰਾ ਇਹੁ ਜੋਗ । ਪਾਇ ਪ੍ਰਮਾਤਮ ਜਾਇ
ਵਿਯੋਗ। ਸਹਜ ਜੋਗ ਸੰਤਨਿ ਮਤਿ ਐਸੇ। ਸੈਸੈ ਭਰਮ ਨ ਕੀਜੈ ਕੈਸੇ ॥ ੩੫॥

ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ:-ਦੀਖਿਆ ਆਖਿ ਬੁਝਾਇਆ ਸਿਫਤੀ ਸਚਿ ਸਮੇਉ ॥

ਤਿਨ ਕਉ ਕਿਆ ਉਪਦੇਸੀਐ ਜਿਨ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਦੇਉ ॥ ੧॥^੧

ਚੌਪਈ ॥ ਇਮਿ ਸੁਨਿ ਸੋਧ ਭਏ ਸੁ ਪ੍ਰਸੰਨ । ‘ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਤੁਮ ਰੂਪ ਸੁ
ਪੰਨ । ਉਚਿਤ’ ਜਾਨਿ ਤੁਮ ਕੋ ਦਈ ਗਾਦੀ । ਸਿੱਖ ਉਧਾਰਹੁ ਕਰਿ ਅਹਿ-
ਲਾਦੀ’ ॥ ੩੬॥ ਕਰਿ ਆਦੇਸੁ ਅਦੇਸੁ ਚਲੇ ਹੈਂ । ਉੱਤਰ ਲੋਕਰਿ ਕਹਤਿ -
‘ਭਲੈ ਹੈਂ । ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕਲਿਜੁਗ ਮਹਿ ਭਾਰੇ । ਧਰਿ ਅਵਤਾਰ ਅਧਿਕ
ਨਰ ਤਾਰੇ’ ॥ ੩੭॥ ਮਾਰਗ ਸਕਲ ਸਰਾਹਤਿ’ ਗਏ । ‘ਉਚਿਤ ਲਖੇ ਨਿਜ
ਬਲ ਬਿਤਿ ਕਿਏ’ । ਇਮਿ ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਉੱਤਰ ਦੀਨੇ । ਸਿਖ ਚਹੁ ਦਿਸ਼,
ਬਿਰ ਆਪ ਅਸੀਨੇ ॥ ੩੮ ॥ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੁਛ ਦਿਵਸ ਬਿਤਾਏ । ਦਿਨ
ਪ੍ਰਤਿ ਬਿਦਤਹਿ ਜਗ ਅਧਿਕਾਏ । ਦਿੱਲੀ ਕਾ ਹੁਮਾਉ* ਭਾ ਸ਼ਾਹੂ । ਭਯੋ
ਰਾਜ ਬਡ ਸਭਿ ਜਗ ਮਾਹੂ ॥ ੩੯ ॥ ਦੂ ਭ੍ਰਾਤਾ ਪਠਾਨ ਬਡ ਸੂਰੇ । ਬਡ
ਉਮਰਾਵ ਸੁ ਕੀਨ ਹਦੂਰੇ । ਬਿਗਰ ਪਰੇ ਦਿੱਲੀ ਪਤਿ ਸੰਗੀ । ਗਰਬ ਠਾਨਿ
ਚਾਹਤਿ ਭੇ ਜੰਗ ॥ ੪੦ ॥ ਏਕ ਸਲੇਮ ਸ਼ਾਹਿ ਤਿਸ ਨਾਮੀ । ਸ਼ੇਰ ਸ਼ਾਹ
ਦੁਸਰ ਬਲਧਾਮ’ । ਆਕੀ ਦੁਰਗ ਪ੍ਰਸਾਰੀ ਕਰਿ ਲੀਨਾ । ਸਕਲ ਸਮਾਜ
ਜੁੱਧ ਕੋ ਕੀਨਾ ॥ ੪੧ ॥ ਸੁਨਿ ਹੁਮਾਉ ਨੇ ਕੀਨਿ ਚਵਾਈ।-ਮੋ ਪੈ ਸੈਨਾ

‘ਰੋਕੀ ਰੱਖੀਏ । ‘ਇਕ ਰਸ ਖੜਦਾ ਹੈ (ਬ੍ਰਹਮਾ ਨੰਦ) । ‘ਉਪਦੇਸ਼ (ਅ) ਵਿਸ਼ੇਖ ਗਿਆਨ,
ਮੇਲ, [ਸੰਸਾਰ, ਪਰਿਬਧ] । ‘ਯੋਗ । ‘ਸਲਾਹੁੰਦੇ। ‘ਭਾਵ ਹੁਮਾਯੂੰ ਨਾਲ।’ ਸੂਰਮਾ । ‘ਅਲਾਹਾਬਾਦ।

*ਹੁਮਾਯੂੰ-ਪਾਤਸ਼ਾਹ । ਇਹ ਬਾਬਰ ਦਾ ਪੁੱਤ੍ਰ ਤੇ ਅਕਬਰ ਦਾ ਪਿਤਾ ਸੀ ।

†ਸ਼ੇਰ ਸ਼ਾਹ ਦੇ ਦੋ ਭਰਾ ਸਨ, ਇਕ ਦਾ ਨਾਮ ਨਿਜਾਮ ਸੀ ਤੇ ਦੂਸਰੇ ਦਾ ਸੁਲੇਮਾਨ ।
ਇਸ ‘ਸਲੇਮ’ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਸੁਲੇਮਾਨ ਦੀ ਜਾਪਦੀ ਹੈ । ਸ਼ੇਰਸ਼ਾਹ ਦੇ ਮਰਨ ਪਿਛੋਂ ਉਸ ਦਾ
ਦੂਸਰਾ ਪੁੱਤਰ ਜਲਾਲ ਨਾਮੇ ਗੱਦੀ ਤੇ ਬੈਠਾ ਸੀ, ਇਸ ਨੇ ਆਪਣਾ ਖਿਤਾਬ ‘ਸਲੇਮ’ ਰੱਖਿਆ ਸੀ।

ਬਹੁ ਸਮੁਦਾਈ॥ਤਿਨ ਕੇ ਨਿਕਟਿ ਅਲਪ ਹੀ ਅਹੋਹਤੋਂਕਿ ਬਾਧੋਂ ਚਵਿ—
ਇਮਿ ਚਹੇ ॥ ੪੨ ॥ ਪਹੁੰਚਿ ਪ੍ਰਯਾਗ ਜੰਗ ਕੇ ਠਾਨਾ । ਦੁਹਿਦਿਸ਼ਿ ਬਾਜੇ
ਬਜੇ ਮਹਾਂਨਾ । ਨਿਕਸੇ ਤਬਿ ਪਠਾਨ ਦੇ ਭਾਈ । ਲਸ਼ਕਰ ਮਿਲਤੇ
ਮਚੀ ਲਰਾਈ ॥ ੪੩ ॥ ਤਬਹਿ ਪਠਾਨਿ ਗਹੀ ਕਿਰਪਾਨੈਂ । ਭਏ ਸਮੁਖ
ਗਨ ਸੁਭਟਨਿ ਹਾਨੈਂ । ਕਹੋਂ ਕਹਾਂ ਲਗ ਜੁਧ ਅਖਾਰਾ । ਲੋਥੈਂ ਬਿਥਰੀ
ਧਰਾ ਮਝਾਰਾ ॥ ੪੪ ॥ ਜਬਹਿ ਬਿੰਦੁ ਤਰਵਾਰੈਂ ਚਾਲੀ । ਰੰਗ ਭੂਮਿਕਾ
ਪਸਰੀ ਲਾਲੀ । ਪਾਤਿਸ਼ਾਹਿ ਕੋ ਲਸ਼ਕਰ ਭਾਗਾ । ਨਹੀਂ ਪਠਾਨਨਿ ਕੋ
ਲਿਯ ਆਗਾ ॥ ੪੫ ॥ ਤਛਾਮੁੱਛਾ ਤਰਵਾਰਨਿ ਕਰਿਕੈ । ਕਾਇਰ ਭਜੇ
ਨ ਹੋਰਤਿ ਫਿਰਿਕੈ । ਤਬ ਹੁਮਾਉਂ ਰਜਧਾਨੀ ਤਜਾਗੇ । ਲਸ਼ਕਰ ਮਰਜੇ
ਚਲਜੇ ਤਬ ਭਾਗੇ ॥ ੪੬ ॥ ਦਿੱਲੀ ਆਇ ਪਠਾਨਨਿ ਛੀਨੀ । ਅਪਨੀ ਦੋਹੀ
ਢੇਰਨਿ ਕੀਨੀ । ਬਜਾਕੁਲ ਹੈ ਹੁਮਾਉਂ ਤਬ ਕਹਜੇ । ਸੇਵਕ ਨਿਜ ਨਜੀਕ
ਜੋ ਲਹਜੇ ॥ ੪੭ ॥ ‘ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕੋ ਸੇਵਕ ਪੂਰਾ । ਹੈ ਕਿ ਨਹੀਂ ਗਾਈ ਪਰ
ਰੂਰਾ’ । ਤਿਹ ਸੋਂ ਕਰਹਿ ਮੇਲ ਹਮ ਜਾਈ । ਮਮ ਪਿਤ ਬਾਬਰ ਤਹਿ ਤੇ
ਪਾਈ ॥ ੪੮ ॥ ਕਹੀਂ—ਪੁਸ਼ਤ ਲੋ—ਫੁਰਜੋ ਨ ਬੈਨਾ । ਬੂਝਹਿ ਤਿਹ ਸੋਂ ਜਿਹ
ਉਰ ਭੈ ਨਾ’ । ਤਬ ਵਜ਼ੀਰ ਨੇ ਕਹਾ ਸੁਨਾਈ । ‘ਗੁਰ ਅੰਗਦ ਬੈਠਜੇ ਤਿਨ
ਥਾਈਂ ॥ ੪੯ ॥ ਆਰਫ਼ ਕਾਮਲ ਵਲੀ ਵਿਲਾਇਤ’ । ਮਿਲ ਮਕਸੂਦ,
ਚਲਹੁ ਇਹ ਸਾਇਤ’ । ਭਲੇ ਵਿਚਾਰ ਆਪਿ ਨੇ ਕੀਨੋ । ਬੂਝਹੁ ਤਿਨ ਇਹ
ਪਦ’ ਜਿਨ ਦੀਨੋ ॥ ੫੦ ॥ ਸੁਨਤਿ ਖਡੂਰ ਹੁਮਾਉਂ ਆਯੋ । ਸ਼੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਜੀ
ਜਹਾਂ ਸੁਹਾਯੋ ਸੰਗ ਬਾਲਕਨਿ ਖੇਲਤਿ ਬੈਸੋਹਰਖ ਸ਼ੋਕ ਜਿਨ ਮਹਿ ਨਹਿ
ਕੈਸੇ ॥ ੫੧ ॥ ਬੰਦਨ ਠਾਨਿ ਹੁਮਾਉਂ ਖਰਜੋ । ਤਿਸ ਦਿਸ਼ਿ ਰੁਖ ਗੁਰੁ ਨੈਕ ਨ
ਕਰਜੋ’ । ਪਰਚਤਿ ਰਹੇ ਬਾਲਕਨਿ ਸਾਥਿ । ਸਭਿ ਘਟ ਕੀ ਜਾਨਤਿ ਜਗ

‘ਫੋਜ’ । ‘ਸਨਮੁਖ ਸਮੂਹ ਸਰਮਿਆਂ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਲਈ । ‘ਜੰਗ ਭੂਮੀ ਤੇ । ‘ਪਠਾਣਾਂ ਦੇ ਹਰੋਲ
ਈ ਬੀ ਭਾਬ ਨਾ ਲਿਆ ਸਕੇ । ਤੁਰਕੀ ਵਿਚ ਹਰਾਬਲ ਫੋਜ ਦੇ ਮੋਹਰੀ ਦਸਤੇ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ।
‘ਟੋਟੇ ਟੋਟੇ ਕਰਕੇ । ‘ਸੁਹਣਾ । ‘ਆਖੀ ਸੀ । ‘ਪੀੜ੍ਹੀਆਂ ਤਕ । ‘ਆਰਿਫ਼=ਰਬ ਨੂੰ ਪਛਾਣਨ
ਵਾਲਾ, ਬੁਹਮ ਗਜਾਨੀ । ਕਾਮਲ=ਪੂਰਨ । ਵਲੀ=ਰਬ ਦਾ ਸਮੀਪੀ, ਮਿੱਤ੍ਰ । ਵਿਲਾਯਤ=
ਸਾਈਂ ਦੀ ਸਮੀਪਤਾ । (ਅ) ਵਿਲਾਯਤ=ਦੇਸ਼, ਮੁਰਾਦ ਅਕਸਰ ਅਫਗਾਨਿਸਤਾਨ,
ਤੁਰਕਸਤਾਨ, ਈਰਾਨ ਆਦਿਕ ਤੋਂ ਹੁੰਦੀ ਸੀ, ਭਾਵ ਹੈ ਕਿ ਦੂਰ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਵਲੀ ਪ੍ਰਸਿੱਧ
ਹਨ । ‘ਮੁਰਾਦ ਮਿਲ ਜਾਏਗੀ ਦੇਸੇ ਘੜੀ ਚਲੇ । ‘ਮੁਰਤਬਾ । ‘ਰਤਾ ਧਿਆਨ ਨਾ ਕੀਤਾ ।

ਨਾਥ॥੫੨॥ਤਬ ਹਮਾਉਂ ਮਨ ਕੋਪ ਬਿਸ਼ੇਖਾ॥-ਨਹਿ ਇਸ ਨੇ ਮੇਰੀ ਦਿਸ਼
ਦੇਖਾ । ਦ੍ਰੈ ਘਟਿਕਾ ਮੈਂ ਠਾਂਢੇ ਰਹਜੈ । ਕਛੁ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨ ਮਨ ਮਹਿ ਲਹਜੈ॥
੫੩ ॥ ਗਯੋ ਰਾਜ ਮੈਂ ਹੋਯੋ ਦੀਨ । ਪਾਸ ਖਰੋ ਇਨਿ ਕੀਨਿ ਨ ਚੀਨ^੧ ।
ਉਚਿਤ ਮਾਰਿਬੇ^੨-ਰਿਦੇ ਬਿਚਾਰਿ। ਧਰਜੈ ਹਾਥ ਕਬਜ਼ੇ ਤਲਵਾਰ^੩ ॥੫੪॥
-ਹਤੋਂ ਥੈਂਚ ਕਰਿ-ਉਰ ਮਹਿ ਠਾਨਹਿ ।-ਤਬਿ ਮੋਕਹੁ ਇਹੁ ਸ਼ਾਹੁ ਪਛਾ-
ਨਹਿ-। ਉਦੈ ਭਯੋ^੪ ਐਂਚਨ^੫ ਕੋ ਜਬੈ ਮੁਸ਼ਟ ਸੈਗ ਕਰਿ ਚਿਮਟਜੋ ਤਬੈ^੬॥
੫੫॥ਇਤ ਉਤ ਹੋਤਿ ਨ,ਰਹਜੈ ਹਿਲਾਇ।ਸਾਰੋ ਬਲ ਹਾਰਜੈ ਸੁਲਗਾਇ ।
ਪੁਨ ਮੂਰਖ ਪਛੁਤਾਵਨ ਲਾਗਾ॥-ਕਰਜੈ ਥੋਟ ਮੈਂਹੁਤੋ ਅਭਾਗਾ॥੫੬॥ਤਬਿ
ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦਿ ਕਰਿ ਉਤ^੭ ਨੈਨ । ਦੀਨ ਭਯੋ ਪਿਖਿ ਉਚਰੇ ਬੈਨਾ^੮ਸ਼ੇਰਸ਼ਾਹ
ਸੋ ਕਛੁ ਨ ਬਸਾਯੋ^੯।ਖੜਗ ਹਤਨ ਹਮ ਪਰ ਚਲਿ ਆਯੋ॥੫੭॥ਕਾਇਰ
ਭਯੋ ਭਾਜ ਕਰਿ ਆਵਾ । ਹਮਹਿ ਸੁਰਤਾ^{੧੦} ਚਹੈ ਦਿਖਾਵਾ^{੧੧}। ਤਬਿ ਹੁਮਾਉਂ
ਬਹੁ ਬਿਨਤੀ ਠਾਨੀ॥ਛਿਮਹੁ ਗੁਰੁ ਮੈਂ ਬਡ ਅਨਜਾਨੀ॥੫੮॥ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ
ਥੇ ਜਾਤਿ ਖੁਦਾਇ । ਤਿਨ ਕੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਹੋਤਿ ਬਿਲਾਇ^{੧੨} । ਇਹ ਕਜਾ
ਕਾਰਨ ? ਬੂਝਨ ਆਵਾ । ਤੁਮ ਸੋ ਉਨ ਕੋ ਭੇਦ ਨ ਪਾਵਾ^{੧੩} ॥੫੯॥ ਸ੍ਰੀ
ਅੰਗਦ ਸੁਨਿਕੈ ਕਹਿ ਬਾਨੀ॥ਕਛੁ ਬਿਅਦਲੀ^{੧੪}ਕੀਨਿ ਮਹਾਨੀ॥ਯਾਤੋਭਯੋ
ਤੋਹਿ ਤ੍ਰਿਸਕਾਰਾ^{੧੫} । ਅਬਿ ਜੇ ਧਰਤਿ ਨ ਕਰ ਤਰਵਾਰਾ^{੧੬} ॥ ੬੦ ॥ ਤੋ
ਪਤਿਸ਼ਾਹਿਤਿ ਅਬਿਹੀ ਪਾਵਤਿ । ਦਰਸ਼ਨ ਕੋ ਫਲ ਅਨੰਦ ਬਧਾਵਤਿ ।
ਜਾਇ ਵਿਲਾਇਤ^{੧੭} ਅਬਿ ਫਿਰ ਆਵੈਛਤ੍ਰ ਤਖਤ ਦਿੱਲੀਪੁਨਪਾਵੈ॥੬੧॥
ਸੁਨਿ ਇਮ ਗਯੋ ਵਿਲਾਇਤ ਥਾਨ । ਤਹਿ ਤੇ ਲਸ਼ਕਰ ਲੀਨਿ ਮਹਾਨ ।

^੧ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਰੋਅਬ (ਅ) ਮਨ । ^੨ਪਛਾਣਿਆਂ ਭੀ ਨਹੀਂ । ^੩ਮਾਰਣ ਦੇ । ^੪ਤਲਵਾਰ ਦੀ ਮੁੱਠ ਤੇ । ^੫ਤਿਆਰ ਹੋਇਆ । ^੬ਖਿੱਚਣ ਲਈ । ^੭(ਤਲਵਾਰ ਦੀ) ਮੁੱਠ ਨਾਲ ਤਦੋਂ ਹੱਥ ਚਿਮਟ ਗਿਆ । ^੮ਉਧਰ । ^੯ਵੱਸ ਨਾ ਚਲਿਆ । ^{੧੦}ਬਹਾਦਰੀ । ^{੧੧}ਬਿਤੀਤ ਹੋਣ ਲਗੀ ਹੈ । ^{੧੨}ਨਿਗਦਰੀ । ^{੧੩}ਹੁਣ ਜੇ ਆਪਣਾ ਹੱਥ ਤਲਵਾਰ ਤੇ (ਸਾਡੇ ਮਾਰਨ ਲਈ) ਨਾ ਧਾਰਦਾ । ^{੧੪}ਅਫਗਾਨਸਿਤਾਨ, ਤੁਰਕਸਿਤਾਨ, ਈਰਾਨ ਆਦਿ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਹੈ ।

*ਪਾ:-ਤੁਮ ਸੋ ਉਨਮੋਂ ਭੇਦ ਨ ਪਾਵਾ ।

†ਇਸ ਤੋਂ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਦੀ ਅਸੀਸ-ਇਨਸਾਫ ਦੀ ਸ਼ਰਤ ਉੱਤੇ ਸੀ ।

ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਕਰੀ ਸਰ'ਆਇ*। ਖਾਨ ਨਾਮ ਸਭਿਹਿਨਿ ਮਰਿਵਾਇ॥੬੨॥
 ਦੋਹਰਾ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਬੇਪਰਵਾਹੁ ਨਿਤ ਰਾਗ ਦ੍ਰੋਸ਼ ਚਿਤ ਨਾਹਿ । ਕਰਹਿ
 ਭਾਵਨਾ ਪਾਇ ਤਿਮਿ ਜੇ ਨਰਚਲਿ ਢਿਗ ਜਾਹਿ॥੬੩॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ
 ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪ੍ਰਥਮ ਰਾਸੇ 'ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਹੁਮਾਉ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੈ ਨਾਮ ਦਸਮੇਂ ਅੰਸੁ ॥੧੦॥

੧੧. [ਭਾਈ ਜੀਵਾ, ਗੁੱਸਰ ਲੁਹਾਰ, ਨਾਈ ਪਿੰਡਾ, ਪਾਰੇ ਜੁਲਕਾ ਪ੍ਰਸੰਗ] ।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਅਬਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਅੰਗਦ ਨਿਕਟਿ ਸਿੱਖ ਭਏ ਜੋ ਆਇ ।
 ਕਹੈਂ ਕਥਾ ਨਿਰਦਾਰ ਕਰਿ ਸੁਨਹੁ ਸੇਤ ਚਿਤ ਲਾਇ ॥ ੧ ॥ ਚੋਪਈ ॥
 ਸੇਵਕ ਰਹੈ ਪਾਸ ਇਕ ਜੀਵਾ । ਸੇਵਹਿ ਸ਼ਰਧਾ ਧਰੇ ਸਦੀਵਾ । ਦਧਿ ਸੋ
 ਖਿਚਰੀ ਕਰਿ ਕੈ ਤਜਾਰਿ । ਲਜਾਇ ਅਚਾਵਤਿ ਅਪਰ ਅਹਾਰ† ॥ ੨ ॥
 ਇਕ ਦਿਨ ਘਟੀ ਚਾਰ ਦਿਨ ਰਹਨੈ । ਗੁਰ ਸੇਂ ਹਾਥ ਜੋਰ ਬਚ ਕਹਨੈ ।
 'ਆਜ ਚਲਤਿ ਹੈ ਬਾਧੁ ਅੰਧੇਰੀ॥ਹਟਹਿ ਨਹੀਂ ਨਿਰਨੈ ਕਰਿਹੋਰੀ॥੩॥ ਬਡੀ
 ਨਿਸਾ ਬੀਤੇ ਹਟਿ ਜਾਇ॥ਅਬ ਤੋ ਬਹਿਤ ਮਹਾਂ ਰਜ ਛਾਇ॥ ਬਾਕ ਆਪ
 ਕੋ ਹੋਵੈ ਜਬੈ । ਮਿਟਹਿ ਅੰਧੇਰੀ ਰਜ ਸੋਂ ਸਬੈ॥੪॥ ਕਰਿ ਲੇਵੈ ਮੈਂ ਤੁਰਤ
 ਅਹਾਰਾ । ਤੁਮਹਿ ਅਚਾਵੈ ਬਿਬਿਧ ਪ੍ਰਕਾਰਾ । ਬਹੁਰੋ ਚਲਹਿ ਜਬਾ ਅਬਿ
 ਅਹੈ'। ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਸੁਨਿ ਤਿਸਤੇ ਕਹੈ ॥੫॥ 'ਐਸੈ ਨਹੀਂ ਮਨੋਰਥ ਕਰੀ-
 ਅਹਿ । ਜਿਸ ਤੇ ਮਹਾਂ ਦੋਸ਼ ਸਿਰ ਧਰੀਅਹਿ। ਪਰਮੇਸੁਰ ਜੋ ਬਾਧੁ ਬਹਾਈ।
 ਇਸ ਤੇ ਬਹੁ ਕਾਰਜ ਨਿਬਹਾਈ' ॥ ੬ ॥ ਸਰਿਤਾਪਤਿ' ਮਹਿ ਅਨਿਕ
 ਜਹਾਜਾਨਰਨਿ ਹਜ਼ਾਰਹੁ ਲਾਇ ਸਮਾਜ'। ਬਹੁ ਬਿਵਹਾਰ ਕਰਹਿ ਹਿਤ-
 ਚੋਜੀ । ਦੀਪਨਿ ਗਮਨਹਿ', ਲਾਹਾ ਖੋਜੀ ॥ ੭ ॥ ਬਹੁਤ ਦਿਵਸ ਕੇ ਟਿਕਿ
 ਸੋ ਰਹੇ । ਅਬ ਚਲਾਇ ਬਾਧੁ ਇਹੁ ਲਹੇ॥ ਹਿਤ ਅਹਾਰ ਕੇ ਕਰਹਿ
 ਕਮਾਈ॥ਤਿਸਮਿਸ' ਦੇਤਿ ਤਿਨਹੁ ਜਗਰਾਈ'॥੮॥ ਧਰਤੀ ਜਹਾਂ ਤਾਬੂ'

*ਫਤੇ ਕੀਤੀ । *ਮੋਹ ਤੇ ਵੋਰ । *ਜੇਹੀ ਇੱਛਾ । *ਨਿਰਨੈ ਕਰਕੇ । *ਦਹੀਂ । *ਖੁਲਾਉਂਦਾ ।
 *ਭਾਵ ਖਿਚੜੀ ਤੋਂ ਵੱਖਰੇ ਹੋਰ ਖਾਣੇ । ਅੱਗੇ ਅੰਗ ਪੰਜ ਵਿਚ 'ਬਿਬਿਧ ਪ੍ਰਕਾਰ' ਲਿਖਿਆ
 ਹੈ । *ਬਹੁਤ ਮਿੱਟੀ ਛਾ ਰਹੀ ਹੈ । *ਧੂੜੀ । *ਸਰਨੇ ਹਨ । *ਸਮੁੰਦਰ । *ਸਮਿੱਕੀ ।
 *ਟਾਪੂਆਂ ਨੂੰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । *ਇਸ ਬਹਾਨੇ । *ਈਸ਼ਵਰ । *ਤਾਂਬੇ ।

*ਹਮਾਯੂੰ ਲਾਹੌਰ ਤੋਂ ਸਿੰਧ ਹੁੰਦਾ ਹੋਇਆ ਫਾਰਸ ਪਹੁੰਚਾ, ਓਥੇ ਕਈ ਬਰਸ ਰਹਿੰਦਾ
 ਫੇਰ ਆਕੇ ਉਸ ਨੇ ਹਿੰਦ ਪਠਾਣਾਂ ਤੋਂ ਫਤਹ ਕੀਤਾ । ਈਸਵੀ ਸੰਨ ੧੫੪੦ ਵਿਚ ਹਮਾਯੂੰ
 ਹਾਰਿਆ ਤੇ ੧੫੫੬ ਈਸਵੀ ਸੰਨ ਵਿਚ ਫੇਰ ਜਿੱਤਿਆ ਸੀ ।

†ਪਾ:-ਅਪਰ ਅਪਾਰ । ਡਾਕ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ । ‡ਪਾ:-ਮਿਟ । §ਪਹਿਲੇ
 ਸਮੇਂ ਜਹਾਜ ਇਕ ਖਾਸ ਰੁਖ ਉੱਤੇ ਹਵਾ ਦੇ ਚਲ ਪੈਣ ਨਾਲ ਹੀ ਚੱਲਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ ।

ਕੀ ਅਹੈ । ਲਾਖਹੁ ਬਿਸੀਅਰਿ^੧ ਤਿਸ ਥਲ ਰਹੈ।ਤਿਨ ਹਿਤ ਧੁਲ^੨ਜਾਇ
ਤਿਸ ਦੇਸ । ਨਿਜ ਕੁੰਡਲ^੩ ਮਹਿ ਲੇਤ ਅਸੇਸ^੪ ॥ ੯ ॥ ਤਿਸ ਕੇ ਖਾਇ
ਨਿਬਾਹੈਂ ਕਾਲ^੫ । ਆਪੇ ਅਪਨੀ ਲੇਤਿ ਸੰਭਾਲ। ਲਾਖਹੁ ਅਹੈਂ ਛੁਧਾਤੁਰ^੬
ਸੇਈ । ਪ੍ਰਭੁ ਪਹੁੰਚਾਇ ਪਾਲਿ ਹੈ ਤੇਈ^੭ ॥ ੧੦ ॥ ਇਸਤੇ ਆਦਿਕ ਕਾਜ
ਬਿਸਾਲ^੮ । ਕਰਹਿ ਪ੍ਰਮੇਸੁਰ ਬਾਯੁ ਨਾਲ । ਅਬਿ ਜੇ ਕਹਿ ਕਰਿ ਪੋਨ
ਮਿਟਾਵੈਂ । ਬਿਗਰਹਿ ਕਾਜ ਛੁਧਿਤਿ^੯ ਰਹਿ ਜਾਵੈਂ ॥੧੧॥ ਪ੍ਰਭੁ ਸਰਬੰਗਜ
ਸਫਲ ਕ੍ਰਿਤ^{੧੦} ਧਰੈ। ਕਜਾ ਅਲਪੰਗਜ^{੧੧} ਤਰਕਨਾ^{੧੨} ਕਰੈ। ਲਾਖਹੁ ਜੀਵਨਿ
ਕੋ ਸੰਤਾਪ । ਮੇਟਹਿ ਪੋਨ,ਦੇਸ ਲੇਂ ਆਪਿ^{੧੩} ॥੧੨॥ਇਹ ਮਨਮੁਖਕੀ ਰੀਤਿ
ਪੰਛਾਨੈ। ਹੁਵਤਿ ਮਿਟਾਇ ਕਿ ਤਰਕ ਬਖਾਨੈ^{੧੪} । ਜਥਾ ਕਰਹਿ ਪ੍ਰਭੁ ਪਿਖ
ਹਰਖੰਤੇ^{੧੫} । ਨਹਿ ਤਰਕਹਿ, ਕਹਿ ਕੈ ਨ ਮਿਟੈਤੇ॥੧੩॥ਸੋ ਗੁਰਮੁਖ ਸੁਖ
ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਇ । ਸੈਕਟਿ ਸਹੈ ਨ ਲੋਕਹੁ ਵੋਇ । ਤੂੰ ਕਰਿਬੇ ਚਿਤ ਚਹਤਿ
ਅਹਾਰੇ। ਘਟੀ ਚਰ ਕਰਿ ਲੇਹੁ ਪਿਛਾਰੇ॥੧੪॥ਹਟਹਿ ਨ ਜੇ,ਪ੍ਰਭਾਤਿ ਕਰਿ
ਲੀਜੈ । ਧਰਹੁ ਨ ਚੀਤਾ, ਆਨੰਦ ਕੀਜੈ । ਸਤਿਗੁਰੁ ਅਰ ਪ੍ਰਭੁ^{੧੬} ਜਥਾ
ਰਜਾਇ।ਤਿਸ ਪਰ ਰਾਜੀ ਰਹਿਨਸਦਾਇ॥੧੫॥ਮੁੱਖਜ ਧਰਮਸਿੱਖੀ ਕੋਏਹੀ।
ਜੋ ਧਾਰਹਿ ਸਿਖ ਗੁਰੂ ਸਨੇਹੀ । ਜਿਮ ਪਤਿੱਬ੍ਰਤਾ ਇਸਤ੍ਰੀ ਲੱਛਨ । ਪਤਿ
ਆਗਸਾ ਮਹਿ ਸੁਖੀ ਬਿਚੱਛਨ^{੧੭} ॥ ੧੬ ॥ ਪ੍ਰਭੁ ਆਗਸਾ ਮਹਿ ਤਥਾ
ਸਦੀਵਾ । ਰਹੁ ਰਾਜੀ ਬਨਿ ਗੁਰਮੁਖ ਜੀਵਾ। ਜਪ ਤਪ ਬਰਤ ਦਾਨ ਫਲ
ਸਾਰੇ । ਇਸਤੇ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਇ ਸੁਖਾਰੇ ॥ ੧੭ ॥ ਸਿਮਰਹੁ ਸੰਤਿਨਾਮ ਕਰਿ
ਪ੍ਰੀਤਿ । ਤਜਾਗਹੁ ਤਨਹੀਤਾ ਇਮੁ ਨੀਤਿ।ਬ੍ਰਹਮਗਜਾਨ ਤਬਿ ਪਾਇ ਸੁਖੇਨ।
ਜਨਮ ਮਰਨ ਪੁਨ ਬਨਹਿ ਕਦੇ ਨ^{੧੮} ॥ ੧੮ ॥ ਸੁਨਿ ਜੀਵੇ ਤਬ ਬੰਦਨ
ਕਰੀ । ਸਤਿਗੁਰੁ ਸੀਖ ਭਲੀ ਉਰ ਧਰੀ । ਕੋਇਕ ਦਿਨ ਮਹਿ ਗਜਾਨੀ
ਹੋਵਾ । ਏਕਹੁ ਰੂਪ ਸਰਬ ਮਹਿ ਜੋਵਾ^{੧੯} ॥ ੧੯ ॥ ਜੀਵਤਿ ਰਹਜੋ ਕਰੀ

^੧ਸੱਪ । ^੨ਧੂੜ । ^੩ਲਪੇਟ(ਅ)ਮੁਖ । ^੪ਸਾਰੀ।^੫ਬੱਟ ਲੰਘਾਉਂਦੇ ਹਨ । ^੬ਭੁੱਖ ਨਾਲ ਦੁਖੀ। ^੭ਉਨ੍ਹਾਂ
ਨੂੰ । ^੮ਬੜੇ ਕੰਮ । ^੯ਭੁੱਖੇ । ^{੧੦}ਉਹ ਕਰਨੀ ਜਿਸ ਵਿਚ ਲਾਭ ਹੈ । ^{੧੧}ਭਾਵ ਜੀਵ । ^{੧੨}ਹੁੰਜਤਾਂ ।
^{੧੩}ਹੁੰਦੀ ਨੂੰ (ਚਾਹੇ ਕਿ ਇਹ) ਮਿਟ ਜਾਵੇ ਜਾ ਹੁੰਜਤ ਕਰੇ (ਕਿ ਇਹ ਕਿਉਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ) । ^{੧੪}ਪ੍ਰਸੰਨ
ਹੁੰਦੇ ਹਨ । ^{੧੫}ਪ੍ਰਮਾਤਮਾਂ ਦੀ । ^{੧੬}ਸਿਆਣੀ । ^{੧੭}ਵੇਖਿਆ ।

*ਤਾਤਪਰਯ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦਾ ਸਾਰੀਕਥਾ ਤੋਂ 'ਹੁਕਮਿ ਰਜਾਈ ਚਲਣਾ' ਤੋਂ ਹੈ,ਵਜਾਖਜਾ
ਸਿਖਾਂ ਦੀ ਭਗਤ ਮਾਲ ਦੀਆਂ ਹਨ ।

ਗੁਰ ਸੇਵਾ। ਤਨ ਤਜਿ ਲੈ ਹੁਇ ਬ੍ਰਹਮ ਅਭੇਵਾ^੧।

ਗੁੱਜਰ ਨਾਮ ਸੁ ਜਾਤਿ ਲੁਹਾਰ। ਚਲਿ ਆਯਹੁ ਗੁਰੁ ਕੇ ਦਰਬਾਰ॥੨੦॥
ਬੰਦਨ ਕਰਿ ਬੈਠੈ ਗੁਰ ਪਾਸਿ। ਦਰਸਨ ਦੇਖਿ ਕਰੀ ਅਰਦਾਸ। ਸੁਨਹੁ
ਗੁਰੁ ਜੀ ਹੇਤ ਅਹਾਰ। ਦਿਨ ਸਗਰੇ ਹਮ ਠਾਨਹਿ ਕਾਰ॥ ੨੧॥ ਫਸੈ
ਗ੍ਰਿਹਸਤਿ ਪਾਇ ਨ ਅਵਿਕਾਸ਼^੨। ਸੇਵਾ ਕਰਹਿ ਰਹਹਿ ਤੁਮ ਪਾਸ। ਹਮਰੇ
ਭੀ ਕਿਮ ਹੁਇ ਕੱਲਸਾਨ। ਜਨਮ ਮਰਨ ਦਾ ਬੰਧਨਿ ਹਾਨਿ^੩॥ ੨੨॥
ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀਨਸਿ ਉਪਦੇਸ਼। ਇਕ ਚਿਤ ਜਪੁਜੀ ਪਠਹੁ ਹਮੇਸ਼।
ਜੋਤਿਕ ਵਾਰ ਪਠੈ^੪ ਨਿਤ ਜਾਇ। ਪਠਤਿ ਰਹਹੁ^੫ ਦੀਰਘ ਫਲ
ਪਾਇ॥ ੨੩॥ ਪਿਖਹੁ ਗ਼ਰੀਬ ਕਾਜ ਕਰਿ ਦੀਜੈ। ਨਹਿ ਤਿਸ ਨਿਕਟ
ਮਜ਼ਰੀ ਲੀਜੈ। ਜਪੁਜੀ ਅਰਥ ਬਿਚਾਰਨ ਕਰੇ। ਸ਼ਾਸੁ ਸ਼ਾਸੁ ਅੰਤਰ ਨਿਤਿ
ਧਰੇ^੬॥ ੨੪॥ ਗੁਰੁ ਨਮਿੱਤ ਕਰਹੁ ਜੁਤਿ ਪ੍ਰੀਤਿ। ਦਯਾ ਕਰਹੁ
ਦੀਨਨਿ^੭ ਪਰ ਨੀਤਿ। ਜੋ ਅਪਨੀ ਕਛ ਕਰਹੁ ਕਮਾਈ। ਗੁਰ ਹਿਤ
ਦਿਹੁ ਦਸਵੰਧ ਬਨਾਈ॥ ੨੫॥ ਸਾਧਿਕ ਸਿੱਖ^੮ ਅਇ ਜੋ ਭੇਰੇ। ਕਰਹੁ
ਸੇਵ ਧਰਿ ਪ੍ਰੇਮ ਘਨੇਰੇ^੯। ਸੁਨਿ ਉਪਦੇਸ਼ ਰਿਦੇ ਤਿਨ ਧਾਰਾ। ਸਿਮ ਗੁਰੁ
ਕਹੈ ਕਰਹਿ ਤਿਮ ਕਾਰਾ॥ ੨੬॥ ਗ੍ਰਿਹਸਤੀ ਭਗਤ ਹੁਤੇ ਤਿਸ ਗ੍ਰਾਮ।
ਤੁਹਮਤ^{੧੦} ਦੇ ਕਰਿ ਤਿਨਕੇ ਨਾਮ। ਗਹਿ ਕਰ ਪਾਇਨ ਪਾਇ ਸੁ
ਬੇਰੀ। ਕਾਰਾਗ੍ਰਹਿ^{੧੧} ਮਹਿ ਦੀਨਸਿ ਗੇਰੀ॥੨੭॥ ਕਿਤਿਕ ਦਿਵਸ ਹੁਇ
ਪ੍ਰਭੂ ਸਹਾਇ। ਕਿਸ ਬਿਧਿ ਤੇ ਦੀਨੇ ਨਿਕਸਾਇ^{੧੨}। ਅਰਧਿ ਰਾਤਿ ਮਹਿ ਸੋ

^੧ਅਭੇਦ। ^੨ਸਮਾ, ਬਿਹਲ। ^੩ਦੇਵ ਵਾਲੇ। ^੪ਪੜ੍ਹਿਆ। ^੫ਪੜ੍ਹਦੇ ਰਹੇ। ^੬ਗੁੰਝੀ। ^੭ਸਾਧਨਾਂ
ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸਿੱਖ। (ਅ) ਸਾਧ ਯਾਂ ਸਿੱਖ। ^੮ਤੁਹਮਤ=ਬੂਠੀ ਊਜ। ਭਾਵ (ਰਸੀ ਨੇ) ਊਜ
ਲਾਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਭਗਤ ਗ੍ਰਿਹਸਤੀਆਂ ਨੂੰ। ਅੰਕ ੩੦ ਤੋਂ ਰਾਜੇ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ। ^੯ਬੰਦਖਾਨੇ।
^{੧੦}ਓਹ ਕੰਦਖਾਨੇ ਤੋਂ ਕੱਢ ਦਿਤੇ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ।

*ਏਥੇ ਦੋ ਪਿਛਲੀਆਂ ਤੁਕਾਂ ਦਾ ਪਾਠ ਦੋ ਨੁਸ਼ਾਖਿਆਂ ਵਿਚ ਹੋਰਵੇਂ ਵੀ ਹੈ:—

੧. ਅਨਾਥਨ ਕੋ ਕਰੀਏ ਬਹੁ ਮਾਨ। ਤਿਹ ਉਧਲਨ ਕੀ ਗੀਤ ਪਛਾਨਿ।

੨. ਸਾਧ ਅਭਿਜਾਗਤ ਕੀ ਜੋ ਸੇਵਾ। ਦੁਖੀਏ ਕੋ ਕਾਰਜ ਲਖਿ ਲੇਵਾ।

†ਇਸ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਅਦਰਸ਼ ਸੇਵਾ ਦਾ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸੇਵਾ ਉਪਕਾਰ ਜੋ ਭਲੇ
ਕੰਮ ਕਰੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਵਿਚ ਪ੍ਰੀਤ ਰਖਕੇ ਗੁਰੂ ਨਮਿੱਤ ਕਰੇ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾ ਆਪਣੇ ਮਨ ਵਿਚ
ਅਹੰਕਾਰ ਆਵੇਗਾ, ਨਾ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਉਪਕਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਮੌਲ ਦਾ ਬੋਝ ਪਵੇਗਾ।
ਜੋ ਸ਼ੁਭ ਕਰਮ ਸਿੱਖ ਕਰੇ ਗੁਰੂ ਅਰਪਨ ਕਰਕੇ ਕਰੇ।

ਚਲਿ ਆਏ। ਸ੍ਰੀਖਲ^੧ ਤਿਨ ਕੇ ਪਾਇਨ^੨ ਪਾਏ ॥ ੨੮ ॥ ਗੁੱਜਰ ਨਾਮ
ਲਹਾਰ ਅਵਾਸ। ਆਇ ਕਹਨੋ ਤਿਨ ਇਸਕੇ ਪਾਸ। ਪ੍ਰਭੁ ਨਮਿੱਤਦਿਹੁ
ਬੰਧਨ ਕਾਟਿ। ਤੁਝ ਕੋ ਹੋਇ ਨ ਜਮ ਕੀ ਬਾਟ^੩ ॥ ੨੯ ॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ
ਸੁਕਚਯੋ^੪ ਰਿਦੇ ਬਿਸਾਲਾ।—ਜੇ ਮੁਝ ਜਾਨ ਲੋਹਿ ਮਹਿਪਾਲਾ^੫। ਗਹਿ
ਲੈਹੈ ਸਗਰੋ ਪਰਵਾਰ। ਜਲਮ ਬਡੋ ਕਰਾਵਹਿ ਮਾਰ—॥੩੦॥ ਤ੍ਰਾਸ ਪਾਇ
ਕਰਿ ਬਹੁਰ ਬਿਚਾਰ।—ਗੁਰੁ ਮੁਝ ਪ੍ਰਤਿ ਉਪਦੇਸੁ ਉਚਾਰ। ਪ੍ਰਭੁ ਨਮਿੱਤ
ਕਾਰਜ ਕਰਿ ਦੀਜੈ। ਨਹੀ ਬਿਲੈਬ ਕਿਸੀ ਬਿਧਿ ਕੀਜੈ ॥ ੩੧ ॥ ਸੋ ਨਹਿ
ਛੋਡੈ, ਹੋਇ ਸੁ ਹੋਇ। ਸੰਤ ਕਹੇ ਲੋਕਨ ਸੁਖ ਦੋਇ^੬—। ਇਮ ਬਿਚਾਰਿ ਕਰਿ
ਬਿਲਮ ਨ ਕੀਨ। ਉਠਿ ਤਤਕਾਲ ਕਾਟ ਕਰਿ ਦੀਨ ॥ ੩੨ ॥ ਆਸ਼ਿਖ^੭
ਦੇਤਿ ਗਏ ਨਿਜ ਦੇਸ। ਉਪਜਨੋ ਇਸਕੇ ਗਯਾਨ ਵਿਸੇਸ।

ਇਕ ਨਾਈ ਧੀਛਾ ਚਲਿ ਆਯੋ। ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਪਗ ਸੀਸ ਨਿਵਾਯੋ
॥੩੩॥ ਬੈਠਿ ਗਯੋ ਢਿਗ ਸਿਖ ਗਨ ਹੋਰੇ। ਕਰਹਿ ਪਰਸਪਰ ਸੇਵ ਘਨੇਰੇ।
ਤਿਨ ਮਹਿ ਮਿਲਿ ਸੇਵਾ ਕਹੁ ਲਾਗਯੋ। ਭਲੀ ਜਾਨਿ ਕਰਿ ਉਰ ਅਨੁ-
ਰਾਗਯੋ^੮ ॥੩੪॥ ਤਪਤ ਨੀਰ ਕਰਿਵਾਇ ਸਨਾਨ। ਵਸਤ੍ਰ ਪਖਾਰਹਿ ਮਲ
ਕਰਿ ਹਾਨ^੯। ਚਰਨ ਚਾਪ, ਹਾਂਕਤਿ ਹੈ ਬਾਯੁ^{੧੦}। ਬਾਸਨ ਧੋਵੈ ਮਾਂਝ
ਬਨਾਯੁ^{੧੧} ॥੩੫॥ ਕਬਿ ਕਬਿ ਗੁਰ ਕੀ ਸੇਵਾ ਪਾਇ। ਮਹਾਂ ਪ੍ਰੇਮ ਤੇ ਕਰਹਿ
ਬਨਾਇ। ਇਕ ਦਿਨ ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਕੇ ਪਾਸ। ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕੀਨੀ ਅਰਦਾਸ
॥ ੩੬ ॥ ‘ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਮੁਝ ਦਿਹੁ ਉਪਦੇਸੁ। ਜਿਸਤੇ ਮਿਟਹਿ ਕਲੇਸ
ਅਸੇਸੁ^{੧੨}’। ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਤਬਿ ਫੁਰਮਾਯੋ। ‘ਗੁਰੂ ਗੋਰ’^{੧੩} ਮਹਿ ਸੋ ਚਲਿ
ਆਯੋ ॥ ੩੭ ॥ ਹੁਇ ਮੁਰੀਦ^{੧੪} ਮੁਰਦੇ ਮਾਨੀਦ। ਅੰਗ ਨ ਕੋ ਹਾਲਤਿ
ਬਿਨ ਜੀਵ^{੧੫}। ਤਿਮ ਮੁਰੀਦ ਆਦਿਕ ਹੰਕਾਰ^{੧੬}। ਤਜਾਗ ਦੇਤਿ ਏ ਸਕਲ
ਬਿਕਾਰ ॥ ੩੮ ॥ ਗੁਰੂ ਗੋਰ ਮਹਿ ਜਾਇ ਸਮਾਇ। ਹੁਇ ਮੁਰੀਦ ਮੁਰਦਾ

^੧ਸੰਗਲ। ^੨ਪੋਰਾਂ ਵਿਚ। ^੩ਸੰਕੋਚ ਕੀਤਾ ਭਾਵ ਛਰਿਆ। ^੪ਰਾਜਾ। ^੫ਮਿੱਤਾਂ ਦੇ ਬਹੇ ਨੂੰ
(ਕਮਾਉਣ ਨਾਲ) ਦੇਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਸੁਖ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ^੬ਅਸੀਸ। ^੭ਪ੍ਰੇਮ ਵਿਚ ਆਇਆ। ^੮ਮੇਲ
ਨੂੰ ਨਾਸ਼ ਕਰਕੇ। ^੯ਮੱਠੀ ਚਾਂਪੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ਬੱਲਦਾ ਹੈ, ਵਾਯੂ (ਭਾਵ ਪੱਖ)। ^{੧੦}ਮਾਂਜ
ਬਣਾ ਕੇ। ^{੧੧}ਸਾਰੇ। ^{੧੨}ਬਬਰ। ^{੧੩}ਚੇਲਾ। ^{੧੪}(ਜੀਵੇ) ਜੀਵ ਤੇ ਬਿਨਾ ਕੋਈ ਅੰਗ ਨਹੀਂ
ਹੋਲਦਾ (ਮੁਰਦੇ ਦਾ)। ^{੧੫}ਹੰਕਾਰ ਆਦਿਕ (ਸਾਰੇ ਬਿਕਾਰ)।

ਜਿਸਿ ਭਾਇ* । ਦੇਖਿ ਜਾਤ ਅਪਨੀ ਭਾ ਸੈਨ^੧ । ਕਰੀ ਸੇਵ ਸੰਤਨ ਕੀ
 ਰੈਨ ॥੪੯॥ ਪ੍ਰੇਮ ਪਰਖ ਕਰਿ ਸ੍ਰੀ ਭਗਵਾਨ । ਬਨੇ ਸੈਨ ਕੇ ਰੂਪ ਸੁਜਾਨ।
 ਰਾਣੇ ਕੇ ਇਸ ਰੀਤਿ ਰਿਝਾਯੋ^੨। ਬਖਸ਼ੀ ਤਬਿ ਕਵਾਇ^੩ ਹੁਲਸਾਯੋ† ॥੪੦॥
 ਤਿਸਕੇ ਸਮ ਸੇਤਨ ਕੀ ਸੇਵਾ । ਕਰਹੁ ਸਦਾ ਰੀਝਹਿ ਗੁਰਦੇਵਾ^੪ । ਸੁਨਿ
 ਉਪਦੇਸ਼ ਕਮਾਵਨਿ ਕੀਨਿ । ਧਰਜੇ ਪ੍ਰੇਮ ਸਿੱਖੀ ਪਦ ਲੀਨਿ ॥੪੧॥ ਸਭਿ
 ਕੁਟੇਬ ਕੇ ਭਯੋ ਉਧਾਰ । ਜਿਮ ਕਾਸ਼ਟ ਸੇ^੫ ਲੋਹੇ ਪਾਰ ।

ਪਾਰੇ ਜੁਲਕਾ ਨਾਮ ਸੁ ਆਯੋ। ਸੁਨਿ ਜਸ ਕੋ ਮਿਲਿਬੇ ਲਲਚਾਯੋ॥
 ੪੨॥ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਿ ਬੈਠਜੋ ਪਾਸਿ। ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕੀਨਸਿ ਅਰਦਾਸਿ। ‘ਸ੍ਰੀ
 ਗੁਰ ਪਰਮਹੰਸ ਹੁਇ ਕੌਨ ?’ । ਲੱਛਨ ਮੋਹਿ ਸੁਨਾਵਹੁ ਤੌਨ^੬ ॥੪੩॥ ਸੁਨੇ
 ਨਾਮ ਅਰ ਰੂਪ ਨਿਹਾਰੇ। ਨਹਿ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੇ ਹਮ ਨਿਰਧਾਰੇ। ਤੁਮ ਤੇ ਸੁਨਹਿ
 ਜਥਾਰਥ ਜਾਨੈ । ਕੋ ਗੁਨ ਤੇ ਤਿਨ ਅਧਿਕ ਬਖਾਨੈ? ॥੪੪॥ ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ
 ਸੁਭ ਮਭਿ ਜੁਤਿ ਹੋਰਾ^੭ । ਹਿਤ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਹੈ ਤਿਸ ਬੇਰਾ । ‘ਪਰਮਹੰਸ
 ਕੋ ਸੁਨੀਅਹਿ ਲੱਛਨ । ਸੁਨਿ ਜੇ ਧਰਹਿ ਸੁ ਮਨੁਜ ਬਿਚੱਛਨ’ ॥੪੫॥ ਹੰਸ
 ਜਿ ਮਾਨ ਸਰੋਵਰ ਰਹੈ । ਮੁਕਤਾ^੮ ਕਰਹਿ ਅਹਾਰ ਜਿ ਲਹੈ। ਮਿਲਿ ਇਕ
 ਰੂਪ ਹੋਤ ਪਯ^੯ ਪਾਨੀ । ਤਿਨ ਕੇ ਆਗੇ ਧਰਿਯ ਜਿ ਆਨੀ ॥੪੬॥ ਪਯ
 ਤੇ ਜਲ ਕੇ ਕਰਹਿ ਨਿਰਾਲਾ । ਸਾਰ ਅਸਾਰ ਪਿਖਹਿ ਤਤਕਾਲਾ ।
 ਤਜਹਿ ਅਖਿਲ ਜਲ^{੧੦} ਪਯ ਕੇ ਖਾਂਹਿ। ਉਡਹਿ ਬਿਦੇਸ਼ਨਿ ਦੇਸ਼ਨ ਜਾਂਹਿ^{੧੧}
 ॥੪੭॥ ਪਰਮਹੰਸ ਤਿਨ ਤੇ ਅਧਿਕਾਇ^{੧੨} । ਮੁਕਤਾ ਮੁਕਤੀ^{੧੩} ਚਹਤਿ
 ਸਦਾਇ । ਮਾਨਸ ਗੁਰੁ ਸਬਦ ਕੇ ਮਾਂਹੀ^{੧੪} । ਲੇਤਿ ਅਹਾਰ ਅਪਾਰ^{੧੫}

*ਦੇਖ । ਤੇਰੀ ਜਾਤ ਵਿਚ (ਅੱਗੇ ਇਕ) ਸੈਣ ਨਾਮੇ ਭਗਤ ਹੋਇਆ ਹੈ । ^੧ਮੋਹਿਤ ਕੀਤਾ ।
^੨ਪੋਸ਼ਾਕ [ਅ: ਕਬਾ]। ^੩ਕਾਠ ਨਾਲ। ^੪ਤਿਸਕੇ। ^੫ਸੋਸਟ ਮੱਤ ਦੇ ਸਹਿਤ ਦੇਖਕੇ । ^੬ਜੇ ਧਾਰਨ ਕਰੇ
 ਉਹ ਮਨੁੱਖ ਸਿਆਣਾ ਹੈ । ^੭ਮੋਤੀ । ^੮ਦੁੱਧ ਤੇ । ^੯ਸਾਰਾ ਪਾਣੀ । ^{੧੦}ਉੱਭ ਕੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ
 ਨੂੰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ^{੧੧}ਵੱਧ । ^{੧੨}ਕਲਿਆਣ ਰੂਪੀ ਮੋਤੀ । ^{੧੩}ਮਾਨ ਸਰੋਵਰ ਰੂਪੀ ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਸਬਦ
 ਵਿਚ । (ਅ) ਸ਼ਬਦ ਅਰਥਾਤ ਜਗਤ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਰੂਪੀ ਮਾਨ ਸਰੋਵਰ ਵਿਚੋਂ ।

*ਮੁਰਦਾ ਹੋਣ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਮਰ ਜਾਣ ਦੀ ਨਹੀਂ, ਨਾ ਨਿਕਾਰਾ ਹੋਣ ਦੀ ਹੈ, ਪਰੰਤੂ
 ਪੂਰਨ ਸੱਤ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਤੇ ਦੱਸੇ ਮਾਰਗ ਤੇ ਟੁਰਨ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਅਸ਼ਬਪੁਣੇ, ਹੋਂਕੜ,
 ਆਖਣੀ ਰਾਇ ਦੇ ਅਭਿਮਾਨ ਨੂੰ ਛੱਡਣ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਹੈ ।

†ਪਾ:-ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕਰੀ ਰਿਦਾ ਹੁਲਸਾਯੋ ।

‡ਪਾ:-ਅਧਾਰ ।

ਰਹਾਂਗੀ॥੪੮॥ਦੇਹਿ ਆਤਮਾ ਮਿਲਿ ਇਕ ਭਏ।ਬਿਨ ਬਿਚਾਰਿ ਕਿਨ ਨਹਿ
ਲਖਿ ਲਏ।ਤਿਨਕੋਪ੍ਰਥਮੈ ਹੋਤਿ ਬਿਚਾਰ।ਦਿਨਪ੍ਰਤਿ ਦੇਹਿ ਨ ਰਹਿ ਇਕ-
ਸਾਰ॥੪੯॥ਪ੍ਰਥਮ ਨ ਹੁਤੀ ਭਵਿੱਖਜ ਨ ਰਹੈ॥ਅੰਧ ਕੁਤੋਂ ਸਾਰੀ ਤਿਸੁਕਹੈ।
ਪੁਨ ਜਗੁ ਹੈ ਕੁਛ ਨਾਹਿਨ ਛਾਨੀ॥ ਨਿਤ ਦੁਖ ਰੂਪ ਲੇਹਿ ਮਨ ਜਾਨੀ॥
੫੦॥ ਸੱਤਿ ਆਤਮਾ ਨਿਰਨੈ ਕਰਹਿ। ਪੁਰਬ ਹੁਤੋਂ,ਦੇਹਿ ਬਹੁ ਧਰਹਿ।
ਅਥਿ ਪ੍ਰਤੱਖ ਅਰੁ ਰਹੈ ਭਵਿੱਖ॥ ਯਾਂ ਤੇ ਸੱਤਿ ਲਖਹਿ ਗੁਰੁ ਸਿੱਖ॥੫੧॥
ਬਹੁਰ ਆਤਮਾ ਚੇਤਨ ਜਾਨਹਿ। ਜਿਹ ਸਬੰਧ ਤਨ ਚੇਤਨ ਠਾਨਹਿ॥
ਫਰਕਾਵਨ ਚਖ ਆਦਿ ਰਿਖੀਕੇ॥ ਜਿਸ ਬਿਨ ਹੋਤਿ ਨਹੀ ਲਖਿ ਨੀਕੇ
॥੫੨॥ ਪੁਨ ਆਤਮ ਕੇ ਰੂਪ ਅਨੰਦ। ਪਰਖਤਿ ਭਲੇ ਸਦਾ, ਬਿਨ ਦੁੰਦ।
ਬਿਸ਼ਿਯਨ ਬਿਖੈ ਅਨੰਦ ਕਲਪੀਤਾ।ਇਹੁ ਮਮ ਰੂਪ ਨ,ਅੱਗਜ ਲਖੀਤਾ॥
੫੩॥ਪਰਮਹੰਸ ਸੋ ਕਹੀਅਹਿ ਰੂਪ:-ਸਤਿ,ਚੇਤਨ,ਅਨੰਦ ਅਨੂਪ। ਤਨ
ਤੇ ਨਜਾਰੋ ਜਾਨਹਿ ਐਸੇ। ਮੰਦਿਰ ਬਿਖੈ ਬਸਹਿ ਕੇ ਜੈਸੇ॥ ੫੪॥ ਤਿਸ ਕੋ
ਅਪਨੇ ਰੂਪ ਪਛਾਨਹਿ।ਤਨ ਹੀਤਾ॥ ਨਿਰਨੈ ਕਰਿ ਹਾਨਹਿ। ਸਮ ਮੰਦਿਰ
ਕੇ ਜਾਨਹਿ ਨਜਾਰੋ। ਜੀਰਣ॥ ਹੋਏ ਤਜਾਗ ਪਧਾਰੋ॥੫੫॥ ਤਨ ਆਤਮ
ਸਮਸਰ ਪਯ ਪਾਨੀ॥ ਕਰਹਿ ਜੁ ਨਰ ਹੁਇ ਹੰਸ ਸਮਾਨੀ। ਤਿਨ ਕੋ
ਪਰਮਹੰਸ ਹੈ ਨਾਮੁ। ਪਾਵਹਿ ਬ੍ਰਹਮ ਗਜਾਨ ਅਭਿਰਾਮੁ॥ ੫੬॥ ਤਨ ਤੇ
ਨਜਾਰੋ ਜਬਿ ਮਤਿ ਧਰੈ। ਰਸੁ ਬਿਸ਼ਿਯਨ ਹਿਤ ਪਾਪ ਨ ਕਰੈ। ਜਲ ਤੇ
ਕਮਲ ਰਹੈ ਨਿਰਲੇਪੁ। ਲਿਪਹਿ ਨ ਕਿਮਿ ਹੁਇ ਬਿੰਦੁ ਵਿਖੇਪੁ॥ ੫੭॥

੧(ਮਠ ਸਰੋਵਰ ਵਿਚੋਂ ਮੁਕਤੀ ਰੂਪੀ ਮੋਤੀ ਦਾ) ਭੋਜਨ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਵਿੱਚੋਂ ਰਹਿੰਦੇ
ਹਨ। [ਅਪਾਰ=ਜੋ ਪਾਰ ਨਹੀਂ, ਭਾਵ ਵਿੱਚੋਂ] (ਅ) ਭਾਵ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਵਿਚ ਰਹਿਣਾ (ਇਹ)
ਅਹਾਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ [ਅਪਾਰ=ਪਾਰ ਤੋਂ ਬਹੁਤ, ਬ੍ਰਹਮ]। ੧ਨਹੀਂ ਸੀ ਅਤੇ ਨਾਂ ਹੀ ਅਗਾਂਹ ਨੂੰ
ਫਹਿਰੀ। ੧ਵਿਚਕਾਰ ਕੋਣ। ੧ਕੋਈ ਫੁਪਾ ਨਹੀਂ। ੧ਪਹਿਲੇ ਸੀ (ਆਤਮਾ)। ੧ਹੁਣ। ੧ਅਗਾਂਹ
ਨੂੰ। ੧ਜਿਸ ਦੇ ਸਬੰਧ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਤਨ ਚੇਤਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ੧ਅੱਖ ਆਦਿ ਇੰਦ੍ਰਿਆਂ ਦਾ ਦੁਰਕਣ।
੧ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਵਿਚ ਅਨੰਦ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤੇ 'ਇਹ ਮੇਰਾ ਰੂਪ ਨਹੀਂ' ਅੱਗਜਾਨੀ
(ਇਹ ਗਲ) ਨਹੀਂ ਲਖਦਾ।-ਨ-ਦੇਹੁਰੀ ਦੀਪਕ ਹੈ। (ਅ) ਅੱਗਜਾਨੀ ਇਹ ਗਲ ਨਹੀਂ
ਸਮਝਦਾ ਕਿ ਅਨੰਦ ਤਾਂ ਮੇਰਾ ਸ੍ਵੈ ਸਰੂਪ ਹੈ, ਮੈਂ ਜੁ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਵਿਚ ਅਨੰਦ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਕਰ
ਰਿਹਾ ਹਾਂ (ਇਹ ਬੁਠੀ ਹੈ)। ੧ਹੰਕਾਰ। ੧ਪੁਰਾਣਾ। ੧ਪਾਣੀ ਤੋਂ ਦੁੱਧ ਵਾਂਗੂ ਜੋ ਤਨ ਤੋਂ
ਆਤਮਾ ਨੂੰ (ਦੁੱਧ ਕਰ ਸਕੇ)। ੧ਕਿਵੇਂ ਬੀ ਲਿਪਾਇਮਾਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਭਾਵੇਂ ਕਿੰਨੇ
ਵਿਖੇਪ (ਦੁਖ) ਹੋਣ [ਮਿਸ: ਵਿਕਸੇਪ=ਘਬਰਾ, ਬ੍ਰਿਤੀ ਦਾ ਖਿੰਡਾਉ]।

ਸੂਰਜ ਕੀ ਦਿਸ਼ ਹੈ ਤਿਨਿ ਧਯਾਨ । ਛੁਵੈ ਨ ਜਲ ਰੰਚਕ ਭਰਿ ਆਨਿ ।
 ਪਰਮਹੰਸ ਤਿਮਿ ਜਗ ਮਹਿ ਰਹੈ । ਆਤਮ ਧਯਾਨ ਸਦਾ ਉਰ ਲਹੈ ॥੫੮॥
 ਤਨ ਕੇ ਸੁਖ ਦੁਖ ਜਬਿ ਪਰਿ ਜਾਇ^੧। ਤਿਨ ਤੋ^੨ ਹਰਖ ਨ ਸੋਗ ਕਵਾਇ ।
 ਬਰਤੈ ਗਯਾਨੀ ਸਮ ਅੰਗਮਾਨੀ । ਜਾਨਹਿ ਜਗ ਕੋ ਸੁਪਨ ਸਮਾਨੀ^੩ ॥੫੯॥
 ॥ ਬੰਧਨਿ ਹੋਤ ਨਹੀ ਪੁਨ ਤਾਹੂੰ । ਰਹੈ ਸਮਾਇ ਬ੍ਰਹਮ ਕੇ ਮਾਹੂੰ^੪ । ਸੁਨੀ
 ਸੀਖ ਪਾਰੋ ਹਰਖਾਯੋ । ਲਗਾ ਬਿਚਾਰਨਿ ਮਨ ਸੁਖ ਪਾਯੋ ॥੬੦॥ ਕਿਤਿਕ
 ਕਾਲ ਗੁਰ ਅੰਗਦ ਸੇਵ । ਪੁਨ ਭੇ ਅਮਰਦਾਸ ਗੁਰਦੇਵ । ਤਿਨ ਢਿਗ
 ਬਨਜੈ ਸੁ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ । ਆਗੇ ਕਰਿ ਹੋਂ ਕਥਾ ਬਖਾਨੀ ॥੬੧॥
 ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪ੍ਰਥਮ ਰਾਸੇ 'ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਜੀ ਸਿਖਾਂ ਪ੍ਰਤਿ ਉਪਦੇਸ਼'
 ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨ ਨਾਮ ਇਕਾਦਸ਼ਮੇ ਅੰਸੂ ॥ ੧੧ ॥

੧੨. [ਮੱਲੂ ਸ਼ਾਹੀ, ਕਿਦਾਰੀ, ਦੀਪਾ, ਨਗਇਣ ਦਾਸ, ਬੁਲਾ ਪ੍ਰਸੰਗ]

ਦੋਹਰਾ॥ਮੱਲੂ ਸ਼ਾਹੀ ਆਇ ਕਰਿ ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਕੇ ਪਾਸ । ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਬੈਠਜੈ
 ਨਿਕਟਿ ਬਿਨਤੀਕੀਨਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼॥੧॥ਚੌਪਈ॥'ਸ੍ਰੀਗੁਰ! ਮੈ ਕਾਰਨ ਕੱਲਜਾਨ'^੧
 । ਆਯੋ ਸੁਨਿ ਤੁਮ^੨ ਸੁਜਸੁ ਮਹਾਨ । ਕੀਜਹਿ ਅਬਿ ਅਪਨੋ ਉਪਦੇਸ਼ ।
 ਜਿਸਤੇ ਬਿਨਸਹਿ ਸਕਲ ਕਲੇਸ਼॥੨॥ ਕਰਤਿ ਚਾਕਰੀ ਮੁਗਲਨਿ ਕੇਰੀ ।
 ਕਰੋਂ ਜੀਵਕਾ ਤਹਾਂ ਘਨੇਰੀ । ਹਲਤਿ ਪਲਤਿ ਮੁਖ ਉਜਲ ਰਹੈ । ਅਸੁ
 ਕਰਨੀ ਕੋ ਮਮੁ ਚਿਤ ਚਹੈ^੩ ॥ ੩ ॥ ਸੁਨਿਕਰਿ ਸ਼ਰਧਾ ਪਿਖ ਕਰਿ ਭਾਰੇ ।
 ਸ੍ਰੀਅੰਗਦੁ ਗੁਰੁ ਬਾਕ ਉਚਾਰੇ^੪। ਭਾਈ ਮੱਲੂ ਰਿਦੇ ਬਿਚਾਰਹੁ । ਦੇਹ ਅਨਿੱਤ
 ਸਦਾ ਨਿਰਧਾਰਹੁ॥੪॥ ਸੇ ਤੋ ਮ੍ਰਿਤਕ ਜਾਨਿ ਹੀ ਲੀਜੈ । ਇਸ ਹਿਤ ਚਿਤ
 ਨਹਿ ਸ਼ੈਸਾ ਕੀਜੈ। ਆਤਮ ਸਦਾ ਸਾਚ ਹੀ ਜਾਨੈ। ਕਿਸ ਕੋ ਮਾਰਜੈ ਮਰਹਿ,
 ਨ ਮਾਨੈ^੫ ॥ ੫ ॥ ਪਾਵਕ ਦਾਹ ਕਰਤਿ ਨਹੀ ਤਿਸੈ । ਜਲ ਨ ਡੁਬਾਇ
 ਸਕਹਿ ਨਿਜ ਬਿਸੈ^੬ । ਸ਼ਸਤ੍ਰਨਿ ਤੇ ਨਹਿ ਛੇਦਜੈ^੭ ਜਾਇ । ਜਿਸਿ ਕੋ
 ਪੋਨ ਨ ਸਕਹਿ ਡੁਲਾਇ^੮ ॥ ੬ ॥ ਕਾਲ ਬਿਨਾਸਕ ਸਭਿਨਿ ਬਿਸਾਲਾ ।
 ਆਤਮ ਅਹੈ ਕਾਲ ਕੋ ਕਾਲਾ^੯। ਜਗ ਕੋ ਲਖਿਕੈ ਸੁਪਨ ਸਮਾਨੈ ਵਰਣ^{੧੦}

^੧ਆ ਬਣਨ, ਆ ਪੈਣ । ^੨ਭਾਵ ਸੁਖ ਦੁਖ ਤੇ । ^੩(ਪਰੰਤੂ ਗਿਆਨੀ) ਜਾਣਦਾ ਹੈ ਜਗਤ ਨੂੰ
 ਸੁਪਨੇ ਸਮਾਨ । ^੪ਮੈਂ (ਆਪਣੀ) ਮੁਕਤੀ ਵਾਸਤੇ । ^੫ਆਪ ਦਾ । ^੬ਨਾ ਮੰਨੇ ਕਿ ਕਿਸੇ ਦੇ
 ਮਾਰਿਆ ਇਹ (ਆਤਮਾ) ਮਰੇਗਾ॥(ਅ) ਮੰਨੇ ਕਿ ਮਾਰਿਆਂ ਨਹੀਂ ਮਰੇਗਾ । ^੭ਬਿਖੇ=ਵਿਚ ।
^੮ਕੱਟਿਆ । ^੯ਕਾਲ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਭਾਵ ਆਤਮਾ ਅਕਾਲ ਹੈ । ^{੧੦}ਜਾਤ ।

*ਪਾ:-ਉਠਾਇ ।

ਆਸ੍ਰਮਨਿ ਕ੍ਰਿਪਾ ਸੁ ਠਾਨੈ* ॥੭॥ ਬ੍ਰਹਮਰਜਾਨ ਕੋ ਨਿਤਿ ਅੰਭੁਜਾਸਹਿ।
 ਤਨ ਹੀਤਾ ਲਖਿ ਝੂਠਿ ਬਿਨਾਸਹਿ। ਇਮਿ ਹੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਕੀਨ ਉਪਦੇਸ਼।
 ਅਰਜਨ ਧਾਰਜੋ ਰਿਦੇ ਬਿਸੇਸ ॥੮॥ ਵਰਣ ਧਰਮ ਰਣ ਕਰਹੁ ਮਹਾਨੇ।
 ਆਤਮ ਸਾਚ ਕੁੜ ਤਨ ਜਾਨੈ। ਦੀਜਹਿ ਦਾਨ ਸੁਕਰਮ ਕਰੀਜਹਿ। ਤਨ
 ਬਿਨਸਨ ਨਹਿ ਸੰਸਾ ਕੀਜਹਿ ॥੯॥ ਦੇਸ, ਕਾਲ, ਵਸਤੁ ਮਿਲ ਤੀਨ। ਤਬ
 ਹਇ ਕਾਯਾ ਪ੍ਰਾਨ ਬਿਹੀਨ। ਪੂਰਨ ਬਧ ਕੋਸਮਾਂ ਸੁ ਆਵਹਿ। ਜਿਸ ਬਲ
 ਦੇਹਿ ਗਿਰਹਿ ਸੋ ਪਾਵਹਿ ॥੧੦॥ ਤ੍ਰਿਤੀਏ ਜਿਸ ਤੇ ਹੋਵਨਿ ਘਾਤ ਬਿਯਾਧਿ
 ਕਿ ਆਯੁਧਾਇ ਮਿਲਿ ਜਾਤਿ*। ਇਨ ਤੀਨਹੁ ਬਿਨ ਇਕਠੇ ਹੋਇ।
 ਪ੍ਰਾਨ ਹਾਨ ਕਿਮਿ ਨਹਿ ਕਿਸ ਜੋਇ ॥੧੧॥ ਬਿਨ ਤ੍ਰੈ ਮਿਲੇ ਕਾਲ ਰਖ
 ਵਾਰੋ। ਮਰਤਿ ਨਹੀਂ ਨੀਕੇ ਨਿਰਧਾਰੋ। ਜੇ ਕਰਿ ਜੁੱਧ ਆਨਿ ਕਿਝ ਪਰੈ।
 ਅਲਪ ਕਿ ਬਹੁਤੇ ਨਹੀਂ ਬਿਚਰੈ ॥੧੨॥ ਪੀਠ ਨ ਦੇਹਿ ਸਮੁਖਿ ਰਿਪੁ ਰਹੈ।
 ਨਿਰਭੈ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਬਹੈ ਜਸ ਲਹੈ। ਜਗ ਮਹਿ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਬਿੰਦੁ ਪਦਾਰਥ। ਲੇ
 ਸਤਿਸੰਗਤਿ ਲਾਇ ਸਕਾਰਥ ॥੧੩॥ ਜੇ ਰਣ ਮਹਿ ਸਨਮੁਖ ਮ੍ਰਿਤੁ ਪਾਵੈ*।
 ਸੂਰਗ ਨਿਸੰਸੈ ਸੂਰ ਸਿਧਾਵੈ ਇਮ ਦੇ ਲੋਕਨਿ ਉੱਜਲ ਆਨਨਿ*। ਕਰਿ
 ਕਲਜਾਨ ਏਵ ਨਿਜ ਪ੍ਰਾਨਨਿ ॥੧੪॥ ਮੱਲੁ ਸਾਹੀ ਸੁਨਿ ਉਪਦੇਸ਼। ਬਰ-
 ਤਣ ਲਾਗਜੋ ਤਬਾ ਹਮੇਸ਼ਾ ਵੰਡ ਖਾਇ ਨਿਜ ਧਰਮ ਵਿਚਾਰੈ। ਆਤਮ ਤਨ
 ਸੱਤਾਸਤ ਧਾਰੈ ॥੧੫॥ ਇਕ ਸਿਖ ਆਯੋ ਨਾਮ ਕਿਦਾਰੀ। ਸਤਿਗੁਰ
 ਆਗੈ ਬਿਨੈ ਉਚਾਰੀ। 'ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਮਹਿ ਜਲਤੋ ਜਗਤ। ਮੋਹਿ ਉਬਾਰਹੁ
 'ਸ੍ਰਿਸ਼ਟ ਕਰਮ। 'ਆਯੁ ਦੇ ਪੂਰੇ ਹੋਣ ਦਾ। 'ਜਿਸ ਥਾਵੇਂ ਗਿਰਨਾ (ਮਰਨਾ) ਹੈ ਦੇਹ ਉਹ ਥਾਂ
 ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। 'ਜਿਸ ਨਾਲ ਨਾਸ ਹੋਣਾ ਹੈ। 'ਦੁੱਖ ਕਿ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਅਦਿਕ (ਉਹ)
 ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। 'ਕਿਸੇ ਦੇ ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਦੀ ਹਾਨੀ ਨਹੀਂ ਦੇਖੀ। 'ਸਾਹਮਣੇ ਵੇਰੀ ਦੇ। 'ਸਾਹਮਣੇ
 ਮਰ ਜਾਵੇ। 'ਬਿਨਾਂ ਸ਼ੱਕ ਦੇ। 'ਮੁਖ ਉੱਜਲੀ। 'ਆਤਮਾ ਨੂੰ ਸੱਤ ਤੇ ਤਨ ਨੂੰ ਅਸੱਤ ਨਿਸ਼ਚੇ
 ਕਰੇ। *ਜੇ ਕੰਮ ਕਿਸੇ ਦਾ ਕਰਨਾ ਧਰਮ ਹੈ, ਉਸ ਵਿਚ ਬ੍ਰਹਮ ਰਾਜਾਨ ਦਾ
 ਅਭਿਆਸ ਜਾਰੀ ਰਖੇ। ਤਦੋਂ ਵਰਣਾਂ ਦੀ ਵੰਡ ਮੁਜਬ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਹੁਣ ਆਪੋ ਆਪਣੀ
 ਚੋਣ ਮੁਜਬ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਕਵਿ ਜੀ ਦੀ ਮੁਰਾਦ ਕੇਵਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕਾਰ ਕਰਦਿਆਂ ਬ੍ਰਹਮ
 ਰਾਜਾਨ ਵਿਚ ਰਹੇ। ਅੰਕ ੯ ਵਿਚ ਸਪਸ਼ਟ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੁਰਾਦ ਕਿਸਤ ਜਾ ਕਿੱਤੇ ਤੋਂ ਹੈ।
 ਆਸ੍ਰਮ ਬਰਨ ਦੀ ਵੰਡ ਦਾ ਖੰਡਨ ਅੱਗੋਂ ਅੰਸੂ ੧੩ ਅੰਕ ੧੫, ੧੬, ਤੇ ੧੭ ਵਿਚ ਕਵਿ
 ਜੀ ਆਪ ਹੀ ਦੱਸਦੇ ਹਨ। †ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਆਪਣੇ ਅਨੁਭਵ ਦੇ ਹਨ। ਅਧਿਆ-
 ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਾਂ ਦਾ ਮੁਬਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਉਸ ਦਾ ਗਿਆਨ ਸੁਤੇ ਸੰਪੂਰਨ ਰਾਜਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ
 ਮਾਤ੍ਰ ਤੋਂ ਭਾਵ ਲੇਣਾ ਚਾਹੀਦੇ। ‡ਪਾ:-ਬੋਰੇ।

ਕਰਿ ਨਿਜਿ ਭਗਤ॥੧੬॥ ਤਾਸ ਪਾਇ ਮੈ ਸਰਨਿ ਤਿਹਾਰੀ । ਆਨਿ ਪਰਜੈ
 ਦਿਹੁ ਆਸਰ^੧ ਭਾਰੀ^੨ । ਸੁਨਿਕੈ ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਤਿਸ ਕਹਜੈ । ‘ਸਕਲ ਬਿਕਾ-
 ਰਨ ਤੇ ਜਗ ਦਹਜੈ ॥ ੧੭॥ ਜਿਮ ਦੋ ਲਗਜੈ ਮਹਾਂ ਸਭਿ ਬਨ ਕੋ । ਫਾਂਧ
 ਜਾਤਿ ਮਿਗ ਕਰਿ ਬਲ ਤਨ ਕੋ । ਮਹਾਂ ਤਪਤਿ ਤੇ ਸਲਿਤਾ ਮਾਂਹੀ ।
 ਜਾਇ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ਹਿ ਸੁਖ ਬਹੁ^੩ ਪਾਹੀ^੪ ॥ ੧੮ ॥ ਤਿਮਿ ਜਗ ਜਲਤਿ ਦੇਖਿ
 ਕਰਿ ਤਜਾਗੇ॥ ਮਿਲਿ ਸਤਿਸੰਗਤਿ ਸੇਵਾ ਲਾਗੇ॥ ਸਕਲ ਬਿਕਾਰਨਿ ਤਪਤ
 ਬਿਨਾਸੇ॥ ਸੀਤਲਤਾ ਗੁਰ ਸੁਖਦ ਪ੍ਰਕਾਸੇ ॥੧੯॥ ਗੁਰਬਾਲੀ ਕੋ ਕਰਤਿ
 ਬਿਚਾਰਨਿ॥ ਗਿਆਨ ਸੀਤ ਲਹਿ ਮੋਹ ਨਿਵਾਰਨ^੫॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਗੁਰ ਉਪਦੇਸ਼
 ਕਿਦਾਰੀ । ਦ੍ਰਿਸ਼ ਕੀਨਸਿ ਉਰ ਬਹੁ ਨਿਰਧਾਰੀ ॥੨੦॥ ਦੀਪਾ ਅਪਰ
 ਨਰੋ॥ ਇਨ ਦਾਸ॥ ਬੁਲੇ ਸਹਿਤ ਆਇ ਗੁਰ ਪਾਸ॥ ਬੰਦਨ ਕਰਿ ਭਾਖੀ ਅਰ-
 ਦਾਸੁ । ‘ਜਨਮ ਮਰਨ ਦੁਖ ਦੇਹੁ ਬਿਨਾਸੁ’ ॥ ੨੧ ॥ ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਉਪਦੇਸ਼
 ਬਤਾਯੋ॥ ‘ਕਰਹੁ ਭਗਤਿ ਜੇ ਇਮਿ ਉਰ ਭਾਯੋ॥ ਕਹਿਨ ਲਗੇ ਹਮ ਭਗਤਿ
 ਨ ਜਾਨਹਿ॥ ਕਿਮ ਸਰੂਪ ਕੈਸੇ ਕਰਿ ਠਾਨਹਿ’ ॥੨੨॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਬਰਨਨ
 ਕੀਨ ਸਿਖਾਈ॥ ‘ਬ੍ਰਹਮ ਸਵਲ ਮਾਯਾ ਜਗ ਜਾਈ’ । ਹੁਕਮ ਪ੍ਰਮੇਸੁਰ ਕੋ
 ਤਿਨ ਪਾਯੋ॥ ਅਪਨੇ ਮਹਿ ਸਭਿ ਜਗ ਭਰਮਾਯੋ॥੨੩॥ ਬਹੁਰ ਪ੍ਰਭੂਨੇ ਚਤਰ
 ਉਪਾਏ^੬ । ਜਿਨ ਤੇ ਮਿਲਹਿ ਮੋਹਿ ਕਹੁ^੭ ਆਏ । ਇਕ ਬੈਰਾਗ ਜੋਗ ਅਰੁ
 ਗਿਆਨ । ਚਉਥੀ ਉਪਜੀ ਭਗਤਿ ਮਹਾਂਨ ॥੨੪॥ ਗਿਆਨ, ਵਿਰਾਗ, ਜੋਗ,
 ਸੁਭ ਤੀਨਾ ਪੁਰਖ ਰੂਪ^੮ ਇਨਕੋ ਮਨ ਚੀਨਾ॥ ਮਾਯਾ ਲੇ ਇਨ ਕੋ ਭਰਮਾਇ
 ਬਡੇ ਜਤਨ ਤੇ ਉਬਰਜੈ ਜਾਇ ॥੨੫॥ ਭਗਤਿ ਅਹੈ ਪਤਿਬ੍ਰਤਾ ਨਾਰੀ ।
 ਇਸ ਪਰ ਨਹਿ ਮਾਯਾ ਬਲੁ ਭਾਰੀ॥ ਇਸਤ੍ਰੀ ਕੋ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨ ਭ੍ਰਮਾਵੈ॥ ਧਰਹਿ
 ਭਗਤਿ ਤਿਸ ਪ੍ਰਭੂ ਮਿਲਾਵੈ ॥ ੨੬ ॥ ਮਾਯਾ ਨਟਨੀ ਚਤੁਰ ਛਲ ਤੇ^੯ ।
 ਸਭਿਨਿ ਭ੍ਰਮਾਇ ਲੇਤਿ ਨਿਜ ਬਲ ਤੇ^{੧੦} । ਸੁਨਿ ਸਿੱਖਨ ਬੂਝੇ ਗੁਰ^{੧੧} ਫੇਗ
 ‘ਇਨ ਚਤਰਨਿ ਕੋ ਰੂਪ ਬਡੇਰ ॥੨੭॥ ਕਰਿ ਬਰਨਨਿ ਸਭਿ ਦਿਹੁ ਸਮੁ-
^੧ਆਸ਼ੁਪ ^੨ਦਾਵਾ ਅਗਨੀ । ^੩ਬੜਾ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ । ^੪ਗਿਆਨ ਦੀ ਠੰਢ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਮੋਹ
 (ਈ ਤਪਤ) ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ^੫ਸਿੱਖਿਆ । ^੬ਮਾਇਆ ਸਬਲ ਬ੍ਰਹਮ ਨੇ ਜਗ ਉਤਪਤਿ ਕੀਤਾ ।
^੭ਤਿਸ (ਮਾਇਆ) ਨੇ । ^੮ਚਾਰ (ਭਾਵ ਚਾਰ ਸਾਧਨ ਮੁਕਤੀ ਦੇ) । ^੯ਮੈਨੂੰ (ਭਾਵ ਪਰਮੇਸੁਰ ਨੂੰ) ।
^{੧੦}ਏ ਪੁਲਿੰਗ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਮਰਦ ਹੋਨ, ਮਾਇਆ ਇਸਤ੍ਰੀ ਲਿੰਗ ਹੈ । ^{੧੧}ਛਲ ਕਰਨ ਵਿਚ
 ਮਾਇਆ ਨਟਨੀ ਵਾਂਗ ਚਤੁਰ ਹੈ । ^{੧੨}ਪੁੰਡਿਆ ਗੁਰੂ ਜੀ ਤੋਂ ।

*ਪਾ:-ਬਲ ।

†ਪਾ:-ਸਕਲ ਵਿਕਾਰ ਨਿਤਪ੍ਰਤਿ ਨਾਸੇ ।

ਭਾਇ। ਜਿਸ ਤੇ ਹਮ ਪਾਪਤ ਹੁਇ ਜਾਇ। ਜਨਮ ਮਰਨ ਕੇ ਬਹੁਰਿ ਨ
 ਪਾਇ। ਅਨਦ ਰੂਪ ਮਹਿ ਰਹੈ ਸਮਾਇ ॥੨੮॥ ਤਬਿ ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਬਹੁਰ
 ਉਚਾਰਾ। 'ਇਕ ਬਿਰਾਗ ਹੈ ਉਭੈ ਪ੍ਰਕਾਰ'। ਇਕ ਮਨ ਕੇ ਇਕ ਤਨ ਕੇ
 ਹੋਤਿ। ਬਡਿਭਾਗਨਿ ਕੇ ਰਿਦੈ ਉਦੋਤਿ ॥੨੯॥ ਸਕਲ ਪਦਾਰਥ ਤਜਾਗਨ
 ਕਰੈ। ਧਨ, ਬਨਿਤਾ, ਸਤ ਸਭਿ ਪਰਹਰੈ। ਹਠਿ ਕਰਿ ਬਾਹਰਿ ਕੋ 'ਤਜਿ
 ਦੇਤਿ। ਰਹੈ' ਵਾਸਨਾ ਰਿਦੈ ਨਿਕੇਤਿ ॥੩੦॥ ਦੂਸਰ ਬ੍ਰਹਮ ਲੋਕ' ਲੈ ਸਾਰੇ।
 ਬਾਇਸ ਬਿਸਟਾ ਸਮ ਨਿਰਧਾਰੈ। ਰਿਦੈ ਵਾਸਨਾ ਕਜੈ ਹੀ ਨ ਧਰੈ। ਸੁਪਨਿ
 ਸਮਾਨ ਜਾਨਿ ਪਰਹਰੈ ॥੩੧॥ ਪਾਇ ਪਦਾਰਥ ਪਰਾਲਬਧ ਤੇ। ਭੋਗਤਿ ਹੈ
 ਪਰ ਮਨ ਨਹਿ ਬੰਧਤੇ। ਨਿਜ ਸਰੂਪ ਦਿਸਿ ਬਿਤੀ ਲਗਾਵੈ। ਬਿਸਯ
 ਬਾਸਨਾ ਤੇ ਉਲਟਾਵੈ ॥੩੨॥ ਤਬਾਜੋਗ ਭੀਦੋਇ ਪ੍ਰਕਾਰ। ਇਕ ਤੋ ਕਸਟ ਜੋਗ
 ਉਰਧਾਗਿਯਮ, ਨੇਮਾਦਿ ਅਸਟ ਹੈ ਅੰਗ। ਸਕਲ ਕਹੇ ਬਹੁ ਵਧੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ॥੩੩॥
 ਦੂਸਰ ਰੂਪ ਸੁਨਹੁ ਤਿਸ ਭੇਤ। ਰੋਕ ਵਾਸਨਾ ਤੇ ਮਨ ਲੋਤਿ। ਸਤਿ-
 ਗੁਰ ਸ਼ਬਦ ਸਦੀਵ ਬਿਚਾਰੈ। ਜੀਵ ਬ੍ਰਹਮ ਇਕਤਾ ਨਿਰਧਾਰੈ ॥੩੪॥
 ਆਤਮ ਬਿਖੈ ਜੁਟੀ ਬ੍ਰਿਤ ਰਹੈ। ਸ੍ਰੇਸਟ ਪਰਮ ਜੋਗ ਇਹ ਕਹੈ। ਵਾਸਤਵ ॥
 ਨਿਜ ਸਰੂਪ ਕੇ ਜਾਨੈ। ਇਸ ਕੋ ਗਿਆਨੀ ਗਿਆਨ ਬਖਾਨੈ ॥੩੫॥ ਚਉਥੀ
 ਭਗਤਿ ਰੂਪ ਸੁਨਿ ਲੇਹੁ। ਕਲੀ ਕਾਲ ਇਹ ਮੁਖ ਲਖੇਹੁ ॥੩੬॥ ਵਾਹਿਗੁਰੂ
 ਕੀਜਹਿ ਨਿਜ ਸੁਆਮੀ। ਸਕਲ ਸ਼ਕਤਿ ਯੁਤਿ ਅੰਤਰਸਾਮੀ ॥੩੭॥ ਆਪ
 ਬਨਹਿ ਦਾਰਾ ਪ੍ਰਭੁ ਕੇਰੀ। ਪਤੀਬ੍ਰਤਾ ਕੀ ਰੀਤਿ ਬਡੇਰੀ। ਤਨ ਮਨ ਧਨ
 ਸਭਿ ਅਰਪਹਿ ਪਤਿ ਕੋ। ਪਜਾਰੈ ਪਰਮ ਪੇਮ ਕਰਿ। ਚਿਤ ਕੋ ॥੩੮॥
 ਪਤਿ ਰਜਾਇ ਮਹਿ ਰਾਜੀ ਰਹੈ। ਬਿਛੁਰੇ, ਨਿਤਿ ਮਿਲਿਬੇ ਕਹੁ ਚਹੈ। ਜਾਵਤ
 ਮਿਲਹਿ ਨ, ਰਚਹਿ ਉਪਾਈ ॥੩੯॥ ਅਹੈ ਸੁਖਦ ਪਤਿ ਬਿਨ ਦੁਖਦਾਈ ॥੪੦॥
 ਵੀਰਘ ਸ੍ਰਾਸ ਪਰੀ ਮੁਖ ਪੀਰੀ। ਅੱਸੁ ਬਹਹਿ, ਧਰਹਿ ਨਹਿ ਧੀਰੀ।
 ਜੋ ਤਿਸ ਪਤਿ ਕੀ ਬਾਤ ਸੁਨਾਵੈ। ਸੇਵਾ ਕਰਹਿ ਪ੍ਰੇਮ ਕੋ ਲਾਵੈ ॥੪੧॥ ਪਤਿ

१'ਦੋਇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ। २'ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ३'ਇਸਤ੍ਰੀ। ४'ਬਾਹਰ ਦੇ (ਪਦਾਰਥ)। ५'ਟਿਕੀ ਰਹਿੰਦੀ
 ਹੈ। ६'ਘਰ ਰੂਪੀ ਰਿਦੈ ਵਿਚ। ७'ਬ੍ਰਹਮਾਂ ਦਾ ਲੋਕ। ८'ਛਾਵ ਥਾਂ ਦੇ ਵਿਸ਼ਟਾ ਝੁੱਲ ਜਾਣੇ।
 ९'ਮਨ ਕਰਕੇ ਬੰਧਾਇਮਾਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ। १੦'ਯਥਾਰਥ। १੧'ਸ੍ਰੇਸਟ ਜਾਣੇ। १੨'ਜਦ ਤਕ ਨਾ
 ਮਿਲੇ ਉਪਾਉ ਕਰੇ। १੩'ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਸਾਰਾ ਦੱਸ ਆਏ ਹਨ, ਦੇਖੋ
 ਪੂਰਬਾਰਥ ਅਭਿਆਸ ੪੮। ੧੪'ਪਾ:-ਸੋਪਹਿ। ੧੫'ਪਾ:-ਪਜਾਰੈ ਪਰਮੇਸਰ ਕਰਿ।

ਪਰਮੇਸੁਰ ਪ੍ਰੇਮ ਪਛਾਨੈ । ਮਿਲਹਿ ਪ੍ਰਿਯਾ ਸੋ ਰਲੀਆ ਠਾਨੈ* । ਤਿਨਕੇ
ਬਸਿ ਹੁਇ ਫਿਰਹਿ ਪਿਛਾਰੀ।ਇਮਿ ਹਰਿਭਗਤਿ ਲੇਹੁ ਉਰ ਧਾਰੀ॥੪੦॥
ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਬਾਕ ਸੁਹਾਏ।ਤੀਨਹੁ ਭਗਤਿ ਭਏ ਸੁਖ ਪਾਏ। ਸਤਿ-
ਸੰਗਤਿ ਕੀ ਸੇਵਾ ਲਾਗੇ । ਪ੍ਰੇਮ ਪ੍ਰਮੇਸੁਰ ਕੋ ਮਨੁ ਜਾਗੇ॥੪੧॥ ਮੱਲੂ ਸ਼ਾਹੀ
ਆਦਿਕ ਸਾਰੇ । ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਕੇ ਰਹੇ ਦੁਆਰੇ । ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਅਮਰਦਾਸ ਢਿਗ
ਰਹੇ । ਕਰਿ ਸਿੱਖੀ ਕੋ ਸੁਭ ਗਤਿ ਲਹੈ॥੪੨॥ ਇਨ ਸੋ ਮਿਲੇ ਅਪਰ ਸਿੱਖ
ਹੋਏ।ਸਤਿਗੁਰ ਜਸ ਕੋ ਰਿਦੇ ਪਰੋਏ।ਬਡੇ ਭਾਗ ਜਿਨ ਕੇ ਜਗ ਜਾਗੇ।ਗੁਰ
ਮਿਲਿ ਪ੍ਰਭੂ ਪ੍ਰੇਮ ਮਹਿ ਪਾਗੇ॥੪੩॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪ੍ਰਥਮ
ਰਾਸੇ 'ਸਿਖਜਨਿ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨ ਨਾਮ ਦੁਆਸ਼ਮੇ ਅੰਸੂ ॥ ੧੨ ॥

੧੩. [ਹਰੀਕੇ ਦਾ ਚੋਧਰੀ, ਖਡੂਰ ਦਾ ਮਦ ਪਾਲੀ ਚੋਧਰੀ ਤੇ ਸਿਖ ਚੋਰ ਪ੍ਰਸੰਗ]
ਦੋਹਰਾ॥ਏਕ ਬੋਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਗਏ ਗ੍ਰਾਮ ਹਰੀਕੇ† ਥਾਨ। ਪ੍ਰਿਥਮ ਬਾਸ ਤਹਿ
ਕੁਛ ਕਿਯੋ ਪਹੁੰਚੇ ਮੇਲੀ ਜਾਨਿ ॥ ੧ ॥ ਚੋਪਈ ॥ ਡੇਰਾ ਕਰਜੇ ਗ੍ਰਾਮ ਤਿਸ
ਜਾਇ । ਜਿਨ ਕੇ ਸੰਗ ਸਿੱਖ ਸਮੁਦਾਇ । ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਮਹਿਮਾ ਨਰ ਬਿਸ-
ਮਾਏ।‘ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਗਾਈ ਇਨ ਪਾਏ’॥੨॥ ਮੇਲੀ ਹੁਤੇ ਮਿਲੇ ਸਭ ਆਇ
ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਬੈਠੇ ਸਮੁਦਾਇ । ਹੁਤੇ ਹਰੀ ਕੇ ਤਹਿ ਸਰਦਾਰਾ । ਤਿਨ ਭੀ
ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸੁਜਸ ਉਦਾਰਾ ॥੩॥ ‘ਕਰਮਾਤਿ ਸਾਹਿਬ ਗੁਰ ਭਏ । ਪੁਰਬ
ਬਸਤਿ ਹੁਤੇ, ਜੋ ਗਏ’ । ਮਿਲਨਿ ਹੇਤੁ ਸੋ ਭੀ ਚਲਿ ਆਯੋ । ਸੁਧਿ ਹਿਤ
ਮਾਨਵ ਪ੍ਰਥਮ ਪਠਾਯੋ॥੪॥ ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਤਿਨ ਕੀ ਗਤਿ ਜਾਨੀ।-ਅਧਿਕ
ਪਦਾਰਥ ਤੇ ਬਭ ਮਾਨੀ’-। ਯਾਤੋ ‘ਏਕ ਪੰਥੂਰਾ’ ਲਜਾਵੇ । ਤਿਸ ਬੈਠਨਿ
ਕੇ ਹੇਤੁ ਛੁਸਾਵੇ’ ॥ ੫ ॥ ਦਾਸ ਆਨਿ ਤਤਕਾਲ ਬਿਛਾਵਾ । ਇਤਨੇ ਮਹਿ
ਚਲਿ ਕਰਿ ਸੋ ਆਵਾ । ਕੇਤਿਕ ਸੰਗ ਲੋਕ ਤਹਿ ਆਏ । ਸਭਿਨਿ ਦੇਖਿਕੇ
ਸੀਸ ਨਿਵਾਏ ॥੬॥ ਤਿਨ ਮਹਿ ਮਾਨੀ ਜੋ ਸਰਦਾਰਾ ਨਹੀਂ ਪੰਥੂਰੇ ਦਿਸਿ
ਪਗ ਧਾਰਿ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਤਰੇ ਪ੍ਰਯੋਕ* ਨਿਹਾਰਾ।-ਤਰੇ ਨ ਬੈਠੋ-ਇਮ
ਜਿਯ ਧਾਰਾ ॥ ੭ ॥ ਜਾਇ ਸਿਰੁਨੇ ਕੀ ਦਿਸ ਬੈਠਾ । ਸਰਦਾਰੀ ਕੇ ਮਾਨ

*ਪਿਆਰੀ ਨਾਲ । †(ਪਰਮੇਸੁਰ) ਫਿਰਦਾ ਹੈ । *ਰਪ ਗਏ । *ਪਹਿਲੇ ਕੁਛ (ਸਮਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ)
ਓਥੇ ਵਾਸਾ ਕਰ ਆਏ ਹੋਏ ਸਨ । †ਭੜਾ । *ਪਹਿਲੇ ਜੋ ਇੱਥੇ ਵਸਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ । *ਭਾਵ
ਸ਼ਾਹੂਕਾਰ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਹੰਕਾਰੀ ਹੈ । *ਪੀੜਾ, ਮੁੜਾ । *ਚਰਨ ਨਾ ਰਖੇ । *ਪਸੰਦ ।

*ਪਾ:-ਮਾਰੇ ।

† ਨਾਂਗੀ ਦੀ ਸਰੀ (ਮੁਕਤਸਰ) ਦੇ ਕੋਲ ਇਹ ਹਰੀਕੇ ਪਿੰਡ ਹੈ ।

ਅਮੈਠਾ^੧ । ਮੂਰਖ ਨਹਿ ਜਾਨੀ ਬਡਿਆਈ ।—ਮੈਂ ਸਰਦਾਰ—ਲਖਹਿ ਗਰ-
ਬਾਈ^੨॥੮॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪਿਖਿ ਤੂਸਨ ਹੀ ਠਾਨੀ॥ ਮੇਲੀ ਜਾਨਿ ਨ ਕਛੁ ਬਖਾਨੀ॥
ਬੈਠਿ ਘਰੀ ਘਰ ਗਮਨਜੋ ਮੂਢ । ਮਹਿਮਾ ਲਖੀ ਨ ਗੁਨ ਗਨ ਗੁਢ॥੯॥
ਪੀਛੇ ਸਿੱਖਜਨ ਗੁਰੁ ਸੰਗਿ ਕਹਜੋ । ‘ਇਹੁ ਤੋ ਅਤਿ ਮੂਰਖ ਹੀ ਲਹਜੋ ।
ਉਚਿਤ ਅਵਨਿ ਪਰ ਬੈਠਨਿ ਇਹ॥ ਪੁਨ ਨ ਪੀਘੁਰੇ ਕੀਦਿਸਲਹਾ’॥੧੦॥
ਬਰਜਤਿ ਬਰਜਤਿ^੩ ਜਾਇ ਸਿਰਾਨੇ । ਬੈਠਜੋ, ਕੁਛ ਨ ਅਦਾਇਬ^੪ ਜਾਨੇ’ ।
ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਇ* । ਬਾਕ ਬਖਾਨਜੋ ਸਭਿਨਿ ਸੁਨਾਇ ।
੧੧॥ ‘ਪਲੰਘ ਪੀਘੁਰਾ ਕਛੁ ਨ ਰਹਜੋ॥ ਅਬਿ ਤੇ ਇਨ ਕੋ ਸਭਿਕਿਛੁ ਦਹਜੋ’
ਕਰਨਿ ਬਿਅਦਬੀ ਬਡਿਅਨਿ ਕੇਰੀ । ਨਾਸ ਦੇਤਿ ਕਰਿ ਬਡਿਹੁ ਬਡੇਰੀ
॥੧੨॥ ਬਡਿਅਨਿ ਕੋ ਠਾਨਹਿ ਸਨਮਾਨ॥ ਸੋ ਜਾਨਹੁ ਇਹੁ ਹੋਇ ਮਹਾਨਾ’ ।
ਤਬਿ ਤੇ ਘਟਤਿ ਘਟਤਿ ਘਟਿ ਗਏਨਹਿ ਉਕਸੇ’ ਸੁ ਬਿਨਾਸੀ^੫ ਭਏ॥੧੩॥
ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਗੁਰ ਵੇਰਾ ਪਾਇ । ਬਹੁਰ ਖਡੂਰ ਬਿਰਾਜੇ ਆਇ । ਸ੍ਰੀ
ਅੰਗਦ ਨਿਤ ਬੇ ਪਰਵਾਹ ਨੀਰ ਕਮਲ ਸਮ ਲੇਪ ਨ ਕਾਹਿ॥੧੪॥ ਬੁਰੀ
ਭਲੀ ਕੁਛ ਸੁਨਹਿ ਨ ਕਹੈ॥ ਅਪਨੇ ਪਰਚੇ ਮਹਿ ਨਿਤ ਰਹੈ॥ ਆਸ਼ੂਮ ਬਰਨ
ਰੀਤਿ ਜੋ ਧਰਿਹੀਂ । ਸੋ ਗੁਰੁ ਸੰਗਤਿ ਕੋ ਨਹਿ ਕਰਿਹੀਂ ॥੧੫॥ ਇਕ
ਸਮਾਨ ਆਸ਼ੂਮ ਅਰੁ ਧਰਮ॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਕੇ ਇਨਿ ਤੇ ਨਿਹਭਰਮ^੬ ਮਾਟੀ ਕੇ
ਬਾਸਨ ਕੋ ਦੇਖਿ॥ ਮਿਲਹਿ ਨ ਕਰਮ ਜੁ ਕਰਤਿ ਵਿਸੇਖ^੭॥੧੬॥ ਪ੍ਰੇਮਭਗਤਿ
ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਕੇਰੀ॥ ਉਪਦੇਸ਼ਹਿ ਇਹ ਮੁੱਖਨ ਬਡੇਰੀ॥ ਲੋਕ ਬੇਦ ਕੁਲ ਕਰਮ
ਪ੍ਰਚਾਰਾ । ਕਰਹਿ ਨਹੀਂ ਅਰ ਭੈ ਨਹਿ ਧਾਰਾ ॥੧੭॥ ਯਾਂਤੇ ਲੋਕ ਸਮੀਪ
ਨ ਆਵੈ॥ ਦੇਖਿ ਦੂਰ ਤੇ ਸੀਸ ਨਿਵਾਵੈਂ । ਸੰਗਤਿ ਕਰਹਿ ਨ ਬੈਠਹਿ ਪਾਸਿ॥
ਸੁਨਹਿ ਨ ਬਚਨ ਭਾਗ ਘਟ ਜਾਸ^੮॥੧੮॥ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕੀ ਸੰਗਤਿ ਜੇਈ॥
ਦੂਰ ਦੂਰ ਤੇ ਆਵਹਿ ਤੇਈ । ਦਰਸਨ ਪਰਸਹਿ ਬਾਂਛਤਿ^੯ ਪਾਵੈਂ । ਬਹੁਰ
ਆਪਨੇ ਸਦਨ ਸਿਧਾਵੈਂ ॥੧੯॥ ਹੁਤੋ ਚਉਧਰੀ ਤਿਸੀ ਗਿਰਾਉਂ । ਭਾਉ
^੧ਨਾਲ ਆਕਸ਼ਿਆ । ^੨ਹੰਕਾਰ ਕਰਕੇ ਸਮਝਿਆ ਕਿ ‘ਮੈਂ ਸਰਦਾਰ ਹਾਂ’ । ^੩ਪੀਘੁਰੇ ਵੱਲ ਨਾ
ਠਿੱਠੇ ਸੁ । ^੪ਵਰਜਦਿਆਂ, ਰੋਕਦਿਆਂ । ^੫ਅਦਬ । ^੬ਦਾਹ ਹੋ ਜਾਏਗਾ । ^੭ਉੱਚੇ ਨਾ ਹੋਏ ।
^੮ਨਾਸ । ^੯ਭਾਵ ਆਸ਼ੂਮ ਅਰ ਧਰਮਾਂ ਤੋਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨਿਹਭਰਮ ਸਨ। ^{੧੦}ਭਾਵ ਕਰਮਕਾਂਡੀ
ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੇ ਸਨ । ^{੧੧}ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਭਾਗ ਘਟ ਹਨ। ^{੧੨}ਮਨਇੱਛਤ । *ਇਸ ਦਾ ਮਤਲਬ
ਹੈ ਕਿ ਸ਼੍ਰਾਪ ਵਾਂਗੂੰ ਨਾਮੋ ਵਿਚ ਆਕੇ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ, ਸਹਿਜ ਸੁਭਾ ਬੇਅਦਬੀ ਦਾ ਫਲ ਜੋ
ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਮੈਂ ਦੱਸਿਆ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਅਪਣੇ ਈ ਬੇਅਦਬੀ ਨਹੀਂ ਸਹਾਰਦਾ ।

ਭਗਤਿ ਕੇ ਲਖਹਿ ਨ ਨਾਉਂ । ਨਿਤਾਪ੍ਰਤੀ ਬਹੁਤੋ ਮਦਪਾਨੀ^੧ । ਸਭਿ ਕੋ
 ਬਕਹਿ ਖੋਟਿ ਬਡਿ ਬਾਨੀ ॥੨੦॥ ਮਿਰਗੀ ਰੋਗ ਹੁਤੋ ਤਿਸ ਭਾਰੀ। ਬਜਾ-
 ਕੁਲ ਕਰਹਿ ਉਠਹਿ ਜਿਸ ਬਾਰੀ । ਏਕ ਦਿਵਸ ਤਿਸ ਕੇ ਮਨ ਆਈ ।
 ਸੁਨਿ ਪਿਖਿ ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਬਡਿਆਈ ॥ ੨੧ ॥ ਤਬਿ ਸਮੀਪ ਗੁਰ ਕੇ ਚਲਿ
 ਆਯੋ। ਅਪਨੇ ਸਰਬ ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ ਸੁਨਾਯੋ । ਆਪ ਤਪਾ ਜੀ ਪਰਮ ਕ੍ਰਿਪਾਲੁ ।
 ਸਭਿ ਭਾਖਹਿ ਤੁਮ ਸੁਜਸ ਬਿਸਾਲ ॥੨੨॥ ਰੋਗ ਅਧਿਕ ਮੇਰੇ ਤਨ ਮਾਂਹੀ ।
 ਕਰਹੁ ਕ੍ਰਿਪਾ ਜਿਮ ਇਹੁ ਮਿਟ ਜਾਹੀ । ਤਬਿ ਪ੍ਰਤੀਤ ਉਰ ਮੋਕਹੁ ਆਵੈ ।
 ਜਿਮਿ ਇਹੁ ਕੀਰਤਿ ਬੂੰਦ ਸੁਨਾਵੈ^੨ ॥ ੨੩ ॥ ਸੁਨਿ ਕ੍ਰਿਪਾਲੁ ਇਹੁ ਬਾਕ
 ਬਖਾਨਾ । 'ਜੇਕਰਿ ਤਜਾਗ ਦੇਹਿ ਮਦਪਾਨਾ । ਮਿਰਗੀ ਬਹੁਰ ਨ ਉਠਹਿ
 ਕਦਾਈ । ਤਨ ਅਰੋਗ ਤੇਰੇ ਹੁਇ ਜਾਈ ॥ ੨੪ ॥ ਜੇ ਆਇਸ ਉਲੰਘਹਿ
 ਕਿਤ ਕਾਲਾ । ਕਰਹਿ ਪਾਨ ਮਦ, ਹੋਇ ਨ ਟਾਲਾ । ਤਬਿ ਮਿਰਗੀ ਹੋਵਹਿ
 ਤਨ ਆਨਿ । ਜਿਸ ਤੇ ਬਿਨਸ ਜਾਹਿ ਤਵ ਪ੍ਰਾਨ' ॥ ੨੫ ॥ ਸੁਨਿ ਬੰਦਨ
 ਕਰਿ ਸਦਨ ਸਿਧਾਰਾ । ਤਜਾਗ ਦੀਨ ਮਦ ਪਾਨ ਕੁਢਾਰਾ^੩ । ਰੋਗ ਮ੍ਰਿਗੀ
 ਕੋ ਭਯੋ ਬਿਨਾਸਾ । ਸਦਾ ਅਰੋਗੀ ਹੋਇ ਹੁਲਾਸਾ ॥ ੨੬ ॥ ਚਿਰੰਕਾਲ ਸੁਖ
 ਭੋਗਜੋ ਪੀਨਾ । ਮਨ ਕਠੋਰ ਨਹਿ ਕੀਨ ਪਤੀਨਾ । ਭੁਲ ਗਯੋ ਜੜ੍ਹ ਗੁਰ
 ਕੇ ਬੈਨਿ । ਪਤਾ ਨਿਹਾਰਿ ਲੀਨ ਭੀ ਨੈਨ^੪ ॥ ੨੭ ॥ ਇਕ ਦਿਨ ਸ਼ਜਾਮ^੫
 ਘਟਾ ਘੁਮਡਾਈ। ਭਈ ਠੰਢ ਬੂੰਦੋਂ ਬਰਖਾਈ। ਚਲਹਿ ਬਾਯੁ ਸੁਖ ਦੇਵਨ
 ਹਾਰੀ । ਮਧੁਰ ਮਧੁਰ ਗਰਜਤਿ ਘਟ ਕਾਰੀ^੬ ॥ ੨੮ ॥ ਤਬ ਹੀ ਮਦਰਾ
 ਲੀਨ ਮੰਗਾਈ । ਉਮਗਜੋ ਰਿਦਾ ਰਹਜੋ ਨਹਿ ਜਾਈ । ਕਰਜੋ ਪਾਨ ਮੁਖ
 ਨੁਕਲ^੭ ਮੰਗਾਇ । ਖਾਵਤਿ ਚਵਜੋ ਅਮਲ^੮ ਉਰ ਛਾਇ ॥ ੨੯ ॥
 ਜਾਇ ਅਰੁਢਜੋ^੯ ਬਹੁਰ ਅਟਾਰੀ । ਪਿਖਿਨ ਬਹਾਰ ਬਰਖਤੋ ਬਾਰੀ^{੧੦}। ਗੁਰ
 ਦਿਸ ਉਚੇ ਕਹਜੋ ਪੁਕਾਰਾ। ਕਰਿ ਮਦਪਾਨ ਭਯੋ ਮਤਵਾਰਾ^{੧੧} ॥੩੦॥ 'ਤਪਾ!
 ਹਟਾਯੋ ਹੁਕਮ ਤੁਮਾਰਾ । ਬੂੰਦੋਂ ਬਰਖਤਿ, ਬਡੀ ਬਹਾਰਾ। ਰਹਜੋ ਨ ਜਾਹਿ
 ਮੋਹਿ ਤੇ ਕੈਸੇ । ਪਾਵਤਿ ਅਤਿ ਪ੍ਰਮੋਦ ਮੈਂ ਅੰਸੇ' ॥੩੧॥ ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਸੁਨਿ

^੧ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਣ ਵਾਲਾ । ^੨ਭਾਵ, ਸਿੱਖ ਸਾਰੇ ਆਪ ਦਾ ਯਸ ਜਿਵੇਂ ਸੁਣਾਉਂਦੇ ਹਨ । ^੩ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਣ ਦੀ ਖੋਟੀ ਚਾਲ । ^੪ਪਤੀਆਂ ਅੱਖੀਂ ਦੇਖ ਕੀ ਲਿਆ । ^੫ਕਾਲੀ । ^੬ਕਾਲੀ ਘਟਾ । ^੭ਨੁਕਲ=ਸ਼ਰਾਬ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਮੂੰਹ ਸੁਆਰਨ ਲਈ ਕੋਈ ਖਾਣ ਦੀ ਚੀਜ਼ [ਅ:-ਨੁਕਲ] । ^੮ਫਿਸਾ । ^੯ਚੜ੍ਹ ਗਿਆ । ^{੧੦}ਬਰਖਤੋ ਜਲ ਦੀ ਬਹਾਰ । ^{੧੧}ਮਸਤ ।

ਬਿਕਸੇ ਤਬੈ 'ਕਹਜੇ ਸੁਚੇਤ' ਹੋਹੁ ਤੂੰ ਅਬੈ । ਛੁਟਿ ਮਿਰਗੀ ਆਈ ਦਿਸ਼
 ਤੋਹਿ*। ਹੁਕਮ ਹਟਾਵਨਿ ਕੀਨਸਿ ਮੋਹਿ ॥ ੩੨ ॥ ਬਾਂਧੀ ਹੁਤੀ ਹੁਕਮ ਕੀ
 ਏਹੀ । ਹੁਕਮ ਨ ਰਹਜੇ ਟਿਕਹਿ ਕਬਿ ਕੋਹੀ' । ਤਤਛਿਨ ਉਠੀ' ਚੌਧਰੀ
 ਜਾਂਇ । ਗਿਰਜੇ ਅਟਾਰੀ ਤੇ ਉਬਲਾਇ' ॥ ੩੩ ॥ ਸੀਸ ਧਰਾ ਪਰਾ ਲਾਗਜੇ
 ਜਬੈ । ਛੁਟਜੇ ਨਿਕਸਿ ਮੀੜ' ਤਿਹ ਤਬੈ । ਤਤਛਿਨ ਮਰਜੇ ਮੁਗਧ ਦੁਖ
 ਪਾਇ । ਲਿਯੋ ਸਬੰਧਨਿ‡ ਦਿਯੋ ਜਲਾਇ ॥ ੩੪ ॥ ਮੋਰਠਾ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਸੋ
 ਉਪਹਾਸ' ਕਰੇ ਗਰਬ ਧਰਿ ਮੂਢ ਮਤਿ । ਤਤਛਿਨ ਹੋਹਿ ਬਿਨਾਸ ਪਰਹਿ
 ਨਰਕ ਮਰਿਕੈ ਅਗਤਿ॥੩੫॥ਬੰਪਈ॥ ਇਕ ਸੇਵਕ ਸੰਗਤਿ ਕੇ ਮਾਂਹਿ ।
 ਕਹਜੇ ਨ ਮਾਨਹਿ ਸੇਵਹਿ ਨਾਂਹਿ । ਕਿਸੁ ਕੇ ਕਹੇ ਟਹਿਲ ਨਹਿ ਕਰੇ ।
 ਚਿਰੰਕਾਲ ਤਿਨ ਅਸ ਬੁਧਿ ਧਰੇ॥੩੬॥—ਜੋ ਗੁਰ ਕਹਹਿ ਕਾਜ ਸੋ ਕਰਿਹੈ ।
 ਆਨ ਬਾਕ ਕੋ ਕਾਨ ਨ ਧਰਿਹੈ—। ਚਿਰੰਕਾਲ ਬੀਤਜੇ ਤਹਿ ਰਹੇ । ਇਕ
 ਦਿਨ ਸ੍ਰੀ ਬੁੱਢੇ ਬਚ ਕਹੇ ॥ ੩੭ ॥ 'ਗੁਰ ਸੰਗਤਿ ਮਹਿ ਭਲੇ ਰਹਾਵਨਿ ।
 ਭਜਨ ਟਹਿਲ ਕਰਿ ਕਾਲ ਬਿਤਾਵਨਿ । ਬੈਠੇ ਦੇਹਿ ਕਾਜ ਕਿਸ ਆਇ ।
 ਛੁਹੈ ਨ ਕੋਈ' ਮ੍ਰਿਤੁ ਜਬ ਪਾਇ' ॥ ੩੮ ॥ ਕਹਨਿ ਲਗਜੇ 'ਗੁਰ ਬਾਕ
 ਕਹੈ ਜਿਮਿ । ਟਹਲ ਕਰੈ ਤਿਸ ਕਾਲ ਭਲੇ ਤਿਮ । ਕਹਜੇ ਅਪਰ ਕੋ
 ਮਾਨੈ ਨਾਂਹੀ । ਯਹਿ ਨਿਸ਼ਚੈ ਮੇਰੇ ਮਨ ਮਾਂਹੀ' ॥ ੩੯ ॥ ਬਹੁਰ ਤਿਸੇ ਬੀਤਾ

*ਹੁਸ਼ਿਆਰ । *ਭਾਵ ਮਿਰਗੀ ਉਠੀ । *ਉਲਟਾ ਕੇ । *ਮਿੱਥ । *ਹਾਸੀ, ਮਸ਼ੌਲ । *ਬੇਗਤ ।
 *ਭਾਵ ਦੇਹ ਨੂੰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਛੁੱਟਦਾ ।

*ਹਰੀਕੇ ਦੇ ਚੌਧਰੀ ਦੀ ਅਵੱਗਯਾ ਤੇ ਖਤੂਰ ਦੇ ਚੌਧਰੀ ਦੀ ਮਦਦਪਾਨ ਤੋਂ ਮਿਰਗੀ ਦਾ
 ਮੁੜ ਪੈਣਾ ਤੇ ਉਸ ਦਾ ਡਿਗ ਕੇ ਮਰਨਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੁਕਰਮਾਂ ਦੇ ਦੰਡ ਹਨ, ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਿੱਤ
 ਬੋਈ ਖੇਡ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਗੁੱਸਾ ਆਇਆ ਤੇ ਦੰਡ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਢੁਰੀਏਹ ਭਾਵ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਦਾ ਅਛੇਤ
 ਸੁਭਾਵ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਹਨ । ਇਸੇ ਲਈ ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਪਿੱਛੇ ਇਸੇ ਅੰਸੂ ਦੇ ਅੰਕ ੧੧ ਵਿਚ ਕਿਹਾ
 ਹੈ ਕਿ 'ਸੁਨ ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਇ ।' ਤੇ ਹੁਣ ਆਖ ਰਹੇ ਹਨ, 'ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਸੁਨਿ ਬਿਕਸੇ
 ਤਬੈ' ਤੇ ਅੱਗੋਂ ਚੱਲਕੇ ਅੰਸੂ ੨੩ ਵਿਚ ਜੋ ਤਪੇ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਅਮਰ ਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਉਸ ਦੀ ਕਰਨੀ
 ਦਾ ਫਲ ਭੁਗਾਇਆ ਹੈ ਤਿਸ ਤੇ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਉਦਾਸ ਹੋਕੇ ਮੂੰਹ ਹੀ ਨਹੀਂ
 ਸਨ ਦਿਖਾਲਦੇ ਤੇ ਢਾਕ ਬੀ ਇਹੋ ਕਹੇ ਨੇ:—'ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ ਘਰ ਹੈ ਨਿਤ ਨੀਵਾ ॥ ਹੇਨ ਹੰਕਾਰ
 ਥਾਨ ਨਹਿ ਬੀਵਾ ॥' ਦੂਸਰੇ ਇਹ ਅਭਮ ਸੱਤਾ ਦੇ ਕੇਤਕ ਹਨ । ਹੁਕਮ ਨਾਲ ਹਟੀ ਸੀ,
 ਹੁਕਮ ਟੁਟਦਿਆਂ ਆ ਗਈ । ਹਰੀਕੇ ਚੌਧਰੀ ਦੀ ਕਥਾ ਮਹਿਮਾਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹੈ ।

†ਪਾ:—ਪਗ ।

‡ਪਾ:—ਮਿੱਥੋਈ ।

ਚਿਰਕਾਲ । ਇਕ ਦਿਨ ਬੋਲਨੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਨਾਲਿ । ‘ਬਹੁਤ ਦਿਵਸ ਕੋ
ਮੈਂ ਅਭਿਲਾਖੀ । ਨਿਜ ਮੁਖ ਤੇ ਕਛੁ ਸੇਵ ਨ ਭਾਖੀ’ ॥ ੪੦ ॥ ਕਰਨੇ ਬਾਕ
ਤਬ ਬੇਪਰਵਾਹਿ । ‘ਅਗਨਿ ਜਰਹੁ ਇਹੁ ਸੇਵਾ ਆਹਿ’ । ਸੁਨਿ ਤਬਿ
ਗਮਨਨੇ ਬਨ ਕੇ ਮਾਂਹੀ । ਲਕਰੀ ਕਰੀ ਬਟੋਰਨਿ^੧ ਤਾਂਹੀ ॥ ੪੧ ॥ ਅਗਨਿ
ਪ੍ਰਜੁਲਤ^੨ ਹੋਰਿ ਕਰਿ ਡਰਨੇ । ਗੁਰ ਬਚ ਪਰਿ ਨਹਿ ਟਿਕਬੋ ਕਰਨੇ। ਇਕ
ਤਸਕਰ^੩ ਚੋਰੀ ਕੋ ਮਾਲ । ਲੀਯੇ ਜਾਤ ਆਯੋ ਤਿਸ ਕਾਲ ॥ ੪੨ ॥ ਪਿਖਿ
ਅਚਰਜ ਕੋ ਪੂਛਨ ਕਰਨੇ। ‘ਇਹ ਕਜਾ ਕਰਤਿ ਇਹਾਂ ਤੈ ਖਰਨੇ ?’। ‘ਗੁਰ
ਕੋ ਬਚ ਮੋ ਕਹੁ’ ਤਿਨ ਕਹਨੇ । ‘—ਜਰੋ ਅਗਨਿ—ਅਬ ਜਾਇ ਨ ਦਹਨੇ’^੪
॥ ੪੩ ॥ ਤਿਸ ਕੋ ਗਰਬ ਬਿਨਾਸਨਿ ਹੋਤ । ਬੋਲਨੇ ਤਸਕਰ ਹੋਇ ਸੁਚੇਤ।
‘ਮੈਂ ਕਲਮਲ ਕੀਨੇ ਸਮੁਦਾਇ । ਇਹਾਂ ਜਰੇ ਤੇ ਸਭਿ ਮਿਟ ਜਾਇ ॥ ੪੪ ॥
ਮੈਂ ਤੇ ਦਰਬ ਸਰਬ ਅਬ ਲੇਵੈ । ਸ੍ਰੀਗੁਰ ਬਾਕ ਮੋਲ ਮੁਖ ਦੇਵੈ’ । ਸੁਨਿ
ਕੈ ਧਨ ਲੀਨਸਿ ਲਲਚਾਇ । ਤਬ ਤਸਕਰ ਤਨ ਦੀਨ ਜਲਾਇ ॥ ੪੫ ॥
ਸੁਰ ਪੁਰਿ^੫ ਤੇ ਬਿਬਾਨ ਚਲਿ ਆਵਾ । ਸਾਦਰ ਕਹਿ ਕੈ ਤੁਰਤ ਚਢਾਵਾ ।
ਸੁਖ ਅਨੰਤ ਮਹਿ ਜਾਇ ਰਹਨੇ ਹੈ । ਗੁਰ ਬਚ ਤੇ ਅਘ ਦੇਹਿ^੬ ਦਹਨੇ ਹੈ ॥
੪੬ ॥ ਲੋਭ ਧਾਰਿ ਸਿਖ ਗਮਨਨੇ ਘਰਕੋਗਹਨੇ ਨਰਨ ਤਿਸ ਲਖਿ ਤਸਕਰ
ਕੋ^੭ । ਕੋਟਵਾਰ^੮ ਕੇ ਕਰਨੇ ਅਗਾਰੀ । ਤਿਨ ਦੇਖਤਿ ਹੀ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ ॥
੪੭ ॥ ‘ਛੀਨ ਲੇਹੁ ਤਿਸ ਕੋ ਸਭਿ ਮਾਲਾਢਾਂਸੀ ਦੇਹੁ ਜਾਇ ਤਤਕਾਲ’ ।
ਹੁਕਮ ਮਾਨਿ ਢਾਂਸੀ ਤਿਸ ਦੀਨਾ । ਮੁਰਖ ਮਰਨੇ ਧਰਮ ਤੇ ਹੀਨਾ ॥ ੪੮ ॥
ਗੁਰੁ ਬਚਨ ਪਰ ਜਿਹ ਪਰਤੀਤਿ । ਤਿਸਹਿ ਮਿਲਹਿ ਉਚੈ ਪਦ ਨੀਤਿ ।
ਤਜਹਿ ਬਾਕ ਧਰਿ ਲੋਭ ਬਿਸਾਲਾ ॥ ਪਾਵਹਿ ਨਰਕ ਤੁਰਤ ਹੁਇ ਕਾਲਾ^੯ ।
੪੯ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਗੁਰੁ ਸੰਤ ਤੇ ਲਾਭ ਤਿਹ ਗੁਰਮੁਖ ਦ੍ਰਿੜ ਮਤਿ ਜੋਇ ।
ਮਨਮੁਖ ਚੇਚਲ ਸਿੱਖ ਕੋ ਸਿੱਖੀ ਉਲਟੀ ਹੋਇ ॥ ੫੦ ॥ ਮਹਿਮਾ ਸਤਿਗੁਰ
ਬਚਨ ਕੀ ਦੇਖਹੁ ਪੁੰਨ ਪ੍ਰਮਾਨ^{੧੦} । ਬਿਮੁਖ ਭਯੋ ਸਿਖ ਢਾਂਸ ਤਿਸ ਤਸਕਰ
ਸੂਰਗ ਮਹਾਨ ॥ ੫੧ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪ੍ਰਥਮ ਰਾਸੇ ‘ਸਿੱਖ
ਤਸਕਰ’ ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨ ਨਾਮ ਤ੍ਰੈਦਸ਼ਮੇ ਅੰਸੂ ॥ ੧੩ ॥

^੧ ਇਕੱਠੀ । ^੨ ਜਲਦੀ ਹੋਈ । ^੩ ਚੋਰ । ^੪ ਸੜਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ । ^੫ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀ ਪੁਰੀ । ^੬ ਪਾਪੀ ਦੇਹ ।
^੭ ਕੋਈ ਚੋਰ ਜਾਣ ਕੇ । ^੮ ਕੋਤਵਾਲ । ^੯ ਮੌਤ । ^{੧੦} ਭਾਵ ਪ੍ਰਤੱਖ ।

੧੪. [ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਅਮਰ ਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਮੁੱਢਲੀ ਕਥਾ]

ਨਿਸਾਨੀ ਛੰਦ॥ ਸੀਰ ਬਾਲਿਕਨਿ ਖੇਲਹੀਂ ਨਿਤਿ ਗੁਰੁ ਕ੍ਰਿਪਾਲ॥ ਹਰਖ ਸ਼ੋਕ
ਨਹਿ ਜਿਨਹੁੰ ਕੇ ਇਕਰਸ ਸਭਿ ਕਾਲ॥ ਦੀਨਬੰਧੁ ਤਾਰਨ ਤਰਨ ਸਿੱਖੀ
ਬਿਦਤਾਏ । ਜਗੇ ਭਾਗ ਜਿਨ ਨਰਨਿ ਕੇ ਚਰਨੀ ਲਪਟਾਏ ॥ ੧ ॥ ਕਰੋਂ
ਨਿਰੂਪਨ ਅਥਿ ਕਥਾ ਭੱਲਜਨ ਕੁਲ ਟੀਕਾ^੧ । ਆਇ ਮਿਲੇ ਜਿਸ ਰੀਤਿ
ਸੋਂ ਸੇਵਨ ਕਿਯ ਨੀਕਾ॥ਇਕ ਬਾਸੁਰ ਕੇ^੨ਗਾਮ ਹੋ ਤਹਿ ਬਸਹਿ ਨਿਕੇਤੀ।
ਤੇਜੋ ਛੱਤ੍ਰੀ^੩ ਭਾਗ ਬਡ ਨਿਸ ਦਿਨ ਪ੍ਰਭੁ ਚੇਤੀ^੪ ॥ ੨॥ ਭਲੇ ਕਰਮ ਮਹਿ
ਪੀਤਿ ਉਰ ਭੱਲਜਨ^੫ ਕੁਲ ਮਾਂਹੀ । ਧੀਰਜ ਧਰਮ ਬਿਸ਼ਾਲ ਜਿਹ ਅੰਵ-
ਗੁਨ ਚਿਤ ਨਾਂਹੀ । ਤਿਨਕੇ ਸੁਤ ਉਤਪਤਿ ਭਏ ਸ੍ਰੀ ਅਮਰ ਬਡੇਰੇ॥ਅਪਰ
ਭਏ ਪੁਨ ਤੀਨ ਸੁਤ ਹਰਖਤਿ ਭਾ ਹੋਰੇ ॥੩॥ਖੇਤੀ ਕ੍ਰਿਤਿ ਕੋ ਸੁਤ ਕਰਹਿ
ਤੇਜੋ ਸੁਖ ਪਾਵੈ॥ਬਠਿ ਰਹਹਿ ਸਿਮਰਹਿ ਪ੍ਰਭੁ ਭਗਤੀ ਚਿਤ ਲਾਵੈ। ਬਜਾਹ
ਕਰੇ ਸਭਿ ਸੁਤਨਿ ਕੋ^੬ ਪਿਖਿ ਸਹਿਤ ਸੁਨੁਖਾ^੭।ਉਰ ਮਹਿ ਅਧਿਕ ਪ੍ਰਮੋਦ^੮
ਹੀ ਬਡ ਭਾਗ ਅਦੁਖਾ^੯॥੪॥ਆਪੇ ਅਪਨੇ ਕਾਜ ਮਹਿ ਚਾਰਹੁ ਸੁਤ ਲਾਗੇ॥
ਬੀਤ ਗਯੋ ਚਿਰ ਕਾਲ ਹੀ ਪੌਤ੍ਰੇ ਪਿਖਿ ਆਗੇ । ਅਮਰਦਾਸ ਨਿਜ ਬਾਸ^{੧੦}
ਮਹਿ ਚਿਰਕਾਲ ਬਿਤਾਵਾ । ਇਕ ਦਿਨ ਰਿਦੈ ਬਿਚਾਰਿਓ-ਹੁਇ ਬੈਸ
ਬਿਹਾਵਾ ॥੫॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਕਰਤਿ ਬਨਜ ਫੇਰੇ ਫਿਰਹਿ ਧਰਮ ਸਹਿਤ ਕ੍ਰਿਤਿ
ਠਾਨਿ । ਹੁਇ ਅਦੋਸ਼ ਜਿਮਿ ਜੀਵਕਾ^{੧੧} ਨਿਰਬਾਹਤਿ ਗੁਜਰਾਨ ॥ ੬ ॥
ਨਿਸਾਨੀ ਛੰਦ॥ ਕਰਹਿ ਅਬਹਿ ਸੁਭ ਕਰਮ ਕੋ ਸੁਖ ਹੁਇ ਪਰਲੋਕੀ। ਨਾਂਹਿਤ
ਰਾਗ ਰੁਦ੍ਰੈਸ਼^{੧੨} ਮਹਿ ਲਹਿ ਹਰਖ ਰੁ ਸ਼ੋਕੀ^{੧੩} । ਦੇਸ ਦਮਾਮਾ ਆਨਿ
ਜਮ ਕਛੁ ਹੈ ਨ ਉਪਾਈ । ਪਛੁਤਾਵਹਿ ਨਿਜ ਸਿਰ ਧੁਨਹਿ ਬਯ ਬਾਦ^{੧੪}
ਬਿਤਾਈ ॥ ੭ ॥ ਤੀਰਥ ਕੈ ਤਪਸਾ ਕਰਹਿ ਅਬ ਸਮੇ ਹਮਾਰਾ । ਤਰੁਨ^{੧੫}
ਅਵਸਥਾ ਇਹ ਬਨਹਿ, ਬਿਧ ਤਨ ਬਲ ਹਾਰਾ-। ਇਤਯਾਦਿਕ ਤਰ-
ਕਤਿ^{੧੬} ਰਿਦੈ ਪੁਨ ਨਿਸਚੈ ਕੀਨਾ॥-ਸੇਵਨਿ ਗੰਗਾ ਕੋ ਕਰਹਿ ਕਲਿ ਮਹਿ
ਅਘ ਛੀਨਾ॥੮॥ਖਸ਼ਟ ਮਾਸ ਕੋ ਪੁਨ ਕਰਜੋ ਬਾਹਨ ਬਿਨੁ ਚਾਲੇ^{੧੭}। ਸੁਰ-

^੧ਭਾਵ ਗੁਰੁ ਅਮਰ ਦਾਸ ਜੀ ਦੀ । ^੨ਸਿਮਰਦੇ । ^੩ਭੱਲੇ, ਖੱਤ੍ਰੀਆਂ ਦੀ ਇਕ ਜਾਤ ਹੈ । ^੪ਸਪੁੱਤ੍ਰਾਂ ਦੇ । ^੫ਨੂੰਹਾਂ ਦੇ । ^੬ਅਨੰਦ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ^੭ਦੁਖਾਂ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੈ । ^੮ਘਰ । ^੯ਜਿਵੇਂ ਪਾਪ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਰੋਜ਼ੀ ਤੁਰੇ । ^{੧੦}ਮਿੱਤ੍ਰਾਈ ਅਰ ਵੇਰ । ^{੧੧}ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਤੇ ਅਵਸੇਸ । ^{੧੨}ਵਿਅਰਥ ਆਯੁ ਗੁਆਈ । ^{੧੩}ਜਵਾਨੀ । ^{੧੪}ਦਲੀਲਾਂ ਕਰਦਿਆਂ । ^{੧੫}ਸਵਾਰੀ ਬਿਨਾਂ ਭਾਵ ਪੈਦਲ ਜਾਵੇ ।

^{੧੬}ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਜੀ ਤੋਂ ਪੰਜ ਛੇ ਮੀਲ ਤੇ ਹੈ । †ਪਾ:-ਖੱਤ੍ਰੀ । ‡ਪਾ:-ਦੁੱਖ ।

ਸਰਿ^੧ ਨੀਰ ਸ਼ੁਨਾਨਹੀ ਧਰਿ ਹਰਖ ਬਿਸਾਲੇ^੨। ਰਿਦੇ ਕਾਮਨਾ ਹੀਨ ਹੁਇ
ਪੂਜਹਿ^੩ ਬਿਤ ਤੀਰਾ । ਚੰਦਨ ਚਰਚਤਿ^੪ ਕੁਸਮ^੫ ਗਨ ਅਰਪਹਿ ਉਰ
ਧੀਰਾ ॥ ੯ ॥ ਦੇਵਹਿ^{*} ਧੂਪ ਸੁ ਨੰਮਿ ਹੁਇ ਜਲ ਡਾਲਿ ਪਤਾਸੇ । ਬਰਤ
ਕਰਹਿ ਤਿਸ ਕੁਲ^੬ ਪਰ ਰਹਿ ਕਰ ਉਪਵਾਸੇ^੭ । ਅਧਿਕ ਭਾਉ ਧਰਿ
ਜਾਤਿ ਹੈਂ ਜੈਕਾਰ ਉਚਾਰੇ । ਇਸੀ ਰੀਤਿ ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਹੀ ਬਹੁਬਾਰ
ਪਧਾਰੇ^੮ ॥ ੧੦ ॥ ਚੋਖਈ ॥ ਅਤਿ ਪਵਿਤ੍ਰ ਜਾਤ੍ਰਾ ਕੋ ਕਰੈਂ । ਸਰਬ ਬਿਕਾਰ
ਰਿਦੈ ਪਰਿਹਰੈਂ । ਕਾਮ ਨ ਰੋਧ ਨ ਲੋਭ ਨ ਧਾਰੈਂ । ਸੁਚ ਸੰਜਮ ਕੇ ਸਾਥ
ਸਿਧਾਰੈਂ ॥ ੧੧ ॥ ਖਸ਼ਟ ਮਾਸ ਬੀਤੇ ਜਬਿ ਜਾਵੈਂ । ਗ੍ਰਿਹ ਭੀ ਬੈਠੇ ਸੁਰ-
ਸਰਿ ਧਜਾਵੈਂ । ਉਨਬਿਸਤੀ ਬਾਰ^੯ ਗਏ ਜਬਿ । ਦੇਹ ਜਰਜਰੀ ਭੂਤ^{੧੦}
ਭਈ ਤਬਿ ॥ ੧੨ ॥ ਚਲਹਿ ਚਰਨ^{੧੧} ਸਿਮਰਨ ਕੋ ਕਰਿਤੇ । ਉਚੇ ਜਧ ਜਧ-
ਕਾਰ ਉਚਰਿਤੇ । ਬਹੁਰ ਬੀਸਵੀਂ ਬਾਰਿ ਪਧਾਰੇ । ਮਿਹੜਾ^{੧੨} ਗ੍ਰਾਮਿਕ ਪੰਥ
ਮਝਾਰੇ ॥ ੧੩ ॥ ਬਸਹਿ ਬਿੱਪੁ ਇਕ ਭਹਿ ਅਵਿਦਾਤਿ^{੧੩} । ਹੁਤੇ ਸਾਰਸੁਤ ਭੀਬੀ
ਜਾਤਿ^{੧੪} । ਦੁਰਗਾ ਨਾਮ ਭਨਹਿ ਤਿਸ ਕੇਰਾ । ਕਰਹਿ ਜਾਤਰੀ ਤਹਾਂ ਬਸੇਰਾ ॥
੧੪ ॥ ਆਵਤਿ ਜਾਤਿ ਪਾਇ ਬਿਸਰਾਮਾ । ਸਾਦਰ ਕਰਹਿ ਉਤਾਰਨ ਧਾਮਾ^{੧੫} ।
ਤਹਾਂ ਗਏ ਸ੍ਰੀ ਅਮਰ ਸੁਜਾਨਾ । ਪੰਥ ਤਪਤ ਭਾਨੁਜ ਮੱਧਾਨਾ^{੧੬} ॥ ੧੫ ॥
ਬਿਰੇ^{੧੭} ਦੁਪਹਿਰਾ ਹੇਤ ਬਿਤਾਵਨਿ । ਪੌਢਿ ਰਹੇ ਜਿਨ ਕੀਰਤਿ ਪਾਵਨ ।
ਬਿੰਦਾ ਪਠਜੋ ਸੁ ਬਿੱਪੁ ਬਿਸ਼ੇਖਾ । ਸਾਮੁੰਦ੍ਰਿਕ^{੧੮} ਭੀ ਤਿਸਨੇ ਦੇਖਾ ॥ ੧੬ ॥
ਸੰਦਰ ਪਦ ਅਰਬਿੰਦ ਨਿਹਾਰਾ^{੧੯} । ਜਿਨਕੇ ਹੁਤੇ ਸੁ ਪਦਮ ਅਕਾਰਾ^{੨੦} ॥

^੧ਗੀਰਾ । ^੨ਬੜੇ ਖੁਸ਼ ਹੋਕੇ ਨ੍ਰਉਂਦੇ ਹਨ । ^੩ਛਿੜਕਦੇ ਹਨ । ^੪ਫੁੱਲ । ^੫ਕੰਢੇ । ^੬ਨਿਰਾਹਾਰ ।
^੭ਕਈ ਵੇਰ ਗਏ । ^੮ਉਨੀਵੀਂ ਵਾਰ । ^੯ਭਾਵ ਬਿੱਧ । ^{੧੦}ਪੈਰਾਂ ਤੁਰਕੇ ਜਾਣ । ^{੧੧}ਇਕ ਪਿੰਡ
ਦਾ ਨਾਮ । ^{੧੨}ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ, ਮਸ਼ਹੂਰ । ^{੧੩}ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਦਾ ਇਕ ਗੋਤ੍ਰ, ਸੰਭਾਵਨਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ
ਵੱਡੇ ਸਰਸੁਤੀ ਨਦੀ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਕਦੇ ਵਸਦੇ ਸਨ ਸੋ ਸਾਰਸੁਤ । ^{੧੪}ਘਰ ਉਤਾਰਾ ਦੇਵੇ ।
^{੧੫}ਦੁਪਹਿਰ ਦੇ ਸੂਰਜ ਦੀ ਧੁੱਪ ਕਰਕੇ ਰਾਹ ਤਪ ਰਿਹਾ ਸੀ । ^{੧੬}ਟਿਕੇ । ^{੧੭}ਸਰੀਰ ਦੇ ਚਿਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ
ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਸੁਭ ਅਸੁਭ ਦੀ ਵਿਚਾਰ ਦੱਸਣ ਵਾਲੀ ਵਿਦਯਾ । ^{੧੮}ਚਰਨ ਕਮਲ ਤੱਕਿਆ ।
^{੧੯}ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ (ਦਰਨਾਂ ਵਿਚ) ਕਵਲ ਦਾ ਚਿਨ੍ਹ ਸੀ ।

*ਪਾ:-ਖੇਵਹਿ । ਧੁਖਵਹਿ ।

†ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰ ਦਾਸ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ
ਯੇ ਹਥ ਵਿਚ ਭੀ ਕਵਲ ਦਾ ਚਿਨ੍ਹ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਯਥਾ—‘ਬਾਰਿਜੁ ਕਰਿ ਦਾਹਿਣੈ
[ਬਾਰੀ ਤੁਰ ਦੱਖੇ ਅਛੰ ਪੰਨੇ ਦੇ ਹੋਭ]’

ਪਿਖਜੋ ਦੂਰ ਤੇ ਪੁਨ ਫਿਗ ਆਯੋ । ਨੀਕੀ ਰੀਤਿ ਬਹੁਰ ਦਰਸਾਯੋ ॥੧੭॥
 ਰਿਦੇ ਬਿਚਾਰਹਿ ਤਰਕ^੧ ਅਨੇਕਾ ।—ਇਹ ਉੱਤਮ ਲੱਛਨ ਪਗ ਏਕਾ ।
 ਸ੍ਰੀਪਤਿ ਬਿਸਨੁ ਭਏ ਅਵਤਾਰਾ^੨ । ਕਿਧੋਂ ਚੱਕ੍ਰਵਰਤੀ ਨਿਪ ਭਾਰਾ ॥੧੮॥
 ਇਨ ਦੋਇਨ ਬਿਨ ਅਪਰ ਨ ਕੋਊ । ਪਦਮ ਰੇਖ ਇਮਿਧਾਰਹਿ ਦੋਊ—।
 ਪੈਢੇ ਸੁਪਤ ਰਹੇ ਤਹਿ ਜਾਵਦਿ । ਰਹਜੋ ਬਿਚਾਰਤਿ ਦਿਜਬਰ ਤਾਵਦਿ ॥
 ੧੯ ॥ ਨਿਸਾਨੀ ਛੰਦ ॥ ਜਾਗਿ ਉਠੇ ਸ੍ਰੀ ਅਮਰ ਜੀ ਚਲਿਥੇ^੩ ਕਰਿ ਤਯਾਰੀ ।
 ਬਿੱਪੁ ਨਿਕਟ ਬੈਠਤਿ ਭਯੋ ਦੇਖਤਿ ਹਿਤ ਧਾਰੀ।ਲਗੇ ਦੋਨਿ ਤਬ ਦੱਛਨਾ^੪
 ਖਿਦਜ ਜੁ ਇਹ ਲੀਜੈ। ਸਾਧ ਸਾਧ ਤੁਝ ਕੋ ਅਹੈ ਇਮਿ ਹੀ ਨਿਤਿ ਕੀਜੈ ॥
 ੨੦ ॥ ਉੱਤਰਹਿ ਸੰਗੀ ਰੀਗ ਕੇ ਪਾਵੇਂ ਬਿਸਰਾਮਾ । ਪਾਵਨ ਕੋ ਪਾਵਨ
 ਕਰਹਿ ਪਾਵਨ ਹੁਇ ਧਾਮਾ^੫।ਬਿੱਪੁ ਦੀਨਬਨਿ ਬਿਨੈ ਭਨਿ“ਮੈਂ ਅਬਿ ਨਹਿ
 ਲੇਊਂ। ਜਬਿ ਸਮੁੱਥ ਹੋਵਹੁ ਮਹਾਂ ਤਬਿ ਲੇਨਿ ਕਰੇਊਂ”॥੨੧॥ਅਬਿ ਮੁਝ ਸੋਂ
 ਕਹਿ ਦੀਜੀਅਹਿ—ਬਾਂਛਤ ਹਮ ਦੇ ਹੋਂ—। ਤਬਿ ਚੇਤਹੁ ਇਸ ਸਮੇਂ ਕੋ ਹਮ
 ਆਨਿ ਮਿਲੈ ਹੈਂ’ । ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਅਮਰ ਬਖਾਨਿਓਂ ‘ਕੈਸੇ ਤੁਵ ਜਾਨੀ । ਕੈਸੇ
 ਐਸੁਰਜ ਹੋਇ ਹੈ ਕਰਿ ਸਕਲ ਬਖਾਨੀ’ ॥੨੨॥ ਦਿਜ ਭਾਖਜੋ ‘ਤੁਮ ਪਦ
 ਪਦਮ ਪਦਮਾਪਤਿ ਜੈਸੇ’ । ਅਤਿ ਉੱਤਮ ਲੱਛਨ ਇਹੀ ਫਲ ਛਯੋ ਨ
 ਕੈਸੇ। ਤਉ ਅਗਾਰੀ ਹੋਹਿਗੋ,ਪ੍ਰਭੁ ਜੋਤਿ ਮਿਲੈਹੈ।ਚੱਕ੍ਰਵਰਤਿ ਰਾਜਾ ਕਿਧੋਂ
 ਕਿਸ ਕਾਲ ਬਨੈ ਹੈ ॥੨੩॥ ਨਿਰਸੈਸੈ ਮਮ ਬਾਰਤਾ ਨਿਸਚੈ ਕਰਿ ਲੀਜੈ।
 ਐਸੁਰਜ ਹੋਇ ਤ ਜਾਚਿਹੋਂ*ਤਬਹੂੰ ਤੁਮ ਦੀਜੈ’।ਸੁਨਿ ਪ੍ਰਸੰਨ ਚਿਤ ਅਤਿ

^੧ਦਲੀਲਾਂ । ^੨ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਦਾ ਅਵਤਾਰ ਹੈਨ ਏਹ । ^੩ਚਲਣੇ । ^੪ਭੇਟ । ^੫ਚਰਨਾਂ ਨੂੰ ਪਾਉਣਾ ਕਰਦੇ
 ਹਨ (ਯਾਤ੍ਰੀ ਤੰਤ੍ਰੇ) ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਘਰ (ਤੁਸਾਡਾ) । ^੬ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ । ^੭ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਵਰਗਾ
 ਕਮਲ (ਚਿੰਨ੍ਹ) ਤੁਸਾਡੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਹੈ । *ਪਾ:—ਤਬ ਹੀ ਚਹੇ’ ।

—[ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦੀ ਚੜ੍ਹੀ ਤੁਕ]

ਸਿਧਿ ਸਨਮੁਖ ਮੁਖੁ ਜੋਏ ॥ [ਸਥ: ੪: ੪ ਭੰ] ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੰਚਮ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਭੀ
 ਉਚਾਰਦੇ ਹਨ ‘ਮੇਰੇ ਹਾਥਿ ਪਦਮੁ ਆਗਨਿ ਸੁਖ ਬਾਸਨਾ ॥ [ਵਿਨੋ ਮ: ੫]’
 ਇਥੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਭੀ ਪਦਮ ਕਿਹਾ ਹੈ ਸੋ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ
 ਸਫਲ ਸ਼ਰੀਰ ਵਿਚ ਦੋਨੋਂ ਥਾਂ ਪਦਮ ਸੀ, ਇਸੇ ਲਈ ਆਪ ਗੁਰੂ ਅਵਤਾਰ ਹੈਨ । ਸ੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ
 ਜੀ ਦੇ ਕੇਵਲ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਪਦਮ ਸੀ ਯਥਾ—‘ਚਰਣ ਕਮਲ ਵਿਚ ਪਦਮ ਹੈ ਬਿਲਮਿਲ
 ਬਲਕੇ ਵਾਂਗੀ ਤਾਏ ।’

[ਥਾਰ ਭਾ: ੩: ੧੮-੨੩]

ਭਏ, 'ਹੋਵਹੁ ਬਚ ਸਾਚਾ । ਮਿਲਹੁ ਹਮੈਂ ਤਬਿ ਆਨਿਕੈ ਲਿਹੁ ਜੋ ਕਰਿ
ਜਾਚਾ' ॥ ੨੪ ॥ ਕਹਿ ਦਿਜ ਸੋ ਮਾਰਗ ਚਲੇ ਆਵਨਿ ਕੋ ਧਾਮਾ । ਇਕ
ਬ੍ਰਹਮਚਾਰੀ ਬੇਸ ਮਹਿ ਜਿਹ ਮਤਿ ਅਭਿਰਾਮਾ ॥ ਮਿਲਜੋ ਸੰਗ ਸ੍ਰੀ ਅਮਰ ਕੋ
ਕਿਯ ਬਚਨ ਬਿਲਾਸਾ ॥ ਚਲਤਿ ਪੰਥ ਸੁਭ ਕਥਾ ਪ੍ਰਭੁ ਬਹੁ ਭਾਂਤਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਾ
॥ ੨੫ ॥ ਸਰਬ ਦਿਵਸ ਸੰਗੀ ਰਹੇ ਉਤਰੇ ਇਕ ਥਾਨਾ । ਗਮਨੇ ਬਹੁਰ
ਪ੍ਰਭਾਤਿ ਕੋ ਹਿਤ ਦੁਹੰਅਨਿ* ਠਾਨਾ ॥ ਜਾਵਦਿ ਆਏ ਸਦਨ ਨਿਜ ਤਾਵਦਿ
ਰਹਿ ਸੰਗਾ ॥ ਖਾਨ ਪਾਨ ਇਕਠੇ ਕਰਹਿ ਸਿਮਰਤਿ ਉਰ ਗੰਗਾ ॥ ੨੬ ॥
ਘਰ ਅਪਨ ਸ੍ਰੀ ਅਮਰ ਜੁ ਆਨਜੋ ਬ੍ਰਹਮਚਾਰੀ ॥ ਸਾਦਰ ਖਾਨ ਰੁ ਪਾਨ ਕੋ
ਦੀਨਸਿ ਹਿਤ ਧਾਰੀ ॥ ਭਈ ਨਿਸਾ ਹਿਤ ਸੈਨ ਕੋ ਉਪਰ ਆਰੂਢੇ ॥ ਕਰਹਿ
ਪਰਸਪਰ ਬਾਰਤਾ ਅੰਤਰਗਤਿ ਗੂਢੇ ॥ ੨੭ ॥ ਕਿਸ ਪ੍ਰਸੰਗ ਪਰ ਬਾਰਤਾ
ਬੋਲਜੋ ਬ੍ਰਹਮ ਚਾਰੀ ॥ 'ਗੁਰੁ ਤੁਮਾਰੋ ਕਵਨਹੈ ਕਿਮ ਦੀਖਜਾਧਾਰੀ' ? ॥ ਸੁਨਿ
ਸ੍ਰੀ ਅਮਰ ਬਖਾਨਿਓ 'ਗੁਰੁ ਮੋਹਿ ਨ ਪਾਯੋ ॥ ਖੋਜ ਰਹਜੋ ਅਭਿਲਾਖ ਸੋ ਕੋ
ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਨ ਆਯੋ ॥ ੨੮ ॥ ਨਹਿ ਦੀਖਜਾ ਕਿਸ ਕੀ ਲਈ, ਮੈਂ ਕਰੀ ਨ ਸੇਵਾ ॥
ਅਬਿ ਲਗ ਬਾਂਛਤ ਹੋਂ ਰਿਦੈ ਕਰਿਹੋਂ ਗੁਰ ਦੇਵਾ' ॥ ਸੁਨਤਿ ਦੁਖਜੋ ਅਤਿ
ਚਿਤ ਬਿਖੈ, ਬੋਲਜੋ ਬ੍ਰਹਮਚਾਰੀ ॥ 'ਤਪ ਤੀਰਥ ਬ੍ਰਤਿ ਘਾਲ ਬਡ ਭੀ
ਬਿਛਲ' ਹਮਾਰੀ ॥ ੨੯ ॥ ਮਹਾਂ ਸ਼੍ਰਮਤਿ ॥ ਹੁਇ ਮੈਂ ਕਰੇ ਸਭਿ ਬਾਦਿ ਗਵਾਏ ॥
ਭਯੋ ਅਚਾਨਕ ਸਾਥ ਤੁਮ' ਇਮਿ ਕਹਿ ਪਛਤਾਏ ॥ 'ਨਿਗੁਰੇ ਕੋ ਸੰਗੀ
ਭਯੋ ਕਿਯ ਖਾਨ ਰੁ ਪਾਨਾ ॥ ਪੁੰਨ ਅਕਾਰਥ ਸਭਿ ਭਏ, ਮੁੜ ਚਿੰਤ ਮਹਾਂਨਾ
॥ ੩੦ ॥ ਬਿਧਿ ਹੋਤਿ ਲੋ ਇਮ ਰਹੇ ॥ ਨਹਿ ਗੁਰੁ ਬਨਾਯੋ ! ॥ ਮਹਾਂ ਕਰਮ
ਖੋਟਾ ਕਿਯੋ ਮਨਮਤਿ ਬਿਰਮਾਯੋ' ॥ ਚਿਤ ਮਹਿ ਅਤਿ ਰਿਸ ਕਰਤਿ ਹੀ
ਉਠਿ ਮਾਰਗ ਲੀਨਾ ॥ ਅਮਰਦਾਸ ਪਸ਼ਚਾਤਿ ਤਿਸੁ ਪਛਤਾਵਨਿ ਕੀਨਾ
॥ ੩੧ ॥ ਅਪਰ ਸਰਬ ਹੀ ਸੁਧ ਗਈ ਇਕ ਹੀ ਲਿਵਲਾਰੀ ॥ -ਗੁਰੂ ਮਿਲਹਿ
ਕਰਿ ਲੇਇ ਹੋਂ-ਇੱਛਾ ਬਹੁ ਜਾਗੀ ॥ ਪ੍ਰਭੁ ਆਗੈ ਬਿਨਤੀ ਕਰੀ 'ਪੂਰਹੁ
ਮਮ ਆਸਾ ॥ ਦੀਨਬੰਧੁ ਹਰਿ ਦਯਾਨਿਧਿ ਲਖਿ ਦਾਸਨ ਦਾਸਾ ॥ ੩੨ ॥
ਗੰਵਰ ਕੋ ਪਦ ਪਦਮ ਤੇ ਨਿਕਸੀ ਸੁਭ ਗੰਗਾ ॥ ਸੇਵੀ ਮੈਂ ਬਹੁ ਕਾਲ

*ਭਾਵ ਘਰ ਪਹੁੰਚਦੇ ਤਕ ਨਾਲ ਰਿਹਾ ॥ *ਭਾਵ, ਦਿਲ ਦੀਆਂ ਗਤੀਆਂ ਚੱਲਾਂ ॥ *੩ ਕਿਵੇਂ
ਗੁਰੂ ਦੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ? *ਚਿਅਰਥ ! 'ਮੇਰਾ ਕਾਮ ਨਾਸਤ' 'ਮੇਰਾ ਗੁਰੂ ਜੇਨ ਰਿਹਾ ॥

੧੩੭੦-੧੩੭੧ ॥

ਲਗ ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਉਮੰਗਾ । ਅਬਿ ਸਤਿਗੁਰ ਮੁਖ ਕੋ ਮਿਲੈ ਸਭਿ ਹੂੰ ਫਲ
 ਪਾਉਂ । ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਸਰਬ ਕੋ, ਕਹਿ ਕਿਸਹਿ ਸੁਨਾਉਂ ॥੩੩॥ ਚਿੰਤਾ ਚਿਤ
 ਤੇ ਦੀਨ ਹੁਇ ਬਿਨਤੀ ਬਹੁ ਭਾਖੇ । ਦਿਵਸ ਨ ਬੀਤੇ ਦੁਖਦ ਬਹੁ ਉਰ
 ਗੁਰ ਅਭਿਲਾਖੇ । ਗੰਗਾ ਰਿਦੇ ਅਰਾਧਤੋ* 'ਹੇ ਭੀਸ਼ਮ ਮਾਤਾ' ! । ਉਤਮ
 ਤੀਰਥ ਸਭਿਨਿਮਹਿ ਬਾਂਛਤ ਕੀ ਦਾਤਾ ॥੩੪॥ ਬ੍ਰਹਮਲੋਕ ਤੇ ਜਤਨਕਰਿ
 ਭਾਗੀਰਥ ਆਨੀ । ਸਾਠ ਹਜ਼ਾਰ ਉਧਾਰ ਕਰਿ ਇਹ ਕਥਾ ਮਹਾਂਨੀ । ਸੁਰ-
 ਮਾਨੀ, ਹਾਨੀ ਅਘਨਿ, ਜਾਨੀ ਤ੍ਰਿਹੁ ਲੋਕਾ । ਸੁਖਦਾਨੀ, ਰਾਨੀ ਜਗਤਿ,
 ਤੁਵ ਬੇਗ ਅਰੋਕਾ ॥੩੫॥ ਕਰਹੁ ਸਫਲ ਮਮ ਕਾਮਨਾ ਗੁਰ ਦੇਹੁ ਮਿਲਾਈ ।
 ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਬਿਨਤੀ ਭਨਹਿ ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਬਛਿਆਈ । ਨਿਸਾ ਬਿਤੀ ਦਿਨ
 ਆਗਲੋ ਦੁਖ ਸਾਥ ਬਿਤਾਵਾ । ਖਾਨ ਪਾਨ ਕੁਛ ਨਹਿ ਰੁਚੀ ਬੈਰਾਗ ਉਪਾਵਾ
 ॥੩੬॥ ਬਹੁਰੁ ਭਈ ਜਬਿ ਜਾਮਨੀ ਸੋਚਤਿ ਚਿਤ ਜਾਗਾ । ਲਿਵ
 ਲਾਗਹਿ ਨਹਿ ਨੀਂਦ ਹੁਇ ਜਿਨ ਮਨ ਅਨੁਰਾਗਾ । ਸ੍ਰੀ ਪਰਮੇਸੁਰ ਸੁਰ-
 ਸਰੀ ਪਰਸੈਸਤਿ* ਦੋਉ । ਬਿਨੈ ਭਨਤਿ ਮਨ ਦੀਨ ਬਨਿ ਗੁਨ ਗੁਨ
 ਗਿਨਿ ਸੋਉ ॥੩੭॥ ਨਾਉਂ ਥਾਉਂ ਬਿਨ ਰੂਪ ਕੇ ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ ਧਰਾਵੈ ।
 'ਪੁਰਹੁ ਮੇਰੀ ਆਸ ਕੋ ਅੰਸੇ ਉਰ ਭਾਵੈ । ਸਰਬ ਥਾਨ ਸਭਿ ਕਾਲ ਮਹਿ
 ਸਤਿਗੁਰ ਹੈ ਬਜਾਪੇ । ਬਿਨਤੀ ਸੁਨਿਕੈ ਸ਼੍ਰੋਨ ਮੈਂ ਦਿਹੁ ਦਰਸਨ ਆਪੇ ॥
 ੩੮॥ ਮੈਂ ਪਰਖਨ ਜਾਨਹੁ ਨਹੀਂ ਗੁਰ ਪੂਰਨ ਕੇਹੂ । ਅਪਨੋ ਬਿਰਦ
 ਪਛਾਨਿ ਕੈ ਨਿਜ ਦਰਸਨ ਦੇਹੁ' । ਇਮਿ ਇਕ ਲਿਵ ਲਾਗੀ ਰਿਦੈ ਤਜਿ
 ਕਾਰਜ ਆਨਾ । ਖਾਨ ਪਾਨ ਨਿੰਦਾ ਨਹੀਂ ਦ੍ਰਿਗਨੀਰ ਚਲਾਨਾ ॥੩੯॥ ਦੀਰਘ
 ਸਾਸ ਉਸਾਰਿਤੋ* ਇਕ ਤੋ ਬਿਧ ਦੇਹੀ । ਗੰਗਾ ਆਵਤਿ ਜਾਤ ਮਗ
 ਬਲ ਬਿਨਾ ਅਛੇਹੀ* । ਪ੍ਰੇਮ ਅਧਿਕ ਚਿੰਤਾ ਬਹੁਤ ਉਰ ਮਹਿਦ
 *ਗੰਗਾ ਦਾ ਇਕ ਨਾਮ ਹੈ, ਰਾਜਾ ਸ਼ਾਂਤਨੁ ਤੋਂ ਗੰਗਾ ਦੇ ਪੋਟੇ ਭੀਸ਼ਮ ਦਾ ਜਨਮ ਹੋਇਆ ਸੀ ।
 *ਭਾਵ ਮਨ ਮੰਗੀ ਮੁਰਾਦ ਦੀ ਦਾਤੀ ਹੈਂ ਤੂੰ । *ਕਥਾ ਹੈ ਕਿ ਸੂਰਜਵੰਸੀ ਰਾਜਾ ਦਲੀਪ ਦੇ ਪੁੱਤ੍ਰ
 ਭਾਗੀਰਥ ਨੇ ਤਪੱਸਯਾ ਕਰਕੇ ਵੱਝਿਆਂ ਦੇ ਉਧਾਰ ਵਾਸਤੇ ਗੰਗਾ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਤੇ ਆਈ ਸੀ ।
 *ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀ ਮੰਨੀ ਹੋਈ, ਨਾਸ਼ ਕਰਤਾ ਪਾਪਾਂ ਦੀ ਤੇ ਤਿੰਨਾਂ ਲੋਕਾਂ ਵਿਖੇ ਜਾਣੀ ਹੋਈ ।
 *ਉਰ ਪ੍ਰਵਾਹ ਹੋਕਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ । *ਉਸਤਤਿ ਕਰਦੇ ਹਨ । *ਸਾਰੇ ਗੁਣ ਗਿਣਕੇ । *ਕੌਣ
 ਹੈ । *ਲੰਮੇ ਸਾਹ ਭਰਕੇ । *ਨਿਦੰਤਰ ।

*ਇਹ ਗੰਗਾ ਆਦਿ ਦੀ ਉਸਤਤੀਆਂ ਪਹਿਲੇ ਖਿਆਲਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਹਨ, ਜਦੋਂ ਅਜੇ
 ਸਤਿਗੁਰ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਨ ।

ਬਿਸਰਾ^੧ । “ਕੈ ਮਰਿਹੋਂ ਕੈ ਮਿਲਹਿ ਅਬਿ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਪੂਰਾ ॥੪੦॥ ਧਿਕ
ਜੀਵਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਬਿਨਾ ਕੁਛ ਸਰੈ ਨ ਕਾਜੂ । ਗੁਰ ਬਿਨ ਛਿਤਿ ਕੋ ਰਾਜ
ਕਾਜ, ਧਿਕ ਸੁਰਪੁਰਿ^੨ ਰਾਜੂ । ਤਪ, ਤੀਰਥ, ਬਰਤ ਰੁ ਧਰਮ ਬਿਨ ਗੁਰ
ਨਿਫਲਾਵੈਂ । ਗੁਰ ਬਿਨ ਲੋਕ ਪੁਲੋਕ ਕੇ ਸੁਖ ਸਕਲ ਨਸਾਵੈਂ ॥੪੧॥ ਸਤਿ-
ਗੁਰ ਪੂਰਾ ਜੇ ਮਿਲਹਿ ਦੇ ਨਿਜ ਉਪਦੇਸ਼ੁ । ਸਫਲ ਤਪਾਦਿਕ ਹੋਤਿ ਹੈਂ
ਮਿਟ ਜਾਤਿ ਕਲੇਸੁ । ਕਰਮ ਹੀਨ ਇਮ ਮੈਂ ਰਹਜੇ ਅਬਿ ਸਤਿਗੁਰ ਪਾਉਂ ।
ਨਾਤੁਰ ਤਜਿ ਕੈ ਐਨ ਜਲ ਨਿਜ ਤਨ ਬਿਨਸਾਉ” ॥੪੨॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ
ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪ੍ਰਥਮ ਰਾਸੇ ‘ਸ੍ਰੀ ਅਮਰ’ ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਚੌਦਸਮੇਂ ਅੰਸੂ ॥ ੧੪ ॥

੧੫. [ਸ੍ਰੀ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰ ਅੰਕਦ ਜੀ ਨਾਲ ਮਿਲਾਪ]

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਅੰਗਦ ਕੀ ਸੁਤਾ ਬੀਬੀ ਅਮਰੋ ਨਾਮ । ਭਗਤਿ ਧਾਰ
ਬਪੁ ਆਪਨੋ^੩ ਉਪਜੀ ਸਤਿਗੁਰ ਧਾਮ ॥੧॥ ਨਿਸਾਨੀ ਫੰਦਾ ਅਨੁਜ^੪ ਹੁਤੋ ਸ੍ਰੀ
ਅਮਰ ਕੋ ਤੇਜੋ ਕੇ ਤਾਤਾ^੫ । ਤਿਸ ਕੋ ਨੇਦਨ ਸੰਗ ਇਹੁ ਬਜਾਹੀ ਬਡਿ
ਗਜਾਤਾ । ਬਿਦਾ ਹੋਇ ਪਿਤ ਪਾਸ ਤੇ ਸਸੁਰਾਰ ਬਸੇਤੀ^੬ । ਬਹੁਤ ਬਰਖ
ਤਿਨ ਘਰ ਰਹੀ ਅਮਰੋ ਮਤਿਵੇਤੀ^੭ ॥੨॥ ਮਹਿਮਾ ਲਖੀ ਨ ਕਿਨਹੁ ਤਿਹ
ਨਿਤਪ੍ਰਤਿ ਇਮ ਠਾਨੈ । ਗ੍ਰਹਿ^੮ ਧੰਧਾ ਸਭਿ ਦਿਨ ਕਰਹਿ ਤਿਨ ਆਇਸ
ਮਾਨੈ । ਜਾਗਹਿ ਪਾਛਲ ਰਾਤਿ ਕੋ ਕਰਿ ਸੋਚ ਸਨਾਨਾ । ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਬਾਨੀ
ਪਠਹਿ ਕਰਿ ਪ੍ਰੇਮ ਮਹਾਨਾ ॥੩॥ ਤਿਸ ਨਿਸ ਉਠਿ ਸਤਿਗੁਰ ਸਿਮਰ
ਮੰਜਨ ਕੋ ਠਾਨਾ ਪਠਹਿ ਗੁਰੂ ਕੇ ਸ਼ਬਦ ਸੁਭ ਫਲਜਿਨਹੁ ਮਹਾਨਾ ਦਧੀ^੯
ਬਿਲੋਵਤਿ ਸਹਜਿ ਸੇਂ, ਮੁਖ ਬੋਲਤਿ ਬਾਨੀ । ਹੁਇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਕਰਿ ਪ੍ਰੇਮ ਸੇਂ
ਨਿਜ ਬ੍ਰਿਤੀ ਟਿਕਾਨੀ ॥੪॥ ਨਿਜ ਘਰ ਪਰ ਸ੍ਰੀ ਅਮਰ ਜੀ ਚਿੰਤਾ ਗਲ-
ਤਾਨੈ । ਜਾਗੇ ਸਗਲੀ ਜਾਮਨੀ ਪੁਨ ਪੁਨ ਪਛੁਤਾਨੈ । ਸਤਿਗੁਰ ਦਰਸਨ
ਚਿਤਵਤੇ ਬਿਨਤੀ ਬਹੁ ਭਾਖੇ । ਜਾਮ ਨਿਸਾ ਤੇ ਧੁਨਿ^{੧੦} ਪਰੀ ਸੁਨਿ ਮਨ
ਅਭਿਲਾਖੇ ॥੫॥ ਸੁਨਨਿ ਲਗੇ ਮਨ ਰੋਕਿਕੈ ਸੁੰਦਰ ਗੁਰਬਾਨੀ ਚੁਭਤਿ ਚੀਤ
ਦਰਵਤਿ ਰਿਦਾ^{੧੧}, ਰੁਚਿ ਜਗੀ ਮਹਾਨੀ । ਤਹਿ ਤੇ ਉਠਿ ਹੁਇ ਨਿਕਟ
ਤਿਹ, ਓਟਾ^{੧੨} ਇਕ ਲੀਨਾ ।—ਦੇਖਿ ਨ ਸੁਕਰਹਿ^{੧੩} ਮੋਹਿ ਕੋ ਸੁਭਮਤੀ

^੧ਬੜਾ ਬੂਰਦੇ ਹਨ । ^੨ਸੁਰਗ ਦਾ । ^੩(ਮਾਨੋ) ਭਗਤੀ ਆਪਣਾ ਸਰੀਰ ਧਾਰਕੇ । ^੪ਛੋਟਾ ਭਾਈ ।
^੫ਪੁੱਤਰ । ^੬ਸਹੁਰੇ ਵੱਸਦੀ ਸੀ । ^੭ਬੁਧਿਵਾਨ । ^੮ਘਰ ਦਾ । ^੯ਦਹੀਂ । ^{੧੦}ਭਾਵ ਬੀਬੀ ਦੇ ਸ਼ਬਦ
ਪੜ੍ਹਨ ਦੀ ਧੁਨ । ^{੧੧}ਪਿਘਰਦਾ ਹੋ ਦਿਲ । ^{੧੨}ਓਹਲਾ । ^{੧੩}ਸੰਕੋਚ ਨਾ ਕਰੇ (ਅ) ਸ਼ਰਮਾਏ ਨਾ ।

ਪ੍ਰਥੀਨਾ^੧—॥ ੬ ॥ ਛਪੇ ਸੁਨਤਿ ਗੁਰ ਸਬਦ ਕੋ ਬਿਤ^੨ ਕੇਤਿਕ ਕਾਲਾ ।
ਪਵਤਿ ਰਹੀ ਅਮਰੋ ਤਬਹਿ ਪੁਨ ਭਯੋ ਉਜਾਲਾ । ਜਬਿ ਪ੍ਰਭਾਤਿ ਹੋਈ
ਪਿਖੀ ਤਬਿ ਨਿਕਟ ਸਿਧਾਰਾ । ਬੂਝਨ ਲਾਗਯੋ^੩ ਸਬਦ ਇਹ ਕਿਸ ਭਾਂਤਿ
ਉਚਾਰਾ^੪॥੭॥ ਹੋ ਪੁੱਤੀ ! ਅਬਿ ਫੇਰ ਪਵਿ ਮੁਝ ਦੇਹੁ ਸੁਨਾਈ । ਮਰਜੋ ਹੁਤੋ
ਮੈਂ, ਸੁਧਾ ਕੀ ਬੂੰਦੈਂ ਮੁਖ ਪਾਈ^੫ । ਕਰਜੋ ਜਿਵਾਵਨ, ਸੁਖ ਦਿਯੋ, ਇਹ
ਬਛ ਉਪਕਾਰਾ^੬। ਸੁਨਿ ਅਮਰੋ ਸੁਕਚਤਿ^੭ ਕੁਛਕ ਗੁਰਸਬਦ ਉਚਾਰਾ॥੮॥

ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ॥ ਮਾਰੂ ਮਹਲਾ ੧ ਘਰੂ ੧ ॥

ਕਰਣੀ ਕਾਗਦੁ ਮਨੁ ਮਸਵਾਣੀ^੧ ਬੁਝਾ ਭਲਾ ਦੁਇ ਲੇਖ ਪਏ ॥ ਜਿਉ ਜਿਉ ਕਿਰਤੁ
ਚਲਾਏ ਤਿਉ ਚਲੀਐ ਤਉ ਗੁਣ ਨਾਹੀ ਅੰਤੁ ਹਰੇ ॥ ੧ ॥ ਚਿਤ ਚੇਤਸਿ ਕੀ ਨਹੀ
ਬਾਵਰਿਆ^੨ ॥ ਹਰਿ ਬਿਸਿਰਤ ਤੇਰੇ ਗੁਣ ਗਲਿਆ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥ ਜਾਲੀ ਹੋਠਿ ਜਾਲੁ
ਦਿਨੁ ਹੁਆ ਜੇਤੀ ਘੜੀ ਫਾਹੀ ਤੇਤੀ॥ਰਸਿ ਰਸਿ ਚੋਗਚਗਹਿ ਨਿਤ ਫਾਸਹਿ ਛੂਟਸਿ ਮੂੜੇ
ਕਵਨ ਗੁਣੀ ॥ ੨ ॥ ਕਾਇਆ ਆਰਣੁ^੩ ਮਨੁ ਵਿਚਿ ਲੋਹਾ ਪੰਥ ਅਰਾਨਿ ਤਿਤੁ ਲਾਗਿ
ਰਹੀ ॥ ਕੋਇਲੇ ਪਾਪ ਪੜੇ ਤਿਸੁ ਉਪਰਿ ਮਨੁ ਜਲਿਆ ਸਿਨੀ ਚਿੰਟੁ ਭਈ ॥ ੩ ॥ ਭਇਆ
ਮਨੁਰੁ^੪ ਕੰਚਨੁ ਫਿਰਿ ਹੋਵੈ ਜੇ ਗੁਰੁ ਮਿਲੇ ਤਿਨੇਹਾ । ਏਕੁ ਨਾਮੁ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਓਹ ਦੇਵੈ ਤਉ
ਨਾਨਕ ਤ੍ਰਿਸਟਸਿ^੫ ਦੋਹਾ ॥ ੪ ॥ ੩ ॥

ਸ਼ਿਸ਼ਾਨੀ ਛੰਦ ॥ ਸੁਨਿ ਕੇ ਸਤਿਗੁਰ ਸਬਦ ਕੋ ਮਨ ਭਯੋ ਹੁਲਾਸਾ ।—ਮੋਹਿ
ਦਸਾ ਅਸ ਅਬਿ ਅਹੈ ਜਿਮ ਸਬਦ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਾ^੧ । ਤਰੁਨ ਅਵਸਥਾ ਬਿਤ
ਗਈ ਬਿਰਧਾਪਨ ਪਾਵਾ॥ਲੋਹਾ ਹੁਤੋ ਮਨੁਰ ਭਾ ਕਿਤ ਕਾਜ ਨ ਆਵਾ॥੨॥
ਛੋਹੇ ਕੋ ਪਾਰਸ ਛੁਵੈ ਕੰਚਨ ਹੁਇ ਜਾਈ । ਮਮ^੨ ਮਨੁਰ ਕੋ ਗੁਰ ਮਿਲਹਿ
ਸੁਖ ਕਰਹਿ ਬਨਾਈ॥ਮਨਹੁ ਸਬਦ ਮੁਝ ਪਰ ਕਿਯੋ^੩, ਅਸ ਦਸਾ ਸਰੀਰਾ
—ਇਮ ਬਿਚਾਰਿ ਬੂਝਤਿ ਭਏ ਆਸੈ ਰੀਝੀਰਾ^੪ ॥ ੧੦ ॥ ‘ਸਬਦਕਰਜੋ
ਕਿਸਕੋ ਅਹੈ ਕਿਤ ਤੇ ਤੁਮ ਪਾਵਾ^੫। ਕਰਨਹਾਰਿ^੬’ ਅਬਿ ਹੈਕਿ ਨਹਿ^੭ ਜਿਨ
ਸੁਭ ਪਦ ਗਾਵਾ॥ਸੁਨਤਿ ਰੋਮ ਹਰਖਨ ਭਯੋ^੮, ਮਨ ਪ੍ਰੇਮ ਬੰਧਾਯੋ॥ਮੇਰੇ ਹੇਠ
ਉਧਾਰਿਬੇ ਇਹ ਰੁਚਿਰ ਬਨਾਯੋ^੯ ॥ ੧੧ ॥ ਸੁਨਿ ਬੀਬੀ ਅਮਰੋ ਕਹਜੋ ‘ਸ੍ਰੀ
ਛਾਨਕ ਪੂਰੇ । ਤਿਨਹੁ ਬਨਾਯੋ ਸਬਦ ਕੋ ਜਿਸ ਮਹਿ ਫਲ ਰੂਰੇ । ਅਪਰ

^੧ਛਾਵ ਬੀਬੀ ਅਮਰੋ । ^੨ਖੜੋਕੀ । ^੩(ਭੁੰ) ਪਾਈਆਂ ਹਨ । ^੪ਸ਼ਰਮਾਕੇ । ^੫ਦਵਾਤ । ^੬ਕਮਲਿਆ ।
^੭ਛੋਂਠੀ । ^੮ਸਭਿਆ ਗਲਿਆ ਲੋਹਾ । ^੯ਟਿਕੇ । ^{੧੦}ਮੇਰੀ ਦਸਾ ਹੁਣ ਉਜੇਹੀ ਹੈ ਜੇਹੀ ਸਬਦ
ਨੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ । ^{੧੧}ਮੇਰੀ (ਹਲਤ) ਤੇ ਰਚਿਆ ਹੈ । ^{੧੨}ਛਾਵ ਸ੍ਰੀ ਅਮਰ ਜੀ । ^{੧੩}ਰਚਣ
ਵਾਲੇ । ^{੧੪}ਭੁੰ ਖਿੜ ਗਈ ।
*ਪਾ:—ਸਮ ।

ਬਹੁਤ ਬਾਨੀ ਬਨੀ ਤਿਨ ਕੇ ਮੁਖ ਦੁਆਰਾ ਜਿਸਕੇ ਪਠਿਥੇ ਪ੍ਰੇਮ ਤੇ ਭਉਜਲ
ਨਿਸਤਾਰਾ ॥ ੧੨ ॥ ਸੁਨਹਿ ਪਠਹਿ ਮੇਰੇ ਪਿਤਾ ਮਨ* ਪ੍ਰੇਮ ਬਿਸਾਲਾ ।
ਗਾਇ ਰਬਾਬੀ ਤਿਨਹੁ ਵਿਗ ਬਿਤ ਦੋਨਹੁ ਕਾਲਾ। ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਨਾਨਕ
ਅਬੈ ਬੈਕੁੰਠ ਪਧਾਰੇ। ਨਿਜ ਸਥਾਨ ਨਿਜ ਜੋਤਿਦੇ ਮਮਪਿਤਾ ਬਿਠਾਰੇ ॥ ੧੩ ॥
॥ ਤਿਨਹੁ ਨਿਕਟ ਤੇ ਕੰਠ ਕਰਿ ਬਹੁ ਸੁਨਤਿ ਰਹੀਤੀ* । ਸਤਿਗੁਰ ਗਿਰਾ
ਪ੍ਰਚਾਰ ਤਹਿ ਗਨ ਕਿਲਵਿਖ ਹੀਤੀ । ਸੇਵਤਿ ਸਿੱਖ ਅਨੇਕ ਹੈਂ ਜਿਨਕੇ
ਵਡਭਾਗਾ । ਸਰਬ ਬਿਕਾਰਨਿ ਤਜਾਗਿ ਕੇ ਮਨ ਸਿਮਰਨ ਜਾਗਾ ॥ ੧੪ ॥
ਸੁਨਤਿ ਅਮਰ ਬੋਲੇ ਬਹੁਰ 'ਦੁਹਿਤਾ' ! ਸੁਨਿ ਲੀਜੈ। ਮੇਰੇ ਪਰ ਉਪਕਾਰ
ਇਹੁ ਕਰੁਨਾ ਕਰਿ ਕੀਜੈ । ਲੇਹੁ ਸੰਗ ਤਹਿ ਕੇ ਚਲਹੁ ਦਿਹੁ ਮੋਹਿ
ਮਿਲਾਈ। ਦਰਸਨ ਕੀ ਪ੍ਰਾਸਾ ਲਗੀ ਅਬ ਰਹਨੈ ਨ ਜਾਈ ॥ ੧੫ ॥ ਬਿੱਧ
ਅਨਾਥ ਅਜਾਨ ਮੈਂ ਸਮਰਥ ਤੇ ਹੀਨਾ। ਮਰਤਿ ਮੋਹਿ ਜੀਵਾਇਹੈਂ ਹੇ ਸੁਤਾ
ਪ੍ਰਥੀਨਾ। ॥ ਸੁਨਿ ਅਮਰੇ ਨੇ ਪੁਨ ਭਨਯੋ 'ਤੁਮ ਬਿੱਧ' ਹਮਾਰੇ। ਕਜੈਂ ਨਹਿ
ਮਾਨੈਂ ਬੈਨ ਕੇ ਮੈਂ ਬਿਨਾ ਬਿਚਾਰੇ ॥ ੧੬ ॥ ਮੋਕਹੁ ਸਸੁਰ ਸਥਾਨ ਹੋ, ਸਮ
ਪਿਤਾ ਬਿਚਾਰੈਂ । ਇਕ ਪਰੀਤੁ ਮੈਂ ਡਰਤਿ ਹੋਂ ਬਿਨ ਕਹੇ ਪਧਾਰੈਂ । ਪਿਤ
ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਅਦਬ ਸੋਂ ਦਰਸੋਂ ਦਰਸੀਨਾ* । ਤਿਨ ਰਜਾਇ ਮੈਂ ਨਿਤ
ਰਹੈਂ, ਬਹੁ ਕਰੈਂ ਪ੍ਰਸੀਨਾ ॥ ੧੭ ॥ ਜਾਵੈਂ ਨਿਕਟ ਨ ਬਿਨ ਕਹੇ, ਬਿਨ ਬਿਦਾ
ਨ ਆਵੈਂ । ਰਿਸਿ ਕਰਿ ਕੁਛ ਨਹਿ ਕਬਿ ਕਹੈਂ ਜਾਂਤੇ ਡਰਪਾਵੈਂ* । ਸੁਨਿ
ਬੋਲੇ ਸ੍ਰੀ ਅਮਰ ਜੀ 'ਤੂੰ ਮਤਿ ਕਰਿ ਚਿੰਤਾ† । ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਘਟਨ ਕੇ
ਹੁਇ ਜੇ ਭਗਵੰਤ ॥ ੧੮ ॥ ਤੇ ਨ ਕਰਹਿ ਮਨ ਭੰਗ ਕੋ, ਹੋਰਹਿ ਮਨ ਪ੍ਰੇਮਾ‡।
ਦਾਸ ਜਾਨਿ ਵਿਗ ਰਾਖਿ ਹੈਂ ਦੈ ਹੈਂ ਮਗ ਛੇਮਾ*॥ ਬਿੱਧ ਬਿਨੈ ਸੁਨਿ ਦੀਨ
ਕੀ ਅਮਰੇ ਕਰਿ ਤਜਾਗੀ । ਝੀਵਰ ਲੀਏ ਹਕਾਰਿ* ਕੇ ਚਵਿ ਕਰਿ ਅਸ-
ਵਾਰੀ ॥ ੧੯ ॥ ਚਲੇ ਪੰਥ ਸੁਭ ਸ਼ਗੁਨ ਤੇ ਸੁਭ ਬਹੀ ਸਮੀਰਾ*॥ ਪਰਖਤਿ,
ਹਰਖਤਿ ਚਿੰਤ ਮਹਿ ਹੁਇ ਕਾਜ ਗਹੀਰਾ॥ ਸਨੇ ਸਨੇ ਮਾਰਗ ਚਲੇ, ਪਿਖਿ
ਗ੍ਰਾਮ ਖੜੁਰਾ॥ ਬੀਬੀ ਅਮਰੇ ਤਬਿ ਕਹਯੋ 'ਪਿਤ ਸਤਿਗੁਰ ਪੂਰਾ' ॥ ੨੦ ॥ ਗ੍ਰਾਮ

*ਭਾਵ ਮੈਂ ਅਪਣੇ ਪਿਤਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਪਾਸੋਂ ਬਹੁਤ ਸੁਣਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹਾਂ ਉਥੋਂ ਹੀ ਕੰਠ ਕੀਤਾ ਹੈ ।
*ਹੋ ਬੇਟੀ ! *ਸਿਆਣੀ । *ਵਡੇ । *ਸਹੁਰੇ ਦੀ ਥਾਂ । *ਦਰਸਨ ਦੇਖਦੀ ਹਾਂ । *ਕਲਜਾਨ ਦਾ
ਭਾਗ । *ਬੁਲਾਇ ਲਏ । *ਭਾਵ ਭੋਲੇ ਤੋਂ ਹੈ । *ਪੋਣ । *ਪਾ-ਨਿਤ ।

† ਪਾ:-ਮਤ ਕਰ ਚਿਤ ਚਿੰਤਾ ।

‡ ਪਾ:-ਮਮ ਪ੍ਰੇਮਾ-ਮੇਰੇ ਪ੍ਰੇਮ ਨੂੰ ।

ਨਿਕਟਿ ਤੁਮ ਬੈਠੀਏ ਮੈਂ ਜਾਉਂ ਅਗਾਰੀ॥ਪਿਖਿ ਸੁਭਾਵ ਸਤਿਗੁਰੁ ਕੋ ਪੁਨ
ਲੇਹੁ ਹਕਾਰੀ^੧। ਆਗਜਾ ਕਰਹਿ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੁਇ ਪੁਛੈਂ ਜਬਿ ਜਾਈ। ਮਿਲਹੁ
ਬਹੁਰ,ਵਿਗ ਰਹਹੁ ਤਿਨ,ਲਖਿ ਚਲਹੁਰਜਾਈ॥੨੧॥ਇਮਿਧੀਰਜਦੇਕਰਿ
ਭਲੇ ਚਲਿ ਗਈ ਅਗਾਰੇ। ਪਿਤਾ ਸਾਬ ਹਿਤ ਕਰਿ ਮਿਲੀ ਬਡ ਸ਼ਰਧਾ
ਧਾਰੇ। ਘਰ ਅੰਤਰ ਬੈਠੀ ਨਿਕਟ ਗੁਰੁ ਅੰਤਰਜਾਮੀ॥ਕਹਜੈ‘ਬੁਲਾਯੋ ਤੁਝ
ਨਹੀਂ ਆਈ ਕਿਸਕਾਮੀ?॥੨੨॥ਬਨਹਿ ਨ ਆਵਨਿ ਬਿਨ ਭਨੇ ਕਜੈ ਚਲਿ
ਕਰਿ ਆਏ?॥ਜਿਨਹੁ ਸੰਗ ਆਨਜੋ ਹੁਤੋ ਤਿਸ ਕਜੈ ਨਹਿ ਲਜਾਏ॥ਕਹਜੈ
ਜੋਰਿ ਕਰ ‘ਜਾਇ ਮੈਂ ਆਨਹੁ ਅਬਿ ਪਾਸਾ। ਆਇਸੁ^੨ ਬਿਨੁ ਨਹਿ ਮਿਲਿ
ਸਕਹਿ, ਬਹੁ ਧਰੇ ਹੁਲਾਸਾ’॥੨੩॥ ਗਈ ਆਪ ਹੀ ਉਠਿ ਬਹੁਰ ਤਿਸ
ਜਾਇ ਹਕਾਰਾ। ਰਿਦੇ ਅਨੰਦ ਬਿਲੰਦ ਧਰਿ ਪਹੁੰਚੈ ਦਰਬਾਰ॥ਦਰਸਨ
ਕੀਨਸਿ ਜਾਇ ਕੈ ਮੁਖ ਕਮਲ ਬਿਕਾਸਾ^੩। ਰਾਗ ਵੈਸ਼ ਸੁਖ ਦੁਖ ਬਿਖੈ
ਬਿਤਿ ਜਿਨਹੁ* ਉਦਾਸਾ॥੨੪॥ ਲਖਿ ਸੰਸਾਰ ਸੰਬੰਧ ਕੋ ਹੁਇ ਸਤਿਗੁਰ
ਠਾਂਢੇ॥ਗਲ ਮਿਲਿਬੋ ਕਹੁ ਤਜਾਰ ਭੇ ਪਟ ਤੇ ਕਰ ਕਾਵੇ^੪। ਚਰਨ ਗਹੇ ਸ੍ਰੀ
ਅਮਰ ਤਬਿ ਬੰਦਨ ਕੋ ਠਾਨੀ। ‘ਉਚਿਤ ਨਹੀਂ’ ਗਰ ਮਿਲਨ ਕੋ ਲਿਹੁ
ਦਾਸ ਪਛਾਨੀ’॥੨੫॥ ਕੁਸ਼ਲ ਛੇਮ^੫ ਸਭਿ ਪੁਛ ਕੈ ਨਿਜ ਨਿਕਟ ਬਿਠਾਯੋ॥
ਅਪਰ ਬਾਤ ਕੁਛ ਜਗਤ ਕੀ ਬੁਝਤਿ ਹਰਖਾਯੋ^੬। ਕਿਤਿਕ ਸਮੇ ਬੀਤਜੈ
ਜਬਹਿ ਬੈਠੇ ਗੁਰ ਪਾਸੁ। ਆਇ ਰਸੋਈਆ ਬਿਤਿ ਭਯੋ ਕੀਨਸਿ ਅਰ-
ਦਾਸ॥੨੬॥ ‘ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ ਸਿੱਧ’^੭ ਅਹਾਰ ਹਹਿ’ ਸੁਨਿ ਉਠੇ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ। ਬੁੱਢੇ
ਆਵਿਕ ਸਿੱਖ ਸਭਿ ਆਏ ਤਿਸ ਕਾਲ॥ਪੰਕਤਿ ਬੈਠੀ ਮਿਲਿ ਤਬਹਿ ਗੁਰ
ਬੀਚ ਸੁਹਾਏ। ਮਿਲਿ ਸੰਗਤਿ ਮਹਿ ਅਮਰ ਜੀ ਬੈਠੇ ਤਿਸ ਥਾਏਂ॥੨੭॥
ਪਹਿਤ ਭਾਤ^੮ ‘ਬਰਤਜੈ ਪ੍ਰਥਮ,ਪੁਨ ਆਮਿਖ’^੯ ਆਵ॥ਇਕ ਦਿਸਪੰਕਤਿ
ਮਹਿ ਦਯੋ ਤਬ ਇਨ ਦਰਸਾਵਾ^{੧੦}। ਬਹੁ ਗਿਲਾਨ^{੧੧} ਠਾਨੀ ਰਿਦੈ
ਇਮਿ ਕਰਤਿ ਬਿਚਾਰਾ।—ਮੈਂ ਆਮਿਖ ਖਾਯੋ ਨ ਕਬਿ ਕਰਿ ਅੰਨ^{੧੨}

^੧ਸੱਦ ਲਵਾਂਗੀ (ਤੁਸੀਂ ਨੂੰ)। ^੨ਜਿਸ ਨੂੰ। ^੩ਆਗਜਾ। ^੪ਭਾਵ ਸ੍ਰੀ ਅਮਰ ਦਾਸ ਜੀ ਮਿਲਨ ਦਾ
ਹੁਲਾਸ ਬਹੁਤ ਰਖਵੇ ਹਨ। ^੫ਖਿੜ ਰਿਹਾ ਹੈ। ^੬ਕਪੜੇ ਦੀ (ਬੁੱਕਲ) ਤੋਂ ਹੱਥ ਬਾਹਰ
ਕੱਢੇ। ^੭(ਮੈਂ) ਜੋਗ ਨਹੀਂ। ^੮ਅਨੰਦ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ। ^੯ਪੁੱਛਦੇ ਹਨ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਕੇ। ^{੧੦}ਤਿਆਰ।
^{੧੧}ਦਾਲ ਚਾਵਲ। ^{੧੨}ਮਾਸ=ਮਹਾਂ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ। ^{੧੩}ਭਾਵ ਸ੍ਰੀ ਅਮਰ ਜੀ ਨੇ ਦੇਖਿਆ। ^{੧੪}ਸੁਗ।
^{੧੫}(ਤੇ) ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਅੰਨ ਦਾ ਅਹਾਰ। *ਪਾ:—ਇਨਹੁ।

ਅਹਾਰਾ॥੨੮॥ਪੰਕਤਿ ਮੈਂ ਅਬਿ ਬੈਠਗਾ ਕਿਮਿ ਹੋਹਿ ਬਚਾਉ । ਨਹਿ ਲੇਵੈ
 ਅਪਮਾਨਹੀ-ਕੜੋਂ ਬੈਠਜੋ ਆਉ^੧—ਆਯੋ ਸਤਿਗੁਰ ਕਰਨ ਕੋ ਬਿਗਰਹਿ
 ਇਮਿ ਬਾਤੀ।ਸਿੱਖਜ ਨ ਕਰਿਹੈ ਮੋਹਿ ਕੋ,ਮਨ ਹਟਿ ਇਸ ਭਾਂਤੀ^੨ ॥੨੯॥
 ਆਪਰ ਜਤਨ ਅਬਿ ਕੋ ਨਹੀਂ ਜੇ ਅੰਤਰਜਾਮੀ । ਸੁਪਕਾਰ ਕੋ^੩ ਬਰਜ ਹੈ
 ਆਪਹਿ ਗੁਰੁ ਸ੍ਰਾਮੀ । ਇਕ ਤੋ ਮੇਰੇ ਧਰਮ ਰਹਿ ਪੁਨ ਹੁਇ ਪਰਤੀਤਾ ।
 ਜਗ ਤੇ ਕਰਹਿ ਉਧਾਰ ਮਮ ਸਰਬੰਗ ਪੁਨੀਤਾ^੪ ॥ ੩੦ ॥ ਇਮਿ ਕੀਨੈ
 ਸੰਕਲਪ ਕੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਨੈ ਜਾਨ॥ਸੁਪਕਾਰ ਕੋ ਬਰਜਿਓ ਮੁਖ ਬਾਕ ਬਖਾਨਾ ।
 ਪੰਕਤ ਮਹਿ ਜੇ ਨਵੇ ਨਰ ਤਿਸ ਦੇਹ ਅਹਾਰਾ ਆਮਿਖ ਨਾਹਿ ਪਰੋਸੀਏ
 ਤਿਨ ਧਰਮ ਬਿਚਾਰਾ^੫ ॥ ੩੧ ॥ ਨਹੀਂ ਦਯੋ ਤਬਿ ਮਾਸ ਕੋ ਸਭਿ ਸੰਗਤਿ
 ਖਾਯੋ । ਤ੍ਰਿਪਤ ਭਏ ਪੰਕਤਿ ਉਠੀ ਜਲ ਪਾਨ ਕਰਾਯੋ ।—ਮਮ ਮਨ ਕੀ
 ਗਤਿ ਗੁਰ ਲਖੀ—ਹਰਖਜੋ ਉਰ ਭਾਰੀ ।—ਭਏ ਪੁਨ ਮੇਰੇ ਉਦੇ—ਬਹੁ ਕਰਤਿ
 ਬਿਚਾਰੀ ॥ ੩੨ ॥—ਅਬ ਇਨ ਤੇ ਆਛੇ ਗੁਰੁ ਕਤਹੁ ਨ ਦਰਸਾਵੈ । ਧੰਨ
 ਭਾਗ ਇਹੁ ਜੇ ਮਿਲੈਂ ਸਮ ਔਰ ਨ ਪਾਵੈਂ । ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਸ੍ਰੀ ਰੀਗਾ ਸੁਨੀ ਮੈਂ
 ਬਿਨੈ ਜੁ ਕੀਨੀ।ਇਹੁ ਪੂਰਨਅਵਤਾਰ ਹੈਂ—ਸ਼ਰਧਾ ਧਰਿ ਲੀਨੀ॥੩੩॥ਕਰਿ
 ਭੋਜਨ ਬੈਠਜੋ ਵਹਿਰ ਏਕਾਕੀ ਹੋਵਾ। ਚਿਤਵਤਿ ਚਿਤ ਮਹਿਮਾ ਗੁਰੁ ਸੰਸਾਰ
 ਸਭਿ ਖੇਵਾ । ਨਿਸਾ ਬਿਤਾਈ ਪੁਨ ਦਿਵਸ ਭੋਜਨ ਭਾ ਤਜਾਰੀ । ਮਿਲਿ
 ਪੰਕਤਿ ਬੈਠਜੋ ਤਹਾਂ ਮਨ ਮੈਂ ਇਮ ਧਾਰੀ॥੩੪॥—ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਸਦਾ ਸਰਬੰਗ
 ਹੈਂ ਸੰਸਾਰਿ ਕਿਛੁ ਨਾਹੀ । ਤਉ ਮੋਹਿ ਮਨ ਭਾਵਨੀ ਲਖਿ ਨਿਜ ਉਰ ਮਾਂਹੀ ।
 ਸੀਤਪ੍ਰਸਾਦ ਸਰਬੋਤਮੀ ਬਿਨ ਜਾਚੇ ਮੋਹੀ॥ਕ੍ਰਿਪਾ ਧਾਰਿ ਸੇ ਦੇਹਿ ਅਬਿ ਉਰ
 ਮਮ ਸੁਧ ਹੋਹੀ—॥੩੫॥ਇਮਿ ਚਿਤਵਤਿ ਭੋਜਨ ਕਰਜੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਨੈ ਜਾਨੀ
 ਆਪ ਅਚਰੋ ਤ੍ਰਿਪਤਾਇਕੈ ਪੁਨ ਪੀਵਤਿ ਪਾਨੀ । ਪੀਛੈ ਉਚਰਜੋ ਦਾਸ ਕੋ
 ਜੋ ਬਚਜੋ ਅਹਾਰਾ । ਦੇਹੁ ਪੁਰਖੁ ਤਿਸ ਜਾਇ ਕਰਿ,ਚਹਿ ਰਿਦੈ ਉਦਾਰਾ^੬
 ॥ ੩੬ ॥ ਸੁਨਤਿ ਅਨੇਦ ਬਿਲੇਦ ਭਾ ਲੇ ਕਰਿ ਤਬ ਖਾਯੋ । ਨਿਸਚਲ

^੧ਨਾ ਲਵਾਂ ਤਾਂ ਅਪਮਾਨ ਹੋਵੇਗਾ, ਮੈਂ ਕਿਉਂ ਆ ਬੈਠਾ (ਪੰਕਤ ਵਿਚ) । (ਅ) ਭਾਵ ਰਸੋਈਏ
 ਬਹਿਣਗੇ ਕਿ ਜੇ ਇਨ ਲੋਣਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਤਾਂ ਪੰਕਤ ਵਿਚ ਆ ਕਿਉਂ ਬੈਠਾ । ^੨ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੁਰੂ
 ਸ੍ਰੀ ਦਾ ਮਨ ਪਰੇ ਹਟ ਜਾਏਗਾ । ^੩ਰਸੋਈਏ ਨੂੰ । ^੪ਭਾਵ ਗੁਰੁ ਅੰਗਦ ਜੀ । ^੫(ਉਸ ਨੇ ਮਾਸ
 ਨਾ ਖਾਣੀ) ਧਰਮ ਸਮਝਿਆ ਹੈ । ^੬ਸ੍ਰੀ ਅਮਰ ਦਾਸ ਜੀ ਦੇ (ਦਿਲ ਦੀ) ਜਾਣ ਲਈ ।

ਨਿਸ਼ਚੈਚਿਤ ਭਯੋ ਸਮਮੇਰੁਬਿਰਾਯੋ। ਭਈ ਸਾਂਤਿ, ਦੁਬਿਧਾ ਨਸੀ, ਮਨ ਤਹਾ
 ਟਿਕਾਵਾ। ਪਾਨਿ ਕਰਯੋ ਜਲ, ਧੋਇ ਕਰ, ਬਾਹਰ ਪੁਨ ਆਵਾ ॥੩੭॥ ਰਹਯੋ
 ਇਕੰਤ ਸੁ ਬੈਠਿ ਕਰਿ ਸਭਿ ਦਿਵਸ ਬਿਤਾਯੋ। ਭੋਜਨ ਕੋ ਜਬਿ ਸਮੇ ਹੁਇ
 ਤਬਿ ਅੰਤਰ ਆਯੋ। ਪੀਕਤਿ ਮਹਿ ਬੈਠਹਿ ਤਹਾ ਜੋ ਦੇਹਿ ਸੁ ਖਾਵੈ। ਪੁਨਹਿ
 ਇਕਾਕੀ ਹੋਇ ਕਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਗੁਨ ਮਨ ਲਾਵੈ ॥੩੮॥ ਰੋਪਈ ॥ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ
 ਦਿਨ ਕਿਤਿਕ ਬਿਤਾਏ। ਰਹਹਿ ਵਹਿਰ ਲੇ ਭੋਜਨ ਖਾਏ। ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਪੁਨ
 ਨਹੀਂ ਬੁਲਾਯੋ। ਕਬਹੂੰ ਨ ਬਚ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਫੁਰਮਾਯੋ ॥ ੩੯ ॥ ਨਹਿ ਸੰਗਤਿ
 ਮਹਿ ਮਿਲਹਿ ਲਜਾਵਹਿ* । ਮਿਲ ਕਰਿ ਤਹਿ ਅਹਾਰ ਕੋ ਖਾਵਹਿ । ਸ੍ਰੀ
 ਪਰਮੇਸੁਰ ਨਾਮ ਬਖਾਨੈ।-ਅਬਿ ਨ ਜਾਉਂ ਕਿਤ-ਦ੍ਰਿੜ ਨਿਤੁ ਠਾਨੈ॥੪੦॥
 ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪ੍ਰਿਥਮ ਰਾਸੇ 'ਸ੍ਰੀ ਅਮਰ ਮਿਲਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ
 ਨਾਮ ਪੰਚਦਸਮੇ ਅੰਸੂ ॥ ੧੫ ॥

੧੬. [ਸ੍ਰੀ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ]

ਦੋਹਰਾ॥ ਕਿਤਿਕ ਦਯੋਸ ਬੀਤੋ ਜਬੈ ਚਿਤ ਮਹਿ ਚਿਤਵਨ ਕੀਨ:-
 ਸੇਵਾ ਚਹੀਯੋ ਗੁਰੂ ਕੀ ਜਿਸ ਤੇ ਹੋਇ ਪ੍ਰਸੰਨ* ॥ ੧ ॥ ਸ੍ਰੇਯਾ ਛੰਦ ॥ ਬੇ
 ਪਰਵਾਹ ਗੁਰੂ ਹੈ ਜੱਦਜਪਿ* ਚਿੱਤ ਮੈਂ ਜਿਨ ਕੇ ਚਾਹ ਨ ਕੋਇ। ਤਦਪਿ
 ਦਾਸ ਨਿਜ ਧਰਮ ਬਿਚਾਰਹਿ ਸੇਵਾ ਕਰਹਿ ਭਾਉ ਮਨ ਭੋਇ* । ਪ੍ਰਿਥਮ
 ਜੁਗਨ ਮਹਿ ਤਪ ਕੋ ਤਾਪਹਿ ਛੁਧਾ ਪਿਪਾਸਾ ਸਹਿ ਕਰਿ ਸੋਇ। ਪੰਚਾਗਨਿ
 ਤਾਪਹਿ*, ਜਲ ਪੈਠਹਿ*, ਬਰਖਾ ਸਹਹਿ, ਨਗਨ ਤਨ ਹੋਇ ॥ ੨ ॥ ਏਕ
 ਚਰਨ ਪਰ ਠਾਂਢੇ ਹੋਵਤਿ, ਉਰਧਿ ਬਾਹੂ* ਕਿਤੇ ਰਹੀਤਿ । ਕੈ ਲਟਕਤਿ ਹੈਂ
 ਉਪਰ ਪਦ ਕਰਿ, ਚਹੈਂ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਹਿ ਭਗਵੰਤਿ । ਸੋ ਤਪ ਫਲ ਅਬ ਕਲੀ
 ਕਾਲ ਮਹਿ ਸਤਿ ਸੰਗਤਿ ਸੇਵਨ ਕਰਿਯੰਤਿ । ਜਲ ਢੋਵਨਿ ਅਰ ਲਕਰੀ
 ਲਜਾਵਨਿ, ਕਰਨ ਬੀਜਨੋ* ਪ੍ਰਭੁ ਸਿਮਰੰਤਿ*॥੩॥ ਚਰਨ ਪਖਾਰਨਿ ਅੰਨਿ
 ਪਕਾਵਨਿ ਇੱਤਯਾਦਿ ਜੇਤਿਕ ਹੈਂ ਆਨਿ। ਮਿਲਿ ਸਤਿ ਸੰਗ ਕਰਨ ਜੋ ਸੇਵਾ
 ਅਧਿਕ ਤਪਨ** ਫਲ ਹੋਹਿ ਮਹਾਨ-। ਇਮਿ ਬਿਚਾਰਿ ਸ੍ਰੀ ਅਮਰ ਕਰਯੋ

*ਭਾਵ ਸ਼ਰਮ ਕਰਕੇ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਫਿਰਦਾ ਟੁਰਦਾ ਨਹੀਂ (ਰੋਟੀ ਵੇਲੇ ਮਿਲਕੇ ਜਾ ਬੈਠਦਾ ਹੈ) । **ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਣਾ । *ਭਾਵੇਂ । *ਪ੍ਰੇਮ ਮਿਲੇ ਮਨ ਨਾਲ । *ਪੰਜ ਧੂਣੀਆਂ ਤਾਉਂਦੇ । *ਜਲ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਦੇ । *ਉੱਪਰ ਨੂੰ ਕਰਕੇ ਬਾਹਾਂ । *ਪੱਖਾ ਝੱਲਣਾ । *ਸਿਮਰਦਿਆਂ । **ਤਪਾਂ ਤੋਂ ਜੀ ।

*ਪਾ:-ਸੰਗਤ ਮਹਿ ਮਿਲ ਕਰਿ ਤਬ ਜਾਵੈ ।

ਉਰ-ਆਨੋਂ ਨੀਰ ਆਪਨੇ ਪਾਨ । ਨਿਤਿ ਸਤਿਸੰਗਤਿ ਦੇਵਨਿ ਠਾਨੋਂ*
 ਅਰੁ ਸਤਿਗੁਰੁ ਤਨ ਕਰਹਿ ਸ਼ਨਾਨ-॥ ੪ ॥ ਮਿਲਿ ਸਿੱਖਜਨ ਮਹਿ
 ਭਨਜੋਂ ਸਭਿਨਿ ਕੋ 'ਜਲ ਕੀ ਸੇਵਾ ਦਿਹੁ ਮੁਖ ਦਾਨ' । ਆਇਸੁ ਲੇ ਕਰਿ
 ਕਲਸ^੧ ਉਚਾਯਹੁ ਸਿਰ ਧਰਿ ਲਜਾਵਤਿ ਹੈਂ ਤਿਸ ਥਾਨ। ਦੇਤਿ ਰਸੋਈ ਮਹਿ
 ਚਹਿ ਜੇਤਿਕ ਸਿੱਖਜਨ ਕੋ ਕਰਵਾਵਹਿ ਪਾਨ । ਮਨ ਨੀਵੋਂ ਕਰਿ ਸਾਦਰ
 ਬੋਲਹਿ ਨਹਿ ਡੋਲੈਂ ਬੁਧਿ ਕੋ ਦ੍ਰਿੜ ਠਾਨਿ । ੫ । ਸ਼੍ਰੀਅੰਗਦ ਜਬ ਜਾਮ ਜਾਮ-
 ਨੀ^੨ ਜਾਗਹਿ ਮੱਜਹਿ ਬਿਤ ਤਿਸੁ ਕਾਲ । ਤਬਿ ਤੇ ਆਗੇ ਹੀ ਉਠਿ ਕਰਿ
 ਕੈ ਜਲ ਆਨਹਿ ਭਰਿ ਕਲਸ ਬਿਸਾਲ। ਅਧਿਕ ਪ੍ਰੀਤਕਰਿ ਸੇਵਾ ਠਾਨਹਿ
 ਨਹਿ ਅਕੁਲਾਵਹਿ ਬਲਹਿ ਸੰਭਾਲ । ਪ੍ਰਥਮ ਸ਼ਨਾਨਹਿ, ਬਸਤ੍ਰ ਪਖਾ-
 ਲਹਿ, ਪੁਨਹਿ ਸੁਸ਼ਕ ਕਰਿਬੇ ਹਿਤ ਭਾਲਿ ॥੬॥ ਪੁਨ ਇਕੰਤ ਹੁਇ ਸਭਿ
 ਤੇ ਬੈਠਹਿ ਕਹਹਿ ਨ ਸੁਨਹਿ ਬਚਨ ਕਿਸਿ ਨਾਲਿ । ਸਤਿਗੁਰ ਮੁਰਤਿ
 ਰਿਦੇ ਸਮਾਲਹਿ ਅਪਰ ਮਨੋਰਥ ਸਭਿ ਕੋ ਟਾਲਿ^੩ । ਨਿਜ ਕੁਲ ਕੋ ਨਿਜ
 ਗ੍ਰਿਹ ਕੋ ਤਜਿ ਕਰਿ ਨਹੀਂ ਜਾਇ ਪੁਨ ਕੀਨਿ ਸੰਭਾਲ^੪ । ਨਰ ਉਪ-
 ਹਾਸ ਕਰਨਿ ਸਭਿ ਲਾਗੇ 'ਬਿਧਿ ਹੋਇ ਕਿਆ ਕੀਨੀ ਢਾਲਿ' ॥ ੭ ॥
 ਸੰਮਤ ਗਯੋ ਬੀਤ ਜਬਿ ਇਸ ਬਿਧਿ, ਜੀਰਣ^੫ ਬਸਤ੍ਰ ਧਰੇ ਤਨ ਮਾਂਹਿ ।
 ਸ਼੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਸੇਵਾ ਕੇ ਤਤਪਰ ਅਪਰ ਮਨੋਰਥ ਹੋਹਿ ਨ ਕਾਹਿ । ਖਾਨ
 ਪਾਨ ਨਿਰਬਾਹ ਦੇਹਿ ਹਿਤ ਛੁਪਾ ਪਿਪਾਸਾ ਬਹੁ ਬਿਰਧਾਹਿ^੬ । ਤਬਿ ਕੁਛ
 ਕਰਹਿ^੭, ਪਹਿਰਬੇ ਪਟ ਕੀ ਸੁਧਿ ਬੁਧਿ ਕੌਨ ਕਰਹਿ? ਹੁਇ ਨਾਂਹਿ^੮ ॥
 ੮ ॥ ਏਕ ਬਰਖ ਬੀਤਨੋ ਪਿਥਿ ਸਤਿਗੁਰ ਗਜ ਭੋਵਿਕ ਤਬ ਦੀਨ ਰੁਮਾਲਾ
 ਸੇ ਲੇਕਰਿ ਨਿਜ ਸੀਸ ਚਵਾਯੋ ਦ੍ਰਿਫ ਕਰਿ ਬਾਂਧਨੋ ਰਸਰੀ ਨਾਲ ।
 ਬਹੁਰ ਉਤਾਰਨਿ ਕੋ ਨਹਿ ਕੀਨਸਿ ਲਖਿ ਕਰਿ ਗੁਰੁ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਬਿਸਾਲ ।
 ਸੇਵਾ ਕਰਹਿ ਤਿਸੀ ਬਿਧਿ ਨਿਸਦਿਨ, ਜਲ ਆਨਹਿ ਚਹੀਅਹਿ ਜਿਸ

*ਘੜਾ । ^੧ਪਹਿਰ ਰਾਤ ਰਹਿੰਦੀ । ^੨ਸਾਰੇ ਸੰਕਲਪ ਦੂਰ ਕਰਕੇ । ^੩ਮੁੜ ਜਾਕੇ ਨਹੀਂ
 ਸੰਭਾਲਿਆ । ^੪ਚਾਲ । ^੫ਪੁਰਾਣੇ । ^੬(ਜਦੋਂ) ਭੁਖ ਤੇਹ ਬਹੁਤ ਵਧੇ । ^੭ਤਦੋਂ ਦੇਹ ਦੇ ਨਿਰਬਾਹ
 ਵਾਸਤੇ ਕੁਛ (ਅਹਾਰ) ਕਰਨ । ^੮ਕਪੜੇ ਪਹਿਨਣ ਦੀ ਹੋਸ਼ (ਆਪ ਨੂੰ) ਹੁੰਦੀ ਨਹੀਂ (ਤੇ ਹੋਰ)
 ਕੋਣ ਲਵੇ ਖਬਰ । (ਅ) ਕਪੜੇ ਪਹਿਨਣ ਦੀ ਸੁਧ ਬੁਧ (ਖਬਰ ਲੇਣੀ) ਕੌਣ ਕਰੇ, (ਆਪ
 ਨੂੰ ਤਾਂ) ਹੈ ਹੀ ਨਹੀਂ (ਲੋੜ ਕਪੜੇ ਦੀ) ।

*ਪਾ:-ਨਿਤ ਸਤਿਸੰਗਤਿ ਸੇਵਾ ਠਾਨੋਂ ।

ਹਾਲ॥੯॥ ਬਰਖ ਬਹੱਤਰ* ਭਈ ਆਰਬਲ ਤਬਿ ਆਏ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ
ਪਾਸਿ। ਨਿਬਲ ਸਰੀਰ, ਜਰਜਰੀ ਭੂਤ ਸੁ ਤਉ ਸੇਵ ਕੇ ਧਰਹਿ ਹਲਾਸਿ।
ਆਲਸ ਤਜਾਗ ਕਰਤਿ ਉਦਯੋਗਹਿ^੧ ਕਲਸ ਉਠਾਇ ਲਜਾਇ ਜਲ
ਰਾਸਿ। ਨਿਜ ਤਨ ਕੀ ਅਰ ਘਰ ਕੁਟੇਬ ਕੀ ਸੁਧਿ ਭੂਲੀ ਕਰਿ ਗੁਰ
ਨਿਰਜਾਸਿ॥੧੦॥ ਤਨ ਕਰਿ ਕਰਹਿ ਕਾਰ ਸਭਿ ਸੇਵਾ ਮਨ ਕਰਿ ਗੁਰ
ਕੇ ਸਦਾ ਸਮਾਲਿ। ਕੇਤਿਕ ਨਰ ਜਬਿ ਮਿਲਹਿ ਆਨਿ ਕਰਿ ਬੁਝਹਿ
‘ਸਦਨ’ ਆਪਨੇ ਚਾਲਿ^੨। ਨਿਜ ਬੰਧਪ^੩ ਕੇ ਸੁਧ ਲਿਹੁ ਨੀਕੇ, ਕੁਟੇਬ
ਮਿਲਹੁ ਭੁਝ ਚਹਤਿ ਬਿਸਾਲ। ਕਜੇ ਇਤ ਬੈਠਿ ਰਹਜੇ ਕਜਾ ਲੇਵਹਿ?
ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਸੰਕਟ ਸਹੈ ਕਰਾਲ^੪॥੧੧॥ ਤਿਨ ਸੋ ਕਹੈ ‘ਨ ਹਮਰਾ
ਕੋਈ ਹਮ ਕਿਸਹੂੰ ਕੇ ਨਹਿ ਕਿਸ ਕਾਲ। ਜਿਮਿ ਪ੍ਰਵਾਹ ਮੈਂ ਤ੍ਰਿਣ ਮਿਲਿ
ਜਾਵਹਿ ਤਥਾ ਮੋਲਿ ਸਭਿ ਕੇ ਸਭਿ ਨਾਲ। ਉਤਰਨਿ ਪਾਰ, ਤਰੀ^੫
ਪਰ ਮੇਲਾ, ਪੁਨ ਬਿਛੁਰਹਿ, ਨਹਿ ਕਰਹਿ ਸੰਭਾਲ। ਆਇ ਪਾਹੁਨੋ ਨਿਸ
ਬਿਸਰਾਮਹਿ^੬, ਹੋਤਿ ਪ੍ਰਤਿ^੭ ਮਾਰਗ ਕੇ ਚਾਲਿ॥੧੨॥ ਅਬਿ ਮੇਰੇ
ਸਤਿਗੁਰ ਹੈਂ ਸਭਿ ਕਿਛੁ, ਸਦਨ, ਕੁਟੇਬ, ਪਿਤਾ ਅਰੁ ਮਾਤ। ਇਹੀ ਸਹਾ-
ਇਕ ਹੋਹਿ ਅੰਤ ਕੋ, ਰਹਿ ਏਕਲ ਜਹਿ ਕੋਇ ਨ ਜਾਤਿ^੮। ਜੀਵਤਿ
ਪ੍ਰਾਨ ਅਧਾਰ ਇਹੀ ਹੈਂ, ਬਿਨ ਪਗ ਦੇਖੇ ਕਛੁ ਨ ਸੁਹਾਤਿ^੯। ਇਮਿ
ਸੁਨਿ ਲੋਕ ਪਯਾਨਹਿ ਘਰ ਕੋ, ਜਾਨਹਿ-ਭਯੋ ਨਿਲਾਇਕ ਗਾਤ^{੧੦}-
॥੧੩॥ ਕਰਤਿ ਸੇਵ ਨਿਸ ਦਿਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕੀ ਅਹੰਮੇਵ ਤਜਿ ਕੈ ਸਭਿ
ਰੀਤਿ। ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਅਧਿਕ ਅਧਿਕ ਹੀ ਸੇਵਹਿ ਕਰਤਿ ਚੈਂਪ^{੧੧} ਅਤਿ
ਉਪਜਤਿ ਚੀਤ। ਸੁਨਹਿ ਨ, ਭਨਹਿ ਨ ਆਨ ਬੈਨ, ਮਨ ਗਿਨਹਿ

^੧ਉਦਮ। ^੨ਗੁਰੂ ਸਹੀ ਕਰਕੇ। ^੩ਘਰ। ^੪ਚੱਲ। ^੫ਸੰਬੰਧੀਆਂ। ^੬ਬੇੜੀ। ^੭ਰਾਤ ਆਰਾਮ
ਕਰਦਾ ਹੈ। ^੮ਸਵੇਰਾ ਹੁੰਦਿਆਂ। ^੯ਰਾਹ ਟੁਰ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ^{੧੦}ਅੰਤ ਨੂੰ(ਜਦ) ਇਕੱਲਿਆਂ ਰਹਿ ਜਾਣਾ
ਹੈ ਤੇ ਨਾਲ ਜਿੱਥੇ ਕਿਸੇ ਨਹੀਂ ਜਾਣਾਂ ਇਹੋ(ਗੁਰੂ) ਸਹਾਈ ਹੋਣਗੇ। ^{੧੧}ਸਰੀਰ ਨਾਲਾਯਕ,
ਭਾਵ ਦੇਹ ਰਹਿ ਚੁਕੀ ਹੈ। [ਸੰਸ: ਗਾਤੁ=ਸਰੀਰ. (ਅ) ਇਹ ਨਲੋਕ (ਘਰਦਿਆਂ ਨਾਲ) ਗੁੱਸੇ
ਹੋਕੇ (ਆ ਟਿਕਿਆ ਹੈ) [ਸੰਸ: ਗਾਤੁ=ਗੁੱਸੇ]। ^{੧੨}ਚਾਉ।

*ਸ੍ਰੀ ਭੱਟਾਂ ਨੇ ਸਵਈਆਂ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ‘ਤੀਸ ਇਕੁ ਅਰੁ ਪੰਜਿ ਸਿਉ ਪੈਤੀਸ
ਨਖੀਣਉ’ ਅਰਥਾਤ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦੇਵ ਜੀ ੩੦+੧+੫+੩੫=੭੧ ਵਰਹੇ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿਚ
ਆਏ ਸਨ ਸੇਵਾ ਵਿਚ, ੧ ਵਰਹਾ ਬੀਤ ਗਿਆ ਹੈ ਹੁਣ, ਅੰਤਿ ੭੨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

†ਪਾ:-ਤਹੀ।

ਨ ਗਿਨਤੀ ਕੁਛ ਬਿਪਰੀਤਿ^੧। ਤਨੁ ਮਨੁ ਅਰਪਯੋ^੨ ਚਰਨ ਗੁਰੁ ਕੇ
ਇਸੀ ਖਸਾਲ ਮਹਿ ਪਰਮ ਅਤੀਤ ॥ ੧੪ ॥ ਪੁਨ ਸੰਮਤ ਦੂਸਰ ਭਾ
ਪੂਰਨਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਦੂਜੇ ਦੀਨ ਰੁਮਾਲਿ। ਬਖਸਿਸ਼ ਜਾਨੀ ਸਾਮੀ ਕਰ ਕੀ
ਸਿਰ ਪਰ ਬਾਂਧਿ ਲੀਨਿ ਤਤਕਾਲਿ। ਦ੍ਰਿੜ ਕਰਿ ਦਾਮ^੩ ਜਿ ਉਤਰਹਿ
ਨਾਹਿਨ, ਸਿਥਲ ਹੋਹਿ ਪੁਨ ਲੇਹਿ ਸੰਭਾਲਿ। ਕਬਹੂੰ ਨਹੀਂ ਉਤਾਰ
ਨਿਹਾਰੀ ਭੀਜਹਿ ਕਈ ਬਾਰ ਜਲ ਨਾਲਿ ॥ ੧੫ ॥ ਬੈਸ ਘਟਤਿ ਨਿਤ,
ਪ੍ਰੇਮ ਬਧਤਿ ਚਿਤ, ਤਜੋਂ ਤਜੋਂ ਸੇਵਾ ਕਰਹਿ ਕ੍ਰਿਪਾਲੁ। ਨਰ ਉਪਹਾਸ^੪
ਜਿ ਠਾਨਹਿ ਮੂਰਖ, ਨਹਿ ਮਾਨਹਿ^੫ ਕਰਿ ਮੋਨਿ ਬਿਸਾਲਿ। ਭਾਉ
ਭਗਤਿ ਮਹਿ ਜਾਗਹਿ^੬ ਨਿਤਪ੍ਰਤਿ ਸੋਧੋ ਜੇ ਜਗ ਕੇ ਜੰਜਾਲਿ^੭। ਬਸਤ੍ਰ
ਢਟਤਿ ਤਨ ਦੁਰਬਲ ਹੋਯਹੁ ਗੁਰ ਅਨੁਰਾਗ ਧਰੇ ਰੰਗ ਲਾਲ ॥ ੧੬ ॥
ਤ੍ਰਿਤੀ ਬਰਖ ਮਹਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਅੰਗਦ ਤ੍ਰਿਤੀ ਛੇਵ ਗਜ ਦੀਨਹੁ ਚੀਰ।
ਨਹਿ ਬੋਲਹਿ ਤਿਹ ਸੰਗੁ ਕਬਹਿ ਕਛੁ ਬੈਠਹਿ ਦੂਰ ਕਿ ਹੋਵਹਿ ਤੀਰ।
ਹਾਥ ਚਰਨ ਜੁਗ ਭਏ ਬਿਬਰਨੇ^੮ ਢਟੇ ਮਾਸ ਲਾਗੇ ਜਲ ਸੀਰ। ਤਉ
ਨ ਮਨ ਮਹਿ ਫੁਰੈ ਔਰ ਬਿਧਿ ਇਕ ਸੇਵਾ ਕੇ ਤਤਪਰ ਧੀਰ^੯ ॥ ੧੭ ॥
ਜਾਮ ਜਾਮਨੀ ਜਾਗਹਿ, ਆਨਹਿ ਜਲ ਕੋ ਕਲਸ, ਕਰਾਇ ਸ਼ਨਾਨ।
ਚਰਨ ਪਖਾਰਹਿ, ਬਸਤ੍ਰ ਪਖਾਰਹਿ, ਪੁਨ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਸਿਮਰਨ ਠਾਨਿ।
ਬਹੁਤ ਦੇਗ ਹਿਤਨੀਰ ਘਟਾ ਭਰਿਚਹੀਅਹਿ ਜਿਤਿਕ ਤਿਤਕ ਦੇਆਨਿ।
ਸਮਧਾ^{੧੦} ਆਨਹਿ, ਜਾਰਨਿ ਠਾਨਹਿ, ਪੁਨ ਪੀਕਤਿ ਜੁਤ ਕਰਿਹੀ ਖਾਨ ॥
੧੮॥ ਪਾਤ੍ਰ ਸੁਧਾਰਹਿ^{੧੧} ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਸਭਿ, ਗਰਮੀ ਬਿਖੈ ਸੁ ਹਾਂਕਹਿ^{੧੨}
ਪੈਨ। ਜਬਿ ਜਲ ਪਾਨ ਕਰਹਿ ਲੇ ਆਵਹਿ, ਸੇਜ ਸੁਧਾਰਹਿ ਹਿਤ ਗੁਰ
ਸੋਨ। ਚਰਨ ਅੰਗੂਠੇ ਮਹਿ ਬ੍ਰਿਣ^{੧੩} ਪਾਕੋ^{੧੪} ਨਿਜ ਆਨਨ ਮਹਿ ਰਾਖਹਿ

^੧ਕਿਸੇ ਉਲਟੀ ਗਲ ਦੀ ਕੁਛ ਗਿਨਤੀ (ਸੋਚ) ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ^੨ਭੋਟਾ ਕੀਤਾ। ^੩ਰੱਸੀ ਨਾਲ।
^੪ਠੱਠਾ। ^੫ਪਰਵਾਹ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ^੬ਭਾਉ ਭਗਤਿ ਵਿਚ ਨਿੱਤ ਜਾਗਦੇ ਹਨ ਤੇ ਜਗਤ ਦੇ
ਜੰਜਾਲਾਂ ਵੱਲੋਂ ਸੋਂ ਗਏ ਹਨ। ^੭ਹੋਰ ਰੰਗ ਦੇ। ^੮ਧੀਰਜ ਧਾਰਕੇ। ^੯ਲੋਕਤੀਆਂ। ^{੧੦}ਭਾਡੇ
ਮਾਂਜਣ। ^{੧੧}ਢੋੜਾ। ^{੧੨}ਪਾ:-ਜਗਤ। ^{੧੩}ਪਾ:-ਹਾਂਕ ਹੈ।

‡ਇਹ ਗਲ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਢੋੜਾ ਸੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਗੋਈ
ਪਰਬੈਠਣਦੇ ਕਿਰੋਧੀ ਨਿੰਦਕਾਂ ਦੀ ਟੋਰੀ ਹੋਈ ਨਿੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸਨੂੰ ਨਾਵਾਕਫ ਪਰ ਪ੍ਰੇਮਾਪੀਨ ਸਿੱਖਾਂ
ਨੇ ਸੁਹਣੇ ਅਰਥਾਂ ਵਿਚ ਲਾਉਣ ਦਾ ਜਤਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਨੇ ਇਹ ਗਲ ਨਹੀਂ ਲਿਖੀ।

[ਜਾਂਗੀ ਤੁਸ ਵੇਖਿ ਅਗਲੇ ਪੰਨੇ ਦੇ ਹੋਵੇ।]

ਭੋਨ । ਮੁਖ ਕੇ ਗਰਮ ਸ੍ਰਾਸ ਤੇ ਦੁਖ ਨਹਿ ਯਾਂਤੇ ਧਰਹਿ ਬੈਠ ਰਹਿ ਭੋਨ
 ॥ ੧੯ ॥ ਜਬ ਮੁਖ ਰੁਧਰ ਰਾਧਿ^੧ ਕਿਛੁ ਆਵਹਿ ਤਿਸ ਕੋ ਥੁਕ ਦੇਹਿ ਧਰ
 ਡਾਰਿ^੨ ।—ਸਖ ਸੋ ਸੈਨ ਕਰਹਿ ਗੁਰ ਪੂਰੇ ਨਹਿ ਦੁਖ ਹੁਇ—ਇਮਿ ਰਿਦੇ
 ਬਿਚਾਰਿ। ਇੰਤਜਾਵਿਕ ਜਬਿ ਸੇਵ ਉਠਾਈ ਸੰਮਤ ਬੀਤ ਗਏ ਤਬ ਚਾਰ।
 ਚੌਥੇ ਦਿਯੋ ਰੁਮਾਲ ਬਹੁਰ ਤਬਿ ਸੋ ਭੀ ਲੀਨਹੁ ਸਿਰ ਪਰ ਧਾਰਿ ॥ ੨੦ ॥
 ਪੰਚ ਬਰਖ ਮਹਿ ਪੰਚ ਦਿਯੋ ਗੁਰ, ਖਸ਼ਟ ਬਰਖ ਮਹਿ ਖਸ਼ਟੋਂ* ਦੀਨ ।
 ਸੰਮਤ ਸਪਤਮ ਮਹਿ ਗੁਰ ਸੇਵਤਿ ਪਗ ਅੰਗੁਸ਼ਟ ਧਰਹਿ ਮੁਖ ਲੀਨ ।
 ਭਯੋ ਕਛੁਕ ਪਰਕਾਸ਼ ਰਿਦੈ ਮਹਿ ਜਿਮ ਅਰਣੋਦੈ^੩ ਹੋਤਿ ਨਵੀਨ । ਕਰਾ-
 ਮਾਤ ਕੀ ਸ਼ਕਤਿ ਭਈ ਤਬਿ ਸਿੱਧਾਂ ਫੁਰਨ ਲਗੀ ਮਨ ਚੀਨ ॥ ੨੧ ॥
 ਇਕ ਦਿਨ ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਜੀ ਸੋਏ ਚਰਨ ਅੰਗੂਠ ਲੀਨ ਮੁਖ ਧਾਰਿ ।
 ਰਾਧਾ ਰੁਧਿਰ ਜੋ ਹੋਇ ਇਕੱਤੈ ਮੁਖ ਤੇ ਥੁਕ ਦੇਤਿ ਛਿਤਿ ਡਾਰਿ । ਪੁਨ
 ਆਨਨ ਮਹਿ ਧਾਰਹਿ ਸੁਖ ਹਿਤ ਪਾਇ ਨ ਸੈਕਟ ਗੁਰੂ ਉਦਾਰਿ । ਬੈਠੇ
 ਬੀਤਨੋ ਏਕ ਜਾਮਿ ਜਬਿ ਹਿਰਦੈ ਮਹਿ ਤਬਿ ਕੀਨ ਬਿਚਾਰਿ ॥ ੨੨ ॥
 —ਸੋ ਮਹਿ ਸ਼ਕਤਿ ਕਾਮ ਕਿਸ ਆਵਹਿ ਗੁਰ ਸ਼ਰੀਰ ਤੇ ਜੇ ਦੁਖ ਪਾਇ ।
 ਕਰੋ ਅਰੋਗ ਜੁ ਬਿਣ ਇਹ ਸੁਕਹਿ ਸਰਬ ਪ੍ਰਕਾਰ ਤਬਹਿ ਸੁਖ ਆਇ—।

^੧ਲਹੂ ਪਾਕ । ^੨ਧਰਤੀ ਪਰ ਸੁੱਟ ਦੇਣ । ^੩ਚੜ੍ਹਦੇ ਸੂਰਜ ਦਾ । *ਪਾ:—ਖਸ਼ਟ ਸੁ । †ਪਾ:—ਗੰਧਾ
 [ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦੀ ਥਾਂ ਭੁਲ]

ਮਹਿਮਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਜੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁ: ਪ੍ਰ:ਸ਼੍ਰੀਗੰਧ ਤੋਂ ਤੀਹ ਬਰਸ ਤੋਂ ਵਧੀਕ ਪਹਿਲੋਂ ਦਾ ਗੰਧ ਹੈ
 ਇਹ ਵਾਰਤਾ ਨਹੀ ਦਿੱਤੀ, ਨਾਂ ਹੀ ਭੱਟੇ ਨੇ ਸਵਈਆਂ ਵਿਚ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਬਲਕਿ
 ਇਹ ਗਲ ਪ੍ਰਸਿਧ ਹੈ ਕਿ ਸਵੇਰੇ ਜਿਸ ਰੋਗੀ ਉਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਪੈਂਦੀ ਸੀ ਉਹ ਅਰੋਗ
 ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਸੀ । ਭੱਟ ਬੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ: ਯਥਾ—‘ਜਾਕੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਧਾਰ ਕਾਲੁਖ
 ਖਨਿ ਉਤਾਰ’ । ਇਸ ਰਾਸ ਦੇ ਅੰਸੂ ੧੦ ਦੇ ਅੰਕ ੪ ਤੇ ੫ ਵਿਚ ਇਹੋ ਗਲ ਕਵਿ ਜੀ
 ਆਪ ਦੱਸ ਆਏ ਹਨ । ਫਿਰ ਟਿੱਕੇ ਦੀ ਵਾਰ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ—‘ਜੋਤਿ ਸਮਾਧੀ ਜੋਤਿ
 ਮਾਹਿ’ । ਪੁਨਾ:—‘ਜੋਤਿ ਓਹਾ ਨੁਗਤਿ ਸਾਇ ਸਹਿ ਕਾਇਆ ਫੇਰਿ ਪਲਟੀਐ ॥’ ਜਦ ਸ੍ਰੀ
 ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਹੀ ਕਾਇਆ (ਦੇਹ) ਬਦਲੀ ਹੈ ਤਾਂ ਫਿਰ ਫੇਰੇ ਦੀ ਥਾਂ ਕਿੱਥੇ ਹੈ ।
 ਫੇਰ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ—‘ਜੋਤੀ ਜੋਤ ਮਿਲਾਇਕੋ ਸਤਿਗੁਰ ਨਾਨਕ ਰੂਪ
 ਵਟਾਯਾ..। ਕਾਯਾਂ ਪਲਟ ਸਰੂਪ ਬਣਾਯਾ । [ਰਾਗ ੧ । ਪੋਥੀ ੩੫। ਤਬਾ:—‘ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ
 ਗੁਰੂ ਅੰਗ ਤੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬ੍ਰਿਖ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਫਲ ਫਲਿਆ । [ਰਾਗ ੨੩ । ਪੋਥੀ ੯] । ਇਹ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਮਾਣ
 ਆਪ ਦੇ ਸ਼ਰੀਰ ਨੂੰ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਵਰਗਾ ਅਰੋਗ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦੇ ਹਨ । ਫੇਰੇ ਵਾਲੀ ਗਲ
 ਸੱਚ ਨਹੀਂ ਸਹੀ ਹੁੰਦੀ ।

ਇਮਿ ਬਿਚਾਰਿ ਕਰਿ ਅਪਨ ਸ਼ਕਤਿ ਤੇ ਸਗਰੇ ਰੋਗ ਦੀਨ ਬਿਨਸਾਇ ।
 ਭਏ ਅਰੋਗ ਅੰਗ ਸਭਿ ਸੁਧਰੇ ਦੇਖਤਿ ਬਿਸਮਤਿ ਹੁਇ ਹਰਖਾਇ ॥
 ੨੩ ॥ ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਜੀ ਜਾਗ ਪਿਖਨੇ ਤਨ ਚਰਣ ਅੰਗੁਠੇ ਮਹਿ ਬਿਲੁ
 ਨਾਂਹਿ । ਅਪਰ ਸਰੀਰ ਅਰੋਗ ਭਯੋ ਸਭਿ ਬਹੁਰ ਬਿਲੋਕਯੋ ਬੈਠਯੋ ਪਾਹਿ ।
 ਰਿਦੇ ਬਿਚਾਰਯੋ-ਕਯਾ ਇਹੁ ਹੋਯਹੁ ਸੁਪਤ^੧ ਜਾਮ ਇਕ^੨ ਰੋਗ
 ਬਿਲਾਹਿ^੩-। ਪੁਨ ਜਾਨਯੋ-ਸ੍ਰੀ ਅਮਰ ਕੀਨ ਇਮਿ ਕੁਛਕ ਸ਼ਕਤਿ ਹੋਈ
 ਇਨ ਮਾਂਹਿ-॥ ੨੪ ॥ ‘ਸੁਨਿ ਪੁਰਖਾ ਤੈਂ ਕਯਾ ਇਹੁ ਕੀਨਸਿ ਜਰਾ^੪
 ਸ਼ਕਤਿ ਭੀ ਜਰੀ ਨ ਜਾਇ । ਤੀਨ ਲੋਕ ਪਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਇਸ
 ਤਨ ਕੋ ਤਿਨ ਸੀਸ ਨਿਵਾਇ । ਉਚਿਤ ਕਸ਼ਟ ਕੋ ਹੈ ਇਹ ਸਦਹੀ ਕਯੋ
 ਇਹੁ ਦੀਨੋ ਰੋਗ ਗਵਾਇ । ਅਬਿ ਤੇ ਬਹੁਰ ਨ ਕਰਹੁ ਦਿਖਾਵਨਿ ਕਿਸ
 ਅਸਥਾਨ ਕਿਛੁ ਹੁਇ ਜਾਇ ॥ ੨੫ ॥ ਅਜਰ ਜਰਨ ਹੁਇ ਸੰਤਨਿ ਕੋ
 ਉਰ ਮਹਾਂ ਗੰਭੀਰ ਸੁ ਧੀਰ ਬਿਸਾਲ । ਸਿਰ ਲਗ ਦੇਤਿ ਦੇਰ ਨਹਿ
 ਲਾਵਹਿ, ਅਜਮਤ ਨਹਿ ਦਿਖਾਇ ਕਿਸਿ ਕਾਲ । ਐਸੇ ਕਰਹਿ ਬਧਤਿ^੫
 ਨਿਤ ਜਾਵਹਿ, ਕਿਸੁ ਜਨਾਵਹਿ ਰਹਹਿ ਨ ਪਾਲਿ^੬ । ਸੀਖ ਧਰਹੁ ਦ੍ਰਿੜ
 ਨਹਿਨ ਬਿਸਾਰਹੁ, ਸਦਾ ਸਮਾਰਹੁ ਪ੍ਰਭੂ ਕ੍ਰਿਪਾਲ’ ॥ ੨੬ ॥ ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ
 ਅਮਰ ਜੋਰਿ ਕਰ ਠਾਂਢੇ ‘ਛਿਮਹੁ ਗੁਰੁ ਮੈਂ ਮਨਮਤਿ ਕੀਨਿ । ਨਹੀਂ
 ਰਜਾਇ ਆਪ ਕੀ ਬਰਤੀ ਅਬਿ ਮੈਂ ਕਰੈ ਸੀਖ ਜਿਮ ਦੀਨ । ਬਿਰਦ ਬਡੋ
 ਬਖਸ਼ਿਦ ਆਪ ਕੋ ਸਾਗਰ ਜਿਮ ਗੰਭੀਰ ਪ੍ਰਬੀਨ’ । ਧੀਰ ਧਰਾ ਸੀ
 ਧਰਤਿ^੭ ਸਦਾ ਤੁਮ, ਹਮ ਕਯਾ ਜਾਨਹਿ ਜੀਵ ਮਲੀਨ’ ॥ ੨੭ ॥ ਬਿਨਤੀ
 ਸੁਨਤਿ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਇ ਪ੍ਰਭੂ*ਬਖਸ਼ੈ ‘ਕਰਹੁ ਨ ਐਸੇ ਫੇਰਿ’ । ਨਿਜ ਸਰੀਰ
 ਪੁਨ ਤਥਾ ਬਨਾਯਹੁ ਚਰਣ ਅੰਗੁਠੇ ਬਿਲੁ^੮ ਜੁ ਬਡੇਰਾ ਰਾਂਧ ਰੁਧਰਚੋਵਤਿ†
 ਰਹਿ ਬੋਰੇ ਗੁਰ ਕੀ ਕਥਾ ਅਕਥ ਹੀ ਹੋਰਿ । ਕਿਸ ਮਹਿ ਸਮਰਥ
 ਜਾਨ ਸਕਹਿ ਕੋ ਸੁਰ ਨਰ ਬਿਸਮਤਿ ਸੁਮਤਿ ਬਡੇਰਾ ॥ ੨੮ ॥ ਬਰਖ
 ਇਕਾਦਸ਼ ਸੇਵਾ ਕੀਨਸਿ ਦਿਏ ਰੁਮਾਲ ਇਕਾਦਸ਼ ਪਾਨਿ । ਸੋ ਸਗਰੇ ਸਿਰ
 ਪਰ ਕਰਿ ਬਾਂਧਨਿ ਰਸਰੀ^੯ ਸੰਗ ਸੁਦ੍ਰਿੜਤਾ ਠਾਨਿ । ਬਡੋ ਮੁਕਟ ਤਿਨ

^੧ਸੁਤਿਆਂ । ^੨ਇਕ ਪਹਿਰ (ਵਿਚ) । ^੩ਰੋਗ ਦੂਰ ਹੋ ਗਿਆ । ^੪ਬੋਝੀ । ^੫(ਸ਼ਕਤੀ) ਵਧਦੀ ਹੈ ।
^੬ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਜਣਾਇਆ ਪੱਲੇ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੀ । ^੭ਦਾਨੇ । ^੮ਧਰਤੀ ਵਾਂਗ ਧੀਰਜ ਧਾਰਨ ਕਰਦੇ
 ਹੋ । ^੯ਫੇੜਾ । ^{੧੦}ਰੱਸੀ । *ਪਾ:-ਕਰਿ । †ਪਾ:-ਨਿਚੁਰਤਿ । ‡ਪਾ:-ਘਨੇਰ ।

ਕੋ ਤਬ ਹੋਸਹੁ ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਭੀਗਹਿ ਨੀਰ ਮਹਾਨ । ਬਹੁ ਪਪੀਲਕਾ^੧
 ਬਾਸਾ ਕੀਨਸ ਅਪਰ ਜੀਵ ਉਪਜੇ ਤਿਸ ਥਾਨ* ॥ ੨੯ ॥ ਜਬਿ ਕੇ ਦਏ
 ਸੀਸ ਪਰ ਬਾਂਧੇ ਬਹੁਰ ਨ ਤਰੇ ਉਤਾਰਨਿ ਕੀਨਿ । ਕਰਤਿ ਰਹਤਿ ਦਿਨ
 ਪ੍ਰਤਿ ਦਿਵ ਤਿਨ ਕੋ ਰੈਨ ਦਿਵਸ ਮਨ ਪ੍ਰੇਮ ਪ੍ਰਬੀਨਿ। ਅਪਰ ਬਾਸਨਾ ਰਹੀ
 ਨ ਕੋਉ ਚਰਨ ਕਮਲ ਸਿਮਰਤਿ ਹੁਇ ਲੀਨ । ਕਹਨਿ ਸੁਨਨ ਕਿਹ ਸੋ
 ਨ† ਕਰਹਿ ਕਬਿ, ਇਕ ਸੇਵਾ ਕੇ ਤਤਪਰ ਭੀਨਿ^੨ ॥ ੩੦ ॥ ਬਰਖ ਦ੍ਰਾਵਸੋ
 ਸੇਵਤਿ ਆਯਹੁ ਜੀਰਣ ਚੀਰ ਸਰੀਰ ਸੁ ਛਾਇ^੩ । ਪਗ ਮਹਿ ਭਈ
 ਬਿਵਾਈ^੪ ਫਟ ਕਰਿ, ਖਾਨ ਪਾਨ ਕੋ ਚਹੈ ਨ ਸਾਇ । ਜਲ ਸੋ ਭੀਜ ਹਾਥ
 ਤਿਸ ਬਿਧਿ ਭੇ, ਕਬਿ ਬੈਠਹਿ ਸੁਨਿ ਸ਼ਬਦ ਸੁ ਨਾਇ^੫ । ਘਾਲੀ ਘਾਲ^੬
 ਅਧਿਕ ਜਬਿ ਅਸੇ ਦੇਖਤਿ ਸਿੱਖਜ ਹੋਹਿ ਬਿਸਮਾਇ ॥ ੩੧ ॥ ‘ਮਧਰੇ ਡੀਲ
 ਸਰੀਰ ਅਲਪ’ ਇਨ, ਬਹੁਰ ਬਿਧ, ਬਲ ਨਹਿ ਜਿਨ ਮਾਂਹਿ । ਸ੍ਰੋਤ ਕੇਸ,
 ਤਨ ਚਰਮ ਸਿਥਲ ਬਹੁ, ਸੇਵਾ ਸਭਿ ਤੇ ਅਧਿਕ ਕਰਾਹਿ। ਚਰਨ ਅੰਗੂਠਾ
 ਨਿਸ ਮੁਖ ਰਾਖਤਿ, ਨਹਿ ਸੇਵਤਿ ਕਬਹੂੰ ਚਿਤ ਚਾਹਿ । ਜਾਮ ਜਾਮਨੀ ਤੇ
 ਜਲ ਆਨਹਿ ਗੁਰੂ ਸ਼ਨਾਨਹਿ ਪ੍ਰੇਮ ਉਮਾਹਿ ॥ ੩੨ ॥ ਸੀਤ ਉਸਨ^੭ ਬਰਖਾ
 ਬਡ ਹੋਵਤਿ ਸੇਵਹਿ ਇਕ ਸਮ ਜਾਨਹਿ ਨਾਂਹਿ^੮ । ਤਪ ਬਿਸਾਲ ਕਰ ਘਾਲ
 ਸੁ ਘਾਲਹਿ ਧੀਨ ਜਨਮ ਕਰਿ ਲੀਨਿ ਉਪਾਹਿ‡ । ਤੱਦਪਿ ਰੁਖ ਨਹਿ
 ਗੁਰ ਕਛੁ ਕਰਿ ਹੈਂਊ ਉਦਾਸੀਨ ਸੀ ਬ੍ਰਿਤੀ ਰਖਾਹਿ । ਨਿਕਟ ਬਿਠਾਇ ਨ
 ਬੋਲਹਿ ਬੁਝਹਿ, ਅਗਮ ਗੁਰੂ, ਗਤਿ ਲਖੀ ਨ ਜਾਹਿ’ ॥ ੩੩ ॥ ਸਿਖ ਇਮ
 ਭਨਤਿ^੯, ਅਪਰ ਜੇ ਨਰ ਹੈਂ ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਕੇ ਠਾਨਹਿ ਉਪਹਾਸ । ‘ਘਰ ਤੇ

^੧ਕੀੜੀਆਂ । ^੨ਭਿੱਜੇ ਹੋਏ । ^੩ਢਕਿਆ ਹੈ । ^੪ਬਿਆਈ । ^੫ਸ਼ਬਦ ਕੀਰਤਨ । ^੬ਕਮਾਈ ।
^੭ਛੋਟਾ ਸਰੀਰ । ^੮ਠੰਢ ਗਰਮੀ, ਉਨ੍ਹਾਲ ਸਿਆਲ । ^੯(ਠੰਢ ਗਰਮੀ ਬਦੀਖਾ) ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੇ,
 ਪਰਵਾਹ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ । ^{੧੦}ਅੰਕ ੩੨ ਤੇ ੩੩ ਵਿਚ ਸਿਖ ਜਿਵੇਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਉਹ ਦੱਸਿਆ
 ਹੈ, ਤੇ ਜੇ ਲੋਕ ਹਾਸੀ ਕਰਦੇ ਹਨ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਅੱਗੇ ਦੱਸਣ ਲਗੇ ਹਨ ।

*ਹਰ ਸਾਲ ਭੇਢ ਗਜ ਹੁਮਾਲ ਤੇ ਕਿਰਮ ਚੱਲਣ ਦੀ ਸਾਖੀ ਮਹਿਮਾਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿਚ
 ਹੈ, ਉਥੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਬਾਰਾਂ ਬਰਸ ਉਹੀ ਬਸਤਰ ਵਰਤਦੇ ਰਹੇ ਜੋ ਪਹਿਲੇ ਸੇਵਾ ਵਿਚ
 ਆਏ ਸੇ । ਇਹ ਕਿਰਮ ਚਲਣ ਵਾਲੀ ਗਲ ਬੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਨਿੰਦਕ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਚਲਾਈ ਹੋਈ
 ਜਾਪਦੀ ਹੈ । ਭੱਟਾਂ ਨੇ ਸਵਈਆਂ ਵਿਚ ਤੀਸਰੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਪਰ
 ਇਹ ਬਾਤ ਸਪਸ਼ਟ ਯਾ ਇਸ਼ਾਰੇ ਨਾਲ ਬੀ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ।

† ਪਾ:—ਸੁਨ ।

‡ ਪਾ:—ਲੀਨ ਉਮਾਹਿ । ਊਪਾ:—ਤੱਦਪਿ ਗੁਰੂ ਰੁਖ ਨਹਿ ਕਛੁ ਇਸ ਇਸ਼ ॥

ਮਨਹੁ ਨਿਕਾਸਨੈ ਕਿਸਿ ਨੇ ਦਰਬ ਨਹੀਂ ਕਛ ਇਸਕੇ ਪਾਸ । ਗੁਰ ਨਿਰਮ-
ਸਰੇ ਕੋ ਸੁ ਆਸਰਾ ਇਮ ਲਖਿ ਆਯਹੁ ਇਨਹੁ ਅਵਾਸ । ਟੁਕਰੇ ਖਾਨ
ਰਹਜੇ ਪਰਿ ਕੈ ਇਹ, ਸਭਿ ਨੇ ਤਜਾਗਜੇ ਭਯੋ ਨਿਰਾਸ ॥ ੩੪ ॥ ਫਿਰਹਿ
ਨਿਥਾਵਾਂ ਥਾਂਵ ਨ ਪਾਵਹਿ, ਅਹੈ ਨਿਮਾਨਾ ਮਾਨ ਨ ਕਾਇ । ਰੈਨਿ ਦਿਵਸ
ਇਤ ਉਤ ਕੋ ਬਿਚਰਤਿ ਸਭਿ ਕੇ ਆਗੈ ਸੇਵ ਕਮਾਇ । ਇਕ ਅਹਾਰ ਕੋ
ਅਚਵਨ ਕਰਿਹੀ ਅਵਰ ਵਸਤੁ ਕਿਛੁ ਹਾਥ ਨ ਆਇ । ਸਭਿ ਕੋ ਕਹਜੇ
ਕਰੈ ਉਰ ਡਰਪਤਿ—ਨਹੀਂ ਨਿਕਾਸ ਦੇਹਿ ਇਸ ਥਾਇ—॥ ੩੫ ॥ ਇਮਿ
ਨਿੰਦਕ ਉਪਹਾਸ ਜੁਕਤਿ ਬਹੁ ਨਿੰਦਹਿ, ਬਿੰਦਹਿ ਨਹੀਂ ਗਵਾਰ । ਦੀਨ
ਦੁਨੀ ਕਾ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਹੁਇ ਜਿਸ ਕੇ ਸਮ ਕੋ ਹੈ ਨ ਉਦਾਰ । ਸਿੱਖਜਨ ਅਰੁ
ਨਿੰਦਕ ਤੇ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਹਰਖ ਨ ਸੋਕ ਕਰਹਿ ਕਿਸ ਬਾਰਿ । ਇੱਕ ਸੇਵ ਕੋ
ਤਤਪਰ ਹੈ ਕਰਿ ਗੁਰੁ ਅਰਾਧਹਿ ਸਰਬ ਪ੍ਰਕਾਰ* ॥ ੩੬ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ
ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ ਪ੍ਰਬੰਧ ਗ੍ਰਾਂਥ ਸ੍ਰੀ ਅਮਰ ਸੇਵਾ ਪ੍ਰਸੰਗ ਬੰਠਨੈ ਨਾਮ ਖੇੜਸਮੇ ਅੰਸੁ ॥੧੬॥

੧੭. [ਸ੍ਰੀ ਅਮਰ ਦੇਵ ਜੀ ਨੂੰ ਵਰ ਦੀ ਬਖਸ਼ੀਸ਼]

ਦੋਹਰਾ ॥ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸੇਵਾ ਕਰਹਿ ਹਰਖ ਸੋਕ ਉਰਿ ਤਜਾਗ ।
ਕਹਜੇ ਕਿਸੁ ਕੋ ਕਿਸੀ ਬਿਧਿ ਧਰਹਿ ਨ ਮਨ ਬਡਭਾਗ ॥ ੧ ॥ ਨਿਸਲੀ
ਫੇਦ ॥ ਘਟਾ ਸ਼ਜਾਮ ਇਕ ਨਿਸਾ ਮਹਿ ਪਸਚੈ ਅੰਧਕਾਰ । ਕੋ ਕੋ ਬਰਖੀ
‘ਠੱਠੇ ਨਾਲ ਨਿੰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਗਵਾਰ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੇ ।

*ਸ੍ਰੀ ਪਾਵਨ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਘਾਲ ਤੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਇਸ ਰਹੀ ਬੇਪਰਵਾਹੀ
ਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਉਠ ਖੜੋਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕਿਉਂ ਬੇਪਰਵਾਹੀ ਹੈ ? ਕੀਹ ਇਸ ਸੇਵਾ ਮਾਤ੍ਰ ਨੇ
ਸ੍ਰੀ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਬਨਾਉਣਾ ਹੈ ? ਕੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਜੀ ਦਾ ਇਸ ਸੇਵਾ ਨਾਲ
ਕੁਛ ਸੰਬੰਧ ਹੈ ? ਉੱਤਰ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਬੇਪਰਵਾਹ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਉਹ ਸ੍ਰੀ ਅਮਰਦਾਸ
ਜੀ ਨੂੰ ਮਹਾਨ ਉੱਚ ਪਦਵੀ ਲਈ ਤਿਆਰ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ । ਸ੍ਰੀ ਅਮਰ ਦਾਸ ਜੀ ਧੁਰੋਂ ਗੁਰੂ
ਹਨ, ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਪਦਮ ਦਾ ਹੋਣਾ ਦੱਸਕੇ ਕਵਿ ਜੀ ਇਹ ਗੱਲ ਸੂਚਤ ਕਰ ਆਏ ਹਨ ।
ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਗਤ ਵਿਚ ਬੂਠੇ ਗੁਰੂ ਤੇ ਬੂਠੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਪਰਪਾਟੀ ਨੇ ਸੱਚ ਤੇ
ਅਸਲੀਅਤ ਗੰਮ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਸੀ, ਸੱਚੇ ਗੁਰੂ ਦਾ ਆਦਰਸ਼ ਤੇ ਸੱਚੇ ਸਿੱਖ ਦਾ ਆਦਰਸ਼
ਕਰਕੇ ਦਿਖਾਉਣਾ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਸ੍ਰੀ ਅਮਰ ਦਾਸ ਜੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਪਰਮ ਕੋਤਕੀ ਵਲੋਂ
ਸਿੱਖੀ ਦੇ ਨਾਟ ਵਿਚ ਰਖੇ ਗਏ ਸਨ । ਪਹਿਲਾਂ ਨੇਕ ਤਬੀਯਤ, ਧਰਮ ਦਾ ਬੁਕਾਉ, ਭਗਤੀ
ਦੀ ਪਿਆਸ ਵਿਚ ਤੀਰਥ ਪਰਸਨ, ਵੇਰ ਗੁਰੂ ਦੀ ਪ੍ਰਸਾਸ, ਫਿਰ ਸੇਵਾ ਦੀ ਅਵਧੀ ਕਰਕੇ
ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜਗਜਾਸਾ ਤੇ ਸਿੱਖੀ ਦੀ ‘ਸਰਬ ਆਪਾ ਤਜਾਗ’ ਮਿਸਾਲ ਕਾਜਮ ਕੀਤੀ, ਵੇਰ ਜੋ
ਕੁਛ ਸਨ ਅਰਥਾਤ ਗੁਰੂ, ਸੋ ਹੋਕੇ ਫਿਰ ਗੁਰਿਆਈ ਦਾ ਆਦਰਸ਼ ਦਿਖਾਯਾ ਤੇ ਗੁਰੂ ਪਦ ਦੀ
ਭਾਰ ਪੂਰੀ ਪੂਰੀ ਨਿਬਾਹੀ ।

†ਪਾਧ—ਕਿਸ ਬਿਧੀ ।

ਬੂੰਦ ਧਰਿ ਕਰਦਮੁ^੧ ਕਰਿ ਡਾਰਾ । ਸਰਦ ਕਾਲ ਪਾਲਾ ਪਰੇ ਤਨ
ਸੁਕਰਹਿ ਸਾਰੇ । ਤੂਲ^੨ ਤੁਲਾਈ ਕੈ ਅਗਨਿ ਸੀਤਹਿ ਨਿਰਵਾਰੇ^੩ ॥ ੨ ॥
ਰਹੀ ਜਾਮ ਜਬ ਜਾਮਨੀ ਭਾ ਮੰਜਨ ਕਾਲਾ । ਚਲੇ ਕਲਸ ਲੇ ਹਾਥ ਮਹਿ
ਆਲਸ ਕੇ ਟਾਲਾ । ਭਰਜੋ ਜਾਇ, ਸਿਰ ਪਰ ਧਰਜੋ, ਹਟਿ ਆਵਨ ਲਾਗੇ ।
ਸਨੇ ਸਨੇ^੪ ਸ੍ਰੀ ਅਮਰ ਜੀ ਪਗ ਰਾਖਹਿ ਆਗੇ ॥੩॥—ਫਿਸਲਹਿ ਪਗ
ਕਲਸਾ ਗਿਰਹਿ ਜਲ ਪਹੁੰਚਹਿ ਨਾਂਹੀ । ਟਰਹਿ ਸਮੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕੇ—ਇਸ
ਚਿੰਤਾ ਮਾਂਹੀ । ਧਰਮਸਾਲ ਕੇ ਪੰਥ ਮਹਿ ਘਰ ਹੁਤੋ ਜੁਲਾਹੇ^੫ । ਗਿਰਜੇ ਨੀਰ
ਤਿਨ ਤੇ ਤਹਾਂ ਕਰਦਮ ਬਹੁ ਤਾਂਹੇ ॥ ੪ ॥ ਮੰਦ ਮੰਦ ਬੂੰਦਨ ਗਿਰੈ ਪੁਨ
ਪੰਕ ਸੁ ਯਾਂਤੇ^੬ । ਅਧਿਕ ਅੰਧੇਰੇ ਹੁਇ ਰਹਜੇ ਮਗ ਲਖਜੇ ਨ ਯਾਂਤੇ । ਇਕ
ਕਰੀਰ ਕੇ ਕਿਲਕ^੭ ਤਹਿ ਛਿਤਿ ਗਢਜੇ ਜੁਲਾਹੇ। ਚੀਰ ਬੁਨਹਿ ਤਿਸ ਬਾਂਧਿ
ਕਰਿ ਕੁੰਭਲ^੮ ਪੁਨ ਮਾਂਹੇ ॥੫॥ ਆਏ ਜਬਿ ਸ੍ਰੀ ਅਮਰ ਤਹਿ ਪਗ ਕੀਲੇ
ਲਾਗਾ । ਨਿਕਟ ਗਿਰੇ ਕੁੰਭਲ ਬਿਖੈ ਨਹਿ ਸੰਭਲਿ ਆਗਾ । ਕਲਸ ਬਚਾ-
ਵਨਿ ਕਾਰਨੇ ਬਲ ਕੀਨ ਬਡੇਰਾ । ਨੀਰ ਨ ਗਿਰਨੇ ਦੀਨ ਤਿਸੁ ਬੰਭਜੇ
ਤਿਸ ਬੇਰਾ ॥ ੬ ॥ ਨੀਠ ਨੀਠ^੯ ਕਲਸਾ ਤਬਹਿ ਸਿਰ ਉਪਰ ਰਾਖਜੇ ।—
ਮੰਜਨ ਕੇ ਨਹਿ ਬਿਲਮੁ ਹੁਇ ਗੁਰ ਦਿਸ਼-ਅਭਿਲਾਖਜੇ । ਪਰੀ ਜੁਲਾਹੀ
ਸਦਨ ਮਹਿ ਅਰੁ ਹੁਤੋ ਜੁਲਾਹਾ। ਭਯੋ ਖੜਕ ਸੁਨਿ ਕੈ ਸ਼ਬਦ ‘ਬਾਹਰ ਕੇ
ਆਹਾ ? ॥੭॥ ਗਿਰਜੇ ਕੌਨ ਇਸ ਬਲ ਬਿਖੈ ਤਸਕਰ ਹੈ ਕੋਉ? । ਕਿਧੈ
ਅਪਰ ਮਾਨਵ ਅਹੈ? ਉਤਰ ਦਿਹੁ ਸੋਉ’ । ਸੁਨਜੇ ਜੁਲਾਹੇ ਕੇ ਭਨਜੇ ਸ੍ਰੀ
ਅਮਰ ਬਤਾਯੋ । ‘ਮੈਂ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਦਾਸ ਹੋਂ ਲੈਬੇ ਜਲ ਆਯੋ’ ॥੮॥ ‘ਕੌਨ
ਦਾਸ ਇਸ ਕਾਲ ਮਹਿ ਪਾਲਾ ਅੰਧਕਾਰਾ । ਬੂੰਦਾਂ ਬਰਖਤਿ, ਘਨ^{੧੦} ਘਟਾ
ਅਵਨੀ ਪਰ ਗਾਰਾ’^{੧੧} । ਸੁਨਤਿ ਜੁਲਾਹੀ ਨੇ ਭਨਜੇ ‘ਔਰ ਨ ਅਸ ਕੋਉ ।
ਨਿਰਥਾਵਾਂ ਅਮਰੂ ਫਿਰਹਿ ਇਸ ਛਿਨ ਹੈ ਸੋਉ ॥ ੯ ॥ ਨਿਸ ਦਿਨ ਇਸਕੇ
ਚੈਨ ਨਹਿ ਇਤ ਉਤ ਨਿਤ ਡੋਲੈ । ਖਾਇ ਪੇਟ ਨਿਤ* ਭਰਤਿ ਹੈ ਕਿਹ
ਸੋਂ ਨਹਿ ਬੋਲੈ । ਕੁਲ ਗ੍ਰਹਿ ਤਜਿ ਉਪਹਾਸ ਸਹਿ^{੧੨} ਰਹਿ ਤਪੇ ਨਜੀਕਾ ।
ਜਗ ਕੀ ਲਾਜ ਨ ਕੁਛ ਕਰਹਿ ਕਹਿ ਬੁਰਾ ਕਿ ਨੀਕਾ’ ॥ ੧੦ ॥ ਸੁਨਿ

^੧ਚਿੱਕੜ । ^੨ਰੂਈ ਦੀ । ^੩ਠੰਢ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਦੇ ਹਨ । ^੪ਸਹਿਜੇ ਸਹਿਜੇ । ^੫ਜੁਲਾਹੇ ਦਾ ਘਰ ।

^੬ਇਸ ਕਰਕੇ ਚਿੱਕੜ ਸੀ । ^੭ਕਿਲਾ । ^੮ਖੱਡੀ । ^੯ਬੱਦਲ । ^{੧੦}ਜਿਸੀ ਉਤੇ ਚਿਕੜ ਹੈ ।

^{੧੧}ਹਾਸੀ, ਠੱਠਾ ਸਹਾਰ ਕੇ ।

*ਪਾ:—ਇਕ ।

ਬੋਲੇ ਸ੍ਰੀ ਅਮਰ ਜੀ 'ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਨਿਥਾਵਾਂ । ਸੇਵਨੈ ਸਤਿਗੁਰ ਸਭਿ ਬਭੋ
 ਸੁਭ, ਸੁਭਤਿ, ਸੁਭਾਵਾ' । ਤੂੰ ਕਮਲੀ ਹੁਇ ਕਹਤਿ ਹੈਂ ਬੁਧਿ ਰਿਦੈ ਨ
 ਕੋਈ । ਨਹੀਂ ਮਹਾਤਮ ਕੋ ਲਖਨੈ ਦਾਤਾ ਜਗ ਜੋਈ' ॥੧੧॥ ਇਮਿ
 ਕਹਿ ਸਿਰ ਪਰ ਕਲਸ ਲੇ ਆਏ ਨਿਜ ਥਾਨਾ । ਆਗੇ ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਗੁਰੁ
 ਚਹਿ ਕਰਨੈ ਸਨਾਨਾ । ਚੌਕੀ ਪਰ ਤਬ ਖਰੇਬੇ ਸੁਨਿ ਸੁਨ ਬ੍ਰਿਤੀਤਾ ।
 ਅਤਿ ਧ੍ਰਿਤ' ਜਾਨੀ ਦਾਸ ਮਹਿ ਚਾਹਤਿ ਪਰਖੀਤਾ ॥੧੨॥ ਆਯੋ ਨਿਕਰ,
 ਬਤਾਇ ਨਹਿ, ਲਗਿ ਸੇਵ ਸੁਜਾਨਾ । ਚਰਨ ਪਖਾਰੇ ਸੋਚ ਜੁਤਿ ਕਰਵਾਇ
 ਸਨਾਨਾ । ਭਈ ਜੁਲਾਹੀ ਬਾਵਰੀ' ਤਿਨਕੇ ਬਚ ਭਾਖੇ । ਦਾਂਤਨ
 ਕਾਟਤਿ, ਮੁਖ ਬਕਹਿ ਉਰ ਜਿਮੁ ਅਭਿਲਾਖੇ ॥੧੩॥ ਭਈ ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਨਿਸ
 ਬਿਤੀ ਸਤਿਗੁਰ ਸਭਿ ਜਾਨਨੈ । ਅਮਰਦਾਸ ਨਿਜ ਪਾਸ ਤਬਿ ਬੁਲਿਵਾਵਨ
 ਠਾਨਨੈ । ਆਨਿ ਕਰੀ ਪਦ ਬੰਦਨਾ ਕਰ ਜੋਰਿ ਸੁ ਠਾਂਢੇ । ਅਵਲੋਕਤਿ ਹੈਂ
 ਦਰਸ ਕੋ ਅਨੁਰਾਗ ਸੁ ਬਾਢੇ ॥੧੪॥ 'ਕਹੁ ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ ਸਭਿ ਰਾਤਿ ਕੋ ਕੈਸੇ ਕਰਿ
 ਹੋਈ ?' ਲਜਾਵਤਿ ਜਲ ਕੋ ਕਲਸ ਜਬ ਬੋਲਨੈ ਕਿਮ ਕੋਈ ? 'ਹਾਥ ਬੰਦਿ
 ਬਿਨਤੀ ਭਨੀ 'ਤੁਮ ਅੰਤਰਜਾਮੀ । ਬਿਨਾ ਕਹੇ ਜਾਨੈ ਸਕਲ ਦਾਤਾ ਜਗ
 ਸੁਆਮੀ ॥੧੫॥ ਕਛ ਦੁਰਾਉ' ਨਹਿ ਆਪ ਤੇ ਜੇ ਸਭਿ ਕਿਛੁ ਜਾਨੈ । ਮੈਂ ਭਰਪੈ
 ਕੋ ਅਪਰ ਬਿਧਿ' ਨਹਿ ਜਾਇ ਬਖਾਨੈ' । ਸੁਨਿ ਕੈ ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਤਬ ਬੁ-
 ਲਵਾਇ ਜੁਲਾਹਾ । ਜੁਕਤਿ ਜੁਲਾਹੀ' ਆਇ ਸੋ ਬਿਤ ਭਾ ਗੁਰ ਪਾਹਾ' ॥
 ੧੬॥ ਦਰਸਨ ਕੀਨੇ ਸੁਧਿ' ਭਈ ਸਮ ਪ੍ਰਥਮ ਜੁਲਾਹੀ' । ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ
 ਬੂਝਨੈ ਤਬ 'ਸਚ ਕਹੁ ਹਮ ਪਾਹੀ' । ਨਿਸ ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ ਕਿਸ ਬਿਧਿ ਭਯੋ ਸਭਿਦੇਹੁ
 ਸਨਾਈ । ਦੀਨ ਦੁਨੀ ਦੁਖ ਪਾਇ ਹੈਂ ਜੇ ਰਾਖਿ ਦੁਰਾਈ' ॥੧੭॥ ਸੁਨਤਿ ਜੁਲਾਹੇ
 ਭੈ ਧਰਨੈ-ਇਨਕੇ ਬਚ ਸਾਰੇ । ਕਹੈਂ ਨ ਮੈਂ ਦੁਖ ਪਾਇ ਹੈਂ-ਇਮ ਲਖਿ
 ਸਚੁ ਰਾਖੇ' । 'ਬੂਝਨੈ ਮੈਂ-ਕਜਾ ਖੜਕ ਭਾ ਬਾਹਰ ਇਸ ਕਾਲਾ ?-। ਮਮ
 ਦਾਰਾ ਜਾਗਤਿ ਹੁਤੀ ਤਿਨ ਕੀਨ ਸੰਭਾਲਾ' ॥੧੮॥ ਬੋਲੀ ਸੁਨਿ ਮਨ ਪਰਖਿ
 ਕੈ-ਇਹ ਅਮਰੁ ਨਿਥਾਵਾਂ-। ਦਾਸ ਤੁਮਾਰੇ-ਬਾਵਰੀ-ਤਬਿ ਬਾਕ ਅਲਾ-
 ਵਾ । ਦਰਸਨ ਦੇਖੇ ਸੁਧਿ ਭਈ ਅਬ ਰਾਵਰਿ ਪਾਸੀ । ਬਚਨ ਫੁਰਹਿ ਸਭਿ

'ਸਭ ਤੋਂ ਵਡਾ, ਨੇਕ ਤੇ ਸ਼ੋਭਾ ਵਾਲੇ ਸੁਭਾਵ ਵਾਲਾ । 'ਧੀਰਜ । 'ਕਮਲੀ । 'ਛਿਪਾਉ ।
 'ਹੋਰ ਤਰ੍ਹਾਂ । 'ਸਣੇ ਜੁਲਾਹੀ । 'ਪਾਸ । 'ਹੋਸ਼ । 'ਜੁਲਾਹੀ ਨੂੰ ਪਹਿਲੇ ਵਾਂਗੂ । 'ਇਉਂ
 ਸਮਝਕੇ ਸੱਚ ਵਿਚ ਰਚਿਆ ਭਾਵ ਸੱਚ ਬੋਲਿਆ । 'ਹੋਸ਼, ਸੋਚੀ ।

ਕਹੈਂ ਜਿਮ ਸੁਨਿ ਹਮ ਮਤਿ ਤ੍ਰਾਸੀ^੧ ॥੧੯॥ ਪੁਨ ਗੁਰ ਬੁਝਨੈ ਸ੍ਰੀ ਅਮਰ
 ਐਸੇ ਬਿਧਿ ਹੋਈ^੨। ਕਰਨ ਲਗੇ ਬਿਨਤੀ ਤਬਹਿ ਕਰਿ ਜੋਰਤਿ ਦੋਈ ।
 ਮੋਹਿ ਨਿਥਾਵਾਂ ਇਨ ਕਹਨੈ ਸੋ ਸਾਚ ਬਖਾਨੀ। ਜਬ ਲੋ ਆਤਮ ਰੂਪ ਕੋ
 ਮਨ ਲੇਖ ਨ ਜਾਨੀ ॥੨੦॥ ਥਾਉਂ ਪਾਇ ਕਰਿ ਬਿਰਹਿ ਨਹਿ^੩ ਤਬ ਲਗੋਂ
 ਨਿਥਾਵਾਂ । ਭਟਕਤਿ ਮ੍ਰਿਗ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਬਿਖੈ ਕਿਤ^੪* ਸ਼ਾਂਤਿ ਨ ਪਾਵਾ । ਜਬ
 ਤਮਰੀ ਸੇਵਾ ਰੁਚਿਰ^੫ ਕਿਯ ਤਰਕ ਜੁਲਾਹੀ । ਸਹੀ ਗਈ ਨਹਿ ਮੋਹਿ ਤੇ
 -ਬੋਰੀ-ਤਬ ਪ੍ਰਾਹੀ^੬ ॥੨੧॥ ਪ੍ਰੇਮ ਲਪੇਟਨੈ ਬਾਕ ਸੁਨ ਮਨ ਦ੍ਰਵਨੈ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ^੭
 ਭਏ ਮਹਾਂ ਅਨਕੂਲ^੮ ਤਬਿ ਲਖਿ ਘਾਲ ਬਿਸਾਲਾ । ਬਖਸ਼ਨ ਕੋ ਬਖਸ਼ਸ਼
 ਮਹਾਂ ਉਮਗਨੈ ਉਰ ਭਾਰੀ। ਕਰਨ ਕ੍ਰਿਤਾਰਥ ਦਾਸਕੋ ਗੁਰ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ
 ॥ ੨੨ ॥ ਤੇਮਰ ਫੰਦ ॥ 'ਤੁਮਹੋ ਨਿਥਾਵਨ ਬਾਨ^੯ । ਕਰਿ ਹੋ ਨਿਮਾਨਹਿ^{੧੦}
 ਮਾਨ^੧ । ਬਿਨ ਓਟ ਕੀ ਤੁਮ ਓਟ^੧ । ਨਿਧਰੇਨ ਕੀ ਧਿਰ ਕੋਟ^੧ ॥ ੨੩ ॥
 ਬਿਨ ਜੋਰ ਕੋ ਤੁਮ ਜੋਰ^{੧੦} । ਸਮ ਕੋ ਨ ਹੈ ਤੁਮ ਹੋਰ । ਬਿਨ ਧੀਰ ਕੋ ਬਰ
 ਧੀਰ^{੧੧} । ਸਭਿ ਪੀਰ ਕੋ ਬਡ ਪੀਰ ॥੨੪॥ ਤੁਮ ਹੋ ਸੁ ਗਈ ਬਹੋੜ^{੧੨} । ਨਰ
 ਬੰਧ ਕੋ ਤਿਹ ਛੋੜ^{੧੩} । ਘੜ ਭੰਨਿਥੇ ਸਮਰੱਥ^{੧੪} । ਜਗ ਜੀਵਕਾ ਤੁਮ ਹੱਥ^{੧੫}
 ॥ ੨੫ ॥ ਬਰ ਦੀਨ ਦ੍ਰਾਵਸ ਹੋਰ । ਸੁ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਇ ਬਡੇਰ । ਗਰ ਸੰਗ
 ਲਾਵਨ ਕੀਨਿ^{੧੬} । ਪੁਲਕਾਇ ਪ੍ਰੇਮ ਪ੍ਰਬੀਨ^{੧੭} ॥ ੨੬ ॥ 'ਮਮ ਰੂਪ ਭੇ ਮਿਲਿ
 ਅੰਗ । ਸਲਿਤਾ ਮਿਲੇ ਜਿਮਿ ਗੰਗ । ਜਿਮਿ ਬੂੰਦ ਸਿੰਧੁ ਮਝਾਰਾ ਤਿਮ ਏਕ
 ਰੂਪ ਹਮਾਰ ॥ ੨੭ ॥ ਏਹਗ ॥ ਕਨਕਾ ਪਾਵਕ ਦੋ ਬਿਖੈ ਮਿਲਿ ਸਰੂਪ ਇਕ
 ਹੋਇ^{੧੮} । ਤਿਮ ਹਮ ਤੁਮ ਏਕੈ ਭਏ ਭੇਦ ਨ ਜਾਨਿਯ ਕੋਇ ॥ ੨੮ ॥
 ਚੋਪਈ ॥ ਤੁਵ ਤਨ ਮਹਿ ਹੁਇ ਕਰਿ ਪਰਵੇਸ਼ੁ । ਕਰਨੇ ਹੈਂ ਜਗ ਕਾਜ
 ਬਿਸੇਸ਼ੁ^{੧੯} । ਇਮਿ ਪ੍ਰਸੰਨ ਇਕ ਰੂਪ ਬਨਾਯੋ । ਸਤਿਗੁਰ ਸੇਵ ਸਕਲ ਸਫ-

^੧ਬੁਝੀ ਭਰੀ । ^੨ਪ੍ਰਭਿਆ । ^੩ਨਾ ਟਿਕੇ । ^੪ਸੁਹਣੀ ਸੇਵਾ ਨੂੰ । ^੫ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ । ^੬ਨਿਥਾਵਿਆਂ ਦਾ
 ਥਾਂ । ^੭ਨਿਮਾਣਿਆਂ ਦੇ ਮਾਣ । ^੮ਨਿਰੰਦਿਆਂ ਦੀ ਓਟ । ^੯ਨਿਰ ਆਧਾਰ ਦੀ ਦ੍ਰਿੜ ਧਿਰ (ਆਧਾਰ)
 ਕੋਟ (ਵਾਡੂ) । ^{੧੦}ਨਿਜੋਰਿਆਂ ਦੇ ਜੋਰ । ^{੧੧}ਅਧੀਰਜਾਂ ਨੂੰ ਧੀਰਜ ਦੇਣ ਵਾਲੇ । ^{੧੨}ਗਈ ਨੂੰ ਫੇਰ
 ਮੇੜ ਲੈਣ ਵਾਲੇ । ^{੧੩}ਫਸੇ ਹੋਏ ਨਰਾਂ ਨੂੰ ਛੁਡਾਉਣ ਵਾਲੇ । ^{੧੪}ਘੜਨੇ ਤੇ ਭੰਨਣੇ ਦੀ ਜਿਸ ਵਿਚ
 ਸ਼ਕਤਿ ਹੈ । ^{੧੫}ਸਾਰੇ ਜਗਤ ਦੀ ਰੋਜ਼ੀ ਤੁਸਾਏ ਹੱਥ ਹੈ । ^{੧੬}ਗਲ ਲਾ ਲਿਆ । ^{੧੭}ਪ੍ਰੇਮ ਵਿਚ
 ਰੋਮ ਖੜੇ ਹੋ ਗਏ । ^{੧੮}ਅੱਗ ਦਾ ਚੰਗਿਆੜਾ ਬਨ ਅਗਨੀ (ਮਹਾਨ ਅੱਗ) ਵਿਚ ਮਿਲ ਕਰਕੇ
 ਇਕ ਰੂਪ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।   * ਪ:-ਚਿਤ ।   † ਪ:-ਨਿਮਲਨ ।

ਲਾਯੋ* ॥ ੨੯ ॥ ਗੁਰ ਫਿਰ ਘਾਲ ਨਿਫਲ ਨਹਿ ਹੋਇ । ਬਾਂਛਤ ਪਾਇ
 ਕਰਤਿ ਭਾ ਜੋਇ । ਕਹਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਸਿਰ ਮੁਕਟ ਉਤਾਰਾ । ਬਰਖ ਇਕਾ-
 ਦਸ ਕੋ ਜੋ ਧਾਰਾ ॥ ੩੦ ॥ ਜਿਸ ਮਹਿ ਜੀਵ ਕੀਟੀਯਨ^੧ ਆਇ । ਧਰਜੈ
 ਉਤਾਰਿ ਸੁਨਤਿ^੨ ਗੁਰ ਨਾਦ^੩ । ਸੁੰਦਰ ਜਲ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਾਯਾ । ਬਸਤ੍ਰ
 ਨਵੀਨ ਸਰਬ ਪਹਿਰਾਯਾ ॥ ੩੧ ॥ ‘ਮੈਂ ਅਪਨੇ ਅਸਥਾਨ ਬਿਠਾਵੇਂ ।
 ਗੁਰਤਾ ਗਾਦੀ ਦੇਂ ਹਰਖਾਵੇਂ’ । ਸਭਿ ਸੰਗਤਿ ਕੋ ਦਯੋ ਸੁਨਾਇ । ‘ਇਹੁ
 ਮੇਰੇ ਅਬ ਰੂਪ ਸੁਹਾਇ ॥ ੩੨ ॥ ਇਸ ਮਹਿ ਮੇ ਮਹਿ ਭੇਦ ਨ ਕੋਈ ॥ ਅਹੈ
 ਏਕ ਕੀ ਦੇਹ ਜੁ ਦੋਈ’ । ਬਿਦਤਿ ਭਏ ਗੁਰ ਸੰਗਤਿ ਮਾਂਹਿ । ‘ਗੁਰ ਸ੍ਰੀ
 ਅਮਰ ਅਪਰ ਹੁਇ ਨਾਂਹਿ’ ॥ ੩੩ ॥ ਪੁਨ ਬੋਲੇ ਮੁਖ ਚੇਦੁ ਸੁਧਾ ਸੇ^੪ ।
 ਆਨੰਦ ਕੰਦ ਬਿਲੰਦ ਨਿਵਾਸੇ । ‘ਸੁਨਿ ਪੁਰਖਾ ਗੁਹਿ ਸੰਤਤਿ^੫ ਕਯਾ ਹੈ ?
 ਦੁਹਿਤਾ ਪੁੱਤ੍ਰ ਭਏ ਸੁ ਕਹਾਂ ਹੈਂ?’ ॥ ੩੪ ॥ ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕਰਿ ਬਿਨੈ ਬਖਾਨੀ ।
 ‘ਸਭਿ ਰਾਵਾਰਿ ਕੋ ਗਜਾਤ ਮਹਾਨੀ । ਤਦਪਿ ਜੁ ਪੂਛੇ ਸਮ ਅਨਜਾਨੇ ॥ ਕਹੋਂ
 ਸੁਨੈ ਗੁਨ ਖਾਨਿ ਮਹਾਨੇ ॥ ੩੫ ॥ ਦੋਇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਹੈਂ ਮੋਹਿਨ ਮੁਹਰੀ ॥ ਦੈ ਤਨਿ ਸਾ^੬
 ਸਭਿ ਕਿਰਪਾ ਤੋਰੀ’ । ਸੁਨਿ ਬੋਲੇ ‘ਸੁਨਿ ਪੁਰਖਾ ਅਬੈ । ਹਿਤ
 ਲਾਇਕ ਤੁਹਿ ਭਾਖੇਂ ਸਬੈ ॥ ੩੬ ॥ ਅਬਿ ਖਡੂਰ ਕੋ ਬਸਿਬੋ ਛੋਰਿ । ਅਪਰ
 ਸਥਾਨ ਬਾਸ ਕੋ ਟੋਰਿ’ । ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਮੁਹਿ ਦੀਨ ਗੁਰਾਈ । ਕ੍ਰਿਪਾਧਾਰਿ
 ਪੁਨ ਗਿਰਾ ਅਲਾਈ ॥ ੩੭ ॥ ਹਮ ਜਹਿ ਬਸੈਂ ਥਾਨ ਇਹੁ ਤਸਾਗ ॥ ਅਪਰ
 ਸਥਲ ਕਰਿ ਬਿਤ ਬਡਭਾਗ ॥ ਤਬਿ ਕੇ ਹਮ ਖਡੂਰ ਮਹਿ ਆਏ ॥ ਬਸਤੇ
 ਸੰਮਤ ਕਿਤਿਕ ਬਿਤਾਏ ॥ ੩੮ ॥ ਸਿਰੀਚੰਦ ਅਰੁ ਲਖਮੀਦਾਸ । ਪਿਤ
 ਸਥਾਨ ਤਿਨ ਕਰਜੈ ਨਿਵਾਸ । ਤੈਸੇ ਤੁਮ ਥਲ ਅਪਰ ਬਨਾਇ । ਬਸਹੁ
 ਤਹਾਂ ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਸੁਖ ਪਾਇ ॥ ੩੯ ॥ ਦਾਸੁ ਦਾਤੁ ਸਦਨ ਰਹੈਂਗੇ ।
 ਪਿਖਰਿ ਨ ਤੁਮ ਇਰਖਾ ਨ ਲਹੈਂਗੇ^੭ । ਨਾਂਹਿ ਤ ਦੋਖਿ ਪ੍ਰਤਾਪ ਤਿਹਾਰੋ ।
 ਜਰਹਿ ਰਿਦੇ ਨਹਿ^੮, ਪਰਹਿ ਬਿਗਾਰੋ’ ॥ ੪੦ ॥ ਏਹਗ ॥ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ
 ਕਹਿ ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਬਚ ਧੀਰਜ ਦਈ ਬਿਸਾਲ । ਦਿਨ ਸੋ ਨਿਸਾ ਬਿਤਾਇਕੈ

*ਕੀੜੀਆਂ । ^੧(ਆਗਾ ਦੀ) ਆਵਾਜ਼ । ^੨ਸ੍ਰੀ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਗੁਰੂ ਹਨ, ਹੋਰ ਨੇ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ।

^੩ਅਮ੍ਰਿਤ ਜੈਸੇ । ^੪ਸੰਤਾਨ । ^੫ਪੁੱਤ੍ਰੀਆਂ । ^੬ਵੱਸਣਾ ਢੂੰਡੇ । ^੭ਟਿਕਾਣਾ । ^੮ਜਰ ਨਹੀਂ ਸੱਕਣਦੇ ।

*ਪਾ:-ਸਕਲ ਥਲ ਲਾਯੋ ।

†ਪਾ:-ਸੁਣੋ, ਸੁਣੋ ।

‡ਪਾ:-ਪਿਖਨੇ ਕਰਿ ਤਮ ਇਰਖਾ ਨ ਲਹੈਂਗੇ ।

ਬੈਠੇ ਪਰਮ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ॥ ੪੧ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪ੍ਰਥਮ ਰਾਸੇ 'ਸ੍ਰੀ
ਅਮਰ, ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਸਪਤਦਸ਼ਮੇ ਅੰਸੂ ॥ ੧੭ ॥

੧੮. [ਸ੍ਰੀ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਗੋਂਦੇ ਨਾਲ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਜਾਣਾ]

*ਦੋਹਰਾ ॥ ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਬੈਠੇ ਸੰਗਤਿ ਬੀਚਾਕਰਤਿ
ਕ੍ਰਿਤਾਰਥ ਸੇਵਕਨਿ ਦਰਸਤਿ ਉਚ ਰੁ ਨੀਚ ॥੧॥ ਚੌਪਈ ॥ ਇਕ ਗੋਂਦਾ
ਖੰਤੀ ਤਹਿ ਆਯੋ । ਦਰਸਨ ਦੇਖਤਿ ਸੀਸ ਨਿਵਾਯੋ । ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕਰਿ
ਬਿਨੈ ਬਖਾਨੀ । 'ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਤੁਮਰੀ ਸਿਫਤ ਮਹਾਨੀ ॥ ੨ ॥ ਸੁਨਤਿ ਰਹਜੋ
ਬਹੁ ਲੋਕ ਭਨੰਤੋ।ਕਰਹਿ ਸਰਾਹਨਿ ਜੇ ਮਤਿਵੰਤੋ।ਗੁਪਤ ਪ੍ਰਗਟ ਜਗ ਜੀਵ
ਬਿਸਾਲੈ' । ਸਭਿ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਆਇਸੁ ਚਲੈ' ॥ ੩ ॥ ਮੇਰੇ ਗ੍ਰਾਮ ਉਜਾਰ
ਪਰਜੇ ਹੈ । ਸਰਬ ਭੁਤਨੇ ਬਾਸ ਕਰਜੇ ਹੈ । ਦੇਵ ਜੀਨ ਬਹੁ ਪ੍ਰੇਤਨਿ ਜਾਤੀ ।
ਤਹਾ ਕੀਨ ਬਾਸੋ ਉਤਪਾਤੀ' ॥ ੪ ॥ ਕੇਤੇ ਲਾਖ' ਪ੍ਰੇਤ ਕੋ ਡੇਰੇ । ਫਿਰਹਿ
ਜਹਾ ਕਹਿ ਦੇਸ ਘਨੇਰੇ । ਕਰਹਿ ਸਥਿਤੀ ਗ੍ਰਾਮ ਮਮ ਆਇ । ਨਰ ਕੋਉ
ਤਹਿ ਬਸਨ ਨ ਪਾਇ ॥੫॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਕਰਿਤੇ ਕੰਧ ਉਸਾਰਿਕੇ ਦਿਨ ਮਹਿ
ਮਾਨਵ ਬੰਦ' । ਨਿਸਾ ਪਰੈ ਢਾਹਤਿ ਸਕਲ ਭੀਮ ਕੁਰੂਪ ਬਿਲੰਦ' ॥੬॥
ਚੌਪਈ ॥ ਕਈ ਬਾਰ ਮੈਂ ਆਨਿ ਬਸਾਏ । ਤ੍ਰਾਸ ਦੇਤਿ ਮਾਰਤਿ ਉਜਰਾਏ' ।
ਤਹਾ ਆਪਨੇ ਚਰਨ ਫਿਰਾਵੇ । ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਹੁ ਸੋ ਗ੍ਰਾਮ ਬਸਾਵੇ ॥ ੭ ॥ ਆਪ
ਲੇਹੁ ਛਿਤਿ' ਬਾਂਛਤਿ ਜੇਤੀ । ਕੋ ਨ ਮੁਜਾਹਮ' ਹੋਵਹਿ ਤੇਤੀ' । ਇਹ ਮਮ
ਜਾਚਾ ਪੂਰੁ' ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ । ਕਰਹੁ ਬਸਾਵਨਿ ਗ੍ਰਾਮ ਬਿਸਾਲਾ' ॥੮॥ ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ
ਸੁਨਿ ਬਿਨਤੀ ਐਸੇ।ਬੁਝਜੋ' ਭਯੋ ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ ਸੁ ਕੈਸੇ?।ਕਥਿਕੋ ਡੇਰਾ ਪ੍ਰੇਤਨਿ
ਪਾਯੋ? । ਕਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਪੁਰਿ ਕੋ ਉਜਰਾਯੋ? ॥ ੯ ॥ ਬੈਠੇ ਸਕਲ ਪ੍ਰਸੰਗ
ਸੁਨਾਵਹੁ । ਮਨ ਬਾਂਛਤਿ ਪੁਨ ਗੁਰ ਤੇ ਪਾਵਹੁ'।ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਤੇ ਗੋਂਦਾ
ਬੰਸੁ' । ਕਹਿਨ ਲਗਜੋ ਬਿਰਤਾਂਤ ਜੁ ਹੋਸੁ ॥ ੧੦ ॥ 'ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਇਮਿ

'ਚਲਦੇ ਹਨ । 'ਉਪੋਦ੍ਰਵੀਆਂ ਨੇ ਵਾਸਾ ਕੀਤਾ ਹੈ । 'ਕਈ ਲੱਖ । 'ਦਿਨੇ ਸਾਰੇ ਲੋਕੀ ਉਸਾਰ
ਕੇ ਕੰਧ (ਖਜ਼ੀ)ਕਰਦੇ ਹਨ । 'ਥੀ ਭਜਲਕ ਖੇਟੇ ਰੂਪ ਵਾਲੇ । 'ਉਜਾਰ ਦਿੱਤੇ । 'ਜ਼ਿੰਮੀ ।
'ਰੋਕ, ਰੋਕਣ ਵਾਲਾ[ਫਾਰਸੀ, ਮੁਜਾਹਮ] । 'ਇਹ ਪਦ ਪਿਛਲੀ ਤੁਕ ਨਾਲ ਹੈ, ਜੇਤੀ ਬਾਂਛ
ਡੇਰੀ ਲਰ । 'ਇਹ ਮੰਗ ਪੂਰੀ ਕਰੋ । 'ਬੰਠਿਕੇ ।

*ਇਕ ਲਿਖਤੀ ਨੁਸਖੇ ਵਿਚ ਇਥੇ ਇਹ ਦੋਹਰਾ ਵਾਧੂ ਹੈ:—'ਇਮਿ ਕਹਿ ਕੈ
ਗੁਰ ਅਮਰੁ ਸੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕੀਨ ਬਿਸ੍ਰਾਮ । ਰਾਤਿ ਬਿਥੇ ਲਪਤੇ ਸਲਗ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕੋ
ਖਰਿ ਧਸਾਏ' ।

ਭਯੋ ਪ੍ਰਸੰਗ । ਝਗਰਾ ਹੁਤੋ ਸ਼ਰੀਕਨਿ ਸੰਗ । ਆਪਸ ਮਹਿ ਬਹੁ ਬਾਦ
ਉਠਾਵਾ । ਬਹੁ ਮਿਲਿ ਭੀ ਨਹਿ ਝਗਰ ਚੁਕਾਵਾ ॥੧੧॥ ਦੋਨਹੁ ਦਿਸ਼ ਝਗ-
ਰਤਿ ਚਲਿ ਗਏ । ਦਿੱਲੀ ਜਾਇ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ਤਿ ਭਏ^੧ । ਤਹਾਂ ਨਜਾਉਂ ਕੋ ਇਮਿ
ਠਹਿਰਾਯੋ ।—ਧਰਮ ਕਰਹੁ^੨ ਨਿਜ ਪਦ^੩ ਲਿਹੁ ਪਾਯੋ—॥ ੧੨ ॥ ਤਬਿ ਮੈਂ
ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਹੋਯਹੁ ਤਜਾਗਿ ਕੂਰਾ ਧਰਮ ਕੀਨਿ^੪ ਤਿਸ ਬਾਰਿ ਜੀਤਲੀਨ
ਮੈਂ ਝਗਰਾ ਸਾਰੋ । ਅਵਨੀ^੫ ਲੀਨ ਹਰਖ ਕਰਿ ਭਾਰੋ ॥੧੩॥ ਜਬ ਮੈਂ ਆਇ
ਬਸਾਵਨ ਕੀਨਾ ।—ਭਯੋ ਅਧਰਮ—ਪ੍ਰੇਤ ਸਭਿ ਚੀਨਾ^੬ । ਚਲਿ ਆਏ ਲਖਿ
ਪਾਪ ਮਹਾਨਾ । ਦੇਸ਼ ਦੇਸ਼ ਤੇ ਭੇ ਇਕ ਥਾਨਾ ॥ ੧੪ ॥ ਸਨੇ ਸਨੇ ਨਰ
ਦਿਯੋ ਉਜਾਰੋ । ਆਪ ਆਇ ਕਰਿ ਬਸੇ ਹਜ਼ਾਰੋਂ । ਇਸੀ ਰੀਤਿ ਡੇਰਾ
ਪਰ ਗਯੋ । ਲਾਖਹੁ ਪ੍ਰੇਤ ਬਾਸ ਕੋ ਕਯੋ ॥ ੧੫ ॥ ਤਿਨਿ ਡਰ ਤੇ ਅਬਿ
ਲੋਕ ਨ ਜਾਇ । ਮਹਾਂ ਪਾਪ ਕਰਿ ਸੋ ਫਲ ਪਾਇ । ਨਹੀਂ ਜਤਨ ਕੋ
ਬਿਨਾ ਤੁਮਾਰੇ । ਪਾਵਨ ਥਾਨ ਬਨੈ ਪਗ ਧਾਰੇ^੭ ॥ ੧੬ ॥ ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ
ਤਬਿ ਰਿਦੇ ਵਿਚਾਰੀ ।—ਹਮਰੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਗਰਬ ਉਰ ਭਾਰੀ । ਕਹਨੋ ਬਾਕ ਸੋ
ਮਾਨਹਿ ਨਾਂਹੀ । ਚਾਹਤਿ ਗੁਰਤਾ^੮ ਹੁਇ ਹਮ ਪਾਹੀ ॥੧੭॥ ਇਹੁ ਸੇਵਕ
ਕੀ ਵਸਤੂ ਅਹੈ । ਰਹਿ ਅਨੁਸਾਰ ਸੇਵ ਕਰਿ ਲਹੈ । ਸਿਰੀ ਅਮਰ ਸੋ
ਇਰਖਾ ਠਾਨੈਂ । ਅਪਨੇ ਮਹਿ ਕਛੁ ਦੇਸ਼ ਨ ਜਾਨੈਂ ॥੧੮॥ ਅਪਰ ਸਿੱਖ ਭੀ
ਚਾਹਤਿ ਕੇਈ । ਦਾਸੁ ਕੋ ਪੱਖੀ ਹਹਿ ਜੇਈ । ਯਾਂਤੇ ਅਬਿ ਸਭਿਹਨਿ ਕੇ
ਮਾਂਹੀ । ਪਰਖ ਦਿਖਾਵਹਿ ਉਚਿਤ ਸੁ ਨਾਂਹੀ^੯*—॥੧੯॥ ਇਮ ਬਿਚਾਰਿ
ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਠਾਨਾ । ਬਡੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਸੋਂ ਬਾਕ ਬਖਾਨਾ । ‘ਦਾਸੁ! ਇਸ ਕੇ ਸੰਗ ਸੁ
ਜਾਵਹੁ । ਪ੍ਰੇਤ ਬਿਡਾਰਿ ਸੁ ਗ੍ਰਾਮ ਬਸਾਵਹੁ’ ॥੨੦॥ ਸੁਨਕੈ ਕਹਤਿ ‘ਭਯੋ
ਨਹਿ ਜਾਉ’ । ਭੂਤ ਪ੍ਰੇਤ ਮਹਿ ਕੁਤੋ^{੧੦} ਬਸਾਉਂ । ਹਮਰੇ ਗ੍ਰਾਮ ਖਡੂਰ ਰਹਨਿ
ਕੋ । ਇਸ ਕੋ ਤਜਾਗਤਿ ਜਾਉਂ ਤਿਹ ਨ ਕੋ^{੧੧} ॥੨੧॥ ਐਸੇ ਥਾਨ ਪਠਾਵਨ
ਲਾਗੇ । ਜਹਿ ਕੋ ਬਸਹਿ ਨ, ਸਭਿਹੁ ਤਜਾਗੇ^{੧੨} । ਮੇ ਤੇ ਤਹਾਂ ਨ ਜਾਯੋ ਜਾਇ

^੧ਜਾ ਵੜੇ । ^੨ਸੋਹ ਦੁੱਕੋ । ^੩ਥਾਉਂ [ਸੰਸਾਰ, ਪਦ=ਥਾਂ] । ^੪ਬੂਠਾ ਧਰਮ ਕੀਤਾ, ਭਾਵ ਸਹੁ
ਬੂਠੀ ਖਾ ਲਈ । ^੫ਜ਼ਿਮੀਂ । ^੬ਸਾਰੇ ਪ੍ਰੇਤਾਂ ਨੇ ਜਾਣਿਆਂ । ^੭ਕੋਈ । ^੮ਓਰਨ ਪਾਇਆਂ (ਆਪਦੇ) ।
^੯ਗੁਰਿਆਈ । ^{੧੦}ਓਹ (ਭਾਵ ਪੁੱਤ੍ਰ) ਗੱਦੀ ਦੇ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹਨ । ^{੧੧}ਕਿੱਥੇ, ਕਿਵੇਂ । ^{੧੨}ਜਿਸ
ਨੂੰ ਸਭ ਨੇ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਬਸਦਾ ।

*ਪਾ:—ਯਾਹੀ=ਜੇਹੜਾ ਗੱਦੀ ਦੇ ਜੋਗ ਹੈ ।

†ਪਾ:—ਤਜਾਗ ਨ ਜਾਉਂ ਤਹਨਿ ਕੋ ।

ਥਾਨ ਸਖਤ ਸੇ ਬਸਹਿ ਨ ਕਾਇ^੧ ॥ ੨੨ ॥ ਮਹਾਂ ਬਲੀ ਤਹਿ ਦੇਵ ਸੁਨੈ
ਹੈਂ। ਕਿਸ ਹੀ ਪਾਸ ਨ ਜਾਹਿ ਗਿਨੇ ਹੈਂ। ਘਰ ਕੀ ਕੰਧ ਉਸਾਰਤਿ ਜੋਨ।
ਭਈ ਰੈਨ ਵਾਹਤਿ ਹੈਂ ਤੋਨ॥੨੩॥ ਕਰਹਿ ਬਾਦ, ਨਹਿ ਬਸਨੇ ਦੇਤਿ। ਕੈਸੇ
ਹੋਵੈ ਕਰੇ ਨਿਕੇਤ^੨। ਤਹਿ ਬਸਿਕੈ ਹਮ ਲੋਨੋ ਕਜਾ ਹੈ। ਸਕਲ ਪਦਾ-
ਰਥ ਦਿਏ^੩ ਇਹਾਂ ਹੈ॥੨੪॥ ਲਘੁ ਸੁਤ ਦਾਤੂ ਕੀ ਦਿਸਿ ਹੋਰ। ਫੇਰੁ ਆਨ
ਫੁਰਮਾਏ ਫੇਰ^੪। 'ਬਡੋ ਭੂਤ ਨਹਿ ਜਾਇ ਤਿਹਾਰੋ। ਮਾਨ ਬਾਕ ਅਬ ਤੁਹੀਂ
ਪਧਾਰੋ ॥੨੫॥ ਖੰਤੀ ਬਿਨਤੀ ਕਰਤਿ ਉਚਾਰੀ। ਉਠਿ ਅਬਿ ਜਾਹੁ ਬਨਹੁ
ਉਪਕਾਰੀ। ਸਭਿ ਭੂਤਨ ਕੋ ਤ੍ਰਾਸ^੫ ਦਿਖਾਇ। ਨਿਰਉਪਾਧਿ ਕਰਿ ਗੁਮ
ਬਸਾਇ॥੨੬॥ 'ਸੁਨਹੁ ਪਿਤਾ ਜੀ ਬਸਹਿ ਖਡੂਰ। ਤਹਾਂ ਜਾਨਿ ਕੀ ਕੈਨ
ਜ਼ਰੂਰ। ਬੈਸੇ ਸਦਨ ਗੁਬਿੰਦ ਗੁਨ ਗਾਵੈ॥ ਨਿਜ ਕਾਰਜ ਹਿਤ ਬਹੁ ਚਲਿ
ਆਵੈ^੬ ॥੨੭॥ ਕਿਸ ਕਿਸ ਸੰਗ ਆਪ ਚਲਿ ਜਾਵੇ। ਕਜਾ ਹਮ ਕੋ ਉਜਰੋ
ਕਿ ਬਸਾਵੈ^੭। ਸੁਨਿ ਸੁਤ ਦੋਇਨ ਤੇ ਇਮਿ ਬੈਨ। ਅਮਰਦਾਸ ਕੀ ਦਿਸ
ਕਰਿ ਨੈਨ ॥ ੨੮॥ ਕਹਨੇ 'ਜਾਹੁ ਪੁਰਖਾ ਤੁਮ ਤਹਾਂ। ਬਾਸਾ ਭੂਤ ਪ੍ਰੇਤ ਕੋ
ਜਹਾਂ। ਕਰਹੁ ਬਸਾਵਨਿ ਸੁੰਦਰ ਪੁਰੀ^੮। ਜਨੁ ਗੁਰ ਕੀਰਤਿ ਕੀ ਹੁਇ
ਪੁਰੀ^੯॥੨੯॥ ਮੁਖ ਤੇ ਅੱਖਰ ਨਿਕਸੇ ਆਧੇ। ਸੁਨਿ ਤਿਆਰ ਹੋਯਹੁ ਕਟ
ਬਾਧੇ^{੧੦}। ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਬੂਝੀ 'ਬਿਧਿ ਕੈਸੇ। ਜਸ ਆਇਸੁ ਹੁਇ ਰਚਿ ਪੁਰਿ^{੧੧}
ਤੈਸੇ^{੧੨} ॥੩੦॥ ਕਹਨੇ ਗੁਰੂ 'ਪੁਰਬ ਦਿਸ ਜੋਈ। ਕਰਹੁ ਖਨਾਵਨਿ^{੧੩} ਨੀਕੇ
ਸੋਈ। ਇਕ ਸਮ ਕਰਿਕੈ ਥਾਨ ਤਹਾਂ ਸੁ। ਬਸਿਬੇ ਕਾਰਨ ਰਚਹੁ ਅਵਾਸੁ^{੧੪}
॥ ੩੧ ॥ ਸੁੰਦਰ ਛਰੀ ਸੁ ਚੰਚਲ ਕਰਿਤੇ। ਅਮਰਦਾਸ ਕੋ ਦੀਨਸਿ ਕਰ
ਤੇ^{੧੫}। 'ਇਹੁ ਲੇ ਜਾਹੁ ਸਮੁਖ ਤਿਨ ਹੋਇ। ਕਰਹੁ ਦਿਖਾਵਨਿ ਰਹਹਿ ਨ
ਕੋਇ ॥੩੨॥ ਜਹਿ ਜਹਿ ਚਰਨ ਤੁਹਾਰੋ ਫਿਰਿਹੀ। ਹੋਇ ਅਸੁਭ ਤਿਸਕੋ
ਸੁਭ ਕਰਿਹੀ^{੧੬}। ਨਿਜ ਨਿਵਾਸ^{੧੭} ਹਿਤ ਰਚਹੁ ਅਵਾਸ। ਨਰ ਪਿਖਿਆਵਹਿ
^੧ਕੋਈ (ਅ) ਕਿਵੇਂ ਬੀ। ^੨ਘਰ ਬਣਾਏ ਹੋਏ (ਬਾਦ ਕਰਦੇ=) ਬਿਰਥਾ। ਕਰ ਦੋਂਦੇ ਹਨ, ਭਾਵ
ਚਾਹ ਦੋਂਦੇ ਹਨ, ਵੱਸਣ ਨਹੀਂ ਦੋਂਦੇ (ਭਾਵੇਂ ਕੋਈ) ਕੋਹੋ ਜੇਹਾ ਹੋਵੇ। (ਅ) ਉਥੇ ਘਰ ਦਾ
ਬਨਾਉਣਾ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋਵੇ। ^੩ਇੱਥੇ ਹਨ (ਤੁਸਾਂ ਯਾ ਰੋਸ ਨੇ)। ^੪ਫੇਰ ਫੇਰ ਦੇ ਪੁੱਤ੍ਰ (ਭਾਵ
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ) ਫੁਰਮਾਇਆ। ^੫ਭਰ। ^੬ਆਪਣੇ ਕੰਮਾਂ ਲਈ ਬਏਰੇ ਲੋਕੀ
ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ^੭ਸਾਨੂੰ ਕੀ ਕੋਈ ਉਜੜੇ ਕੋਈ ਵੱਸੇ। ^੮ਸ਼ਹਿਰ। ^੯ਗੁਰ ਕੀਰਤੀ ਦਾ ਧਾਮ।
^{੧੦}ਲੱਕ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ। ^{੧੧}ਮੇਂ ਰਚਾਂ ਸ਼ਹਿਰ। ^{੧੨}ਪੁੱਟਣਾ। ^{੧੩}ਹੱਥੋਂ ਦਿੱਤੀ। ^{੧੪}ਅਸੁਭ (ਜਿਮੀ) ਨੂੰ
ਸੁਭ ਕਰਨਗੇ। ^{੧੫}ਰਹਿਣ ਲਈ।

ਕਰਹਿ ਸੁ ਬਾਸੁ ॥੩੩॥ ਇਹ ਗੋਂਦਾ ਖੰਡੀ ਧਨਵਾਨ। ਕਰਹਿ ਚਿਨਾਵਨ
ਮਹਿਲ ਮਹਾਨ। ਨਾਮ ਇਸੀ ਕੇ ਪਰਿ^੧ ਪੁਰਿ ਨਾਮੁ^੨। ਰਚਹੁ ਰੁਚਿਰ
ਬਸਿਥੇ ਹਿਤ ਧਾਮੁ ॥੩੪॥ ਕਰਤਿ ਫਰੋਬ ਸੁ ਦਾਸੁ ਦਾਤੁ। ਸੁਨਿ ਪ੍ਰੇਤਨਿ ਕੋ
ਇਹ ਡਰਪਾਤੁ। ਨਹਿ ਨ ਜਾਨਤੇ ਗੁਰੁ ਪ੍ਰਤਾਪੁ। ਕਰਨ ਹਾਰ ਕੋ ਜਾਨਰਿ
ਆਪੁ^੩ ॥੩੫॥ ਯਾਂਤੇ ਇਨਿ ਕੋ^੪ ਤ੍ਰਾਸੁ ਮਹਾਨੋ। ਕਰਨ ਕਰਾਵਨ ਗੁਰੁ ਤੁਮ
ਜਾਨੋ^੫। ਇਮਿ ਸਮਝਾਇ ਸੰਗ ਤਿਸੁ ਕੀਨੋ। ਤਬਿ ਸ੍ਰੀ ਅਮਰ ਚਲੇ ਰਬ
ਭੀਨੋ ॥੩੬॥ ਪ੍ਰੇਮ ਤਰੋਵਰ ਉਰ ਕੋ ਮਾਂਹੀ। ਸ਼ਰਧਾ ਆਲਬਾਲ ਹੈ ਜਾਂਹੀ^੬
। ਗੁਰ ਆਇਸੁ ਕੇ ਨਿਤਿ ਅਨੁਸਾਰੀ। ਯਹੀ ਸੰਚਿਥੇ ਕੋ ਬਰ ਬਾਰੀ^੭
॥੩੭॥ ਨਿਸ ਦਿਨ ਚਿਤਵਨ ਬਲਕਲ^੮ ਅਹੈ। ਦ੍ਰਿੜ ਜੜੁ ਸਦਾ
ਭਗਤਿ ਮਹਿ ਰਹੈ। ਸਤਿ ਸੰਤੋਖ ਆਇ ਗੁਨ ਸਾਰੇ। ਚਹੂੰ ਦਿਸਨ ਬਿਸ-
ਤਰਤਿ ਸੁ ਡਾਰੇ^੯ ॥੩੮॥ ਆਤਮ ਗਯਾਨ ਮਹਾਂ ਫਲ ਲਾਗੇ। ਰਸ
ਅਲੰਦ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਬਝਭਾਗੇ। ਅਸਤਰੁ ਪ੍ਰੇਮ ਬਰਧਬੋ ਭਾਉ^{੧੦}। ਉਰ ਸ੍ਰੀ
ਅਮਰ ਅਚਲ ਬਰ ਥਾਉ^{੧੧} ॥੩੯॥ ਚਲਿਥੇ ਸਮੇਂ ਨੀਰ ਭਰਿ ਆਵਾ^{੧੨}।
ਨਮੋ ਕਰਤਿ ਪਦ ਪਦਮ ਭਿਗਾਵਾ^{੧੩}। ਮਿਲਨੇ ਰਹਨੇ ਬੀਤਨੇ ਚਿਰ ਕਦਾ
ਬਿਛੁਰਨ ਤੇ ਦੁਖ ਲਹਨੇ ਬਿਸਾਲ ॥੪੦॥ ਪੁਨ ਧੀਰਜ ਦੇ ਅਧਿਕ
ਗੁਸਾਈਂ। ਕਰਨੇ ਪਠਾਵਨ ਕੋ ਤਿਸ ਥਾਈਂ। ਗੁਰ ਸਨਮੁਖ ਮੁਖ ਰਾਖਿ
ਪਿਆਨਾ। ਪਾਛਲ ਦਿਸ਼ਾ ਧਰਤ ਪਗ ਜਾਨਾ^{੧੪} ॥੪੧॥ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸੁਤ
ਪਰਖਨ ਕਰੇ। ਭਰਮ ਸਰਬ ਸਿੱਖਨ ਕੇ ਹਰੇ। ਜਾਨਤਿ ਭਏ^{੧੫}—ਕਰੀ
ਥਹੁ ਸੇਵਾ। ਲਿਯੇ ਰਿਝਾਇ ਅਧਿਕ ਗੁਰ ਦੇਵਾ ॥੪੨॥ ਗੁਰ ਪਰਮੇਸੁਰ
ਸੇਵ ਬਸੀ ਹੈ। ਜਿਨ ਕੀ ਹੀਤਾ ਰਿਦੇ ਨਸੀ ਹੈ। ਕਜੇਂ ਨ ਹੋਹਿ ਤਿਨ ਕੋ
ਅਨਕੂਲੀ^{੧੬}। ਸਿਮਰਹਿ ਜੇ ਉਰ ਸਭਿ ਕਿਛੁ ਭੂਲੀ ॥੪੩॥ ਹਮਰੋ ਪਿਤਾ,

^੧ਸ਼ਹਿਰ ਦਾ ਨਾਮ (ਪਵੇ)। ^੨ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਕਰਨ ਹਾਰਾ ਸਮਝਦੇ ਹਨ। ^੩ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ।
^੪ਤੁਸੀਂ ਕਰਨ ਕਰਾਵਨ ਹਾਰਾ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਜਾਣੋ। ^੫ਦੋਰ (ਉਹ ਘੇਰਾ ਜਿਸ ਵਿਚ ਪੇੜ ਲਾਇਆ
ਜਾਵੇ ਤੇ ਪਾਣੀ ਠਹਿਰਨ ਦੀ ਥਾਂ ਹੋਵੇ)। ^੬ਸਿੰਚਣ ਲਈ ਸੁਸ਼ਟ ਜਲ ਹੈ। ^੭ਫਿੱਲ।
^੮ਭਾਲੀਆਂ। ^੯ਐਸਾ ਪ੍ਰੇਮ ਰੂਪੀ ਬਿੱਛ ਜਿਸ ਵਿਚ ਭਾਵ (ਪਿਆਰ ਦੇ ਵਲਕਲੇ ਸਦਾ) ਵਸਦੇ
ਹਨ। ^{੧੦}ਗੁਰੂ ਅਮਰ ਜੀ ਦੇ ਸੁਸ਼ਟ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ (ਇਸ ਬਿੱਛ ਦਾ) ਅਚਲ ਟਿਕਾਣਾ ਹੈ।
^{੧੧}ਚਰਨ ਕਮਲ ਭਿੱਜ ਗਏ। ^{੧੨}ਜਾਂਦੇ ਸਨ (ਸ੍ਰੀ ਅਮਰ ਜੀ)। ^{੧੩}ਭਾਵ, ਸਿੱਖ ਜਾਣ ਚੁੱਕੇ।
^{੧੪}ਅਨੁਸਾਰ ਭਾਵ ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ। ^{੧੫}ਪਾ:-ਧਰ।

ਪੁੱਤ੍ਰ ਹੀਕਾਰੈ^੧। ਸੇਵ ਭਾਵ ਕੋ ਰਿਦੈ ਨ ਧਾਰੈ। ਜਿਮਿ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਦੀਨਸਿ
ਦਾਸੁ। ਸਿਰੀਚੰਦ ਤਜਿ ਲਖਮੀ ਦਾਸੁ॥੪੪॥ ਤੈਸੇ ਇਨਹੂੰ ਕੀਨਿ ਸਭਿਜਾਨੀ।
ਲਹਜੇ ਪਰਮਪਦ^੨ ਸੇਵਾ ਠਾਨੀ-। ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਸਿੱਖ ਆਪਸ ਮਾਂਹਿ।
‘ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕਰਹਿ ਅਨੁਚਿਤੀ ਨਾਂਹਿ’ ॥ ੪੫ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ
ਗ੍ਰੰਥੇ ਪ੍ਰਥਮ ਰਾਸੇ ‘ਸ੍ਰੀ ਅਮਰ’ ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਅਸ਼ਟਦਸਮੇਂ ਅੰਸੁ ॥ ੧੯ ॥

੧੯. [ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਵਸਾਵਣਾ]

ਦੋਹਰਾ ॥ ਪਿਛਲਿ ਪਾਇ^੧ ਸ੍ਰੀ ਅਮਰ ਜੀ ਗੋਂਦੇ ਕੇ ਸੰਗ ਜਾਇ। ਸਨੇ ਸਨੇ
ਮਗ ਚਲਤਿ ਹੈਂ ਜਪੁਜੀ ਪਾਠ ਕਰਾਇ॥੧॥ ਚੌਪਈ॥ ਬਿੱਧ ਸਰੀਰ ਨਿਬਲ,
ਕਦ ਛੋਟਾ^੨। ਪਰਮ ਬਿਸਾਲ ਸਭਿਨਿ ਕੇ ਓਟਾ^੩। ਤੀਨ ਕੋਸ ਪਰ ਜਬਿ ਹੀ
ਗਏ। ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਤਹਿ ਠਾਂਢੇ ਭਏ॥੨॥ ਜਪੁਜੀ ਪਾਠ ਭੋਗ ਕੇ ਪਾਯੋ। ਉਰ
ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਰੂਪ ਬਸਾਯੋ। ਪਰੇ^੪ ਕਰੀ ਅਸ਼ਟਾਂਗ ਪ੍ਰਣਾਮ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰਦੇਵ ਕ੍ਰਿਪਾ
ਗੁਨ ਧਾਮ॥੩॥ ਪੁਨ ਕਰਿ ਮੁਖ ਦਿਸ਼ ਗੋਇੰਦਵਾਲ। ਗਮਨੇ ਪੰਥ ਨਿਰਭੈ*
ਤਿਸਕਾਲਾਛਰੀ ਗੁਰੂ ਕਰ ਕੀ^੫ ਕਰ ਧਾਰੀ। ਸਾਦਰ ਉਚੇ ਕਰੀ ਉਠਾਰੀ^੬
॥ ੪ ॥ ਕਰਿਕੈ ਅਪਨੋ ਹਾਥ ਅਗਾਰੀ। ਭੂਤ ਪ੍ਰੇਤ ਕੋ ਜਾਇ ਦਿਖਾਰੀ।
ਪਰੀ ਤਪਤ ਦੀਰਘ ਤਿਨ ਮਾਂਹੀ। ਛਿਨ ਭਰ ਬਿਰਯੋ ਜਾਇ ਤਹਿ ਨਾਂਹੀ
॥੫॥ ਜਰੇ ਜਾਤ^੭ ਤਿਨ ਕੋਰ ਸਰੀਰ। ਭਏ ਅਧੀਰ ਸੰਭਾਰਿ ਨ ਚੀਰਾ^੮। ਪਿਤਾ
ਪੁੱਤ੍ਰ ਕੋ ਨਹਿਨ ਸੰਭਾਰੈ। ਭ੍ਰਾਤ ਭ੍ਰਾਤ ਕੋ ਛੋਰਿ ਪਧਾਰੈ॥੬॥ ਇਸਤ੍ਰੀ ਤਯਾਗ
ਚਲੈ ਪਤਿ ਪ੍ਰੇਤ। ਕਿਤੇ ਪਰੇ ਧਰ ਹੋਇ ਅਚੇਤ^੯। ਹਲਾ ਚਲੀ ਐਸੇ ਤਿਨਿ
ਪਰੀ। ਗਏ ਬਾਨ ਤਜਿ ਬਿਰੇ ਨ ਘਰੀ^{੧੦}॥੭॥ ਹਾਹਾਕਾਰ ਕਰਤਿ ਭਜਿਚਲੇ।
ਸਕਲ ਦਿਸ਼ਨਿ ਹੁਇ ਸਕਹਿ ਨ ਖਲੇ। ਜਸੇਂ ਜਸੇਂ ਛਰੀ ਹਿਲਾਵਨ
ਕਰਿਹੀਂ। ਤਸੇਂ ਤਸੇਂ ਤਪਤ ਤਿਨਹੂੰ ਪਰ ਪਰਿਹੀ॥੮॥ ਕੇਤਿਕ ਹਾਥ ਜੋਰਿ
ਕਹਿ ਬਿਨੈ। ‘ਤਜਹੁਹਮੈਂ ਨਹਿ ਨਾਹਕ ਹਨੈ’^{੧੧}। ਕਿਤਿਕ ਕਾਲ ਕੋ ਉਤਰਜੇ
ਭੇਰ। ਹਮਹਿ ਸੰਭਾਰਨਿ ਦਿਹੁ ਇਸੁ ਬੇਰਾ॥੯॥ ਛਰੀ ਨ ਚੇਚਲ ਕਰਹੁ^{੧੨}

^੧ਪੁੱਤ੍ਰਾਂ ਦੇ ਜੀ ਵਿਚ ਇਹ ਹੀਕਾਰ ਹੈ ਕਿ ‘ਸਾਡਾ ਪਿਤਾ ਹੈ’ ਇਸ ਲਈ ਰਿਦੇ ਵਿਚ ਸੇਵਾ ਦਾ
ਭਾਵ ਨਹੀਂ ਰੱਖਦੇ। ^੨ਉੱਚਾ ਪਦ, ਭਾਵ ਜਗਤ ਗੁਰਤਾ ਦਾ ਪਦ। ^੩ਪਿਛਲੇ ਪੋਰੀ। ^੪ਮਧਰਾ।
^੫ਪਰ ਸਭਨਾਂ ਦੇ ਬੜੇ ਵਡੇ ਆਸਰਾ ਹਨ। (ਅ) ਬੜੇ ਵਡੇ ਹਨ ਤੇ ਸਭ ਦੇ ਉਹ ਆਸਰਾ ਹਨ।
^੬(ਲੰਮੇ) ਪੈਕੇ। ^੭ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਹੱਥ ਦੀ। ^੮ਉਠਾਈ ਹੋਈ। ^੯ਸੜਦੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ^{੧੦}ਬਸਤਰਾਂ ਦੀ
ਸੰਭਾਲ ਨਹੀਂ। ^{੧੧}ਬੇਸੁਧ। ^{੧੨}ਠਹਿਰੇ ਨਾਂ ਇਕ ਘੜੀ ਬੀ। ^{੧੩}ਨਿਹੱਕੇ ਨਾਂ ਮਾਰੇ। ^{੧੪}ਹਿਲਾਉ
ਨਾਂ।

*ਪਾ:-ਪੰਥ ਨਿਭੈ।

†ਪਾ:-ਛਰੀ ਗੁਰੂ ਕੀ ਕਰ ਮੇਂ ਧਾਰੀ।

ਅਗਾਰੀ । ਚਲੇ ਜਾਹਿ ਹਮ ਤੂਰਨ ਧਾਰੀ' । ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਮਾਚਨੋ ਜਥਿ
 ਰੋਰਾ । ਸਗਰੇ ਗਏ ਛੇਰਿ ਤਬਿ ਠੋਰਾ ॥ ੧੦ ॥ ਹੁਤੀ ਦੇਵਲੀ ਇਕ ਤਿਨ
 ਮਾਂਗੀਕੇਤਿਕ ਕਾਲ ਗਰਭ ਧਰਿ ਤਾਂਹੀ।ਹੁਤੋ ਸਮੀਪ ਪ੍ਰਸੂਤ ਸਮੈਂ ਤਿਹ ।
 ਪਰਜੈ ਸ਼ੋਰ ਔਚਕ ਹੀ ਦ੍ਰਿਗ ਲਹਿ' ॥ ੧੧ ॥ ਭਏ ਤ੍ਰਾਸ ਉਰ, ਭਾਜ
 ਪਧਾਰੀ' । ਨਹਿ ਵਿਗ ਦੇਖਜੋ ਪਤਿ ਰਖਵਾਰੀ। ਬਿਹਬਲ ਦੋਰਤਿ ਤ੍ਰਾਸਤਿ
 ਹੋਈ । ਗਿਰਜੈ ਗਰਭ ਤਬਿ ਸਿਸ' ਭੇ ਦੋਈ ॥ ੧੨ ॥ ਹੁਤੋ ਜ਼ਾਰ ਕੋ ਤਹਾਂ
 ਕਿਦਾਰਾ' । ਉਪਰ ਕਟੀ ਹੁਈ ਤਿਸ ਬਾਰਾ । ਇਕ ਕੇ ਦ੍ਰਿਗ ਸੋ ਲਗਜੈ
 ਫਿਰੰਡਾ' । ਚੁਭਜੈ ਬੀਚ ਸੋ ਕੀਨਸਿ ਖੰਡਾ' ॥ ੧੩ ॥ ਕਾਲਾ ਦੇਵ ਬਿਦਤ
 ਜਗ ਅਹੈ । ਦੁਰਗ ਬਠਿੰਡੇ ਬਿਚ ਜੋ ਰਹੈ।ਸ੍ਰੀ ਕਲਗੀਧਰ ਜਾਇ ਨਿਕਾ-
 ਸਜੈ । ਜਿਸ ਤੇ ਸਭਿ ਮਹਿ ਨਾਮ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਜੈ ॥੧੪॥ ਗਿਰਜੈ ਦੂਸਰੇ ਭੁਜ ਕੇ
 ਭਾਰ।ਸੋ ਟੂਟੀ ਪਰ ਖੇਤ ਮਝਾਰ' । ਦੋਨਹੁ ਕੋ ਤਿਨ ਲਿਯੋ ਉਚਾਇਬਸਤ੍ਰ
 ਲਪੇਟਜੈ ਰਖੇ ਬਚਾਇ ॥ ੧੫ ॥ ਕੇਤਿਕ ਸੰਮਤ ਮਹਿ ਭੇ ਜਾਨ । ਬਸੇ ਸੁ
 ਦੋਨਹੁ ਕਰਿ ਨਿਜ ਥਾਨ । ਇਕ ਮਸੂਰਪੁਰ* ਬਾਸਾ ਪਾਯੋ।ਬੀਚ ਬਠਿੰਡੇ
 ਦੁਤਿਯ ਬਸਾਯੋ ॥ ੧੬ ॥ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇਵਨਿ ਗਤਿ' ਹੋਈ । ਭੂਤ ਪ੍ਰੇਤੀ

*ਅਚਾਨਕ ਹੀ ਅੱਖੀਂ ਡਿੱਠਾ । *ਉਠ ਨੱਠੀ । *ਬੱਚੇ । *ਖੇਤ । *ਟਾਂਡੇ ਦਾ ਮੁੱਢ । * (ਅੱਖ)
 ਵੇੜ ਵਿੱਝੀ । *ਖੇਤ ਵਿਚ ਡਿਗਕੇ । *ਦੇਉ ਜਾਂ ਅਦੇਵਾਂ ਦੀ ਹਾਲਤ ਹੋਈ ।

*ਇਹ ਜਗਾ ਧੂਰੀ ਤੋਂ ਪਟਿਆਲੇ ਦੇ ਵਿਚ ਛੀਟਾਂ ਵਾਲੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਤੋਂ ਨੇੜੇ ਦੱਸੀਈ ਹੈ।

†ਪ੍ਰੇਤ ਨਾਮ ਹੈ ਚਲੇ ਗਏ ਦਾ । ਮੁਰਾਦ ਹੈ ਸ਼ਰੀਰ ਤਿਆਗ ਚੁੱਕੀਆਂ ਰੂਹਾਂ ਤੋਂ । ਪਰੰਤੂ
 ਪ੍ਰੇਤ ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਰਥ ਉਹ ਸ਼ਰੀਰ ਤਿਆਗ ਚੁੱਕੀਆਂ ਰੂਹਾਂ ਦਾ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਆਪਣੇ
 ਕਰਮਾਂ ਤੇ ਵਾਸ਼ਨਾ ਕਰਕੇ ਭਾਰੀਆਂ ਮਲੀਨ ਤੇ ਭੈੜੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਵਾਲੀਆਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜੀਵਨ
 ਪਾਪ, ਅਨਰਥ ਤੇ ਜੁਲਮਾਂ ਵਿਚ ਬਿਤਾਇਆ ਹੈ, ਉਹ ਪਾਪਾਂ ਦੇ ਬੋਧ ਕਰਕੇ ਧਰਤੀ ਦੇ ਉਪਰ
 ਹੀ ਭਟਕਦੀਆਂ ਹਨ, ਤੇ ਆਪਣੇ ਦ੍ਰਿੜ ਭਰਮ ਵਿਚ ਮਨੁੱਖਾਂ ਵਾਂਗੂੰ ਜੀਵਨ ਸਮਝਕੇ ਸਾਰੇ
 ਕਾਰੇ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ, ਪਛੁਤਾਵੇ ਆਦਿ ਦੇ ਦੁਖ ਬੀ ਬੋਲਦੀਆਂ ਹਨ । ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਆਇਆ
 ਹੈ 'ਪ੍ਰੇਤ ਪਿੰਜਰ ਮਹਿ ਦੁਖ ਘਨੇਰੇ ॥' ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਲਿੰਗ ਸ਼ਰੀਰ, ਸ਼ਰੀਰ ਵਰਗੇ ਭਾਸਦੇ
 ਹਨ । ਖਾਣਾ ਪੀਣਾ ਪਹਿਨਣਾਂ ਆਦਿ ਉਦੋਂ ਹੀ ਭਾਸਦਾ ਹੈ । ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਦੇ ਨਾਮ ਵਾਲੇ,
 ਭਗਤੀ ਵਾਲੇ, ਯੋਗ ਸੱਤ੍ਯ ਵਾਲੇ ਤੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੋਕ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਭਰ ਖਾਂਦੇ ਤੇ ਦੂਰ ਭਜਦੇ
 ਹਨ । ਪੱਛਮੀ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਬੀ ਸਪਿਰਚਯਲਿਜ਼ਮ ਦੀ ਵਿੱਦਯਾ ਲੱਭੀ ਹੈ, ਉਹ ਬੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਨੂੰ
 ਸਹੀ ਕਰਦੇ ਹਨ । ਕੁਰਾਨ, ਅੰਜੀਲ, ਪੁਰਾਨ ਆਦਿ ਸਾਰੇ ਧਰਮ ਪੁਸਤਕਾਂ ਵਿਚ ਬੀ ਜ਼ਿਕਰ
 ਹਨ ਪਰੰਤੂ ਆਮ ਵਰਤਾਰੇ ਵਿਚ ਜੋ ਲੋਕੀ ਤਮਾਸ਼ੇ ਕਰਦੇ ਹਨ ਉਹ ਅਕਸਰ ਪਖੰਡ ਬੁੰਦੇ ਹਨ।

ਤਹਿ ਰਹੈ ਨ ਕੋਈ। ਖਰੇ ਭਏ ਸ੍ਰੀ ਅਮਰ ਸਥਾਨ। ਕੀਨ ਬਿਲੋਕਨ
 ਚਾਰੁ ਮਹਾਨ ॥ ੧੭ ॥ ਨਿਕਟ ਬਿਪਾਸਾ^੧ ਬਹੇ ਪ੍ਰਵਾਹੁ। ਜੁਕਤ ਤਰੰਗ
 ਬਿਮਲ ਜਲ ਮਾਂਹੂ^੨। ਚੱਕਵਾਕ^੩ ਤੇ ਆਦਿ ਬਿਹੰਗਾ^੪ ਬਹੁ ਸ਼ਬਦਾਇ^੫, ਮਾਨੁ
 ਜਿਮ ਰੀਗਾ ॥ ੧੮ ॥ ਸੁੰਦਰ ਪੁਲਨਿ^੬ ਸਥਾਨ ਜਿਸੀ ਕੇ। ਸਿਕਤਾ ਮ੍ਰਿਦੁ
 ਜੂਗ ਤੀਰ^੭ ਤਿਸੀਕੇ। ਲਵਪੁਰਿ ਆਦਿ ਗਮਨ ਤਹਿ ਰਾਹੁ^੮। ਇਤ ਦਿੱਲੀ
 ਪਹੁੰਚਤਿ ਸੇ ਜਾਹੂ^੯ ॥ ੧੯ ॥ ਘਾਟ ਉਰਾਰ ਪਾਰ ਉਤਰੈਬੇ। ਆਵਤਿ ਸਾਤ
 ਲੋਕ ਠਹਿਰੈਬੇ। ਤੀਰ ਬਿਪਾਸਾ ਸੁੰਦਰ ਬਾਨੁ। ਉਚੇ ਸੋਭਤਿ, ਦੇਖਿ ਮਹਾਂਨੂ^{੧੦}
 ॥ ੨੦ ॥ ਜਿਮ ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਆਗਜਾ ਦੀਨਸਿ। ਸੱਤਿਨਾਮ ਕਹਿ ਜਲ
 ਕਰ ਲੀਨਸਿ। ਛਿਰਕਨ ਕਰਜੈ ਸਥਾਨ ਚੁਫੇਰੇ। ਫੇਰ ਨ ਆਵਹਿ ਪੇਤਨਿ
 ਡੇਰੇ^{੧੧} ॥ ੨੧ ॥ ਛਰੀ ਧਰੀ ਕਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕਰ ਕੀ^{੧੨}। ਕਰੀ ਲਕੀਰ ਜਿਤੀ
 ਧਰ ਪੁਰਿਕੀ^{੧੩}। ਬਹੁਰ ਮੰਗਾਯਹੁ ਬਹੁ ਮਿਸ਼ਟਾਨਾ^{੧੪}। ਹਰਖਜੈ ਗੋਂਦਾ ਧਨੀ
 ਮਹਾਨਾ ॥ ੨੨ ॥ ਖਰੇ ਹੋਇ ਸ੍ਰੀ ਅਮਰ ਸੁਜਾਨੇ। ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਅਰਦਾਸ
 ਬਖਾਨੇ। ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਨਾਮੁ। ਸਿਮਰਿ ਸਿਮਰਿ ਆਨਨ ਅਭਿਰਾਮੁ^{੧੫}
 ॥ ੨੩ ॥ ਅਰਪਨ ਕਰਜੈ ਸਕਲ ਮਿਸ਼ਟਾਨੁ। ਪੁਨਹੁ ਸਭਿਨਿ ਕੋ ਬਾਂਟਨ
 ਠਾਨੁ^{੧੬}। ਪੁਰਬ ਦਿਸਾ ਧਰਾ ਪਟਵਾਈ। ਏਕਸਾਰ ਸੁੰਦਰ ਬਨਵਾਈ ॥ ੨੪ ॥
 ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕੇ ਚਰਨ ਮਨਾਏ। ਨਗਰ ਨੀਵ ਧਰਿ ਚਿਨਬੇ^{੧੭} ਲਾਏ। ਤਬਿ ਤੇ
 ਬਹੁਰ ਨ ਭੂਤ ਨ ਪੇਤ। ਨਹਿ ਦੇਖੇ ਜੋ ਢਾਹਿ ਨਿਕੇਤ ॥ ੨੫ ॥ ਪੁਰਬ ਸਦਨ
 ਬਨਾਵਹਿ ਕੋਊ। ਪ੍ਰੇਤ ਬਿਦਾਰਤਿ ਢਾਹਤਿ ਸੋਊ। ਚਿਨਜੈ ਜਿਤੋ ਸੋ ਬਨਜੈ
 ਰਹਜੈ ਹੈ। ਗੋਂਦੇ ਦੇਖਿ ਅਨੰਦ ਲਹਜੈ ਹੈ ॥ ੨੬ ॥ ਬਹੁ ਧਨ ਖਰਚ ਮਜੂਰ
 ਲਗਾਏ। ਕਰਤੇ ਕਾਰੀਗਰ^{੧੮} ਸਮੁਦਾਏ। ਤਬਿ ਸ੍ਰੀ ਅਮਰ ਬਿਚਾਰ ਕਰਜੈ
 ਹੈ। ਤਿਸ ਗੋਂਦੇ ਪਰ ਨਾਮ ਧਰਜੈ ਹੈ ॥ ੨੭ ॥ ਗੋਈਂਦਵਾਲ ਉਚਾਰਿ ਸੁਨਾਯੋ।
 ਭਯੋ ਨਾਮ ਪੁਰਿ ਕੋ ਬਿਦਤਾਯੋ। ਕੇਤਿਕ ਸਦਨ ਤਜਾਰ ਕਰਿਵਾਏ। ਸ੍ਰੀ

^੧ਕੋਲ ਬਿਪਾਸਾ ਦਾ ਪ੍ਰਵਾਹ ਵਹਿੰਦਾ ਹੈ (ਜਿਸ) ਵਿਚ ਉੱਜਲ ਜਲ ਲਹਿਰਾਂ ਸਮੇਤ ਹੈ।
^੨ਚਕਵਾ। ^੩ਬੋਲਦੇ ਹਨ। ^੪ਨਦੀ ਦਾ ਕਿਨਾਰਾ, (ਅ) ਕਿਨਾਰੇ ਦੀ ਭੇਂ ਜੋ ਹੁਣੇ ਪਾਣੀ
 ਹੇਠੋਂ ਨਿਕਲੀ ਹੋਵੇ ਸੋ ਪੁਲਿਨ। ^੫ਕੋਮਲ ਰੇਤ ਦੇ ਦੋਨੋਂ ਕੰਢੇ। ^੬ਲਹੇਰ ਆਦਿ ਜਾਣ ਲਈ
 ਉਥੋਂ ਰਾਹ ਸੀ। ^੭ਇਥਰ ਦਿੱਲੀ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਪਹੁੰਚਦੇ ਸੀ। ^੮ਦੇਖਣ ਵਿਚ ਸੁੰਮਟ।
^੯ਪ੍ਰੇਤਾਂ ਦੇ ਡੇਰੇ। ^{੧੦}ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਹੱਥ ਵਾਲੀ ਛਤੀ ਹੱਥ ਵਿਚ ਢਤੀ। ^{੧੧}ਧਰਤੀ ਸ਼ਹਿਰ
 ਦੀ। ^{੧੨}ਮਿੱਠਾ। ^{੧੩}ਸੁੰਦਰ ਮੂੰਹ ਤੋਂ। ^{੧੪}ਵੰਡ ਦਿੱਤਾ। ^{੧੫}ਉਸਾਰਨ। ^{੧੬}ਉਸਾਰਨ ਵਾਲੇ।

*ਪਾ:-ਪਾਹੁ।

ਅੰਗਦ ਕੇ ਦਰਸਨ ਆਏ ॥੨੮॥ ਬੰਦਨ ਠਾਨੀ ਹੋਇ ਅਧੀਨ ॥ ਭਨਤਿ
 ਬਿਨੈ ਬਨਿ ਆਗੈ ਦੀਨਾ^੧ । ‘ਰਾਵਰਿ ਕੀ ਆਗਯਾ ਜਿਮਿ ਹੋਈ । ਸੁਧਰਯੋ
 ਕਾਜ ਭਯੋ ਪੁਰਿ ਸੋਈ’ ॥੨੯॥ ਲਗੇ ਮਜੂਰ ਕਰਤਿ ਹੈਂ ਕਾਰੇ । ਕੇਤਿਕ
 ਕਰੇ ਨਿਕੋਤ ਸੁ ਤਜਾਰੇ^੨ । ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਸੁਨਿ ਭਏ ਪ੍ਰਸੰਨ । ‘ਪੁਰਖਾ ਅਬਿ
 ਐਸੇ ਬਚ ਮੀਨਿ ॥੩੦॥ ਨਿਜ ਪਰਵਾਰ ਹਕਾਰਹੁ ਸਾਰਾ । ਬਸਹੁ ਤਹਾਂ ਸੁਖ
 ਲਹਹੁ ਉਦਾਰਾ । ਅਪਰ ਜਿ ਆਵਹਿ ਬਸਿਥੇ ਕਾਰਨ । ਤਿਨਹਿ ਬਸਾਵਹੁ
 ਸਦਨ ਉਸਾਰਨ ॥੩੧॥ ਬਾਸ ਤੁਮਾਰ ਸਮੀਪ ਹਮਾਰੇ । ਮਿਲਹੁ ਚਹੁ ਰਹਿ
 ਸਦਨ ਮਝਾਰੇ । ਅਬਿ ਬਾਸਰਕੇ ਗ੍ਰਾਮ ਸਿਧਾਰਹੁ । ਮਿਲਹੁ ਸਭਿਨਿ ਸੋਂ
 ਕਰਿ ਹਿਤਕਾਰਹੁ^੩ ॥੩੨॥ ਚਿਰੀਕਾਲ ਬੀਤਾ ਤੁਝ ਆਏ । ਨਹਿ ਕੁਟੈਬ ਸੋਂ
 ਮਿਲਜੋ ਸਿਧਾਏ^੪ । ਲੇ ਆਵਹੁ, ਜਾਵਹੁ ਤਤਕਾਲ । ਕਰਹੁ ਬਾਸ ਅਬਿ
 ਗੋਇੰਦਵਾਲ’ ॥੩੩॥ ਆਇਸੁ ਪਾਇ ਗੁਰੁ ਕੀ ਗਏ । ਸਭਿ ਲੋਕਨ ਸੰਗਿ
 ਮਿਲਤੇ ਭਏ । ‘ਗੁਰ ਪ੍ਰਸੰਨ ਭੇ’ ਕਥਾ ਸੁਨਾਈ । ‘ਦਈ ਮੋਹਿ ਸਭਿ ਭਾਂਤਿ
 ਬਡਾਈ ॥੩੪॥ ਅਬਿ ਗੁਰ ਹੁਕਮ ਭਯੋ ਇਸ ਢਾਲ—ਬਸਹੁ ਜਾਇ ਕਰਿ
 ਗੋਇੰਦਵਾਲ—ਦੇਰਿ ਨ ਕਰਹੁ ਚਲਹੁ ਮਮ ਸੰਗ । ਪੁਰਿ ਸੁੰਦਰ ਘਰ ਹੋਹਿ
 ਉਤੀਗ’ ॥ ੩੫ ॥ ਜੇਤਿਕ ਮਾਨੇ ਬਾਕ ਭਨੇ ਜਬਿ । ਉਠਿਸ਼ੀ ਅਮਰ ਸੰਗਿ
 ਭੇ ਸੋ ਸਭਿ।ਪਹੁਚੇ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਸੁ ਜਾਇਬਸੇ ਠਾਨਿ ਰੁਚ ਸਭਿ ਸਖ ਪਾਇ
 ॥੩੬॥ ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਕੇ ਦਰਸਨ ਕਾਰਨ । ਜਾਇ ਖਡੂਰ ਸੁ ਕਰਹਿ ਨਿਹਾ-
 ਰਨ^੫ । ਪਾਛਲ ਪਾਇ ਚਲਹਿ ਜਬਿ ਆਵੈਂ । ਤੀਨ ਕੋਸ ਲਗ ਏਵ ਸਿਧਾਵੈਂ
 ॥੩੭॥ ਤਹਾਂ ਖਰੇ ਹੁਇ ਬੰਦਨ ਠਾਨਹਿ । ਪੁਨ ਘਰ ਦਿਸ਼ ਮੁਖ ਕਰਹਿ
 ਪਯਾਨਹਿ । ਕੇਤਿਕ ਸਿੱਖਸਨ ਤੇ ਸੁਨਿ ਔਰ^੬।ਜਲ ਗਾਗਰ ਆਨਤਿ ਇਸ
 ਠੌਰ ॥੩੮॥ ਨਦੀ ਬਿਪਾਸਾ ਤੇ ਭਰਿ ਲਜਾਵਹਿ । ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕੋ ਇਸ਼ਨਾਨ
 ਕਰਾਵਹਿ । ਲੋਨਿ ਜਾਹਿ ਚਲਿ ਪਾਛਲ ਓਰ^੭ । ਆਨਨ ਰਾਖਹਿ ਤਬਿ ਗੁਰ
 ਓਰ ॥ ੩੯ ॥ ਇਸ ਥਲ ਆਵਹਿ ਸੀਸ ਨਿਵਾਵਹਿ । ਪੁਨ ਸਲਿਤਾ ਦਿਸ਼
 ਮੁਖ ਕਰਿ ਜਾਵਹਿ । ਨਿਤਿ ਪ੍ਰਤਿ ਕਰਹਿ ਇਸੀ ਬਿਧਿ ਕਾਰ । ਇਮਿ ਸੇਵਹਿ
 ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਦਰਬਾਰ ॥੪੦॥ ਪਰਸਰਾਮ ਤਪ ਤਪੇ ਬਿਸਾਲਾ । ਬਰਖ ਹਜਾਰਹੁ

^੧(ਗੁਰੂ ਜੀ) ਅੱਗੇ ਦੀਨ ਬਣਕੇ । ^੨ਉਹ (ਕਾਜ) ਪੂਰਾ ਹੋ ਗਿਆ (ਅ) ਉਹ ਕਾਜ ਸੋਰ ਗਿਆ
 ਤੇ ਸਹਿਰ ਵਸ ਗਿਆ ਹੈ। ^੩ਭਾਵ ਹਿਤ ਪੁਰਬਕ। ^੪ਜਾ ਕੇ ਨਹੀਂ ਮਿਲੇ। ^੫ਉੱਚੇ ਘਰ। ^੬ਦਰਸਨ
^੭ਕਈ ਸਿੱਖਾਂ ਤੋਂ (ਇਕ) ਹੋਰ ਗੱਲ ਸੁਣੀ ਹੈ ਕਿ । ^੮ਪਿਛਲੇ ਪੈਰੀਂ ।

ਬਨ^੧ ਸਭਿ ਕਾਲਾ । ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਕਲਾ^੨ ਬਿਸ਼ਨੁ ਕੀ ਚਾਰੁ । ਭਯੋ ਨ ਤਉ ਬਡੇ
ਅਵਤਾਰ ॥੪੧॥ ਇਨਹੁੰ ਇਕਾਦਸ ਸੇਮਤ ਮਾਂਹੀ । ਸੇਵਾ ਕਰੀ ਰਿਝਾਏ
ਤਾਂਹੀ । ਪੂਰਨ ਭਏ ਪ੍ਰਭੂ ਅਵਤਾਰੇ । ਜਗ ਮਹਿ ਦਾਸ ਉਧਾਰ ਹਜ਼ਾਰੇ ॥
੪੨ ॥ ਯਾਂਤੇ ਸਤਿਗੁਰ ਅਰੁ ਸਤਿਸੇਗ । ਇਨਕੀ ਸੇਵਾ ਅਧਿਕ ਉਤੰਗ ।
ਬਰਖ ਹਜ਼ਾਰਹੁੰ ਤਪ ਜੇ ਘਾਲੇ । ਤਿਨ ਤੇ ਸੇਵਾ ਅਹੈ ਬਿਸਾਲੇ ॥੪੩॥ ਜਬਿ
ਕਬਿ ਅਬਿ ਅਰੁ ਆਗੇ ਕੇਈ । ਸੇਵ ਬਿਖੈ ਮਨ ਲਾਵਹਿ ਜੇਈ । ਤਿਨ ਕੋ
ਬਹੁਰ ਨ ਕਰਿਬੈ ਰਹਜੈ^੩ । ਭੋਗ ਮੋਖ ਦੋਨਹੁੰ ਤਿਹ ਲਹਜੈ ॥੪੪॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ
ਅਮਰਦਾਸ ਕੇ ਕ੍ਰਾਤਾ । ਆਯੋ ਰਾਮਾ ਤਹਾਂ ਜਮਾਤਾ^੪ । ਜਿਤਿਕ ਭਤੀਜੇ ਸੋ
ਸਭਿ ਆਏ । ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਬਸੇ ਘਰ ਪਾਏ ॥੪੫॥ ਇਤਨਾਦਿਕ ਸਨਬੰਧੀ
ਸਾਰੇ । ਆਇ ਬਸੇ ਗੁਰ ਨਿਕਟ ਸੁਖਾਰੇ । ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਸਰਬੋਤਮ ਬਡਿਆਈ ।
ਮਾਨਹਿ ਮਾਨਵ ਬਹੁ ਸੁਖ ਪਾਈ ॥੪੬॥ ਸਭਿ ਲਾਯਕ ਸਨਬੰਧੀ ਜਾਨ ।
ਆਇ ਸਮੀਪ ਬਸੇ ਪੁਰਿ ਥਾਨ । ਸਤਿਗੁਰ ਦੇ ਕਰਿ ਧੀਰਜ ਸਬੈ ਨਿਕਟਿ
ਬਸਾਵਨ ਕੀਨੇ ਤਬੈ ॥੪੭॥ *ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪ੍ਰਥਮ ਰਾਮੇ
'ਗੋਇੰਦਵਾਲ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨ ਨਾਮ ਉਨਿਬਿਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੧੯ ॥

੨੦. [ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਵਢਣ ਦਾ ਮਿਲਣਾ । ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਜੀ ਦੇ ਗੁਰ]

ਦੇਹਗ ॥ ਇਕ ਦਿਨ ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਗੁਰੂ ਦੇਖਨਿ ਗੋਇੰਦਵਾਲ । ਭਏ
ਤਜਾਰ ਚਲਿਬੈ ਤਹਾਂ ਰਿਦਾ ਬਿਸਾਲ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ ॥੧॥ ਚੋਪਈ ॥ ਸਨੇ ਸਨੇ ਪਗ
ਸੋਂ ਮਗ ਚਲੇ । ਪ੍ਰੇਮ ਭੋਰ ਮਹਿ ਫਸਿ ਕਰਿ ਭਲੇ । ਨਿਸ ਦਿਨ ਸਤਿਗੁਰ
ਅਮਰ ਅਗਾਧੇ ।—ਆਇੰ ਇਹਾਂ ਪਿਖਿ ਅਗਮ ਅਗਾਧੇ^੫—॥੨॥ ਬੈਠੇ ਧਜਾਨ
ਲਾਇ ਕਰਿ ਐਸੇ । ਰਹਜੋ ਗਯੋ ਨਹਿ ਗੁਰ ਤੇ ਕੈਸੇ^੬ । ਖਿਚੇ ਪ੍ਰੇਮ ਤੇ ਮਾਰਗ
ਚਲੇ । ਬੰਦਹਿ ਚਰਨ ਜੁ ਬਾਹਰ ਮਿਲੇ ॥੩॥ ਕਿਨਹੁ ਕੀਨਿ ਸੁਧਿ 'ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ

^੧ਜੰਗਲ ਵਿਚ । ^੨ਹੋਰ ਕਰਨੀ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਰਹੀ । ^੩ਜੁਵਾਈ । ^੪ਇਨ ਰਾਤ ਗੁਰੂ
ਅਮਰ ਜੀ ਅਗਾਧਨਾ ਕਰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਅਗਮ ਅਗਾਧ (ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ) ਜੀ ਨੂੰ ਦੇਖੇ ਆਏ
ਵੇਖਾਂ । ^੫ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾ ਰਿਹਾ ਗਿਆ (ਖਡੂਰ) ਗੁਰੂ (ਅੰਗਦ) ਜੀ ਤੋਂ ।

*ਇਕ ਲਿਖਤੀ ਨੁਸਖੇ ਵਿਚ ਦੋਬੇ ਦੇਹ ਪਾਠ ਵਾਧੂ ਹੈ:—ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਤੇ ਨਗਰ
ਬਸਾਯੇ । ਬਹੁਰੇ ਨਹੀਂ ਤ੍ਰਾਸ ਕਿਨ ਪਾਯੇ । ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਨਰ ਗ੍ਰਾਮਨ ਤੇ ਆਵੇ^੭ । ਦੇਖਿ ਨਗਰ
ਏ ਸਭਿ ਹਰਖਾਵੇ^੮ ॥ ੪੮ ॥ ਦੇਹਗ ॥ ਬਹੁ ਦਿਨ ਕੋ ਉਜਰਜੇ ਪਰੇ ਅਬ ਗੁਰ ਕਿਰਪਾ ਧਾਰਿ ।
ਕਰਜੇ ਬਸਾਵਨ ਪੁਰਿ ਮਹਾਂ ਸ਼ੋਭਾ ਜਾਹਿ ਉਦਾਰ ॥ ੪੯ ॥

^੭ਪਾ:—ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ।

ਆਏ। ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਅਮਰਦਾਸ ਹਰਖਾਏ। ਲੈਨਿ ਹੋਤ ਉਠਿ ਚਲੇ ਅਗਾਰੀ।
 -ਦਰਸਨ ਮਿਲਹਿ-ਛੁਟਨੇ ਦ੍ਰਿਗ ਬਾਰੀ॥ ੪॥ ਕੇਤਿਕ ਦੂਰ ਆਗਮਨ
 ਆਏ। ਦਰਸਨ ਦੇਖੇ ਤਨ ਪੁਲਕਾਏ। ਬੈਲਨੇ ਜਾਇ ਨ ਗਦਗਦ ਬਾਨੀ।
 ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕਰਿ ਤੁਸਨਿ ਠਾਨੀ॥੫॥ ਦਾਸ ਦਾਸਾ ਕੋ ਦੇਖਿ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ। ਕਰ
 ਸੋਂ ਕਰ ਗਹਿਕਰਿ ਤਿਸ ਕਾਲਾ। ਭਰਨੇ ਅੰਕ ਨਿਜ ਗਰੇ ਲਗਾਯੋ। ਬਹੁ
 ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੋ ਸੁਜਸ ਅਲਾਯੋ॥੬॥ 'ਧੰਨ ਜਨਮ ਤੇਰੇ ਜਗ ਭਯੋ। ਪ੍ਰੇਮ
 ਬਿਸਾਲ ਮੋਹਿ ਬਸਿ ਕਯੋ। ਜਹਾਂ ਅਰਾਧਹਿ ਕਰਿਕੈ ਪ੍ਰੇਮ। ਤਹਿ ਮੈਂ ਪਹੁਚੈ
 ਇਹ ਮਮ ਨੇਮ॥੭॥ ਆਜ ਬੈਠਿ ਕਰਿ ਤੇਹਿ ਅਰਾਧਨੇ। ਆਯੋ ਤੁਰਤ ਪ੍ਰੇਮ
 ਤੇ ਬਾਧਨੇ। ਮੇ ਤੇ ਰਹਨੇ ਜਾਤ ਤਬਿ ਨਾਂਹੀ। ਪ੍ਰੇਮ ਸਮੇਤ ਧਜਾਇ ਮਨ
 ਮਾਂਹੀ॥੮॥ ਤੁਵ ਹਿਤ ਕਰਿ ਆਯੋ ਇਤ ਓਰ। ਚਲਹੁ ਦਿਖਾਵਹੁ ਅਪਨੀ
 ਠੌਰ। ਹਾਥ ਗਹੇ ਆਗੇ ਤਬਿ ਚਲੇ। ਕਰੇ ਦਿਖਾਵਨ ਕੀਨ ਜੁ ਭਲੇ॥੯॥
 ਭਲੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੋਰਿ ਕਰਿ ਸਾਰੇ। ਬਹੁਰ ਬਿਪਾਸਾ ਤੀਰ ਸਿਧਾਰੇ। ਅਮਰਦਾਸ
 ਅਪਨੇ ਸੰਗ ਲੀਨੇ। ਜਾਇ ਕੂਲ ਪਰ ਗੁਰੁ ਅਸੀਨੇ॥੧੦॥ ਅਪਰ ਦਾਸ
 ਨਹਿ ਪਾਸ ਤਿਥਾਈਂ। ਇਕ ਸ੍ਰੀ ਅਮਰ ਕਿ ਆਪ ਗੁਸਾਈਂ। ਸਲਿਤਾ ਕੂਲ
 ਸਥਿਤ ਕੋ ਜਾਨਿ। ਜਲਪਤਿ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਭਾ ਤਿਸ ਥਾਨ॥੧੧॥ ਰੁਚਿਰ
 ਜਾਤ ਕੀ ਸਫਰੀ ਏਕਾ। ਆਗੇ ਧਰ ਕਰਿ ਮਸਤਕ ਟੇਕਾ। 'ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ
 ਕੀਨ ਪੁਨੀਤ ਸਥਾਨ। ਪਦ ਪੰਕਜ ਪਰਸੇ ਜਬਿ ਆਨ॥੧੨॥ ਸਲਿਤਾ
 ਕੂਲ ਬਸਾਯੋ ਪੁਰਿ ਕੋ। ਕਰਨੇ ਅਨੁਗ੍ਰਹੁ ਅਪਨੇ ਉਰ ਕੋ। ਸਤਿਸੰਗਤ
 ਸਿਮਰਹਿ ਸਤਿਨਾਮੁ। ਕਰਹਿ ਸਨਾਨ ਸੁ ਜਲ ਅਭਿਰਾਮੁ॥੧੩॥ ਸਲਿਤਾ
 ਸਫਲ ਹੋਇ ਪਗ ਪਰਸੇ। ਮੈਂ ਭੀ ਰਾਵਰਿ ਕੇ ਪਗ ਦਰਸੇ। ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰ
 ਬੋਲੇ ਮੁਸਕਾਈ॥੧੪॥ 'ਕਰਿ ਸ੍ਰੀ ਅਮਰ! ਬਰੁਨ ਸਫਲਾਈ॥੧੫॥ ਸੰਗਤਿ
 ਮਹਿ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਬਰਤੈ ਹੈਂ। ਸਭਿ ਤੇ ਆਗੇ ਜਲ ਮਹਿ ਦੇਹੈਂ। ਨਾਮ ਬਰਨ ਕੋ
 ਕਰਹਿ ਉਚਾਰਿ। ਇਮ ਸਿੱਖਨ ਮਹਿ ਰੀਤੀ ਡਾਰਿ॥੧੬॥ ਹਾਥ ਜੋਰਿ
 ਸ੍ਰੀ ਅਮਰ ਉਚਾਰੀ। 'ਤਿਮ ਹੁਇ ਜਬਾ ਰਜਾਇ ਤੁਮਾਰੀ'। ਬਹੁਰ ਬਿਦਾ
 'ਦਰਸਨ ਮਿਲਣ ਲੱਗਾ ਹੈ, (ਇਹ ਸੋਚ ਕੇ) ਨੇਣਾਂ ਤੋਂ ਜਲ ਛੁੱਟ ਪਿਆ। 'ਰੇਮ ਖੜੇ
 ਹੋ ਗਏ। 'ਤੂੰ ਆਰਾਧਨਾ ਕੀਤੀ ਹੈ। 'ਬੰਨ੍ਹਿਆਂ। 'ਭਾਵ ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਧਿਆਵੇ। 'ਤੇਰੇ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਕੇ
 (ਅ) ਤੇਰੇ ਵਿਚ ਹਿਤ ਕਰਕੇ। 'ਉਸਾਰੇ ਸਨ ਜੇਹੜੇ ਚੰਗੇ (ਘਰ)। 'ਨਦੀ ਕਿਨਾਰੇ ਬੈਠੇ
 ਜਾਣਕੇ। 'ਵਰੁਣ ਆਇਆ। 'ਚੰਗੀ ਕਿਸਮ ਦੀ ਇਕ ਮੱਛੀ। 'ਮੁਸਕਾਕੇ। 'ਹੋ ਭੀ।
 ਅਮਰ ਦਾਸ। ਵਰੁਣ ਨੂੰ ਸਫਲਤਾ ਦਿਓ।

[ਅੰਤਿ ਚਿੰਨ੍ਹ ਈ ਸੂਰ ਦੇਖ ਅਗਲੇ ਪੰਨੇ ਦੇ ਹੋਏ]

ਹੁਇ ਬਰਨ ਪਧਾਰਾ। ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਤਬਿ ਬਾਕ ਉਚਾਰਾ ॥ ੧੬ ॥ 'ਇਹ

ਪਿਛਰੇ ਪੰਨੇ ਦੇ *ਨਿਸ਼ਾਨ ਦੀ ਟੁਕ ਇਹ।—

*ਮੁਲਤਾਨ, ਸਿੰਧ ਆਦਿ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿਚ ਦਰਿਆ ਦੀ ਪੂਜਾ ਕਰਨੇ ਦਾ ਇਕ ਖਾਸ ਮਤ ਹੈ, ਉਥੇ ਲਾਲ ਨਾਮੇ ਕੋਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਗੁਰੂ ਹੈ। ਇਸ ਪਾਸੇ ਵੱਲ ਜਦੋਂ ਸਿੱਖੀ ਪ੍ਰਚਾਰ ਹੋਇਆ, ਤਾਂ ਪੁਰਾਤਨ ਰਸਮ ਦਰਿਆ ਵਿਚ ਬਾਣਾ ਪਾਉਣ ਦੀ ਨਵੇਂ ਬਣੇ ਸਿੱਖਾਂ ਵਿਚ ਫਾਲਸਫਾ ਜਾਰੀ ਰਹੀ ਤੇ ਫਿਰ ਦੋਵੇਂ ਹੋਰਥੇ ਭੀ ਫੈਲੀ, ਤਦੋਂ ਇਸ ਦਾ ਕਾਰਨ ਸਿੱਖਾਂ ਵਿਚ ਇਹ ਪ੍ਰਵਿਰਤ ਹੋਇਆ ਕਿ ਵਰਨ ਗੁਰੂ ਦਾ ਸੇਵਕ ਹੈ ਉਸ ਸੇਵਕ ਨੂੰ ਛਾਂਦਾ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਸਮੇਂ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਇਸ ਰਸਮ ਨੂੰ ਗੁਰਮਤ ਸਿੱਧਾਂਤ ਦੇ ਪ੍ਰਤਿਬੂਲ ਤੇ ਟਪਲਾ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਸਮਝਕੇ ਤਿਆਗ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

†ਅੰਕ ੧੬ ਦੇ ਅੰਤ ਤੋਂ ਲੋਕੇ ੨੦ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਟੁਕ—ਅਪਰ ਅਹਾਰ ਕੁਛਕ ਤਹਿ ਖਾਇ—ਤੁਕ ਦਾ ਪਾਠ ਲਿਖਤ ਦੇ ਪੰਜ ਨੁਸਖਿਆਂ ਵਿਚ, ਜੋ ਸਾਡੀ ਨਜ਼ਰੋਂ ਲੰਘੇ ਹਨ, ਇਹ ਪਾਠ ਇਵੇਂ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਅਸਾਂ ਉੱਪਰ ਮੂਲ ਵਿਚ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਛਾਪੇ ਦੇ ਉਸ ਨੁਸਖੇ ਵਿਚ ਜੋ ਲਾਹੌਰ ਦੇ ਕਿਸੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਮੁਦ੍ਰਿਤ ਕਰਤਾ ਨੇ ਛਪਵਾਇਆ ਤੇ ਆਮ ਪ੍ਰਵਿਰਤ ਹੈ, ਇਸ ਦੀ ਥਾਵੇਂ ਪਾਠ ਇਉਂ ਹੈ:—

ਭਯੋ ਸਮਾ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਕੇ ਜਾਨਯੋ। ਦਾਸ ਏਕ ਕੋ ਬੋਲ ਬਖਾਨਯੋ। 'ਅਬ ਹੀ ਜਾਹੁ ਰਮੋਇਯੋ ਪਾਸ। ਅਨਹੁ ਭੋਜਨ ਤੀਰ ਬਿਪਾਸ' ॥ ੧੭ ॥ ਹੁਤੇ ਦੂਰ ਇਕ ਸਿੱਖ ਬੁਲਾਯੋ। ਤਿਸ ਕੋ ਕਹਿ ਕਰਿ ਨਗਰ ਪਠਾਯੋ। 'ਅਬ ਹੀ ਜਾਹੁ ਲਾਂਗਰੀ ਪਾਸ'। ਹੁਕਮ ਦੀਓ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਸੁਖਰਾਸ ॥ ੧੮ ॥ ਜਾਇ ਸਿੱਖ ਪਰਸਾਦ ਲਿਆਯੋ। ਨਈ ਪਾਇ ਸਭਿ ਕੋ ਵਰਤਾਯੋ। ਭੋਜਨ ਪਾਇ ਉਠੇ ਜਬ ਸ੍ਰਾਮੀ। ਪੂਰਨ ਬ੍ਰਹਮ ਸਦਾ ਨਿਹਕਾਮੀ ॥ ੧੯ ॥ ਨਿਜ ਦਾਸਨ ਕੇ ਸਦਾ ਸਹਾਇ।

ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਪਾਠ ਬਦਲਿਆ ਗਿਆ ਹੈ।

ਇਕ ਲਿਖਤੀ ਨੁਸਖੇ ਵਿਚ ਅੰਕ ੧੨ ਦੇ ਮੁੱਢ ਵਿਚ 'ਰੁਚਿਰ ਜਾਤਿ ਕੀ ਸਫਰੀ ਏਕਾ' ਦੀ ਟੁਕ ਵਿਚ 'ਸਫਰੀ ਏਕਾ' ਤੇ ਹੜਤਾਲ ਲਾ ਕੇ 'ਪ੍ਰਸ਼ਪ ਅਨੇਕਾ' ਪਾਠ ਬਦਲਿਆ ਹੈ, ਪਰ ਇਸੇ ਬਦਲੇ ਹੋਏ ਪਾਠ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਕਿਸੇ ਦਾ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ 'ਜਿਨ ਪਾਠ ਹਟਾਇਆ ਹੈ ਗੁਰੂ ਕਾ ਦੇਣਦਾਰ ਹੈ'। ਸੋ ਸਾਬਤ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਛਾਪੇ ਦੇ ਨੁਸਖੇ ਦਾ ਪਾਠ ਜੋ ਅਸਾਂ ਉੱਪਰ ਦਿਖਾਇਆ ਹੈ ਆਖੇਪਕ ਹੈ, ਕਿਸੇ ਮੱਛੀ ਮਾਸ ਤੋਂ ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਲਿਖਾਰੀ ਜਾਂ ਮੁਦ੍ਰਿਤ ਕਰਤਾ ਨੇ ਬਦਲਵਾਇਆ ਹੈ। ਗੁਰ ਸਿੱਖੀ ਵਿਚ ਮਾਸ ਦਾ ਬਗ਼ਾੜ ਨਹੀਂ ਹੈ 'ਮਾਸੁ ਸਾਸੁ ਕਰਿ ਮੂਰਖੁ ਬਗੜੇ'। ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਪਿੱਛੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਲੰਗਰ ਵਿਚ ਮਹਾਂ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰ ਆਏ ਹਨ। ਸਾਡਾ ਮਤਲਬ ਦੋਵੇਂ ਮਾਸ ਨੂੰ ਵਿਹਤ ਅਵਿਹਤ ਸਿੱਧ ਕਰਨੇ ਤੋਂ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਪਾਠ ਸੁਧ ਕਰਨ ਤੋਂ ਹੈ।

ਇਸ ਸਪਸ਼ਟ ਟਿਕਾਣੇ ਤੋਂ ਸਿੱਧ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਇਸ ਮਹਾਨ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਚ ਆਖੇਪ ਹੈ ਚੁਕੇ ਹਨ। ਜੇ ਸੋਝਣ ਖਿਆਲ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਸ ਵਿਚ ਆਖੇਪ ਨਹੀਂ ਹੋਏ ਓਹ ਇਸ ਇੱਕੋ ਟਿਕਾਣੇ ਤੋਂ ਤਸੱਲੀ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ।

ਸਵਰੀ ਕਰਿ ਤਜਾਰ ਮੰਗਾਵੈ । ਤੁਰਨ ਕਰਿਕੈ ਇਹਾਂ ਲਿਆਵੈ । ਹੁਤੋ ਦੂਰ
ਇਕ ਸਿੱਖ ਬੁਲਾਯੋ । ਤਿਸਕੋ ਦੇ ਕਰਿ ਨਗਰ ਪਠਾਯੋ ॥ ੧੭ ॥ ਲਜਾਯੋ
ਤੁਰਤ ਤਜਾਰ ਕਰਿ ਸੋਈ । ਡਾਲਿ ਮਸਾਲੇ ਤਲਿਕੈ ਭੋਈ । ਲੇ ਸ੍ਰੀ ਅਮਰ
ਅੰਗਾਰੀ ਧਰੀ । ਸੋ ਲੇ ਕਰਿ ਗੁਣਖਾਵਨ ਕਰੀ ॥ ੧੮ ॥ ‘ਮਹਾਂ ਸ੍ਵਾਦ ਇਸ
ਆਮਿਖ ਭਯੋ । ਆਗੇ ਕਬਹੂੰ ਨ ਐਸੇ ਖਯੋ’ । ਕਹਿ ਸ੍ਰੀ ਅਮਰ ‘ਜਾਤਿ ਬਖ’
ਕੋਈ । ਲਜਾਯੋ ਬਰਨ ਆਪ ਹਿਤ ਸੋਈ’ ॥ ੧੯ ॥ ਅਪਰ ਅਹਾਰ ਕੁਛਕ
ਤਹਿ ਖਾਇ । ਬਹੁਰ ਉਠੇ ਤਹਿ ਤੇ ਸੁਖਦਾਇ । ਅਮਰਦਾਸ ਕੋ ਲੇ ਕਰਿ
ਸਾਬ । ਆਏ ਦਿਸ ਖਡੂਰ ਜਗਨਾਥ ॥ ੨੦ ॥ ਕੋਤਿਕ ਦਿਨ ਸਮੀਪ ਹੀ
ਰਾਖੇ । ਜਾਨਿ ਰਿਦੇ ਕੀ ਤਿਨ ਅਭਿਲਾਖੇ । ਸਭਿ ਸਮੀਪ ਕੀ ਸੇਵਾ ਕਰੇ ।
ਅਸ਼ਟ ਪਹਿਰ ਸਿਮਰਨ ਉਰ ਧਰੇ ॥ ੨੧ ॥ ਦੀਨਸਿ ਆਇਸੁ ਬਹੁਰ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ
ਚਲਿ ਆਏ ਤਬਿ ਗੋਇੰਦਵਾਲ । ਪਾਛਲ ਦਿਸ ਕੋ ਗਮਨੈ ਰਾਹੁ ਮੁਖ ਰਾਖੈ
ਸਤਿਗੁਰ ਦਿਸ ਜਾਹੁ ॥ ੨੨ ॥ ਤੀਨ ਕੋਸ ਪਰ ਮਾਥੇ ਟੇਕਿ । ਪੁਨ ਪੁਰਿ ਦਿਸ
ਮੁਖ ਕੋਸ ਸੁ ਏਕ । ਸੋ ਅਬਿ ਲੋ ਉਹ ਬਾਨ ਸੁਹਾਵਤਿ । ਬਿਦਤਿ ਅਹੈ ਜਗ
ਮੈਂ ਸਿਖ ਗਾਵਤਿ ॥ ੨੩ ॥ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਕੋਸ ਤਿਸ ਬਲ ਤੇ । ਜਹਿ ਤੇ ਸੁਧੈ
ਹੁਇ ਕਰਿ ਚਲਤੇ । ਨਿਸ ਮਹਿ ਸਦਨ ਰਹਹਿ ਗੁਰ ਆਇਸੁ ਦਿਨ ਮਹਿ
ਦਰਸਹਿ ਤਹਾਂ ਸਿਧਾਇਸੁ ॥ ੨੪ ॥ ਇਸੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਿਤਿਕ ਦਿਨ ਬਿਤੇ ਪਰਮ
ਪ੍ਰਸੰਨ ਗੁਰੂ ਕਰਿ ਲਿਤੇ ਪ੍ਰੇਮ ਸਹਤ ਮਨ ਨੰਮ੍ਰਿ ਬਿਸਾਲਾ । ਸੇਵਹਿ ਚਰਨ
ਕਮਲ ਸਭਿ ਕਾਲਾ ॥ ੨੫ ॥ ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਸਭਿ ਗੁਨ ਕੇ ਧਾਮ । ਸਦਾ ਸੁਸ਼ੀਲ
ਪਰਮ ਨਿਹਕਾਮ । ਭਗਤਿ ਰੁਪ ਧਰਿ ਜਗਤ ਦਿਖਾਯੋ । ਹਰਖ ਨ ਸੋਕ
ਨ ਕਬਿ ਉਰ ਆਯੋ ॥ ੨੬ ॥ ਮਾਨ ਅਮਾਨ ਸਮਾਨ ਮਹਾਨੇ । ਰਾਗ ਨ
ਦੁਖ ਕਿਸੀ ਸੋਂ ਠਾਨੇ ਅਹੈ ਬ੍ਰਹਮ ਨਿਸਚਲ ਬ੍ਰਿਤਿ ਅੰਤਰ । ਨਿਜ ਸਰੂਪ
ਸੋਂ ਲਗੇ ਨਿਦੇਤਰ ॥ ੨੭ ॥ ਜਿਸ ਕੋ ਛੁਵੈ ਬਿਕਾਰ ਨ ਕੋਈ* । ਪਹੁੰਚਹਿ
ਮਨ ਬਾਲੀ ਨਹਿ ਦੋਈ† । ਜਾਨਨੀਯ‡ ਬੁਧਿ ਕਰਿਕੈ ਜੋਉ । ਪਦਮ ਪੱਤ੍ਰ
ਸਮ ਲਿਪਹਿ ਨ ਸੋਉ’ ॥ ੨੮ ॥ ਸ਼ਸਤ੍ਰਨ ਸੋਂ ਨ ਬਿਨਾਸਯੋ ਜਾਇ ਅਗਨਿ

*ਮੱਛੀ । †ਆਦਰ ਅਨਾਦਰ । ‡ਮੈਂ ਬ੍ਰਹਮ, ਭਾਵ, ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨ । *ਭਾਵ ਬ੍ਰਹਮ ਨੂੰ । †ਜਿੱਥੇ
ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚਦੇ ਭਾਵ ਬ੍ਰਹਮ ਵਿਚ । ‡ਜਾਨਣੇ ਯੋਗ । *ਕਵਲ ਢੁੱਲ ਦੇ ਪਤ੍ਰ ਵਾਂਗ
ਲਿਪਾਇਮਾਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਜੋ (ਬ੍ਰਹਮ) । *ਪਾ:-ਕੋਉ । †ਪਾ:-ਦੋਉ ।

ਨ ਜਰਹਿ ਨ ਪਉਨ ਉਡਾਇ । ਜਲ ਨਹਿ ਡੁਬਹਿ, ਨਭ ਨ ਬਿਲਾਇ^੧ ।
 ਜਿਸ ਕੋ ਕਾਲ ਸਕਹਿ ਨਹਿ ਖਾਇ ॥੨੬॥ ਜਿਸ ਰੱਜੁ ਅਹਿ ਕੀ ਆਧਾਰ ।
 ਤਿਸ ਪ੍ਰੀਤ ਇਹੁ ਤਿਸਹਿ ਮਝਾਰ । ਸੂਰਜ ਆਇ ਜੋਤਿ ਕੀ ਜੋਤਿ ।
 ਜਿਸ ਅਲੰਬ ਕਰਿ ਸਕਲ ਉਦੋਤਿ^੨ ॥੩੦॥ ਸੁਖਮ ਤੇ ਸੁਖਮ ਨਿਤਿ ਰਹੈ ।
 ਇੰਦ੍ਰੇ ਜੁਤਿ ਮਨ ਜਿਸ ਨਹਿ ਲਹੈ^੩ । ਸਦਾ ਮਹਿਦ ਤੇ ਜੋ ਮਹੀਆਨ^੪ ।
 ਪਾਰ ਨ ਪਾਵਹਿ ਸ਼ਕਤੀਵਾਨ ॥੩੧॥ ਪ੍ਰਗਟ ਬਿਸਾਲ ਜਾਨੀਅਤਿ ਐਸੇ ।
 ਜਿਸ ਬਿਨ ਵਰਹਿ ਨਿਮੇਖ^੫ ਨ ਕੈਸੇ । ਦੁਰਜੈ ਮਹਾਨ, ਨ ਜਾਨੈ ਜਾਇ ।
 ਰੂਪ ਰੰਗ ਕੁਛ ਹੈ ਨ ਲਖਾਇ ॥੩੨॥ ਅਚਰਜ ਰੂਪ ਜੁ ਐਸੇ ਅਹੈ । ਤਿਸ
 ਕੋ ਨਾਮ^੬ ਵਾਹਿ^੭ ਕਰਿ ਕਹੈ^੮ 'ਗੋ' ਤਮ ਜਜ ਅਗਾਨ ਅਨਿੱਤ । ਕਰਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼
 ਚੇਤਨ 'ਰੂ' ਨਿੱਤ^੯ ॥ ੩੩ ॥ ਐਸੇ ਨਾਮ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੋਈ । ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ
 ਬਪੁ ਧਰਿ ਕਰਿ ਸੋਈ । ਜਗਤ ਬਿਖੇ ਬਨਿ ਭਗਤਿ ਦਿਖਾਵੈ । ਨਹਿ ਸਰੂਪ
 ਅਪਨੋ ਬਿਦਤਾਵੈ ॥ ੩੪ ॥ ਕਰਨੇ ਸਿਮਰਨ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਨਾਮ । ਉਪਦੇਸ਼ਤਿ
 ਜਗ ਕੋ ਬਸਿ ਧਾਮ । ਸਤਿ ਸੰਗਤਿ ਸੇਵਨ ਸਿਖਰਾਵੈ । ਭਾਉ ਭਗਤਿ ਕੀ
 ਚੀਤਿ ਚਲਾਵੈ ॥੩੫॥ ਸ੍ਰੀ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੇ ਹਮ ਵਾਸ । ਨਿਰਹੰਕਾਰ ਅਲੰਬ
 ਨਿਰਾਸ । ਪਰਮੇਸੁਰ ਭਾਣਾ ਸੁਭ ਭਾਵਨ । ਕਾਯਾਂ ਤੇ ਹੀਤਾ ਸੁ ਉਠਾਵਨ ॥
 ੩੬॥ ਨਿਤ ਸੰਤਨਿ ਕੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨੀ । ਸਤਿ ਸੰਗਤਿ ਮਹਿ ਚਿਤ ਬਿਤਿ
 ਧਰਨੀ । ਆਪਾ ਨਹੀਂ ਜਨਾਵਨ ਕਰਨੇ । ਦਾਸਨ ਦਾਸ ਦਾਸ ਨਿਜ
 ਬਰਨੇ ॥੩੭॥ ਪਰਮ ਪ੍ਰੇਮ ਪਰਮੇਸੁਰ ਮਾਂਹੀ । ਬਿਨਤੀ ਕਰਨ, - ਸੁ ਮੈਂ ਕੁਛ
 ਨਾਂਹੀ^{੧੦} । ਕਰਨ ਕਰਾਵਨ ਕੋ ਇਕ ਦਾਤਾ । ਪੂਰਨ ਸਰਬ ਠੋਰ ਸੋ ਜਾਤਾ^{੧੧} -
 ॥੩੮॥ ਸ਼ਬਦ ਗੁਰੂ ਕੇ ਗਾਵਨ ਕਰਨੇ । ਕਿਧੈ ਸ਼ਬਦ ਧੁਨਿ ਸੁਨਨਿ ਧਰਨੇ^{੧੨} ।
 ਨਿਸਦਿਨ ਸਿਮਰਹੁ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਨਾਮ । ਦੁਹਿ ਲੋਕਨਿ ਕੇ ਪੂਰਤਿ ਕਾਮੁ^{੧੩}
 ॥੩੯॥ ਇਸ ਬਿਧਿ ਅਪਨੋ ਆਪ ਛੁਪਾਇ । ਨਹਿ ਕੈਸੇ ਜਗ ਮਹਿ ਬਿਦ-

^੧ ਦੂਰ ਕਰ ਸਕੇ (ਅ) ਲੀਨ ਕਰ ਸਕੇ । ^੨ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਹੋਨ । ^੩ ਮਨ ਇੰਦਰੀਆਂ ਸਮੇਤ ਜਿਸ
 (ਬ੍ਰਹਮ) ਨੂੰ ਲਖ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ । ^੪ ਬਤਿਆਂ ਤੋਂ ਬੜਾ [ਸਿਸਾ, ਮਹਤ] (ਅ) ਮਹਿਤਤ ਤੋਂ
 ਜੋ ਹੋਰ ਵਡਾ (ਜਾ ਮਹਾਂ ਤੱਤ) ਹੈ, ਫ-ਵ ਚੇਤਨ ਰੂਪ । ^੫ ਪਲ ਮਾਤ੍ਰ (ਕੁਛ) ਨਹੀਂ ਫੁਰ ਸਕਦਾ ॥
 (ਅ) ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਲ ਮਾਤ੍ਰ ਲਈ ਬੀ ਜਿਸ ਬਿਨ ਨਹੀਂ ਫੁਰ ਸਕਦਾ (ਫੁਰਨਾ) । (੯) ਜਿਸ ਤੋਂ
 ਬਿਨਾਂ ਪਲਕਾਂ ਨਹੀਂ ਬਮਕ ਸਕਦੀਆਂ, ਭਾਵ ਅੱਖ ਨਹੀਂ ਫਰਕਦੀ । ^{੧੦} ਆਪਣੇ ਤਾਈਂ ਦਾਸੀ
 ਦਾ ਦਾਸ ਵਰਤਨ ਕਰਨਾ । ^{੧੧} ਕਿ ਮੈਂ ਕੁਛ ਨਹੀਂ । ^{੧੨} ਜਾਣੀਦਾ ਹੈ । ^{੧੩} ਸੁਣਨੇ ।

*ਅਰਥਾਂ ਲਈ ਦੇਖੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪੁਰਚਾਰਧ ਅਧਿਆਯ ੧ ਅੰਕ ੬੩ ।

ਤਾਇ । ਜੋ ਨਰ ਅਤਿ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਿਖ ਆਹਿ । ਕਹਿਨ ਸੁਨਨ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਕਰਿ
 ਤਾਹਿ ॥ ੪੦ ॥ ਲੱਛਮੀ ਨਿਤਿ ਸੇਵਤਿ ਦਰਬਾਰ । ਸਿੱਧਾਂ ਪਦ ਅਰਬਿੰਦ
 ਜਹਾਰ ॥ ਨੌ ਨਿੱਧਾਂ ਕਰ ਜੋਰਿ ਖਰੀ ਹੈਂ । ਗੁਰ ਆਇਸੁ ਅਨੁਸਾਰ ਧਰੀ
 ਹੈਂ ॥ ੪੧ ॥ ਅਪਰ ਜਿ ਸ਼ਕਤੀ ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰੈ । ਚਹੁੰਦਿਸ਼ ਗੁਰ ਕੈ ਨਿਤਿ
 ਪਰਵਾਰੈ ॥ ਅੰਗੀਕਾਰ ਨ ਤਿਸਕੋ ਹੋਵੈ । ਕਬਹੂੰ ਨਹੀਂ ਤਿਨ ਕੀ ਦਿਸ਼
 ਜੋਵੈ ॥ ੪੨ ॥ ਅਪਨੋ ਨਹਿ ਪ੍ਰਤਾਪ ਕਰਿ ਸਾਕਹਿ ॥ ਤੂਸਨ ਭਈ ਗੁਰੂ ਮੁਖ
 ਤਾਕਹਿ । ਕਰਮਾਤ ਕੋ ਸਾਗਰ ਭਾਰੀ । ਬੂੰਦ ਸਮਾਨ ਜਾਨ ਨਹਿ ਪਜਾਰੀ ॥
 ੪੩ ॥ ਕਬਹੂੰ ਨ ਹਿਤ ਕਰਿ ਕਿਸਹੂੰ ਦਿਖਾਈ । ਮਨਹੁ ਸਮੀਪ ਨ, ਏਵ
 ਛਪਾਈ ॥ ਅਜਰ ਜਰਨ ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਜੈਸੇ । ਭੂਤ ਭਵਿੱਖਸ ਨ ਅਬ ਭਾ
 ਤੈਸੇ ॥ ੪੪ ॥ ਏਹਗ ॥ ਰਚਨਿ ਸਿੰਘਾਰਨਿ ਲੋਕ ਤ੍ਰੈ ਅਸ ਸ਼ਕਤੀ ਕੋ ਪਾਇ ।
 ਨਿਬਲ ਨਰਨ ਤੇ ਦੁਖ ਸਹੈਂ ਧੰਨ ਗੁਰੂ ਸੁਖਦਾਇ ॥ ੪੫ ॥ ਇਤ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ
 ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪ੍ਰਥਮ ਰਾਸੇ 'ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਗੁਰੂ' ਬਰਨਨ ਨਾਮ ਬਿਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੨੦ ॥

੨੧. [ਖਡੂਰ ਦੇ ਤਪੇ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ]

ਏਹਗ ॥ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੇਤਿਕ ਦਿਵਸ ਬੀਤ ਗਏ ਤਿਸੁ ਥਾਨ । ਪ੍ਰਗਟਹਿ
 ਜਗ ਮਹਿ ਨਹਿ ਅਧਿਕ ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਗੁਨ ਖਾਨ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਇਕ
 ਖਡੂਰ ਮਹਿ ਤਪਾ ਰਹਿਤ ਹੈ । ਅਪਨੀ ਸਤੁਤਿ ਜੁ ਸਦਾ ਕਹਤਿ ਹੈ ।
 ਜੀਤ੍ਰ ਮੀਤ੍ਰ ਕਰਿਬੇ ਜਿਸ ਆਵੈ । ਲੋਕਨ ਬਿਖੈ ਪਖੰਡ ਕਮਾਵੈ ॥ ੨ ॥ ਬਹੁਤੇ
 ਨਰ ਜਿਸ ਮਾਨਹਿ ਆਨ ॥ ਚਰਨ ਧਰਹਿ ਸਿਰ ਨਮੋ ਬਖਾਨਿ । ਜਿਸ ਕੋ
 ਕਹਜੋ ਕਰਹਿ ਸਭਿ ਕੋਇ । ਬਹੁਤ ਭਾਂਤਿ ਤਿਸ ਪੂਜਾ ਹੋਇ ॥ ੩ ॥ ਖਹਿਰੇ ॥
 ਜਾਟ ਖਡੂਰ ਮਝਾਰ । ਬਸਤਿ ਹੁਤੇ ਸਹਿ ਬਡ ਪਰਵਾਰ । ਸਰਬ ਤਪੇ ਕੀ
 ਆਇਸੁ ਮਾਨਹਿ । ਅਨਿਕ ਉਪਾਇਨ ਦੇਵਨ ਠਾਨਹਿ ॥ ੪ ॥ ਦੁਗਧ, ਦਧੀ
 ਘ੍ਰਿਤ ਅਰ ਮਿਸ਼ਟਾਨਾ ॥ ਪਰਬਨ ਬਿਖੈ ਲਜਾਇ ਧਨਧਾਨਾ ॥ ਤਿਹ ਢਿਗ

‘ਛਾਵ ਉਸ ਨਾਲ ਗਲ ਬਾਤ ਕਰਦੇ ਹਨ।’ ਸਿੱਧੀਆਂ। ‘ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦੀਆਂ।’ ਗੁਰੂ ਅੰਗਿਆ
 ਦੇ ਅਨੁਸਾਰੀ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ‘ਤਾਕਤ।’ ਦੁਆਲੇ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ। ‘ਛਾਵ ਸ਼ਕਤੀਆਂ
 ਆਦਿਕ ਆਪਣਾ ਪ੍ਰਤਾਪ ਨਹੀਂ ਦੱਸ ਸਕਦੀਆਂ।’ ਪਿਆਰ ਨਾ ਕੀਤਾ। ‘ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲੁਕਾਈ
 ਹੈ ਕਰਮਾਤ ਕਿ ਮਾਨੋਂ ਕੋਲ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ।’ ‘ਈਨ, ਮਿਰਜਾਦਾ, ਆਗਜਾ।’ ‘ਜੋਟਾਂ ਦਾ
 ਇਕ ਗੋਤ।’ ‘ਪਰਬਾਂ ਦੇ ਦਿਨਾਂ ਪਰ (ਜੈਸੇ ਮੱਸਿਆ ਸੰਗਰਾਦ ਆਦਿ) ਮਾਲ ਦੌਲਤ
 ਲਿਆਉਂਦੇ ਸਨ। [ਧਨ=ਦੌਲਤ। ਧਾਨ=ਚਾਵਲ ਆਦਿ ਅੰਨ]। *ਪਾ:-ਪਟ ਨਾਨਾ।

ਅਰਪਹਿ, ਬਿਨੈ ਬਖਾਨਹਿ। ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਪ੍ਰਿਯ ਵਸਤੁ ਆਨਹਿ॥ ੫॥
 ਤਿਸਤੇ ਛਰਹਿ ਗ੍ਰਾਮ ਨਰ ਸਾਰੇ।-ਨਹਿ^੧ ਰਿਸ ਧਾਰਿ ਕੁਬਾਕ ਉਚਾਰੇ-।
 ਕਹੈ ਸੁ ਮਾਨਹਿ ਨਰ ਗ੍ਰਾਮੀਨ। ਜੋ ਸੰਤਨਕੋ ਸਕਹਿ ਨ ਚੀਨ^੨॥੬॥ਪ੍ਰਿਯ^੩
 ਤਿਸ ਕੈ ਨਿਸ ਬਾਸਰ ਕਰਿਹੀ^੪। ਦੇ ਧਨ ਧਾਨ ਸੁ ਬਿਨੈ ਉਚਰਿਹੀ। ਤਹਾ
 ਬਾਸ ਗੁਰ ਅੰਗਦ ਕੇਰਾ। ਨਹੀਂ ਮਹਾਤਮ ਲਖਹਿ ਘਨੇਰਾ॥੭॥ ਕਬਹਿ ਨ
 ਜਾਇ ਨਿਵਾਵਹਿ ਸੀਸ। ਨਹਿ ਮਾਨਹਿ-ਇਹ ਸਭਿ ਜਗ ਈਸ-। ਅਪਰ
 ਲੋਕ ਜਿਮ^੫ ਬਾਸਹਿ ਗ੍ਰਾਮ। ਤਯੋਂ ਜਾਨਹਿ ਇਹ ਭੀ ਰਹਿ ਧਾਮ॥੮॥ ਸਤਿ-
 ਸੈਗੀ ਜਿਨ ਮਹਿ ਨਹਿ ਕੋਈ। ਕਿਮਿ ਪ੍ਰਭਾਵ ਕੋ ਜਾਨਹਿ ਸੋਈ। ਕੋਤਿਕ
 ਸਮਾਂ ਬਿਤੀਤਨ ਭਯੋ। ਬਰਖਾ ਬਿਨਾ ਸਮੈਂ ਤਬਿ ਹੁਯੋ॥ ੯॥ ਮਾਸ ਭਾਦ੍ਰ-
 ਪਦ ਔੜ ਲਗੀ ਅਸ^੬। ਸਭਿਹੀ ਸੁਸ਼ਕ ਹੋ ਗਈ ਬਡ ਸਸਿ^੭। ਪੂਰਬ ਜਹਾਂ
 ਪਿਖਤਿ ਹਰਿਆਈ। ਬਿਨ ਪਾਕੇ ਫਿਰਗੀ ਜ਼ਰਦਾਈ^੮॥੧੦॥-ਹੈ ਨਹਿ
 ਅੰਨ-ਤ੍ਰਸੇ ਗ੍ਰਾਮੀਨ।-ਹਮਰੇ ਤੋ ਜੀਵਨ ਇਹੁ ਚੀਨ। ਬਿਨਾ ਅੰਨ ਤੇ ਬਹੁ
 ਦੁਖ ਪਾਇ। ਸਕਲ ਕੁਟੰਬ ਕਹੋ ਕਜਾ ਖਾਇ॥ ੧੧॥ ਤਨ ਧਨ ਤੇ ਅਰ
 ਪਸੁਅਨ ਸੰਗ। ਜੋ ਹਮ ਪਾਲਨ ਕਰੀ ਅਭੰਗ^੯। ਜੋ ਬਰਖਾ ਅਬਿ ਹੋਵਹਿ
 ਨਾਂਹੀ। ਨਿਜ ਪਰਵਾਰ ਕੁਤੇ ਨਿਰਬਾਂਹੀ॥੧੨॥ ਬਿਨ ਪਾਕੇ ਹੁਇ ਜਾਇ
 ਬਿਨਾਸ। ਕਹਾਂ ਅੰਨ ਕੀ ਪੂਜਹਿ ਆਸ^{੧੦}। ਹਮਰੇ ਨਿਕਟ ਦਰਬ ਕੁਛ
 ਨਾਂਹੀ। ਜਿਸਕੋ ਖਰਚ ਮੋਲ ਲੇ ਖਾਂਹੀ-॥੧੩॥ ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਚਿੰਤਾ ਗਲ-
 ਤਾਨੇ। ਆਪਸ ਬਿਥੈ ਮਿਲੇ ਇਕ ਬਾਨੇ। ਕਹਤਿ ਭਯੋ ਜੋ ਬਡੇ^{੧੧} ਕਹਾਵੈ।
 ਪ੍ਰਭਹੁ ਪਾਂਧਾ ਜੋ ਘਨ ਆਵੈ॥੧੪॥ ਕਰਿ ਹੈਂ ਸਕਲ ਕਹੈ ਜੋ ਸੋਇ^{੧੨}।
 ਜਿਮ ਖੇਤੀ ਹਰਿਆਵਲ ਹੋਇ^{੧੩}। ਸੁਨਤਿ ਏਕ ਤੇ ਦੂਸਰ ਕਹੈ। ‘ਹਮਰੇ
 ਗੁਰੁ ਤਪਾ ਜੋ ਅਹੈ॥੧੫॥-ਕਰਾਮਾਤ ਯੁਤਿ ਮੈਂ ਹੋਂ-ਭਾਖਤਿ। ਸਭਿ ਤੇ ਵਡਾ
 ਤੇਜ ਜੋ ਰਾਖਤਿ। ਸਕਲ ਗ੍ਰਾਮ ਕੋ ਹੈ ਹਿਤਕਾਰੀ। ਜੋ ਸਮੁਦਾਇ ਬਿਘਨ
 ਦੇ ਟਾਰੀ॥ ੧੬॥ ਹਮਰੀ ਤ੍ਰਿਯ ਲੇ ਜਾਵਹਿ ਬਾਲਿਕ। ਮੰਤ੍ਰਨ ਤੇ ਦੁਖ
 ਦਾਰਿਦ ਟਾਲਿਕ। ਸਿਕਟ ਅਪਰ ਅਨੇਕ ਨਿਵਾਰਹਿ। ਸ਼ਕਤਿਵੰਤ ਹੈ

^੧ਮਤਾਂ। ^੨ਨਹੀਂ ਪਛਾਣ ਸਕਦੇ (ਪਿੰਡ ਦੇ ਲੋਕੀਂ)। ^੩ਪਿਆਰ। ^੪ਭਾਵ ਗ੍ਰਾਮੀਨ ਲੋਕ।
^੫ਭਾਦਰੋਂ ਮਹੀਨੇ ਵਿਚ ਸੋਕਾ ਐਸਾ ਪਿਆ। ^੬ਖੇਤੀ ਬਹੁਤ ਸੁਕ ਗਈ [ਸੰਸਾ, ਸਸਜ=ਖੇਤੀ]।
^੭ਪਿਲੌਤਣ। ^੮ਲਗਾਤਾਰ, ਇਕ ਰਸ। ^੯ਆਸ ਪੁੱਜੇਗੀ। ^{੧੦}(ਪਿੰਡ ਦੇ) ਚੱਡੇ। ^{੧੧}ਉਹ
 (ਪਾਂਧਾ)। ^{੧੨}ਪਾ:-ਜੇ, ਜਿਉਂ। ^{੧੩}ਪਾ:-ਦੁਖ ਹਾ ਤਤਕਾਲਕ।

ਸਖ ਦਾਤਾਰਹਿ^੧ ॥ ੧੭ ॥ ਤਿਸ ਢਿਗ ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਚਲਿਹੈ ਸਾਰੇ । ਕਛੁ
ਮਿਸਟਾਨ^੨ ਲਿ ਧਰਹੁ ਅਗਾਰੇ । ਕਰਹਿ ਬੇਨਤੀ ਪਰਿਕੈ ਪਾਇ^੩ । ਤਿਸਤੇ
ਜਾਚਹੁ ਬਰਖਾ ਆਇ^੪ ॥ ੧੮ ॥ ਅਸ ਮਸਲਤ ਕਰਿ ਬਿਧ ਸਭਿ ਲੀਨੇ ।
ਗਏ ਤਪੈ ਢਿਗ ਚਿੰਤਾ ਕੀਨੇ । ਗਾਦੀ ਕੋ ਲਗਾਇ ਸੋ ਬੈਸਾ । ਸਮਦ ਦੇਭ
ਧਰਿ ਮੂਰਤਿ ਜੈਸਾ^੫ ॥ ੧੯ ॥ ਧਰਮੇ ਅਗਾਰੀ ਕਰਿ ਮਿਸਟਾਨਾਨਮੋ ਸਭਿਨਿ
ਕਰਿ ਬੰਦੇ ਪਾਨ । ਬਿਧਨ ਤਿਸ ਕੋ ਜਸ ਬਹੁ ਭਾਖਾ । 'ਤੁਮ ਪੂਰਹੁ
ਬਹੁਤਨਿ ਅਭਿਲਾਖਾ ॥ ੨੦ ॥ ਅਜਮਤਿਵਾਨ^੬ ਮਹਾਨ ਪਛਾਨੇ । ਬਹੁ
ਆਵਤਿ ਤੁਮ ਢਿਗ ਦੁਖ ਹਾਨੇ । ਯਾਂ ਤੇ ਰਾਵਰਿ ਕੀ ਬਹੁ ਕੀਰਤਿ।ਹੈ ਸਮੁ-
ਦਾਇ ਗ੍ਰਾਮ ਬਿਸਤੀਰਤਿ^੭ ॥ ੨੧ ॥ ਸਭਿ ਚਲਿ ਆਇ ਸ਼ਰਣ ਤੁਮਾਰੀ ।
ਅਬਹਿ ਕਾਮਨਾ ਪੁਰਵ^੮ ਹਮਾਰੀ^੯ । ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਤਪਾ ਹਰਖਿ ਕੈ ਗਰਬਾ ।
'ਮਮ ਅਨੁਸਾਰਿ ਸਦਾ ਰਹਿ ਸਰਬਾ ॥ ੨੨ ॥ ਪਿਖਹੁ ਤੁਮਾਰੀ ਭਗਤਿ
ਬਿਸਾਲਾ । ਕਰਹੁ ਕਾਮਨਾ ਦਿਹੁ ਦਰਹਾਲਾ^{੧੦} । ਤੁਮ ਮੇਰੇ ਹੋ ਸੇਵਕ ਸਾਰੇ ।
ਪੂਜਹੁ ਚਰਨ ਦੇਹਿ^{੧੧} ਦੁਖ ਟਾਰੇ ॥ ੨੩ ॥ ਸੁਨਿ ਕੈ ਰਾਹਕ^{੧੨} ਬਿਨੈ ਬਖਾਨੀ ।
'ਸੁਨੈ ਤਪਾ ਜੀ ! ਦੁਰਲਭ ਪਾਨੀ । ਪ੍ਰਥਮ ਭਈ ਬਰਖਾ ਬਹੁ ਧਰਾ^{੧੩}।ਬੀਜੇ
ਬਿਤ ਉਗੇ ਰੰਗ ਹਰਾ ॥ ੨੪ ॥ ਬਿਧੀ ਅਰੋਗ ਬਡੀ ਜਬਿ ਹੋਈ । ਹਟੇ ਮੇਘ
ਨਭ ਆਇ ਨ ਕੋਈ । ਬੀਤੈ ਕਿਤਿਕ ਕਾਲ ਬਿਨ ਪਾਨੀ । ਹਰੀ ਹੁਤੀ
ਸਕਲੀ ਕੁਮਲਾਨੀ ॥ ੨੫ ॥ ਵਹਿਰ ਅੰਨ ਜੇ ਹੋਯਹੁ ਨਾਂਹੀ । ਸ਼ਿਕਾ ਹਮਰੇ
ਜੀਵਨਿ ਮਾਂਹੀ^{੧੪} । ਯਾਂਤੇ ਕਰੁਨਾ ਕਰਹੁ ਮਹਾਨੀ । ਜਿਸਤੇ ਘਨ ਹੁਇ
ਮੋਚਹਿ ਪਾਨੀ^{੧੫} ॥ ੨੬ ॥ ਸੁਨਤਿ ਤਪੇ ਨੇ ਬਾਤ ਬਿਚਾਰੀ । ਹੁਤੇ ਗੁਰੂ ਸੋ
ਮਤਸਰਿ ਭਾਰੀ^{੧੬} । ਆਇ ਵਹਿਰ ਤੇ ਸਿੱਖ ਘਨੇਰੇ । ਰਹਤਿ ਨਿਕਰ ਪੁਨ
ਗਮਨੈ ਡੋਰੇ^{੧੭} ॥ ੨੭ ॥ ਤਿਨ ਕੋ ਦੇਖਿ ਦੁਖਤਿ ਮਨ ਮਾਂਹੀ । ਗੁਰਤਾ ਗੁਰਨ
ਸਹਿ ਸਕਹਿ ਨਾਂਹੀ^{੧੮} । ਮਹਾਂ ਤਪਹਿ^{੧੯} ਚਿਤ ਚਿੰਤਾ ਧਰਿਤਾ । ਨਿਸ ਦਿਨ
ਮਹਾਂ ਅਸੁਯਾ^{੨੦} ਕਰਿਤਾ ॥ ੨੮ ॥ -ਖਹਿਰੇ ਸੇਵਕ ਹੋ ਮਿਤ ਮੇਰੇ । ਨਹਿ

^੧ਸੁਖ ਦੇਣ ਵਾਲਾ । ^੨ਮਿੱਠਾ । ^੩ਚਰਨੀ ਪੈਰ । ^੪(ਭੇਉਂ ਬੈਠਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ) ਹੰਕਾਰ ਨਾਲ
ਦੰਭ ਮੂਰਤ ਧਾਰ ਕੇ ਬੈਠਾ ਹੈ । ^੫ਕਰ ਮਾਤ ਵਾਲੇ । ^੬ਫੋਲੀ ਹੋਈ । ^੭ਪੂਰੇ । ^੮ਛੇਤੀ ਕਾਮਨਾਂ
ਪ੍ਰਥਮ ਕਰਾਂਗਾ । (ਅ) (ਜੋ ਤੁਸੀਂ) ਕਾਮਨਾ ਕਰਦੇ ਹੋ (ਮੈਂ) ਬੱਟ ਦੇ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ । ^੯ਜ਼ਿੰਮੀਦਾਰੀ
ਨੂੰ । ^{੧੦}ਧਰਤੀ ਤੇ । ^{੧੧}ਭਾਵ ਕੀਕੂੰ ਜੀਵਾਂਗੇ । ^{੧੨}ਛੋਟੇ ਪਾਣੀ ਨੂੰ ਭਾਵ ਮੀਂਹ ਪਵੇ । ^{੧੩}ਗੁਰੂ
ਜੀ ਨਾਲ ਈਰਖਾ ਭਾਰੀ (ਰਖਵਾ) ਸੀ । ^{੧੪}ਘਰਾਂ ਨੂੰ । ^{੧੫}ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਚੁਰਿਆਈ ਸਹਿ ਨਹੀਂ
ਸਕਦਾ । ^{੧੬}ਸੜਦਾ । ^{੧੭}ਈਰਖਾ । ^{੧੮}ਪਾ:-ਹੋਹਿ । ^{੧੯}ਗੁਰਤਾ ਗੁਰ ਸਹਿ ਸਕਹਿ ਸੁਨਾਹੀਂ ।

ਭਰਮਾਇ ਜਾਇ ਤਿਸ ਡੋਰੇ^੧—।ਯਾਂਤੇ ਡਰਤਿ ਰਹਤਿ ਉਰ ਮਾਂਹਿ। ਨਿਸਿ
 ਬਾਸੁਰ ਬਹੁ ਨਿੰਦ ਕਰਾਹਿ ॥ ੨੯ ॥ ਗੁਰੁ ਕੀਰਤਿ ਰਾਂਕਾ ਸੁ^੨ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੀ ।
 ਸੋ^੩ ਤਸਕਰ ਦੁਰਮਤੀ ਦੁਰਾਸੀ^੪ । ਚਹਤਿ ਛਾਦਿਬੇ ਮੁਰਖ ਮਾਨੀ । ਲਖਿ
 ਉਪਾਇ ਕੋ ਬੋਲੈ ਬਾਨੀ ॥ ੩੦ ॥ ‘ਭੋ ਖਹਿਰੈ’^੫ ਤੁਮ ਜਾਨਹੁ ਕਾਰਨ ।
 ਜਿਸਤੇ ਬਰਖਾ ਹੋਤਿ ਨ ਬਾਰਨ^੬* । ਖੱਤੀ ਗ੍ਰਾਮ ਤੁਮਾਰੇ ਅਹੈ । ਸੋ ਅਪ-
 ਰਾਧ ਕਰਤਿ ਹੀ ਰਹੈ ॥ ੩੧ ॥ ਪੂਰਬ ਨਾਮ ਅਹੈ ਜਿਸ ਲਹਿਣਾ । ਅਬਿ
 ਅੰਗਦ ਹੀ ਤਿਸ ਕੋ ਕਹਿਣਾ । ਨਾਮ ਆਨ ਅਪਨੋ ਧਰਵਾਯੋ।ਕਿਤ ਕਿਤ
 ਤੇ ਨਰ ਹੈ ਸਮੁਦਾਯੋ॥੩੨॥ਟੇਕਹਿ ਮਸਤਕ ਹੋਤਿ ਅਨੀਤੀ । ਨਹੀਂ ਸਾਧ,
 ਪੁਨ ਗ੍ਰਿਹਸਤੀ ਰੀਤੀ॥ ਕਰਹਿ ਪੁਜਾਵਨਿ ਲੋਕਨ ਪਾਸ । ਬੈਠਹਿ ਗੁਰਤਾ^੭
 ਧਰਹਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ॥ ੩੩ ॥ ਜੇ ਅਸ ਪਦਵੀ ਚਾਹਤਿ ਸੋਇ । ਪਟ ਕਖਾਯ^੮
 ਸਾਧੁ ਸਮ ਹੋਇ । ਨਿਜ ਕੁਟੰਬ ਤੇ ਹੋਇ ਨਿਰਾਲਾ । ਲੇ ਅਲੇਬ ਕਿਹਿ ਪੀਥ^੯
 ਬਿਸਾਲਾ ॥ ੩੪ ॥ ਕਰਹਿ ਪੁਜਾਵਨ ਪੁਨ ਸਭਿ ਮਾਂਹਿ । ਤਉ ਬਿਪਰੀਤਿ
 ਨਹੀਂ ਹੁਇ ਤਾਂਹਿ । ਪੁੱਤ੍ਰ ਭਾਰਜਾ ਮਹਿ ਇਹ ਰਹੇ । ਕਥੇ^{੧੦} ਪੁਜਾਵਨ ਨਰ
 ਤੇ ਲਹੈ ॥੩੫॥ ਤੁਮ ਭੀ ਰਿਦੇ ਬਿਚਾਰੋ ਬਾਤਿ । ਹੋਤਿ ਕਿਨਹੀਂ ਏਹੁ ਉਤ-
 ਪਾਤਿ^{੧੧} । ਤੁਮ ਤੋ ਨਹੀਂ ਮਾਨਤੇ ਤਾਂਹਿ । ਇਹ ਨੀਕੇ ਮੈਂ ਜਾਨਤਿ ਆਹਿ
 ॥੩੬॥ ਤਉ ਪਿਖਹੁ ਤੁਮ ਤਿਸ ਕੇ † ਬਾਸਿ^{੧੨} । ਭਯੋ ਕਸ਼ਟ ਸਭਿ ਕੋ ਸੁ
 ਪ੍ਰਕਾਸ਼^{੧੩} । ਅਬਿ ਉਪਚਾਰ ਕਰਹੁ ਤਿਸ ਕੋਰਾ । ਤਬਹੂੰ ਬਰਖੈ ਮੇਘ ਬਡੇਰਾ
 ॥ ੩੭ ॥ ਸਭਿ ਮਿਲ ਜਾਵਹੁ ਅਬਿ ਉਸ ਪਾਸਿ । ਅਪਨ ਗ੍ਰਾਮ ਤੇ ਦੇਹੁ
 ਨਿਕਾਸ । ਜਬਿ ਸੋ ਗ੍ਰਾਮ ਨਿਕਸਿ ਕੈ ਜਾਇ।ਬਹੁਰ ਤੁਮਾਰੋ ਹੈ ਮਨ ਭਾਇ॥
 ੩੮ ॥ ਅਪਰ ਗ੍ਰਾਮ ਕਿਸ ਜਾਇ ਬਸੈ ਹੈ । ਫੇਰ ਤੁਮਹਿ ਨਹਿ ਸੈਕਟ ਪੈਹੈ^{੧੪} ।
 ਇਮਿ ਸੁਨਿਕੈ ਸਭਿ ਨੇ ਮਨ ਮਾਨੀ । ‘ਕਹਹੁ ਤਪਾ ਜੀ ! ਤੁਮ ਸਚੁ ਬਾਨੀ
 ॥ ੩੯ ॥ ਗ੍ਰਿਹਸਤੀ ਹੋਇ ਪੁਜਾਵਨ ਕਰਿਹੀ । ਆਵਹਿ ਅਨਿਕ ਵਹਿਰ ਕੇ
 ਨਰ ਹੀ।ਹਮ ਤੋ ਤਿਸ ਕੋ ਮਾਨੈ ਨਾਂਹੀ।ਜਾਇ ਸਮੀਪ ਤਾਂਹਿ ਨਿਕਸਾਹੀ^{੧੫}’

^੧ਮਤਾ ਭਰਮ ਕੇ ਉਸ ਦੇ ਡੋਰੇ ਚਲੇ ਜਾਣ । ^੨ਪੂਰਨਮਾਸ਼ੀ ਦੇ ਚੰਦਰਮਾ ਦੀ ਚਾਲਣੀ ਵਤ ।
^੩ਸੋ ਭਾਵ ਤਪਾ । ^੪ਚੋਰ, ਖੋਟੀ ਨੀਯਤ ਵਾਲਾ [ਸੀ:, ਦੁਰਾਸ਼ਯ] (ਅ) ਬੁਠੀ ਆਸ ਵਾਲਾ ।
[ਸੀਸ:, ਦੁਰਾਸ਼ਾ] । ^੫ਓ । ਖਹਿਰਓ । ^੬ਬੋਲਾਂ ਤੋਂ । (ਅ) ਵੱਸਦੀ । ^੭ਭਾਵ ਗੁਰਿਆਈ ਦੀ
ਗੱਦੀ ਤੇ । ^੮ਕੱਪੜੇ ਭਗਵੇ (ਪਹਿਨ ਕੇ) । ^੯ਕਿਸੇ ਭੇਖ ਦਾ । ^{੧੦}ਕਿਉਂ । ^{੧੧}ਉਪਦ੍ਰਵ । ^{੧੨}ਵੱਸਣ
ਕਰਕੇ । ^{੧੩}ਪ੍ਰਗਟ । ^{੧੪}ਉਸ ਨੂੰ ਕੱਢ ਦੇਂਦੇ ਹਾਂ ।

*ਪਾ:-ਜਿਸਤੇ ਅਬਿ ਭੀ ਬਰਖਾ ਬਾਰ ਨ ।

†ਪਾ:-ਤੇ ।

॥੪੦॥ ਇਮਿਕਹਿ ਗਮਨੇ ਖਹਿਰੇਸਾਰੇ। ਹਰਖਜੋ ਤਪਾ ਸੁ ਰਿਦੈਮਝਾਰੇ। ਅਪਨ
ਕਾਮਨਾ ਪੂਰਨ ਜੋਈ^੧। ਇਮਿ ਨਹਿ ਲਖਹਿ ਨਿਕਟ ਮ੍ਰਿਤੁ ਹੋਈ ॥੪੧॥
ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪ੍ਰਬਲ ਰਾਸੇ 'ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਅਰੁ ਤਪੇ ਕੋ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨ
ਨਾਮ ਏਕਬਿੰਸਤੀ ਅੰਸੁ ॥ ੨੧ ॥

੨੨. [ਤਪੇ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ-ਜਾਰੀ] ।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਮੂਰਖ ਖਹਿਰੇ ਕ੍ਰਿਖੀਕਰਿ^੨ ਮਨ ਮਹਿ ਨਿਸ਼ਚੈ ਠਾਨਿ । ਨਿੰਦਕ
ਅਘੀ ਦੁਰਾਤਮਾ^੩ ਦੁਸ਼ਟ ਬਾਕ^੪ ਕੋ ਮਾਨਿ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਅਨਹਿਤ ਕੋ
ਬਚ^੫ ਹਿਤ ਕਰਿ ਮਾਨਾ^੬ । ਗੁਰੁ ਮਹਾਤਮ ਤੇ ਅਨਜਾਨਾ^੭ । ਮਹਾਂ ਮੰਦ ਮਤਿ
ਨੋ ਦਸ ਮਿਲੇ । ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਘਰ ਕੋ ਚਲੇ ॥੨॥ ਇਮਿ ਤਰਕਨ ਹਿਤ
ਗੁਰੁ ਢਿਗ ਗਏ । ਗਿਰਾ ਕਠੋਰੀ^੮ ਭਾਖਤਿ ਭਏ । 'ਇਹਾਂ ਬਸਨ ਨਹਿ ਨੀਕ
ਤੁਮਾਰੇ । ਜਹਿ ਇੱਛਹੁ ਬਲ ਆਨ ਪਧਾਰੇ ॥ ੩ ॥ ਬਰਖਾ ਹਟੀ ਬਿਘਨ
ਕ੍ਰਿਖਿ^੯ ਭਾਰੀ। ਅਖਿਲ ਗ੍ਰਾਮ ਕੋ ਸੈਕਟ^{੧੦} ਧਾਰੀ। ਸਭਿਹਿਨਿ ਕੋ ਅਤਿ ਚਿੰਤਾ
ਹੇਤ^{੧੧} । ਅਹੈ ਤੁਮਾਰੇ ਏਕ ਨਿਕੇਤ ॥੪॥ ਏਕ ਗ੍ਰਾਮ ਹਿਤ ਦੇਸ ਦੁਖਾਵੈ^{੧੨} ।
ਤਉ ਤਿਹ ਤਜਾਗਨ ਹੀ ਬਨਿ ਆਵੈ । ਇਕ ਕੁਲ ਹੇਤ ਗ੍ਰਾਮ ਦੁਖ ਪਾਇ ।
ਤੋ ਤਿਸ ਕੁਲ ਕੋ ਤਜਾਗ ਕਰਾਇ ॥੫॥ ਇਕ ਕੋ ਤਜਾਗੇ ਕੁਲ ਬਚ ਰਹੈ ।
ਕਰਹਿ ਤਜਨਿ ਯੋਂ ਬੁਧਿ ਜਨ ਕਹੈਂ । ਯਾਂਤੇ ਤੁਮ ਘਰ ਤਜਾਗਨ ਕਰੇ^{੧੩} ।
ਸਗਰੋ ਗ੍ਰਾਮ ਚਿੰਤ ਕੋ ਹਰੇ ॥ ੬ ॥ ਇਮਿ ਮਨ ਜਾਨਹੁ ਨਿਕਸਿ ਸਿਧਾਰੇ ।
ਨਹੀਂ ਘਟੀ^{੧੪} ਅਬਿ ਰਹਨਿ ਤੁਮਾਰੇ । ਕਰਹੁ ਉਤਾਇਲ ਵਸਤੁ ਸਮਾਰੇ ।
ਰਹੈ ਸ਼ੇਖ ਧਰਿ ਜਾਹੁ ਅਗਾਰੇ^{੧੫} ॥੭॥ ਪੁਨ ਅਪਨੀ ਲੇ ਗਮਨਹੁ ਸਾਰੀ । ਚਲੇ
ਜਾਹੁ ਨਹਿ ਕਰਹੁ ਅਵਾਰੀ^{੧੬} । ਗ੍ਰਾਮਾਧੀਸ ਗ੍ਰਾਮ ਨਰ ਸਾਰਨ^{੧੭} । ਮਤੇ ਏਕ
ਹੈ ਵਹਿਰ ਨਿਕਾਰਨਿ ॥ ੮ ॥ ਕੋਇ ਨ ਪੱਖਜ ਤੁਮਾਰੇ ਕਰਿਹੀ । ਜਿਸਤੇ
ਰਹਹੁ ਧੀਰ ਉਰ ਧਰਿਹੀ । ਬਡ ਬੁਧਿਵੰਤ ਤਪਾ ਜੀ ਕਹਜੇ । -ਤਿਸਕੋ ਬਸੇ
ਤੁਮਨ ਦੁਖ ਸਹਜੇ^{੧੮} - ॥੯॥ ਕਰੀ ਗ੍ਰਾਮ ਪਰ ਕ੍ਰਿਪਾ ਬਡੇਰਿ । ਜਤਨ ਬਤਾਯੋ

^੧ਇੱਛਾ ਪੂਰੀ ਹੋਈ ਦੇਖੀ । ^੨ਖੇਤੀ ਦੇ ਕਰਨ ਵਾਲੇ । ^੩ਮੰਦ ਆਤਮਾ ਵਾਲੇ । ^੪ਦੁਸ਼ਟ (ਤਪੇ)
ਦੇ ਵਾਕ ਨੂੰ । ^੫ਵੇਰ ਦੇ ਬਚਨ ਨੂੰ ਹਿਤ ਦਾ ਬਚਨ ਮੰਨ ਲਿਓ ਨੇ । ^੬ਕੋੜੇ ਬਚਨ । ^੭ਖੇਤੀ ।
^੮ਦੁੱਖ । ^੯ਚਿੰਤਾ ਦਾ ਕਾਰਨ । ^{੧੦}ਦੁਖ ਪਾਵੇ । ^{੧੧}ਛੱਡਿਆ । ^{੧੨}ਘੜੀ ਜਕ । ^{੧੩}ਬਾਕੀ ਵਸਤੀ
(ਕਿਸੇ) ਘਰ ਧਰ ਜਾਓ । ^{੧੪}ਦੇਰੀ । ^{੧੫}ਗ੍ਰਾਮ ਪਤੀ, ਨੰਬਰਦਾਰਾਂ ਦਾ ਤੇ ਪਿੰਡ ਦੇ ਲੋਕਾਂ
ਸਾਰਿਆਂ ਦਾ । ^{੧੬}ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇ ਦੇਬੇ ਵਸਣ ਨਾਲ ਤੁਸੀਂ ਦੁਖ ਪਾਇਆ ਹੈ ।

*ਪਾ:-ਬਹੁ ।

†ਪਾ:-ਦੁਖ ਪਾਵੈ ।

ਬਰਖਾ ਕੇਰਿਗਨਈ ਗੀਤਿ ਤੁਮ ਨੇ ਇਹੁ ਧਰੀ। ਨਹਿ ਗ੍ਰਹਸਤੀ ਨ ਫਕੀਰੀ
ਕਰੀ॥੧੦॥ ਇਸੀ ਦੋਸ ਤੇ ਘਨ ਨਹਿ ਆਵੈ। ਕ੍ਰਿਖੀ ਸੁਸ਼ਕ, ਨੀਰ ਨ ਬਰ-
ਖਾਵੈ। ਪੰਚਾਇਤ ਪਤਿ ਹੈ ਇਸ ਗ੍ਰਾਮ। ਸੋ ਸਭਿ ਕਹਿ ਨਿਕਸਹੁ ਤਜਿਧਾਮ'
॥੧੧॥ ਸੁਨਿਕੈ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਅੰਗਦ ਕਹਯੋ। 'ਬਾਸ ਹਮਾਰ ਕਾਲ ਚਿਰ' ਰਹਯੋ।
ਨਿਤਿ ਬਰਖਾ ਬਰਖਤਿ ਕ੍ਰਿਖਿ ਹੋਈ। ਹਮਰੋ ਦੋਸ ਕਹੈ ਕਿਮਿ ਕੋਈ?॥੧੨॥
ਪੁਰਸ਼ਨ ਕੇ ਕਰਮਨ ਅਨੁਸਾਰ। ਸੁਖ ਦੁਖ ਉਪਜਤਿ ਬਾਰੰਬਾਰ। ਕਬਹੂੰ
ਸੁਖੀ ਕਬਹਿੰ ਦੁਖ ਪਾਵੈ। ਜਿਮਿ ਨਿਸ ਦਿਨ ਆਵਤਿ ਪੁਨ ਜਾਵੈ॥੧੩॥
ਰਾਉ ਰੰਕ ਕੇ ਏਕ ਸਮਾਨ। ਉਪਜਤਿ ਹੈ ਅਵੱਸਜ ਨਹਿ ਹਾਨ'।
ਸੁਖ ਹੋਏ ਹਰਿਖਾਇ ਹੰਕਾਰਤਿ। ਅਧਿਕ ਅਹੰਤਾ ਅਪਨੀ ਧਾਰਤਿ॥
੧੪॥ ਦੁਖ ਕੋ ਪਾਇ ਦੀਨ ਹੁਇ ਜਾਹਿ। -ਦਿਯੋ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ-ਕਹਿ ਬਿਲ-
ਲਾਹਿ'। ਈਸੁਰ ਬਿਖੈ ਅਰੋਪਹਿ' ਦੋਸ। ਨਿਜ ਕਰਮਨ ਗਤਿ ਕੀ ਨਹਿਹੋਸ
॥੧੫॥ ਪ੍ਰਾਨੀ ਕਰਮ ਕਰਤਿ ਨਿਜ ਜਥਾਫਲ ਦੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇਖਿ ਕਰਿ ਤਥਾ॥
ਸੁਖ ਦੁਖ ਜਗਤ ਨਾਥ ਕੇ ਹਾਥਾ। ਸਮਤਿ ਲਖਹਿ' ਦੋਸਨ ਨਿਜ ਸਾਥਾ'।
੧੬॥ ਦੋਇਨ ਮਹਿ ਪ੍ਰਭੂ ਕੋ ਸਿਮਰੈਤੇ। ਜਾਨਹਿ ਕਰਮਨਿ' ਫਲ ਉਪ-
ਜੈਤੇ। ਤਿਸ ਕੋ ਪੁਰਖਨ ਮਹਿ ਕਹਿ ਧੀਰਾ'। ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੋ ਲਖਹਿਗਾਹੀਰਾ'॥
੧੭॥ ਸੁਨਿ ਕੈ ਗੁਰ ਕੇ ਬਚ ਸੁਖਸਾਰ। ਪੁਨਹਿ ਭਨੀ ਪਰੁਖਾ'* ਕ੍ਰਿਖਿ-
ਕਾਰ'। 'ਕੋ ਕਬਿ ਸੁਨੈ ਨ ਗਜਾਨ ਤੁਮਾਰੋ। ਮਤ' ਸਭਿ ਕੋ-ਤੁਮ ਨਿਕਸਿ
ਸਿਧਾਰੋ-॥੧੮॥ ਨਹਿ ਤ ਗਹਿ ਕੈ ਬਾਂਹ ਤੁਮਾਰੀ। ਤੂਰਨ ਬਲ ਕਰਿ ਦੇਹਿ
ਨਿਕਾਰੀ। ਤਪੇ ਬਖਾਨੈ ਹਟਹਿ ਸੁ ਨਾਹੀ। ਬਾਤੈ ਆਨ ਬਨਾਵਹੁ
ਕਾਹੀ'' ॥੧੯॥ ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਸੁਨਿ ਬਹੁ ਬਿਕਸਾਨੇ। ਬੁੱਢੇ ਸੋ ਅਸ ਬਾਕ
ਬਖਾਨੇ। 'ਉਠਵਾਵਹੁ ਪਰਯੈਕ ਹਮਾਰੋ। ਹਮ ਤੇ ਇਨਕੋ ਹੋਤਿ ਬਿਗਾਏ॥੨੦॥
ਜੀਗਲ ਮੈਂ ਇਕ ਡੀਹ'' ਪੁਰਾਨੀ। ਖਾਨ ਰਜਾਦਾ ਨਾਮ ਬਖਾਨੀ। ਚਲਹੁ
ਤਹਾ ਹਮ ਰਹਹਿ ਇਕੰਤ। ਸੁਭਤਿ ਇਕੰਤਹਿ ਸੰਤ ਮਹੰਤ'॥੨੧॥ ਸੁਨਿ

'ਚਿਰ ਕਾਲ ਦਾ। 'ਭਾਵ ਦੁਖ ਸੁਖ ਅਵੱਸੋ' ਉਪਜਦਾ ਹੈ ਮਿਟਦਾ ਨਹੀਂ। 'ਕਹਿਕੇ ਰੋਂਦੇ
ਹਨ। 'ਬੱਪਦੇ ਹਨ। 'ਸਿਆਣੇ ਸਮਝਦੇ ਹਨ। 'ਆਪਣੇ ਦੋਸ ਕਰਕੇ (ਮੇਨੂੰ ਦੁਖ ਪ੍ਰਾਪਤ
ਹੋਇਆ ਹੈ)। 'ਕਰਮ ਹੀ। 'ਬੁੱਧੀਵਾਨ, ਧੀਰਜਵਾਨ [ਸੰਸਾਰ, ਧੀਰ:]। 'ਕਠੋਰ (ਬਾਣੀ)।
'ਖੇਤੀ ਫਰਨ ਵਾਲੇ (ਜ਼ਮੀਦਾਰ) ਨੇ। 'ਸਲਾਹ। 'ਕਿਉਂ। 'ਫੇਹ, ਬਿੜੀ।

*ਪਾ:-ਪਰਖਾ।

ਕੈ ਸਭਿ ਸਿੱਖਨ ਮਨ ਜਾਨਾ ।—ਤਪੇ ਅਸੁਯਕ^੧ ਦੁਸ਼ਟ ਬਖਾਨਾ । ਰਾਹਕ
ਮੁਰਖ ਲਖਹਿ ਨ ਕੈਸੇ । ਅਪੀ^੨ ਈਰਖਾ^੩ ਠਾਨਹਿ ਜੈਸੇ ॥ ੨੨ ॥ ਅਪਰ
ਉਪਾਵ ਬਨਤਿ ਕੁਛ ਨਾਹੀ । ਨਿਕਸਹਿ ਚਲਹਿ ਆਨ ਬਲ ਮਾਂਹੀ ।
ਕਰਹਿ ਦੇਰ ਬਿਗਰਹਿ ਮਤਿਮੈਦੇ । ਮਹਾਂ ਮੂਢ ਮਿਲ ਜੈਹਹਿ ਬੰਦੇ—॥੨੩॥
ਲਖਿ ਅਜਤਨ^੪ ਨਿਕਸਨ ਹੀ ਚਹਾ । ਚਲੇ ਵਹਿਰ ਕੋ ਸੋ ਬਲ ਜਹਾਂ ।
ਕ੍ਰਿਖਿਕਾਰਨ ਸੋ ਨਿਕਸਤਿ ਕਹਨੈ । ‘ਹਮਰੇ ਬਾਸ ਜਿ ਤੁਮ ਦੁਖ ਲਹਨੈ
॥੨੪॥ ਤੋ ਹਮ ਜਾਇ ਅਪਰ ਬਲ ਰਹੈ । ਗੁਮ ਦੁਖੀ ਕਜੈ ਕਰਿਬੇ ਚਹੈ’ ।
ਜਿਤਿਕ ਸਿੱਖ ਸੇ ਸੰਗ ਸਿਧਾਰੇ । ਚਲੇ ਪਿਛਾਰੀ, ਗੁਰੁ ਅਗਾਰੇ ॥ ੨੫ ॥
ਚੌਦਹਿ ਲੋਕਨ ਥਾਪਿ ਉਥਾਪੇ^੫ । ਤਉ ਛਿਮਾਨਿਧਿ ਪਰਮ ਅਮਾਪੇ^੬ ।
ਗਮਨਤਿ ਪਹੁੰਚੇ ਕੇਤਿਕ ਦੂਰੇ । ਕਰਨੈ ਜਾਇ ਡੇਰਾ ਗੁਰ ਪੂਰੇ ॥ ੨੬ ॥
ਸਿੱਖਨ ਸਮੀਪ ਬੈਠਿਗੇ ਤਹਾਂ । ਇਕ ਰਸ ਰਿਦਾ ਸ਼ਾਂਤਿ ਨਿਤ ਮਹਾਂ ਜਹਾਂ
ਜਾਇ ਬੈਠੇ ਤਹਿ ਜੰਗਲ । ਸਤਿਗੁਰ ਪਗ ਤੇ ਭਾ ਬਲ ਮੰਗਲ ॥੨੭॥ ਸਭਿ
ਮੰਗਲ ਕੇ ਗੁਰੁ ਇਸਥਾਨ^੭ ‘ਕਜੈ ਨ ਹੋਹਿ ਤਹਿ’^੮ ਜਹਿ ਭਗਵਾਨਾਕਰਹਿ
ਕੀਰਤਨ ਸੁਨੈ ਅਨੇਕ । ਸੋਭਹਿ ਬੀਚ ਸਮੁੰਦ ਬਿਬੇਕ^੯ ॥ ੨੮ ॥ ਤਬਿ
ਸ੍ਰੀ ਬੁੱਢੇ ਬਾਕ ਬਖਾਨਾ । ‘ਆਪ ਪਰਮ ਹੋ ਛਿਮਾ ਨਿਧਾਨਾ । ਦੋਹਿ ਅਕਾ-
ਰਨ ਤਪਾ ਸੰਤਾਪੀ’ । ਨਿੰਦਾ ਕਰਤਿ ਅਸੁਯਕ ਪਾਪੀ ॥ ੨੯ ॥ ਇਹ
ਰਾਹਕ ਮੁਰਖ ਮਤਿ ਹੀਨੇ । ਰਿਦੇ ਬਿਚਾਰ ਸਿਨਹੁ ਨਹਿ ਕੀਨੇ । ਆਨਿ
ਆਪ ਕੋ ਕਿਯ ਅਪਮਾਨਾ । ਸਭਿ ਸਿਰਮੌਰ ਉਚਿਤ ਸਨਮਾਨਾ^{੧੦} ॥ ੩੦ ॥
ਤੁਮਰੀ ਕਰੀ ਅਵੱਗਯਾ ਜੋਇ । ਤਪਾ ਪਾਇ ਫਲ ਅਤਿ ਦੁਖਿ ਹੋਇਬਿਨ
ਕਾਰਨ ਹੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਕਮਾਵਹਿ । ਹਸਹਿ ਨਿਕਾਸਿ, ਕਹਾਂ ਸੁਖ ਪਾਵਹਿ ॥੩੧॥
ਅਜਰ ਜਰਨ ਧੀਰਜ ਤੁਮ ਮਾਂਹੀ । ਕਰਿ ਸਕਿ ਹੈ ਸਮਤਾ, ਅਸ ਨਾਂਹੀ^{੧੧} ।
ਛਿਮਾਵੰਤ ਛਿਤਿ ਜਿਮਿ^{੧੨} ਸਭਿ ਕਾਲਾ । ਕੈ ਰਾਵਰਿ ਮੈਂ ਛਿਮਾ ਬਿਸਾਲਾ ॥

^੧ਈਰਖਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ । ^੨(ਤਪਾ) ਪਾਪੀ । ^੩(ਗੱਲ ਨੂੰ) ਜਤਨ ਨਾਲ ਨਾ ਸਿੱਧ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਜਾਣਕਾਰੀ । ^੪ਚੌਦਾ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਕਰਤਾ ਹਰਤਾ । ^੫ਆਪਣੇ ਤੋਂ ਰਹਤ । ^੬ਸਾਰੇ ਮੰਗਲਾਂ ਦਾ ਅਸਥਾਨ ਗੁਰੂ ਆਪ ਹਨ । ^੭ਛਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ । ^੮ਬਿਨਾ ਕਾਰਨ ਤੋਂ ਤਪਾ ਦੁਖਦਾਈ । ^੯ਸਭ ਦੇ ਵੱਡੇ ਤੇ ਆਦਰ ਯੋਗ ਹੋ । ^{੧੦}ਐਸਾ (ਕੋਈ) ਨਹੀਂ । ^{੧੧}ਧਰਤੀ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ।

*ਪਾ:—ਕਜੈ ਨ ਹੋ ਚਿਤਹਿ ।

†ਪਾ:—ਮਚਾਵਹਿ ।

੨੨॥ ਆਪ ਸਮਰਥ ਚਹੁ ਸੋ ਕਰਹੁ। ਸਭਿਨਿ ਡਰਾਵਹੁ ਤੁਮ ਨਹਿ ਡਰਹੁ।
 ਏਕ ਬਾਕ ਸੋ ਬਿਨਾ ਉਪਾਇ। ਮਾਰਹੁ ਸਭਿਹਿਨਿ ਦੇਹੁ ਜਿਵਾਇ॥੨੩॥
 ਤਿਨਕੇ ਕਹੇ ਨਿਕਸਿ ਅਥਿ ਆਇ। ਨਹੀਂ ਆਪ ਨੇ ਕਛੁ ਜਨਾਇ। ਜਸੇਂ
 ਤੁਮ ਭਾਵਹੁ ਸੋਈ ਭਲੇ। ਹਮਰੇ ਕਹਨਿ ਨਹੀਂ ਕੁਛ ਚਲੇ॥੨੪॥ ਇਮਿ
 ਕਹਿ ਮੋਨ ਧਾਰਿ ਕਰਿ ਬੈਸੇ। ਪਿਖਹਿ ਗੁਰੁ ਗਤਿ ਕਰਿ ਹੈਂ ਜੈਸੇ। ਨਿਜ
 ਪ੍ਰਤਾਪ ਕੋ ਨਹੀਂ ਜਨਾਵਹਿ। ਅਪਰ ਨਰਨਿ ਸਮ ਅਪਨ ਦਿਖਾਵਹਿ
 ॥੨੫॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ ਪ੍ਰਥਮ ਗਾਮੇ 'ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਕੋ ਗ੍ਰਾਮ ਤੇ
 ਨਿਕਾਸਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨ ਨਾਮ ਦੇਇ ਬਿਸਤੀ ਅੰਗੁ ॥ ੨੨ ॥

੨੩. [ਤਪੇ ਦੀ ਮੋਤ]।

ਏਹਗ ॥ ਤੇਜੋ ਕੇ ਨੰਦਨ* ਸੁਊ* ਸੇਵ ਕਰਤਿ ਦਿਨ ਰੈਨਿ। ਗਮਨੇ ਹੁਤੇ
 ਨਿਕੇਤ ਕੇ ਪ੍ਰੇਮ ਭਰੇ ਜੁਗ ਨੈਨ ॥ ੧ ॥ ਚੋਪਈ ॥ ਨਿਕਸੇ ਗੁਰੁ ਪਿਛਾਰੀ
 ਆਯੋਛੇਰੇ ਗ੍ਰਾਮ ਬਿਖੈ ਦਰਸਾਯੋਤਹਿ ਸੰਗੀ ਨਿਜ ਕੋਇ ਨ ਦੇਖਾ। ਸਹਤ
 ਗੁਰੁ ਨਹਿ ਸਿੱਖ ਅਸੇਖਾ॥੨॥ ਬੁਝਨ ਕੀਨਿ 'ਗੁਰੁ ਕਿਤ ਗਏ'। ਸਿਖ ਜੇ
 ਸਗਲ ਸੰਗ ਹੀ ਲਏ। ਕੌਨ ਕਾਜ ਤਿਨ ਕੋ ਅਸ ਭਯੋ। ਤਤਛਿਨ ਗਮਨ
 ਵਹਿਰ ਕੋ ਕਯੋ' ॥੩॥ ਸੁਨਿ ਕਿਸਿ ਨਰ ਨੇ ਕਥਾ ਬਖਾਨੀ। 'ਪਾਪੀ ਤਪੇ
 ਦੁਸ਼ਰਤਾ ਠਾਨੀ। ਕਹਯੋਕਿ-ਬਰਖਾ ਹੋਵੈ ਤਦਾ। ਸ੍ਰੀਗੁਰ ਅੰਗਦ ਨਿਕਸਹਿ
 ਜਦਾ-॥੪॥ ਸੁਨਿ ਰਾਹਕ ਮੁਰਖਮਤਿ ਆਏ।-ਨਿਕਸਹੁ ਗ੍ਰਾਮ-ਕਠੋਰ
 ਅਲਾਏ। ਛਿਮਾ ਧਾਰਿ ਗੁਰੁ ਵਹਿਰ ਪਧਾਰੇ। ਨਹਿ ਘਨ ਬਰਖੇ ਕਿਨਹੀ
 ਨਿਹਾਰੇ' ॥ ੫ ॥ ਕਰੀ ਅਵਗਯਾ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇਰੀ। ਤਪਹਿ ਤਪਾ ਮਤਸਰ
 ਤੇ ਹੋਰੀ'। ਭਯੋ ਅਬਹਿ ਅਪਰਾਧੀ ਦੇਹੁ। ਉਚਿਤ ਦੇਝ ਕੇ ਸੋ ਲਖਿਲੇਹੁ
 ॥੬॥ ਮਨ ਬਚ ਕ੍ਰਮ* ਤੇ ਕਬਿ ਅਪਕਾਰਾ। ਨਹਿ ਕੀਨਸਿ, ਤੱਦਜਪ ਦੁਰ-
 ਚਾਰ। ਕਿਰਤਿ ਦੇਸ਼ ਕੋ ਕਾਰਣ ਬਿਨ। ਇਸ ਤੇ ਅਪਰਾਧੀ ਕੋ ਘਨਾ ॥੭॥
 ਜਿਸਨੇ ਹਿਤ ਅਨਹਿਤ* ਨ ਬਿਚਾਰੇ। ਸਿਖਵਨ* ਦੇ ਗੁਰ ਵਹਿਰ
 ਨਿਕਾਰੇ'। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਅਮਰ ਸੁਨਤਿ ਦੁਖ ਪਾਯੋ।-ਦੇਖੇ ਕਯਾ ਇਨਿ ਦੇਸ਼

*ਭਿਸੇ ਉਪਾਏ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ, ਇਕ ਵਾਕ ਨਾਲ ਹੀ ਸਭ ਨੂੰ ਮਾਰ ਜਿਵਾਲ ਸਕਦੇ ਹੋ।
 *ਭਾਵ ਸ੍ਰੀ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ। *ਸਾਰੇ। *ਬੱਦਲ ਵਰ੍ਹਿਆ (ਅਜੇ) ਕਿਸੇ ਨਹੀਂ ਦੇਖਿਆ। *ਤਪਾ
 ਈਰਖਾ ਨਾਲ ਤਪਿਆ (ਸਤਦਾ) ਦੇਖੀਦਾ ਹੈ। *ਸਗੀਰ। *ਬੁਰਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ
 ਕੀਤੇ। *ਤਾ ਭੀ ਪਾਪੀ (ਤਪਾ)। *ਭਲਾ ਬੁਰਾ। *ਸਿੱਖਿਆ।
 *ਪਾ:-ਹੁਤੇ।

ਕਮਾਯੋ ॥ ੮ ॥ ਸਰਲ ਸਮਾਨ ਚਿੱਤ ਗੁਰ^੧ ਪੂਰੇ । ਰਾਹਕ ਤਪਾ ਮੰਦਮਤਿ
ਕੂਰੇ । ਲੇਨਿ ਦੇਨਿ ਤਿਨ ਕੋ ਨਹਿ ਕੋਈ । ਕਰੈ ਕੁਕਰਮ ਮਿਲਿ ਠਾਨਜੇ
ਸੋਈ ॥ ੯ ॥ ਮੋ ਤੇ ਜਰਜੇ* ਜਾਇ ਨਹਿ ਕੈਸੇ । ਜਾਵਦ ਫਲ ਮੈਂ ਦੇਉਂ ਨ
ਤੈਸੇ—। ਇਮਿ ਕਹਿ ਗਏ ਪੰਚਾਇਤਿ ਪਾਸ । ਬੈਠੇ ਧਾਰਜੇ ਬਰਖਾ ਆਸ
॥੧੦॥^੨ ਭੋ ਰਾਹਿਕ ਗਨ ਕਾਜ ਤੁਮਾਰੇ । ਭਯੋ ਕਿਧੈਂ ਨਹਿ ਗੁਰੁ ਨਿਕਾਰੇ^੩ ।
ਜੋ ਇੱਛਾ ਮਨ ਮੈਂ ਤੁਮ ਠਾਨੀ । ਭਯੋ ਕਿ ਨਹਿ ਖੇਤੋਂ ਮਹਿ ਪਾਨੀ^੪ ॥੧੧॥
ਸੁਨਿ ਕ੍ਰਿਖਿਕਾਰਨ ਐਸੇ ਬੈਨ । ਕਹਤਿ ਭਏ ‘ਕੋ ਬਰਖਾ ਹੈ ਨ । ਕਹਜੈ
ਤਪੇ ਕੋ ਹਮ ਨੇ ਕੀਨਾ । ਹੁ ਕਰਿ ਆਤੁਰ ਨੀਰ ਬਿਹੀਨਾ ॥ ੧੨ ॥ ਜੋ
ਬਰਖਾ ਬਰਖਾਵਨਿ ਕਰੈ । ਤਿਸਕੋ ਕਹਜੈ ਨ ਹਮ ਤੇ ਫਿਰੈ । ਜਿਸ^੫ ਅਧੀਨ
ਜੀਵਨ ਸਭਿ ਕੇਰਾ । ਹੁ ਅਸ ਅੰਨ ਸੁ ਖੇਤ ਘਨੇਰਾ ॥ ੧੩ ॥ ਬਾਕ ਤਪੇ
ਕੋ ਮਾਨਜੇ ਸਹੀ । ਤਉ ਭਈ ਬਰਖਾ ਕਿਮਿ^੬ ਨਹੀਂ । ਹਮ ਆਤੁਰ ਭੇ
ਨੀਰ ਬਿਹੀਨਾ । ਨਿਜ ਜੀਵਨ ਚਹਿ ਅਕਰਨ ਕੀਨਾ^੭ ॥ ੧੪ ॥ ਬਰਖਾ
ਦੇ ਜੁ ਕ੍ਰਿਖੀ ਹ੍ਰਿਤ ਕਰਿਹੀ^੮ । ਹਮ ਰਾਹਕ ਤਿਹ ਨਿਤਿ ਅਨੁਸਰਹੀ^੯ ।
ਤਿਸ ਕੀ ਆਇਸੁ ਕੋ ਅਸ ਮਾਨਹਿ । ਨਹੀਂ ਕਰਨ ਭੀ ਕਰਿਬੈ ਠਾਨਹਿ^{੧੦}
॥੧੫॥ ਇਮਿ ਸ੍ਰੀ ਅਮਰਦਾਸ ਸੁਨਿ ਬੈਨਾਕਹਜੈ ਸੁ ਛੋਭ ਕੋਪ ਰਸੁ ਨੈਨ^{੧੧} ॥
‘ਕਹੇ ਤਪੇ ਕੋ ਘਨ ਨਹਿ ਆਵਾ । ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਗੁਮਹਿ ਤੇ ਨਿਕਸਾਵਾ ॥
੧੬॥ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਸੇਵਕ ਜੇਈ । ਬਰਖਾ ਦੇਨਿ ਸ਼ਕਤਿ ਧਰਿ ਤੇਈ ।
ਕਹਜੈ ਤਿਨਹਿ ਕੋ ਮਾਨਹੁ ਨੀਕਾ । ਬਰਖਹਿ ਮੇਘ ਭਾਵਤੋ ਜੀਕਾ ॥੧੭॥
ਤਪੇ ਈਰਖਾ ਕਰਿ ਨਿਕਸਾਏ । ਸ਼ਕਤਿ ਹੀਨ ਨਹਿ ਘਨ ਬਰਖਾਏ ।
ਅਬਿ ਤੁਮ ਜਾਹੁ ਤਪੇ ਕੋ ਪਾਸਿ^{੧੨} । ਸੁਨਿ ਨਰ ਗਏ ਕਰੀ ਅਰਦਾਸ ॥
੧੮॥ ਗੁਰ ਤੋ ਹਮ ਨੇ ਦੀਨ ਨਿਕਾਰੀ । ਤਉ ਨ ਬਰਖਜੈ ਬਾਰਦੁ ਬਾਰੀ^{੧੩} ॥

^੧ਚਿਤ ਕਰਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਸਰਲ ਤੇ ਸਮਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾ ਹਨ । ^੨(ਸ੍ਰੀ ਅਮਰ ਦਾਸ ਜੀ) ਗਏ । ^੩ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਕੋਢ ਦੇਣ ਨਾਲ । ^੪ਭਾਵ ਬਰਖਾ ਦੇ । ^੫ਕਿਵੇਂ ਬੀ । ^੬ਨਿਰਦਯਤਾ ਦਾ ਕੰਮ ਕੀਤਾ [ਸੰਸਾਰ, ਅਕਰੁਣ] (ਅ) (ਅਕਰਨ=) ਨਾ ਕਰਨੇ ਜੋਗ ਕੰਮ । ਭਾਵੇਂ ਅਸਾਂ ਨਾ ਕਰਨੇ ਜੋਗ ਕੰਮ ਬੀ ਕੀਤਾ (ਬਰਖਾ ਨਹੀਂ ਹੋਈ) । ^੭ਹਰੀ ਕਰੇ । ^੮ਅਨੁਸਾਰੀ ਹਾਂ । ^੯ਨਾ ਕਰਨੇ ਜੋਗ ਬੀ ਕਰਾਂਗੇ । ^{੧੦}ਕੋਪ ਵਿਚ ਨੈਣ ਰਸ ਰਹੇ ਸਨ, ਜਦ ਕਿਹਾ (ਅ) ਕੋਪ ਰਸ=ਗੁੱਸੇ ਵਾਲਾ ਰਸ, ਗੁੱਸੇ ਦੇ ਵਲਵਲੇ ਵਿਚ । ਇਹ ਗੁੱਸਾ ਕ੍ਰੋਧ ਨਹੀਂ, ਮੰਦ ਕਰਮੀਆਂ ਉਤੇ ਜੋ ਨੇਕੀ ਦੇ ਸੁਭਾਵ ਵਾਲਾ ਗੁੱਸਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਹੈ । ^{੧੧}ਬੱਦਲ ਤੋਂ ਜਲ ।

*ਪਾ:-ਸਹਜੇ ।

†ਪਾ:-ਤੇ ।

‡ਪਾ:-ਬਾਦਰ ।

ਤਪੇ ਕੁਛਕ ਰਿਸ ਕਰਿ ਮੁਖ ਭਾਖੀ। ‘ਮੁਠੀ ਮਹਿ ਬਰਖਾ ਨਹਿ ਰਾਖੀ
 ॥ ੧੯ ॥ ਮੰਤ੍ਰ ਜੰਤ੍ਰ ਕਰਿ ਜੁਗਿਤ ਬਨਾਵੈ। ਤੁਮ ਹਿਤ ਬਰਖਾ ਕੋ ਬਰ-
 ਖਾਵੈ’। ਸੁਨਿ ਨਰ ਆਇ ਕਹੀ ਤਿਮਿ ਬਾਤਿ। ‘ਅਬਿ ਤੋ ਬੋਲਤਿ ਕੁਛਕ
 ਰਿਸਾਤਿ’ ॥ ੨੦ ॥ ਤਬਿ ਸ੍ਰੀ ਅਮਰ ਕਹਯੋ ਬਿਨ ਦੇਰਿ। ‘ਹਮ ਬਰਖਾ
 ਬਰਖਾਇ ਬਡੇਰਿ। ਨਹਿ ਐਸੇ ਗੁਰ ਕੇ ਸਿਖ ਜਾਨੈ’। ਬਰਖਾ ਕਰਹਿ,
 ਕਹਯੋ ਤਿਨ ਮਾਨੈ’ ॥ ੨੧ ॥ ਸੁਨਿ ਰਾਹਕ ਲਾਲਚ ਕਰਿ ਪਾਨੀ। ਬਿਰਥੀ*
 ਬਾਤ ਤਪੇ ਕੀ ਠਾਨੀ। ‘ਹਮ ਤੋ ਹੈਂ ਤਿਸਕੇ ਅਨੁਸਾਰੀ। ਜੇ ਜਲ ਦੇਹਿ
 ਕ੍ਰਿਦਾਰ ਮਝਾਰੀ ॥ ੨੨ ॥ ਹਿਤ ਜਲ ਕੇ ਤਿਸ ਕੋ ਬਚੁ ਮਾਨਾ। ਅਪਰ
 ਜੁ ਦੇ ਬਰਖਾਇ ਮਹਾਨਾ। ਕਹੈ ਸੁ ਹਮ ਮਾਨਹਿ ਸਭਿ ਗ੍ਰਾਮ। ਜੇ
 ਜੀਵਨਿ ਕੋ ਦੇ ਅਭਿਰਾਮ’ ॥ ੨੩ ॥ ਨਾਹਿ ਤ ਹਮ ਮਰਿਹੈ ਦੁਖ ਪਾਇ।
 ਛੁਪਾ ਸਹੀ ਨਹਿ ਕਿਸਿ ਤੇ ਜਾਇ। ਜੇ ਜਲਦਾਤਾ* ਬਚੁ ਨਹਿ ਮਾਨਹਿ।
 ਤੋ ਹਮ ਅਪਨਾ ਜੀਵਨ ਹਾਨਹਿ ॥ ੨੪ ॥ ਅਸ ਕੋ ਆਜ ਹੋਇ ਉਪ-
 ਕਾਰੀ। ਦੇ ਜੀਵਨਿ ਜੀਵਨ ਸੁਖ ਕਾਰੀ’। ਤਿਸ ਕੇ ਹਮ ਹੈਂ ਸਦਾ ਗੁਲਾਮੁ।
 ਕਰਹਿ ਸੇਵਕੀ ਸਭਿਹੀ ਗ੍ਰਾਮੁ’ ॥ ੨੫ ॥ ਇਮਿ ਨਿਸਚੈ ਸਭਿ ਕੋ ਕਰਿਵਾਇ।
 ਕਹਿ ਸ੍ਰੀ ਅਮਰ ‘ਸੁਨਹੁ ਸਮੁਦਾਇ। ਦਿਵਸ ਰਹਯੋ ਬੋਰੋ ਰਵਿ ਜਾਇ’।
 ਯਾਤੇ ਤੂਰਣ ਕਰਹੁ ਉਪਾਇ ॥ ੨੬ ॥ ਰਵਿ ਅਸਤਨ ਤੋ ਪੂਰਬ ਕਾਲਾਜਹਿ
 ਜਹਿ ਤਪਾ ਜਾਇ ਦਰਹਾਲ’। ਤਹਿ ਤਹਿ ਘਨ ਜਲ ਕੋ ਬਰਖਾਵੈ।
 ਭਰਹਿ ਖੇਤ, ਬਹੁ ਅੰਨ ਪਕਾਵੈ ॥ ੨੭ ॥ ਬਹੁ ਕ੍ਰਿਦਾਰ ਹੈਂ ਦਿਨ ਰਹਿ ਬੋਰਾ।
 ਲੋਗਮਨਹੁ ਨਿਜ ਨਿਜ ਦਿਸ ਓਰਾ। ਅੰਗ ਪ੍ਰਤੀਗ* ਜਹਾਂ ਲਗ ਜਾਇ।
 ਤਹਿ ਲਗ ਧਾਇ ਮੇਘ ਬਰਖਾਇ ॥ ੨੮ ॥ ਨਿਕਸਹਿ ਜਬਹਿ ਤਪਾ ਨਿਜ
 ਡੇਰੇ। ਤੋ ਘਨ ਹੋਇ, ਪਤਾ ਲਿਹੁ ਹੋਰੇ’ ॥ ੨੯ ॥ ਪਹੁੰਚਹਿ ਜਬ ਕ੍ਰਿਦਾਰ ਮਹਿ
 ਜਾਇ। ਤਬਿ ਦੇਖਹੁ ਘਨ ਜਲ ਬਰਖਾਇ’ ॥ ੩੦ ॥ ਇਮਿ ਸੁਨਿ ਸਭਿ ਕੋ
 ਜਾਗਯੋ ਚਾਉ। ਕਹਤਿ ਭਏ ‘ਲਿਹੁ ਇਹ ਪਤੀਆਉ’ ॥ ੩੧ ॥ ਗਮਨੇ ਰਾਹਕ

*ਐਸੇ (ਤਪੇ ਵਰਗੇ) ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਿੱਖ (ਬੂਠੇ) ਨਾ ਜਾਣੇ। *ਖੇਤੀ। *ਜੇ ਸੁਹਣਾ ਜੀਵਨ ਸਾਨੂੰ ਦੇਵੇ।
 (ਅ) ਜੀਵਨ=ਪਾਣੀ। ਭਾਵ ਜੇ ਸਾਨੂੰ ਪਾਣੀ ਦੇਵੇ। *ਜਲ ਦੇ ਵਰਸਾਉਣ ਵਾਲੇ ਭਾਵ
 ਉਪਕਾਰੀ ਪੁਰਸ਼ ਦਾ। *ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਸੁਖੀ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਜੀਵਨ। *ਭਾਵ ਭੁੱਖਣ ਵਿਚ। *ਭੁੱਖਣ
 ਤੋਂ। *ਛੇਤੀ। *ਉਸ ਦਾ) ਅੰਗ ਜਾਂ ਹਰੇਕ ਅੰਗ ਭਾਵ ਕੋਈ ਅੰਗ। *ਪਰਤਾਵਾ ਦੇਖ ਲੈਣਾ।
 *ਪਰਤਿਆ ਲਓ। *ਪਾ-ਬਿੱਪ੍ਰੇ।

ਸਭਿ ਮਿਲਿ ਤਹਾਂ। ਸਥਿਤ ਤਪਾ ਗਾਦੀ ਪਰ ਜਹਾਂ॥੩੦॥ ਗਰਬ ਹਰਖ
ਮਹਿ ਫੁਲਜੈ ਬੈਸਾ। ਤੇਜ ਤਰੇ ਪੈ ਉਫਨਜੈ ਜੈਸਾ*। ਕ੍ਰਿਖਿਕਰਿ ਬਿੰਦੁ
ਜਾਇ ਕਰਿ ਕਹਜੈ। 'ਸੁਨਹੁ ਤਪਾ ਜੀ ਨਹਿ ਘਨ ਲਹਜੈ॥੩੧॥ ਅਬਹਿ
ਆਪ ਕਰੁਨਾ ਕੋ ਧਾਰਿਉਠਿ ਕਰਿ ਪਾਵਹੁ ਚਰਨ ਕਿਦਾਰ। ਤੁਮਰੇ ਚਲੇ
ਜਿ ਘਨ ਬਰਖੈ ਹੈ। ਇਸ ਤੇ ਹਮ ਮਨੁ ਕਾਮਨ' ਪੈ ਹੈ॥੩੨॥ ਜੇਹਿਤ
ਚਾਹਤਿ ਆਪਹਮਾਰਾਨਿਕਸਹੁ ਬਾਹਰ ਗਮਹੁ ਕਿਦਾਰਾ। ਹਮ ਸਭਿਚਲਿ
ਹੈਂ ਸੰਗ ਤੁਮਾਰੇ। ਕਰਹੁ ਗ੍ਰਾਮ ਪਰ ਅਸ ਉਪਕਾਰੇ॥੩੩॥ ਕਰਤਿ ਮ੍ਰਿਦੁ-
ਲਤਾ ਜੁਤਿ ਪਤਿਆਵਨ'। ਇਮਿ ਕਹਿ ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਕਿਯ ਨਿਕਸਾਵਨ।
ਵਹਿਰ ਗ੍ਰਾਮ ਤੇ ਨਿਕਸਜੈ ਜਦਾ। ਸਮੁਖ ਆਇ ਘਨ ਦੇਖਜੈ ਤਦਾ॥
੩੪॥ ਪੰਤਾ ਲਗਜੈ ਸਭਿ ਕੋ ਮਨ ਮਾਂਹੀ।-ਗੁਰ ਸਿਖ ਭਨਜੈ ਸੁ ਮਿਥਨਾ
ਨਾਂਹੀ-ਕਰਤਿ ਬਾਰਤਾ ਬੋਗ ਚਲੇ ਹੈਂ। ਪਰਖਤਿ ਸਿਖ ਕੋ ਬਾਕ ਭਲੇ
ਹੈਂ॥੩੫॥ ਲੋ ਜਬਿ ਗਏ ਕਿਦਾਰ ਮਝਾਰ। ਬਰਖਨਿ ਬੂੰਦੈਂ ਲਗੀ ਫੁਹਾਰ
। ਦੂਸਰ ਖੇਤ ਬਿਖੈ ਪਗ ਧਾਰਾ। ਮੋਚਤਿ ਭਏ ਮੇਘ ਜਲ ਧਾਰਾ॥੩੬॥
-ਲਘੁ ਦਿਨ ਰਹਜੈ-ਚਿੰਤ ਉਪਜਾਵੈਂ। ਨਿਜ ਨਿਜ ਦਿਸ਼ ਕੋ ਚਹਤਿ
ਚਲਾਵੈਂ। ਆਪਸ ਮਹਿ ਰਾਹਕ ਕਰਿ ਗਿਨਕੋ†।-ਕਿਮਿ ਇਹੁ ਕਾਰਜ‡
ਪੁਰ ਸਭਿਨਿ ਕੋ-॥੩੭॥ ਨਿਜ ਕਿਦਾਰ ਦਿਸ਼ ਐਂਚਨ ਲਾਗੇ। ਜਿਦਤਿ
ਪਰਸਪਰ' ਰਿਸ ਉਰ ਜਾਗੇ। ਤਪਾ ਭਯੋ ਬਜਾਕੁਲ ਤਿਸ ਕਾਲਾ। ਝਿਰਕ
ਝਿਰਕ ਤਿਨ ਪਰਹਿ ਬਿਸਾਲਾ॥੩੮॥ ਕਹਜੈ ਤਪੇ ਕੋ ਨਹਿ ਕੋ ਮਾਨਹਿ।
ਨਿਜ ਕਿਦਾਰ ਢਿਗ ਸਭਿ ਸੋ ਆਨਹਿ। ਐਂਚਤਿ ਐਂਚਤਿ ਭਯੋ ਬਿਹਾਲਾ।
ਬੋਲਨ ਤੇ ਬਕ ਰਹਜੈ ਨ ਚਾਲਾ॥੩੯॥ ਜਬਿ ਚਲਿਥੇ ਤੇ ਹਟਿ ਸੋ
ਰਹਿਉ। ਮੋਹਨ ਪਿਤਾ' ਆਇ ਤਬਿ ਕਹਿਉ। 'ਮਾਸ ਅਸਥਿ' ਜਹਿ ਜਹਿ
ਲੈ ਜੈ ਹੋ। ਤਹਿ ਤਹਿ ਬਰਖਾ ਘਨਕੀ ਪੈ ਹੋ'॥੪੦॥ ਸੁਨਿਕੇ ਸਭਿਨਿ

*ਜਿਵੇਂ ਹੋਠਾਂ ਅੱਗ (ਹੋਵੇ ਤੇ) ਦੁੱਧ ਉੱਪਰ ਨੂੰ ਫੁਲ ਕੇ ਚੜ੍ਹ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। (ਉਫਨਨਾ=ਸੋਕ ਨਾਲ ਫੇਨ ਸਮੇਤ ਉੱਪਰ ਨੂੰ ਉਠਣਾ)। 'ਮਨ ਕਾਮਨ'। 'ਖੇਤ ਵਿਚ ਚੱਲੇ'। 'ਕੋਮਲਤਾ ਨਾਲ ਪਤਿਆਉਣਾ ਕੀਤੀ ਨੇ'। 'ਗਿਣਤੀ ਕਰਦੇ'। 'ਜਿਦਦੇ ਹਨ ਆਪਸ ਵਿਚ'। 'ਭਾਵ ਸ੍ਰੀ ਅਮਰ ਦਾਸ ਜੀ ਨੇ'। 'ਹੌੜੀ'।

*ਪਾ:-ਤੇਜ ਤਰੇ ਪੈ ਉਫਨਜੈ ਜੈਸਾ-ਜਿਵੇਂ ਤਿੱਖੇ ਘੜੇ ਉੱਤੇ ਕੋਈ ਉਛਲਦਾ ਹੈ।

†ਪਾ:-ਹਠ ਕੋ।

‡ਪਾ:-ਭਾਰਨ।

ਅਸੀਟਜੋ ਜਦਾ। ਨਿਕਸੇ ਪਾਨ ਭਯੋ ਹਤਿ ਤਦਾ।—ਰਹਿ ਬਰਖਾ ਬਿਨ
 ਖੇਤ ਹਮਾਏ—। ਇਮ ਬੋਲਤਿ ਅਰ ਚਿੰਤ ਬਿਚਾਰੇ॥੪੧॥—ਏਕ ਮਰੇ
 ਜੀਵਹਿ ਸਭਿ ਗਾਉਂ—। ਯਾਂਤੇ ਤੋਰਲਿਏ ਕਰ ਪਾਉਂ। ਆਪੋ ਅਪਨੇ ਖੇਤ
 ਪਧਾਰੇ। ਜਹਿ ਜਹਿਗੋ ਪਸਰਜੋ ਅਨ ਸਾਰੇ॥੪੨॥ ਤਪਾ ਮਰੇਤੇ ਇਕਰਸਬਾਰਿ।
 ਬਰਖਾ ਕੀਨਸਿ ਮੇਘ ਕਿਦਾਰਿ^੧।—ਮਹਾਂ ਪਖੰਡੀ—ਸਭਿਹਨਿ ਜਾਨਜੇ।
 —ਦ੍ਰੋਸ ਠਾਨਿ ਗੁਰ ਕੋ ਨਿਕਸਾਨਜੇ॥੪੩॥ ਝੂਠੇ ਹੁਤੇ ਫੁਰੀ ਨਹਿ ਬਾਨੀ।
 ਗੁਰਦਾਸਨਿ^੨ ਕਹਿ ਦੀਨਸਿ ਪਾਨੀ। ਹੋਤਿ ਭੋਰ ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਆਨਹੁ। ਨਿਜ
 ਅਪਰਾਧ ਛਿਮਾਪਨ ਠਾਨਹੁ^੩—॥੪੪॥ ਇਮਿ ਸ੍ਰੀ ਅਮਰਦਾਸ ਤਹਿ
 ਕਰਿਕੈ। ਗਮਨਜੋ ਗੁਰ ਦਿਸ ਪ੍ਰੀਤਿ ਸੁ ਧਰਿਕੈ। ਪਰਮ ਪ੍ਰਸੰਨ ਰਿਦੈ ਹੁਇ
 ਗਇਓ। ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਡੇਰੇ ਮਹਿ ਚਲਿ ਭਇਓ॥੪੫॥ ਗੁਰ ਕੋ ਜਾਇ ਬੰਦਨਾ
 ਕੀਨਸਿ। ਪ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਫੇਰਿ ਬੈਠੇ ਚਿਤ ਚੀਨਸਿ—ਅਜਮਤ ਕਰੀ ਦਿਖਾਵਨਿ—
 ਜਾਨੀ। ਨਹਿ ਨੀਕੀ ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਮਾਨੀ॥੪੬॥ ਸਿੱਛਾ ਅਜਰ ਸਰਨ ਕੀ
 ਦੇਨਿ। ਸਿਖ ਉਰ ਸਮਤਾ ਨਿਜ ਕਰਿ ਲੇਨਿ^੪। ਪ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਦਏ^੫ ਬੈਠੇ ਗੁਰ
 ਸ੍ਰਾਮੀ। ਸਰਬ ਬਾਰਤ। ਅੰਤਰਜਾਮੀ॥੪੭॥ ਪਿਖਿ ਸ੍ਰੀ ਅਮਰ ਦੁਤਿਯ ਦਿਸ
 ਗਇਓ। ਨੀਮ੍ਰਿ ਬੰਦਿ ਕਰ ਇਸਥਿਤ ਭਇਓ। ਲੱਜਾ ਕਰੈ ਸੁਨੇਤ੍ਰ ਨਿਵਾਏ।
 ਚਿਤ ਮਹਿ ਦੁਚਿਤਾਈ^੬ ਉਪਜਾਏ॥੪੮॥ ਤ੍ਰਿਤੀ ਦਿਸਾ ਪੁਨ ਆਨਨ
 ਫੇਰਜੇ। ਅਪਨਿ ਦਾਸ ਕੋ ਨਾਂਹਿਨ ਹੋਰਜੇ—ਸਕਤਿ ਜਨਾਵਨ ਕਿਯ ਅਪ-
 ਰਾਧੁ। ਨਹੀਂ ਕਰਮ ਕੀਨਸਿ ਇਹੁ ਸਾਧੁ—॥੪੯॥ ਭਏ ਦੀਨ ਮਨ ਮੋਹਿਨ
 ਤਾਤ^੭। ਪੁਨ ਸਨਮੁਖ ਹੋਯੋ ਪਛੁਤਾਤ। ਕਹਿਨ ਬਾਕ ਕੋ ਉਦਿਤਿ^੮ ਭਯੋ
 ਜਬਿ। ਚਤੁਰਥ ਦਿਸ^੯ ਮੁਖ ਫੇਰ ਲਿਯੋ ਤਬਿ॥੫੦॥ ਹੋਇ ਉਤਾਇਲ
 ਮੁਖ ਦਿਸ ਫੇਰ^{੧੦}। ਨਿਜ ਅਪਰਾਧ ਸੁ ਬੂਝਜੋ ਹੋਰਿ। ‘ਭੋ ਪ੍ਰਭੁ ਗੁਰ। ਅਬਿ
 ਛਿਮਾਂ ਕਰੀਜੈ। ਸੁਭਿ ਉਪਦੇਸ ਮੋਹਿ ਕਉ ਦੀਜੈ॥੫੧॥ ਭੁਲੇ ਕੋ ਤੁਮ
 ਬਖਸ਼ਨ ਹਾਰਿ। ਨਮੋ ਨਮੋ ਗੁਰ ਗਯਾਨ ਉਦਾਰ। ਸੁਮਗ ਬਤਾਵਨ ਮਹਿ
 ਪਰਧਾਨ। ਰਾਵਰਿ ਕੇ ਸਮਾਨ ਨਹਿ ਆਨ^{੧੧}॥੫੨॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਅੰਗਦ ਤਬਹਿ

^੧ਬੋਲ ਨੇ ਖੇਤਾਂ ਵਿਖੇ। ^੨ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਦਾਸ ਨੇ। ^੩ਮਾਫ਼ ਕਰਵਾਓ। ^੪ਸਿੱਖ ਦੇ ਦਿਲ ਵਿਚ
 ਆਪਣੀ ਸਮਤਾ ਦੇਣ ਲਈ ਭਾਵ ਆਪਣੇ ਵਰਗਾ ਕਰਨ ਲਈ। (ਅ) ਆਪਣੇ ਸਿੱਖ ਦੇ ਦਿਲ
 ਵਿਚ ਸਮਤਾ ਭਾਵ (ਦਿਲ) ਕਰਾਉਣ ਲਈ। ^੫ਪਿੱਠ ਮੋੜਕੇ। ^੬ਚਿੰਤਾ। ^੭ਸ੍ਰੀ ਅਮਰ ਦਾਸ
 ਜੀ। ^੮ਤਿਆਰ। ^੯ਚੌਥੀ ਤਰਫ਼। ^{੧੦}ਕਾਹਲੀ ਨਾਲ ਮੁਖੜੇ ਵਾਲੇ ਪਾਸੇ ਨੂੰ ਫਿਰੇ।

ਬਖਾਨਾ॥ ਹਮ ਪੀਛੈ ਕਜਾਕ੍ਰਿਤ ਤੈਂ ਠਾਨਾ॥ ਘਨ ਬਰਖਾਇਤਪਾ ਮਰਵਾਯੋ।
 ਅਪਨ ਆਪ ਕੋ ਮਹਿਦ ਜਨਾਯੋ॥ ੫੩॥ ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ ਘਰ ਹੈ ਨਿਤ ਨੀਵਾ।
 ਹੋਨਿ ਹੰਕਾਰ ਥਾਂਵ ਨਹਿ ਥੀਵਾ*॥ ਪਾਪੀ ਤਪਾ ਕੁਕਰਮ ਕਰੈਤਾ। ਅੰਤ
 ਸਮੈ ਦੁਖ ਨਰਕ ਲਹੈਤਾ॥ ੫੪॥ ਫਲਦਾਤਾ ਈਸ਼ੁਰ ਸਭਿ ਕਾਂਹੂ। ਜੀਵ
 ਅਬਲਾ ਕਿਸ ਗਿਨਤੀ ਮਾਂਹੂ। ਕਾਰਨ ਕਰਨ ਏਕ ਜਗ ਨਾਥ॥ ਕਰਤਿ
 ਕਰਾਵਤਿ ਸੋ ਸਭਿ ਸਾਥਾ॥ ੫੫॥ ਅਪਨ ਆਪ ਨਿਜ ਕ੍ਰਿਤ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤ ਮਹਿ।
 ਨਹੀ ਅਰੋਪਹਿ ਕਬਿ ਸੁਧੀਰ ਲਹਿ॥ ਏਕੈਕਾਰ ਆਸਰੋ ਕਰਿਕੈ। ਨਹੀਂ
 ਜਨਾਵਹਿ ਆਪਾ ਹਰਿ ਕੈ॥ ੫੬॥ ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਅਮਰ ਬੰਦਨਾ ਠਾਨੀ। ਭੋ
 ਗਰ ਬਖਸ਼ਹੁ ਮਤਿ ਅਨੁਜਾਨੀ। ਅਬਿ ਤੇ ਵੇਰ ਨ ਕਰਿਹੈ ਐਸੇ। ਆਪਾ
 ਮੈਂ ਨ ਜਨਾਵੈਂ ਕੈਸੇ॥ ੫੭॥ ਇਹੁ ਤੁਮਰੋ ਅਪਰਾਧ ਮਹਾਨਾ। ਸਹਜੈ ਨ
 ਥਾਯੋ ਤਬਹਿ ਕ੍ਰਿਤ ਠਾਨਾ। ਰਾਵਰ ਕੀ ਰਜਾਇ ਇਮਿ ਜੋਈ॥ ਕਰਹਿ
 ਅਪਰਾਧੈਸੋ ਨਹਿ ਕੋਈ॥ ੫੮॥ ਏਹਗਾ॥ ਇਮਿ ਕਹਿ ਛਿਮਾ ਕਰਾਇ ਕਰਿ
 ਬੈਠੇ॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪਾਸਿ। ਜੰਗਲ ਮਹਿ ਮੰਗਲ ਮਹਾ ਜਹਿ ਗੁਰ ਕਰਜੈ
 ਨਿਦਾਸਿ॥ ੫੯॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪ੍ਰਥਮ ਹਾਸੇ 'ਜੋਗੀ ਤਪੇ ਕੋ'
 ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਲਨੈ ਨਾਮ ਤੀਨ ਬਿਸਤੀ ਅੰਸੁ॥ ੨੩॥

੨੪. [ਭੈਰੋ ਪੁਰ ਖੀਓ ਭੱਲੇ ਨੂੰ ਮਿਲਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਵਾਪਸ ਖਡੂਰ ਆਉਣਾ]
 ਏਹਗਾ॥ ਰਾਹਕ ਮਿਲੇ ਖਡੂਰ ਕੇ ਉਰ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਪਾਇ। ਮਨ ਭਾਵਤਿ
 ਬਰਖਜੈ ਜਲਦ ਹਰਿਤ ਖੇਤ ਸਮੁਦਾਇ॥ ੧॥ ਚੋਪਈ॥ ਸਕਲ ਮਿਲੇ
 ਸਭਿ ਬਾਤ ਬਿਚਾਰੀ। ਗੁਰ ਕੀ ਭਈ ਅਵਗਯਾ ਭਾਰੀ। ਜਿਨ ਮਹਿ ਅਜ-
 ਮਤ ਏਤਿਕ ਅਹੈ। ਬਰਖਜੈ ਜਲ ਜਿਨ ਸੇਵਕ ਕਹੈ॥ ੨॥ ਰਹਤਿ ਹਮੇਸ਼
 ਨਹੀਂ ਮਿਤਿ ਜਾਨੀ। ਜਾ ਬੈਠੇ ਹੈਂ ਅਪਰ ਸਥਾਨੀ॥ ਅਬਿ ਮਿਲਿ ਚਲਹੁ ਨ
 ਹੰਕਾਰ ਹੋਣ ਦਾ ਥਾਂ ਨਹੀਂ। ਏਲ ਤੋਂ ਰਹਿਤ। *ਤੂੰ ਸਮਝ ਲੇ ਆਪਣੇ ਆਪ (ਅਤਮਾ)
 ਵਿਚ ਕਦੇ ਬੱਧੀਮਾਨ ਲੋਕ ਨਿਜ ਕ੍ਰਿਤੋਤ੍ਰ ਜਾ ਪਰ ਕ੍ਰਿਤੋਤ੍ਰ ਧਰਮ ਅਰੋਪਨ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ।
 (ਅ) (ਜੀਵ) ਆਪੋ ਆਪਣੇ ਸੁਭਾਵ ਵਿਚ ਆਪ ਕ੍ਰਿਤ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਸੁਧੀਰ ਇਹ ਦੇਖਕੇ
 (ਈਸ਼ੁਰ ਹੀ ਕਰਨ ਕਾਰਨ ਤੇ ਫਲ ਦਾਤਾ ਹੈ ਅਪਨੀ ਹੰਤਾ ਮਮਤਾ ਈਸ਼ੁਰ ਵਿਚ) ਨਹੀਂ
 ਅਰੋਪਦੇ। *ਆਪਾ ਭਾਵ ਦੂਰ ਕਰਕੇ। *ਜੋ ਹੈ। *ਹੋਰ ਭਰ੍ਹਾਂ, ਭਾਵ ਉਲਟ; ਐਸਾ ਕੋਈ
 ਨਹੀਂ ਜੋ ਰਜਾ ਆਪ ਦੀ ਦੇ ਉਲਟ ਟੁਰੇ। *ਜ਼ਿਮੀਦਾਰ। *ਬੰਦਲ। *ਖੇਤ ਹਰੇ ਹੋਏ।

*ਪਾ:—ਮਨ ਹੰਕਾਰ ਥਾਨੇ ਨਹਿ ਥੀਵਾਂ।

*ਪਾ:—ਜਾ ਬੈਠਾਏ। ਕਾਏ ਹਮ ਗਾਏ। ਕਰਿ ਬੈਠੇ ਹੈਂ।

ਬਿਲਮ ਲਗਾਵਹੁ । ਭਈ ਭੂਲ ਤੂਰਨ ਬਖਸ਼ਾਵਹੁ ॥ ੩ ॥ ਨਾਂਹਿ ਤ ਸ੍ਰਾਪ
 ਦੇਹਿ ਭੈ ਦਾਸਕ । ਅਪਦਾ ਪਰਹਿ ਪ੍ਰਮੋਦ ਨਸਾਇਕ^੧ । ਇਮਿ ਕਹਿ
 ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਲੇ ਪਕਵਾਨ । ਬਖਸ਼ਾਵਨ ਗਮਨੇ ਤਿਸ ਥਾਨ ॥ ੪ ॥—ਜਿਸ
 ਪ੍ਰਕਾਰ ਇਸ ਥਲ ਚਲਿ ਆਵਹਿ । ਤਿਮਿ ਸਭਿ ਕਰਿਹੁ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਰਿਝਾ-
 ਵਹਿ—। ਖਾਨ ਰਜਾਦੇ ਕੇ ਥਲ ਗਏ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਬੈਠੇ ਦੇਖਤਿ ਭਏ ॥ ੫ ॥ ਸਭਿਨਿ
 ਜਾਇ ਪਦ ਬੰਦਨ ਠਾਨੀ। ਬਿਨਤੀ ਜੁਕਤਿ ਬਖਾਨੀ ਥਾਨੀ। ‘ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਹਮ
 ਨੇ ਭੇਦ ਨ ਪਾਇਵ । ਸਭਿ ਕੋ ਜੋਗੀ ਤਪੇ ਭੁਲਾਇਵ ॥ ੬ ॥ ਰਾਵਰਿ ਕੋ
 ਨਿੰਦਕ ਬਡ ਪਾਪੀ। ਧਨ ਲੋਭੀ ਮਨ ਕੂਰ ਸੰਤਾਪੀ । ਦੁਰਮਤਿ ਖੋਟ ਕਰਮਿ
 ਕਿਯ ਜੇਤਿਕਾਤਾਤਕਾਲ ਫਲ ਪਾਇਹੁ ਤੇਤਿਕੇ ॥ ੭ ॥ ਸ਼ਰਣਿ ਪਰੇ ਹਮ^੨
 ਰਾਹਕ ਸਾਰੇ । ਛਿਮਹੁ ਗੁਰੂ ਤੁਮ ਮਹਿਦ ਉਦਾਰੇ^੩ । ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਤਿਨ
 ਦਿਸ਼ ਪਿਖਿ ਬਿਕਸੇ । ਬਾਕ ਸੁਧਾ, ਸਸਿ ਮੁਖ ਤੇ^੪ ਨਿਕਸੇ ॥ ੮ ॥ ‘ਸਭਿ ਜਗ
 ਮਿੱਥਜਾ ਰੂਪ ਨਿਹਰੈ । ਹਮ ਕਾਹੁ ਸੰਗ ਬੈਰ ਨ ਕਰੈ । ਮਿੱਥਜਾ ਮਾਨ ਅਪਰ
 ਅਪਮਾਨ^੫ । ਹਰਖ ਸ਼ੋਕ ਹਮ ਨਾਹਿਨ ਠਾਨਿ ॥ ੯ ॥ ਕਰਹਿਕਰਮ ਜਸਤਸ ਫਲ
 ਪਾਵਹਿ। ਬੁਰਾ ਭਲਾ ਨਿਸ਼ਫਲ ਨਹਿ ਜਾਵਹਿ। ਮਿੱਥਜਾ ਮਹਿ ਗਜਾਨੀ ਨਹਿ
 ਰਚੇ। ਸਾਚ ਸਰੂਪ ਬੀਚ ਨਿਤਿ ਮਚੇ ॥ ੧੦ ॥ ਦੁਬਿਧਾ^੬ ਤੁਮ ਮਹਿ ਦੇਖੀਭੂਗਿ।
 ਹਮ ਤਜਾਗਜੈ ਤਬਿ ਗ੍ਰਾਮ ਖਡੂਗ। ਤੁਮ ਕੋ ਸੰਕਟ ਕੋਇ ਨ ਹੋਇ । ਬਸਹੁ
 ਸਦਨਮੈ^੭ ਸਭਿਸੁਖ ਜੋਇ। ੧੧। ਹਮਤੇ ਜਹਿ ਬੈਠਹਿ ਹਰਖਾਵਹਿ। ਕਿਤਿ ਤੋ
 ਪਾਇ ਨ ਕਿਤਹੁ ਗਵਾਵਹਿ^੮ । ਹਾਨ ਲਾਭ ਹਮਰੇ ਕਿਮ ਨਾਹੀ। ਮੰਗਲ ਹੈ
 ਇਸ ਜੰਗਲ ਮਾਂਹੀ^੯ ॥ ੧੨ ॥ ਸੁਨਿ ਰਾਹਕਿ ਗਹਿ ਪਦ ਅਰਬੰਦ । ‘ਛਿਮਹੁ
 ਛਿਮਹੁ ਤੁਮ ਰੂਪ ਗੁਬੰਦ । ਚਲਿ ਕੈ ਗ੍ਰਾਮ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ਨ ਕੀਜੈ । ਤਜਾਗ ਆਨ
 ਨਿਜ ਥਾਨ ਬਸੀਜਹਿ। ੧੩। ਬਿਰਦ ਸੰਭਾਰਹੁ ਸ਼ੀਲ ਕ੍ਰਿਪਾਲ^{੧੦} । ਬਖਸ਼ ਦੇਹੁ
 ਅਪਰਾਧ ਬਿਸਾਲ^{੧੧} । ਬਿਹਸ ਕਹਜੇ ਪੁਨ ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਇ । ‘ਹਮਰੇ ਹਠ ਹੋਹਿ
 ਨ ਕਿਸ ਭਾਇ ॥ ੧੪ ॥ ਐਥੇ ਇਹਾਂ ਕਿ ਜੈਥੇ ਗ੍ਰਾਮ । ਇਕ ਸਮ ਵਹਿਰ ਕਿ

^੧ਖੁਸ਼ੀ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਵਿਪਦਾ । ^੨ਤਿਤਨਾ । ^੩ਚੰਦ ਵਰਗੇ ਮੂੰਹ ਤੋਂ । ^੪ਮਾਨ ਅਤੇ ਅਪਮਾਨ
 ਮਿਥਿਆ ਹਨ, ਅਪਰ ਦਾ ਅਰਥ ਏਥੇ—ਅਤੇ—ਹੈ । (ਅ) ਦੂਸਰੇ ਦਾ ਅਨਾਦਰ (ਤੇ ਆਪਣਾ)
 ਮਾਨ ਬੁਠੇ ਹਨ । (ੲ) ਦੂਸਰੇ ਦਾ ਅਪਮਾਨ ਕਰਨਾ ਅਸਾਂ ਬੁਠਾ ਮੰਨਿਆਂ ਹੈ । ^੫ਵੇਰ ਭਾਵ ।
^੬ਭਾਵ ਵਸਤੀ ਉਜਾੜ ਕਿਤੇ ਬੀ ਸਾਡਾ ਹਰਖ ਵਧਦਾ ਘਟਦਾ ਨਹੀਂ । ^੭ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ ਸੁਭਾਵ
 ਵਾਲਾ ਬਿਰਦ ਸੰਮੁਲੇ ।
^੮ਪਾ:—ਅਥ ।

ਬੈਠਨਿ ਧਾਮਾਜੇਕਰਿ ਤੁਮ ਪ੍ਰਸੰਨ ਸਮੁਦਾਇਲੇ ਸੰਗ ਚਲਹੁ ਬਸਹਿ ਤਿਸ
 ਬਾਇ ॥੧੫॥ ਬਿਧਿ ਨਿਖੇਧਾ ਹਮਰੈ ਕਛੁ*ਨਾਂਹੀ। ਸਮੇ ਬਿਤਾਵਹਿ ਬੈਠਹਿ
 ਜਾਂਹੀ। ਸੁਨਿ ਹਰਖੇਨਰਉ ਰਸਮੁਦਾਈ। ਕਹਿਕਰਿ ਸਤਿਗੁਰ ਲਿਏ ਉਠਾਈ
 ॥੧੬॥ ਸਿੱਖਜਨ ਸਿਰ ਪ੍ਰਯੋਕ ਉਚਵਾਏ। ਅਪਰ ਵਸਤੁ ਕਛੁ ਲੈ ਗਮ-
 ਨਾਏ। ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਕੇ ਸੰਗ ਸਿਧਾਰੇ। ਸਿੱਖਜ ਜਾਟ ਸਗਲੇ ਪਰਵਾਰੇ ॥੧੭॥
 ਮਾਰਗ ਚਲੇ ਆਇ ਗੁਰ ਸੁਖੀ। ਸਮ ਚਿਤ ਆਨੰਦ ਅੰਤਰਜਾਮੀ। ਪੀਥ ਬਿਥੇ
 ਭੈਰੋ ਪੁਰ ਗ੍ਰਾਮ। ਖੀਓ ਭੁੱਲੇ ਕੋ ਤਹਿ ਧਾਮ। ੧੮॥ ਸੁਨਿ ਆਗਵਨਿ ਸਤਿਗੁਰੁ
 ਕੋਗਮਿਲਜੈ ਆਨ, ਕਰਿ ਭਾਉ ਘਨੇਰਾ। ਬਹੁ ਬਿਨਤੀ ਜੁਤਿ ਬੰਦਨ ਕਰੀ।
 ਕਹਿਤਿ ਭਯੋ ਸਫਲੀ ਇਹ ਘਰੀ ॥੧੯॥ ਟਿਕਹੁ ਆਪ ਮੈਂ ਲਜਾਉ ਅਹਾਰਾ
 ਅਚਵਹੁ ਕਰੁਨਾ ਕਰਿਹੁ ਉਦਾਰਾ। ਰਾਉ ਏਕ ਕੋ ਪਰਖਤਿ‡ ਕੋਇ ਨਾ।
 ਸਮਸਰ ਜਾਨਤਿ ਹੋ ਤੁਮ ਦੋਇਨਿ ॥੨੦॥ ਭਾਉ ਬਿਲੋਕਹੁ ਭੋਜਨ ਖਾਤੇ।
 ਲਾਲੇ ਘਰ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਜਾਤੇ। ਦਿਜ ਬਾਹਜ ਬੈਸਨ* ਕੀ ਤਜਿਕੈ। ਸੁਦ
 ਸਦਨਮਹਿ ਅਚਵਤਿਰਜ ਕੈ ॥੨੧॥ ਹੁਤੀ ਭੀਲਨੀ ਜਾਤਿ ਸਨਾਤਿ। ਰਾਮ
 ਚੰਦ੍ਰ ਤਿਸ ਕੇ ਫਲ ਖਾਤਿ। ਇਮਿ ਕਹਿ ਸਤਿਗੁਰ ਗ੍ਰਾਮ ਟਿਕਾਏ। ਸਦਨ
 ਅਹਾਰ ਤਜਾਰ ਕਰਿਵਾਏ ॥੨੨॥ ਤੁਰਨ ਤਜਾਰੀ ਸਕਲ ਕਰਾਇ। ਰਿਦੇ ਭਾਉ
 ਧਰਿ ਗੁਰ ਫਿਰਾ ਆਇ। ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕਰਿ ਬਿਨੈ ਬਖਾਨੀ। ਭੋਜਨ ਭਯੋ
 ਤਜਾਰ ਗਨਖਾਨੀ ॥੨੩॥ ਪਦ ਅਰਬੰਦ ਸਦਨ ਮੁਖ ਪਾਈਏ। ਸਭਿ ਸੰਗਤਿ
 ਅਪਨੇ ਸੰਗ ਲਜਾਈਏ। ਆਸਾ ਪੂਰਨ ਕਰਹੁ ਗੁਸਾਈ। ਔਚਕ ਆਵਨ ਭਯੋ
 ਕਦਾਈ* ॥੨੪॥ ਭਾਉ ਜਾਨਿ ਤਿਹ ਰਿਦੇ ਘਨੇਰੇ। ਚਲੇ ਸੰਗ ਜਿਸ ਭਾਗ
 ਬਢੇਰੇ। ਜਲ ਛਿਰਕਾਇ ਸੁ ਬਸਤ੍ਰ ਬਿਛਾਏ। ਉਪਰ ਚੌਂਕੀ ਚਾਰੁ ਡਸਾਏ ॥
 ੨੫॥ ਤਿਸ ਪਰ ਬਸਤਰ ਬਹੁਰ ਬਿਛਾਵਾ। ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਕੋ ਤਹਾਂ ਬਿਠਾਵਾ।
 ਬਾਲ ਬਿਸਾਲ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਅਗਾਰੀ। ਖੀਰ ਖੰਡ ਘ੍ਰਿਤ ਉਪਰ ਛਾਰੀ ॥੨੬॥ ਅਪਨੇ
 ਹਾਥ ਪਰੋਸਜੋ ਤਾਂਹੀ। ਗੁਰ ਅਚਹਿ ਹਰਖਹਿ ਮਨ ਮਾਂਹੀ। ਸਭਿ ਸੰਗਤਿ ਕੋ
 ਦਿਯੋ ਅਹਾਰ ॥ ਤ੍ਰਿਪਤਾਏ ਅਚਿ ਸ੍ਵਾਦ ਉਦਾਰਾ ॥੨੭॥ ਸੀਤਲ ਪਾਨਿ ਪਾਨ
 ਕਰਿਵਾਵਾ। ਸਭਿ ਹਰਖੇ ਮਨ ਬਾਂਛਤਿ ਪਾਵਾ। ਚੁਰੀ ਕੀਨਿ ਅਰੁ ਹਾਥ ਪਖ-

*ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਿਧਿ ਹੈ, ਨਾ ਕਰਨੇ ਦੀ ਆਗਿਆ ਨਿਖੇਧਿ, ਭਾਵ ਹਾਂ, ਨਹੀਂ।

*ਭਾਵ ਫਰਕ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਹੋ। *ਖੜੀ, ਵੇਸ਼। *ਨੀਚ। *ਕਦੇ ਕਦਾਈਂ।

*ਪਾ:-ਕਿਮ।

†ਪਾ:-ਉਠਾਏ।

‡ਪਾ:-ਪਰਖਨਿ, ਪਰਖੋ।

ਰੋਭਏ ਗੁਰਚਲਿਥੇ ਕਹੁ ਤਜਾਰੇ॥੨੮॥ਤਬਿ ਸ੍ਰੀ ਅਮਰਦਿਯੋ ਬਰ ਭਾਹੁ।
 ‘ਹੁਇ ਸੰਤਤਿ ਤਵ ਬਝ ਸੁਖ ਪਾਹੁ’। ਗਮਨ ਕੀਨਿ ਤਬਿ ਗਾਮ ਖਝੁਰ।
 ਰਾਹਕ ਆਦਿਕ ਸੰਗਤ ਭੁਗਰੇ॥੨੯॥ਅਪਨੇ ਆਸਨ ਆਨਿ ਅਸੀਨੇ। ਸੁਨਜੇ
 ਸਭਿਨਿ ਮਿਲਦਰਸਨ ਕੀਨੇ।ਸਭਿਕੇ ਮੰਗਲਭਯੋ ਬਿਸਾਲਾਕਰਿ ਬਰਖਾ
 ਪੁਨ ਬਸੇ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ॥੩੦॥ ਨਹੀਂ ਸ੍ਰਾਪ ਕਿਸਹੂੰ ਕੋ ਦੀਨਾਸਭਿ ਅਪਰਾਧ
 ਬਖਸ਼ਬੋ ਕੀਨਾ। ਪੂਜਨਿ ਲਗੇ ਬਹੁਰ ਗੁਰ ਚਰਨਾ। ਜਿਨਕੇ ਸਿਮਰਨ
 ਸਨਮ ਨ ਮਰਨਾ॥੩੧॥ਪੁਨ ਸ੍ਰੀਅਮਰਗੁਰੂ ਬਚਨਾਲਿ।ਗਮਨਕੀਨਿ ਮਗ
 ਗੋਇੰਦਵਾਲਿ। ਕੇਤਿਕ ਹੁਤੇ ਸਿੱਖਜ ਤਬਿ ਸੰਗ ਪਾਛਲ ਦਿਸ਼ ਗਮਨਹਿ
 ਤਿਸ ਢੰਗ॥੩੨॥ਮਾਰਗ ਬਿਖੈ ਹਾਛ ਇਕ ਮਾਨਵ। ਪਰਜੇ ਹੁਤੇ ਕਬਿ ਕੋ
 ਨਹਿ ਜਾਨਵੈ।ਲਗਜੇ ਚਰਨ ਪਾਛਲ ਦਿਸ਼ ਜਾਤੇ।ਕਰਾਮਾਤ ਜਿਨਿ ਮਹਿ
 ਅਧਿਕਾਤੇ॥੩੩॥ਨਰਕ ਬਿਖੈ ਤੇ ਨਿਕਸਜੇ ਪਾਪੀਦੁਸਹਿ ਸਜਾਇ ਸਕਲ
 ਹੀ ਖਾਪੀ। ਤਤਛਿਨ ਮਾਨੁਖ ਤਨ ਹੁਇ ਗਯੋ। ਜੋ ਨਿਰਜੀਵ ਸਜੀਵੀ
 ਬਿਯੋ॥੩੪॥ਸਭਿਕੇ ਦੇਖਤਿ ਗਮਨਜੋਕਿਤੈ।ਅਚਰਜ ਲਖਜੇ ਸੰਗਥੇ ਜਿਤੈ।
 ਅਮਰਦਾਸ ਨਿਜ ਸਹਜਿ ਸੁਭਾਇਗੋਇੰਦਵਾਲ ਗਏ ਨਿਜ ਥਾਇ॥੩੫॥
 ਨਿਸਾ ਬਿਤਾਈ ਬਸੇ ਨਿਕੇਤਾਚਲੇ ਪ੍ਰਾਤਿ ਕੋ ਦਰਸਨ ਹੋਤ।ਜਾਇ ਬੰਦ-
 ਨਾ ਕੀਨਿ ਅਗਾਰੀ। ਬੈਠੇ ਸੰਗਤਿ ਕੋਰ ਮਝਾਰੀ॥੩੬॥ ਹੁਤੇ ਸੰਗ ਸਿਖ
 ਕਿਨਹੁ ਬਖਾਨਾ।‘ਗੁਰਜੀ!ਅਚਰਜ ਪਿਖਜੇਮਹਾਂਨਾ।ਜਾਤਿਹੁਤੇ ਹਮ ਗੋਇੰ-
 ਦਵਾਲ।ਮਗ ਸ੍ਰੀ ਅਮਰਦਾਸ ਕੇ ਨਾਲ॥੩੭॥ ਅਸਥੀ‘ਏਕ ਚਰਨ ਸੰਗ
 ਛਹਜੇ।ਤਾਤਕਾਲ ਨਰ ਤਨਬਨਿ ਗਯੋ।ਜੀਵ ਉਠਜੇ ਗਮਨਜੇ ਜਿਤ ਚਾਹੁ।
 ਇਨਹੁ ਨ ਕਹਜੇ ਸੁਨਜੇ ਕੁਛ ਤਾਂਹੁ’॥੩੮॥ਸ੍ਰੀਅੰਗਦ ਸੁਨਿਕੈ ਤਿਨ ਪਾਸੁ।
 ਨਿਕਟ ਬੁਲਾਇ ਆਪਨੋ ਦਾਸੁ।ਨੀਕੀ ਬਿਧਿ ਸਮਝਾਵਨ ਕਰਜੇ। ‘ਤੁਮਰੇ
 ਚਰਨ ਪਦਮ ਬਿਧਿਯਰਜੇ’॥੩੯॥ਪੁਨ ਗੁਰ ਘਰ ਕੀ ਸੇਵ ਕਮਾਈ।ਸਰਬ
 ਭਾਂਤਿ ਕਰਿ ਭਾ ਅਧਿਕਾਈ। ਮਹਿਮਾ ਜਾਨਿ ਸਕਹਿ ਨਰ ਨਾਂਹੀ। ਸੇਤਿਕ
 ਸ਼ਕਤਿ ਅਹੈ ਤੁਵ ਮਾਂਹੀ॥੪੦॥ਸੰਤਨ ਮਤਿ-ਅਜਮਤਿ ਬਿਦਤਾਇ ਨ-।
 ਤੋਹਿ ਰਿਦੇ ਮਹਿ ਭੀ ਇਹ ਭਾਇ ਨਾਂ।ਤਉ ਅਚਾਨਕ ਨਰ ਮ੍ਰਿਤੁ ਜੀਵਜੇ।
 ‘ਗੁਰੂ (ਅੰਗਦ) ਜੀ ਦੀ ਆਗਯਾ ਨਾਲ ਤੀਸਰੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ। ‘ਨਹੀਂ’ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ।
 ‘ਕਠਨ ਸਜਾਇ ਸਾਰੀ ਉਸ ਦੀ ਨਾਸ਼ ਹੋਈ। ‘ਭਾਵ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ
 ਦਰਸਨ ਲਈ। ‘ਹੱਡੀ। ‘ਭਾਵ ਸ੍ਰੀ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਨੂੰ। ‘ਕਵਲ ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ ਵਿਧਾਤਾ ਨੇ
 ਧਰਿਆ ਹੈ। ‘ਨਹੀਂ’। ‘ਨਹੀਂ’ ਭਾਉਂਦੀ ਹੈ। *ਪਾਠ ‘ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ’ ਚਾਹੀਦੇ। *—ਬਿਧਿ।

ਲੋਕਨ ਮਹਿ ਅਚਰਜ ਅਤਿ ਬੀਵਯੋ ॥੪੧॥ ਸਹਜਿ ਸੁਭਾਇਕ ਤੁਮ ਨਿਤਿ
ਆਵੋਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਪੁਨ ਅਪਰ ਜਿਵਾਵੋ। ਜਗ ਮਹਿ ਬਿਬਰਹਿ ਨਹਿ ਇਹੁ
ਆਛੀ॥ ਮਤਿ ਸੰਤਨ ਮਹਿ ਨਾਹਨ ਬਾਂਛੀ ॥੪੨॥ ਯਾਂਤੇ ਅਬਮੇਰੀ ਸਿਖ ਮਾਨਿ
। ਦ੍ਰਿੜ ਰਾਖਹੁ, ਨਹਿ ਤਜਾਗਨ ਠਾਨਿ। ਜਬਿ ਦਰਸਨ ਕੀਹੁਇ ਉਰ ਪਾਸ।
ਹਮ ਚਲਿ ਆਵਹਿਗੇ ਤੁਮ ਪਾਸ ॥੪੩॥ ਅਜਮਤਿ ਬਿਦਤ ਜਗਤ ਨਹਿ
ਹੋਇ । ਮੇਰੇ ਮਨ ਭਾਵਹਿ ਬਿਧਿ ਸੋਇ। ਤੁਮਹੀ ਨਿਤਿ ਐਸੇ ਹੀ ਕਰਨੋ। ਸੋ
ਸੰਤਨ ਕੇ ਮਤਿ ਸੁਭ ਬਰਨੋ ॥੪੪॥ ਸਨਿ ਸ੍ਰੀ ਅਮਰਦਾਸ ਕਰ ਬੰਦਿ। ਕਹਯੋ
ਬਚਨ 'ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਮੁਕੰਦ । ਜੋ ਤੁਮਕੋ ਭਾਵਹਿ ਭਲਿ ਸੋਈ । ਕਰਹਿ ਅਪਰ
ਸੁਖ ਪਾਇ ਨ ਕੋਈ' ॥੪੫॥ ਅਰ ਸੈ ਤੋ ਚਰਨਨਿ ਕੋ ਦਾਸ। ਤ੍ਰਿਪਤੋਂ ਨਹਿ
ਤੁਮ ਦਰਸ ਪਿਆਸ। ਆਗੈ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਜੋ ਭਾਵੈਸੇ ਆਛੀ ਹਮਕੋ ਬਨਿ
ਆਵੈ ॥੪੬॥ ਦੋਹਰਾ। ਸੀਖ ਧਾਰਿ ਉਰ ਦ੍ਰਿੜ ਕਰੀ ਪੁਨ ਆਇਸੁ ਕੇ ਨਾਲਿ।
ਸੇਝ ਸਮੈਂ ਪਾਛਲ ਪਗਨਿ ਪਹੁੰਚੇ ਗੋਇੰਦ ਵਾਲਿ ॥੪੭॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ
ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪ੍ਰਥਮ ਰਾਸੇ 'ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਪੁਨ ਖਡੂਰ ਆਵਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨੈ ਨਾਮ ਚਤੁਰਬਿੰਸਤੀ
ਅੰਸੂ ॥੨੪॥ ੨੫. [ਸ੍ਰੀ ਅਮਰ ਜੀ ਦੀ ਕੁਰ ਦਰਸਨ ਲਈ ਸਿੱਕ ਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਮਿਲਾਪ]
ਦੋਹਰਾ ॥ ਕੇਤਿਕ ਦਿਨ ਬੀਤੇ ਜਬਹਿ ਗੁਰੁ ਦਰਸਨ ਨਹਿ ਕੀਨ। ਜੋ ਨਿਤ
ਪ੍ਰਤਿ ਨਿਕਟੀ ਰਹੈਂ ਹੋਇ ਪ੍ਰੇਮ ਆਪੀਨ ॥੧॥ ਚੌਪਈ ॥ ਤਿਨਕੋ ਬਿਨ ਦੇਖੇ
ਦਿਨ ਬੀਤੇ। ਕੁਤੇ ਸ਼ਾਂਤਿਕਰਿ ਚੀਤਿ ਪ੍ਰਤੀਤੇ ॥ ਤਰਫਤਿ ਰਾਤਨੀਂਦ ਨਹਿ
ਆਵੈ। ਦਿਨ ਮਹਿ ਰੁਚਿ ਕਰਿ ਅਸਨ ਨ ਪਾਵੈ ॥੨॥ ਖਾਨ ਪਾਨ ਸੋਂ ਨਹੀਂ
ਸਨੇਹੁ। ਪਦ ਅਰਬਿੰਦਨਿ ਪ੍ਰੇਮ ਅਛੇਹੂ ॥ ਸਭਿਸੋਂ ਉਦਾਸੀਨ ਰਹਿ ਬੈਸੇ। ਨਹਿ
ਰੁਚਿ ਬੋਲਨ ਸੁਨਹਿ ਨ ਕੈਸੇ ॥੩॥ - ਮਨ ਸਿਮਰਨ ਕਰਿ ਕਰੋਂ ਹਕਾਰਨ ॥
ਨਿਸ਼ਚੈ ਆਵਹਿਗੇ ਮਮ ਕਾਰਨ। ਤਉ ਤਿਨਹੁ ਕੋ ਸ਼੍ਰਮ ਮਗ ਹੋਇ। ਇਹੁ
ਮੇਰੇ ਚਿਤ ਰੁਚਹਿ ਨ ਕੋਇ ॥੪॥ ਦਰਸਨ ਬਿਨਾਂ ਸ਼ਾਂਤਿ ਕਿਮਧਾਰੈਂ -। ਇਮ
ਅਸਮੰਜਸੁ ਰਿਦੈ ਬਿਚਾਰੈਂ -। ਜਾਇ ਖਡੂਰ ਨਿਹਾਰਨ ਕਰਿਹੈਂ । ਹੁਕਮ
ਮਿਟਹਿ ਅਪਰਾਧ ਬਿਚਰਿਹੈਂ ॥੫॥ ਮਨ ਮਹਿ ਅਨਗਿਨ ਠਾਨਹਿ ਗਿਣਤੀ।
ਨਿਸ ਦਿਨ ਭਨਹਿ ਦੀਨ ਬਨਿ ਬਿਨਤੀ । ਚਿਤ ਚਟਿਪਟੀ ਲਗਤਿ
ਪ੍ਰਸੰਦ ਕੋਹੀ ॥ ੧ ॥ ਛਾਵ ਜੋ ਤੁਧਾਨੁ ਛਾਵੇ ਉਸ ਤੋਂ (ਹੋਰ=) ਉਲਟ ਕਰਕੇ ਕੋਈ ਸੁਖੀ ਨਹੀਂ
ਹੋ ਸਕਦਾ । 'ਚਿਤ ਕਿਵੇ' ਸ਼ਾਂਤੀ ਪ੍ਰਤੀਤ ਕਰੇ । 'ਇਕ ਰਸ । [ਸੰਸਾਰ, ਅਚੇਤ-ਨਾ
ਦੁੱਟਣ ਵਾਲਾ] । 'ਮਨ ਵਿਚ ਯਾਦ ਕਰਕੇ ਸੋਦਣਾ ਕਰਾਂ, ਤਦ । 'ਬੰਕਾਨ । 'ਵਿਚਾਰਦਾ ਹਾਂ।
'ਬੰਦੀ, ਆਤਮਾ ।

ਅਧਿਕਾਈ।—ਕਰੋਂ ਕਹਾਂ ਕੁਛ ਕਰੀ ਨ ਜਾਈ—॥੬॥ਉਤ ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਜਗ
ਗੁਰ ਸ੍ਰਾਮੀ॥ਦਾਸ ਰਿਦੈ ਲਖਿ ਅੰਤਰਜਾਮੀ॥ਬਢੀ ਪਜਾਸ ਜਿਹ ਸ਼ਾਂਤਿ ਨ
ਆਵਤਿ। ਸੁਕਚਤਿ ਚਿਤ ਕਰਿ ਨਹੀਂ ਬੁਲਾਵਤਿ॥੭॥ ਅਸਮੰਜਸ ਮਹਿ
ਸੇਵਕ ਪਰਿਓ॥ਅਪਨੋ ਬਿਰਦ ਸੰਭਾਰਨ ਕਰਿਓ॥ਜਿਮਿ ਚਾਤ੍ਰਕ ਕੀ ਪਜਾਸ
ਬਿਚਾਰੁ॥ਜਲਧਰ ਪਾਵਹਿ ਕਰੁਨਾਧਾਰਿ॥੮॥ਬੁਝਿਪ੍ਰੇਮ ਨਿਜਬਚਨਸਮਾਲਾ
। ਉਠਿ ਕਰਿ ਗਮਨੇ ਦਜਾਲ ਬਿਸਾਲਾ*। ਰਹਜੋ ਨਿਕਟਿ ਜਬਿ ਗੋਇੰਦ-
ਵਾਲੂ॥ਲਖਿ ਸ੍ਰੀ ਅਮਰ ਉਠੇ ਤਤਕਾਲੂ॥੯॥ਹਿਤ ਸਨਮਾਨ ਅਗਾਰੀ ਗਏ
ਮਨਹੁ ਪ੍ਰੇਮ ਪਰਿ ਮੂਰਤਿ ਪਏਦੇਖਿ ਦੂਰ ਤੇ ਦ੍ਰਿਗ ਜਲ ਛਾਏ॥ਧਾਇ ਪਰੇ
ਚਰਨਨਿ ਲਪਟਾਏ॥੧੦॥ਪਕਰਿ ਭੁਜਾ ਗਰ ਸੰਗ ਲਗਾਇਵਾਦੁਹ ਦਿਸ
ਪ੍ਰੇਮ ਅਧਿਕ ਉਮਗਾਇਵ। ਕਰ ਸੋਂ ਕਰ ਗਹਿ ਕਰਿ ਪੁਨ ਚਲੇ। ਗਜਾਨ
ਵਿਗਾਗ ਮਨਹੁ ਦੋ ਮਿਲੇ॥੧੧॥ਪੁਰਿਮਹਿ ਨਹੀਂ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ਨ ਕੀਨਸਿ॥ਸਲਿਤਾ
ਕੂਲ ਲਲਿਤ ਕੋ ਚੀਨਸਿ॥ਜਹਾਂ ਬਿਹੰਗਨ ਕੇ ਸੁਭ ਜੋਟੇ। ਬੋਲਤਿ ਆਪਸ
ਮਹਿ ਸੁਰ ਛੋਟੇ॥੧੨॥ਚਲਤਿ ਪ੍ਰਵਾਹ ਬਿਮਲ ਜਲਜਾਲਾ॥ਮਛ ਕਛ ਉਛ-
ਰਤਿ ਸੁੱਛ ਬਿਸਾਲਾ। ਸੁੰਦਰ ਹੁਤੋ ਸਥਾਨ ਉਤੰਗਾ*। ਸਿਕਤਾ ਮ੍ਰਿਦੁਲ*
ਪੁਲਨਿ* ਜਨੁ ਗੀਗਾ॥੧੩॥ਲਲਿਤ ਸੁਥਲ ਪਿਖਿ ਬੈਠੇ ਜਾਈ॥ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ
ਸੇਵਕ ਸੁਖਦਾਈ॥ਲੋਚਨ ਪੁਟ ਤੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਰੂਪਾ॥ਕਰਤਿ ਪਾਨ ਸ੍ਰੀ ਅਮਰ
ਅਨੂਪਾ॥੧੪॥ਤ੍ਰਿਪਤ ਨ ਹੋਤਿ ਹੋਰਿ ਜਨੁ ਜੀਵਤਿ॥ਅਤਿ ਹਰਖਤਿ ਚਿਤ
ਸ਼ਾਂਤੀ ਥੀਵਤਿ। ਨੀਚੇ ਥਲ ਸਨਮੁਖ ਹੁਇ ਬੈਸੇ। ਬਾਸਦੇਵ* ਅਰਜਨ
ਜੁਗੁ ਜੈਸੇ॥੧੫॥ਮਹਿਮਾਮਹਾਂ ਲਖੀਨਹਿ ਪਰੇ॥ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਚਨ ਗਜਾਨਰਸ
ਭਰੇ*ਹੋ ਪੁਰਖਾ॥ਤੁਮ ਹੋ ਮਮ ਰੂਪਾਭੇਦਨ ਜਾਨਹੁ ਤਨਕ,ਅਨੂਪਾ!॥੧੬॥
ਸਦਾ ਰਿਦੈ ਬਾਸਤਿ ਹੋ ਮੇਰੇ॥ਤੁਝ ਸੋਂ ਪਜਾਰ ਸਦੀਵ ਬਝੇਰੇ॥ਆਤਮਗਜਾਨ
ਸਦੀਵ ਬਿਚਾਰਹੁ। ਨਾਨਾ ਭੇਦ ਰਿਦੈ ਨਿਰਵਾਰਹੁ ॥ ੧੭ ॥ ਦੇਹਨਿ ਕੇਰ
ਸਨੇਹੁ ਅਛੇਹਾ*॥ਮਿੱਥਜਾ ਅਹੈ ਨ ਰਾਖਹੁਏਹਾ॥ਆਦਿ ਅੰਤ ਮਹਿ ਜੋਨਹਿ
ਪੱਯਤਿ॥ਮੱਧਜ ਸੱਤਜ ਸੋ ਕੈਸੇ ਲਹਿਯਤਿ॥੧੮॥ਜੋਉਪਜਹਿ ਸੋ ਬਿਨਸਨਿ

*ਉਤੋ ਵਿਚ ਸੰਕੋਚ ਕਰਦੇ ਹਨ, (ਕਿ ਖੇਚਲ ਨਾ ਹੋਵੇ ਇਸ ਕਰਕੇ) ਬੁਲਾਵਦੇ ਨਹੀਂ
(ਸਾਨੂੰ ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਜੀ ਨੂੰ)। *ਪਪੀਹੋ ਦੀ। *ਬੱਦਲ। *ਪ੍ਰੇਮ ਦੇਖ ਕੇ। *ਮਹੀਨ
ਅਵਾਸ ਨਾਲ ਬੋਲਦੇ। *ਉੱਚਾ। *ਕੋਮਲ ਰੇਤ। *ਕਿਨਾਰਾ (ਅ) ਬ੍ਰੇਤ। *ਨੰਤਰੀ
(ਰੂਪੀ) ਭੁਨਿਆਂ ਨਾਲ ਨਿਰਤਾ (ਰੂਪੀ) ਅੰਮ੍ਰਿਤ। *ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ। *ਹੋ ਉਪਮਾਂ ਤੋਂ ਰਹਤ।
*ਅਛੇਹ ਨੇਹ=ਲਗਾਤਾਰ ਜਾ ਨਾ ਟੁੱਟਣ ਵਾਲਾ ਪਿਆਰ। *ਪਾ:-ਦਯਾ ਬਿਸਾਲਾ।

ਹਾਰੋਲਖਿ ਤਾਂਕੋ ਮਿਥਾਨਾ ਨਿਰਵਾਰੋ॥ ਇਸ ਮਹਿ ਸੰਕਟ ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ।
 ਨਾਸਵੰਤ ਦ੍ਰਿਸ਼ਮਾਨ ਸੰਸਾਰ ॥੧੯॥ ਜਿਸ ਕੋ ਇਹੁ ਅਲੰਬ ਨਿਤ ਭਾਸੇ ।
 ਸੋ ਬਿਨ ਆਇ ਨ ਅੰਤ ਪ੍ਰਕਾਸੇ । ਕਾਲ ਸਪਰਸ਼ਹਿ ਜਾਂਹਿ ਨ ਕਜੋਹੀ ।
 ਆਇ ਅੰਤ ਮਧਿ ਇਕ ਰਸ ਤਜੋ ਹੂੰ॥੨੦॥ ਸੋ ਤੂੰ ਆਪਨੋ ਰੂਪ ਪਛਾਨਾਇਕ
 ਆਤਮਾ ਮਹਿਦ ਮਹਾਂਨਾਸਤਿ ਚੇਤਨ ਆਨੰਦ ਸੋ ਬਹੁਮ । ਬਿਸੈ ਨ ਇੰਦ੍ਰੀ
 ਕੋ॥ ਨਿਰਭਰਮ॥੨੧॥ ਬਿਛਰਨ ਮਿਲਨ ਨ ਜਿਸ ਮੈ ਪੱਧਤਿ । ਬਜਾਪਕ
 ਨਭ॥ ਸਮਸਭਿ ਬਲਲਹਿਯਤਿ॥ ਜਨਮ ਨ ਮਰਨ ਨ ਸ਼ੋਕ ਨ ਹਰਖ॥ ਦੰਦ
 ਬਿਹੀਨ ਸੁਬੁਧਿ ਕਰਿ ਪਰਖਾ॥੨੨॥ ਅਹੰਬ੍ਰਹਮ ਅੰਦ੍ਰੈ ਘਨਰੂਪ॥ ਇਹੁ
 ਬ੍ਰਿਤਿ ਨਿਸ਼ਚਲ ਧਰਹੁ ਅਨੁਪਾਲੋਕਨ ਕੋ ਸਿਖਵਨਿ॥ ਹਿਤ ਬਾਹਰਗ੍ਰਹਮਹੈ
 ਦਾਸ ਪ੍ਰਭੁ ਕੇ ਜਾਹਰ॥੨੩॥ ਭਗਤਿ ਬਿਥਾਰਹੁ ਸੰਗਤਿ ਮਾਂਹੁ॥ ਚਲਹਿ ਸਿੱਖ
 ਪਿਖ ਕਰਿ ਤੁਮ ਰਾਹੁ॥ ਇੰਤਜਾਇਕ ਕਹਿ ਗੁਰੁ ਸੁਜਾਨ॥ ਅਹੰਬ੍ਰਹਮ ਦ੍ਰਿਸ਼
 ਆਤਮ ਗਿਆਨਾ*॥੨੪॥ ਕੀਨਿ ਆਪਨੇ ਸਦ੍ਰਿਸ਼ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ । ਜਿਮਿ ਮਸਾਲ
 ਤੇ ਜਗਹਿ ਮਸਾਲਾ । ਕਹਿ ਲਗ ਕਹਉਂ ਸੁ ਬਚਨ ਬਿਲਾਸ । ਕਰੇ ਬੈਠਿ
 ਸਤਿਗੁਰ ਸੰਗ ਦਾਸ॥੨੫॥ ਬਹੁਰ ਉਠੇ ਤਹਿ ਤੇ ਜਗ ਨਾਥਾ॥ ਸਹਿਤ ਪ੍ਰੇਮ
 ਗਹਿ ਸੇਵਕ ਹਾਥਾ॥ 'ਧੀਨ ਧੀਨ' ਭਾਖਤਿ ਸੰਗ ਜਾਤੇ॥ ਬਾਰ ਬਾਰ ਦਰਸਨ
 ਨਿਰਖਾਤੇ॥੨੬॥ ਪੀਥ ਬਰੋਬਰ ਗਮਨੇ ਜਾਹਿ॥ ਗਹਿ ਕਰਿ ਦਾਹਨ ਕਰਕਰ
 ਮਾਂਹਿ॥१०॥ ਬਾਮ ਹਾਥ ਸ੍ਰੀ ਅਮਰ ਸੁਭਾਇਕ॥११॥ ਲਫਕਤਿ ਜਾਤਿ ਸੁ ਤਰੇ

‘ਹਟਾ ਇਓ ।’ ਜਿਸ ਨੂੰ । ‘ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ੇ ਨਹੀਂ’ (ਆਤਮਾ), ਭਾਵ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਕਰਕੇ
 ਨਹੀਂ ਜਾਣੀਦਾ । ‘ਅਕਾਸ਼ ।’ ‘ਏਥੋਂ ਤੋਂ ਰਹਤ ਹੈ, (ਸੁ=) ਜੋ ਬੁੱਧੀ ਦੀ ਪਰਖ ਕਰਦਾ ਹੈ ।
 (ਅ) (ਸੁ+ਬੁਧੀ=) ਆਤਮ ਵਿਸ਼ੇਣੀ ਬੁਧੀ ਨਾਲ ਓਸ ਨੂੰ ਪਰਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ‘ਜਿਸ ਦੇ
 ਕੋਈ ਹਿੱਸੇ ਨਾ ਹੋ ਸਕਣ ।’ ਸਿੱਖਿਆ । ‘ਨਾਲੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ (ਸ੍ਰੀ ਅਮਰ ਜੀ) ।’ ‘ਵੇਖਦੇ ।
 ‘‘ਸੱਜੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਹੱਥ ਢਲ ਕਰਕੇ ।’ ‘ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਵ ਹੀ ।’ *ਐਸੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਇਕ ਗਿਆਨੀ
 ਦੁਸਰੇ ਨੂੰ ਦੇਂਦਾ ਹੈ । ਆਪ ਕਵਿ ਜੀ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਨੂੰ ਜੋਤਿ ਰੂਪ ਤੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਰੂਪ ਦੋਵੇਂ
 ਆਉਂਦੇ ਹਨ, ਸੋ ਜੋ ਆਪ ਹਨ ਉਹੋ ਹਨ, ਓਹ ਦੋਵੇਂ ਗਿਆਨ ਸਰੂਪ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਭੇਦ
 ਇਉਂ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ ਜਿਵੇਂ ਜੀਵਾਂ ਵਿਚ । ਕਵਿ ਜੀ ਇਹ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਸਮਝਾਉਣ ਲਈ ਆਪਣੇ
 ਅਨੁਭਵ ਕੀਤੇ ਵੇਦਾਂਤਕ ਗਿਆਨ ਨੂੰ ਵਰਣਨ ਕਰਦੇ ਹਨ । ਗੋਬਿੰਦ ਰੂਪ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਜੀ
 ਨਾਲ ਜੋਤੀ ਸਰੂਪ ਸ੍ਰੀ ਅਮਰ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ ਅੰਗਿਆਨ ਵਾਲਾ ਪ੍ਰੇਮ ਨਹੀਂ, ਇਹ ਉਹ ਪ੍ਰੇਮ
 ਹੈ ਜਿਸ ਬਿਨਾ ਸੰਸਾਰ ਗਿਆਨੀ ਨੂੰ ਬੀ ‘ਮਿਰਤਕ ਕਹੀਅਹਿ ਨਾਨਕਾ ਜਿਹ ਪ੍ਰੀਤਿ ਨਹੀਂ
 ਭਗਵੰਤ’ । [ਅੰਗੁਲੀ ੩੭ ਅਯਾ ੪੫-੧੬] ਜਿਥੇ ਵੇਦਾਂਤ ਅਟਕ ਖਲਾ ਸੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਨੇ ਗਿਆਨ ਨੂੰ
 ਉਸ ਤੋਂ ਅਗੇ ਟੋਰਿਆ ਸੀ, ਉਹ ਦਾਤ ਦੁਸਰੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਡੀਸਰੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਦੇ ਰਹੇ ਸੀ ।

ਭੁਲਾਇਕ^੧ ॥੨੭॥ ਇਸ ਬਿਧਿ ਆਵਤਿ ਪੰਥ^੨ ਖੜੁਰੇ । ਸੇਵਕ ਸੰਗ ਲੀਏ
ਗੁਰ ਪੂਰੇ । ਕਿਤਿਕ ਰਾਹ ਚਲਿ ਕਰਿ ਜਬਿ ਆਏਤਬਿ ਸ਼੍ਰੀਅਮਰ ਜੁ ਭੁਜਾ
ਭੁਲਾਏ ॥੨੮॥ ਭਈ ਅਚਾਨਕ ਗੁਰ ਕੇ ਆਗੇ । ਦੇਖਤਿ ਅਮਰ ਦਾਸ ਵਡ-
ਭਾਗੇ ॥ ਬਢੀ ਚਿੰਤ ਚਿਤ ਦਾਰੁਨ^੩ ਭਾਰੀ ।—ਮਹਾਂ ਅਵਗਯਾ ਗੁਰ ਕੀ ਧਾਰੀ ।
੨੯॥ ਬਾਮ ਬਾਂਹ ਭੀ ਛੋਲ ਅਗਾਰੇ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਇਸਨੇ ਕੀਨ ਪਿਛਾਰੇ—ਲਖਿ
ਅਪਰਾਧ ਸੁ ਭੁਜਾ ਬਿਸਾਰੀ । ਤੁਰਨ ਸੁਕਚਾਵਨ ਕੇ ਧਾਰੀ^੪ ॥੩੦॥ ਛਾਤੀ
ਸੰਗ ਲਾਇ ਸੋ ਲੀਨਸਿ । ਤਿਸ ਛਿਨ ਨੇਮ ਏਵ ਕਰਿ ਲੀਨਸਿ ।—ਅਬਿ
ਇਸ ਕੋ ਅਪਨੀ ਨਹਿ ਜਾਨੈ ॥ ਕੀਨੋ ਗੁਰ ਅਪਰਾਧ ਪਛਾਨੈ ॥੩੧॥ ਕਾਰਜ
ਇਸ ਕੇ ਸਾਥ ਨ ਕਰੈ । ਨਹਿ ਮਮਤਾ^੫ ਕੋ ਮਨ ਮਹਿ ਧਰੈ—ਜਬਿ ਲਗ
ਮਹਿ ਮਹਿ^੬ ਤਨ ਕੋ ਧਾਰੈ ॥ ਤਿਸਕੇ ਸੰਗ ਨ ਕਛੁ ਸੁਧਾਰੈ^੭ ।—੩੨॥ ਛਾਤੀ
ਸਾਥ ਲਾਇ ਸੋ ਹਾਥ ਚਲੇ ਜਾਤਿ ਸੰਗ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਥ । ਏਕ ਹਾਥ ਦਾਹਨ
ਤੇ ਤਬਿਹੂੰ ॥ ਕ੍ਰਿਯਾ ਸੁਧਾਰਤਿ ਭੇ ਤਨ ਸਬਿਹੂੰ ॥੩੩॥ ਜੋਤਿਕ ਤਨ ਆਦਿਕ
ਕੀ ਕਾਰੇ^੮ । ਨਹੀਂ ਬਾਮ ਸੋਂ ਕਬਹੂੰ ਸੁਧਾਰੇ^੯ । ਇਹੁ ਸ਼੍ਰੀ ਅਮਰ ਕਹਨੈ^{੧੦},
ਕਸ ਕਰੀ ॥ ਅੰਗ ਅੰਗ ਗੁਰ ਭਗਤੀ ਧਰੀ^{੧੧} ॥੩੪॥ ਇਸ ਬਿਧਿ ਅਪਰ ਜਿ
ਕੋ ਨਰ ਕਰੇ । ਭੁਗਤਿ ਮੁਕਤਿ ਲਹਿ ਭਵਜਲ ਤਰੇ । ਸ਼੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਅਵ-
ਲੋਕ ਪ੍ਰਸੰਨੇ । ਕਰ ਸੁ ਛੁਡਾਇਓ^{੧੨} ਕਹਿ ‘ਧਨ ਧੰਨੇ’ ॥੩੫॥ ਉਰ ਮਹਿ
ਜਾਤੇ ਕਰਤਿ ਬਿਚਾਰਾ ।—ਇਹ ਦੇਵਹਿ ਉਪਦੇਸ਼ ਉਦਾਰਾ ॥ ਭਗਤਿ ਕਰਹਿ
ਨਰ ਬਿਚ ਸਤਿਸੰਗਤਿ । ਸੱਤਨਾਮ ਸੰਗ ਹੋਵਹਿ ਚੰਗਤਿ ॥੩੬॥ ਇਸ
ਤੇ ਹੋਇ ਉਧਾਰ ਹਜ਼ਾਰੇ । ਸਿਖੀ ਮਾਰਗ ਕੋ ਬਿਸਤਾਰੇ । ਪਹੁੰਚੇ ਜਾਇ
ਖੜੁਰ ਮਝਾਰੂ । ਬੈਠੇ ਬਹੁਰ ਸਿੰਘਾਸਨ ਚਾਰੂ ॥੩੭॥ ਫਿਰ ਸ਼੍ਰੀ ਅਮਰ ਹੋਰਿ
ਹਰਖਾਇ । ਬਾਕ ਬਿਲਾਸਨਿ ਦਿਵਸ ਬਿਤਾਇੰ । ਸੰਧਯਾ ਸਮੇਂ ਜਬਹਿ
ਨਿਯਰਾਨਾ । ਕਹਨੈ ‘ਜਾਹੁ ਪੁਰਖਾ ! ਨਿਜ ਥਾਨਾ’ ॥੩੮॥ ਆਇਸੁ ਪਾਇ

^੧ਭੋਲਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ^੨ਰਾਸਤਾ । ^੩ਭਯਾਨਕ । ^੪ਫਿਕੋਰ ਧਾਰਿਆ । ^੫ਕਿ ਇਹ ਮੋਰੀ ਹੈ ।
^੬ਧਰਤੀ ਵਿਚ । ^੭ਸਰੀਰ ਦੀ ਕਿਰਿਆ । ^੮ਕਾਬੂ ਕੀਤੀ (ਅ) ਤਾੜਨਾ ਕੀਤੀ (ੲ) ਕੈਸੀ ਕੀਤੀ
ਭਾਵ ਕਿਉਂ ਕੀਤੀ ? (ਉਤ੍ਰ) ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅੰਗ ਅੰਗ ਵਿਚ ਗੁਰ ਭਗਤੀ ਧਾਰਨ ਕਰ ਰੱਖ
ਸੀ । ^੯ਭਾਵ ਗੁਰ ਅੰਗਦ ਜੀ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹੱਥ ਸੰਕੋਚਿਆ ਦੇਖ ਤੇ ਭਗਤੀ ਭਾਵ ਸਮਝ ਕੇ
‘ਧੰਨ ਧੰਨ’ ਆਖਿਆ ਤੇ ਹੱਥ ਛਾਤੀ ਤੋਂ ਛੁਡਾ ਦਿੱਤਾ ।

*ਪਾ:—ਧਾਰਜੇ ।

†ਪਾ:—ਸੁਧਾਰਜੇ ।

‡ਪਾ:—ਕਹੋ ।

§ਪਾ:—ਕਰ ਫੇਡਿਓ ਬਭ ।

ਚਲੇ ਤਿਸੁ ਭਾਂਤੀ । ਗੁਰ ਦਿਸੁ ਮੁਖ ਗਮਨਹਿ ਪਸਚਾਤੀ । ਤੀਨ ਕੋਸ ਚਲਿ
ਕਰਿ ਹੁਇ ਖਰੇ । ਗੁਰੁ ਧਿਆਨ ਧਰਿ ਬੰਦਨ ਕਰੇ ॥੩੯॥ ਕੋਸ ਰਹਹਿ ਜਦ
ਗੋਇੰਦਵਾਲੇ । ਪੁਰਿ ਕੀ ਦਿਸੁ ਮੁਖ ਕਰਿ ਤਬਿ ਚਾਲੇ । ਜਾਇ ਆਪਨੇ ਧਾਮ
ਬਿਰਾਜੇ । ਜਿਨਕੇ ਧਿਆਨ ਧਰੇ ਜਮ ਭਾਜੇ ॥੪੦॥ ਪ੍ਰੇਮਨਿ ਰੰਤਰ ਰਿਦੇ ਪ੍ਰਵਾਹੁ ।
ਚਿਤਵਹਿ ਗੁਰਸਰੂਪ* ਮਨ ਮਾਂਹੁ । ਮੁਖ ਤੇ ਬੋਲਹਿ ਤੋ ਗੁਰ ਨਾਮੁ । ਸੁਨਹਿ
ਸੁਨ ਕਿਰਤਨ ਸੁਖ ਧਾਮੁ ॥੪੧॥ ਅਪਰ ਨ ਦੇਖੈ ਸੁਨੈ ਨ ਭਾਵੈ । ਇਕ
ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਉਰ ਲਿਵਲਾਵੈ । ਜਬਿ ਸਿਮਰਹਿ ਤਬਿ ਦਰਸਨ ਕਰੈ ।
ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨ ਕੋ ਨਿਤਿ ਉਰ ਧਰੈ ॥ ੪੨ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥੇ
ਪ੍ਰਥਮ ਰਾਸੇ 'ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਆਵਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨ ਨਾਮ ਪੰਚਬਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥੨੫॥

੨੬. [ਸ਼ੀਹਾਂ ਉੱਪਲ । ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਜੀ ਦੇ ਸਮਾਵਣ ਦੀਆਂ ਤਿਆਰੀਆਂ]

ਦੋਹਰਾ ॥ ਇਕ ਦਿਨ ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਗੁਰੂ ਗਮਨੇ ਗੋਇੰਦ ਵਾਲ । ਸੇਵਕ ਕੋ
ਦਰਸਨ ਦਿਯੋ ਕਹਿ ਸੁਨਿ ਬਚਨ ਰਸਾਲਾ ॥੧॥ ਚੋਪਈ ॥ ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਇਕ
ਆਵਤਿ ਚਲੇ । ਮਗ ਮਹਿ ਸੀਹਾਂ ਉੱਪਲ ਮਿਲੇ । ਦੇਖਤਿ ਹੀ ਪਗਬੰਦਨ
ਕਰੀ । ਭਯੋ ਨੰਮ੍ਰਿ ਉਰ ਸ਼ਰਧਾ ਧਰੀ ॥੨॥ ਇਕ ਸੋਛਾਂਗਾ ਸੰਗ ਤਹਿ ਅਹੇ ।
ਤਿਨ ਕਹੁ ਦੇਖਿਗੁਰੂ ਬਚ ਕਹੇ 'ਭੋ ਸ਼ੀਹਾਂ ! ਇਹੁ ਕਿਤਭੇ ਲਜਾਇ ?' । ਕਿਉਂ
ਕੀਨਸਿ ਇਨ ਕੋ ਸਮੁਦਾਇ ॥੩॥ ਸੁਨਿ ਕਰ ਜੋਰੇ ਕਹੈ ਬ੍ਰਿਤੰਤ । 'ਹੇ ਸ੍ਰੀ
ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਭਗਵੰਤ ! ਮੋਹਿ ਪੁੱਤ੍ਰ ਕੋ ਮੰਡਨ' ਅਹੇ । ਬਡ ਉਤਸਾਹ ਕਰੈ
ਹਮ ਚਹੈ ॥੪॥ ਹਮਰੀ ਕੁਲ ਸਭਿ ਇਕਠੀ ਹੋਇ । ਬਡੇ ਹਮਾਰਨਿ ਕੀ ਬਿਧਿ
ਸੋਇ । ਇਸ ਬਿਧਿ ਕਰਨ ਅਹੈ ਬਿਵਹਾਰ । ਆਵਹਿ* ਆਮਿਖ* ਕਰਹਿ
ਅਹਾਰ ॥੫॥ ਸਦਾ ਜਠੇਰਨ* ਗੀਤਿ ਹਮਾਰੇ । ਓਦਨ ਆਮਿਖ* ਦੇਹਿ ਅਹਾਰੇ ।
ਖੁਸ਼ੀ ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰਨ ਹੋਇ । ਹੋਹਿ ਮੇਲ ਕੁਲ ਕੇ ਸਭਿ ਕੋਇ ॥੬॥ ਸੁਨਿ
ਕਰਿ ਬਿਕਸੇ ਗੁਰੂ ਕ੍ਰਿਪਾਲ । ਭਲੇ ਕਰਨ ਹਿਤ ਕਹਿ ਤਿਸ ਕਾਲ । ਇਤਨੇ
ਜੀਵਨ ਹਿਸਾ* ਕਰੈ । ਪਾਪ ਬਿਸਾਲ ਅਪਨ ਸਿਰ ਧਰੈ ॥੭॥ ਅਬਿ ਤੋ ਸੁਗਮ
ਜਾਨੀ ਅਹਿ ਕਰਿਬੋ । ਅੰਤ ਮਹਾਂ ਦੁਖ ਨਰਕਨ ਪਰਬੋ । ਦੇਹਿ ਸ਼ਾਸਨਾ* । ਜਮ
ਕੋ ਦੂਤਾਤਹਾਂ ਨ ਪਹੁੰਚੇ ਬੰਧਪ ਪੁਤ ॥੮॥ ਜਿਨਕੇ ਹਿਤ ਅਘਕਰਮਕਮਾਇ ।

*ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਨਾਮ ਹੀ (ਬੋਲਦੇ ਹਨ) । *ਇਕ ਸੇ ਬੱਕਰੇ । *ਸਿਰ ਮੰਨਣਾ ।

* (ਸਾਡੇ ਸਾਥ ਮਿੱਤ੍ਰ) ਆਉਣਗੇ । *ਮਾਸ ਦਾ । *ਵਡਿਆਂ ਦੀ । * (ਗਿੱਧੇ) ਚਾਵਲ ਤੇ ਮਾਸ ।

*ਮਾਰੇਂਗਾ । *ਤਾੜਨਾ, ਦੰਡ ।

*ਪਾਸ-ਵਾ ਸਰੂਪ ।

*ਪਾਸ-ਬਧ ।

*ਪਾਸ-ਯਾਤਨਾ ।

ਤਹਾਂ ਨ ਰੰਚਕ ਹੋਇ ਸਹਾਇਸੁਖ ਭੋਗੀਂਗੇ ਸਗਰੇ ਲੋਕ। ਅਪਦਾ ਪਰਹਿ
 ਤੋਹਿ ਬਡ ਸੋਕ ॥ ੯ ॥ ਧਰਮਰਾਇ ਜਬ ਕਰਿਹੈ ਲੇਖਾ। ਲਹੈ ਮਹਾਂ ਦੁਖ
 ਰਹੈ ਨ ਸੋਖਾ। ਸੁਨਿ ਸੀਹੇ ਭੈ ਧਾਰਿ ਬਡੇਰੇ। ਕਹਨੇ ਕਰੈ ਜਸੁ ਆਇਸੁ ਤੇਰੇ
 ॥੧੦॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ! ਕਹਾਂ ਕਰੈ ਉਪਚਾਰ?। ਜਿਸਤੇ ਹੋਇ ਨ ਜੀਵ ਸੰਘਾਰ।
 ਨੀਕੀ ਬਾਤ ਆਪ ਮੁਝ ਕਹੋ। ਬਚ ਜਿਮ ਰਹੈ ਸੁ ਮੈਂ ਭੀ ਚਹੈ ॥੧੧॥ ਹੋਹਿ ਨ
 ਪਾਪ ਨਰਕ ਨਹਿ ਪਰਿਉ। ਜੀਵਘਾਤ ਤੇਚਿਤ ਮਹਿੰਡਰਿਉ। ਆਪਸਕਤਿ
 ਧਰ ਹੋ ਸਮਰੱਥ। ਰਾਖਹੁ ਮੋਹਿ ਪ੍ਰਭੂ ਦਿਹੁ ਹੱਥ ॥੧੨॥ ਤੁਮ ਤੇ ਬਡੇ ਕਹਾਂ
 ਮੈਂ ਪਾਵੈ। ਪਰਜੇ ਸ਼ਰਨ ਮੈਂ ਨਿਤ ਗੁਨਗਾਵੈ। ਜਿਮਿ ਇਹੁ ਜੀਵ ਘਾਤ ਨਹਿ
 ਹੋਵੈ। ਨਹੀ ਜਠੇਰਨ ਕੋ ਦੁਖ ਜੋਵੈ ॥ ੧੩ ॥ ਅਸ ਉਪਾਇ ਅਥਿ ਆਪ
 ਅਲਾਵੈ। ਅਪਨੇ ਸੇਵਕ ਜਾਨਿ ਬਤਾਵੈ। ਇਮਿ ਬਿਨਤੀ ਸੁਨਿਕੈ ਤਿਸ ਕੇਰੀ।
 ਭਏ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਭਨਜੇ ਬਚ ਫੇਰੀ ॥੧੪॥ ‘ਹਮਰੇ ਦੂਰੇ ਮੁੰਡਨ ਕਰੇ। ਉਰ
 ਕੋ ਭਰਮ ਸਰਬ ਪਰਹਰੇ। ਬਿਘਨ ਜਠੇਰਨਿ ਕੋ ਨਹਿ ਹੋਇ। ਸਿਮਰਹੁ
 ਮੋਤਿਨਾਮ ਦੁਖ ਖੋਇ ॥੧੫॥ ਜਿਨ ਕੋ ਦੁਖਦਾਇਕ ਤੂੰ ਜਾਨੈ। ਜੋ ਤੇਰੇ
 ਸਭਿ ਬਿਘਨਨਿ ਠਾਨੈ। ਸਰਬ ਓਰ ਤੇ ਹੁਇ ਰਖਵਾਰੇ। ਸਭਿ ਸੁਖ ਦੇਹਿ ਨ
 ਕਾਜ ਬਿਗਾਰੇ ॥੧੬॥ ਅਜ ਸਗਰੇ ਅਬ ਦੀਜਹਿ ਛੋਰ। ਨਰਕ ਨਿਹਾ-
 ਰਹਿ ਨਹਿ ਦੁਖ ਘੋਰ’। ਸੁਨੇ ਬਚਨ ਧਰਿ ਸ਼ਰਧਾ ਮਾਨੇ। ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਅਪਨੇ
 ਹਿਤ ਜਾਨੇ ॥੧੭॥ ਅਜ ਖਲਾਸ ਤਿਸੁ ਛਿਨ ਸਭਿ ਕੀਨੇ’। ਗੁਰ ਕੇ
 ਚਰਨ ਕਮਲ ਮਨੁ ਲੀਨੇ। ਜਾਇ ਸਦਨ ਸਭਿ ਜੋਤਿਕ ਤਜਾਰੀ। ਆਨਤਿ
 ਭਾ ਗੁਰ ਕੇਰ ਅਗਾਰੀ ॥੧੮॥ ਅਪਨੇ ਬੰਧੁ ਤਹਾਂ ਹਕਾਰੇ। ਬਹੁਰ ਪੁੱਤ੍ਰ ਕੋ ਸ੍ਰੀ
 ਗੁਰ ਦੁਆਰੇ। ਮੁੰਡਨ ਰੀਤਿ* ਬੰਸ ਕੀ ਜੈਸੇ। ਭਲੀ ਭਾਂਤਿ ਕਰਵਾਇਵ
 ਤੈਸੇ ॥੧੯॥ ਪਹਿਤ ਭਾਤ† ਕੋ ਦੀਨ ਅਹਾਰ। ਰੁਚਿ ਕਰਿ ਖਾਇ ਸਰਬ ਪਰ-

*ਪਾਇੰਗਾ। †ਬਾਕੀ ਕਸਰ ਨਹੀਂ ਰਹੇਗੀ। *ਦੇਖਾਂ। †ਬੱਕਰੇ। ‡ਛੱਡ ਦਿੱਤੇ। ‡ਦਾਲ ਚਾਵਲ।

*ਇਹ ਪ੍ਰਸੰਗ ਮਹਿਮਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਹੈ, ਪਰ ਓਥੇ ਗੁਰੂਦੁਆਰੇ ਮੁੰਡਨ ਹੋਣਾ ਨਹੀਂ
 ਲਿਖਿਆ, ਸਗੋਂ ਸਿੱਖ ਬਣਨਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਸੀਹੇ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਤੂੰ ਵੱਡਿਆਂ
 ਤੋਂ ਨਾ ਡਰ, ਮੇਰੇ ਡੇਢੇ ਇਸ ਨੂੰ ਸਿੱਖ ਬਣਾ; ਯਥਾ—‘ਸੁਹਿਰਦ ਦੇਖ ਪ੍ਰਭ ਦਇਆ ਕਰ ਤਾਂਹਿ
 ਕਹੀ ਸਮਝਾਇ। ਮਮ ਦੁਆਰੇ ਸਿੱਖ ਕੋ ਕਰੇ ਬਿਘਨ ਨਾ ਹੋਵੇ ਕਾਇ’। ਫਿਰ ਜਦ ਸਤਿਗੁਰ
 ਵੇਰੇ ਗਏ ਤਾਂ ਬੱਚਾ ਸਿੱਖਬਣਿਆ ਯਥਾ:—‘ਸਤਗੁਰ ਦੁਆਰ ਸਿੱਖ ਕੋ ਕੀਓ ਕਾਰਜ ਹੋਏ ਰਾਸ’।
 ਭਾਂਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਸੀਹਾਂ ਉੱਪਲ ਪਹਿਲੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਦੇ ਵੇਲੇ ਸਿੱਖ ਹੋਇਆ ਲਿਖਿਆ

(ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਦੇਖੋ ਅਜੇਹੇ ਪੰਨੇ ਦੇ ਹੋ) ॥੧੯॥

ਵਾਰਾ ਸਿਖ ਸੰਗਤ ਸਭਿਹੂੰ ਅਚਾਵਾ। ਬਿਘਨ ਕਛੂ ਨਹਿ ਹੋਵਨਿ ਪਾਵਾ
 ॥੨੦॥ ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ ਪ੍ਰਤਾਪ ਅਤਿ ਭਾਰੀ। ਬਿਘਨ ਕਾਰ ਹੋਏ ਰਖਵਾਰੀ।
 ਪੂਰਨ ਸਕਲ ਕਾਜ ਤਿਨ ਕਰਜ਼ਾਸ਼ੀ ਗੁਰ ਪੰਥਾਰਿਦੇ ਦਿੜ ਧਰਜੇ॥੨੧॥
 ਭਯੋ ਸਿੱਖ ਤਿਸੁ ਦਿਨਤੇ ਗੁਰ ਕੋਸੇਵਹਿ ਚਰਨਭਾਉ ਕਰਿ ਉਰਕੋਦਿੜ
 ਪ੍ਰਤੀਤ ਕੀਨਸਿ ਗੁਰ ਓਰੀ। ਅਪਰ ਸਭਿਨਿ ਕੀ ਮਨਤਾ ਛੋਰੀ॥੨੨॥
 ਜੋ ਸਭਿਤਜਾਗ ਅਲੇਖ ਗੁਰੁ ਗਹਿ^੧। ਵਸਤੁ ਅਲੋਭ ਨਹੀਂ ਕੋ ਮਹਿ ਮਹਿ^੨।
 ਸੀਹਾਂ ਉਪਲ ਇਸੀ ਪ੍ਰਕਾਰੇ। ਭਯੋ ਸਿੱਖ ਸਤਿਗੁਰ ਮਤਿ ਧਾਰੇ॥ ੨੩ ॥
 ਬਹੁਰੇ ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਬਹੁ ਬਾਰੀ। ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਜਾਤਿ ਹਿਤ ਧਾਰੀ। ਮਿਲਹਿ
 ਦਾਸ ਕੋ ਆਨੰਦ ਦੇਤਿ। ਵਹਿਰ ਰਹਹਿ ਕੇ ਜਾਇ ਨਿਕੋਤ॥ ੨੪ ॥ ਇਸ
 ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਛੁ ਸਮੇ ਬਿਤਾਇਵ। ਜਗ ਮਹਿ ਮਗ ਸਿੱਖੀ ਪ੍ਰਗਟਾਇਵ। ਗਈ
 ਬਿਤੀਤ ਸਿਸੁਰ ਰੁਤਿ^੩ਸਾਰੀ। ਸਭਿ ਬਲ ਭਾ ਬਸੰਤ ਗੁਲਜ਼ਾਰੀ^੪॥੨੫॥
 ਚਢ੍ਹੇ ਚੇਤ ਸਭਿ ਕੋ ਸੁਖ ਦੇਤਿ। ਨਹਿ ਅਤਿ ਸੀਤ ਨ ਉਸਨ ਤਪੇਤਿ।
 ਬਿਕਸੇ ਕੁਸਮ^੫ ਅਨੇਕਨਿ ਰੰਗ। ਅਤਿ ਸ਼ੋਭਾ ਸੁੰਦਰ ਸਰਬੰਗ॥੨੬॥ ਪਾਤ
 ਨਿਪਾਤ ਪਲਾਸ ਪਕਾਸੇ^੬। ਜਿਤ ਕਿਤ ਅਰੁਣ ਬਰਣ ਹੀ ਭਾਸੇ। ਚਹੁ ਦਿਬ
 ਬਨ ਕੀ ਦਿਖੀਅਤਿ ਭੂਮਿਜਨੁ ਗਨ ਅਗਨੀ ਲਾਟ ਅਧੂਮ^੭॥੨੭॥ ਉਪ
 ਬਨ ਮਹਿ ਗੁਲਾਬ ਚਟਕੀਲੇ^੮। ਬਿਕਸਤਿ ਬੂਟਨ ਸਾਬ ਛਬੀਲੇ। ਕੋਨ
 ਕੋਨ ਤਰੁ ਫੁਲਨਿ ਕੇਰੀ। ਕਹੀਅਹਿ ਜਾਤ ਰਚਿਰਤਾ ਹੇਰੀ॥੨੮॥ ਸ਼ੋਭਾ ਬਨ
 ਉਪਬਨ ਕੀ ਬਾਢੀ^੯। ਮਨਹੁ ਦਿਖਾਵਨਿ ਨਿਜ ਤੇ ਕਾਢੀ^{੧੦}। ਬਿੰਦ ਬਿੰਦ

^੧ਬਿਘਨਕਾਰਾਂ ਤੋਂ। ^੨ਭਾਵ ਸਿੱਖੀ। ^੩ਮੰਨਣਾ, ਪੂਜਾ। ^੪ਗੁਰੂ ਦਾ ਆਸਰਾ ਫੜੇ। ^੫ਪ੍ਰਿਥਵੀ
 ਵਿਚ। ^੬ਪਤਝੜੀ ਚੁੱਤ। ^੭ਬਸੰਤ ਦੀ ਗੁਲਜ਼ਾਰ-ਫੁਲਖੇੜਾ। ^੮ਖਿੜੇ ਫੁੱਲ। ^੯ਸਰਬ ਅੰਗਾਂ
 ਕਰਕੇ। ^{੧੦}ਪਲਾਸ=ਛਿੱਛਰਾ। ਛਿੱਛਰੇ ਦੇ ਪੱਤੇ (ਤੀ) ਥੜੇ ਹੋਏ ਹਨ (ਪਰ ਫੁੱਲਾਂ ਨਾਲ
 ਲੱਦਿਆਂ ਲਾਲੀ ਭਾ ਨਾਲ ਮਾਨੋ) ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਛਿੱਛਰੇ ਨੂੰ ਫੁੱਲ ਪਹਿਲਾਂ ਨਿਕਲਦੇ
 ਹਨ ਤੇ ਪੱਤੇ ਪਿੱਛੋਂ। ^{੧੧}ਯੰਦੋਂ ਤੋਂ ਰਹਿਤ। ^{੧੨}ਖਿੜੇ ਹੋਏ, ਸੁੰਦਰ। ^{੧੩}ਬਕੀਚਿਆਂ ਦੀ ਵਧੀ।
^{੧੪}ਬਨ ਨੇ ਮਾਨੋਂ ਆਪਣੇ ਵਿਚੋਂ ਦਿਖਾਉਣ ਲਈ ਕੱਢੀ ਹੈ।

[ਪਿਛੋਂ ਪੰਨੇ ਦੀ ਥਾਂਕੀ ਦੁਰ]

ਹੈ, ਤੇ ਯਾਰਵੀਂ ਵਾਰ ਦੇ ਟੀਕੇ ਵਿਚ ਪਹਿਲੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਦਾ ਹੀ ਸਿੱਖ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਤੀਜੇ
 ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਵੇਲੇ ਸੀਹਾਂ, ਭਾਈ ਮੁਰਾਰੀ ਨੂੰ ਕਾਕੀ ਵਿਆਹ ਵਿਚ ਦੇਂਦਾ ਹੈ, ਦੋਥੇ ਸਾਹਿਬਾਂ
 ਵੇਲੇ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਕੁਟੰਬ ਸਣੇ ਆ ਵਸਿਆ ਹੈ, ਉਪਲਾਂ ਦੀ ਗਲੀ ਅਜੇ ਤਕ ਹੈ।
 ਦੂਜੇ ਸਾਹਿਬਾਂ ਨਾਲ ਸਾਖੀ ਮਹਿਮਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦੀ ਹੈ ਤੇ ਚੌਥੇ ਜ਼ਿਕਰ ਸਿਖ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਹੈ
 ਮੁੰਡਨ ਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਗਨ ਬੋਲਬਿ ਜਨੀਯਤਿ । ਕਾਨਨ ਰਹਿ ਕਾਨਨ ਮਹਿ ਸੁਨੀਯਤਿ ॥੨੬॥
 ਰੁਤਿ ਬਸੰਤ ਜਗ ਬਿਦਤ ਛਬੀਲਾ । ਸ਼ਾਂਤਿ ਬਿੱਤਿ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਲੀਲਾ ।
 ਆਵਤਿ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਜਦਾਈ । ਬਿਪਨ ਬਿਲੋਕਤਿ ਸੇਵਰਤਾਈ ॥੨੭॥
 ਤਨਕੋ ਤਜਾਗਨ ਚਿਤਵਤਿ ਚਾਹਤਿ-ਗਮਨੈ ਅਬਿ ਬੈਕੁੰਠ-ਉਮਾਹਤਿ ।
 ਸਭਿ ਸੀਗਤਿ ਮਹਿ ਕਹਿ ਬਿਦਤਾਈ । “ਤਜਹਿ ਸਰੀਰ ਅਬਹਿ ਚਿਤ
 ਆਈ” ॥੨੮॥ ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਸਿੱਖ ਰਿਦੈ ਬਿਸਮਾਵੈ । “ਵਾਹਿਗੁਰੂ” ਤਜਿ ਦੇਹਿ
 ਸਮਾਵੈ । ਜਹਿ ਕਹਿ ਪਸਰ ਗਈ ਇਮ ਥਾਤੀ ॥ ਹਿਤੁ ਸੁਨਤਿ ਭਰਿ ਆਵਤਿ
 ਛਾਤੀ ॥੨੯॥ ਉਚ ਨੀਚ ਜੁਤਿ ਚਾਰਹੁ ਬਰਨਾ । ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਰਿਦੈ ਬਿਸ-
 ਮਤਾ ਕਰਨਾ-ਪੁਰਬ ਕਹੈ ਸਮਾਵਹਿ ਫੇਰ । ਕਰਮਾਤ ਕੇ ਧਨੀ ਬਡੇਰ-
 ੩੦ ॥ ਜਹਿ ਕਹਿ ਸਿਖ ਬਹੁ ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਆਵੈ-ਦਰਸਹਿ ਸਤਿਗੁਰ ਬਹੁਰ
 ਸਮਾਵੈ-। ਅਪਰ ਲੋਕ ਅਵਲੋਕਨ ਕਾਰਨ । ਆਵਹਿ ਕਰਿਤੇ ਸਜਸ
 ਉਚਾਰਨ ॥੩੧॥ ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਅਮਰ ਅਧਿਕ ਅਕੁਲਾਏ ॥ ਨਹਿ ਪਹੁੰਚਹਿ ਵਿਗ
 ਬਿਨਾ ਬੁਲਾਏ ॥ ਘਟੀ ਕਲਪ ਸਮ ਬੀਤਹਿ ਤਾਂਹੀ ॥ ਕਰਤਿ ਅਰਾਧਨ ਬਹੁ
 ਮਨ ਮਾਂਹੀ ॥ ੩੨ ॥ ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਲਖਿ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ॥ ਪਠੈ ਹਕਾਰਨ ਸਿਖ
 ਤਬਿ ਸ਼ਾਮੀ । ਸਾਦਰ ਜਾਇ ਅਵਾਹਨ ਕੀਨੇ* । ਸੁਨਤਿ ਚਲੈ ਜਲ ਸੇਂ
 ਦਿਗ ਭੀਨੇ ॥੩੩॥ ਤਾਤਕਾਲ ਗੁਰ ਦਰਸਨ ਕਰਨੈ ॥ ਤੁਰਨ ਕਰਤਿ ਚਰਨ
 ਪਰ ਪਰਜੇ* । ਦੁਵੀ ਬਿਲੋਚਨ ਤੇ ਜਲ ਧਾਰਾ । ਮਨਹੁ ਪ੍ਰੇਮ ਕੋ ਛੁਟੈ
 ਫੁਹਾਰਾ ॥੩੪॥ ਬਜਾਕੁਲ ਪਰਮ ਜਾਨਿ ਕਰਿ ਦਾਸਾ ॥ ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਮੁਖ ਬਾਕ
 ਪ੍ਰਕਾਸਾ ॥ ਸੁਨਿ ਪੁਰਖਾ ਪੂਰਨ ਤੁਮ ਗਜਾਨਿ ॥ ਪਰਮ ਧਾਮ ਮੈਂ ਕਰੈ ਪਯਾਨ
 ॥ ੩੫ ॥ ਹਰਖ ਸ਼ੋਕ ਮਨ ਮਹਿ ਨਹਿ ਕੋਉ । ਤੂੰ ਪਰਤੱਖਜ ਰੂਪ ਮਮ ਹੋਉ ।
 ਦੇਹ ਅਛਤ ਗਜਾਨੀ ਜਗ ਐਸੇ । ਭਰਜੈ ਕੁੰਭ ਸਾਗਰ ਰਹਿ ਜੈਸੇ ॥੩੬॥
 ਘਟ ਫੁਟੇ ਜਲ ਸੇਂ ਜਲ ਮਿਲੈ ॥ ਤਨ ਤਜਿ ਗਜਾਨੀ ਬ੍ਰਹਮ ਸੇਂ ਰਲੈ ॥ ਆਵਨਿ
 ਨਹਿ ਮੇਰੇ ਨਹਿ ਜਾਵੈ । ਪਰਮਾਤਮ ਨਿਜ ਰੂਪ ਸਮਾਵੈ ॥ ੪੦ ॥ ਪੁਨ

*ਬਨਾਂ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ (ਪੰਛੀ ਬੋਲਦੇ) ਕੰਨਾਂ ਵਿਚ ਸੁਣੀਂਦੇ ਹਨ । (ਅ) ਬਨਾਂ ਵਿਚ ਚੱਲ ਰਹੇ
 ਤਾਂ ਕੰਨ ਨਾਲ ਸੁਣੇ (ਪੰਛੀ ਬੋਲਦੇ) । *ਚਿਤਵਨੀ, ਵਿਚਾਰ । *ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਵਿਚ । *ਪਹਿਲੇ
 ਕਹਿਕੇ ਫੇਰ ਸਮਾਉਂਦੇ ਹਨ । *ਬ੍ਰਹਮਾ ਦਾ ਇਕ ਦਿਨ ਭਾਵ ਅਣਗਿਣਤ ਸਮੇਂ ਦੇ ਤੁੱਲ ।
 *ਬੁਲਾਏ । *ਚਲੀ । *ਸੱਚ ਖੰਡ ਨੂੰ । *ਹੁੰਦਿਆਂ । *ਜਲ ਦਾ ਭਰਿਆ ਘੜਾ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚ
 ਜਿੱਕੁਰ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ।

*ਪਾ:-ਤੁਰਨ ਸੀਸ ਚਰਨ ਪਰ ਧਰਯੇ ।

ਸਿੱਖਜਨ ਸੋ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ॥ਉਠਿ ਆਨਹੁ ਗਾਗਰ ਭਰਿ ਬਾਰੀ॥ ਅਮਰ-
ਦਾਸ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਾਵਹੁ । ਸਭਿ ਸੰਗਤਿ ਕੋ ਮੇਲ ਕਰਾਵਹੁ ॥੪੧॥ ਦੋਨਹੁ
ਪੁੱਤ੍ਰ ਹਕਾਰਨ ਕਰੋ॥ ਮਮ ਤਜਾਰੀ ਹੈ ਦੇਰਿ ਨ ਧਰੋ । ਸਸਕਾਰਨ ਕੀ ਸੋਜ
ਬਿਸਾਲਾ । ਕਰਹੁ ਇਕੱਤ੍ਰ ਸਕਲ ਤਤਕਾਲਾ ॥ ੪੨ ॥ ਪੈਸੇ ਪੀਚ ਨਲੇਰ
ਅਨਾਵਹੁ । ਫੁਲਨ ਮਾਲ ਬਿਸਾਲ ਬਨਾਵਹੁ । ਤਿਲ ਚੇਦਨ ਕੇਸਰ ਕੋ
ਆਨਹੁ । ਕੁਸ਼ਾ ਪੁਨੀਤ ਲੀਪਬੋ ਠਾਨਹੁ॥ ੪੩॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ
ਗ੍ਰੰਥੇ ਪ੍ਰਥਮ ਗਾਏ 'ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਸਮਾਵਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨ ਨਾਮ ਖਸਟਬਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੨੬ ॥

੨੭. [ਸ੍ਰੀ ਅਮਰ ਜੀ ਨੂੰ ਕੁਰਿਆਈ ਦੇਣੀ, ਤੇ ਸਮਾਵਣ ਦੀਆਂ ਤਿਆਰੀਆਂ]

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਅੰਗਦ ਕੀ ਸੁਨੀ ਆਇਸੁ ਸਿੱਖ ਸਮਸਤ॥ ਬਿਸਮਤਿ
ਹੁਇ ਲਾਗੇ ਕਰਨ ਪੂਜਹਿ ਕਰਹਿ* ਨਮਸਤ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਤਬਿ ਸ੍ਰੀ
ਅਮਰ ਠਾਨਿ ਇਸ਼ਨਾਨ॥ ਨੰਮਿ ਹੋਇ ਕਰਿ ਨਿਕਟ ਮਹਾਨ॥ਬੈਠੇ ਬੰਦਨ
ਕਰਿ ਪਦ ਕੰਜ । ਆਨਿ ਮਿਲੀ ਸੰਗਤਿ ਸਭਿ ਪੰਜ ॥ ੨ ॥ ਬੀਚ ਬਿਰਾਜਹਿ
ਸਤਿਗੁਰ ਬੈਸੇ । ਸਭਿ ਗੁਰ ਮੈਂ ਸੂਰਜ ਹੁਇ ਜੈਸੇ॥ਨਿਸਾ ਅਵਿੱਦਯਾ ਨਿਕਟ
ਨ ਆਵੈ । ਨੀਂਦਕ ਤਸਕਰ ਦੇਖਿ ਪਲਾਵੈ॥੩॥ ਪੇਚਕ ਬੇਮੁਖ ਅੰਧੇ ਰਹੇ ।
ਨਹੀਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਮਹਾਤਮ॥ ਲਹੇ । ਸੰਤ ਕਮਲ ਬਿਕਸੇ ਹਰਖਾਏ । ਅਲਿ
ਜਗਜਾਸੀ ਜਹਿ ਮੰਡਰਾਏ॥੪॥ਮਤਿ ਬਹੁ ਰੀਤਿ ਉਡਗਾਜਗ ਮਾਂਹੀ॥ਪਰਮ
ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸੁ ਪਾਵਤਿ ਨਾਂਹੀ॥ਕੈਰਵ ਕਾਨਨ ਗਨ ਦੁਰਚਾਰੀ॥ ਸਭਿ ਮੁਰ-
ਝਾਇ ਰਹੇ ਤਿਸ ਬਾਰੀ ॥ ੫ ॥ ਸਦਗੁਨ ਜੁਤਿ ਨਰ ਜਾਗਤਿ ਭਏ । ਬਿਖਈ
ਜੀਵ ਤਮਚਰ॥ ਸੁਪਤਏ । ਜਾਗੂਤ ਕਰਹਿ ਸੁ ਆਦਿ ਸ਼ਨਾਨ॥ ੬ ॥ ਤਿਮ
ਸਿਖ ਲਗੇ ਭਗਤਿ ਅਰ ਗਜਾਨ॥੬॥ਸੁਪਤ ਰਹੇ ਬਿਸ਼ਿਯਨ ਕੋ ਸੇਵਾ॥ਨਹੀਂ
ਪਛਾਨ ਸਕੇ ਗੁਰ ਭੇਵ । ਤਬ ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਮੁਖ ਪਰ ਲਾਲੀ । ਖਿਰਜੋ ਕਮਲ
ਜਨੁ ਪ੍ਰਭਾ ਬਿਸਾਲੀ॥੭॥ਨਿਜਾਨੈਦ ਮਹਿ ਮਗਨ ਮਹਾਨ॥ਸਭਿਹਿਨਿ ਮਹਿ

*ਜਲ ਦੀ । *ਬੁਲਾਓ । *ਦੱਭ ਪਵਿੱਤ੍ਰ (ਲਿਆਓ ਤੇ) ਲੇਪਣ ਕਰੋ । *ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ॥ਨਮਸਕਾਰ ।
*ਉੱਲੂ । *ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦੀ ਮਹਿਮਾ । *ਜਗਜਾਸੂਆਂ ਰੂਪੀ ਭੋਰੇ ਮੰਡਲੇ ਦੇ ਹਨ । *ਤਾਰੇ । *ਪਰਮ
ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੋਏ, ਭਾਵ ਹੁੰਦੇ ਸਾਰ ਗੁੰਮ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । (ਅ) ਆਪਣਾ ਚਾਨਣਾ
ਜਗਤ ਉੱਤੇ ਬਹੁਤ ਨਹੀਂ ਪਾ ਸਕਦੇ । *ਸਮੂਹ ਮੰਦ ਕਰਮੀ ਕਵੀਆਂ ਦੇ ਬਨ ਵਾਂਗੂ ਹਨ ।
*ਜਾਖਸ਼, ਚਮਗਿੱਦੜ, ਉੱਲੂ ਆਦਿ ਜੋ ਹਨੇਰੇ ਵਿਚ ਵਿਚਰਦੇ ਹਨ । * (ਸੂਰਜ ਉੱਦੇ, ਹੋਏ
ਤੇ ਹਲੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼) ਜਾਗ ਕੇ ਜੀਕੁਣ ਇਸ਼ਨਾਨ ਆਦਿ ਕਰਦੇ ਹਨ । *ਪਾ:-ਕਹਹਿ ।

ਤਬ ਬਾਕ ਬਖਾਨਾ । 'ਸੁਨਿ ਪੁਰਖਾ ਸ੍ਰੀ ਅਮਰ ਸੁਪਸਾਰੇ। ਅਬਿ ਤੁਮ ਬੈਨਹੁ
 ਬਾਨ ਹਮਾਰੇ॥੯॥ ਰਾਜ ਜੋਗ ਕੋ ਮਹਦ ਸਿੰਘਾਸਨ। ਤਿਸ ਪਰ ਸੋਭਹੁ ਕਰਿਹੁ
 ਪ੍ਰਕਾਸਨ'। ਕਹਿ ਪਹਿਰਾਏ ਬਸਤ੍ਰ ਨਵੀਨ । ਤਿਲਕ ਭਾਲ^੧ ਨਿਜ ਕਰ ਸੋ
 ਕੀਨਿ ॥ ੯ ॥ 'ਭਗਤਿ ਵਿਰਾਗ ਜੋਗ ਤਤ ਗਯਾਨ। ਇਨ ਚਾਰਨ ਕੋ ਦੀਨਿ
 ਖਜਾਨ॥ ਮਨ ਬਾਂਛਤ ਦਿਹੁ ਜਗ ਮਹਿ ਦਾਨ। ਤੋਟ ਨ ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ, ਬਧਹਿ
 ਨਿਧਾਨ' ॥ ੧੦ ॥ ਤਾਰਕ ਮੰਤ੍ਰ^੨ ਸਭਿਨਿ ਪਰ ਛਾਯਾ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਮੁਖ ਜਾਪ
 ਜਪਾਯਾ। ਠਾਂਢੀ ਤੋਹਿ ਅੰਗੁ ਨੌਨਿ ਧਿ। ਦੂਜੀ ਦਿਸ਼ ਪਿਖ ਅਸ਼ਟ ਦਸ਼ੋ ਸਿਧਿ^੩
 ॥੧੧॥ ਸਨਮੁਖ ਖਰੀਲੋਛਮੀ ਤੇਰੇ। ਸੁਰ, ਗੰਧੂਬ, ਕਿੰਨਰ ਗਨ ਹੋਰੇ। ਬਿੰਦ੍ਰਾ-
 ਧਰ^੪ ਆਦਿਕ ਸਭਿ ਆਏ। ਆਗਯਾਕਾਰੀ ਤੁਵ ਸਮੁਦਾਏ ॥੧੨॥ ਤੀਨਲੋਕ
 ਮਹਿ ਮੁੱਖਜ ਮਹਾਨੇ। ਸਭਿ ਕਰ ਜੋਰ ਖਰੇ ਅਗੁਵਾਨੇ। ਨਿਤਿ ਅਧੀਨ ਰਹਿ,
 ਰਿਦੇ ਬਿਚਾਰੇ। ਨਮਹੁ ਕਰਤਿ^੫, ਇਨ ਦਿਸ਼ਾ ਨਿਹਾਰੇ' ॥੧੩॥ ਤਬਿ ਸ੍ਰੀ ਅਮਰ
 ਨੰਮਿ ਹੁਇ ਕਹਜੈ। 'ਇਨ ਸੋ ਮੈਂ ਕੁਛ ਕਾਮ ਨ ਲਹਜੈ। ਕਰਹੁ ਕਹਾਂ ਮੈਂ
 ਇਨਕੋ ਲੋਰ। ਬਸਹੁ ਰਿਦੇ ਪਦ ਪੰਕਜ ਤੋਰ ॥੧੪॥ ਸਭਿਕੇ ਮਨਕੀ ਜਾਨਹੁ
 ਸੁਆਮੀ॥ ਜਿਮਿ ਬਰਤਹਿ ਤਿਮ ਅੰਤਰਜਾਮੀ। ਯਾਂਤੇ ਮੇਰੇ ਮਨਕੀ ਜਾਨ। ਬਸੈ
 ਰਿਦੇ ਨਿਤ ਕਾਂਖ ਮਹਾਨ' ॥੧੫॥ ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਸੁਨਿ ਪੁਨ ਸਮਝਾਇਵ। 'ਬਿਨਾ
 ਜਹੇ ਇਹ ਸਭਿ ਢਿਗ ਆਇਵ। ਕਰਨਹਾਰ ਆਗਯਾ ਨਿਤ ਤੇਰੀ। ਸਗਲ
 ਭੁ ਤਿ ਇਨ ਸ਼ਕਤਿ ਬਡੇਰੀ ॥੧੬॥ ਚਹਹੁ ਕਹਹੁ, ਨਹਿ ਚਹਹੁ, ਨ ਕਹੀ-
 ਅਹਿ। ਏ ਸਭਿ ਨਿਕਟ ਆਪਨੇ ਲਹੀਅਹਿ। ਸਕਲ ਜਗਤ ਕੋ ਤੁਝ ਗੁਰ
 ਕੀਨ॥ ਰਾਜਜੋਗ ਸਿੰਘਾਸਨ ਦੀਨਾ ॥੧੭॥ ਸੱਤਜਨਾਮ ਕੋ ਸਿਮਰਨ ਸਾਰੇ।
 ਉਪਦੇਸ਼ਹੁ, ਹੁਇ ਭਗਤ ਉਦਾਰੇ। ਨਰਨ ਹਜ਼ਾਰਨਿ ਕੋ ਕੱਲਜਾਨ। ਕਰੋ
 ਆਪ ਦੇਕਰਿ ਉਰ ਗਯਾਨ ॥੧੮॥ ਪ੍ਰੇਮ ਭਗਤਿ ਮੈਂ ਹੋਰਿ ਤੁਮਾਰੀ। ਬਸਿ ਹੂੰ
 ਵਈ ਸਮਿੱਧੀ^੬ ਸਾਰੀ'। ਪੈਸੇ ਪੰਚ ਨਾਲੀਅਰ ਏਕਾਲੇ ਬੁੱਢੇਤੇ ਜਲਧਿ ਬਿਬੇਕ^੭
 ॥੧੯॥ ਠਾਂਢੇ ਭੁਏ ਪੁਦੰਡਨ ਦੀਨੀ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਘਰ ਕੀ ਰੀਤਿ ਸੁ ਕੀਨੀ।
 ਪੈਸੇ ਪੰਚ ਅਗਾਰੀ ਧਰੇ। ਝੋਲੀ ਮਹਿ ਨਲੇਰ ਧਰਿ ਖਰੇ* ॥੨੦॥ ਕਰਿ ਬੰਦਨ
 ਸਿੰਘਾਸਨ ਦੀਨਾ। ਸਭਿ ਸੋ ਬਾਕ ਉਚਾਰਨ ਕੀਨਾ। 'ਮੇਰੇ ਸਿੱਖ ਪੁੱਤ੍ਰ ਕੋ

^੧ ਮਸਤਕ ਤੇ। ^੨ ਖਜਾਨਾਂ। ^੩ ਤਾਰਨ ਵਾਲਾ ਮੰਤ੍ਰ = ਵਾਹਿਗੁਰੂ। ^੪ ਅਠਾਰਾਂ ਸਿੱਧੀਆਂ। ^੫ ਦੇਵਤਿਆਂ
 ਦੀ ਇਕ ਕਿਸਮ। ^੬ ਏਹ ਤੁਹਾਨੂੰ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ^੭ ਐਸ਼ਵਰਜ। ^੮ ਭਾਵ ਗੁਰ ਜੀ ਨੇ।

* ਪੰਜ ਪੈਸੇ ਨਾਲੀਏਰ ਸੋਲੀ ਤਲਵਾਰ ਆਦਿ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਆਪ ਅਗੇ ਰੱਖ
 ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦੇ ਸੇ ਤੇ ਤਿਲਕ ਬੁੱਢਾ ਦਿਆ ਕਰਦਾ ਸੀ। [ਦੇਖੋ ਜੀਵਨ ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ।

ਦਾਸ । ਅੰਤ ਸਮੇਂ ਜੋ ਚਹਿ ਮਮ ਪਾਸ* ॥ ੨੧ ॥ ਸੋ ਸਭਿ ਉਠਹੁ ਬੰਦਨਾ ।
 ਠਾਨਹੁ।ਨਹੀਂ ਅਪਰ ਬਿਧਿ ਮਨ ਮਹਿ ਆਨਹੁ।ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਬੁਢਾ ਸਭਿਨਿ
 ਅਗਾਰੀ।ਖਰੋ ਹੋਇ ਪਗਬੰਦਨ ਧਾਰੀ॥੨੨॥ ਤਿਸ ਪੀਛੈ ਸਿੱਖ ਸੰਗਤਿਸਾਰੇ।
 ਕਰੀ ਨਮਹਿ ਸ੍ਰੀ ਅਮਰ ਅਗਾਰੇ । ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਨਿਜ ਸੁਤ ਦਿਸਿ ਦੇਖਾ ।
 ਉਠਜੋ ਨ,ਮਨ ਮਹਿ ਗਰਬ* ਬਿਸੇਖਾ॥੨੩॥ਦਾਸ ਸਾਬ ਭੁਨਜੋ ਗੁਰ ਨਾਥ ।
 ‘ਉਠਿ ਤੁਮਭੀ ਟੇਕੋ ਨਿਜ ਮਾਥ’ । ‘ਸੁਨਹੁ ਪਿਤਾ ਇਹੁ ਦਾਸ ਹਮਾਰਾ ।
 ਇਕ ਤੋ ਲੀਨਸਿ ਮਮ ਅਧਿਕਾਰ॥੨੪॥ਦੁਤੀਏ ਉਠ ਕਰਿ ਸੀਸ ਨਿਵਾਵੈਂ।
 ਇਹ ਤੋ ਹਮ ਤੇ ਨਹਿ ਬਨਿ ਆਵੈ । ਨਿਜ ਸਥਾਨ ਪਰ ਇਹੀ ਟਿਕਾਏ ।
 ਹਮ ਕੋ ਛੁਛੇ ਰਾਖਿ ਸਿਧਾਏ ॥ ੨੫ ॥ ਤੁਮ ਸੋਂ ਕਯਾ ਬਸ ਚਲਹਿ ਹਮਾਰੋ ।
 ਕਿਯੋ ਪੰਥ ਸਭਿ ਜਗ ਤੇ ਨਜਾਰੋ । ਜਿਮ ਤੁਮ ਦਾਸ ਹੋਇ ਕਰਿ ਪਾਈ ।
 ਤਿਮ ਅਬਿ ਦਈ ਦਾਸ ਬਡਿਆਈ*’ ॥੨੬॥ ਸੁਨਿ ਦਾਸੁ ਤੇ ਦਾਤੁ ਸਾਬ ।
 ਆਗਯਾ ਕਹਿ ਗੁਰ ‘ਟੇਕੋ ਮਾਥ’।ਤਿਨ ਭੀ ਨਹਿ ਮਾਨੀ ਬਿਤ ਰਹਜੋ । ਨਿਜ
 ਬਡਿਆਈ ਕੋ ਬਚੁ ਕਹਜੋ॥ ੨੭ ॥ ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਤੂਸਨਿ ਮੁਖ ਧਾਰੀ । ਭਲੀ
 ਬੁਰੀ ਸੁਤ ਸੋਂ ਨ ਉਚਾਰੀ।ਪੁਨ ਸੰਗਤਿ ਮਹਿ ਕਹਜੋ ਸੁਨਾਈ।‘ਮਮ ਸਰੂਪ
 ਅਬਿ ਇਹੈ ਸੁਹਾਈ ॥ ੨੮ ॥ ਮੋ ਮਹਿ ਇਸ ਮਹਿ ਭੇਦ ਨ ਜਾਨਹੁ । ਏਕ
 ਸਰੂਪ ਦੁਹੁਨ ਕੋ ਮਾਨਹੁ’ । ਪੁਨ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਆਗਯਾ ਕਰੀ । ‘ਭੋਜਨ
 ਤਜਾਰ ਹੋਇ ਇਸ ਘਰੀ॥੨੯॥ਸਭਿ ਸੰਗਤਿ ਕੋ ਦੇਹੁ ਅਹਾਰਾ।ਸਭਿ ਮਿਲਿ
 ਕਰਉ ਅਨੰਦ ਉਦਾਰਾ’ । ਤਬਿ ਸ੍ਰੀ ਅਮਰ ਉਠਜੋ ਹਿਤ ਧਾਰਿ । ਕੀਨਸਿ
 ਜਾਇ ਅਹਾਰ ਸੁ ਤਜਾਰ॥੩੦॥ ਸਤਿਗੁਰ ਆਪ ਜਾਇ ਕਰਿ ਖਾਇਵ । ਪੁਨ
 ਸਭਿ ਸੰਗਤਿ ਮਹਿ ਬਰਤਾਇਵ । ਅਪਨ ਸਿੰਘਾਸਨ ਪਰ ਗੁਰ ਗਏ ।
 ਅਤਿ ਅਨੰਦ ਜੁਤਿ ਸੋਭਤਿ ਭਏ ॥ ੩੧ ॥ ਮਿਲਹਿ ਪਰਸਪਰ ਸਿਖ ਸਮੁ-
 ਦਾਇ।ਪੁਰਬਲੀ† ਕਹਿ ਬਾਤ ਸੁਨਾਇ।-ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਨਿਜ ਦੇਹਿ ਸਮੇਤ ।
 ਕੀਨ ਗਮਨ ਬੈਕੁੰਠ ਨਿਕੇਤ॥੩੨॥ਭਗਤ ਕਬੀਰ ਆਦਿ ਜੋ ਭਏ।ਬਹੁਤ†
 ਸ਼ਰੀਰ ਸਮੇਤ ਸੁਗਏ-। ਇਮਿ ਬਿਚਾਰ ਸਿੱਖਨ ਮੈਂ ਹੋਈ । ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ

*ਜੋ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅੰਤ ਸਮੇਂ ਮੇਰੇ ਪਾਸ (ਪਹੁੰਚੇ) , ਟੇਕਾਰ । *ਕੇਵਲ ਸੇਵਾ ਕਰਕੇ

ਗਈ ਮਿਲਣੀ ਸਮਝਣਾ ਭੁੱਲ ਹੈ । ਪਹਿਲਾ ਕਾਰਨ ਹੈ ਧੁਰੋਂ ਦਾਤ ਲੈਕੇ ਆਉਣਾ ਜਿਸ ਦਾ
 ਸਬੂਤ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਪਦਮ ਹੈ । ਦੋਥੇ ਪਿਛੇ ਅੰਸੂ ੨੪ ਅੰਕ ੩੯ । ਫਿਰ ਘਾਲ, ਦੋਥੇ ਅੰਸੂ
 ੨੪ ਅੰਕ ੪੦ । ਫਿਰ ਪ੍ਰੇਮ ਜੋ ਅੰਤਰ ਆਤਮੇ ਸਤਿਗੁਰ ਨਾਲ ਸੀ । ਫਿਰ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ,ਫਿਰ
 ਸਤਿਗੁਰ ਦੀ ਅਗੰਮੀ ਮੋਹਰ । ਐਸੇ ਐਸੇ ਸਾਰੇ ਕਾਰਨ ਗਈ ਮਿਲਨ ਦੇ ਹੁੰਦੇ ਚਹੇ ਹਨ। ਸੇਵਾ ਤੇ
 ਪਰਖ ਕਈ ਵੇਰ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਨਿਸਚੇ ਕਰਾਣ ਲਈ ਹੁੰਦੇ ਸਨ । †ਪਾ:-ਪੁਰਬਕੀ। ‡ਪਾ:-ਬਹੁਤ

ਜਾਨੀ ਮਨ ਸੋਈ॥੩੩॥ਰਿਦੇਬਿਚਾਰਹਿ—ਸ਼ਿਕਾ ਇਨਕੋ।ਨੀਕੋਨਹਿਬਿਬੇਕ
 ਮਨ ਜਿਨ ਕੇ । ਦੇਹਿ ਸਨੇਹ ਨ ਸੇਤਨ ਮਾਂਹੀ॥ਇਮਿ ਸੁਛਮ ਗਤਿ ਜਾਨਹਿ
 ਨਾਂਹੀ॥੩੪॥ਜੇ ਇਨ ਕੀ ਮਨ ਸ਼ਿਕ ਨ ਜਾਇ।ਮਮ ਸੰਗਤਿ ਕੋ ਕਯਾ ਫਲ
 ਪਾਇ॥ਪੁੰਨ ਮਹਾਂਨ ਬਿਥਾ ਸਭਿ ਖੋਵਹਿ॥ਅਸ ਸੰਦੇਹ^੧ਮੈਂ ਜੇ ਮਨ ਹੋਵਹਿ॥
 ੩੫॥ ਸ਼ਰਧਾ ਤਜਾਗੇ ਦੈਸ ਬਿਸ਼ਾਲੇ॥ਉਰ ਨਿਸ਼ਚਾ ਇਨ ਕੈ ਸਭਿ ਹਾਲੇ^੨—।
 ਇਮਿ ਸਿੱਖਨ ਪਰ ਕਰੁਨਾ ਠਾਨੀ॥ਅਦਭੁਤ ਲੀਲਾ ਰਚੀ ਮਹਾਨੀ॥੩੬॥
 ਭਏ ਅਲੋਪ ਸਿੰਘਾਸਨ ਪਰ ਤੇ । ਹੁਤੇ ਸਮੀਪ ਨ ਕਹੂੰ ਨਿਹਰਿਤੇ । ਦੇਖਿ
 ਚਲਿਤੁ ਬਿਸਮ ਮਭਿ ਰਹੀ । ਅਦਭੁਤ ਲੀਲਾ ਜਾਤਿ ਨ ਕਹੀ॥੩੭॥ਚਹੂੰ
 ਦਿਸ ਬੈਲਿ ਉਠੇ ਸਿਖ ਸਾਰੇ^੩ਤਨ ਜੁਤਿ ਗੁਰ ਬੈਕੁੰਠ ਪਧਾਰੇ^੪। ਪਰਜੈ ਰੌਰ
 ਸੰਗਤਿ ਕੇ ਮਾਂਹੀ॥ਸਤਿਗੁਰ ਦਰਸਨ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਨਾਂਹੀ॥੩੮॥ਲੰਗਰ ਬਿਖੇ
 ਸੇਵ ਸਭਿ ਕੇਰੀ । ਕਰਤਿ ਹੁਤੇ ਸ੍ਰੀ ਅਮਰ ਬਡੇਰੀ॥ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਚਲਿਆਏ
 ਭੁਤਕਾਲਾ॥ ਪਰਜੈ ਸਿੰਘਾਸਨ ਹੀਨ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ^੫॥ ੩੯॥ ਪਿਖਿ ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ
 ਕੀ ਅਸ ਲੀਲਾ । ਖਰੇ ਹੋਇ ਕਰਿ ਤਹਾਂ ਸੁਸ਼ੀਲਾ^੬। ਅਚਰਜ ਗਤਿ ਕੁਛ
 ਲਖੀ ਨ ਜਾਵੈ । ਜੋ ਸਮ ਹੋਇ ਤਉ ਕੁਛ ਪਾਵੈ॥੪੦॥ਕਰਹਿ ਬਿਚਾਰਨਿ
 ਅਪਨੇ ਚੀਤ ।—ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕਜੋਂ ਕੀਨਸਿ ਅਸ ਰੀਤਿ ?—। ਤਾਤਪਰਯ ਕੋ
 ਨੀਕੋਜਾਨਾ^੭।ਪ੍ਰਗਟਾਵਨਹਿਤਸੁਜਸਬਖਾਨਾ^੮:-॥੪੧॥ਪ੍ਰਮਾਨਕਾਛੰਦ॥“ਅਨੰਦ
 ਕੰਦ ਰੂਪ ਹੋ।ਬਿਲੇਦ ਰੂਪ ਰੂਪ^੯ਹੋ। ਨ ਆਦਿ ਅੰਤਿ ਤੋਹਿ ਕੋ।ਸਮਾਨ ਆਨ
 ਹੋਹਿ ਕੋ॥੪੨॥ਮੁਕੰਦ ਸੇਵਕਾਨ ਕੋਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਚੰਦ ਭਾਨੁ ਕੋ^{੧੦}।ਸੁ ਦਾਨ ਦੇ
 ਜਹਾਨ ਕੋ।ਕਰੈ ਜੁ ਖਾਨ ਪਾਨ ਕੋ॥੪੩॥ ਚਰਿਤ੍ਰ ਤੋ^{੧੧} ਬਚਿਤ੍ਰ ਹੈਂ । ਭਨੇ
 ਸੁਨੇ^{੧੨} ਪਵਿਤ੍ਰ ਹੈਂ। ਅਦੇਵ ਦੇਵ ਨਾਥ ਹੈਂ। ਸਭੈ ਨਿਵਾਇ ਮਾਥ ਹੈਂ॥੪੪॥
 ਅਜਾਯ ਹੋ^{੧੩},ਅਮਾਯ ਹੋ^{੧੪}।ਸਦੀਵਸੁੱਧਿ ਭਾਯ ਹੋ^{੧੫}।ਪਰੰਪਰਾ ਪਰੋਸ਼ ਹੋ^{੧੬}।
 ਧਰੰਧਰਾ ਅਦੋਸ਼ ਹੋ^{੧੭}॥੪੫॥ ਰਹੇ ਬਿਸਾਲ ਗੋਪ^{੧੮} ਹੈ। ਜਿ ਖੋਜਿਏ ਨ ਓਪ
^{੧੯}ਸਿਸੇ । ^{੨੦}ਹਿੱਲ ਜਾਏਗਾ । ^{੨੧}ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ ਜੀ ਤੋਂ ਸੱਖਣਾ । ^{੨੨}ਭਾਵ ਸ੍ਰੀ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ।^{੨੩}ਜੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ
 ਬੁੱਧਰ ਦਾ ਹੋਵੇ ਸੋ ਕੁਛ(ਭੇਦ ਨੂੰ)ਪਾਵੈ । ਅਗੇ ਫੇਰ ਦਸਦੇ ਹਨਕਿ ਗੁਰੂ ਅਮਰ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਗੱਲ
 ਸਮਝ ਲਈ, ਭਾਵ ਕਿ ਉਹੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਤੁੱਲ ਸਨ ਉਹੀ ਸਮਝ ਸਕਦੇ ਸਨ । ^{੨੪}ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਝ
 ਲਿਆ । ^{੨੫}(ਫੇਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ)ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਲਈ(ਆਪਨੇ) ਜਸ ਉਚਾਰਿਆ । ^{੨੬}ਰਾਜਿਆਂ ਦੇ ਵੱਡੇ
 ਰਾਜੇ। ^{੨੭}ਕੋਣ। ^{੨੮}ਚੰਦ ਸੂਰਜਨੂੰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਣ ਵਾਲੇਹੋ। ^{੨੯}ਜਗਤਜੋ ਕੁਛਖਾਨ ਪਾਨ ਕਰਦਾਹੈ ਸੋ ਦਾਨ
 ਤੁਸੀਂ ਦੇਂਦੇ ਹੋ। ^{੩੦}ਆਪਦੇ। ^{੩੧}ਜੋ ਕਹੇ ਯਾ ਸੁਣੇ। ^{੩੨}ਅਜਨਮ ਹੋ। ^{੩੩}ਮਾਯਾ ਰਹਤ ਹੋ।
^{੩੪}ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਭਾਵ ਸਦਾ ਪਵਿਤ੍ਰ ਹੈ। (ਅ) ਸੁਤੇ ਸਿੱਧ ਸੂਰੂਪ ਹੋ। ^{੩੫}ਪਰੰਪਰਾ ਤੋਂ ਈਸ਼ਰਾਂ
 ਨਾਲੋਂ ਵੱਡੇ ਹੋ। ^{੩੬}ਧਰਤੀ ਦੇ ਧਾਰਨ ਵਾਲੇ ਜੀ। (ਆਪਨੂੰ) ਨਮਸਕਾਰ ਹੋਵੇ। ^{੩੭}ਗੁੱਝੇ ।

ਹੈ । ਅਜਾਨ ਲੋਕ ਹੈ ਰਹੇ । ਪ੍ਰਤੀਤਧਾਰਿ ਨਾ ਲਹੇ ॥੪੬॥ ਗੁਰੂ ਮਹਾਨ
ਚੀਨਿਯੋ । ਨਿਹਾਲ ਦਾਸ ਕੀਨਿਯੋ । ਨਿਵਾਰਿ ਮੋਹ ਤਾਪ ਕੋਜਪਾਇ ਨਾਮ
ਜਾਪ ਕੋ ॥੪੭॥ ਸਦਾ ਅਧੀਨ ਪ੍ਰੇਮ ਕੇ । ਨਿਬਾਹਿ ਕੀਨਿ* ਨੇਮ ਕੇ । ਸੁ ਤਾਇ
ਜੇਮ ਹੇਮ ਕੇ । ਸੁ ਦਾਨ ਦੇਤਿ ਛੇਮ ਕੇ ॥੪੮॥ ਸੁਛੰਦ* ਸਿੰਧੁ ਨੰਦਨਾ ।
ਅਮੰਦ ਹੋ, ਮਨੰਦ ਨਾ । ਗੋਬਿੰਦ, ਸ਼ੰਤ ਕੀਦਨਾ । ਸੁ ਬੰਦਨਾ, ਤੁ
ਬੰਦਨਾ ॥੪੯॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਕਿਸੇ ਆਪ ਅਬਿ ਹੁਇ ਗੇ ਅੰਤਰ
ਧ੍ਰਾਨ । ਲੋਕਨਿ ਕੀ ਸ਼ਿਕਾ ਕਹਾਂ ਤੁਮਹਿ ਨ ਉਚਿਤ ਮਹਾਨ ॥ ੫੦ ॥
ਦਿਹੁ ਦਰਸਨ ਕਰੁਨਾ ਕਰਹੁ ਪ੍ਰਥਮ ਜਗਤ ਕੀ ਰੀਤਿ । ਕਰਤੇ ਰਹੇ ਸੁ
ਅਬਿ ਕਰਹੁ ਕਰੋ ਠਾਨਹੁ ਬਿਪ੍ਰੀਤ ॥ ੫੧ ॥ ਪਰਮ ਧਾਮ ਅਭਿਰਾਮ ਕੋ
ਗਮਨਹੁ ਇਹੁ ਤਨ ਤਜਾਗੇ । ਇਮ ਬਿਨਤੀ ਸੁਨਿ ਦਾਸ ਕੀ ਜਾਨਿ ਮਹਾਂ
ਅਨੁਰਾਗ ॥੫੨॥ ਸਿੰਘਾਸਨ ਪਰ ਵਿਦਤ ਭੇ ਦੇਖਿ ਸਕਲ ਹਰਿਖਾਇ 'ਜੈਜੈ'
ਸ਼ਬਦ ਉਚਾਰਿ ਕਰਿ ਪਰੇ ਦੋਰ ਸਭਿ ਪਾਇ ॥ ੫੩ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ
ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪ੍ਰਥਮ ਰਾਸੇ 'ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਪਰਮ ਧਾਮ ਗਮਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨ ਨਾਮ ਸਪਤ-
ਵਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੨੭ ॥

੨੮. [ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਜੋਤੀ ਜੋਤ ਸਮਾਉਣਾ]

ਦੋਹਰਾ ॥ ਅਮਰਦਾਸ ਹੁਇ ਪਾਸ ਗੁਰ ਨਿਜ ਅਰਦਾਸ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ । 'ਅਦਭੁਤ
ਲੀਲਾ ਆਪ ਕੀ ਸਦਾ ਬਿਲਾਸ ਹੁਲਾਸ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਇਹ ਕਾਰਨ
ਕਿਮ ਰਾਵਰ ਕੀਨਾ ? । ਸਭਿ ਕੇ ਮਨ ਅਚਰਜ ਬਛ ਦੀਨਾ ॥ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ
ਨਹਿ ਉਚਿਤ ਤੁਮਾਰੇ ਪਰਮ ਧਾਮ ਕੋ ਜਥਾ ਪਧਾਰੇ ॥੨॥ ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਸੁਨਿ
ਤਬਹਿ ਬਖਾਨਾ ॥ 'ਸਿੱਖਨ ਕੇ ਮਨ ਸ਼ਿਕ ਮਹਾਨਾ । — ਸਹਤ ਸਰੀਰ ਬਿਕੁੰਠ
ਸਿਧਾਰੇ' — ਆਪਸ ਮਹਿ ਮਿਲ ਕਰਤਿ ਉਚਾਰੇ ॥੩॥ ਏਵ ਨ ਕਰਤੇ ਸ਼ਰਧਾ
ਨਾਸਤਿ । ਲਗਤਿ ਦੋਸੁ ਮਮ ਦਾਸਨ ਗ੍ਰਾਸਤਿ । ਸਭਿਹਿਨਿ ਮਨ ਸ਼ਿਕਾ ਮਲ

*ਸਿਨ੍ਹਾ ਨੇ ਤੁਸੀਂ ਖੋਜੇ (ਲੱਭੇ) ਹੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਉਪਮਾ (ਸੁੰਦਰਤਾ) ਨਹੀਂ (ਕਹੀ ਜਾ) ਸਕਦੀ ।
(ਅ) ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਇਸੇਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਗੁਪਤ ਰਹਿਣ ਦੀ ਜੇ ਉਪਮਾ ਖੋਜੀਏ ਤਾਂ ਨਹੀਂ (ਮਿਲਦੀ) ।
*ਨਹੀਂ ਦਰਸਨ ਕਰਦੇ । *ਨਿਬਾਹੁਣ ਵਾਲੇ । *ਤਾਕੇ ਸੋਨਾ ਜੈਸੇ (ਸੁੱਧ ਕਰੀਦਾ ਹੈ) । *ਆਪ
(ਜੀਨੇ) ਸੁਤੰਤ੍ਰ ਹੋ ਸਮੁੰਦਰ ਦਾ ਪੁੱਤ੍ਰ (ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ ਬੀ ਉਤਨਾ ਨਹੀਂ) (ਅ) (ਵਧੇਰੇ) ਸੁਛੰਦ ਹੋ ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ
ਨਾਲੋਂ (੮) ਸੁਤੰਤ੍ਰ ਹੋ ਤੇ ਆਨੰਦ ਦੇ ਸਮੁੰਦ੍ਰ ਹੋ । *ਤੁਸੀਂ ਚੰਦ ਵਾਂਗੂ ਮੰਦ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ (ਵਧੇਰੇ
ਘਟਦੇ ਨਹੀਂ) ਤਾਂ ਤੇ ਉਹ ਤੁੱਲ੍ਹਾ ਨਹੀਂ । *ਵੇਰੀ ਦੇ ਨਾਸ਼ ਕਰਤਾ । *ਤੁਹਾਨੂੰ ਨਮਸਕਾਰ ਹੈ । * (ਕਿ
ਇਹ ਬੀ) ਸਰੀਰ ਸਮੇਤ ਬਿਕੁੰਠ ਸਿਧਾਰਨ (ਅ) (ਕਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ) ਸਿਧਾਹੇ ਸਨ । *ਪਾ:—ਜੁ ਛੰਦਾ

ਧਾਰੀ । ਇਹੁ ਕ੍ਰਿਤਿ ਕਰਿ ਜਲੁ ਸਾਥ ਪਖਾਰੀ* ॥੪॥ ਮਮ ਸੰਗਤ ਤੇ ਸਿਖ
ਸੁਖ ਪਾਵਹਿ। ਬਿਨ ਸਰਧਾ ਸੋ ਹਾਥ ਨ ਆਵਹਿ। ਬਿਗਸ ਬਦਨ ਤੇ ਬਹੁਰ
ਬਖਾਨੀ। ਸੁਨਿ ਪੁਰਖਾ ਤੂੰ ਪੂਰਨ ਗਿਆਨੀ* ॥੫॥ ਇਹ ਜਗ ਸਲਿਤਾ ਕੋ
ਸੁਪ੍ਰਵਾਹ। ਚਲਯੋ ਜਾਤ, ਪੁਨ ਪੂਰਨ ਆਹ। ਜਲ ਤਰੰਗ ਜਿਉਂ ਜਲਹਿ
ਸਮਾਵੈਂ । ਹੈਂ ਜਲ ਜਲ ਤੇ ਭਿੰਨ† ਦਿਖਾਵੈ॥੬॥ ਸੰਤ ਦੂਤ ਤਿਮ ਨਹਿਨ
ਮਾਨੇ। ਆਤਮ ਪਰਮਾਤਮ ਇਕ ਜਾਨੇ। ਜਿਮੁ ਜਲ ਬਿਖੈ ਬੁਦਬੁਦਾ ਹੋਇ।
ਜਨਮ ਮਰਨ ਦੇਹਿਨਿ ਇਮ ਜੋਇ ॥੭॥ ਪੁੱਤ੍ਰ ਪੁਰਾਤਨ ਤਰੁ ਕੇ ਗਿਰੈਂ ।
ਬਹੁਰ ਨ ਜੁਰੈਂ ਨਏ ਲਗ ਪਰੈਂ। ਤਥਾ ਸਰੀਰ ਜਰਜਰੀ ਹੋਇ। ਮਰਤਿ ਨ ਏ
ਉਪਜਹਿ ਜਗ ਜੋਇ ॥੮॥ ਜਗਤ ਅਨਾਦਿ ਕਾਲ ਕੇ ਐਸੇ। ਚਲਯੋ ਆਇ
ਜਿਹ ਪਾਰ ਨ ਕੈਸੇ । ਅਬਿ ਤੁਮ ਸਭਿ ਨੇ ਮੋਹਿ ਪਿਛਾਰੀ । ਕਰਹੁ ਨ ਸ਼ੋਕ
ਮੋਹ ਕੇ ਟਾਰੀ॥੯॥ ਮੰਗਲ ਨਾਨਾ ਭਾਂਤਿ ਕਰੀਜੈ। ਸ਼ਬਦ ਕੀਰਤਨ ਪਠਹੁ
ਸੁਨੀਜੈ। ਦੋਨਹੁ ਪੁੱਤ੍ਰ ਆਇ ਤਿਸ ਕਾਲਾ। ਪਰੇ ਚਰਨ ਅਰਬਿੰਦ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ
॥੧੦॥ ਦਯਾਧਾਰਿ ਬਿਵਹਾਰ ਬਤਾਵਹੁ। ਜਿਮਿ ਪੀਛੇ ਹਮ ਕਰਹਿ, ਜਨਾਵਹੁ
। ਜਗਤ ਰੀਤਿ ਅਰੁ ਕੁਲ ਆਚਾਰ‡। ਜੈਸੇ ਆਯੋ ਹੋਤਿ ਅਗਾਰ ॥੧੧॥
ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਬਾਕ ਉਚਾਰੇ। ਜਗ ਅਰ ਕੁਲ ਕੇ ਜਿਤਿਕ ਅਚਾਰੇ।
ਹਮਰੇ ਹੋਤ ਨਹੀਂ ਕੁਛ ਕਰਨਾ। ਕੀਰਤਿ ਪਠਿ ਸੁਨਿ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨਾ॥੧੨॥
ਕਰਹੁ ਅਨੰਦ ਮੰਗਲਾ ਚਾਰਾ । ਦੇਹੁ ਸਰੀਰ ਅਗਨਿ ਸਸਕਾਰਾ‡ । ਪੁਨ
ਪੁੱਤ੍ਰਨ ਕੇ ਸੰਗਤਿ ਸਾਥ। ਕਹਿ ਸ੍ਰੀ ਅਮਰ ਗਹਾਯੋ ਹਾਥ॥੧੩॥ ਸਭਿਹਿਨਿ
ਕੋ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੜਾਯੋ । ‘ਇਹ ਮੈਂ ਅਪਨੇ ਥਾਨ ਬਿਠਾਯੋ । ਮੇ ਮਹਿ ਇਸ
ਮਹਿ ਭੇਦ ਨ ਜਾਨੋ। ਜੋ ਜਾਨੈਲਹਿ ਖੇਦ ਮਹਾਨੋ॥੧੪॥ ਭੁਗਤਿ ਮੁਕਤਿ ਸਭਿ

*ਇਹ ਕਰਕੇ (ਉਹ ਮੇਲ ਮਾਨੋਂ) ਜਲ ਨਾਲ ਧੋ ਦਿੱਤੀ ਹੈ । †ਉਹ (ਸੁਖ) । ‡ਵਾਂਗੂ ਹੈ ।

ੴ ਅੱਛ । ‡ਦੇਖ । (ਅ) ਦੇਖੀਦਾ ਹੈ । ‡ਕਰਤੱਵਜ । ‡ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਔਗੇ ਹੁੰਦਾ ਆਇਆ ਹੈ ।

*ਗੁਰੂ ਅਮਰ ਦਾਸ ਜੀ ਹੁਣ ਆਪਣੇ ਅਸਲੀ ਸਰੂਪ ਵਿਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਮਾਨ ਹਨ ਤੇ ‘ਆਪ’
ਹਨ: ਹੁਣ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਨ ਗਿਆਨੀ ਕਹਿਣਾ ਨੀਵੀਂ ਉਪਮਾ ਹੈ, ਗਿਆਨ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼
ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਕਵਿ ਜੀ ਦੀ ਮੁਰਾਦ ‘ਪੂਰਨ’ ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦੇਣ ਤੋਂ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਸਭ ਬਿਧ ਪੂਰਨ
ਰਨ, ‘ਆਪ’ ਹਨ । †ਪਾ:—ਹੁਣੇ ।

‡ਇਹ ਵਾਕ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅਮਲ ਗੁਰ ਮਿਰਜਾਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਗੁਰ ਮਿਰਜਾਦਾ
ਦਾ ਮੰਝ ਹੈ ।

ਇਨ ਕੇ ਹਾਥ । ਜੋ ਸੇਵਹਿ ਹੋਵੈ ਸੁਖ ਸਾਥਿ । ਸ਼ਰਨ ਪਰੈ ਸੋਊ ਜਗ ਤਰੈ ।
 ਹੋਇ ਦੁਖੀ ਦੋਹ ਜੁ ਉਰ ਧਰੈ ॥੧੫॥ ਇਰਖਾ ਕਰੈ ਸਰੈ ਨਹਿ ਕਾਰਾਉਲਟੈ
 ਅਪਨੋ ਲੋਹਿ ਬਿਗਾਰਿ । ਇਮ ਕਹਿ ਲੀਨਿ ਹਕਾਰਿ ਜੁਲਾਹੇ । ਤਤਛਿਨ
 ਆਏ ਸਤਿਗੁਰ ਪਾਹੇ ॥੧੬॥ ਤਿਨ ਸੋਂ ਕਹਜੈ 'ਤਜਹੁ ਇਹ ਗ੍ਰਾਮ' । ਅਪਰ
 ਥਾਨ ਕੀਜਹਿ ਨਿਜ ਧਾਮ । ਕੀਲਾ ਅਮਰ ਚਰਨ ਲਗ ਗਿਰਜੈ । ਸੋ ਤਰੁ
 ਹੋਇ ਭਯੋ ਅਬਿ ਹਰਜੈ ॥੧੭॥ ਤਿਸ ਕੇ ਢਿਗ ਸਸਕਾਰ ਹਮਾਰੇ । ਮੰਦਰ
 ਸੁੰਦਰ ਬਨਹਿ ਓਦਾਰੇ । ਨਹੀਂ ਬਿਦਾਰੁ ਸਕਹਿ ਤਿਸ ਕੋ ਉਰਹਿ ਚਿਰਕਾਲ
 ਬਿਰਹਿ ਤਰੁ ਸੋਊ ॥੧੮॥ ਦਰਬ ਬੰਦ ਤਬਿ ਦਿਯੋ ਕੁਵਿੰਦਹ । 'ਕਰਹੁ
 ਅਪਰ ਬਲ ਸਦਨ ਬਿਲੀਦਹਿ । ਜੇ ਕਰਿ ਇਹਾਂ ਬਸਹੁ ਕਬਿ ਆਇ । ਨਹਿਨ
 ਬਢੈ ਸਗਰੇ ਮਰਿ ਜਾਇ ॥੧੯॥ ਸੋ ਇਹ ਥਾਨੁ ਹਮਾਰਾ ਭਯੋ । ਤਿਸ ਕੋ
 ਮੋਲ ਤੁਮੈਂ ਦੇ ਦਯੋ । ਸੁਨਿ ਕੁਵਿੰਦ ਧਰਿ ਤ੍ਰਾਸ ਬਿਲੀਦ । ਲਯੋ ਦਰਬ ਜੋ
 ਦੀਨਸਿ ਬੰਦ ॥੨੦॥ ਪੁਨ ਸ੍ਰੀ ਅਮਰ ਸਿੱਖ ਸਮੁਦਾਏ । ਤਨ ਸਿਸਕਾਰਨ
 ਕੋ ਸਮੁਝਾਏ । 'ਜਹਿ ਕਰੀਰ ਹੋਵੈ ਤਰੁ ਹਰੇ । ਤਿਸਕੇ ਨਿਕਟ ਥਾਨ ਮਮ
 ਕਰੇ' ॥੨੧॥ ਮੁਖ ਪ੍ਰਸੰਨ ਇਮਿ ਕਹਿ ਸਭਿ ਕਾਂਹੁ । ਖਿਰਜੈ ਕਮਲ ਜਨੁ ਜਲ
 ਕੇ ਮਾਂਹੁ । ਅਤਿਸੈ ਸੁੰਦਰਤਾ ਛਬਿ ਬਾਢੀ । ਲਾਲੀ ਅਰਣੋਦਯ ਸਮ
 ਗਾਢੀ ॥੨੨॥ ਕਮਲ ਪੱਤ੍ਰ ਸਮ ਬਿਕਸੇ ਲੋਚਨ । ਦੇਖਤਿ ਸਭਿ ਦਿਸ ਸੋਚ
 ਬਿਮੋਚਨ । ਮੁਸਕਾਵਤਿ ਬੋਲਤਿ ਮਨ ਭਾਵਤਿ । ਸਿਖ ਸਭਿ ਪਿਖਿ ਕਰਿਬਲਿ
 ਬਲਿ ਜਾਵਤਿ ॥੨੩॥ ਨਿਜ ਅਨੰਦ ਮਹਿ ਮਗਨ ਬਿਲੀਦੇ । ਧਾਰਨ ਤਜਾਗਨ
 ਦੇਹਿ ਸੁਛੀਦੇ । ਕ੍ਰਿਪਾਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਸੋਂ ਸਭਿ ਦਿਸਿ ਦੇਖਾ । ਦੀਨਸਿ ਦਰਸਨ
 ਅਨੰਦ ਵਿਸੇਖਾ ॥੨੪॥ ਪੁਨ ਸਭਿ ਕੇ ਦੇਖਤਿ ਤਤਕਾਲ । ਪੈਵ ਗਏ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ
 ਕ੍ਰਿਪਾਲ । ਉਪਰ ਬਿਸਦ ਬਸਤ੍ਰ ਕੋ ਲੀਨਾ । ਪਰਮ ਧਾਮ ਪ੍ਰਸਥਾਨੋ ਕੀਨਾ
 ॥੨੫॥ ਤਿਹ ਛਿਨਿ ਬਿਧਿ 'ਸ਼ੀਕਰ' ਚਲਿ ਆਏ । 'ਸਾਧ ਸਾਧ' ਮੁਖ ਬਾਕ
 ਅਲਾਏ :- 'ਗੁਰ ਆਸ਼ੈ' ਕੋ ਦ੍ਰਿੜੁ ਬਡ ਕਰਜੈ । ਅਜਰ ਜਰੂਨ ਨਿਸ਼ਚੈ ਉਰ
 ਧਰਜੈ ॥੨੬॥ ਅਪਨੀ ਚਾਹਨਿ ਹਿਤ ਬਛਿਆਈ । ਕਰਾਮਾਤ ਨਹਿ ਰੋਚੁ

ਉਹ ਹੁਣ ਹਰਾ ਹੋ ਆਇਆ ਹੈ, ਬਿੱਛ ਬਣ ਜਾਏਗਾ । 'ਜੁਲਾਹੇ ਨੂੰ । 'ਸੂਰਜ ਉਦਯ ਦੀ
 ਲਾਲੀ । 'ਦੋਹ ਦਾ ਧਾਰਨਾ ਜਾ ਤਿਆਗਣਾ ਆਪ ਦੇ ਆਪਣੇ ਵੱਸ ਵਿਚ ਹੈ । 'ਬ੍ਰਹਮਾਂ । 'ਸ਼ਿਵ
 ਜੀ । 'ਭਾਵ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਦੇ ਆਸ਼ੇ ਨੂੰ ।

*ਪਾ:-ਠਾਮ ।

†ਪਾ:-ਸੋ ਇਸਥਾਨ ।

‡ਇਹ ਪ੍ਰਸੰਗ ਮਹਿਮਾਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹੈ ।

ਦਿਖਾਈ। ਉਰਗੀਭੀਰ ਧੀਰ ਬੁਧਿਵੰਤਾ । ਅਚਲ ਮੇਰੁ ਸਮ ਨਹੀਂ ਚਲੇਤਾ^੧
 ॥੨੭॥ ਅਪਰ ਦੇਵ ਇੰਦ੍ਰਾਦਿਕ ਆਏ । ਮੰਗਲ ਕਰਿ 'ਜੈ' ਸ਼ਬਦ ਸੁਨਾਏ ।
 ਗੋਰਖ ਆਇ ਸਿੱਧ ਸਮੁਦਾਈ^੨ । ਆਇ ਸਭਿਨਿ ਕੀਨਸਿ ਬਡਿਆਈ ॥੨੮॥
 ॥ 'ਜੈ ਜੈ ਕਾਰ' ਸੁਰਗ ਮਹਿ ਭਯੋ । ਅਤਿ ਉਤਸਾਹ ਦੇਵਤਨਿ ਕਯੋ^੩ 'ਪੈਨ
 ਪੈਨ ਸਤਿਗੁਰੁ' ਬਖਾਨੈ । ਆਇ ਅਗਾਊ ਆਦਰ ਠਾਨੈ ॥੨੯॥ ਕਲਪ ਬਿੱਛ
 ਫੁਲਨ ਕੀ ਮਾਲਾ । ਪਹਿਰਾਵਹਿ ਗੁਰ ਗਰੇ ਬਿਸਾਲਾ^੪ ਪੁਸ਼ਪਾਂਜਲ^੫ ਛੋਟਤਿ
 ਬਰਖਾਵੈ । ਬਡ ਸੁਗੰਧਿ ਚੰਦਨ ਚਰਚਾਵੈ ॥੩੦॥ ਇੰਤਜਾਦਿਕ ਅਰਪਹਿ
 ਅਰ ਗਾਵੈ । ਦੇਵਬਧੂ ਨਾਚਤਿ ਹਰਿਖਾਵੈ । ਗੁਰ ਅਗਵਨ ਸੁਰਗ ਉਤਸਾਹ ।
 ਕਹਿ ਲਗ ਕਹੋ ਜੁ ਭਯੋ ਉਮਾਹੁ ॥੩੧॥ ਇਤ^੬ ਸ੍ਰੀ ਅਮਰ ਸਿੱਖਨ ਜੇ ਸਾਰੈ ।
 ਆਇਸੁ ਤੇ ਉਰ ਸ਼ੋਕ ਨਿਵਾਰੇ । ਸਭਿ ਮਿਲਿ ਕਰਹਿ ਕੀਰਤਨ ਚਾਰੁ । ਉਚੇ
 ਉਚਰਹਿ ਜੈ ਜੈ ਕਾਰ ॥੩੨॥ ਪੁਨ ਬਿਬਾਨ ਨੀਕੋ* ਬਨਵਾਇਵ । ਮਾਲ
 ਬਿਸਾਲ ਪੁਸ਼ਪ ਲਰਕਾਇਵ^੭ । ਸੁੰਦਰ ਬਸਤ੍ਰ ਲਾਇ ਦਿਸੁ ਚਾਰ । ਮਿਲਿ
 ਬਹੁਤਨਿ ਸੁਭ ਰੀਤਿ ਸੁਧਾਰਿ ॥੩੩॥ ਸਤਿਗੁਰ ਤਨ ਕਰਿਵਾਇ ਸ਼ਨਾਨ ।
 ਬਰ ਅੰਬਰ^੮ ਉਪਰ ਕੋ ਤਾਨ। ਬੀਚ ਬਿਬਾਨ ਬਹੁਰ ਪੌਢਾਏ । ਬੁੱਢੇ ਆਇ ਸੁ
 ਲੀਨਿ ਉਠਾਏ ॥੩੪॥ ਜਹਾਂ ਜੁਲਾਹਨਿ ਸਦਨ ਸਥਾਨ। ਚਿਖਾ ਰਚੀ ਤਹਿ
 ਰੁਚਿਬ ਮਹਾਂਨ । ਚੰਦਨ ਬਿੰਦ ਧਰਜੇ ਤਿਸ ਬੀਚ । ਤਿਲ ਘ੍ਰਿਤ ਅਧਿਕ
 ਆਨਿ ਤਿਹ ਸੀਚ ॥੩੫॥ ਸਤਿਗੁਰ ਤਨ ਉਪਰ ਪੌਢਾਇ ਦਾਸੁ ਦੀਨਸਿ
 ਅਗਨਿ ਲਗਾਇ। ਸਤਿਨਾਮ ਕੋ ਸਿਮਰਨ ਕਰੈ । ਹੋਤਿ ਕੀਰਤਨ ਸ਼ੋਕਹਿ
 ਹਰੈ ॥੩੬॥ ਭਲੀ ਰੀਤਿ ਸਸਕਾਰਣਿ ਕਰੇ। ਨਮੋ ਠਾਨਿ ਧਰ ਪਰ ਸਿਰ ਧਰੇ।
 ਮੰਗਲ ਕਰਤਿ ਰਹੇ ਸਮੁਦਾਇ। ਗੁਰ ਆਇਸੁ ਤੇ ਸ਼ੋਕ ਨਸਾਇ ॥੩੭॥ ਬੈਠੇ
 ਬਹੁਰ ਸੁ ਡੇਰਨਿ ਜਾਇ । ਕਹਹਿ ਸੁਨਹਿ ਗੁਰ ਜਸੁ ਸਮੁਦਾਇ । 'ਸਾਗਰ
 ਸਮ ਗੀਭੀਰ ਮਹਾਂਨੇ। ਰਿਦੇ ਅਚਲ ਮੇਰੁ ਸਮਠਾਨੇ ॥੩੮॥ ਅਜਰਜਰਨ ਜਿਨ
 ਕੋਰ ਸਮਾਨ। ਭਯੋ ਨ ਭੂਤ ਭਵਿੱਖਜ ਜਹਾਨ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਜਿਸੁ ਪਿਖਹਿ
 ਵਿਸ਼ੇਸ਼ੁ। ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਨਿਕਦਨ ਕਲੇਸ਼ੁ ॥੩੯॥ ਕਲੀ ਕਾਲ ਅੰਧੇਰ ਗੁਬਾਰ ॥
 ਤਿਨ ਦਰਸਨ ਦੀਪਕ ਉਜਿਆਰ^੯। ਪੈਨ ਪੈਨ ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਰੂਪ। ਜਿਨ ਕੀ
 ਮਹਿਮਾ ਮਹਾਂ ਅਨੁਪ^{੧੦} ॥੪੦॥ ਇੰਤਜਾਦਿਕ ਗੁਨ ਕਹਿ ਸਿਮਰੈ ਤੇ । ਕੇਤਿਕ
^੧ਸਾਏ । ^੨ਫੁੱਲਾਂ ਦੇ ਬੁਕ । ^੩ਇਧਰ । ^੪ਲਟਕਾਈਆਂ । ^੫ਸੁਹਣਾ ਕੱਪੜਾ । ^੬ਪਾਇਆ । ^੭ਵੀਵੇ
 ਦੇ ਉਜਾਲੇ (ਵਾਂਝੂ) ।

*ਪਾ:-ਕੀਨੋ ।

ਇਨਜਬਿ ਕੀਨਿ ਬਿਤੀਤੇ। ਅੰਨਿ ਘਿੱਤ, ਮਿਸ਼ਟਾਨ ਬਿਸਾਲਾ। ਕਰਜੋ ਇਕੱਤ੍ਰ
 ਸਭਿਨਿ ਤਿਸ ਕਾਲਾ ॥ ੪੧ ॥ ਜਹਿ ਕਹਿ ਤੇ ਸਿਖ ਸਾਧ ਹਕਾਰੇ । ਸਭਿ
 ਆਏ ਸ੍ਰੀ ਸਭਿਗੁਰ ਵਾਰੇ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਅਮਰ ਆਪ ਬਿਚ ਬਿਰੇ। ਬੀਚ ਰਸੋਈ
 ਕੇ ਸੁਭਕਰੇ॥੪੨॥ ਸਭਿ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਰਿ ਤਜਾਰ ਅਹਾਰਾ। ਅਪਰ ਸਿੱਖਜਮਿਲਿ
 ਪਾਕ ਸੁਧਾਰਾ^੧ । ਬਹੁ ਪੰਕਤਿ ਇਕਸਾਰ ਬਿਠਾਈ । ਲਗੇ ਪਰੋਸਨ ਕੋ
 ਸਮੁਦਾਈ॥੪੩॥ ਸ੍ਰਾਵ ਬਿਸਾਲ ਅਚਹਿ ਸਭਿ ਸੰਗਤਿ । ਬੈਠਿ ਬੈਠਿ ਕਰਿ
 ਅਪਨੀ ਪੰਗਤਿ। ਸਭਿ ਤ੍ਰਿਪਤੇ ਅਚਿ ਸ੍ਰਾਵ ਅਹਾਰਾ । ਕੀਨਸਿ ਇਨਿ ਗੁਰ
 ਪੁਰਬ ਉਦਾਰਾ॥੪੪॥ ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਗੁਰ ਸਿਮਰਨ ਕਰਿ ਕਰਿ। ਬੰਦਤਿ ਕਰ
 ਬੰਦਹਿ ਸਿਰ ਧਰ ਧਰਿ । ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕੋ ਲੇਕਰਿ ਨਾਮਾ । ਕਰਿ ਅਰਦਾਸ
 ਸਰਬ ਅਭਿਰਾਮਾ॥੪੫॥ ਮਸਤਕ ਟੇਕਤਿ ਸੰਗਤਿ ਸਾਰੀ । ਕਰਿ ਉਤਸਾਹ
 ਮਿਲੀ ਤਿਸ ਬਾਰੀ^੨ । ਦਾਸੁ ਅਰੁ ਦਾਤੁ ਕੋ ਮਨ ਕੀ । ਲਖਿ ਸ੍ਰੀ ਅਮਰ ਗੁਰੂ
 ਬਿਧਿ ਇਨ ਕੀ^੩ ॥੪੬॥ ਹੋਇ ਨੰਮ੍ਰਿ ਪਦ ਪਰ ਕਰਿ ਨਮੋ । ਸੰਗਤਿ ਭਈ
 ਸੰਗ ਤਿਹ ਸਮੋ । ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਪੰਥ ਚਲਿ ਪਰੇ । ਮੁਖ ਖਡੂਰ ਦਿਸ਼ ਤਿਸ
 ਬਿਧਿ ਕਰੇ ॥੪੭॥ ਪਾਛਲ ਦਿਸ਼ਾ ਗਮਨਤੇ ਜਾਇ । ਇਸੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਪਹੁੰਚਿ
 ਤਿਸ ਬਾਇ। ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਕੋ ਸਿਮਰਨ ਕਰਿ ਕੋਮਸਤਕ ਧਰਨੀ ਪਰਨਿਜ
 ਧਰਿਕੈ ॥੪੮॥ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਿ ਪ੍ਰੇਮ ਪ੍ਰਬੀਨ । ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਦਿਸ਼ਾ ਮੁਖ
 ਕੀਨ । ਜਾਇ ਆਪੁਨੇ ਸਦਨ ਬਿਰਾਜੇ । ਗੁਰਤਾ ਗਾਦੀ ਪਰ ਸੁਭ ਸਾਜੇ ॥
 ੪੯॥ ਦੇਹਗਾ॥ ਸੋਲਹ ਸੈ ਸੰਮਤ ਹੁਤੋ ਨੋ ਉਪਰ^੪ ਤਿਸ ਜਾਨ । ਚੇਤ ਸੁਦੀ
 ਤਿਥਿ ਚੌਥ ਤਥਿ ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਪ੍ਰਸਥਾਨ^੫॥੫੦॥ ਤ੍ਰੇਹਣ ਕੁਲ ਬਾਹਜ^੬ ਬਰਨ
 ਵੇਰੂ ਪਿਤਾ ਸੁਭਾਗ। ਸਭਿਗਾਈ ਮਾਤਾ ਹੁਤੀ ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਸੁਖ ਬਾਗ^੭॥੫੧॥
 ਖੀਵੀ ਨਾਮ ਸੁ ਭਾਰਜਾ ਪਤਿਬ੍ਰਤ ਧਰਮ ਸਦੀਵ । ਦਾਸੁ ਦਾਤੁ ਪੁੱਤ੍ਰ ਦੁਇ
 ਮਹਾਂ ਸ਼ਕਤਿ ਜੁਤ ਬੀਵ॥੫੨॥ ਸੰਮਤ ਦ੍ਰਾਵਸ ਮਾਸ ਖਟ ਨੋ ਦਿਨ ਉਪਰ
 ਚੀਨ। ਗੁਰਤਾ ਗਾਦੀ ਪਰ ਬਿਰੇ ਅੰਗਦ ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਬੀਨ॥੫੩॥ ਪਠਹਿ ਸੁਨਹਿ
 ਇਤਿਹਾਸ ਕੋ ਆਸ਼ਾ ਪੁਰਨ ਹੋਇ । ਇਹ ਦੂਸਰ ਪਤਿਸ਼ਾਹ ਕੋ ਕਰਜੋ

^੧ ਰਸੋਈ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ । ^੨ ਉਸ ਵੇਲੇ। ^੩ ਭਾਵ ਦਾਸੁ ਦਾਤੁ ਦੀ । ^੪ -੧੬੦੯। ^੫ ਜੋਤੀ ਜੋਤ ਸਮਾਏ।
^੬ ਖੱਤਰੀ । ^੭ ਸੁਖ ਦੇ ਬਾਗ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ, ਸੁਖਾਂ ਦੇ ਦਾਤੇ ਤੋਂ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਬਾਗ ਸੁੰਦਰਤਾ ਦਾ ਦਾਤਾ
 ਹੈ । (ਅ) ਬਾਗ=ਬਾਘ । ਵਾਕ=ਬਾਣੀ । ਸੁਖਦਾਈ ਬਾਣੀ ਵਾਲੇ ਭਾਵ ਦਾਤੇ ।

ਸੁਨਨੋ ਜਿਮ ਜੋਇ^੧ ॥ ੫੪ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਰਿੰਬੇ ਪ੍ਰਥਮ ਰਾਸੇ 'ਸ੍ਰੀ
ਅੰਗਦ ਜੀ ਬੈਕੁੰਠ ਗਮਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨ ਨਾਮ ਅਸ਼ਟਬਿੰਸਤੀ ਅੰਸੁ ॥ ੨੯ ॥

੨੯. [ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਅਮਰ ਜੀ ਦੀ ਕਥਾ ਦਾ ਆਰੰਭ, ਚੁਬਾਰਾ ਸਾਹਿਬ] ।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਅਬਿ^੨ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਅਮਰ ਕੀ ਕਥਾ ਕਹੈ ਰੁਚਿ ਠਾਨਿ । ਸ੍ਰੋਤਾ
ਸੁਨਹੁ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੈ ਦਿਹੁ ਸਿੱਖੀ ਮੁਝ ਦਾਨ ॥੧॥ ਪਾਧੜੀਛੰਦਾ^੩ ਮੈ ਸੁਨੀ ਜਿਤਕ
ਸਿਖ ਮੁਖ ਦੁਵਾਰਾ^੪ ਅਰ ਲਿਖੀ ਪਠੀ ਜਹਿ ਕਹਿ ਉਦਾਰਾ^੫ ਸੋ ਸਭਿ ਬਨਾਇ
ਛੈਦਨ ਮਝਾਰ । ਅਬਿ ਕਰਵ ਨਿਰੁਪਨ ਰੀਤਿ ਚਾਰਾ^੬ ॥੨॥ ਸ੍ਰੀ ਅਮਰ ਦਾਸ
ਜਿਮ ਮਾਰਤੇਡ^੭ ਗਾਦੀ ਗੁਰੂਨਿ ਸੰਦੇਨ^੮ ਅਖੰਡਾਤਿਸ ਪਰ ਅਰੁਢ^੯ ਬਿਤ
ਹੋਇ ਆਪ । ਕੀਨਸਿ ਪ੍ਰਕਾਸ ਸਭਿ ਦਿਸ ਪ੍ਰਤਾਪ ॥੩॥ ਗੁਰਪੁਰਖ ਆਦਿ
ਕਰਿਕੈ ਖਡੂਰ । ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਪਹੁੰਚੇ ਹਦੂਰ^{੧੦} । ਦੀਨਾਨਿਨਾਥ ਗੁਰਤਾ ਸੁ
ਪਾਇਹੁਇ ਅਨੰਦ ਮਗਨ ਪ੍ਰਵਿਸੈ ਸੁ ਜਾਇ ॥੪॥ ਇਕ ਹੁਤੋ ਸਦਨ ਪਰ
ਸਦਨ ਚਾਰੁ^{੧੧} ਤਿਸ ਪਰਅਰੁਢਿ ਦਿਯ ਦਰ ਕਿਵਾਰ^{੧੨} । ਨਿਕਸੇ ਨ ਵਹਿਰ,
ਨਹਿ ਕੋ ਬੁਲਾਇ। ਬਿਤ ਹੁਇ ਸਮਾਧਿ ਗੰਭੀਰ ਲਾਇ ॥੫॥ ਹੋ ਕਰਿ ਇਕੰਤ
ਆਨੰਦ ਲੀਨਿ । ਜਬਿ ਮਹਦ ਜੋਤਿ ਪ੍ਰਾਪਤ ਪ੍ਰਬੀਨ । ਨਹਿ ਸਕਹਿ ਬੇਦ
ਜਿਸ ਕੋ ਬਤਾਇ । ਮਨ ਗਿਰਾ ਜੁਗਤਿ ਜਿਹ ਨਹਿ ਲਖਾਇ^{੧੩} ॥੬॥ ਅਸ
ਅਨੰਦ ਸਿੰਧੁ ਮਹਿ ਸਬਿਤ ਹੋਇ। ਜਿਸ ਏਕ ਬੂੰਦਲਹਿ ਜਗਤ ਜੋਇ। ਬ੍ਰਹ-
ਮਾਦਿ ਅਪਰ ਚੀਟੀ ਪ੍ਰਯੋਤ^{੧੪} । ਤਿਸ ਬਿਖੈ ਸਕਲ ਪਾਯਤਿ ਨ ਅੰਤਿ ॥੭॥
ਅਸ ਸੁਮਤਿਵੈਤ ਕਹੁ ਕੌਨ ਹੋਇ। ਤਿਸ ਕੋ ਬਿਥਾਰ ਕਰਿ ਕਹਹਿ ਜੋਇ।
ਟਿਕ ਗੀ ਸਮਾਧਿ ਇਕਰਸ ਬਿਸਾਲ। ਨਹਿ ਸਕਹਿ ਤਜਾਗ ਪ੍ਰੇਮੀ ਰਸਾਲ
॥੮॥ ਬਹੁ ਸਿੱਖਨ ਵਹਿਰ ਇਕਠੇ ਸੁ ਹੋਇ । ਚਿਤ ਚਹਤਿ ਦੇਖਿਬੇ ਦਰਸ
ਸੋਇ। ਸੁਨਿ ਜਹਾਂ ਕਹਾਂ ਪੁਰਿ ਗ੍ਰਾਮ ਬੀਚ। ਚਲਿ ਆਇ ਦੇਖਿਬੇ ਉਚਨੀਚ ॥
੯॥ ਗਨ ਹੁਇ ਇਕੰਤ ਕਰਤੇ ਬਿਚਾਰ । -ਗੁਰ ਦੇਹਿ ਦਰਸ ਤਿਮ ਕਰਹੁ
ਢਾਰਿ^{੧੫} । ਇਨ ਕੋ ਨ ਬੈਠਿਓ ਬਨੈ ਐਸ । ਅਬਿ ਦੇਹਿ ਦਰਸ ਗੁਰ ਪ੍ਰਥਮ
ਜੈਸ-॥੧੦॥ ਸਭਿ ਕਹਨੋ ਬਿਧ ਕੋ^{੧੬} 'ਆਪੁ ਜਾਇ ਸਿਖ ਸੰਗਤਾਨਿ ਸੁਧ

^੧ਜਿਵੇਂ ਜੋ ਸੁਣਿਆ ਹੈ ਤਿਵੇਂ ਕਥਨ ਕੀਤਾ ਹੈ । ^੨ਸੂਰਜ । ^੩ਗਾਦੀ ਰੂਪੀ ਰਥ । ^੪ਚੜ੍ਹਕੇ ।
^੫ਸ੍ਰੀ ਜੀ ਆਪ । ^੬ਘਰ ਤੇ ਸੁਹਣਾ ਘਰ ਭਾਵ ਚੁਬਾਰੇ ਤੋਂ ਹੈ । ^੭ਤਖਤੇ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿਤੇ ।
^੮ਮਨ ਬਾਣੀ ਸਮੇਤ ਜਿਸ ਨੂੰ ਲਖ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ । ^੯ਕੀੜੀ ਤਕ । ^{੧੦}ਤਰਕੀਬ । ^{੧੧}ਸਾਰਿਆਂ
ਨੇ ਬਾਬੇ ਬੁੱਢੇ ਜੀ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ।

*ਪਾ:-ਅਬ ।

ਦਿਹੁ ਪੁਚਾਇਹਿਤ ਦਰਸ ਆਨਿ ਇਕਠੀ ਬਿਲੈਵਾਗਨ ਸਮ ਚਕੋਰਚਿਤ
 ਚਹਤਿ ਚੇਦ' ॥ ੧੧ ॥ ਸੁਨਿ ਕਹਨੈ ਬਿੱਧ 'ਸਭਿ ਲਖਨ ਹਾਰ'* । ਲੇਹਿ
 ਜਾਨਿ ਮਨ ਕੀ ਬਿਨ ਉਚਾਰ । ਨਿਜ ਦਯਾ ਕਰਹਿ ਅਪੁਨੀ ਮਹਾਨ ।
 ਤਬਿ ਦੇਹਿ ਦਰਸ ਸਭਿਹੂੰਨਿ ਆਨਿ' ॥੧੨॥ ਸੁਨਿ ਰਹੇ ਠਟਿਕਾ ਕਹਿ ਸਕਿ
 ਨ ਕੋਇਦਿਨ ਪ੍ਰਤੀ ਚਾਹਿ ਚਿਤ ਚਗੁਨ ਹੋਇ । ਸਿਖ ਸਕਲ ਮਹਾਂ ਅਕੁ-
 ਲਾਇ ਭੂਰ ।—ਕਬਿ ਦੇਹਿ ਦਰਸ ਗੁਰ ਇੱਛ ਪੂਰਾ ॥੧੩॥ ਜਿਮ ਸ੍ਰਾਂਤਿ ਬੰਦ
 ਚਾਤ੍ਰਿਕ ਪਿਪਾਸ । ਚਕਵਾ ਨ ਚਾਹਿ ਸੂਰਜ ਪ੍ਰਕਾਸ । ਪਤਿਬ੍ਰਤਾ ਤਰੁਨਿ^੧
 ਪਤਿ ਕੇ ਬਿਓਗਾਜਿਮ ਮਹਾਂ ਕਸ਼ਟ ਤੇ ਚਹਿ ਸੰਜੋਗ—॥੧੪॥ ਏਹਗਾਨਹਿ
 ਕੋਉ ਜਬਿ ਕਹਿ ਸਕੈ ਕੀਨਸਿ ਅਪਰ ਉਪਾਇ।ਇਕ ਸੇਵਕ ਬੱਲੂ ਹੁਤੇ ਸੋ
 ਗੁਰ ਸੇਵ ਕਮਾਇ ॥ ੧੫ ॥ ਸ੍ਰੇਯਾ ਛੰਦਾ । ਬੱਲੂ ਤੇ ਨਿਤ ਪ੍ਰਤਿ ਸਭਿ ਸੇਵਾ
 ਹੁਇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਸਤਿਗੁਰ ਕਰਵਾਇ।ਪ੍ਰੇਮ ਜੁਗਤਿ ਸੋ ਨੀਕੋ ਕਰਤਾ ਸਨਮੁਖ
 ਖਰੋ ਰਹੈ ਹਿਤ ਲਾਇ । ਜਬਿ ਕੁਛ ਟਹਿਲ ਕਰਹਿ ਫੁਰਮਾਵਨਿ ਤਬਿ ਸੋ
 ਕਰਤਿ ਸੁਧਾਰਿ ਬਨਾਇ । ਨਾਹਿ ਤ ਠਾਂਢੇ ਰਹੈ ਅਗਾਰੀ,ਇਮਿ ਸਤਿਗੁਰ
 ਕੇ ਚਿਤ ਕੇ ਭਾਇ ॥੧੬॥ ਬੁਢੇ ਆਦਿ ਸਿੱਖਜ ਸਭਿ ਮਿਲਿਕੈ ਤਿਸ ਬੱਲੂ ਕੋ
 ਨਿਕਟਿ ਬੁਲਾਇ।ਬਿਨੈ ਬਖਾਨੀ ਪ੍ਰੀਤ ਮਹਾਨੀ 'ਇਹ ਸੰਗਤ ਬੈਠੀ ਸਮੁ-
 ਵਾਇ। ਸਭਿ ਚਾਹਤਿ ਹੈਂ ਸਤਿਗੁਰ ਦਰਸਨ ਸਪਤ ਦਿਵਸ ਇਨਿ ਦਿਏ
 ਬਿਤਾਇ । ਬਿਨ ਸੂਰਜ ਪੰਕਜ ਮੁਰਝਾਵਹਿ ਇਹ ਗਤਿ ਸਭਿ ਕੀ ਪਰੈ
 ਲਖਾਇ' ॥੧੭॥ ਤਬਿ ਬੱਲੂ ਕਰ ਜੋਰਿ ਸਭਿਨਿ ਵਿਗਿ ਕਹਤਿ ਭਯੋ'ਮੈਂ ਤੁਮ
 ਅਨੁਸਾਰਿ । ਜਿਮ ਤੁਮ ਕਹਹੁ ਕਰਹੁ ਮੈਂ ਤਿਸ ਬਿਧਿ ਦਰਸਨ ਪ੍ਰਾਪਤਿ
 ਹੋਇ ਉਦਾਰ। ਅਰਜ ਗੁਜ਼ਾਰਨਿ ਪਰਉਪਕਾਰਨਿ ਇਸਤੇ ਨੀਕੀ ਐਰ ਨ
 ਕਾਰ'।ਸਭਿ ਕੋ ਲੇ ਨਿਜ ਸੰਗ ਗਯੋ ਦਰ ਖਰੋ ਕਰੋ ਤਹਿ ਬਿਨੈ ਉਚਾਰ ॥
 ੧੮॥ ਆਪ ਨਿਕਟ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਗਮਨਜੋ ਹਾਥਜੋਰਿ ਹੁਇ ਸਮੁਖਬਖਾਨਿ
 'ਸਭਿ ਘਟਿ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਹੋ ਪ੍ਰਭੂ ! ਵਹਿਰ ਖਰੀ ਸੰਗਤਿ ਹਿਤਵਾਨ।ਦਰ-
 ਸਨ ਕੋ ਅਭਿਲਾਖਤਿ ਉਰ ਮਹਿ ਜੇ ਸਿੱਖੀ ਮਹਿ ਰਹਿ ਸਵਧਾਨ । ਤਰ
 ਸੁਸ਼ਕਤਿ ਜਲਕੋ ਜਿਮ ਕਾਖਤਿ' ਪਿਤ ਦੇਖਨ ਸੁਤਚਾਹਿ ਮਹਾਂਨ†' ॥੧੯॥

੧ (ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ) ਸਭ ਜਾਣਨਹਾਰ ਹਨ । *ਮਨ ਦੀ ਜਾਣ ਲੈਣ ਵਾਲੇ ਹਨ । †ਠੰਢੇਰ ।

੧ ਪਤਿਬ੍ਰਤਾ ਇਸਤਰੀ । ੨ ਸੁਭਦਾ ਬਿੱਛ ਜਿਵੇਂ ਜਲ ਨੂੰ ਲੋਚਦਾ ਹੈ ।

*ਪਾ:—ਸਭਿਹਨ ਨਿਹਾਰ ।

†ਪਾ:—ਤਿਸ ਦੇਖਨਿ ਕੀ ਚਾਹਿ ਮਹਾਨ ।

ਬਿਨੈ ਸੁਨੀ ਲਖਿ ਸਿੱਖਸਨ ਮਨਕੀ ਬੋਲੈ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਸੁਖ ਖਾਨ। 'ਤਨਹੁ
 ਚੰਦੋਵਾ ਸੰਦਰ ਉਪਰ ਫਰਸ਼ ਕਰਹੁ ਬੈਠਨਿ ਇਸਥਾਨਿ'। ਬੱਲੂ ਨੇ ਸਭਿ
 ਕੀਨਸਿ ਤਜਾਰੀ ਜਨੈਂ ਜਨੈਂ ਸ੍ਰੀਗੁਰ ਕੀਨਿ ਬਖਾਨਿ। ਆਇ ਸਿੰਘਾਸਨ ਪਰ
 ਤਬਿ ਬੈਠੇ ਭਗਤ ਵਛਲ ਨਿਜ ਬਿਰਦ ਪਛਾਨ ॥੨੦॥ ਚੱਕ੍ਰਵਰਤਿ ਨਿਪੁ
 ਪੋਸ਼ਿਸ਼ ਪਹਿਰਹਿ ਤਥਾ ਤ੍ਰਿਤੀਓ ਰੂਪ ਸੁਹਾਇ। ਜਿਮਿ ਇਕ ਨਟ ਹੁਇ
 ਸਾਂਗ ਕਰੈ ਬਹੁ, ਬਦਲਹਿ ਬੇਖ ਜਗਤ ਦਿਖਰਾਇ। ਦੇਖਨਿਹਾਰ ਭਿੰਨ
 ਪਹਿਚਾਨਹਿ ਸਭਿ 'ਕੀ ਮਤਿ ਕੈ ਦੇ ਬਿਰਮਾਇ'। ਢਿਗ ਵਰਤੀ' ਜੋ ਦਾਸ
 ਤਾਂਹਿ ਕੋ ਲਖਹਿ ਸੁ-ਇਕ ਬਹੁ ਬੇਖਬਨਾਇ'-॥੨੧॥ ਤਿਮਿ ਸਤਿਗੁਰ ਕੈ
 ਸਿੱਖ ਸਮੀਪੀ ਸੋ ਜਾਨਹਿ-ਇਕ ਜੋਤਿ ਜਗੋਤਿ। ਅਪਰ ਸਰੀਰ ਧਰਨ
 ਸਮੁ ਬੇਖ'-, ਸੁ ਦ੍ਰਿਸ਼ੁ ਮਤਿ ਰਾਖਹਿ, ਨਹੀਂ ਝੁਲੈਤਿ। ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਅੰਗਦ
 ਅਬਿ ਸੋ ਇਹ ਬੈਠੇ ਤਖਤ ਸੁਹਾਇ ਮਹੀਤ'। ਆਇਸੁ ਪਾਇ ਨਿਕਟ ਸਭਿ
 ਆਏ ਬੰਦਨ ਕਰਿ ਅਕੋਰ ਅਰਪੀਤਿ॥੨੨॥ ਦਰਸਨ ਕਰਿ ਕਰਿ ਆਨੰਦ
 ਧਰਿ ਧਰਿ ਮਿਲਿ ਮਿਲਿ ਗੁਨ ਕਹਿ ਕਹਿ ਸਹਿ ਪ੍ਰੇਮਾਉਦਨੈ ਗਜਾਨ ਰਵਿ,
 ਹਰਿ ਅੰਗਜਾਨ ਤਮ', ਪੁਰਹਿ ਕਾਮਨਾ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਛੇਮ'। ਬੁੱਢੇ ਆਦਿਕ
 ਸਿੱਖਸ ਸਕਲ ਜੇ ਰਿਦੇ ਸੁੱਧ ਤਪਤਨੈ ਜਿਮਿ ਹੋਮ'। ਨੰਮ੍ਰਿ ਹੋਇ ਕਰਿ ਬੈਠਿ
 ਗਏ ਢਿਗ ਜਿਨ ਕੇ ਮਨ ਸਿੱਖੀ ਕਹੁ ਨੇਮ ॥੨੩॥ ਸ਼ਬਦ ਕੀਰਤਨ ਹੋਨਿ
 ਲਗਨੈ ਤਬਿ ਕਰਹਿ ਰਬਾਬੀ ਰਾਗ ਅਲਾਪ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕੋ ਦਰਬਾਰ ਲਗਨੈ
 ਪਿਖਿ ਸਿੱਖਸਨ ਕੈ ਮਨ ਆਨੰਦ ਥਾਪਾਸੁਨੇ ਸ਼ਬਦ ਨਿਜ ਭਾਗਬਡੇਲਖਿ
 ਬਿਦਤਨੈ ਜਹਿ ਜਹਿ ਗੁਰੁ ਪ੍ਰਤਾਪ। ਥਾਪ ਉਥਾਪਨ ਸਭਿ ਕੇ ਸੰਮੂਖ, ਪਾਪ
 ਕਲਾਪ ਖਾਪਿ', ਹਰਿਜਾਪ॥੨੪॥ ਵੇਹਗਾ ਗੁਰਤਾ ਗਾਦੀ ਪਰ ਬਿਰੇ ਤ੍ਰਿਤੀਓ
 ਰੂਪ* ਨਵੀਨ। ਬੁੱਢੇ ਆਦਿਕ ਸਿੱਖਸ ਸਭਿ ਉਸਤਤਿ ਕਰਤਿ ਪ੍ਰਬੀਨ ॥
 ੨੫॥ ਤ੍ਰਿਭੰਗੀ ਛੰਦ ॥ 'ਕਲਿਜੁਗ ਨਰ ਤਾਰਨ, ਲਖਿ ਇਹ ਕਾਰਨ, ਤਨ ਕੋ
 ਧਾਰਨ ਕੀਨ ਪ੍ਰਭੋ !। ਸਿੱਖਨ ਹਿਤਕਾਰੀ ਜਮ ਭੈ ਹਾਰੀ ਭਗਤਿ ਬਿਥਾਰੀ
 ਆਪ ਬਿਭੋ'। ਦਾਸਨ ਸੁਖਦਾਤਾ ਪੁਰਖ ਬਿਧਾਤਾ, ਅਨ ਭੈ ਰਾਤਾ ਰੂਪ

* ਭਰਮਾ ਦੇਵੇ। * ਨੇੜੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ। * ਲਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਇਕੋ ਹੀ ਬਹੁਤ ਵੇਸ ਬਣਾ
 ਰਿਹਾ ਹੈ। * ਹੋਰ ਸਰੀਰ ਦਾ ਧਾਰਨਾ ਵੇਸ (ਬਦਲਣ) ਵਾਲਾ ਹੈ। * ਪ੍ਰਧਾਨ, ਪ੍ਰਜਨੀਕ। * ਗਜਾਨ
 ਰੂਪੀ ਸੂਰਜ ਚੜ੍ਹਿਆ ਤੇ ਨਾਸ਼ ਹੋਇਆ ਅਗਜਾਨ ਰੂਪੀ ਅੰਧੇਰਾ। * ਕੁਸ਼ਲ, ਮੁਕਤੀ। * ਤਪਾਏ
 ਸਿਨੇ ਵਾਛੂ ਏਧ ਰਿਦੇ ਵਾਲੇ। * ਨਾਸ਼ ਕਰਤਾ। * ਵਿਆਪਕ ਨੇ [ਸੰਸਾਰ, ਵਿਸ਼ੁ]। * ਪਾ:-ਗੁਰੂ।

ਥਿਰੇ' । ਜੈ ਜੈ ਗੁਰਦੇਵਾ, ਅਲਖ ਅਭੇਵਾ, ਸੁਰ ਨਰ ਸੇਵਾ ਦੇਵ ਹਰੇ' ॥੨੬॥
 ਕਲਿ ਕਲੁਖ ਨਿਕੰਦਨ*, ਜਗ ਗੁਰ ਬੰਦਨ, ਤਾਰਹੁ ਮੰਦਨ, ਕਰਿ
 ਕਰੁਨਾ* । ਸਭਿਹਿਨਿ ਕੇ ਸੁਆਮੀ, ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਨਿਤਿ ਨਿਸ਼ਕਾਮੀ ਦੁਖ
 ਦਰਨਾ* । ਉਰਿ ਇੱਛਾ ਪੂਰਨਿ, ਸ਼ੱਤ੍ਰੁਨ* ਚੂਰਨਿ, ਦਾਸਨਿ ਤੂਰਨਿ ਦੇਸਰਨਾ* ।
 ਜੈ ਜੈ ਗੁਰ ਅਮਰੇ, ਪਤਿ ਸਭਿ ਅਮਰੇ, ਸਦ ਅਜ ਅਮਰੇ, ਹਮ ਪਰਨਾ*
 ॥ ੨੭ ॥ ਪਾਧੜੀ ਛੰਦ ॥ ਇਸ ਭਾਂਤਿ ਸਿੱਖਜ ਸਭਿ ਸਤੁਤਿ ਕੀਨ । 'ਇਮ
 ਦੇਹੁ ਦਰਸ ਹਮ ਕੋ ਪ੍ਰਬੀਨ ! । ਦਾਸਨ ਮਝਾਰ ਬੈਠਹੁ ਸਦੀਵ । ਸਭਿ ਕੋ
 ਅਲੰਬ ਅਬਿ ਆਪ ਬੀਵ ॥੨੮॥ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਅੰਗਦ ਰੂਪ ਦੋਇੰ । ਪਰਲੋਕ
 ਗਮਨ ਬੈਕੁੰਠ ਸੋਇਗੁਰ ਭਏ ਆਪ ਤਿਨ ਕੇ ਸਥਾਨ ॥ ਇਹੁ ਨਾਮ ਦਾਨ,
 ਤਾਰਹੁ ਜਹਾਨ ॥੨੯॥ ਸੁਨਿ ਬਿਨੈਸਭਿਨਿ ਤੇ ਉਚਿਤ ਜੋਇਮੁਖ ਭਨਜੇ,
 ਭਲੇ ਇਹ ਰੀਤਿ ਹੋਇ* । ਸਿੱਖਜਨ ਮਝਾਰ ਹਮਰੇ ਨਿਵਾਸ ॥ ਚਿਤ ਚਹਹਿ
 ਸਦਾ ਪੂਰਹਿ* ਸੁ ਆਸ ॥੩੦॥ ਗੁਰ ਸਿੱਖਜ ਪੈਨੁ ਬਡਭਾਗ ਹੋਇ । ਤਿਨ ਕੋ
 ਮਿਲਾਪ ਸਭਿ ਬਿਘਨ ਖੋਇ* । ਕਰਿ ਬਚ ਬਿਲਾਸ ਬਹੁ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ॥ ਪੁਨ
 ਉਠਤਿ ਭਏ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਉਦਾਰ ॥੩੧॥ ਇਮਿ ਨਿਤਾ ਪ੍ਰਤੀ ਦਰਸੈਨ ਦੇਤਿ ।
 ਪੁਨ ਆਇੰ ਸੰਗਤਾਂ ਬਹੁ ਨਿਕੇਤਾ ॥ ਹਤਿ ਮੋਹ ਮਿਰਗ ਗੁਰ ਸੁਭਤਿ ਸਿੰਘ* ।
 ਪਿਖ ਲਹਿ ਸ਼ੰਤੋਖ, ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ* ॥੩੨॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥੇ
 ਪ੍ਰਬਲ ਰਾਸੇ 'ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੁ ਅਮਰ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨ ਨਾਮ ਏਕੋਨਤ੍ਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੨੯॥

੩੦. [ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਅਮਰ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਨਿੱਤ ਬਿਵਹਾਰ]

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸਪਤ ਦਿਵਸ ਪੀਛੇ ਪ੍ਰਭੂ ਠਹਿਰਾਇਵ ਬਿਵਹਾਰ ॥ ਚਲਹਿ ਨਿਤਾ-
 ਪ੍ਰਤਿ ਤਿਸੀ ਬਿਧਿ ਸੁਨਹੁ ਸੁ ਕਰਵ ਉਚਾਰ ॥੧॥ ਨਿਯਾਨੀ ਛੰਦ ॥ ਜਾਮ ਨਿਸਾ
 ਬਾਕੀ ਰਹੈ, ਹੁਇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲਾ । ਤਬਿ ਜਾਗਹਿ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੁ ਲਖਿ
 ਭਜਨ ਸੁਹੇਲਾ* ॥ ਬੱਲੁ ਆਗਜਾ ਲੇਹਿ ਤਬ ਜਲ ਕੋ ਉਠਿ ਜਾਵੈ ॥ ਸਲਿਤਾ
 *ਗਿਆਨ (ਰੂਪੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ) ਵਿਚ ਰੱਤੇ ਹੋਏ (ਤੁਸੀਂ) ਸਰੂਪ ਇਸ਼ਾਬਤ ਹੋ । *ਦੇਵਤਿਆਂ
 ਮਨੁੱਖਾਂ ਕਰ ਸੇਵਨ ਯੋਗ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰੂਪ ਹਰੀ । *ਕਲਜੁਗ ਦੇ ਪਾਪ ਕੱਟਣ ਵਾਲੇ । *ਤਾਰੇ
 ਮੀਦਾਂ ਨੂੰ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ । *ਸਦਾ ਕਾਮਨਾ ਰਹਿਤ ਹੋ ਤੇ ਦੁਖਾਂ ਨੂੰ ਦਲਨ ਵਾਲੇ ਹੋ । *ਦਾਸ
 ਨੂੰ ਛੇਤੀ ਆਸਰਾ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਹੋ । *ਜੈ ਗੁਰੁ ਅਮਰ ਜੀ ਆਪ ਸਭ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ ਸੁਆਮੀ,
 ਸਦਾ ਅਜੇ, ਮੇਤ ਤੋਂ ਰਹਿਤ, ਸਾਡਾ ਆਸਰਾ ਹੋ । *ਓਗਾ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋਵੇਗਾ । *ਪੂਰਨ
 ਕਰਾਂਗੇ । *ਸ਼ੇਰ ਰੂਪ । *ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਰਸਨ ਤੋਂ ਹੋ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਸੰਤੋਖ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।
 *ਭਜਨ ਦਾ ਸੁਹਣਾ (ਸਮਾ) ।

*ਪਾ:-ਸਿੱਕਟ ।

ਤੇ ਭਰਿ ਕਲਸ ਕੇ ਮੱਜਨ ਕਰਿਵਾਵੈ ॥੨॥ ਕੇਸਨਿ ਮਹਿ ਨਿਤਿ ਵਧੀ ਸੋ
 ਗੁਰ ਕਰਹਿ ਸਕਾਰੇ^੧। ਪਰਮ ਬਿੱਧ ਬਹੁ ਸੇਤ ਕਚ^੨ ਕਰਸਮਸ ਪਖਾਰੇ^੩।
 ਬੱਲੂ ਸਰਬ ਸਰੀਰ ਕੇ ਉਬਟਨਿ^੪ ਮਲਿਆਛੇ। ਸੁੱਧ ਹੋਇ ਸਭਿ ਰੀਤਿ ਸੋ
 ਪਟ ਪਹਿਰਹਿ ਪਾਛੇ॥੩॥ ਤਿਲਕ ਲਗਾਵਹਿ ਭਾਲਮਹਿ ਸੁਭ ਚੰਦਨਕੇਰਾ
 ਬਹੁਰ ਸਿੰਘਾਸਨ ਪਰ ਬਿਰਹਿ ਇਕ ਮਨ ਤਿਸ ਬੇਰਾ । ਨਿਜ ਅਨੰਦ
 ਮਹਿ ਲੀਨ ਹੁਇ ਲਗ ਸਹਜਿ ਸਮਾਧਾ। ਜੋਗੀਸ਼ਿਵ ਬ੍ਰਹਮਾਦਿ ਸਭਿ ਸਿਸ
 ਕਰਹਿ ਅਰਾਧਾ॥੪॥ ਪ੍ਰਾਤਿ ਹੋਤਿ ਲਗ ਇਸੀ ਬਿਧਿ ਇਸਬਿਰਤਾ ਪਾਵੈ ।
 ਬਹੁਰ ਰਬਾਬੀ ਆਇ ਕਰਿ ਗੁਰਸ਼ਬਦ ਸੁ ਗਾਵੈ। ਅਨਿਕ ਰੀਤਿ ਕੇ ਰਾਗ
 ਕੇ ਸੁਨਿ ਅਨੰਦ ਬਿਲੀਦੇ । ਮਨੋ ਮਧਰ ਘਨ ਗਰਜਤੇ ਜਸੋਂ ਮੋਰ ਸਹੀਦੇ ॥
 ੫॥ ਸ਼੍ਰੀਨਾਨਕ ਅੰਗਦ ਗੁਰੁ ਇਨਕੀ ਬਡਿਆਈ। ਬਖਸ਼ਸ ਦਈਨਿਹਾਲ
 ਕਰਿ ਨਰ ਸੁਖ ਸਮੁਦਾਈ^੫। ਪ੍ਰੇਮ ਸੰਗ ਸਿਮਰਨ ਕਰਹਿ ਮੁਖ 'ਪੈਨ'
 ਉਚਾਰਹਿ । ਪੁਲਕਾਵਲ ਗਦਿ ਗਦਿ ਗਿਰਾ ਉਪਕਾਰ ਬਿਚਾਰਹਿ^੬ ॥ ੬ ॥
 ਲੀਨ ਹੋਇ ਮਨ ਗੁਰ ਚਰਨਿ ਅਸ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲਾ । ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਰਖਤਿ
 ਗੁਰੁ ਨਿਕਟ ਸੁਨਿ ਹੋਤਿ ਸੁਹੇਲਾ^੭। ਜਿਨਕੇ ਸੁਭ ਬਡਿਭਾਗ ਹੈ ਪਹੁੰਚਹਿ
 ਤਿਸ ਕਲਾਜਿਮ ਸਮੁੰਦ ਕੀ ਝਾਲ^੮ ਤੇ ਲਹਿ ਰਤਨ ਸੁਖਾਲਾ॥੭॥ ਇਸ
 ਪ੍ਰਕਾਰ ਗੁਰ ਨਿਕਟ ਤੇ ਸਦ ਗੁਨ^੯ ਕੇ ਪਾਵੈ । ਜਨਮ ਮਰਨ ਚਿਰਕਾਲ
 ਕੇ ਇਨ ਮੂਲ ਮਿਠਾਵੈ। ਪਰਮ ਪ੍ਰੇਮ ਉਮਗਹਿ ਰਿਦੈ, ਸਿਮਰਹਿ ਸਤਿਨਾਮੁ।
 ਮਿੱਥਜਾ ਲਖਿ ਪਰਪੰਚ ਕੋ, ਇਕ ਬਲ ਬਿਸਰਾਮੁ^{੧੦} ॥ ੮ ॥ ਦਿਵਸ ਚੜ੍ਹੇ
 ਇਸ ਰੀਤਿ ਸੋ ਹੁਇ ਅਨੰਦ ਬਿਲਾਸਾ। ਤਬ ਸੰਗਤਿ ਸਗਰੀ ਮਿਲਹਿਹੁਇ

^੧(ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ) ਸਵੇਰੇ । ^੨ਚਿੱਟੇ ਕੇਸ । ^੩ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਢਾਕ੍ਰਾ ਧੋਂਦੇ ਹਨ । ^੪ਵਟਣਾ ।
 ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਤੇ ਅੰਗਦ ਜੀ (ਵਾਂਝੂ) ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਡਿਆਈ (ਬੀ ਹੋਈ ਕਿ) (ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ
 ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਾਂਝੂ ਹੀ) ਸਾਰੇ ਨਰਾਂ ਨੂੰ ਬਖਸ਼ਾਂ ਨਾਲ ਨਿਹਾਲ ਕਰਕੇ ਸੁਖ ਦਿੱਤੇ ਹਨ (ਅ) ਭਾਵ
 (ਰਬਾਬੀ) ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਤੇ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਕਰਦੇ ਹਨ (ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਉਨ੍ਹਾਂ
 ਨੇ) ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਬਖਸ਼ਾਂ ਤੇ ਸੁਖ ਦੇਖੇ ਨਿਹਾਲ ਕੀਤਾ । ^੫(ਇਹ ਸੁਣਕੇ ਸ਼੍ਰੋਤ) ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ (ਗੁਰਾਂ
 ਨੂੰ) ਯਾਦ ਕਰਦੇ ਤੇ ਮੂੰਹੋਂ ਪੈਨ ਪੈਨ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, (ਐਨਾਂ ਪ੍ਰੇਮ ਹੈ ਕਿ) ਪੁਲਕਾਵਲੀ ਆ ਜਾਂਦੀ
 ਤੇ ਬਾਣੀ ਗਦ ਗਦ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਉਪਕਾਰ ਯਾਦ ਕਰਦਿਆਂ । ਪੁਲਕਾਵਲੀ=ਪ੍ਰੇਮ ਵਿਖੇ ਰੋਮ
 ਖੜੇ ਹੋਣੇ । ^੬ਹੋਈਦਾ ਹੈ ਸੁਖੀ । ^੭ਫੱਲ । ^੮ਚੰਗੇ ਕੁਝ । ^੯ਇਕ ਟਿਕਾਣੇ (ਭਾਵ ਸਰੂਪ ਵਿਚ)
 ਟਿਕਦੇ ਹਨ ।
 *ਪਾ:-ਬਹੁ ਸੇਤ ਹੈ ।

ਪਰਮ ਪ੍ਰਕਾਸ਼। ਦਰਸਨ ਲਹੈ ਪੁਨੀਤ^੧ ਬਹੁ ਜਨ ਸਾਂਤਿ ਸਰੂਪ। ਪਰਮ
ਬਿੱਧ, ਕਦ ਲਘੁ^੨ ਜਿਨਹੁ, ਗੁਰ ਤ੍ਰਿਤੀ ਅਨੁਪਾ^੩ ॥ ੯ ॥ ਹਲਤ ਪਲਤ
ਕਰਤੇ ਸਫਲ ਦਰਸਨ ਕੋ ਪਾਏ। ਇਨ ਕਰਿ ਬੈਠਹਿ ਨਿਕਟ ਮਨ ਮੋਦ
ਉਪਾਏ। ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਕੀ ਵਿਸ਼ ਰਿਦਾ ਅਭਿਲਾਖਤਿ ਜੋਈ। ਸੁ ਪ੍ਰਸੰਨ ਤਿਸ
ਪਰ ਅਧਿਕ ਪ੍ਰਭੁ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਈ ॥ ੧੦ ॥ ਸੁਮਗ ਬਤਾਇ ਨਿਹਾਲ ਕਰਿ
ਤਤਕਾਲ ਅਨੰਦੇ। ਸਿਮਰਨ ਕੀ ਲਿਵ ਉਰ ਲਗਹਿ ਤਿਨ ਅਹੈ ਨਿਕੰਦੇ।
ਜੋ ਅਰੰਭੀਯ ਪਦਾਰਥਨ^੪ ਦਰਸਨ ਕੋ ਆਵੈ। ਜਾਨਿ ਬਿਰਦ^੫ ਨਿਜ ਦੇਤਿ
ਹੈ ਖਰਚਤਿ ਹੀ ਭਾਵੈ ॥ ੧੧ ॥ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਕੀ ਪ੍ਰੀਤ ਜੁਤਿ^੬ ਅਤਿ ਲਾਗਹਿ
ਪਜਾਰੇ^੭। ਬੋਲਹਿ ਕਰੈ ਸਨੇਹ ਤਿਹ ਪਾਇਸਿ^੮ ਹਰਿ ਦਾਰੇ। ਸੁਤ ਬਿਤ ਕੀ
ਚਿਤ ਕਾਮਨਾ ਕਰਿ^੯ ਦਰਸਨ ਪਾਵੈ। ਪੂਰਨ ਹੋਇ ਸੁ ਤਿਨਹੁ ਕੀ, ਨਹਿੰ
ਪ੍ਰੇਮ ਬਢਾਵੈ^{੧੦} ॥ ੧੨ ॥ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਮੰਝਾਨ^{੧੧} ਲੋ ਗੁਰ ਕਰਿ ਦਰਬਾਰ।
ਲੰਗਰ ਹੋਵਹਿ ਤਜਾਰ ਤਬਿ ਸਭਿਹੂੰ ਅਹਾਰ। ਨਿਕਟ ਆਇ ਜਬਿ
ਲਾਗਰੀ ਭਾਖਹਿ ਅਰਦਾਸ। ਸੁਨਿ ਸੀਸਤਿਗੁਰ ਤਬ ਉਠਹਿ ਸੰਗਸੰਗਤਿ
ਦਾਸਾ ॥ ੧੩ ॥ ਚਰਨ ਪਖਾਰਹਿ ਬਾਰਿ^{੧੨} ਸੋ ਸੇਵਕ ਹਰਖਾਵੈ। ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ
ਸਭਿ ਸੰਗ ਲੇ ਚੌਕੇ ਮਹਿ ਆਵੈ। ਆਸ਼ੂਮ ਬਰਨ ਬਿਚਾਰ ਨਹਿ ਇਕ
ਪੰਕਤਿ ਬੈਸੇ। ਸੁੰਦਰ ਬਿਸਦ ਮਰਾਲ^{੧੩} ਸਭਿ ਇਕਸਮ ਹੈ ਜੈਸੇ ॥ ੧੪ ॥
ਸਿੱਖਜਨ ਮਹਿ ਸਤਿਗੁਰ ਸੁਭਤਿ ਬੈਠੇ ਤਿਸ ਕਾਲ। ਮਨਹੁ ਮੁਨਿਨਿ ਮਹਿ
ਬਨ ਬਿਖੈ ਰਘੁਬੀਰ^{੧੪} ਕ੍ਰਿਪਾਲ। ਲਵਨ ਬਿਨਾ ਹੁਇ ਓਗਰਾ^{੧੫} ਸਤਿਗੁਰ
ਸੋ ਖਾਵੈ। ਅਲਪ ਅਚਹਿ, ਰਹਿ ਛੁਪਾ ਜੁਤ, ਨਹਿ ਉਦਰ ਭਰਾਵੈ^{੧੬} ॥ ੧੫ ॥
ਅਪਰ ਸਰਬ ਹੀ ਸੰਗਤਾਂ ਬਹੁ ਸ੍ਰਾਦ ਅਹਾਰ। ਭਾਂਤਿ ਭਾਂਤਿ ਕੇ ਅਚਤਿਹੈ
ਸੁਖ ਲਹਤਿ ਉਦਾਰ। ਇਕ ਪੰਕਤਿ ਅਚਕਰਿ ਉਠਹਿ ਭੇਦਨ ਜਹਿੰਦੁਵਾ।
ਆਪ ਆਪਨੇ ਥਾਨ ਮਹਿ ਪੁਨ ਪਹੁੰਚਨ ਹੁਵਾ ॥ ੧੬ ॥ ਦਿਨ ਕੇ ਚੌਥੇ ਭਾਗ
^੧ਪਵਿਤ੍ਰ। ^੨ਮਧਰਾ। ^੩ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੇ ਲੋੜਵੰਦ। ^੪ਧਰਮ। ^੫ਰੱਬ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤ ਵਾਲਾ। ^੬ਪ੍ਰਾਪਤ
ਕਰ। ਦੇਂਦੇ ਹਨ। ^੭ਪੁੱਤ੍ਰ ਤੇ ਦੋਲਤ ਦੀ ਕਾਮਨਾਂ ਚਿੱਤ ਧਾਰਕੇ ਜੋ। ^੮ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ ਉਨ੍ਹਾਂ
ਨਾਲ ਅਧਿਕ ਪ੍ਰੇਮ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ^੯ਦੁਪਹਿਰ। ^{੧੦}ਪਾਣੀ। ^{੧੧}ਉੱਜਲ ਹੋਸ। ^{੧੨}ਰਾਮਚੰਦ੍ਰ
ਜੀ। ^{੧੩}ਦਲੀਆ, ਕਣਕ ਦਾ ਯਾ ਜਵਾਂ ਦਾ। (ਸਿੰਧੂਦਾਈ)। (ਅ) ਚਾਵਲਾਂ ਦੀ ਗਾਦੜੀ ਪਿੱਛੇ,
(ਪੰਜਾਬੀ ਕੋਸ਼)। (ੳ) ਬਿਚੜੀ (ਹਿੰਦੀ)। 'ਲੂਣ ਬਿਨਾ' ਕਹਿਣ ਤੋਂ ਉਹ ਸ਼ੈ ਜਾਪਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ
ਲੂਣ ਜ਼ਰੂਰੀ ਪੈਂਦਾ ਹੋਵੇ। ਓਗਰਾ ਦਾ ਅਰਥ ਓਗਲ ਨਹੀਂ ਜੋ ਦੜਦਾ ਦੂਸਰਾ ਨਾਮ ਹੈ। ਇਹ
ਦੁਸ਼ਪਰ ਅਨਿ ਹੈ। ^{੧੪}ਪੋਟ ਭਰਕੇ ਨਹੀਂ (ਖਾਏ)। *ਪਾ:-ਰੀਤਿ ਜੁਤਿ ਲਾਰੇ ਪਜਾਰੇ। †ਪਾ:-ਮਲ

ਮਹਿ ਪੁਨ ਬੈਠਹਿ ਸਾਮੀ। ਇਕ ਪੰਡਿਤਕੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ਲਖਿ ਗਰ ਅੰਤਰਯਾਮੀ।
 ਜਿਸ ਕੇ ਮਨ ਮੈਂ ਕਾਮਨਾ—ਮੈਂ ਕਥਾ ਸੁਨਾਵੈਂ। ਕਰੈਂ ਭਲਾ ਮੈਂ ਆਪਨੋ
 ਸਤਿਗੁਰੁ ਰਿਝਾਵੈਂ—॥੧੭॥ ਤਿਸ ਕੇ ਉਰ ਕੀ ਜਾਨਿਕੈ ਗੁਰ ਕਥਾ ਕਰਾਈ।
 ਦ੍ਰਿਸ ਕੇਸੇ ਗੋਪਾਲ ਕਹਿ ਬਿੰਦਾ ਨਿਪੁਨਾਈ। ਆਵੈ ਚੌਥੇ ਜਾਮ ਦਿਨ
 ਇਤਿਹਾਸ ਪ੍ਰਕਾਸੈ। ਸੁਨੈਂ ਸਤਿਗੁਰੁ ਬੈਠਿ ਕਰਿ ਸੰਗਤਿ ਇਕ ਪਾਸੈ*॥੧੮॥
 ਬਹੁਰ ਰਬਾਈ ਆਇ ਕਰਿ ਗੁਰ ਸ਼ਬਦ ਸੁਨਾਵੈਂ। ਰਾਗ ਰਾਗਨੀ ਪੁਨਿ
 ਸਹਤ ਸੁੰਦਰ ਬਿਧਿ ਗਾਵੈਂ। ਕਥਾ ਕੀਰਤਨਿ ਕਰਤਿ ਹੀ ਨਿਸੁ ਜਾਮਬਿਤਾਵੈਂ।
 ਸਿਮਰਨ ਹੁਇ ਸਤਿਨਾਮ ਕੋ ਇਕ ਚਿਤ ਲਿਵਲਾਵੈਂ ॥ ੧੯ ॥ ਪੁਨਿ
 ਸੁਪਤਨ ਹਿਤ ਸੇਜ ਪਰ ਸਤਿਗੁਰੁ ਬਿਰਾਜੈਂ। ਇਸ ਬਿਧਿ ਕੋ ਵਿਵਹਾਰ
 ਨਿਤਿ ਜਿਨ ਪਿਖਿ ਅਘ ਭਾਜੈਂ। ਅਪਰ ਨੇਮ ਐਸੋ ਕਰਨੈ ਸ੍ਰੀ ਅਮਰਸੁਜਾਨਾ।
 ਸੇਤ ਬਸਤ੍ਰ ਤਨ ਪਰ ਧਰੈਂ ਨਿਤਿ ਬਿਮਲ ਮਹਾਂਨਾ ॥੨੦॥ ਅਪਰ ਬਸਤ੍ਰ
 ਨਹਿ ਵਿਗ ਰਖਹਿ ਜਬ ਦੂਸਰ ਲੇਈਂ। ਪੁਰਬ ਉਪਰ ਹੋਇ ਜੋ ਕਿਸਿ ਰੰਕਹਿ
 ਦੇਈਂ। ਦੁਤਿਯ ਰਹਹਿ ਨਹਿ ਸਦਨ ਮੈਂ ਐਸੇ ਕਹਿ ਦੀਨਾ। ਥੇਥੇ ਹੋਤ ਜੁ
 ਅੰਨ ਹੁਇ ਨਿਤਿ ਆਇ ਨਵੀਨਾ ॥੨੧॥ ਜਿਤਿਕ ਦੇਗ ਮਹਿ ਲਗਹਿ ਤਬਿ
 ਸੈ ਸਰਬ ਪਕਾਵੈਂ। ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਗਨ ਰੰਕ ਜੇ ਮਨ ਭਾਵਤਿ ਖਾਵੈਂ ਬਚਹਿ
 ਸੇਖ ਸੇ ਨਹਿ ਰਖਹਿ ਦੇਵਹਿ ਕਿਸੁ ਤਾਈਂ। ਕਿਧੈ ਪੁਰੀ ਮਹਿ ਪਸੁ ਗਨ
 ਤਿਨ ਸਕਲ ਖੁਲਾਈਂ ॥੨੨॥ ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਹਿਤ ਨਹਿ ਰਹਹਿ, ਇਕ
 ਮਨੁਜ ਅਹਾਰਾ। ਆਇ ਵਹਿਰ ਤੇ ਦੇਡਾ ਹੁਇ, ਇਮ ਨੇਮ ਸੁਧਾਰਾ। ਅਪਰ
 ਵਸਤੁ ਗਿਨਤੀ ਕਹਾ ਜਲ ਕਲਸਨਿ ਮਾਂਹੀ। ਸਭਿ ਗਿਰਾਇ ਛੁਛੇ ਧਰਹਿ
 ਰਾਖਹਿ ਕੁਛ ਨਾਹੀ ॥੨੩॥ ਜਿਮਿ ਬਿਹੰਗ ਦਰਵੇਸ਼ ਹੀ ਸੰਚੈ ਨ ਕਰੈ ਹੈਂ।
 ਨਿਤਿ ਨਵੀਨ ਲੇ ਕਰਿ ਅਚਹਿ, ਈਸ਼ੁਰ ਤਿਨਿ ਦੇਹੈ। ਘਰ ਮਹਿ ਚਹੈ ਨ
 ਅੰਨ ਧਨ, ਨਹਿ ਬਸਤ੍ਰ ਬਧੀਕਾ। ਕਰਨੈ ਨੇਮ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੁ ਐਸੀ ਬਿਧਿ
 ਨੀਕਾ ॥੨੪॥ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਸਿਖ ਮੁਖ ਜਪਹਿ, ਜਬਿ ਮਿਲਹਿ ਸੁ ਦੇਈ। ‘ਪੈਰੀ
 ਪਵਣਾ ਸਤਿਗੁਰੂ’ ਆਪਸ ਮਹਿ ਹੋਈ। ਜੁਤਿ ਸਨੇਹ ਸਿਮਰਨ ਕਰਹਿ,
 ਗੁਰ ਦਰਸਨ ਪਾਵੈਂ। ਨਈ ਰੀਤਿ ਗੁਰ ਸਦਨ ਕੀ ਪਿਖਿ ਜਗਤ ਰਿਸਾਵੈ ॥

*ਵਿੰਦਾ ਵਿਚ ਪ੍ਰਬੀਨ। *ਕਿਸੇ ਕੰਗਾਲ ਨੂੰ ਬਖਸ਼ ਦਿੰਦੇ। *ਸਾਰੇ ਗਰੀਬ। *ਇਕ ਮਨੁਖ ਦੇ
 ਖਾਣ ਜੋਗਾ ਬੀ ਅਹਾਰ ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਲਈ ਨਹੀਂ ਰਖਦੇ ਸਨ। *ਘੜਿਆਂ ਦਾ ਪਾਣੀ। *ਪੰਛੀ
 ਤੇ ਫਕੀਰ। *ਵਾਧੂ।
 *ਪਾ:—ਹੁਇ ਸੰਗਤ ਪਾਸੈ।

੨੫॥ਨਿੰਦਹਿ ਖਲ ਬਿੰਦਹਿ ਨਹੀਂ^੧—ਇਹ ਮਗ ਨਿਰਬਾਨਾ^੨। ਕਲਿ ਮਹਿ
 ਭਗਤਿ ਸੁ ਮੁਕਤਿਦਾ ਧਰਮ ਨ ਕੋ ਆਨਾ^੩—। ਪੁਨ ਸਤਿਗੁਰ ਇਮਿ ਨੇਮ
 ਕਿਯ ਚਹੁ ਬਰਨ ਮਝਾਰਾ॥ ‘ਆਸ਼ੂਮ ਧਾਰੀ ਹੋਇ’ ਕੋ ਆਵਹਿ ਦਰਬਾਰਾ॥
 ੨੬॥ ਪ੍ਰਥਮ ਦੇਗ ਮਹਿ ਜਾਇਕੋ ਭੋਜਨ ਕੋ ਖਾਵੈ। ਪੁਨ ਦਰਸਨ ਗੁਰਕੋ
 ਕਰਹਿ ਚਲਿਕਹਿ ਢਿਗ ਜਾਵੈ*॥ ਜੋ ਨਹਿ ਅਚਹਿਅਹਾਰ ਕੋ ਸੁਚਸਿਜਮ-
 ਵੰਤਾ॥ ਤਿਸ ਕੋ ਦਰਸਨ ਹੋਤਿ ਨਹਿ ਹਟਿ ਘਰ ਗਮਨੰਤਾ ॥੨੭॥ ਆਸ਼ੂਮ
 ਬਰਨ ਜਿ ਭੇਦ ਮਹਿ ਨਹਿ ਮਿਲਹਿਹਦੂਰਾ^੪। ਖਾਵਹਿ ਕੁਨਕਾ ਦੇਗ
 ਕੋ ਦਰਸਹਿ ਗੁਰ ਪੁਰਾ॥ਨਿਤਿ ਪਤਿ ਆਨਹਿ ਅੰਨ ਕੋ ਸਿਖ ਸੇਵਕ ਜੋਈ॥
 ਹੋਤਿ ਦੇਗ ਬਿਨ ਤੋਟ ਕੋ ਖਾਵੈ ਸੋਭਿ ਕੋਈ॥੨੮॥ ਬਿਦਤਿ ਭਏ ਸਭਿ ਦੇਸ
 ਮਹਿ ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਸਿਖ ਆਵਹਿ॥ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕੇ ਸਮੇਂ ਕੇ† ਪਹੁੰਚਹਿ ਦਰ-
 ਸਾਵੈਂ। ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਮਹਿਮਾ ਲਖਹਿ ਜੇ ਦਰਸ ਕਰੀਤੇ। ਸਭਿ ਆਵਹਿ ਸ੍ਰੀ
 ਅਮਰ ਢਿਗ ਤਿਨ ਬਾਨ ਲਖੀਤੇ॥੨੯॥ ਧਰਹਿ ਕਾਮਨਾ ਉਰ ਬਿਖੈ, ਬਿਨ
 ਕਹੇ ਸੁ ਪਾਵੈਂ। ਜੋ ਅਰਪਤਿ ਹੈਂ ਆਨਿ ਕਰਿ ਬਹੁ ਬਿਨੈ ਅਲਾਵੈਂ। ਏਕ
 ਦਿਵਸ ਕੇ ਖਰਚਿ ਕੋ ਲੇਵਹਿ ਤਿਨ ਪਾਸੇ॥ਔਰ ਹਠਾਇ ਸੁ ਦੇਤਿਤਿਨ‡
 ਨਹਿ ਰਖਹਿ ਅਵਾਸੇ॥੩੦॥ ਬਿਦਤਹਿ ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਅਧਿਕ ਹੀ ਨਿਤਿ
 ਭਗਤਿ ਪ੍ਰਕਾਸੇ। ਅਜਮਤਿ ਜੁਤਿ ਕੇਤਿਕ ਭਏ ਲਹਿ ਸਿੱਧਿ ਸੁ ਪਾਸੇ^੫।
 ਸੇਵਹਿ ਗੁਰ ਪਗ ਕਮਲ ਕੋ ਕਰਿ ਪ੍ਰੀਤਿ ਬਿਸਾਲਾ॥ ਸਿਮਰਨ ਹੁਇ ਸਤਿ-
 ਨਾਮ ਕੋ ਦਿਨ ਰੈਨ ਸੁਖਾਲਾ॥੩੧॥ ਬਸੇ ਪੁਰੀ ਮਹਿ ਆਨਿਕੇ ਬਹੁ ਕੀਨਿ
 ਨਿਕੇਤਾ॥ਕੇਤਿਕ ਭਈ ਦੁਕਾਨ ਤਹਿ ਬਹੁ ਬਨਜ ਸਮੇਤਾ॥ਸਭਿਹਿਨਿ ਕੀ
 ਗੁਜਰਾਨ ਹੁਇ ਬੁਰਿ ਹੈ ਨਹਿ ਕੋਈ॥ਬਿਨਾ ਰੋਗ ਸੁਖ ਭੋਗ ਜੁਤਿ^੬ ਬਸਿਬੋ
 ਤਿਨ ਹੋਈ॥੩੨॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪ੍ਰਥਮ ਰਾਸੇ ‘ਸ੍ਰੀ ਅਮਰ
 ਦਾਸ ਨਿੱਤ ਬਿਵਹਾਰ’ ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨ ਨਾਮ ਤ੍ਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੁ ॥ ੩੦ ॥

੩੧. [ਸਾਕਣ ਮੱਲ ਨੂੰ ਹਰੀ ਪੁਰ ਭੇਜਣਾ। ਰਾਜੇ ਦਾ ਪੁੱਤ੍ਰ ਜਿਵਾਉਣਾ]

ਨਿਸਾਨੀ ਛੰਦ ॥ ਸਿੱਖੀ ਮਗ ਪ੍ਰਗਟਾਇਬੋ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਪੂਰੇ। ਦੇਹਿ ਦਰਸ

^੧ਮੁਰਖ ਜਾਣਦੇ ਨਹੀਂ। ^੨ਇਹ ਹੈ ਕਲਯਾਣ ਦਾ ਰਾਹ। ^੩ਭਗਤੀ ਬਿਨਾ ਕੋਈ ਹੋਰ ਧਰਮ
 ਮੁਕਤੀ ਦਾਤਾ ਨਹੀਂ। ^੪ਬ੍ਰਹਮ ਚਰਜ ਆਦਿ ਕਿਸੇ ਆਸ਼ੂਮ ਦੀ ਮਿਰਜਾਵਾ ਨੂੰ ਧਾਰਨ ਕਰਨ
 ਵਾਲਾ ਹੋਵੇ। ^੫ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਪਾਸ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦੇ ਸਨ। ^੬ਭਾਵ ਚਰ ਨਾਨਕ ਤੇ ਗੁਰੂ
 ਅੰਗਦ ਜੀ ਦੀ ਥਾਵੇਂ ਰੱਦੀ ਬੈਠੇ ਸਮਝਕੇ। ^੭ਪਾਸੇਂ। ^੮ਪਾਸ ਰਹਿ ਕਰਕੇ। ^੯ਸਮੇਤ।

*ਪਾ:-ਆਵੈ।

†ਪਾ:-ਜੇ।

‡ਪਾ:-ਤਿਸ।

ਬਹੁ ਸੰਗਤਾਂ ਸਿੱਖਜਨ ਇਛ ਪੂਰੇ। ਇਕ ਦਿਨ ਬੱਲੂ ਖਰੇ ਹੁਇ ਨਿਜ ਅਰਜ
ਗੁਜ਼ਾਰੀ । ‘ਸੁਨਹੁ ਪ੍ਰਭੂ ! ਪਤਿਸਾਹੁ ਤੁਮ ਸਿਖ ਪੀਰ ਬਿਦਾਰੀ’॥੧॥ ਚਾਰ
ਬਰਨ ਕੇ ਲੋਕ ਗਨ^੧ ਬਸਿਥੇ ਹਿਤ ਆਏਨੀਕੇ ਬਨੇ ਨਿਕੇਤ ਨਹਿ ਯਾਂਤੇ
ਅਕੁਲਾਏ। ਚਰਨ ਭਰੋਸੇ ਆਪਕੇ ਇਹ ਆਨਿ ਬਸੇ ਹੈਂ। ਗ੍ਰਹਿ ਮੰਦਰਸੰਦਰ
ਬਿਨਾ ਸੁਖ ਨਹੀਂ ਰਸੇ ਹੈਂ॥੨॥ ਕ੍ਰਿਪਾ ਹੋਇ, ਜਬਿ ਆਪਕੀ ਘਰ ਉਸਰਹਿ
ਸਾਰੇ । ਨਰ ਨਾਰੀ ਸੁਖ ਪਾਇ ਰਹਿ ਅਪਨੇ ਪਰਵਾਰੇ । ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਵਸਤੂ
ਅਪਰ ਸਭਿ ਕਾਸ਼ਟ ਨਹਿ ਪਾਵੇਂ^੨। ਦੀਰਘ ਦਾਰ ਬਿਹੀਨ^੩ ਘਰ ਕੈਸੇ ਉਸ-
ਰਾਵੇਂ॥੩॥ ਸ਼ਰਨ ਪਰੇ ਸਭਿ ਆਪ ਕੀ ਆਨ ਨ ਬਿਸ਼ਵਾਸਾ। ਜਿਕਰ ਕਰਤਿ
ਨਿਤਿ ਕਾਠ ਕੋ, ਨਹਿ ਆਵਤਿ ਪਾਸਾ^੪। ਸੁਨਿ ਪ੍ਰਸੰਨ ਸਤਿਗੁਰ ਭਏ
ਕਹਿ ਦੀਨਿ ਦਿਲਾਸਾ^੫ । ‘ਕਾਸ਼ਟ ਆਵਹਿ ਬਹੁਤ ਅਬਿ ਕਰਿ ਲੇਹਿ’
ਅਵਾਸਾ^੬॥੪॥ ਭਾਤਾ ਕੋ ਇਕ ਸੁਤ ਹੁਤੇ ਸਾਵਣ ਮਲ ਨਾਮੂ। ਨਿਕਟ ਹਕ-
ਰਜੇ ਤਾਂਹਿ ਕੋ ਬੈਲੇ ਸੁਖਧਾਮੂ। ਰਾਜ ਹਰੀਪੁਰ ਕੋ ਜਹਾਂ ਤਹਿਕੋ ਗਮਨੀਜੈ।
ਦੀਰਘ ਦਾਰ ਸਮੂਹ ਜੋ ਨਿਜ ਪੂਰੀ ਅਨੀਜੈ ॥ ੫ ॥ ਬੇੜੇ ਬਾਂਧੋ ਤਹਾਂ ਤੇ
ਸਲਿਤਾ ਮਹਿ ਡਾਰੋ। ਜਾਇ ਬਿਲੰਬ ਨ ਲਾਈਏ ਤੂਰਨਤਾ ਧਾਰੋ। ਆਵਹਿ
ਕਾਸ਼ਟ ਬਹੁ ਇਹਾਂ ਨਰ ਲੇਹਿ ਨਿਕਾਸੇ। ਕਰਹਿ ਸਦਨ ਨਿਜ ਬਸਨ ਕੋ
ਪੁਨ ਲਹਿ ਸੁਖਰਾਸੇ^੭॥੬॥ ਸਾਵਣ ਮਲ ਬੋਲਜੇ ਸੁਨਤਿ ਜੋਰੇ ਜੁਗ ਹਾਥ॥
‘ਦਰਬ ਬਿਨਾ ਕਿਮ ਆਇ ਹੈ ਨਹਿ ਨਰ ਗਨ ਸਾਥਾ’। ਏਕਾਕੀ ਹੈ ਜਾਇ
ਕੈ ਕਮਾ ਕਰਵਿ ਉਪਾਏ। ਪਰਬਤ ਬਾਸੀ ਲੋਕਜੇ ਕਿਮਕਹਜੋਕਮਾਏ^੮॥੭॥
ਗੁਰ ਮਹਿਮਾ ਜਾਨਹਿ ਨਹੀਂ ਜੇ ਪਰਬਤ ਬਾਸੀ। ਲਜਾਵਨ ਕਾਠ ਸਮੂਹ ਕੋ
ਕਿਮ ਕਰਵਿ ਪ੍ਰਯਾਸੀ^੯। ਜੋ ਬਿਧਿ ਆਪ ਬਖਾਨਹੈ ਤੈਸੇ ਮੈਂ ਲਜਾਵੈਂ । ਕੈ
ਅਜਮਤ ਮੁਝ ਨਿਕਟ ਹੁਇ ਨਿਪ ਕੋ ਦਰਸਾਵੈਂ ॥ ੮ ॥ ਕਰੋਂ ਸਿੱਖ ਤਿਸ
ਦੋਸ਼ ਕੋ ਆਰਜਾ ਪੁਨ ਮਾਨੈ । ਆਵਹਿ ਦੀਰਘ ਦਾਰ ਤਬ ਹਮ ਜਿਤਿਕ

^੧ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਪੀੜਾ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹੋ । ^੨ਬਹੁਤੇ । ^੩ਲਕੜੀ (ਉਸਾਰੀ ਵਾਲੀ) ਨਹੀਂ
ਮਿਲਦੀ । ^੪ਲੰਮੀਆਂ ਲਕੜੀਆਂ ਬਿਨਾ । ^੫ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ ਹਨ ਨਿੱਤ (ਆਪੋ ਵਿਚ) ਕਿ (ਸਾਡੇ
ਕਿਸੇ ਯਤਨ ਨਾਲ) ਕਾਠ ਹਥ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ (ਅ) (ਬਾਹਰ) ਰੋਜ਼ ਲਕੜੀਆਂ ਦੀ ਗਲ
ਬਾਤ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਆਪ ਜੀ ਪਾਸ (ਅਦਬ ਕਰਕੇ) ਨਹੀਂ ਆਂਦੇ । ^੬ਦਿਲਾਸਾ ਦੇ ਕੇ
ਕਿਹਾ: । ^੭ਉਸਾਰ ਲੈਣ । ^੮ਸਾਡੇ ਸੁਖ । ^੯ਬਹੁਤੇ ਮਨੁਖ ਨਾਲ ਨਹੀਂ । ^{੧੦}ਮੇਰਾ ਕਿਹਾ ਕਿਵੇਂ
ਮੰਨਦੇਗੇ । ^{੧੧}ਕਿਵੇਂ ਯਤਨ ਕਰਾਂਗਾ ।

ਬਖਾਨੈ। ਤਬਿ ਸੁਨਿਕੈ ਸ੍ਰੀ ਅਮਰ ਜੀ ਲਖਿਕੈ ਤਿਸ ਆਸ਼ੈ। ਕਹੈ ਕਿ 'ਜੈਸੇ
 ਚਿਤ ਚਹੁ ਤਸ ਹੁਇ ਤੁਵ ਪਾਸੈ' ॥੯॥ ਸਾਵਣ ਮਲ ਕੀ ਮਾਤ ਨੇ ਸੁਨਿ
 ਸ੍ਰੋਨ ਮਝਾਰਾ। ਕਰੈ ਪੁੱਤ੍ਰ ਕੋ ਮੋਹੁ ਬਹੁ ਉਰ ਮਹਿ ਡਰ ਧਾਰਾ। ਕੰਪਤਿ
 ਹਾਥਨਿ ਪਗਨਿ ਤੇ, ਧਰਕਤਿ ਬਹੁ ਹੀਆ। ਚਲਿ ਆਈ ਸਤਿਗੁਰ ਨਿਕਟ
 ਅਸ ਬੋਲਨ ਕੀਆ ॥੧੦॥ ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕੰਪਤਿ ਖਰੀ 'ਇਕ ਸੁਤ ਹੈ ਮੇਰੇ।
 ਡਾਕਨਿ' ਪਰਬਤ ਮਹਿ ਰਹਤਿ ਮੈਂ ਸੁਨੀ ਘਨੇਰੇ। ਕਾਢਿ ਕਰੇ ਜਾਖਾਇਗੀ
 ਪਰਦੇਸੀ ਜਾਨੈ। ਨਹਿ ਕੁਛ ਚਲਹਿ ਸਹਾਇਤਾ ਜਬਿ ਪ੍ਰਾਨਨ ਹਾਨੈ ॥੧੧॥
 ਇਕ ਪੁੱਤ੍ਰ ਮੁਝ ਜਾਨਿਕੈ ਕੀਜਹਿ ਨਿਜ ਦਾਯਾ। ਜਿਸ ਤੇ ਇਹ ਜੀਵਤਿ
 ਰਹੈ ਸੁਖ ਹੁਇ ਅਧਿਕਾਯਾ। ਇਸ ਕੋ ਨਹੀਂ ਪਛਾਨ ਕੁਛ ਬਿਰਮਾਇ
 ਕੁਚਾਲੀ'। ਕਿਮਿ ਆਵਹਿ ਹਟਿ ਸਦਨ ਕੋ, ਜਹਿ ਬਿਘਨ ਬਿਸਾਲੀ' ॥
 ੧੨॥ ਸੁਤ ਸਨੇਹ ਬਿਰਧਾ ਮਹਾਂ ਸੁਨਿ ਬਾਕ ਸਤ੍ਰਾਸਾ। ਕਰੁਨ। ਨਿਪਿਥਿਗਸੇ
 ਬਹੁਤ ਕਹਿ ਦੇ ਭਰਵਾਸਾ। 'ਤੋਹਿ ਪੁੱਤ੍ਰ ਕੋ ਭੈ ਨਹੀਂ ਗਨ ਭੂਤ ਜੁ ਪ੍ਰੇਤਾ।
 ਡਾਕਨਿ ਬਪੁਰੀ ਕਸਾ ਕਰੈਂ ਬਡ ਭਾ ਬਲ ਏਤਾ' ॥ ੧੩ ॥ ਬੀਰ ਬਵੰਜਾ
 ਜੋਗਨੀ ਇਸ ਆਇਸੁ ਮਾਨੈਂ। ਸਰਬ ਸੁਰਾਸੁਰ ਜਿਤ ਕਿਤੀ ਡਰ ਧਰੈਂ
 ਮਹਾਨੈ। ਮਹਾਂ ਸ਼ਕਤਿ ਇਸ ਮੈਂ ਭਈ ਨਹਿ ਕੀਜਹਿ ਤ੍ਰਾਸਾ'। ਗਈ ਸਦਨ
 ਕੋ ਦੀਨ ਬਨਿ ਕੁਛ ਕਰਿ ਭਰਵਾਸਾ ॥੧੪॥ ਸਾਵਣ ਮੱਲ ਹਕਾਰਿ ਪੁਨਨਿਜ
 ਨਿਕਟ ਬਿਠਾਵਾ। ਇਕ ਰੁਮਾਲ ਕਰ ਪੈਂਡਨੋਂ ਗੁਰ ਹਾਥ ਉਠਾਵਾ। ਦਯੋ
 ਤਿਸਹਿ ਸਮਝਾਇ ਕਰਿ 'ਇਸ ਅਜਮਤਿ ਭਾਰੀ। ਚਹਹਿ ਜਿ ਕਿਸਹਿ
 ਸੰਘਾਰ ਦਿਹੁ ਚਹਿ ਮ੍ਰਿਤਕ ਜਿਵਾਰੀ' ॥੧੫॥ ਜਿਸ ਕੀ ਚਿਤ ਮਹਿ ਚਾਹਿ
 ਹੁਇ ਇਸ ਮਹਿ ਤੇ ਲੀਜੈ। ਸਰਬ ਸੁਰਾਸੁਰ ਆਦਰੈ'। ਚਾਹਿ ਸੁ ਕਹਿਦੀਜੈ।
 ਥਾਤੀ ਅਜਮਤਿ ਕੀ'। ਇਹੀ, ਨਿਹਸੈਸੈ ਮਾਨੈ। ਕਰਹੁ ਦੇਸ ਸਿੱਖ ਆਪਨੈ
 ਪੁਨ ਕਾਜ ਬਖਾਨੈ ॥ ੧੬ ॥ ਬਪੁਰੇ ਕਹਾਂ ਪਹਾਰੀਏ ਆਇਸੁ ਨਹਿ ਮਾਨੈਂ।
 ਤੀਨ ਲੋਕ ਪਰ ਹੁਕਮ ਤੁਵ ਨਹਿ ਫੇਰਨ ਠਾਨੈ'। ਲੇ ਰੁਮਾਲ ਹਰਖਜੈ

¹ਭੈਣਾ। ²ਇਕ ਪੁੱਤ੍ਰ ਵਾਲੀ। ³ਖੋਟੀ ਚਾਲ ਵਾਲੀਆਂ (ਭੈਣਾਂ) ਭਰਮਾ ਲੈਣਗੀਆਂ। ⁴ਬਹੁਤੇ
 ਵਿਘਨ ਹਨ ਜਿਥੇ। ⁵ਡਰ ਵਾਲੇ। ⁶ਧਿਰਵਾਸ ਦੇਕੇ ਕਿਹਾ। ⁷(ਇਸ ਵਿਚ) ਇਤਨਾ ਵੱਡਾ
 ਬਲ ਹੋਇਆ ਹੈ। ⁸ਦੇਵਤੇ ਤੇ ਚੇਤ। ⁹ਹਬ ਸਾਫ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ¹⁰ਜੇ ਚਾਹੇਂ ਕਿ ਕਿਸੇ ਨੂੰ
 ਮਾਰ ਦੇਵੇ (ਤਾਂ ਮਰ ਜਾਇਗਾ) ਜੇ ਚਾਹੇਂ ਮਰੇ ਹੋਏ ਨੂੰ ਜਿਵਾਲਾ (ਤਾਂ ਜੀ ਪਏਗਾ)। ¹¹ਆਦਰ
 ਕਰਨਗੇ। ¹²ਕਰਾਮਾਤ ਦੀ ਬੋਲੀ।

ਰਿਦੈ ਕਰ ਜੋਰਬਖਾਨੀ॥ਪ੍ਰਭੂਜੀ ਸਭਿ ਕਾਰਜ ਬਨੈ ਅਜਮਤ ਲੇ ਮਾਨੀ॥
 ॥੧੭॥ ਲੇ ਰੁਮਾਲ ਸਿਰ ਪਰ ਧਰਜੋ ਖੁਲਿਗਏ ਕਪਾਟਾ॥ਸਭਿ ਸਿੱਧਾਂ ਆਗੇ
 ਖਰੀ ਹੋਰਜੋ ਬਡ ਠਾਟਾ॥ਬੇਦਨ ਕਰਿ ਗਮਨਜੋ ਸਦਨ ਮਾਤਾਦਿ ਕੁਟੰਬਾ॥
 ਸਭਿ ਕੇ ਧੀਰਜ ਕਹਿ ਦਈ 'ਮੁਝਿ ਬਡੋ ਅਲੰਬ॥੧੮॥ਨਹਿ ਚਿੰਤਾ ਚਿਤ
 ਮੈਂ ਕਰਹੁ ਪਦ ਉਚ ਮਿਲਜੋ ਹੈ' । ਮੁਦਿਤ ਕਰਜੋ ਪਰਵਾਰ ਕੋ ਪੁਨ ਪੰਥ
 ਚਲਜੋ ਹੈ॥ਸਨੈ ਸਨੈ ਗਮਨਜੋ ਤਬਹਿ ਮਗ ਉਲੰਘਜੋ ਸਾਰੇ॥ਗਯੋ ਹਰੀ ਪੁਰ
 ਕੇ ਨਿਕਟ ਗਿਰ ਰੁਚਿਰ ਨਿਹਾਰੇ॥੧੯॥ਸੁੰਦਰ ਬਨ ਉਪਬਨ ਜਹਾਂ ਹਰਿ-
 ਆਵਲ ਹੋਏ॥ਹਰਿਤ ਪੱਤ੍ਰ ਫਲ ਫੁਲਗਨ ਸਾਵਨ ਮਲ ਜੋਏ॥ਬਿਮਲਨੀਰ
 ਗਨ ਬਾਪਕਾ॥ਗਨ ਰਹੈਂ ਬਿਹੰਗਾ । ਨਰ ਅਵਕੀਰਨ॥ ਜਹਿ ਕਹਾਂ ਧਰ
 ਬੇਖ ਸੁਰੰਗਾ ॥੨੦॥ ਸੁੰਦਰ ਸਰਬੰਗਨ ਬਿਖੈ ਤਰੁਨੀ ਗਨ ਹੋਰੀ॥ ਆਖ
 ਕਮਲ ਕੀ ਪਾਂਖਰੀ ਚਲਚਾਲ ਘਨੇਰੀ॥ ਬਿਧੁ ਬਦਨੀ, ਸੁਕ੍ਰਿਸ਼ੋਦਰਾ, ਸੁਠ
 ਸੁਜਾਮਸਕੇਸੀ॥ਗਜਗਮਨੀ, ਸੁਰ ਕੋਕਲਾ, ਕਟ ਕੇਹਰਿ ਜੈਸੀ॥੨੧॥ਕੰਠ
 ਕਪੋਤੀ॥ਸੁੰਦਰੀ, ਸਮ ਓਠ ਪ੍ਰਵਾਲਾ॥ ਜੋਗਿਨ॥ ਕੇ ਧੀਰਜ ਹਰੈਂ ਐਸੀ
 ਗਨ ਬਾਲਾ॥ਆਨ ਦੇਸ ਅਵਨੀ ਬਿਖੈ ਤਿਸ ਦੇਸ ਸਮਾਨ॥ਅਬਲਾ ਕਿਤਹੂੰ
 ਹੋਤਿ ਨਹਿ ਅਸ ਰੁਚਿਰ ਮਹਾਨ॥੨੨॥ ਰਜਧਾਨੀ ਤਿਹ ਨ੍ਰਿਪਤ ਕੀ ਨਰ
 ਗਨ ਧਨਵਾਨ॥ਪਿਖਿ ਸੁੰਦਰਤਾ ਅਧਿਕ ਹੀ ਪੁਨ ਨਿਕਟ ਪਯਾਨ॥ਰੋਦਨ
 ਕੇ ਬਡ ਸ਼ਬਦਹੂੰ ਸੁਨਿ ਸੁਨ ਮਝਾਰ॥ਲੋਕ ਸੈਂਕਰੇ ਮਿਲਿਰਹੇ ਕਰਿ ਹਾਹਾ
 ਕਾਰਾ॥੨੩॥ ਬੂਝਜੋ ਇਕ ਨਰ 'ਕਯਾ ਭਯੋ ਕਿਉਂ ਰੋਦਨ ਠਾਨੈ' । ਨਗਰ
 ਦੁਖੀ ਸਗਰੋ ਅਹੈ ਉਰ ਸ਼ੋਕ ਮਹਾਂਨੈ॥ਕੋ ਐਸੋ ਬਡ ਬਿਘਨ ਭਾ?ਬਜਾਕੁਲ
 ਨਰ ਨਾਰੀ॥ਦਿਖੀਯਤਿ ਹਰਖਤਿ ਕੋ ਨਹੀਂ ਸਭਿ ਹੈਂ ਇਕ ਸਾਰੀ॥੨੪॥
 ਨਰ ਨੈ ਭਨਜੋ ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ ਤਬਿ॥ਜੋ ਨਗਰ ਨਰੇਸ਼॥ਏਕ ਪੁੱਤ੍ਰ ਤਿਸ ਕੋ ਹੁਤੋ

੧(ਪਹਾੜੀਏ) ਅਜਮਤ ਲੈਕੇ ਮੰਨ ਜਾਣਗੇ, ਭਾਵ ਪਤੀਜ ਜਾਣਗੇ। (ਅ) ਸਾਵਣਮੱਲ ਅਜਮਤ
 ਲੈਕੇ ਪਤੀਜ ਗਿਆ ਤੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ: ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ਜੀ! ਹੁਣ ਸਾਰਾ ਕੰਮ ਬਣ ਜਾਏਗਾ। ੨ਠਾਠ,
 ਬਣਾਉ। ੩ਪਹਾੜੀ ਬਾਵਲੀਆਂ, ਬਾਵੜੀਆਂ। ੪ਫੈਲੇ ਹੋਏ ਹਨ। ੫ਸਰਬ ਅੰਗਾਂ ਵਿਖੇ
 ਸੁੰਦਰ ਇਸਤਰੀਆਂ ਸਮੂਹ ਦੇਖੀਆਂ। ੬ਬਹੁਤ ਚੰਚਲ। [ਮਿਸ: ਚਲਚਾਲ]। ੭ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ ਵਤ
 ਮੁੱਖ ਵਾਲੀਆਂ। ੮ਪਤਲੇ ਲੋਕ ਵਾਲੀਆਂ। ੯ਸੁਹਣੇ ਕਾਲੇ ਵਾਲਾਂ ਵਾਲੀਆਂ। ੧੦ਹਾਥੀ ਜੈਸੀ
 ਚਾਲ ਵਾਲੀਆਂ, ਅਵਾਜ਼ ਕੋਇਲਾਂ ਵਰਗੀ, ਲੋਕੋਂ ਸ਼ੇਰ ਜੈਸੀਆਂ (ਭਾਵ ਪਤਲੇ ਲੋਕ)।
 ੧੧ਗਰਦਨ ਕਬਤਰੀ ਵਾਲੀਆਂ। ੧੨ਬਲ ਲਾਲ ਰਾਲੀਆਂ ਵਤ। ੧੩ਜੋਗੀਆਂ ਦੇ।

ਤਨ ਚਾਰੁ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਾ । ਤਰੁਨ^੧ ਹੋਨਿ ਲਾਗਨੋ ਹੁਤੇ ਪਿਖਿ ਜੀਵਤਿ ਰਾਜਾ^੨ ।
 ਪਟਰਾਨੀ ਕੋ ਪਰਮਪ੍ਰਿਯ^੩ ਮ੍ਰਿਤੁ ਭਯੋ ਸੁ ਆਜਾ^੪ ॥੨੫॥ ਯਾਂਤੇ ਸਭਿਬਜਾਕੁਲ
 ਭਏ ਨ੍ਰਿਪ ਪਾਗ ਉਤਾਰੀ । ਪੀਟਤਿ ਸਿਰ ਸੁਧ ਨਹਿ ਰਹੀ ਮੂਰਛਨਾ
 ਧਾਰੀ । ਤਿਮਿ ਰਾਣੀ ਆਤੁਰ ਬਡੀ ਭਾ ਰਿਦੇ ਕਲੇਸ਼ੁ ਪ੍ਰਜਾ ਕੁਤੇ^੫ ਹਰਖਹਿ
 ਰਿਦੇ ਦੁਖਲਹਨੋ ਅਸ਼ੇਸ਼ੁ^੬ ॥੨੬॥ ਨ੍ਰਿਪਸੁਖਿ ਤੇ ਪਰਜਾ ਸੁਖੀ ਦੁਖਿ ਤੇ ਦੁਖ
 ਪਾਵੈ। ਇਮ ਬਜਾਕੁਲ ਨਰ ਹੁਇ ਰਹੇ ਰਵ ਰੁਦਨ^੭ ਉਠਾਵੈ^੮ । ਸੁਨਿਕੇ ਚਿਤ
 ਮਹਿ ਚਿਤਵਤੇ-ਇਹੁ ਅਜਮਤਥਾਈ^੯ । ਨ੍ਰਿਪ ਸੁਤ ਏਕ ਜਿਵਾਇਥੇ ਸਭਿ
 ਲਾਗਹਿ ਪਾਈ^{੧੦} ॥੨੭॥ ਸੇਵਕ ਹੋਵਹਿ ਭਾਵ ਧਰਿ ਸਭਿ ਸੇਵ ਕਮਾਵੈ ।
 ਇਸ ਤੇ ਨੀਕੀ ਅਪਰ ਬਿਧਿ ਕੋ ਹਾਥ ਨ ਆਵੈ-ਉਰ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੁਇ ਕਰਿ
 ਗਯੋ ਨ੍ਰਿਪ ਦ੍ਵਾਰ^{੧੧} ਅਗਾਰੇ। ਕ੍ਰਿਜਨ ਸਮ^{੧੨} ਰਾਨੀ ਜਹਾਂ ਕੁਰਲਾਤਿ ਪੁਕਾਰੇ ॥
 ੨੮॥ ਕੇਸ ਉਖਾਰਤਿ ਸੀਸ ਕੋ ਨਹਿ ਬਸਨ ਸੰਭਾਰੈ। ਕਰ ਤਲ ਸੋ ਪੀਟਤਿ
 ਬਦਨ ਸਿਰ ਜੰਘਨ ਮਾਰੈ^{੧੩} । ਅਤਿ ਬਿਲਾਪ ਸੰਕਟ ਲਹਨੋ ਲੋਚਨ ਜਲ
 ਗੋਰੈਂ। ਜਹਿਕਹਿ ਹਾਹਾਕਾਰ ਭਾ ਉਚੀ ਧੁਨਿ ਟੇਰੈਂ ॥੨੯॥ ਨ੍ਰਿਪਤਿ ਮਹਾਂਬਜਾ-
 ਕੁਲ ਪਰਜੇ ਮੰਤ੍ਰੀ ਬਿਲਖਾਵੈ^{੧੪} । ਆਪਸ ਮਹਿ ਕੋ ਧੀਰ ਦੇਇ, ਇਕ ਸਮ
 ਦੁਖਪਾਵੈ। ਅਵਨੀ ਤਲ ਮਹਿ ਲਿਟਤਿ ਕੋ, ਸਿਮਰਹਿ ਗੁਨ^{੧੫} ਕੋਤੇ । ‘ਸੂਰਤ
 ਸੁੰਦਰ ਰਾਜਸੁਤ ਸਭਿਕੋ ਸੁਖ ਦੇਤੇ ॥੩੦॥ ਰਾਜਾਰਾਨੀ ਪ੍ਰਜਾਕੋ ਸਚਿਵਨ^{੧੬}
 ਸਮੁਦਾਯਾ । ਸਭਿਹਿਨਿ ਕੋ ਇਕ ਆਸਰਾ ਸੋ ਪ੍ਰਭੁ ਨਹਿ ਭਾਯਾ^{੧੭} । ਅਤਿ
 ਕਲੇਸ਼ ਜੁਤ ਹੋਰ ਕਰਿ ਉਰ ਦਯਾ ਉਪਾਈ। ਅਰ ਸਾਰਥ^{੧੮} ਹਿਤ ਆਪਨੇ
 ਸਾਵਣ ਮਨਿ ਆਈ ॥੩੧॥ ਨ੍ਰਿਪ ਢਿਗ ਤੇ ਇਕ ਸਚਿਵਕੋ ਨਿਜ ਨਿਕਟਿ
 ਹਕਾਰਾ । ਹੁਇ ਇਕੰਤ ਤਿਸ ਕੋ ਕਹਨੋ ‘ਬਡ ਕਹਿਰ ਗੁਜਾਰਾ^{੧੯}’ । ਤਉ
 ਗੁਰਨਿ ਕੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਤੇ ਮੈਂ ਇਸੇ ਜਿਵਾਵੈਂ । ਸਿੱਖ ਹੋਇ ਮਰੇ ਸਕਲ, ਸਿੱਖਾ
 ਬਿਦਤਾਵੈਂ ॥੩੨॥ ਪ੍ਰਥਮੇ ਰਾਜਾ ਸਿਖ ਬਨਹਿ ਪੁਨ ਸਚਿਵ ਰੁ ਸੈਨਾ। ਬਹੁਰ
 ਪ੍ਰਜਾ ਪਾਹੁਲ ਪਿਵੈ, ਕਹੁ ਨ੍ਰਿਪ ਸੋ ਬੈਨਾ^{੨੦} । ਸੁਨਤਿ ਸਚਿਵ ਹਰਖਤਿ ਅਧਿਕ
 ਢਿਗ ਗਾ ਮਹਿਪਾਲਾ। ਕਹੀਬਾਤ ਸਮਝਾਇ ਸਭਿ ‘ਇਕਸੰਤ ਬਿਸਾਲਾ ॥੩੩॥

^੧ਜਵਾਨ । ^੨ਜਿਸ ਨੂੰ ਤੱਕ ਤੱਕ ਕੇ ਰਾਜਾ ਜੀਉਂਦਾ ਸੀ । ^੩ਬਹੁਤ ਪਿਆਰਾ । ^੪ਕਿਵੇਂ ।

^੫ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ । ^੬ਰੋਣ ਦਾ ਸ਼ਬਦ । ^੭ਕਰਮਾਤ ਦਾ ਮੋਕਸ਼ਾ ਹੈ । ^੮ਚਰਨੀਂ ਲੱਗਣਗੇ । ^੯ਕ੍ਰਿਜ

ਵਾਂਝ । ^{੧੦}ਹੱਥ ਤਲੀਆਂ ਨਾਲ ਮੂੰਹ ਸਿਰ ਤੇ ਪੱਟਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰਦੀ ਹੋਈ ਪਿੱਟ ਰਹੀ ਹੈ ।

^{੧੧}ਵਿਰਲਾਪ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ । ^{੧੨}(ਮਰੇ ਹੋਏ ਦੇ) ਗੁਣ ਯਾਦ ਕਰਦੇ ਹਨ । ^{੧੩}ਵਸੀਰਾਂ ਨੂੰ ।

^{੧੪}ਆਪਣੇ ਕੰਮ ਨੂੰ (ਸੋਚ ਕਰਕੇ) । ^{੧੫}ਕਹਿਰ ਹੋਯਾ ਹੈ । ^{੧੬}ਪਾਸ-ਦੁਰਗ ।

ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕੇ ਪੰਥ ਕੋ ਬੋਲਤਿ ਇਮਿ ਬਾਨੀ ।—ਮਤਿ ਮੇਰੇ ਮਹਿ ਨਿਪਤ
ਹੁਇ ਜੇ ਲੇਵਹਿ ਮਾਨੀ॥ ਤੋ ਮੈਂ ਨਿਪ ਸੁਤ ਪ੍ਰਾਣ ਜੁਤਿ ਤਤਕਾਲ ਜਿਵਾਵੈ॥
ਪੀਛੇ ਮਮ ਸਿੱਖ ਹੋਹਿ ਸਭਿ ਸਿੱਖੀ ਪ੍ਰਗਟਾਵੈ—’ ॥੩੪॥ ਸੁਨਿ ਮਹਿਪਾਲਕ
ਕਾਨ ਮਹਿ ਜਨੁ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਡਾਰਾ । ਕਹਨੈ ‘ਸਰਬ ਹੀ ਸਿੱਖ ਹੂੰ, ਗੁਰਦੇਵ
ਹਮਾਰਾ॥ ਕੁਵਰ’ ਜਿਵਾਵਹੁ ਆਨਿ ਕਰਿ ਆਇਸੁ ਜਿਮ ਭਾਖੇ॥ ਹਮ ਤਿਸ ਕੇ
ਅਨੁਸਾਰਿ ਨਿਤਿ ਸੇਵਾ ਅਭਿਲਾਖੇ ॥੩੫॥ ਆਨਹੁ ਬਿਲਮ ਬਹੀਨ ਤਿਹ
ਪ੍ਰਾਨਨਿ ਕੋ ਦਾਤਾ । ਨਾਂਹਿ ਤ ਸਭਿਹੀ ਹਮ ਮਰਹਿ ਸੰਗਿ ਅਪਨੇ ਤਾਤਾ’।
ਦੌਰਿ ਸਚਿਵ ਸੰਗ ਲੇ ਗਯੋ ਨਿਪ ਸਾਥ ਮਿਲਾਯੋ॥ ਕਰੀ ਚਰਨ ਪਰਬੰਦਨਾ
ਸਨਮਾਨ ਬਿਠਾਯੋ ॥੩੬॥ ‘ਪ੍ਰਾਨ ਸਹਤ ਸੁਤ ਕੋ ਕਰਹੁ ਹਮ ਸਭਿ ਅਨੁ-
ਸਾਰੇ । ਨਿਸ ਬਾਸੁਰ ਸੇਵਾ ਲਗਹਿ ਹਮ ਦਾਸ ਤੁਮਾਰੇ’ । ਸਾਵਣ ਮਲ ਨੇ
ਕਹਨੈ ਤਬਿ ‘ਲੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਸੁ ਆਵੇ । ਭੀਰ ਹਟਾਵੇ ਸਕਲ ਹੀ ਕਰਿ ਸ਼ਾਂਤਿ
ਬਿਠਾਵੇ॥੩੭॥ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਸਿਮਰਨ ਕਰਹੁ ਨਹਿ ਰੋਦਨ ਕੀਜੈ । ਸਤਿਗੁਰ
ਪਰ ਬਿਸ਼ਵਾਸ ਧਰਿ ਉਰ ਸਭਿ ਹਰਖੀਜੈ’ । ਨਿਪ ਸੁਤ ਮ੍ਰਿਤਕ ਉਠਾਇ
ਕਰਿ ਆਨੈ ਤਤਕਾਲਾ । ਸਾਵਣ ਕੇ ਆਗੇ ਧਰਜੈ* ਬਿਸਮਾਇ ਬਿਸਾਲਾ
॥੩੮॥ ਬਸਤੁ ਉਘਾਰੈ ਬਦਨ ਤੇ† ਜਲ ਬਹੁਰ ਮੰਗਾਯੋ॥ ਤਿਸ ਰੁਮਾਲ ਕੀ
ਖੁੰਟਾਇਕ ਧੋਈ ਕਰ ਲਾਯੋ॥ ਸੋ ਜਲ ਜਬਿ ਮੁਖ ਮਹਿ ਪਰਜੈ ‘ਸਤਿਨਾਮ’
ਬਖਾਨਾ॥ ਸੀਸ ਛੁਹਾਇ ਰੁਮਾਲ ਕੋ ਆਏ ਤਿਸ ਪ੍ਰਾਨਾ ॥੩੯॥ ਜਬਾ ਸੰਜੀ-
ਵਨਿ† ਜਲ ਘਸੀ ਲਛਮਨ ਮੁਖ ਡਾਰੀ॥ ਤਬਾ ਕੁਵਰ ਜੀਵਤਿ ਉਠੈ ਰਖ
ਪਲਕ ਉਘਾਰੀ॥ ਰਾਜਾ ਮਿਲੈ ਪਸਾਰਿ ਭੁਜ ਰਾਨੀ ਮੁਖ ਚੁੰਮਾ । ਠਾਂਢੇ
ਤਤਛਿਨ ਸੋ ਭਯੋ ਤਜਿ ਕਰਿ ਤਲ ਭੁਮਾ ॥੪੦॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ
ਕ੍ਰਿੰਥੇ ਪ੍ਰਥਮ ਰਾਸੇ ‘ਸਾਵਣ ਮਲ ਰਾਜ ਪੁੱਤ੍ਰ ਜਿਵਾਇਥੇ’ ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੈ ਨਾਮ ਏਕ
ਤ੍ਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੁ ॥ ੩੧ ॥

*ਕੁਵਰ । *ਕੀਨੀ । *ਹਥ ਨਾਲ ਧੋਤੀ । *ਇਕ ਮੰਨੀ ਹੋਈ ਬੂਟੀ ਜਿਸ ਨਾਲ ਮੁਰਦੇ ਜੀਉ
ਧੋਂਦੇ ਹਨ । ਲਛਮਣ ਮੁਰਛਿਤ ਨੂੰ ਏਸੇ ਬੂਟੀ ਨਾਲ ਜਿਵਾਇਆ ਲਿਖਿਆ ਹੈ । ਇਕ ਵਿਦਵਾਨ
ਦਾ ਬੀ ਨਾਮ ਹੈ ਜੋ ਮੁਰਦੇ ਜਿਵਾਲਨ ਵਾਲੀ ਮੰਨਦੇ ਹਨ, ਸ਼ੁਕ ਜੀ ਮੇਏ ਵੇਂਤਾਂ ਨੂੰ ਇਸੇ
ਨਾਲ ਜਿਵਾ ਲੈਂਦੇ ਲਿਖੇ ਹਨ । ਵੇਦਕ ਵਿਚ ਇਕ ਦਵਾਈ ਦਾ ਬੀ ਨਾਮ ਹੈ । *ਨੇਤਰ ਦੀ
ਪਲਕ ਖੋਲੀ । †ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਦਾ ਥਲ ਛਡਕੇ (ਮੁੰਡਾ) ਉਠ ਖੜੋਤਾ ।

*ਪਾ:—ਕਰਜੇ ।

†ਪਾ:—ਬਦਨ ਉਘਾਰੈ ਬਸਤਰ ਤੇ ।

੩੨. [ਰਾਜੇ ਨੇ ਸਿੱਖ ਹੋਣਾ, ਲੱਕੜਾਂ ਭੋਜਨੀਆਂ, ਸਾਵਣ ਮੱਲ ਦਾ ਮਾਨ ਹਰਨਾ]
 ਸੈਯਾ ਛੰਦ ॥ ਭਯੋ ਅਨੰਦ ਬਿਲੰਦ ਸਭਿਨਿ ਕੈ ਮੰਗਲ ਗਾਵਹਿ ਅਨਿਕ
 ਪ੍ਰਕਾਰ । ਬਡ ਉਤਸਾਹ ਕਰਜੈ ਮਹਿਪਾਲਕ ਦੀਨਨਿ ਦੀਨਸਿ ਦਰਬ
 ਉਦਾਰ*। ਲਘੁ ਦੁੰਦਭਿ^੧ ਗਨ ਸੰਗ ਨਫੀਰਨ^੨ ਬਾਜਨਿ ਲਾਗੇ ਦੁਰਗ ਸੁ
 ਦਾਰ^੩ । ਭਾਟ ਕਲਾਵਤਿ^੪ ਕਰਤਿ ਰਾਗਧੁਨਿ, ਬਜਹਿ ਮ੍ਰਿਦੰਗ^੫, ਰਬਾਬ,
 ਸਤਾਰ॥੧॥ ਮਹਾਂ ਅਮੰਗਲ ਪ੍ਰਿਥਮ ਹੁਤੋ ਜਹਿ ਤਹਿ ਤਬ ਮੰਗਲ ਰਚਹਿ
 ਬਿਸਾਲਾਰਾਜਾ ਰਾਨੀ ਸਚਿਵ ਸਹਤ ਸਭਿ ਸਾਵਣ ਮਲ ਆਗੇ ਤਤਕਾਲ।
 ਹਾਥਨਿ ਜੋਰਿ ਅਕੋਰਨ ਅਰਪਹਿ ਗਰ ਪਹਿਰਾਈ ਫੁਲਨਿ ਮਾਲ। ਚਮਰੁ
 ਵੁਰਾਵਹਿ ਸੁਜਸ ਬਧਾਵਹਿ ਸੀਸਨਿਵਾਵਹਿ ਧਰਿਪਦਭਾਲ॥੨॥ ਸਿਵਕਾ^੬
 ਪਰ ਚਵਾਇ ਤਹਿ ਲਜਾਏ ਸੁੰਦਰ ਮੰਦਰ ਅੰਦਰ ਥਾਨ । ਸਾਦਰ ਡੇਰੇ ਕੋ
 ਕਰਵਾਯੋ ਖਾਨ ਪਾਨ ਸਭਿ ਦੀਨਸਿ ਆਨ। ਬਹੁਤ ਮੋਲ ਕੋ ਪਲੰਘ ਛੁਸਾ-
 ਇਹੁ ਆਇ ਸਭਿਨਿ ਨੇ ਬੰਦਨ ਠਾਨਿ। ਜ਼ਰੀਦਾਰ ਗੁੰਢੇ^੭ ਜਿਸ ਲਟਕਤਿ
 ਉਪਰਰੁਚਿਰਚੰਦੋਆਤਾਨਿ॥੩॥ ਇੰਤਜਾਇਕ ਸੁਸੁਖਾ^੮ ਕੀਨਸਿ ਮਹਿਮਾਪਿਖ
 ਸਗਰੇ ਬਿਸਮਾਇ। ਗੁਰ ਸਮਰੱਥ ਮਹਾਂ ਸਭਿ^੯ ਰੀਤਿਨ ਨਿਪਸੁਤ ਮ੍ਰਿਤੁ
 ਕੋ ਦੀਨਿ ਜਿਵਾਇ। ਕਿਤਿਕ ਦਿਵਸ ਮਹਿਨਿਪ ਸਿਖ ਹੋਯਹੁ ਪੁਨ ਸਭਿ
 ਸਿੱਖੀ ਕੇ ਮਗ ਆਇਵਾਹਿਗੁਰੂ ਸਿਮਰਹਿ ਸੁਖ ਪਾਵਹਿ ਚਿਤ ਇੱਛਾ ਕਹਿ
 ਦੇਤਿ ਪੁਜਾਇ ॥੪॥ ਪੁਨ ਸਾਵਣ ਮਲ ਨਿਪ ਸੰਗ ਭਾਖਜੈ ‘ਹਮਰੇ ਸਦਨ
 ਬਿਪਾਸਾ ਤੀਰਾਚਾਹ ਦਾਰ ਦੀਰਘ ਕੀ ਤਿਹਠਾ’^{੧੦} ਇਕਠਾਂ ਕਰਹੁ ਬਿਸਾਲ
 ਸ਼ਤੀਰ । ਬੇੜੇ ਬੰਧਹੁ ਕਾਸ਼ਟ ਗਨ ਕੇ ਦ੍ਰਿੜ ਕਰਿ ਬੀਚ ਡਾਰੀਏ ਨੀਰ ।
 ਤਰਨ ਹਾਰ^{੧੧} ਨਰ ਸੰਗ ਸਿਧਾਵਹਿ ਸਨੇ ਸਨੇ ਤਰਿ ਪਾਇ ਬਿਹੀਰ^{੧੨} ॥੫॥
 ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਨਗਰ ਤਟ ਉਪਰ ਤਹਾਂ ਜਾਇ ਸਗਰੋ ਨਿਕਸਾਇ^{੧੩}। ਇਮਿ
 ਸੁਨਿ ਭੂਪ ਹਰੀਪੁਰ ਕੇ ਤਬਿ ਬਹੁ ਨਰ ਦੀਨੋ ਕਾਰ ਲਗਾਇ। ਕਾਸ਼ਟ ਕੋ
 ਬਟੋਰ ਬਹੁਤੇਰਾ ਖਾਤੀ ਤੇ ਤਛਾਇ^{੧੪} ਚਿਰਵਾਇ। ਦੀਰਘ ਲੈਂ ਲਕਰੀ
 ਕਰਿ ਸੰਚੈ ਅਨਿਕ ਭਾਂਤਿ ਸੁੰਦਰ ਘਰਿਵਾਇ^{੧੫} ॥੬॥ ਬੇੜੇ ਬੰਧਿ ਬਿਪਾਸਾ ਕੇ
^੧ਛੋਟੇ ਧੌਂਸੇ । ^੨ਬੰਸਰੀ । ^੩ਕਿਲੇ ਦੇ ਦਰ ਅੱਗੇ । ^੪ਭੁੱਟ ਤੇ ਕਲੇਤ । ^੫ਫੋਲ । ^੬ਮੱਥਾ ਪੈਰਾਂ ਤੇ
^੭ਧਰਕੇ । ^੮ਪਾਲਕੀ । ^੯ਫੁੱਮਣ । ^{੧੦}ਸੇਵਾ [ਸੰਸਾਰ ਸੁਸੁਖਾ] । ^{੧੧}ਬਹੁਤ ਲਕੜੀਆਂ ਦੀ ਲੌੜ ਹੋ
 ਓਥੇ । ^{੧੨}ਤਾਰੂ । ^{੧੩}ਤਰ ਕੇ ਵਹੀਰ ਪਾਇਓ ਛਾਵ ਚਲਦੇ ਜਾਣ । ^{੧੪}ਕਾਠ ਨੂੰ ਬਹੁਤਾ
 ਇਕੱਠਾ ਕਰਵਾਕੇ ਤਰਖਾਣ ਤੋਂ ਤੱਛਵਾ ਕੇ । ^{੧੫}ਘੜਵਾਕੇ, ਭਾਵ ਛਤੀਰੀਆਂ ਕਰਾਕੇ ।

*ਪਾਨ-ਅਪਾਰ ।

†ਪਾਨ-ਲਘੁ ।

ਬਿਚ ਨਰ ਕਰਿ ਸੰਗ ਸੁ ਵਿਏ ਚਲਾਇਗੋਇੰਦਵਾਲ ਬਿਸਾਲ ਕਾਠ ਗਠ
 ਤਹਿ ਤੇ ਤੂਰਨ ਪਹੁੰਚੀ ਆਇ। ਵਹਿਰ ਨਿਕਾਸੀ ਸਤਿਗੁਰ ਹੇਰੀ, ਖਰੇ
 ਆਪ ਹੁਇ ਦਈ ਬੰਡਾਇ^੧। ਜਿਤਿਕ ਚਹਤਿਨਰ ਦਈ ਤਿਤਿਕਤਿਨ ਲੇ
 ਸਭਿ ਗਏ ਆਪਨੀ ਥਾਇ॥੭॥ ਨਿਜ ਕੁਟੰਬ ਕੇ ਮਾਨਵ ਜੋਈ, ਬਿੱਪੂ ਬਿੰਦ,
 ਕੇ ਬਾਂਟ ਸੁ ਦੀਨਿ। ਬਾਈ ਜਾਤ ਜੁ ਖੱਤੀ ਕੁਲ ਕੀ^੨ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਬਾਸ
 ਤਿਨ ਲੀਨ। ਸਰਬ ਜਾਤਿ ਸਿਖ ਸਦਨ ਕਰੇ ਤਹਿ ਤਿਨ ਕਾਸ਼ਟ ਲੇ ਨਿਜ
 ਘਰ ਕੀਨਿ। ਬਸਨ ਹਾਰ ਪੁਨ ਅਪਰ ਜਿ ਮਾਨਵ ਬਾਂਛਤਿ ਦੀਨਸਿ ਗੁਰੂ
 ਪ੍ਰਬੀਨ॥੮॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਅਮਰਦਾਸ ਹੁਇ ਠਾਂਢੇ, ਧਾਮਨਿ ਕੀ ਅਵਨੀ ਅਵ-
 ਲੋਕ^੩। ਜਥਾ ਜੋਗ ਬਾਂਟੀ ਸਭਿਹਿਨਿ ਕੇ, ਲੋਕਰਿ ਮੁਦਿਤਿ ਭਏ ਸਭਿਲੋਕ।
 ਆਪ ਆਪਨੇ ਰਚੇ ਸਦਨ ਸੁਭ ਜੋ ਗੁਰੂ ਦਈਸੁ ਲੀਨੀ ਰੋਕ^੪। ਬਡੇ ਭਾਗ
 ਜਿਨਿ ਭਾਲ ਹੁਤੇ ਤਬਿ ਬਸੇ ਨਗਰ ਮਹਿ ਸਦਾ ਅਸ਼ੋਕ॥੯॥ ਸੁੰਦਰ ਸਲਿਤਾ
 ਤੀਰ ਬਿਪਾਸਾ^੫ ਨੀਰ ਬਿਮਲ ਗੰਗਾ ਸਮ ਜਾਂਹਿ^੬। ਪਾਪ ਬਿਨਾਸਨ ਪਾਵਨ
 ਸੇ ਬਹੁ ਜਲ ਕੇ ਯੰਗ ਸਪਰਸ਼ੈ ਵਾਹਿ^੭। ਤਾਤਕਾਲ ਫਲ ਸਤਿਗੁਰ
 ਦਰਸ਼ਨ ਜਿਹਿ ਜੋਗੀ ਧ੍ਰਾਵਹਿ ਉਰ ਮਾਂਹਿ^੮। ਬੇਦ ਸਮਾਨ ਗਿਰਾ ਗੁਰ
 ਸੁਨਿਬੇ ਸਮਝਨਿ ਸੁਗਮ ਅਗਮ ਤਿਮ ਨਾਂਹਿ^੯॥੧੦॥ ਦੇਗ ਹੋਇ ਸਗਰੇ
 ਦਿਨ ਗੁਰ ਕੀ ਸਰਬ ਜਾਤਿ ਭੋਜਨ ਕੇ ਖਾਇ। ਜੋ ਨਹਿ ਖਾਂਹਿ ਨ ਦਰਸ਼ਨ
 ਪਾਵਹਿ ਇਹੀ ਨੇਮ ਸਤਿਗੁਰ ਠਹਿਰਾਇ। ਬਚਹਿ ਅਹਾਰ ਜੁ ਲੰਗਰ ਮਾਂਹੀ
 ਸੇ ਸਭਿ ਗਉਅਨਿ ਦੇਹਿ ਖੁਲਾਇ। ਪਸੁ ਅਘਾਇ ਸ਼ੇਖ ਪੁਨ ਰਹਿ ਜੋ^{੧੦}
 ਸਰਬ ਬਿਪਾਸਾ ਮਹਿ ਦੇਂ ਪਾਇ॥੧੧॥ ਨਿਸ ਮਹਿ ਸ਼ੇਖ ਰਹਿਨ ਨਹਿ ਪਾਵੈ
 ਅੰਨ ਦਰਬ ਜੇਤਿਕ ਚਲਿ ਆਇ। ਸਭਿ ਕੇ ਦੇਹਿ ਅਨੰਦਤਿ ਲੋਵੈ^{੧੧}, ਦੇਗ
 ਬਿਖੈ ਤ੍ਰਿਪਤਹਿ ਤਹਿ ਖਾਇ। ਤਾਤਕਾਲ ਪੁਰਿ ਬਸਯੋ ਰੁਚਿਰ ਸੇ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿ-
 ਗੁਰ ਜਹਿ ਆਪ ਬਸਾਇ^{੧੨}। ਜੋ ਧਰਿ ਆਇ ਕਾਮਨਾ ਮਨ ਮਹਿ ਦਰਸ਼ਨ
^੧ਬੰਡ ਦਿੱਤੀ। ^੨ਖੱਤੀਆਂ ਦੀਆਂ ਜਾਤਾਂ (ਵਿਚੋਂ) ਬਾਈ ਜਾਤਾਂ (ਦੋ ਪੁਰਸ਼)। ^੩ਘਰਾਂ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੀ
 ਦੇਖਕੇ। ^੪ਭਾਵ ਬਾਂ ਮੱਲ ਲਈ। ^੫ਬਿਪਾਸਾ। ^੬ਜਿਸਦਾ। ^੭ਉਸ ਨੂੰ ਛੂਹਿਆ। ^੮ਭਾਵ
 ਗੰਗਾ ਦੇ ਸ਼ਨਾਨ ਦਾ ਫਲ ਮੁਕਤੀ ਸਮਝਦੇ ਹਨ, ਦੇਖੋ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਦਿਆਂ ਤਾਤਕਾਲ ਫਲ
 ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਸਰੂਪ ਨੂੰ ਜੋਗੀ ਧ੍ਰਾਵਨ ਲਾ ਲਾ ਧ੍ਰਾਵਨ ਦੇ ਹਨ ਸੇ ਗੁਰੂ ਅਮਰ ਦੇਵ ਦੇ
 ਰੂਪ ਵਿਚ ਪਰਤੋਖ ਦਿੱਸ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ^੯ਤਿਸ ਵੇਦ ਵਾਂਗੂ ਕਠਨ ਨਹੀਂ (ਬਾਣੀ)। ^{੧੦}(ਜੋ)
 ਪਸ਼ੁਆਂ ਨੂੰ ਰਜਾਕੇ ਕੁਛ ਬਚ ਰਹੇ। ^{੧੧}ਸਭ ਨੂੰ ਦੇ ਦੇਂਦੇ ਹਨ, (ਲੋਣ ਵਾਲੇ) ਅਨੰਦ ਹੋਕੇ
 ਲੋਵੇ ਹਨ। ^{੧੨}ਵਸਦੇ ਹਨ (ਅ) ਜਿਸਨੂੰ ਵਸਾਇਆ ਹੈ।

ਪਰਸਤਿ ਸੋ ਨਰ ਪਾਇ॥੧੨॥ਉਤ ਸਾਵਨ ਕੀ ਕਥਾ ਕੁਛਕ ਹੈ ਸ਼੍ਰੋਤਾ ਸੁਨਹੁ
 ਸੁਜਸੁ ਗੁਰ ਕੇਰਿ । ਸਾਵਰ ਬਾਸ ਹਰੀ ਪੁਰ ਕੀਨਸਿ ਮਨਤਾ* ਜਿਸ
 ਕੀ ਹੋਤਿ ਬਡੇਰ । ਜਬ ਰਾਜਾ ਤਿਹ ਚਰਨ ਪਖਾਰੇ ਅਪਰਨ ਕੀ ਗਿਨਤੀ
 ਕਜਾ ਹੋਰਿਬੰਦਨ ਕਰਹਿ ਬੰਦ ਨਰ ਮਿਲਿਮਿਲਿ ਕਰ ਜੋਰਹਿ ਕਰਿ ਭਾਉ
 ਘਨੇਰ† ॥ ੧੩ ॥ ਧਰਹਿ ਕਾਮਨਾ ਜਾਚਹਿ ਆਨਿ‡ ਜੁ ਤਿਸ ਰੁਮਾਲ ਤੇ
 ਪੂਰ ਕਰੀਤਿ । ਸੁਤ ਬਿਤ ਕੀ ਕੈ ਤਨ ਅਰੋਗ ਕੀ ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਪ੍ਰਾਪਤਿ
 ਹਰਖੀਤਿ।ਪਾਇਨ ਪਾਸ ਉਪਾਇਨ‡ ਅਰਪਤਿ ਸਰਬਦੇਸ਼ ਨਰ ਜਸੁ ਉਚ-
 ਰੀਤਿ। ਸਿੱਖੀ ਬਿਬਰੀ ਸਾਵਨ ਮਲ ਕੀ ਅਜਮਤ ਹੋਰਤਿ ਉਰ ਬਿਸਮੀਤਿ
 ॥੧੪॥ਰਾਜਾ ਰਾਨੀ ਤ੍ਰਾਸ ਕਰਤਿ ਬਹੁ ਸੇਵਹਿ ਨਿਤ ਹੁਇ ਕਰਿ ਅਨੁਸਾਰ।
 ਬਹੁਤ ਮੋਲ ਕੇ ਬਸਤ੍ਰ ਮੰਗਾਵੈਂ ਕਰਿਵਾਵੈਂ ਪੋਸ਼ਸ ਸਭਿ ਚਾਰਭੋਜਨ ਮਹਿ
 ਅਮੇਜ ਕਰਿ‡ ਮੇਵੇ ਸੁਭ ਸ਼ਾਇਨਿ ਕੋ ਦੇਤਿ ਅਹਾਰਠਾਂਢੇ ਰਹੈਂ ਦਾਸ ਹਿਤ
 ਸੇਵਾ ਹੁਕਮ ਦੇਹਿ ਸੋ ਕਰਹਿ ਸੁਧਾਰਿ॥੧੫॥ਅਸ ਪਦ ਉਚੈ ਜਬਹਿ ਪਹੁਚੈ
 ਚਿਤ ਮਹਿ ਚਿਤਵਤਿ ਭਾ ਇਸਿ ਭਾਇ-ਕਾਰਜ ਸੁਧਰ ਗਯੋ ਸਭਿ ਗੁਰਕੋ
 ਪਹੁੰਚਾਏ ਕਾਸ਼ਟਸਮੁਦਾਇ।ਪੁਰਿਕੇ ਘਰ ਸਭਿਉਸਰ ਪਰਹਿੰਗੇ ਬਹੁਰੋਕੁਛ
 ਬਾਕੀ ਬਚ ਜਾਇ । ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਉਚਿਤ ਹੈ ਚਲਿਬੋ ਦਰਸਹਿ ਸਤਿਗੁਰ
 ਪੰਕਜ ਪਾਇ॥੧੬॥ਤਉ ਏਕ ਚਿੰਤਾ ਤਹਿ ਜੈਬੇ ਇਸ ਰੁਮਾਲ ਤੇ ਅਜਮਤ
 ਵਾਨ‡। ਫਿਗ ਪਹੁੰਚੇ ਗੁਰ ਲੇਵਹਿੰਗੇ ਇਹੁ, ਕਾਰਜਭਯੋਪੁਰ, ਉਰਜਾਨਿ ।
 ਸ਼ਕਤਿਹੀਨ ਹੁਇ ਹੋਂ ਤਿਸ ਛਿਨ ਮਹਿ ਬਹੁਰ ਨ ਕਰਿਹੈ ਕੋ ਮਮ ਮਾਨ ।
 ਬਢਿਆਈ ਗੁਰ ਕੀ ਤਬਿ ਬਿਦਤਹਿ ਮੈਂ ਬਨ ਜਾਵੈਂ ਅਪਰ ਸਮਾਨ‡॥੧੭॥
 ਇਹਾਂ ਰਹੇ ਹੀ ਬਨੇ† ਬਾਰਤਾ ਪੂਜਹਿ ਲੋਕਬਿਲੋਕਿ ਮਹਾਨ।ਸੇਵਹਿ ਸਰਬ
 ਨਿਪਤ ਤੋ ਆਦਿਕ ਅਰਪਹਿ ਅਨਿਕ ਉਪਾਇਨ ਆਨਿ‡। ਗੋਇੰਦਵਾਲ
 ਗਏ ਕਯਾ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਬਨਜੋ ਰਹੋਂ ਗੁਰ ਇਸ ਹੀ ਥਾਨ । ਚਹੋਂ ਸੁ ਅਜਮਤ
 ਤੇ ਸਭਿ ਪਾਵੈਂ ਕੀਰਤਿ ਬਿਦਤਹਿ ਬਹੁਤ ਜਹਾਨ-॥ ੧੮ ॥ ਇਮ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ

†ਬਹੁਤਾ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਕੇ । ‡ਮੰਗਣਾ । §ਆਕੇ । ¶ਚਰਨਾਂ ਕੋਲ ਭੇਟਾ । ॥ਮਿਲਾ ਕਰਕੇ। ॥ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ
 ਧਾਰਨ ਕਰਦੇ ਹਨ । (ਅ) ਸੁਧਾਰ ਕੇ, ਭਾਵ ਚੰਗੀਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਦੇ ਹਨ । ॥ਚਰਨ ਕਵਲ ।
 ॥ਤਾਂਬੀ ਓਥੇ ਜਾਣ ਵਿਚ ਇਕ ਚਿੰਤਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਰੁਮਾਲ ਕਰਕੇ ਹੀ ਮੈਂ ਕਰਾਮਾਤੀ ਹਾਂ।
 ॥ਚਰਨਾਂ ਜਿਹਾ । ॥ਲਿਆਕੇ ।

*ਪਾ:-ਮੰਨਤ ।

†ਪਾ:-ਇਹਾਂ ਰਹੇ ਨਹੀਂ ਬਨੇ=ਭਾਵ ਰੁਮਾਲ ਬਿਨਾਂ ਇਥੇ ਰਿਹਾਂ ।

ਚਿਤ ਮਹਿ ਕਰਿ ਤਹਿ ਠਹਿਰਜੇ—ਨਹਿ ਜਾਵੈ ਅਬ ਗੋਇੰਦਵਾਲ—।
 ਕਿਤਿਕ ਮਾਸ ਬਸਤੇ ਤਹਿ ਬੀਤੇ ਅੰਤਰਯਾਮੀ ਗੁਰੂ ਬਿਸਾਲਾਜਾਨਜੋਚਿਤ
 ਬਿਕਾਰ ਜੁਤਿ^੧ ਤਿਸ ਕੋਪਠਜੇ ਹੁਕਮ ਨਾਮਾ ਤਿਸਿ ਕਾਲਾ ਪਠਿ ਕਰਿਕੁਛ
 ਵਿਲਾਉ^੨ ਲਿਖਿ ਭੇਜਜੇ 'ਆਵਨ ਦੇਤਿ ਨਹੀਂ ਮਹਿਪਾਲ ॥ ੧੯ ॥ ਕੋਤਿਕ
 ਦਿਨ ਮਹਿ ਦਰਸਨ ਕਰਿਹੈ' ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਸੁਨਿਜਾਨਵਲਾਉ—ਅਜਮਤ
 ਜੁਕਤਿ ਰੁਮਾਲ ਸੁ ਤਤਛਿਨ ਗੋਇੰਦਵਾਲ—ਚਹਜੇ—ਚਲਿ ਆਉ^੩—।
 ਚਿਤਵਨ ਤੇ ਤੁਰਨ ਹੀ ਆਯਹੁ ਛੁਛੇ ਸਾਵਨ ਤਹਾਂ ਰਹਾਉ। ਜਾਨਿ ਗੁਰੂ
 ਗਤਿ ਬਹੁਤ ਬਿਸੁਰਤਿ—ਮੈਂ ਕੁਕਰਮ ਹੀ ਲਿਯੋ ਕਮਾਉ^੪—॥ ੨੦ ॥ ਦਿਨ
 ਦੁਇ ਚਤੁਰ ਬਿਸੁਰਤ ਬੀਤੇ ਪੁਨ ਮਨ ਮਹਿ ਸਮਝਜੇ ਇਸ ਭਾਇ—ਰਾਜਾ
 ਰਾਨੀ ਸਚਿਵ ਪ੍ਰਜਾ ਜੁਤ ਮੈਂ ਅਬ ਚਲਹੁ ਪਰਹੁ ਗੁਰ ਪਾਇ। ਭੁਲ ਕਰੋ
 ਬਖਸ਼ਾਵਨ ਸਗਰੀ ਅਹੈਂ ਬਿਸਾਲ^੫ ਨ ਕੁਛ ਮਨ ਲਜਾਇ। ਸਭਿ ਸੰਗਤ
 ਜੁਤਿ ਸਰਨੀ ਪਰਿਹੈਂ ਬਿਨਤੀ ਕਰਿਹੈਂ ਬਿਰ ਅਗਵਾਇ॥੨੧॥ ਬਡਿਅਨਿ
 ਕੀ ਰਿਸ ਅਗਨੀ ਸਮਸਰ ਬਿਨੈ ਨੀਰ^੬ ਤੇ ਹੋਵਤਿ। ਸ਼ਾਂਤਿ ਅਵਰ ਉਪਾਵ
 ਨਹੀਂ ਕੁਛ ਬਨਿ ਹੈ, ਕਰਹਿ ਜਿ ਬਲ ਛਲ ਘ੍ਰਿਤ ਪਰ ਜਾਤਿ^੭—। ਇਹ
 ਮਤਿ ਦ੍ਰਿੜੁ ਕਰਿ ਕਹਜੇ ਨ੍ਰਿਪਤਿ ਕੋ 'ਹਮਰੇ ਬਡੇ ਤਹਾਂ ਅਵਦਾਤਿ^੮।
 ਕ੍ਰਿਪਾ ਪਾਇ ਤਿਨ ਕੀ ਮੈਂ ਆਯਹੁ ਬਸਜੇ ਬਹੁਤ ਸਭਿਕੇ ਸੁਖਦਾਤਿ॥੨੨॥
 ਅਬਿ ਦਰਸਨ ਹਿਤ ਮੈਂ ਚਲਿ ਜੈ ਹੋਂ ਤੁਮਭੀ ਚਲਿ ਕਰਿ ਪਰਸਹੁਪਾਇ
 ਅਤਿ ਪੁਨੀਤ ਹੈ ਮੇਲ ਤਿਨਹੁ ਕੋ ਲੋਕ ਪ੍ਰਲੋਕ ਭਲੇ ਹੁਇ ਜਾਇਉਂ ਤਮ
 ਅਧਿਕ ਅਕੋਰਨ ਕੋ ਲਿਹੁ ਗੁਰ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਤੇ ਸੁਖ ਪਾਇਸਭਿ ਰਣਵਾਸ^੯
 ਸਚਿਵ ਅਰੁ ਸੈਨਾ ਪ੍ਰਜਾ ਲੋਕਸੰਗੈ ਸਮੁਦਾਇ'॥੨੩॥ ਨ੍ਰਿਪ ਕਰ ਜੋਰੇ ਮਾਨ
 ਬਾਰਤਾ ਭਜੋ ਤਨਾਰ ਸਭਿਹੀ ਸੰਗ ਲੀਨਿ। ਸਾਵਨਮਲ ਹਿਤ ਸਿਵਕਾ
 ਦੀਨਸਿ ਗਜਬਾਜੀ ਰਚਿ ਸਾਜਨਵੀਨ। ਬਹੁ ਡੋਰੇ^{੧੦} ਮਹਿਖੀ^{੧੧} ਤੇ ਆਦਿਕ
 ਚਵਿ ਚਾਲੀ ਉਰ ਆਨੰਦ ਕੀਨਿ। ਭਯੋ ਉਮਾਹ ਸਭਿਨਿ ਕੇ ਮਨ ਮਹਿ
 —ਦਰਸਨ ਦੇਖਹਿ ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਬੀਨ—॥੨੪॥ ਸਨੇ ਸਨੇ ਸਭਿ ਮਾਰਗ ਉਲੰਘੇ

^੧ਵਿਕਾਰੀ ਵਾਲਾ (ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ)। ^੨(ਸਾਵਣ ਨੇ ਹੁ: ਨਾਮਾ) ਪੜ੍ਹਕੇ ਕੁਛ ਬਹਾਨਾ। ^੩ਆਵੇ।
^੪ਛਾਵ ਆਗਿਆ ਭੰਗ ਕੀਤੀ ਹੈ। ^੫ਬਿਸਾਲ (ਚਿਤ ਵਾਲੇ) ਹਨ, ਭਾਵ ਜਿਥੇ ਸਦਾ ਬਖਸ਼ਸ਼
 ਵੱਸਦੀ ਹੈ। ^੬ਬੇਨਤੀ ਰੂਪ ਪਾਣੀ ਨਾਲ। ^੭ਅੱਗ ਉੱਤੇ) ਘ੍ਰਿਉ ਮਾਨੇ ਪੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ^੮ਪ੍ਰਗਟ।
^੯ਗਣੀਆਂ। ^{੧੦}ਡੋਲੇ। ^{੧੧}ਪਟਗਣੀ। [ਸੰਸ: ਮਹਿਖੀ]। *ਪਾ:—ਡੋਰੇ—ਤੰਬੂ।

ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਪੁਰੀ ਕੋ ਆਇਨਦੀ ਬਿਪਾਸਾਕੇ ਤਟ ਉਤਰੇ ਨਿਪ ਮਹਿਖੀ
ਸੈਨ। ਸਮੁਦਾਇਧੀਰ ਦਿਲਾਸਾ ਦੇ ਕਰਿ ਤਬਿਹੀ ਸਾਵਣਮੱਲ ਪੁਰੀ ਪ੍ਰਵਿ-
ਸ਼ਾਇ। ਮਿਲਨੇ ਮੇਲੀਅਨਿ ਸਿਖ ਸਭਿ ਸੰਗਤਿ ਕੁਸ਼ਲ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰਿ* ਉਰ
ਹਰਖਾਇ ॥੨੫॥ ਪੁਨ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਦਰਸਨ ਕਾਰਨ ਕੁਛਕ ਲਾਜ ਜੁਤਿ
ਗਮਨਨੇ ਪਾਸ। ਪਗ ਪੰਕਜ ਪਰ ਸਿਰ ਕੋ ਧਰਿ ਕਰਿ ਕੀਨ ਬੰਦਨ। ਭਾਉ
ਪ੍ਰਕਾਸ਼।* ਰਾਵਰਿ ਕੋ ਸਿਖ ਅਰ ਸੁਤ ਸਮ ਸੇਵਕ ਸਦਾ ਏਕ ਓਰਆਸ।
ਲਘੁ ਬਿਗਾਰ ਦੇ, ਬਡੇ ਸੁਧਾਰਹਿ, ਛਿਮਾ ਕਰਹਿ ਅਪਨੋ ਲਖਿ ਤਾਸੁ* ॥
੨੬॥ ਸਿੱਖਜਾ ਦੇਤਿ ਦੁਲਾਰਤਿ ਸੁਤ ਕੋ ਅਵਗੁਨ ਮਨ ਮਹਿ ਧਰਹਿ ਨ
ਕੋਇ। ਉਪਜਹਿ ਲਾਜ ਬਡਨ ਕੇ ਹੀਅਰੇ ਸਿਖ ਸੇਵਕ ਸੁਤਿ* ਖੋਟ* ਜਿ
ਹੋਇ। ਬਖਸ਼ਹਿ ਖਤਾ* ਬਿਰਦ ਨਿਜ ਜਾਨਹਿ, ਤੁਮ ਅੰਤਰਯਾਮੀ ਸਭਿ
ਜੋਇਕਹੋਂ ਕਹਾਂ ਤੁਮ ਜਾਨਹੁ ਸਗਰੀ*ਇਮਿ ਕਹਿ ਜੋਰ ਰਹਨੋ ਕਰਦੋਇ
॥੨੭॥ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਮੁਸਕਾਨੇ ਪਿਖਿਕੈ ਕ੍ਰਿਪਾ ਸਿੰਧੁ ਕਰਿ ਕ੍ਰਿਪਾ ਬਖਾਨ।
‘ਸਿਖ, ਸੇਵਕ, ਸੁਤ ਅਹੈ’ ਜਿ ਮੇਰੇ ਤਿਨ ਕੋ ਚਹੈਂ ਕਰਨ ਕੱਲਜਾਨ। ਤੁਵ
ਮਨ ਮਹਿ ਹੀਕਾਰ ਬਜਾਧਿ* ਭੀ ਤਿਸ ਹਰਿਬੇ ਹਿਤ ਇਮਿ ਕ੍ਰਿਤ ਠਾਨਿ*।
ਲਿਯੋਰੁਮਾਲਨ ਕਰਿਚਿਤਚਿਤ, ਅਬਿਭੀਤੁਬ ਦੇਹੋਂ ਬਹੁ ਦਾਨ॥੨੮॥ ਦੋਸ
ਹਰੀ ਪੁਰ ਸਹਤ ਨਿਪਤਿ ਜੁਤ ਇਹੁ ਸੰਗਤਿ ਸਗਰੀ ਤੁਬ ਦੀਨ। ਚਿਰੀ-
ਕਾਲ ਸੁਖ ਬੋਗਹੁ ਬਨਿ ਗੁਰਾ ਮੇਰੀ ਦਾਤ ਨ ਹੋਵਹਿ ਹੀਨ। ਰਹੈ ਕੁਸ਼ਲ
ਸੋ ਸਭਿ ਕੁਛ ਪਾਵਹੁ ਪੁਨ ਪੁਲੋਕ ਮੈਂ ਨਿਜ ਫਿਗ ਕੀਨ। ਨਿਭੈ ਫਿਰਹੁ
ਸਭਿ ਭੁਤਪ੍ਰੇਤ ਜੇ ਭਾਕਨ*ਆਇ ਸੁ ਤੋਹਿਅਧੀਨ॥੨੯॥ ਗੁਪਤਰਹਤਿ ਜੇ
ਸਕਤਿ ਜੁਕਤਿ ਬਡ ਮਮ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਤੇ ਤੁਬ ਫਿਗ ਆਇ। ਚਿਤ ਮਹਿ
ਚਹੁ ਕਰਾਵਹੁ ਤਿਨ ਤੇ ਨਹਿ ਆਗਾ ਕੋ ਸਕਹਿ ਮਿਠਾਇਨਿਸਦਿਨ
ਸੇਵਹਿ ਸਗਰੇ ਤੋ ਕਹੁ ਮਮ ਸੇਵਾ ਤੇ* ਇਹੁ ਫਲ ਪਾਇਬਨਿ ਗੁਰਚਰਨ
ਪੁਜਾਵਹੁ ਸਭਿ ਤੇ ਅਪਰ ਨ ਸ਼ੋਕਾ ਕੁਛ ਮਨ ਲਜਾਇ॥੩੦॥ ਮਮ ਰੁਮਾਲ

*ਸੁਖਸਾਂਦ ਪੁੱਛਕੇ। *ਛੋਟੇ ਵਿਗਾੜ ਦਿੰਦੇ ਹਨ।*ਉਮਨੂੰ ਆਪਣਾ ਜਾਣਕੇ।*ਖੋਟ ਵਾਲਾ।*ਭੁੱਲ।
ਰੋਗ।(ਉਸ ਰੋਗ ਦੇ) ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਐਉਂ ਕੀਤਾ ਹੈ।*ਛੋਟਾ। *ਪਾ:-ਜੁਤਿ।

†ਦੇਖੋ ਰਾਜੇ ਸ਼ਿਵਨਾਭ ਨੂੰ ਮੰਜੀ ਦੇਣ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿਖੇ-ਮੰਜੀ-ਪਦ ਦਾ ਅਰਥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ
ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪੁਰਬਾਰਧ ਅਧਿਆਯ ੪੯ ਅੰਕ ੧੩। ਪੁਨਾ:-ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼
ਉਤਰਾਰਧ, ਅਧਿਆਯ ੯, ਅੰਕ ੫੬, ੫੯-ਗੁਰ-ਦੀ ਹੇਠਲੀ ਫੁਕ। ‡ਪਾ:-ਕੇ।

ਤੇ ਸਿੱਧਾਂ ਸਗਰੀ ਭਯੋ ਤੋਹਿ ਮਨ ਤਿਨ ਮਹਿ ਲੀਨ^੧। ਪਾਇ ਭਯੋ ਹੋਕਾਰ
ਤਿਨਹੁ ਤੇ ਭਗਤਿ ਪੰਥ ਤੇ ਹੋਯਹੁ ਹੀਨ। ਗਤਿ ਪੁਲੋਕ ਬਿਗਰੇ ਹੈ^੨ ਤਿਨ
ਤੇ ਯਾਂਤੇ ਮੈਂ ਸਭਿ ਲੀਨਸਿ ਛੀਨ। ਚੱਛਨਾ ਕਰੀ ਸਕਲ ਬਿਧਿ ਤੇ ਤੁਵ
ਅਥਿਸਿਮਰਹੁ ਸਤਿਨਾਮ, ਪ੍ਰਬੀਨ^੩॥੩੧॥ ਏਹਗਾ॥ ਇਸਬਿਧਿ ਅਪਨੋ ਜਾਨਿ
ਕੈ ਸੁਖ ਦੀਨਸਿ ਦੁਇ ਲੋਕ। ਧੰਨ ਧੰਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਅਮਰ ਸਿਮਰਹੁ ਕਰੈ
ਅਸ਼ੋਕ ॥ ੩੨ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪ੍ਰਥਮ ਰਾਸੇ 'ਸਾਵਣ ਮਲ ਸ੍ਰੀ
ਗੁਰ ਸੰਗ ਮਿਲਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨ ਨਾਮ ਦੋਇ ਤ੍ਰਿਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੩੨ ॥

੩੩ [ਰਾਜੇ ਨੇ ਵਿਦਾ ਹੋਕੇ ਹਰੀ ਪੁਰ ਜਾਣਾ ਤੇ ਸੱਚਨ ਸੱਚ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ]

ਏਹਗਾ॥ ਜੁਗ ਲੋਕਨਿ ਸੁਖ ਦਾਤਿ ਲਹਿ ਸਾਵਣ ਮਲ ਹਰਖਾਇ। ਮਹਿਮਾ
ਜਾਨੀ ਗੁਰੁ ਕੀ-ਅਪਰਨ ਕੋ ਅਧਿਕਾਇ ॥੧॥ ਸੁਯਾ ਛੰਦਾ॥ ਜਥਾ ਜੋਗ ਸ੍ਰੀ
ਸਤਿਗੁਰ ਕੀਨਸਿ ਮਮ ਮਨ ਕੋ ਨਾਸਯੋ ਹੋਕਾਰ। ਸੰਗਤਿ ਦਈ ਗੁਪਤਿ^੪
ਬਸਿ ਹੋਏ ਕਾਰਜ ਸਗਰੇਦਏ ਸਧਾਰਿ-। ਮੁਦਿਤ ਹੋਇ ਕਰਿ ਬਿਨੈਬਖਾਨੀ
ਆਯੋ ਭੂਪ ਸਹਤ ਪਰਵਾਰ। ਸੈਨਾ ਪੂਜਾ ਸਚਿਵ ਸੰਗ ਸਗਰੇ ਮਹਿਖੀ^੫
ਆਦਿਕ ਔਰ ਜਿ ਦਾਰ^੬॥੨॥ ਆਗਜਾ ਰਾਵਰ ਕੀ ਅਬਿ ਹੋਵਹਿ ਦਰਸਨ
ਕਰਹਿ ਸਮੀਪੀ ਆਨਿ। ਅਭਿਲਾਖਾ ਤਿਨ ਪੂਰਨ ਪ੍ਰਾਪਤਿ^੭ ਕਰਹਿ ਬਿਲੋ-
ਚਨ ਸਫਲ ਮਹਾਨ। ਹੋਹਿ ਪੁਨੀਤ, ਪਾਪ ਸਭਿ ਨਾਸਹਿ, ਪਾਵਹਿ ਪੁੰਨ
ਬੇਦਨਾਠਾਨਿ। ਸ਼ਰਧਾ ਧਰਿਧੁਰਿ ਤੇ ਇਹ ਗਮਨਯੋ ਤੁਮ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਸਭਿ

^੧ਤੇਰਾ ਮਨ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਿੱਧੀਆਂ ਵਿਚ) ਹੀ ਮਗਨ ਹੋ ਗਿਆ। ^੨(ਤੇਰੀ) ਪੁਲੋਕ ਦੀ ਗਤੀ
ਵਿਗੜ ਜਾਣੀ ਸੀ। ^੩ਗੁਪਤ ਰੂਹਾਂ, ਗੁਪਤ ਸ਼ਕਤੀਆਂ। ^੪ਪਟਗਾਣੀ। ^੫ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ।
^੬ਸੰਪੂਰਨ ਕਾਮਨਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤ (ਹੋਣ)।

*ਸਾਵਣ ਮਲ ਨੇ ਸਮਝਿਆ ਕਿ ਸਤਿਗੁਰ ਦੇ ਵਰ ਨਾਲ ਜੇ ਆਤਮਕ ਸ਼ਕਤੀਆਂ
ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈਆਂ ਹਨ ਇਹ ਸਿਸਾਰਕ ਪਦਾਰਥਾਂ ਵਾਂਗੂੰ ਪਾਸ ਰਖਣੀਆਂ ਤੇ ਵਰਤਣੀਆਂ ਹੀ ਪਰਮਾਰਥ
ਹੈ। ਵਲ ਹੋਇਆ ਹੋਕਾਰ ਤੇ ਬੇਮੁਖਤਾਈ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਮਿਹਰ ਕਰਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਸੱਖਣਾਂ ਕਰਕੇ
ਮਦ ਦੂਰ ਕੀਤਾ, ਜਦ ਸਮਝ ਆਈ ਤਾਂ ਫਿਰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਤੂੰ ਭਗਤੀ ਮਾਰਗ ਤੋਂ ਪਤਿਤ ਹੋ
ਗਿਆ ਸੈਂ। ਭਗਤੀ ਮਾਰਗ ਹੈ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰਨਾ, ਆਪਣੀ ਕਲਿਆਣ ਦੇ ਯਤਨ
ਵਿਚ ਰਹਿਣਾ, ਜੀਵਨ ਮੁਕਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਏ ਤਾਂ ਨਾਮ ਦਾਨ ਦੇਕੇ ਜਗਤ ਤਾਰਨਾ। ਇਹ ਸਮਝ
ਦਾਨ ਕਰਕੇ ਸਤਿਨਾਮ ਵਿਚ ਲਾਕੇ ਫੇਰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਆਤਮ ਸਤਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਰਹੇਗੀ। ਹੁਣ
ਸਾਵਣ ਮਲ ਨਾਮੀ ਤੇ ਭਗਤ ਪੁਰਖ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਸਿਧਾਂ ਨੂੰ ਹਉਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਨਹੀਂ
ਵਰਤੇਗਾ, ਪਰ ਸਾਈਂ ਦੀ ਰਜ਼ਾ ਦੇ ਇਸ਼ਾਰੇ ਵਿਚ ਸਾਈਂ ਦੇ ਕੰਮਾਂ ਵਿਚ ਵਰਤੇਗਾ।

ਜਾਨਿ' ॥੩॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਅਮਰਦਾਸ ਕਰਿ ਕਰੁਨਾ ਕਹਸੇ 'ਦੇਗ ਤੇ ਭੋਜਨ
ਖਾਇ। ਨਰ ਸਿੰਗੀ ਸਭਿ ਹੀ ਸੰਗ ਆਨੈ ਇਸਤ੍ਰੀ ਰੂਪ ਨ ਆਵਨਿ ਪਾਇ'।
ਪੁਨ ਸਾਵਣ ਅਰਦਾਸ ਬਖਾਨੀ 'ਮਹਾਂਰਾਜ ਸੁਨੀਅਹਿ ਸੁਖਦਾਇ । ਚਿਤ
ਆਸਾ ਧਰਿ ਅਧਿਕ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਿ ਕਹਿ ਨ੍ਰਿਪ ਸੋ ਆਈ ਸਮੁਦਾਇ ॥ ੪ ॥
ਕਰਹੁ ਆਪ ਅਭਿਲਾਖਾ ਪੂਰਨ ਚਹਤਿ ਦੂਰ ਤੇ ਪਹੁੰਚੀ ਆਇ । ਹੁਇ
ਨਿਰਾਸ ਬਿਨਦਰਸਨ ਗਮਨਹਿ' ਬਹੁਤ ਬਿਸੁਰਹਿਗੀ' ਦੁਖ ਪਾਇ ਦਯਾ
ਕਰਨਕੇ ਬਿਰਦ ਸੰਭਾਰਹੁ ਆਇਸੁ ਦੇਹੁ ਸਕਲ ਦਰਸਾਇ'। ਧਰੈਂ ਭਾਵਨੀ'
ਸਕਲ ਭਾਮਨੀ' ਗੁਰ ਜੀ ਪਠਵਹੁ ਤਿਨੈ ਬੁਲਾਇ' ॥ ੫ ॥ ਤਬਿ ਸਤਿ-
ਗੁਰ ਆਇਸੁ ਇਮਿ ਕੀਨਸਿ 'ਜਿਤਿਕ ਭਾਰਜਾ ਨ੍ਰਿਪ ਕੀ ਹੋਇ । ਦਾਸੀ
ਆਇ ਅਪਰ ਜੇ ਦਾਰਾ ਰੰਗਦਾਰ ਅੰਬਰ ਲੇ ਜੋਇ । ਸਭਿ ਸੋ ਕਹਹੁ ਸ੍ਰੋਤ

'ਜਾਵਣਗੀਆਂ । 'ਬੁਰਨਗੀਆਂ । 'ਸੱਭੇ ਦਰਸਨ ਕਰ ਲੈਣ । 'ਸ਼ਰਧਾ । 'ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ।

*ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਇਸੇ ਰਾਸ ਦੇ ਅੰਸੂ ੪੨ ਤੇ ੬੩ ਵਿਚ ਦੋ ਹੋਰ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦਾ ਸਤਿ-
ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਹਜ਼ੂਰ ਆਉਣ ਦਾ ਸ਼ਿਕਰ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਚਲਾਣਾ
ਕਰ ਗਏ ਸੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲਿਆਕੇ ਇਹਨਾਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਰਖਕੇ
ਜੀਉਂਦਾ ਕਰਨ ਦੀ ਯਾਚਨਾ ਕੀਤੀ ਤੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਓਹਨਾਂ ਨੂੰ ਜਿਵਾ ਦਿੱਤਾ, ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ
ਰਾਸ ੨ ਦੇ ਅੰਸੂ ੯ ਵਿਚ ਬਾਉਲੀ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਕੜ ਤੋੜਨ ਵਾਲਾ ਭਾਈ ਮਾਣਕ ਜਦ ਇਕ
ਦਮ ਪਾਣੀ ਨਿਕਲ ਆਉਣ ਦੇ ਕਾਰਨ ਬਾਉਲੀ ਵਿਚ ਹੀ ਸਮਾ ਗਿਆ ਤਦ ਓਹਦੀ ਮਾਤਾ
ਚੁਦਨ ਕਰਦੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਪਾਸ ਆਈ । ਆਪ ਨੇ ਮਾਣਕ ਜੀ ਨੂੰ ਨਵਾਂ ਜਨਮ ਦਿੱਤਾ ।
ਫਿਰ ਇਸੇ ਰਾਸ ਦੇ ੫੫ ਅੰਸੂ ਵਿਚ ਪਤਿਬ੍ਰਤਾ ਮਾਈ ਤੇ ਦੀਵਾਨ ਵਿਚ ਓਹਦਾ ਵਿਰਤਾਂਤ
ਸੁਣਨਾ ਤੇ ੬੦ ਅੰਸੂ ਵਿਚ ਮੱਥੇ ਮੁਰਾਰੀ ਦਾ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਪ੍ਰਸੰਗ ਦੇਕੇ ਕਵੀ ਜੀ ਦੱਸਦੇ
ਹਨ ਕਿ ਇਸ ਸੁਭਾਗ ਜੋੜੀ ਨੂੰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸਿੱਖੀ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਨੀਯਤ ਕੀਤਾ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ
ਪ੍ਰਗਟ ਹੈ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਦੀਵਾਨਾਂ ਵਿਚ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਨੂੰ ਜਾਣ ਦੀ ਰੋਕ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਨਾ
ਕੇਵਲ ਇਹ ਕਿ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦੀਵਾਨਾਂ ਵਿਚ ਜਾਕੇ ਸ਼ਬਦ ਕੀਰਤਨ ਤੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਸੁਣਕੇ
ਆਪਣਾ ਜਨਮ ਸਫਲ ਕਰਦੀਆਂ, ਸਗੋਂ ਓਹ ਸਿੱਖੀ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਦੀ ਹੈਸੀਅਤ ਵਿਚ ਭੀ ਕੰਮ
ਕਰਦੀਆਂ ਸਨ । ਇਥੇ ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਜੋ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦੇ ਜਾਣ ਦੀ ਰੋਕ ਦਾ ਸ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਹੈ,
ਇਸ ਦਾ ਭਾਵ ਜਾਪਦਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਲਈ ਭੜਕੀਲੇ ਲਿਬਾਸਾਂ ਵਿਚ ਜਾਂ ਘੁੰਡ ਕੱਢ
ਕੇ ਜਾਂ ਬੁਰਕੇ ਆਦਿਕ ਪਰਦਿਆਂ ਵਿਚ ਜਾਣ ਦੀ ਮਨਾਹੀ ਸੀ । ਸਹਿਜ ਸੁਭਾ ਸਾਢੇ ਲਿਬਾਸ
ਵਿਚ ਮਨ ਨੀਵੇਂ ਨਾਲ ਭਗਤੀ ਭਾਵ ਵਿਚ ਜਾਣ ਦੀ ਰੋਕ ਹੋਈ ਨਹੀਂ ਜਾਪਦੀ ।

†ਪਾ:-ਪਠਹੁ ।

ਕਰਿ ਪੋਸਿਸ਼^੧ ਮੁਖ ਕੋ ਨਹੀਂ ਛੁਪਾਵਹਿਕੋਇ। ਦਰਸਨਿ ਕਰਿ ਕਰਿ ਸਗਰੀ
ਗਮਨਹਿ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੀ ਬਨਿਕੈ ਸੋਇ॥੬॥ ਦੇਗ ਅਹਾਰ ਅਚਹਿ ਨਹਿ
ਸ਼ੀਕਹਿ, ਦਰਸਹਿ, ਨਹਿ ਲਾਜਹਿ ਮਨ ਮਾਂਹਿ । ਇਮਿ ਦਰਸਨਿ ਕੋ ਕਰਹਿ
ਆਨ ਕਰਿ ਜੇ ਤਿਨ ਕੋ ਚਿਤ ਮਹਿ ਅਤਿ ਚਾਹਿ^੨ । ਸਾਵਨ ਸੁਨਿ ਕਰਿ
ਤਹਿ ਤੇ ਗਮਨਸੇ ਗੁਰ ਆਇਸੁ ਕੋਕਹਿ ਤਿਹ ਪਾਹਿ^੩ ਮੈਂ ਕਹਿ ਬਹੁ ਬਿਧਿ
ਅਸ ਠਹਿਰਾਈ^੪ ਦੇਨਿ ਦਰਸ ਤਿਯ ਮਾਨਹਿ ਨਾਂਹਿ^੫ ॥ ੭ ॥ ਇਸਤ੍ਰੀ
ਨਹਿ ਹਜ਼ੂਰ ਮਹਿ ਪਹੁੰਚਹਿ^੬ ਬਰਜੀ ਰਹਹਿ ਵਹਿਰ ਕੇ ਥਾਨ। ਨਮੋਕਰਤਿ
ਬਿਨ ਦੇਖਨਿ ਤੇ ਸਭਿ, ਤੁਮਕੋ^੭ ਇਸ ਬਿਧਿ ਕੀਨਿ ਬਖਾਨ।—ਸੇਤ ਬਸਤ੍ਰ
ਪਹਿਰਾਵਹੁ ਸਭਿ ਕੋ ਪੁਨ ਪਾਵਹਿ ਦਰਸਨ ਇਤ ਆਨਿ—^੮ । ਸੁਨਿ ਮਹਿ
ਪਾਲਕ ਮਾਨੀ ਤਿਸ ਬਿਧਿ ਮੁਦਤਿ ਭਯੋ ਮਨ ਬਿਖੈ ਮਹਾਂਨ ॥੮॥ ਸਭਿਨਿ
ਦੇਗ ਤੇ ਭੋਜਨ ਖਾਯੋ ਬਹੁਰ ਗਯੋ ਸੰਗ ਲੇ ਰਣਵਾਸੁ^੯ । ਬਸਤ੍ਰ ਸੁਪੇਦ
ਸਭਿਨਿ ਤਨ ਧਾਰੇ ਬਦਨ ਅਛਾਦਸੇ ਨਹਿ ਕਿਸ ਬਾਸ^{੧੦} । ਸਤਿਗੁਰ ਖਰੇ
ਰਹਤਿ ਗਹਿ ਕੀਲਕ ਬੀਚ ਚੁਬਾਰੇ ਉਚ ਅਵਾਸ। ਹੁਤੀ ਦਰੀਚੀ^{੧੧} ਨਿਕਟ
ਤਿਸੀ ਕਹੁ ਦਰਸਨ ਕਰਹਿ ਜਿਨਹੁ ਕਹੁ ਪਸਾਸ ॥੯॥ ਤਿਸ ਕੇ ਤਰੇ
ਖਰੇ ਹੁਇ ਕਰਿ ਕੈ ਅਵਲੋਕਤਿ ਗੁਰ ਰੂਪ ਸੁਜਾਨ । ਦਰਸਨ ਕਰਿ ਕਰਿ
ਗਮਨਤਿ ਆਗੇ ਅਪਰਆਇ ਹੋਰਹਿ ਤਿਸ ਥਾਨ। ਦੇਸ ਬਦੇਸਨਿ ਕੀ ਬਡਿ
ਸੰਗਤਿ ਇਸੀ ਗੀਤਿ ਦਰਸਤਿ ਹੈ ਆਨਿ^{੧੨} । ਅੰਗੀਕਾਰ ਅਕੋਰ ਕਰਹਿ
ਨਹਿ ਏਕ ਦਿਵਸ ਕੋ ਲੇਂ ਹਿਤੁ ਖਾਨਿ ॥੧੦॥ ਇਹ ਮਿਰਜਾਦ ਕਰੀ ਸ੍ਰੀ
ਗੁਰ ਜੀ, ਨਿਕਟ ਸਿੱਖ ਇਸ ਬਿਧਿਕੋ ਜਾਨਿ^{੧੩} । ਸੋਈ ਕਰਹਿ ਅਪਰ ਨਹਿ
ਬਰਤਹਿ ਮਹਿਪਾਲਕ ਆਸਹੁ ਤਿਸ ਥਾਨ । ਸਨਮੁਖ ਖਰੇ ਹੋਇ ਗੁਰੁ
ਦਰਸੇ ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਬੰਦਨ ਕੋ ਠਾਨਿ। ਉੱਤਮ ਅਧਿਕ ਅਕੋਰਨਿ ਕੋ ਤਬਿ
ਅਰਪਨ ਲਾਗਸੇ ਬਿਨੈ ਬਖਾਨਿ॥੧੧॥ ਸਭਿਬਿਧਿ ਤਬਿਸਿੱਖਨ ਸਮਝਾਈ
ਫੇਰ ਨਮੋ ਕਰਿ ਕੀਨ ਪਸਾਨ । ਪੁਨ ਸਚਿਵਨ ਦਰਸੇ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੁ ਅਰੁ
ਸੈਨਾ ਕੇ ਲੋਕ ਮਹਾਂਨ । ਮਹਿਖੀ ਸਹਤ ਅਪਰ ਜੇ ਦਾਗ ਬਿਸਦ ਬਸਤ੍ਰ

^੧ਚਿੱਟੀ ਪਹਿਰਕੇ ਪੋਸ਼ਾਕ । ^੨ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਕਹਿਕੇ ਇਹ ਗੱਲ ਮੁਕਰਰ ਕੀਤੀ ਹੈ:— ^੩(ਗੁਰੂ ਜੀ) ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਨੂੰ ਦਰਸਨ ਦੇਣਾ ਮੰਨਦੇ ਨਹੀਂ ਸਨ । ^੪ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ (ਗੁਰੂ ਕੇ ਹਜ਼ੂਰ) ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚਦੀਆਂ । ^੫(ਪਰ) ਤੁਸਾਨੂੰ । ^੬ਗਾਣੀਆਂ ਨੂੰ । ^੭ਮੂੰਹ ਢਕਿਆ ਨਾ ਕਿਸੇ ਕਪੜੇ ਨਾਲ । ^੮ਕਿੱਲੀ । ^੯ਬਾਰੀ[ਫਾ:, ਦਰੀਚਾ] । ^{੧੦}ਆਕੇ । ^{੧੧}ਨੇੜੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਸਿੱਖ ਇਸ ਨੂੰ ਜਾਣਦੇ ਹਨ ।

ਜੁਤਿ ਬੰਦਨ ਠਾਨਿ॥ ਆਵਤਿ ਜਾਤਿ ਪ੍ਰਣਾਮ ਸੁ ਕਰਿ ਕਰਿ ਸੀਸ ਨਿਵਾਇ
 ਜੋਰ ਕਰਿ ਪਾਨਾ॥੧੨॥ ਇਕ ਰਾਣੀ ਸਨਮੁਖ ਜਬਿ ਹੋਈ ਝਟਿਤ^੧ ਬਸਤ੍ਰ
 ਤੇ ਬਦਨ ਛਿਪਾਇ । ਹੁਤੀ ਨਵੀਨ ਲਾਜ ਉਰ ਛਾਈ ਮਤਿ ਬਿਨ^੨ ਗੁਰ
 ਬਚਨ ਨ ਸਿਮਰਾਇ^੩ । ਤਿਸ ਕੀ ਦਿਸਿ ਅਵਲੋਕਨ ਕਰਿਕੈ ਸਤਿਗੁਰ
 ਬੋਲੇ ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਇ । ‘ਇਹ ਕਮਲੀ ਕਿਸ ਕਾਰਨ ਆਈ ਜੇ ਹਮਰੇ
 ਦਰਸਨ ਨਹਿ ਭਾਇ’॥੧੩॥ ਤਤਛਿਨ ਸੁਪਿਬੁਧਿ ਨਾਸ਼ਭਈ ਤਿਸ, ਬਸਤ੍ਰ
 ਉਤਾਰਤਿ ਦੀਏ ਬਗਾਇ^੪। ਧਾਇ ਅਚਾਨਕ ਗਈ ਵਹਿਰ ਕੋ ਮਾਨਵ ਘੇਰ
 ਰਹੇ ਸਮੁਦਾਇ । ਨਿਪਤ ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ ਸੁਨੈ ਗੁਰ ਬਚ ਕੋ ਅਧਿਕ ਤ੍ਰਾਸ
 ਕਰਿ ਉਰ ਬਿਸਮਾਇ। ਸ਼ਰਧਾ ਵਧੀ ਅਮੋਘ^੫ ਵਾਕ ਅਸ ਜਿਮ ਰਘਬਰ ਕੇ
 ਸਰ^੬ ਸਫਲਾਇ॥੧੪॥ ਰਹੈ ਕਿਤਿਕ ਦਿਨ, ਨਿਤਿਪ੍ਰਤਿ ਦਰਸਹਿ ਬੰਦਨ
 ਕਰਹਿ ਭਾਉ ਬਹੁ ਠਾਨਿ॥ ਨਹੀਂ ਭਾਰਜਾ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਈ ਕਰੇ ਬੇਗ ਗਮਨੀ
 ਉਦਿਆਨ^੭ । ਦੇਗ ਕਰਾਵਤਿ ਰਹੈ ਗੁਰੂ ਕੀ ਸਚਿਵਨਿ ਸਹਤ ਕਰਤਿ
 ਤਹਿ ਖਾਂਨਿ^੮ । ਭਰਹਿ ਅਵੱਗਜਾ ਤੇ ਕਛੁ ਹੋਹਿ ਨ, ਮਨ ਤੇ ਨੰਮੀ ਰਹੈ
 ਮਹਾਨਿ॥੧੫॥ ਕਿਤਿਕ ਦਿਵਸ ਬਸਿ ਬਿਦਾ ਭਯੋ ਪੁਨ ਸਤਿਗੁਰ ਆਇਸੁ
 ਤਿਸੁ ਕੋ ਦੀਨਿ । ‘ਸਾਵਣਮੱਲ ਗੁਰੂ ਹੈ ਤੁਮਰੇ ਇਸ ਕੋ ਨਿਤਿ ਮਾਨਹੁ
 ਹਿਤ ਕੀਨਿ॥ ਸੁਤ ਜਿਵਾਇਥੇ ਆਇ ਕਾਮਨਾ ਪੁਰਬ ਪੁਰਨ ਕਰੀ ਪ੍ਰਬੀਨਾ।
 ਅਬਿ ਭੀ ਬਾਛਤਿ ਦੇਇਸਭਿਨਿ ਤਿਨ^੯ ਸ਼ਰਧਾ ਧਰਹੁ ਕਸ਼ਟ ਗਨ ਛੀਨ^{੧੦}।
 ੧੬॥ ਸਰਬ ਦੇਸ ਤੁਮਰੇ ਕੋ ਗੁਰਾ ਹੈ ਹਿਤ ਕਰਿ ਸੇਵਹੁ ਪ੍ਰਿਥਮ ਸਮਾਨ^{੧੧}।
 ਹਾਥਿ ਜੋਰ ਨਿਪ ਨੇ ਸਿਰ ਧਾਰੀ ‘ਤਿਨ ਕੇ ਨਿਤਿ ਅਨੁਸਾਰਿ ਮਹਾਨ ।
 ਮਨਹੁ ਪ੍ਰਾਨ ਸਭਿ ਕੇ ਸੁਤ ਐਸੋ^{੧੨} ਮ੍ਰਿਤਕ ਜਿਵਾਇ ਦਿਯੋ ਬਡ ਦਾਨ ।
 ਇਸ ਤੇ ਨੀਕੋ ਆਨ ਕੈਨ ਹੈ ਜਿਸ ਕਰਿ ਤੁਮਰੇ ਦਰਸਨ ਠਾਨਿ’॥੧੭॥
 ਇਮਿ ਕਹਿ ਨਿਪ ਕੋ ਬਿਦਾ ਕਰਜੋ ਪ੍ਰਭੁ, ਗਯੋ ਹਰੀਪੁਰ ਅਪਨੇ ਦੇਸ ।
 ਸਿਮਰਨ ਕਰਤਿ ਰਹੈ ਸ੍ਰੀਸਤਿਗੁਰ ਸਾਵਣਮਲਕੋ ਪੂਜਵਿਸ਼ੇਸ਼। ਸਚਿਵਨ

^੧ਛੇਤੀ ਨਾਲ । ^੨ਮੂਰਖ ਨੇ । ^੩ਜਾਣ ਨੀ ਕੀਤੇ । ^੪ਝੁਟ ਦਿੱਤੇ । ^੫ਸਫਲੇ । ^੬ਤੀਰ । ^੭ਛੇਤੀ ਨਾਲ
 ਜੰਗਲ ਨੂੰ ਚਲੀ ਗਈ । ^੮ਭਾਵ ਲੰਗਰ ਵਿਚ ਰੋਟੀ ਖਾਣਾ । ^੯ਸਾਰੇ ਕਸ਼ਟ ਦੂਰ ਹੋਣਗੇ ।
^{੧੦}ਸਭ ਨੂੰ ਪੁੱਤ੍ਰ ਐਸੀ (ਚੀਜ਼ ਹੈ) ਜੋ ਮਾਨੋ ਪ੍ਰਾਣਾਂ (ਦੇ ਤੁੱਲ ਹੈ) । (ਅ) ਮਾਨੋ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਪ੍ਰਾਣ
 (ਰੁਪੀ) ਐਹੋ ਜਹੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਨੂੰ ।

*ਪਾ:-ਨਿਤ ।

†ਦੇਖੋ ਇਸੇ ਰਾਸ ਦੇ ਅੰਸੂ ੩੨ ਅੰਕ ੨੯ ਦੀ ਹੇਠਲੀ ਟੁਕ ।

ਸਹਤ ਪ੍ਰਜਾ ਸਭਿ ਮਾਨਹਿ ਉੱਤਮ ਦੇਤਿ ਅਕੋਰ ਹਮੇਸ਼ । ਗੋਇੰਦਵਾਲ
 ਵਸਹਿ ਕਬਿ ਆਇੰਸੁ, ਕਬਹੂੰ ਜਾਇ ਸਮੀਪ ਨਰੇਸ਼ ॥੧੮॥ ਇਕ ਸੇਵਕ
 ਨਿਤ ਲੰਗਰ ਕੇ ਹਿਤ ਸਮਧਾ ਬਨ ਤੇ ਭਾਰ ਸੁ ਲਜਾਇ । ਪ੍ਰੀਤਿ ਰਿਦੈ
 ਸਤਿਗੁਰ ਪਦ ਪੰਕਜ ਅਪਰ ਨ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰੇ ਕਿਸਿ ਬਾਇੰ । ਕ੍ਰਿਆ ਕਰਮ,
 ਬਿਵਹਾਰ ਅਚਾਰਨਿ, ਜੁਕਤਿ ਨ ਕੋਊ ਜਾਨਿ ਸਕਾਇ । ਪਠਨਿ ਸੁਨਨਿ,
 ਬੋਲਨਿ ਗਤਿ ਮਿਲਿਬੈ, ਦੇਨ, ਲੇਨ, ਕੁਛਨਹੀਂ ਲਖਾਇ ॥੧੯॥ ਜਾਪ ਮੰਤ੍ਰ
 ਕੁਛ ਜਪ ਨਹਿ ਜਾਨਹਿ ਸੇਵਾ ਕਰਨਿ ਬਿਖੈ ਹਿਤ ਠਾਨਿ । ‘ਸੱਚਨਿ ਸੱਚ’
 ਬਕੈ ਇਕ ਮੁਖ ਤੇ, ਦੂਜੀ ਬਾਤ ਧਰਹਿ ਨਹਿ ਕਾਨ । ਓਠਤਿ ਬੈਠਤਿ
 ਆਵਤਿ ਜਾਤੇ ਬਨ ਮਹਿ ਪੁਰ ਮਹਿ ਸਭਿ ਹੀ ਬਾਨ । ‘ਸੱਚਨਿ ਸਚ’ ਬਚਨ
 ਇਮਿ ਉਚਰਹਿ, ਮਨ ਰਾਖਹਿ ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ ਧਿਆਨ ॥੨੦॥ ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ
 ਸਗਰੇ ਹੀ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ‘ਸੱਚਨਿ ਸੱਚ’ ਨਾਮ ਕਹਿ ਤਾਂਹਿ। ਦਯਾ ਕਰਹਿ ਤਿਸ
 ਪਰ ਹਿਤ ਧਾਰਹਿ, ਹਸਹਿ ਬਹੁਤ ਸਭਿ ਉਰ ਹਰਖਾਹਿ । ‘ਆਵਹੁ ਸੱਚਨਿ
 ਸੱਚ’ ਪੁਕਾਰਹਿ ਬਹੁਰ ਸਰਾਹਹਿ ਸੇਵਦਿਖਾਹਿ । ਈਧਨ ਆਨਹਿ ‘ਆਇਸੁ
 ਮਾਨਹਿ, ਜੋ ਸਿਖ ਕਹਹਿ ਸੁ ਫੇਰਹਿ ਨਾਂਹਿ ॥੨੧॥ ਇਮਿ ਸੰਗਤਿ ਕੀ ਖੁਸ਼ੀ
 ਹੋਤਿ ਨਿਤਿ ਸਤਿਗੁਰ ਭੀ ਉਰ ਹੋਹਿ ਕ੍ਰਿਪਾਲ । ਜਿਸ ਪਰ ਸਿੱਖਜ ਪ੍ਰਸੰਨ
 ਰਹਹਿ ਬਹੁ ਤਿਸ ਪਰ ਗੁਰੁ ਪ੍ਰਸੰਨ ਬਿਸਾਲ। ਗੁਰ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੁਇ ਜਿਸ ਪਰ
 ਜਾਨਹੁ ਤਿਸ ਪਰ ਤੀਨ ਲੋਕ ਪਤਿ ਦਸਾਲ । ਪ੍ਰਭੂ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਇ ਜਬਿਜਿਸ
 ਪਰ ਕਰੁਨਾ ਕਰਹਿ ਚਰਾਚਰ ਜਾਲ ॥੨੨॥ ਕੰਬਲ ਏਕ ਧਰਹਿ* ਤਨ
 ਛਾਦਨ ‘ਭੂਰੇ ਵਾਰੇ’^੧ ਕਰਹਿ ਉਚਾਰ । ਸੇਵਹਿ ਸਦਾ ਦੇਗ ਕੀ ਸੇਵਾ,
 ਲਜਾਵਨਿ ਸਮਧਾ ‘ਆਇ ਜਿ ਕਾਰਾ ਸੋ ਬਨ ਬਿਖੈ ਨਿਤਾਪ੍ਰਤਿ ਗਮਨਤਿ
 ਇਕ ਦਿਨ ਗਯੋ ਬੰਧਿਏ ਭਾਰ’^੨ । ਸੋ ਨਿਪ ਕੀ ਦਾਰਾ’^੩ ਇਸੇ ਪਿਖਿ ਕਰਿ
 ਆਈ ਦੌਰ ਮਹਾਂ ਬਿਕਾਰਾ’^੪ ॥੨੩॥ ਸਿਰ ਪਰ ਬਾਰ ਖਿੰਡੇ ਚਹੁ ਦਿਸ
 ਮਹਿ ਨਗਨ ਅੰਗ ਸਗਰੇ ਜਿਸ ਕੋਰਿ। ਭੈਦਾਯਕ ਬਨ ਮਹਿ ਨਿਤਿ ਬਿਚ-

^੧ਉਹ (ਸਾਵਣ ਮਲ) । ^੨ਲਕੜਾਂ ਦਾ ਭਾਰ । ^੩ਭਾਵ, ਸਿੱਧਾ ਤੇ ਸੂਧਾ ਅਤਿ ਦਾ ਸੀ । ^੪ਬੋਲਦਾ
 ਸੀ । ^੫ਦੇਖਕੇ । ^੬ਬਾਲਣ ਲਿਆਵੇ । ^੭ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਣ । ^੮ਤਿਨਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਮਾਲਕ (ਪ੍ਰਭੂ ਜੀ)
 ਦਿਆਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ । ^੯ਕੰਬਲੀ ਧਾਰਦਾ ਹੈ (ਸੱਚ ਨਿਸੱਚ) । ^{੧੦}ਭੂਰੀ ਵਾਲਾ । ^{੧੧}ਬਾਲਣ ।
^{੧੨}(ਬਾਲਣ ਦਾ) ਭਾਰ ਬੰਨ੍ਹਣ ਨੂੰ । ^{੧੩}ਭਾਵ ਹਰੀ ਪੁਰ ਵਾਲੇ ਰਾਜਾ ਦੀ (ਪਾਗਲ) ਇਸਤ੍ਰੀ ।
^{੧੪}ਭਿਆਨਕ । *ਪਾ:-ਕਰਹਿ ।

ਰਹਿ ਸੱਚਨਿਸੱਚ^੧ ਗਹਜੋ ਤਿਨ^੨ ਹੋਗਿਗਰ ਲਪਟੀ ਮੁਖ ਦੰਤਨਿ ਕਾਟਤਿ
 ਕਰੇ ਨਖਨ ਕੇ ਘਾਵ ਘਨੇਰਿ। ਛੁਟ ਚਹਜੋ, ਬਲ ਕਰਜੋ ਆਪਨੋ, ਤਉ ਨ
 ਛੋਡਜੋ ਤ੍ਰਾਸ ਬਡੇਰਿ^੩ ॥੨੪॥ ਘਾਇਲ ਭਯੋ, ਰੁਧਿਰ ਬਹੁ ਸ਼੍ਰਵਜੋ^੪ ਕਰਹਿ
 ਜਤਨ ਛੁਟਨ ਤਿਸਿ ਪਾਸ। ਨੀਠਿਨੀਠਿ^੫ ਤਿਸ ਦੂਰ ਕਰਜੋ ਜਬਿ ਅਪਨੋ
 ਜੋਰ ਬਿਸਾਲ ਪ੍ਰਕਾਸ਼। ਬਡਿ ਲਕਰੀ ਕਰ ਮਹਿ ਤਬਿ ਧਾਰੀ ਇਕਦੁਇ
 ਹਤੀ^੬ ਘਾਇ ਬਡ ਤ੍ਰਾਸ। ਤਬਿ ਤਜਿ ਕਰਿ ਕਾਨਨ ਦਿਸ਼ ਗਮਨੀ ਮਹਿਦ
 ਬਾਵਰੀ ਸੁਧਿ ਬੁਧਿ ਨਾਸ਼ ॥ ੨੫ ॥ ਈਧਨ ਕੁਛਕ ਸਕੇਲਜੋ^੭ ਤ੍ਰਾਸਤਿ,
 ਤੁਰਨਿ ਬੰਧਿਹਟਜੋ ਪੁਰਿਓਰਿ। ਆਗੇ ਚਲਤਿ ਪਿਖਤਿ ਬਹੁਪਾਛੇ ਤ੍ਰਾਸਭਰਜੋ
 ਉਰ ਦੇਖੇ ਘੋਰਿ। ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਪਹੁੰਚਜੋ ਆਇ ਸੁ ਰੁਧਿਰ ਸ਼੍ਰਵਤਿ ਅਰੁ
 ਲਕਰੀ ਬੋਰਿ। ਅਵਲੋਕਤਿ ਸਭਿ ਲੋਕਨਿ ਬੂਝਜੋ ‘ਕਹਾਂ ਭਯੋ ਤੁਝ ਕੋ
 ਕਿਸ ਠੋਰ?’ ॥ ੨੬ ॥ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਨਿਜ ਨਿਕਟ ਹਕਾਰਜੋ ਪੂਛਤਿ ਭਯੋ
 ‘ਕਹਾਂ ਇਹ ਕੀਨ?’। ਕਿਨ ਤਨ ਘਾਵ ਕਰੇ ਤੁਝ ਮਾਰਜੋ ਰੁਧਿਰ ਸ਼੍ਰਵਤੇ,
 ਉਰ ਭੈ ਭੀਨਿ^੮। ਕੋਣ ਲਰਜੋ ਕਿਨ ਬਿਘਨ ਪਸਾਰਜੋ, ਅਰੁ ਲਕਰੀ ਬੋਰੀ
 ਬਨ ਲੀਨ?। ਬਾਹਰ ਬਿਲਮ ਲਗੀ ਤੁਝ ਦੀਰਘ ਨਿਜ ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ ਕਹੁ ਲੇ
 ਸਭਿ ਚੀਨ^੯ ॥੨੭॥ ਆਗੇ, ਸਤਿਗੁਰ ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕਰਿ ਉਚਰਜੋ ‘ਬਨ ਮਹਿ
 ਏਕ ਬਲਾਇ। ਬਾਰ ਖਿਡੇ ਸਿਰ, ਨਗਨ ਅੰਗ ਤੇ ਮੋਹਿ ਬਿਲੋਕਤਿ ਤੁਰਨਿ
 ਆਇਗਰ ਲਪਟੀ ਨਖ ਦੰਤ ਹਤੇ ਬਹੁ, ਨੀਠਿ ਨੀਠਿ ਮੈਂ ਆਪ ਛੁਟਾਇ।
 ਤਿਸ ਦਿਸ਼ ਮੇਰੇ ਬਨਹਿ ਨ ਜਾਨੋ, ਪਕਰਹਿ ਧਾਇ, ਪ੍ਰਾਨ ਬਿਨਸਾਇ ॥੨੮॥
 ਸਮਧਾ ਲੋਨਿ ਦਈ ਨਹਿ ਤਿਸਨੇ ਦੇਖਤਿ ਤ੍ਰਾਸ ਰਿਦੈ ਉਪਜਾਇ। ਪਰਾ-
 ਰਬਧ ਤੇ ਛੁਟਨ ਹੋਯਹੁ ਨਾਹਿ ਤ ਮਾਰਿ ਦੇਤਿ ਤਿਸੁ ਬਾਇਰਹਜੋ ਪ੍ਰਕਾਰ
 ਨ ਮਾਨਵ ਨੇਰੇ ਆਨਿ ਛੁਟਾਵਹਿ ਜੋ ਬਲਿ ਲਾਇ। ਅਪਰ ਦਿਸ਼ਾ ਈਧਨ
 ਹਿਤ ਲੈਬੇ ਮੈਂ ਗਮਨਹੁਗੋ, ਭਾਇ ਸਿਭਾਇ^{੧੦} ॥੨੯॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ
 ਅਮਰ ਦਾਸ ਕਹਿ ‘ਮਤ ਭੈ ਕਰਹੁ ਸੁ ਨਹੀਂ ਬਲਾਇ। ਭੂਪ ਹਰੀਪੁਰ ਤਿਸ
 ਕੀ ਦਾਰਾ ਭਈ ਬਾਵਰੀ ਸੁਧਿ ਨਹਿ ਕਾਇ। ਜਾਹੁ ਭੋਰ ਲਿਹੁ ਕੌਂਸ^{੧੧}
 ਹਮਾਰੀ ਜਬਿ ਆਵਹਿ ਤੇਰੀ ਦਿਸ਼ ਧਾਇ। ਹਤਹੁ ਸੀਸ ਮਹਿ ਹੋਇ ਸੁ ਰਾਜੀ

^੧ ਸੱਚ ਨਿਸੱਚ ਨੂੰ। ^੨ ਓਸ ਨੇ। ^੩ ਬਹੁਤ ਡਰਾਵੇ। ^੪ ਸ਼ੀਸ਼ਿਆਂ। ^੫ ਮਸਾਂ ਮਸਾਂ। ^੬ ਮਾਰੀਆਂ।

^੭ ਕੱਠਾ ਕੀਤਾ। ^੮ ਭਾਵ ਦਿਲ ਭੈ ਨਾਲ ਭਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ^੯ ਸੁਤੇ ਸੁਭਾ (ਅ) ਅਜ ਜੁ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਜਤੀ ਹੈ, (ੲ) (ਅਜ ਮੇਰੇ ਨਾਲ) ਜੋ ਹੋਈ ਸੋ ਹੋਈ। ^{੧੦} ਖੜਾਉਂ।

ਅਪਨੇ ਸੰਗ ਤਾਂਹਿ ਲੈ ਆਇ' ॥ ੩੦ ॥ ਸੁਨਿ ਸਭਿ ਸੰਗਤਿ ਬਿਸਮਯ ਹੋ
ਕਰਿ ਸੱਚਨਿ ਸੱਚ ਸਾਥ ਬਚ ਗਾਇ । 'ਨਹਿ ਅਬ ਡਰਹੁ ਜਾਹੁ ਤਿਸ ਹੀ
ਦਿਸ' ਨਿਸਿ ਬਿਤਾਇ ਕਰਿ ਗਾ ਤਿਸੁ ਥਾਇ'। ਦੇਖਿ ਦੂਰ ਤੇ ਕੂਕ ਪੁਕਾ-
ਰਤਿ, ਭੈ ਦਾਯਕ ਜੋ ਦਿਖੀ ਨ ਜਾਇ। ਉਚੀ ਭੁਜੈਂ ਉਲਾਰਤਿ ਦੌਰੀ ਤਤ-
ਛਿਨ ਨਿਕਟਿ ਗਈ ਤਿਸ ਆਇ ॥ ੩੧ ॥ ਕਰ ਮਾਰਨ ਕੋ ਜਬਹੂੰ* ਉਛਰੀ†
ਕੌਂਸ ਹਤੀ ਤਿਸੁ ਸੀਸ ਮਝਾਰੁ । ਗੁਰ ਪਨਹੀਂ ਛੂਵਤ‡ ਸੁਧਿ ਹੋਈ ਬੈਠਿ
ਗਈ ਤਨ ਭਈ ਸੰਭਾਰਾਨਗਨ ਅੰਗ ਜਾਨੇ ਨਿਜ ਸਕੁਚੀ ਅਤਿ ਲੱਜਾ
ਕੋ ਚਿਤ ਮਹਿ ਧਾਰਿ । ਸਿਮਰਨ ਕਰੀ ਬਾਰਤਾ ਸੋਊ, -ਕਮਲੀ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ
ਕੀਨਿ ਉਚਾਰਿ-॥ ੩੨ ॥ ਹੋ ਗੁਰਸਿਖ! ਮੁਹਿ ਬਸਤ੍ਰ ਦੇਹਿਕੁਛ ਤਨ ਛਾਦਨ
ਮੈਂ ਕਰੈਂ ਸੁਧਾਰਿ । ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਿਕਟ ਜਾਇ ਬਖਸ਼ਾਵੈਂ ਨਿਜ ਅਪਰਾਧ ਨ
ਆਗਜਾ ਧਾਰਿ। ਮਹਾਂ ਕਸ਼ਟ ਮੁਹਿ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਯਹੁ ਅਬਿ ਹੋਈ ਤਨ ਕੀ
ਸੰਭਾਰਿ । ਦਰਸਨ ਕਰਹਿ ਦੋਸ ਗਨ ਨਾਸਹਿ, ਲੇ ਚਲਿ ਤੂੰ ਅਬ ਪੁਰੀ
ਮਝਾਰਿ' ॥ ੩੩ ॥ ਸੁਨਿ ਕੰਬਲਿ ਅਪੁਨੀ ਤਿਨਿ ਦੀਨਸਿ*, ਢਾਂਪਜੋਤਨ, ਅਪਨੇ
ਸੰਗ ਲਜਾਇ । ਜੁਗ* ਬਡਿਭਾਗ ਖਰੇ ਤਬਿ ਆਗੇ, ਸਤਿਗੁਰ ਪਿਖਿ ਤਿਨ
ਬਹੁ ਬਿਗਸਾਇ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੀ ਪੁਨ ਕਹਜੈ 'ਸੁਨਹੁ ਤੁਮਪਤਿ ਇਸਤ੍ਰੀ ਬਨਿ
ਰਹੁ ਇਕ ਥਾਇ । ਤੇਰੀ ਘਾਲਿ ਪਰੀ ਅਬਿ ਥਾਇ ਸੁ ਮੇਰੇ ਧਜਾਨ ਕਰਹੁ
ਘਰ ਜਾਇ ॥ ੩੪ ॥ ਦੁਤਿਯ ਕੌਂਸ ਭੀ ਲਿਹੁ ਹਮ ਪਗ ਕੀ ਬਜਾਧਿ ਉਪਾਧਿ
ਜਿ ਕਿਸ ਕੇ ਹੋਇ। ਇਸ ਕੇ ਛੁਵਤਿ ਬਿਨਸ ਸਭਿ ਜਾਵਹਿ ਤਿਸ ਤਨ ਕੇ
ਦੁਖ ਰਹੈ ਨ ਕੋਇ । ਬਚਨ ਢੁਰਹਿ ਤੁਵ ਬਰਜੁ ਸੂਪ ਸਭਿ, ਨਿਜ ਗ੍ਰਹਿ
ਬਸਹੁ ਚਿੰਤ ਚਿਤ ਖੋਇ। ਗੁਰਮੁਖ ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਹੁ ਜਿਤ ਕਿਤ' ਅਜਮਤ
ਸਹਤ ਭਯੋ ਤਬਿ ਸੋਇ ॥ ੩੫ ॥ ਇਤ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪ੍ਰਥਮ ਰਾਸੇ
'ਸੱਚਨਸੱਚ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨ ਨਾਮ ਤੀਨਤ੍ਰਿਸਤੀ ਅੰਸੁ ॥ ੩੩ ॥

੩੪. [ਦਾਤੁ ਜੀ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰ ਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਲਤ ਮਾਰਨੀ] ।

ਦੋਹਰਾ॥ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੁ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਨਿ ਬਿਸਾਲ। ਮੇਰੁ ਕਰਜੈ
ਰੰਚਕ ਹੁਤੇ^੧ ਸਫਲ ਭਈ ਤਿਸ ਘਾਲ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਸ੍ਰੀ

^੧ਗਿਆ ਓਸੇ ਥਾਵੇਂ । ^੨ਜੁਤੀ ਅਥਵਾ ਖੜਾਉਂ । ^੩ਆਪਣਾ ਅਪਰਾਧ, ਜੋ ਮੈਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ
ਹੁਕਮ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆਂ ਸੀ । ^੪ਸੱਚਨਸੱਚ ਨੇ ਦਿੱਤੀ ਆਪਣੀ ਕੰਬਲੀ । ^੫ਦੇਵੇਂ (ਭਾਵ ਸਚਨ
ਸੱਚ ਤੇ ਰਾਣੀ) । ^੬ਭਾਵ ਜੋ ਕੁਛ ਬੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਉਸ ਨੂੰ ਪਰਬਤ ਵਰਗਾ ਉੱਚਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ।

* ਪਾ:-ਜਬ ਹੀ ।

† ਪਾ:-ਉਸਰੀ ।

‡ ਪਾ:-ਛੂਟਤ ।

ਸਤਿਗੁਰ ਦੇਖਿਕਰਜੈ ਬੂੰਦ ਤੇ ਜਲਧਿ ਬਿਸ਼ੇਖਿਜਿਨ ਕੇ ਸਮ ਨ ਗਰੀਬ
 ਨਿਵਾਜੁਆਪਿ ਡੁਬਤਿ ਸੋ ਕਰੇ ਜਹਾਜੂ^੧ ॥ ੨ ॥ ਬਿਦਾ ਕਰਜੈ ਇਸਤੀ ਸੋ
 ਦੀਨਿ^੨। ਭਯੋ ਪ੍ਰਮੁਦਿਤ ਕਸ਼ਟ ਮਨ ਛੀਨ। ਬਾਰਬਾਰ ਗੁਰ ਪਦਅਰਬੰਦ।
 ਕਰੀ ਬੰਦਨਾ ਲਹਿ ਸੁਖ ਬਿੰਦੁ ॥ ੩ ॥ ਉਚੇ ਪਦ ਕੋ ਪ੍ਰਾਪਤ ਭਯੋ। ਅਪਨੇ
 ਗ੍ਰਿਹਕੋ ਮਗ ਪੁਨ ਲਿਯੋ। ਨਿਜ ਸਥਾਨ ਮਹਿ ਕੀਨਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼। ਬਹੁਤ ਨਰਨਿ
 ਕੀ ਪੂਰਤਿ ਆਸ॥੪॥ ਸੰਕਟ ਸਹਤ ਜਾਇ ਵਿਗ ਜੋਉ। ਕੌਸ ਛੁਵਤਿ ਬਿਨ
 ਰੁਜ ਕੇ ਸੋਉ^੩। ਲੋਕ ਹਜ਼ਾਰਨਿ ਹੀ ਚਲਿ ਆਵੈ। ਕਹੈ ਸ੍ਰਾਪ ਬਰ ਸੇ ਸਫ-
 ਲਾਵੈ ॥੫॥ ਮਹਿਮਾ ਮਹਾਂ ਦੇਸ ਤਿਸ ਭਈ। ਪੂਜਹਿ ਪਰਮ ਭਾਵਨਾ ਲਈ।
 ਅਨਿਕ ਲੋਕ ਤਿਨ ਕਿਏ ਨਿਹਾਲ। ਕਸ਼ਟ ਮਿਟਾਇ ਅਨੰਦ ਬਿਸਾਲ ॥੬॥
 ਸੇਖੇ ਪੁਰਿ*ਪ੍ਰਸੰਧ ਹੈ ਅਬਿ ਲੋ। ਕੌਸ ਸਮੀਪ ਅਹੈ ਤਿਨ ਤਬਿਲੋ। ਛੁਵਤਿ
 ਰੋਗ ਅਨੇਕ ਬਿਨਾਸੈ। ਮਹਾਂ ਮਹਾਤਮ ਜਗਤ ਪ੍ਰਕਾਸੈ॥੭॥ ਜਿਸ ਜਿਸ ਪਰ
 ਗੁਰ ਕਿਰਪਾ ਕਰੀ। ਭਏ ਨਿਹਾਲ ਅਬੰਦਸਾ ਹਰੀ। ਦੁਹਿ ਲੋਕਨ ਕੀ ਲਹਿ
 ਬਡਿਆਈ। ਤਰੇ, ਸੁ ਲੀਨਿ ਸੰਗ ਸਮੁਦਾਈ ॥੮॥ ਤਪ, ਜਪ, ਜੋਗ, ਜੋਗਸ
 ਬੂਤਿ ਦਾਨੁ। ਗੁਰ ਸੇਵਾ ਕੇ ਹੂੰ ਨ ਸਮਾਨੁ। ਜਿਨ ਕੇ ਬਡੇ ਭਾਗ ਜਗਜਾਗੇ। ਸੋ
 ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਸੇਵਾ ਲਾਗੇ॥੯॥ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਗੁਰ ਕੇ ਜਸ ਫੈਲਾ। ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ
 ਆਇ ਦਰਸ ਹਿਤ ਗੈਲਾ। ਲੋਕ ਅਨੇਕ ਕਾਮਨਾ ਧਾਰੈ। ਸਭਿ ਪਾਵਤਿ
 ਜਬਿ ਰੂਪ ਨਿਹਾਰੈ॥੧੦॥ ਗ੍ਰਾਮ ਪੁਰਨਿ ਕੇ ਲੋਕ ਅਨੇਰੇ। ਆਵਤਿ ਦਰਸਹਿ
 ਭਾਗ ਬਡੇਰੇ। ਲਗਹਿ ਦਿਵਾਨ ਮਹਾਂਨ ਹਮੇਸ਼ੁ। ਸੰਗਤਿ ਨਿਤਿਪ੍ਰਤਿ ਆਇ
 ਵਿਸ਼ੇਸ਼ੁ॥੧੧॥ ਉਤਮ ਬੰਦਉਪਾਇਨ ਲਜਾਵੈ। ਅੰਗੀਕਾਰਨ ਹੋਇ, ਹਟਾਵੈ^੪
 । ਜੇਤਿਕ ਦੇਗ ਬਿਖੈ ਲਗਿ ਜਾਇ। ਗ੍ਰਹਿਨ ਕਰਹਿ, ਸੋ ਨਰ ਗਨ ਖਾਇ
 ॥੧੨॥ ਲੰਗਰ ਚਲਹਿ ਅਤੋਟ ਬਿਸਾਲ। ਹੋਵਨ ਲਗਹਿ ਪ੍ਰਾਤਿ ਹੀ ਕਾਲ।
 ਜਬਹਿ ਵਜੋਸ ਆਵਹਿ ਮੱਧਨਾਨ^੫। ਤਬਿ ਸਤਿਗੁਰ ਪਹੁੰਚਹਿ ਹਿਤ ਖਾਨ
 ॥੧੩॥ ਅਚਹਿ ਓਗਰਾ ਹੋਇ ਅਲੂਨਾ^੬। ਸੋ ਭੀ ਤਨਕ^੭, ਉਦਰ^੮ ਰਹਿਉਨਾ
 । ਸੰਗਤਿ ਖਟ ਰਸ ਖਾਇ ਅਹਾਰ। ਮਧੁਰ ਤੁਰਸ^੯ ਜੇ ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰ
 ॥੧੪॥ ਤਬਿ ਤੇ ਲੰਗਰ ਬਰਤਤਿ ਰਹੈ। ਆਨਿ ਅਚਹਿ ਭੋਜਨ ਜੋ ਚਹੈ। ਨਹਿ

^੧ਜੀ ਆਪ ਡੁੱਬ ਰਹੇ ਸਨ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ (ਹੋਰਨਾਂ ਨੂੰ ਬਚਾਉਣ ਵਾਲੇ) ਜਹਾਜ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ।
^੨ਦਿੱਤੀ । ^੩ਅਰੋਗ (ਹੋ ਜਾਂਦਾ) ਓਹ । ^੪ਮੌੜ ਦੇਵੇ ਸਨ (ਕੁਰੂ ਜੀ) । ^੫ਦੁਪਹਿਰ । ^੬ਲੂਣ ਤੋਂ
 ਬਿਨਾਂ । ^੭ਥੋੜਾ ਜਿਹਾ । ^੮ਪੇਟ । ^੯ਮਿੱਠਾ ਤੇ ਖੱਟਾ । *ਫੀਰੋਜ਼ਪੁਰ ਦੇ ਜ਼ਿਲੇ ਵਿਚ ਦੱਸੀਦਾ ਹੈ ।

ਕਿਸਹੂੰ ਹਟਕਾਰਨ ਹੋਇ। ਦੇਸ ਬਿਦੇਸੀ ਲਹਿ ਸਭਿ ਕੋਇ ॥ ੧੫॥ ਜਹਿ
 ਕਹਿ ਸੁਜਸੁ ਬਿਸਾਲ ਪ੍ਰਕਾਸ਼। ਸਿੱਖਨ ਮਨ ਮਹਿ ਹੋਤਿ ਹੁਲਾਸ। ਸ੍ਰੀ
 ਅੰਗਦ ਕੋ ਸੁਤ ਸੁਨਿ ਕਰਿਕੈ। ਜਰਹਿ ਨਹੀਂ, ਜਾਵਤਿ ਜਰ ਬਰਿਕੈ^੧॥ ੧੬॥
 —ਹਮਰੇ ਘਰਕੀ ਇਹੁ ਬਡਿਆਈ। ਹਮ ਕਉ ਕਿਉਂ ਨ ਹੋਹਿ ਸੁਖਦਾਈ—
 । ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਬੈਕੁੰਠ ਪਧਾਰੇ। ਕਰੀ ਤੇਰਵੀਂ ਜਬਹਿ ਪਿਛਾਰੇ^੨॥ ੧੭॥ ਬੁੱਢੇ
 ਉਰ ਬਿਚਾਰ ਕਰਿ ਨੀਕਾ। ਦੀਨਸਿ ਅਮਰ ਗੁਰੂ ਕਹੁ ਟੀਕਾ। ਦਾਤੂ ਨੇ
 ਨਿਜ ਬਲਕੋ ਧਾਰੇ। ਲੋ ਸਭਿ ਤੇ ਬਾਂਧੀ ਦਸਤਾਰੇ॥ ੧੮॥ ਬੈਠਹਿ ਨਿਤਗਾਦੀ
 ਪਰ ਸੋਇ। ਪੂਜਾ ਕਰਨਿ ਆਇ ਨਹਿ ਕੋਇ। ਉਪਦੇਸ਼ਤਿ ਸੰਗਤਿ ਕੋ
 ਰਹਜੋ। ਤਉ ਨ ਗੁਰ ਇਸਕੋ ਕਿਨ ਕਹਜੋ॥ ੧੯॥ ਆਇ ਨਹੀਂ ਕੋ ਮਾਥ
 ਨਿਵਾਵੈ। ਮਿਲਹਿ ਨ, ਕੁਛ ਅਕੌਰ ਅਰਪਾਵੈ^੩। ਯਾਂਤੇ ਰਿਸ ਕਰਿ ਦੁਖਹਿ
 ਘਨੇਰ॥ ਹੋਹਿ ਈਰਖਾ ਸਹਤ ਬਡੇਰਾ॥ ੨੦॥ ਬਨਹਿ ਗੁਰੂ ਪਰ ਬਨਜੋ ਨ
 ਜਾਈ। ਨਹਿ ਸੰਗਤਿ ਕਿਸ ਦਿਸ ਤੇ ਆਈ। ਹੁਤੇ ਮਿੱਤ੍ਰ ਖੱਤ੍ਰੀ ਇਸ ਕੇਰੇ।
 ਨਿਕਟ ਬੈਠਿ ਕਰਿ ਤਰਕ ਘਨੇਰੇ^੪॥ ੨੧॥ ‘ਤੁਮ ਸਪੁਤ ਬੈਠੇ ਰਹਿ ਛੁਛੇ।
 ਆਇ ਨਹੀਂ, ਕੋ ਬਾਤਿ ਨ ਪੂਛੇ। ਕੋ ਸਿਖ ਆਇ ਨ ਦਰਸ ਨਿਹਾਰਹਿ।
 ਭੇਟ ਨ ਅਰਪਹਿ, ਨਮੋ ਨ ਧਾਰਹਿ॥ ੨੨॥ ਜੀਵਤਿ ਹੀ ਭੇ ਮਿਤਕ ਸਮਾਨ॥
 ਪਿਤ ਗਾਦੀ ਨਹਿ ਲਈ ਮਹਾਂਨਾ। ਕਿਸੀ ਬਾਨ ਕੋ ਖੱਤ੍ਰੀ ਆਯੋ। ਮਹਾਂ
 ਅਰੁਜ^੫ ਤਾਂਹਿ ਨੇ ਪਾਯੋ॥ ੨੩॥ ਦੇਸਨਿ ਕੇ ਨਰੇਸ ਚਲਿ ਆਵਹਿ। ਅਰਪਿ
 ਉਪਾਇਨ ਸੀਸ ਬੁਕਾਵਹਿ। ਨਿਤਿ ਪ੍ਰਤਿ ਭੀਰ ਸੁ ਗੋਇੰਦਵਾਲ। ਆਇ
 ਸੰਗਤਾਂ ਮਿਲਹਿ ਬਿਸਾਲ॥ ੨੪॥ ਪੂਜਹਿ ਪਾਇਨ ਸੁਜਸੁ ਬਖਾਨਹਿ। ਅਤਿ
 ਉੱਤਮ ਵਸਤੂ ਕਹੁ ਆਨਹਿ^੬। ਮਾਰੈਂ ਬਚਨ ਬਾਨ ਉਰ ਗਾਡੇ^੭। ਸੁਨਿਦਾਤੂ
 ਧੀਰਜ ਨਿਜ ਛਾਡੇ॥ ੨੫॥ ਮਹਿਮਾ ਜੱਦਜਪਿ ਜਾਨਹਿ ਤਿਨ ਕੀ। ਤਦਪਿ
 ਕੁਸੰਗ ਹਤੀ ਬ੍ਰਿਤਿ ਮਨ ਕੀ^੮। ਦੀਪਤਿ ਮਤਸਰ ਅਗਨਿ ਅਗਾਰੀ^੯।
 ਦੁਸ਼ਟ ਗਿਰਾ ਮੇਲੀ ਪ੍ਰਿਤ ਧਾਰੀ^{੧੦}॥ ੨੬॥ ਬਜਾਕੁਲ ਭਯੋ ਸਹਜੋ ਨਹਿਜਾਈ।
^੧ਸਭ ਬਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ^੨ਪਿੱਛੇ ਦੱਸ ਆਏ ਹਨ ਕਿ ਲੌਕਿਕ ਰੀਤ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੋਈ।
^੩ਨਾਂ (ਕੋਈ) ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਨਾਂ ਭੇਟਾ ਅਰਪਦਾ ਹੈ। ^੪ਭਾਵ ਬੋਲੀਆਂ ਮਾਰਦੇ। ^੫ਪ੍ਰਤਾਪ
 [ਅਰੁਜੀ, ਅਰੁਜ]। ^੬ਬਚਨਾਂ ਦੇ ਭੀਰ ਮਾਰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਦਿਲ ਵਿਚ ਖੁਭ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।
^੭ਤਾਂ ਭੀ ਕੁਸੰਗਤ ਨੇ ਮਨ ਦੀ ਬ੍ਰਿਤੀ ਨਾਸ਼ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ^੮ਈਰਖਾ ਰੂਪੀ ਅਗਨ ਅੱਗੇ ਹੀ
 ਮਘਦੀ ਮੀ। ^੯ਦੁਸ਼ਟਾਂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਨੇ ਪ੍ਰਿਤ ਦੀ ਧਾਰ (ਉਸ ਅੱਗ ਨਾਲ) ਮੇਲੀ ਭਾਵ ਪਾਈ,
 (ਅ) ਦੁਸ਼ਟ ਮੇਲੀਆਂ ਦੇ ਬਾਣੀ ਰੂਪ ਪ੍ਰਿਤ ਨੂੰ ਧਾਰਨ ਕਰਕੇ।

ਅਤਿ ਰਿਸ ਤੇ ਚਿਤ ਅਸ ਉਪਜਾਈ ।—ਅਮਰ ਗੁਰੂ ਕੋ ਜਾਇ ਸੰਘਾਰੋਂ ।
ਗੁਰਤਾ ਗਾਦੀ ਬਹੁਰ ਸੰਭਾਰੋਂ॥੨੭॥ ਪਿਤ ਕੀ ਵਸਤੁ ਪੂਤ ਹਮ ਮਾਲਿਕ ।
ਅਪਰ ਕਿਸੂਕੇ ਕਿਮ ਹੁਇ ਤਾਲਿਕ^੧—ਇਮਿਬਿਚਾਰ ਕਰਿ ਕੈ ਪ੍ਰਸਥਾਨਸ
ਪਹੁੰਚਯੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਅਮਰ ਸਥਾਨਾ ॥ ੨੮ ॥ ਲਗਯੋ ਦਿਵਾਨ ਬਿਰਾਜਹਿ
ਬੀਚ । ਦਰਸਹਿ ਮਿਲੇ ਉਚ ਅਰੁ ਨੀਚ । ਕੋ ਟੇਕਤਿ ਹੈ ਮਾਥ ਅਗਾਰੀ ।
ਕੋ ਬਿਨਤੀ ਕਰ ਜੋਰਿ ਉਚਾਰੀ ॥ ੨੯ ॥ ਕੋ ਬੈਠੇ ਸਿਮਰਹਿ ਸਤਿਨਾਮੁ ।
ਗਾਇੰ ਰਬਾਬੀ ਧੁਨਿ ਅਭਿਰਾਮੁ । ਕੋ ਇਕ ਚਿਤ ਹੈ ਸ਼ਬਦ ਸੁਨਤਿ ਹੈ । ਕੋ
ਮਨ ਬਿਖੈ ਬਿਚਾਰਗੁਨਤਿਹੈ॥੩੦॥ ਜਥਾਸੰਤੁ^੨ ਮਨਿ ਗਨਕੇ ਮਾਂਹੀ ਪਾਵਨ
ਸਭਾ ਸੁਭਤਿ ਹੈ ਤਾਂਹੀ । ਪਿਖਿ ਪ੍ਰਤਾਪ ਨਹਿ ਰਿਦੈ ਸਹਾਰਾ । ਭਯੋ ਕ੍ਰੋਧ ਤੇ
ਛੋਭਤਿ^੩ ਭਾਰਾ॥੩੧॥ ਅਪਰ ਕਛੂ ਤਹਿ ਹੋਇ ਨ ਸਕਈ । ਪਹੁੰਚ ਨਿਕਟਗੁਰ
ਤਨ ਕੋ ਤਕਈ । ਰਿਸ ਕਰਿ ਉਚ ਮਹਿ ਲਾਤ ਪ੍ਰਹਾਰੀ । ਜਿਮਿ ਲਛਮੀਪਤਿ
ਕੋ ਭ੍ਰਿਗੁ ਮਾਰੀ॥੩੨॥ ਸੰਘਾਸਨ ਤੇ ਗਿਰ ਕਰਿ ਪਰੇ । ਬ੍ਰਿਧ ਸਰੀਰ ਕੰਪ
ਕਹੁ ਕਰੇ । ਬਹੁਰ ਸੰਭਾਰਿ ਉਠੇ ਤਤਕਾਲਾ । ਗਹਿ ਦਾਤੁ ਕੇ ਚਰਨ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ
॥੩੩॥ ਕਰ ਕਮਲਨ ਸੋ ਮਰਦਨ ਕਰੇ^੪ । ਬਿਨਤੀ ਸਹਤ ਸੁਬਾਕ ਉਚਰੇ ।
ਯੇਕ ਤੇ ਸੇਵਾ ਕਰਤਿ ਰਹਯੋ ਹੋ । ਦੁਤੀਏ ਬਯ ਤੇ^੫ ਬ੍ਰਿਧ ਭਯੋ ਹੋ ॥੩੪॥
ਯਾਂ ਤੇ ਅਧਿਕ ਸਰੀਰ ਕਠੋਰਾ^੬ । ਤੁਮਰੋ ਚਰਨ ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਨਹਿ ਬੋਰਾ^੭ । ਹੁਯੋ
ਹੋਇਗੋ ਕਸ਼ਟ ਮਹਾਂਨਾ । ਛਿਮਹੁ ਭਯੋ ਅਪਰਾਧ ਅਜਾਨਾ॥੩੫॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕੋ
ਸੁਤ ਹੋ ਬਡਭਾਗੇ । ਮਮ ਹਿਤ ਕਰਿ ਇਤਨੋ ਦੁਖ ਲਾਗੇ । ਤੁਮ ਕੋ ਦੇਖਿ ਨ
ਅੰਗ ਖਰੋਵਾ । ਹੁਤੋ ਮਾਨ ਮਮ ਸੋ ਤੁਮ ਖੋਵਾ॥੩੬॥ ਤਾੜਨ ਉਚਿਤ ਜਾਨਿ
ਕਰਿ^੮ ਮਾਰਯੋ ਭਲੇ ਕਰਯੋ ਨਿਜਦਾਸ ਨਿਹਾਰਯੋ । ਸੇਵਾ ਅਪਨੀ ਮੋਹਿਬਤ
ਵਹੁ । ਕਰੋਂ ਸੁ ਤਤਛਿਨ, ਰੋਸ ਹਟਾਵਹੁ॥੩੭॥ ਸੁਨਿ ਦਾਤੁ ਕਰਿ ਕ੍ਰੋਧ ਉਚਾ-

^੧ਸੰਬੰਧ । [ਅਰਥੀ, ਤਅੱਲਕ] ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਦੇ ਤਅੱਲਕ ਦੀ ਕਿਵੇਂ ਹੋਵੇ । ਭਾਵ 'ਕਿਸੇ
ਦਾ ਕੀ ਤਅੱਲਕ' । ^੨ਵਿਚਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ । ^੩ਸ਼ਿਵ ਜੀ । ^੪ਦੁਖੀ । ^੫ਜਿਵੇਂ ਭ੍ਰਿਗੂ ਨੇ ਵਿਸ਼ਨੂੰ
ਨੂੰ ਲੱਤ ਮਾਰੀ ਸੀ । ਕਥਾ—ਸ਼ਿਵ ਦੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਭ੍ਰਿਗੂ ਨੇ ਜੋ ਮੁਨੀ ਮੰਨੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਦੀ
ਛਾਤੀ ਵਿਚ ਲੱਤ ਮਾਰੀ ਸੀ । ਪਰਸਰਾਮ ਇਸੇ ਦੀ ਵੰਸ਼ ਤੋਂ ਹੋਇਆ ਸੀ । ਮਹਾਂ ਭਾਰਤ ਵਿਚ
ਇਸ ਦੀ ਉਤਪਤੀ ਰੁਦ੍ਰ ਦੇ ਯੱਗ ਸਮੇਂ ਅਗਨੀ ਤੋਂ ਇਕ ਅਨੋਖੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੱਸੀ ਹੈ । ^੬ਹਥਾਂ
ਕਮਲਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਮਲਨੇ ਕੀਤੇ । ^੭ਉਮਰਾ ਕਰਕੇ । (ਮੇਰਾ) ਸਰੀਰ ਬਹੁਤਾ ਸਖਤ (ਹੋ ਗਿਆ
ਹੈ) । ^੮ਭਾਵ ਬਹੁਤ ਕੋਮਲ ਹਨ । ^੯ਤਾੜਨਾਂ ਦੇ ਜੋਗ ਜਾਣਕੇ (ਤੁਸੀਂ) ।

ਰਜੈ ॥ ਇਹੁ ਕੈਸੇ ਤੈਂ ਡਿਭੈ ਪਸਾਰਜੈ । ਗੁਰਤਾ ਗਾਵੀ ਹੈ ਹਮ ਪਾਹੀ । ਤੈਂ
 ਬਾਂਧੀ ਸਿਰ ਪਾਗ ਸੁ ਨਾਂਹੀ ॥੩੮॥ ਸਭਿ ਨੇ ਮੁਖ ਕੋ ਪਾਗ ਬੰਧਾਈ ॥ ਤੈਂ ਕੈਸੇ
 ਕਰਿ ਆਪ ਪੁਜਾਈ ॥ ਗੁਰੁ ਭਯੋ ਤੂੰ ਆਪੇ ਆਪਾਹਮੈ ਦੇਖਿ ਲਾਗਤਿ ਸੰਤਾਪ
 ॥੩੯॥ ਇਹੁ ਪਖੰਡ ਨਹਿ ਮੋਹਿ ਸੁਹਾਵੈ ॥ ਇਕ ਸੰਗਤਿ ਆਵਹਿ ਇਕ ਜਾਵੈ ॥
 ਅਤਿ ਸੂਧੇ ਬੇ ਪਿਤਾ ਹਮਾਰੇ । ਕਰੀ ਸੇਵ ਤਿਨਕੀ ਛਲ ਧਾਰੇ ॥੪੦॥ ਝੂਠਿ
 ਸਾਚਿ ਤਿਨਤੇਕਹਿਵਾਏ ॥ ਬਨ ਬੈਠਜੋ ਗੁਰ, ਗਰਬ ਬਢਾਏ ॥ ਇਸ ਬਲਤੇਉਠ
 ਕਰਿ ਚਲਿ ਜੱਧੈ ॥ ਬਹੁਰ ਨ ਬੈਠਹੁ ਦੇਭ ਕਮੱਧੈ ॥੪੧॥ ਪਿਤਾ ਹਮਾਰੇ ਕਹਿ
 ਤੁਝ ਤਾਂਈ ॥ ਨਗਰੀ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਬਸਾਈ ॥ ਬੈਠਜੋ ਮਾਲਿਕ ਤਿਸਕੋ ਹੋਇ ॥
 ਹਮ ਕੋ ਨਹਿ ਜਾਨਜੋ ਕਿਤ ਕੋਇ ॥੪੨॥ ਅਬਿ ਸੇਵਾ ਕਛੁ ਨਹੀਂ ਹਮਾਰੀ ।
 ਉਠਿ ਰਾਮਨਹੁ ਤੂਰਨਤਾ ਧਾਰੀ ॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸਭਾ ਨ ਬੋਲ ਸਕੈ ਹੈਂ ।
 ਕਰਤਿ ਢੀਠਤਾ ਬਦਨ ਤਕੈ ਹੈਂ ॥੪੩॥ ਗੁਰ ਕੋ ਭਰ ਧਰਿ ਬੈਠਿ ਰਹੇ ਹੈਂ ।
 ਭਲੇ ਬੁਰੇ ਕਿਸ ਹੂੰ ਨ ਕਹੇ ਹੈਂ ॥ ਬਿਸਮਤ* ਪਿਖਿ ਗੁਰ ਗੌਰਵਤਾਈ ॥ ਹੋਰੇ*
 ਪੁਰਖਨ ਕੀ ਹਰਿਵਾਈ ॥੪੪॥ ਤਬਿ ਲੋ ਪਸਚਮ ਰਵਿ ਅਸਤਾਯੋ ॥ ਸੰਧਯਾ
 ਭਈ ਤਿਮਰ ਗਨ ਛਾਯੋ ॥ ਸਭਿ ਉਠਿ ਉਠਿ ਅਪਨੇ ਅਸਥਾਨਾ ॥ ਮਤਿ
 ਬਿਸਮਤਿ ਹੁਇ ਕੀਨ ਪਯਾਨ ॥੪੫॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਅਪਨੇ ਸੇਵਨ ਥਾਨ ॥ ਜਾਇ
 ਬਿਰਾਜੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਾਨ ॥ ਦਾਤੂ ਰਹਜੋ ਤਿਸੀ ਬਲ ਮਾਂਹਿ ॥ ਕੁਛ ਸੇਵਕ ਜਿਹ
 ਸੰਗੀ ਆਹਿ ॥੪੬॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਰਾਸੇ ॥ ਦਾਤੂ ਗੋਇੰਦਵਾਲ
 ਜਾਨਿ ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਚਤੁਰ ਤ੍ਰਿਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੩੪ ॥

੩੫. [ਸੰਗਤ ਦੀ ਢੰਡ, ਬਾਬਾ ਬੁਢਾ ਜੀ ਗੋਇੰਦਵਾਲ]

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਅਮਰ ਬਿਚਾਰਿਕੈ-ਕਲਹਿ ਬੁਰੀ ਬਹੁ-ਮਾਨਿ । ਨਿਸ
 ਆਧੀਮਹਿਨਿਕਸਿ ਕਰਿਵਹਿਰ ਕੀਨਿਪ੍ਰਸਥਾਨ ॥੧॥ ਚੋਖਈ ॥ ਚਲੇ ਇਕਾਕੀ
 ਕਛੁ ਨ ਲੀਨਾ ॥ ਬਿਨ ਪਦਤਾਨ* ਪਯਾਨੋ ਕੀਨਾ ॥ ਬਾਸਰ ਕੀ* ਨਗਰੀ
 ਤੇ ਉਰੇ ॥ ਸੰਦਰ ਅਵਨੀ ਤਹਾਂ ਨਿਹਰੇ ॥੨॥ ਧੋਨੁਪਾਲ ਕੋ ਕੋਸ਼ਠ ਹੋਰਾ ॥ ਤਿਸ
 ਦਰ ਪਰ ਲਿਖਿ ਕੀਨਿ ਬਸੇਰਾ ॥ ਇਸ ਦਰ ਜੋ ਨਰ ਕਰਹਿ ਉਪਾਰੇ ॥ ਤਿਸ
 ਕੇ ਗੁਰ ਨਹਿ ਸਿੱਖ ਹਮਾਰੇ ॥੩॥ ਲੋਕ ਪ੍ਰਲੋਕ ਦੋਨ ਹੀ ਖੋਵੈ ॥ ਨਹੀਂ ਸਹਾ-

*ਪਖੰਡ । *ਮੂੰਹ ਤਕਦੇ ਹਨ । *ਹੈਰਾਨ ਹੋਏ । *ਗੰਭੀਰਤਾ । *ਹੋਲੇ । *ਹਲਕਾਪਨ ।
 *ਜੁੱਤੀ, ਜੋੜਾ । *ਗੁਵਾਲੇ ਦਾ ਕੋਠਾ ਦਖਿਆ । *ਖੁਹਲੇ । *ਨਾ ਉਹ ਸਾਡੇ ਸਿੱਖ ਹਨ ਨਾ
 ਅਸੀਂ ਉਸ ਦੇ ਗੁਰੂ ਹਾਂ । *ਇਹ ਪਿੰਡ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਤੋਂ ਪੱਛੋਂ ਕੁ ਰੁਖ ਨੂੰ ਪੰਜ ਫੇਮੀਲ ਤੇ ਹੈ।

ਇਕ ਹਮ ਤਬਿ ਹੋਵੈ^੧। ਚਿਣ ਦਰ ਕੋ ਲਿਖਿ ਕੈ ਸੁ ਪ੍ਰਵੇਸੇ। ਪਦਮਾਸਨ
ਕਰਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਬੈਸੇ॥੪॥ ਛਪੇ ਤਹਾਂ ਨਹਿ ਜਾਨਹਿ ਕੋਉ। ਨਿਜ ਸਰੂਪ ਮਹਿ
ਬਿਤਿ ਬਿਤਿ ਹੋਉ। ਅਚਲ ਸਮਾਧਿ ਅਗਾਧਿ ਲਗੀ ਹੈ। ਬ੍ਰਹਮ ਸਰੂਪ
ਆਨੰਦ ਪਗੀ ਹੈ॥੫॥ ਪ੍ਰਾਤਿ ਭਈ ਗੁਰ ਨਹਿ ਤਹਿ^੨ ਪਾਏ। ਖੋਜਤਿ ਹੋ
ਸਭਿ-ਕਹਾਂ ਸਿਧਾਏ?—ਇਤ ਉਤ ਦੇਖਿ ਰਹੇਨਹਿਪਾਯੋ। ਸੁਨਿਕਰਿਦਾਤੂ
ਉਰ ਹਰਖਾਯੋ॥੬॥ ਗੁਰ ਕੀ ਵਸਤੁ ਸਕਲ ਅਪਨਾਈ^੩। ਬਸਤੁ ਬਿਭੂਖਨ
ਤਨ ਪਹਿਰਾਈ। ਗੁਰਤਾ ਗਾਦੀ ਬੈਠਿ ਸਜਾਈ। ਕਰਤਿ ਪ੍ਰਤੀਖਨ ਕੋ ਚਲਿ
ਆਈ॥੭॥ ਨਹਿ ਸੰਗਤਿ ਤਿਸੁ ਨਿਕਟ ਗਈ ਹੈ। ਕਰੀ ਅਵਗਯਾ ਕੁਪਤਿ
ਭਈ ਹੈ^੪। ਦੇਖਿ ਦੂਰ ਤੇ ਇਤ ਉਤ ਹੋਇ। ਸਾਦਰ ਨੰਮਿ ਭਯੋ ਨਹਿਕੋਇ॥
੮॥ ਦੁਖਹਿ ਦੇਖਿ ਕਰਿ ਸਿੱਖ ਮਹਾਂਨੋ।—ਕਯਾ ਇਨ^੫ ਕਟਜੈ ਲੋਭ ਉਰਠਾਨੇ
—ਨਿਜ ਨਿਜ ਥਾਨ ਰਹੇ ਸਭਿ ਬੈਸੇ। ਤਿਸ ਢਿਗ ਗਮਨਜੈ ਕੋਇ ਨ ਕੈਸੇ॥
੯॥ ਏਕਲ ਬੈਠਿ ਬਹੁਤਾਕੁਲਾਯੋ। ਅਰ ਸੰਗਤਿ ਕੇ ਉਰ ਨਹਿ ਭਾਯੋ। ਭਯੋ
ਉਦਾਸ ਵਸਤੁ ਸਭਿ ਲੀਨੀ। ਬੇਸਰ^੬ ਲਾਇ ਸੁ ਤਜਾਰੀ ਕੀਨੀ॥੧੦॥ ਸੰਧਯਾ
ਸਮੇ ਚਲਜੈ ਦਿਸ਼ ਗਾਮ। ਕੁਛ ਸੇਵਕ ਸੰਗ ਜਾਇ ਸੁ ਧਾਮ। ਮਗ ਮਹਿ
ਨਿਸਾ ਭਈ ਤਮ ਛਾਯੋ। ਆਨਿ ਮਿਲੇ ਤਸਕਰ ਸਮੁਦਾਯੋ॥੧੧॥ ਭਾਜੇਦਾਸ
ਲੁਟਿ ਸਭਿ ਲਯੋਹੋਇ ਛੁਛ ਘਰ ਪਹੁੰਚਤਿ ਭਯੋ। ਘਰਕੇ ਬਸਤੁ ਬਿਭੂਖਨ
ਖੋਏ। ਹਤੀ ਲਾਤ ਤਿਸ ਮਹਿ ਦੁਖ ਹੋਏ॥੧੨॥ ਘਰ ਮਹਿ ਬੈਠਿ ਬਿਸੁਰਜੈ
ਢੇਰਿ।—ਮੈਂ ਕੁਕਰਮਿ ਕਯਾ ਕੀਨਿ ਬਡੇਰ। ਗਯੋ ਦਰਬ ਕੋ, ਘਰ ਤੇ ਖੋਯੋ^੭।
ਹਤੇ ਲਾਤ ਤੇ ਰੁਜ ਬਹੁ ਹੋਯੋ—॥੧੩॥ ਲੱਜਿਤਿਹੁਇ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਜੈ ਘਰਮਾਂਹੀ।
ਬਹੁਰ ਗਰਬ ਕਰਿ ਨਿਕਸਜੈ ਨਾਂਹੀ। ਸ਼ੋਕ ਵਿਖੈ ਬਜਾਕੁਲ ਬਹੁ ਰਹਜੈ।
ਅਪਨੋ ਖੋਟ ਨ ਕਿਹ ਸੋਂ ਕਹਜੈ॥੧੪॥ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਮਿਲੇ ਸਿਖਸਾਰੇ।
ਲਾਇ ਦਿਵਾਨ ਬਿਚਾਰ ਬਿਚਾਰੇ। ਗੁਰ ਬਿਨ ਬਜਾਕੁਲ ਬਹੁ ਮੁਰਝਾਏ।
ਬਿਨ ਸੂਰਜ ਪੀਕਜ ਸਮੁਦਾਏ॥੧੫॥ ਜਿਮਿ ਨਰੇਸ਼ ਬਿਨ ਸੈਨ ਦੁਖਾਰੀ।

^੧(ਵਿਚ) ਰੋਗੀ ਹੋਈ। ^੨ਭਾਵ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਵਿਚ। ^੩ਆਪਣੀ ਬਣਾ ਲੀਤੀ। ^੪ਉਡੀਕਦਾ
ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਆਵੇ। ^੫(ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ) ਅਵਗਯਾ ਕਰਨੇ ਕਰਕੇ (ਸੰਗਤ) ਗੁੱਮੇ ਹੋ ਗਈ
ਹੈ (ਦਾਤੂ ਨਾਲ)। ^੬ਲੀਭੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ^੭ਦਾਤੂ ਨੇ। ^੮ਖੱਚਰ [ਸਿਸ, ਵੇਸਰ]। ^੯(ਲਤ)
ਦੁਖਣ ਲਗ ਪਈ। ^{੧੦}ਗਿਆ ਸਾਂ (ਉਹਨਾਂ ਦੇ) ਧਨ (ਲੋਣ) ਨੂੰ ਪਰ ਪੱਲਿਓ (ਬੀ ਸਗੋਂ)
ਗੁਵਾ ਆਇਆ।

ਜਿਮਿ ਸੁਰਪਤਿ^੧ ਬਿਨ ਸੁਰ ਦੁਖਿ ਭਾਰੀ। ਜਥਾ ਪੀਖ^੨ ਬਿਨ ਹੋਹਿ ਬਿਹੰਗਾ॥
 ਜਿਮ ਪਤਿ ਬਿਨ ਇਸਤੀ ਸਰਬੰਗਾ^੩॥੧੬॥ ਬਿਨਾ ਨੀਰ ਜਿਮਿ ਤਰੁ ਸੁਸ਼-
 ਕੰਤੋ^੪। ਤਥਾ ਸਿੱਖਸ ਦੁਖ ਬਿਖੈ ਤਪੰਤੋ । ਆਪ ਆਪਨੀ ਬੁਧਿ ਅਨੁਸਾਰੇ।
 ਰਿਦੇ ਬਿਚਾਰਤਿ ਬਾਕ ਓਚਾਰੇ॥੧੭॥ ਸਤਿਗੁਰ ਹੋਏ ਅੰਤਰ ਧਿਆਨ। ਪਹੁੰਚੇ
 ਅਪਨ ਬਿਕੁੰਠ ਸਥਾਨ। ਗੁਰ ਅੰਗਦ ਸੁਤ ਕੀ ਰਿਸ ਦੋਖ। ਤਜਾਗਨੋ ਤੁਰਤ
 ਸਮਾਜ ਅਸ਼ੋਖ^੫॥੧੮॥ ਰਹਨਿ ਚਲਨਿ ਤਿਨ ਏਕ ਸਮਾਨ। ਸਿੱਖਸਨ ਹੇਤ
 ਹੁਤੇ ਇਸ ਥਾਨ^੬। ਕੇਚਿਤ ਕਹੈ ਗਏ ਬਨ ਮਾਂਹੀ। ਕਲਹਿ ਸਹਹਿ ਦਾਤੁ
 ਕੀ ਨਾਂਹੀ^੭॥੧੯॥ ਕੇਚਿਤ ਕਹੈ ਬਦੇਸ ਮਝਾਰ। ਪਹੁੰਚੇ ਸਤਿਗੁਰ ਦਰਸ
 ਉਦਾਰ। ਤਹਾਂ ਸਿੱਖਸ ਸੇਵਕ ਹੁਇ ਬੰਦ। ਹੈ ਜਿਨ ਮਸਤਕ ਭਾਗਬਿਲੈਦ^੮
 ॥੨੦॥ ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਬਹੁ ਥਾਨ ਬਤਾਵੈ। ਨਿਸ਼ਚੈ ਮਤਿ ਕੋਇ ਨ ਠਹਿਰਾਵੈ।
 ਤਬਿ ਸਭਿ ਮਿਲਿਕੈ ਕੀਨਿ ਬਿਚਾਰਨਿ। ਬੁੱਢਾ ਜਾਨਹਿਗੋ ਇਸ ਕਾਰਨ॥
 ੨੧॥ ਗੁਰ ਘਰ ਮਹਿ ਸੋ ਸਚਿਵ ਸਮਾਨ। ਤਿਸ ਢਿਗ ਚਲਹੁ ਰਹਹਿ ਜਿਸ
 ਥਾਨ। ਸਤਿਗੁਰ ਜਹਿ ਸੋ ਖੋਜ ਬਤਾਵਹਿ। ਅਪਰਨ ਤੇ ਕਜੋਂ ਕਰਿ ਨਹਿ
 ਪਾਵਹਿ^੯॥੨੨॥ ਇਮਿ ਕਹਿ ਸਿਖ ਸਭਿ ਆਂਸੂ ਢਾਰਤਿ। ਉਰ ਬਿਖਾਦ ਤੇ ਹੈਂ
 ਬਹੁ ਆਰਤਿ। ਜਥਾ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਭੇਅੰਤਰਧਿਆਨ। ਗਨ ਗੋਪੀ ਰੁਦਿਧੀਤਮਹਾਂਨਾ
 *॥੨੩॥ ਸਭਿ ਇਕਠੇ ਹੁਇ ਕਰਿ ਤਬਿ ਚਲੇ। ਜਹਿ ਥਲ ਭਾਈ ਬੁੱਢਾ
 ਭਲੇ। ਧਰਜੇ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਅਗਾਰੀ ਜਾਇ। ਕਰੀ ਬੰਦਨਾ ਸੀਸ ਨਿਵਾਇ ॥੨੪॥
 ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਹੁਇ ਕਰਿ ਤਬ ਖਰੇ। ਜਸੁ ਕੇ ਸਹਤ ਬੇਨਤੀ ਕਰੇ। ਤੁਮ ਅਰੁ
 ਗੁਰ ਮਹਿ ਭੇਦ ਨ ਕੋਉ। ਜੋਤਿ ਏਕ ਧਾਰੇ ਤਨ ਦੋਉ॥੨੫॥ ਸਿੱਖ ਸਹਾਇਕ
 ਪਰਉਪਕਾਰੀ। ਸਭਿ ਸੰਗਤਿ ਇਹੁ ਖਰੀ ਅਗਾਰੀ। ਸਿੰਧੁ ਸੰਦੇਹਨਿ ਮਗਨ
 ਬਿਸਾਲ। ਬਨਹੁ ਜਹਾਜ ਆਪ ਇਸ ਕਾਲਾ॥੨੬॥ ਸਿੱਖਸਨ ਬਿਖੈ ਅਗਾਉ
 ਆਪ। ਦੇ ਟੀਕਾ ਗੁਰਗਾਦੀ ਥਾਪ। ਬ੍ਰਹਮਗਾਨ ਮਹਿ ਨਿਸ਼ਚਲ ਨੀਤਿ।
 ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਜਹਿ ਕਹਿ ਚੀਤ ॥੨੭॥ ਸਰਬ ਸ਼ਕਤਿ ਜੁਤਿ ਸਮਰਥ ਅਹੋ।
 ਅਜਮਤਿ ਸਦਾ ਛਿਪਾਏ ਰਹੋ। ਸਭਿ ਸੰਗਤਿ ਪਰਕਰੁਨਾ ਕੀਜਹਿ। ਸ਼ਰਨ

^੧ਇੰਦਰ। ^੨ਖੰਡਾਂ। ^੩ਸਾਰੇ ਅੰਗਾਂ ਕਰਕੇ, ਸਭ ਤਰ੍ਹਾਂ। ^੪ਬੁੱਢਾ ਸੁੱਕ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ^੫ਸਾਰਾ।
^੬ਹੈਰਨਾਂ ਤੋਂ ਕਿਵੇਂ ਬੀ (ਧੋਜ) ਨਹੀਂ ਮਿਲੇਗਾ। ^੭ਸੰਸਿਆਂ ਰੂਪੀ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਖੇ ਬੜੇ ਭੁੱਖੇ ਹੋਏ।

*ਅਸੇ ਵਾਕ ਕਵਿ ਜੀ ਇਸ਼ਟਾਂਤ ਮਾਤ੍ਰ ਵਰਤਦੇ ਹਨ, ਕਦੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਸ਼ਿਵ ਦੀ ਕਦੇ
 ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਦੀ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰੂਪਕ ਅਲੰਕਾਰ ਵਿਚ ਉਪਮਾ ਦੇਂਦੇ ਹਨ। ਆਪ ਦੀ ਵਾਕਫੀ
 ਹਿੰਦੀ ਤੇ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਸਾਹਿਤਜ ਨਾਲ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਉਸ ਦਾਇਰੇ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੇ।

ਆਪ ਕੀ ਪਰੀ ਲਖੀਜਹਿ॥੨੮॥ ਸੁਨਤਿ ਬਿਨੈ ਕਹੁ ਬੁੱਢਾ ਬੋਲਯੋ॥ ਕਿਸ
ਕਾਰਨ ਤੁਮਰੇ ਮਨ ਡੋਲਯੋ॥ ਮੇਰੇ ਉਚਿਤ ਕੌਨ ਸੋਕਾਮ॥ ਕਰੋਂ ਸੁਕਹੋ ਸਕਲ
ਅਭਿਰਾਮ॥੨੯॥ ਇਕ ਸਿੱਖ ਕੀ ਸੇਵਾ ਫਲ ਮਹਾਂ। ਸੰਗਤਿ ਸੇਵ ਪਾਈ-
ਅਹਿ ਕਹਾਂ ਜਿਸ ਪਰ ਸਤਿਗੁਰ ਹੋਹਿ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾਨਿਜ ਦਾਸਨ ਕੀ ਦੇਂਤਬਿ
ਘਾਲ॥੩੦॥ ਸੰਗਤਿ ਕਹਯੋ ਤਬਹਿ ਕਰ ਬੰਦਿ॥ ਗੁਰ ਬਿਨ ਬਜਾਕੁਲ ਉਰ
ਸਿਖ ਬੰਦ। ਕਹਾਂ ਗਏ, ਨਹਿ ਜਾਨੀ ਜਾਇ ਜਥਾ ਅਚਾਨਕ ਰਵਿ ਅਸ-
ਤਾਇ॥੩੧॥ ਮਸਤਕ ਟੇਕਹਿ ਤਾਹਿ ਅਗਾਰੀ॥ ਰਹਹਿ ਬੈਠਿ ਅਬਿ ਕੌਨ
ਅਪਾਰੀ॥ ਜਿਮਿ ਤਾਰਨਿ ਮਹਿ ਦੇਵ ਬਿਰਾਜਹਿ॥ ਤਿਮਿ ਸੰਗਤ ਮਹਿ ਸਤਿ-
ਗੁਰ ਛਾਜਹਿ॥੩੨॥ ਜਿਸ ਕੋ ਆਪ ਸਥਾਪਹੁ ਗੁਰ ਕਰਿ॥ ਤਿਸਕੋ ਸੰਗਤਿ
ਮਾਨਹਿ ਸਿਰ ਧਰਿ॥ ਇਮਿ ਸੁਨਿਕੈ ਸਭਿ ਤੇ ਨਿਜ ਕਾਨ। ਬੁੱਢੇ ਤਬਹਿ
ਲਗਾਯੋ ਧਯਾਨ॥੩੩॥ ਇਕ ਘਟਿਕਾ ਲਗ ਦਿਗ ਨਹਿ ਖੋਲੇ॥ ਬੈਠੇ ਸੰਗਤਿ
ਜੁਕਤਿ ਅਡੋਲੇ॥ ਤੀਨ ਲੋਕ ਮਹਿ ਖੋਜਨ ਕੀਨੇ। ਸਤਿਗੁਰ ਬਿਦਤ ਨਹੀਂ
ਕਿਤ ਚੀਨੇ॥੩੪॥ ਛਪੇ ਕਹੂੰ ਪੁਨ ਦੇਖਤਿ ਭਯੋ। ਥਾਨ ਅਨੇਕ ਖੋਜਿਬੋ
ਕਿਯੋ। ਜਾਨਯੋ ਮਨ ਮਹਿ ਤਬਿ ਗੁਰ ਫੁਰੇ॥ ਪ੍ਰਵਿਸੇ ਕੋਸ਼ਠ ਅੰਤਰ ਦੁਰੇ॥
੩੫॥ ਦਰ ਚਿਣ ਰਾਖਯੋ, ਵਹਿਰ ਨ ਕਾਹੂੰ॥ ਕਰਿ ਸਮਾਧਿ ਬੈਠੇ ਤਿਸ ਮਾਂਹੂੰ॥
ਸਗਰੋ ਖੋਜਿ ਧਯਾਨ ਮਹਿ ਦੇਖਿ। ਖੋਲੇ ਲੋਚਨ ਬੀਚ ਅਸੇਖ॥੩੬॥ ਉਰ
ਬਿਚਾਰ ਇਮਿ ਕੀਨਿ ਬਿਸਾਲ॥ ਕਰੋਂ ਬਤਾਵਨ ਜੇ ਇਸ ਕਾਲ॥ ਸਤਿਗੁਰ
ਅਮੁਕ ਸਥਾਨ ਸੁਹਾਏ॥ ਅੰਤਰ ਛਪੇ ਸਮਾਧਿ ਲਗਾਏ॥੩੭॥ ਤਬਿ ਅਜ-
ਮਤਿ ਜਾਹਿਰ ਹੁਇ ਜਾਇ। ਨੀਕੀ ਰੀਤਿ ਨਹੀਂ ਇਸ ਭਾਇ। ਅਪਰ
ਫਰੇਬ* ਕਰੀਜੈ ਕੋਈ॥ ਜਿਸ ਤੇ ਸਤਿਗੁਰ ਦਰਸਨ ਹੋਈ॥੩੮॥ ਸਭਿ

*ਦਾਸੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਉਸ ਨੂੰ ਦੇਂਦੇ ਹਨ। *ਕਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਸਰੇ। *ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸੰਗਤ
ਵਜਾਕੁਲਤਾ ਵਿਚ ਖਿਆਲ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਸਾਜਦ ਅੰਤਰ ਧਿਆਨ ਹੋ ਗਏ ਹਨ
ਤੇ ਗੱਦੀ ਤੇ ਗੁਰੂ ਸਥਾਪਨ ਕਰ ਗਏ ਹਨ, ਜੇ ਇਹ ਗਲ ਹੈ ਤਾਂ ਬੀ ਬੁੱਢੇ ਜੀ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ,
ਕਿਉਂਕਿ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਨੂੰ 'ਗੁਰੂ ਗਿਆਤਾ ਸਦਾ ਪ੍ਰਾਪਤ' ਹੋਣ ਦਾ ਵਰ ਮਿਲ ਚੁਕਾ ਹੈ। *ਪ੍ਰਗਟ
ਨਹੀਂ ਦੇਖੇ। *ਫੁਰਿਆ (ਫੁਰਨਾ ਕਿ) ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੋਠੇ ਅੰਦਰ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਹੋਏ ਲੁਕੇ ਹਨ। (ਅ) ਗੁਰੂ
ਜੀ ਤਾਂ ਫੁਰਨਾ ਫੁਰਿਆ ਕਿ-ਭਾਵ ਬਲਕਾ ਵੱਜਾ ਕਿ-। * (ਹੋਰ) ਬਾਹਰ ਕਿਤੇ ਨਹੀਂ ਹਨ।
*ਸਾਰਿਆਂ (ਸਿਖਾਂ) ਵਿਚ। *ਫਲਾਣੇ। *ਫਰੇਬ ਵਿਚ ਦੂਸਰੇ ਤੋਂ ਆਪਣੇ

ਯਾਭ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਦੇਖੋ ਆਪਾ ਛਿਪਾਵਨ ਦੀ ਨਿਮ੍ਰਤਾ ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਹੈ, ਤਾਂਤੇ ਇਸ ਦਾ
ਅਰਥ ਛਟ ਨਹੀਂ, ਪਰਦਾ ਹੈ। †ਪਾ:-ਕੋਊ। ‡ਪਾ:-ਹੋਊ।

ਸੰਗਤਿ ਸੰਗਿ ਬਾਕ ਸੁਨਾਵਾ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਸਭਿਨਿ ਬਿਖਾਵਾ ਮਿਟਾਵਾ। ਨਹੀਂ
 ਚਿੰਤ ਕੀਜਹਿ ਮਮ ਪਜਾਰੇ। ਸਭਿਨਿ ਸਹਾਇਕ ਕਾਰਜ ਸਾਰੇ॥੩੯॥ ਸਤਿ-
 ਗੁਰ ਸਿਮਰਹੁ ਪ੍ਰੇਮ ਬਿਸਾਲੇ। ਮਿਲਹਿ ਗੁਰੂ ਸਭਿ ਲੇਹਿ ਸੰਭਾਲੇ। ਚਲਹੁ
 ਸਕਲ ਹੀ ਗੋਇੰਦਵਾਲੇ*। ਮੈਂ ਬੀ ਅਬਿ ਤੁਮਰੇ ਸੰਗਿ ਚਾਲੇ*॥ ੪੦ ॥
 ਗਮਨ ਕਰਜੋ ਸਭਿ ਕੋਰਿ ਅਗਾਰੀ। ਹਰਖਤਿ ਸੰਗਤਿ ਚਲੀ ਪਿਛਾਰੀ।
 ਤੂਰਨ ਹੀ ਸਭਿ ਪੁਰਿ ਮਹਿ ਆਏ। ਗੁਰਬਿਨ ਨਗਰ ਨ ਸਦਨ ਸੁਹਾਏ॥੪੧॥
 ਜਥਾ ਸੁਰਗ ਮਘਵਾ* ਬਿਨ ਹੋਇ। ਨਰ ਨਾਰੀ ਚਿੰਤਾ ਚਿਤ ਸੋਇ। ਪੂਰਬ
 ਬੁੱਢਾ ਗਯੋ ਚੁਬਾਰੇ। ਬਿਨੈ ਬਚਨ ਹੁਇ ਖਰੇ ਉਚਾਰੇ॥੪੨॥ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ
 ਸੰਗਤਿ ਦਿਸ਼ ਹੋਰਹੁ। ਅਪਰਬਾਰਤਾ ਰਿਦੈ ਨਿਬੋਰਹੁ। ਚਿੰਤਾਤੁਰਉਦਬੋਗ*
 ਸਮੇਤ। ਪ੍ਰਭੁਜੀ! ਸੁਨੇ ਪਰੇ ਨਿਕੇਤ॥੪੩॥ ਤੁਮ ਬਿਨ ਕਿਸਹਿ ਨ ਲਾਗਤਿ
 ਆਛੇ। ਖਾਨ ਪਾਨ ਕੀ ਰੁਚਿ ਨਹਿ ਬਾਛੇ। ਸੰਕਟ ਸਭਿ ਕੋ ਹਰਹੁ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ!
 ਦੇਹੁ ਦਰਸ ਅਪਨੇ ਇਸ ਕਾਲਾ॥੪੪॥ ਇਮਿ ਕਹਿ ਵਹਿਰ ਸਰਬ ਮੈਂ ਬੈਸੇ।
 ਬੁਝਤਿ ਇਹ ਪ੍ਰਸੰਗ ਭਾ ਕੈਸੇ?। ਨਿਕਸੇ ਸਤਿਗੁਰ ਕੋਨ ਸਮੇਂ ਹੈਂ?। ਖੋਜੈ
 ਖੋਜ ਬਤਾਉ ਹਮੇ ਹੈਂ॥੪੫॥ ਕਹਜੋ ਸਭਿਨਿ 'ਗੁਰ ਅੰਗਦ ਤਾਤਾ। ਆਇ
 ਪ੍ਰਹਾਰੀ ਗੁਰ ਕੇ ਲਾਤਾ। ਅਰਧ ਨਿਸਾ ਮਹਿ ਨਿਕਸੇ ਪੁਰਿ ਤੇ। ਕੋ ਜਾਨਹਿ
 ਗਮਨੇ ਕਿਸ ਧਿਰ* ਤੇ ॥ ੪੬ ॥ ਪੀਛੈ ਦਾਤੁ ਸਭਿ ਕਿਛੁ ਲੀਨਿ। ਅਪਨੇ
 ਸਦਨ ਪਯਾਨੇ ਕੀਨ। ਇਕ ਬੜਵਾ* ਤਿਨ ਤਜਾਗਨਿ ਕਰੀ। ਗੁਰੁ ਕੀ ਪ੍ਰਿਯ
 ਅਤਿ ਸੋ ਘਰ ਖਰੀ॥੪੭॥ ਇਸ ਕੋ ਦਾਤੁ ਲੇਵਨ ਲਗਜੇ। ਚੜ੍ਹਨ ਨ ਦਿਯੋ
 ਪ੍ਰਿਥੀ ਪਰ ਡਿਗਜੇ। ਲੇਇ ਸੁ ਚਲੋਂ-ਜਤਨ ਕਰਿ ਰਹਜੇ। ਨਹਿ ਅਰੂਢ
 ਕਰਿ ਆਸਨ ਲਹਜੇ॥੪੮॥ ਚਪਲ ਤੁਰੰਗਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਪਜਾਰੀ। ਰਹੀ
 ਆਪ, ਦਿਯ ਨਹਿ ਅਸਵਾਰੀ। ਯਾਂਤੇ ਗਯੋ ਤਜਾਗਕਰਿ ਸੋਊ। ਅਪਰ ਸੰਭਾਰ
 ਲਯੋ ਘਰ ਸੋਊ' ॥ ੪੯ ॥ ਇਤ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪ੍ਰਿਥਮ ਰਾਸੇ 'ਸ੍ਰੀ
 ਅਮਰਦਾਸ ਖੋਜਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨ ਨਾਮ ਪੰਚ ਤ੍ਰਿਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੩੫ ॥

੩੬. [ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਸਮੇਤ ਸੰਗਤਿ ਦਾ ਸੰਨ੍ਹ ਸਾਹਿਬ ਜਾਣਾ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਣਾ]
 ਵੇਹਰਾ ॥ ਸੁਨੀ ਤੁਰੰਗਨਿ ਬਾਰਤਾ ਬੁੱਢੇ ਬਹੁ ਸੁਖ ਪਾਇ। ਇਹ ਅਸਵਾਰੀ

*ਸਾਰਿਆਂ ਦਾ ਦੁੱਖ। *ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਸਹਾਇਕ (ਗੁਰੂ ਜੀ) ਕਾਰਜ ਸਾਰਨਗੇ। *ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਨੂੰ।
 *ਇੰਦ੍ਰ। *ਚਿੰਤ ਦੀ ਵਿਆਕੁਲਤਾ [ਸੰਸਾਰ, ਉਦੇਗ]। *ਕਿਸੇ ਧਿਰ=ਕਿਧਰ=ਕਿਸ ਪਾਸੇ,
 *ਘੋੜੀ। *ਚੜ੍ਹਕੇ ਉਤੇ ਬੈਠ ਨਹੀਂ ਸਕਿਆ। *ਪਾਸ-ਮੈਂ ਅਬਿ ਹੋ ਸੰਗੇ ਤਹਿ ਚਾਲੇ।

ਗੁਰੂਕੀ ਅਜਮਤ ਜੁਤਿ ਦਰਸਾਇ॥੧॥ਰੋਪਈ॥ਗੁਰ ਬਿਨ ਨਹੀਂ ਅਰੁਚਨਿ
 ਵੇਤਿ॥ ਯਾਂਤੇ ਸੋ ਤਜਿ ਗਯੋ ਨਿਕੋਤਿ । ਅਬਿ ਇਸ ਕੋ ਕੀਜਹਿ ਸਿੰਗਾਰ ।
 ਪ੍ਰਥਮ ਸ਼ਨਾਨਹੁ ਸੁੰਦਰ ਬਾਰਿ॥੨॥ਪੂਪ ਦੀਪ ਚੰਦਨ ਚਰਚਾਵਹੁ॥ਫੁਲ
 ਬਿਸਾਲ ਮਾਲ ਪਹਿਰਾਵਹੁ । ਪਾਇ ਬਸਤਨੀ^੧ ਸੁੰਦਰ ਜੀਨ^੨ । ਕਵਿਕਾ^੩
 ਦੇਹੁ ਮਹਾਰ^੪ ਨਵੀਨ॥੩॥ਸੰਗਤਿ ਕਰਹਿ ਬੇਨਤੀ ਸਾਰੀ॥ਛੇਰਿ ਦੇਹੁ ਇਹੁ
 ਚਲਹਿ ਅਗਾਰੀ॥ਸੰਗ ਸੰਗਤਾਂ ਗਮਨਹਿ ਪਾਛੇ । ਗੁਰੁ ਕੋ ਖੋਜ ਲੇਹਿ ਇਹੁ
 ਆਛੇ॥੪॥ਬ੍ਰਿਧ ਕੋ ਬਾਕ ਮਾਨਿ ਸਭਿ ਲੀਨਾ । ਸਭਿ ਸਿੰਗਾਰ ਸਿੰਗਾਰਨਿ
 ਕੀਨਾ॥ ਵਈ ਛੇਰਿ ਪੁਰਿ ਵਹਿਰ ਤੁਰੰਗਨਿ॥ਬਹੁ ਸੁੰਦਰ ਜੋ ਸਗਰੇ ਅੰਗਨਿ
 ॥੫॥ ਸਨੇ ਸਨੇ ਚਲਿ ਸਹਜ ਸੁਭਾਇ॥ਪੀਛੇ ਸਗਰੀ ਸੰਗਤਿ ਜਾਇ॥ਬੁੱਢੇ
 ਆਦਿਕ ਸਿਖ ਸਮੁਦਾਏ॥ਅਵਲੋਕਤਿ ਬੜਵਾ ਬਿਸਮਾਏ॥੬॥ਕਿਤੇ ਹਰੇਖਾ^੫
 ਉਚੇ ਕਰੈ॥ਕਿਤ ਚੋਚਲਤਾ ਜੁਤਿ ਪਗ ਧਰੈ॥ਕਿਤਿਕਦੂਰਤੇ ਕੋਸ਼ਠ^੬ ਦੇਖਾ ।
 ਬਿਤਿ ਹੈ॥ਉਚੇਕੀਨਹਿਰੇਖਾ॥੭॥ਬਹੁਰ ਅਗਾਰੀ ਕੀਨ ਪਯਾਨਾ॥ਗਈ ਤਹਾਂ
 ਕੋਸ਼ਠ ਜਿਸ ਥਾਨਾ । ਦੂਰ ਦੂਰ ਫਿਰ ਚਹੁੰਦਿਸ਼ ਤਾਂਹੀ । ਪੁਨ ਦਰ ਦਿਸ
 ਗਮਨੀ ਹੁਇ ਪਾਹੀ॥੮॥ਤਹਾਂ ਪਹੁੰਚ ਕਰਿ ਸੀਸ ਝੁਕਾਵ॥ਪੁਨ ਉਚੇ ਹਿਰ-
 ਨਾਟ^੭ ਸੁਨਾਵਾ । ਸੰਗਤਿ ਦੇਖਿਦੇਖਿ ਬਿਸਮਾਵੈ-ਇਹਾਂ ਨ ਸਤਿਗੁਰ ਕਹੂੰ
 ਦਿਸਾਵੈ ॥ ੯ ॥ ਬੜਵਾ ਨਹਿ ਅਬਿ ਆਗੇ ਜਾਵਤਿ । ਜਨੁ ਲਛਮੀ, ਇਤ
 ਬਿਸਨੁ ਬਤਾਵਤਿ॥ਰਾਜਸਿਰੀ^੮ ਪੁਰਹੂਤਖੁਜੀਤੀ॥ ਅਬਿ ਇਸਬਲਕੋਨਹੀਂ
 ਤਜੀਤੀ-॥੧੦॥ਪਿਖ ਬੁੱਢੇ ਸਭਿਕੋ ਸਮਝਾਯੋ॥ਇਹ ਕੋਠਾ ਕਿਸਕੋ ਬਨਵ-
 ਯੋ॥ਦਰਦੇਖਹੁ ਨਹਿ ਪੱਯਤਿ ਯਾਹੀ^੯ । ਬੜਵਾ ਰਹੀ ਸਥਿਰ ਹੁਇ ਪਾਹੀ^{੧੦}
 ॥੧੧॥ਪ੍ਰਥਮ ਪ੍ਰਕਰਮਾ ਇਸ ਕੀ ਕਰੀ॥ ਦੂਰ ਦੂਰ ਚਹੁੰ ਦਿਸ਼ ਮਹਿ ਫਿਰੀ॥
 ਸੀਸ ਝੁਕਾਇ ਬੰਦਨਾ ਠਾਨੀ॥ਬਿਰ ਅਬਿ ਰਹੀ,ਗੁਰੁ ਇਸਥਾਨੀ^{੧੧}॥੧੨॥
 ਤਬਿ ਕੋਸ਼ਠ ਕੋ ਚਹੁੰਦਿਸ਼ ਫਿਰਿਓ॥ ਦਰ ਕੋ ਬਿਰਜੋ ਨਿਹਾਰਨਿ ਕਰਿਓ॥
 ਅੱਖਰ ਲਿਖੇ ਦੇਖਿ ਕਰਿ ਕਹਜੋ । ‘ਸਭਿ ਆਵਹੁ ਇਕ ਪਤਾ ਸੁ ਲਹਜੋ’॥
 ੧੩॥ਗੁਰੁ ਹਾਥਕੀ ਲਿਖਤਿ ਦਿਖੀਜਹਿ॥ਮੈਂਅਬ ਪਠਿਹੈਂ ਸਰਬਸੁਨੀਜਹਿ’
 । ਗਏ ਧਾਇ ਤਿਸ ਦੇਖਜੋ ਜਾਇ । ਪਠਿ ਅੱਖਰ ਸੋ ਬ੍ਰਿਧ ਸੁਨਾਇ ॥੧੪॥

^੧ਜਲ ਨਾਲ । ^੨ਪੂਪ ਦੀਪ (ਜਗਾ ਕੇ) ਚੰਦਨ ਛਿੜਕੇ । ^੩ਕਾਠੀ ਦੇ ਉਪਰਲਾ ਕਪੜਾ ।

^੪ਕਾਠੀ । ^੫ਲਗਾਮ । ^੬ਢਾਗਾਂ । ^੭ਹਿਣਕਣਾ । ^੮ਕੋਠਾ । ^੯ਖੜੀ ਹੋਕੇ । ^{੧੦}ਸਚੀ । (ਅ) ਰਾਜ ਲੱਛਮੀ । ^{੧੧}ਇੱਸਥਾ ਨਹੀਂ ਇਸ ਦਾ ਦਰਵਾਜਾ, ਦੇਖੋ । ^{੧੨}ਇਸ ਦੇ ਕੋਲ ਹੀ । ^{੧੩}(ਤਾਂਤੇ) ਗੁਰੂ ਜੀ ਇਸ ਥਾਂ ਤੇ (ਹੋਣਗੇ) । ^{੧੪}ਇਕ ਪਤਾ ਮਿਲ ਗਿਆ ਹੈ ।

‘ਆਇ ਇਹਾਂ ਦਰ ਪਾਰਹਿ’ ਜੋਊ। ਹਮ ਨਹਿ ਗੁਰੂ, ਸਿੱਖ ਨਹਿ ਸੋਊ।
 ਹਲਤ ਪਲਤ ਮਹਿ ਨਹੀਂ ਸਹਾਈ। ਜੋ ਆਇਸੁ ਕੋ ਦੇਹਿ ਮਿਟਾਈ॥੧੫॥
 ਸੁਨਿ ਸੰਗਤਿ ਸਗਰੀ ਬਿਸਮਾਨੀ। ਕਿਮਿਹੂੰ ਕਹੀ ਜਾਇ ਨਹਿ ਬਾਨੀ। ਆਨ^੧
 ਗੁਰੂ ਕੀ ਉਲੰਘ ਨ ਸੱਕਈ। ਖਰੇ ਪਰਸਪਰ ਮੁਖ ਕੋ ਤੱਕਈ॥੧੬॥—ਜਾਨੀ
 ਜਾਇ ਜੁਗਤਿ ਨਹਿ ਕੋਈ। ਜਿਸ ਤੇ ਦਰਸ ਗੁਰੂ ਕਹੁ ਹੋਈ—। ਚਿੰਤਮਾਨ
 ਹੈ ਕਰਿ ਤਬਿ ਸਾਰੇ। ਸ਼ਰਨ ਬਿਧ ਕੀ ਬਾਕ ਉਚਾਰੇ॥ ੧੭॥ ‘ਇਹ
 ਕੋਤਕ ਸਭਿ ਆਪ ਦਿਖਾਏ। ਤੁਮਬਿਨ ਕਿਸ ਤੇ ਹੂੰ ਨਉ ਪਾਏ। ਸਭਿ ਸੰਗਤਿ
 ਪਰ ਕਰੁਨਾ ਕਰੀਏ। ਆਪ ਜਤਨ ਕਰਿ ਗੁਰੂ ਦਿਖਰੀਏ’॥ ੧੮॥ ਸੁਨਿ
 ਬਿਚਾਰ ਬੁੱਢੇ ਤਬਿ ਕੀਨਸਿ। ਸਿੱਖਨ ਪਰ ਕਰੁਨਾ ਰਸ ਭੀਨਸਿ। ਚਿਤਵਨੈ
 —ਗੁਰੂ ਨੇ ਬਚਨ ਉਚਾਰਾ। ਹੋਹਿ ਦੇਸ ਜੋ ਖੋਲਹਿ ਦੁਆਰਾ॥੧੯॥ ਅਪਰ ਥਾਨ
 ਕੋ ਪਾਰਨ ਕਰੈ^੨। ਤਹਾਂ ਨਹੀਂ ਇਹ ਦੇਸ ਨਿਹਰੈ^੩। ਦਰਸਨ ਕਰਿ ਕੈ
 ਬਿਨਤੀ ਠਾਨਹਿ। ਸਭਿ ਅਪਰਾਧ ਛਿਮਹਿ, ਹਿਤ ਜਾਨਹਿ^੪—॥੨੦॥ ਰਿਦੈ
 ਧਾਨ ਧਰਿ ਬੰਦਨ ਕੀਨਸਿ। ਕੋਸਟ ਕੋ ਪਿਛਲੀ ਦਿਸ ਚੀਨਸਿ। ਤਹਾਂ
 ਜਾਇ ਕਰਿ ਈਂਟ ਉਖੇਰੀ। ਤੀਛਨ ਲੋਹ ਸੰਗ ਤਿਸ ਬੇਰੀ॥੨੧॥ ਗਰੀ
 ਕਰੀ^੫ ਤਹਿ ਪ੍ਰਵਿਸਨਿ ਜੇਤੀ। ਸੰਗਤਿ ਦੇਖਤਿ ਅਚਰਜ ਸੇਤੀ। ਪਸ਼ਚਮ
 ਦਿਸ ਮਹਿ ਕੋਸਠ ਦੁਆਰ। ਪੂਰਬ ਦਿਸਾ ਪਾਰ ਕੋ ਪਾਰਾ^੬॥ ੨੨॥ ਅੰਤਰ
 ਧੀਰਜਧਾਰਿ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ਾ। ਪਿਖੇਗੁਰੂਤਬਿ ਮਨਹੁ ਮਹੇਸ਼ਾ। ਆਸਨ ਲਾਇਸਮਾਧਿ
 ਅਗਾਧਾ। ਬ੍ਰਹਮ ਰੂਪ ਇਕ ਅਚਲ ਅਬਾਧਾ॥੨੩॥ ਅੰਗ ਅਡੋਲ ਟਿਕੇ ਜਗ
 ਸ੍ਵਾਮੀ। ਕੋਟਿ ਬਰਖ ਜਿਮਿ ਸ਼ਿਵ ਨਿਸ਼ਕਾਮੀ^੭। ਪਦ ਅਰਬੰਦ ਬੰਦਨਾ
 ਧਾਰੀ। ਕਰ ਸਪਰਸ਼ ਕਰਿ ਬਿਰਜੋ ਅਗਾਰੀ॥੨੪॥ ਛਵਤਨ* ਹਾਥ ਸਮਾਧਿ
 ਵਿਰਾਮ^੮। ਖੁਲੇ ਬਿਲੋਚਨ ਕ੍ਰਿਪਾ ਸੁ ਧਾਮ^੯। ਦੇਖਿ ਬਿਧ ਕੋ ਬਾਕ ਉਚਾਰਾ।
 ‘ਕਿਮਿ ਤੈਂ ਟਾਰਜੋ ਹੁਕਮ ਹਮਾਰਾ?’॥੨੫॥ ‘ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ! ਹਮ ਨਹਿ ਆਇਸੁ
 ਰਾਰੀ। ਤਜਿ ਦਰ, ਫੋਰਜੋ ਦੁਾਰ ਪਿਛਾਰੀ^{੧੦}। ਸਭਿ ਸਿੱਖਨ ਮਨ ਬ੍ਰਜਾਕੁਲ
 ਹੋਰਾ। ਦੁਰੇ ਆਪ ਕਰਿ ਜਗਤ ਅੰਧੇਰਾ॥ ੨੬॥ ਇਹ ਬਿਧਿ ਕਜੈਂ ਕਰਿ

^੧ਖੋਲੇਗਾ। ^੨ਮਿਰਜਾਵਾ। (ਅ) ਪ੍ਰਤਿਗਯਾ। ^੩ਪਾੜਨਾਂ ਕਰਾਂ। ^੪ਗੁਰੂ ਜੀ ਪ੍ਰੇਮ ਨੂੰ ਹੀ ਜਾਣਦੇ
 ਹਨ, ਭਾਵ ਉਹ ਕੁੱਝ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ (ਅ) ਮੇਰੇ ਪ੍ਰੇਮ ਨੂੰ ਜਾਣ ਲੈਣ (ਕਿ ਇਸ ਦੀ ਅਵਗਯਾ
 ਦਾ ਕਾਰਣ ਪ੍ਰੇਮ ਹੈ ਬੇਅਵਥੀ ਨਹੀਂ)। ^੫ਮੋਰੀ ਕੀਤੀ। ^੬ਪਾੜ ਪਾੜਿਆ। ^੭ਕਾਮਨਾ ਤੋਂ ਰਹਤ
 ਸ਼ਿਵ ਜੀ। ^੮ਉਟਕ ਗਈ, [ਸੰਸਾਰ, ਵਿਰਾਮ=ਕਿਸੇ ਕ੍ਰਿਯਾ ਦਾ ਰੁਕ ਜਾਣਾ] ਸਮਾਧੀ ਦੇ
 ਪ੍ਰਵਾਹ ਦਾ ਰੁਕ ਜਾਣਾ ਸਮਾਧੀ ਦਾ ਖੁਲ੍ਹਾ ਜਾਣਾ ਹੈ। ^੯ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਨੇੜੇ। ^{੧੦}ਪਿਛਲੇ
 ਪਾਸਿਓਂ ਰਸਤਾ ਪਾੜਿਆ ਹੈ।

*ਪਾ:—ਫੜਨਿ।

ਬਨਹਿ ਗੁਸਾਈਂ । ਛਪਹੁ ਆਪ ਸੰਗਤਿ ਦੁਖ ਪਾਈ । ਸਰਬ ਸ਼ਕਤਿ ਜੁਤਿ
 ਸਮਰਥ ਪੂਰਨ।ਚਹੁ ਜਿ ਚਿੱਤ ਮਹਿ ਕਰਿ ਹੋ ਤੂਰਨ॥੨੭॥ ਤੀਨ ਲੋਕ
 ਪਰ ਹੁਕਮ ਤੁਮਾਰਾ । ਬੈਠਹੁ ਤੁਮ, ਕਿਸਤੇ ਡਰ ਧਾਰਾ । ਨਿਕਸਹੁ ਵਹਿਰ
 ਦਿਖਾਵਹੁ ਦਰਸਨ । ਕਰਿਹੈ ਸੰਗਤਿ ਪਾਇਨ ਪਰਸਨ॥੨੮॥ ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ
 ਕੀ ਸਿਮਰਹੁ ਸਿੱਖਿਆ । ਨਾਮ ਜਪਾਇ ਕਰਹੁ ਸਿਖ ਰੱਖਿਆ । ਸੁਨਤਿ ਭਏ
 ਸ੍ਰੀ ਅਮਰ ਪ੍ਰਸੰਨ।ਕਹੈ ਬਿੱਧ ਕੋ 'ਤੁਮ ਬਹੁ ਧੰਨ॥੨੯॥ ਪਰਉਪਕਾਰ ਹੋਤੁ
 ਸਭਿ ਕਰੈ । ਸਿੱਖੀ ਕੋ ਸਬੰਭ' ਹੋ ਬਿਰੈ । ਮਤਸਰ ਪਾਵਕ ਜੁਲਤ'
 ਮਹਾਨ॥ ਈਧਨ ਧੀਰਜ ਗਿਆਨ ਰੁ ਧਿਆਨ॥੩੦॥ ਪਿਸ਼ਤਾਸ਼ਨੀ' ਆਸ
 ਦੁਖਦਾਈ । ਪੁਰਹਿ ਨ ਰਾਜ ਤਿਲੋਕੀ ਪਾਈ' । ਬ੍ਰਹਮਾਦਿਕ ਜਿਨ ਜੀਤੇ
 ਸਾਰੇ।ਕਲਿਜੁਗ ਕੇ ਨਰ ਕੌਨ ਬਿਚਾਰੇ ॥੩੧॥ ਮੋਹ ਸੈਨ ਕੋ ਜੋਰ ਮਹਾਨ॥
 ਜਹਿ ਕਹਿ ਸਦਗੁਨ ਕੀ ਕਰਿਹਾਨਾ' । ਬਹੁ ਕੁਚਾਲ ਕਲਿਕਾਲ ਬਿਥਾਰੀ॥
 ਪੀਡਿਤ ਮੂਢਨ ਸਭਿ ਉਰ ਧਾਰੀ॥੩੨॥ ਤਿਸਕੋ ਤ੍ਰਾਸ ਬਿਲੋਕਿ ਬਿਸਾਲ॥
 ਆਨਿਛਪੇ ਕੋਸ਼ਠ ਇਸ ਕਾਲਾ* । ਸੁਨਿ ਬਿੱਧ ਨੇ ਪੁਨਥਾਕ ਬਖਾਨੇ।'ਸਭਿ
 ਕੋਤਕ ਤੁਮ ਨੈ ਇਹ ਠਾਨੇ॥੩੩॥ ਅਪਨੀ ਲੀਲਾ ਆਪ ਨਿਹਾਰਹੁ । ਕਿਸੇ
 ਉਪਾਵਹੁ ਕਿਸੇ ਸਿੰਘਾਰਹੁ।ਸਭਿ ਜੀਵਨ ਕੇ ਜੀਵ ਬਿਸਾਲਾ । ਦੇਹੁ ਜੀਵਕਾ
 ਤੁਮ ਸਭਿ ਕਾਲਾ ॥੩੪॥ ਸੰਗਤਿ ਬਨਾਕੁਲ ਅਪਨੀ ਜਾਨੋ । ਦਰਸਨ ਦੇਹੁ
 ਕਸ਼ਟ ਕੋ ਹਾਨੋ । ਧਰਹਿ ਕਾਮਨਾ ਪੂਰਨ ਕਰੀਐ । ਬਿਰਦ ਕ੍ਰਿਪਾਲ
 ਸਦੀਵ ਬਿਚਰੀਐ' ॥੩੫॥ ਬਿਨਤੀ ਸੁਨਿ ਕੈ ਬਾਕ ਉਚਾਰਾ । 'ਉਠਹੁ ਆਪ
 ਅਬ ਖੋਲਹੁ ਦੁਆਰਾ । ਸੰਗਤਿ ਕੋ ਦਰਸਾਉ' ਭਲੇਰੇ। ਇਹ ਉਪਕਾਰ ਹੁਏ
 ਸਭਿ ਤੇਰੇ' ॥੩੬॥ ਸੁਨਿਕੈ ਬਿੱਧ ਬਿਲੇਦ ਅਨੰਦਜੋ' । ਤੂਰਨ ਉਠੈ ਗੁਰੂ
 ਪਦ ਬੰਦੈ । ਵਾਹਿ ਈਂਟਕਾ ਖੋਲੈ ਦੁਆਰਾ । ਸਭਿ ਸੰਗਤਿ ਕੋ ਤਬਹਿ

*ਬੰਧੂ, ਆਸਰਾ । * (ਜਗਤ ਵਿਚ) ਈਰਖਾ ਰੂਪੀ ਅੱਗ ਬਲ ਰਹੀ ਹੈ । * ਧੀਰਜ, ਗਿਆਨ ਧਿਆਨ
 ਉਸ ਵਿਚ ਬਾਲਣ ਬਲ ਰਹੇ ਹਨ । * ਆਦਮਖੋਰ । [ਸੰਸਾਰ, ਪਿਸ਼ਤਾਸ਼ਨੀ=ਰਾਖਸ਼ੀ, ਆਦਮ
 ਖੋਰ, ਗੋਸ਼ਤ ਖੋਰ] ਆਸਾ ਨੂੰ ਆਦਮੀਆਂ ਦਾ ਮਾਸ ਖਾਣ ਵਾਲੀ ਦੱਸਦੇ ਹਨ । * ਪੂਰਨ ਨਹੀਂ
 ਹੁੰਦੀ ਤਿਲੋਕੀ ਦਾ ਰਾਜ ਪਾਇਆਂ ਭੀ । * ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਨਾਸ਼ ਕਰਤਾ ਹੈ । * ਦਰਸਨ ਦਿਓ ।
 * ਖੁਸ਼ ਹੋਯਾ । * ਦਾਸੂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ (ਦੇਖੋ ਅੰਸੂ ੩੪ ਅੰਕ ੪੩) ਕਿ ਇਥੋਂ ਦੂਰ

ਜਾਓ । ਮੈ ਗੁਰੂ ਪੁੱਤ੍ਰ ਜਾਣਕੇ ਤੇ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਈਰਖਾ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਨਾ ਜੇਗਾ ਨਾ ਸਮਝਕੇ
 ਗੁਰੂ ਜੀ ਸਭ ਸਮਾਜ ਫੋੜਕੇ ਦੂਰ ਆਏ ਸਨ । ਸੰਗਤ ਦਾ ਆਖਾ ਮੰਨਣਾ ਈ ਇਕ 'ਗੁਰੂ
 ਬਿਰਦ' ਹੈਸੀ । ਇਸ ਕਰਕੇ ਫੇਰ ਮੁੜ ਆਏ, ਯਥਾ:-ਸਭਿ ਸੰਗਤਿ ਕੀ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਬਿਨਤੀ ।
 ਗਾਈ ਪਰ ਬੈਠੇ ਤਜਿ ਗਿਨਤੀ ।

[ਅੰਸੂ ੩੬ ਅੰਕ ੪੬]

ਹਕਾਰਾ॥੩੭॥ਦਿਖਤਿ ਹੁਤੀ^੧, ਸੁਨਿ ਬਿਧ ਕੀ ਆਗਾ॥ਹਰਖਤਿ ਭਈਪ੍ਰੇਮ
 ਰਸ ਪਾਗਾ॥ਹੁਮ ਹੁਮਾਇ ਸੰਗਤਿ ਸਭਿ ਆਈ। ਭਈ ਭੀਰ ਤਹਿ ਥਾਉਂ
 ਨ ਪਾਈ॥੩੮॥ਪਦ ਪੰਕਜ ਪਰਸਹਿ, ਕਰ ਬੰਦਹਿ। ਦਰਸਹਿ ਸਤਿਗੁਰ
 ਰਿਦੈ ਅਨੰਦਹਿ। ਧਰਹਿ ਉਪਾਇਨ ਪ੍ਰੇਮ ਬਧਾਵਹਿ। ਜੈ ਜੈ ਕਾਰ ਉਚਾਰਿ
 ਸੁਨਾਵਹਿ॥੩੯॥ਸਭਿ ਸੰਗਤਿ ਬੈਠੀ ਹਰਖਾਏ॥ਭੇਟਨਿ ਕੇ ਅੰਬਾਰ ਲਗਾਏ।
 ਸਭਿਨਿ ਸੁਨਾਇ ਗੁਰੂ ਤਬ ਕਹਨੈ॥ਇਹ ਉਪਕਾਰ ਸੁਬੁੱਢੇ ਲਹਨੈ॥੪੦॥
 ਖੇਦ ਬਡੈ ਨਿਜ ਤਨ ਪਰ ਲੀਨਾ॥ਨੀਕੋ ਹਿਤ ਸੰਗਤਿ ਕੋ ਕੀਨਾ॥ਇਸ ਕੋ
 ਪਾਰ ਦਯੋ ਦਰਸਾਵੈ॥ਸੋ ਨਰ ਜਮ ਕੋ ਪਿਖਨ ਨ ਪਾਵੈ॥੪੧॥ਇਹੁਸੰਗਤਿ
 ਕੋ ਬੋਹਿਥ ਭਾਰਾ॥ਭਉਜਲ ਤੇ ਕਰਿਹੈ ਨਿਸਤਾਰਾ॥ਸਿੱਖੀ ਅਵਧਿ, ਨ ਇਸ
 ਤੇ ਪਰੈ॥ਨਾਮ ਲਿਏ ਗਨ ਬਿਘਨ ਸੁ ਹਰੈ॥੪੨॥ਬਿਧ ਨੇ ਕਹਨੈ ‘ਤੁਰੰ-
 ਗਨਿ ਖਰੀ। ਜਿਸਨੇ ਗਵਰਿ ਕੀ ਸੁਧਿ ਕਰੀ। ਉਠਹੁ, ਅਰੂਢਹੁ, ਚਲਹੁ
 ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ॥ਸਦਨ ਆਪਨੇਗੋਇੰਦਵਾਲਾ’॥੪੩॥ਤਬਿਸ੍ਰੀਗੁਰੂ ਨਿਕਸੋਤਿਸ^੨
 ਬਾਹਗਖਰੇ ਭਏ ਦਿਯ ਦਰਸਨ ਜਾਹਗਆਇ ਤੁਰੰਗਨਿ ਸੀਸ ਨਿਵਾਵਾ
 ਫੁਰਕਾਵਤਿ^੩ ਹਿਰਦਾ ਹਰਖਾਵਾ॥੪੪॥ਤਬਿ ਸ੍ਰੀ ਅਮਰ ਫੇਰ ਕਰਿ ਹਾਥ।
 ਚਢੇ ਸਿਮਰ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਨਾਥ॥ਸੁੰਦਰ ਗਤਿ^੪ ਬੜਵਾ ਤਬਿ ਚਲੈ। ਸੰਗਤਿ
 ਚਲਤਿ ਸੰਗ ਸਭਿ ਮਿਲੈ॥੪੫॥ਭਾਈ ਬਿਧ ਰਕਾਬ ਤਬਿ ਗਹੀ। ਸਭਿ-
 ਹਿਨਿ ਅਸ ਸੋਭਾ ਤਬਿ ਲਹੀ। ਅਨੰਦ ਉਦਧਿ ਕੀ ਉਠਹਿ ਤਰੰਗੀ॥ਇਮਿ
 ਸਭਿ ਜਾਤਿ ਚਲੇ ਗੁਰ ਸੰਗੇ॥੪੬॥ਚਲਿ ਆਏ ਇਮਿ ਗੋਇੰਦਵਾਲਾ। ਸਭਿ
 ਨੇ ਉਤਸਵ ਕੀਨਿ ਬਿਸਾਲ। ਦੀਪਮਾਲ ਸਗਰੇ ਪੁਰਿ ਹੋਈ। ਦਰਸਨ
 ਕਹੁ ਆਏ ਸਭਿ ਕੋਈ॥੪੭॥ਮਧੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਭਯੋ ਸਮੁਦਾਈ। ਬਰਤਤਿ
 ਸੰਗਤਿ ਸਗਲ ਅਘਾਈ। ਫੁਲਨ ਮਾਲਾ ਆਨਤਿ ਕੋਈ। ਦਰਸੈ ਕਿਤਿਕ
 ਆਨਿ ਫਲ ਤੇਈ॥੪੮॥ਸਭਿ ਸੰਗਤਿ ਕੀ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਬਿਨਤੀ। ਗਾਦੀ
 ਪਰ ਬੈਠੇ ਤਜਿ ਗਿਨਤੀ॥ਦੋਨਿ ਲਗੇ ਦਰਸਨ ਪੁਨਤੈਸੇ॥ਸਿੱਖ ਸਰਬ ਪਰ-
 ਵਾਰਤਿ ਬੈਸੇ॥੪੯॥ਜੇਤਿਕ ਸੰਗਤਿ ਹੁਤੀ ਬਿਦੇਸ਼। ਦਰਸਨ ਕਰਿ ਵਰ
 ਪਾਇ ਵਿਸੇਸ਼। ਰਹਿ ਕੇਤਿਕ ਦਿਨ ਗਈ ਅਵਾਸੁ^੫। ਦਸੁ ਦਿਸ਼ ਕੀਰਤਿ
 ਕਰਤਿ ਪ੍ਰਕਾਸੁ॥੫੦॥ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪ੍ਰਥਮ ਰਾਸੇ ‘ਸ੍ਰੀ
^੧(ਸੰਗਤ)ਤੋਕਰਹੀ ਸੀ,ਭਾਵ ਉਡੀਕ ਵਿਚਸੀ॥ਇਸਦੇ ਦਿੱਤੇ ਪਾਤ੍ਰ ਨੂੰ(ਜੋ ਕੋਈ)ਦੇਖੇਗਾ॥^੨ਸਿੱਖੀ
 ਦੀ ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਹਦ ਹੈ ਇਸਤੋਂ ਪਰੇ ਹੋਰ ਸਿੱਖੀ ਨਹੀਂ। ^੩ਓਸ(ਕੋਠੇ) ਤੋਂ। ^੪(ਨਾਸਾਂ)ਫੁਰਕਾਉਂਦੀ
 ਹੈ॥^੫ਚਾਲਾ। ^੬ਉਹ(ਸਿੱਖ)ਫਲ ਲਿਆਕੇ (ਭੇਟ ਪਰਕੇ)ਦਰਸਨ ਕਰਦੇ ਹਨ। ^੭(ਆਪਣੇ) ਘਰੀਂ।

ਅਮਰਦਾਸ ਪੁਰਿ ਆਗਮਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨ ਨਾਮ ਖਸਟ ਤ੍ਰਿਸਤੀ ਅੰਸੁ ॥ ੩੬ ॥

੩੭. [ਪਾਰੋ ਜੁਲਕਾ । ਲਾਲੂ ਨੂੰ ਬਖਸ਼ੀਸ਼ਾਂ] ।

ਦੇਹਗ ॥ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪੁਰੀ ਬਿਰਾਜੇ ਆਇ । ਭਾਈ ਬਿਧ
ਕੇਤਿਕ ਦਿਵਸ ਰਹਜੇ ਨਿਕਟ ਸੁਖਪਾਇ ॥੧॥ ਚੋਪਈ ॥ ਦਾਤੂ ਲਾਤਬਿਖੈ
ਦੁਖ*ਭਯੋ। ਅਸਥਿ*ਬੀਚਤੇ ਪੀਰਤਿ ਬਿਯੋ। ਗੁਰੂ ਅਵਗਯਾ ਤੇ ਦੁਖ ਪਾਵੈ
ਆਇ ਸਮੀਪ ਨਹੀਂ ਬਖਸ਼ਾਵੈ॥੨॥-ਲੱਜਾ ਜੁਤ ਕਯਾ ਮੁਖ ਲੈ ਜੈਹੋ। ਬੈਠਿ
ਸਭਾ ਸ਼ੋਭਾ ਕਿਮਿ ਲੈ ਹੋਂ-। ਸਦਨਬਿਖੈ ਬੈਠਜੇ ਨਿਤ ਰਹੈ। ਕਸਟ ਲਾਤਕੇ
ਦੀਰਘ ਸਹੈ ॥੩॥ ਹਰਖ ਨ, ਸ਼ੋਕ ਨ, ਰਹੈ ਸਮਾਨ*। ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਉਰ
ਛਿਮਾ ਨਿਧਾਨ। ਭਲਾ ਬੁਰਾ ਕਿਸਹੂੰ ਨ ਬਖਾਨਹਿ। ਸਭਿ ਪਰ ਦਯਾਦਿਸ਼ਟਿ
ਕੇ ਠਾਨਹਿ॥੪॥ ਤਬਿ ਭਾਈ ਬੁੱਢੇ ਕਰ ਜੋਰੇ। ਬਿਦਾ ਹੋਇ ਗਮਨਜੇ ਕਿਹ
ਓਰੇ। ਗਯਾਨਵਾਨ ਗੁਰ ਧਿਆਨ ਸਦੀਵ। ਸਭਿਤੇਉਰ ਅਧਿਕਮਨਨੀਵਾ॥੫॥

ਪਾਰੋ ਜੁਲਕਾ ਭੱਲੇ ਮਾਂਹਿ* । ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਸੋ ਪ੍ਰੇਮ ਉਮਾਹਿ । ਸਤਿਗੁਰ
ਕੀ ਮਹਿਮਾ ਕੋ ਜਾਨਹਿ । ਗੁਰਬਾਨੀ ਸੁ ਬਿਚਾਰਨ ਠਾਨਹਿ ॥੬॥ ਦਰਸਨ
ਕੀ ਮਨ ਪ੍ਰਾਸੁ ਘਨੇਰੀ। ਸਤਿਗੁਰ ਪਹਿ ਆਯਹੁ ਇਕ ਬੇਰੀ । ਨਮਸਕਾਰ
ਕਰਿ ਬੈਠਜੇ ਪਾਸ । ਮਨ ਮਹਿ ਦੀਰਘ ਪ੍ਰੇਮ ਪ੍ਰਕਾਸ ॥ ੭ ॥ ਅੰਤਰਯਾਮੀ
ਗੁਰ ਨੇ ਜਾਨਾ । 'ਪਰਮ ਹੀਸ' ਤਿਸ ਨਾਮ ਬਖਾਨਾ । ਪੂਰਨ ਗਯਾਨ ਰਿਦੇ
ਹੁਇ ਆਵਾ। ਏਕ ਰੂਪ ਸਭਿ ਜਗ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਵਾ॥੮॥ ਪਰਮਹੀਸ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ
ਕਹੇ। ਬ੍ਰਹਮ ਸਰੂਪ ਅਪਨ ਸੁਖ ਲਹੇ। ਜੋਗ, ਵਿਰਾਗ, ਭਗਤਿ ਬਿਗਯਾਨ* ।
ਪੂਰਨ ਹੋਏ ਜਿਸਕੇ ਆਨਿ॥੯॥ ਨਿੱਧਿਸਿੱਧਿ ਰਿਧਿ ਗੁਰ ਤੇਪਾਈ। ਆਵਤਿ
ਹੀ ਸਤਿਗੁਰ ਸ਼ਰਨਾਈ । ਕੁਲ ਆਚਾਰ ਕਰਤਿ ਬਿਵਹਾਰ । ਉਰ ਮਹਿ
ਗੁਰ ਚਰਨਨ ਕੋ ਧਾਰਿ ॥੧੦॥ ਜੋਗ ਭੋਗ ਦੋਨਹੂੰ ਕੋ ਪਾਇ । ਰਹੈ ਅਲੇਪ
ਕਮਲ ਜਲ ਭਾਇ*। ਦੁਇਦਿਨ ਘਰ, ਪੁਨ ਸਤਿਗੁਰ ਪਾਸ। ਆਵਹਿ, ਰਹੈ,
ਦਰਸ ਕੀ ਪ੍ਰਾਸ॥੧੧॥ ਇਕ ਦਿਨ ਚਢਜੇ ਤੁਰੰਗਨਿ ਆਵੈ। ਨਹਿਅਵਨੀ
ਪਰ ਪਾਇ ਟਿਕਾਵੈ । ਗਤਿ ਬਿਹੰਗ ਕੀ ਬਜ਼ਵਾ ਚਾਲਹਿ* । ਕਰਾਮਾਤ ਕੇ
ਸਹਤਿ ਬਿਸਾਲਹਿ॥੧੨॥ ਦਿੱਲੀ ਤੇ ਨਬਾਬ ਮਗ ਜਾਇ* । ਗਜ ਪਰ ਹੁਤੋ
*ਹੱਡੀ । * (ਦਾਤੂ) ਹੱਡੀ ਵਿਚ (ਪੀੜ ਤੋਂ) ਪੀੜਤ ਹੋਇਆ । * (ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ) ਨਾ ਹਰਖ ਹੈ
ਨਾ ਸ਼ੋਕ ਹੈ, ਇਕੋ ਜਿਹੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ । * ਭੱਲੇ (ਪਿੰਡ) ਵਿਚ । * ਅਨੁਭਵ ਜੰਨਜ ਪੂਰਨ
ਗਿਆਨ । * ਵਾਂਙੂ । * ਪੰਛੀ ਦੀ ਚਾਲ ਘੋੜੀ ਚੱਲੇ । * ਰਾਹ (ਵਿਚ) ਜਾਂਦਾ ਸੀ ।

* ਪਾ:-ਰੁਜ ।

† ਪਾ:-ਉਰ ਮਹਿ ਗੁਰੂ ਚਰਨ ਕੋ ਧਾਰਿ ।

ਚਮ੍ਹ ਸਮੁਦਾਇ। ਅਵਲੋਕਨੋ ਤਿਨ ਭਾਈ ਪਾਰੋ। ਮਹਾਂ ਅਚਰਜ ਰਿਦੈ ਮਹਿ
 ਧਾਰੋ ॥੧੩॥ ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਜਾਇ ਭਾ ਖਰੋ ਅਗਾਊ। ਦਰਸਨ ਕੋ ਧਰਿ ਕੈ ਚਿਤ
 ਚਾਉ। ਤਜਿ ਗਜ ਕੋ ਪਾਇਨ ਪਰ ਪਰਜੋ। ਪਾਰੋ ਕਿਰਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿਨਿ ਹਰਜੋ ॥
 ੧੪॥ ਅਧਿਕ ਰਿਦੈ ਤਿਹ ਪ੍ਰੇਮ ਪ੍ਰਕਾਸ਼। ਮਨ ਤੇ ਭਯੋ ਬਿਕਾਰ ਬਿਨਾਸ ॥
 ਹਾਥ ਜੋੜਿ ਕੈ ਤਾਂਹਿ ਉਚਾਰਾ। ਅਹੋ ਵਲੀ! ਕਜਾ ਨਾਮ ਤੁਮਾਰਾ? ॥੧੫॥
 ਕਿਤਿ ਕੋ ਜਾਤਿ ਕਹਾਂ ਤੇ ਆਏ?। ਖਾਦਮ ਕੀਜਹਿ ਬਰਾ ਖੁਦਾਏ। ਪਾਰੋ
 ਨਾਮ ਹਮਾਰੋ ਅਹੈ। ਗੁਰ ਦਰਸਨ ਜਾਵਤਿ ਚਿਤ ਚਹੈ ॥੧੬॥ ਸੁਨਿ ਨਵਾਬ
 ਮਨ ਸਿਦਕ ਉਦਾਰਾ। ਬੁਝਨੋ ਕਿਹ ਠਾਂ ਪੀਰ ਤੁਮਾਰਾ?। ਹਮ ਕੋ ਸੰਗ
 ਲੇਹੁ ਦਰਸਾਵਹੁ। ਧੰਨ ਗੁਰੂ ਜਿਸ ਪਹਿ ਤੁਮ ਜਾਵਹੁ ॥੧੭॥ ਪਾਰੋ ਕਹਨੋ ਸੰਗ
 ਜੋ ਲਸਕਰ। ਅਪਰ ਬਿਭੁਤਿ ਸਰਬ ਕੋ ਪਰਹਰਿ। ਤਬਿ ਤੁਮ ਗਮਨਹੁ
 ਦਰਸਨ ਕਰੀਅਹਿ। ਸਤਿਗੁਰ ਪਰਸਨ ਕੋ ਫਲ ਧਰੀਅਹਿ ॥੧੮॥ ਪ੍ਰੇਮ
 ਨਬਾਬ ਕੀਨਿ ਤਿਸ ਕਾਲ। ਸੁਤ ਕੋ ਸੌਂਪਿ ਸਮਾਜ ਬਿਸਾਲ। ਖਿਜਮਤ
 ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਕੀ ਕਰੋ। ਹਮਰੋ ਖਜਾਲ ਨਹੀਂ ਉਰ ਧਰੋ ॥੧੯॥ ਸੁਤ ਕੋ ਸਭਿ
 ਬਿਧਿ ਤਿਨ ਸਮਝਾਯੋ। ਪਾਰੋ ਸੰਗ ਆਪ ਚਲਿ ਆਯੋ। ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ ਬੰਦਨ
 ਕਰਿ ਬੈਸੇ। ਭਏ ਪ੍ਰਸੰਨ ਦੇਖਿ ਕਰਿ ਤੈਸੇ ॥੨੦॥ ਪਾਰੋ ਧੰਨ ਧੰਨ* ਉਪਕਾਰੀ।
 ਤਰਹੁ ਆਪ ਅਪਰਨ ਦੇ ਤਾਰੀ। ਬੋਲਨ ਮਿਲਨ ਸੰਤ ਸੋਂ ਨੀਕ ॥ ਤਾਤ-
 ਕਾਲ ਕਰਿ ਸੈਕਟ ਜੀਕਾ ॥ ੨੧ ॥ ਪਾਰੋ ਨੇ ਸਭਿ ਕਹਨੋ ਪ੍ਰਸੰਗ। ਜਿਸ
 ਪ੍ਰਕਾਰ ਆਨਜੋ ਸੋ ਸੰਗ। ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਅਮਰ ਕਰੀ ਤਬਿ ਕਰੁਨਾ। ਹਰਜੋ ਤਿਸੀ
 ਕੋ ਜਨਮ ਰੁ ਮਰਨਾ ॥੨੨॥ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਉਰ ਪ੍ਰੀਤਿ ਪਰੀ ਹੈ। ਮਨ ਬਿਕਾਰ
 ਕੀ ਪੀਰ ਹਰੀ ਹੈ। ਭਯੋ ਨਿਹਾਲ ਨਿਬਾਬ ਘਨੇਰਾ। ਕੋਤਿਕ ਦਿਨ ਗੁਰ
 ਨਿਕਟ ਬਸੇਰਾ ॥੨੩॥ ਸੰਤ ਸੰਗ ਸਮ ਪਾਰਸ ਛਹਨੋ। ਹੁਤੋ ਮਨੂਰ ਸੁ ਕੰਚਨ
 ਭਯੋ। ਪਰਮਾਨੰਦ ਪਾਇ ਕਰਿ ਭਲੋ। ਬਿਦਾ ਹੋਇ ਪਾਰੋ ਸੰਗ ਚਲੋ ॥੨੪॥
 ਡੱਲੇ ਗੁਮ ਨਾਮ ਇਕ ਲਾਲੂ। ਪ੍ਰੇਮੀ ਪਾਰੋ ਸੰਗ ਬਿਸਾਲੂ। ਸਤਿਗੁਰ ਜਾਪ
 ਜਪੇ ਦਿਨ ਰੈਨ। ਹਰੇ ਬਿਕਾਰਨ ਤੇ ਮਨ ਚੈਨਿ ॥੨੫॥ ਪਾਰੋ ਇਕ ਦਿਨ
 ਆਵਨਿ ਲਾਗਾ। ਗੁਰ ਦਰਸਨ ਕੋ ਮਨ ਅਨੁਰਾਗਾ। ਕਹਿ ਲਾਲੋ ਗੁਰ ਕੇ
 ਢਿਗ ਜਾਵਹੁ। ਮੋ ਕੋ ਭੀ ਦਰਸਨ ਕਰਿਵਾਵਹੁ ॥੨੬॥ ਭੁਵ ਕਰੁਨਾ ਤੇ ਭਵ

* ਖੁਦਾਇ ਦੇ ਵਾਸਤੇ (ਸਿਨੂੰ) ਦਾਸ ਬਣਾ ਲਓ, [ਫਾ, ਬਰਾਏ ਖੁਦਾ]। * ਬਹੁਤ ਹੋਯਾ।

੩ ਪ੍ਰਭਿਆ। * ਹੋਰਨਾਂ ਨੂੰ ਤਾੜ ਦੇਂਦਾ ਹੈ। * ਸੰਸਾਰ। * ਪਾ:—ਜੀਅਨ।

ਕੋ ਤਰੋਂ । ਜਨਮ ਮਰਨ ਤੇ ਮਨ ਮਹਿ ਡਰੋਂ । ਸਰਨ ਪਰਜੇ ਗੁਰ ਕੀ ਅਬ
 ਚਾਹੋਂ । ਰਿਦੇ ਸੇਦੇਹਿਨ ਸਭਿ ਕੋ ਦਾਹੋਂ ॥੨੭॥ ਸਿਖ ਗੁਰਮੁਖ ਹੋਵਤਿ ਉਪ-
 ਕਾਰੀ । ਤੁਵ ਪਰਿ ਸਤਿਗੁਰ ਕਰੁਨਾ ਧਾਰੀ । ਬਧਯੋ ਪ੍ਰੇਮ ਲਾਲੂ ਕਹੁ ਪਲ
 ਮੈਂ । ਪੁਲਕਯੋ ਤਨ, ਲੋਚਨ ਜਲ ਗਲ ਮੈਂ ॥੨੮॥ ਚਰਨ ਬੰਦਨਾ ਕਰਹਿ
 ਅਗਾਰੀ । ਭਯੋ ਅਧੀਰ ਦਰਸ ਕੋ ਭਾਰੀ । ਪਾਰੋ ਨੇ ਲਾਲੂ ਸੰਗ ਲੀਨੋ ।
 ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਚਲਨਿ ਕੋ ਕੀਨੋ ॥੨੯॥ ਗੁਰ ਦਰਬਾਰ ਜਾਇ ਰਜ ਲਾਈ ।
 ਮਸਤਕ ਮੁਖ ਸਗਰੇ ਤਨ ਮਾਂਹੀ । ਪੁਨ ਲੰਗਰ ਮਹਿ ਕਰਯੋ ਅਹਾਰਾ । ਭਯੋ
 ਪਨੀਤ ਪਰਮ ਸੁਖ ਧਾਰਾ ॥੩੦॥ ਅੰਤਰ ਜਾਇ ਗੁਰੁ ਕੋ ਹੋਰਾ । ਪਦ ਅਰਬੰਦ
 ਬੰਦਿ ਤਿਸੁ ਬੇਰਾ । ਪੁਟ ਲੋਚਨ ਤੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਰੂਪ । ਪਾਨ ਕਰਤਿ, ਤ੍ਰਿਪਤੈ
 ਨ ਅਨੂਪ ॥੩੧॥ ਬੋਲੇ ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਇ ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ । ‘ਅਤਿ ਹਰਿਰੰਗ ਚਲੂ-
 ਲਯੋ’ ਲਾਲੂ । ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਪਰਮਾਨੰਦ ਕਹੁ ਪਾਯੋ । ਨਿਸਿ ਦਿਨ ਧਯਾਨ
 ਗੁਰੁ ਕਹੁ ਲਾਯੋ ॥੩੨॥ ਕਰੁਨਾ ਕਰਿ ਲਾਲੂ ਕੇ ਭਾਲੂ । ਨਿਜ ਕਰ ਧਰਯੋ,
 ਨਿਹਾਲ ਬਿਸਾਲੂ । ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀਨਿ ਬਡੇਰਾ । ਜਨੋਂ ਜਨੋਂ ਹੋਰਹਿ
 ਪ੍ਰੇਮ ਘਨੇਰਾ ॥੩੩॥ ਏਕ ਦਿਵਸ ਗੁਰੁ ਹੋਇ ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ । ਲਾਲੂ ਕੋ ਬਖਸ਼ੀਸ਼
 ਬਿਸਾਲੂ ॥ ਜੇਤਿਕ ਗੁਪਤ ਲੋਕ ਜਗ ਮਾਂਹੀ । ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਨ ਪਰੈ ਫਿਰਹਿ ਸਭਿ
 ਜਾਹੀ ॥੩੪॥ ਤਿਨ ਸਭਿ ਕੋ ਗੁਰ ਤਿਸੇ ਬਨਾਯੋ । ਅਪਰ ਹੁਕਮ ਤੇ ਤਾਂਹਿ
 ਪੁਜਾਯੋ । ਸੰਗਤਿ ਗੁਪਤਨਿ ਕੀ ਹੁਇ ਜੇਤੀ । ਲਾਲੋ* ਕੇ ਪਗ ਪੁਜਹਿ ਤੇਤੀ ।
 ੩੫॥ ਦੂਰ ਦੂਰ ਤੇ ਆਵਹਿ ਸੋਈ । ਮਾਨਹਿ ਹੁਕਮ ਦਰਸ ਕਰਿ ਤੇਈ । ਖਰੇ
 ਅਗਾਰੀ ਰਹਹਿ ਹਮੇਸ਼ । ਕਹਿਹਿ ਸੁ ਕਰਹਿ ਜਿ ਕਾਜ ਵਿਸੇਸ਼ ॥੩੬॥ ਕੋਸ
 ਹਜਾਰਨ ਕੋ ਚਲਿ ਆਵਹਿ । ਤੂਰਨ ਸੋ ਲਾਲੋ ਦਰਸਾਵਹਿ । ਜਿਮ ਆਇਸੁ
 ਦੇ ਮਾਨਹਿ ਸੋਈ । ਆਨ ਉਪਾਇਨ ਅਰਪਤਿ ਜੋਈ ॥੩੭॥ ਇਕ ਪਠਾਨ
 ਸੋਦਾਗਰ ਭਾਰੋ । ਭਰਿ ਜਹਾਜ ਬਾਰਧ^੧ ਮਹਿ ਡਾਰੋ^੨ । ਤਾਂਕੋ ਮੇਲ ਸੁਲਾਲੂ
 ਸਾਥ । ਮਿਲਤਿ ਸਬਹਿ ਬੰਦਹਿ ਜਗ ਹਾਥ ॥੩੮॥ ਸੋ ਸਮੁੰਦ੍ਰ ਮਹਿ ਬਨਜ
 ਕੰਠਤਾ । ਟਾਪੂ ਬਿਖੈ ਲਾਭ ਲਭਯੰਤਾ । ਇਕ ਬਿਰ^੩ ਤਿਹ ਜਹਾਜ ਫਟਿ
 ਗਯੋ । ਸਕਲ ਸਮਾਜ ਬੁਡਤੋ ਭਯੋ ॥੩੯॥ ਮਹਾਂ ਅੰਧੇਰੀ ਤੇ ਬਡ ਫੂਟਾ । ਤਖਤਾ

^੧ਭੂਨੇ । ^੨ਰੰਗਿਆ ਗਿਆ । ^੩ਸਭ ਬਾਈਂ । ^੪ਸਮੁੰਦਰ । ^੫ਪਾਯਾ । ^੬ਇਕ ਵੇਰੀ ।

*ਇਹ ਪਦ ਇਸ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿਚ ਸਾਰੇ ਨੁਸਖਿਆਂ ਵਿਚ ਕਿਤੇ ਲਾਲੋ ਹੈ ਕਿਤੇ ਲਾਲੂ,
 ਮੁਰਾਦ ਇਕੋ ਪੁਰਖ ਤੋਂ ਹੈ, ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਨਾਮ ਲਾਲੂ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ।

ਏਕ ਸੰਗ ਤੇ ਟੂਟਾ । ਤਿਸ ਪਰ ਚਢ੍ਹੇ ਪਠਾਨ ਬਚ੍ਹੇ ਤਬਿ । ਬਾਯੁ ਬੇਗ
 ਤੇ ਬਹ੍ਹੇ ਗਯੋ ਜਬ॥੪੦॥ ਇਕ ਟਾਪੂ ਮਹਿ ਲਗ੍ਹੇ ਸੁ ਜਾਇਦੇਖਨੋਤਿਹ
 ਠਾਂ ਨਗਰ ਬਸਾਇ॥ ਤਖਤੇ ਪਰ ਤੇ ਉਤਰ ਸੁ ਗਯੋ ਕਿਹ ਕੋ ਮਿਲਿ ਤਹਿ
 ਬੁਝਤਿ ਭਯੋ॥੪੧॥ 'ਕੌਨ ਦੇਸ਼, ਕੋ ਪੁਰਿ ਕੋ ਨਾਮ ?' । ਬਸਹਿ ਕੌਨ ਇਹ
 ਬਲ ਕਰਿ ਧਾਮ॥ ਗੁਪਤ ਸਕਲ ਟਾਪੂ ਤਿਸਬਸਹਿ॥ ਦੇਖਿ ਮਨੁਖਕੋ ਸੋਤਬਿ
 ਹਸਹਿ॥੪੨॥ ਕਹ੍ਹੇ ਤਿਨਹੁ 'ਗੁਪਤਨਿ ਕੋ ਬਾਯੋ॥ ਤੂੰ ਮਾਨੁਖ ਕਹੁ ਕਿਤ ਤੇ
 ਆਯੋ?' । ਤੁਸਤਿ ਪਠਾਨ ਬਖਾਨਤਿ ਅਹੈ॥ 'ਦੇਸ਼ ਪੰਜਾਬ ਦੂਰ ਤਹਿ ਰਹੈ ॥
 ੪੩॥ ਫੁਟ ਗਯੋ ਜਹਾਜ ਜਬ ਮੇਰਾ । ਦੋਵ ਜੋਗ ਕਰਿ' ਇਹ ਬਲ ਹੋਰਾ' ।
 ਤਬਿ ਗੁਪਤਨਿ ਪੁਛਨੋਤਿਸੁ ਪਾਹੀ॥ 'ਲਾਲੂਕੇ ਤੂੰ ਲਖਹਿ ਕਿ ਨਾਂਹੀ'॥੪੪॥
 ਸੁਨਿ ਪਠਾਨ ਹਰਖਸੇ ਬਚੁ ਕਹੈ॥ 'ਹਮ ਲਾਲੋ ਕੇ ਢਿਗ ਹੀ ਰਹੈ' । ਮਿਲਤਿ
 ਸਦੀਵ ਬੰਦਨਾ ਕਰੈ॥ ਬਡੋ ਸੇਤ ਭਾਉ ਸੁ ਉਰ ਧਰੈ॥੪੫॥ ਸਾਦਰ ਤਿਹ
 ਬਿਠਾਇ ਹਿਤ ਕੀਨੋ॥ ਪਤਾ ਦੇਸ਼ ਨਗਰੀ ਕੋ ਲੀਨੋ॥ ਜਬਿ ਪਠਾਨ ਸਿਮਰਨੋ
 ਤਹਿ ਲਾਲੂ । ਦ੍ਰਿਗ ਜਲ ਲੀਨਿ ਉਸਾਸ ਬਿਸਾਲੂ॥੪੬॥ ਇਸ ਕੋ ਪਿਖਿ
 ਗੁਪਤਨਿ ਕਰਿ ਦਯਾ॥ 'ਕੌਨੋਂ ਰੋਵਤਿ?' ਪੁਛਨ ਕੋ ਕਿਯਾ॥ 'ਹਮ ਲਾਲੂ ਕੋ
 ਸਿਖ ਸਭਿ ਅਹੈ॥ ਤਿਮਿ ਕਰਿ ਦੇਹਿ ਜਬਾ ਚਿਤ ਚਹੈ'॥੪੭॥ ਕਹੈ ਪਠਾਨ
 'ਦਿਖਾਵਹ ਲਾਲੂ॥ ਕਰਿਹੁ ਜਿ ਮੁਖ ਪਰ ਮਿਹਰ ਬਿਸਾਲੂ॥ ਸਭਿ ਕਿਛੁ ਖੋਇ
 ਦੂਰ ਮੈਂ ਆਯੋ । ਦੇਸ਼ ਪੰਜਾਬ ਚਹੈ ਅਬਿ ਜਾਯੋ'॥੪੮॥ ਗੁਪਤਨਿ ਦੇਇ
 ਲਾਲ ਤਿਹ ਦੀਨੋ॥ 'ਇਹ ਲਾਲੂ ਕੀ ਭੇਟ ਸੁ ਕੀਨੋ॥ ਅਪਰ ਜਵਾਹਰ ਅਪਨੇ
 ਹਿਤ ਲਿਹੁ॥ ਇਹ ਦੁਇ ਲਾਲੋ ਹਮ ਦਿਸ਼ ਤੇ ਦਿਹੁ'॥੪੯॥ ਤਬਿ ਪਠਾਨ
 ਲੀਨੋ ਹਰਖਾਇ । ਕਹਿ ਤਿਨ ਪੁਨ ਇਸ ਦ੍ਰਿਗ ਮੁੰਦਵਾਇ॥ ਗੁਪਤਨਿ ਸੋ
 ਤਤਕਾਲ ਪੁਚਾਯੋ॥ ਖੋਲੇਦ੍ਰਿਗ ਗ੍ਰਿਹ ਮਹਿ ਪਿਖਿ ਆਯੋ॥੫੦॥ ਜਾਇ ਲਾਲ
 ਲਾਲੂ ਕੋ ਦਏ॥ ਕਹਤਿ ਸੁਜਸੁ ਬਹੁ ਬੰਦਨ ਕਿਏ॥ ਅਪਨਿ ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ ਕਹ੍ਹੇ
 'ਪੁਰਿ ਮਾਂਹੀ'॥ ਕ੍ਰਿਪਾ ਸੇਤ ਆਯੋ ਤੁਮਪਾਹੀ॥੫੧॥ ਲਾਲੋ ਲਾਲ ਲਿਏ ਕਰ
 ਦੋਇ॥ ਗੁਰੂ ਢਿਗ ਆਨਿ ਰਖੇ ਤਿਨ ਸੋਇ ਪਿਖਿ ਸ੍ਰੀ ਅਮਰ ਬਚਨ ਮੁਖ
 'ਹਵਾ ਦੇ ਜੋਰ ਨਾਲ ਰੁੜਾ ਗਿਆ । 'ਵਸਦਾ ਹੈ । 'ਈਸ਼ੁਰ ਦੀ ਨੇਤ ਕਰ । 'ਉਸ ਦਾ
 ਪ੍ਰੇਮ ਰਿਏ ਧਾਰਦਾ ਹਾਂ । 'ਲੰਮੇ ਸਾਹ । 'ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਹਿਕੇ ਇਸ ਦੇ ਨੇਤਰ ਮਿਟਵਾਏ । 'ਦੇਖ
 ਕਿ ਮੈਂ ਘਰ ਆ ਗਿਆ ਹਾਂ । 'ਹੇ ਸੰਤ । (ਤੇਰੀ) ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ (ਇਸ) ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਤੇਰੇ
 ਪਾਸ ਆਇਆ ਹਾਂ । (ਅ) (ਉਸ) ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਦਾ ਹਾਲ ਦੱਸਿਆ (ਤੇ ਆਖਿਆ ਕਿ) ਹੇ
 ਸੰਤ ਤੇਰੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਤੇਰੇ ਪਾਸ ਆਇਆ ਹਾਂ ।

ਭਾਖਾ। 'ਨਾਮ ਰਤਨ ਹਿਯਰੇ ਮਹਿ ਰਾਖਾ ॥੫੨॥ ਇਨ ਕੋ ਜਾਹ ਨਦੀ ਮੇਂ
ਭਾਗ। ਪਰਹੁ ਨ ਬਿਵਹਾਰਹੁ ਕਰਿ ਪਸਾਰ'। ਲਾਲੈ ਗੁਰਕੀ ਆਗਨਾ ਮਾਨੀ।
ਫੈਂਕੇ ਜਾਇ ਗਹਿਰ ਜਹਿ ਪਾਨੀ* ॥ ੫੩ ॥ ਏਹਗਾ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਅਰ ਗੁਰ
ਸਿਖਨ ਕੀ ਮਹਿਮਾ ਮਹਾਂ ਮਹਾਨ । ਧੰਨ ਗੁਰੁ ਅਰੁ ਧੰਨ ਸਿਖ ਜਗਤ
ਉਧਾਰਨਿਵਾਨ ॥੫੪॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪ੍ਰਥਮ ਰਾਸੇ 'ਸਿੱਖੜਨ ਕੋ'
ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੈ ਨਾਮ ਸਪਤ ਤ੍ਰਿੰਸਤ੍ਰੀ ਅੰਸੂ ॥ ੩੭ ॥

੩੮. [ਖਾਨ ਛੁਰਾ ਆਇ ਬਹੁਤਰ ਸਿੱਖ । ਮਹੇਸ਼ਾ । ਸ਼ੇਖਾਂ ਦੇ ਘਰ ਉੱਜੜਨੇ]
ਏਹਗਾ॥ ਖਾਨ ਛੁਰਾ ਛੱਲੇ ਬਿਖੈ ਗੁਰਮੁਖ ਸਿੱਖ ਬਿਸਾਲ। ਪੁਜਹਿ ਪਗਪੀਕਜ
ਸਦਾ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਅਮਰ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਦੀਪਾ ਮਾਲੁ ਸ਼ਾਹੀ ਔਰ ।
ਸਿੱਖੀ ਕਰਤਿ ਬਸਹਿ ਤਿਸ ਠੋਰ। ਨਾਮ ਕਿਦਾਰੀ ਸਿੱਖ ਉਦਾਰ। ਇੱਤਨਾ-
ਦਿਕ ਸਿਖ ਬਹੁਤ ਬਿਚਾਰ ॥੨॥ ਗਿਨਤੀ ਬਿਖੈ ਬਹੁਤਰ ਭਏ । ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ
ਅਮਰ ਉਧਾਰਨ ਕਿਏ। ਕਹੈ ਅਗਾਰੀ ਕਥਾ ਤਿਨਹੁ ਕੀ। ਹਰੀ ਅਬਿਦਨਾ
ਗੁਰੁ ਜਿਨਹੁ ਕੀ॥੩॥ ਨਾਮ ਮਹੇਸ਼ਾ ਪੁਰਿ ਸੁਲਤਾਨ। ਬਹੁਬਾਹੀ ਅਰ ਧਨੀ
ਮਹਾਂਨ। ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਮਹਿਮਾ ਸੁਨਿ ਤਾਂਹੀ। ਉਪਜੈ ਪ੍ਰੇਮ ਮਹਾਂ ਮਨਮਾਂਹੀ
॥੪॥ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਗਯੋ ਤਬ ਆਇ । ਦਰਸਨ ਕਰਿ ਗੁਰ ਕੋ ਹਰਖਾਇ ।
ਪੂਰਬ ਭੋਜਨ ਲੰਗਰ ਖਾਯੋ । ਬਹੁਰ ਜਾਇ ਸਤਿਗੁਰ ਦਰਸਾਯੋ॥੫॥ ਬਡੇ
ਭਾਗ ਤੇ ਬੈਠੈ ਪਾਸ। ਨਿਸ ਦਿਨ ਜਿਸਕੇ ਪ੍ਰੇਮ ਸੁ ਪਜਾਸ। ਬਾਰਬਾਰ ਬੰਦਨ
ਕੋ ਕਰਿਹੀ । ਸਮੁਖ ਬੈਠਿ ਗੁਰ ਦਰਸ ਨਿਹਰਿਹੀ॥੬॥ ਬੂਝਨ ਹਿਤ ਗੁਰ
ਤਿਸੇ ਅਲਾਯੋ 'ਕਵਨ ਅਰਥ' ਤੂੰ ਚਲਿ ਕਰਿ ਆਯੋ?। ਕਹਾਂ ਬਸੈ? ਕਿਸ
ਕੋ ਮਤ ਧਾਰਹਿ? । ਮੰਤ੍ਰ ਜਾਪ ਕਿਸ ਬਦਨ ਉਚਾਰਹਿ? ॥ ੭ ॥

*ਨਾ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਸਾਂਭੇ ਤੇ ਨਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਵਿਹਾਰ ਕਰੇ । 'ਬਹੁ ਬਾਹੀ ਦਾ ਅਰਥ ਇਕ
ਜਾਤ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਮਹਿਮਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਜਿਥੋਂ ਦਾ ਇਹ ਪ੍ਰਸੰਗ ਹੈ, ਇਸ ਨੂੰ 'ਬਹੁ ਬਾਹੀ
ਵੀਰ' ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਬਹੁਤੀਆਂ ਬਾਹਾਂ ਵਾਲਾ ਤੇ ਬਹਾਦੁਰ । (ਅ)
ਬਾਹੀਆ=ਪੱਤੀ । ਬਾਹੀ=ਪੱਤੀਦਾਰ । ਬਹੁ ਬਾਹੀ=ਬਹੁਤੀਆਂ ਪੱਤੀਆਂ ਵਾਲਾ, (ਦੇਖੋ ਰਾਸ ੧੧
ਅੰਸੂ ੩੪ ਅੰਕ ੪੨) । 'ਦੇਖਦਾ ਹੈ' । 'ਕਿਸ ਕੰਮ' । 'ਕਿਸ ਦਾ ਮੰਤਰ ਤੂੰ ਮੂੰਹੋਂ ਜਪਦਾ ਹੈ' ।
'ਕਵਿ ਜੀ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ ਤੋਂ ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰਸਿਖ ਨੂੰ, ਚਾਹੇ ਗੁਪਤ ਪ੍ਰਗਟ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ
ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਵਾਲੇ ਹੋਣ, ਧਰਮ ਦੀ ਕਿਰਤ ਨਾਲ ਨਿਰਬਾਹ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਏ । ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਨੂੰ
ਨਾਟਕ ਚੇਟਕ ਤਮਾਸ਼ਿਆਂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਵਰਤਣਾ ਚਾਹੀਏ, ਸਤਿਨਾਮ ਦੇ ਸਿਮਰਨ ਤੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ
ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੇ ਉਦਮ ਵਿਚ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਏ । ਚੌਪਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਨਾਮ 'ਖਾਂਨੂੰ ਛੁਰਾ' ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਤਿਨ ਕਹੈ ਬੁਝਾਈ।^੧ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ ਮੈਂ ਆਯੋ ਸ਼ਰਨਾਈ। ਰਾਵਰਿ
ਨਾਮ ਆਸ ਕੋ ਧਰੋ^੨। ਮਿਟੇ ਸ਼ੋਕ ਭਵ ਸਾਗਰ ਤਰੋ^੩॥੮॥ ਅਪਰ ਸਭਿਨਿ
ਤੇ ਆਸ ਮਿਟਾਇ। ਰਹੋ ਆਪ ਕੀ ਪਰਿ ਸ਼ਰਨਾਇ^੪। ਤਬਿ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ
ਕਹੈ ਸੁਨਾਈ।^੫ਹਮਰੀ ਸ਼ਰਨ ਪਰਜੈ ਨਹਿ ਜਾਈ॥੯॥ ਜੇ ਹਮਰੇ ਸਿੱਖਹੋਯੋ
ਚਹੈ। ਨਹੀਂ ਸੰਪਦਾ ਤੁਝ ਫਿਗ ਰਹੈ। ਨਰ ਉਪਹਾਸ ਕਰਹਿ ਸਮਝਾਵਹਿ।
ਦੁਖੀਹੋਇ ਪੁਨ ਬਹੁ ਪਛੁਤਾਵਹਿ^੬॥੧੦॥ ਸੁਨਤਿ ਮਹੇਸ਼ੇ ਤਬਹਿ ਉਚਾਰੈ।
‘ਤਨਮਨ ਧਨ ਤੁਮਰੇ ਪਰ ਵਾਰੈ। ਨਾਸ਼ਹੋਹਿ ਤੋ ਚਹੈ ਨ ਕੋਉ। ਤੁਮਰੇਪ੍ਰੇਮ
ਕਰੈ ਦ੍ਰਿੜੁ ਸੋਉ॥੧੧॥ ਸਭਿ ਦਿਸ਼ ਤੇ ਮੈਂ ਤਜਾਗੀ ਆਸ। ਨਿਜ ਚਰਨਨ
ਮਹਿ ਦੇਹੁ ਨਿਵਾਸ^੭। ਦ੍ਰਿੜੁ ਨਿਸ਼ਚਾ ਦੇਖੈ ਜਿਸ ਕਾਲਾ। ਨਿਜ ਕਰ ਧਰੈ
ਤਿਸੀ ਕੋ ਭਾਲਾ^੮॥੧੨॥ ਸੱਤਿਨਾਮ ਸੇ ਮੰਤ੍ਰੁ ਜਪਾਵਾ। ਸਿਖ ਨੇ ਦ੍ਰਿੜੁ
ਕੀਨਸਿ ਸੁਖਪਾਵਾ। ਬਹੁਰ ਕਸੋਟੀ ਮਹਿ ਸੇ ਕਸੈ^੯। ਕੇਤਿਕ ਦਿਨ ਮਹਿ
ਧਨ ਸਭਿ ਨਸੈ॥੧੩॥ ਜਿਸ ਜਿਸ ਕਾਰ ਬਿਥੈ ਜਿਹ ਦੀਨ। ਤਹਿ ਸਭਿ
ਨਾਸੈ ਭਯੋ ਬਿਹੀਨ^{੧੦}। ਹਸਨ ਲਗੇ ਨਰ। ਇਹੁ ਕਜਾ ਕੀਨੈ। ਸਿੱਖ ਹੋਇ ਤੈਂ
ਕਜਾ ਕਿਤ^{੧੧} ਲੀਨੈ॥੧੪॥ ਘਰ ਤੇ ਸੰਪਦ ਭਈ ਬਿਨਾਸ਼। ਅੰਨ ਬਸਤ੍ਰ ਕੀ
ਤੋਟ, ਨ ਪਾਸ^{੧੨}। ਸੁਨਤਿ ਮਹੇਸ਼ੇ ਸਭਿ ਸੇਂ ਕਹੈ। ‘ਮੈਂ ਗੁਰ’ ਉਚ ਪ੍ਰੇਮ ਪਦ
ਲਹੈ॥੧੫॥ ਜੋ ਕਬਹੂੰ ਨਹਿ ਬਿਨਸਨਹਾਰਾ। ਦੁਖ ਸਾਗਰ ਤੇ ਕਰਹਿ
ਉਧਾਰਾ। ਇਹੁ ਸੰਪਦ ਮਿੱਥਨਾ ਸਮ ਸੁਪਨੇ^{੧੩}। ਕਿਮਿ ਪਰਲੋਕ ਲੇਤਿ ਸੰਗ
ਅਪਨੇ॥੧੬॥ ਏਕ ਬਾਰ ਇਹੁ ਬਜੋਗ ਉਦੋਤੇ^{੧੪}। ਜੀਵਤਿ ਜਾਤਿ ਕਿ ਮਿਰ-
ਤਕ ਹੋਤੇ^{੧੫}। ਗੁਰ ਪਰ ਪੀਕਜ ਜੇ ਮਨ ਲਾਗੇ। ਹਲਤ ਪਲਤ ਕੇ^{੧੬} ਸੰਕਟ
ਭਾਗੇ॥੧੭॥ ਮਿੱਥਨਾ ਸੰਪਤ ਨਾਸ਼ ਭਈ ਹੋਸਾਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਸ਼ਰਨਲਈਹੈ।
ਪਰਮਾਨੰਦ ਭਯੋ ਅਬਿ ਭੋ ਨ^{੧੭}। ਇਮਿ ਕਹਿ ਸਭਿ ਸੰਗ ਠਾਨੀ ਮੋਨ॥੧੮॥
ਬਹੁ ਉਪਹਾਸ ਕਰਤਿ ਰਹਿ ਲੋਗ। ਕਰਤਿ ਨਹੀਂ ਮਨ ਹਰਖ ਕਿ ਸੋਗ।

^੧ਆਪ ਦੇ ਨਾਮ ਦੀ ਆਸਾ ਧਾਰਕੇ (ਆਯਾ ਹਾਂ)। ^੨ਮੱਥੇ ਤੇ। ^੩ਭਾਵ ਉਸ ਨੂੰ ਪਰਖਣਾ ਵਿਚ ਪਾਇਆ। ^੪ਜਿੱਥੇ ਜਿੱਥੇ (ਧਨ) ਦਿੱਤਾ ਤਿੱਥੇ ਸਭਿ ਨਾਸ਼ ਹੋ ਗਿਆ ਤੇ (ਉਹ ਧਨ) ਰਹਤ ਹੋ ਗਿਆ। ^੫ਕੀਹ ਜਸ। (ਅ) ਕੀਹ ਕੁਛ। ^੬ਅੰਨ ਬਸਤਰ ਦੀ ਤੋਟ ਆ ਗਈ, ਪਾਸ ਨਾ ਰਿਹਾ। ^੭ਗੁਰੂ ਜੀ ਤੋਂ। ^੮ਸੁਪਨੇ ਵਾਂਗੂ ਝੂਠੀ ਹੈ। ^੯ਪ੍ਰਲੋਕ ਵਿਚ (ਜੀਵ) ਕਿਵੇਂ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਲੈ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ^{੧੦}ਵਿਛੋੜਾ ਉਦੇ ਹੋਣਾ ਹੀ ਹੈ। ^{੧੧}ਜੀਵਦਿਆਂ (ਚਲੀ ਗਈ) ਕਿ ਮਰ ਗਿਆਂ ਤੇ ਚਲੀਜਾਂਦੀ। ^{੧੨}ਇਸ ਲੋਕ ਤੇ ਪ੍ਰਲੋਕ ਦੇ। ^{੧੩}ਪਰਮ ਅਨੰਦ ਰੂਪ ਹੋਗਿਆ ਹਾਂ, ਹੁਣ ਭੈਨਹੀਂ ਰਿਹਾ।

ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰੇਮ ਬਿਖੈ ਮਸਤਾਨਾ॥ਸਿਮਰਨ ਸੋਤਿਨਾਮ ਕੇ ਠਾਨ॥੧੯॥ਪੁਨ
ਗੁਰ ਦਰਸਨ ਕੇ ਚਲਿ ਆਯੋ । ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕਰਿ ਸੀਸ ਨਿਵਾਯੋ । ਦੁਰ-
ਬਲ* ਭਯੋ ਦੇਖਿ ਕਰਿਤਾਂਹੀ॥ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੀ ਸ੍ਰੀਗੁਰ ਮਨਮਾਂਹੀ॥੨੦॥ਸਿਖਨੇ
ਸਹਜੋ ਕਸੌਟੀ ਤਾਉ^੧ । ਬਾਰਹ ਬੇਨੀ^੨ ਭਯੋ ਸੁਭਾਉ । ‘ਆਗੇ ਤੇ ਦਸ ਗੁਨ
ਧਨ ਪੈਹੈ’ । ਲੋਕ ਪੁਲੋਕ ਸੁਫਲ ਤੁਵ ਹੈ ਹੈ’ ॥੨੧॥ ਇਮਿ ਵਰ ਦੇਕਰਿ
ਕਰਜੈ ਨਿਹਾਲਾ॥ਪੁਨ ਤਿਸ ਵਿਗ ਧਨ ਭਯੋ ਬਿਸਾਲ॥ਇਸੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਬਹੁਤ
ਨਰਤਾਰੇ॥ਸਿੱਖੀਮਾਰਗ ਚਲਜੋਉਦਾਰੇ॥੨੨॥ਆਇਸਰਨ ਜੋ ਗੁਰਕੀ ਪਰੈ
ਬ੍ਰਹਮਗਜਾਨ ਜੁਤਿ ਸ਼ਕਤਿ ਸੁ ਧਰੈ॥ਦੋਨਹੁ ਹਾਥਨ ਸੋ ਬਰਤਾਵੈ^੩ । ਮਾਨੈ
ਬਚਨ ਪਾਰ ਪਰਿ ਜਾਵੈ॥੨੩॥ ਦੋਹਰਾ॥ਗੋਂਦਵਾਲ ਸੋਭਾ ਨਿਰਖਿ^੪ ‘ਸੋਖਨਿ’^੫
ਰਚੇ ਨਿਕੋਤ । ਅਕਬਰ ਸਾਬ ਰਹਤਿ ਵਹੀ ਸਭਿ ਭਾਯਨਿ ਸੰਮੇਤ^੬ ॥੨੪॥
ਥੋਪਈ॥ਗੁਰਸਥਾਨ ਮੰਗਲ ਬਹੁ ਹੋਵੈ॥ਗਾਵਤਿ ਸਭਿ ਸਿਖ ਸ਼ਬਦਨ ਜੋਵੈ^੭ ।
ਸੋਖਨ ਕੇ ਸਿਸ^੮ ਦੇਖਿ ਸੁ ਚਾਲੀ॥ਸਹਿ ਨ ਸਕਹਿ ਵਹਿ^੯ ਕਰੈ ਕੁਚਾਲੀ
॥੨੫॥ਨੀਰ ਭਰਨ ਘਟ^{੧੦} ਲੈ ਸਿਖ ਜਾਵੈ॥ਬਾਲ ਗੁਲੇਲਾਮਾਰਿ ਗਵਾਵੈ^{੧੧} ।
ਯਾ ਬਿਧਿ ਬਹੁਤ ਕਰੀ ਜਬਿ ਤਿਨੈ । ਗੁਰ ਪੈ ਸਿੱਖਜਨ ਕੀਨੀ ਬਿਨੈ ॥੨੬॥
‘ਸੋਖਨ ਸੁਤ ਘਟ ਤੋਰੈਂ ਤੁਰਨਿ । ਜਲ ਕੋ ਜਬਿ ਕਰਿ ਲਜਾਵੈ ਪੂਰਨ’ ।
ਤਬਿ ਕਰੁਨਾਕਰ ਬੋਲੇ ਬਾਨੀ॥‘ਮਸ਼ਕੈਂ ਥੀਚ ਲਿਆਵੇ ਪਾਨੀ’॥੨੭॥ਮਾਨਿ
ਬਚਨ ਤਜੈਂ ਹੀ ਤਿਨ ਕੀਨੀ॥ਜਲ ਭਰਿਥੇ ਕੋ ਮਸ਼ਕੈਂ ਲੀਨੀ॥ਤਬਿਬਾਰਕ
ਕਰ ਧਾਰਿ ਕਮਾਨੈ॥ਤੀਰ ਮਾਰ ਫ਼ਾਰੈਂ ਅਭਿਮਾਨੈ ॥੨੮॥ਪੁਨ ਸਿੱਖਨ ਗੁਰ
ਕੇਰਿ ਹਦੂਰਾ । ਸਕਲ ਬਿਤਾਂਤ ਬਖਾਨਜੋ ਤੁਰਾ॥‘ਮਸ਼ਕੈਂ ਫਾਰਤਿ ਕਸ ਕੈ
ਤੀਰਨਾ॥ਬਸ ਨਹਿ ਚਲਤਿ ਕਰਤਿ ਅਵਗੀਰਨਿ’^{੧੨} ॥੨੯॥ਤਬਿ ਮੁਖਚੰਦ
ਬਚਨ† ਪਰਕਾਸੇ । ‘ਗਾਗਰ ਮੈਂ ਜਲ ਲਜਾਉ ਹੁਲਾਸੇ’ । ਸੱਤਿ ਭਾਖਿ^{੧੩}
ਕੀਨੀ ਤਿਨ ਤੈਸੇ॥ਕਹੀ ਮੁਕੰਦ ਅਨੰਦਤਿ ਜੈਸੇ॥੩੦॥ਵਹ ਬਾਲਕ ਘਟ†
ਈਂ ਟਨ ਭਾਨੈ^{੧੪} ॥ਜੁਲਮੀ ਕਰੈਂਦੁਸ਼ਟ ਅਭਿਮਾਨੈ॥ਮਾਤਤਾਤਤਿਨਕੇ ਨਹਿ

^੧ਕਸੌਟੀ (ਦੀ ਕਸ ਤੇ ਅੱਗ ਦਾ) ਤਾਉ । ^੨ਭਾਵ ਅਤਸੰਤ ਸੁੱਧ । ^੩ਪਾਵੇਂਗਾ । ^੪ਵਰਤਾਵੇਦੇ
ਹਨ (ਨਾਮ ਤੇ ਕਰਾਮਾਤ) । ^੫ਦੇਖ ਕਰਕੇ । ^੬ਸੋਖੀ ਨੇ (ਸੋਖ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੀ ਇਕ ਜਾਤ ਹੈ) ।
^੭ਓਹ (ਸੋਖ) ਸਾਰੇ ਭਾਈਆਂ ਸਮੇਤ । ^੮ਭਾਵ ਸੋਖ ਵੇਖਦੇ । ^੯ਲੜਕੇ, ਬੱਚੇ । ^{੧੦}ਓਹੁ (ਬੱਚੇ) ।
^{੧੧}ਘੜੇ । ^{੧੨}ਭਾਵ ਫੌੜ ਦੇਵਨ । ^{੧੩}ਠਾਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ [ਸਿਸ:, ਅਵਕੀਰਣ] । ^{੧੪}ਸਤ ਵਚਨ
ਕਹਿਕੇ । ^{੧੫}ਇੱਥਾਂ ਨਾਲ ਤੋੜ ਦੇਣ । *ਪਾ:-ਦੁਰਲਭ । †ਪਾ:-ਬਦਨ । ‡ਪਾ:-ਸੋ ।

ਹੋਰੈ^੧। ਹੋਤਿ ਪ੍ਰਸੰਨ ਨਿਹਾਰਿ ਬਹੋਰੈ^੨ ॥੩੧॥ ਪੁਨਿ ਅਰਦਾਸ ਕਰੀ ਸਭਿ
ਸੰਗਤਿ। ‘ਗਗਰਨ*’ ਤੋਰੈ ਬਾਲਕ ਪੰਗਤਿ^੩। ਸੁਨਿ ਤੁਸਨ ਕਰੁਨਾਕਰ ਹੋਏ।
ਉਤਰ ਨਾਂਹਿ ਦਯੋ ਤਬਿ ਕੋਏ ॥ ੩੨ ॥ ਤਹਾਂ ਤਬਹਿ ਸੰਨਿਆਸੀ ਆਏ।
ਬਾਲਨਿ ਤੈਸੇ ਕੀਨੀ ਜਾਏ। ਨੀਰ ਪੂਰੈ ਜਬਿ ਲਜਾਵੈ ਕੋਊ। ਤੋਰ ਦੇਤਿ ਬਿਨ
ਬੇਰ ਸੁ ਸੋਊ ॥੩੩॥ ਲਾਗਯੋ ਤਹਾਂ ਗੁਲੇਲਾ ਜਾਈ। ਨਿਕਸਯੋ ਨੈਨ ਮਹੰਤ
ਤਦਾਈ। ਸਸਤ੍ਰ ਪਕਰ ਕਰਿ ਕੇਤੇ ਮਾਰੇ^੪। ਕੇਤੇ ਚੀਰੇ ਕੇਤੇ ਫਾਰੇ ॥੩੪॥ ਤਿਹੀ
ਸਮੇਂ ਤੁਰਕਨ ਕੋ ਡੇਰਾ। ਪਰਯੋ ਆਇ ਪੁਰਿ ਕੇ ਚੌਫੇਰਾ। ਖਚਰਨ ਧਨ ਕੀ
ਲਦੀ ਅਨੇਕਾ। ਉਤਰੀ ਆਇ ਰੈਨ ਕਰਿ ਟੇਕਾ^੫ ॥ ੩੫ ॥ ਪ੍ਰਤਿਕਾਲ
ਚਲਿਬੋ ਤਿਨ ਕੀਨੋ। ਆਂਧੀ ਅਈ ਪੁਲੈ ਸੀ ਚੀਨੋ। ਅਪਨੋ ਪਰੋਨ ਦੇਖਯੋ
ਜਾਈ। ਜਨੁ ਸਕਲੇ ਭੇ ਅੰਧ ਤਦਾਈਂ ॥੩੬॥ ਬਾਇ ਲਾਗ ਗਿਰ ਹੈ ਨਰ
ਘੋਰੇ^੬। ਖਚਰ ਭਾਜੀ ਤਬਿ ਪੁਰਿ ਓਰੇ। ਬਰੀ ਜਾਇ ਤਿਨ ਤੁਰਕਨਿ^੭
ਧਾਮਾ^੮। ਗੁਰ ਸੋਂ ਕਰਤਿ ਬਿਰੋਧ ਜਿ ਗੁਆ^੯ ॥੩੭॥ ਤਾਤਕਾਲ ਤਿਨ ਅੰਤਰ
ਪਾਈ^{੧੦}। ਖੁਰਾ ਖੋਜ ਜਾਨਯੋ ਨਹਿ ਜਾਈ। ਆਂਧੀ ਹਟੀ ਭਯੋ ਉਜਿਆਰਾ।
ਖਚਰ ਦੇਖਨ ਲਗੇ ਅਪਾਰਾ ॥੩੮॥ ਟੋਲਿ ਟੋਲਿ ਬਹੁ ਰਹੇ, ਨ ਪਾਈ। ਹੁਇ
ਨਿਰਾਸ ਜਬਿ ਚਲੇ ਮੁਰਾਈ^{੧੧}। ਗੁਹਿ ਅੰਤਰ ਖਚਰ ਤਬਿ ਬੋਲੀ। ਬਰੇ ਸਿਪਾ-
ਹੀ ਲੀਨਸਿ ਖੋਲੀ ॥੩੯॥ ਜਪਤ^{੧੨} ਕਰਯੋ ਘਰ ਬਾਹਰ ਤਿਨ ਕੋ। ਗੁਰ ਸੋਂ ਬੈਰ
ਹੁਤੋ ਬੋ ਜਿਨਕੋ। ਕੇਤਿਕ ਫਾਂਸੀ ਦੀਨ ਉਠਾਈ। ਕੇਤਿਕ ਕੀ ਤਬਿ ਪਤਿ
ਉਤਰਾਈ ॥੪੦॥ ਗੁਰ ਪੈ ਸਿੱਖਨ ਕਹੀ ਸਪੁਰਨ। ਸੁਨਿ ਗੁਰ ਕਹਤਿ ਭਏ
ਤਬਿ ਤੁਰਨ। ‘ਏਕ ਸੈਤ ਪੈ ਸਿੱਖ ਸੁ ਬੋਲਯੋ। ਸੋ ਸੁਨਿ ਹੋਧਰਿ ਧਨਾਨ ਅਮੋਲਯੋ।
੪੧॥—ਜੇਕਾਹੁ ਕੋ ਬੁਰਾਕਰਾਵੈ। ਤੋ ਕਸਾ ਕਰੈ? ਕਹੈ ਸੁਖਦਾਵੈ। ਭਲਾਕਰੈ ਜੋ
ਬੁਰਾ ਕਰਾਵੈ। ਬਦਲਾ ਲੇਵਨ^{੧੩} ਤੋ ਹਟਿ ਜਾਵੈ ॥੪੨॥ ਫੇਰ ਕਰੈ ਤੋ? ਕਰਿ ਹੈ
ਕਰਿਹੈ। ਤੋ ਭਲਿਆਈ ਵਹੁ ਦੁਖ ਭਰਿਹੈ। ਕਰਿਨੇ ਜੋਗਾ ਰਹੈ ਨ ਸੋਊ। ਆਪੇ

^੧ਨਹੀਂ ਰੋਕਦੇ। ^੨ਭਰਕੇ। ^੩(ਸੰਨਿਆਸੀਆਂ ਨੇ) ਮਾਰੇ। ^੪ਗਤ ਟਿਕਨ ਲਈ। ^੫ਆਪਣਾ
ਪਰਾਇਆ। ^੬ਆਦਮੀ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ। (ਅ) ਨਰ ਤੇ ਘੋੜੇ। ^੭ਭਾਵ ਸ਼ੇਖਾਂ ਦੇ ਘਰ।
^੮ਪਿੰਡ ਵਿਚ। ^੯ਅੰਦਰ ਵਾੜ ਲਈ। ^{੧੦}ਜ਼ਬਤ।

*ਪਾ:—ਗਗਰਨ। †ਪਾ:—ਖੋਖਨ। ‡ਪਾ:—ਮਹਾਈ।

§ਪਾ:—ਦੇਵਨ। ਤਿਨਿ ਲਿਖਤੀ ਨੁਸਖਿਆਂ ਵਿਚ ‘ਬਦਲਾ ਲੇਵਨ’ ਵਾਲੀ ਤੁਕ ਹੈ
ਨਹੀਂ ਸੋ, ਦੋਨੋਂ ਵੇਰ ਇਹੋ ਤੁਕ ਹੈ:—ਭਲਾ ਕਰੈ ਜੇ ਬੁਰਾ ਕਰਾਵੈ।

ਹੀ ਮਰਿ ਜੈ ਹੈ ਸੋਊ*—॥੪੩॥ਜੈਸੀ ਕਰੈ ਸੁ ਤੈਸੀ ਪਾਵੈ।ਗੁਰ ਸਥਾਨ ਨੀਵੈਂ
ਬਿਰਧਾਵੈ*॥ਸ੍ਰੀਪਰਮੇਸੁਰ ਹੈਸਮਰੱਥ।ਸੰਤਨ ਕੇ ਰਾਖਤਿ ਦੇ ਹੱਥ॥੪੪॥
ਜਿਨ ਕੇ ਐਸੇ ਭਯੋ ਗਿਆਨ॥ਸੇਵੈਂ ਗੁਰੁ ਭਾਵ ਧਰਿ ਨਾਨਾ॥ਕਹੀ ਸੰਤੋਖ
ਸਿੰਘ ਇਹ ਕਥਾ॥ਜਿਨਹਿ ਸੁਨੀ ਤਿਨ ਕਾਲ ਨ ਮਥਾਊ ॥ ੪੫ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ
ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪ੍ਰਥਮ ਰਾਸੇ 'ਸ਼ੇਖਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨ ਨਾਮ ਅਸ਼ਟਤ੍ਰਿੰਸਤੀ
ਅੰਸੂ ॥ ੩੮ ॥

੩੯. [ਲਾਲੂ, ਦੁਰਗਾ, ਜੀਵੰਧਾ, ਜੱਗਾ, ਖਾਨੁ, ਮਾਈਆ, ਗੋਵਿੰਦ]

ਬੋਧਈ ॥ ਇਕ ਲਾਲੂ ਬੁਧਿਵਾਨ ਨਰ ਦੁਸਰ ਦੁਰਗਾ ਨਾਮ। ਜੀਵੰਦਾ ਮਿਲ
ਤੀਸਰੇ ਚਲਿ ਆਏ ਗੁਰ ਸਾਮ॥੧॥ਬੋਧਈ॥ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਕੇ ਲਾਗੇ ਸੇਵਾ ।
ਇਕ ਦਿਨ ਬੈਠਿ ਨਿਕਟ ਗੁਰ ਦੇਵਾ॥ਹਾਬਜੋਰਿ ਅਰਦਾਸ ਬਖਾਨੀ॥ਇਹੁ
ਉਪਦੇਸ਼ ਅਪਨਿ ਜਨ ਜਾਨੀ॥੨॥ ਜਿਸ ਤੇ ਹੋਇ ਉਧਾਰ ਹਮਾਰਾ । ਸ੍ਰੀ
ਗੁਰ ਅਮਰ ਸੁ ਬਾਕ ਉਚਾਰਾ॥ਪਰਉਪਕਾਰ ਸਮਾਨ ਨ ਔਰ । ਕਰਹਿ॥
ਸਦਾ,ਤਿਸ ਗਤਿ ਸੁਖ ਠੈਰ॥੩॥ਸੋ ਉਪਕਾਰ ਸੁ ਤੀਨ ਪ੍ਰਕਾਰਾ॥ਧਰੇ ਆਪ
ਤੁਮ ਲਖਿ ਉਰ ਸਾਰਾ॥ਜੋਤਿਕ ਅਪਨੇ ਵਿਗ ਧਨ ਅਹੈ॥ਦੇਹੁਰੰਕ ਜੋਦੁਖੀਆ
ਲਹੈ॥੪॥ ਪਿਖਹੁ ਗ਼ਰੀਬ ਅਨਾਥਨਿ ਜਹਾ॥ ਵਸਤ੍ਰ ਅਹਾਰ ਦੀਜੀਅਹਿ
ਤਹਾ॥ ਦੇਖਹੁ ਦੁਖੀ ਦਯਾ ਕੇ ਧਾਰਹੁ । ਜਥਾਸ਼ਕਤਿ ਤਿਹ ਦੁਖਨਿਰਵਾਰ-

*ਇਕ ਸਿੱਖ (ਸ੍ਰੀ) ਸੰਤ (ਜੀ) ਪਾਸ ਬੋਲਿਆ, ਮੈਂ ਅਮੋਲਕ (ਸਿੱਖਿਆ) ਧਨਾਨ ਧਰਥੇ ਸੁਣੇ ।
(ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਸਿੱਖ ਦਾ:—) ਜੇ ਕੋਈ ਕਿਸੇ ਦਾ ਬੁਰਾ ਕਰੇ, ਤਾਂ (ਉਹ) ਕੀਹ ਕਰੇ ? ਕਹੋ ਹੇ ਸੁਖਦਾਈ
(ਸੰਤ) ਜੀ । (ਉਤਰ:—) ਭਲਾ ਕਰਦਿਆਂ ਜੋ ਬੁਰਾ ਕਰੇ, (ਤਾਂ ਬੁਰੇ ਤੋਂ) ਬਦਲਾ ਲੈਣੇ ਹਟ
ਜਾਵੇ । (ਪ੍ਰਸ਼ਨ:—) (ਜੇ) ਫੇਰ (ਬੀ ਬੁਰਾ) ਕਰ ਤਾਂ, (ਉਤਰ:—) (ਉਹ ਭਲਿਆਈ) ਕਰ
(ਭਲਿਆਈ) ਕਰੇ, ਤਾਂ (ਭਲੇ ਦੀ) ਭਲਿਆਈ (ਕਰਨ ਕਰਕੇ) ਉਹ (ਬੁਰਾ ਆਪੇ) ਦੁਖ
ਭਰੇਗਾ, (ਇਥੋਂ ਤਾਈਂ ਕਿ) ਉਹ ਕਰਨ ਜੋਗਾ ਹੀ ਨਾ ਰਹੇਗਾ, ਆਪੇ ਹੀ ਮਰ ਜਾਏਗਾ ।
ਇਸ ਤੋਂ ਅਗੇ ਹੁਣ ਗੁਰੂ ਜੀ ਬਚਨ ਬੋਲਦੇ ਹਨ । ਇਹ ਸਾਰੀ ਗੱਲ ਬਾਤ ਦੱਸਦੀ ਹੈ ਕਿ
ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ, ਹੋ ਸਕਦਾ
ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਸਿੱਖਿਆ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰ ਰਹੇ ਹੋਣ ਜੋ ਤਪੋ ਦੀ ਹੋਈ ਪਰ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ
ਜੀ ਨੇ ਦਿੱਤੀ ਸੀ । 'ਗੁਰ ਸਥਾਨ ਵਿਚ ਜੋ ਨੀਵਾਂ (ਬਣੇਗਾ)ਸੋ ਵਧੇਗਾ । 'ਗੁਰੂ ਸ਼ਰਨ । 'ਦਾਸ
ਜਾਣਕੇ । 'ਉਸ ਨੂੰ ਸੁਖ ਦਾ ਥਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇ । 'ਜਾਣੋ ।

*ਪਾ:—ਬਧ ਜਾਵੇ । ਨੰਮੁ ਬਿਧਾਵੈ । †ਇਹ ਦੋ ਤੁਕਾਂ ਇਕੋ ਨੁਸਖੇ ਵਿਚ ਸਨ ।

‡ਇਹ ਦੋ ਤੁਕਾਂ ੪ ਨੁਸਖਿਆਂ ਵਿਚ ਸਨ । §ਇਹ ਦੋ ਸਤਰਾਂ ਭੀ ਇਕੋ ਨੁਸਖੇ
ਵਿਚ ਸਨ । ¶ਪਾ:—ਕਰਹੁ ।

ਹੁੰ*॥ਪਾਨਿਜ ਬਾਨੀ ਤੇ ਸੁਭ ਬਨਿ ਆਵੈ। ਬਿਗਰਜੇ ਕਾਰਜ ਪਰ ਸੁਧਰਾਵੈ॥
 । ਕੈ ਬਿੰਦਸਾ ਹੁਇ ਅਪਨੇ ਪਾਸ । ਅਪਰ ਪਛਾਵਹਿ ਧਰਹਿ ਹੁਲਾਸ॥੬॥
 ਪੁਨ ਮਨ ਤੇ ਸਭਿ ਕੋ ਭਲ ਚਾਹੈ। ਬੁਰਾ ਕਰਨਿ ਹਿਤ ਕਥਿ ਨ ਉਮਾਹੈ॥
 ਪਾਸ ਪਦਾਰਥ,ਅਰੁ ਬਚ ਕਹੈ।ਤ੍ਰਿਤੀਏ ਕਿਸ ਕੋ ਬੁਰਾ ਨ ਚਹੈ॥੭॥ਇਸ
 ਤੀਨੋ ਤੇ ਪਰਉਪਕਾਰ।ਕਰਹੁ ਸਦਾ, ਪਰ ਦੁਖ ਨਿਰਵਾਹਿ। ਸਰਬ ਦਾਨ
 ਤੇ ਅਹੈ ਬਿਸਾਲਾ । ਅੰਨ ਦੇਨਿ ਕੀਜਹਿ ਸਭਿ ਕਾਲਾ॥੮॥ ਜਿਸ ਤੇ ਪ੍ਰਾਨ
 ਧਰਤਿ ਹੈ ਪ੍ਰਾਨੀ । ਅਪਰ ਹੋਹਿ ਕਿਮਿ ਤਾਂਹਿ ਸਮਾਨੀ॥ । ਕਾਰੋ ਪਾਕੋ ਜੋ
 ਕਰੋ ਦੀਜੈ।ਛੁਧਿਤ ਦੇਖਿ ਕਰਿ‘ਨਾਂਹਿ’ਨ ਕੀਜੈ॥੯॥ਜਿਸ ਕਿਸ ਸਮੇ ਸਾਂਝ
 ਕੈ ਪ੍ਰਾਤਿ।ਬਿਨ। ਬਿਚਾਰੇ ਭੋਜਨ ਦਾਤਿ।ਉਚ ਨੀਚ ਨਹਿ ਪਰਖਹੁ ਜਾਤੀ।
 ਦੇਕਰਿ ਅੰਨ ਕਰਹੁ ਤ੍ਰਿਪਤਾਤੀ’ ॥੧੦॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਅਮਰਦਾਸ ਕੀ ਬਾਨੀ।
 ਸਰਧਾ ਧਰਿ ਉਰ ਤੀਨਹੁ ਮਾਨੀ । ਤੀਨ ਬਿਧਿਨਿ ਕੀਨਸਿ ਉਪਕਾਰਾ ।
 ਦੇਤਿ।ਛੁਧਿਤ ਕੋ ਅਧਿਕ ਅਹਾਰਾ॥੧੧॥ਗੁਰ ਕੇ ਸਿੱਖ ਭਏ ਇਸ ਰੀਤਿ।
 ਆਵਹਿ ਦਰਸਨ ਕੋ ਧਰਿ ਪ੍ਰੀਤਿ । ਸੇਵਤਿ ਰਹੇ ਭਗਤਿ ਕੋ ਪਾਇ । ਅੰਤ
 ਗੁਰੂ ਢਿਗ ਪਹੁੰਚੇ ਜਾਇ॥੧੨॥

ਜੱਗਾ ਸਤਿਗੁਰੂ ਕੇ ਢਿਗ ਆਯੋ। ਕਰਿ ਦਰਸਨ ਕੋ ਸੀਸ ਨਿਵਾਯੋ।
 ਸਿਖ ਗੁਰ ਕੇ ਗਨ ਦੇਖਿ ਹੁਲਾਸਾ॥ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕਰਿ ਬਾਕ ਪ੍ਰਕਾਸਾ॥੧੩॥
 ‘ਮੈਂ’ ਚਾਹਤਿ ਅਪੁਨੀ ਕੱਲਜਾਨ । ਮਿਲਜੋ ਏਕ ਦਿਨ ਜੋਗੀ ਆਨਿ।ਤਿਸ
 ‘ਇਹ ਪਹਿਲਾ ਉਪਕਾਰ ਹੈ । ‘ਦੂਜੇ ਦਾ ਕਾਰਜ ਸੁਧਾਰ ਦੇਵੇ । ‘ਇਹ ਦੂਜਾ (ਬਾਣੀ ਦਾ)
 ਉਪਕਾਰ ਹੈ । ‘ਇਹ ਤੀਸਰਾ (ਮਨ) ਦਾ ਉਪਕਾਰ ਹੈ । ‘ਤਿਨੀ ਉਪਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਫੇਰ ਗਿਣਦੇ
 ਹਨ:—੧. ਪਾਸ ਪਦਾਰਥ ਹੋਣ ਵੇਲੇ ਦਾ ਭਾਵ ਦੇਣਾ; ੨. ਬਾਣੀ ਦਾ ਭਾਵ ਸੁਭ ਬਚਨ
 ਆਖੇ; ੩. ਮਨ ਦਾ ਭਾਵ ਕਿ ਬੁਰਾ ਕਿਸੇ ਦਾ ਨਾਂ ਚਾਹੇ । ‘ਗੁਰੂ ਕੇ ਬਹੁਤੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ
 ਖੁਸ਼ ਹੋਇਆ । *ਪਾ:—ਕਰ ਤਿਹ ਨਿਰਵਾਹੇ । †ਪਾ:—ਦੇਖਿ ।

‡ਏਹ ਦਾਨੇ ਹਕੀਮ ਦੇ ਅੱਭ ਅੱਭ ਰੋਗਾਂ ਦੇ ਅੱਭ ਅੱਭ ਦਾਰੂ ਹਨ । ਏਹ ਤ੍ਰੈਏ ਧਨ ਦੇ
 ਪਿਆਰੇ ਹੋਸਨ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਨ ਦੇ ਬਰ ਨੂੰ ਦਇਆ ਦਾਨ ਦਾ ਸੁਭਾਵ ਪਾਕੇ ਪਿਆਰਿਆ, ਫਿਰ
 ਉਹ ਆਉਂਦੇ ਰਹੇ ਤੇ ਭਗਤੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਕੇ ਪਰਮ ਪਦ ਨੂੰ ਅੱਪੜੇ । ਕਲਿਆਣ ਤਾਂ ਨਾਮ ਤੇ
 ਭਗਤੀ ਨਾਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ,ਦੇਖੋ ਅਗੇ ਇਸੇ ਅੰਸੂ ਦੇ ਅੰਕ ੨੬,੨੭-। ਦਾਨ ਦਇਆ ਆਦਿਕ ਸੁਭ
 ਕਰਮ ਹਨ, ਮਨ ਨੂੰ ਨਰਮ ਤੇ ਸਵਾ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ । ਜੇ ਦਾਨ ਹੰਕਾਰ ਨਾਲ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ
 ਉਹ ਇਸ ਤੋਂ ਬੀ ਨੀਵੇਂ ਦਰਜੇ ਦੀ ਨੋਕੀ ਹੈ । ਕਈ ਦਾਨ ਕਪਟ ਬਣਾਕੇ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਉਹ
 ਪਾਪ ਹਨ । ਜੇ ਦਾਨ ਗੁਰੂ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਨਮਿੱਤ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਸੋ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਦਾਨ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ
 ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।

ਆਗੇ ਮੈਂ ਬਿਨੈ ਸੁਨਾਈ। ਤਬਿ ਐਸੇ ਭਾਖੈ ਮੁਖ ਤਾਂਈ॥੧੪॥—ਘਰ ਕੁਟੰਧ
 ਸਨਬੰਧੀ ਸਾਰੇ। ਬੰਧਨ ਰੂਪ ਸੁ ਲੇਹੁ ਬਿਚਾਰੇ*। ਤਜਾਗ ਕਰਹੁ ਅਬਿ ਬਨਹੁ
 ਫਕੀਰ। ਪੁਨ ਆਵਹੁ ਚਲਿ ਹਮਰੇ ਤੀਰ॥੧੫॥ ਸ਼੍ਰੋਧ ਹੋਤ ਲਿਹੁ ਮਮ ਉਪ-
 ਦੇਸ਼। ਛੋਰਹੁ ਘਰ ਕੇ ਸਹਤ ਕਲੇਸ਼—। ਰਾਵਰਿ ਨਿਕਟ ਚਹੈ ਮੈ ਪੁਛਾ।
 ਕਿਮਿ ਹੁਇ ਸ਼੍ਰੋਧ, ਬਨੈ ਉਰਸੂਛਾ*?॥੧੬॥ ਕਿਮਿ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੁਇ ਭਗਤਿ
 ਮਹਾਂਨੀ?। ਜਿਸਤੇ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਪ੍ਰਭੁ ਨਿਰਬਾਨੀ*। ਸ਼ਰਧਾ ਜਾਨਿਗੁਰੁ ਬਚ ਭਾਖਾ॥
 ਘਰ ਤਜਾਗਨਿ ਕੀ ਨਹਿ ਕਰਿ ਕਾਂਖਾ॥੧੭॥ ਜੇ ਘਰ ਤਜੇ ਮਿਲਹਿ ਭਗ-
 ਵਾਨ। ਕਜੇਂ ਫਕੀਰ ਪੁਰਿ ਪੁਰਿ ਮਹਿ ਆਨ*। ਹਾਟਨਿ ਪਰ ਬਨਕਨਿ ਸੇ
 ਝਗਰੇ*। ਜਾਚਤਿ ਡੋਲਤਿ ਬਾਸੁਰ ਸਗਰੇ*॥੧੮॥ ਗੁਰਮੁਖ ਗ੍ਰਿਹਸਤਿ ਬਿਖੇ
 ਕਰਿ* ਭਗਤਿ। ਪਾਇ ਮੁਕਤਿ, ਨਹਿ ਜਨਮਤਿ ਜਗਤਿ। ਜਿਮਿ ਜਲ ਮਹਿ
 ਅਲੇਪ ਅਰਬੰਦ। ਰਾਖਹਿ ਉਰਧੁ ਧ੍ਰਮਾਨ ਦਿਨੀਦ*॥੧੯॥ ਤਿਮਿ ਗੁਰ ਸਿੱਖ
 ਕਿਰਤ ਕੇ ਕਰਤੇ। ਦੇਕਰਿ ਸਤਿਸੰਗਤਿ ਪੁਨ ਬਰਤੇ*। ਹੁਇ ਫਕੀਰ
 ਜਾਚਤਿ ਜਬਿ ਖਾਇ*। ਜਪਤਪ ਨਿਜ ਘਾਟੋਤਬਿ ਪਾਇ॥੨੦॥ ਸੇਵਾ ਕਰਹਿ
 ਲੇਹਿ ਸੇ ਤਿਸਤੇ*। ਖਾਨ ਪਾਨ ਨਿਤਿ ਕਰਿਤੇ ਜਿਸਤੇ। ਗ੍ਰਿਹਸਤੀ ਅਪਨੋਪੁੰਨ
 ਨ ਦੇਤਿ। ਸੇਵਾ ਠਾਨਿ ਅਪਰ ਤੇ ਲੇਤਿ*॥੨੧॥ ਜਬਾ ਧੇਨੁ ਕੇ ਘਾਸੁ ਖੁਲਾਵੈ।
 ਤਿਸ ਕੇ ਪਲਟੇ ਪੈ ਪੁਨ ਪਾਵੈ*। ਤਿਮਿ ਜੱਗਾ ! ਲਿਹੁ ਸਮਝ ਬਿਸਾਲ।
 ਗ੍ਰਿਹਸਤਿ ਧਰਮ ਮੁਖ ਹੈ*। ਕਲਿਕਾਲ॥੨੨॥ ਤਨ ਤੇ ਕ੍ਰਿਤਿ ਕਰਹੁ ਸੰਤ ਸੇਵਾ॥
 ਮਨ ਤੇ ਭਗਤਿ ਕਰਿਹੁ ਹਰਿਦੇਵਾ॥ ਇਸ ਤੇ ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਲਹੈ ਕੱਲਜਾਨ। ਤਜਹੁ
 ਨ ਸਦਨ ਠਾਨਿ ਗੁਰ ਧ੍ਰਮਾਨ*॥੨੩॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸੀਖ ਰਿਦੇ ਤਿਨ ਧਾਰੀ।
 ਕਿਰਤਿ ਭਗਤਿ ਕਰਨੀ*। ਸੁਖ ਕਾਰੀ। ਮਾਨ ਭਲੇ ਤਬਿ ਕਰਿਬੇ ਲਾਗਾ।
 ਗੁਰ ਕੀ ਸੇਵ ਲਗਜੋ ਬਡ ਭਾਗਾ॥੨੪॥

ਖਾਨੁ ਅਰ ਮਾਈਆਂ ਪਿਤ ਪੁਤਾ ਕੀਨੋ ਸਤਿਗੁਰ ਦਰਸਨ ਪੂਤ*।

*ਮਨ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਬਣੇ। *ਕਿਉਂ (ਫੇਰ) ਫਕੀਰ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿਚ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। *ਬਾਣੀਆਂ ਨਾਲ
 ਝਗੜਦੇ ਹਨ। *ਮੰਗਦੇ ਫਿਰਦੇ ਹਨ ਸਾਰਾ ਦਿਨ। *ਕਰਦੇ ਹਨ। *ਉੱਚਾ ਧਿਆਨ ਸੂਰਜ ਦਾ।
 *ਵਰਤੇ ਆਪ। *ਮੰਗਕੇ ਜਦੋਂ ਖਾਂਦਾ ਹੈ। *ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਤਿਸ ਤੋਂ ਵਲ ਲੈ ਲੈਂਦੇ
 ਹਨ। *ਸੇਵਾ ਕਰਕੇ ਹੋਰ ਪਾਸੋਂ ਲੈ ਲੈਂਦਾ ਹੈ (ਪੁੰਨ)। *ਭਾਵ, ਜਿਵੇਂ ਗਾਂ ਨੂੰ ਘਾਹ
 ਖੁਆਲ ਕੇ ਲੋਕੀਂ ਉਸ ਦਾ ਦੁੱਧ ਚੋ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਤਿਵੇਂ ਨਾਮ ਪ੍ਰੇਮੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਕੇ ਲੋਕੀਂ
 ਉਸ ਦੇ ਆਤਮ ਸੁਖ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਵੰਡ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। *ਸ਼੍ਰੋਸ਼ਟ ਹੈ। *ਕਿਰਤ ਵਿਚ ਭਗਤੀ
 ਕਰਨੀ। *ਪਵਿੱਤ੍ਰ। *ਪਾ:-ਨਿਹਾਰੇ। *ਪਾ:-ਮੱਈਆ।

ਤੀਸਰ ਮਿਲਿ ਗੋਵਿੰਦ ਭੀਡਾਰੀ^੧। ਬਿਨੈ ਕੀਨਿ^੨ਹਮ ਸ਼ਰਨ ਤੁਮਾਰੀ॥੨੫॥
 ਐਸੇ ਗੁਨ ਕੀਜਹਿ ਉਪਦੇਸ਼^੩। ਜਿਸ ਮਹਿ ਗੁਣ ਹੁਇ ਭਲੇ ਅਸੇਸ਼^੪।
 ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਕਹਿ ‘ਬਿਚ ਇਸ ਜਗਤਿ। ਸਕਲ ਗੁਨਨ ਕੇ ਗੁਨ ਹਰਿ
 ਭਗਤਿ॥੨੬॥ ਭਗਤਿ ਕਰਤਿ ਸਗਰੇ ਗੁਣ ਪਾਵੈ। ਗੁਣ ਨਿਧਾਨ ਭਗਵਾਨ
 ਰਿਝਾਵੈ^੫। ਗੁਣ ਕਰਤਾ ਜਬਿਹੀ ਬਸਿ ਹੋਇ। ਦੁਰਲਭ ਗੁਨ ਪੁਨ ਰਹੈ ਨ
 ਕੋਇ॥੨੭॥ ਬੁਝਨ ਲਗੇ ‘ਭਗਤਿ ਕਿਸੁ ਰੀਤਿ^੬। ਕਰਹੁ ਬਤਾਵਨਿ ਉਪਜਹਿ
 ਪ੍ਰੀਤਿ^੭। ਤਬਿ ਸਤਿਗੁਰ ਨੇ ਕਹਯੋ ਬੁਝਾਈ। ‘-ਨਵਧਾ ਭਗਤਿ^੮-’ ਏਕ
 ਸੁਖਦਾਈ॥੨੮॥ ਦੁਜੇ-ਪ੍ਰੇਮਾ ਭਗਤਿ-ਬਿਚਾਰੀ।-ਪਰਾ ਭਗਤਿ-ਤ੍ਰਿਤੀਏ
 ਨਿਰਧਾਰੀ॥ ਪ੍ਰਥਮ ਸੁਨਹੁ ਨਵਧਾ ਕੇ ਭੇਦ। ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਭਏ ਬਿਨਾਸਹਿ ਖੇਦ^੯
 ॥੨੯॥ ਸ਼ਰਧਾ ਸਹਤ ਗੁਰੂ ਕੇ ਬੈਠ। ਸ਼੍ਰਵਨ ਕਰਹਿ ਸਨਮੁਖ ਮਨ ਨੈਨ।
 ਦੁਤੀਏ ਕਥਾ ਕੀਰਤਨੁ ਕਰਨੇ। ਨੀਕੇ ਪ੍ਰਭੁ ਕੇ ਗੁਨ ਗਨ ਬਰਨੇ॥੩੦॥
 ਤ੍ਰਿਤੀਏ ਸੱਤਿਨਾਮ ਸਿਮਰੀਤੇ। ਬਿਨਾ ਭਜਨ ਨਹਿ ਸਮਾਂ ਬਿਤੀਤੇ। ਸ੍ਰਾਸਨ
 ਸੰਗ ਸੁ ਨਾਮ ਮਿਲਾਵੈ। ਉਠਤਿ ਬੈਠਤਿ ਨਹਿ ਬਿਸਰਾਵੈ॥੩੧॥ ਚੌਥੇ ਸਤਿ-
 ਗੁਰ ਕੇ ਭਗਵਾਨ। ਠਾਨਹਿ ਚਰਨ ਕਮਲ ਕੇ ਧਿਆਨ। ਕੈ ਸੰਤਨ ਕੇ ਚਰਨ
 ਪਖਾਰੈ। ਸ਼ਰਧਾ ਤੇ ਚਰਨਾਂ ਮ੍ਰਿਤ ਧਾਰੈ॥੩੨॥ ਪੰਚਮਿ ਕਰਹਿ ਅਹਾਰ ਭਲੇਰੇ
 । ਪ੍ਰਥਮ ਅਰਪਿ ਹਰਿ ਗੁਰੂ ਅਗੇਰੇ। ਜਥਾ ਸ਼ਕਤਿ ਸੰਤਨ ਅਚਵਾਵੈ।
 ਵਸਤੂ ਸ਼ਰੀਰ ਸਾਧ ਪਹਿਰਾਵੈ॥੩੩॥ ਖਸ਼ਟਮਿ ਪ੍ਰਭੁ ਗੁਰ ਕੈ ਗੁਰਦਵਾਰੇ।
 ਬੰਦਨ ਕਰਹਿ ਪ੍ਰਦਛਨਾ ਧਾਰੇ। ਧੂਪ ਦੀਪ ਚੰਦਨ ਚਰਚਾਵੈ। ਫੁਲਨ
 ਆਨਿ^{੧੦} ਸੁਗੰਧਿ ਚਢਾਵੈ॥੩੪॥ ਸਪਤਮਿ ਦਾਸੁ ਆਪ ਕੇ ਜਾਨੈ। ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ
 ਸਾਮੀ ਪਹਿਚਾਨੈ। ਤਨ ਮਨ ਧਨ ਜਾਨੈ ਪ੍ਰਭੁ ਦਾਨ^{੧੧}। ਸਤੀ ਨਾਰ ਸਮ ਪਤਿ
 ਭਗਵਾਨ^{੧੨}॥੩੫॥ ਅਸ਼ਟਮਿ ਮਿੱਤ੍ਰ ਲਖੈ ਸ੍ਰੀ ਪਤਿਕੋ^{੧੩}। ਨਹੀਂ ਡੁਲਾਵੈ ਅਪਨੇ
 ਚਿਤ ਕੇ। ਜੋ ਕਛੁ ਕਰਹਿ ਭਲੀ ਮਮ ਜਾਨੈ। ਨਹੀਂ ਤਰਕਨਾ^{੧੪}। ਤਿਸ ਪਰ
 ਠਾਨੈ॥੩੬॥ ਜਥਾ ਸਖਾ ਕੀ ਕ੍ਰਿਤਿ ਲਖੇਤਾ।-ਕਰਹਿ ਜੁ ਕਛੁ ਮਮ
 ਭਲਾ ਕਰੀਤਾ^{੧੫}।-ਤਿਮਿ ਪ੍ਰਭੁ ਮਿੱਤ੍ਰ ਕਿਰਤ ਕੇ ਹੋਰੈ।-ਜੋ ਕਿਛੁ ਕਰੈ ਭਲੀ

^੧ਖੜੀਆਂ ਦੀ ਇਕ ਜਾਤ ਹੈ। ^੨ਐਸੇ ਗੁਣ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰੇ। ^੩ਕਿ ਜਿਸ ਵਿਚ ਬਾਕੀ (ਦੇ ਸਾਰੇ) ਭਲੇ ਗੁਣ ਆ ਜਾਣ। ^੪ਨੌਂ ਪਰਕਾਰ ਦੀ ਭਗਤੀ। ^੫ਦੁੱਖ। ^੬ਲਿਆ ਕਰਕੇ। ^੭ਪ੍ਰਭੁ ਦਾ ਦਿੱਤਾ। ^੮ਪਤਿਬੱਤ ਇਸਤ੍ਰੀ ਵਾਂਗ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਨੂੰ ਪਤੀ (ਜਾਣੇ)। ^੯ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ। ^{੧੦}ਹੁੰਜਤ। ^{੧੧}ਜਿਵੇਂ ਮਿੱਤ੍ਰ (ਮਿੱਤ੍ਰ ਦੀ) ਕੀਤੀ ਨੂੰ ਵੇਖਦਾ ਹੈ, (ਕਿ ਇਹ) ਜੋ ਕੁਛ ਕਰਦਾ ਹੈ ਮੇਰਾ ਭਲਾ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਸੋ ਮੇਰੈ—*॥੩੭॥ਨੌਮੀ ਤਨ ਧਨ ਪ੍ਰਭੁ ਅਰਪਾਇ।ਅਪਨੋ ਕਛੂ ਨ ਲਖਹਿ
ਕਦਾਇ। ਮਮਤਾ ਤਜਹਿ ਪਦਾਰਥ ਕੇਰੀ। ਹਰਿਕੇ ਜਾਨਿ ਨੀ ਸੁਖ ਦੁਖ
ਹੋਰੀ॥੩੮॥ ਨਵਧ ਭਗਤਿ ਕਹੀ ਇਹੁ ਜੋਇ।ਜੋਕਰਿ ਇਕ ਭੀ ਪ੍ਰਾਪਤਿ
ਹੋਇ।ਤੋ ਉਧਾਰ ਜਨ ਕੋ ਕਰਿ ਦੇਤਿ।ਕਯਾ ਸੰਸੈ ਹੁਇ ਸਰਬ ਸਮੇਤ॥੩੯॥
ਅਪਰ ਸੁਨਹੁ ਜਸ—ਪ੍ਰੇਮਾ ਭਗਤਿ—। ਜਿਹ ਸਮ ਅਪਰ ਨ ਸੁਖ ਦੇ ਜਗਤ।
ਤਰੁਵਰ ਢਲ ਪੂਰਬ ਹੁਇ ਸਾਵਾ।ਸ੍ਰਾਵ ਬਿਖੈ ਕੋਰਾ ਲਖਿ ਪਾਵਾ॥੪੦॥
ਪੁਨ ਪੀਰੋ ਤਬ ਲਹਿ ਤੁਰਸਾਈ॥ ਬਿਛ ਬੀਚ ਤੇ ਲੇ ਰਸੁ ਪਾਈ। ਪੁਨ
ਪਾਕੋ ਹੋਵਹਿ ਰੰਗੁ ਲਾਲ। ਸ੍ਰਾਵ ਪਾਇ ਸੋ ਮਧੁਰ ਬਿਸਾਲ॥ ੪੧॥ ਤਿਮਿ
ਪਰਮੇਸੁਰ ਪ੍ਰੇਮੀ ਹੋਇ। ਤਿਨ ਕੇ ਲੱਛਨ ਇਸ ਬਿਧਿ ਜੋਇ। ਪ੍ਰਥਮੇ ਰੁਦਨ
ਕਰਤਿ ਚਿਤ ਚਾਹੈ। ਪ੍ਰੀਤਮ ਦਰਸਨ ਧਰਤਿ ਉਮਾਹੈ॥ ੪੨॥—ਬਿਛਰੇ
ਹਮ-ਯਾਂਤੇ ਦੁਖ ਪਾਵੈ। ਦੀਰਘ ਸ੍ਰਾਸਨਿ ਲੇ ਪਛੁਤਾਵੈ। ਰੋਮੰਚਤਿ॥ ਹੁਇ
ਗਦ ਗਦ ਬਾਨੀ। ਕਬਿ ਗੁਨ ਗਾਇ,ਕਿ॥ਤੁਸਨ ਠਾਨੀ॥੪੩॥ ਤਬਿ ਮੁਖ
ਕੋ ਸਾਵਾ ਹੁਇ ਰੰਗ।ਸੁਧਿ ਭੁਲਹਿ ਸਭਿ ਆਦਿਕ ਅੰਗ॥ਜਨੋਂ ਜਨੋਂ ਵਧ ਹੈ
ਪ੍ਰੇਮ ਬਡੇਰਾ।ਤਨੋਂ ਤਨੋਂ ਹੋਤਿ ਅਹਾਰ ਛੁਟੇਰਾ॥੪੪॥ਭੂਖ ਪ੍ਰਸਾਸ ਕੀ ਗਮ॥
ਹੁਇ ਬੋਰੀ।ਨਿਸਦਿਨ ਰਹੈ ਪ੍ਰੇਮ ਮਤਿ ਬੋਰੀ॥ ਬਿਹੁ ਤੇ ਵਧਹਿ ਬਿਖਾਵ
ਅਧੀਰਾ॥ਬਦਨ ਬਰਨ॥ਹੁਇ ਆਵਤਿ ਪੀਰਾ॥੪੫॥ ਪ੍ਰਸਾਰੇਕੀ ਜੇਬਾਤ
ਬਤਾਵਹਿ। ਅਸ॥ ਸੰਤਨ ਕੇ ਨਿਕਟ ਸਿਧਾਵਹਿ। ਸੁਨਿ ਪਿਖਿ ਕੈ ਪਿਯ
ਮਿਲਨਿਨਿਸ਼ਾਨੀ।ਨਿਕਟ ਜਾਨਿਹੁਇ॥ਪ੍ਰੀਤਮਹਾਨੀ॥੪੬॥ਸੰਤ ਸੰਗਜੀਬਿ
ਵਧੈ ਵਧੇਰਾ।ਪੂਰਨ ਪ੍ਰਭੁ ਸਰਬ ਮੈਂ ਹੋਰਾ। ਤਬਿ ਮੁਖ ਲਾਲ ਰੰਗ ਦ੍ਰਿਸ਼-
ਟਾਵੈ।ਤ੍ਰਿਪਤਿ ਹੋਇ ਮਨ ਕਿਤਹੀ ਨ ਧਾਵੈ॥੪੭॥ਸ਼ਾਂਤਿ ਮਧੁਰਤਾ॥ ਤਬਿ

*ਹਰੀ ਦੇ ਜਾਣ ਕੇ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਤੇ ਵਿਯੋਗ ਤੇ) ਸੁਖ ਦੁਖ ਨਾ ਦੇਖੇਗਾ। *ਸਾਰੀ (ਭਾਵ ਨੇ
ਪ੍ਰਥਮ ਦੀ ਭਗਤੀ) ਸਮੇਤ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਸੰਸਾਰ ਹੀ ਕਿਆ ਹੈ। *ਜਿਵੇਂ। *ਪਹਿਲੇ ਹਰਾ ਹੁੰਦਾ
ਹੈ। *ਜਾਣੀਦਾ ਹੈ। *ਖਟਿਆਈ। *ਰਖਦਾ ਹੈ ਉਤਸਾਹ। *ਰੋਮ ਖੜੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। *ਅਬਵਾ।
*ਅੰਗ ਆਦਿਕਾਂ ਦੀ ਸਭਿ ਸੋਝੀ। *ਬੋੜਾ। *ਚਿੰਤਾ। *ਪ੍ਰੇਮ ਵਿਚ ਬੁੱਧੀ ਭੁਝੀ ਹੋਈ।
*ਦੁਖ ਤੇ ਅਧੀਰਜ। *ਮੁਖ ਦਾ ਰੰਗ। *ਪੀਲਾ। *ਇਹੋ ਜਿਹੇ। *(ਪਰਮੇਸੁਰ ਨੂੰ)
ਨੇੜੇ ਜਾਣ ਕੇ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। *ਸ਼ਾਂਤੀ ਰੂਪ ਮਿਠਾਸ।

*ਯਥਾ ਗੁਰ ਵਾਕ—ਮੀਤੁ ਕਰੈ ਸੋਈ ਹਮ ਮਾਨਾ॥ ਮੀਤ ਕੇ ਕਰਤਬ ਕੁਸਲ
ਸਮਾਨਾ॥ ੧ ॥ [ਭਉਰੀ ੨੪੫] ਤਪਾ—ਜਨ ਨ।

ਹੁਇ ਆਈ । ਅੰਤਰ ਬਿਤੀ ਸਥਿਰਤਾ ਪਾਈ । ਦਿਵ ਅੰਤਰਾਸ ਗਜਾਨ
ਮਨਿ ਲਾਵਹਿ।-ਪਰਾਭਗਤਿ^੧-ਉਤਪਤਿ ਹੁਇ ਆਵਹਿ ॥ ੪੮ ॥ ਅਪਨਿ
ਸਰੂਪ ਨਿਹਾਰਨ ਚਾਹਾਈ ਸੁਰਜੀਵ ਅਭੇਦ ਉਪਾਹਾ^੨। ਸਤਿਚੇਤਨ ਆਨਦ
ਬ੍ਰਹਮ ਰੂਪ। ਨਭ ਸਮ ਬਜਾਪਯੋ ਚਲਿਤ ਅਨੂਪ^੩ ॥ ੪੯ ॥ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਜੇ
ਭਗਤਿ ਕਮਾਵੈ ਇਕਤਾ ਬ੍ਰਹਮ ਰੂਪ^੪ ਹੁਇ ਜਾਵੈ^੫। ਤੀਨਹੁ ਸੁਨਕੈ ਭਏ
ਅਨੰਦ । ਖਾਨੁ ਮਾਈਆ ਅਰੁ ਗੋਬਿੰਦ ॥ ੫੦ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ
ਗ੍ਰੰਥੇ ਪ੍ਰਥਮ ਰਾਸਿ 'ਸਿੱਖਣ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨ ਨਾਮ ਦੇਵਨ ਦੌਰਾਰਿਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੩੯ ॥

੪੦. [ਜੋਧ ਰਸੋਈਆ । ਪ੍ਰਿਥੀ ਮਲ । ਤੁਲਸਾ । ਮਲਣ । ਉੱਗਰ ਸੈਨ । ਰਾਮੂ ।
ਦੀਪਾ । ਗੋਪੀ । ਰਾਮੂ ਮਹਿਤਾ । ਮੋਹਣ ਮਲ । ਅਮਰੂ । ਗੰਗੂ । ਸਹਾਰੂ । ਖਾਨ ਛੁਰਾ ।
ਬੇਗਾ ਪਾਸੀ । ਨੰਦੂ ਸੂਦਨਾ । ਉਗਰੂ । ਤਾਰੂ । ਬੰਡਾ । ਪੂਰੇ । ਮਲਜਾਰ ।

ਸਹਾਰੂ ਛੀਂਬਾ । ਬੁਲਾ ਪਾਂਧਾ । ਤੇ ਭੱਲੇ ਵਾਸੀ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼ ।]

ਦੋਹਰਾ॥ ਜੋਧ ਰਸੋਈਆ ਦੇਗ ਮਹਿ ਗੁਰ ਹਿਤ ਕਰਤਿ ਅਹਾਰ^੬। ਬਿੱਪ੍ਰ ਜਾਤਿ
ਸੇਵਾ ਕਰੇ ਉਰ ਹੀਕਾਰ ਨਿਵਾਰਿ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ॥ ਧਨ ਆਦਿਕ ਜੇ ਸਿਖ ਗਨ
ਲਜਾਵੈਂ। ਭੇਟ ਧਰਹਿ ਸਤਿਗੁਰੁ ਮਨਾਵੈਂ। ਸੋ ਸਭਿ ਜੋਧ ਰਸੋਈਆ ਲੇਤਿ ।
ਲੰਗਰ ਪਰ ਲਗਾਇ ਕਰਿ ਦੇਤਿ ॥ ੨ ॥ ਇਕ ਦਿਨ ਮਹਿ ਜੇਤੋ ਲਗ ਜਾਇ।
ਤਿਤਿਕ ਲੇਤਿ, ਲੰਗਰ ਮਹਿ ਲਾਇ । ਦਿਨ ਅਗਲੇ ਹਿਤ ਰਹਨਿ ਨ
ਪਾਵੈ ਵਧਹਿ ਜਿ ਪਸੁਅਨ ਵਹਿਰ ਖੁਵਾਵੈ ॥ ੩ ॥ ਨਾਹਿ ਤ ਸਰਿਤਾ ਮਾਂਹਿ
ਗਿਰਾਵੈ। ਜਲ ਗਾਗਰ ਤੇ ਸਕਲ ਭੁਲਾਵੈ । ਨੀਰ ਆਦਿ ਹਿਤ ਪ੍ਰਾਤਿ^੭ ਨ

^੧ਉਹ ਭਗਤੀ ਜੋ ਇਸ਼ਟਮਲ ਤੋਂ ਚੱਕਕੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾ ਵਿਚ ਲੇ ਜਾਵੇ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਮਿਲਾਪ ਪ੍ਰਾਪਤ
ਅਵਸਥਾ । ^੨ਪਾਇ ਲਇਆ [ਸਿੱਖ, ਉਪਾਹਤ=ਮਿਲ ਗਿਆ] । ^੩ਅਕਾਸ਼ ਸਮ ਪਰੀਪੂਰਨ ਹੈ
ਤੇ (ਜਿਸ ਦੇ) ਅਨੂਪਮ ਕੋਤਕ ਹਨ । ^੪ਬ੍ਰਹਮ ਨਾਲ ਇਕ ਰੂਪਤਾ ^੫ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਭੋਜਨ ।
^੬ਸਵੇਰ ਲਈ । ^੭ਕਰਨੀ ਤੇ ਭਗਤੀ ਦਾ ਸ਼ਿਕਰ ਕਰਕੇ ਜਿਤੀ ਛੇਤੀ ਗਿਆਨ ਦਾ

ਕਥਨ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਸਾਧਨ ਕਰਨ ਲਗਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੇਈ ਸੋਖੀ ਤੇ ਛੇਤੀ ਨਹੀਂ । ਭਾਈ
ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਤੋਂ ਪਤਾ ਚਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੁਰਦੇ ਦਿਲਾਂ ਵਿਚ ਜੀਅਦਾਨ ਦੀ ਜੀਉਂਦੀ
ਕਣੀ ਪਾਕੇ ਜਿਵਾਲ ਦੇਣਾ ਇਹ ਦਾਨ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਘਰ ਦਾ ਹੈ । ਬਾਕੀ ਨਿਰੇ ਲੇਖੇ ਪੱਤੇ
ਮੁਰਦੇ ਦਿਲਾਂ ਨੂੰ ਬੀ ਆਉਂਦੇ ਸਨ, ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਤੀ ਨਾਮ ਦੀ ਅਮੁੱਲਜ ਛੁਹ ਲਾਕੇ ਜੀਅਦਾਨ
ਦੇਂਦੇ ਸਨ, ਨਾਮ ਫਿਰ ਆਪ ਹੀ ਪਰਮਪਦ ਵਲ ਲਈ ਜਾਂਦਾ ਸੀ । ਵਾਚਨ ਗਜਾਨ ਤੇ ਕਥਨੀ
ਕਹਿਣ ਦਾ ਵੇਦਾਂਤ ਕੋਈ ਅਨੋਖੀ ਤੇ ਕੀਮਤੀ ਸੀ ਨਹੀਂ ਹਨ । ਅਮਲੀ ਜੀਵਨ ਤੇ ਅਨੁਭਵ
ਦਾ ਜੀਵਨ, ਗੁਰੂ ਕੀ ਦਾਤ ਸੀ ।

ਧਰੈਕਹਾਂ ਅੰਨਕੀ ਗਿਨਤੀ ਕਰੈ॥੪॥ਇਮਿ ਗੁਰ ਹੁਕਮ ਸੁ ਬਰਤਹਿ ਜੋਧ।
ਲੰਗਰ ਕਾਰ ਕਰਹਿ ਹਿਤ ਬੋਧ। ਪਾਛੇ ਕੁਛ ਭੋਜਨ ਰਹਿ ਜਾਇ। ਬਿਨਾ
ਸੁਾਦ ਤੇ ਖਾਇ, ਬਿਤਾਇ॥੫॥ਗੁਰ ਕੇ ਸਿੱਖ ਜਾਨਿ ਸਮੁਦਾਈ।ਸਭਿ ਕੀ
ਸੇਵਾ ਕਰਹਿ ਬਨਾਈ॥ਜੋ ਜਿਸ ਕਾਲ ਪੂਰੀ ਮਹਿ ਆਵੈ।ਤਬਿ ਕਰਿ ਤਜਾਰ
ਅਹਾਰ ਅਚਾਵੈ॥੬॥ ਨਹਿ ਆਲਸ ਕੋ ਦਿਜਿਬਰ^੧ਕਰੈ। ਆਇ। ਛੁਧਿਤਿ
ਕੀ ਛੁਧਾ ਸੁ ਹਰੈ।ਦੇਖਿ ਸੇਵ ਰੀਝੈ ਗੁਰਦੇਵ।ਸੱਤਿਨਾਮ ਦੇ ਗਿਆਨ ਕਰੇਵ^੨
॥੭॥ਜਨਮ ਮਰਨ ਕੋ ਦੁੱਖ ਨਿਵਾਰ। ਪਾਯੋ ਪਦ ਜਹਿ ਅਨੰਦ ਉਦਾਰ॥

ਏਕ ਬਾਰ ਗੋ ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਇ।ਭੱਲੇ ਗੁਮ ਬਿਖੇ ਸੁਖਦਾਇ॥੮॥ਪ੍ਰਿਥੀ-
ਮੱਲ ਅਰ ਤੁਲਸਾ ਦੋਇ। ਹੁਤੇ ਜਾਤ ਕੇ ਭੱਲੇ ਸੋਇ। ਸੁਨਿ ਦਰਸਨ ਕੋ
ਤਬਿ ਚਲਿ ਆਏ। ਨਮੋ ਕਰੀ ਬੈਠੇ ਵਿਗ ਬਾਏ॥੯॥ਉਰ ਹੰਕਾਰੀ^੩ਗਿਰਾ
ਉਚਾਰੀ। ‘ਏਕੋ ਜਾਤਿ ਹਮਾਰ ਤੁਮਾਰੀ’। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਅਮਰ ਭਨਜੈ ਸੁਨਿ
ਸੋਇ।‘ਜਾਤਿ ਪਾਤ ਗੁਰ ਕੀ ਨਹਿ ਕੋਇ॥੧੦॥ ਉਪਜਹਿ ਜੋ ਸਰੀਰ’ਜਗ
ਮਾਂਹੀ। ਇਨ ਕੀ ਜਾਤਿ ਸਾਰ ਸੋ ਨਾਂਹੀ। ਬਿਨਸਿ ਜਾਤ ਇਹੁ^੪ ਜਰਜਰਿ
ਹੋਇ^੫। ਆਗੇ ਜਾਤਿ ਜਾਤ ਨਹਿ ਕੋਇ^੬॥੧੧॥ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਵਾਕ ॥

ਅਗੇ ਜਾਤਿ ਨ ਜੋਰੁ ਹੈ ਅਗੇ ਜੀਉ ਨਵੇ॥ ਜਿਨਕੀ ਲੇਖੇ ਪਤਿ ਪਵੈ
ਚੰਗੇ ਸੇਈ ਕੋਇ॥ ੩ ॥

ਇਮ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਬਾਕ ਉਚਾਰਾ। ਆਗੇ ਜਾਤ ਨ ਜੋਰ ਸਿਧਾਰ^੭।ਉਪਜੈ
ਤਨ ਇਤਹੀ^੮। ਬਿਨਸੀਤੇ। ਆਗੇ ਸੰਗ ਨ ਕਿਸੇ ਚਲੀਤੇ॥੧੨॥ ਸਿਮਰਨੈ
ਜਿਨ ਸਤਿਨਾਮ ਸਦੀਵਾ^੯।ਸਿੱਖਨ ਸੇਵ ਕਰੀ ਮਨ ਨੀਵਾ।ਤਿਨਕੀ ਪਤਿ
ਲੇਖੇ ਪਰਿ ਜਾਇ। ਜਾਤਿ ਕੁਜਾਤਿ ਨ ਪਰਖਹਿ ਕਾਇ’॥ ੧੩॥

ਮੱਲਣ^{੧੦} ਆਨਿ ਪਰਜੈ ਗੁਰ ਸ਼ਰਨੀ। ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਪਦ,ਬਿਨਤੀ
ਬਰਨੀ।‘ਮੋਕਹੁ ਕੁਛ ਦੀਜਹਿ ਉਪਦੇਸ਼। ਜਿਸ ਤੇ ਮਿਟੈਂ ਕਲੇਸ਼ ਅਸ਼ੇਸ਼’॥

^੧ਪ੍ਰੇਮ (ਨਾਲ ਤੇ) ਅਕਲ (ਨਾਲ) ਲੰਗਰ ਦੀ ਭਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। (ਅ) ਲੰਗਰ ਦੀ ਸੇਵਾ
ਕਰਦਾ ਹੈ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਗਿਆਨ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ। ^੨ਖਾਕੇ ਇਨ ਬਿਤਾਉਂਦਾ ਹੈ (ਜੋਧ)।
^੩(ਇਹ) ਚੰਗਾ ਬ੍ਰਾਹਮਣ। ^੪ਕਰਾ ਦਿੱਤਾ। ^੫ਭਾਵ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ। ^੬ਦਿਲ ਦੇ ਹੰਕਾਰੀਆਂ ਨੇ।
^੭ਜੋ ਸਰੀਰ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ^੮ਭਾਵ ਸਰੀਰ। ^੯ਭਾਵ ਸਰੀਰ ਬੁੱਢੇ ਹੋਕੇ ਬਿਨਸ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।
^{੧੦}ਅੱਗੇ ਕੋਈ ਜਾਤੀ (ਨਾਲ) ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀ। ^{੧੧}ਅੱਗੇ ਜਾਤ ਤੇ ਜੋਰ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੇ। ^{੧੨}ਇੱਥੇ
ਹੀ। ^{੧੩}ਲਗਾਤਾਰ। ^{੧੪}ਨਾਮ ਹੈ।

੧੪॥ ਸਤਿਗੁਰ ਕਹੈ 'ਤਜਾਰ ਹੰਕਾਰ' ਸੰਤਨ ਸੇਵੇ ਹੋਹਿ ਸੁਖਾਰਾ । ਸਰਧਾ
ਧਰਿ ਅਹਾਰ ਕਰਿਵਾਵਹੁ । ਚਰਨ ਪਖਾਰਹੁ ਰੁਚਿ ਤ੍ਰਿਪਤਾਵਹੁ^੧ ॥ ੧੫ ॥
ਬਸਤ੍ਰ ਬਨਾਇ ਗੁਰਨ ਹਿਤ ਦੇਹੋ । ਛੁਪਤਿ ਨਗਨ ਤੇ ਆਸਿਖ ਲੇਹੋ^੨ ।
ਸੰਤਿਨਾਮ ਸਿਮਰਹੁ ਤਜਿ ਕਾਨ^੩ । ਹੋਹਿ ਅੰਤ ਕੇ ਤੁਵ ਕੱਲਜਾਨ^੪ ॥ ੧੬ ॥
ਸੁਨਿ ਗੁਰ ਬਚ ਤੇ ਕਰਨ ਸੁ ਲਾਗਜੋ । ਸੰਤਨ ਸੇਵ ਬਿਖੈ ਅਨੁਰਾਗਜੋ ।

ਉਂਗੁਸੈਨ ਅਰੁ ਰਾਮੁ ਦੀਪਾ॥ ਆਇ ਨਗੌਰੀ ਗੁਰੂ ਸਮੀਪਾ॥ ੧੭॥ ਕਰਿ
ਬੰਦਨ ਬੁਝੈ ਉਪਦੇਸ਼ਾਗੁਰ ਬੋਲੇ ਕਰਿ ਕ੍ਰਿਪਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਾ 'ਸਿਖ ਜਿਸ ਸਮੇਂ
ਆਇ ਕਰਿ ਮਿਲੇ। ਦੇਹੁ ਤਜਾਰ ਕਰਿ ਭੋਜਨ ਭਲੇ ॥ ੧੮ ॥ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲਾ
ਕਰਿਹੁ ਸਨਾਨ । ਗੁਰ ਕੇ ਸ਼ਬਦ ਪਠਹੁ ਕਰਿ ਧਿਆਨ । ਅਰਥ ਬਿਚਾਰ
ਉਚਾਰਨ ਕਰੀਅਹਿ^੫। ਕਿਧੈ ਸੁਨੋ ਕਰਿ ਨਿਰਨੈ ਧਰੀਅਹਿ^੬ ॥ ੧੯ ॥ ਚਤੁਰ
ਘਟੀ ਸਭਿ ਕਾਜ ਬਿਸਾਰਹੁ । ਅਰਥ ਸੁਨਹੁ ਕੈ ਆਪ ਉਚਾਰਹੁ। ਸਲਿਤਾ
ਮਹਿ ਨੌਕਾ ਬਹੁ ਭਰੀਯਤਿ । ਚਤੁਰੰਗਲ ਜਲ ਵਹਿਰ ਨਿਹਰੀਯਤਿ^੭ ॥
੨੦॥ ਭਰੀ ਭਾਰ ਸੋ ਉਤਰਹਿ ਪਾਰ^੮। ਤਿਮਿ ਜਗ ਕਾਰਜ ਕੇ ਬਿਵਹਾਰ ।
ਨਿਸ ਦਿਨ ਕਰਿਹੁ ਧਰਮ ਕੀ ਕਿਰਤਿ । ਚਤੁਰ ਘਟੀ ਦਿਹੁ ਗੁਰ ਮਹਿ
ਬਿਰਤਿ^੯ ॥ ੨੧ ॥ ਸਭਿ ਕਾਰਜ ਜੁਤਿ ਹੁਇ ਕੱਲਜਾਨ। ਪ੍ਰਭੂ ਪ੍ਰਸੀਦਹਿ ਪ੍ਰੇਮ
ਮਹਾਨ^{੧੦} । ਸਗਰੇ ਕਾਰਜ ਗੁਰੂ ਸਵਾਰੇ । ਹਲਤ ਪਲਤ ਮਹਿ ਕਬਹੂੰ ਨ
ਹਾਰੇ^{੧੧} ॥ ੨੨ ॥ ਗੁਰੂ ਸ਼ਬਦ ਕੋ ਕਰਿਹੁ ਬਿਚਾਰੁ। ਇਕ ਚਿਤ ਹੁਇ ਕਰਿ ਨਾਮ
ਉਚਾਰੁ^{੧੨} । ਸੁਨਿ ਉਪਦੇਸ਼ ਰਿਦੈ ਸੁਭ ਧਾਰਾ । ਗੁਰ ਸਿੱਖ ਹੁਇ ਕਰਿ
ਜਨਮ ਸੁਧਾਰਾ ॥ ੨੩ ॥

^੧ਪ੍ਰੀਤ ਨਾਲ (ਛਕਾ ਕੇ ਭੋਜਨ) ਰਜਾਓ। ^੨ਅਸ਼ੀਰਬਾਦ ਲਓ। ^੩ਕਨੌਡ। ^੪ਨਦੀ ਵਿਚ ਬੜੀ
ਬਹੁਤ (ਜੀਵਾਂ ਨਾਲ) ਭਰੀ ਹੋਈ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, (ਪਰ) ਚਾਰ ਉਂਗਲ ਜਲ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਦੇਖੀ ਦੀ
ਹੈ। (ਜੇ ਬੜੀ ਜਲ ਤੋਂ ਚਾਰ ਉਂਗਲਾਂ ਬੀ ਬਾਹਰ ਨਾ ਰਹੇ ਤਾਂ ਕੁਝ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਭਾਵ ਇਹ
ਕਿ ਆਪਣੇ ਮਨ ਨੂੰ ਚਾਰ ਘੜੀ ਤਾਂ ਜਗਤ ਜੰਜਾਲਾਂ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਰੱਖ ਕੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ
ਸਿਮਰੋ, ਸਾਰਾ ਵਕਤ ਗਰਬ ਰਿਹਾ, ਕੁਝ ਮਰੇਗੇ)। ^੫(ਚਾਰ ਉਂਗਲ ਜਲ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਰਹੀ
ਬੜੀ) ਭਾਰ ਨਾਲ ਭਰੀ ਹੋਈ ਬੀ ਪਾਰ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ^੬(ਮਨ ਦੀ) ਬ੍ਰਿਤਿ। ^੭ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਵੇਗਾ
ਅਤਿਸ਼ੈ ਪ੍ਰੇਮ (ਦੇਖਕੇ)। ^੮ਠਾ ਹਾਰ ਹੋਵੇਗੀ। (ਅ) ਗੁਰੂ ਕਦੇ ਹਾਰ ਨਹੀਂ ਦੇਵੇਗਾ।

*ਪਾ:-ਕਰੀਅਹੁ।

†ਪਾ:-ਧਰੀਅਹੁ।

‡ਚਾਰ ਘੜੀ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼

ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਜੋ ਅਠੇ ਪਹਿਰ ਗਾਢਲੀ ਵਿਚ ਭੁੱਖੇ ਹੋਏ ਸਨ ਤਾਕਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲਾ ਰੱਬ
ਵੱਲ ਲਾਉਣ, ਇਸ ਦਾ ਅਤਿਅੰਤ ਲਾਭ ਹੈ, ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਅਸਰ ਜਾਰੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਫਿਰ
ਸਤਿਸੰਗ ਪ੍ਰਾਪਤ ਪੁਰਖ ਸਹਿਜੇ ਸਹਿਜੇ ਸ੍ਵਾਸ ਸ੍ਵਾਸ ਸਿਮਰਨ ਵਿਚ ਆ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਗੋਪੀ ਦੂਸਰ ਰਾਮੁ ਮਹਿਤਾ । ਮੋਹਣੁ ਮਲ ਅਮਰੁ ਕੇ ਸਹਿਤਾ । ਚਾਰਹੁ
ਆਇ ਲਗੇ ਗੁਰ ਚਰਨੀ । ਕਰ ਜੋਰਤਿ, ਕਹਿ 'ਰਾਖਹੁ ਸ਼ਰਨੀ ॥ ੨੪ ॥
ਬਿਰਦ ਗਰੀਬ ਨਿਵਾਜ ਤੁਮਾਰਾ । ਉਪਦੇਸ਼ਹੁ ਜਿਮਿ ਹੋਹਿ ਉਧਾਰਾ । ਸ਼੍ਰੀਗੁਰ
ਅਮਰਦਾਸਤਬਿ ਕਹਜੈ 'ਹਉਮੈਂ ਕਰਿ ਬੰਧਨ* ਕੋਲਹਜੈ ॥ ੨੫ ॥ ਅਨਹੋਵਤਿ
ਹੀ ਇਹੁ ਬਨਿਆਈ । ਬੁਰੀ ਬਲਾਇ ਸਭਿਨਿ ਲਪਟਾਈ । ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ
ਕਹੁ ਦੇਤਿ ਭੁਲਾਇ । ਅਨਹੋਵਤਿ ਦੁਖ ਦੇ ਸਮੁਦਾਇ ॥ ੨੬ ॥ ਯਾਂਤੇ ਇਸ
ਕੇ ਦੀਜਹਿ ਤਜਾਗੇ । ਪ੍ਰਭੁ ਕੇ ਸੰਗ ਗੰਢ ਤਬਿ ਲਾਗੇ । ਚਾਰਹੁ ਸੁਨਿ ਪੁਨਿ
ਸਤਿਗੁਰ ਪੂਛੇ । 'ਕਿਮਿ ਇਸਤੇ ਹਮ ਹੋਵਹਿ ਛੂਛੇ ?' ॥ ੨੭ ॥ ਕਹਜੈ ਕਿ
'ਜਾਨਹੁ ਤਨ ਕੇ ਕੂਰਾ । ਬਿਨਸੈ ਹੋਇ ਸਮਾਂ ਜਬਿ ਪੂਰਾ ਸਨੇ ਸਨੇ ਇਸਤੇ
ਬਿਤਿ ਛੋਰਿ। ਕਰਹੁ ਲਗਾਵਨ ਆਤਮ ਓਰਿ ॥ ੨੮ ॥ ਸਹਿਨ ਸ਼ੀਲਤਾ ਛਿਮਾ
ਧਰੀਜੈ । ਕਿਸ ਕੇ ਸੰਗ ਨ ਦੋਸ਼ ਰਚੀਜੈ । ਬਾਕ ਕਠੋਰ ਅਨਾਦਰ ਕਰੇ ।
ਸੁਨਿਕਰਿ ਤਪਹਿ ਨ ਰਿਸਿ ਕਬਿ ਧਰੇ†' ॥ ੨੯ ॥ ਸੁਨਿ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰਨ ਸੇ
ਲਾਗੇ । ਅੰਤਰ ਬ੍ਰਿਤੀ ਧਰਹਿ ਬਡਭਾਗੇ । ਗੰਗੁ ਅਪਰ ਸਹਾਰੁ ਭਾਰੁ । ਕਰਿ
ਬੰਦਨ ਬੈਠੇ ਦੁਖਿਆਰੂ‡ ॥ ੩੦ ॥ ਤਿਨਕੋ ਭੀ ਉਪਦੇਸ਼ਨ ਕੀਨਿ । 'ਵੰਡਖਾਹੁ
ਧਰਿ ਭਾਉ ਪ੍ਰਬੀਨ ?' । ਮਧੁਰ ਗਿਰਾ ਸਭਿ ਸੰਗ ਉਚਾਰਹੁ । ਕਹਿਨ ਕਠੋਰ
ਨਹੀਂ ਰਿਸ ਧਾਰਹੁ ॥ ੩੧ ॥ ਗੁਰ ਸਿੱਖਨ ਕੋ ਪ੍ਰਥਮ ਅਚਾਵਹੁ । ਸ਼ੇਸ਼ਰਹੈ ਭੋਜਨ
ਤੁਮ ਖਾਵਹੁ । ਮਹਾਂ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਹੋਤਿ ਹੈ ਸੋਇ । ਸਿੱਖਨ ਪੀਛੇ ਅਚੀਯਤਿ
ਜੋਇ§ ॥ ੩੨ ॥ ਸਿਮਰੋਵਾਹਿਗੁਰੁ ਨਿਤਨਾਮੁ । ਲਿਵ ਲਾਗੇ ਪਦ ਦੇ ਅਭਿਰਾਮੁ ।
ਮੜੀ, ਟੋਭੜੀ, ਮਠ ਅਰੁ ਗੋਰ । ਇਨਹੁ ਨ ਸੇਵਹੁ ਸਭਿ ਦਿਹੁ ਛੋਰ' ॥ ੩੩ ॥
ਖਾਨੁ ਛੁਰਾ ਅਰੁ ਬੇਗਾ ਪਾਸੀ । ਨੰਦ ਸੂਦਨਾ ਹੋਇ ਹੁਲਾਸੀ । ਉਗਰੁ,
ਤਾਰੁ, ਝੰਡਾ, ਪੂਰੇ । ਸੁਨਿ ਜਸੁ ਆਏ ਗੁਰੁ ਹਜੂਰੇ ॥ ੩੪ ॥ ਮਸਤਕ ਟੇਕਿ
ਅਦਬ ਤੇ ਬੈਸੇ। ਬੁਝਤਿ ਭਏ ਸ਼੍ਰੋਯ ਹੁਇ ਜੈਸੇ। ਸ਼੍ਰੀਗੁਰ ਅਮਰ ਕਹਜੈ 'ਸੁਨਿ

*ਭਾਵ ਮੇਲ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । †ਧਾਰਨ ਕਰੇ । ‡ਦੁਖੀ । §(ਕਿਸੇ ਦੇ) ਕਠੋਰ ਕਹਿਣ ਤੇ । ¶ਪ੍ਰਾਪਤ
ਹੋਵੇਗਾ ਸੁੰਦਰ ਪਦ । *ਪਾ:-ਬੰਦਨ । †ਬਿਨਾਂ ਨਾਮ ਦੇ ਬ੍ਰਿਤੀ ਸਾਧੀ ਜਾਣੀ ਗੁਰਮਤ ਵਿਚ
ਕਠਨ ਦੱਸੀ ਹੈ:-“ਸੋਧਤ ਸੋਧਤ ਸੋਧਿ ਬੀਚਾਰਾ ॥ ਬਿਨੁ ਹਰਿ ਭਜਨ ਨਹੀ ਛੁਟਕਾਰਾ ॥”
‡ਪਾ:-ਦੁਖ ਆਰੂ-ਦੁੱਖਾਂ ਦੇ ਸ਼ੱਤ੍ਰੁ-ਗੁਰੂ ਜੀ । §ਸਿੱਖ ਤੇ ਸੰਤ ਪਦ ਜੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਰਤੀਏ
ਹਨ ਉਹ 'ਜੀਉਂਦੇ' ਨਾਮ ਰਸੀਐ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਹੁੰਦੀ ਹੈ । ਸ਼ੋਕ ਹੈ ਕਿ ਅਜ ਕਲ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ
ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਛਕਾਉਣ ਦੀ ਮਿਰਜਾਵਾ ਪਛਮੀ ਮਾਂਦਾ ਪ੍ਰਸਤੀ ਦੀ ਅੰਧੇਰੀ ਅੱਗੇ ਉਛਦੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ।

ਲੀਜੈ । ਅਬਿ ਕਲਿ ਕਾਲ ਬਿਸਾਲ ਜਨੀਜੈ ॥੩੫॥ ਪ੍ਰਥਮ ਜੁਗਨ ਮਹਿ
ਜੱਗ ਕਰੰਤੇ । ਹੋਮਤਿ^੧ ਦੇਵਤਾਨ ਤਿਪਤੰਤੇ । ਤਿਹ ਸਮ ਫਲ ਸਿਖ ਦੇਹੁ
ਅਹਾਰਾ^੨ । ਭਾਉ ਕਰਿਹੁ ਲਿਹੁ ਭਗਤਿ ਅਧਾਰਾ॥੩੬॥ ਜੀਵਤਿ ਰਹੋ ਸਰਬ
ਸੁਖ ਪਾਵੈ । ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਉਰ ਬਿਖੈ ਬਸਾਵੈ* । ਗ੍ਰਿਹਸਤ ਬਿਖੈ ਸੁਖ ਲਹੈ
ਸੁਖਾਰੇ । ਜਥਾ ਕਰਨ ਤਪ ਬਿਪਨ ਮਝਾਰੇ^੩ ॥ ੩੭ ॥

ਦੁਇ ਛੀਬੈ ਮੱਲਜਾਰ ਸਹਾਰੂ । ਪਰੇ ਚਰਨ ਲਖਿ ਗੁਰ ਸੁਖਕਾਰੂ ।
ਤਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਕਰਤਿ ਭਏ ਉਪਦੇਸ਼ਾ^੪ ਸਿੱਖਨ ਸੇਵਾ ਕਰਿਹੁ ਵਿਸੇਸ਼ ॥ ੩੮ ॥
ਸੀਂਵਹੁ ਬਸਤ੍ਰ ਅੰਗ ਪਹਿਰਾਵੇ । ਹੁਇ ਮਲੀਨ ਜੇ, ਮੈਲ ਗਵਾਵੇ । ਉੱਜਲ
ਆਛੇ ਕਰਿ ਕਰਿ ਦੇਹੁ । ਉਰ^੫ ਉੱਜਲਤਾ ਪੁਨ ਤੁਮ ਲੇਹੁ ॥ ੩੯ ॥
ਗੁਰ ਕੇ ਸੰਗ ਰੀਝ ਤਬ ਪਰੈ^੬ । ਸਤਿ ਸੰਗਤਿ ਮਨ ਕੀ ਮਲੁ ਹਰੈ । ਸ਼ਰਧਾ
ਧਰਿਹੁ ਕਰਹੁ ਗੁਰ ਸੇਵਾ । ਸਿਮਰਹੁ ਨਾਮ ਜੁ ਦੇਵਨਦੇਵਾ^੭ ॥੪੦॥

ਇਕ ਪਾਧਾ ਬੁਲਾ ਜਿਸ ਨਾਮਾਨਮੋ ਠਾਨਿ ਆਯੋ ਗੁਰ ਸਾਮੁ^੮ । ਕਹਤਿ
ਭਯੋ^੯ ਸੇਵਾ ਨਹਿ ਹੋਇ । ਦਿਜ ਕੋ ਜਾਨਿ ਕਰਾਇ ਨ ਕੋਇ ॥ ੪੧ ॥ ਜਿਸ
ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੁਇ ਮਮ ਕੱਲਜਾਨਾਕਰੋ ਆਪ ਉਪਦੇਸ਼ ਬਖਾਨ^{੧੦} । ਕਰਜੋ ਬਚਨ
ਪੈਠਿ ਸਤਿਗੁਰ ਬਾਨੀ । ਕੀਜਹਿ ਕਥਾ ਪ੍ਰੇਮ ਕੋ ਠਾਨੀ॥੪੨॥ ਸਤਿ ਸੰਗਤਿ
ਮਹਿ ਕਰਿਹੁ ਸੁਨਾਵਨਿ । ਗੁਰਮਤਿ ਸਿੱਖਨ ਕੋ ਸਿਖਰਾਵਨਿ । ਪੋਥੀ
ਲਿਖਹੁ ਸੁਫਲ ਗੁਰਬਾਨੀ । ਗੁਰ ਨਮਿਤ ਦੀਜਹਿ ਸਿਖਾ ਜਾਨੀ^{੧੧} ॥੪੩॥ ਜੇ
ਕੋ ਆਪ ਦਰਬ ਦੇ ਜਾਇ । ਧਰਿ ਸੰਤੋਖ ਬਰਤਿਯਹਿ ਪਾਇ^{੧੨} । ਨਹੀਂ ਆਪ
ਜਾਚਹੁ ਕਿਸ ਪਾਸੀ । ਇਹ ਸੇਵਾ ਬਡ ਫਲਹਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੀ^{੧੩} ॥੪੪॥

ਛੱਲੇ ਬਾਸੀ ਸਿਖ ਸਮੁਦਾਏ । ਇਕ ਦਿਨ ਸਕਲ ਗੁਰੂ ਢਿਗ ਆਏ ।
ਦੇਖਿ ਦਿਯੋ ਸਾਂਝਾ ਉਪਦੇਸ਼ਾਸ਼ੀ ਸਤਿਗੁਰ ਕਰਿ ਕ੍ਰਿਪਾ ਵਿਸੇਸ਼ਾ॥੪੫॥ ਦਿਨ
ਗੁਰ ਪੁਰਬ ਦਰਸ^{੧੪} ਸ਼੍ਰੀਕ੍ਰਾਤਿ^{੧੫} । ਦੀਪਮਾਲ ਆਦਿਕ ਬੱਖਨਾਤਿ । ਹੋਹਿ
ਦੁਸਹਿਰਾ ਮਿਲਿ ਇਕ ਥਾਇ । ਕਰਿਹੁ ਕਰਾਹੁ^{੧੬} ਉਛਾਹ ਬਧਾਇ॥੪੬॥

^੧ਹੋਮ ਕਰਕੇ । ^੨ਫਲ ਹੋਵੇਗਾ ਜੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਭੋਜਨ ਦਿਓਗੇ । ^੩ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਵਸਾ
ਕੇ ਗ੍ਰਿਹਸਤ ਦੇ ਸੁਖਾਂ ਵਿਚ ਬੈਠੇ ਰਹਿਣਾ ਐਸਾ ਹੀ ਹੈ ਜੇਸੇ ਬਨ ਵਿਚ ਤਪ ਕਰਨਾ । ^੪ਰਿਦੇ
ਦੀ । ^੫ਤਾਂ ਪ੍ਰੀਤੀ ਪਵੇਗੀ । ^੬ਦੇਵਤਿਆਂ ਦਾ ਭੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ ਹੈ । ^੭ਗੁਰੂ ਸ਼ਰਨ । ^੮ਸਿਖ ਜਾਣਕੇ ।
^੯ਲੋਕੇ ਵਰਤੇ । ^{੧੦}ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਹਿਤ ਫਲਦੇਗੀ । ^{੧੧}ਮੱਸਿਆ [ਸੰਸਾਰ, ਦਰਸ ਦਰਸ] । ^{੧੨}ਸੰਗਰਾਧ,
ਮਹੀਨੇ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਦਿਨ । ^{੧੩}ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸਾਦਿ । *ਪਾ:-ਸਮਾਵੇ । †ਪਾ:-ਸੁਖ ।

ਗੁਰ ਨਮਿਤ ਕਰਿ ਦਿਹੁ ਬਰਤਾਈ॥ ਸ਼ਬਦ ਕੀਰਤਨ ਕਰੋ ਬਨਾਈ॥ ਸਿਖ
ਗਰੀਬ ਹੁਇ ਬਸਤ੍ਰ ਬਿਹੀਨ॥ ਦੀਜਹਿ ਤਿਸਹਿ ਸਿਵਾਇ* ਨਵੀਨ॥੪੭॥
ਪਿਖਹੁ ਛੁਧਿਤਿ ਕੋ ਦੇਹੁ ਅਹਾਰੋ । ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਸਕਲ ਏਵ ਪ੍ਰਤਿਪਾਰੋ ।
ਕਿਹੁ ਸਿਖ ਕੋ ਕਾਰਜ ਅਰਿ ਜਾਇ । ਨਹਿ ਤਿਸ ਤੇ ਕਜੋਹੂੰ ਬਨਿਆਇ ॥
੪੮॥ ਮਿਲਹੁ ਸਕਲ ਮਹਿ ਕਰਿ ਅਰਦਾਸ । ਜਥਾਸ਼ਕਤਿ ਲੀਜਹਿ ਸਭਿ
ਪਾਸਿ । ਇਕਠੇ ਕਰਿ ਧਨ ਦਿਹੁ ਤਿਸੁ ਤਾਈਂ । ਜਿਸਤੇ ਕਾਰਜ ਕੋ ਬਨ
ਜਾਈ॥੪੯॥ ਇਹੀ ਰੀਤਿਨਿਜਬਿਖੇ ਚਲਾਵਹੁ॥ ਕਰੋ ਜੋਰ* ਸ਼ੁਭ ਦਿਨ ਜਬਿ
ਪਾਵਹੁ । ਪੁੱਤ੍ਰ ਪੋਤ੍ਰੇ ਹੋਹਿ ਤੁਮਾਰੇ॥ ਕਰਹਿ ਕਾਰ ਇਸ ਰੀਤੀ ਸਾਰੇ ॥੫੦॥
ਇਹ ਰਹਿਰਾਸੁ ਕਦੀਮੀ* ਚਲਹਿ । ਸਿੱਖੀ ਧਰੇ ਮਹਾਂ ਸੁਖ ਮਿਲਹਿ । ਧਰਿ
ਸ਼ਰਧਾ ਗਾਵਹਿ ਗੁਰ ਬਾਨੀ॥ ਪਰਾਲਬਧ ਜਿਨ ਹੋਇ ਮਹਾਂਨੀ† ॥੫੧॥ ਅਸ
ਉਪਦੇਸ਼ ਸਭਿਨਿ ਕੋ ਕਰਿਕੇ । ਗੁਨ† ਸਿਖਰਾਇ ਅਗੁਨ ਪਰਿਹਰਿ ਕੈ ।
ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਗੁਰੂ ਚਲਿ ਆਏ॥ ਸੇਵਕ ਸੰਗ ਅਹੈਂ ਸਮੁਦਾਏ॥੫੨॥ ਭਜਨ
ਕੀਰਤਨੁ ਲਾਗਤਿ ਰੰਗਾਹੋਤਿ ਅਨੰਦ ਗੁਰੂ ਕੇ ਸੰਗ॥ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸਮ ਅਹਾਰ
ਨਿਤਿ ਹੋਵੈ । ਦਰਸਨ ਕਰਹਿ ਕਲੁਖਨ ਖੋਵੈ ॥੫੩॥ ਆਇ ਸ਼ਰਨ ਤਿਸ
ਕਰਹਿ ਉਧਾਰੇ । ਉਪਦੇਸ਼ਹਿ ਸਤਿਨਾਮ ਸੁਖਾਰੇ । ਜਹਿ ਕਹਿ ਸਿੱਖੀ ਬਹੁ
ਬਿਦਤਾਈ॥ ਕਿਨਿ ਸਿੱਖਨ ਤੇ ਗੁਰਮਤਿ ਪਾਈ॥੫੪॥ ਕੋ ਗੁਰਮੁਖ ਤੇ* ਸਾਨਿ
ਉਪਦੇਸ਼ । ਮੋਟਹਿ ਬੰਧਨ ਕਸ਼ਟ ਅਸ਼ੇਸ਼ । ਬਾਵਨ ਚੰਦਨ ਕੀ ਸਮ ਹੋਇ
ਨਰ ਤਰੁ ਸੁਜਸ ਸੁਗੰਧਤਿ ਸੋਇ* ॥੫੫॥ ਨਿਕਟ ਬਸੇ ਪੁਰਬ ਬਡਿਭਾਗੀ॥

*ਸਿਵਾ ਇਹ । *ਪਾਲਨਾ ਕਰੋ । *ਅਸ਼ ਜਾਵੇ । *ਓਹ ਬਿਨੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਲੋਕ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੀ
ਜਾਵੇ । *ਜੋੜ ਮੇਲ । *ਪਰਾਣੀ ਮਿਰਯਾਦਾ । *ਗੁਣ ਸਿਖਾਲੇ ਤੇ ਮੋਗਣ ਦੂਰ ਕੀਤੇ । *ਗੁਰਮੁਖੀ
(ਭਾਵ ਮੰਜੀਆਂ ਦੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਵਾਲੇ ਹਰੀਜਨਾਂ) ਤੋਂ । *ਤ੍ਰੇਤਰੁ ਨਾਲ ਉਪਦੇਸ਼ ਮਿਲਦਾ ਸੀ,
ਇਕ ਗੁਰੂ ਜੀ ਤੋਂ, ਦੂਜੇ ਸਿਖਾਂ ਤੋਂ (ਦੇਖੋ ਅੰਕ ੫੩) ਤੀਜੇ ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਤੋਂ । (ਅ) ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ
ਮੁਖ ਤੋਂ । * (ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਸੁਜਸ) ਕੀਰਤਨ ਰੂਪੀ (ਸੁਗੰਧੀ) ਨਾਲ ਸੁਗੰਧਿਤ ਹੋਏ ਓਹ
ਨਰ ਰੂਪ ਬਿੱਛ ਬਾਵਨ ਚੰਦਨ ਵਾਂਗੂ (ਦੂਸਰਿਆਂ ਨੂੰ ਸੁਗੰਧਿਤ ਕਰਦੇ ਸਨ) ।

*ਪਾ:-ਕਰਾਇ ।

†ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਥਾਂ ਵਿਚ ਐਉਂ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਨਿਰਾ

ਇਹ ਉਪਦੇਸ਼ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਅਸਲ ਬਾਤ ਹੈ ਕਿ 'ਨਾਮ' ਦੇ ਨਾਲ ਇਹ ਸੇਵਾ ਦੇ ਤਰੀਕੇ
ਦੱਸੇ ਜਾਂਦੇ ਸਨ, ਜੋ ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਕਰਮਾਂ ਨਾਲ ਮਨ ਨਿਰਮਲ ਹੁੰਦਾ ਜਾਵੇ, ਹਉਂ ਘਟਦੀ
ਜਾਵੇ ਤੇ ਨਾਮ ਅੰਦਰ ਰਚਦਾ ਜਾਵੇ ।

*ਪਾ:-ਗੁਰ ।

ਸੱਤਿਨਾਮ ਸੋ ਉਰ ਲਿਵਲਾਗੀ।^੧ਧੰਨ ਧੰਨ ਗੁਰ ਅਮਰ' ਉਚਾਰੈਂ।^੨ਅੰਤਰ
ਬਿਤੀ ਬੈਠਿ ਨਿਤ ਧਾਰੈਂ ॥ ੫੬ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪ੍ਰਥਮ ਰਾਸੇ
'ਸਿੱਖਨ ਪ੍ਰਸੰਗ' ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਚੌਢਵੀਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੪੦ ॥

੪੧. [ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਮੁੱਢਲੀ ਕਥਾ । ਬੀਰਬਲ] ।

ਦੋਹਰਾ॥ ਬਿਸੈ ਅਗਾਨਿ ਕੋ ਨੀਰ ਸਮ ਦਾਸ ਭੀਰ ਕਟ ਦੇਤਿ^੧। ਅਮਰਦਾਸ
ਗੁਰ ਪਦ ਪਦਮ ਬੰਦੋਂ ਨਿਤਨੈਨੇਤ^੨ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਸੰਮਤ ਸੁਤ ਦਸ
ਪੰਚ ਇਕਾਸੀ^੩। ਲਵਪੁਰਿ ਨਗਰ ਸਦਾ ਜਿਨ ਵਾਸੀ । ਬੰਸ ਲਉ ਕੋ ਸਿੰਧ
ਮਨਿੰਦੂ^੪ । ਜਨਮੇ ਰਾਮਦਾਸ ਗੁਰ ਇੰਦੂ ॥ ੨ ॥ ਸਭਿ ਪੁਰਿ ਹਰਖ ਅਚਾ-
ਨਕ ਲਹਜੇ । ਨਦੀਅਨ ਨੀਰ ਛੀਰ ਹੂੰ ਬਹਜੇ^੫ । ਸਨੇ ਸਨੇ ਭੇ ਬਡੇ
ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ^੬ । ਬਧਿ ਬਿਲੰਦ ਨਿਕੰਦਨ ਕਾਲਾ^੭ ॥ ੩ ॥ ਪਾਸ ਬੁਲਾਇ ਕਹਜੇ
ਹਰਿਦਾਸ । 'ਕਾਮ ਕਰੋ ਘਰ ਕੇ ਸੁਖ ਰਾਸ । ਖੇਲਨ ਕੇ ਦਿਨ ਖੇਲ ਗਏ
ਹੈਂ' । ਯਾਂਤੇ ਮੈਂ ਬਚ ਭੋਹਿ ਕਹੇ ਹੈਂ^੮ ॥ ੪ ॥ 'ਸੱਤਿ ਬਚਨ ਜੋ ਕਹੇ ਸੁ
ਕਰਿਹੂੰ। ਮੈਂ ਰਾਵਰਿ ਕੇ ਸਦ ਅਨੁਸਰਿਹੂੰ। ਨਿਸਿ ਬੀਤੀ ਤਬਿ ਭਯੋ ਸਕਾਰੇ।
ਚਨਕ ਉਦਕ ਸਨ ਮਾਤ ਉਬਾਰੇ^੯ ॥ ੫ ॥ ਭਰਿ ਚੰਗੇਰ ਸੁਤ ਕੇ ਕਰ
ਦੀਨੀ। 'ਬੋਚਹੁ ਪੁੱਤ੍ਰ ਲਾਭ ਦਾ ਚੀਨੀ'^{੧੦}। ਲੈ ਕਰਿ ਗਏ ਬਜਾਰ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ।
ਹੋਕਾ ਦੇਵਤਿ ਮਧੁਰ ਬਿਸਾਲਾ ॥ ੬ ॥ ਇਕ ਸੁ ਸਾਧੁ ਤਿਨ ਲਿਖੋ
ਬੁਲਾਈ । 'ਹਮੈ ਦੇਹੁ' ਇਉਂ ਗਿਰਾ ਅਲਾਈ । ਸੁਨਿ ਇਕ ਮੁਸ਼ਟ ਲਗੇ
ਭਰਿ ਦੇਨਿ। 'ਹਮੈ ਨ ਚਾਹਿ ਏਕ ਕੀ ਲੇਨਿ' ॥ ੭ ॥ ਇਸ ਬਿਧਿ ਦ੍ਰੈ ਤ੍ਰੈ ਦੇਹਿ
ਨ ਲੇਵੈ । ਸਕਲ ਚੰਗੇਰ ਪਲਟ ਦੀ ਏਵੈਂ । ਗ੍ਰਿਹ ਆਏ ਪਿਤ ਦੇਖਜੋ
ਖਾਲੀ । ਲੋਚਨ ਪੂਰ ਲਏ ਤਬਿ ਲਾਲੀ^{੧੧} ॥ ੮ ॥ ਦਿਖਿ ਪਿਤ ਨੈਨ ਬਹਿਰ
ਨਿਕਸਾਏ । ਰੁਦਨ ਕਰਤਿ ਜਲ ਨੇਤ੍ਰ* ਬਹਾਏ । ਸੰਗਤਿ ਤਿਹ ਤੇ ਚਲੀ
ਨਿਹਾਰੀ । ਗੋਇੰਦਵਾਲਹਿ ਪੁਰੀ ਬਿਚਾਰੀ ॥ ੯ ॥ ਤਿਨ ਸੰਗ ਚਲੇ ਕ੍ਰਿਪਾਲ
ਬਿਸਾਲਾ। ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਸਮੂਹ ਉਤਾਲਾ^{੧੨} । ਸਭਿ ਸੰਗਤਿ ਗੁਰ ਦਰਸਨ

^੧ਦਾਸਾਂ ਦੀ ਭੀੜਾਂ ਨੂੰ ਕੱਟ ਦੇਣ ਵਾਲੇ । ^੨ਨਿਤਾਪ੍ਰਤੀ, ਨਿਯਮ ਨਾਲ [ਸੰਸਾਰ, ਨਿਤਜ, ਨੀਯਤਿ] ।

^੩੧੫੮੧ । ^੪(ਸ੍ਰੀ ਰਾਮਚੰਦ੍ਰ ਜੀ ਦੇ ਪੁੱਤ੍ਰ) ਲਉ ਦਾ ਬੰਸ ਜੋ ਸਮੁੰਦਰ ਵਾਂਗ ਹੈ (ਉਸ ਵਿਚ) ।

^੫(ਮਾਨੋ) ਨਦੀਆਂ ਦਾ ਪਾਣੀ ਦੁੱਧ ਹੋ ਵਗਿਆ । ^੬ਭਾਵ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ । ^੭ਵਿਸ਼ਾਲ

ਬੁੱਧੀ ਵਾਲੇ ਤੇ ਮੌਤ ਦੇ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ । ^੮ਗੁਜਰ ਗਏ ਹਨ । ^੯ਸ੍ਰੀ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਏਲੇ ।

^{੧੦}ਛੋਲੇ ਪਾਣੀ ਨਾਲ (ਭਿੰਨੇ) ਮਾਤਾ ਨੇ ਉਬਾਲੇ । ^{੧੧}ਨਫੇ ਵਾਲੀ (ਚੀਜ) ਜਾਣਕੇ । ^{੧੨}ਭਾਵ

ਗੁੱਮੇ ਹੋਏ । ^{੧੩}ਸਾਰੀ (ਸੰਗਤ ਨਾਲ) ਛੇਤੀ ।

*ਪਾ:-ਜਸੁ ਨਦੀ । ਜਲ-ਨਦੀ ।

ਪਾਈ।ਕਛੁਕਕਾਲ ਰਹਿਬਿਦਾ ਸਿਧਾਈ॥੧੦॥ਰਹਤਿ ਭਏਗੁਰਕੇਰ ਹਦੁਰਾ
। ਜੋ ਭਾਖੈ ਕਰਿ ਹੈਂ ਦੁਤਿ ਰੁਰਾ । ਲੰਗਰ ਸੇਵਾ ਸਰਬ ਸੁ ਕਰਿਹੈਂ । ਸਭਿ
ਸੰਗਤਿ ਅਨੁਸਾਰੀ ਚਰਿ ਹੈਂ ॥੧੧॥ ਇਤ ਦੇ ਭਈ ਔਰ ਸੁਨਿ ਕਾਨੀ ।
ਮਹਲਾ ਕਹਜੇ ਜਿਮਿ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਿ ਬਾਨੀ । ‘ਮਹਾਂਰਾਜ ਸੁਨੀਏ ਬਚ ਮੇਰਾ ।
ਭਾਨੀ ਬਡੀ ਭਈ ਮੈਂ ਹੋਰਾ॥੧੨॥ਇਸ ਕੀ ਬਨਹਿ ਸਗਾਈ ਕਰੀ’ । ਇਮਿ
ਮਾਤਾ ਤਬਿ ਗਿਰਾ ਉਚਰੀ। ਇਮਿ* ਸੁਨਿ ਗੁਰ ਆਏ ਨਿਜ ਬਾਨਾ । ਬੈਠੇ
ਬਾਰੀ ਬੀਚ ਨਿਧਾਨਾ॥੧੩॥ਬਿੱਪੂ ਬੁਲਾਇ ਕਹਜੇ ‘ਸੁਨ ਪ੍ਰਧਾ॥ਕਰੋ ਸਗਾਈ
ਭਾਨੀ ਸੋਧਾ’। ਸੁਨਿ ਦਿਜਾ ਕਹਜੇ ਕਿ ‘ਸੁਨੋ ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ ! ਏਸ ਬਾਲ ਸਮ
ਹੋਵੈ ਬਾਲੂ ?’॥੧੪॥ ਸੁਨਿ ਬਚ ਬਿੱਪੂ,ਮੋਨ ਗਹਿ ਲੀਨੀ’।‘ਇਸੈ ਬੁਲਾ-

*ਵਿਚਰਦੇ ਹਨ । *ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਮਹਲ । *ਵਿਚਾਰਕੇ । *ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ।

*ਪਾ:--ਇਹ ।

†ਪਾ:--ਬਿਪੂ ।

‡ਮਹਿਮਾਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਦੋਹਾਂ ਬੀਬੀਆਂ

ਦੇ ਵਿਵਾਹ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦੇਵ ਜੀ ਖੜੂਰ ਆਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਰ ਚੁਕੇ ਲਿਖੇ ਹਨ । ਗੁਰੂ
ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਵਰ ਦਾਨ ਦੇਕੇ ਸ੍ਰੀ ਅਮਰ ਦੇਵ ਜੀ ਤੋਂ ਪੁਛਦੇ ਹਨ:--‘ਹੋਇ ਦਿਆਲ ਪ੍ਰਭੂ
ਪੁਛਤ ਭਏ ॥ ਤੁਮਰੇ ਸੰਤਾਨ ਪੁਰਖਾ ਕਿਆ ਅਹੇ ॥ ਗੁਰ ਅਮਰ ਸਾਹਿਬ ਸਭ ਕਥਾ ਸੁਨਾਈ ॥
ਦੁਇ ਕੰਨਯਾ ਬੀ ਸੇ ਦੁਉ ਬਿਆਹੀ ॥੧੯॥’ ਫਿਰ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਜਦੋਂ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਅਮਰ
ਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਕਮਲ ਬਿੱਠਾ ਹੈ, ਉਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ‘ਅਬ ਗ੍ਰਿਹ
ਆਸ਼੍ਰਮ ਬਿਧਿ ਸੁਨੋ ਜੁ ਅਹੀ ॥ ਦੁਇ ਕੰਨਯਾ ਸਾਹਿਬ ਗ੍ਰਿਹ ਭਈ ॥ ਤਾਕਾ ਕੁਟੰਬ ਕਾਜ ਸਭ
ਕੀਨਾ ॥ ਬਿਧਿ ਸੰਜੋਗ ਬਯਾਹ ਕਰ ਦੀਨਾ ॥’ ਹੁਣ ਜੇ ਕਵਿ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਆਪਣਾ
ਦਿੱਤਾ ਹਿਸਾਬ ਕਰੀਏ ਤਾਂ ਬੀ ਬੀਬੀ ਭਾਲੀ ਜੀ ਦਾ ਵਿਆਹ ਖੜੂਰ ਸਾਹਿਬ ਆਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲੇ
ਹੋ ਚੁਕਾ ਸਿੱਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਯਥਾ:--

ਗੁਰੂ ਅਮਰ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਅਵਤਾਰ ਦਾ ਸੰਮਤ ੧੫੨੬ ਹੈ ਤੇ ਕਵਿ ਜੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ
ਕਿ ੮੪ ਵਰ੍ਹੇ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿਚ ਗਈ ਤੇ ਬੈਠੇ, (ਦੇਖੋ ਇਸੇ ਰਾਸਿ ਦਾ ਅੰਸੂ ੭ ਅੰਕ ੧੮) ।
ਇਸ ਹਿਸਾਬ ਗੱਦੀ ਦਾ ਸੰਮਤ ੧੬੧੦ ਹੋਇਆ, ਤੇ ਇਸੇ ਅੰਸੂ ਦੇ ਅੰਕ ੨੦ ਵਿਚ ਕਵੀ ਜੀ
ਪ੍ਰਿਥੀਏ ਦਾ ਜਨਮ ੧੬੦੫ ਵਿਚ ਦੱਸਦੇ ਹਨ, ਸੇ ਸਾਫ ਸਿੱਧ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਗੁਰੂ ਅਮਰ ਦੇਵ
ਜੀ ਦੇ ਗੱਦੀ ਬਿਰਾਜਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲੇ ਬੀਬੀ ਭਾਲੀ ਦਾ ਵਿਵਾਹ ਹੋ ਚੁਕਾ ਸੀ । ਤਾਂਤੇ ਇਹ ਸਾਖੀ
ਯਾਂ ਤਾਂ ਹੋਈ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਜੇ ਹੋਈ ਹੈ ਤਾਂ ਬਾਸਰਕੇ ਰਹਿੰਦਿਆਂ ਦੀ ਵਾਚਤਾ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਅਜੇ ਆਪ
ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਜੀ ਦੇ ਪਾਸ ਆਏ ਨਹੀਂ ਸਨ, ਪਰ ਮਹਿਮਾਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਓਥੇ ਬੀ ਇਹ ਸਾਖੀ
ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ । ਇਹ ਬੀ ਔਖਾ ਦਿੱਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਵਿ ਜੀ ਆਪਣੇ ਦਿਤੇ ਸੰਮਤਾਂ ਦਾ ਹਿਸਾਬ ਨਾ
ਕਰਨ ਤੇ ਭੁੱਲ ਵਿਚ ਲਿਖ ਜਾਣ, ਤਾਂਤੇ ਇਹੋ ਸੁਬਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਤੇ ਇਹ ਕਿਸੇ ਸਜਣ ਦਾ
ਆਖੇਪ ਨਾ ਹੋਵੇ । ਪਰ ਇਹ ਨਿਸਚੈ ਹੈ ਕਿ ਬੀਬੀ ਭਾਲੀ ਦਾ ਵਿਆਹ ਆਪ ਦੀ ਗੱਦੀ ਨਸ਼ੀਲੀ
ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੋ ਚੁਕਾ ਸੀ ।

ਵਹੁ' ਗੁਰ ਕਹਿ ਦੀਨੀ*। ਸੁਨਿ ਬਿਪ ਰਾਮਦਾਸ ਬੁਲਿਵਾਵਾ । ਆਇ ਗੁਰੁ
 ਫਿਗ ਸੀਸ ਨਿਵਾਵਾ॥੧੫॥ ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਬੈਠੈ ਗੁਰ ਪਾਸ॥ ਅਮਰਦਾਸ ਗੁਰ
 ਬਾਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ । 'ਕਾਂ ਕੋ ਸੁਤ' ਕੋ ਜਾਤ ਸਥਾਨਾ' ? । ਕਹੈ ਮੋਹਿ ਫਿਗ ਸਭਿ
 ਬਿਬਧਾਨਾ†'॥੧੬॥ 'ਸੋਢਬੰਸ, ਲਵਪੁਰਿ ਪ੍ਰਭੁ' ਬਾਸ॥ ਸੁਤ ਹਰਿਦਾਸ, ਨਾਮ
 ਰਾਮਦਾਸ' । ਸੁਨਿ ਬਰ ਹਰਖੇ ਪਰਮ† ਫਿਪਾਲਾ॥ ਲਿਖਿ ਪੱਤ੍ਰੀ' ਲਵਪੁਰਿ
 ਤਤਕਾਲਾ॥੧੭॥ ਲੀਨ ਸਦਾਇ ਮਾਤ ਪਿਤ ਤਬੈ । ਕਰੀ ਸਗਾਈ ਹਰ-
 ਖਤਿ ਸਬੈ॥ ਕੁਛਕ ਕਾਲ ਲੈ ਕਰਜੈ ਬਿਵਾਹ॥ ਸਭਿਹਿਨਿ ਬੀਚ ਭਯੋ ਉਤ-
 ਸਾਹਾ॥੧੮॥ ਤਿਨ ਕੋ ਬਿਦਾ ਕੀਨਿ ਲਵਪੁਰਿ ਕੋਪਾਸ ਰਹੇ ਅਨੁਗਾਮੀ'
 ਗੁਰ ਕੋ। ਸੇਵਾ ਕਰੈਂ ਸਕਲ ਗੁਨ ਖਾਨੀ । ਜੋ ਭਾਖੈ ਗੁਰ, ਆਇਸੁ ਮਾਨੀ॥
 ॥੧੯॥ ਯਾ ਬਿਧਿ ਸੰਮਤ ਬਹੁਤ ਬਿਤਾਏ। ਸੇਵਾ ਕਰਤਿ ਸਕਲ ਹਰਖਾਏ।
 ਸੰਮਤ ਸੋਲਹ ਸਤ ਇਕ ਚਾਰੀ'। ਜਨਮਜੋ ਪ੍ਰਿਥੀਆ ਪ੍ਰਥਮ ਹੰਕਾਰੀ॥੨੦॥
 ਰਿਦੈ ਅਨੰਦਤਿ ਦੇਪਤਿ ਹੈ ਕੈ । ਪ੍ਰਤਿਪਾਰਜੈ ਬਹੁ ਲਾਡ ਲਡੈ ਕੈ । ਸਮਾਂ
 ਬਿਤਾਏ ਕੇਤਿਕ ਧਾਮ। ਜਨਮਜੋ ਮਹਾਂਦੇਵ ਅਭਿਰਾਮ॥੨੧॥ ਸੰਮਤ ਖੋਜਸ
 ਸੈ॥ ਅਰੁ ਅਸ੍ਰ'। ਪ੍ਰਤਿਪਾਰੈ ਦੋਨਹੁ ਕਰਿ ਪੁਸ਼੍ਟ'। ਸੋਲਾਂ ਸੈ ਦਸ' ਉਪਰ ਭਏ
 ਵਦੀ ਵਿਸਾਖ ਸਪੱਤਮੀ ਬਿਯੋ॥੨੨॥ ਮੇਖ ਪ੍ਰਵਿਸ੍ਯੋ ਅਠਦਸ ਕੇਰਾ'। ਮੰਗਲ
 ਵਾਰ ਲਗਨ ਸੁਭ ਹੋਰਾ। ਜੁਗਮੀ ਜਾਮ ਜਾਮਨੀ'। ਜਬੈ ਹੁਤੋ ਨਿਛੱਤੁ ਰੋਹਿਣੀ
 ਤਬੈ॥੨੩॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਅਰਜਨ ਕੁਲ ਨਭ ਚੰਦ'। ਲੀਨੋ ਜਨਮ ਅਨੰਦ
 ਬਿਲੰਦ। ਸਦਨ ਨਾਨਕੇ ਭਏ ਬਡੇਰੇ। ਬਾਲ ਆਰਥਲ, ਤਰੁਨ ਸੁ ਫੇਰੇ॥੨੪॥
 ਬਜਾਹ ਆਇ ਮੰਗਲ ਜੇ ਨਾਨ॥ ਹੋਏ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਮਹਾਂਨ॥ ਮਹਿਲਾ ਰੀਗਾ
 ਅਰਜਨ ਪਜਾਰੀ। ਰਹੇ ਅਨੰਦ ਸਦਾ ਸੁਖਕਾਰੀ()॥੨੫॥ ਦੋਹਰਾ॥ ਅਕਬਰ
 ਕੋ ਮੰਤ੍ਰੀ ਹੁਤੋ ਬਿੱਪੂ ਬੀਰਬਲ ਨਾਮ। ਪਸ਼ਚਮ ਦਿਸ਼ਾ ਮੁਹਿੰਮ ਕਰਿ'। ਚਢ੍ਹੈ
 ਜੀਤਿਬੈ ਕਾਮ'॥੨੬॥ ਚੌਪਈ॥ ਰਖਹਿ ਸ਼ਾਹੁ ਤਿਹ ਸੰਗ ਸਨੇਹੁ । ਪ੍ਰਿਥਕ ਨ

*ਕਿਸਦਾ ਪੁੱਤ੍ਰ, ਕੀ ਜਾਤ ਤੋ ਕਿਹੜਾ ਵਤਨ ਹੈ ? *ਵੇਰਵਾ । *ਪੱਤ੍ਰਿਕਾ । *ਅਨੁਸਾਰੀ ਹੋਕੇ ।
 †ਆਗਿਆ ਮੰਨਣ । ੧੬੦੫ । ੧੬੦੮ । *ਤਕੜੇ । ੬. ੧੬੧੦ । *ਵਿਸਾਖ ਦਿਨ
 ੧੮ ਦਾ । *ਦੋ ਪਹਿਰ ਰਾਤ । *ਅਕਾਸ਼ ਰੂਪੀ ਕੁਲ ਵਿਚ ਚੰਦਰਮਾ ਰੂਪ । *ਜੰਗ ਕਰਨ
 ਨੂੰ । *ਜਿੱਤਣ ਲਈ ।

*ਪਾ:—ਪਨ ਬੋਲੇ 'ਯਾ ਬੁਲਾਵ ਪ੍ਰਿਥੀਨੀ' ।

†ਪਾ:—ਬਿਧਿ ਨਾਨਾ ।

‡ਪਾ:—ਬਜੈਤ ।

§ਪਾ:—ਬਧਾਹ=ਵਧਾਈਆਂ ।

॥ਪਾ:—ਜੋ ਆਇਸੁ ਗੁਰ ਕਹੈਂ ਬਖਾਨੀ

॥ਪਾ:—ਸਤ ।

()ਪਾ:—ਸੁਖਧਾਰੀ ।

ਹੋਨਿ ਦੇਤਿ ਕਬਿ ਕੇਹੂ^੧। ਹੋਨਹਾਰ ਜਬਿ ਤਿਹ ਸਿਰ ਆਈ । ਕਹਤਿ ਭਯੋ
 ‘ਮੈਂ ਕਰੈਂ ਚਢਾਈ॥੨੭॥ ਸਕਲ ਮਵਾਸ^੨ ਤੋਰ ਕਰਿ ਆਵੈਂ । ਬਾਰ ਬਾਰ ਕੋ
 ਝਗਰ ਚੁਕਾਵੈਂ’ । ਸੁਨਿ ਅਕਬਰ ਬਹੁ ਭਯੋ ਪ੍ਰਸੰਨ । ਕਹਯੋ ਬੀਰਬਰ ਕੋ
 ‘ਤੁਮ ਪੈਨ॥੨੮॥ ਤੋਹਿ ਗਏ ਬਿਨ ਕਾਜ ਨ ਸਰੈ ਔਰ ਕੁਮਤਿ ਕਰਿ ਕੋਇ
 ਨ ਅਰੈ’। ਬਹੁ ਸੈਨਾ ਇਸ ਸੰਗ ਚਢਾਈ। ਤੋਪਰਹਕਲਾ^੩ ਦੇ ਸਮੁਦਾਈ॥੨੯॥
 ਪਿਖਿ ਸਮਾਜ^੪ ਹੋਕਾਰਜੈ ਬਿੱਪ੍ਰਾਕਹੈ^੫ ‘ਹਤੋਂ ਸ਼ੱਤਗਨ ਛਿੱਪ੍ਰ’। ਅਕਬਰ ਹਰ-
 ਖਤਿ ਬਾਕ ਬਖਾਨਾ । ਲਿਖਿ ਕਰਿ ਪਾਨ ਦਿਯੋ ਪਰਵਾਨਾ^੬ ॥੩੦॥ ‘ਖੱਤ੍ਰੀ
 ਜਾਤ ਜਿਤਿਕ ਜਿਸ ਦੇਸ਼। ਗੁਮ ਕਿ ਨਗਰ ਬਸੰਤ* ਅਸ਼ੋਸ਼’। ਇਕ ਘਰ
 ਏਕ ਰਜਤਪਣ^੭ ਦੇ ਕੈ। ਮਿਲਹਿ ਤੋਹਿ ਨੰਮੀ ਸਿਰ ਕੈ ਕੈ’ ॥੩੧॥ ਇਮਿ
 ਸਭਿ ਲਿਖਤ ਵਈ ਕਰਿ ਹਾਥ । ਲਈ ਬੀਰਬਲ ਹੁਇ ਮਦ^੮ ਸਾਥ। ਦਿੱਲੀ
 ਤੇ ਚਢਿ ਚਲਿ ਕਰਿ ਆਯੋ । ਬਡ ਲਸ਼ਕਰ ਜਿਹ ਸੰਗ ਸਿਧਾਯੋ ॥ ੩੨ ॥
 ਜਾਇ ਦੇਸ਼ ਜਿਸ ਉਤਰੈ ਸੋਇ । ਖੱਤ੍ਰੀ ਆਨਿ ਮਿਲਹਿ ਸਭਿ ਕੋਇ । ਗਿਨ
 ਗਿਨ ਘਰਨਿ ਰਜਤਪਣ ਦੇਤਿ । ਖੋਜਿ ਖੋਜਿ ਤਿਸਕੇ ਨਰ ਲੇਤਿ ॥੩੩॥
 ਇਮਿ ਹੀ ਕਰਤਿ ਲਏ ਭਟ ਭੀਰ^੯। ਉਤਰਯੋ ਆਨਿ ਬਿਪਾਸਾ ਤੀਰਾਕਰੀ
 ਸਕੋਲਨ ਤਰਨੀ^{੧੦} ਘਨੀ । ਤਰ ਕਰਿ ਪਾਰ ਪਰੀ ਸਭਿ ਅਨੀ^{੧੧} ॥ ੩੪ ॥
 ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਸਿਵਰ ਕੋ ਘਾਲਾ^{੧੨}। ਬਿੱਪ੍ਰ ਬੀਰਬਲ ਚਮੁੰਬਿਸਾਲਾ। ਪੁਰਿ ਮੈਂ
 ਪ੍ਰਵਿਸੇ ਨਰ ਮਤਿ ਹੀਨ । ਘਰ ਖੱਤ੍ਰੀਨ ਖੋਜਿ ਕਰਿ ਲੀਨ ॥੩੫॥ ‘ਆਇ
 ਦਿਵਾਨ ਬੀਰਬਲ ਬੈਠਾ । ਮਿਲਹੁ ਸਕਲ ਦੇਕਰਿ ਤੁਮ ਭੇਟਾ’। ਸੁਨਿ ਕਰਿ
 ਗੁਰ ਸਨਬੰਧੀ ਘਨੇ। ਅਪਰ ਮਿਲੇ ਕੁਛ ਗੁਰ ਢਿਗ ਭਨੇ ॥ ੩੬ ॥ ‘ਆਗਸਾ
 ਦੇਹੁ ਜਥਾ ਹਮ ਕਰੈਂ । ਨਾਂਹਿ ਤ ਬਿੱਪ੍ਰ ਦੁਖ ਕੋ ਧਰੈ’ । ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਅਮਰ
 ਭਨਯੋ ‘ਜੁਗ’^{੧੩} ਜਾਵਹੁ। ਹਮਰੀ ਦਿਸ਼ ਤੇ ਭਾਖਿ ਸੁਨਾਵਹੁ॥੩੭॥—ਇਹ ਗੁਰ
 ਪੁਰਿ ਜਾਨਹੁ ਉਰ ਮਾਂਹੀ। ਕਾਰ ਵਿਹਾਰ ਕਰਤਿ ਕੋ ਨਾਂਹੀ^{੧੪}। ਜੋ ਪਰਮੇਸੁਰ
 ਦੇਤਿ ਪਠਾਇਸੋ ਅਚਿ, ਔਰਨ ਦੇਂ ਅਚਵਾਇ। ॥੩੮॥ ਭੋਜਨ ਲੇਹੁ ਦੇਗ
 ਤੇਜੇਤਾ। ਤੁਮਰੇ ਨਿਕਟ ਪਠਹਿ ਹਮਤੇਤਾ। ਨਹੀਂ ਰਜਤਪਣ ਲੇਤਿਨਦੇਤਿ ।

^੧ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ । ^੨ ਆਕੀ । ^੩ ਛੋਟੀ ਤੋਪ । ^੪ ਸਮਿੱਠੀ । ^੫ ਛੇਤੀ ਹੀ । ^੬ ਹੱਥ ਦਿੱਤਾ ਪਰਵਾਨਾ ।

^੭ ਵਸਦੇ ਹਨ (ਓਹ) ਸਾਰੇ । ^੮ ਰੁਪੱਯਾ । ^੯ ਹੋਕਾਰ । ^{੧੦} ਸੂਰਮਿਆਂ ਦੀ ਭੀੜ । ^{੧੧} ਬੇੜੀਆਂ ।

^{੧੨} ਸੈਨਾ । ^{੧੩} ਫੇਰਾ ਪਾਇਆ । ^{੧੪} ਦੇ (ਪੁਰਸ਼) । ^{੧੫} ਕੋਈ ਕਾਰ ਵਿਹਾਰ (ਗੁਰੂ ਜੀ) ਨਹੀਂ

ਕਰਦੇ ।

* ਪਾ:—ਜਿ ਬਸੇ ।

† ਪਾ:—ਦੇਤ ਅਥਾਇ ।

ਬਨਿਤਾ ਸੁਤ ਈਠਾ^੧ ॥੫੦॥ ਸੁਨਿ ਸਿੱਖਨ ਪੁਨ ਬੁਝਠ ਠਾਨੇ । ‘ਇਸ
ਕੋ ਕਿਮਿ ਉਪਾਵ ਹਮ ਜਾਨੇ’। ਕਰਹਿ ਅਵਗਯਾ ਦੇਹ ਬਿਖਾਵੈ^੨। ਜਿਸ ਕੇ
ਗੁਰੁ ਮਹਿਮਾ ਨਹਿ ਯਾਵੈ^੩ ॥੫੧॥ ਸਹਜ ਸੁਭਾਇਕ ਸਤਿਗੁਰਬੋਲੇ। ਨਿਸਚੈ
ਰਾਖਹੁ ਕਜੇਂ ਮਨ ਡੋਲੇ। ਦੇਖਹੁ ਕਹਾਂ ਕਰਹਿ ਕਰਤਾਰ । ਸਿਰ ਲਾਗੇ ਤੇ
ਸਮਝ ਗਵਾਰ^੪ ॥੫੨॥ ਜਾਇ ਬਿਲੋਕਹੁਤਹਿ ਤੁਮ ਦੋਊ। ਕਹੈ ਬਾਰਤਾਸੁਨੀ-
ਅਹਿ ਸੋਊ^੫। ਆਇਸੁ ਮਾਨਿ ਗਏ ਤਤਕਾਲ। ਬੈਠੇ, ਜਿਹ ਠਾਂ ਪੈਰ ਬਿਸਾਲਾ
॥੫੩॥ ਤਿਸ ਛਿਨ ਅਕਬਰ ਕੇ ਪਰਵਾਨੇ । ਆਏ ਬਡ ਤੂਰਨਤਾ ਠਾਨੇ ।
ਭੁਨਯੋ ਬੀਰਬਲ ਸੇਂ ਤਿਨ ਨਰਨ । ‘ਇਸ ਪੁਰਿ ਮਹਿ ਗਨ ਖੱਤੀ ਬਰਨ’
॥੫੪॥ ਅਬਿਲੋ ਹੁਕਮ ਮਾਨਿ ਨਹਿ ਆਏ। ਸਿਧਯਾ ਪਰੀ ਸੁ ਸਮਾਂ ਬਿਤਾਏ ।
ਹੁਕਮ ਆਪਕੋ ਹੋਇ ਸੁ ਕਰੈ। ਜਾਇ ਤਿਨਹੁ ਢਿਗ, ਕੈ ਇਤ ਟਰੈ^੬ ॥੫੫॥
ਕਹਯੋ ਬੀਰਬਲ। ਅਬਿ ਨਿਸ ਪਰੀ। ਪ੍ਰਾਤ ਮੁਕਾਮ^੭ ਕਰਹਿ ਇਸ ਪੁਰੀ। ਤਬਿ
ਸਭਿ ਕੋ ਗਹਿਕੈ ਮੰਗਵਾਵੈ। ਨਾਹਿ ਤ ਹੁਕਮ ਮਾਨਿਕਰਿ ਆਵੈ^੮ ॥੫੬॥ ਭਯੋ
ਤਿਮਰ ਸਿਖ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਆਏ। ਬਿਗਰਹਿ ਪ੍ਰਾਤੀ^੯ ਗੁਰਨਿ ਬਤਾਏ^{੧੦}। ਕਹਿ
ਸ੍ਰੀ ਅਮਰ ‘ਮੁਕਾਮ ਨ ਹੋਇ । ਬੇਗ ਇਹਾਂ ਤੇ ਗਮਨਹਿ ਸੋਇ ॥੫੭॥ ਨਹਿ
ਚਿੰਤਾ ਚਿਤ ਬਿਖੇ ਬਿਚਾਰੋ। ਰਹੋ ਅਨੰਦਤਿ ਸਦਨ ਸਿਧਾਰੋ^{੧੧}। ਸੁਨਯੋ ਬੀਰ-
ਬਲ ਜਬਹਿ ਪ੍ਰਵਾਨਾ । ਲਿਖੀ ਜਿਸੀ ਮਹਿ ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਮਹਾਂਨਾ ॥੫੮॥ ‘ਤਿਸੀ
ਦੇਸੁ ਭਾ ਦੁੰਦ ਘਨੇਰਾ^{੧੨}। ਲੁਟ ਕੂਟ ਲੀਨੋ ਦਲ ਡੇਰਾ^{੧੩}। ਨਹਿ ਕਿਤ ਠਹਿਰ
ਮੁਕਾਮ ਕਰੀਜਹਿ । ਦੀਹ ਮਜਲ ਤੇ ਤਹਿ ਪਹੁੰਚੀਜਹਿ ॥੫੯॥ ਕਰਹੁ
ਜਾਇ ਸਰ^{੧੪} ਲਰਹੁ ਘਨੇਰੇ। ਦੀਰਘ ਲਸ਼ਕਰ ਹੋ ਸੰਗ ਤੇਰੇ^{੧੫}। ਸੁਨਿ ਨਿਸ
ਮਹਿ ਤਜਾਰੀ ਕਰਿਵਾਈ । ‘ਬਡੀ ਪਾਤਿ ਤੇ ਹੋਹਿ ਚਵਾਈ’ ॥੬੦॥ ਸਭਿ
ਲਸ਼ਕਰ ਮਹਿ ਸੁਧਿ ਕਰਿ ਦੀਨਿ । ਨਿਸਾ ਬਿਤਾਵਨ ਤਿਹਠਾਂ ਕੀਨਿ। ਭੋਰ
ਭੂਰ ਤੇ^{੧੬} ਬਜੇ ਨਗਾਰੇ । ਸੁਨਿ ਸਭਿ ਜੀਨ ਤੁਰੰਗਨ ਡਾਰੇ^{੧੭} ॥੬੧॥ ਆਪ
ਚਵਿਨ ਕੀ ਤਜਾਰੀ ਕੀਨਿ। ਚਲਯੋ ਪ੍ਰਸੰਗ ਤਬਹਿ ਖੱਤੀਨ। ‘ਇਸ ਪੁਰਿ ਕੇ

^੧ਪਿਆਰਿਆਂ ਨਾਲ । ^੨ਦੁੱਖ । ^੩ਮੂਰਖ ਨੂੰ ਸਿਰ ਲੱਗਿਆਂ ਹੀ ਸਮਝ ਆਉਂਦੀ ਹੈ । ^੪ਕਹੀਏ
ਹਨ (ਅ) ਜਾਤਿ ਦੇ । ^੫ਅਬਵਾ ਇਥੋਂ ਟਲ ਜਾਈਏ । ^੬ਡੇਰਾ, ਟਿਕਾਉ । ^੭ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ
‘ਸਵੇਰੇ ਵਿਗਾੜ ਹੋ ਜਾਏਗਾ’ । ^੮ਭਾਵ ਪਸ਼ਚਮ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਬੜਾ ਉਪਦ੍ਰਵ ਹੋ ਪਿਆ ਹੈ । ^੯ਹੋ
ਬੀਰਬਲ ਤੈਥੋਂ ਅੱਗੇ ਜੇਹੜਾ ਇਧਰ ਦਾ) ਦਲ (ਸੀ), ਉਸ ਦਾ ਡੇਰਾ ਲੁਟ ਕੂਟ ਲਿਆ ਹੈ
(ਵੇਰੀ ਨੇ) । ^{੧੦}ਫਤੇ ਕਰੋ । ^{੧੧}ਬਹੁਤ ਸਵੇਰ ਸਾਰ ਤੋਂ । ^{੧੨}ਘੋੜਿਆਂ ਪਰ ਕਾਠੀਆਂ ਪਾਈਆਂ ।

ਨਹਿ ਚਲਿ ਕਰਿ ਆਏ । ਨਹੀਂ ਰਜਤਪਣ ਕਿਨਹੁ ਪਠਾਏ ॥੬੨॥ ਕਿਸ
ਅਲੇਖ ਹੀਕਾਰ ਕਰੇਤੋ।ਬਡੇ ਆਪ ਤੇ ਕਿਸਹਿ ਲਖੀਤੇ^੧।ਜਿਸ ਤੇ ਤ੍ਰਾਸਨ
ਧਰਹਿ ਤੁਮਾਰੇ।ਕਹੈਕਿ-ਹਮ ਤੇ ਲੇਹੁ ਅਹਾਰੇ-^੨॥੬੩॥ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਕਹੈ
ਬੀਰਬਲ ਤਬੈ।‘ਭਈ ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਚਾਲੇ ਚਢਿ ਅਬੈ।ਹਟਿ ਕੈ ਆਵੈ ਜਬਿ ਇਸ
ਪੁਰਿ ਕੋ।ਕਰਹਿ ਬਿਲੋਕਨ ਤਬਿ ਹਮ ਗੁਰ ਕੋ ॥੬੪॥ ਅਬਿ ਤੇ ਦਸ ਗੁਨਾ
ਧਨ ਲੇਹਿ।ਅਪਰ ਸਜਾਇ ਕਛੁ ਇਨ ਦੇਹਿ।ਨਹਿ ਰਾਖੀਮੇਰੀ ਬਛਿਆਈ।
ਮਿਲੇ ਨ ਦਯੋ ਦਰਬ ਸਮੁਦਾਈ’ ॥ ੬੫ ॥ ਇਮਿ ਇਕ ਨਰ ਸੇਂ ਭਾਖਿ
ਪਠਾਯੈ।ਆਪ ਅਰੂਢਜੇ ਪੰਥ ਸਿਧਾਯੋ।ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਕਰਤਿ ਹੀ ਲਸਕਰ ਚਾਲਾ।
ਦੂਰ ਬਿਸਾਲ ਸਿਵਰ ਕੋ ਘਾਲਾ॥੬੬॥ਸੋ ਨਰ ਚਲਿ ਕਰਿ ਗੁਰ ਵਿਗ ਆਯੋ।
ਕਹੈ ਬੀਰਬਲ ਕੇਰ ਸੁਨਾਯੋ । ‘ਤੁਮ ਪਰ ਹੋਯੋ ਕ੍ਰੋਧ ਘਨੇਰੇ ।-ਦੇਉ
ਸਜਾਇ ਆਇ ਜਿਸ ਬੇਰੇ॥੬੭॥ਕਹੈ ਨਹਿ ਚਾਹੈ ਅਪਨ ਭਲੇਰਾ।ਮਿਲੇ
ਕਹੈ ਨ ਦੇ ਦਰਬ ਬਡੇਰਾ^੩।-ਹਟਿ ਆਵਹਿ ਬਹੁ ਦੇਇ ਬਿਖਾਵਾ।ਕਰਹਿ
ਕੈਦ,ਧਨ ਲੇ ਬਹੁ ਬਾਵਾ’ ॥੬੮॥ ਬੋਲੇ ਅਮਰ ਗੁਰੂ ਸੁਨਿ ਸੋਇ।‘ਇਹਾ
ਨ ਆਵਨ ਇਸਕੋ ਹੋਇ।ਬਰਫ ਸੰਗ ਤਿਹ ਠਾਂ ਗਰ ਜਾਇ’^੪। ਹੀਕਾਰੀ
ਨਹਿ ਜੀਵਨ ਪਾਇ॥੬੯॥ਚਿਤਵਹਿ ਬੁਰਾ ਗੁਰੂ ਘਰ ਸੰਗ।ਕਿਮ ਠਹਿਰਹਿ
ਤੁਰਨ ਹੁਇ ਭੀਗ’।ਇਮਕਹਿ ਤੁਸਨ ਭਏ ਗੁਸਾਈ।ਗਯੋ ਬਿੱਪੂ ਤੁਰਕਨ
ਪਰ ਧਾਈ॥੭੦॥ਇਕ ਦੁਇ ਜੰਗ ਅਖਾੜੇ ਭਏ।ਬਰਫ ਗਿਰਨ ਮਹਿ^੫।ਸਭਿ
ਧਸਿ ਗਏ।ਨਾਕ ਸੀਤ ਤੇ ਠਰ ਗਿਰ ਪਰਜੇ।ਦੁਇਭਿ ਤਬੈ ਬਜਾਵਨ ਕਰਜੇ
॥ ੭੧ ॥ ਭਈ ਬਰਫ ਨਭੁ ਬਰਖਾ ਘਨੀ । ਦਬਜੈ ਬੀਰਬਲ ਜੁਤਿ ਸਭਿ
ਅਨੀਯੋ।ਗੁਰ ਕੋ ਬਾਕ ਸਦਾ ਸੁਫਲਾਵੈ।ਨਹੀਂ ਸੁਰਾਸੁਰ ਕੋ ਉਲਟਾਵੈ॥੭੨॥

^੧(ਹੋਰ) ਕਿਸ ਨੂੰ ਜਾਣਦੇ ਹਨ ? ^੨ਜਿਸ ਦੀ (ਸ਼ਹਿ ਕਰਕੇ) ਤੇਰੇ ਪਾਸੋਂ ਡਰਦੇ ਨਹੀਂ । ^੩ਕਹਿ
ਭੋਜਿਆ (ਗੋਇੰਦਵਾਲ) । ^੪ਬਗੜਾ ਕਰਕੇ । ^੫ਗਲ ਜਾਏਗਾ । ^੬ਪਹਾੜੀ ਦੀ ਬਰਫ ਵਿਚ ।
^੭ਅਕਾਸ਼ ਤੋਂ । ^੮ਪਾ:-ਘਨੇਰਾ । ^੯ਪਾ:-ਬਹੁਰ ।

‡ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਾਕ ਸ਼ਾਪ ਨਹੀਂ ਹਨ । ਇਹ ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਵ ਦੇ ਵਾਕ ਹਨ ।
ਬੀਰਬਲ ਏਥੇ ਅਵਗਤਾ ਕੀਤੀ ਤੇ ਭਰਾਵਾਂ ਦੇ ਗਿਆ ਜਿਸ ਪਰ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਘਬਰਾਉਣ ਤੇ
ਆਪ ਨੇ ਭਵਿੱਖਤ ਵਾਚ ਲਈ ਤੇ ਦੱਸ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਇਸ ਵਿਚਾਰੇ ਨੇ ਆਕੇ ਕੀਹ ਦੁਖ ਦੇਣਾ ਹੈ,
ਇਸ ਦਾ ਅੰਤ ਤਾਂ ਓਥੇ ਹੀ ਬਿਦਿਆ ਹੈ । ਇਹ ਅਰੰਘ ਵਾਚਣਾ ਹੈ । ‘ਹਰ ਕੇ ਦਰ ਵਰਤਿਆ’
ਦੱਸ ਦੇਣਾ ਹੈ । ਇਹ ਪ੍ਰਸੰਗ ਮਹਿਮਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆਇਆ ।

॥ਇਸ ਨਿਯੰਤਰ ਦੀ ਟੁਕ ਏਥੇ ਅਗਲੇ ਪੰਨੇ ਹੇਠ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪ੍ਰਿਥਮ ਰਾਸੇ 'ਬੀਰਬਲ ਪ੍ਰਸੰਗ' ਬਰਨਨ ਨਾਮ ਏਕ
ਚਤੁਰਿੰਸਤੀ ਅੰਮ੍ਰਿ ॥ ੪੧ ॥

੪੨. [ਇਕ ਮਾਈ ਦਾ ਪੁੱਤ੍ਰ ਜਿਵਾਉਣਾ, ਤੇਈਆ ਤਾਪ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ]
ਏਹਗਾ॥ ਇਕ ਦਿਨ ਸਤਿਗੁਰ ਨਿਸਾ ਮਹਿ ਸਿਹਜਾ ਪਰ ਸੁਪਤਾਇ^੧। ਕੂਕ
ਪੁਕਾਰੀ ਨਾਰਿ ਇਕ ਸਗਰੀ ਪੁਰੀ ਸੁਨਾਇ ॥ ੧॥ ਚੋਪਈ ॥ ਗੁਰ ਕੇ ਖੁਲੇ
ਸੁਨਤਿ ਹੀ ਨੈਨ । ਬੋਲੇ ਵਾਸ ਸੰਗ ਸੁਖ ਦੈਨ । 'ਕੌਨ ਅਚਾਨਕ ਕੀਨ
ਪੁਕਾਰੀ?' ਕਿਸ ਤੇ ਦੁਖ ਪਾਯੋ ਇਸ ਨਾਰੀ?' ॥੨॥ ਸੁਨਿ ਬੱਲੂ ਨੇ ਤਬਹਿ
ਬਤਾਈ । '-ਪੁੱਤ੍ਰ ਪੁੱਤ੍ਰ-ਕਹਿ ਕੋ ਬਿਲਲਾਈ। ਕਹਾਂ ਭਯੋ ਕਛ ਜਾਇ ਨ
ਜਾਨ॥ ਨੰਦਨ ਦੁਖੀ ਕਿ ਹਤਿ ਭਾ ਪ੍ਰਾਨਾ' ॥੩॥ ਸਤਿਗੁਰ ਕਹਜੋ 'ਜਾਇ ਸਧ
ਆਨਹੁ। ਭਈ ਦੁਖੀ ਕਿਮਿ ਹਮਹਿ ਬਖਾਨਹੁ'। ਸੁਨਿ ਆਇਸੁ ਬੱਲੂ ਚਲਿ
ਗਯੋ । ਮ੍ਰਿਤਕ ਪੁੱਤ੍ਰ ਤਿਹ ਦੇਖਤਿ ਭਯੋ ॥੪॥ ਸਤਿ ਬਿਧਿ ਬੁਝਿ ਗੁਰੂ ਢਿਗ
ਕਹਜੋ । 'ਤਿਧ ਬਿਧਵਾ ਕੇ ਇਕ ਸੁਤ ਰਹਜੋ'। ਤੇਈਆ ਤਾਪ ਖੇਦ ਤਿਸੁ
ਦੈਕੈ। ਕਹਜੋ ਮ੍ਰਿਤਕ ਬਹੁ ਨਿਰਬਲ ਕੈਕੈ' ॥੫॥ ਸੁਨਿ ਗੁਰ ਕਹਜੋ 'ਪ੍ਰਾਤਿ
ਜਬਿ ਹੋਇ । ਮਰਜੋ ਪੁੱਤ੍ਰ ਤਿਸ ਜੀਵਨ ਹੋਇ। ਅਬਿ ਕਹਿ ਦੇਹੁ ਨ ਕਰਹਿ
ਬਿਲਾਪ । ਬਿਧਹਿ ਕੈਦ ਜਿ ਤੇਈਆ ਤਾਪ' ॥ ੬ ॥ ਸੁਨਿ ਬੱਲੂ ਨੇ ਜਾਇ
ਹਟਾਈ । ਭਈ ਭੋਰ ਸੁਤ ਮ੍ਰਿਤੁ ਲੈ ਆਈ । ਉਠਿ ਸਤਿਗੁਰ ਤਿਹ ਚਰਨ
ਲਗਾਯੋ । ਤੁਰਨ ਬਾਲਕ ਤਬਹਿ ਜਿਵਾਯੋ ॥੭॥ ਪੁਨ ਗੁਰ ਤੇਈਆ ਤਾਪ
ਹਕਾਰਜੋ । ਤਿਸਕੋ ਬਾਲਕ ਸਮ ਤਨ ਧਾਰਜੋ । ਚਰਨ ਜੰਜੀਰ ਡਾਰ ਕਰਿ
ਦੀਨ । ਗਰ ਮਹਿ ਤੋਕ ਪਾਇਬੋ ਕੀਨ ॥ ੮ ॥ ਜੁਗ ਹਾਥਨ ਮਹਿ ਡਾਰਿ
ਹਬੋਰੀ॥ ਲੋਹ ਪਿੰਜਰੇ ਮਹਿ ਤਿਸ ਠੋਰੀ । ਪਾਇ ਬੀਚ ਨਿਜ ਪੌਰ ਟਿਕਾਯੋ।
ਕਹਜੋ ਗੁਰੂ 'ਇਨ ਤ੍ਰਾਸ ਨ ਪਾਯੋ' ॥੯॥ ਆਨਿ ਅਵੱਗਯਾ ਪੁਰਿ ਮਹਿ ਕੀਨਿ।
ਬਿਧਵਾ ਕੋ ਬਾਲਕ ਹਤਿ ਦੀਨਾ। ਹਮਰੋਕਰਿਚਿ ਪ੍ਰਣ ਨਹਿ ਜਾਨਜੋ। ਮਾਤਹਿ
ਪਿਤਹਿ ਪਿਖਤਿ^੨ ਸੁਤ ਹਾਨਜੋ ॥੧੦॥ ਏਕ ਰੋਗ ਕੋ ਹੋਇ ਸਜਾਇ । ਪੁਨ

^੧ਸੁੱਤੇ। ਇਕ ਪੁੱਤ੍ਰ ਹੈ ਸੀ। ਇਸ ਨੇ (ਸਾਡਾ) ਡਰ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ। ^੨ਮਾਤ ਪਿਤਾ ਦੇ ਦੇਖਦਿਆਂ ।

^੩ਭਲੇ ਪੰਨੇ ਦੇ ਨਿਕਾਸ ਦੀ ਤੁਲ-

ਭੀਰਬਲ ਤੇ ਉਸ ਦੀ ਸਾਰੀ ਫੌਜ ਤੇ ਜ਼ੋਨਖਾਂ ਦੀ ਫੌਜ ਬਿਲੰਦਜ਼ਈ ਤੇ ਕਰਾਹ ਰੁਗਾਹ
ਆਇ ਦਰਿਆ ਵਿਚ, ਜੋ ਗਾਲਬਨ ਸ਼ਾਤ ਦੇ ਪਹਾੜਾਂ ਵਿਚ ਹਨ, ਮਾਰੀ ਗਈ ਸੀ, ਕੋਈ ਨਹੀਂ
ਸੀ ਬਚਿਆ । ਅੱਬੁਲ ਫਜ਼ਲ ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ੫੦੦ ਜੁਵਾਨ ਮੋਏ, ਪਰ ਖਾਫੀਖਾਂ ਲਿਖਦਾ ਹੈ
ਕਿ ਪੰਜਾਹ ਹਜ਼ਾਰ ਜਾਂ ਚਾਲੀ ਹਜ਼ਾਰ ਪੈਦਲ ਤੇ ਸਵਾਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਵੀ ਨਾ ਬਚਿਆ ।

ਹਮਰੇ ਪੁਰਿ ਕੋਇ ਨ ਆਇ ਰਹੈ ਪਿੰਜਰੇ ਮਹਿ ਇਹੁ ਪਰਨੋਗੋਇਦਵਾਲ
 ਨਿਡਰ ਹੁਇ ਬਰਜੋ ॥ ੧੧ ॥ ਇਮਿ ਕਹਿ ਅਪਨੇ ਪੈਰ ਰਖਾਯੋ। ਕੇਤਿਕ
 ਮਾਸਨ ਸਮਾਂ ਬਿਤਾਯੋ। ਗੁਰ ਬਚ ਸੰਗਲ ਸੰਗ ਰਹਜੋ ਹੈ^੧। ਛੁਪਤਿ ਅਧਿਕ ਨ
 ਅਹਾਰ ਲਹਜੋ ਹੈ॥੧੨॥ ਦੁਰਬਲ ਅੰਗ ਹੋਇ ਬਹੁ ਗਯੋ। ਗੁਰ ਸਿੱਖਨ ਕੇ
 ਬੈਦਤਿ ਭਯੋ।—ਕੋ ਆਵਹਿ ਐਸੇ ਉਪਕਾਰੀ। ਮੋਹਿ ਮੁਚਾਵਹਿ^੨ ਕਰੁਨਾਧਾਰੀ—
 ॥੧੩॥ ਨਿਕਟ ਕਦੀਮੀ^੩ ਸੇਵਕ ਜੋਇਲਖਹਿ ਦੁਖਦ ਹਿਤਕਹੈ ਨ ਸੋਇ^੪।
 ਡੱਲੇ ਗ੍ਰਾਮ ਬਿਖੈ ਸਿਖ ਜੇਈ। ਗੁਰ ਦਰਸਨ ਹਿਤ ਆਏ ਸੋਈ ॥ ੧੪ ॥
 ਅਰਪਿ ਅਕੋਰ ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰਾ। ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਮੁਖ ਕਮਲ ਨਿਹਾਰਾ। ਕਰਿ
 ਕਰਿ ਬੈਦਨ ਬੈਠਿ ਨਜੀਕਾ। ਬੋਲੇ ਗੁਰੁ ਗਿਰਾ ਰਮਣੀਕਾ॥੧੫॥ ‘ਕੁਸ਼ਲ
 ਅਨੰਦ ਸਭਿਨਿ ਮਹੁ ਅਹੇ। ਮਿਲਿ ਸਭਿ ਸੰਗਤਿ ਕੋ ਰਸ ਲਹੇ’ ॥ ਡੱਲੇ
 ਮਹਿ ਸਿਖ ਸੇਵਕ ਮੇਰੇ। ਪਾਰੋ ਲਾਲੋ ਆਦਿ ਬਡੇਰੇ॥੧੬॥ ਨਿਤਿ ਪ੍ਰਤਿ ਮੋਕਹੁ
 ਅਤਿਸ਼ੈ ਪਜਾਰੇ। ਜਿਨ ਮਿਲਿਬੋ^੫ ਨਰ ਔਰ ਉਧਾਰੇ^੬। ਸੁਨਿ ਲਾਲੋ ਕਰ ਜੋਰਿ
 ਬਖਾਨੀ। ‘ਬਖਸ਼ਹੁ ਅਪਨੀ ਸੰਗਤਿ ਜਾਨੀ’ ॥੧੭॥ ਜੋ ਕਿਛੁ ਅਹੈ ਪ੍ਰਤਾਪ
 ਤੁਮਾਰਾ। ਹਮ ਸਮ ਬਪੁਰੇ ਕਹਾਂ ਬਿਚਾਰਾ^੭। ਇੱਤਨਾ ਦਿਕ ਬਚ ਸੁਨਿ ਅਰੁ
 ਕਹਿਕੇ। ਇਕ ਦੁਇ ਦਿਵਸੁ ਬਿਤਾਏ ਰਹਿਕੈ ॥ ੧੮ ॥ ਆਵਤਿ ਜਾਤਿ
 ਪਿੰਜਰਾ ਹੋਰਾ। ਬਾਲਕ ਦੁਰਬਲ ਬੀਚ ਬਡੇਰਾ। ਦੇਖਿ ਘਨੀ ਕਰੁਨਾ ਮਨ
 ਆਈ। ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਢਿਗ ਜਾਇ ਸੁਨਾਈ ॥੧੯॥ ‘ਮਹਾਰਾਜ ਇਸ ਕਰਹੁ
 ਖਲਾਸੀ। ਦੁਰਬਲ ਅਧਿਕ ਲਹੈ ਦੁਖਰਾਸੀ^੮। ਭਯੋ ਦੀਨ ਕਰ ਜੋਰਿ
 ਦਿਖਾਵੈ’^੯। ਛੁਟਿਬੇ ਕਾਰਨ ਬਿਨੈ ਸੁਨਾਵੈ’ ॥੨੦॥ ਤਬਿ ਸ੍ਰੀ ਅਮਰ ਕਹਜੋ
 ‘ਛੁਟਵਾਉ। ਸੰਗ ਅਪਨੇ ਲੇ ਕਰਿ ਜਾਉ। ਹਮਰੀ ਦਿਸ਼ਾ ਬਹੁਰ ਨਹਿ ਆਵੈ।
 ਮਿਲੀ ਸਜਾਇ ਬਿਰਜੋ ਪਛੁਤਾਵੈ’^{੧੦} ॥ ੨੧ ॥ ਇਮ ਆਗਯਾ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ
 ਲੀਨਿ। ਆਇ ਖਲਾਸੀ ਤਤਛਿਨ ਕੀਨ। ਗੁਰ ਤੇ ਬਿਦਾ ਹੋਇ ਸਭਿ
 ਚਾਲੇ^{੧੧}। ਤਿਸ ਬਾਲਿਕ ਕੋ ਲੀਨਸਿ ਨਾਲੇ ॥ ੨੨ ॥ ਪਹੁੰਚੇ ਕਿਤਿਕ ਕੋਸ

^੧ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਬਚਨ (ਰੂਪੀ) ਜੰਜੀਰ ਨਾਲ ਬੰਨ੍ਹਿਆਂ ਰਹਿਆ। ^੨ਛੁਡਾਵੇ। ^੩ਪੁਰਾਣੇ। ^੪ਦੁਖ
 ਦੇਵਾ ਜਾਣਕੇ ਉਸ ਦੇ ਡੱਲੇ ਲਈ (ਗੁਰੂ ਜੀ ਪਾਸ) ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦੇ। ^੫ਅਨੰਦ ਲੈਂਦੇ ਹੋ।
^੬ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮਿਲਣਾ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਨਾਲ। ^੭ਜਾਣਕੇ। ^੮ਬਿਚਾਰੇ ਦਾਸ ਕੀ ਹਾਂ।
^੯ਬਹੁਤਾ ਕਮਜ਼ੋਰ (ਹੈ ਤੇ) ਪਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਬਹੁਤ ਦੁੱਖ। ^{੧੦}ਹੱਥ ਜੋੜਕੇ ਦੱਸਦਾ ਹੈ। ^{੧੧}ਬੈਠਿਆਂ
 ਪਛੁਤਾਵਦਾ ਹੈ। ^{੧੨}ਸਾਰੇ (ਡੱਲੇ ਵਾਸੀ ਸਿਖ) ਚੱਲੇ।

ਜਬਿ ਜਾਇ। ਤੇਈਆ ਤਾਪ ਛੁਪਿਤ ਬਿਕੁਲਾਇ। ਲਾਲੈ ਸੰਗ ਕਹਜੈ
 ਕਰ ਜੋਰਿ। 'ਬਹੁ ਚਲਿਥੇ ਕੋ ਨਹਿ ਮਮ ਜੋਰ' ॥੨੩॥ ਭੂਖ ਅਪਿਕ ਲਾਗੀ
 ਤਨ ਮੇਰੇ। ਬਿਨ ਅਹਾਰ ਦਿਨ ਬਿਤੇ ਘਨੇਰੇ। ਦਿਹੁ ਆਗਜਾ ਮੈਂ ਅਬਿ
 ਤ੍ਰਿਪਤਾਵੈਂ। ਪੁਨ ਤੁਰਨ ਤੁਮ ਸਾਬ ਸਿਧਾਵੈਂ ॥ ੨੪ ॥ ਸੁਨਿ ਲਾਲੈ ਕਰਿ
 ਦਯਾ ਉਚਾਰੀ। 'ਆਗੇ ਚਲਿ ਹੈਂ ਗ੍ਰਾਮ ਮਝਾਰੀ। ਪਹਿਤ 'ਚੁਨ' ਲੇ ਬਹੁਤ
 ਪਕਾਵੈਂ। ਨੀਕੀ ਚੀਤਿ ਤੋਹਿ ਤ੍ਰਿਪਤਾਵੈਂ ॥ ੨੫ ॥ ਨਹੀਂ ਦੂਰ ਕਛੁ ਨੇਰੇ
 ਜਾਨਿ'। ਮਨ ਭਾਵਤ ਕੀਜੈ ਤਹਿ ਖਾਨ। ਪੁਨ ਤੁਝ ਕੋ ਲੇ ਸੰਗ ਸਿਧਾਰੈਂ।
 ਸਨੇਸਨੇ ਚਲਿ, ਨਾਹਿ ਨ ਹਾਰੈ' ॥੨੬॥ ਸੁਨਿ ਬਾਲਕ ਤਬਿ ਬਾਕ ਬਖਾਨਾ।
 'ਮਮ ਅਹਾਰ ਅਬਿ ਹੈ ਇਸ ਥਾਨ। ਤੁਮ ਆਗਜਾ ਬਿਨ ਸਕੋਂ ਨ ਖਾਇ।
 ਕਹਹੁ ਤੁਰਤ ਹੀ ਹੈ ਤ੍ਰਿਪਤਾਇ' ॥੨੭॥ ਸਹਜ ਸੁਭਾਇਕ ਲਾਲੈ ਕਹਜੈ।
 'ਤ੍ਰਿਪਤਾਵਹੁ ਅਹਾਰ ਜਹਿ ਲਹਜੈ। ਘਰੀ ਮਾਤ ਹਮ ਠਹਿਰਨਿ ਕਰੈਂ।
 ਪੁਨ ਹਮ ਚਲੈਂ ਤੋਹਿ ਸੰਗ ਧਰੈ' ॥੨੮॥ ਤਹਿ ਧੋਬੀ ਇਕ ਬਸਤ੍ਰ ਪਖ-
 ਰਹਿ। ਜਲ ਨਿਚੋਰ ਸੁਸ਼ਕਨਿ ਕੋ ਡਾਰਹਿ। ਜਬਿ ਲਾਲੈ ਤੇ ਆਗਜਾ ਲੀਨਿ।
 ਤਤਛਿਨ ਚਵਿਥੋ ਤਿਸ ਤਨ ਕੀਨਿ ॥੨੯॥ ਭਯੋ ਕੰਪ ਧੋਬੀ ਗਿਰ ਪਰਜੈ।
 ਸਰਬ ਸਰੀਰ ਪੀਰਥੋ' ਕਰਜੈ। ਰੁਧਿਰ ਨਿਚੋਰ ਲੀਨਿ ਤਬਿ ਐਸੇ। ਬਸਤ੍ਰ
 ਨਿਚੋਰਤਿ ਜਲ ਕੋ ਜੈਸੇ ॥ ੩੦ ॥ ਤਹਿ ਘਰ ਫੌਰਿ ਠੀਕਰਾ ਭਰਜੈ। ਲਾਲੈ
 ਨਿਕਟ ਲਜਾਇਥੋ ਕਰਜੈ। ਲਗਜੈ ਦਿਖਾਵਨ 'ਲੇਹੁ ਨਿਹਾਰ। ਇਸ
 ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੋ ਮੋਰਿ ਅਹਾਰ ॥੩੧॥ ਚਿਰੰਕਾਲ ਤੇ ਛੁਪਤਿ ਬਿਸਾਲ। ਪਾਨ ਕਰੈਂ
 ਤ੍ਰਿਪਤੋਂ ਇਸ ਕਾਲ ॥ ਕ੍ਰਿਪਾ ਆਪਕੀ ਮੋਹਿ ਬਚਾਯੋ। ਬਡ ਬੰਧਨ ਤੇ ਖੋਲਿ*
 ਮੁਚਾਯੋ' ॥੩੨॥ ਸੁਨਿ ਅਰ ਪਿਖਿ ਲਾਲੈ ਉਰ ਤ੍ਰਾਸਾ।—ਗਹਜੈ ਪੀਜਰੇ ਬਿਖੇ
 ਨਿਕਾਸਾ'। ਬਡੀ ਬਲਾਇ ਨ ਮੈਂ ਕੁਛ ਜਾਨਾ। ਸੰਗ ਕੂਰ ਕਰਮਾਂ ਅਬਿ
 ਆਨਾ^{੧੦}—॥ ੩੩ ॥ ਕਹਨਿ ਲਗਜੈ 'ਚਲਿ ਹਟਿ ਗੁਰਪੋਰੈ'। ਮੈਂ ਨ ਲਿਜਾਵੈਂ
 ਅਪਨੀ ਠੋਰਾ। ਜੀਵਨ^{੧੧} ਕੋ ਦੁਖਦਾਯਕ ਪਾਪੀ। ਬਜਾਕੁਲ ਕਰਹਿ ਮਹਾ
 ਸੰਤਾਪੀ ॥ ੩੪ ॥ ਗੁਰ ਰਾਖਹਿਰੋ ਕੈਦ ਮਝਾਰੀ। ਕਹਾਂ ਰੁਧਰ ਕੋ ਪਾਇ

^੧ ਭਾਕਤ। ^੨ ਦਾਲ। ^੩ ਆਟਾ। ^੪ ਨੇੜੇ ਜਾਣ (ਕਿ ਪਿੰਡ ਹੈ)। ^੫ ਹੋਲੀ ਹੋਲੀ ਦੂਰ, ਬੱਕੇਗਾ
 ਨਹੀਂ। ^੬ ਤੈਨੂੰ ਨਾਲ ਕਰਕੇ। ^੭ ਦੁਖੀ, ਪੀੜਤ। ^੮ ਛੁਡਾਇਆ। ^੯ ਫੜਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਪਿਜਰੇ
 ਵਿਚੋਂ (ਮੈਂ) ਕਢਾਇਆ। ^{੧੦} ਭਿਆਨਕ ਕਰਮਾਂ ਵਾਲਾ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਆਂਦਾ ਹੈ। ^{੧੧} ਗੁਰੂ ਜੀ
 ਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ। ^{੧੨} ਜੀਵਨ ਨੂੰ। *ਪਾ।—ਖੋਲਿ। †ਪਾ।—ਓਰ।

ਅਹਾਰੀ'। ਸੁਨਿ ਤੇਈਆ ਚਿਤ ਅਤਿਸੈਤਾਸਾ। 'ਨਹਿ ਲੇ ਜਾਹੁ ਅਬਹਿ ਗੁਰ
ਪਾਸਾ ॥੨੫॥ ਮੈਂ ਤੁਮਰੇ ਬਾਕਨ ਅਨੁਸਾਰੀ । ਜਿਮਿ ਉਚਰਹੁ ਸੇ ਕਰਿਹੋ
ਕਾਰੀ। ਅਬਿ ਤੇ ਆਗੇ ਇਹੀ ਪ੍ਰਸੰਗ। ਜਿਸ ਬਿਧਿ ਹੋਯੋ ਹਮ ਤੁਮ ਸੰਗ ॥੨੬॥
ਕਹੈ ਕਥਾ ਕੇ ਸੁਨਹਿ ਸੁਨਾਵੈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਅਮਰ ਨਾਮ ਕੇ ਧਿਆਵੈ। ਤਹਾਂ ਨ
ਮੈਂ ਦੁਖ ਦੇਹੁ ਬਿਸਾਲਾ । ਸੁਨਿ ਪ੍ਰਸੰਗ ਗਮਨੈਂ ਤਤਕਾਲਾ ॥੨੭॥ ਕਰੁਨਾ
ਕਰਹੁ ਛੋਰ ਅਬਿ ਜਾਵਹੁ । ਨਿਜ ਉਪਕਾਰ ਕਰਜੈ ਨ ਮਿਟਾਵਹੁ' । ਬਿਨੈ
ਸੁਨੀ ਲਾਲੋ ਤਜਿ ਗਯੋ। ਗੁਰੂਕੈਦ ਤੇ ਛੁਟਤਿ ਭਯੋ ॥੨੮॥ ਬਹੁਰ ਨ ਗੋਇੰਦ-
ਵਾਲ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ਾ । ਸੁਨੇ ਨਾਮ ਡਰ ਧਾਰਿ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਾ । ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸਭਿ ਰੋਗ
ਛਰਾਏ। ਗੁਰ ਪੁਰਿ ਬਿਖੈ ਨ ਫੇਰੋ ਪਾਏ* ॥੨੯॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜਗ੍ਰੰਥੇ
ਪ੍ਰਥਮ ਰਾਸੇ 'ਤੇਈਆ ਤਾਪਾ' ਕੇ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੈਂ ਨਾਮ ਦੋਇ ਚੱਭਾਰਿਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੪੨ ॥

੪੩. [ਮੇਲੇ ਦੀ ਗੀਤਿ ਤੋਰਨੀ, ਖੱਤੀਆਂ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਤੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਰਨੀ] ।
ਦੋਹਰਾ ॥ ਇਕ ਦਿਨ ਪਾਰੋ ਨੇ ਕਰੀ ਗੁਰ ਆਗੇ ਅਰਦਾਸ । 'ਪ੍ਰਿਥਕ ਪ੍ਰਿਥਕ
ਸਿਖ ਸੰਗਤਾਂ ਆਵਤਿ ਹੈਂ ਤੁਮ ਪਾਸ ॥੧॥ ਚੋਪਈ ॥ ਨਹੀਂ ਪਰਸਪਰਮਿਲਿਬੋ
ਹੋਇ। ਭਾਉ ਪ੍ਰੇਮ ਨਹਿ ਧਾਰਹਿ ਕੋਇ। ਕਿਹ ਕੀ ਕਿਹ ਸੋਂ ਹੈ ਨ ਚਿਨਾਰੀ ।
ਦਰਸ ਜਾਇੰ ਘਰ ਵਾਰੋ ਵਾਰੀ ॥੨॥ ਆਪਸ ਮਹਿ ਜਬਿ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਮੇਲਾ ।
ਭਾਉ ਭਗਤਿ ਬਹੁ ਵਧਹਿ ਸੁਹੇਲਾ' । ਕਰਿਬੋ ਉਚਿਤ ਹੋਇ ਅਸ ਬਾਤੀ ।

* (ਕਸੇ ਰੋਗ ਨੇ) ਫੇਰਾ ਨਾ ਪਾਇਆ । 'ਦਰਸਨ ਕਰਕੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । 'ਸੁਖਦਾਈ ।

* ਛਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਆਪਣੀ ਆਤਮਕ ਸ਼ਕਤੀ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਨਗਰੀ
ਨੂੰ ਅਰੋਗ ਰੱਖਿਆ । † ਕੋਈ ਰੋਗਾਂ ਆਦਿ ਨੂੰ ਖਿਲਤਾਂ ਦੇ ਵਿਗਾੜ
ਤੋਂ ਦੱਸਦਾ ਹੈ, ਕੋਈ ਹਵਾਵਾਂ ਝੂਆਂ ਤੋਂ, ਹੁਣ ਬਹੁਤੇ ਰੋਗ ਅਤਿ ਨਿੱਕੇ ਜੀਉਂਦੇ ਕਿਰਮਾਂ ਤੋਂ
ਸਹੀ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ । ਕੀਹ ਜਾਣੀਏ ਕਦੇ ਰੋਗਾਂ ਦੇ ਕਾਰਣ ਨੀਵੀਂ ਦਰਜੇ ਦੀ ਰੂਹਾਨੀ ਦੁਨੀਆਂ
ਵਿਚੋਂ ਵੀ ਅਜ ਕਲ ਦੀ ਵਿੱਦਿਆ ਨੂੰ ਲੱਭ ਪੈਣ। ਇਹ ਗੱਲ ਤਾਂ ਹੁਣ ਬੀ ਮੰਨੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ
ਕਿ ਆਪਣੇ ਤਨ ਤੇ ਮਨ ਦੀ ਮਾੜਬੂਤੀ ਰੋਗਾਂ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਦੀ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਦਲਦੀ
ਤੇ ਜਿੱਤਦੀ ਹੈ, ਇਸੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰੋਗ ਦੇ ਕਾਰਣਾਂ ਵਿਚ ਬੀ ਕੋਈ ਜਿਰਮਾਂ ਵਾਂਗੂ ਇਸ ਤੋਂ ਵੀ ਸੂਖਮ
ਕੋਈ ਹੋਰ ਗੱਲ ਹੋਵੇ, ਇਹ ਪਤਾ ਲੱਗਣਾ ਸਿੱਛਾ ਹੈ । ਪੁਰਾਤਨ ਹਿੰਦੀ ਵਿਦਵਾਨ ਤੇ ਤਪੱਸ਼ੀ
ਲੋਕ ਇਹ ਗੱਲ ਮੰਨਦੇ ਸਨ ਕਿ ਰੋਗਾਂ ਦੇ ਕਾਰਣ ਨੀਵੇਂ ਕਿਸਮ ਦੀਆਂ ਅਦ੍ਰਿਸ਼ਤ ਰੂਹਾਨੀ
ਵਸਤੂਆਂ ਵੀ ਹਨ ।

ਆਵਹਿ ਸੰਗਤਿ ਉਰ ਹਰਖਾਤੀ॥੩॥ ਏਕ ਦਿਵਸ ਮਹਿ ਮੇਲੇ ਹੋਇ । ਬਹੁ
 ਦੇਸਨਿ ਪੁਰਿ ਸੰਗਤਿ ਜੋਇਰਾਵਰ ਕੀ ਰਜਾਇ ਬਨਿ ਜੈ ਹੈਦੂਰਿ ਦੂਰਿਕੇ
 ਸਿੱਖ ਮਿਲੇ ਹੈ॥੪॥ ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਅਮਰ ਸੁ ਭਏ ਪ੍ਰਸੰਨ । ਕਹਨੋ ਬਾਕ ਪਾਰੋ
 ਤੁਮ ਧੰਨ । ਪਰਉਪਕਾਰ ਬਿਚਾਰਨ ਕਰੈ । ਸਿੱਖ ਅਨੇਕ ਮਿਲਹਿ ਨਿਸ-
 ਤਰੈ॥੫॥ ਜੋ ਤੁਮ ਚਿਤਵੀ ਮਮ ਚਿਤ ਸੋਏ ਸਗਰੇ ਆਵਹਿ ਦਿਵਸਬਸੋਏ
 । ਸਭਿ ਸਿੱਖਨ ਕੇ ਲਿਖਹੁ ਪਠਾਵਹੁ । ਗੁਰ ਦਰਸਨ ਕੇ ਇਕਠੇ ਆਵਹੁ
 ॥੬॥ ਤਬਿ ਪਾਰੋ ਨੇ ਲਿਖਿ ਪਰਵਾਨੇ । ਪਠੇ ਪੁਰਨਿ ਜਹਿ ਜਹਿ ਸਿਖ ਜਾਨੇ
 ਸੁਨਤਿ ਹੁਕਮਨਾਮਾ ਗੁਰਕੇਰਾ । ਸਿੱਖਨ ਕੇ ਚਿਤਚਾਉ ਘਨੇਰਾ ॥੭॥ ਰਹੇ
 ਉਡੀਕਤਿ ਪੁਨ ਸਭਿ ਕੋਏ ਪਹੁੰਚਹਿ ਗੁਰਵਿਗ ਦਿਵਸ ਬਸੋਏ ਦਿਨਪ੍ਰਤਿ
 ਵਧਤਿ ਰਹਤਿ ਬਡਭਾਉ ਗੁਰਦਰਸਨ ਕੇ ਚੋਗੁਨ ਚਾਉ॥੮॥ ਬੀਤੀ ਸਿਸੁਰ
 ਬਸੰਤ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਾ । ਸੁਮਨ ਸੁ ਬਨ ਉਪਬਨਹਿ ਬਿਕਾਸਾ । ਬਹੁਤੀ ਉਸਨ
 ਨ ਸੀਤਲਤਾਈ । ਚਲਨ ਪੰਥ ਕੇ ਹੇ ਸੁਖਦਾਈ॥੯॥ ਜਹਿ ਜਹਿ ਸਤਿਗੁਰ
 ਕੇ ਸਿਖ ਬ੍ਰਿੰਦੇ । ਦਰਸਨ ਕੇ ਉਮਗੇ ਆਨੰਦੇ । ਬੰਧੇ ਟੋਲ ਸੰਗਤਾਂ ਆਈ
 ਚਹੁ ਦਿਸ ਤੇ ਵਸਤੁ ਗਨ ਲਜਾਈ॥੧੦॥ ਆਨਿ ਸਭਿਨਿ ਗੁਰੁ ਦਰਸਨ
 ਹੋਰ॥ ਮੇਲਾ ਮਿਲਿਕੈ ਭਯੋ ਬਡੇਰਾ ਜਥਾ ਚਕੋਰ ਹੋਇ ਸਮੁਦਾਯਾ । ਸ੍ਰੀ ਸਤਿ-
 ਗੁਰ ਨਿਸਪਤਿ ਦਰਸਾਯਾ ॥੧੧॥ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਬਿਸਾਲ ਸੁ ਭੀਰਾ ਦਰਸੈ
 ਵਾਰ ਨ ਪਾਵਹਿ ਤੀਰ^੧ । ਪਾਇਨ ਪਾਸ ਉਪਾਇਨ ਧਰਿ ਧਰਿ । ਆਵਹਿ

^੧ਬਸੋਏ ਦਾ ਆਮ ਅਰਥ ਵਿਸਾਖੀ ਲੰਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਕਈ ਥਾਈਂ (ਲਹਿੰਦੇ ਵਲ) ਇਹ ਪਦ
 ਬਰਸਾਤ ਲਈ ਵਰਤੀਂਦਾ ਹੈ । ਰਾਸਿ ੫ ਅੰਸੂ ੩੮ ਅੰਕ ੧੦, ਰਾਸਿ ੬ ਅੰਸੂ ੫੭ ਅੰਕ ੨੯
 ਤੇ ਰਾਸਿ ੧੦ ਅੰਸੂ ੪ ਅੰਕ ੪ ਵਿਚ ਤੇ ਇਥੋਂ ਦੀਆਂ ਅਗਲੀਆਂ ਤੁਕਾਂ ਦਸਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿ
 ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਇਸ ਨੂੰ ਵਿਸਾਖੀ ਲਈ ਵਰਤ ਰਹੇ ਹਨ, ਪਰ ਅੰਕ ੨੭ ਵਿਚ ਜੋ
 ਦਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਮੇਲੇ ਦੀ ਗੀਤ ਟੋਰੀ ਤੇ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਕਿ ਇਹ ਹੁਣ ਸਦਾ ਹੋਵੇਗਾ । ਤੇ ਜੋ
 ਮੇਲਾ ਹੁਣ ਸਦਾ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਵਿਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਨੂੰ ਡੱਕੀਏ ਤਾਂ ਮੇਲਾ ਤੇ ਜੋਗ ਗੋਇੰਦਵਾਲ
 ਹੁਣ ਤਕ ਬਰਸਾਤ ਵਿਚ ਅਰਥਾਤ ਭਾਦਰੋਂ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਪੂਰਨਮਾਸੀ ਨੂੰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ । ਚਾਹੇ ਇਸ ਨੂੰ
 ਹੁਣ ਗੁਰੂ ਪਯਾਨੇ ਨਾਲ ਜੋੜਦੇ ਹਨ ਪਰ ਮੇਲਾ ਜਾਰੀ ਹੈ, ਜੋਗ ਹੁਣ ਤਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਇਸੇ ਅੰਸੂ
 ਦੇ ਅੰਕ ੨੭ ਵਿਚ ਕਵੀ ਜੀ ਬੀ 'ਹੁਇ ਅਬਿ ਨੀਤਿ' ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਸੋ ਮੁਮਕਿਨ ਹੈ ਕਿ ਏਥੇ
 ਵਸੋਏ ਦਾ ਭਾਵ ਬਰਸਾਤ ਹੋਵੇ । ^੨ਪਤ ਬੜ ਰੁੱਤ । ^੩ਫੁਲ ਬਣਾਂ ਤੇ ਬਗੀਚਿਆਂ ਵਿਚ ਖਿੜੇ ।
^੪ਗਰਮੀ । ^੫ਚੰਦਰਮਾ । ^੬ਉਗਰ ਪਾਰ ਦਾ ਕੰਢਾ ਨਹੀਂ ਪਾਈਦਾ ਸੰਗਤ ਬਿਅੰਤ ਦੁਜੀ ।
 (ਅ) ਨਜੀਕ ਹੋਕੇ ਦਰਸਨ ਕਰਨ ਦੀ ਵਾਰੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ ।

ਜਾਹਿ ਬੰਦਨਾ ਕਰਿ ਕਰਿ॥੧੨॥ਸਿਖ ਅਨੇਕ ਦੇਸ਼ ਕੋ ਲਾਗੇ॥ਕਰਹਿ ਪਾਕ
ਸਿਧ ਉਰ ਅਨੁਰਾਗੇ॥ਕੇਤਿਕ ਨੀਰ ਆਨਿਬੋ ਕਰਿਹੀਂ। ਸੰਗਤਿ ਕੋ ਸੇਵਹਿ
ਹਿਤ ਧਰਿਹੀਂ॥੧੩॥ਮਹਾਂ ਕੁਲਾਹਲ ਮੇਲਾ ਹੋਵਾ॥ਹਰਖਤਿ ਸੰਗਤਿ ਦੀਰਘ
ਜੋਵਾ^੧। ਕਰਹਿ ਪਰਸਪਰ ਭਾਉ ਬਿਸਾਲਾ। ਉਚਰਹਿ ਮਿਲਿ ਗੁਰ ਕੋ ਜਸ
ਜਾਲਾ॥੧੪॥ਅਤਿ ਅਨੰਦ ਸੰਗਤਿ ਮਹਿ ਹੋਇ॥ਸਖਿ ਮੇਲੇ ਕੋ ਲਹਿ ਸਭਿ
ਕੋਇ। ਕਿਤਿਕ ਸਮੇ ਬੀਤਜੈ ਜਬਿ ਜਾਨਜੈ। ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਕਿਰਪਾਲ
ਬਖਾਨਜੈ॥੧੫॥ਰਾਮਦਾਸ ਕੋ ਚਿਰ ਬਹੁ ਹੋਵਾ॥ਕਹਾਂ ਗਯੋਹਮ ਨਿਕਟਿ ਨ
ਜੋਵਾ^੨। ਸੇਵਕ ਬੱਲੁ ਕਹਜੈ ਸੁਨਾਇ॥ਸੰਗਤਿ ਕੀ ਬਹੁ ਸੇਵ ਕਮਾਇ॥੧੬॥
ਦੇਗ ਤਜਾਰ ਕਰਿ ਦੇਹਿ ਅਹਾਰ॥ਪੀਕਤਿਕੋ ਬਿਠਾਇ ਇਕ ਸਾਰਾਸੀਤਲ
ਜਲ ਕੋ ਭਰਿ ਭਰਿ ਲਜਾਵੈ। ਏਥਿ ਬੁਝਿ ਸੰਗਤਿ ਕੋ ਪਜਾਵੈ॥੧੭॥ਛੁਪਾ
ਪਿਪਾਸਾ ਸਭਿ ਕੀ ਹਰੈ। ਬਾਂਛਤ ਸਿੱਖਜਨਿ ਦੈਬੋ ਕਰੈ। ਕਰ ਮਹਿ ਗਹੈ
ਬੀਜਨਾ ਫੇਰਾ॥ਬਾਧੁ ਕਰਤਿ ਉਸਨ ਬਹੁ ਹੋਰਿ॥੧੮॥ਸਭਿ ਸੰਗਤਿ ਕੋ ਖੁਸ਼ੀ
ਕਰੀਤਾ॥ਇਤ ਉਤ ਫਿਰਕੈ ਸੇਵ ਬੁਝੀਤਾ^੩। ਚਹੇ ਜੁ ਦੇਹਿ ਅਹਾਰਕਿ ਪਾਨੀ॥
ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੀ ਸੇਵਾ ਠਾਨੀ॥੧੯॥ਯਾਂ ਤੋ ਨਹਿ ਆਵਨ ਤਿਸ ਕੇਰਾ।
ਰਹਜੈ ਰੁਕਜੈ ਜਹਿ ਕਾਜ ਬਡੇਰਾ^੪। ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਅਮਰ ਪ੍ਰਸੰਨ।
ਕਹਜੈ ਕਿ 'ਰਾਮਦਾਸ ਹੈ ਧੰਨ॥੨੦॥ਜਿਨ ਸੰਗਤਿ ਕੀ ਸੇਵਾ ਕਰੀ॥ਹਮਰੇ
ਹਿਤ ਇਮਿ ਪ੍ਰੀਤੀ ਧਰੀ। ਦੁਲਭ ਪਦਾਰਥ ਹੋਇ ਨ ਕੋਇ^੫। ਨੌ ਨਿਧਿ
ਸਿਧਿ ਪਾਏ ਹੈ ਸੋਇ॥੨੧॥ਸਿਖ ਮੇਰੇ ਸੇਵੇ ਅਨੁਰਾਗ^੬। ਅਪਰ ਨ ਇਸਤੇ ਕੋ
ਬਝਿਭਾਗ। ਜਗ ਮਹਿ ਬੀਸ ਬਿਸਾਲ ਜੁ ਇਸਕੋ। ਪੂਜਮਾਨ ਹੋਵਹਿ ਚਹੁ
ਦਿਸ਼ ਕੋ॥੨੨॥ਜੋ ਨਰ ਮਮ ਸੰਗਤਿ ਕੋ ਸੇਵਹਿ॥ਹਲਤ ਪਲਤ ਮਹਿ ਸੁਭ
ਫਲ ਲੇਵਹਿ। ਮੋਰ^੭ ਮਹਾਤਮ ਜੋਤਿਕ ਅਹੈ। ਰਾਮਦਾਸ ਜਾਨਹਿ ਫਲ
ਲਹੈ॥੨੩॥ਦੁਇ ਲੋਕਨਿ ਮਹਿ ਜੋ ਪਦ ਉਚੇ। ਰਾਮਦਾਸ ਤਹਿ ਜਾਇ
ਪਹੁਚੇ॥ਜਗ ਮਹਿ ਪ੍ਰਗਟ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੁ ਕਰਹਿਗੋ^੮। ਇਸ ਪੀਛੇ ਸਿਖ ਬੰਦ ਤਰ
ਹਿਗੋ^੯।॥੨੪॥ਇਤਨਾਦਿਕ ਬਹੁ ਜਸ ਕੋ ਕਹਜੈ॥ਇਹੁ ਲਾਯਕ ਸਤਿਗੁਰ
ਨੇ ਲਹਜੈ। ਬਹੁਤ ਸੰਗਤਾਂ ਭਈ ਇਕੱਤ੍ਰ। ਗੁਰ ਭਾਈ ਪ੍ਰੇਮੀ ਭਏ ਮਿੱਤ੍ਰ

^੧ਬੜਾ (ਮੇਲਾ) ਦੇਖਕੇ। ^੨ਸੇਵਾ ਪੁੱਛਦਾ ਹੈ। ^੩ਉਸ ਨੂੰ ਕੋਈ ਪਦਾਰਥ ਦੁਰਲੱਭ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ।
ਭਾਵ ਸੁਲਭ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇਗਾ। ^੪ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਕੇ ਸੇਵੇ। ^੫ਸਾਫ਼ੀ (ਸੇਵਾ ਦਾ)।

*ਪਾ:-ਕਰਹਿਗੋ।

†ਪਾ:-ਤਰਹਿਗੋ।

॥੨੫॥ ਗੁਰ ਸਮ ਸਿਖ ਕੋ ਸਿਖ ਮਿਲ ਸੇਵਹਿ । ਚਰਨ ਧੋਇ ਚਰਨਾਮ੍ਰਿਤ
ਲੇਵਹਿ । ਸਗਲ ਨਗਰ ਕਿਰਤਨ ਧੁਨਿ ਹੋਇ । ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਸਿਮਰਹਿ ਸਭਿ
ਕੋਇ ॥੨੬॥ ਤਿਸ ਦਿਨ ਤੇ ਮੇਲੇ ਕੀ ਰੀਤਿ । ਕਰੀ ਬਿਦਤਿ ਗੁਰ 'ਹੁਇ
ਅਬਿ ਨੀਤਿ' । ਪਿਖਿ ਪ੍ਰਭਾਉ^੧ ਸਤਿਗੁਰ ਬਛਿਆਈ । ਨਿੰਦਕ ਦੁਸ਼ਟ
ਮਹਾਂ ਦੁਖ ਪਾਈ ॥ ੨੭ ॥ ਮੇਲਾ ਬਿਛੁਰੇ ਪੁਰਿ ਪੁਰਿ ਗਏ । ਗੁਰ ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ
ਸੁਨਾਵਤਿ ਭਏ । 'ਪੀਬ ਨਵੀਨ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਕਰਜੈ । ਭੇਦ ਬਰਨ ਜਾਤੀ ਪਰ-
ਹਰਜੈ ॥੨੮॥ ਚਤੁਰ ਬਰਨ ਇਕ ਦੇਗ ਅਹਾਰਾ ॥ ਇਕ ਸਮ ਸੇਵਹਿ ਧਰਿ ਉਰ
ਪਸਾਰਾ ॥ ਚਰਨਾਮ੍ਰਿਤ ਕੋ ਦੇ ਸਿਖ ਕਰੈ' । ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਸਿਮਰਹਿ ਹਿਤ ਧਰੈ^੨
॥੨੯॥ ਸੁਨਿ ਖੱਤ੍ਰੀ ਦਿਜ ਗਨ ਅੰਗਜਾਨੀ^੩ ਪਰਮ ਅਭਗਤ ਜਾਤਿ ਅਭਿ-
ਮਾਨੀ ॥ ਜਰਹਿਨ^੪ ਗੁਰਕੀ ਸਿਫਤਿ ਉਦਾਰਾ ॥ ਕਹੈ ਸੁ 'ਕਜਾ ਪਰਪੀਚ ਪਸਾਰਾ'^੫
॥ ੩੦ ॥ ਇਕ ਦਿਨ ਮਿਲਿ ਸਭਿ ਮਸਲਤ ਕਰੀ । 'ਇਹ ਤੋ ਰੀਤਿ ਬੁਰੀ
ਜਗ ਪਰੀ ॥ ਅਬਿ ਦਿਜ ਕੋ ਨਹਿ ਮਾਨਹਿ ਕੋਇ ॥ ਖੱਤ੍ਰੀ ਧਰਮ ਨਸ਼ਟ ਸਭਿ
ਹੋਇ ॥੩੧॥ ਚਤੁਰ ਬਰਨ ਕੋ ਇਕ ਮਤ ਕਰਯੋ । ਭ੍ਰਿਸ਼ਟ ਹੋਇ ਜਗ ਧਰਮ
ਪ੍ਰਹਰਯੋ ॥ ਇਕ ਬਲ ਭੋਜਨ ਸਭਿ ਕੋ ਖਈ^੬ ॥ ਸ਼ਿਕਰਿ ਬਰਨ^੭ ਪ੍ਰਜਾ ਅਬਿ
ਭਈ ॥੩੨॥ ਦੇਵ ਪਿਤਰ ਕੀ ਮਨਤਾ ਛੋਰੀ । ਸਭਿ ਮਿਰਯਾਦ ਜਗਤ ਕੀ
ਤੋਰੀ^੮ । ਅਬਿ ਉਪਾਇ ਇਕ ਕਰਨ ਪੁਕਾਰ^੯ । ਬਰਜਹਿ ਪਾਤਸਾਹਿ ਇਸ
ਢਾਰ^{੧੦} ॥੩੩॥ ਇਮ ਮਸਲਤ ਕਰਿ ਇਕਠੇ ਹੋ ਕੇ । ਦਿਜ ਖੱਤ੍ਰੀ ਮੁਖਿ^{੧੧}
ਅਤਿ ਦੁਖ ਪੈਕੈ^{੧੨} । ਲਵਪੁਰਿ ਗਏ ਢਿਰਾਈ^{੧੩} ਸਾਰੇ । ਢਿਗ ਅਕਬਰ ਕੇ
ਜਸਇ ਪੁਕਾਰੇ ॥੩੪॥ 'ਤੁਮ ਮਿਰਯਾਦਾ ਰਾਖਨ ਹਾਰੇ । ਬਿਗਰਤਿ ਕੋ ਜਗ
ਦੇਤਿ ਸੁਧਾਰੇ । ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਅਮਰ ਗੁਰੁ ਹੋਵਾ । ਭੇਦ ਬਰਨ ਚਾਰਹੁ ਕਾ
ਖੇਵਾ ॥੩੫॥ ਰਾਮ ਗਾਇਤ੍ਰੀ ਮੰਤ੍ਰ ਨ ਜਪੈ ॥ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕੀ ਥਾਪਨ ਥਪੈ^{੧੪} ।
ਜੁਗ ਚਾਰਹੁ ਮਹਿ ਕਹੀਂ ਨ ਹੋਈ । ਜਿਮਿ ਮਿਰਯਾਦ ਬਿਗਾਰੀ ਸੋਈ ॥
੩੬॥ ਸ੍ਰੁਤਿ ਸਿੰਮ੍ਰਤਿ ਕੇ ਰਾਹੁ ਨ ਚਾਲੇ ॥ ਮਨ ਕੋ ਮਤਿ ਕਰਿ ਭਏ ਨਿਰਾਲੇ ॥

^੧ਹੁਣ ਸਦਾ (ਦਿਹ ਰੀਤ) ਹੋਵੇਗੀ । ^੨ਪ੍ਰਤਾਪ । ^੩ਸਿੱਖ ਬਣਾਂਵਦੇ ਹਨ । ^੪ਅਗਜਾਨੀ ਖੱਤ੍ਰੀ ਤੇ ਪੰਡਤ ਸਮੂਹ ਸੁਣਕੇ । ^੫ਸਹਾਰਦੇ ਨਹੀਂ । ^੬ਸਭ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਖੁਵਾਂਦੇ ਹਨ । ^੭ਜਾਤ ਭੇਦ ਦਾ ਨਾਂ ਰਹਿਣਾ, ਜਾਤਾਂ ਦਾ ਰਲ ਮਿਲ ਜਾਣਾ । ^੮ਤੋੜ ਦਿੱਤੀ । ^੯(ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਪਾਸ) ਫਰਿਆਦ ਕਰਨ ਦਾ ਹੈ ।

^{੧੦}ਇਸ ਰੀਤੀ ਤੋਂ । ^{੧੧}ਆਗੂ । ^{੧੨}ਪੁਕਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹੋਕੇ । ^{੧੩}ਰਚਨਾ ਰਚਦੇ ਹਨ ।

*ਪਾ:-ਬਿਈ ।

†ਪਾ:-ਦਿਜ ਖੱਤ੍ਰੀ ਮੁਖ ਮੁਖਿ ਦੁਖਿ ਪੈਕੈ ।

ਰਾਮਰੀ ਕਰਹੁ ਅਦਾਲਤ^੧ ਏਹੀ । ਦ੍ਰਿੜ ਹੁਇ ਧਰਮ ਸੁ ਰਾਜ ਬਿਧੇਹੀ^੨
 ॥੪੭॥ ਪਸਰ ਜਾਇ^੩ ਸਭਿ ਜਗਤ ਬਿਸਾਲਾ । ਪੁਨ ਮੁਸਕਲ ਇਹੁ ਟਲਹਿ
 ਨ ਟਾਲਾ^੪ । ਸੁਨਿ ਅਕਬਰ ਨੇ ਦੀਨ ਦਿਲਾਸਾ । ‘ਕਰਹੁ ਨਜਾਓਂ ਰਾਖਹੁ
 ਭਰਵਾਸਾ ॥੪੮॥ ਤਿਨ ਕੋ ਇਸ ਬਲ ਲੇਹਿ ਬੁਲਾਈ । ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਬਝਹਿ
 ਬਿਚ ਸਮੁਦਾਈ^੫ । ਅਪਨੀ ਬਾਤ ਤਬਹਿ ਤੁਮ ਕਹੋ । ਦੋਨਹੁ ਕੀ ਸਨਿ ਹੈਂ
 ਸਿਮ ਲਹੋ^੬ ॥ ੪੯ ॥ ਥੁਠ ਸਾਚ ਤਬਿ ਕਰਹਿ ਨਿਤਾਰਾ । ਸੁਨਿ ਕੈ ਸਭਿ
 ਸੰਬਾਦ^੭ ਤੁਮਾਰਾ ਕਰੋ ਅਦਾਲਤ ਨੀਕੇ ਬੈਸਾਬਹੁ ਪੁਰਿ ਕੇ ਮੁਖਿ ਮੁਖਿ ਤੁਮ
 ਹੋਸ^੮ ॥੪੦॥ ਇਮਿ ਸੁਨ ਸਗਰੇ ਲਵਪੁਰਿ ਰਹੋ ।—ਗੁਰ ਕੋ ਮਤਿ ਮੋਰਹਿ—
 ਚਿਤ ਚਹੋ^੯ । ਇਜ ਖੱਤੀ ਸੁ ਜਾਤਿ^{੧੦} ਅਭਿਮਾਨੀ । ਭਏ ਇਕੱਤ੍ਰ ਦੁਜਨ
 ਅਨਜਾਨੀ^{੧੧} ॥੪੧॥ ਕੋਤਿਕ ਦਿਨ ਮਹਿ ਅਕਬਰ ਸ਼ਾਹੁ ਲਿਖਿ ਪਰਵਾਨਾ
 ਭੇਜੈ ਪਾਹੁ^{੧੨} । ‘ਤੁਮ ਪਰ ਭਏ ਫਿਰਾਦੀ ਆਇ। ਬਹੁ ਪੁਰਿਕੇ ਨਰ ਹੋ ਸਮੁ-
 ਦਾਇ ॥੪੨॥ ਕਰਹੁ ਜਬਾਬ ਇਹੀ ਇਨ ਸੰਗ^{੧੩} । ਨਾਤੁਰ ਇਨਕੇ ਚਾਲਹੁ
 ਢੰਗ^{੧੪} । ਪਰਵਾਨਾ ਸਤਿਗੁਰ ਪਹਿ ਆਯੋ । ਸੁਨੈ ਸ੍ਰਵਨ—ਹਮ ਸ਼ਾਹੁ
 ਬੁਲਾਯੋ—॥ ੪੩ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪ੍ਰਥਮ ਰਾਸੇ ‘ਇਜ ਬਾਹਜ
 ਚਰਿਆਈ’ ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨੈ ਨਾਮ ਤੀਨ ਚੌਥਰੀਸਤੀ ਅੰਸੁ ॥ ੪੩ ॥

੪੪. [ਸ੍ਰੀ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਅਦਾਲਤ ਵਿਚ ਜਾਣਾ ਤੇ ਮੁੜਦੀ ਵਾਰੀ

ਸ਼ਰਯ ਦੇ ਬਸਤ੍ਰ ਤੇ ਕੁਚੁਤਾ ਅੰਬ ਭੇਟਾ ਕਰਨਾ]

ਏਹਗ ॥ ਸੁਨਿ ਪਰਵਾਨਾ ਸ਼ਾਹੁ ਕੋ ਸਤਿਗੁਰ ਕਰਨੈ ਬਿਚਾਰ।—ਕੋ ਲਾਯਕ
 ਤਹਿ ਭੇਜਿਥੇ ਬੋਲੈ^੧ ਸਭਾ ਮਝਾਰ ॥੧॥ ਚੌਪਈ॥ ਅਜਰ ਜਰਨ ਅਰ ਚਤੁਰ
 ਮਹਾਨਾ । ਕਹਨਿ ਸੁਨਨਿ ਗਤਿ ਜਾਨਹਿ ਨਾਨਾ । ਜਬਾ ਜੋਗ ਪ੍ਰਸਨੋਤਰ
 ਕਰੈ । ਕੁਰੇ ਬਨਹਿ ਪੁਕਾਰ ਜਿ ਧਰੈ^੨—॥ ੨ ॥ ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਕੋ ਲਾਯਕ
 ਮਨ ਜਾਨਾ । ਰਾਮਦਾਸ ਗੁਨ ਮਨਹੁ ਖਜਾਨਾ । ਨਿਕਟਿ ਹਕਾਰਜੇ ਲੀਨ
 ਬਿਠਾਇਹਿਤ ਸੋ ਨੀਕੇ ਤਿਹ ਸਮਝਾਇ ॥੩॥ ‘ਹੇ ਸੁਤ! ਇਜ ਖੱਤੀ ਕੁਲ-

^੧ਇਨਸਾਫ । ^੨(ਆਪ ਦਾ) ਰਾਜ ਵਧੇਗਾ । ^੩ਭਾਵ, ਇਹ ਨਵੀਂ ਮਿਰਜਾਦਾ ਜੇ ਫੈਲ ਜਾਏਗੀ ।

^੪ਹਟਾਇਆਂ ਨਾ ਹਟੇਗੀ (ਇਹ ਚਾਲ) । ^੫ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਵਿਚ ਪੁੱਛਾਂਗੇ । ^੬ਜਿਵੇਂ ਜਾਣਾਂਗੇ ।

^੭ਬਗੜਾ । ^੮ਮੁਖੀਏ ਮੁਖੀਏ ਤੁਸੀਂ ਹੋ । ^੯‘ਚਿੱਤੋਂ’ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਲਾਏ ਮਤ

ਨੂੰ ਮੌਜ (ਭਾਵ ਬੰਦ ਕਰਾ) ਦੇਈਏ । ^{੧੦}(ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ) ਪਾਸ । ^{੧੧}ਜੋ ਬੋਲਣਾ ਜਾਣੇ । ^{੧੨}ਪੁਕਾਰ

ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਥੁਠੇ ਪੈ ਜਾਣ ।

^{੧੩}ਪਾ:—ਜੁ ਜਾਤ ।

^{੧੪}ਪਾ:—ਅੱਗਜਾਲੀ ।

^{੧੫}ਪਾ:—ਕਰਹੁ ਜਵਾਬ ਆਇ ਹੈ ਸੰਗ ।

ਵਾਨ। ਗਏ ਪੁਕਾਰੂ ਜਾਤਿ ਗੁਮਾਨ^੧। ਹਮ ਕੋ ਦੇਖਿ ਸਕਹਿ ਨਹਿ ਸੋਇ।
 ਅੰਗਜਾਨੀ ਮਤਿ ਮੂਰਖ ਹੋਇ॥੪॥ ਬਹੁ ਪੁਰਿ ਕੇ ਮਿਲਿ ਗਏ ਫਿਰਾਦੀ। ਮਤ-
 ਸਰ ਕਰਿ ਮਿਥਾ ਅਪਵਾਦੀ^੨। ਬੀਚ ਕਰਹਿਰੀ ਕੇ ਸੇਬਾਦ। ਕਹਿ ਕਹਿ
 ਜੀਤਹੁ ਧਰਿ ਅਹਿਲਾਦ॥੫॥ ਜਿਮਿ ਬੂਝਹਿ ਤਿਮ ਦੇਹੁ ਜਥਾਬ। ਕਰਹੁ ਨ
 ਡੇਰੀ ਜਾਹੁ ਸ਼ਿਤਾਬ^੩। ਸੁਨਤਿ ਖਰੇ ਹੁਇ ਬਿਨਤੀ ਨਾਨੀ। ‘ਹੇ ਸਤਿਗੁਰ !
 ਸਭਿ ਮਤਿ ਗੁਨ ਖਾਨੀ॥੬॥ ਤੁਮਰੇ ਪੋਮਬਿਨਾ ਕੁਛ ਆਨ। ਮੈਂ ਨਹਿ ਜਾਨਤਿ
 ਕਹਾਂ ਬਖਾਨ^੪। ਗਾਇਤੀ ਸੂਤਿ ਸਿੰਮ੍ਰਿਤਿ ਸਾਰ। ਪੁਨੇ ਨ ਕਬਹੂੰ ਕਰੇ
 ਬਿਚਾਰ^੫॥੭॥ ਆਗਾ ਤੁਮਰੀ ਕੇ ਅਨੁਸਾਰ। ਮੈਂ ਬੋਲੈ ਸੰਗ ਹੋਹਿ ਹਜਾਰ^੬।
 ਬਿਰਦ ਲਾਜ ਤੁਮ ਕੋ ਸਭਿ ਅਹੈ। ਹਮਰੇ ਨਾਮ ਨ ਕੋਊ ਕਹੈ^੭॥੮॥ ਇਮਿ
 ਬਿਨਤੀ ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਕ੍ਰਿਪਾ ਲਾਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਪਿਖਿਕੈ ਤਿਸਕਾਲ। ਸਤਿਗੁਰ
 ਕਹੁਯੋ ਭਲੇ ਸਮਝਾਇ। ‘ਹੇ ਸੁਤ ਤ੍ਰਾਸ ਨ ਕੀਜਹਿ ਕਾਇ॥੯॥ ਨਿਜ ਭੁਜ
 ਪਿਖਹੁ ਦਾਹਿਨੀ ਜਬੈ। ਸਭਾ ਬਿਖੈ ਫੁਰ ਆਵਹਿ ਸਬੈ। ਚਾਰਹੁ ਬੇਦ ਭੇਦਕੋ
 ਪਾਵਹਿ^੮। ਖਟ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਵਕਤਾ ਹੁਇ ਜਾਵਹਿ^੯॥੧੦॥ ਅਪਰ ਜਿ ਉਕਤਿ
 ਜੁਕਤਿ ਸਭਿ ਹੋਇ। ਸਾਰ ਪੁਰਾਨਨ ਕੋ^{੧੦} ਲਖਿ ਸੋਇ। ਨਿਰਭੈ ਸਭਿ ਮਹਿੰ
 ਕਹੀਅਹਿ ਬਾਨੀ। ‘ਹੇ ਸੁਤ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਬਿਜੈ ਮਹਾਂਨੀ॥੧੧॥ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਾਨ ਕੋ
 ਕਰਤਾ ਜੋਇ। ਤੁਝ ਸੰਗ ਕਹੈ ਸਮਰਥ ਨ ਸੋਇ^{੧੧}। ਇਹੁ ਨਰ ਬਪੁਰਨਿ ਕੀ
 ਕਸ਼ਾ ਗਿਨਤੀ। ਸਰਬ ਸੁਰਾਸੁਰ ਠਾਨਹਿ ਬਿਨਤੀ^{੧੨}॥੧੨॥ ਇਮਿ ਸੁਨਿ ਬਾਕ-
 ਨਿ ਧਰਯੋ ਭਰੋਸਾ। ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਕੋ ਚਲੇ ਅਦੋਸ਼ਾ^{੧੩}। ਲਵਪੁਰਿ ਅਪਨੇ ਗ੍ਰਹਿ
 ਮਹਿ ਗਏ। ਉਠੇ ਪ੍ਰਾਤ ਤਹਿ ਜਾਵਤਿ ਭਏ॥੧੩॥ ਸੁਨਿ ਅਕਬਰ ਨੇ ਸਰਬ
 ਹਕਾਰੋ। ਦਿਜ ਖੱਤੀ ਪਹੁੰਚੇ ਤਬ ਸਾਰੇ। ਅਪਰ ਲੋਕ ਅਰੁ ਸਭਿ ਉਮਰਾਵੇ।
 ਮਿਲਿ ਇਕਠੇ ਹੋਏ ਤਿਸ ਬਾਵ॥੧੪॥ ਸਭਿਨਿ ਸੰਗ ਅਕਬਰ ਨੇ ਕਹੁਯੋ।
 ‘ਕੌਨ ਖੋਟ ਇਨ ਮਹੁ ਤੁਮ ਲਹੁਯੋ^{੧੪}। ਜਿਸ ਪਰ ਕਰਿ ਪੁਕਾਰ ਸਭਿ ਆਏ।
 ਅਪਨੋ ਧਰਮ ਕਹਹੁ ਸਮਝਾਏ^{੧੫}॥੧੫॥ ਦਿਜ ਖੱਤੀ ਪੀਡਿਤ ਬਿਚ ਕੇਈ। ਮਤ-
 ਸਰ ਅਗਨਿ ਜਰਤਿ ਹੈਂ ਜੇਈ। ਸੋ ਬੋਲੈ ‘ਇਨ ਖੱਤੀ ਜਾਤਿ। ਅਪਨੋ ਪੰਥ
^੧ਜਾਤ ਦੇ ਗੁਮਾਨ ਵਾਲੇ। ^੨ਬੂਝੇ ਨਿੰਦਕ ਈਰਖਾ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ^੩(ਮੈਂ ਓਥੇ) ਕੀ ਕਹਾਂਗਾ। ^੪ਨਾ ਪੜ੍ਹੇ
 ਤੇ ਨਾ ਕਦੇ ਵਿਚਾਰੇ ਹੀ ਹਨ। ^੫ਮੈਂ ਬੋਲਾਂਗਾ (ਤਿਨ੍ਹਾਂ) ਨਾਲ ਜੋ ਭਾਵੇਂ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਹੋਣਗੇ। ^੬ਭਾਵ ਇਹ
 ਹੈ ਕਿ ਸਾਡਾ ਨਾਮ ਲੈਕੇ ਕੋਈ ਅਪਜਸ ਕਰੇ ਤਾਂ ਜੀ ਸਦਕੇ ਕਰੇ ਪ੍ਰੰਤੂ ਨਾਮ ਤੁਹਾਡਾ ਹੈ ਤੇ ਤੁਹਾਡੇ
 ਨਾਮ ਨਾਲ ਕੋਈ ਅਜੋਗ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਸਹੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਤਾਂ ਤੇ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਕੇ ਲਾਜ ਰੱਖ ਲੈਣੀ।
^੭ਪੁਰਾਣਾਂ ਦਾ ਸਿੱਧਾਂਤ। ^੮ਤੇਰੇ ਨਾਲ (ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਉੱਤਰ) ਕਹਿਣ ਵਿਚ ਸਮਰੱਥ ਨਹੀਂ ਹੋਣਗੇ। ^੯ਭਾਵ
 ਸ਼੍ਰੀ (ਗੁਰੂ) ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ। ^{੧੦}ਪਾ:-ਪਾਵਹੁ। ^{੧੧}ਪਾ:-ਜਾਵਹੁ। ^{੧੨}ਪਾ:-ਨੂੰ ਸਭੀ ਮਹਿੰ।

ਕਰਜੈ* ਬੱਖਜਾਤ॥੧੬॥ ਬੋਦ ਰੀਤ ਕੋ ਤਜਾਗਨ ਕਰਜੈ॥ ਔਰੇ ਮਤ ਅਪਨੋ
ਪਰਚੁਰਜੈ॥ ਅਪਰ ਬਾਤ ਤੋ ਕਹਿਨੀ ਕਹਾ॥ ਹਿੰਦੁਨਿ ਧਰਮ ਗਾਇਤ੍ਰੀ ਮਹਾਂ
॥੧੭॥ ਸੋ ਭੀ ਨਹਿ ਜਾਨਹਿ ਨਹਿ ਜਪੈਂ । ਗੁਰਬਾਣੀ ਕੁਛ ਔਰਹਿ ਬਪੈਂ॥
ਤਬਿ ਅਕਬਰ ਨੇ ਇਨ ਦਿਸ ਦੇਖਾ॥ ਗਾਇਤ੍ਰੀ ਤੁਮ ਧਰਮ ਵਿਸ਼ੇਖਾ॥੧੮॥
ਸੋ ਭੀ ਪਠੀ ਨ ਤੁਮ ਨੇ ਕੈਸੇ ਹਿੰਦੁ ਧਰਮ ਖੱਤੀ ਕਿਮਿ ਹੋਸੇ?॥ ਰਾਮਦਾਸ
ਗੁਰ ਬਚਨ ਸੰਭਾਰਾ॥ ਭੁਜਾ ਦਾਹਿਨੀ ਦਿਸਾ ਨਿਹਾਰਾ॥੧੯॥ ਸਭਿ । ਬੱਦਜਾ
ਪ੍ਰਾਪਤ ਭੀ ਐਸੇ ਚਿਰੰਕਾਲ ਪਠਿ ਪਾਵਹਿ ਜੈਸੇ॥ ਬੋਲੇ ਰਾਮਦਾਸ ਸੰਗਸਾਹਾ
ਪਠਹਿ ਗਾਇਤ੍ਰੀ ਹਮ ਤੁਮ ਪਾਹੁ॥੨੦॥ ਅਰਬ ਸਮੇਤਿ ਸੁਨਾਵਹਿ ਸਾਰੀ॥
ਜੋ ਆਸੈ ਹੈ ਤਾਂਹਿ ਮਝਾਰੀ॥ ਸਭਿ ਕੋ ਬੀਚ ਪਾਠ ਤਿਸ ਪਵੇ॥ ਪਾਪ ਪੁੰਨ ਸਭਿ
ਇਨ ਨਿਲ ਚੁਢੇ॥੨੧॥ ਇਮਿ ਕਹਿ ਧੁਨਿ ਕੀਨਸਿ ਇਸ ਭਾਂਤਿ । ਸਕਲ
ਅਰਬ ਕੋ ਕਹਿ ਬੱਖਜਾਤ । ‘ਓਅੰਕਾਰ’ ਉਚਾਰਨ ਕਰਜੈ॥ ਸੁਨਿ ਧੁਨਿ
ਬਾਧੁ ਗਮਨਤਿ ਬਿਰਜੈ॥੨੨॥ ਪਾਥਰ ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਤਹਾਂ ਹੁਇ ਗਏ । ਸੁਨਿ
‘ਪ੍ਰਚਾਰਿਆ ਹੈ, ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਹੈ ।’ ਬਣਾਈ ਹੈ । ‘ਜਿਵੇਂ (ਕੋਈ) ਚਿਰ ਕਾਲ ਪੜ੍ਹਕੇ ਪ੍ਰਾਪਤ
ਕਰਦਾ ਹੈ ।’ ਹਿੰਦੂ ਨਿਸ਼ਚੇ ਮੁਜਬ ਗਾਯਤ੍ਰੀ ਦਾ ਪਾਠ ਮਲੇਛ ਸਭਾ ਵਿਚ ਤੇ ਖਾਸ ਸਾਧਨ ਤੋਂ
ਬਿਨਾਂ ਪੜ੍ਹਨਾਂ ਵਿਹਤ ਨਹੀਂ, ਉਸ ਨਿਸ਼ਚੇ ਵਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰਕੇ ਸ੍ਰੀ ਜੋਠਾ ਜੀ ਵਜੋਂਗ ਨਾਲ
ਇਹ ਵਾਕ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ । ‘ਅਰਬ ਕਹੇ ਪ੍ਰਗਟ, ਅਰੇ ਅੰਕ ੨੭ ਵਿਚ ਬੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ,
‘ਅਰਬ ਸਹਤ ਗਾਇਤ੍ਰੀ ਬਖਾਨੀ’ । ‘ਚਲਦੀ ਹੋਈ ਹਵਾ ਖੜੇ ਗਈ । *ਪਾ:-ਕਰਹਿ ।

†ਕਵਿ ਜੀ ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲੇ ਕਹਿ ਆਏ ਹਨ ਕਿ ਗਾਯਤ੍ਰੀ ਦੀ ਧੁਨਿ ਤੇ ਅਰਬ ਪ੍ਰਗਟ
ਕਰਕੇ ਦੱਸ ਦਿੱਤੇ, ( ) ਭੇਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਉਚਾਰਿਆ ਹੈ ਓਅੰਕਾਰ । ਇਹ ਪਦ ਸਿਖ ਲੇਖਕ
ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ੧ ਓ ਲਈ ਅਕਸਰ ਵਰਤ ਲੈਂਦੇ ਹਨ । ਸੋ ਕਵਿ ਜੀ ਦਾ ਆਸ਼ਾ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ
ਗੁਰ ਘਰ ਦੇ ‘ਇਕ ਓਅੰਕਾਰ’ ਦੀ ਧੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਕੀਤੀ ਜਿਸ ਨਾਲ ਸਭ ਸਮਾਧੀ
ਹੋ ਗਏ । ਕਵਿ ਜੀ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦੇ ਕਿ ਓਅੰਕਾਰ ਦੇ ਮਗਰੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ‘ਭੂਰ ਭਵਾ ਸ੍ਵਾਹਾ
ਤੋਤ ਵਿਤਰ’ ਆਦਿ ਵਾਕ ਹੋਰ ਬੀ ਕਹੇ ਜਿਸ ਤੋਂ ਇਸ ਵੇਲੇ ਗਾਯਤ੍ਰੀ ਦਾ ਉਚਾਰਨ ਸਿੱਧ ਹੋ
ਸੱਕੇ, ਗਾਯਤ੍ਰੀ ਦਾ ਉਚਾਰ ਤੇ ਅਰਬ ਪਹਿਲਾਂ ਹੋ ਚੁਕਾ ਹੈ । ਵਾਰਤਕ ਮਹਿਮਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿਚ
ਭੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਜੋਠਾ ਜੀ ਨੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਮੰਤ ਅਤੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਸਭਾ ਵਿਚ
ਸੁਣਾਈ । ਫਰਿਆਦੀਆਂ ਨੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਪਰ ਉਪਰ ਛੰਦ ੧੮ ਵਿਚ ਤਰਕ ਕੀਤੀ ਹੈ । ਸੋ
ਪਹਿਲਾਂ ਵਾਦੀਆਂ ਦੇ ਇਸ ਦਾਵੇ ਨੂੰ ਖੰਡਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗਾਯਤ੍ਰੀ ਆਦਿ ਦੀ ਸੋਝੀ
ਨਹੀਂ, ਫਿਰ ਵਾਦੀਆਂ ਦੇ ਦੂਸਰੇ ਦਾਅਵੇ ਨੂੰ ਖੰਡਨਾ ਅਵੱਸ਼ਜਕ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਵੀਂ ਬਾਣੀ
ਰਚੀ ਹੈ । ਉਸ ਬਾਣੀ ਦੀ ਗੌਰਵਤਾ ਅਕਬਰ ਦੇ ਦਿਲ ਤੇ ਬਿਠਾਉਣੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸੀ । ਦੁਇ ਕਾਰਜ
ਸ੍ਰੀ ਜੀ ਨੇ ਕਰ ਦਿਖਾਏ ਜਿਸ ਤੋਂ ਅਕਬਰ ਨੂੰ ਨਿਸ਼ਚਾ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਵਾਦੀਆਂ ਦੀ ਪੁਕਾਰ
ਬੁਠੀ ਹੈ, ਇਹ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਜਾਣਦੇ ਹਨ, ਅਰ ਗੁਰੂ ਕੀ ਗੁਰਬਾਣੀ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਤੋਂ ਬੀ ਮਹਾਨ ਉਤਮ ਹੈ।

ਸਭਿ ਲੋਕ ਬਿਸਮਤੇ ਭਏ। ਦੂਵਰੈ ਸੁ ਮਨ ਸਭਿ ਕੋ ਤਿਸਕਾਲ। ਤੁਸਨਿ
ਪੰਡਤਿ ਕੀਨਿ ਬਿਸਾਲ॥੨੩॥ ਸੀਤਲ ਰਿਦੈ ਭਏ ਸਭਿ ਕੇਰਾ ਪ੍ਰਗਟੀ ਪ੍ਰੀਤ
ਰਹੇ ਮੁਖ ਹੋਰਿ॥ ਅਚਰ ਚਰੇ, ਚਰ ਅਚਰੇ ਭਏ ਜਬਿ ਕਜਾ ਗਿਨਤੀ ਨਰ
ਬਪੁਰਨ ਕੀ ਤਬਿ॥੨੪॥ ਅਕਬਰ ਅਤਿ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੁਇਗਯੋ॥ ਸਭਿਨਿ ਸੁਨਾਇ
ਬਖਾਨਤਿ ਭਯੋ। 'ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਵਰਵੇਸ਼ ਜਿ ਦੋਉ। ਨਹੀਂ ਭੇਦ ਏਕੋ ਇਹ
ਸੋਉ॥੨੫॥ ਇਨ ਸੋ ਸਮਤ। ਤੁਮ ਹੁਇ ਨਾਂਹੀ॥ ਇਹ ਸਾਰੇ ਤੁਮ ਮਿਥਨਾ ਮਾਂਹੀ।
ਬੇਦ ਪੁਰਾਨ ਕਹੈ ਇਨ ਕਰਨੈ। ਤੁਮ ਕਹਿਓ ਮਾਤਰ ਮੇ ਬਿਰਨੈ॥੨੬॥
ਕਜੈ ਨ ਕਹਹੁ ਅਬਿ ਸਨਮੁਖ ਬਾਨੀ॥ ਅਰਬ ਸਹਤ ਗਾਇਤ੍ਰੀ ਬਖਾਨੀ।
ਇਸ ਮਹਿ ਕਰਹੁ ਪ੍ਰਬਨ ਜੇ ਜਾਨਹੁ॥ ਨਾਂਹਿ ਤ ਅਬਿ ਬੀਦਨ ਕੋ ਠਾਨਹੁ'
॥੨੭॥ ਪਿਖਿ ਅਕਬਰ ਕੋ ਤੇਜ ਬਿਸਾਲ॥ ਝੁਠੇ ਹੋਇ ਸਕਲ ਤਿਸ ਕਾਲ॥
ਬਾਕ ਨ ਕਿਨਹੁ ਉਚਾਰਨਿ ਕੀਨਾ॥ ਉਠਿ ਸਭਿਨੇ ਘਰ ਮਾਰਗ ਲੀਨਾ॥੨੮॥
ਰਾਮਦਾਸ ਕੇ ਸੰਗ ਪਿਛਾਰੀ ਬਾਨੀ ਅਕਬਰ ਸ਼ਾਹ ਉਚਾਰੀ॥ 'ਜਗ ਕੇ ਲੋਕ
ਦੁਖਹਿ ਤੁਮਿ ਹੋਰ॥ ਅਨਿਕ ਭਾਂਤਿ ਕੀ ਨਿੰਦਾ ਟੇਰਿ॥੨੯॥ ਯਾਂਤੇ ਸਭਿਹਿਨਿ
ਕੋ ਮਨ ਰਾਖਨਿ॥ ਮਮ ਦਿਸ਼ ਤੇ ਗੁਰ ਸੋ ਕਰਿ ਭਾਖਨਿ॥ ਕਰਨਿ ਤੀਰਥਨ
ਕੋ ਇਸ਼ਨਾਨ॥ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਰਹਿ ਰੁਚਿਠਾਨਿ*॥੩੦॥ ਤੁਮ ਹੋ ਬਡੇ ਰਖਹੁ
ਮਿਰਜਾਦਾ॥ ਅਰ ਸਭਿਹਿਨਿ ਕੋ ਮਿਟਹਿ ਬਿਬਾਦਾ॥ ਤੀਰਥ ਪਾਵਨ ਤੁਮ
ਤੇ ਹੋਇ। ਮੂਰਖ ਨਰ ਨਹਿ ਜਾਨਹਿ ਕੋਇ' ॥ ੩੧ ॥ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਹਿ

*ਨਾ ਵਿਚਰਨ ਵਾਲੇ ਚੱਲਣ ਲਗ ਗਏ, ਤੇ ਚੱਲਣ ਵਾਲੇ ਜੜ੍ਹ ਹੋ ਗਏ। *ਝੁਠ (ਖਿਆਲ)
ਵਿਚ ਹੋ। *ਬੇਦ ਪੁਰਾਨ ਦੇ ਕਹੇ ਤੇ (ਹਕੀਕਤ ਵਿਚ) ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ (ਅਮਲ) ਕੀਤਾ ਹੈ। *ਟਿਕੇ
ਹੋ। *ਭਾਵ, ਸੁਨੇਹਾ ਦੇਣਾ। *ਮਿਟ ਜਾਏਗਾ ਸ਼ਰਾਫ਼ਾ।

*ਇਹ ਗੱਲ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਨਹੀਂ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਜਗਤ ਦੇ ਉਧਾਰ
ਵਾਸਤੇ ਤੀਰਥਾਂ ਤੇ ਜਾਣਾ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਆਪਣਾ ਵਾਕ ਹੈ। ਯਥਾ:—
'ਤੀਰਥ ਉਦਮੁ ਸਤਿਗੁਰੂ ਕੀਆ ਸਭ ਲੋਕ ਉਧਰਣ ਅਰਥਾ॥' ਮਹਿਮਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਤੋਂ ਪਤਾ
ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਕਬਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਅਲੂਹੀਯਤ ਨੂੰ ਮੰਨ ਗਿਆ ਤੇ ਗੰਗਾ ਜਾਣਾ ਉਸ ਨੇ
ਮੂਰਖ ਰਸਮ ਪ੍ਰਸਤੀਆਂ ਨੂੰ ਸੱਚਾ ਗਿਆਨ ਦਾਨ ਦੇਣ ਵਾਸਤੇ ਅਖਿਆ, ਯਥਾ:—ਤਬ ਕਹਿਓ
ਅਕਬਰ ਸ਼ਾਹ। ਸਭਿ ਲੋਕ ਨਿਜ ਗ੍ਰਹ ਜਾਉ। ਯਹਿ ਫਕਰ ਮੇਲਾ ਜਾਤ। ਨਹੀਂ ਚਲੇ ਇਨ
ਸੋ ਬਾਤ। ਮੇਲਾ ਵਲੀ ਨਹੀਂ ਭੇਦ। ਕਿਆ ਹੋਇ ਪਤਿਐ ਬੇਦ। ਪੁਨਾ:—ਏਕ ਬਾਰ ਗੰਗਾ
ਤੁਮ ਆਈਐ। ਮੂਰਖ ਲੋਗਨ ਭਰਮ ਮਿਟਾਈਐ। ਤੁਮ ਬਡੇ ਵਲੀ ਹੋ ਜਗ ਸੋ ਨਿਆਰੇ।
ਸੁਖਦਾਈ ਸਭ ਜਗ ਕੇ ਪਿਆਰੇ॥ ਯਹ ਮੂਰਖ ਮਹਿਮਾ ਨਹੀਂ ਜਾਨੇ। ਮੇਲਾ ਆਪ ਫਕਰ ਕੋ ਮਾਨੇ।
ਵਾਰਤਕ ਮਹਿਮਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਅਕਬਰ ਵਲੋਂ ਤੀਰਥ ਜਾਣ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਹੋਈ ਨਹੀਂ ਲਿਖੀ।

ਅਕਬਰ ਸ਼ਾਹੂ। ਰਾਮਦਾਸ ਕਰਿ ਬਿਦਾ ਉਮਾਹੂ। ਇਕ ਦਿਨ ਅਪਨੇ ਗੁਹਿ
 ਰਹਿ ਕਰਿਕੈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕੋ ਮਨ ਪ੍ਰੇਮ ਸੰਭਰਿ ਕੈ॥੩੨॥ ਜਬਿ ਬਜਾਰ ਮਹਿ
 ਪਹੁੰਚੇ ਜਾਇ। ਬਹੁਤ ਮੋਲ ਕੇ ਬਸਤੁ ਬਿਕਾਇ। ਅਤਿ ਸੁੰਦਰ ਕੇ ਦੇਖਨ
 ਲਾਗੇ।—ਇਹ ਗੁਰ ਉਚਿਤ—ਚਿਤਵਥੇ ਲਾਗੇ॥੩੩॥—ਗਰ* ਕੋ ਬਸਤੁ
 ਹੋਇ ਇਸ ਕੇਰਾ। ਇਹ ਉਪਰ ਕੋ ਬਨਹਿ ਬਡੇਰਾ। ਧਨ ਢਿਗ ਨਹੀਂ ਮੋਲ
 ਜੋ ਦੇਇ। ਗੁਰ ਹਿਤ ਬਸਤੁ ਬਨਾਇ ਜਿ ਲੇਇ॥੩੪॥ ਗੁਰ ਕੇ ਉਚਿਤ
 ਜਾਨਿ ਨਹਿ ਤਜੈ। ਖਰੋ ਰਹਜੋ ਹਿਰਦੇ ਮਹਿ ਜਜੈ। ਮਨ ਕਰਿ ਬਸਤੁ
 ਸੀਵਤੋ ਖਰਜੋਗਰ ਗੁਰ ਕੇ ਪਹਿਰਾਵਨ ਕਰਜੋ॥੩੫॥ ਪੁਨ ਉਪਰ ਕੋ ਬਸਤੁ
 ਸੁਧਾਰਹਿ। ਪਹਿਰਾਵਹਿ ਗੁਰ ਧਨਾਨ ਸੁ ਧਾਰਹਿ। ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਜਾਨਕਰਿ
 ਭਾਉ। ਸ੍ਰੀਗੁਰ ਪਹਿਰਹਿ ਅੰਗ ਹਿਲਾਉ॥੩੬॥ ਕਬਿ ਹਾਥਨ ਕੋ ਉਚੇਕਰੈ।
 ਕਬਹਿ ਤਨੀ ਬੰਧਨ* ਕੋ ਧਰੈ। ਇਤ ਉਤ ਹੋ ਕਰਿ ਦੇਹਿ ਹਿਲਾਵਹਿ।
 ਸਭਿ ਸਿਖ ਦੇਖਿ ਦੇਖਿ ਬਿਸਮਾਵਹਿ॥੩੭॥ ਬੈਠੇ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਬਿਨ
 ਕਾਰਨ। ਇਤ ਉਤ ਤਨਿ ਕਰਿ ਭੁਜਾ ਉਸਾਰਨ†। ਸਭਿਕੈ ਮਨ ਕੀ ਬੱਲੂ
 ਜਾਨ। ਸੈਸੈ ਜੁਤਿ ਹੁਇ ਬੁਝਨਿ ਠਾਨਿ॥੩੮॥ ‘ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਸਿੰਘਾਸਨ ਪਰ ਬਿਰੋ
 ਕਿਮਿ ਇਤ ਉਤ ਅੰਗਨ ਕੋ ਕਰੇ?। ਰਾਵਰਿ ਲੀਲਾ ਲਖੀ ਨ ਜਾਇ।
 ਕਹੀਅਹਿ ਪ੍ਰਭੂ ਚਾਹਤਿ ਸਮੁਦਾਇ’॥੩੯॥ ਤਬਿ ਸ੍ਰੀ ਅਮਰ ਭਨਜੋ ਮਨ
 ਭਾਵਤਿ। ‘ਰਾਮਦਾਸ ਮੁਹਿ ਪਠ ਪਹਿਰਾਵਤਿ। ਲਵਪੁਰਿ ਕੋ ਬਜਾਰ ਮਹਿ
 ਬਿਰਜੋ। ਤਹਿ ਪਿਖਿਪਟ ਪਹਿਰਾਵਨ ਕਰਜੋ’॥੪੦॥ ਸੁਨਿ ਸਭਿ ਹਿਨਿ ਤਬਿ ਸੀਸ
 ਨਿਵਾਯਹੁ। ਭਾਉ ਸਦਾ ਸਿੱਖਨ ਕੋ ਭਾਯਹੁ। ਇਮ ਤਹਿ ਬਸਤੁ ਨਿਵੇਦਨ
 ਕਰੇ। ਲਖਿ ਗੁਰ ਉਚਿਤ ਪ੍ਰੇਮ ਤੇ ਭਰੇ॥੪੧॥ ਰਾਮਦਾਸ ਪੁਨ ਚਲੇ ਅਗਾਰੇ।
 ਆਏ ਚੌਂਕ ਨਖਾਸ* ਮਝਾਰੇ। ਬਿਨ ਰੁਤਿ ਤੇ ਤਹਿ ਆਂਬ ਬਿਕਾਇ। ਅਤਿ
 ਸੁੰਦਰ ਪਿਖਿ ਰਹਜੋ ਲੁਭਾਇ॥੪੨॥—ਲਵਪੁਰਿ ਕੀ ਇਹ ਵਸਤੁ ਅਜਾਇਬ।
 ਅਰਪਨ ਉਚਿਤ‡ ਸਰਸ ਗੁਰ ਸਾਹਿਬ*। ਰਿਕਤ* ਹਾਥ ਬਡਿਅਨਿ

*ਬਿਕਾਏ ਸਨ। *ਗਲੇ ਦਾ। *ਛੱਡੇ ਡੀ ਨਹੀਂ। *ਖੜੋਕੇ ਦਿਲ ਵਿਚ ਅਰਪਦਾ ਰਿਹਾ।

†ਭਾਵ—ਉਧਰ ਗੋਂਦਵਾਲ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਨੂੰ ਜਾਣਕੇ ਅੰਗ
 ਭਿਉਂ ਹਿਲਾਉਣ ਜਿਵੇਂ (ਕੱਪੜੇ) ਪਹਿਨਦੇ ਹਨ। *ਤਫੀਆਂ ਬੰਨ੍ਹਣ। *ਉੱਚੀਆਂ ਕਰਨ।

*ਅਰਪਣ ਕੀਤੇ। *ਮੰਡੀ [ਅਃ, ਨਖਾਸ]। *ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੂੰ ਭੇਟਾ ਕਰਨੇ ਜੋਗ
 ਹਨ। *ਖਾਲੀ।

*ਪਾ:—ਗੁਰ।

†ਪਾ:—ਪਸਾਰਨਿ।

‡ਪਾ:—ਅਪਰ ਨ ਉਚਿਤ—ਹਰ ਕੋਈ ਲੋਕ ਨਹੀਂ (ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ਗੁਰੂ ਜੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ)।

ਵਿਗ ਜਾਨਾਇਸ ਤੇ ਪਰੇ ਆਨ ਕੋ ਹਾਨਾ॥੪੩॥ ਅਦਭੁਤ ਬਿਨ ਰੁਤ ਫਲ
 ਲੈ ਜੈ ਹੋ॥ ਅਰਪਿ ਅਗਾਰੀ ਬੰਦਨ ਕੈ ਹੋ॥ ਬਹੁ ਦਿਨ ਕੇ ਬਿਛਰੇ ਦਰਸੈ ਹੋ॥
 ਪਿਖਿ ਸਰੂਪ ਲੋਚਨ ਤ੍ਰਿਪਤੈ ਹੋ॥੪੪॥ ਵਿਗ ਹੁਇ ਬੂਝਨੋ ਵੇਚਨ ਵਾਰੋ।
 ‘ਕਹਹੁ ਮੈਲ ਇਹੁ, ਫਲ ਬਿਵਹਾਰੋ’॥੧॥ ‘ਏਕ ਰਜਤਪਟ’ ਮੈਲ ਕਿਯੋ ਹੈ।
 ਸੋ ਦੇ ਕਰਿ ਨਿਜ ਹਾਥ ਲਿਯੋ ਹੈ ॥ ੪੫ ॥ ਕਰੇ ਸ਼ੀਘ੍ਰਤਾ ਗਮਨਨੋ ਫੇਰ।
 ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਪੰਥ ਕੋ ਹੇਗਿਬਢਨੋ ਪ੍ਰੇਮ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਪੂਰਨ। ਮਿਲਨੋ ਚਹੈ
 ਚਲਿ ਕਰਿ ਮਗ ਤੂਰਨ ॥੪੬॥ ਚਲਤਿ ਚਲਤਿ ਦਿਨਮਨਿ ਅਸਤਾਯਹੁ।
 ਗ੍ਰਾਮ ਬਿਖੈ ਬਸਿ ਨਿਸਾ ਬਿਤਾਯਹੁ। ਬਡੀ ਪ੍ਰਭਾਤਿ ਉਠੇ ਪੁਨ ਚਲੇ। ਚਿਤ
 ਮਹਿ ਪ੍ਰਯਾਸ ਅਧਿਕ-ਗੁਰ ਮਿਲੇ-॥ ੪੭ ॥ ਭੈਰੋਵਾਲ ਗ੍ਰਾਮ ਤਬ ਆਏ।
 ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਰਹਨੋ ਨਿਕਟਾਏ। ਲਗੀ ਉਸਨਤਾ ਕਰ ਕੀ ਫਲ ਕੋ। ਫੂਟ
 ਗਯੋ ਰਸ ਨਿਕਸਤਿ ਫਲ ਕੋ॥੪੮॥-ਗੁਰਲਗ ਨਹਿ ਪਹੁਚੈ-ਚਿਤ ਚੀਨ।
 ਤਬ ਸ੍ਰੀ ਅਮਰ ਧਨਾਨ ਧਰਿ ਲੀਨ। ‘ਹੇ ਪ੍ਰਭ! ਇਹ ਫਲ ਅਰਪਨ ਕਰਨੋ।
 ਬਿਨ ਰੁਤ ਕੋ ਰਸੁ ਜਾਇ ਸੁ ਵਰਨੋ॥੪੯॥ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਰਹੁ ਮੁਖ ਪਾਵਹੁ।
 ਮਮ ਮਨਸਾ ਕੋ ਪੂਰ ਕਰਾਵਹੁ’। ਇਮਿ ਕਹਿ ਆਂਬ ਖਾਇ ਸੋ ਲੀਨ।
 ਇਤ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਰਸ ਚੂਸਨਿ ਕੀਨਿ॥੫੦॥ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰੀਤਿ ਸੋ ਸ੍ਰਾਦਤਿ ਕਰਿ
 ਕਰਿ। ਰਸ ਚੂਸਤਿ ਘੂਟਨਿ ਬਰ ਭਰਿ ਭਰਿ। ਕਿਤਿਕ ਸਮੇਂ ਗੁਠਲੀ ਮੁਖ
 ਰਾਖੀ। ਬਹੁਰ ਨਿਕਾਸਿ ਦਾਸ ਸੋ ਭਾਖੀ ॥ ੫੧ ॥ ‘ਇਸਕੋ ਰਾਖਹੁ ਤਾਕ
 ਮਝਾਰੀ’। ਪੁਨ ਹਮ ਲੈਹੈ ਕਬਿ ਇਕ ਬਾਰੀ’। ਬੱਲੁ ਨੇ ਆਇਸੁ ਕੋ ਮਾਨਿ।
 ਧਰੀ ਸੰਭਾਰਿ ਸਭਾ ਕੇ ਥਾਨ॥੫੨॥ ਰਾਮਦਾਸ ਕੋਤਿਕ ਚਿਰ ਪਾਛੇ। ਪਹੁ-
 ਚਤਿ ਭਏ ਪ੍ਰੇਮ ਚਿਤ ਬਾਂਛੇ। ਦੇਖਿ ਦੂਰ ਤੇ ਮੁਦਤਿ ਮਹਾਨ। ਜਿਉਂ ਰਵਿ
 ਹੋਰਿ ਕਮਲ ਬਿਗਸਾਨ॥ ੫੩ ॥ ਚਰਨ ਸਰੋਜਨ ਕੇ ਦ੍ਰਿਗ ਭੋਰ’। ਕਰੀ
 ਨਮੋ ਤੂਰਨ ਹੀ ਦੋਰਿ। ਸਤਿਗੁਰ ਨੇ ਗਹਿ ਭੁਜਾ ਉਠਾਵਾ। ਜਾਨਿ ਪ੍ਰੇਮ ਬਹੁ
 ਕੀਠ ਲਗਾਵਾ ॥ ੫੪ ॥ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਸੋ ਦੇਖਨੋ ਕੈਸੇ। ਜਲਦ ਤ੍ਰਿਖਤਿ
 ਚਾਤ੍ਰਕ ਕੋ ਜੈਸੇ’। ਸਨਮਾਨਤਿ ਸਨਮੁਖ ਬਿਰ ਬੀਵਾ। ਮਨਹੁ ਪ੍ਰੇਮ
 ਦੀਰਘ ਕੀ ਸੀਵਾ’ ॥੫੫॥ ਬੂਝਨੋ ‘ਕਹੁ ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ ਸੁਲਤਾਨ’। ਕਿਮਿ ਦਿਜ

‘ਹੇ ਫਲ ਵੇਚਣ ਵਾਲੇ। ਇਸ ਦਾ ਮੁੱਲ ਕਰ।’ ਸੂਰਜ। ‘ਗਰਮੀ ਹੋਥ ਦੀ।’ ਨਿਕਲਕੇ
 ਵਗ ਪਿਆ। ‘ਤਾਕੀ ਵਿਚ।’ ਚਰਨ ਕਵਲਾਂ ਦੇ ਨੇੜੇ ਭੋਰੇ (ਕਰਕੇ)। ‘ਬੱਲ ਨੇ ਪਿਆਸੇ
 ਖਪੀਓ ਨੂੰ ਜਿਵੇਂ।’ ਹੋਂਦ। ‘ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦਾ।’

ਬਾਹਜ ਕੀਨਿ ਬਖਾਨੀ। ਤੁਮਨੇ ਕੋ ਉੱਤਰ ਦੇ ਮੋਰੇ* ?। ਕਿਮਿ ਅਕਬਰ
 ਕਹਿ ਕੀਨਸਹੈਰੇ ?॥੫੬॥ ਹਾਥ ਜੋਰ ਬਿਰਤਾਂਤ ਬਖਾਨਾ। ਸੁਨਹੁ ਪ੍ਰਭੂ ਕਿਛੁ
 ਜਾਇ ਨ ਜਾਨਾ। ਪਾਠ ਕਰਨ ਗਾਇਤੀ ਚਹਜੈ। ਸਭਿ ਨਰ ਅਰੁ ਅਕਬਰ
 ਨੇ ਕਹਜੈ॥੫੭॥ ਨਹਿ ਮੈ ਜਾਨਤਿ ਹੁਤੋ ਅਗਾਰੀ। ਬਚ ਸੰਭਾਰਿ ਤੁਮ ਭੁਜਾ
 ਨਿਹਾਰੀ। ਸਰਬਗਜਾਤੀ ਤਤਛਿਨ ਹੁਇ ਆਇਵ। ਪੁਰਬ ਓਅੰਕਾਰ ਸੁਨਾ-
 ਇਵ॥੫੮॥ ਸੁਨਿ ਧੁਨਿ ਚੱਕ੍ਰਿਤ ਚਿਤ ਮਹਿ ਚਮਕੈ। ਸਕਜੈ ਨ ਕਹਿ ਕੋ
 ਤਬ ਬਚ ਸਮ ਕੈ। 'ਸਤਿਗੁਰ ਧੰਨ' ਬਖਾਨਤਿ ਸ਼ਾਹੂ। ਭਾ ਪ੍ਰਤਾਪ ਤੁਮਰੋ
 ਸਭਿ ਮਾਂਹੁ॥੫੯॥ ਇਕ ਪਠਿਐ ਗਾਇਤੀ ਤਬੈ। ਭਏ ਮੋਨ ਨਹਿ ਬੋਲੈ
 ਸਬੈ। ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰੁ ਪ੍ਰਸੰਨ ਮਹਾਨਾ। ਬੁਝਜੈ, 'ਹਮ ਹਿਤ ਕਜਾ ਤੁਮ
 ਆਨਾ' ?॥੬੦॥ ਨਗਰ ਬਿਸਾਲ ਬਿਖੈ ਚਲਿ ਗਯੋ। ਕਜਾ ਵਸਤੁ ਤਹਿ ਲਜਾ-
 ਵਤਿ ਭਯੋ। ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕਹਿ 'ਤੁਮ ਸਭਿ ਜਾਨੈ। ਸਥਾ ਬਸਤੁ ਪਹਿਰਾਵਨਿ
 ਠਾਨੈ॥੬੧॥ ਬਿਨਾ ਮੋਲ ਤੇ ਅਰਪਨ ਕਰੇ। ਰਾਵਰਿ ਉਚਿਤ ਜਾਨ ਕਰਿ
 ਖਰੇ। ਬਿਨ ਰੁਤਿ ਫਲ ਰਸਾਲ ਕੋ ਆਗੈ। ਪਿਖਤਿ ਭਯੋ, ਬਹੁ ਸੁੰਦਰ
 ਲਾਗੈ॥੬੨॥ ਆਨਜੈ ਮੋਲ ਆਪਕੇ ਕਾਰਨ। ਤੁਰਨ ਕੀਨਸਿ ਪੰਥ ਪਧਾਰਨ।
 ਨਿਕਟ ਰਹਜੈ ਪੁਰਿ ਅਪਨੇ ਆਵਨਿ। ਹੁਤੋ ਪਾਕ ਰਸੁ ਲਾਗ ਚੁਚਾਵਨ॥
 ੬੩॥ ਫੂਟ ਗਯੋ ਰਸ ਨਿਕਸਤਿ ਜਾਨਾ। ਪਹੁੰਚਜੈ ਭੈਰੋਂ ਵਾਲ ਸਥਾਨਾ।
 ਅਰਪਜੈ ਧਰਿ ਕਰਿ ਧਜਾਨ ਤੁਮਾਰਾ। ਹੁਇ ਨਿਸੰਕ ਨਿਜ ਮੁਖ ਮਹਿ ਡਾਰਾ
 ॥੬੪॥ ਪੂਰਨ ਸਭਿ ਘਟਿ ਬਿਖੈ ਕ੍ਰਿਪਾਲ। ਰਾਖਹੁ ਸ਼ਰਧਾ ਜਨ^{੧੦} ਸਭਿ
 ਕਾਲ। ਅਰਪਤਿ ਜੋ ਤੁਮ ਕੋ ਜਨ ਲੋਗ। ਭੋਗਤਿ ਹੋਇਹ ਰਾਵਰਿ ਜੋਗ^{੧੧}
 ॥੬੫॥ ਪ੍ਰੇਮ ਮਗਨ ਸਤਿਗੁਰੁ ਸੁਨਾਇਵ। 'ਫਲ ਰਸਾਲ ਜੋ ਮਮ ਹਿਤ
 ਲਜਾਇਵ। ਸੋ ਹਮ ਖਾਯੋ ਗੁਠਲੀ ਧਰੀ'। ਬੋਲੁ ਤਬਹਿ ਦਿਖਾਵਨਿ ਕਰੀ॥
 ੬੬॥ ਰਾਮਦਾਸ ਅਰੁ ਨਰ ਗਨ ਸਾਹੇ। ਹੋਰਤਿ ਅਚਰਜ ਬਿਰੋਧਿ ਚਾਰੇ^{੧੨}।

*ਮੋਰੇ ਉਤਰ ਕੀ ਦਿੱਤਾ (ਅ) ਮੋਰੇ। *ਹੋਲੇ ਕੀਤਾ (ਬਾਹਮਣ ਖੜੀਆਂ ਨੂੰ)। *ਸੁਣਾਇਆ।
 ੧੦ਚਮਕ-ਦਿਲ ਦੀ ਉਹ ਹੈਰਾਨੀ ਜਿਸ ਵਿਚ ਸਾਰੀ ਸਟੀਪਟੀ ਭੁਲ ਜਾਵੇ। ੧੧ਬਰਾਬਰੀ ਦੇ
 ਵਚਨ। ੧੨ਸ਼ਾਹ ਨੇ ਕਹਿਆ 'ਸਤਿਗੁਰ ਧੰਨ ਹਨ'। *ਖਲੋਭੇ (ਅ) ਚੰਗੇ (ਕਪੜੇ)। *ਅੰਬ
 ਅਗੋਤਰੇ (ਅ) (ਲਾਹੌਰ ਵਿਚ) ਬੋਹੜੇ ਅੰਬ ਦੇ ਫਲ ਆ ਗਏ ਸਨ। ੧੩ਪੱਕੇ ਸਨ ਰਸ ਚੌਵਣ
 ਲਗ ਪਿਆ। ੧੦ਦਾਸਾਂ ਦੀ। ੧੧ਤੁਹਾਡੇ ਲੋਕ (ਸਮਝਕੇ ਜੋ ਸੈ) ਤੁਹਾਨੂੰ ਦਾਸ ਲੋਕ ਅਰਪਦੇ
 ਹਨ, ਤੁਸੀਂ ਭੋਗਦੇ ਹੋ। ੧੨ਵਿਚਾਰਨ ਲਗੇ। *ਪਾ:-ਤੁਮਨੇ ਸੁਨਜੋ ਉੱਤਰ ਦੇ ਮੋਰੇ।

†ਪਾ:-ਸਰਬ ਗਜਾਨ। ‡ਪਾ:-ਇਕ ਕਿਯ ਪਾਠ ਗਾਇਤੀ ਜਬੈ। §ਪਾ:-ਰਿਦੈ।

—ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਨਿਤ ਭਾਉ ਅਧੀਨ—। ਸਭਿਨਿ ਪ੍ਰਬੀਨਨਿ ਲੀਨਸਿ
ਚੀਨਾ^੧ ॥੬੭॥ ਬੰਦਤਿ^੨—ਲਖੀ ਨ ਜਾਵਹਿ ਲੀਲਾ । ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ
ਗੁਹੀਲਾ ॥ ਸਿੱਖਜਨ ਹਿਤ ਅਚਰਜ ਦਿਖਰਾਵਤਿ । ਸਦਾ ਪ੍ਰੇਮ ਬਸਿ ਇਹੀ
ਜਨਾਵਤਿ—॥੬੮॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪ੍ਰਥਮ ਭਾਸੇ ‘ਲਵਪੁਰਿ ਤੇ ਚੀ
ਰਾਮਦਾਸ ਆਗਵਨ’ ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਣੇ ਨਾਮ ਚਤੁਰ ਚੌਤ੍ਵਰਿਸਤੀ ਅੰਸੁ ॥੪੪॥

੪੫. [ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਦਾ ਤੀਰਥ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਕਰਨ ਜਾਣਾ । ਪਹੋਆ] ।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਇਸ ਰੀਤਿ ਨਿਤਿ ਕਰਤਿ^੩ ਸਿਖਨ ਕਲਿਆਨ ।
ਨਾਮ ਦਾਨ ਦੇ^੪ ਮੁਕਤਿ ਹਿਤ^੫ ਜਾਹਰ ਜੋਤਿ ਜਹਾਨ ॥ ੧ ॥ ਸੋਰਠਾ ॥ ਦਰ-
ਸ਼ਨ ਪੁਰਬ ਅਭੀਚ ਪੁੰਨ ਰੂਪ ਤੀਰਥ ਗੁਰੂ^੬ ਮਿਟਹਿ ਜਨਮ ਅਰੰ ਮੀਚ^੭
ਮਜਹਿ^੮ ਜੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਭਗਤੁ ॥ ੨ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਨਿਰਮਲ ਰਜਾਨ ਜਾਹਿ ਬਰ-
ਬਾਰੀ^੯ ਜੋਗ ਵਿਰਾਗ ਕੁਲ ਸੁਖਕਾਰੀ^{੧੦} ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਜਲ ਜੀਤੁ^{੧੧} ਅਨੇਕਾ
ਸਮ ਦਮ ਸਤਿ ਸੀਤੋਖ ਬਿਬੇਕਾ^{੧੨} ॥੩॥ ਸੁਚ^{੧੩} ਸੰਸਾਰ ਇਸ਼ਨਾਨ ਰੁ ਧਨਾਨ^{੧੪}
ਇਹੁ ਸਭਿ ਖਿਰੇ ਕਮਲ ਬਿਧਿ ਨਾਨਾ । ਕਲਮਲ ਕਲਿ ਕੇ ਕਾਲ
ਮਲੀਨਾ^{੧੫} ਦਰਸ਼ਨ ਮੱਸਨ^{੧੬} ਤੇ ਕਰਿ ਹੀਨਾ^{੧੭} ॥੪॥ ਸੀਤਲਤਾ ਮੁਕਤੀ
ਜਿਸ ਮਾਂਹੀ । ਬਡੇ ਭਾਗ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੁਇ ਤਾਂਹੀ । ਅਸ ਸਤਿਗੁਰ ਤੀਰਥ
ਅਤਿ ਪਾਵਨਿ । ਇੱਛਤਿ ਭੇ ਛਿਤ ਤੀਰਥ ਜਾਵਨ^{੧੮} ॥੫॥ ਰੀਗਾ ਆਦਿਕ
ਤੀਰਥ^{੧੯} ਜੋਈ । ਮੱਜਹਿ ਕਲੀ ਕਾਲ ਨਰ ਤੋਈ^{੨੦} । ਅਨਗਨ ਪਾਪ ਤਜੈ
ਤਿਨ ਮਾਂਹੀ । ਤਿਨ ਕੇ ਭਾਰ ਸਹਾਰਤਿ ਨਾਂਹੀ^{੨੧} ॥੬॥ ਯਾਤੇ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ
ਅਰਾਧਾ^{੨੨} ਆਨਿ ਚਰਨ ਪਾਵੇ ਹਤਿ ਬਾਧਾ^{੨੩} ਪਾਪਨਿਤੇਪੀੜਤਿਹਮ ਹੋਈ
ਕਰਿ ਕਰਿ ਦੋਸੁ ਹਮਹੁ ਮਹੁ ਧੋਈ^{੨੪} ॥੭॥ ਹੇ ਸਤਿਗੁਰ ਤੁਮਰੇ ਪਗ ਪਾਵਨਾ

^੧ਸਿਆਣਿਆਂ ਨੇ ਸਮਝ ਲਿਆ । ^੨ਮੱਥਾ ਟੇਕਦੇ ਹਨ (ਸੋਚਦੇ ਹੋਏ ਕਿ ਗੁਰੂ ਦੀ) । ^੩ਮੁਕਤ ਹੋਰ
ਵਾਸਤੇ ਨਾਮ ਦਾਨ ਦੇਂਦੇ ਹਨ । ^੪ਪੁੰਨ ਰੂਪ ਤੀਰਥ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ ਅਭਿਸਿਤ ਨਿਛੱਤ੍ਰ ਦੇ
ਪੁਰਬ ਵਾਂਗ ਹੈ । ^੫ਮੌਤ । ^੬ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ (ਗੁਰੂ ਰੂਪ ਤੀਰਥ ਵਿਚ) । ^੭ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਜਲ ।
^੮ਭਿਨਾਰੇ ਸੁਖੀ ਦੇ ਦੇਣੇ ਵਾਲੇ । ^੯ਜਲ ਜੀਵ । ^{੧੦}ਵਿਚਾਰ । ^{੧੧}ਪਵਿੱਤ੍ਰਤਾ । ^{੧੨}ਕਲਜੁਗ ਦੇ
ਸਮੇਂ ਦੇ ਮਲੀਨ (ਜੀਵਾਂ ਦੇ) ਪਾਪ । ^{੧੩}ਦਰਸ਼ਨ ਰੂਪ ਇਸ਼ਨਾਨ । ^{੧੪}ਨਾਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ । ^{੧੫}ਪ੍ਰਿਥਵੀ
ਦੇ ਤੀਰਥਾਂ ਖਰ ਜਾਣੇ ਦੀ ਇੱਛਾ ਕੀਤੀ । (ਆਪ ਜੀਉਂਦੇ ਤੀਰਥ ਹੋਕੇ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਦੇ ਜਲ ਪਖਾਨ
ਰੂਪੀ ਤੀਰਥਾਂ ਨੂੰ ਕਿਉਂ ਟੁਰਣ ਲਗੇ ਹਨ ਇਸ ਦਾ ਕਾਰਣ ਕਵਿ ਜੀ ਅੱਗੇ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਜੋ
ਅਠ ਅੰਕ ਤੇ ਮੁਕਦਾ ਹੈ) । ^{੧੬}ਤੀਰਥਾਂ ਵਿਚ । ^{੧੭}ਉਨ੍ਹਾਂ ਰੀਗਾ ਆਦਿਕ ਵਿਚ । ^{੧੮}ਭਾਵ ਤੀਰਥ
ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਪਾਪਾਂ ਦਾ ਭਾਰ ਨਹੀਂ ਸਹਾਰਦੇ । ^{੧੯}ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਅਰਾਧਨਾ ਕੀਤੀ (ਰੀਗਾ
ਆਦਿਕ ਤੀਰਥਾਂ ਨੇ) । ^{੨੦}ਸਾਡੀ ਪੀੜਾ ਦੂਰ ਕਰੋ । ^{੨੧}ਲੋਕੀ ਧੋਂਦੇ ਹਨ । *ਪਾ:-ਕ੍ਰਿਤ ।

ਜਬਿ ਹਮ ਬਿਖੈ ਕਰਹੁਗੇ ਪਾਵਨ । ਤਤਛਿਨ ਹਮ ਸਭਿ ਹੋਹਿ ਸੁਖਾਰੇ ।
ਆਵਹੁ ਤੁਰਨ ਕਰੁਨਾ ਧਾਰੇ॥੮॥ ਸਭਿ ਤੀਰਥ ਕੇ ਲਖਿ ਭਿੱਪ੍ਰਾਯ॥ ਭਏ
ਤਜਾਰ ਸੰਗਤਿ ਸੰਗ ਲਾਯ॥ ਜਹਿ ਜਹਿ ਸਿੱਖਨ ਜਿਸ ਜਿਸ ਗ੍ਰਾਮ ।
ਜਾਤ੍ਰਾ ਸੁਨੀ ਗੁਰੁ ਸੁਖਧਾਮ॥੯॥ ਤਹਿ ਤਹਿ ਤੇ ਹੁਇ ਤਜਾਰ ਚਲੇ ਹੈਂ ।
ਆਨਿ ਸਤਿਗੁਰੁ ਸੰਗਿ ਮਿਲੇ ਹੈਂ । ਗੁਰ ਗ੍ਰਿਹ ਕੇ ਸੰਬੰਧੀ ਜੇਤੇ । ਭਏ
ਤਜਾਰ ਚਲਨੇ ਕਹੁ ਤੇਤੇ ॥ ੧੦ ॥ ਸਤਿ ਸੰਗਤਿ ਸਿਮਰਨਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ।
ਹੋਤਿ ਕੀਰਤਨਿ ਧੁਨਿ ਅਭਿਰਾਮੁ । ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਤਜਾਗਿ ਕਰਿ ਚਲੇ ।
ਸਨੇ ਸਨੇ ਮਗ ਮਹਿ ਬਹੁ ਮਿਲੇ ॥ ੧੧ ॥ ਇਕ ਤੋ ਨਿਤਿ ਗੁਰ ਦਰਸਨ
ਕਰੈ॥ ਕਿਰਤਨ ਸੁਨਹਿ ਅਘਨ ਪਰਹਰੈ॥ ਬਹੁਰ ਜੇਜਵਾ॥ ਤਰਕਨ ਕੇਰਾ॥
ਉਲਘਹਿ ਤਿਸਕੋ ਇਹ ਸੁਖ ਹੋਰਾ॥ ੧੨ ॥ ਯਾਤੇ ਮਿਲਹਿ ਸੰਗ ਬਛਿ-
ਭਾਗੇ॥ ਚਲੇ ਜਾਤਿ ਰਸ ਪ੍ਰੇਮ ਸੁ ਪਾਗੇ॥ ਉਲੰਘਿ ਬਿਪਾਸਾ ਸਲਿਤਾ ਸਾਰੇ॥ ਦੇਸ
ਦੁਆਬੇ ਬੀਚ ਪਧਾਰੇ ॥ ੧੩ ॥ ਸਨੇ ਸਨੇ ਕਰਿ ਤਜਾਗਜੈ ਸਾਰੇ । ਸਤ੍ਰੁਦਵ
ਕੋ ਪੁਨ ਆਇ ਨਿਹਾਰੇ । ਬਹੁ ਗੰਭੀਰ ਨੀਰ ਜਿਸ ਮਾਂਹੀ । ਸਭਿ ਸੰਗਤਿ
ਮੱਜਨ ਕਰਿ ਤਾਂਹੀ ॥ ੧੪ ॥ ਚਵਿ ਕਰਿ ਤਰੀ ਭਏ ਪੁਨ ਪਾਰੀ॥ ਗਮਨੇ
ਸਤਿਗੁਰ ਬਹੁਰ ਅਗਾਰੀ । ਕਬਿ ਬੜਵਾ ਪਰ ਕਰਹਿ ਪਯਾਨ । ਕਬਿ
ਗੁਰ ਗਮਨਹਿ ਚਵਿ ਝੰਪਾਨ॥ ੧੫ ॥ ਸ਼ਮਸ ਸ੍ਰੇਤ ਬਹੁ ਬਿੱਧ ਸਰੀਰ ।
ਅਤਿਸ਼ੈ ਸ੍ਰੇਤ ਧਰੇ ਬਰ ਚੀਰ । ਸੁਜਸੁ ਸ੍ਰੇਤ ਬਿਸਤਰਹਿ ਬਿਸਾਲਾ । ਤਥਾ
ਸ੍ਰੇਤ ਮਨ ਹੈ ਸਭਿ ਕਾਲਾ ॥ ੧੬ ॥ ਹਾਥ ਲਸ਼ਟਕਾ ਬਰ ਕਦ ਛੋਟਾ ।
ਮਨਹੁ ਭਏ ਬਾਵਨ ਕੇ ਜੋਟਾ॥ ਧਾਰਤਿ ਸ਼ਕਤਿ ਮਹਿਦ ਮਹੀਆਨ ।
ਗਮਨਹਿ ਮੰਦ ਮੰਦ ਸਭਿ ਥਾਨ ॥ ੧੭ ॥ ਪਹੁੰਚੇ ਆਨ ਪਹੁੰਚੇ ਥਾਨ । ਜਹਾਂ
ਸਰਸੁਤੀ ਪੁੰਨ ਮਹਾਨ॥ ਨਾਨਾ ਘਾਟ ਰਿਖਨਿ ਤਪ ਤਪੋਬਰਖ ਹਜ਼ਾਰਹੁ
ਜਾਪਨ ਜਪੇ॥ ੧੮ ॥ ਬ੍ਰਹਮਲੋਕ॥ ਕੋ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਏ॥ ਜਨਮ ਮਰਨਕੇ ਸੰਕਟ

੧ ਮਤਲਬ [ਸੰਸਾਰ, ਅਭਿਪ੍ਰਾਯ] । ੨ ਲੋਕੇ । ੩ ਸੁਖਾਂ ਦੇ ਘਰ ਜੀ ਦੀ । ੪ ਜੋਸ਼ੀਆ [ਅਃ ਜਜ਼ੀਆ, ਉਹ ਮਸੂਲ ਜੋ ਮੁਸਲਮਾਨ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਹਿੰਦੂਆਂ ਤੋਂ ਤੀਰਥ ਯਾਤ੍ਰਾ ਦਾ ਲੋਹੇ ਦੇ ਸਨ] ।
੫ ਗਾਵ ਜੋਸ਼ੀਆ ਨਾ ਲੱਗੇਗਾ । ੬ ਪਾਰ । ੭ ਖਾਸੇ ਤੇ । ੮ ਵਾਮਨ ਅਵਤਾਰ ਦੇ ਤੁੱਲ । (ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਦਾ ਪੰਜਵਾਂ ਅਵਤਾਰ ਵਾਮਨ ਸੀ ਜੋ ਬਹੁਤਾ ਮਧਰੇ ਕੱਦ ਦਾ ਸੀ । ਕੱਦ ਲਈ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਮਾਤਰ ਵਰਤਿਆ ਹੈ ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ) । ੯ ਕੁਰਖੇਤਰ, ਸਨਾਤਨ ਤੀਰਥ ਹੈ, ਅੰਬਾਲੇ ਤੋਂ ਨੇੜੇ ਹੈ ।
੧੦ ਜਿੱਥੇ ਮਹਾਂ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਸਰਸੁਤੀ ਨਦੀ ਹੈ । ੧੧ ਜਾਪਾਂ ਨੂੰ ਜਪਿਆ ਹੈ । ੧੨ ਗਾਵ, ਜੋਸ਼ੀਆ ।

ਖੋਏ। ਤਹਾਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਕੀਨਸਿ ਡੇਰਾ। ਸੰਗ ਸੰਗਤਾਂ ਮੇਲ ਘਨੇਰਾ॥੧੯॥ ਬਹੁ
ਘਾਟਨ ਪਿਖਿ ਸਾਰਸੁਤੀ ਕੋ। ਸਿਖ ਕਰ ਜੋਰਿ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਿਯਾ। ਨੀਕੇ। ਸਲਿਤਾ
ਸਾਰਸੁਤੀ ਇਕ ਪਾਵਨ । ਕਹੈ ਮਹਾਤਮ ਇਸ ਬਹੁ ਬਾਵਨ ॥ ੨੦ ॥ ਕੋ
ਕਾਰਨ ਇਹੁ? ਗੁਰੂ! ਬਖਾਨੋ । ਭੂਤ ਭਵਿੱਖ ਗਤੀ ਤੁਮ ਜਾਨੋ। ਸਭਿ ਸੰਗਤਿ
ਕੈ ਇਹੁ ਸੰਦੇਹ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਹੁ ਉਚਰਹੁ ਸੁਖ ਦੇਹੁ॥੨੧॥ ਸਿੱਖਨ ਤੇ ਸੁਨਿਕੈ
ਗੁਰ ਕਹੈ। ਇਹੁ ਸਥਾਨ ਪਾਵਨ ਅਤਿ ਲਹੜੈ*। ਪ੍ਰਥਮ ਜੁਗਨਿ† ਸਮ-
ਰਥ ਸਭਿ ਜੀਵੈ। ਤਨ ਪਰ ਸੰਕਟ ਸਹਿਬੈ ਕੀਵ ॥ ੨੨ ॥ ਬਿਸਵਾਮਿੱਤ੍ਰ
ਆਇ ਰਿਖਿ ਘਨੇ। ਕੀਨਸਿ ਤਪ ਕੁਛ ਜਾਹਿ ਨ ਗਨੇ। ਏਕ ਸਮੇਂ ਦੱਖਨ ਕੋ
ਮੁਨਿ ਗਨ। ਆਏ ਤਪ ਸਾਧਨ ਬਾਂਛਤ ਮਨ॥੨੩॥ ਅਠਤਾਲੀਸ ਕੋਸ ਬਿਚ
ਫਿਰੇ। ਬੈਠਬੈ ਥਾਨ ਕਹੂੰ ਨ ਨਿਹਰੇ। ਤਪਸੀ ਗਨ ਕੀ ਭੀਰ ਬਿਸਾਲਾ।
ਜਹਿ ਕਹਿ ਕਰਤਿ ਘਾਲਨਾ ਘਾਲਾ॥੨੪॥ ਜਬਿ ਸਥਾਨ ਕਿਤਹੂੰ ਨਹਿ
ਪਾਯੋ । ਸਾਰਸੁਤੀ ਕੋ ਤਬਿਹੂੰ ਧਿਆਯੋ। ਕਹੈ ਬਿਦਤਿ ਹੁਇ ਮੁਨਿ ਗਨ
ਸੰਗਾ ।—ਕਰਾ ਬਾਂਛਤਿ ਤੁਮ ਕਹੈ ਨਿਸੰਗਾ ?—॥ ੨੫ ॥ ਤਿਨਹੂੰ ਜਾਚਨਾ
ਕੀਨਿ ਸੁਜਲ ।—ਹੇ ਦੇਵੀ ! ਇਹੁ ਬੈਠਨਿ ਥਾਨ—। ਤਬਿ ਇਹ ਸਲਿਤਾ
ਮੁਨਿ ਗਨ ਹੇਤ। ਹਟੀ ਕੋਸ ਦੁਇ ਬੇਗ ਸਮੇਤ॥੨੬॥ ਤਿਨਿ ਬੈਠਨ ਕੋ
ਦੀਨਸਿ ਬਲ ਹੈ। ਬਸੇ ਮੁਨੀ ਤਪ ਕੀਨਸਿ ਭਲ ਹੈ। ਜਸ ਤਪ ਤਪਯੋ ਘਾਲ
ਬਹੁ ਘਾਲਿ। ਕੋ ਗਨਨਾ ਕਰ ਸਕਹਿ ਬਿਸਾਲ ॥੨੭॥ ਸਭਿ ਕੀ ਕਥਾ ਕਹਾਂ

*ਪਹਿਲੇ ਜੁਗਾਂ ਦੇ ਜੀਵ ਸਮਰੱਥ ਸਨ । *ਸਹਿਆ । *ਤਪ ਸਾਧਨਾਂ ਮਨ ਵਿੱਚ ਚਾਹ ਕੇ ਆਏ ।
*ਬੈਠਣੇ ਦੀ । *ਜਿਥੇ ਕਿਥੇ ਭਾਵ, ਇਥੇ ਹਰ ਥਾਵੇਂ ਘਾਲਾਂ ਘਾਲਦੇ ਸਨ । †(ਸਰਸੁਤੀ ਨੇ)
ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਕੇ ਕਹਿਆ । *ਤਿਨ੍ਹਾਂ (ਮੁਨੀਆਂ ਨੇ) ਮੰਗ ਕੀਤੀ । *ਪ੍ਰਵਾਹ ਸਣੇ ।

*ਪਿਛੇ ਕਵਿ ਜੀ ਦੱਸ ਆਏ ਹਨ ਕਿ ਤੀਰਥਾਂ ਦੀ ਮੈਲ ਹਰਨ ਲਈ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ
ਤੀਰਥਾਂ ਨੂੰ ਟੁਰੇ । ਇਹੋ ਗਲ ਤੁਖਾਰੀ ਮਹਲਾ ੪ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ
'ਨਾਵਣੁ ਪੁਰਬੁ ਅਭੀਚ' ਵਾਲੇ ਸ਼ਬਦ ਵਿਚ ਦੱਸੀ ਹੈ । ਕਿਯਾ ਤੀਰਥ ਕਲਜਾਨ ਕਰਦੇ
ਹਨ ? ਇਸ ਪਰ ਡੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਵਾਕ ਹੈ 'ਮਲੁ ਹਉਮੈ ਧੋਤੀ ਕਿਵੇ ਨ ਉਤਰੈ
ਜੇ ਸਉ ਤੀਰਥ ਨਾਇ' ।

†ਪਾ:—ਜਗਨਿ ।

‡ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਰਸੁਤੀ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਹੋਮ ਯੱਗ ਕਰਦਿਆਂ ਵਿੱਦਯਾ ਵਧਣ ਤੇ 'ਵਾਚ
ਸ਼ਕਤੀ' ਦਾ ਨਾਮ ਸਰਸੁਤੀ ਪਿਆ, ਇਸ ਲਈ ਪੜ੍ਹੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪੁਰਬਾਰਧ
ਅਧਯਾਯ ੧ ਅੰਕ ੨ ਦਾ ਭਾਵ ।

ਉਤਪ ਘਾਲਣ ਨੂੰ ਤੀਸਰੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਆਪ
ਪਸੰਦ ਨਹੀਂ ਸਨ ਕਰਦੇ, ਜਥਾ:—'ਕਾਇਆ ਸਾਧੇ ਉਰਧ ਤਪੁ ਕਰਿ ਵਿਚਹੁ ਹਉਮੈ ਨ ਜਾਇ॥'
ਇਸ ਲਈ ਉਪਰ ਕਹੇ ਵਾਕ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਨਹੀਂ ਹਨ ।

ਲਗ ਕਹੈ। ਸੁਨੀਅਹਿ ਇਕ ਮੁਨਿ ਕੀ ਜਿਮਿ ਅਹੈ। ਅਹੈ ਪਹੋਏ ਤੇ ਤ੍ਰੈਕੋਸ।
 ਇਕ ਮੰਕਣ ਮੁਨਿ^੧ ਹੁਤੋ ਅਵੇਸੁ॥੨੮॥ ਮਹਾਂ ਬਿਖਮ ਤਪੁ ਘਾਲਜੋ ਤਾਹੁ।
 ਤੀਰ ਸਰਸੂਤੀ ਕੇਰ ਪ੍ਰਵਾਹੁ। ਛੁਧਾ ਤ੍ਰਿਖਾ ਸਹਿ ਕਠਨ ਕਰਾਲਾ। ਬਰਖਾ
 ਸੀਤ ਉਸਨ ਤਨ ਝਾਲਾ॥੨੯॥ ਬਹੁਤ ਬਰਖ ਐਸੋ ਤਪੁ ਸਾਧਜੋ। ਸਰਬੋ-
 ਤਮ^੨ ਪਦ ਲੈਨ ਅਰਾਧਜੋ। ਏਕ ਦਿਵਸ ਕਿਮਿ ਆਗੁਰ ਚੀਰਾ^੩।
 ਦੁਧਿਰ ਨਹੀਂ ਨਿਕਸਜੋ ਤਿਸ ਪੀਰਾ^੪॥ ੩੦ ॥ ਹਰਿਤ ਪੱਤ੍ਰ ਤੇ ਰਸ ਤਸ
 ਨਿਕਸਾ^੫। ਤਿਸ ਕੋ ਦੇਖਿ ਮੁਨੀ ਬਹੁ ਬਿਗਸਾ।—ਐਸੋ ਤਪ ਮੈਂ ਤਪਜੋ
 ਬਿਸਾਲਾ॥ ਜਿਸਤੇ ਤਨ ਮਹਿ ਰੁਧਿਰ ਨ ਚਾਲਾ॥੩੧॥ ਜਥਾ ਹਰਿਤ ਦਲ
 ਕੋ ਰਸ ਹੋਇ^੬। ਤਥਾ ਸਰੀਰ ਬਿਖੇ ਮਮ ਜੋਇ^੭—। ਇਮਿ ਮਨ ਜਾਨਿ
 ਅਧਿਕ ਉਤਸਾਹਾ।—ਭਯੋ ਧੰਨ ਮੈਂ ਅਸ ਤਪ ਮਾਂਹਾ—॥੩੨॥ ਉਠਿ ਕਰਿ
 ਲਗਜੋ ਨਾਚਿਬੇ ਸੋਊ। ਭੁਜਾ ਉਸਾਰਤਿ^੮ ਉਚੇ ਹੋਊ। ਪਾਇਨ ਕੀ ਗਤਿ^੯
 ਕਰਿ ਕਰ ਨਾਚਹਿ। ਅਨਦ ਬਿਲੇਦ ਬਿਖੇ ਮਨ ਮਾਂਚਹਿ^{੧੦}॥੩੩॥ ਤਿਸ
 ਤੇ ਤਪ ਪ੍ਰਭਾਵ ਕੇ ਸੰਗ। ਸਭਿ ਜਗ ਨਾਚਨ ਲਗਜੋ ਉਮੰਗ। ਭੂਲਿ ਗਏ^{੧੧}
 ਸੁਧਿ ਸਭਿ ਬਿਵਹਾਰ। ਨਾਚਹਿ ਸਭਿ ਜਗ ਅੰਗ ਸੁਧਾਰਿ॥ ੩੪ ॥ ਅਸ
 ਅਨੀਤਿ ਪਿਖਿ ਦੇਵ ਦੁਖਾਰੇ। ਸੁਰਨ ਸ਼ੇਭੁ^{੧੨} ਕੀ ਸਕਲ ਸਿਧਾਰੇ।—ਸ਼ੰਕਰ^{੧੩}।
 ਕਰਹੁ ਕ੍ਰਿਪਾ ਪਿਖਿ ਜਗ ਕੋ। ਭੂਲ ਗਏ ਸੁਧ, ਨਾਚਨ ਲਗ ਫਾਂਸੁ॥੩੫॥ ਤਪ
 ਪ੍ਰਭਾਵ ਰਿਖਿ ਕੇਰ ਬਿਸਾਲਾ॥ ਅਪਰਨ ਤੇ ਨ ਹਟਹਿ ਇਸ ਕਾਲਾ। ਕਰਹੁ
 ਉਪਾਵ ਆਪ ਅਬਿ ਕੋਈ। ਜਿਸ ਤੇ ਜਗਤ ਸਥਿਰਤਾ ਹੋਈ—॥੩੬॥ ਸੁਨੀ
 ਸੁਰਨ ਕੀ ਬਿਨੈ ਮਹਾਨੀ। ਸ਼ੰਕਰ ਕਰਿ ਬਿਚਾਰ ਸੁਖ ਦਾਨੀ। ਮੁਨਿ ਕੋ ਮਨ
 ਕੋ ਲਖਿ ਉਤਸਾਹਾ। ਤਿਸੇ ਨਿਵਾਰਨਿ ਕੋ ਚਿਤ ਚਾਹਾ॥੩੭॥ ਅਪਰ ਬੇ ਕੋ
 ਧਰਿ ਗੋਰੀਸ਼ਾ^{੧੪}। ਆਵਤਿ ਭਾਜਹਿ ਹੁਤੋ ਮੁਨੀਸ਼ਾ^{੧੫}। ਨਿਕਟ ਹੋਇ ਕਾਰੇ
 ਬੁਝਨ ਕੀਨਾ।—ਕਜੋਂ ਨਾਚਤਿ ਤੈਂ ਕਜਾ ਚਿਤ ਚੀਨਾ? ॥੩੮॥ ਕਜਾ ਆਸ਼ੈ

^੧ਮੰਕਣ ਨਾਮ ਦਾ ਮੁਨੀ। ^੨ਸਭ ਤੋਂ ਉਤਮ। ^੩ਕਿਵੇਂ ਉਂਗਲੀ ਚੀਰੀ ਗਈ। ^੪ਬੁਧੀ ਮਾਨ (ਤਪੋਮੁੰਦੀ ਦਾ)। ^੫ਹਰੇ ਪੱਤੇ ਤੋਂ (ਜਿਵੇਂ) ਜਲ (ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ) ਤਿਵੇਂ (ਜਲ) ਨਿਕਲਿਆ। ^੬ਲਹੂ ਭੀ ਨਹੀਂ ਚਲਿਆ। ^੭ਜਿਵੇਂ ਹਰੇ ਪੱਤੇ ਦਾ ਪਾਣੀ ਹੋਵੇ। ^੮ਦੇਖੀਦਾ ਹੈ। ^੯ਖੜੀਆਂ ਕਰਕੇ ਬਾਂਹਾਂ। ^{੧੦}ਪੈਰਾਂ ਦੀ ਚਾਲ (ਅ) ਤਾਲ ਦੀ ਚਾਲ ਜੋ ਨੱਚਣ ਵਾਲੇ ਦੇ ਪੈਰਾਂ ਤੋਂ ਅਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ^{੧੧}ਮਸਤ ਹੋਇਆ। ^{੧੨}ਸ਼ਿਵ ਜੀ। ਗੋਰੀਸ਼=ਗੋਰੀ ਦਾ ਈਸ਼ਰ=ਸ਼ਿਵਜੀ। ^{੧੩}ਮੁਨੀਆਂ ਦਾ ਈਸ਼ਰ, ਭਾਵ ਮੰਕਣ ਮੁਨੀ। ^{੧੪}ਪਾ:—ਗਈ।

ਅਸ ਤਵ ਮਨ ਅਹੈ? ਜਿਸ ਤੇ ਨਿਤ ਹੀ ਨਾਚਤਿ ਰਹੈ—। ਸੁਨਿ ਮੰਕਣ ਨੇ
 ਬਾਕ ਬਖਾਨ॥—ਮੈਂ ਇਹਨਾਂ ਤਪ ਤਪਜੇ ਮਹਾਂਨ॥੩੯॥ ਇਕ ਦਿਨ ਚੀਰ
 ਅੰਗੂਰੀ ਆਵ॥ ਹਰਿਤ ਪੱਤ੍ਰ ਰਸ ਸਮ ਨਿਕਸਾਵ॥ ਨਹੀਂ ਰੁਧਿਰ ਭੀ ਦੇਹਿ
 ਮਝਾਰ॥ ਯਾਤੇ ਭਾ ਮੁਝ ਹਰਖ ਅਪਾਰ॥੪੦॥ ਨਹੀਂ ਸਮਾਵਤਿਹੈ ਚਿਤਮਾਂਹੀ
 । ਨਾਚਤਿ ਰਹੈ ਹੋਤ ਲਖ ਯਾਹੀ*—। ਸੁਨਿ ਸ਼ਿਵ ਨੇ ਨਿਜ ਅੰਗੂਰੀ ਚੀਰੀ।
 ਨਿਕਸੀ ਭਸਮ^੧ ਪਰੀ ਤਿਸ ਤੀਰੀ^੨ ॥ ੪੧ ॥ ਕਹਜੋ—ਦੇਖਿ ਤਪ ਹੋਵਤਿ
 ਐਸਾ ਕਰਜੇ ਦਿਖਾਵਨਿ ਕੋ ਅਥਿ ਜੈਸੇ॥ ਅਪਰ ਅੰਸ ਕੁਛ ਰਹੀ ਨ ਤਨਮੈਂ।
 ਪੀਵਤਿ ਭਸਮ ਰਹਜੇ ਨਿਤਿ ਬਨ ਮੈਂ॥੪੨॥ ਯਾਤੇ ਸਭਿ ਸਰੀਰ ਕੇ ਮਾਂਹੀ॥
 ਬਿਨਾ ਭਸਮ ਸ਼੍ਰੋਣਤ ਕਿਤ ਨਾਂਹੀ॥ ਤਉ ਨ ਮੁਝ ਅਸ ਆਨੰਦ ਆਵ॥ ਜਸ
 ਤੂੰ ਦੇਖਿ ਰਿਦੇ ਗਰਬਾਵਾ—॥੪੩॥ ਸੁਨੇ ਬਾਕ ਅਰੁ ਨੈਨ ਨਿਹਾਰਜੇ। ਮੁਨਿ
 ਮੰਕਣ ਚਿਤ ਚਾਉ ਨਿਵਾਰਜੇ। ਹਟਜੇ ਨਾਚਿਥੇ ਤੇ, ਜਗ ਸ਼ਾਂਤੀ। ਇਸ
 ਪ੍ਰਕਾਰ ਮੁਨਿ ਭਏ ਸੰਗਾਤੀ॥੪੪॥ ਤਿਨ ਕੇ ਤਪ ਕਰਿਬੇ ਇਸਥਾਨਾ ਭਏ
 ਅਧਿਕ ਪਾਵਨ ਮਨ ਜਾਨਿ। ਕਰਹਿ ਸ਼ਨਾਨ ਸੁ ਹੋਇ ਪੁਨੀਤ^੩। ਇਮਿ
 ਪ੍ਰਸੰਗ ਸੁਨਿਕੈ ਸੁਭ ਗੀਤਿ॥੪੫॥ ਸੰਗਤ ਭਈ ਹਰਖ, ਕਰਿ ਨਮੋ ਸਾਰਸੁਤੀ
 ਮੰਜੇ ਤਿਹ ਸਮੇ॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਅਮਰ ਕੀਨ ਇਸ਼ਨਾਨ। ਮਿਲੇ ਬਿੱਪ੍ਰ ਤਿਨਿ ਦੀ-

^੧ਸੁਆਹ। ^੨(ਉਸ ਰਿਖੀ) ਕੋਲ ਜਾ ਪਈ (ਅ) ਧਾਰ।

*ਪਾ:—ਪਾਹੀ।

†ਪਾ:—ਸੁਨਿ।

‡ਤਪ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਜੋ ਇੱਥੇ ਦੱਸੀ ਹੈ, ਸ੍ਰੀ ਕੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਮਤ ਵਿਚ ਨਿਰੇ ਤਪ ਦੀ ਕੋਈ
 ਥਾਂ ਨਹੀਂ। ਹਾਂ ਗੁਰਮੁਖ ਸੇਵਾ, ਬਾਣੀ ਦਾ ਅਭਿਆਸ, ਨਾਮ ਸਿਮਰਣ, ਕੀਰਤਨ ਸੁਣਨ,
 ਕੀਰਤਨ ਕਰਨਾ ਇਹ ਤਪ ਸਾਰੇ ਦੱਸੇ ਹਨ। ਫੇਰੇ ਤਪਾਂ ਦੀ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਨਿਖੇਧੀ ਹੈ।
 ਇਸ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿਚ ਭੀ ਤਪ ਦੇ ਅਖੀਰ ਤੇ ਹੰਕਾਰ ਹੀ ਪਲੇ ਪਿਆ ਦੱਸਿਆ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਵਾਕ—
 ‘ਗੁਰ ਸੇਵਾ ਤਪਾਂ ਸਿਰਿ ਤਪੁ ਸਾਰੁ’ ॥ ਤਥਾ—‘ਜਾਪ ਤਾਪ ਨੇਮ ਸੁਚਿ ਸੰਜਮ ਨਾਹੀ ਇਨ ਬਿਧੇ
 ਛੁਟਕਾਰ’ ॥ ਜੋ ਇਸ਼ਨਾਨ ਦਾ ਮਹਾਤਮ ਦਿੱਤਾ ਹੈ: ਉਸ ਪਰ ਇਸ ਯਾਤਰਾ ਸੰਬੰਧੀ ਗੁਰੂ
 ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਆਪ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਤੀਰਥਾਂ ਦੇ ਸ਼ਨਾਨ ਤੋਂ ਮੁਕਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦਾ
 ਨਹੀਂ ਸੀ ਸਗੋਂ ਤੀਰਥਾਂ ਦੀ ਅਰਦਾਸ ਸੀ ਕਿ ਸਾਡੇ ਵਿਚ ਮੇਲ ਪਈ ਹੈ ਸੋ ਦੂਰ ਕਰੋ।
 ਯਥਾ—ਤੀਰਥ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ: ‘ਕਿਲ ਵਿਖ ਮਿਲੁ ਭਰੇ ਪਰੇ ਹਮਰੇ ਵਿਚਿ ਹਮਰੀ ਮਿਲੁ ਸਾਧੁ
 ਕੀ ਧੂਰਿ ਗੁਆਈ’ ॥

§ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਸਿੱਧਾਂਤ ਇਹ ਹੈ:—ਮਲੁ ਹਉਮੈ ਧੋਤੀ ਕਿਥੇ ਨ ਉਤਰੇ ਜੇ ਸਉ
 ਭੀਰਥ ਨਾਇ ॥

[ਜਿਹੀ ਯਾਤਰਾ ਮਾਏ]

ਨਸਿ ਦਾਨ*॥੪੬॥ਏਕ ਨਿਸਾ ਬਸਿ ਤਹਾਂ ਬਿਤਾਈ॥ਉਠੇ ਪ੍ਰਾਤਿ ਕਿਰਤਨ
ਧੁਨਿ ਗਾਈ । ਕਰਿ ਸਨਾਨ ਸੁਖ ਮਾਨਿ ਘਨੇਰਾ । ਕਰਨੈ ਕੂਚ ਪੁਨ ਆਗੇ
ਭੋਰਾ ॥ ੪੭ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪ੍ਰਿਥਮ ਰਾਸੇ 'ਸ੍ਰੀ ਅਮਰ ਜੀ ਕੇ
ਤੀਰਥ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨ ਨਾਮ ਪੰਚ ਚਤੁਰੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੪੫ ॥

੪੬. [ਤੀਰਥਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ । ਕੁਰਛੇਤ੍ਰ] ।

ਦੋਹਰਾ॥ਤਹਿਤੋ ਪੁਨ ਆਗੇਚਲੇਸੰਗਤਿ ਸਤਿਗੁਰ ਸੰਗ॥'ਜੋਤੀਸਰ'ਤੀਰਥ'
ਨਿਕਟ ਪਹੁੰਚੇ,ਸੁਨੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ॥੧॥ ਚੌਪਈ॥ 'ਕੈਰਵ ਪਾਂਡਵ ਕੇ ਦਲ ਭਾਰਾ ।
ਇਹਾਂ ਆਨਿ ਕਿਯ ਜੰਗ ਅਖਾਰਾ॥ਇਕਠੀ ਅਠਦਸ ਛੂਹਨਿ'ਭਈ॥ਹੋਇ
ਸਨੱਧਬੱਧ ਬਿਰ ਥਈ'॥੨॥ਇਕ ਦਿਸਿ ਸਪਤ, ਇਕਾਦਸ ਦੁਈ'॥ਇਸ
ਬਲ ਸੇ ਮਕਾਬਲੇ ਹੁਈ । ਤਬ ਅਰਜਨ ਤਿਨਿ ਦੇਖਿ ਬਿਚਾਰਾ । ਕਿਸ ਕੋ
ਕਰਿਹੈ ਇਹਾਂ ਸੰਘਾਰਾ ॥੩॥ ਗੁਰੂ ਪਿਤਾਮਾ' ਆਦਿਕ ਸਾਰੇ । ਜਾਨਨੈ ਪਰੈ
ਅਪਨਿ ਪਰਵਾਰੇ॥ਕੁਲ ਨਾਸ਼ਕ ਕੈਸੇ ਅਬਿ ਹੋਵੈ॥ਅਪਰ ਸੱਤ ਕੋ ਇਹਾਂ ਨ
ਜੋਵੈ॥੪॥ਨਿਜ ਦਲ ਤੇ ਨਿਕਾਸਿ ਕਰਿ ਸਜੈਦਨ॥ਇਸ ਬਲੈਬਿਤਿ ਕਿਯ
ਨੰਦ ਸੁ ਨੰਦਨ'॥ਆਸੈ ਅਰਜਨ ਕੋ ਜਬਿ ਜਾਨ॥ਕਰਿ ਉਪਦੇਸ਼ਦਯੋ ਮਨ
ਗਯਾਨਾ ॥ ੫ ॥-ਤਨ ਸਬੰਧ ਕੋ ਮਿੱਥਯਾ ਜਾਨਿ । ਸਤ ਚੇਤਨ ਹੈ ਅਲਿਪ
ਮਹਾਨ' । ਕਰਤਾ ਭੁਕਤਾ' ਆਪ ਨ ਲਖੀਯਹਿ । ਮਤਿ ਕਰਿ ਨਿਜ
ਸਰੂਪ ਕੋ ਪਿਖਯਹਿ'-॥ ੬ ॥ ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਗੀਤਾ ਮਹਿ ਕਹਯੋ ।
ਰਿਦੈ ਗਯਾਨ ਅਰਜਨ ਸੁਨਿ ਲਹਯੋ । ਬਾਸੁਦੇਵ'१ ਕਹਿ ਅਨਿਕ
ਪ੍ਰਕਾਰਾ । ਕਰਿਵਾਇਸਿ ਬਡਿ ਜੰਗ ਅਖਾਰਾ ॥ ੭ ॥ ਇਸਿ ਬਲ ਬਿਤਿ

*ਕੁਰਖੇਤ੍ਰ ਦੇ ੮੪ ਤੀਰਥਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ । *ਖੂਹਣੀਆਂ (ਫੌਜ) । *ਹਥਿਆਰਾਂ ਨਾਲ ਤਿਆਰ
ਬਰਤਿਆਰ ਹੋਕੇ ਡਟ ਗਈ । *ਇਕ ਪਾਸੇ ਸੱਤ (ਖੂਹਣੀ, ਤੇ) ਗਿਆਰਾਂ (ਖੂਹਣੀ) ਦੁਜੀ ਵਲ ।
*ਦਾਦਾ । *ਨੰਦ ਦੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਸ੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਨੇ । *ਛੋਟਿਆਂ ਵਡਿਆਂ ਵਿਚ ਸਤ ਚੇਤਨ ਹੈ (ਅ) ਸਤ
ਚੇਤਨ ਅਤਿਸ਼ੈ ਕਰ ਨਿਰਲੇਪ ਹੈ । *ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਤੇ ਭੋਗਣ ਵਾਲਾ । *ਆਪਣੇ ਸਰੂਪ ਨੂੰ ਇਸ
ਕਰਕੇ (ਕਰਤਾ, ਭੁਗਤਾ) ਮਤ ਜਾਣੋ (ਅ) ਅਥਵਾ-ਬੁੱਧੀ ਨਾਲ ਨਿਜ ਸਰੂਪ ਨੂੰ ਦੇਖ ।
*ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਨੇ ।

*ਬਿਨਾ ਜਾਤਿ ਪ੍ਰਾਤ ਦੇ ਖਿਆਲ ਦੇ ਦੀਨ, ਦੁਖੀ ਤੇ ਅਨਾਥਾਂ ਨੂੰ ਦਾਨ ਦੇਣਾ ਗੁਰਮਤ
ਅਨਕੂਲ ਹੈ, ਜਿਹਾਕਿ ਇਸੇ ਅੰਸੂ ਦੇ ਅੰਕ ੩੫ ਵਿਚ ਦੱਸਿਆ ਹੈ । 'ਜਬਾ ਸ਼ਕਤਿ ਸਭਿਹਿਨਿ
ਦੇ ਦਾਨ' । ਜੇ ਇਸ ਦਾਨ ਤੋਂ ਮੁਕਿਤ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਭਾਵ ਲਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉਸ ਦੀ ਨਿਖੇਧੀ ਵਿਚ
ਤੀਸਰੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਜੀ ਆਪ ਵਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ 'ਇਸਨਾਨੁ ਦਾਨੁ ਜੇਤਾ ਕਰਹਿ ਦੂਜੇ ਭਾਇ
ਖੁਆਰੁ' ॥

[ਸਿੱਖੀ ਭਾਸ਼ਾ-ਮਤ]

ਰਬ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਪੁਨੀਤਾ। ਅਰਜਨ ਸਾਥਿ ਕਹੀ ਸੁਭ ਗੀਤਾ। ਯਾਂਤੇ ਪਾਵਨ
ਇਹ ਇਸਥਾਨ॥ ਸੰਗਤਿ ਸਗਰੀ ਕਰਹੁ ਸ਼ਨਾਨਾ*॥੧੮॥ ਸੁਨਿ ਸਿੱਖਨਿ
ਸੁਖ ਪਾਇ ਬਿਸਾਲਾ। ਕੀਨਿ ਸ਼ਨਾਨ ਦਾਨ ਤਿਸਿ ਕਾਲਾ। ਬਹੁਰ ਥਨੇਸਰ
ਸਤਿਗੁਰ ਗਏ। ਭੀਰ ਸੰਗ ਬਹੁ ਡੇਰਾ ਕਏ ॥ ੧੯ ॥ ਖਾਨ ਪਾਨ ਕਰਿ ਨਿਸਿ
ਬਿਸਰਾਮੇ। ਕਰਨਿ ਕੀਰਤਨ ਉਠਿ ਰਹਿ ਜਾਮੇ। ਰਾਗਨਿ ਕੀ ਧੁਨਿ ਸੁੰਦਰ
ਸਾਥ। ਉਪਜਤਿ ਪ੍ਰੇਮ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ੁਰ ਨਾਥ॥੧੦॥ ਭਯੋ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪ੍ਰਾਤਿ ਕੋ ਜਾਨਾ।
ਕੀਨ ਤੀਰਥਨਿ ਬਿਖੈ ਸ਼ਨਾਨਾ। ਸਾਰਸੁਤੀ ਸਲਿਤਾ ਜਲ ਪਾਵਨ। ਗਯੋ
ਪ੍ਰਵਾਹ ਪੁੰਨ ਬਹੁ ਥਾਵਨ ॥੧੧॥ ਤੀਰਥ ਬਿੰਦ ਬਿਖੈ ਬਹਿ ਬਾਰੀ। ਪਾਵਨ
ਕਰੀ ਭੂਮਿਕਾ ਸਾਰੀ। ਤਿਸਿ ਮਹਿ ਕਰਿ ਸ਼ਨਾਨ ਹਰਖਾਏ। ਜਪਿ ਪ੍ਰਭੁ ਦਾਨ
ਦੀਨਿ ਸਮੁਦਾਏ॥੧੨॥ ਸਭਿ ਤੀਰਥ ਅਰੁ ਨਗਰ ਮਝਾਰਾ। ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਸੁਧਿ
ਨਰ ਕਰਹਿ ਉਚਾਰਾ। 'ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਤੇ ਤੀਸਰ ਬਾਨ। ਬੈਠੇ ਗਾਦੀ ਗੁਰੂ
ਮਹਾਨ ॥੧੩॥ ਸੋ ਤੀਰਥ ਕਰਿਬੇ ਕਹੁ ਆਸਹੁ। ਮਹਾਂ ਜੋਤਿ ਜਿਨ ਜਗ
ਬਿਦਤਾ। ਯਹੁ ਸਿਨਾਸੀ ਬ੍ਰਹਮਚਾਰੀ ਬਿੰਦ। ਪੰਡਿਤ ਬਿੰਦਾ ਬਿਖੈ ਬਿਲੰਦਾ।
੧੪॥ ਬੈਰਾਗੀ ਆਦਿਕ ਬਹੁ ਬੇਖਨਿ। ਚਲਿ ਆਏ ਸਤਿਗੁਰ ਕਹੁ ਦੇਖਨਿ।
ਨਰ ਗ੍ਰਿਹਸਥੀ ਗੁਰ ਕੇ ਸਿਖ ਕੇਈ। ਗੁਰ ਦਰਸ ਹਿਤ ਆਏ ਤੇਈ ॥੧੫॥
ਲੇ ਕਰਿ ਕੇਤਿਕ ਸੁਭ ਪਕਵਾਨ। ਕਿਨਹੂੰ ਸੁਮਨ ਸੁ ਲੀਨਸਿ ਪਾਨ। ਕੋ ਫਲ
ਮੂਲ ਲਯਾਇਬੋ ਕਰੈ। ਚਾਰਹੁ ਬਰਨ ਭੇਟ ਕੋ ਧਰੈ॥੧੬॥ ਦਰਸਹਿ ਸਤਿ-
ਗੁਰ ਕਰਿ ਕਰਿ ਨਮੋ। ਭਈ ਭੀਰ ਭਾਰੀ ਤਿਹ ਸਮੋ। ਦੇਖਤਿ ਸਰਬ
ਪ੍ਰਤਾਪ ਉਚੇਰੇ। ਧਰਨੈ ਸਰੂਪ ਜਨੁ ਗਯਾਨ ਬਡੇਰੇ ॥ ੧੭ ॥ ਪੰਡਿਤ ਅਰੁ
ਸਿਨਾਸੀ ਬਿੰਦ। ਫਿਗਿ ਬੈਠੇ ਹੰਕਾਰ ਬਿਲੰਦਾ। ਸੀ ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ ਦਰਸਨ
ਕਰਨੈ। ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਕੋ ਪ੍ਰਸਨ ਉਚਰਨੈ ॥੧੮॥ 'ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਜੋ ਕੀਨਸਿ
ਬਾਨੀ। ਤਿਸ ਕੋ ਕਾਰਨ ਪਰਹਿ ਨ ਜਾਨੀ'। ਆਗੈ ਹੁਤੇ ਸੁ ਬੇਦ ਪੁਰਾਨ।
ਪਠਹਿ ਸੁਨਹਿ ਬਿਸਤਰੇ ਜਹਾਨ॥੧੯॥ ਸੋ ਕੱਲਜਾਨ ਕਰਤਿ ਜੱਗਜਾਸੀ॥

*ਪਹਿਰ (ਰਾਤ) ਰਹੀ ਤੋਂ। *ਵਗਦਾ ਹੈ ਜਲ। *ਮਾਨੋ ਗਿਆਨ ਨੇ ਬਜ਼ੁਰਗ ਸਰੀਰ ਧਾਰਨ
ਕੀਤਾ ਹੈ। *ਨਹੀਂ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ। *ਪੜ੍ਹਨਾ ਸੁਣਨਾ ਫੇਲਿਆ ਜਹਾਨ ਵਿਚ।

*ਇਸੇ ਅੰਸੂ ਦੇ ਆਏ ਵਿਚ 'ਪੁੰਨ ਰੂਪ ਤੀਰਥ ਗੁਰੂ' ਕਵੀ ਜੀ ਆਪ ਕਹਿ ਆਏ
ਯਨ, ਹੁਣ ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਪਾਵਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਤੀਰਥ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ, ਗੁਰਬਾਣੀ ਤੋਂ
ਇਸ ਉਪਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਭਰੀ ਪਈ ਹੈ।

†ਪਾ:-ਕਰਹਿ ਵਿਚਾਰ।

ਚਲਹਿ ਕਹੈ ਪਰ, ਕਾਟਹਿ ਫਾਸੀ^੧। ਮੁਕਤਿ ਪੰਥ ਕੋ ਨੀਕੀ ਭਾਂਤਿ। ਬਰ-
ਨਜੋ ਉਪਦੇਸ਼ ਜੁ ਬਖਸਾਤ^੨॥੨੦॥ ਤਿਨਿ ਕੇ ਹੋਤੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਬਾਨੀ। ਕਜੋ
ਕੀਨਸਿ ਕੁਛ ਜਾਇ ਨ ਜਾਨੀ^੩। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਤਿਨਿ ਤੇ ਸੁਨਿ ਕਾਨ।
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕੀਨਸਿ ਸਬਦ ਬਖਾਨਿ ॥ ੨੧ ॥ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਵਾਕ:-

ਮਹਲਾ ੩ ਗਉੜੀ ਬੋਰਾਗਣਿ ॥

ਜੇਸੀ ਧਰਤੀ ਉਪਰ ਮੇਘੁਲਾ ਬਰਸਤੁ ਹੈ ਕਿਆ ਧਰਤੀ ਮਧੇ ਪਾਣੀ ਨਾਹੀ ॥
ਜੇਸੇ ਧਰਤੀ ਮਧੇ ਪਾਣੀ ਪਰਗਾਸਿਆ ਬਿਨੁ ਪਗਾ ਵਰਸਤੁ ਫਿਰਾਹੀ ॥ ੧ ॥
ਬਾਬਾ ਤੂੰ ਮੇਸੇ ਭਰਮੁ ਚੁਕਾਹੀ ॥ ਜੇ ਕਿਛੁ ਕਰਤੁ ਹੈ ਸੇਈ ਕੋਈ ਹੈ ਰੇ ਤੇਸੇ
ਜਾਇ ਸਮਾਹੀ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਇਸਤਰੀ ਪੁਰਖ ਹੋਇਕੈ ਕਿਆ ਓਇ
ਕਰਮ ਕਮਾਹੀ ॥ ਨਾਨਾ ਰੂਪ ਸਦਾ ਹਰਿ ਤੇਰੇ ਤੁਝਹੀ ਮਾਹਿ ਸਮਾਹੀ ॥ ੨ ॥
ਇਤਨੇ ਜਨਮ ਭੂਲਿ ਪਰੇ ਸੇ ਜਾ ਪਾਇਆ ਤਾ ਭੂਲੇ ਨਾਹੀ ॥ ਜਾਕਾ ਕਾਰਜੁ
ਸੇਈ ਪਰੁ ਜਾਣੈ ਜੇ ਗੁਰ ਕੇ ਸਬਦਿ ਸਮਾਹੀ ॥ ੩ ॥ ਤੇਰਾ ਸਬਦੁ ਤੂੰਹੈ ਹਰਿ
ਆਪੇ ਭਰਮੁ ਕਹਾਹੀ ॥ ਨਨਕ ਤਤੁ ਤਤ ਸਿਉ ਮਿਲਿਆ ਪੁਨਰਪਿ ਜਨਮਿ
ਨ ਆਹੀ ॥ ੪ ॥ ੧ ॥ ੧੫ ॥ ੩੫ ॥

ਚੋਪਈ॥ ‘ਬੇਦ ਪੁਰਾਨਨਿ ਕੋ ਉਪਦੇਸ਼। ਕਿਸਹੂੰ ਕੋ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਕਿਸਿ ਦੇਸ਼।
ਪ੍ਰਥਮੇ ਨੀਕੀ ਹੋਵਹਿ ਜਾਤਿਓ। ਪੁਨ ਤਿਸਿ ਤੋ ਚਹਿ ਮਤਿ ਅਵਿਦਾਤਿ’
॥੨੨॥ ਬਹੁਰ ਅੰਭਾਸ ਕਮਾਵਹਿ ਘਨੋ। ਦੁਰਿ ਦੁਰਿ ਬੈਠਤਿ ਕਬਹੂੰ ਭਨੋ^੧।
ਪੁਨਹਿ ਪ੍ਰੇਮ ਪਰਲੋਕ ਕਰੈਜੋ। ਕੋਟਿ ਮਧੇ ਨਰਕੋ ਨਿਤਰੈ ਜੋ^੨॥੨੩॥ ਜਬਾ
ਕੁਪ ਕੋ ਨੀਰ ਪਛਾਨ। ਕੋ ਜਬ ਘਾਲਹਿ ਘਾਲ ਮਹਾਨ^੩। ਨਿਜ ਹਿਤ
ਕੁਛ ਖੇਤੀ ਕਰਿ ਲੇਤਿ। ਜੇ ਨਿਤ ਪਾਲਨਿ ਸੋ ਕਰਿ ਹੇਤ^੪॥੨੪॥ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿ-
ਗੁਰ ਕੋ ਸਬਦ ਸੁਖਾਰੋ। ਸਰਬ ਜਾਤਿ ਕੋ ਹੈ ਅਧਿਕਾਰੋ। ਸਰਬ ਕਾਲ ਅਰੁ
ਸਗਰੋ ਦੇਸ਼। ਲਘੁ ਬਿਸਾਲ ਸਭਿ ਹਤਹਿ ਕਲੇਸ਼^੫॥੨੫॥ ਧਨੀ ਨਿਰਧਨੀ
ਸਭਿ ਲੇ ਪਾਇ। ਉਠਤਿ ਬੈਠਤਿ ਹਰਿ() ਗੁਨਗਾਇ। ਬਿਨਾ ਸੋਚ, ਕੈ ਕਰਹਿ
^੧ਜੇ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ) ਕਹੈ ਪਰ ਚਲਦੇ ਸੀ ਉਸ ਦੀ ਫਾਸੀ ਕਟੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ। ^੨ਉਸ ਤੋਂ (ਅਗੇ) ਫੇਰ
ਮਤ ਉਜਲ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ^੩ਕਦੇ ਛੁਪ ਛੁਪ ਕੇ ਬੈਠਕੇ ਉਚਾਰੇ, ਭਾਵ, ਦੇਖਾਂਤ ਬੈਠਕੇ ਬਿਦਯਾ
ਘੋਖੇ। ^੪ਕੋਝਾਂ ਵਿਚ ਕੋਈ (ਇਕ) ਨਰ (ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ) ਜੋ ਨਿਤਰਦਾ ਹੈ। ^੫ਮਹਾਨ ਕਮਾਈ
ਕਰੇ। ^੬(ਉਹ ਬੀ ਤਾਂ) ਜੇ ਨਿਤ (ਖੇਤੀ ਦੇ) ਪਾਲਣ ਦਾ ਹਿਤ ਕਰੀ ਰਖੇ। ^੭ਡੋਟੇ ਵਡੇ ਸਭ ਦੇ
ਕਲੇਸ਼ ਨਾਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ (ਗੁਰਸਬਦ)॥^੮ਪਾ:-ਬਰਨਜੋ ਹੈ ਉਪਦੇਸ਼ ਬਖਸ਼ਾਤ। ਪਾ:-ਸਤਿਗੁਰ
ਬਾਣੀ। ^੯ਪਾ:-ਹੋਵਤ। ^{੧੦}ਸੁਦਰ ਆਦਿ ਜਾਤੀਆਂ ਨੂੰ ਵੇਦ ਪੜ੍ਹਨੇ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ
ਨਹੀਂ। ਸੋ ਸਰਬ ਸਾਧਾਰਣ, ਕਿਰਤੀ, ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ, ਮਜ਼ਦੂਰ ਤਾਂ ਮੁਕਤੀ ਤੋਂ ਏਨੀ ਗਲ ਨਾਲ
ਹੀ ਵਾਜੇ ਗਏ। ^{੧੧}ਪਾ:-ਕੋਇ ਤਰੈ ਜੋ। ^{੧੨}ਪਾ:-ਰਹਿ।

ਸਨਾਨ । ਕਰਹਿ ਭਜਨ ਪਾਵਹਿ ਕਲਮਾਨ ॥ ੨੬ ॥ ਨੀਚ ਉਚ ਸਭਿ ਕੋ
 ਇਕਿ ਸਾਗਤਿਸਿ ਪਰ ਸੁਨਿ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਉਦਾਰ। ਬੇਦ ਪੁਰਾਨ ਕੂਪ ਜਲ
 ਜੈਸੇ। ਬਰੋਸਾਇ ਕੋ ਇਕ ਕਿਤਿ ਕੈਸੇ ॥ ੨੭ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਬਾਨੀ ਮੇਘ ਸਮਾਨ।
 ਬਰਖੈ ਚਹੁੰਦਿਸਿ ਬਿਖੈ ਮਹਾਂਨ । ਬਨ ਕੇ ਪਸੁ ਪੰਛੀ ਸੁਖ ਪਾਵਹਿ। ਕਰਹਿ
 ਪਾਨ ਅਰੁ ਤਪਤ ਮਿਟਾਵਹਿ ॥ ੨੮ ॥ ਕੂਪ ਕਿਸੁ ਕੈ ਹੋਇ ਕਿ ਨਾਂਹੀ । ਇਕ
 ਸਮ ਘਨ ਤੇ ਸਭਿ ਸੁਖ ਪਾਂਹੀ । ਸਗਰੇ ਖੇਤੀ ਬੋਇ ਪਕਾਇੰ ॥ ਬਿਨਾ
 ਜਤਨ ਸਭਿ ਹੀ ਸੁਖ ਪਾਇੰ ॥ ੨੯ ॥ ਤਨੈ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਸਬਦ ਸੁਖੇਨ। ਪਵਿ
 ਗਤਿ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਜੇਨ ਰੁ ਕੇਨ ॥ ਧਰਤੀ ਬਿਖੈ ਕੂਪ ਕੋ ਪਾਨੀ। ਤਉ ਮੇਘ ਬਰ-
 ਖਹਿ, ਸੁਖ ਠਾਨੀ ॥ ੩੦ ॥ ਯਾਂਤੇ ਪੰਡਤਿ ਰਿਦੈ ਬਿਚਾਰਹੁ। ਘਨ ਅਰੁ ਕੂਪ ਨੀਰ
 ਨਿਰਧਾਰਹੁ। ਗੁਰ ਬਾਨੀ ਕੋ ਕਾਰਨ ਏਹੁ। ਸੁਨਹੁ ਸੁਜਨ ਨਹਿ ਕਰਹੁ ਸੰਦੇਹੁ
 ॥ ੩੧ ॥ ਬਰੋਸਾਇ ਲਾਖਹੁ ਗੁਰ ਬਾਨੀ। ਉਚ ਨੀਚ ਕੈ ਏਕ ਸਮਾਨੀ । ਪ੍ਰੇਮ
 ਠਾਨਿ ਜੋ ਪਠਹਿ ਬਿਚਾਰਹਿ। ਬਹੁਰ ਕਮਾਵਹਿ ਹੁਇ ਨਿਸਤਾਰਹਿ ॥ ੩੨ ॥
 ਨਗਰ ਤੀਰਥਨਿ ਪਰ ਜੋ ਬਾਸੀ। ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸਗਰੇ ਭਏ ਹੁਲਾਸੀ। ਬੰਦਨ
 ਕਰਿ ਸਭਿਹੁੰਨਿ ਸਰਾਹੇ । ਗਏ ਆਪਨੇ ਧਾਮਨਿ* ਮਾਂਹੇ ॥ ੩੩ ॥ ਇਸ
 ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੁਛ ਚਰਚਾ ਭਈ। ਸੁਨਿ ਕੋਤਿਕ ਕੀ ਦੁਰਮਤਿ ਗਈ। ਖਾਨ ਪਾਨ
 ਕਰਿ ਸੰਗਤਿ ਸਾਬ । ਦੂਜੀ ਨਿਸ ਬਾਸੇ ਜਗਨਾਬ ॥ ੩੪ ॥ ਦਿਵਸ
 ਤੀਸਰੇ ਤੀਰਥ ਆਨ । ਸਭਿ ਸਿੱਖਜਨ ਜੁਤਿ ਕੀਨਿ ਸਨਾਨ । ਜਥਾ
 ਸ਼ਕਤਿ ਸਭਿਹਿਨਿ ਦੇ ਦਾਨ। ਬੈਠੇ ਡੇਰੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਾਨ ॥ ੩੫ ॥ ਖਾਨਪਾਨ
 ਸੰਗਤਿ ਸਭਿ ਕਰਿਕੈ। ਗੁਰ ਢਿਗ ਆਇ ਹਰਖ ਕਹੁ ਧਰਿਕੈ। ਹਾਥ ਜੋਰਿ
 ਸਭਿ ਬੂਝਨ ਕੀਨੇ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ। ਤੁਮ ਉਚ ਸਭਿ ਕੁਛ ਚੀਨੇ ॥ ੩੬ ॥ ਇਹ ਕੁਰ-
 ਛੇਤੁ ਕੋਸ ਅਠਤਾਲੀ। ਕਿਮਿ ਪੁਨੀਤ ਇਹ ਭਯੋ ਬਿਸਾਲੀ। ਤੀਰਥ ਜਿਸ
 ਮਹਿ ਬਨੇ ਹਜ਼ਾਰੋਂ। ਅਨਿਕਾ ਭਏ ਤਪਸੀ ਤਪ ਧਾਰੋ ॥ ੩੭ ॥ ਬਾਨ ਪੁਨੀਤ
 ਜਾਨਿ ਇਹ ਮਹਾਂ । ਕੈਰਵ ਪਾਂਡਵ ਲਰਿ ਮਰਿ ਜਹਾਂ । ਕਿਸਿ ਕਾਰਣ ਤੇ
 ਪਾਵਨ ਭਯੋ? ਬਹੁਤਿ ਨਰਨਿ ਤਨ ਤਜਾਗਨਿ ਕਿਯੋ ॥ ੩੮ ॥ ਕੋਤਕਬਰਤੈ
 ਰਿਦੈ ਹਮਾਰੇ। ਸਕਲ ਸੁਨਾਵਹੁ ਕਥਾ ਉਚਾਰੇ ॥ ਸਭਿ ਸੰਗਤਿ ਕੇ ਸੁਨਿ ਕੈ
 ਬੈਨਾਕਰਨ। ਭਰੇ ਰਸੀਲੇ ਨੈਨ ॥ ੩੯ ॥ ਪਰਉਪਕਾਰ ਕਰਨਿ ਨਿਤਿ ਚਾਹਤਿ
 । ਬਹੁ ਲੋਕਨ ਕੀ ਦੁਰਮਤਿ ਦਾਹਤਿ। ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਕੋ ਧਰਿ ਅਵਤਾਰਾ।

*ਵਰੋਸਾਉ ਦਾ ਹੈ ਭਾਵ ਲਾਭ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕੋਈ ਇਕ ਕਿਧਰੇ । *ਬੰਦਲ । *ਬੀਜ ਜੋ
 ਪਕਾਉਂਦੇ ਹਨ । *ਜਿਸ ਕਿਸੇ ਨੇ । *ਪਾ:-ਚਾਨਨ । *ਪਾ:-ਅਧਿਕ ।

ਸੋ ਨਿਤ ਕਰਤਿ ਭਗਤਿ ਬਿਸਥਾਰਾ ॥ ੪੦ ॥ ਕਥਾ ਪੁਰਾਤਨ ਬਹੁ ਚਿਰ
 ਕੇਰੀ।ਗਿਨਤੀ ਸੰਮਤ ਪਰਹਿ ਨ ਹੋਰੀ।ਜਗਤ ਆਦਿ ਕੋ ਇਹ ਬਿਰਤਾਂਤ
 । ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਚਹਯੋ ਕਰਨਿ ਬੱਖਯਾਤ ॥ ੪੧ ॥ ‘ਭੋ ਸੰਗਤਿ ! ਸੁਨੀ-
 ਅਹਿ ਦੇ ਕਾਨ।ਉਪਜਯੋ ਨਹਿ ਜਬਿ ਜਗਤ ਮਹਾਂਨ। ਸ੍ਰੀ ਨਾਰਾਇਣ ਬੈਠੇ
 ਇਹਾਂ । ਭਯੋ ਇਤਕ ਮਹਿ’ ਆਸਨ ਮਹਾਂ॥੪੨॥ਅਸ਼ਟ ਕੋਸ ਲਗਿ ਨੀਚੇ
 ਥਾਨ।ਆਗੇ ਜਾਨੂ’ਬਧੇ ਮਹਾਂਨ।ਉਤਰ ਵਿਸ਼ਿ ਭੀ ਪ੍ਰਿਸ਼ਟਿਬਡੇਰੀ।ਦੱਖਣ
 ਕੋ ਮੁਖ ਕਿਯ ਤਿਸ ਬੇਰੀ ॥ ੪੩ ॥ ਅਸ਼ਟ ਕੋਸ ਚਉਗਿਰਦੇ ਮਾਂਹਿ । ਮੱਧ
 ਥਾਨ ਭਗਵਾਨ ਸੁ ਆਹਿ’।ਸੋ ਬਲ ਇਹੈ ਬਨੇਸਰ ਜਾਨਹੁ।ਮਹਾਂ ਮਹਾਤਮ
 ਰਿਦੈ ਪ੍ਰਮਾਨਹੁ’॥੪੪॥ਸੁਨਿ ਸੰਗਤਿ ਗੁਰਿ ਬੂਝਨ ਕੀਨੇ। ‘ਇਹਾਂ ਪ੍ਰਮੇਸੁਰ
 ਕਿਮ ਆਸੀਨੇ ?। ਕੋ ਕਾਰਨ ਭਾ ?ਬਰਨਨ ਕਰਿਯਹਿ । ਸਭਿ ਸਿੱਖਨਨਿ
 ਕੀ ਇੱਛਾ ਪੁਰਿਯਹਿ ॥੪੫॥ ਭੂਤ ਭਵਿੱਖ ਤੀਨਹੂੰ ਕਾਲ।ਰਾਵਰਿ ਕੋ ਸਭਿ
 ਰਜਾਤ ਬਿਸਾਲ’।ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਅਮਰਦਾਸ ਸੁਖਰਾਸ।ਨਿਜ ਦਾਸਨ ਕੀ ਪੁਰਤਿ
 ਆਸ ॥੪੬॥ ਕਹਨਿ ਲਗੇ ਇਤਿਹਾਸ ਪੁਰਾਤਨਿ* । ਜਿਮ ਕੀਨੋ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੂ
 ਸਨਾਤਨ । ਸੰਗਤਿ ਸੁਨਹੁ ਸੁ ਕਥਾ ਨਰਾਯਨ । ਜਿਸਤੇ ਹੋਵਤਿ ਪਾਪ
 ਪਲਾਯਨ ॥ ੪੭ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪ੍ਰਥਮ ਰਾਸੇ ‘ਭੁਰਛੇਤਰ
 ਅਗਮਨ ਸ੍ਰੀ ਅਮਰ’ ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੇ ਨਾਮ ਅਸ਼ਟ ਚੌਤ੍ਵਾਰਿਸਤੀ ਅੰਸੁ ॥ ੪੬ ॥

‘ਬਰਸਾਂ ਦੀ । *ਜਗਤ ਦੇ ਮੁੱਢ ਦਾ ਇਹ ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ । ‘ਇਤਨੀ ਥਾਂ ਵਿਚ । ‘ਗੋਭੇ । ‘ਵਿਸ਼ਨੂੰ
 ਦਾ ਹੈਸੀ । *ਧਰਤੀ ਦਾ ਇਕ ਨਾਮ ਮੇਦਨੀ ਹੈ । ਮੇਦਾ ਨਾਮ ਮਿੱਥ ਦਾ ਹੈ । ਪੁਰਾਣਾਂ ਨੇ
 ਮੇਦਨੀ ਦੇ ਬਣਨ ਦਾ ਕਾਰਨ (ਮੇਦਾ=) ਮਿੱਥ ਦੱਸਿਆ ਹੈ, ਤੇ ਦੋ ਰਾਖਸ਼ਾਂ ਦੇ ਮਾਰੇ ਜਾਣ ਤੇ
 ਉਹਨਾਂ ਤੋਂ ਧਰਤੀ ਬਣਨ ਦੀ ਕਥਾ ਲਿਖੀ ਹੈ । ਸੋ ਕਥਾ ਪੁਰਾਣਾਂ ਵਿਚੋਂ ਵਾਚੀ ਹੋਈ ਕਵਿ ਜੀ
 ਅੱਗੇ ਦੇਣ ਲੱਗੇ ਹਨ । ਅੱਗੇ ਆਉਣ ਵਾਲੀ ਸਾਰੀ ਕਹਾਣੀ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਵਲੋਂ ਨਹੀਂ
 ਸਮਝਣਾ ਚਾਹੀਏ । ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਦੱਸਦੀ ਹੈ ਕਿ ਐਸੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਪਰ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦਾ
 ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨਹੀਂ ਸੀ ਤੇ ਨਾ ਆਪ ਐਸੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਸਨ ।

ਚੌਥੀਸ ਅਭਤਾਰ ਨਾਮੇ ਰਚਨਾ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਬਿਸ਼ਨੁ ਪੰਜ ਹਜ਼ਾਰ ਵਰ੍ਹੇ
 ਮਧੁਕੈਟਭ ਨਾਲ ਲੜਦਾ ਸਿੱਤ ਨਾ ਸਕਿਆ ਤਾਂ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੇ ਸਹਾਇਤਾ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਫੌਤੇ
 ਹੋਈ । ਓਥੇ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਵੱਖਰਾ ਹੈ ਤੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਵੱਖਰਾ ਹੈ ਜੋ ਸਰਬ ਸ਼ਿਰੋਮਣੀ ਹੈ । ਵਿਸ਼ਨੂੰ
 ਤੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦਾ ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਦੋਥੇ ਫਰਕ ਨਹੀਂ ਵਿਖਾਇਆ । ਇਸ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿਚ ਕਵਿਤਾ
 ਦੇ ਠੁਕੜੇ ਤੋਂ ਬੀਰਰਸ ਦਾ ਵਰਣਨ ਸੁਹਣਾ ਹੈ ।

੪੭. [ਮੇਦਨੀ ਦੀ ਆਦ ਕਥਾ, ਮਧ ਕੋਟਭ ਦਾ ਯੁੱਧ] ।

ਦੋਹਰਾ॥ ਸ੍ਰੀ ਨਾਰਾਯਣ*ਹਰਿ ਪ੍ਰਭੂ ਸੇਜ ਸੋਖ ਤੇ ਪਾਇਸੁਪਤਿ ਜਥਾ ਸੁਖ
ਕਾਲ ਚਿਰ*, ਜਿਹ ਜੋਗੀ ਜਨ ਧਰਾਇ ॥੧॥ ਚੋਪਈ ॥ ਪਰਮ ਸਰੂਪ ਤੇਜ
ਅਤੁਲਤਹੈ।ਬੀਜ ਭੂਤ ਸਭਿ ਜਗ ਕੋ ਅਤਿਹੈ*।ਨਿਜ ਮਹਿ ਧਰਤੈਸ਼ਕਤਿ
ਅਨੰਤ । ਸਿਸ਼ਟਿ ਸਥਿਤ ਸੰਘਾਰ ਕਰੰਤ* ॥੨॥ ਪਰਮ ਪੁਰਖ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ
ਪੁਰਨ।ਅਨਉਪਮਾ ਗਨ ਸੱਤ ਚੁਰਨ*। ਨਿਰਭੈ ਅਨੰਦ ਰੂਪ ਪਰਮਾਤਮ ।
ਹੋਤਿ ਚਰਾਚਰ*ਸਭਿ ਕੋ ਆਤਮ ॥੩॥ ਸ਼ਾਮਲ ਅਲਸੀ ਕੁਸਮ ਸਮਾਨ।
ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਮਧੁਰ ਮੁਖਤੇ ਮੁਸਕਾਨ।ਅਯੁਤ ਬਿਲੋਚਨ ਮੁੱਦਿਤਕਰੇ। ਰਤਨ
ਤਲਪ*ਪਰ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੂ ਥਿਰੇ ॥੪॥ ਚਹੁੰਦਿਸਿ ਮਹਿ ਪਸਰੈ ਜਲ ਜਾਲਾ ।
ਅਪਰ ਨ ਕੁਛ ਪੱਧਤਿ ਕਿਤਿ ਭਾਲਾ*। ਕਰਤਾ ਪੁਰਖ ਇੱਛ ਅਨੁਸਾਰੇ।
ਕਮਲ ਨਾਭਿ ਭਾ ਯੁਤ ਬਿਸਥਾਰੇ* ॥੫॥ ਤਿਸਤੇ ਬ੍ਰਹਮਾ ਉਤਪਤਿ ਹੋਵਾ।
ਨੇਤ੍ਰਨਿ ਤੇ ਜਲ ਜਹਿ ਕਹਿ ਜੋਵਾ । ਤਿਸੀ ਕਮਲ ਕੇ ਥਲ ਕੋ ਪਾਇ ।
ਲਗੈ ਕਰਨਿ ਤਪ ਕੋ ਤਪਤਾਇ॥੬॥ਪੁਨਹ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਇਛ ਠਾਨਿ।
ਹਾਥ ਆਗਰੀ ਦੇ ਕਰਿ ਕਾਨ। ਕੁਛਕ ਹਲਾਇ ਸੁਕੇਭੂ* ਕਰਿਕੈ। ਕਿਤਿਕ
ਤਹਾਂ ਤੇ ਮੈਲ ਨਿਕਰਿਕੈ ॥੭॥ ਨਿਜ ਅਨਾਮਿਕਾ ਤੇ ਸੁ ਬਗਾਈ*।ਜੋਜਨ
ਕਿਤਿਕ ਪਰੀ ਕਿਤਿ ਜਾਈ।ਤਿਸਤੇ ਦੋਤ ਦੋਇ ਤਨ ਧਾਰੇਬਲੀ ਬਿਸਾਲ
ਬਡੀ ਭੁਜ ਵਾਰੇ ॥੮॥ ਬ੍ਰਿਧੇ ਕਲੇਵਰ* ਤਿਨ ਤਤਕਾਲਾ। ਅੱਪ੍ਰਮਾਨ*
ਥਲ ਮਹਤ ਕਰਾਲਾ । ਚਹੁੰਦਿਸਿ ਬਿਚਰਹਿ ਜਲਕੇ ਮਾਂਹੀ । ਭਰੇ ਗਰਬ
ਤੇ ਰਣ ਉਤਸਾਹੀ॥੯॥ਮਹਾਂ ਬਦਨ ਅਰੁ ਦਾਜੂ*ਜਿਨਹੁ ਕੇ ਰਕਤ ਬਿਲੋ-

*ਜੋ ਸ਼ੇਖ ਨਾਗ ਦੀ ਸੇਜਾ ਪਰ ਪੈਕੇ ਸੌਂਦੇ ਹਨ ਚਿਰ ਕਾਲ ਤੱਕ ਸੁਖ ਪੂਰਬਕ । *ਜੋ ਵੱਡਾ ਮੂਲ ਤੋਂ ਸਾਰੇ ਜਗਤ ਦਾ ਹੈ । *ਦੁਨੀਆਂ ਦੀ ਉਤਪਤੀ ਪਾਲਣਾ ਤੇ ਨਾਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ । *ਉਪਮਾ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਤੇ ਸਮੂਹ ਸ਼ੱਤ੍ਰੂਆਂ ਦੇ ਚੁਰਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ । *ਚਰ+ਅਚਰ=ਜੜ੍ਹ ਚੇਤਨ । *ਰਤਨਾ (ਜੜੀ) ਸੇਜ । *ਭੁੰਡਿਆ ਹੋਇਆ । *ਨਾਭੀ ਦਾ ਕਮਲ ਵਿਸਤਾਰ ਸਹਿਤ ਹੋਇਆ । *ਖੁਰਕ ਕੇ । *ਚੀਚੀ ਨਾਲ ਦੀ ਉਂਗਲੀ ਨਾਲ ਵਗਾਹ ਮਾਰੀ । *ਸਰੀਰ ਵਧੇ । *ਬਿਅੰਤ । *ਦਾਜ਼ੂ ।

*ਨਾਰਾਯਣ ਨਾਮ ਆਮ ਕਰਕੇ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਦਾ ਹੀ ਹੈ । ਪੋਰਾਣੀ ਵਿਚ ਅਨੇਕ ਵਿਤਪਤੀਆਂ ਇਸ ਦੀਆਂ ਹਨ ਪਰ ਆਮ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਇਹ ਹੈ—ਨਾਰ=ਜਲ, ਆਯਣ=ਘਰ ।=ਜਿਸ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਅਯਣ (ਅਧਿਸ਼੍ਠਾਨ) ਜਲ ਹੋਇਆ ਸੀ । ਯਜੁਰ ਵੇਦ ਅਰ ਸਤਪਥ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਵਿਚ ਇਹ ਪਦ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਤੇ ਪ੍ਰਥਮ ਪੁਰਖ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਵਿਚ ਆਇਆ ਹੈ ।
†ਪਾ॥—ਕਾਲਾ ।

ਚਨ ਭੀਮ ਤਿਨਹੁ ਕੇ । ਦੰਡ ਪ੍ਰਚੰਡ^੧ ਬਜਾਵਹਿ ਬਲਤੇ। ਭੈਰਵ^੨ ਗਰਜ
ਉਤਾਇਲ ਚਲਤੇ ॥੧੦॥ ਬਿਚਰਤਿ ਆਇ ਪਹੁੰਚੇ ਤਹਿਵ॥ ਹੁਤੇ ਕਮਲ
ਪਰ ਬ੍ਰਹਮਾ ਜਹਿਵਾ । ਦੇਖਿ ਦੁਹਨ ਕੇ ਡਰਜੈ ਬਿਸਾਲੇ । ਕਾਲੇ ਪਰਬਤ
ਮਨਹੁ ਕਰਾਲੇ^੩ ॥੧੧॥ ਤਨ ਰਹਿ ਖਰੇ ਤਰੋਵਰੁ ਜਾਲ^੪। ਜਾਨੂ ਜੁਗ ਜੁਗ
ਸਿੰਗ ਬਿਸਾਲ^੫ । ਭੁਜਾ ਭੁਜੀਗਰਾਜ ਸੇ^੬ ਨਿਕਸੇ । ਮਹਿਦ ਤਲਾਉ ਬਿਲੇ-
ਚਨ ਬਿਕਸੇ॥੧੨॥ ਰਕਤ ਬਰਨ ਸ਼ੇਣਤ ਕੇ ਪੂਰੇ। ਸੈਲ ਦਘਧ ਜਨੁ ਆਇ
ਹਦੂਰੇ^੭*। ਨਿੰਦਾ ਜੋਗ ਬਿਖੈ ਗੋਸਾਈ। ਲਖਿਬਿਧਿ ਨੇ^੮ ਤਬਿਕੀਨ ਉਪਾਈ
॥੧੩॥ ਸਤੁਤ ਮਹਾਂ ਮਾਯਾ ਕੀ ਠਾਨੀ† । ਉਤਪਤ ਸਥਿਤ ਹਤਨ ਜਗ
ਚਾਨੀ। ਨਿੰਦਾ ਰੂਪ ਭਗਵਤੀ ਮਹਾਂ। ਸ੍ਰਾਹਾ ਸੁਧਾ ਬਖਟਕ੍ਰਿਤ ਅਹਾ^੯॥੧੪॥
ਰੀ ਸ੍ਰੀ ਪਰਮ ਈਸ਼ਰੀ ਪੁਸ਼ਟੀ^{੧੦}। ਸਰਬ ਚਰਾਚਰ ਰੂਪਾ ਤੁਸ਼ਟੀ^{੧੧}। ਖੜਗ-

^੧ਭੁਜਚੰਡੇ ਤੀਖਣ । ^੨ਭਿਆਨਕ । ^੩ਮਾਨੋਂ ਕਾਲੇ ਪਹਾੜ ਭਿਆਨਕ । ^੪ਤਨ ਦੇ ਰੋਮ ਮਾਨੋਂ
ਖੜੇ ਹਨ ਦਰਖਤ ਸਮੂਹ । ^੫ਦੇ ਗੋਤੇ ਮਾਨੋਂ ਪਹਾੜ ਦੇ ਟਿਲੇ ਹੀ ਹਨ । ^੬ਬਾਹਵਾਂ ਸ਼ੇਸ਼ਨਾਗ
ਬਤ । ^੭ਮਾਨੋਂ ਦਗ ਦਗ ਕਰਦੇ (ਭਾਵ ਬਲਦੇ) ਪਹਾੜ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਆਏ । ^੮ਬ੍ਰਹਮਾਂ ਨੇ ਲਖ ਕੇ ।
^੯ਪੈਦਾ ਕਰਨ, ਪਾਲਨ ਤੇ ਮਾਰਨ ਵਾਲੀ ਹੋ ਜਗਤ ਦੀ ਰਾਣੀ ।

^{੧੦}ਸ੍ਰਾਹਾ=ਦੇਵਤਿਆਂ ਨਮਿੱਤ ਅਹੁਤੀ ਦੇਕੇ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਉਚਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, [ਸੰਸ: ਸ੍ਰਾਹਾ]।
(ਅ) ਇਹ ਅਹੁਤੀ ਵਸ਼ਕਤੀਵਾਨ ਵੀ ਸਮਝਦੇ ਹਨ, ਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਅਗਨਿ ਦੇਵਤਾ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ
ਆਖਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਦਾ ਸਰੀਰ ਚਾਰ ਵੇਦਾਂ ਦਾ, ਤੇ ਇਸ ਦੇ ਅੰਗ ਛੇ ਅੰਗਾਂ ਦੇ ਬਣੇ ਦੱਸੀਏ
ਹਨ । (ੲ) ਸ੍ਰਾਹਾ ਨੂੰ ਹੁਦਾ ਪਸ਼ੁਪਤੀ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਵੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ।

ਸੁਧਾ=ਸ੍ਰਧਾ,--ਇਕ ਸ਼ਬਦ ਜੋ ਪਿਤ੍ਰਾਂ ਨਮਿੱਤ ਅਹੁਤੀ ਦੇਕੇ ਉਚਾਰਦੇ ਹਨ । ਮਨੂੰ
ਅਨੁਸਾਰ ਇਸ ਦਾ ਉਚਾਰਣ ਸ੍ਰਾਧ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਲਈ ਬਹੁਤ ਗੁਣਕਾਰੀ ਹੈ (ਮਨੂੰ ੩. ੨੫੨)।
(ਅ) ਦਕਸ਼ ਦੀ ਇਕ ਕੰਨਿਆ ਜੋ ਪਿਤਰਾਂ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਕਹੀ ਗਈ ਹੈ । ਕਈ ਵੇਰ ਅੰਗਿਰਾ,
ਕੁਦਰ ਤੇ ਅਗਨੀ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੂੰ ਬੀ 'ਸ੍ਰਧਾ' ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ।

ਬਖਟ=ਵਖਟ,--ਵਖਟ ਸ਼ਬਦ ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੂੰ ਅਹੁਤੀ ਦੇਕੇ ਉਚਾਰਦੇ ਹਨ । ਇਹ
ਪਦ ਵੇਦਕ ਯੱਗਾਂ ਵਿਚ ਵਰਤੀਂਦਾ ਸੀ । (ਅ) ੩੩ ਦੇਵਤਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਦਾ ਨਾਮ
ਜੋ ਵੇਦਕ ਦੇਵਤੇ ਕਹੀਏ ਹਨ । ਵਖਟਕ੍ਰਿਤ='ਵਖਟ' ਸ਼ਬਦ ਕਹਿਕੇ ਅਗਨੀ ਵਿਚ ਦਿੱਤੀ
ਗਈ ਅਹੁਤੀ । ਪਰੰਤੂ ਇਥੇ ਕਵਿ ਜੀ ਦੀ ਮੁਰਾਦ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਦੇਵੀ ਦੇ ਨਾਵਾਂ ਵਿਚ ਇਹ
ਬੀ ਉਸੇ ਦੇ ਨਾਮ ਗਿਣ ਰਹੇ ਹਨ ।

^{੧੧}ਦੇਵੀ ਦੇ ਨਾਮ ਹਨ । ਪੁਸ਼ਟੀ=ਵਡੀ ਜਾ ਮੋਟਿਆਂ ਕਰਨ ਵਾਲੀ । ^{੧੨}ਪ੍ਰਸੰਨ ਰੂਪ ।

*ਪਾ:--ਅਦੁਥੇ ।

†ਪਾ:--ਆਇ ਸ਼ਕਤਿ ਦੀ ਉਸਤਤਿ ਠਾਨੀ ।

ਨਿ ਸੁਲਨਿ ਚੱਕ੍ਰਨਿ ਘੋਰਾ^੧। ਮਹਾਂ ਨਾਦਨੀ^੨ ਸੀਖਨ ਸੋਰਾ ॥੧੫॥ ਪਰਮ
ਸੰਦਰੀ ਨਮੋ ਹਮਾਰੀ। ਬੁੱਧ ਰੁ ਬੋਧ ਲੱਛਣਾ ਭਾਰੀ^੩। ਜਗ ਸਾਮੀ ਪਰਬੋਧਨ
ਕਰਿਯਹਿ^੪। ਤ੍ਰਾਸ ਬਿਸਾਲ ਮੋਰ ਪਰਹਰਿਯਹਿ^੫ ॥੧੬॥ ਇਮ ਉਸਤਤਿ ਕੋ
ਕੀਨਿ ਮਹਾਨੀ। ਅਰੁ ਪੰਕਜ ਕੋ ਗਹਿ ਕਰਿ ਪਾਨੀ। ਸਕਲ ਓਜ ਸੋਂ ਕੀਨਿ
ਕੰਪਾਵਨਿ। ਜਗਤਨਾਥ ਕੋਹੇਤੁ ਜਗਾਵਨਿ ॥੧੭॥ ਭਗਤਵਛਲ ਭੈ ਕਾਟਨ-
ਹਾਰੇ। ਜਾਗੇ ਪ੍ਰਭੁ ਦਯਾ ਉਰ ਧਾਰੇ। ਕਮਲਾਸਨ^੬ ਕੋ ਧੀਰਜ ਦੀਨਸਿ।
‘ਨਿਰਭੈ ਰਹੁ ਰੱਛਕ ਮਝ ਚੀਨਸਿ ॥੧੮॥ ਦੁਸ਼ਟ ਦੈਤ ਜਿਨ ਬਡ ਆਕਾਰ।
ਕਰਿ ਸੰਘਰ ਕੋ ਲੇਹੁ ਸੰਘਾਰ^੭। ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਨਿਜ ਸਰੂਪ ਦਿਖਰਾਯੋ। ਸ਼੍ਰੀ-
ਮਲ ਮੇਘ ਮਨਹੁ ਬਿਦਤਾਯੋ ॥੧੯॥ ਦੇਖਤਿ ਦੈਤਨਿ ਅਚਰਜ ਮਾਨਾ।
‘ਇਹ ਕੋ ਹੈ ਜਿਹ ਧੀਰ ਮਹਾਨਾ^੮। ਹਮਹਿ ਬਿਲੋਕਤਿ ਭੈ ਨਹਿ ਮਾਨੇ। ਦਰ-
ਪਤਿ^੯ ਰਿਦੈ ਸਥਿਰਤਾ ਠਾਨੇ ॥ ੨੦ ॥ ਹਮ ਦੋਨਹੁ ਇਹੁ ਏਕਲ ਖਰਜੋ।
ਬਦਨ ਪ੍ਰਸੰਨ ਨੈਕ ਨਹਿ ਡਰਜੋ। ਲਾਂਬੀ ਭੁਜਾ ਬਿਭੂਖਨ ਧਾਰੀ। ਆਯੁਤ
ਛਾਤੀ ਸੋਭਨ^{੧੦} ਭਾਰੀ ॥ ੨੧ ॥ ਪਕਰਹਿ ਇਸਿ ਭੱਛਨ ਕਰਿ ਲੇਹਿ। ਛੁਪਾ
ਨਿਵਾਰਹਿ ਹੈ ਜੁ ਅਛੇਹਿ^{੧੧}। ਇਮ ਕਹਿ ਦੋਨੋ ਓਜ ਸੰਭਾਰਾ। ‘ਤਿਸਰ
ਤਿਸਰ^{੧੨}’ ਮੁਖ ਉਚ ਉਚਾਰਾ ॥੨੨॥ ਭਜੰਗ ਪ੍ਰਯਾਤ ਛੰਦ ॥ ਸੁਨੀ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਸ੍ਰੋਨ
ਮੈਂ ਉਚ ਬਾਨੀ। ਭਰੇ ਓਤਸਾਹੀ ਭਏ ਸਾਵਧਾਨੀ। ਕਹਜੋ ‘ਮੈਂ ਖਰੋ ਆਪ
ਆਵੋ ਸੁ ਨੇਰੇ। ਦਿਉਂ ਦੰਦ^{੧੩} ਜੁੱਧੀ ਸੁ ਕ੍ਰੋਧੀ^{੧੪} ਘਨੇਰੇ’ ॥੨੩॥ ਮਿਲੇ ਆਪ
ਮਾਂਹੀ ਜਗੀਨਾਥ ਦੈਤੀ^{੧੫}। ਭਰੇ ਬੇਗ ਭਾਰੇ ਚਹੈ ਹੋਹਿ ਜੈਤੀ। ਬਿਰੁੱਧੇ^{੧੬} ਸੁ
ਕ੍ਰੋਧੇ ਮਚਜੋ ਸੁੱਧ ਜੁੱਧੀ। ਮਹਾਂ ਦੁੱਖ ਮੱਧੀ ਕਰੈ ਬੱਧ ਉੱਧੀ^{੧੭} ॥੨੪॥ ਗਹੇ ਬਾਹ
ਦੋਉ ਕਰੇ ਓਜ ਪੇਲੇ^{੧੮}। ਅਗੀਲੇ ਹਠੀਲੇ ਮੁਛਾਲੇ^{੧੯} ਧਕੇਲੇ। ਭਿਜੈ ਭੇੜ
ਭਾਰੇ ਭਏ ਭੀਮ ਭੇਖੀਚਪੇਟੈਂ ਦਪੇਟੈਂ ਲਪੇਟੈਂ ਅਸ਼ੇਖੀ^{੨੦} ॥੨੫॥ ਅਟਾ ਅੱਟ^{੨੧}
ਹਾਸੈਂ, ਸਟਾ ਪੱਟ^{੨੨} ਜੁੱਟੈਂ। ਲਟਾ ਪੱਟ^{੨੩} ਹੋਵੈ ਧਟਾ ਧੱਟ^{੨੪} ਕੁੱਟੈਂ। ਝਟਾ

^੧ਤਲਵਾਰਾਂ ਤ੍ਰਿਸੂਲਾਂ ਭਿਆਨਕ ਚੱਕਰਾਂ ਵਾਲੀ ਯਾ ਠਾਲ। ^੨ਬੜੀ ਧੁਨ ਕਰਨ ਵਾਲੀ।
^੩ਬੁੱਧੀ ਤੇ ਗਿਆਨ ਦੀ ਭਾਰੀ ਜਣਾਇਕ। ^੪ਭਾਵ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਨੂੰ ਖਬਰ ਕਰੇ, ਜਗਾਓ। ^੫ਬ੍ਰਹਮਾ।
^੬ਮਾਰ ਲੈਂਦਾ ਹਾਂ। ^੭ਹੰਕਾਰ ਵਿਚ ਹੋਕੇ। ^੮ਸ਼ੇਰਾ ਵਾਲੀ। ^੯ਅਛੇਹ=ਇਕ ਰਸ, (ਅ) ਬਹੁਤਾ
ਵਡਾ। (ੲ) ਅਛੇਦਜ=ਜੋ ਛੇਦਜਾ ਨ ਜਾਏ, ਭਾਵ ਜੋ ਬੜਾ ਬਲੀ ਜਾਪਦਾ ਹੈ। ^{੧੦}ਖੜਾ ਹੋ,
ਖੜਾ ਹੋ। ^{੧੧}ਦੋਹਾਂ ਨੂੰ। ^{੧੨}ਕੋਧਵਾਨ ਹੋਕੇ। ^{੧੩}ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਤੇ ਦੈਤ। ^{੧੪}ਰੁਕੇ। ^{੧੫}ਉੱਧੀ।
^{੧੬}ਧੱਕਦੇ ਹਨ। ^{੧੭}ਅੜਨ ਵਾਲੇ, ਹਠ ਕਰਨ ਵਾਲੇ, ਵੱਡੀਆਂ ਮੁੱਛਾਂ ਵਾਲੇ। ^{੧੮}ਖਿਥਕੇ
ਦਬਾਏ (ਫਿਰ) ਸਾਰੇ ਲਪਟੇ। ^{੧੯}ਠਾਹ ਠਾਹ। ^{੨੦}ਫੇਤੀ ਫੇਤੀ। ^{੨੧}ਜੱਢੇ ਜੱਢੀ। ^{੨੨}ਧੜਾ ਧੜ।

ਪੱਟ ਝਟਕੈਂ ਪਟਕੈਂ ਪਲਟੈਂ^੧। ਕਟਾ ਕੱਟ ਓਠੈ ਅਟਕੈਂ, ਨ ਲੱਟੈਂ^੨॥੨੬॥
 ਦੁਊ ਦੈਂਤ ਦੋਰੇ ਦਯਾ ਸਿੰਧੁ ਉਪੈ^੩। ਗਹੀ ਬਾਂਹ ਦੋਨੋ ਮਹਾਂ ਭੀਮ ਰੂਪੈ।
 ਕਰੈ ਓਜ ਦਾਬੈਂ ਜਥਾ ਨੀਮਿ ਹੋਵੈ^੪। ਧਰੈ ਪਾਇ ਪੇਲੈ^੫ ਹਠੀਲੇ ਖਰੋਵੈ॥
 ੨੭॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਮਧੁਕੈਟਭ ਜੁੱਟੇ ਸੁ ਭਟ^੬ ਗਹੀ ਮਹਾਂ ਬਲਿ ਬਾਂਹ। ਦੋਨਹੁ
 ਦਿਸਿ ਦੋਨਹੁ ਖਰੇ ਦਿਛ ਪ੍ਰਕ੍ਰਮ ਕੇ ਮਾਂਹਿ ॥ ੨੮ ॥ ਪਾਧੜੀ ਛੇ ॥ ਤਬ
 ਪ੍ਰਭੁ ਆਪਨੋ ਬਲ ਸੰਭਾਰਿ। ਬਾਹੁਨਿ ਉਠਾਇ ਉਰਧ ਉਦਾਰ^੭। ਲਟਕੇ
 ਉਤੰਗ ਦੋਨਹੁ ਮਹਾਂਨ। ਕਰਿ ਝਟਕ ਗੋਰ ਦਿਸ ਦੂਰ ਥਾਨ ॥ ੨੯ ॥
 ਤਬ ਪਰੇ ਜਾਇ ਜੋਜਨ ਸੁ ਬੀਸ। ਗਿਰ ਕਰਿ ਉਠੈ ਸੁ ਨਿਜ ਦਾਂਤ ਪੀਸ^੮।
 ਗਰਜੰਤਿ ਭੂਰ ਭਰਜੰਤਿ ਆਇ^੯। ਮੁਖਿ ਮਾਰ ਮਾਰ ਬਕਤੇ ਰਿਸਾਇ॥੩੦॥
 ਉਛਲੀਤ ਨੀਰ ਤਿਨ ਬੋਗ^{੧੦}। ਸੇਗਾ ਸਮ ਸੈਲ ਮੇਰੁ ਮੰਦਰ ਉਤੰਗ^{੧੧}। ਇਤਿ
 ਪ੍ਰਭੁ ਬੋਗ ਕੀਨਸਿ ਉਦਾਰ^{੧੨}। ਪੰਕਤ ਹੁਵੰਤਿ ਜਲ ਕੇ ਪ੍ਰਹਾਰ^{੧੩}॥੩੧॥ ਪੁਨ
 ਭਿੜੇ ਆਇ ਮੁਸ਼ਟਨਿ ਚਪੇਟ^{੧੪}। ਬਾਹੁਨਿ ਉਠਾਇ ਹਨਤੇ ਸੁ ਭੇਟ^{੧੫}। ਤਸਿ
 ਅਲੰਕਾਰ ਪ੍ਰਭੁ ਕੇ ਸੁ ਅੰਗਾਰਣ ਕਰਤਿ ਸ਼ਬਦ ਉਠਤੇ ਉਤੰਗ ॥੩੨॥ ਰੁਣ-
 ਕੀਤਿ^{੧੬} ਚਰਨ ਨੁਪਰ^{੧੭}। ਸੁਹਾਇਜਿਨ ਪਥ ਜਲਾਉ ਗਨ ਰਤਨ ਛਾਇ
 ਬਹੁ ਬਜਤਿ ਮੇਖਲਾ ਮੱਧ ਦੇਸ^{੧੮}। ਉਛਲੀਤਿ ਉਰਧ ਜਬਿ ਬਲ ਵਿਸ਼ੇਸ਼^{੧੯}
 ॥੩੩॥ ਕਰ ਕੰਕਨ ਦੀਡ ਅੰਗਦ ਉਦਾਰ^{੨੦}। ਛੁਲਾਏਤਿ ਕਰਨ ਕੰਡਲ ਸੁਚਾਰੁ
 । ਸਿਰ ਮੁਕਟ ਬਿਰਾਜਤਿ ਦਿਪਤਿ ਜੋਤਿ। ਜਨੁ ਕੋਟਿ ਦਿਵਾਕਰ^{੨੧} ਚਮਕ
 ਹੋਤਿ॥੩੪॥ ਵਾਰਨ ਪ੍ਰਹਾਰ ਦਾਵਨ ਲਗਾਇ^{੨੨}। ਜਬਿ ਲਗੈ ਘਾਵ ਬਹੁ ਧੁਨਿ
 ਝਟਕਕੇ ਪਟਕਾਕੇ ਪਲਟਦੇ ਹਨ।^{੨੩} ਕਟ ਕਟ ਕੇ ਹੋਠ ਅਟਕਦੇ ਹਨ ਹਟਦੇ ਨਹੀਂ
 (ਲਟਨਾ=ਥੱਕਕੇ ਡਿਗ ਪੈਣਾ)।^{੨੪} ਉਪਰ।^{੨੫} ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿ ਨੀਵੇਂ ਹੋਣ (ਵਿਸ਼ਨੂੰ) ਜੀ।^{੨੬} ਰਖਕੇ
 ਪੈਰ ਧੱਕਦੇ ਹਨ।^{੨੭} ਸੂਰਮੇ ਟੱਕਰੇ।^{੨੮} ਬਾਂਹਾਂ ਬੜੀਆਂ ਉਪਰ ਨੂੰ ਉਠਾਈਆਂ।^{੨੯} ਅਪਨੇ ਦੰਦ ਪੀਸਕੇ।
^{੩੦} ਧਮਕਾਂਵਦੇ ਆਉਂਦੇ ਹਨ।^{੩੧} ਤੇਜ਼ੀ, ਕਾਹਲੀ।^{੩੨} ਸੁਮੇਰ ਪਰਬਤ ਤੇ ਉਥੇ ਮੰਦੀਚਲ ਪਰਬਤ
 ਵਾਂਗ।^{੩੩} ਭਾਵ ਬੜਾ ਚੌਰ ਕੀਤਾ।^{੩੪} ਜਲ ਦੇ ਮਾਰਨੇ ਕਰਕੇ ਕੱਠੇ ਹੋਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। (ਪੰਕ੍ਰਿ=ਜੁਧ
 ਵਿੱਚ ਦਸ ਆਦਮੀਆਂ ਦਾ ਜੱਥਾ। ਪੰਕਤ ਹੋਣਾ=ਇਕ ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਕੱਠੇ ਹੋ ਜਾਣਾ ਦਸਮਨ ਦਾ
 ਜੋਰ ਪੈਣ ਤੇ)। (ਅ) ਪਾਣੀ ਦੀ ਬੁਢਾੜ ਨਾਲ ਪੰਕ+ਤ=ਚਿਕੜ ਵਿੱਚ ਵਸਦੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।
 (ੲ) ਪਾ:-ਪਹਾਰ। ਫਿਰ ਅਰਥ-ਛੱਲਾਂ (ਇੰਨੀਆਂ ਉੱਚੀਆਂ) ਉਠ ਰਹੀਆਂ ਹਨ (ਕਿ ਮਾਨੋ)
 ਜਲ ਦੇ ਪਹਾਰ ਹਨ।^{੩੫} ਮੁਕੀਆਂ ਚਪੇੜਾਂ ਨਾਲ।^{੩੬} ਮਿਲਕੇ ਮਾਰਦੇ ਹਨ।^{੩੭} ਛਣਕਦੇ ਹਨ।
^{੩੮} ਬਾਂਜਰਾਂ।^{੩੯} ਤੜਾਗੀ ਲਕ ਵਿੱਚ (ਪਾਈ ਹੋਈ)।^{੪੦} ਬਹੁਤ ਬਲ ਨਾਲ।^{੪੧} ਹੱਥ ਦੇ ਕੜੇ,
 ਫੁਜ ਦੀਡਿਆਂ ਦੇ ਬੁਹੱਟੇ ਬੜੇ ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ।^{੪੨} ਕੌੜਾਂ ਸੂਰਜਾਂ ਦੀ।^{੪੩} (ਆਪੋ ਆਪਣਾ) ਦਾੜੀ ਲਗਾਕੇ
 ਵਾਰ ਪ੍ਰਹਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਉਠਾਇ^੧। ਜਿਮ ਪਰਹਿ ਬੱਜੁ ਭੁਮੀ ਮਹਾਂਨ^੨। ਤਿਮ ਲਗਹਿ ਮੁਸ਼ਟ ਕਰਿ
 ਹਤਹਿ ਤਾਨ^੩ ॥ ੩੫ ॥ ਤਰਜੀਤਿ^੪ ਮਹਤ ਗਰਜੀਤਿ* ਬੀਰ। ਜਿਮ ਪੁਲੈ
 ਮੇਘ ਕੀ ਧਨਿ ਗੰਭੀਰ। ਉਛਲੀਤਿ ਨੀਰ ਬੇਗੈ ਕਰੇਤਿ^੫। ਦਸ ਦਿਸ਼ਨਿ
 ਪੂਰ ਸ਼ਬਦੈ ਉਠੀਤਿ^੬ ॥ ੩੬ ॥ ਏਹਗਾ ॥ ਤੀਨਹੁ ਤਨ ਜਲ ਜਾਲ ਮਹਿ^੭
 ਬਿਚਰਤਿ ਏਵ ਸੁਹਾਇ। ਤੈ ਗਿਰ ਮੰਦਰ ਪਾਇ ਜਨ ਸਾਗਰ ਮਥਹਿ
 ਬਨਾਇ^੮ ॥ ੩੭ ॥ ਭੁਜੰਗ ਪ੍ਰਯਾਤ ਛੰਦ ॥ ਇਤੈ ਏਕ ਪ੍ਰਭੂ, ਉਤੈ ਦੋਇ ਭਾਈ।
 ਰਿਸੇ ਲਾਲ ਨੇਤ੍ਰੈ ਸੁ ਮੁਸ਼ਟੈ^੯ ਉਠਾਈ। ਅਗਲੈ ਅਰੈ ਪਾਇ ਰੋਪੇ
 ਅਗਾਰੇ^{੧੦}। ਭਿਰੇ ਸੰਮੁਖੇ ਸੂਰ ਬਾਂਕੇ ਜੁਝਾਰੇ ॥ ੩੮ ॥ ਗਹੈਂ ਹਾਥ ਜੋਰੈਂ ਮਰੈਰੈਂ
 ਮਹਾਨਾ^{੧੧}। ਭਏ ਰੂਪ ਘੋਰੈਂ ਨ ਛੋਰੈਂ ਸੁ ਥਾਨਾ। ਅਰੈਂ ਅੰਗ ਸੇਂ ਅੰਗ ਮੇਲੈਂ
 ਧਕੇਲੈਂ। ਚਪੇਟੈਂ ਹੁਤੈਂ^{੧੨} ਦੰਡ ਠੋਕੈਂ ਸੁ ਪੇਲੈਂ^{੧੩} ॥ ੩੯ ॥ ਤਪੇ ਤੇਜ ਤੇ
 ਰੂਪ ਜਾਗੇ ਜਿਨ੍ਹੇ ਕੇ। ਕਰੈਂ ਘਾਵ, ਲਾਗੈਂ ਸਰੀਰੈ ਤਿਨ੍ਹੇ ਕੇ। ਕਈ ਕੋਸਲੈ
 ਖੇਤ ਮੈਦਾਨ ਪਾਯੋ^{੧੪}। ਫਿਰੈਂ ਬੀਚ ਨੀਰੈ ਸੁ ਸ਼ਬਦੈ ਉਠਾਯੋ ॥ ੪੦ ॥ ਜੁਟੇ
 ਧਰਮ ਜੁੱਧੇ ਬਿਰੁੱਧੇ ਬਿਸਾਲੈ^{੧੫}। ਤਕੈਂ ਮਾਰਿਬੇ ਕੋ ਫਿਰੈਂ ਆਲਬਾਲੈ^{੧੬}।
 ਚਪੇਟੈਂ ਚਟਾਕੈਂ^{੧੭} ਸੁ ਮੁਸ਼ਟੈਂ ਉਤੀਰੈ। ਕਰੈਂ ਘਾਤ^{੧੮} ਜੋਧੇ ਸਹੈਂ ਘਾਵ
 ਅੰਗੈ^{੧੯} ॥ ੪੧ ॥ ਤਰੈ ਉਪਰੇ ਤਿਜਗੇ ਦਾਵ ਖੇਲੈ^{੨੦}। ਫਿਰੈਂ ਦਾਹਨੇ ਬਾਮ
 ਬਾਹੁਨਿ ਪੈਲੈ^{੨੧}। ਕਹਾਂ ਲੋ ਕਹੈਂ ਕੋਇ, ਕਾ ਮੈ ਸੁ ਬੁੱਧੈ^{੨੨}। ਭਿੜਜੈ ਭੇੜ ਭਾਰੈ
 ਭਯੈ ਭੂਰ ਜੁੱਧੈ ॥ ੪੨ ॥ ਸ੍ਰੈਯਾ ॥ ਸੰਮਤ ਪੰਚ ਸਹੈਸ੍ਰ ਬਿਤੇ ਜਬਿ ਹਾਰ ਨਹੀਂ ਕਿਸ
 ਹੁੰਦਿਸ਼ ਮਾਨੀ। ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਤਬਿ ਕੀਨ ਬਿਚਾਰਨਿ^{੨੩} ਤੂਰਨ ਪ੍ਰੇਰ ਦਈ
 ਇਮ ਬਾਨੀ^{੨੪}। ਦੋਤਨਿ ਬੀਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਭਈ ਭਰਮਾਇ ਦਈ ਮਤਿ ਯੈਂ ਤਬਿ

^੧ਜਦ ਲਗੇ (ਵਾਰ ਤਾਂ)। ਜ਼ਖਮਾਂ ਦੀ ਅਵਾਜ ਉੱਠਦੀ ਹੈ। ^੨ਜਿਵੇਂ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਤੇ (ਇੰਦਰ ਦਾ) ਮਹਾਂਨ ਬੱਜਰ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ^੩ਬਲ ਕਰਕੇ ਮਾਰਿਆਂ। ^੪ਤਾੜਨਾ, ਧਮਕਾਉਣਾ, ਦਪਕਨਾ। [ਸੰਸਾ, ਤਰਜਨ]। ^੫ਜ਼ੋਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ^੬ਅਵਾਜ ਉੱਠਣ ਨਾਲ ਦਸੇ ਦਿਸ਼ਾ ਭਰ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ (ਸ਼ੋਰ ਨਾਲ)। ^੭ਸਾਰੇ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ। ^੮ਤੀਨ ਮੰਦਰਾਂ ਪਹਾੜ ਪਾਕੇ ਮਾਨੋ ਸਮੁੰਦਰ ਨੂੰ ਬਨਾਕੇ ਰਿੜਕਦੇ ਹਨ। ^੯ਘੁੰਮਨ। ^{੧੦}ਅਜਨ ਵਾਲੇ ਅਜ਼ਦੇ ਹਨ ਪੈਰ ਰੱਖਕੇ ਆਂਢੇ। ^{੧੧}ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਮਰੇੜਦੇ ਹਨ। ^{੧੨}ਚਪੇੜਾਂ ਮਾਰਦੇ ਹਨ। ^{੧੩}ਬਾਹਾਂ (ਭਾਵ ਮੋਢੇ ਜਾਂ ਅਰਕਾਂ) ਮਾਰਕੇ ਧਕੇਲਦੇ ਹਨ। ^{੧੪}ਜੰਗ ਭੂਮਕਾ ਰਚੀ। ^{੧੫}ਰੁਕੇ ਬੜੇ। ^{੧੬}ਚਉਤਰਵੇ। ^{੧੭}ਚਟਾਕ ਦੇਕੇ (ਮਾਰਦੇ ਹਨ)। ^{੧੮}ਮਾਰਦੇ ਹਨ। ^{੧੯}ਅੰਗਾਂ ਤੇ। ^{੨੦}ਹੇਠ ਉਤੇ ਟੋਢੇ ਦਾਉ ਖੇਲਦੇ ਹਨ [ਸੰਸਾ, ਤਿਰਯਕ=ਟੋਢਾ]। ^{੨੧}ਰੁਜਾ ਨੂੰ ਧੱਕਦੇ ਹਨ। ^{੨੨}ਕਿਸ ਵਿਚ ਇੰਨੀ ਬੁੱਧਿ ਹੈ। ^{੨੩}ਵਿਚਾਰ ਕੀਤੀ। ^{੨੪}ਸਰੋਸ਼ਤੀ (ਮਾਯਾ)। *ਪਾ:-ਗਰਬੰਤ।

ਠਾਨੀ।—ਦੈ ਹਮ ਬੀਰ ਬਲੀ ਬਡ ਹੈਂ ਇਹ ਏਕਲ ਧੀਰ ਮਹਾਂ ਅਭਿਮਾਨੀ
 —॥ ੪੩ ॥—ਮਨ ਮੋਹਨਿ^੧ ! ਤੋਹਿ ਸਰੂਪ ਮਹਾਂ ਅਤਿ ਜੁੱਧ ਕਰਨੈ ਅਧਿਕੈ
 ਅਮਸਾਨ। ਹਮ ਰੀਝ ਰਹੇ ਤਵ ਪ੍ਰਕ੍ਰਮ ਕੋ ਪਿਖਿ ਭਾਂਤਿ ਅਨੇਕ ਸੁ ਬੁਧਿ ਤੇ
 ਠਾਨ। ਤੁਝ ਸੰਗ ਨ ਜੰਗ ਉਮੰਗ ਕਰੈ^੨ ਅਬ ਹੋਹੁ ਨਿਸੰਗ ਉਤੰਗ ਮਹਾਨ।
 । ਚਿਤ ਚਾਹਤਿ ਹੈਂ ਕੁਛ ਦੇਵਨਿ ਕੋ ਅਭਿਬਾਂਛਤਿ^੩ ਜਾਂਚ ਲਿਜੈ ਬਰ
 ਦਾਨਾ^੪—॥ ੪੪ ॥ ਸ੍ਰੀ ਭਗਵਾਨ ਸੁ ਜਾਨਿ ਮਹਾਨ ਭਨਜੈ—ਸਿਰ ਦਾਨ ਅਭੈ
 ਕਰਿ ਦੀਜੈ^੫ । ਸਾਚ ਕਰੋ ਬਚ ਆਪਨਿ ਕੋ ਅਬਿਨਾਸਿ ਬਡੇ ਜਸੁ ਕੋ ਬਰ
 ਲੀਜੈ^੬ । ਯਾ ਬਿਨ ਚਾਹਿ ਨ ਮੋਹਿ ਕੁਛੁ ਜਿਸ ਤੇ ਤੁਮ^੭ ਕੋ ਕਿਮ ਜਾਚਨ
 ਕੀਜੈ^੮ । ਕੀਰਤਿ ਜਾਂ ਬਿਸਤੀਰਤਿ ਹੈ, ਨਿਤ ਜੀਵਤਿ ਬੀਵਤਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ
 ਪੀਜੈ^੯—॥ ੪੫ ॥ ਮਧ ਕੈਟਭ ਦੈਤ ਉਭੈ ਬਡ ਬੀਰਜ^{੧੦} ਧੀਰਜ ਧਾਰਿ ਯੇ ਬਾਕ
 ਉਚਾਰਾ—ਜਲ ਹੀਨ ਜਹਾਂ ਬਲ ਤਾਂ ਤਲ ਉਪਰ ਸੀਸ ਟਿਕਾਇ ਕੈ ਲੇਹੁ
 ਉਤਾਰਾ। ਕਹਿ ਬਾਕ ਦਯੋ ਨਹਿ ਕੂਰ ਕਰੈਂ ਤਿਹ, ਪੂਰਨਿ ਹੋਇ ਸੁ ਪਰਣਾ
 ਹਮਾਰਾ। ਜਸੁ ਜੀਵਨ ਹੈ ਧੰਨ ਬੀਵਨ ਹੈ^{੧੧}, ਲਿਹੁ ਸੀਸ, ਕਰੋ ਨਹਿ ਆਪ
 ਅਵਾਰਾ—॥ ੪੬ ॥ ਜਗਨਾਥ ਨਰਾਯਨ ਸ੍ਰੀ ਪੁਰਸ਼ੋਤਮ ਯੋ ਸੁਨਿ ਬਾਕ ਉਪਾਇ
 ਬਿਚਾਰਾ। ਨਿਜ ਆਸਨ ਕੋ ਕਰਿਕੈ ਜਲ ਉਪਰ ਬੈਠਿ ਗਏ ਕਰਿਕੈ
 ਬਿਸਤਾਰਾ। ਤਬ ਦੈਤ ਕੋ ਉਰੂ^{੧੨} ਦਿਖਾਵਨਿ ਕੀਨਸਿ,—ਹੈਬਲ^{੧੩} ਨਾਜਲ^{੧੪}
 ਲੇਹੁ ਨਿਹਾਰਾ। ਤਵ ਗੀਵ ਤੇ ਸੀਸ ਉਤਾਰਨ ਮੇਂ ਹੁਇ ਸਾਚ ਕਹਨੈ ਜਸੁ
 ਪਾਇ ਉਦਾਰਾ—॥ ੪੭ ॥ ਕੁੰਡਲ ਤੇ ਮੁਖ ਮੰਡਲ ਸ਼ੋਭਤਿ ਸੀਸ ਕਿਰੀਟ
 ਰਹਨੈ ਚਮਕਾਈ। ਆਨ ਧਰਨੈ ਪ੍ਰਭੁ ਕੋਰ ਉਰੂ ਪਰ ਪੂਰਨ ਪੁੱਣ ਕੀ ਚੌਪ^{੧੫}
 ਬਢਾਈ। ਔਰ ਸਰੀਰ ਪਰਨੈ ਜਲ ਉਪਰ ਦੀਨੈ ਪਸਾਰਿ ਕੈ ਹਾਥੁ ਰੁ ਪਾਈ।
 ਯੋ ਮਧ ਕੈਟਭ ਦੈਤ ਦੁਊ, ਮਨ ਪਾਵਨ ਤੇ ਦਿਯ ਦਾਨ ਮਹਾਈ॥ ੪੮ ॥ ਸ੍ਰੀ
 ਜਗਨਾਥ ਉਭਾਰ ਕੈ ਹਾਥ ਸੁ ਚੱਕ੍ਰ ਸੰਭਾਰ ਹਜ਼ਾਰ ਹੈ ਆਰਾ^{੧੬}। ਦੈਤਨਿ ਕੋ
^੧ਹੈ ਮਨ ਮੋਹਣ ਵਾਲੇ। ^੨ਹੁਣ ਅਸੀਂ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਜੰਗ ਦੀ ਉਮੰਗ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ^੩ਮਨ
 ਇੱਛਤ। ^੪ਵਰਦਾਨ। ^੫ਸਿਰ ਦਾ ਦਾਨ ਕਰੋ ਨਿਰਭੈ ਹੋਕੇ। ^੬ਅਬਿਨਾਸੀ ਵੱਡੇ ਜਸ ਦਾ ਵਰ
 ਲਓ। ^੭ਇਸ ਬਿਨ ਮੈਨੂੰ ਹੋਰ ਕੁਛ ਚਾਹ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਹੋਰ ਕੁਛ ਤੁਸਾਂ ਤੋਂ ਕਿਵੇਂ
 ਮੰਗਾਂ। ^੮ਜਿਸ ਦੀ ਕੀਰਤੀ ਫੈਲ ਰਹੀ ਹੈ ਉਹ ਨਿਤ ਜਾਂਦਾ ਤੇ ਥੀਂਦਾ ਹੈ, ਤੇ (ਜਸ ਰੂਪੀ)
 ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨੂੰ ਪੀਂਦਾ ਹੈ। ^੯ਦੋਵੇਂ ਬੜੇ ਬਲ ਵਾਲੇ। ^{੧੦}ਜਸ ਨਾਲ ਜੀਉਣਾ (ਹੀ)ਧੰਨ ਬੀਵਣਾ
 ਹੈ। ^{੧੧}ਪੁੱਣ। ^{੧੨}ਜਮੀਨ ਹੈ। ^{੧੩}ਜਲ ਨਹੀਂ ਹੈ। ^{੧੪}ਸ਼ੋਕ। ^{੧੫}ਹਜ਼ਾਰ ਆਰੇ ਵਤ।

*ਪਾ:-ਤੁਝ।

†ਪਾ:-ਭਲ।

ਸਿਰ ਕਾਟ ਦਿਯੋ ਜਿਨ ਕੋ ਧਰ ਭੀਮ^੧ ਪਰਯੋ ਬਿਸਤਾਰਾ । ਪੂਰਨ ਕੀਨਿ
ਮਨੋਰਥ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭ ਤਾਤਨਤੇ ਜਬਿ ਸੀਸਉਤਾਰਾ^੨। ਪੀਕਜ ਆਸਨ^੩ ਕੋ ਕਰਿ
ਸ਼ਾਸਨ^੪—ਜੋ ਤਵ ਕੰਟਕ^੫ ਸੰਕਟ ਹਾਰਾ—॥ ੪੬ ॥ ਚੀਕਨਤਾ^੬ ਨਿਕਸੀ
ਤਿਨ ਭਾਲ ਤੇ ਉਪਰ ਨੀਰ ਰਹੀ ਤਰ ਛਾਈ^੭। ਤਾਂਹੀਤੇਹੋਤਿ ਭਈ ਧਰਨੀ
ਜਗਦੀਸ਼ ਕਲਾ ਨਿਜ ਤੇ ਠਹਿਰਾਈ । ਆਸਨ ਕੇ ਤਰ ਮੇਦ ਨਹੀਂ ਪਰਿ^੮
ਪਾਵਨ ਯਾਹੀਂ ਤੇ ਭੀ ਅਧਿਕਾਈ । ਹੋਇ ਅਸੀਨ ਨਰਾਯਨ ਕੋ ਇਮਿ
ਤੀਰਥ ਭੇ ਇਸਮੇ ਸਮੁਦਾਈ ॥੫੦॥ ਚੌਪਈ॥ ਭਈ ਮੇਦ^੯ ਤੇ ਧਰਨੀ ਇਹੋ
ਯਾਂਤੇ ਨਾਮ—ਮੇਦਨੀ—ਕਹੈ^{੧੦}। ਤਿਸ ਪੀਛੇ ਬ੍ਰਹਮਾ ਤਪਘਾਲਾ^{੧੧}। ਲਾਖਹੁ ਸੰਮਤ
ਤਪਯੋ ਬਿਸਾਲਾ ॥ ੫੧ ॥ ਪੁਨ ਸਭਿ ਇਹ ਪਰਪੀਚੁ ਬਨਾਯੋ । ਜੜ੍ਹ ਜੰਗਮ
ਜੇਤਿਕ ਦ੍ਰਿਸਟਾਯੋ^{੧੨}। ਲਾਖਹੁ ਰਿਖਿ ਇਸ ਥਲ ਮਹਿ ਆਇ । ਤਪ ਕੋ ਤਪਿ
ਉਚੇ ਪਦ ਪਾਇ ॥੫੨॥ ਭੋ ਸੰਗਤਿ ਇਤਿਹਾਸੁ ਬਿਸਾਲਾ । ਸੁਨਤਿ ਪਠਤਿ
ਅਘ ਨਾਸਹਿ ਜਾਲਾ^{੧੩}* । ਇਮ ਸ੍ਰੀ ਅਮਰਦਾਸ ਮੁਖ ਗਾਯੋ । ਦਿਵਸ ਤੀਸਰੋ
ਤਹਾਂ ਬਿਤਾਯੋ ॥੫੩॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪ੍ਰਥਮ ਰਾਸੇ 'ਸ੍ਰੀ ਅਮਰ
ਦਾਸ ਕੁਰਛੇਤ੍ਰ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨ ਨਾਮ ਸਪਤ ਚਤੁਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੁ ॥ ੪੭॥

੪੮. [ਜਮਨਾ ਦੀ ਆਦਿ ਕਥਾ]

ਦੋਹਰਾ ॥ ਤੀਨ ਦਿਵਸ ਸ੍ਰੀ ਅਮਰ ਜੀ ਕੁਰਛੇਤ੍ਰ ਮਹਿ ਬਾਸ । ਪੁਨ ਆਗੇ
ਗਮਨੇ ਸੁਮਗ ਸਿਮਰਤਿ ਸ੍ਰੀ ਅਸ਼ਿਨਾਸ^੧ ॥੧॥ ਚੌਪਈ ॥ ਸਨੈ ਸਨੈ ਸਹਿ
ਸੰਗਤਿ ਚਲੇ । ਸਭਿਹਿਨਿ ਕੀ ਸੁਧਿ ਲੇਵਤਿ ਭਲੇ । ਹੋਹਿ ਸ਼੍ਰਮਤ^੨ ਤਿਸ
ਦੇਹਿ ਸਹਾਰਾ^੩। ਕਿਹ ਨਹਿ^੪ ਸੰਕਟ ਕਿਸੁ ਪ੍ਰਕਾਰਾ^੫। ਸਭਿਹਿਨਿਕੋ ਅਰੋਗ
ਕਰਿ ਚਲਿ ਹੈ। ਜੈਜੈਕਾਰ ਹੋਤਿ ਸੁਨਿ ਭਲਿ ਹੈ। ਜਹਿ ਕਹਿ ਜਸੁ ਪਸਰਹਿ
ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ । ਮਿਲਹਿ ਬਹੁਤਿ ਨਰ ਪ੍ਰੇਮ ਸੁ ਉਰ ਕੋ ॥੨॥ ਪਹੁੰਚਤਿ ਭੇ
ਕਾਲਿੰਦੀ ਕੂਲ^੬। ਸੰਦਰ ਸ਼ਮਮਲ ਜਲ ਅਨੁਕੂਲ^੭। ਸੰਗਤਿ ਭੀਰ ਸੰਗ
ਗੁਰ ਭਾਰੀ। ਉਤਰੇ ਸੰਦਰ ਛਾਯ ਨਿਹਾਰੀ ॥੪॥ ਪਾਵਨ ਜਲ ਮਹਿ ਸਕਲ
ਸ਼ਨਾਨੇ । ਜਥਾ ਸ਼ਕਤਿ ਦੀਨਸਿ ਤਹਿ ਦਾਨੇ । ਖਾਨ ਪਾਨ ਕਰਿ ਕੈ ਬਿਸ-

^੧ਭਜਾਨਕ ਧੜ । ^੨ਬ੍ਰਹਮਾ ਨੂੰ । ^੩ਧੀਰਜ ਦਿੱਤਾ । ^੪ਦੁਖ ਦੇਣੇ ਵਾਲਾ । ^੫ਮਿੱਥ । ^੬ਪਾਣੀ ਤੇ
ਫੈਲਕੇ ਤਰ ਰਹੀ ਸੀ । ^੭ਆਸਨ ਦੇ ਹੇਠ ਮਿੱਥ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪਈ । ^੮ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ। ^੯ਜੋ ਥਕ
ਜਾਵੇ ਉਸਨੂੰ । ^{੧੦}ਜਮਨਾ ਦੇ ਕੰਢੇ । ^{੧੧}ਸੁਹਾਵਣਾ । ^{੧੨}ਨਿਰਾ ਇਤਿਹਾਸ ਪੜ੍ਹਨ ਮਾਤ੍ਰ
ਨਾਲ ਪਾਪ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ, ਪਰ ਜੇ ਸੁਣਕੇ ਕੋਈ ਸਿੱਖਣਾ ਲਵੇ, ਮਾੜੇ ਕਰਮ ਤਿਆਗੇ,
ਭਲੇ ਗੁਹਣ ਕਰੇ ਤਾਂ ਪਾਪ ਜ਼ਰੂਰ ਦੂਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ । †ਪਾ:-ਮਹਿ । ‡ਪਾ:-ਕੋ ।

ਰਾਮੇ । ਉਠਤਿ ਸਕਲ ਸਿਮਰਤਿ ਹਰਿ ਨਾਮੇ ॥ ੫॥ ਸਭਿ ਸੰਗਤਿ ਚਿਤ
 ਥਾਉ ਘਨੇਰਾ । ਸਤਿਗੁਰ ਬਾਕ ਸੁਨਹਿ ਸਭਿ ਬੇਰਾ^੧ । ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕਰਿ
 ਸਭਿਨਿ, ਅਗਾਰੀ^੨ । ਬੁਝਨਿ ਕੇ ਹਿਤ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ ॥੬॥ ‘ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ !
 ਜਮਨਾ ਕੇਰ ਪ੍ਰਸੰਗ । ਕਰਹੁ ਸੁਨਾਵਨਿ ਸੰਗਤਿ ਸੰਗ । ਜਥਿ ਤੀਰਥ ਕੇ
 ਲਹੈ ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ । ਭਾਉ ਸਹਤ ਮੰਜਹਿ ਸੁਭ ਭਾਂਤਿ ॥ ੭॥ ਹਮਹੁ ਲਾਭ ਨਿਤ
 ਹੋਤਿ ਬਿਸਾਲਾ । ਇਕ ਤੋ ਦਰਸਹਿ ਤੁਮ ਸਭਿ ਕਾਲਾ । ਦੁਤੀਏ ਤੀਰਥ
 ਕਰਹਿ ਸੁਨਾਨ । ਸਿਮਰਹਿ ਨਾਮ, ਦੇਹਿ^੩ ਪੁਨਦਾਨ ॥ ੮॥ ਬਹੁਰਿ ਪ੍ਰਸੰਗ
 ਤੀਰਥਨਿ ਕੇਰਾ । ਸੁਨਤਿ ਜਾਤਿ ਨਿਤ ਹੋਤਿ ਭਲੇਰਾ ਯਾਂਤੇ ਅਹੈ ਭਾਵਨਾ
 ਸਭਿਹੀ । ਕਹਹੁ ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ ਨਦੀ ਬਰ ਅਬਹੀ ॥੯॥ ਕਿਸਕੁਤੇ ਜਨਮੀ ਜਮਨਾ
 ਨਾਮ^੪ ? ਕਿਮਪਾਵਨੈ ਹੈ ਜਲ ਅਭਿਰਾਮ^੫ ? ਕ੍ਰਿਪਾਧਾਰਿਕ ਸਕਲ ਸੁਨਾਵਹੁ ।
 ਸਭਿਕੇ ਮਨ ਅਭਿਲਾਖ ਪੁਰਾਵਹੁ^੬ ॥੧੦॥ ਇਮ ਸਿੱਖਨਿ ਤੋ ਸੁਨਿ ਕਰਿ
 ਬੈਨ।ਬੋਲੇ ਪਰਮ ਰਸੀਲੇ ਨੈਨ । ਚਿਰਕਾਲ ਕੇ ਇਹ ਭੀ ਜਾਨਹੁ। ਰਚਿਰ
 ਪ੍ਰਸੰਗ ਸੁਨਹੁ ਹਿਤ ਠਾਨਹੁ ॥੧੧॥ ਕਾਰੀਗਰ ਸਭਿ ਦੇਵਨਿ^੭ ਕੇਰਾ ।
 ਬਿਸੁਕਰਮਾ^੮ ਬੁਧਿਵਾਨ ਬਡੇਰਾ । ਸੁਤਾ ਸੁਬਚਲਾ^੯ ਤਿਸਕੇ ਭਈ । ਸਰਬ
 ਅੰਗ ਸੁੰਦਰ ਦੁਤਿ ਮਈ^{੧੦} ॥ ੧੨ ॥ ਆਖ ਪਾਂਖਰੀ ਕਵਲ ਸਰੀਖੀ^{੧੧} । ਜਿਨ
 ਕੀ ਕੋਰ^{੧੨} ਬਾਨ ਸਮ ਤੀਖੀ। ਗਜ ਗਾਮਨਿ^{੧੩} ਸੁਠ ਕੰਠ ਕਪੋਤੀ^{੧੪} । ਜਿਸ ਕੋ
^੧ਹਰ ਵੇਲੇ । ^੨ਸਭ ਨੇ (ਗੁਰੂ ਜੀ) ਆਗੇ । ^੩ਪੂਰਨ ਕਰੇ । ^੪ਦੇਵਤਿਆਂ ਦਾ । ^੫ਕਾਰੀਗਰੀ ਦਾ
 ਦੇਵਤਾ । ^੬ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਾਲੀ । ^੭ਕਵਲ ਦੀ ਪੰਖੜੀ ਵਾਂਗ । ^੮ਕੋਨਾ, ਭਾਵ ਅੱਖ ਦੇ ਕੋਨੇ ਦੀ ਮਟਕਾ
 ਮਟਕਾ, ਨਜ਼ਰ । ^੯ਹਾਥੀ ਵਤ ਚਾਲ ਵਾਲੀ । ^{੧੦}ਸੁੰਦਰ ਗਰਦਨ ਕਬੂਤਰੀ ਵਰਗੀ ।

*ਪਾ:—ਦੇਤਿ । †ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਤੀਰਥਾਂ ਤੇ ਜਾਣ ਸਮੇਂ ਦੇ ਹਾਲ ਵਰਣਨ
 ਕਰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੀਰਥਾਂ ਨੂੰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪਾਵਨ ਚਰਨਾਂ ਨਾਲ
 ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਕੀਤਾ ਹੈ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਇਤਿਹਾਸ ਵੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਇਹ ਇਤਿਹਾਸ
 ਪੁਰਾਣਾਂ ਤੋਂ ਹਿੰਦੂ ਮਤ ਦੇ ਹੋਰ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿਚੋਂ ਲਏ ਹਨ, ਪਰ ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਵਰਣਨ
 ਅੰਤ੍ਰਿ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਮਾਨੋਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਆਪਣੇ ਅਨੁਭਵ ਨਾਲ ਇਹਨਾਂ ਤੀਰਥਾਂ ਸਬੰਧੀ
 ਪੋਰਾਣਕ ਹਾਲਾਤ ਨੂੰ ਵੱਸ ਰਹੇ ਹਨ । ਇਹਨਾਂ ਇਤਿਹਾਸਾਂ ਦੀ ਇਤਹਾਸਕ ਸੱਤ੍ਯਤਾ ਉੱਤੇ ਗੁਰੂ
 ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਆਪਣੀ ਸਾਖੀ ਦੀ ਮੋਹਰ ਛਾਪ ਲਾਈ ਨਹੀਂ ਸਮਝਣੀ ਚਾਹੀਦੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਗੁਰੂ
 ਅਮਰਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਆਪ ਆਪਣੀ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਤੀਰਥਾਂ ਦਾ ਮਹਾਤਮ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ।

੧ ਜਥਾ:—ਮਲ ਹਉਮੈ ਹੋਤੀ ਕਿਵੇ ਨ ਉਤਰੇ ਜੋ ਸਉ ਤੀਰਥ ਨਾਇ ॥ [ਸਿਕੀ ਮ ੩]

ਪੁਨਾ:—ਤਟਿ ਤੀਰਥ ਦਿਸਿਤਰਿ ਭਵੈ ਅਹੰਕਾਰੀ ॥ [ਮ ੩ ੩] ਤਥਾ:—ਅਨੇਕ ਤੀਰਥ ਜੋ
 ਜਤਨ ਕਰੇ ਤਾ ਅੰਤਰ ਕੀ ਹਉਮੈ ਕਦੇ ਨ ਜਾਇ ॥ [ਭਾ: ਮ ੩] ਪ੍ਰਸੰਸ: ਸੁਵਰਚਲਾ ।

ਪਿਖਿ ਰਤਿ ਲੱਜਤਿ ਹੋਤੀ॥੧੩॥ ਸੂਰਜ ਨੇ ਬਜਾਹਨ ਠਾਨੀ॥ ਰੁਚਿਰੀਗੀ
 ਨਿਜ ਘਰ ਮਹਿ ਆਨੀ । ਕੋਮਲ ਅੰਗ ਕਟ ਤੇ ਛੀਨੀ । ਮੇਚਕ ਕੇਸਾ
 ਉਰਜਨਿ ਪੀਨੀ॥੧੪॥ ਕਿਤਿਕ ਕਾਲ ਬੀਤਾਵਨਿ ਕੀਨ॥ ਸੂਰਜ ਦੁਸਹ
 ਤੇਜ ਤੇ ਚੀਨ॥ ਤਉ ਦੁਖਿਤਿ ਹੋ ਰਹੀ ਨਿਕੇਤ । ਕੁਲ ਕੀ ਲਾਜ ਰਾਖਿਬੇ
 ਹੇਤੁ ॥ ੧੫ ॥ ਦੋਇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਇਕ ਤਨੁਜਾ ਹੋਈ । ਜਮੁਨਾ ਨਾਮ ਜਾਨੀਯਹਿ
 ਸੋਈ । ਮਨੁ ਅਰੁ ਜਮ ਦੁਸਰ ਸੁਤ ਹੋਵਾ । ਮਹਾਂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਾਥ ਉਦਤਜੋਵਾ
 ॥ ੧੬ ॥ ਪਤਿ ਕੇ ਤੇਜ ਸੰਗ ਹੁਇ ਬਿਹਬਲ । ਸਹਜੇ ਨ ਜਾਇ ਅੰਗ
 ਰਹਿ ਜਲ ਬਲ । ਨਿਜ ਛਾਯਾ ਕੀ ਤੀਯ ਬਨਾਈ । ਨਿਜ ਸਰੂਪ ਸਮ
 ਸਦਨ ਬਿਠਾਈ॥੧੭॥ ਤ੍ਰਾਸ ਤੇਜ ਕੇ ਪਾਇ ਬਿਸਾਲਾ॥ ਚੋਰੀ ਗਮਨ ਕੀਨਿ
 ਪਿਤ ਸ਼ਾਲਾ । ਬਿਸੁਕਰਮਾ ਨੇ ਜਬਹਿ ਨਿਹਾਰੀ । ਜਾਨਿ ਅਜੋਗ ਕਠੋਰ
 ਉਚਾਰੀ ॥੧੮॥—ਪਤਿ ਤੇ ਛਪਿ ਕੈ ਬਿਨਾ ਹਕਾਰੇ । ਕਜੇ ਆਈ ਚਲਿ
 ਸਦਨ ਹਮਾਰੇ । ਮੇ ਘਰ ਮਹਿ ਰਹਿਬੇ ਨਹਿ ਥਾਨ॥ ਜਹਿ ਇੱਛਾ ਤਹਿ ਕਰਹੁ
 ਪਸਾਨ—॥ ੧੯॥ ਬਾਕ ਪਿਤਾ ਕੇ ਸੁਨਿ ਕੁਮਲਾਈ॥ ਅਪਨੀ ਦੇਹਿ ਤਬਹਿ
 ਪਲਟਾਈ॥ ਬਜਵਾ ਕੇ ਧਾਰਨਿ ਕਰਿ ਤਨਕੋ॥ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਭਈ ਜਾਇ*ਬਡ
 ਬਨ ਕੋ॥੨੦॥ ਇਸ ਕੀ ਗਤਿ ਸੂਰਜ ਨਹਿ ਜਾਨੀ । ਛਾਯਾ ਤਿਯਾ ਜਾਨਿ
 ਰਤਿ ਠਾਨੀ । ਤਿਸ ਤੇ ਭੀ ਦੁਇ ਸੁਤ ਜਨਮਾਏ॥ ਨਾਮ ਸਨੀਚਰ ਆਦਿਕ
 ਗਾਏ ॥੨੧॥ ਏਕ ਸੁਤ॥ ਛਾਯਾ ਨਿਪਜਾਈ* । ਤਪਤੀ* ਨਾਮ ਤਿਸੀ ਕੋ
 ਗਾਈ* । ਦੱਖਸਲ ਬਿਖੈ ਬਹੀ ਹੁਇ ਸਲਿਤਾ । ਬਿਮਲ ਅਗਾਧ ਜਾਹਿ ਜਲ
 ਚਲਤਾ॥੨੨॥ ਜੁਗ ਤਨੁਜਾ ਅਰੁ ਨੀਦਨ ਚਾਰਾ॥ ਮਾਰਤੀਝ ਕੇ ਭਏ ਅਗਾਰ॥
 ਏਕ ਦਿਵਸ ਛਾਯਾ ਕੇ ਸਾਥਾਸਮ ਲਰਿ ਪਰਜੇ ਬਹਿਸ ਕਿਸਿ ਗਾਥ ॥੨੩॥
 ਅਧਿਕ ਕ੍ਰੋਧ ਦੋਇਨ ਕੇ ਹੋਵਾ । ਰਕਤ ਨੇਤ੍ਰ ਆਪਸ ਮਹਿ ਜੋਵਾ । ਗਿਰਾ
 ਕਠੋਰ ਬਿਸਾਲ ਉਚਾਰੀ । ਤਬਿ ਜਮ ਨੇ ਨਿਜ ਲਾਤ ਉਭਾਰੀ ॥੨੪॥
 ਉਦਤਜੋ* ਕਰਨਿ ਪ੍ਰਹਾਰ ਸੁ ਛਾਯਾ॥ ਇਨਿ ਦੇਖਤਿ ਇਮ ਸ੍ਰਾਪ ਅਲਾਯ॥

*ਸੁਹਣੇ ਅੰਗ ਵਾਲੀ । *ਕੁਲੇ ਅੰਗ ਵਾਲੀ ਤੇ ਲੱਕੋਂ ਪਤਲੀ । *ਕਾਲੇ ਵਾਲਾਂ ਵਾਲੀ । *ਕਠੋਰ
 ਸਬਨਾਂ ਵਾਲੀ । *ਨਾ ਸਹਾਰਨ ਯੋਗ । *ਮਨੁ ਤੇ ਧਰਮਰਾਜ । *ਪ੍ਰਗਟ ਹਨ, (ਅ) ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਏ ।
 *ਆਪਣੀ ਛਾਇਆ ਵੀ(ਹੋਰ)ਇਸਤ੍ਰੀ ਬਣਾਈ॥ *ਪਿਤਾ ਦੇ ਘਰ, ਟਾਕ ਪੇਕੇ॥ *ਧੀ ਦਾ ਚੋਰੀ ਟੁਕ
 ਆਉਣਾ ਤੇ ਪੇਕੇ ਰਹਿਣਾ) ਅਜੋਗ ਜਾਣਕੇ ਕਰਤੀ (ਬਾਣੀ) ਕਹੀ । *ਘੋੜੀ ਦਾ । *ਛਾਇਆ
 ਵਾਲੀ ਇਸਤ੍ਰੀ(ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਇਸਤ੍ਰੀ)ਜਾਣਕੇ । *ਛਾਇਆ ਨੇ ਜੰਮੀ । *ਤਪਤੀ(ਨਾਮੇ ਨਦੀ) ।
 *ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ । *ਤਿਆਰ ਹੋਇਆ ਛਾਇਆ ਨੂੰ ਲੋਤ ਮਾਰਨ ਵਾਸਤੇ । *ਪਾ:- ਬਹੁਰ ।

-ਚਰਨ ਉਭਾਰਜੋ ਮੋਕਹੁ ਜੋਇ । ਚਹੈ ਪ੍ਰਹਾਰ ਕਰਨਿ ਕੋ ਸੋਇ ॥ ੨੫ ॥
 ਅਬ ਗਰਿਜਾਹੁ^੧ ਨ ਆਛੇ ਰਹੈ । ਕਰਿ ਅਪਰਾਧ ਉਚਿਤ ਦੁਖ ਸਹੈ-।
 ਛਾਯਾ ਸਾਪ ਦਯੋ ਇਮ ਜਬੈ । ਜਮ ਕੋ ਚਰਨ ਗਯੋ ਗਰ ਤਬੈ ॥ ੨੬ ॥ ਸੁਧਿ
 ਸੂਰਜ ਨੇ ਜਬਿਹੂੰ ਸੁਨੀ । ਰਿਦੈ ਬਿਖੈ ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਸੋ ਗੁਨੀ ।-ਇਹੁ ਸੁਤ^੨
 ਮਾਤਾ^੩ ਲਖੀਯਹਿ ਕੈਸੇ । ਘੋਰ ਕਰਮ ਕੀਨਸਿ ਜੁਗ ਐਸੇ-॥ ੨੭ ॥ ਸਹਤ
 ਸੀਦੇਹ ਸੂਰ ਜਬਿ ਹੋਵਾ ॥ ਆਯੋ ਛਾਯਾ ਕੀ ਦਿਸਿ ਜੋਵਾ ॥-ਸਾਚ ਬਤਾਵਹੁ ਹੈ
 ਤੂੰ ਕੌਨ ? । ਸੁਤ ਸੋ ਇਮ ਕੋ ਕਰਿ ਹਹਿ ਭੋਨ-॥ ੨੮ ॥ ਦਿਨਪਤਿ ਜਬਹਿ
 ਤ੍ਰਾਸ ਉਪਜਾਯਹੁ । ਛਾਯਾ ਸਾਚ ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ ਬਤਾਯਹੁ । 'ਤੁਵ ਦਾਰਾ ਗਮਨੀ
 ਪਿਤ ਉਰਮੁਝਕੋ ਗਈ ਰਾਖਿ ਇਸ ਠੋਰ ॥ ੨੯ ॥ ਆਦਿ ਸਨਿਸ਼ਚਰ ਸੰਤਤਿ
 ਮੇਰੀ । ਮਨੁ ਜਮ ਜਮਨਾ ਹੈ ਤਿਸ ਕੇਰੀ ॥ ਚਿਰੰਕਾਲ ਕੀ ਤਜਾਗ ਪਲਾਈ
 ਮੈਂ ਪਾਲਨਿ ਕੀਨੇ ਚਹੁੰਭਾਈ-॥ ੩੦ ॥ ਸਨਿ ਸਪਤਾਸੁ^੪* ਤਰਤਹੀ ਧਾਯੋ ।
 ਬਿਸੁਕਰਮਾ ਕੇ ਘਰਿ ਚਲਿ ਆਯੋ ॥ ਕਹਜੋ-ਸੁਤਾ ਤੇਰੀ ਇਤਿ ਆਈ ॥ ਬਿਤੇ
 ਕਾਲ ਬਹੁ, ਅਬਿ ਸੁਧਿ ਪਾਈ ॥ ੩੧ ॥ ਕਰੀ ਅਜੋਗ ਬਾਤ ਲਖਿ ਲੀਜੈ ॥ ਮੋਕਹੁ
 ਅਬ ਬਤਾਇ ਤਿਸ ਦੀਜੈ-। ਬਿਸੁਕਰਮਾ ਨੇ ਕਹਜੋ ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ ।-ਮੇ ਘਰ
 ਆਈ ਹੁਤੀ ਪਲਾਤਿ ॥ ੩੨ ॥ ਨਹੀਂ ਸਦਨ ਮਹਿ ਰਹਨਿ ਦਈ ਹੈ । ਹੁਇ
 ਨਿਰਾਸ ਕਿਤਿਵਹਿਰ ਗਈ ਹੈ ॥ ਭੋ ਦਿਨਮਣਿ ॥ ਸੁਨਿ, ਹੈ ਸੋ ਸਾਚੀ ॥ ਦੁਖਤਿ
 ਬਹੁਤ ਲਾਗਹਿ ਤੁਵ ਆਂਚੀ ॥ ੩੩ ॥ ਤੇਜ ਨ ਸਹਜੋ ਜਾਤਿ ਹੈ ਤੇਰਾ ।
 ਨਿਕਸੀ ਕਰਿ ਉਰ ਤ੍ਰਾਸ ਬਝੇਰਾ ॥ ਜੇ ਕਰਿ ਕਹਜੋ ਮੋਹਿ ਤੂੰ ਮਾਨਹਿ ॥ ਸਭਿ
 ਗਤਿ ਆਛੀ ਹੋਹਿ ਪਛਾਨਹਿ ॥ ੩੪ ॥ ਕੁਛਕ ਬਰਨ ਧੂਮਰ ਸਮ^੫ ਤੇਰਾ ।
 ਤਪਤ ਅਹੈ ਅਤਿ ਜਾਹਿ ਨ ਹੋਗਾ ॥ ਮੋਰ ਚਰਖ^੬ ਪਰ ਚਢਿ ਇਕ ਬਾਰੀ ॥ ਛੋਲ
 ਦੇਹੁ^੭ ਤੁਜ ਦੇਉਂ ਸਵਾਰੀ ॥ ੩੫ ॥ ਸੁਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਇਕ ਤੋਂ ਹੁਇ ਜਾਇ । ਅਤਿਸੈ
 ਤਪਤ ਮਿਟਹਿ ਇਸ ਭਾਇ-॥ ਆਛੀ ਬਾਤਿ ਜਾਨਿ ਕਰਿ ਪੁਖਨ^੮ ॥ ਚਢਜੋ
 ਖਰਾਦ ਸੁ ਹੋਨਿ ਅਦੁਖਨ ॥ ੩੬ ॥ ਬਿਸੁਕਰਮੇ ਲੈ ਤੀਖਨ ਸਾਧਨਿ^੯ । ਫੇਰਿ
 ਤਿਸੀ ਕੋ ਕੀਨਿ ਖਰਾਦਨਿ ॥ ਉਪਰ ਕੋ ਤਨ ਛੋਲਨਿ ਕੀਨਾ । ਨਿਕਸਜੋ

*ਭਲ ਜਾਏਗਾ । ^੧ਪੁੱਤ੍ਰ ਦੀ ਮਾਂ । ^੨ਸੂਰਜ [ਸ੍ਰੀਸ਼, ਸਪ੍ਰਾਸ਼] । ^੩ਨੱਸ ਕਰਕੇ । ^੪ਹੇ ਸੂਰਜ
 ਸੁਣ, ਮੈ ਸੱਚੀ ਹੈ । ^੫ਤੇਰੇ ਸੇਕ ਤੋਂ ਉਸ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਦੁਖ ਲਗਦਾ ਹੈ । ^੬ਜੋ ਚੰਦੇ ਵਤ ਹੈ ।
^੭ਖਰਾਦ । ^੮ਛੋਲ ਦੇਵਾਂ । ^੯ਸੂਰਜ । ^{੧੦}ਤੀਖਾ ਹਥਿਆਰ । *ਪਾ:-ਸਵਿਰਾ ਸ ।

ਸੁੰਦਰ ਰੂਪ ਨਵੀਨਾ ॥ ੩੭ ॥ ਧੁਮ੍ਰਾਕਾਰ ਸੁ ਤੇਜ ਜਿਤੋਕ^੧। ਛੋਲਨੋ ਧਰਨੋ
 ਖਰਾਦ ਤਿਤੋਕ^੨। ਨਿਜ ਤਨ ਦੋਖਿ ਹਰਖ ਨਵਿ^੩ ਭਰਨੋ। ਬਿਸੁਕਰਮੇ ਸੁ
 ਬਤਾਵਨਿ ਕਰਨੋ^੪ ॥੩੮॥—ਅਮੁਕੇ ਬਨ ਮੇਂ ਬੜਵਾ ਤਨ ਹੈ^੫। ਨਿਜ ਦਾਰਾ
 ਆਨਹੁ ਹਿਤ ਮਨਿ ਹੈ—ਸੁਨਿ ਸਵਿਤਾ ਅਸ ਕੋ ਤਨ ਧਰਨੋ^੬। ਸੋ ਕਾਨਨ
 ਕੋ ਜਾਇ ਨਿਹਰਨੋ ॥ ੩੯ ॥ ਹੁਤੀ ਤੁਰੰਗਨਿ ਮਿਲਨੋ ਸੁ ਜਾਇ। ਸੁੰਘਿ
 ਨਾਸਕਾ ਜਬਿ ਸੁਖ ਪਾਇ। ਤਤਛਿਨ ਦ੍ਰੈ ਸੁਤ ਕੋ ਉਪਜਾਯੋ^੭। ਅਸਿਨਿ-
 ਕਮਾਰ ਨਾਮ ਜਿਨ ਗਾਯੋ ॥੪੦॥ ਪੁੱਤ੍ਰ ਸਹਤ ਦਾਰਾ ਨਿਜ ਆਨੀ। ਮਿਲੀ
 ਸਭਿਨਿ ਸੋਂ ਉਰ ਹਰਖਾਨੀ। ਤਬਿ ਕੀ ਜਮਨਾ ਬਨ ਮਹਿ ਜਾਇ। ਤਪ ਕੋ
 ਤਪਤਿ ਰਹੀ ਬਹੁ ਭਾਇ ॥ ੪੧ ॥ ਦ੍ਰਾਪਰ ਅੰਤ ਭਏ ਗੋਪਾਲ^੮। ਇਨ ਕੋ
 ਪਤਿ ਕੀਨਸਿ ਤਿਸ ਕਾਲ। ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਭੋਗ ਸੁਖ ਘਨੇ। ਮਿਲੀ ਸੁਨਾਮ
 ਸੋਂ ਸੁਤ ਦਸ ਜਨੇ^੯ ॥੪੨॥ ਸੋ ਜਮੁਨਾ ਸਲਿਤਾ ਹੁਇ ਬਹੀ। ਜਿਸ ਹਿਤ
 ਸਕਲ ਬਾਰਤਾ ਕਹੀ। ਪਾਵਨ ਜਲ ਪਾਪਨ ਕੋ ਨਾਸਨਿ। ਰੱਛਨਾ ਕਰਹਿ
 ਆਪਨੇ ਦਾਸਨਿ^{੧੦} ॥ ੪੩ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ ਪ੍ਰਥਮ ਰਾਸੇ
 ‘ਜਮਨਾ’ ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨ ਨਾਮ ਅਛਟ ਚਤੁਰੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੪੮ ॥

੪੮. [ਮਾਰਤੰਡ ਦੀ ਕਥਾ, ਤੁਰਕ ਜਗਤੀ, ਕੰਨਖਲ, ਤੇ ਲੋਇੰਦਵਾਲ ਨੂੰ ਮੁੜਨਾ]।
 ਏਹਗਾ॥ਸੁਨਿ ਪ੍ਰਸੰਗ ਸੰਗਤਿ ਸਰਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਅਮਰ ਕਿ ਪਾਸ^੧। ਪੁਨਪੂਛਨੋ
 ‘ਕਿਮੁ ਭਾਨੁ ਕੈ ਭਯੋ ਬਰਨ ਧੁਮ੍ਰਾਸ^੨’^੩॥੧॥ਚੋਪਈ॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕਹਤਿ ਭਏ
 ਇਤਿਹਾਸ। ‘ਸੰਗਤਿ ਸੁਨਹੁ ਭਈ ਗਤਿਜਾਸ। ਕੱਸਯਪਰਿਖਿ ਅਤਿਸੈ ਤਪ
 ਘਾਲਾ। ਜਿਸਕੈ ਭਈ ਭਾਰਜਾ ਜਾਲਾ’^੪ ॥੨॥ਜਨੇ ਦਿਤੀ^੫ ‘ਨੇਦੈਤਕਰਾਲਾ
 ਦਨੁ’^੬ ਤੇਦਾਨਵਤੁ ਭਏ ਬਿਸਾਲ। ਬਿਨਤਾ^੭ ‘ਤੇਖਗਪਤਿ’^੮ ਜਨਮਾਯੋਨਾਮ
 ਗਰੁੜ ਬਡ ਬਲੀ ਸੁਯਾਯੋ॥੩॥ਕੱਦੂ^੯ ‘ਨੇ ਪੰਨਗ’^{੧੦} ਉਪਜਾਏ। ਇਤਿਨਾਦਿਕ

‘ਪੁੰਦ੍ਰੇ ਵਰਗਾ ਤੇਜ ਸੀ ਜਿਤਨਾ ਕੁ। ‘ਤਿਤਨਾ ਖਰਾਦ ਕੇ ਛੋਲ ਦਿੱਤਾ। ‘ਸੂਰਜ। ‘(ਹੁਣ)
 ਬਿਸੁਕਰਮੇ ਨੇ (ਆਪਣੀ ਧੀ ਦਾ ਪਤਾ) ਦੱਸਿਆ। ‘ਘੋੜੀ ਦੇ ਤਨ ਵਿਚ ਹੈ। ‘ਸੂਰਜ ਨੇ ਘੋੜੇ
 ਦਾ ਸਰੀਰ ਧਾਗਿਆ। ‘ਸ਼੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ। ‘ਜੀ ਦੇ ਪਾਸੋਂ। ‘ਪੁੰਦ੍ਰੇ ਵਰਗਾ ਕਾਲਾ ਰੰਗ ਸੂਰਜ
 ਦਾ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ‘ਬਹੁਤੀਆਂ (ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ)। ‘ਦੇਤਾਂ ਦੀ ਮਾਤਾ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ। ‘ਕਸਯਪ
 ਦੀ ਇਕ ਇਸਤ੍ਰੀ ਜਿਸ ਤੋਂ ੪੦ ਪੁੱਤ੍ਰ ਹੋਏ ਜੋ ਦੁਨ੍ਯੋਂ ਕਹਾਏ। ‘ਕਸਯਪ ਦੀ ਹੋਰ ਇਸਤ੍ਰੀ
 ਜੋ ਕਾਕੁੜ ਦੀ ਮਾਂ ਸੀ। ‘ਗਰੁੜ। ‘ਕਸਯਪ ਦੀ ਇਕ ਹੋਰ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦਾ ਨਾਮ। ‘ਸੱਪ।

*ਐਸੀਆਂ ਅਸੰਭਵ ਕਥਾ ਕਢੇ ਸ੍ਰੀ ਅਨੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਕਰਤਾ ਜੀ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਸੁਣਾ
 ਨਹੀਂ ਸਕੇ। ਪੋਰਾਣਕ ਆਖਿਆਨਕਾ ਦੀ ਵਾਕਫੀ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਦੇਣੇ ਲਈ ਕਥੀ ਜੀ ਉਥੋਂ ਦੀਆਂ
 ਕਥਾ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। †ਦੇਖੋ ਇਸੇ ਰਾਸ-ਏ-ਅੰਸੂ ੪੮ ਦਾ ਅੰਕ ੮। ‡ਪਾ:—ਦੇਵਨ।

ਇਸਤ੍ਰੀ ਸਮੁਦਾਏ । ਅਦਿਤੀ^੧ ਤੇ ਸਭਿ ਦੇਵ ਭਏ ਹੈਂ । ਸੁਧਾ ਪਾਨ ਸ
ਅਮਰ ਥਿਏ ਹੈਂ^੨ ॥੪॥ ਤਿਸ ਅਦਿਤੀਕੇ ਗਰਭ ਮਝਾਰਾ ਸੂਰਜ ਹੁਤੇ ਅਪਨਿ
ਤਨੁ ਧਾਰਾ । ਇਕ ਦਿਨ ਸਸਿ ਸਭਿ ਬੁਧ ਚਲਿ ਆਯੋ । ਬ੍ਰਹਮਚਾਰੀ ਕੋ
ਬੇਖ ਬਨਾਯੋ ॥੫॥ ਤਪਕੇ ਤਪਤ ਹੁਤੇ ਬਨ ਮਾਂਹੀ । ਭਿੱਛਾ ਹਿਤ ਆਯਹੁ
ਤਿਸ ਪਾਂਹੀ । ਅਦਿਤੀ ਗਰਭ ਸਹਤ ਤਿਸ ਕਾਲਾ । ਆਲਸ ਉਠਿਬੇ ਕੇਰ
ਬਿਸਾਲਾ ॥੬॥ ਕੋਤਿਕ ਚਿਰ ਬੀਤਾ ਤਿਹ ਖਰੇ । ਦਯੋ ਸੁਪ ਬੁਧ ਨੇ ਰਿਸ
ਧਰੇ^੩ । ਜਿਸ ਗ੍ਰਭ ਧਰਿ ਤੇ ਆਲਸ ਕੀਨਾ । ਭਿੱਖਨਾ ਮੋਹਿ ਤੁਰਤ ਨਹਿ
ਦੀਨਾ ॥੭॥ ਸੋ ਤਵ ਗਰਭ ਗਰਹੁ^੪ ਨਹਿ ਬਾਚੇ । ਇਮ ਕਹਿਗਯੋ ਆਨ ਘਰ
ਜਾਚੇ । ਅਦਿਤੀ ਬਹੁਤ ਤ੍ਰਾਸ ਕੋ ਪਾਇ । ਪਤਿ ਕੋ ਨਿਕਟ ਗਈ ਸਹਿਸਾ-
ਇ^੫ ॥੮॥ ਬੁਧ ਕੋ ਸੁਪ ਸੁਨਾਵਨਿ ਕੀਨਾ । ਰੱਛਾ ਕਰਹੁ ਜਿ ਗਰਭ ਨ
ਛੀਨਾ । ਸੁਨਿ ਕੱਸਯਪ ਨੇ ਬਰ ਕੋ ਦਯੋ । ਬਚੇ ਗਰਭ ਤਵ ਹੋਹਿ ਨ
ਛਯੋ^੬ ॥੯॥ ਤਨ ਉਪਰ ਕੋ ਮ੍ਰਿਤ ਹੁਇ ਜਾਇ । ਤਿਸ ਮਹਿ ਅਪਰ ਦੋਹ ਕੋ
ਪਾਇ । ਮ੍ਰਿਤਕ ਅੰਡ^੭ ਮਰਿ ਹੁਇ ਅਭਿਰਾਮਾ ਯਾਂਤੇ ਮਾਰਤੰਡ^੮ * ਕਹਿਨਾਮੁ-
॥੧੦॥ ਇਮ ਬਰ ਪਾਇ ਰਹਜੋ ਬਚ ਸੋਇ । ਮ੍ਰਿਤੁ ਤਨ ਮਹਿ ਨੌਤਨ ਤਨ^੯
ਹੋਇ । ਜਨਮਜੋ ਸੂਰਜ ਤਨ ਦ੍ਰੈ ਰਹੇ । ਧੂਮੁ ਬਰਨ ਕੋ ਯਾਂਤੇ ਲਹੇ ॥੧੧॥
ਤਨ ਉਪਰ ਕੋ ਸੁਸ਼ਕ ਰਹਜੋ ਹੈ । ਬਿਚ ਕੋ ਸੁੰਦਰ ਦੇਹਿ ਲਹਜੋ ਹੈ । ਬਿਸ਼ੁ-
ਕਰਮਾ ਨੇ ਛੋਲਜੋ ਸੋਊ । ਅੰਤਰਿ ਕੋ ਸੁਭ ਪ੍ਰਗਟਜੋ ਜੋਊ ॥੧੨॥ ਧੂਮੁ ਬਰਨ
ਕੁਛ ਤੇਜ ਨਿਵਾਰਾ । ਸੁਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪੁਨ ਕੀਨਿ ਸੁਧਾਰਾ । ਉਪਰ ਤੇ ਰਵਿ ਖੁਰਚਜੋ
ਜੋਤੋ । ਅਪਰ ਕਾਰ ਮਹਿ ਲਾਯਹੁ ਤੇਤੋ ॥੧੩॥ ਚੱਕ੍ਰ ਸੁਦਰਸ਼ਨ^{੧੦} ਤੇਜ
ਬਿਸਾਲਾ । ਬਿਸ਼ੁਕਰਮਾ ਕੀਨਸਿ ਤਿਸ ਕਾਲਾ । ਲੱਛਮੀਪਤਿ^{੧੧} ਕੇ ਸੋ ਕਰ
ਸੋਹੈ । ਮਹਾਂ ਤੇਜ ਯਾਂਤੇ ਤਿਹ ਮੋਂ ਹੈ ॥੧੪॥ ਪੁਨ ਤ੍ਰਿਸੂਲ ਤਿਸ ਤੇ ਰਚਿਲੀਨੋ ।
ਸੋ ਤ੍ਰਿਨੈਨ^{੧੨} ਕੇ ਕਰ ਮਹਿ ਦੀਨੋ । ਇੰਤਜਾਦਿਕ ਕਛ ਔਚ ਬਨਾਵਾ^{੧੩} ।

^੧ਕਸ਼ਯਪ ਦੀ ਇਕ ਹੋਰ ਇਸਤ੍ਰੀ ਜਿਸ ਤੋਂ ੩੩ ਦੇਵਤੇ ਜੰਮੇ । ^੨ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪੀ ਕੇ ਅਮਰ
(ਚਿਰੰਜੀਵੀ ਜਾਂ ਕਲਪ ਪ੍ਰਯੰਤ ਆਯੁ ਵਾਲੇ) ਹੋਏ ਹਨ । ^੩ਗੱਸਾ ਕਰਕੇ । ^੪ਗਲ ਜਾਵੇ ।
^੫ਕਾਹਲੀ ਨਾਲ । ^੬ਨਾਸ਼ । ^੭ਮਰੇ ਹੋਏ ਪੜਦੇ ਵਿਚ । ^੮ਮ੍ਰਿਤਕ ਅੰਡ ਚੋਂ ਉਪਜਿਆ ਸੋ
ਮਾਰਤੰਡ । ^੯ਨਵਾਂ ਸਰੀਰ । ^{੧੦}ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਦੇ ਹੱਥ ਵਾਲਾ ਚੱਕ੍ਰ ਸੁਦਰਸ਼ਨ । ^{੧੧}ਵਿਸ਼ਨੂੰ । ^{੧੨}ਸ਼ਿਵ ।

*ਕਵਿ ਜੀ ਦੀ ਕੋਸ਼ ਦੀ ਵਾਕਫੀ ਤੱਕੇ ਸੂਰਜ ਦੇ ਕਿੰਨੇ ਨਾਮ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ ਤੇ
ਕਈਆਂ ਦੀ ਵਿਤਪਤੀ ਬੀ ਦੱਸ ਰਹੇ ਹਨ ।

ਇਸ ਪ੍ਰਸੰਗ ਇਹੁਚਿਰਸੁਨਾਵਾ*।੧੫।ਸੁਨਿ ਸੰਗਤ ਨੇ ਹਰਖ ਉਪਾਯਹੁ।
ਸਕਲ ਭੇਵ ਮਨ ਮਹਿ ਲਖਿ ਪਾਯਹੁ । ਸ੍ਰੀ ਜਮਨਾ ਕੋ ਕਰਿ ਇਸ਼ਨਾਨ॥
ਆਗੈ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀਨਿ ਪਯਾਨਾ ॥੧੬॥ ਹੁਤੇ ਜਗਾਤੀ^੧ ਸੇ ਚਲਿ ਆਏ ।
ਦਰਸਨ ਕਰਿ ਉਰ ਮਹਿ ਹਰਖਾਏ।ਲੋਕ ਹਜ਼ਾਰਹੁ ਬੰਦਨ ਕਰਤੇ।ਮਹਿਮਾ
ਦੀਰਘ ਆਖ ਨਿਹਰਿਤੇ॥੧੭॥ਤ੍ਰਾਸਤ ਭਏ ਜਗਾਤੀ ਹੋਗਨਹੀਂ ਜੋਜਵਾ^੨
ਲੀਨਸਿ ਘੇਰਿ। ਡਰ ਕਰਿ ਨਮੋ ਕਰੀ ਪਗ ਆਇ। ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਬੋਲੇ ਹਿਤ
ਪਾਇ॥੧੮॥‘ਸਤਿਗੁਰ।ਕਰੁਨਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿਨਿਹਾਰਹੁ।ਨਿਜਸੰਗੀ ਲੇ ਸੰਗਸਿਧਾ-
ਰਹੁ। ਤਿਨਤੇ ਹਮ ਕੁਛ ਲੇਵਹਿ ਨਾਂਹੀ॥ ਤ੍ਰਾਸ ਆਪ ਕੋ ਧਰਿ ਉਰ ਮਾਂਹੀ ॥
੧੯॥ ਕੂਰ^੩ ਬਾਕ ਨਹਿ ਕਹੀਅਹਿ ਕੋਇ।ਲੋਹਿਜੁ ਨਾਮ ਤਜਹਿ ਹਮਸੋਇ^੪।
ਅਪਰਨੈ ਤੇ ਧਨਲੇਤਿ ਜਗਾਤਿ^੫।ਤੋ ਆਗੈਮਗਕੋ ਚਲਿਜਾਤਿ॥੨੦॥ਸੁਨਿ
ਸ੍ਰੀਸਤਿਗੁਰ ਤਿਨ ਸੇਂ ਕਹਨੋ‘ਹਮਦਿਸ਼ ਤੇ ਜੋ ਕਰਿ ਡਰ ਲਹਨੋ।ਤੋ ਸੁਨਿ
ਨਾਮ ਨ ਕਹੀਅਹਿ ਕਾਹੂ^੬। ਜਾਤੀ ਆਇ ਸਰਬ ਹਮ ਪਾਹੂ॥੨੧॥ਜੇ ਤੁਮ
ਚਾਹਤਿ ਹੋ ਧਨ ਲੇਨ॥ਤੋਹਮਸੇਂ ਅਬਿਹੂ^੭ਕਹਿ ਦੇਨ॥ਪੀਛੇਤੇਨਹਿ ਰੋਕਹੁ
ਕੋਈ॥ਅਬਿ ਹਮ ਦੇਹਿ ਚਹੁ ਧਨ ਜੋਈ॥੨੨॥‘ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਜੋਤਿਕ
ਤੁਮ ਸਾਥ।ਸੇ ਸਭਿ ਜਾਹੁ, ਗਹੈਂ ਨਹਿ ਹਾਥ’। ਤਬਿ ਸ੍ਰੀ ਅਮਰਦਾਸ ਚਲਿ
ਪਏ। ਲੋਕ ਹਜ਼ਾਰਹੁ ਸੰਗੀ ਕਰੇ॥੨੩॥ ਪੀਛੇ ਜਿਸ ਤੇ ਗਹਿ ਕਰਿ ਮਾਂਗੈ^੮
ਸੇ ਗੁਰ ਨਾਮ ਲੇਤਿ ਚਲਿ ਆਗੈ । ‘ਹਮ ਤੋ ਗੁਰ ਕੇ ਸੰਗੀ ਅਹੈ’ । ਚਲੇ
ਜਾਤਿ ਅੰਸੇ ਜਬਿ ਕਹੈਂ ॥੨੪॥ ਤਿਸ ਦਿਨ ਸਗਰੇ ਮਹਿ ਨਰ ਨਾਰੀ।ਜਬਿ
ਰੋਕਹਿ, ਗੁਰ ਨਾਮ ਉਚਾਰੀ^੯।ਤਿਸਕੋ ਤਜਾਗਹਿ, ਜਾਹਿ ਸੁਖਾਰੋ।ਹਰਖਤਿ
ਉਚਰਤਿ‘ਜੈਜੈਕਾਰੋ’ ॥੨੫॥ਪਛੁਤਾਵਤਿ ਜੇ ਹੁਤੇ ਜਗਾਤੀਆਜ ਨਹੀ ਕੋ

*ਮਸੂਲੀਏ । ^੨ਮਸੂਲ । ^੩ਕਰੜੇ । ^੪ਜੋ ਆਪਦਾ ਨਾਮ ਲਏਗਾ ਉਸ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਛੱਡ ਦਿਆਂਗੇ ।
^੫ਮਸੂਲ ਦਾ ਧਨ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ । ^੬ਸਾਡਾ ਨਾਮ ਸੁਣਕੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਕਹਿਣਾ । ^੭ਆਵਣ
ਇਓ ਸਾਰੇ ਸਾਰੇ ਪਿੱਛੇ । ^੮ਕਿਸੇ ਦਾ ਹੱਥ ਨਹੀਂ ਫੜਾਂਗੇ । ^੯ਫੜਕੇ ਮਸੂਲ ਮੰਗਣ । ^{੧੦}ਰੋਕਣ
(ਤਾਂ ਓਹ)ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਨਾਮ ਕਹਿ ਦੇਣ ।

*ਇਹ ਨਿਸਚਾ ਕਰਨ ਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਗੁਰੂ ਜੀ ਸਚ ਸਮਝਕੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ
ਸੁਣਾ ਰਹੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਪਣੇ ਕਥੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਅੰਕਤ ਉਪਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਨਹੀਂ
ਹਨ । ਇਹ ਪੋਰਾਣਕ ਆਖਿਆਨਕਾ ਕਵਿ ਜੀ ਅਪਣੇ ਪੜ੍ਹੇ ਸੁਣੇ ਪੁਰਾਣਾਂ ਦੀ ਵਾਕਫੀਅਤ ਤੋਂ
ਪਾਠਕਾਂ ਦੀ ਕੇਵਲ ਵਾਕਫੀ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਦੱਸ ਰਹੇ ਹਨ ।   †ਪਾ:-ਸਭਿਹੂੰ ।

ਦਾਮ ਅਗਾਤੀ^੧। ਮੁਖ ਮੁੰਦਣ^੨ ਤਿਨ ਕੇ ਪੈ ਰਹੀ^੩। ਰਿਦੇ ਬਿਸੁਰਤਿ ਰੋਕਹਿ
ਨਹੀ^੪॥੨੬॥—ਸਗਰੋ ਜਗਤ ਪਰਜੇ ਗੁਰ ਪਾਛੈ। ਲੇਂ ਕਿਸ ਤੇ ਹਮ—ਛੂਛੇ
ਗਾਛੈ^੫। ਤਿਸ ਦਿਨ ਕੀ ਨਹਿ ਮਿਲੀ ਜਗਾਤਿ। ਬਸ ਨਹਿ ਚਲਤਿ ਰਹੇ
ਪਛੁਤਾਤਿ॥੨੭॥ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਸਭਿ ਨਰਨ ਜਨਾਈ^੬। ਬਡੇ ਭਾਗ ਜਿਸ
ਲੇਹਿ ਸੁ ਪਾਈ^੭। ਜਮੁ ਜਾਗਾਤੀ ਸਭਿ ਜਗ ਝੰਡੈ^੮। ਗੁਰ ਕੋ ਨਾਮ
ਸੁਨਹਿ ਤਿਸਛੰਡੈ^੯॥੨੮॥ ਯਾਂਤੇ ਸਤਿਗੁਰ ਸ਼ਰਨੀ ਪਰੈ। ਜਮ ਕੋ ਤ੍ਰਾਸ ਮਹਾਂ
ਪਰਹਰੈ। ਜੈਸੇ ਤੁਰਕ ਜਗਾਤੀ ਅਬੈ। ਸੁਨਿ ਗੁਰ ਨਾਮ ਤਜੇ ਨਰ ਸਬੈ॥੨੯॥
ਅਬਿ ਪ੍ਰਤੱਛਜ ਕਰਿਕੈ ਦਿਖਟਾਈ। ਲੇ ਗੁਰ ਨਾਮ ਸੁ ਜਮ ਛੁਟਕਾਈ^{੧੦}।
ਤਿਸ ਦਿਨ ਤੇ ਗੁਰ ਕੇ ਸੰਗ ਭੀਰ। ਭਈ ਅਧਿਕ ਮਗ ਚਲਹਿ ਬਹੀਰ
॥੩੦॥ ਜਬਿ ਸੰਧਯਾ ਕਹੁ ਕਰਿ ਹੋਂ ਡੇਰੇ। ਦਰਸਨ ਕੋ ਉਮਗਾਇ ਬਡੇਰੇ।
ਗੰਗਾ ਸੰਗ ਸਗਲ ਚਲਿ ਆਵੈ^{੧੧}। ਕਰ ਬੰਦਹਿ ਗੁਰ ਦਰਸਨ ਪਾਵੈ॥੩੧॥
'ਜੈਸੈਕਾਰ' ਪੁਕਾਰ ਉਚਾਰੈਂ। ਮਿਲਿ ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ ਆਨੰਦ ਧਾਰੈਂ। ਇਸੀ
ਗੀਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੰਗਾ ਗਾਏ। ਕਨਖਲ ਬਿਖੈ ਸਿਵਰ ਕੋ ਕਿਏ॥੩੨॥ ਸੁਰਸਰਿ ਤਟ
ਪਰ ਪੀਪਰ ਥਾਨ। ਬੈਠੇ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਭਗਵਾਨ। ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਲੋਕ
ਹਜ਼ਾਰੋਂ ਆਵਹਿ। ਚਹੁ ਦਿਸ਼ ਭੀਰ ਥਾਉਂ ਨਹਿ ਪਾਵਹਿ॥੩੩॥ ਖਾਨ ਪਾਨ
ਪੁਨ ਕਰਿ ਬਿਸਰਾਮੇ। ਜਾਗੇ ਬਹੁਰ ਰਹੀ ਨਿਸ ਜਾਮੇ। ਸ੍ਰੀ ਗੰਗਾ ਕੋ ਉਜਲ
ਨੀਰ। ਕੀਨ ਸ਼ਨਾਨ ਸਰੀਰ ਸਧੀਰ^{੧੨}॥੩੪॥ ਭਈ ਪ੍ਰਭਾਤਿ ਸਭਿਨਿ
ਸੁਨਿ ਲੀਨਿ। 'ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਅਮਰ ਆਗਮਨਿ ਕੀਨਿ'। ਰਿਖਿ, ਮੁਨਿ, ਪੰਡਿਤ,
ਤੀਰਥ ਥਾਸੀ। ਸੰਤ, ਮਹੰਤ, ਅਨਿਕ ਜੱਗਜਾਸੀ॥੩੫॥ ਬ੍ਰਹਮਚਾਰੀ, ਔਧੂ,
ਸੰਨਯਾਸੀ। ਰਿਹਸਤੀ, ਵੈਰਾਗੀ ਮਿਲਿ ਰਾਸੀ। ਅਪਰ ਅਨੇਕ ਬੇਖ ਕੇ ਸਾਧੂ।
ਦਰਸਨ ਕਾਰਨ ਗਜਾਨ ਅਗਾਧੂ^{੧੩}॥੩੬॥ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਚਹੁ ਦਿਸ਼ਿ ਪਰ-
ਵਰੇ। ਕਰ ਜੋਰਹਿ ਸਿਰ ਬੰਦਨ ਧਾਰੇ। ਨਰ ਪਰਧਾਨ ਨਿਕਟ ਹੁਇ ਬੈਸੇ।

^੧ਮਿਲਿਆ। ^੨ਮੁੰਦਣ ਭਾਵ ਚੁੱਪ। ^੩ਬੁਰਦੇ ਹਨ ਰੋਕਦੇ ਭੀ ਨਹੀਂ। ^੪ਅਸੀ ਕਿਸ ਤੋਂ ਲਈਏ
ਖਾਲੀ ਹੁਣ ਗਏ। ^੫ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਜਣਾਯਾ। ^੬ਜਿਸਦੇ ਬਡੇ ਭਾਗ ਹੋਣ ਉਹ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ (ਸ਼ਰਨ)
ਪਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ^੭ਝੰਡ ਦੋਂਦਾ ਹੈ (ਜਮ)। ^੮ਛੰਡ ਦੋਂਦਾ ਹੈ। ^੯ਗੰਗਾ ਦਾ ਸਾਰਾ ਸੰਗ ਨਾਲ ਚਲਿਆ
ਆਵੇ। ^{੧੦}ਸਮੇਤ ਧੀਰਜ ਦੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ। ^{੧੧}ਗਿਆਨ ਦੇ ਸਮੁੰਦ੍ਰ (ਭਾਵ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ)।

* ਪਾ:-ਕੋਤਿਨਿ ਕੇ ਰਹੀ।

† ਯਥਾ ਗੁਰ ਪ੍ਰਮਾਣ-ਤਿਨ ਜਮੁ ਜਾਗਾਤੀ ਨੋੜਿ ਨ ਆਇਆ। [ਤੁਯਾਰੀ ਛੰਡ ਮ: ੪।

ਮੁਨਿ ਗਨ ਬਯਾਸ ਪਾਸ ਸੁਭ ਜੈਸੇ ॥੩੭॥ ਜੋਗੀ ਬਡੇ ਦਿਰੀਬਰ ਆਏ ।
 ਖਟ ਦਰਸ਼ਨ ਕੇ ਨਰ ਸਮੁਦਾਏ। ਪ੍ਰਸਨੋਤਰ ਕਰਿ ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰ॥ ਆਪ
 ਆਪਨੇ ਮਤ ਅਨੁਸਾਰ॥੩੮॥ ਜੇ ਕਰਿ ਚਰਚਾ ਸਕਲ ਬਖਾਨੈ। ਗ੍ਰੰਥ ਵਧੈ
 ਯਾਂਤੇ ਡਰ ਮਾਨੈ। ਜਬਾ ਜੋਗ ਸਭਿ ਸੋਂ ਕਹਿ ਕਰਿਕੈ। ਭਏ ਪ੍ਰਸੰਨ ਤੋਖਤਾ
 ਧਰਿਕੈ ॥੩੯॥ ਸਭਿ ਨੋ ਜਾਨੇ ਗਹਿਰ ਗੰਭੀਰ। ਇਨ ਕੋ ਬਾਹ ਨ ਦੀਰਘ
 ਧੀਰ । ਕਰਿ ਕਰਿ ਨਮੋ ਬਿਦਾ ਹੁਇਗਏ। ਕਰਤਿ ਸਤੁਤਿ ਮਗ ਗਮਨਤਿ
 ਭਏ॥੪੦॥ ਪੁਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਸੁਰਸਰਿ ਆਰਾਧੀ । ‘ਹੇ ਦੇਵੀ ਬਡਿ ਜਤਨਨਿ
 ਲਾਧੀ’। ਕੇਤਿਕ ਨਿਪ ਤਪ ਕਰਿ ਕਰਿ ਮਰੋਬਹੁਰਿ ਭਗੀਰਥ ਲਜਾਵਨਿ
 ਕਰੇ ॥ ੪੧ ॥ ਸ਼ਿਵ ਨੇ ਧਾਰ ਸੀਸ ਪਰ ਧਾਰੀ । ਅਘ ਹਰਿਬੋ ਕੋ ਧਰ ਪਰ
 ਬਾਰੀ। ਤੀਨਲੋਕ ਮਾਨੀ ਅਘ ਹਾਨੀ। ਪ੍ਰਥਮ ਸੇਵ ਤੁਮਰੀ ਹਮ ਠਾਨੀ॥੪੨॥
 ਤਿਹਕੋ ਢਲ ਸੁਭ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵਾ। ਸਰਬ ਪ੍ਰਪੰਚ ਆਪਕਰਿ ਜੋਵਾ। ਦਿਹੁ ਦਰ-
 ਸ਼ਨ ਬਿਦਤਹੁ ਨਿਜਦੇਹ। ਨੇਹ ਅਛੇਹ ਮੋਹਿ ਲਖਿ ਲੇਹ*॥੪੩॥ ਇਤਨ-
 ਦਿਕ ਨਿਜ ਸਿਫਤਿ ਸੁਨੀ ਜਬਿ । ਸ੍ਰੀ ਗੰਗਾ ਪ੍ਰਗਟੀ ਜਲ ਤੇ ਤਬਿ । ਸ੍ਰੀ
 ਗੁਰ ਅਮਰ ਬੰਦਨਾ ਠਾਨੀ। ‘ਧੰਨ ਧੰਨ’ ਅਵਲੋਕਿ ਬਖਾਨੀ॥ ੪੪ ॥
 ‘ਜਗਤੇਸ਼ੁਰ ਕੀ ਜੋਤਿ ਬਿਸਾਲਾ । ਤੁਮਕੋ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਭਈ ਉਜਾਲਾ । ਤੁਮ
 ਪਾਵਨਿ ਪਾਵਨਿਕਰ ਪਾਵਨ’। ਕਲਨਰ ਪਾਪਨਿਭਾਰ ਨਸਾਵਨਿ’॥੪੫॥

*ਨਾਂਗੀ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ । *ਤ੍ਰਿਪਤੀ । *ਚਲਦੇ ਹੋਏ । *ਯਤਨ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ । *ਸਾਰਾ ਸੰਸਾਰ
 ਅਪਣਾ ਰੂਪ ਕਰਕੇ ਦੇਖਿਆ । *ਪ੍ਰਗਟੇ ਦੇਹ ਵਿਚ । *ਇਕ ਰਸ ਪ੍ਰੀਤ ਮੇਰੀ ਦੇਖ ਲੈ । *ਗੰਗਾ ਨੇ
 ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਨੂੰ ਬੰਦਨਾ ਕੀਤੀ । *‘ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ’ ਵੇਖਕੇ ਗੰਗਾ ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ ਕਿ ‘ਧੰਨ
 ਹੋ ਧੰਨ ਹੋ’ । *ਪਵਿਤ੍ਰ ਚਰਨ ਪਾਵਣਾ ਕਰੋ (ਮੇਰੇ ਵਿਚ) । *ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ, ਭਾਵ-ਹੇ
 ਗੁਰੂ ਜੀ ਮੇਰੇ ਵਿਚ ਪਏ ਕਲਜੁਗੀ ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਭਾਰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਅਪਣੇ ਪਵਿਤ੍ਰ ਚਰਣ
 ਮੇਰੇ ਵਿਚ ਪਾਕੇ ਮੇਨੂੰ ਪਵਿਤ੍ਰ ਕਰੋ ।

*ਇਥੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਗੰਗਾ ਦੀ ਉਸਤਤ ਕਰਦੇ ਦੱਸੇ ਹਨ, ਪਰ ਜਦ ਗੰਗਾ ਪ੍ਰਗਟ
 ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ (ਅੰਕ ੪੪, ੪੫ ਵਿੱਚ) ਉਹ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਜੋਤ ਕਰਕੇ ਅਰਾਧਦੀ ਹੈ
 ਤੇ ਯਾਚਨਾ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰੇ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਮੇਰੇ ਵਿਚ ਪਏ ਪਾਪ ਦੂਰ ਕਰੋ। ਅੰਕ ੪੬
 ਵਿਚ ਦਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਸੁਣਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਏ। ਜਿਸ ਤੋਂ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਗੰਗਾ ਨੇ ਦਾਸ
 ਵਾਂਗੂੰ ਸਤਿਗੁਰ ਦੀ ਕੀਰਤੀ ਕਹੀ ਹੈ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮਾਲਕ ਦੀ ਹੈਸੀਅਤ ਵਿਚ ਸੁਣੀ ਹੈ । ਤੇ ਚੌਥੇ
 ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਸੰਸਾਰਹਤ ਕਰਨੇ ਲਈ ਜੋ ਵਾਕ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਹੈ ਸੋ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਤੀਰਥਾਂ
 ਨੂੰ ਪਵਿਤ੍ਰ ਕਰਨ ਲਈ ਗੁਰੂ ਜੀ ਤੀਰਥਾਂ ਤੇ ਗਏ ਸਨ ।

੪੫॥ ਸੁਨਿ ਪ੍ਰਸੰਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਤਬਿ ਹੋਏ । ਅੰਤਰ ਧਰਾਨ ਭਈ ਜਲ ਮੋਏ^੧ ।
 ਕੇਤਿਕ ਦਿਨ ਬਸਿ ਕੀਨਿ ਸਨਾਨ॥ ਮਨ ਭਾਵਤਿ ਦੇਕਰਿ ਤਹਿ ਦਾਨ॥
 ੪੬॥ ਸਨੈ ਸਨੈ ਪੁਨਿ ਡੇਰਾ ਪਾਵਤਿ । ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਦਿਸਾ ਕੋ ਆਵਤਿ । ਜੈ
 ਜੈ ਕਾਰ ਕਰਤਿ ਨਰ ਸੰਗ । ਅਧਿਕ ਅਨੰਦਤਿ ਪਿਖਿ ਗੁਰ ਅੰਗ^੨॥੪੭॥
 ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ ਪ੍ਰਬੰਧ ਰਾਸੇ 'ਤੀਰਥ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੈ ਨਾਮ ਉਨ
 ਪੰਚਾਸਤਿ ਅੰਸੁ ॥ ੪੯ ॥

੫੦. [ਪਦਮ ਪਛਾਣਨ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਨੂੰ ਬਖਸ਼ੀਸ਼ ਤੇ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਪੁੱਜਣਾ] ।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਕ੍ਰਮ ਕ੍ਰਮ ਪੰਥ ਉਲੰਘ ਕਰਿ ਤਿਸੀ ਗ੍ਰਾਮ ਕੋ ਆਇ । ਪਦਮ^੩
 ਪਛਾਨੈ ਬਿਪ੍ਰ ਜਿਹ ਗੁਰਤਾ ਜਬਿ ਨਹਿ ਪਾਇ^੪॥੧॥ ਚੰਪਈ॥ ਡੇਰਾ ਵਹਿਰ
 ਕੀਨ ਗੁਰ ਤਹਾ । ਸੰਗਤਿ ਸੰਗ ਭੀਰ ਨਰ ਮਹਾ । ਜੈਜੈਕਾਰ ਕਰਤਿ ਦਰ-
 ਸੀਤੋ। ਸਹਿ ਕਹਿ ਕੀਰਤਿ ਮਹਿਤ ਕਰੀਤੇ॥੨॥ ਦੁਰਗਾ ਬਿਪ੍ਰ ਹੋਰਿ ਨਰ ਭੀਰ
 ਬੁਝਤਿ ਭਯੋ ਏਕ ਕੇ ਤੀਰ । 'ਕਿਸਕੇ ਸਾਥ ਅਹੈਂ ਸਮੁਦਾਇ'। ਉਤਰਨੈ
 ਕੈਨ ਆਇ ਇਸ ਥਾਇ^੫॥੩॥ ਤਿਸ ਨੇ ਸਕਲ ਬਤਾਵਨਿ ਕੀਨਾ ਅਮਰ-
 ਦਾਸ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਬੀਨਾ । ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਗਾਦੀ ਪਰ ਬੈਸਾ। ਹੋਤਿ ਸਫਲ ਮੁਖ
 ਤੇ ਕਹਿ ਜੈਸਾ ॥੪॥ ਛੱਤ੍ਰੀ ਜਾਤਿ ਬਿੰਧ ਬਧ ਮਹਾ । ਤਿਨ ਕੇ ਸੰਗ ਲੋਕ
 ਬਹੁ ਇਹਾ । ਇਕ ਤੋ ਦਰਸਨ ਕੋ ਸੁਖ ਪਾਵਹਿ । ਤੁਰਕ ਜੇਜਵਾ ਬਹੁਰਿ
 ਹਟਾਵਹਿ ॥੫॥ ਇਤਨਾਦਿਕ ਸੁਖਿ ਲਖਿ ਸਭਿ* ਭਾਂਤੀ । ਰਹੈਂ ਸੰਗ ਜਾਤ੍ਰੀ
 ਦਿਨ ਰਾਤੀ^੬ । ਸੁਨਿ ਦੁਰਗੇ ਦਿਜਬਰ ਬੀਚਾਰਾ-ਪਿਖਨੈ ਹੁਤੋ ਪਦ ਪਦਮ
 ਅਕਾਰਾ॥੬॥ ਤਿਨ ਕੇ ਨਾਮ ਰੁ ਜਾਤਿ ਬਤਾਈ। ਸੋਈ ਹੁਇ ਪਾਈ ਬਡਿ-
 ਆਈ॥ ਕਿਧੈਂ ਆਨਹੈ-ਕਰਤਿ ਸੰਦੇਹ^੭। ਕੀਨਿ ਗਮਨ ਨਿਜ ਤਜਿਕੈ ਗੋਹੁ
 ॥੭॥ ਸਨੈ ਸਨੈ ਰਿਹ ਸੰਗ ਮਝਾਰਾ^੮। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕੇ ਤਬਿ ਨਿਕਟ ਸਿਧਾਰਾ ।
 ਖਰੋ ਦੂਰ ਤੇ ਕਰਤਿ ਚਿਨਾਰੀ ।-ਹੈ ਤੋ ਸਹੀ ਸੁ ਲਘੁ ਆਕਾਰੀ^੯-॥ ੮ ॥
 ਪਰਮ ਪ੍ਰਸੰਨ ਭਯੋ ਦਿਜ ਹੋਰੇ। ਕਹੀ ਅਸ਼ੀਰਬਾਦ ਹੁਇ ਨੇਰੇ। ਬੈਠਿ ਨਿਕਟ
 ਲਖਿ ਨੀਕੀ ਰੀਤਿ । ਨਿਸਚੈ ਧਰਤਿ ਭਯੋ ਤਬਿ ਚੀਤ ॥੯॥ 'ਹੇ ਪ੍ਰਭੁ! ਮੈਂ
 ਦਿਜ ਜਾਨਹੁ ਸੋਈ। ਪੁਰਬ ਮਿਲਨੈ ਬਰਖ ਬਹੁ ਹੋਈ। ਪਿਖਨੈ ਪਦਮ ਪਦ

^੧ਜਲ ਵਿਖੇ । ^੨ਅੰਗ (ਅ) ਸਰੂਪ । ^੩ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਕਵਲ ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ । ^੪ਜਦੋਂ ਅਜੇ ਗੁਰਿਆਈ
 ਨਹੀਂ ਪਾਈ ਸੀ । ^੫ਮਸੂਲ । ^੬ਅਥਵਾ (ਕੋਈ) ਹੋਰ ਹੋਰ (ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ) ਕਰਕੇ ਸੰਸਾ ਕਰੇ ।
^੭ਤਿਸ ਮੇਲ ਵਿਚ । ^੮ਮਧਰੇ, ਫੋਟੇ ਕੱਦ ਵਾਲੇ । ^੯ਪਾ:-ਬਹੁ । †ਪਾ:-ਅਗਾਰਾ ।

ਪਦਮ ਮਝਾਰੀ^੧। ਤਬ ਨ ਜਾਚਨ। ਕੀਨਿ ਤੁਮਾਰੀ॥੧੦॥ ਜਬਿ ਇਸ ਕੋ ਫਲ
ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਇ। ਤਬਿ ਲੇਵੈਂ ਚਿਤ ਬਾਂਛਤਿ ਜੋਇ। ਕਰਜੋ ਹੁਤੇ ਤਕਰਾਰ^੨ *ਸ
ਜੋਵਾ॥ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਸਮੈਂ ਆਇ ਸੋ ਹੋਵਾ^੩॥੧੧॥ ਮਨ ਬਾਂਛਤਿ ਮੁਝ ਕੋ ਅਬਿਦੀਜੈ।
ਪ੍ਰਥਮ ਕਹਨੈ ਸਿਮਰਨਿ ਸੋ ਕੀਜੈ^੪। ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਸੁਨਿ ਭਏ ਪ੍ਰਸੰਨ।
‘ਕਹਿਬੋ ਦਿਜਬਰ ਤੇਰੇ ਧੰਨ’॥੧੨॥ ਜਨੋਂ ਤੋਂ ਕਹਨੈ ਸੁ ਨੀਕੇ ਭਯੋ। ਚੱਕ੍ਰ-
ਵਰਤਿ ਕੋ ਛੱਤ੍ਰ ਸੁ ਦਯੋ। ਚਹੁ ਚੱਕਨ ਪਰ ਹੁਕਮ ਹਮਾਰ॥ ਜਹਿ ਕਹਿ ਪਠੈਂ
ਨ ਹੋ ਹਟਕਾਰਾ॥੧੩॥ ਅਬਿ ਮਨ ਬਾਂਛਤਿ ਜੋ ਕੁਛ ਤੇਰੇ ਸੋ ਲੀਜੈ ਸੁਖ,
ਅਹੈ ਨ ਦੇਰੇ^੫। ਲੋਕ ਬਿਖੈ ਸੁਖ ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰ॥ ਸੁਤ ਬਿਤ ਆਦਿਕ ਸੁੰਦਰ
ਦਾਰਾ॥੧੪॥ ਜੋ ਚਾਹੁ ਸੋ ਜਾਚਨਿ ਕੀਜਹਿ। ਅਬਿ ਤੇ ਪਰਮ ਸੁਖੀ ਹੁਇ
ਜੀਜਹਿ^੬। ਜੇਕਰਿ ਜਗ ਕੋ ਸੁਖ ਨਹਿ ਚਾਹੈ। ਨਾਸਵੰਤ ਲਖਿ ਨਹਿ ਬਿਰਤਾ
ਹੈ’॥੧੫॥ ਤੋ ਪਰਲੋਕ ਅਚਲ ਸੁਖ ਭਾਰੀ। ਜਨਮ ਮਰਨ ਨਹਿ ਸੰਕਟ
ਭਾਰੀ। ਰੁਚਹਿ ਜਿ ਮਨ ਮਹਿ ਜਾਚਹੁ ਸੋਇ। ਨੀਕੇ ਲਿਹੁ ਬਿਚਾਰ ਕਰਿ
ਜੋਇ॥੧੬॥ ਲੋਕ ਪ੍ਰਲੋਕ ਮਹਾਂ ਸੁਖ ਦੋਈ। ਲੀਜਹਿ ਏਕ, ਜਾਚਿ ਕਰਿ
ਸੋਈ^੭। ਸੁਨਿ ਦਿਜਬਰ ਕੋ ਸੰਸਾ ਪਰਜੋ। ਨਿਰਨੈ ਨਾਹਿਨ ਏਕੈ ਕਰਜੋ॥੧੭॥
-ਜੇ ਕਰਿ ਸੁਖ ਪ੍ਰਲੋਕ ਕੋ ਜਾਚੈ। ਇਹਾਂ ਚੰਕ ਬਨਿ ਦਾਰਿਦ ਰਾਚੈ^੮। ਮਾਂਗਤਿ
ਰਹੈ, ਨ ਸੁਖ ਹੋ ਕੋਈ। ਅਬ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਕੈਸੇ ਦਿਉਂ ਖੋਈ^੯॥੧੮॥ ਜੇ ਕਰਿ
ਲੋਕ ਬਿਖੈ ਸੁਖ ਭਾਰਾ। ਧਨ ਆਦਿਕ ਤੇ ਹੋਹਿ ਸੁਖਾਰਾ। ਜਾਚਿ ਲੇਉਂ ਮੈ
ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਵੈ। ਸਗਰੀ ਦਾਰਿਦਤਾ^{੧੦} ਕੋ ਖੋਵੈ॥੧੯॥ ਮਨ ਭਾਵਤਿ ਸੁਖ ਕਰੈਂ
ਬਿਲਾਸ॥ ਜਾਚਨਿ ਕੀ ਮਿਟਿਹੈ ਸਭਿ ਆਸ॥ ਜਮ ਕੇ ਬਸਿ ਜਬਿ ਪਰਿਹੈ
ਜਾਈ। ਦੇਹਿ ਸਾਸਨਾ^{੧੧} ਨਰਕ ਗਿਰਾਈ॥੨੦॥ ਕਿਤ ਕੋ ਸੁਖ ਅਬਿ ਜਾਚਨਿ
ਕਰੈਂ। ਸੰਸੈ ਹੋਤਿ ਨ ਨਿਰਨੈ ਧਰੈਂ-। ਤੂਸਨਿ ਏਕ ਘਟੀ ਲਗਿ ਹੋਵਾ। ਤਬਿ
ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਤਿਸ ਦਿਸਿ ਜੋਵਾ॥੨੧॥ ‘ਭੋ ਦਿਜਬਰ ! ਕਨੋਂ ਤੂਸਨਿ
ਠਾਨੀ। ਜਾਚਨ ਕੀਜੈ ਚਾਹਿ ਮਹਾਂਨੀ। ਸੋ ਹਮ ਤੇ ਲਿਹੁ ਜੋ ਮਨ ਭਾਵਾ॥ ਸਾਚ

^੧ਕਵਲ ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ ਚਰਨ ਕਵਲਾਂ ਵਿਚ। ^੨ਇਕਰਾਰ। ^੩ਮੈਂ ਉਸ ਦੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣ ਦਾ ਸਮਾਂ
ਆ ਗਿਆ ਹੈ। ^੪ਯਾਦ ਕਰ ਲਓ। ^੫ਤੇਰਾ ਕਹਿਣਾ ਧੰਨ ਹੈਸੀ। ^੬ਜੀਵਹੁ। ^੭ਲਖਕੇ ਕਿ
ਇਹ (ਪਦਾਰਥ) ਬਿਰ ਨਹੀਂ ਨਾਸਵੰਤ ਹਨ। (ਅ) ਨਾ (ਮਨ ਦਾ) ਟਿਕਾਉ ਹੈ (ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ)।
^੮ਚੰਗਾ ਲਗੇ ਜੇ। ^੯ਗਰੀਬ ਬਣਕੇ ਕੰਗਾਲਤਾ ਵਿਚ ਰਹਾਂਗਾ। ^{੧੦}ਹੁਣ ਮਿਲਦਾ ਹੈ (ਸੁਖ ਇਸ
ਲੋਕ ਦਾ) ਕਿਵੇਂ ਗੁਆ ਦੇਵਾਂ। ^{੧੧}ਗਰੀਬੀ। ^{੧੨}ਤਾੜਨਾ।

*ਪਾ:-ਕਰਾਰ।

†ਮੁਰਾਦ ਹੈ ਵਰ ਦੇਣ ਤੋਂ।

‡ਪਾ:-ਦਾਰਿਦ੍ਰਤਾ ਖੋਵੇ।

ਕਰਹਿ ਬਚ ਹਮ ਜੁ ਅਲਾਵਾ^੧ ॥੨੨॥ ਸੁਨਿ ਕੈ ਤਬਿ ਹੋਯਹੁ ਦਿਜ ਦੀਨ।
 ਵੈ ਲੋਕਨਿ ਸੁਖ ਲਾਲਸ ਕੀਨਿ। ਬਿਨੈ ਸਹਤ ਬਚ ਕਹੈ ਬਨਾਇ। ਗੁਰੁ
 ਪ੍ਰਤਾਪ ਲਖਿ ਸੀਸ ਨਿਵਾਇ ॥੨੩॥ ਵਿਜਉ ਵਾਗਾ^੨ ਨਾਮ ਦੇਹਿ, ਧਨ ਦੇਹਿ
 ਨ ਜਨ ਕੋ, ਧਨ ਬਿਹੀਨ ਜਨ^੩ ਜਗ ਨ ਸੁਹਾਇ। ਜੇ ਧਨ ਦੇਹਿ ਨਾਮ
 ਨਹਿ ਦੇਵੈ, ਨਾਮ ਬਿਨਾ ਜਨ ਜਮਪੁਰਿ ਜਾਇ। ਤੁਮ ਪਹਿ ਕਹੀ ਨਹੀਂ
 ਬਨਿ ਆਵਹਿ^੪ ਜਮੋਂ ਭਾਵੈਂ ਤਮੋਂ ਬਨਤਿ ਬਨਾਇ^੫। ਗੁਰ ਅਮਰਦਾਸ ਤੇਜੋ
 ਕੇ ਨੰਦਨ ਦੇਨਹੁ ਨਿਰਮਲ ਪੱਖ^੬ ਚਲਾਇ^੭ ॥ ੨੪॥ ਚੋਪਈ॥ ਸੱਤਜਨਾਮ
 ਜੇ ਦੇਵੈ ਜਨ ਕੋ। ਰਹੈ ਦਾਰਿਦੀ ਪਾਇ ਨ ਧਨ ਕੋਇਹਾਂ ਲੋਕ ਪਰਤਾਪ
 ਨ ਜਾਨਹਿ।—ਅਹੈ ਰੰਕ, ਹੀਨੋ—ਪਹਿਚਾਨਹਿ ॥ ੨੫ ॥ ਤੁਮਰੀ ਦਾਤ ਨ
 ਜਾਨੈ ਕੋਈ। ਸੁਖ ਪੁਲੋਕ ਨਹਿ ਪਾਵਹਿ ਸੋਈ। ਜੇ ਕਰਿ ਧਨ ਦੇਵਹੁ ਨਿਜ
 ਜਨ ਕੋ। ਭੋਗਹਿ ਅਨਿਕ ਰੀਤਬਿਸਿਯਨ ਕੋ। ੨੬॥ ਬਿਨਾ ਨਾਮ ਜਮਕੋਥਾਸ
 ਪਰੈ। ਨਾਨਾ ਨਰਕ ਬਿਖੈ ਦੁਖ ਭਰੈ। ਨਹੀਂ ਆਪ ਕੀ ਦਾਤ ਪਛਾਨਹਿ। ਸਭਿ
 ਮਿਕਟ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਜਿਸ ਜਾਨਹਿ ॥੨੭॥ ਦੇਨਹੁ ਲੋਕ^੮ ਆਪ ਕੋ ਦਾਨ।
 ਬਿਦਤੈ ਜਨ ਪਾਵਹਿ ਕੱਲਜਾਨ^੯। ਕਹਨਿ ਬਨਹਿ ਨਹਿ ਰਾਵਰਿ ਪਾਸ।
 ਜਿਮ ਜਾਨਹੁ ਤਿਮ ਪੂਰਹੁ ਆਸ ॥ ੨੮ ॥ ਲੋਕ ਪੁਲੋਕ ਮਲੀਨ ਬਿਹੀਨ।
 ਤੁਮਰੋ ਜਨ ਹੋਵੈ ਸੁਖ ਲੀਨ^{੧੦}। ਇਮਕਹਿ ਬੰਦਨ ਦਿਜਨੋਕਰੀ। ਵੈ ਲੋਕਨ
 ਸੁਖ ਕਾਂਖਾ ਧਰੀ ॥੨੯॥ ਪਿਖਿ ਸਤਿਗੁਰ ਦਿਜ ਕੀ ਚਤੁਰਾਈ। ਭਏ ਪ੍ਰਸੰਨ
 ਤਨਕ ਮੁਸਕਾਈ। ਕਹਜੋ ਬਾਕ ‘ਦੇਨਹੁ ਤੁਮ ਲੇਹੁ। ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੈ ਸੁਖ
 ਅਬਹਿ ਅਛੇਹੁ ॥੩੦॥ ਜਬਿ ਲੋ ਜੀਵਹੁ ਧਨ ਬਹੁ ਪਾਵਹੁ। ਸਿਮਰਹੁ ਸੱਤਿ-
 ਨਾਮ ਲਿਵ ਲਾਵਹੁ। ਅੰਤ ਸਮੈ ਜਮ ਨਹਿ ਦਰਸੈਹੋ^{੧੧}। ਪੁੰਨਵਾਨ ਕੇ ਲੋਕ^{੧੨}

^੧ਜੋ ਕਿਹਾ ਹੈ। ^੨ਫਬਈ ਨਹੀਂ। ^੩ਕੋਈ ਬਣਤ ਬਣਾ ਦਿਓ। ^੪ਦੇਹਾਂ ਪਖਾਂ (ਪਾਸਿਆਂ) ਵਿਚ
 ਨਿਰਮਲਤਾਈ ਵਿਚ ਤੇਰੇ। ਭਾਵ ਲੋਕ ਵਿਚ ਬੀ ਦਰਿਦ੍ਰਤਾਈ ਦੀ ਮੈਲ ਨਾ ਦੇਹੋ ਤੇ ਪੁਲੋਕ ਵਿਚ
 ਪਾਪ ਸਾਸਨਾ ਦੀ ਮੈਲ ਨਾਂ ਦਿਓ। ਅਗੇ ਅੰਕ ੨੭, ੨੮, ੨੯, ਵਿਚ ਅਰਥ ਸਪਸ਼ਟ ਹੋ ਜਾਂਦਾ
 ਹੈ। (ਅ) ਦੋਵੇਂ ਰਸਤੇ ਤੁਸੀਂ ਨਿਰਮਲ ਟੋਰੇ ਹਨ। ਗ੍ਰਿਹਸਤੀ ਤੇ ਅਤੀਤ ਤਾਰੇ ਹਨ। (ੲ) ਕਈ
 ਦੋਹਾਂ ਪਖਾਂ ਦਾ ਅਰਥ ਨਾਈ ਬਿੰਦੀ ਬੀ ਕਰਦੇ ਹਨ। ^੫ਦੋਵੇਂ ਲੋਕਾਂ ਦਾ। ^੬ਮੁਕਤੀ। ^੭ਲੋਕ
 ਪੁਲੋਕ ਵਿਚ ਆਪ ਦਾ ਜਲ ਮਲੀਨਤਾ ਬਿਨਾਂ ਹੋਕੇ ਸੁਖ ਵਿਚ ਲੀਨ ਹੋਵੇ, (ਅ) ਤੁਹਾਡਾ
 ਦਾਸ ਲੋਕ ਵਿਚ ਮਲੀਨ (ਦਰਿਦ੍ਰ) ਹੈ ਤੇ ਪੁਲੋਕ ਵਿਚ (ਪੁੰਨਾਂ ਤੋਂ) ਬਿਹੀਨ ਹੈ, (ਐਸੀ ਕਿਰਪਾ
 ਕਰੋ ਕਿ ਇਹ ਦੋਹੀਂ ਬਾਈ) ਸੁਖ ਵਿਚ ਲੀਨ ਹੋਵੇ। ^੮ਨਹੀਂ ਦੇਖੋਗੇ। ^੯ਭਾਵ ਬੰਦਨ ਵਿਚ।

*ਪਾ:—ਨਰ।

†ਪਾ:—ਪੰਥ।

ਸਿਧੈ ਹੋ॥੩੧॥ਬਰ ਲੈ ਕਰਿ ਦਿਜਬਰ ਹਰਖਾਇਵ।ਜਨਮ ਮਰਨ ਸੰਦੇਹ
ਮਿਟਾਇਵ । ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਿ ਸਦਨ ਸਿਧਾਰਾ। ਤਬਿ ਤੇ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਵਰਬ
ਉਦਾਰਾ॥੩੨॥ਸਗਰੀ ਚਿੰਤਾ ਰਿਦੇ ਬਿਨਾਸੀ। ਅਨਿਕ ਭਾਂਤਿ ਕੇ ਲਹਿ ਸੁਖ
ਰਾਸੀ॥ਅੰਤ ਸਮਾ ਜਬਿ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਵਾਨਹੀਂ ਨਰਕ ਕੋ ਸੰਕਟ ਜੋਵਾ॥੩੩॥
ਪ੍ਰੰਨਵਾਨ ਪੁਰਖਨਿ^੧ ਗਤਿ ਪਾਈ॥ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਦਾਤ ਸੁਹਾਈ । ਤਹਾਂ
ਗਤਿ ਬਸਿ ਕਰਿ ਗੋਸਾਈ॥ਭਈ ਪ੍ਰਾਤਿ ਜਾਗੋ ਸਮੁਦਾਈ ॥੩੪॥ ਨਿਤ ਕੀ
ਕ੍ਰਿਪਾ ਕੀਨ ਇਸ਼ਨਾਨੇ । ਸੰਗਤਿ ਭੀਰ ਸੰਗ ਪ੍ਰਸਥਾਨੇ । ਸਨੇ ਸਨੇ ਮਗ
ਇਸੀ ਪ੍ਰਕਾਰ । ਨਿਤ ਉਠਿ ਚਲਹਿ ਗੁਰੂ ਸੁਖਕਾਰਿ ॥੩੫॥ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਭਏ
ਬਿਲੋਕਤਿ ਦੇਸ਼^੨।ਬੋਲਤਿ ਜੈਜੈਕਾਰ ਅਸ਼ੋਕਾਜਮਨ। ਉਲਘੇ ਦੇਸ਼ ਅਗਾ-
ਰੇ । ਖੁਨ ਆਏ ਸਤੁੰਦਵ^੩।ਕਿਨਾਰੇ ॥੩੬॥ ਚਢੇ ਤਰੀ ਪਰ ਹੋਏ ਪਾਰਾਦੇਸ਼
ਦੁਆਬੇ ਕੇਰ ਮਝਾਰ । ਸਨੇ ਸਨੇ ਉਲਘ੍ਯੋ ਜਬਿ ਸਾਰੇ । ਭੀਰ ਬਿਪਾਸਾ^੪
ਆਨਿ ਨਿਹਾਰੇ ॥ ੩੭ ॥ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਜਬਹਿ ਸੁਧਿ ਆਈ । ਰਾਮਦਾਸ
ਲੈ ਨਰ ਸਮੁਦਾਈ । ਜੁਤ ਉਤਸਾਹ ਅਗਾਰੀ ਚਾਲੇ । ਪਠਹਿ ਸ਼ਬਦ
ਕਰਿ ਪ੍ਰੇਮ ਬਿਸਾਲੇ ॥੩੮॥ ਦਰਸਨ ਕਰੇ ਜਾਇ ਸੁਖਰਾਸੀ^੫ । ਧਰਹਿ
ਅਕੋਰ ਚਰਨ ਕੇ ਪਾਸੀ । ਸਭਿ ਕੀ ਕੁਸ਼ਲ ਬੁਝਿ ਸਤਿਕਾਰੇ । ਰਾਮਦਾਸ
ਸੋਂ ਬਾਕ ਉਚਾਰੇ ॥੩੯॥“ਤੁਮ ਕੋ ਗਏ ਸੌਪ ਸਭਿ ਕਾਰੀ । ਕੁਸ਼ਲ ਸੰਗ ਸੋ
ਭਲੇ ਸੰਭਾਰੀ?।ਅਨਦ ਸਮੇਤ ਅਪਰ ਸਭਿ ਅਹੈ?।ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਵਿਖੇ ਜੇ
ਚਹੈ” ॥੪੦॥ ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕਰਿ ਸਕਲ ਬਤਾਈ॥ਪ੍ਰਭੁ ਤੁਮ ਨੇ ਸਭਿ ਸੁਖ
ਬਰਤਾਈ । ਜੇਤਿਕ ਜਿਸਤੇ ਕਾਰ ਕਰਾਈ । ਤੇਤਿਕ ਭਈ ਕੁਸ਼ਲ ਸਮੁ-
ਦਾਈ॥੪੧॥ ਇਮ ਮਿਲਿ ਸਕਲ ਨਰਨ ਕੇ ਸਾਥਾਉਤਰੇ ਪਾਰ ਬਿਪਾਸਾ
ਨਾਥ । ਪੁਰਿ ਮਹਿ ਪ੍ਰਵਿਸੇ ਮੰਗਲ ਕਰਿਤੇ। ਦਰਸਹਿ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਰ ਹਰਖ ਸੁ
ਧਰਿਤੇ ॥ ੪੨॥ ਆਇ ਬਿਰਾਜੇ ਅਪਨਿ ਸਥਾਨ । ਮੰਗਲ ਹੋਤਿ ਅਨੇਕ
ਬਿਧਾਨ।ਜੋ ਗ੍ਰਾਮਨਿ ਕੋ ਸੰਗੀ ਹੁਤੇ।ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਘਰ ਗਮਨੇ ਤਿਤੇ ॥੪੩॥
ਸੁਜਸੁ ਕਰਤਿ ਬਹੁ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇਰਾ ।ਫੈਲ੍ਯੋ ਦੇਸ਼ ਬਿਦੇਸ਼ ਬਡੇਰਾ।ਕਰਤਿ
ਅਨਿਕ ਜੀਵਨਿ ਕੱਲਜਾਨ । ਦੜੋਸ ਬਿਡਾਵਹਿ ਗੁਰੁ ਭਗਵਾਨ ॥ ੪੪ ॥
ਦੋਹਰਾ॥ਪ੍ਰਥਮ ਰੀਤਿ ਨਿਤ ਚਲਤਿ ਤਿਮ, ਦੇਸ਼ ਕਰਨਿ ਤੇ ਆਇ।ਸਿੱਖਜ

^੧ਪ੍ਰੰਨਵਾਨ ਪੁਰਖਾਂ ਵਾਲੀ । ^੨ਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਵੇਖਕੇ । ^੩ਸਤਲੁਜ ਦੇ । ^੪ਕੰਢਾ ਬਿਆਸਾ ਦਾ ।

^੫ਸੁਖਾਂ ਦੀ ਖਾਣ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ।

ਸੈਂਕਰੇ ਹੋਤਿ ਹੈਂ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਪਰਮ ਪ੍ਰਸਾਦਿ^੧ ॥੪੫॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ
ਗ੍ਰੰਥੇ ਪ੍ਰਥਮ ਰਾਸੇ ਸ੍ਰੀ ਗੰਗਾ ਤੇ ਆਗਵਨ^੨ ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨ ਨਾਮ ਪੰਚਾਸਤੀ ਅੰਸੁ ॥ ੫੦ :
੫੧. [ਬਾਵਲੀ ਰਚਣੀ । ਸ੍ਰੀ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਸੰਬੰਧੀਆਂ ਦਾ ਮੇਲ] ।
ਏਹਗਾ ॥ ਧਰਮ ਧਰੰਧਰ^੩ ਅਮਰ ਗੁਰੁ ਸਦਾ ਚਹਿਤਿ ਉਪਕਾਰਚਰਿਬੇ ਤੀਰਥ
ਬਾਵਲੀ ਸਿੱਖਜਨਿ ਹੇਤੁ ਉਧਾਰ ॥੧॥ ਚੋਪਈ ॥ ਇਕ ਦਿਨ ਸਭਾ ਮਝਾਰ
ਉਚਾਰਾ । ‘ਇਹਾਂ ਬਾਵਲੀ ਲਗਹਿ ਉਦਾਰਾ । ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਦਰਸਨ ਕੇ
ਆਵਹਿ ॥ ਸਭਿ ਮਿਲਿ ਗੁਰ ਤੀਰਥ ਜਲ ਨਾਵਹਿ’ ॥੨॥ ਇਮ ਕਹਿ ਸਤਿ-
ਗੁਰ ਆਇਸੁ ਦੀਨਸਿ^੪ ॥ ‘ਲਿਖਹੁ ਹੁਕਮਨਾਮੇ ਹਿਤ ਚੀਨਸਿ^੫’ । ਤੀਰਥ
ਕੀ ਤਜਾਰੀ ਗੁਰੁਕਰੈ ॥ ਹੁਇ ਨਿਹਾਲ ਸੇਵਾ ਹਿਤਧਰੈ’ ॥੩॥ ਪਾਰੋ^੬ ਨੇ ਲਿਖਿ
ਸਕਲ ਪਠਾਏ ॥ ਪੁਰਿ ਗੁਮਨ ਤੇ ਸੁਨਿ ਸਿਖ ਆਏ ॥ ਭਯੋ ਮੇਲ ਸੰਗਤਿ ਕੋ
ਭਾਰੋ ॥ ਜਥਾ ਸ਼ਕਤਿ ਲੈ ਆਵਹਿ ਕਾਰੋ ॥੪॥ ਦਰਸਨ ਹੇਤੁ ਚੌਪ ਚਿਤ ਧਾਰੋ ॥
ਸੇਵਾ ਠਾਨਹਿ ਗੁਰੁ ਅਗਾਰੋ ॥ ਮਿਲਿ ਗੁਰ ਪਗ ਕੋ ਬੰਦਨ ਠਾਨਹਿ ॥ ਧਰਹਿ
ਭਾਉ ਅਪਨੋ ਹਿਤ ਜਾਨਹਿ ॥ ੫ ॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਨੇ ਸੁਭ ਦਿਵਸਿ ਨਿਹਾਰਾ ।
ਨਿਕਸੇ ਵਹਿਰ ਅਨੰਦ ਉਦਾਰਾ । ਸਭਿ ਸੰਗਤਿ ਕੋ ਸੰਗਿ ਸੁ ਲੀਨਿ । ਬਹੁ
ਮਿਸਟਾਨ ਮੰਗਾਵਨਿ ਕੀਨਿ ॥ ੬ ॥ ਥਲ ਸੰਦਰ ਪਿਖਿ ਪਾਸ ਬਿਪਾਸਾ ।
ਢਿਗ ਪੁਰਿ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਪ੍ਰਕਾਸਾ । ਮੰਦ ਮੰਦ ਪਦ ਸੰਦਰ ਧਰਿਹੀ ॥ ਸੰਗ
ਸੰਗਤਾਂ ਭੀਰ ਨਿਹਰਿਹੀ ॥ ੭ ॥ ਸੁਥਲ ਜਾਨਿ ਗੁਰੁ ਇਸਥਿਤ ਭਏ । ਟਕ
ਲਾਵਨਿ ਕੀ ਆਇਸੁ ਦਏ ॥ ਬੁਢੇ ਪ੍ਰਥਮ ਕਹੀ ਕਰ ਗਹੀ ॥ ਜਹਿ ਗੁਰ ਕਹੀ
ਤਿਰਥ ਕਰਿ ਸਹੀ ॥ ੮ ॥ ਤਹਿ ਤੇ ਮਾਟੀ ਲੀਨਿ ਉਪਾਟੀ ॥ ਭਰੀ ਟੋਕਰੀ
ਸਿਰ ਧਰਿ ਸਾਟੀ ॥ ਬਹੁਰੇ ਸਕਲ ਸਿੱਖਜ ਲਗਿ ਪਰੇ । ਧਰੇ ਚੌਪ ਸੇਵਾ
ਹਿਤ ਕਰੇ ॥ ੯ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਖਰੇ ਕਰਾਵਤਿ ਕਾਰਾ ॥ ਸੰਗਤਿ ਕਰਤਿ ਚੌਪ ਚਿਤ
ਧਾਰਿ । ਜਹਿ ਕਹਿ ਪਸਰਿ ਗਯੋ ਬਿਰਤੰਤੁ ॥ ‘ਤੀਰਥ ਰਚੈ ਗੁਰੁ ਭਗਵੰਤੁ’
॥ ੧੦ ॥ ਨਿਜ ਘਰ ਤੇ ਕਹੀਆਂ ਬਹੁ ਲਜਾਵਹਿ । ਸਿਰ ਪਰ ਧਰੇ ਟੋਕਰੇ
ਆਵਹਿ । ਜਯੋ ਜਯੋ ਸੇਵ ਕਰਹਿ ਧਰਿ ਭਾਉ । ਤਯੋ ਤਯੋ ਸਤਿਗੁਰ ਹੋਤਿ

^੧ਭਾਵ ਨਾਮ ਦਾਨ ਨੂੰ, ਯਥਾ ਗੁਰਵਾਕ—‘ਨਾਮੁ ਨ ਵਿਸਰੈ ਸੰਤ ਪ੍ਰਸਾਦਿ’ ॥ (ਅ) ਪਰਮ
ਦਿਆਲਤਾ । ^੨ਧਰਮ ਦੇ ਆਚਾਰਯ, ਧਰਮ ਵਿਚ ਸਭ ਤੋਂ ਮੁਹਰੇ । ^੩ਭਲਾ ਜਾਣਕੇ । ^੪ਭਾਈ
ਪਾਰੋ ਜੁਲਕਾ । ^੫ਕਹੀ ਹੱਥ ਫੜੀ । ^੬ਜਿਥੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਤੀਰਥ ਨਿਰਨਾ ਕਰਕੇ ਆਖਿਆ (ਕਿ
ਵੱਕ ਲਾਭ) । ^੭ਪੁੱਟ ਲਈ । ^੮ਸੱਟੀ । ^੯ਪਾ:-ਦੀਨੀ । ^{੧੦}ਪਾ:-ਚੀਨੀ ।

ਪਸਾਉ^੧॥੧੧॥ਨਿਤਪ੍ਰਤਿ ਕਰਤਿ ਕਾਰ ਨਰ ਬੰਦ । ਕਾਢਹਿ ਮਾਟੀ ਖੋਦਿ
 ਬਿਲੰਦ।ਸੰਗਤਿ ਕਾਰ ਕਰਤਿ ਤਹਿ ਜੇਤੀ॥ਅਚਹਿ ਦੇਗ ਤੇ ਭੋਜਨ ਤੇਤੀ॥
 ੧੨॥ਲਗਹਿ ਮਿਹਨਤੀ ਗਨ ਜੇ ਆਇ। ਸੋ ਦੁਇ ਟਕੇ^੨ ਦਿਹਾਰੀ ਪਾਇ।
 ਲੰਗਰ ਤੇ ਅਹਾਰ ਮਨ ਭਾਵਤਿ।ਲੇ ਕਰਿਸੋ ਭੀ ਤਹਿ ਤੇ ਖਾਵਤਿ॥੧੩॥ਦੇਗ
 ਬਿਸਾਲ ਹੋਨਿ ਤਬਿ ਲਾਗੀ। ਆਨਹਿ ਅੰਨ ਸਿੱਖਮ ਬਡਿਭਾਗੀ॥ਕੇਤਿਕ
 ਦਾਸ ਦਰਬ ਲੇ ਆਇੰਬੈਠਿ ਮਿਹਨਤੀ ਦੇਤਿ ਲਗਾਇ॥੧੪॥ਰਹੈ ਬਾਵਲੀ
 ਬਲਬਡ ਭੀਰ। ਕਬਿ ਕਬਿ ਸਤਿਗੁਰ ਬੈਠਹਿ ਤੀਰ। ਧਨ ਤੇ ਤਨ ਤੇ
 ਸੇਵਹਿ ਗੁਰੁ ਕੋ। ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਹਿ ਦੀਰਘ ਨਰ ਉਰਕੋ॥੧੫॥ਘਾਲਹਿ ਘਾਲ
 ਲੇਹਿ ਫਲ ਚਾਹ॥ਹਲਤ ਪਲਤ ਕੋ ਦੀਰਘ ਲਾਹ॥ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਸੁਧਿਕੋ
 ਸਿਖ ਉਤਲਾਵਤਿ।ਕਰਤਿ ਚੌਪ ਚਿਤ ਤਿਸ ਬਲ ਆਵਤਿ॥੧੬॥ਲਵ-
 ਪੁਰਿ ਆਇ ਨਗਰ ਗਨ ਜੋਈ। ਗ੍ਰਾਮ ਬੰਦ ਮਹਿ ਇਹ ਸੁਧਿ ਹੋਈ।
 ‘ਸਤਿਗੁਰੁ ਤੀਰਬ ਰਚਹਿ ਸੁ ਬਾਪੀ’।ਫਲਦਾਯਕ,ਜਹਿ ਉਧਰਹਿ ਪਾਪੀ॥
 ੧੭॥ਗਏ ਭਾਵਨੀ ਕਰਿ ਹੁਇ ਪੂਰਨ^੩। ਇਮ ਸੁਨਿ ਨਰ ਗਨ ਪਹੁੰਚਹਿ
 ਤੂਰਨ। ਧਨ ਤੇ ਲਾਇ ਮਿਹਨਤੀ ਦੇਤਿ। ਪੁਨ ਉਠਿ ਖਨਹਿ ਕਹੀ ਕਰ
 ਲੋਤਿ॥੧੮॥ਇਕ ਜਾਵਹਿ ਇਕ ਆਵਹਿ ਪਾਸ। ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਮਹਿ
 ਅਧਿਕ ਹੁਲਾਸ। ਕਾਰ ਬਾਪਿਕਾ ਮਹਿ ਅਨੁਰਾਗੇ। ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਸੇਵਾ ਮੇਂ
 ਲਾਗੇ॥੧੯॥ਲਵਪੁਰਿ ਤੇ ਮਜੂਰ ਚਲਿ ਆਏ। ਕਰਹਿ ਕਾਰ ਚਿਤ
 ਚੌਪ ਬਢਾਏ। ਦਿਨ ਮਹਿ ਲੰਗਰ ਭੋਜਨ ਖਾਵਤਿ।ਸੰਝ ਦੁ ਆਨਿ^੪ ਦਿਹਾ-
 ਜ਼ੀ ਪਾਵਤਿ॥੨੦॥ਇਕ ਸਿਖ ਪ੍ਰੇਮੀ ਤਹਿ ਚਲਿ ਆਵੈ। ਇਕ ਮਿਹਨਤੀ
 ਦਿਹਾਜ਼ੀ ਪਾਵੈ। ‘ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਬਾਪੀ ਕਾਰ ਮਹਾਨਾ। ਹੋਵਤਿ ਹੈ’ ਭੀ
 ਬਿਦਤ ਜਹਾਨਾ॥੨੧॥ਸਭਿ ਮਹਿ ਰਾਮਦਾਸ ਮਿਲਿ ਕਰਿਕੈ। ਸਤਿਗੁਰ
 ਚਰਨ ਪ੍ਰੇਮ ਕੋ ਦਰਿਕੈ। ਕਰਹਿ ਬਾਪਿਕਾ^੫ ਸੇਵ ਬਿਸਾਲਾ। ਸਰਬ ਗਰਬ
 ਤੇ ਹੋਹਿ ਨਿਰਾਲਾ॥੨੨॥ਅਤਿ ਹਿਤ ਕਰਿਕੈ ਕਾਰ ਕਮਾਵਹਿ।
 ਧਰਹਿ ਟੋਕਰੀ ਸਿਰ, ਨਿਕਸਾਵਹਿ^੬। ਨਿਜ ਕੁਲ ਕੀ ਲੱਜਾ ਕੋ ਪਰ-

^੧ਪਸਾਉ। ^੨ਦੋ ਟਕੇ (ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੨੦)। ^੩ਬਾਵਲੀ। ^੪ਭਾਵਨਾ ਧਾਰਕੇ ਗਇਆਂ (ਜਿੱਥੇ ਆਸਾਂ)
 ਪੂਰਨ ਹੋਣਗੀਆਂ। (ਅ) ਜੋ ਭਾਵਨੀ ਧਾਰਕੇ ਗਏ ਹਨ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ) (ਭਾਵਨੀਆਂ) ਪੂਰਨ ਹੋ
 ਗਈਆਂ ਹਨ। ^੫ਸੰਬੰਧ ਨੂੰ ਦੇ ਆਨੇ। ^੬ਬਾਵਲੀ ਦੀ ‘ਕੱਢਦੇ ਹਨ (ਮਿੱਟੀ)।

ਹਰਿ । ਸਨਬੰਧਿਨਿ ਕੀ ਆਨ ਨਹੀਂ ਧਰਿ^੧ ॥ ੨੩ ॥ ਸਭਿ ਜਗ ਕੀ
 ਰਾਖੀ ਨਹਿ ਕਾਨ^੨ । ਸੇਵਾ ਕੇ ਤਤਪਰ ਸਵਧਾਨ । ਖੇਦ ਸਰੀਰ ਸੁ ਨਹੀ
 ਵਿਚਾਰਤਿ । ਪ੍ਰੇਮਾ ਭਗਤਿ ਰਾਤਿ ਦਿਨ ਧਾਰਤਿ ॥ ੨੪ ॥ ਅਪਰ ਸੰਗ ਨਹਿ
 ਇਰਖਾ ਠਾਨਹਿ । ਕਰਹਿ ਟਹਿਲ ਸੁਖ ਮਹਿਲ ਪ੍ਰਮਾਨਹਿ^੩ । ਖਨਹਿ ਮਿੱਤਕਾ
 ਸੀਸ ਉਠਾਵੈ । ਨਿਕਸਿ ਵਹਿਰ ਕੇ ਦੂਰਿ ਗਿਰਾਵੈ ॥ ੨੫ ॥ ਧੂਲ ਸਰੀਰ
 ਬਸਤ੍ਰ ਕੇ ਲਾਗਹਿ ਹੋ ਮਨ ਭੰਗ ਨ, ਪ੍ਰੇਮ ਸੁ ਜਾਗਹਿ । ਮਨ, ਬਚ, ਕ੍ਰਮ ਸੇਵਾ
 ਕੇ ਤਤਪਰ । ਅਪਰ ਮਨੋਰਥ ਕੇ ਨਹਿ ਉਰ ਧਰਿ ॥ ੨੬ ॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪੂਰਨ
 ਅੰਤਰਜਾਮੀ । ਤਿਸ ਕੀ ਲਖਹਿ ਸੇਵ ਸਭਿ ਸ੍ਵਾਮੀ । ਉਰ ਪਰਪੱਕ੍ਸ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਿ
 ਰੂਰਾ । ਸਰਧਾ ਸੁਮਤਿ ਸੰਗਿ ਪਰਿਪੂਰਾ ॥ ੨੭ ॥ ਪਰਮ ਲਾਭ ਸੇਵਾ ਕਹੁ ਜਾਨਹਿ
 । ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੁ ਸਭਿ ਭੇਵ ਪਛਾਨਹਿ । ਕਿਤਿਕ ਕਾਲ ਬੀਤਾ ਲਗਿ ਸੇਵਾ ।
 ਲੋਸ ਮਾਤ੍ਰ ਜਿਸ ਨਹਿ ਅਹੰਮੇਵਾ^੪ ॥ ੨੮ ॥ ਲਵਪੁਰਿ ਸੰਗ ਜਾਤਿ ਗਨ
 ਗੰਗਾ^੫ । ਆਇ ਕਿਯੋ ਡੇਰਾ ਬਲ ਚੰਗਾ । ਬਹੁ ਸਨਬੰਧੀ ਹੋ ਤਿਨ ਮਾਂਹਿ ।
 ਰਾਮਦਾਸ ਕੇ ਮੇਲੀ ਆਹਿ ॥ ੨੯ ॥ ਕੋ ਗਸਾਤੀ^੬, ਭ੍ਰਾਤਾ ਹੈ ਕੋਈ । ਸੰਢਬੰਸ ਕੇ
 ਨਰ ਬਰ ਸੇਈ । ਕੇਤਿਕ ਤਿਨ ਮਹਿ ਸਖਾ ਸਬੰਸ^੭ । ਕੇਤਿਕ ਪ੍ਰਿਥਮ ਪਰੋਸੀ
 ਹੋਸ^੮ ॥ ੩੦ ॥ ਕੇਤਿਕ ਬ੍ਰਿਧ ਅਹੈ ਹਿਤਕਾਰੀ^੯ । ਪਿਖਨ ਮਾਤ੍ਰ ਹੀ ਕਿਤਿਕ
 ਚਿਨਾਰੀ^{੧੦} । ਤਾਉ, ਚਚੇ ਕਿਤਿਕ ਕੁਲ ਮਹਿ ਕੋ । ਸਭਿ ਮਿਲਿਥੇ ਹਿਤ ਆਇ
 ਸੁ ਚਹਿਕੇ ॥ ੩੧ ॥ ਦਿਜ ਕੇਤਿਕ ਪ੍ਰੋਹਤ ਤੇ ਆਇ । ਛੱਤੀ ਕਿਤਿਕ ਪਿਖਿਨਿ
 ਅਹਿਲਾਦਿ । ਵੈਸ ਸੂਦ੍ਰ ਜੇ ਨਿਕਟ ਬਸੰਤੇ । ਜਿਨ ਸੋ ਬੋਲਤਿ ਬਸ ਬਰ-
 ਤੰਤੇ^{੧੧} ॥ ੩੨ ॥ ਕਹਤਿ ਪਰਸਪਰ ਮਿਲਿਕੈ ਬੰਦ । ‘ਇਹਾਂ ਬਸਹਿ ਹਰਿਦਾਸ
 ਸੁ ਨੰਦ’^{੧੨} । ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਅਮਰ ਲੀਨਿ ਗੁਰਿਆਈ । ਨਗਰੀ ਗੋਇੰਦਵਾਲ
 ਬਸਾਈ ॥ ੩੩ ॥ ਗੁਰ ਕੇ ਹੈ ਅਲੰਬ ਸੁਖ ਲਹਜੋ ਘਰ ਸਸੁਰਾਰ ਆਨ ਸੋ ਰਹਜੋ ।
 ਬਡੋ ਭ੍ਰਾਤ ਇਨਕੋ ਸੰਹਾਰੀ^{੧੩} । ਪਿਤ ਸਥਾਨ ਲਵਪੁਰੀ ਮਝਾਰੀ ॥ ੩੪ ॥

^੧ਸ਼ਰੀਕਾਂ ਦੀ ਸ਼ਰਮ (ਜੀ ਵਿਚ) ਨਾ ਧਰਣ ਕਰਕੇ । ^੨ਪਰਵਾਹ, ਕਲੋਡ । ^੩ਟਹਿਲ ਤੋਂ ਸੁਖ
 ਦਾ ਮਗਤਬਾ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਇਹ ਜਾਣਦੇ ਹਨ । ^੪ਹੰਕਾਰ । ^੫ਲਾਹੌਰ ਦਾ ਸੰਗ (ਜੋ) ਸਾਰਾ ਜਾਂਦਾ
 ਸੀ ਗੰਗਾ ਨੂੰ । ^੬ਸ਼ਰੀਕ । ^੭ਇਕੋ ਜੇਹੀ ਉਮਰ ਦੇ ਮਿੱਤ੍ਰ । ^੮ਗਵਾਂਢੀ ਸਨਗੇ । ^੯ਬੁਢੇ ਪਿਆਰ
 ਵਾਲੇ ਹਨ । ^{੧੦}ਕਈਆਂ ਦੀ ਦੇਖਣ ਖਾਤ੍ਰ ਦੀ ਹੀ ਪਛਾਣ ਸੀ । ^{੧੧}ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ (ਕੇਲ ਦਾ)
 ਵੱਸਣ ਤੇ ਵਰਤੋਂ (ਕਰਕੇ) ਬੋਲ ਚਾਲ ਸੀ । ^{੧੨}ਭਾਈ ਹਰਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਸਪੁੱਤ੍ਰ (ਸ੍ਰੀ ਰਾਮਦਾਸ
 ਜੀ) । ^{੧੩}ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਬੜੇ ਭਾਈ ਦਾ ਨਾਮ ।

ਅਪਨੇ ਸਗਰੇ ਸਦਨ ਸੰਭਾਰੋਰਹੈ ਸੁਦ੍ਰਿੜ ਗਯਾਤੀਨ ਮਝਾਰੇ^੧ । ਅਨਿ
ਬਸਜੇ ਇਹ ਤਜਿ ਪੁਰਿ ਭਲੋ^੨ । ਦੇਖਹਿ ਕਹਾਂ ਹਾਲ, ਅਬ ਚਲੋ^੩ ॥੩੫॥
ਵਾਧ ਕਿ ਘਾਟ ਸਮਿਧੀ ਤਹਿਤੇ^੪ ਕਿਸ ਬਿਧਿ ਭਯੋ ਆਇ ਇਤਿ ਰਹਿਤੇ ।
ਕਿਰਤਿ ਕੌਨ ਸੀ ਕਰਤਿ ਬਸੰਤਾ^੫ ਜਿਸ ਤੇ ਗ੍ਰਿਹਸਥ ਕਾਰ ਨਿਬਹੰਤਾ^੬ ॥
੩੬॥ ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਕਹਿ ਆਪਸ ਮਹੀਆਸਨੈ ਸਨੈ ਆਵਤਿ ਭੇ ਤਹੀਆ^੭।
ਜਹਾਂ ਕਾਰ ਬਾਪੀ ਸੁ ਕਮਾਵਹਿ^੮ । ਧਰੇ ਟੋਕਰੀ ਸਿਰ ਪਰ ਆਵਹਿ ॥੩੭॥
ਸਭਿਨਿ ਬਿਲੋਕਜੋ ਸਨਮੁਖ ਆਵਤਿ। ਸਿਰ ਤੇ ਮ੍ਰਿਤਕਾ ਤਹਾਂ ਗਿਰਾਵਤਿ।
ਪਿਖਿ ਸਭਿ ਕੋ ਸਨਮੁਖ ਹੁਇ ਕਰਿਕੈ । ‘ਰਾਮ ਰਾਮ’ ਤਿਨਿ ਸਾਥ ਉਚ-
ਰਿਕੈ॥੩੮॥ ‘ਪੈਰੀਪਵਣਾ’ ਕਹਿਕਿਹ ਸੰਗਾਗਹੇ ਟੋਕਰੀ ਖਰੋਨਿ ਸੰਗਾਹੁਤੇ ਜੁ
ਬਿਧਿ ਬਿਲੋਕਿ ਰਿਸਾਨੇ । ਕੇਤਿਕ ਦੋਖਿ ਦਾਸਾ ਮੁਸਕਾਨੇ॥੩੯॥ ਧੂਲ ਸੰਗ
ਛਾਵਤਿ ਸਰਬੰਗਾਬਸਤੁ ਮਲੀਨ ਕੁਢੰਗਾ^੯ ਕਰੰਗਾ^{੧੦}। ਕਹਜੋ ਸਭਿਨਿ ‘ਕੁਲ
ਲੱਜਾ ਖੋਈ । ਘਰ ਸਸੁਰਾਰਿ ਮ੍ਰਿਤਕਾ ਵੋਈ॥੪੦॥ ਜਨਮਜੋ ਭਲੋ ਸੋਢੀ-
ਅਨਿ ਬੀਸਾਰਾਖੀ ਨਹੀਂ ਲਾਜ ਕੀ ਅੰਸ^{੧੧}। ਇਸ ਤੇ ਪਰੈ ਕਰੈ ਕਯਾ ਹੀਨੀ।
ਛੱਤ੍ਰੀ ਕੌਨ ਕਰੈ ਜਿਮ ਕੀਨੀ॥੪੧॥ ਹੇਤੁ ਜੀਵਕਾ ਅਨਿਕ ਉਪਾਇ। ਸੁਭ
ਮਝਿਵੰਤ^{੧੨} ਕਰਤਿ ਸਮੁਦਾਇ। ਕਰਤਿ ਜਿ ਇਹੀ ਸਮਾਨ ਹਮਾਰੀ। ਚਲਤਿ
ਜੀਵਕਾ ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰੀ ॥੪੨॥ ਮ੍ਰਿਤਕਾ ਖਨਿਨਿ ਸੀਸ ਪਰ ਧਰਨੋ। ਕੋ
ਬਾਹਜ ਅਸ ਕਰਿ ਹੈ ਕਰਨੋ^{੧੩}। ਹਮ ਸਭਿ ਕੀ ਪਤ ਦਈ ਗਵਾਇ। ਭਲੋ
ਨਿਕਾਸਜੋ ਨਾਮ ਸੁ ਆਇ॥੪੩॥ ਸਭਿ ਸਨਬੰਧਨਿ ਮਹਿ ਲਘੁਤਾਈ। ਕਰੀ
ਬਿਦਤਿ ਜਾਨੀ ਨ ਜਿਠਾਈ^{੧੪}। ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਤਿਨ ਬਾਕਬਖਾਨੇ। ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ
ਰਾਮਦਾਸ ਮੁਸਕਾਨੇ ॥੪੪॥ ਕਹਜੋ ਸਭਿਨਿ ਸੋ ‘ਜਾਨਤਿ ਨਾਹਨ’^{੧੫} । ਸ੍ਰੀ
ਸਤਿਗੁਰ ਮਹਿਮਾ ਦੁਖ ਦਾਹਨਿ^{੧੬}। ਏਕ ਬੇਰ ਹੇਰੈਂ ਕਰਿ ਕਰੁਨਾ। ਕਟਹਿ
ਕੋਟਿ ਸੰਕਟ ਭਵ ਮਰਨਾ ॥੪੫॥ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੀ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਦੇਤਿ । ਜਿਸਹਿ
ਅਰਾਧੇ ਜੋਗ ਸਮੇਤਿ^{੧੭}। ਕਿਸੂ ਕ੍ਰਿਤਿ ਤੇ ਜੋ^{੧੮} ਨਹਿ ਪਯਤਿ । ਸੋ ਸਤਿਗੁਰ

^੧ਸ਼ਰੀਕਾਂ ਵਿਚ (ਭਾਈ ਸੰਹਾਰੀ) । ^੨ਭਾਵ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਛੱਡਕੇ ਬਹਿਰ (ਲਾਹੌਰ) ਭਲੀ
ਪ੍ਰਕਾਰ । ^੩ਚਲੋ ਦੇਖੀਏ ਕੀ ਹਾਲ ਹੋਸੂ ਹੁਣ । ^੪ਨ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੇ । ^੫ਮੈਲੇ ਰੰਗ ਦੇ । ^੬ਸ਼ਰਮ
ਰਤੀ ਭਰ । ^੭ਚੰਗੀ ਬੁਧਿ ਵਾਲਾ । ^੮ਜੇ ਇਹ ਭੀ ਸਾਡੇ ਛਾਂਡੂੰ ਕਿਰਤ ਕਰਦਾ । ^੯ਕੰਮ । ^{੧੦}ਜਾਣੀ
ਨ (ਆਪਣੀ ਕੁਲ ਦੀ) ਵਡਿਆਈ । ^{੧੧}ਤੁਸੀਂ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੇ । ^{੧੨}ਦੁਖਾਂ ਦਾ ਦਾਹ ਕਰਨ
ਵਾਲੀ ਹੈ । ^{੧੩}ਭਾਵ ਜੋਗੀ । ^{੧੪}ਜੋ (ਪਰਮੇਸੁਰ) ।

ਵਿਗ ਸੁਗਮ ਲਭੋਯਤਿ ॥੪੬॥ ਜਿਨਿ ਕੀ ਸੇਵ ਨ ਬਿਰਥੀ ਜਾਇ। ਮਨ
 ਬਾਂਛਤਿ ਸ਼ਰਧਾ ਤੇ ਪਾਇ। ਇਨ ਕੀ ਸੇਵ ਕਰਹਿ ਨਹਿ ਜੋਇ। ਤਿਨ ਸਮ
 ਕੋਣ ਮੰਦ ਮਤਿ ਹੋਇ॥੪੭॥ ਜਿਸ ਕੇ ਬਡੇ ਭਾਗ ਸੁਭ ਅਹੈ। ਸੋ ਸਤਿਗੁਰ
 ਕੀ ਸੇਵਾ ਲਹੈ। ਇਸਤੇ ਪਰੈ ਲਾਭ ਨਹਿ ਔਰ। ਹੁਇ ਗੁਰ ਦਾਸ ਸਭਿਨਿ
 ਸਿਰ ਮੋਰ^੧ ॥ ੪੮ ॥ ਹਿਤ ਕੀ ਬਾਤੁ ਤਿਨਹੁ ਸੰਗ ਕਹੀ। ਕਰਤਿ
 ਬੁਤਰਕਨਿ^੨, ਮਾਨਹਿ ਨਹੀਂ। ਮੁਸਕਾਵਤਿ ਨਿਜ ਭੇਰੇ ਗਏ। ਮਹਾਂ ਦੀਨ ਤਾ
 ਸਮ ਲਖਿ ਲਏ॥੪੯॥ ਦਿਵਸ ਰਹਜੈ ਜਬਿ ਘਟਿਕਾ ਚਾਰਿ। ਗੁਰ ਦਰਸਨ
 ਕੋ ਭੇ ਸਭਿ ਤਜਾਗਿ। ਪ੍ਰਥਮ ਦੇਗ ਤੇ ਭੋਜਨ ਕਰਿਕੈ। ਬਹੁਰੇ ਪ੍ਰਵਿਸੈ ਅੰਤਰਿ
 ਘਰ ਕੈ॥੫੦॥ ਅਹੋਕਾਰ ਕੇ ਸਹਤ ਬਿਸਾਲੈ। ਪਦਪੰਕਜ ਪਰਧਰਜੈ ਨ ਭਾਲੈ।
 ਲਖੇ-ਸਾਕ ਇਹੁ ਕੁੜਮ ਹਮਾਰੇ। ਲਘੁ ਬਾਨ-ਇਮ ਰਿਦੈ ਬਿਚਾਰੇ ॥
 ੫੧॥ ਨਹਿ ਮੰਦਨਿ ਮਹਿਮਾ ਕੁਛ ਜਾਨੀ। ਬੈਠੇ-ਰਾਮ ਰਾਮ^੩ ਕਹਿ ਬਾਨੀ।
 ਮਿਰਜਾਦਿਕ^੪ ਸ੍ਰੀ ਅਮਰ ਮਹਾਨੇ। ਹਿਤ ਮਿਰਯਾਦ ਕੀਨਿ ਸਨਮਾਨੇ॥੫੨॥
 ਜਥਾ ਸਥਾਨਭਏ ਬਿਤਿ ਸਾਰੇ। ਤਿਨਿ ਮਹੁ ਬਝਿਅਨਿ ਬਾਕਉਚਾਰੇ। ਅਬ
 ਤੁਮ ਜਗ ਮਹਿ ਲਹੀ ਬਝਾਈ। ਬਧ ਮਹਿ ਬਡੇ ਬਿੱਧਤਾ ਪਾਈ॥੫੩॥ ਸਭਿ
 ਬਿਵਹਾਰ ਅਲਪ ਅਰੁ ਮਹਤ। ਤੁਮ ਜਾਨਤਿ ਹੋ ਮਤਿ ਕੇ ਸਹਤ। ਕੁਲ ਕੀ
 ਲਾਜ ਸਕਲ ਕੇ ਅਹੈ। ਭ੍ਰਾਤਨਿ ਬਿਖੈ ਅਧਿਕਤਾ ਚਹੈ॥੫੪॥ ਤੁਮ ਹੋਏ ਗੁਰ
 ਰੂਪ ਉਦਾਰ। ਕਛੁ ਨ ਤੁਮਰੇ ਏਹੁ ਬਿਚਾਰ। ਖੱਤੀ ਬੰਸ ਬਿਸਾਲ^੫ ਹਮਾਰੇ।
 ਸਹਤ ਬਝਾਈ ਕਰਨਿ ਅਚਾਰੇ॥੫੫॥ ਤਉ ਰਹਿ ਆਵਹਿ ਜਾਤਿ ਮਝਾਰ।
 ਹੀਨ ਕਹਾਵਹਿ ਨਹਿ ਕਿਸ ਬਾਰ। ਭ੍ਰਾਤਨਿ ਬਿਖੈ ਨ ਤਰਕ ਸਹਾਰੇ^੬।
 ਯਾਂਤੇ ਠਾਨਤਿ ਕਰਮ ਉਦਾਰੇ॥੫੬॥ ਨਾਮ^੭ ਮੰਗਲਾ ਦੇਵ ਅਲਾਏ^੮। ਤਬਿ
 ਹੂੰ ਰਾਮਦਾਸ ਚਲਿ ਆਏ। ਗੁਰ ਸੂਰਸ ਕੋ ਜਬਹੁ ਨਿਹਾਰ। ਬਦਨ ਕਮਲ
 ਪਰਫੁੱਲਜ^੯ ਉਦਾਰ ॥ ੫੭ ॥ ਪਦ ਅਰਬੰਦ ਸੁਗੰਧਿ ਅਨੰਦ^{੧੦}। ਲੋਚਨ
 ਭ੍ਰਮਰ ਕਰੈ ਕਰ ਬੰਦਿ^{੧੧}। ਇਸਕੋ ਦੇਖਤਿ ਲਵਪੁਟਿ ਕੇ ਨਰ। ਕਹਜੈ ਬਹੁਰ
 ਬਰਕਨਿ^{੧੨} ਕੋ ਉਰ ਧਰ ॥ ੫੮ ॥ ਇਹ ਭੀ ਜਨਮਜੋ ਬੰਸ ਹਮਾਰੇ। ਲਾਜ

^੧ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਦਾਸ ਸਭ ਦਾ ਸਿਰੋਮਣੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ^੨ਉੱਜਤਾ। ^੩ਮਹਾਂਨ ਗਰੀਬ ਵਰਗਾ ਜਾਣਕੇ
 (ਸ੍ਰੀ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਨੂੰ) ਮਿਰਜਾਦਾ ਵਾਲੇ। ^੪ਵਭਿਅਾਈ (ਸਭ ਕੋਈ) ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ। ^੫ਵੱਡਾ (ਹੈ)।
^੬ਵਭਿਅਾਈ ਵਾਲੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ। ^੭ਇਕ ਦਾ ਨਾਮ ਸੀ। ^੮ਕਿਹਾ। ^੯ਖਿੜ ਗਿਆ (ਸ੍ਰੀ
 ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦਾ)। ^{੧੦}ਚਰਨਾਂ ਬਦਲਾਂ ਦੀ ਅਨੰਦ ਦਾਇਕ ਸੁਗੰਧੀ ਦੇ। ^{੧੧}ਨੇਤ੍ਰ ਭੇਰੇ ਕਰ
 ਦਿੱਤੇ ਹਥ ਜੋੜਕੇ। ^{੧੨}ਭਾਵ ਤਰਕਾਂ ਕੀਤੀਆਂ।

ਗਵਾਈ ਸਰਬ ਪ੍ਰਕਾਰੇ । ਪਿਤ ਕੇ ਮਰੇ ਸਦਨ ਕੇ ਤਜਾਗਾ । ਘਰ ਸਸੁਰਾਰਿ
 ਬਸਜੇ ਨਿਰਭਾਗਾ ॥੫੯॥ ਮਿਲਜੇ ਮਿਹਨਤੀ ਬੰਦ ਮਝਾਰੇ । ਖਨਿ ਮ੍ਰਿਤਕਾ
 ਕਹੀਅਨਿ ਕਰਧਾਰੇ । ਭਰੇ ਟੋਕਰੀ ਸੀਸ ਉਠਾਵੈ । ਰਜ ਤਨ ਲਗੇ ਵਹਿਰ
 ਨਿਕਸਾਵੈ ॥੬੦॥ ਇਸ ਨੇ ਤੈ ਸਿਰ ਮਾਟੀ ਪਾਈ । ਕਰਹੁ ਬਿਚਾਰ ਨ ਤੁਮ
 ਉਚਤਾਈ । ਕਾਰ ਅਨੁਚਿਤ ਆਪ ਨੇ ਦੀਨਿ । ਲਾਜ ਕੁਟੰਬ ਨ ਤੁਮ ਨੇ
 ਚੀਨਿ ॥੬੧॥ ਅਪਰ ਕਿਰਤਿਕੇ ਅਬ ਇਸਦੀਜੈ । ਉਚਿਤ ਅਨੁਚਿਤ ਬਿਚਾਰਿ
 ਸੁਲੀਜੈ । ਗੁਰ ਸੁਨਿ ਰਾਮਦਾਸ ਦਿਸਿ ਦੇਖਾ । ਮੁਖ ਪ੍ਰਸੰਨ ਉਰ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿਸ਼ੇਖਾ ॥
 ੬੨॥ ਦੇਖਿ ਦਸਾ ਸਤਿਗੁਰ ਛਕਿ ਰਹੇ । ਨਦੀ ਪ੍ਰੇਮ ਮਮ, ਮਨ ਇਸ ਬਹੇ ।
 ਬੈਦਿਕ ਲੋਕਿਕ ਰੀਤਿ ਤਿਨਿ ਸਮਾ ਪ੍ਰੇਮ ਧਾਰਿ ਜਲ ਤੋ ਠਹਿਰਹਿ ਕਿਮਿ
 ॥੬੩॥ ਪ੍ਰੇਮ ਭਗਤਿ ਮੇਰੀ ਰੰਗ ਰਾਤੋਤਜੇ, ਨ ਜਾਨਹਿ ਜਾਤਿ ਸੁ ਪਾਤੋ ।
 ਲਵਪੁਰਿ ਕੇ ਪੰਚਨਿ ਦਿਸਿ ਹੋਰਿ । ਸਹਜ ਸੁਭਾਇਕ ਗੁਰ ਤਿਸ ਬੋਰਿ ।
 ੬੪॥ ਉਰ ਪ੍ਰਸੰਨਹੈ ਭਨਤਿ ਬਚਨ ਕੋ । ਸਭਿ ਜਗ ਛਤ੍ਰ ਦੀਨਿ ਮੈਂ ਇਨਕੋ ।
 ਮਾਟੀ ਪਰਿ ਹੈ ਸੀਸ ਤੁਮਾਰੇ । ਗੁਰ ਅਭਗਤਿ, ਤੁਮ ਪ੍ਰੇਮ ਨ ਧਾਰੇ ॥੬੫॥ ਜੇ
 ਇਹ ਬੀਸ ਜਨਮ ਨਹਿ ਧਾਰੇ । ਗਿਰਤਿ ਨਰਕ ਮਹਿ ਪਿਤਰ ਤੁਮਾਰੇ । ਰਾਮ
 ਦਾਸ ਕਰ ਜੋਰਿ ਉਚਾਰਾ । ਪਤਿਤ ਉਧਾਰਨ ਬਿਰਦ ਤੁਮਾਰਾ ॥੬੬॥ ਗੁਰ
 ਮਹਿਮਾ ਕੀ ਗਜਾਤ ਨ ਪਾਈ । ਕਯਾ ਇਨ ਕੇ ਬਸਿ, ਜਗ ਉਰਝਾਈ ।
 ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸਤਿਗੁਰ ਭਏ ਪ੍ਰਸੰਨ । ਰਾਮਦਾਸ ! ਤੁਝ ਕੋ ਧੰਨ ਧੰਨ ॥੬੭॥
 ਕਰਿ ਸੇਵਾ ਮੁਝਕੋ ਬਸਿ ਕੀਨਾ । ਮੈਂ ਜਾਨੈਂ ਤੁਝ, ਤੈਂ ਮੁਝ ਚੀਨਾ । ਪੁਨ ਲਵ-
 ਪੁਰਿ ਕੇ ਨਰ ਸਮੁਦਾਈ । ਕਰੇ ਬਿਦਾ ਗਮਨੇ ਅਗਵਾਈ ॥੬੮॥ ਪਦ ਅਰ-
 ਬੰਦ ਬੰਦਨਾ ਠਾਨੀ । ਸੇਵਹਿ ਬਹੁਰਿ ਕਰਮ ਮਨ ਬਾਨੀ । ਕਰਹਿ ਕਾਰ
 ਧਰਿ ਚੌਪ ਚਗੁਨੇ । ਲੋਕ ਲਾਜ ਤੇ ਹੋਇ ਬਿਹੁਨੇ ॥੬੯॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ
 ਗ੍ਰੰਥੇ ਪ੍ਰਥਮ ਰਾਸੇ 'ਲਵਪੁਰਿ ਨਰਨਿ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨ ਨਾਮ ਦੇਕ ਪੰਚਾਸਤੀ ਅੰਸੁ ॥ ੫੧ ॥

੧ ਪੱਟਦਾ ਹੈ ਮਿੱਟੀ ਕਹੀਆਂ ਹੱਥ ਫੜਕੇ । ੨ (ਹੇ ਗੁਰੁ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ) ਆਪ ਭੀ ਵਿਚਾਰ ਨਹੀਂ
 ਕਰਦੇ ਉਚਤਾਈ ਦੀ । (ਅ) ਆਪ ਹੀ ਯੋਗਤਾਈ ਵਿਚਾਰਦੇ । ੩ ਗਦਗਦ । ੪ ਮੇਰੇ ਪ੍ਰੇਮ ਦੀ ਨਦੀ
 ਇਸ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਵਹਿ ਰਹੀ ਹੈ । ੫ ਪ੍ਰੇਮ ਰੂਪੀ ਜਲ ਦੀ ਧਾਰ (ਕਰਕੇ) । ੬ (ਪ੍ਰੇਮ ਨੂੰ) ਨਹੀਂ
 ਤਿਆਗਦਾ, ਤੇ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ ਜਾਤ ਪਾਤ (ਦਾ ਮਾਨ) । (ਅ) ਛੱਡ ਦਿੱਤੀਆਂ ਸੁ (ਬੈਦਿਕ
 ਲੋਕਿਕ ਰੀਤਾਂ ਤੇ) ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ ਜਾਤ ਪਾਤ ਨੂੰ । ੭ ਮੁਖੀਆਂ ਤਰਫ (ਸਨਮੁਖ ਹੋਕੇ ਕਹਿਆ) ।
 ੮ ਗੁਰੂ ਦੇ ਭਗਤ ਨਹੀਂ ਹੋ ਤੇ ਤੁਸੀਂ ਪ੍ਰੇਮ ਨਹੀਂ ਧਾਰਿਆ । ੯ ਜਗਤ ਵਿਚ ਫਸ ਰਹੇ ਹਨ । ੧੦ ਅਗਵਾ
 ਨੂੰ । ੧੧ ਭਾਵ, ਸ੍ਰੀ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ।

੫੨. [ਮਾਈਦਾਸ ਵੇਸਨੇ] ।

ਏਹਗਾ॥ਅਤਿ ਆਚਾਰੀ ਵੇਸਨੇ ਮਾਈ ਦਾਸ ਸੁਨਾਮ । ਭਗਤਿ ਕਰਤਿ ਸ੍ਰੀ
 ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਕੀ ਪ੍ਰੇਮ ਸਹਤ ਨਿਸ਼ਕਾਮ॥੧॥ਚੌਪਈ॥ਸੰਤਨਿ ਕੀ ਸੰਗਤਿ ਨਿਜ
 ਕਰੇ॥ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ' ਮੁਖ ਮਹਿ ਜਪੁ ਧਰੋਮੋਰ ਮੁਕਟ ਪੀਤਾਂਬਰ ਧਾਰੀ॥
 ਇਸੀ ਧਿਆਨ ਕੇ ਮਨ ਆਧਾਰੀ ॥ ੨ ॥ ਨਿਸ ਦਿਨ ਸਿਮਰਹਿ ਅਪਰ ਨ
 ਕਾਮ॥ਮਨ ਕੀ ਲਿਵ ਚਿਤਵਤਿ ਘਨ ਸ਼ਾਮ॥ -ਕਮਲ ਪੱਤ੍ਰ ਬਿਸਤਰਤਿ
 ਬਿਲੋਚਨ॥ਕੁੰਡਲ ਗੰਢਸਥਲ' ਦੁਖ ਮੋਚਨ॥੩॥ਮੰਦ ਮੰਦ ਸੁੰਦਰ ਮੁਸ-
 ਕਾਵਨਿ । ਭਗਤਨਿ ਕੇ ਚਿਤ ਚੌਪ ਬਧਾਵਨਿ-। ਐਸੇ ਧਿਆਨ ਬਿਖੈ ਮਨ
 ਲਾਗਾ॥ ਸਿਮਰਹਿ ਨਾਮ ਸਦਾ ਅਨੁਰਾਗਾ ॥੪॥ ਤਿਨ ਸ੍ਰੀ ਅਮਰ ਮਹਾਤਮ
 ਸੁਨੈ । ਬਹੁ ਗੁਰ ਸਿੱਖਜਨ ਤਿਹ ਸੇਂ ਭਨੈ । ਚਾਹਤਿ ਦਰਸਨ ਕੇ ਦਿਨ
 ਬੀਤੇ । ਕਬਿ ਕਬਿ ਚਲਨਿ ਠਟਹਿ ਨਿਜ ਚੀਤੇ ॥ ੫ ॥ ਸਮੇ ਪਾਇ ਗੁਰ
 ਕੇ ਪੁਰਿ ਆਯੋ । ਬਿਰਜੈ ਪੌਰ ਪਰ ਪੁਛਿ ਪਠਾਯੋ' । ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਅਮਰ ਨੇਮ
 ਨਿਜ ਭਾਖੈ । 'ਜੇ ਮਨ ਤੁਵ ਦਰਸਨ ਅਭਿਲਾਖੈ ॥ ੬ ॥ ਕਰਹੁ ਦੇਗ
 ਤੇ ਭੋਜਨ ਜਾਇ । ਹੋਹਿ ਤ੍ਰਿਪਤ ਪੁਨ ਹਮ ਫਿਰਾ ਆਇ' । ਮਾਈ ਦਾਸ
 ਸੁਨਤਿ ਸੀਦੇਹ'।-ਬਿਨ ਸੰਜਮ ਤੇ ਇਨ ਕੇ ਗੋਹ'॥੭॥ਹੋਤਿ ਅਹਾਰ,ਅਚੈ
 ਨਹਿ ਐਸੇ । ਮੇਰੀ ਕ੍ਰਿਆ ਰਹਹਿ ਸੁਚਿ ਜੈਸੇ । ਸੇ ਬਿਧਿ ਕਰਨੀ ਅਬਿ ਬਨਿ
 ਆਵੈ । ਸੁਚਿ ਬਿਨ ਦਰਸਨ ਕਾ ਫਲ ਪਾਵੈ- ॥ ੮ ॥ ਚਿਤਵਤਿ ਰਹੈ
 ਚਿੰਤ ਚਿਤ ਖਰਜੈ* । ਬਹੁਤਿ ਦੇਰਿ ਮਹਿ ਨਿਸਚੈ ਕਰੈ ।-ਬਿਨ ਅਚ
 ਨਹਿ ਦਰਸਨ ਦੇਤਿ॥ਜੇ ਅਚਿ ਲੇਉਂਧਰਮ ਬਿਗਰੇਤਿ'॥੯॥ਯਾਂਤੇ ਨਾਂਹਿਨ
 ਦਰਸਨ ਕਰਿਹੈ । ਸੰਜਮ ਸਹਤ ਅਚੈ ਪੂਲ ਧਰਿ ਹੋਂ-। ਬਿਨ ਦਰਸਨ
 ਤਬਿ ਫਿਰ ਕਰਿ ਗਯੋ' । ਨਿਸ ਦਿਨ ਮਨ ਮਹੁੰ ਸੰਸੈ ਭਯੋ ॥ ੧੦ ॥-ਨਰ
 ਮਹਾਤਮਾ ਅਜਮਤਿ' ਭਰੇ । ਤਿਨਿ ਕੇ ਦਰਸਨ ਮੈ ਨਹਿ ਕਰੇ॥ਲੋਕ ਸੈਂਕਰੇ
 ਕਰੇ ਨਿਹਾਲ । ਭਏ ਸਿੱਧ' ਮਿਲਿ ਕੈ ਤਿਨ ਨਾਲ ॥੧੧॥ ਕਿਸ ਕੁਕਰਮ
 ਨੇ ਮੁਝ ਕੋ ਪ੍ਰੇਰਾ । ਜਿਸ ਤੇ ਮਹਾਂ ਪੁਰਖ ਨਹਿ ਹੋਰਾ-। ਭਯੋ ਉਦਾਸ ਨ
 ਠਹਿਰਜੈ ਥਾਨਾ- ਚਲੋਂ ਦੁਰਕਾ-ਮਨ ਅਸ ਠਾਨਿ॥੧੨॥-ਪ੍ਰਾਸਚਿੱਤ' ਤਬ
 'ਕਰਮਕਾਂਡੀ' ਸਿਰ ਤੇ ਮੁਕਟ ਤੇ ਪੀਲੇ ਬਸਤ੍ਰ ਧਾਰਨ ਬਾਲਾ' ਵਾਲੇ ਗੱਲ੍ਹਾ(ਤੇ ਲਟਕ ਰਹੇ)।
 'ਖਸ਼ਾ ਹੋਕੇ ਦਰਵਾਜੇ ਅਗੇ ਪੁਛ ਭੇਜਿਆ । 'ਸੰਸੈ ਵਿਚ ਹੋਗਿਆ' (ਛੁਤ ਛਾਤ ਦੇ) ਨੇਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ
 ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਘਰ । 'ਵਿਗੜਦਾ ਹੈ' ਮੁਝ ਗਿਆ 'ਬਜ਼ੁਰਗੀ, ਕਰਮਾਤ[ਆ, ਅਜਮਤ]। 'ਪੂਰਨ,
 ਮੁਕਤ । 'ਦੁਸ਼ਨਾਂ [ਸਿੰ, ਪ੍ਰਾਯਸ਼ਿਤੁ-ਪਾਪ ਦੂਰ ਕਰਨੇ ਦਾ ਕਰਮ, ਪਛਤਾਵਾ]। *ਪਾ:-ਪਰਯੋ ।

ਉਤਰਹਿ ਮੇਰਾਚਲਿ ਦੁਆਰਕਾ ਹਰਿ ਲਜੋਹੋਰਾ^੧—। ਅਤਿ ਚਿਤ ਪ੍ਰੇਮਭਯੋ
 ਚਲ ਪਰਜੋ। ਬਿਰਜੋ ਨ^੨, ‘ਹਰਿ ਹਰਿ’ ਨਾਮ ਸੁਰਰਜੋ^੩ ॥੧੩॥ ਇੱਛਾ ਅਪਰ
 ਨਹੀਂ ਮਨਲਜਾਵੈ। ਕਰਤਿਭਗਤਿ— ਦਰਸਨ ਦਿਖਰਾਵੈ^੪। ਜਾਇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਕੋ
 ਹੋਰਨਿ ਕਰੋਂ^੫। ਪੁਰਿ ਦੁਆਰਕਾ ਮਹਿ ਹਿਤ ਧਰੋਂ—॥੧੪॥ ਭਯੋ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਿ
 ਅਤਿ ਮਸਤਾਨਾ। ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਕਰਤੋ ਜਾਤਿ ਪਯਾਨਾ। ਦਿਸਾ ਦੁਾਰਕਾ ਹੋਤਿ
 ਅਨੰਦਾ^੬।—ਕਰੋਂ ਦਰਸ ਮੈਂ ਗਮਨਿ ਬਿਲੰਦਾ—॥ ੧੫ ॥ ਨਿਕਟ ਦੁਾਰਕਾ
 ਪਹੁੰਚਜੋ ਜਾਈ। ਤਿਥਿ ਇਕਾਦਸ਼ੀ ਮਗਮਹਿ ਆਈ। ਬਨ ਦੀਰਘ ਦਾਰੁਨ
 ਤਿਸ ਥਾਨਾ। ਜਹਿ ਸਮੀਪ ਨਰ ਦਿਖਹਿ ਨ ਆਨਾ॥੧੬॥ ਘਟਾ ਬਡੀ ਤਿਸ
 ਦਿਨ ਉਮਡਾਈ। ਬਾਧੂ ਬਹੀਬਹੁਤਿ ਬਲ ਪਾਈ। ਦਾਮਨਿ ਦਮਕਤਿ ਕਰ
 ਕਤਿ ‘ਭਾਰੀ। ਕਾਰੀ ਘਟਾ’ ਬਰਖਤੀ ਬਾਰੀ ॥ ੧੭ ॥ ਤਿਸ ਬਨ ਮਹਿ ਬੂਤ
 ਰਾਖਨਿ ਕਰੋ। ਚਲਨੋ ਜਾਤਿ ਬਜਾਕੁਲਤਾ ਧਰੋ। ਨਹਿ ਫਲੁਹਾਰ^੭ ਹਾਥ ਕਿਤਿ
 ਆਵਾ। ਨਿਰਜਲ ਹੀ ਹਠ ਕੀਨਿ ਰਹਾਵਾ ॥ ੧੮ ॥ ਭਯੋ ਸੀਤ ਬਰਖਾ ਤੇ
 ਕੀਪਤਿ। ਨਿਕਟਿ ਨ ਮਾਨਵ ਕੋ ਬਚ ਜੰਪਤਿ^੮। ਇਤਿ ਉਤਿ ਖੋਜਤਿ ਹਾਰ
 ਪਰਜੋਹੈ। ਥਾਨ ਨ ਪਾਯੋ ਨਹੀਂ ਬਿਰਜੋਹੈ॥੧੯॥ ਪੁਨਬਜਾਕੁਲ ਬਰਖਾ ਤੇ ਭਯੋ
 ਛੁਪਾ ਬਹੁਤਿ ਫਲੁਹਾਰ ਨ ਪਾਯੋ। ਸਘਨ ਤਿਮਰ ਹੋਈ ਜਬਿਜਾਮਨਿ^੯। ਠੌਰ
 ਨ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਭਾ ਬਿਸਰਾਮ ਨ॥੨੦॥ ਚਲਿਬੇ ਤੇਇਕ ਬਲਬਿਰ ਹੋਵਾ। ਖੋਖਰ
 ਸਹਤ ਬਿੱਛ ਇਕ ਜੋਵਾ। ਖਰੇ ਹੋਨ ਕੋ ਤਿਸ ਮਹਿ ਥਾਨ। ਬੈਠਨਿ ਪੈਵਨਿ
 ਕੋ ਨਹਿ ਜਾਨਿ॥੨੧॥ ਤਿਸ ਮਹਿ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਜੋ ਠਾਂਵਾ ਭਯੋ। ਸਿਮਰਨਿ ‘ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ
 ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ’ ਮੁਖਲਯੋ। ਸਗਰੀਜਾਮਨਿ ਖਰੇ ਬਿਤਾਈ। ਬਹੁਰੋਤਹਿ ਪ੍ਰਭਾਤਿਹੁਇ
 ਆਈ॥੨੨॥ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਪ੍ਰੀਤ ਇਕ, ਆਸਨ ਔਰੀ। ਦੁਤਿਯਨ ਦੀਖਤਿ ਕੋਤਿਸ
 ਠੌਰੀ। ਦਿਵਸਿ ਦਾਦਸ਼ੀਕੇ ਚਿਤਵੰਤਾ। ਬਰਤ ਉਪਾਰਨ^{੧੦} ਬਿਧਿ ਨ ਲਹੰਤਾ
 ॥੨੩॥ ‘ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਕ੍ਰਿਸ਼ਨ’ ਆਰਾਧਤਿ ਖਰਜੋਇਕ ਪ੍ਰੇਮਮਹਿ ਮਨਰਹਿ ਬਿਰਜੋ।
 ਭਗਤਵਫਲ ਪ੍ਰਭੁਦੀਨ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ ਜਾਨਜੋ—ਜਾਗਜੋ ਪ੍ਰੇਮ ਬਿਸਾਲਾ॥੨੪॥ ਮੋ
 ਬਿਨ ਇਸਕੇ ਆਸ ਨ ਔਰ। ਕਾਨਨ ਘੋਰ ਬਿਖੈ ਅਸ ਠੌਰ—। ਅਪਨੋ ਜਨ

^੧ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦਾ ਦਰਸਨ ਕਰਾਂ। ^੨ਠਹਿਰਿਆ ਨਹੀਂ। ^੩ਉਚਾਰਿਆ। (ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ)ਦਰਸਨ ਦੇਵੇ।

^੪ਦੁਆਰਕਾ ਦੀ ਵਲ ਜਾਂਦਿਆਂ ਅਨੰਦ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ^੫ਕੜਕਦੀ ਹੈ। ^੬ਕਾਲੀ ਘਟਾ। ^੭ਬੂਤ
 ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਦਾ ਫਲ ਆਦਿ ਭੋਜਨ। ^੮ਨੇੜੇ ਕੋਈ ਮਨੁਖ ਭੀ ਨਹੀਂ ਬਚਨ ਬੋਲਣ ਵਾਲਾ।

^੯ਰਾਤ ਹੋਈ ਤੇ ਜਦੋਂ ਬਹੁਤ ਅੰਧੇਰਾ ਹੋ ਗਿਆ। ^{੧੦}ਬਰਤ ਚਲਣ ਦੀ।

ਜਨਨੇ ਯੁਤਿ ਪ੍ਰੇਮਾ ਚਾਹਤਿ ਭਏ ਕਰਨਿ ਕੋ ਛੇਮ^੧॥੨੫॥ ਆਨ ਰੂਪ ਕਰਿ^੨
ਲਜਾਇ ਅਹਾਰਾ । ਤਿਹ ਆਗੇ ਧਰਿ ਅਨਤ^੩ ਸਿਧਾਰਾ । ਮਾਈ ਦਾਸ ਸੁ
ਭੋਜਨ ਦੇਖਾ॥ਸਹਤ ਪਹਿਤ ਕੇ ਭਾਤ^੪ ਵਿਸ਼ੇਖ॥੨੬॥-ਮੈਂ ਆਚਾਰੀ^੫-ਸ਼ੀਕਾ
ਠਾਨੀ॥-ਬਿਨ ਸੇਜਮ ਕਿਨਿ ਆਨਨੋ ਥਾਨੀ॥ ਸੁਚ ਸੋਂ ਚੌਕੇ ਅੰਤਰਿ ਖਾਵੇਂ।
ਬਿਗਰਹਿ ਨੇਮ ਜਿ ਇਸ ਮੁਖ ਪਾਵੇਂ ॥੨੭॥ ਜੇ ਹੋਵਤਿ ਪਕਵਾਨ ਬਨਾ-
ਯਸਿ^੬ । ਅਚਿਤਿ ਥੁਤੀ ਮੈਂ^੭ ਛੁਧਾ ਮਿਟਾਯਸਿ-। ਇਸ ਬਿਧਿ ਤਰਕਤਿ
ਬਹੁ ਚਿਤ ਮਾਂਹੀ॥ਹੁਤੋ ਛੁਧਤਿ ਪਰ ਖਾਯਸਿ ਨਾਂਹੀ ॥੨੮॥ ਉਰ ਅੰਤਰ ਕੀ
ਲਖਿ ਭਗਵਾਨੁ । ਲਜਾਏ ਅਨਿਕ ਭਾਂਤਿ ਪਕਵਾਨੁ^੮ । ਤਿਸਿ ਵਿਗ ਧਰਿ
ਕਰਿ ਅਨਤ ਸਿਧਾਰੇ । ਮਾਈ ਦਾਸ ਨਿਹਾਰਿ ਬਿਚਾਰੇ ॥ ੨੯ ॥-ਇਸਿ
ਭੀਖਨ ਕਾਨਨ ਕੇ ਮਾਂਹੀ॥ ਮਾਨਵ ਕਿਸੀ ਥਾਨ ਦਿਖਿ ਨਾਂਹੀ । ਏਕਿ ਬਾਰ
ਦਈ ਕਾਰ ਰਸੋਈ॥ਮਮ ਮਨ ਕੀ ਲਖਿ ਕਰਿ ਪੁਨ ਸੋਈ॥੩੦॥ਲਜਾਯਸਿ*
ਕੌਨ ਨ ਜਾਨਨੇ ਜਾਈ॥ਮਨ ਕੀ ਗਤਿ ਨਹਿ ਅਪਰ ਲਖਾਈ^੯॥ਪ੍ਰਭੁ ਬਿਨ
ਔਰ ਨਹੀਂ ਇਹ ਕੋਈ॥ ਉਰ ਕੀ ਲਖਿ ਲਜਾਵਤਿ ਭਾ ਸੋਈ ॥੩੧॥ ਨਹਿ
ਮੁਖ ਕੋ ਦਰਸਨ ਦਿਖਰਾਯਸਿ॥ ਦੋਇ ਬਾਰ ਦੇ ਅੰਨ ਸਿਧਾਯਸਿ-। ਇਮ
ਬਿਚਾਰਿ ਕਰਿ ਹੋਰਨਿ ਲਾਗਾ॥ਚਹੁ ਦਿਸ਼ਿਫਿਰਤਿ ਵਧੈ ਅਨੁਰਾਗਾ॥੩੨॥
ਪਰਜੈ ਰਹਜੈ ਤਿਹ ਠਾਂ ਪਕਵਾਨ॥ਇਤਿ ਉਤਿ ਖੋਜਤਿ ਭਯੋ ਹਿਰਾਨ॥ ਪ੍ਰੇਮ
ਸਮੁੰਦ੍ਰ ਬਿਖੈ ਬਹਿ ਗਯੋ । ਮਾਈ ਦਾਸ ਥਾਹੁ ਨਹਿ ਲਹਜੈ ॥੩੩॥ ਰੁਦਨਿ
ਕਰਤਿ ਅਰੁ ਉਰ ਪੁਕਾਰੈ॥ਨਹਿ ਤਨ ਕੀ ਸੁਧਿ ਕੁਛ ਸੰਭਾਰੈ॥ਗੁਨਗਾਵਤਿ
ਹਿ ਪਤਿਤ ਉਧਾਰਨ॥ਹੇ ਅਨਸ਼ਯਾਮ ਜਗਤ ਕੇ ਕਾਰਨ॥੩੪॥ਹੇਅਨਾਥ
ਕੋ ਨਾਥ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ॥ਨਾਮ ਗਰੀਬ ਨਿਵਾਜ ਬਿਸਾਲ॥ ਹੇ ਮਨਮੋਹਨਿ ਸੁੰਦਰ
ਸਾਂਵਰਿ॥ਮੈ ਮਲੀਨ ਪਾਮਰ ਤੇ ਪਾਂਵਰਿ^{੧੦}॥੩੫॥ ਅਪਨੋ ਬਿਰਦ ਸੰਭਾਰਨਿ
ਕਰੀਯਹਿ । ਮਮ ਅਵਗੁਨ ਕੋ ਨਹੀਂ ਨਿਹਰੀਯਹਿ । ਹੂੰ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਦਿਹੁ

^੧ਸੁਖੀ । ^੨ਹੋਰ ਰੂਪ (ਧਾਰ) ਕਰਕੇ । ^੩ਘੋਰ ਪਾਸੇ । ^੪ਪਹਿਤ ਭਾਤ=ਦਾਲ ਤੇ ਚੌਲ । ^੫ਕਰਮ
ਕਾਂਡੀ ਹੀ । ^੬ਜੇ ਪਕਵਾਨ ਹੋਵੇ, ਭਾਵ ਪੂਰੀ ਆਦਿ ਤਲਿਆ ਪੱਕਾ ਭੋਜਨ । ਦਾਲ ਭਾਤ ਨੂੰ
ਕੱਚਾ ਭੋਜਨ ਸਮਝਦੇ ਹਨ । ^੭ਖਾ ਲੈਂਦਾ ਮੈਂ ਬਰਤ ਵਾਲਾ । ^੮ਪੱਕਾ ਭੋਜਨ (ਪੂਰੀ ਆਦਿ) ।
^੯ਮੇਰੇ ਮਨ ਦੀ ਗਤੀ (ਭਗਵਾਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾ) ਹੋਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਜਾਣ ਸਕਦਾ । ^{੧੦}ਨੀਚ ਤੇ
ਤੁੱਛ [ਸੰਸ: ਪਾਮਰ=ਨੀਚ, ਪਜਾਬੀ, ਪਾਵਲ=ਜੁਲਾਹਾ ਭਾਵ ਤੁੱਛ] (ਅ) ਤੇ + ਪਾ + ਵਰ=
ਭਰੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਸ਼ਰਣ । (੯) ਨੀਚ ਤੇ ਨੀਚ । *ਪਾ:-ਲਿਆਇਓ ।

ਦਰਸ ਗੁਸਾਈਂ । ਪ੍ਰਿਥਮ ਜਥਾ ਭੋਜਨ ਦਿਯ ਆਈ' ॥੩੬॥ ਇੰਤਜਾਦਿਕ
ਪ੍ਰਭੁਕੋਜਸੁਕਹੈ । ਬਿਨਤੀ ਕਰਤਿ* ਨੀਚ ਨਿਜ ਲਹੈ । ਕਰਜੈ ਪ੍ਰੇਮ ਨੇ ਬਜਾ-
ਕਲ ਭਾਰਾ । ਤਬਹਿ ਸ਼ਜਾਮਘਨ ਬਿਰਦ ਸੰਭਾਰਾ ॥੩੭॥ ਅੰਦ੍ਰਿਸੁ ਹੈ ਕਰਿ
ਸ੍ਰੀ ਭਗਵਾਨ । ਹਿਤ ਕੱਲਜਾਨ ਸੁ ਕਰਜੈ ਬਖਾਨ । 'ਮਾਈਦਾਸ ਭਗਤ
ਤੂੰ ਮੇਰਾ ਸਹਤ ਪ੍ਰੇਮ ਬੈਰਾਗ ਬਝੇਰਾ ॥੩੮॥ ਇਕ ਅਪਰਾਧ ਆਪਨੋ ਸੁਨੈ
ਜਹਾਂ ਪ੍ਰੇਮ ਤਹਿ ਨੇਮ ਨ ਗੁਨੈ । ਜਹਾਂ ਨੇਮ ਤਹਿ ਪ੍ਰੇਮ ਨ ਪੂਰਾ । ਯਾਤੇ ਰਹਜੈ
ਰਿਦੈ ਮਹਿ ਉਰਾ ॥੩੯॥ ਜਹਿ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਗੋਇੰਦਵਾਲਾ । ਦਰਸਨ ਹਿਭ
ਗਮਨਜੈ ਜਿਸ ਕਾਲਾ । ਤਹਿ ਸ਼ਿਕਾ ਕਰਿ ਰਾਖਜੈ ਨੇਮ । ਦਰਸਨ ਕਰਜੈ ਨ,
ਫੇਰਜੈ ਪ੍ਰੇਮ ॥੪੦॥ ਲਖਿ ਇਹ ਸਮੈ ਸਰੂਪ ਸੁ ਮੇਰਾ । ਕਰੈ ਅਨੇਕਨਿ ਸ਼੍ਰੇਯ
ਅਫੇਰਾ ॥੪੧॥ ਮਹਿਮਾ ਜਾਨਤਿ ਸਭਿ ਰੀਤਿ । ਰਾਖਜੈ ਨੇਮ ਪ੍ਰੇਮ ਤਜਿ ਚੀਤਿ ॥
੪੨॥ ਇਹਾਂ ਬਿਅਰਥਾ ਬਿਲਾਪ ਨ ਕਰੀਅਹਿ । ਹੋਹਿ ਨ ਦਰਸਨ, ਆਸ
ਨਿਵਰੀਅਹਿ । ਹਟਿ ਅਬਿ ਗਮਨਹੁ ਗੋਇੰਦਵਾਲ । ਤਹਿ ਮਮ ਦਰਸਨ
ਕਰਹੁ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ॥੪੩॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਅਮਰ ਮੋਹਿ ਮਹਿ* ਕੋਉ । ਭੇਦ ਨ ਜਾਨਕੁ,
ਇਕ ਲਖਿ ਸੋਉ । ਜਿਸ ਬਿਧਿ ਕੋ ਸਰੂਪ ਉਰ ਬਾਛੈ । ਤਹਾਂ ਜਾਇ ਦਰ-
ਸਹੁ ਸੋ ਆਛੈ ॥੪੪॥ ਜਗ ਕਾਰਨ ਤਾਰਨ ਤਨ ਮੇਰਾ । ਭਗਤ ਰੂਪ ਧਰਿ ਸੋ
ਲਿਹੁ ਹੋਰਾ । ਸ਼ਿਕਾ ਮਨ ਮਹਿ ਕਰਹੁ ਨ ਕੋਈ । ਸਰਧਾ ਧਾਰਿ ਦਰਸੀਅਹਿ
ਸੋਈ' ॥੪੫॥ ਸੁਨਿਕੈ ਮਾਈਦਾਸ ਅੰਦੰਭਾ* । ਪਛਤਾਵਤਿ ਮਨ ਮਾਨਿਅਰੰਭਾ
-ਨਿਸਚੈ ਭਯੋ ਮੇਰ ਅਪਰਾਧੁ । ਇਹਾਂ ਦਰਸ ਕੈਸੇ ਅਬਿ ਲਾਧੁ ॥ ੪੬॥
ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਰੂਪਾ । ਜਗ ਮਹਿ ਕੀਰਤਿ ਬਿਮਲ ਅਨੂਪਾ । ਸੰਜਮ
ਸੋਂ ਭੋਜਨ ਕਹੁ ਖਾਨਾ ॥ ਇਸ ਨੇ ਮੋਕਹੁ ਕੀਨਿ ਹਿਰਾਨਾ ॥੪੭॥ ਉਰ ਕਰਿ
ਸਰਲ ਮਿਲੈ ਅਬਿ ਜਾਈ । ਤਹਿ ਸ੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਰੂਪ ਦਰਸਾਈ- । ਇਸ
ਨਿਸਚੈ ਕਰਿ ਭੋਜਨ ਖਾਯੋ । ਹਟਜੈ ਤਹਾਂਤੇ ਪ੍ਰੇਮ ਬਢਾਯੋ ॥ ੪੮॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ
ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪ੍ਰਿਥਮ ਰਾਸੇ 'ਮਾਈਦਾਸ ਬੈਸਨੇ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਠਾਮ ਵੇਦਿ
ਪੰਚਾਸਤੀ ਅੰਸੁ ॥ ੫੨ ॥

੫੨. [ਮਾਈ ਦਾਸ ਵੇਸਨੇ । ਮਾਣਕਏਦ] ।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਅਤਿ ਆਤੁਰ ਹੁਇ ਦਰਸ ਕੋ ਮਾਈ ਦਾਸ ਪਯਾਨ । ਪੰਥ ਚਲਤਿ

*ਲੁਕਕੇ । *ਭਾਵ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦਾ । *ਤੇ ਮੇਰੇ ਵਿੱਚ । *ਨਿਰਛਲ । *ਪੁਆਰ, ਦੁਖੀ [ਢਾਃ, ਹੋਰਾਨ] । *ਪਾ:-ਕਰੇ । †ਪਾ:-ਬ੍ਰਿਥਾ ।

ਬਹੁ ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਤੇ ਹੋਵਤਿ ਸ਼੍ਰਮਤਿ ਮਹਾਨ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਨਿਸ ਬਿਸਰਾਮਤਿ
 ਦਿਵਸ ਪਯਾਨਹਿ। ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਸਤਿਗੁਰੂ*ਨਾਮ ਬਖਾਨਹਿ। ਚਿਤ ਮਹਿ ਚਿਤ-
 ਵਤਿ ਆਵਤਿ ਸੋਈ॥-ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਗੁਰ ਅਮਰ ਜਿ ਹੋਈ॥੨॥ ਮੋ ਕਹੁ ਰੂਪ
 ਸ਼੍ਰੀਨਾਮ ਦਿਖਰਾਵਹਿ । ਚਤੁਰ ਭੁਜਾ^੧ ਬਨਮਾਲ^੨ ਸੁਹਾਵਹਿ । ਮੁਰ ਉਰ ਕੀ
 ਸ਼ਰਧਾ ਕਰਿ ਪੁਰੀ॥ਦਰਸੈ ਸਭਿ ਤੇ ਮੁਰਤਿ ਰੁਰੀ॥੩॥ ਕੋਤਿਕ ਦਿਨਮਹਿ
 ਪਹੁੰਚਨੈ ਆਇਸਿਹ ਠਾ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਸੁਹਾਇ ਪ੍ਰਥਮਹਿ ਗਯੋ ਦੇਗ ਕੇ
 ਬਾਨਾ॥ਕਰਨੈ ਸਾਬਿਕੈ ਭੋਜਨ ਖਾਨਾ॥੪॥ ਤ੍ਰਿਪਤ ਹੋਇ ਪੁਨ ਅੰਤਰ ਗਯੋ।
 ਮਨਬਾਂਛਤਿ ਤਸੈਦਰਸਨ ਭਯੋ। ਜਿਹ ਸਰੂਪ ਕੀ ਉਸਤਤਿ ਬੇਦਾਕਰਤਿ
 ਰਹਤਿ ਨਹਿ ਪਾਵਤਿ ਭੇਦ ॥ ੫ ॥ ਕਥਿਤ ॥ ਸੂਰਜ ਸਮਾਨ ਕੋਰ ਪ੍ਰਭਾ ਹੈ
 ਮਹਾਨ ਤਨ^੩, ਸੋਭਨਾ^੪ਹੈ ਸੀਸ, ਦੁਤਿ ਬਾਹੁਨ ਅਜਾਨਕੀ^੫। ਕੰਬੁ ਗ੍ਰੀਵ,
 ਲੋਚਨ ਤਿਰੀਛੇ ਤੀਛੇ^੬ਬਾਨ ਮਾਨੋ, ਤੀਖਨ ਹੈ ਨਾਸਕ। ਮਹਾਨ ਸੁਖਦਾਨ
 ਕੀ॥ਅਧਰ ਪ੍ਰਵਾਲ ਲਾਲ^੭, ਸੰਦਰ ਬਿਸਾਲ ਭਾਲ, ਕੰਡਲ ਕਪੋਲ ਪਰਛੋਲ
 ਚੰਚਲਾਨ ਕੀ^੮। ਕੰਤਲ ਸੁਨੀਲੇ ਢੀਲੇ^੯ ਛੂਟੇ ਹੈਂ ਛਬੀਲੇ, ਚਟਕੀਲੇ^{੧੦},
 ਪਟ ਪੀਲੇ ਢਹਿਰੀਲੇ ਬੇਗਵਾਨ ਕੀ^{੧੧}॥੬॥ ਕਥਿਤ। ਪਦ ਅਰਬਿੰਦ ਛਬਿ
 ਬਿੰਦ ਹੈ ਬਿਲੀਦਮ੍ਰਿਦ, ਆਨੰਦ ਕੇ ਕੰਦ ਹੈਂ ਮੁਕੰਦ ਨਿਜ ਦਾਸਕੋ। ਆਗਰੀ
 ਸੁਮਿਲੇ ਨਖ ਜਾਲ ਹੈਂ ਬਿਮਲ ਕਲਿ^{੧੨}, ਨੁਪਰ^{੧੩} ਜਗਾਉ ਜੇ ਜਵਾਹਰ
 ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕੇ^{੧੪}। ਕੇਹਰਿ ਸੀ ਕਟ^{੧੫}, ਸੁਲਪੇਟੀ ਛੁੰਦਪੰਟਕਾ^{੧੬} ਸੁ, ਤ੍ਰਿਵਲੀ
 ਉਦਰ^{੧੭}, ਉਰ ਆਯੁਤ ਬਿਲਾਸਕੇ^{੧੮}। ਚੰਦਮਾ ਉਜਾਸ ਕੇ ਸਮਾਨ ਰਹਿ
 ਭਾਸਕੇ ਬਦਨ ਸੁਖਰਾਸਕੇ ਸੁਹਾਯੋ ਤ੍ਰਾਸਨਾਸ ਕੇ^{੧੯} ॥ ੭ ॥ ਕਥਿਤ। ਦਿਜ

*ਚਾਰ ਬਾਹਾਂ । *ਵੇਸਯੰਤੀ ਮਾਲਾ । *ਤਿਸ ਨੂੰ । *ਕਚੇੜੀ ਸੂਰਜਾਂ ਵਾਂਗ ਸੋਭਾ ਬੜੀ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ
 ਦੇ ਤਨ ਦੀ । *ਲੰਮੀਆਂ ਗੋਡਿਆਂ ਤਕ ਬਾਹਾਂ । *ਸੰਖ ਵਰਗੀ ਗਿੱਚੀ, ਅੱਖੀਆਂ ਦੇ ਕੋਨੇ
 ਦੇਵੇ ਤਿੱਖੇ । *ਹੇਠ ਮੂੰਹੋ ਵਤ ਲਾਲ । *ਵਾਲੇ ਗੱਲਾਂ ਪਰ ਚੰਚਲ ਹੋ ਕਰਕੇ ਲਟਕ
 ਰਹੇ ਹਨ । (ਅ) ਭੋਲ+ਚੰਚਲਾ+ਆਯਨ=ਚੰਚਲਤਾ ਦਾ ਘਰ, ਭਾਵ ਮੱਛੀਆਂ ਵਰਗੀ
 ਭੋਲ । *ਵਲਾਂ ਵਾਲੇ ਕੇਸ ਕਾਲੇ ਲਟਕ ਰਹੇ ਹਨ । *ਛਬ ਵਾਲੇ ਚੀਕਣੇ (ਕੇਸ) ।
 *ਬਸਤੂ ਪੀਲੇ ਲਹਿਰਾ ਰਹੇ ਹਨ ਪੌਣ ਦੇ ਵੇਗ ਨਾਲ । *ਉਂਗਲੀਆਂ ਨਾਲ ਮਿਲੇ ਹੋਏ
 ਨੌਂਹ ਜੋ ਸਾਰੇ ਉੱਜਲ ਤੇ ਸਹਣੇ ਹਨ । *ਬਾਂਜਰਾਂ । *ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰਹੇ ਹਨ । *ਸ਼ੋਰ ਵਰਗੀ
 ਕਮਰ । *ਤੜਾਗੀ । *ਤਿੰਨ ਵਲ ਪੇਟ ਤੇ । *ਛਾਤੀ ਚੌੜੀ ਅਨੰਦ ਦਾਯਕ । *ਚੰਦ ਦੇ
 ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਮਾਨ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰਿਹਾ ਹੈ ਮੂੰਹ ਸੁੱਖਾਂ ਦੀ ਖਾਣ ਦਾ, ਸੋਭ ਰਿਹਾ ਹੈ ਡਰ ਨੂੰ ਨਾਸ
 ਕਰਨ ਵਾਲਾ ।
 *ਪਾ:-ਸੁ ਸਤਿਗੁਰ । *ਪਾ:-ਸੋਭਰਿ ।

ਪਦ ਚਿੰਨ੍ਹ, ਬਨਮਾਲ ਹੈ ਬਿਸਾਲ ਗਰ, ਚਤੁਰ ਭੁਜਾਨਿ ਗਹੜੈ ਗਦਾ
 ਅਰਬਿਦ ਹੈ। ਸਿਖ ਚੱਕੁ ਬੱਕੁ ਧਰੇ, ਚੰਦਨ ਚਰਚ ਕਰੇ ਅੰਗਦ ਸਮੇਤ
 ਭੁਜਦੰਬਾ ਸੇ ਬਿਲੇਦ ਹੈ। ਕੰਧ ਹੈ ਉਤੰਗ ਅੰਗ ਅੰਗ ਬਿਖੰਸਿਧਿ ਜੇਈ, ਮਾ-
 ਸਲਾ ਕਠੋਰ ਸਭਿਬੰਜੁ ਕੇ ਮਨੀਦ ਹੈ। ਹਸੈ ਮੰਦਮੰਦ ਹੈ, ਉਪਾਵਤਿਅਨੰਦ
 ਹੈ, ਅਨੰਦ ਜਗਬੰਦ ਹੈ, ਮੁਕੰਦ ਸ੍ਰੀ ਗੁਬੰਦ ਹੈ॥੮॥ ਵੇਹਗਾ ਅਪਰ ਸੁੰਦਰਾ
 ਪ੍ਰਭੁ ਕੀ ਬਰਨ ਸਕੈ ਅਸ ਕੌਨ। ਕੋਟ ਕਾਮ ਸਸਿ ਸੂਰ ਕੀ ਸਮਤਾ
 ਨਾਹਿਨਤੋਨ॥੯॥ ਚੋਪਈ। ਮਾਈਦਾਸ ਬੈਸਨੋ ਦੇਖਿ। ਤਨ ਮਨ ਕੀ ਸੁਧਿ ਰਹੀ
 ਨ ਸੇਖਾ। ਹੇਰਿ ਸਰੂਪ ਮਸਤ ਹੁਇ ਰਹੈ। ਕੋ ਬਿਧਿ ਮੁਖ ਤੇ ਜਾਤਿ ਨ
 ਕਹੈ॥੧੦॥ ਮੀਦੁਤ ਕਰੇ॥ ਬਿਲੋਚਨ ਜਬੈ। ਅੰਤਰ ਪਿਖੈ ਰੂਪ ਸੇ ਤਬੈ।
 ਕਿਤਿਕਬਾਰ॥ ਨਹਿ ਨੈਨ ਉਘਾਰੇ। ਉਰਮਹਿ ਮੂਰਤਿਬਿਰਜੋਨਿਹਾਰੇ॥੧੧॥
 ਬਹੁਰ ਬਿਲੋਚਨ ਖੋਲੇ ਜਬੈ। ਪਿਖਿ ਸ੍ਰੀ ਅਮਰ ਰੂਪ ਨਰ॥ ਤਬੈ ਸਤਿਗੁਰ
 ਨੇ ਨਿਜ ਰੂਪ ਬਨਾਯੋ। ਬਾਛਤਿ ਚਿਤ ਸੇ ਤਿਸੇ ਦਿਖਾਯੋ॥੧੨॥ ਨਿਕਟ
 ਹਕਾਰੈ ਮਾਈਦਾਸ। ਆਵੈ ਭਗਤ ਬੈਠਿਯੋ ਪਾਸ। ਸੁਨਤਿਬੰਨ ਚਰਨਨਿ
 ਪਰ ਪਰਜੈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਿਜ ਕਰ ਮਸਤਕ ਧਰੈ॥੧੩॥ ਰੁਚਿਰ ਪ੍ਰਸੰਸਾ
 ਕਰਿਬੈ ਲਾਗੈ। ਗੁਰੁ ਕ੍ਰਿਪਾਲਕੇ ਪਗ ਅਨੁਰਾਗੈ॥ ਪੈਨ ਪੈਨ ਸਤਿਗੁਰ
 ਗਤਿਦਾਨੀ। ਕਲਿ ਮਹਿ ਕਰਹੁ ਉਧਾਰਨ ਪ੍ਰਾਨੀ॥੧੪॥ ਭੁਜੰਗ ਛੰਦ। ਨਮੋ
 ਦੀਨ ਦਜਾਲੇ, ਨ ਆਵੈ ਨ ਅੰਤੈ। ਅਗਾਧੀ॥, ਅਥਾਧੀ॥, ਰਚੇ ਸਰਬ ਜੰਤੈ॥
 ਤੁਹੀ ਲੋਕ ਚੌਦਾ ਰਚੇ ਧਾਰਿ ਲੀਲਾ। ਪ੍ਰਵੇਸ਼ੈ-ਸਬੈ ਮੈਂ, ਅਲੇਪੈ ਸੁ ਮੀਲਾ॥
 ੧੫॥ ਮਹਾਂ ਬੀਜ ਬੀਜੈ ਬਿਬਾਰੈ ਬਿਬਾਰਾ॥ ਤੁਹੀ ਏਕ ਮਲੈ ਜਰੀ ਸਾਖ-
 ਸਾਰਾ॥ ਉਪਾਵੈ ਤੁਹੀ, ਫੇਰ ਪਾਲੈ, ਸੰਘਾਰੈ। ਸੇਕੋਚੈ ਸਬੈ ਦ੍ਰਿਸ਼ਮਾਨੀ

੧(ਦਿਸ=)ਭ੍ਰਿਗੂਦੇ ਚਰਨਦ। ਨਿਸ਼ਾਨ, ਵੇਜਯੰਤੀਮਾਲਾ ਸ੍ਰੇਸ਼ਠ ਭਾਲ ਵਿੱਚ, ਚਾਰ ਬਾਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ(ਦੋਹੁ
 ਵਿੱਚ)ਫੜਿਆ ਤ੍ਰਿਸ਼ੂਲ ਤੇ ਕਵਲ ਹੈ। ੨(ਤੇ ਬਾਕੀ ਦੋਹੁ ਵਿੱਚ)ਸਿਖ ਤੇ ਟੇਢਾ ਚੱਕਰ। ੩ਭਜੀ ਤੇ
 ਬੁਹੱਟੇ ਹਨ ਤੇ ਚੰਦਨ ਛਿੜਕਿਆ ਹੈ। ੪ਜੋੜ। ੫ਮਸਲੀਆਂ (ਮਾਸ ਦੀਆਂ ਮਛਲੀਆਂ)।
 ੬ਜਗਤ ਦੇ ਬੰਦਨਾ ਯੋਗ। ੭ਕੋੜ ਚੰਦ੍ਰਮੇ ਤੇ ਸੂਰਜ। ੮ਤਿਸ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਲ। ੯ਬਾਕੀ।
 ੧੦ਬੰਦ ਕੀਤੇ। ੧੧ਕਿੰਨੀ ਦੇਰ। ੧੨ਦੇਖੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਮਨੁਖ ਰੂਪ ਵਿੱਚ। ੧੩ਪ੍ਰੇਮ
 ਕਰਨ ਲਗਾ। ੧੪ਸਮੁੰਦਰ ਰੂਪ ਹੈ। ੧੫ਦੁਖਾਂ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੈ। ੧੬ਜੀਵ ਜੰਤ। ੧੭ਮਿਲਿਆ
 (ਸਭਨਾਂ ਵਿੱਚ ਫਿਰ) ਅਲੇਪ ਹੈ। ੧੮ਕਾਰਨ ਦਾ ਕਾਰਣ ਤੇ ਬਿਸਥਾਰਾਂ ਦਾ ਬਿਸਥਾਰ।
 ੧੯ਤੂੰ ਹੀ ਇਕ ਮੁੱਢ ਹੈਂ ਅਤੇ ਸਾਰਾ ਜਗ ਟਾਹਣੀਆਂ ਹਨ।

ਪਸਾਰੈ ॥੧੬॥ ਲਖੈ ਨਾਂਹਿ ਕੋਈ ਅਕਾਰੈ ਕਿਤੇ ਹੈ । ਤੁਹੀ ਆਪ ਜਾਨੈ
ਗਤੀ ਮੇਂ ਜਿਤੋ ਹੈ ॥ ਰਚੇ ਪੰਚ ਭੂਤੰ ਰਿਖੀਕੀ ॥ ਜਿ ਸਾਰੀ । ਕਰੀ ਖਾਨ
ਚਾਰੀ ॥ ਅਨੇਕੈ ਪ੍ਰਕਾਰੀ ॥੧੭॥ ਕ੍ਰਿਪਾਧਾਰਿ ਜਾਂਕੋ ਕਰੋ ਦਾਨ ਨਾਮੈ ॥ ਰਟੈ
ਨੀਤਿ ਸੋਈ ਪਰੈ ਤੋਹਿ ਸਾਮੈ ॥ ਤਜੈ ਦੇਹਿ ਹੀਤਾ ॥ ਲਖੈ ਸੋ ਨਿਰਾਲਾ ।
ਲਗੈ ਮੀਠ ਭਾਣਾ, ਰਹੀਤੋ ॥ ਸੁਖਾਲਾ ॥੧੮॥ ਲਖੈ ਮੀਤ ਤੋਹੀ, ਸਰੈਂ ਕਾਜ
ਸਾਰੇ । ਅਨੇਕਾਨਿ ॥ ਮੈਂ ਏਕ ਤੋਹੀ ਨਿਹਾਰੇ । ਤੁਹੀ ਦੀਨ ਬੰਧੁ, ਦਯਾ ਸਿੰਧੁ
ਸ੍ਰਾਮੀ ॥ ਉਧਾਰੈ ਲਖੈਂ ਦਾਸੁ ਪ੍ਰੇਮੀ ਅਕਾਮੀ ॥੧੯॥ ਮਹਾਂਰਾਜ ਰਾਜਾ ਪ੍ਰਤਾਪ
ਬਿਰਾਜੈ । ਤੁਹੀ ਸਰਬ ਕੇ ਸੀਸ ਪੈ ਏਕ ਛਾਜੈ ॥ ॥ ਅਨਾਨੈਦ ॥ ਗੰਗਾਨੀ
ਮਨੀਦੈ ॥ ਨ ਕੋਈ ॥ ਕਲੀ ਦੇਹ ਧਾਰਜੈ ॥ ਕਲਾ ਸਰਬਗੋਈ ॥੨੦॥ ਗੁਰੂਰੂਪ
ਹੋਏ ਤਿਤੀ ਥਾਨ ਸੋਹੈ ॥ ਅਸੀਖੈ ਉਧਾਰੇਬਨੇ ਦਾਸ ਜੋ ਹੈ ॥ ਨਈ ਰੀਤਿ ਸਿੱਖੀ
ਬਿਥਾਰੀ ਉਦਾਰੀ ॥ ਲਈ ਧਾਰਿਜਾਂਹੀ ਭਏ ਦੁੱਖ ਪਾਰੀ ॥੨੧॥ ਸਦਾਜੈ, ਸਦਾ
ਜੈ, ਸਦਾ ਜੈ ਗੁਸਾਈ ॥ ਮਯਾਕੀਨਿ ਮੋਪੈ ਸੁ ਲੀਨੋ ਬਚਾਈ ॥ ਗੁਬੀਦੇ, ਮੁਕੀਦੇ
ਅਨੰਦੇ, ਅਨੁਪੇ । ਨਮਸਤੈ ਨਮਸਤੈ ਸਮਸਤੈ ॥ ਸਰਪੇ ॥੨੨॥ ਏਹਗ ॥ ਇਸ
ਪ੍ਰਕਾਰ ਉਸਤਤਿ ਕਰੀ ਹਰਖਤਿ ਮਾਈਦਾਸ । ਭਯੈ ਨਿਹਾਲ ਬਿਸਾਲ ਹੀ
ਪੁਰਨ ਪ੍ਰੇਮ ਪ੍ਰਕਾਸੁ ॥੨੩॥ ਚੋਖਈ ॥ ॥ ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਜੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਮੁਖ ਪਰ ਹੋਰਾਖੇ
ਚਰਨ ਕਮਲ ਰਜ ਕਰਿ ਹੋ ॥ ਨਿਤ ਦਰਸਨ ਮੈਂ ਤੁਮਰੋ ਪਾਉਂ । ਜਨਮ
ਜਨਮ ਕੋ ਭਰਮ ਮਿਟਾਉ ॥੨੪॥ ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਅਮਰ ਪ੍ਰਸੀਦਨਿ ॥ ਭਏ ॥ ਮੁਸ-
ਕਾਵਤਿ ਮੁਖ ਸੁਖ ਕੋ ਦਏ ॥ ਬਚਨ ਕਹਜੈ ॥ ਸੁਨ ਮਾਈਦਾਸ ॥ ਅਬਤੂ ॥ ਰਹੈ
ਹਮਾਰੇ ਪਾਸ ॥੨੫॥ ਪ੍ਰਭੂ ਕੋ ਦਰਸਨ ਇਹ ਠਾਂ ਪਾਯਸਿ ॥ ਸਰਬ ਕਾਮਨਾ
ਤੇ ਤ੍ਰਿਪਤਾਯਸਿ ॥ ਅਸ਼ਟ ॥ ਦਿਵਸ ਜਬਿ ਅਬਹਿ ਬਿਤਾਵੇ । ਬਹੁਰੋ ਤੋਹਿ
ਗੁਰੂ ਬਿਦਤਾਵੈ ॥੨੬॥ ਰਹੁ ਅਨੰਦ ॥ ਹੁਇ ਗੋਇੰਦਵਾਲਾ ॥ ਮਿਲ ਸਤਿਸੰਗ-

१ ਨਿਗਾਹ ਆਂਵਦੇ ਸਾਰੇ ਪਸਾਰੇ ਨੂੰ ਸਿੱਕੋਚਦੇ ਹੋ (ਲੈ ਕਰਦੇ ਹੋ) । २ ਆਕਾਰ । ३ ਆਪਣੀ ਗਤੀ
ਵਿਚ ਜਿੰਨਾਂ ਕੁ ਤੂੰ ਹੈਂ ਤੂੰ ਆਪਣੀ ਜਾਣਦਾ ਹੈਂ । ४ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ । ५ ਚਾਰੇ ਖਾਣੀਆਂ । ६ ਨਾਮ ਦਾ ਦਾਨਾ
७ ਤੇਰੀ ਸਰਨਿ । ८ ਦੇਹ ਅਭਿਮਾਨ ९ ਅਨੇਕਾਂ ਵਿਚ । १੦ ਨਿਸ਼ਕਾਮ । १੧ ਫਬ ਰਿਹਾ ਹੈਂ । १੨ ਇਕਰਸਾ
१੩ ਵਰਗਾ । १੪ ਕਲਯੁਗ ਵਿਚ ਵੇਹ ਧਾਰੀ ਹੈ ਤੇ । १੫ ਛਪਾਈ ਹੈ । १੬ ਦੁੱਖਾਂ ਤੋਂ ਪਾਰ ।
१੭ ਪ੍ਰਗਟਿਆ । १੮ ਚਰਨਾਂ ਕਮਲਾਂ ਦੀ ਪੂਜੀ ਬਨਾਕੇ ਰਖੇ । १੯ ਪ੍ਰਸੰਨ । ੨੦ ਮੁਖ ਤੋਂ ਹਸੇ ਸੁਖ
ਨੂੰ ਦੇਣ ਵਾਲੇ (ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ) । ੨੧ ਤ੍ਰਿਪਤ ਹੋ ਜਾਏਂਗਾ । ੨੨ ਅੱਠ । ੨੩ ਤੇਰਾ ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਾਂਗੇ
ਭਾਵ ਗੁਰਮੁਖ ਤੋਂ ਹੈ । * ਪਾ:-ਰਹੀ ਤੇ-ਚਹੀਤੇ । † ਪਾ:-ਨਮਸਤੈ । ‡ ਪਾ:-ਤੇ ।

ਤਿ ਸਿੱਖਜਨ ਨਾਲ'।ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਤਿਨਿ*ਤੈਸੇ ਮਾਨੀ॥ ਰਹਜੇ ਸਮੀਪ ਸੰਦੇ-
ਹਨ ਹਾਨੀ॥੨੭॥ਕਾਰ ਬਾਪਿਕਾ ਕੀ ਬਡ ਹੋਵੈ।ਸਭਿ ਸੰਗਤਿ ਸਿਰ ਕਰਿ
ਨਿਤ ਵੇਵੈ॥ ਖੋਦਤਿ ਖੋਦਤਿ ਜਲ ਲਗਿ ਗਏ । ਕਰ ਰੋਰਨ ਕੋ ਦੇਖਤਿ
ਭਏ॥੨੮॥ਨਹਿ ਟੂਟਹਿ ਬਹੁ ਜਤਨ ਕਰਤਿਹੈ॥ਬੁਧਿ ਬਲਿ ਅਪਨੋ ਸਕਲ
ਧਰਤਿ ਹੈ । ਤਬਿ ਸ੍ਰੀ ਅਮਰ ਨਿਕਟ ਚਲਿ ਕਹਜੇ। ਸਤਿਗੁਰ ਨੇ ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ
ਸਭਿ ਲਹਜੇ॥੨੯॥ਮਾਣਕ ਚੰਦ ਪਥਰੀਆ ਜਾਤਿ।ਖੰਡੀਕੁਲ ਸੁੰਦਰ ਦ੍ਰਿੜ
ਗਾਤ॥ਤਿਹਸੰਗ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀਨਿ ਬਖਾਨ।ਹੋਮਾਣਕਚੰਦ ਲੇਹੁ ਵਿਦਾਨ*
॥੩੦॥ਕਰਹੁ ਜੋਰ ਤਿਹ ਹਤਹੁ ਬਨਾਇ॥ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਚਰਨ ਪਰਜੇ ਸਹਿ-
ਸਾਇ॥ਗੁਰ ਨਿਜ ਕਰ ਤਿਹ ਪੀਠ ਧਰਜੇ ਹੈ। ਲੇ ਵਿਦਾਨ ਕੋ ਬੀਚ ਬਰਜੇ
ਹੈ॥੩੧॥ਕਰ ਕੋ ਕਰਿ ਬਲ* ਮਾਰਤਿ ਭਯੋ।ਟਟਜੇਜਲ ਸੋ ਬਲ ਭਰਿਗਯੋ।
ਬੂਝਜੇ ਮਾਣਕ ਹਾਨੇਪ੍ਰਾਨ । ਸਤਿਗੁਰ ਸੁਨਿ ਬ੍ਰਿਤੰਤ ਇਹ ਕਾਨ ॥ ੩੨ ॥
ਮਾਣਕ ਹੋਇ* ਸੁ ਮਰਤੋ ਨਾਹੀ । ਲੇ ਆਵਹੁ ਤਿਸ ਕੋ ਹਮ ਪਾਹੀ॥ਸੁਨਿ
ਮਾਣਕ ਕੋ ਲਜਾਇ ਨਿਕਾਸ । ਧਰਜੇ ਆਨਿਕਰਿ ਸਤਿਗੁਰ ਪਾਸ॥ ੩੩ ॥
ਦਾਹਨ*ਚਰਨ ਸੀਸ ਕੋ ਛਾਯੋ । ਉਠਿ ਬੈਠਜੇ ਜਨੁ ਸੁਪਤਿ ਜਗਾਯੋ।ਸਿਰ
ਪਰ ਸਤਿਗੁਰ ਨੇ ਕਰ ਵੇਗਾਭਯੋ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਬਿਨਾਸ਼ਿ*ਅੰਧੇਰਾ ॥ ੩੪ ॥ ਸਭਿ
ਰਿਧਿ ਸਿਧਿ ਬਖਸ਼ਨ ਕੋ ਕਰਜੇ।ਨਾਮੁ*ਜੀਵਜਾ*ਤਿਸ ਕੋ ਧਰਜੇ। ਮਾਈਦਾਸ
ਹਕਾਰਜੇ ਪਾਸ।ਸਤਿਗੁਰ ਕੀਨਸਿ ਬਾਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ॥੩੫॥ਤੋਹਿ ਗੁਰੂ*ਇਹੁ
ਮਾਣਕ ਚੰਦ।ਰਾਖਹੁ ਇਨ ਸੋ ਪ੍ਰੇਮ ਬਿਲੀਦ।ਮੰਤ੍ਰ*ਆਪਨੋ ਤੋਹਿ ਬਤਾਇ।
ਤਿਲਕ ਗੁਰਮੁਖੀ ਮਸਤਕ ਲਾਇ ॥ ੩੬ ॥ ਸੋਲੀ*ਦਈ ਕਰਹੁ ਸਿਖ
ਸੰਗਤਿ।ਸੱਤਜਨਾਮ ਜਪੀਐ ਮਿਲਿ ਪੰਗਤਿ । ਸੰਗਜਾ*ਭਗਤਨਿ ਕੀ ਤੁਮ
ਹੋਈ।ਜਗ ਸੰਤਾਪ ਬਿਨਾਸੋ ਜੋਈ* ॥੩੭॥ ਤੁਮ ਅਬਿ ਅਪਨੇ ਗ੍ਰਿਹ ਕਉ
ਜਾਵਹੁ।ਸੱਤਜ ਨਾਮ ਕੋ ਜਾਪ ਜਪਾਵਹੁ। ਗੁਰਮੁਖ ਮਾਰਗ ਕਰਹੁ ਪ੍ਰਕਾਸ਼।

*ਸਿਸਿਆਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਕੇ । *ਸਿਰ ਤੇ ਨਿਤ ਢੋਡਾ ਕਰੇ । *ਰੋੜਾਂ ਦਾ ਯਤਨ । *ਪਥਰੀਆ ਜਾਤ
ਵਾਲਾ । *ਤਕੜਾ ਸੁੰਦਰ ਸਰੀਰ । *ਵਡਾ ਹੋਣੜਾ, ਘਨ, ਵਦਾਨ । *ਸ਼ੀਘਰ ਹੀ । *ਹਥਾਂ
ਦਾ ਬਲ ਕਰਿਕੇ । *ਨਾਸ਼ ਹੋਏ । *ਜੋ ਮਾਣਕ ਹੈ । *ਸੱਜਾ । *ਨਾਸ਼ ਕਰਕੇ । *ਭਾਵ
ਗੁਰਮੁਖ । ਮੁਰਸ਼ਿਦ । *ਗੁਰਮੰਤ੍ਰ । *ਕਾਲੀ ਉਂਨ ਯਾ ਰੋਸ਼ਮ ਆਦਿ ਦੀ ਬਣੀ ਗਲੇ ਪਾਉਣ
ਯਾ ਸਿਰ ਲਪੇਟਨ ਦੀ ਸ਼ੈਲੀ । *ਨਾਮ । *ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਦੁਖ ਨਾਸ਼ ਹੋਏ । *ਪਾ:-ਤਬ ।

ਜਹਿ ਕਹਿ ਹੋਵਹਿ ਭਗਤਿ ਨਿਵਾਸ' ॥ ੩੯ ॥ ਸੁਨਿ ਮੁਦ' ਮਾਈਦਾਸ
 ਬਿਸਾਲ । ਮਾਣਕ ਕੇ ਪਾਇਨ' ਤਤਕਾਲ । ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਿ ਹੋਯਹੁ ਸੀਗਿ ।
 ਦੋਨਹੁ ਪ੍ਰਾਪਤ ਅਨੰਦ ਅਭੰਗ' ॥ ੪੦ ॥ ਭੁਗਤਿ ਮੁਕਤਿ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਕਰ ਮਾਂਹੀ ।
 ਗੁਰ ਤੇ ਕੁਛ ਅਚਰਜ ਇਹੁ ਨਾਂਹੀ । ਗੁਰ ਚੋਲਾ ਦੋਨਹੁ ਤਬਿ ਹੋਇ ਪਦ' ॥
 ਸ੍ਰੀ ਅਮਰ ਪਰਤ ਭੇ ਸੋਇ ॥ ੪੦ ॥ ਕਰਿ ਬਹੁ ਪ੍ਰੇਮ ਬਿਨੈ ਬਹੁ ਠਾਨੀ । 'ਹੋ
 ਸਤਿਗੁਰ ਅਪਦਾ ਸਭਿ ਹਾਨੀ' । ਦੋਨਹੁ ਗਮਨ ਕੀਨਿ ਤਤਕਾਲੇ । ਸਦਨ
 ਆਪਨੇ ਬਸੇ ਸੁਖਾਲੇ ॥ ੪੧ ॥ ਸੱਤਸਨਾਮ ਬਹੁ ਨਰ ਉਪਦੇਸ਼ਾ । ਸਿੱਖੀ ਕੇ
 ਵਿਸਤਾਰ ਵਿਸ਼ੇਖਾ । ਬਚਨ ਕਹਜੋਤਤਛਿਨ ਫੁਰਜਾਵੈ ਲੋਕ ਅਨੇਕ ਪੁਜਿਥੇ
 ਆਵੈ ॥ ੪੨ ॥ ਜੋ ਜਾਚਹਿ ਇਨ ਕੇ ਫਿਰ ਆਇ। ਰਿਦੇ ਮਨੋਰਥ ਤਤਛਿਨ
 ਪਾਇ। ਹੋਹਿ ਬਸੇਦੇ ਕੋ ਦਿਨ ਜਬੈ । ਚਲਿ ਆਵਹਿ ਸਤਿਗੁਰ ਫਿਰ ਤਬੈ ॥
 ੪੩ ॥ ਦਰਸਨ ਕਰਿ ਨਿਜ ਬਿਨਯ ਸੁਨਾਵਹਿ । ਬਹੁਰ ਆਪਨੇ ਗ੍ਰਿਹਕੋ
 ਜਾਵਹਿ । ਭਈ ਜਗਤ ਮੈਂ ਬਡਿ ਬਡਿਆਈ । ਅੰਤ ਸਮੈਂ ਸੁਖ ਸੋ ਗਤਿ
 ਪਾਈ* ॥ ੪੪ ॥ ਸੋਠਾ ॥ ਬਖਸਿਸ਼ ਕਰਹਿ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਸਿੱਖੀ ਪੰਥ ਪ੍ਰਸਿੱਧ' ਹਿਤ ।
 ਸੇਵਕ ਹੋਤਿ ਨਿਹਾਲ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਗੁਰ ਪ੍ਰੇਮ ਚਿਤਿ ॥ ੪੫ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ
 ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪ੍ਰਥਮ ਰਾਸੇ 'ਮਾਣਕ ਪ੍ਰਸੰਗ' ਬਰਨਨ ਨਾਮ ਤੀਠ ਪੰਛਾਸਤੀ ਅੰਸ਼ੁ ॥ ੫੩ ॥
 ੫੪. [ਅਕਬਰ ਦੀ ਗੁਤ ਦਰਸਨ ਹਿਤ ਲਾਲਸਾ । ਗੰਗੋਸ਼ਾਹ ਬੱਸੀ ਖੜੀ] ।
 ਦੋਹਰਾ ॥ ਅਕਬਰ ਦੁਰਗ' ਚਿਤੋੜ ਕੇ ਟੁਟਨੈ ਨ' ਕਰਤੇ ਜੰਗਾਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ

* ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਇਆ । * ਚਰਨੀਂ । * ਇਕ ਰਸ ਆਨੰਦ । * ਚਰਨੀਂ । * ਭਾਵ ਪ੍ਰਚਾਰ ਬਹੁਤ ਕੀਤਾ ।
 * ਪ੍ਰਗਟਤਾ । * ਕਿਲ੍ਹਾ । * ਫਤੇ ਨਾ ਹੋਇਆ ।

* ਮਾਈਦਾਸ ਸ੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦਾ ਅਨੰਨਜ ਸੇਵਕ ਸੀ, ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸਨ ਲਈ
 ਦੁਆਰਕਾ ਵਲ ਗਿਆ । ਇਹਦੀ ਅਗਾਧ ਭਗਤੀ ਤੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਰੀਝੇ ਤੇ ਅਕਾਸ਼ ਬਾਣੀ ਦੁਆਰੇ
 ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਕਿ ਐਸ ਵੇਲੇ ਮੁਕਤ ਭੁਗਤ ਦੇ ਦਾਤਾ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਹਨ । ਮਾਈ ਦਾਸ
 ਆਪਣੇ ਇਸ਼ਟ ਦੇ ਇਹ ਵਾਕ ਸੁਣ ਜੰਗਾਸਾ ਭਾਵ ਨੂੰ ਲੈਕੇ ਸ੍ਰੀਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਦਰਬਾਰ
 ਹਾਜ਼ਰ ਹੋਇਆ ਤੇ ਚਰਨੀਂ ਡਿੱਗਾ ਤੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਇੱਕ ਸਿੱਖ ਤੋਂ ਕਲਜਾਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ।
 ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੀ ਉੱਚਤਾ ਤੇ ਮਹਾਨਤਾ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਉਪਾਸਕ ਜਿਸਨੂੰ ਅਪਣਾ ਇਸ਼ਟ
 ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਦੱਸਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਗੁਰੂ ਘਰਵਿਚ ਆਕੇ ਇਕ ਸਿੱਖ ਤੋਂ
 ਪਰਮਗਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦਾ ਹੈ । ਜੇ ਸ਼੍ਰੀ ਉਸਨੂੰ ਉਥੇ ਇਸ਼ਟ ਤੋਂ ਨਾਂ ਮਿਲੀ ਸੇ ਏਥੇ ਗੁਰਸਿੱਖ ਤੋਂ
 ਲੱਭ ਪਈ । ਬਾਕੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦਾ ਰੂਪਕ ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਵਿਸ਼ਨੂ ਰੂਪਤਾ ਕਾਵਯ ਰੀਤੀ
 ਨਾਲ ਜੋ ਬਧਾ ਹੈ ਸੇ ਮਾਈਦਾਸ ਦੇ ਤਵੇ ਦੇ ਧਿਆਨ ਹੋਏ ਨਿਸ਼ਚੇ ਦਾ ਸਰੂਪ ਹੈ ।

ਢਿਗ ਨਰ ਪਠਜੋ ਬਹੁਤ ਬੇਨਤੀ ਸੇਗ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ॥ ਪੀਰ ਫਕੀਰ ਪ੍ਰਥਮ
 ਬਹੁ ਸੇਵੇਹੁਇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਸਭਿਹਿਨਿ ਬਰ ਦੇਵੇਨਹੀਂ ਫਤੇਭਾ ਦੁਰਗਚਿਤੋਰ।
 ਅਬਿ ਮੈਂ ਸ਼ਰਨ ਹਾਥ ਕੋ ਜੋਰਿ॥੨॥ ਸੁਨਿ ਗੁਰ ਕਹਜੋ 'ਤਬਹਿ ਗੜ ਛੁਟੇ।
 ਇਹਾਂ ਬਾਪਿਕਾ* ਕੋ ਕਰ ਟੁਟੇ'। ਤਬ ਤੇ ਰਹਜੋ ਸ਼ਾਹੁ ਕੋ ਮਾਨਵੈ। ਕੜ†
 ਟੁਟਜੋ ਜਬਿ ਹੀ ਤਿਨ ਜਾਨਵੈ ॥ ੩ ॥ ਲਿਖਿਲੇ ਗਯੋ ਵਾਰ ਤਿਥਿ ਮਾਸ†।
 ਪਹੁੰਚਜੋ ਚਲਿ ਅਕਬਰ ਕੋ ਪਾਸ। ਜਿਸ ਛਿਨ ਕੜ ਟੁਟਜੋ ਤਿਸ ਕਾਲ।
 ਤਬਹੂੰ ਛੁਟਜੋ ਚਿਤੋੜ ਬਿਸਾਲ ॥੪॥ ਅਕਬਰ ਉਰ ਪ੍ਰਤੀਤ ਬਡਿ ਆਈ।
 ਦਰਸਨ ਕਰਿਬੈ ਚਾਹ ਬਧਾਈ। ਅਮਖਾਸ ਮਹਿ ਕਰੀ ਪ੍ਰਸੰਸਾ†। 'ਸ਼੍ਰੀਨਾਨਕ
 ਅੱਲਹਿ' ਨਹਿ ਸੰਸਾ॥੫॥ ਆਰਫ਼‡ ਕਾਮਲ ਵਲੀ ਵਲਾਇਤ‡। ਹੋਹਿ ਸਹਾਇ
 ਦਾਸ ਹਰਿ ਸਾਇਤ‡। ਹਿੰਦੂ ਮੁਸਲਮਾਨ ਤੇ ਨਜਾਰੇ। ਨਰ ਅਨੇਕ ਦੋਨੋ
 ਤੇ‡ ਤਾਰੇ॥੬॥ ਲਵਪੁਰਿ ਚਲਹਿ ਮਿਲਹਿ ਦਰਸਾਵਹਿ‡। ਇਮ ਨਿਸ਼ਚੇ
 ਕਰਿ ਪ੍ਰੇਮ ਬਢਾਵਹਿ। ਬੱਸੀ ਖੱਤੀ‡ ਰੀਗੋ ਨਾਮਾਧਨ ਬਿਵਹਾਰ‡। ਕਰਨਿ
 ਤਿਹ ਕਾਮਾ ॥੭॥ ਦਰਬ ਹਜ਼ਾਰਹੁ ਬਨਜ‡ ਚਲਾਵੈ। ਨਿਤ ਪ੍ਰਤਿ ਮਤਿ
 ਕਰ ਅਧਿਕ ਬਧਾਵੈ। ਬਿਗਰਜੋ ਏਕ ਬਾਰ ਬਿਵਹਾਰੈ। ਪਾਇਸਿ ਤੋਟਾ‡
 ਜਿਤਿ ਕਿਤਿ ਸਾਰੈ॥੮॥ ਨਹੀਂ ਸਹਾਇਕ ਕੋ ਤਿਸ ਭਯੋ‡। ਹੁਤੋ ਉਧਾਰ ਨ
 ਸੋ ਕਿਨ ਦਯੋ‡। ਬਡਾਕਸ਼ਟ ਹੋਯਸਿਮਨ ਮਾਂਹੀ। ਸੋ ਉਪਚਾਰ ਚਲਜੋ ਤਿਸ
 ਨਾਂਹੀ ॥੯॥ ਨਿਜ ਕੁਟੰਬ ਸਨਬੰਧੀ ਆਨ‡। ਅਰੁ ਜਿਨ ਸੰਗ ਬਨਜ ਕੋ
 ਠਾਨਿ‡। ਸਖਾ ਆਇ ਸਭਿ ਤੇ ਦੁਖ ਪਾਇਸਿ। ਟਿਕਨੋ ਨ ਪਗ, ਕਰਿ ਰਹਜੋ
 ਉਪਾਇਸਿ ॥ ੧੦ ॥ ਚਹੁ ਦਿਸਿ ਤੇ ਜਬਿ ਸੰਕਟਿ ਪਰਜੋ। ਸਤਿਗੁਰ ਸੁਜਸੁ
 ਸ਼੍ਰਵਨ ਤਿਨ ਕਰਜੋ। ਛੋਰ ਸਭਿਨਿ ਕੋ ਨਿਕਸਜੋ ਕੈਸੇ। ਫਸਜੋ ਜਾਲ ਬਖ‡
 ਤਜਾਗਜੋ ਜੈਸੇ॥੧੧॥ ਉਰ ਸ੍ਰੀ ਅਮਰ ਆਸ ਇਕ ਪਾਰੀ—ਪਰੋਂ ਸ਼ਰਨ ਹੁਇ
 ਦੁਖ ਤੇ ਪਾਰੀ—। ਦ੍ਰਿੜੁ ਪ੍ਰਤੀਤ ਧਰਿ ਦਰਸਨ ਆਯੋ। ਪ੍ਰਿਥਮ ਦੇਗ ਤੇ ਭੋਜਨ

†ਆਦਮੀ। ‡ਜਾਇਆਂ। ‡ਮਹੀਨਾਂ। ‡ਸਭਨਾਂ ਵਿਚ ਉਸਤਤੀ ਕੀਤੀ। ‡ਪਰਮਾਤਮਾ। ‡ਚੌਥ
 ਨੂੰ ਪੁੱਜਿਆ [ਅਃ, ਆਰਿਫ=ਗਿਆਨਵਾਨ]। ‡ਪਗ, ਕਾਮਲ। ‡ਔਤਾਰ, ਵਲੀ। ‡ਦੇਸ਼
 ਦਾ। ‡ਹਰ ਘੜੀ। [ਅਃ, ਸਾਇਤ]। ‡ਏਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ। ‡ਦਰਸਨ ਕਰਾਂਗੇ। ‡ਜਾਤ ਹੈ।
 ਮਹਿਮਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਰੀਗੋ ਬਸੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਭਾਵ ਬਸੀ ਦਾ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ। ‡ਵਿਹਾਰ।
 ‡ਵਿਹਾਰ। ‡ਘਾਟਾ ਪਾਇਆ। ‡ਕਿਸੇ ਮਦਦ ਨਾ ਕੀਤੀ। ‡ਜੋ ਉਧਾਰ ਰੁਪੱਯਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ
 ਕਿਸੇ ਨੇ ਨਾ ਦਿੱਤਾ। ‡ਹੋਰ। ‡ਕਰਦਾ ਸੀ। ‡ਮੱਛ।

*ਪਾ:—ਬਾਵਲੀ।

†ਪਾ:—ਕਰ।

ਘਾਯੋ॥੧੨॥ਪ੍ਰੇਮ ਧਾਰਿ ਪੁਨ ਗਮਨਜੋ ਪਾਸ। ਦੇਖੇ ਜਬਿ ਮਨ ਭਯੋ ਹੁਲਾਸਿ।
 ‘ਤ੍ਰਾਹਿ ਤ੍ਰਾਹਿ’ ਕਰਿ ਸ਼ਰਨੀ ਪਰਜੋ। ਗੁਰ ਪਗ ਪੰਕਜ ਪਰ ਸਿਰ ਧਰਜੋ॥
 ੧੩॥ਬੈਠਜੋ ਨਿਕਟ ਕਹਜੋ ਗੁਰਦਸਾਲ। ‘ਕਹੁ ਗੰਗੋ ਕਜਾ ਤੋਰ’ ਹਵਾਲ’।
 ਸੁਨਿਕੈ ਨਿਜ ਸੰਕਟ ਸਭਿ ਕਹਜੋ। ‘ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ ਧਨ ਤੋਟਾ ਮੈਂ ਲਹਜੋ’॥੧੪॥
 ਗੁਰੁ ਕਹਜੋ ‘ਅਬਿ ਦਿੱਲੀ ਜੱਯੈ। ਮਾਨ ਬਾਕ ਤਹਿ ਕੋਠੀ’ ਪੱਯੈ। ਸਤਿ
 ਸੰਗਤਿ ਕੀ ਸੇਵਾ ਕਰਹੁ। ਹੈ ਦਰਬ ਨ ਚਿੰਤਾ ਧਰਹੁ’॥੧੫॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰਕੀ
 ਆਇਸੁ ਲੇ ਗਯੋ। ਪੁਰਿ ਮਹਿੰ ਕੋਠੀ ਪਾਵਤਿ ਭਯੋ। ਮੁਗਲ ਅਚਾਨਕ ਇਕ
 ਤਹਿ ਆਯੋ। ਲਾਖ ਮੁਹਰ ਜਿਨ ਸੰਗ ਲਦਾਯੋ॥੧੬॥ ਏਕ ਫਰਦ ਹੁੰਡੀਕੋ
 ਚਾਹੇ। ਬੁਝਤਿ ਫਿਰਤਿ ਕੋਠੀਅਨ ਮਾਂਹੈ। ਸੁਨਿ ਹੁੰਡੀ ਇਕ ਕਰੈ ਨ ਕੋਢੂ।
 ਦਰਬ ਅਧਿਕ ਤੇ ਤ੍ਰਾਸਤਿ ਸੋਢੂ॥੧੭॥ ਤਬਿ ਗੰਗੋ ਕੀ ਕੋਠੀ ਆਯੋ। ‘ਇਕ
 ਹੁੰਡੀ ਮੈਂ ਚਹਤਿ ਕਰਾਯੋ’। ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਬਚ ਸਿਮਰਨਿ ਕਰੇ।—ਇਸ ਤੇ
 ਧਨ ਮਮ ਬਿਧਤਾ ਧਰੇ—॥੧੮॥ ‘ਮੈ ਕਰਿਹੋਂ ਹੁੰਡੀ’ ਕਹਿ ਦਯੋ। ਦਰਬ ਮੁਗਲ
 ਤੇ ਸਗਰੋ ਲਯੋ। ਲਿਖੀ ਦਰਸ਼ਨੀ’ ਤਿਹ ਕਰ ਦੀਨੀ। ਲੋਕਰਿ ਲਵਪੁਰਿ
 ਤਜਾਰੀ ਕੀਨੀ॥੧੯॥ ਤਬਿ ਗੰਗੋ ਦੀਨਾਰ ਜੁ ਸਾਰੀ। ਪਹੁੰਚਾਈ ਤਿਸ ਨਗਰ
 ਅਗਾਰੀ। ਮੁਗਲ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ਜੋ ਲਵਪੁਰਿ ਜਾਏ। ਗਯੋ ਬਨਕ ਵਿਗ ਹਾਠ ਪੁਛਾਏ
 ॥੨੦॥ ‘ਮੋਰ ਦਰਸ਼ਨੀ ਹੁੰਡੀ ਲੇਹੁ। ਲਾਖ ਮੁਹਰ ਅਬਿ ਗਿਨ ਕਰਿ ਦੇਹੁ’।
 ਪਹੁੰਚੀ ਮੁਹਰ ਸੁ ਦਈ ਨਿਕਾਸਾਗਯੋ ਮੁਗਲ ਲੇ ਰਿਦੇ ਹੁਲਾਸ॥੨੧॥ ਤਿਸ
 ਪੀਛੇ ਗੰਗੋ ਕੋ ਕਾਮ। ਭਯੋ ਬਿੱਧ’ ਤੈਸੇ ਧਨ ਧਾਮ। ਵਧੀ ਪ੍ਰਤੀਤ ਚਲਜੋ
 ਬਿਵਹਾਰ। ਜਾਨਜੋ ਬਹੁਤੇ ਨਗਰ ਮਝਾਰ॥੨੨॥ ਕਿਤਿਕ ਬਰਸ ਬੀਤੇ ਤਿਸ
 ਥਾਯੋ। ਤਬਿ ਸ੍ਰੀਅਮਰ ਨਿਕਟ ਦਿਜ ਆਯੋ। ‘ਕੰਨਜਾਂਏਕ ਨਿਕੇਤਕੁਮਾਰੀ॥
 ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਆਯੋ ਸ਼ਰਨ ਤੁਮਾਰੀ॥ ੨੩॥ ਕਿਤਿਕ ਦਰਬ ਤੁਮ ਤੇ ਜਬਿ
 ਪਾਵੈ। ਕੰਨਜਾਂ ਪਾਨਗ੍ਰਹਿਨ’ ਕਰਵਾਵੈ’। ਰਿਣ ਰਿਪੁ ਬਲ ਤੇ’ ਦੁਖ ਨਹਿ
 ਐਸੇ। ਪਿਤ ਕੁਮਾਰਿ ਕੋ ਪਾਵਤਿ ਜੈਸੇ’॥ ੨੪॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕ੍ਰਿਪਾ ਧਾਰਿ ਸੁਖ-

‘ਰੱਖਜਾ ਕਰੋ | ਰੱਖਜਾ ਕਰੋ |’ ਤੋਰਾ। ‘ਸ਼ਾਹੂਕਾਰੇ ਆਲ੍ਹਤ ਆਦਿ ਦੀ ਦੁਕਾਨ।’ (ਦਿੱਲੀ)
 ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ। ‘ਇਕੋ ਕਾਗਜ ਹੁੰਡੀ ਦਾ।’ ‘ਇਕ ਹੁੰਡੀ ਸੁਣਕੇ ਕੋਈ ਨਹੀਂ (ਹੁੰਡੀ) ਕਰਦਾ।
 ‘ਦਰਸ਼ਨੀ ਹੁੰਡੀ।’ ‘ਭਾਵ ਮੁਹਰਾਂ [ਫਾ., ਦੀਨਾਰਿ ਸੁਰਖ=ਮੋਨੇ ਦਾ ਇੱਕ ਸਿੱਕਾ]।’ ‘ਵਪਾਰੀ
 ਕੋਲ।’ ‘ਵਾਧੇ ਵਿਚ ਹੋਯਾ।’ ‘ਵਿਵਾਹ।’ ‘ਕਰਜ ਤੇ ਬਲੀ ਸ਼ੌਤ ਦਾ।’ ‘ਪਿਤਾ ਕੁਮਾਰੀ
 (ਲੜਕੀ ਨੂੰ ਵੇਖਕੇ ਦੁਖ) ਪਾਵਦਾ ਹੈ ਜੈਸੇ।

ਰਾਸਿ। ਲਿਖੇ 'ਰਜਤਪਣ ਦੇਹੁ ਪਰਾਸ'। ਗੀਗੋ ਪਰ ਹੁੰਡੀ ਕਰਿ ਦੀਨਿ। ਲੇ
ਕਰਿ ਬਿੱਪੁ ਗਮਨ ਕੋ ਕੀਨਿ ॥੨੫॥ ਪਹੁੰਚੈ ਪੁਰਿ, ਕਾਗਜ਼^੧ ਜਬਿ ਦਯੋ।
ਗੀਗੋ ਪਿਖਿ ਬਿਸਮੈ ਹੁਇ ਗਯੋ। ਤੂਸਨਿ ਭਯੋ, ਨਧਨ ਕੋ ਦੀਨ। ਹਟੈ ਬਿੱਪੁ
ਉਰ ਸੰਕਟ ਪੀਨ ॥੨੬॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਅਮਰ ਦਾਸ ਕੇ ਪਾਸ। ਆਯੋ ਛੁਛਾ ਭਯੋ
ਨਿਰਾਸ। ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਸਭਿ ਕੁਛ ਜਾਨਾ।—ਗੀਗੋ ਪਾਇ ਦਰਬ ਅਭਿਮਾਨਾ—
॥੨੭॥ ਕਰੈ ਬਿਚਾਰਨ—ਦਰਬ ਸੁਭਾਇ^੨। ਜਿਸ ਢਿਗ ਆਵੈ ਸੁਧਿ^੩ ਤਿਸੁ
ਜਾਇ। ਗੁਰ ਪਰਮੇਸੁਰ ਬੀਸਰ ਜੈਹੈ। ਲਾਲਚ ਲਗੇ ਕਸ਼ਟ ਕੋ ਪੈਹੈ ॥੨੮॥
ਕਰਹਿ ਬਾਵਰਾ ਸੁਰਤਿ ਬਿਸਾਰੈ। ਜੋਗ ਅਜੋਗ ਨ ਬਹੁਰ ਬਿਚਾਰੈ—। ਇਮਿ
ਲਖਿ ਦਿਜ ਕੋ ਦਰਬ। ਦੇਵਾਯੋ। ਕੰਨਯਾ ਬਯਾਹੁ ਕਰੈ ਹਰਖਾਯੋ ॥ ੨੯ ॥
ਤਿਸ ਦਿਨ ਤੇ ਗੀਗੋ ਕੋ ਦਰਬ। ਜਾਤਿ ਜਾਤਿ ਬਿਨਸੈ ਪੁਨ ਸਰਬ^੪। ਬੋਰਨ
ਦਿਨ ਮੈਰੰਕ ਭਯੋ ਹੈ। ਤਬਿ ਨਿਜ ਅੰਗੁਨ ਜਾਨਿ ਲਯੋ ਹੈ ॥੩੦॥—ਸਤਿਗੁਰ
ਤੇ ਬੇਮੁਖ ਮੈਂ ਭਯੋ। ਯਾਤੇ ਦਰਬ ਸਰਬ ਹਰਿ ਗਯੋ। ਤਿਨ ਬਿਨ ਕੌਨ ਸਹਾ-
ਇਕ ਮੋਰਾ। ਉਚਿਤ ਮੋਹਿ ਬਨਿਥੇ ਅਬ ਚੇਰਾ^੫ ॥੩੧॥ ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਸੇਵਾ ਕਰੈ
ਗੁਸਾਈ। ਫੇਰੈ ਬਢਨੀ^੬ ਤਿਨ ਦਰ ਜਾਈ। ਸਿਰ ਧਰਿ ਜਲ ਢੇਵੈ ਚਿਰ
ਕਾਲ। ਕਰੈ ਸੇਵ ਇੰਤਜਾਇ ਬਿਸਾਲ—॥੩੨॥ ਦਿੱਲੀ ਪੁਰਿ ਤੇ ਨਿਕਸੈ
ਚੋਰੀ। ਤੂਰਨ ਪੀਥ ਆਇ ਗੁਰ ਓਰੀ। ਇਹਾ ਬਾਪਿਕਾ ਹੋਵਤਿ ਤਜਾਰੀ।
ਮਿਲਿਸਭਿਹਿਨਿ ਮੈਂ ਲਾਗੈ ਕਾਰੀ ॥੩੩॥ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਸਭਿ ਕਿਛੁ* ਜਾਨਾ।
ਢਿਗ ਹਕਾਰ ਨਹਿ ਕਛੁ ਬਖਾਨਾ। ਬਹੁਤ ਮੋਲ ਕੇ ਵਸਤੂਨਿ ਮਾਂਹਿ। ਬਾਧੈ
ਈਠ ਪੀਠ ਧਰਿ ਜਾਹਿ ॥ ੩੪ ॥ ਲੋਕ ਲਾਜ ਕਲ ਰੀਤਿ ਮਹਾਨਾ। ਖਾਨ
ਪਾਨ ਆਦਿਕ ਤਜਿ ਗਜਾਨਾ^੭। ਬਾਪੀ ਕਾਰ ਬਿਖੈ ਰਹਿ ਲਾਗਾ। ਸਭਿ ਸੁਧਿ
ਛੁਲਿ ਪ੍ਰੇਮਰਸ ਪਾਗਾ ॥੩੫॥ ਕਿਹ ਸੋਂ ਕਹੈ ਨ ਸੁਨਿਹੈ ਬਾਤ। ਸੇਵਾ ਕੇ ਤਤੁ-
ਪਰ ਦਿਨ ਰਾਤ। ਗੁਰ ਸੇਵਾ ਕੋ ਤਪ ਅਸੁ ਕੀਨਾ। ਜਗ ਬਿਵਹਾਰ ਛੋਰਿ
ਸਭਿ ਦੀਨਾ ॥੩੬॥ ਹੋਤਿ ਭਯੋ ਉਤਸ਼ਾਹੁ ਬਿਸਾਲਾ। ਅੰਤਰ ਬਿਤਿ ਟਿਕਰੀ†
ਤਿਸਿ ਕਾਲਾ। ਪ੍ਰੇਮ ਪ੍ਰਵਾਹ ਬਹੁਤ ਉਰ ਮਾਂਹੀ। ਚਿੰਤ ਕਸ਼ਟ ਤ੍ਰਿਣ ਠਹਿਰੈ

^੧ਛਾਵ ਹੁੰਡੀ। ^੨ਮਾਇਆ ਦਾ ਸੁਭਾਇ (ਹੀ ਐਸਾ ਹੈ)। ^੩ਹੋਸ਼, ਮੱਤ। ^੪ਜਾਂਦਾ ਜਾਂਦਾ ਸਾਰਾ
ਹੀ ਨਾਸ ਹੋ ਗਿਆ। ^੫ਦਾਸ। ^੬ਬਾਹੂ। ^੭ਕੰਮ ਵਿਚ। ^੮ਛਾਵ ਖਾਣ ਪੀਣ ਦੀ ਸੋਝੀ ਨਹੀਂ
ਰਹਿੰਦੀ ਸੀ।

*ਪਾ:—ਬਿਧਿ।

†ਪਾ:—ਬਿੱਤਿ ਟਿਕੀ।

ਨਾਂਹੀ॥੩੭॥ਜੌਂ ਜੌਂ ਸੁਖ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਭਾ ਉਰਕੇ । ਤੌਂ ਤੌਂ ਸੇਵ ਪ੍ਰੇਮ ਭਾ
 ਗੁਰਕੇ॥ਮਨ ਮਹਿ ਮੂਰਤਿ ਅਚਲ ਟਿਕਾਈ । ਕਬਹੂੰ ਵਹਿਰ ਪਿਖਹਿ ਗੁਰ
 ਤਾਈ॥੩੮॥ਨਿਸ ਦਿਨ ਧਨਾਨ ਟਿਕਾਯੋ ਕੈਸੇ । ਜੋਗੀ ਕੀ ਸਮਾਧਿ ਹੁਇ
 ਜੈਸੇ । ਅਤਿਸ਼ੈ ਖੈਰ ਪ੍ਰੇਮ ਜਬਿ ਕੀਨਿ। ਰਹਜੈ ਗਯੋ ਨਹਿ ਗੁਰੁ ਪ੍ਰਬੀਨਿ ॥
 ੩੯ ॥ ਦਾਸਨ ਕੇ ਬਸਿ ਬਿਰਦ ਸੰਭਾਰਾ । ਵਸੀ ਪ੍ਰੇਮ ਤੇ ਨਿਕਟ ਹਕਾਰਾ ।
 ਮੁਸਕਾਨੇ ਗੁਰ ਬਾਕ ਬਖਾਨਾ 'ਗੰਗੋ ਸ਼ਾਹੁ ਆਉ ਦੁਖ ਹਾਨਾ' ॥੪੦॥ਪਦ
 ਪੰਕਜ ਪਰ ਸਿਰ ਨਿਜ ਧਰਜੈ । ਬਹੁਰ ਜੋਰਿ ਕਰ ਆਗੈ ਖਰਜੈ । 'ਮਾਯਾ
 ਮਗਨ ਬਿਮੁਖਮੈਂ ਭਯੋ॥ਅਪਨੋ ਜਾਨਿ ਬਖਸ਼ਕਰਿ ਲਯੋ ॥੪੧॥ਪਦ ਅਰ-
 ਬਿੰਦ ਬਿਖੈ ਮੁਖ ਰਾਖਹੁ ।-ਸੇਵਕ ਆਉ-ਬਚਨ ਮੁਖ*ਭਾਖਹੁ' । ਸੁਨਿ
 ਸਤਿਗੁਰ ਕਰਨਾ ਰਸ ਢਰੇ। ਤਤਛਿਨ ਮਹਿ ਨਿਹਾਲ ਤਿਸ ਕਰੇ ॥੪੨॥
 ਬਸਤ੍ਰ ਬਿਸਦ ਪਹਿਰਾਇ ਨਵੀਨ । ਮਸਤਕ ਪਰ ਨਿਜ ਕਰ ਧਰਿ ਦੀਨ ।
 ਸੱਤਜਨਾਮੁ ਮੁਖ ਮੰਤ੍ਰ ਕਹਾਯੋ । 'ਗੰਗੁਸ਼ਾਹੁ' ਕਹਿ ਨਾਮ ਬੁਲਾਯੋ ॥੪੩॥
 'ਭੁਗਤਿ ਮਕਤਿ ਨਿਧਿ ਸਿਧਿ ਤੁਹਿ ਦੀਨੀ॥ਗ੍ਰਹਿ ਕੋ ਗਮਨੋ' ਆਗਜਾ ਕੀਨੀ॥
 'ਅਪਨੀ ਸੰਗਤਿ ਕੀਜਹਿ ਜਾਇ। ਗੁਰ ਸਿੱਖੀ ਕੀ ਰੀਤਿ ਚਲਾਇ ॥੪੪॥
 ਅਜਮਤ ਜੁਤਿ ਕਰਿਕੈ ਸੁ ਪਠਾਯੋ । ਪਾਇ ਬਖਸ਼ ਪੁਨ ਸੀਸ ਨਿਵਾਯੋ॥
 ਬਿਦਾ ਹੋਇ ਕਰਿ ਸਦਨ ਸਿਧਾਰਾ॥ਧਨਾਨ ਰਿਦੇ ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ ਧਾਰਾ॥੪੫
 ॥ ਬਹੁ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੀ ਉਸਤਤਿ ਕਰਿਕੈ। ਭਯੋਨਿਹਾਲ ਸੁ ਅਜਮਤ ਧਰਿਕੈ ।
 ਜਾਇ ਸਦਨ ਮਹਿ ਸੰਗਤਿ ਕੀਨਿ* । ਸਤਿਗੁਰ ਨਾਮ ਜਪਾਵਨ ਦੀਨਿ॥
 ੪੬॥ ਜਿਸ ਕੋ ਬਚਨ ਕਹੈ ਫੁਰ ਜਾਇ । ਹੋਵਤਿ ਭਯੋ ਸਿੱਖ ਸਮੁਦਾਇ ।
 ਅਬਿ ਲਗ ਤਿਸਕੇ ਜਾਨੇ ਜਾਇ॥ਕਵਿਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਪੂਰਨ ਧਰਾਇ॥੪੭॥
 ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪ੍ਰਿਥਮ ਰਾਸੇ 'ਗੰਗੋ ਪ੍ਰਸੰਗ' ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਚਤੁਰ
 ਪੰਚਾਸਤੀ ਅੰਸੁ ॥ ੫੪ ॥

੫੫. [ਕਾਬਲ ਵਾਲੀ ਪਤਿਬ੍ਰਤ ਮਾਈ]

ਦੋਹਰਾ॥ ਕਾਰ ਹੋਤਿ ਨਿਤਿ ਬਾਪਿਕਾ ਕਰਹੈ ਪ੍ਰੇਮ ਸੋ ਦਾਸ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ
 ਜਿਸ ਕੋ ਪਿਖਿਤਿ ਤਿਸ ਕੋ ਗਜਾਨ ਪ੍ਰਕਾਸ਼॥੧॥ ਚੋਪਈ॥ ਲਜਾਇ ਈ ਟਕਾ
 *ਚਿੰਤਾ ਦੇ ਦੁੱਖ ਰੂਪੀ ਕੱਖ ਨਾ ਠਹਿਰੇ ਭਾਵ ਰੁੜ੍ਹ ਗਏ । *ਦੁਖ ਨਾਸ ਹੋਏ । *ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ
 ਸੀਸ ਨਿਵਾਇਆ । *ਸਤਿਸੰਗ ਬਣਾਇਆ । *ਭਾਵ ਨਾਮ ਜਪਾਇਆ । *ਹੁਣ ਤਕ ਰੀਗੁ ਦੀ
 ਸੰਪ੍ਰਦਾ ਦੇ ਲੋਕੀ ਉਸ ਤੋਂ ਜਾਣੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ਭਾਵ ਰੀਗੁ ਸ਼ਾਹੀ ਕਹਾਉਂਦੇ ਹਨ ।

*ਪਾ:-ਬਚਨ ਨਿਜ ।

ਕਰਦਮ^੧ ਕਰਿਕੈ । ਚੁਨਾ ਪ੍ਰਿਥਮ ਸ ਨੀਕ ਸੁਧਰਿਕੈ । ਪੀਸਹਿ ਚਾਕੀ
 ਮਹਿ ਕਰਿ ਪ੍ਰੇਮਾ ਸਿਰ ਧਰਿ ਕਰਿ ਗਮਨਹਿ ਹਿਤ ਛੇਮ॥੨॥ ਕਿਸ ਕੇ ਕਿਮ
 ਕੋਈ ਨਹਿ ਕਹੈ॥ ਆਪੇ ਕਰਨ ਸੇਵ ਸੁਭ ਚਹੈ॥ ਇਕ ਆਵਹਿ ਇਕਲੇ ਲੇ
 ਜਾਹਿ॥ ਕਾਰੀਗਰ ਕੇ ਢਿਗ ਪਹੁੰਚਾਹਿ॥੩॥ ਜਨੈਂ ਜਨੈਂ ਕਰਹਿ ਪ੍ਰੀਤ ਸੋ ਸੇਵਾ॥
 ਤਨੈਂ ਤਨੈਂ ਲਖਿ ਸਭਿ ਕੀ ਗੁਰਦੇਵਾ । ਪੂਰਹਿ ਮਨੋ ਕਾਮਨਾ ਤਿਨ ਕੀ ।
 ਬਜਾਪਕ ਜੋਤਿ ਸਭਿਨਿ ਮਹਿ ਜਿਨਕੀ॥੪॥ ਏਕ ਸਿੱਖ ਕਾਬਲ ਮਹਿ ਰਹੈ ।
 ਪਤੀਬ੍ਰਤਾ ਇਸਤ੍ਰੀ ਜਿਸ ਅਹੈ । ਪਤਿ ਮਹਿ ਪ੍ਰੇਮ ਜਾਮਨੀ ਦਿਨ ਮੈਂ । ਫੁਰਹਿ
 ਨ ਅਪਰ ਪੁਰਸ਼ ਕੋ ਮਨ ਮੈਂ॥੫॥ ਤਿਹ ਸਿਖ ਨੇ ਸਿੱਖੀਸੁ ਦ੍ਰਿੜਾਈ । ਅਪਨਿ
 ਭਾਰਜਾ ਕੋ ਸੁਖਦਾਈ^੨ । ਪਤਿਬ੍ਰਤਿ ਤੇ ਤਿਹ ਸ਼ਕਤਿ ਬਿਸਾਲਾ । ਜਹਿ
 ਚਾਹੈ ਪਹੁੰਚੈ ਤਤਕਾਲ॥੬॥ ਕੋਸ ਹਜ਼ਾਰਹੁ ਘਟਿਕਾ ਮਾਂਹੀ । ਪਹੁੰਚਤਿ ਦੇਰ
 ਲਗਹਿ ਜਿਸ ਨਾਂਹੀ*॥ ਇਤ੍ਰਿਯਾਇਕ ਸ਼ਕਤੀ ਕਹੁ ਧਾਰਤਿ॥ ਸਦਾ ਪ੍ਰੇਮਪਤਿ
 ਸੋ ਪ੍ਰਤਿਪਾਰਤਿ॥੭॥ ਕਾਰ ਬਾਪਿਕਾ ਕੀ ਤਿਨ ਜਾਨੀ । ਤਜਾਰ ਕਰਾਵਤਿ
 ਗੁਰ ਗੁਨ ਖਾਨੀ । ਫਲ ਬਿਸਾਲ ਲਘੁ ਸੇਵਾ ਕੀਨੇ^੪ । ਕੋਨ ਤਜਹਿ ਅਸ^੩
 ਜਿਨ ਮਨ ਚੀਨੇ॥੮॥ ਸੋ ਸਿਖਨੀ ਕਾਬਲ ਤੇ ਆਵੈ ਪ੍ਰਾਤਿ ਹੋਤਿ ਗੁਰਸੇਵ
 ਕਮਾਵੈ । ਸਗਰੇ ਦਿਵਸ ਟਹਿਲ ਕੋ ਕਰਿਹੀ । ਖਨਤੇ^੫ ਕਾਰਿ ਸੁ ਵਹਿਰ
 ਨਿਕਰਿਹੀ॥੯॥ ਚੁੰਨਾ ਈਂਟ ਦੇਤਿ ਪਹੁੰਚਾਇਯਰੇ ਪ੍ਰੇਮ ਬਹੁ ਚੌਪ ਵਧਾਇ ।
 ਕਿਹ ਸੋ ਕਰਹਿ ਬੋਲਬੋ ਨਾਂਹੀ । ਸਤਿਗੁਰ ਚਰਨ ਧਰਹਿ ਉਰ ਮਾਂਹੀ॥੧੦॥
 ਪਰਹਿ ਨਿਸਾ ਹੁਇ ਅੰਤਰਯਾਨ । ਨਿਜ ਘਰ ਕਾਬਲ ਕਰਹਿ ਪਯਾਨ ।
 ਖਾਨ ਪਾਨ ਸਭਿ ਕੁਟੰਬ ਸਮੇਤਾ ਕਰਿ ਸੁਪਤਹਿ ਸੋ ਅਪਨ ਨਿਕੇਤ॥੧੧॥
 ਹੋਤਿ ਪ੍ਰਾਤਿ ਪੁਨ ਆਇ ਅਚਾਨਕ । ਕਰਹਿ ਸੇਵ ਸਿਮਰਹਿ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ।
 ਦੇਖਤਿ ਸਿੱਖ ਅਚੇਭੈ ਰਹੈ । ਤਿਸ ਇਸਤ੍ਰੀ ਕੋ ਭੇਵ ਨ ਲਹੈ॥੧੨॥—ਸੇਵਾ
 ਕਰਤੀ ਹਾਥ ਪਸਾਰਹਿ । ਪਲਨਾ ਕੋ^੬ ਬੁਲਵਾਨ ਧਾਰਹਿ । ਬਹੁਰ ਕਾਰ ਕੋ
 ਕਰਹਿ ਬਨਾਇ ਪੁਨ ਘਟਿਕਾ ਮਹਿ ਦੇਤਿ ਬੁਲਾਇ^੭॥੧੩॥ ਕਹਿ ਤੇ^੮ ਆਵੈ

^੧ਗਾਰਾ । ^੨ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੋਈ ਕਹਿੰਦਾ ਨਹੀਂ । ^੩ਆਪਣੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੂੰ ਸੁਖਦਾਤੀ

(ਸਿੱਖੀ ਦ੍ਰਿੜਾਈ) । ^੪ਪਾਲਦੀ ਹੈ, ਭਾਵ ਕਰਦੀ ਹੈ । ^੫ਫਲ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਬੋਝੀ ਸੇਵਾ

ਕਰਨੇ ਕਰਕੇ ਹੀ । ^੬ਐਸੀ (ਸੇਵਾ) । ^੭ਸਵੇਰ ਹੋਣ ਤੋਂ । ^੮ਖੋਦਕੇ । ^੯(ਮਾਨੋ) ਪੰਝੂੜੇ ਨੂੰ ।

^{੧੦}ਇਕ ਘੜੀ ਪਿੱਛੋਂ ਇਕ ਬੂਟਾ ਦੇ ਦੋਂਦੀ ਸੀ (ਹੱਥ ਨਾਲ) । ^{੧੧}ਕਿੱਥੋਂ ।

*ਦੇਖੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਉੱਤਰਾਦ੍ਰਿਯ ਅਧਯਾਯ ੩੯ ਅੰਕ ੬੦ ਵੀਂ ਹੇਠਲੀ

ਟੁਕ ।

†ਪਾ:-ਸੁ ।

ਜਾਇ ਹਮੇਸ਼?—ਨਹਿ ਜਾਨਹਿ ਸਭਿ ਬਿਸਮ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ । ਦੂਜੇ ਹਾਥ ਪਸਾ-
ਰਤਿ ਹੋਰਹਿ। ਲਖਹਿ ਨ ਗਤਿ ਅਚਰਜ ਬਛੇਰਹਿ॥੧੪॥ ਬੂਝ ਨ ਸਕਹਿ
ਪ੍ਰੇਮ ਸੇਂ ਸੇਵਹਿ। ਕਰਹਿ ਕਾਰ ਕੇ ਲਖਹਿ ਨ ਭੇਵਹਿ। ਆਪਸ ਮਹਿ ਚਰਚਾ
ਬਹੁ ਕਰਹਿ । ਕਿਸਹੂੰ ਕੇ ਕੁਛ ਸਮਝ ਨ ਪਰਹਿ ॥ ੧੫ ॥ ਅੰਤਰ ਬਿੱਤਿ
ਇਕਾਗਰ ਸੁਰਤਿ । ਕਾਰ ਕਰਨ ਮਹਿ ਧਰਤੀ ਫੁਰਤਿ। ਨਿਤ ਪ੍ਰਤਿ ਸੇਵਾ
ਮਹਿ ਹਿਤਵਾਨੇ। ਬਿਨ ਆਲਸ ਉਦਮ ਬਹੁ ਠਾਨੇ॥੧੬॥ ਬਹੁਤ ਦਿਵਸ
ਇਸ ਭਾਂਤਿ ਬਿਤਾਏ। ਅਚਰਜ ਮਹਿ ਨਿਤਿ ਸਿਖ ਸਮੁਦਾਏ। ਮਿਲਿ ਸਗਰੇ
ਸਤਿਗੁਰ ਪਹਿ ਗਏ। ਬਿਸਮਤਿ ਮਤਿ ਸੇਂ ਬੂਝਤਿ ਭਏ॥੧੭॥ ‘ਹੈ ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ!
ਆਵਤਿ ਇਕ ਮਾਈ । ਮਿਲਤਿ ਸਭਿਨਿ ਮਹਿ ਕਾਰ ਕਮਾਈ । ਜਾਮਨਿ
ਮਹਿ ਅਲੋਪ ਹੁਇ ਜਾਇ। ਸਭਿ ਕੇ ਦੇਖਤਿ ਦਿਖਤਿ ਨ ਕਾਇ॥੧੮॥ ਪ੍ਰਾਤਿ
ਹੋਤਿ ਪ੍ਰਗਟਤਿ ਪੁਨ ਤੈਸੇ। ਕਰਤਿ ਕਾਰ ਸਭਿ ਸਿੱਖਨ ਜੈਸੇ । ਇਕ ਅਚ-
ਰਜ ਪੁਨ ਕਰਤਿ ਸੁ ਔਰ* । ਕਾਰ ਕਰਤਿ ਬੈਠਤਿ ਜਿਸ ਠੋਰ॥੧੯॥ ਹਾਥ
ਪਸਾਰ ਸੀਕੋਚਤਿ ਫੇਰ। ਜਾਨੈ ਜਾਇ ਨ ਹਾਰੇ ਹੋਰਿ । ਬਹੁਤ ਦਿਵਸ ਕੇ
ਦੇਖਤਿ ਰਹੈ। ਆਜ ਬੂਝਬੋ ਤੁਮ ਸੇ ਚਹੈ॥੨੦॥ ਕੋ ਹੈ ਇਹੁ, ਕਿਹ ਪੁਰਿ ਘਰ
ਬਸੈ? ਕਿਮਿ ਪਹੁੰਚਹਿ, ਅਰੁ ਕਿਮਿ ਨਹਿ ਦਿਸੈ?। ਕਰੁਨਾ ਕਰਹੁ ਬਿਤੰਤ
ਬਤਾਵਹੁ। ਸਭਿ ਸਿੱਖਜਨ ਮਨ ਭਰਮ ਮਿਟਾਵਹੁ॥੨੧॥ ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਅਮਰ
ਦਾਸ ਤਿਨ ਸੀਗ । ਕਰਜੋ ਸੁਨਾਵਨਿ ਸਰਬ ਪ੍ਰਸੰਗ । ‘ਕਾਬਲ ਮਹਿ ਇਕ
ਸਿਖ ਹੈ ਮੇਰੇ । ਤਿਸ ਕੀ ਇਹੁ ਤ੍ਰਿਯ ਪ੍ਰੇਮ ਘਨੈਰੇ॥੨੨॥ ਪਤੀਬ੍ਰਤਾ ਬਡ-
ਭਾਗਨਿ ਭਲੀ । ਗੁਰ ਸੇਵਾ ਕੇ ਤਤਪਰ ਢੁਲੀ। ਪਤਿ ਕੇ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਕਰਿ
ਜਾਨੈ । ਆਇਸੁ ਤਿਸਕੀ ਸਿਰ ਪਰ ਠਾਨੈ॥ ੨੩ ॥ ਨਹਿ ਪਰ ਪੁਰਸ਼ ਫੁਰੈ
ਮਨ ਮਾਂਹੀ । ਸਦਾ ਪ੍ਰੇਮ ਨਿਜ ਪਤਿ ਕੇ ਮਾਂਹੀ । ਰਿਦ ਮਹਿ ਧਯਾਨ ਗੁਰੂ ਕੇ
ਧਾਰਤਿ। ਬਾਹਰ ਕਿਸਕੋ ਨਾਹਿ ਉਚਾਰਤਿ॥੨੪॥ ਤਿਹ ਸਿਖ ਨੇ ਗੁਰ ਸੇਵ

‘(ਦੁਸਰੇ) ਭੇਤ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦੇ । *ਫੁਰਤੀ ਕਰਦੀ ਹੈ । *ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਦੀ ਹੈ । *ਹੈਰਾਨ ਹੋਈ ਹੋਈ
ਬੁਧੀ ਨਾਲ ਪੁਛਣ ਲੱਗੇ । *ਸਵੇਰ ਹੁੰਦਿਆਂ ਫੇਰ ਆਣ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦੀ ਹੈ । *ਫੈਲਾਕੇ ਫੇਰ
ਪਿਛੇ ਹਟਾ ਲੈਂਦੀ ਹੈ । *ਕੌਣ ਹੈ ਇਹ, ਕਿਸ ਸ਼ਹਿਰ (ਤੇ ਕਿਸ) ਘਰ ਵੱਸਦੀ ਹੈ ?

*ਪਾ:- ਕਰਤੀ ਔਰ । †ਤ੍ਰੈ ਲਿਖਤੀ ਨੁਸਖਿਆਂ ਵਿਚ ਇਹ ਦੋ ਸਤਰਾਂ ਨਹੀਂ
ਘਨ । ਇਕ ਨੁਸਖੇ ਵਿੱਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋ ਸਤਰਾਂ ਦੀ ਥਾਂ ਇਹ ਪਾਠ ਹੈ:- ਸਿਮਰਣੁ ਸਤਜਨਾਮ ਸਦ
ਕਰਤੀ । ਸੰਤਨਿ ਸੇਵਾ ਮੇਂ ਚਿਤ ਧਰਤੀ । ਤੇ ਇਕ ਛਾਪੇ ਦੇ ਨੁਸਖੇ ਵਿਚ ਇਥੇ ਦੋ ਤੁਕਾਂ ਹੋਰ
ਵਾਧ ਹਨ:- ਵਹੁ ਮੇਰੇ ਸਿਖ ਨਿਸਚੈਵਾਨ । ਗੁਰ ਸਿੱਖਨ ਸੇ ਪ੍ਰੇਮ ਮਹਾਂਨ ।

ਬਤਾਈ^੧। ਪਤਿ ਸੇਵਤਿ ਇਨ ਸ਼ਕਤੀ ਪਾਈ। ਨਿਜ ਇੱਛਾ ਗਾਮਨਿ ਭੀ^੨
 ਐਸੇ^੩। ਸਿੱਧਾਂ ਯੁਤ ਹੋਵਤਿ ਸਿਧ ਜੈਸੇ॥੨੫॥ ਆਇ ਪ੍ਰਤਿ ਕੋ ਸੇਵ ਕਮਾਵੈ
 ਹੋਤਿ ਸੰਝ ਕਾਬਲ ਘਰ ਜਾਵੈ। ਸੁਤ ਕੋ ਪਲਨਾ ਪਰ ਪੋਢਾਵਹਿ^੪। ਨਿਜ
 ਸ਼ਕਤੀ ਕਰ ਤਿਸਹਿ ਝੁਲਾਵਹਿ॥੨੬॥ ਕਾਬਲ ਤੇ ਜਬਿ ਚਲਿਬੇ ਲਾਗਹਿ
 ਪਲਨੇ ਪਰ ਨਿਜ ਸੁਤ ਕੋ ਤਜਾਗਹਿ। ਬਾਪੀ ਕਾਰ ਕਰਹਿ ਤਿਸੁ ਜਾਨਹਿ^੫।
 ਹਾਥ ਪਸਾਰ ਝੁਲਾਵਨ ਠਾਨਹਿ॥੨੭॥ ਕਰਤੀ ਕਾਰ ਪਸਾਰਹਿ ਕਰ ਕੋ।
 ਸ਼ਕਤਿ ਸਮੇਤ ਝੁਲਾਵਨ ਕਰਿ ਕੋ। ਇਸ ਬਲ ਤੇ ਨਿਜ ਪੁੱਤ੍ਰ ਲਭਾਵੈ^੬।
 ਸਹਤ ਪ੍ਰੇਮ ਕੋ ਕਾਰ ਕਮਾਵੈ॥੨੮॥ ਨਿਸ ਮਹਿ ਘਰ ਕੋ ਜਾਇ ਸੰਭਾਰੈ। ਸੁਤ
 ਪਤਿ ਸੋ ਮਿਲਿ ਆਨੰਦ ਧਾਰੈ। ਪਤਿਬ੍ਰਤਿ ਸਮ ਨਹਿ ਧਰਮ ਔਰ ਤ੍ਰਿਯ।
 ਜਿਸ ਤੇ ਮਹਾਂ ਸ਼ਕਤਿ ਧਾਰਤਿ ਹਿਯ॥੨੯॥ ਪਤਿਬਰਤਾ ਪੁਰਬ ਭੀ ਦਾਰਾ
 ਜਿਨਿ ਕੀਨਸਿ ਦਸ ਦਿਨ ਅੰਧਾਰਾ। ਸੂਰਜ ਉਦੈਹੋਨ ਨਹਿੰਦਯੋ। ਸ਼ਕਤਿ
 ਮਹਾਂ ਬਲ ਏਤਿਕ ਬਯੋ^੭॥੩੦॥ ਸੁਨਿ ਸੰਗਤਿ ਨੇ ਬੁਝੀ ਕਥਾ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ
 ਭਨਹੁ ਪ੍ਰਥਮ ਭਈ ਜਬਾ^੮। ਸੁਨਿਸ੍ਰੀ ਅਮਰਦਾਸ ਤਬਿ ਕਹਨੈ। ਇਕ ਮੁਨਿ
 ਮਾਂਡਵ ਤਪੁ ਕਰਿ ਰਹਨੈ॥੩੧॥ ਤਸਕਰ ਨ੍ਰਿਪ ਕੀ ਕਰੀ ਸਤੋਈ^੯। ਚਲੇ
 ਜਾਤਿ ਰਿਖਿ ਦੇਖਹਿ ਤੋਈ^{੧੦}। ਏਕ ਹਾਰ ਬਹੁ ਮੋਲ ਹੁਤੋ ਜਿਹ। ਰਿਖਿ ਕੋ
 ਜਾਨਿ ਅਰਪ ਦੀਨਸਿ ਤਿਹ॥੩੨॥ ਤਸਕਰ ਗਏ ਆਪਨੇ ਸਦਨ। ਬੈਠਨੈ
 ਮੁਨੀ ਸਮਾਧਹਿ ਮਗਨ। ਇਤਨੇ ਮਹਿ ਨ੍ਰਿਪ ਕੋ ਭਟਕਾਏ। ਦੇਖਿ ਹਾਰ
 ਮੁਨਿ ਗਹਨੈ ਉਠਾਏ॥੩੩॥ ਕਹਿ ਬਹੁ ਰਹਨੈ ਨ ਮਾਨੀ ਕਾਹੁ। ਤਸਕਰ
 ਲਖਿ ਸੁਲੀ ਦਿਯ ਤਾਂਹ। ਤਪ ਕੋ ਬਲ ਕਰਿ ਮਰਨੈ ਨ ਸੋਊ। ਧਰਮਰਾਇ ਸੋ
 ਕ੍ਰੋਧਤਿ ਹੋਊ॥੩੪॥—ਇਹੁ ਅਨਾਇ ਕਰਨੈ ਮਤਮੰਦ। ਤੁਝਕੋ ਦੋਹੋਂ ਸਾਪ
 ਬਿਲੇਦ। ਸਗਰੀ ਆਰਬਲਾ ਤਪ ਤਾਯੋ। ਬਿਨ ਅਘ ਸੁਲੀ ਮੋਹਿ ਚਢਾਯੋ—
 ੩੫॥ ਜਮ ਤਬਿ ਆਇ ਮੁਨੀ ਸੋਂ ਕਹਨੈ।—ਪੁਰਬ ਕਰਮ ਕੇਰ ਫਲ ਲਹਨੈ।
 ਆਰਬਲਾ ਬਾਲਕ ਮਹਿ ਧਰੀ^{੧੧}। ਸੁਲ ਸੰਗ ਭ੍ਰਿਜ ਬੇਧਨ ਕਰੀ^{੧੨}॥੩੬॥

^੧ਤਿਸ(ਇਸਤ੍ਰੀ ਦੇ ਪਤੀ) ਸਿੱਖ ਨੇ (ਇਸਨੂੰ) ਗੁਰ ਸੇਵਾ ਦੱਸੀ। ^੨ਆਪਣੀ ਇੱਛਾ ਅਨੁਸਾਰ
 ਜਾਣ ਵਾਲੀ। ^੩ਪੰਘੁੜੇ ਉਪਰ ਲਿਟਾ ਆਂਢਦੀ ਹੈ। ^੪ਬਾਵਲੀ ਦੀ ਕਾਰ ਕਰਦੀ ਹੋਈ, ਤਿਸ
 (ਪੁੱਤ੍ਰ ਦੀ ਦਸ਼ਾ) ਨੂੰ ਜਾਣਦੀ ਹੈ। ^੫ਲਭੇਂਦੀ ਹੈ। ^੬ਇਤਨੀ ਹੋਈ। ^੭ਦੇਰ ਨੇ ਰਾਜੇ ਦੀ ਚੋਰੀ
 ਕੀਤੀ। ^੮ਉਨ੍ਹਾਂ(ਚੋਰਾਂ) ਨੇ ਰਿਖੀ ਵੇਖਿਆ। ^੯ਸੂਰਮੇ। ^{੧੦}(ਜਦ ਤੂੰ) ਧਾਰੀ ਸੀ। (ਅ) ਫੜਕੇ।
^{੧੧}ਕੰਠੇ ਨਾਲ(ਤੂੰ) ਅੱਕ ਦਾ ਟਿੱਛਾ (ਜਾ ਭੁੰਭ) ਬਿੰਨ੍ਹ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ^{੧੨}ਪਾ:-ਭੁਈ।

ਤਿਸਤੇ ਸੁਲੀ ਤੋਕੋ ਹੋਈ—ਸੁਨਿਮੁਨਿ ਬੋਲਨੈ—ਨਜਾਇ ਨ ਕੋਈ । ਬਾਲਕ
 ਬਯ ਸੁਧਿ ਬਿਨੁ ਜਬਿ ਰਹੈ ਕਰਹਿ ਕਰਮ, ਕਿਮਿ ਤਿਹ ਫਲ ਲਹੈ? ॥੩੭॥
 ਕਰਹੁ ਮ੍ਰਿਜਾਦ ਆਜ ਤੇ ਐਸੀ। ਧਰਮਰਾਇ। ਮੈਂ ਭਾਖੇਂ ਜੈਸੀ। ਬਾਲਕ ਬਯ
 ਹੋਇ ਨ ਸੁਧਿ ਮਾਂਹੀ । ਕਰਹਿ ਕਰਮ ਫਲ ਪਾਇ ਸੁ ਨਾਂਹੀ—॥੩੮॥ ਮੁਨਿ
 ਮਾਂਡਵ ਸੁਲੀ ਪਰ ਰਹਜੈ। ਇੱਕ ਪਤਿਬ੍ਰਤਾ* ਤਾਂਹਿ ਨ ਲਹਜੈ। ਪਿੰਗਲ
 ਪਤਿ ਕੋ ਸੀਸ ਉਠਾਏ। ਚਲਤਜੇ ਸੁਲੀ ਸੰਗ ਲਗਾਏ ॥੩੯॥ ਹੁਤੇ ਤਿਮਰ
 ਨਹਿ ਦੇਖਜੈ ਗਯੋ। ਹਲਿ ਕਰਿ ਮੁਨੀ ਦੁਖਜੈ ਰਿਸ ਭਯੋ। ਦਿਯੋ ਸਾਪ—
 ਰਵਿ ਉਦਯਤਿ ਸਾਬ। ਮਰਹਿ ਉਠਾਯੋ ਜੋ ਨਿਜ ਨਾਥ—॥੪੦॥ ਸੁਨਿ ਪਤਿ-
 ਬ੍ਰਤ। ਬਹੁ ਦੁਖ ਪਾਵਾ।—ਬਿਨ ਜਾਨੇ ਮੈਂ ਤੋਹਿ ਛੁਵਾਵਾ। ਹੋਇ ਪ੍ਰਾਤਿ, ਪਤਿ
 ਮਮ ਮਰਿ ਜਾਇਯਾਂਤੇ ਨਹਿ ਸੂਰਜ ਨਿਕਸਾਇ। ੪੧॥ ਜੋ ਮੇਰੇ ਪਤਿ ਮਰਜੇ
 ਜਿਵਾਵੈ। ਮਾਰਤੀਝਾ ਕੋ ਸੋ ਉਦਭਾਵੈ—। ਇਮਿ ਪਤਿਬ੍ਰਤਾ ਨੇ ਜਬਿ ਕਹਜੋ।
 ਉਦਜੋ ਨ ਰਵਿ ਤਮ ਦਹਿਦਿਸ ਰਹਜੋ ॥ ੪੨ ॥ ਦਸ ਦਿਨ ਬੀਤ ਗਏ
 ਇਸ ਭਾਂਤੀ। ਸਗਰੋ ਜਗਤ ਭਯੋ ਬਿਕੁਲਾਤੀ। ਸਰਬ ਸੁਰਨਿ ਤਬਿ ਕੀਨਿ
 ਉਪਾਇ ਤਿਸਿਕੋ ਪਤਿ ਮਿਲਿ ਦਯੋ ਜਿਵਾਇ ॥੪੩॥ ਇਮਿ ਪਤਿਬ੍ਰਤਾ
 ਬਿਖੈ ਬਹੁ ਬਲ ਹੈ। ਧਰੇ ਸ਼ਕਤਿ ਗਮਨੈ ਸਭਿ ਖਲ ਹੈ। ਯਾਂਤੇ ਕਾਬਲ
 ਤੇ ਚਲਿਆਈ। ਇਕ ਪਤਿਬ੍ਰਤਿ, ਪੁਨ ਸੇਵ ਕਮਾਈ। ੪੪॥ ਸਤਿਗੁਰਯਾਨ
 ਧਰਹਿ ਦਿਨ ਰੈਨ। ਭਈ ਅਧਿਕ ਸ਼ਕਤੀਗਨ ਐਨ। ਗ੍ਰਿਹਸਤਿ ਬਿਖੈ ਜੋ
 ਭਗਤਿ ਕਰੀਤੇ। ਗੁਰ ਸੇਵਹਿ ਪ੍ਰਭੁ ਕੋ ਸਿਮਰੀਤੇ ॥੪੫॥ ਤਿਨ ਸਮਾਨ ਦੂਸਰ
 ਨਹਿ ਹੋਇ। ਸੁਨਿ ਗੁਰ ਤੇ ਹਰਖੇਸਤਿ ਕੋਇ। ਪੰਨਪੰਨ ਤੁਮ ਪ੍ਰਭੁ ਕ੍ਰਿਪਾਲੁ।
 ਦਾਤ। ਸ਼ਕਤੀ ਬਿੰਦ ਬਿਸਾਲੁ ॥ ੪੬ ॥ ਪੁਨ ਸੋ ਮਾਈ ਨਿਕਟਿ ਹਕਾਰੀ।
 ਕਰੀ ਨਿਹਾਲੇ ਸੁ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ। ਆਤਮਗਯਾਨ ਦੇਪਤੀ ਪਾਵਹੁ। ਅੰਤ
 ਸਮੇ ਮੁਖ ਸੋ ਮਿਲ ਜਾਵਹੁ ॥ ੪੭ ॥ ਇਮਿ ਪ੍ਰਸੰਗ ਤਿਸਿ ਮਾਈ ਕੇਰਾ।
 ਕਰਜੋ ਉਧਾਰ ਪਰਮ ਸੁਖ ਹੇਰਾ। ਸਤਿਗੁਰ ਸਕਲ ਸ਼ਕਤਿ ਕੋ ਦਾਤਾ।
 ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਸੰਭਿਹਿਨਿ ਮਨ ਜਾਤਾ ॥੪੮॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥੇ
 ਪ੍ਰਬਲ ਰਾਸੇ 'ਪਤਿਬ੍ਰਤਾ ਮਾਈ ਕੋ ਪ੍ਰਸੰਗ' ਬਰਨਨ ਨਾਮ ਪੰਚ ਪੰਚਾਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥੫੫॥

*ਤੇ(ਚੜ੍ਹਿਆ)ਹੋਇਆ ਸੀ। *ਇਕ ਪਤਿਬ੍ਰਤਾ ਸੀ ਤਿਸਨੇ ਨਾ ਵੇਖਿਆ। *ਹਿਲ ਕਰਕੇ। *ਮਰ
 ਜਾਵੇਗਾ। *ਸੂਰਜ ਨੂੰ। *ਬਿਆਕੁਲ। *ਮਿਲਕੇ ਜਿਵਾ ਦਿੱਤਾ। *ਭਾਵ ਸਾਰੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ
 ਦਾ ਘਰ। *ਜਿਸਦਾ ਨਾਮ ਸੱਤਜਵਤੀ ਦੱਸੀਦਾ ਹੈ। †ਪਾ:—ਦੇਹੁ।

੫੬. [ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਿ ਗੱਦੀ ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਜਾਂ ਕਿ ਰਾਮਾ ਜੀ ਬੈਠਣਗੇ]।
 ਦੇਹਗਾ॥ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਉਪਕਾਰ ਹਿਤ ਤੀਰਥ ਰਚਨੇ ਬਿਸਾਲ। ਕਰੀ
 ਟਹਿਲ ਜਿਨਿ ਪ੍ਰੇਮ ਧਰਿ ਸੇ ਸਭਿ ਕਰੇ ਨਿਹਾਲ॥੧॥ ਚੋਪਈ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਪੈਰ
 ਮੁਕਤਿ ਕੇ ਦਾਰਾ। ਧਰਿ ਪ੍ਰਤੀਤ ਇਮਿ ਠਾਨਤਿ ਕਾਰਾ॥ ਰਾਖਨੇ ਖੋਲ
 ਮੁਕਤਿ*ਭੈਛਾਰੂ। ਜਨੇ ਬਖਸ਼ਤਿ ਹੋਤਿ ਉਦਾਰੂ॥੨॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਅਮਰ
 ਕਿ ਦੇਵਤਰੋਵਰੁ। ਬਝ ਪ੍ਰਤਾਪ ਬਿਸਤਾਰ ਬਰੋਵਰੁ। ਆਲ ਬਾਲ* ਸਤਿ-
 ਸੰਗਤਿ ਸੋਹੈ। ਸੁਭ ਗੁਨ ਗਨ ਦਲ*ਸੰਕਲ* ਸੋਹੈ॥੩॥ ਬਿਸ਼ਿਯਨ ਤੇ ਬਿਰਾਗ
 ਸਿਸ ਛਾਯਾ। ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨੀ ਦੇਵਨ ਕੇ ਭਾਯਾ। ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਪਰ ਪੀਕਸ
 ਸੇਵਾ॥ ਇਹੀ ਬੀਜ ਉਪਜਨਿ ਸੁਭ ਭੇਵਾ॥੪॥ ਭਗਤੀ ਤੁਚਾ* ਕਰਤਿ ਦ੍ਰਿੜ
 ਰਾਖਾ। ਜਹਿ ਕਹਿ ਸਿੱਖੀ ਦੀਰਘ ਸਾਖਾ*। ਸੱਤਾਸਤ ਬਿਬੇਕ* ਸੁਭ ਸੁਮ-
 ਨਸ*। ਚਾਹਤਿ ਰਹਤਿ ਭਗਤਿ ਗਨਸੁ ਮਨਸ*॥੫॥ ਜਾਚਕ ਸਿੱਖਨ ਅਨੇਕ
 ਜਿ ਆਵਤਿ। ਮਨੋਕਾਮਨਾ ਤਤਛਿਨ ਪਾਵਤਿ। ਜਿਨ ਕੇ ਬਝੇ ਭਾਗ
 ਜਗ ਜਾਗੇ। ਸੇ ਗੁਰ ਸੁਰ ਤਰੁਵਰੁ* ਅਨੁਰਾਗੇ॥ ੬॥ ਕੋਸ ਅਤੋਟ ਦੇਖਿ
 ਨਿਤਿ ਰਹੈ। ਦੋਨਹੁ ਹਾਥਨ ਥਾਟਤਿ ਅਹੈ। ਜਗਤਿ ਬਿਦਤਿ ਅਜ-
 ਮਤਿ ਕੇ ਦਾਤਾ। ਭੁਗਤਿ ਮੁਕਤਿ ਲੇ ਜਿਨਹੁ ਪਛਾਤਾ॥ ੭॥ ਅਧਿਕ
 ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਨ ਦੁਖ ਦਿਖ ਸੱਕਈ। ਸੰਸੇ ਨਾਸੈ ਜਿਸ ਦਿਸ ਤੱਕਈ। ਕੋਨ
 ਕੋਨ ਗੁਨ ਬਰਨਨ ਕਰੈ। ਸੁਜਸ ਬਿਸਾਲ ਬੁਧਿ ਲਾਘੁ ਧਰੈ*॥ ੮॥
 ਬਨਹਿ ਬੰਦਨਾ ਪਦ ਅਰਬਿੰਦਾ। ਬੀਸ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ ਚੰਦ ਮਨਿੰਦਾ। ਧਰਿ
 ਪ੍ਰਤੀਤਿ ਜੇ ਕਾਰ ਕਮਾਵੈ। ਭੁਗਤਿਰ ਮੁਕਤਿ ਮਜੂਰੀ ਪਾਵੈ॥੯॥ ਅਸ ਸਤਿ-
 ਗੁਰ ਜਿਨ ਸੇਵਨੇ ਨਾਹਿ। ਜਨਮ ਬਾਦ ਤਿਨ ਕੇ ਜਗ ਮਾਹਿ। ਏਕ ਪਲਕ
 ਮੈਂ ਕਰਹਿ ਨਿਹਾਲਾਕੋਟ ਜਨਮ ਕੇ ਕਾਟਹਿ ਕਾਲ॥੧੦॥ ਅਲਪ ਸੇਵ ਤੇ
 ਪਰਮ ਪ੍ਰਸੰਨ। ਕਰਤਿ ਸੁਗਨਿ ਤੇ ਭੀ ਬਝ ਪੰਨ। -ਹਮ ਤੇ ਹੋਵਹਿ ਸਿਖ
 ਪਸ਼ਚਾਤੀ-। ਤਿਨ ਕੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ਅਗਾਉ ਜਾਤੀ*॥੧੧॥ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁਇ ਕੱਲਜਾਨ
 ਮਹਾਂਨ-। ਤਿਨ ਹਿਤ ਬਾਪੀ ਰਚੀ ਸੁਜਾਨ। ਚਹੁ ਜੁਗ ਮਹਿ ਗੁਰ ਸਮ ਉਪ-

*ਕਲਪ ਬ੍ਰਿਛ। * (ਬ੍ਰਿਛ ਦੇ) ਵਿਸਥਾਰ ਵਾਛੂ ਬੜਾ ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ਪ੍ਰਤਾਪ ਹੈ। *ਬ੍ਰਿਛ ਦਾ ਦੋਰ, ਘੇਰਾ।
 *ਪਤੀਆਂ। *ਸਮੂਹ, ਸਾਰੇ, ਘਣੇ। *ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨੀ ਰੂਪੀ ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੂੰ ਚੰਗਾ ਲਗਣਾ (ਫਲ)।
 *ਛਿਲ। *ਟਾਹਣੀਆਂ। *ਸੱਤ ਅਸੱਤ ਦਾ ਵਿਚਾਰ। *ਚੰਗੇ ਫੁਲ ਹਨ। *ਅਪਨੇ ਮਨ ਵਿਚ
 ਮਾਏ ਭਗਤ ਚਾਹੁੰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। *ਮੇਰੀ ਮਤ ਬੋਝੀ ਹੈ। *ਜਾਣ ਲਈ। *ਪਾ:-ਭਗਤਿ।

ਕਾਰੀ। ਸੁਨਯੋ ਨਹੀਂ ਨਹਿ ਕਿਨਹੁ ਉਚਾਰੀ ॥੧੨॥ ਅਸ ਗੁਰ ਕੋ ਸਿਮਰਹਿ
ਜੇ ਨਾਂਹੀ। ਤਿਨ ਸਮ ਤੋਟਾ ਨਹਿ ਜਗ ਮਾਂਹੀ। ਕਰਹਿ ਬਾਪਿਕਾ ਟਹਿਲ
ਬਿਸਾਲਾ ॥ ਧਰਹਿ ਚੌਂਪ ਚਿਤ ਜੇ ਸਿਖ ਜਾਲਾ ॥੧੩॥ ਬਹਤ ਨਰਨ ਕੀ
ਹੁਇ ਨਿਤਿ ਭੀਗਦੇਗ ਬਿਖੈ ਅਚਿ ਭੋਜਨ ਨੀਕਪਾਕ ਸਿੱਧ^੧ ਸਿੱਖ ਬਹੁਤੇ
ਕਰੈਂ। ਅੰਨ ਅਨੇਕ ਆਨਿ ਕਰਿ ਧਰੈਂ ॥ ੧੪ ॥ ਪ੍ਰਾਤਿ ਹੋਤ ਨਿਸ ਰਾਖਹਿ
ਨਾਂਹੀ। ਲੇਹਿ ਤਿਤਕ ਜੋਤਿਕ ਨਰ ਖਾਂਹੀ। ਭੋਜਨ ਹੋਹਿ ਹਜ਼ਾਰਨ ਕੇਰਾ।
ਦੇਹਿ ਸਭਿਨਿ ਪਰ ਆਪ ਨ ਹੋਰਾ^੨ ॥ ੧੫ ॥ ਪ੍ਰਿਥਮ ਸਤਿਗੁਰੁ ਪੰਕਤਿ
ਲਾਇ। ਲਵਨ ਬਿਹੀਨ ਓਗਰਾ ਖਾਇ। ਸੰਗਤਿ ਕੋ ਅਹਾਰ ਸਭਿ
ਭਾਂਤਿ। ਸੁਾਦ ਸਰਸ^੩ ਹੁਇ ਪਹਤਿ ਰੁ ਭਾਂਤਿ^੪ ॥ ੧੬ ॥ ਅਪਰ ਸਲਵਣ
ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰਾ। ਗੋਧੁਮ ਚੂਨ^੫ ਪਕਾਇ ਅਹਾਰਾ। ਸੁੰਦਰ ਮਧੁਰ ਬਨਾਵਹਿ
ਕਿਤੋ। ਆਇ ਜਾਇ ਨਰ ਖਾਇਸਿ ਜਿਤੋ ॥੧੭॥ ਬਰਤਨ ਲਗਹਿ ਦਿਵਸੁ
ਮੱਧਾਨ^੬। ਨਿਸਾ ਜਾਮ ਲਗ ਲੇ ਕੋ ਆਨਿ^੭। ਕੋਇ ਨ ਅਟਕਾਵਹਿ ਤਹਿ
ਸਾਤੇ^੮। ਤ੍ਰਿਪਤਿ ਹੋਹਿ ਨਰ ਲੇ ਸਭਿ ਖਾਤੇ ॥ ੧੮ ॥ ਨਿਤਪ੍ਰਤਿ ਸਤਿਗੁਰ
ਦੇਗ ਚਲਾਵੈਂ। ਹੋਹਿ ਛੁਧਾਤੁਰ ਸਭਿ ਕੋ ਖਾਵੈ। ਕਾਰ ਕਰਹਿ ਬਾਪੀ ਨਰ
ਜੇਈ। ਇਕ ਪੰਕਤਿ ਕਰਿ ਅਚਵਹਿ ਤੇਈ ॥੧੯॥ ਜੁਗ ਤਨਿਯਾ^੯ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ
ਕੋ ਹੁਤੀ। ਬਡਿਭਾਗਾ ਭਗਤਨਿ ਸੁਭ ਮਤੀ^{੧੦}। ਇਕ ਕੋ ਪਤਿ ਰਾਮਾ ਤਿਸ
ਨਾਮਾ। ਰਾਮਦਾਸ ਦੂਸਰ ਅਭਿਰਾਮਾ ॥੨੦॥ ਸਤਿਗੁਰ ਬਿਖੈ ਭਾਵਨਾ ਭਾਰੀ।
ਸੇਵਾ ਕਰਹਿ ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰੀ। ਕਾਰ ਬਾਪਿਕਾ ਕੀ ਮਿਲਿ ਦੋਊ। ਕਰਤਿ
ਆਪ ਕਰਿਵਾਵਤਿ ਸੋਊ ॥੨੧॥ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਸੰਤ ਸੁਵੇਗਕਰਹਿ ਟੋਕਰੇ
ਇਕ ਥਲ ਹੋਰਿ। ਕਰਿਕੈ ਕਾਰ ਅਪਰ ਹਠਿ ਜਾਇ। ਕਹੀ ਆਇ ਸਭਿ
ਕਰਿ^{੧੧} ਇਕ ਥਾਇ ॥੨੨॥ ਧਰਹਿ ਸੰਭਾਰਿ ਸਕਲ ਪਸ਼ਚਾਤੀ। ਆਨਿ ਦੇਤਿ
ਜਬਿ ਹੋਵਤਿ ਪ੍ਰਾਤੀ। ਕਾਰੀਗਰ ਨਿਜ ਸਾਧਨ^{੧੨} ਸਾਰੇ। ਤਿਸੀ ਰੀਤਿ ਤਿਨ
ਕੋ ਸੰਭਾਰੇ ॥੨੩॥ ਅਤਿ ਪ੍ਰਤੀਤ ਅਤਿ ਪ੍ਰੀਤ ਧਰੀਤਾ। ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਸੇਵ
ਕਰੀਤਾ। ਤੈਸੇ ਰਾਮਾ ਦੂਸਰ ਜੋਇ। ਕਾਰ ਬਾਪਿਕਾ^{੧੩} ਲਾਗਜੈ ਸੋਇ ॥੨੪॥

^੧ਲੰਗਰ ਤਿਆਰ। ^੨ਪਚਾਇਆ ਆਪਣਾ ਨਹੀਂ ਦੇਖਦੇ। ^੩ਰਸਦਾਇਕ, ਰਸ ਵਾਲਾ। ^੪ਦਾਲ ਤੇ
ਚਾਵਲ। ^੫ਕਣਕ ਦਾ ਆਟਾ। ^੬ਦੁਪਹਿਰ ਵੇਲੇ ਤੋਂ। ^੭ਕੋਈ ਆਣ ਕੇ ਲਵੇ। ^੮(ਲੰਗਰ
ਵਿਚ) ਜਾਂਦਿਆਂ। ^੯ਸਪੁੱਤ੍ਰੀਆਂ। ^{੧੦}ਬੜੇ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲੀਆਂ, ਭਗਤੀ ਵਾਲੀਆਂ, ਤੇ ਸੁਭ ਬੁੱਧੀ
ਵਾਲੀਆਂ। ^{੧੧}(ਸ੍ਰੀ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ) ਇਕ ਥਾਂ ਕਰਕੇ। ^{੧੨}ਹਥਿਆਰ। ^{੧੩}ਬਾਵਲੀ ਦੀ।

ਕਰਹਿ ਆਪ ਅਰੁ ਕਹਿ ਕਰਿਵਾਵੈ। ਸੇਵਾ ਲਗਜੋ ਨਹੀਂ ਅਲਸਾਵੈ। ਦੋਨਹੁ
 ਪਰ ਸਤਿਗੁਰ ਹਿਤਕਰੈਂ। ਅਪਨੇ ਭਗਤਿਜਾਨਿ ਉਰਧਰੈਂ॥੨੫॥ ਤਿਨਦੋਨੋ
 ਕਹੁ ਦੇਖਤਿ ਸਾਰੇ। ਕਰਹਿ ਪਰਸਪਰ ਬਾਦ ਉਚਾਰੇ। ਕੋ ਇਕ ਸਿਖ ਇਮਿ
 ਕਹੈ ਬਨਾਇ। ਰਾਮੇ ਪਰ ਗੁਰ ਹਿਤ ਅਧਿਕਾਇ॥੨੬॥ ਨਿਜ ਗਾਦੀ ਪਰ
 ਦੇਹਿ ਬਿਠਾਈ। ਰਾਮਾ ਲੇਹਿ ਜਗਤ ਗੁਰਿਆਈ। ਨਿਸਦਿਨੁ ਆਇਸੁ ਬਿਖੈ
 ਚਲੀਤਾ। ਕਰਤਿ ਸੇਵਾ ਕੋ ਨਹਿ ਅਲਸਤਾ॥੨੭॥ ਕੋਚਿਤ ਕਹੈ ਸਿੱਖ ਪਿਖ
 ਤੋਗ। ਰਾਮਦਾਸ ਪਾਵਹਿ ਗੁਰ ਠੋਰੇ। ਇਨ ਪਰ ਗੁਰ ਕੀ ਖੁਸ਼ੀ ਘਨੇਰੀ।
 ਰਿਦੈ ਗਰੀਬੀ ਨਿਤ ਬਹੁਤੇਰੀ॥੨੮॥ ਆਪਾ ਕਬਹੁ ਜਨਾਵਹਿ ਨਾਂਹੀ।
 ਨਿਸ ਦਿਨਹਿਤ ਅਤਿ ਸੇਵਾ ਮਾਂਹੀ। ਇਨਿ ਦਿਸ਼ਦਿਖਿਗੁਰ ਉਰ ਹਰਖੀਤੇ।
 ਸੇਵਾ ਕੇ ਬਸਿ ਬਿਰਦ ਧਰੀਤੇ॥੨੯॥ ਇਮਿ ਆਪਸਮਹਿ ਬਾਦਤਿਰਹਿਹੀਂ।
 ਦੋਨਹੁ ਦਿਸ਼ ਕੇ ਹਿਤ ਕੀ ਕਹਿਹੀਂ। ਤਉ ਬਹੁਤ ਜੇ ਸਿੱਖ ਮਹਾਂਨੇ।
 ਸਤਿਗੁਰ ਭੇਦ ਰਿਦੈ ਕੋ ਜਾਨੇ॥੩੦॥—ਦੇਖਿ ਗਰੀਬੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ਸੁਭਾਉ। ਕਰਨ
 ਪ੍ਰੀਤਿ, ਧਰਨਿ ਉਰ ਭਾਉ। ਧੀਰਜ, ਖਿਮਾਂ ਆਦਿ ਗੁਣ ਸਾਰੇ। ਜਿਨਿ
 ਤੇ ਗੁਰ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਧਾਰੇ॥੩੧॥ ਸੋ ਲਖਿ ਰਾਮਦਾਸ ਮਹਿ ਆਛੇ—। ਕਹੈ
 ਬਹੁਤੁ ‘ਹੁਇ ਇਹੁ ਗੁਰ ਪਾਛੇ। ਅਰ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਗੁਰ ਕੀ ਦੇਖੈ’। ਇਨ
 ਪਰ ਸਦ ਹੀ ਹੋਤਿ ਵਿਸ਼ੇਖੈ॥੩੨॥ ਅਸ ਅਨੁਮਾਨ ਕਰਤਿ ਸਿਖ
 ਬ੍ਰਿਦਹਿ। ਧਾਰਤਿ ਰਿਦੈ ਸੰਦੇਹ ਬਿਲੋਦਹਿ। ਇਕ ਦਿਨ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ
 ਸਭਿ ਭੀਰ। ਦਰਸਨ ਕਰਤਿ ਭਈ ਸਿਖ ਭੀਰ॥੩੩॥ ਹੁਤੇ ਮੁੱਖਜ
 ਕੋਚਿਤ ਤਿਨ ਮਾਂਹੁ। ਸੋ ਬੋਲੇ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਪਾਹੁ। ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕਰਿ
 ਬਿਨਤੀ ਠਾਨੀ। ‘ਸਰਬਗ ਆਪ ਸਦਾ ਗੁਨਖਾਨੀ॥੩੪॥ ਕਿਹ ਸੋ ਨਹੀਂ
 ਸਨੇਹ ਤੁਮਾਰਾ। ਕੇਵਲ ਸੇਵਕ ਬਸਿ ਅਨੁਸਾਰਾ। ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਤਜਿ ਸਤ
 ਗੁਨਖਾਨੀ। ਦਾਸ ਬਿਠਾਯਹੁ ਅਪਨਿ ਸਥਾਨੀ॥੩੫॥ ਤਿਮਿ ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ
 ਬਸਿ ਹੈ ਸੇਵਾ। ਤੁਮਹਿ ਬਿਠਾਯਹੁ ਜਗ ਗੁਰਦੇਵਾ। ਨਿਜ ਅਨੁਸਾਰਿ ਪੁੱਤ੍ਰ
 ਨਹਿ ਜਾਨੇ। ਅਜਰ ਜਰਨ ਗੁਨ ਹੀਨ ਪਛਾਨੇ॥੩੬॥ ਤਿਮਿ ਸੁਭਾਵ ਰਾਵਰ
 ਕੋ ਜਾਨੇ। ਦਾਸਨ ਕੇ ਬਸਿ ਇਹੁ ਪ੍ਰਨ ਠਾਨੇ। ਸਾਕ ਆਪ ਕੇ ਦੋਨਹੁ
 ਜੇਈ। ਸੇਵਕ ਭੀ ਬਿਸਾਲ ਹੈਂ ਤੇਈ॥੩੭॥ ਦੋਨਹੁ ਸੇਵਾ ਕਰਹਿ ਬਿਸਾਲਾ।
 ‘ਕਈ। ‘ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਜਗਾ ਭਾਵ ਗੱਦੀ। ‘ਚਰਚਾ ਕਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ‘ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਜੀ
 ਨੇ ਸਪੱਤ੍ਰ ਤਜਕੇ।

ਘਾਲਹਿ ਘਾਲ ਜਾਲ^੧ ਸਭਿ ਕਾਲਾ । ਗੁਰ ਸੰਗਤਿ ਕੀ ਸੇਵਾ ਠਾਨਹਿ ।
 ਬਾਪੀ ਕਾਰਕਰਤਿ ਹਿਤ ਮਾਨਹਿ॥੩੮॥ ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਸੋ ਸਮਾਨ ਹੈਂ ਤੁਮਕੋ ।
 ਤਉ ਹੋਤਿ ਸੇਸੈ ਸਭਿ ਹਮ ਕੋ । ਸਤਿਗੁਰ ਪੂਰਨ ਸਰਬ ਸਮਾਨ । ਏਕ
 ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਸਭਿ ਪਰ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨ॥੩੯॥ ਬਾਦਹਿ ਆਪਸ ਮਹਿ ਹਮ ਐਸੇ ।
 ਦੋਨੋ ਦੀਖਤਿ ਹੈਂ ਇਕ ਜੈਸੇ॥੪੦॥ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਤੁਮ ਧਾਰਨ ਕਰੋ । ਇਕਸਮ
 ਦੋਨਹੁ ਸੋਂ ਹਿਤ ਧਰੋ॥੪੧॥ ਤਉ ਦੇਖੀਯਤਿ ਕਬਿ ਕਬਿ ਐਸੇ । ਰਾਮਦਾਸ
 ਪਰ ਹੁਇ ਬਹੁ ਜੈਸੇ । ਸੋ ਭੀ ਸੇਵਾ ਕਰਹਿ ਘਨੇਰੀ । ਨਿਸ ਦਿਨ ਲਗਯੋ
 ਰਹਤਿ ਬਿਨ ਬੇਰੀ॥੪੨॥ ਹੋਵਹਿ ਇਨ ਮਹਿ ਕਵਨ ਬਿਸਾਲ॥ਕੋ ਕਰਿ ਹੈ
 ਨਿਜ ਬੰਸ ਉਜਾਲਾ । ਤਾਰਤੰਮਤਾ^੨ ਪ੍ਰੇਮ ਮਝਾਰੇ । ਕਿਮਿ ਜਾਨਹਿ ਸਿਖ
 ਸੇਵਕ ਸਾਰੇ॥੪੩॥ ਕਹੇ ਆਪ ਕੇ ਲੇਹਿ ਪਛਾਨੁ॥ਸਿਖ ਬਾਦਹਿ ਹੁਇ ਸੇਸੈ
 ਹਾਨੁ॥ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਹੁ ਚਾਹਤਿ ਸਭਿ ਪੂਛਾ॥ਸੁਨਿ ਗਵਰਿ ਤੇ ਬਾਕਨਿ ਸੁਛਾ^੩
 ॥੪੪॥ ਸੁਨਿ ਸਿੱਖਨ ਤੇ ਸਤਿਗੁਰ ਤਬੈ । ਅਰੁ ਮਨ ਕੀ ਜਾਨਤਿ ਭੇ ੧ ਬੈ ।
 ਉੱਤਰ ਦੇਨਿ ਉਦਿਤਿ ਗਰ ਭਏ॥ਜਿਨ ਬਹੁ ਦਾਸਨ ਕੋ ਸੁਖ ਦਏ॥੪੫॥
 ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪ੍ਰਥਮ ਗਾਏ 'ਸਿੱਖਯਨ ਸਤਿਗੁਰ ਬੁਝਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਦਨਨ
 ਨਾਮ ਖਸ਼ਟ ਪੰਚਾਸਤੀ ਅੰਸੁ ॥ ੫੬ ॥

੫੭. [ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਉੱਤਰ, ਗਾਏ ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਪ੍ਰੀਖਯਾ]
 ਬੋਹਗਾ॥ ਸੁਨਿ ਸਿੱਖਨ ਕੇ ਬਚਨ ਕੇ ਸੇਸੈ ਸੁਨਨੋ ਬਿਸਾਲ । ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ
 ਭੇ ਦੇਖਿ ਕਰਿ ਬੋਲੇ ਗੁਰੂ ਕ੍ਰਿਪਾਲ॥੧॥ ਚੋਪਈ ॥ 'ਜਗ ਕੇ ਬਿਖੈ ਏਕ ਨਰ
 ਲੇਖੀ॥ਨੇਮ ਨਿਬਾਹਤਿ ਚਾਹਤਿ ਛੇਮੀ^੪ । ਇਕ ਪ੍ਰੇਮੀ ਨਰ ਨੇਮ ਬਿਹੀਨਾ ।
 ਰੈਨਿ ਦਿਵਸ ਏਕੈ ਲਿਵਲੀਨ॥੨॥ ਪ੍ਰੇਮ ਪ੍ਰਵਾਹ ਵਧੈ ਨਿਤਿ ਜਿਨਕੇ॥ਵਸੀ
 ਹੋਤਿ ਪੁਰਖੋਤਮ ਤਿਨਕੇ । ਬਿਨਾਂ ਪ੍ਰੇਮ ਸਿਮਰਨ ਅਹੁ ਸੇਵਾ^੫ । ਵਲ ਕੂਛ
 ਬੋਰੋ ਹੁਇ ਲਖਿ ਏਵਾ^੬ ॥੩॥ ਇਨ ਦੋਨਹੁ ਮਹਿ ਪਰਖਹੁ ਪ੍ਰੇਮ । ਤਾਰਤੰਮ
 ਜਿਮ ਤਿਮ ਲਹਿ ਛੇਮ^੭॥ਪ੍ਰਭੂ ਬਸਿ ਹੋਤਿ ਪ੍ਰੇਮ ਲਖਿ ਘਨੇ॥ਅੰਗ ਸੰਗ ਰਹਿ
 ਨਿਤ ਹਿਤ ਸਨੋ॥੪॥ ਪਰਖੇ ਜਾਇ ਨ ਜੇ ਤੁਮ ਪਾਸੀ॥ਜਿਸਕੇ ਰਿਦੇ ਪ੍ਰੇਮ
 ਅਬਿਨਾਸੀ । ਤੋਂ ਹਮ ਪਰਖ ਦੇਹਿ ਤੁਮ ਤਾਈਂ । ਰਾਖਹੁ ਗੋਪ ਨ ਕਹਹੁ
 'ਕਮਾਉਂਦੇ ਹਨ ਬਹੁਤੀ ਕਮਾਈ । 'ਘਾਟ ਵਾਧ । 'ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਵਾਕ । 'ਮੁਕਤੀ । 'ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ
 ਜਾਣੇ । 'ਜਿਵੇਂ ਪ੍ਰੇਮ ਵੱਧ ਘਟ ਹੋਉ ਤਿਵੇਂ ਸੁਖ ਲੈਣਗੇ ।

*ਇਸ ਤੁਕ ਤੋਂ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਨਿਰੀ ਸੇਵਾ ਮਿਹਰ ਦਾ ਕਾਰਣ ਨਹੀਂ, ਪ੍ਰੇਮ,
 ਸਿਮਰਨ ਤੇ ਸੇਵਾ ਤੋਂ ਰਲ ਕੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਮਨ ਨੂੰ ਰੀਝਾਂਵਦੇ ਹਨ ।

ਕਦਾਈਂ॥੫॥ਸਿੱਖਨ ਕੇ ਸੰਦੇਹ ਬਿਨਾਸਨ। ਨਿਜ ਪਾਛੇ ਥਾਪਨ ਸਿੱਖਾ-
ਸਨ॥ ਪਰਖਨ ਹਿਤ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਪੂਰੇ। ਜੁਗਲ ਹਕਾਰਨ ਕਰੇ ਹਦੁਰੇ
॥ ੬ ॥ ਰਾਮਾ ਰਾਮਦਾਸ ਤਬਿ ਆਏ। ਪਾਸ ਬਾਪਿਕਾ ਗੁਰੂ ਸਿਧਾਏ।
ਲਏ ਲਸ਼ਟਕਾ ਹਾਥ ਮਸ਼ਾਰੀ। ਬਿੱਧ ਅਵਸਥਾ ਤਨ ਮਹਿ ਭਾਰੀ॥੭॥ ਖਰੇ
ਹੋਇ ਅਵਲੋਕਨੋ ਬਾਨ। ਰਾਮੇ ਸੋ ਤਬਿ ਕੀਨ ਬਖਾਨ। 'ਇਹਾਂ ਹਮਾਰੇ
ਬੈਠਨਿ ਕਾਰਨਿ। ਰੁਚਿਰ ਬੇਦਕਾ ਕਰੋ* ਸੁਧਾਰਨਿ'॥੮॥ ਇਮਿ ਕਹਿ ਸਤਿ-
ਗੁਰ ਕਰੀ ਲਕੀਰਾ 'ਇਸ ਬਿਧਿ ਚਿਨਵਾਵਹੁ ਬਲ ਬੀਰ'। ਬਹੁਰੇ ਦਿਸਾ
ਦੂਸਰੀ ਗਏ। ਤਹਿ ਸਥਾਨ ਪਿਥਿ ਠਾਂਢੇ ਭਏ॥੯॥ ਰਾਮਦਾਸ ਕੀ ਦਿਸਾ
ਨਿਹਾਰਾ। ਕਰਨ ਕਾਰ ਕੋ ਗੁਰੂ ਉਚਾਰਾ 'ਇਸ ਦਿਸ ਬੈਠਨ ਹੇਤ ਹਮਾਰੇ।
ਬੜੀ ਬਨਾਵਹੁ ਰੁਚਿਰ ਪ੍ਰਕਾਰੇ'॥੧੦॥ ਕਰਿ ਲਕੀਰਕੋ ਤਿਸਹਿ ਬਤਾਯਹੁ
'ਇਸ ਬਿਧਿ ਕਹਿ ਕਰਿ ਤੁਮ ਚਿਨਵਾਯਹੁ। ਇਸ ਪਰ ਬੈਠਹਿ ਪ੍ਰਾਤਾ
ਕਾਲ। ਤਿਸ ਪਰ ਸੰਧਾ' ਹੁਇ ਸੁਖ ਨਾਲ'॥੧੧॥ ਇਮਿ ਬਤਾਇ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿ-
ਗੁਰ ਗਏ। ਤਿਸ ਬਲ ਦੇਨਹੁ ਬਿਰਤਾ ਲਏ। ਪ੍ਰਿਥਕ ਪ੍ਰਿਥਕ ਬਲ ਬੈਠਨਿ
ਕੇਰਾ। ਲਗੇ ਕਰਾਵਨਿ ਕੋ ਤਿਸ ਬੇਰਾ॥੧੨॥ ਦਿਨ ਸਗਰੇ ਮਹਿ ਕਾਰ
ਕਰਾਏ। ਸੰਧਾ ਭਈ ਗੁਰੂ ਤਬਿ ਆਏ। ਕਰੀ ਜੁ ਰਾਮੇ ਪੂਰਬ ਹੋਰੀ। ਪਰਖਨ
ਹਿਤ ਬੋਲੇ ਤਿਸ ਬੇਰੀ॥੧੩॥ 'ਇਹ ਤੋ ਨੀਕੀ ਨਹੀ ਬਨਾਈ। ਬੈਠਨ ਹੇਤ
ਨ ਹਮ ਕਹੁ ਭਾਈ। ਕਰਨੋ ਖੇਦ ਸਭਿ ਨਿਸ਼ਫਲ ਗਯੋ। ਟੇਢੀ ਕੰਧ ਉਸਾ-
ਰਤਿ ਭਯੋ॥੧੪॥ ਢਾਹਿ ਦੇਹੁ ਨਹਿ ਦੇਰਿ ਕਰੀ ਜਹਿ। ਹਮਰੇ ਕਹਨੋ ਨੀਕ ਸੁਨਿ
ਲੀਜਹਿ। ਇਤਿ ਦਿਸ ਸੁਧੀ ਭੀਤ ਚਿਨਾਵਹੁ। ਬਹੁਰ ਬੇਦਕਾ ਭਲੇ
ਬਨਾਵਹੁ'॥੧੫॥ ਸੁਨਿ ਰਾਮੇ ਮਨ ਭੰਗ ਬਨਨੋ ਹੈ*। ਨਿਜ ਮਤ ਆਈ
ਜਾਨਿ ਭਨਨੋ ਹੈ। 'ਜਿਮ ਤੁਮ ਕਹਨੋ ਤਥਾ ਬਨਵਾਈ। ਕੋ ਕਾਰਨ ਭਾ ਰਿਦੈ
ਨ ਭਾਈ॥੧੬॥ ਸੰਦਰ ਬਨੀ ਬੈਠਿਬੇ ਲਾਯਕ। ਸਮੁਖ ਖਰੇ ਦਰਸਹਿ
ਜਹਿ ਪਾਇਕ'। ਮੇਰੇ ਦੋਸ ਨ ਯਾ ਮਹਿ ਕੋਈ। ਆਪ ਕਹੀ ਜਿਮਿ ਤਥਾ
ਸੁ ਹੋਈ॥੧੭॥ ਕੀਨਿ ਜਤਨ ਮੈਂ ਭਲੇ ਸੁਧਾਰੀ। ਜਿਮਿ ਰਾਵਰ ਨੇ

*ਗੁਪਤ ਨਹੀਂ ਰੱਖਾਂਗੇ, ਕਦੇ ਕਹਿ ਦਿਆਂਗੇ (ਵੇਖੋ ਇਸੇ ਅੰਸੂ ਦਾ ਅੰਕ ੫੦ ਤੋਂ ੫੩ ਜਿੱਥੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਵਜਾ ਕੇ ਸੁਣਾ ਦੇਂਦੇ ਹਨ)। (ਅ) ਤੁਸੀਂ ਹਾਲੀ ਚੁਪ ਰਖੋ (ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ) ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕਰੋ ਨਹੀਂ। 'ਟਿਕਾਉਣ ਲਈ ਤਖਤ ਤੇ'। 'ਬੜੀ'। 'ਬੈਠਣ ਦਾ ਥਾਂ'। 'ਤਿਸ (ਭਾਵ ਭਾਈ ਰਾਮੇ ਵਾਲੀ ਬੜੀ) ਤੇ ਸ਼ਾਮ ਵੇਲੇ'। 'ਦਿਲ ਟੁੱਟ ਗਿਆ'। 'ਜਿਥੇ (ਬੈਠਿਆ) ਸਨਮੁਖ ਖੜੋਕੇ ਦਰਸਨ ਕਰਨਗੇ ਸਿੱਖ'।

*ਪਾ:-ਰਚੇ।

†ਪਾ:ਪ੍ਰਾਤੀਕਾਰ।

ਗੀਤਿ ਉਚਾਰੀ' । ਇਮਿ ਰਾਮਾ ਕਹਿ ਰਹਜੈ ਘਨੇਰਾ । ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਵਹਿਵਾਈ
 ਤਿਸ ਬੇਰਾ ॥ ੧੮ ॥ ਨਿਜ ਕਰ ਛਰੀ' ਲਕੀਰ ਨਿਕਾਰੀ । ਕਹਜੈ 'ਕਰਹੁ
 ਇਸ ਗੀਤਿ ਸੁਧਾਰੀ' । ਤਹਿ ਤੇ ਚਲਿ ਦਸਰ ਦਿਸ ਗਏ । ਰਾਮਦਾਸ ਵਿਗ
 ਠਾਂਢੇ ਭਏ ॥ ੧੯ ॥ ਪਦ ਅਰਬਿੰਦ ਬੰਦਨਾ ਕਰਿਕੈ । ਖਰੋ ਰਹਜੈ ਨਿਜ
 ਗੀਵ ਨਿਹੁਰਿਕੈ' । ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਅਮਰਦਾਸ ਪਿਖਿ ਕਹਜੈ 'ਹਮਰੋ ਆਸ਼ਯ ਤੈ
 ਨਹਿ ਲਹਜੈ ॥ ੨੦ ॥ ਜਥਾ ਬਤਾਈ ਤਥਾ ਨ ਕਰੀ । ਬੱਕੁ ਭੀਤ' ਰਚਿ ਕੀਨਸ
 ਬਰੀ । ਭਾਈ ਨ ਬੈਠਨਿ ਉਚਿਤ ਹਮਾਰੇ । ਇਸ ਕਾਰਨ ਤੇ ਕਰਹੁ ਬਿਦਾਰੇ' ॥
 ੨੧ ॥ ਗੁਰ ਤੇ ਸੁਨਿ ਸ਼ਿਕਤਿ ਮਨ ਹੈਕੈ' । ਤਾਤਕਾਲ ਨਿਜ ਹਾਥ ਗਿਰੈਕੈ' ।
 ਨੈਮ੍ਹਿ ਹੋਇ ਬੁਝੀ ਬਿਧਿ ਫੇਰੀ । 'ਬਖਸ਼ਹੁ ਅਬੈ ਅਵੱਗਯਾ ਮੇਰੀ ॥ ੨੨ ॥ ਮੈਂ
 ਮਤਿ ਹੀਨ ਸਕਜੈ ਨਹਿ ਜਾਨਿ । ਬਹੁਰ ਬਤਾਵਹੁ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਾਨ' । ਤਬਿ
 ਸਤਿਗੁਰ ਨੇ ਕੀਨਿ ਲਕੀਰ । ਅਪਰ ਬਤਾਈ ਸਭਿ ਤਤਬੀਰ ॥ ੨੩ ॥
 'ਕਰਹੁ ਚਿਨਾਵਨ ਦੋਨਹੁ ਫੇਰੇ' । ਇਮਿ ਕਹਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਗਮਨੇ ਝੇਰੇ ।
 ਨਿਸਾ ਬਿਤੇ ਉਠਿ ਕਰਿ ਭੁਨਿਸਾਰ । ਲਗੇ ਕਰਾਵਨ ਦੋਨਹੁ ਕਾਰ ॥ ੨੪ ॥
 ਸਿਮਿ ਕੀਨਹੁ ਸਤਿਗੁਰ ਫੁਰਮਾਵਨਿ । ਤਿਮਿ ਸੁਚੇਤ ਹੈ ਲਾਗਿ ਬਨਾਵਨਿ ।
 ਭਲੀ ਗੀਤਿ ਸੋ ਜੁਗਲ ਸੁਧਾਰੀ । ਪੰਕ ਈਰਕਾ ਸੁੰਦਰ ਸਾਰੀ ॥ ੨੫ ॥
 ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਜਾਨਜੈ ਸਾਧੈਕਾਲ' । ਚਲੇ ਬਾਵਲੀ ਦਿਸਾ ਕ੍ਰਿਪਾਲ । ਪ੍ਰਿਥਮ
 ਜਹਾਂ ਰਾਮੇ ਨੇ ਕਰੀ । ਆਨਿ ਬਿਲੋਕਨ ਕੀਨਸਿ ਬਰੀ ॥ ੨੬ ॥ ਕਹਜੈ
 ਤਹਿ 'ਇਹ ਕਰੀ ਨ ਆਛੀ । ਤਥਾ ਬਨੀ ਨ ਜਥਾ ਹਮ ਬਾਂਛੀ' ।
 ਕਰਹੁ ਬਿਦਾਰਨ ਫੇਰ ਬਨਾਵਹੁ । ਬਿਨ ਮਤਿ ਤੇ ਸ਼੍ਰਮ ਬਾਦ ਕਰਾਵਹੁ' ॥
 ੨੭ ॥ ਸੁਨਿ ਰਾਮੇ ਨਿਜ ਰਿਦੇ ਬਿਚਾਰਾ ।—ਮੈਂ ਨੀਕੇ ਬਲ ਬਰੀ
 ਸੁਧਾਰਾ—। ਕਹਨਿ ਲਹਜੈ 'ਮੈਂ ਤਥਾ' ਬਨਾਈ । ਜਿਸ ਬਿਧਿ ਤੁਮਨੇ
 ਦੀਨਿ ਬਤਾਈ ॥ ੨੮ ॥ ਬਨੀ ਰੁਚਿਰ ਬੈਠਿਬਿ ਕੇ ਜੋਗ । ਦੇਖਤਿ
 ਕਰਹਿ ਸਰਾਹਿਨ ਲੋਗ । ਮੈਂ ਕੈਸੇ ਕਰਿ ਦੇਹੁ ਵਹਾਈ । ਇਸ ਤੇ ਆਛੀ
 ਕਯਾ ਬਨਿ ਜਾਈ' ॥ ੨੯ ॥ ਤਬਿ ਸਤਿਗੁਰ ਨੇ ਵਈ ਵਹਾਇ । ਕਰੀ
 ਕਾਰ ਪੁਨ ਭਲੇ ਬਤਾਇ । 'ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੀਜਹਿ ਸੁਭ ਬਰੀ । ਸੁਰਤ

‘ਹੱਥ ਦੀ ਸੇਟੀ (ਨਾਲ) । ‘ਗਿੱਥੀ’ ੧) ਨਿਯੁਤਾਇਕੇ । ‘ਟੋਢੀ ਕੰਧ । ‘ਢਾਹ ਦਿਓ । ‘ਮਨ
 ਵਿਚ ਭੇ ਧਾਰਕੇ’ ‘ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ’ ੨) ‘ਸੰਧਿਆ ਵੇਲੇ । ‘ਜੈਸੀ ਅਸਾਂ ਚਾਹੀ ਸੀ । ‘ਮਿਹਨਤ
 ਬਿਅਰਥ ਕਰਦੇ ਹੋ । ੧੦੯

ਸੰਭਾਰਹੁ ਉਰ ਮਤਿ ਧਰੀ^੧ ॥ ੩੦ ॥ ਰਾਮਦਾਸ ਕੀ ਦਿਸ਼ ਚਲ ਗਏ।
 ਹੋਰਿ ਥਰੀ ਕੋ ਉਚਰਤਿ ਭਏ। 'ਇਹ ਤੋਂ ਨੀਕੀ ਨਹੀਂ ਬਨਾਈ। ਬੈਠਿਬਿ
 ਕਾਰਨ^੨ ਹਮਹੁ ਨ ਭਾਈ ॥ ੩੧ ॥ ਕਰਹੁ ਬਿਦਾਰਨ ਰਾਖਹੁ ਨਾਂਹਿ। ਕਹਨੈ
 ਨ ਲਖਨੈ^੩ ਤੁਮਹੁ ਮਨ ਮਾਂਹਿ^੪। ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਬਾਕਨ ਸ਼੍ਰੋਨ। ਢਾਹਨ
 ਕਰੀ ਧਰੇ ਮੁਖ ਮੋਨ ॥ ੩੨ ॥ ਉਰ ਭੈ ਧਰਿਕੈ ਬੋਲਨੈ ਫੇਰ। 'ਤੁਮਰੀ ਮਤੀ
 ਅਗਾਧਿ ਬਡੇਰ। ਹਮ ਮਤਿਮੰਦ ਸਕਹਿ ਨਹਿ ਜਾਨਿ। ਤਉ ਕ੍ਰਿਪਾ ਤੁਮ
 ਕਰਹੁ ਮਹਾਂਨ ॥ ੩੩ ॥ ਬਿਸਰਿ ਜਾਤਿ ਹਮਰੀ ਮਤਿ ਬੋਰੀ। ਬਖਸ਼ਹੁ ਖਤਾ
 ਆਪ ਅਬਿ ਮੋਰੀ। ਜਿਮ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੀ ਦੇਹੁ ਬਤਾਇ^੫। ਹਿਤ ਰਾਵਰ ਕੇ
 ਅਬਹਿ ਬਨਾਇ^੬ ॥ ੩੪ ॥ ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਨੇ ਕਰੀ ਲਕੀਰ। 'ਇਸ ਬਿਧਿ
 ਕਰਹੁ ਥਰੀ ਧਰਿ ਧੀਰ^੭। ਇਮਿ ਦੋਨਹੁ ਕਉ ਫੇਰ ਬਤਾਇ। ਮੰਦ ਮੰਦ
 ਗਮਨੈ ਨਿਜ ਥਾਇ ॥ ੩੫ ॥ ਭਈ ਪ੍ਰਭਾਤਿ ਆਇ ਪੁਨ ਦੋਉ। ਲਗੇ ਬਨਾ-
 ਵਨ ਬਲ ਪਿਖਿ ਸੋਉ। ਨੀਕੀ ਰੀਤਿ ਸੁਧਾਰਨਿ ਕਰੇ। ਪੰਕ ਈਟਕਾ ਪੰਕਤਿ
 ਜਰੇ^੮ ॥ ੩੬ ॥ ਦਿਨ ਸਗਰੇ ਮਹਿ ਲਈ ਬਨਾਇ। ਦੋਨਹੁ ਦਿਸ਼ ਬੁਧਿ ਕਰਿ
 ਅਧਿਕਾਇ। ਪੁਨ ਆਏ ਗੁਰ ਤੀਸਰ ਬਾਰੀ। ਲਖਿ ਨ ਸਕਹਿ ਕੋ ਮਹਿਮਾ
 ਭਾਰੀ ॥ ੩੭ ॥ ਉਰ ਗੰਭੀਰ ਧੀਰ ਕੇ ਧਰਿਤਾ। ਸਭਿਹਿਨਿ ਤੋ ਉੱਤਮ ਜਿਨਿ
 ਚਰਿਤਾ। ਪ੍ਰਥਮੈ ਰਾਮੇ ਕੀ ਦਿਸ਼ ਆਏ। ਖਰੇ ਥਰੀ ਦਿਸ਼ ਦਿਸ਼ਟਿ ਲਗਾਏ
 ॥ ੩੮ ॥ ਕਹਨੈ ਬਾਕ^੯ 'ਭੋ ਰਾਮੇ! ਤੋਹਿ। ਕਰਨੈ ਨਹੀਂ ਜਿਮਿ ਭਾਖਨੈ ਮੋਹਿ। ਨਹਿ
 ਪਸੈਦ ਇਹੁ ਆਇ ਹਮਾਰੇ। ਜਿਮਿ ਚਾਹਤਿ ਤਿਮਿ ਨਹੀਂ ਸੁਧਾਰੇ ॥ ੩੯ ॥
 ਬਹੁਤ ਬਾਰ ਸਮਝਾਵਨਿ ਕਰਨੈ। ਥਰੀ ਕਾਜ ਕਰਿਬੈ ਨਹਿ ਸਰਨੈ^{੧੦}। ਸੁਨਿ
 ਰਾਮਾ ਚਿਤਵਤਿ ਚਿਤ ਮਾਂਹੀ। -ਇਹ ਕਾਰਨ ਕਜਾ ਲਖੀਯਤਿ ਨਾਂਹੀ- ॥
 ੪੦ ॥ ਕਰਤਿ ਬਿਚਾਰ ਸੁ ਨਿਸ਼ਚੈਠਾਨਾ। -ਇਨਕੇ ਬਹੁ ਸਰੀਰਬਿਰਧਾਨਾ^{੧੧}।
 ਗਈ ਆਰਬਲ ਬੀਤ ਬਡੇਰੀ। ਕਹਨੈ ਨ ਯਾਦ ਰਖਹਿ ਇਸ ਬੋਰੀ-
 ॥ ੪੧ ॥ ਇਮਿ ਠਟਿ ਮਨ ਮਹਿ ਕੀਨ ਬਖਾਨ। 'ਜਿਮਿ ਤੁਮਨੈ ਮੁਹਿ ਕਹੁ
 ਵਰਮਾਨ^{੧੨}। ਕਰੀ ਤਥਾ ਮੈਂ ਬੁਧਿ ਬਲ ਲਾਇ। ਕਹ ਕਰਿ ਆਛੇ ਸੁਧਿ
 ਬਨਿਵਾਇ ॥ ੪੨ ॥ ਆਪ ਕਹਹੁ ਜਿਮਿ ਬਿਸਰੈ ਫੇਰ^{੧੩}। ਇਸ ਮਹਿ ਦੋਸ਼ ਅਹੈ

^੧ਭਾਵ, ਅਕਲਮੰਦੀ ਨਾਲ। ^੨ਬੈਠਣ ਲਈ। ^੩ਜਾਣਿਆਂ ਨਹੀਂ। ^੪ਇੱਥੋਂ ਗਾਰੇ ਨਾਲ ਮੇਲਕੇ
 ਜਤੀਆਂ (ਭਾਵ ਕੰਧ ਬਣਾਈ)। ^੫ਬੱਢਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ^੬ਮੈਨੂੰ ਹੁਕਮ ਕੀਤਾ ਸੀ। ^੭ਆਪ ਜਿਥੇ
 ਕਹਿ ਜਾਂਦੇ ਹੋ ਫੇਰ (ਆਪਣੀ) ਭੁੱਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। *ਪਾ:-ਬਤਾਈ। †ਪਾ:-ਬਨਾਈ।

ਕੜਾ ਮੇਰਾ ਇਮਿ ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਤੁਸਨ ਠਾਨੀ। ਅਤਿ ਰੀਝੀਰ ਧੀਰ ਗੁਨ
 ਖਾਨੀ॥੪੩॥ਪੁਨ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮਦਾਸ ਢਿਗ ਗਏ। ਹੋਰਿ ਥਰੀ ਕਹੁ ਬੋਲਤਿ ਭਏ।
 ‘ਇਹੁ ਤੈ ਨੀਕੀ ਨਹੀਂ ਬਨਾਈ। ਕਈ ਬਾਰ ਬਹੁਮਤਿ ਨਹਿ ਆਈ॥੪੪॥
 ਜਿਮਿ ਕਹਿ ਗਏ ਬਨੀ ਤਿਮਿ ਨਾਹੀ। ਸ਼੍ਰੋਮ ਬਾਦ ਕੀਨਸਿ ਇਸਿ ਮਾਂਹੀ’।
 ਸੁਨਿ ਗੁਰ ਬਾਕ ਮੰਦ ਨਿਜ ਜਾਨੈ। ਭਯੋ ਨੰਮੁ ਪਾਇਨ ਲਪਟਾਨੈ ॥
 ੪੫॥ ‘ਹੈ ਅਜਾਨ ਨਿਤ ਭੂਲਨ ਹਾਰੈ। ਤੁਮ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਨਿਜ ਬਿਰਦ ਸੰਭਾਰੈ।
 ਬਾਰਬਾਰ ਬਖਸ਼ਤਿ ਹੋ ਮੋਹੀ। ਅਪਰਾਧੀ ਅਰ ਮੁਰਖ ਕੋ ਹੀ’ ॥ ੪੬ ॥
 ਜੇਤਿਕ ਸੁਮਤਿ ਦੇਤਿ ਸੋ ਜਾਨਵ। ਬਿਨਾ ਦਿਯੋ ਕੜਾ ਬਪੁਰਾ ਮਾਨਵ।
 ਰਾਵਰ ਕਰੁਨਾ ਕਰਹੁ ਬਤਾਵਉ। ਨੀਕੀ ਰੀਤਿ ਭਾਖਿ ਸਮਝਾਵਉ॥੪੭॥ ਮੈਂ
 ਮਤਿ ਮੰਦ ਅਭਾਗ ਬਿਚਾਰਾ। ਜਾਨਿ ਸਕੈ ਨਹਿ ਕਹੈ ਤੁਮਾਰਾ’। ਇਮਿ
 ਕਹਿ ਗੁਰ ਮਹਿ ਅੰਚਰ ਡਾਰਾ। ‘ਛਿਮਹੁ ਪ੍ਰਭੁ ਅਪਰਾਧ ਹਮਾਰਾ’॥੪੮॥ ਸਿਖ
 ਸਮੀਪ ਸਭਿ ਹੀ ਸੁਨਿ ਕਰਿਕੈ। ਹਰਖੈ ਸਿੱਖੀ ਰੀਤਿ ਬਿਚਰਿਕੈ। ਪਰਮ
 ਪ੍ਰਸੰਨ ਭਏ ਗੁਰ ਪੂਰੇ। ਗੁਰਤਾ ਉਚਿਤ ਲਖੇ ਗੁਨ ਰੂਰੇ ॥ ੪੯ ॥ ਸਭਿਨਿ
 ਸੁਨਾਵਤਿ ਬਾਕ ਅਲਾਵਹਿ। ‘ਇਸਕੀ ਸੇਵਾ ਮੈ ਮਨ ਭਾਵਹਿ। ਆਪਾ
 ਕਬਹੂੰ ਨ ਕਰਹਿ ਜਨਾਵਨਿ। ਨਿਸਦਿਨ ਪ੍ਰੇਮ ਭਗਤਿ ਮਹਿ ਪਾਵਨਿ’ ॥
 ੫੦॥ ਸੁਨਿ ਸਭਿ ਸਿੱਖਜਨ ਸੰਸੈ ਖੋਵਾ। ਗੁਰਤਾ ਉਚਿਤ ਭਲੇ ਇਹ ਜੋਵਾ।
 ਬਾਕਨ ਤੇ ਪਛਾਨ ਕਰਿ ਲੀਨੇ। ਆਪਾ ਜੁਤਿ ਅਰੁ ਆਪਾ ਹੀਨੇ’ ॥ ੫੧ ॥
 ਸਤਿਗੁਰ ਨਿਜ ਸਥਾਨ ਕਹੁ ਆਏ। ਸਿੱਖ ਸੰਗ ਜੇ ਤਿਨਹੁ* ਸੁਨਾਏ।
 ‘ਰਾਮਦਾਸ ਹੈ ਪੁਰਖ ਮਹਾਂਨੇ। ਇਸਕੇ ਸੰਗ ਤਰਹਿਨਰ ਜਾਨੇ॥੫੨॥ ਬ੍ਰਿੰਦਨ
 ਕੋ ਕਰਤਾ ਕੱਲਜਾਨ। ਬਸੀ ਕਰਜੈ ਮੁਝ ਸੇਵਾ ਠਾਨਿ। ਇਸ ਤੇ ਨਹਿ ਅਦੇਯ
 ਕੁਛ ਮੋਰੇ। ਸਭਿਹਿਨਿ ਤੇ ਪਦ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਗੋਰੇ’ ॥੫੩॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ
 ਗ੍ਰੰਥੇ ਪ੍ਰਿਥਮ ਰਾਸੇ ‘ਪ੍ਰੇਮ ਪਰਖਣ’ ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨ ਨਾਮ ਸਪਤਪੰਚਾਸਤੀ ਅੰਸੁ ॥ ੫੭ ॥

੫੮. [ਬਾਵਲੀ ਮਹਾਤਮ। ਸੰਤ ਸਧਾਰਣ। ਗੰਗਾ ਸ੍ਰੋਤ ਬਾਉਲੀ ਵਿਚ। ਇਕ ਜੋਗੀ]
 ਦੋਹਰਾ ॥ ਭਗਤਿ ਖਜ਼ਾਨਾ ਖੁਲਿ ਰਹੈ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਦਰਬਾਰ। ਚਾਰ ਪਦਾਰ-
 ਥ ਸੰਗਤਿਹਿ ਦੇਤਿ ਲਗਤਿ ਨਹਿ ਬਾਰ ॥੧॥ ਚੌਪਈ ॥ ਤੀਰਥ ਪਰਮ
 ਰਚਨੈ ਬਡ ਪੁੰਨਜ। ਸੇਵਤਿ ਭਏ ਪੁਰਖ ਸੇ ਧੰਨਜ। ਮਹਾਂ ਮਹਾਤਮ ਹੈ ਜਿਸ
 ‘ਨੂੰ ਬੀ। (ਅ) ਕੋਹੀ=ਪਹਾੜੀਆਂ, ਭਾਵ ਅਨਜਾਨ ਨੂੰ। (ੲ) ਕੋਧੀ। *ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਏ। *ਵਿਚ (ਮਨ)
 ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਹੈ। *ਹੰਕਾਰ ਸਹਿਤ (ਰਾਮਾ ਜੀ) ਤੇ ਹੰਕਾਰ ਬਿਨਾ (ਸ੍ਰੀ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ)। *ਵੱਡਾ ਭਾਰੀ।
 *ਭਾਵ, ਭਗਤੀ ਦੇ ਨਾਲ ਚਾਰ ਪਦਾਰਥ ਭੀ ਹਨ। (ਅ) ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ। *ਪਾ:-ਜੇ ਕੁਛ। ਜੇ ਸਭ।

ਕੇਰਾਜਿਸ ਮੱਜੈ ਫਲ ਲਹੈ ਘਨੇਰਾ ॥੨॥ ਸੁੰਦਰ ਸੀਤਲ ਨਿਰਮਲ ਖਰੋ ।
ਅਤਿ ਗੰਭੀਰ ਨੀਰ ਜਿਹ ਭਰੋ । ਦੱਖਣ ਦਿਸ਼ ਮਹਿ ਝਰਨਾ ਬਹਰੋ । ਸੁਰ-
ਸਰਿ ਕੋ ਪ੍ਰਵਾਹ^੧ ਤਹਿ ਲਹਰੋ ॥੩॥ ਰਚੀ ਚੁਰਾਸੀ ਜਿਹ ਸੋਪਾਨ^੨ । ਗਿਨਿ
ਜਬਿ ਦੇਖੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਾਨ । ਮੁਖ ਤੇ ਬਾਕ ਕਹਰੋ ਤਿਸਿ ਕਾਲ । ‘ਜੋ ਸਿਖ
ਦਰਸਹਿ ਪ੍ਰੇਮ ਬਿਸਾਲ ॥੪॥ ਬਾਰਿ ਚੁਰਾਸੀ^੩ ਕਰਹਿ ਸ਼ਨਾਨ ॥ ਇਤਨੇ ਜਪੁਜੀ
ਪਾਠ ਬਖਾਨਿ । ਸਤਿਗੁਰ ਮੂਰਤਿ ਕਰਿਕੇ ਧਿਆਨ । ਮਿਟਹਿ ਚੁਰਾਸੀ
ਆਵਨਿ ਜਾਨਿ ॥੫॥ ਜਨੋਂ ਕਨੋਂ ਪਾਇ ਭਗਤਿ ਗੁਰ ਕੇਰੀ । ਮਿਟਹਿ ਜੂਨ
ਤਿਹ ਭ੍ਰਮਨ ਕਢੇਰੀ^੪ । ਅਪਰ ਮਨੋਰਥ ਧਰਿ ਕਰਿ ਨਾਵੈ । ਸ਼ਰਧਾ ਧਰੈ
ਤੁਰਤ ਸੋ ਪਾਵੈ ॥੬॥ ਅਨਿਕ ਅਘਨ ਕੀ ਨਾਸ਼ਨਿ ਹਾਰੀ । ਭਈ ਬਾਪਿਕਾ
ਨਿਰਮਲ ਬਾਰੀ^੫ । ਗੁਰ ਸਿੱਖਸਨ ਹਰਖਾਵਨ ਵਾਰੀ^੬ । ਜਲ ਪੀਏ ਨਿਰ-
ਮਲ ਉਰਕਾਰੀ ॥੭॥ ਕਰਹਿ ਸ਼ਨਾਨ ਦਾਨ ਜੋ ਦੇਵੈ । ਗੁਰਬਾਨੀ ਪਵਿ ਕਰਿ
ਸੁਖ ਲੇਵੈ । ਤਿਨਕੋ ਫਲ ਹੋਵੈ ਅਬਿਨਾਸੀ । ਕਰਹਿ ਬਿਨਾਸਨ ਜਮ ਕੀ
ਫਾਸੀ ॥ ੮ ॥ ਇਸ ਬਿਧਿ ਅਧਿਕ ਮਹਾਤਮ ਤਾਹਿ । ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਅਮਰਦਾਸ
ਮੁਖ ਪ੍ਰਾਹਿ । ਕਰਹਿ ਆਪ ਇਸ਼ਨਾਨ ਸੁ ਨੀਰ । ਹੋਇ ਬਹੁਤ ਸਿੱਖਸਨ ਕੀ
ਭੀਰ ॥੯॥ ਕਰਹਿ ਚੌਪ ਸੋਂ ਮੱਜਨ ਸਾਰੇ । ਬਹੁਰ ਸਰਾਹਹਿ ਸੁਜਸ ਪਸਾਰੇ ।
‘ਧੀਨਸਗੁਰੁ ਕੀਨਸਿ ਉਪਕਾਰ ॥ ਸ਼ਰਨਪਰਹਿ ਤਾਰਨੋ ਗਨ ਭਾਰਾ’ ॥੧੦॥

ਇਕ ਲੁਹਾਰ ਤਹਿ ਕਾਰ ਕਰਤਿ ਹੈ ॥ ਕਾਠਨਿ ਕੀ ਪੌਰੀ ਸੁ ਘਰਤਿ ਹੈ ।
ਅਪਰ ਕਾਜ ਜੋ ਹੋਹਿ ਸੁ ਕਰਿਹੀ ॥ ਕਾਸ਼ਟ ਲੋਹਾ ਨਿਜ ਕਰ ਘਰਿਹੀ ॥੧੧॥
ਜਲ ਕੋ ਨਿਕਟ ਸਪਤ ਸੋਪਾਨ^੭ । ਲਾਇ ਕਾਠ ਤਿਨ ਰਚੀ ਮਹਾਨ ।
ਜਿਸਤੇ ਜਲ ਸੁਖੇਨ ਹੀ ਲੇਖ । ਨਾਨ ਪਾਨ ਜੋ ਚਹੈ ਕਢੇਯਾ ॥੧੨॥ ਤਿਸਕੀ
ਕ੍ਰਿਤਿ ਹੋਰਿ ਗੁਰ ਪੂਰੇ । ਸੁਪ੍ਰਸੰਨ ਬੁਲਵਾਇ ਹਦੂਰੇ । ਸੁਨਿ ਆਇਸੁ ਕੋ
ਤਤਛਿਨ ਆਵ ॥ ਬਝਭਾਰੀ ਚਰਨਨ ਸਿਰ ਲਾਵਾ ॥੧੩॥ ਤਿਸਕੇ ਮਸਤਕ
ਧਰਿ ਕਰਿ ਹਾਥ । ਮੰਤ੍ਰ ਸੁ ਸੱਤਿਨਾਮ ਦਿਯ ਨਾਥ । ‘ਸੀਤ ਸਧਾਰਨ’ ਨਾਮ
ਧਰਨੋ ਤਿਹਾ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਰਿਦੈ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਲਹਰੋ ਜਿਹ^੮ ॥੧੪॥ ‘ਸੇਵ ਪਰੀ ਸਭਿ

^੧ਗੰਗਾ ਦਾ ਪ੍ਰਵਾਹ । ^੨ਪੌੜੀਆਂ । ^੩ਚੁਰਾਸੀ ਵੇਰ । ^੪ਚੁਰਾਸੀ (ਲਖ ਜੂਨ ਵਿਚ) ਜਨਮ ਮਰਨ ।
^੫ਖੇਟੇ ਵੇਰ ਫਿਰਨਾ ਜੂਨਾਂ (ਵਿਚ) ਉਸਦਾ । ^੬ਨਿਰਮਲ ਜਲ ਵਾਲੀ । ^੭ਪ੍ਰਸੰਨ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ।
^੮ਚੌਦਾ ਨਿਰਮਲ ਕਰਨ ਵਾਲੀ । ^੯ਜੋ ਸ਼ਰਨੀ ਪਿਆ (ਤਿਸ) ਭਾਰੀ ਸਮੂਹ ਨੂੰ ਤਾਰਿਆ ।
^{੧੦}ਪੌੜੀਆਂ ਸੱਤ । ^{੧੧}ਜਿਸਨੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ (ਗਿਆਨ) ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਰਿਦੈ ਵਿਚ ਜਾਇਆਂ ।

ਬਾਇੰ ਤੁਮਾਰੀ । ਜਾਇ ਰਹਹੁ ਅਬਿ ਗ੍ਰਹ ਮਝਾਰੀ । ਕਰਹੁ ਭਜਨ ਬੈਠੇ
ਸੁਖ ਪਾਵੈ ਲੈਨ ਦੈਨ ਕੇ ਕਹੂੰ ਨ ਜਾਵੈ ॥ ੧੫ ॥ ਹੁਇ ਨਿਹਾਲ ਗੁਰ ਕੋ
ਬਚ ਮਾਨਾ ॥ ਸੋਤਿਨਾਮ ਨਿਤਿ ਸਿਮਰਨਿ ਠਾਨਾ । ਗ੍ਰਿਹ ਨਿਜ ਗਯੋ ਭਯੋ
ਸੁਖਵਾਸੀ । ਪਾਯੋ ਅਨੰਦ ਬਿਲੇਦ ਅਨਾਸੀ ॥ ੧੬ ॥ ਏਹਾ ॥
ਹਿਤ ਰੀਗਾਇਸ਼ਨਾਨ ਕੇ ਸੰਗ ਚਲਯੋ ਬਹੁ ਜਾਤਿਤਿਸੀ ਪੰਥ ਆਵਤਿ ਭਏ
ਜਿਸ ਪੁਰਿ ਗੁਰੁ ਰਹਾਤਿ ॥ ੧੭ ॥ ਬੋਧਈ ॥ ਡੇਰਾ ਕਿਯੋ ਆਨਿਕੈ ਸੰਗ ਜੋ ਮੱਜਨ
ਕੋ ਗਮਨਤਿ ਰੀਗਾਤਿਸ ਮਹਿ ਏਕ ਮੀਤ ਗੁਰ ਕੇਰਾ ॥ ਪ੍ਰਥਮ ਬੀਸ ਕੋ ਹੁਤੋ
ਬਡੇਰਾ ॥ ੧੮ ॥ ਸੋ ਮਿਲਿਬੋ ਹਿਤ ਗੁਰ ਢਿਗ ਆਯੋ ॥ ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਬਡ ਲਖਿ
ਸੀਸ ਝੁਕਾਯੋ ॥ ਬਾਪੀ ਪਰ ਬੈਠੇ ਤਿਸਕਾਲਾ ਕੁਸ਼ਲ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰਿ ਕੈ ਹਿਤ
ਨਾਲਾ ॥ ੧੯ ॥ ਸਾਧੂ ਹੁਤੋ ਤਿਸਹਿ ਸਮੁਝਾਯੋ ॥ ਚਲਿਬੋ ਪੰਥ ਕਸ਼ਟ ਕਯੋ ਪਾਯੋ ॥
ਦੂਰ ਪੰਥ ਪਹੁੰਚਹੁ ਸ਼੍ਰਮ ਧਾਰੇ ॥ ਤੋਹਿ ਭਲੇ ਹਿਤ ਹੋ ਮਮ ਪਜਾਰੇ ॥ ੨੦ ॥
ਬੀਚ ਬਾਪਿਕਾ ਰੀਗਾ ਆਨੀ ॥ ਉਰ ਸ਼ਰਧਾ ਧਰਿ ਹੋਹੁ ਸ਼ਨਾਨੀ ॥ ਨਹਿ ਸ਼ੀਕਾ
ਕਿਮਿ ਮਨ ਮਹਿ ਜਾਨੋ ॥ ਜਾਨਿ ਸੁਰਸਰੀ ਮੱਜਨ ਠਾਨੋ ॥ ੨੧ ॥ ਫਲ ਜੋ ਚਹਹੁ
ਨਿਸੰਸੈ ਪਾਵਹੁ ॥ ਪੁਨ ਘਰ ਗਮਨਹੁ ਹਰਿ*ਗੁਨ ਗਾਵਹੁ ॥ ਬਾਕ ਗੁਰੁ ਕੋ
ਮਾਨਿ ਸ਼ਨਾਨਾ ॥ ਕਿਮਿ ਇਹ ਸੁਰਸਰਿ? - ਸ਼ੀਕਾ ਠਾਨਾ ॥ ੨੨ ॥ ਬਹੁਰ ਬੈਠਿ
ਕਰਿ ਕੇਤਿਕ ਕਾਲਾ ॥ ਬਿਨਤੀ ਕੀਨਸਿ 'ਹੋ ਪ੍ਰਭੁ ਦਸਾਲਾ ॥ ਘਰ ਤੋ ਚਲਯੋ
ਸੰਗ ਕੇ ਸੰਗ ॥ ਰੀਗਾ ਸ਼ਨਾਨਨਿ ਹੇਤੁ ਉਮੰਗਾ ॥ ੨੩ ॥ ਸਭਿ ਕੇ ਸਾਬ ਪਹੁੰਚਿ
ਹਰਿ ਦਾਰਾ ॥ ਕਰਿ ਇਸ਼ਨਾਨ ਅਵੈਂ ਇਕ ਬਾਰਾ ॥ ਕਾਰਜ ਪਿਤਰਨ ਕੋ ਕਰਿ
ਤਹਾ ॥ ਦਰਸ਼ਨ ਹਿਤ ਪੁਨ ਆਵੈਂ ਇਹਾ ॥ ੨੪ ॥ ਤਿਸ ਕੀ ਲਖੀ ਸਰਬ
ਗਤਿ ਡੋਲੇ ॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਅਮਰ ਦਾਸ ਤਬਿ ਬੋਲੇ ॥ 'ਨੀਕੀ ਬਾਤ, ਜਾਹੁ ਹਰਿ
ਦਾਰਾ ॥ ਹਮ ਹਿਤ ਲਸਾਵਹੁ ਸੁਰਸਰਿ ਬਾਰ' ॥ ੨੫ ॥ ਇਮਿ ਆਇਸੁ ਦੀਨਸਿ
ਤਬਿ ਗਯੋ ॥ ਤੀਰ ਜਾਨਵੈਂ ਪਹੁੰਚਤਿ ਭਯੋ ॥ ਮਨ ਭਾਵਤਿ ਕਰਿ ਭਲੇ
ਸ਼ਨਾਨਾ ॥ ਪਿਤਰਨਿਕਾਜਕਰਾਵਨਿਠਾਨਿ ॥ ੨੬ ॥ ਗੁਰਬਚ ਸਿਮਰਯੋ ਆਵਨਿ
ਕਾਲਿ ॥ ਲੋਟਾ ਲੀਨਸਿ ਹਾਥ ਸੰਭਾਲਿ ॥ ਹਰਿ ਦੁਆਰ ਮਹਿ ਪ੍ਰਵਿਸਯੋ ਜਾਈ ॥
ਕਰ ਲੋਟਾ ਟੁਭਕੀ ਤਬਿ ਲਾਈ ॥ ੨੭ ॥ ਗਯੋ ਹਾਥ ਤੇ ਛੁਟਿ, ਨਹਿ ਪਾਯੋ ॥

*ਪ੍ਰਵਾਨ ਹੋਈ । *ਸਾਬ । *ਵੱਡਾ ਮਿੱਤ੍ਰ ਸੀ ਪਹਿਲੀ ਉਮਰ ਦਾ । *ਭਲਾ ਪੁਰਸ਼ ਸੀ । *ਇਸ਼ਨਾਨ
ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੋ । *ਭਾਵ ਰੀਗਾ ਦੇ ਯਾਤਰਿਆਂ ਦੇ ਨਾਲ । *ਉਸਦੀ ਸਾਰੀ ਗਤੀ ਲਖੀ ਕਿ ਡੋਲ
ਰਿਹਾ ਹੈ । *ਰੀਗਾ ਦਾ ਜਲ । *ਰੀਗਾ ਕੰਢੇ । *ਪਾ:-ਪੁਨ ਘਰ ਗਮਨਹੁ ਗਮ ।

ਰਹਜੇ ਖੋਜ ਨਹਿ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਆਯੋ। ਸਰਬ ਸੰਗ ਕੇ ਨਰ ਚਲਿ ਪਰੇ। ਪਾਇ
ਨਹੀਂ ਲੋਟਾ ਬਹੁਵਿਰੇ॥੨੯॥ ਮਿਲਿਕੈ ਸੰਗ ਸੰਗਹਟਿ ਪਰਜੇ। ਸਰਸਰਿ ਬਾਰਿਨ
ਲਜਾਵਨਿ ਕਰਜੇ। ਕ੍ਰਮ ਕ੍ਰਮ ਪੰਥ ਉਲੰਘਿਯੋ ਸਾਰੇ। ਆਇ ਨਿਕਟ ਸਤਿਗੁਰੂ
ਨਿਹਾਰੇ॥੩੦॥ ਮਸਤਕ ਟੇਕਿ ਬੇਨਤੀ ਕਰੀ। 'ਮੋਤੇ ਕ੍ਰਿਤ' ਨ ਰਾਵਰਿ ਸਰੀ।
ਸਰਸਰਿ ਜਲ ਤੁਮ ਨੇ ਮੰਗਵਾਯਵ। ਮੈਂ ਛੁਛੋ ਤਿਸ ਤੇ ਹਟਿ ਆਯਵ॥੩੧॥
ਲੋਟਾ ਲੇ ਪਹੁੰਚਜੋ ਹਰਿਦ੍ਵਾਰ। ਭਰਨਿ ਲਗਜੋ ਤਿਸ ਮਹਿ ਜਬਿ ਬਾਰਿ। ਛੁਟਜੋ
ਹਾਥ ਤੇ ਬਹਿ ਕਰਿਗਯੋ। ਖੋਜਿ ਰਹਜੋ, ਨਹਿ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਭਯੋ॥੩੨॥ ਪਰਮ
ਕੁਭਾਗ ਅਪਨ ਮੈਂ ਜਾਨ। ਚਲਤਿ ਸੰਗ ਕੇ ਸੰਗ ਪਯਾਨ। ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਨੇ
ਬਾਕ ਕਹਜੋ ਤਿਹ। 'ਚਿੰਤਾ' ਕਰਹੁ ਨਹੀਂ ਕੋ ਉਰ ਮਹਿ॥੩੩॥ ਲੋਟਾ ਪਹੁੰਚਜੋ
ਨਿਕਟ ਹਮਾਰੇ। ਲਜਾਇ ਬੇਗ ਤੇ ਗੋਗਾਧਾਰੇ*। ਨਹਿ ਪ੍ਰਤੀਤ ਜੇ ਤੁਵ ਉਰ
ਸੇਵਾ। *ਰੁੜ੍ਹ ਗਿਆ। *ਤੁਰਦੇ ਸੰਗ ਦੇ ਨਾਲ ਟੁਰ ਪਿਆ। *ਗੰਗਾ ਦੀ ਧਾਰ ਨੇ (ਆਪਣੇ)
ਵੇਗ ਨਾਲ (ਲੋਟਾ) ਲੈ ਆਂਦਾ ਹੈ। *ਇਸੇ ਰਾਸ ਦੇ ੪੫ ਅੰਸੁ ਦੇ ਅੰਕ ੬, ੭ ਤੇ

੮ ਵਿਚ ਕਈ ਜੀ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ:—

ਗੰਗਾ ਆਦਿਕ ਤੀਰਥ ਜੇਈ। ਮਜਹਿ ਕਲੀ ਕਾਲ ਨਰ ਤੇਈ।

ਅਨਗਨ ਪਾਪ ਤੇਜਹਿ ਤਿਨ ਮਾਂਹੀ। ਤਿਨ ਕੋ ਭਾਰ ਸਹਾਰਤਿ ਨਾਂਹੀ॥੬॥

ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਾਪਾਂ ਤੋਂ ਆਤੁਰ ਹੋ ਗੰਗਾ ਆਦਿਕ ਤੀਰਥਾਂ ਨੇ:—

ਯਾਂਤੇ ਥੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਅਰਾਧਾ। 'ਅਨ ਚਰਨ ਪਾਵਹੁ ਹਤਿ ਬਾਧਾ।

ਪਾਪਨਿ ਤੇ ਪੀੜਤਿ ਹਮ ਹੋਏ। ਕਰਿ ਕਰਿ ਦੇਸ਼ ਹਮਹੁ ਮਹਿ ਧੋਏ'॥੭॥

ਤੇ ਫਿਰ ਗੰਗਾ ਆਦਿਕਾਂ ਨੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਅਗੇ ਜੋੜੀ ਕੀਤੀ ਕਿ:—

'ਹੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਤੁਮਰੇ ਪਗ ਪਾਵਨ। ਜਬ ਹਮ ਬਿਖੇ ਕਰਹੁਗੇ ਪਾਵਨ।

ਤਤਛਿਨ ਹਮ ਸਭਿ ਹੋਹਿ ਸੁਖਯੋ। ਆਵਹੁ ਤੁਰਨ ਕਰੁਨਾ ਧਾਰੇ'॥੮॥

ਤੀਰਥਾਂ ਦੀ ਇਹ ਅਰਦਾਸ ਸੁਣ:—

ਸਭ ਤੀਰਥ ਕੇ, ਲਖਿ ਭਿੱਖ੍ਯੋ। ਭਏ ਤਜਾਰ ਸੰਗਤਿ ਸੰਗ ਲਾਯ।

ਇਹਨਾਂ ਵਾਕਾਂ ਤੋਂ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਗੰਗਾ ਆਦਿਕ ਤੀਰਥਾਂ ਨੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ
ਨੂੰ ਪਾਪ ਨਾਸ਼ਕ ਤੇ ਅਪਹਾਰੀ ਜਾਣਕੇ ਆਪਣੇ ਪਾਪ ਬਖਸ਼ਾਉਣ ਲਈ ਅਰਦਾਸ ਕੀਤੀ
ਕਿ ਹੇ ਪਤਿਤਪਾਵਨ ਆਪਣੇ ਚਰਨ ਪਾਵਨ ਪਾਕੇ ਸਾਡੇ ਕਲੇਸ਼ ਹਰੇ। ਮੈਂ ਹੁਣ ਵਿਚਾਰਨ
ਵਾਲੀ ਗਲ ਹੈ ਕਿ ਅਜੇਹੇ ਸ਼ਕਤੀਵਾਨ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਰੋਇੰਦਵਾਲ ਬਾਉਲੀ ਸਾਹਿਬ
ਰਚਕੇ ਇਹਦੇ ਵਿਚ ਗੰਗਾ ਲਿਆਉਣ ਦੀ ਕੋਈ ਬੁਝ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਹ ਖੁਦ ਸਰਬ ਸ਼ਕਤੀ-
ਮਾਨ ਤੇ ਪਤਿਤਪਾਵਨ ਹਨ, ਜਿਸ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਚਾਹੁਣ ਆਪਣੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨਾਲ ਸੁਭਾਗ ਕਰ
ਸਕਦੇ ਹਨ, ਸੋ ਬਾਵਲੀ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅਪਣੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨਾਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਗੰਗਾ ਦੀ ਮਹਾਨਤਾ
ਉਸ ਮਿੱਤ੍ਰ ਦੇ ਜੀ ਵਿਚ ਸੀ ਉਸ ਨੂੰ ਇਹ ਗਲ ਦੱਸਣ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਇਹ ਜਾਪਦੀ ਹੈ ਕਿ ਜੋ
ਵਾਕੋ ਤੁਕ ਉਥੇ ਅਕਲੰ ਪੰਨੇ ਦੇ ਪੇਰੇ

ਮਾਂਹੀ।ਬੀਚ ਬਾਪਿਕਾ ਦੇਖਹੁ ਤਾਂਹੀ॥੩੩॥ ਦੱਖਣ ਦਿਸ਼ ਕੋ ਸ੍ਰੋਤ ਪ੍ਰਵਾਹੁ^੧।
ਸੋ ਸੁਰਸਰਿ ਕੋ^੨ਬਾਪੀ ਮਾਂਹੁ। ਤਹਿ ਤੇ ਅਪਨਾ ਲੋਟਾ ਲੀਜਹਿ। ਜਲ ਸੁਰ-
ਸਰਿ ਕੋ ਪਾਨ ਕਰੀਜਹਿ॥੩੪॥ ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਬਾਕ ਸੁਹਾਏ। ਪ੍ਰਵਿ
ਸ਼ਨੋ ਬੀਚ ਬਾਪਿਕਾ ਜਾਏ। ਦੱਖਣ ਦਿਸ਼ ਦੇਖਨੋ ਜਲ ਝਰਨਾ। ਸੀਤਲ
ਸੁਖਦ ਬਿਮਲ ਬਰ ਬਰਨਾ॥੩੫॥ ਤਹਿ ਲੋਟਾ ਨਿਜ ਪਰਨੋਨਿਹਾਰਾ। ਪਿਖਿ
ਚਰਿਤ੍ਰ ਬਿਸਮਾਦ ਬਿਚਾਰਾ। ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਨਿਕਸ ਕਰਿ ਪਦ ਅਰਬੰਦ। ਪਰਨੋ
ਜਾਇ ਗੁਰ ਪਿਖਿ ਸੁਖਕੰਦ॥੩੬॥ ਮੈਂ ਅਜਾਨ ਮਹਿਮਾ ਨਹਿ ਜਾਨੀ। ਬੀਚ
ਬਾਪਿਕਾ ਸੁਰਸਰਿ ਆਨੀ। ਪ੍ਰਥਮ ਤੁਮਾਰੋ ਬਾਕ ਨ ਮਾਨਜੋ। ਬਖਸ਼ਹੁ ਭੂਲ
ਪ੍ਰਭੁ ਅਬ ਜਾਨਜੋ॥੩੭॥ ਸੁਨਤਿ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਿ ਗੁਰਭਗਵਾਨ। ਸੱਤਿਨਾਮਕੋ
ਦੀਨਸਿ ਦਾਨ। ਕਰਨੋ ਨਿਹਾਲ ਕਸ਼ਟ ਸਭਿ ਟਾਰਨੋ। ਜਗ ਸਾਗਰ ਤੇ
ਦੁਖਤਿਉਧਾਰਨੋ॥੩੮॥ ਬੀਚ ਬਾਪਿਕਾ ਸੁਰਸਰਿ ਨੀਰਾਇਮਿ ਆਨਜੋ ਸਤਿ-
ਗੁਰੁ ਗਹੀਰ। ਤੀਨ ਲੋਕ ਕੇ ਤੀਰਥ ਜੇਈ। ਸ੍ਰੀਗੁਰ ਚਰਨ ਬਿਖੇਬਸੁਤੇਈ^੪
॥੩੯॥ ਸੁਰਸਰਿ ਲਜਾਵਨ ਬਾਪੀ ਮਾਂਹੀ। ਕੁਛ ਅਚਰਜ ਇਹੁ ਜਾਨਹੁ ਨਾਂਹੀ।
ਜਿਮਿ ਚਾਹਹਿ ਤਿਮਿ ਕਰਹਿ ਸੁ ਤੁਰਨਾ। ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਸਰਬ ਸ਼ਕਤਿ ਤੇ ਪੂਰਨ
॥੪੦॥ ਕਰੀ ਬਾਪਿਕਾਨਿਜਸਿਖ ਕਾਰਨ। ਜਨਮਜਨਮਕੇ ਕਲੁਖ ਨਿਵਾਰਨ।
ਕਥਾ ਸੁਨਹਿ ਜੇ ਚਿਤ ਕੋ ਲਾਇ। ਸੋ ਨਰ ਪਾਪਨ ਤੇ ਛੁਟ ਜਾਇ॥੪੧॥

ਇਕ ਦਿਨ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੁ ਸੁਹਾਯੋ। ਬੈਠੇ ਹੁਤੇ ਸਿੱਧ ਇਕ ਆਯੋ।
ਬੰਦਨ ਕਰਿ ਕੈ ਗਿਰਾ ਸੁਨਾਈ। ਆਪ ਲਈ ਜਬਿ ਤੇ ਗੁਰਿਆਈ॥੪੨॥
ਤਬਿ ਤੇ ਮੈਂ ਸ਼ਰਧਾ ਉਰ ਧਾਰੀ। ਦਰਸ਼ਨ ਚਹਤਿ ਰਹਜੋ ਹਿਤਕਾਰੀ। ਬਡੇ
ਭਾਗ ਜਾਗੇ ਅਬਿ ਮੇਰੇ। ਜਿਸ ਤੇ ਆਇ ਆਪ ਕੋ ਹੋਰੇ॥੪੩॥ ਮੈਂ ਚਿਰਕਾਲ
ਜੋਗ ਤਪ ਕੀਨੇ। ਲਹਿ ਸਿੱਧੀ ਨਰ ਕਰੇ ਅਧੀਨੇ। ਮਨ ਮੇਰੇ ਮਹਿ ਸ਼ਾਂਤਿ ਨ
ਹੋਈ। ਮਾਨਹਿ ਮੋਹਿ ਜਗਤ ਸਭਿ ਕੋਈ॥੪੪॥ ਸਭਿ ਗਤਿ ਪਿਖਿ ਮੈਂ ਰਿਦੇ
ਬਿਚਾਰਾ। ਇਹ ਸਿੱਧਾਂ ਲੌਕਿਕ ਬਿਵਹਾਰਾ। ਕਰਿ ਕਰਿ ਕਸ਼ਟ ਜੋਗ ਤਪ

^੧ਚਲਦਾ ਹੈ ਪ੍ਰਵਾਹ। ^੨ਸੋ ਗੀਗਾ ਦਾ (ਪ੍ਰਵਾਹ) ਹੈ। ^੩ਉੱਜਲ ਸ੍ਰੋਸ਼ਟ ਰੰਗਵਾਲਾ। ^੪ਵਸਦੇ ਹਨ।

[ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦੀ ਥਾਂਗੀ ਟੁਕ]

ਗੋਰਵਤਾ ਤੇਰੇ ਅੰਦਰ ਗੀਗਾ ਦੀ ਹੈ ਉਹ ਏਥੇ ਸਚ ਮੁਚ ਮੌਜੂਦ ਹੈ, ਅੰਦਰੋਂ ਨਾਂ ਪੈਂਡੇ ਬਾਗਾਫਿਰ ਜਦ
ਉਸਦਾ ਮਨ ਉਸਨੂੰ ਉਥੇ ਲੈ ਹੀ ਗਿਆ ਤਾਂ ਕੋਤਕੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਲੋਟੇ ਦਾ ਕੋਤਕ ਵਰਤਾਕੇ
ਉਸਦਾ ਮਨ ਦਰੁਸਤੀ ਤੇ ਲੈ ਆਂਦਾ ਤੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਕਾਇਮ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਤੀਰਥ
ਪਰ ਗੋਰਵਤਾ ਨੂੰ ਕਵਿ ਜੀ ਆਪ ਮੰਨਦੇ ਹਨ:-ਤੀਨ ਲੋਕ ਕੇ ਤੀਰਥ ਜੇਈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਚਰਨ
ਬਿਖੇ ਬਸੁਤੇਈ॥

[ਅੰਕ ਬਦ ਦਿਹੋ ਅੰਸੁ]

ਤਾਪਤਿ। ਨਹੀਂ ਅਨੰਦ ਮੋਹਿਕਉ ਪ੍ਰਾਪਤਿ॥੪੫॥ ਅਬਿ ਨਿਜ ਸ਼ਰਨ ਰਾਖਿ
ਸੁਖ ਕੰਦ॥ ਉਪਦੇਸ਼ਹੁ ਜਿਮਿ ਲਹਹੁ ਅਨੰਦ॥ ਚਿਰਕਾਲ ਕੀ ਆਸਾ ਮੇਰੀ।
ਪੂਰਨ ਕੀਜਹਿ ਕ੍ਰਿਪਾ ਬਡੇਰੀ॥ ੪੬॥ ਅਪਨ ਭਗਤ ਜੋਗੀ ਕਹੁ ਜਾਨਾ।
ਸ੍ਰੀਸਤਿਗੁਰ ਤਿਹ ਸੰਗ ਬਖਾਨਾ॥ ਇਹੁ ਤਨ ਤਜਿਕੈ ਅਪਰ ਧਰੀਜੈ। ਪੁਨ
ਹਮ ਢਿਗ ਹੁਇ ਆਨੰਦ ਲੀਜੈ॥ ੪੭॥ ਇਮਿ ਸਤਿਗੁਰ ਤੇ ਸੁਨਿ ਕਰਿ
ਗਯੋ॥ ਇੱਛਾ ਪੁਰਬਕ ਤਨ ਤਜਿ ਦਯੋ॥ ਉਰ ਧਰਿਕਰਿ ਗੁਰ* ਕੋ ਅਨੁਰਾਗਾ
। ਅਰੁ ਸਭਿ ਜਗ ਤੇ ਕਰਿ ਵੇਰਾਗਾ॥੪੮॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਰੀਝੇ
ਪ੍ਰਥਮ ਰਾਸੇ 'ਬਾਵਲੀ ਪੂਰਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨ ਨਾਮ ਅਸ਼ਟ ਪੰਛਾਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੫੮ ॥

੫੯. [ਜੋਗੀ ਦੂਜੇ ਜਨਮ ਵਿਚ ਅਨੰਦ ਜੀ ਹੋਏ ਜਨਮੇ। ਮਿਸਰਾਮ ਜੀ ਦਾ ਜਨਮ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸੈ ਜੋਗੀ ਧਰਿ ਬਾਸਨਾ ਜਨਮਜੋ ਗੁਰ ਕੁਲ ਮਾਂਹਿ। ਹੈ ਅਨੁਸਾਰੀ
ਵਾਸਨਾ ਪ੍ਰਗਟਜੋ ਅਪਨੀ ਚਾਹਿ॥੧॥ ਚੋਪਈ॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਅਮਰਦਾਸ ਕੇ ਨੰਦ
। ਪ੍ਰਥਮ ਭਏ ਦੈ ਸੁਭਾਜਨੁ ਚੰਦ। ਭਯੋ ਬਡੇ ਮੋਹਨ ਤਿਸ ਨਾਮ। ਪਰਮ
ਵਿਰਾਗਵਾਨ ਨਿਸ਼ਕਾਮ॥੨॥ ਗਿਆਨਾਨੰਦ ਮਹਿ ਸਦਾ ਬਿਲਾਸਹਿ। ਉਰ
ਬਿਕਾਰ ਕੇ ਲੇਸ ਨ ਤਾਸਹਿ॥ ਬਡ ਅਵਧੂਤ ਇਕਾਕੀ ਰਹੈ। ਕਿਹ ਤੇ ਸੁਨੈ
ਨ ਮੁਖ ਤੇ ਕਹੈ॥੩॥ ਮੋਨ ਧਰੇ ਮਨ ਬਿਰਤਾ ਰਹੈ। ਸੁਭ ਗੁਨ ਗਨ ਕੇ ਮੰਦਰ
ਅਹੈ। ਨਹਿਨ ਪ੍ਰਬਿਰਤੀ ਮਹਿ ਚਿਤ ਜਾਂਹੀ। ਸਦਾ ਸ਼ਾਂਤਿਰਸ ਸੁਾਦ ਸੁ
ਗਾਹੀ॥੪॥ ਦੁਤਿਯ ਮੋਹਰੀ ਮਹਾਂ ਸੁਜਾਨ। ਜਗ ਬਿਵਹਾਰ ਬਿਖੈ ਬੁਧਿਵਾਨ॥
ਇਸ ਕੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਪ੍ਰਥਮ ਨਿਪਜਯੋ। ਨਾਮ ਅਰਥਮਲ ਤਿਹ ਧਰਿ ਦਯੋ॥੫॥
ਪਰਮ ਭਗਤਿ ਗੁਨਿ ਗਨ ਅਨੁਰਾਗੀ। ਗੁਰਕੁਲ ਮਹਿ ਉਪਜਯੋ ਬਡਭਾਗੀ
ਤਿਸ ਪੀਛੇ ਸੋ ਜੋਗੀ ਆਇ। ਜਨਮਜੋ ਮਹਿਦ ਮੋਦ ਉਪਜਾਇ॥੬॥ ਜਿਨ
ਤਪ ਜੋਗ ਕਰਜੋ ਬਹੁ ਕਾਲਾ। ਜਨਮਜੋ ਸ਼ਰਧਾ ਧਰੇ ਬਿਸਾਲਾ॥ ਪਾਇ ਗਿਆਨ
ਕੋ ਲਹਜੋ ਅਨੰਦ। ਇਹੀ ਬਾਸਨਾ ਭਲੀ ਮੁਕੰਦ॥੭॥ ਗੁਰ ਅੰਤਰਜਾਮੀ
ਸਭਿ ਜਾਨਾ॥ ਪੌਤ੍ਰ ਜਨਮ ਕੇ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਕਾਨਾ॥ ਬੱਲੂ ਸੋ ਫੁਰਮਾਵਨ ਕਿਯੋ।
'ਪੁੱਤ੍ਰ ਮੋਹਰੀ ਕੇ ਜੋ ਭਯੋ॥੮॥ ਤਿਸ ਕੋ ਆਨਹੁ ਨਿਕਟ ਹਮਾਰੇ। ਜਨਮਜੋ ਜੋ
ਅਨੰਦ ਇਛਾ ਧਾਰੇ। ਸੁਨਤਿ ਦਾਸ ਗਮਨਜੋ ਤਿਸ ਬਾਨਾ। ਗੁਰ ਫੁਰਮਾਵਨਿ
ਤਿਨਹੁ ਬਖਾਨਾ॥੯॥ ਆਇਸੁ ਮੇਟ ਸਕਹਿ ਨਹਿ ਕੋਈ। ਤੁਰਤ ਪ੍ਰਸੂਤ

*ਅਪਣੀ ਇੱਛਾ ਲੋਕੇ ਪ੍ਰਗਟਿਆ। *ਮਾਨੋ ਗਿਆਨ ਦੇ ਅਨੰਦ। *ਤਿਸ (ਬਾਬੇ ਮੋਹਨ ਜੀ ਨੂੰ)

†ਭਾਵ, (ਗਿਆਨਾਨੰਦ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਲਈ ਜੋ) ਵਾਸਨਾ ਹੈ ਉਹ ਭਲੀ ਤੇ ਮੁਕਤੀ ਦਾਤਾ ਹੈ।

*ਅਨੰਦ ਦੀ ਇੱਛਾ। *ਬੁਣੇ ਹੀ ਜੰਮਿਆਂ ਬਾਲਕ ਹੋਸੀ। *ਪਾ:-ਸਤਿਗੁਰ। †ਪਾ:-ਵੇ ਸੁਤ।

ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਸਿਸ ਹੋਈ । ਤੁਲ ਸੁ ਵਸਤੂ^੧ ਅਛਾਦਨ ਕਰਜੈ । ਲੇ ਬੱਲੂ ਨਿਜ
ਹਾਥਨਿਧਰਜੈ॥੧੦॥ ਸਨੈ ਸਨੈ ਸਤਿਗੁਰ ਵਿਗ ਆਨਜੈ।-ਇਹੁ ਬਡਭਾਗ-
ਸਭਿਨਿ ਮਨ ਜਾਨਜੈ। ਪ੍ਰਭੁ ਨੋ ਪੈਤ੍ਰ ਲਿਯੋ ਨਿਜ ਗੋਦਾਸਭਿ ਪ੍ਰਵਾਰਮੈਂ ਭਯੋ
ਪ੍ਰਮੋਦ ॥੧੧॥ ਬੱਲੂ ਸੋਂ ਬੋਲੈ ਭਗਵੰਤਾਇਹੁ ਅਵਤਰਜੈ ਬਡੈ ਸੁਭ ਸੰਤ ।
ਰਿਦ ਅਨੰਦਕੀ ਇਛਾ ਜਾਂਹੁ। ਲੀਨ ਜਨਮਹਮਰੇ ਕੁਲਮਾਂਹੁ॥੧੨॥ ਇਸਕੋ
ਨਾਮ ਅਨੰਦ ਧਰੀਜੈ। ਮਹਾਂਪੁਰਖ ਹੁਇ ਗੁਨਿਸਭਿ ਲੀਜੈ। ਹਮ ਭੀ ਇਸ ਕੋ
ਦੇਹਿ ਉਪਾਇਨਾਬਾਨੀ ਸੁੰਦਰ ਕਰਹਿ ਗੁਨਾਇਨ*॥੧੩॥ ਨਾਮ ਅਨੰਦ
ਭਾਂਹਿ ਕੋ^੨ ਰਾਖਹਿ । ਮਨੁਕਾਮਨ ਦਾਨੀ ਜੋ ਭਾਖਹਿ^੩ । ਇਮਿ ਸਤਿਗੁਰ
ਕਹਿ ਬੱਲ ਸੰਗ । ਲਗੇ ਬਨਾਵਨ ਗਿਰਾ ਉਮੰਗ ॥ ੧੪ ॥ ਪੈਤ੍ਰ ਗੋਦ ਚਿਤ
ਸੰਦ ਧਰੰਤੋ । ਬਾਨੀ ਕੋ ਰਸਨਾ ਉਚਰੰਤੋ । ਪੌੜੀ ਕਰੀ ਦੇਇ ਕਮ ਚਾਲੀ ।
ਨਿਜ ਪੈਤ੍ਰੇ ਪਰਿਥਾਇ ਬਿਸਾਲੀ ॥੧੫॥ ਪੈਤ੍ਰ ਸੁ ਬਾਨੀ ਕੋ ਅਨੰਦ^੪ । ਨਾਮ
ਧਰਜੈ ਗੁਰ ਭਯੋ ਅਨੰਦਾਪੁਨ ਬੱਲੂ ਕੋ ਦੀਨਸਿ ਬਾਲਕ । ਲੇ ਘਰ ਕੋ ਗਮ-
ਨਜੈ ਤਤਕਾਲਕ॥੧੬॥ ਤਿਸ ਮਾਤਾ ਕੀ ਦਿਯੋ ਸੁ ਗੋਦਾਦੇਖਿ ਪੁੱਤ੍ਰ ਕੋ ਮਹਾਂ
ਪ੍ਰਮੋਦਾਸਭਿ ਬੱਲੂ ਗੁਰ ਕੇ ਵਿਗ ਆਯੋ । ਮੰਗਲ ਮੂਲ ਸੁ ਬਾਕ ਸੁਨਾਯੋ॥
੧੭॥ ਲਿਹੁ ਢੋਲਕ ਅਬਿ ਅਪਨੇ ਹਾਥ । ਚਢਿ ਕੋਠੈ ਪਰ ਬਡ ਸੁਰ ਸਾਥ ।
ਭਾਵਹੁ ਅਨੰਦ ਬਜਾਵਹੁ ਜਾਵਹੁ। ਹਰਖਾਵਹੁ ਬਹੁਨਰਨਿ ਸੁਨਾਵਹੁ॥੧੮॥
ਇਹੁ ਬਾਨੀ ਸੁੰਦਰ ਗੁਨ ਭਰੀ । ਸੁਨਹਿ ਜੁ ਪਾਇ ਕਾਮਨਾ ਧਰੀ^੫ । ਨਿਤਿ
ਇਸ ਪਠਨ ਨੇਮ ਨਿਰਥਾਹੇ । ਅਲਭ ਨ ਵਸਤੂ ਹੋਤਿ ਜਿਹ ਚਾਹੇ^੬ ॥
੧੯ ॥ ਭੁਕਤਿ ਮੁਕਤਿ ਕੀ ਇਹ ਢਲ ਦਾਇਕ । ਪਾਯ ਪਦਾਰਥ ਸਹਿਜ
ਸੁਭਾਇਕ । ਰਚੀ ਹੋਤੁ ਸਿੱਖਜਨ ਕੱਲਜਾਨ । ਪਠਹਿ ਸੁਨਹਿ ਸੁਖ ਲਹਹਿ
ਮਹਾਂਨ ॥ ੨੦ ॥ ਸਭਿ ਕਾਰਜ ਕੀ ਸਿੱਧੀ ਦੇਤਿ । ਜੋ ਇਸਿ ਧਾਰਹਿ ਪੇਮ
ਸਮੇਤ । ਸਭਿ ਮੰਗਲ ਕੇ ਆਦਿ ਪਵੀਜੈ । ਪੁਰਨ ਹੈ ਨਿਰਬਿਘਨ ਲਹੀਜੈ^੭
੨੧॥ ਗੁਰ ਆਇਸੁ ਤੇ ਬੱਲ ਦਾਸ । ਲੋਕਰਿ ਢੋਲਕ ਅਪਨੇ ਪਾਸ । ਕੋਠੈ
ਪਰ ਚਢਿਕੈ ਤਤਕਾਲਾ। ਕੀਨਿ ਬਜਾਵਨਿ ਧੁਨੀ ਬਿਸਾਲਾ ॥ ੨੨ ॥ ਆਠ
ਭੀਸ ਪੌੜੀ ਸਭਿ ਗਾਈ। ਧੁਨਿ ਉਚੀ ਸੋਂ ਨਰਨ ਸੁਨਾਈ। ਜਿਨਜਿਨਸੁਨਜੈ

^੧ਬੂਝੀ ਸਹਿਤ ਵਸਤੂ ਨਾਲ । ^੨ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਘਰ । ^੩ਤਿਸ ਬਾਣੀ ਦਾ । ^੪ਮਨੋਕਾਮਨਾ ਦੇਣ ਵਾਲੀ
ਜੋ ਬਾਣੀ ਕਹਾਂਗੇ । ^੫ਪੈਤ੍ਰ (ਦਾ ਨਾਮ ਵੀ ਅਨੰਦ ਤੇ) ਬਾਣੀ ਦਾ (ਨਾਮ ਵੀ) ਅਨੰਦ । ^੬ਜੋ ਸੁਣੇਗਾ
ਸੋ (ਜੋ) ਕਾਮਨਾ ਧਾਰੇਗਾ ਸੋ ਪਾਏਗਾ । ^੭ਭਾਵ, ਜੋ ਚਾਹੇਗਾ ਸੋ ਪਾਏਗਾ । *ਪਾ:-ਸੁਹਾਇਨ ।

ਕਾਨ ਮਹਿ ਤਬੈ ਭਾਉ ਭਗਤਿ ਪ੍ਰਗਟੀ ਉਰ ਸਬੈ॥੨੩॥ ਅਨੰਦਮੂਲ ਬਾਲੀ
ਸੁਭ ਕਰੀ । ਭਗਤਿ ਵਿਰਾਗ ਗਯਾਨ ਸੋ ਭਰੀ । ਚਤੁਰਥ ਪਾਤਸਾਹ ਜਬਿ
ਭਏ । ਇਕ ਪੋੜੀ ਤਿਨਹੂੰ ਰਚਿ ਕਏ ॥ ੨੪ ॥ ਇਕ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਤਿਹ
ਸੰਗ ਜੋੜੀ । ਅਨੰਦ ਮਹਾਤਮ ਚਾਲਿਸ ਪੋੜੀ । ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸਮੇਂ ਜੁ ਪਠਹਿ
ਅਨੰਦਾਮਿਲਹਿ ਗੁਬੀਦ ਮੁਕੰਦ ਅਨੰਦ॥੨੫॥ ਕੋਤਿਕਚਿਰ ਪੁਨ ਬੀਤਤਿ
ਭਯੋਪੋਤ੍ਰ ਤ੍ਰਿਤਿਯ ਬਹੁਰ ਨਿਪਜਯੋ । 'ਅਰਜਾਨੀ' ਤਿਹ ਨਾਮ ਬਖਾਨਾ ।
ਪੂਰਬ ਸਤਿਗੁਰ ਭਗਤ ਮਹਾਨਾ ॥ ੨੬ ॥ ਹੁਤੋ ਬਿਰਕਤ ਜਨਮਤਿ ਮ੍ਰਿਤੁ
ਭਯੋ। ਸ਼ੋਕ ਅਧਿਕ ਜਨਨੀ ਨੇ ਕਯੋ। ਤਿਨਲੇ ਕਰਿ ਗੁਰ ਵਿਗਾਪਹੁੰਚਾਯੋ।
ਰੁਦਤਿ ਦੇਖਿ ਕਰਿ ਚਰਨ ਛੁਹਾਯੋ*॥੨੭॥ ਜੀਵਤਿਭਯੋ ਦੇਖਿਸੁਖ ਪਾਇ।
ਨਿਜ ਘਰ ਲੋ ਗਮਨੀ ਹਰਖਾਇ। ਕਿਤਿਕ ਕਾਲ ਗ੍ਰਿਹ ਬਿਖੈਬਿਤੜੇ ਜਬਿ।
ਬਾਲਕ ਮ੍ਰਿਤਕ ਭਯੋ ਦੇਖਤਿ ਤਬਿ ॥੨੮॥ ਸ਼ੋਕਾਰਤਿ ਜਨਨੀ ਗੁਰ ਪਾਸ।
ਰੁਦਤਿ ਦੀਨਾ ਕੀਨਸਿ ਅਰਦਾਸ। ਲੋਕ ਹਜ਼ਾਰਨ ਕੇਰਿ ਸਹਾਇਕ। ਜਗ
ਗੁਰ ਹੋ ਤੁਮ ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਇਕ॥੨੯॥ ਮੇ ਪਰ ਕ੍ਰਿਪਾ ਆਪਨੀ ਧਰੀਏ । ਪੁੱਤ੍ਰ
ਮਰਜੋ ਜੀਵਾਵਨ ਕਰੀਏ' । ਦੀਨ ਸਨੁਖਾ ਕੇ ਸੁਨਿ ਬੈਨ । ਭਰੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਸੋ
ਸੁੰਦਰ ਨੈਨ ॥੩੦॥ ਬਾਲਿਕ ਪੁਨ ਤਤਕਾਲ ਜਿਵਾਇਵ। ਅਰਜਾਨੀ ਤਿਨ
ਨਾਮ ਧਰਾਇਵ। ਪੋਤ੍ਰੇ ਤੀਨ ਮੋਹਰੀ ਨੰਦ' । ਪ੍ਰਗਟ ਭਏ ਜਗ ਬਿਖੈ ਬਿਲੀਦ
॥੩੧॥ 'ਦਿਨ ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਹਮਾ ਕੁਲ ਬਿਰਧੈ ਹੈ' । ਇਹ ਬਰਦਿਯੋ ਸੁਨਤਿ
ਹਰਖੈ ਹੈ। ਭਈ ਮੋਹਰੀ ਸੰਤਤਿ ਐਸੇ। ਮੋਹਨ ਕਥਾ ਸੁਨਹੂੰ ਭੀ ਜੈਸੇ॥੩੨॥
ਦੇਹਿ ਬੁੱਧਿ ਨਹਿ*, ਬਡ ਅਵਿਧੁਤ। ਪੂਰਨ ਪੂਰਬ ਸਤਿਗੁਰੁ ਸਪੁਤ । ਬਿਧਿ
ਨਿਖੇਧ' ਨਹਿ ਸ਼ੋਕ ਨ ਹਰਖਾ । ਅੰਤਰ ਕੇ ਰਸ ਨੇ ਮਨ ਕਰਖਾ ॥ ੩੩ ॥
ਇਕ ਦਿਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਇ । ਪਿਖਿ ਮੋਹਨ ਸਿਸ ਬਾਕ ਅਲਾਇ ।
'ਆਉ ਪੁੱਤ੍ਰ ਮੋਹਨ ਮਸਤਾਨੇ। ਸਹਿਜ ਸਰੂਪ ਬਿਖੈ ਗਲਤਾਨੇ'॥੩੪॥ ਤਿਸ
ਦਿਨ ਤੋ ਮੋਹਨ ਲਹਿ ਗਯਾਨ। ਦੇਹਿ ਬੁੱਧਿ' ਅਰਦੈਤੀਹਾਨਿ। ਅੱਛਤ' ਦੇਹਿ
ਦੇਹਿ ਨਹਿ ਜਾਨੇ । ਪਰਮ ਆਤਮਾ ਅਨੰਦ ਸਮਾਨੇ ॥ ੩੫ ॥ ਰਹੈ ਇਕੰਤ
ਕੋਠਰੀ ਬੈਠਯੋ। ਮਨ ਇੰਦ੍ਰੀ ਕੇ ਸਹਤ ਇਕੈਠਯੋ। ਕਰਹਿ ਕਪਾਟ ਅਸੰਜਤਿ

*ਨਿਮਾਣੀ ਹੋਕੇ ਰੋਈ । *ਨਿਮਾਣੀ ਨੂੰਹ ਦੇ । *ਬਾਬੇ ਮੋਹਰੀ ਸੀ ਦੇ ਸਪੁੱਤ੍ਰ । *ਦੇਹ ਦੀ ਸੋਧੀ
ਨਹੀਂ । *ਵਾਧਾ ਘਾਟਾ। (ਅ) ਕਰਣ ਤੇ ਨਾ ਕਰਣ ਜੋਗ । *ਖਿੱਚਿਆ । *ਸਰੀਰ ਦੀ ਸੋਧੀ ।
*ਦੇਹ ਦੇ ਹੁੰਦਿਆਂ । *ਪਾ:-ਸੁ ਵਾਯੋ । †ਪਾ:-ਗੁਰ ।

ਦਰਕੇ^੧। ਕਿਹ ਸੋ ਕਹੈ ਨ ਸੁਨਹਿ ਨਿਕਰਿਕੇ^੨ ॥ ੩੬ ॥ ਇਕ ਦਿਨ ਰਹੇ
 ਕਪਾਟ ਅਸੰਜਤਿ^੩ਵਹਿਰ ਨਿਕਸਿ ਗਮਨਜੋ ਮਨਰੰਜਤਿ^੪। ਆਇਸਦੇ ਗੁਰ
 ਸਿੱਖ ਪਠਾਏ। 'ਅੰਤਰ ਮੋਹਨ ਦੇਹੁ ਬਿਠਾਏ' ॥ ੩੭ ॥ ਗਮਨੋ ਦੇਖਤਿ ਜਹਿ
 ਕਹਿ ਬਾਇਬਯੋ ਅਲੋਪ ਨ ਦੇਖਜੋ ਜਾਇ। ਕਿਤਿਕ ਸਮੇਂ ਮਹਿਕੋਠੇ ਮਾਂਹਿ।
 ਪ੍ਰਗਟ ਭਏ ਦੇਖਹਿ ਸਭਿ ਤਾਂਹਿ ॥ ੩੮ ॥ ਅੰਤਰ ਧ੍ਯਾਨ^੫ ਹੋਤਿਕਿਹ ਕਾਲ।
 ਕਬਹੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਪਿਖਹਿ ਨਰ ਜਾਲ। ਸਿਰ ਤੋ ਨਗਨ ਰਹੈ ਕਬਿ ਬੈਸੇ।
 ਕਰਤਿ ਚੋਬਟਾ ਉਨਮਤਿ ਜੈਸੇ^੬ ॥ ੩੯ ॥ ਜੁਗ ਹਾਥਨ ਸੋਭੋਜਨ ਖਾਵੈ। ਕਬਹੂੰ
 ਮੋਨ ਕਬਿ ਉਚ ਅਲਾਵੈ^੭। ਐਸੀ ਦਸਾ ਦੇਖਿ ਤਿਸ ਮਾਤਾਂਗਿਰਾ ਆਈ ਗੁਰ
 ਆਨੰਦ ਦਾਤਾ ॥ ੪੦ ॥ ਬਿਨੈ ਸਹਿਤ ਮਨ ਦੀਨ ਬਖਾਨੇ। 'ਤੁਮ ਸੁਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ
 ਤੇ ਬਾਵਰ ਸਮਾਨੇ'। ਮ੍ਰਿਤਕ ਭਏ ਜੀਵਹਿ ਤਤਕਾਲ। ਕਾਰਜ ਸਿੱਧ ਕਰਹੁ
 ਸਿਖ ਜਾਲ ॥ ੪੧ ॥ ਜੇਠੋ ਪੁੱਤ੍ਰ ਸੁਮਤਿ ਜੁਤਿ ਰਾਵਰਿ। ਕਿਮਿ ਹੋਸਹੁ ਮੋਹਨ
 ਇਹ ਬਾਵਰਾਜਾਨਤਿ ਹੁਤੇ ਜਿ ਇਮਿ ਮਨ ਮਾਂਹੁ। ਤੋ ਕਾਹੇ ਕੀਨਸਿ ਇਸ
 ਬਜਾਹੁ ॥ ੪੨ ॥ ਬਡੀ ਸਨੁਖਾ ਪਤੀ ਬਿਹੀਨੀ। ਰਹਤਿ ਬਿਸੁਰਤਿ ਦੁਖ ਤੇ
 ਦੀਨੀ। ਮੈਂ ਫਿਗ ਦੇਖੋਂ ਤਿਸ ਪਛੁਤਾਉਂ। ਪਰੀ ਲਾਜ ਬਸਿ ਕਹੈ ਨ ਕਾਉ।
 ੪੩ ॥ ਹਰਖ ਸਮੇਤ ਹੋਤਿ ਕਬਿ ਨਾਂਹੀ। ਅਪਰ ਤ੍ਰਿਯਨਕੋ ਪਿਖਿ ਸੁਖ ਮਾਂਹੀ।
 ਸੀਤਤਿ ਹੀਨੀ ਪਰਮ ਬਿਯੋਗਨ। ਚਹਤਿ ਨ ਬਸਨ ਬਿਭੂਖਨ ਸੋਗਨ^੮।
 ੪੪ ॥ ਤਿਮ ਦੁਖ ਤੇ ਦੁਖੀਆ ਮਨ ਮੇਰੇ। ਪਰਮ ਅਨਾਥ ਸਮਾਨ ਜਿ ਹੋਰੋ^੯।
 ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਅਮਰ ਪ੍ਰਸੰਨ ਭਏ ਹੈਂ। 'ਮੋਹਨ ਮਹਾਂ ਅਨੰਦ ਰਏ ਹੈਂ' ॥ ੪੫ ॥
 ਮੋਹਨ ਮੋਹ ਨ ਭੇਦ, ਸੁ ਏਕ^{੧੦}। ਲੀਨ ਸਮੁੰਦ੍ਰ ਅਨੰਦ ਬਿਬੇਕ। ਗੁਹਜ ਕਥਾ
 ਇਹ ਕਿਮਿ ਨਹਿ ਕਹੈ। ਮੋਹਨ ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਪੁਰਨ ਅਹੈ ॥ ੪੬ ॥ ਕਹਤਿ
 ਸਨੁਖਾ ਮੋਰ ਅਨਾਥ^{੧੧}। ਯਾਂਤੇ ਇਮਿ ਕਹੀਐ ਤਿਹ ਸਾਥ। ਬਸਤ੍ਰ ਨਵੀਨ
 ਏਹਿ ਪਹਿਰਾਇ^{੧੨}। ਅਪਨੇ ਸੰਗਲੇਹੁਤਿਹ ਜਾਇ^{੧੩} ॥ ੪੭ ॥ ਮੋਹਣਕੇ ਚਰਨਨ
 ਪਰ ਪਾਵਹੁ। ਬਨਿਕੇ ਦੀਨ ਸੁ ਬਿਨਤੀ ਗਾਵਹੁ। ਪਰਹਿ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਮੋਹਨਿਕੀ
 ਤਿਸ ਪਰ। ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਕੋ ਤਬਿ ਬਰ^{੧੪} ॥ ੪੮ ॥ ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ
 'ਦਰਬਾਰੇ ਦੇ ਤਖਤੋ ਬੰਦ ਕਰਕੇ।' ਨਿਕਲਕੇ। 'ਮਨ ਪ੍ਰਸੰਨ।' ਭਾਵ, ਦੁਜਿਆਂ ਨੂੰ ਦਿਸਣੋਂ
 ਰੁੰਮ ਹੋ ਜਾਣਾ। 'ਮਸਤਾਂ ਵਰਗੀ ਕਾਰ।' ਆਪਦੀ ਮੋਸਟ ਨਿਗਾਹ ਨਾਲ ਕਮਲੇ ਭੀ ਸਿਆਣੇ
 ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। 'ਸ਼ੋਕਵਾਲ।' ਭਾਵੀ ਅਨਾਥ ਜੇਹੀ ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਦੇਖਦੀ ਹਾਂ। 'ਮਿਲੇ ਹੋਏ [ਸ੍ਰਿਸ-
 ਫ਼ਿਤ, ਰੰਜਨ ਤੋਂ ਹਿੰਦੀ ਰਯਨਾ]।' 'ਮੋਹਨ ਤੇ ਮੇਰੇ ਵਿਚ ਭੇਦ ਨਹੀਂ ਇਕ ਰੂਪ ਹੈ।' 'ਜੇ
 ਭੁਸੀਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹੋ ਕਿ ਮੇਰੀ ਨੂੰਹ ਅਨਾਥ ਹੈ।' ਪਹਿਰਾ ਇਹ (ਨੂੰਹ ਨੂੰ)। 'ਭਾਵ ਮੋਹਨ ਜੀ ਪਾਸ।

ਬਾਕ ਸੁਹਾਏ। ਆਇ ਸਨੁਖਾ ਕੇ ਸਮੁਝਾਏ। ਗਮਨੀ ਆਪ ਸੰਗ ਸੋ ਲੀਨਾ
 ਮੋਹਨ ਦਯਾ ਵਿਸ਼ਟਿ ਤਬਿ ਕੀਨ॥੪੯॥ ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਨਿਜਪਤਿ ਕੋਆਈ
 ਗਰਭ ਧਰਜੇ ਤਿਸ ਤੇ ਪਿਛਵਾਈ । ਕੇਤਿਕ ਦਿਨ ਮਹਿ ਸੁਤ ਅਭਿਰਾਮ
 ਜਨਮਜੇ ਤਬਿ ਮੋਹਨ ਕੇ ਧਾਮ॥੫੦॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕੇ ਸੁਧ ਆਨਿ ਸੁਨਾਈ ।
 ਕੀਨੇ ਮੰਗਲ ਬਜੀਬਧਾਈ॥ਭਯੋ ਅਨੰਦ ਸਰਬ ਹੀ ਧਾਮ 'ਸੰਸਾਰ' ਰਾਖਜੇ
 ਤਿਸ ਨਾਮ॥੫੧॥ ਪ੍ਰਿਥਮ ਜਨਮ ਮਹਿ ਘਾਲ ਬਿਸਾਲ । ਤਪ ਆਦਿਕ
 ਕੀਨੇ ਜਿਨ ਜਾਲਾਬਾਲਕ ਕਿਤਿਕ ਦਿਨਨ ਜਬਿ ਭਯੋ ਜਨਨੀਕੋ ਸਰੀਰ
 ਛੁਟਿ ਗਯੋ॥੫੨॥ ਤਿਸ ਪਰ ਕੀਨਸਿ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕ੍ਰਿਪਾਲ। ਪ੍ਰਤਿਪਾਰਜੇ ਕਰਿ
 ਜਤਨ ਸੁ ਬਾਲਾਭੋਜਨ ਗੁਰ ਕੇ ਸੀਤ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਆਵਤਿ ਰਹਜੇ ਲਹੇ ਅਹਿ-
 ਲਾਦਿ॥੫੩॥ ਜਬਿਹੀ ਬਯ ਕਰਿ ਭਯੋ ਬਡੇਰਾ। ਸਤਿਗੁਰ ਬਾਨੀ ਲਿਖਹਿ
 ਘਨੇਰਾ॥ਪ੍ਰਿਥਮ ਗੁਰੂ ਕੀ ਜੇਤਿਕ ਅਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਗੁਰ ਅਮਰ ਜੁ ਕਹੈ॥
 ੫੪॥ ਸਭਿ ਬਾਨੀ ਕੇ ਲਿਖਹਿ ਬਨਾਇ ਸਮਝਹਿ ਅਰਥ ਮਹਾਂ ਸੁਖਪਾਇ
 ਸੀਤ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਪਿਤਾਮੇ ਕੋਰਾ॥ਅਚਿਤਿ ਰਹਜੇ ਸਿਧ ਭਯੋ ਬਡੇਰਾ॥੫੫॥ ਇਸਿ
 ਸ੍ਰੀ ਅਮਰਦਾਸ ਕੇ ਪੋਤੇ ਜਨਮ ਲੀਨਿ ਗੁਨ ਗਨ ਕੇ ਪੋਤੇ ਸੁਨਹਿ ਪਠਹਿ
 ਚਿਤ ਦੇ ਨਿਤਿ ਏਹ 'ਬਿਨ ਸੰਤਤਿ ਕੇ ਸੰਤਤਿ ਦੇਹਿ'॥੫੬॥ ਅਪਰਕਾਮਨਾ
 ਪੂਰੀ ਕਰੈ । ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਅਮਰ ਕਥਾ ਜੋ ਰਚੈ । ਭੁਕਤਿ ਮੁਕਤਿ ਕੀ ਏ ਬਡ
 ਦਾਤ॥ ਫਲ ਲਹਿ ਜਿਨਹੁ ਮਹਾਤਮ ਜਾਤ॥੫੭॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ
 ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਿਥਮ ਰਾਸੇ 'ਸ੍ਰੀ ਅਮਰਦਾਸ ਪੋਤ੍ਰ ਜਨਮ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਲਨ ਨਾਮ ਦੇਕ ਉਨ
 ਸ਼ਬਦੀ* ਅੰਸੂ॥ ੫੮॥

੬੦. [ਦੋਖੀ ਤਪਾ । ਮਥੇ ਮੁਰਾਰੀ] ।

ਏਹਗਾ॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਾਨ ਬਰ ਸਕਲ ਲੋਕ ਸੁਖਦਾਨ। ਭਾਗ ਹੀਨ
 ਨਿੰਦਕ ਲਹਤਿ ਨਿਜ ਕਰਮਨ ਫਲ ਜਾਨਿ*॥੧॥ ਜੈਸੇ ਭਾਨੁ ਉਦੇ ਭਾਏ
 ਸਭਿ ਜਗ ਤਿਮਰ ਨਸਾਇ । ਦੁਰਭਾਗੀ ਪੋਰਕ* ਤਉ ਅੰਧ ਭਾਏ ਦੁਖ
 ਪਾਇ॥੨॥ ਚੋਖਈ॥ਸਭਿ ਜਗ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਗੁਨ ਗਾਵੈ ਦਰਸ ਖਰਸ ਮਨ
 ਬਾਂਛਤ ਪਾਵੈ ਤਪਾ ਹੁਤੋ ਇਕ ਗੋਇੰਦਵਾਲ। ਸੁਨਿਜਸਾ ਜਰੈ ਹੋਤਿ ਬੇਹਲ

*ਇਹ (ਕਥਾ) । *ਬਿਨਾਂ ਸੰਤਾਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਸੰਤਾਨ ਦੇਂਦੀ ਹੈ । *ਭਾਗਹੀਨ ਨਿੰਦਕ ਜਾਨੋ
 ਅਪਨੇ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਫਲ (ਦੁਖ) ਲੈਂਦੇ ਹਨ । *ਉੱਲੂ ।

*ਪਾ:-ਨੋ ਪੰਚਾਸਮੇ । ਉਨਸਾਠਮੇ । ਏਕੋਨ ਸ਼ਬਦੀ ।

†ਪਾ:-ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ।

॥੬॥ ਮਰਵਾਹਨ ਕੋ ਪ੍ਰੇਸਾ ਜਾਨੈ। ਉਸ ਜੋਗੀ ਕੋ ਮਿੱਤ੍ਰ ਸਮਾਨੈ। ਜਾਂ ਕਉ
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਅਮਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼। ਮੱਧ ਖਡੂਰ ਦੇਡ ਦਸੈ ਰਾਸੈ ॥੪॥ ਤਾਂਕੀ ਕਥਾ
ਪ੍ਰਸੰਧ ਸੁ ਪਾਛੈ। ਬਰਨਨ ਭਈ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸੁ ਆਛੈ। ਦੀਨ ਦਸਾਲ ਗੁਰ
ਅੰਗਦ ਕੇਰੀ। ਕਰੀ ਅਵਰਾਜਾ ਦੁਸ਼ਟ ਘਨੇਰੀ॥੫॥ ਸੋ ਗੁਰ ਅਮਰ ਸਹਾਰ
ਨ ਸਕੇ। ਪੁਨ ਇਹ ਤਪਾ ਨਿੰਦ ਗੁਰ ਬਕੇ। ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੁ ਨਾਮਰਸੁ ਮਾਝੈ
ਅੰਜਰ ਜਰੈ* ਰਹੈ ਸੁਖ ਦਾਤੇ॥੬॥ ਕਛੁਕ ਕਾਲ ਇਮਿ ਭਯੋ ਬਿਤੀਤ। ਖੇਲ
ਰਚਨੈ ਸਤਿਗੁਰ ਇਸ ਰੀਤਿ। ਸ੍ਰੀਬਾਵਲੀ ਭਈ ਤਈਆਰ*। ਜੱਠ* ਅਰੰਭੀ
ਗੁਰ ਕਰਤਾਰ ॥ ੭ ॥ ਬਿੱਪੁ ਆਦਿ ਜੋ ਬੇ ਅਧਿਕਾਰੀ। ਸੰਤ ਮਹੰਤ ਜਤੀ
ਘਰਬਾਰੀ*। ਤਿਨਹਿ ਨਿਮੰਤ੍ਰਿਯੋ ਭੋਜਨ ਹੋਤੁ। ਸਭਿ ਨੈ ਮਾਨਜੈ ਸਹਤ
ਸੁਹੇਤ॥੮॥ ਤਪੇ ਨਿਮੰਤ੍ਰਿਨ ਮਾਨਜੈ ਨਾਂਹੀ। ਤਪਤ ਰਹਨੈ ਮਤਸਰ ਕੇ ਮਾਂਹੀ।
ਦੁਇ ਤ੍ਰੈ ਬਾਰ ਸੁ ਮਾਨੁਖਵਿਰੋ। ਦੁਸ਼ਟ ਨ ਮਾਨੀਆਯਾ ਘਿਰੇ*॥੯॥ ਸ੍ਰੀਸਤਿ-
ਗੁਰੁ ਧਰਮ ਕੇ ਪਾਲਿਕ। ਦੇਭ ਮੋਹ ਮਦ ਮਤਸਰ ਘਾਲਿਕ*। ਤਾਂਕੇ ਦੇਭ
ਖੰਡਨੇ ਕਾਰਨ। ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਇਮਿ ਕਿਯੋ ਉਚਾਰਨ॥੧੦॥ ‘ਜੇਕੋ ਗੁਰੁ ਘਰ
ਭੋਜਨ ਖੈਹੈ। ਏਕ ਰੁਪੜਾ ਦਛਨ ਪੈਹੈ’। ਤਉ ਭੀ ਤਪਾ ਸੁ ਆਯੋ ਨਾਂਹੀ।
ਪੁਨ ਗੁਰ ਬਚਨ ਕਿਯੋ ਸਭਿ ਮਾਂਹੀ॥੧੧॥ ‘ਭੋਜਨ ਜੇਵਨ ਕੋ ਜੋ ਆਵਹਿ।
ਦੋਇ ਰੁਪੜੇ* ਦਛਨਾ ਪਾਵਹਿ’। ਯਾਂ ਪਰ ਭੀ ਜਬਿ ਤਪਾ ਨ ਆਯੋ। ਤਬਿ
ਸਤਿਗੁਰ ਇਹ ਭਾਂਤਿ ਅਲਾਯੋ ॥ ੧੨ ॥ ‘ਪਾਂਚ ਮੁੱਦਕਾ*’ ਪਾਵੈ ਸੋਈ।
ਭੋਜਨ ਕੈ ਹਿਤ ਆਵੈ ਜੋਈ*। ਤਪਾ ਨ ਆਯੋ ਪਰ ਲਲਚਾਯੋ। ਪੁਨ ਗੁਰ
ਦਸ ਕਾ ਲੋਭ ਦਿਖਾਯੋ॥੧੩॥ ਓੜਕ ਜਬਿ ਗੁਰ ਮੁਹਰ ਸੁਕਹੀ। ਤਬਹਿ
ਤਪੇ ਕੀ ਬੁੱਧਿ ਸੁ ਬਹੀ*। ਬਜਾਕੁਲ ਭਯੋ ਬਹੁਤ ਲਲਚਾਯੋ। ਸੁਤ ਭੋਜਨ
ਕੋ ਬਜੋਤ ਬਨਾਯੋ॥੧੪॥ ਦੁਾਰੇ ਦੁਾਰ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਨ ਪਾਯੋ*। ਪਕੜ ਭੀਤ ਪਰ
ਖੁਤ ਚਲਾਯੋ। ਸੋ ਗਿਰ ਪਰਜੋ ਭੀਤ ਤੇ ਤਰੇ। ਟੂਟੀ ਟਾਂਗ ਰੁਦਨ ਬਹੁ

*ਭੋਇੰਦੇ ਦੀ ਜਾਤ ਮਰਵਾਹਾ ਸੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰੇਸ਼ਤ। *ਬਹੁਤ। *ਬੇਅਦਬੀ, ਨਿਰਾਦਰ।
*ਅੰਜਰ(ਕਰਾਮਾਤ)ਜਰ ਰਹੇ। *ਨਵੇਂ ਮਕਾਨ ਦੇ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਯਾ ਵਰਤਨ ਅਰੰਭ ਸਮੇਂ ਦਾ ਉਤਸ਼ਾਹੀ
ਜਿਸਨੂੰ ਆਮ ਚੱਠ ਯਾ ਛੱਠਣੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। *ਭਾਵ ਗ੍ਰਿਹਸਤੀ। *ਨਿਉਂਦਾ ਭੋਜਿਆ, ਸੱਦਾ
ਭੋਜਿਆ। *ਆਯਾ ਦੇ ਘੇਰੇ ਹੋਏ ਨੇ। *ਪਖੰਡ, ਮੋਹ, ਹੰਕਾਰ ਈਰਖਾ ਦੇ ਨਾਸ਼ ਕਰਨੇ ਵਾਲੇ।
*ਪੰਜ ਰੁਪੜੇ। *ਲੋਭ ਵਿਚ ਕੁੱਝ ਗਈ। *ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਥਾਣੀ ਤਾਂ ਨਾ ਵੜਨਾ ਪਾਯਾ।

*ਪਾ:-ਤਿਆਰ। ਤਜਾਰ। †ਪਾ:-ਸਭਨਿ ਸੁ ਮਾਨਜੋ। ‡ਪਾ:-ਦੋ ਸੁ ਰੁਪੜੇ।

ਕਰੇ॥੧੫॥ਨੀਚ ਉਚ ਮੈਂ ਉਪਰਜੈ ਪਾਜ। ਲੋਭ ਤਪੇ ਕਉ ਦੀਨੀ ਲਾਜ।
ਸਤਿਗੁਰ ਸੁਨਿ ਮੁਸਕਾਵਤਿ ਭਏ। ਦੁਸ਼ਟਨਕੇ ਇਮਿ ਹੀ ਘਰ ਗਏ॥੧੬॥
॥ਤਿਸ ਅਉਸਰ ਗੁਰ ਅੰਤਰਜਾਮੀ॥ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਰਾਮਦਾਸ ਪ੍ਰਭੁ ਸ੍ਵਾਮੀ॥ਭੋਜਨ
ਸਭਿਨਿ ਕਰਾਵਤਿ ਖਰੇ । ਸੁਨਿਤਿ ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ ਬਚਨ ਸੋ ਕਰੇ ॥੧੭॥ ਗੋਸ਼ੀ
ਰਾਗ ਵਾਰ ਕੇ ਭੀਤਰ । ਭਨੈ ਸਲੋਕ ਸੁ ਸੁਨੈ ਸਿੱਖ ਬਰ। ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ
ਪ੍ਰਤਾਪ ਦਿਖਰਾਯੋ । ਨਿੰਦਾ ਦੋਖ ਅਧਿਕ ਪ੍ਰਗਟਾਯੋ ॥੧੮॥ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ:-

ਸਲੋਕ ਮਃ ੪ ॥

ਤਪਾ ਨ ਹੋਵੇ ਅੰਦ੍ਰਹੁ ਲੋਭੀ ਨਿਤ ਮਾਇਆ ਨੋ ਫਿਰੈ ਜਜਮਾਲਿਆ॥
ਅਗੋ ਦੇ ਸਦਿਆਂ ਸਤੈ ਦੀ॥ ਬਿਖਿਆ ਲਏ ਨਾਹੀ ਪਿਛੇ ਦੇ ਪਛਤਾਇਕੇ
ਆਇ ਤਪੇ ਪੁਤ੍ਰ ਵਿਚਿ ਬਹਾਲਿਆ ॥ ਪੰਚ ਲੋਕ॥ ਸਭਿ ਹਸਣ ਲਗੇ ਤਪਾ
ਲੋਭਿ ਲਹਰਿ ਹੈ ਗਾਲਿਆ ॥ ਜਿਥੇ ਚੋੜਾ ਧਨੁ ਵੇਖੇ ਤਿਥੇ ਤਪਾ ਭਿਟੇ॥
ਨਾਹੀ ਧਨਿ ਬਹੁਤੇ ਬਿਨੈ ਤਪੇ ਧਰਮੁ ਹਾਰਿਆ ॥ ਭਾਈ ਏਹੁ ਤਪਾ ਨ
ਹੋਵੀ ਬਹੁਲਾ ਹੈ ਬਹਿ ਸਾਧ ਜਨਾ ਵੀਚਾਰਿਆ ॥ ਸਤ ਪਰਖ ਕੀ ਤਪਾ
ਨਿੰਦਾ ਕਰੈ ਸੰਸਾਰੇ ਕੀ ਉਸਤਤਿ ਵਿਚਿ ਹੋਵੇ ਏਤੁ ਦੋਖੇ ਤਪਾ ਦਯਿ
ਮਾਰਿਆ ॥ ਮਹਾ ਪੁਰਖਾਂ ਕੀ ਨਿੰਦਾ ਕਾ ਵੇਖੁ ਜਿ ਤਪੇ ਨੇ ਫਲੁ ਲਗਾ ਸਭੁ
ਗਇਆ ਤਪੇ ਕਾ ਘਾਲਿਆ ॥ ਬਾਹਰਿ ਬਹੇ ਪੰਚਾ ਵਿਚਿ ਤਪਾ ਸਦਾਏ ॥
ਅੰਦਰਿ ਬਹੇ ਤਪਾ ਪਾਪ ਕਮਾਏ ॥ ਹਰਿ ਅੰਦਰਲਾ ਪਾਪੁ ਪੰਚਾ ਨੋ ਉਪਾ
ਕਰਿ ਵੇਖਾਲਿਆ ॥ ਧਰਮਗਾਇ ਜਮਕੰਕਰਾ ਨੋ ਆਖਿ ਡਢਿਆ ਏਸੁ ਤਪੇ
ਨੋ ਤਿਥੇ ਖੜਿ ਪਾਇਆਹੁ ਜਿਥੇ ਮਹਾ ਮਹਾਂ ਹਤਿਆਰਿਆ ॥ ਫਿਰਿ ਏਸੁ
ਤਪੇ ਦੇ ਮੁਹਿ ਕੋਈ ਲਯਹੁ ਨਾਹੀ ਏਹੁ ਸਤਿਗੁਰਿ ਹੈ ਫਿਟਕਾਰਿਆ ॥
ਹਰਿ ਕੇ ਦਰਿ ਬਰਤਿਆ ਸੁ ਠਾਨਕ ਆਖਿ ਸੁਨਾਇਆ ॥ ਸੋ ਬੁਝੈ ਚੁ
ਦਯਿ ਸਥਾਰਿਆ ॥ ੧ ॥

ਚੌਪਈ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਦਯਾਲ ਦਯਾ ਕੇ ਰੂਪਾਬੈਠਤਿ ਪੰਕਤਿ ਬੀਚ ਅਨੁਪ॥
ਹਟਕਰੈ ਨਾਂਹਿ॥ ਦਿਯੋ ਤਿਸ ਭੋਜਨਾ ਨਿੰਦਕ ਧਿਰਕਾਰਜੈ ਸਭਿ ਲੋਗਨ॥
੧੬॥ ਏਹਗਾਇਹ ਸਾਖੀ ਜੇ ਕੋ ਸੁਨੈ ਪੜਹਿ ਕਰਹਿ ਬੱਖਜਾਨ॥ ਤਿਸਕੇ
ਨਿੰਦਕ ਨਾਸ ਸਭਿ ਹੋਵਤਿ ਜਗ ਮੈਂ ਜਾਨ ॥੨੦॥ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਤਾਰਨ

‘ਸਮੇਂ’, ਵੇਲੇ । ‘ਦਬਾਇਆ’ । ‘ਸਤ ਦੀ’ । ‘ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਪੁਰਸ਼’ । ‘ਪਤੀਜਦਾ (ਫੁੱਲਦਾ)’ ।
‘ਪ੍ਰਮੇਸੁਰ ਨੇ’ । ‘ਬੈਠੇ ਹੋਏ ਪੰਗਤ ਵਿਚ ਉਪਮਾ ਤੋਂ ਰਹਤ ਭਾਵ ਸੁਹਣੇ’ । ‘ਹਟਾਯਾ ਨਹੀਂ’ ।
‘ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਉਚਾਰੇ ਸ਼ਬਦ ਵਿਚ ਤਪੇ ਦੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਦਾ ਵਿਚ ਬੈਠਣ’ ।
‘ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਪਰ ਟੰਗ ਟੁਟਣੀ ਨਹੀਂ ਲਿਖੀ’ । ‘ਏਥੇ ਇਸੇ ਅੰਸੂ ਦੇ ਅੰਕ ੧੮ ਦੇ
ਮਗਰੋਂ’ ।   †ਪਧ-ਕਲ ਧਰ ।   ‡ਪਧ-ਜੇ ਜੇ ਪੜ੍ਹੇ, ਸੁਨੈ ਕਰੇ ਵੱਖਜਲ ।

ਤਰਨ ਦੀਨ ਬੰਧੁਗੁਨਖਾਨਾਜੋ ਜੋ ਆਵਹਿ ਸਰਨ ਕੋ ਸੋਸੋ ਲਹਿਕੱਲਜਾਨ
 ॥ ੨੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਅਪਰ ਕਥਾ ਅਬਿ ਸੁਨਹੁ ਅਗਾਰੀ। ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ
 ਮਹਾਤਮ ਭਾਰੀ। ਇਕ ਖੱਤੀ ਬੋ ਪ੍ਰੇਮਾ ਨਾਮ। ਮਾਤ ਪਿਤਾ ਨਹਿ ਭਾਤਾ ਧਾਮ।
 ॥ ੨੨ ॥ ਕੁਸ਼ਟ ਸ਼ਰੀਰ ਬਿਖੇ ਰੁਜ ਭਯੋ। ਅਧਿਕ ਦਰਿਦ੍ਰੀ ਸੋ ਹੁਇ ਗਯੋ।
 ਹਾਥ ਪਾਦ ਗਰਿਕੈ ਗਿਰ ਪਰੈ। ਕੋ ਨਹਿ ਨਿਕਰ ਹੋਨਿ ਦੇ ਖਰੋ। ॥ ੨੩ ॥ ਬੇਖ
 ਅਮੀਗਲ ਪਿਖਤਿ ਗਿਲਾਨੈ। ਮਾਖੀ ਬ੍ਰਿੰਦ ਸੰਗ ਨਿਤਿ ਠਾਨਿ। ਗਲ
 ਮਹਿ ਬਾਂਧੈ ਮਾਟੀ ਬਾਸਨ। ਠਾਂਢੇ ਹੋਇ ਆਇ ਕੋ ਪਾਸ ਨ। ॥ ੨੪ ॥ ਬੈਠੈ
 ਘਿਸਰਿ ਘਿਸਰਿ ਕਰਿ ਚਾਲਹਿ। ਕਰਿ ਕੋ ਦਯਾ ਟੁਕਤਿਹ ਘਾਲਹਿ।
 ਇਸ ਬਿਧਿ ਅਪਨੋ ਸਮੇ ਬਿਤਾਵਹਿ। ਦਰੈਸ ਜਾਮਨੀ ਸੰਕਟ ਪਾਵਹਿ। ॥
 ੨੫॥ ਜਿਸ ਢਿਗ ਹੁਇ ਤ੍ਰਿਸਕਾਰਹਿ ਸੋਇ। ਦੇਖਨਿ ਭੀ ਨ ਕਰਹਿ ਤਿਸ
 ਕੋਇ। ਤਿਨਿ ਗੁਰ ਮਹਿਮਾ ਸੁਨੀ ਘਨੇਰੀ। ਜਨਮ ਰੰਕ ਜਿਮ ਸੁਰਤਰ
 ਕੇਰੀ। ॥ ੨੬ ॥ ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਜਸ ਕਉ ਹੁਲਸਹਿ ਮਨਮਹਿ। ਕ੍ਰਿਪਨ ਮਹਾ ਜਿਮਿ
 ਆਮਦ ਧਨਮੈ। ਬਧੈ ਪ੍ਰੇਮ ਉਰ ਗਾਵਤਿ ਗੀਤ। ਧਰਹਿ ਧਨਾਨ ਠਹਿਰਾ-
 ਵਹਿ ਚੀਤ। ॥ ੨੭ ॥ ਉਮਗਹਿ ਪ੍ਰੇਮ ਪੁਕਾਰਹਿ ਉਚੈ। ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਆਵੈ ਉਚ ਰੁ-
 ਨੀਚੈ। ਮਨ ਕੀ ਉਕਤੀ ਕਰੈ ਉਚਾਰ। ਪ੍ਰੇਮ ਮਗਨ ਕੋ ਲਹੈ ਨ ਸਾਰ। ॥
 ੨੮॥ ਰਾਗ ਕਬਿੱਤ ਨ ਬਾਨੀ ਜਾਨਹਿ। ਬਿਨ ਜਾਨੇ ਹੀ ਬਦਨ ਬਖਾ-
 ਨਹਿ। ਕਹਿ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਬਾਕ ਕਛੁ ਮੋਟਾ। ਮੁਝ ਅਬਿ ਲੱਧਾ ਗਯਾ ਕਛੋਟਾ।
 ॥ ੨੯ ॥ ਸੁਨਹੁ ਜਹਾਨਾ ਕਹੈ ਬਡੇਰ। ਗਯਾ ਕਛੋਟਾ ਲੱਧਾ ਫੇਰ। ਜਬਿ
 ਕਬਿ ਪ੍ਰੇਮ ਰਿਦੈ ਅਧਿਕਾਵੈ। ‘ਗਯਾ ਕਛੋਟਾ ਲੱਧਾ’ ਗਾਵੈ। ॥ ੩੦ ॥
 ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਹਸਹਿ ਸੁ ਆਪਸ ਮਾਂਹਿ। ਪਾਲੀ ਅੰਨ ਆਨਿ ਦੇ ਤਾਂਹਿ। ਸਤਿ-
 ਗੁਰ ਕੋ ਸਿਮਰਤਿ ਚਿਤ ਚਾਹਤਿ। ਦਰਸਨ ਪਾਵੈ-ਬਹੁਤ ਉਮਾਹਤਿ
 ॥ ੩੧ ॥ ਸੰਗ ਨਿਤੈਬਨਿ ਘਿਸਰਤਿ ਚਾਲਹਿ। ਪਲ ਪਲ ਪ੍ਰੇਮਕਲਾ ਪ੍ਰਤਿ-
 ਪਾਲਹਿ। ਚਿਤਵਤਿ-ਮੈਂ ਗੁਰ ਦਰਸਨ ਪਾਉਂ। ਆਧਿ ਬਜਾਧਿ ਅਘ ਓਘ
 ਨਸਾਉਂ-॥ ੩੨ ॥ ਜੋਗੁਰ ਮਗ ਕੋ ਮਿਲਿ ਵੁਲਿ ਚਲੇ। ਕਿਉਂ ਨਹਿ ਭੁਗਤਿ
 ਗਲਕੇ ਭੋਗ ਪਏ। ਰੂਪ ਭਜਨਕ, ਵੇਖਦਿਆਂ ਨਫਰਤ (ਆਵੇ)। ਮੱਖੀਆਂ ਸਮੂਹ ਨਾਲ
 ਸਦਾ ਰਹਿਣ। ਘਸੀਟ ਘਸੀਟ ਕੇ। ‘ਕੋਈ ਦਇਆ ਕਰਕੇ ਰੋਟੀ ਤਿਸਨੂੰ ਪਾਵੇ। ‘ਜਿਵੇਂ’
 ਵੱਡਾ ਕੰਜੂਸ ਧਨ ਦੀ ਆਮਦਨੀ ਵਿਚ (ਅਨੰਦ ਹੁੰਦਾ ਹੈ)। ‘ਭਾਵ ਜੋ ਮਨ ਵਿਚ ਆਵਦੀ ਹੈ।
 ‘ਕਵਿਤਾ। ‘ਗਿਆ ਹੋਇਆ ਪੜਦਾ। ‘ਉਤਰ ਘਸੀਟ ਕੇ। ‘ਪ੍ਰੇਮ ਸਰੂਪ। ‘ਜੋ ਗੁਰੂ
 ਜੀ ਦੇ ਰਾਹ ਵਿਚ ਨਿਮ੍ਰਤਾ ਨਾਲ ਮਿਲਕੇ ਚਲੇ।

*ਪਾ:-ਜਾਇ।

ਮੁਕਤਿ ਫਲ ਫਲੇ। ਚਿਰੰਕਾਲ ਮਹਿ ਚਲਿ ਕਰਿ ਆਯੋ। ਹਰਖ ਜਨ ਨਵ
ਨਿਧਿ ਸੁਖ ਪਾਯੋ॥੩੩॥ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਦਰਬਾਰ ਅਗਾਰੀ। ਲਈ ਧੁਲ ਧਰਿ
ਸਰਧਾ ਭਾਰੀ। ਸਿਰ ਮੁਖ ਪਰ ਸਗਰੇ ਤਨ ਫੇਰੀ। ਬੈਠਿ ਰਹੇ ਤਹਿ ਕੋਤਿਬ
ਬੇਰੀ॥੩੪॥ ਆਵਤਿ ਜਾਤਿ ਸਿੱਖ ਸੋ ਅਹੈ। ਅਵਲੋਕਤਿ ਇਸ ਕੋ ਬਚ ਕਹੈ।
‘ਗੁਰ ਦਰਸਨ ਕੁਸ਼ਟੀ ਨਹਿ ਪਾਵੇ। ਤੋ ਪਾਵੇ ਜੋ ਆਪ ਬੁਲਾਵੇ’ ॥੩੫॥
ਸੁਨਿ ਕੈ ਸ਼ੋਕਾਰਤਿ ਚਿਤ ਹੋਵਾ। ਜੇ ਅਬਿ ਮੋਹਿ ਨ ਦਰਸਨ ਹੋਵਾ। ਆਵਲੋ
ਸੁੱਖ ਬਾਦ ਹੁਇ ਮੇਰਾ। ਭਯੋ ਨ ਫਲ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਦੁਖ ਘੇਰਾ ॥੩੬॥ ਮੈਂ ਨਿਰ-
ਭਾਗ ਜਹਾ ਚਹਿ ਸਾਉ। ਨਿਫਲਹਿ ਤਹਾ ਨਹੀਂ ਕਛੁ ਪਾਉਂ। ਬਿਨ ਦਰ-
ਸਨ ਗਮਨੋ ਕਿਤਿ ਨਾਹੀ। ਕੈ ਮਰਿ ਰਹੈ ਇਸੀ ਬਲ ਮਾਂਹੀ ॥੩੭॥ ਧਿਕ
ਜੀਵਨ ਅਬਿ ਨਾਸੈ ਪੂਨ। ਗੁਰ ਕੇ ਦਰ ਪਰ ਪਰੋਂ ਸਥਾਨ—। ਦ੍ਰਿਸ਼ ਕੋਇ
ਪ੍ਰੇਮ ਬਿਰਜੇ ਦਰ ਆਗਹਿ। ਸਨਮੁਖ ਬੈਠਹਿ, ਨਹਿ ਬਲ ਤਜਾਗਹਿ॥੩੮॥
ਪ੍ਰੇਮ ਬਿਸਾਲ ਗੁਰੂ* ਮਹਿ ਧਰੇ। ਮੁਖ ਤੇ ਨਿਤਿ ‘ਗੁਰ ਗੁਰ ਗੁਰ’ ਕਰੇ। ਕੋਇ
ਕੋਇ ਗਾਵਹਿ ਉਚੀ ਧੁਨ ਤੇ। ਆਵਤਿ ਜਾਤਿ ਸਿੱਖ ਸਭਿ ਸੁਨਤੇ ॥੩੯॥
‘ਗਾਯਾ ਕਛੋਟਾ ਲੋਧਾ’ ਗਾਵੈ ਉਚੇ ਟੇਰਤਿ। ਗੁਰੂ ਸੁਨਾਵੈ। ਖਰੇ ਆਨਿ ਹੋਵਤਿ
ਸੁਨਿ ਪਾਹੁ। ਕਹਿ ਕਹਿ ਪੁਨਹਿ ਗਵਾਇਸੀ ਤਾਂਹੁ ॥੪੦॥ ਕਹੇ ਨਰਨਿ
ਕੈ ਪੁਨ ਪੁਨ ਗਾਵਹਿ। ਚਹਤਿ ਦਰਸ ਦਿਨ ਰਾਤ ਬਿਤਾਵਹਿ—ਪੁਰਖ
ਜਨਮ ਮਹਾਂ ਮੈਂ ਪਾਪੀ। ਜਿਸ ਤੇ ਆਧਿ ਰੁ ਬਜਾਧਿ ਸੰਤਾਪੀ॥੪੧॥ ਸਭਿ ਜਗ
ਦਰਸਤਿ ਗੁਰ ਕੇ ਨੀਤਿ। ਮੋਹਿ ਨ ਮਿਲਹਿ ਸੁ, ਤਰਸਤਿ ਚੀਤ। ਇਸ ਉ
ਆਛੇ ਥਾਨ ਨ ਆਨ। ਕਬਹੂੰ ਤੋ ਹੁਇ ਹੈਂ ਅਘ ਹਾਨ ॥੪੨॥ ਗੁਰ ਦਰ ਕੋ
ਅਬਿ ਤਜਾਗੋਂ ਨਾਹੀ। ਜੀਵਤਿ ਮਿਰਤਕ ਕੈ ਦੁਖ ਮਾਂਹੀ। ਰਹੈ ਸਰਲ
ਮੈਂ—ਚਿਤਵਤਿ ਐਸੇ। ਆਵਹਿ ਲੋਕ ਕਹਾਵਹਿ ਤੈਸੇ॥੪੩॥ ਪਾਲੀ ਅੰਨਦਯਾ
ਕਰਿ ਦੇਤਿ। ਬੈਠਨੇ ਰਹੈ ਸੁ ਦਰਸਨ ਹੇਤਿ। ਕਬਹਿ ਕੁਸ਼ਟ ਤੇ ਪ੍ਰੇਮ ਬਿਧੀਤ।
ਬੋਲਤਿ ਬੋਲਤਿ ਭੂਮ ਗਿਰੀਤਾ ॥੪੪॥ ਪਰਜੇ ਰਹੈ ਰੋਦਨ ਕੈ ਠਾਨਤਿ।
ਗੁਰ ਦਰਸਨ ਕੋ ਅਤਿ ਹਿਤ ਜਾਨਤਿ। ਇਮਿ ਬਜਾਕੁਲ ਕੋ ਦੇਖਿ ਦੁਖਿਤ
*ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇ। *ਮੈਂ ਦੁਖ ਨਾਲ ਘੇਰੇ ਹੋਏ ਨੂੰ ਫਲ ਨਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ। *ਚਾਹੈ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ।
*ਸਾਂਦਾ (ਮੈਂ ਭੀ) ਕਧਰੇ ਨਹੀਂ। *ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਦੀ ਥਾਂ ਤੇ ਪਿਆ ਰਹੀ। (ਅ) ਗੁਰਾਂ
ਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਪਿਆ (ਰਹਾ ਕਰੇ) ਥਾਂ ਪੈ ਜਾਵਾਂਗਾ। *ਬੋਲਕੇ। *ਕਹਿ ਕਹਿ ਕੇ ਫਿਰ ਫਿਰ
ਤਿਸ ਪਾਸੋਂ ਗਾਇਨ ਕਰਾਂਦੇ ਹਨ। *ਦੁਖ ਵਿਚ ਜੀਵਦਿਆਂ ਅਥਵਾ ਮਰ ਗਇਆਂ। *ਇੱਕ
ਪੈਂਦਾ ਹੈ। *ਪਾ:—ਗੁਰਨਿ। †ਪਾ:—ਗਵਾਵੇਂ।

ਕੋ । ਸਿੱਖਜ ਦਯਾ ਕਰਿ ਦੂਵਤੇ ਚਿਤ ਕੋ ॥ ੪੫॥ ਅਰਜ ਗੁਜਾਰਤਿ ਗੁਰੁ
ਅਗਾਰੀ । 'ਇਕ ਕੁਸ਼ਟੀ ਜਿਸ ਤਨ ਦੁਖ ਭਾਰੀ । ਪਰਜੈ ਰਹੈ ਰਾਵਰ ਕੋ
ਦੁਰੇ । ਗਾਵਤਿ ਗੀਤ ਹੰਸਾਵਤਿ ਸਾਰੇ ॥੪੬॥ ਦਰਸਨ ਕੋ ਚਿਤ ਚਾਹਤਿ
ਰਹਿਤੋ। ਸਿਮਰਨ ਸਦਾ ਆਪ ਕੋ ਕਹਿਤੋ। ਮੁਖ ਤੇ ਗਾਵਤਿ ਗੀਤ ਜੁ ਸੋਊ।
ਕਯਾ ਕਿਛੁ ਕਹੈ, ਨ ਜਾਨਤਿ ਕੋਉ' ॥੪੭॥ ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਨੇ ਸਭਿ ਸਮੁ-
ਝਾਏ। 'ਹਮ ਜਾਨਤਿ ਹੈਂ ਜੋਕੁਛ ਗਾਏ-ਪੜਦਾ ਬੱਸਤੂ ਜੁ ਮੇਰੈ ਗਯੋ। ਪੁਨ
ਗੁਰ ਸੇਂ ਮੁਝ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਭਯੋ'- ॥੪੮॥ ਮੋ ਕਹੁ ਪਾਯੋ ਤਾਂਹਿ ਸੁ ਗਾਵੈ। ਸਭਿ
ਲੋਕਨ ਕੋ ਟੇਰਿ ਸੁਨਾਵੈ । ਮੈਂ ਜਾਨਤਿ ਹੈਂ ਤਿਸ ਕੋ ਪ੍ਰੇਮ । ਜਿਸੀ ਪ੍ਰੇਮ ਤੇ
ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਛੇਮ' ॥੪੯॥ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰਦਿਨ ਕਿਤਿਕ ਬਿਤਾਏ। ਉਚੇ ਟੇਰਤਿਗੁਰੁ
ਸੁਲਾਏ। ਜਬਹਿ ਪ੍ਰੇਮ ਨੇ ਬਯਾਕੂਲ ਕਰਜੈ। ਨਹਿ ਸੁਧ ਦੇਹਿ, ਰਹਜੈ ਧਰਪਰਜੈ
॥੫੦॥ ਤਿਸ ਉਰ ਕੀ ਲਖਿ ਅੰਤਰਜਾਮੀ। ਸਰਬ ਕਲਾ ਸਮਰਬ ਗੁਰ ਸ੍ਰਾਮੀ।
ਜਾਨੈ ਭਗਤ ਪ੍ਰੇਮ ਜਿਹ ਜਾਗਾ । ਅਪਰ ਆਸਰੋ ਮਨ ਕਰਿ ਤਜਾਗਾ ॥
੫੧॥ ਥਾਂਉ ਨਿਥਾਵਨ, ਮਾਨ ਨਿਮਾਨਾ । ਇਸ ਬਿਧਿ ਕੋ ਨਿਜ ਬਿਰਦ
ਪਛਾਨਾ। ਭਏ ਪ੍ਰਸੰਨ ਸਭਿਨਿ ਸੇਂ ਕਹਾ। 'ਤਿਸ ਕੋ ਲੋ ਆਵਹੁ ਅਥਿ ਇਹਾ'।
੫੨॥ ਹਮਰੇ ਮੱਜਨ ਕੋ ਜਲ ਜਹਿਵਾ। ਸੰਚਤਿ ਟਿਕਜੈ ਲਿਜਾਵਹੁ ਤਹਿਵਾ।
ਨੀਕੋ ਜਾਇ ਸ਼ਨਾਨਹਿ ਏਹੀ । ਹੋਇ ਜਾਇਗੀ ਸੁਧ ਸਭਿ ਦੇਹੀ ॥ ੫੩ ॥
ਰੰਗ ਮਜੀਠੀ ਅੰਬਰ ਲਜਾਵਹੁ । ਸਰਬ ਸ਼ਰੀਰ ਇਸੇ ਪਹਿਰਾਵਹੁ । ਨਖ
ਸਿਖ ਲੋ ਛਾਦਨ ਕਰ ਸਾਰੇ' । ਪੁਨ ਆਨਹੁ ਤੁਮ ਨਿਕਟ ਹਮਾਰੇ' ॥੫੪॥
ਸੁਨ ਸਿੱਖਜਨ ਕਰਿ ਚੌਪ ਗਏ ਹੋ। ਕਹਜੈ ਉਦੈ ਤਵ ਭਾਗ ਭਏ ਹੈ'। ਤਿਹ
ਜਲ ਜਾਇ ਸ਼ਨਾਨ ਕਰਾਵਾ । ਰੰਗ ਮਜੀਠੀ ਬਸਤੂ ਉਢਾਵਾ ॥੫੫॥ ਨਖ
ਸਿਖ ਛਾਦਨ ਕੀਨਿ ਸਰੀਰ। ਲਿਪਹੁਚੇ ਪੁਨ ਸਤਿਗੁਰ ਤੀਰ। ਕ੍ਰਿਪਾਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ
ਤੇ ਦੇਖਿ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ । ਨਿਜ ਕਰ ਸੇਂ ਮੁਖ' ਵਹਿਰ ਨਿਕਾਲਾ ॥੫੬॥ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ
ਪਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਜਬੈ । ਤਨ ਅਰੋਗ ਭਾ ਸੰਦਰ ਤਬੈ। ਨਿਜ ਕਰਤੇ ਪੁਨ
ਬਸਤੂ ਦਏ ਹੈਂ। ਸਭਿ ਨਵੀਨ ਪਹਿਰਾਇ ਦਏ ਹੈਂ ॥੫੭॥ ਮੰਤ੍ਰ ਸੁਸੰਤਿਨਾਮ
ਕੋ ਦੀਨਸਿ । ਭਾਲ ਬਿਸਾਲ ਤਿਲਕ ਤਿਨਿ ਕੀਨਸਿ । ਰਜ ਕਨ ਤੇ ਗਿਰ
'ਬਸਤੂ ਦਾ ਪੜਦਾ ਜੋ ਮੇਰਾ ਗਿਆ ਸੀ ਫਿਰ ਸੇ ਮੈਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਗਿਆ । ਭਾਵ ਸਰੀਰ ਰੂਪੀ
ਬਸਤੂ 'ਉਸਨੇ ਮੈਨੂੰ (ਭਾਵ) ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਹੈ; ਇਹ ਗਲ ਗਾਉਂਦਾ ਹੈ। 'ਇਕੱਠਾ
ਹੋਇਆ ਟਿਕਿਆ ਪਿਆ ਹੈ। 'ਨਹੁ ਤੋਂ ਚੋਟੀ ਤਕ ਢਕ ਕੇ ਸਾਧਾ । 'ਆਪਣੇ ਹੱਥ ਨਾਲ
(ਉਸਦਾ) ਮੂੰਹ ।

ਸਮਸਰ^੧ ਕਿਯੋ।ਨਾਮ^੨ ਮੁਰਾਰੀ^੩ ਪੁਨ ਧਰਿ ਦਿਯੋ ॥੫੮॥ ਸਭਾ ਮਝਾਰ ਕਹਨੈ
ਗੁਰ ਬੈਨ । ‘ਤਨੁਜਾ’^੪ ਹੈ ਸਿਹ ਸਿਖ ਕੇ ਐਨ । ਮਮ ਆਇਸੁ ਤੇ ਇਸ ਕੋ
ਦੇਵਹਿ । ਲੋਕ ਪੁਲੋਕ ਅਨੰਦ ਸੁ ਲੇਵਹਿ’ ॥ ੫੯ ॥ ਸ਼ੀਹਾ ਉਪਲ ਸਿੱਖ
ਕੁਲੀਨ^੫। ਤਿਨ ਕਰ ਜੋਰੇ ਬਿਨਤੀ ਕੀਨਿ। ਬਰਪ੍ਰਾਪਤਿ^੬ ਕੰਨਜਾ^੭ ਘਰਮੇਰੇ ।
ਹੈ ਪ੍ਰਭੁ। ਫਿਰੈ ਇਸੀ ਸੰਗ ਵੇਰੇ’ ॥੬੦॥ ਇਮਿ ਕਹਿ ਨਿਸ ਇਸਤੀ ਢਿਗ
ਆਯੋ। ਕੁਰਾ ਕਲਹਿਨਿ ਨਿਨੁਰ ਸੁਭਾਯੋ^੮। ਤਿਹ ਕੇ ਸਾਬ ਨ ਗਾਥ ਜਨਾਈ।
ਅਪਰ ਬਾਤ ਕਹਿ ਦਈ ਟਲਾਈ’ ॥ ੬੧ ॥ ‘ਤੁਝ ਪਰ ਸਤਿਗੁਰ ਬਾਕ
ਉਚਾਰੇ । ਲੰਗਰ ਟਹਿਲ ਕਰਹੁ ਇਨ ਸਾਰੇ’। ਪਤਿ ਤੇ ਸੁਨਿ ਗਮਨੀ ਜਿਸ
ਕਾਲਾ । ਸੰਗ ਸੁਤਾ ਲੇ ਗੁਰ ਢਿਗ ਚਾਲਾ ॥੬੨॥ ਤਤਛਿਨ ਸਾਬ ਮੁਰਾਰੀ
ਤਹਾ। ਵੇਰੇ ਇਏ ਭਾਉ ਕਰਿ ਮਹਾ । ਭੁਕਛਿ ਮੁਕਤਿ ਭੁਰਨ ਤਿਸ ਦੀਨ ।
ਅਸ ਗੁਰ^੯ ਭੁਜਹਿ ਨ, ਸੇ ਮਤਿ ਹੀਨ ॥ ੬੩ ॥ ਜੀਵ ਨਚਿਕੀ^{੧੦} ਮੁਰਗ
ਪੁਚਾਵਾ । ਅਦਭੁਤ ਐਸੇ ਰੂਪ ਬਨਾਵਾ । ਭਯੋ ਅਰੋਗ ਦੇਹ ਤਿਹਾ ਸੁੰਦਰ ।
ਦਈ ਸੁੰਦਰੀ^{੧੧} ਪੁਨ ਸੁਖ ਮੰਦਰ ॥੬੪॥ ਦੇਖਤਿ ਸੁਨਤਿ ਸਕਲ ਬਿਸਮਾਏ ।
ਸਤਿਗੁਰ ਮਹਿਮਾ ਲਖਿ ਅਧਿਕਾਏ । ‘ਚਹੈ’ ਸੁ ਕਰੈ ਕਲਾ ਸਭਿ ਪੁਰਨ ।
ਦਾਸ ਉਧਾਰਨਿ ਦੁਸ਼ਟਨਿ ਚੁਰਨ ॥ ੬੫ ॥ ਏਕ ਘਟੀ ਮਹਿ ਸਭਿ ਕੁਛ
ਪਾਯੋ । ਤਨ ਅਰੋਗ ਪੁਨ ਬਜਾਹ ਸੁਹਾਯੋ’ । ਸ਼ੀਹੇ ਤ੍ਰਿਯ^{੧੨} ਲੰਗਰ ਮਹਿ
ਸੁਨਯੋ ਮਹਾ ਦੁਖਿਤ ਚਿਤ ਮਹਿ ਸਿਰ ਧੁਨਯੋ ॥੬੬॥ ਆਈ ਰੁਦਤਿ ਸਤਿ-
ਗੁਰੁ ਤੀਰ । ‘ਇਹੁ ਕਜਾ ਕੀਨਸਿ ? ਹੇ ਪ੍ਰਭੁ ਧੀਰ !। ਕੁਸ਼ਟੀ, ਮਾਤ ਪਿਤਾ
ਕੁਲ ਹੀਨ । ਸੁਤਾ ਨਿਨਾਵੇ ਕੋ ਮੁਰ ਦੀਨ’ ॥ ੬੭ ॥ ਸੁਨਿ ਸ਼੍ਰੀ ਅਮਰ-
ਦਾਸ ਤਬਿ ਹਸੈ। ਕਹਨੈ ਤਾਂਹਿ ਕਰੁਨਾ^{੧੩}। ‘ਰੀਗ ਰਸੇ’ ਜਾਨਹੁ ਮਮ ਸੁਤ ਇਹੁ
ਜੁ ਮੁਰਾਰੀ। ਬਜਾਹਨੈ ਤਨੁਜਾ ਸੰਗਿ ਤੁਮਾਰੀ ॥ ੬੮ ॥ ਤਵ ਤਨੁਜਾ ਕੋ ਨਾਮ
ਮਥੈ ਹੈ । ਨਾਮ ਮੁਰਾਰੀ ਯਾਂਹਿ ਕਥੈ ਹੈ। ਮਥੈ ਮੁਰਾਰੀ ਸਿਮਰੇ ਨਾਮ। ਪੂਰਨ
ਹੋਹਿ ਨਰਨ ਕੇ ਕਾਮ ॥੬੯॥ ਮਥੈ ਨਾਮ ਆਗੇ ਕਹਿ ਆਛੈ। ਨਾਮ ਮੁਰਾਰੀ
ਭਾਖਹਿ ਪਾਛੈ । ਨਰ ਪੁਸ਼ਹਿਰੇ ਮਥੈ ਮੁਰਾਰੀ । ਚਿਤ ਚਿਤਾ ਇਹੁ ਸ਼ੋਕ

^੧ਪੁਸ਼ ਦੇ ਕਿਣਕੇ ਤੋਂ ਪਰਥਤ ਬਰਾਬਰ । ^੨ਕੰਨਜਾਂ । ^੩ਉਚੀ ਕੁਲ ਵਾਲਾ । ^੪ਵਰ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣ ਵਾਲੀ । ^੫ਭਾਵ ਦੇਸੀ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਦਿਓ । ^੬(ਜੋ) ਖੋਟੀ ਲੜਾਕੀ ਤੇ ਕਠੋਰ ਸੁਭਾ ਦੀ ਸੀ । ^੭ਦਾਲ ਦਿੱਤੀ । ^੮ਨਰਕ ਦੇ ਲਾਇਕ ਜੋਥ ਨੂੰ । ^੯ਇਸਤੀ । ^{੧੦}ਸ਼ੀਹੇ ਵੀ ਇਸਤੀ ਨੇ । ^{੧੧}ਕ੍ਰਿਪਾ ਦੇ । *ਪਾ:-ਸਤਿਗੁਰ । †ਪਾ:-ਤਿਸ, ਜਿਹ ।

ਬਿਸਾਰੀ॥੭੦॥ਇਹੁ ਦੋਨਹੁ ਹੋਏ ਬਡਭਾਗੇ॥ ਮੇਰੀ ਪ੍ਰੇਮਭਗਤਿ ਮਹਿ ਪਾਰੀ॥
 ਤੁਸਨਿ ਹੋਇ ਪੁਨਹਿ ਘਰ ਗਈ॥ ਦੇਪਤਿ ਕੋ ਗੁਰ ਆਗਾ ਦਈ॥੭੧॥
 ‘ਮਥੇ ਮੁਗਾਰੀ॥ਅਥਿ ਤੁਮ ਜਾਵਹੁ॥ ਸੰਤਨਾਮ ਉਪਦੇਸ਼ ਦ੍ਰਿੜਾਵਹੁ॥ਗੁਰ
 ਸਿੱਖੀ ਜਗ ਅਧਿਕ ਬਿਧਾਵਹੁ॥ਨਿਜ ਗ੍ਰਹਿਬਸਹੁ ਸਦਾ ਸੁਖ ਪਾਵਹੁ॥੭੨॥
 ਤੇਰੇ ਬਾਕ ਫਰੈ ਜਿਮਿ ਕਹੈ॥ਬਰ ਕੈ ਸੂਪ ਦੇਹਿ ਜਿਸ ਚਹੈ॥ਤੇਰੀ ਭਗਤਿ
 ਪਰੀ ਅਥਿ ਪੂਰੀ॥ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਭਈ ਮਹਾਂ ਗਤਿ ਰੁਰੀ॥੭੩॥ਤੁਝਿ ਸੋ ਮਿਲੈ ਸੁ
 ਭਵਜਲ ਤਰੈ॥ਤੈ ਕਹਿਬੋ ਇਸਤੇ ਕਜਾ ਪਰੈ’॥ ਭੁਕਤਿ ਮੁਕਤਿ ਨਵਤਨ
 ਤਿਸ ਵੈਕੈ॥ ਬਿਦਾ ਕਰਨੈ ਗਮਨਨੈ ਸੁਖ ਪੈਕੈ॥੭੪॥ਗ੍ਰਿਹਨਿਜ ਬਸਿ ਗੁਰ
 ਸੁਜਸ ਕਰੈਤਾ॥ ਮਿਲਨੈ ਜਿ ਤਿਸ ਸੁਖਿ ਸੋਪਿ ਭਵੈਤਾ’॥ ਕਰੇ ਗੁਰੁ ਇਵ
 ਦੀਨਨਿ ਕਾਮ॥ ਯਾਤੇ ‘ਦੀਨ ਦਸਾਲ’ ਕਹਿ ਨਾਮ॥੭੫॥ਇਮ ਮਤਿਮੰਦ
 ਅਨੇਕ ਉਧਾਰੇ॥ਜਗ ਮਹਿ ਪ੍ਰਗਟਨੈ ਜੈ ਜੈ ਕਾਰੇ॥ਧਰੇ ਪ੍ਰੇਮ ਜੋ ਸੁਨੈ ਸੁਨਾਵੇ॥
 ਸਾਰ ਪਦਾਰਥ ਗੁਰ ਤੇ ਪਾਵੈ॥ ੭੬॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪ੍ਰਬਮ
 ਭਾਸੇ ‘ਮਥੇ ਮੁਗਾਰੀ’ ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੈ ਨਾਮ ਸ਼ਸਟੀ ਅੰਸੁ॥ ੬੦॥

੬੧. [ਖੇਡਾ ਸੋਇਨੀ ਬ੍ਰਹਮਣ ਪ੍ਰਸੰਗ । ਗੋਇ ਦੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਨੂੰ ਕੀਤੀ ਦਾ ਢਲ] ।

ਦੁਹਰਾ॥ ਦਿਜਬਰ ਖੇਡਾ ਸੋਇਰੀ* ਦੁਰਗਾ ਭਗਤਿ ਬਿਸਾਲ॥ ਨਿਤ ਪ੍ਰਤਿ
 ਪੁਜਾ ਬਹੁ ਕਰੇ ਧਰੇ ਗਜਾਨ ਸਭਿ ਕਾਲ॥ ੧॥ ਚੋਪਈ॥ ਨਰ ਸਮੁਦਾਇ
 ਮਿਲਹਿ ਢਿਗ ਆਵੈ॥ ਸ੍ਰੀ ਦੁਰਗਾ ਕੇ ਦਰਸਨ ਜਾਵੈ॥ ਸੰਮਤ ਮਹਿ ਜੁਗ
 ਜਾਤ੍ਰਾ ਕਰਿਹੀ॥ਨਿਰਜਲ ਨਿਰਾਹਾਰ ਬ੍ਰਤ ਧਰਿਹੀ॥੨॥ਇਕਬਾਰੀ ਜਾਤ੍ਰਾ
 ਕੋ ਚਲਨੈ॥ਤਿਸਕੇ ਸੰਗ ਬਿੰਦ ਨਰ ਮਿਲਨੈ॥ਚਲਤਿ ਪੰਥ ਮਹਿਗੁਰ ਪੁਰਿ॥
 ਆਵਾ॥ਦਰਸਨ ਕਰਿਬੇ ਕੋ ਲਲਚਾਵਾ॥੩॥ਭਯੋ ਠਾਂਢਿ ਜਬਿ ਗੁਰਕੇ ਵਾਰੇ॥
 ਤਬਿ ਸਿੱਖਜਨ ਇਮਿ ਬਾਕ ਉਚਾਰੇ॥ ‘ਗੁਰ ਆਗਾ ਕੋ ਸੁਨਿਬੋ ਕਰੀ-
 ਅਹਿਬਹੁਰ ਨਿਕੇਤ ਪੌਰ ਮਹਿ ਬਰੀਅਹਿ॥੪॥-ਪ੍ਰਬਮ ਦੇਗ ਤੇ ਅਚਵਹੁ
 ਜਾਇ॥ ਪੀਛੇ ਗੁਰ ਦਰਸਨ ਕੋ ਪਾਇ-॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਖੇਡੇ ਕੀਨਿ ਬਿਚਾ-
 ਰਨਿ॥-ਮੈਂ ਕਿਮਿ ਕਰਿਹੈਂ ਨੇਮ ਨਿਵਾਰਨਿ॥੫॥ ਸੁਚ ਕਰਿ ਕਰੋਂ ਅਹਾਰ
 ਹਮੇਸ਼ਾਗੁਰ ਕੀ ਦੇਗ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਅਸੇਸੁ॥ਆਸ੍ਰਮ,ਬਰਨ,ਨੇਮ ਬਿਵਹਾਰ॥ ਗੁਰ
 ਕੋ ਮਿਲਹਿ ਸਕਲ ਨਿਰਵਾਰਿ॥੬॥ਮੈਸਾ ਕੋ ਬਡ ਪ੍ਰੇਮੀ ਹੋਇ॥ ਗੁਰ ਹਿਤ

*ਤਾਂ(ਹੁਣ) ਇਸਤੋਂਪਰੇ (ਹੋਰ)ਕੀ ਕਹੀਏ । *ਉਹ ਭੀ ਸੁਖੀ ਹੋ ਗਿਆ । *ਬਿਨਾਂ ਜਲ ਤੇ ਬਿਨਾਂ
 ਖਾਣੇ ਤੋਂ ਵਰਤ ਚਖਦਾਸੀ॥*ਭਾਵ ਸ੍ਰੀ ਗੋਇੰਦਵਾਲਾ*ਲੰਗਰ ਵਿਚ ਆਵਾਜਾਈ ਸਭਦੀਹੈ॥ਗੁਰੂ
 ਜੀਨੂੰ ਸਾਰੇ(ਨੇਮ)ਛੱਡਕੇ (ਲੋਕੀ) ਮਿਲਦੇ ਹਨ । *ਭਾ: ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ‘ਸੋਇਨੀ’ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ।

ਰਖਹਿ ਅਪਰ ਸਭਿ ਖੋਇ^੧ । ਦੁਰਲਭ ਬਰਨ ਸੁ ਆਸ਼ੁਮ^੨ ਧਰਮ । ਨਹਿ
 ਤਜਿ ਸਕੋਂ ਸਹਤ ਜਗ ਸਰਮ^੩—॥੭॥ ਇਮਿ ਉਰ ਤਰਕਤਿ ਹਟਿ ਸੋਰਹਜੇ ।
 ਅੰਤਰ ਗਯੋ ਨ ਦਰਸਨ ਲਹਜੇ । ਗਮਨਜੇ ਪੰਥ ਅਗਾਰੀ ਫੇਰ । ਲਿਯੋ ਸੰਗ
 ਮਹਿ ਸੰਗ^੪ ਬਡੋਰ ॥ ੮ ॥ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਤਜਜੇ ਦਇ ਕੋਸ । ਜਾਇ ਕਰਜੇ
 ਭੇਰਾ ਸ਼ੁਮੁ ਹੋਸ^੫ । ਖਾਨ ਪਾਨ ਕਰਿਕੇ ਜਬਿ ਸੋਯੋ ਮਹਾਂ ਭਿਆਨਕ ਸੁਪਨੇ
 ਹੋਯੋ॥੯॥ ਦਾਰੁਨ ਰੂਪ ਕਾਲਕਾ ਹੋਗਿ ਤ੍ਰਾਸ ਪਾਇ ਕਰਿ ਬੋਲਜੇ ਫੇਰ । ‘ਹੇ
 ਮਾਤਾ ! ਮੈਂ ਭਗਤ ਤੁਮਾਰਾ । ਕੂਰ ਜੋਗਨੀ ਮੁਹਿ ਪਰਵਾਰਾ’॥੧੦॥ ਇਨ ਤੇ
 ਰੱਛਾ ਮੇਰੀ ਕਰੀਅਹਿ । ਨਹਿ^੬ ਭੱਖਹਿ^੭ ਸਗਰੀ ਨਿਰਵਰੀਅਹਿ । ਕੋਨ ਦੋਸ
 ਮੇਰੇ ਅਸ ਜੋਵਾ॥ਜਿਸ ਤੇ ਤ੍ਰਾਸਕ ਦਰਸਨ ਹੋਵਾ’॥੧੧॥ ਸੁਪਨੇ ਮਹਿ ਤਿਸਕੋਂ
 ਸਮਝਾਯੋ । ‘ਹੁਤੋ ਭਗਤ, ਤਬਿ ਦਰਸਨ ਪਾਯੋ । ਸਤਿਗੁਰ ਤੇ ਬੇਮੁਖ
 ਹੁਇ ਆਵਾ । ਯਾਂਤੇ ਤੋਹਿ ਤ੍ਰਾਸ ਦਰਸਾਵਾ ॥੧੨॥ ਮੋਹਿ ਭਗਤਿ ਕਰਿਬੇ
 ਵਲ ਇਹੁ ਹੈ ਸਰਧਾ ਯੁਤਿ ਗੁਰਦਰਸਨ ਲਹਿਹੈ॥ਨਾਹਿ ਤਿ ਮੇਰੀ ਭਗਤਿ
 ਨ ਪਾਵੈ । ਗੁਰ ਤੇ ਬੇਮੁਖ ਹੁਇ ਦਰਸਾਵੈ’ ॥ ੧੩ ॥ ਜਗਤ ਉਧਾਰਨ ਹਿਤ
 ਅਵਤਾਰ । ਭਗਤਿ ਰੂਪ ਹੁਇ ਰਹਤਿ ਉਦਾਰ । ਲਾਖਹੁ ਲੋਕ ਸੁਮਤਿ ਕੋ
 ਪਾਇ॥ਸਿੱਖੀ ਮਾਰਗ ਕੋ ਪ੍ਰਗਟਾਇ ॥ ੧੪ ॥ ਦੂਰੇ ਰਹੈ ਪ੍ਰਭੁ ਕੇ ਅਵਤਾਰ ।
 ਹਟਿ ਅਬਿ ਮਿਲਹੁ ਭਰਮ ਨਿਰਵਾਰ’॥ਸੁਨਿ ਸੁਪਨੇ ਮਹਿ ਬੰਦਨ ਕੀਨਿ ।
 ਜਾਗਜੇ ਪੁਨ ਅਚਰਜ ਮਨ ਲੀਨਿ ॥ ੧੫ ॥ ਵੇਹਗਾ॥ ਭਈ ਭੋਰ ਉਠਿ ਕਰਿ
 ਹਟਜੇ ਦਰਸਨ ਗੁਰ ਕੀ ਪ੍ਰੀਤਿ॥ਆਯਹੁ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਮਹਿ ਦਿਵ ਸਰਧਾ
 ਧਰਿ ਚੀਤਿ ॥੧੬॥ ਚੋਪਈ॥ ਪ੍ਰਥਮ ਵੇਗ ਮਹਿ ਅਚਜੇ ਅਹਾਰਾ । ਪੁਨ ਗਮ-
 ਨਜੇ ਜਹਿ ਸਤਿਗੁਰ ਦਾਰਾ॥ ਜਿਸਕੇ ਰਿਦੈ ਪ੍ਰੇਮ ਬਹੁ ਜਾਗਾ । ਜਾਗਨ ਲਗੇ
 ਭਾਲਕੇ ਭਾਗਾ॥੧੭॥ ਦਰਸਨ ਕਰਜੇ ਜਾਇ ਕਰਿ ਜਬੈ ਪ੍ਰੇਮ ਅਧੀਨ ਪਰਜੇ
 ਪਦ ਤਬੈ । ਸਤਿਗੁਰ ਨੇ ਬੁਝਜੇ ‘ਦਿਜਾ ਕਹੋ’॥ ਕਿਤ ਤੇ ਆਇ ਦਰਸ ਕੇ
 ਲਹੋ’॥੧੮॥ ਸੁਨਿ ਖੇਡੋ ਨੇ ਸਰਬ ਬਿੰਤਾਂਤ । ਬਿਦਤ ਗੁਪਤ ਸਭਿ ਕਹਿ
 ਬਖਸਾਤਾ॥ਮਨ ਗਿਲਾਨ ਕਰਿ ਮੈਉਠਿ ਗਯੋ॥ਦਾਰੁਨ ਦਰਸ ਕਾਲਿਕਾ ਭਯੋ

^੧ਗੁਰੂ ਵਿਚ ਹੀ ਪ੍ਰੇਮ ਰਖੇ (ਤੇ) ਹੋਰ ਸਭ ਕੁਝ ਗੁਆ ਲਵੇ । ^੨ਲੋਕ ਲਾਜ । ^੩ਆਪਣੇ ਨਾਲ
 ਲਿਆ ਸਾਥ । ^੪ਬੰਧ ਕਰਕੇ । ^੫ਭਗਨਕ ਜੋਗਨੀਆਂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਘੇਰਿਆ ਹੈ । ^੬ਖਾ ਨਾ ਲੈਣ ।
^੭ਜੇ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਬੇਮੁਖ ਹੋਕੇ ਮੇਰੇ ਦਰਸਨ ਨੂੰ ਆਵੇ ਉਹ ਮੇਰੀ ਭਗਤੀ ਨਾ ਪਾਵੇਗਾ ।

*ਪਾ:-ਆਸ਼ਰਮ । †ਪਾ:-ਮੋਰ । ‡ਪਾ:-ਹੁਇ । §ਪਾ:-ਕਹਜੇ । ¶ਪਾ:-ਲਹਜੇ ।

॥੧੬॥ ਤੁਮਰੇ ਭੇਵ ਬਤਾਯੋ ਸਾਰੇ । ਹਟਿ ਆਯੋ ਮੈਂ ਸਰਨ ਤੁਹਾਰੇ* । ਅਥਿਮੇਰੇ
 ਪਰ ਜੇ ਤੁਮ ਦਯਾ ਸੁਪਨੇ ਮਹਿ ਦੇਵੀ ਕਹਿ ਦਯਾ ॥੨੦॥ ਕੁਪਤ ਰੂਪ ਤਬਿ
 ਹੋਰਨ ਕਰਨੇ । ਸੁਨੇ ਬਾਕ ਜਿਸ ਕੇ ਮੈਂ ਮੁਰਜੈ । ਸੇ ਸਰੂਪ ਜਗਮਾਤ ਮਹਾਂ-
 ਬਰ । ਭਈ ਕਿ ਨਹੀਂ ਪ੍ਰਸੰਨ ਮੋਹਿ ਪਰਾ ॥੨੧॥ ਏਹੁ ਸੇਵੇਹੁ ਮਹਾਂ ਉਰ ਮੇਰੇ ।
 ਮਿਟਹਿ ਨ ਬਿਨਾ ਭਗਵਤੀ ਹੋਰੇ । ਤੁਮ ਸਮਰਥ ਸਭਿ ਰੀਤਿ ਮਹਾਂਨਾ ।
 ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਹੁ ਸੰਸੈ ਉਰ ਹਾਨਾ ॥੨੨॥ ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਬਿਕਸੇ ਭਾਖਯੋ ।
 ਇਮਿ ਭੀ ਹੋਇ ਜਬਾ ਅਭਿਲਾਖਯੋ । ਸ਼ਕਤਿ ਨ ਅਸ ਜੋ ਦੁਰਗਾ ਹੋਰੇ* ।
 ਹੋਇ ਬਿਦਤ ਠਹਿਰੈ ਨ ਅਗੋਰੇ ॥੨੩॥ ਇਸ ਗਤਿਕੋ ਉਰਲੇਹੁ ਬਿਚਾਰੀ ।
 ਸੁਨਿ ਖੇਡੇ ਪੁਨਿ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ । 'ਕਰੁਨਾ' ਕਰਹੁ ਦਿਖਾਵਹੁ ਮੋਹੀ । ਸਹੈ
 ਸਕਲ ਹੀ ਜਸ ਗਤਿ ਹੋਹੀ ॥੨੪॥ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਬੱਲੁ ਸੰਗ ਬਖਾਨਾ । 'ਇਸ ਕੋ
 ਗਹਹੁ ਪਾਨ ਮਹਿ ਪਾਨਾ । ਅਥਿ ਲੇ ਜਾਹੁ ਬੀਚ ਚੋਬਾਰੇ । ਜਗ ਮਾਤਾ ਕੋ
 ਦਰਸ ਨਿਹਾਰੇ' ॥੨੫॥ ਸੁਨਿ ਆਗਯਾ ਬੱਲੁ ਗਹਿ ਕਰ ਕੋ । ਅੰਤਰ ਜਾਇ
 ਦਿਖਾਯਹੁ ਘਰ ਕੋ । ਦੇਖਯੋ ਦਿਪਤਿ ਤੇਜ ਰਵਿ ਜੈਸਾ । ਅਸਤੁ ਸਸਤੁ ਤੇ
 ਸੁਭਤਿ ਵਿਸੇਸਾ ॥ ੨੬ ॥ ਅਸਰਭੁਜੀ ਜਬਿ ਦੇਖਨ ਕਰੀ । ਦਿਜਬਰ ਨੇ
 ਸੁਧਿ ਬੁਧਿ ਸਭਿ ਹਰੀ ਵਜਾਕੁਲ ਹੋਇ ਧਰਨ ਗਿਰ ਪਰਜੇ । ਮੁਰਛਤਿ ਪਰਜੇ
 ਪ੍ਰਾਨ ਜਨੁ ਹਰਜੇ ॥੨੭॥ ਬੱਲੁ ਨੇ ਸੁਧਿ ਸਰਬ ਸੁਨਾਈ । ਗੁਰੁ ਕਹਜੈ 'ਲੇ
 ਆਉ ਉਠਾਈ' । ਤਿਨ ਬਲ ਕਰਿਕੇ ਤਾਂਹਿ ਉਠਾਵਾ । ਆਨਿ ਪ੍ਰਭੁ ਕੋ
 ਪਾਇਨ ਪਾਵਾ ॥੨੮॥ ਪਿਖਿ ਸ੍ਰੀ ਅਮਰਦਾਸ ਤਿਸ ਕਾਲਾ । ਗਹਿ ਕੈ ਚਿਬੁਕ*
 ਉਠਾਇ ਬਿਠਾਲਾ । ਮਨਹੁ ਮ੍ਰਿਤਕ ਭਾ ਪੁਨਹਿ ਜਿਵਾਯੋ । ਖੁਲ੍ਹੇ ਨੇਤ੍ਰ ਗੁਰ
 ਦਰਸਨ ਪਾਯੋ ॥੨੯॥ ਦੇਖਿ ਪ੍ਰਭਾਵ ਚਕਿਤ ਚਿਤ ਰਹਜੈ । ਕਰ ਜੋਰਤਿ
 ਗੁਰ ਸੇਂ ਬਚ ਕਹਜੈ 'ਦੇਹੁ ਸਰਨ, ਕਰੀਅਹਿ ਨਿਜ ਦਾਸੁ। ਬਨੈ ਕ੍ਰਿਤਾਰਥ
 ਪੂਰਹੁ ਆਸ' ॥੩੦॥ ਬਿਕਸੇ ਸਤਿਗੁਰ ਬਹੁਰ ਉਚਾਰਾ । 'ਸੁਨਿ ਖੇਡਾ ਤੂੰ
 ਦਾਸ ਹਮਾਰਾ । ਕਰਹੁ ਸਦਾ ਦੇਵੀ ਕੀ ਸੇਵਾ' । ਜਪ* ਸਤਿਨਾਮ ਮੰਤ੍ਰ ਗੁਰ
 (ਇਵੀ ਨੇ) । 'ਤੇਰੇ ਵਿਚ ਐਸੀ ਤਾਕਤ ਨਹੀਂ ਜੋ ਦੇਵੀ ਦੇਖ ਸਕੇ' । 'ਜੇ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਈ ਰਾ'
 ਅਗੇ ਨ ਠਹਿਰ ਸਕੇਗਾ । 'ਸਹਸਾਂਗਾ ਜੈਸੀ ਦਸਾ ਹੋਵੇਗੀ । 'ਅਸਤੁ (=ਜੇ ਸਸਤੁ ਮੰਤ੍ਰ ਨਾਲ
 ਚਲਦੇ ਹਨ ਅਥਵਾ ਹੱਥੋਂ ਛਡਣ ਵਾਲੇ ਸਸਤੁ ਜੈਸੇ ਚੱਕਰ ਗੋਪੀਆ) ਤੇ ਸਸਤੁ (=ਜੇ ਹੱਥ
 ਨਾਲ ਚਲਦੇ ਹਨ) ਨਾਲ ਸੋਭਦੀ ਹੈ । 'ਠੰਡੀ ਤੋਂ' । 'ਹੋਰਨ' । 'ਦੇਵੀ ਦੀ ਸੇਵਾ (ਪਿੱਛੇ)
 ਸਦਾ ਕਰਦਾ ਰਹਿਆ ਹੈ (ਤੂੰ) । 'ਪ੍ਰਭੁ ਤੋਂ' ਜਪ* । *ਪਾ:-ਤੁਮਹਿ ਨਿਹਾਰੇ ।

[ਇਸ ਗ੍ਰੰਥ ਦੀ ਰੂਪ ਦੇਖ ਅਗਲੇ ਪੰਨੇ ਦੇ ਹੇਠਾਂ]

ਦੇਵ॥੩੧॥ਮਿਲਹਿ ਜੁ ਤੋਹਿ ਦੇਹੁ ਉਪਦੇਸ਼ਾ॥ਸਿੱਖੀ ਕੋ ਬਿਸਤਾਰਬਿਸੇਸਾ॥
 ਇਮਿ ਕਹਿ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਸੇਂ ਹੋਰਾ॥ਉਪਜੈ ਬ੍ਰਹਮ ਰਾਜਾਨ ਤਿਸ
 ਬੇਰਾ॥੩੨॥ਕਰਿ ਅਜਮਤ ਜੁਤਿ ਦੀਨ ਬਿਦਾਈ॥ਰਾਮ ਨਾਮ ਕੀ ਉਰ
 ਲਿਵਲਾਈ॥ਭੁਗਤਿ ਮੁਕਤਿ ਲੈ ਘਰ ਕੋ ਗਯੋ॥ਨਰ ਅਨੇਕ ਕੋ ਸੇਕਰ
 ਹਯੋ॥੩੩॥ਜਿਨ ਜਿਨ ਸੰਗਤਿ ਤਿਸਕੀ ਕੀਨਿ॥ਤਿਨਹੁੰ ਨਹੀਂ ਜਮੁ ਕੋ ਦੁਖ
 ਲੀਨਿ॥ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਸਿੱਖੀ ਬਿਰਧਾਈ॥ਦਰਸਨ ਪਰਸਹਿ ਕਬਿ ਕਬਿ
 ਆਈ॥੩੪॥ਜਿਸਪਰ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਕ੍ਰਿਪਾਕੀ ਕਰੈ॥ਨਿਜ ਕੁਟੰਬ ਜੁਤਿ ਭਉਜਲ
 ਭਰੈ॥ਜਿਮਿ ਗੋਂਦੇ ਗੁਰਅੰਗਦ ਪਾਸ॥ਪੁਰਬ ਕਰੀ ਹੁਤੀ ਅਰਦਾਸ
 ॥੩੫॥ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਬਿਸਾਲ ਬਸਾਯੋ॥ਸੋ ਗੁਰ ਕੇ ਅਨੁਸਾਰਿ ਰਹਾਯੋ॥ਆਰ-
 ਬਲਾ ਤਿਸ ਪੂਰੀ ਭਈ॥ਪ੍ਰਾਨ ਅੰਤ ਕਾਯਾ ਤਜਿਦਈ॥੩੬॥ਤਿਸਕੀ ਸੇਤਤਿ
 ਪਾਛੇ ਰਹੀ॥ਤਿਨ ਮਤਿ ਗੁਰ ਅਨੁਸਰਨੀ ਨਹੀਂ—ਚੋਧਰਤਾ ਰਮਰੇ—
 ਇਮਿ ਜਾਨੇ॥—ਇਸ ਪੁਰਿ ਕੋ ਨਰ ਬਿਖੇ ਮਹਾਨੇ॥੩੭॥ਸਗਰੋ ਨਗਰ
 ਹਮਾਰੇ ਅਹੀ॥ਅਰਪੈਂ ਭੇਟ ਇਹਾ ਜੋ ਰਹੈ॥ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕੇ ਘਰ ਅਹੈ ਬਿਸਾਲਾ॥
 ਦੇਤਿ ਨਹੀਂ॥ਸੋ ਕੁਛ ਕਿਸ ਕਾਲਾ॥੩੮॥ਆਵਤਿ ਇਨ ਕੋ ਦਰਬ ਬਝੇਰੇ॥
 ਚਲਹਿ ਦੇਗ ਨਰ ਅਚਹਿ ਘਨੇਰੇ॥ਉਚਿਤ ਅਬਹਿ ਇਨ ਤੇ ਧਨ ਲੀਜਹਿ

‘ਵਧਾਈ’। ‘ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਤ ਕੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਰਹੀ’। ‘ਵਿਚੋਂ (ਆਸੀ) ਥੋੜੇ ਹੀ’।
 ‘(ਸਾਨੂੰ) ਨਹੀਂ ਦੇਂਦੇ’।

੩੪॥(ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦੀ ਡੁਕ)

†ਸ੍ਰੀ ਲਹਿਣਾ ਜੀ ਜਦ ਦੇਵੀ ਦਰਸਨਾਂ ਨੂੰ ਜਾਂਦੇ ਹੋਏ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਠਾਠਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋਏ ਤਦ ਆਪ ਨੇ ਦੇਵੀ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਬਾਰੂ ਦੇ ਦਿਖਾਏ। ਇਸੇ ਅੰਸੂ ਦੇ ਅੰਕ ੧੩ ਵਿਚ ਆਪ ਦੇਵੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹਦੀ ਭਗਤੀ ਦਾ ਢਲ ਇਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਭਗਤ ਨੂੰ ਸੱਚੇ ਗੁਰੂ ਦਾ ਮੇਲ ਹੋਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪੁਰ ਬੀ ਦੇਵੀ ਗੁਰੂ ਕੇ ਸੇਵਕ ਬੱਲੂ ਜੀ ਨੇ ਜਾ ਦਿਖਾਈ ਹੈ। ਇਸਤੋਂ ਪ੍ਰਗਟ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਅਸਥਾਨ ਤੇ ਜਿਸ ਦੇਵੀ ਦੇ ਦਰਸਨ ਇਸਨੂੰ ਕਰਾਏ ਗਏ ਸਨ, ਉਹ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਭੇਚੇ ਤੋਂ ਬਾਰੂ ਦੇਵ ਦੀ ਹੋਸੀਅਤ ਵਿਚ ਹੀ ਆਈ ਹੋਣੀ ਹੈ। ਜੇ ਕਦੀ ਇਸ਼ਟ ਰੂਪ ਵਿਚ ਆਈ ਹੁੰਦੀ ਤਦ ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਪ ਜਾਂਦੇ ਆਪਣੇ ਨੇਕਰ ਨੂੰ ਦੇਵੀ ਦੇ ਦਰਸਨ ਕਰਾਉਣ ਨਾ ਭੇਜਦੇ, ਨੇਕਰ ਨੂੰ ਭੇਜਣਾ ਵੀ ਇਹ ਹੀ ਦੱਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਦੇਵੀ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਤੋਂ ਸਰਬ ਰਖਣ ਵਾਲੀ ਰਾਜਕਤੀ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਉੱਚੇ ਹਨ।

। ਹੱਕ ਚੌਧਰਤਾ ਕੋ ਕਹਿ ਦੀਜਹਿ^੧॥੪੬॥ ਪ੍ਰਥਮ ਆਮਦਨ ਧਨਕੀਥੈਰੀ^੨।
ਅੰਬਿ ਚਹੁ ਦਿਸ਼ ਤੇ ਆਇ ਅਕੋਰੀ-^੩ ਮਤਿ ਮਲੀਨ ਮਿੱਥਨਾ ਅਭਿ-
ਮਾਨੀ॥ਨਿਕਟ^੪ ਗੁਰੁ ਨਹਿ ਮਹਿਮਾ ਜਾਨੀ॥੪੭॥ ਤੀਰਥਥਾਸੀ ਸਿਮ ਨਰ
ਹੋਵਹਿ॥ਨਹੀ ਮਹਾਤਮ ਤਿਨਕੋ^੫ ਜੋਵਹਿ॥ਨਹਿ ਸਰਧਾਸੈ^੬ ਦੇਹਿ ਸ਼ਨਾਨਹਿ॥
ਨਿਸਦਿਨ ਮੁਖ ਅਵੱਗਯਾ ਠਾਨਹਿ॥੪੮॥ ਜਾਹਿ ਦੂਰ ਤੇ ਸਾਦਰ ਮੱਸਹਿ^੭
ਸੁਭਾਵਲ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਕਲਮਲ ਭੱਜਹਿ । ਤਿਮਿ ਇਹੁ ਮੁਰਖ ਰਿਦੇ ਮਲੀਨੇ ।
ਗੁਰੁ ਮਹਾਤਮ ਨਹਿ ਮਨ ਚੀਨੇ॥੪੯॥ ਲਗੇ ਅਵੱਗਯਾ ਕਰਨ ਕੁਢਾਲੀ ।
ਹੋਯਾਈ, ਦੁਰਮਤੀ, ਕੁਚਾਲੀ । ਸਤਿਗੁਰ ਨਿਕਟ ਜਾਇ ਕਰਿ ਬੈਸੇ । ਧਰੇ
ਲੋਭ ਬੋਲੈ ਭਬਿ ਐਸੇ॥੫੦॥ ਹਮਰੇ ਨਗਰ ਬਾਸ ਜੋ ਕੀਜੈ॥ਕੁਛ ਸਿਰਦਾਰੀ
ਕੋ^੮ ਹਮ ਦੀਜੈ । ਅਪਰ ਸਰਬ ਹੀ ਮਾਨਹਿ ਆਨ^੯। ਜਥਾ ਜੋਗ ਦੇਵਹਿ ਘਰ
ਆਲਿ॥੫੧॥ ਬਹੁ ਸੰਮਤ ਬੀਤਿ ਤੁਮ ਰਹੋ॥ਅਨਿਕ ਉਪਾਇਨ ਜਗ ਤੇ ਲਹੋ
। ਪੁਰਬ ਅਲਪ ਹੁਤੀ ਗੁਜਰਾਨ॥ਅਬਿ ਮਾਨਹਿ ਬਹੁ ਆਨ ਜਹਾਨ॥੫੨॥
ਅੰਤਮੰਦਨ ਤੇ ਸੁਨਿ ਗਤਿਦਾਨੀ॥ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਇਕ ਬੋਲੇ ਬਾਨੀ॥ਲੰਗਰ
ਬਿਖੈ ਗਮਨਿ ਕਰਿ ਜਾਵਹੁ । ਜਿਤੇ ਅੰਨ ਚਾਹਹੁ ਤਹਿ ਖਾਵਹੁ॥੫੩॥ ਦੇਸ਼
ਬਿਦੈਸ਼ੀ ਸੰਗਤਿ ਸਾਰੀ॥ਚਲਹਿ ਦੇਗ ਤਹਿ ਅਚਹਿ ਅਹਾਰੀ॥ਹਟਕਾਰ ਨ
ਕਿਸਕੀ ਤਿਸ ਥਾਨ*॥ਛੁਪਿਤਿ ਕਰਤਿ ਸਭਿ ਭੋਜਨ ਖਾਨ॥੫੪॥ ਸੋ ਜਾਨਹੁ
ਸਭਬੰਸ ਹਮਾਰਾ॥ਅਹੈ ਗ਼ਰੀਬੰਨਿ ਕੇਰਿ ਗੁਜਾਰਾ । ਪਿਤਾ ਤਿਹਾਰੇ ਕਛੁ ਨ
ਚਾਹਾ॥ਧਰੇ ਲੋਭ ਆਏ^{੧੦} ਹਮ ਪਾਹਾ॥੫੫॥ ਧਨਕੋ ਸੰਚਨਿ ਹਮਰੇ ਨਾਹਨਿ^{੧੧}।
ਅੰਨ ਆਦਿ ਵਸਤੁ ਘਰ ਮਾਂਹਿ ਨਾਜੈ ਤੁਮ ਕੋ ਹਮ ਦੇਹਿ ਨਿਕਾਸ। ਸੋ ਨਹਿ
ਰਾਖਹਿ ਕਛੁ ਅਵਾਸ^{੧੨} ॥੫੬॥ ਸੁਨਿ ਗੋਂਦੇ ਸੁਤ ਬਾਕ ਬਖਾਨੈ। ‘ਹਮ ਤੇ
ਲੇਨਿ ਦਰਬ ਕੋ ਠਾਨੈ॥ਅਪਰ ਵਸਤੁ ਹਮ ਲੇਤਿ ਨ ਕੋਈ॥ਧਨ ਦੀਜਹਿ
ਕਰ ਪਾਰੈਂ ਸੋਈ’॥੫੭॥ ਸਦਨ ਆਪਨੇ ਅਚਹਿ^{੧੩} ਅਹਾਰਾ॥ਅੰਨ ਖਰੀਦਹਿ
ਮੋਲ ਬਜਾਰਾ॥ਤੁਮਰੇ ਨਿਕਟ ਕਮੀ ਨਹਿ ਕੋਊ । ਸੰਗਤਿ ਰਹੈ ਭੀਰ ਕਰਿ

^੧ਜਣਾ ਦੇਈਏ । ^੨(ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ) ਚੋੜੀ ਸੀ । ^੩ਨੇੜੇ (ਰਹਿਕੇ ਬੀ) । ^੪ਤੀਰਥਾਂ ਦਾ । ^੫(ਜੋ) ਦੂਰੋਂ
ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਆਦਰ ਨਾਲ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ। ^੬ਚੌਧਰੀ ਪਨੇ ਦਾ । ^੭ਈਨ। ਆਕੇ । ^੮(ਤੁਸੀਂ)
ਆਏ ਹੋ । ^੯ਧਨ ਕੋਈ ਇਕੱਠਾ ਨਹੀਂ ਸਾਡੇ । ^{੧੦}ਧਨ ਇਓ, ਇਹੋ ਸਾਡਾ ਕਰ ਹੈ । (ਅ) ਧਨ
ਇਓ ਇਹੋ ਲਵਾਂਗੇ [ਕੁਛ ਧਾਰਨ=ਲੈਣਾ] । ^{੧੧}ਖਾਵਾਂਗੇ ।

*ਪਾ:-ਨਹਿ ਹਟਕਾਰ ਕਿਸੀ ਤਿਸ ਥਾਨ ।

ਸੋਊ॥੫੧॥ਨਿਤਿ ਪ੍ਰਤਿ ਆਨਹਿ ਦਰਬ ਉਦਾਰਾ॥ ਦੂਰ ਦੂਰ ਕੇ ਨਰ ਬਹੁ
 ਬਾਰਾ॥ਸਰਧਾ ਧਰਹਿ ਨਿਵਾਵਹਿ ਸੀਸਾਕੇਤਿਕ ਆਵਤਿ ਨਿਕਟ ਮਹੀਬਾ
 ॥੫੨॥ ਆਇ ਉਪਾਇਨ ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰਾ॥ ਤਿਨ ਮਹਿ ਤੇ ਦਿਹੁ ਹੱਕ
 ਹਮਾਰਾ॥ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀਅਮਰਿ ਕਹਯੋ ਤਿਨਿ ਫੇਰਾਧਨਕੋ ਲੋਭ ਕਰਤਿਹੋ ਫੇਰ
 ॥੫੩॥ ਗੁਰ ਕੇ ਸਦਨ ਮਿਲੇਗੀ ਦੇਸ਼॥ ਅਵਰ ਲੋਭ ਤਨਾਗਹੁ ਤੁਮ ਬੇਗ
 ਕਾਹੇ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ॥ਅਧਿਕ ਕਰਤਿ ਹੋਹਮ ਸੇਂ ਧਨ ਕੇ ਹੇਤੁਅਰਤਿ ਹੋ॥੫੪॥
 ਐਸੇ ਬਹੁਤ ਭਈ ਤਕਰਾਰਓੜਕ ਦੁਸ਼ਟ ਕਰਤਿ ਭੇ ਰਾਰਾਕਹਤਿ ਭਈ
 ਹਮ ਦਿੱਲੀ ਜਾਵਹਿ॥ਕਰਿ ਫਰਜਾਦ ਤੁਮ ਤੇ ਧਨ ਪਾਵਹਿ॥੫੫॥ ਸਭਿ-
 ਗੁਰ ਕਹਯੋਖੁਸ਼ੀ ਸੇ ਕਰੋ॥ ਹਮ ਤੇ ਧਨ ਕੀ ਆਸ ਨ ਧਰੋ॥ਗਏ ਸਦਨ
 ਉਠਿ ਮਤਾ ਪਕਾਯੋ॥ਦਿੱਲੀ ਜਾਇ ਕਲੇਕ ਸੁ ਪਾਯੋ॥੫੬॥ ਚਵਗੱਤੇ ਅਯੋ
 ਢਰਿਆਦਾਮੁਰਖ ਕਰਤਿ ਭਈ ਬਹੁ ਬਾਦਾਏਕਪਠਾਨ ਗੁਰੁ ਕਾ ਦਾਸਾਸਭਾ
 ਮੱਧ ਚਵਗੱਤੇ ਪਾਸ ॥੫੭॥ ਸਰਬ ਭੇਦ ਪ੍ਰਗਟਾਵਤਿ ਭਯੋ॥ ਦੁਸ਼ਟਨ ਕੋ
 ਝੂਠਾ ਤਿਨ ਕਯੋਲਗੀ ਹੋਨਿ ਤਿਨ ਪਰ ਬਹੁਮਾਰਾਯੋਕੇਦੇਕਾਢੇ ਦਰਬਾਰਾ
 ੫੮॥ ਬਹੁਤ ਦੁਖੀ ਸਭਿ ਸੋਜਾ ਗਵਾਈ॥ ਘਰ ਆਵਤਿ ਲੋਜਾ ਬਹੁ ਪਾਈ॥
 ਦੁਲ ਮਰ ਗਏ ਜੁਆਏ ਫੇਰ॥ ਦੁਖੀ ਭਈ ਜਮੁ ਮਾਰੇ ਘੇਰ ॥੫੯॥ ਏਹੁ
 ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ ਸਭਿਨਿ ਸੁਨਿ ਪਾਯੋਦੁਸ਼ਟਨਿ ਕੋ ਪ੍ਰਭੁ ਦੇਖ ਦਿਵਾਯੋ॥ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ
 ਰਾਮਦਾਸ ਪ੍ਰਭੁ ਸੁਆਮੀ॥ਕ੍ਰਿਪਾਸਿੰਧੁ ਸਭਿ ਅੰਤਰਜਾਮੀ॥੬੦॥ਤਾਂਹਿਸਮੇਂ ਗੁਰ
 ਸੇਵ ਮਝਾਰਾ॥ ਤਤਪਰ ਰਹਤਿ ਹੁਤੇ ਦਰਬਾਰਾ॥ ਗਉੜੀ ਰਾਗ ਵਾਰ ਕੋ
 ਅੰਤਰ॥ ਇਸ ਪਰਿਥਾਇ ਸ਼ਲੋਕ ਸੁਤੰਤਰ ॥੬੧॥ ਉਚਰਤਿ ਭਈ ਭਲੋਂ
 ਚਿਤ ਲਾਇ॥ ਜੋ ਗੁਰ ਕੀ ਮਹਿਮਾ ਪ੍ਰਗਟਾਇ॥ ਸੁਨਹੁ ਸਿੱਖ ਚਿਤ ਕਰਿ
 ਸਵਧਾਨ॥ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੁ ਜੁ ਕੀਨ ਬਖਾਨ ॥੬੨॥

ਸਲੋਕੁ ਮਃ ੪ ॥

ਮਲੁ ਜੂਈ ਭਰਿਆ ਨੀਲਾ ਕਾਲਾ ਖਿਯੋਲੜਾ॥ ਤਿਨਿ ਵੇਮੁਖਿ ਵੇਮੁਖੇ
 ਨੋ ਪਾਇਆ॥ ਪਾਸਿ ਨ ਦੇਈ ਕੋਈ ਬਹਣਿ ਜਗਤ ਮਹਿ ਗੁਹੁ ਪੜਿ
 ਸਗਵੀ॥ ਮਲੁ ਲਾਇ ਮਨਮੁਖ ਆਇਆ॥ ਪਰਾਈ ਜੇ ਨਿੰਦਾ
 ਚੁਗਲੀ ਨੋ ਵੇਮੁਖੁ ਕਰਿਕੈ ਭੋਜਿਆ ਓਥੈ ਮੁਹੁ ਕਾਲਾ ਦੁਹਾ
 ਵੇਮੁਖਾ ਦਾ ਕਰਾਇਆ॥ ਤੜਾ ਸੁਣਿਆ ਸਭਤੁ ਜਗਤ ਵਿਚਿ ਭਾਈ

‘ਰਾਜੇ (ਭੀ)। ‘ਅਸ਼ਾਏ ਹੋ। ‘ਬਗੜਾ ਕਰਨ ਲਗ ਪਏ। ‘ਸਮਿੱਗੀ। ‘ਅਪਣੀ ਇੱਛਾ
 ਅਨੁਸਾਰ। ‘ਗੋਦੜਾ। ‘ਰੰਦਗੀ। ‘ਜਿਉਂ ਕੀ ਤਿਉਂ, ਉਲਟੀ, ਬਹੁਤ। ‘ਫੇਤੀ। *ਪਾ:-ਨਾ।

ਵੇਮੁਖੁ ਸਣੈ ਨਵਰੈ ਪਉਲੀ^੧ ਪਉਦੀ ਢਾਵਾ ਹੋਇਕੇ ਉਠਿ ਘਰਿ ਆਇਆ ॥
ਅਗੈ ਸੰਗਤੀ ਕੁੜਮੀ ਵੇਮੁਖੁ ਰਲਣਾ ਨ ਮਿਲੈ ਤਾ ਵਹੁਟੀ ਭਤੀਜੀ ਫਿਰਿ ਆਇ
ਘਰਿ ਪਾਇਆ ॥ ਹਲਤੁ ਪਲਤੁ ਦੋਵੈ ਗਏ ਨਿਤ ਭੁਖਾ ਕੂਕੇ ਤਿਹਾਇਆ ॥
ਧਨੁ ਧਨੁ ਸੁਆਮੀ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ ਹੈ ਜਿਨਿ ਨਿਆਉ ਸਚੁ ਬਹਿ ਆਪਿ ਕਰਾਇਆ ॥
ਜੇ ਨੀਦਾ ਕਰੇ ਸਤਿਗੁਰ ਪੂਰੇ ਕੀ ਸੋ ਸਾਚੇ ਮਾਰਿ ਪਛਾਇਆ ॥ ਏਹੁ ਅਖਰੁ ਤਿਨਿ
ਆਖਿਆ ਜਿਨਿ ਜਗਤੁ ਸਭ ਉਪਾਇਆ ॥੧॥

ਥੰਪਈ॥ ਰਹਿ ਗਯੋ ਬਾਲਕ ਏਕ ਪਿਛਾਰੀ । ਗੋਂਦੇ ਕੀ ਤਿਯ ਗੁਰੂ ਅਗਾਰੀ ।
ਪਛੁਤਾਵਤਿ ਕਰ ਜੋਰਿ ਬਖਾਨੀ ॥ 'ਇਹ ਸਭਿ ਮੰਦ, ਨਮਹਿ ਮਾ ਜਾਨੀ' ॥੬੩॥
ਬੁਝ ਪ੍ਰਤਾਪ ਤੇ ਇਹੁ ਸਭਿ ਹੋਏ । ਕਰੀ ਅਵੱਗਯਾ ਤੁਮ ਸਭਿ ਖੋਏ^੨ । ਰਹਜੋ
ਬਾਲ ਇਹੁ ਅਥਹਿ ਪਿਛਾਰੀ* । ਰਾਖਹੁ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਹੁ ਸੁਖਕਾਰੀ ! ॥੬੪॥
ਤਿਨਹੁ ਕਰਜੋ ਜਸੁ, ਤਸੁ ਫਲ ਪਾਯੋ । ਅਬ ਰਾਵਰਿ ਕੀ ਸ਼ਰਨੀ ਆਯੋ ।
ਸੰਤ ਪ੍ਰਸੰਨ ਸਦਾ ਉਪਕਾਰੀ ॥ ਕਰਹਿ ਬੁਰੇ ਕੋ ਭਲਾ ਬਿਚਾਰੀ ॥੬੫॥ ਸੁਨਿ
ਪ੍ਰਭੁ ਨੇ ਕਰੁਨਾ ਕਰਿ ਰਾਖਜੋ । 'ਇਸ ਤੇ ਬੰਸ ਬ੍ਰਿਧੈ' ਤਬਿ ਭਾਖਜੋ । ਭਈ
ਪ੍ਰਸੰਨ ਸੁ ਗ੍ਰਿਹ ਕੋ ਗਈ । ਕਰੀ ਅਵੱਗਯਾ ਸੋ ਬਖਸ਼ਈ ॥੬੬॥
ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪ੍ਰਿਥਮ ਰਾਸੇ 'ਗੋਂਦੇ ਸੁਤ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਚਨੰ ਨਾਮ ਏਕ
ਭਾਸ਼ਣੀ ਅੰਸੂ ॥੬੭॥

੬੨. [ਵਿੱਦਯਾਭਿਆਨੀ ਬੋਲੀ ਪੰਡਤ ਨਿਸਤਾਰਾ । ਫਿਰਜਾ, ਕਟਾਰਾ ਪ੍ਰਤਿ ਆਗਯਾ]
ਦੇਹਾ । ਇਕ ਪੰਡਤਿ ਬੋਲੀ^੧ ਹੁਤੋ ਬਿੱਦਯਾ ਬਿਖੈ ਪ੍ਰਥੀਨਾਨਾਇ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ
ਤੇ ਆਇ ਜੇ ਰਸਨਾ ਅੱਗੂ ਸੁ ਕੀਨ^੨ ॥੧॥ ਥੰਪਈ ॥ ਦੇਸ਼ ਬਿਦੇਸ਼ਨ ਬਿਖੈ
ਹਮੇਸ਼ । ਬਿਚਰਤਿ ਬਿੱਦਯਾ ਮਾਨ ਬਿਸ਼ੇਸ਼ । ਜਹਾਂ ਪਠਤਿ ਵਿੱਦਯਾ^੩ ਸੁਨਿ
ਲੋਹਾਤਹਿ ਪਹੁੰਚੈ ਚਰਚਾ ਹਿਤ ਏਹੁ† ॥੨॥ ਲੋਕ ਬ੍ਰਿੰਦ ਮਹਿ ਲਿਖੈ ਪ੍ਰਥਮ
ਇਮਿ‡ ॥ 'ਹੋਇਪਰਾਜੈ ਚਰਚਾ ਮਹਿ ਕਿਮ' । ਤਿਸਕੇ ਪੁਸਤਕ ਛੀਨੈ ਸਾਰੇ ।
ਜੀਤਨਿ ਹਾਰੇ ਲੋਹਿ ਸੰਭਾਰੇ ॥੩॥ ਲੋਕ ਮਿਲਹਿ ਬਹੁ ਚਰਚਾ ਮਾਹਿ । ਸੁਨੈ

^੧ਛਿੱਤਰ । ^੨ਤੁਹ ਫੀ ਅਵੱਗਯਾ ਕਰਕੇ ਸਭ ਕੁਛ ਗੁਆ ਲਿਆ ਨੇ । ^੩ਇਕ ਪੰਡਤ ਦਾ ਨਾਮ ।
^੪ਭਾਵ ਯਾਦ ਕੀਤੇ ਸਨ । ^੫ਵਿਦਯਾ ਪੜ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ । ^੬ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਪਹਿਲੇ ਲਿਖਕੇ (ਲਾ
ਦੇਂਦਾ ਸੀ) ਭਾਵ ਇਸ਼ਤਿਹਾਰ ਦੇ ਦੇਂਦਾ ਸੀ । ^੭(ਜੇ) ਚਰਚਾ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ (ਕੋਈ) ਹਾਰ
ਜਾਵੇਗਾ ਤਾਂ । ^੮ਜਿੱਤਣ ਵਾਲਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪੋਥੀਆਂ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲ ਲਵੇਗਾ ।

*ਪਾ:—ਰਹਿ ਗਯੋ ਬਾਲਕ ਏਕ ਪਿਛਾਰੀ ।

†ਪਾ:—ਏਹ ।

‡ਪਾ:—ਜਹਾਂ ਜਾਇ ਤਹਿ ਲਿਖੈ ਪ੍ਰਥਮ ਇਮ ।

ਸਰਬ ਹੀ ਰਿਦੇ ਉਮਾਹਿ। ਬੇਨੀ ਪੰਡਤ ਜੀਤਹਿ ਜਬਿਹੀ। ਦਿਜ ਤੇ ਪੁਸਤਕ
ਛੀਨਹਿ ਸਭਿਹੀ॥੪॥ ਸੁਨਹਿ ਧਨੀ ਨਰ ਧਨ ਅਰਪਾਵਹਿ। ਬਹੁ ਕੀਰਤਿ
ਕੇ ਕਹੈ ਸੁਨਾਵਹਿ। ਇਸ ਬਿਧਿ ਬਹੁਤੇ ਨਗਰ ਮਝਾਰਾ। ਫਿਰਤਿ ਲਵਾਯੋ
ਪੁਸਤਕ ਭਾਰਾ॥੫॥ ਉਸਟਰ^੧ ਏਕ ਲਯੋ ਸੀਗ ਫਿਰਿਹੀ। ਯਾਂ ਤੇ ਬਹੁ ਹੰਕਾਰ
ਸੁ ਧਰਿਹੀ। ਬਿੰਦਾ^੨ ਅਰਬੀ ਪਠਿਬੇ ਕਾਰਨ। ਫਿਰਹਿ ਸੀਗ ਬਹੁ ਕਰਤਿ
ਬਿਚਾਰਨ॥੬॥—ਮੈਂ ਦਿਗਬਿਸੈ ਕਰੈ ਛਿਤਿ ਫਿਰਿਕੈ^੩। ਕੇ ਠਹਿਰਹਿ
ਬਿਦਾ ਸੀਗ ਅਰਕੈ^੪। ਮਮ ਸਮ ਅਪਰ ਨਹੀਂ ਜਗਕੋਇ—ਇਮਿ ਹੰਕਾਰ
ਰਿਦੇ ਭਰਿ ਸੋਇ॥੭॥ ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਇਕ ਬਿਚਰਤਿ ਆਵਾ। ਡੇਰੇ ਗੋਇਦ-
ਵਾਲ ਸੁ ਪਾਵਾ। ਤਹਿ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਸੁਨਿਕੈ ਕੀਰਤਿ। ਬਹੁ ਨਿਰਮਲ ਸਭਿ
ਜਗ ਬਿਸਭੀਰਤਿ॥੮॥ ਚਹਤਿ ਦੇਖਿਬੇ ਰਿਦੇ ਉਮਾਹੁ^੫। ਵਹਿਰ ਗੁਰੁ ਆਏ
ਛਿਨ ਤਾਹੁ। ਸਬਿਤ ਬਾਪਿਕਾ ਨਿਕਟ ਸਥਾਨ। ਦਰਸਹਿ ਨਰ ਬੈਠੇ ਗੁਨ
ਖਾਨਿ॥੯॥ ਆਏ ਵਹਿਰ ਜਾਨਿ^੬ ਮਨ ਮਾਂਹੀ। ਉਠਿ ਪੰਡਤਿ ਆਯੋ ਪ੍ਰਭੁ
ਪਾਹੀ। ਸਾਦਰ ਸਤਿਗੁਰ ਨਿਕਟ ਬਿਠਾਯਹੁ। ਕਸ਼ਲ ਖੇਮ ਬੁਝੀ ਹਰਖ-
ਯਹੁ॥੧੦॥ ਤਬਿ ਸੀਗਤ ਬਹੁ ਦਰਸਨ ਕਰੈ। ਬੰਦਹਿ ਚਰਨ ਉਪਾਇਲ
ਧਰੈ। ਚਿਤ ਬਾਛਤਿ ਸਤਿਗੁਰ ਤੇ ਪਾਵੈ। ਹਿਤ ਪੁਲੋਕ ਗਤਿ ਚਿਦੈ
ਮਨਾਵੈ^੭॥੧੧॥ ਬੇਨੀ ਪੰਡਤ ਦੇਖਿ ਸਭਿਨਿ ਕੇ। ਮਨ ਹੰਕਾਰਤਿ ਕਰਜੈ
ਬਚਨ ਕੇ। ਤਪ, ਤੀਰਥ, ਬ੍ਰਤ, ਦਾਨ ਮਹਾਂਨਾਇਤਨਾਇਕ ਸੁਭ ਕਰਮ
ਸੁਜਾਨਾ॥੧੨॥ ਨਿਰਮਲ ਅੰਤਹਕਰਨ ਕਰੀਤੇ। ਤੋ ਮਾਨਵ ਸੁਭ ਗਤੀ
ਲਹੀਤੇ। ਤੁਮਰੇਪੀਥ ਬਿਥੈ ਇਹੁ ਨਾਂਹੀ। ਕੁਤੇ ਪਰਮਗਤਿ ਇਹੁਨਰ ਪਾਹੀ^੮।
॥੧੩॥ ਜੇ ਇਨ ਭਲਾ ਕਰਨ ਤੁਮ ਚਾਹੈ। ਅਸ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇਹੁ ਦੁਖ ਦਾਹੈ।
ਤਪ ਆਦਿਕ ਮਹਿ ਜੋਰਹੁ ਇਨਕੋ। ਇਸ ਬਿਧਿ ਬਿਮਲ ਕਰਹੁ ਇਨ
ਮਨ ਕੋ॥੧੪॥ ਉਪਦੇਸ਼ਹੁ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਨ ਕੇ ਮਤਿ ਜਿਮ। ਇਨ ਕੀ ਛੋਮ ਹੋਤਿ
ਕਹੀਅਹਿ ਤਿਮ^੯। ਸੁਨਿ ਪੰਡਤ ਤੇ ਗੁਰੁ ਪ੍ਰਬੀਨ। ਹੰਕਾਰਤਿ ਕੇ ਉਤਰ
ਦੀਨ॥੧੫॥ ਤਪ ਆਦਿਕ ਮਖ^{੧੦} ਕਰਿਬੇ ਕਰਮ। ਇਹ ਤੋ ਤੀਨ ਜੁਗਨ ਕੇ
ਧਰਮ^{੧੧}। ਅਥਿ ਜੇ ਨਰ ਹੋਏ ਕਲਿ ਮਾਂਹੀ। ਕਿਸੁ ਕਰਨ ਕੀ ਸਮਰਥ ਨਾਂਹੀ॥

^੧ਉਠ। ^੨ਸਭ ਤਰਫ ਫਤਹ ਕਰੀਗਾ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਤੇ ਫਿਰਕੇ। ^੩ਬਿੰਦਾ ਬਿਚ (ਮੇਰੇ) ਨਾਲ
ਅਸ ਕਰਕੇ। ^੪ਜਗਤ ਵਿਚ ਫੈਲ ਰਹੀ ਸੀ। ^੫ਚਾਹ ਕਰਕੇ। ^੬ਬਾਹਰ ਆਏ ਜਾਣਕੇ। ^੭ਪਰ-
ਲੋਕ ਵਿਚ (ਸੁਭ) ਗਤੀ ਲਈ ਚਿੱਤੋਂ ਧਿਆਉਂਦੇ ਹਨ। ^੮ਜੱਗ। ^੯ਸਤਜੁਗ, ਤ੍ਰੇਤਾ, ਦੁਆਪੁਰਦਾ।

੧੬ ॥ ਬਿਨਾ ਅੰਨ ਤੇ ਪ੍ਰਾਨ ਬਿਨਾਸੈ* । ਕਿਮਿ ਤਪ ਕਰਹਿ ਜਾਇ ਬਨ-
 ਥਾਸੈ। ਦਰਬ ਨਹੀਂ ਅਰ ਬਲੁ ਕਛੁ ਨਾਹੀ। ਕਹਾਂ ਸ਼ਕਤਿ ਮਖ ਕਰਿਬੇ ਮਾਂਹੀ
 ॥੧੭॥ ਕਰਮ ਕਾਂਡ ਮਹਿ ਜੇ ਅਬਿ ਲਾਗੈ*। ਕਿਮਿ ਹੁਇ ਆਵੈ ਸਭਿ ਦਿਨ
 ਭਾਗੈ†। ਦੁਸਕਰ ਸੋਚ ਆਇ ਕੋ ਕਰਨੈ। ਖਾਨ ਪਾਨ ਬਿਧਿ ਤੈਸੀ ਬਰਨੈ
 ॥੧੮॥ ਇਮਿ ਅਸ਼ਕਤਿ ਨਰ ਜਾਨਹੁ ਸਬੈ। ਪ੍ਰਿਥਮ ਧਰਮ ਕਿਮਿ ਹੋਵਹਿ
 ਅਬੈ । ਤਿਨ ਕੋ ਕਰਤਜੈ ਸੁਖ ਦੁਖ ਪਾਵੈ। ਸੁਰਗ ਬਿਥੈ ਕਥਿ ਨਰਕ
 ਸਿਧਾਵੈ॥੧੯॥ ਅਬਿਚਲ ਪਦਵੀ ਪਾਇ ਨ ਕੋਉ। ਹੀਤਾ ਸਹਤ ਕਰਮ ਸੁਭ
 ਜੋਉ। ਖੇਦ ਬਹੁਤ ਫਲ ਬੋਰੇ ਪਾਇ। ਨਾਸਿ ਵੇਤ ਜੇ ਇਹੁ ਸਮੁਦਾਇ॥੨੦॥
 ਅਬਿ ਕਲਜੁਗ ਕੋ ਸਮੋ ਸੁ ਆਵਾ। ਜਿਸਕੋ ਰਾਜ ਤਿਸੀ ਕੋ ਨਜਾਵਾ। ਤਪ
 ਆਦਿਕ ਸੁਭ ਕਰਮ ਮਹਾਨੇ। ਗੁਰ ਸੇਵਾ ਕੋ ਹੂੰ ਨ ਸਮਾਨੈ॥੨੧॥ ਸੱਤਿ ਨਾਮ
 ਕੋ ਸਿਮਰਨ ਸਾਰ। ਭੁਕਤਿ ਮੁਕਤਿ ਦੇ ਮਹਿਦ ਉਦਾਰ। ਸਿਮਰਨ ਸੂਵਨ
 ਭਗਤਿ ਬਛਿਆਈ। ਇਸ ਸਮ ਕਲਿ ਨਹਿ ਆਨ ਬਛਾਈ॥੨੨॥ ਇਸ
 ਬਿਨ ਮੁਕਤਿ ਨ ਕੋਈ ਪਾਵੈ। ਜਨੈਂ ਸਿਕਤਾ ਤੇ ਤੇਲ ਨ ਆਵੈ ਤਪ ਬੂਤ
 ਆਦਿਕ ਜੇ ਆਚਾਰ। ਫੋਕਟ ਨਾਮ ਬਿਹੀਨ ਅਸਾਰ॥੨੩॥ ਔਰ ਕਹਾਂ
 ਲਗ ਕਹੈ ਬਨਾਈ। ਅਪਰ ਬਿਪਰਜੈ ਹੁਇ ਸਭਿ ਜਾਈ। ਸਿਮਰਹਿ ਨਾਮ
 ਹਰਹਿ ਹੰਕਾਰ। ਕਰਮਨ ਮਹਿ ਇਹੁ ਬਧਹਿ ਉਦਾਰ॥੨੪॥ ਸੋ ਹੰਕਾਰ ਹੈ
 ਦੁਸ਼ਨ ਮੁਲਾਗਤਿ ਕਾਂਖੀ ਧਾਰਹਿ ਨਹਿ ਭੂਲ। ਤੁਮ ਬਿੰਦਾ ਪਵਿਗਹੀ
 ਮਸਾਲ। ਅਪਰਨ ਕਰਹੁ ਪ੍ਰਕਾਸ ਬਿਸਾਲ॥੨੫॥ ਆਪ ਅੰਧੇਰੇ ਮਹਿ ਗਿਰ
 ਪਰੇ। ਔਰਨ ਕਹੈ-ਜਗਤ ਤੁਮ ਤਰੇ। ਉਰ ਹੰਕਾਰ ਤੋਹਿ ਅਬਿ ਐਸੇ।
 ਬਿਜੈ ਤ੍ਰਿਲੋਕੀ ਠਾਨੀ ਜੈਸੇ॥੨੬॥ ਮਨ ਨਹਿ ਜੀਤਜੈ ਸੱਤ੍ਰ ਬਿਸਾਲ। ਅਪਰ

*ਨਾਸ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। *ਕਿਥੇ (ਕਰਮ ਕਾਂਡ) ਹੋ ਆਵੇ, ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਤਾਂ (ਉਪਜੀਵਕਾ ਮਗਰ) ਦੌੜਦਿਆਂ ਗੁਜ਼ਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। (ਅ) ਉਹ ਸਾਰੇ ਦਿਨ ਭੱਜ ਰਾਏ ਹਨ ਭਾਵ ਗੁਜ਼ਰ ਰਾਏ ਹਨ। *ਕਠਨ ਹੈ ਪਵਿੱਤ੍ਰਤਾ ਆਇ ਦਾ ਕਰਨਾ। *ਭਾਵ ਪਵਿੱਤ੍ਰਤਾ ਨਾਲ ਕਰਨਾ (ਕਠਨ) ਕਹੀਦਾ ਹੈ। * (ਕਰਮ ਕਾਂਡ ਨਾਲ) ਪੂਰਨ ਦਰਜਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਪਾ ਸਕਦਾ। *ਕਲਜੁਗ (ਵਿੱਚ)। *ਰੇਤ। *ਨਿਸ਼ਫਲ ਤੇ ਫੋਕੇ ਹਨ ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ। *ਹੋਰ (ਕਰਮ ਆਦਿ) ਉਲਟੇ ਪੈਂਦੇ ਹਨ ਭਾਵ ਹੰਕਾਰ ਵਧ ਕੇ ਜਨਮ ਮਰਨ ਦੇਂਦੇ ਹਨ। *ਇਹ (ਹੰਕਾਰ) ਵਧਦਾ ਹੈ ਬਹੁਤ। *ਮੁਕਤੀ ਦਾ ਬਾਹਵਾਲ ਭੁੱਲਕੇ (ਬੀ) ਨਾ ਧਰੇ। *ਹੋਰਨਾਂ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹੋ ਤੁਸੀਂ ਜਗਤ ਤੋਂ ਭਰੇ। *ਪਾ:-ਲਗੈ। †ਪਾ:-ਭਰੇ। ‡ਪਾ:-ਉਪਾਈ।

ਜੀਤਬੇ ਕਜਾ ਫਲ ਪਾਲਾ^੧। ਸਿੱਖਜ ਹਜਾਰੋਂ ਤਰੇ ਹਮਾਰੇ। ਸੱਤਜ-
ਨਾਮ ਜਪ ਨਿਰਹੰਕਾਰੇ ॥ ੨੭ ॥ ਪੰਡਿਤ ਭੂਬੇ ਗਿਨਤੀ ਮਾਹੀ^੨। ਉਰ
ਹੰਕਾਰ ਧਾਰ ਬਹਿ ਜਾਹੀ^੩। ਸੁਨਿ ਪੰਡਿਤ ਨੇ ਰਿਦੇ ਬਿਚਾਰਾ।—ਬਿੰਦ੍ਰਾ
ਮਹਿ ਹੋਵਤਿ ਹੰਕਾਰਾ॥੨੮॥ ਨਿਰ ਹੰਕਾਰ ਪਰਮਪਦ^੪ ਪਾਵੈ। ਸੱਤਜਨਾਮ
ਜਪ ਦੋਸ ਨਸਾਵੈ^੫। ਯਾਂਤੇ ਜਬ ਜੋਗ^੬ ਗੁਰ ਬਾਨੀ। ਮੈਂ ਪਾਵੈ ਕਛੁ ਹੁਇ
ਨਿਰਮਾਨੀ^੭—॥੨੯॥ ਗੁਰ ਦਰਸਨ ਤੇ ਮਾਰਗ ਸੁਝਾ। ਭਯੋ ਦੀਨ ਉਪਦੇ-
ਸ਼ਹਿ ਬੁਝਾ। ‘ਮੈਂ ਬਿੰਦ੍ਰਾ ਬਹੁ ਪਠੀ ਬਿਚਾਰੇ। ਤਜੋਂ ਤਜੋਂ ਮਮ ਉਰ ਬਧਜੋ
ਹੰਕਾਰੇ॥੩੦॥ ਯਾਂਤੇ ਹਰਿ ਕੀ ਭਗਤਿ ਨ ਹੋਈ। ਕਰਤਿ ਰਹਜੋ ਖਟਕਰਮ
ਜਿ ਸੋਈ। ਚਰਚਾ ਕਰਿ ਮਿਥਨਾ ਅਭਿਮਾਨੀ। ਸਤਿਸੰਗਤਿ ਪ੍ਰਭੁਗਤਿ ਨਹਿ
ਜਾਨੀ॥੩੧॥ ਤੁਮਰੇ ਬਚ ਪ੍ਰਤਾਪ ਮੈਂ ਜਾਨਜੋ^੮। ਅਪਨੈ ਰਿਦਾ ਦ੍ਰਵਤ^੯ ਪਹਿ-
ਚਾਨਜੋ। ਕਰੁਨਾ ਕਰਹੁ ਦੇਹੁ ਉਪਦੇਸ਼। ਕਾਟਹੁ ਮੇਰੇ ਮਹਾਂ ਕਲੇਸ਼॥੩੨॥
ਮਨ ਮਹਿ ਬਸ ਆਵਹਿ ਕਿਸ ਰੀਤਿ। ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਹੰਕਾਰੀ ਨੀਤਿ। ਜਿਸ ਤੇ
ਮੇਰੇ ਮਨ ਸੁਧਿ ਹੋਇ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਹੁ ਸਿੱਖਨਾ ਦਿਹੁ ਸੋਇ’ ॥੩੩॥ ਬੇਨੀ ਕੀ
ਬਿਨਤੀ ਸੁਨਿ ਸ਼੍ਰੋਨ। ਬੋਲੇ ਸਤਿਗੁਰ ਕਰੁਨਾ ਭੋਨ। ਜਿਸ ਤੇ ਮਨ ਬਿਕਾਰ
ਕਰਿ ਨਾਸ਼। ਭਯੋ ਬਿਸਾਲ ਸੁ ਰਿਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼^{੧੦} ॥੩੪॥ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖੰਬਾਕ

ਮਲਾਰ ਮਹਲਾ ੩ ਘਰੁ ੨

੧ ਓ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

ਇਹੁ ਮਨ ਗਿਰਹੀ ਕਿ ਇਹੁ ਮਨੁ ਉਦਾਸੀ ॥ ਕਿ ਇਹੁ ਮਨ ਅਵਰਨੁ
ਸਦਾ ਅਵਿਨਾਸੀ ॥ ੧ ॥ ਕਿ ਇਹੁ ਮਨੁ ਚੰਚਲੁ ਕਿ ਇਹੁ ਮਨੁ ਬੈਰਾਗੀ ॥
ਇਸੁ ਮਨ ਕਉ ਮਮਤਾ ਕਿਬਹੁ ਲਾਗੀ ॥ ੧ ॥ ਪੰਡਿਤ ਇਸੁ ਮਨ ਕਾ
ਕਰਹੁ ਬੀਚਾਰੁ ॥ ਅਵਰੁ ਕਿ ਬਹੁਤਾ ਪੜਹਿ ਉਠਾਵਹਿ ਭਾਰੁ ॥ ੧ ॥
ਰਹਾਉ ॥ ਮਾਇਆ ਮਮਤਾ ਕਰਤੇ ਲਾਈ ॥ ਦੇਹੁ ਹੁਕਮੁ ਕਰਿ ਸੁਸਟਿ
ਉਪਾਈ ॥ ਗੁਰ ਪਰਸਾਈ ਬੁਝਹੁ ਭਾਈ ॥ ਸਦਾ ਰਹਹੁ ਹਰਿ ਕੀ
ਸਰਣਾਈ ॥ ੨ ॥ ਸੇ ਪੰਡਿਤੁ ਜੋ ਤਿਹਾਂ ਗੁਣਾਂ ਕੀ ਪੰਡ ਉਤਾਰੇ ॥ ਅਨੁ-
ਦਿਨੁ ਏਕੋ ਨਾਮੁ ਵਖਾਣੇ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਓਹੁ ਈਖਿਆ ਲੇਇ^੧ ॥
ਸਤਿਗੁਰ ਅਰੀ ਸੀਸੁ ਧਰੋਇ ॥ ਸਦਾ ਅਲਗੁ ਰਹੇ ਨਿਰਬਾਣੁ ॥ ਸੇ
ਪੰਡਿਤੁ ਦਰਗਹ ਪਰਵਾਣੁ ॥ ੩ ॥ ਸਭਨਾ ਮਹਿ ਏਕੋ ਏਕੁ ਵਖਾਣੇ ॥

^੧ਪਾ ਲਿਆ। ^੨ਸੋਚਾ ਵਿਚ। ^੩ਰਿਦੇ ਦੇ ਹੰਕਾਰ ਦੀ ਧਾਰਾ ਵਿਚ ਦੁਨ੍ਹ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ^੪ਆਤਮ
ਪਦ ਨੂੰ। ^੫ਦੂਰ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ (ਪੁਰਸ਼)। ^੬ਯਥਾਰਥ ਹੈ। ^੭ਨਿਰਹੰਕਾਰ ਹੋਕੇ। ^੮ਜਾਣਿਆ
ਹੈ (ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਦਾ ਰਸਤਾ)। ^੯ਕੋਮਲ ਹੁੰਦਾ। ^{੧੦}ਨਾਮ ਲਵੇ। *ਪਾ:-ਹੁਲਾਸ।

ਜਾਂ ਏਕੋ ਵੇਖੇ ਤਾਂ ਏਕੋ ਜਾਣੇ ॥ ਜਾਕਉ ਬਖਸੇ ਮੇਲੇ ਸੋਇ ॥ ਐਥੇ ਉਥੇ
ਸਦਾ ਸੁਖੁ ਹੋਇ ॥ ੪ ॥ ਕਹਤ ਨਾਨਕੁ ਕਵਨ ਬਿਧਿ ਕਰੇ ਕਿਆ ਕੋਇ ॥
ਸੇਈ ਮੁਕਤਿ ਜਾਕਉ ਕਿਰਪਾ ਹੋਇ ॥ ਅਨਇਨੁ ਹਰਿ ਗੁਣ ਗਾਵੈ ਸੋਇ ॥
ਸਾਸਤ੍ਰ ਬੈਦ ਕੀ ਫਿਰਿ ਕੁਕ ਨ ਹੋਇ ॥ ੫ ॥ ੧॥੧੦॥

ਚੰਪਈ। ਸਹਤ ਅਰਥ ਕੇ ਸ਼ਬਦ ਬਖਾਨਾ। ਸੁਨਿ ਪੰਡਤ ਹਾਨਜੇ ਨਿਜ ਮਾਨਾ।
ਮੁਨਸਬ ਹੋਇ ਬਿਚਾਰਨ ਲਾਗਾ—ਉਚਰਤਿ ਸੱਤਜ—ਕਰਤਿ ਅਨੁਰਾਗਾ।
॥੩੫॥ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਪੁਨ ਗੁਰ ਨੋ ਕੀਨਸਿ। ਅੰਤਰ ਬ੍ਰਿਤੀ ਹੋਇ ਸੁਖ
ਚੀਨਸਿ। ਜਨਮ ਜਨਮ ਕੇ ਸੁਪਤਿ ਜਗਾਯੋ। ਨਿਜ ਸਰੂਪ ਆਤਮ ਪ੍ਰਗਟਾਯੋ
॥੩੬॥ ਬੈਠੇ ਲਗੀ ਸਮਾਧਿ ਅਡੋਲੇ। ਕਿਤਿਕ ਦੇਰ ਮਹਿ ਲੋਚਨ ਖੋਲੇ। ਦੇਖਿ
ਅਵਸਥਾਗੁਰੂ ਸਰਾਹਜੋ। ‘ਪੰਡਤਿਭਏ ਪੰਨ, ਦੁਖ ਲਾਹਜੋ’ ॥੩੭॥ ਤਬਿਬੇਨੀ
ਮਨ ਆਨੰਦ ਪਾਵਾ। ਸਤਿਗੁਰ ਸੁਜਸ ਅਨਿਕ ਬਿਧਿ ਗਾਵਾ। ‘ਭਗਤਿ
ਹੋਤਿ ਅਵਤਾਰ ਗੁਸਾਈ’। ਮਹਿਮਾ ਤੁਮਰੀ ਤੁਮ ਬਨਿ ਆਈ’ ॥ ੩੮ ॥
ਕੇਤਿਕ ਦਿਨ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਪਾਸਾਰਹਜੇ ਪ੍ਰੀਤ ਧਰਿ ਤਜਿ ਸਭਿਆਸ। ਉਸ-
ਰਰ ਭਾਰ ਜਿ ਪੁਸਤਕ ਬਿੰਦਾਸਰਿਤਾ ਬਿਖੇ ਬਹਾਇ ਬਿਲੇਦ ॥੩੯॥ ਸਾਂਤਿ
ਪਾਇ ਕਰਿ ਸੀਤਲ ਹੋਵਾ। ਤਾਪ ਬਿਕਾਰਨਕੋ ਉਰ ਖੋਵਾ। ਬਿਦਾਭਯੋਰਹਿਕੈ
ਚਿਰਕਾਲ। ਪੁਜ ਪੁਜ ਕਰਿ ਪਰਮ ਕ੍ਰਿਪਾਲ’ ॥੪੦॥ ਸਿੱਖ ਹੁਤੇ ਦੁਇ
ਵਿਰਜਾ ਕਟਾਰਾ। ਸੇਵਤਿ ਰਹੇ ਬਹੁਤ ਗੁਰਦਾਰਾ। ਇਕਦਿਨ ਤਿਨ ਕੋ ਦੇਖਿ
ਗੁਸਾਈ। ਭਏ ਪ੍ਰਸੰਨ ਬਖਸ਼ਬੇ ਤਾਈ ॥੪੧॥ ਨਿਕਟ ਬੁਲਾਏ ਬੂਝਨ ਠਾਨੇ।
‘ਸਹਾ ਤੁਮਾਰੇ ਰਹਿਨ ਠਿਕਾਨੇ। ਕਹਹੁ ਦੇਸ਼ ਤਿਹ ਕਿਹ ਉਪਦੇਸ਼’?।
ਹਿਤ ਪੁਲੋਕਕੇ ਕ੍ਰਿਤ ਕ੍ਰਿਤਾਹੇ ਸੁ? ॥੪੨॥ ਜੋਹੋਵੈਸੋ ਜਾਇ ਹਟਾਵਹੁ। ਸੱਤਿ-
ਨਾਮ ਸਿੱਖੀ ਪ੍ਰਗਟਾਵਹੁ। ਬੋਲੇ ਦੋਨਹੁ ਦੈ ਕਰਿ ਜੋਰਿ। ‘ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਜੀ ਹਮ
ਮਹਿ ਕ੍ਰਿਤਾ ਜੋਰ ॥ ੪੩ ॥ ਜੋਗੀ ਕੰਨਪਾਟੇ ਉਪਦੇਸ਼ਹਿ। ਜੀਤ ਮੰਤ੍ਰ ਜਿਨ
ਬਕਤਿਵਿਸ਼ੇਸ਼ਹਿ।—ਗੌਰਖ ਗੌਰਖ—ਜਾਪ ਜਪੈ ਹੈਂ। ਪੁਜਤਿ ਨਿਤ ਜੋਗੀਨ
ਸਬੈ’ ਹੈ ॥੪੪॥ ਦੇਵੀ ਦੇਵਦੇਹੁਰਾ ਬਾਨਾਨਹਿ ਮਾਨਹਿ ਕਿਹ ਨਰ ਅੰਗਜਾਨ।
ਬਪ ਜਪ ਤੀਰਥ ਕੋਇ ਨ ਜਾਨਹਿ। ਕਿਉਹੂੰ ਪਰਮੇਸੁਰ ਨਹਿ ਮਾਨਹਿ
‘ਸਾਖੀ ਹੋਕੇ। (ਅ) ਨਿਆਇ ਕਰਤਾ ਹੋਕੇ [ਅਃ, ਮੁਨਸੁਫ]। (ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ) ਸਚ ਕਹਿੰਦੇ
ਹਨ। (ਫੇਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ) ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਨ ਲੱਗਾ। ‘ਪੁਜਣ ਯੋਗ ਪਰਮ ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ ਨੂੰ ਪੁਜ ਕਰਕੇ।
‘ਤਿਸ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਕਿਸਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਹੈ। ‘ਕਰਨੀ, ਸਾਧਨ। ‘ਜੋਗੀਆਂ ਨੂੰ ਸਭ। ‘ਕਿਸੇ ਨੂੰ।
‘ਕਿਸੇ ਭਰ੍ਹਾ ਭੀ।

॥੪੫॥ ਭਾਉ ਭਗਤਿ ਕੋ ਨਾਮ ਨ ਲੇਂਧ। ਅਰਥੀ^੧ ਮੂਢ ਨਹੀਂ ਸਮਝੇਂਧ।
 ਗੁਰੂ ਕ੍ਰਿਪਾ ਬਿਨ ਸੁਧਰਹਿ ਨਾਂਹੀ॥੪੬॥ ਸੁਨਿ
 ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਦਈ ਨਿਦੇਸੁ^੨। 'ਤੁਮ ਗਮਨਹੁ ਅਬਿ ਤਿਸਹੀ ਦੇਸੁ। ਸਤਿ-
 ਨਾਮ ਕੋ ਦਿਹੁ ਉਪਦੇਸੁ। ਗੁਰਮੁਖ ਪੰਥ ਦ੍ਰਿੜਾਉ ਵਿਸੇਸੁ'॥੪੭॥ ਫਿਰਨਾ
 ਕਟਾਰਾ ਬਾਕ ਉਚਾਰਾ॥ 'ਮੰਤ੍ਰ ਜੰਤ੍ਰ ਕੋ ਬਲ ਤਿਨ ਧਾਰਾ। ਬਦੈਂ ਨ ਕਾਹੂੰ,
 ਦੇਹਿ ਖਦੇਰ^੩। ਮਾਰ ਦੇਤਿ ਬੈਰੀ ਬਿਨ ਦੇਰਿ॥੪੮॥ ਬਿਨਾ ਸ਼ਕਤਿ ਕਿਮਿ
 ਤਹਾਂ ਸਿਧਾਵੈ। ਸੱਤਿਨਾਮ ਕਿਮਿ ਤਿਨਹੁ ਜਪਾਵੈ'। ਹੈ ਪ੍ਰਸੰਨ ਤਿਨ ਸੰਗ
 ਉਚਾਰਾ॥ 'ਅਬਿ ਤੇ ਫੁਰਹਿ ਸੁ ਬਾਕ ਤੁਮਾਰਾ॥੪੯॥ ਸ਼ਕਤਿ ਬਿਸਾਲ ਹੋਹਿ
 ਤੁਮ ਮਾਂਹੀ॥ ਤੁਮ ਫਿਰਾ ਮੰਤ੍ਰ ਜੰਤ੍ਰ ਫਰਿ ਨਾਂਹੀ'। ਜਹਿ ਕਹਿ^੪ ਮਠ^੫ ਜੋਗੀ ਕੇ
 ਹੋਇ॥ ਦਿਹੁ ਨਿਕਾਸ ਪੁਨ ਭਗਨਹੁ ਸੋਇ'॥੫੦॥ ਜੋਗੀ ਤੁਮ ਕੋ ਦੇਖਿ ਨ
 ਸੋਕੈ॥ ਭ੍ਰਮ ਚਿਤ ਹੋਇ ਭਾਗਬੋ ਤੋਕੈ^੬। ਪਰਮਸਾਲ ਸਭਿ ਗ੍ਰਾਮ ਕਰਾਵਹੁ।
 ਭਜਨ ਕੀਰਤਨ ਕਰਿ ਸੁਖ ਪਾਵਹੁ॥੫੧॥ ਨਾਮ ਦਾਨ ਇਸ਼ਨਾਨ ਦ੍ਰਿੜਾਇ।
 ਪਾਵਨ ਦੇਸੁ ਕਰਹੁ ਸਭਿ ਜਾਇ। ਆਨਿ ਮਿਲਹਿ ਨਰ ਗਨ ਤੁਮ ਜੋਇ।
 ਪੂਜਹਿ ਚਰਨ ਬਿਨੈ ਕਹਿ ਸੋਇ^੭॥੫੨॥ ਇਮਿ ਕਹਿ ਨਿੱਧਿ ਸਿੱਧਿ ਗੁਰ
 ਦੀਨਸਾਦੇ ਬਰ ਦਾਨ ਬਿਦਾ ਜੁਗ ਕੀਨਸਿ। ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਿ ਧਰਿ ਪਗ
 ਧਜਾਨ॥ ਪ੍ਰਭੁ ਆਗਯਾ ਤੇ ਕੀਨਸਿ ਪਜਾਨ॥੫੩॥ ਬਡ ਜੋਗੀ ਕੇ ਮਠ ਤਹਿ
 ਗਏ॥ ਤ੍ਰਾਸ ਦੀਨ ਤਿਸੁ ਦਾਰੁਨ ਭਏ^੮। ਤਬਿ ਤਿਨ ਮੰਤ੍ਰ ਜੰਤ੍ਰ ਬਲ ਲਾਵਾ
 ਉਲਟ ਪਰਜੈ ਜੋਗੀ^੯ ਦੁਖ ਪਾਵਾ॥੫੪॥ ਅਗਨਿ ਲਗੀ ਤਨ ਮਨਹੁ
 ਬਿਸਾਲ॥ ਨਿਜ ਤੇ ਬਡੋ ਜਾਨਿ ਤਿਸ ਕਾਲ। ਭਯੋ ਮਹੀਤ ਪਲਾਵਨਿ ਤਬੈ
 ਜੋਗੀ ਅਪਰ ਨ ਠਹਿਰਹਿ ਸਬੈ^{੧੦}॥੫੫॥ ਦੇਖਿ ਬਾਜਕੋ ਖਗ ਸਿਮ ਭਾਜਾ ਜਨੁ

^੧ਮਾਯਾ ਦੇ ਚਾਹਵਾਨ (ਅ) ਸ਼ਾਰਥੀ। ^੨ਆਗਿਆ। ^੩ਅਪਣੇ ਬਰੱਬਰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕੁਛ ਨਹੀਂ
 ਸਮਝਦੇ। ^੪ਖੇਦ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। (ਅ) ਖਦੇਰਨਾਮ ਦੂਰ ਕਰਨਾ। ^੫ਤੁਸਾਂ ਉਤੇ ਜੰਤ੍ਰ ਮੰਤ੍ਰ ਨਹੀਂ
 ਫੁਰ ਸਕੇਗਾ। ^੬ਜੋਗੀ ਦੇ ਰਹਿਣ ਦੀ ਥਾਂ। ^੭ਕੱਢ ਦਿਓ (ਜੋਗੀਆਂ ਨੂੰ), ਭੈਨ ਸੁੱਟੋ (ਮਠ)।
^੮ਨੱਸਣਾ ਹੀ ਤੱਕਣਗੇ। ^੯ਪੂਜਨਗੇ (ਤੁਹਾਡੇ) ਚਰਨ ਤੇ ਬੇਨਤੀ ਕਹਿਣਗੇ ਉਹ। ^{੧੦}ਤਿਸ
 (ਜੋਗੀ) ਨੇ (ਸਿਖਾਂ ਨੂੰ) ਡਰਾਯਾ (ਸਿਖ ਅਗੋਂ) ਮਜ਼ਬੂਤ ਹੋ ਗਏ। (ਅ) ਭਿਆਨਕ ਤ੍ਰਾਸ ਉਸਨੂੰ
 ਦੇਂਦੇ ਭਏ। ^{੧੧}(ਮੰਤ੍ਰ ਜੰਤ੍ਰ) ਉਲਟ ਕੇ ਜੋਗੀ ਤੇ ਪਿਆ। ^{੧੨}ਸਾਰੇ ਨਾ ਠਹਿਰ ਸਕੇ।

*ਪਾ:—ਜਹਿ ਜਹਿ।

†ਪਾ:—ਨਿਧਿ ਸਿੱਧੀ।

ਮਿਗ ਚਲੇ ਕੇਹਰੀ ਗਾਜ । ਤਿਸ ਮਠ ਕੋ ਕਰਿ ਭਗਨ ਗਿਰਾਵਾ* । ਪਿਖਿ
ਲੋਗਨ ਕੋ ਗਨ ਤਬਿ ਆਵਾ॥੫੬॥ ਕਰਿ ਬਿਚਾਰਨਰ ਕਰਤਿ ਉਚਾਰੀ ।
‘ਜੋਗੀ ਪੀਰ ਹਮਾਰੋ ਭਾਰੀ । ਇਨਕੋ ਦੇਖਿ ਸੁ ਗਯੋ ਪਲਾਈ । ਮਹਾਂਬਲੀ
ਇਹੁ ਪਰਹਿ ਲਖਾਈ॥੫੭॥ ਨਿਕਟ ਚਲੋਬੁਝਹਿ ਅਬਿ ਇਨ੍ਹੈਂ । ਹੋਇਹਕੋਨ
ਪਠਾਏ ਕਿਨ੍ਹੈਂ ? ਗੁਰ ਗੋਰਖ ਕੋ ਮਠ ਜਿਨ੍ਹ ਗੋਰਾ । ਡਰੇ ਨਹੀਂ ਤਪ ਤੇਜ
ਬਡੇਰਾ’॥੫੮॥ ਜਬਿ ਨਰ ਮਿਲਿ ਆਏ ਸਮੁਦਾਏ । ਇਨ ਦੋਨਹੁ ਗੁਰ ਸ਼ਬਦ
ਸੁ ਗਾਏ । ਭੋਜਨ ਕੀਰਤਨਿ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸਾਰੇ । ਭਏ ਨੀਮ੍ਹਿ ਮੁਖ ਨਮੋ ਉਚਾਰੇ
॥੫੯॥ ਪ੍ਰੇਮ ਬਧਯੋ ਸਭਿ ਭਾਉ ਕਰੀਤੇ । ਨਿਕਟਿ ਹੋਇ ਇਕ ਮਨੇ ਸੁਨੀਤੇ* ।
ਸਤਿਗੁਰ ਬਰ ਤੇ ਭੇ ਸਿੱਖ ਆਇ । ਸੱਤਨ ਨਾਮ ਇਨ ਮੰਤ੍ਰ ਦਿੜਾਇ ॥੬੦॥
ਗੁਰਮੁਖ ਭਏ ਭਗਤਿ ਕੋ ਲਾਗੇ । ਦੀਰਘ ਭਾਗ ਭਾਲੇ ਜਿਨ ਜਾਗੇ ।
ਮਨ ਬਾਂਛਤਿ ਕੋ ਜਾਚਤਿ ਜਬੈ । ਇਨ ਬਰ ਤੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁਇ ਤਬੈ ॥੬੧॥
ਧਰਮਸਾਲ ਸੁੰਦਰ ਬਨਿਵਾਈ । ਸਤਿ ਸੰਗਤਿ ਨਿਤਿ ਹੋ ਸਮੁਦਾਈ । ਅਪਰ
ਹੁਤੇ ਮਠ ਜਿਸ ਜਿਸ ਥਾਨ । ਕਰਿ ਕਰਿ ਭਗਨ ਦਏ ਬਰ ਮਾਨਿ* ॥
੬੨ ॥ ਤਹਾਂ ਧਰਮਸਾਲਾ ਬਨਵਾਇ । ਨਾਮੁ ਦਾਨ ਇਸ਼ਨਾਨ ਦਿੜਾਇ । ਜੰਤ੍ਰ
ਮੰਤ੍ਰ ਤਹਿ ਤੇ ਕਰਿ ਦੂਰ । ਦੇਸ਼ ਬਿਦਤਿ ਸਿੱਖੀ ਸੁਖ ਪੂਰ ॥੬੩॥ ਦੁਰਮਤਿ
ਸਭਿ ਕੀਕੀਨਿ ਬਿਨਾਸੁ । ਪੂਰਤਿ ਭਏ ਸਭਿਨਿ ਕੀਆਸ । ਅਜਮਤੁ ਅਪੁਨੀ
ਦੇ ਦਿਖਰਾਇ । ਪਰੇ ਚਰਨ ਮਾਨਵ ਸਮੁਦਾਇ ॥੬੪॥ ਭਾਂਤਿ ਅਨੇਕਨ
ਅਰਪ ਉਪਾਇਨ* । ਸਤਿ ਸੰਗਤਿ ਦੇਂ ਭੋਜਨ ਆਇਨ* । ਸਗਰੋ ਦੇਸ਼
ਨਿਹਾਲ ਬਿਸਾਲੇ । ਗੁਰ ਸਿੱਖੀ ਕੈ ਮਾਰਗ ਚਾਲੇ ॥੬੫॥ ਫਿਰੇ ਕਟਾਰੇ ਇਸ
ਬਿਧਿ ਦੇਸ਼ । ਸੱਤਨਾਮ ਦੀਨਸਿ ਉਪਦੇਸ਼ । ਕਬਿ ਕਬਿ ਦਰਸਨ ਗੁਰ ਕੋ
‘ਇਕ ਮਨ ਹੋ ਕਰਕੇ ਸੁਰਨ ਲਗ ਪਏ । ‘ਮਸਤਕ ਦੇ । ‘ਬਚਨ ਮੰਨਕੇ (ਲੋਕਾਂ ਨੇ) । ‘ਫੋਟ
ਕਰਕੇ । ‘(ਨੂੰ) ਦੇਂਦੇ ਹਨ ਭੋਜਨ ਘਰ ਵਿਚ ।

*ਇਹ ਮਠ ਭੋਜਨ ਦੇ ਮੰਦਰ ਨਹੀਂ ਸਨ, ਅੰਕ ੪੪-੪੫ ਵਿਚ ਦੱਸ ਆਏ ਹਨ ਕਿ
ਇਹ ਟਿਕਾਣੇ ਦੇਵੀ ਦੇਵੀ ਦੇ ਥਾਉਂ ਨਹੀਂ ਸਨ, ਨਾ ਦੋਹਰੇ ਸਨ, ਨਾ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਨੂੰ ਮੰਨਣ,
ਨਾ ਤੀਰਥ ਜਪ ਤਪ ਦੇ ਥਾਂ ਸਨ, ਇਹ ਜੰਤ੍ਰ ਮੰਤ੍ਰ ਕਰਕੇ ਅਤੇ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਤੋਂ ਬੇਮੁਖ ਕਰਨ ਦੇ
ਟਿਕਾਣੇ ਸਨ । ਕਈ ਥਾਈਂ ਮਠਾਂ ਦੇ ਪੱਜ ਕੁਕਰਮ ਬੀ ਪਰਵਿਰਤ ਸਨ । ਇਸ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ
ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਗਾਯਨ ਕੀਰਤਨ ਤੇ ਭਗਤੀ ਦਾਨ ਕਰਨਾ ਸੀ, ਜੋ ਲੋਕੀ ਗਾਯਨਵਾਨ
ਹੋ ਜਾਣ । ਤਾਂ ਹੀ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਵਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਕਿ ਜੋਗੀ ਤੁਸਾਂ ਤੋਂ ਭਰਨਗੇ ਤੇ ਨੱਸ ਜਾਣਗੇ । ਨੱਸ
ਗਿਆਂ ਦੇ ਇਹ ਕੁਫਰ ਟਿਕਾਣੇ ਟੁਟ ਗਏ ਅਤੇ ਫੇਰ ਉਪਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਸੁਧ ਹੋ ਗਏ ਤੇ ਜੰਤ੍ਰ ਮੰਤ੍ਰ
ਤੋਂ ਉੱਚੇ ਹੋ ਗਏ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਆਪ ਮਠ ਤੋੜਕੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜਸ ਦੀਆਂ ਧਰਮਸਾਲਾਂ ਬਣਾਈਆਂ ।

ਆਵਹਿ। ਪੂਜਨ ਕਰਿ ਪੁਨ ਤਹਾਂ ਸਿਧਾਵਹਿ ॥੬੬॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ
ਗ੍ਰੰਥੇ ਪ੍ਰਥਮ ਰਾਸੇ 'ਬੋਲੀ ਪੰਡਤ ਵਿਰੇ ਕਟਾਰੇ ਕੋ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨ ਨਾਮ ਦੁਇ
ਸ਼ਲੋਕੀ ਅੰਸੂ ॥ ੬੨ ॥

੬੩ [ਬਾਲਕ ਜਿਵਾਉਣਾ । ਯਮ ਨੂੰ ਗੋਇੰਦਵਾਲੋਂ ਰੋਕਣਾ । ਅਕਬਰ ਨੇ ਆਉਣਾ]
ਦੇਹਗਾ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਦੀਨਾ ਨਾਥ ਜੀ ਦਯਾ ਸਿੰਧੁ ਸਿਰਮੌਰ । ਅਧਿਕ ਪ੍ਰਕਾ-
ਸ਼ਤਿ ਜਗ ਭਏ ਸਮ ਨਹਿਕੋ ਕਿਤ ਔਗਾ ॥੧॥ ਚੌਪਈ ॥ ਉਚਿਤ ਤਿਲੋਕੀ ਦੁਖ
ਕੇ ਹਰਤਾ^੧ । ਗੋਂਦਵਾਲ ਪਰ ਕ੍ਰਿਪਾ ਸੁ ਕਰਤਾ । ਜਥਾ ਅਜੁੱਧਾ ਰਘੁਬਰ
ਪਜਾਰੀ । ਪੂਜਾ ਸਰਬ ਸੁਖ ਦੇਵੈ ਪਾਰੀ^੨ ॥ ੨ ॥ ਜਿਮਿ ਸ੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਦਾਰਕਾ
ਰਹੇ । ਨਿਜ ਵਿਗ ਬਾਸਨ^੩ ਕੇ ਦੁਖ ਦਹੇ । ਤਿਸ ਬਿਧਿ ਸਤਿਗੁਰ ਗੋਇੰਦ-
ਵਾਲਾ ਨਾਨਾ ਸੈਕਟ ਕਟੇ ਕਰਾਲ ॥੩॥ ਅਪਰ ਕਸ਼ਟ ਕੀ ਗਿਨਤੀ ਕੋ ਹੈ ।
ਦਾਰੁਨ ਕਾਲ ਨ ਆਨ ਸਕੋ ਹੈ^੪ । ਅਵਧਿ ਬਿਤੇ ਨਰ ਜੋ ਮਰਿ ਜਾਇ ਕ੍ਰਿਪਾ
ਕਰਹਿ ਤਿਸ ਦੇਹਿ ਜਿਵਾਇ ॥੪॥ ਪੁਰੀ ਬਿਖੈ ਨਹਿ ਮ੍ਰਿਤੁ ਕੋ ਪਾਵਹਿ । ਗੁਰ
ਪ੍ਰਤਾਪ ਤੇ ਜਿਧਤਿ ਰਹਾਵਹਿ ॥ ਜਿਸਕੇ ਘਰਕੋ ਨਰ ਮਰਿ ਜਾਇ ਸੋ ਉਠਾਇ
ਗੁਰ ਆਗੈ ਲਜਾਇ ॥੫॥ ਤਬਿ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਨਿਜ ਚਰਨ ਛੁਹਾਵਤਿ । ਤਾਤ-
ਕਾਲ ਤਿਸ ਮ੍ਰਿਤਕ ਜਿਵਾਵਤਿ । ਜਿਸ ਕੋ ਨਰ ਉਠਾਇ ਲੈ ਆਵਹਿ । ਸੋ
ਨਿਜ ਪਗ ਤੇ ਸਦਨ ਸਿਧਾਵਹਿ ॥੬॥ ਇਮਿ ਪ੍ਰਤਾਪ ਗੁਰ ਕੋ ਨਰ ਪਾਇ ।
ਬਸਹਿ ਸੁਖੀ ਕੀਰਤਿ ਬਿਰਧਾਇ^੫ । ਪ੍ਰਾਪਤ ਤਨ ਮਨ ਕੀ ਕਲਿਆਨ ।
ਨਰ ਅਰੋਗ ਨਿਤਿ ਰਹੈ ਸੁਜਾਨ ॥੭॥ ਸਭਿਹਿਨਿ ਕੇ ਬਰਧਜੈ ਪਰਵਾਰ ਭਏ
ਧਨੀ ਨਰ ਦਾਰਿਦ ਟਾਰਿ । ਖਾਨ ਪਾਨ ਤੇ ਅਖੁਟ ਭੈਭਾਰ । ਨਹਿ ਚਿੰਤਾ
ਕਿਸੁ ਰਿਦੈ ਮਝਾਰ ॥੮॥ 'ਧੀਨ ਧੀਨ' ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ ਕਹੈ । ਦਾਰੇ ਪਰ ਨਿਤਿ
ਬੰਦਤਿ ਰਹੈ । ਜਹਿ ਕਹਿ ਬੈਠਹਿ ਗੁਰੁ ਸਰਾਹੈ । ਸਮਤਾ ਰਾਮ ਚੰਦ ਕੀ
ਪ੍ਰਾਹੈ ॥੯॥ ਬੱਲੁ ਸੋ ਆਗਾ ਕਹਿ ਰਖੀ^੬ । ਪੁਰਖ ਕਿ ਇਸਤ੍ਰੀ ਜੋ ਹੋਇ ਦੁਖੀ ।
ਤਿਹ ਕੀ ਸੁਧਿ ਤਬਿ ਆਨਿ ਸੁਨਾਵਹੁ । ਕਹਿ ਹਮ ਸੋ ਤਿਹ ਕਸ਼ਟ ਮਿਟਾ-
ਵਹੁ ॥੧੦॥ ਬਿਧਵਾ ਬਸਤਿ ਪੁਰੀ ਛੱਡਾਨੀ^੭ । ਹੁਤੋ ਏਕ ਨੰਦਨ^੮ ਸੁਖਦਾਨੀ ।
ਮਹਾਂ ਕਸ਼ਟ ਤੇ ਸੁਤ ਕੋ ਪਾਲਾ । ਬਿਨ ਭਰਤਾ ਤੇ ਪ੍ਰਿਯ ਸੁ ਬਿਸਾਲਾ ॥੧੧॥

^੧ਤਿਲੋਕੀ ਦੇ ਦੁਖ ਦੂਰ ਕਰਨ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਵਾਲੇ (ਗੁਰੂ ਅਮਰ ਦੇਵ ਜੀ) । ^੨ਪਾਲਨ ਕੀਤੀ ।

^੩ਕੋਲ ਰਹਿੰਦਿਆਂ ਦੇ । ^੪ਭਿਆਨਕ ਮੌਤ ਬੀ ਨਹੀਂ ਆ ਸਕੀ ਹੈ । ^੫(ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ) ਕੀਰਤੀ
ਵਧੇ । ^੬(ਇਕ) ਵਿਧਵਾ ਖੱਤਰਾਣੀ ਵਸਦੀ ਸੀ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ । ^੭ਪੁੱਤ੍ਰ । ^੮ਪਤੀ ਨਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ

ਉਹ (ਪੁੱਤਰ) ਬਹੁਤ ਪਿਆਰਾ ਸੀ ।

ਇਕ ਦੁਇ ਦਿਨ ਤਿਸ ਕੋ ਤਪ ਆਵਾਤਾਤਕਾਲ ਤਿਸੁ ਤਨ*ਬਿਨ ਸਾਵਾ
 । ਆਪੀ ਨਿਸਾ ਹੁਤੀ ਤਿਸ ਕਾਲਾ । ਰੁਦਤਿ ਬਿਧਾ ਪਿਖਿ ਸੁਤ ਗ੍ਰਸ
 ਕਾਲਾ॥੧੨॥ ਸ਼ੋਕ ਕਰਤਿ ਬਿਰਲਾਪ ਪੁਕਾਰਾ॥ 'ਹੇ ਸੁਤਾ ਮੈਂ ਅਬਿ ਲੋ ਤੁਝ
 ਪਾਰਾ'। ਸੁਖ ਤੇਰੇ ਨਹਿ ਦੇਖਨ ਕੀਨਾ॥ ਗਯੋ ਕਹਾਂ ਤੂੰ ਮੋਹਿ ਬਿਹੀਨਾ॥੧੩॥
 ਅਪਨੇ ਸੰਗ ਲੇਹੁ ਹੇ ਨੰਦਨ॥ ਮੈਂ ਕਰਿਹੋਂ ਨਿਜ ਪ੍ਰਾਨ ਨਿਕੰਦਨ॥ ਕਹਾਂ ਕਰੋਂ
 ਜਿਯ ਕੈ ਪਸਚਾਤੀ । ਇਕ ਅਲੰਬ* ਤੂੰ ਮਮ ਸੁਖ ਥਾਤੀ॥੧੪॥ ਇੰਤਜਾ-
 ਦਿਕ ਬਹੁ ਉਚ ਪੁਕਾਰਤਿ॥ ਮਹਾਂ ਸ਼ੋਕ ਮਹਿ ਕੇਸ ਉਖਾਰਤਿ॥ ਸਿਰ ਪੀਟਤਿ
 ਉਚੀ ਧੁਨਿ ਰੋਈ । ਅਤਿ ਸੰਕਟਿ ਤੇ ਧੀਰ ਨ ਹੋਈ॥੧੫॥ ਜਾਮ ਜਾਮਨੀ
 ਜਬਿ ਰਹਿ ਸੇਖ । ਉਠੇ ਜਾਗ ਤਬਿ ਪ੍ਰਭੁ ਬਿਸੇਖ । ਬਿਧਵਾ ਨੇ ਨਿਜ ਸੁਤ
 ਉਚਵਾਇ॥ ਗੁਰੁਦਾਰ ਪਰ ਪਾਯਹੁ ਆਇ॥੧੬॥ ਰੋਦਤਿ ਉਚੀ ਧੁਨ ਕੋ ਕਰਿ-
 ਕੇ॥ ਤਿਹ ਛਿਨ ਕਾਨਪਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਕੈ ਦੁਖੀ ਬਿਲਾਪਤਿ ਸੁਨਤਿ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ॥
 ਸਹਿ ਨਹਿ ਸਕੇ ਰਿਦੇ ਤਿਸ ਕਾਲ॥੧੭॥ ਨਿਕਟਿ ਦੇਖਿ ਬੱਲੂ ਸੰਗ
 ਕਹਯੋ 'ਕੌਨ ਬਿਲਾਪਤਿ ਦੁਖ ਜਿਨ ਲਹਯੋ । ਜਾਹੁ ਨਿਕਟ ਤਿਸੁ ਰੁਦਨ
 ਹਟਾਓ॥ ਧੀਰਜ ਦੇ ਕਰਿ ਇਮਿ ਸਮਝਾਓ॥੧੮॥—ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲਾ ਸਭਿ†ਫਲ
 ਵਾਰੋ॥ ਪ੍ਰਭੁ ਸਿਮਰਨ ਕੋ ਨਾਮ ਸੰਭਾਰੋ॥ ਛਿਮਾ ਕਰਹੁ ਹੋਵਨ ਲਾਗ ਪ੍ਰਾਤੀ॥
 ਉਦੇ ਸੂਰ ਤੇ ਦੁਖ ਹੁਇ ਹਾਤੀ—'॥੧੯॥ ਬੱਲੂ ਸੁਨਿਕਰਿ ਬਾਹਰਿ ਆਯੋ ।
 ਦੇਖਿ ਬਿਧਾ ਕੋ ਤਬਿ ਸਮਝਾਯੋ॥ 'ਸਤਿਗੁਰ ਆਗਯਾ ਦੀਨਸਿ ਤੋਹਿ॥ ਅੰਮ੍ਰਿਤ
 ਸਮੈ ਤੁਸਨੀ ਹੋਹਿ॥੨੦॥ ਹੋਤਿ ਪ੍ਰਾਤਿ ਤਬ ਨੰਦਨ ਤੇਰਾ॥ ਦੇਹਿ ਜਿਵਾਇ ਨ
 ਕਰਹੀ ਦੇਰਾ । ਸ਼ਬਦ ਰੁਦਨ ਕੋ ਨਹੀ ਉਠਾਵਹੁ॥ ਬੈਠੀ ਰਹਹੁ ਰਾਮ ਗੁਨ
 ਗਾਵਹੁ॥੨੧॥ ਸੁਨਿ ਬੱਲੂ ਕੋ ਬਚ ਸੁਖ ਵਾਰੋ—ਜਿਯਹੁ ਪੁੱਤ੍ਰ—ਨਿਸਚੈ ਚਿਤਿ
 ਧਾਰੋ॥ ਤਉ ਸ਼ੋਕ ਤੇ ਪੀੜਤਿ ਭਾਰੀ॥ ਉਚੀ ਕੂਕ ਸੁ ਤ੍ਰਿਯਾ ਪੁਕਾਰੀ॥੨੨॥
 ਕਰਨ ਲਗੀ ਬਿਰਲਾਪ ਘਨੇਰਾ । 'ਮੁਝੈ ਅਲੰਬ ਸਤਿਗੁਰੁ ਤੇਰਾ । ਸੁਤ
 ਬਿਨੁ ਮੇਰੇ ਕੋ ਜਗ ਨਾਹੀ॥ ਇਕ ਪੁਤ੍ਰਾ ਮੈ ਸੰਕਟ ਮਾਂਹੀ॥੨੩॥ ਸਰਨ ਆਪ
 ਕੀ ਆਨਿ ਰਹੇ ਹਮਾ ਇਸਕੀ ਲਾਜ ਬਿਚਾਰਹੁ ਉਰ ਤੁਮ'॥ 'ਹਾਇ ਹਾਇ'
 ਕਹਿ ਕੂਕ ਪੁਕਾਰਹਿ॥ ਪੀਟਤਿ ਸਿਰਕੇ ਬਾਰ ਉਖਾਰਹਿ॥੨੪॥ ਤਬਿ ਬੱਲੂ

*ਕਾਲ ਨੇ ਗ੍ਰਸ ਲਿਆ (ਮਾਰ ਲਿਆ) । †ਪਾਲਿਆ । ‡ਆਸਰਾ (ਸੈਂ) । †ਸਮੂਹ ਫਲਾਂ ਦੇ
 ਵੇਣੇ ਵਾਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ‡ਭਾਵ ਦੁਪ ਕਰ ਰਹੇ ਸਵੇਰ ਹੋਣ ਤਕ । †ਭਾਵ ਤੇਰਾ ਬਾਲ
 ਜੀ ਪਵੇਗਾ । *ਪਾ:—ਦਿਨ । †ਪਾ:—ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸਮਾ ਅਬਹਿ । ‡ਪਾ:—ਬਾਂਹ ਚਿਸਾਏ ।

ਨੇ ਆਨ ਸੁਨਾਈ। ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਮੈਂ ਕਹਿ ਬਹੁ ਸਮਝਾਈ। ਸੁਨਤਿ ਰੁਦਨ ਪੁਨ
 ਕਰਤਿ ਘਨੇਰਾ। ਬਿਧਵਾਪੁੰਤ੍ਰ ਮਰਨੈ ਧਰ ਗੋਰਾ। ॥੨੫॥ ਤਬਿ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਨਿਕਸੇ
 ਨਿਜ ਦਾਰੇ। ਗਏ ਤਹਾਂ ਜਹਿ ਰੁਦਨ ਉਚਾਰੇ। ਨਿਜ ਪਗਪੰਕਜ ਸੀਸ ਛੁਹ-
 ਯੋ*। ਮ੍ਰਿਤਕ ਬਾਲ ਤਤਕਾਲ ਜਿਵਾਯੋ ॥੨੬॥ ਸੁਤ ਸਮੇਤ ਕਰਿ ਗੁਰਕੋ
 ਬੰਦਨ। ਗਮਨੀ ਸਦਨ ਸੰਗ ਕਰਿ ਨੰਦਨ। ਸ੍ਰੀਗੁਰ ਅਮਰ ਗਏ ਨਿਜ ਥਾਨ।
 ਬੱਲੁ ਸੋਂ ਇਸ ਗੀਤਿ ਬਖਾਨਾ ॥੨੭॥ ਮ੍ਰਿਤਕ ਜਿਵਾਵਨ ਭਲੀ ਨ ਬਾਤ। ਯਾਤੇ
 ਅਬਿ ਇਸ ਤੇ ਉਪਗਤਿ* । ਨਰ ਤ੍ਰਿਯ ਮ੍ਰਿਤਕ ਹੋਇ ਕਬਿ ਨਾਹੀ । ਜਬ
 ਲਗ ਤਨ ਧਰਿ* ਹਮ ਪੁਰ ਮਾਂਹੀ ॥੨੮॥ ਜਮੁ ਕੋ ਠਾਕ ਦਿਯੋ ਤਿਸੁ ਕਾਲ।
 ਜੋ ਸਭਿ ਜੀਵਨ ਕਰਤੇ ਕਾਲ*। ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਬਿਖੇ ਨਹਿ ਆਵਹੁ। ਕਿਸਕੇ
 ਪ੍ਰਾਨ ਨਹੀਂ ਬਿਨਸਾਵਹੁ ॥ ੨੯ ॥ ਦੋਇ ਬੀਸ ਸਿਮਤਿ* ਲੋ ਸਤਿਗੁਰ ।
 ਲੋ ਗਾਵੀ ਕੋ ਬਸਤਿ ਭਏ ਪੁਰਿ । ਤਬਿ ਲੋ ਇਸਤੀ ਪੁਰਖ ਅਨੰਦੇ। ਕਿਸਕੇ
 ਨਹਿ ਜਮੁ ਪ੍ਰਾਨ ਨਿਕੰਦੇ ॥੩੦॥ ਜੁਤ ਪਰਵਾਰ ਬਸੇ ਸੁਖ ਪਾਈ। ਜਮੁਕੋਤ੍ਰਾਸ
 ਦਿਯੋ ਬਿਸਰਾਈ। ਅਚਰਜ ਚਰਿਤ ਗੁਰੁ ਕੇ ਮਹਾਂਦੀਪਕ ਬਰੈ ਤੇਲ ਨਹਿ
 ਜਹਾਂ ॥੩੧॥ ਸਿਕਤਾ ਮਹਿ ਤੇ ਤੇਲ ਨਿਕਾਸਹਿ । ਸਿਕਤਾ ਕੋ ਜਲ ਕਰਿ
 ਤ੍ਰਿਪਤਾਸਹਿ* । ਜਲ ਪਰ ਪਾਵਕ ਪਰਮ ਪ੍ਰਸਾਰਹਿ* । ਪਾਵਕ ਚੇਦੁ
 ਸਦਿਸ ਕਰਿ ਭਾਰਹਿ* ॥ ੩੨ ॥ ਚੰਦ ਦਿਨਿੰਦ ਮਨਿੰਦ* ਬਨਾਵਹਿ ।
 ਛਿਤਿ ਪਰ ਆਨ ਦਿਨਿੰਦ* ਛੁਵਾਵਹਿ। ਛਿਤਿ ਕੋ ਬਾਯੁ ਸਮਾਨ ਚਲਾਵਹਿ।
 ਬਾਯੁ ਕੋ ਸਮ ਮੇਰੁ ਟਿਕਾਵਹਿ ॥੩੩॥ ਮੇਰੁਪੁਰ ਕਨ ਕਰਹਿ ਉਛਾਵਹਿ* ।
 ਧੁਲੀ ਕਨ ਕੋ ਸੈਲ ਬਨਾਵਹਿ* । ਸੈਲ ਤੁੰਗ ਬਲ ਗਰਤ ਦੇਹਿ ਕਰਿ* ।
 ਗਰਤ ਗਿਰੇ ਕੋ ਦੇਹਿ ਸੁਰਗਬਰ* ॥੩੪॥ ਸੁਰਗਦੇਵ ਆਵੱਗਜਕ ਹੋਇ* ।
 ਗੋਰਹਿ ਨਰਕ ਨ ਬਿਲਮਹਿ ਕੋਇ। ਨਰਕ ਜਾਤਨਾ* ਜੀਵ ਜੁ ਸਹੈ। ਗੁਰ

*ਪਿਛੋਂ । *ਦੇਹ ਧਾਰੀ ਬੈਠੇ ਹਾਂ । *ਜੀਵਾਂ ਦੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ਮੋਢ । *ਬਾਈਸਾਲ । *ਤ੍ਰਿਪਤ ਕਰ ਦੇਣਾ ।
 *ਜਲ ਤੇ ਅਗਨੀ ਬੜੀ ਬਾਲ ਦੇਣ । *ਅਗਨੀ ਨੂੰ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਸਮਾਨ (ਠੰਢ ਦਾਤੀ) ਕਰ ਦੇਣ ।
 *ਚੰਦ ਨੂੰ ਸੂਰਜ ਵਰਗਾ । *ਸੂਰਜ ਨੂੰ । *ਸਮੇਰ ਪਰਬਤ ਨੂੰ ਧੂੜ ਦਾ ਕਿਣਕਾ ਕਰਕੇ
 ਉਛਾ ਦੇਣ । *ਧੂੜੀ ਦਾ ਕਿਣਕਾ ਪਹਾੜ ਬਣਾ ਦੇਣ । *ਉਚੇ ਪਹਾੜ (ਤੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ
 ਨੂੰ) ਖਾਤੇ ਦੇ ਥਾਂ ਕਰ ਦੇਣ । *ਟੋਟੇ ਵਿਚ ਡਿਗੇ ਨੂੰ ਦੇ ਦੇਣ ਬੈਕੰਠ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ । *ਸੁਰਗ
 ਦਾ ਦੇਵਤਾ ਅਵੱਗਜਾ ਕਰਨਵਾਲਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ । *ਨਰਕ ਦੀ ਤਾਜਨਾ (ਪੀੜਾ) ।

*ਪ੍ਰਾਨ-ਲਗਾਯੋ ।

ਕਰੁਨਾ ਤੇ ਮੁਕਤਿ ਸੁ ਲਹੈ ॥੩੫॥ ਬਿਧਿ ਪ੍ਰਪੰਚ ਮਿਰਜਾਦ ਬਿਗਾਰਹਿ^੧ ।
 ਬਿਗਾਰੇ ਕੀ ਮਿਰਜਾਦ ਸੁਧਾਰਹਿ^੨ । ਅਚਲ^੩ ਚਲਾਵੈ, ਚਲਤ ਬਿਗਾਵੈ^੪ ।
 ਰਾਉ ਰੰਕ^੫, ਰੰਕ ਰਾਉ ਬਨਾਵੈ ॥੩੬॥ ਇਮਿ ਅਚਰਜ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਖੇਲ।
 ਜਿਨ ਕੋ ਕੋਇ ਨ ਸਾਕਸ ਪੇਲ^੬ । ਚਹੈ ਸੁ ਕਰਹਿ ਪ੍ਰਭੁ ਸਮਰੱਥ। ਭੀਨਣ
 ਘੜਨ ਜਿਨਹੁ ਕੇ ਹੱਥ ॥੩੭॥ ਤਦਪਿ ਜੁ ਆਵਤਿ ਚਲੀ ਅਨਾਦਿ^੭ ।
 ਰਾਖਨ ਹੇਤੁ ਰਖਹਿ ਮਿਰਜਾਦਿ । ਦਯਾਸਿੰਧੁ ਸਿਖ ਵਤਸਲ^੮ ਮਹਾਂ । ਜਸ
 ਵਿਸਭਿੱਤਭਯੋ ਜਹਿੰਕਹਾਂ ॥੩੮॥ ਨਿਜ ਪੁਰਿਮੈ ਗੁਰ ਪੁਰਖ ਅਗਾਧਿ। ਬਰਜੀ
 ਆਧਿ ਰੁ ਵਜਾਧਿ ਉਪਾਧਿ । ਤਬਿ ਅਕਬਰ ਦਿੱਲੀ ਤੇ ਆਵਾ । ਸਲਿਤਾ
 ਉਤਰਿ ਸਿਵਰ ਨਿਜ ਪਾਵਾ ॥੩੯॥ ਲਵਪੁਰਿ ਕੋ ਗਮਨਤਿ ਤਹਿ^੯ ਰਹਜੈ ।
 ਨਿਕਟ ਹੋਇ ਗੁਰੁ ਕੇ ਸਿੱਖ ਕਹਜੈ^{੧੦}। ਹਜ਼ਰਤ! ਸੋ ਸਤਿਗੁਰ ਇਸ ਪੁਰਿਹੈ ।
 ਜਿਨ ਕੋ ਬਚਨ ਆਪਕੋ ਫੁਰਹੈ^{੧੧} ॥੪੦॥ ਸੁਨਿ ਅਕਬਰ ਨੇ ਰਿਦੇਬਿਚਾਰੀ
 —ਗਜ਼ ਚਿਤੋੜ ਕੀ ਬਾਤ ਚਿਤਾਰੀ—। ਧਰਿ ਪ੍ਰਤੀਤ ਦਰਸਨ ਕੋ ਚਾਹਜੈ
 ਉਤਮ ਲੀਨ ਉਪਾਇਨ ਪਾਹਜੈ ॥੪੧॥ ਸੁਧਿ ਦੇਬੇ ਹਿਤ ਪਠਜੈ ਮੁਸਾਹਿਬ ।
 ਤੀਰ ਬਾਪਿਕਾ ਬੈਠੇ ਸਾਹਿਬ। ਬੱਲੂ ਬੋਲਜੈ ਬੰਦਾਤ ਹਾਥ। ‘ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਇਹੁ
 ਦਿੱਲੀ ਨਾਥ ॥੪੨॥ ਦਰਸਨ ਕੋ ਆਵਤਿ ਧਰਿ ਭਾਉ । ਚਹਿਯ ਪਾਵਡੇ^{੧੨}
 ਇਸ ਅਗੁਵਾਉ^{੧੩}। ਇਮਿ ਕਹਿ ਆਇਸੁ ਲੇ ਉਤਲਾਇਵ^{੧੪}। ਰੁਚਿਰਪਟੈਬਰ
 ਬਹੁ ਮੰਗਵਾਇਵ ॥੪੩॥ ਚਲਜੈ ਸਿਵਰ ਤੇ ਅਕਬਰ ਸ਼ਾਹੁ । ਅਸਵਾਰੀ ਤਜਿ
 ਆਦਿਕ ਬਾਹੁ^{੧੫}। ਤਹਿ ਤੇ ਕਰੇ ਪਾਵਡੇ ਪਾਵਨ । ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਪਟੈਬਰ ਹਿਤ
 ਸੁਖ ਪਾਵਨ ॥੪੪॥ ਸੁਭ ਮਤਿ ਸ਼ਾਹੁ ਬਿਲੋਕਨਿ ਕਰਜੈ। ਉਪਰ ਪਾਵ ਨ ਤਿਸ
 ਕੋ ਧਰਜੈ। ਨਿਜ ਕਰ ਤੇ ਉਠਾਇ ਨਿਰਵਾਰੇ^{੧੬} । ਗਮਨਜੈ ਪਗਨਿ ਨੰਮ੍ਰਤਾ
 ਧਾਰੇ ॥੪੫॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕੇ ਸਮੀਪ ਚਲਿ ਆਇਵਾ ਅੰਗ ਬਿਭੂਖਨ ਸੰਗ ਸੁਹਾ-
 ਇਵਾਜਾਤਿਰੁਪ ਕੇ ਜਰਤੀ ਕਰੇ^{੧੭}। ਜ਼ਾਹਰ ਜੋਤਿ ਜਵਾਹਰ ਜਰੇ^{੧੮} ॥੪੬॥

^੧ਬਿਧਾਤਾ ਦੇ ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਮਿਰਜਾਦ। ਵਿਗਾੜਦੇ ਹਨ, ਭਾਵ ਜੋ ਮੁਰਦੇ ਜਿਵਾ ਦੇਂਦੇ ਤੇ ਮੋੜ
 ਠਾਕ ਰਖਦੇ ਹਨ । ^੨ਦਵਸਤ ਕਰਨ । ^੩ਨਾ ਚਲਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ । ^੪ਚਲਦੇ ਨੂੰ ਅਸਥਿਰ ਕਰਦੇ
 ਹਨ । ^੫ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਕੰਗਾਲ। ^੬ਪਰਤਾ, ਉਲਟਾ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ । ^੭ਪੁਰਾਣੀ (ਮਿਰਜਾਦ)। ^੮ਸਿਖਾਂ ਦੇ
 ਪਿਆਰੇ। ^੯ਭਾਵ ਗੋਇੰਦਵਾਲ । ^{੧੦}ਆਪ (ਲਈ) ਫੁਰਿਆ ਸੀ । ^{੧੧}ਪੈਰਾਂ ਹੇਠ ਵਿਛਾਉਣ ਵਾਲੇ
 ਬਸਤ੍ਰ । ^{੧੨}ਭੇਤ। ^{੧੩}ਸੋਨਾਂ [ਸੰਸਾਰ, ਵਾਹਿਨੀ] (ਅ) ਬਾਹਰ, (ੲ) ਸਵਾਰੀ [ਸੰਸਾਰ, ਵਾਹਨ] । ^{੧੪}ਪਰੇ
 ਕੀਤੇ । ^{੧੫}ਸੋਨੇ ਦੇ ਜੜਾਉ ਕੱਢੇ । [ਸੰਸਾਰ, ਜਾਤ ਰੂਪ—ਸੋਨਾਂ] ^{੧੬}ਜੜੇ ਹੋਏ ।

ਦਮਕਹਿ ਹੀਰਾ ਅਰੁ ਗਨ ਮੋਤੀ। ਬਹ ਮੋਲੇ ਸੋਭਾ ਬਡ ਹੋਤੀ। ਸੁੰਦਰ ਸੂਖਮ
 ਬਸਤੁ ਸੁਹਾਵਤਿ। ਹੋਤਿ ਸਤੁ ਯਮਾਨ^੧ ਚਲਿ ਆਵਤਿ ॥੪੭॥ ਲਾਖਹੁ ਸੀਸ
 ਨੇਮਿ^੨ ਜਿਸੁ ਆਗੇ। ਮਹਾਂ ਪ੍ਰਤਾਪਵੰਤਿ ਦੁਤਿ ਜਾਗੇ। ਕੰਚਨ ਛਰੀਦਾਰ^੩
 ਅਗੁਵਾਉ। ਹਾਥ ਬੈਤ ਧਾਰੀ ਸਮੁਦਾਉ ॥੪੮॥ ਬਸਤੁ ਬਿਭੂਖਨ ਸੁੰਦਰ
 ਜਿਨ ਕੋਚਹੁ ਦਿਸ਼ ਟੋਲਿ ਚਲਤਿ ਸੰਗ ਤਿਨ ਕੇ। ਦਰਸਨ ਕਰਤਿ ਨੇਮਿ
 ਹੁਇ ਬੈਠੇ। ਅਦਬ ਕਰੇ ਕਰਿ ਪਾਦ ਇਕੈਠੇ^੪ ॥੪੯॥ ਕਸਲ ਪ੍ਰਸਨ ਕਰਿ
 ਆਪਸ ਬਿਖੈ। ਪ੍ਰੇਮ ਕਰੇ ਗੁਰ ਦਰਸਨ ਪਿਖੈ।—ਨਹੀਂ ਦੇਗ ਤੇ ਅਚਜੈ
 ਅਹਾਰਾ—। ਇਹੀ ਨੇਮ ਗੁਰ ਰਿਦੇ ਚਿਤਾਰਾ ॥੫੦॥ ਤੁਰਨ ਅਕਬਰ ਕੇ
 ਮਨ ਪੋਰਾ। ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਬੋਲਜੈ ਤਿਸੁ ਬੋਰਾ^੫। ‘ਗੁਰ ਸਾਹਿਬ! ਕਜਾ ਖਾਨਾ
 ਖਾਵਹੁ?’ ਕਿਸ ਮਹਿ ਰੁਚਿ ਚਿਤ ਤੇ ਉਪਜਾਵਹੁ? ॥੫੧॥ ਸਤਿਗੁਰ ਕਹਜੈ
 ਸੁ‘ਚਿਤ ਰੁਚਿ ਉਨਾ^੬। ਹੋਤਿ ਓਗਰਾ ਲਵਨ ਬਿਹੁਨਾ^੭। ਤਿਸ ਕੋ ਏਕ ਬਾਰ
 ਕਰ ਖਾਵਨਿ^੮। ਅਸਟ ਜਾਮ ਲਗਿ ਹੁਇ ਤ੍ਰਿਪਤਾਵਨ^੯ ॥੫੨॥ ਸੁਨਿ ਸੁਲਾ-
 ਤਾਨ ਬਿਸਮਤਾ ਪਾਇਵ।—ਬਿੱਧ ਦੇਹਿ ਨਹਿ ਓਜ ਰਹਾਇਵ। ਬਹੁਰ
 ਨਿਬਲ ਹੀ ਕਰਤਿ ਅਹਾਰਾ। ਕ੍ਰਾਂਤਿਵੰਤ^{੧੦} ਤਨ ਸੁਭਤਿ ਉਦਾਰਾ—॥੫੩॥ ਕਰ
 ਜੋਰਤਿ ਕਹਿ ‘ਮਿਹਰ ਕਰੀਜਹਿ। ਵਹੀ ਤਵਰਕ^{੧੧} ਮੁਖ ਕੋ ਦੀਜਹਿ। ਤੁਮ
 ਖੁਦਾਇਕੀ ਜਾਤਿ ਸੁਜਾਨੇ। ਵਰਹਿ ਸ੍ਰਾਪ ਬਰ ਜਥਾ ਬਖਾਨੇ ॥੫੪॥ ਦਰਸਨ
 ਪਾਇ ਭਯੋ ਮੈਂ ਧੀਨ। ਦੇਹੁ ਤਵਰਕ ਹੋਹੁ ਪ੍ਰਸੰਨ^{੧੨}। ਬਿਨੈ ਸ ਪ੍ਰੇਮ ਜਾਚਨਾ
 ਜਾਨੀ^{੧੩}। ਸੁਨਿ ਕ੍ਰਿਪਾਲਮੁਖ ਮਧੁਰ ਬਖਾਨੀ ॥੫੫॥ ‘ਬੱਲੁਹ ਮਰੇ ਹੈਜੁ ਅਹਾਰਾ
 ਆਨਹੁ ਜਾਇ ਸੁ ਬਨਜੈ ਜਿ ਤਜਾਰਾ^{੧੪}। ਗਮਨਜੇ ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਬਾਰ ਭਰਿ ਆਨਾ।
 ਧਰਜੈ ਸ਼ਾਹੁ ਕੇ ਅੰਗੂਥ ਖਾਨਾ ॥੫੬॥ ਕਰ ਪਖਾਰ ਮੁਖ ਪਾਯਵ ਗਾਸਾ^{੧੫}।
 ਸ੍ਰਾਦ ਅਜਾਇਬ ਜਾਨਿ ਬਿਕਾਸਾ^{੧੬}। ਜਿਤਕ ਮਧੁਰਤਾ ਉ‘ਤਮ ਅਹੈ ਪ੍ਰਿਥਮ
 ਕਵਰ^{੧੭} ਮਹਿ ਸਾਦ ਸੁ ਲਹੈ ॥੫੭॥ ਰੁਚਿ ਜਾਗੀ ਤਬਿ ਦੂਸਰ ਖਾਵਾ। ਤੁਰਸ
 ਸ੍ਰਾਦ ਉ‘ਤਮ ਕੋ ਪਾਵਾ। ਬਿਸਮਜੈ ਸ਼ਾਹੁ—ਕਹਾਂ ਯਹਿ ਬਾਤਾ ਦੁਤਿਯੋ ਰਸ^{੧੮}
 ਹੋਯਸਿ ਕਿਸ ਭਾਂਤਿ—॥੫੮॥ ਬਹੁਰ ਤੀਸਰੋ ਪਾਇਸ ਕੋਰ^{੧੯}। ਸ੍ਰਾਦ ਸਲਵਣ

^੧ਉਸਤਤੀ ਵਾਨ। ^੨ਚੋਬਦਾਰ। ^੩ਇਕੋਠੇ ਕਰਕੇ, ਸੰਕੋਚਕੇ। ^੪ਤਿਸ ਵੇਲੇ। ^੫ਰੁਚੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾ।
^੬ਖਾਣਾ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ^੭ਸੁੰਦਰ। ^੮ਬਰਕਤ ਵਾਲਾ (ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ) [ਵਾਃ, ਤਬਰਕ]। ^੯ਸਹਤ ਪ੍ਰੇਮ ਦੇ
 ਮੰਗਣ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਜਾਣਕੇ। ^{੧੦}ਬੁਰਕੀ, ਗ੍ਰਾਹੀ। ^{੧੧}ਅਨੰਦ ਹੋਯਾ। ^{੧੨}ਦੂਜਾ ਰਸ।

*ਪਾ:—ਨਮਹਿ।

ਪਾਇ ਤਬਿ ਔਰ। ਚਤੁਰਥ ਮਹਿ ਪਾਇਸ ਕਹੁ ਪਾਇਸਿ^੧। ਜਸੇਂ ਜਸੇਂ ਅਚਿ
ਤਜੇਂ ਤਜੇਂ ਬਿਸਮਾਇਸਿ॥੫੯॥ ਖਟ ਰਸ ਕੇ ਸੁਭ ਸ੍ਵਾਦ ਜਿ ਹੋਇ। ਅਚਤਿ
ਸ਼ਾਹੁ ਨੇ ਲੀਨੇ ਸੋਇ। ਜਨਮ ਧਾਰਿ ਜੋ ਸ੍ਵਾਦ ਨ ਪਾਯੋ। ਲਵਨ ਬਿਹੀਨ
ਓਗਰੋ ਖਾਯੋ॥੬੦॥ ਤਿਪਤਿ ਸ਼ਾਹੁ ਕਰੈ ਬਹੁਰ ਪਖਾਰੇ। ਬਿਸਮਤਿ ਹੁਇ,
ਕਰ ਜੋਰਿ ਉਚਾਰੇ। 'ਸਿਵਤ ਆਪ ਕੀ ਕਹੀ ਨ ਜਾਇ। ਆਰਫ^੨ ਕਾਮਲ^੩
ਸਭਿ ਸੁਖਦਾਇ॥੬੧॥ ਜੇਕਰਿ ਮੇਰੇ ਪਰ ਅਨਕੂਲ^੪। ਹਰਖ ਦੇਹੁ' ਕੁਛ ਕਰੋ
ਕਬੂਲ। ਜੋ ਸੇਵਾ ਤੁਮਰੀ ਹੁਇ ਜਾਇ। ਬਨਹੁ ਸਫਲ ਸ਼ਾਂਤੀ ਮੁਖ ਆਇ'
॥੬੨॥ ਬਿਕਸਿ ਪ੍ਰਭੂ ਮੁਖ ਤਾਂ ਸੋ ਕਹੀ। 'ਕਿਸੁ ਬਸਤੁ ਕੀ ਖਾਸ਼ ਨ ਰਹੀ।
ਦਿਏ ਗੁਰੂ ਨੇ ਅਤੁਟ ਭੇਡਾਰੂ। ਖਰਚਤਿ ਖਾਵਤਿ ਪਾਇ ਨ ਪਾਰੂ'॥੬੩॥
ਸ਼ਾਹੁ ਸਹਤ ਉਮਰਾਵਨ ਫੇਰਾਬੇਰ ਬੇਰ ਕਹਿ 'ਕਰਹੁ ਨ ਫੇਰ'^੫। ਕਿਤਿਕ
ਗਾਮ ਕੇ ਪਟਾ ਲਿਖਾਇਵਾ। ਸ਼੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਚਰਨ ਚਵਾਇਵਾ॥੬੪॥ ਇਹ
ਸਭਿ ਨਿਰਨੈ ਆਗੈ ਕਰਿ ਹੈ। ਜਹਾਂ ਸੁਧਾਸਰ^੬ ਕਥਾ ਉਚਰਿਹੈ। ਦੇ ਕਰਿ
ਗਯੋ ਗ੍ਰਾਮ ਸੁਲਤਾਨ। ਬੈਠੇ ਸ਼ੋਭਤਿ ਗੁਰ ਭਗਵਾਨ॥੬੫॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ
ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪ੍ਰਥਮ ਰਾਸੇ 'ਬਾਲਕ ਜਿਵਾਵਨ, ਅਕਬਰ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੇ ਨਾਮ ਤੀਨ
ਸ਼ਾਸਟੀ ਅੰਸੂ॥ ੬੩॥

੬੪. [ਬੀਬੀ ਜੀ ਨੂੰ ਸੋਨੇ ਦੀ ਇਟ। ਲੰਗੜੇ ਦੀ ਲਤ। ਸਿਖੀ ਦੀ ਰਹਿਣੀ]।

ਦੋਹਰਾ॥ ਰਾਮਦਾਸ ਹਿਤ ਗ੍ਰਾਮ ਸਭਿ ਲੀਨ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ॥ ਜਾਨ ਭਵਿੱ-
ਖਸਤ ਸਰਬ ਗਤਿ ਬਰਧਨ ਜਥਾ ਸਮਾਜ^੧॥ ੧॥ ਚੌਪਈ॥ ਸ਼੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ
ਇਮਿ ਭਗਤਿ ਬਿਥਾਰਤਿ। ਬਖਸ਼ਸ਼ ਕਰਤਿ ਦੇਖਿ ਕਰਿ ਆਰਤਿ। ਛੋਟੀ
ਸੁਤ। ਸੇਵ ਨਿਤਿ ਕਰੈ। ਲਖਹਿ ਪ੍ਰਭੂ^੨ ਇਮਿ ਭਾਉ ਸੁਧਰੈ॥੨॥ ਪਿਤ ਕਰਿ
ਨਹਿ ਜਾਨਹਿ ਬਹੁ ਸਜਾਨੀ। ਭਾਉ ਭਗਤਿ ਕੇ ਤਨ ਜਨੁ ਭਾਨੀ^੩। ਮਨਹੁ
ਕੀਰਤੀ ਰੂਪ ਕਰਜੋ ਹੈ^੪। ਕੈ ਰੀ ਸ਼੍ਰੀ^੫ ਨਿਜ ਬੇਸੁ ਧਰਜੋ ਹੈ॥੩॥ ਬਡ

^੧ਖੀਰ ਦਾ ਸੁਵਾਦ ਪਾਇਆ। ^੨ਖਾਣ (ਸਮੇਂ ਵਿਚ)। ^੩ਹਥ। ^੪ਰਬ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ ਹੋਇਆ [ਅਰਬੀ, ਆਰਫ]। ^੫ਪੂਰਨ [ਅਃ, ਕਾਮਲ]। ^੬ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ ਹੋ। ^੭ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਕੇ ਮੈਂ ਦੇਂਦਾ ਹਾਂ। ^੮ਬਾਰ ਬਾਰ ਕਹਿਆ (ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅਰਜ਼) ਮੰਗੇ ਨਹੀਂ। ^੯ਚਰਨੀ ਭੇਟ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ^{੧੦}ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੀ। ^{੧੧}ਭਾਵ ਪੰਥ ਨੇ ਵਧਣਾ ਹੈ। ^{੧੨}ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਰੂਪ ਜਾਣਕੇ। ^{੧੩}ਮਾਨੋ ਬੀਬੀ ਭਾਨੀ ਜੀ ਭਾਉ ਭਗਤੀ ਦਾ ਹੀ ਸਰੂਪ ਹੈ। ^{੧੪}ਮਾਨੋ ਕੀਰਤੀ ਨੇ ਰੂਪ ਧਾਰ ਲਿਆ ਹੈ। ^{੧੫}ਪ੍ਰਤਾਪ ਸ਼ੀਲ ਲਛਮੀ ਨੇ [ਸਿ, ਰੀ=ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ। ਦੇਵ ਮਾਤਾ। ਭੈਰਵ]।

ਭਾਗਾ ਪਤਿਬ੍ਰਤਾ ਸੁਸ਼ੀਲਾ । ਨੰਮ੍ਰਿਭੂਤ ਨਿਤਿ ਸੁਮਤਿ ਗਹੀਲਾ^੧ । ਅਪਰ
ਨਿਕਟ ਕੋ ਹੋਨ ਨ ਪਾਵਹਿ।ਇਹ ਧਰਿ ਸ਼ਰਧਾ ਸੇਵ ਕਮਾਵਹਿ॥੪॥ ਜਥਾ
ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਹਿ ਪਿਤ ਹੋਰਿ । ਤਥਾ ਕਰਹਿ ਨਿਤਿ ਸੇਵ ਬਡੇਰਾਪਹਿਰ ਰਾਤਤੇ
ਕਰਹਿ ਸ਼ਨਾਨ।ਤਬਿ ਪਹੁੰਚਹਿ ਦਰਸ਼ਨਹਿਤ ਠਾਨਿ॥੫॥ ਮਨ ਕਰਿ ਬੇਦਨ
ਕਰਹਿ ਸਦੀਵ । ਪਿਤਾ ਪ੍ਰਮੇਸੁਰ ਜਾਨਹਿ ਜੀਵ^੨। ਬਹੁਰ ਸੇਵ ਹਿਤ ਜਬਿ
ਕਬਿ ਆਵੈ । ਭਾਨੀ ਕ੍ਰਿਤਿ^੩ ਗੁਰੂ ਮਨ ਭਾਵੈ॥੬॥ ਇਕ ਦਿਨ ਬੈਠੀ ਬਨਿ
ਕੈ ਦੀਨ । ਬਿਨਤੀ ਸਹਤ ਬੋਲਿਬੋ ਕੀਨ । ‘ਪਿਤ ਜੀ ਬਡੇ ਸ਼ਰੀਕ ਹਮਾਰੇ ।
ਅਧਿਕ ਧਨੀ ਗਨ ਰਿਦੇ ਹੰਕਾਰੇ ॥੭॥ ਸਰਬ ਸ਼ਰੀਕਨ ਉਚਾ^੪ ਬੋਲਹਿ ।
ਬਸਤਨਿ ਪਹਿਰੈਂ ਲੇ ਬਹੁ ਮੋਲਹਿ। ਕੰਚਨ ਕੇ ਭੂਖਨ ਬਹੁ ਪਾਵਹਿ।ਹਮਕੋ
ਤਰਕੈ ਉਰ ਗਰਬਾਵਹਿ॥੮॥ ਸੁਨਿ ਤਨੁਜਾ ਕੇ ਮਨ ਕੀ ਜਾਨਿ । ਬੋਲੇ ਸ੍ਰੀ
ਸਤਿਗੁਰ ਭਗਵਾਨ । ਸਮੁਖ ਸ਼ਿਲਾ ਇਕ ਪਰੀ ਨਿਹਾਰੀ । ‘ਇਤਿਕ ਹੋਮ
ਮਹਿ ਹੁਇ ਸਭਿ ਕਾਰੀ ॥੯॥ ਬਸਤ ਬਿਭੂਖਨ ਹੋਹਿ ਕਿ ਨਾਹੀ । ਜੇ ਕਰਿ
ਬਨਹਿ ਗਹੇ ਕਰ ਮਾਂਹੀ’ । ‘ਪਿਤ ਜੀ ਆਪ ਸਰਬ ਗਤਿ ਜਾਨੋ।ਸਭਿ ਬਿਧਿ
ਸਮਰਥ ਚਹੁ ਸੁ ਠਾਨੋ’॥੧੦॥ ਇਮਿ ਕਹਿ ਸ਼ਿਲਾ ਬਿਲੋਕੀ ਜਬੈ।ਦਮਕਤਿ
ਹੁਈ ਹੋਮ ਕੀ ਸਬੈ । ਪਿਤ ਆਇਸੁ ਤੇ ਲੀਨਿ ਉਠਾਇ। ‘ਨਿਜ ਅਰ ਸੁਤ
ਕੋ ਭੂਖਨ ਪਾਇ’॥੧੧॥ ਕਹਤਿ ਭਏ ਗੁਰ ਕਰੁਨਾ ਧਾਰਿ। ‘ਹਮ ਤੋ ਰਾਖਹਿ
ਨਹੀ ਅਗਾਰ।ਹੋਹਿ ਤੁਮਾਰੇ ਐਸੁਰਜ ਭਾਰੀ । ਜਾਚਨੋ ਯਾਂਤੇ ਲੇਹੁ ਅਗਾਰੀ’
॥੧੨॥ ਜਨੋਂ ਜਨੋਂ ਪਿਤ ਬੋਲਤਿ ਅਨਕੂਲ^੫।ਤਨੋਂ ਤਨੋਂ ਭਾਨੀ ਹੁਇਸੁਖਮੂਲਾ
ਰਹੈ ਨੰਮ੍ਰਿ ਬਹੁ ਸੇਵ ਕਮਾਵਹਿ । ਅਨੁਸਾਰੀ ਹੁਇ ਸਦਾ ਰਿਝਾਵਹਿ॥੧੩॥
ਗੁਰ ਪੁਰਿ ਤੇ ਤੈ ਕੋਸਿਕ ਗ੍ਰਾਮ । ਹੁਤੋ ਕੋਇ ਤਿਲਵੰਡੀ ਨਾਮ । ਤਹਿ
ਸਿਖ ਇਕ ਖੱਤੀ ਜਿਹ ਜਾਤਿ । ਇਕ ਪਗ ਹੁਤੋ ਚਲਤਿ ਲੰਗਰਾਤ ॥੧੪॥
ਨਿਤਿ ਸ਼ਰਧਾ ਧਰਿ ਦਧਿ^੬ ਕੋ ਲਜਾਵਤਿ । ਧਰਾਤ ਪ੍ਰੀਤਿ ਸਤਿਗੁਰ ਖੁਲਾ-
ਵਤਿ।ਕਰਤਿ ਸੇਵ ਬੀਤਨੋ ਚਿਰਕਾਲ । ਅਪਨੋ ਨੇਮ ਰਖਨੋ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲ॥੧੫॥
ਜੇ ਬਰਖਾ ਬਰਖਹਿ ਬਹੁ ਭਾਰੀ।ਆਨਹਿ ਦਧਿ ਕੋ ਲਾਇ ਨ ਬਾਰੀ । ਟੂਟੀ

^੧ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਬੁਧੀ ਗ੍ਰਹਣ ਕਰਨ ਵਾਲੀ।^੨ਪਿਤਾ ਜੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਮੇਸਰ ਰੂਪ ਜਾਣਕੇ ਜੀਉਂਦੀ ਸੀ ।^੩ਸੇਵਾ॥

^੪ਸ਼ਰੀਕਣੀਆਂ ਉਚੀ ਭਾਵ ਹੰਕਾਰ ਸਹਤ । ^੫ਅਗੇ ਹੀ ਲੇ ਲਓ । ^੬ਪਿਤਾ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੀ ।

^੭ਦੀ।

*ਪਾ:-ਪਿਤਾ ਪ੍ਰਮੇਸ਼, ਨ ਜਾਨਹਿ ਜੀਵ ।

†ਪਾ:-ਬਾਰੀ ।

ਟੰਗਰੀ ਕਾਸ਼ਟ^੧ ਪਰ ਧਰਿ । ਸਮੇਂ ਸੀਤ ਕੇ ਲਜਾਵਤਿ ਕਰਿ ਪਰ^੨ ॥ ੧੬ ॥
 ਇਕ ਦਿਨ ਦਹੀ^੩ਲਿਯੋ ਕਰ ਚਲਨੋ । ਗਾਮ ਚੌਧਰੀ ਮਗ ਮਹਿ ਮਿਲਨੋ ।
 ਹਾਸੀ ਕਰਿ ਤਿਨ^੪ ਗਹਿਬੋ ਕੀਨਿ । ਲਈ ਕਾਠ ਕੀ ਟੰਗਰੀ ਛੀਨ ॥ ੧੭ ॥
 ਕਹਤਿ ਭਯੋ^੫ਨਿਤ ਗੁਰ ਢਿਗ ਜਾਵਹਿ । ਪ੍ਰੇਮ ਧਾਰਿ ਵਧਿ ਸਦਾ ਖੁਲਾਵਹਿ ।
 ਸਾਬਤ ਟੰਗਰੀ ਕਰੀ ਨ ਤੋਹਿ । ਬਿਰਥਾ ਸ਼੍ਰੋਮ ਤੇਰੋ ਸਭਿ ਹੋਹਿ ॥ ੧੮ ॥ ਆਵਤਿ
 ਜਾਤਿ ਚਰਨ ਲੰਗਰਾਤ । ਬਹੁਤ ਖੇਦ ਧਰਿ ਪਹੁੰਚਹਿ ਪ੍ਰਾਤਿ । ਇਹ ਭੀ
 ਕਾਸ਼ਟ ਨ ਤੇਰੋ ਖੇਵਾ । ਕਜਾ ਅਚਰਜ ਤੁਵ ਦਿਸ਼ ਨਹਿ ਜੋਵਾ ॥ ੧੯ ॥ ਮ੍ਰਿਤਕ
 ਨਗਰ ਕੇ ਕਿਤਿਕ ਜਿਵਾਏ । ਅਜਮਤ ਜਿਨਕੀ ਜਗ ਅਜਮਾਏ^੬ । ਕਜਾ
 ਦੁਰਮਤਿ ਤੇਰੇ ਮਹਿ ਜਾਨੀ । ਕ੍ਰਿਪਾ ਦਿਸ਼ਟਿ ਨਹਿ ਦੇਖਨ ਠਾਨੀ^੭ ॥ ੨੦ ॥ ਸੁਨਿ
 ਖੰਤੀ ਕਹਿ ‘ਨਹਿ ਅਟਕਾਵਹੁ । ਸਮੇਂ ਜਾਤਿ ਬੀਤਨੋ ਇਸ ਥਾਵਹੁ^੮ । ਸਤਿ-
 ਗੁਰ ਮੇਰੇ ਵੇ ਪਰਵਾਹੁ । ਚਹੈਂ ਸੁ ਕਰਹਿ ਏਕਛਿਨ ਮਾਂਹੁ ॥ ੨੧ ॥ ਜਿਮਿਰਜਾਇ
 ਤਿਨ ਕੀ ਹਮ ਹੋਰਹਿ । ਹਰਖਮਾਨ ਹੁਇ ਰਹੈ ਘਨੈਰਹਿ । ਭਲੋ ਜੀਵ ਕੋ
 ਜਿਮਿ ਹੁਇ ਜਾਇ । ਤਿਮਿ ਸਿੱਖਨ ਹਿਤ ਗੁਰੁ ਕਰਾਇ^੯ ॥ ੨੨ ॥ ਇਮਿ ਕਹਿ
 ਜਾਚਿ ਸੁ ਲਕਰੀ ਲੀਨੀ । ਕਿਤਿਕ ਸਮੇਂ ਬੀਤੇ ਤਿਸ ਦੀਨੀ । ਟੰਗਰੀ
 ਲੰਗਰੀ ਕਾਸ਼ਟ ਪਰ ਧਰਿ । ਮਾਰਗ ਚਲਨੋ ਉਤਾਇਲ ਕੋ ਕਰਿ ॥ ੨੩ ॥ ਦੇਗ
 ਥਾਨ ਮਹਿ ਸਤਿਗੁਰ ਆਏ । ਬਾਲ ਪਰੋਸੁ ਧਰਨੋ ਅਗੁਵਾਏ । ਸਗਰੀ ਸੰਗਤਿ
 ਕੋਰਿ ਅਗਾਰੇ । ਕਰੇ ਪਰੋਸਨ ਬਿਬਿਧ ਅਹਾਰੇ ॥ ੨੪ ॥ ਬੈਠਿ ਰਹੇ ਸਤਿਗੁਰ
 ਤਿਸ ਕਾਲ । ਮੁਖ ਮਹਿ ਗ੍ਰਾਸ ਨ ਪਾਇ ਰਸਾਲ । ਗੁਰ ਦਿਸ਼ ਪਿਖਿ ਕਰਿ
 ਸਗਰੀ ਸੰਗਤਿ । ਨਹਿ ਅਹਾਰ ਮੁਖ ਪਾਵਹਿ ਪੰਗਤਿ ॥ ੨੫ ॥ ਬੁਝੇ ਬੱਲੂ ਦਾਸ
 ਜੁ ਅਹੈ । ‘ਅਚਤਿ ਨਹੀਂ ਪ੍ਰਭੂ ! ਕੋ ਬਿਧਿ ਅਹੈ ?’ ਬੈਠੀ ਸੰਗਤਿ ਤਸਾਰ
 ਅਹਾਰ ॥ ਨਹੀਂ ਗ੍ਰਾਸ ਕਿਨ ਮੁਖ ਮਹੁ ਡਾਰਾ^{੧੦} ॥ ੨੬ ॥ ਸੁਨਿ ਬੋਲੇ ਗੁਰ ‘ਅਚੈਂ ਨ
 ਤਬਿ ਲੋ । ਸਿਖ ਪ੍ਰੇਮੀ ਨਹਿ ਪਹੁੰਚੈ ਜਬਿ ਲੋ । ਰੋਕਨੋ ਗਾਮ^{੧੧} ਚੌਧਰੀ ਆਵਤਿ ।
 ਉਪਾਲੰਭ ਜੁਤਿ ਹਾਸ^{੧੨} ਸੁਨਾਵਤਿ ॥ ੨੭ ॥ ਇਤਨੇ ਮੈਂ ਚਲਿ ਤੂਰਨ ਆਇ ਸੁ
 । ਵਧਿ ਆਗੋ ਧਰਿ ਸੀਸ ਨਿਵਾਇਸੁ । ਲੇ ਸਤਿਗੁਰ ਨੇ ਅਚਨੋ ਅਹਾਰਾ ।
 ਅਪਰ ਸਰਬ ਤ੍ਰਿਪਤੇ ਛੁਧਿ ਟਾਰਾ ॥ ੨੮ ॥ ਪਾਨਿ ਪਾਨਿ ਕਰਿ ਪਾਨ ਪਖਾਰੇ^{੧੩} ।

^੧ਲੱਕੜ ਦੀ ਬਣੀ ਘੋੜੀ ਲੰਗੜਿਆਂ ਦੇ ਤੂਰਨ ਵਾਲੀ । ^੨ਜਰੂਰ ਬਰਜਰੂਰ (ਅ) ਹੱਥ ਤੇ ।

^੩ਪਰਖਾਈ ਹੈ । ^੪ਇਸ ਥਾਂ ਤੇ (ਖਲੋਤਿਆ) ਸਮਾਂ ਬੀਤਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ^੫ਪਿੰਡ ਦੋ । ^੬ਉਲਾਂਭੇ ਸਹਤ ਮਖੋਲ ਦੇ । ^੭ਪਾਣੀ ਪੀਕੇ ਹੱਥ ਧੋਤੇ । ^੮ਪਾ:—ਦਧੀ । ^੯ਹਸੀ ਕਰਤਿ ਨੇ ।

।ਸ਼ਰਧਾ ਪੂਰਨ ਹੋਤੁ ਉਚਾਰੇ। ਆਜ ਕਹਾਂ ਤੁਮ ਬਿਲਮ ਲਗਾਈ। ਆਪਣੇ
 ਭੋਜਨ ਸਮੇਂ ਬਿਤਾਈ^੧॥੨੯॥ ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਤਿਨ ਸਰਬ ਪ੍ਰਕਾਸੀ^੨। ‘ਕਰੀ
 ਪੰਚ ਨੇ ਮੇ ਸੰਗ ਹਾਸੀ।—ਗੁਰ ਜੇ ਸਮਰਥ ਸੇਵ ਕਮਾਈ। ਟੰਗਰੀ ਲੰਗਰੀ
 ਕਜੇ ਨ ਬਨਾਈ॥੩੦॥ ਆਵਤਿ ਜਾਤਿ ਬਾਦ ਸ਼੍ਰਮ ਕਰਜੇ। ਦੁਤਿਯ ਪੈਰ ਜੇ
 ਨਹਿਨ ਸੁਧਰਜੇ—। ਕਾਸ਼ਟ ਕੀ ਟੰਗੀਆ ਮਮ ਛੀਨੀ। ਕਿਤਿਕ ਦੇਰਿ ਕਰਿ
 ਮੁਝ ਕੋ ਦੀਨੀ॥੩੧॥ ਇਸ ਬਿਧਿ ਬਿਲਮ ਲਗੀ ਮੁਝ ਆਵਤਿ। ਜਬਿ ਤਿਨ
 ਵਈ ਆਇ ਉਤਲਾਵਤਿ^੩। ਸੁਨਿਕੈ ਗੁਰ ਸਭਿ ਬਿਖੈ ਅਲਾਈ। ‘ਬਾਤ
 ਨਹੀਂ ਹਮਰੇ ਚਿਤ ਆਈ॥੩੨॥ ਸ਼ਾਹੁ ਹੁਸੈਨ^੪ ਪਾਸ ਅਬਿ ਜਾਵਹੁ। ਤਿਸਤੇ
 ਨਿਜ ਟੰਗਰੀ ਸੁਧਰਾਵਹੁ। ਜਬਿ ਤੂੰ ਮਿਲਹਿ ਜਾਇ ਧਰਿ ਭਾਉ। ਪੈਹਰਿ
 ਟੰਗਰੀ ਬਿਲਮ ਨ ਕਾਉ^੫॥੩੩॥ ਮਾਨਿ ਬਚਨ ਗੁਰ ਕੋ ਤਬਿ ਗਯੋ^੬। ਸ਼ਾਹੁ
 ਹੁਸੈਨ ਨਿਕਟ ਜਾ ਭਯੋ^੭। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਤਿਹ^੮ ਹੁਤੇ ਸੁਭਾਉ। ਨਿਕਟ ਜੁ
 ਆਵੈ ਮਾਰ ਭਗਾਉ^੯॥੩੪॥ ਗੁਰ ਆਗਿਆ ਤੇਸਿਖ ਜਬਿ ਗਯੋ। ਇਸ ਕੋ ਨਹੀਂ
 ਹਤਨ ਕਿਛੁ ਕਯੋ। ਬੁਝਤਿ ਭਯੋ ‘ਕਹਾਂ ਤੇ ਆਇਸਿ?’। ਸਿਰ ਨਿਵਾਇ
 ਇਨ ਸਕਲ ਸੁਨਾਇਸਿ॥੩੫॥ ਹਾਥ ਬੰਦਿ ਹੁਇ ਸਨਮੁਖ ਬੈਠਜੇ। ਦੇਖਿ
 ਹੁਸੈਨ ਸ਼ਾਹੁ ਤਬਿ ਐਂਠਜੇ^{੧੦}। ਹਤਿਕੈ ਕੁਤਕਾ ਝਿਰਕ ਉਠਾਇਵ। ਡਰਿਕਰਿ
 ਭਾਗ ਚਲਜੇ ਉਤਲਾਇਵ॥੩੬॥ ਪ੍ਰਿਸ਼ਟ ਫੇਰ ਜਬਿ ਭਾਜਤਿ ਭਯੋ। ਚਰਨ
 ਦੂਸਰੇ ਤਸ ਬਨਿ ਗਯੋ। ਅਚਰਜ ਹੈ ਕਰਿ ਹਟਜੇ ਪਿਛਾਰੀ। ਗਹੇ ਚਰਨ
 ਪਰ ਰਹਜੇ ਅਗਾਰੀ^{੧੧}॥੩੭॥ ਮੁਝ ਲੰਗਰੇ ਕੀ ਟਾਂਗ ਬਨਾਈ। ਅਹੈ ਆਪਕੀ
 ਅਧਿਕ ਬਛਾਈ^{੧੨}। ਸ਼ਾਹੁ ਹੁਸੈਨ ਬੈਨਿ ਤਬਿ ਕਹੇ। ‘ਕਰਨ ਕਰਾਵਨ ਔਰੇ
 ਅਹੇ॥ ੩੮॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਅਮਰਦਾਸ ਸਭਿ ਸੁਾਮੀ। ਕਰਹਿ ਆਪ ਹਮ ਦੇਂ
 ਬਦਨਾਮੀ^{੧੩}। ਅਬਿ ਗਮਨੋ ਰਹੀਐ ਤਿਨ ਸ਼ਰਨੀ। ਹਮ ਦਿਸ ਤੇ ਕਹੁ ਪਰਨੋ
 ਚਰਨੀ^{੧੪}॥੩੯॥ ਸਤਿਗੁਰ ਪਰ ਹੀ ਧਰੇ ਭਰੋਸਾ। ਹਮ ਸਮਦਾਸ ਅਨੇਕ
 ਅਵੇਸਾ^{੧੫}। ਪਿਖ ਚਰਿਤ੍ਰ ਸਭਿਹੀ ਬਿਸਮਾਏ। ਅਚਰਜ ਗਤਿ ਕੁਛ ਲਖੀ ਨ
 ਜਾਏ॥੪੦॥ ਜਬ ਖੱਤੀ ਆਯੋ ਚਲਿ ਪਾਸ। ਬਿਕਸੇ ਸਤਿਗੁਰ ਕ੍ਰਿਪਾ ਅਵਾਸ।

^੧(ਤੂੰ) ਆਇਆ ਹੈਂ। ^੨ਦੱਸੀ। ^੩ਇਕ ਗੁਰੂ ਕਾ ਸਿੱਖ ਸੀ ਮੁਸਲਮਾਨ ਜਾਮੇ ਵਿਚ। ^੪ਚਲਾ
 ਗਿਆ। ^੫ਭਾਵ ਸ਼ਾਹੁ ਹੁਸੈਨ ਦਾ। ^੬ਭਯਾ ਦਿੰਦਾ ਸੀ। ^੭ਆਕਸ਼ਿਆ। ^੮ਔਰੇ (ਸ਼ਾਹੁ ਹੁਸੈਨ
 ਦੇ)। ^੯ਕਰਦੇ ਆਪ ਹਨ ਤੇ ਬਦਨਾਮੀ ਸਾਨੂੰ ਦੇਂਦੇ ਹਨ। ^{੧੦}ਪੈਰੀਂ ਪਉਣਾ। ^{੧੧}ਵੇਸ਼ ਰਹਤ
 (ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ)। *ਪਾ:-ਗਇਉ। †ਪਾ:-ਸੁ ਭਾਇਉ।

ਮਹਾਂਰਾਜ ਸੇਵਾ ਢਲ ਦਾਤਾ । ਸਿਖ ਵਤਸਲ^੧ ਦੇ ਆਤਮ ਰਾਤਾ ॥੪੧॥
ਜਹਿ ਕਹਿ ਪੂਰਨ ਕੀਰਤਿ ਹੋਈ । ਪੀਰ ਢਕੀਰ ਪਿਖਹਿ ਸਭਿ ਕੋਈ। ਸੰਤ
ਸਾਧ ਬੈਰਾਗੀ ਜਤੀ। ਦਰਸਹਿ ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ ਸੁਭ ਮਤੀ ॥੪੨॥ ਇਕ ਦਿਨ
ਸੰਗਤਿ ਸਤਿਗੁਰ ਪਾਸ। ਬੈਠੀ ਹੁਤੀ ਬੰਦ ਚਹੁ ਪਾਸਿ। ਬੁੱਢੇ ਆਦਿਕ ਸਿੱਖ
ਜੁ ਸਜਾਨੇ। ਹਿਤ ਬਝਨ ਕੇ ਬੈਠ ਬਖਾਨੇ ॥੪੩॥ 'ਸਿੱਖੀ ਕੀ ਰਹਿਨੀ ਜਿਸ
ਵਾਲ । ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਅਥਿ ਕਹਹੁ ਕ੍ਰਿਪਾਲ। ਜਿਸ ਮਹਿ ਸਿਖ ਬਰਤੈ ਗਤਿ
ਲਹੈ। ਭਉਜਲ ਬਿਖੈ ਬਹੁਰ ਨਹਿ ਬਹੈ' ॥੪੪॥ ਸੁਨਿ ਸਸਿ ਮੁਖ ਤੇ ਸੁਧਾ
ਸਮਾਨੀ। ਸਤਿਗੁਰ ਕਰੁਨਾ ਕਰੀ* ਬਖਾਨੀ। 'ਗੁਰੂਬਾਕ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਜਿਨ ਕਰਿਮਾਨੇ
। ਸੋ ਮਮ ਪਯਾਰੈ ਸਿੱਖਸ ਮਹਾਨੇ ॥੪੫॥ ਜਾਗਹਿ ਜਾਮ ਜਾਮਨੀ ਰਹੈ। ਮੱਜਨ
ਕਰਿ ਇਕੋਤ ਹੁਇ ਬਹੈ । ਮੋਰਿ ਸਰੂਪ ਰਿਦੇ ਮੋਂ ਧਾਰੇ। ਗੁਰਬਾਨੀ ਕੋ ਰਿਦੇ
ਬਿਚਾਰੇ ॥੪੬॥ ਮਨ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਕਰਿਕੈ ਸੁਰਤਿ ਟਿਕਾਵੈ । ਪ੍ਰਾਤਿ ਹੋਤਿ ਲੋ ਨਾਮ
ਅਲਾਵੈ । ਧਰਮ ਕਿਰਤ ਕਰਿ ਸੰਤਨ ਸੇਵੈ। ਪਰ ਤ੍ਰਿਯ ਪਰਧਨ ਕਬਹੂੰ ਨ
ਲੇਵੈ ॥੪੭॥ ਨੀਂਦਾ ਝੂਠ ਨ ਨਿਨੁਰੈ ਬਖਾਨੇ। ਪਰ ਦੁਖ ਦੁਖ, ਪਰ ਸੁਖ ਸੁਖ
ਮਾਨੈ^੨ । ਛੁਧਾ ਬਿਨਾ ਨਹਿ ਖੈਬੋ ਕਰੈ। ਨੀਂਦ ਬਿਨਾ ਨਹਿ ਸੁਪਤਨ ਪਰੈ^੩ ॥
੪੮॥ ਜੇ ਸੁਪਤਹਿ ਨਿਜ ਅਵਧਿ ਘਟਾਵਹਿ । ਛੁਧਿ ਬਿਨ ਖਾਇ ਰੋਗ
ਉਪਜਾਵਹਿ। ਹੋਹਿ ਨ† ਸੱਤਿਨਾਮ ਕੋ ਸਿਮਰਨ। ਸਾਸਿ ਸਾਸਿ ਜਪੁ ਬਿਸਰ
ਨ ਇਕ ਛਿਨ ॥੪੯॥ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੋ ਭਾਣੈ ਮਾਨਹਿ । ਨਹੀਂ ਦੋਸੁ ਪ੍ਰਭੁ ਮਹਿ
ਕਥਿ ਠਾਨਹਿ। ਆਛੈ ਜਾਨ ਮੁਦਤਿ ਚਿਤ ਰਹੈ । ਤਨ ਹੀਤਾ ਕੋ ਨਿਤਿ ਪ੍ਰਤਿ
ਦਹੈ ॥੫੦॥ ਕਾਮ ਨ ਕ੍ਰੋਧ ਨ ਲੋਭ ਨ ਧਾਰੈ। ਜਥਾ ਲਾਭ ਸੇਤੁ ਸ਼ਟ ਬਿਚਾਰੈ।
ਆਛੈ ਕਰਮ ਦਿਖਾਇ ਨ ਚਾਹੈ । ਲਾਭ ਘਟੈ^੪ ਪਾਖੰਡ ਇਸ ਮਾਂਹੈ ॥੫੧॥
ਨਾਮਦਾਨ ਇਸ਼ਨਾਨ ਨ ਤਜਾਗਹਿ। ਨਿਤਿ ਪ੍ਰਤਿਇਨਹੀਂ ਸੋ ਅਨੁਰਾਗਹਿ।
ਹਰਿ ਗੁਰ ਕੀ ਨੀਂਦਾ ਨਹਿ ਸੁਨੈ । ਭਾਗਹਿ ਤਹਿ ਤੇ ਕੈ ਤਿਸੁ ਹਨੈ ॥੫੨॥
ਫਰ, ਮਤਸਰ^੫ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਕੋ ਤਜਿ ਕੈ। ਨਿਜ ਆਛੈ ਜਾਨਹਿ ਹਰਿ ਭਜਿਕੈ^੬ ।
ਸੁਖ ਪਰਲੋਕ ਚਾਹਿ ਕਰਿ ਸਦਾ। ਜਗ ਸੁਖ ਮਹਿ ਉਰਝਹਿ ਨਹਿ ਕਦਾ ।

^੧ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਪਿਆਰੇ । ^੨ਪਹਿਰ ਰਾਤ ਰਹਿੰਦੀ । ^੩ਕਠੋਰ (ਵਾਕ) । ^੪ਪਗਾਏ ਦੁਖ ਨੂੰ (ਦੇਖਕੇ) ਦੁਖ
ਮੰਨੇ ਤੇ ਪਗਾਏ ਸੁਖ ਨੂੰ ਸੁਖ । ^੫ਸੋਣ ਲਈ (ਲੋਮਾ) ਨਾ ਪਵੇ (ਸਿਖ) । ^੬ਚੰਗੇ ਕਰਮ
(ਦਿਖਾਉਣ ਨਾਲ) ਲਾਭ ਘਟਦਾ ਹੈ । ^੭ਛਲ ਤੇ ਈਰਖਾ । ^੮ਹਰੀ ਨੂੰ ਭਜਕੇ ਅਪਣਾ ਭਲਾ
ਜਾਣਦੇ ਹਨ ।   *ਪਾ:-ਕਰੇ ।   †ਪਾ:-ਹੁੰ ਹੈ ।

ਪੜ॥ ਗੁਰ ਸੇਵਨ ਹਰਿ ਸਿਮਰਨ ਕਰਨੋ॥ ਇਸ ਤੇ ਨੀਕੋ ਅਪਰ ਨ ਬਰਨੋ॥
ਸੁਭ ਮਤਿ ਇਨ ਕਉ ਤਜਾਗਹਿ ਨਾਂਹੀ॥ ਮਿਲਨੋ ਰਹੈ ਸਤਿਸੰਗਤਿ ਮਾਂਹੀ॥
॥ ੫੪ ॥ ਗੁਰਬਾਨੀ ਸੋ ਮਨੁ ਅਨੁਗਾਹਿ । ਪਠਤਿ ਸੁਨਤਿ ਜਬਿ ਮੀਠੀ
ਲਾਗਹਿ॥ ਤਬਿ ਜਾਨਹਿ—ਮਮਹੁਇ ਕੱਲਜਾਨਹਿ—। ਸੁਨਿਗੁਰ ਸਬਦ ਕਮ-
ਵਨ ਠਾਨਹਿ॥ ੫੫॥ ਇਮਿਗੁਰ ਕਹੀ, ਸੁਨੀਦੈ ਕਾਨ॥ ਗੁਰ ਸਿੱਖਜਾ ਸਿੱਖਜਨ
ਸੁਖਦਾਨ॥ ਧਰੀ ਰਿਦੇ ਮਹਿ ਜੇ ਬਡਿਭਾਗੀ* । ਸੱਤਰ ਨਾਮੁ ਜਪਿਬੇ ਲਿਵ-
ਲਾਗੀ ॥ ੫੬॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪ੍ਰਿਥਮ ਰਾਸੇ 'ਸਿੱਖ ਲੰਗਰੇ' ਪ੍ਰਸੰਗ
ਬਰਨਨੇ ਨਾਮ ਚਤੁਰ ਸ਼ਬਦੀ ਅੰਸੂ ॥ ੬੪ ॥

੬੫. [ਭੋਜਨਾਂ ਦੀ ਅੰਸੂ ਚਲੇ ਵਿਚ । ਨਿੱਤਕ੍ਰਿਆ। ਈਥੀ ਭਾਨੀ ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਜੀ ਨੂੰ ਵਰ] ।
ਦੋਹਰਾ ॥ ਘਟਿ ਘਟਿ ਬਜਾਪਕ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜਿਮ ਅਕਾਸ਼ ਸਭਿ ਮਾਂਹਿ । ਸੋ
ਜਾਨਹਿ ਇਸ ਭੇਵ ਕੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਹੈ ਜਾਂਹਿ ॥੧॥ ਰੋਪਈ॥ ਇਕ ਦਿਨ
ਦੇਸ਼ ਸਥਲ ਗੁਰ ਗਏ॥ ਸਿੱਖ ਸਰਬਹੀ ਸੰਗੀ ਭਏ॥ ਲਵਣ ਬਿਹੀਨ ਓਗਰਾ
ਖਾਇਵਾ॥ ਪਾਨੀ ਪਾਨਿ ਕੀਨ ਤ੍ਰਿਪਤਾਇਵ ॥੨॥ ਖਟ ਰਸ ਕੇ ਅਹਾਰ ਸੁਭ
ਭਾਂਤੀ॥ ਸਤਿਸੰਗਤਿ ਅਚਵਨੇ ਕਰਿ ਪਾਂਤੀ*॥ ਸੁਖਮ ਓਦਨ ਪਾਇਸ* ਘਨੀ॥
ਸਰਪੀ ਸਿਤੀ ਸ੍ਵਾਦ ਸੋ ਸੁਖੀ*॥੩॥ ਅਨਿਕ ਭਾਂਤਿ ਕੀ ਸੁਖ* ਬਨਾਈ॥ ਡਾਲ
ਮਸਾਲੇ ਸ੍ਵਾਦ ਰਸਾਈ* । ਗੰਧਮ ਚੂਨ ਸੁ ਫੁਲਕਾ ਕਰੈ । ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਪਾਤਰੇ
ਬਹੁ ਕਰਿ ਧਰੈ*॥੪॥ ਇੱਤਰਾ* ਕ ਸੁਭ ਹੋਤਿ ਅਹਾਰ॥ ਪਿਖਿ ਕਰਿ ਬੁੱਢੇ
ਬਾਕ ਉਚਾਰਾ॥ ੫॥ ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਪਰਮ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ! ਹੋਤਿ ਅਹਾਰ ਅਨੇਕ
ਰਸਾਲਾ॥ ੫॥ ਸੋ ਸਭਿ* । ਤੂੰ ਅਚੈ ਸ ਚੀਨ । ਆਪ ਓਗਰਾ ਲਵਣ ਬਿਹੀਨ ।
ਇਹ ਸਿੱਖਜਨ ਕੇ ਉਚਿਤ ਨ ਕੋਈ । ਤੁਮ ਬਿਨ ਅਚਹਿ ਸ੍ਵਾਦ ਰਸ ਭੋਈ
॥੬॥ ਜਸੁ ਤੁਮ ਅਚਹੁ ਚਾਹਿ ਕਰਿ ਚਿਤ ਮੈਂ । ਸੋ ਸਿਖ ਅਚਹਿ ਰੀਤਿ ਇਹ
ਹਿਤ ਮੈਂ॥ ਤੁਮਰੇ ਬਿਨਾ ਖਾਹਿ ਨਹਿ ਨੀਕੇ॥ ਏਵ ਮਨੋਰਥ ਹੈ ਮਮ ਹੀ ਕੇ॥੭॥
ਬਹੁ ਦਿਨ ਕੇ ਮੈਂ ਚਾਹਤਿ ਰਹਜੈ । ਆਜ ਸੁਨਾਯੋ ਅਵਸਰ ਲਹਜੈ*॥ ਸੁਨਿ
ਪ੍ਰਸੰਨ ਬੁੱਢੇ ਪਰ ਭਏ॥ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੇ ਉੱਤਰ ਦਏ॥੮॥ 'ਗੁਰਮੁਖ ਸੰਗਤਿ
ਅਰੁ ਮਮ ਮਾਂਹੀ॥ ਭੇਦ ਦੁਹਿਨ ਮੈਂ ਜਾਨੈ ਨਾਂਹੀ॥ ਮੈਂ ਸੰਗਤਿ ਕੇ ਸੰਗ ਅਭੇਦ।

ਜੇ ਵਡਭਾਗੀ ਸਨਾ ਪੰਗਤ ਬਣਾਕੇ । *ਪਤਲੇ ਚਾਵਲਾਂ ਦੀ ਖੀਰ । *ਘਿਉ ਤੇ ਖੰਡ ਦੇ ਸਵਾਦ
ਠਾਲ ਮਿਲੀ ਹੋਈ । *ਰਸੋਈ । *ਸ੍ਵਾਦ ਵਿਚ ਰਸਾਈ ਹੋਈ, ਭਾਵ ਸ੍ਵਾਦ ਦਾਰ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ।
*ਨਰਮ ਤੇ ਬਹੁਤ ਪਤਲੇ ਤਿਆਰ ਕਰ ਰਖੇ । *ਸਮਾਂ ਪਾ ਕਰਕੇ ।

ਸੁਖ ਤੇ ਸੁਖੀ, ਖੇਦ ਤੇ ਖੇਦ॥੯॥ ਜੋ ਸੰਗਤਿ ਰੁਚਿ ਕਰਤਿ ਅਹਾਰਾ । ਸੋ ਮੁਝ
ਪਹੁੰਚੈ ਸੁਾਦਲ ਸਾਰਾ॥ ਕਰਤੇ ਚੁਰਾ ਬਚਨ ਇਮਿ ਕਹੈ॥ 'ਦੇਖੇ ਮੁਖ ਮੇਰੇ
ਮਹਿ ਅਹੈ'॥੧੦॥ ਕਰਿਕੈ ਚੁਰਾ ਦਿਖਾਵਨ ਕੀਨਾ॥ ਸਕਲ ਅਸਨ ਕਨੈ
ਤਿਸ ਮਹਿ ਚੀਨਾ । ਪਾਇਸ ਆਦਿਕ ਦੇਖਨਿ ਕਰੇ॥ ਸਭਿ ਮਹਿ ਗੁਰੂ ਰੂਪ
ਨਿਜ ਧਰੇ॥੧੧॥ ਆਪ ਅਚਾਵਹਿ ਅਚਾਵਹਿ ਆਪੇ॥ ਆਪੇ ਸਭਿ ਘਟ ਥਾਪ
ਉਥਾਪੇ । ਸਗਰੀ ਅੰਨ ਅੰਸੁ ਦਿਖਰਾਈ । ਪੁਨ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਬਰਨ*
ਸੁਨਾਈ॥੧੨॥ ਦੰਤਨ ਜਾਨੁਨੈ ਮਹਿ ਲਗਿ ਜੋਈ॥ ਸਿਖ ਕੋ ਕੀਨ ਦਿਖਾਵਨ
ਸੋਈ । 'ਪਰਮ ਹਿਤੁ ਬਿਧਾਤੁ ਬੁਧਿਵੰਤਾ । ਨਿਸਚੈ ਮੇਰੇ ਇਹੀ ਮਤੰਤਾ ॥
੧੩॥ ਸੰਗਤ ਅਚਹਿ ਪ੍ਰੇਮ ਕੋ ਨਾਲ । ਸੋ ਮੁਝ ਪਹੁੰਚਹਿ ਸਭਿ ਹੀ ਕਾਲ ।
ਸੰਗਤਿ ਮੇ ਬਿਨ ਦੂਸਰ ਨਾਂਹੀ॥ ਏਕ ਰੂਪ ਜਾਨਹੁ ਮਨ ਮਾਂਹੀ'॥੧੪॥ ਸੁਨਿ
ਕਰਿ ਬ੍ਰਿਧ ਬਚਨ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ । ਮਹਾਂ ਪ੍ਰਮੋਦ ਪ੍ਰੇਮ ਜੁਤਿ ਧਰਿਕੇ॥ ਚਰਨ
ਕਮਲ ਪਰ ਸੀਸ ਟਿਕਾਯੋ । ਸੁਜਸ ਬਿਸਾਲ ਕਰਤਿ ਹੁਲਸਾਯੋ ॥ ੧੫ ॥
ਸੰਗਤਿ ਅਧਿਕ ਬ੍ਰਿਧੀ ਗੁਰ ਕੇਰੀ॥ ਸੁਭ ਮਤਿ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਭਈ ਬਡੇਰੀ॥ ਸਿੱਖੀ
ਗੀਤਿ ਮਹਿਦ ਵਿਸਤਾਰੀ॥ ਬਿਸੈ ਬਾਸਨਾ ਸਭਿ ਨਿਰਵਾਰੀ॥੧੬॥ ਸਤਿਗੁਰ
ਨੇਮ ਸਦਾ ਨਿਰਬਾਹੈ॥ ਜਾਮੁ ਜਾਮਨੀ ਜਾਗਨ ਕਾ ਹੈ॥ ਉਠਹਿ ਕ੍ਰਿਆ ਨਿਤਿ
ਕੀ ਕਰਿ ਸਾਰੀ । ਕਰਹਿ ਸੋਚਸੋਗ ਮ੍ਰਿਤਕਾ ਬਾਰੀ ॥ ੧੭ ॥ ਪੁਨ ਮੱਜਹਿ,
ਪਹਿਰਹਿ ਪਟ ਨਿਰਮਲ । ਬੈਠਹਿ ਸਤਿਗੁਰ ਹੁਇ ਇਕੰਤ ਬਲਾ ਬ੍ਰਿਤਿ
ਟਿਕਾਇ ਨਿਜ ਰੂਪ ਮਝਾਰੀ॥ ਲੇਹਿ ਅਨੰਦ ਤਿਸ ਕੋ ਹਿਤਕਾਰੀ॥੧੮॥
ਭੋਰ ਹੋਤਿ ਲੋ ਬ੍ਰਿਤੀ ਟਿਕਾਵੈ॥ ਅਵਿਚਲ ਅਨੰਦ ਰੂਪ ਹੁਇ ਜਾਵੈ॥ ਦਿਵਸ
ਚੜੇ ਸਿੱਖ ਹੁਇ ਸਮੁਦਾਇ ਦਰਸਹਿ ਸੇਵਹਿ ਸੁਖ ਕੋ ਪਾਇ॥੧੯॥ ਸ਼ਬਦ
ਰਬਾਬੀ ਗਾਵਨਿ ਕਰੈ॥ ਸੰਗਤਿ ਸਹਤ ਸੁਨਹਿ ਮੁਦ ਧਰੈ॥ ਚਿਰੰਕਾਲ ਲਗ
ਠਾਂਢੇ ਰਹੈ॥ ਕਿਲਕ ਭੀਤ ਮਹਿੰਕਰ ਸੋ ਰਹੈ॥੨੦॥ ਮਹਾਂ ਬ੍ਰਿਧ ਜੀਰਨ
ਤਨ ਹੋਇਤਪ ਕੋ ਤਪਹਿ ਪਿਖਹਿ ਸਭਿ ਕੋਇ॥ ਦੇਗ ਸੁ ਤਜਾਰ ਹੋਇਹੈ
*ਚੁਲਾ ਕਰਦਿਆਂ ਏਹ ਬਚਨ ਕਹੇ ਸਨ । *ਸਾਰੇ ਭੋਜਨਾਂ ਦੇ ਕਿਣਕੇ । *ਸਾਰੇ ਸਿੱਖਾਂ ਵਿਚ
ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਪਣਾ ਰੂਪ ਧਾਰਦੇ ਹਨ । *ਦੰਦਾਂ ਤੇ ਦਾੜ੍ਹਾਂ । *ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਦੀ ਵਾਸ਼ਨਾਂ । *ਤਿਸ
ਹਿਤਕਾਰੀ ਅਨੰਦ ਨੂੰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ (ਅ) (ਤਿਸ=) ਨਿਜ ਨੂੰ ਜੋ (ਨਿਜ ਸਰੂਪ ਵਿਚ ਟਿਕਣ ਦਾ)
ਅਨੰਦ ਪਿਆਰਾ (ਲਗਾਵਾ) ਹੈ । *ਕਿੱਲੀ ਕੰਧ ਵਿਚ ਸੀ (ਉਸਨੂੰ) ਹਥ ਨਾਲ ਫੜਨ ।
*ਜਰਜਰਾ, ਪੁਰਾਤਨ । *ਪਾ:-ਬਚਨ । †ਪਾ:-ਜਨਹਿ ਬਿਸਾਰੀ । ਜਨ ਕੀ ਟਾਰੀ ।
‡ਪਾ:-ਕੋ । §ਪਾ:-ਪ੍ਰਭੁ ਸੋਇ ।

ਜਥੇ । ਸੰਗਤਿ ਸਹਤ ਅਚਹਿ ਗੁਰ ਤਬੈ ॥੨੧॥ ਇਕ ਦਿਨ ਜਾਗੇ ਪ੍ਰਭੁ
 ਕ੍ਰਿਪਾਲਾਕਰੀ ਸੋਚ ਮੱਜੇ ਤਿਸ ਕਾਲ । ਹਿਤ ਵਰਸਨ ਕੇ ਤਨੁਜਾ ਭਾਨੀ
 ਪਹੁੰਚੀ ਨਿਕਟ ਭਗਤਿ ਜਿਹ ਭਾਨੀ ॥੨੨॥ ਤਬ ਚੌਂਕੀ ਪਰ ਸਤਿਗੁਰ
 ਚਰਾਧਾਨ ਧਰਨ ਹਿਤ ਬੈਠਬਿ ਕਰੇ।ਦੋਨੁ ਬਿਲੋਚਨ ਮੁੰਦ੍ਰਿਤ ਕਰਿਕੈ ।
 ਅੰਤਰਮੁਖੀ ਬ੍ਰਿਤਿ ਕੋ ਧਰਿ ਕੈ॥੨੩॥ਹੁਇ ਅਡੋਲ ਤਬਿ ਲਾਇ ਸੁ ਧਾਨਾ
 ਸੰਭੁ ਸਮਾਨ ਗੁਰਭਗਵਾਨ । ਹੁਤੋ ਹੀਨ ਚੌਂਕੀ ਇਕ ਪਾਵਾ ਪਿਖਿ ਭਾਨੀ
 ਮਨ ਇਮਿ* ਠਹਿਰਾਵਾ॥੨੪॥--ਹਾਲਹਿ ਪਿਤਾ ਇਤਹੁ ਜਬਿ ਹੋਇ।ਚੌਂਕੀ
 ਡੋਲ ਜਾਇ ਬਿਤ ਜੋਇ । ਫੁਟਹਿ ਸਮਾਧਿ ਅਰਾਧ ਅਗਾਧੁ^੧ । ਜਿਸ ਹਿਤ
 ਜੋਗੀ ਜਤਨ ਸੁ ਸਾਧੁ^੨॥੨੫॥ ਪਰਹਿ ਵਿਖੇਪ^੩ ਧਾਨ ਕੇ ਮਾਂਹੀ । ਬਿਰਤਿ
 ਅਡੋਲ ਟਿਕਹਿ ਤਬਿ ਨਾਂਹੀ--ਅਪਰ ਵਸਤੁ ਤਹਿ ਪਾਇ ਨ ਕੋਈ । ਪਾਵੈ
 ਤਰੇ ਧਰੇ ਹਿਤ ਜੋਈ॥੨੬॥ ਚਹੁੰਦਿਸ਼ ਦ੍ਰਿਗਨ ਚਲਾਇ ਨਿਹਾਰਾ । ਨਹਿ
 ਸਮੀਪ,ਜੋਦੇਹਿ ਅਧਾਰ॥ਉਤਲਾਵਤਿ ਨੇ ਦੀਨਸਿ ਹਾਥ।ਨਹਿ ਡੋਲੈਚੌਂਕੀ
 ਤਿਹ ਸਾਥ॥੨੭॥ਚਹੁੰ ਪਾਵੈ ਪਰ ਇਕ ਸਮ ਭਾਰੂ । ਹੋਤਿ ਭਯੋ ਸਭਿ ਲੀਨ
 ਸਹਾਰੂ।ਤਨੁ ਇਸਤ੍ਰੀ ਕਰਿ ਕੋਮਲ ਕਰ ਹੈ^੪ । ਭਯੋ ਭਾਰ ਤੇ ਪੀੜਤ ਤਰ
 ਹੈ॥੨੮॥ਤਉ ਨ ਕਰਜੈ ਭੁਲਾਵਨ ਕਰਕੋ।ਬੈਠੀਰਹੀ ਧੀਰ ਧਰਿ।ਉਰਕੋ
 ਪਾਵਾਰਹਜੈ ਹਥੇਰੀ ਗਛਿਕੈ।ਨਹੀਂ ਨਿਕਾਸਤਿ ਤਿਹ।ਬਲ ਛਛਿਕੈ॥੨੯॥
 ਪੁਰਖਨ ਕੋ ਦੁਸ਼ਕਰਿ^੫ ਬਹੁ ਜੋਈ । ਭਗਤਿ ਪਿਤਾ ਕੀ ਹਿਤ ਕਿਯ ਸੋਈ ।
 ਪ੍ਰਾਤਿ ਹੋਤਿ ਲਗਿ ਨਾਂਹਿਨ ਹਾਲੀ । ਮਨਹੁ ਮੂਰਤੀ ਚਿੱਤੁ ਨਿਕਾਲੀ॥੩੦॥
 ਭੁਜਾ ਸੁੰਨ ਕੰਧੇ ਲਗ ਭਈ^੬ । ਉਤਰਜੈ ਰੁਧਿਰ ਲਾਲ ਹੁਇ ਗਈ । ਧਾਨ
 ਹਟਾਵਨਿ ਸਮੇ ਭਯੋ ਜਬਿ । ਕਮਲ ਬਿਲੋਚਨ ਬਿਗਸਤਿ ਭੇ ਤਬਿ॥੩੧॥
 ਬੈਠੀ ਸੁਤਾ ਸਮੀਪ ਨਿਹਾਰੀ।ਬਹੁਰੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਭੁਜਾ ਪਰ ਡਾਰੀ।ਬੁਲ ਨਸਾ
 ਸੁੰਨਤ ਭਰਿ ਰਹਜੈ^੭ । ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਬੁਝਨ ਹਿਤ ਕਹਜੈ॥੩੨॥ਇਹੁ ਕਜਾ
 ਕੀਨ ਰਹੀ ਕਜੋਂ ਬੈਸੀ ? । ਭੁਜ ਪਰ ਪੀੜਨਿ^੮ ਦੀਖਤਿ ਐਸੀ^੯ । ਸੁਨਿ
 ਬੋਲੀ ਬਡਭਾਗਾ ਭਾਨੀ ।ਪਿਤ ਜੀ ! ਪਾਵੈ ਹੀਨ ਪਛਾਨੀ^{੧੦}॥੩੩॥ਨਿਕਟ

^੧ਜਿਸਦੀ ਭਗਤੀ ਭਾਈ ਹੈ (ਗੁਰੂ) ਜੀ ਨੂੰ । ^੨ਅਗਾਧ ਦੀ ਅਰਾਧਨਾਂ ਦੀ ਸਮਾਧੀ । ^੩ਸਾਧ ਦੇ
 ਭਾਵ ਕਰਦੇ ਹਨ । ^੪ਭੁਲਾਉ, ਛੱਡ । ^੫ਇਸਤ੍ਰੀ ਦਾ ਸਰੀਰ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਹਥ ਕੋਮਲ ਹਨ ।
^੬ਹਥ ਵਧੇਰੇ ਪੀੜਤ ਹੋਇਆ ਹੋਣਾ (ਚੌਂਕੀ ਦੇ ਹੋਣ ਕਰਕੇ) । ^੭ਕਠਨ । ^੮ਬਾਂਹ ਮੋਢੇ ਤਕ
 ਸੁੰਨ ਹੋ ਗਈ (ਭਾਵ ਸੌਂ ਗਈ) । ^੯ਨਾੜਾਂ ਫੁਲੀਆਂ, ਲਹੁ ਭਰ ਰਿਹਾ । ^{੧੦}ਪੀੜਾ । ^{੧੧}(ਚੌਂਕੀ)
 ਪਾਵੇ ਬਿਨਾਂ ਦੇਖੀ ਮੈਂ ।   *ਪਾ:-ਇਹ ।   †ਪਾ:-ਫਰਿ ।   ‡ਪਾ:-ਇਹ ।

ਬਿਲੋਕਨ ਕਛੁ ਨ ਕੀਨ। ਜਾਂਤੇ ਹਾਥ ਤਰੇ ਮੈਂ ਦੀਨ। ਡੋਲੇ ਤੇ ਸਮਾਧਿ ਛੁਟਿ
ਜਾਇ। ਰਾਖੀ ਯਾਂਤੇ ਸਥਿਤ ਟਿਕਾਇ॥੩੪॥ ਤਬਿ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਤਰੇ ਉਤ-
ਰਿਕੈ। ਹਾਥ ਨਿਕਾਸੈ ਪ੍ਰੇਮ ਨਿਹਰਿਕੈ। ਗਰਤ* ਹਥੇਰੀ ਬਿਖੇ ਨਿਹਾਰਾ।
ਕਹੈ॥ 'ਖੇਦ ਬੀਬੀ ਕਿਮਿ ਧਾਰਾ?'॥੩੫॥ 'ਪਿਤਜੀ! ਹਮਰੀ ਮਤਿ ਅਨਜਾਨੀ।
ਹੋਇ ਨ ਸਕਹਿ ਸੇਵ ਗੁਨਖਾਨੀ॥ ਨਿਸਥਾਸੁਰ ਮੈਂ ਰਹਤਿ ਬਿਸੁਰਤ। ਅਹੋ
ਆਪ ਪਰਮੇਸੁਰ ਮੂਰਤਿ॥੩੬॥ ਸਫਲ ਨੇਤ੍ਰ ਜੇ ਦਰਸਨ ਕਰੇ। ਹਾਥ ਸਫਲ
ਟਹਿਲ ਜੁ ਅਨੁਸਰੇ। ਰਿਦਾ ਸਫਲ ਜਿਸ ਮਹਿ ਤੁਮ ਬਾਸੈ। ਚਰਨ
ਸਫਲ ਤੁਮ ਹਿਤ ਚਲਿ ਜਾਸੈ॥੩੭॥ ਸਕਲ ਸਰੀਰ ਸਫਲ ਬਡਭਾਗੇ। ਜੋ
ਚਾਵਰ ਕੀ ਸੇਵਾ ਲਾਗੇ'। ਸੁਨਿ ਤਨੁਜਾ ਕੇ ਬਚਨ ਸੁਹਾਏ। ਪਿਖਿ ਦੁਸ਼
ਕਰਮ* ਕੀਨਿ ਜਿਸੁ ਭਾਏ॥੩੮॥ ਹੁਇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਬਰ ਦਯੈ ਸੁਜਾਨਾ। 'ਸੀਤਤਿ
ਤੇਰੀ ਬਧੈ ਮਹਾਂਨ॥ ਸਕਲ ਜਗਤ ਕੀ ਹੋਵਹਿ ਪੂਜ। ਜੈਸੈ ਚਵਹਿ 'ਚੰਦ੍ਰਮਾ
ਦੂਜ॥੩੯॥ ਬਡ ਐਸੁਰਜ ਬਧਹਿ ਤਿਮ ਆਗੇ। ਜੋ ਤਿਨ ਸੇਵਹਿ ਸੇ ਵਡ-
ਭਾਗੇ॥ ਆਗੇ ਬੀਸ ਬਿਖੇ ਨਿਪਜੈਹੈ'। ਮਹਾਂ ਬਲੀ ਸੇ ਜਗ ਮਹਿ ਹੈ ਹੈ॥੪੦॥
ਸਸਤ੍ਰ ਗਹੈਂ ਦੁਸ਼ਟਨ ਕੋ ਘਾਵਹਿ। ਅਪਨੈ ਅਧਿਕ ਪ੍ਰਤਾਪ ਬਧਾਵਹਿ।
ਪਰਮ ਪਰਮ* ਪੀਰੀ ਅਰੁ ਮੀਰੀ॥ ਧਰਹਿ ਆਪ ਦੇ, ਅਪਰ ਤਰੀਰੀ॥੪੧॥
ਕਲਜੁਗ ਮਹਿ ਜਹਿ ਕਹਿ ਜੈਕਾਰੇ। ਕਰਹਿ ਉਧਾਰਨ ਨਰਨ ਹਜ਼ਾਰੇ।
ਸੈਵਿਬੰਸ ਕਹੁ ਬਝਿ ਬਝਿਆਈ॥ ਤੈਂ ਕਰਿ ਭਗਤਿ ਭਲੇ ਅਥਿ ਪਾਈ॥੪੨॥
ਭੀਨੋਂ ਕਾਲ ਬਿਖੇ ਤੁਝ ਜੈਸੀ। ਹੁਈ, ਨ ਹੈ, ਹੋਵਹਿਗੀ ਮੈਸੀ॥ ਪਿਤਾ ਗੁਰੂ,
ਜਗ ਗੁਰ ਹੁਇ ਕੀਤਾ॥ ਪੁੱਤ੍ਰ ਗੁਰੂ, ਹੁਇ ਪੋਤ੍ਰ ਮਹੇਤ॥੪੩॥ ਕਜਾ ਅਥਿ ਕਹੈਂ
ਤੋਰ ਬਝਿਆਈ। ਜਿਸਕੀ ਸਮ ਕੋ ਹੈ ਨ ਸਕਾਈ'। ਅਤਿ ਪ੍ਰਸੰਨ ਸ੍ਰੀ
ਅਮਰ ਕ੍ਰਿਪਾਲ॥ ਇੱਤਨਾਇਕ ਬਰ ਦਿਯੇ ਬਿਸਾਲ॥੪੪॥ ਸੁਨਿ ਕਰ ਜੋਰਤਿ
ਉਰ ਸਨਿਮਾਨੀ†। ਬਡਭਾਗਨ ਨੇ ਬੰਦਨ ਠਾਨੀ। ਪਿਤਿ ਬਾਨੀ ਸਾਚੀ
ਨਿਤਿ ਜਾਨੀ॥ ਬਰ ਦੇਵਨ ਤੇ ਬਹੁ ਹਰਖਾਨੀ॥੪੫॥ ਆਇਸੁ ਲੇ ਗ੍ਰਹਿ ਬਿਖੇ

*ਦੇਆ। *ਜਾਵੇ। *ਐਖਾ ਕੰਮ। *ਉਪਜਣਗੇ। *ਅਪਰ=ਪਰਬਲੀ। ਤਰੀਰੀ=ਬਦਲਨਾ।
ਭਾਵ ਪੁਰਬਲੀ ਰੀਤੀ ਬਦਲ ਦੇਣਗੇ। [ਢਾ:, ਤਗੱਯਰ] (ਅ) ਤਾਕੀਰੀ=ਵਿਦੇਗੀ। ਮੀਰੀ
ਪੀਰੀ ਦੋਵੇਂ ਆਪ ਧਾਰਨਗੇ, ਹੋਰਨਾਂ ਨੂੰ ਵਿਦੇਗੀ ਦੇ ਦੇਣਗੇ, ਭਾਵ ਓਹਨਾਂ ਜੋਹਾ ਮੀਰ ਪੀਰ
ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ। *ਭਾਵ, ਮੀਰੀ ਪੀਰੀ ਦਾ ਮਾਲਕ (ਗੁਰੂ)। *ਹੱਥ ਜੋੜਕੇ ਲਿਏ। ਵਿਥ
(ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ) ਸਨਮਾਨ ਕੀਤਾ। *ਪਾ:-ਪਰਮ ਪਰਮ। †ਪਾ:-ਸ਼ਰਮਾਨੀ।

ਸਿਧਾਈ। ਸਰਬੋਤਮ ਪਦ ਕੋ ਨਿਜ ਪਾਈ। ਸਦਾ ਭਗਤਿ ਕੇ ਬਸਿ ਗੁਰ
ਸਾਮੀ। ਦੇਤਿ ਅਦੇਸ਼^੧ ਜੁ ਅੰਤਰਜਾਮੀ॥੪੬॥ ਏਕ ਦਿਵਸ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ
ਲਘੁ ਬਧ। ਖੇਲਤਿ ਅਜਰ ਬਿਖੈ ਇਤ ਉਤ ਹੁਧ। ਬਾਲਕ ਗੁਰ ਢਿਗ
ਜਾਇ ਨ ਕੋਉ। ਬਰਜੇ ਹੁਤੇ ਪ੍ਰਿਥਮ ਹੀ ਸੋਉ॥੪੭॥ 'ਸਮਸ ਬਿਹੀਨੋ ਜਾਇ
ਨ ਪਾਸ'। ਅਸੁ ਆਇਸੁ ਗੁਰ ਕਰੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼। ਤਬਿ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਸਹਿਜ
ਸੁਭਾਇ। ਜਨਨੀ ਪਿਤ ਕੇ ਗ੍ਰਹਿ ਦਿਸੁ ਜਾਇ॥੪੮॥ ਅੰਤਰ ਪ੍ਰਵਿਸੇ ਤਹਿ
ਲਗ ਗਏ। ਗੁਰ ਪ੍ਰਯੋਕ ਪਰ ਜਹਿ ਥਿਤ ਬਿਏ। ਪੌਢਨ ਸਮੈਂ ਹੁਤੇ ਸਭਿ
ਜਾਨ। ਸੇਵਕ ਨਿਕਟ ਬੋਰਈ ਬਾਨ॥੪੯॥ ਭਾਨੀ ਨੇ ਸੁਤ ਜਾਤਿ ਨਿਹਾਰਾ॥
ਧਾਈ ਗਹਿਨ ਹੇਤੁ ਡਰ ਧਾਰਾ॥ ਖੇਲਤਿ ਲਗੀ ਦੇਹ ਬਹੁ ਮਾਟੀ॥ ਠਾਂਢੇ ਗਹੇ
ਪਲਘੁ ਕੀ ਪਾਟੀ॥੫੦॥ ਆਵਤਿ ਜਨਨੀ ਲਗ ਤਹਿ ਗਯੋ। ਸੰਗ ਪਲਘੁ
ਕੇ ਠਾਂਢੇ ਭਯੋ। ਗਹਿਨ ਹੇਤੁ ਜਬ ਨਿਕਟ ਸਿਧਾਰੀ। ਪਿਖਿ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਨੇ
ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ॥੫੧॥ 'ਨਹਿ ਲੇ ਜਾਹੁ ਰਹਿਨ ਦਿਹੁ ਖਰਜੋ'। ਜੁਗ ਕਰਿ
ਸੋਂ ਗੁਰ ਗਹਿਬੋ ਕਰਜੋ। ਉਪਰ ਕੋ ਉਠਾਇ ਤਬਿ ਤੋਲਜੋ। ਗਰੁਵ^੨
ਭਾਰ ਲਖਿ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਬੋਲਜੋ॥੫੨॥ 'ਭਾਰੀ ਗੁਰ ਜਗ ਮਹਿ ਬਿਦਤੈ ਹੈ।
ਬਾਣੀ ਕੋ ਬੋਹਿਥ ਬਡ ਹੈ ਹੈ*'। ਤਬਿ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਚਰਨ ਉਠਾਇਵ।
ਉਪਰ ਧਰਨ ਪ੍ਰਯੋਕ ਲੁਭਾਇਵ॥੫੩॥ ਗੁਰੁ ਦੇਖਿ ਕਰਿ ਬਾਕ ਬਖਾਨੇ
। 'ਅਬਿ ਤੇ ਹੀ ਗਾਦੀ ਲਲਚਾਨੇ। ਅਪਨੇ ਪਿਤਾ ਪਾਸ ਤੇ ਲੀਜਹਿ।
ਤਬਿ ਲਗ ਧੀਰਜ ਧਾਰਿ ਬਿਰੀਜਹਿ'॥੫੪॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਪਿਤਾ ਬਾਕ
ਅਨਕੂਲੇ^੩। ਅਧਿਕ ਕ੍ਰਿਪਾ ਲਖਿ ਮਨ ਮਹਿ ਢੁਲੈ। ਲਘੁ ਸੁਤ ਕੋ ਗੁਰ
ਚਰਨਨ ਪਾਇਵ। ਲੇ ਕਰਿ ਗੋਦ ਪ੍ਰਮੋਦਤਿ^੪ ਲਜਾਇਵ॥੫੫॥ ਤੀਨਹੁ
ਪੁੱਤ੍ਰਨ ਕੋ ਪ੍ਰਤਿਪਾਰਤਿ। ਪਿਤ ਸੇਵਾ ਮਹਿ ਪ੍ਰੀਤੀ ਧਾਰਤਿ। ਤਿਮ ਹੀ ਰਾਮ
ਦਾਸ ਬਡਭਾਗੋ॥ ਨਿਸ ਬਾਸੁਰ ਸੇਵਾ ਮਹੁ ਲਾਗੇ॥੫੬॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ
ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪ੍ਰਿਥਮ ਰਾਸੇ 'ਬੀਬੀ ਭਾਨੀ ਪ੍ਰਸੰਗ' ਬਰਨਨ ਨਾਮ ਪੰਚ ਸ਼ਲੋਕੀ ਅੰਸੂ॥੬੫॥

੬੬. [ਭਾਈ ਪਾਰੋ ਪੁਲੋਕ ਗਮਨ। ਮੋਹਰੀ ਜੀ ਨੂੰ ਲੱਖ ਟਕਾ ਦਿਖਾਇਆ]।

ਵੇਹਗ॥ ਇਕ ਦਿਨ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਅਮਰਦਾਸ ਸੁਖ ਰਾਸਿ। ਕਰਜੋ

^੧ਨਾ ਦੇਣ ਵਾਲੀ, ਦੁਰਲੱਭ। ^੨ਸੋਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਹੁੰਦਾ ਜਾਣਕੇ ਸਾਰੇ ਸਮੀਪੀ ਸੇਵਕ ਥੋੜੀ
ਬਾਉਂ ਤੇ (ਭਾਵ ਵਿੱਥ ਤੇ) ਸਨ। (ਅ) ਸੋਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਹੁੰਦਾ ਜਾਣਕੇ ਥੋੜੇ ਹੀ ਸੇਵਕ
ਸਨ ਉਸ ਬਾ ਤੇ। ^੩ਬਾਹੀ। ^੪ਭਾਰੀ। ^੫ਪਿਤਾ ਜੀ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਬਚਨ (ਬੀਬੀ ਭਾਨੀ
ਜੀ) ਸੁਣਕੇ। ^੬ਅਨੰਦ ਨਾਲ। *'ਦੇਹਤਾ ਬਾਣੀ ਕਾ ਬੋਹਿਥ' ਵਾਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ।

ਹਕਾਰਨ ਏਕਲੋ ਪਾਰੋ ਅਪਨੇ ਪਾਸਿ ॥੧॥ ਚੋਖਈ॥ ਪਰਮ ਹੀਸ ਆਵਸਥਾ
ਜਾਂਹੀ । ਜੜ੍ਹ ਚੇਤਨ ਇਕ ਤੇ ਬਿਲਗਾਹੀ* । ਜਿਮ ਪਾਨੀ ਪੈ ਇਕ ਹੁਇ
ਜਾਇ। ਹੀਸ ਕਰਹਿ ਦੋਇਨ ਪ੍ਰਿਥਕਾਇ॥੨॥ ਤੁਰੀਆ† ਮਹਿ ਬ੍ਰਿਤਿ ਬਿਤ
ਨਿਤ ਰਹੋ। ਵਿਗ ਬਿਠਾਇ ਤਿਹ ਸੋ ਗੁਰ ਕਹੋ। ਮਨ ਮੇਰੇ ਮਹਿ ਅਬ ਇਮ
ਆਵੈ। ਗੁਰਤਾ ਗਾਦੀ ਤੋਹਿ ਬਿਠਾਵੈ ॥੩॥ ਪਰਮਹੀਸ ਮੇਰੇਈ ਰੂਪ‡ । ਪਰਮ
ਅਵਸਥਾ ਸਦਾ ਅਨੂਪ। ਬਖਸ਼ਤਿਹੋਂ ਮੈਂ ਜਗ ਗੁਰਿਆਈ। ਕਰਹੁ ਉਧਾਰ
ਲੋਕ ਸਮੁਦਾਈ॥੪॥ ਭਗਤਿ ਜਗਤਿ ਮਹਿ ਅਧਿਕ ਬਿਥਾਰਹੁ। ਪਰਉਪਕਾਰ
ਕਾਰ ਕੋ ਸਾਰਹੁ। ਕਰ ਜੇਰੇ ਪਾਰੋ ਪਗ ਪਰਮੈ। ‘ਤ੍ਰਾਹਿ ਤ੍ਰਾਹਿ’ ਕਰਿ ਬਚਨ
ਉਚਰਜੋ॥੫॥ ‘ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ ਗੁਰ ਸਿੱਖੀ ਮੁਝਿ ਭਾਵੈ । ਗੁਰਿਆਈ ਸਤਿਗੁਰਹਿ
ਸੁਹਾਵੈ। ਮੁਝ ਪਰ ਕ੍ਰਿਪਾਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਕਹੁ ਧਰੀਐ*। ਗੁਰ ਸਿੱਖੀ ਪਦ ਬਖਸ਼ਨ
ਕਰੀਐ†’॥੬॥ ਕਹਿ ਇਮਿ ਰਹੇ ਹਾਥ ਗੁਰਚਰਨ। ‘ਬਖਸ਼ੋ ਆਗਜਾ ਮੋਰਨਿ
ਕਰਨਾ’। ਸੁਨਤਿ ਬਿਨੈ ਗੁਰ ਅਮਰ ਬਖਾਨਾ । ‘ਜੇ ਕਰ ਸਿੱਖੀ ਮਹਿ ਮਨ
ਮਾਨਾ॥੭॥ ਸਦਨ ਆਪਨੇ ਅਬਿਚਲਿ ਜਾਵਹੁ। ਤਨ ਤਜਾਗਹੁ, ਨਹਿ ਬਿਲਮ
ਲਗਾਵਹੁ। ਮਮ ਚਰਨਨ ਮਹਿ ਤੇਰੀ ਪ੍ਰੀਤਿ। ਮੋਮਹਿ ਮਿਲੋਆਨੁ ਸਿਖਮੀਤ‡
॥੮॥ ਤੋਹਿ ਸਹਤ ਮੈਂ ਅਪਰ ਸ਼ਰੀਰ। ਪ੍ਰਵਿਸੋਂ ਸਿੱਖਨ ਕੇ ਹਿਤ, ਧੀਰ। ਕਰਨੈ
ਕਾਜ ਅਨਿਕ ਜਗ ਮਾਂਹੀ । ਸਿਤ ਉਧਾਰਨ ਖਲਨਿ ਖਪਾਹੀ” ॥੯॥ ਸੁਨਿ
ਆਗਜਾ ਪਾਰੋ ਕਰ ਬੰਦੇ । ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਕੇ ਰਿਦੈ ਅਨੰਦੇ । ਗਮਨਜੋ ਗ੍ਰਿਹ
ਪਹੁੰਚਜੋ ਤਤਕਾਲ। ਅਧਿਕਾਰੀ ਜੇ ਪਿਖੇ ਬਿਸਾਲਾ ॥੧੦॥ ਸਰਬ ਸਮਾਜ
ਬਾਂਟਿ ਤਿਨ ਝੰਦੀਨਸਿ। ਬੜਵਾ ਬਸਤ੍ਰ ਦਰਬ ਰਖਿ ਲੀਨਸਿ । ਨਰ ਬ੍ਰਿੰਦਨ
ਕੋ ਕਹਜੋ ਸੁਨਾਈ। ‘ਇਹ ਗੁਰ ਵਸਤੁ ਦੇਹੁ ਪਹੁੰਚਾਈ’॥੧੧॥ ਇਮਿ ਸਭਿ
ਹੋਰਤਿ ਤਨ ਤਜਿ ਪਾਰੋ । ਫੂਲ ਮਾਲ ਗਜ† ਤਜੈ ਸੁਖਾਰੋ । ਸਭਿਨਿ ਕਰਜੋ
ਸਸਕਾਰ ਬਨਾਇ । ਜਥਾ ਜੋਗ ਚਹੀਅਹਿ ਜਿਸ ਭਾਇ॥੧੨॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ
ਬਿਖੈ ਆਨਿ ਲੈ ਹੋਵਾ। ਜਿਨ ਅੰਗਮਾਨ ਭਰਮ ਕੇ ਖੇਵਾ। ਪੁਨ ਡੱਲੇ ਤੇ ਇਕ
ਨਰ ਆਇਵ । ਪਾਰੋ ਕੋ ਪਰਲੋਕ ਸੁਨਾਇਵ॥੧੩॥ ‘ਸਭਿ ਸਿੱਖਨ ਕੇ ਮੋਹ

*ਜੇ ਇੱਕ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ) ਵਖ ਵਖ (ਅਨੁਭਵ) ਕਰਨਾ। †ਦੁੱਧ ਤੇ ਪਾਣੀ। ‡ਵੱਖੇ
ਢੱਖ। *ਚੋਖੇ ਪਦ। †(ਤੁਸੀਂ) ਪਰਮਹੀਸ ਮੇਰਾ ਹੀ ਰੂਪ ਹੋ। ‡ਆਗਜਾ ਮੋੜਨੀ ਕੀਤੀ ਹੈ
(ਇਸ ਖਤਾ ਨੂੰ ਬਖਸ਼ੋ)। *ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦਾ ਨਾਸ਼। †(ਸਿਵੇ) ਹਾਥੀ। ‡ਆਕੇ ਲੀਨ ਹੋਇਆ।

*ਪਾ:-ਕਰੀਅਹਿ।

†ਪਾ:-ਧਰੀਅਹਿ।

‡ਪਾ:-ਤਿਸ।

ਮਹਾਂਨਾ। ਸਿਮਰਹਿ ਪਾਰੋ ਕੇ ਗੁਨ ਨਾਨਾ। ਮ੍ਰਿਦਲ, ਸਰਲਤਾ, ਮੁਦਤਾ,
 ਮੈਤ੍ਰੀ। ਬਡ ਜੋਧਾ ਮਨ ਸ਼ੱਤੁ ਜੈਤ੍ਰੀ^੧ ॥ ੧੪ ॥ ਤਰੁਵਰੁ ਸਮਸਰ ਪਰ
 ਉਪਕਾਰੀ। ਸਹਨ ਸੀਲ ਉਰੈ ਧੀਰਜ ਧਾਰੀ। ਸਤਿਗੁਰ ਸਿੱਖਨ ਕੇ ਸਮੁ-
 ਝਾਇਵ। ‘ਇਹ ਅਨੰਦ ਕੇ ਸਿੰਧੁ ਸਮਾਇਵ ॥ ੧੫ ॥ ਅਸ ਨਰ ਹੋਤਿ ਨ
 ਸੋਚਨ ਜੋਗ। ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨ ਸੇਂ ਜਿਨ ਕੋ ਜੋਗ’। ਜਿਨਹੁ ਜਨਮ ਬਿਸਿਯਨ
 ਲਗ ਹਾਰਾ। ਜਥਾ ਜੁਪ ਮਹਿ ਦਰਬ ਉਦਾਰਾ ॥ ੧੬ ॥ ਨਹਿ ਗੁਰ ਸ਼ਬਦ
 ਜਿਨਹੁ ਕਬਿ ਸੁਨੈ। ਸਤਿ ਸੰਗਤ ਸਤਿਨਾਮ ਨ ਭਨੈ। ਸੇ ਸੋਚਨਕੇ ਜੋਗ
 ਸਭਿਨਿ ਕੇ। ਸੇ ਤਤਪਰ ਨਹਿ ਗੁਰੁ ਜਸਨਕੇ^੨ ॥ ੧੭ ॥ ਕਹਿ ਦਾਸਨ ਕੇ
 ਧੀਰਜ ਦੀਨ। ਦੀਨਮਨੇ ਸੇ ਪ੍ਰੇਮ ਪ੍ਰਬੀਨ। ਬੀਨ ਸਿੱਖਜ ਸਭ ਤੇ ਖਟ ਲੀਨ।
 ਲੀਨ ਪ੍ਰੇਮ ਮਹਿ ਜਿਨ ਮਨ ਕੀਨ ॥ ੧੮ ॥ ਨਾਮ ਮੋਹਰੀ ਛੋਟੇ ਨੰਦਨ।
 ਨਿਕਟ ਹਕਾਰਜੋ ਕਸ਼ਟ ਨਿਕੰਦਨ। ਆਨ ਕੀਨਿ ਤਿਨ ਪਦ ਪਰ ਬੰਦਨ।
 ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪਿਤ ਕੇ ਚਹਿ ਅਭਿਨੰਦਨ^੩ ॥ ੧੯ ॥ ਪੁੱਤ੍ਰ ਬਿਲੋਕਜੋ ਸਥਿਤ ਅਗਾਰੀ।
 ਖਟ ਸੰਗ ਦੇ ਸਿਖ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ। ‘ਪਾਰੋ ਪਰਮ ਹੋਸ ਮਮ ਪਜਾਰੈ।
 ਤਜੈ ਸਰੀਰ ਸੁ ਧੀਰ ਸੁਖਾਰੈ ॥ ੨੦ ॥ ਛੱਲੇ ਗ੍ਰਾਮ ਅਬਹਿ* ਚਲਿ ਜਾਓ।
 ਜਥਾ ਜੋਗ ਕਰਿ ਸਭਿਹਰਖਾਓ’। ਸੁਨਤਿ ਮੋਹਰੀ ਪੈ ਕਰਿ ਤਜਾਰ। ਪਿਤ
 ਬੰਦਨੇ ਅਸੁੰਭਾ ਅਸਵਾਰਾ ॥ ੨੧ ॥ ਸਿੱਖ ਖਸ਼ਟ ਕੇ ਸੰਗ ਮਿਲਾਏ। ਅਪਰਦਾਸ
 ਗਨਬੋਲਿ ਰਲਾਏ। ਪੰਥ ਉਲੰਘ ਛੱਲੇ ਮਹਿ ਗਏ। ਤਿਨਕੇ ਸਦਨ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ਤਿ
 ਭਏ ॥ ੨੨ ॥ ਸਭਿਹਿਨਿ ਉਠਿ ਕੀਨਹੁ ਸਨਮਾਨ। ਬੰਦਹਿ ਚਰਨ ਜੋਰਿ
 ਜੁਗ ਪਾਨਾ। ਬੈਠੇ ਜਾਇ ਸਭਿਨਿ ਕੇ ਮਾਂਹੂ। ਕੁਲਲ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਹਿ ਛਕਰਿ
 ਸਭਿ ਪਾਹੂ ॥ ੨੩ ॥ ਪਾਰੋ ਕੇ ਸਭਿਉਂਕਰੈਂ ਸਰਾਹਿਨ। ‘ਜਿਸ ਕੇ ਸਮਸਰ ਦੂਸਰ
 ਨਾਹਿਨ। ਕੁਲਦੀਪਕ ਨਿਜ ਬੰਸ ਉਧਾਰਾ। ਤਨ ਸੁਛੰਦ ਤਜਿ ਅੰਤ
 ਪਧਾਰਾ’ ॥ ੨੪ ॥ ਸੁਨੇ ਮੋਹਰੀ ਤੇ ਸੁਖ ਪਾਯੋ। ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਸਭਿਹੂੰਨ ਸੁਨਾਯੋ।
 ‘ਸਤਿਗੁਰ ਪੁੱਤ੍ਰ! ਸੁਨਹੁ ਤਿਨ ਕੀਨ’। ਅਧਿਕਾਰੀ ਪਿਖਿ ਸਭਿ ਕੁਛਦੀਨਾ ॥
 ੨੫ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਕਾਰਨਿ ਜਾਨਿ ਪ੍ਰਬੀਨ। ਬੀਨ ਤੀਨ ਵਸਤੂ ਰਖਿ ਲੀਨਿ।
 ਲੀਨ ਬ੍ਰਿਤੀ ਪਰਮਾਤਮ ਜਾਹਿ। ਜਾਹਿ ਨ ਕਹੂੰ ਅਨੰਦ ਕੇ ਮਾਂਹਿ ॥ ੨੬ ॥

^੧ਸੂਧਾ ਪਨ। ^੨ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ। ^੩ਮਨ ਦੇ ਸ਼ੱਤੁਆਂ ਨੂੰ (ਜਾਂ ਮਨ ਸ਼ਤ੍ਰੂ ਨੂੰ) ਜਿੱਤਣ ਵਾਲਾ। ^੪ਮੇਲ, ਸੁਕਨਾ। ^੫ਗੁਰੂ ਪੂਜਾ ਵਿਚ ਤਤਪਰ ਨਹੀਂ ਜੋ। ^੬ਅਨੰਦ, ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ। ^੭(ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ) ਅਨੰਦ ਵਿਚ (ਮਗਨ, ਹੋਰ ਚੇ) ਕਿਧਰੇ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀ (ਬ੍ਰਿਤੀ)। *ਪਾ:—ਵਿਓ। †ਪਾ:—ਅਸ।

‡ਪਾ:—ਕਰ।

ਊਪਾ:—ਬਹੁ।

ਸੁੰਦਰ ਚੰਚਲ ਬਲੀ ਸੁਰੰਗਨਿ^੧ । ਬਿਦਤਿ ਸਭਿਨਿ ਮਹੰ ਏਕ ਤੁਰੰਗਨਿ ।
 ਜਿਸ ਕੀ ਸਮਤਾ ਕਰਹਿ ਨ ਕੋਈ । ਸਤਿਗੁਰ ਹੇਤ ਰਖੀ ਤਿਨ ਸੋਈ ॥
 ੨੭॥ ਸੁਖਮ ਬਸਤ੍ਰ ਮੋਲ ਬਹੁ ਕੇਰੇ। ਪਹਿਰਨਿ ਉਚਿਤ ਗੁਰੂ ਕੇ ਹੋਰੇ। ਬ੍ਰਿੰਦ
 ਦਰਬ, ਇਹ ਵਸਤ੍ਰ ਤੀਨ। ਇਮਿ ਕ੍ਰਿਤਿ ਕਰਤਿ ਤਜਾਗ ਤਨ ਦੀਨ^੨॥ ੨੮॥
 ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਬਸੇ ਜਾਮਨੀ ਤਹਾਂ । ਪਾਰੋ ਕੇ ਬਰਨਤਿ ਗੁਨ ਮਹਾਂ । ਪ੍ਰਾਤਿ
 ਹੋਤਿ ਕਰਿਕੇ ਇਸ਼ਨਾਨ॥ ਬਿਦਾ ਹੋਇ ਕਰਿ ਕੀਨ ਪਯਾਨਾ ॥ ੨੯॥ ਅਪਰ
 ਸਿੱਖਜ ਮਿਲਿ ਕੈ ਸਮੁਦਾਯਾ । ਗੁਰ ਸਮ ਪੁਜਨ ਕਰਿ ਮਨ ਭਾਯਾ । ਜਥਾ
 ਸ਼ਕਤਿ ਦੇ ਭੇਟ ਸੁਹਾਏ॥ ਬਿਦਾ ਹੋਤੁ ਮਗ ਕੁਛ ਚਲਿ ਆਏ ॥ ੩੦ ॥ ਆਇ
 ਮੋਹਰੀ ਪੁਰੀ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ਾ । ਗੁਰ ਪਦ ਬੰਦੇ ਨੰਮਿ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਾ । ਸਭਿ ਪਾਰੋ ਕੀ ਗਾਥ
 ਸੁਨਾਈਯਨ, ਪਟ, ਬਜ਼ਵਾ, ਅੰਗੂ ਦਿਖਾਈ ॥ ੩੧॥ ਪਿਖੀ ਉਪਾਇਨ ਪਾਰੋ
 ਕੀ ਜਥਿ । ਸਤਿਗੁਰ ਰਿਦੇ ਬਿਚਾਰ ਕਰਜੇ ਤਬਿ। ਰਾਮਦਾਸ ਜਾਨਜੇ ਅਧਿ-
 ਕਾਰੀ । ਵਸਤ੍ਰੁ ਦਈ ਸਉਂਪ ਕਰਿ ਸਾਰੀ ॥ ੩੨ ॥ ਪਰਮ ਪ੍ਰੇਮ ਤੇ ਕਹਜੇ
 ਗੁਸਾਈ॥ ਇਹ ਪਾਰੋ ਮਮ ਭੇਟ ਚਜ਼ਾਈ । ਸੋ ਮੈਂ ਤੋਹਿ ਬਖਸ਼ ਕਰਿ ਦੀਨੀ ।
 ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਰਹੁ ਬਭਿ ਪੀਨੀ॥ ੩੩॥ ਚਪਲ ਤੁਰੰਗਨ ਅੰਗਨ ਸੁੰਦਰ। ਬਲੀ
 ਬਿਸਾਲ ਬ੍ਰਿੰਦ ਗੁਨ ਮੰਦਰ । ਅਪਰ ਨ ਦੀਜਹਿ, ਆਪ ਅਰੁਢਹੁ। ਪਹਿਰਹੁ
 ਤਨ ਪਰ ਅੰਬਰ ਰੁਢਹੁ ॥ ੩੪ ॥ ਖਰਚਹੁ ਦਰਬ ਚਾਹਿ ਹੁਇ ਜਿਸ ਮੈਂ ।
 ਨਹਿ ਅਧਿਕਾਰ ਅਪਰ ਕੋ ਇਸ ਮੈਂ^੩। ਲੋ ਕਹਿ ਨੰਮਿ ਹੋਇ ਪਦ ਬੰਦੇ। ਗੁਰ
 ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਜਾਨਿ ਅਨੰਦੇ ॥ ੩੫॥ ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਹੋਵਤਿ ਅਤਿ ਅਨਕੂਲੇ। ਲਾਖ
 ਗੰਭੀਰ ਪ੍ਰੇਮ ਕੋ ਮੂਲੇ । ਅਜਰ ਜਰਨ ਆਦਿਕ ਗੁਨ ਹੋਰੇ । ਸਹਤ ਨੰਮੁਤਾ
 ਸੇਵ ਘਨੇਰੇ ॥ ੩੬॥ ਬਖਸ਼ਹਿ ਬਖਸ਼ਸ਼ ਕਰਹਿ ਨਿਹਾਲ । ਸੰਗਤਿ ਰਹਹਿ
 ਸਦਾ ਅਲਬਾਲ^੪ । ਚਹੈਂ ਕਾਮਨਾ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਵੈਂ । ਸਿਮਰਹਿ ਨਾਮ ਦਰਸ
 ਗੁਰ ਜੋਵੈਂ ॥ ੩੭॥ ਭੀਰ ਰਹੈ ਬਹੁ ਗੋਇੰਦਵਾਲ । ਚਹਤਿ ਮੁਕਤਿ ਕੋ ਤਜਿ
 ਜੰਜਾਲ। ਜਿਸ ਪਰ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਪਰਿ ਜਾਵਹਿ । ਸੋ ਜਨ ਚਾਰ ਪਦਾਰਥ
 ਪਾਵਹਿ ॥ ੩੮ ॥ ਇਕ ਦਿਨ ਸਖਾ ਬੰਧੁਜਨ ਮਾਂਹੀ^੫ । ਹੁਤੇ ਮੋਹਰੀ ਬਾਤਨ
 ਪ੍ਰਾਹੀ॥ ਬਿਵਹਾਰਨ ਕੀ ਚਰਚਾ ਕਰੈਂ। ਗੀਤਿ ਅਨੇਕ ਬੋਲਬੋ ਧਰੈਂ ॥ ੩੯ ॥
 ਤਹਾਂ ਮੋਹਰੀ ਬਾਤ ਉਚਾਰੀ॥ ਜਥਿ ਕੀ ਹਮਨੇ ਸੁਰਤਿ ਸੰਭਾਰੀ॥ ਲਾਖ ਟਕਾ
 ਇਕ ਬਾਨ ਅਸ਼ੋਖਾ^੬॥ ਅਬਿ ਲੋ ਨਹੀ ਬਿਲੋਚਨ ਦੇਖਾ॥ ੪੦॥ ਨਹਿ ਭਾਵਹਿ

^੧ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ਰੰਗ ਵਾਲੀ। ^੨ਚਾਰ ਚੁਫੇਰੇ। ^੩ਸਬੰਧੀਆਂ ਵਿਚ। ^੪ਕਹਿ ਰਹੇ ਸਨ। ^੫ਇਕੱਠਾ।

ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ ਮਾਯਾ । ਕਰਹਿ ਹਟਾਵਨ ਹੂੰ ਜਹਿ ਦਾਯਾ^੧ ॥ ਚਾਹਤਿ ਪਿਤਾ
ਗੁਰੁ ਜਿਸ ਨਾਂਹੀ॥ਸੋ ਕਿਸ ਰੀਤਿ ਆਇ ਹਮ ਪਾਹੀ ॥੪੧॥ ਤਿਨ ਕੋ ਦਿਸੈ
ਪਦਾਰਥ ਆਵਹਿ । ਹੋਇ ਜਿ ਨਹੀ^੨ ਕਹਾਂ ਕਰ ਪਾਵਹਿ^੩ । ਅੰਤਰਜਾਮੀ
ਗੁਰਸਭਿ ਜਾਨੀ॥ਨਰਨ ਬਿਖੈਜਿਮ ਪੁੱਤ੍ਰ ਬਖਾਨੀ॥੪੨॥ਚਿਤਵਤਿ ਚਿਤ-
ਸੁਤ ਸੀਕਾ ਹਰਨੀ । ਦੋਸ਼ ਦਿਖਾਵੈਂ ਜਸ ਧਨ ਕਰਨੀ^੪—। ਅਗਲੇ ਦਿਵਸ
ਗੁਰੁ ਫੁਰਮਾਇਵ। ‘ਸੰਗਤਿ ਮਹਿ ਜੇਤਿਕ ਸਿਖ ਆਇਵ॥੪੩॥ਜਬਿ ਪਹੁੰ-
ਚਹਿ ਪਰਸਨ ਕਹੁ ਹਮੈਂ । ਪੈਸੇ ਪੰਚ ਲਜਾਇ ਤਿਹ ਸਮੈਂ । ਧਰਿ ਧਰਿ ਆਗੈ
ਬੰਦਨ ਕਰੈਂ । ਇਮਿ ਗੁਰ ਆਗਾ ਸਿਰ ਪਰ ਧਰੈਂ’॥੪੪॥ ਸਗਰੇ ਨਗਰ
ਸੰਗਤਾਂ ਜੋਈ । ਗੁਰ ਆਇਸੁ ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਤੇਈ । ਹੋਤਿ ਪ੍ਰਾਤਿ ਕੇ
ਸਤਿਗੁਰ ਬੈਸੇ॥ਆਵਹਿ ਸਿੱਖ ਭੇਟ ਲੈ ਪੈਸੇ॥੪੫॥ ਧਰਿ ਧਰਿ ਆਗੈ ਬੰਦਨ
ਠਾਨਹਿ॥ਦਰਸਹਿ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰੇਮ ਮਹਾਂਨਹਿ॥ਇਕ ਜਾਮ ਲੈ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੂ ਬੈਸੇ ।
ਲਗਜੈ ਵੇਰ ਆਏ ਬਹੁ ਪੈਸੇ ॥੪੬॥ ਪੁੱਤ੍ਰ ਮੋਹਰੀ ਕੋ ਬੁਲਵਾਇਵ । ਢਿਗ
ਬਿਠਾਇ ਕਰਿ ਪੁਨ ਸਮਝਾਇਵ । ‘ਇਨ ਕੋ ਗਿਨ ਕਰਿ ਲੇਹੁ ਸੰਭਾਰੀ ।
ਖਰਚਹੁ ਜਿਹਠਾਂ ਚਾਹਿ ਤੁਮਾਰੀ’ ॥੪੭॥ਮਾਨਿ ਬਾਕੁ ਤਬਿ ਗਿਨਿਬੇਲਾਗ॥
ਭਏ ਬਿੰਦ ਦੇਖਤਿ ਅਨੁਰਾਗ । ਸੰਖਯਾ ਕਰਿ ਕਰਿ ਭੇ ਕਰ ਕਾਰੇ^੫ ।
ਬਹੁਤ ਪਖਾਰੇ ਬਿਨ ਨ ਉਤਾਰੇ^੬ ॥੪੮॥ਤਬਿ ਸ੍ਰੀ ਅਮਰਦਾਸ ਬਚ ਕਹਯੋ।
‘ਧਨ ਕੋ ਤੁਮ ਸੁਭਾਵ ਭੀ ਲਹਯੋ । ਜਿਸ ਤੇ ਛੁਵਤਿ ਭਏ ਕਰ ਕਾਰੇ । ਮਨ
ਕਾਰੇ ਹੁਇ ਲਗ ਬਿਵਹਾਰੇ ॥੪੯॥ ਜੇ ਸੰਚਤਿ ਕਰਿ ਰਖੀਅਤਿ ਭੋਨ । ਕਹੈ
ਹਵਾਲ ਹੋਇ ਪੁਨ ਕੋਨ । ਚਿਤਵਨਿ ਤੇ ਅੰਤਰ ਹੁਇ ਕਾਰਾ । ਅੰਤ ਗਮਨ
ਨਹਿ ਸੰਗ ਸਿਧਾਰਾ ॥ ੫੦ ॥ ਪ੍ਰਥਮਹਿ ਸੰਚਨ ਅਘ ਕਰਿ ਹੋਇ । ਜਤਨ
ਅਨੇਕਨ ਤੇ ਅਵਲੋਇ । ਪੁਨ ਰਾਖਨ ਮਹਿ ਤ੍ਰਾਸ ਮਹਾਨਾ॥ਤਸਕਰ ਨਿਪ
ਆਇਕ ਬਲਵਾਨ॥੫੧॥ਜਾਇ ਤ ਪ੍ਰਾਨ ਸਮੇਤ ਦੁਖਾਰੇ। ਭਗਤਿਵਿਰੋਧੀ,
ਬਿਘਨ ਪਸਾਰੇ । ਇਸ ਕੋ ਤਜਾਗ ਅਧਿਕ ਸੁਖਦਾਈ । ਹਰਿ ਸਿਮਰਨ
ਸੰਚਹੁ ਸਮੁਦਾਈ ॥੫੨॥ ਇਹ ਧਨ^੭ ਸਭਿ ਕੋ ਸਾਰ ਪਛਾਨਹੁ । ਕਿਤਹੂੰ ਤੇ
ਜਿਸ ਤ੍ਰਾਸ ਨ ਠਾਨਹੁ । ਸੁਨਹੁ ਪੁੱਤ੍ਰ ਇਸ ਮਹਿ ਦੁਖ ਘਨੇ । ਮਹਾਂ ਬਲੀ

^੧ਜੇ ਕੋਈ ਦੇਣ ਆਵੇ ਤਾਂ ਹਟਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ । ^੨ਜੇ ਆਵੇ ਨਹੀਂ । ^੩ਜੈਸੇ ਧਨ ਦਾ ਸੁਭਾਵ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । (ਅ) ਧਨ ਦੇ (ਇਕੱਤ੍ਰ) ਕਰਨ ਵਿਚ ਜੇ ਦੋਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ^੪ਗਿਣਤੀ ਕਰ ਕਰਕੇ ਹੋਏ ਹੱਥ ਕਾਲੇ । ^੫ਨਾ ਉਤਰੀ (ਕਾਲਖ) । ^੬ਭਾਵ, ਹਰਿਧਨ ।

ਸਭਿ ਜਗ ਮਹਿ ਹਨੇ ॥੫੩॥ ਹਰਿ ਸਿਮਰਨ ਧਨ ਤੇ ਸੁਖ ਪਾਵੈ । ਜਨਮ
ਮਰਨ ਦਾਰਿਦ ਬਿਨਸਾਵੈ । ਸੁਨੀ ਮੋਹਰੀ ਨੈ ਪਿਤ ਬਾਨੀ । ਉਰ ਬਿਚਾਰ
ਕਰਿ ਸਾਚੀ ਮਾਨੀ ॥੫੪॥ ਬਹੁਰੋ ਜੀਵਤਿ ਜਬ ਲਗਿ ਰਹਜੋ । ਕਬਹੂੰ ਨ ਧਨ
ਕੋ ਮਨ ਤੇ ਕਹਜੋ । ਨੀਕੀ ਪਿਤ ਕੀ ਬਾਤ ਬਿਚਾਰੀ । ਬਿਮਲ ਬੁਧਿ ਪ੍ਰਾਪਤਿ
ਸੁਖ ਭਾਰੀ ॥ ੫੫ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪ੍ਰਥਮ ਰਾਸੇ 'ਪਾਰੋ ਅਪਰ
ਮੋਹਰੀ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨ ਨਾਮ ਖਸ਼ਟ ਸ਼ਬਦੀ ਅੰਸੁ ॥੬੬॥

੬੭ [ਸ੍ਰੀ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਨੂੰ ਆਯੁ ਤੇ ਗੁਰਤਾ ਬਖਸ਼ਣੀ]

ਦੋਹਰਾ ॥ ਬਾਵਨ ਚੰਦਨ^੧ ਸਤਿਗੁਰੁ ਹੋਵਹਿ ਜਿਨ ਬਨ ਦੇਸ਼ ਮੱਲਜ ਕਰਤਿ
ਤਰੁਵਰੁਨ^੨ ਕੋ ਤਿਉਂ ਨਰ ਭਗਤਿ ਅਸ਼ੇਸ਼ ॥੧॥ ਚੈਪਈ ॥ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਬਸੇ
ਇਕ ਥਾਨ । ਸਕਲ ਦੇਸ਼ ਭੀ ਭਗਤਿ ਮਹਾਨ । ਜਹਿ ਕਹਿ ਤੇ ਸੁਨਿ ਕਰਿ
ਜੋਗਾਸੀ । ਆਨੰਦ ਧਾਰਿ ਬਸਹਿ ਗੁਰ ਪਾਸੀ ॥੨॥ ਚਾਰ ਪਦਾਰਥ ਠਾਂਢੇ
ਦ੍ਵਾਰੇ । ਦੇਤਿ ਜਨਨਿ ਕੋ ਖੁਲੇ ਭੰਡਾਰੇ । ਜਿਮ ਚਿਤ ਚਿਤਵਹਿ ਗੁਰੁ
ਕ੍ਰਿਪਾਲ । ਸੋ ਬਿਧਿ ਬਨਹਿ ਆਨ ਤਤਕਾਲ ॥੩॥ ਇਕ ਦਿਨ ਮੱਜਨ ਕਰਿ
ਗੁਰ ਬਿਰੋਭਾਨੀ ਆਇ ਦਰਸ ਕੋ ਕਰੋ । ਪਿਖਿ ਤਨੁ ਜਾ ਪਰ ਪਰਮਕ੍ਰਿਪਾਲ
। ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਬੋਲੇ ਤਿਸ ਕਾਲ ॥੪॥ 'ਰਾਮਦਾਸ ਅਬਿ ਤਨ ਪਰਹਰੈ ਕਹੁ
ਪੁੱਤ੍ਰੀਕਾ ਤਬ ਤੂੰ ਕਰੈਂ ?' ਛਿਨਭੰਗਰ^੩ ਸਭਿ ਅਹੈਂ ਸਰੀਰ । ਬਿਨਸਤਿ
ਤੁਰਤ ਨ ਕਰਿਹੀਂ ਧੀਰ^੪ ॥੫॥ ਭਾਨੀ ਮਹਾਂ ਚਤੁਰ ਸਭਿ ਜਾਨੀ ॥ ਹੋਤਿ ਨ
ਕਬਹੂੰ ਕੂਰ ਪਿਤ ਬਾਨੀ ॥ ਵਿੜੁ ਨਿਸ਼ਚੈ ਧਰਿ ਇਸੀ ਪ੍ਰਕਾਰੀ ॥ ਕਰਤਿ ਸ਼ੀਘ੍ਰ
ਨਕ ਨਾਥ ਉਤਾਰੀ ॥੬॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪਿਤਕੇ ਧਰੀ ਅਗਾਰੀ ॥ ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਮੁਖ
ਬਿਨੈ ਉਚਾਰੀ ॥ ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ ਅਪਰਕਾਰ ਕਾ ਕਰਿਹੈਂ ॥ ਜੇਬਿਧਵਾ ਕੇਧਰਮ, ਸੁ
ਧਰਿਹੈਂ ॥੭॥ ਕਿਧੈਂ ਚਿਤਾ ਕੇ ਉਪਰ ਚਰਿ ਹੋਂ । ਜਰ ਕਰਿ ਪਤਿ ਕੇ ਸੰਗ
ਸਿਧਰਿਹੈਂ । ਜੇ ਤੁਮ ਆਗਾ ਹੋਇ ਸੁ ਕਰਿ ਹੋਂ । ਨਿਸ਼ਚੈ ਮਰੋਂ ਸੁ ਰਿਦੈ
ਬਿਚਰਿਹੈਂ ॥੮॥ ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਬਾਕ ਬਖਾਨੇ । 'ਹੇ ਪੁੱਤ੍ਰੀ ਸੁਨਿ ਸੁਮਤਿ
ਮਹਾਂਨੇ ॥ ਤਨ ਕੋ ਰਾਖਿ ਭਜੋ ਜਗਦੀਸ । ਅਬਿ ਮੈਂ ਕਰਿਹੈਂ ਤੁਮ ਬਖਸ਼ੀਸ਼ ॥
੯॥ ਰਾਮਦਾਸ ਕੀ ਬਯ ਅਬਿ ਨਾਂਹੀ । ਪੂਰਨ ਅਵਧਿ ਆਜ ਦਿਨ ਮਾਂਹੀ ॥
ਤਿਨ ਜੀਵਨਕੋ ਆਨਿ ਉਪਾਇ ਨਹੀਂ ਹੋਤਿ ਨਿਸ਼ਚੈ ਇਮ ਲਜਾਇ ॥੧੦॥

^੧ਸੰਦਲ ਦੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ ਵਿਚੋਂ 'ਬ੍ਰੇਸ਼ਟ' ਕਿਸਮ । ^੨ਚੰਦਨ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਬਿੱਛਾਂ ਨੂੰ । ^੩ਛਿਨ ਵਿੱਚ
ਨਾਸ਼ ਹੋ ਜਾਣ ਵਾਲੇ । ^੪ਠਹਿਠਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ।

ਅਪਨ ਆਰਬਲ ਅਥਿ ਮੈਂ ਦੇਵੈ। ਹਿਤ ਪਰਲੋਕ ਗਮਨ ਸੁਭ ਲੇਵੈ।
 ਇਮਿ ਕਹਿ ਰਾਮਦਾਸ ਬੁਲਵਾਇਵਾਨਿਕਟ ਬਿਠਾਇ ਭਲੇ ਸਮੁਝਾਇਵ।
 ੧੧॥ ‘ਹੇਸੁਤਾ ਤੇਰੀ ਅਵਧ ਬਿਤਾਈ’। ਮੈਂ ਅਥਿ ਜਾਨ ਲੀਨਿ ਅਗੁਵਾਈ।
 ਇਕ ਸਤ ਸੰਮਤ ਆਠ ਰ ਚਾਰੀ। ਆਰਬਲਾ ਹਮਰੇ ਤਨ ਸਾਰੀ॥੧੨॥
 ਅਥ ਖਟ ਬਰਖ ਇਕਾਦਸ਼ ਮਾਸ। ਦਯੋਸ ਅਸ਼ਟ ਦਸ ਸ਼ੇਸ਼ ਰਹਾਸ। ਸੈ
 ਅਪਨੀ ਹਮ ਤੁਮ ਕੋ ਦੀਨਸਿ*। ਪ੍ਰੇਮ ਭਗਤਿ ਮੈਂ ਲੀਨ ਪ੍ਰਬੀਨਸਿ†॥੧੩॥
 ਤੋਹਿ ਮੋਹਿ ਮੈਂ ਭੇਦ ਨ ਰਹੈ। ਇਕ ਸਰੂਪਤਾ ਦੋਨਹੂੰ ਲਹੈ। ਜਲ ਕੋ
 ਭਰਜੈ ਹੋਤਿ ਘਟ ਜੈਸੇ। ਪਰੇ ਉਦਧਿ ਲਹਿ ਇਕਤਾ ਤੈਸੇ॥੧੪॥ ਤਿਮਿ
 ਸਰੂਪ ਮੇਰੇ ਇਕ ਹੋਵਾ। ਕਜੈਹੂੰ ਭੇਦ ਪਰਹਿ ਨਹਿ ਜੋਵਾ। ਪ੍ਰੇਮ ਭਗਤਿ ਅਸ
 ਤਵ ਉਰ ਬਸੀ। ਬਸੀ ਕੀਨਿ ਮੋਕਹੁ ਕਰਿ ਜਿਸੀ॥੧੫॥ ਪਿਖਿ ਬੱਲੁ ਦਿਸ
 ਆਇਸੁ ਦੀਨਿ। ਦੀਨਮਨਾ ਜਿਨ ਸਭਿ ਸੁਨਿ ਲੀਨਿ। ਲੀਨ ਪ੍ਰੇਮ ਮਨ
 ਜਾਹਿ ਪ੍ਰਬੀਨ। ‘ਬੀਨ ਨਲੇਰਾ ਲੇਹੁ ਸੁਭ ਚੀਨ॥੧੬॥ ਕਰਹੁ ਸ਼ੀਘ੍ਰ
 ਆਨੋ ਮੁਖ ਪਾਸੀ। ਪਾਸੀ ਜਮ ਨਹਿ, ਸਦਾ ਨਿਰਾਸੀ। ਰਾਸੀ ਸੁਖ ਪ੍ਰਾਪਤਿ
 ਅਬਿਨਾਸੀ। ਨਾਸੀ ਹੀਤਾ ਬਿਸਯ ਉਦਾਸੀ॥੧੭॥ ਰਾਮਦਾਸ ਕਰਿਵਾਉ
 ਬਨਾਨ। ਨਾਨਾ ਬਸਤ੍ਰ ਆਨਿ ਦੁਤਿਵਾਨ॥ ਪਹਿਰਾਵੇ ਨਹਿ ਦੇਰ ਲਗਾ-
 ਵਹੁ। ਗਾਵਹੁ ਸ਼ਬਦ ਅਨੰਦ ਉਪਜਾਵਹੁ॥੧੮॥ ਅਪਰ ਸੋਜ ਤਜਾਰੀ ਕਰਿ
 ਦੇਹਿ। ਦੇਹਿ ਤਜਨ ਕੋ ਸਮਾ ਲਖੇਹਿ। ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਬੱਲੁ ਇਮਿ ਗੁਰ ਜੀ ਤੇ।
 ਜੀਤੇ ਮਨ ਇੰਦ੍ਰੇ ਜਿਨ ਨੀਤੇ॥੧੯॥ ਅਸ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮਦਾਸ ਤਿਸ ਬਾਰਾਬਾਰਿ
 ਬਿਮਲ ਤੇ ਮੱਜਤਿ ਚਾਰੁ। ਚਾਰ ਪਦਾਰਥ ਜਿਨ ਦਰਬਾਰ। ਬਾਰ ਬਿਹੀਨ*
 ਪਾਇ ਸਭਿ ਸਾਰ॥੨੦॥ ਬੱਲੁ ਆਨੋ ਬਸਤ੍ਰ ਨਵੀਨ। ਪਹਿਰਾਏ ਸੁਖਮ ਦੁਤਿ
 ਪੀਨ। ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਅਮਰ ਕ੍ਰਿਪਾਲੁ। ਪ੍ਰੇਮ ਸਹਤ ਸਨਮਾਨ ਬਿਸਾਲੁ।
 ॥੨੧॥ ਕਰ ਸੋ ਪਕਰਿ ਆਪਨੇ ਥਾਨ। ਬੈਠਾਰੇ ਕਹਿ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਾਨ। ਭਾਲ
 ਬਿਸਾਲ ਸੁ ਤਿਲਕ ਨਿਕਾਸੈ। ਤਿਸ ਤੇ ਮਹਿਦ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੈ॥੨੨॥
 ਜੋਤਿਨਿ ਜੋਤਿ ਸਭਿਨਿ ਮਹਾਰਾਜਾ। ਤਿਸਹਿ ਸਿੰਘਾਸਨ† ਮਨੋ ਬਿਰਾਜਾ
 *ਬੀਤ ਚੁਕੀ ਹੈ। *ਅਗੋਂ ਤੋਂ। *ਭਾਵ, ਇਕਸੋ ਤੇ ਬਾਰਾਂਬਰਸ। *ਭਾਵ ਛੇ ਵਰ੍ਹੇ ਗਿਆਰਾਂ
 ਮਹੀਨੇ ਤੇ ਅਠਾਰਾਂ ਦਿਨ ਬਾਕੀ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। *ਜਿਸਨੇ ਉਦਾਸ ਮਨ ਨਾਲ ਸਭ (ਗਲ) ਸੁਣ
 ਲਈ ਸੀ। *ਤੈਨੂੰ ਫਾਹੀ ਜਮ ਦੀ ਨਹੀਂ (ਹੋ ਬੱਲੁ) ਤੂੰ ਸਦਾ ਆਸਾ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੈ। *ਸਾਰੇ
 ਸੁਖ। *ਦੇਰੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ। *ਸਭ ਜੋਤੀਆਂ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ ਮਹਾਰਾਜ। *ਗੱਦੀ, ਤਖਤ।

*ਪਾ-ਦੀਨੀ।

†ਪਾ-ਪ੍ਰਬੀਨੀ।

‡ਪਾ-ਨਵੇਲ।

ਨਵਨਿਧਿ ਸਿੱਧਾਂ ਦੁਗਨ ਇਨਹੁ ਤੇ* । ਰਿੱਧਾਂ ਪੁਰਨ ਜਗਤ ਸਿਨਹੁ ਤੇ ।
 ॥ ੨੩ ॥ ਸਭਿ ਕੇ ਪ੍ਰੇਰਕ ਨਿਤ ਬਿਨ ਲਿਪਯੈ । ਭਾਲ ਬਿਸਾਲ ਕਾਲ ਤਿਸ
 ਦਿਪਯੈ।ਬੋਰੀ ਬਿਖੈ ਨਾਰੀਅਰ ਪਾਇਵ । ਤੀਨ ਲੋਕ ਸਾਮੀ ਸੁ ਬਨਾਇਵ ॥
 ੨੪॥ ਪੁਨ ਬੱਲੁ ਸੋਂ ਕੀਨਿ ਬਖਾਨ । 'ਮੋਹਨ ਅਪਰ ਮੋਹਰੀ ਆਨਿ । ਸਭਿ
 ਸੰਗਤ ਆਵਹਿ ਇਸ ਕਾਲ। ਦਾਸ,ਸਿੱਖਜ,ਛੋਟੇ ਸੁ ਬਿਸਾਲ ॥ ੨੫ ॥ ਮੇਰੇ
 ਹੁਕਮ ਸੁਨਾਵਨਿ ਕਰੀਐ । ਸਕਲ ਹਕਾਰਹੁ ਬਿਲਮ ਪ੍ਰਹਰੀਐ' । ਤੂਰਨ
 ਪਠੇ ਬੁਲਾਵਨ ਠਾਨੇ । ਜਹਿ ਜਹਿ ਜਿਨ ਕੇ ਹੁਤੇ ਠਿਕਾਨੇ ॥ ੨੬ ॥ ਸੁਨਿ
 ਸੁਨਿ ਸਭਿ ਮਹਿ ਰੋਗ ਪਰਿਓ। 'ਚਾਹਿਸਿ ਗੁਰੁ ਪਯਾਨੈ ਕਰਿਓ । ਰਾਮਦਾਸ
 ਸਤਿਗੁਰੁ ਬਨਾਏ'।ਬਿਸਮਤਿ ਬਾਤ ਸੁਨਤਿਚਲਿ ਆਏ*॥੨੭॥ਭਾਈ ਬੁੱਢੇ
 ਆਦਿਕ ਸਾਰੇ । ਪਹੁੰਚੇ ਸਿੱਖ ਆਇ ਗੁਰਦਾਰੇ । ਦੋਨਹੁ ਪੁੱਤ੍ਰ ਆਇ ਤਤ-
 ਕਾਲ।ਜਬਿ ਪੁਰਨ ਭੀ ਸਭਾ ਬਿਸਾਲ॥੨੮॥ਬੋਲੇ ਪ੍ਰਥਮ ਜੁਗਮ ਸੁਤ ਸਾਥ।
 'ਰਾਮਦਾਸ ਕਹੁ ਟੇਕਹੁ ਮਾਥ । ਹੋਇ ਨੰਮ੍ਰਿ ਇਨ ਘਾਲ ਕਮਾਈ । ਅਜਰ
 ਜਰਨ ਗੁਨ ਜੁਤਿ ਸਮੁਦਾਈ' ॥ ੨੯ ॥ ਮੋਹਨ ਜਿਹ ਸੁਭਾਵ ਮਸਤਾਨਾ ।
 ਨਹਿ ਰਾਖਹਿ ਕਿਹ ਕੀ ਕਬਿ ਕਾਨਾ* । ਸਭਿ ਮੈਂ ਬੋਲਯੋ 'ਨਿਵੇਂ ਨ ਆਗੈ ।
 ਹਮਰੀ ਵਸਤੁ ਦੇਨਿ ਇਨ ਲਾਗੇ ॥੩੦॥ ਚਿਰੰਕਾਲ ਰਹਿ ਸਦਨ ਹਮਾਰੇ ।
 ਕਰੀ ਗੁਜਰ ਸਭਿ ਜੁਤਿ ਪਰਵਾਰੇ । ਉਚਿਤ ਬੈਠਿਬੋ ਤੁਮੈ ਪਿਛਾਰੀ । ਅਹੈ
 ਮਾਲਕੀ ਸਰਬ ਹਮਾਰੀ ॥੩੧॥ ਅਪਰ ਸਬੰਧੀ ਰਾਵਰਿ ਕੇਰੇ।ਰਹੈ ਸਮੀਪੀ
 ਐਸ਼ੁਰਜ ਹੋਰੇ।ਇਹ ਭੀ ਹੈ ਤਿਨ ਸਭਿਨਿ ਸਮਾਨਾ । ਅਬਿ ਪਦ ਦੇਬੇ ਲਗੇ
 ਮਹਾਨਾ॥੩੨॥ ਹਮ ਰਾਵਰਿ ਕੇ ਨੰਦਨ ਅਹੈਂ । ਗੁਰਤਾ ਪਦ ਤੇ ਛੁਛੇ ਰਹੈਂ ।
 ਤਉ ਨ ਕਿਉਹੁ ਮਾਥ ਨਿਵਾਵਹਿ।ਸਤਿਗੁਰਕੇ ਸਪੁਤ-ਕਹਿਲਾਵਹਿ'॥੩੩
 ॥ ਜਬਿ ਮੋਹਨ ਕੇ ਐਸੇ ਲਹਜੇ । ਪੁੱਤ੍ਰ ਦੂਸਰੇ ਸੋਂ ਤਬਿ ਕਹਜੇ । 'ਸਿੱਖੀ ਪਦ
 ਨੰਦਨ!ਤੁਮ ਲੇਵਹੁ।ਨਹਿ ਲੇਵਹੁ ਤਉ ਅਬਿ ਕਹਿ ਦੇਵਹੁ' ॥੩੪॥ ਸੁਨਤਿ
 ਮੋਹਰੀ ਰਿਦੇ ਬਿਚਾਰਾ । ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਚਿਤਾਰਾ* ।—ਪੁਨ ਸ੍ਰੀ
 ਅੰਗਦ ਕੀਨਸਿ ਐਸੇ—। ਸਰਬ ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ ਬਿਚਾਰਜੋ ਤੈਸੇ ॥੩੫॥ ਜਿਸਕੇ
 ਸਾਰੀਂ ਭਾਗ ਬਡੇਰੇ। ਪੁਰਨ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਤਿਹ ਹੋਰੇ । ਘਾਲੀ ਘਾਲ ਪਰੈ

*ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਨਿਧਾਂ ਤੋਂ ਦੁਨੀਆਂ, ਭਾਵ ੧੮ ਸਿੱਖੀਆਂ । *ਨਰੇਲ । *ਮੁਛੇਦਗੀ । * (ਪਿਛਲਾ ਪ੍ਰਸੰਗ) ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਜੀ ਵਾਲਾ ਯਾਦ ਭੀਤਾ ।

*ਪਾ:-ਲਲਚਾਏ ।

†ਪਾ:-ਕੀਨੀ ਜੈਸੇ ।

ਜਿਸ ਥਾਇ । ਇਸ ਬਢਿਆਈ ਕੋ ਸੋ ਪਾਇ ॥੩੬॥ ਕਰੈ ਈਰਖਾ ਕੈਸਿਹੁ
 ਕੋਈ।ਮਿਟਹਿ ਨਹੀਂ ਉਲਟੇ ਦੁਖ ਹੋਈ । ਯਾਂਤੇ ਸ੍ਰੀ ਪਿਤ ਕੇ ਅਨੁਸਾਰੀ ।
 ਇਸ ਮਹਿ ਜੋਭਾ ਹੋਇ ਹਮਾਰੀ-॥੩੭॥ਇਮਿ ਬਿਚਾਰ ਕਰਿ ਠਾਂਢੇ ਹੋਵਾ ।
 ਸਗਰੀ ਸੰਗਤਿ ਨੇ ਤਬਿ ਜੋਵਾ ਬੁੱਢੇ ਆਦਿ ਜਿ ਸੇਵਕ ਸਾਰੇ । ਖਰੇ ਭਏ
 ਗੁਰ ਸੁਤ ਪਿਛਵਾਰੇ॥੩੮॥ਮਾਨ ਮੋਹਰੀ ਪਿਤਕੇ ਬੈਨ। ਕਰਿ ਅਨੰਦ ਜੁਤਿ
 ਫੁੱਲਸਤ ਨੈਨ। ਰਾਮਦਾਸ ਕੇ ਚਰਨੀ ਪਰਜੈ। ‘ਧੰਨ ਧੰਨ’ ਸਭਿਹਿਨਿ ਤਬਿ
 ਰਚੈ॥੩੯॥ਬਹੁਰੇ ਸਗਰੀ ਸੰਗਤਿ ਹੋਰਿ। ਪਰੇ ਚਰਨ ਪਰ ਤਿਸ ਹੀ ਬੇਰਿ ।
 ਧਰਿ ਧਰਿ ਸਰਬ ਉਪਾਇਨ ਆਗੇ । ਬੰਦਹਿ ਕਰ ਜੋਰਹਿ ਬਡਭਾਗੇ॥੪੦॥
 ਸਥਿਤ ਭਏ ਸਭਿ ਹੀ ਤਿਸ ਕਾਲਾ। ਬੋਲੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਅਮਰ ਕ੍ਰਿਪਾਨ। ‘ਪੁੱਤ੍ਰ
 ਮੋਹਰੀ ਕਰਹੁ ਬਖਾਨਾ । ਰਾਮਦਾਸ ਕੋ ਕਯਾ ਕਰਿ ਜਾਨਾ’ ॥੪੧॥ ਕਿਮਿ
 ਜਾਨਹਿ ਹਮਤੇ ਪਸ਼ਚਾਤੀ। ਚਿਤ ਕੀ ਬ੍ਰਿਤੀ ਕਹੈ ਜਿਸ ਭਾਂਤੀ’। ਹਾਥ ਜੋਰਿ
 ਤਬਿ ਸਭਿ ਮਹਿ ਕਹਨੈ। ‘ਸੁਨਹੁ ਪਿਤਾ ਜੀ! ਮੈਂ ਜਿਮਿ ਲਹਨੈ ॥੪੨॥ ਸ੍ਰੀ
 ਨਾਨਕ ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਸ਼ਾਮੀ। ਤ੍ਰਿਤੀਏ ਤੁਮ ਹੋ ਅੰਤਰਜਾਮੀ । ਸੋ ਸਰੂਪ ਇਹ
 ਚੋਖੇ ਹੋਵਾ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਰਾਮਦਾਸ ਇਮਿ ਜੋਵਾ’ ॥੪੩॥ ਸੁਨਿ ਗੁਰ ਜੁਤਿ ਸਭਿ
 ਭਏ ਪ੍ਰਸੰਨ। ‘ਪੁੱਤ੍ਰ ਮੋਹਰੀ ਤੂੰ ਬਡ ਧੰਨ । ਸਭਿ ਤੇ ਸੁਸ਼ਟ ਬੁੱਧਿ ਉਦਾਰੇ ।
 ਮਿਲਨੈ ਸਦਾ ਤੂੰ ਸੰਗ ਹਮਾਰੇ॥੪੪॥ ਏਹਾ। ਭਯੋ ਸਭਿਨਿ ਕੋ ਮੋਹਰੀ’ ਨਾਮ
 ਮੋਹਰੀ ਤੋਹਿ। ਕੀਨੋ ਸਾਰਥ ਸੋ ਅਬਹਿ, ਮਮ ਅਭੇਦਤਾ ਹੋਹਿ ॥੪੫॥ ਚੋਖਈ॥
 ਇੱਕੀ ਕੁਲ ਹੁਇ ਸੀਤ ਉਧਾਰੇ’ । ਤੁਮ ਨੇ ਬਯਾਲੀ ਜਗ ਨਿਸਤਾਰੇ’ ।
 ਸੁਨਤਿ ਮੋਹਰੀ ਕਹਿ ਬਡਿਭਾਯੋ। ‘ਧਰਮ ਰਾਇ ਲੇਖਾ ਲੇ ਆਗੇ॥੪੬॥ ਤਿਹ
 ਲੇਖੇ ਤੇ ਜਬਿ ਛੁਟ ਜੱਯੈ। ਤਬਿ ਉਧਾਰਨਿਜ ਕੁਲ ਕੋ ਪੱਯੈ’ । ਸੁਨਿ ਗੁਰ
 ਕਹਨੈ ‘ਅਛਤ ਤਨ ਮੋਹੀ’। ਲੇਖਾ ਦਿਯੋ ਚੁਕਾਇ ‘ਜਿ* ਹੋਹੀ ॥੪੭॥ ਧਰਮ
 ਰਾਇ ਕੋ ਨਿਕਟ ਨ ਜੈਹੋ। ਪੰਥ ਅਪਰ ਹੀ ਹਮ ਢਿਗ ਐਹੋ’। ਤੂੰ ਮਮ ਸਿੱਖ
 ਪੁਨੀਤ ਸੁ ਭਯੋ। ਸਿੱਖੀ ਪਦ ਮੈਂ ਤੋ ਕਹੁ ਦਿਯੋ॥੪੮॥ ਸੀਤਤਿ ਬ੍ਰਧਹਿ ਸਮੂਹ
 ਤੁਮਾਰੀ। ਤਿਨ ਕੋ ਸਿੱਖੀ ਦੀਨ ਅਗਾਰੀ। ਤੁਵ ਕੁਲ ਪੂਜਹਿ ਮੋਕਹੁ ਨੀਤਿ ।
 ਅਪਰ ਨ ਚੀਤ ਧਰਹਿ ਕਬਿ ਪ੍ਰੀਤਿ॥੪੯॥ ਮੈਂ ਹੀ ਦੋਵ ਸੁ ਪਿੱਤ੍ਰ ਜਠੇਰੇ। ਮੈਂ

*ਆਗੂ । *ਸਹਿਤ ਅਰਥ ਦੇ । *ਸੀਤ ਹੋਕੇ ਇੱਕੀ ਕੁਲ। ਉਧਾਰਦਾ ਹੈ । *ਅਸਾਂ ਤਨ ਦੇ
 ਹੁੰਦਿਆਂ ਹੀ । *ਲੇਖਾ ਮੁਕਾ ਦਿਤਾ ਹੈ । *ਏਹ ਰਸਤੇ ਤੁਸੀਂ ਸਾਥੇ ਪਾਸ ਆਓਗੇ ।

*ਪਾ:-ਜੋ ।

†ਪਾ:-ਕਰਿ ।

ਹੀ ਇਸ਼ਟ ਦੇਵ ਕੁਲ ਤੇਰੇ' । ਇਮਿ ਸੰਬਾਦ ਸੁਨਯੋ ਜਬਿ ਕਾਨਾ ਰਾਮਦਾਸ
ਜੀ ਕੀਨਿ ਬਖਾਨ ॥੫੦॥ ਅਧਿਕ ਪ੍ਰੇਮ ਲੋਚਨ ਜਲ ਛਾਵਾ ॥ ਗੁਰ ਚਰਿਤ੍ਰ
ਹੋਰਤਿ ਬਿਸਮਾਵਾ ॥ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭ ਮੁਖ ਸਿੱਖੀ ਪਦ ਦੀਜਹਿ । ਆਪ ਮੋਹਰੀ ਕਹੁ
ਗੁਰ ਕੀਜਹਿ ॥੫੧॥ ਮੈ ਹੋਂ ਦਾਸ ਆਪ ਕੋ ਜੈਸੇ । ਨਿਜ ਮਨ ਤੇ ਜਾਨਤਿ
ਇੰਨੈ ਤੈਸੇ । ਗੁਰਤਾ ਉਚਿਤ ਜੁਗਮ ਤੁਮ ਨੰਦਨ । ਮੇਕੋ ਉਚਿਤ ਇਨਹੁ
ਪਗ ਬੰਦਨ' ॥੫੨॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਸੁਨਤਿ ਪ੍ਰਸੰਗ ਚਿਤਾਰਾ ॥ ਹਮ ਨੈ ਦੇਨੋ ਹੁਤੋ
ਤੁਮਾਰਾ । ਪੂਰਬ ਕਹਯੋ ਹੁਤੋ ਬਰ ਦਾਨਾ । ਤਿਸ ਕੋ ਦੇਨਿ ਸਮੇ ਅਬਿ ਜਾਨਾ
॥੫੩॥ ਅਤਿ ਭਾਰੀਬ ਇਹੁ ਸੰਤਤਿ ਮੇਰੀ । ਨਿਰ ਹੰਕਾਰ, ਨ ਹੁਇ ਕਿਸ
ਬੈਰੀ* । ਕੀਜਹਿ ਇਨਕੀ ਨਿਤਿ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲਾ । ਮਿਲੇ ਰਹਹੁ ਕਰਿ ਪ੍ਰੀਤਿ
ਬਿਸਾਲਾ ॥੫੪॥ ਆਨ ਇਕੱਤ੍ਰ ਭਯੋ ਪਰਵਾਰਾ ॥ ਹੋਰਹਿ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਬਿਵ-
ਹਾਰਾ ॥ ਉਠਿ ਕਰਿ ਬਡਭਾਗਨ ਤਬਿ ਭਾਨੀ ॥ ਪਿਤ ਆਗੇ ਕਰ ਜੋਰਿ ਬਖਾਨੀ
॥੫੫॥ ਹੋ ਪ੍ਰਭ ਤੁਮ ਬਖਸ਼ੀ ਗੁਰਿਆਈ ॥ ਰਹਹਿ ਹਮਾਰੇ ਬੰਸ ਸਦਾਈ ॥ ਹੋਹਿ
ਨ ਅਸ ਕੋ ਦਾਸ ਅਗਾਰੀ । ਕਰਿ ਸੇਵਾ ਲੇਵਹਿ ਪਦ ਭਾਰੀ ॥੫੬॥ ਬਰ
ਨਿਜ ਦੇਹੁ ਨ ਜਾਵਹਿ ਆਨ ॥ ਰਹੈ ਸਥਿਰ ਅਬਿ ਇਸਹੀ ਥਾਨ' । ਸੁਨਤਿ
ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਹੋਹਿ ਬਰ ਕਹੇ । 'ਨਹਿ ਕਿਤ ਜਾਹਿ ਤੁਮਹੁ ਘਰ ਰਹੇ ॥੫੭॥
ਤਉ ਬਿਮਲ ਸਲਿਤਾ ਜਲ ਚਲਿਤਾ ॥ ਪਾਯਹੁ ਬੰਧਨ ਆਗੇ ਢਲਤਾ ॥ ਹੋਹਿ
ਕਲੇਸ ਉਪਦ੍ਰਵ ਭਾਰੇ । ਜਿਨ ਕਉ ਕੋ ਨ ਸਕਹਿ ਨਿਰਵਾਰੇ ॥੫੮॥ ਲਛਮੀ
ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਢਿਗ ਗਈ ॥ ਦਾਦਸ ਕੋਸ ਦੂਰ ਬਿਰ ਬਈ ॥ ਖਸ਼ਟ ਕੋਸ ਸ੍ਰੀ
ਅੰਗਦ ਰਾਖੀ । ਨਿਕਟਿ ਹੋਨਿ ਕੋ ਤਿਨਹੁ ਨ ਭਾਖੀ ॥੫੯॥ ਆਨਿ ਹਮਾਰੇ
ਠਾਂਢੀ ਦਾਰਾਕਰਯੋ ਆਪਨੋ ਜੋਰ ਉਦਾਰ । ਪੈਸਕਾਰ ਅੰਤਰ ਨਹਿ ਭਯੋ ।
ਖਰੀ ਰਹੀ ਦਰ ਪਰ ਹਿਤ ਲਯੋ ॥੬੦॥ ਅਬਿ ਤੁਮਰੇ ਘਰ ਬਿਖੈ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ੀ ।
ਬਿਘਨ ਕਲੇਸਨ ਬਿਖੈ ਬਿਸ਼ੇਸ਼ੀ । ਤਉ ਅਲੇਪ ਰਹਹਿ ਇਸ ਮਾਂਹੀ ॥ ਇਸ
ਕੋ ਦੋਸ ਸਕਹਿ ਛੈ ਨਾਂਹੀ' ॥੬੧॥ ਵੇਹਰਾ ॥ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਬਰ ਗੁਰ ਦਏ
ਮੁਦਤਿ ਸੁਤਾ ਹਿਤ ਮਾਨਿ' । ਰਾਮਦਾਸ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀਨੋ ਬਿਦਤਿ
ਜਹਾਨ ॥੬੨॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪ੍ਰਿਥਮ ਰਾਮੇ 'ਗੁਰਿਆਈ ਲੇਨ'
ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੇ ਨਾਮ ਸਪਤਸ਼ਤੀ ਅੰਸੂ ॥੬੭॥

*ਭਾਵ ਮੋਹਰੀ ਜੀ ਨੂੰ । 'ਨਿਰਹੰਕਾਰ ਹੈ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਵੈਰ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗੀ । 'ਭਾਰੀ ਪਦ
(ਗੁਰਿਆਈ) । 'ਹੋਰਥੇ । 'ਖੜੀ ਰਹੀ । 'ਪ੍ਰਵੇਸ਼ । 'ਭਲਾ ਮੰਨਕੇ ।

*ਪਾ:-ਨਿਰ ਹੰਕਾਰਿਨ ਹੁਇ ਕਿਸ ਬੈਰੀ ।

੬੮. [ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਜੋਤੀ ਜੋਤ ਸਮਾਉਣਾ] ।

ਏਹਗਾ ॥ ਬੁੱਢੇ ਸੰਮਤ ਗੁਰੂ ਹੁਇ^੧ ਪੈਸੇ ਪੰਚ ਨਲੇਗਾ ਰਾਮਦਾਸ ਕੀ ਭੇਟਿ
ਧਰਿ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਕੋ ਹੋਰਿ॥੧॥ਬੋਧਈ॥ ਕਰੀ ਪ੍ਰਦੱਛਨ ਫਿਰ ਚਹੁ ਓਰੇ ।
ਬੰਦਨ ਕਰਤਿ ਭਏ ਕਰ ਜੋਰੇ । ਤਖੈ ਮੋਹਰੀ ਸੰਗਤਿ ਹੈ ਕੈ । ਨਮੋ ਮੋਹਰੀ
ਕਿਯ ਸਿਰ ਨੈਕੈ॥੨॥ਪੁਨ ਸਭਿ ਸਿੱਖਨ ਕੀਨਸਿ ਬੰਦਨ।ਜਾਨਿਗੁਰੂ ਗਨ
ਪਾਪ ਨਿਕੰਦਨ । ਇਮਿ ਦੈ ਕਰਿ ਸਭਿ ਜਗ ਗੁਰਿਆਈ। ਹਿਤ ਪੁਲੰਕ ਹੈ
ਤਜਾਰ ਗੁਸਾਈ॥੩॥ਨੇਤ੍ਰ ਪ੍ਰਫੁੱਲਿਤ ਜਨੁ ਅਰਿਬੰਦਾ।ਦਿਪਤ ਬੰਦਨਦੁਤਿ
ਇੰਦ ਮਨਿੰਦਾ । ਦਾਸਨ ਦੇਤਿ ਅਨੰਦ ਬਿਲੰਦਾ । ਸੁਧਾ ਗਿਰਾ ਦੁਖ ਦੰਦ
ਨਿਕੰਦਾ॥੪॥ਜਹਿੰਕਹਿ ਪ੍ਰਗਟ ਬਿਸਾਲ ਪ੍ਰਸੰਗਾ । ‘ਤਨ ਕੋ ਤਜਹਿ ਸੁਭੰਦ
ਉਮੰਗਾ’। ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਨਿਕਟ ਗਾਮ ਨਰ ਜੋਈ । ਹੇਤ ਦਰਸਬੇ ਪਹੁੰਚਹਿ
ਤੇਈ॥੫॥ਬਾਹਨ ਪਰ ਅਰੋਹ ਕੈ ਆਏਕੋਪਾਇਨ ਤੇ ਤੂਰਨ ਧਾਏ—ਦੁਰ-
ਲਭ ਦਰਸਨ ਬਝ ਢਲ ਦਾਤਾ—। ਸੁਨਿ ਅਸ ਕੋ ਨ ਆਇ ਉਮਹਾਤਾ^੧
॥੬॥ਚਹੁ ਦਿਸ ਮਗ ਆਵਹਿ ਸਮੁਦਾਏ।ਪੁਰਿ ਪ੍ਰਵਿਸੈ ਗੁਰ ਦਰਸਨ ਪਾਏ
ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਕੋ ਨੰਦਨ ਦਾਤੂ । ਪੁਰਬ ਆਇ ਪ੍ਰਹਾਰੀ ਲਾਤੂ॥੭॥ ਤਬਿ ਕੋ
ਸੰਕਟ ਚਰਨ ਮਝਾਰਾਹੋਤਿ ਅਸਥਿ ਮਹਿ^੨ਪੀਰਉਦਾਰਾ। ਲੋਜਿਤਨਿਕਟ
ਨਹੀਂ ਚਲਿ ਆਇਵ।ਬਿਨਤੀ ਕਰਿਕੈਨਹਿਬਖਸ਼ਾਇਵ॥੮॥ਸੋ ਸੁਨਿਕੈ ਸ੍ਰੀ
ਅਮਰ ਪਯਾਨਾ । ਰਿਦੇ ਬਿਖੈ ਇਮਿ ਚਿਤਵਨ ਠਾਨਾ—ਨਿਸ ਬਾਸੁਰ ਦੁਖ
ਲਹੈ ਘਨੇਰਾ । ਬਖਸ਼ਾਵੈ ਤਿਨ ਤੇ ਇਸ ਬੰਗਾ॥੯॥ਅਪਨਿ ਕੁਮਤਿ ਤੇ ਮੈਂ
ਨਹਿ ਜਾਉ।ਸੋ ਤੋ ਮਹਾਂ ਕ੍ਰਿਪਾਲੁ ਸੁਭਾਉ।ਦੇਖਤਿ ਦਯਾ ਕਰੈਂ ਦੁਖ ਹਰਿਹੀ^੩।
ਜਿਮਿ ਜਾਚੈ ਤਿਮਿ ਦੈਬੋ ਕਰਿਹੀਂ ॥ ੧੦ ॥ ਬਿਨ ਬਖਸ਼ਾਵਨ ਕਸ਼ਟ
ਘਨੇਰਾ । ਅਰੁ ਬਿਗਰਹਿ ਪਰਲੋਕ ਸੁ ਮੇਰਾ । ਆਜ ਸਮਾ ਫਿਰ ਹਾਥ ਨ
ਆਵੈ। ਤਿਨ ਕੇ ਜਿਯਤ ਮਿਲਿਨ ਬਨਿ ਆਵੈ—॥੧੧॥ਇਮਿ ਬਿਚਾਰ ਕਰਿ
ਤੂਰਨ ਚਾਲਾ । ਪਹੁੰਚਯੋ ਪੁਰਿ ਮਹਿ ਪ੍ਰੇਮ ਬਿਸਾਲਾ। ਔਚਕ ਜਾਇ ਚਰਨ
ਸਿਰ ਧਰਯੋ। ‘ਤ੍ਰਾਹਿ ਤ੍ਰਾਹਿ’ ਹੁਇ ਦੀਨ ਉਚਰਯੋ॥੧੨॥ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਜਬਿ

^੧ਭਾਵ, ਬੁੱਢੇ ਜੀ ਦੇ ਮਸ਼ਵਰੇ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ । ^੨ਫੇਰ ਸੰਗਤ ਦਾ ਮੁਹਰੀ (ਆਗੂ)
ਹੋਕੇ ਮੋਹਰੀ ਜੀ ਨੇ ਸਿਰ ਨਿਵਾਕੇ ਮੱਥਾ ਟੇਕਿਆ । (ਅ) ਸੰਗਤ ਦੇ ਮੋਹਰੀ ਭਾਵ ਬਾਬੇ ਬੁੱਢੇ
ਜੀ ਦੇ ਨਾਲ ਹੋਕੇ ਮੋਹਰੀ ਜੀ ਨੇ । ^੩ਜੈਸੀ ਗੱਲ ਸੁਣਕੇ ਕਿਹੜਾ ਓਮਾਹ ਕੇ ਨਾ ਆਉਂਦਾ ।
^੪ਚਰਨ ਦੀ ਹੱਥੀ ਵਿਚ । ^੫ਦੁਖ ਦੂਰ ਕਰ ਦੇਣਗੇ ।

ਦੇਖਨ ਕਰਜੈ। ਭਯੋ ਦੀਨ ਕਰਿ ਪ੍ਰੇਮ ਸੁ ਪਰਜੈ। ਸਨਮਾਨਤਿ ਕਰਿ ਸਮੁਖ
 ਬਿਠਾਯੋ। ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਿ ਮ੍ਰਿਦਲ ਅਲਾਯੋ॥੧੩॥ 'ਮੈਂ ਪਰ ਕ੍ਰਿਪਾਕਰੀਤੁਮ
 ਆਏ। ਧੰਨ ਭਏ ਹਮ ਦਰਸਨ ਪਾਏ। ਕੌਨ ਕਾਜ ਮੈਂ ਕਰੋਂ ਤੁਮਾਰਾ? ਜਿਸ
 ਤੇ ਸਫਲਹਿ ਜਨਮ ਹਮਾਰਾ' ॥੧੪॥ ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਦਾਤੁ ਬਚ ਭਾਖੇ। 'ਕਰੋਂ
 ਕਾਜ ਮਮ ਜਸ ਅਭਿਲਾਖੇ। ਅਪਰਾਧੀ ਮੈਂ ਪ੍ਰਭੂ! ਤੁਮਾਰਾ। ਹੋਇ ਵੀਠ ਜਬਿ
 ਚਰਨ ਪ੍ਰਹਾਰਾ॥੧੫॥ ਮਤਸਰ' ਅਗਨਿ ਦਹੀ ਮਮ ਛਾਤੀ। ਦਤਿਯੋ ਮਿਲਜੈ
 ਕੁਸੀਗ ਉਤਪਾਤੀ' । ਤਿਨ ਕਰਿ ਮਤਿ ਬਾਵਰ ਮਮ ਹੋਈ। ਬਖਸ਼ਾਵਨ
 ਚਾਹਤਿ ਅਬਿ ਸੋਈ॥੧੬॥ ਲੱਜਿਤ ਰਹਜੈ ਨ ਤਮਢਿਗ ਆਇਵ। ਕਰੀਅਵੈ-
 ਰਜਾ ਦੁਖ ਫਲ ਪਾਇਵ। ਕ੍ਰਿਪਾਨਿਧਾਨ ਛਿਮਾ ਤੁਮ ਧਾਰੋ। ਉਰ ਗੰਭੀਰ,
 ਧੀਰ, ਹਿਤਸਾਰੋ'॥੧੭॥ ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਅਮਰਦਾਸ ਤਬਿਬੋਲੇ। 'ਤੁਮਸਤਿਗੁਰਕੇ
 ਪੁੱਤ੍ਰ ਅਭੋਲੇ। ਮਨ ਤਨ ਕਰਿ ਮੈਂ ਦਾਸ ਤੁਮਾਰਾ। ਅਬਿ ਪੁਲੋਕ ਹੋਵਤਿ*
 ਮਮ ਤਜਾਰਾ॥੧੮॥ ਰਾਮਦਾਸ ਅਬਿ ਸਤਿਗੁਰ ਭਯੋ। ਨਿਜ ਪਦ ਮੈਂ ਤਿਨਕੋ
 ਸੁਭ ਦਯੋ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਤੇ ਦੇਖਨ ਕਰੀਅਹਿ। ਤੁਮ ਹੋ ਬਛੇ ਬਿਘਨ ਗਨ
 ਹਰੀਅਹਿ॥੧੯॥ ਇਨਕੋ ਸੁਤ ਗੁਰਤਾ ਜਬਿ ਪਾਵੈ। ਸਮੇਂ ਪਾਇ ਸੋ ਤੁਮ ਢਿਗ
 ਆਵੈ। ਸੋ ਜਬਿ ਕਰਹਿ ਸਪਰਸ਼ਨ ਹਾਥ। ਹਰਹਿ ਸਰਬ ਸੰਕਟ ਤਿਹ
 ਸਾਥ'॥੨੦॥ ਦਾਸੁ ਆਇ ਮਿਲਜੈ ਸੁਖ ਪਾਏ। ਅਪਰ ਲੋਕ ਦਰਸਹਿ ਸਮੁ-
 ਦਾਏ। ਕਰ ਜੋਰਹਿ ਸਭਿ ਸੀਸ ਨਿਵਾਵਹਿ। 'ਧੰਨ ਧੰਨ ਗੁਰ' ਸਬਦ ਸੁਨਾ-
 ਵਹਿ॥੨੧॥ ਸਭਿ ਸੰਗਤ ਸੋ ਪੁਨਹ ਉਚਾਰਾ। 'ਰਾਮਦਾਸ ਮੈਂ ਰੂਪ ਸੁਧਾਰਾ।
 ਮਮ ਸਮ ਇਸ ਕੋ ਪੂਜਨ ਕਰਨਾ। ਹੋਂ ਅਭੇਦ ਇਨ ਸੋਂ ਇਕ ਬਰਨਾ'॥
 ੨੨॥ ਅਪਨੀ ਅਵਧਿ ਦੀਨ' ਬੈਠਾਇ। ਸ਼ਰਧਾ ਧਰਹਿ, ਸੁ ਸਭਿ ਫਲ ਪਾਇ।
 ਮੈਂ ਹੋਵੋਂ ਅਬਿ ਅੰਤਰ ਧਨਾਨ'। ਸੁਨਿ ਸੰਗਤਿ ਗੁਰ ਕੇ ਬਚ ਕਾਨਾ॥੨੩॥ 'ਸੀ
 ਜੈਕਾਰ' ਉਚਾਰਨ ਕੀਨਾ। ਬੰਦਹਿ, ਕਰ ਜੋਰਹਿ ਮਨ ਦੀਨਾ। ਭਾਵੇਂ ਕੀ
 ਸੁਭਿ ਪੂਰਨਮਾਸੀ। ਚਹਤਿ ਸਮਾਵਨ ਗੁਰ ਅਬਿਨਾਸੀ॥੨੪॥ ਸੰਗਤਿ ਸਹਤ
 ਸੁ ਨੰਦਨ ਹੋਰਾ। ਅਸ ਆਇਸੁ ਦੀਨਸਿ ਤਿਸ ਬੋਰਾ। 'ਤਜਾਰੀ ਕਰੋ ਬਿਮਾਨ
 ਬਨਾਵਹੁ। ਸਭਿ ਕਾਰਜ ਕਹਿ ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਕਰਾਵਹੁ' ॥੨੫॥ ਸੁਨਤਿ ਮੋਹਰੀ
 ਕਹਿ ਬਚ ਐਸੇ। 'ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਮ ਕੀ ਆਇਸੁ ਕੈਸੇ? ਨਿਜ ਕੁਲ ਕੀ ਮਿਰ-
 ਜਾਦ ਜੁ ਅਹੈ। ਕਰਹਿ ਕਿ ਨਹੀਂ ਆਪ ਜਿਮਿ ਕਹੈ'॥੨੬॥ ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰ
 'ਈਰਖਾ ਦੀ, ਉਪਦ੍ਰਵੀ।' ਸਭ ਦੇ ਭਲੇ ਵਿਚ ਹੋ। 'ਰੂਪ।' ਆਯੁ ਦੇਕੇ। *ਪਾ:- ਹੋਤ। ਹੋਤ।

ਨੈ ਕਹਨੈ ਬਿਚਾਰ। 'ਮਮ ਨਹਿ ਕੁਛ ਕਰਮਨ' ਅਧਿਕਾਰਾਜਗ ਮਿਰਜਾਦ
 ਰਖੀ ਜੇ ਚਹੀਅਹਿ। ਪ੍ਰੇਤ ਨਾਮ ਮੁਖ ਤੇ ਨਹਿ ਕਹੀਅਹਿ॥੨੭॥ ਸੁਰਸਰਿ
 ਅਸਥ ਪਿੰਡ ਕੋ ਦੀਜਹਿ। ਤੁਮ ਬਡ ਹੋ ਮਿਰਜਾਦ ਰਖੀਜਹਿ*। ਬਹੁਰ
 ਮੋਹਰੀ ਬੁਝਨ ਕਰੇ 'ਗ੍ਰਿਹੀ ਧਰਮ, ਤੁਮ ਕਹਿ ਸੋ ਧਰੇ'॥੨੮॥ ਬਿਨ ਮਾਯਾ
 ਸਿਧ ਹੋਇ ਨ ਸਾਰੇ। ਕਿਰਤ ਕਿ ਕਰਹਿ, ਚਲਹਿ ਬਿਵਹਾਰੇ। ਬਿਨਾਂ
 ਕਿਰਤ ਕਰ ਆਇ ਨ ਮਾਇਆ॥ ਜੋ ਕੁਛ ਕਰਹਿ, ਕਹਹੁ ਕਰਿ ਦਾਇਆ
 ॥੨੯॥ ਸਤਿਗੁਰ ਕਹਨੈ 'ਕਰਹੁ ਸੁਭਿ ਕਾਗਧਰਮ ਕਿਰਤ ਤੇ ਸਿਧਿ ਬਿਵ-
 ਹਾਰ। ਕੁਲ ਮਹਿ ਸੀਕਟ ਆਇ ਜਿ ਪਰੈ। ਸਿਮਰਹੁ ਮੋਹਿ ਕਾਜ ਸਭਿ ਸਰੈ॥
 ੩੦॥ ਹੋ ਸੁਤ ਧਰਮ ਕਿਰਤ ਜੋ ਕਰਨੀ। ਹਰਿ ਸਿਮਰਨਿ ਇਹੁ ਭਗਤਿ ਸੁ
 ਬਰਨੀ॥ ਭਗਤਿ ਕਰਹਿ ਸੁਖ ਲਹੈ ਅਭਰਮ। ਹਰਿ ਕੀ ਭਗਤਿ ਕਹਾਵਡਿ
 ਧਰਮ॥ ੩੧॥ ਬਿਨ ਹਰਿ ਭਗਤਿ ਕਰਹਿ ਗਨ ਕਰਮ। ਸੋ ਸਗਰੋ ਹੁਇ
 ਜਾਹਿ ਅਧਰਮ'। ਸਭਿ ਸੰਗਤਿ ਕੋ ਤਬਿ ਉਪਦੇਸ਼ਾ। 'ਕਰਿ ਹਰਿ ਭਗਤਿ
 ਬਿਨਾਸ ਕਲੇਸ਼ਾ'॥੩੨॥ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਸਭਿ ਓਰ ਨਿਹਾਰੇ। ਹੁਤੀ ਭਾਵਨੀਜੈ
 ਜਿਸ ਧਾਰੇ। ਸਭਿ ਕੋ ਮਨ ਬਾਂਛਤ ਫਲ ਪਾਵਾ। ਪੁਨ ਸਤਿਗੁਰ ਸਭਿ ਸੰਗ
 ਅਲਾਵਾ॥੩੩॥ 'ਸੁਤ ਭ੍ਰਾਤਾ ਬੰਧੁ ਸਿਖ ਦਾਸ। ਪਾਛੇ ਕਰਹੁ ਨ ਸ਼ੋਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼।
 ਮੁਦਤ ਰਹਹੁ, ਹਰਿ ਕੇ ਗੁਨ ਗਾਵਹੁ। ਕਥਾ ਕੀਰਤਨ ਸੁਨਹੁ ਸੁਨਾਵਹੁ'॥
 ੩੪॥ ਇਮਿ ਕਹਿ ਸਤਿਗੁਰ ਘਰ ਲਿਪਵਾਇਸ। ਚੰਦਨ ਆਇ ਸੁਰੀਧਿ
 ਛਿਰਕਾਇਸ। ਬਰਨ ਬਰਨ ਫੁਲਨਕੀ ਮਾਲਾ। ਕੁਸ਼ਆਸਨ ਪਰਪੋਢੇਦਸਾਲਾ
 ॥ ੩੫॥ ਸਭਿ ਕੇ ਦੇਖਤਿ ਭੀਰ ਘਨੇਰੀ। ਬਿਸਦ ਬਸਤ੍ਰ ਲੇ ਮੁਖ ਪਰ
 ਫੇਰੀ'। ਕਰਤਿ ਭਏ ਪਰਲੋਕ ਪਸਾਨ। ਨਭ ਮਹਿਕੋਤਕ ਹੋਤਿ ਮਹਾਂਨ॥੩੬॥
 ਸੂਰਜ ਤੇਜ ਮੰਦ ਪਰਿ ਗਇਉ। ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਅਪਰ ਬਿਧਿ ਭਇਉ।
 ਦੇਵਤਾਨ ਕੇ ਘਨੇ ਬਿਬਾਨ। ਆਵਤਿ ਭਏ ਛਾਇ ਅਸਮਾਨਾ॥੩੭॥ ਚਲੀ

*ਕਰਮਾਂ ਦਾ। 'ਗ੍ਰਿਹਸਤ ਧਰਮ (ਜੈਸੇ) ਆਪ ਕਰੇ (ਅਸੀਂ) ਧਾਰਨ ਕਰੀਏ। 'ਕਿਰਤ ਕੀ
 ਕਰੀਏ? 'ਫੇਰ ਮੂੰਹ ਤੇ ਉੱਜਲਾ ਬਸਤ੍ਰ ਲੈ ਲਿਆ।

*—ਜਗ ਮਿਰਜਾਦ.....ਤੋਂ.....ਰਖੀਜਹਿ—ਤੱਭ ਇਹ ਚਾਰ ਤੁਕਾਂ ਆਪੋਪਕ ਜਾਪਦੀਆਂ
 ਹਨ। ਦੇਖੋ ਇਸੇ ਰਾਸ ਦਾ ਅੰਸੂ ੨੮ ਅੰਕ ੧੨ ਤੇ ੧੩ ਤੇ ਇਸੇ ਅੰਸੂ ਦੇ ਅੰਕ ੩੨ ਵਿਚ
 ਕੁਰਬਾਨੀ ਅਨੁਸਾਰ ਕਵੀ ਜੀ ਆਪ ਸਪਸ਼ਟ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਭਗਤੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਸਾਰੇ
 ਕਰਮ ਅਧਰਮ ਹੋ ਜਾਣਗੇ, ਫੇਰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕਰਮਾਂ ਨੇ ਅਧਰਮ ਹੋ ਜਾਣਾ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਗਿਆ
 ਕਦੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸਕਦੇ ਹਨ।

ਸੁਰੀਧਿਤਿ ਮੰਦ ਸਮੀਰਾ। ਗਰਜਤਿ ਘਨ ਧੁਨਿ ਮਿਦੁਲ ਰੀਭੀਰਾ। ਬਿਧਿ,
ਸ਼ਿਵ, ਸੁਰਪਤਿ, ਰਵਿ, ਸਸਿ, ਆਏ। ਰੀਧੁਬ^੧ ਸਿੱਧ ਰਿਖੀ ਸਮੁਦਾਏ॥੩੮॥ ਕਰੈ
ਕੁਲਾਹਲ^੨ ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰਾ। 'ਜੈਜੈ' ਧੁਨਿ ਸੁਰ ਉਚ ਉਚਾਰਾ। ਮੰਗਲ
ਕਰਤਿ ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰਨ। ਗਾਇ ਅਪਸਰਾ ਭੁਜਾ ਉਸਾਰਨ^੩॥੩੯॥ ਗਲ
ਮਣੀਅਨ ਕੇ ਖਚਤਿ ਬਿਸਾਲਾ। ਆਇ ਬਿਮਾਨ ਸੁ ਕਰਤਿ ਉਜਾਲਾ। ਤਿਸ
ਪਰ ਸਤਿਗੁਰ ਤਬ ਆਰੋਹੇ। ਕੋਟ ਕਾਮ ਛਬਿ ਪਿਖਿ ਸਭਿ ਮੋਹੇ॥੪੦॥ ਜੈਜੈ
ਧੁਨਿ ਠਾਨਤਿ ਸਭਿ ਬੰਦੈ। ਦਰਸਨ ਦੇਖਤਿ ਰਿਦੈ ਅਨੰਦੈ। ਸੁਰ ਬਿਮਾਨ
ਚਹੁ ਦਿਸ਼ ਹੁਇ ਚਾਲੇ। ਗੁਰੁ ਬਿਰਾਜਹਿ ਬੀਚ ਬਿਸਾਲੇ॥੪੧॥ ਅਨਿਕ
ਭਾਂਤਿ ਕੇ ਮੰਗਲ ਗਾਵਤਿ। ਇਮਿ ਸਭਿ ਚਲੇ ਜਾਤਿ ਸੁਖ ਪਾਵਤਿ। ਗਮਨ
ਸ਼ਕਤਿ ਜਿਸ ਜਿਸ ਕੀ ਜਹਾਂ। ਕਰਿ ਕਰਿ ਨਮੋ ਸਥਿਰ ਭੈ ਤਹਾਂ॥੪੨॥ ਪਰਮ
ਧਾਮ ਬੈਕੁੰਠ ਮਝਾਰਾ। ਪਹੁੰਚਤਿ ਭੈ ਸਤਿਗੁਰੁ ਉਦਾਰਾ। ਪਰਮ ਜੋਤਿ ਮਹਿ
ਜੋਤਿ ਸਮਾਨੀ। ਜਥਾ ਮਿਲਹਿ ਪਾਨੀ ਸੰਗ ਪਾਨੀ॥੪੩॥ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਮਿਲੇ
ਨਰ ਨਾਰੀ। 'ਧੰਨ ਧੰਨ ਸਤਿਗੁਰੁ' ਉਚਾਰੀ। ਨਿਰਮਲ ਨੀਰ ਬਿਪਾਸਾ
ਲੀਨ^੪। ਗੁਰ ਤਨ ਕੋ ਮੱਜਨ ਸੁਭਿ ਕੀਨ॥੪੪॥ ਸਤਿਗੁਰ ਰਾਮਦਾਸ ਤਬਿ
ਲਾਗੇ। ਪੁੱਤ੍ਰ ਮੋਹਰੀ ਉਰ ਅਨੁਰਾਗੇ। ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਬੁੱਢਾ ਮਿਲਿਕੈ। ਸੇਵਕ
ਬੱਲੁ ਇਨ ਸੋਂ ਰਲਿਕੈ॥੪੫॥ ਤਨ ਸ਼ਨਾਨ ਗੁਰ ਕੋ ਕਰਿਵਾਇ। ਸੁਭ ਬਿਬਾਨ
ਪਰ ਤਬਿ ਪੋਢਾਇ। ਚਾਰੋ^੫ ਨੇ ਨਿਜ ਕੰਧ ਉਚਾਏ। ਅਪਰ ਲੋਕ ਲਾਗੇ
ਸਮੁਦਾਏ॥੪੬॥ ਬਹੁ ਸੰਖਨ ਕੀ ਧੁਨੀ ਉਠਾਈ। ਲਾਜਾ^੬ ਪੁਸ਼ਪਨ^੭ ਬਹੁ
ਬਰਖਾਈ। ਪੌੜੇ ਸਰਬ ਗੁਰੁ ਕੇ ਆਏ। ਕਰ ਮਹਿ ਲੀਨੇ ਚਵਰ ਵੁਰਾਏ॥੪੭॥
ਸ਼ਬਦ ਰਬਾਧੀ ਗਾਵਨਿ ਕਰਿਹੀ। ਬੰਦ ਧੁਨੀ ਬਰ ਬਿੱਪੂ ਉਚਰਿਹੀ। ਕੰਚਨ
ਆਦਿ ਦਰਬ ਬਰਖਾਵੈ। ਸਹਤ ਸੁਰੀਧਿ ਫੂਲ ਬਹੁ ਲਜਾਵੈ॥੪੮॥ ਉਪਰ
ਭਾਰਤਿ ਜਾਤਿ ਬਿਮਾਨ। ਪਹੁੰਚੇ ਤੀਰ ਬਿਪਾਸਾ ਥਾਨ। ਸੁੰਦਰ ਪਾਵਨ ਬਲ
ਕੋ ਹੋਰਾ। ਜਵ^੮ ਤਿਲ ਚੰਦਨ ਆਨਿ ਘਨੇਰਾ॥੪੯॥ ਸੰਗ ਹਜ਼ਾਰਹੁ ਨਰ ਕੀ
ਭੀਰ। ਕਰੇ ਉਤਾਰਨ ਸਲਿਤਾ ਤੀਰ। ਰਚਿ ਚੰਦਨ ਕੀ ਰਿਖਾ ਬਿਸਾਲਾ।
ਗੁਰ ਤਨ ਤਿਸ ਪਰ ਧਰਿ ਤਤਕਾਲਾ॥੫੦॥ ਬਹੁ ਸੁਰੀਧਿ ਅਰ ਪ੍ਰਿਤ ਕੋ

^੧ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ ਰਾਗੀ। ^੨ਮੰਗਲਾਚਾਰ। ^੩ਪਰੀਆਂ ਬਾਹਾਂ ਉਚੀਆਂ ਕਰਕੇ। ^੪ਲੋਕੇ। ^੫ਉਪਰ
ਘੇਰੇ ਚਾਰ—ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ, ਬਾਬਾ ਮੋਹਰੀ ਜੀ, ਭਾਈ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਤੇ ਭਾਈ ਬੱਲੂ
ਜੀ। ^੬ਚਾਵਲਾਂ ਦੀਆਂ ਫੁੱਲੀਆਂ। ^੭ਫੁੱਲ। ^੮ਜੌਂ।

ਪਾਇਵਾਸਤਿਗੁਰੁ ਅਮਰ ਨਾਮ ਸਿਮਰਾਇਵ । ਅੰਗਨਿ ਮੋਹਰੀ ਕਰ ਮਹਿ
ਧਾਰੀ॥ਸਿਰ ਦਿਸੁ ਤੇ ਪੁਨ ਸਭਿ ਦਿਸੁ ਬਾਰੀ॥੫੧॥ਕਰੀ ਕਪਾਲਕ੍ਰਿਯਾ ਜਿਸ
ਕਾਲ। ਉਠੇ ਮੋਹਰੀ ਕੇ ਸਭਿ ਨਾਲ । ਨੀਰ ਬਿਪਾਸਾ ਕੀਨ ਸਨਾਨ । ਪਿਤ
ਕੇ ਕਰਜੇ ਤਿਲਾਂਜੁਲਿ ਦਾਨ ॥੫੨॥ਤਹਿ ਤੇ ਮੰਦ ਮੰਦ ਚਲਿ ਆਏ।ਬੈਠਿ
ਬਾਪਿਕਾ ਪਰ ਸਮੁਦਾਏ । ਗੁਨ ਗਨ ਸਿਮਰਹਿ ਸਭਿ ਗੁਰ ਕੇਰੇ । ‘ਅਸ
ਪ੍ਰਤਾਪ ਹਮ ਕਿਸਹੂੰ ਨ ਹੋਰੇ॥੫੩॥ਧਰਮ ਰਾਇਕੀ ਕਾਣ ਚੁਕਾਈ।ਗੋਇੰਦ-
ਵਾਲ ਨ ਕਿਸ ਮ੍ਰਿਤੁ ਪਾਈ॥ਇਸ ਤੇ ਪਰੈ ਅਪਰ ਬਭਿਯਾਈ । ਕਰ ਉਪ-
ਕਾਰ ਕਹਹੁ ਕਜਾ ਪਾਈ’ ॥ ੫੪ ॥ ਰਾਮਚੰਦ ਕੇ ਰਾਜ ਮਝਾਰਾ । ਹਮ ਨੇ
ਸੁਨਯੋ ਭਯੋ ਤਿਸ ਬਾਰਾ । ਬਿਧਨ ਆਗੇ ਮਰਜੇ ਨ ਬਾਲਕ । ਕੇ ਮ੍ਰਿਤੁ ਭਾ
ਜਿਵਾਇ ਤਤਕਾਲਿਕ ॥੫੫॥ ਇਨ ਕੇ ਨਗਰ ਬਿਧ, ਸਿਸ,ਤਰੁਨ’।ਭਯੋ
ਨਹੀਂ ਕਿਸਹੂੰ ਕੇ ਮਰਨਿ । ਜੋ ਮਰਿ ਗਯੋ ਸੁ ਦਯੋ ਜਿਵਾਇ’।ਇਤਸਾਦਿਕ
ਗੁਨ ਗੁਰ ਸਮੁਦਾਇ’॥੫੬॥ਸਿਮਰਹਿ’,ਸ਼ੋਕ ਨ ਕਰਹਿ ਸੁ ਕੋਈ। ਗੁਰਕੋ
ਬਾਕ ਚਿਤਾਰਤਿ ਸੋਈ । ‘ਹਮਹਿ ਬਸਾਯੋ ਸਭਿ ਸੁਖ ਦੀਨੇ । ਸੋ ਨ ਹੋਹਿ’
ਚਿਤ ਚਿੰਤਾ ਭੀਨੇ’ ॥੫੭॥ ਵੇਹਰਾ ॥ ਚੰਦ ਅਗਨਿ ਰਸ ਮਹੀ ਗਿਨ ਭਾਏਂ
ਪੂਰਨ ਮਾਸਿ’।ਕੁਜ ਦਿਨ’ਮਹਿ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੁ ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ ਮਿਲਾਸ॥੫੮॥
ਪੰਚ ਮਾਸ ਬਾਈ ਬਰਖ ਦਿਵਸੁ ਇਕਾਦਸੁ ਔਰ’ । ਪਤਿਸ਼ਾਹੀ ਜਗ ਮਹਿ
ਕਰੀ ਭੱਲਜਨ ਕੁਲ ਸਿਰਮੋਰੁ ॥੫੯॥

[ਰਾਸ ਸਮਾਪਤੀ ਦਾ ਮੰਗਲ] ਕਵਿਯੋ ਵਾਰ:-

ਕਥਿਤ॥ ਖੋਲੇ ਹੈਂ ਖਜਾਨੇ ਕਰਾਮਾਤ ਕੇ ਮਹਾਂਨੇ,ਨਿਤਿ ਦੇਤਿ ਸਿਖ ਦਾਨੇ,
ਬਰੁਸਾਨੇ ਅਨਗਨ ਹੈਂ । ਕਾਟਤੇ ਕਲੇਸ਼ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇ, ਮਹੇਸ਼ ਸਮ,
ਪਾਇਕੈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਭਏ ਸੇਵੇ ਤਨ ਮਨ ਹੈਂ। ਗੁਨ ਕੇ ਨ ਅੰਤ,ਭਗਵੰਤ ਬੇਖ
ਸੰਤ ਧਰਿ,ਆਦਿ ਨ, ਅਨੰਤ ਜਾਂਹਿ ਭਜੈਂ ਮੁਨਿ ਜਨ ਹੈਂ।ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਅਮਰ
ਪਤਿ ਅਮਰ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਅਮਰ ਕਰਤਿ ਦਾਸ ਸਦਾ ਧੰਨ ਧੰਨ ਹੈਂ॥੬੦॥

‘ਉਪਕਾਰ ਕਰਕੇ ਜੋ ਵਡਿਆਈ (ਗੁਰੂਜੀ ਨੇ) ਪਾਈ ਹੈ ਇਸਤੋਂ ਪਰੇ ਕਹੇ ਹੋਰ ਕੀ ਹੈ,
ਭਾਵ ਕੋਈ ਨਹੀਂ । ‘ਬੁਢੇ, ਬਾਲਕ ਤੇ ਜਵਾਨ । ‘ਗੁਨ ਯਾਦ ਕਰਦੇ ਹਨ ਸਾਰੇ । ‘ਸੋ ਸੁਖ
ਹੁਣ ਨਹੀਂ ਹੋਣਗੇ (ਇਸ) ਚਿੰਤਾ ਵਿਚ ਚਿਤ ਭਿੰਨ ਰਿਹਾ ਹੈ । ‘ਚੰਦਮੰ=੧, ਅਗਨਿ=੩,
ਰਸ=੬, ਮਹੀ=੧(=੧੬੩੧) ਭਾਏਂ ਦੀ ਪੂਰਨਮਾਸ਼ੀ । ‘ਮੰਗਲਵਾਰ । ‘ਪੰਜ ਮਹੀਨੇ ਬਾਈ
ਵਰਹੇ ਤੇ ਗਿਆਨ ਦਿਨ ।

{ ਦਾਨੇ=ਦਾਤ । ਬਰੁਸਾਨੇ=ਵਰੋਸਾਏ ਗਏ ।
 ਮਹੇਸ਼=ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ [ਮਹ=ਵਡਾ, ਪਰਮ । ਈਸ਼=ਈਸ਼ੁਰ ।]
 ਅਨੰਤ=ਜਿਸਦਾ ਅੰਤ ਨਾ ਹੋਵੇ । ਅਮਰਪਤਿ=ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ ਸ਼ਾਮੀ ।
 ਅਮਰ=ਮੁਕਤ, ਦੇਵ ਰੂਪ ।

ਅਰਥ—(ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ) ਕਰਾਮਾਤ ਦੇ ਮਹਾਂਨ ਖਸ਼ਾਨੇ ਖੋਲੇ ਹਨ ਤੇ ਨਿਤਾ ਪ੍ਰਤਿ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ
 ਦਾਤਾਂ ਬਖਸ਼ਦੇ ਹਨ (ਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ) ਅਣਗਿਣਤ ਹੀ (ਸਿਖ) ਵਰੋਸਾਏ ਗਏ ਹਨ,
 (ਜੋ ਮੁਏ) ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਵਾਂਗੂ (ਲੋਕਾਂ ਦੇ) ਕਲੇਸ਼ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇਕੇ ਦੂਰ ਕਰਦੇ ਹਨ, (ਜਿਨ੍ਹਾਂ
 ਦਾਸਾਂ ਨੇ) ਤਨ ਮਨ ਨਾਲ ਸੇਵਿਆ (ਉਹੀ) ਵਡੇ ਪਦ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਏ* । ਜਿਨ੍ਹਾਂ
 ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ) ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਅੰਤ ਨਹੀਂ (ਤੇ ਪ੍ਰਤੱਖ) ਸੰਤ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰਕੇ (ਆਪ)
 ਭਗਵੰਤ (ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਆਏ ਸਨ, ਜਿਸਦਾ ਕਿ) ਨਾ ਆਦਿ ਹੈ ਨਾ ਅੰਤ ਹੈ
 (ਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ) ਮੁਨੀ ਜਨ ਸਿਮਰਦੇ ਹਨ । ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ ਸ਼ਾਮੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰ
 (ਦੇਵ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ) ਕਵੀ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ (ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ)
 ਦਾਸ ਸਦਾ ਲਈ ਅਮਰ ਕਰ ਦਿਤੇ ਹਨ (ਓਹ) ਧੰਨ ਹਨ ! ਧੰਨ ਹਨ !!

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਗੁਰ ਅਮਰ ਕੀ ਕਥੀ ਕਥਾ ਚਿਤ ਲਾਇ। ਭਈ ਰਾਸ
 ਪੁਰਨ ਇਹਾਂ ਬਿਨਾਂ ਬਿਘਨ ਸਮੁਦਾਇ ॥ ੬੯ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ
 ਗ੍ਰੰਥੇ ਪ੍ਰਿਥਮ ਰਾਸੇ ਕਵਿ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਬਿਰਚਤਾਯਾਂ ਛਾਖਾਯਾਂ 'ਸ੍ਰੀ ਅਮਰਦਾਸ ਬੈਕੰਠ
 ਗਮਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਅਸ਼ਟ ਸ਼ਬਦੀ ਅੰਸੁ ॥ ੬੮ ॥ ਪ੍ਰਿਥਮ ਰਾਸ ਸਮਾਪਤੁ ॥
 ਸੁਭ ਮਸਤੁ ॥

ਪਹਿਲੀ ਰਾਸਿ ਸਮਾਪਤਿ ਹੋਈ ।

*ਇਥੇ ਦਿਸ਼ਾਰਾ ਬਾਈ ਮੰਜੀਆਂ ਆਦਿਕਾਂ ਵਲ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂ ਜੋ ਓਹ ਭਲ
 ਅਨ ਨਾਲ ਸੇਵਾ ਕਰਕੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਹੋਏ ਹਨ, ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਲਖਾਯਕ ਪੂਜ ਹੋਣ ਦੀ ਹੈ ।

ਰਾਸ ਦੂਸਰੀ ਚੱਲੀ

ੴ ਸਤਿਗੁਰਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

ਅਥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ ਦੁਤਿਯ ਰਾਸ ਲਿਖਜਤੇ ॥

ਅਰਥ—ਇਕ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਤੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਹੁਣ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ ਦੀ ਦੂਸਰੀ ਰਾਸ ਲਿਖਦੇ ਹਾਂ।

ਸ੍ਰੀ* ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤੇ।

ਅਰਥ—ਜਗਤ ਦੇ ਪੂਜਯ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਜੇ ਹੈ (ਜੋ ਸਰਬ ਵਿਘਨਵਿਨਾਸਕ ਹੈ)।

ਅੰਸੁ ੧। [ਮੰਗਲ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਗੁਰਿਆਈ]

੧. ਇਸੁ ਦੇਵ—ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ—ਮੰਗਲ।

ਸ੍ਰੀ ॥ ਬੇਦੀ ਬਿਭੂਖਨ ਬੇਦਿਕੈ ਜਾਂਹਿ ਕੋ ਬੇਦ ਕਹੈ ਨਹਿ ਤੀਨ ਪ੍ਰਭਿਦੀ।
ਫੇਦੀ ਕੁਚਾਲ ਕੁਚੀਲਨਿ ਕੀ ਕਲਿ ਨਾਮ ਜਪਾਇ ਕੁਰੀਤਿਨ ਬੇਦੀ।
ਖੇਦੀ ਨਾ ਹੋਤ ਅਖੇਦ ਉਦੋਤਕ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਜੁ ਰੂਪ ਅਭੇਦੀ।
ਭੇਦੀਬਨਾਵਤਿ ਕੈਵਲਕੇ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪਾਇ ਪ੍ਰਣਾਮ ਨਿਬੇਦੀ॥੧॥

*ਸ੍ਰੀ—ਜਗਤ ਦਾ ਪੂਜਯ; ਜਿਸਦੀ ਜਗਤ ਪੂਜਾ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਸ੍ਰੀ ਪਦ ਦੇ ਹੋਰ ਅਰਥ:—ਪ੍ਰਤਾਪ, ਦੌਲਤ, ਸੁੰਦਰਤਾ, ਚਮਕ, ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਖੂਬੀ, ਸੁਭ ਗੁਣ, ਧਰਮ ਅਰਥ ਕਾਮ ਤ੍ਰੇਏ ਪਦਾਰਥ, ਮਹਾਨਤਾ, ਪ੍ਰਭੂਤਾ, ਆਤਮ ਸ਼ਕਤੀ, ਸਮਥ, ਸ਼ੋਭਾ, ਜਲਾਲ, ਇਕ ਸਤਿਕਾਰ ਦਾ ਪਦ, ਸ਼ੋਭਾ ਯੁਕਤ, ਪ੍ਰਸਿੱਧ, ਸਤਿਕਾਰ ਯੋਗ। [ਸੰਸ: ਧਾਤੂ ਹੈ ਸ੍ਰਿ=ਸੇਵਾ ਕਰਨੀ। ਇਸਤੋਂ ਸ੍ਰੀ=ਜਿਸਨੂੰ ਜਗਤ ਪੂਜਦਾ ਹੈ, ਜਗਤ ਦਾ ਪੂਜਯ]।

†ਸ੍ਰੀ: ਗੁ: ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦੇ ਆਦਿ ਦੋਹੇ ਵਿਚ 'ੴ ਸਤਿਗੁਰਪ੍ਰਸਾਦਿ' ਤੇ 'ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਕੀ ਫਤੇ' ਇਕੱਠੇ ਮੰਗਲ ਕੀਤੇ ਸਨ, ਏਥੇ ਪਹਿਲਾਂ 'ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ' ਗੁਰੂ ਕ੍ਰਿਤ ਮੰਗਲ ਲਿਖਕੇ 'ਅਥ ਤੇ ਲਿਖਜਤੇ' ਦੂਸਰੀ ਰਾਸ ਦਾ ਅਰੰਭ ਲਿਖਿਆ, ਤੇ ਫੇਰ 'ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤੇ' ਦਾ ਗੁਰੂ ਕ੍ਰਿਤ ਮੰਗਲ ਕੀਤਾ।
'ੴ' ਦੁਹਾਂ ਵਿਚ ਸਾਂਝਾ ਰਿਹਾ।

†ਜਿਸਦੀ ਸਦਾ ਸੇਵਾ ਉਹ ਸੁਤੇ ਵਿਘਨ ਵਿਨਾਸਕ ਹੈ।

ਬੇਈ=ਵੇਈਆਂ ਦੀ ਕੁਲ । [ਸੰਸ: ਵੇਈ=ਜੋ ਵੇਦ ਦਾ ਪੰਡਿਤ ਹੋਵੇ] ।

ਬਿਬੁਖਨ=ਗਹਿਣਾ । ਕਿਸੇ ਕੁਲ ਦਾ ਗਹਿਣਾ ਹੋਣ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਹੈ, ਉਸ

ਕੁਲ ਵਿੱਚ ਐਨਾ ਸ਼ਿਰੋਮਣੀ ਹੋਵੇ ਕਿ ਉਸਦੇ ਉਸ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਨਾਲ

ਕੁਲ ਸ਼ੋਭਾ ਯੋਗ ਹੋ ਗਈ ਹੋਵੇ । [ਸੰਸ: ਵਿਬੁਖਣ] ।

ਬੇਇਕੇ=ਜਾਣਕੇ । ਭਾਵ, ਇਹ ਗਲ ਪਹਿਲੇ ਸਮਝ ਲਓ, ਫੇਰ ਅਗਲੀ

ਸਮਝੋ । [ਸੰਸ: ਵਿਦ੍=ਜਾਣਨਾ] ।

ਬੇਦ=ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੇ ਮੁੱਖ ਚਾਰ ਪੁਸਤਕ ਜੋ ਆਸਮਾਨੀ ਸਮਝੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ।

ਪ੍ਰਫੇਦੀ=ਕੱਟਿਆ ਜਾਣਾ । ਨਹਿ ਤੰਨਿ ਪ੍ਰਫੇਦੀ=ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਰੂਪ ਨੂੰ

ਦੇਸ਼ ਕਾਲ ਵਸਤੂ ਵੰਡਦਾ ਨਹੀਂ । ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ

ਆਪਾ-ਨਿਜ ਸਰੂਪ-ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਿੰਨਾਂ ਦੇਸ਼, ਕਾਲ, ਨਮਿੱਤ, ਯਾ ਦੇਸ਼

ਕਾਲ ਵਸਤੂ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਬਣਿਆ ਨਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਿੰਨਾਂ ਦਾ ਮੁਥਾਜ ਹੈ ।

(ਅ) ਜਿਸ ਨੂੰ ਭੂਤ ਭਵਿੱਖਤ ਵਰਤਮਾਨ ਤ੍ਰੈਆਂ ਕਾਲਾਂ ਤੋਂ ਸੁਤੰਤ੍ਰਤਾ

ਹੈ, ਅਰਥਾਤ ਸਦਾ ਜਾਗਤੀ ਜੋਤ, ਇਕ ਰਸ ਸਰੂਪ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ।

[ਸੰਸ: ਪ੍ਰਫੇਦਨੇ=ਕੱਟਣਾ] । *

ਫੇਦੀ=ਕੱਟਣਾ [ਸੰਸ: ਫੇਦਨੇ=ਕੱਟਣਾ] । ਕੁਚੀਲਨਿ=ਮੇਲਾ । ਆਚਰਨ

ਦਾ ਮੇਲਾ । ਜਿਸਦਾ ਅਹਾਰ, ਵਿਹਾਰ, ਲਿਬਾਸ, ਆਚਰਨ ਮੇਲੇ ਹੋਣ

[ਸੰਸ: ਕੁਚੋਲ=ਮੇਲੇ ਲਿਬਾਸ ਵਾਲਾ] ।

ਕਲਿ=ਕਲਿਜੁਗ । ਕੁਰੀਤਿ = ਖੇਟੀਆਂ ਚਾਲਾਂ । ਭੇੜੀਆਂ, ਰਸਮਾਂ ।

ਖੇਦੀ = ਦੂਰ ਕੀਤੀਆਂ, ਹਟਾਈਆਂ, ਭਰਾਕੇ ਨਸਾ ਦਿੱਤੀਆਂ, [ਸੰਸ:

ਖਿਦ੍=ਨਠਾ ਦੇਣਾ] । ਖੇਦੀ = ਦੁਖੀ, ਅਪ੍ਰਸੰਨ [ਸੰਸ: ਖਿਦ੍=ਦੁਖੀ

ਹੋਣਾ] ਅਖੇਦ = ਨਾ ਦੁਖੀ, ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ, ਸੁਖ, [ਸੰਸ: ਖਿਦ੍=ਦੁਖੀ

ਹੋਣਾ] । ਉਦੋਤਕ=ਉਦੈ ਕਰਨ ਵਾਲਾ [ਸੰਸ: ਉਦੋਤਕੁ=ਚੜ੍ਹਨਾ] ।

ਅਖੇਦ ਉਦੋਤਕ=ਸੁਖਦਾਤਾ ।

ਅਭੇਦੀ=ਜੋ ਟੁੱਟ ਨਾ ਸਕੇ, ਜੋ ਖੰਡ ਖੰਡ ਨਾ ਹੋ ਸਕੇ, ਏਕਤ੍ਵਤਾ ਵਾਲਾ ਸਰੂਪ

[ਸੰਸ: ਅਭੇਦਜ] । ਭੇਦੀ=ਲੁਕੀ ਹੋਈ ਗਲ ਦੇ ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ,

ਗਯਾਨਵਾਨ । ਕੈਵਲ=ਮੁਕਤੀ, ਸਦਾ ਦੀ ਮੁਕਤੀ [ਸੰਸ: ਕੈਵਲਜ=

ਪੂਰੀ ਪੂਰੀ ਮੁਕਤੀ] ਇਹ ਪਦ ਯੋਗ ਦਰਸ਼ਨ ਨੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ

ਅਪਣੇ ਆਦਰਸ਼ ਦੀ ਮੁਕਤੀ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਹੈ, ਪ੍ਰੰਤੂ ਇਥੇ

ਮੁਰਾਦ ਮੁਕਤੀ ਮਾਤ੍ਰ ਤੋਂ ਹੈ । ਪੁਣਮ=ਮੱਥਾ ਟੇਕਣਾ-ਨਮਸਕਾਰ ।

ਨਿਬੇਦੀ=ਅਰਪਣ ਕਰਨਾ, ਭੇਟ ਕਰਨਾ । [ਸੰਸ: ਨਿਵੇਦਨ] ।

*ਜੀਵ ਸਭ ਦੇਸ਼ ਕਾਲ ਨਮਿੱਤ ਵਿੱਚ ਵਰਤਦੇ ਹਨ ਅਰ ਕਾਲ ਦੀਆਂ ਤ੍ਰੈ ਵੰਡਾਂ-ਭੂਤ, ਭਵਿੱਖ, ਵਰਤਮਾਨ ਦੇ ਵਿੱਚ ਹਨ ।

ਅਰਥ—ਵੇਦੀਆਂ (ਦੇ ਕੁਲ) ਫੂਸਣ ਜਾਣਕੇ (ਇਹ ਬੀ ਸਮਝ ਲਓ ਕਿ) ਜਿਨ੍ਹਾਂ (ਬਾਬਤ) ਵੇਦ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ (ਕਿ ਉਹ) ਦੋਸ਼ ਕਾਲ ਵਸਤੂ ਨਾਲ ਪ੍ਰਫੇਦ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ ।

(ਹਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜਗਤ ਵਿਚ ਆਕੇ) ਨੁਚੀਲਾਂ ਦੀਆਂ (ਫੈਲਾਈਆਂ) ਏਟੀਆਂ ਢਾਲੀ ਨੂੰ ਤੋੜ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਕੁਰੀਤੀਆਂ ਨੂੰ ਭੰਨ ਕੇ ਕਲਯੁਗ ਵਿਚ (ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ) ਨਾਮ ਜਪਾਇਆ ।

(ਅਤੇ ਜੋ ਆਪ) ਦੁਖੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ, (ਸਗੋਂ ਜੇਸੇ ਅਗਾਧ ਸੁਖ ਸਰੂਪ ਵਾਲੇ ਹਨ ਕਿ ਜੋਗਸਾਸੁਆਂ ਨੂੰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ) ਅਭੇਦ ਰੂਪ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇਕੇ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਉਤੇ) ਸੁਖ ਦੇ ਉਦੇ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹਨ

(ਅਤੇ ਜੋ ਜੋਗਸਾਸੁਆਂ ਨੂੰ) ਮੁਕਤੀ ਦਾ ਭੇਤ ਜਾਣ ਲੈਣ ਵਾਲੇ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ ਜੇਸੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਚਰਣਾਂ ਪਰ ਮੋਰੀ ਪ੍ਰਣਾਮ ਨਿਵੇਦਿਤ ਹੋਵੇ ।

ਹੋਰ ਅਰਥ—੧ ਤੁਕ—ਵੇਦ ਜਿਸਨੂੰ ਤਿੰਨਾਂ ਪ੍ਰਫੇਦਾਂ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਆਖਦਾ ਹੈ ਓਸ (ਅਕਾਲ ਜੋਤਿ ਨੂੰ ਹੀ) ਵੇਦੀਆਂ ਦੇ ਕੁਲ ਫੂਸਣ ਜਾਣੇ । ਅਰਥਾਤ ਵੇਦ ਪੁਤਿਪਾਦਿਤ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਹੀ ਵੇਦੀ ਦੇਸ਼ ਸ਼ਿਰੋਮਣਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਹਨ ।

੨ ਤੁਕ—‘ਕੁਰੀਤ ਨਿਖੇਦੀ’ ਪਾਠ ਕਰਕੇ ਅਰਥ ਬਣੂ ‘ਕੁਰੀਤੀਆਂ ਨੂੰ ਨਸ਼ੇਧਿਆ’ ਅਰਥਾਤ ਖੰਡਨ ਕੀਤਾ ।

੩ ਤੁਕ—(ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ) ਅਭੇਦ ਰੂਪ (ਵਾਹਿਗੁਰੂ) ਦਾ ਅਭੇਦ ਉਦੇਤਕ (—ਸੁਖ ਨੂੰ ਉਦੇ ਕਰਨ ਵਾਲਾ) ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ, (ਜਿਸਨੂੰ ਧਾਰਣ ਵਾਲੇ ਜੀਵ ਹੁਣ) ਦੁਖੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ ।

੪ ਤੁਕ—ਐਉਂ ਪਾਠ ਕਰਦੇ ਹਨ:—‘ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਇ ਪ੍ਰਣਾਮਨਿ ਬੇਦੀ’ ।
ਅਰਥਾਤ—ਬੇਦੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ (ਜੀ ਦੇ) ਪਾਇ (ਚਰਨਾਂ ਤੋਂ) ਪ੍ਰਣਾਮਨਿ (ਨਮਸਕਾਰ ਹੈ) ।

੨. ਇਸ੍ਰੁ ਦੇਵ—ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ—ਮੰਗਲ ।

ਕਥਿਤ—ਅੰਜਨ ਤੇ ਹੀਨ ਸ੍ਰੀ ਨਿਰੰਜਨ ਪ੍ਰਥੀਨ ਪ੍ਰਭੁ ਭੰਜਨ ਪਖੰਡ ਪਾਪ ਰੀਜਨ ਅਨੰਦ ਕਰਿ। ਦੀਨੋ ਗਯਾਨ ਅੰਜਨ ਸੁ ਮੰਜਨ ਕੋ ਮੋਹ ਮਲ ਰੰਜਨ ਕੋ ਜਨ ਜਗ ਭਗਤ ਬਿਲੀਦ ਕਰਿ । ਫੇਰੂ ਨੰਦ ਅੰਗਦ ਸੁਫੇਦ ਸ੍ਰੀ ਗੁਬੀਦ ਹੈਂ ਮਨੀਦ ਚੰਦ ਬੰਦ ਜਸ ਦਾਸਨ ਮੁਕੰਦ ਕਰਿ । ਪਦ ਅਰਬੰਦ ਮਕਰੰਦ ਕੋ ਮਨੀਦ ਮਨ ਬਿਘਨ ਨਿਕੰਦ ਕਰੋਂ ਬੰਦਨਾ ਦੁਬੰਦ ਕਰਾ॥੨॥

[ਅੰਜਨ=ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਪਾਉਣ ਵਾਲਾ ਕੱਜਲਾ ਸੁਰਮਾਂ, ਭਾਵ ਵਿਚ ਮਾਯਾ, ਅਵਿਦਯਾ । ਅੰਜਨ ਤੇ ਹੀਨ=ਮਾਯਾ ਤੋਂ ਅਤੀਤ । ਅਮਾਯ ।
ਨਿਰੰਜਨ=ਮੋਹ ਤੋਂ ਰਹਿਤ । [ਸੰਸਾਰ, ਨਿ=ਨਹੀਂ] । ਰਵੰਨ=ਮੋਹ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਮੋਹ ਨਹੀਂ ਹੈ] । (ਅ) ਅਵਿਦਯਾ ਰਹਿਤ । [ਨਿਰ=ਨਹੀਂ] ।
ਮੰਜਨ=ਅਵਿਦਯਾ] । (ੲ) ਬਹੁਤ ਖੁਸ਼ ਕਰਨ ਵਿਚ [ਨਿ=ਵਿਸ਼ੇਸ਼]

ਕਰਕੇ । ਰੰਜਨ=ਖੁਸ਼ ਕਰਨ ਵਿਚ] ।

ਅੰਜਨ=ਸੁਰਮਾਂ, ਕੱਜਲ ।

ਮੰਜਨ ਕੇ=ਮਾਂਜਨ ਲਈ,

ਸਾਫ ਕਰਨ ਲਈ, ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ । [ਸਿਸ:, ਮਾਰਜਨ=ਸਾਫ ਕਰਨਾ । 'ਧਤੂ' ਮ੍ਰਿਚ ਹੈ] ।

ਬਿਲੰਦ=ਉੱਚਿਆਂ ਕਰਕੇ । ਭਾਵ ਹੋਰਨਾਂ ਤੁੰਕਿਆਂ ਨਾਲੋਂ ਇਸ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਦਿੱਤੀ । [ਫਾ:, ਬੁਲੰਦ] ।

ਫੇਰੁਨੀਦ=ਫੇਰੂ ਦੇ ਸਪੁੱਤ੍ਰ । ਬਾਬਾ ਫੇਰੂ ਜੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਦਾ ਨਾਮ ਸੀ । ਸੁਫੰਦ=ਜਿਸ ਦੇ ਸਿਰ ਤੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਦਾ ਅੰਕਸ਼

ਨਾ ਹੋਵੇ । ਜੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿਚ ਪੂਰਨ ਹੋਵੇ । [ਸਿਸ:, ਸੁਫਨੂ

ਬੰਦ=ਵਿਦਿਤ=ਜੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਜਾਣਿਆਂ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ । [ਸਿਸ:, ਧਤੂ । ਵਿਦ=ਜਾਣਨਾ]

ਮੁਕੀਦ=ਮੁਕਤੀ ਦਾਤਾ ।

ਮਕਰੰਦ=ਉਹ ਰਸ ਜਾ ਮਿਠਾਸ ਜੋ ਫੁੱਲਾਂ

ਦੀਆਂ ਮਦੀਨ ਤੁਰੀਆਂ ਵਿਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਭਾਵ, ਉਹ ਆਤਮ ਰਸ

ਜਿਸ ਪਰ ਜੱਗਜਾਸੂ ਲੁਭਿਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ।

ਮਲਿੰਦ=ਭੋਰਾ ।

ਕਰ=ਹੱਥ ।

ਅਰਥ—(ਜੋ) ਮਾਇਆ ਤੋਂ ਅਤੀਤ (ਅਤੇ ਜੋ) ਮੋਹ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਪ੍ਰਬੀਨ ਤੇ ਸ੍ਰੀ (ਸੋਭਾ ਯੁਕਤ) ਪ੍ਰਭੂ (ਜੀ ਹਨ), (ਅਤੇ ਜੋ) ਪਖੰਡਾਂ ਨੂੰ ਭੰਨਣ ਤੇ ਪਾਪਾਂ ਨੂੰ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਿਚ ਅਨੰਦ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ।

(ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ) ਮੋਹ ਦੀ ਮੇਲ ਦੂਰ ਕਰਨ ਨੂੰ ਗਿਆਨ ਦਾ ਸੁਰਮਾਂ ਦਿੱਤਾ (ਅਤੇ) ਦਾਸਾਂ ਨੂੰ ਅਨੰਦ ਦੇਣ ਲਈ ਜਗਤ ਵਿਚ ਭਗਤੀ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਦਿੱਤੀ ।

ਹਾਂ, ਫੇਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸਪੁੱਤ੍ਰ (ਸ੍ਰੀ) ਅੰਗਦ ਜੀ ਪੂਰਨ (ਐਸੇ) ਸ੍ਰੀ ਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਹ ਜਸ ਕਿ ਦਾਸਾਂ ਦੇ ਮੁਕਤੀ ਦਾਤਾ ਹਨ, ਚੰਦਰਮਾਂ ਵਾਂਗੂ ਵਿਦਤ ਹੈ ।

(ਆਪਣੇ) ਮਨ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਘਨ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਚਰਨਾਂ ਕਮਲਾਂ ਦੇ ਮਕਰੰਦ (ਰਸ) ਦਾ ਭੋਰਾ ਬਣਾਕੇ ਮੈਂ ਦੇਇ ਹੱਥ ਜੋੜਕੇ ਬੰਦਨਾਂ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ।

ਹੋਰ ਅਰਥ—੧ ਤੁਕ—ਜੋ ਮਾਇਆ ਤੋਂ ਅਤੀਤ ਤੇ ਦਾਸਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸੰਨ ਕਰਨ ਵਿਚ ਪ੍ਰਬੀਨ (ਤੇ) ਮਾਲਕ ਹਨ, ਪਖੰਡਾਂ ਨੂੰ ਭੰਨਣ ਵਾਲੇ, ਪਾਪਾਂ ਨੂੰ ਤੋੜਨ ਵਾਲੇ ਤੇ ਅਨੰਦ ਵਾਲੇ ਹਨ ।

ਭਾਵ—ਪਹਿਲੇ ਮਾਇਆ ਮੋਹ ਤੋਂ ਅਤੀਤ ਦੱਸ ਕੇ ਪਾਪ ਤੇ ਪਾਖੰਡ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਨੂੰ ਸਮਰੱਥ ਦਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਦਾਸਾਂ ਦੀ ਬੁੱਧੀ ਰੂਪੀ ਨੇਕੀ ਨੂੰ ਅਵਿਦਯਾ ਦੀ ਮੇਲ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਗਿਆਨ ਦਾ ਸੁਰਮਾਂ ਦੇਂਦੇ ਹਨ । ਪਰ ਫੇਰੇ ਗਿਆਨ ਵਿਚ ਰਸ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਪ੍ਰੇਮ ਵਿਚ ਰਸ ਹੈ, ਸੋ ਭਗਤੀ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਦੇਕੇ ਕਵੀ ਸੀ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਭਗਤੀ ਨਾਲ ਸਨਿਗਧ ਗਿਆਨ ਦੇ ਵਾਤੇ ਦੱਸਿਆ ਤਾਂ ਜੋ 'ਭਗਤਿ ਗਿਆਨ' ਪ੍ਰਾਪਤ ਸਿੱਖ ਅਨੰਦ ਨੂੰ ਵੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣ ਤੇ ਗਿਆਨ ਵੀ ਸਫਲ ਗਿਆਨ ਹੋਵੇ । ਐਸੇ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨਾਲ ਅਭੇਦਤਾ ਜਣਾਕੇ

ਨਮਸਕਾਰ ਕੀਤੀ ਹੈ ।

੩. ਇਸ੍ਰ ਦੇਵ—ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ—ਮੰਗਲ ।

ਸੋਰਠਾ—ਅਮਰ ਕਰਹਿ ਜਗ ਮਾਂਹਿ ਨਿਤ ਸਹਾਇਤਾ ਲਹਿੰ ਅਮਰ ।

ਅਮਰ ਕਰੇ ਜਨ ਜਾਂਹਿ ਅਮਰ ਨਾਮ ਦੇ ਗੁਰ ਅਮਰ ॥ ੩ ॥

{	ਅਮਰ=ਹੁਕਮ [ਫਾ:, ਅਮਰ] ।	ਅਮਰ=ਜੋ ਮਰਨ ਨਾ
	ਸੇ—ਦੇਉਤੇ ।	ਅਮਰ=ਮਰਨ ਤੋਂ ਰਹਿਤ, ਭਾਵ ਹੈ
	ਜਨਮ ਮਰਨ ਕੱਟ ਦਿੱਤਾ, ਸਦਾ ਜੀਵੇ ਕੀਤਾ ।	
	ਅਮਰ=ਕਦੇ ਨਾ ਮਰਨ ਵਾਲਾ, ਸਦਾ ਬਿਰ । [ਸੰਸ:, ਅਮਰ]	
{	ਅਮਰ=ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰ ਦਾਸ ਜੀ ।	

ਅਰਥ—(ਦੂਜੀ ਤੁਕ ਦਾ ਅਰਥ ਪਹਿਲੇ ਲੱਗੇਗਾ) ਜਿਸ ਗੁਰੂ ਅਮਰ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਸਦਾ ਬਿਰ (ਵਾਹਿਗੁਰੂ) ਦਾ ਨਾਮ ਦੇਕੇ (ਆਪਣੇ) ਜਨ ਸਦਾ ਜੀਵੇ ਕੀਤੇ ਹਨ (ਉਹ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਇਸ) ਜਗਤ ਵਿਚ ਹੁਕਮ ਕਰਦੇ ਹਨ (ਤੇ ਉਸ ਜਗਤ ਵਿਚ) ਦੇਉਤੇ ਨਿੱਤ (ਉਹਨਾਂ ਦੀ) ਸਹਾਇਤਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ।

ਭਾਵ—ਇਸ ਵਿਚ ਅਮਰ ਪਦ ਦੇ ਪੰਜ ਭਾਵ ਲਏ ਹਨ। ਜਗਤ ਵਿਚ ਹੁਕਮ ਕਰਦੇ ਹਨ ਆਖ ਕੇ ਦੇਉਤੇ ਸਹਾਇਤਾ ਮੰਗਦੇ ਹਨ ਆਖਿਆ, ਇਸ ਵਿਚ ਇਹ ਇਸ਼ਾਰਾ ਰੱਖਿਆ ਕਿ ਉਸ ਜਗਤ ਵਿਚ ਦੇਉਤੇ ਸਹਾਇਤਾ ਮੰਗਦੇ ਹਨ ਭਾਵ ਦੋਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਹੁਕਮਰਾਨ ਦਾਤੇ ਹਨ ।

੪. ਇਸ੍ਰ ਦੇਵ—ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮ ਦਾਸ ਜੀ—ਮੰਗਲ ।

ਰਾਮ ਸੁ ਦਾਸ ਗੁਰੂ ਸੁਖਰਾਸ ਹਰੈਂ ਜਮ ਤ੍ਰਾਸ ਰਿਦਾ ਨਿਸ਼ਕਾਮ ।

ਕਾਮ ਨ ਕ੍ਰੋਧ ਬਿਰੋਧ ਨਿਰੋਧ, ਸਦਾ ਸੁਖ ਬੋਧ, ਸਰਪ ਨਿਕਾਮ ।

ਕਾਮ ਕਰੇ ਜਨ ਸ਼ਾਮ ਪਰੇ ਤਿਨ ਤਾਪ ਹਰੇ ਨਿਤ ਹੋਤਿ ਅਨਾਮ ।

ਨਾਮ ਜਪੇ ਆਪ ਬਿੰਦ ਖਪੇ ਸੁ ਰਪੇ ਹਰਿਰੰਗ ਸਦਾ ਅਭਿਰਾਮ ॥੪॥

{	ਜਮਤ੍ਰਾਸ=ਜਮਾ ਦਾ ਡਰ, ਮੌਤ ਦਾ ਭੈ ।	ਨਿਸ਼ਕਾਮ=ਕਾਮਨਾ ਤੋਂ
	ਰਹਿਤ । ਅਚਾਹ, ਬੇਲੋੜ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿਚ ਤ੍ਰਿਪਤ ।	
	[ਸੰਸ: ਨਿਸ਼ਾਮ] ।	ਬਿਰੋਧ=ਵਿਰੋਧ, ਵੈਰ ।
	ਬਿਰੋਧ ਨਿਰੋਧ=ਜਿੱਥੇ ਵੈਰ ਦੀ ਰੋਕ ਹੈ, ਵੈਰ ਦਾ ਅਭਾਵ ।	
	ਬੋਧ=ਬੁੱਧਿ, ਗਿਆਨ ।	ਸੁਖ ਬੋਧ=ਸੁਫ, ਸੁੱਚਾ ਗਿਆਨ ।
	ਨਿਕਾਮ=ਪ੍ਰੇਮ [ਸੰਸ:, ਨਿਕਾਮ=ਜੋ ਆਪਣੇ ਆਪ ਖੁਸ਼ੀ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰੇ,	
	ਸੇ ਕੌਣ ਕਰਦਾ ਹੈ ? ਜਿਸ ਵਿਚ ਸੁਤੇ ਪ੍ਰੇਮ ਦਾ ਨਿਵਾਸ ਹੋਵੇ ।]	
	ਕਾਮ ਕਰੇ=ਕਾਮਨਾ ਕਰਕੇ ।	ਸ਼ਾਮ=ਸ਼ਰਣ ! ਅਨਾਮ=ਅਰੋਗ ।

[ਸੁਰਪੇ=ਸੁ+ਰਪੇ-ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰੰਗੇ ਹੋਏ । ਅਭਿਰਾਮ=ਸੁੰਦਰ ।]

ਅਰਥ-(ਜੋ ਜਨ) ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਹਿਰਦੇ (ਨਾਲ ਸ਼ਰਨ ਪੈਂਦੇ ਹਨ; ਸ੍ਰੀ) ਗੁਰੁ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਏਥੇ ਤਾਂ) ਸੁਖਾਂ ਦੀ ਖਾਣ ਹਨ (ਤੇ ਅਗੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ) ਜਮ ਦਾ ਤ੍ਰਾਸ ਦੂਰ ਕਰਦੇ ਹਨ। (ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਪਣੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ) ਕਾਮ, ਕ੍ਰੋਧ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਵੈਰ ਦਾ ਅਭਾਵ ਹੈ, ਸਦਾ ਸੁੱਢ ਗਿਆਨ (ਦਾ ਨਿਵਾਸ ਹੈ ਤੋਂ) ਸਰੂਪ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ ਹੈ। (ਜੋ) ਜਨ ਕਾਮਨਾ ਕਰਕੇ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ) ਸ਼ਰਨ ਪੈਂਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਤਿੰਨੇ ਤਾਪ (ਐਸੇ) ਦੂਰ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ (ਕਿ ਉਹ) ਸਦਾ ਲਈ ਅਰੋਗ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। (ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਜੀ) ਸਦਾ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਸੁਹਣੇ ਰੰਗ ਵਿਚ ਰੰਗੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ (ਤਾਂਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ) ਨਾਮ ਜਪਣ ਨਾਲ ਹੀ ਪਾਪਾਂ ਦੇ ਸਮੂਹ ਖਪ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਹੋਰ ਅਰਥ-ਇੱਕ ਹੋਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੀ ਛੰਦ ਦੇ ਅਰਥ ਲਾਉਂਦੇ ਹਨ। ੧. ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਗੁਰੁ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਸੁਖਾਂ ਦੀ ਰਾਸ ਹਨ, ਜਮ ਦਾ ਭੈ ਦੂਰ ਕਰਦੇ ਹਨ, (ਕਿਉਂਕਿ ਆਪ) ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਰਿਦੇ ਵਾਲੇ ਹਨ। ੨. ਕਾਮਕ੍ਰੋਧ, ਵੈਰ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹਨ, ਸਦਾ ਸੁੱਢ ਗਿਆਨ ਤੇ ਪ੍ਰੇਮ ਸਰੂਪ ਹਨ। ੩. ਇਸ ਲਈ ਸ਼ਰਨਾਗਤਾਂ ਦੇ (ਕਾਮ ਕਰੇ=) ਕੰਮ ਸੁਆਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ, (ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ) ਤ੍ਰੇਏ ਤਾਪ ਦੂਰ ਕਰਕੇ ਅਰੋਗ ਕਰ ਦੇਂਦੇ ਹਨ। ੪. (ਕਿਉਂਕਿ) ਉਹ ਆਪ ਸਦਾ ਹਰੀ ਦੇ ਸੁਹਣੇ ਰੰਗ ਵਿਚ ਰਪੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਜਪਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਸਾਰੇ ਪਾਪ ਦੂਰ ਹੋਣੇ ਹੀ ਹੋਏ, (ਜਦ ਪਾਪ ਦੂਰ ਹੋਏ ਤਾਂ ਤਾਪ ਵੀ ਟੁੱਟਣੇ ਹੋਏ, ਸੁਖ ਬੀ ਮਿਲਣੇ ਹੋਏ, ਜਮ ਦਾ ਤਰਾਸ ਬੀ ਕਟੀਣਾ ਹੋਇਆ)।

ਭਾਵ-ਇਸ ਵਿਚ ਤ੍ਰੇ ਪਦਾਰਥ ਹਨ। ਇੱਕ ਗੁਰੁ ਜੀ ਦਾ ਅਪਣਾ ਸਰੂਪ, ਉਹ ਹੈ:- ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਵਿਰੋਧ ਤੋਂ ਸਾਫ, ਸੁੱਢ ਗਿਆਨ, ਪ੍ਰੇਮ ਸਰੂਪ, ਸਦਾ ਹਰੀ ਦੇ ਸੁੰਦਰ ਰੰਗ ਵਿਚ ਰਪਿਆ ਹੋਇਆ। ਦੂਸਰੇ ਉਹ 'ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਭਗਤਾਂ' ਦੇ ਦਾਤੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੇਂਦੇ ਹਨ:- ਇਥੇ ਆਤਮ-ਸੁਖ ਤੇ ਅਗੈ ਜਮ ਤੋਂ ਨਿਰਭੈਤਾ। ਤੀਸਰੇ 'ਕਾਮਨਾ ਵਾਲਿਆਂ ਭਗਤਾਂ' ਦੇ ਦਾਤੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੇਂਦੇ ਹਨ:- ਤਿੰਨੇ ਤਾਪ ਦੂਰ, ਤੇ ਆਤਮ ਅਰੋਗਤਾ।

੫. ਇਸੁ ਦੇਵ-ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ-ਮੰਗਲ ।

ਚੋਪਈ॥ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਅਰਜਨ ਕੁਲ ਚੰਦ । ਚੰਦਨ ਸਮ ਬਚ ਸੀਤ ਮੁਕੰਦ ।
ਕੰਦ ਅਨੰਦ ਬਿਮੋਹ ਨਿਕੰਦਾਕੰਦਲ ਸੁਖਦ ਤਿਨਹੁ ਪਦਬੰਦਿ॥੫॥

[ਕੁਲਚੰਦ=ਮਾਨੁਖ ਕੁਲ ਵਿਚ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਵਤ ਹਨ। (ਅ) ਸੋਚੀਆਂ ਦੇ ਕੁਲ ਦੇ ਚੰਦ । (ੳ) ਕੁਲੀਨ ਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਮਾਨ ਹਨ।
ਬਚ ਸੀਤ ਮੁਕੰਦ=(ਸੁਣਦਿਆਂ) ਬਚਨ ਠੰਢ ਪੈਂਦੀ ਹੈ, (ਤੇ ਕਮਾਉਂਦਿਆਂ) ਬਚਨ ਮੁਕਤੀ ਪ੍ਰਦੀ ਹੈ । ਬਚਨਾਂ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਕੀਤੀਆਂ ਗੱਲਾਂ]

ਤੇ ਉਚਾਰੀ ਹੋਈ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਬਾਣੀ ਤੋਂ ਹੈ।
 { ਕੰਦਅਨੰਦ=ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਅਨੰਦ ਮਿਲੇ, ਭਾਵ ਅਨੰਦ ਦੇ ਦਾਤੇ। [ਕੰਦ=ਬੱਦਲ।
 ਮੂਲ]। ਬਿਮੋਹ=ਮੋਹ, [ਵਿ+ਮੋਹ=ਅਪਣੇ ਵਿਚ ਕਾਬੂ ਕਰ
 ਲੈਣ ਵਾਲਾ ਮੋਹ]। (ਅ) ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਮੋਹ।
 ਕੰਦਲ=ਗੰਦਲ, ਉਹ ਸ਼ਾਖ ਜਿਸਨੂੰ ਫੁੱਲ ਜ਼ਰੂਰ ਪਥੇ। (ਅ) ਸਮੂਹ।
 ਕੰਦਲ ਸੁਖ ਦ=ਸੁਖ ਦਾਤਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਗੰਦਲ ਵਾਂਗੂ ਸ਼ਿਰੋਮਣੀ।
 (ਅ) ਸਾਰੇ ਸੁਖ ਦੇ ਦਾਤੇ।

ਅਰਥ— ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੁ ਅਰਜਨ (ਦੇਵ ਜੀ ਮਨੁਖ) ਕੁਲ ਵਿਚ ਚੰਦ੍ਰਮਾ (ਵਾਂਗੂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਮਾਨ
 ਹਨ), (ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ) ਵਾਕ (ਤਪਦਿਆਂ ਨੂੰ) ਚੰਦਨ ਵਰਗੇ ਠੰਢੇ ਤੇ (ਮੋਹ
 ਗ੍ਰਸਿਆਂ ਨੂੰ) ਮੁਕਤੀ ਦੇ ਦਾਤੇ ਹਨ, ਆਪ (ਆਤਮ) ਅਨੰਦ ਦੇ ਮੋਘ ਹਨ ਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼
 ਕਰਕੇ ਮੋਹ ਨੂੰ ਕੱਟਣ ਵਾਲੇ ਹਨ, (ਅਤੇ) ਸਮੂਹ ਸੁਖਾਂ ਦੇ ਦਾਤੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ
 ਨੂੰ (ਮੈਂ) ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹਾਂ।

੬. ਇਸੁ ਦੇਵ-ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਧਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ-ਮੰਗਲ।

ਚੌਪਈ ॥ ਵਾਰੀ ਇਕ ਧਰਿ ਦੇ ਤਰਵਾਰੀ। ਵਾਰੀ ਬਤ੍ਰ ਸੈਨ ਬਲਵਾਰੀ।
 ਵਾਰੀਧਰਿ ਸਮ ਧੁਨਿ ਸੁਖਵਾਰੀ। ਵਾਰੀ ਗੁਰ ਖਟ ਪਰ ਬਹੁ ਵਾਰੀ॥੬

{ ਵਾਰੀ=ਵਕਤ, ਸਮਾਂ, ਮੌਕਿਆ [ਸਿਸ:, ਵਾਰ]। ਵਾਰੀ ਇਕ=ਇਕ ਸਮੇਂ,
 ਭਾਵ ਗੱਦੀ ਬੈਠਣ ਵੇਲੇ। (ਅ) ਵਾਰੀ ਇੱਕ=ਇਕ ਵਾਰੀ।
 ਧਰਿ=ਧਾਰਨ ਕੀਤੀਆਂ। ਦੇ ਤਰਵਾਰੀ=ਦੇ ਤਲਵਾਰਾਂ। ਇਕ ਤਲਵਾਰ
 ਪੀਰੀ ਅਰਥਾਤ ਗੁਰਿਆਈ ਦੀ ਗੱਦੀ ਉੱਤੇ ਗੱਦੀ ਨਸ਼ੀਨ ਹੋਣ
 ਕਰਕੇ ਤੇ ਦੂਸਰੀ ਮੀਰੀ ਦੀ, ਇਹ ਚਿੰਨ੍ਹ ਸਤਿਗੁਰ ਨੇ ਧਾਰਨ ਕੀਤਾ
 ਸੀ ਅਪਣੀ ਕੌਮ ਨੂੰ ਸਤ ਧਰਮ ਬਦਲੇ ਆਪਾ ਵਾਰਨ ਦੀ ਸਾਥ
 ਸਿਖਾਉਣ ਲਈ।
 { ਵਾਰੀ=ਵਾਰ ਸਿੱਟੀ, ਸਦਕੇ ਕੀਤੀ, ਜਿੱਥੂੰ ਬਲੀ ਸਦਕੇ ਕਰੀਦੀ ਹੈ, ਭਾਵ
 ਹੈ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਤੋਂ।
 ਵਾਰੀ=ਰੋਕੀ। [ਸਿ:, ਵਾਰਣ=ਰੋਕਣ]। ਬਲਵਾਰੀ=ਬਲਵਾਲੀ।
 ਵਾਰੀਧਰਿ=ਬੱਦਲ [ਸਿਸ:, ਵਾਰਿ=ਪਾਣੀ। ਧਰਿ=ਧਾਰਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ]।
 ਧੁਨਿ=ਅਵਾਜ਼, ਗਰਜ, (ਅ) ਲਗਨ, ਬਿਰਦ, ਜਿੱਥੂੰ ਬੱਦਲ ਦਾ ਬਿਰਦ
 ਸਦਾ ਵੱਸਣਾ ਹੈ ਇੱਥੂੰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਬਿਰਦ ਸਦਾ ਉਪਕਾਰ ਹੈ।
 ਸੁਖਵਾਰੀ=(ਸੁਖ ਵਾੜੀ=) ਸੁਖਾਂ ਦੀ ਬਰੀਦੀ। ਸੁਖਦਾਤੀ। (ਅ) ਸੁਖ ਵਾਲੀ।
 ਵਾਰੀ=ਸਦਕੇ, ਵਾਰਨੇ। ਵਾਰੀ=ਵਾਰੀ, ਵੇਰ, ਦਫ਼ਾ।

ਅਰਥ—ਇਕ ਸਮੇਂ ਹੀ (ਜਿਸ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ) ਦੋ ਤਲਵਾਰਾਂ ਧਾਰਨ ਕੀਤੀਆਂ, (ਅਤੇ) ਸ਼ੱਤ੍ਰੂਆਂ ਦੀ ਬਲ ਵਾਲੀ ਸੈਨਾ ਤਬਾਹ ਕਰ ਦਿੱਤੀ, (ਜਿਸ ਦੀ) ਮੇਘ ਵਰਗੀ ਗਰਜ (ਜਗਤ ਲਈ) ਸੁਖਾਂ ਦੀ ਵਾਜ਼ੀ ਹੈ, (ਅਸੇ) ਡੇਵੇਂ ਗੁਰੂ (ਹਰਗੋਬਿੰਦ ਜੀ) ਤੋਂ (ਸੇਂ) ਬਹੁਤ ਵਾਰੀ ਸਦਕੇ ਹਾਂ।

ਹੋਰ ਅਰਥ—੩ ਤੁਕ—(ਜਿਸ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ) ਅਵਾਜ਼ ਬੱਦਲ ਜੇਹੀ (ਗੰਭੀਰ) ਤੇ ਸੁਖਦਾਤੀ ਹੈ, ਭਾਵ ਜਿਸ ਤੋਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਜਲ ਬਰਸ ਰਿਹਾ ਹੈ।

੭. ਇਸ੍ਰੁ ਦੇਵ—ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ ਜੀ—ਮੰਗਲ।

ਦੇਹਗਾ ॥ ਭਵ ਮਹਿ ਭਵ ਕੇ ਰੰਕ ਜੇ ਭਵ ਸਮ ਹੋਇ ਕ੍ਰਿਪਾਲੁ।

ਪਾਲਕ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਕੇ ਕਰੇ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ ਰਸਾਲ ॥ ੭ ॥

ਭਵ=ਸੰਸਾਰ।

ਭਵ ਕੇ=ਜਨਮ ਦੇ।

ਭਵ=ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ। [ਭੁ=ਧਾਤੂ ਹੈ, 'ਹੋਣਾ' ਅਰਥ ਵਿਚ। ਜੇ ਆਪ ਤੋਂ ਆਪੇ ਹੋਵੇ ਸੇ ਭਵ=ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ] (ਅ) ਭਵ ਪਦ ਦੇ ਹੋਰ ਅੰਤਨੇ ਅਰਥ ਹਨ:—ਸ਼ਿਵ, ਸੰਸਾਰ, ਜਨਮ, ਬੱਦਲ, ਕੁਸ਼ਲ, ਕਾਮਦੇਵ, ਕਾਰਣ, ਸ਼ੱਤ੍ਰੂ, ਜਨਮ ਮਰਨ ਦੀ ਪੀੜਾ, ਬਰ, ਹੋਣ ਦੀ ਹਲਤ, ਪ੍ਰਾਪਤੀ, ਸ਼ਿਰੋਮਣਤਾ, ਸੀਵਨ, ਫਲ, ਕੋਈ ਦੇਵਤਾ।

ਪਾਲਕ ਪ੍ਰਿਥਵੀ=ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਦੇ ਪਾਲਕ=ਧਰਤੀ ਦੀ ਪਾਲਨਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ, ਰਾਜੇ।

ਰਸਾਲ=ਰਸ ਦਾ ਘਰ। ਜੋ ਕਿਸੇ ਅਨੰਦ ਵਿਚ ਸਦਾ ਰਹੇ ਚੋਜੀ। (ਅ) ਰਸਾਲ ਦੇ ਹੋਰ ਅਰਥ ਇਹ ਹਨ:—ਸੰਦਰ, ਰਸੀਲਾ, ਸੁਆਦੀ, ਅੰਬ, ਰੀਨਾ, ਕਟਹਰ, ਕਣਕ, ਗੁੱਗਲ, ਸਿੱਠਾ ਆਦਿਕ।

ਅਰਥ—ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਜੇ ਜਨਮ ਦੇ ਗਰੀਬ ਸਨ (ਉਧਨਾਂ ਉਤੇ) ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਵਾਛੂ ਕ੍ਰਿਪਾਲੁ ਹੋਕੇ (ਉਧਨਾਂ ਨੂੰ) ਰਾਜੇ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ਚੋਜੀ ਸ੍ਰੀ (ਗੁਰੂ) ਹਰਿਰਾਇ ਜੀ ਨੇ।

ਹੋਰ ਅਰਥ—੧ ਤੁਕ—ਭਵ ਸਮ ਹੋਇ ਕ੍ਰਿਪਾਲੁ=ਬੱਦਲ ਵਾਂਗੁ ਦਿਆਲ ਹੋਕੇ, ਭਾਵ ਮੇਘ ਦਾ ਮੀਂਹ ਵਰਗੇ।

ਭਾਵ—ਇਸ ਦੇਹੇ ਵਿਚ ਕਵਿ ਜੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਗਰੀਬਾਂ ਨੂੰ ਰਾਜੇ ਬਣਾ ਦੇਣ ਦੇ ਕੋਤਕ ਪਰ ਸਿਫਤ ਮਲਾਹ ਵਿਚ ਮਗਨ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ। ਸਤਵੇਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਵਰ ਨਾਲ ਫੂਲਕੇ ਰਾਜੇ ਹੋਏ ਤੇ ਹੋਰ ਕਈ ਰਈਸ ਘਰਾਣੇ ਬਣੇ।

੮. ਇਸ੍ਰੁ ਦੇਵ—ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ—ਮੰਗਲ।

ਸੇਰਠਾ—ਸਭਿ ਦਰਸਨ ਕੇ ਸਾਰ ਦਰਸਨ ਪਰਸਨ ਤੇ ਲਹ।

ਹਾਥ ਸੁਦਰਸਨ ਪਾਰਿ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਸੁ ਬੰਦਨਾ ॥੮॥

ਦਰਸ਼ਨ=ਦਰਸ਼ਨ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ, ਭਾਵ ਕੋਈ ਵਿਦਿਆ ਜਾਂ ਗਿਆਨ ਦਾ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਜਿਸ ਵਿਚ ਫਿਲਸਫਾ (ਜੀਵ, ਅਤਮਾ, ਪਰਮਾਤਮਾ, ਕੁਦਰਤ, ਸੰਸਾਰ ਆਦਿ ਦੀ ਵਿਦਿਆ) ਨਿਰੂਪਣ ਹੋਵੇ।

ਦਰਸ਼ਨ=ਦੀਦਾਰ। ਕਿਸੇ ਚਿਹਰੇ ਨੂੰ ਪ੍ਰਯਾਤ ਤੇ ਸ਼ਰਧਾ ਨਾਲ ਵੇਖਣਾ।

ਪਰਸਨ=ਸਪਰਸ਼, ਛੁਹ। ਤੇ=ਤੋਂ, ਕਰਕੇ, ਕਰਨ ਨਾਲ।

ਸੁਦਰਸ਼ਨ*=ਛਟੀ। ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਉਸ ਵੇਲੇ ਫੁਲ ਛਟੀ ਸੀ ਜੋ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਇਕ ਅਨਪੜ੍ਹ ਦੇ ਸਿਰ ਤੇ ਰੱਖਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਪੰਡਿਤ ਕਰ ਦਿਤਾ ਸੀ। ਸੁਦਰਸ਼ਨ ਪਦ ਦੇ ਅਨੇਕ ਅਰਥ ਹਨ, ਇਕ ਅਰਥ ਹੈ ਛੇ ਗੰਢਾਂ ਵਾਲਾ ਇਕ ਡੰਡਾ ਜੋ ਸੰਨਿਆਸੀ ਪਾਸ ਰੱਖਦੇ ਹਨ, ਤੇ ਮਾੜੀਆਂ ਰੂਹਾਂ ਭੂਤਾਂ ਪ੍ਰੇਤਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਨਾਲ ਦੂਰ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਤੋਂ ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਪਦ 'ਛਟੀ' ਅਰਥ ਦਾ ਵਾਚਕ ਵਰਤਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੇ ਅਵਿਦਿਆ ਡੈਂਡ ਦੂਰ ਕੀਤੀ।

ਹਾਥ...ਧਾਰਿ=ਹੱਥ ਵਿਚ ਲੈਕੇ, ਭਾਵ, ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਕੇ, ਧਾਰਨਾ ਧਾਰਕੇ।

ਅਰਥ—(ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ) ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਕੇ (ਅਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ) ਸਪਰਸ਼ ਕਰਨ ਨਾਲ (ਜੀਵ) ਸਾਰੇ (ਦੇਵੀ) ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਾਂ ਦਾ ਤੱਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ, (ਅਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ) ਹੱਥ ਵਿਚ ਛਟੀ ਧਾਰਨ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਹੈ (ਐਸੇ) ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਨੂੰ ਮੇਰੀ ਨਮਸਕਾਰ ਹੈ।

ਹੋਰ ਅਰਥ—ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦੀ ਛੁਹ ਤੇ ਦਰਸ਼ਨ ਤੋਂ ਸਾਰੇ ਦਰਸ਼ਨ (ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਾਂ ਦਾ) ਤੱਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, (ਐਸੇ) ਸੁਹਣੇ ਦਰਸ਼ਨ ਦੀ ਧਾਰਨਾ ਧਾਰਕੇ (ਮੈਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ) ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹਾਂ।

ਅਥਵਾ—(ਜਦ) ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰ ਲੈਣ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਛੁਹ (ਮਾਤ੍ਰ ਦੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣ ਤੋਂ) ਸਾਰੇ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਦਾ ਤੱਤ ਗਿਆਨ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ (ਤਾਂ ਹੋ ਮਨ ! ਉਹਨਾਂ ਦੇ) ਸੁਹਣੇ ਦਰਸ਼ਨ (ਨੂੰ ਹੀ) ਹੱਥ ਵਿਚ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ (ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ) ਚਰਨਾਂ ਨੂੰ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਕੇ (ਛੁਹ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ)।

ਭਾਵ—ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਨੇ ਇਕ ਅਭਿਮਾਨੀ ਪੰਡਤ ਦਾ ਅਭਿਮਾਨ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਇਕ ਅਨਪੜ੍ਹ ਦੇ ਸਿਰ ਪਰ ਆਪਣੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਵੱਡੀ ਛਟੀ ਨਾਲ ਸਪਰਸ਼ ਕਰਕੇ ਆਗਿਆ ਕੀਤੀ ਕਿ ਤੂੰ ਇਸ ਨਾਲ ਚਰਚਾ ਕਰ, ਉਹ ਉਸ ਪੰਡਤ ਨਾਲ ਚਰਚਾ ਕਰਕੇ ਜਿੱਤਿਆ। ਉਸ ਸਾਖੀ ਦਾ ਭਾਵ ਲੈਕੇ ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਦੋਹੇ ਵਿਚ ਗੁੰਦਿਆ ਹੈ।

*ਸੁਦਰਸ਼ਨ ਪਦ ਦੇ ਹੋਰ ਅਰਥ ਇਹ ਹਨ:—ਸੁਹਣਾ, ਵਿਸ਼ਨੂ ਦਾ ਚੱਕ੍ਰ, ਮੱਛੀ, ਜਾਮਨੂੰ, ਸੋਮਵਲੀ, ਸ਼ਿਵ, ਸੁਮੇਰੂ, ਸੰਬੁਦੀਪ, ਗਿੱਧ, ਸੰਗੀਤ ਰਚਨਾ, ਅਗਨੀ ਦਾ ਪੁੱਤ੍ਰ, ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਨਾਮਾਂ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਪੁੱਤ੍ਰਾਂ ਦਾ ਨਾਮ—ਸੰਖਨ, ਧ੍ਰੁਵਸਿੰਧੀ, ਅਰਥਸਿੰਧੀ, ਦਧੀਚੀ, ਭਰਤ, ਅਜਮੀਤ ਆਦਿ। [ਸੁ+ਦਰਸ਼ਨ=ਸੁਹਣਾ ਦਰਸ਼ਨ]।

੯. ਇਸ੍ਰ ਦੇਵ-ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ-ਮੰਗਲ ।

ਸ੍ਰੋਯਾ॥ ਮਾਨਸ ਤੀਰ ਮਰਾਲ ਬਿਰਾਜਤਿ ਤ੍ਰੈ ਸਿਖ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਤੇਗਬਹਾਦਰ ।
 ਮਾਨਸ ਮੈਂ ਧਰਿ ਧ੍ਰਾਨ ਨਮੋਕਰਿ, ਰਾਖਿ ਧਰਮ ਬਿਸਾਲ ਬਹਾਦਰ ।
 ਮਾਨਸ ਦਾਹਿਨ ਜੇ ਬਿਧਿ ਦਾਹਿਨ, ਦਾਹਿਨਿ ਦੋਸ਼ਨ ਹੋਤਿ ਸੁ ਹਾਦਰ ।
 ਮਾਨ ਸਹੀਜਿਮ ਸੀਖ ਕਹੀ: ਸਤਿਨਾਮ ਭਜੇ ਮਿਲਿ ਸੰਤ ਮਹਾਦਰ ।੯॥

{ ਮਾਨਸ=ਮਾਨ ਸਰੋਵਰ । ਮਰਾਲ=ਹੰਸ । ਮਾਨ ਸਰੋਵਰ ਤੇ ਹੰਸਾਂ ਦਾ
 ਨਿਵਾਸ ਮੰਨਿਆ ਹੈ, ਹੰਸ ਦਾ ਅਰਥ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਬੀ ਹੈ । ਇਸ
 ਵਿਚ ਭਾਵ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਮਾਨਸਰੋਵਰ ਹਨ ਤੇ ਪਾਸ ਗਯਾਤਗੋਯ
 ਸਿੱਖ ਹੰਸ ਰੂਪ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ।
 ਮਾਨਸ=ਮਨ [ਸੰਸ: , ਮਨਸ੍] । ਨਮੋ ਕਰਿ=ਮੱਥਾ ਟੇਕ ।
 ਬਿਸਾਲ=ਬਹੁਤ । ਇਸ ਦੀ ਮੁਰਾਦ ਹੈ ਸੀਸ ਤਕ ਦੇ ਦੌਂਦੇ ਹਨ ।
 ਮਾਨਸ=ਮਨੁਖ । ਦਾਹਿਨ=ਸੱਜੇ ਪਾਸੇ, ਕਿਸੇ ਦੇ ਸੱਜੇ ਪਾਸੇ ਹੋਣ ਦੇ
 ਅਰਥ ਹਨ:—ਅਨਕੂਲ ਹੋਣਾ, ਸਹਾਯਕ ਹੋਣਾ, ਪੱਖੀ ਹੋਣਾ ।
 ਬਿਧਿ=ਬ੍ਰਹਮਾ । ਦਾਹਿਨਿ=ਸਾਜ਼ਨਾ, ਨਾਸ਼ ਕਰਨਾ, ਦਾਹੁਣਾ ।
 ਦੋਸ਼ਨ=ਦੁਖਾਂ ਨੂੰ । ਦੁਖਾਂ ਨੂੰ ।
 ਸੁਹਾਦਰ=ਸੁ+ਹਾਦਰ=ਭਲੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹਾਜ਼ਰ [ਅ: , ਹਾਜ਼ਰ ।]
 ਮਾਨ ਸਹੀ=ਸਹੀ ਮੰਨਕੇ । ਦਰੁਸਤ ਮੰਨ ਕੇ [ਅ: , ਸਹੀਹ ।]
 ਮਹਾਦਰ=ਮਹਾਂ + ਦਰ=ਵਡਾ ਦਰਵਾਜ਼ਾ । ਸੰਤ ਮਹਾਂ ਦਰ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਹੈ ਸਤਿਸੰਗਾਦੀ ।

ਅਰਥ—(ਜਿਵੇਂ) ਮਾਨਸਰੋਵਰ ਦੇ ਕੰਢੇ ਹੰਸ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਤਿਵੇਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ (ਜੀ
 ਦੇ ਪਾਸ ਹੰਸਾਂ ਵਾਂਗੂ ਗਿਆਤ ਗੋਯ) ਸਿੱਖ (ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ),
 (ਐਸੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ) ਮਨ ਵਿਚ ਧਿਆਨ ਧਰਕੇ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰ ਜੋ ਧਰਮ
 ਦੀ ਰਖਿਆ ਕਰਨੇ ਵਿਚ ਬੜੇ ਹੀ ਬਹਾਦਰ (ਹੋਏ ਹਨ),
 (ਫੇਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੱਖ ਦਾ ਪਰਲੋਕ ਵਿਚ ਇਹ ਅਸਰ ਹੈ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ) ਮਨੁਖਾਂ ਦੇ
 ਪੱਖੀ ਓਹ ਹੋਏ ਹਨ, ਬ੍ਰਹਮਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪੱਖੀ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ (ਤੇ ਇਸ ਜਗਤ ਵਿਚ)
 ਦੁਖਾਂ ਦੇ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ (ਜਿੱਥੇ ਸਿਮਰੇ) ਹਾਜ਼ਰ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ।
 (ਸੋ) ਜਿਸਤਰ੍ਹਾਂ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ) ਸਿੱਖਿਆ ਕਹੀ ਹੈ (ਉਸ ਨੂੰ) ਦਰੁਸਤ ਮੰਨੋ:—
 ‘ਸਤਿਸੰਗ ਦੇ ਉਚੇ ਦਰ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਕੇ ਸਤਿਨਾਮ ਦਾ ਭਜਨ ਕਰੋ’ ।

ਭਾਵ—ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਸਤਿਗੁਰ ਦੇ ਗਿਆਨ ਦਾਤਾ, ਧਰਮ ਦੇ ਰੱਖਯਕ, ਲੋਕ ਪ੍ਰਲੋਕ ਦੇ
 ਸਹਾਯਕ ਹੋਣ ਦਾ ਜਸ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਚੌਥੀ ਤੁਕ ਵਿਚ ਇਸ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਵਾਕ ਦਾ ਭਾਵ

ਕਿਹਾ ਹੈ:—ਜਥਾ ਅਵਰ ਸਗਲ ਮਿਥਿਆ ਦੇ ਜਲਉ ਭਜਨੁ ਰਾਮੁ ਕੋ ਸਹੀ ॥’

ਤਥਾ—‘ਕਰਿ ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ ਸਿਮਰੁ ਮਾਧੋ ਹੋਹਿ ਪਤਿਤ ਪੁਨੀਤ’ ॥ [ਸੋਭ ੨੪੬

ਇਸ ਵਿਚ ਆਪਦੇ ਸੀਸ ਦੇਣ ਦੇ ਸਾਫੇ ਵਲ, ਭਾਈ ਮਤੀ ਰਾਮ ਭਾਈ ਦਯਾਲਾ ਵਰਗੇ ਪਰਮਹੰਸ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਲ, ਮੱਖਣ ਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਸਹਾਇਤਾ ਦੇਣ ਤੋਂ ਉਪਜੀ ਸਿਫਤ ਸਲਾਹ ਦਾ ਬੀ ਰੰਗ ਹੈ ।

੧੦. ਇਸ੍ਰੁ ਦੇਵ—ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ—ਮੰਗਲ ।

ਬੋਧਈ ॥ ਵਾਰਾ ਤੁਰਕਨ ਤੇਜ ਅਪਾਰਾ । ਪਾਰਾ ਧਰਮ ਹਿੰਦ ਵਿਸਤਾਰਾ ।

ਤਾਰਾ ਦਾਸ ਬਿਰਦ ਸੰਭਾਰਾਭਾਰਾ ਜਸ ਕਲਗੀਧਰ ਵਾਰਾ ॥ ੧੦ ॥

{ ਵਾਰਾ=ਹਟਾਉਣਾ, ਦੂਰ ਕਰਨਾ । [ਸਿਸ:, ਵਾਰਣ=ਰੋਕਣਾ, ਰੱਖਣਾ ਕਰਨੀ,
ਦੂਰ ਕਰਨਾ । ਪਰੇ ਹਟਾਉਣਾ ਜਿਵੇਂ ਕਿਸੇ ਦੇ ਉੱਲਰੇ ਘਸੁੰਨ ਨੂੰ] ।
ਪਾਰਾ=ਪਾਲਿਆ, ਪ੍ਰਤਿਪਾਲਾ ਕੀਤੀ ।
ਬਿਸਤਾਰਾ=ਫੈਲਿਆ, ਜੋ ਦਿਨੋਂ ਦਿਨ ਘਟ ਰਿਹਾ ਸੀ ਉਸ ਦੀ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲਾ
ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਉਹ ਫੈਲਿਆ ।
ਤਾਰਾ=ਤਾਰਿਆ । ਨਿਸਤਾਰਾ ਕੀਤਾ । ਵਾਰਾ=ਵਾਲਾ, ਦਾ ।

ਅਰਥ—(ਜਿਸ ਸਤਿਗੁਰ ਨੇ) ਤੁਰਕਾਂ ਦੇ ਅਪਾਰ ਤੇਜ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕੀਤਾ, ਹਿੰਦ ਧਰਮ ਨੂੰ ਪਾਲਿਆ
(ਤੋਂ ਉਸਦਾ) ਵਧਾ ਕੀਤਾ, (ਅਤੇ) ਦਾਸ (ਪਾਲਨ) ਬਿਰਦ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲਿਆ ਤੇ (ਦਾਸਾਂ ਦਾ)
ਨਿਸਤਾਰਾ ਕੀਤਾ, (ਉਸ) ਕਲਗੀਧਰ ਜੀ ਦਾ ਜਸ ਬਹੁਤ ਭਾਰਾ ਹੈ ।

ਹੋਰ ਅਰਥ—੨ ਤੁਕ—(ਸਤ) ਧਰਮ ਨੂੰ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲਿਆ ਤੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਨੂੰ (ਜੋ ਜ਼ੁਲਮ ਹੇਠ
ਮੁਰਬਾ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਲਹਿਲਹੇ ਬ੍ਰਿਛ ਵਾਂਗ) ਫੈਲਾਇਆ ।

੩. ਤੁਕ—ਆਪਣਾ ਬਿਰਦ ਸੰਭਾਲ ਕੇ ਦਾਸਾਂ ਨੂੰ ਤਾਰਿਆ ।

੧੧. ਇਸ੍ਰੁ ਦੇਵ—ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ—ਮੰਗਲ ।

ਹਾਨੀ ਗਨ ਬਿਘਨਹੁ ਸੁਖਦਾਨੀ । ਦਾਨੀ ਜਿਸਹਿ ਸਰਾਹਿ ਸਮਾਨੀ ।

ਮਾਨੀ ਤੀਨ ਲੋਕ ਸਰਬਾਨੀ । ਬਾਨੀ ਸਿਮਰ ਸੁਮੱਤਿ ਮਹਾਨੀ ॥ ੧੧ ॥

{ ਗਨ=ਸਾਰੇ । ਬਿਘਨਹੁ=ਵਿਘਨਾਂ ਦੀ ।
ਦਾਨੀ=ਦਾਨਾ ਲੋਕ, ਵਿਦਾਨ ਤੇ ਪੰਡਤ ਲੋਕ । [ਫਾ: ਦਾਨਾ] ।
ਸਰਾਹਿ=ਸਲਾਹੁਤ ਕਰਦੇ ਹਨ । [ਅ: ਸਲਾਹ=ਸਿਫਤ] ।
ਸਮਾਨੀ=ਸਹਿਤ ਮਾਨ ਦੇ ।
ਮਾਨੀ=ਮੰਨੀ ਗਈ, ਤਸਲੀਮ ਕੀਤੀ ਗਈ ।
ਸਰਬਾਨੀ=ਸਰਬ ਤੋਂ, ਸਾਰਿਆਂ ਤੋਂ ।
ਬਾਨੀ=ਬਾਣੀ । ਸੁਮੱਤਿ=ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਬੁੱਧੀ । ਬੁਧੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਬੁੱਧੀ
ਆਤਮ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ੀ ਬੁੱਧੀ ਹੈ, ਜੋ ਇਸ ਦਾ ਭਾਵ ਹੈ ।

[ਮਹਾਨੀ=ਬਹੁਤ ਵਡੀ । ਗੁਰ ।

ਮਹਾਨੀ+ਬਾਨੀ=ਗੁਰਬਾਣੀ ।]

ਅਰਥ—(ਜੋ) ਸਾਰੇ ਵਿਘਨਾਂ ਦੀ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਤੇ ਸੁੱਖਾਂ ਦੀ ਦਾਤੀ ਹੈ, ਦਾਨੇ (ਲੋਕ ਬੀ) ਜਿਸ ਦੀ ਸਤਿਕਾਰ ਸਹਿਤ ਸਲਾਹੁਤ ਕਰਦੇ ਹਨ, (ਜੋ) ਤਿੰਨਾਂ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਸਰਬ ਤੋਂ (ਪ੍ਰਮਾਣੀਕ) ਮੰਨੀ ਗਈ ਹੈ, ਉਸ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰ, (ਉਹ) ਆਤਮ ਵਿਸ਼ੇਣੀ ਬੁੱਧੀ ਦੀ ਵਡੀ (ਦਾਤਾਰ) ਹੈ ।

ਹੋਰ ਅਰਥ—੪ ਤੁਕ—ਮਹਾਨੀ ਬਾਣੀ ਸਿਮਰ, ਸੁਮਤਿ ਅਰਥਾਤ ਗੁਰਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹ ਜੋ (ਤੋਰੀ) ਮਤ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ (ਹੋ ਜਾਵੇ) ।

ਭਾਵ—ਉਪਰਲੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਸਿਫਤਾਂ ਤੋਂ ਇਥੇ ਬਾਣੀ ਦਾ ਭਾਵ ਗੁਰਬਾਣੀ ਹੈ । ਬਾਣੀ ਦਾ ਅਰਥ 'ਸਾਰਦਾ' ਬੀ ਲਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਸਾਰਦਾ ਦਾ ਸ਼ਿਕਰ ਇਸ ਤੋਂ ਅਗਲੇ ਛੰਦ ਵਿਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ । ਮੰਗਲਾਂ ਦੇ ਇਸ ਅੰਸੂ ਵਿਚ ਇੱਕੋ ਇੱਕ ਛੰਦ ਇੱਕੋ ਇੱਕ ਸਰੂਪ ਵਾਸਤੇ ਆਯਾ ਹੈ, ਉਸ ਮੁਜਬ ਬੀ ਇਹ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀ ਸਲਾਹੁਤਾ ਦਾ ਛੰਦ ਸਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਕਵਿ ਜੀ ਗੁਰਬਾਣੀ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਰੂਪ ਮੰਨਦੇ ਹਨ ਤੇ ਮੰਗਲ ਕਈ ਵੇਰ ਕਰਦੇ ਹਨ । ਦੇਖੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁ: ਨਾ: ਪੁ: ਪ੍ਰ: ਅੱਧਯਾ: ੨੪, ਯਥਾ:—ਕਬਿੱਤ—ਸਧਾ ਕੀ ਤਰੰਗਨੀ ਸੀ ਰੋਗ ਕ੍ਰਮ ਭੰਗਨੀ ਹੈ ਮਹਾਂ ਸ੍ਰੋਤ ਰੰਗਨੀ ਮਹਾਨ ਮਨ ਮਾਨੀ ਹੈ । ਕਿਧੋਂ ਯਹਿ ਹੰਸਨੀ ਸੀ ਮਾਲਸ ਵਤੰਸਨੀ ਹੈ, ਗੁਨੀਨ ਪ੍ਰਸੰਸਨੀ ਸਰਬ ਜਗ ਜਾਨੀ ਹੈ । ਕਿਧੋਂ ਚੰਦ ਚਾਂਦਨੀ ਸੀ ਮੋਹ ਘਾਮ ਮੰਦਨੀ ਹੈ, ਰਿਦੇ ਕੀ ਅਨੰਦਨੀ ਸਦੌਕ ਸੁਖਦਾਨੀ ਹੈ । ਪ੍ਰੇਮ ਪਟਰਾਨੀ ਸਜਾਨੀ, ਗਜਾਨ ਬੀ ਜਨਨਿ ਜਾਨੀ, ਗੁਨੀ ਭਨੀ ਬਾਨੀ ਤਾਂਕੀ ਗੁਰੂ ਗੁਰਬਾਣੀ ਹੈ ।

੧੨. 'ਕਵਿ-ਸੰਕੀਤ' ਮਰਯਾਦਾ ਦਾ ਮੰਗਲ ।

ਬੋਪਈ॥ਸਾਰਦ ਬਰਦਾ ਸੁਮਤਿ ਬਿਸਾਰਦ॥ਸਾਰਦ ਚੰਦ ਬਦਨ ਤੇ ਭਾ ਰਦਾ॥
ਪਾਰਦਬਰਨੀ ਤਨ ਦੁਤਿ ਨਾਰਦਾਦਾਰਿਦ ਹਰਿਤਾ ਦਾਸਨਿ ਸਾਰਦ॥੧੨॥

[ਸਾਰਦ=ਸਾਰਦਾ=ਸਰਸ੍ਵਤੀ ।

ਬਰਦਾ=ਬਰਦਾਤੀ ।

[ਬਿਸਾਰਦ=ਚਤੁਰ (ਅ) ਪ੍ਰਸਿੱਧ, ਮਸ਼ਹੂਰ । [ਸੰਸ:, ਬਿਸਾਰਦ] ।

[ਸਾਰਦ=ਅੱਸੂ ਕੱਤੇ ਦੀ ਰੁੱਤ । [ਸੰਸ:, ਸਾਰਦ=ਸਰਦ ਰੁੱਤ । ਸਾਰਦੀ=ਕੱਤੇ ਦੀ ਪੁੰਨਿਆਂ] ।

ਬਦਨ=ਮੂੰਹ ।

[ਭਾਰਦ=ਭਾ+ਰਦ=ਸ਼ੋਭਾ ਨੂੰ ਹੱਦ ਕਰ ਦੇਂਦਾ ਹੈ । ਭਾਵ (ਚੰਦ ਦੀ) ਸ਼ੋਭਾ ਨੂੰ

ਮਾਤ ਕਰਦਾ ਹੈ । [ਸੰਸ:, ਭਾ=ਸ਼ੋਭਾ+ਰਦ=ਕਟਣਾ] (ਅ) ਚੰਦ

ਤਾਰਿਆਂ (ਵਰਗੇ ਹਨ) [ਸੰਸ:, ਭਾ=ਤਾਰਾ+ਰਦ=ਚੰਦ*] ।

*ਸੰਸ:, 'ਭਾ' ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ:—ਚਮਕ, ਸ਼ੋਭਾ, ਚਾਲਣਾ, ਸੂਰਜ, ਕਿਰਨ, ਆਦਿ । ਇਸ ਤੋਂ 'ਭਾ' ਦਾ ਤਾਰਾ ਅਰਥ ਕਲਪਦੇ ਹਨ । ਤਿੰਗਲ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਚ ਬੀ 'ਭੇ'—ਤਾਰਾ ਅਰਥ ਵਿਚ ਆਇਆ ਹੈ ।

ਪਾਰਦ=ਪਾਰਾ। ਪਾਰੇ ਦੇ ਰੰਗ ਤੋਂ ਚਿੱਟਾਪਠ ਤੇ ਲੁਸਲੁਸ ਕਰਨਾ ਪ੍ਰਗਟ ਹੈ।
 ਬਰਨੀ=ਰੰਗ ਦੀ। ਦੁਤਿ=ਦੁੱਤਿ, ਖੂਬਸੂਰਤੀ।
 ਨਾਰਦ=ਇੱਕ ਮੁਨੀ ਦਾ ਨਾਮ, ਜਿਸ ਦਾ ਰੰਗ ਚਿੱਟਾ ਸੀ। (ਅ) ਜੋ ਮਨੁੱਖਾਂ
 ਨੂੰ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇਵੇ [ਸੰਸਾਰ, ਨਾਰ+ਦ=ਮਨੁੱਖਾਂ ਨੂੰ ਦੇਣ ਵਾਲਾ
 (ਸਿੱਖਿਆ)]। ਦਾਰਿਦ=ਦਰਿਦ੍ਰ।
 ਸਾਰਦ=ਸ੍ਰੇਸ਼ਟਤਾ ਦੀ ਦਾਤੀ [ਸੰਸਾਰ, ਸਾਰ+ਦ। ਸਾਰ=ਸ੍ਰੇਸ਼ਟਤਾਈ, ਵਿੱਦਯਾ
 ਵਿਗਿਆਨ ਦਾ ਤੱਤ, ਬਲ ਬੀਰਤਾ ਆਦਿ, ਦਾ=ਦਾਤੀ।]

ਅਰਥ—ਦੰਗੀ ਬੁੱਧੀ ਦੇ ਵਰ ਦਲ ਦੇਣ ਵਿਚ ਸਰਸੂਰੀ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ, ਮੂੰਹ (ਜਿਸ ਦਾ ਇੰਨਾ
 ਸੁਹਣਾ ਹੈ ਕਿ) ਸਰਦ ਰੁਤ ਦੇ ਚੰਦਮਾ ਦੀ ਸ਼ੋਭਾ ਨੂੰ ਮਾਤ ਕਰ ਦੇਂਦਾ ਹੈ, ਰੰਗ
 ਜਿਸ ਦਾ ਪਾਰੇ ਵਰਗਾ (ਚਿੱਟਾ ਤੇ ਲੁਸ ਲੁਸ ਕਰਦਾ) ਹੈ (ਤੇ ਜਿਸ ਦੇ) ਤਲ
 ਦੀ ਦੁਤੀ ਨਾਰਦ (ਬਰਗੀ ਕੁਸ਼ਲ ਹੈ, ਜੋ) ਦਾਸਾਂ ਦੇ ਦਰਿਦ੍ਰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲੀ
 ਤੇ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟਤਾ ਦੀ ਦਾਤੀ ਹੈ।

ਹੋਰ ਅਰਥ—੨ ਰੁਕ—ਮੁਖ ਹੈ (ਜਿਸ ਦਾ) ਸਰਦ ਰੁਤ ਦੇ ਚੰਦ (ਵਾਂਡ) ਤੇ ਚੰਦ ਹਨ
 (ਜਿਸ ਦੇ) ਤਾਰਿਆਂ (ਬਰਗੀ ਚਿੱਟੇ ਤੇ ਚਮਕਦੇ)।

[ਬਿਨਯ]

ਦੋਹਰਾ ॥ ਕਰਿ ਸਭਿਹਿਨਿ ਪਦ ਬੰਦਨਾ ਧਰ ਪਰ ਧਰਿ ਕਰਿ ਸੀਸ।
 ਰਚੈਂ ਕਥਾ ਸਤਿਗੁਰੁ ਕੀ ਬਿਘਨ ਹਰਹੁ ਜਗਦੀਸ਼ ॥੧੩॥
 ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਅੰਗਦ ਗੁਰੂ ਅਮਰ ਦਾਸ ਬਿਰਤਾਂਤ।
 ਰਚਯੋ ਛੰਦ ਸੁੰਦਰ ਬਿਖੈ ਸੁਨਯੋ ਪਠਯੋ ਜਿਸ ਭਾਂਤਿ ॥੧੪॥
 ਤੀਨ ਗੁਰੰਨਿ ਕੀ ਕਥਾ ਰਚਿ ਅਹੈ ਜਥਾ ਮਤਿ ਮੋਹਿ।
 ਅਬ ਚਤੁਰਥ ਅਵਤਾਰ ਕੀ ਕਰਿਹੋਂ ਜਿਸ ਬਿਧਿ ਹੋਹਿ ॥੧੫॥
 ਸਭਿ ਸੰਤਨਿ ਆਗੈ ਕਰੋਂ ਬਿਨਤੀ ਗਿਨਤੀ ਛੋਰਿ।
 ਛੋਰ ਕਥਾ ਹੁਇ ਅੰਤ ਲੋ ਬੰਦੋਂ ਜੁਗ ਕਰ ਜੋਰ ॥੧੬॥

ਛੰਦਬੰਦੇ=ਕਵਿਤਾ ਵਿੱਚ (ਅ) ਛੰਦਾਂ ਵਿੱਚ। ਛੋਰਿ=ਛੋੜਕੇ, ਛੱਡਕੇ।
 ਛੋਰ=ਸੰਪੂਰਨ। (ਅ) ਛੋਰ=ਕਿਸੇ ਅਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਵਜਕਤੀ ਦੇ ਕੋਤਕਾਂ ਨੂੰ
 ਕਿਸੇ ਖੂਬਸੂਰਤੀ ਨਾਲ ਕਾਵਜ ਵਿੱਚ ਬਰਨਨ ਕਰਨਾ ਜਾਂ ਰੰਗ
 ਭੂਮੀ ਤੇ ਨਾਟ ਕਰਨਾ। [ਸੰਸਾਰ, ਸ਼ੋਭਾਯਜ]।

ਅਰਥ—ਧਰਤੀ ਉੱਤੇ ਸੀਸ ਧਰਕੇ (ਉੱਪਰ ਕਹੇ) ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਚਰਣਾਂ ਉੱਤੇ

ਮੱਥਾ ਟੇਕਕੇ ਮੈਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਕਥਾ ਰਚਦਾ ਹਾਂ। (ਹੇ) ਜਗਤ ਦੇ ਮਾਲਕ (ਵਾਹਿਗੁਰੂ !) ਮੇਰੇ(ਸਾਰੇ) ਵਿਘਨਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰੋ। ੧੩। ਸ੍ਰੀ (ਗੁਰੂ) ਨਾਨਕ (ਦੇਵ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ) ਅੰਗਦ (ਦੇਵ ਸ੍ਰੀ) ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ (ਜੀ ਦਾ) ਬਿਰਤਾਂਤ ਸੁਹਣੀ ਕਵਿਤਾ ਵਿਚ ਜਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਮੈਂ ਸੁਣਿਆ ਤੇ ਪੜ੍ਹਿਆ ਸੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ੧੪। (ਸੋ) ਤਿਨੀ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਂ ਦੀ ਕਥਾ, ਜੇਹੀ ਕਿ ਮੇਰੀ ਮਤਿ ਹੈ, (ਉਸ ਅਨੁਸਾਰ) ਰਚਕੇ ਹੁਣ ਜਿਵੇਂ (ਚੰਗੇ) ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਬਣ ਪਿਆ ਚੋਖੇ ਅਵਤਾਰ ਦੀ ਕਥਾ (ਵਰਣਨ) ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ੧੫। (ਹੁਣ ਸਾਰੀਆਂ) ਸੋਚਾਂ ਛਡਕੇ ਸਾਰੇ ਸਿਤਾਂ ਅਗੇ ਦੌੜ ਹੋਥ ਜੋੜਕੇ ਮੱਥਾ ਟੇਕਦਾ ਤੇ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਅਰਜ਼ੀ ਵਜਕਤੀਆਂ ਦੀ ਕਥਾ ਅੰਤ ਤਕ ਸੰਪੂਰਨ ਹੋਵੇ ॥ ੧੬ ॥

[ਮੰਗਲ ਸਮਾਪਤ, ਚੋਖੇ ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਕਥਾ ਦਾ ਅੰਤ]

ਨਰਾਜਛੰਦਾ। ਸੁ ਰਾਮਰਾਮ ਨਾਮ ਮੈਂ ਅਭੇਦਤਾ ਲਖਾਇਯੋ^੧। ਤਥਾ ਸਰੂਪ ਏਕ ਹੈ ਸੰਦੇਹ ਨਾ ਉਠਾਇਯੋ। ਮਹੀਪ ਰੂਪ ਹੋਨ ਤੇ ਸੁ^੨ 'ਚੰਦ' ਸੰਗ ਭਾਖਿਯੋ। ਜਨਾਵਤਾਰ^੩ ਏ ਭਏ ਤੁ^੪ 'ਦਾਸ' ਨਾਮ ਆਖਿਯੋ ॥੧੭॥ ਸੋਠਾ॥ ਭਗਤਿ ਦੇਹਿ ਅਵਤਾਰ^੫ ਯਾਤੇ ਰਾਮ ਸੁ ਦਾਸ ਕਹਿ। ਰਾਜਾ ਰਾਮ ਉਦਾਰ ਰਾਮਚੰਦ ਕਹਿਬੋ ਬਨੈ*॥੧੮॥ ਚੌਪਈ॥ ਸ੍ਰੀਗੁਰ ਅਮਰਦਾਸਕੇ ਪਾਛੇ ਸੋਢੀਬੰਸ ਬਿਭੂਖਨ ਆਛੇ। ਸਿੰਘਾਸਨ ਬੈਠੇ ਗੁਰ ਪੂਰੇ। ਮਾਯਾ ਤੇ ਅਲੋਪ ਗੁਨ ਰੂਰੇ॥੧੯॥ ਗੁਰਤਾ ਰਬ ਅਰੁਦਬੋ ਕਰੋ। ਚੌਥੇ ਸੂਰਜ ਜਨੁ ਨਭ ਚਰੇ^੬। ਅਜਮਤ ਜੁਤਿ ਅਨੇਕ ਸਿਖ ਉਡਗਨ। ਸਭਿ ਮਹਿ ਸੋਭਤਿ ਪੂਰਨ ਸਸਿ ਜਨੁ^੭॥੨੦॥ ਜਹਿ ਕਹਿ ਤੇ ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਸਿਖ ਆਏ। -ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਅਮਰ-ਇਹੀ ਲਖਿ ਪਾਏ। ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕੀ ਜੋਤਿ ਬਿਸਾਲਾ। ਇਨ ਮਹਿ ਦਿਪਤਿ^੮ ਜਾਨ ਤਿਸ ਕਾਲਾ॥੨੧॥ ਧਰਿ ਧਰਿ ਸਭਿਨਿ ਉਪਾਇਨ ਬੰਦੇ। ਦੋਖਿ ਸਰੂਪ ਸੁਭਾਉ ਅਨੰਦੇ। ਤ੍ਰੈ ਦਿਨ ਬਿਤੇ ਜਾਨਿ ਸਮੁਦਾਈ। ਜਹਿ ਸਸਕਾਰ ਗਏ ਤਿਸ ਥਾਈਂ॥੨੨॥ ਸਤਿਗੁਰ ਰਾਮਦਾਸ ਹੁਇ ਖਰੇ। ਕਮਲ ਬਿਲੋਚਨ ਜਲ ਸੋਂ ਭਰੇ। ਸੰਗ ਮੋਹਰੀ ਸੋਕ

^੧ਰਾਮ (ਦਾਸ ਤੇ) ਰਾਮ (ਚੰਦ ਪਦ) ਵਿਚ ਸੁਹਣੀ ਅਭੇਦਤਾ ਸਮਝੋ। ^੨ਉਸ ਨਾਲ। ^੩ਭਗਤੀ ਦੇ ਅਵਤਾਰ। ^੪ਭਗਤੀ ਨੇ ਦੇਹ ਵਿਚ ਅਵਤਾਰ ਲਿਆ। ^੫ਚੜ੍ਹਿਆ। ^੬ਮਨੋਂ ਚੰਦਮਾਂ (ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ)। ^੭ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ।

*ਕਵਿ ਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ 'ਦਾਸ' ਪਦ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਨਾਮ ਨਾਲ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਕੋਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰਾਮਚੰਦ ਦਾ ਦਾਸ ਨਾ ਸਮਝੇ, ਓਹ ਆਪ ਪੂਰਨ ਅਵਤਾਰ ਹਨ। ਕਿਉਂਕਿ ਆਪ ਭਗਤੀ ਦਾ ਅਵਤਾਰ ਹੋਏ ਹਨ ਇਸ ਕਰਕੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ (ਰਾਮ=) ਵਜਾਪਕ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਦਾਸ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਹਨ।

ਉਪਾਵਤਿ । ਮੋਹਨ ਆਦਿਕ ਸੀਸ ਨਿਵਾਵਤਿ ॥ ੨੩ ॥ ਬ੍ਰਿਧ ਨੇ ਸਭਿ ਸੇਂ
 ਬਾਕ ਉਚਾਰਾ । ‘ਕਹੁ ਜੇ ਗੁਰੁ ਕੋ ਕਰੈ ਨ ਚਿਤਾਰਾ ।—ਮੇਰੇ ਸ਼ੋਕ ਨ ਕਰਹੁ
 ਕਦਾਈਂ । ਸਿਮਰਹੁ ਹਰਿ ਹਰਿ ਅਨੰਦ ਉਪਾਈ—॥੨੪॥ ਉਲੰਘਨਿ ਜੋਗ
 ਨ ਬਾਕ ਤਿਨੋ ਕਾ । ਯਾਂਤੇ ਕਰਹੁ ਨ ਕਬਿ ਮਿਲਿ ਸ਼ੋਕਾ’। ਸੁਨਿ ਬ੍ਰਿਧ ਕੋਰ
 ਉਚਿਤ ਸੁਭ ਬੰਨਾ ਰੋਕੈ ਜਲ ਕੇ ਨਿਜ ਨਿਜ ਨੈਨਾ ॥੨੫॥ ਬੀਨਿ ਬੀਨਿ
 ਕਰਿ ਅਸਥਿ ਸਕੇਲੇ’ । ਸੁੰਦਰ ਬਸਤ੍ਰ ਬਿਖੈ ਸਭਿ ਮੇਲੇ । ਸੁਰਸਰਿ ਕੋ
 ਤਤਛਿਨ ਪਹੁੰਚਾਏ । ਸਾਵਣ ਮਲ ਤਿਨ ਸੰਗ ਸਿਧਾਏ ॥ ੨੬ ॥ ਜਗਤ
 ਮ੍ਰਿਜਾਵ*ਹੋਤਾ ਕ੍ਰਿਤ ਸਾਰੀ । ਜਥਾ ਜੋਗ ਕੀਨਸਿ ਹਿਤ ਕਾਰੀ । ਬੈਠਹਿ
 ਸਕਲ ਬਾਵਲੀ ਭੀਰ । ਆਵਹਿ ਨਿਤ ਸੰਗਤਿ ਕੀ ਭੀਰ ॥ ੨੭ ॥ ਗਾਵਹਿ
 ਸ਼ਬਦ ਰਬਾਬੀ ਰਾਗ । ਜਿਨ ਕੇ ਬਿਖੈ ਪਰਮ ਬੈਰਾਗ । ਸਭਾ ਲਗਹਿ ਜਬਿ
 ਹੋਵਤਿ ਭੋਰਾ ਆਵਹਿ ਸਿੱਖ ਕਰਹਿ ਬਹੁ ਜੋਰ*॥੨੮॥ ਤਿਸੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇਸ਼
 ਨਿਤਿ ਹੋਇ ਮਿਲਹਿ ਹਜ਼ਾਰਹੁ ਅਚਵਹਿ ਸੋਇ । ਤ੍ਰਯੋਦਸ਼ ਦਿਵਸ ਬਿਤੀਤਿ
 ਜਬੈ ਭੋਜਨ ਕਰੈ ਅਨਿਕ ਬਿਧਿ ਤਬੈ ॥੨੯॥ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਮੇਲ ਬਹੁ ਹੋਵਾ
 ਸਭਿਹਿਨਿ ਰਾਮਦਾਸ ਗੁਰ ਜੋਵਾ । ਸਕਲ ਬੇਖ ਸਾਧੁ ਸਮੁਦਾਏ । ਕਰਨਿ
 ਅਹਾਰ ਮੇਲ ਕਰਿ ਆਏ ॥ ੩੦ ॥ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਭਈ ਮੰਜੀਆ ਜੇਤਿਕ । ਲੇ
 ਅਕੋਰਕੋ ਪਹੁੰਚੇ ਤੇਤਿਕਾ ਸ਼੍ਰੀਗੁਰ ਰਾਮਦਾਸ ਕੇ ਆਗੇ ॥ ਅਰਪਿ ਅਰਪਿ ਕਰਿ
 ਪਾਇਨ*ਲਾਗੇ ॥ ੩੧ ॥ ਜਿਸ ਕੋ ਆਪ ਗਏ ਕਰਿ ਟੀਕਾ । ਕੌਨ ਹਟਾਇ
 ਸਕੈ ਤਿਨ ਲੀਕਾ’। ਮੋਹਨ ਅਪਰ ਮੋਹਰੀ ਦੂਵਾ ॥ ਤਿਨ ਦਿਸ਼ ਦੇਖਿ ਦੀਨ-
 ਮਨ ਹੁਵਾ ॥੩੨॥ ਅਪਰ ਸਬੰਧਿਨਿ ਕੀ ਲਖਿ ਚਾਲੀ ॥ ਮਨੁ ਜਿਨ ਕੇ ਖਟ-
 ਪਠੀ ਬਿਸਾਲੀ । ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਰਾਮਦਾਸ ਮਹਾਰਾਜਾ ॥ ਮਹਾ ਬਿਲੋਚਨ ਲਾਜ

*ਢੁਢ ਢੁਢ ਕੇ ਢੁਲ ਇਕੱਠੇ ਕੀਤੇ । *ਜੇਸ ਮੇਲ । *ਚਰਨੀਂ । *ਮਿਰਜਾਦਾ । *ਦੇਖਿਆ (ਸ਼੍ਰੀ
 ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ) ਕਿ ਦੁਖੀ ਮਨ ਹੋਇਆ ਹੈ (ਬਾਬੇ ਮੋਹਨ ਤੇ ਬਾਬੇ ਮੋਹਰੀ ਜੀ ਦਾ) ।

*ਦੂਸਰੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਨੇ ਅਪਨੀ ਜਗਤ ਮਿਰਜਾਦਾ ਬੰਦ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਦੇਖੋ ਰਾਸ ੧ ਅੰਸੁ
 ੨੮ ਅੰਕ ੧੧ ਤੋਂ ਅੱਗੇ—‘ਜਗ ਅਰ ਕੁਲ ਕੇ ਜਿਤਕ ਅਚਾਰੇ । ਹਮਰੇ ਹੋਤ ਨਹੀਂ ਭੁਭ
 ਕਰਨਾ । ਕੀਰਤ ਪਠਿ ਸੁਨਿ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨਾ’। ਇਹ ਕਦੇ ਹੋ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ ਕਿ ਹੁਣ ਤੀਸਰੀ
 ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਵੇਲੇ ਮਿਰਜਾਦਾ ਬਦਲੀ ਗਈ ਹੋਵੇ । ਗੁਰਮਤ ਜੋ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਜੀ ਨੇ ਬਾਪੀ, ਗੁਰੂ
 ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਉਸੇ ਤੇ ਚਲਣਾ ਹੀ ਗੁਰਸਿੱਖੀ ਸੀ । ਤੀਸਰੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਇਨ੍ਹਾਂ
 ਕਰਮਾਂ ਨੂੰ ਮਨ੍ਹੇ ਕਰਦੀ ਹੈ ।   ਝੁਪਾ:—ਹੋਰ ।   ਝੁਪਾ:—ਜੇਸ਼ ।

ਜਹਾਜਾ^੧ ॥ ੩੩ ॥ ਬਹੁ ਕੋਮਲ ਜਿਨ ਸਰਲ ਸੁਭਾਉ । ਨਹਿ ਪਿਖਿ ਸਕੈ
 ਭੰਗ ਮਨ ਕਾਉ^੨ । ਰਿਦੈ ਬਿਚਾਰਹਿ ਅਨਿਕ ਉਪਾਉ । ਕਿਮਹਮ ਕਰਹਿ
 ਨ ਦੇਖਿ ਸਕਾਉ^੩ ॥ ੪੩ ॥ ਅਪਰ ਥਾਰਤਾ ਅਨਬਨ ਜਾਨੀ । ਭਏ ਪ੍ਰਵੇਸ਼
 ਸਦਨ ਗੁਨ ਖਾਨੀ । ਰਹੇ ਇਕਾਂਕੀ ਬੈਠਿ ਗੁਸਾਈ । ਅੰਤਰ ਬਿਤੀ ਰਹੈ^੪ ਸੁਖ
 ਪਾਈ ॥ ੩੫ ॥ ਵਹਿਰ ਨਿਕਸ ਕਰਿ ਨਾਹਿਨ ਬੈਠਹਿ । ਸਿਖ ਸੰਗਤ ਜਹਿ ਸਕਲ
 ਇਕੈਠਹਿ^੫ । ਸ੍ਰੀਗੁਰ ਅਮਰਦਾਸ ਪਦ ਪ੍ਰੇਮ । ਉਮਗਹਿ ਰਿਦਾ ਬਹੈ ਸਭਿ
 ਨੇਮ^੬ ॥ ੩੬ ॥ ਜਹਿ ਬੈਠੇ ਤਹਿ ਬੈਠੇ ਰਹੈ । ਜਿਤ ਦੇਖਤਿ ਤਿਤ ਦਿਸ਼ ਕੋ ਲਹੈ^੭
 । ਠਾਂਢੇ ਰਹਹਿ ਕਿ ਪੌਢਹਿ ਕਬੈ । ਕਿਤਿਕ ਕਾਲ ਬਿਰਤਾ ਗਹਿ^੮ ‡ ਤਬੈ ॥
 ੩੭ ॥ ਪ੍ਰਿਥੀਆ, ਮਹਾਦੇਵ, ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ । ਬੰਦਹਿ ਚਰਨ ਬੁਲਾਵਹਿ ਤਿਸ
 ਛਿਨ । ਦੋ ਧੀਰਜ ਤਿਨ ਬੋਲਹਿ ਬੋਰਾ ਬੈਠੇ ਰਹੈ, ਪਰਹਿ, ਇਕ ਠੋਰਾ ॥ ੩੮ ॥
 ਮਤਿ ਗਤਿ ਭਈ ਅਪਰ ਬਿਧ ਸਾਰੀ^੯ । ਰਹੈ ਇਕਾਂਕੀ ਬਿਨਾਂ ਚਿਨਾਰੀ ।
 ਕਬਹਿ ਪ੍ਰੇਮ ਕੋ ਬਹੈ ਪ੍ਰਵਾਹੁ ਬਾਣੀ ਰਚਹਿ ਗੁਰੂ ਛਿਨ ਤਾਂਹੁ ॥ ੩੯ ॥ ਬਿਚ
 ਰਾਗਨ ਕੇ ਸ਼ਬਦ ਬਨਾਵਹਿ । ਮਧੁਰ ਮਧੁਰ ਮੁਖਤੇ ਧੁਨ ਗਾਵਹਿ । ਵਹਿਰ ਭਯੋ
 ਸਿੱਖਨ ਮਹਿ ਰੋਰਾ । ਗੁਰੂ ਨ ਆਇੰ ਵਹਿਰ ਕੀ ਠੋਰਾ^{੧੦} ॥ ੪੦ ॥ ਸਚਨਿਸਚ ਮਾਣ
 ਕਰੇਦ ਜੋਇ । ਡੱਲੇਵਾਸੀ ਸਿਖ ਸਭਿ ਕੋਇ । ਸਾਵਣ ਮੱਲ ਅਰੁ ਮਾਈਦਾਸ ।
 ਗੋਗੋਬੰਸੀ ਖੱਤਰੀ ਦਾਸ ॥ ੪੧ ॥ ਮਥੋ ਮੁਰਾਰੀ ਇਹ ਚਲਿਆਏ । ਫਿਰਨਾ ਕਟਾਰਾ
 ਸਿਖ ਸਮੁਦਾਏ । ਖੇਡਾ ਸੁਇਰੀ ਦਿਜਬਰ ਤਹਾ । ਬੇਨੀ ਪੰਡਿਤ ਪ੍ਰੇਮੀ ਮਹਾ
 ॥ ੪੨ ॥ ਆਇ ਹਿੰਦਾਲ^{੧੧} ਵਹਿਰ ਕੇ ਸਾਰੇ । ਬਾਸੇ^{੧੨} ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਮਝਾਰੇ । ਮੋਹਨ
 ਅਪਰ ਮੋਹਰੀ ਦੋਉ । ਸਹਤ ਪੁੱਤ੍ਰ ਕੇ ਬਿਤ ਹੂੰ ਸੋਉ ॥ ੪੩ ॥ ਸਾਹਿਬ ਬੁੱਢਾ
 ਆਇ ਜਿ ਔਰਾ ਬੈਠਹਿ ਸਕਲ ਬਾਵਲੀ ਠੋਰਾ । ਚਿਤਮਾਨ ਚਿਤਮਹਿ ਅਤਿ
 ਸਾਰੇ । ਗੁਰੂ ਨ ਆਵਹਿ ਵਾਹਰਿ ਦੁਾਰੇ ॥ ੪੪ ॥ ਇਹ ਕਜਾ ਤਿਨਹੁ ਰਿਦੈ ਮੈਂ
 ਠਾਨੀ । ਬੈਠਹਿ ਬੀਚ ਨ ਦਰਸਨ ਦਾਨੀ^{੧੩} । ਪ੍ਰੇਰਨ ਕਰਨੈ ਬਿੱਧ ਕੋ ਸਬ

^੧ਭਾਵ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨੇੜ ਬੜੇ ਹੀ ਸ਼ਰਮ ਵਾਲੇ ਹਨ । ^੨ਕਿਸੇ ਦਾ ਮਨ ਉਦਾਸ ਨਹੀਂ ਦੇਖ
 ਸਕਦੇ । ^੩(ਇਹ) ਸਾਨੂੰ ਦੇਖ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ । (ਅ) ਕਿਸਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰੀਏ (ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਦੁਖ) ਅਸੀਂ
 ਦੇਖ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ । ^੪ਇਕੱਠੀ ਹੋਵੇ । ^੫ਉੜ੍ਹ ਜਾਏ ਸਭ ਨੇਮ ਭਾਵ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਵੈਰਾਗਵਾਨ
 ਹੋ ਹੋ ਜਾਣ । ^੬ਦੇਖਦੇ ਰਹਿਣ । ^੭ਟਿਕਕੇ (ਬੈਠ ਜਾਣ) । ^੮ਬੁੱਧੀ ਦੀ ਸਾਰੀ ਗਤੀ ਹੋਰ ਬਿਧੀ
 ਦੀ ਹੋ ਗਈ । ^੯ਨਾਮ ਹੈ ਸਿਖ ਦਾ ਜਿਸਦੀ ਸੰਪੂਰਨ ਪਿੱਛੋਂ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਨਾਲ ਵਿਗੜੀ ਸੀ ।
^{੧੦}(ਤੇ ਜੋ) ਵੱਸਦੇ ਸਨ । ^{੧੧}ਦਰਸਨ ਨਹੀਂ ਦੇਂਦੇ । *ਪਾ:-ਭਏ ।

†ਪਾ:-ਦੇਖਤ ਰਹੈ ।

‡ਪਾ:-ਲਹਿ ।

ਧੁਪਾ:-ਚਰਨ ਲਗਹਿ ।

ਹੂੰ। 'ਆਨਹੁ ਵਹਿਰ ਜਾਹੁ ਤੁਮ ਅਬਿਹੂੰ' ॥ ੪੫ ॥ ਬਿਧੁ ਨੇ ਭਨਯੋ ਬਾਕ
 'ਸੁਨਿ ਲੀਜੈ ਅਨਬਨ ਮੇਰੇ ਰਾਮਨ ਜਨੀਜੈ। ਮੇਹਨ ਕੇ ਸੁਭਾਉ ਮਸਤਾਨੈ।
 ਹਾਨਲਾਭ ਬਹੁਕਹਿਬੈ*ਜਾਨੈ' ॥੪੬॥ ਯਾਂਤੇ ਸਤਿਗੁਰ ਸੁਤਲਘੁ ਜਾਵੈ। ਸਮਤਿ
 ਮੋਹਰੀ ਕਹਿ ਤਿਨ ਲਜਾਵੈ। ਮੈਂ ਭੀ ਸੰਗ ਕਰੋਂ ਇਨ ਕੇਰਾ। ਮਾਨੋਂ ਸੰਗਤਿ
 ਬਾਕ ਭਲੇਰਾ' ॥ ੪੭ ॥ ਸਭਿਨਿ ਮੋਹਰੀ ਸੋਂ ਜਬਿ ਕਹਯੋ।—ਆਵਹਿ ਮੋਹ
 ਗਏ ਤੇ—ਲਹਯੋ'। ਕੁਛਕ ਸਿੱਖ ਅਰੁ ਬਿਧੁ ਕੇ ਲੈਕੈ। ਗੁਰ ਸਮੀਪ ਪਹੁੰਚੇ
 ਹਿਤ ਕੈਕੈ ॥੪੮॥ ਅੰਤਰ ਬੈਠੇ ਜਾਇ ਨਿਹਾਰੇ। ਅਪਰ ਸੁਭਾਉ ਜਿਨਹੁ ਉਚ-
 ਧਾਰੇ। ਪਿਖੇ ਸਕਲ ਉਠਿ ਕਰਿ ਸਨਮਾਨੇ। ਮਿਲੇ ਪਰਸਪਰ ਬੰਦਨ ਠਾਨੇ
 ॥੪੯॥ ਬਾਕ ਮੋਹਰੀ ਤਦਹਿਉਚਾਰੇ। 'ਤੁਮਕਿਮ ਬੈਠੇ ਸਦਨ ਮਝਾਰੇ'। ਸਤਿ-
 ਗੁਰ ਪਿਤ ਨੈ' ਨਿਜ ਅਸਥਾਨ। ਤੁਮਹੁ ਬਿਠਾਇਸੁ ਕਰਿ ਸਨਮਾਨ ॥੫੦॥
 ਜਿਮ ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਤਿਨਹੁ ਉਧਾਰੇ। ਤਿਮ ਤੁਮ ਕਰਹੁ ਬੈਠਿ ਇਹੁ ਕਾਰੇ।
 ਸਭਿਹਿਨਿ ਮਹਿ ਬੈਠਹੁ ਹਰਖਾਵਹੁ। ਉਪਦੇਸ਼ਹੁ ਸਤਿਨਾਮ ਜਪਾਵਹੁ ॥੫੧॥
 ਜਿਮ ਗੁਰ ਕਹਯੋ ਬਾਕ ਤਿਮ ਮਾਨਹੁ। ਸਤਿਸੰਗਤ ਮਤਿ ਇਮਿ ਪਹਿਚਾ-
 ਨਹੁ। ਹਮ ਤੁਮ ਸਭਿ ਕਹੁ ਧਰਮ ਇਹੀ ਹੈ। ਗੁਰ ਆਗਯਾ ਸਿਰ ਧਰਨ ਸਹੀ
 ਹੈ' ॥੫੨॥ ਸੁਨਿ ਗੁਰ ਰਾਮਦਾਸ ਇਨ ਬੈਨਾ'। ਪਰਮ ਪ੍ਰੇਮ ਤੇ ਜਲ ਭਰਿ
 ਨੈਨਾ। 'ਤੁਮ ਗੁਰ ਸੁਤ ਅਰੁ ਗੁਰ ਸਿਖ ਸਾਰੇ। ਮੈਂ ਨਿਤ ਹੋਂ ਅਨੁਸਾਰਿ
 ਤੁਮਾਰੇ ॥੫੩॥ ਸਾਦਰ ਬਚਨ ਮਾਨਿਬੈ ਮੋਹਿ'। ਮੈ ਕਹੁ ਮਹਾਂ ਧਰਮ ਇਹੁ
 ਹੋਹਿ'। ਅਸ ਕਹਿ ਨਿਕਸੇ ਬਾਹਰਿ ਆਏ। ਬੈਠਿ ਸਭਾ ਮਹਿ ਸ਼ੋਭ ਬਢਾਏ।
 ੫੪॥ ਜਿਮ ਉਡਗਨ ਮੰਡਲ ਮਹਿ' ਆਇ ਪੁਰਨ ਚੰਦ ਮਨੀਂਦ ਸੁਹਾਇ'।
 ਕਿਧੋਂ ਬਿਮਨ' ਸੈਨਾ ਕੇ ਮਾਂਹਿ। ਮਹਿਪਾਲਕ ਆਯਹੁ ਚਿਤ ਚਾਹਿ ॥੫੫॥
 ਸਭਿਨਿ ਖਰੇ ਹੁਇ ਬੰਦਨ ਕੀਨਿ। ਅਰਪਿਉਪਾਇਨ ਸਗਰੀ ਦੀਨਿ। ਕਰਿ
 ਦਰਸਨ ਉਰ ਹਰਖੇ ਸਬੈ। ਮਿਲਯੋ ਪ੍ਰਾਤਿ ਰਵਿ ਕਮਲਨ' ਅਬੈ ॥ ੫੬ ॥
 ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥੇ ਦੁਤਿਯ ਰਾਸੇ 'ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਰਾਮਦਾਸ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੈ
 ਨਾਮ ਪ੍ਰਥਮੇ ਅੰਸੁ ॥ ੧ ॥

*ਭਾਵ ਬਧ ਘਟ ਗਲ ਕਰ ਦੇਂਦਾ ਹੈ। *ਮੇਰੇ ਗਿਆਂ ਤੇ ਆਵਨਗੇ (ਇਹ) ਜਾਣਿਆ।
 *ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ। *ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਚਨ। *(ਤੁਹਾਡਾ) ਬਚਨ ਮੇਰੇ ਲਈ ਆਦਰ
 ਨਾਲ ਮੰਨਣਾ। *ਤਾਰਿਆਂ ਦੇ ਮੰਡਲ ਵਿਚ। *ਪੁਰਨਮਾਸ਼ੀ ਦੇ ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ ਸਮਾਨ ਸ਼ੋਭੇ (ਗੁਰੁ
 ਜੀ)। *ਉਦਾਸ। *ਸਵੇਰ ਦਾ ਸੂਰਜ ਕਮਲਾਂ ਨੂੰ। *ਪਾ:—ਕੀ ਬਾਤ ਨ।

†ਪਾ:—ਸੋਇ।

‡ਪਾ:—ਆਯਸ।

੨. [ਗੁਰ ਰਾਮਦਾਸ ਸਤੋਤ੍ਰ । ਸਿੱਧਾਂ ਨਾਲ ਚਰਚਾ]

ਦੇਹਗਾ॥ ਸਿੰਘਾਸਨ ਸੰਤੋਖ ਪਰ ਸੱਤ੍ਰਯ ਛਤਰ ਅਭਿਰਾਮ॥ ਸੱਤ੍ਰਯਨਾਮ ਝੰਡਾ
 ਝੁਲਤਿ ਰਾਜਤਿ ਸਤਿਗੁਰ ਰਾਮ॥੧॥ ਲਛਮੀ ਭਗਤਿ ਬਿਸਾਲ ਤੇ ਗਜਾਨ
 ਮੁਕਟ ਦੁਤਿ ਧਾਮ॥ ਪੂਰਨ ਸਿਖ ਸੁਭ ਮਤਿ ਸਚਿਵ ਰਾਜਤਿ ਸਤਿ-
 ਗੁਰ ਰਾਮ॥੨॥ ਮੈਤ੍ਰੀ, ਪ੍ਰਿਤ, ਕਰੁਨਾ, ਖਿਮਾ, ਮੁਦਿਤਾ, ਆਠਹੁ ਜਾਮ॥
 ਸੰਜੀਵਨ^੧ ਕੀ ਸੈਨਾ ਸਹਤ ਰਾਜਤਿ ਸਤਿਗੁਰ ਰਾਮ॥੩॥ ਸਾਰਾਸਾਰ ਵਿਚਾਰ
 ਬਰ ਦਿਢ ਵਿਰਾਗੁ ਅਭਿਰਾਮ॥ ਜੋਗ ਧਰਮ ਗਜ ਚਮ੍ਪੁ ਇਹੁ^੨ ਰਾਜਤਿ
 ਸਤਿਗੁਰ ਰਾਮ॥੪॥ ਸਮ, ਦਮ, ਜੋਗ ਸੁ ਨੇਮ, ਯਮ, ਉਪਰਤਿ, ਤਤਿੱਖਯਾ
 ਨਾਮ॥ ਸਭਿ ਤੁਰੰਗ ਕੀ ਬਾਹਿਨੀ^੩, ਰਾਜਤਿ ਸਤਿਗੁਰ ਰਾਮ॥੫॥ ਸ਼ਰਧਾ,
 ਸੋਚ, ਸੁ ਬੁੱਧਿ ਬਰ^੪, ਸਭਿ ਸੁਭ ਕਰਮ ਬਿਰਾਮ॥^੫ ਭੋ, ਤਪ, ਭਾਉ ਜੁ ਪੈਕ-
 ਦਲ^੬† ਰਾਜਤਿ ਸਤਿਗੁਰ ਰਾਮ॥੬॥ ਪ੍ਰੇਮ ਬਲੀ ਸੈਨਾਪਤੀ^੭ ਹਰਿ ਕੀਰ-
 ਤਨ ਅਭਿਰਾਮ॥ ਦੰਦਭਿ ਇਹੁ ਨਿਰਭੈ ਬਜਨ ਰਾਜਤਿ ਸਤਿਗੁਰ ਰਾਮ
 ॥੭॥ ਮੋਹ ਸੱਤ੍ਰ ਮਨ ਦੇਸ਼ ਮਹਿ ਰਾਜ ਕਰਤਿ ਰਚਿ ਧਾਮ॥ ਮਾਰਿ ਛਾਰ
 ਪ੍ਰਾਜੈ ਕਰਜੈ^੮ ਰਾਜਤਿ ਸਤਿਗੁਰ ਰਾਮ॥੮॥ ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਅਰੁ ਲੋਭ ਭਟ
 ਬਝ ਹੀਕਾਰ ਜਿਨਿ ਨਾਮ॥ ਹਤਿ ਸੈਨਾਪਤਿ ਮੋਹ ਕੇ^੯ ਰਾਜਤਿ ਸਤਿ-
 ਗੁਰਰਾਮ॥੯॥ ਹਿੰਸਾ, ਮਿਖਾ^{੧੦}, ਸੁ ਦ੍ਰੋਸ਼ਤਾ, ਆਸ਼ਾ, ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾਨਾਮਾਰਿਪੁਬਿਕਾਰ
 ਜਨਤਾ^{੧੧}† ਹਤੀ ਰਾਜਤਿ ਸਤਿਗੁਰ ਰਾਮ॥੧੦॥ ਸੁਪਨਖਾ ਅਰੁ ਤਾਰੁਕਾ

^੧ਬਿਰਾਜਦੇ ਹਨ ਸਤਿਗੁਰੁ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ। ^੨ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਭਗਤੀ ਰੂਪੀ ਲਛਮੀ ਹੈ ਤੇ
 ਗਜਾਨ ਰੂਪੀ ਮੁਕਟ ਬਹੁ ਸ਼ਿਵਰ ਸ਼ੋਭ ਰਿਹਾ ਹੈ। ^੩ਪੂਰੇ ਸੁਭ ਮਤਿ ਵਾਲੇ ਵਜ਼ੀਰ
 ਹਨ ਤੇ ਰਾਜ ਕਰਦੇ ਹਨ ਸਤਿਗੁਰੁ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ। ^੪ਮੈਤ੍ਰੀ, ਧੀਰਜ, ਕ੍ਰਿਪਾ, ਖਿਮਾ
 ਤੇ ਆਠੇ ਹੀ ਪਹਿਰ ਦੀ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ। ^੫(ਇਨ੍ਹੀ) ਰਬਾਂ ਦੀ। ^੬ਸਾਰ ਅਸਾਰ ਦਾ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ
 ਵਿਚਾਰ ਤੇ ਸੁਹਣਾ ਦਿਢ ਵਿਰਾਗ। ^੭(ਧਰਨੇ) ਜੋਗ ਧਰਮ ਜੋ ਹੈ ਸੋ ਹਾਥੀ ਸੈਨਾ
 ਹੈ। ^੮ਜੋਗ ਦੇ ਅੰਗ:-ਸਮ ਦਮ ਨੇਮ ਆਦਿਕ। ^੯ਘੋੜ ਸੈਨਾ ਹੈ। ^{੧੦}ਲਗਾਤਾਰ
 [ਸੰਸਾਰ, ਅਵਿਰਾਮ] (ਜ) ਸ਼ਾਂਤੀ। ^{੧੧}ਭੋ, ਤਪ, ਤੇ ਪ੍ਰੇਮ ਪੈਦਲ ਫੌਜ ਹੈ। ^{੧੨}ਸੈਨਾਂ ਦਾ ਵਝਾ
 ਅਫਸਰ। ^{੧੩}ਮੋਹ ਰੂਪੀ ਸਤ੍ਰ (ਜੋ) ਮਨ (ਰੂਪ) ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਘਰ ਰਚਕੇ ਰਾਜ ਕਰ ਰਿਹਾ
 ਸੀ। ^{੧੪}ਮਾਰਕੇ ਧੂੜੀ ਕਥ ਜਿਤ ਲੀਤਾ। ^{੧੫}ਵਝੇ ਸੂਰਮੇਂ ਕਾਮ, ਕ੍ਰੋਧ, ਲੋਭ ਤੇ ਹੀਕਾਰ
 ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਹਨ। ^{੧੬}ਤੇ ਮੋਹ ਸੈਨਾਪਤੀ ਸਮੇਤ ਸਭ ਨੂੰ ਮਾਰਕੇ। ^{੧੭}ਕ੍ਰੋਧ।
^{੧੮}ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲੀ (ਸੈਨਾ)।

*ਪਾ:-ਬਿਰ।

†ਪਾ:-ਭਵ ਪਦਾਂਤ ਚਤੁਰੰਗ ਦਲ।

‡ਪਾ:-ਸੈਨਾ।

ਜਿਮ ਹਤਿ ਰਾਜਾ ਰਾਮ^੧। ਹੰਤਾ ਮਮਤਾ ਤਿਮ ਹਤੀ^੨ ਰਾਜਤਿ ਸਤਿਗੁਰ
 ਰਾਮ॥੧੧॥ ਮਤਸਰ, ਕਪਟ, ਅਸੂਯਤਾ^੩ ਤੀਨ ਬਾਸ਼ਨਾ ਨਾਮ^੪। ਨਿੰਦਾ
 ਜੁਤ ਹਤਿ ਸਭਿਨਿ ਕੋ ਰਾਜਤਿ ਸਤਿਗੁਰ ਰਾਮ॥੧੨॥ ਨਹਿ ਨਾਨਾ^੫,
 ਅੰਦੈਤ ਹੈ, ਸਚਿਦਾਨੰਦ ਸੁ ਨਾਮ। ਫੇਰਿ ਦੁਹਾਈ^੬ ਸਭਿਨਿ ਪਰਿ ਰਾਜਤਿ
 ਸਤਿਗੁਰ ਰਾਮ॥੧੩॥ ਜਨ^੭ ਪਰਜਾ ਪਾਲਨ ਕਰਹਿ, ਚੋਰ ਬਿਕਾਰਨ ਗ੍ਰਾਮ^੮।
 ਕਰਿ ਸਭਿ ਕੋ ਨਿਰਮੁਲਤਾ^੯ ਰਾਜਤਿ ਸਤਿਗੁਰ ਰਾਮ॥੧੪॥ ਸਰਲ,
 ਸਸ਼ੀਲ, ਉਦਾਰ ਚਿਰਿ, ਦਾਨ, ਮਾਨ^{੧੦}, ਸੁਭ ਕਾਮ। ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਨਿਤਿ
 ਸੰਗ ਰਹਿ ਰਾਜਤਿ ਸਤਿਗੁਰ ਰਾਮ॥੧੫॥ ਹੁਕਮ ਫਿਰਹਿ ਸਭਿ ਦੇਸ ਪਰਿ
 ਸਤਿਸੰਗਤਿ ਸ੍ਰੀ ਨਾਮ^{੧੧}। ਅਤਿ ਪ੍ਰਤਾਪ ਨਿਤਪ੍ਰਤਿ ਬਧਤਿ ਰਾਜਤਿ
 ਸਤਿਗੁਰ ਰਾਮ॥੧੬॥ ਜੋਗ, ਛੇਮ^{੧੨} ਦਾਤਾ ਮਹਾਂ ਨਿਜ ਦਾਸਨ ਅਭਿਰਾਮ।
 ਪਰਉਪਕਾਰੀ, ਸੁਜਸ ਜੁਤਿ, ਰਾਜਤਿ ਸਤਿਗੁਰ ਰਾਮ॥੧੭॥ ਸਦਗੁਨ ਕੋ
 ਸੁਰਭਿਖ^{੧੩} ਕਰਜੈ ਜਹਿ ਕਹਿ ਇਨ ਕੋ ਨਾਮ^{੧੪}। ਅਵਗੁਨ ਕੋ ਦੁਰਭਿਖ^{੧੫}
 ਪਰਜੈ ਰਾਜਤਿ ਸਤਿਗੁਰ ਰਾਮ॥੧੮॥ ਮਾਯਾ ਅਲਿਬਾਲਤਿ ਰਹਹਿ
 ਨਿਤ ਅਲੇਪ ਨਿਸ਼ਕਾਮ^{੧੬}। ਕਾਟਤਿ ਬੰਧਨ ਜਨੋਂ ਕੋ ਰਾਜਤਿ ਸਤਿ-
 ਗੁਰ ਰਾਮ॥੧੯॥ ਜਲ ਮਹਿ ਰਾਖੇ ਸੁਸ਼ਕ ਪਟ, ਬਿਚ ਸੁਰਮੇ ਨਹਿ
 ਸ਼ਸ਼ਾਮ^{੧੭}। ਅਦਭੁਤ ਮਹਿਦ ਚਰਿਤ੍ਰ ਜਿਸੁ^{੧੮} ਰਾਜਤਿ ਸਤਿਗੁਰ ਰਾਮ॥੨੦॥
 ਪਠਹਿ ਜੁ ਬੀਸੀ ਦੇਹਿਰੇ ਨਿਤ ਪ੍ਰਤੀਤ ਕਰਿ ਨੇਮ ਮਨ। ਬਾਂਛਤਿ ਫਲ
 ਦੇਤਿ ਗੁਰ ਸੁਤ ਬਿਤ ਆਦਿਕ ਛੇਮ॥੨੧॥ ਚੋਪਈ॥ ਸਭਿ ਸੰਗਤਿ ਮਹਿ ਬੈਠਿ

^੧ਸੁਪਨਖਾ ਤੇ ਤਾਰਿਕਾਂ ਜਿਵੇਂ ਨਾਸ਼ ਕੀਤੀਆਂ ਸਨ ਰਾਜੇ ਰਾਮਚੰਦ੍ਰ ਜੀ ਨੇ। ^੨ਈਰਖਾ। ^੩ਵਾਸ਼ਨਾ
 ਤ੍ਰੇ ਹਨ:-੧. ਦੇਹ ਵਾਸ਼ਨਾ, ੨. ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਵਾਸ਼ਨਾ, ੩. ਲੋਕ ਵਾਸ਼ਨਾ। ^੪ਤ੍ਰੇ ਈਸ਼ਣਾ ਹਨ:-
 ਸੁਤ, ਬਿਤ, ਨਾਮ। ^੫ਨਾਨਾਪਨ ਨਹੀਂ ਹੈ। ^੬ਪਰਮਾਤਮਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਦੀ ਦੁਹਾਈ ਫੇਰਕੇ। ^੭ਦਾਸਾਂ
 ਰੂਪੀ। ^੮ਵਿਕਾਰ ਸਮੂਹ। ^੯ਨਾਸ਼ ਕਰਕੇ। ^{੧੦}ਆਦਰ। ^{੧੧}ਸਤਿਸੰਗਤ ਜੋ ਨਾਮ ਸੁਣਦੀ ਹੈ
 ਮਾਨੋਂ (ਇਹ) ਹੁਕਮ ਫਿਰਦਾ ਹੈ। ^{੧੨}ਅਪ੍ਰਾਪਤ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ, ਤੇ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੀ ਰੱਖਿਆ।
^{੧੩}ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਮੁਕਾਲ। ^{੧੪}ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਨੇ। ^{੧੫}ਅੰਗਣਾਂ ਦਾ ਕਾਲ। ^{੧੬}ਮਾਯਾ
 ਸਦਾ ਚੁਫੇਰ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ (ਆਪ) ਅਸੰਗ ਤੇ ਕਾਮਨਾ ਤੋਂ ਰਹਤ (ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ)। ^{੧੭}ਜਲ
 ਵਿਚ ਸੁੱਕੇ ਰੱਖਣਾ ਬਸਤ੍ਰ ਨੂੰ ਤੇ ਸੁਰਮੇ ਵਿੱਚ ਕਾਲਕ ਨ ਲੱਗਣ ਦੇਣੀ (ਅ)
 ਮਨ ਰੂਪੀ ਪਟ ਨੂੰ ਪਦਾਰਥਾਂ ਰੂਪੀ ਜਲ ਵਿਚ ਤੇ ਪ੍ਰਵਿਰਤੀ ਰੂਪੀ ਕਾਲੋਂ ਤੋਂ।
^{੧੮}ਜਿਸ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਭਾਵੇ ਅਚਰਜ ਚਰਿਤ੍ਰ ਹਨ।

*ਪਾ:-ਹਰੀ।

†ਪਾ:-ਸੁ।

‡ਪਾ:-ਪ੍ਰਤ।

ਸੁਹਾਵਤਿ।ਜਿਮਿ ਮੁਨਿ ਮਹਿ ਰਘੁਬਰ ਛਬਿ ਪਾਵਤਿ । ਉਪਦੇਸ਼ਹਿ ਸਿੱਖਨ
 ਸੁਖ ਇਸ਼ਟ^੧ । ਰਾਮ ਸਭਾ ਮਹਿ ਜਥਾ ਬਸਿਸ਼ਟ ॥ ੨੨ ॥ ਸੰਤ ਬਿਲੋਕਤਿ
 ਅਨੰਦਬਿਲੋਦ।ਬੰਦ ਚਕੋਰ ਮਨਿੰਦ ਸੁ ਚੰਦ।ਉਦੈਹੋਤਿ ਸੁਰਜਜਿਮਾਵੈ ।
 ਕਮਲ ਬਦਨ ਸਿੱਖਨ ਬਿਗਾਸਾਵੈਂ॥੨੩॥ ਦਾਸਨ ਰਿਦੈ ਦੀਪਸਮ ਬਿਰੈ^{੨*}।
 ਆਤਮ ਰਤਨ ਪਰਖਥੋ ਕਰੈਂ।ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਜਿਸ ਮਾਥੇ ਹਾਥ। ਬਨੈ ਹੇਮ
 ਅਯ ਪਾਰਸ ਸਾਥ^੩॥੨੪॥ ਬਾਵਨ ਚੰਦਨ ਫਿਰਾ ਤਰੁ ਜੈਸੇ। ਮੁਕਤਿ ਸਰੂਪ
 ਸਮੀਪੀ ਤੈਸੇ^੪। ਕਿਤਿਕ ਸਮਾਂ ਬੀਤਯੋ ਇਸ ਰੀਤਿ। ਸਭਿ ਤੇ ਰਹਿ ਉਦਾਸ
 ਪ੍ਰਭੁ ਪ੍ਰੀਤਿ^੫ ॥੨੫॥ ‘ਚਤੁਰਥ ਗੁਰੁ ਭਯੋ’ ਸਿਧ ਜਾਨਯੋ^੬। ਹੇਤੁ ਪਰਖਥੇ
 ਆਵਨ ਠਾਨਯੋ।ਜਿਮ ਤੀਰਥਪਰ ਜਾਤੀਆਵੈਂ।ਗੁਰ ਤਨੁ ਸੁਨਿ^੭ ਤਿਮ ਸਿਧ
 ਸਭਿ ਧਾਵੈਂ ॥੨੬॥—ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਗਾਦੀ ਪਰ ਬੈਸੇ।ਪੁਰ ਕਿ ਉਰ ਲਖਹਿ^੮
 ਅਬਿ ਤੈਸੇ—। ਸਤਿਗੁਰ ਸਭਾ ਬਿਖੈ ਸਭਿ ਆਏ। ਬੰਦ ‘ਅਦੈਸ ਅਦੈਸ’
 ਅਲਾਏ॥੨੭॥ ਕੁਸ਼ਲਬੁਝ ਸ੍ਰੀਪ੍ਰਭੁ ਸਨਮਾਨੈ।ਨਿਕਟਿਬਿਠਾਇ ਹੋਰਿ ਹਰ-
 ਖਾਨੈ।ਪਰਖਨਿ ਕਾਰਨ ਚਰਚਾ ਰੀਤਿ।ਬੋਲੇ ਜੇ ਮੁਖਿ ਸਿੱਧ ਬਿਨੀਤ^੯॥੨੮॥
 ‘ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਤੁਮਰੀ ਸੰਗਤਿ ਬਿਖੈ। ਨਹਿ ਅਸਟਾਂਗ ਜੋਗ ਕਹੁ ਸਿਖੈਂ । ਮਨ
 ਬਿਰ ਹੋਹਿ ਨ ਜੋਗ ਬਿਹੀਨੈ।ਮਨ ਬਿਰ ਬਿਨਨਹਿ ਆਤਮ ਚੀਨੈ^{੧੦}॥੨੯॥
 ਆਤਮ ਜਾਨੈ ਬਿਨਾਂ ਨ ਜੁਗਤਿ^{੧੧}।ਜੁਗਤਿਬਿਨਾਂ ਕਿਮ ਹੋਹਿ ਨ ਮੁਕਤਿ।
 ਮੁਕਤਿ ਬਿਨਾ ਬੰਧਨ ਮਹਿਰਹੈ।ਤੋ ਗੁਰ ਸਿੱਖੀ ਮਹਿ ਕਯਾ ਲਹੈ॥੩੦॥ ਇਹ
 ਸ਼੍ਰੋਕਾ ਹਮਰੇ ਮਨ ਮਾਂਹੀ। ਸਿੱਖੀ ਧਰਿ ਪੱਧਤਿ ਕੁਛ ਨਾਂਹੀ^{੧੨}। ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ
 ਸਤਿਗੁਰ ਉਤਰ ਦੀਨਸਿ। ‘ਜੋਗ ਆਸਰੇ ਜਿਸਕੋ ਲੀਨਸਿ^{੧੩} ॥੩੧॥ ਸੈ
 ਸਤਿਨਾਮ ਹਮਾਰੇ ਮਤਿ ਮੈਤਿਸਕੋ ਸਿਮਰਤਿ ਨਿਸ ਦਿਨ ਚਿਤ ਮੈਂ।ਪ੍ਰੇਮ-
 ਭਗਤਿ ਜਾਗ ਜਬ ਆਵਹਿ।ਅਪਰ ਵਸਤੁ ਮਹਿ ਬ੍ਰਿਤੀ ਨ ਲਾਵਹਿ॥੩੨॥

^੧ਸੁਖਦਾਈ ਤੇ ਪਿਆਰਾ ਉਪਦੇਸ਼ । (ਅ) ਸੁਖਦਾਈ ਇਸ਼ਟ (ਰੂਪ ਵਾਹਿਗੁਰੂ)ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼
 ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਦੇਂਦੇ ਹਨ । ^੨ਇਸ਼ਬਿਤ ਹਨ । ^੩ਜਿਕੁਰ (ਅਯ=) ਲੇਹਾ ਪਾਰਸ ਨਾਲ ਸੋਠਾ
 ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ^੪ਤਿਵੇਂ ਨੇੜੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਮੁਕਤ ਸਰੂਪ ਹੁੰਦੇ ਹਨ । ^੫ਪ੍ਰੀਤ ਕਰਨ ਤੋਂ
 ਉਦਾਸ ਰਹਿਣ । ^੬ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਜਾਣ ਲਿਆ । ^੭ਗੁਰਾਂ ਦਾ (ਨਵਾਂ) ਤਨ (ਬਦਲਿਆ)ਸੁਣਕੇ ।
^੮ਪੁਰਨ ਹਨ ਕਿ ਉਣੇ ੧ ਦੇਖੀਏ । ^੯ਬੰਨਤੀ ਕਰਕੇ ਬੋਲੇ । (ਅ) ਜੇ ਮੁਖੀਏ ਸਿੱਧ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰ
 ਨੀਤੀ ਵਾਲੇ । ^{੧੦}ਮਨ ਟਿਕੇ ਬਿਨਾਂ ਆਤਮਾ ਨਹੀਂ ਜਾਣੀਦਾ । ^{੧੧}ਜੁਗਨਾ, ਚਿਤ ਬ੍ਰਿਤੀਆਂ ਦਾ
 ਨਿਰੋਧ । ^{੧੨}ਜੋਗ ਨੇ ਆਸਰਾ ਜਿਸਦਾ ਲੀਤਾ ਹੈ ।

*ਪਾ:-ਬਰੇ=ਜਗਮਗ ਕਰਦੇ ਹਨ ।

†ਪਾ:-ਪਰ, ਧਰਮ ।

ਨਿਧਿ ਸਿਧਿ ਬਹੁ ਅਜਮਤਿ^੧ ਦਿਖਰਾਵਤਿ^੨ । ਨਿਜ ਕੀਰਤਿ ਜਗ ਬਿਖਿ
ਬਧਾਵਤਿ^੩ । ਤਿਨਕੋ^੪ ਛੋਰ ਨਾਮ ਬਿਤਿ ਅਟਕੀ । ਭੂਲਸਾਤਿ ਸਭਿਹੀ ਸੁਧਿ
ਘਟਕੀ^੫ ॥ ੩੩ ॥ ਏਕ ਰੰਗ ਮਹਿ ਰਖਯੋ ਰਹੀਤਾ । ਬਿਤਿ ਇਸਬਿਰਤਾ
ਜਬਹਿ ਲਹੀਤਾ ਪ੍ਰਭੁਕੀਕ੍ਰਿਪਾ ਹੋਇ ਤਤਕਾਲਾ । ਹੁਇ ਆਵੈ ਤਬ ਗਯਾਨ
ਸੁਖਾਲਾ ॥ ੩੪ ॥ ਆਤਮ ਗਯਾਨ ਅਚਲ ਜਬਿ ਪਾਵਹਿ ਰਜੁ ਮਹਿ ਸਰਪ^੬
ਜਗਤ ਲਖਿ ਪਾਵਹਿ । ਮ੍ਰਿਗ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਕੋ ਨੀਕੋ ਜਾਨੀ^੭ । ਨਹਿ ਦੌਰਹਿ
ਮ੍ਰਿਗ ਮਨ ਹਿਤ ਪਾਨੀ^੮ ॥ ੩੫ ॥ ਭਾਵਾਭਾਵਾ ਬਿਲਾਵਹਿ ਸਾਰੋ^੯ । ਨਿਜ ਸਰੂਪ
ਹੀ ਲਖਹਿ ਪਸਾਰੋ । ਐਸੇ ਪ੍ਰੇਮ ਭਗਤਿ ਮਹਿ ਹਮਰੇ । ਇਕ ਚਿਤ ਸੱਤ-
ਨਾਮ ਕੋ ਸਿਮਰੇ ॥ ੩੬ ॥ ਪ੍ਰੇਮ ਬਹੀਨ ਜਿ ਸਾਧਨ ਮੁਕਤਿ । ਨਿਸ਼ਫਲ ਹੋਤਿ
ਸੀਤ ਕੀ ਉਕਤਿ^{੧੦} । ਬਿਨਾਂ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਿ ਘਾਲ ਬਿਸਾਲਾ^{੧੧} । ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਹਿ ਫਲ
ਲਹਿ ਤਤਕਾਲਾ ॥ ੩੭ ॥ ਤੁਮਰੇ ਮਤ ਜੋ ਕਸਟ ਜੋਗੁ ਕੋਕਲ ਮਹਿ ਹੋਹਿ ਨ,
ਲਹੈ ਰੋਗੁ ਕੋ ਜੋ ਪੁਰਨਿ ਗੁਰ ਤੇ ਸਿੱਧ ਕਰੈ^{੧੨} । ਅਨਿਕ ਜਤਨ ਤੇ ਮਨ ਕੋ
ਬਿਰੈ ॥ ੩੮ ॥ ਪੁਨ ਸਿੱਧਾ^{੧੩} ਜਬਿ ਆਇ ਅਗਾਰੀ । ਤਿਨ ਮਹੁ ਬਿਰਮਹੁ ਮਨ
ਹਿਤਕਾਰੀ^{੧੪} । ਤਬਿ ਜਗਮਹਿ ਦਿਖਰਾਵਨ ਚਾਹੋ । ਨਰਬਹੁ ਪੂਜਹਿ—ਰਿਦਾ
ਉਮਾਹੋ ॥ ੩੯ ॥ ਸਿੱਧਾਂ ਮਹੁ ਫਸਿਕੈ ਤਜਿ ਰਸਕੋ^{੧੫} । ਜਗਤ ਬਾਸਨਾ ਚਾਹਤਿ
ਜਸਕੋ । ਆਤਮ ਗਯਾਨੀਕੈ ਸਿਧਿ ਸਾਰੀ । ਹਾਥ ਜੋਰਿਕਰਿ ਬਿਰਹਿ ਅਗਾਰੀ
॥ ੪੦ ॥ ਇਨ ਕੋ ਤਜਿ ਕਰਿ ਲੇ ਰਸੁ ਗਯਾਨ । ਅਨੰਦ ਰੂਪ ਸਭਿ ਲਖਹਿ
ਜਹਾਨ । ਭੇਖਿ^{੧੬} ਜੋਗਕੋ ਸਦਾਕਮਾਵੈ ਬਿਨਾ ਪ੍ਰੇਮ ਪ੍ਰਭੁ ਕੋ ਕਿਮ ਪਾਵੈ ? ॥ ੪੧ ॥
ਮਨ ਨਹਿ ਜੀਤਹੁ ਇਤ ਉਤ ਧਾਵੈ । ਸਿੱਧਾਂ ਮਹਿ ਉਰਝੈ ਭਰਮਾਵੈ^{੧੭} । ਸ੍ਰੀ
ਗੁਰ ਰਾਮਦਾਸ ਕਹਿ ਕਰਿਕੈ । ਸ਼ਬਦ ਸੁਨਾਯਹੁ ਤਿਨਹੁ ਉਚਰਿ ਕੈ ॥ ੪੨ ॥

^੧ਨਿਧੀਆਂ ਸਿਧੀਆਂ ਵਾਲੇ ਬਹੁਤ ਕਰਾਮਾਤਾਂ । ^੨ਵਧਾਉਂਦੇ ਹਨ । ^੩ਭਾਵ ਕਰਾਮਾਤਾਂ ਨੂੰ ।

^੪ਰਿਦੇ ਵਿਚੋਂ ਸਭ (ਵਿਹਾਰਾਂ ਦੀ) ਸੋਝੀ । ^੫ਰੋਸੀ ਵਿਚ ਸੱਪ (ਵਾਂਝ) ਭਾਵ ਮਿਥਿਆ ।

^੬ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਣਕੇ । ^੭ਮਨ ਰੂਪੀ ਮਿਰਗ ਪਾਣੀ ਵਾਸਤੇ । ^੮ਇਹ ਹੈ ਤੇ ਇਹ ਨਹੀਂ ਹੈ ।

(ਅ) ਕਿਸੇ ਵਿਚ ਭਾਵ (ਪ੍ਰਯਾਸ) ਕਿਸੇ ਵਿਚ ਨਾ ਪ੍ਰਯਾਸ, ਭਾਵ ਰਾਗ ਦੁਖ । ਇਹ ਸਭ ਦੂਰ

ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ^੯ਪ੍ਰੇਮ ਬਿਨ ਮੁਕਤ ਦੇ ਸਾਧਨ ਨਿਸ਼ਫਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ (ਇਹ ਗਲ) ਸੀਤ ਦੀ

ਬਾਣੀ (ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ) । ^{੧੦}ਬਹੁਤੀ ਕੀਤੀ ਕਮਾਈ (ਨਿਸ਼ਫਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ) । ^{੧੧}ਜੇ ਪੂਰੇ ਗੁਰੂ ਤੋਂ

(ਜੋਗ) ਪਾਪਤ ਭੀ ਕਰ ਲਵੇ । ^{੧੨}ਸਿੱਧੀਆਂ । ^{੧੩}ਮਨ ਭਰਮਾ ਲੈਂਦੇ ਹੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰੇਮ

ਕਰਕੇ । ^{੧੪}(ਨਾਮ ਦੇ) ਰਸ ਨੂੰ । ^{੧੫}(ਤੁਸੀਂ) ਭੇਖ (ਲੋਕ) ਮਦਾ ਜੋਗ ਕਮਾਉਂਦੇ ਹੋ ।

*ਪਾ:—ਦਿਖਰਾਵਨ, ਦਿਖਰਾਵਹਿ ।

†ਪਾ:—ਬਧਾਵਨ, ਬਧਾਵਹਿ ।

‡ਪਾ:—ਸਧ ਬਧ ਨਿਜ ਘਰ ਕੀ । ਸੁਧਿ ਸਭਿ ਨਿਜ ਘਟ ਕੀ ।

ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ

੧ ਓ ਸਤਿਗੁਰਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

ਮਹਲਾ ੪

ਰਾਗੁ ਆਸਾ ਘਰੁ ੬ ਕੇ ੩ ॥

ਹਥਿ ਕਰਿ ਤੰਤੁ ਵਜਾਵੈ ਜੋਗੀ ਬੋਥਰ ਵਾਜੈ ਬੇਨ ॥ ਗੁਰਮਤਿ ਹਰਿ ਗੁਣ
ਬੋਲਹੁ ਜੋਗੀ ਇਹੁ ਮਨੁਆ ਹਰਿ ਰੰਗਿ ਭੇਨ ॥ ੧ ॥ ਜੋਗੀ ਹਰਿ ਦੇਹੁ ਮਤੀ
ਉਪਦੇਸੁ ॥ ਜੁਗੁ ਜੁਗੁ ਹਰਿ ਹਰਿ ਏਕੇ ਵਰਤੈ ਤਿਸੁ ਆਗੈ ਹਮ ਆਵੇਸੁ ॥
੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਗਾਵਹਿ ਰਾਗ ਭਾਤਿ ਬਹੁ ਬੋਲਹਿ ਇਹੁ ਮਨੁਆ ਖੇਲੈ
ਖੇਲ ॥ ਜੋਵਹਿ ਕੂਪ ਸਿੰਚਨ ਕਉ ਬਸੁਧਾ ਉਠਿ ਬੈਲ ਗਏ ਚਰਿ ਬੈਲ ॥ ੨ ॥
ਕਾਇਆ ਨਗਰ ਮਹਿ ਕਰਮ ਹਰਿ ਬੋਵਹੁ ਹਰਿ ਜਾਮੈ ਹਰਿਆ ਖੇਤੁ ॥
ਮਨੁਆ ਅਸਥਿਰੁ ਬੈਲੁ ਮਨੁ ਜੋਵਹੁ ਹਰਿ ਸਿੰਚਹੁ ਗੁਰਮਤਿ ਜੇਤੁ ॥ ੩ ॥
ਜੋਗੀ ਜੰਗਮ ਸਿਸਟਿ ਸਭ ਤੁਮਰੀ ਜੈ ਦੇਹੁ ਮਤੀ ਤਿਤੁ ਚੇਲ ॥ ਜਨ ਨਾਨਕ
ਕੋ ਪ੍ਰਭ ਅੰਤਰ ਜਾਮੀ ਹਰਿ ਲਾਵਹੁ ਮਨੁਆ ਪੇਲ ॥ ੪ ॥ ੯ ॥ ੬੧ ॥

ਬੰਪਈ॥ ਸਨਜੈ ਸਬਦ ਸਤਿਗੁਰ ਤੇ ਜਬੈ 'ਸ੍ਰੀਨਾਨਕ' ਜਾਨਜੈ ਸਿਧ 'ਤਬੈ।
ਕਰੀ ਪਰੀਖਾ, ਛੇਰੀ ਗਿਨਤੀ। ਹੋਇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਭਨੀ ਮੁਖ ਬਿਨਤੀ॥੪੩॥ ਬਿਦਾ
ਭਏ ਕਹਿ ਚਲੇ 'ਅਦੇਸੁ'। ਦੇਖਤਿ ਸੰਗਤਿ ਤਹਾਂ ਅਸੇਸੁ। ਅੰਤਰ ਧਯਾਨ
ਭਏ ਤਤਕਾਲਾ। ਸਭਿ ਬਿਸਮਾਏ ਪਿਖਤਿ ਬਿਸਾਲਾ॥੪੪॥ ਪ੍ਰਸੰਨੋਤਰ
ਸੁਨਿਕਰਿ ਸਭਿ ਕਾਨਾ। ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਗੁਰ ਰੂਪ ਪਛਾਨਾ। ਬੂਝੈ 'ਸੰਤ ਕਹਾਂ ਤੇ
ਆਏ'। ਕਹਿ ਸੁਨਿ ਟਿਕੇ ਨ, ਤੁਰਤ ਸਿਧਾਏ॥੪੫॥ ਸਤਿਗੁਰ ਸਰਬ ਸੁਨਾ-
ਵਨ ਕੀਨਿ। 'ਇਹ ਗੋਰਖਕੋ ਪੰਥ ਪ੍ਰਬੀਨ। ਫਿਰਹਿ ਸਰਬ ਮਹਿ ਇਛਾ ਚਾਰੀ।
ਕਰਨ ਪਰੀਖਾ* ਅਏ ਹਮਾਰੀ॥੪੬॥ ਪ੍ਰਸੰਨੋਤਰ ਕਰਿ ਗਏ ਪਯਾਨ।
ਸਿੱਧਾਂ ਫਿਗ, ਸਭਿ ਸਿਧ ਬਡ ਮਾਨ'। ਇਮ ਸੁਨਿਕੈ ਸੰਗਤਿ ਹਰਿਖਾਨੀ।
'ਤੁਮਰੀ ਗਤਿ ਕਛੁ ਜਾਇ ਨ ਜਾਨੀ॥੪੭॥ ਸਿੱਖਜਨ ਹਿਤ' ਨਿਜ ਰੂਪ
ਧਰਜੈ ਹੈ। ਸੰਗਤਿ ਕੋ ਕੱਲਜਾਨ ਕਰਜੈ ਹੈ'। ਸੁਨਿ ਇਮ ਸਭਿਨਿ ਨਿਵਾ-
ਯਹੁ ਸੀਸ। 'ਤੁਮ ਸੁਖਦਾਤੈ ਹੋ ਜਗਦੀਸ਼'॥੪੮॥ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਸੰਗਤਿ
ਪਰ ਕਰੀ। ਭਏ ਨਿਹਾਲ ਕਿਤਿਕ ਤਿਸ ਘਰੀ। ਕੋਤਿਕ ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਬਿਤਾਵਨ
ਕੀਨਿ। ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੁ ਬਿਸਾਲ ਪ੍ਰਬੀਨ॥੪੯॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ
ਗ੍ਰੰਥੇ ਦੁਤਿਯ ਰਾਸੈ 'ਸਿੱਧ ਆਗਮਨ' ਪ੍ਰਬੰਗ ਬਰਨਨੈ ਨਾਮ ਦੁਤੀਓ ਅੰਸੂ ॥ ੨ ॥

*ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਰੂਪ ਜਾਣਿਆ ਸਿੱਧਾਂ ਨੇ। *ਛਾਵ ਸੰਸੇ ਬ੍ਰਿਤੀ। *ਸਿਧੀਆਂ (ਜਿਨ੍ਹਾਂ) ਪਾਸ
ਯਤਨ ਤੇ ਸਾਰੇ ਸਿੱਧ ਵਡੇ ਮਾਠੀ ਹਨ। *ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ (ਤਾਰਨ) ਲਈ। *ਪਾ:-ਪਾਰਖਾ।

੩. [ਤਪਾ ਸਿੱਖ ਹੋਯਾ । ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਸੇਵਾ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ । ਖਰਾ ਸੇਵਾ] ।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਰਾਮਦਾਸ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੁ ਰਹੈ ਪ੍ਰੇਮ ਗਲਤਾਨ । ਸੱਤਿਨਾਮ
ਸਿਮਰਨ ਕਰਨਿ ਦੇ ਸਿੱਖਸਨ ਕਹੁ ਦਾਨ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਸਤਿਸੰਗਤਿ
ਨਿਤਿ ਹੋਤਿ ਬਿਸਾਲਾ । ਆਵਹਿ, ਸਿੱਖ ਬਨਹਿ ਨਿਤ ਜਾਲਾ । ਜਹਿ
ਕਹਿ ਨਗਰ ਗ੍ਰਾਮ ਬਡ ਛੋਟੇ । 'ਗੁਰ' 'ਗੁਰ' ਜਪਹਿ ਲਾਖ ਕਈ
ਕੋਟੇ' ॥ ੨ ॥ ਸਿੱਖੀ ਕੇ ਮਾਰਗ ਸੁਭ ਪਰਿ ਹੀ' । ਅਪਰਨਿ ਕੇ ਮਤਕੋ
ਪਰਹਰਿਹੀ' । ਮਾਨੁਖ ਜਨਮ ਸਫਲਤਾ ਕਰਿਹੀ'। ਗੁਰ ਮਹਿਮਾ ਸ਼ਰਧਾ ਤੇ
ਧਰਿਹੀ' ॥ ੩ ॥ ਦੁਸ਼ਟ ਦੇਖਿ ਕਰਿ ਦੁਖਤਿ ਬਿਸਾਲੇ। ਬਰਖਾ ਜਲਹਿ ਜਵਾਸੇ
ਜਾਲੇ' । ਸਹਿ ਨਹਿ ਸਕਹਿ ਕਮੁਢ ਕੁਭਾਰੇ । ਮਨਹੁ ਚੰਦ੍ਰਿਕਾ ਬਿਰਹਨਿ
ਲਾਰੇ' ॥ ੪ ॥ ਸਿੱਖਨ ਕੀ ਅਸ ਰੀਤਿ ਨਵੀਨ। ਏਕ ਤਪੇ ਨੇ ਦੇਖਨਿ ਕੀਨ ।
ਤਰਕ ਕਰਨਕੋ ਉਮਗਯੋ ਰਹੈ'। 'ਇਹੁ ਕਯਾ ਕੀਨਿ?' ਨਰਨਿ ਸੋ ਕਹੈ ॥ ੫ ॥
ਬੂਝਨ ਕੋ ਕਰਿ ਪ੍ਰੀਤਿ ਬਡੇਰੀ'। ਆਇ ਸਭਾ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਹੋਰੀ । ਬੰਦਨ
ਕਰਿ ਸਮੀਪ ਤਬਿ ਬਿਰਯੋ। ਬੈਠਾਇਵ ਗੁਰ ਆਦਰ ਕਰਯੋ ॥ ੬ ॥ ਪੁਨ ਬੂਝਯੋ
ਕਹਿ ਦੁਸ਼ਟਨ ਦਵਨੁ। 'ਕਾਰਨ ਕਵਨ ਆਪ ਆਗਵਨੁ'? । ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਹੁ
ਸਮਝਾਵਹੁ ਕਹਿਕੈ। ਹਮਪਰਹਿ ਤਿਹਚਿਤ ਮਹਿ ਚਹਿਕੈ' ॥ ੭ ॥ ਤਪਾ ਕਹਨਿ
ਲਾਗਸਿ ਚਿਤ ਚਾਹੁ' । 'ਬ੍ਰਮਨ ਕਰਯੋ ਬਹੁ ਅਵਨੀ ਮਾਹੁ । ਸਕਲ ਮਤਨ
ਕੇ ਸੰਤ ਵਿਸ਼ੇਸ਼। ਬੰਦ ਪੁਰਾਨ ਸੁਨੇ ਬਹੁ ਦੇਖੇ ॥ ੮ ॥ ਤੀਰਥ ਬੰਦਨ ਜਾਤ੍ਰਾ
ਕਰੀ । ਬਹੁ ਬਲ ਜਲ ਪਾਵਨਤਾ ਧਰੀ' । ਸਿੱਖ ਤੁਮਾਰੇ ਬਹੁ ਅਭਿਮਾਨੀ ।
ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਰੀਤਿ ਨ* ਜਾਨੀ ਮਾਨੀ ॥ ੯ ॥ ਬਰਨਾਸ਼੍ਰਮ ਜਗ ਮਹਿ ਸਮੁ-
ਦਾਏ। ਕਹਯੋ ਬੰਦ ਸਭਿ ਕੇ ਮਨ ਭਾਏ। ਤੁਮਰੇ ਸਿੱਖਸਨ ਜਾਨਹਿ ਸੋਈ। ਏ
ਸੁਭ ਰੀਤਿ ਚਲਤਿ ਨਹਿ ਕੋਈ ॥ ੧੦ ॥ ਤੁਮਕੋ ਜਾਨਹਿ, ਪੂਜਨ ਠਾਨਹਿ ।
ਤੁਮਰੀ ਬਾਨੀ ਬਦਨ ਬਖਾਨਹਿ। ਵਾਹਿਗੁਰੁ ਕੋ ਸਿਮਰਨ ਕਰਹਿ। ਉਰ ਮਹਿ
ਧਮਾਨ ਤੁਮਾਰੇ ਧਰਹਿ ॥ ੧੧ ॥ ਤੀਰਥ ਬੰਦ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨ ਜਾਨਯੋ । ਇਨ ਕੋ

*ਕਈ ਕ੍ਰੋੜ । *ਪੈਂਦੇ ਹਨ । *ਬਰਖਾ ਦੇ ਜਲ ਨਾਲ (ਜਿਵੇਂ) ਸਾਰਾ ਜਵਾਹਰ ਸੜ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।

*ਜਿਵੇਂ ਚਾਨਣੀ ਵਿਛੋੜੇ ਵਾਲੀ ਨੂੰ (ਦੁਖਦਾਈ) ਲਗਦੀ ਹੈ । *ਉੱਡਲਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ । *ਬੜੀ
ਪ੍ਰੀਤ ਨਾਲ (ਲੋਗਾਂ) ਨੂੰ ਪੁਛਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। *ਆਉਣੇ ਦਾ ਕਾਰਨ ਕੀ ਹੈ? *ਚਿਤ ਦੀ ਇੱਛਾ। *ਬਹੁਤੀ
ਥਾਂ ਤੇ (ਤੀਰਥ) ਜਲ ਦੀ ਪਵਿੱਤ੍ਰਤਾ ਧਾਰਨ ਕੀਤੀ, ਭਾਵ ਤੀਰਥੀਂ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕੀਤੇ ।

*ਪਾ:-ਨਹਿ ।

ਧਰਮ ਸੁਭਾਵ ਨ ਮਾਨਜੋ^੧ । ਕਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸਿੱਖਨ ਗਤਿ ਹੋਵਹਿ । ਜਨਮ
ਆਪਨੋ ਨਿਸ਼ਫਲ ਖੋਵਹਿ^੨॥੧੨॥ ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮਦਾਸ ਤਬਿ ਕਹਯੋ । ‘ਕੌਨ
ਮਹਾਤਮ ਇਨ ਕੋ^੩ ਲਹਜੋ ?। ਕਰਹਿ ਪ੍ਰੀਤ ਸੋ ਸ਼ਰਧਾ ਧਾਰਿਕੌਨ ਪਾਇ
ਫਲ ਅੰਤੀਵਾਰ?’॥੧੩॥ ਤਪੋ ਕਹਜੋ ਕਰਿਕੈ ਬਿਸਤਾਰਾ^੪। ‘ਤੀਰਥ ਮੱਜਨ
ਫਲਦ ਉਦਾਰਾ^੫ । ਪਾਪ ਖਾਪਤੇ ਆਪ ਸੁਨਾਨੇ’ । ਕਰਹਿ ਅੰਤਿ ਕੋ ਸੁਰਗ
ਪਯਾਨੇ॥੧੪॥ ਅਨਿਕ ਭਾਂਤਿ ਕੋ ਸੁਖ ਤਹਿ ਪਾਵਹਿ । ਪਠਿ ਬੇਦਨ ਬ੍ਰਹਮ
ਲੋਕ ਸਿਧਾਵਹਿ^੬ । ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਵਾਕ ਬਖਾਨਾ । ‘ਸੁਰਗ ਭੋਗ ਸੁਖ
ਲਹਜੋ* ਮਹਾਂਨਾ ॥ ੧੫ ॥ ਸਾਚ ਜਾਨਿ ਉਰ ਕਰਹੁ ਉਪਾਯਾ। ਮਹਾਂ ਕਸ਼ਟ
ਤੇ ਲਿਹੁ ਤਿਨ ਪਾਯਾ^੭ । ਸੋ ਸਭਿ ਸੰਤਨ ਮਿੱਥਨਾ ਜਾਨੇ। ਕਜੋ ਸੈਕਟ ਤਿਨ
ਹਿਤ ਕਰਿ ਠਾਨੇ^੮ ॥ ੧੬ ॥ ਸਤਿਸੰਗਤ ਸੇਵਹੁ ਤੁਮ ਨਾਂਹੀ । ਕਜੋ ਸੁਖ
ਤਿਨਹੁ ਲਖਹੁ^੯ ਮਨ ਮਾਂਹੀ। ਸੰਤਨ ਵਸਤੁ ਤੁਮ ਲਖੀ ਨ ਕੈਸੇ। ਚੱਕ੍ਰਵਰਤਿ
ਸੁਖ ਰੰਕ ਨ ਜੈਸੇ॥ ੧੭ ॥ ਬ੍ਰਿਥਾ^{੧੦} ਦੋਸ਼ ਮਮ ਸਿੱਖਨ ਦੀਨਸਿ । ਤੱਤੁ
ਵਸਤੁ ਕੋ ਭੇਦ ਨ ਚੀਨਸਿ । ਸਕਲ ਜਨਮ ਤੋਂ ਕੀਨ ਬਿਤੀਤ । ਮਿਲਜੋ
ਨ ਗੁਰ ਨਹਿ ਆਇ ਪ੍ਰਤੀਤ ॥ ੧੮ ॥ ਜੰਗਮ ਤੀਰਥ ਅਤਿ ਸਤਿਸੰਗ^{੧੧} ।
ਤਿਸ ਕੋ ਮਿਲਜੋ ਨ ਲਹਿ ਹਰਿ ਰੰਗ। ਉਰ ਮਹਿ ਗਰਬ ਧਰਜੋ ਦਿਢ ਕੂਰਾ ।
ਤਬਹਿ ਮਿਟਹਿ ਮਿਲਿਹੈ ਗੁਰਪੂਰਾ^{੧੨}॥੧੯॥ ਸੁਨਿ ਕੈ ਤਪੋ ਕਹਜੋ ਆਚਾਰ^{੧੩} ।
ਅਰੁ ਸਭਿ ਤੀਰਥ ਮੱਜਨ ਬਾਰ^{੧੪} । ‘ਕਿਮ ਲਘੁ ਕਹਹੁ^{੧੫} ਜਿ ਸਭਿ
ਨੋ ਮਾਨੇ । ਮਹਿਮਾ ਮਹਾਂ ਪੁਰਾਨ ਬਖਾਨੇ ॥ ੨੦ ॥ ਕਰ ਬਿਚਾਰ ਮੁਝ ਦਿਹੁ
ਸਮੁਝਾਈ । ਸਤਿਸੰਗਤਿ ਕੀ ਕਿਮਿ ਬਡਿਆਈ’ । ਤਬਿ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮਦਾਸ
ਹਿਤਕਾਰਿ^{੧੬} । ਸ਼ਬਦ ਸੁਨਾਯੋ ਕੀਨਿ ਉਚਾਰਿ ॥੨੧॥ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ॥

ਮਲਾਰੁ ਮਹਲਾ ੪ ॥

ਗੰਗਾ ਜਮਨਾ ਰੋਦਾਬਰੀ ਸਰਸੁਤੀ ਤੇ ਕਰਹਿ ਉਦਮੁ ਧੁਰਿ ਸਾਧੂ ਕੀ

^੧ਇਨ੍ਹਾਂ (ਸਿਖਾਂ ਦਾ) ਧਰਮ ਤੇ ਸੁਭਾਵ (ਵੇਦ ਅਨੁਸਾਰ) ਨਹੀਂ ਜਾਣਿਆਂ । (ਅ) ਇਨ੍ਹਾਂ ਵੇਦਾਂ ਦਾ
(ਕਥਨ ਕੀਤਾ) ਧਰਮ ਤੇ ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ਤਾਤਪਰਜ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆਂ । ^੨ਭਾਵ ਤੀਰਥਾਂ ਦਾ । ^੩ਫਲ ਦੋਂਦਾ
ਹੈ ਬੜਾ । ^੪ਪਾਪ ਨਾਸ਼ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਜਲ ਵਿਚ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨ ਨਾਲ। ^੫ਭਾਵ ਸੁਰਗ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ
ਕਰ ਲਿਆ । ^੬ਧਾਰਨ ਕਰਨ । ^੭ਤਿਸ(ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਦੀ ਸੇਵਾ ਦਾ)ਤੁਸੀਂ ਜਾਣ ਸਕਦੇ ਹੋ । ^੮ਐਵੇਂ
ਨਿਕੰਮਾ । ^੯ਸਤਿਸੰਗ ਟੁਰਦਾ ਫਿਰਦਾ ਤੀਰਥ ਹੈ । ^{੧੦}ਕਰਮ । ^{੧੧}ਤੀਰਥਾਂ ਦੇ ਜਲ ਦਾ ਇਸ਼ਨਾਨ ।
^{੧੨}ਭਾਵ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨੀਵਾਂ ਕਿਉਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹੋ । ^{੧੩}ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਕੇ ।

*ਪਾਪ-ਲਖਜੋ ।

†ਪਾਪ-ਸੇਵਜੋ, ਸੇਵੀ ।

ਤਾਈ ॥ ਕਿਲਵਿਖ ਮੇਲੁ ਭਰੇ ਪਰੇ ਹਮਰੇ ਵਿਚਿ ਹਮਰੀ ਮੇਲੁ ਸਾਧੂ ਕੀ ਧੂਰਿ
ਗਵਾਈ ॥ ੧ ॥ ਤੀਰਥਿ ਅਠਸਠਿ ਮਜਨ ਨਾਈ ॥ ਸਤ ਸੰਗਤਿ ਕੀ ਧੂਰਿ
ਪਰੀ ਉਭਿ ਨੇੜੀ ਸਭ ਦੁਰਮਤਿ ਮੇਲੁ ਗਵਾਈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਜਾਹਰਨਵੀ
ਤਪੇ ਭਾਗੀਰਥਿ ਆਣੀ ਕੇਦਾਰੁ ਬਾਪਿਓ ਮਹਸਾਈ ॥ ਕਾਂਸੀ ਕ੍ਰਿਸਨ ਚਰਾਵਤ
ਗਾਉ ਮਿਲਿ ਹਰਿ ਜਨ ਸੇਭਾ ਪਾਈ ॥ ੨ ॥ ਜਿਤਨੇ ਤੀਰਥ ਦੇਵੀ ਬਾਪੇ
ਸਭਿ ਤਿਤਨੇ ਲੋਚਹਿ ਧੂਰਿ ਸਾਧੂ ਕੀ ਤਾਈ ॥ ਹਰਿ ਕਾ ਸੰਤੁ ਮਿਲੈ
ਗੁਰ ਸਾਧੂ ਲੇ ਤਿਸਕੀ ਧੂਰਿ ਮੁਖਿ ਲਾਈ ॥ ੩ ॥ ਜਿਤਨੀ ਸ੍ਰਿਸਟਿ ਤੁਮਰੀ
ਮਰੇ ਸੁਆਮੀ ਸਭ ਤਿਤਨੀ ਲੋਚੈ ਧੂਰਿ ਸਾਧੂ ਕੀ ਤਾਈ ॥ ਠਾਠਕ
ਲਿਲਾਟਿ ਹੋਵੇ ਜਿਸੁ ਲਿਖਿਆ ਤਿਸੁ ਸਾਧੂ ਧੂਰਿ ਦੇ ਹਰਿ ਪਾਰਿ ਲੰਘਾਈ
॥ ੪ ॥ ੨ ॥

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਮੁਖ ਤੇ ਸੁਨਯੋ ਸਬਦ ਸੁ ਅਰਥ ਸਮੇਤਾਗਦ ਗਦ
ਭਯੋ ਪ੍ਰਸੰਨ ਤਬਿ ਉਰ ਭਾ ਪ੍ਰੇਮ ਨਿਕੇਤ*॥ਚੋਪਈ॥੨੨॥ ਤਪੇ ਰਿਦੇ ਸ਼ਰਧਾ
ਤਬਿ ਆਈ॥ਕਰਤਿ ਭਯੋ ਬਹੁ ਭਾਂਤਿ ਬਡਾਈ॥ਕ੍ਰਿਪਾਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਗੁਰ ਹੋਰਨ
ਕਰੀ । ਜਿਸ ਤੇ ਦੁਰਮਤਿ ਤਿਸੁ ਕੀ ਹਰੀ ॥ ੨੩ ॥ ਕਹਿਨ ਲਗਯੋ 'ਜਾਗੋ
ਮਮ ਭਾਗਾ । ਅਨੁਰਾਗਤਿ ਰਾਵਰਿ ਮੁਖ ਲਾਗਾ' । ਜਬਿ ਤੁਮ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਹੁ

*ਭਾਵ ਆਪਣੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰੇਮ ਉਤਪੰਨ ਹੋਇਆ ਹੈ । (ਅ) ਅਨੁਰਾਗ-ਰਾਗ ਤੋਂ
ਚਹਿਤ ਭਾਵ ਰਾਗ ਦੇਖ ਤੋਂ ਚਹਿਤ ਹੋਕੇ ।

*ਇਕ ਲਿਖਤੀ ਨੁਸਖੇ ਵਿਚ ਇਸ ਦੋਹੇ ਦੀ ਥਾਵੇਂ 'ਐਤਨਾ ਪਾਠ ਹੋਰ ਹੈ:-

ਚੋਪਈ ॥ ਕਹਯੋ ਗੁਰੂ ਜੀ 'ਤਪਾ ਸੁਨੀਯੈ । ਗੰਗਾ ਆਇ ਜੁ ਤੀਰਥ ਛਨੀਯੈ । ਤੇ ਸਭਿ
ਸਾਧੂ ਧੂਰ ਕੇ ਚਾਂਹੀ । ਲੋਕਨਿ ਕੇ ਅਘਿ ਤਿਨ ਸਿੰ ਪਾਂਹੀ ॥ ੨੨ ॥ ਪਾਪੁ ਮੇਲਿ ਕਰੁ ਹੋਇ
ਮਲੀਨ । ਸਾਧੂ ਚਰਨ ਧਾਰਨ ਜਬ ਕੀਨ ॥ ਤਿਨ ਕੀ ਧੂਰਿ ਤੇ ਮੇਲਿ ਸਭੁ ਜਾਇ । ਤਬ ਤੀਰਥ
ਸ਼ਾਂਤੀ ਕੇ ਪਾਇ ॥ ੨੩ ॥ ਅਠਸਠ ਤੀਰਥੁ ਸੰਗਤ ਮਾਂਹੀ । ਕਰ ਸਤਿਸੰਗ ਸਰਬ ਢਲ ਪਾਹੀ ।
ਭਾਗੀਰਥ ਤਪ ਕਰ ਗੰਗਾ ਆਣੀ ॥ ਹਰਿ ਚਰਨ ਕਾ ਨਿਰਮਲ ਪਾਣੀ ॥ ੨੪ ॥ ਤਿਹ ਮੱਝੇ
ਪਾਪਨ ਹੁਇ ਨਾਸ । ਸੇ ਹਰ ਚਰਨ ਸਤਿਸੰਗ ਨਿਵਾਸ ॥ ਕਾਂਸੀ ਮਥੁਰਾ ਆਇ ਅਸਥਾਨੁ ।
ਹਰਿ ਅਵਤਾਰੁ ਤੇ ਉਤਮ ਜਾਨ ॥ ੨੫ ॥ ਸੇ ਹਰਿ ਸੰਤਨ ਰਿਦੇ ਮਥਾਰੁ ॥ ਧਾਰੁ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਿ ਕਰੈ
ਉਚਾਰਿ ॥ ਯਾਤੇ ਸਤਿਸੰਗਤਿ ਵਡਿਆਈ ॥ ਯੇਦਾਗਮ ਰਿਖਿਅਨ ਮੁਖਿ ਗਾਈ ॥ ੨੬ ॥ ਬਿਨ
ਸਤਿਸੰਗ ਤਰਿਓ ਨਹਿ ਕੋਈ ॥ ਆਗੈ ਪਾਛੈ ਅਬਿ ਜੋ ਹੋਈ ॥ ਸੇ ਸਤਿਸੰਗ ਹਮ ਗੀਤ
ਚਲਾਈ ॥ ਸਭਿ ਸਿੱਖਨ ਕੋ ਨਾਮ ਜਪਾਈ ॥ ੨੭ ॥ ਇਸੀ ਹੋਤ ਸਤਿਸੰਗ ਮਹਾਤਮ ॥ ਹਮਨੇ
ਗਾਯੋ ਜਾਨੁ ਕਰਿ ਆਤਮ ॥ ਤੁਮ ਆਪਨੇ ਮਨ ਲੋਹੁ ਬਿਚਾਰੁ ॥ ਅਹੈ ਸਭਿ ਤਬਿ ਕਰੈ ਉਚਾਰੁ
॥ ੨੮ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਤੇ ਪਾਸ ਤੇ ਸਬਦ ਸੁ ਅਰਥ ਸਮੇਤ ॥ ਸੁਨਯੋ ਤਪੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੁ
ਸਮਝਯੋ ਸਗਰੋ ਹੋਤੁ ॥ ੨੯ ॥ ਇਹ ਕਵਿਤਾ ਸਿਥਲ ਜਿਹੀ ਹੈ ਤਾਂਤੇ ਆਖੇਪਕ ਲਕਈ ਹੈ ।

ਲਖਿ ਦਾਸ। ਤਬਿ ਉਰ ਦੇਤੇ ਤੁਰਤ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ॥ ੨੪ ॥ ਮੋ ਮਨ ਮਾਨੀ ਮਾਨ
 ਮਹਾਂਨ*। ਮਹਿਮਾ ਨਹਿ ਮਾਨੀ ਮਤਿ ਹਾਨੀ†। ਸਨਮੁਖ ਬੋਲੈ ਮੈਂ ਬਹੁ
 ਭੁਲਾ॥ ਪ੍ਰਤਿਕੂਲਨਿ ਪਰ ਤੁਮ ਅਨੁਕੂਲਾ‡॥ ੨੫ ॥ ਅਸ ਦਾਤੇ ਤੁਮ ਤਜਾਗਹਿ
 ਜੋਇ। ਸੋ ਮੁਰਖ ਲੇ ਸਭਿ ਕੁਛ ਖੋਇ। ਅਬਿ ਮਨ ਜਾਨੈ ਸੰਤ ॥ ਮਹਾ-
 ਤਮ। ਜਿਸ ਤੇ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਗਜਾਤਾ ਆਤਮਾ॥ ੨੬ ॥ ਤਜਿ ਪਖੰਡ() ਗੁਰ ਕੋ
 ਸਿਖ ਹੋਇਓ। ਮਿਲਿ ਸਤਿਸੰਗਤਿ ਮਹਿ ਸੁਖ ਜੋਇਓ॥ ਨਿਕਟ ਰਹੈ ਕਬਿ
 ਅਨਤ ਸਿਧਾਰੈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪਗ ਪੰਕਜ ਉਰਧਾਰੈ ॥ ੨੭ ॥ ਨਿਤਿ ਸਿਖ ਦੇਸ
 ਬਿਦੇਸਨ ਆਵਹਿ। ਲਗੇ ਦਰਬ ਅਰਪਨ ਹਰਖਾਵਹਿ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਅਮਰ
 ਦਾਸ ਇਕ ਦਿਨ ਕੋ। ਚਲੇ ਖਰਚ ਲੇ ਇਤਨਕੁ ਧਨ ਕੋ॥ ੨੮ ॥ ਅਰਪਹਿ
 ਅਧਿਕ ਸੁ ਦੇਤਿ ਹਟਾਇ। ਨਿਸ ਬਾਸੁਰ ਬਹੁ ਦੇਗ ਚਲਾਇ। ਸਿਚਹਿ
 ਕਰੈ ਨ ਘਰ ਮਹਿ ਦੇਤੋ। ਏਕ ਦਿਵਸ ਭੋਜਨ ਹੋਇ ਜੇਤੋ॥ ੨੯ ॥ ਆਇ
 ਨਿਤਾਪ੍ਰਤਿ ਹੁਇ ਗੁਜਰਾਨਾ। ਨਿਜ ਸਰੀਰ ਲਗ ਅਸ ਪੂਨ ਠਾਨਾ।
 ਚਤੁਰਥ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੁ ਗੁਨਖਾਨੀ। ਸੇਵਾ ਲਖਮੀ ਕੀਨ ਮਹਾਂਨੀ॥ ੩੦ ॥ ਤੀਨ
 ਗੁਰਨ ਕੋ ਜਾਚਤਿ ਰਹੀ। ਤਉ ਸਮੀਪ ਕਰੀ ਕਿਮਿ ਨਹੀ। ਮਹਾਂ ਬਲੀ
 ਜੋਧਾ ਇਹੁ ਬੈਸੇ। ਜਾਚਨ ਲਖਮੀ ਕੋਲਖਿ ਤੈਸੇ॥ ੩੧ ॥ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਰੀ ਤਬਿ
 ਆਈ। ਅਰਪਹਿ ਆਨ ਸਿੱਖਜ ਸਮੁਦਾਈ। ਮਾਯਾ ਮਹਿ ਅਲੋਪ ਨਿਤਿ
 ਐਸੇ। ਜਲ ਕਨ ਕਮਲ ਛੁਵੈ ਨਹਿ ਜੈਸੇ॥ ੩੨ ॥ ਪ੍ਰਿਥੀਆ ਰਹਿਨ ਸਮੀਪੀ
 ਲਾਗੈ। ਧਨ ਆਗਮ ਤੇ ਮਨ ਅਨੁਰਾਗੈ। ਸਰਬ ਸੰਭਾਰਹਿ ਦੇਗ
 ਚਲਾਵਹਿ। ਕਾਜ ਅਪਰ ਹੂੰ ਸੋ ਨਿਰਬਾਵਹਿ॥ ੩੩ ॥ ਮਹਾਂ ਦੇਵ ਮਨਮਸਤ
 ਰਹੀਤਾ। ਹਾਨ ਲਾਭ ਕਉ ਕਛੁ ਨ ਗਨੀਤਾ। ਚਿਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਪਿਤ੍ਰ ਗੁਰ ਕੋ ਭਾਰੀ।
 ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਜੀ ਭਗਤਿ ਸੰਭਾਰੀ ॥ ੩੪ ॥ ਜਨਨੀ ਭਾਨੀ ਕੋ ਅਨੁਸਾਰੇ।

*ਮੇਰਾ ਮਨ ਮਹਾਨ ਹੰਕਾਰ ਕਰ ਹੰਕਾਰੀ ਹੋ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਮਿਤਹੀਣੇ ਨੇ (ਆਪ ਦੀ) ਮਹਿਮਾ ਨਹੀਂ
 ਸੀ ਜਾਣੀ। †ਵਿਰੋਧੀਆਂ ਉਤੇ (ਬੀ) ਤੁਸੀਂ ਦਿਆਲੂ ਹੋ। ‡ਆਤਮ ਗਜਾਤ। §ਐਤਨਾ ਕੁ ਧਨ
 ਲੈਂਦੇ ਸਨ (ਜਿਤਨੇ ਕੁ ਨਾਲ) ਇਕ ਦਿਨ ਦਾ ਖਰਚ ਚੱਲੇ। ¶ਭਾਵ ਸਾਰੀ ਆਯੁ ਤਕ ਇਹ
 ਪ੍ਰਭ ਧਾਰੀ ਰੱਖਿਆ। *ਪਾ:-ਮੈਂ ਬੜਾ ਮਾਨੀ ਮੁਢ ਮਹਾਨ।

†ਪਾ:-ਮਹਿਮਾ ਸਿੱਖਨ ਕੀ ਨਹਿ ਜਾਨ। ‡ਪਾ:-ਅਬ। §ਪਾ:-ਬਖਸ਼ਹੁ ਆਪ ਤੁਮ
 ਹੋਇ ਅਨਕੂਲਾ। ¶ਪਾ:-ਅਬਜਲਜੇ ਸਤਿਸੰਗ। ||ਪਾ:-ਗਜਾਨ ਨਿਜਾਤਮ।

()ਪਾ:-ਗਿਣਤੀ।

[]ਪਾ:-ਕਾਰਜ ਅਪਰ ਹੂੰ ਸੁ ਨਿਬਹਾਵਹਿ।

ਬੰਦਨ ਕਰਹਿ ਸੇਵ ਕੇ ਪਾਰੇ । ਸੁਕਚਤਿ ਰਹੈ ਪਿਤਾ ਤੇ ਮਨ ਮਹਿ । ਬਿਵ-
ਹਾਰੀ ਕਿਮ ਭਏ ਨ ਧਨ ਮਹਿ॥੩੫॥ ‘ਅਲਪ ਬੈਸ ਮਹਿ’ ਸਗਰੇ ਜਾਨਹਿ ।
‘ਯਾਂਤੇ ਨਹਿ ਬਿਵਹਾਰ ਪਛਾਨਹਿ’ । ਪਿਤਾ ਗੁਰੂ ਸਭਿ ਜਾਨਹਿ ਪ੍ਰੀਤਿ ।
ਜਿਮ ਬਰਤਤਿ ਜਨ ਗਨ ਕੇ ਚੀਤ॥੩੬॥—ਸੋਢੀਬੈਸ ਬਿਭੁਖਨ ਹੋਵਹਿ^੧ ।
ਸਭਿ ਗੁਨ ਨਿਪੁਨ—,ਪਿਤਾ ਇਮ ਜੋਵਹਿ—ਨਿਜ ਕੁਲ ਮਹਿ ਰਾਖਹਿ
ਗੁਰਿਆਈ । ਜਾਨਿ ਨ ਦੇਹਿ ਕਰਹਿ ਬਿਰਤਾਈ^੨—॥੩੭॥ ਅਪਰ ਲੋਕ
ਪ੍ਰਿਥੀਏ ਕੇ ਜਾਨਹਿ ।—ਸਭਿ ਬਿਵਹਾਰ ਮਹਾਨ ਪਛਾਨਹਿ । ਪਿਤਾ ਸਮੀਪੀ
ਨਿਸਦਿਨ ਰਹੈ । ਦੇਨਿ ਲੇਨਿ ਸਗਰੇ ਨਿਰਬਹੈ ॥੩੮॥ ਸਭਿ ਬਿਵਹਾਰਨ
ਮਹਿ ਸਵਧਾਨੇ । ਕਰਹਿ ਕਾਰ ਪਿਤ ਕੋ ਨ ਬਖਾਨੇ—। ਸਤਿਗੁਰ ਕਹੈ
ਨ ਕੈਸੇ ਤਾਂਹੁ^੩ । ਉਪਦੇਸ਼ਤਿ ਬਿਤਿ ਸਿੱਖਨ ਮਾਂਹੁ ॥੩੯॥ ਇਕ ਦਿਨ
ਸੰਗਤਿ ਭਈ ਘਨੇਰੀ । ਸੁਨੈ ਚਹੈ ਬਾਨੀ ਗੁਰ ਕੋਰੀ । ਲਗੈ ਦਿਵਾਨ
ਸਥਾਨ ਮਹਾਨ^੪ । ਗੁਰਮੁਖ ਸਿੱਖਜ ਸੁ ਮਿਲੇ ਸੁਜਾਨ^੫ ॥੪੦॥ ਗਲ ਚਕੋਰ
ਜਨੁ ਭਏ ਅਸ਼ੋਖੈ^੬ । ਸਤਿਗੁਰ ਬਦਨ ਚੰਦ ਕੇ ਦੇਖੈ । ਚਾਤ੍ਰਕ ਬਿੰਦ ਤ੍ਰਿਖਾ-
ਤੁਰ ਬਹੁ ਲਹਿ^੭ । ਗੁਰ ਘਨ ਤੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਬੂੰਦ ਚਹਿ^੮ ॥੪੧॥ ਸਭਿ ਸਿੱਖਜਨ
ਕੀ ਲਖਿ ਕਰਿ ਲਾਲਸ । ਲਾਗੇ ਸਤਿਗੁਰ ਕਹਿਨ ਕ੍ਰਿਪਾਲਸ^੯ । ‘ਜੇ ਕੋ
ਮੇਰੇ ਸਿੱਖਜ ਕਹਾਵਹਿ । ਸੁਭ ਗਤਿ ਅੰਤਿ ਸਮੈ ਲਲਚਾਵਹਿ ॥੪੨॥ ਸੇਵਾ
ਕਰਨ ਬਿਖੇ ਚਿਤ ਕਰੈਉਰ ਹੰਕਾਰ ਨ ਕਬਹੂੰ ਧਰੈ । ਅਪਰ ਜੁਗਨ ਮਹਿ
ਤਪ ਕੋ ਤਾਪਨਿ । ਸਹਹਿ ਕਸ਼ਟ ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਤਨ ਆਪਨ^{੧੦} ॥੪੩॥ ਨਿਰ-
ਮਲ ਅੰਤਹਿਕਰਨ ਕਰੇ ਹੈ । ਹੀ ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਅਨੰਦ ਬਿਰੇ ਹੈ । ਸੇ ਤਪ ਕੋ
ਅਬ ਸਮਾਂ ਨ ਜਾਨਹੁ । ਸਤਿਸੰਗਤਿ ਕੀ ਸੇਵਾ ਠਾਨਹੁ ॥੪੪॥ ਤਪ ਤੇ ਦਸ

^੧(ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ) ਛੋਟੀ ਉਮਰ ਵਿਚ (ਹਨ) ਇਸ ਕਰਕੇ ਵਿਵਹਾਰ ਨਹੀਂ ਪਛਾਣਦੇ,
ਸਾਰੇ ਲੋਕ (ਇਹੀ) ਜਾਣਦੇ ਹਨ । ^੨(ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਦਿਲ ਦੀ)
ਪ੍ਰੀਤੀ ਨੂੰ ਜਾਣਦੇ ਹਨ, ਤੇ ਇਹ ਵੀ ਜਾਣਦੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਜੀ ਬਾਬਤ ਸਾਰੇ ਲੋਕਾਂ
ਦੇ ਜੀ ਵਿਚ ਵਰਤੀ ਹੈ । (ਅ) ਜਿਵੇਂ ਜਨਗਨ=ਭਗਤ ਜਨਾਂ ਦੇ ਦਿਲ ਵਿਚ ਵਰਤੇ, ਉਹ ਬੀ
ਜਾਣਦੇ ਹਨ, ਭਾਵ ਅੰਤਰਯਾਮੀ ਹਨ । ^੩(ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਜੀ) ਹੋਣਗੇ । ^੪ਟਿਕਾਵਣਾ ਕਰਨਗੇ ।
^੫ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ (ਪ੍ਰਿਥੀਏ ਨੂੰ) । ^੬ਕੋਠੇ । ^੭ਸਾਰੇ ਚਾਤ੍ਰਕ (ਨਿਜ ਨੂੰ) ਬਹੁਤਾ ਤ੍ਰਿਖਾਵੰਤ
ਜਾਣਕੇ । ^੮ਗੁਰੂ ਰੂਪੀ ਬੰਦਲ ਤੋਂ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੀ ਝੁੰਦ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ । ^੯ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਹੋ ਕੇ ।
^{੧੦}ਆਪਣੇ, ਤਨ ਤੇ । *ਪਾ:—ਮਹਾਨ ਸਥਾਨ । †ਪਾ:—ਸੁਜਾਨ ।

ਗੁਨ ਫਲ ਇਸ ਕੇਰਾ । ਅੰਤ ਸਮੇਂ ਬਲ*ਲਹੈ ਬਡੇਰਾ । ਤਪ ਕੋ ਬਹੁਦਿਨ
 ਜੇ ਨਿਤਿ ਤਾਪਤਿ । ਅਲਪ ਸਮੇਂ ਸੇਵਾ ਫਲ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ॥ ੪੫॥ ਦਿਵ ਸ਼ਰਧਾ
 ਧਰਿ ਸੇਵਾ ਕਰੈ । ਜਨਮ ਮਰਨ ਭਵਜਲ ਤੇ ਤਰੈ । ਆਪਾ ਕਬਹੁ ਜਨਾਵਹਿ
 ਨਾਹਿਨ । ਕਹੈ ਕਠੋਰ ਦੁਖਾਵਹਿ ਕਾਹਿ ਨ ॥ ੪੬॥ ਸੇਵਾ ਕਰਿ ਲੇ ਚਤੁਰ
 ਪਦਾਰਥ । ਗੁਰ ਸਿਖ ਸੇਵਹਿ ਹੋਹਿ ਕ੍ਰਿਤਾਰਥ । ਬਿਨ ਸੇਵਾ ਤੇ ਭਗਤਿ
 ਨ ਪਾਵਹਿ । ਭਗਤਿ ਬਿਨਾ ਨਹਿ ਗਿਆਨ ਉਪਾਵਹਿ ॥ ੪੭॥ ਗਿਆਨ ਬਿਨਾ
 ਨਹਿ ਮੁਕਤਿ ਪਦਾਰਥ । ਸੇਵਾ ਮੂਲ ਸੁਕਰਹੁ ਕ੍ਰਿਤਾਰਥ । ਜੇ ਸਤਿਸੰਗਤਿ
 ਸੇਵਾ ਠਾਨੇ । ਸੇ ਬਹੁ ਪਸਾਰੈ ਮਮ ਮਨ ਮਾਨੇ ॥ ੪੮॥ ਜਬਾ ਸ਼ਕਤਿ ਭੋਜਨ
 ਬਨਿਵਾਵੈ । ਨੇਮਿ ਹੋਇ ਸਿਖ ਸੇਤ ਅਚਾਵੈ । ਚਰਨ ਪਖਾਰੈ ਨੀਰ ਪਿਵਾਵੈ ।
 ਕਰ ਬੀਜਨ ਲੇ ਪੈਨ ਝੁਲਾਵੈ ॥ ੪੯॥ ਚਾਂਪਹਿ ਚਰਨ* ਮਧੁਰ ਕਹਿ
 ਬਾਨੀਪਠ ਪਹਿਰਾਵੈ ਬਿਨੈ ਬਖਾਨੀ । ਅਰਪਹਿ ਫਲ ਬਰ ਫੂਲ ਅਪਾਰੀ† ।
 ਬਸਤ੍ਰ ਪਖਾਰਹਿ ਸੇਤ ਅਗਾਰੀ ॥ ੫੦॥ ਮੰਦਰ ਚਿਨਹਿ ਚਿਨਾਵਹਿ ਚਾਰੂ ।
 ਜਹਿ ਬਿਸਰਾਮਹਿ ਸੇਤ ਉਦਾਰੂ । ਸ਼ਰਧਾ ਪ੍ਰੇਮ ਸਹਤ ਕਰਿ ਸੇਵਾ । ਨਹਿ
 ਬਜਾਪੈ ਮਨ ਕੋ ਅਹੰਮੇਵਾ ॥ ੫੧॥ ਇਸ ਪਰ ਇਕ ਇਤਿਹਾਸ ਬਖਾਨਾ‡ ।
 ਇਕ ਨਰ ਨੇ ਖਗ ਸੇਵਾ* ਠਾਨਾ । ਪਾਨੀ ਚੋਗ ਦੇਹਿ ਧਰਿ ਉਚੇ† । ਸਭਿ
 ਪੰਛੀ ਤਿਹ ਸਦਨ ਪਹੁਚੇ ॥ ੫੨॥ ਖਗ ਪ੍ਰਸੰਨ ਬਹੁ ਤਿਸ ਪਰ ਹੋਇ । ਆਨੇ
 ਹੀਸ ਸਦਨ ਤਿਹ ਦੋਇ । ਖਾਇ ਨ ਚੋਗ ਨ ਪੀਵੈ ਪਾਨੀ । ਤਿਨ ਪਿਖਿ ਕੇ
 ਚਿਤ ਚਿੰਤਾ ਠਾਨੀ ॥ ੫੩॥ ਕਿਨਹੂੰ‡ ਆਨਿ ਤਿਸੈ ਸਮੁਝਾਇਸੁ—ਮੁਕਤਾ
 ਦੂਧ ਖਾਇ ਤ੍ਰਿਪਤਾਇਸੁ—। ਸੁਨਿ ਅਨਬਿਧ ਮੁਕਤਾ* ਸੇ ਲਜਾਇਵਾ ਰੁਚਿ
 ਕਰਿ ਹੀਸਨ ਸੇ ਤਹਿ ਖਾਇਵ ॥ ੫੪॥ ਪੀਯੋ ਦੁਗਧ ਨੀਰ ਕੋ ਤਜਾਗਾ । ਭੇ
 ਪ੍ਰਸੰਨ ਤਿਹ ਪਿਖਿ ਅਨੁਰਾਗਾ‡ ਦੋਇ ਲਾਲ ਉਗਲੇ ਧਰਿ ਦੀਨੇ । ਹੀਸ ਗਏ
 ਉਡਿ ਸੇ ਤਿਨਿ ਲੀਨੇ ॥ ੫੫॥ ਬੇਚ ਤਿਨਹੂੰ ਕਉ ਧਨ ਬਹੁ ਆਨਜੇ ॥ ਮੰਦਰ
 ਸਦਨ ਬਨਾਵਨ ਠਾਨਜੇ ॥ ਕਰਹਿ ਬਿਹੰਗਨ ਸੇਵ ਬਿਸਾਲਾ । ਬ੍ਰਿੰਦ ਹੀਸ

*ਸੇਵਾ (ਸਭ ਦਾ) ਮੁੱਢ ਹੈ ਸੋ ਸੇਵਾ ਕਰੋ ਤੇ ਨਿਹਾਲ ਹੋਵੇ । †ਪੱਖਾ ਹੱਥ ਵਿਚ ਲੋਕੇ । ‡ਚਰਨ
 ਦੋਬੇ । †ਪੰਛੀਆਂ ਦੀ ਸੇਵਾ । †ਪਾਨੀ ਤੇ ਚੋਗਾ ਰਖ ਦੇਵੇ ਉੱਚੀ (ਥਾਂ) । †ਅਣਵਿਧ ਮੋਤੀ ।
 *ਪਾ:—ਪਦ । †ਪਾ:—ਅਗਾਰੀ । ‡ਪਾ:—ਇਹ ਕਥਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਮਾਤ੍ਰ ਹੈ ਇਸ
 ਦਾ ਇਹ ਮਤਲਬ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਪੰਛੀਆਂ ਦੇ ਸੇਵਕ ਬਣ ਜਾਓ, ਪਰ ਇਹ ਕਿ ਹੀਸ ਰੂਪ
 ਨਿਰਮਲ ਤੇ ਪੂਰਨ ਸੰਤ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰੋ । ‡ਪਾ:—ਕਿਸਹੂੰ । †ਪਾ:—ਲੀਨੇ । †ਪਾ:—ਭੀਨੇ ।

ਆਏ ਇਕ ਕਾਲਾ॥੫੬॥—ਦੇਖਹਿ ਚਲਿ ਜੋ ਭਗਤ ਹਮਾਰੋ—। ਇਮਿ ਚਹਿ
 ਤਿਹ ਘਰ ਆਇ ਹਜ਼ਾਰੋਂ। ਅਨਬਿਧ ਮੁਕਤਾ ਧਰੇ ਅਗਾਰੀ। ਦੀਨਸਿ
 ਦੁਗਧ ਸੇਵ ਹਿਤਕਾਰੀ॥੫੭॥ਤਿਹ ਪਰ ਸਭਿ ਪ੍ਰਸੰਨ ਤਬਿ ਹੋਇ। ਰਤਨ
 ਅਨੇਕ ਦੀਨ ਤਿਹ ਜੋਇ। ਰੂਪ ਸਮਾਨ ਭਯੋ*ਖਗ ਸੇਵੈ। ਸੰਤਨ ਸੇਵੈ ਮਹਾਂ
 ਫਲ ਲੇਵੈ ॥੫੮॥ ਨਿਧਿ ਸਿਧਿ ਕੇ ਦਾਤਾ ਨਿਤਿ ਸੰਤ। ਮੁਕਤਿ ਪਦਾਰਥ
 ਦੇਵਤਿ ਅੰਤਹਿ ਸ ਸਮਾਨ ਸਿੱਖਜ ਜੋ ਮੇਰੇ। ਇਨ ਸੇਵੇ ਫਲ† ਪਾਇ ਘਨੇਰੇ
 ॥੫੯॥ ਅਲਭ ਵਸਤੁ ਐਸੀ ਨਹਿ ਕੋਈ। ਮਮ ਸਿਖ ਸੇਵੇ ਪਾਇ ਨ ਜੋਈ।
 ਇਮ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਸੇਵ ਮਹਾਤਮਾ। ਕਹਨੋ ਸੁਨਤਿ ਸਿਖ ਲੇ ਸੁਖ ਆਤਮ॥
 ੬੦॥ ਏਹਗਾ॥ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਬਿਧ ਅਮਰ ਜੀ ਆਇ ਤਿਨਹੁ ਕੇ ਪਾਸ†। ਗੁਮ
 ਕਿਤਿਕ ਅਰਪਨਿ ਕਰੇ ਅਕਬਰ ਬਿਨੈ ਪ੍ਰਕਾਸ ॥੬੧॥ ਸੋ ਸਗਰੇ ਹੀ ਗੁਮ
 ਗਨ ਗੁਰਤਾ ਗਾਦੀ ਸਾਬ। ਰਾਮਦਾਸ ਗੁਰ ਕੋ ਦਏ ਕੁਲ ਭੱਲਸਨ ਕੇ
 ਨਾਬ ॥੬੨॥ ਚੋਖਈ॥ ਆਪ ਅਛਤ ਹੀ ਪ੍ਰਥਮ ਪਠਾਏ। ਤਾਲ ਖਨਾਵਨਿ
 ਕੋ ਫੁਰਮਾਏ। ਕੁਛਕ ਖਨੈ ਅਰ ਗੁਮ ਬਸਾਵਾ। ਨਾਮ ‘ਗੁਰੂ ਕੋ ਚੱਕ’
 ਧਰਾਵਾ ॥੬੩॥ ਅਸ ਇਤਿਹਾਸ ਸੁਨਤਿ ਸਭਿ ਸਿੰਘ। ਕਰੀ ਬਿਕਾਰਨ‡ ਕੇ
 ਬਡ ਸਿੰਘਾਹਾਬ ਜੋਰਿ ਬੋਲੇ ਤਬਿ ਸ੍ਰੋਤਾ। ‘ਰਾਮਕੁਇਰ। ਤੁਮ ਅਨੰਦ ਉਦੋ-
 ਤਾ॥੬੪॥ ਕਥਾ ਸੁਨਾਇ ਸਰਬ ਸੁਖ ਦੀਏ। ਜਿਸ ਤੇ ਭਏ ਪ੍ਰਵੱਲਿਤ ਹੋਏ।
 ਅਬ ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਕੀ ਕਥਾ। ਕਰਹੁ ਸੁਨਾਵਨ ਹੋਈ ਜਬਾ॥੬੫॥ ਐਸੇ
 ਤੀਨ ਲੋਕ ਕੇ ਅੰਦਰ। ਸੁਨੈ ਨ ਥਲ ਤੀਰਥ ਅਤਿ ਸੁੰਦਰ। ਕਿਮ ਉਤ-
 ਪਤੀ ਭਈ ਇਸ ਕੇਰੀ। ਮਹਿਮਾ ਕਹੀ ਨ ਜਾਹਿ ਬਡੇਰੀ ॥੬੬॥ ਜਿਸ ਕੋ
 ਮਹਾਂ ਮਹਾਤਮ ਆਹਿ। ਕਹਨੋ ਬਹੁਤ ਸ੍ਰੀਗ੍ਰੰਥ ਸੁ ਮਾਂਹਿ। ਕਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਇਹੁ
 ਤਾਲ ਲਗਾਵਾ?। ਹਰਿ ਮੰਦਰ ਸੁੰਦਰ ਬਨਿਵਾਵਾ ॥੬੭॥ ਲਛਮੀ ਸਥਿਤ
 ਸੇਵਤੀ ਜਗਾਂ। ਸੰਤਨ ਕੇ ਚਿਤ ਭਾਵਤਿ ਮਹਾਂ ਮਹਾਂ ਕਠੋਰ ਜਗਤ ਅਸਕੋਇ
 ਨ। ਦਰਸਨ ਤੇ ਸ਼ਰਧਾ ਜਿਸ ਹੋਇ ਨਾ॥੬੮॥ ਅਸ ਦੁਰਭਾਗਿ ਕਵਨ ਜਗ
 ਹੋਇ। ਕਰਹਿ ਤਰਕਨਾ ਇਸ ਕੇ ਜੋਇ। ਦਰਸਨ ਤੇ ਮਨ ਹਰਿਬੇ ਹਾਰੋ॥

*ਸੇਵਾ ਕਰੀ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ। †(ਤਿਵੇਂ ਹੀ) ਸੰਤ ਸੇਵਾ ਕਰਕੇ। ‡ਭਾਵ ਅਕਬਰ ਨੇ ਆਕੇ ਗੁਰੂ
 ਅਮਰ ਦੇਵ ਜੀ ਪਾਸ। §ਭਾਵ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਹੁੰਦਿਆਂ ਹੀ। ¶ਬਿਕਾਰਾਂ ਰੂਪ ਹਾਈ
 (ਦੇ ਮਾਰਨੇ ਲਈ ਜੋ) ਬਡੇ ਸ਼ੋਰ ਮਨਿੰਦੇ ਹਨ (ਸਿੰਘ)। **ਮਨ ਹਰਨ ਵਾਲੇ।

*ਪਾ:—ਬਨਿਓਂ।

†ਪਾ:—ਸੁਖ।

‡ਪਾ:—ਬੀਤੀ।

ਮੰਜਨ ਸੇਵਨ ਤੇ ਸੁਖ ਭਾਰੋ॥੬੯॥ ਸਕਲ ਜਨਨ ਕੇ ਸਭਿ ਫਲ ਦਾਇਕ।
ਜਥਾ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਤਿਲੋਕੀ ਨਾਇਕ^੧। ਦੇਵਨ ਗਨ ਕੇ ਰਹਿਬੇ ਲਾਇਕ^੨।
ਪਰਹਿ ਭੀਰ ਤੇ ਬਨਹਿ ਸਹਾਇਕ॥ ੭੦ ॥ ਇਸ ਕੇ ਸਕਲ ਪ੍ਰਸੰਗ
ਸੁਨਾਵਹੁ। ਸ੍ਰੋਤਨ ਕੇ ਸੰਦੇਹੁ ਮਿਟਾਵਹੁ। ਸਭਿ ਕੇ ਰਿਦੇ ਲਾਲਸਾ ਭਾਰੀ।
ਗਹੀ ਆਇ ਕਰਿ ਸ਼ਰਨ ਤਿਹਾਰੀ॥੭੧॥ ਤੁਮਹੋ ਮਹਾਂ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਸੁਬੰਗਸ਼
। ਬ੍ਰਹਮ ਗਯਾਨ ਤੇ ਮਹਾਂ ਤਤੱਗਸ਼^੩। ਸ਼ਕਤਿਮਾਨ ਚਾਹੋ ਜਿਮਿ
ਕਰਹੁ। ਨਹਿ ਤਿਲੋਕ ਮੈਂ ਕਿਸ ਭੈ ਧਰਹੁ॥ ੭੨ ॥ ਭੂਤ ਭਵਿੱਖਜਤ ਕੇਰਿ
ਬਿਤਾਂਤ॥ ਰਾਵਰਿ ਰਿਦੇ ਸਰਬ ਕੀ ਗਯਾਤ॥ ਪ੍ਰੇਮ ਜਾਨ ਕਰਿ ਮਨਿ ਸ੍ਰੋਤਾ-
ਨਿ^੪। ਕਰਹੁ ਸੁਧਾਸਰ ਕੇ ਬੱਖਯਾਨ^੫॥੭੩॥ ਰਾਮਕੁਇਰ ਭਾਈ ਸੁਨਿ ਸਬੀ।
ਪਰਮ ਪ੍ਰਸੰਨ ਭਯੋ ਮਨ ਤਬੀ। ਕਥਾ ਸੁਨਨਿ ਕੀ ਲਾਲਸ ਜਾਨੀ॥ ਹੋ ਸ੍ਰੋਤਨਿ
ਕੇ ਪ੍ਰੀਤਿ ਮਹਾਂਨੀ॥੭੪॥ ਮਨ ਮਹਿ ਕਰਤਿ ਸੁ ਭਯੋ ਵਿਚਾਰਾ। ਸ੍ਰੋਤਨਿ
ਪ੍ਰੀਤੀ ਦੇਖਿ ਅਪਾਰਾਯਾਂ ਤੇ ਕਥਾ ਕਹਿਨ ਪਰ ਗੁਰਕੀ। ਵਧੀਪ੍ਰੀਤਿ ਭਾਈ
ਕੇ ਉਰ ਕੀ॥੭੫॥ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘਾਦਿਕ ਜੇ ਸ੍ਰੋਤਾ। ਕਰੇ ਸਰਾਹਿਨ ਅਨੰਦ
ਉਦੋਤ॥ ਪੈਨ ਸੁਮਤਿ ਅਰੁ ਚਾਹਿ ਤੁਮਾਰੀ। ਗੁਰ ਕੀ ਕਥਾ ਸੁਨਨਿ ਅਧਿ-
ਕਾਰੀ॥੭੬॥ ਸੁਨਹੁ ਪ੍ਰੇਮ ਧਰਿ ਸਰਬ ਸੁਨਾਵਉ^੬। ਸਭਿ ਸ੍ਰੋਤਨਿ ਕੇ ਰਿਦੇ
ਰਿਝਾਵਉ^੭। ਜਿਸ ਕੇ ਸੁਨੇ ਭਰਮ ਬਿਨਸਾਵੈ^੮। ਗੁਰ ਆਸ਼ੈ ਕੇ ਸਿਖ ਸਭਿ
ਪਾਵੈ॥੭੭॥ ਅਤਿ ਸੁੰਦਰ ਗੁਰ ਕੇ ਇਤਿਹਾਸ। ਰਿਦੇ ਬਿਕਾਰਨ ਕਰਤਾ
ਨਾਸ਼। ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਕੀ ਸੁਭ ਕਥਾ॥ ਭਾਈ ਜਥਾ ਉਚਰੈ ਮੈਂ ਤਥਾ॥੭੮॥
ਇਕ ਮਨ ਹੋਇ ਸੁਨਹੁ ਕਰਿ ਪ੍ਰੀਤਿ ਮਹਾਂ ਮਹਾਤਮ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਮੀਤਿ। ਸਤਿ-
ਗੁਰ ਕਥਾ ਕਿ ਹੈ ਸੁਖਗਾਸਿ। ਜਨਮ ਮਰਨ ਕੇ ਕਸ਼ਟ ਬਿਨਾਸਿ^੯॥ ੭੯ ॥
ਦੋਹਰਾ ॥ ਰਾਮਕੁਇਰ ਭਾਈ ਤਬੈ ਕਰਿ ਸ੍ਰੋਤਨਿ ਸਵਧਾਨ। ਕਰਨ ਲਗਯੋ
ਇਤਿਹਾਸ ਕੇ ਬਰਨਨ ਜਥਾ ਮਹਾਨ॥ ੮੦ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ
ਗ੍ਰੰਥੇ ਦੁਤਿਯ ਰਾਸੇ 'ਸ੍ਰੋਤਨਿ ਕੇ ਬੁਝਬੋ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨ ਨਾਮ ਤ੍ਰਿਤੀਓ ਅੰਸੂ॥ ੩ ॥

੪. [ਜਿਸਲ ਫੌਤੇ ਦਾ ਚਿਤੋਤ ਤੇ ਆਕੀ ਹੋਣਾ]।

ਸ੍ਰੀ ਰਾਮਕੁਇਰੋ ਵਾਰ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਸ੍ਰੋਤਨਿ ਕੀ ਉਰ ਚਾਹਿ ਬਿਚਰਿਕੈ। ਬੋਲੇ ਰਾਮ-
ਕੁਇਰ ਹਿਤ ਪਰਿਕੈ:-। ਕਥਾ ਸੁਧਾਸਰ ਕੀ ਭਾਈ ਜੈਸੇ। ਸੁਨਹੁ ਕਾਨ ਦੇ

^੧ਜਗਤ ਦਾ ਸੁਆਮੀ। ^੨ਭਾਵ ਸਾਰੇ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਰਹਿਣ ਯੋਗ। ^੩ਬੜੇ ਤੱਤਵੇਤਾ।

^੪ਸ੍ਰੋਤਿਆ ਦੇ ਮਨ ਦਾ। ^੫ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੀ ਕਥਾ ਕਰੋ।

ਬਰਨੈ ਤੈਸੇ॥੧॥ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਅਮਰਦਾਸ ਜਬਿ ਭੁਏ । ਸਿੱਖਜਨ ਗਨ ਉਧਾਰ
ਜਿਨ ਕਏ। ਰਚਨ ਬਾਪਿਕਾ ਕੀਨਸਿ ਤਯਾਰੀ । ਮਹਲ ਚਿਨਾਵਤਿ ਭੇ ਬਡ
ਭਾਰੀ॥੨॥ਲਗੇ ਅਨਿਕ ਕਾਰੀਗਰ ਕਰਨੇ। ਬਹੁਤ ਮਜੂਰ ਕਹਾਂ ਕੋ ਬਰਨੇ।
ਦੂਰ ਦੂਰ ਤੇ ਨਰ ਚਲਿ ਆਵੈਂ। ਸੇਵ ਬਾਪਿਕਾ ਕੀ ਸੁ ਕਮਾਵੈਂ ॥੩॥ ਕਿਤੇ
ਕਾਲ*ਬੀਤਯੋ ਕਰਿਵਾਵਤਿ । ਬੈਠੇ ਸਤਿਗੁਰ ਬਯੋਤ ਬਤਾਵਤਿ । ਲੋਕਨ
ਕੇ ਉਧਾਰਿਥੇ ਹੇਤੁ। ਬਨਵਾਵਤਿ ਕਹਿ ਕ੍ਰਿਪਾਨਿਕੇਤੁ॥੪॥ਉਤ ਦਿੱਲੀਮਹਿ
ਅਕਬਰ ਸ਼ਾਹਜੈਮਲ ਫੱਤਾ ਰਹਿ ਤਿਸ ਪਾਹੁ।ਬਡ ਜੋਧਾ ਦੋਨਹੁੰਰਜਪੂਤ ।
ਲਖਿ ਤੁਰਕੇਸ਼ ਬਲੀ ਕਿਯ ਸੂਤ* ॥ ੫॥ ਗਢ ਚਤੋੜ ਕੋ ਰਾਜ ਕਰੇਤੇ ।
ਆਇਸੁ ਅਕਬਰ ਕੀ ਬਰਤੀਤੇ । ਕਬਹਿ ਰਹੈ ਨਿਜ ਗੜ੍ਹ ਕੇ ਮਾਂਹਿ। ਕਬਿ
ਦਿੱਲੀ ਮਹਿ ਅਕਬਰ ਪਾਹਿ ॥੬॥ ਇਕ ਦਿਨ ਪਿਸ਼ਨ* ਸੁਨਾਵਨਿ ਲਾਗਾ।
‘ਸੁਨਹੁ ਖੁਦਾਵੇਦ ! ਤੁਮ ਵਡਭਾਗਾ । ਤੀਨ ਵਸਤੁ ਜੈਮਲ ਘਰ ਮਾਂਹਿ ।
ਸੋ ਰਾਵਰਿ ਕੇ ਉਚਿਤੀ*ਆਹਿ॥੭॥ਬਲੀ ਤੁਰੇਗਮ ਰੁਚਿਰ ਮਤੰਗ।ਦੋਨਹੁੰ
ਘਰ ਰਾਖਹਿ ਬਿਧਿ ਸੰਗ । ਇਹਾਂ ਨ ਆਨਤਿ ਤ੍ਰਾਸ ਬਿਚਰਿਕੈ ।-ਸ਼ਾਹੁ
ਲੇਹਿਗੋ ਚਾਰੁ ਨਿਹਰਿਕੈ-॥੮॥ਇਕ ਜੈਮਲ ਤਨੁਜਾ ਤਨ ਸੁੰਦਰ । ਚਾਤੁ-
ਰਤਾ ਚੰਚਲ ਗਨ ਮੰਦਰ । ਕਮਲ ਪੱਤ੍ਰ ਬਿਸਤਾਰ ਬਿਲੋਚਨ* । ਪਿਖਤਿ
ਕਟਾਛਨ ਧੀਰਜ ਮੋਚਨ॥੯॥ਬੋਨੀ ਨਾਗਨ ਸੀ ਸਟਕਾਰੀ* । ਮੱਧਜਦੇਸ਼
ਸੂਖਮ,ਕੁਚ ਭਾਰੀ* । ਗੋਰ ਰੇਗ ਚੰਪਕ ਜਨੁ ਪਾਤਿ*† । ਕਿਧੈ ਦਿਪਤਿ‡
ਕੈਚਨ ਅਵਿਦਾਤ* ॥੧੦॥ ਭੋਰ ਗੁੰਜਾਰਤਿ ਜਿਹ ਪਰਵਾਰਤਿ।ਸਖੀ ਪਾਸ
ਤੇ ਰਹਿਤ ਬਿਛਾਰਤਿ*१। ਚੈਦਹਿ ਬਰਖਨ ਕੀ ਬਰ ਬਾਲਾ। ਮਨਹੁੰ ਅਧੂਮ
ਲਾਟ ਹੈ ਜ਼ਾਲਾ*१੧॥ਜਿਸਕੀ ਜਾਤਿ ਪਦਮਨੀ ਕਹੈ।ਭੂਖਨ ਭਾਰ ਦੋਹਿ
ਨਹਿੰ ਸਹੈ*१੨।ਸਖਿਯਨ ਬਾਂਹੁ ਗਹੇ ਜਬਿ ਚਾਲਤਿ । ਕਚਨ ਕੁਚਨਕੇ ਭਾਰ
ਬਿਹਾਲਤਿ*१੩ ॥੧੨॥ ਬੀਚ ਪਜਾਮੇ ਉਰੂ* ੧੪ ਮੇਲੇ । ਗੋਲ ਸਫੀਲਕ*੧੫

*ਤੁਰਕਾਂ ਦੇ ਰਾਜੇ ਭਾਵ ਅਕਬਰ ਨੇ ਬਲੀ ਜਾਣਕੇ ਮੇਲ ਕਰ ਲਿਆ । *ਚੁਗਲ । *ਲਾਇਕ,
ਜੋਗ । *ਕਮਲ ਫੁਲ ਦੇ ਪੱਤਿਆਂ ਵਤ ਚੌੜੇ ਹਨ ਨੇਤ੍ਰ । *ਧੀਰਜ ਫੁਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । *ਗੁੱਤ
ਨਾਗਨ ਵਰਗੀ ਪਿਛੇ ਲਮਕਦੀ ਹੈ।*ਲੱਕ ਪਤਲਾ ਤੇ ਛਾਤੀ ਭਾਰੀ । *ਚੰਬੇ ਦੀ ਜਾਣੋਂ ਪੰਗਤੀ ।
*ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਦਾ ਹੈ ਸੋਨਾ ਪੀਲੇ ਰੰਗ ਦਾ (ਅ) ਸੁੱਛ *ਉਛੋਂ ਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ਭੋਰਿਆਂ ਨੂੰ । *‘ਚੁੰਦੇ’ ਤੋਂ
ਰਹਿਤ ਲਾਟ ਹੈ ਅਗਨੀ ਦੀ।*ਗਹਿਣਿਆਂ ਦਾ ਭਾਰ ਦੇਹ ਤੇ ਸਹਾਰ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ । *ਕੋਸ਼ਾਂ ਤੇ
ਅਸਥਨਾਂ ਦੇ ਭਾਰ ਨਾਲ ਬਿਆਕੁਲ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । *ਪੱਟ । *ਛਿੱਲੇ ਹੋਏ ।

*ਪਾ:-ਕਿਤੇ ਬਰਖ । †ਪਾ:-ਗਤਿ, ਮਾਤ । ‡ਪਾ:-ਦਿਖਤ । *ਪਾ:-ਸੈ ।

ਜਨੁ ਜੁਗ ਕੇਲੇ । ਚਾਰੁ ਚਕਿਤ ਮ੍ਰਿਗ ਸਿਸਿ ਦ੍ਰਿਗ ਸੋਹਤਿ^੧। ਪਲਟ ਮੀਨ
ਕੀ ਜਨੁ ਜਬਿ ਜੋਹਤਿ^੨ ॥੧੩॥ ਜਾਵਦ ਛੁਅਤਿ ਅਪਰ ਨਹਿ ਲੋਗ। ਤਾਵਦ
ਸ਼ਾਹੁ ਆਪ ਕੇ ਜੋਗ। ਜੈਮਲ ਸੇ ਜਾਚਹੁਗੇ- ਜਬਿਹੂੰ। ਅਰਪਹਿ ਸੁਤਾ
ਤੁਮਹਿ ਕੋ ਤਬਿਹੂੰ ॥ ੧੪ ॥ ਨਹਿ ਜਗ ਮਹਿ ਕੋ ਤੁਮ ਤੇ ਆਛੇ। ਭਾਗ
ਬਡੇ ਰਾਵਰਿ ਜੇ^{*}ਬਾਂਛੇ। ਉਚਿਤ ਆਪ ਕੇ ਮੈਂ ਮਨ ਜਾਨੀ। ਯਾਂਤੇ ਸਭਿਹੀ
ਬਾਤ ਬਖਾਨੀ^੩ ॥ ੧੫ ॥ ਇਮ ਗੁਨ ਸੁਨਿ, ਭਰਮਜੋ ਮਨ ਸ਼ਾਹੁ। ਅਕਬਰ
ਸ਼ਾਹੁ ਤੁਰਕ ਨਰਨਾਹੁ। ਪਠਜੇ ਵਕੀਲ ਤਬਹਿ ਤਿਸ ਡੇਰੇ। ਕਹਿ ਕਰਿ
ਲਾਲਚ ਦੇਨਿ ਬਡੇਰੇ ॥੧੬॥ ਜੈਮਲ ਨਿਕਟਿ ਜਾਇ ਤਬਿ ਕਹਜੋ। ‘ਸ਼ਾਹੁ
ਪ੍ਰਸੰਨ ਤੁਮਹੂੰ ਪਰ ਲਹਜੋ। ਬਹੁਹਿਤ ਕਰਿਕੈ ਮੋਹਿ ਪਠਾਵਾ। ਬਾਰਿ ਬਾਰਿ
ਤੁਵ ਸਤੁਤਿ ਸੁਨਾਵਾ ॥ ੧੭ ॥ -ਬਡੇ ਬਹਾਦਰ ਦੋਨਹੂੰ ਭਾਤਾ। ਤਿਨਿ
ਸਮਾਨ ਮੈਂ ਅਪਰ ਨ ਜਾਤਾ। ਮੁਝ ਸੋਂ ਕਰਹਿ ਸਬੰਧ ਬਨਾਏ। ਕਹਜੋ ਮੋਹਿ
ਮਾਨਹਿ ਹਰਿਖਾਏ ॥੧੮॥ ਤਿਨ ਕੋ ਮਨਸਬ ਕਰਵ ਬਡੇਰੇ। ਹੁਕਮ ਹੋਇ
ਤਿਨ ਦੇਸ਼ਨ ਮੇਰੇ। ਅਪਨੀ ਸੁਤਾ ਦੇਹਿ ਮੁਝ ਬਜਾਹਿ। ਹਯ, ਹਾਥੀ, ਦਾਸ਼ਜ
ਦੀ ਤਾਂਹਿ ॥੧੯॥ ਇਸ ਤੇ ਪਰੈ ਖੁਸ਼ੀ ਨਹਿ ਮੋਹਿ। ਜੈਮਲ ਕੋ ਅਤਿਸ਼ੈ ਹਿਤ
ਹੋਹਿ^੪। ਸੁਨਿ ਰਜਪੂਤ ਮਹਾਂ ਦੁਖ ਮਾਨਾ। ਹਨਜੋ ਕਾਨ ਜਨੁ ਤਾਨਿ ਸੁ
ਬਾਨਾ^੫ ॥੨੦॥ ਕਿਤਿਕ ਕਾਲ ਕਰਿ ਮੋਨ ਅਡੋਲਾ। ਪੁਨ ਜੈਮਲ ਮੁਖ ਤੇ ਬਚ
ਬੋਲਾ। ‘ਤੁਰਕ ਸ਼ਾਹੁ ਹਮ ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ। ਨਹੀਂ ਸਮਾਨ ਦੁਹਨ ਕੇ ਕਰਮ।
੨੧॥ ਅੰਤਰ ਰਾਤਿ ਦਿਵਸ ਕੋ ਅਹੈ^੬। ਕਿਮ ਸਮਤਾ ਤਿਸ ਕੀ ਹਮ ਲਹੈ।
ਆਪਸ ਬਿਖੈ ਬਿਪਰਜੈ ਗੀਤਿ। ਕਰੇ ਬਿਚਾਰ ਬਨਹਿ ਨਹਿ ਨੀਤਿ^੭ ॥੨੨॥
ਅਸਮੰਜਸ ਇਹੁ ਕਿਮਿ ਬਨਿ ਆਵੈ। ਭ੍ਰਾਤਨ ਮੈਂ ਕਜਾ ਬਦਨ ਦਿਖਾਵੈ^੮।
ਇਮ ਸੁਨਿ ਦੂਤ^੯ ਜਾਇ ਸੁਧਿ ਦੀਨਸਿ। ‘ਖੁਦਾਵੈਦ! ਨਹਿ ਮਾਨਨ
ਕੀਨਸਿ’ ॥੨੩॥ ਕਹਤਿ ਭਏ-ਹਮ ਹੈਂ ਰਜਪੂਤ। ਤੁਰਕੇਸ਼ਰ ਸੋਂ^{੧੦} ਕਿਮ

^੧ਸੁੰਦਰ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਤੇ ਮਿਰਗ ਦੇ ਬੱਚੇ ਵਰਗੇ ਨੇਤਰ ਸ਼ੋਭਨੀਕ ਹਨ। ^੨ਪਲਟਕੇ ਜਦ ਵੇਖਦੀ ਹੈ ਮਾਨੋਂ ਮੱਛੀ ਵਰਗੇ (ਨੇਣ ਦਿੱਸਦੇ ਹਨ)। ^੩ਮਾਨੋਂ ਕੰਨ ਤਕ ਖਿਚਕੇ ਬਾਣ ਮਾਰਿਆ ਹੈ। (ਅ) (ਕਹਿਨ ਵਾਲੇ ਦੇ ਵਚਨ ਕੰਨਾਂ ਨੂੰ ਇਉਂ ਲਗੇ) ਮਾਨੋਂ ਕੰਨਾਂ ਵਿਚ ਕੱਸਕੇ (ਉਸਨੇ) ਤੀਰ ਮਾਰਿਆ ਹੈ। ^੪ਰਾਤ ਦਿਨ ਦਾ ਫਰਕ ਹੈ। ^੫ਨੀਤੀ। ^੬ਵਕੀਲ ਨੇ। ^੭ਨਹੀਂ ਮੰਨੀ।

*ਪਾ:-ਕੇ। †ਪਾ:-ਕੇ।

ਹੁਇ ਸੁਤ । ਨਿਸਬਾਸੁਰ ਰਹਿ ਆਇਸੁ ਕਾਰੀ । ਬਿਧਿ ਸਬੰਧ ਕੀ ਹੁਇ ਨ
 ਰਮਾਰੀ ॥੨੪॥ ਏਹਗਾ ॥ ਪ੍ਰਿਧਿ ਜੰਗ ਜਹਿ ਸਾਹੁ ਕੇ ਤਹਾ ਸੁਧਾਰਹਿ ਕਾਰ ।
 ਨਾਹਿ ਤ ਹਿਤ ਤੁਰਕੇਸ਼ ਕੇ ਪ੍ਰਾਨ ਦੇਹਿ ਲਲਕਾਰ ॥੨੫॥ ਚੋਪਈ ॥ ਕਰਹਿ
 ਸਬੰਧ, ਨ ਧਰਮ ਹਮਾਰੇ । ਨਿੰਦਹਿ ਜੀਵਤਿ ਜਗਤ ਮਝਾਰੇ—'। ਅਕਬਰ ਕੇ
 ਉਰ ਮਹਿ ਲਿਵ ਲਾਗੀ ॥ ਸੁਨਿ ਗੁਨ ਤਿਯ ਕੇ ਲਾਲਸ ਜਾਗੀ ॥੨੬॥ ਪੁਨਹਿ
 ਦੂਤ ਸੇਂ ਕੀਨ ਬਖਾਨ । 'ਬਹੁਰ ਜਾਇ ਕਹੁ ਦੇ ਸਨਮਾਨ।—ਮੁਝ ਤੇ ਭਲੇ
 ਜਗਤ ਮੇਂ ਕੋਨ । ਤਨੁਜਾ ਕੇ ਦੇ ਹੈਂ ਜਿਸ ਭੋਨ ॥ ੨੭ ॥ ਮਮ ਘਰ ਮਹਿ
 ਬੇਗਮ ਕਹਿਲਾਵੈ ॥ ਸਭਿ ਜਹਾਨ ਜਿਹ ਸੀਸ ਨਿਵਾਵੈ । ਜਿਸ ਤੇ ਪਰੈ ਨਹੀਂ
 ਬਛਿਆਈ । ਰਾਉ ਰੰਕ ਮੇਂ ਕਰਵਿ ਬਨਾਈ ॥੨੮॥ ਏਹੁ ਸੁਤਾ ਨਿਜ
 ਹਠਿ ਕੇ ਖੋਵਹੁ । ਆਗੇ ਤੇ ਚੋਗੁਨ ਅਬਿ ਹੋਵਹੁ—। ਜਬਿ ਇਮਿ ਕਹਜੇ ਨ
 ਮਾਨੈ ਸੋਇ ॥ ਅਪਨੇ ਹਠ ਮਹਿ ਰਹਹਿ ਖਰੋਇ ॥੨੯॥ ਤਬਿ ਮੇਰੇ ਦਲ ਬਲ
 ਕੇ ਤ੍ਰਾਸ । ਕਰਹੁ ਸੁਨਾਵਨਿ ਸਭਿ ਤਿਨ ਪਾਸ ।—ਭੁਵਮੰਡਲ ਮਹਿ ਕਹਾ
 ਪਲਾਵਹੁ । ਕਹਾ ਜਾਇ ਬਸਿ ਪ੍ਰਾਨ ਬਚਾਵਹੁ? ॥੩੦॥ ਸਾਹੁ ਗਹਹਿ ਤੁਮਕੋ
 ਸਭਿ ਠੋਰ । ਨਹੀਂ ਬਚਾਇ ਸਕਹਿ ਕੇ ਔਰ—'। ਸੁਨਿ ਅਕਬਰ ਤੇ ਗਮਨਜੈ
 ਦੂਤ ॥ ਮਿਲਜੈ ਜਾਇ ਜੈਮਲ ਰਜਪੂਤ ॥੩੧॥ ਕਹੀ ਸਾਹ ਕੀ ਸਕਲ ਸੁਨਾਈ ।
 'ਏਹ ਤ੍ਰਾਸ ਕੇ ਲੇਹੁ ਬਛਾਈ' । ਇਹੁ ਤਉ ਬਾਭੁ ਠਰਹਿ ਨਹਿ ਕੈਸੇ ।
 ਏਹੁ ਸੁਤਾ ਕਾਰਜ ਸੁਭ ਐਸੇ' ॥੩੨॥ ਸੁਨਿਕੈ ਤਬਿ ਚਿੰਤਾ ਚਿਤ ਠਾਨੀ ।
 ਕਿਤਿਕ ਏਰ ਲੈ ਭਨੀ ਨ ਬਾਨੀ ॥ ਪੁਨ ਜੈਮਲ ਬੋਲਜੈ ਬਲ ਸਾਲੀ' । 'ਇਸ
 ਕੇ ਉਤਰ ਦੇਂ ਹਮ ਕਾਲੀ' ॥੩੩॥ ਅਪਨੇ ਭ੍ਰਾਤਨਿ ਸਾਥਿ ਬਿਚਾਰਿ । ਸਾਰ
 ਅਸਾਰ ਕਰਹਿ ਨਿਰਧਾਰ' । ਸੁਨਤਿ ਦੂਤ ਤਬਿ ਗਯੋ ਬਿਚਰਿਕੈ' । ਢੱਭੇ
 ਸੇਂ ਜੈਮਲ ਮਿਲਿ ਕਰਿਕੈ ॥੩੪॥ ਮਹਾ ਸ਼ੰਕ ਦੁਖ ਮਨ ਮਹਿ ਪਾਗੇ । ਦੋਨਹੂੰ
 ਮਸਲਬ ਕਰਨੇ ਲਾਗੇ ॥ 'ਇਹੁ ਤੁਰਕੇਸ਼ ਬਝੈ ਗਰਬੀਲਾ । ਧਨ ਦਲ ਬਲ
 ਤੇ ਅਧਿਕ ਹਠੀਲਾ ॥੩੫॥ ਹਮ ਰਜਪੂਤ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਬਝ ਪਾਰੀ ॥ ਇਸ ਕੇ ਸਾਥ
 ਨ ਬਨਹਿ ਹਮਾਰੀ । ਜੇ ਤਨੁਜਾ ਦੇ ਰਾਜ ਕਮਾਵੈ' । ਨਿੰਦਾ ਹਲਤ ਪਲਤ
 ਦੁਖ ਪਾਵੈ ॥੩੬॥ ਗਢ ਚਿਰੰਜ ਰਢਿ ਚਲਹੁ ਸ਼ਿਤਾਬੀ । ਤਹਾ ਜੰਗ ਹਮ

'ਚਹਾਗੇ' ਅਗਿਆ ਕਾਰੀ । 'ਰੰਕ' ਤੇ 'ਰਾਜੇ' ਮੇਂ ਬਣਾ ਸਕਦਾ ਹੈ । (ਅ) ਰਾਉ ਰੰਕ (ਸਭ) ਚਿਤ
 (ਤੇਰੀ ਬਛਿਆਈ) ਬਣਾ ਦਿਆਂਗਾ । 'ਏਹ' (ਪੁੱਤ੍ਰੀ ਤੀ) ਲੈ ਬਛਿਆਈ, (ਨਹੀਂ ਦੇਵੇਂ ਤੀ)
 ਵਿਵੇਗਾ ਤੈਨੂੰ ਤ੍ਰਾਸ । 'ਬਲ' ਦਾ ਘਰ । 'ਕਲ' ਨੂੰ । 'ਨਿਰਨੇ' । 'ਵਿਚਾਰਕੇ ਚਲਾ ਗਿਆ' ।

ਕਰਹਿ ਅਜਾਬੀ^੧। ਇਸ ਕੋ ਲਸਕਰ ਦੇਹਿ ਖਪਾਇ ਰਨਹਿ ਸਸਤੁ ਜੈ^੨
ਲੇਹਿ ਉਪਾਇ॥੩੭॥ ਨਹਿ ਤ ਧਰਮ ਜੁਧ ਮਹਿ ਮਰਿਹੈ । ਸੁਰ ਪੁਰਿ ਬਿਧੀ
ਪਯਾਨੋ ਕਰਿਹੈ ਜੰਗ ਕਰਨ ਤੇ ਦੋਨਹੂੰ ਲੋਕਾਸਧਰਤਿ ਹੈਂ, ਤਜਿਦਜੋ ਮਨ
ਸੋਕ॥੩੮॥ ਤਨੁਜਾ ਦੇਨਿ ਬਿਖੈ ਦੁਖ ਪਾਵੈ। ਲੋਕ ਜਾਇ ਪਰਲੋਕ ਗਵਾਵੈ।
ਜੀਵਨ ਧੰਨ^੩ ਤਿਸੀ ਕੋ ਅਹੈ । ਜਗ ਉਸਤਤਿ^੪, ਮਰਿ ਸੁਰ ਪੁਰਿ ਲਹੈ^੫॥
੩੯॥ ਅਸ ਮਸਲਤੁ ਕਰਿ ਦੋਨਹੂੰ ਭ੍ਰਾਤ। ਬਡੇ ਸੁਭਰ ਚਵਿ ਚਲੇ ਰਿਸਾਤ।
ਮਗ ਮਹਿ ਲੂਟ ਕੂਟ ਪੁਰਿ ਗ੍ਰਾਮ। ਜਾਇ ਪਹੁੰਚੇ ਅਪਨੇ ਧਾਮ॥੪੦॥ ਗਢ
ਚਿਤੋੜ ਆਕੀ ਹੁਇ ਰਹੇ। ਸਗਲ ਬਿਧਿਨਿ ਤਕਰਾਈ ਗਹੇ। ਸੈਨ ਸਕੇਲਿ
ਦੁਰਗ ਕਰਿ ਤਜਾਰੀ। ਚਹਿਯ^੬ ਵਸਤੁ ਸਭਿ ਅੰਤਰ ਡਾਰੀ॥੪੧॥
ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥੇ ਦੁਤਿਯ ਰਾਸੇ 'ਜੈਮਲ ਫੱਤਾ ਕੋ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨ
ਨਾਮ ਚਤੁਰਥੇ ਅੰਸੁ ॥ ੪ ॥

੫. [ਅਕਬਰ ਦੀ ਚੜ੍ਹਾਈ ਤੇ ਚਿਤੋੜ ਦਾ ਜੰਗ] ।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਗਢ ਚਿਤੋੜ ਆਕੀ ਭਏ ਜੈਮਲ ਫੱਤਾ ਭ੍ਰਾਤ । ਸੁਨਿ ਅਕਬਰ
ਸਹਿ ਨਹਿ ਸਕਨੇ ਰਿਸਨੇ ਓਠ ਫਰਕਾਤਿ^੧॥੧॥ ਚੋਪਈ॥ ਸਭਿ ਸੂਬੇ ਢਿਗ
ਜੇ ਉਮਰਾਉ । ਤਿਨ ਦੇਕਰਿ ਨੀਕੇ ਸਿਰੁਪਾਉ । ਰਣ ਸਾਮੰਗਰੀ ਸਕਲ
ਦਿਵਾਈ। ਉਚਿਤ ਜਾਨ ਕਰਿ ਦੀਨ ਬਡਾਈ॥੨॥ ਸੈਨ ਸਕੇਲਿ ਦੇਸ ਤੇ
ਭਾਰੀ । ਸਾਜੀ, ਪੈਦਲ, ਗਜ, ਅੰਬਾਰੀ^੨। ਤੋਪ, ਰਹਿਕਲੇ, ਤੁਪਕ, ਜਮੂਰੇ^੩ ।
ਅਤਿ ਉਤਸਾਹ ਭਰੇ ਉਰ ਸੂਰੇ॥੩॥ ਤਬਿ ਅਕਬਰ ਸਭਿ ਪੀਰ ਮਨਾਏ।
ਭੇਟ ਸ਼ੀਰਨੀ ਦੇ ਅਧਿਕਾਏ । ਚਢੀ ਕਮਾਨ ਬੀਚ ਅਜਮੇਰ^੪। ਭਯੋ ਪ੍ਰਸੰਨ
ਸ਼ਾਹੁ ਸਮ ਸ਼ੇਰ॥੪॥ ਗਢ ਚਤੋੜ ਦਿਸ਼ ਕੀਨ ਚਵਾਈ। ਚਢੇ ਸ਼ਾਹੁ ਬਡ
ਬੰਬ ਬਜਾਈ^੫ । ਸਨੈ ਸਨੈ ਭੇਰੇ ਕਰਿ ਕੂਚੇ । ਗਢ ਰਿਪੁ ਕੇ ਤਬਿ ਜਾਇ
ਪਹੁੰਚੇ॥੫॥ ਲਾਇ ਮੋਰਚੇ ਦੀਨ ਚੁਫੇਰੇ । ਪਰਜੇ ਜੁਧ ਘਮਸਾਨ ਘਨੇਰੇ ।

^੧ਅਸਚਰਜ । ^੨ਸਸਤੁ ਮਾਰਕੇ ਫਤੇ । ^੩ਧੰਨਤਾ ਯੋਗ । ^੪ਲੋਕੀਈ । ^੫ਗੁੱਸਾ ਭੀਰਾ (ਐਸਾ ਕਿ)
ਬੁੱਲ੍ਹ ਫੁਰਕਦੇ ਹਨ । ^੬ਸਾਜੀ=ਸਾਜ਼ ਵਾਲੀ, ਜਿਸ ਪਰ ਸਾਜ਼ ਲੱਗੇ ਛਾਵ ਘੋੜ ਚੜ੍ਹੀ
ਸਿਨਾ, ਪੈਦਲ=ਪਿਆਦਾ ਫੌਜ । ਗਜ=ਹਾਥੀ ਸਿਨਾ । ਅੰਬਾਰੀ=ਰਥਾ ਵਾਲੀ ਸਿਨਾ ।
[ਭਾ: , ਅਮਾਰੀ=ਰਥ, ਗੱਡੀ । ਅਮਾਰੀ=ਹਾਥੀ ਦਾ ਹੋਂਦ] । ^੭ਤੋਪ ਦੇ ਭੇਦ ਹਨ । ਤੁਪਕ=
ਬੰਦੂਕ । ^੮ਰਣ ਨਾਦ ਨਾਲ । *ਪਾ:—ਜਗਤ ਸਤੁਤਿ । †ਪਾ:—ਭਏ ।

‡ਅਜਮੇਰ ਵਿਚ ਚਿਤੌੜੀ ਵਕੀਰਾਂ ਦਾ ਟਿਕਾਣਾ ਹੈ ਜਿਸਨੂੰ ਮੁਗਲ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਮੰਨਦੇ ਸਨ ।
ਅਕਬਰ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੰਗ ਵੇਲੇ ਦੇਸ ਮੰਦਰ ਵਿਚ ਕਮਾਨ ਚੜ੍ਹਾਯਾ ਕਰਦੇ ਸਨ । ਊਪਾ:—ਚਲਾਏ।

ਚਲਹਿ ਤੋਪ ਜਨੁ ਗਾਜ ਗਜਬ ਕੀ^੧ । ਉਡਹਿ ਸੁਰੰਗਨ ਮਾਰ ਅਜਬ
 ਕੀ^੨ ॥੬॥ ਤਬਿ ਰਜਪੁਤ ਅਫੀਮ ਚਵਾਇ^੩ । ਮੁਖ ਲਾਲੀ ਮਨ ਕੋਪ ਬਵਾਇ
 । ਗਹਿ ਸਮਸ਼ੇਰ ਹੋਇ ਸਮ ਸ਼ੇਰ । ਮਾਰਿ ਮਾਰਿ ਕਰਿ ਪਰੇ ਦਲੇਰ ॥ ੭ ॥
 ਦੌਰਿ ਦੌਰਿ ਕਰਵਾਰ ਪ੍ਰਹਾਰੈ^੪ । ਬਜਹਿ ਸਰੋਹੀ^੫ ਪਾਰ ਉਤਾਰੈ^੬ । ਛੁਰਹਿ
 ਤੁਫੰਗ ਗਡਹਿ ਤਨ ਗੋਰੀ^੭ । ਰੁਪਿਰ ਭੀਜਿ ਜਨੁ ਖੇਲਹਿ ਹੋਰੀ ॥੮॥ ਪਰਹਿ
 ਗੁਬਾਰੇ ਦੁਰਗ ਮਝਾਰ । ਏਕ ਵਾਰ ਤੇ ਅਨਿਕ ਸੰਘਾਰ । ਹਲਾ ਹਲੀ
 ਮਾਚਰੈ ਸੰਗ੍ਰਾਮ^੮ । ਮਰਹਿ ਪਰਸਪਰ ਬਜੈ ਦਮਾਮਾ ॥੯॥ ਤੁਰਰੀ^੯ ਰਣਸਿੰਘੇ ਗਲ
 ਵੇਲਾ ਪਟਹਿ ਨਫੀਰਨ^{੧੦} । ਕੇ ਬਡ ਬੋਲਾ ਤੋਪ ਰਹਿਕਲੇ ਛੁਟਹਿ ਜੈਜੈਲ^{੧੧} ।
 ਚਲਹਿ ਜਮਰੇ^{੧੨} ਗੁੰਜਤਿ ਸੈਲ^{੧੩} ॥ ੧੦ ॥ ਭਯੈ ਕੁਲਾਹਲ ਸੂਰਨਿ ਕੋਰਾ ।
 ਉਠੈ ਸ਼ਬਦ ਚਹੁ ਦਿਸ਼ਨਿ ਬਡੇਰਾ^{੧੪} । ਝਟ ਪਟ ਕਟਿ ਕਟਿ ਸੁਭਟ ਲਿਟੈ
 ਹੈਂ । ਸਟਪਟ ਜੁਟ ਕਟਿ ਰਿਸ ਨ ਮਿਟੈ ਹੈਂ^{੧੫} ॥ ੧੧ ॥ ਕਟੇ ਅੰਗ ਲੋਹੁ
 ਬਹੁ ਚਾਲੇ । ਜੁੱਧ ਖੇਤ ਮਹਿ ਗਨ ਮੁਰਛਾਲੇ^{੧੬} । ਕੇਤਿਕ ਕੇ ਕਰ ਪਗ ਉਡ
 ਗਏ ਗੋਰੇ ਲਗਹਿ ਨਹੀਂ ਬਿਤ ਭਏ ॥੧੨॥ ਕੜਾ ਕੜੀ ਕਰਵਾਰਨਿ ਕਚੀ ।
 ਠਿਲਾ ਠਿਲੀ ਸੇਲਨ, ਸਰ ਸਰੀ^{੧੭} । ਹਥਾਵਈ ਹਥਿਆਰਨਿ ਹੋਏ^{੧੮} ।
 ਸਾਂਗਨਿ ਅੰਗ ਨਿਸੰਗ ਪਰੋਏ^{੧੯} ॥੧੩॥ ਉਡਹਿ ਬਰੂਦ ਸਾਥ ਨਭ ਮਾਂਹੀ ।
 ਭੁਮਤਿ ਗਿਰਤਿ ਪ੍ਰਾਨਨ ਬਿਨਸਾਂਹੀ । ਲਗੈ ਘਾਵ^{੨੦} ਸਨਮੁਖ ਮਰਿ ਰਹੈ ।
 ਸੁੱਤ ਆਇ ਸਨਮੁਖ ਨਹਿ ਸਹੈ^{੨੧} ॥੧੪॥ ਹੋਠਨ ਕਾਟਤਿ ਮੂੰਡ^{੨੨} ਪਰੇ ਹੈਂ ।
 ਰੁੱਡੈ^{੨੩} ਪਰੇ ਕਰ ਸਸਤੁ ਧਰੇ ਹੈਂ । ਆਮਿਖ ਗਿੱਧ ਬਿੱਧ ਕੋ ਖਾਵੈ^{੨੪} । ਜੈਬੁਕ^{੨੫}
 ਤਿਪਤੈ ਕੂਕ ਸੁਨਾਵੈ ॥੧੫॥ ਲੋਥਨ ਗਨ ਕੋ ਪੋਥਨ^{੨੬} ਕਰੈ । ਸ਼੍ਰੋਤਿਤ ਖੱਪਰ

^੧ ਗਜਬ ਦੀ ਗਰਜ । ਬਿਜਲੀ ਦਾ ਕਹਿਰ । ^੨ ਸੁਰੰਗਾਂ ਉਡਦੀਆਂ ਤੇ ਕਹਿਰ ਦੀ ਮਾਰ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ।
 [ਅਜਾਬ ਦਾ ਅਜਬ ਹੈ। ਯਾ—ਅਜੀਬ ਦਾ ਅਜਬ ਹੈ] ਦੋਹੇ ਇਸੇ ਅੰਸੂ ਦਾ ਅੰਕ ੨੮^੧ ਖਾ ਕਰਕੇ।
^੩ ਤਲਵਾਰਾਂ ਮਾਰਦੇ ਹਨ । ^੪ ਤਲਵਾਰ । ^੫ ਬੰਦੂਕ । ^੬ ਗੋਲੀਆਂ । ^੭ ਜੁੱਧ । ^੮ ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ
 ਉਦਭੀ । ^੯ ਤੁਰਹੀ, ਬੰਸਰੀ ਵਰਗੀ । ^{੧੦} ਤੋਪ ਦੀ ਕਿਸਮ । ^{੧੧} ਤੋਪ ਦੀ ਕਿਸਮ ।
^{੧੨} ਪਹਾੜ ਗੁੰਜਦੇ ਹਨ । ^{੧੩} ਜਲਦੀ ਜੁੜ ਗਏ ਗੁੱਸੇ ਨਹੀਂ ਮਿਟੇ । ^{੧੪} ਬੇਸ਼ੁਰਤ ਪਏ ।
^{੧੫} ਬਰਛਿਆਂ ਦੀ (ਹੋਈ), ਬਾਣ ਤੇ ਬਾਣ ਚਲਿਆ । ^{੧੬} ਹੱਥ ਹੱਥੀ ਹਥਿਆਰ ਫੜਕੇ
 ਜੁੱਟ ਗਏ । ^{੧੭} ਬਰਛੀਆਂ ਨਾਲ ਅੰਗ ਪਰੋਤੇ ਨਿਸੰਗ ਹੋਏ । ^{੧੮} ਜ਼ਖਮ । ^{੧੯} ਸੁੱਤ ਸਾਮ੍ਹਣੇ
 ਆਵੇ (ਇਹ) ਨਹੀਂ ਸਹਾਰਦੇ । ^{੨੦} (ਫੁੱਟੇ ਹੋਏ) ਸਿਰ । ^{੨੧} ਧੜ । ^{੨੨} ਗਿੱਦੜ ।
^{੨੩} ਢੇਰ । ^{੨੪} ਪਾ—ਤੁਰਣੀ । ^{੨੫} ਪਾ—ਸਾਂਗਨ ਸੰਗ ਨਿਸੰਗ ਪਰੋਏ—ਸਾਂਗਾਂ
 ਨਾਲ ਨਿਸੰਕ ਪ੍ਰੇਤੇ ਗਏ ।

ਜੋਗਨਿ ਭਰੈ। ਨਿਕਸ ਪਰੇ ਭੁਟ ਜੈਮਲ ਫੱਤਾ। ਬਿਚਰਤਿ ਰਣ ਮਹਿ ਜਿਮ
ਗਜ ਮੱਤਾ ॥੧੬॥ ਪ੍ਰਿਥਮ ਤੁਫੰਗਨ ਕੀ ਕਰਿ ਮਾਰ। ਬੀਚ ਮੋਰਚੇ ਸੁਭਰ
ਸੰਘਾਰਿ। ਇਤ ਤੇ ਚਢੀ ਸਾਹ ਕੀ ਸੈਨਾ। ਮਿਲੇ ਸਮੁਖ ਮੁਖ ਭਟ ਰਣ
ਐਨਾ^੧ ॥੧੭॥ ਚਲਨ ਲਗੈ ਤੀਖਨ ਗਨ ਸਾਰ। ਮਾਰਿ ਮਾਰਿ ਕਰਿ
ਪਰੇ ਜੁਝਾਰ। ਨਮਸਕਾਰਨੀ ਤੇ ਛੁਟਿ ਗੁਲਕਾ^੨। ਸ਼ਾਲਾ ਜੁਲਹਿ ਦਿਪਹਿ
ਜਨੁ ਉਲਕਾ^੩ ॥੧੮॥ ਚਹੁ ਓਰਨ ਗੋਰਨਿ ਮੁਚਕੰਤੀ^੪। ਜਨੁ ਓਰਨ ਘੋਰਨ^੫
ਬਰਖੰਤੀ। ਉਰ ਫੋਰਨ ਤੋਰਨ ਮੁਖ ਕਰੈ^੬। ਡਰ ਹੋਰਨ ਕੋ ਕੋ ਰਨ ਅਰੈ^੭।
॥੧੯॥ ਚਹੁ ਦਿਸ਼ ਤੇ ਉਮਛੈ ਦਲ ਭਾਰੀ। ਜੈਮਲ ਫੱਤਾ ਘੇਰਿ ਮਝਾਰੀ।
‘ਮਾਰਹੁ ਪਕਰਹੁ ਜਾਨ ਨ ਦੇਹੈ’ ਦੋਹਰਿ ਕਹਹਿ ‘ਰੋਕ ਇਨ ਲੈਹੈ’ ॥੨੦॥
ਜਬਿ ਰਜਪੂਤ ਰੁਕੇ ਇਸ ਭਾਂਤੀ। ਜੁੱਧ ਰੂਧ ਕਰਿ ਆਖਨ ਰਾਤੀ। ਪ੍ਰਿਥਮ
ਤੁਫੰਗਨ ਕੀ ਕਰਿ ਮਾਰਿ। ਤੋਮਰ^੮ ਸਾਂਗਨਿ ‘ਸੇਲ’^੯ ਸੰਭਾਰ ॥੨੧॥ ਪੁਨਿਤਰ-
ਵਾਰਨ ਪਰ ਕਰ ਧਰੇ। ਸਨਮੁਖ ਮੁਖ ਕਰਿ ਦੁਹਿਦਿਸ਼ ਭਿਰੇ। ਅੰਗ ਬਿਦੀ-
ਰਨਿ^{੧੦} ਜੋਧਾ ਭਏ। ਘਾਇਲ ਘੁਮਤਿ ਮੁਰਛਾ ਲਏ ॥੨੨॥ ਕਟਿ ਕਟਿ ਗਿਰੇ
ਸੁਭਟ ਰਣ ਮਾਂਹੀ। ਮਰੇ ਸਮੁਖ ਸੁਰਪੁਰਿ ਕੋ ਜਾਹੀ^{੧੧}। ਨਹੀ ਚਰਨ ਇਕ
ਹਟੇ^{੧੨} ਪਿਛਾਰੀ। ਸ਼੍ਰੋਣਿਤ ਬਿਖਰੈ ਅਵਨਿਮਝਾਰੀ ॥੨੩॥ ਮ੍ਰਿਤਕ ਅਨੇਕਪਰਿ
ਛਿਤ ਕੀਰਨ^{੧੩}। ਕਰ ਪਗ ਕਟਿ ਹੋਏ ਬਿਸਤੀਰਨ। ਆਤੈ^{੧੪} ਕੇਸ ਬਿਸਾਲ
ਪਰੇਹੈ। ਖੜਗ ਤੁਟੇ ਗਨ ਕਵਚ^{੧੫} ਗਿਰੇਹੈ ॥੨੪॥ ਕਹੂੰ ਤੁਰੰਗ ਮਰੇਧਰਿਪਰੇ
ਕਹੂੰ ਤੁਫੰਗ ਛੁਛੀਅਨ ਧਰੇ। ਤੋਮਰ ਸਾਬ ਬਿਧੇ ਤਨੁ ਕੋਤੇ। ਗੋਰੀਲਗੀਫਟੇ
ਉਰਤੇਤੇ ॥੨੫॥ ਕਿਤਿਤਰਫਤਿ ਮਾਂਗਤਿ^{੧੬} ਹੈਂ ਪਾਨੀ। ‘ਹਾਇਹਾਇ ਹਤਿ’^{੧੭}
ਕੂਕਤਿ ਬਾਨੀ। ਜੰਬੁਕ ਮ੍ਰਿਤਕ ਘਸੀਟਤਿ ਕਾਂਹੂ। ਕਾਕ ਗਿੱਧ ਤ੍ਰਿਪਤਿ
ਰਣ ਮਾਂਹੂ ॥੨੬॥ ਹਲਾਹਲੀ ਮਾਚਰੈ ਸੰਗਾਮ। ਮਰਿ ਮਰਿ ਪਹੁੰਚਤਿ ਭੇ ਜਮ
ਧਾਮ ॥ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਰਣ ਘਾਲਿ ਘਨੇਰੇ। ਹਟਿ ਪ੍ਰਵਿਸੈ ਨਿਜ ਦੁਰਗ ਬਡੇਰੇ
^੧ਆਮੋ ਸਾਮੁਣੇ ਹੋਕੇ ਮਿਲੇ ਸੂਰਮੇ ਰਣਭੂਮਕਾ ਵਿਚ। ^੨ਬੰਦੂਕਾਂ ਤੋਂ ਛੁਟੀਆਂ ਗੋਲੀਆਂ।
^੩ਚੁਆਤੀਆਂ। (ਅ) ਦੁੱਟਦੇ ਤਾਰੇ। ^੪ਚਹੀਆਂ ਪਾਸਿਆਂ ਤੋਂ ਗੋਲੀਆਂ ਛੁਟਦੀਆਂ ਹਨ। ^੫ਗਜੇ
ਭਜਾਨਕ (ਅ) ਗੱਜਕੇ (ਬੱਦਲ)। ^੬ਛਾਤੀ ਫੋੜਦੀਆਂ ਤੇ ਮੂੰਹ ਤੋੜਦੀਆਂ ਹਨ। ^੭ਕੌਣ ਰਣ
ਵਿਚ ਅੜੇ। (ਅ) ਕੌੜਾਂ ਅੜੇ। ^੮ਨੇਜੇ। ^੯ਬਰਛੇ। ^{੧੦}ਸੇਲੇ। ^{੧੧}ਜੋਧਿਆਂ ਦੇ ਅੰਗ ਤੁੱਟੇ।
^{੧੨}ਅਖੌੜੇ ਹੋਏ [ਸੰਸ: ਕੀਰਤ]। (ਅ) ਛਿਤ ਕੀ ਰਨ=ਜੁਧ ਭੂਮਕਾ (ਵਿਚ)। ^{੧੩}ਆਂਦਰਾਂ।
^{੧੪}ਸੰਜੋਏ। ^{੧੫}ਮਾਰੇ ਗਏ। ^{੧੬}ਪਾ:—ਫਰੇ। ^{੧੭}ਪਾ:—ਮੰਗਤ।

॥੨੭॥ਵਹਿਰ ਤੁਰਕ ਸੈਨ। ਢੁਕਿ ਨੇਰੇ। ਕਰੇ ਮੋਰਚੇ ਗਢ ਚਉਢੇਰੇ। ਧਹਾ
ਧਹੀ^੧ ਤੋਪਨਿ ਕੇ ਮਾਰੈ। ਉਡਹਿ ਸੁਰੰਗਨਿ ਗਜਬ ਗੁਜ਼ਾਰੈ॥੨੮॥ਅੰਤਰ
ਤੇ ਗਨ ਤੁਪਕ ਚਲਾਵੈ। ਆਵਤਿ ਜਾਤਿ ਅਨਿਕ ਭਟ ਘਾਵੈ। ਇਸੀ ਰੀਤ
ਨਿਤ ਮਾਚਹਿ ਜੰਗ। ਲਿਟਹਿ ਸੁਭਟ ਜਨੁ ਪਰੇ ਮਲੰਗ॥੨੯॥ ਗੋਰੇ ਗੋਰੀ^੨
ਬਰਖਾ ਬਰਖਹਿ। ਹੋਤਿ ਸ਼ਬਦ ਕਾਇਰ ਉਰ ਧਰਖਹਿ। ਉਠਹਿ ਪਲੀਤੇ^੩
ਦਾਗਹਿ ਤੋੜੇ। ਕਸ਼ਕਹਿ ਤੜਿਤਾ ਸਮ ਮੁਖ ਮੋੜੇ॥੩੦॥ ਕਿਤਿਕ ਦਿਵਸ
ਮਹਿ ਪੁਨ ਕਰਿ ਤਜਾਰੀ। ਨਿਕਸੇ ਵਹਿਰ ਭੋੜ ਕਰਿ^੪ ਭਾਰੀ। ਮਾਰਨ ਮਰਨ
ਸੁਭਟ ਕਰਿ ਸੂਰਿ^੫। ਕਟਿ ਕਟਿ ਅੰਗ ਮਿਲਤਿਹੈ ਧੂਰ॥੩੧॥ਲਰਿ ਲਰਿ
ਪਚਿ ਪਚਿ ਸੂਮਤ ਸੁ ਹੋਇ। ਕਟਿ ਕਟਿ ਨਿਜ ਦਿਸ਼ ਹਟਿ^੬ ਦਲ ਦੋਇ।
ਸੰਮਤਿ ਕਿਤਿਕ ਬਿਤੀਤਤਿ ਭਏ। ਨਹੀਂ ਜੁਧ ਕੇ ਮੇਟਨ ਕਏ॥੩੨॥ਬੀਚ
ਮੋਰਚਨਿ ਹੋਤਿ ਲਰਾਈ। ਤੋਪ, ਤੁਪਕ, ਜੰਜੈਲ ਚਲਾਈ। ਗੋਲੇ ਗੁਲਕਾਂ
ਲਾਗਹਿ ਘਾਇ। ਨਿਤਪ੍ਰਤਿ ਹਤਿ ਹੈਂ ਸੁਭਟ ਰਿਸਾਇ॥੩੩॥ ਕਈ ਬਾਰ
ਹੋਲਾ ਕਰਿ ਪਰੈ। ਦੌਰਿ ਦੌਰਿ ਸਨਮੁਖ ਹੁਇ ਮਰੈ। ਜ਼ਾਲਾ ਬਮਲੀ^੭ ਕਰਿ
ਕਰਿ ਤਜਾਰੀ। ਦਾਗਹਿ ਏਕ ਬਾਰ ਭਟ ਮਾਰੀ॥੩੪॥ਅਨਿਕ ਜਤਨ ਕੇ
ਰਚਹਿ ਬਨਾਇ। ਹਤਹਿ ਦੁਰਗ ਕਿਮ ਜੈ ਕੋ ਪਾਇ। ਦੁਹੂੰ ਦਿਸ਼ਨਿ ਕੇ^੮
ਭਰ ਬਹੁ ਮਾਰੇ। ਲਰਹਿ ਪਰਸਪਰ ਮਰਹਿਜੁਧਾਰੇ॥੩੫॥ਨਿਜ ਨਿਜਪਤਿ^੯
ਕੀ ਜੀਤ ਚਹੀਤੇ। ਹੋਤੁ ਜੀਵਕਾ ਲਰਤਿ ਮਰੀਤੇ। ਦੁਹਦਿਸ਼ ਬਜਹਿ ਜੁਧਾਉ
ਬਾਜੇ^{੧੦}। ਕਰਿ ਉਤਸਾਹੁ ਭਿਰਤਿ ਬਛ ਰਾਜੇ॥੩੬॥ ਗਢ ਚਤੋੜ ਕਹੁ
ਕਰਿਕੈ ਘੇਰਾ। ਪਰਜੇ ਕਟਕ ਬਛ ਅਕਬਰ ਕੋਰਾ। ਲਰਿ ਬਹੁ ਬਾਰ ਭਏ
ਭਟ ਹੋਰੇ। ਸਨੈ ਸਨੈ ਲਰਤੇ ਨਿਜਠੈ॥੩੭॥ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਘੇਰੇ ਕੋ ਪਾਇ।
ਪਰਜੇ ਸ਼ਾਹੁ ਅਕਬਰ ਤਿਸੁ ਥਾਇ। ਕਿਤਿਕ ਬਰਖ ਤਹਿ ਬੀਤ ਗਏ ਹੈਂ।
ਨਹਿ ਸੰਗ੍ਰਾਮ ਸੁ ਟਿਕਨ ਕਿਯੇਹੈ^{੧੧}॥੩੮॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥੇ

^੧ਧਾ ਧਾ ਕਰਕੇ। ^੨ਸੁਰੰਗਾਂ ਉਡਾਈਆਂ ਹਨ ਤੇ ਕਾਹਿਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਵੇਖੋ ਅੰਸੁ ੭. ਅੰਕ ੨੧, ਜਿਥੇ ਦਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸੁਰੰਗਾਂ ਖੋਦਕੇ (ਬਰੂਦ ਡਰਕੇ) ਉਡਾਈਆਂ। ^੩ਗੋਲੇ ਗੋਲੀਆਂ ਦੀ। ^੪ਉਹ ਬਲਦੀ ਬੱਤੀ ਜਿਸ ਨਾਲ ਅੱਗ ਵੇਂਦੇ ਹਨ। ^੫ਮੂੰਹ ਮੋੜ ਦੇਂਦੇ ਹਨ। ^੬ਲੜਾਈ ਕਰਨ ਨੂੰ। ^੭ਸੁਰਮਗਤੀ ਕਰਕੇ ਸੂਰਮੇ ਮਾਰਦੇ ਤੇ ਮਰਦੇ ਹਨ। ^੮ਹਟੇ। ^੯ਬੰਦਕਾਂ। ^{੧੦}ਆਪੋ ਆਪਣੇ ਮਾਲਕ ਦੀ। ^{੧੧}ਜੰਗ ਦੇ ਵਾਜੇ। ^{੧੨}ਲੜਾਈ ਤੋਂ ਟਿਕਣਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ, ਭਾਵ ਜੰਗ ਛੋੜਿਆ ਨਹੀਂ।

*ਪਾ:—ਭਾਰੀ।

†ਪਾ:—ਤੇ।

ਦੁਤਿਯ ਰਾਸੇ 'ਗਵ ਚਤੋਰ ਕੋ ਜੰਗ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੈ ਨਾਮ ਪੰਚਮੇ ਅੰਸੂ ॥ ੫ ॥

੬. [ਅਕਬਰ ਨੂੰ ਇਕ ਸਿੱਖ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਸੁਧਿ ਦਿੱਤੀ] ।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਬਹੁਤ ਬਰਖ ਜਬ ਬੀਤ ਗੋ ਅਕਬਰ ਸ਼ਾਹੁ ਬਿਸਾਲ । ਸੋਚਤਿ
ਸੋਚਨ ਕੋ ਅਧਿਕ ਕਰਿ ਬਿਚਾਰ ਤਿਸਕਾਲ ॥੧॥ ਚੌਪਈ ॥ ਸਭਿ ਸੂਬੇ ਉਮ-
ਰਾਉ ਬੁਲਾਏਗਨ ਮੰਤ੍ਰੀ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਚਲਿ ਆਏ ॥ ਮੁਖੀ* ਸੈਨ ਕੋ ਸਕਲ
ਹਕਾਰੇ । ਨਿਜ ਸਾਮੀਪ ਕਹਤਿ ਸਤਿਕਾਰੇ ॥੨॥ ਜਬਿ ਸਭਿ ਆਏ ਲਗਯੋ
ਦਿਵਾਨ । ਉਮਰਾਵਨ ਦਿਸ਼ ਦਿਖਿ ਸੁਲਤਾਨ । ਕਹਤਿ ਭਯੋ 'ਸੁਨ ਹੋ ਬਚ
ਸਾਰੇ ॥ ਕਰਹੁ ਬਿਚਾਰਨ ਪੁਨਹੁ ਉਚਾਰੇ' ॥੩॥ ਸਬਿ ਦਿੱਲੀ ਤੇ ਚਢੇ ਚਤੋਰ ।
ਤਬਹਿ ਮਨਾਏ ਸਭਿ ਹੀਠੋਗਜਿ ਤੇ ਪੀਰਸਭਿ ਕੋ ਮੈਂ ਮਾਨ ॥ ਦੀਨ ਸ਼ਰੀਨੀ
†ਵਸਤੂ ਨਾਨਾ ॥ ੪ ॥ ਸਭਿਹਿਨਿ ਕੀ ਆਰਜਾ ਕਹੁ ਪਾਏ । ਬਿਚ ਅਜ-
ਮੇਰ ਕਮਾਨ ਚਢਾਏ । ਮੈ ਨਿਜ ਕਾਰਜ ਕੋ ਸਿਧ ਜਾਨ ॥ ਕਰਿ ਪੀਰਨ ਪਰ
ਸਿਦਕ ਮਹਾਨ ॥੫॥ ਚਢਿ ਚਤੋਰ ਪਰ ਆਯਹੁ ਤਬੈ । ਅਪਨੋਦਲ ਸੰਗ ਲੈ
ਕਰਿ ਸਬੈ । ਇਹਾ ਜੰਗ ਜੇਤਾ ਕਛੁ ਭਯੋ ॥ ਸਕਲ ਬੀਚ ਤੁਮ ਜਾਨਿ ਸੁਲਯੋ ॥
੬॥ ਅਨਿਕ ਜਤਨ ਕਰਿ ਕੀਨਿ ‡ਲਰਾਈ । ਜੋਧਾ ਮਰੇ ਬਿੰਦ ਦੁਹਘਾਈ ।
ਬਰਖ ਕਿਤੇ ਬੀਤੇ ਇਸ ਥਾਨ । ਖਰਚ ਖਜ਼ਾਨਾ ਭਯੋ ਮਹਾਨ ॥੭॥ ਬਹੁਤੇ
ਸੁਭਯੁ ਰਹੇ ਰਨ ਠੋਰ । ਬਿਦਤ ਜੁੱਧ ਭਾ ਸਭਿ ਮਹਿ ਗੋਰ । ਚਾਰਹੁ ਦਿਸ਼ਾ
ਬਿਖੈ ਸੁਨਿ ਗਯੋ । -ਸ਼ਾਹ ਚਤੋਰ ਸੰਗ ਰਣਭਯੋ- ॥੮॥ ਬਿਨ ਮਾਰੇ ਜੇ ਉਠਿ
ਅਬ ਚਾਲੀ ॥ ਹੋਤਿ ਉਪਦ੍ਰਵ ਹਨਹਿ ਬਿਸਾਲ ॥ ਅਨਿਕ ਸੂਰ ਰਾਜੇ ਮੈਂ ਦਲੇ ।
ਸੈ ਸਭਿ ਮਿਲ ਕਰਿ ਹੋਵਹਿ ਖਲੇ ॥੯॥ ਆਕੀ ਹੋਇ ਜੰਗ ਕੋ ਚਾਹੈ । ਬਿਗਰ
ਜਾਇ, ਨਹਿ ਮਿਲਨ ਉਮਾਹੈ । ਹਤਹਿ ਚਤੋਰ ਰਹਹਿ ਪਤਿ ਮੇਰੀ । ਪਤਿ-
ਸ਼ਾਹਿਤ ਤਬਿ ਬਧਹਿ ਬਧੇਰੀ ॥ ੧੦ ॥ ਜੇ ਗਵ ਨਹਿ ਟੂਟਹਿ ਹਟਿ ਜਾਹਿ ।
ਅਨਿਕ ਥਾਨ ਤਬਿ ਜੰਗ ਮਚਾਹਿ ॥ ਭਲੇ ਚਢੇ ਨਿਜ ਕਾਜ ਸੁਧਾਰਨਿ ॥ ਪੁਰਬ
ਕੋ ਭੀ ਕੀਨਿ ਬਿਗਾਰਨ ॥੧੧॥ ਤੁਮਰੇ ਮਹਿ ਬੁਧਿਵਾਨ ਮਹਾਨ । ਕਹਹੁ
ਉਪਾਵ ਹੋਹਿ ਗਵ ਹਾਨ । ਜੇ ਇਹੁ ਕਾਜ ਸੁਧਾਰਹਿ ਮੇਰਾ । ਤਿਸਤੇ ਅਪਰ
ਭਲਾ ਨਹਿ ਹੋਰਾ ॥੧੨॥ ਸਭ ਮਹਿ ਬਿਧਹਿ* ਸੁ ਮੋਹਿ ਅਗਾਰੀ । ਤਿਸਕੀ
ਆਨ ਮਾਨਿ ਹੋਂ ਭਾਰੀ ॥ ਬਡ ਸੰਕਟ ਇਹੁ ਗਵਕੋ ਪਰਯੋ ॥ ਟੂਟਨੈ ਨਹੀਂ ਜੁਧ

*ਤੇ ਫੇਰ ਕਰੋ । *ਦੋਹਾਂ ਪਾਸਿਆਂ ਦੇ । *ਭਾਰੀ । *ਸੁਣਿਆ ਗਿਆ ਹੈ । *ਕਿਲ੍ਹਾ ਟੁੱਟੇ ।

*ਵਧੇਗਾ ।

*ਪਾ:-ਮੁੱਖਜ ।

†ਪਾ:-ਸੀਰਨੀ ।

‡ਪਾ:-ਅਨਿਕ ।

ਬਡ ਕਰਯੋ ॥੧੩॥ ਭੇਦ ਨਹੀਂ ਰਜਪੁਤਨ ਮਾਂਹਿ। ਅਪਰ ਉਪਾਉ ਬਨਹਿ
 ਕੋ ਨਾਂਹਿ। ਪੀਰ ਫਕੀਰ ਅਪਰ ਜੋ ਕੋਈ। ਜਿਸ ਕੋ ਕਹਯੋ ਬਾਕ ਫੁਰਿ ਹੋਈ
 ॥੧੪॥ ਸੋ ਖੋਜਹੁ ਚਾਰਹੁ ਦਿਸ਼ ਮਾਂਹਿ। ਜਹਾਂ ਸੁਨਹੁ ਪਰਖਹੁ ਤਹਿ ਜਾਹਿ*।
 ਜਿਮ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੁਇ ਕਰੁਨਾ ਕਰਈ। ਮੈਂ ਸਭਿ ਜੁਤਿ ਤਿਸਕੇ ਅਨੁਸਰਈ॥
 ੧੫॥ ਐਸੇ ਖੋਜ ਬਤਾਵਹਿ ਮੋਹੀ। ਅਧਿਕ ਹਿਤੁ ਤਿਹ ਸਮਨਹਿ ਹੋਹੀ। ਇਸ
 ਸੰਦੇਹ ਗਰਤ ਮਹਿ ਗਿਰਯੋ। ਕਰਹਿ ਨਿਕਾਸਨ ਜੋ ਹਿਤ ਭਰਯੋ' ॥੧੬॥
 ਇਮ ਸਨਿਕੈ ਸਭਿ ਲਗੇ ਬਿਚਾਰਨ। ਅਸ ਪੂਰਨਕੋ 'ਕਰਹਿ ਨਿਹਾਰਨ'-।
 ਕਿਸ ਹੂੰ ਨੇ ਕੋ ਪੀਰ ਬਤਾਵਾਨਿਹਿ ਪਸੰਦ ਅਕਬਰਕੀ ਆਵਾ॥੧੭॥ ਕਹਨ
 ਲਗਯੋ 'ਇਸ ਤੇ ਭਿ ਬਡੇਰੇ। ਪ੍ਰਿਥਮ ਮਨਾਏ ਪੀਰ ਘਨੇਰੇ। ਕਿਸਹੂੰ ਤੇ
 ਨ ਸਰਨੇ ਮਮ ਕਾਮੂ। ਭਏ ਨਿਫਲ ਖਰਚੇ ਬਹੁ ਦਾਮੂ' ॥੧੮॥ ਗੁਰਘਰ ਕੋ
 ਇਕ ਸਿੱਖ ਮਹਾਨਾਮ। ਸ਼ਾਹ ਬਾਕ ਤਿਨ ਭੀ ਸੁਨਿ ਕਾਨਾ। ਸਹਤਿ ਸੰਦੇਹੁ
 ਕਹਿਨ ਕੋ ਹੋਇ। -ਇਹੁ ਹੈ ਤੁਰਕ ਸੁਧਾਲੁ ਨ ਕੋਇ' ॥ ੧੯ ॥ ਗੁਰ ਘਰ
 ਪਰ ਕਿਮਿ ਸਿਦਕ ਧਰੇ ਹੈ। ਰਿਦੇ ਨੀਮ੍ਹਿ ਕਿਮ ਸੀਸ ਕਰੇਹੈ। ਗੁਰਕੋ ਨਿਮਹਿ
 ਪਾਇ ਬਝਿਆਈ। ਗੁਰਕੋ ਨਿਮਹਿ ਸੁ ਇੱਛ ਪੁਰਾਈ-॥੨੦॥ ਏਵ ਬਿਚਾਰ
 ਏਕ ਦਿਨ ਗੁਤਿ। ਪੁਨਿ ਨਿਸਰੈ ਚਿਤ ਕੀਨਸਿ ਬਾਤ। -ਏਕਬਾਰ ਮੈਂ ਇਸ
 ਕੋ ਕਹੋਂ। ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ ਪ੍ਰਤਾਪ ਜਸ ਲਹੋਂ' ॥੨੧॥ ਇਸਕੇ ਭਲੇ ਭਾਗ ਲੇ
 ਮਾਨ। ਨਾਂਹਿਤ ਪਾਵੈ ਕਸ਼ਟ ਮਹਾਂਨ-। ਇਮਿ ਬਿਚਾਰਕੇ ਚਿਤ ਦ੍ਰਿੜ ਕਰਿਕੇ
 ਗਯੋ ਸ਼ਾਹ ਢਿਗ ਖਰੋਨਿਹਰਿਕੇ॥੨੨॥ ਕਰ ਤਸਲੀਮ' ਸਮੁਖ ਕਰਿ ਨੈਨ।

*ਪਾਟਕ ਨਹੀਂ ਹੈ। *ਐਸਾ ਪੂਰਾ ਕੋਣ ਹੈ। * (ਉਸਨੂੰ) ਲੱਭੀਏ। * (ਮਤਾਂ ਮੰਨੇ ਕਿ ਨਾ ਮੰਨੇ)
 ਇਸ ਸੰਸੇ ਸਹਤ ਕਹਣ ਲਈ (ਉੱਦਤ) ਹੋਯਾ। *ਸ਼ਰਧਾ ਵਾਲਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। *ਐਸਾ ਮੈਂ
 ਜਾਣਦਾ ਹਾਂ। *ਸਲਾਮ। *ਪਾ:-ਜਹਾਂ ਸੁਨਹੁ ਤਹਿ ਹੀ ਜਾਹਿ।

†ਮਹਿਮਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਇਹ ਕੱਲ ਨਹੀਂ ਲਿਖੀ ਕਿ ਕਿਸੇ ਸਿੱਖ ਨੇ ਅਕਬਰ
 ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਕੀਤੀ, ਤੇ ਖਾ: ਤਵਾ: ਲਿਖਦੀ ਹੈ ਕਿ ਦੋ ਸਰਦਾਰਾਂ ਤਾਹਰਬੇਗ ਖਾਂ
 ਸੂਬਾ ਲਾਹੌਰ ਤੇ ਟੋਡਰ ਮੱਲ ਦੀਵਾਨ ਨੇ ਸਲਾਹ ਦਿੱਤੀ। ਮਹਿਮਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਲਿਖਦਾ
 ਹੈ ਕਿ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਆਪ ਹੀ ਚੇਤੇ ਕੀਤਾ। ਦੂਸਰੀ ਗੱਲ ਮਹਿਮਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿਚੋਂ
 ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਸਤਿਗੁਰ ਨੇ ਚੌਤੜ ਫਤਹਿ ਹੋਣ ਦਾ ਵਰ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ। ਕੇਵਲ ਇਹ
 ਕਿਹਾ ਹੈ:- 'ਜਬ ਟੂਟੇ ਗੜ੍ਹ ਫਤਹਿ ਹੋਇ ਜਾਇ' ਕਿ ਜਦੋਂ ਬਾਵਲੀ ਦਾ ਕੜ ਟੁੱਟਣਾ
 ਹੈ ਓਦੋਂ ਕਿਲਾ ਟੁੱਟਣਾ ਹੈ। ਇਸਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਤਿਗੁਰ ਨੇ ਇਕ
 ਹੋਣਹਾਰ ਨੂੰ ਜਿਸਦਾ ਹੋਰ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਅਗੰਮ ਵਾਚ ਕੇ ਪਹਿਲੋਂ ਸਮਾਂ ਦੱਸਿਆ ਹੈ,
 ਵਰ ਸੁਪ ਭੁਛ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ। ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਲਈ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੧੬੭੩ ਦੀ ਟੁਕਾ।

‘ਜਾਹਨਸ਼ਾਹ। ਸੁਨਹੁ ਮਮ ਬੈਨ। ਨਿਮਕ ਤੁਮਾਰੋ ਹਮ ਨਿਤ ਖਾਤਿ।
 ਭਲੇ ਚਹਤਿ ਹੈਂ ਚਿਤ ਦਿਨ ਰਾਤਿ ॥੨੩॥ ਜਗ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਥਮ ਭਏ
 ਹੈਂ। ਸਭਿਹਿਨਿ ਸੁਭ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਏ ਹੈਂ। ਹਿੰਦੂ ਤੁਰਕ ਦੁਇ ਜਿਸ ਮਾਨਹਿ।
 ਗੁਰੂ ਪੀਰ ਜਿਸ ਨਾਮ ਬਖਾਨਹਿ ॥੨੪॥ ਅਜਮਤਿ ਮੈਂ ਪੂਰਨਿ ਸਭਿ ਭਾਂਤੀ।
 ਜਿਸ ਕੇ ਸਮਸਰ ਨਹਿ ਕਿਸੁ ਬਾਤੀ। ਕਰਾਮਾਤ ਸਭਿ ਥਾਨ ਲਗਾਈ।
 ਪੀਰ ਮੀਰ ਨੰਮੋ ਅਗੁਵਾਈ* ॥ ੨੫ ॥ ਜਾਹਰ ਸਭਿ ਜਹਾਨ ਮਹਿ ਹੋਵਾ।
 ਜਿਨ ਕੇ ਸਨਮੁਖ ਕੋ ਨ ਖਰੋਵਾ। ਬਾਬਰ ਸ਼ਾਹੁ ਜੁ ਬਛੋ ਤੁਮਾਰੋ। ਤਿਨ
 ਬਖਸ਼ੈ ਇਹੁ ਪਦ ਜੁ ਉਦਾਰੋ ॥ ੨੬ ॥ ਜਨਮਤਿ ਹੀ ਅਜਮਤਿ ਅਤਿ
 ਧਾਰੀ। ਸੁਪਤਿ ਛਾਂਵ ਕਿਯ ਫਲ ਬਿਸਤਾਰੀ*। ਮਹਿਖਨ* ਚਰਿਕੈ ਖੇਤ
 ਉਜਾਗਾਛਿਨ ਮਹਿ ਕਿਯ ਹਰਿਆਵਲ ਸਾਰਾ ॥੨੭॥ ਅਨਿਕ ਮ੍ਰਿਤਕ ਭੀ
 ਕਰੇ ਜਿਵਾਵਨ। ਜਹਿ ਤਹਿ ਬਿਚਰੇ ਜਸੁ ਅਤਿ ਪਾਵਨ। ਕਰਾਮਾਤ ਧਾਰੀ
 ਜਗ ਜੇਤੇ। ਗੌਰਖ ਆਦਿਕ ਸਿਧ ਗਨ ਕੇਤੇ ॥੨੮॥ ਤੁਰਕਨ ਬਿਖੈ ਪੀਰ
 ਅਜਮਤੀ। ਮਤੀ* ਬਿਲੈਦ, ਦੈਤ ਚਿਤ ਹਤੀ। *ਸ* ਆਦਿ ਜਿਨਹੁ
 ਦਿਨ ਨਾਥ*। ਤਰੈ ਉਤਾਦੈ ਬੋਲਨ ਸਾਥ* ॥੨੯॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਸਭਿ ਸੋ ਚਰਚਾ
 ਕਰੇ। ਅਜਮਤ ਕੋ ਦਿਖਾਇ ਕਰਿ ਤਰੈ*†। ਕੇਤਿਕ ਗਿਨੀਏਂ ਜਗਤ
 ਮਝਾਰੇ। ਦਰਸਨ ਦੇ ਕਰਿ ਨਰਾਨਿਸਤਾਰੇ ॥੩੦॥ ਖਲਕ ਬਿਖੈ ਅਸ ਠੌਰ
 ਨ ਕੋਈ। ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕੋ ਲਖੈ ਨ ਜੋਈ। ਜਿਨ ਕੇ ਹਿੰਦੂ ਤੁਰਕ ਸਮਾਨ।
 ਮੇਖ ਪੰਥ ਉਪਦੇਸ਼ਤਿ ਦਾਨ ॥੩੧॥ ਕਹੈਂ ਕਹਾਂ ਲਗ ਤਿਨ ਕੀ ਕੀਰਤਿ।
 ਬਿਦਤਿ ਜਗਤ ਸਗਰੇ ਬਿਸਤੀਰਤਿ। ਰਾਵਰ ਕੇ ਸਮੀਪ ਉਮਰਾਵ। ਬੁਝਿ
 ਪਿਖਹੁ ਸਭਿ ਲਖੈ ਪ੍ਰਭਾਵ ॥੩੨॥ ਤੇ ਬੈਕੁੰਠ ਲੋਕ ਜਬਿ ਗਏ। ਗਾਦੀ ਪਰ
 ਗੁਰ ਅੰਗਦ ਬਿਏ। ਮਨ ਇੰਦ੍ਰੈ ਕੋ ਜੀਤਨ ਹਾਰੇ। ਹਾਰੇ ਸੱਤੁ ਜਿਨਹੁ
 ਅਗਾਰੇ ॥੩੩॥ ਅਤਿ ਗੰਭੀਰ ਧੀਰ ਧਰਮਾਤਮਾ ਕੋ ਕਹਿ ਸਕਿਹੈ* ਤਿਨਹੁ
 ਮਹਾਤਮਾ ਕਰਾਮਾਤ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕੋਰੀ। ਲਈ ਛਪਾਇ ਨਹੀਂ ਕਿਨ ਹੋਰੀ
 ॥ ੩੪ ॥ ਅਪਨ ਸਥਾਨ ਥਾਪ ਕੈ ਆਪ। ਜਾਹਰ ਕਰਿ ਜਹਾਨ ਪਰਤਾਪ।
 ਦੇਵਲੋਕ ਮਹਿ ਗਏ ਗੁਸਾਈਂ। ਗਾਦੀ ਪਰ ਤਿਨ ਤੇ ਪਿਛਵਾਈ ॥੩੫॥

*ਅੱਗੇ ਬੁਕੇ। *ਸੁੱਤਿਆਂ ਤੇ ਛਾਂ ਕੀਤੀ (ਸੱਪ ਨੇ) ਫਲ ਨੂੰ ਫੈਲਾਕੇ। *ਮੱਝੀਆਂ ਨੇ। *ਸ਼ੱਮਸ
 ਤਬਰੇਜ਼। *ਸੂਰਜ। *ਕਹਿਨ ਨਾਲ ਹੀ। *ਨੀਵੇਂ ਕੀਤੇ। *ਪਾ:-ਅਤੀ।

†ਵਿਚਾਰ ਲਈ ਦੇਖੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਉੱਤਰਾਚਲ ਅੱਧਯਾਯ ੩੭। *ਪਾ:-ਜਗ।

ਅਮਰਦਾਸ ਹੈ ਤ੍ਰਿਤੀਓਂ ਰੂਪ । ਬੈਸ ਬਿੱਧ ਮੁਖ ਜੋਤਿ ਅਨੂਪ । ਜਿਨਹੁ
ਪਤੰਗਜਾ ਅਚਰਜ ਕਰੀ ।—ਆਇ ਬਸਹਿ ਜੋ ਹਮਰੀ ਪੁਰੀ ॥੩੬॥ ਦੇਖਤਿ
ਮਾਤ ਪਿਤਾ ਕੇ ਤਾਤ । ਮਰਹਿ ਨਹੀਂ ਜੀਵਹਿ ਕੁਸ਼ਰਾਤ*—। ਕਰਮਾਤ
ਇੱਤਨਾਦਿ* ਅਨੇਕ। ਬਿਦਤਿ ਜਗਤ ਮਹਿ ਸਹਤ ਬਿਬੇਕ॥੩੭॥ ਆਗੈ†
ਬਿਤਿ ਨਿਤਿ ਰਿਧਿ, ਸਿਧਿ, ਨਿੱਧਾਮੁਖ ਕੇ ਦੇਖਹਿ ਸਕਲ ਸਮ੍ਰਿਧਿ* । ਜਨ
ਅਨੇਕ ਜਿਨ ਕੀਨ ਨਿਹਾਲ। ਕਹੈ ਜੁ ਮੁਖ, ਹੁਇ ਸੋ ਤਤਕਾਲ' ॥ ੩੮ ॥
ਸੁਨ ਕਰਿ ਅਕਬਰ ਅਚਰਜ ਮਾਨਾ । ਰਿਦੈ ਚਾਹਿ ਕਰਿ ਬਾਕ ਬਖਾਨਾ ।
'ਕੌਨ ਦੇਸ ਪੁਰਿ ਕੌਨ ਸਥਾਨਾ? । ਨੇਰੇ ਕਿਧੈ ਦੂਰ ਪਰਮਾਨਾ? ॥ ੩੯ ॥
ਤਿਨ ਤੇ ਬਰ ਲੇਵਨ ਕੇ ਕਾਰਨ। ਗੁਰ ਸੇਵਕ! ਤੁਮ ਕਰੋ ਉਚਾਰਨ'। ਸੁਨਿ
ਕੈ ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਗੁਰਦਾਸ। ਕਹਤਿ ਭਯੋ ਅਕਬਰ ਕੇ ਪਾਸ॥੪੦॥ 'ਸ਼ਾਹਨ-
ਸ਼ਾਹ ਸੁਨਹੁ, ਇਸ ਥਲ ਤੇ। ਅਹੈ ਦੂਰ ਬਹੁ, ਮਾਰਗ ਚਲਤੇ । ਰਾਵਰ ਕੋ ਨ
ਬਨਹਿ ਅਬਿ ਜਾਨੈ। ਦਿੱਲੀ ਪੁਰਿ ਤੋ ਨਿਕਰ ਸੁ ਜਾਨੈ॥੪੧॥ ਲਵਪੁਰਿ ਕੇ†
ਹੈ ਬਹੁਤ ਸਮੀਪ । ਨਦੀ ਬਿਪਾਸਾ, ਹੋ ਅਵਨੀਪ। ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਤੀਰ
ਤਿਸੁ ਅਹੈ । ਅਮਰਦਾਸ ਗੁਰ ਤਿਹ ਠਾ ਰਹੈ ॥ ੪੨ ॥ ਅਬਹਿ ਮਾਤਬਰ*
ਰਾਵਰ ਕੋਰ । ਪਹੁੰਚਹਿ ਤਿਨ ਢਿਗ ਕਰਹਿ ਅਦੋਰ*। ਅਨਿਕ ਉਪਾਇਨ
ਕੋ ਲੈ ਜਾਇ । ਤੁਮਰੀ ਇਸ਼ ਤੇ ਬਿਨੈ ਸੁਨਾਇ॥੪੩॥ ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਹੁਇ ਭਾਵ
ਮਹਾਂਨਾ* । ਅਰਜ ਗੁਜ਼ਾਰਹਿ ਗਰਜ ਸੁਜਾਨਾ*੯। ਤਬਿ ਜੋ ਕਰਹਿ ਬਾਕ
ਗੁਰ ਪੁਰੇ। ਪੂਰਨ ਹੋਇ ਜ਼ਰੂਰ ਜ਼ਰੂਰੇ ॥ ੪੪ ॥ ਜਬਹਿ ਪਠਾਵਨ ਕਰਿ ਹੋ
ਕੋਇ । ਤਬਿ ਤੁਮ ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕੈ ਦੋਇ । ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਅਮਰਦਾਸੁ ਲੇ ਨਾਮ ।
ਮੁਖ ਸਨਮੁਖ ਕਰਿਕੈ ਤਿਨ ਧਾਮ ॥ ੪੫ ॥ ਅਪਨੋ ਕਾਜ ਚਿਤਵ ਕਰਿ
ਮਨ ਮੈਂ । ਤਸਲੀਮਾਤ' ਕਰਿਹੁ ਤਿਸੁ ਛਿਨ ਮੈਂ । ਕਰਹੁ ਆਜ ਤੇ ਐਸੀ
ਬਾਤ । ਗਮਨੈ ਮਾਰਗ ਦਿਨ ਅਰੁ ਰਾਤਿ ॥ ੪੬ ॥ ਜਾਚਹਿ ਜਬਹਿ ਜਾਇ
ਕਰਿ ਜੋਇ । ਨਿਸਚੈ ਕਾਰਜ ਤੁਮਰੇ ਹੋਇ ਪੁਨ ਆਗੈ* ਸਤਿਗੁਰੁ ਮਨਾ-
ਵਹੁ। ਮਨ ਬਾਂਛਤਿ ਫਲ ਤਿਨ ਤੇ ਪਾਵਹੁ'॥੪੭॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ
ਗ੍ਰੰਥੇ ਦੁਤਿਯ ਰਾਸੇ 'ਸਿੱਖ ਵਾਕ ਅਕਬਰ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਖਸ਼ਟਮੇ ਅੰਸੂ ॥ ੬ ॥

*ਸੁਖ ਅਨੰਦ ਦੇ ਨਾਲ । †ਵਿਭੂਤੀਆਂ । ‡ਇਤਬਾਰ ਵਾਲਾ । †ਦੋਰ ਨਾ ਕਰੇ । †ਬੜੇ ਪ੍ਰੇਮ
ਨਾਲ । †(ਉਹ) ਸੁਜਾਨ ਗਰਜ ਸੁਨਾਵੇ । †ਅਦਬ ਨਾਲ ਸਲਾਮ । †ਫਿਰ ਅਗੋਂ ਨੂੰ ।

*ਪਾ:—ਇਸ ਆਇ । †ਪਾ:—ਅੱਗੈ । ‡ਪਾ:—ਤੋ । †ਪਾ:—ਗੁਰ ਜਸ ਜਾਨਾ ।

੨. [ਗੁਰੂ ਦੀ ਸੈ ਦਾ ਵਾਕ ਹੋਣਾ] ।

ਏਹਗ ॥ ਸੁਨਿ ਅਕਬਰ ਸ਼ਰਧਾ ਧਰੀ ਕਹਿਨ ਲਗਜੈ ਸਭਿ ਮਾਂਹਿ । ‘ਮੱਕੇ
 ਤੇ ਹਾਜੀ ਅਏ ਅਪਰ ਮੁਜਾਵਰ ਆਹਿ’*॥੧॥ਬੋਧਈ॥ ਤਿਨਹੁ ਮੋਹਿ ਢਿਗ
 ਕਹੀ ਸੁਨਾਇ ।—ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਪਹੁੰਚੇ ਤਿਸੁ ਬਾਇਤਹਿ ਮਕਾਨ ਕੀ ਦਿਸ਼
 ਕਰਿ ਚਰਨ । ਸੁਪਤੇ ਨਿਸਾ ਪਰੇ ਢਿਗ ਧਰਨਿ’॥੨॥ ਜੀਵਨ ਗਯੋ ਮੁਜ-
 ਵਰ ਹੋਰਿਕਹੇ ਕੂਰ ਬਚ ਗਹਿ ਕਰਿ ਪੈਰ । ਕਰੇ ਘਸੀਟਨ ਤਹਿ ਤੇ ਜਬੈ
 ਦਰ ਮਕਾਨ’ ਤਿੱਸ ਦਿਸ਼ ਭਾ ਤਬੈ—॥੩॥ਮੁਸਲਮਾਨਭੀ ਮਾਨਹਿ ਤਿਨ ਕੋ
 ਇਕ ਸਮ ਜਸ ਬਜਾਪਯੋ ਜਗੁ ਜਿਨ ਕੋਤਿਨ ਤੇ ਮੈਂ ਅਥਿ ਹੋਇ ਸਨਾਥ’।
 ਕਾਰਜ ਪੁਰਵੇਂ ਧਰਿ ਪਗ ਮਾਥ’॥੪॥ ਇਮ ਕਹਿ ਤਜਾਰ ਕੀਨ ਬੁਧਿਵਾਨਾ
 ਪਢ੍ਹੈ ਪਾਰਸੀ ਇਲਮ ਮਹਾਂਨ । ਨਿਤਿ ਸਤਿਸੈਗੀ, ਮਾਧੁਰ ਕਹੈ । ਬਿਮਲ
 ਰਿਦਾ ਜੋ ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਲਹੈ ॥੫॥ ਸਾਥ ਉਪਾਇਨ ਉੱਤਮ ਦੀਨਸਿ। ਜ਼ਰੀ
 ਵਸਤੂ ਪਸ਼ਮੀਬਰ ਲੀਨਸਿ । ਇੱਤਜਾਦਿਕ ਲੇ ਦਰਬ ਘਨੇਰਾ॥ਚਲਜੈ ਗੁਰੂ
 ਦਿਸ਼ ਭਾਵ ਬਢੇਰਾ॥੬॥ ਪੁਨ ਅਕਬਰ ਨੇ ਸਿੱਖ ਸੋਂ ਕਹਨੈ । ‘ਗੁਰੂ ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ
 ਸਰਬ ਤੇਂ ਲਹਨੈ’ ਤੂੰ ਭੀ ਗਮਨਹੁ ਇਸ ਕੇ ਸਾਥ।ਮਮਦਿਸ਼ ਤੇ ਟੇਕਹੁ ਪਗ
 ਮਾਥ ॥੭॥ ਜਥਾ ਬਚਨ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਕਹੈਂ । ਤੁਮ ਸੈਗ ਬਹੁਤ ਸਾਢਨੀ’
 ਅਹੈਂ । ਅਤਿਸੈ ਤੁਰਤ ਪਠਾਵਹੁ ਸੁਧਿ ਕੋ’ । ਸੇਵਹੁ ਸਤਿਗੁਰ ਕਰਿ ਸੁਧਿ
 ਬੁਧਿ ਕੋ’ ॥ ੮ ॥ ਅਕਬਰ ਤੇ ਰੁਖਸਦ ਹੁਇ ਚਲੇ । ਕਰਤਿ ਉਤਾਇਲ
 ਮਾਰਗ ਢਲੇ । ਲਘੁ ਬਿਸਰਾਮੈ’ ‘ਮਨੈਂ ਦੂਰ’।ਜਾਇ ਪਹੁੰਚੇ ਗੁਰੂ ਹਜ਼ੂਰ
 ॥੯॥ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਸਿਵਰ ਕਰਿ ਦਾ। ‘ਸਗਰੀ ਭੇਟ ਹਾਥ ਧਰਿ ਲੀਨਿ ।
 ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਅਮਰਦਾਸ ਨਿਜ ਥਾਇੰ । ਬਝੀ ਬਾਪਿਕਾ ਕਹੁ ਬਨਵਾਇ॥੧੦॥
 ਬੈਠਹਿ ਆਪ ਜਾਇ ਕਰਿ ਤਹਾਂ। ਸ਼ਿਲਪੀ’ ਕਾਰ ਸਵਾਰਹਿ ਜਹਾਂ। ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ
 ਤੇ ਫੁਰਮਾਵਹਿ ਜਨੈਂ ਜਨੈਂ । ਬਜੇਤ ਬਨਾਵਹਿ ਸਿਲਪੀ ਤਨੈਂ ਤਨੈਂ॥੧੧॥
 ਅਨਿਕ ਜਤਨ ਕੇ ਕਰਤੇ ਅਹੈਂ । ਮਨੁਜ ਸੈਂਕਰੇ ਨਿਸ ਦਿਨ ਰਹੈਂ । ਹੋਈ
 ਰਹਤਿ ਭੀਰ ਚਹੁੰਢੇਰੇ॥ਘਨੇ ਮਿਹਨਤੀ, ਸਿੱਖਘਨੇਰੇ॥੧੨॥ਅਨਿਕ ਦੇਸ਼ ਤੇ
 ਸਿਗਤਿ ਆਵੈ । ਦਰਸ਼ਨ ਦਰਸ ਕਾਮਨਾ ਪਾਵੈ।ਤਿਸੁ ਦਿਨ ਭੋਰ ਹੋਤਿ ਜਬਿ
 ‘ਪੁਜਾਰੀ ਹੋਸਨ । ‘ਗਤ ਪਈ ਤੇ ਧਰਤੀ ਤੇ ਸੱਤੇ । ‘ਕਾਅਬੇ ਦਾ ਬੁਹਾ । ‘ਨਿਹਾਲ ।
 ‘ਉਠਣੀਆਂ । ‘ਮੈਨੂੰ ਖਬਰ ਅਤੀ ਛੇਤੀ ਘੱਲੇ । ‘ਕਰਕੇ ਬੁਧੀ ਪਵਿੱਤ੍ਰ । ‘ਬੇਹੜਾ
 ਅਰਾਮ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਦੂਰ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਭਾਵ ਬਹੁਤਾ ਸਫਰ ਕਰਦੇ ਹਨ । ‘ਕਾਰੀਗਰ ।

*ਪਾ:-ਤਾਂਹਿ ।

ਆਏ। ਬੈਠੇ ਗੁਰ ਮਸਨੰਦ^੧ ਬਿਛਾਏ॥੧੩॥ ਦੇਸ਼ ਦੇਸ਼ ਤੇ ਸਿਖ ਚਲਿ ਆਇ
ਧਰੈਂ ਉਪਾਇਨ ਸੀਸ ਨਿਵਾਇ। ਬੈਠੇ ਸਬਦ ਗਾਵਨੇ ਹੋਤਿ। ਗੁਰਸਿੱਖੀ ਕਹੁ
ਕਰਤਿ ਉਦੋਤਿ॥੧੪॥ ਇਤਨੇ ਮਹਿ ਅਕਬਰ ਕੇ ਮਾਨਵ। ਆਏ ਸੰਗ ਉਪਾਇਨਿ
ਠਾਨਵ । ਹਾਥ ਜੋਰ ਧਰਿ ਦੀਨ ਅਗਾਰੀ । ਹੋਇ ਦੀਨ ਮਨ ਬੰਦਨਧਾਰੀ
॥੧੫॥ ਗੁਰ ਪੁਛੇ^੨ ਤੁਮ ਕਿਤਤੇ ਆਏ?। ਭੋਟ ਮੋਲ ਬਹੁ ਬਸਤੁ ਲਯਾਏ। ਕੋ
ਕਾਰਜ ਗੁਰ ਪੁਰਜੇ ਤੁਮਾਰੇ?। ਕੋ ਸਾਚਨ ਕੋ ਚਹਤਿ, ਉਚਾਰੇ^੩ ॥੧੬॥ ਸੁਨਿ
ਕੋ ਨਵੀਸੀਦ^੪ ਕਰ ਜੋਰੇ । ‘ਸ਼ਹਨਸ਼ਾਹ^੫ ਤੁਮ ਚਰਨ ਨਿਹੋਰੇ’ । ਰਾਵਰਿ
ਨਿਕਟਿ ਪਠਾਵਨ ਕੀਨੇ । ਜਸ ਤੁਮਰੇ ਸੁਵਨਨ ਸੁਨਿ ਲੀਨੇ॥੧੭॥ ਪਠੀ
ਉਪਾਇਨ ਸ਼ਰਧਾ ਧਰਿਕੈ । ਬਾਰਿ ਬਾਰਿ ਬਹੁ ਬਿਨੈ ਉਚਰਿਕੈ । ਸਭਿ
ਪੰ ਨ ਤੇ ਹੋਇ ਨਿਰਾਸੇ। ਪਠਜੇ ਹਮਹਿਕੋ ਰਾਵਰਿ ਪਾਸੇ॥੧੮॥ ਕੀਰਤਿ ਸ੍ਰੀ
ਨ ਕ ਕੀ ਸੁਨਿਕੈ । ਗੁਰ ਅੰਗਦ ਕੀ ਗੁਰਤਾ ਗੁਨਿਕੈ । ਰਾਵਰਿ ਕੀ
ਮਾ ਮਾ ਕਹੁ ਮਾਨਿ। ਪਠਜੇ ਹਮੈਂ ਅਕਬਰ ਸੁਲਤਾਨ॥੧੯॥ ਕੀਨਸਿ ਦਿੱਲੀ
ਤੇ ਪ੍ਰਸਥਾਨ। ਬਿਗਰ ਪਰੇ ਰਜਪੂਤ ਮਹਾਨ । ਤਹਾਂ ਜੰਗ ਐਸੇ ਕਛੁ ਹੋਵਾ।
ਗਨ ਸੁਭਟਨਿ ਕੋ ਰਣ ਬਲਾਸੈ ਵਾ^੬ ॥ ੨੦ ॥ ਤੋਪੈਂ ਬਹੁਤ ਬਰਖ ਚਲਿ-
ਵਾਈ। ਧੂਮ ਧਾਰ^੭ ਨਭ ਮਹਿ ਬਹੁ ਛਾਈ। ਅਨਿਕ ਸੁਰੀਰੀਂ ਖੋਦ ਉਡਾਈ।
ਲਾਖੋਂ ਜਾਲਾਬਮਲਿ^੮ ਛੁਟਾਈ ॥੨੧॥ ਨਿਕਸਹਿ ਵਹਿਰ ਦੁਰਗ ਤੇ ਰਾਜੇ
। ਬਜਹਿ ਜੁਝਾਉ ਦੁਹੁ ਦਿਸਿ ਬਾਜੇ। ਜੋਧਾ ਭਿਰਹਿ ਪਰਸਪਰ ਘਨੇ। ਲਰਹਿ
ਮਰਹਿ ਗਿਰ ਸ਼੍ਰੋਤਿਤ ਸਨੇ ॥ ੨੨ ॥ ਇਸ ਬਿਧਿ ਮਚਹਿ ਘੋਰ ਸੰਗ੍ਰਾਮ ।
ਲਾਖਹੁ ਨਰ ਪਹੁੰਚਹਿ ਜਮ ਧਾਮ । ਅਨਿਕ ਉਪਾਉ ਸ਼ਾਹ ਕਰਿ ਰਹਜੇ ।
ਗਵ ਚਿਤੋਰਕੋ ਕਜੋਹੁ ਨ ਲਹਜੇ॥੨੩॥ ਸਭਿ ਪੀਰਨਿਕੇ ਬਾਕ ਸਿਮਰਿਕੈ ।
ਰਹਜੇ ਸ਼ਾਹੁ ਅਚਰਜ ਉਰ ਧਰਿ ਕੈ । ਕਾਰਜ ਸਰਜੇ ਨ ਜਬਿ ਕਿਸ ਭਾਂਤਿ ।
ਸੁਨਿ ਤੁਮਰੀ ਕੀਰਤਿ ਅਵਿਦਾਤਿ॥੨੪॥ ਬਚਨ ਆਪ ਕੇ ਸੁਨਿਬੇ ਕਾਰਨ ।
ਪਠਜੇ ਉਤਾਇਲ ਕਾਜ ਸੁਧਾਰਨ ।—ਹਮ ਰਾਵਰਿ ਕੀ ਸ਼ਰਨੀ ਪਰੇ। ਪੁਰਹੁ

^੧ਗਦੀ, ਤਖਤ । [ਅਃ, ਅਸਨਦ] । ^੨ਮੁਨਸ਼ੀ ਨੇ । ^੩ਭਾਵ ਅਕਬਰ ਨੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਬੈਠਤੀ
ਕੀਤੀ ਹੈ । ^੪ਸੇ ਰਣਭਮਕਾ (ਹੋਈ ਹੈ) (ਅ) ਸੂਚਿਆਂ ਦਾ ਸਮੂਹ ਰਣ ਬਲ ਵਿਚ ਸੇ
ਗਿਆ ਹੈ, ਭਾਵ ਬਹੁਤ ਮੋਢੇ ਹਨ । ^੫ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕ । ^੬ਬੰਦੂਕਾਂ । ^੭ਭਾਵ ਕਿਸੇਤਰ੍ਹਾਂ ਜਿੱਤ ਨਹੀਂ
ਸੱਕਿਆ ।

*ਪਾ:-ਬੁਝੇ ।

†ਪਾ:-ਸ਼ਾਹਸ਼ਾਹ ।

‡ਪਾ:-ਬਲ ।

§ਪਾ:-ਰਹਿ ।

ਪੈਜਿ ਤਹਾਂ ਜਿਮਿ ਕਰੈ^੧ ॥੨੫॥ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਸੋ ਬਡੈ ਹਮਾਰੋ। ਮਿਲਿ ਕਰਿ
 ਪਾਯੋ ਰਾਜ ਉਦਾਰੋ। ਯਾਂਤੇ ਹਮ ਤਿਨ ਹੀ ਕੇ ਅਹੈ। ਹਮਰੀ ਸ਼ਰਮ ਆਪ
 ਹੀ ਲਹੈ ॥੨੬॥ ਰਾਵਰ ਕੀ ਮੈਂ ਸੁਨੀ ਬਡਾਈ। ਪਰੈਂ ਸ਼ਰਨਿ ਤਜਿ ਆਸ
 ਪਰਾਈ। ਤਿਸਕੇ ਸਦਾ ਸਹਾਈ ਹੋਤਿ। ਚਿੰਤਾ ਸਗਰੀ ਸੰਕਟ ਖੋਤਿ—^੨ ॥
 ੨੭॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਅਮਰਦਾਸ ਸੁਨਿ ਬੈਨ। ਬਿੱਧ ਬੈਸ ਜਿਨਿ ਆਯੁਤ ਨੈਨ^੩।
 ਸ਼ਤ ਬਰਖਨ ਲੈ^੪ ਪਹੁੰਚੇ ਜਾਇ। ਬਿਸਦ ਸ਼ਮਸ^੫, ਬਰ ਬਦਨ ਸੁਹਾਇ ॥
 ੨੮॥ ਤਨ ਪ੍ਰਮਾਨ ਲਘੁ^੬ ਜਿਨਿ ਕੋ ਅਹੈ। ਤਬਿ ਭੀ ਤਪ ਤਾਪਤਿ ਅਤਿ
 ਰਹੈ। ਪੁਰਸ਼ੋਤਮ ਸਭਿ ਸੁਖ ਪਰਹਰਿ ਕੈ। ਕਸਹਿ ਸਰੀਰ, ਕਸਟ ਨਿਤਿ
 ਧਰਿ ਕੈ ॥੨੯॥ ਸੁਨਿ ਕੈ ਸਿਖ ਕੇ ਬਾਕ ਸਦੀਨ^੭। ਅਕਬਰ ਸ਼ਰਧਾ ਜਾਨਿ
 ਨਵੀਨ। ਦੂਰ ਦੇਸ਼ ਤੇ ਪਹੁੰਚੇ ਆਇ। ਇਨਕੀ ਆਸਾ ਪੂਰਿਕਰਾਇ ॥੩੦॥
 ਇਮ ਮਨ ਠਾਨਿ ਮਹਾਂਨ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ ਬੋਲਤਿ ਭਏ ਬਾਕ ਤਿਸ ਕਾਲ। ਜਬਿ
 ਕੋ ਅਕਬਰ ਚਵਰੈ ਸੁਚੇਤ। ਗਢ ਚਿਤੋਰ ਨਿਜ ਲੈਬੇ ਹੋਤ ॥੩੧॥ ਸਰਬ
 ਭਾਂਤਿ ਕਰਿ ਦਲ ਬਲ ਤਜਾਰੀ। ਘੇਰੈ ਦੁਰਗ ਜਤਨ ਕਰਿ ਭਾਰੀ। ਤਬਿ
 ਤੇ ਤਿਸੀ ਗੀਤਿ ਹਮ ਕੀਨਿ। ਉਦਮ ਬਾਪੀ ਰਚਨ ਨਵੀਨ ॥੩੨॥ ਅਨਿਕ
 ਜਤਨ ਹਮ ਭੀ ਕਰਿ ਰਹੇ। ਸਿਧਤਾ ਨਹਿੰਬਾਪੀ ਕੀ ਲਹੇ। ਜਬਹਿ ਬਾਪਿਕਾ
 ਕੋ ਕੜ ਝੂਟੇ। ਤਬਿ ਹੀ ਦਿਢ ਚਤੋਰ ਗਢ ਛੂਟੇ ॥੩੩॥ ਦੋਨਹੂੰ ਕਾਰਜ
 ਅਹੈ ਸਮਾਨ। ਤਹਿ ਰਜਪੂਤ ਮਹਾਂ ਬਲਵਾਨ। ਇਹਾਂ ਕਠੋਰ ਰੋਰ ਅਰ
 ਰਹੈ^੮। ਕਰੇ ਜਤਨ ਬਹੁ ਭਗਨ ਨ ਲਹੈ^੯ ॥੩੪॥ ਤੈਸੇ ਤਹਾਂ ਨਿਪਤਿ ਭਰ
 ਭਾਰੀ। ਸਰਨਹਿ ਭਏ ਕਰਤਿ ਨਿਤ ਰਾਗੀ। ਰੋਰਨ ਕੋ ਕਰ ਜਬਿ ਹਮਫਰੈ।
 ਸ਼ਾਹੁ ਨਿਸੈਸੈ ਦਿਢ ਗਢ ਤੋਰੈ ॥੩੫॥ ਜਿਸੀ^{੧੦} ਮਾਂਸ ਕੋ ਪੱਖਜ ਜੁ ਹੋਇ।
 ਤਿਬਿ ਅਰੁ ਵਾਰ ਏਕ ਹੀ ਜੋਇ। ਤਿਸੀ ਜਾਮ ਕੀ ਘਟਿਕਾ ਇਕ ਮਹਿੰ।
 ਟੁਟਹਿ ਦੋਨਹੂੰ ਸਮ, ਨਹਿੰ ਅਟਕਹਿ ॥੩੬॥ ਆਗੈ ਪਾਛੇ ਕਾਜ ਨ ਸਰੈ।
 ਤਿਸਹੀ ਸਮੈ ਸਿੱਧ ਜੁਗੁ ਕਰੈ^{੧੧}। ਇਮ ਸੁਨਿਕੈ ਦੋਨੋ ਬੁਧਿਵਾਨ। ਰਿਦੈ ਕੰਤੂ-
 ਹਲ^{੧੨} ਸਹਤ ਮਹਾਂਨ ॥੩੭॥ ਅਤਿ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਧਰਿ ਕਰਿ ਉਰ ਮੈਂ। ਸ਼ਰਧਾ
 ਜਿਵੇਂ (ਕਹੈ) ਕਰੀਏ। (ਅ) ਜਿਵੇਂ ਹੋ ਸਕੈ। ਵਿਸ਼ਾਲ ਨੇਤ੍ਰ^{੧੩} ਸੋ ਸਾਲ ਤਕ। ਚਿੱਟਾ ਦਾਜੂ^{੧੪}। ਸਰੀਰ
 ਦਾ ਕੱਦ ਛੋਟਾ। ਨਿੰਮ੍ਰਤਾ ਵਾਲੇ। ਰੋਜ਼ ਅਜ਼ ਰਹੇ ਹਨ। ਟੁੱਟਦੇ ਨਹੀਂ। ਫਤਹ^{੧੫} ਅਚਰਜਤਾ।
 [ਸਿਸ; ਕੰਤੂਹਲ]। *ਪਾ:-ਤਿਸੀ। †ਖਾਲਸਾ ਤਵਾਰੀਖ ਤੇ ਮੁਹੰਮਦ ਜ਼ਕਾਉੱਲਾ ਦੀ
 ਤਾਰੀਖ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਵਿਚ ਬਾਵਲੀ ਬਣਨ ਦਾ ਸੰਮਤ ੧੬੧੬ ਬਿ: ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਤੇ ਚੌਦ੍ਰੜ ਫਤੇ
 ਹੋਣ ਦਾ ਸਨ ਇਤਿਹਾਸਾਂ ਵਿਚ ਮਾਰਚ ੧੫੬੮ ਈ: ਅਰਥਾਤ ੧੬੨੫ ਬਿ: ਹੈ। ਇਸ
 ਹਿਸਾਬ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉੱਪਰਲੀ ਸਾਖੀ ਨਹੀਂ ਹੋਈ। [ਚੰਬ ਪੰਛੇ ਸਫਾ ੧੬੬੨ ਦੀ ਟੁਕਾ]।

ਬਾਪੀ ਬਿਸਾਲੀ ਗੁਰਮੈਂਕਰ ਜੋਰੇ ਪਦ ਨਸੇ ਕਰੀਤੇ 'ਸੱਤਜ, ਸੱਤਜ' ਮੁਖ ਤੇ
ਉਚਰੀਤੇ ॥੩੮॥ ਸੁਨਿ ਗੁਰ ਵਾਕ ਸਿਵਰ ਮਹਿ ਆਏ । ਸ਼ਾਹੁ ਕਾਜ ਸਿਧਿ
ਲਖਿ ਹਰਖਾਏ । 'ਆਵਨ ਸਫਲ ਹਮਾਰੇ ਹੋਵਾ । ਦਰਸਨ ਦਰਸੇ ਸੰਕਟ
ਖੋਵਾ ॥੩੯॥ ਹਮ ਪਰ ਸ਼ਾਹੁ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਇ ਬਾਛਤਿ ਦਰਬ ਦੇਇ ਹੈ ਸੋਇ ॥
ਅਤਿ ਦੁਖ ਸਾਗਰ ਸੈਸੈ ਮਾਂਹਿ' । ਪਾਰਿ ਪਰਹਿ ਉਰ ਮੈਂ ਹਰਖਾਹਿ ॥੪੦॥
ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਕੀ ਬੇ ਦੁਤਿਯ ਰਯੋ 'ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਅਮਰਦਾਸ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਜਨੈ
ਨਾਮ ਸਪਤਮੇ ਅੰਸੁ ॥ ੨ ॥ ੮. [ਚਿਤੋੜ ਗੜ੍ਹ ਛੋਟਣਾ]
ਦੋਹਰਾ ॥ ਅਤਿ ਹਰਖਤਿ ਖਤ ਕੋ ਲਿਖਤਿ ਸਤਿਗੁਰ ਬਚ ਜਿਸ ਭਾਂਤਿ ।
ਦਯੋ ਸਾਂਢਲੀ ਕੋ ਤੁਰਤ ਕਹਯੋ 'ਗਮਹੁ ਦਿਨ ਰਾਤਿ' ॥੧॥ ਚੋਪਈ ॥ ਲੇ ਖਤ
ਤਬੈ ਉਤਾਇਲ ਧਾਯੋ । ਨਿਸ ਦਿਨ ਚਲਤਿ ਜਾਨੁ ਬਦਲਾਯੋ' । ਬਹੁ
ਡਾਕ ਮਹਿ ਸੁਧਿ ਤਤਕਾਲਾ ਪਹੁੰਚਯੋ ਜਹਿ ਅਕਬਰ ਮਹਿ ਪਾਲਾ ॥੨॥ ਕਾਰਾ
ਮਹਿ ਜੋ ਲਿਖ ਕਰਿ ਪਠਾਯੋ' । ਸ਼ਾਹੁ ਖੋਲਕੇ ਤਤਛਿਨਿ ਪਠਾਯੋ' । ਹਰਖਮਾਨੁ
ਹੁਇ ਬਹੁ ਮਨ ਮਾਂਹਿ । ਸੋ ਜਾਨੈ ਜੋ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਪ੍ਰਾਹਿ ॥ ੩ ॥ ਮਨਹੁ ਕ੍ਰਿਪਨ
ਕਹੁ ਪਾਰਸੁ ਪਾਵਾ ॥ ਗਵ ਲੈਹੋ—ਬਿਸਵਾਸ ਉਪਾਵਾ ॥ ਸ਼ਰਧਾ ਅਧਿਕਾਰਿ
ਬਿਰਧਾਈ । ਤਹਿ ਬੈਠੇ ਹੀ ਗੀਵ ਨਿਵਾਈ ॥ ੪ ॥ ਕੋਤਕ ਰਿਦ ਹੈ ਖਤ
ਲਿਖਵਾਯੋ । 'ਤੁਮ ਨੇ ਲਿਖੈ ਸੁ ਹਮ ਲਖਿ ਪਾਯੋ । ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਜੇ ਇਮ ਬਾਛ
ਬਖਾਨਾ । ਤੁਮ ਦੋਨੋ ਰਹਿਯਹੁ ਤਿਸ ਬਾਨਾ ॥ ੫ ॥ ਬਾਪੀ ਕਰ ਟੁਟਨ ਕੇ
ਹੋਤ । ਕਰਹੁ ਜਤਨ ਧਨ ਬੁੱਧਿ ਸਮੇਤ । ਜਿਮਿ ਉਦਪਾਨ ਸਿੱਧਿ ਹੁਇ
ਜਾਇ । ਜਥਾ ਸਕਤਿ ਬਹੁ ਕਰਹੁ ਉਪਾਇ ॥ ੬ ॥ ਸ਼ਿਲਪੀ ਚਾਤੁਰ
ਲੇਹੁ ਬੁਲਾਈ । ਕਰਿਹੁ ਸ਼ੀਘ੍ਰਤਾ ਮੁਝ ਹਰਖਾਈ' । ਖਤ ਦੇ ਕਰੀ ਤਿਸੈ
ਤਕਰਾਈ ॥ ਅਤਿ ਤੁਰਨ ਸੁਧਿ ਦਿਹੁ ਪਹੁੰਚਾਈ ॥੭॥—ਗਵ ਟੁਟੇ ਹਰਖਹਿ
ਸੁਲਤਾਨ । ਕਰਹਿ ਸਭਿਨਿ ਬਖਸ਼ੀਸ ਮਹਾਨ—' । ਚਲੈ ਸਾਂਢਲੀ ਪੈਲ
ਸਮਾਨ । ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਵਈ ਸੁਧਿ ਆਨਿ ॥ ੮ ॥ ਜਾਨੈ ਤਿਨਹੁ ਸ਼ਾਹੁ
ਭਿੱਪਾਯੋ' । ਰਹਨ ਲਗੇ ਕਰਿ ਬਹੁਤ ਉਪਾਯ । ਬ੍ਰਿਦ ਮਿਹਨਤੀ
ਸ਼ਿਲਪੀ ਲਾਏ । ਕੀਨਸਿ ਤਜਾਰ ਮਹਿਲ ਸਮੁਦਾਏ ॥੯॥ ਕਰ ਰੋਰਨ ਕੋ
ਅਟਕੈ ਤਰੇ ਭਗਨ ਖਨਹਿ' ਬਿਚ ਨਰ ਬਹੁ ਬਰੇ ॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਅਮਰਦਾਸ
'ਸੰਸੇ ਰੂਪ ਸਮੁੰਦਰ ਦੇ ਦੁਖ ਵਿਚੋ' । 'ਸਾਂਢਲੀ ਸਵਾਰ' । 'ਸਵਾਰੀ ਬਦਲਦਾ' । 'ਭੋਜਿਆ
ਸੀ' । 'ਪੜਿਆ' । 'ਭਰੋਸਾ' । 'ਪ੍ਰਸੰਨ' । 'ਬਾਵਲੀ' । 'ਕਾਰੀਗਰ ਸਿਆਣੇ' । 'ਤਾਤਪਰਜ' ।
'ਰੋਤਾਂ ਦਾ ਕੜ' । 'ਤੇੜਨ ਲਈ ਪੁੱਟਦੇ ਹਨ' । *ਪਾ:—ਜੋਇ ।

ਦਿਨ ਸਾਰੇ। ਬੈਠਿ ਕਰਾਵਹਿ ਬਾਪੀ ਕਾਰੇ ॥੧੦॥ ਅਕਬਰ ਸ਼ਾਹੁ ਪਠੇ ਨਰ
ਜੋਇ। ਚਤੁਰ ਜਾਮ ਬੈਠੇ ਰਹਿ ਸੋਇ। ਬੁਧਿ ਬਲ ਧਨ ਬਲ ਕਰਿਤੇ ਰਹੈ ।
—ਸਿੱਧ ਉਤਾਇਲ ਹੁਇ—ਚਿਤ ਰਹੈ ॥੧੧॥ ਲੋਹਨ ਕੇ ਹੱਥ ਜਾਰਨ ਸਾਥ ।
ਲਘੁ ਅਰ ਗਰਵ ਹਤਹਿ ਗਹਿ ਹਾਥ^੧ । ਬਹੁਤ ਕਟਨੇ ਬੋਰੇ ਰਹਿ ਗਯੋ ।
ਟੂਟਨਿ ਕੇ ਸੁ ਤਜਾਰ ਜਬਿ ਭਯੋ ॥੧੨॥ ਗਢ ਚਤੋਰ ਉਤ ਅਕਬਰ ਹਰਖਾ ॥
ਕਰਿਵਾਵਤਿ ਭਾ ਗੁਲਕਨ ਵਰਖਾ । ਤੋਪੈਂ ਬਡੀ ਜੰਜੈਲ ਜੰਬੂਰੇ । ਨਿਕਟ
ਦੁਰਗ ਹੁਇ ਦਾਗਤਿ ਸੂਰੇ ॥੧੩॥ ਹਲਾਹਲੀ ਕਰਿ ਰੋਰ ਮਚਾਏ । ਸ਼ਕਤੀ^੨
ਤੋਮਰ^੩ ਖਜ਼ਗ ਉਠਾਏ । ਅਨਿਕ ਗੁਬਾਰਨ ਕੀ ਕਰਿ ਮਾਰੇ^੪ । ਗਿਰਦ
ਸੂਰੀਗੇਂ ਦੁਰਗ ਬਿਦਾਰੇ ॥੧੪॥ ਉਤ ਰਜਪੂਤ ਸਹੇ ਨਹਿ ਅੰਤਰਿ। ਨਿਕਸੇ
ਚਾਹਤਿ ਜੰਗ ਨਿਰੰਤਰ । ਜੈਮਲ ਫੱਤਾ ਦੋਨਹੁ ਭਾਤ। ਲਰੇ ਵਹਿਰ ਜੋਧਾ
ਬੱਖਜਾਤ ॥੧੫॥ ਦਲ ਦੋਨਹੁ ਮਿਲਿ ਆਪਸ ਮਾਂਹੀ । ਕਰਹਿ ਪ੍ਰਹਾਰ ਅੰਗ
ਕਟਿ ਜਾਹੀ। ਗਿਰਹਿ ਤੁਰੰਗ ਤੇ ਸੁਰਗ ਚੜ੍ਹੇਤੇ^੫। ਇਕ ਘਾਇਲ ਘੁਮਤਿ
ਤਰਢੇਤੇ ॥੧੬॥ ਅਸ ਦਾਰੁਨ ਸੰਗ੍ਰਾਮ ਮਚਾਵਾ । ਸ਼ਵ ਦੇਹਨ ਕਰਿ ਸੈ ਬਲ
ਛਾਵਾ^੬। ਰੁੰਡ ਮੁੰਡ ਭੁਜਦੰਡ ਬਿਹੰਡੇ^੭। ਖੰਡ ਖੰਡ ਬਡ ਦੰਡ ਘਮੰਡੇ^੮ ॥੧੭॥
ਭਾਗ ਲਗੇ ਰਣ ਬਰਨਨ ਕਰੇਂ । ਇਹੀ ਗ੍ਰੰਥ ਬਡ ਹੈ ਇਮ ਝਰੇਂ । ਤਿਸ
ਬਾਸੁਰ^੯ ਲਰਤੇ ਜੁਗ ਭ੍ਰਾਤ। ਬਹੁ ਲਸ਼ਕਰ ਤੁਰਕਨ ਕਰਿ ਘਾਤ ॥ ੧੮ ॥
ਛੱਤਾ ਗਿਰਜੇ ਯੁੱਧ ਮਹਿ ਐਸੇ। ਮੂਲ ਕਟੇ ਧਰ ਤਰੁਵਰ ਜੈਸੇ^{੧੦}। ਲਗੇ ਸਸਤ੍ਰ
ਬਹੁ ਜਰਜਰਿ^{੧੧} ਹੋਵਾ । ਹੂਰਨ^{੧੨} ਨੂਰ ਰੂਰ ਕੇ ਜੋਵਾ ॥ ੧੯ ॥ ਰਨ ਸਨਮੁਖ
ਤਨ ਤਜਾਗਨ ਕਰਿਕੈ। ਗਯੋ ਸੁਰਗ ਉਰ ਆਨੰਦ ਭਰਿਕੈ। ਜੈਮਲ ਵਹਿਰ
ਭ੍ਰਾਤ ਮਰਿਵਾਇ। ਅੰਤਰ ਦੁਰਗ ਬਹੁਤ ਬਿਲਪਾਇ ॥੨੦॥ ਰਹਜੇ ਇਕਾਕੀ
ਭ੍ਰਾਤ ਬਿਹੀਨ । ਕਟੇ ਪੰਖ ਜੁਗ ਜਿਮ ਖਗ ਦੀਨ^{੧੩} । ਭੁਜਾ ਗਈ ਕਟਿ
ਨਿਰਬਲ ਰਹਜੇ । ਭ੍ਰਾਤ ਬਿਨਾ ਕੋ ਨਾਥ ਨ ਲਹਜੇ ॥੨੧॥ ਜੀਵਤ ਰਹਿ

^੧ਛੋਟੇ ਵਡੇ ਮਚਦੇ ਹੋਠ ਹਥ ਵਿਖੇ ਫੜਕੇ । ^੨ਬਰਡੀ । ^੩ਨੇਜਾ, ਭਾਲਾ । ^੪ਅੱਧ ਹੁੰਦ ਦੀ ਬਹੁਤੀ
ਮਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ । [ਅਃ, ਗੁਬਾਰ=ਮਿੱਟੀ ਵਾਲੀ ਹਵਾ] । (ਅ) ਤੋਪ ਦੇ ਗੋਲਿਆਂ ਦੀ ਮਾਰ ।
^੫ਥਿਲੇ ਦੇ ਗਿਰਦ ਸੂਰੀਗੇਂ ਫੁਟਦੀਆਂ ਹਨ । ^੬ਬਿਕੁੰਠ ਨੂੰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ^੭ਮੁਰਦਾ ਲੋਥਾਂ ਨਾਲਾ । ^੮ਬਾਂ
ਭਰ ਗਿਆ । ^੯ਧੜ ਸਿਰ ਬਾਹਾਂ ਖਿੱਲਦੇ ਹੋਏ ਹਨ । ^{੧੦}ਭਾਗ ਦੇ ਬੜੇ ਘੁਮੰਡ ਵਾਲੇ ਟੋਟੇ ਟੋਟੇ ਹੋ
ਯਾਏ । ^{੧੧}ਉਸ ਦਿਨ । ^{੧੨}ਮੁਢ ਕੱਟੇ ਵਾਲਾ ਬਿੱਡ ਜਿਵੇਂ ਧਰਤੀ ਤੇ । ^{੧੩}ਟੋਟੇ ਟੋਟੇ । ^{੧੪}ਧੁਰਾ
ਨੇ । ^{੧੫}ਜਿਵੇਂ ਪੰਛੀ ਆਜਜ਼ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । *ਘਾ—ਢੀਨ ।

ਕਜਾ ਮੁਖ ਦਿਖਰਾਵੈ । ਅੰਤਹਪੁਰ^੧ ਕਜਾ ਜਾਇ ਬਤਾਵੈ ? । ਮਹਾਂ ਸੁਭਟ
ਨਹਿ ਅਪਰ ਸਮਾਨ^੨ । ਲਰਤਿ ਬਹੁਤ ਸੈ, ਡਰ ਨਹਿ ਮਾਨ^੩ ॥੨੨॥ ਘਾਲਤਿ
ਘਨੇ ਘਰਨ ਕੇ ਘੋਰ^੪ । ਜਿਸ ਆਸੈ ਡਰ ਨਹੀਂ ਚਤੋਰ^੫ । ਇੰਤਜਾਦਿਕ
ਬਿਰਲਾਪ ਕਰੀਤਾ^੬ । ਰਜਪੂਤਨ ਕੋ ਗਨ ਬਰਜੀਤਾ^੭ ॥ ੨੩ ॥ 'ਸੁਭਟਨ ਕੀ
ਗਤਿ ਐਸੀ ਅਹੈ । ਮਰੇ ਸੁਰਗ, ਜਸ ਜੀਵਤਿ ਲਹੈ । ਤੁਮਹਿ ਨ ਉਚਿਤ
ਕਰਨ ਬਿਲਲਾਵਨ^੮ । ਅਨ ਸੂਰਨ ਕੋ ਮਨ ਬਿਰਕਾਵਨ^੯ ॥੨੪॥ ਹੋਤਿ ਪ੍ਰਾਤਿ
ਰਣ ਮੰਡਹੁ ਭਾਰੀ । ਹਤਹੁ ਮੋਰਚੇ ਜੇ ਢਿਗ ਦਾਰੀ^{੧੦} । ਕਰਹੁ ਕਟਾ ਖੜਗਨ ਕੇ
ਸਾਥ । ਸਾਹ ਨਿਕਟਿ ਦਿਖਰਾਵਹੁ ਹਾਥ^{੧੧} ॥੨੫॥ ਇਮ ਸਹਿਸ਼ੋਕ ਬਿਤਾਇ
ਨਿਸਾ ਕੋਭਈ ਪ੍ਰਾਤਿ ਮੰਡਜੇ ਰਨ ਥਾਂਕੋ^{੧੨} । ਨਿਕਸ ਪਰੇ ਰਜਪੂਤ ਬਿਸਾਲੇ ।
ਦੁਹ ਦਿਸਿ ਸੁਭਟਨ ਸਸਤੁ ਸੰਭਾਲੇ ॥੨੬॥ ਧੁਖੇ ਪਲੀਤੇ ਛੁਟੀ ਤੁਫੰਗੀ ।
ਜੋਧਾ ਗਿਰੇ ਫੁਟੇ ਬਹੁ ਅੰਗੀ । ਬਰਛੇ ਤਿਰਛੇ ਬਹੁਤ ਕ੍ਰਮਾਏ । ਸਨਮੁਖ
ਸੱਤਨ ਦੇਹਿ^{੧੩} ਪਸਾਏ ॥੨੭॥ ਗਹੇ ਕਮਾਨ ਬਾਨ ਗਨ ਛੋਰੈ । ਰਹਹਿ ਖਰੇ
ਨਹਿ ਮੁਖ ਕੋ ਮੋਰੈ । ਕਹਿ ਲੋ ਬਰਨੈ ਜੁਧ ਉਦਾਰਾ^{੧੪} । ਲਰਤਜੇ ਜੈਮਲ ਸੁਰਗ
ਸਿਧਾਰਾ ॥੨੮॥ ਸਮੁਖ ਸੈਨ ਲਰਿ ਕੈ ਮਰਿ ਗਿਰੀ । ਕਾਇਰ ਭਾਜੇ ਧੀਰ ਨ
ਧਰੀ । ਅੰਤਰ ਸੁਨਿ ਰਣਵਾਸੁ^{੧੫} ਮਹਾਨਾ । ਜੈਮਲ ਫਤੇ ਕੋ ਤਨ ਹਾਨਾ ॥੨੯॥
ਲੇ ਜਮਧਰ^{੧੬} ਨਿਜ ਮਾਰ ਮਰੀ ਹੈ । ਤੁਰਕ ਤ੍ਰਾਸ ਤੇ ਚਿਦੇ ਡਰੀ ਹੈ । ਬਚੀ
ਨ ਕੋਉ ਧਰਮ ਸੰਭਾਰੇ । ਹਤਿਹਤਿ ਨਿਜਕੇ ਪ੍ਰਾਨ ਬਿਦਾਰੇ ॥੩੦॥ ਫਤੇ ਜਾਨਿ
ਕੈ ਅਕਬਰ ਸ਼ਾਹੁ । ਭਯੋ ਪ੍ਰਸੰਨ ਬਿਲੋਦ ਉਮਾਹੁ । ਗਵ ਚਤੋਰ ਕੋ ਤੋਰਨ
ਕਰਿਕੈ । ਕਯੋ ਬਿਲੋਕਨ ਅੰਤਰ ਬਰਿਕੈ ॥੩੧॥ ਹਰਖਜੋ ਉਰ ਉਤਸਾਹੁ
ਬਧਾਵਾ ॥—ਬਡ ਮਵਾਸ^{੧੭} ਇਹੁ ਮਾਰਿ ਗਿਰਾਵਾ ਤ੍ਰਾਸ ਬਧੈ ਰਜਪੂਤਨ ਮਾਂਹੀ ।
ਦਿੱਲੀ ਸੋ ਬਿਗਰਹਿ ਅਬਿਨਾਂਹੀ ॥੩੨॥ ਬਖਸ਼ਸ਼ ਕਰਿਕੈ ਨਿਜ ਉਮਰਾਉ ।
ਬਹੁਤ ਮੋਲ ਕੋ ਦੇ ਸਿਰੁਪਾਉ । ਸਰਬ ਗੀਤਿ ਪੁਨ ਅਪਨੀ ਕਰਿਕੈ । ਸਕਲੇ
ਦੁਰਗ ਬਸੀ ਤਹਿ ਧਰਿਕੈ^{੧੮} ॥੩੩॥ ਚਦ੍ਰਜੋ ਸ਼ਾਹੁ ਦਿੱਲੀ ਇਸ਼ਹਰਖਾ^{੧੯} ਕਰ-

^੧ਰਣ ਵਾਸ ਵਿਚ । ^੨ਨਹੀਂ ਸੀ ਮੰਨਦਾ । ^੩ਬਹੁਤੇ ਘਰਾਂ ਨੂੰ ਭੇਡੀਤ ਕਰਦਾ ਸੀ । ^੪ਡਰ ਨਹੀਂ
ਸੀ ਚਤੋਰ (ਦੇ ਮਾਰੇ ਜਾਣ ਦਾ) । ^੫ਸਾਰੇ ਰਜਪੂਤ ਬਰਜਦੇ ਹਨ (ਜੈਮਲ ਨੂੰ) । ^੬ਬਿਰਲਾਪ ।
^੭ਦੂਸਰੇ ਸੂਰਮਿਆਂ ਦਾ ਮਨ ਬਿੜਕੇਣਾ । ^੮ਢਿਗਾ ਜੰਗ । ^੯ਸਰੀਰਾਂ ਵਿਚ । ^{੧੦}ਚਾਲੀਆਂ ।
^{੧੧}ਕਟਾਰ । ^{੧੨}ਆਕੀ । ^{੧੩}(ਨੂੰ) ਵੱਸ ਵਿਚ ਰਖਕੇ ।

ਤਿ ਜਾਤਿ ਮਗ ਧਨ ਕੀ ਬਰਖਾ। ਇਤਨੇ ਮਹਿ ਜੇ ਗੋਇੰਦਵਾਲ। ਪਠਨੇ
ਹੁਤੋ ਜਿਸਕੇ ਸਿਖ ਨਾਲ ॥੩੪॥ ਆਨਿ ਮਿਲਨੇ ਅਕਬਰ ਕੇ ਤੀਰ। ਜਹਿ
ਉਮਰਾਵਨ ਕੀ ਬਡਭੀਰਾਤਸਲੀਮਾਤਕਰੀ ਬਹੁ ਬਾਰੀ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕੀ ਸਭਿ
ਕਥਾ ਉਚਾਰੀ ॥੩੫॥ 'ਮਾਸ ਤਿਥੀ ਅਰੁ ਵਾਰ ਸੁ ਜਾਮ। ਘਟਿਕਾ ਲਿਖਿ
ਕਾਗਦ ਪਰ ਨਾਮਾਕੜਟੂਟੇ ਕੇ ਹਮਲਿਖਿਲਜਾਏਐਰਬਡੇ ਅਚਰਜਪਿਖਿ
ਆਏ ॥੩੬॥ ਮੂਰਤਿ ਸੁਭ ਖੁਦਾਇ ਕੀ ਅਹੈ। ਜਿਨ ਕੀ ਸਮਤਾ ਕੋਇ ਨ
ਲਹੈ। ਅਨਿਕ ਦੇਸ ਤੇ ਸੰਗਤ ਆਇ। ਅਰਪ ਉਪਾਇਨ ਪੁਜਹਿ ਪਾਇ ॥
੩੭॥ ਸਿੱਖਜਨ ਕੀ ਪੁਰਹਿ ਅਭਿਲਾਖੇ। ਨਿਸ ਬਾਸੁਰ ਪ੍ਰਭੁ ਕੀਰਤਿ ਭਾਖੇ॥
ਸੋ ਬਰਖਨਿ ਲਗ ਬਧ ਮਹਿ ਹੋਏ। ਤਹਾਂ ਦੇਸ ਮਾਨਹਿ ਸਭਿ ਕੋਏ ॥੩੮॥
ਸ਼੍ਰੀਨਾਨਕ ਕੀ ਜੋਤਿ ਉਦਾਰਾ। ਅਬਹਿ ਪ੍ਰਕਾਸਤਿ ਤਿਨਹਿ ਮਝਾਰਾ। ਸੁਨਿ
ਅਕਬਰ ਸਭਿ ਮਹਿ ਕਹਿ ਬਾਤੀ। 'ਕਾਗਦ ਕਰਹੁ ਸੁਨਾਵਨ ਪ੍ਰਾਤੀ' ॥੩੯॥
ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥੇ ਦੁਤਿਯ ਗਾਥੇ 'ਚਤੋਰ ਗੜ੍ਹ ਟੂਟਨ*' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ
ਠਾਮ ਅਸਟਮੇ ਅੰਸੁ ॥ ੮ ॥

੮. [ਨਵੀਸਿੰਦ ਨੇ ਗੋਂਦਵਾਲ ਦੀ ਕਥਾ ਸੁਣਾਈ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਭਈ ਭੋਰ ਅਕਬਰ ਕਹਨੇ 'ਸਭਿ ਉਮਰਾਉ ਬੁਲਾਇ। ਇਲਮ
ਪਠਨ ਵਾਰੇ' ਜਿਤੇ ਅਰੁ ਜੋ ਪੀਰ ਕਹਾਇ ॥ ੧ ॥ ਚੋਪਈ॥ ਸਰਬ ਭਾਂਤਿ ਕੇ
ਨਰ ਬੁਲਵਾਇ। ਸਭਾ ਬੀਚ ਬੈਠਨੇ ਹਰਖਾਇ। ਨਵੀਸਿੰਦਾ ਕੋ ਬਾਕ
ਬਖਾਨਾ। 'ਅਬਹਿ ਸੁਨਾਵੇ ਲਿਖਿ ਜੋ ਆਨਾ' ॥੨॥ ਸਭਿਨਿਬਿਖੈਤਬਿ ਪਠਨੇ।
ਸੁਨਾਯੋ। 'ਜਬਹਿ ਸ਼ਾਹੁ ਦਿੱਲੀ ਤੇ ਧਾਯੋ। ਤਬਿ ਕੋ ਤਿਨ' ਸੈਕਲਪ ਉਠਾਯੋ।
ਸਭਿ ਤਜਾਰੀ ਕਰਿ ਚਹਤਿ ਖਨਾਯੋ' ॥੩॥ ਜਬਹਿ ਸ਼ਾਹੁ ਪਹੁੰਚਨੇ ਤਿਸ
ਠੋਗਤੋਪਨ ਗੋਰੇ ਲਗੇ ਚਤੋਰ। ਤਬਿ ਹੀ ਟਕ ਛਿਤ ਖਨਿਬੇ ਕੋਰਾ। ਲਾਇ
ਮਜ਼ਰ ਦਏ ਬਿਨ ਦੇਰਾ ॥੪॥ ਇਹੁ ਚਤੋਰ ਸਰ ਕਰਤੇ ਰਹੇ। ਅਨਿਕ ਜਤਨ
ਕਰਿ ਸ਼ੱਤ੍ਰੁ ਦਹੇ। ਤਿਨਹੁ ਖਨਾਇ ਮਹਿਲ ਚਿਨਵਾਯੋ। ਸਨੇ ਸਨੇ ਨੀਚੇ
ਉਤਰਾਯੋ ॥ ੫ ॥ ਅਰਨੇ ਆਨਿ ਰੋਰਨ ਕਰ 'ਜਬਿਹੂੰ। ਇਤ ਤੇ ਹਮ ਫਿਰਾ
ਪਹੁੰਚੇ ਤਬਹੂੰ। ਕਹਨੇ ਬਾਕ-ਇਸਕੋ ਕਰਨੁ ਟੂਟੈ। ਤਬਹਿ ਸ਼ਾਹੁ ਤੇ ਸੋ ਗੜ੍ਹ
ਟੂਟੈ ॥੬॥ ਇਮ ਸੁਨਿ ਹਮ ਲਿਖਿ ਭੇਜਨੇ ਇਹਾ। ਤਹਾਂ ਰਹਿਨ ਕੋਹਕਮ ਸੁ

*ਇੰਦ੍ਰਾ ਪੜ੍ਹਨ ਵਾਲੇ, ਆਲਿਮ। *ਮੁਨਸ਼ੀ। *ਭਾਵ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ।

*ਪਟਵਾਵਣਾ (ਬਾਵਲੀ ਸਾਹਿਬ)। *ਰੋੜਾ ਦਾ ਕੜਾ।

*ਪਾਸ-ਚਤੋਰ ਗੜ੍ਹ ਮਾਰਨ।

†ਪਾਸ-ਪਠਿ ੪।

‡ਪਾਸ-ਖਨਾਯੋ।

§ਪਾਸ-ਕੜਾ।

¶ਪਾਸ-ਟੂਟੈ।

ਕਹਾ। ਤਬਿ ਤੇ ਹਮ ਭੇਰਾ ਤਹਿ ਕੀਨਸਿ। ਅਚਰਜ ਅਧਿਕ ਬਿਲੋਕਨ
 ਕੀਨਸਿ॥੭॥ ਅਰਜੈ ਰੋਰ ਕਰ ਜਬਹਿ ਮਹਾਂਨਾ। ਕਰੇ ਜਤਨ ਮਿਲਕੈ ਬਿਧਿ
 ਨਾਨਾ ਕਿਸਹੂੰ ਤੇ ਨ ਸਰੀਸੇਕਾਰਾ॥ਤਬਿ ਸ੍ਰੀਗੁਰਨੇ ਬਾਕਉਚਾਰਾ॥੮॥ ਇਕ
 ਸੇਵਕ ਤਹਿ ਮਾਣਕ ਨਾਮੁ। ਵੇਰੋਵਾਲ ਬਿਖੈ ਤਿਹ ਧਾਮੁ। ਕਹਨੈ-ਮਾਨਕਾ!
 ਹੋਵਹੁ ਤਜਾਰਾ। ਕਰ ਰੋਰਨ ਤੋਰਨ ਕੀ ਕਾਰਾ॥੯॥ ਤੁਝ ਤੇ ਸਰੈ, ਅਪਰ ਨਹਿ
 ਕਰੈ। ਅੰਤਰ ਪ੍ਰਵਿਸਹੁ ਅਬਿ ਨਹਿ ਅਰੈ। ਤੀਖਨ ਲੋਹ ਕਾਠ ਕੇ ਸਾਥ।
 ਕਰਹੁ ਜੋਰ, ਇਸ ਗਹਿ ਕੈ ਹਾਥ-॥੧੦॥ ਮਾਨ ਬਚਨ ਤੈਸੇ ਤਿਨ ਕਰਨੈ।
 ਨਿਜ ਬਲ ਬਾਹੁਨ ਤੇ ਦਿਓ ਧਰਨੈ॥ਅੰਤਰ ਬਰਨੈ ਨਮੋਕਹੁਕਰਿਕੈ। ਸ੍ਰੀਗੁਰ
 ਚਰਨ ਸਪ੍ਰੇਮ ਨਿਹੁਰਿਕੈ* ॥੧੧॥ ਕਹਿਨ ਲਗਨੈ-ਕਜਾ ਅਹੈ ਬਿਚਾਰਾ।
 ਸਤਿਗੁਰ ਬਾਕ ਕਰਹਿ ਇਹੁ ਕਾਰਾ-ਚਰਨ ਧਜਾਨ ਕੋ ਧਰਿਕੈ ਅੰਤਰ।
 ਕਰ ਬਲ ਬਾਹੁਨਿ ਓਜ ਨਿਰੰਤਰ॥੧੨॥ ਕਰਨੈ ਪ੍ਰਹਾਰ ਗਯੋ ਤਰਾ ਸਾਰੈ।
 ਵਸਨੈ ਹਾਥ ਰਹਿ ਗਯੋ ਬਿਚਾਰੈ। ਕਰ ਟੁਟਨੈ ਕਾਗਦ ਕੀ ਨਜਾਈ॥ਨਿਸਰੀ
 ਨੀਰ ਬੰਬ ਬਰਿਆਈ॥੧੩॥ ਜਲ ਅਗਾਧਿ ਹੋਯੋ ਇਕ ਬਾਰੀ। ਰਹਿ ਗਯੋ
 ਮਾਣਕ ਆਪਿ ਮਝਾਰੀ*। ਜਤਨ ਨਿਕਾਸਨ ਕੋ ਨਹਿ ਹੋਵਾ। ਪਹੁੰਚ ਤਰੈ
 ਤਹਿ ਕਿਨਹੂੰ ਨ ਜੋਵਾ॥੧੪॥ ਸ੍ਰੀਗੁਰ ਅਪਨੇ ਮਹਿਲ ਸਿਧਾਰੇ। ਬਾਪੀਕਾਰਜ
 ਸਕਲ ਸੁਧਾਰੇ। ਅਤਿ ਉਤਸਾਹ ਸਭਿਨਿ ਮਹਿ ਹੋਵਾ। ਬਹੁ ਦਿਨ ਕੋ ਸ੍ਰਮ
 ਸਿੱਖਨ ਖੋਵਾ॥੧੫॥ ਅਮਕੀ ਤਿਥਿ ਦਿਨ ਜਾਨ ਚਢੇ ਤੇ। ਉਪਰ ਘਟਿਕਾ
 ਦੇਇ ਬਢੇ ਤੇ। ਟੁਟਨੈ ਕਰ ਤਹਿ ਬਾਪੀ ਕੇਰਾ॥ ਅਨਿਕ ਨਰਨ ਬਿਤ ਸਭਿ
 ਨੈ ਹੋਰਾ॥੧੬॥ ਸੁਨਿਕੈ ਉਮਰਾਵਨ ਜੁਤਿ ਸ਼ਾਹੁ। ਗਵ ਚਿਤੋਰ ਤਬਿ ਕੀਨ
 ਬਿਨਾਹੁ। ਸਭਿਨਿ ਕਹਨੈ 'ਭਾ ਏਕਹੁ ਕਾਲ। ਕਰ ਟੁਟਨ ਗਵਿ ਛੁਟ
 ਬਿਸਾਲ'॥੧੭॥ ਬਿਸਮਤਿ ਭਯੋ ਸ਼ਾਹ ਸੁਨਿ ਬਾਤ। 'ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਅਮਰਦਾਸੁ
 ਬੱਖਜਾਤ। ਪੁਰਨ ਬਚਨ ਭਯੋ ਜਿਨ ਕੇਰਾ। ਕਾਟਨੈ ਕਸ਼ਟ ਅਨਿਸ਼ਟ' ਜੁਮੇਰਾ
 ॥੧੮॥ ਨਵੀਸੀਦ! ਰਹਿਕੈ ਤਿਸ ਠੰਗਕਹਾ ਪਿਖਨੈ* ਤੈਂ ਅਚਰਜਯੋਰ?। ਸੈ
 ਭੀ ਸਕਲ ਬਭਾਵਹੁ ਮੋਹੀ। ਲਗਤਿ ਬਾਪਿਕਾ ਜਿਸ ਬਿਧਿ ਹੋਹੀ॥੧੯॥
 ਸੁਨਿ ਕੈ ਨਵੀਸੀਦ ਸਿਖ ਸਾਥ। ਕਹਤਿ ਸ਼ਾਹ ਸੋ ਬੰਦੇ ਹਾਥ। 'ਹਜਰਤ!
 ਸੁਨਹੁ, ਬੁਝ ਜੋ ਗਯੋ। ਨਹਿ ਉਪਰ ਕੋ ਆਵਤਿ ਭਯੋ॥੨੦॥ ਤਿਸ ਨਰ ਕੀ
 *ਤਿਖਾ ਲੋਹਾ ਲੱਕੜੀ ਨਾਲ ਲੱਗਾ ਹੋਇਆ। *ਹੇਠਾਂ ਚਲਾ ਗਿਆ ਸਾਰਾ (ਉਹ ਤਿਖਾ ਲੋਹਾ)।
 *ਧਾਰਾ ਜਲ ਦੀ ਬਲ ਕਰਕੇ ਨਿਕਲੀ। *ਆਪ(ਮਾਣਕ)ਵਿੱਚ(ਅ) ਜਲ ਵਿੱਚ। *ਦੁਖਦਾਈ।
 *ਕੀ ਵਿਖਿਆ? *ਪਾ:-ਪ੍ਰੇਮ ਮਨ ਧਰਕੈ। †ਪਾ:-ਗਭ। ‡ਪਾ:-ਪਹੁੰਚਤਿ ਹੈ ਤਹਾ।

ਇਕ ਬਿਧਾ ਮਾਤਾ ਸੁਨੀ ਕਾਨ-ਬੁਝਨੇ ਤਵ ਤਾਬ-ਸ਼ੋਕਾਕੁਲ^੧ ਰੋਦਨ ਕੋ
ਕੀਨ॥ ਮਹਾਂ ਦੁਖਿਤਿ ਹੋਈ ਮਨ ਦੀਨਾ॥੨੧॥ ਦੁਤੀਏ ਦਿਵਸੁ* ਤਹਾਂ ਚਲਿ
ਆਈ॥ ਜਹਾਂ ਬਾਪਿਕਾ ਗੁਰੂ ਲਗਾਈ । ਪਿਖਨੇ ਨ ਸੁਤ ਬਿਰਲਾਪ ਕਰੀਤੀ ।
-ਹਾਇ ਪੁੱਤ੍ਰ-ਮੁਖ-ਹਾਇ-ਕਰੀਤੀ ॥ ੨੨ ॥-ਹੋ ਸੁਤ ਮਾਣਕ ਬਯ ਮਹਿ
ਸੁਨਾ। ਕਹਾਂ ਗਯੋ ਮੁਝਕੋ ਦੁਖ ਦਾਨਾ? ਮੋ ਬਿਰਧਾ ਕੋ ਅਪਰਨ ਕੋਈ ।
ਹੁਤੋ ਏਕ ਤੂੰ ਅਸ ਗਤਿ ਹੋਈ-॥੨੩॥ ਮਹਾਂ ਰੁਦਨ ਕਰਿ ਗਮਨੀ ਤਹਾਂ ।
ਅੰਤਰ ਮਹਿਲ ਗੁਰੂ ਬਿਤ ਜਹਾਂ । ਵਹਿਰ ਰੁਦਨ ਕਰਿ ਉਚ ਪੁਕਾਰੀ-ਹੋ
ਮਾਣਕ ਸੁਤ ਮਿਲਿ ਇਕ ਵਾਰੀ ॥੨੪॥ ਨਾਂਹਿ ਤ ਮੁਝਕੋ ਲੇ ਚੱਲਿ ਸਾਥ-।
ਇਮ ਕੁਕਤਿ ਕਰਿ ਉਚੇ ਹਾਥਾ ਗੁਰੂ ਸੁਵਨ ਮਹਿ ਸਥਿ ਧੁਨਿ ਪਰੀ । ਬੁਝਨੇ-
ਅਹੋ ਕੌਨ ਦੁਖ ਭਰੀ? ॥੨੫॥ ਕੌਨੋ ਰੋਵਤਿ, ਕੌਨੋ ਉਚ ਪੁਕਾਰਤਿ? ਵਹਿਰ
ਲੇਹੁ ਸੁਧਿ ਇਹੁ ਕੌਨੋ ਆਰਤਿ?-ਦੋਰਨੋ ਨਰ ਸੁਨਿਕੈ ਤਿਸ ਪਾਸ। ਜਾਇ
ਗੁਰੂ ਚਿਗਕਿਯ ਅਰਦਾਸ॥੨੬॥ ਭਏ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਬਿਧਾਕੋ ਹੋਰਿ। ਚਿਗਬੁਲਾਇ
ਕਰਿ ਬੋਲੇ ਫੇਰ-ਸੁਨਹੁ ਭੋਲੀਏ ਮਾਣਕ ਜੋਇ। ਸੋ ਜਲ ਮਹਿ ਕਿਮ
ਬੁਝਨ ਹੋਇ? ॥੨੭॥ ਹੋਤਿ ਭੋਰ ਮਿਲਿ ਹੋ ਸੁਤ ਸਾਥ। ਕਰ ਭੋਰਨੋ ਜਿਸਨੇ
ਲਿਜ ਹਾਥ । ਹਮ ਨੇ ਕਰੀ ਪ੍ਰਤੱਗਤਾ ਭਾਰੀ । ਸੁਤ ਨ ਮਰਹਿ ਪਿਤ ਮਾਤ
ਅਗਾਰੀ॥੨੮॥ ਨਿਫਲੀ ਨਹੀ ਕਰੈਂ ਹਮ ਸੋਇ। ਮਿਲਹਿ ਪੁੱਤ੍ਰ ਸੋਂ ਹਰਖਤਿ
ਹੋਇ-। ਗੁਰ ਬਾਕਨ ਪਰ ਸ਼ਰਧਾ ਧਰਿਕੈ। ਬਸੀ ਨਿਸਾ ਤਹਿ ਗੁਰੂ ਸਿਮਰਕੈ
॥ ੨੯ ॥ ਪ੍ਰਾਤਿ ਭਈ ਸਤਿਗੁਰ ਤਬਿ ਚਾਲੇ* । ਜਿਹ ਠਾਂ ਬਾਪੀ ਲਗੀ
ਬਿਸਾਲੇ॥ ਅਪਰ ਨਰਨ ਕੀ ਸੰਗੈ ਭੀਗ ਬਿਰੇ ਜਾਇ ਸਭਿ ਹੀ ਤਿਸ ਭੀਰ॥
੩੦॥ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਸਤਿਗੁਰ ਸੁਖ ਧਾਮ। ਕਰਨੋ ਪੁਕਾਰਨ-ਮਾਣਿਕ-ਨਾਮੁ ।
-ਨਿਕਸਹੁ ਜਲ ਤੇ ਬਾਹਰ ਆਵਹੁ। ਸਭਿ ਸੰਗਤਿ ਕੋ ਦਰਸ ਦਿਖਾਵਹੁ॥
੩੧॥ ਜਿਨ ਕੋ ਮਾਣਿਕ ਨਾਮ ਕਹੇਤੇ । ਸੋ ਨ ਦੇਹਿ ਦੁਖ ਨਿਜ ਸੁਖਵੇਤੇ†।
ਤੋਹਿ ਮਾਤ ਇਹੁ ਖਰੀ ਦੁਖਾਰੀ । ਮਿਲਹੁ ਆਨਿ ਇਸ ਬਡ ਹਿਤਕਾਰੀ-॥
੩੨॥ ਇਮਿ ਕਹਿਬੇ ਤੇ ਬਾਪੀ ਬੀਚ। ਹਮ ਤਹਿ ਪਿਖਤਿ ਉਚ ਅਰੁ ਨੀਚ।
ਨਿਕਸਜੋ ਜਲ ਪਰ ਤਰਨੇ ਲਾਗਾ॥ ਤੀਨ ਦਿਵਸਿ ਪਾਛੇ ਬਡਭਾਗਾ ॥੩੩॥
ਲੋਕਨ ਦੇਖਿ ਨਿਕਾਸਨ ਕੀਨਸਿ । ਬਿਸਮਾਏ ਸਭਿ ਅਚਰਜ ਚੀਨਸਿ ।

*ਸ਼ੋਕ ਵਿਚ ਬਿਆਕੁਲ । *ਦੇਕੋ । *ਇਉਂ ਭੀਸਰਾ ਇਨ ਹੋ ਗਿਆ, ਪਰ ਮਹਿਮਾ ਪ੍ਰਕਾਸ
ਵਿਚ ਫੁੱਲਣਾ ਕਢਣਾ ਤੇ ਜਿਵਾਉਣਾ ਇਉਂ ਲਿਖੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਨਾਲੋਂ ਨਾਲ ਹੋਏ ਹਨ ।

†ਪਾ:-ਦਰਸਨ ਦਿਹੁ ਨਿਜ, ਹੋ ਸੁਖਵੇਤੇ ।

ਸ੍ਰੀਗੁਰ ਕੇ ਪਾਇਨ ਪਰ ਪਰਜੈ। ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਸੇਵਕ ਸੁਖ ਭਰਜੈ॥੩੪॥ ਲਖਜੈ
 -ਬਚਨ ਹਮਰੇ ਬਿਤ ਰਹਜੈ-। ਭਏ ਪ੍ਰਸੰਨ ਬਾਕ ਸੁਭ ਕਹਜੈ-ਗੁਰਤਾ
 ਕੀ ਮੰਜੀ ਅਬਿ ਲੇਹੁ। ਬਹੁ ਨਰ ਕੋ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰੇਹੁ॥੩੫॥ ਨਰ ਅਨੇਕ
 ਹੀ ਪੁਜਹਿ ਪਾਇ। ਦੇਹਿ ਉਪਾਇਨ ਫਲ ਕੋ ਪਾਇ-। ਇਮਿ ਕਹਿ
 ਮੰਜੀ ਪਰ ਬੈਠਾਵਾ। ਸਕਲ ਨਰਨ ਮਹਿ ਮਾਨ ਬਧਾਵਾ॥੩੬॥ ਸਭਿ ਸਿੱਖਾਂ
 ਬਖਸ਼ੀ ਬਰ ਕਹਜੈ। 'ਭੋਗ ਮੋਖ ਤਿਨ ਅਸ ਪਦ ਲਹਜੈ'। 'ਗੁਰ ਘਰ
 ਮਹਿ ਬਰਧਜੈ ਸਭਿ ਭਾਂਤੀ। ਨਾਮ 'ਜੀਵੜਾ' ਭਾ ਬੱਖਸ਼ਾਤੀ॥੩੭॥
 ਤਿਸਕੇ ਘਰ ਸੰਤਤਿ* ਜਬਿ ਹੋਈ। ਨਾਮ ਜੀਵੜੇ ਕਹਿ ਸਭਿ ਕੋਈ। ਜੋ
 ਤਿਹ ਸੰਤਤਿ ਕੇ ਸਮੁਦਾਇ। ਅਬਲੈ ਨਾਮੁ ਅਹੈ ਤਿਸੁ ਭਾਇ॥੩੮॥ ਨਵੀ-
 ਸਿੰਦ ਭਾਖਹਿ ਤਿਸ ਠੋਰੇ। ਸੁਨਹੁ ਸ਼ਾਹਜੀ ਅਚਰਜ ਔਰ। ਬੈਠ ਬਾਪਿਕਾ ਕੇ
 ਤਬਿ ਤੀਰਾ ਸ੍ਰੀਗੁਰ ਅਮਰਦਾਸ ਰੀਝੀਰ॥੩੯॥ ਕਹਜੈ ਸਭਿਨਿ ਮਹਿ- 'ਬਾਪੀ
 ਸ੍ਰੋਤ'। ਇਹੁ ਰੀਗਾ ਤੇ ਕੀਨਿ ਉਦੋਤ। ਇਹਾ ਜੁ ਕਰਹਿ ਆਇ ਇਸ਼ਨਾਨ
 ਫਲ ਪਾਵਹਿ ਸੁਰਸਰੀ ਸਮਾਨ*॥੪੦॥ ਇਸ ਮਹਿ ਏਕ ਅਧਿਕਤਾ
 ਅਹੈ। ਜੈਸੇ ਫਲ ਬਿਸਾਲ ਕੋ ਲਹੈ। ਰਚੇ ਚੁਰਾਸੀ ਰੁਚਿਰ ਸੁਪਾਨਿ*।
 ਇਸ ਜਲ ਮਹਿ ਕਰਿ ਕਰਿ ਇਸ਼ਨਾਨ॥੪੧॥ ਸਪੁਜੀ ਪੜੈ ਚੁਰਾਸੀ ਵਾਰ।
 ਸੇ ਨ ਚੁਰਾਸੀ ਲਹੈ ਸੰਸਾਰ। ਜਨਮ ਮਰਨ ਤੇ ਮੁਕਤਾ ਹੋਇ। ਸਤਿਗੁਰ
 ਚਰਨ ਪ੍ਰੇਮ ਮਨ ਭੋਇ*॥੪੨॥ ਨਵੀਸਿੰਦ ਨੇ ਸਕਲ ਸੁਨਾਵਾ। ਅਕਬਰ
 ਸ਼ਾਹੁ ਮਹਾਂ ਬਿਸਮਾਵਾ। ਸ਼ਰਧਾ ਬਧੀ ਪ੍ਰੇਮ ਗੁਰ ਕੇਰਾ। ਮਿਲਨ ਲਾਲਸਾ
 ਵਧੀ ਵਧੇਰਾ†॥੪੩॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥੇ ਦੁਰਿਯ ਰਾਸੇ 'ਬਾਪਿਕਾ'
 ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੈ ਨਾਮੁ ਨਵਮੇ ਅੰਸੂ॥੪॥

੧੦. [ਅਕਬਰ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਗ੍ਰਾਮ ਛੋਟਾ ਕੀਤੇ]।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸੁਨਿਕੈ ਅਕਬਰ ਕਥਾ ਕੋ ਰਹਜੈ ਰਿਦੈ ਬਿਸਮਾਇ। ਨਵੀਸਿੰਦ
 ਸੋਂ ਕਹਤਿ ਭਾ 'ਗੁਰ ਪੁਰਨ ਸੁਖਦਾਇ‡॥੧॥ ਚੌਪਈ॥ ਕੇਤਿਕ ਦਿਨ

*ਭਾਵ ਮਾਣਕ। *ਜਾਣਿਆਂ (ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਇਹ) ਸਾਢੇ ਬਚਨ ਤੇ ਟਿਕਿਆ ਰਿਹਾ ਹੈ।

*ਅੱਗੇ ਕਵੀ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। *ਸੰਤਨ। *ਪੋੜੀਆਂ। *ਮਨ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ ਮਿਲਕੇ।

*ਦੇਖੋ ਰਾਸ ੧ ਅੰਸੂ ੪੯ ਅੰਕ ੪੩ ਦੀ ਟੁਕ ਜੋ ਚੰਗਾ ਸਤਿਗੁਰ ਦੀ ਦਾਸ
 ਹੋਕੇ ਸਤੁਤੀ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਉਸਦੀ ਉਪਮਾ ਬਾਵਲੀ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਢੁਕਦੀ, ਜੋ ਸਤਿਗੁਰ
 ਨੇ ਆਪ ਰਚੀ ਹੈ। ਤਾਂਤੇ ਬਾਵਲੀ ਨੂੰ ਰੀਗਾ ਤੋਂ ਸ੍ਰੋਸਟ ਸਮਝੇ ਇਹ ਭਾਵ ਹੈ।

†ਇਕ ਲਿਖਤੀ ਨੁਸਖੇ ਵਿਚ ਇਹ ਅੰਤਲੀ ਚੌਪਈ ਨਹੀਂ ਹੈ। ‡ਪਾ:-ਸੁਖਦਾਇ।

ਮਹਿ ਲਵਪੁਰਿ ਚਲਿ ਹੈਂ । ਤਹਾਂ ਜਾਇ ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ ਮਿਲਿ ਹੈਂ ।
 ਮਗ ਮਹਿ ਆਵਹਿ ਜਬਿ ਅਸਥਾਨ । ਤਹਿ ਮੁਝ ਕੋ ਕਰਿ ਦੇਹੁ ਬਖਾਨ' ॥ ੨ ॥ ਇਮ ਕਹਿ ਅਕਬਰ ਰਹਿ ਦਿਨ ਕੋਇ । ਲਵਪੁਰਿ ਦਿਸ ਗਮਨਯੋ
 ਸੁਖ ਜੋਇ । ਸਨੇ ਸਨੇ ਭੇਰੇ ਕਰਿ ਕੂਚਤੀਰ ਬਿਪਾਸਾ ਆਨਿ ਪਹੁਚਾ ॥ ੩ ॥
 ਉਲਘਿ ਪਾਰ ਜਬਿ ਸਿਵਰ ਕਰਾਯੋ ਸ਼ਾਹੁ ਆਇ ਬੈਠਯੋ ਹੁਲਾਸਾਯੋ । ਨਵੀ-
 ਸਿੰਦ ਸਭਿ ਕਥਾ ਸਿਮਰਿਕੈ । ਕਰੀ ਜਨਾਵਨਿ ਸਕਲ ਉਚਰਿ ਕੈ ॥ ੪ ॥
 ਸੁਨਤਿ ਸ਼ਾਹੁ ਹਰਖਯੋ ਉਰ ਮਾਂਹੀ । ਚਲਨ ਤਜਾਰ ਭਾ ਸਤਿਗੁਰ ਪਾਹੀ ।
 ਲਈ ਉਪਾਇਨ ਹੀਰਾ ਮੋਤੀ । ਵਸਤੁ ਬਿਭੂਖਨ ਜੋਤਿ ਉਦੋਤੀ ॥ ੫ ॥ ਨਿਜ
 ਭੇਰੇ ਤੇ ਪਾਇਨ ਚਲਯੋ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਮਹਿਮਾ ਮਨ ਮਿਲਯੋ ਸੰਗ ਪਠਾਨ
 ਮੁਗਲ ਸਮੁਦਾਯਾ । ਬਸਤੁ ਬਿਭੂਖਨ ਬਿੰਦ ਸੁਹਾਯਾ ॥ ੬ ॥ ਗੋਇੰਦਵਾਲ
 ਬਰਯੋ ਜਬਿ ਆਇਤਯੋ ਉਪਾਨਯੋ ਨੰਗੇ ਪਾਇ । ਸ਼ਰਧਾ ਕੈ ਬਧਾਇ ਉਰ
 ਮਾਂਹੀ ।—ਜਿਸ ਤੇ ਗੁਰ ਮੇ ਪਰ ਹਰਖਾਹੀ—॥ ੭ ॥ ਇਪਤ ਰਾਜ ਲੱਛਨ ਸਭਿ
 ਅੰਗੁ ਰਾਜ ਸਮਾਜ ਬਿਰਾਜਤਿ ਸੰਗ । ਮੁਕਤਾ ਬੱਜੂ ਜਵਾਹਰ ਜਰੋ ਪਹਿਰੇ
 ਦਿਪਹਿ ਬਿਭੂਖਨ ਖਰੋ ॥ ੮ ॥ ਸ਼੍ਰੀਮੁਖ ਜਬਹਿ ਸ਼ਾਹੁ ਨੇ ਜੋਵਾ ਹਾਥ ਜੋਰਿਨੀਮੀ
 ਸਿਰ ਹੋਵਾ । 'ਬਾਬਾ ਜੀ ਪਾਇਨ ਮੈਂ ਪਰਾ' । ਇਮ ਭਾਖਤਿ ਚਰਨਨ ਸਿਰ
 ਧਰਾ ॥ ੯ ॥ ਆਗਯਾ ਕਰਿ ਬੈਠਾਵਨਿ ਕੀਨਸਿ । ਸ਼ਾਹੁ ਕਹਯੋ ਬਚ ਸ਼ਰਧਾ
 ਭੀਨਸ । 'ਤੁਮਰੇ ਸਮ ਨਹਿ ਦੂਸਰ ਕੋਈ । ਜਿਮ ਖੁਦਾਇ ਸਮ ਅਪਰ ਨ
 ਹੋਈ ॥ ੧੦ ॥ ਸੱਤਿ ਹੋਤਿ ਹੈ ਵਾਕ ਤੁਮਾਰਾ ਸੁਨੀ ਤਰੀਫ ਕਹਤਿ ਜਗਸਾਰਾ ।
 ਸ਼੍ਰੀਨਾਨਕ ਕੀ ਕੀਰਤਿ ਸਾਗੇਹਿਦੁ ਤੁਰਕ ਸਮਾਨ ਉਚਾਰੇ ॥ ੧੧ ॥ ਕਹੈ
 ਤੁਰਕ-ਹਮ ਪੀਰ ਮਹਾਂਨਾ—ਹਿੰਦੁਨਿ ਸਭਿਨ-ਗੁਰੂ-ਕਰਿਮਾਨਾ । ਜਿਨ
 ਕੀ ਅਜਮਤਿ ਜਗਤ ਮਝਾਰੇ ਅਬਿ ਲੋ ਥਾਨ ਅਨੇਕ ਨਿਹਾਰੇ ॥ ੧੨ ॥ ਸੋਈ
 ਰੂਪ ਆਪ ਤੁਮ ਭਏ । ਅਧਿਕ ਸਭਿਨਿ ਤੇ ਅਜਮਤਿ ਥਏ । ਬਡੋ ਲਾਭ
 ਮੁਝ ਦਰਸ ਤੁਮਾਰਾ ਕਾਰਜ ਮੇਰੇ ਸਗਲ ਸੁਧਾਰਾ ॥ ੧੩ ॥ ਕਰਿਹੁ ਉਪਾਇਨ
 ਅੰਗੀਕਾਰ । ਗੁਰ ਘਰ ਕੋ ਮੁਝ ਦਾਸ ਨਿਹਾਰਿ । ਬਿੰਦ ਗ੍ਰਾਮ ਲਿਹੁ ਜਹਾਂ
 ਬਤਾਵਹੁ ਨਾਮ ਤਹਾਂ ਕੋ ਪਟਾ ਲਿਖਾਵਹੁ ॥ ੧੪ ॥ ਮੁਝ ਲਗਿ ਕਾਜ ਪਰਹਿ ਜੋ
 ਆਈ ਮਨੁਜ ਪਠਹੁ ਸੁਧਿ ਦੇਹੁ ਜਨਾਈ ॥ ਸੁਨਿਕੈ ਸ਼੍ਰੀਗੁਰ ਅਮਰ ਬਖਾਨਾ ॥
 'ਧਰੀ ਉਪਾਇਨ ਜੋ ਤੁਮ ਨਾਨਾ ॥ ੧੫ ॥ ਗ੍ਰਾਮ ਆਇ ਇਹੁ ਤੁਮ ਕੋ
 'ਪੈਦਲ । 'ਚੁੱਤੀ ਲਾਹਕੇ । 'ਹੀਰੇ [ਸਿਸ਼:, ਬਜ਼:] । 'ਸਾਡਾ । 'ਖਬਰ ਜਣਾ ਦਿਓ ।

ਬਨੈ^੧।ਹੈਂ ਸਭਿ ਹਰਖਸ਼ੋਕ ਕੇ ਸਨੈ।ਹਮ ਸਾਧੁਬ੍ਰਿਤਿ ਕਰਨਿ ਸਮਾਨ^੨।ਕੌਨ
ਸੰਭਾਰੈ ਕਾਜ ਮਹਾਂਨ ॥੧੬॥ ਜਿਤੋ ਅਹਾਰ ਏਕ ਦਿਨੁ ਹੋਇ।ਧਰਹਿ ਆਨ
ਪੁਜਾ ਜੇ ਕੋਇ । ਤਿਤੋ ਲੇਤਿ ਨਹਿ ਵਾਧੇ ਲੇਹਿ । ਸੰਗਤਿ ਭੋਜਨ ਸਰਬ
ਅਚੇਹਿ^੩॥੧੭॥ਸੁਨਿ ਪੁਨਿ ਸ਼ਾਹੁ ਅਪਰ ਨਰ ਸਾਰੇ।ਹਾਥ ਬੰਦਿ ਕਰਿ ਬਿਨੈ
ਉਚਾਰੇ।‘ਤੁਮ ਕੋ ਨਹਿ ਪਰਵਾਹਿ ਕਿਸੁ ਕੀ।ਪੁਰਹੁ ਕਾਮ ਮਤਿ ਵਾਸ ਸਿਸੁ
ਕੀ’ ॥੧੮॥ ਸਭਿ ਜਗਿ ਜਾਚਕ ਤੁਮ ਇਕ ਦਾਤਾ । ਕਰੇ ਬਾਕ ਹੁਇ ਸੈ
ਬੱਖਸ਼ਾਤਾ । ਤਉ ਜੋਗਤਾ ਐਸੀ ਅਹੈ।ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਰਹੁ ਸਭਿ ਕਹੈਂ॥੧੯॥
ਯਾਤੋ^੪ ਹੋਇ ਸ਼ਾਹੁ ਸਨਮਾਨੁ । ਧਰਿ ਸ਼ਰਧਾ ਹਰਖਾਇ ਮਹਾਂਨੁ । ਜੋ ਨਹਿ
ਲੇਹੁ ਹੋਇ ਮਨ ਭੰਗ । ਸਭਿ ਰਿਦ ਕੀ ਜਾਨਹੁ ਸਭਿ ਸੰਗ^੫ ॥੨੦॥ ਸਤਿ-
ਸੰਗਤਿ ਬਰਤਹਿ ਜੋ ਆਵੈ^੬।ਤੁਮਰੇ ਇਹ ਉਪਕਾਰ ਰਹਾਵੈ । ਆਪ ਕਰਹੁ
ਫੁਰਮਾਵਨ ਤਹਾ । ਲੇਨਿ ਗ੍ਰਾਮ ਕੋ ਉਚਿਤੈ ਜਹਾ ॥੨੧॥ ਦਰਸਨ ਪਰਸੈ
ਇਹੁ ਫਲ ਹੋਇ।ਪਾਇ ਅਨੰਦ ਜਾਇ ਸਭਿਕੋਇ^੭।ਰਾਵਰਿਸੈਂ ਮਿਲਿ ਹਰ-
ਖਹਿ ਸ਼ਾਹੁ^੮।ਹਰਖ ਸਭਿਨਿ ਕੋ ਹੁਇ ਮਨ ਮਾਹੂ॥੨੨॥ਬਹੁਤੋ ਬੋਲਨਿ ਆਪ
ਅਗਾਰੀ।ਨਹਿ ਨੀਕੀ ਇਹੁ ਰੀਤ ਬਿਚਾਰੀ^੯।ਇਸ ਸੁਨਿਕੈ ਸਭਿਹਿਨਿ ਕੀ
ਬਾਨੀ॥ਸ੍ਰੀਗੁਰ ਬਾਤ ਭਵਿੱਖਤ ਜਾਨੀ॥੨੩॥ਤੀਰਥ ਉੱਤਮ ਉਦੈ ਸੁ ਕਰਿ-
ਨਾ॥ਜਿਹ ਸਨਾਨ ਕਲਿ ਕਲਮਲ ਹਰਨਾ॥ਹੈਨਹਾਰ ਸਭਿ ਕਰੀ ਬਿਚਾਰਨਾ।
ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਕਿਯ ਬਾਕ ਉਚਾਰਨ ॥ ੨੪ ॥ ‘ਜਬਾ ਭਾਵਨੀ ਤਬਾ ਕਰੀ-
ਜਹਿ । ਸਤਿਸੰਗਤਿ ਕੋ ਮਾਨ ਰਖੀਜਹਿ । ਸਿਮਰਹਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਸੁਖ ਸੈਂ
ਬਸਹਿ। ਭੋਜਨ ਅਚਹਿ ਪ੍ਰੇਮ ਪ੍ਰਭੁ ਰਸਹਿ’॥੨੫॥ਸੁਨਤਿ ਸ਼ਾਹੁ ਉਮਰਾਵਨ
ਸਹਤ। ਹਰਖਜੋ ਪੁਨ ਸ਼ਰਧਾ ਧਰਿ ਮਹਤ।ਪਟਾ ਪਰਗਨੇ ਕੋ ਲਿਖਿ ਦੀਨਾ।
‘ਰਹੈਂ ਗ੍ਰਾਮ ਸਭਿ ਗੁਰੂ* ਅਧੀਨ’ ॥ ੨੬ ॥ ਆਦਿ ਬਬਾਲ ਬੀੜ ਜਹਿ
ਕਰਜੈ । ਬਹੁਤੇ ਗ੍ਰਾਮ ਅਰਪਿ ਮੁਦ ਭਰਜੈ। ਅਪਨੋ ਜਨਮ ਸਕਾਰਬ ਜਾਨਾ॥
ਗੁਰ ਘਰ ਕੀ ਭੀ ਸੇਵ ਮਹਾਂਨਾ ॥੨੭॥ ਅਪਨੇ ਪਰ ਕਰੁਨਾ ਗੁਰ ਜਾਨੀ ।

^੧ਬਣਦੇ, ਭਾਵ ਸ਼ੋਭਾ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ । ^੨ਇਕੋ ਜਿਹੀ ਬ੍ਰਿਤੀ (ਰਹਿਣਾ) ਕਰਦੇ ਹਾਂ । ^੩ਜਿਸਦੀ
ਬੁੱਧੀ ਦਾਸ (ਭਾਵ) ਵਾਲੀ ਹੈ ਉਸਦੀ ਕਾਮਨਾ ਪੂਰੀ ਕਰੇ । ^੪ਭਾਵ ਭੋਟਾ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਰਨ
ਤੇ । ^੫ਸਭ ਨਾਲ (ਜੋ ਵਰਤੀ ਹੈ) । ^੬ਆਵੇਗੀ (ਪਿੰਡਾਂ ਦੀ ਆਮਦਣ) ਸੋ ਸੰਗਤ ਵਰਤੇਗੀ ।
^੭(ਜੋ) ਸਭ ਕੋਈ ਅਨੰਦ ਪਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ^੮(ਤਿਵੇਂ) ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੋਵੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਬੀ ।

*ਪਾ:—ਸਤਿਗੁਰੂ ।

-ਭਲੇ ਹੋਇ ਮੇਰੇ-ਚਿਤੁ ਠਾਨੀ-ਜਿਸ ਉਰਚਹਨੇ ਮਾਨ ਸੋ ਲੀਨਿ। ਸਫਲ
 ਕਰਨੇ ਨਿਜ ਦਰਸਨ ਦੀਨਿ-॥੨੮॥ ਗੁਰ ਕੀ ਖੁਸ਼ੀ ਲੀਨਿ ਇਸ ਰੀਤਿ।
 ਸਰਪਾ ਅਧਿਕ ਬਧਾਇਵ ਚੀਤ। ਪੁਨ ਕਰਿ ਬਿਨੈ ਹਾਥ ਕੋ ਬੰਦਿ। ਕਰੀ
 ਬੰਦਨਾ ਪਦ ਅਰਬੰਦ॥੨੯॥ ਆਇਸੁ ਪਾਇ ਗੁਰੁ ਮੁਖ ਕੇਰੀ। ਉਠਨੇ ਸ਼ਾਹੁ
 ਕਰਿ ਖੁਸ਼ੀ ਘਨੇਰੀ। ਲੇ ਕਰਿ ਗੁਰ ਘਰ ਕੋ ਸਿਰੁ ਪਾਉ। ਧਰਨੇ ਸੀਸ ਪਰ
 ਅਨੰਦ ਉਪਾਉ॥੩੦॥ ਨਿਕਸਨੇ ਪੁਰਿ ਤੇ ਆਯਹੁ ਡੇਰੇ। ਲੋਕਨਿ ਸੋ ਗੁਨ
 ਭਨਤਿ ਬਡੇਰੇ। ਪੁਰਨ ਪੁਰਖ ਬਾਕਜਿਨ ਪੁਰਨ। ਦਰਸੇ ਲਹੈ ਕਾਮਨ। ਤੁਰਨ
 ॥੩੧॥ ਬੈਸ ਬਿਸਾਲ ਮਹਾਂ ਬ੍ਰਿਧ ਹੋਏ। ਭਲੀ ਭਈ ਹਮ ਦਰਸਨ ਜੋਏ।
 ਬਦਨ ਅਦੀਨ। ਸੁ ਦੀਰਘ ਆਸ਼ੈ। ਬੈਠੇ ਸੁਭ ਗੁਨ ਮਨਹੁ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੈ॥ ੩੨ ॥
 ਲੋਭ ਆਇ ਜੇ ਮਹਿਦ ਬਿਕਾਰਾ। ਲੋਸ ਨਹੀਂ ਨੀਕੇ ਨਿਰਧਾਰਾ। ਇਮ
 ਕਹਿ ਰੈਨਿ ਬਿਖੈ ਪਰਿ ਸੋਵਾ। ਭੋਰ ਭਏ ਲਵ ਪੁਰਿ ਮਗ ਜੋਵਾ॥੩੩॥ ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿ
 ਤਸਰ ਕੇ ਚਹੁ ਪਾਸੇ। ਸੁਨਿ ਗੁਮਨ ਕੇ ਲੋਕ* ਹੁਲਾਸੇ। ਲੇ ਲੇ ਭੋਰ ਆਇ
 ਸਮੁਦਾਏ। ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਗ੍ਰਿਹ ਹੋਤਿ ਬਧਾਏ॥੩੪॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਸਗਰੀ ਸਭਾ
 ਲਗਾਏ। ਰਾਮਦਾਸ ਨਿਜ ਪਾਸ ਬੁਲਾਏ। ਇਨ ਕੋ ਸਭਿਹੀ ਭੋਟ ਦਿਵਾਈ।
 ਨਰ ਗੁਮਨ ਕੀ ਬਾਂਹੁ ਗਹਾਈ॥ ੩੫ ॥ ਸੁਨਤਿ ਸਭਿਨਿ ਕੇ ਬਾਕ
 ਬਖਾਨ। ਮਾਲਕ ਤੁਮਰੇ ਇਹੀ ਮਹਾਂਨਾ। ਕੈ ਇਸ ਕੀ ਸੇਤਤਿ ਸੁਭ ਹੋਇ।
 ਕੈ ਇਸ ਕੇ ਸਿਖ ਤੁਮ ਪਤਿ ਜੋਇ॥੩੬॥ ਇਮ ਕਹਿ ਸਭਿ ਕੋ ਦੇ ਦਸ-
 ਛਾਰ। ਬਿਦਾ ਕਰੇ ਨਰ ਗੁਮ ਉਦਾਰ। ਭਾਈ ਬੁਢਾ ਸਭਿ ਪਰਿ ਫੋਰਾ। ਕਰਹਿ
 ਮਾਮਲਾ ਗੁਮ ਬਟੋਰਾ॥੩੭॥ ਦੇਸ਼ ਗੁਰੁ ਕੀ ਚਲਹਿ ਅਪਾਰਾ। ਰੈਨਿ ਦਿਨਾ
 ਨਰ ਅਚਹਿ ਹਜ਼ਾਰਾ। ਅੰਨ ਫਸਲ ਦਰ ਫਸਲ ਮਹਾਂਨੈ। ਲੰਗਰ ਪਰਹਿ
 ਸੇਵ ਨਰ ਠਾਨੈ॥੩੮॥ ਸਿੱਖਸ ਸੈਂਕਰੇ ਕਾਰ ਸੰਭਾਰੈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਰਾਮਦਾਸੁ
 ਅਨੁਸਾਰੈ। ਇਨ ਕੀ ਆਇਸੁ ਲੇਤਿ ਸਮਾਜਾ। ਆਪ ਆਪਨੇ ਸਾਰਹਿ ਕਾਜਾ
 ॥੩੯॥ ਸਿੱਖ ਅਨੇਕ ਦਾਸ ਸਭਿ ਗੁਮ। ਕਰਹਿ ਮਾਮਲੇ ਕੇ ਸਭਿ ਕਾਮ।
 ਸਿਮਿ ਭਾਈ ਬੁਢਾ ਕਹਿ ਦੇਹਿ। ਤਿਸੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸਰਬ ਹੀ ਲੇਹਿ॥ ੪੦ ॥
 ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥੇ ਦੁਤਿਯ ਰਾਸੇ 'ਅਕਬਰ ਕੇ ਆਵਨ, ਗੁਮਨ ਕੇ
 'ਤੇਜ ਵਾਲਾ (ਅ + ਦੀਨ)। 'ਭਾਵ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਰਾਸਦਾਸ ਜੀ। 'ਭਾਵ-ਏਹ ਪਿੰਡ ਆਪ ਨਹੀਂ
 ਰਖੇ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਜੇਕ ਦਿੱਤੇ। *ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਲੋਕ ਜੋ ਅਕਬਰ
 ਫੋਟਾ ਕਰ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਜੋ ਗੁਮ ਕਿ ਅਜ ਕਲ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਚੁਫੇਰੇ ਇੱਸਦੇ ਹਨ।

†ਪਾ:-ਸਗਰੀ।

‡ਪਾ:-ਕਰਿ।

ਅਰਪਨੀ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੀ ਨਾਸ ਦਸਮੇ ਅੰਸੂ ॥ ੧੦ ॥

੧੧. [ਤੀਰਥ ਪ੍ਰਗਟੇਣ ਹਿਤ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਵਿਚਾਰਨਾ] ।

ਵੇਹਗਾ॥ਅਧਿਕ ਆਮਦਨਿ ਮਾਮਲਾ ਸਭਿ ਗ੍ਰਾਮਨ ਕੀ ਜਾਨਿ॥ਅਮਰਦਾਸ
ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਰਿਦੈ ਬਿਚਾਰਨ ਠਾਨਿ॥੧॥ਰੋਪਈ॥-ਭਈ ਬਾਪਿਕਾ ਪੂਰਨ
ਅਬੈ-। ਪਰਉਪਕਾਰ ਚਿਤਵਤੇ ਤਬੈ*॥-ਤੀਰਥ ਪ੍ਰਗਟੇ ਪਾਵਨ ਕੋਈ।
ਸਭਿ ਸੰਗਤਿ ਜਹਿ ਮੱਜਨ ਹੋਈ॥੨॥ਅਹੈ ਬਾਪਿਕਾ ਗੋਇੰਦਵਾਲ-।ਰਾਮ-
ਦਾਸ ਹਿਤ ਕਰਤਿ ਸੰਭਾਲ' ।-ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਜਥਾ ਬਨਾਯੋ' । ਆਪ
ਅਛਤ ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਸਮੁਝਾਯੋ॥੩॥ਗਾਈ ਦੇ ਕਰਿ'ਪੁਰਿ ਕਰਤਾਰ । ਦੀਨ
ਬਸਾਇ ਖਡੂਰ ਮਥਾਰ।ਸੰਤਤਿ ਕਰੈ ਬਿਰੋਧ ਨ ਕੋਈ॥ਬੈਠੇ ਪ੍ਰਿਥਕ ਪ੍ਰਕਾ-
ਸੈਂ ਸੋਈ॥੪॥ਤਿਮ ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਕਾਰਜ ਕੀਨਾ । ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਬਸਾਇ ਸੁ
ਦੀਨ॥ਨਿਜ ਸੰਤਤਿ ਤੇ ਕਰਿ ਕੈ ਨਜਾਰੇ । ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਅਮਰਦਾਸ ਬੈਠਾਰੇ-
॥੫॥ਤਿਮ ਸ੍ਰੀ ਅਮਰ ਮਨੋਰਥ ਕਰਿ ਕੈ।ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਨੀਕੇ ਰਿਦੈ ਬਿਚਰਿ-
ਕੈ:-ਸਤਿਜੁਗ ਕੋ ਤੀਰਥ ਦੁਰ ਰਹਜੇ । ਚਿਰਕਾਲ ਭਾ ਕਿਨਹੁ ਨ ਲਹਜੇ
॥੬॥ਸਰਬ ਪੂਜਾ ਬਿਧਿ ਪਾਸ ਪੁਕਾਰੀ॥ 'ਬਿਨ ਰਾਜੇ ਹਮ ਕੋ ਦੁਖ ਭਾਰੀ ।
ਤਾਂ ਤੇ ਨਿਜ ਬਿਚਾਰ ਕਰਿ ਮਨ ਮੈਂਦੀਜੈ ਰਾਜਾ ਹੋਇ ਸਭਿਨਿ ਮੈ'॥੭॥
ਸੁਨਿ ਬ੍ਰਹਮਾ ਉਰ ਉਚਿਤ ਬਿਚਾਰਾ ।-ਮ੍ਰਿਤੁ ਮੰਝਲ' ਬਿਨੁ ਨਿਪ ਦੁਖਿ-
ਆਰਾ॥ ਅਹੈ ਜੋਗ ਇਨ ਬਨਹਿ ਨਰੋਲਾਬਸਹਿ ਸੁਖੀ ਤਬਿ ਪੂਜਾ ਅਸੈਸ-
॥੮॥ਆਠਹੁ ਲੋਕਪਾਲ ਕੇ ਤਨ ਤੇ । ਅੰਸ ਨਿਕਾਸਨ ਕੀਨਸਿ ਤਿਨ ਤੇ।
ਆਠਹੁ ਗੁਨ ਜੁਤਿ ਰਾਜਾ ਕੀਨਿ । ਤਿਸ ਨਿਪ ਨਾਮ ਸੁਛੁਪ'ਧਰਿ ਦੀਨਿ
॥ ੯॥ ਹੋਨ ਪ੍ਰਸੰਨ ਇੰਦ੍ਰ ਕੋ ਗੁਨ ਹੈ । ਜਮ ਕੋ ਦੇਡ,ਧਨਦ ਦੇ ਧਨ ਹੈ' ।
ਇਤਨਾਦਿਕ ਸਭਿ ਲੀਜਹਿ ਜਾਨਿ।ਹੋਤਿ ਭਯੋ'ਛੁਪ'ਭੁਪ ਮਹਾਂਨ ॥ ੧੦ ॥
ਅਵਿਨੀ ਰਾਜ ਕੀਨਿ ਚਿਰਕਾਲ । ਪੂਜਾ ਬਸਾਈ ਸਭਿ ਸੁਖ ਨਾਲ । ਤਿਸ
ਤੇ ਪੀਛੇ ਔਰੁ ਸੁ ਭਯੋ।ਨਾਮ ਇਖਵਾਕ'ਜਾਹਿ ਧਰਿ ਦਯੋ॥੧੧॥ਛੁਪ ਮ੍ਰਿਤੁ
ਤੇ ਬੈਠਜੋ ਸੋ ਰਾਜ । ਕਰੇ ਸਰਬ ਪਰਜਾ ਕੋ ਕਾਜ । ਨਿਪ ਸਤਿਸੰਧਿ' ਮਹਾਂ
'ਸ੍ਰੀ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਲਈ ਸੰਭਾਲ ਕਰਦੇ ਹਨ ਭਾਵ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਸੋਚਦੇ ਹਨ ਜੋ
ਸ੍ਰੀ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਕਿੱਥੇ ਜਾ ਟਿਕਣ । 'ਬਣਾਇਆ (ਕਰਤਾਰ ਪੁਰ)।'ਭਾਂਬ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ
ਜੀ ਨੂੰ । '(ਜੋ) ਸਭ ਵਿਚ (ਪ੍ਰਗਟ) ਹੋਵੇ । 'ਮਾਤਲੋਕ । 'ਧਰਮਰਾਜ ਦਾ (ਗੁਣ) ਦੇਖ ਦੇਣਾ
ਹੈ, ਕੁਮੇਰ ਦਾ (ਗੁਣ) ਧਨ ਦੇਣਾ ਹੈ । 'ਸਿੰਸ:, ਇਕਸ਼ਾਕੁ] । 'ਸੱਚ ਨਾਲ ਮੇਲ ਕਰਨ
ਵਾਲਾ, ਭਾਵ ਸੱਚ ਤੇ ਟੁਰਨ ਵਾਲਾ ।

*ਤਾ:-ਸਭੇ ।

ਬਲਵਾਨ।ਭਗਤਿ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਕੋ ਬੁਧਿਵਾਨ ॥ ੧੨ ॥ ਸਿੰਧ ਮੇਖਲਾ ਅਵਨੀ
ਸਾਰੀ।ਪੁੱਤ੍ਰ ਸਮਾਨ ਸਦਾ ਪ੍ਰਤਿਪਾਰੀ। ਨਿਪ ਇਖਵਾਕ ਬਲੀ ਇਕ ਕਾਲ।
ਚਹੌ ਜੋਗ ਕੋ ਕਰਨ ਬਿਸਾਲ ॥ ੧੩ ॥ ਸਕਲ ਪ੍ਰਿਥੀ ਤੇ ਸੰਗ੍ਰਹ ਕੀਨੇ ।
ਜੋਗਜ ਸਮਾਜਨਿ ਸੰਖਯਾਹੀਨੇ^੧। ਆਵਾਹਨ ਸਗਰੇ ਸੁਰ ਕਰੇ। ਬੇਦ ਮੰਤ੍ਰ
ਪਵਿ ਕਰਿ ਮੁਨਿਬਰੇ^੨ ॥ ੧੪ ॥ ਆਯਹੁ ਬ੍ਰਹਮਾ ਜੁਤਿ ਬ੍ਰਹਮਾਨੀ। ਸ਼ਿਕਰ
ਗਨ ਕੇ ਸਹਤ ਭਵਾਨੀ^੩। ਤੀਨ ਲੋਕ ਪਤਿ ਪ੍ਰਭੂ^੪ਬੁਲਾਏ।ਸੰਗ ਇੰਦਰਾ^੫
ਅਧਿਕ ਸੁਹਾਏ ॥੧੫॥ ਅਗਨਿ ਪੁਰੋਗਮ^੬ ਮਘਵਾ^੭ ਆਦਿ।ਸਰਬ ਦੇਵਤਾ
ਯੁਤਿ ਅਹਿਲਾਦ । ਧਨਦ^੮ ਪ੍ਰਭੰਜਨ ਕੇ ਗਨ ਆਏ^੯। ਰੁੱਦ੍ਰ ਇਕਾਦਸ਼^{੧੦}
ਸੁਰ ਸਮੁਦਾਏ॥੧੬॥ਬਿੱਸਾਦੇਵ^{੧੧}ਮਹਾਂ ਰਿਖਿਘਨੇ।ਗੰਧਰ੍ਵ^{੧੨}ਕਿੰਨਰ^{੧੩}ਜਾਹਿ
ਨ ਗਨੇ । ਬਿੰਦ੍ਰਾਧਰਿ^{੧੪}ਸਸਿ ਸੂਰਜ ਆਏ । ਜੇ ਪਤਾਲ ਬਾਸੀ ਅਹਿ-
ਰਾਏ^{੧੫}॥੧੭॥ ਤੀਨ ਲੋਕ ਮਹਿ ਮੁਖਿ ਸਭਿ ਆਏ । ਲੋਨਿ ਆਪਨੋ ਭਾਗ
ਬਨਾਏ^{੧੬}। ਮ੍ਰਿਤੁ ਮੰਡਲ ਕੇ^{੧੭} ਦਿਜ ਰਿਖਿ ਸਾਰੇ । ਕਰੇ ਇਕੱਤ੍ਰ ਮਹੀਪ
ਹਕਾਰੇ॥੧੮॥ਮਹਾਂ ਜੋਗਜ ਤਿਨ ਰਚੌ ਬਨਾਏ। ਸਭਿ ਕੋ ਜਥਾ ਜੋਗ ਤ੍ਰਿਪੁ-
ਤਾਏ।ਹੱਬਜ^{੧੮}ਕੱਬਜ^{੧੯}ਦੇ ਕਰਿ ਬਿਧਿ ਆਛੇ । ਦਿਯੋ ਦਾਨ ਜੇਤਿਕ ਜੋ ਬਾਛੇ
॥੧੯॥ ਰੋਕ ਨ ਰਹੌ ਪ੍ਰਿਥੀਤਲ ਕੋਈ। ਲੋਕਰਿ ਦਾਨ ਤ੍ਰਿਪਤਿ ਸੋ ਹੋਈ।
ਹਮਨਕੁੰਡ ਕੇ ਚਾਰਿਹੁ ਪਾਸੇ । ਮੁੱਖਜ ਦੇਵਤਾ ਬੈਠਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੇ ॥੨੦॥ ਜਥਾ
ਜੋਗ ਸਭਿ ਕੋ ਦੇ ਭਾਗ। ਪਦਮਾਪਤਿ^{੨੦}ਕੇ ਰਸੁ ਅਨੁਰਾਗ। ਕਰਿ ਕਰਿ
ਭਗਤਿ ਸਕਲ ਹਰਖਾਏ।ਜਸ ਇਖਵਾਕ ਜਗਤ ਰਹਿ ਛਾਏ॥੨੧॥ਬਿਧਿ,

^੧ਸਮੁੰਦਰ ਤਤਾਗੀ ਵਾਛੂ ਜਿਸ ਧਰਤੀ ਨੂੰ ਘੇਰੇ ਹੋਏ ਹੈ। ^੨ਜੋਗ ਦੀਆਂ ਸਮੱਗੀਆਂ
ਬੇ ਗਿਣਤ । ^੩ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਮੁਨੀ । ^੪ਸ਼ਿਵਜੀ ਗਣਾਂ ਤੇ ਪਾਰਬਤੀ ਸਮੇਤ । ^੫ਤੀਨਾਂ ਲੋਕਾਂ
ਦਾ ਪਤੀ ਵਿਸ਼ਨੂੰ । ^੬ਲੱਖਮੀ । ^੭ਆਗੁ ਅਗਨੀ, ਅੱਗੇ ਚੱਲਣ ਵਾਲੀ ਅਗਨੀ ।
^੮ਇੰਦਰ । ^੯ਕੁਬੇਰ । ^{੧੦}ਵਾਯੂ ਦੇ ਸਮੂਹ, ਭਾਵ ੪੯ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪੋਣ । ^{੧੧}ਗਿਆਰਾਂ ਹੀ
ਸ਼ਿਵ । ^{੧੨}ਇਕ ਖਾਸ ਕਿਸਮ ਦੇ ਦੇਵਤੇ; ਪੁਰਾਣਾਂਨੁਸਾਰ ਇਹ ਦੱਖਣ ਦੀ ਪੀ ਵਿਸ਼ਾ ਦੇ
ਪੁੱਤ੍ਰ ਹਨ, ਗੋਣਤੀ ਵਿਚ ਦਸ ਹਨ:-ਵਸੂ, ਕੁਤੂ, ਸੱਤ੍ਯਾ, ਕਲਾ, ਦੱਖਣ, ਕਾਮ,
ਧ੍ਰਿਤੀ, ਕੁਰੂ, ਪਰੁਰਵਾ, ਮਾਦ੍ਰਵਾ, ਕਦੇ ਕਦੇ ਦੋ ਹੋਰ ਬੀ ਨਾਲ ਗਿਣਦੇ ਹਨ, ਰੋਚਕ
ਯਾ ਲੋਚਨ ਤੇ ਧੁਨੀ ਯਾ ਧੂਰੀ, ਕ੍ਰਿਯਾ ਕਰਮ ਤੇ ਸ਼੍ਰਾਧਾਂ ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪੂਜਾ ਹੁੰਦੀ
ਹੈ । ^{੧੩}ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ ਰਾਗੀ । ^{੧੪}ਦੇਵਤਿਆਂ ਵਜੋਂ । ^{੧੫}ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦੇਵਤੇ ।
^{੧੬}ਸ਼ੇਸ਼ਨਾਗ । ^{੧੭}ਅਪਣਾ ਹਿੱਸਾ ਸੰਭਾਰਕੇ ਲੈਣ ਲਈ । ^{੧੮}ਮਾਤਲੋਕ ਦੇ । ^{੧੯}ਦੇਵਤਿਆਂ
ਨਮਿੱਤ ਅਹੁਤੀਆਂ । ^{੨੦}ਪਿੱਤ੍ਰਾਂ ਨਮਿੱਤ ਅਹੁਤੀਆਂ । ^{੨੧}ਵਾਹਿਗੁਰੂ ।

ਹਰਿ, ਹਰ^੧ ਆਦਿਕ ਸੁਰ ਸਾਰੋਭਏ ਪ੍ਰਸੰਨ ਭੂਪਸਤਿਕਾਰੇ^੨।—“ਬਰੰਬੁਹ”
ਸਭਿਹੂੰ ਮਿਲਿ ਕਹਨੋ। ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਨਿਪਠਾਂਢੇ ਰਹਨੋ॥੨੨॥ ਕਹਤਿਭਯੋ^੩ “ਹੇ
ਪ੍ਰਭੂ ! ਸੁਨੀਜੈ । ਸਭਿ ਪ੍ਰਸੰਨ ਤੋ ਇਹੁ ਵਰ ਦੀਜੈ। ਜਹਾਂ ਨਿਵਾਸ ਆਪ ਤੁਮ
ਕੀਨੋ। ਧਾਰਿ ਅਨੰਦ ਮੁਖ ਦਰਸਨ ਦੀਨੋ॥੨੩॥ ਅਗਨਿ ਕੁੰਡ” ਇਹੁ ਤੀਰਥ
ਹੋਇ^੪। ਕਲੁਖ ਹਤਹਿ ਮੈਂ ਜੈ ਨਰ ਜੋਇ। ਹੋਹਿ ਜਗਤ ਮਹਿ ਮਹਾਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ।
ਇਸ ਕੇ ਸਮ ਦੁਤਿਯੋ ਨਹਿੰ ਭਾਸੁ ॥੨੪॥ ਅਗਨਿ ਕੁੰਡ ਕੇ ਜਿਸ ਜਿਸ
ਦਿਸੁ ਹੋ । ਤਿਸ ਤਿਸਦਿਸੁ ਸਦੀਵ ਤੁਮ ਬਸਿਹੋ । ਇਹਾਂ ਆਇ ਜੋ ਕਰਹਿ
ਸ਼ਨਾਨ । ਚਹੁੰ ਦਿਸੁ ਫਿਰਿ ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਠਾਨਿ ॥੨੫॥ ਤਿਸ ਕੇ ਸਕਲ
ਕਰਹੁ ਕਲਜਾਨ। ਜਨਮ ਜਨਮ ਕੇ ਕਿਲਵਿਖ ਹਾਨ^੫। ਸੁਨਨੋ ਭੂਪ ਤੇ ਸਭਿ
ਨੈ ਕਹਨੋ । ਪੁਰਸ਼ੋਤਮ^੬ ਕੀ ਦਿਸੁ ਤਬਿ ਲਹਨੋ ॥੨੬॥ ਸ੍ਰੀ ਨਾਰਾਇਨ ਸਭਿ-
ਦਿਸਿ ਹੋਰਿ। ਕਰੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਬੋਲੇ ਤਿਸ ਬੇਰਿ। “ਹੇ ਭੂਪਤਿ ! ਤੂੰ ਭਗਤ ਮਹਾਂਨਾ
। ਕਾਰਨ ਪਰਉਪਕਾਰ ਬਖਾਨ॥੨੭॥ ਜਿਮ ਜੀਵਨ ਕੇ ਹੁਇ ਕਲਜਾਨ ।
ਹਮ ਤੇ ਜਾਚਨੋ ਅਸ ਤੈਂ ਦਾਨ। ਮਮ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਤੇ ਸਭਿ ਹੋਇ। ਤੀਰਥ ਮਹਾਂ
ਲਖੈ ਸਭਿ ਕੋਇ ॥੨੮॥ ਲਾਖਹੁ ਬਰਸ ਬਿਦਤਿ ਅਬਿ ਰਹੈ । ਪੁਨ ਛਪ
ਜਾਇ ਨ ਕੋਉ ਲਹੈ । ਪੰਚ ਹਜ਼ਾਰ ਬਿਤਹਿ ਕਲਿ ਕਾਲ । ਤਬਿ ਮਮ ਹੁਇ
ਅਵਤਾਰ ਬਿਸਾਲ ॥੨੯॥ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਨਿਜ ਨਾਮ ਧਰਾਵੈ^੭ । ਭਗਤਿ ਪੰਥ
ਜਗ ਮਹਿ ਬਿਦਤਾਵੈ^੮। ਜੋਗ, ਜੋਗਸ, ਤਪ ਤੈਂ ਜੁਗ ਧਰੇ। ਮਾਇਨ ਮਹੁ ਕਰੈ^੯
ਲਹੈ ਬਡ ਸ਼ਰਮ^{੧੦} ॥੩੦॥ ਕਲਿਯੁਗ ਮਹਿ ਨਰ ਸ਼ਕਤਿ ਬਿਹੀਨ । ਬੁਧਿ*
ਬਿਤਿ ਬਲ ਤੇ ਜਿਨ ਤਨ ਛੀਨ । ਤਿਨ ਕੇ ਹਿਤ ਸੁਭ ਮਾਰਗ ਪਾਵਨਿ^{੧੧} ।
ਡਨ ਧਰਿ ਫਿਰੈਂ ਸਰਬ ਹੀ ਥਾਵਨਿ ॥ ੩੧ ॥ ਚਹੁੰ ਦਿਸੁ ਮਹਿ ਸਿੱਖੀ ਪ੍ਰਗ-
ਠਾਵੈ^{੧੨}। ਭਗਤਿ ਗੀਤਿ ਮਹਿ ਗਜਾਨ ਬਤਾਵੈ^{੧੩}। ਜਬਿ ਮੈਂ ਤੀਨ ਦੇਹਿ ਕੋ ਧਰੈਂ।
ਚਤੁਰਥ ਤਨ ਅਪੁਨੋ ਪੁਨ ਕਰੈਂ॥੩੨॥ ਤਬਿ ਇਹੁ ਤੀਰਥ ਕੋ ਬਿਦਤਾਵੈ^{੧੪}।
ਪੰਚਮ ਤਨ ਤੇ ਪੱਕੁ^{੧੫}† ਬਨਾਵੈਂ। ਸਰ ਅੰਦਰ ਸਿਰਜੈਂ ਹਰਿਮੰਦਰ। ਜਿਸਿ
ਮਨਿੰਦ ਕਿਤ ਹੋਇ ਨ ਸੁੰਦਰ॥੩੩॥ ਸੱਤਿਨਾਮ ਕੀ ਅਧਿਕ ਬਡਾਈ। ਕਰੈਂ
ਸਥਾਪਤਿ, ਰਹੈ ਸਦਾਈ । ਖਸਰਮ ਦੇਹਿ ਧਰੈਂ ਮੈਂ ਜਬੈ। ਜਿਹ ਸਥਾਨ ਹੈਂ

^੧ਬ੍ਰਹਮਾਂ, ਵਿਸ਼ਨੂੰ, ਸ਼ਿਵ । ^੨ਰਾਜਾ ਦੇ ਸਤਿਕਾਰੇ ਹੋਏ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਏ । ^੩ਵਰ ਮੰਗ । ^੪ਅਗਨੀ, ਕੁੰਡ (ਦਾ ਥਾਂ) । ^੫ਬਣੇ । ^੬ਭਾਵ, ਵਿਸ਼ਨੂੰ । ^੭ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਜੋ ਕਥੇਗਾ । ^੮ਭਾਵ ਹੈ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਮਿਹਨਤ । ^੯ਭਲੇ ਰਸਤੇ ਪਾਵਣ ਲਈ । ^{੧੦}ਪੱਕਾ । ^{੧੧}ਪਾ—ਸੁਧਿ । ^{੧੨}ਪਾ—ਪ੍ਰਪਕ ।

ਬੈਠੈ ਅਬੈ॥੩੪॥ਰਚਿ ਅਕਾਲਬੁੰਗਾ ਧਰਿਨਾਮੁ॥ਸਿਰਜੈ ਤਖਤਮਹਾਂਅਭਿ-
 ਰਾਮ॥ਬੈਠੈ ਬੀਚ ਦਿਵਾਨ ਲਗਾਵੈ॥ਸਰਬਜਗਤਕੋ ਗੁਰੂ ਕਹਾਵੈ॥੩੫॥ਪੁਨ
 ਮੈਂ ਸਦਾ ਬਸੈ ਇਸਥਾਨਾਬੈਦਹਿ ਅਚਰਜ ਹੋਹਿ ਸਹਾਨ । ਜੋਤਿ ਆਪਨੀ
 ਨੀਤਿ ਬਸਾਵੈ॥ਮਹਾਂ ਤੇਜ ਸਭਿ ਮਹਿ ਬਿਦਤਾਵੈ॥੩੬॥ ਇਸ ਪੁਰਸ਼ੋਤਮ
 ਨਿਪੁ ਸੋ ਕਹੈ॥ਪੁਨ ਬ੍ਰਹਮਾ ਕੀ ਦਿਸ਼ ਕੋ ਰਹੈ॥ਰੁਦ੍ਰ ਸਰੋਦ੍ਰ ਆਦਿ ਸਭ
 ਜੋਈ॥ਹੁਇਪ੍ਰਸੰਨ ਬਰ ਭਾਖਤਿਸੇਈ॥੩੭॥“ਨਿਜ ਨਿਜ ਬਲ ਹਮ ਸਭਿਹੀ
 ਰਹੈ”॥ ਤੀਨਲੋਕ ਪਤਿ ਸੰਗੀ ਅਹੈ॥ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਨਿਪੁ ਕੋ ਬਰ ਦੀਨੇ ।
 ਪੁਨਹੁ ਬਿਸਰਜਨ ਸਗਰੇ ਕੀਨੇ ॥੩੮॥ਨਿਪੁ ਇਖਵਾਕ ਪ੍ਰਤਾਪੁ ਬਿਸਾਲਸ
 ਛੱਤ੍ਰਬੰਸ ਜਗਤ ਮਹਿ ਚਾਲਾ॥ਰਾਮਚੰਦ ਆਦਿਕ ਸਿਰਮੌਰ । ਭਏ ਅਨੇਕ
 ਸੁ ਰਾਜਾ ਔਰ॥੩੯॥ਸੋਈ ਬੰਸੁ ਚਲੈ ਜਗ ਆਵਾ॥ਬੇਦੀ ਕੁਲ ਸੋਢੀ ਪ੍ਰਗ-
 ਠਾਵਾ॥ਸਭਿ ਪ੍ਰਸੰਗ ਪ੍ਰਥਮੇ ਜੋ ਭਯੋ॥ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਅਮਰ ਬਿਚਾਰਨ ਕਯੋ॥੪੦॥
 ਸ੍ਰੀਗੁਰ ਰਾਮਦਾਸ ਕੇ ਹੇਤ॥ਚਿਤ ਚਾਹੈ-ਬਨਵਾਇ ਨਿਕੋਤ॥ਕੁਲ ਹਮਰੀ
 ਰਹਿ ਗੋਇੰਦਵਾਲ । ਫੁਲਹਿ ਫਲਹਿ ਅਨੰਦ ਬਿਸਾਲ ॥ ੪੧ ॥ ਇਨ ਭੇ
 ਪ੍ਰਥਕ ਰਹੈ ਕਿਤਿ ਔਗਰਾਮਦਾਸ ਸੋਢੀ ਸਿਰਮੌਰ॥ਅਰੁ ਤਹਿ ਤੀਰਥ ਸੋ
 ਬਿਦਤਾਵੈ । ਸਨੇ ਸਨੇ ਸਭਿ ਕਾਰ ਕਰਾਵੈ-॥੪੨॥ਨਿਪੁ ਕੋ ਬਰ ਪੂਰਬ
 ਜੋ ਦਯੋ । ਉਰ ਸ੍ਰੀ ਅਮਰ ਸੁ ਸਿਮਰਨ ਕਯੋ । ਜਾਨੈ-ਸਮਾਂ ਪਹੁਚੈ
 ਆਇਤੀਰਥ ਸਰਬੋਤਮ ਬਿਦਤਾਇ-॥੪੩॥ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ

‘ਵੇਖਿਆ ।’ ਸ਼ਿਵਜੀ, ਸਹਤ ਯੁੱਧ ਦਾ ਦੇਵਤਾ, ਕਾਰਤਕੇਯ (ਅ) ਯਮਰਾਜ ।

*ਪਾ:-ਨਿਜ ਬਲ ਬਲ ਹਮ ਸਭ ਹੀ ਰਹੈ ।

†ਅਯੁੱਧਯਾ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਸੂਰਜਬੰਸੀ ਰਾਜਾ ਦਾ ਨਾਮ ਇਕਸ਼ਵਾਕੁ ਹੈ ਜੋ ਇਕ
 ਵੈਵਸ੍ਵਤਮਨੁ ਦਾ ਪੁੱਤ੍ਰ ਸੀ, ਮਨੁ ਤੋਂ ਨਿੱਛ ਦੇ ਰਸਤੇ ਜੰਮਿਆ ਦੱਸਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਇਸ ਦੇ ਸੌ
 ਪੁੱਤ੍ਰ ਸਨ । ਵੱਡੇ ਦਾ ਨਾਮ ਕੁਕਥੀ ਸੀ । ਰਾਮਚੰਦ੍ਰ ਜੀ ਇਸੇ ਦੇ ਖਾਨਦਾਨ ਵਿਚੋਂ ਹੋਏ
 ਦੱਸੀਏ ਹਨ । ਜੋ ਕਾਰਨ ਕਥੀ ਜੀ ਨੇ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਉਹ ਇਤਿਹਾਸਿਕ ਨਹੀਂ ਜਾਪਦਾ । ਗੁਰੂ
 ਸਾਹਿਬਾਂ ਜੈਸੀ ਇਲਾਹੀ ਜੋਤ ਦਾ ਹਰਿਮੰਦਰ ਬਨਾਉਣਾ ਕਾਫੀ ਹੈ ਇਸਦੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਮੰਦਰ
 ਹੋਣ ਲਈ । ਜਿਸ ਧਰਤੀ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਗੁਰੂ ਅਰਿੰਦ ਜੀ ਨੇ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਕੀਤਾ, ਗੁਰੂ ਅਮਰ
 ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਆਗਾਯਾ ਕੀਤੀ ਤੇ ਚੌਥੇ ਪੰਜਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਸਾਜਿਆ, ਜਿੱਥੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਨਾਮ ਦਾ
 ਨਿਵਾਸ ਕੀਤਾ ਤੇ ਕੀਰਤਨ ਦਾ ਪ੍ਰਵਾਹ ਚਲਾਇਆ ਉਹ ਪਰਮ ਪਾਵਨ ਹਰੀ ਮੰਦਰ ਹੈ, ਉਹ
 ਸਤਯੁਗ ਵਿੱਚ ਹਵਨਕੁੰਡ ਸੀ ਜਾ ਨਹੀਂ ਕੁਛ ਮੁੱਲ ਵਧਾਉਣ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਹੈ । ਦੇਖੋ
 ਰਾਸ ੩ ਅੰਸੂ ੪੦ ਅੰਕ ੨੬ ਦੀ ਹੇਠਲੀ ਟੁਕ ।

ਗ੍ਰਿਥੇ ਦੁਤਿਯ ਰਾਸੇ 'ਪੂਰਬ ਬਰ ਸਿਮਰਨ ਸ੍ਰੀ ਅਮਰਦਾਸੁ' ਪ੍ਰੀਤ ਬਰਨਨ ਨਾਮ
ਇਕਾਦਸ਼ਮੇ ਅੰਸੁ ॥ ੧੧ ॥

੧੨. [ਗੁਰੂ ਕਾ ਚੱਕ । ਸੰਤੋਖਸਰ ਦੀ ਕਾਰ] ।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਅਮਰਦਾਸ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜਾਨਿ ਸਕਲ ਗਤਿ ਲੀਨਿ। ਸੋਢੀਕੁਲ
ਭੂਖਨ^੧ ਤਬੈ ਨਿਕਟਿ ਬੁਲਾਵਨਿ ਕੀਨਿ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ 'ਸੁਨ ਹੇ ਸੋਮੁ'
ਬਸਨ ਹਿਤ ਥਾਨ । ਗ੍ਰਾਮ ਬਸਾਵਹੁ ਪਿਖਿ ਕਰਿ ਆਨ । ਸਨੈ ਸਨੈ ਨਿਜ
ਪਾਇ ਟਿਕਾਵਹੁ। ਬਹੁਰ ਕਰਹੁ ਪੁਰਿ ਮਹਾਂ ਬਸਾਵਹੁ॥੨॥ ਜਿਮਿ ਖਡੂਰ ਗੁਰ
ਸੇਵਾ ਕਰਿਕੈ । ਪਾਛੇ ਆਨ ਬਸੇ ਹਮ ਟਰਿਕੈ*। ਇਮ ਨੀਕੀ ਨਿਜ ਰਿਦੈ
ਬਿਚਾਰਹੁ। ਬਸਨ ਹੇਤੁ ਥਲ ਜਾਇ ਨਿਹਾਰਹੁ ॥੩॥ ਅਹੈ ਪਰਗਨਾ ਤੁਮਰੇ
ਪਾਸ । ਥਲ ਆਛੇ ਪਿਖਿ ਕਰਹੁ ਅਵਾਸ^੨। ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮਦਾਸੁ ਕਰ ਜੋਰੇ ।
'ਹੁਕਮ ਆਪਕੇ ਮੋਰ ਅਮੋਰੇ'॥੪॥ ਰਾਵਰ ਕੀ ਰਜਾਇ ਮਹਿ ਰਾਜੀ। ਇਹੀ
ਪ੍ਰਤੱਗਯਾ ਮੈਂ ਉਰ ਸਾਜੀ । ਜੋ ਤੁਮ ਕਰਹੁ†ਸੁ ਆਛੀ ਹੋਇ। ਆਛੀ ਹੋਇ,
ਕਰਹੁ ਤੁਮ ਜੋਇ ॥੫॥ ਹਮ ਪ੍ਰਾਨੀ ਕਯਾ ਸਕੈ ਬਿਚਾਰੇ। ਸਭਿ ਗੁਨ ਸਾਗਰ
ਮਹਿਦ ਅਪਾਰੇ^੩ । ਥਲ ਕੇ ਪਰਖਨ ਹੇਤੁ ਨਿਕੇਤ । ਮੈਂ ਤੁਮ ਆਗੇ ਕਹਾਂ
ਅਚੇਤ^੪ ॥੬॥ ਅਰਜੀ ਸਿਖ ਕੀ ਰਾਵਰਿ ਮਰਜੀ। ਮੈਂ ਗੁਰ ਜੀ ਇਕ ਸੇਵਾ
ਗਰਜੀ । ਜਿਮਿ ਰਜਾਇ ਜਿਸੁ ਥਲ ਕੇ ਕਹੈ । ਸਕਲ ਰੀਤਿ ਨੀਕੇ ਜਿਸ
ਲਗੈ। ਜਿਹਾਂ ਬਤਾਵਹੁ ਕਰੁਨਾ ਧਾਰਿ। ਸੇਵਕ ਜਾਇ ਕਰਹਿ ਤਹਿ ਕਾਗ
ਨਹਿ ਸੁਤੰਤ੍ਰ^੫। ਕਛੁ ਮੈ ਤੇ ਹੋਇ। ਸੋ ਸਭਿ ਕਰਿਹੈ ਪ੍ਰੇਰਹੁ ਜੋਇ' ॥੮॥ ਸੁਨਿ
ਸ੍ਰੀ ਅਮਰ ਦਾਸ ਕਰਿ ਕਰੁਨਾ । ਸਰਬ ਪ੍ਰਸੰਗ ਭਲੇ ਕਰਿ ਬਰਨਾ । 'ਗ੍ਰਾਮ
ਤੰਗ ਤੇ ਅਹੈ ਉਰੇਗੇ। ਗਿਲਵਾਲੀ ਤੇ ਲਖਹੁ ਪਰੇਗੇ॥੯॥ ਹੈ ਸੁਲਤਾਨਪਿੰਡ
ਜਿਸ ਨਾਮ । ਤਿਸ ਤੇ ਪਸ਼ਚਮ ਦਿਸ ਅਭਿਰਾਮੁ। ਤਹਾਂ ਜਾਇ ਕਰਿ ਗ੍ਰਾਮ
ਬਸਾਵਹੁ। ਸੁੰਦਰ ਅਪੁਨੇ ਸਦਨ ਬਨਾਵਹੁ॥੧੦॥ ਜਿਤਿਕ ਦਰਬ ਲਾਗਹਿ
ਤਿਸ ਥਾਨ । ਸੋ ਸਭਿ ਲੇਹੁ ਬਿਧ ਤੇ ਪਾਨ^੬ । ਜਬਹਿ ਸਦਨ ਤਹਿ
ਲੇਹੁ ਚਿਨਾਇ। ਤਿਸ ਤੇ ਪੂਰਬ ਦਿਸ ਪੁਨ ਜਾਇ॥੧੧॥ ਤਹਾਂ ਬੈਠਿ ਤੀਰਥ

^੧ਭਾਵ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ । ^੨ਮਨੋਹਰ । (ਅ) ਭਲੇ [ਸੰਸਾਰ, ਸੋਮਯ] । ^੩ਮੋਰੇ ਪਾਸੋਂ
ਮੋੜਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ । ^੪ਭਾਵ ਤੁਸੀਂ ਹੋ । ^੫ਘਰ ਦੇ ਥਾਂ ਨੂੰ ਪਰਖਣ, ਲਈ ਮੈਂ
ਅਜਾਣ ਆਪ ਅਗੇ ਕੀ ਹਾਂ । ^੬ਅਪਣੇ ਆਪ । ^੭ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ।

*ਪਾ:-ਟਰਕੇ ।

†ਪਾ:-ਕਰਹੁ ।

ਖਨਵਾਵਉ।ਚਾਰਹੁ ਦਿਸ਼ ਤੇ ਭਲੈ ਬਨਾਵਉ।ਬਹੁਰ ਤੁਮਾਰੀ ਸੰਤਤਿ ਜੇਤੀ
 । ਤਿਸਕਉ ਕਰਹਿ ਬਨਾਵਨ ਤੇਤੀ॥੧੨॥ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਪੁਰਿ ਬਿਸਾਲ ਬਨ
 ਜੈਹੈ।ਚਹੁ ਦਿਸ਼ ਕੇ ਨਰ ਆਨ ਬਸੈ ਹੈ॥ਇਸੁ ਸਗਰੀ ਬਿਧਿ ਕਹਿ ਸਮਝਾ-
 ਈ । ਅਪਰ ਸਰਬ ਤੁਮਾਰੀ ਕਰਿਵਾਈ॥੧੩॥ਪਾਰੋ ਕੀ ਸੁਭ ਬੜਵਾ ਜੋਇ।
 ਹੋਤੁ ਅਰੂਢਨ ਦੀਨੀ ਸੋਈ।ਕਹੁਜੈ“ਤੁਰੰਗਨ ਅਚਰਜ ਏਹੀ। ਅਪਰ ਨਹੀਂ
 ਕਿਸਿ ਚਢਿਥੇ ਦੇਹੀ॥੧੪॥ਹਮ ਕੈ ਤੁਮ ਹੋਵਹਿ ਅਸਵਾਰੋ।ਚਢੇ ਪ੍ਰਥਮ ਕੈ
 ਭਾਈ ਪਾਰੋ । ਨੀਕੇ ਰਾਖਹੁ ਸੇਵ ਕਰਾਵਹੁ । ਬਿਧ ਸਮਤਿ ਕੇ ਸੰਗ ਮਿਲਾ-
 ਵਹੁ॥੧੫॥ਇਮਿ ਕਹਿ ਕਰੇ ਬਿਸਰਜਨ ਸੋਇ । ਕੋਤਿਕ ਸੰਗ ਕਰੇ ਸਿਖ
 ਜੋਇ।ਸਨੇ ਸਨੇ ਤਹਿ ਚਲਿ ਕਰਿ ਆਏ।ਜੋ ਬਲ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਅਮਰ ਬਤਾਏ
 ॥੧੬॥ਸਭਿ ਗੁਮਨ ਕੀ ਸੀਮਨ ਛੋਰ । ਫਿਰ ਤਹਿ ਕਾਰ ਕਰੀ ਚਹੁ ਓਰ ।
 ਜਿਮ ਜਿਮ ਬੁਢਾ ਬਜੋਤ ਬਤਾਵਹਿ । ਤਿਮਿ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮਦਾਸੁ ਕਰਿਵਾਵਹਿ॥
 ੧੭॥ਪ੍ਰਥਮ ਮੰਗਾਯਹੁ ਬਹੁ ਮਿਸ਼ਟਾਨ।ਗੁਰ ਆਗੈ ਅਰਦਾਸ ਬਖਾਨਿ।ਭੀਰ
 ਸੈਂਕੜੇ ਲੋਕਨਿ ਹੋਈ।ਕਰਜੈ ਬ੍ਰਤਾਵਨ ਸਭਿ ਮਹਿ ਸੋਈ॥੧੮॥ਗਾਢੇ ਮੋੜਾ
 ਗਾਡ ਖਰਜੈ ਹੈ।ਨਾਮ ਗੁਰੂਕੋ ਚੱਕ ਧਰਜੈ ਹੋਈ।ਟੈਂ ਕੋਤਿਕ ਤਹਾਪਕਾਇ
 । ਸਦਨ ਚਿਨਾਵਨ ਕੀਨਿ ਬਨਾਇ ॥ ੧੯ ॥ ਪੁਨ ਸ੍ਰੀ ਅਮਰਦਾਸ ਜਿਮ
 ਕਹੁਜੈ।ਸੋ ਸਿਮਰਤਿ ਸਰ ਸਿਰਜਨ ਚਹੁਜੈ।ਲੇ ਬਿਧ ਸੰਗ ਆਪ ਚਲਿ ਗਏ।
 ਪੂਰਬ ਦਿਸ਼ਾ ਗੁਮ ਤੇ ਅਏ ॥੨੦॥ ਇਤ ਉਤ ਬਿਚਰਤਿ ਬਲ ਕੋ ਹੋਰੇ ।
 ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਅਮਰ ਬਾਕ ਕੇ ਪੂਰੇ । ਜਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੇ ਪਤੇ ਬਤਾਏ । ਖੋਜਤਿ
 ਫਿਰਤਿ ਸਰਬ ਹੀ ਥਾਏ॥੨੧॥ਪੁਨ ਉਤਰ ਦਿਸ਼ ਮੁਖ ਕਰਿ ਚਲੇ।ਬਦਰੀ
 ਆਦਿ ਬੰਦ ਤਰੁ ਖਲੇ।ਸਨੇ ਸਨੇ ਬਲ ਦੇਖਤਿ ਜਾਵਹਿ॥ਅਭਿਲਾਖਤਿ ਸੋ
 ਪਤੇ ਜਿ ਪਾਵਹਿ॥੨੨॥ਬਿਛੁਡਿਸਿਪਾ ਜਬਹਿ ਨਿਹਾਰ।ਲਖੈ ਪਤਾਜੋਗੁਰੁ
 ਉਚਾਰਾ।ਤਿਸਕੇ ਤਰੇ ਬਿਰਾਜੇ।ਇਤਿਸ ਆਗੈ ਸਰਕੋ ਪਿਖਥਾਇ॥੨੩॥
 ਬਿਧ ਕੇ ਸੰਮਤ ਹੁਇਬਲ ਜੋਵਾ।ਪਾਵਨ ਪਰਮ ਪ੍ਰਿਥਮ ਜੋਹੋਵਾ।ਚਹੁਓਰਤੇ
 ਫਿਰ ਕਰਿ ਹੋਰ।ਸਰਬ ਪ੍ਰਕਾਰ ਲਖੀ ਤਿਸਬੇਰਾ॥੨੪॥ਕਲਪਤਿ ਕਰੇਤਹਾ
 ਚਹੁ ਕੋਨਾ।ਬਿਧ ਕੇ ਦਿਖਰਾਇਸਿ ਬਲ ਤੋਨਾ।ਤਿਸ ਦਿਨ ਨਿਸਚੈ ਕਰਿ
 ਬਿਧਿ ਨੀਕੇ । ਪਰਖੇ ਪਤੇ ਕਹੇ ਗੁਰ ਹੀਕੇ॥੨੫॥ ਨਿਸ ਮਹਿ ਜਾਇ ਕਰਜੈ
 ਹੋਇ । “ਮੋੜਾ ਗੱਢਣ=ਨਿਸ਼ਾਨ ਖੰਨੁ ਲਈ ਇਕ ਵਡਾ ਮੋੜਾ ਗੱਢ ਦੇਣਾ । “ਚਾਹੁੰਦੇ
 ਹਨ ਕਿ (ਕਿਵੇਂ)ਓਹ ਪਤੇ (ਜੋ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਦੱਸੇ ਹਨ) ਪਾ ਲਈਏ । “ਟਾਹਲੀ ।

ਬਿਸਰਾਮ॥ਬਸਨੇ ਹੇਤੁ ਬਨੇ ਜਹਿ ਧਾਮ*॥ਜਾਮ ਜਾਮਨੀ ਜਾਗ੍ਰਤਿ ਭਏ ।
 ਸੋਚ ਸਨਾਨ ਆਦਿ ਸਭਿ ਕਏ॥੨੬॥ਭਏ ਪ੍ਰਕਾਸ ਮਿਟਯੋ ਅੰਧਕਾਰ॥ਸਰ
 ਕਾਰਜ ਕੋ ਤਬਹਿ ਬਿਚਾਰਾ । ਬਹੁ ਮਿਸ਼ਟਾਨ ਅਨਾਵਨ ਕੀਨਾ॥ਸਿੱਖਜਨ
 ਤੇ ਉਚਵਾਇ ਸੁ ਲੀਨਾ॥੨੭॥ਬ੍ਰਿੰਦ ਮਜੁਰ ਜੁ ਹੁਤੇ ਅਗਾਰੇ । ਤਿਨ ਜੁਤਿ
 ਅਪਰ ਸਮੂਹ ਹਕਾਰੇ । ਮਹਾਂ ਟੋਲ ਕਰਿ ਸੰਗ ਸਿਧਾਰੇ । ਮੰਗਲ ਕੀਨਸਿ
 ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰੇ ॥੨੮॥ ਗਏ ਸਿੰਸਪਾ ਤਰੁ ਕੇ ਤਰੇ । ਤਹਾਂ ਜਾਇ ਸਗਰੀ
 ਬਿਧਿ ਕਰੇ । ਨਾਮ ਲੀਨ ਤੀਨਹੁ ਗੁਰ ਕੇਰਾ॥ਕਰਿ ਅਰਦਾਸ ਖਰੇ ਤਿਸ
 ਬੇਰਾ ॥ ੨੯ ॥ ਟਕ ਲਾਇਅਹੁ ਸਿਰਜਨ ਕਹੁ ਤਾਲ । ਚਿਤਵਯੋ ਉਰ
 ਉਪਕਾਰ ਬਿਸਾਲ । ਲਗੇ ਮਜੁਰ ਖਨਨਿ ਸਮੁਦਾਏ । ਸਿਰ ਧਰਿ ਮ੍ਰਿਤਕਾ
 ਵਹਿਰ ਗਿਰਾਏ ॥੩੦॥ ਇਕ ਖੋਦੈ ਇਕ ਮ੍ਰਿਤਕਾ ਭਰੈ । ਇਕ ਉਠਾਇ
 ਕਰਿ ਬਾਹਰ ਕਰੈ† । ਇਕ ਆਵਹਿ ਇਕ ਲੈ ਲੈ ਜਾਹਿ । ਖਨਹਿ ਮਜੁਰ
 ਸਿੱਖਜ ਬਹੁ ਮਾਂਹਿ॥੩੧॥ਇਸ ਬਿਧਿ ਕਰਯੋ ਅਰੰਭਨ ਤਾਲ॥ਬੈਠਹਿ ਆਪ,
 ਖਨਹਿ ਨਰ ਜਾਲ॥ਜਹਾਂ ਗ੍ਰਾਮ ਸਿਰਜਯੋ ਘਰ ਪਾਏ । ਤਹਾਂ ਕਾਰ ਕਰਤੇ
 ਸਮੁਦਾਏ ॥੩੨॥ ਨਿਤਿ ਪ੍ਰਤਿ ਸਕਲ ਲੋਕ ਤਿਸ ਥਾਨ । ਕਾਰ ਸੁਧਾਰਤਿ
 ਸਫਲ ਸੁਜਾਨ॥ਕਿਤਿਕ ਦਿਵਸ ਮਹਿ ਕੇਤਿਕ ਕਰਯੋ॥ਦਰਸਨ ਕੋ ਪੁਨ
 ਮਨ ਹਿਤ ਧਰਯੋ॥੩੩॥ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਕੀਨ ਪ੍ਰਸਥਾਨ॥ਜਹਿ ਸ੍ਰੀ ਅਮਰ
 ਦਾਸ ਬਿਤਿ ਥਾਨ॥ਕੇਤਿਕ ਲੋਕ ਬਸਾਏ ਗ੍ਰਾਮ॥ਬਸਨ ਲਗੇ ਰਚਿ ਅਪੁਨੇ
 ਧਾਮ॥੩੪॥ਤਬਿਸ੍ਰੀਰਾਮਦਾਸ ਚਲਿਗਏ॥ਚਰਨਕਮਲ ਗੁਰ ਬੰਦਤਿ ਭਏ
 ਸਗਰੀ ਕਾਰ ਕਰੀ ਸੁ ਬਤਾਈ । ‘ਸਦਨ ਗ੍ਰਾਮ ਸਿਰਜੇ ਸਮੁਦਾਈ॥੩੫॥
 ਤਾਲ ਕੁਛਕ ਖਨਵਾਵਨਿ ਕੀਨਾ॥ਜਥਾ ਹੁਕਮ ਰਾਵਰ ਨੇ ਦੀਨਾ’॥ਸੁਨਿ
 ਸ੍ਰੀ ਅਮਰਦਾਸ ਧਰਿ ਧਯਾਨਾ॥ਭੂਤ ਭਵਿੱਖਜਤ ਸਭਿ ਹੀ ਜਾਨਾ॥੩੬॥ਰਹੇ
 ਕਿਤਿਕ ਦਿਨ ਗੋਇੰਦਵਾਲ । ਸਭਿ ਆਮਦ ਕੀ ਕਰਤਿ ਸੰਭਾਲ । ਨਿਜ
 ਅਨੁਸਾਰ ਕਾਜ ਜੇ ਔਗ॥ਕਰਤਿ ਭਏ ਸੋਢੀ ਸਿਰਮੌਰ ॥੩੭॥ ਜਥਾ ਹੁਕਮ
 ਸਤਿਗੁਰ ਜਬਿ ਕਰੈ† । ਤਥਾ ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਹੀ ਬਚਾ ਅਨੁਸਰੈ॥ਨਿਸ ਦਿਨ ਇਕ
 ਸੇਵਾ ਕੇ ਤਤਪਰ॥ਅਪਰ ਨਹੀਂ ਕਿਮਿ ਬਾਛਾ ਉਰਿ ਧਰਿ ॥੩੮॥ਲੋਕ ਕਾਨ
 ਕੋ ਮਾਨਹਿਨਾਹੀ॥ਮਾਨ ਬਝਾਈ ਨਹਿ ਚਿਤਚਾਹੀ॥ਰਹੈ ਨਿਰਾਲਸ ਧੀਰ॥

*ਭਾਵ ਕੁਛ ਸ਼੍ਰੇਘ੍ਰਾ ਹੋ ਗਿਆ ਤਲਾਉ ।

*ਪਾ:-ਬਸਨ ਹੇਤ ਬਨਵਾਇਸਿ ਧਾਮ ।

†ਪਾ:-ਧਰੈ ।

‡ਪਾ:-ਬਨ ।

ਜ ਧਾਰੀ।ਦੋਗ ਆਇ ਕੀ ਕਰਤਿ ਸੰਭਾਰੀ॥੩੬॥ ਸਤਿ ਗੁਰ ਘਰ ਕੇ ਖਰਚ
ਚਲਾਵੈ।ਜੋ ਚਹਿਯਤਿ ਸੋ ਸਕਲ ਪੁਰਾਵੈ।ਸਰਬ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਾਰ ਵਧਿ ਗਈ॥
ਨਿਤ ਸਵਧਾਨ ਸੰਭਾਰਿ ਸੁ ਲਈ ॥੪੦॥ ਸਤਿਗੁਰ ਮਨ ਅਨੁਸਾਰੀ ਹੋਇ।
ਨਿਰਹੰਕਾਰ ਕਾਰਕਰਿ ਸੋਇ।ਤਿਮਿ ਸੇਵਾ ਬਹੁਪਿਤਕੀ ਠਾਨੀ॥ਮਨ,ਬਚ,
ਕ੍ਰਮ ਤੇ ਨਿਸ ਦਿਨ ਭਾਨੀ॥੪੧॥ਪਿਖਿ ਦੋਨਹੂੰ ਕੀ ਦਿਸ਼ਿਗੁਰ ਸਾਚੇ।ਲੇਸ਼
ਬਿਕਾਰ ਨ ਜਿਨ ਮਨ ਰਾਚੈ।ਹੋਤਿ ਪ੍ਰਸੰਨ ਚਹਿਸ ਅਧਿਕਾਈ।—ਦੀਜਹਿ
ਅਬ ਗਾਦੀ ਗੁਰਿਆਈ—॥੪੨॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥੇ ਦੁਤਿਯ ਰਾਸੇ
'ਸ੍ਰੀ ਸੰਤੋਖਸਰ ਕਾਰ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਦੁਆਦਸ਼ਮੇ ਅੰਸੁ ॥੧੨॥

੧੩. [ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਜੀ ਦੀ ਕਾਰ]

ਏਹਗ॥ਕਿਤਿਕ ਦਿਵਸ ਸਬਿਢਿਗ ਰਹੇ ਸੋਢੀਕੁਲ ਸਿਰਮੌਰ।ਕਰਜੇ ਹੁਕਮ
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰਅਮਰ'ਕਰੋ ਕਾਰ ਅਬਿਐਰ॥੧॥ਚੋਪਈ॥ਰਾਮਨਹੁ ਲਿਹੁ ਸੁਧਿ ਗ੍ਰਾਮ
ਬਸਾਯੋ।ਜੋ ਨਿਜ ਬਸਿਬੇ ਸਦਨ ਚਿਨਾਯੋ।ਜਹਿ ਪੁਰਬ ਤੁਮ ਸਰ ਖਨਵਾਯੋ
।ਚਾਰ ਕੋਨ ਕੋ ਬਜੋਤ ਬਨਾਯੋ॥੨॥ਸਰ ਸੰਤੋਖ ਨਾਮ ਤਿਸ ਰਾਖੋ।ਅਬਿ ਤਿਸ
ਕਰਿਬੇ ਨਹਿ ਅਭਿਲਾਖੋ।ਤਿਸਤੇ ਉਰੇ ਨੀਮ੍ਰਿ ਥਲ*ਜਹਾ। ਦੂਸਰ ਤਾਲ
ਖਨਾਵੇ ਤਹਾ॥੩॥ਸ੍ਰੀਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਨਾਮ ਧਰੀਜੈ।ਜਾਇ ਕਿਤਿਕ ਖਨਵਾਵਨ
ਕੀਜੈ।ਸਮੇਂ ਪਾਇ ਪਾਕੋ ਹੁਇ ਸਾਗੋਪ੍ਰਥਮ ਜਾਇ ਉਦਮ ਤੁਮਧਾਰੋ' ॥੪॥
ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮਦਾਸ ਤਹਿੰਗਏ।ਸਦਨਚਿਨਨੋ ਸੁਧਿਲੇਵਤਿਭਏ'।ਜਿਮਿਜਿਮ
ਕਹਿੰਤਿਮਿ ਤਿਮਿ ਨਰ ਕਰਜੋ।ਬਸਿਬੇ ਹੇਤ ਮਨੋਰਥ ਧਰਜੋ॥੫॥ਏਕ ਨਿਸਾ
ਬਸਕਰਿ ਉਠਿ ਭੋਗਕਰਿ ਸ਼ਨਾਨ ਗੇ ਪੁਰਬ ਓਰ।ਬਿਧਕੋ ਸੰਗਲਏ ਚਲਿ
ਆਏ।ਸਤਿਗੁਰੁ ਜਿਸੁ ਦਿਸ਼ ਪਤੇ ਬਤਾਏ॥੬॥ਬਹੁ ਬਦਰੀ ਥਲ ਬਜਾਪਤ'
ਹੋਰਾ।ਅਹੈ ਨੀਮ੍ਰਿ ਜਲ ਬਿਰੈ ਘਨੇਰਾ।ਇਤ ਉਤ ਫਿਰਕਰਿ ਨਿਸਚੇ ਕੀਨਾ॥
ਪਤਾ ਦੀਨ ਸੋ ਨੀਕੇ ਚੀਨਾ॥੭॥ਬਿਧ ਕੇ ਸੰਮਤ' ਹੋਇ ਸੁ ਟੋਰਾ।ਸੋ ਥਲ
ਪਿਖਤਿ ਫਿਰੇ ਚਹੁ ਓਰਾ।ਬਾਰ ਬਾਰ ਨਿਸਚੇ'ਕਰਿ ਆਛੇ।ਗੁਰ ਬਰ ਤੇ
ਸਿਰਜਨ ਸਰ ਬਾਂਛੇ'॥੮॥ਕਰੀ ਠੀਕ'ਤਿਸੁ ਦਿਨ ਫਿਰਿ ਸਾਰੇਧਰੇ ਚੀਨੁ।

*ਮਨ ਵਿਚ ਲੇਸ਼ ਮਾਤ੍ਰ ਵਿਕਾਰ ਨਾ ਰਚਨ ਦਾ ਭਾਵ ਹੈ, ਸਰੂਪ ਤੋਂ ਲੇਸ਼ ਮਾਤ੍ਰ
ਉਥਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ, ਇਕੋ ਪ੍ਰੇਮ ਭਗਤੀ ਦੇ ਭਾਵ ਵਿਚ ਟਿਕੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। *ਭਾਵ ਉਸਦੇ
ਬਨਾਉਣ ਦੀ ਚਾਹ ਨਾ ਕਰੇ। *ਬਣੇ ਘਰਾਂ ਦੀ ਖਬਰ ਲਈ। *ਬੇਰੀਆਂ (ਨਾਲ) ਭਰਿਆ ਥਾਂ।
*ਸਲਾਹ ਨਾਲ। *ਟੋਲਿਆ। *ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਵਰ ਨਾਲ ਸਹੇਵਰ ਬਨਾਵਣਾ ਚਾਹਿਆ। *ਥੀ
ਨਿਸਚੇ ਕੀਤਾ।

*ਪਾ:—ਜਲ।

†ਪਾ:—ਨਿਰਨੈ।

ਕਛੁ, ਗ੍ਰਾਮ ਪਧਾਰੇ^੧। ਪਠੇ ਸਿੱਖਜ ਲੈਬੇ ਮਿਸ਼ਟਾਨਾ ਅਰ ਮਜੂਰ ਗਨ ਲੇਨਿ
 ਮਹਾਂਨ ॥੯॥ ਭਈ ਪ੍ਰਭਾਤਿ ਕ੍ਰਿਯਾ^੨ ਕਰਿ ਭਲੋਲੇ ਨਰ ਟੋਲ ਤਿਸੀ ਦਿਸ਼
 ਚਲੇ। ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਆਦਿਕ ਲੇ ਨਾਇਕਰਿ ਅਰਦਾਸ ਸੀਸ ਨਿਹੁਰਾਇ ॥
 ੧੦॥ ਬਿਧ ਬਚ ਤੋਲੇ ਖਨਨੀ^੩ ਹਾਥਾ ਟਕ ਲਾਇਸ ਚਿਤਵਤਿ ਗੁਰ ਨਾਥ ।
 ਸਭਿ ਮੈਂ ਬਾਂਟਿ ਦਯੋ ਮਿਸ਼ਟਾਨਾ ਲਗੇ ਖਨਨ ਸਗਰੇ ਤਿਸੁ ਥਾਨ ॥ ੧੧ ॥
 ਕੇਤਿਕ ਸਿਰ ਧਰਿ ਵਹਿਰ ਗਿਰਾਵੈਂ। ਕੇਤਿਕ ਖਨਿ ਖਨਿ ਤਿਨਹੁ ਉਚਾਵੈਂ।
 ਸਿੱਖਜ ਅਨੇਕ ਮਿਹਨਤੀ ਘਨੇ। ਕਰਤਿ ਕਾਰ ਗੁਰ ਸ਼ਰਧਾ ਸਨੇ ॥ ੧੨ ॥
 ‘ਜਹਿ ਦੁਖਭੰਜਨਿ ਬਦਰੀ ਖਰੀ। ਤਹਿਤੇ ਖਨਹਿ’ ਸੁਆਇਸੁ ਕਰੀ। ਆਪਿ
 ਨਿਕਟ ਬੈਠੇ ਬਚੁ ਕਹੈਂ। ਮ੍ਰਿਤਕਾ ਵਹਿਰ ਗਿਰਾਵਤਿ ਲਹੈਂ*॥੧੩॥ ਇਸੀ
 ਪ੍ਰਕਾਰ ਖਨਤਿ ਦਿਨ ਸਾਰੇ। ਭੀ ਸੰਧਯਾ ਦਿਸ਼ ਗ੍ਰਾਮ ਪਧਾਰੇ। ਹੋਤਿ ਪ੍ਰਾਤਿ
 ਸਭਿ ਕੋ ਸੰਗਿ ਲੈ ਕੈ। ਕਾਰ ਕਰਾਵਤਿ ਤਹਾਂ ਬਿਰੈ ਕੈ॥੧੪॥ ਕਿਤਿਕ ਮਾਸੁ
 ਇਮ ਕੀਨਿ ਖਨਾਵਨਿ। ਮ੍ਰਿਤਕਾ ਅਧਿਕ ਕਰਹਿ ਨਿਕਸਾਵਨ। ਗੁਰਤਾ
 ਦੇਨਿ ਸਮੇ ਤਾਬ ਆਵਾ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਅਮਰ ਇਨਹੁ ਬੁਲਿਵਾਵਾ॥੧੫॥ ਦੁਖ-
 ਭੰਜਨਿ ਬਦਰੀ ਤਰੁ ਤੀਰਾ ਟੈਵਾ। ਭਯੋ ਕੁਛਕ ਗੰਭੀਰ। ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਹੁਕਮ
 ਤਥਾ ਤਜਿ ਗਏ। ਗੋਇਦਵਾਲ ਪਹੁੰਚਤੇ ਭਏ॥੧੬॥ ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਜੁਗਪਦ
 ਅਰਬੰਦ। ਬੈਠੇ ਸਨਮੁਖ ਦੈ ਕਰਬੰਦ। ਚਕ ਕੀ ਗਾਥਾ ਬੁਝਨ ਕੀਨਿ। ‘ਕੈਸੇ
 ਕਰਜੈ ਜਾਇ ਬਲ ਚੀਨ?’॥੧੭॥ ਸੁਨਿ ਸੋਢੀ ਕੁਲ ਭੂਖਨ ਕਹਜੈ। ‘ਚਕ
 ਤੇ ਪੂਰਬ ਕੀ ਦਿਸ਼ ਲਹਜੈ। ਨੰਮੁ ਸਥਾਨ ਨੀਰ ਸਿਮਟਾਵੈ’। ਬਦਰੀ ਤਰੁ
 ਸਮੁਦਾਇ ਦਿਸਾਵੈਂ॥੧੮॥ ਤਹਾਂ ਜਾਇ ਅਬਿ ਤਾਲ ਖਨਾਯੋ। ਨਿਜ ਕਰ ਤੇ
 ਟਕ ਪ੍ਰਥਮ ਲਗਾਯੋ। ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਨਾਥ। ਯੁਕਤਿ ਆਪਕੇ
 ਟੇਕਜੈ ਮਾਥ॥੧੯॥ ਸਿਮਰਜੈ ਨਾਮੁ ਬਿਘਨ ਗਨ ਹਰਤਾ। ਸਦਾ ਸੁਖਦ ਬਹੁ
 ਮੰਗਲ ਕਰਤਾ। ਬਹੁ ਮਿਸ਼ਟਾਨ ਤਹਾਂ ਅਨਵਾਯੋ। ਸਤਿਗੁਰ ਹੋਤੁ ਸਕਲ
 ਬਰਤਾਯੋ ॥ ੨੦ ॥ ਬਿਧ ਆਦਿਕ ਸਿਖ ਸਹਤ ਬਿਬੇਕ। ਹੁਤੇ ਸੁ ਗੁਰਮੁਖ
 ਸਾਥ ਅਨੇਕ। ਸਭਿ ਦਿਨ ਬੈਠਿ ਕਰਾਵਤਿ ਕਾਰ। ਲਗੇ ਮਜੂਰ ਉਠਾਵਤਿ
 ਭਾਰ ॥੨੧॥ ਤਿਮ ਸਿਖਜਨ ਮਿਲਿ ਕਾਰ ਕਮਾਈ। ਕੇਤਿਕ ਦਿਨ ਮ੍ਰਿਤਕਾ
 ਖਨਿਵਈ। ਬਹੁਤ ਦਿਵਸ ਕੋ ਕਾਜੁ ਬਿਸਾਲਾ। ਹੁਇ ਨਰ ਬੰਦ ਕਰਹਿ

^੧(ਉਸ ਥਾਂ) ਕੁਛ ਨਿਸ਼ਾਨ ਰਖਕੇ ਪਿੰਡ (ਚੱਕ) ਨੂੰ ਚਲੇ ਗਏ। ^੨ਸੈਚ ਸ਼ਨਾਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਆ।
^੩ਕਹੀ। ^੪ਇਕਠਾ ਹੁੰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। *ਪਾ:-ਰਹੈਂ। †ਪਾ:-ਟੇਛਾ। ‡ਪਾ:-ਕਾਰਾ।

ਚਿਰਕਾਲ॥੨੨॥ ਯਾਂਤੇ ਅਲਪ ਕਾਜ ਹੀ ਭਯੋਲਘੁ ਸਥਾਨ ਕਛੁ ਖੰਦੈ
 ਗਯੋ। ਸਨਿ ਮੋਹਨਿ ਪਿਤ ਖਰੋ ਸਰਾਹਯੋ। ਨੀਕੋ ਬਲ ਸੋਈ ਹਮ ਚਾਹਯੋ॥
 ੨੩॥ ਲੀਲਾਵਤੀ ਪੁਰੀ ਸੁਭ ਥਾਨ। ਇਸ ਸਰੁ ਪਰ ਬਰ* ਬਸਹਿ ਮਹਾਂਠ।
 ਚਿਰਕਾਲ ਭਾ ਉਜਰੀ ਪਰੀ। ਅਬਿ ਇਹੁ ਬਾਸਹਿ ਗੀ ਬਡ ਪੁਰੀ॥੨੪॥
 ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਅੰਗਦ ਹੋਇ ਕ੍ਰਿਪਾਲ। ਹਮਹਿ ਬਸਾਇਅਹੁ ਗੋਇੰਦਵਾਲ।
 ਉਜਰਿ ਪੁਰੀ ਬਸਾਵਨ ਕਰੀ। ਹਮ ਜੁਤਿ ਬਸੀ ਨੀਕ ਇਹੁ ਪੁਰੀ॥੨੫॥
 ਨਾਮ ਤੁਮਾਰੇ ਪਰ ਪੁਰਿ ਹੋਇ। ਜਗ ਬਹੁ ਬਿਦਤਹਿ ਤੀਰਥ ਸੋਇ।
 ਇਮ ਕਹਿ ਮਹਾਂ ਅਨੰਦ ਕੋ ਦੀਨ। ਹਰਖੇ ਰਾਮਦਾਸ ਸੁਖ ਭੀਨ॥੨੬॥
 ਨਿਜ ਸਮੀਪ ਹੀ ਰਾਖਨ ਕਰੇ। ਕਾਜ ਹਜੂਰ ਤਿਨਹੁ ਤੇ ਸਰੋਤਾਂ ਦਿਨ ਤੇ
 ਬਰੋ ਬਲ ਨੀਵਾਂ। ਭਯੋ ਰਹਯੋ ਨਹਿ ਪੁਰਨਿ ਬੀਵਾ॥੨੭॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪਰਮ
 ਬ੍ਰਿਧ ਤਨ ਅਹੈ। ਤਉ ਮਹਾਂ ਤਪ ਤਪਤੇ ਰਹੈ। ਘਰ ਮਹਿ ਠਾਂਢੇ ਰਹੈ
 ਇਕਾਕੀ। ਕੰਧ ਮੇਖ* ਪਕਰਹਿ ਜਬਿ ਥਾਕੀ॥੨੮॥ ਨਿਸ ਬਾਸੁਰ ਮਹਿਬੈਸਹਿ
 ਬੋਰਾ। ਖਰੇ ਰਹੈ ਸਤਿਗੁਰ ਤਪ ਘੋਰਾ। ਨਰਨ ਅਨੇਕਨ ਦੈ ਉਪਦੇਸ਼। ਨਿਜ
 ਦਾਸਨ ਕੇ ਕਟਹਿ ਕਲੇਸ਼॥੨੯॥ ਹੇਰਹਿ ਸੇਵਾ ਸੇਵਕ ਕੇਰੀ। ਬਖਸ਼ਹਿ
 ਪਦਵੀ ਉਚ ਬਡੇਰੀ। ਦੇਸ਼ ਬਿਦੇਸ਼ਨ ਸੰਗਤ ਆਵਹਿ। ਦਰਸ਼ਨ ਪਰਸਹਿ
 ਨਰ ਹਰਖਾਵਹਿ॥੩੦॥ ਸੇਵਾ ਹਿਤ ਅਨੇਕ ਢਿਗ ਰਹੈ। ਮਨ ਬਚ ਕਰਮ
 ਉਪਾਸਤਿ ਅਹੈ। ਰਿਦਾ ਸੁਧ ਹੋਵਹਿ ਤਿਨਕੋਰਿ। ਗਜਾਨ ਪਾਇ ਭੇਮੁਕਤਿ
 ਘਨੇਰਿ॥੩੧॥ ਦਿੱਲੀ ਪਤਿ ਪ੍ਰਸੰਨ ਜਿਮ ਹੋਇ। ਕਿਯ ਉਮਰਾਵ ਬੀਸ ਅਰੁ
 ਵੋਇ। ਇਸ ਜਗ ਕੇ ਨੱਸੂਰ ਸੁਖ ਦੀਨੇ। ਬਡਿਆਈ ਪਦ ਮਹਿ ਬਿਤਕੀਨੇ
 ॥੩੨॥ ਤਿਮਿ ਸ੍ਰੀ ਅਮਰਦਾਸ ਨਿਜ ਦਾਸ। ਜਿਸ ਪਰ ਭਏ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੁਲਾਸ।
 ਦੋਨੋਂ ਲੋਕਨ ਕੇ ਸੁਖ ਦੀਨ। ਮੰਜੀ ਪਰ ਬੈਠਾਵਨਿ ਕੀਨਿ॥੩੩॥ ਦੇਸ਼ਨਿ
 ਭੇਜੇ ਗੁਰੂ ਬਨਾਇ। ਇਹਾਂ ਗੁਸਤਿ ਮਹਿ ਸਭਿ ਸੁਖ ਪਾਇ। ਗਨ ਦੇਸ਼ਨਿ
 ਪਰ ਹੁਕਮ ਕਰੀਤੇ। ਨਰ ਅਨੇਕ ਮਿਲਿ ਸੇਵ ਕਰੀਤੇ॥੩੪॥ ਮੁਕਤਿ ਭਏ

*ਪਹਿਲੇ ਲੀਲਾਵਤੀ ਪੁਰੀ ਇਹ ਸੁਭ ਥਾਨ ਸੀ। *ਨੀਵਾਂ ਹੋਇਆ ਰਿਹਾ। *ਕਿੱਲੀ।

*ਉਪਾਸਨਾ ਕਰਦੇ ਹਨ।

*ਪਾ:-ਬਹੁ।

†ਪਾ:-ਸੁਖ ਪਾਵਹਿ।

‡ਭਾਵ ਗੁਰਮੁਖ ਪਦਵੀ ਦਿੱਤੀ। (ਦੇਖੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪੂਰਬਾਰਧ ਅਧਿਆਯ
 ੪੯ ਅੰਕ ੧੩ ਵਿਖੇ 'ਮੰਜੀ' ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ) ਗੁਰੂ ਪਦਵੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਲਈ
 ਹੈ, ਇਹ ਬਾਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਤਾਬੇ 'ਗੁਰਮੁਖ' ਹਨ। ਜਿਸ ਭਾਵ ਨੂੰ ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਅਗਲੇ
 ਅੰਕ ੨੬ ਵਿਚ ਉਮਰਾਵ ਲਫਜ਼ ਨਾਲ ਦੱਸਕੇ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

ਸੁਖ ਭਾ ਪਰਲੋਕ। ਐਸੇ ਅਪਨੇ ਸਿੱਖ ਅਸ਼ੋਕ। ਦ੍ਰੈ ਬਿਸਤ ਮੰਜੀ ਅਧਿ-
ਕਾਰ। ਬੈਠਾਰੇ ਗੁਰ ਨਿਜ ਦਰਬਾਰ ॥੩੫॥ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੁ ਦ੍ਰੈ ਲੋਕਨਿ ਕੇਰੇ।
ਇਮ ਪਤਿਸ਼ਾਹਿਤ ਕੀਨ ਘਨੇਰੋ। ਬਾਇਸ ਮੰਜਿਨਿਕੇ ਉਮਰਾਵ। ਕਰਿ ਸ੍ਰੀ
ਗੁਰ ਨਿਜ ਮਹਿਦ ਪ੍ਰਭਾਵ ॥੩੬॥ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਦਾਸ ਨੰਦਾ ਕਹੁ ਦੇਖ। ਉਚਿਤ
ਤਖਤ ਕੇ ਬੁੱਧਿ ਬਿਸ਼ੇਖਾ। ਸਭਿ ਗੁਨ ਸੰਜੁਤਿ ਧਰਮ ਮਹਾਨਾ। ਅਪਰਨ
ਹੋਰਨੇ ਇਨਹੁ ਸਮਾਨ ॥੩੭॥ ਭਗਤ ਆਪਨੇ ਜਾਨਿ ਬਿਸਾਲ। ਗੁਰ ਭਾਲੇ
ਮਹਿ ਹਰਖਨਿ ਵਾਲਾ। ਪਰਖਨ ਕਰਿਕੈ ਨੀਕੀ ਰੀਤਿ। ਰਹਿ ਇਕਸਾਰ
ਸੁੱਧ ਦਿਓ ਚੀਤਿ ॥੩੮॥ ਆਰਬਲਾ ਪੁਰਨ ਤਿਨ ਭਈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਅਮਰ
ਜਾਨਿ ਸਭਿ ਲਈ। ਨਿਜ ਪੁੱਤ੍ਰੀ ਭਾਨੀ ਸੋਂ ਕਹਨੇ। ‘ਸੋਢੀਕੁਲ ਟਿੱਕਾ ਜੋ
ਅਹਨੇ ॥੩੯॥ ਬਧ ਪੁਰਨ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਤਨ ਕਾਲਾਬਿਧਵਾ ਹੋਇ, ਰਹਹੁ ਕਿਸ*
ਵਾਲ?’ ਨਹਿ ਉਪਾਇਕੋ, ਕਰਨੇ ਕਯਾ ਹੈ?’ ਪਿਤਕੀ ਗਿਰਾ ਸੁਨੀ ਬਿਧਿ*
ਯਾ ਹੈ ॥੪੦॥ ਨਿਜ ਸੁਹਾਗ ਕੋ ਤਬਹਿ ਉਤਾਰੇ। ਚਰਨ ਕਮਲ ਪਰ ਧਰਨੇ
ਸੁਧਾਰੇ। ਕਹਤਿ ਭਈ ‘ਸਚ ਬਾਕ ਤੁਮਾਰਾ। ਹੋਹਿ ਮੁੰਤ੍ਰਤਉ ਆਪਿਉਚਾਰਾ’
॥੪੧॥ ਪੁੱਤ੍ਰੀ ਕੋ ਨਿਸਚੈ ਨਿਜ ਬਚ ਪਰਿਲਖਿ ਪ੍ਰਸੰਨ ਭੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਅਮਰਿ।
ਕਹਿਨ ਲਗੇ ‘ਹਮ ਭਾਖਨੇ ਜੈਸੇ। ਨਿਸਚੈ ਹੋਤਿ ਬਰਤਬੋ ਤੈਸੇ’ ॥੪੨॥ ਸੰਮਤ
ਸਤ ਦ੍ਰਾਦਸ ਬਧ ਸਾਰੀ। ਖਸ਼ਟ ਬਰਸ ਅਬਿ ਰਹੀ ਹਮਾਰੀ। ਸੋ ਹਮ ਦੇਹਿ
ਤਿਨਹੁ ਕੇ ਭਾਈ। ਲਿਹੁ ਸੁਹਾਗ ਅਪਨੇ ਸੁਖ ਪਾਈ ॥੪੩॥ ਇਮਿ ਕਹਿ
ਆਰਬਲਾ ਨਿਜਸੇਸ਼। ਉਤਮ ਗੁਰਤਾ ਜਗਤ ਅਸੇਸ਼। ਸੋਢੀ ਕੁਲ ਭੂਖਨਿ
ਕੋ ਦੀਨਸਿ। ਸਕਲ ਅਧੀਨ ਤਿਨਹੁ ਕੇ ਕੀਨਸਿ ॥੪੪॥ ਤਖਤ ਬਿਠਾਏ
ਸੁਤ ਹਰਿਦਾਸ। ਕਹਿਨ ਕਰਿ ਸਭਿ ਮਹਿ ਕੀਨ ਪ੍ਰਕਾਸ਼। ਚਲਨਿ ਬਿਕੁੰਨ
ਆਪ ਕੋ ਚਹਨੇ। ਪੁੱਤ੍ਰੀ ਨਿਕਟ ਦੇਖਿ ਕੈ ਕਹਨੇ ॥੪੫॥ ‘ਸਭਿ ਤੇ ਸ਼ਰਧਾ ਉਰ
ਅਧਿਕਾਈ। ਜਾਚਿ ਲੇਹੁ ਹਮ ਤੇ ਮਨ ਭਾਈ’। ਸੁਨਿ ਕੈ ਹਰਖਤਿ ਪਿਤ ਕੀ
ਬਾਨੀ। ਅਧਿਕ ਭਾਉ ਕਰਿ ਭਾਖਨੇ ਭਾਨੀ ॥੪੬॥ ‘ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਮੁਝਕੋ ਕੀਨ
ਨਿਹਾਲ। ਮੈਂ ਹੋਂ ਸਭਿ ਤੇ ਭਾਗ ਬਿਸਾਲ। ਜਿਸ ਕੇ ਪਿਤ ਤੁਮ ਪੁਨਹਿ ਪ੍ਰਸੰਨ।
ਦਈ ਬਡਾਈ ਮੈਂ ਬਡ ਧੰਨ ॥੪੭॥ ਜੇ ਅਬਿ ਬਰ ਦੇਵਨ ਕੇ ਭਾਖਾ। ਯਾ

*ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਨੂੰ। *ਬਿਧਵਾ ਹੋਕੇ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰਹਿਸੇ। *ਬਿਧਨਾ, ਹੋਣਹਾਰ।
*ਭਾਵ ਸੁਹਾਗ ਦੇ ਭੂਸ਼ਣ ਆਦਿ ਚਿੰਨ੍ਹ। *ਮੋਤ ਹੋਣੀ ਹੈ ਤਦੇ ਹੀ ਆਪ ਨੇ ਉਚਾਰਿਆ ਹੈ। *ਪੱਕ
ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਰਤਣਾ ਸੀ। *ਬਾਬੀ ਦੀ। *ਪਾ:-ਇਸ, ਤਿਸ। †ਪਾ:-ਐਸੇ। ‡ਪਾ:-ਗੁਰ।

ਤੇ ਮੈਂ ਜਾਚਤਿ ਚਿਤ ਕਾਂਖਾ । ਇਕ ਚਿੰਤਾ ਅਤਿਸੈ ਬਿਰਧਾਇ । ਸੋ ਅਬਿ
 ਗਵਰ ਦੇਹੁ ਮਿਟਾਇ ॥੪੮॥ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਅੰਗਦਾ ਪੁਨ ਤੁਮ
 ਲੀਨਸਿ ਗੁਰਤਾ ਸੇਪਦ । ਅਬਿ ਦੀਨਸਿ ਮੁਝ ਘਰ ਬਡਿਆਈ । ਸੋ ਕਬਿ
 ਪਰ ਕੇ ਘਰ ਨਹਿ ਜਾਈ ॥੪੯॥ ਸੋਢੀ ਬੈਸ ਬਿਖੈ ਸੁ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਹਿ । ਸੁਨਹੁ
 ਪਿਤਾ ਜੀ ਇਹੁ ਮਮ ਆਸ਼ਹਿ । ਸੁਨਿ ਸ਼ਰਧਾਲੁ ਸੁਤਾ ਕੇ ਬੈਨਾਕਰੁਨਾ ਰਸ
 ਤੇ ਪੂਰਨ ਨੈਨ ॥੫੦॥ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਬਰ ਬਾਕ ਬਖਾਨਾ । ਤਵ ਸੁਤ, ਪੋਤਨ,
 ਪਤਿ, ਮਤਿਵਾਨਾ ਜਗਤ ਬਿਖੈ ਬਿਦਤਹਿ ਗੁਰ ਪੂਰੇ। ਤੋਹਿ ਮਨੋਰਥ ਹੋਹਿ
 ਜਰੂਰੇ ॥੫੧॥ ਇਮ ਕਹਿ ਆਪ ਬਿਕੁੰਠ ਸਿਧਾਰੇ। ਰਾਮਦਾਸ ਗੁਰ ਭੇ ਜਗ
 ਸਾਰੇ। ਬਹੁ ਸਿੱਖਜਨ ਕੋ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ਾਕਰੇ ਮਕਤਿ ਹਤਿ ਬੰਧ ਕਲੇਸ਼ ॥੫੨॥
 ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥੇ ਦੁਤਿਯ ਰਾਸੇ 'ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੈ
 ਨਾਮ ਤ੍ਰਯੋਦਸ਼ਮੇ ਅੰਸੂ ॥ ੩੧ ॥

੧੪ [ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਕਥਾ ਨਿੱਤ ਕ੍ਰਿਯਾ । ਹਿੰਦਾਲ । ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ । ਸ੍ਰੀ ਚੰਦ ਮੇਲ] ।
 ਦੇਹਗਾ। ਰਮਤ ਰਾਮ ਜਬਿ ਗੁਰੁ ਤੇ ਤਾਰਨ ਸਿੱਖਜ ਅਪਾਰ। ਐਸੇ ਪੂਰਨ ਬ੍ਰਹਮ
 ਕਉ ਬੰਦਉ* ਬਾਰੇ ਬਾਰ ॥੧॥ ਚੋਪਈ॥ ਬੈਠਿ ਇਕਾਗਰ ਗੁਰੁ ਦਿਆਰਾ ।
 ਮਨ ਮੈਂ ਐਸੇ ਕਰਤਿ ਬਿਚਾਰਾ—ਜਿਨ ਸਿਉਂ ਹਮਰੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ਸੁ ਪੁਤੀ । ਸੋ
 ਤੋ ਗਏ ਬਿਕੁੰਠ ਪਹੁਤੀ ॥੨॥ ਗੁਰ ਦੇਖੇ ਬਿਨ ਨੀਂਦ ਨ ਆਵੈ। ਜਿਉ ਅੰਬੁਜ
 ਰਵਿ ਬਿਨ ਕੁਮਲਾਵੈ—ਕਰਿ ਵਿਵੇਕ ਮਨ ਕੋ ਠਹਿਰਾਯੋ। ਸੰਤਿਨਾਮ ਸਿਮ-
 ਰਨਿ ਚਿਤ ਲਾਯੋ ॥੩॥ ਬਹੁਰੇ ਮਨ ਮਹਿ ਕੀਨ ਬਿਚਾਰਾ ।—ਸੋ ਕਰੀਏ ਜੋ
 ਗੁਰ ਉਚਾਰਾ । ਬਿਲਮ ਖੋਇ ਕਰਿ ਕਰੀਏ ਸੋਈ । ਜੈਸੇ ਕਾਰਜ ਸੀਘ੍ਰ ਸੁ
 ਹੋਈ—॥੪॥ ਤਾਲ ਬਨਾਵਨ ਚਾਹਿਸਿਭਲੇ। ਕਹਨੋ ਸਭਿਨਿ ਸੋ 'ਮਾਝੈ ਚਲੇ' ।
 ਮੋਹਿਨ ਮੁਹਰੀ ਸੰਗ ਸੁ ਕਹੈ। ਹਮ ਕਉ ਗੁਰ ਕੀ ਆਗਾ ਅਹੈ ॥੫॥ ਸੁਧਾ
 ਸਰੋਵਰ ਕੋ ਬਨਿਵਾਵਨਿ । ਤੁਮ ਭੀ ਆਇਸੁ ਕਰਹੁ ਅਲਾਵਨਿ । ਅਪਨ
 ਮਨੋਰਥ ਸਭਿਨਿ ਸੁਨਾਵਾ। ਪ੍ਰੇਮ ਮਹਾਂ ਪਰਿਵਾਰ ਬਧਾਵਾ ॥੬॥ ਮਿਲਿ ਕਰਿ
 ਗਵਨ ਕੀਨ ਤਤਕਾਲਹਿ। ਸਿੱਖ ਸੰਗਤਾਂ ਸੰਗ ਬਿਸਾਲਹਿ । ਭਏ ਤੁਰੰਗਨ
 ਪਰ ਅਸਵਾਰ । ਜੋ ਪਾਰੇ ਨੇ ਵੀਨਿ ਉਦਾਰ ॥੭॥ ਚੇਚਲ ਮਹਾਂ ਚਲਤਿ
 ਗੁਨ ਰੂਰੀ । ਉਛਰਤਿ ਬਡੇ ਬੋਗ ਤੇ ਪੂਰੀ । ਮਨਹੁ ਅਵਨਿ ਪਰ ਪਾਇ

*ਨਾ ਜਾਵੇ । ਐਸੇ ਰਾਮ (ਵਿਆਪ) ਰਹਿਆ ਹੈ (ਉਹੀ) ਰਾਮਦਾਸ ਹੋਕੇ ਜਦੋਂ ਚਾਹੁ ਹੋਏ ।
 ਗੁਰੁਵਾਕ ਭੀ ਹੈ:—ਹਰਿ ਜੀਉ ਨਾਮੁ ਪਰਿਓ ਰਾਮਦਾਸੁ ॥ *ਕਵਲ । *ਪਾ:—ਬੰਦਨ ।

ਨ ਲਾਵਹਿ । ਦਿਖਿਯਤਿ ਉਡੀ ਗਗਨ ਜਨੁ ਜਾਵਹਿ ॥ ੮ ॥ ਮਨ ਕੀ
ਗਤਿ ਕੋ ਲਖਿਬੇ ਕਰੈ^੧ । ਜਿਮ ਇੱਛਾ ਤਿਮਹੀ ਅਨੁਸਰੈ । ਅਲਪ ਕਾਲ
ਮਹਿ ਚਲਹਿ ਬਿਸਾਲਾ । ਅਵਲੋਕਹਿ ਬਿਸਮਹਿ ਨਰ ਜਾਲਾ ॥ ੯ ॥
ਚੱਕ ਗੁਰੂ ਕੇ ਪਹੁੰਚੇ ਜਾਇ । ਸੰਗ ਸੰਗਤਾਂ ਹੋਂ ਸਮੁਦਾਇ । ਕਾਰ ਤਾਲ
ਕੀ ਕਛੁ ਕਰਿਵਾਈ। ਸਿੱਖ ਨਿਕਾਸਹਿ ਬਹੁ ਫਲ ਪਾਈ ॥੧੦॥ ਮਹਾਂ ਮਹਾ-
ਤਮ ਸਤਿਗੁਰ ਕਹੈਂ । ਕਾਰ ਕਢਤਿ ਮਨ ਬਾਂਛਤਿ ਲਹੈਂ । ਕਿਤਿਕ ਮਾਸ
ਜਬਿ ਰਹਤਿ ਬਿਤਾਏ। ਕੀਰਤਿ ਪਸਰੀ ਛਿਤਿ ਅਧਿਕਾਏ ॥੧੧॥ ‘ਅਨਿਕ
ਪ੍ਰਕਾਰ ਮਨੋਰਥ ਮਨ ਕੇ । ਕਰਤਿ ਸੰਪੂਰਨ ਸਿੱਖਨ ਗਨਕੇ’ । ਜਹਿ ਕਹਿ
ਸੁਜਸ ਕਰਹਿ ਨਰ ਨਾਰੀ। ਆਵਨਿ ਲਾਗਸਿ ਨਿਤਿ ਧਨ ਭਾਰੀ ॥੧੨॥ ਸੋਢੀ
ਬੰਸ ਲਹੌਰ ਜੁ ਰਹੈ। ਕੀਰਤਿ ਸੁਨਤਿ ਸਕਲ ਸੁਖ ਲਹੈ । ‘ਅਮਰ ਗੁਰੂ ਨੈ
ਗੁਰਤਾ ਦਈ । ਸੰਗਤ ਸੰਗ ਅਧਿਕ ਤਿਨਿ ਭਈ ॥੧੩॥ ਲੋਕ ਹਜ਼ਾਰਹੁ
ਬੰਦੈਂ ਖਰੋ। ਦੈਬੇ ਜਨ ਮਨੁ ਬਾਂਛਤਿ ਕਰੇ’ । ਇੱਤਨਾਦਿਕ ਸੁਨਿ ਸੋਢੀ ਸਾਰੇ ।
ਦਰਸ਼ਨ ਕੇ ਆਏ ਹਿਤ ਧਾਰੇ ॥੧੪॥ ਚੱਕ ਗੁਰੂ ਕੇ ਆਨਿ ਮਿਲੇ ਹੈਂ । ਸਨ-
ਮਾਨੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਭਲੇ ਹੈਂ । ਇਕ ਦਿਨ ਬਸਿ ਗੁਰ ਕੇ ਸੰਗ ਕਹਜੈ । ‘ਲਵ-
ਪੁਰਿ ਮੈਂ ਤੁਮਰੇ ਘਰ ਲਹਜੈ ॥੧੫॥ ਪਿਤਾ ਤੁਮਾਰੇ ਸੁਰਗ ਸਿਧਾਏ । ਤਬਿ ਕੇ
ਤੁਮ ਇਤਿ ਦਿਸਿ ਚਲਿ ਆਏ। ਅਬਿ ਹੋਏ ਲਾਇਕ ਸਭਿ ਰੀਤਿ। ਨਿਵਹਿ
ਜਗਤ ਕਰਿ ਕੈ ਬਡ ਪ੍ਰੀਤਿ ॥੧੬॥ ਉਚਿਤ ਅਬਹਿ ਗਮਨਹੁ ਤਿਸਿ ਥਾਨ।
ਸਰਬ ਸੰਭਾਰਹੁ ਸਦਨ ਮਹਾਂਨ । ਅਪਨੇ ਬੰਸ ਬਿਖੈ ਅਬਿ ਚਲੀਅਹਿ ।
ਲਘੁ ਦੀਰਘ ਸਭਿਹਿਨਿ ਸੋਂ ਮਿਲੀਅਹਿ ॥ ੧੭ ॥ ਕਿਤਿਕ ਦਯੋਸ ਮਿਲਿ
ਬਸੀਅਹਿ ਤਹਾਂ। ਪੁਨ ਆਵਹੁ ਇੱਛਾ ਹੁਇ ਜਹਾਂ’ । ਇੱਤਨਾਦਿਕ ਬਹੁ ਬਾਕ
ਬਖਾਨੇ । ਰਾਮਦਾਸ ਗੁਰੂ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਮਾਨੇ ॥੧੮॥ ਸਰਬ ਸੋਢੀਅਨਿ ਲੈ
ਕਰਿ ਸੰਗਿ। ਸੰਗਤਿ ਬ੍ਰਿੰਦ ਲਗੇ ਹਰਿ ਰੰਗਿ^੨ । ਲਵਪੁਰਿ ਕਹੁ ਤਬਿ ਕੀਨਿ
ਪਯਾਨਾ । ਨਿਸਿ ਬਸਿ ਇਕ ਪਹੁੰਚੇ ਤਿਸ ਥਾਨਾ ॥ ੧੯ ॥ ਅਪਨੇ ਸਦਨ
ਕਰਜੈ ਤਬਿ ਡੇਰਾ । ਹੋਤਿ ਦੇਗ ਲਗਿ ਅੰਨ ਘਨੇਰਾ^੩ । ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸਮੈ ਜਾਗ
ਕਰਿ ਸਾਰੇਗਾਇ ਸੁਨਹਿ ਸਭਿ ਆਸਾ ਵਾਰੇ ॥੨੦॥ ਹੇਰਿ ਹੇਰਿ ਨਰ ਸੁਭ

^੧ਅਸਥਾਰ ਦੇ ਮਨ ਦੀ ਹਾਲਤ ਲਖ ਲੈਂਦੀ ਹੈ ਭਾਵ ਉਸਦੇ ਸੰਕਲਪ ਮਾਤ੍ਰ ਨਾਲ ਫੁਰਦੀ ਹੈ ।

^੨(ਨਾਲ) ਬਹੁਤੀ ਸੰਗਤ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿਚ ਲਗੀ । (ਅ) ਹਰੀ ਰੰਗ ਲੱਗ ਰਿਹਾ ਹੈ ।

^੩ਲੰਗਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ (ਜਿਸ ਵਿੱਚ) ਅੰਨ ਬਹੁਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ।

ਮਗੁ ਰੀਤਿ। ਹੋਵਨ ਲਗੇ ਸਿੱਖ ਕਰਿ ਪ੍ਰੀਤਿ। ਗੁਰਮੁਖ ਪੰਥ ਪਰੇਹਰਿ ਖਾਏ।
 ਮਨ ਬਾਂਛਤਿ ਸਤਿਗੁਰ ਤੇ ਪਾਏ॥੨੧॥ ਲਵਪੁਰਿ ਮਹਿ ਸਿੱਖੀ ਬਹੁ ਹੋਈ।
 ਸੱਤਿਨਾਮ ਸਿਮਰਹਿ ਦੁਖ ਖੋਈ। ਤਬਿ ਸਤਿਗੁਰ ਨਿਜ ਘਰ ਕੇ ਥਾਨ।
 ਧਰਮਸਾਲ ਰਚਿਵਾਇ ਮਹਾਂਨ॥੨੨॥ ਬੀਚ ਕੂਪ ਕੇ ਬਡ ਕਰਵਾਏ। ਸੁੰਦਰ
 ਮੰਦਰ ਰਚਿ ਸਮੁਦਾਏ। ਸੰਗਤਿ ਮੇਲ ਹੋਹਿ ਜਹਿ ਭਾਰੀ। ਸਕਲ ਕਹੈ
 ‘ਗੁਰ ਪਰਉਪਕਾਰੀ’॥੨੩॥ ਸਿੱਖਜ ਹੋਨ ਆਵਹਿ ਸਭਿ ਜਾਤੀ। ਪਗ ਪਾਹੁਲ
 ਤੇ ਲੇ ਸੁਖ ਥਾਤੀ। ਧੰਨ ਧੰਨ ਗੁਰ ਨਾਮ ਉਚਾਰੈ। ਭਵਜਲ ਤੇ ਤਤਕਾਲ
 ਉਧਾਰੈ॥੨੪॥ ਕਰਹਿ ਪਰਸਪਰ ਗੋਸ਼ਟ ਗਯਾਨ। ਰਿਦੈ ਧਰਹਿ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਕੋ
 ਧਯਾਨ। ਗੁਰ ਸਿੱਖੀ ਪੁਰਿ ਬਹੁਤ ਵਧਾਈ। ਅਰਪ ਉਪਾਇਨ ਕੋ ਸਮੁਦਾਈ
 ॥੨੫॥ ਸਤਿਸੰਗਤਿ ਕੀ ਰੀਤਿ ਚਲਾਇ। ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਕਾਲ ਸ਼ਬਦ ਕੋ ਗਾਇ।
 ਕਿਤਿਕ ਮਾਸ ਬਸਿ ਕਰਿ ਲਵਪੁਰੀ। ਗਮਨ ਕਰਨ ਕੋ ਇੱਛਾ ਕਰੀ॥
 ੨੬॥ ਧਰਮਸਾਲ ਮਹਿ ਕਿਤਿਕ ਟਿਕਾਏ। ਅਪਰ ਸਿੱਖ ਲੈ ਕਰਿ ਸਮੁਦਾਏ।
 ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਪੁਰੀ ਕਉ ਚਲੇ। ਭਾ ਰਿਰਕਾਲ ਸਭਿਨਿ ਸੋ ਮਿਲੇ॥੨੭॥ ਸਨੈ
 ਸਨੈ ਮਗ ਉਲੰਘੈ ਸਾਰੇ। ਆਨ ਪ੍ਰਵੇਸੇ ਪੁਰੀ ਮਝਾਰੇ। ਮੋਹਨ ਅਪਰ ਮੋਹਰੀ
 ਮਿਲੇ। ਔਰ ਸਭਿਨਿ ਪੁਛ ਕੁਸਲੀ ਭਲੇ॥੨੮॥ ਮਹਾਂਦੇਵ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਆਏ
 ਪਿਤ ਕੇ ਪਗ ਪੰਕਜ ਲਪਟਾਏ। ਅਪਰ ਮਿਲੈ ਸਗਰੇ ਪਰਵਾਰ। ਜਾਨਤਿ
 ਭਏ ਪ੍ਰਤਾਪ ਉਦਾਰ॥੨੯॥ ਦੇਸ ਬਿਦੇਸਨ ਸੰਗਤਿ ਆਵੈ। ਬਸਤ੍ਰ ਦਰਬ
 ਕੋ ਭੇਟ ਚੜਾਵੈ। ਪੂਜਾ ਹੋਇ ਸਦੀਵ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ। ਦਿਵਸ ਪਰਬ ਕੇ ਆਇ
 ਬਿਸਾਲਾ॥੩੦॥ ਲਗਹਿ ਅੰਬਾਰ ਉਪਾਇਨ ਕੇਰੇ। ਦੂਰ ਦੂਰ ਤੇ ਲਗਾਇ
 ਅਛੇਰੇ। ਅਰਪਹਿ ਬਿਨਤੀ ਕਰਹਿ ਅਗਾਰੀ। ਗੁਰ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਚਹਤਿ
 ਉਦਾਰੀ॥੩੧॥ ਸਤਿਗੁਰ ਦੇ ਸਭਿਹਿਨਿ ਉਪਦੇਸ਼। ‘ਸਿਮਰਹੁ ਸੱਤਨਾਮ
 ਜਗਤੇਸ਼ੁ’। ਨਿਤਪ੍ਰਤਿ ਗੁਰ ਕੋ ਇਮ ਬਿਵਹਾਰੁ। ਜਾਮ ਜਾਮਨੀ ਨਿੰਦਾ
 ਠਾਰਿ॥੩੨॥ ਕਰਿ ਨਿਤ ਕ੍ਰਿਯਾ ਸੋਚ ਕੇ ਧਰੈ। ਸੀਤਲ ਜਲ ਮਹਿ ਮੱਜਨ
 ਕਰੈ। ਪੁਨ ਸਮਾਧਿ ਕੋ ਲੇਤਿ ਲਗਾਇ। ਰਾਖਹਿ ਅੰਤਰਿ ਬ੍ਰਿਤਿ ਟਿਕਾਇ॥
 ੩੩॥ ਨਿਰ ਬਿਕਲਪ^੧ ਨਿਜ ਪਦ ਸੁਖ ਲੀਨ। ਆਸਨ ਬਿਰਹਿ ਅਡੋਲ
 ਪ੍ਰਥੀਨ। ਪ੍ਰਾਤਿ ਹੋਤ ਲੋਚਨ ਅਰਬਿੰਦ। ਬਿਕਸਤਿ ਭਰੇ ਸੁਪ੍ਰੇਮ ਬਿਲੰਦ॥

^੧ਗੁਰਮੁਖ ਮਾਰਗ, ਅਰਥਾਤ ਸਿੱਖੀ ਵਿਚ ਆਕੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਏ। ^੨ਪਹਿਰ ਰਾਤ ਰਹਿੰਦੀ ਜਾਗਕੇ।

^੩ਕਲਪਨਾਂ ਤੋਂ ਰਹਿਤ (ਸਮਾਧੀ)।

੩੪॥ਕੇਸਰ ਤਿਲਕ ਲਗਾਵਹਿ ਮਾਥੇ। ਪਹਿਰ ਬਸਤ੍ਰ ਪੁਨ ਸੋਭਾ ਸਾਥੇ।
 ਸਰਜ ਚਢੇ ਸਿੰਘਾਸਨ^੧ ਬਹੈਂ। ਆਨਿ ਦਰਸੁ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਿਖ ਲਹੈਂ॥੩੫॥
 ਕਿਰਤਨਿ ਗਾਇ ਰਬਾਬੀ ਆਗੇ। ਧੁਨਿ ਰਬਾਬ ਕੀ ਬਾਜਨਿ ਲਾਗੇ। ਸੁਨਹਿ
 ਸਿੱਖ ਬੈਠੇ ਗੁਰ ਤੀਰ। ਪੁਨ ਉਪਦੇਸ਼ਹਿ ਗੁਨੀ ਗਹੀਰ॥੩੬॥ ਪੁਨਹਿ ਦੇਗ
 ਜਬਿ ਹੋਵਹਿ ਤਜਾਰੀ। ਸਭਿ ਰਸ ਕੇ ਅਹਾਰ ਤਿਸ ਬਾਰੀ। ਸੁਪਕਾਰ^੨ ਸੁਧਿ
 ਦੇਹਿ ਜਿ ਆਈ। ਉਠਿ ਕਰਿ ਪਹੁੰਚਹਿ ਗੁਰ ਗੋਸਾਈਂ॥੩੭॥ ਸਭਿ ਸੰਗਤਿ
 ਕੇ ਬੀਚ ਸਥਾਨਾ। ਅਭੰਗਾਗਤਿ^੩ ਚਲਿ ਆਇ ਮਹਾਂਨਾ। ਇਕ ਸਮਾਨ
 ਸਭਿ ਦੇਤਿ ਅਹਾਰਾ। ਧਨੀ ਰੰਕ ਕੇ ਆਇ ਉਦਾਰਾ॥੩੮॥ ਸੰਗਤਿ ਬੀਚ
 ਅਚਹਿ ਤ੍ਰਿਪਤਾਵਹਿ। ਬਹੁਰ ਚੁਰਾ^੪ ਕਰਿ ਨਿਜ ਬਲ ਆਵਹਿ। ਪੁਨ ਇਕੰਤ
 ਰਹਿ ਕੇਤਿਕ ਕਾਲ। ਪੌਢੈਂ ਸਿਹਜਾ ਪਰ ਸੁਖ ਨਾਲ॥੩੯॥ ਜਾਮ ਦਿਵਸ
 ਤੇ ਸੋਚਾਚਾਰ। ਬੈਠਤਿ ਹੈਂ ਪੁਨ ਸੋਭਾ ਮਝਾਰ। ਕਥਾ ਸਮਾਗਮ ਕੇ ਤਿਸਿ
 ਕਾਲਾਗੁਰ ਜੁਤਿ ਸੰਗਤਿ ਸੁਨਹਿ ਰਸਾਲ^੫॥੪੦॥ ਭਗਤਿ ਬਿਰਾਗ, ਗਿਆਨ
 ਗੁਨ ਸਾਨੀ। ਹੋਹਿ ਕਥਾ ਆਤਮ ਸੁਖਦਾਨੀ। ਚਾਰ ਘਟੀ ਬਾਸੁਰ ਜਬਿ
 ਰਹੈ। ਸ਼ਬਦ ਕੀਰਤਨ ਕੇ ਸੁਖ ਲਹੈਂ॥੪੧॥ ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰਨ ਕੇ ਹੁਇੰਗਾਗ
 । ਰਾਗ ਦੇਖ ਜਿਨ ਸੁਨਿ ਅਘ ਭਾਗ^੬। ਭਾਗ ਜਗੇ ਜਿਨਕੇ ਹੁਇ ਲਾਗ^੭
 ਲਾਗ ਸੁਦ ਜਿਨ ਪ੍ਰੇਮ ਸੁ ਪਾਗ^੮॥੪੨॥ ਬ੍ਰਿਭਿ ਇਕੰਤ ਸਤਿਗੁਰ ਨਿਤ
 ਰਹੈਂ। ਸੁਨਹਿ ਨ ਕਾਹੂ ਤੇ ਨਹਿ ਕਹੈਂ। ਬਹੁ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਿਖ ਕੇ ਜਬਿ ਆਵੈ।
 ਤਿਸ ਕੇ ਸੁਭ ਉਪਦੇਸ਼ ਬਤਾਵੈਂ॥੪੩॥ ਨਾਤੁਰ ਸਦਾ ਤੁਸ਼ਨੀ ਧਰੈਂ। ਹਿਤ
 ਬਿਵਹਾਰ ਨ ਬੋਲਨ ਕਰੈਂ। ਸੰਧਾ ਤੇ ਇਕੰਤ ਪੁਨ ਹੋਇ ਪ੍ਰੇਮਮਗਨ ਰਹਿ,
 ਨਿਕਟ ਨ ਕੋਇ॥੪੪॥ ਲੋਚਨ ਮਹਿ ਜਲ ਝਲਕਤਿ ਸਦਾ। ਪ੍ਰੇਮ ਪ੍ਰਵਾਹਿ
 ਨ ਮਿਟਿ ਹੈ ਕਦਾ। ਜਾਮ ਨਿਸਾਲਗ ਸਿਖ ਸਮੁਦਾਏ। ਗਾਵਹਿ ਸੁਨਹਿ ਪ੍ਰੇਮ
 ਬਿਰਧਾਏ॥੪੫॥ ਪੌਢਹਿ ਜਬਿ ਸਿਹਜਾ ਪਰ ਧੀਰ। ਸੈਨ ਹੋਤ ਨਿਸ ਗੁਰੂ
 ਗੰਭੀਰ। ਸੁਨਹਿ ਸਿੱਖ ਜਬਿ: “ਸੁਪਤ ਕ੍ਰਿਪਾਲ”। ਨਿਜ ਨਿਜ ਬਲ ਗਮਨਹਿ
 ਤਿਸ ਕਾਲ॥੪੬॥ ਇਮ ਸਤਿਗੁਰ ਨਿਸ ਬਾਸੁਰ ਸਾਰੇ। ਕਰਹਿ ਬਿਤੀਤ
 ਨਾਮ ਹਰਿ ਪਸਾਰੇ। ਜਾਮ ਨਿਸਾ ਤੇ ਸਤਿਗੁਰ ਜਾਗਹਿ। ਸਿੱਖਜਨ ਕੇ

^੧ਗੱਦੀ ਤੇ। ^੨ਰਸੋਈਆ। ^੩ਲੋੜਵੰਦ। ^੪ਚੁਲਾ। ^੫ਰਸਾਂ ਦਾ ਘਰ ਭਾਵ ਸੰਦਰ (ਕਥਾ)।
^੬ਨੱਸ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ^੭ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਿਸਮਤ ਜਾਗੇ (ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ) ਲਾਗ ਲਗਦੀ ਹੈ (ਅ) ਲਾਗ=ਸਮੀਪ।
^੮ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੁਦ (ਕੀਰਤਨ ਆਦਿ ਦਾ) ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਤੇ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿਚ ਰੰਗੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਉਧਾਰ ਹਿਤ ਲਾਗਹਿ ॥੪੭॥ ਅਬਗਤਿ^੧ ਲੀਲਾ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇਰੀ । ਬਰਨੈ
ਸਕਲ, ਸਕਤਿ ਕਜਾ ਮੇਰੀ । ਜਿਤਿਕ ਬੁਝਾਵਹਿ ਸਤਿਗੁਰ ਆਪਾਬਰਨਨ
ਕਰਵਿ ਤਿਤਿਕ ਪਰਤਾਪ ॥੪੮॥ ਏਕ ਸਿੱਖ ਜਿਸ ਨਾਮ ਹੀਦਾਲਾ ਸਤਿ-
ਗੁਰ ਸੇਵਾ ਕਰਤਿ ਬਿਸਾਲ । ‘ਸੱਤਿਨਾਮ’ ‘ਕਰਤਾਰ’ ਅਪਾਰਾ । ਆਠਹੁ
ਜਾਮ ਜਾਪ ਜਿਨ ਧਾਰਾ ॥੪੯॥ ਮਿਲਹਿ ਨ ਕਿਹ ਸੋ, ਰਾਗ ਨ ਦ੍ਰੋਸ਼। ਬੋਲਹਿ
ਸੁਨਹਿ ਨ, ਸਾਂਤਿ ਹਮੇਸ਼ । ਦੇਗ ਬਿਖਹਿ ਸਭਿ ਚਨ ਸੁ ਛਾਨਹਿ । ਇਕ
ਅੰਗੀ, ਬਿਨ ਗੁਰੂ ਨ ਜਾਨਹਿ^੨ ॥੫੦॥ ਮਗਨ ਪ੍ਰੇਮ ਕੇ ਰੰਗਨੋ ਰੰਗ। ਅੰਤਰ
ਬ੍ਰਿਤੀ ਸਦਾ ਸੁਖ ਸੰਗ । ਕਾਮ ਨ ਰੋਧ ਨ ਲੋਭ ਹੰਕਾਰ । ਸੱਤਨ ਨਾਮ ਸੋ
ਲਾਗੀ ਤਾਰ ॥੫੧॥ ਹਰਖ ਨ, ਸ਼ੋਕ ਨ, ਬੈਰੀ ਮੀਤ ਨ । ਤਤਪਰ ਰਹੈ ਏਕ
ਮਨ ਜੀਤਨ^੩ । ਨਿਸ਼ਕਾਮੀ, ਨਿਤ ਸਹਿਨ ਸੁਸ਼ੀਲਾ ਸਦਾ ਏਕ ਰਸ ਮਹਿ
ਬ੍ਰਿਤਿ ਮੀਲ^੪ ॥ ੫੨ ॥ ਅੰਤਰਯਾਮੀ ਸਤਿਗੁਰ ਦਸਾਲ । ਲਖੀ ਸਿੱਖ ਕੀ
ਦੀਰਘ ਘਾਲ । ਇਕ ਦਿਨ ਸਲਿਤਾ ਕੋ ਗੁਰ ਗਏ । ਮੰਦ ਮੰਦ ਪਦ ਕੀ
ਗਤਿ ਲਏ ॥੫੩॥ ਮੱਜਨ ਕਰਿ ਪੁਰਿ ਕੋ ਪੁਨ ਆਏ । ਦੇਗ ਸਦਨ ਮੋ^੫*
ਗੁਰ ਪ੍ਰਵਿਸਾਏ। ਜੋਤਿਕ ਸਿੱਖ ਕਰਤਿ ਤਹਿ ਸੇਵਾ । ਸਨੇ ਸਨੇ ਸਭਿ ਪਿਖਿ
ਗੁਰਦੇਵ ॥੫੪॥ ਗੰਧਤਿ ਚੂਨ ਤਬਹਿ ਹੀਦਾਲਾ ਲਗਨੋ ਰਹਨੋ ਜੁਗ ਹਾਥਨ
ਨਾਲ ।—ਮ੍ਰਿਤਕਾ ਲਗਹਿ ਨ—ਇਮਿ ਉਰ ਧਾਰੀ। ਤਬਿ ਦੋਨਹੁ ਕਰਿ ਹਾਥ
ਪਿਛਾਰੀ ॥੫੫॥ ਗੁਰ ਪਦ ਪੰਕਜ ਮਸਤਕ ਧਰਨੋ । ਦੇਖਿ ਪ੍ਰੇਮ ਕੋ ਬਾਕ
ਉਚਰਨੋ। ‘ਤੇਰੇ ਪ੍ਰੇਮ ਮੋਹਿ ਮਨ ਭਾਯੋ। ਨਈ ਰੀਤਿ ਕੋ ਪੰਥ ਚਲਾਯੋ’ ॥੫੬॥
ਮੇਰੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਤੋਹਿ ਪਰ ਭਈ । ਹਤਿ ਬੰਧਨ ਮੁਕਤੀ ਸੁਭ ਲਈ । ਪੂਰਨ
ਸੇਵਾ ਅਬਿ ਤਵ ਹੋਈ। ਬਾਂਛਤਿ ਪਾਇ, ਨ ਸੰਸੈ ਕੋਈ^੬ ॥੫੭॥ ਸਿੱਧ ਅਵਸਥਾ
ਗੁਰ ਕੇ ਕਹੇ। ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਭਈ, ਬਰਮ ਗੁਰ ਵਹੇ। ਜੈਸੇ ਮਹਾਂ ਚੰਕ ਹੁਇ ਕੋਈ।
ਪਦ ਕੁਬੇਰ ਕੇ ਬੈਠਹਿ ਸੋਈ ॥੫੮॥ ਨਿਜ ਕਰ ਸੋ ਤਿਹ ਮਾਥ ਉਠਾਇ ।
ਦੀਨ ਸੂਦਨਾ^੭ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਭਾਇ । ਲੋ ਕਰਿ ਧਰਨੋ ਸੀਸ ਪਰ ਜਬੈ । ਹੁਤੋ
ਜੀਵ, ਈਸ਼ੁਰ ਭਾ ਤਬੈ ॥੫੯॥ ਤੀਨ ਲੋਕ ਗਾਮੀ ਹੁਇ ਗਯੋ^੮ । ਸ੍ਰੀ ਸਤਿ-

^੧ਅਚਰਜ । ^੨ਭਾਵ ਅਨੰਤ ਪ੍ਰੇਮ ਵਾਲਾ ਸੀ, ਗੁਰੂ ਬਿਨਾਂ (ਕਿਸੇ ਨੂੰ) ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ ਸੀ ।

^੩ਮਨ ਜਿੱਤਣ ਦੇ । ^੪ਮਿਲੀ ਹੋਈ । ^੫ਲੰਗਰ ਵਿਚ । ^੬ਭਾਵ ਨਵੀਂ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮੱਥਾ ਟੇਕਿਆ ਹੋਈ । ^੭ਪਰਨਾ, ਸਾਫ਼ । ^੮ਤਿੰਨ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਗੰਮਤ ਵਾਲਾ, ਭਾਵ ਤਿੰਨ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਹੋ ਆਈ ।

*ਪਾ:-ਕੇ ।

ਗੁਰ ਉਚੇ ਪਦ ਦਯੋ। ਸਭਿ ਸਿੱਧਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਭੀ ਆਇ। ਅਦਭੁਤ ਹੀ ਕੁਛ
 ਬਨਯੋ ਬਨਾਇ॥੬੦॥ ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕਰਿ ਖਰੋ ਹਿੰਦਾਲ। ਕਰਿ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ
 ਸੁਜਸੁ ਬਿਸਾਲ। 'ਕਹੀ ਨ ਜਾਇ ਗੁਰੁ ਗਤਿ ਨਜਾਰੀ। ਛਿਨ ਮਹਿ ਬਖਸਿ
 ਤਿਲੋਕੀ ਸਾਰੀ॥੬੧॥ ਕਰਹਿ ਨਿਹਾਲ ਦਾਸੁ ਤਤਕਾਲ। ਤੁਮ ਸਮਾਨ
 ਨਹਿ ਆਨ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ। ਧੰਨ ਧੰਨ ਗੁਰ ਪਰਮ ਉਦਾਰੇ। ਕਹੇ ਨ ਜਾਇ
 ਚਰਿਤ੍ਰ ਤੁਮਾਰੇ॥੬੨॥ ਤਬ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੋ ਬਾਕ ਬਖਾਨੇ। 'ਅਬਿ ਅਪਨੇ ਘਰ
 ਗਮਨਹੁ ਸਯਾਨੇ। ਸੋਤਿਨਾਮ ਕੋ ਮੰਤ੍ਰ ਜਪਾਵਹੁ। ਬਹੁ ਲੋਕਨ ਉਪਦੇਸ਼
 ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਾਵਹੁ'॥੬੩॥ ਇਮਿ ਕਹਿ ਵਿਦਾ ਕੀਨਿ ਹਿੰਦਾਲ। ਗਮਨਯੋ ਲੋ ਕਰਿ
 ਬਖਸ਼ ਬਿਸਾਲ। ਬਸਨੋ ਜਾਇ ਅਪਨੇ ਗ੍ਰਿਹ ਮਾਂਹੀ। ਕਬਿ ਕਬਿ ਆਇ
 ਦਰਸ ਕੋ ਪਾਹੀ॥੬੪॥ ਕਹਨੇ ਹਿੰਦਾਲ ਕੇਰ ਬਿਰਤਾਂਤ। ਜਿਮਿ ਬਖਸਿਸ਼
 ਹੋਈ ਬੱਖਜਾਤ। ਟਹਿਲ ਕਰੀ ਸ਼ਰਧਾ ਕੇ ਸਾਥ। ਮਹਿਲ ਲਹਨੇ ਅਰੁ ਭਯੋ
 ਸਨਾਥ॥੬੫॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਕਰੀ ਜਿਸ ਓਰ। ਭਯੋ ਨਿਹਾਲ ਬੰਧ
 ਨਿਜ ਤੋਰਿ। ਅਪਰਨ ਕੀ ਠਾਨੈ ਕੱਲਜਾਨ^੧। ਇਹੁ ਸਾਖੀ ਯਾ ਮੈ ਪਰਮਾਨ
 ॥੬੬॥ ਵੇਹਗ॥ ਗਈ ਹੁਤੋ ਸੁਮੇਰੁ ਸੋ ਭਯੋ ਜਗਤ ਬੱਖਜਾਤ। ਨਹਿ ਅਚਰਜ
 ਕੋਈ ਕਰੋ, ਸਤਿਗੁਰ ਸਫਲੀ ਦਾਤ॥੬੭॥ ਚੋਪਈ॥ ਇਕ ਦਿਨ ਬੈਠੇ
 ਸਤਿਗੁਰ ਦਸਾਲੁ॥ ਅਯੋ ਗੁਰਦਾਸ ਸੁ ਪ੍ਰੇਮ ਬਿਸਾਲੁ। ਹਾਥ ਜੋੜਿਕੈ ਬਿਨੈ
 ਬਖਾਨੀ। 'ਮੋ ਕਉ ਸਿੱਖੀ ਦੇਹੁ ਮਹਾਂਨੀ'॥੬੮॥ ਏਖੀ ਸ਼ਰਧਾ ਤਿਨਕੀ ਪੂਰੀ।
 ਸਤਿਗੁਰ ਬੈਲੇ ਵਾਕ ਗਰੂਰੀ^੨। ਸਿਮਰਹੁ ਵਾਹਿਗੁਰੁ ਸਤਿਨਾਮੁ। ਜਾਂਤੇ
 ਪਾਵਹੁ ਸੁਖ ਬਿਸਰਾਮੁ॥੬੯॥ ਅਬਿ ਤੁਮ ਆਗੈ^੩ ਮਾਂਹਿ ਸਿਧਾਵਹੁ। ਤਹਿ ਕੀ
 ਸੰਗਤਿ ਪ੍ਰੇਰ ਲਯਾਵਹੁ। ਸਮੇ ਪਾਇ ਬਾਲੀ ਤੁਮ ਕਰਨੀ। ਗੁਰ ਸਿੱਖਨ ਕੇ
 ਮਨ ਕਉ ਹਰਨੀ'॥੭੦॥ ਵੇਹਗ॥ ਸਨਿ ਕਰਿ ਬਚਨ ਦਸਾਲ ਕੇ ਚਰਨ
 ਨਿਵਾਯੋ ਸੀਸ। ਆਗੈ ਕੋਪਯਾਨਾ ਕਰਨੈ ਜਾਨਿ ਗੁਰੁ ਜਗਦੀਸ਼॥੭੧॥ ਚੋਪਈ॥
 ਗੁਇੰਦਵਾਲ ਤੇ ਚਲੇ ਗੁਸਾਈ^੪। ਮੋਹਨ ਮੁਹਰੀ ਬਿਦਾ ਕਰਾਈ। ਅਪਨ
 ਪਰੀ^੫ ਮਹਿ ਆਨਿ ਬਸਾਏ। ਜਿਨ ਸਿੱਖਨ ਕੋ ਨਾਮ ਚੁੜਾਏ*॥੭੨॥ ਵੇਹਗ॥

^੧ (ਉਹ ਸਿੱਖ, ਜੋਰਨਾਂ ਦੀ ਕੱਲਜਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ^੨ ਗੋਰਵਤਾ ਵਾਲੇ। ^੩ ਆਗਰਾ ਸ਼ਹਿਰ।
^੪ ਭਾਵ ਰਾਮਦਾਸ ਪੂਰੇ। * ਇਹ ਚੋਪਈ (੭੨ ਵੀਂ) ਦੇ ਲਿਖਤੀ ਨੁਸਖਿਆਂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ
 ਹੈ ਤੇ ਇਹ ਪ੍ਰਕਾਰਤ ਵਿਰੁਧ ਵੀ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਅਜੇ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਹੀ ਠਹਿਰੇ
 ਹੋਏ ਹਨ। ਏਥੇ ਇਸੇ ਰਾਸ ਦਾ ਅੰਸੂ ੧੫ ਅੰਕ ੧੫ ਤਬਾ ਅੰਸੂ ੧੬ ਅੰਕ ੨੩।

ਏਕ ਦਿਨਾ ਸ੍ਰੀ ਚੰਦ ਜੀ ਮਨ ਮਹਿ ਕਰਤਿ ਬਿਚਾਰ ।—ਰਾਮਦਾਸੁ ਅਥਿ
ਗੁਰ ਭਏ ਹਮ ਸੇਂ ਕੈਸੇ ਪਜਾਰ?—॥ ੭੩॥ ਚੌਪਈ॥ ਐਸੇ ਮਨ ਮਹਿ ਕਰਤਿ
ਬਿਚਾਰੀ॥ ਚਲੇ ਗੁਦੜੀਏ ਕਰਿ ਅਸਵਾਰੀ । ਸੁਨਿਕੈ ਰਾਮਦਾਸ ਗੁਰ ਪੂਰੇ ।
ਤੁਰਨ ਚਲੇ ਪ੍ਰੇਮ ਭਰਪੂਰੇ॥ ੭੪॥ ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕਰਿ ਕਰੀ ਪ੍ਰਨਾਮੁ॥ ਆਨੇ ਘਰ
ਮਹਿ ਬਿਨੈ ਬਖਾਨੁ॥ ਏਕ ਸੁਹਯ ਪੰਜ ਸੱਤ ਰੁਪਯਾ*॥ ਦੀਨਿ ਭੇਟ ਬਹੁ ਸੇਵ
ਕਮਯਾ॥ ੭੫॥ ਏਕ ਜਾਮ* ਦਿਨ ਜਬੈ† ਰਹਾਇਓ॥ ਆਇ ਰਥਾਬੀ ਕਿਰਤਨ
ਗਾਇਓ । ਉਚਸਥਾਨ ਸ੍ਰੀਚੰਦ ਬਿਠਾਏ॥ ਆਪ ਨਿੰਮ੍ਰਿ ਕਰਿ ਤਰੇ ਤਕਾਏ
॥ ੭੬॥ ਸਿਰੀਚੰਦ ਬੋਲੇ ਤਤਕਾਲੁ । ਕਰਤਿ ਪਰਖਣਾ ਪ੍ਰੇਮ ਦਿਆਲੁ ।
‘ਇਤਨਾ ਦਾੜਾ ਕੈਸ ਬਧਾਯੋ?’ ਸੁਨਿਕੈ ਸਤਿਗੁਰ ਭੇ ਨਿੰਮ੍ਰਾਯੋ ॥ ੭੭॥
ਦੋਹਰਾ॥ ਚਰਨ ਗਹੇ ਕਰਿ ਪ੍ਰੇਮ ਸੋਧੈ ਛਹਿ ਬਾਰੰਬਾਰ॥ ਇਸਹੀ ਹੋਤੁ ਵਧਾਤਿ
ਭੇ, ਸੁਨੀਏ ਗੁਰ ਸੁਤ ਦਸਾਰ!॥ ੭੮॥ ਦੋਖਿ ਨਿੰਮ੍ਰਤਾ ਗੁਰੂ ਕੀ ਸ੍ਰੀਚੰਦ ਭਏ
ਪ੍ਰਸੰਨਾ॥ ਅੰਗਦ ਲੀਨੀ‡ ਸੇਵ ਕਰਿ ਤੁਮਰੋ ਪ੍ਰੇਮ ਅਨੰਨ ॥ ੭੯॥ ਤੁਮਰੀ
ਮਹਿਮਾ ਅਧਿਕ ਹੈ ਕਹੀਏ ਕਾਹਿ ਬਨਾਇ । ਤੁਮਰੇ ਸਰ ਮੈਂ ਜੋ ਮਜਹਿ
ਪਾਪੀ ਭੀ ਗਤਿ ਪਾਇ ॥ ੮੦॥ ਐਸੇ ਬਰ ਦੇ ਚਲਤਿ ਭੇ ਜਹਿ ਪੁਰਿ ਸ੍ਰੀ
ਕਰਤਾਰ । ਅਪਨ ਥਾਨ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਅਏਉਪਤਿਤ ਉਧਾਰਨ ਹਾਰ ॥ ੮੧॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ ਚਾਲੀਸਾ ਨਾਮ ਸ੍ਰੀ ਚੰਦ ਮਿਥਾਪਾ ਪ੍ਰਸੰਨ ਚਰਨਨੰਠਾਮ ਚਤੁਰ ਵਸੰਤ ਅੰਸੁ ॥ ੧੫ ॥

੧੫. [ਭਾਈ ਸੰਹਾਰੀ ਜੀ ਲਾਹੋਰੋਂ ਆਏ] ।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਸਰਬ ਅਤੀਤ ਨਿਤਿ ਕਰਮਨ ਤੇ ਨਿਰਲੇਪ॥ ਮਾਯਾ ਕੇ
ਦੁਖ ਸੁਖ ਜਿਭੇ ਕਰਿ ਨਹਿ ਸਕਹਿ ਵਿਖੇਪ ॥੧॥ ਚੌਪਈ ॥ ਪੁਨ ਸਤਿਗੁਰ
ਬੈਠੇ ਦਿਨ ਏਕਾਸਿਖ ਚਹੁੰਦਿਸ ਜੋ ਚਹਤਿ ਬਿਬੇਕ॥ ਸੁਨਿਬੇ ਕੇ ਅਭਿਲਾ-
ਖਾਵਾਨ । ਗੁਰਕੇ ਬਾਕ ਦੇਤਿ ਕੱਲਸਾਨ ॥ ੨॥ ‘ਸੁਨਹੁ ਸਿੱਖ ਤੁਮ ਮੋਕਹੁ
ਪਜਾਰੇ । ਮਾਨੁਖ ਜਨਮ ਦੁਲਭ ਕੋ ਧਾਰੇ॥ ਹਰਿ ਸਿਮਰਨ ਬਿਨ ਬ੍ਰਿਥਾ ਨ
ਖੋਵਹੁ॥ ਨਰਕ ਸੁਰਗ ਨਹਿ ਪੁਨ ਪੁਨ ਜੋਵਹੁ॥ ਹਰਟ ਟਿੰਡ ਜਜੋਂ ਆਵਨ

*ਸੇਵਕ ਦਾ ਨਾਮ । †ਇਕ ਘੋੜਾ ਤੇ ਪੰਜ ਸੌ ਰੁਪਯਾ । ‡ਨਿੰਮ੍ਰਤਾ ਵਾਲੇ ਹੋਏ । *ਗੁਰਿਆਈ
ਲੀਤੀ । †ਮਨ ਦਾ ਖਿੰਡਾਉ । *ਪਾ—ਪਹਿਰ । †ਪਾ—ਆਨ, ਆਇ । ‡ਇੱਥੇ

ਸ੍ਰੀ ਚੰਦ ਜੀ ਆਪ ਮੰਨ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਗੱਦੀ ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਜੀ ਨੇ ਲੀਤੀ, ਭਾਵ ਅਸੀਂ ਗੱਦੀਓਂ
ਵਿਰਥੇ ਰਹੇ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਨਿੰਮ੍ਰਤਾ ਲਈ ਦੇਖੋ ਅਗਲੇ ਅੰਸੁ ਦਾ ਅੰਕ ੧੭। ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਸ੍ਰੀਚੰਦ ਜੀ
ਆਪ ਚੱਲਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਆਏ ਹਨ, ਘਰ ਆਏ ਗੁਰੂ ਸੁਤ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਜੋ ਗੁਰੂ
ਰਾਮ ਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਕੀਤਾ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਉੱਚੇ ਤੇ ਅਮਿੱਟ ਸ਼੍ਰੋਸ਼ਣਾਚਾਰ ਦਾ ਲਖਾਯਕ ਹੈ ।

‡ਪਾ:—ਰਾਮਦਾਸ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ । ‡ਪਾ:—ਹਿੰਦਾਲ, ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ, ਸ੍ਰੀ ਚੰਦ ਮਿਲਾਪ ।

ਜਾਨਾਉਚ ਨੀਚ ਬਲ ਕਰਨ ਪਯਾਨਾ। ਸੱਤਿਨਾਮ ਤੁਮ ਰਦੈ ਬਸਾਵਹੁ।
ਮਨ ਕੇ ਸਕਲ ਬਿਕਾਰ ਨਸਾਵਹੁ ॥ ੪ ॥ ਰਮਹੁ ਪ੍ਰੇਮ ਧਰਿ ਗੁਰ ਉਪ-
ਦੇਸ਼। ਕਾਟਹੁ ਬਿਕਟ ਕਪਾਟ ਕਲੇਸ਼*। ਹਿਤ ਰਹਿਨੀ ਕੇ ਸਿੱਖਨ
ਲੋਕ†। ਸਤਿਗੁਰ ਉਚਰਨੋ ਰਚਿਰ ਸ਼ਲੋਕ ॥੫॥ ਮਃ ੪ ॥

ਗੁਰ ਸਤਿਗੁਰ ਕਾ ਜੋ ਸਿਖੁ ਅਖਾਏ ਸੁ ਭਲਕੇ ਉਠਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ
ਧਿਆਵੈ ॥ ਉਦਮੁ ਕਰੇ ਭਲਕੇ ਪਰਭਾਤੀ ਇਸਨਾਨੁ ਕਰੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰਿ
ਠਾਵੈ ॥ ਉਪਦੇਸਿ ਗੁਰੁ ਹਰਿ ਹਰਿ ਜਪੁ ਜਾਪੇ ਸਭਿ ਕਿਲਵਿਖ
ਪਾਪ ਦੇਖ ਲਹਿ ਜਾਵੈ ॥ ਫਿਰਿ ਚੜੈ ਦਿਵਸੁ ਗੁਰਬਾਣੀ ਗਾਵੈ ਖਹ-
ਦਿਆ ਉਠਦਿਆ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਧਿਆਵੈ ॥ ਜੋ ਸਾਸਿ ਗਿਰਾਸਿ ਧਿਆਏ
ਮੇਰਾ ਹਰਿ ਹਰਿ ਸੇ ਗੁਰਸਿਖੁ ਗੁਰੁ ਮਨਿ ਭਾਵੈ ॥ ਜਿਸਨੇ ਦਇਆਲੁ ਹੋਵੈ
ਮੇਰਾ ਸੁਆਮੀ ਤਿਸੁ ਗੁਰਸਿਖ ਗੁਰੁ ਉਪਦੇਸੁ ਸੁਣਾਵੈ ॥ ਜਨੁ ਨਾਨਕੁ ਧੂੜਿ
ਮੰਗੈ ਤਿਸੁ ਗੁਰਸਿਖ ਕੀ ਜੋ ਆਪਿ ਜਪੇ ਅਵਰਹ ਨਾਮੁ ਜਪਾਵੈ ॥ ੨ ॥

ਬੋਧਈ॥ਸ਼੍ਰੀਗੁਰ ਮੁਖ ਤੇ ਸੁਨਿ ਉਪਦੇਸ਼।ਧਰਤਿ ਭਏ ਜਿਨਿ ਭਾਗ ਵਿਸੇਸ਼।
ਸੰਗਤਿ ਕੇ ਮਨੁ ਚਾਮੀਕਰ*ਹੈ। ਗੁਰ ਉਪਦੇਸੁ ਰਤਨ ਸਮਸਰ ਹੈ ॥ ੬ ॥
ਅਸ ਭੂਖਨ ਜੁਗ ਲੋਕ ਸੁਹਾਵਤਿ।ਜਹਾਂ ਕਹਾਂ ਆਦਰ ਕੋ ਪਾਵਤਿ।ਸਿੱਖਨ
ਕੇ ਉਰ ਸਰ ਸਮਸਰ ਹੈ।ਗੁਰ ਉਪਦੇਸੁ ਬਿਮਲ ਜਲ ਭਰਿ ਹੈ॥੭॥ ਤਿਸੁ
ਅਨੁਸਾਰ ਕ੍ਰਿਤ ਜੋ ਕਰਨੀ॥ਅਰਬੰਦਨ ਕੀ ਬਨੀ ਸੁ ਬਰਨੀ†।ਮਨ ਸਿੱਖਨ
ਕੇ ਧਾਤੁ ਸਮਾਨ। ਪਾਰਸੁ ਗੁਰ ਉਪਦੇਸੁ ਮਹਾਂਨ ॥ ੮ ॥ ਕੰਚਨ ਹੋਇ ਮਹਾਂ
ਛਬਿ ਧਾਰੀ।ਸਹੈ ਕਸੋਟੀ ਸਭਿ ਮਲ ਹਾਰੀ॥ਬਾਵਨ ਚੰਦਨ ਗੁਰ ਉਪਦੇਸੁ।
ਜਨ ਮਨ ਤਰੁ ਬਨ ਗੰਧਿ ਵਿਸੇਸ਼॥੯॥ਗੁਰ ਘਨ ਤੇ ਬਚ ਬੰਦਨ*ਪਾਏ।
ਚਾਤ੍ਰਕ ਸਿਖ† ਸਨ ਪੀ ਤ੍ਰਿਪਤਾਏ।ਕਿਨਹੂੰ ਸਿੱਧਾਂ ਲਈ ਅਠਾਰਹਿ।ਕੋ
ਆਤਮ ਕੋ ਰੂਪ ਬਿਚਾਰਹਿ ॥੧੦॥ ਕੋ ਪ੍ਰਭੁ ਸਿਮਰਨ ਕੇ ਅਨੁਰਾਗੀ।ਕੋ
ਦਰਸਨ ਹਰਿ ਚਹਿ ਬਡਭਾਗੀ।ਬਿਸ਼ਯ ਵਿਰਾਗ ਕਿਨਹੂੰ ਕੇ ਹੋਵਾ॥ਕਿਨਹੂੰ
ਸੁਖ ਨਿਜ ਅੰਤਰ ਜੋਵਾ॥੧੧॥ ਭਰਮ ਮੋਹ ਸੇਸੈ ਤ੍ਰੈ ਤਾਪੁ।ਸਭਿ ਸੰਗਤ ਕੇ
ਖਾਪਿ ਕਲਾਪੁ।ਕਰਹਿ ਸਭਿਨਿ*ਪਰ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕ੍ਰਿਪਾਲ।ਬੰਧਨ ਕਾਟਿ ਦਏ
ਤਤਕਾਲ ॥੧੨॥ ਇਕ ਦਿਨ ਬੈਠੇ ਸਤਿਗੁਰ ਸਭਾ।ਜਨੁ ਮੁਨਿ ਗਨ ਸੇ

*ਉਚਾਰੇ। †ਸਿੱਖਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਰਹਿਣੀ ਵਾਸਤੇ। *ਸੇਨਾਂ। *ਕਵਲਾਂ ਦੀ ਬਗੀਚੀ ਕਥਨ
ਕੀਤੀ ਹੈ। †(ਮਨ ਦੀ) ਸਾਰੀ ਮੇਲ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨਾਂ ਇਹ ਕਸਵਟੀ ਸਹਾਰਨਾਂ ਹੈ। *ਦਾਸਾਂ।
ਦਾ ਮਨ ਬਿੰਡਾਂ ਦਾ ਬਨ (ਹੈ ਜੋ ਗੁਰੁ ਉਪਦੇਸ਼ ਨਾਲ) ਬਹੁਤੀ ਸੁਗੰਧੀ ਵਾਲਾ (ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ)।
*ਬਚਨਾਂ (ਰੂਪੀ) ਕਣੀਆਂ। *ਬੰਬੀਹੇ ਵਤ ਸਿੱਖ। *ਪਾ:-ਸਭਿ ਸੰਗਤਿ।

ਸ਼ਿਵ ਕੀ ਪ੍ਰਭਾ । ਲਵਪੁਰਿ ਬਿਖੈ ਨਾਮ ਸੰਹਾਰੀ^੧ । ਕੁਲ ਸੋਢੀ ਸੁਭ ਕਰਤਿ
ਅਚਾਰੀ॥੧੩॥ ਰਾਮਦਾਸ ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ ਤਾਯਾ । ਤਿਸ ਕੋ ਸੁਤ ਗੁਨ ਸਹਤ
ਸੁਹਾਯਾ । ਸਕਟ ਅਰਥ ਹੋਇ ਕਰਿ ਆਯਹੁ । ਚਤੁਰ ਦਾਸ ਅਪੁਨੇ ਸੰਗ
ਲਯਾਯਹੁ ॥੧੪॥ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਸੁ ਉਤਰਜੋ ਆਈ । ਗਯੋ ਗੁਰੂ ਢਿਗ ਲੇ
ਮਿਠਿਆਈ॥ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਬੰਦਨ ਚਹਿ ਕਰਜੋ । ਰਾਮਦਾਸੁ ਸਤਿਗੁਰੁ ਨਿਹਰਜੋ
॥ ੧੫ ॥ ਇਕ ਤੋ ਲਖਜੋ ਬਡੋ ਇਹੁ ਭ੍ਰਾਤਾ । ਕਰਮੁ ਕਰਤਿ ਸੁਭ, ਦੁਤੀਏ
ਜਾਤਾ । ਤਿਤੀਏ ਤਾਏ ਕੋ ਸੁਤ ਆਹਿ । ਹਮ ਢਿਗ ਆਯਹੁ ਚਾਹ ਉਮਾਹ^੨
॥੧੬॥ ਯਾਂਤੇ ਤਿਹ ਕੇ ਕਰ ਨਿਰਵਾਰੇ^੩ । ਆਪ ਚਰਨ ਪਰ ਬੰਦਨ ਧਾਰੇ ।
ਇਮਿ ਬਿਲੋਕ ਕੈ ਨੰਮ੍ਰਿ ਅਗਾਰੀ । ਬਿਸਮੈ ਹੋਇ ਕਹਤਿ ਸੰਹਾਰੀ॥ ੧੭ ॥
‘ਅਸਮੰਜਸੁ ਨਹਿ ਕਰਹੁ ਗੁਸਾਈਂ । ਅਬਿ ਤੁਮ ਕੋ ਹਮ ਲਖਹਿ ਨ ਭਾਈ ।
ਸਤਿਗੁਰ ਅਮਰਦਾਸੁ ਕਰਿ ਸੰਗ । ਜਗ ਗੁਰ ਬਨਿ ਪਦ ਲਹਜੋ ਉਤੰਗ ॥
੧੮ ॥ ਮਾਨਨੀਯ ਭੇ ਨਰਨ ਹਜ਼ਾਰਨਿ । ਸਰਬ ਸ਼ਕਤਿ ਯੁਤਿ ਕਰਤਿ
ਉਧਾਰਨ॥ਹਮ ਸੰਸਾਰੀ ਪਚੀ ਕੁਟੰਬ^੪ । ਕਬਹੂੰ ਨ ਲੋਂ ਹਰਿ ਨਾਮ ਅਲੰਬ^੫
॥੧੯॥ਪੁਨ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਕਹੈਂ । ‘ਬਡੇ ਭ੍ਰਾਤ ਕੋ ਪਦ ਤੁਮ ਅਹੈ । ਅਰੁ
ਪਿਤ ਬਡੇ ਭ੍ਰਾਤ ਕੋ ‘ਨੰਦਨਾਯਾਂ ਤੇ ਉਚਿਤ ਹਮਹੂੰ ਕੋ ਬੰਦਨ’॥੨੦॥ ਇਮ
ਦੁਇ ਦਿਸ਼ ਤੇ ਕਹਿ ਤਿਹ ਸਮੇ । ਕਰੀ ਸ ਪ੍ਰੀਤਿ ਪਰਸਪਰ ਨਮੇ । ਬੈਠੇ
ਕੁਸ਼ਲ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰਿ ਆਛੇ॥ਦੇਖਿ ਮਿਠਾਈ ਦਿਸ਼ ਗੁਰ ਪਾਛੇ॥੨੧॥ ‘ਕਾਰਨ
ਕਵਨ ਆਪ ਆਗਵਨੂ ? । ਤਜਿਕੈ ਕ੍ਰਿਤਿ ਸਕਲ ਨਿਜ ਭਵਨੂ’ । ਤਬਿ
ਕਰ ਜੋਰਿ ਕਹਤਿ ਸੰਹਾਰੀ । ‘ਤੁਮ ਸੋਢੀ ਕੁਲ ਮਹਿ ਉਜਿਆਰੀ॥੨੨॥ਜਗ
ਮਹਿ ਪ੍ਰਗਟ ਭਈ ਬਡਿਆਈ । ਸੇ ਮੈਂ ਕਹਿ ਲਗ ਕਹੈਂ ਸੁਨਾਈ । ਅਬਿ
ਤੁਮਰੇ ਭਤੀਜਕੋ ਬਜਾਹੁ॥ਕਰਨ ਅਛੇਰੇ ਮੈਂ ਚਿਤ ਚਾਹੁ॥੨੩॥ਸੇ ਆਛੇ ਤੁਮ
ਬਿਨ ਨਹਿ ਬਨੈ॥ਇਮ ਆਯਹੁ ਮੈਂ ਠਟਿ ਕਰਿ ਮਨੈ॥ਸਭਿ ਮਹਿ ਆਪ ਹੋਇ
ਸਿਰਮੌਰ । ਕਰਹੁ ਬਜਾਹੁ ਚਲਿਕੈ ਤਿਸ ਠੌਰ’ ॥ ੨੪ ॥ ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮਦਾਸੁ
ਸਨਮਾਨਾ । ਡੇਰੇ ਦਿਯ ਕਰਾਇ ਸੁਭ ਥਾਨਾ । ਖਾਨ ਪਾਨ ਕੀ ਸੁਧਿ ਸਭਿ
ਲੀਨਸਿ । ਨਿਸ ਸੁਪਤਨ ਹਿਤ ਸਿਹਜਾ ਦੀਨਸਿ ॥੨੫॥ ਸਤਿਗੁਰ ਰਿਦੈ
ਬ੍ਰਿਤੰਤੁ ਬਿਚਾਰਾ ।—ਤਿਹ ਠਾਂ ਜਾਨਿ ਨ ਬਨੈ ਹਮਾਰਾ । ਅਨਗਨ ਸੰਗਤਿ
^੧ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਤਾਏ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ । ^੨ਉਤਸਾਹ ਚਾਹ ਕੇ । ^੩ਹੱਥ ਪਰੇ ਕੀਤੇ ^੪ਕੁਟੰਬ
ਵਿਚ ਖੱਚਤ । ^੫ਪਿਤਾ ਜੀ ਦੇ ਵੱਡੇ ਭਰਾ (ਤਾਏ ਜੀ) ਦੇ ।

ਨਿਤਿਪ੍ਰਤਿ ਆਵੈ। ਅਚਹਿ ਦੇਗ, ਰਹਿ, ਬਹੁਰ ਸਿਧਾਵੈ—॥ ੨੬ ॥ ਇਮਿ
ਚਿਤਵਤਿ ਸਤਿਗੁਰ ਨਿਸ਼ ਸੋਏ। ਜਾਗੇ ਬਹੁਰ ਪ੍ਰਾਤਿ ਜਬਿ ਹੋਏ। ਆਇ
ਸਨਾਨਕ੍ਰਿਆ ਕਰਿ ਸਾਰੀ। ਬੈਠਯੋਗੁਰ ਢਿਗ ਆਨਿ ਸੰਹਾਰੀ॥ ੨੭ ॥ ਹਾਥ ਜੋਰ
ਕਰਿ ਕੀਨਸਿ ਬਿਨਤੀ। ‘ਹੂਜੋ ਤਜਾਰ ਆਪ ਤਜਿ ਗਿਨਤੀ। ਇਸਹਿਤ
ਕਰਿ ਨਹਿ ਅਪਰ ਪਠਾਵਾ। ਬਹੁ ਕਾਰਜ ਤਜਿ ਕਰਿ ਮੈਂ ਆਵਾ॥ ੨੮ ॥ ਯਾਂ
ਤੇ ਮੇਰੇ ਪ੍ਰੇਮ ਬਿਚਾਰੇ। ਕਰਹੁ ਭਤੀਜੇ ਕੇ ਇਹੁ ਪਜਾਰੇ। ਤੁਮਰੇ ਚਰਨ
ਪਰਹਿ ਘਰ ਮੇਰੇ। ਬਝਿਆਈ ਜਗ ਹੋਇ ਬਝੇਰੇ॥ ੨੯ ॥ ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਕਾਰਜ
ਸਰਹਿ ਹਮਾਰੇ। ਦਰਸਨ ਮੰਗਲ ਰੂਪ ਤੁਮਾਰੇ। ਹੋਹਿ ਨ ਬਿਘਨ, ਬਨਹੁ
ਰਖਵਾਰੇ। ਮਮ ਸੁਤ ਨਿਜ ਸੁਤ ਸਮ ਨਿਰਧਾਰੇ’ ॥ ੩੦ ॥ ਸੁਨੇ ਭ੍ਰਾਤ ਕੇ ਬਾਕ
ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ। ਭਰੇ ਸਨੇਹ ਅਛੇਹ ਬਿਸਾਲਾ। ਤਿਹ ਸਨਮਾਨ ਗਾਖਿਬੇ ਹੋਤਾ।
ਮਿਦੁਲ ਕਹਜੈ ਸੋਢੀ ਕੁਲਕੋਤਾ॥ ੩੧ ॥ ‘ਜਥਾ ਜੋਗ ਤੁਮ ਭਾਖਤਿ ਭ੍ਰਾਤਾ।
ਤਉ ਸੁਨਹੁ ਹਮਰੇ ਬਿਰਤਾਂਤਾ। ਦੇਸ ਬਿਦੇਸਨਿ ਸੰਗਤਿ ਆਵਹਿ। ਨਿਤ
ਪ੍ਰਤਿ ਨਈ ਦਰਸ ਕਰਿ ਜਾਵਹਿ॥ ੩੨ ॥ ਗੁਰ ਸਿੱਖਸਨ ਕੇ ਹੁਇ ਅਪਮਾਨ।
ਇਤੀ ਨ ਮੇ ਮਹਿ ਸ਼ਕਤਿ ਮਹਾਨਾ। ਸਤਿਗੁਰ ਪਗ ਪੰਕਜ ਕੇ ਪ੍ਰੇਮੀ।
ਜਿਨ ਕੇ ਦਰਸਨ ਨਿਤ ਸੁਖ ਛੇਮੀ’ ॥ ੩੩ ॥ ਬਰ ਅਰੁ ਸ੍ਰਾਪ ਸਫਲ ਜਿਨ
ਕੋਰੇ। ਤਿਨਹੁ ਪ੍ਰਸੰਨ ਕਰਨ ਇਛ ਮੇਰੇ। ਭੱਲਜਨ ਕੁਲ ਭੂਖਨ ਕੇ ਦਾਸ’।
ਤਿਨ ਅੰਬੋ ਕਬਿ ਹੁਇ ਨ ਨਿਰਾਸੁ॥ ੩੪ ॥ ਗਏ ਸੌਂਪ ਗੁਰ ਸੰਗਤਿ ਸਾਰੀ।
ਗਮਨਹਿ ਅਬਿ, ਅਨਬਨੀ ਬਿਚਾਰੀ। ਭੀਰ ਹਜ਼ਾਰਹੁ ਨਰ ਕੀ ਰਹੈ। ਸਭਿਕੋ
ਖਰਚ ਕਹਾਂ ਨਿਰਬਹੈ॥ ੩੫ ॥ ਜਬਿ ਬਰਾਤ ਪਹੁੰਚੇ ਤਹਿ ਜਾਇ। ਸੰਗਤਿ
ਮੇਲ ਹੋਹਿ ਸਮੁਦਾਇ। ਕਿਮਿ ਸਮਧੀ ਸਭਿ ਕਰਹਿ ਸੰਭਾਰੀ। ਇੱਤਯਾਦਿਕ
ਲਿਹੁ ਹੋਤ ਬਿਚਾਰੀ’ ॥ ੩੬ ॥ ਜਥਾ ਜੋਗ ਸੁਨਿ ਬਚ ਸੰਹਾਰੀ। ਬਿਨੈ ਸਨੀ
ਪੁਨ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ। ਉਚਿਤ ਆਪ ਸਭਿ ਮੋਹਿ ਸੁਨਾਈ। ਅਬਿਭੀ ਸੰਗਤਿ
ਹੈ ਸਮੁਦਾਈ॥ ੩੭ ॥ ਅਨਗਨ ਆਇ ਭੀਰ ਬਝ ਹੋਈ। ਪੁਨ ਗ੍ਰਾਮਨਿ ਕੇ
ਸਿਖ ਸਭਿ ਕੋਈ। ਤਹਾਂ ਗਏ ਸਮਧੀ ਹਠਿ ਧਰੈਂ। ਭੋਜਨ ਸਭਿ ਕੋ ਨਿਜ
ਘਰ ਕਰੈਂ॥ ੩੮ ॥ ਸ਼ਕਤਿ ਨ ਏਤੀ, ਹੁਹਿ ਕਰਜਾਈ’। ਹੈ ਅਨਬਨ ਮੈਂ ਭੀ
ਲਾਖਿ ਪਾਈ। ਤਉ ਆਪ ਮਮ ਆਵਨ ਜਾਨਹੁ। ਕਰਹੁ ਸਫਲ ਬਿਨਤੀ ਇਮ

‘ਭੱਲਜਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ।’ ਭਾਵ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਸਿੱਖ ਹਨ।
‘ਕੁਸ਼ਮ’। ‘ਬੇਨਤੀ ਵਾਲੀ।’ ‘ਕਰਜਾਈ ਹੋ ਜਾਣਗੇ (ਕੁਸ਼ਮ)।’ *ਪਾ:—ਕਰਿ ਜਾਈ।

ਮਾਨਹੁ॥੪੬॥ ਅਪਨੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਪਠਹੁ ਮਮ ਸੰਗਾ ਹੋਵਹਿ ਸੁਭ ਕਾਰਜ ਸਰਬੰਗ।
 ਮਮ ਅਰਜੀ ਤੁਮ ਮਰਜੀ ਅੰਤਗਰਾਵਰਿ ਗਰਜੀ 'ਰਹੈ' ਨਿਰੰਤਰ'॥੪੭॥
 ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮਦਾਸ ਸੁਖਰਾਸੀ । ਪ੍ਰਿਥੀਆ ਪੁੱਤ੍ਰ ਬੁਲਾਇਵ ਪਾਸੀ । ਨਿਜ
 ਬੰਧਨਿ ਕੀ ਰੀਤਿ ਸੁਨਾਈ । 'ਸ਼ਾਦੀ' ਬਿਖੈ ਮਿਲਹਿ ਸਮੁਦਾਈ॥੪੮॥ ਹਮਰੇ
 ਤਾਉ ਕੋ ਇਹੁ ਨੀਦਨ । ਬਡੈ ਸਥਾਨ ਉਚਿਤ ਹੈ ਬੀਦਨ । ਸੁਤ ਕੋ ਬਜਾਹੁ
 ਰਚਨੈ, ਚਲਿ ਆਇਵ । ਤੁਝ ਕੋ ਉਚਿਤ ਸੰਗ ਇਹੁ ਜਾਇਵ॥੪੯॥ ਸੋਢੀ
 ਕੁਲ ਸਭਿ ਬੰਧੁ ਹਮਾਰੇ । ਮਿਲਹੁ ਤਹਾਂ ਜੋ ਜੋ ਹਿਤੁ ਧਾਰੇ । ਕੇਤਿਕ ਦਿਵਸ
 ਰਹੈ ਲਵਪੁਰਿ ਮੈਂ । ਆਵਹੁ ਪੁਨ ਇੱਛਾ ਜਬਿ ਉਰ ਮੈਂ॥੫੦॥ ਅਪਨੀ ਧਰਮ-
 ਸਾਲ ਸੁਧਿ ਲੇਹੁ । ਜਬਾ ਜੋਗ ਸਭਿਹਿਨਿ ਕਹੁ ਦੇਹੁ'। ਪਿਤ ਤੇ ਸੁਨਿ ਪ੍ਰੀਤਿ
 ਮਨ ਜਾਨੀ । ਬਿਛੁਰਨਿ ਇਨ ਤੇ ਨੀਕ ਨ ਮਾਨੀ॥੫੧॥—ਰਹੈ ਸੰਮੀਪ
 ਪ੍ਰੇਮ ਬਿਰਧਾਵੈ । ਦੂਰ ਬਸੈ ਕਬਿਹੂੰ ਚਿਤ ਆਵੈ । ਰਹੈ ਸਹੋਦਰ ਪਿਤ ਕੇ
 ਪਾਸ। ਸੰਗਤਿ ਕੇ ਨਿਤ ਨਏਹੁਲਾਸ॥੫੨॥ ਦਰਬ ਸੰਭਾਰਨਿ ਮੈਂ ਸਭਿਕਰਿਹੈ
 । ਕਿਤਿਕ ਪ੍ਰਿਥਕ ਕਰਿ ਨਿਜ ਘਰ ਧਰਿਹੈ । ਅਬਿ ਲਗਿ ਮੈਂ ਮਾਲਕ
 ਸਭਿ ਭੇਟਨਿ'। ਆਵਹਿ ਨਿਤ ਸੇ ਕਰਹੁ ਸਮੇਟਨਿ—॥੫੩॥ ਬਡੈ ਥਾਨ ਸੁਨਿ
 ਸੀਸ ਨਿਵਾਯਹੁ'। 'ਚਿਰ ਜੀਵਹੁ' ਆਸ਼ਿਖ ਕੋ ਪਾਯਹੁ । ਕਿਤਿਕ ਕਾਲ
 ਹੁਇ ਮੋਨ ਬਿਚਾਰੈ—ਮਮ ਪਾਛੈ ਸਭਿ ਭ੍ਰਾਤ ਸੰਭਾਰੈ॥੫੪॥ ਸਰਬ ਕਾਰ ਕੀ
 ਸੁਧਿ ਕੋ ਪਾਵਹਿ । ਸੰਚਹਿ ਦਰਬ ਪਿਤਾ ਮਨ ਭਾਵਹਿ। ਬਹੁਰੇ ਮੈਂ ਪਰ ਜਾਉਂ
 ਪਿਛਾਰੀ'। ਲਘੁ ਭ੍ਰਾਤਾ ਹੁਇ ਜਾਹਿ ਅਗਾਰੀ॥੫੫॥ ਧਨ ਗੁਰਤਾ ਆਦਿਕ
 ਮਹਿ ਸਾਰੇ। ਹੈ ਸੰਸਾਰ ਕੋ ਲਿਯ ਨ ਸੰਭਾਰੇ । ਗੁਰ ਘਰ ਮਹਿ ਨਿਸਚੈ ਨਹਿ
 ਕੋਈ॥ ਲੇਤਿ ਅਪਰ ਅਧਿਕਾਰ ਨ ਜੋਈ॥੫੬॥ ਸੇਵਾ ਹੋਰਤਿ ਹੋਹਿ ਪ੍ਰਸੰਨ ।
 ਨਿਜ ਅਸਥਾਨ ਬਿਠਾਵਹਿ ਅੰਨ—। ਇੰਤਜਾਦਿਕ ਉਰ ਤਰਕ ਬਿਚਰਿਕੈ ।
 ਸਗਰੀ ਜੁਗਤਾ ਜੁਗਤਿ' ਨਿਹਰਿਕੈ॥੫੭॥ ਗੁੰਵ ਨੀਵ ਕਰਿ ਰਹਜੈ ਬਿਚਾ-
 ਰਤਿ । ਪੁਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪਿਤ ਸੰਗਿ ਉਚਾਰਤਿ । 'ਆਪ ਬਿਲੋਕਤਿ ਹੋ ਸਭਿ
 ਸਮੈ'। ਰਹਤਿ ਕਾਜ ਜਿਸ ਬਿਧਿ ਕੇ ਹਮੈ॥ ੫੮॥ ਦੇਨਿ ਲੇਨਿ ਨਿਤਿ ਹੋਤਿ
 ਹੰਜਾਰਨਿ । ਇਕ ਆਵਤਿ ਇਕ ਕਰਤਿ ਪਧਾਰਨ । ਖਰਚ ਦੇਗ ਕੋ ਸਦਾ

'ਚਾਹਵਾਲ । 'ਵੱਖਰਾ ਕਰਕੇ । 'ਸਾਰੀਆਂ ਭੇਟਾਂ ਦਾ' (ਪ੍ਰੀਤਿ ਨੇ ਸੰਗਰੀ ਜੀ ਨੂੰ) ਸੀਸ ਨਿਵਾਕੇ
 (ਮੱਥਾ ਟੇਕਿਆ) । 'ਪਿੱਛੇ ਪੈ ਜਾਵਾਂਗਾ । 'ਜਿਸਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ । 'ਯੋਗ
 ਅਯੋਗ । ਵਾਜਬ ਨਾਵਾਜਬ [ਯੁਕਤਿ ਅਯੁਕਤਿ] (ਅ) ਯੁਕਤੀ ਸਹਤ, ਵਾਜਬ, [ਸੰਸ; ਯੁਕਤਿਯੁਕਤ]।

ਸੰਭਾਰਤਿ । ਲੋ ਕਰਿ ਅੰਨ ਰਾਸ* ਕੋ ਛਾਰਤਿ ॥ ੫੨ ॥ ਕਿਸ ਛਿਨ ਮਮ
ਅਵਕਾਸੁ^੧ ਨ ਜਾਨੈ । ਕੈਸੇ ਬਨਹਿ ਤਹਾਂ ਮਮ ਜਾਨੈ? ਸਤਿਗੁਰ ਕਹੈ
‘ਸੰਭਾਰਹਿ ਔਰ । ਤੁਮ ਕੋ ਉਚਿਤ ਗਮਨ ਤਿਸ ਠੈਰ’ ॥ ੫੩ ॥ ‘ਪਿਤੁ ਜੀ !
ਤੁਮ ਹੋ ਵੇਪਰਵਾਹੁ । ਹਾਨ ਨ ਲਾਭ ਲਖਹੁ ਮਨ ਮਾਂਹੁ । ਮੁਝ ਤੇ ਜਾਯੋ
ਜਾਇ ਨ ਤਹਾਂ। ਨਿਤਿ ਮਗ ਤਾਮਸ^੨ ਹੋਵਤਿ ਮਹਾਂ ॥ ੫੪ ॥ ਮਹਾਂ ਕੁਲਾਹਲ
ਬੀਚ ਬਗਤ । ਮੋਹਿ ਸੁਹਾਇ ਨ ਰਹਿ ਚਿਤ ਸ਼ਾਂਤਿ’ । ਪ੍ਰਿਥਕ ਸੁ ਪ੍ਰਿਥੀਆ
ਪ੍ਰਿਥਮ ਸੁਨਾਈ’ । ਨਹਿ ਮਾਨੈ ਪਿਤ ਬਾਕ ਟਲਾਈ ॥ ੫੫ ॥ ਸੁਤ ਚਿਤ
ਕੀ ਸਭਿ ਜਾਨਿ ਖੁਟਾਈ । ਹੋਏ ਤੁਸ਼ਨਿ ਗੁਰੁ ਗੋਸਾਈ’ । ਪੁਨ ਲਘੁ ਨੰਦਨ
ਤੀਰ ਹਕਾਰੇ । ਪਰਖਤਿ: ਕੋ^੩ ਆਇਸੁ ਅਨੁਸਾਰੇ ॥ ੫੬ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ
ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥੇ ਦੁਤਿਯ ਗਾਥੇ ਸੰਹਾਰੀ ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨ ਨਾਮ ਪੰਚਦਸ਼ਮੇ ਅੰਸੂ ॥ ੧੫ ॥

੧੬. [ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਤਾਏ ਸੰਹਾਰੀ ਜੀ ਨਾਲ ਲਾਹੋਰ ਗਏ] ।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਦੋਨਹੂੰ ਪੁੱਤ੍ਰ ਸਮੀਪ ਪਿਤ ਆਨਿ ਬੰਦਨਾ ਕੀਨਿ। ਸੰਹਾਰੀ ਕੋ ਨਮੋ
ਕਿਸ ਤਿਨ ਪਿਖਿ ਆਸਿਖ ਦੀਨਾ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥ ਮਹਾਂਦੇਵ ਕੋ ਸੰਗ ਉਚਾਰਾ ।
‘ਜਾਹੁ ਬਜਾਹੁ ਪਿਖਿ ਭ੍ਰਾਤ ਤੁਮਾਰਾ । ਲਵਪੁਰਿ ਮਹਿ ਇਸਕੇ ਸੰਗ ਜਾਇ ।
ਮਿਲੇ ਤਹਾਂ ਬੰਧੁ ਸਮੁਦਾਇ’ ॥ ੨ ॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਬੋਲੈ ਮਸਤ ਸੁਭਾਉ। ‘ਕੋ’ ਬੰਧੁ
ਕਿਸ ਕੋ? ਕਿਤ ਜਾਉ’? ਨਹਿ ਮੇਰੀ ਕਿਸ ਸਾਥ ਚਿਨਾਰੀ। ਨਹਿ ਚਾਹੈ ਮੈਂ
ਕਰਨ ਅਗਾਰੀ ॥ ੩ ॥ ਕਜਾ ਸਨਬੰਧੁਨਿ ਕੀ ਗਤਿ ਅਹੈ? ਅਪਨੋ ਹਿਤ ਸਭਿ
ਹੋਰਤਿ ਰਹੈ । ਦਰਬ ਹੀਨ ਪਿਖਿ ਹੋਹਿ ਨ ਨੇਰੇ । ਧਨੀ ਪੁਰਸ਼ ਕੋ ਬਨਹਿ
ਘਨੇਰੇ ॥ ੪ ॥ ਮੈ ਤੇ ਨਹਿ ਤਹਿ ਜਾਖਹੁ ਜਾਇ ਆਵਨ ਜਾਵਨ ਸੁਮਕੋਪਾਇ’
ਇਮ ਕਹਿ ਮੈਨ ਰਹੈ ਤਿਸ ਕਾਲ। ਜੁਗਮ ਪੁੱਤ੍ਰ ਇਮ ਹੋਰਿ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ॥ ੫ ॥
—ਨਹਿ ਆਗਜਾ ਕੋ ਮਾਨਹਿ ਮੇਰੀ । ਜਾਨਤਿ ਅਪੁਨੀ ਸੁਮਤਿ ਬਡੇਰੀ—
ਤਬਿ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਕੀ ਦਿਸ਼ ਦੇਖਾ। ਜਿਨ ਕੋ ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਸੁਸ਼ੀਲ ਵਿਸ਼ੇਖਾ ॥ ੬ ॥
ਪਿਤ ਕੋ ਸਨਮੁਖ ਪਿਖਹਿ ਨ ਸੋਇ । ਪ੍ਰਤਿ ਉੱਤਰ ਕਹਿਬੋ ਕਿਮਿ ਹੋਇ ।
ਕਰ ਜੋਰੇ ਬਿਰ ਨੰਮ੍ਰਿ ਅਗਾਰੀ। ‘ਸੁਤ ਅਰਜਨ! ਬਨਿ ਆਇਸੁਕਾਰੀ’ ॥ ੭ ॥
ਨਿਜ ਤਾਉ ਕੇ ਸੰਗ ਸਿਧਾਵਹੁ । ਭ੍ਰਾਤ ਬਜਾਹੁ ਮਹਿ ਮਿਲਿ ਹਰਖਾਵਹੁ ।
ਬੰਧੁਨਿ ਕੀ ਪੀਕਤਿ ਮਹਿ ਜਾਇ ਉਤਸਵ ਪਿਖਹੁ ਹੋਹਿ ਜਿਸ ਭਾਇ ॥ ੮ ॥
^੧ਵੇਹਲ । ^੨ਪੋਂਡੇ ਵਿਚ ਗਰਮੀ । ^੩(ਇਹ ਗਲ ਜੋ) ਪ੍ਰਿਥੀਏ ਨੇ ਸੁਣਾਈ (ਉਸਦੇ ਮਨ ਦੇ
ਗੁਰੂ ਰਜਾ ਤੋਂ) ਵਖਰੇ ਹੋਣ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਗਲ ਸੀ । ^੪ਕੋਣ ਹੈ । ^੫ਸਾਕਾਂਦੀ । ^੬ਆਗਜਾਕਾਰ ।

*ਪਾ:-ਰਸਦ ।

†ਪਾ:-ਮਗਤਾਸ਼੍ਰਮ ।

ਏਕ ਮਾਸੁ ਤੋ ਇਨ ਸੰਗ ਰਹੋ।ਪੁਨ ਧੂਮਸਾਲ ਆਪਨੀ ਬਹੋ।ਸਭਿਬਿਵਹਾਰ
 ਬਿਲੋਕਿ ਚਲਾਵਹੁ।ਸਭਿ ਸੰਗਤਿ ਸਤਿਨਾਮੁ ਜਪਾਵਹੁ॥੯॥ ਜਬਿ ਹਮ ਤੁਮ
 ਕਹੁਬੋਲਿ ਪਠਾਵਹਿ।ਲਿਖਹਿ ਪੱਤ੍ਰਿਕਾ ਪ੍ਰੇਮ ਬਢਾਵਹਿ।ਤਬਿ ਹਮਰੀ ਦਿਸ਼
 ਆਵਨਿ ਕਰੋ।ਨਾਂਹਿ ਤ ਤਾਵਦੁ ਤਿਸ ਪੁਰਿ ਬਿਰੋ'॥੧੦॥ ਪਿਤਾ ਗੁਰੂ ਤੇ
 ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਮਾਨੇ । ਹਾਥ ਜੋਰ ਕਰਿ ਬਾਕ ਬਖਾਨੇ । 'ਇਹ ਤੋ ਸੁਗਮ ਕਾਜ
 ਮਹਿ ਮੋਹਿ'। ਪਠਹੁ ਆਪ ਜਹਿ ਆਨੰਦ ਹੋਹਿ ॥੧੧॥ ਜਹਿ ਜਾਵਨ ਮਹਿ
 ਜੀਵਨ ਸੰਸਾਰਹਿ ਆਇਸੁ ਮੁਖ ਦੇਹੁ ਨਿਸੰਸਾਰੇਰ ਨ ਕਰੋਂਪਿਤਾ ਜੀ ਉਹਾ।
 ਪੁਨ ਦੇਉਂ ਮੈਂ ਤੁਰਨ ਤਹਾ'॥੧੨॥ਕਹਿ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਸਰਲ ਸੁਭਾਉ।ਭਏ
 ਤਜਾਰ ਚਲਿਥੇ ਸੰਗ ਤਾਉ । ਜਨਨੀ ਭਾਨੀ ਵਿਗ ਤਬਿ ਗਏ । ਚਲਨ
 ਬਿਤਾਂਤ ਸਗਲ ਕਹਿ ਦਏ ॥੧੩॥ ਕਰਜੋ ਸਨੇਹ ਅੰਕ ਬੈਠਾਰੇ । ਮਸਤਕ
 ਸੰਘਤਿ ਭਾਗ ਉਦਾਰੇ।'ਸੁਨਹੁ ਪੁੱਤ੍ਰ ਪਿਤੁ ਆਇਸੁ ਕਰੋ'।ਇਸ ਮਹਿ ਨਿਜ
 ਹਿਤ ਨਿਤਿ ਅਨੁਸਰੋ ॥ ੧੪ ॥ ਨਾਂਹਿ ਤ ਗੁਰਤਾ ਘਰ ਤੇ ਜਾਵਹਿ । ਸੇਵਾ
 ਕਰਹਿ ਦਾਸ ਕੋ ਪਾਵਹਿ । ਪ੍ਰਿਥੀਏ ਕੋ ਸੁਭਾਉ ਅਹੰਕਾਰੀ । ਨਹੀਂ ਰਹਤਿ
 ਪਿਤ ਕੋ ਅਨੁਸਾਰੀ ॥੧੫॥ ਮਹਾਂਦੇਵ ਕੋ ਮਸਤ ਸੁਭਾਉ । ਹਾਨ ਲਾਭ ਕੋ
 ਲਖੈ ਨ ਕਾਉ । ਇਕ ਤੇਰੇ ਪਰ ਮੋਹਿ ਭਰੋਸਾ । ਗੁਰਤਾ ਲੋਂ, ਗੁਨ ਜੁਕਤਿ
 ਅਦੋਸ਼ਾ ! ॥੧੬॥ ਹੇ ਸੁਤ ! ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਜੀ ਆਇ । ਦਈ ਦਾਸ ਕਹੁ
 ਕਿਯ ਅਹਿਲਾਦ । ਤਿਮ ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਅਰੁ ਪਿਤ ਮੇਰੇ । ਦੇਤਿ ਭਏ ਪਿਖਿ
 ਸੇਵ ਘਨੇਰੇ ॥ ੧੭ ॥ ਤਿਨ ਕੇ ਸਮ ਤੁਮ ਘਾਲਹੁ ਘਾਲ । ਆਇਸੁ
 ਅਨੁਸਾਰੀ ਸਭਿ ਕਾਲ।ਨਹੀਂ ਗੁਰਨਿ ਕੈ ਮੋਹ ਕਦਾਈ । ਗੋਬਿੰਦ ਸੇਵਕ,
 ਦੇਂ ਬਡਿਆਈ ॥੧੮॥ ਇਸ ਚਿੰਤਾ ਮਹਿ ਚਿਤ ਨਿਤਿ ਮੇਰੇ । ਤੋ ਪਰ ਏਕ
 ਭਰੋਸਾ ਹੋਰੋਂ । ਰਹੀ ਸੁ ਪ੍ਰਿਥੀਏ ਕੋ ਸਮੁਝਾਇ । ਨਹਿ ਮਾਨਹਿ ਅਹੰਕਾਰ
 ਕਰਾਇ॥੧੯॥ਹਾਥਨਿ ਕੋ ਮੀਂਡਤ ਰਹਿ ਜੈਹੋ'। ਗੁਰਤਾ ਅਪਰ ਸੇਵ ਕਰਿ
 ਲੈ ਹੈ । ਮੈਂ ਤੁਮ ਆਸ਼ਿਖ ਕਰਵਿ ਉਚਾਰੀ ।ਰਹੋ ਸਦਾ ਪਿਤ ਕੋ ਅਨੁਸਾਰੀ'
 ॥ ੨੦ ॥ ਇਮ ਸਮੁਝਾਇ ਨੈਨ ਜਲ ਭਰੇ । 'ਜਾਹੁ ਪੁੱਤ੍ਰ !' ਆਇਸੁ ਅਸ
 ਕਰੇਸਾਦਰ ਸੀਖ ਮਾਤ ਕੀ ਮਾਨੀ।ਸੀਸ ਨੰਮ੍ਰਿ ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਠਾਨੀ॥੨੧॥
 ਬਿਦਾ ਹੋਇ ਜਨਨੀ ਤੇ ਨਿਕਸੇ । ਕਮਲ ਪੱਤ੍ਰ ਸੇ ਲੋਚਨ ਖਿਕਸੇ । ਬਹੁਰ
 ਪਿਤਾ ਕੋ ਕਰਿਕੈ ਨਮੋਤਾਉ ਸੰਗ ਚਲੇ ਤਿਹ ਸਮੇ॥੨੨॥ਦੋਨਹੁ ਭ੍ਰਾਤਨਿ*

*ਤਏ ਤਕ । *ਸੋਖੇ ਕੰਮ ਵਿਚ ਮੈਨੂੰ । *ਹੱਥ ਮਲਦਾ ਰਹਿ ਜਾਏਗਾ। *ਪਾ:-ਮਾਤੁਲ=ਮਾਮੇ ।

ਕੋ ਕਰਿ ਬੰਦਨ । ਚਲੇ ਸਕਟ ਆਰੂਢਿ ਸੁਛੰਦਨ । ਸਭਿ ਮਗ ਸਨੈ ਸਨੈ
ਕਰਿ ਛੋਗਾ ਜਾਇ ਪ੍ਰਵੇਸੇ ਪੁਰੀ ਲਹੌਰਾ ॥੨੩॥ ਰਚਨੈ ਬਜਾਹੁ ਸੁਤ ਕੋ ਸੰਹਾਰੀ ॥
ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਮਿਲਿ ਨਰ ਕੁਲ ਸਾਰੀ ॥ ਜਥਾ ਜੋਗ ਸਭਿ ਕੋ ਹਰਖਾਯਹੁ ।
ਗਏ ਬਰਾਤ ਸੰਗ ਸੁਖ ਪਾਯਹੁ ॥੨੪॥ ਜਬਿ ਲਗ ਤਿਨ ਕੇ ਕਾਰਜ ਭਯੋ ।
ਤਬਿ ਲਗ ਬਾਸ ਤਿਨਹੁ ਕੇ ਕਯੋ । ਪੁਨ ਅਪੁਨੀ ਧੁਮਸਾਲਾ ਬਿਰੇ । ਸਭਿ
ਸੰਗਤਿ ਸਿਖ ਆਨੰਦ ਭਰੇ ॥੨੫॥ ਕਰਤਿ ਪ੍ਰਤੀਖਨ ਪੱਤੀ ਪਿਤ ਕੀ । ਪਰ-
ਪੰਕਜ ਮਹਿ ਪ੍ਰੀਤੀ ਚਿਤ ਕੀ ॥ ਨਿਸਬਾਸੁਰਿ ਸਿੰਮੂਤ ਹੀ ਬੀਤੇ ॥ ਸੁਜਸ ਉਚਾ-
ਰਤਿ ਸੰਗਤ ਬੀਤੇ ॥੨੬॥ ਪ੍ਰੇਮ ਪ੍ਰਵਾਹ ਵਰਧਤੋ ਜਾਇ । ਦਰਸਨ ਕਰਿਬੇ
ਕੋ ਅਕਲਾਇ ॥ ਖਾਨ ਪਾਨ ਸੁਖ ਸੇਵਨ ਕਰਿਬੇ । ਸਨੈ ਸਨੈ ਇਨਕੋ* ਪਰ-
ਹਰਿਬੇ ॥੨੭॥ ਸਤਿਗੁਰ ਪਿਤਾ ਸੁਸ਼ੀਲ ਬਿਸਾਲਾ । ਕਰਹਿ ਸਰਾਹਨ ਸਭਿ
ਹੀ ਕਾਲ । ਬੀਤ ਗਏ ਇਮੁ ਕਿਤਿਕ ਮਹੀਨੇ । ਕਰਤਿ ਪ੍ਰਤੀਖਨ ਪ੍ਰੇਮ
ਪ੍ਰਬੀਨੇ ॥੨੮॥ ਰਾਮਦਾਸ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਪਿਤਾ ॥ ਇਨਹੁ ਨ ਸਿਮਰਨੈ ਪਰਖਨੈ
ਹਿਤਾ । ਪ੍ਰਿਥੀਆ ਰਹੈ ਪਾਸ ਨਿਸ ਦਿਨ ਮੈਂ । ਜਾਨਹਿ ਬਝੋ ਆਪ ਕੋ ਮਨ
ਮੈਂ ॥੨੯॥—ਪਿਤ ਪਾਛੈ ਮੈਂ ਲੈ ਗੁਰਗਾਦੀ ॥ ਕਰੈਂ ਸਦਾ ਮਨਭਾਵਤਿ ਸ਼ਾਦੀ ।
ਹਮਰੇ ਘਰ ਮਹਿ ਸਭਿ ਬਝਿਆਈ ॥ ਲੋਕ ਹਜ਼ਾਰਹੁ ਪਰਤੋ ਪਾਈ ॥੩੦॥
ਦਰਬ ਛੁਪਾਵਤਿ ਨਿਤ ਪ੍ਰਤਿ ਨਜਾਰੇ ॥ ਸਰਬ ਰੀਤਿ ਤੇ ਉਰ ਹੀਕਾਰੇ । ਕੋ
ਕੋ ਮਾਨਹਿ* ਪਿਤ ਕੀ ਬਾਤ ॥ ਨਾਹਿ ਤ ਉੱਤਰਾਏਤਿ ਰਿਸਾਤਿ ॥੩੧॥ ਹੋਇ
ਸੁਤੇਤੁ ਕਰਹਿ ਬਿਵਹਾਰ । ਬਹੁਤ ਲੋਕ ਜਿਸ ਕਰਤਿ† ਜੁਹਾਰੁ ॥ ਜਿਤੇ
ਮਸੰਦ ਗੁਰੁ ਅਗੁਵਾਈ ॥ ਸਭਿ ਪ੍ਰਿਥੀਏ ਅਨੁਸਾਰ ਰਹਾਈ ॥੩੨॥ ਕਿਤੇ ਮਸੰਦ
ਆਪਹੀ ਕਰੈਂ । ਸੰਗਤਿ ਤੇ ਆਨਹਿ ਧਨ ਧਰੈਂ । ਸਤਿਗੁਰ ਅਤਿ ਸੁਸ਼ੀਲਾ
ਜਨ ਓਟਾ ॥ ਪ੍ਰਿਥੀਏ ਕੋ ਸੁਭਾਉ ਲਖਿਖੋਟਾ ॥੩੩॥ ਨਹੀਂ ਹਰਾਵਹਿ ਤੁਸਲਿ
ਰਹੈਂ ॥ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਸੁਭ ਨਹਿ ਤਿਸ ਕਹੈਂ ॥ ਗੁਰਭਾ ਉਚਿਤ ਪਛਾਨਹਿ ਨਾਹੀਂ
—ਜਲ ਸਮ ਟਿਕਹਿ ਨੰਮ੍ਰਿ ਬਲ ਮਾਹੀ ॥੩੪॥ ਇਸ ਕੇ ਉਰ ਹੀਕਾਰ ਬਡੇਰਾ
। ਜਿਮੁ ਟਿੱਬਾ ਕਿਤਿ ਹੋਤਿ ਉਚੇਰਾ—। ਯਾਤੇ ਤਿਸੁ ਤੇ ਰਹੈਂ ਉਦਾਸਿ । ਗੁਰ
ਮਹਿਮਾ ਨ ਲਖੈ ਰਹਿ ਪਾਸ ॥੩੫॥ ਜਿਮੁ ਡੀਰਬ ਕੇ ਨਿਕਟਿ ਰਹੈਂ ॥

*ਸਾਰੀ ਕੁਲ ਦੇ ਆਦਮੀਆਂ ਨੂੰ । *ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਬੈਠਕੇ । *ਛੁੱਟ ਗਿਆ । *ਚਲਨੀ ਪੈਂਦੇ ਹਨ ।

*ਅੱਡਰਾ । *ਕੋਈ ਕੋਈ ਕਲ ਮੰਨ ਲੈਂਦਾ ਹੈ । *ਨਮਾਸ਼ਕਾਰ । *ਦਯਾਂ ਦੀ ਓਟ । *ਜੇ
ਗੁਰਜਾਈ ਕਿ) ਜਲ ਵਾਂਗ ਲੀਵੇ* ਵਾਂਗ ਟਿਕਦੀ ਹੈ । *ਪਾਪ—ਬਿਨਕੋਰ । †ਪਾਪ—ਨਿਮਰਿ।

‘ਹਮ ਤੇ ਮਹਿਮਾ’ ਕਹਿ ਗਰਬੀਤਾ^੧। ਤਿਮਿ ਪ੍ਰਿਥੀਏ ਮਨੁ ਮਾਨ ਘਨੇਰਾ।
 ਨਹੀਂ ਨੇਮ੍ਰਤਾ ਕੋ ਕਰਿ ਨੇਰਾ^੨॥੩੬॥ ਮਹਾਂਦੇਵ ਕੋ ਮਸਤ ਸੁਭਾਉ। ਰਹੈ
 ਮੈਨ ਧਰਿ ਕਹੈ ਨ ਕਾਉ। ਕਬਿ ਕਬਿ ਗੁਰ ਸਮੀਪ ਚਲਿ ਆਵਹਿ। ਅਪਰ
 ਥਾਨ ਹੀ ਦਿਵਸੁ ਬਤਾਵੈ॥੩੭॥ ਰਾਮਦਾਸ ਸਤਿਗੁਰੁ ਪ੍ਰੀਤਿ। ਪਰਖਨ
 ਕੀਨ ਸੁ ਨੰਦਨ ਤੀਨੇ। ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਲਵਪੁਰਿ ਮੈਂ ਰਹੈ। ਕਬਿ ਨ ਸੀਦੇਸੇ
 ਲਿਖਿ ਪਠ ਕਹੈ^੩॥੩੮॥ ਤਿਨ ਕੇ ਉਰ ਨਿਤ ਪ੍ਰੇਮ ਪ੍ਰਵਾਹੁ। ਬਧਤਿ ਜਥਾ
 ਨਦਿ ਪਾਵਸ ਮਾਂਹੁ^੪। ਸਿਮਰਹਿ ਸਾਸਿ ਸਾਸਿ ਪਿਤ ਗੁਰ ਕੇ।—ਕਬਿ ਦਰ-
 ਸਨ ਦੇ ਕਰਿ^੫ ਸੁਖ ਉਰ ਕੋ—॥੩੯॥ ਰਾਗਨ ਬਿਖੈ ਸਬਦ ਕੋ ਗਾਵੈ। ਮਹਾਂ
 ਪ੍ਰੀਤਿ ਤੇ ਚਿਤ ਉਮਗਾਵੈ। ਲੋਚਨ ਭਰੇ ਨੀਰ ਝਲਕਾਵੈ। ਹੋਤਿ ਰੁਮੰਚ
 ਮਹਾਂ ਅਕੁਲਾਵੈ॥੪੦॥ ਬਿਰਹਿ ਪੀਰ ਤੇ ਪੀਰੇ ਰੰਗੁ। ਦੁਰਬਲ ਹੋਏ ਸਗਰੇ
 ਅੰਗੁ।—ਮੋਹਿ ਬਿਸਾਰੈ ਸਤਿਗੁਰ ਸ੍ਰਾਮੀ। ਯਾਦ ਨ ਕੀਨਸਿ ਅੰਤਰਜਾਮੀ
 ॥੪੧॥ ਜਾਉਂ ਆਪ ਤੇ^੬ ਸ਼ਕਤਿ ਨ ਐਸੇ। ਪਿਤ ਕੇ ਬਾਕ ਨ ਉਲਘਵ ਕੈਸੇ
 । ‘ਹਮਰੇ ਕਹੈ ਆਵਨੋ ਇਤੇ’^੭—। ਤਿਸੀ ਬਚਨ ਕੋ ਪੁਨ ਪੁਨ ਚਿਤੈ॥੪੨॥
 ਸਥਾ ਪਿਜਰੇ ਪੀਖੀ ਪਾਯੋ। ਤਿਮ ਆਇਸੁ ਮਹਿ ਫਸ ਨਹਿ ਆਯੋ^੮। ਦੀਰਘ
 ਸ੍ਰਾਸ ਲੇਤਿ ਬਹੁ ਬਾਰੇ।—ਮੋਕਹੁ ਕਰੈ ਸਦਨ ਤੇ ਨਜਾਰੇ—॥੪੩॥ ਕਬਿ
 ਗਾਵਤਿ ਗਦ ਗਦ ਸੁਰ ਹੋਵਤਿ। ਪਿਤਾ ਪਰਮ ਪ੍ਰਿਯ ਨਿਕਟ ਨ ਜੋਵਤਿ।
 ਕਬਿ ਸੰਗਤਿ ਮਹਿ ਗੁਰ ਗੁਨ ਕਹੈ। ਕਮਲ ਬਿਲੋਚਨ ਤੇ ਜਲ ਬਹੈ॥੪੪॥
 ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਬਿਤ ਰਹੇ ਲਹੇਰਾ ਨਿਤ ਸਿਮਰਤਿ ਸੋਢੀ ਸਿਰਮੌਰ। ਬਿਰਹਿ
 ਬਹੁਤ ਤੇ ਬਜਾਕੁਲ ਬਨੈ। ਪਾਇੰ ਕਹਾਂ ਸੁਖ, ਮਿਲਿਬੇ ਬਿਨੈ^੯॥੪੫॥ ਇਤ
 ਸਤਿਗੁਰ ਕਬਿ ਗੋਇੰਦਵਾਲ। ਬਸਹਿ ਸੰਗਤਾਂ ਸੰਗ ਬਿਸਾਲ। ਸੁਧਾ ਸਰੋ-
 ਵਰ ਕਬਹੂੰ ਰਹੈ। ਬਹੁ ਸਿੱਖਜਨ ਕੀ ਦੁਰਮਤਿ ਦਹੈ॥੪੬॥ ਇਹ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ

ਸੂਰਜ। ਅੰਸੂ ੧੭। ਰਾਸਿ ੨। ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਭਰੋਰ ਭਾਮਨ ਪ੍ਰਸੰਨ ਬਰਨਨ ਨਾਮ ਚੋਗਸਾਯੋ ਅੰਸੂ। ੧੬॥

੧੭. [ਭਾ: ਤੀਰਥ, ਬਿਸਨਦਾਸ, ਮਾਣਕ ਚੰਦ, ਪਦਾਰਥ, ਤਾਤੁ ਭਾਤੁ ਪ੍ਰਤਿ ਉਪਦੇਸ਼]।
 ਭੋਹਗ ॥ ਸਭਰਵਾਲ ਸਿਖ ਤੀਰਥਾ^੧ ਆਇ ਗੁਰੁ ਕੇ ਪਾਸ। ਨਮਸਕਾਰ
 ਜਿਵੇਂ ਤੀਰਥ ਦੇ ਨੇੜੇ ਚਹਿਣ ਵਾਲਾ ਕਹੇ ਕਿ ਮੇਰੇ ਕਰ (ਇਸ ਤੀਰਥ) ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਹੈ
 (ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ) ਕਹਿਕੇ ਹੰਕਾਰ ਕਰੇ। ‘ਨਿਮ੍ਰਤਾ ਨੂੰ ਨੇੜੇ ਨਹੀਂ ਆਉਣ ਦੇਂਦਾ।’ ‘ਕਹਿਓ
 ਜਾਂ ਲਿਖਓ ਸੰਦੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਨਹੀਂ ਘਲਿਆ।’ ਨਦੀ ਬਰਸਾਤ ਵਿਚ। ‘ਕਰੋਂ, ਕਰਨਗੇ।’
 ਅਪਣੇ ਆਪ। ‘ਸਾਡੇ ਕਹਿਆਂ ਇਧਰ ਆਵਣ।’ ਭਾਵ ਆਰਿਆ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰੀ ਹੋ ਕੇ
 ਲਈ ਆਏ। ‘ਮਿਲੇ ਬਿਨਾਂ।’ ‘ਤੀਰਥ ਨਾਮੇ ਸਭਰਵਾਲ ਜਾਤਿ ਦਾ ਖਤਰੀ।’

*ਪਾ:—ਪਿਤ ਚਹੈ।

†ਪਾ:—ਸਭਿਨਿ।

‡ਪਾ:—ਖਸੂਦਸਮੇਂ।

ਕਰਿ ਬੈਠਿਗਾ ਧਰਹਿ ਸ਼੍ਰੋਯ ਕੀ ਆਸ ॥੧॥ ਬੈਠਾਈ ॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਮੈਂ ਆਯੋ ਤੁਵ
 ਸ਼ਰਨੀ ॥ ਸ਼੍ਰੋਯ ਦੇ ਜੁ ਉਪਦੇਸ਼ੁ ਕਰਨੀ ॥ ਰਾਵਰਿ ਮੁਖ ਤੇ ਸੁਨਹਿ ਜੁ ਬੈਠਾ
 ਬਿਨਸਹਿ ਪਾਪ ਹੋਤਿ ਚਿਤ ਚੈਨ ॥੨॥ ਤਬਿ ਸ਼੍ਰੀਰਾਮਦਾਸ ਉਪਦੇਸ਼ਾ ॥ ਸਚ
 ਸਮ ਅਪਰ ਨ ਪੁੰਨ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ॥ ਸਚੁ ਸਰੂਪ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਕੇਰਾ ॥ ਸਚੁ ਤੇ ਪਾਯਹਿ
 ਸਾਚੁ ਬਸੇਰਾ ॥੩॥ ਦੁਹਿ ਲੋਕਨ ਮਹਿ ਸੁਖ ਲਹਿ ਸਾਚੇ ॥ ਸੁਰ ਸਨਮਾਨਹਿ
 ਜੋ ਸਚੁ ਰਾਚੇ ॥ ਸਾਚੁ ਪੁਰਖ ਕੇ ਸਤਿਗੁਰ ਸੰਗੀ ॥ ਬਡਿ ਪੁੰਨਨਿ ਤੇ ਸਾਚੁ
 ਪ੍ਰਸੰਗੀ ॥੪॥ ਸੁਮਤਿ ਬਿਚਾਰੁ ਸਾਚੁ ਹੀ ਕਹੈ ॥ ਸੁਖਮ ਭੋਦ ਏਕ ਇਮੁ ਲਹੈ ॥
 ਸਾਚੁ ਕਹੈ ਕਿਸ ਕੋ ਹੁਇ ਬੁਰੇ ॥ ਤਹਾ ਕੂਰ ਕਹਿ, ਸਚੁ ਪਰਹਰੇ ॥੫॥ ਇਸ
 ਪਰ ਇਕ ਪ੍ਰਸੰਗ ਸੁਨਿ ਲੇਹੁ ॥ ਨਿਰਨੈ ਕਰਿ ਪੁਨ ਕਹਨਿ * ਕਰੇਹੁ ॥ ਬਿਰਜੇ
 ਸਾਧ ਇਕ ਨ੍ਰਿਪ ਕੇ ਦੁਾਰੇ ॥ ਬੈਠੇ ਕੇਤਿਕ ਮਾਸ ਗੁਜਾਰੇ ॥੬॥ ਸੋ ਨ੍ਰਿਪ ਪੁੱਤ੍ਰ
 ਬਜਾਹੁ ਕਰਿ ਆਯੋ ॥ ਸਰਬ ਪ੍ਰਕਾਰ ਉਛਾਹੁ ਵਧਾਯੋ ॥ ਰਾਜ ਕੁਅਰ ਇਕ
 ਮੰਦਰ ਮਾਂਹਾਲੇ ਕਰਿ ਬਧੁ ਸੁਪਤਿ ਭਾ ਤਾਂਹੁ ॥੭॥ ਕਿਤਿਕ ਰਾਤਿ ਬੀਤੇ ਸੁਖ
 ਪਾਈ ॥ ਤਾਂਹਿ ਬਧੁ ਕੋ ਨੀਂਦ ਨ ਆਈ ॥ ਜਮਧਰ ਹੁਤੀ ਸਿਰਾਨੇ ਧਰੀ ॥
 ਲੇ ਤ੍ਰਿਯ ਨੇ ਸੋ ਦੇਖਨਿ ਕਰੀ ॥੮॥ ਅਤਿ ਤੀਛਨ ਹੋਰੀ ਲੇ ਹਾਥ ॥ ਪਰਜੇ
 ਸੁਪਤ ਸਾਥੇ ਤਿਸ ਨਾਥਾਛੁਟੀ ਅਚਾਨਕ ਕਰ ਤੇ ਜਥੈ ॥ ਗਿਰੀ ਉਦਰ ਪਰ
 ਧਸਿਗੀ ਤਬੈ ॥੯॥ ਨ੍ਰਿਪ ਸੁਤ ਮ੍ਰਿਤਕ ਭਯੋ ਤਤਕਾਲ ॥ ਚਿੰਤਾਤੁਰ ਤ੍ਰਿਯ
 ਰਿਦੈ ਬਿਸਾਲ ॥ ਭਈ ਪ੍ਰਾਤਿ ਪਿਖਿਕੈ ਨ੍ਰਿਪ ਜਾਨਜੇ ॥ ਸਭਿਨਿ ਸਾਥ ਤਬਿ
 ਬਧੁ ਬਖਾਨਜੇ ॥੧੦॥ ਇਹੁ ਜੋ ਸਾਧ ਰੂਪ ਕਰਿ ਬਿਰਜੇ ॥ ਆਇ ਇਹਾ
 ਪਤਿਕੋ ਹਤਿਕਰਜੇ ॥ ਸੁਨਭੁਪਤਿ ਰੋਦਤਿ ਬਿਰਲਾਪਤ ॥ ਗਹਜੇ ਸਾਧੁਕੋਬਹੁ
 ਸੰਤਾਪਤ ॥੧੧॥ ਪੁਨਿ ਸਭਿ ਮਿਲਿ ਨ੍ਰਿਪ ਰਿਦੈ ਬਿਚਾਰਾ ॥ ਇਸ ਮਾਰੇ ਸੁਤ
 ਜਿਯ ਨ ਹਮਾਰਾ ॥ ਏਕ ਹਾਥ ਕੋ ਕਾਠਿ ਨਿਕਾਰਾ ॥ ਚਲਜੇ ਸਾਧ ਲਹਿ
 ਕਸ਼ਟ ਉਦਾਰਾ ॥੧੨॥ ਚਿਤਵਤਿ-ਪ੍ਰਭੁ ਕੇ ਘਰ ਹੈ ਨਜਾਇਨਹਿ ਅਘ ਮੈਂ
 ਕਿਯ, ਮਿਲੀ ਸਜਾਇ ਮੋਹਿ ਸਾਥ ਅੰਨਜਾਇ ਕਿਯੋ ਹਰਿ ॥ ਇਮ ਬਿਚਾਰੇ
 ਚਿੰਤਾ ਬਡਿ ਉਰਧਰਿ ॥੧੩॥ ਸੁਨਜੇ-ਬਸੈ ਦਿਜ ਕਾਂਸੀ ਮਾਂਹਿ ॥ ਪ੍ਰਿਥਮ
 ਜਨਮ ਕੀ ਸੁਧਿ ਕੋ ਪ੍ਰਾਹਿ ॥ ਕਰਮ ਵਿਪਾਕ ਸੁਗੰਥ ॥ ਬਿਚਾਰੈ ਦੁਖ ਸੁਖ ਕੋ

* ਜੇ ਕਰਨੀ ਮੁਕਤੀ ਦੇਵੇ ਉਹ ਉਪਦੇਸ਼ੀ ॥ * ਮੇਲੀ ॥ * ਭਾਵ ਆਖੇ ॥ * ਦੁਖ ਦਿੱਤਾ ॥ * ਕਰਮ
 ਦੇ ਫਲ ਦੱਸਣ ਵਾਲਾ ਗ੍ਰੰਥ ॥

* ਪਾ:-ਗ੍ਰਹਿਨ ॥

ਸਭਿ ਹੇਤਿਉਚਾਰੈ-॥੧੪॥ਗਯੋਸਾਧ ਬੁਝਤਿ ਘਰਨਾਮੁ॥ਦਿਜਨ ਹੁਤੋਬੈਠੀ
 ਤਿਸੁ ਬਾਮ^੧॥ਪੁਛਤਿ ਭਯੋ^੨ਬਿੱਪੁ ਕਿਤਗਯੋ?॥ਸੁਨ ਤਿਯ ਰਿਦੈ ਰੋਸ ਬਹੁ
 ਕਯੋ ॥੧੫॥ਕੁਛ ਨਿਜ ਪਤਿ ਕੋ ਗਾਰਿ ਉਚਾਰੀ॥ਨਿਠੁਰ ਸਾਧ ਕੋ ਕਹਿ
 ਕਲਹਾਰੀ॥ਬਿਸਮਤਿ ਰਹਯੋ-ਕਹਾਂ ਦਿਜ ਨਾਰਿ?॥ਸੋ ਪੀਡਿਤ ਮੈਂ ਸੁਨਯੋ
 ਉਦਾਰ-॥੧੬॥ਬਿਰਯੋ ਦੁਰ ਬਾਹਰ, ਦਿਜ ਆਯੋ॥ਸਭਿ ਅਪਨੋ ਪਰਸੰਗ
 ਸੁਨਾਯੋ॥ਫੇਰਕਹੀਤਿਸੁਤਿਯਕੀ ਬਾਤਾ^੩ਬੁਝੇ,ਗਾਰਿਨਿਕਾਰਤਿਜਾਤ॥੧੭॥
 ਪੀਡਿਤ ਬੈਠਿ ਬਿਚਾਰ ਸੁਨਾਯੋ॥‘ਕਾਰਨ ਸੁਨਹੁ ਆਪ ਜਿਸਾ ਆਯੋ॥
 ਪ੍ਰਿਥਮ ਜਨਮ ਮਹਿ ਤੁਮ ਦਿਜ ਹੁਤੋ॥ਬੈਠਯੋ ਜਲ ਤਟਮੰਜਨ ਕਿਤੋ॥੧੮॥
 ਏਕ ਹਾਥ ਗੋਮੁਖੀ^੪ਮਝਾਰੀ॥ਫੇਰਤਿ ਮਾਲਾ ਉਚ ਉਸਾਰੀ॥ਤਬਿ ਇਕ ਧੋਨੁ
 ਤ੍ਰਾਸ ਕੋ ਪਾਇਤੁਝ ਆਗੈ ਕੋ ਗਈ ਪਲਾਇ ॥੧੯॥ਪੀਛੇ ਆਯੋ ਦੁਸ਼ਟ
 ਕਸਾਈ॥ਤਿਨ ਬੁਝੀ-ਇਤ ਦਿਸੁ ਗੋ^੫ ਆਈ?-॥ਮੋਨ ਧਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਨ
 ਅਲਾਈ॥-ਗਈ ਇਤਹਿ-ਕਰ ਸਾਥ ਬਤਾਈ॥੨੦॥ਜਾਇ ਗਹੀ ਸੋ ਧੋਨੁ
 ਬਿਚਾਰੀ॥ਲੇ ਨਿਜ ਸਦਨ ਬਿਖੈ ਤਿਨ ਮਾਰੀ॥ਪੁਰਬਲੇ ਪੁੰਨਨ ਕੋ ਪਾਇ॥
 ਭਯੋ ਕਸਾਈ ਸੁਤ ਨਰ ਰਾਇ^੬॥੨੧॥ਨਿਪ ਕੀ ਸੁਤਾ ਧੋਨੁ ਤਨ ਪਾਯੋ^੭
 ਹਿਤ ਬਦਲੇ ਸੰਜੋਗ ਬਨਾਯੋ॥ਤਿਸ ਤਿਯ ਨੇ ਸੋ ਨਿਪ ਸੁਤ ਮਾਰਯੋ॥ਕਰੇ
 ਤ੍ਰਾਸ ਤੁਵ ਨਾਮ ਉਚਾਰਯੋ॥੨੨॥ਹਾਥ ਸਾਥ ਤੋਂ ਧੋਨੁ ਬਤਾਈ॥ਤਿਸਕੋ ਫਲ
 ਭਾਉਦੀਨ^੮ਕਟਾਈ॥ਪ੍ਰਭੁ ਅੰਨਯਾਇ ਕਰਹਿ ਨਹਿ ਕੈਸੇ॥ਕਰੇ ਕਰਮ ਤੇ ਦੇ
 ਫਲ ਤੈਸੇ॥੨੩॥ਮਮ ਤਿਯ ਕੋ ਸੁਨਿ ਲੇਹੁ ਪ੍ਰਸੰਗ॥ਨਹਿ ਸੀਸੈ ਕਰੀਅਹਿ
 ਚਿਤ ਸੰਗ॥ਪੁਰਬ ਜਨਮ ਕਾਰ ਕੋ ਮੇਰਾਗਯੀ ਤਿਯਾ^੯ਪਿਠ ਘਾਵ ਘਨੇਰਾ
 ॥੨੪॥ਮੈਂ ਆਯੋ ਪਿਖਿ ਚੌਚ ਚਲਾਈ॥ਫਸੀ ਅਸਥਿ ਮਹਿ ਨਹਿ ਨਿਕ-
 ਸਾਈ॥ਸ਼੍ਰੀ ਗੰਗਾ ਜਲ ਵਿਖੇ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ੀ॥ਆਗੈ ਗਮਨਤਿ ਪੀਰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ੀ॥੨੫॥
 ਜਜੋਂ ਜਜੋਂ ਮੈਂ ਨਿਜ ਚੌਚ ਨਿਕਾਰੀ॥ਤਜੋਂ ਤਜੋਂ ਦੁਖ ਤੇ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਹਿ ਬਾਰੀ^{੧੦}॥
 ਜਹਿ ਗੰਭੀਰ ਧਾਰ ਤਹਿ ਗਈ॥ਫਸੀ ਚੌਚ ਬਿਚ ਨਹਿ ਨਿਕਸਈ॥੨੬॥

^੧ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਹੈ ਨਹੀਂ ਸੀ ਉਸਦੀ ਵਹੁਟੀ ਬੈਠੀ ਸੀ। ^੨ਕਲਹਲੀ ਨੇ ਸਾਧ ਨੂੰ (ਬੀ) ਕਨੌਰ ਵਾਕ ਕਹੇ। ^੩ਗੁਪਤੀ ਜਿਸ ਵਿਚ ਹੋਥ ਪਾਕੇ ਮਾਲਾ ਫੇਰਦੇ ਹਨ। ^੪ਗਉ। ^੫ਕਸਾਈ ਰਾਜੇ ਦਾ ਪੁੱਤ੍ਰ ਹੋਯਾ। ^੬ਗਉ ਨੇ ਰਾਜ ਕੁਮਾਰੀ ਦਾ ਸ਼ੀਰ ਪਾਯਾ। ^੭(ਭੋਗ ਹੋਥ) ਕਟਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ^੮(ਇਹ) ਤ੍ਰੀਮਤ ਖੋਤੀ ਸੀ। ^੯ਪੀੜਾ ਬਹੁਤੀ ਕਰਕੇ। ^{੧੦}ਪਾਣੀ ਵਿਚ। *ਪਾ:-ਦਿਜਨ ਹੁਤੀ ਬੈਠੀ ਤਿਸ ਬਾਮ। †ਪਾ:-ਜਿਮ। ‡ਦੇਖੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਉੱਤਰਾਰਧ ਅਧਯਾਯ ੫੩ ਅੰਕ ੭੨ ਹੇਠਲੀ ਟੁਕ।

ਪਾ:-ਭੁਜ।

ਅਧਿਕ ਪ੍ਰਵਾਹ ਬਹਾਏ ਦੋਉ। ਬੁਡ ਸਰੀਰ ਤਜਾਗ ਕਰਿ ਸੋਉ । ਸ੍ਰੀ ਗੰਗਾ
ਜਲ ਕੋ ਫਲ ਭਯੋ। ਦੁਹਨਿ ਬਿੰਪੁ ਘਰ ਜਨਮ ਸੁ ਲਯੋ॥੨੭॥ ਪੁਨ ਸਬੰਧ ਭਾ
ਇਹੁ ਸੰਗ ਮੇਰਾ । ਪ੍ਰਿਥਮ ਜਨਮ ਦੁਖ ਦੀਨ ਬਡੇਰਾ। ਯਾਂ ਤੋ ਕਹਿ ਕਠੋਰ
ਦੁਖ ਦੇਤਿ । ਪੁਰਬ ਕਰਮ ਤਾਂਹਿ ਫਲ ਲੇਤਿ' ॥੨੮॥ ਸੁਨਤਿ ਸਾਧ ਤਬ
ਨਿਸ਼ਚੈ ਆਯੋ-ਬਿਨਾਂ ਕਰਮ ਦੁਖ ਸੁਖ ਨਹਿ ਪਾਯੋ-ਸ੍ਰੀਗੁਰ ਭਨੇ' ਸਾਚੁ
ਦਿਜ ਕਹਯੋਏਨੁ ਬਤਾਇ ਇਤੋ ਦੁਖ ਲਹਯੋ ॥੨੯॥ ਸ਼ਾਰਤ' ਕਰਿ ਸਿਸ
ਹਾਥ ਬਤਾਈ । ਸੋ ਕਟਵਾਇ ਪੀਰ ਕੋ ਪਾਈ । ਪੁਰਬ ਕਰਮ ਫਲ ਮਿਟਤੋ
ਨਾਂਹਿ। ਸੀਤਾ ਦੁਖ ਪਾਏ ਬਨ ਮਾਂਹਿ॥੩੦॥ ਗੁਰ, ਦਿਸ, ਸੰਤ, ਯੋਨ, ਦੁਖ ਪਾਵੈ।
ਜਿਸ ਕੋ ਸਾਚੁ ਕਹੇ ਹੁਇ ਜਾਵੈ'। ਸੋ* ਅਸ ਸਾਚੁ ਨਰਕ ਮਹਿ ਭਾਰੈ। ਸੁਮਤਿ-
ਵਿਤ ਨਹਿ ਕਬਹੂੰ ਉਚਾਰੈ॥੩੧॥ ਜਿਸੁ ਸਚੁ ਤੇ ਦੁਖ ਪਾਵਹਿ ਪ੍ਰਾਨੀ। ਸੋ ਨਹਿ
ਕਹੈ ਬਿਚਾਰ ਸੁਜਾਨੀ। ਅਪਰ ਸਰਬ ਬਿਵਹਾਰ ਮਝਾਰੈ। ਸੁਖਹਿਤ ਪਾਵਨ'
ਸਾਚ ਉਚਾਰੈ॥੩੨॥ ਝੂਠ ਸਮਾਨ ਪਾਪ ਨਹਿ ਕੋਈ। ਕਹੈ† ਨ ਕਬਹੂੰ ਗੁਰ
ਸਿਖ ਜੋਈ। ਜਹਿ ਪ੍ਰਾਨੀ ਮਰਬੇ ਤੇ ਛੁਟੇ। ਕਿਧੋਂ ਪਰਜੈ ਕਿਹ ਸੰਕਟ ਮਿਟੈ॥੩੩॥
ਤਹਾਂ ਝੂਠ ਹੈ ਸਾਚੁ ਸਮਾਨ । ਪਰ ਹਿਤ' ਹੋਤੇ ਕਰਹਿ ਬਖਾਨ'। ਗੁਰ ਤੇ‡
ਚਰਨ ਤੀਰਥੇ ਸੁਨੇ। ਕਰੇ ਕਮਾਵਨ ਤਿਮ ਮਨ ਮਨੇ॥੩੪॥ ਬੋਲਤਿ ਸਾਚ ਪਰਮ
ਗੀਤ ਪਾਈ। ਪਰਜੈ ਰਹਯੋ ਸਤਿਗੁਰ ਸਰਲਾਈ । ਬਿਸਨ ਦਾਸ ਮਾਣਕ
ਉਦ ਪੁਰੋ। ਤੀਨਹੂੰ ਆਏ ਗੁਰੂ ਹਜ਼ੂਰੈ॥੩੫॥ ਚਰਨ ਕਮਲ ਪਰ ਕਰਜੈ ਪ੍ਰਣਾਮ
ਬੈਠਿ ਕਰਜੈ ਦਰਸਨ ਅਭਿਰਾਮ । ਹਾਥ ਜੋਰ ਕਰਿ ਅਰਜ ਗੁਜਾਰੀ ।
ਜਨਮ ਮਰਨ ਤੇ ਲੇਹੁ ਉਥਾਰੀ॥੩੬॥ ਸਹਤ ਕੁਟੰਬ ਹੋਇ ਕੱਲ ਜਾਨੇ। ਅਸ
ਰੀਜਹਿ ਉਪਦੇਸ਼ ਮਹਾਨੇ'। ਕਰਜੈ ਵਾਕ ਤਬਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਦੇਵਾ'। ਕਰਹੁ ਆਪ
ਾਰ ਸਿੱਖ ਜਨਿ ਸੇਵਾ ॥੩੭॥ ਬਨਿਤਾ, ਸੁਤ, ਤਨੁ ਜਾ, ਸਿਖਰਾਵਹੁ । ਕਹਿ
ਤਨ ਤੇ ਸੇਵਾ ਕਰਿਵਾਵਹੁ। ਲਖਹੁ-ਵਾਹਿਗੁਰੁ ਕੇ ਹਮ ਦਾਸ-ਤਿਮ ਸੁਤ
ਤਾ ਦਾਸ ਗੁਰ ਪਾਸ॥੩੮॥ ਜਥਾ ਖਸਮ ਕੇਦਰ ਪਰ ਘੋਰਾ। ਚਾਕਰ ਚਸਿ
ਵਹਿ ਦੇ ਛੋਰਾ । ਤਬਿ ਸਭਿ ਚਿੰਤ ਖਸਮ ਕੋ ਹੋਇ। ਖਾਨ ਪਾਨ ਦੇਖੋ। ਖਹਿ
ਇ ॥੩੯॥ ਤਿਮ ਅਪਨੋ ਸਗਰੋ ਪਰਵਾਰ । ਸੋਂਪਹਿ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਦਰ-

ਨਤ [ਅ, ਇਸ਼ਾਰਤ] । *ਜਿਸ ਸੱਚੇ ਕਿਹੇ (ਇਹ ਗਲ) ਹੋ ਜਾਵੇ ਕਿ ਉਹ
ਮਣ, ਸੰਤ, ਗੁਰੂ ਦੁਖ ਪਾਉਣ । *ਸੁਖ ਪਾਵਣ ਵਾਸਤੇ । *ਪਰਾਇਆ ਭਲਾ ।

*ਪਾ:-ਜੇ ।

†ਪਾ:-ਗਹੇ ।

‡ਪਾ:-ਕੇ ।

ਬਾਗਤਜਹਿ ਅਪਨਪੈ ਤਿਨ ਤੇ ਘਨੋ ਜਾਨਹਿ ਤਰੀ ਮੇਲ ਗਨ ਮਨੋ ॥
 ੪੦॥ ਤਬਿ ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ ਪਰਿ ਹੈ ਲਾਜਾਕਰਹਿ ਨਿਬਾਹਨ ਸਕਲ ਸਮਾਜ।
 ਭੋਜਨ ਵਸਤੂ ਭਲੇ ਪਹੁੰਚਾਵੈ। ਸ਼੍ਰੋਯ ਕਰਹਿ ਗਨ ਕਸ਼ਟ ਮਿਟਾਵੈ ॥੪੧॥
 ਬਿਸਨ ਦਾਸ ਮਾਣਕ ਚੰਦ ਪੂਰੇ। ਸੁਨਿ ਗੁਰ ਕੋ ਉਪਦੇਸ਼ਨਿ ਰੂਰੇ। ਕਰਜੈ
 ਕਮਾਵਨਿ ਨੀਕੇ ਮਾਨਿ। ਅੰਤਕਾਲ ਪ੍ਰਾਪਤਿਕਲਜਾਨ ॥੪੨॥ ਸਿੱਖ ਪਦਾਰਥ,
 ਤਾਰੂ, ਭਾਰੂ। ਤੀਨੋ ਚਲਿ ਆਏ ਗੁਰਦਾਰੂ। ਆਗੈ ਲਾਗਜੈ ਬਡਿ ਦੀਵਾਨ।
 ਕਥਾ ਕੀਰਤਨ ਹੋਤਿ ਮਹਾਂਨ ॥੪੩॥ ਸੁਨਿ ਗੁਰ ਬਚਨ ਭਯੋ ਉਰ ਤ੍ਰਾਸੁ।
 ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕੀਨੀ ਅਰਦਾਸੁ। 'ਹਮ ਕੁਟੰਬ ਮਹਿ ਅਧਿਕ ਲਪੇਟੇ। ਪਵਨ
 ਸੁਨਨ ਗੁਰ ਸ਼ਬਦ ਨ ਭੇਟੇ' ॥੪੪॥ ਸਤਿਸੰਗਤਿ ਹੋ ਨਹਿ* ਕਿਸ ਬਾਗਗੁਰ
 ਜੀ। ਕਿਮ ਹੁਇ ਹਮਹੁ ਉਧਾਰ?। ਆਇ ਪਰੇ ਅਬਿ ਸਰਨਿ ਤੁਮਾਰੀ। ਕਰਹੁ
 ਆਪ ਕੱਲਜਾਨ ਹਮਾਰੀ ॥੪੫॥ ਰਾਮਦਾਸ ਗੁਰ ਗਿਰਾ ਬਖਾਨੀ। 'ਵਾਹਿਗੁਰੂ
 ਸਿਰਜੇ ਜੇ ਪ੍ਰਾਨੀ। ਪੂਰਬ ਸਭਿ ਹਿਤ ਕਰਜੈ ਅਹਾਰਾਯਾਂਤੇ ਤੁਮ ਬੈਠੋ ਗੁਰ
 ਦਾਰ ॥੪੬॥ ਧਰਹੁ ਸਿਦਕ ਉਰ ਡੋਲਹੁ ਨਾਂਹੀ। ਸਿਮਰੋ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਮਨਮਾਂਹੀ
 । ਤੁਮਰੇ ਸਨਬੰਧੀ ਸਮੁਦਾਇ। ਸਭਿ ਕੋ ਰਿਜਕ ਤਹਾਂ ਪਹੁੰਚਾਇ ॥੪੭॥
 ਤੁਮਰੇ ਰਿਜਕ ਇਹਾਂ ਗੁਰ ਦੇਹਿ। ਜਨਮ ਸੁਧਾਰੋ ਪਰਖਹੁ ਏਹੁ। ਸੁਨਿ ਤੀਨੋ
 ਨਿਜ ਪੁੱਤ੍ਰ ਬੁਲਾਏ। ਕਹਜੈ 'ਤਰੁਨਤਾ' ਤੁਮ ਅਬਿ ਪਾਏ ॥੪੮॥ ਭਏ ਕਿਰਤ
 ਲਾਇਕ। ਨਿਰਧਾਰਹੁ। ਅਬਿ ਘਰ ਕੋ ਸਭਿ ਕਾਰ ਸੰਭਾਰਹੁ। ਉਦਮ ਕਰੋ
 ਲਾਭ ਹੁਇ ਜੇਤਾ। ਗੁਰ ਕੋ ਦਸਵੰਧ ਕਾਢਹੁ ਤੇਤਾ ॥੪੯॥ ਆਵਹਿ ਸਿਖ
 ਕਰਹੁ ਤਿਹ ਸੇਵਾ। ਹਮ ਅਬਿ ਰਹੈ ਦਾਰ ਗੁਰਦੇਵਾ। ਪਾਨੀ ਪੱਖਾ ਸੇਵ ਕਮਾ-
 ਵਹਿ। ਸਤਿਸੰਗਤਿ ਕਰਿ ਸੇਵ ਰਿਝਾਵਹਿ ॥ ੫੦ ॥ ਕਥਾ ਕੀਰਤਨ ਸੁਨਹਿ
 ਅਨੰਦੋ। ਹੁਇ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਕੱਲਜਾਨ ਬਿਲੰਦੋ। ਇਮ ਤੁਮਰੀ ਭੀ ਹੁਇ ਕੱਲਜਾ-
 ਨ'। ਇਮ ਸਿੱਖਜਾ ਦੇ ਕੁਟੰਬ ਮਹਾਂਨ ॥੫੧॥ ਕਰਨ ਲਗੇ ਗੁਰ ਸੇਵ ਘਨੇਰੀ।
 ਪ੍ਰਾਪਤ ਮੁਕਤਿ ਅੰਤ ਕੀ ਬੇਰੀ। ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਤਨ ਬਿਖੈ ਸਮਾਏ। ਜਨਮ
 ਮਰਨ ਕੇ ਬੰਧ ਮਿਟਾਏ ॥੫੨॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥੇ ਦੁਤਿਯ ਰਾਸੇ
 'ਸਿੱਖਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੇ ਨਾਮੁ ਸਪਤਦਸ਼ਮੇ ਅੰਸੁ ॥ ੧੭ ॥

੧੮. [ਮਹਾਂਨੰਦ, ਬਿਧੀ ਚੰਦ। ਧਰਮ ਦਾਸ ਆਦਿ ਸਿੱਖਾਂ ਪ੍ਰਤਿ ਉਪਦੇਸ਼]।

ਦੋਹਰਾ॥ ਮਹਾਂਨੰਦ ਕੇ ਸੰਗ ਮਿਲਿ ਬਿਧੀ ਚੰਦ ਹੁਇ ਦੋਨ। ਦਰਸਨ ਦੇਖਜੈ

*ਅਪਣਤ । *ਜਾਣੋ ਕਿ ਮਾਨੋ ਸਾਰਾ ਬੇੜੀ ਦਾ ਮੇਲਾ ਹੈ। *ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ। *ਜਵਾਨੀ।

*ਕਮਾਉਣ ਜੋਗੇ। *ਪਾ:-ਹੋਤ ਨ।

ਗੁਰੂ ਕੇ ਬੰਦਨ ਕੀਨਸਿ ਐਨ^੧॥੧॥ਚੋਪਈ॥ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕਰਿ ਥਿਰੇ ਅਗਾ-
ਰੀ॥ਸੁਖ ਗਰਜੀ^੨ ਨਿਜ ਅਰਜ ਗੁਜਾਰੀ॥ਜਨਮ ਮਰਨ ਕੇ ਤ੍ਰਾਸ ਹਮਾਰੇ ।
ਭ੍ਰਮਣ ਮਿਟਾਵਹ ਜੇ ਦੁਖਵਾਰੇ॥੨॥ਜਨਮ ਅਨੇਕ ਧਰੇ ਪੁਨ ਹਮਾਰੇ॥ਰਾਗ
ਦੈਸ ਬਸਿ ਜੁਨਨਿ ਪਰੇ॥ਅਬਿ ਚਲਿ ਆਏ ਸ਼ਰਨਿ ਤੁਮਾਰੀ॥ਕਰਹੁ ਕ੍ਰਿਪਾ
ਕਰਿ ਸੁਗਤਿ^੩ ਹਮਾਰੀ॥੩॥ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮਦਾਸ ਕਰਿ ਕਰੁਨਾ॥ਸੁਭ ਉਪ-
ਦੇਸ਼ ਤਿਨਹੁ ਪ੍ਰਤਿ ਬਰਨਾ^੪ ਅਪਨੇ ਜਬੈ ਸਰੂਪ ਪਛਾਨਹੁ॥ਜਨਮ ਮਰਨ
ਤਬਿ ਬੰਧਨ ਹਾਨਹੁ^੫ ॥੪॥ ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਸੁਨਿ ਦੋਨਿ ਬਖਾਨਹਿ॥‘ਹਮ ਤੋ
ਇਹੁ ਸਰੂਪ ਨਿਜ ਜਾਨਹਿ॥ਜਨਮੇ ਹੁਇ ਨੰਦਨ ਖੱਤੀਨ^੬॥ਖੱਤੀ ਹੈਂ ਨਰ
ਤਨ ਮਨ ਚੀਨ ॥੫॥ ਪੂਰਬ ਬਾਲਕ ਬਯ ਕੋ ਧਰੇ॥ਤਰੁਨ ਭਏ ਅਬਿ ਬਹੁ
ਬਲ ਭਰੇ॥ਬਿਨ ਤਨ ਅਪਰ ਕਛੁ ਨਹਿ ਜਾਨਹਿ॥ਅਪਨੇ ਰੂਪ ਇਹੀ ਹਮ
ਮਾਨਹਿ॥੬॥ਤਬਿ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਬਾਕ ਉਚਾਰਾ^੭ ਮਾਤ ਪਿਤਾਨੇ ਇਹੁ ਤਨ
ਧਾਰਾ॥ਜਾਤਿ ਰੁ ਨਾਮ^੮ ਤਿਨਹੁ ਕਲਪਾਏ॥ਨਿਜ ਮਤਿ ਕਹਿ ਬਿਵਹਾਰ
ਬਤਾਏ ॥੭॥ ਤੁਮ ਤੋ ਇਸ ਤਨ ਪੂਰਬ ਹੁਤੇ^੯॥ਕਰੇ ਕਰਮ ਫਲ ਤਿਸ ਕੇ
ਲਿਤੇ॥ਭਲਾ ਬੁਰਾ ਜਿਮ ਪੂਰਬ ਕੀਨ । ਤਿਸ ਤੋ ਦੁਖ ਸੁਖ ਭੋਗਨਿ ਕੀਨ॥
੮॥ਇਹੁ ਤਨ ਤਸਿ ਪੁਨ ਧਾਰਹੁ ਐਰਾ ਕਰਹੁ ਕਰਮ ਭੋਗਹੁ ਤਿਸ ਠੈਰ ।
ਤਨ ਉਪਜਨ ਤੋ ਹੁਤੇ ਅਗੋਰੇ॥ਤਨ ਬਿਨਸੇ ਪੁਨ ਰਹਹੁ ਪਿਛੋਰੇ॥੯॥ਆਇ
ਅੰਤ ਤਨ ਕੇ ਜਬਿ ਰਹੇ॥ਤਨ ਨਿਜ ਰੂਪ ਕੁਤੋ ਤੁਮ ਲਹੇ॥ਤਨ ਕੂਰਾਸਮ
ਬਸਤੁ ਲਖੈ ਹੋ॥ਜੀਰਨ ਭਏ ਅਪਰ ਧਰਿ ਲੈ ਹੋ॥੧੦॥ ਤਾਂਤੇ ਤਨ ਪਟ^{੧੦}
ਪਹਿਰਹਿ ਜੋਇ॥ਅਪਨ ਸਰੂਪ ਜਾਨੀਯਹਿ ਸੋਇ॥ਕਬਹੂੰ ਮਰਹਿ ਨ ਮਾਰਜੈ
ਜਾਇ॥ਜਲ ਭੂਬੈ ਨਹਿ ਅਗਨਿ ਜਲਾਇ ॥ ੧੧ ॥ ਤਨ ਝੂਠੇ, ਸਤਿ ਰੂਪ
ਤੁਮਾਰਾ॥ਤਨ ਦੁਖ,ਤੁਮ ਹੋ ਅਨੰਦ ਉਦਾਰਾ॥ਤਨ ਜੜ੍ਹ ਹੈ,ਚੇਤਨ ਨਿਜਰੂਪ
॥ਅਸ ਨਿਸ਼ਚੈ ਉਰ ਧਰਹੁ ਅਨੂਪ^{੧੨}॥੧੨॥ਸੁਨਿ ਦੋਨਹੁ ਕੀਨਸਿ ਅਰਦਾਸਾ
‘ਕਿਮ ਹਮ ਕੇ ਅਸ ਰੂਪ ਪ੍ਰਕਾਸ਼॥ਤਨ ਹੀਤਾ ਤਜਿ ਤਿਸ ਮਹਿ ਧਰੈ^{੧੩}॥
ਸਹੀ ਸਰੂਪ ਆਪਨੋ ਕਰੈ^{੧੪}॥੧੩॥ਤਬਿ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਕਹਨੈ ਸੁਨਾਈ॥‘ਸਤਿ

^੧ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਤੋ [ਸੰਸਾਰ, ਅਵਨਿ] (ਅ) ਆਕੇ । ^੨ਸੁਖ ਦੀ ਗਰਜ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ । ^੩ਕੱਲਜਾਣ ।
^੪ਦੋਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ । ^੫ਖੱਤੀਆਂ ਦੇ ਪੁੱਤ੍ਰ । ^੬ਬਲਪੇ । ^੭ਤਨ ਤੋ ਪਹਿਲਾਂ ਹੋਗੇ ਸਾਢੇ । ^੮ਤਨ ਦੇ
ਆਇ (ਤੋ ਪਹਿਲਾਂ) ਤੋ ਅੰਤ ਹੋਇਆਂ ਵੀ ਤੁਸੀਂ ਰਹੋ । ^੯ਤਨ ਰੂਪੀ ਕਪੜਾ । ^{੧੦}ਤਨ
ਦਾ ਹੀਕਾਰ ਛੱਡਕੇ ਤਿਸ (ਸਰੂਪ) ਵਿਚ (ਅਪਣੇ) ਧਾਰੀਏ । ^{੧੧}ਪਾ:- ਜਾਤ ਬਰਨ ।

ਸੰਗਤਿ ਕੀਜਹਿ ਚਿਤ ਲਾਈ। ਕਥਾ ਨੇਮ ਤੇ ਸੁਨੀਅਹਿ ਕਾਨ। ਗੁਰ
ਸਿੱਖਨ ਸੇਵਹੁ ਹਿਤ ਠਾਨਿ॥੧੪॥ ਕਰਹੁ ਬਿਚਾਰਨ ਸਤਿਗੁਰ ਬਾਨੀ॥ ਅਰਖ
ਲਖਹੁ ਕਰਿ ਪ੍ਰੀਤ ਮਹਾਂਨੀ। ਤਿਸ ਕੇ ਸਾਥ ਰਿਦਾ ਨਿਜ ਤੋਲਹੁ। ਦੁਖ ਸੁਖ
ਬਿਖੈ ਨ ਕਬਹੂੰ ਡੋਲਹੁ॥੧੫॥ ਤੁਮਰੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ਜਾਨਿ ਬਚ*ਕਹੋ। ਇਮ ਜੇ
ਕਰਹੁ ਰੂਪ ਨਿਜ ਲਹੇ। ਇਮ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਸੁਨਿ ਉਪਦੇਸ਼। ਕਰਨ ਲਗੇ
ਤਿਮ ਕਾਰ ਹਮੇਸ਼॥੧੬॥ ਸਮਾ ਪਾਇ ਹੋਯਹੁ ਨਿਜ ਗਯਾਨ। ਕੀਨੇ ਕਰਮ
ਬੰਧ ਗਨ ਹਾਨਿ। ਗੁਰ ਸਿੱਖਨ ਕੀ ਪਦਵੀ ਪਾਈ। ਅੰਤ ਕਾਲ ਗੁਰ ਲੀਨ
ਮਿਲਾਈ॥੧੭॥ ਹੁਤੋ ਖੋਸਲਾ ਧਰਮਦਾਸ। ਇਕ ਤਕਿਆਰਾ ਡੂਗਰ-
ਦਾਸ। ਦੀਪਾ ਅਰੁ ਜੋਠਾ ਸੰਸਾਰੂ। ਬੁਲਾ ਅਪਰ ਤੀਰਥਾ ਚਾਣੂ॥੧੮॥ ਮਿਲਿ
ਕਰਿ ਸਪਤ* ਸਿੱਖ ਇਹ ਆਇ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਰਾਮਦਾਸ ਜਿਸ ਬਾਏ। ਨਮੋ ਕਰੀ
ਬਹੁ ਬਿਨੈ ਪ੍ਰਕਾਸ਼। ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕਰਿ ਬੈਠੇ ਪਾਸ॥੧੯॥ ਸ਼ਰਨਿ ਪਰੇ ਰਾਵਰਿ
ਦਰਬਾਰ। ਕਰਹੁ ਉਧਾਰਨ ਕਿਸੈ ਪ੍ਰਕਾਰ। ਰਾਮਦਾਸ ਸਤਿਗੁਰ ਉਚਾਰ।
“ਪ੍ਰਥਮ ਤਜਹੁ ਮਨ ਕੋ ਹੀਕਾਰ॥੨੦॥ ਗਹੋ ਨੰਮੂਤਾ, ਤਜਾਗਹੁ ਮਤਸਰ*।
ਕਰਹੁ ਨ ਨਿੰਦਾ, ਅਵਗੁਨ ਪਰਹਰਿ। ਜੇ ਘਰ ਆਯੋ ਸਿੱਖ ਨਿਹਰਿਯਹਿ।
ਨਿਜ ਨਿਜ ਘਰ ਤੇ ਸੇਵਾ ਕਰਿਯਹਿ॥੨੧॥ ਭੋਜਨ ਬਸਤ੍ਰ ਭਾਉ ਧਰਿ
ਕੀਜਹਿ। ਮਾਨਹੁ ਬਾਕ ਨ ਫੇਰਨਿ ਕੀਜਹਿ। ਜੇ ਸਿਖ ਕੋ ਹੁਇ ਕਾਜ ਬਡੇਰਾ।
—ਬਿਨ ਧਨ ਸਰਹਿ ਨ—ਜੋ ਅਸੁ ਹੋਰਾ॥੨੨॥ ਸਭਿ ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਉਚਰਹੁ
ਅਰਦਾਸ। ਸਭਿ ਤੇ ਇਕ ਬਲ ਕਰ ਨਿਜ ਪਾਸਿ*। ਸਿਖ ਕੋ ਕਾਰਜ ਦੀਜੈ
ਸਾਰ। ਤਬਿ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਤੁਮ ਕੋ ਸੁਖ ਸਾਰ॥੨੩॥ ਜਹਿ ਸਤਿਸੰਗਤਿ ਕੋ ਸਮੁ-
ਦਾਇ। ਕਥਾ ਕੀਰਤਨ ਕਰਹਿ ਬਨਾਇ। ਤਹਾਂ ਜਾਇ ਸੰਧਯਾ ਅਰੁ ਪ੍ਰਾਤੀ
ਧਰਹੁ ਪ੍ਰੀਤ ਕਰਿ ਮਤਿ ਕੋ ਰਾਤੀ॥੨੪॥ ਜਿਸ ਮਹਿ ਯਥਾ ਸ਼ਕਤਿ ਹੁਇ
ਆਵਹਿ। ਧਰਮਸਾਲ ਆਪੇ ਬਨਵਾਵਹਿ। ਤਿਸ ਮੈਂ ਰਾਖਹਿ ਸਿੱਖ ਟਿਕਾਇ।
ਪੰਥੀ ਕੋਭੋਜਨ ਮਿਲਿ ਜਾਇ॥੨੫॥ ਇਕ ਸਿਖ ਦੇਹਿ, ਕਿ ਸਭਿ ਮਿਲ ਦੇਵੈ।
ਸਿਮਰਹਿ ਨਾਮ ਸੁਜਨ ਕੋ ਸੇਵੈ। ਕਹਾਂ ਮਹਾਤਮ ਇਸ ਕੋ ਕਹਿਯਹਿ।
ਪੁੰਨ ਪਦਾਰਥ ਸਮ ਨਹਿ ਲਹਿਯਹਿ॥੨੬॥ ਇਸ ਜਗ ਮਹਿ ਸੁਖ ਪਾਇ

*ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਸਾਰੇ ਬੰਧਨ ਨਾਸ਼ ਕੀਤੇ। *ਸੁੰਦਰ। *ਸੱਤੇ। *ਈਰਖਾ [ਸੰਸਾਰ, ਮਤਸਰ]। *ਪੜੇ
ਯੋਸ਼ਾ ਤੁਸੀਂ ਦੇਖੋ। *ਆਪਣੇ ਪਾਸੋਂ ਤੇ ਸਾਰਿਆਂ ਕੋਲੋਂ (ਧਨ) ਇਕ ਥਾਂ (ਕੱਠਾ) ਕਰਕੇ।
*ਬੁੱਧੀ ਨੂੰ ਚੱਤੀ ਹੋਈ ਕਰਕੇ। *ਪਾਸ—ਬਲ। *ਪਾਸ—ਖੋਟਲਾ।

ਘਨੇਰਾ ਅੰਤ ਗੁਰੂ ਵਿਗ ਲਹੈ ਬਸੇਰਾ । ਪਾਛਲ ਰਾਤਿ ਕਰਹੁ ਇਸ਼ਨਾਨ ।
 ਗੁਰ ਬਾਨੀ ਪੜ੍ਹੀਅਹਿ ਹਿਤ ਠਾਨਿ ॥੨੭॥ ਸੁਨਿ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਮਾਵਨ ਲਾਗੇ ।
 ਗੁਰੂ ਪ੍ਰੇਮ ਪਾਗੈ ਬਡਿਭਾਗੇ । ਅੰਤ ਸਮੈ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਪਾਸ । ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਭਏ
 ਅਨੰਦ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ॥੨੮॥ ਧਰਿ ਸ਼ਰਧਾ ਜਾਪਾਅਰੁਮੰਈਆ । ਖੁਲਰ ਜਾਤਨਾਮੁ
 ਜਿਸ*ਨਈਆ ॥ ਤੁਲਸਾ, ਵਹੁਰਾ ਮਿਲਿ ਸਿਖ ਚਾਰੇ । ਸਤਿਗੁਰ ਰਾਮਦਾਸ ਕੇ
 ਦਾਰੇ ॥੨੯॥ ਆਇ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ੇ ਦਰਸਨ ਪਾਯੋ । ਕੀਨ ਬੰਦਨਾਂ ਸੀਸ ਨਿਵਾਯੋ ।
 ਜੁਗ ਕਰ ਜੋਰਤਿ ਅਰਜ ਬਖਾਨੀ । ‘ਦਿਹੁ ਉਪਦੇਸ਼ ਅਪਨ ਜਨ ਜਾਨੀ
 ॥੩੦॥ ਰਹੈ ਗ੍ਰਿਹਸਤ ਮਹਿ ਕਹੈ ਕਮਾਵੈ ॥ ਜਿਸ ਤੇ ਹਮ ਸਿੱਖੀ ਪਦਪਾਵੈ ॥
 ਬਸਹਿ ਅਵਾਸ ਉਦਾਸੀ ਪਾਇ । ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਉਰ ਤੇ ਮੋਹ ਮਿਟਾਇ ॥
 ੩੧॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਰਾਮਦਾਸ ਉਪਕਾਰੀ ॥ ਬਾਨੀ ਕਰੁਨਾ ਠਾਨਿ ਉਚਾਰੀ ॥ ‘ਜਿਮੁ
 ਨਿਸ ਦਿਨ ਘਰਕਾਜ ਸੁਧਾਰੇ ॥ ਤੁਯਾਗਹੁ ਕਬਹੂੰ ਨ, ਲਾਗਹਿ ਪਜਾਰੇ ॥੩੨॥
 ਤਥਾ ਪਜਾਰ ਧਾਰਹੁ ਗੁਰਬਾਨੀ । ਪਠਨਿ ਸੁਨਨਿ ਕੀਜਹਿ ਰੁਚਿ ਠਾਨੀ ।
 ਧਰਜੇ ਅਰਥ ਜੋ ਸ਼ਬਦ ਮਝਾਰਾ ॥ ਬਾਰ ਬਾਰ ਉਰ ਕਰਹੁ ਬਿਚਾਰਾ ॥ ੩੩ ॥
 ਕਜਾ ਗੁਰ ਕਹੈ, ਕਰੈ ਹਮ ਕਹਾਂ । ਸਨੈ ਸਨੈ ਮੋਰਹੁ ਮਨ ਮਹਾਂ ॥ ਮਮ
 ਸਰੀਰ ਕੇ ਧਾਰਹੁ ਧਜਾਨ ॥ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲਾ ਪੁੰਨ ਮਹਾਂਨ ॥੩੪॥ ਮਮ ਬਾਨੀ ਕੇ
 ਕਰਹੁ ਉਚਾਰਨਿ । ਮਿਲਿ ਸਿੱਖਨਿ ਤੇ ਅਰਥ ਬਿਚਾਰਨ ॥ ਜਿਮ ਤੁਰੰਗ ਕੇ
 ਦੇਹਿ ਮਸਾਲਾ ॥ ਬਹੁਰ ਕਰਹਿ ਕਾਜੈ ਚਿਰਕਾਲਾ ॥੩੫॥ ਤਬਿ ਹਯ ਰੋਗੀ
 ਹੋਇ ਨਿਰੋਵਾ ॥ ਸਭਿ ਸਰੀਰ ਕੀ ਬਜਾਧੀ ਖੇਵਾ ॥ ਤਿਮ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਕਰਿਬੈ
 ਧਜਾਨ ॥ ਹਿਰਦੇ ਧਾਰਨ ਪ੍ਰੇਮ ਮਹਾਂਨ ॥੩੬॥ ਸਿਮਰਹਿ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਸਤਿਨਾਮੁ ॥
 ਤਬਿ ਨਾਸਹਿ ਹਉਮੈ ਬਡ ਆਮੁ ॥ ਮਨ ਤੁਰੰਗ ਬਡ ਸੁਧਤਾ ॥ ੩੭ ॥ ਗੁਰ
 ਅਨੁਸਾਰੀ ਹੁਇ ਬਿਰਤਾਵੈ ॥੩੮॥ ਪਾਇਨ ਬਿਚਰਤਿ ਸਿਮਰਹੁ ਨਾਮੁ ।
 ਹਾਥਨ ਕਰਿਹੁ ਕਾਜੁ ਸਭਿ ਧਾਮੁ ॥ ਉਠਤਿ ਬੈਠਤਿ ਜਾਰਤਿ ਸੇਵਤਿ ।
 ਸੁਨਿਤੇ ਸ਼੍ਰਵਣ, ਬਿਲੋਚਨ ਜੋਵਤਿ ॥੩੯॥ ਰਿਦਾ ਧਰਹੁ ਸਤਿਗੁਰ ਦੇ ਸੰਗ,
 ਅਪਰ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਿਯਹਿ ਸਭਿਅੰਗ ॥ ਜਿਮ ਸਿਰਘਟ ॥ ਬਹੁ ਬਾਤ ਬਨਾਵਤਿ ॥

*ਮਨ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਮੋੜੇ । *ਮਸਾਲਾ ॥ ਦੇਣ ਮਗਰੋਂ ਘੋੜੇ ਨੂੰ ਕਜਈ ਪਾਕੇ ਖਾਣੇ ਪੀਣੇ ਕੁਛ ਚਿਰ
 ਰੋਕ ਰੱਖਣਾ । *ਤੰਦੁਰਸਤ । *ਰੰਗ । *ਭਾਵ ਫੁਰਦਿਆਂ ਫਿਰਦਿਆਂ । *ਸਿਰ ਤੇ ਘੜੇ ਵਾਲੀ ।

ਪਾ:-ਜਿਮ । ਨਾਮ ਜਿ ਘਨਈਆ । ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਤੁਕ ਐਉਂ ਹੈ:-
 ਮਾਈਆ ਜਾਪਾ ਜਾਣੀਅਨਿ ਨਈਆ ਖੁਲਰ ਗੁਰੂ ਪਿਆਰਾ ।   †ਪਾ:-ਦਾਸ ਨਿਜ ।

ਹਾਥ ਹਲਾਵਤਿ, ਮਾਰਗ ਜਾਵਤਿ ॥੩੯॥ ਤਉ ਘਟੇ ਸੋ ਮਨ ਹੈ ਜੁਰਿਓ ।
ਗਿਰਹਿ ਨ ਭੋਲਹਿ, ਰਹੈ ਸੁ ਧਰਿਓ । ਇਮ ਬਿਤਿ ਨਿਸ਼ਚਲ ਕਰਿ ਸੁਖ
ਪਾਵੈ। ਅੰਤਕਾਲ ਕੇਵਲ ਹੁਇ ਜਾਵੈ ॥੪੦॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਰਾਮਦਾਸ ਉਪਦੇਸ਼ ।
ਚਾਰਹੁ ਸਿੱਖ ਕਮਾਇ ਹਮੇਸ਼ । ਸੇਵਤਿ ਰਹੈ ਸੁ ਜਾਵਦੈ ਜੀਵਤਿ । ਅੰਤ
ਸਮੀਪੀ ਗੁਰ ਕੇ ਥੀਵਤਿ ॥੪੧॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥੇ ਦੁਤਿਯ ਰਾਸੇ
‘ਸਿੱਖਨ’ ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨ ਨਾਮ ਅਸ਼ਟਦਸਮੇ ਅੰਸੂ ॥ ੧੮ ॥

੧੯. [ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਜੀ ਦੇ ਬਿਨੈ ਪੱਤ੍ਰ]

ਏਹਗਾ ॥ ਜਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸਤਿਗੁਰ ਪਿਤਾ ਕਰਤਿ ਦਿਵਸ ਪ੍ਰਤਿ ਕਾਰ^੧ । ਸ੍ਰੀ
ਅਰਜਨ ਸੰਗਤਿ ਬਿਖੈ ਕਰਤੇ ਤਥਾ ਅਚਾਰ ॥ ੧ ॥ ਚੋਪਈ ॥*ਬੀਤ ਗਯੋ
ਲਵਪੁਰਿ ਚਿਰ ਕਾਲ । ਕਰੀ ਨ ਸਤਿਗੁਰ ਪੁੱਤ੍ਰ ਸਮਾਲ । ਜਿਤਿਕ ਨਿਕਟ
ਵਰਤੀ ਗੁਰ ਕੇਰੇ। ਸਭਿ ਪ੍ਰਿਥੀਏ ਤੇ ਭਰਹਿ ਘਨੇਰੇ ॥੨॥ ਤਿਮ ਜਿਸਕੋਰੁਖ
ਦੇਖਨ ਕਰਹਿ । ਤਿਮ ਬਰਤਹਿ ਅਰੁ ਬਦਨ ਉਚਰਹਿ । ਬੋਲਤਿ ਕੋ ਸਨ-
ਮਾਨਤਿ ਘਨੇ^੨ । ਤਿਸ ਤੇ ਲੇਤਿ ਕਾਜ ਜੋ ਬਨੇ^੩ ॥ ੩ ॥ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਕੋ
ਸਿਮਰਹਿ ਨਾਂਹਿਨ। ਕਥਿ ਪ੍ਰਸੰਗ ਤੇ ਕਰਹਿ ਸਰਾਹਿ ਨ। ਸਭਿ ਪ੍ਰਿਥੀਏ ਤੇ
ਕਰਿ ਕੈ ਤ੍ਰਾਸ। ਇਸੇ ਸਰਾਹੈ ਸੁਗੁਨ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ॥੪॥ ਪੁੱਤ੍ਰ ਪਰਖਬੇ ਹਿਤ ਕਿਹ
ਕਾਲ^੪ । ਨਹਿ ਕਹਿ ਭੋਜਯੋ ਕਬਹਿ ਕ੍ਰਿਪਾਲੁ ।—ਹਮ ਨੇ ਆਗਯਾ ਦੀਨਸਿ
ਤਾਂਹਿ । ਤਿਸ ਮਹਿ ਨਿਸ਼ਚਲ ਰਹੈ ਕਿ ਨਾਂਹਿ ? ॥ ੫ ॥ ਬਿਨਾ ਕਹੇ ਚਲਿ
ਆਇ ਅਵਾਸੇ। ਤੋ ਆਇਸੁ ਕੋ ਕਰਹਿ ਬਿਨਾਸੇ। ਜਬਿ ਲੋਹਮ ਕਹਿ ਪਠਹਿ
ਨ ਤਾਂਹੁ । ਤੋ ਲਗ ਇਸਬਿਤ ਰਹਿ ਪੁਰਿ ਮਾਰੁ^੫ ॥ ੬ ॥ ਤੋ ਆਇਸੁ ਮਹਿ
ਰਹਿਬੈ ਵਾਰੋਹੈਵਹਿ ਗੁਰਤਾ ਕੇਰ ਅਧਾਰੋ—ਇਮ ਬਿਚਾਰ ਕਰਿ ਸਿਮਰਯੋ
ਨਾਂਹਿ। ਚਿਰਕਾਲ ਭਾ ਲਵਪੁਰਿ ਮਾਂਹਿ ॥੭॥ ਸੋ ਦਰਸਨ ਕੋ ਚਾਹਤਿ ਐਸੈ ।

^੧ਘੜੇ ਨਾਲ । ^੨ਜਦ ਤਕ । ^੩ਹੋ ਗਏ । ^੪ਹਰ ਰੋਜ਼ ਕਾਰਜ ਕਰਦੇ । ^੫(ਪ੍ਰਿਥੀਏ) ਦੇ
ਬੋਲਣ ਨੂੰ ਘਨਾ ਆਦਰ ਦਿੰਦੇ ਸਨ । *ਜੋ ਕੰਮ (ਜੋ ਲੋੜ) ਆ ਬਣੇ ਉਸ (ਪ੍ਰਿਥੀਏ)
ਤੋਂ ਲੈਂਦੇ (ਜਾ ਪੂਰੀ ਕਰਦੇ) । ^੬ਇਸਦੇ ਸੁਭ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਕੇ । ^੭ਕਿਸੇ ਵੇਲੇ
ਬੀ । ^੮ਭਾਵ ਲਾਹੌਰ ਵਿੱਚ ।

*ਏਥੇ ਛਾਪੇ ਦੇ ਨੁਸਖੇ ਵਿਚ ਚੋਪਈ ਹੈ ਜੋ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ:—‘ਤਹਾਂ ਰਹੈ ਗੁਰ
ਪੁਰਬੀ ਕਰਹੀ’ । ਮੁਹਨਿਕਾਦਸੀ ਨਾਮ ਉਚਰਹੀਂ । ਜੋ ਇਸ ਦਿਨ ਮੈਂ ਸੰਗਤਿ ਆਵੈ ।
ਮਨ ਬਾਂਛਤ ਫਲ ਕੋ ਤਬ ਪਾਵੈ’ । ਇਹ ਆਖੇਪਕ ਜਾਪਦੀ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਲਿਖਤੀਆਂ ਵਿਚ
ਨਹੀਂ ਹੈ । ਇਕ ਲਿਖਤੀ ਦੇ ਹਾਸ਼ੀਏ ਤੇ ਕਿਸੇ ਨੇ ਛਾਪੇ ਤੋਂ ਉਤਾਰਾ ਕੀਤੀ ਹੈ ।

†ਪਾ:—ਦਬਹਿ ।

‡ਪਾ:—ਕਰਨ ।

ਚਾਤ੍ਰਿਕ ਚਿਤਵਤਿ ਘਨ ਕੋ ਜੈਸੇ । ਕਲਾ ਨਹਿ ਪਰਹਿ ਰਿਦੇ ਮਹਿ ਕਬੈ ।
ਪ੍ਰੇਮ ਪ੍ਰਵਾਹ ਬਧਹਿ ਉਰ ਤਬੈ ॥੮॥ ਬਹੁਤ ਬਿਚਾਰਤਿ ਗੁਰ ਗਤਿ ਭਾਰੀ ।
ਸਿਮਰਤਿ ਪਉੜੀ ਸ਼ਬਦ ਸੁਧਾਰੀ^੧ । ਸੋ ਕਾਗਤ ਪਰ ਲਿਖੀ ਬਨਾਇ ।
ਨਿਜ ਮਨ ਦਸਾ ਜਬਾ ਅਕੁਲਾਇ ॥ ੯ ॥ (ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ:-*)

ਮੇਰਾ ਮਨ ਲੋਚੈ ਗੁਰ ਦਰਸਨ ਤਾਈ ॥ ਬਿਲਪ ਕਰੇ ਚਾਤ੍ਰਿਕ ਕੀ ਨਿਆਈ ॥

ਤਿਖਾ ਨ ਉਤਰੈ ਸਾਂਤਿ ਨ ਆਵੈ ਬਿਨੁ ਦਰਸਨੇ ਸੰਤ ਪਿਆਰੇ ਜੀਉ ॥ ੧ ॥

ਹਉ ਘੋਲੀ ਜੀਉ ਘੋਲਿ ਘੁਮਾਈ ਗੁਰ ਦਰਸਨ ਸੰਤ ਪਿਆਰੇ ਜੀਉ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥

ਬੋਧਈ ॥ ਇਕ ਸਿਖ ਹਾਥ ਸੌਂਪ ਕਰਿ ਦੀਨਸਿ । ਤਿਸ ਕੇ ਸਾਥ ਬਚਨ
ਇਮ ਕੀਨਸਿ । ‘ਇਹੁ ਅਰਦਾਸ’ ਲੇਹੁ ਕਰ ਧਾਰੀ । ਦੀਜੈ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇਰ
ਅਗਾਰੀ ॥ ੧੦ ॥ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਹਿ ਜਬਿ ਬਾਚਹਿ ਏਹਿ । ਬਹੁਰ ਤੋਹਿ ਜਿਮ
ਉਤਰ ਦੇਹਿ । ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਤੇ ਬੈਨ । ਪੁਨ ਆਵਹੁ ਲਵਪੁਰਿ
ਨਿਜ ਐਨ^੧ ॥ ੧੧ ॥ ਸੁਨਿਕੈ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਤੇ ਤਬੈ ਲਈ ਪੱਤ੍ਰਿਕਾ ਮਿਲਿ ਸਿਖ
ਸਬੈ । ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਕੋ ਤਜਾਗਿ ਲਹੈਰ । ਗਮਨ ਜੋ ਪੰਥ ਸੁਧਾਸਰ ਓਰ ॥ ੧੨ ॥
ਇਕ ਨਿਸ ਮਗ ਮਹਿ ਬਸਿ ਕਹਿ ਆਯੋ । ਨਿਜ ਮੰਦਰ ਮਹਿ ਗੁਰੁ ਸੁਹਾਯੋ ।
ਗਯੋ ਤਹਾ ਕੋ ਲੇ ਅਰਦਾਸੁ । ਜਿਸ ਕੇ ਉਰ ਦਰਸਨ ਕੀ ਆਸ ॥ ੧੩ ॥
ਬੈਸਯੋ ਪ੍ਰਿਥੀਆ ਉਪਰ ਪੌਰਾ ਪਿਖਯੋ ਓਪਰਾ ਸਿਖ ਇਹ ਔਰਾ ਬੁਝਯੋ ਕਚਯੋ
‘ਕਹਾ ਤੇ ਆਯੋ’ । ਪਤੀਆ ਕਰ ਤੁਵ^੨ ਕਿਨਹੁ ਪਠਾਯੋ ॥ ੧੪ ॥ ਸੁਨਿਕੈ
ਸਿਖ ਨੇ ਸਕਲ ਬਤਾਇਵਾ ‘ਮੈਂ ਲਵਪੁਰਿ ਤੇ ਚਲਿ ਕਰਿ ਆਇਵਾ । ਪੱਤ੍ਰੀ
ਭੇਜੀ ਅਨੁਜ ਤੁਮਾਰੇ’ । ਧਰੋਂ ਜਾਇ ਸਤਿਗੁਰੁ ਅਗਾਰੇ ॥ ੧੫ ॥ ਜੋ ਉਤਰ
ਦੇ ਸੋ ਲੇ ਜਾਉਂ । ਗੁਰ ਸੁਤ ਲਘੁ ਕੋ ਜਾਇ ਸੁਨਾਉਂ^੩ । ਪ੍ਰਿਥੀਆ ਚਮਕਯੋ
‘ਮੋਹਿ ਦਿਖਾਇਮੈਂ ਗੁਰ ਨਿਕਟ ਸੁ ਦੇਉਂ ਪੁਚਾਇ ॥ ੧੬ ॥ ਤੋਹਿ ਜਾਨਕੋ ਅਬ
ਨਹਿ ਸਮੇ । ਭੇਰੇ ਜਾਹੁ, ਇਹਾ ਕਾਰਿ ਨਮੇ’ । ਖੋਲਿ ਪੱਤ੍ਰਕਾ ਪ੍ਰਿਥੀਏ ਹੋਰੀ ।
ਪਠੀ ਤੁਕਾ ਸੁਠ ਲਿਖੀ ਬਢੇਰੀ ॥ ੧੭ ॥—ਇਹ ਤੋ ਬਾਣੀਕਰੀ ਬਨਾਇ । ਚਹੁ

^੧ਓਨ, ਸ਼ਾਂਤੀ । ^੨(ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ) ਯਾਦ ਕਰਦਿਆਂ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਪਉੜੀ ਬਣਾਈ । ^੩ਚਿੱਠੀ ।

^੪ਚਿੱਠੀ ਤੋਹੀ ਹੱਥ ਹੈ । ^੫ਆਪ ਦੇ ਡੋਟੇ ਭਾਈ ਨੇ ।

*ਕਈ ਨੁਸਖਿਆਂ ਵਿਚ ਏਥੇ ‘ਮਾਥ ਮਹਲਾ ੫’ ਲਿਖਿਆ ਹੈ । ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ
ਇਸ ਵੇਲੇ ਮਾਥ ਮਹਲਾ ੫ ਨਹੀਂ ਲਿਖਿਆ, ਕਿਉਂਕਿ ਅਜੇ ਆਪ ਗੱਦੀ ਤੇ ਨਹੀਂ ਸਨ,
ਤੇ ਇਹ ਚਿੱਠੀ ਸੀ ।

ਅਤਿਸ਼ਾਹੁਨ ਕੀ ਜਿਸੁ ਭਾਇਜਿਨ ਮਹਿ ਪ੍ਰੇਮ ਜਨਾਵਨ ਕੀਨਸਿ। ਮਿਲਿਓ
ਕੀ ਲਾਲਸ ਮਨ ਭੀਨਸਿ^੧॥੧੮॥ ਪਠਹਿ ਪਿਤਾ ਜਬ, ਤਿਸੈ ਹਕਾਰਹਿ^੨।
ਹੁਇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਨਿਜ ਬਾਨ ਬਿਠਾਰਹਿ। ਇਸ ਕਾਰਨ ਤੇ ਨਹਿ ਦਿਖਰਾਵੈ^੩।
ਅਪਨੇ ਖੀਸੇ ਬਿਖੈ ਰਖਾਵੈ-॥੧੯॥ ਨਹਿ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਵਿਗ ਪਹੁੰਚਾਈ।
ਰਾਖਿ ਆਪਨੇ ਪਾਸ ਛੁਪਾਈ। ਨਿਸਾ ਗੁਲਾਰੀ ਕਰਿ ਸਿਖ ਭੇਰਾ। ਆਸਹੁ
ਗੁਰ ਦਰ ਹੋਤਿ ਸਵੇਰਾ॥੨੦॥ ਪ੍ਰਿਥੀਏ ਨੇ ਅਵਲੋਕਨ ਕੀਨਾ। ਨਿਕਰ
ਹਕਾਰਸਿ ਉੱਤਰ ਦੀਨਾ। 'ਪਠੀ ਪੱਤ੍ਰਿਕਾ' ਸਤਿਗੁਰ ਸੋਇਹਰਖਤਿ ਭਏ
ਕੁਸ਼ਲ ਜੁਤਿ ਜੋਇ॥੨੧॥ ਸੁਖ ਅਨੰਦ ਇਤ ਕੇ ਸਭਿ ਦੀਜੈ। ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ
ਕੇ ਸੰਗ ਕਹੀਜੈ-ਲਵਪੁਰਿ ਮਹਿ ਸੰਗਤਿ ਮਿਲਿ ਰਹਿਯਹਿ। ਸਿੱਖਜਨ ਤੇ
ਸੇਵਾ ਕੇ ਲਹਿਯਹਿ-॥੨੨॥ ਅਬਿ ਤੁਮ ਗਮਨਹੁ ਕਾਜ ਨ ਆਨਾ^੪। ਸਨਿ
ਸਿਖ ਨੇ ਤਬਿ ਕੀਨ ਪਯਾਨਾ। ਛਲ ਕਰਿ ਗੁਰ ਸੇਂ ਮਿਲਨ ਨ ਦਯੈ। ਭੋਰ
ਹੋਤਿ ਹੀ ਪਠਿਓ ਕਿਯੈ॥੨੩॥ ਮਗ ਉਲਘਨੈ ਪ੍ਰਵਿਸਨੈ ਲਾਹੌਰ^੫। ਸ੍ਰੀ ਅਰ-
ਜਨ ਸੇਂ ਮਿਲਿ ਕਰ ਜੋਰਿ। ਬੰਦਨ ਕਰਿਕੈ ਕਹਿ ਸੁ ਪ੍ਰਸੰਗ। 'ਮਿਲਨੈ ਪੌਰ
ਪਰ ਪ੍ਰਿਥੀਏ ਸੰਗ॥੨੪॥ ਲਈ ਪੱਤ੍ਰਿਕਾ ਗੁਰ ਵਿਗ ਗਯੋ। ਭੋਰ ਭਈ ਮੁਝ ਸੇਂ
ਕਹਿ ਦਯੋ। -ਕੁਸ਼ਲ ਅਨੰਦ ਦੇਹੁ ਸੁਧਿ ਜਾਇ। ਪਵਿ ਲੀਨਸਿ ਜੋ ਤੇ
ਇਤ ਲਜਾਇ-॥੨੫॥ ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਚਿੰਤਉਪਾਈ। -ਮੋਹਿ ਬਿਸਾਰਜੈ
ਪਿਤ ਸੁਖਦਾਈ। ਦੂਰ ਰਹੇ ਨਿਤ ਹੋਹਿ ਨ ਪੰਜਾਰੂ। ਵਿਗ ਵਰਤੀ ਸੰਗ ਪ੍ਰੇਮ
ਉਦਾਰੂ॥੨੬॥ ਪਠੀ ਪੱਤ੍ਰਿਕਾ, ਉੱਤਰ ਨ ਲਿਖਨੈ। ਮੁਝ ਸੇਂ ਪ੍ਰੇਮ ਨ, ਯਾਤੇ
ਪਿਖਨੈ। ਅੰਤਰਯਾਮੀ ਗੁਰੂ ਉਦਾਰੇ। ਜਾਨਨੈ ਕਿਮ ਨਹਿ ਪ੍ਰੇਮ ਹਮਾਰੇ॥੨੭॥
ਦਰਸਨ ਕੇ ਚਾਹਤਿ ਦਿਨ ਰੈਨ। ਜਲ ਜੁਤਿ^੬ ਰਹੇ ਤਰਸਤੇ ਨੈਨ। ਦੀਨ
ਜਾਨ ਮੁਝ ਕਬਹਿ ਬੁਲਾਵਹਿ। ਸਿਰ ਪਰ ਕਰ ਫੇਰਹਿ ਹਰਿਖਾਵਹਿ॥੨੮॥ ਸੇ
ਬਡਿਭਾਗੇ ਰਹੈ ਜੁ ਪਾਸਿ। ਮੁਖ ਪਿਖਿ ਬਚ ਸੁਨਿ ਪੁਰਵਹਿ ਆਸ। ਹੋਂ ਨਿਰ-
ਭਾਗ ਬਿਯੋਗੀ ਹੋਵਾ। ਚਿਰ ਬੀਤਨੈ ਨਹਿ ਦਰਸਨ ਜੋਵਾ-॥ ੨੯ ॥ ਇਮ
ਚਿਤਵਤਿ ਚਿਤਿ ਚਿੰਤ ਬਿਸਾਲਾ। ਬੀਤ ਗਯੋ ਪੁਨ ਕੋਤਿਕਕਾਲਾ। ਦੁਤਿਯ

^੧ਮਿਲਨੇ ਦੀ ਲਾਲਸਾ ਵਿਚ ਮਨ ਭਿੰਨ ਹੋਇਆ (ਜਣਾਯਾ ਹੈ)। ^੨ਜਦੋਂ ਪਿਤਾ ਜੀ (ਇਹ ਚਿੱਠੀ) ਪੜ੍ਹਨਗੇ ਤਾਂ (ਨਿਸਚੈ ਛੋਟੇ ਭਾਈ ਨੂੰ) ਬੁਲਾ ਘੱਲਣਗੇ। ^੩ਪੜ੍ਹੀ ਹੈ ਚਿੱਠੀ। ^੪ਭੇਜ ਦਿੱਤਾ। ^੫ਸਮੀਪੀਆਂ ਨਾਲ ਪ੍ਰੇਮ ਬੜਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ^੬ਅੰਬੂਆਂ ਨਾਲ ਭਰੇ।

*ਪਾ-ਪਰਵਸਿਓ ਲਹੌਰ।

ਸ਼ਬਦ ਕੋ ਪਦ ਰਚਿ ਲੀਨ। ਲਿਖ ਕਾਗਦ ਪਰ ਪਵਿਥੋ*ਕੀਨ॥੩੦॥ ਤਿਸੀ
ਸਿੱਖ ਕੋ ਬਹੁਰ ਪਠਾਵਾ । 'ਜਾਹੁ ਅਬਹਿ ਸਤਿਗੁਰ ਜਿਸ ਥਾਵਾ' । ਸੋ ਪਦ
ਸ਼ਬਦ ਕਹੌਂ† ਲਿਖਿ ਅਬੈ। ਦਰਸਨ ਪਜਾਸ ਭਨੀ ਬਿਚ ਤਬੈ ॥੩੧॥

(ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ:-) ਤੇਰਾ ਮੁਖੁ ਸੁਹਾਵਾ ਜੀਉ ਸਹਜ ਧੁਨਿ ਬਾਣੀ ॥ ਚਿਰੁ
ਹੋਆ ਦੇਖੇ ਸਾਰੰਗ ਪਾਣੀ ॥ ਧੰਨੁ ਸੁ ਦੇਸੁ ਜਗਾ ਤੂੰ ਵਸਿਆ ਮੇਰੇ ਸਜਣ
ਮੀਤ ਮੁਗਾਰੇ ਜੀਉ ॥ ੨ ॥ ਹਉ ਘੋਲੀ ਹਉ ਘੋਲਿ ਘੁਮਾਈ ਗੁਰ ਸਜਣ
ਮੀਤ ਮੁਗਾਰੇ ਜੀਉ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥

ਚੋਪਈ॥ਕਾਗਦ ਕੋ ਸਕੇਲੈ ਕਰਿ ਦੀਨਾ। ਸਿਖ ਨੇ ਲੇ ਕਰਿ ਪਜਾਨਾ ਕੀਨਾ।
ਸੁਧਾ ਸਰੋਵਰ ਕੋ ਚਲਿ ਆਇਵ। ਤਰਨਿ ਦੁਰੇ ਗੁਰ ਦਰ ਦਰਸਾਇਵੈ
॥੩੨॥ ਤਿਸ ਛਿਨ ਹੋਤਿ ਸਦਨ ਕੇ ਮਾਂਹਿ। ਵਹਿਰਨ ਹੁਤੇ ਮਿਲਹਿ ਕਿਸ
ਪਾਹਿ। ਬਿਰਜੈ ਪੌਰ ਪੁਰ ਘਟਿਕਾ ਜਬੈ। ਪ੍ਰਿਥੀਆ ਨਿਕਸਜੈ ਘਰ ਤੇ ਤਬੈ॥
੩੩ ॥ ਬੈਠਜੈ ਸਿੱਖ ਪਛਾਨਜੈ ਸੋਈ। ਲਖਜੈ-ਅਨੁਜ ਕਛੁ ਭੋਜਜੈ ਹੋਈ-
ਨਿਕਟ ਹਕਾਰਜੈ ਪੁਛਨ‡ ਕੀਨ। ਸਿਖ ਨੇ ਕਾਵ ਪੱਤ੍ਰਿਕਾ ਦੀਨ॥੩੪॥ ਖੋਲਿ
ਪਢਜੈ ਸੰਕਟ ਭਾ ਐਸੇ। ਲਗਜੈ ਸੇਲ ਕਰਕਤਿ ਉਰ ਜੈਸੇ। -ਰਚਨ
ਲਗਜੈ ਅਬਿ ਨਿਤਿਪ੍ਰਤਿ ਬਾਨੀ। ਗੁਰ ਕੀ ਕੀਰਤਿ ਬੀਚ ਬਖਾਨੀ॥੩੫॥
ਜਿਮ ਪਿਤ ਰਚਹਿ ਤਥਾ ਸੋ ਕਰਿਹੀ। ਗੋਬਿੰਦ ਸਤਿਗੁਰ ਜਬਹਿ ਨਿਹ-
ਰਿਹੀ-। ਤਬਿ ਸਿਖ ਕੋ ਛੇਰਾ ਕਰਿਵਾਇ। ਕਹਤਿ ਭਜੈ੪੧੧ ਦਿਉਂ ਪਹੁੰਚਾਇ
॥੩੬॥ ਖੀਸੇ ਪਾਇ ਸਦਨ ਨਿਜ ਗਯੋ। ਨਿਸਾ ਬਿਤਾਇ ਬੁਲਾਵਨ ਕਯੋ।
'ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਪਾਤੀ ਜੁ ਪਠਾਏ। ਗੁਰੂ ਪਿਤਾ ਪਠਿ ਕਰਿ ਹਰਖਾਏ॥੩੭॥
ਕੁਸਲ ਛੇਮ ਸਭਿ ਜਾਨੀ ਗਈ। ਹੈ ਅਨੰਦ ਇਤ ਤੇ ਸੁਧ ਦਈ। ਲਵਪੁਰਿ
ਕੋ ਅਬਿਕਰੋ ਪਯਾਨ॥ਇਮ ਤਿਨਸੋਂ ਸਤਿਗੁਰੁ ਬਖਾਨਾ॥੩੮॥-ਧਰਮਸਾਲ
ਕੀ ਸੇਵ ਕਰਾਵਹੁ। ਸਭਿ ਸੰਗਤਿ ਕੋ ਮੇਲ ਬਨਾਵਹੁ। ਸਤਿ ਸੰਗਤ ਹੈ ਦਰਸ
ਹਮਾਰਾ॥ਮਿਲਹੁ ਕਰਹੁ ਸਿੱਖਨ ਨਿਸਤਾਰਾ-॥੩੯॥ ਸੁਨਿਕੈ ਤਿਹਕੀਨਸਿ
ਪ੍ਰਸਥਾਨਾ੪੧੧। ਪ੍ਰਿਥੀਏ ਤਬੈ ਬਿਚਾਰਨ ਠਾਨ॥-ਖਸ਼ਟ ਬਰਖ ਕਛੁ ਉਪਰ
ਮਾਸ। ਪਿਤ ਕੀ ਬਯ ਤਬਿ ਲਗ ਹੈ ਸਾਸ ॥੪੦॥ ਸਮਾਂ ਸਮੀਪ ਆਇ ਸੋ
ਗਇਉ। ਗੁਰਤਾ ਤਿਲਕ ਤਬਹਿ ਮੈ ਲਇਉਂ। ਤਾਵਦ ਅਰਜਨ ਮਿਲਹਿ।

੧ਲਪੇਟ ਕੇ। ੨ਸੂਰਜ, ਛਪੇ ਗੁਰਾਂ ਦਾ ਦਰਵਾਜਾ ਡਿੱਠਾ। ੩(ਗੁਰੂ ਜੀ)ਅੰਦਰ ਸਨ। ੪ਰੜਕਦਾ
ਹੈ। ੫ਜਾਣਾ। *ਪਾ:-ਪਠਬੈ। †ਪਾ:-ਭੁ ਹੋਂ। ‡ਪਾ:-ਬੁਝਨ।

ਨ ਆਇ । ਭ੍ਰਾਤ ਸ਼ਰੀਕ ਸੰਸ ਉਪਜਾਇ^੧ ॥੪੧॥ ਨਿਰਸੰਦੇਹ ਮੈਂ ਪਿਤਾ
 ਪਿਛਾਰੀ। ਬਹੁਰ ਨ ਬੋਲਹਿ ਮੋਹਿ ਅਗਾਰੀ^੨ । ਗਾਦੀ ਪਰ ਮੇਰੇ ਅਧਿਕਾਰ ।
 ਦੁਰਜੈ ਨ, ਜਾਨਹਿ ਸਭਿ ਸੰਸਾਰੂ ॥੪੨॥ ਪਿਤਾ ਜਿਯਤ ਲੋ ਸੰਸੈ ਹੋਈ। ਰਹਿ
 ਪ੍ਰਤਿਕੂਲ ਸਦਾ ਦਿਸ ਮੋਹੀ^੩ । ਜੇ ਅਰਜਨ ਢਿਗ ਆਇ ਨ ਤਾਵਤ ।
 ਨੀਕੀ ਬਾਤ ਮਾਨਹੋਂ ਜਾਵਤ^੪ ॥੪੩॥ ਇੰਤਜਾਇਕ ਬਹੁ ਰਿਦੈ ਬਿਚਾਰੈ ।
 ਹੋਤਿ ਨ ਗੁਰ ਆਇਸੁ ਅਨੁਸਾਰੈ। ਧਨ, ਬੁਧਿ, ਬਲ ਤੇ ਚਹਿ ਗੁਰਿਆਈ ।
 ਸਰਬੰਗਜਨ ਢਿਗ ਤੇ ਕਿਮ ਪਾਈ^੫ ॥੪੪॥ ਗਯੋ ਸਿੱਖ ਲਵਪੁਰੀ ਮਝਾਰੀ ।
 ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਢਿਗ ਸਕਲ ਉਚਾਰੀ।^੬ ਬਿਨਾਕਹੇ ਪ੍ਰਿਥੀਏ ਨੇ ਲੀਨੀ । ਗੁਰ
 ਢਿਗ ਦਈ ਕਿਧੋਂ ਨਹਿ ਦੀਨੀ ॥ ੪੫॥ ਝੂਠੇ ਸੋ ਬੋਲਤਿ ਲਖਿ ਪਾਇਵ ।
 ਕੀਨਸਿ ਮੋਹਿ ਬਿਦਾ ਉਤਲਾਇਵ। ਨਹਿ ਪਰਥਮੰਤਿਹ ਛਲ ਜਾਨਾ। ਅਬਿ
 ਕੇ ਮਤਸਰ ਸਹਤ ਪਛਾਨਾ ॥੪੬॥ ਗੁਰ ਸੋ ਮਿਲਨ ਨਹੀਂ ਮੁਝ ਦਯੋ। ਤੁਰਨ
 ਕਰਿਕੈ ਭੇਜਨ ਕਯੋ। ਤਬਿ ਮੈਂ ਜਾਨਜੋ ਕਪਟ ਕਰੰਤਾ। ਚਲਜੋ ਨ ਬਸ, ਮੈਂ
 ਆਇ ਤੁਰੰਤਾ^੭ ॥੪੭॥ ਸਭਿ ਸੰਗਤਿ ਜੁਤਿ ਸੁਨਜੋ ਬ੍ਰਿਤੰਤ। ਜਾਨਜੋ ਪ੍ਰਿਥੀਆ
 ਛਲੀ ਛਲੰਤ । ਨਿਸਚੈ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਉਰ ਜਾਨਾ । -ਕਰਹਿ ਸ਼ਰੀਕ ਪਨੋ
 ਛਲ ਸਾਨਾ- ॥੪੮॥ ਬਹੁਰ ਤ੍ਰਿਤੀਪਦ ਸਬਦ ਬਨਾਇਵ । ਮਿਲਿਨਿ ਪਾਸ
 ਕੇ ਅਧਿਕ ਜਨਾਇਵ। ਲਿਖਿ ਕਾਗਦ ਪਰ ਇਕਠੈ ਕੀਨ। ਲਿਖੋਂ ਇਹਾਂ ਸੋ
 ਪਾਠ ਪ੍ਰਥੀਨ !:- ॥੪੯॥

(ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਵਾਕ:-)

ਇਕ ਪ੍ਰਥੀ ਨ ਮਿਲਤੇ ਤਾ ਕਲਿਜਗੁ ਹੋਤਾ ॥ ਹੁਣਿ ਕਦਿ ਮਿਲੀਐ ਪ੍ਰਿਅ
 ਤੁਧੁ ਭਗਵੰਤਾ ॥ ਮੋਹਿ ਹੋਇ ਨ ਵਿਹਾਰੈ ਨੀਦ ਨ ਆਵੈ ਬਿਨੁ ਦੇਖੇ ਗੁਰ
 ਦਰਬਾਰੇ ਜੀਉ ॥ ੩ ॥ ਹਉ ਘੋਲੀ ਜੀਉ ਘੋਲਿ ਘੁਮਾਈ ਤਿਸੁ ਸਚੇ ਗੁਰ
 ਦਰਬਾਰੇ ਜੀਉ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥

ਚੋਪਈ ॥ ਕਹਿ ਸਿੱਖ ਕੋ ਨੀਕੇ ਸਮਝਾਯੋ। ਅਬਿ ਕੇ ਜਾਹੁ ਗੁਰੂ ਜਿਸ ਥਾਯੋ
 ਮਿਲਹੁ ਨ ਪ੍ਰਿਥੀਏ ਕੋ ਤਹਿ ਜਾਇ ਜਬਿ ਗੁਰ ਸੰਗਤਿ ਬੈਠਹਿ ਆਇ ॥
 ੫॥ ਤਬਹਿ ਅਚਾਨਕ ਜਾਵਹੁ ਪਾਸ। ਕਰਹੁ ਸਮਰਪਨ ਇਹੁ ਅਰਦਾਸ^੮ ।

^੧ਭਰਾ ਸ਼ਰੀਕ (ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਗਲ ਮੇਰੀ) ਸੰਸਾ ਉਪਜਾਉਂਦੀ ਹੈ । ^੨ਤੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਤੋਂ
 ਪਿਛੋਂ ਤਾਂ ਮੈਂ ਬੇ ਖਟਕੇ ਹੋਸਾਂ, ਭਾਵ ਜੇ ਮੈਂ ਗਾਦੀ ਲੈ ਲਈ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਪਿਛੋਂ ਮੇਰੇ ਸਾਹਮਣੇ
 ਛੋਟਾ ਡਿਰਾ ਬੋਲ ਨਹੀਂ ਸਕੇਗਾ । ^੩ਪਿਤਾ ਜੀ ਸਦਾ ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਉਲਟੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ । ^੪ਜਦ
 ਤਾਈਂ (ਪਿਤਾ ਜੀ ਜੀਉਂਦੇ ਹਨ) ਤਦ ਤਾਈਂ ਜੇ ਅਰਜਨ ਪਾਸ ਨਾ ਆਵੇ ਤਾਂ ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ
 ਹਾਂ ਕਿ ਇਹੋ ਗਲ ਚੰਗੀ ਹੈ । ^੫(ਪਰ) ਸਭ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜਾਣਨ ਵਾਲਿਆਂ ਪਾਸੋਂ (ਯੇਉਂ)
 ਕਿਵੇਂ ਮਿਲੇ । ^੬ਭਾਵ ਦਿਓ ਇਹ ਚਿਨੀ ।

ਹਮ ਦਿਸ ਤੇ ਬੰਦਨ ਕੇ ਕਰੀਅਹਿ । ਕਰ ਜੋਰਹੁ ਚਰਨਨ ਸਿਰ ਧਰੀ-
ਅਹਿ' ॥ ੫੯ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥੇ ਦੁਤਿਯ ਰਾਸੇ 'ਪੱਤ੍ਰਿਕਾ ਪਠਨ ਸ੍ਰੀ
ਅਰਜਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨ ਨਾਮ ਏਕ ਉਨਿਬੰਸਤੀ ਅੰਸ ॥ ੧੯ ॥

੨੦. [ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਜੀ ਲਾਹੌਰੋਂ ਬੁਲਾਏ]।

ਦੇਹਗਾ॥ 'ਮਿਲਹੁ ਨ ਪ੍ਰਿਥੀਏ ਕੇ ਪ੍ਰਿਥਮ' ਸਮੁਝਾਯੋ ਬਹੁ ਬਾਗਦਈ ਪੱਤ੍ਰਿਕਾ
ਸਿੱਖ ਕਰ, ਗੁਰ ਕੇ ਬੰਦਨ ਧਾਰਿ ॥੧॥ ਚੋਖਈ॥ ਯਜਾਨ ਪਿਤਾ ਗੁਰ ਕੇ ਉਰ
ਧਰਿਓ॥ ਮਨ ਕਰਿ ਪਗ ਪ੍ਰਣਾਮ ਕੇ ਕਰਿਓ॥ ਰਿਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਕੀ ਖੈਚ ਬਿਸਾਲੇ॥
ਕਿਉਂ ਨਹਿ ਜਾਨਹੁ ਮੇਰ ਹਵਾਲੇ ॥ ੨ ॥ ਦੀਨ ਬੰਧੁ ਪ੍ਰਭੁ ਅੰਤਰਜਾਮੀ !।
ਕ੍ਰਿਪਾਸਿੰਧੁ ਸੁਖਦਾਇਕ ਸਾਮੀ !। ਦਿਨ ਮਹਿ ਖਾਨ ਪਾਨ ਨਹਿ ਭਾਵਤਿ।
ਨਿਸ ਮਹਿ ਪ੍ਰਭੇ ਨੀਦ ਨਹਿ ਆਵਤਿ॥੩॥ ਲਖਜੋ ਨਿਲਾਇਕ ਮੋਹਿ ਭੁਲਾ-
ਇਵਾਦਰਸ਼ਨ ਕੇ ਨਿਤ ਚਿਤ ਅਕੁਲਾਇਵ॥ ਇਤਨਾਇਕ ਅਨੇਕ ਮਨ
ਗਿਨਤੀ॥ ਅੰਤਰ ਗਤੀ ਕਰਤਿ ਚਿਤ ਬਿਨਤੀ' ॥ ੪ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਜਾਨਹਿ
ਉਰ ਕੇ ਪ੍ਰੇਮ। 'ਪ੍ਰੇਮ ਬਸੀ ਹੁਇ' ਜਿਨ ਕੇ ਨੇਮ। ਪਰਖਹਿ॥ ਸੁਤਿ ਆਇਸੁ
ਅਨੁਸਾਰੀ॥ ਦੇਨਿ ਹੇਤ ਜਗ ਗੁਰਤਾ ਭਾਰੀ ॥ ੫ ॥ ਲਵਪੁਰਿ ਤੇ ਲੇ ਕਰਿ
ਅਰਦਾਸ। ਗਮਨਜੋ ਸਿੱਖਜ ਧਰੇ ਗੁਰ ਆਸ। ਮਗ ਉਲੰਘਿ ਸਗਰੋ ਕ੍ਰਮ
ਕਾਰਿਕੈ॥ ਮਿਲੈ ਹਜ਼ੂਰਸਮੇ ਸੁਬਿਚਰਿਕੈ॥੬॥ ਜਬਦਿਨ ਜਾਮ ਰਹਜੋ ਤਬਿ
ਆਇਵ। ਪਿਖਹਿ ਨ ਪ੍ਰਿਥੀਆ॥ ਆਪ ਬਚਾਇਵ। ਸਤਿਗੁਰ ਜਹਾਂ
ਦਿਵਾਨ ਲਗਾਇਵ॥ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਜੋਤਹਾਂ ਅਚਾਨਕ ਜਾਇਵ॥੭॥ ਹਾਬਜੋਰਿਬੰਦਨ
ਕੇ ਠਾਨੀ। ਪੁਨ ਸੰਗਤਿ ਕੀ ਨਮੋ ਬਖਾਨੀ। ਕਰ ਪਰ ਧਰਿ ਅਰਦਾਸ
ਅਗਾਰੀ। ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਕੀ ਅਰਜ ਉਚਾਰੀ ॥੮॥ ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮਦਾਸ ਨੇ
ਲੀਨਸਿ॥ ਖੋਲਿ ਪੱਤ੍ਰਕਾ ਦੇਖਿਨਿ ਕੀਨਸਿ॥ ਮਹਦ ਪ੍ਰੇਮ ਤੇ ਦਰਸ਼ਨ ਚਾਹੁ।
ਨਹੀਂ ਸ਼ਾਂਤਿ ਨਿਸ ਬਾਸੁਰ ਮਾਂਹੁ॥੯॥ ਪ੍ਰੇਮ ਮਹਾਂ ਤੇ ਬਨਾਕੁਲ ਹੋਵਾ। ਹਮਰੇ
ਬਿਰਹਾਤੁਰ ਸੁਤ ਜੋਵਾ॥ ਜਾਨਿ ਦਸਾ ਲੋਚਨ ਭਰਿ ਆਏ। ਰੁਕਜੋ ਕੰਠ
ਨਹਿ ਬੋਲਜੋ ਜਾਏ॥੧੦॥ ਪੁੱਤ੍ਰਨ ਬਿਖੈ ਟੋਕ ਇਨ ਰਾਖੀ'। ਰਹਿ ਆਇਸੁ
ਮਹਿ ਦਰਸ਼ਨ ਕਾਖੀ॥ ਸਰਬ ਸਹਾਰਹਿ ਗੁਰਤਾ ਭਾਰ। ਅਜਰ ਜਰਹਿ ਗੋ,
ਨਹਿ ਹੀਕਾਰਿ'॥੧੧॥ ਰਾਖੀ ਸੋਢਿ ਬੰਸ ਬਛਿਆਈ॥ ਨਹੀਂ ਜਾਨ ਦੀਨਸਿ
'ਚਿਤ ਵਿਚ ਹੀ ਅੰਤਰ ਗਤੀ ਵਾਲੀ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦੇ ਹਨ। 'ਵਿਛੋੜੇ ਕਰ ਦੁਖੀ।' ਭਾਵ
ਰੁਰਸਿੱਖੀ ਦੀ ਭਾਵਨਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਤੱਗਤਾਂ ਤਿੰਨਾਂ ਪੁਤ੍ਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਸ ਨੇ ਨਿਬਾਹ ਲਈ ਹੈ;
ਅਰਥਾਤ ਇਹ ਪੂਰੇ ਉਤਰੇ ਹਨ। 'ਇਸ ਪੁੱਤ੍ਰ ਵਿਚ' ਹੀਕਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਕਿਸ ਥਾਈਂ । ਤੁਕੈਂ ਸਬਦ ਕੀ ਰਚਿਰ ਬਨਾਈ । ਬਾਨੀ ਰਚਹਿ ਨਰਨ
ਗਤਿਦਾਈ॥੧੨॥ ਹਮਰੀ ਆਗਿਆ ਬੰਧਨ ਮਾਂਹੀ । ਰਹਨੈ ਸਥਿਤ, ਮੇਟੀ ਜਿਸ
ਨਾਂਹੀ—ਪ੍ਰੇਮ ਬਿਖੈ ਬਿਹਬਲ ਹੁਇ ਰਹੇ । ਅਤਿ ਪ੍ਰਸੰਨ ਮਨ ਬਚ ਤਬਿ ਕਹੇ
॥੧੩॥ ‘ਦੇਖਹੁ ਭਾਈ ਬਿਧ ! ਸੁਤ ਅਰਜਨ । ਪ੍ਰੇਮ ਬਿਖੈ ਲਿਖਿ ਅਪਨੀ
ਅਰਜਨਿ’ । ਪਠੀ ਇਹਾਂ ਸੇ ਪਠੀ ਬਨਾਇ’ । ਤੁਕਾਂ ਸਬਦ ਕੀ ਸੰਦਰ ਭਾਇ
॥੧੪॥ ਚਿਰ ਹੋਯੋ ਲਵਪੁਰੀ ਪਠਾਯੋ । ਲਈ ਨ ਹਮ ਸਧ, ਚਿਤ ਅਕ-
ਲਾਯੋ । ਅਬਿ ਤਹਿ ਤੁਮਰੋ ਪਹੁੰਚਨ ਬਨੈ । ਆਨਹੁ ਤਿਨਹਿ ਪ੍ਰੇਮ ਮਨ ਸਨੈ’
॥ ੧੫ ॥ ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਤੇ ਤਬਿ ਬਿਧ ਭਾਈ । ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਕੀ ਬਹੁ
ਬਛਿਆਈ । ਲਗਨੈ ਸਰਾਹਨਿ ‘ਸ਼ੀਲ ਬਿਸਾਲਾ’ । ਲੇਸ਼ ਹੰਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕਿਸ
ਕਾਲਾ॥੧੬॥ ਗਵਰ ਕੀ ਆਇਸੁ ਕੋ ਪਾਏ । ਹੋਤਿ ਪ੍ਰਾਤ ਕੇ ਲਵਪੁਰਿ ਜਾਏ
। ਮੈਂ ਆਨਹੁ ਗੋ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਮੈਂ । ਜਿਨਕੇ ਅਤੀ ਲਾਲਸਾਉਰ ਮੈਂ*॥੧੭॥
ਇਮ ਕਹਿ ਸੁਨਿਕੈ ਨਿਸਾ ਬਿਤਾਈ । ਚਲਤਿ ਭਯੋ ਮਗ ਬੁਢਾ ਭਾਈ ।
ਏਕ ਨਿਸਾ ਬਸਿ ਕੈ ਪੁਰਿ ਗਯੋ । ਧਰਮਸਾਲ ਮਹਿ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਭਯੋ॥੧੮॥ ਦੇਖਿ
ਇਸੇ ਸਿਖ ਜੇ ਸਮੁਦਾਈ । ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਜੁਤਿ ਉਠਿ ਅਗੁਵਾਈ । ਬੰਦਨ
ਕਰੀ ਪਰਸਪਰ ਮਿਲੇ । ਬੈਠਾਰਨੈ ਕਰਿ ਆਦਰ ਭਲੇ॥੧੯॥ ਗੁਰ ਦਿਸ਼ ਕੇ
ਸੁਨਿਕਰਿ ਸੀਦੇਸ਼ । ਭਯੋ ਸਭਿਨਿ ਕੇ ਹਰਖ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ । ‘ਆਯਹੁ ਤੁਮਹੁ ਲੇਨਿ’
ਸੁਨਿ ਐਸੇ । ਕਰਨ ਪੁਟਨ ਪੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਜੈਸੇ ॥ ੨੦ ॥ ਭਯੋ ਅਨੰਦ ਸ ਬਰਨੈ
ਕੋਨ । ਲਹਨੈ ਕਲਪਤਰੁ ਮਾਨਹੁ ਭੋਨ’ । ਸੁਖ ਸੋ ਬਸ ਕਰਿ ਨਿਸਾ ਬਿਤਾਈ ।
ਪੁਨਾ ਸੰਹਾਰੀ ਮਿਲੇ ਸੁ ਜਾਈ ॥੨੧॥ ਅਪਰ ਬੰਧੁ ਗਨ’ ਸਭਿ ਸੋ ਮਿਲੇ ।
ਗੁਰਮੁਖ ਸਿੱਖਨ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਿ ਭਲੇ । ਗੁਰ ਸੁਤ ਸੋ ਮਿਲਿ ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਨਮੋ ।
ਬਿਛੁਰਨ ਤੇ ਸੰਕਟ ਤਿਹ ਸਮੋ ॥੨੨॥ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਪਿਖਿ ਸੰਗਤ ਸਾਰੀ ।
ਧੀਰ ਦਈ ‘ਕੀਜਹਿ ਸੁਖ ਭਾਰੀ । ਸੁਧਾ ਸਰੋਵਰ ਮੇਲੇ ਆਵਹੁ । ਮਿਲਹੁ ਗੁਰੂ
ਦਰਸਹੁ ਹਰਖਾਵਹੁ’ ॥੨੩॥ ਭਯੋ ਸੰਕਟ ‘ਆਰੂਢ ਤੁਰੰਤੇ । ਜੁਤੇ ਬ੍ਰਿਖਭ ਭਾਰੀ
ਬਲਵੰਤੇ । ਗੀਵ ਬਿਭੂਖਨ ਬਾਜਹਿ ਚਾਲਤਿ’ । ਮਗ ਮਹਿ ਉਤਲਾਵਤਿ
ਪਗ ਛਾਲਤਿ’ ॥੨੪॥ ਭਾਈ ਬੁਢਾ ਸੰਗ ਚਢਾਯੋ । ਕਰੇ ਸ਼ੀਘ੍ਰਤਾ ਸੰਕਟ
‘ਬੇਨਤੀਆਂ । ‘ਭੋਜੀ ਇਥੇ ਸੋ ਪੜੀ ਹੈ ਅਸਾਂ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ । ‘ਮਾਨੋ ਘਰ ਵਿਚ ਕਲਪ
ਬਿੰਦੂ ਮਿਲ ਗਿਆ । ‘ਸਾਕਾਂ ਨੂੰ । ‘ਬਹਿਲ, ਗਭੇ ਤੇ । ‘(ਬੇਲਾਂ ਦੇ) ਕਾਲੇ ਵਿਚ ਗਹਣੇ
(ਟੋਲੀਆਂ) ਚਲਾਇਆਂ ਵੱਜਦੇ ਹਨ । ‘ਭਾਵ ਛੇਤੀ ਟੁਰਦੇ ਹਨ ।

*ਪਾ:—ਜਿਨਕੇ ਅਤਿ ਲਾਲਸਾ ਹੈ ਉਰਮੇ ।

ਚਲਾਯੋ । ਬਿਖਭਨਿ ਪ੍ਰੇਰਕ' ਕੋ ਧਨ ਦੀਨਾਗਮਨੋ ਮਾਰਗ ਕੋ ਸੁਖਕੀਨਾ
 ॥੨੫॥ਤ੍ਰਿਪਤਾਏ ਦੇ ਬਿਖਭ ਅਹਾਰਾ । ਚਲੋ ਜਾਹਿ ਨਹਿ ਲਗੇ ਅਵਾਰਾ ।
 ਤੀਨ ਜਾਮ ਮਹਿ ਪਹੁੰਚੇ ਜਾਈ । ਦੇਖਿ ਸੁਧਾਸਰ ਗ੍ਰੀਵ ਨਿਵਾਈ ॥੨੬॥
 ਪਿਤ ਮਿਲਿਬੇ ਕੋ ਅਨੰਦ ਬਿਚਾਰਹਿ । ਲੋਚਨ ਤੇ ਜਲਬੰਦਨ ਡਾਰਹਿ ।
 ਬਹੁਤ ਦਿਵਸ ਕੋ ਬਿਰਹਿ ਬਿਦਾਰਹਿ । 'ਘਟੀ ਆਜ ਕੀ ਪੰਨ' ਉਚਾਰਹਿ
 ॥ ੨੭ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਜਿਸ ਬਲ ਸਭਾ ਲਗਾਈ । ਉਤਰੇ ਆਨਿ ਸੰਗ ਬਿਧ
 ਭਾਈ । ਪਿਥੇ ਦੂਰ ਤੇ ਸਤਿਗੁਰ ਭਾਨੁ । ਕਮਲ ਪ੍ਰਵੇਲਤ ਬਦਨ ਮਹਾਂਨ ॥
 ੨੮॥ਪੂਰਨ ਚੰਦ ਪਿਤਾ ਕੀ ਓਰਾ । ਲੋਚਨ ਕੀਨ ਚਕੋਰਨ ਜੋਰਾ । ਨੀਠ
 ਨੀਠ ਪਹੁੰਚੇ ਵਿਗ ਜਾਇ । ਪਰੇ ਚਰਨ ਪੰਕਜ ਉਤਲਾਇ ॥ ੨੯ ॥ ਦ੍ਰਿਗ
 ਜਲ ਤੇ ਪਗ ਮਨੋ ਪਖਾਰੇ' ਪ੍ਰੇਮ ਨਿਮਗਨ ਸਪੁਤ ਨਿਹਾਰੇ । ਪਕਰਿ ਭੁਜਾ
 ਤਤਕਾਲ ਉਠਾਏ । ਭਰੇ ਅੰਕ ਦੇਖਤਿ ਹਰਿਖਾਏ ॥੩੦॥ਅਧਿਕ ਪ੍ਰੀਤ ਸੋ
 ਲਾਇਵ ਛਾਤੀ । ਮਸਤਕ ਸੰਘ ਲਈ ਜਨੁ ਥਾਤੀ' । 'ਸੋਢੀ ਕੁਲ ਕੀ ਰਾਖਿ
 ਬਛਾਈ' ਹੋ ਸਪੁੱਤ੍ਰ ! ਕਰਿ ਹੈ ਅਧਿਕਾਈ ॥੩੧॥ਗੁਰਤਾ ਭਾਰ ਧਾਰਿਬੇ ਬਲੀ
 ਮਹਾਂ ਧੀਰ ਹੋਯਹੁ ਬਿਧਿ ਭਲੀ' । ਤਬਿ ਮੰਗਵਾਇਵ ਪਠੀ ਸੁ ਪਾਤੀ ।
 ਪਠੀ ਆਪ ਕਰਿ ਸੀਤਲ ਛਾਤੀ ॥੩੨॥ਸੁਨਹੁ ਪੁੱਤ੍ਰ ! ਜਬਿ ਕੇ ਤੁਮ ਗਵਨੇ,
 ਏਕ ਪੱਤ੍ਰਿਕਾ ਭੁਜੀ ਭਵਨੇ । ਲਵਪੁਰਿ ਬਿਖੈ ਰਹੇ ਚਿਰਕਾਲ । ਮਿਲੇ ਰਹੇ
 ਸਤਿਸੰਗਤਿ ਜਾਲ ॥੩੩॥ਅਪਰ ਪੱਤ੍ਰਿਕਾਕਰੈ ਨ ਪਠਾਈ । ਲਿਖਨਿ ਬਿਖੈ
 ਮਤਿ ਅਤਿ ਚਤੁਰਾਈ । ਪਠੀ ਏਕ ਤੱਦ੍ਯਪਿ ਕਜਾ ਕੀਨਾ ? ਅੰਕ ਤੀਸਰੇ
 ਕਿਮ ਲਿਖਿ ਦੀਨਾ ? ॥੩੪॥ਬਨਜੈ ਸ਼ਬਦ ਪਦ ਏਕੋ ਜੈਸੇ ਲਿਖਨੈ ਇਕਾਗ'
 ਚਾਹੀਐ ਤੈਸੇ ਇਸ ਮਹਿ ਕਹੇ ਹੇਤੁ ਹੈ ਕੌਨ ? ਸਭਿਨਿ ਬਿਖੈ ਬੁਝਨੈ ਸੁਖ
 ਭੌਨ ॥੩੫॥ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਕਰ ਜੋਰਿ ਉਚਾਰੀ । 'ਕਹਿਨੋ ਬਨਹਿ ਨ ਆਪ
 ਅਗਾਰੀ । ਸਭਿ ਘਟਿ ਘਟਿ ਕੇ ਅੰਤਰਜਾਮੀ । ਦੁਰਜੋ ਨ ਕੁਛ ਤੁਮ ਤੋ ਜਗੀ
 ਸ੍ਵਾਮੀ ! ॥੩੬॥ ਤਉ ਆਪ ਕੀ ਆਇਸੁ ਪਾਇ । ਕਹਿਬੈ ਬਨੈ ਹੋਇ ਜਿਸੈ
 ਭਾਇ।ਦੇਇ ਪੱਤ੍ਰਿਕਾ ਪਠੀਅਗਾਰੀ । ਭਏਸ਼ਬਦ ਪਦਗਿਰਾਉਚਾਰੀ ॥੩੭॥

'ਗਾਢੀਘਾਨ । 'ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਦੇ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਮਾਨੋ' ਚਰਨ ਧੋਤੇ । 'ਮਾਨੋ' (ਕਸਬੂਰੀ ਦੀ) ਖੋਲੀ
 (ਅਰਥਾਤ) ਨਾਪਾ ਮਿਲਿਆ ਭਾਵ ਇਹ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਮਸਤਕ ਨਾਘ
 ਸੁਰੀਧੀ ਦਾ ਮਾਨੋ ਨਾਪਾ ਸੀ । 'ਸਾਰੀ ਸਿਗਤ ਨੂੰ । 'ਏਕਾ ਅੰਗ । 'ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ।
 '(ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਜੋ) ਬਾਣੀ ਉਚਾਰੀ ਹੈ ਉਹ ਸ਼ਬਦ ਵੀਆਂ (ਦੇ) ਪੋਸ਼ੀਆਂ ਬਣ ਗਏ ।

ਤਿਤੀ ਪਠੀ ਇਹੁ ਰਾਵਰਿ ਪਾਸ । ਬਨਜੈ ਸਬਦ ਪਦ ਬਿਚ ਅਰਦਾਸ। ਅੰਕ
 ਤੀਨ ਕੋ ਯਾਂਤੇ ਲਿਖਜੈ । ਜੋ ਬੁਝਜੈ ਰਾਵਰ ਨੋ ਪਿਖਜੈ ॥੩੮॥ ਸੁਨਿ ਗੁਰ
 ਕਹਜੈ, 'ਨ ਮਹਿ ਢਿਗ ਆਈ । ਲਿਖਿ ਤੁਮ ਨੋ ਕਿਸ ਹਾਥ ਪਠਾਈ? । ਲੇ
 ਕਿਹ ਨੋ ਕਹਿ ਧਰੀ ਛਪਾਈ?। ਕੈ ਮਾਰਗ ਗਿਰ ਪਰੀਨ ਪਾਈ?' ॥੩੯॥ ਜੋ
 ਸਿਖ ਲਜਾਯੋ ਬੈਠਜੋ ਪਾਸਿ । ਕਹਜੈ ਸੁ 'ਮੈਂ ਆਨੀ ਅਰਦਾਸ। ਪੁੱਤ੍ਰ ਆਪ ਕੋ
 ਜੇਸਟ ਲੇਕਰਿ' । ਮੁੜ ਤਜਿ ਵਹਿਰ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ਤਿ ਭਾ ਘਰ ॥੪੦॥ ਬਹੁਰ ਆਇ
 ਕਰਿ ਤਿਨ ਕਾਹ ਦੀਨ ।—ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਨੋ ਬਾਚਨ ਕੀਨ । ਸੁਖ ਅਨੰਦ
 ਕੀ ਸੁਧਿ ਕਹਿ ਦੀਜਹਿ । ਤੂੰ ਲਵਪੁਰੀ ਪਯਾਨੋ ਕੀਜਹਿ*—॥੪੧॥ ਤੁਮਰੋ
 ਦਰਸਨ ਹੋਨਿ ਨ ਦਯੋ । ਬਿਨਾ ਮਿਲੇ ਮੁੜ ਰੁਖਸਦ ਕਯੋ। ਅਪਰ ਨ ਸੁਹਿ
 ਮੋਕਹੁ ਕਿਮ ਭਈ। ਦਈ ਆਪ ਢਿਗ, ਕੈ ਨਹਿ ਦਈ' ॥੪੨॥ ਪ੍ਰਿਥੀਏ ਕੀ
 ਇਮ ਸੁਨੀ ਖੁਟਾਈ । ਕਰੋ ਕਰਜੈ ਚਹਤਿ ਗੋਸਾਈਂ । ਸਭਾ ਬਿਖੈ ਬੋਲੇ
 'ਸੋ ਕਹਾਂ?। ਜਾਇ ਹਕਾਰੈ ਭੋ ਸਿੱਖ। ਤਹਾਂ' ॥੪੩॥ ਕਿਨਹੂੰ ਕਹਜੈ 'ਘਾਮ ਤੇ
 ਅੰਗ। ਕਰਤਿ ਸਨਾਨ ਕੂਪ ਜਲਸੇਗ?' । 'ਜਾਉ ਤਹਾਂ ਤੇ ਲਜਾਉ ਹਕਾਰੈ'
 ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕਹਜੈ 'ਬਿਲੇਬ ਨ ਧਾਰੈ' ॥੪੪॥ ਆਇਸੁ ਪਾਇ ਸਿੱਖ ਤਬਿ ਗਯੋ ।
 ਮੱਜਨ ਕਰਤਿ ਨਿਹਾਰਤਿ ਭਯੋ । ਸੇਵਕ ਕਿਤਿਕ ਸੰਗ ਹਰਖਾਏ । ਸੇਵਾ
 ਕਰਤਿ ਨੀਰ ਬਹੁ ਪਾਏ ॥੪੫॥ ਕੋ ਸ਼ਰੀਰ ਕੋ ਮਰਦਨ ਕਰੈ। ਕੋ ਢਿਗ ਖਰੋ
 ਬਸਤ੍ਰ ਕਰ ਧਰੈ। ਪਨਹੀ ਪੈਂਛ ਧਰਤਿ ਕੋ ਆਗੇ। ਕੋ ਬੋਲਤਿ ਬਾਕਨਿ ਅਨੁ-
 ਰਾਗੇ ॥ ੪੬ ॥ ਸਨਮਾਨਤਿ ਚਹੁ ਦਿਸਿ ਨਰ ਖਰੇ । ਜਲ ਸੋਂ ਕੇਲ ਅਨਿਕ
 ਬਿਧਿ ਕਰੇ। ਗਰਮੀ ਲਾਗਤਿ ਅਪਿਕ ਚੁਮਾਸੇ। ਯਾਂਤੇ ਮੱਜਤਿ ਨੀਰ ਬਿਲਾਸੇ
 ॥੪੭॥ ਹੋਰਿ ਸਿੱਖ ਕਰ ਜੋਰਿ ਉਚਾਰਾ। 'ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਤੁਮਹਿ ਹਕਾਰਾ' ।
 ਬਿਨਾ ਬਿਲੇਬ ਆਪ ਚਲਿ ਜਾਵਹੁ। ਸਭਾ ਬਿਖੈ ਸਭਿ ਕੋ ਦਰਸਾਵਹੁ' ॥੪੮॥
 ਸੁਨਿ ਤਬਿ ਬਸਤ੍ਰ ਪਹਿਰ ਕਰਿ ਲੀਨ। ਚਲਜੈ ਚੌਪਾਕਰਿ ਕਪਾਟਿ ਪ੍ਰਬੀਨ।
 ਆਵਤਿ ਦਾਸ ਸੰਗ ਸਮੁਦਾਯਾ। ਬਿਗਸਤਿ ਬੋਲਤਿ ਉਰ ਹਰਖਾਯਾ ॥੪੯॥

ਅੰਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਜਿਥੇ ਭੁਤਿਯ ਗਏ 'ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਭਾਗਵਨ ਸੁਧਾਸਰ' ਬਰਨਨੇ ਨਾਮ ਹਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥੨੦॥

੨੧. [ਪ੍ਰਿਥੀ ਚੰਦ ਪਾਸੋਂ ਚਿੱਠੀਆਂ ਨਿਕਲੀਆਂ]

ਏਹਗ ॥ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਸਨਮਾਨ ਜੁਤਿ ਅਤਿ ਸਮੀਪਤਾ ਪਾਇ। ਬੈਠੇ ਸੋਭਤਿ
 ਪਿਤਾ ਸੋਂ ਗਜਾਨ ਅਨੰਦ ਕੇ ਭਾਇ' ॥ ੧ ॥ ਰੋਪਈ ॥ ਪ੍ਰਿਥੀਆ ਦੇਖਿ ਦੂਰ
 'ਆਪਦੇ ਜੇਠੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਨੇ ਲੇਕੇ। 'ਗਰਮੀ ਕਰਕੇ ਪਿੰਡੇ ਨ੍ਰਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਖੂਹ ਦੇ ਪਾਣੀ ਨਾਲ। 'ਭਾਵ
 ਜਿਵੇ' 'ਗਜਾਨ' ਤੇ 'ਅਨੰਦ' ਮਿਲੇ ਬੈਠੇ ਹੋਣ । *ਪਾ:—ਪਯਾਨ ਕਰੀਜਹਿ । †ਪਾ:—ਬੁਧ ।

ਤੇ ਜਰਿਯੋ।—ਇਤੋ ਨਿਕਟ ਥਿਤ ਹੈ ਕਰਿ ਥਿਰਿਯੋ। ਪਿਤਾ ਗੁਰੂ ਕੋ ਅਦਬ
ਨ ਰਾਖਿਯੋ। ਬੈਠਿਯੋ ਜਨੁ ਸਮਤਾ ਅਭਿਲਾਖਿਯੋ ॥੨॥ ਇਮ ਵਿਗ ਹੈ ਲੋਕਨਿ
ਦਿਖਰਾਵੈ। ਸਿੱਖਨ ਮੈਂ* ਨਿਜ ਮਾਨ ਬਧਾਵੈ—। ਜਰਤਿ ਆਇ ਪਿਤ ਕੋ
ਕਰਿ ਨਮੋ। ਬੈਠਿਯੋ ਕਿਤਿਕ ਦੂਰ ਤਿਹ ਸਮੋ ॥੩॥ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਲਖਿ ਕਰਿ
ਬਡ ਭਾਤ। ਬੈਠੇ ਰਹੇ ਨਿਕਟ ਗੁਰ ਤਾਤ। ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਬੈਦਨ ਕੋ ਠਾਨੀ।
ਆਸਿਖ ਦੇ* ਪ੍ਰਿਥੀਏ ਨੇ ਮਾਨੀ ॥੪॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਦੇਖਿਯੋ ਪੁੱਤ੍ਰ ਬਿਲੀਦਾ ਕਹਿਯੋ—
‘ਪ੍ਰਿਥੀਏਦ ਸੁਨਿ ਮਤਿਵੈਦ।’ ਦੋਇ ਪੱਤ੍ਰਿਕਾ ਪੁਰਬ ਆਈ। ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ
ਭੁਕ ਸ਼ਬਦ ਬਨਾਈ ॥੫॥ ਸਿਖ ਨੋ ਦਈ ਸੋਧ ਕਰਿ ਤੋਹਿ। ਸੋਅਥਿ ਤੇਰੇ
ਗੀ ਵਿਗ ਹੋਹਿ। ਹਮਰੇ ਤੀਰ ਨ ਆਨਿ ਦਿਖਾਈ। ਕੌਨ ਹੋਤੁ ਤੇ ਰਾਖਿ
ਛੁਪਾਈ? ॥੬॥ ਆਨਹੁ ਅਥਿ ਤਿਨ ਕੋ ਜਹਿ ਧਰੀ। ਅਵਲੋਕਹਿ ਕੈਸੀ ਬਿਧਿ
ਕਰੀ? ਸੁਨਿ ਬੋਲਿਯੋ ਬਚ ਜੋ ਫਲਸਾਨੇ। ‘ਕਬਿ ਇਨ ਪਠੀ, ਕਹਾਂ ਕੋ ਜਾਨੋ?’
॥੭॥ ਮੋਹਿ ਰਿਦੈ ਸੁਧਿ ਅਹੈ ਨ ਕੋਈ। ਕਰੇ ਦੁਰਾਵ ਕਾਜ ਕਜਾ ਹੋਈ।
ਚਤੁਰੰਗਲ ਕਾਗਦ ਕੇ ਸੰਗ। ਮੈਂ ਨਹਿ ਤਾਂਹਿ ਚਢਾਇਵ ਚੰਗ। ॥੮॥ ਸੁਨਿ
ਸ੍ਰੀ ਰਾਮਦਾਸ ਪੁਨ ਕਹੀ। ‘ਲੇਹੁ ਸਿਮਰਿ ਜੇ ਸੁਧਿ ਨਹਿ ਰਹੀ। ਧਰੀ ਹੋਇਗੀ
ਕਿਸਹੀ ਥਾਇ। ਖੋਜਿ ਆਨੀਅਹਿ ਦੇਹੁ ਦਿਖਾਇ ॥ ੯ ॥ ਅਪਰ ਸਰਬ
ਹੀ ਕਾਰ ਸੁਧਾਰਹਿ। ਸੋ ਕੈਸੇ ਕਰਿ ਨਹੀਂ ਬਿਸਾਰਹਿ*? ਕੂਰ ਨ ਕਹੁਨਹਿ
ਰਾਖਿ ਦੁਰਾਈ। ਤਜਾਗ ਦੇਹਿ ਫਲ ਕੀ ਚਤੁਰਾਈ’ ॥੧੦॥ ਸੁਨਿ ਕੈ ਖੁਨਸੈ
ਉਚੇ ਕਹੇ। ‘ਕਛੁ ਚੁੰਝੀ ਤੋ ਨਾਹਿਨ ਅਹੈ। ਜਿਹ ਛਿਪਾਇ ਧਨ ਕੋ ਲੇ
ਆਵੈ। ਕੌਨ ਅਰਥ ਤੇ ਤਾਂਹਿ ਛਿਪਾਵੈ’ ॥੧੧॥ ਕੁਛ ਲੇਖਾ ਨਹਿ ਤਿਸਕੇ ਮਾਂਹੁ।
ਰਿਨ ਕੀ ਵਹੀ ਨ, ਰਾਖੋ ਪਾਹੁ। ਸਿਖ ਤੇ ਗਿਰੀ ਹੋਹਿ ਮਗ ਲਜਾਵਤਿ।
ਛਰਤਿ ਰਿਦੈ ਮੁਝ ਪਾਸ ਬਤਾਵਤਿ ॥੧੨॥ ਜੇ ਕਰਿ ਪਦ ਇਨ ਸ਼ਬਦ ਬਨਾ-
ਇਵਾਤਿਸ ਦੇਖਨ ਹਿਤ ਚਿਤ ਲਲਚਾਇਵ ॥ ਤੋ ਕਿਛੁ ਤੋਟ ਨਹੀਂ ਵਿਗ
ਬੀਸਾਕਹਿ, ਬਨਵਾਇ ਲੇਹੁ ਤੁਮ ਚੈਸੇ ॥੧੩॥ ਅਪਰ ਕਾਜ ਤੇ ਨਹਿ ਤਿਨ
ਮਾਂਹੁ। ਜਿਸਤੇ ਕਾਰ ਅਟਕ ਕੁਛ ਸਾਹੂ* ਦੇਖਿ ਕੁਟਿਲਤਾ ਪ੍ਰਿਥੀਏ ਕੇਰੀ।

*ਮਾਨੋਂ ਬਰਾਬਰੀ ਦਾ ਚਾਹਵਾਨ ਹੈ। *ਗੁਰੂ ਪਿਤਾ ਜੀ ਦੇ ਨੇੜੇ। *ਅਸੀਸ ਦੇਕੇ। *ਚਾਰ ਉਂਗਲ
ਕਾਗਜ਼ ਨਾਲ। *ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪਤੰਗ (=ਗੁਫੀ) ਉਛਾਉਣੀ (ਤਿਸ ਨਾਲ)। *ਚੰਗ (ਕੰਮ)
ਤੂੰ ਕੀਕੂੰ ਨਹੀਂ ਭੁੱਲਦਾ? (ਅ) ਉਹ (ਭਾਵ ਚਿੰਠੀਆਂ ਨੂੰ) ਤੂੰ ਕਿਵੇਂ ਬੀ ਨਹੀਂ ਭੁੱਲ ਸਕਦਾ।
*ਕਰਜੇ ਦੀ। *ਪਾਸ—ਮਨ।

ਤਨਕ ਸਰਲਤਾ ਨਹਿ ਤਬਿ ਹੋਰੀ॥੧੪॥ ਦਾਸ ਨਿਕਟਿਕੇ ਸ੍ਰਵਣ ਮਝਾਰੀ
 ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਵਾਕ ਉਚਾਰਾ। 'ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਸਦਨ ਇਸ ਕੋ ਉਠਿ ਜਾਵਹੁ ਤਹਾ
 ਪਹੁੰਚਿ ਇਹ ਬਾਕ ਸੁਨਾਵਹੁ॥੧੫॥—ਪ੍ਰਿਥੀਏ ਨੇ ਕੀਨਸ ਇਸ਼ਨਾਨਾ।
 ਚਾਹਤਿ ਸਤਿਗੁਰਪਾਸ ਪਸ਼ਾਨਾ॥ਜਾਮਾ ਪਹਿਰਨ ਹਿਤ ਮੰਗਵਾਵਤਿ। ਪਠਾਏ
 ਮੋਹਿ ਆਇਵ ਉਤਲਾਵਤਿ*—॥੧੬॥ ਸੁਨਿਸਿਖ ਗਯੋ ਗੁਰੁ ਪੁਨ ਕਹਯੋ।
 'ਤਿਸ ਕਾਗਦ ਮਹਿ ਕਾਜ ਨ ਲਹਯੋ। ਹਮਹੁ ਦਿਖਾਵਤਿ ਕਯੋ ਨਹਿ ਸੋਊ।
 ਇਸ ਮਹਿ ਸਾਹਸ ਮਤਿ ਕਿਮ ਹੋਊ?॥੧੭॥ ਸਿਮਰਨ ਕਰਹੁ ਜਹਾ ਸੋ
 ਧਰੀ॥ਅਰੀ ਨ ਧਰਹੁ ਦੇਹੁ ਪਰਹਰੀ॥ਭਾਵੀ ਨੇ ਪ੍ਰੇਰਯੋ, ਨਹਿ ਮਾਨਾ। ਤੀਨ
 ਬਾਰ ਗੁਰ ਬਚ ਉਲਟਾਨਾ॥੧੮॥ ਰਿਸ ਕਰਿ ਬੋਲਯੋ 'ਮੇਰੋ ਕਹਯੋ। ਰਾਵਰ
 ਨੇ ਸਭਿ ਝੂਠੇ ਲਹਯੋ। ਸਪਤ ਮੋਹਿ ਤੁਮ ਚਰਨਨ ਕੇਰੀ। ਜੇ ਕਰਿ ਪੱਤੀ ਮੈਂ
 ਕਿਤਿ ਹੋਰੀ'॥੧੯॥ ਪਿਤ ਗੁਰ ਕੋ ਸਰਬੱਗਜ ਨ ਜਾਨਾ। ਬਛਿ ਮਹਿਮਾ ਤੇ
 ਰਹਿ ਅਨੁਜਾਨਾ॥ ਮਹਾਂ ਅਭਾਗ ਜਾਹਿ ਕੇ ਹੋਇ। ਕਿਮ ਉਚੇ ਪਦ ਪ੍ਰਾਪਤਿ
 ਸੋਇ॥੨੦॥ ਦਾਸੁ ਗਯੋ ਤਿਹਕੈ ਗ੍ਰਹਿ ਕਹਯੋ। ਤਿਸਕੀ ਤਿਯ ਕੁਛ ਭੇਦ
 ਲਹਯੋ। ਕਰਮੋ ਨੇ ਤਬਿ ਪੇਰੀ ਦਾਸੀ॥ਲਾਵਤਿ ਭੀ ਜਾਮਾ ਤਿ ਸੁਪਾਸੀ॥੨੧॥
 ਸਿਖ ਨੇ ਇਕਠੋ ਕਰਿ ਸੇ ਲਾਗਾਇਵ। ਅਪਨੇ ਬਸਤ੍ਰ ਲਪੇਟ ਛੁਪਾਇਵ। ਕੋ
 ਨਹਿ ਜਾਨਿ ਸਕਹਿ ਇਸਭਾਂਤੀ॥ਆਨਿ ਦਿਯੋ ਗੁਰ ਕੋ ਜੁਤਿ ਪਾਤੀ॥੨੨॥
 ਮਹਾਂ ਦੇਵ ਕੋ ਤਬਹਿ ਹਕਾਰਾ। ਅਪਰ ਦਿਵਾਨ ਲਗਾਇਵ ਸਾਰਾ॥ਸਜਾਨੇ
 ਸਿੱਖ ਅਨੇਕ ਸੁਹਾਏ। ਸਮ ਚਿਤ ਜਿਨਹੁ ਬਿਕਾਰ ਬਿਹਾਏ॥੨੩॥ ਕੋ ਸਤਿ-
 ਗੁਰ ਕੋ ਮੁਖ ਕੋ ਦੇਖਤਿ। ਕੋ ਪ੍ਰਿਥੀਏ ਕੀ ਕ੍ਰਾਂਤਿ ਪਰੋਖਤਿ'। ਪੁਨ ਗੁਰ
 ਸਭਿਨਿ ਸੁਨਾਇ ਉਚਾਰੋ। 'ਅਜਹੁ ਸਮਝ ਤੂੰ ਕਹਯੋ ਹਮਾਰੋ॥੨੪॥ ਦੇਹੁ
 ਪੱਤ੍ਰਿਕਾ ਜਹਾ ਦੁਰਾਈ। ਤੇਰੇ ਕਾਜ ਨ ਬਿਗਾਰੇ ਰਾਈ। ਜੇ ਨ ਦੇਹਿ ਸੁਧਰੇ
 ਕੁਛ ਨਾਂਹੀ॥ਨਾਹਕ ਪਰਯੋ ਮਹਾਂ ਹਠ ਆਹੀ॥੨੫॥ ਅਲਪ ਵਸਤੁ ਤੇ ਮਹਿਦ
 ਬਿਗਾਰੇ'। ਕਯੋ ਤੂੰ ਕਰਤੋ ਬਿਨਾ ਬਿਚਾਰੇ'। ਸਗਰੀ ਸਭ। ਸੁਨਤਿ ਤਿਸ
 'ਸਿੰਘ ਪਠ, ਅਨੁਕੂਲਤਾ' ਭੋਲੀ ਆਵੀ। 'ਜੇ ਹਠ ਛੁੱਧੀ ਨੂੰ ਧਾਰਨ ਕਰੇ' ਚੇਤੇ ਕਰੇ॥ਅੜੀ ਨਾ
 ਧਾਰਨ ਕਰੇ (ਅੜੀ) ਛੱਡ ਦਿਓ। 'ਸਹਿਤ ਚਿਠੀਆਂ ਦੇ।' ਸੋਭਾ (ਯਾ ਚਿਹਰੇ ਦੀ ਦਸਾ)
 ਦੇਖਦੇ ਹਨ [ਸਿਸ਼, ਕਾਤਿ]। 'ਬੜਾ ਬਿਗਾੜ।

*ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਨੇ ਕੇਵਲ ਪ੍ਰਿਥੀਏ ਦੇ ਘਰੋਂ ਉਸਦਾ ਜਾਮਾ ਮੰਗਵਾ ਘਲਿਆ ਸੀ।
 ਇਹ ਪਰੰਪਰਾ ਦੀ ਸਾਖੀ ਹੈ। 'ਪ੍ਰਿਥੀਆ ਨਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤੇ ਜਾਮਾ ਮੰਗਵਾ ਹੈ' ਐਸੇ ਸਿਦੇਸ਼
 ਉਠੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਰਚੀ ਬਾਣੀ ਦੱਸਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੁਭਾਵ ਵਿਰੁੱਧ ਹਨ।

ਬਾਨਾਕਹੇ ਨ ਸਮਝੈ ਮਹਦ ਅਜਾਨ॥੨੬॥ਕਹਤਿ ਭਯੋ ਬਿੱਪ੍ਰੀਯੋਰੇ:-
 ਪੱਤੀ ਤੇ ਕਜਾ ਬਨਵ ਬਡੇਰੇ॥ਕੈ ਵਿਗ ਰਾਖਿ ਰਾਜ ਕਿਹ ਲੇਵੈ। ਦੁਲਭ
 ਵਸਤੁ ਕਜਾਤਿਸ ਤੇ ਸੇਵੈ॥੨੭॥ਸਨਿ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮਦਾਸ ਬਚ ਕਹੈ॥ਬਝਿ-
 ਆਈ ਤੁਵ ਭਾਗ ਨ ਅਹੈ॥ਕਹਾਂ ਨਿਲਾਇਕ ਰਾਜ ਕਮਾਵਹਿ॥ਦੁਲਭਵਸਤੁ
 ਬਿਨੁ ਭਾਗ ਨ ਪਾਵਹਿ॥੨੮॥ਬੁੱਢੇਆਵਿਕ ਸਿੱਖਸਭਿ ਹੋਰੈ॥ਤਬਿਸੇਜਾਮਾ
 ਧਰਜੈ ਅਗੋਰੈ। ਕਹਜੇ ਗੁਰੂ: 'ਜਾਮਾ ਪਿਖਿ ਲੇਹੁ। ਹੈ ਕਿ ਨਹੀਂ ਤੁਵ ਗਰ
 ਕੇ ਏਹੁ'॥੨੯॥ਦੇਖਜੇ ਧਰਜੇ, ਕਹਜੇ 'ਇਹੁ ਮੇਰਾ। ਘਰ ਤੇ ਕਿਨ ਆਨਜੇ
 ਇਸ ਬੈਰਾ'॥ਗੁਰੂ ਕਹਜੇ 'ਇਸ ਜੇਬ ਮਝਾਰੀ। ਨਿਜ ਕਰ ਸੇਂ ਅਬਿ ਲੇਹੁ
 ਨਿਕਾਰੀ'॥੩੦॥ਕਹਨ ਲਗਜੇ 'ਮੈਂ ਤੋਂ ਨਹਿ ਪਾਈ। ਇਸ ਮਹਿ ਪਾਤੀ
 ਕਹਿ ਤੇ ਆਈ'। ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਭਨਜੇ 'ਨ ਵੇਰ ਕਰੀਜੈ। ਨਿਜ ਕਰ ਤੇ ਕਾਗਦ
 ਨਿਕਸੀਜੈ'॥੩੧॥ਚਪਜੇ*ਲਾਜ ਤੇ' ਸਭਾ ਮਝਾਰਾਜੇਬ ਬਿਖੈ ਅਪਨੇ ਕਰ
 ਭਾਰਾ॥ਗਨ' ਕਾਗਦ ਸੇ ਸਕਲ ਨਿਕਾਸੇ॥ਸਭਿ ਲੇ ਕਰਿ ਸਤਿਗੁਰ ਨਿਜ
 ਪਾਸੇ॥੩੨॥ਪੱਤੀ ਵੇਨਹੁ ਤੁਰਤ ਨਿਕਾਰੀ। ਬਿਸਮਤਿ ਭੇ, ਸਭਿ ਸਭਾ
 ਨਿਹਾਰੀ॥ਕਰ ਪਰ ਧਰਿਕਰਿ ਗੁਰੂ ਉਚਾਰੀ॥'ਕਜਾ ਗੁਰਮੁਖਿ' ਇਹੁ ਕਰਹੁ
 ਬਿਚਾਰੀ॥੩੩॥ਬਡੇ ਗਰੀਬ ਕਪਟ ਤੇ ਹੀਲੇ'। ਨਹੀਂ ਕੁਟਿਲਤਾ ਦੀਰਘ
 ਮੀਲੇ'। ਓਰਕ ਲੈ ਹਠ ਕੇ ਨਿਰਬਹੀਆ। ਭਯੋ ਨਿਲਾਇਕ ਗੁਰੂ ਕੁਲ
 ਮਹੀਆ॥੩੪॥ਸੰਤਤਿ ਸਹਤ ਤੋਹਿ ਕਉ ਤਜਾਗਾ॥ਨਹੀਂ ਉਚ ਪਦ ਇਸਕੇ
 ਭਾਗਾ॥ਲਹਜੇ ਅਚਲ ਅਪਜਸ ਜਗ ਮਾਂਹੀ॥ਕਜਾ ਇਨ ਕੀਨ, ਮਿਟਜੇ ਪੁਨ
 ਨਾਂਹੀ॥੩੫॥ਇਸ ਕੀ ਸੰਤਤਿ ਉਪਜੈ ਜੋਇਗੁਰ ਸਿੱਖਨਕੇਸਿਖਸੁਹੋਇ'॥
 ਤੋਂ ਸੰਗਤਿ ਕੇ ਮੇਲ ਬਨੇ ਹੈ। ਨਾਤੁਰ ਵਹਿਰ ਮੁਖੀ ਇਹੁ ਰਹਿ ਹੈ'॥੩੬॥
 ਜਥਾ ਪੁੱਤ੍ਰ ਸੇਂ ਕਹਜੇ ਜੁਜਾਤੀ। ਜਦੁ ਨੇ ਨਹਿ ਮਾਨੀ ਮਨ ਬਾਤੀ'॥ਰਾਜ
 'ਵੇਰ ਬੀ ਉਲਟਾ ਹੀ ਬੋਲਜਾ, ਵਿਪਰਜੈ। 'ਤੇਰੇ ਗਲੇ ਦਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਨਹੀਂ'। 'ਕੱਢਲਓ
 (ਚਿੱਠੀ)। 'ਸ਼ਰਮ ਨਾਲ ਖਿਥਿਆ। 'ਸਾਰੇ। 'ਇਹ ਕੀਹ ਗੁਰਮੁਖਤਾਈ ਹੈ। (ਅ)ਹੇ ਗੁਰਮੁਖੇ॥
 '(ਵਯੰਗ ਵਾਕ ਹੈ)ਬੜਾ ਗਰੀਬ ਤੇ ਕਪਟ ਤੋਂ ਖਾਲੀ। (ਅ) ਬੜਾ ਗਰੀਬ ਹੈ ਤੇ ਕਪਟ ਨਾਲ
 ਹੀਨ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। 'ਮੀਣਾ=ਰਾਜ ਪੁਤਾਨੇ ਦੀ ਇਕ ਲੁੱਟ ਮਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਜਾਤੀ ਦਾ
 ਨਾਮ ਹੈ। (ਅ) ਮਾਲਵੇ ਵਿਚ ਸਿੰਗਹੀਨ ਬੈਲ ਨੂੰ ਬੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਮੁਰਾਦ ਮੀਸਣੇ ਤੋਂ
 ਹੈ। 'ਇਸ ਨੇ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਹਟਿਆ ਨਹੀਂ (ਆਪਣੇ ਹਠ ਤੋਂ)। 'ਗੁਰ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਸਿਖ
 ਹੋਣ ਤਾਂ। 'ਜਯਾਤੀ ਰਾਜੇ ਨੇ ਅਪਨੇ 'ਜਦੁ' ਪੁੱਤ੍ਰ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਮੇਰਾ ਬੁਢੇਪਾ ਲੈ ਲੈ,
 ਉਸਨੇ ਨਾ ਮੰਨਿਆ, ਪਰ 'ਪਦੁ' ਨੇ ਮੰਨ ਲਿਆ। ਰਾਜੇ ਨੇ ਅੰਤਿ ਬਨ ਜਾਣ ਸਮੇਂ ਰਾਜ
 'ਪੁਰ' ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ, 'ਜਦੁ' ਵਾਂਜਿਆ ਗਿਆ ਸੀ।

*ਪਾ:-ਪਚਜੇ।

ਭਾਗ ਤੇ ਕਰਨੈ ਸੁ ਬਾਹਗਤਬਾ ਕਰੀ ਗੁਰ, ਸੁਤ ਸੋ ਜਾਹਰ ॥੩੭॥ ਸੁਨਿ
ਬੁੱਢਾ ਬੋਲਨੈ ਸੁਭ ਮਤਿ ਕੀ 'ਦੇਖਹੁ ਕਹਾਂ ਕਰੀ ਬ੍ਰਿਤ ਚਿਤ ਕੀ ਪਿਤ ਗੁਰ
ਕੋ ਸਰਬੰਗ ਨ ਜਾਨੈ ਕਰਨੈ ਛਪਾਵਮਹਿਦ ਛਲਠਾਨੈ ॥੩੮॥ ਅਲਪ-
ਗਨਨ ਸੰਗ ਕਪਟ ਪੁਜੈ ਹੈ । ਹੋਤਿ ਅਪਰ ਅਪਰੈ ਕਰਿ ਜੈ ਹੈ । ਤੁਮਰੇ
ਬਿਖੈ ਨ ਨਿਸਚਾ ਧਰਨੈ ਨਿਜ ਸਮਾਨ ਹੀ ਲਖਿਬੈ ਕਰਨੈ ॥੩੯॥ ਸੁਨਿ ਸਭਿ
ਸਭਾ ਬਿਸਮ ਹੁਇ ਗਈ । 'ਕੜਾ ਇਨ ਕਿਯ' ਅੰਗੁਰੀ ਮੁਖ ਦਈ । ਨਿਜ
ਛਲ ਪ੍ਰਗਟ ਭਯੋਮਨ ਜਾਨੈ । ਲੱਜਿਤਿ ਹੈ ਕੈ ਕਛੁ ਨ ਬਖਾਨੈ ॥੪੦॥ ਨੀਚ
ਗੀਵ ਕਰਿ ਬੈਠਨੈ ਰਹਨੈ ਕਟਕ ਬਾਕ ਸਭਿਹਿਨਿ ਕੋ ਸਹਨੈ ਜਬਾ ਪ੍ਰਧਾਨ
ਕਾਚ ਕੋ ਹੀਰਾ । ਬੰਦਕਤਾ ਕਰਿ ਹੈ ਮਤਿ ਧੀਰਾ ॥ ੪੧ ॥ ਜਬਹਿ ਤੀਰ
ਹੀਰਾ ਹੁਇ ਸਾਚੈ । ਪਰਖਨੈ ਜਾਇ, ਤਜਹਿ* ਸਭਿ ਕਾਚੈ । ਜਬਿ ਸ੍ਰੀ ਅਰ-
ਜਨ ਪਰਖੈ ਸਾਚੈ । ਕੂਰੋ ਤਬਿ ਕੂਰੋ ਕਚ ਪਾਚੈ ॥ ੪੨ ॥ ਤਬਿ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ-
ਦਾਸ ਦੈ ਪਾਤੀ । ਧਰਿ ਕਰ ਬਾਚੀ ਹਿਤ ਕਰਿ ਥਾਤੀ† । ਪ੍ਰੇਮ ਬਿਸਾਲ
ਦਰਸ ਕੋ ਕਾਰਨ‡ । ਬਨੀ ਤੁਕਾ ਬਡਹੀ ਸੁਭ ਚਾਰੁਨ§ ॥੪੩॥ ਅਤਿ
ਪ੍ਰਸੰਨ ਉਰ ਪਠਿ ਕਰਿ ਭਏ । ਪੁਨ ਭਾਈ ਬਿਧ ਕੇ ਕਰ ਦਏ । ਆਇਸੁ
ਦਈ 'ਪਠਹੁ ਕਿਮ ਅਹੈ । ਸਭਿ ਗੁਰ ਕੋ ਆਸੈ ਤੁਮ ਲਹੈ' ॥ ੪੪ ॥ ਤਬਿ
ਬੁੱਢੇ ਪੜ੍ਹ ਸਭਿਨਿ ਸੁਨਾਏ । ਸੁੰਦਰ ਸ਼ਬਦ ਨਵੇਂ ਜੁ ਬਨਾਏ । ਸਭਾ ਸੁਨਤਿ
ਸਭਿ ਹੀ ਮੁਦ ਲਹੈ ਪੈਨ ਪੈਨ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜੁਨ ਕਹੈ ॥੪੫॥ ਅਨੁਜ ਬਡਾਈ
ਸੁਨਿ ਦੁਖ ਪਾਵਤਿ । ਜਰਤਿ ਰਿਦਾ ਕੁਛ ਬਸ ਨ ਬਸਾਵਤਿ । ਛਲ
ਬਲ ਕਰਿ ਚਾਹਤਿ ਗੁਰਿਆਈ । ਪੁਨ ਪਿਤ ਕੀ ਨਹਿ ਸੇਵ ਕਮਾਈ ॥੪੬॥
ਕਰਿ ਹੀਕਾਰ ਨ ਕਬਿ ਬਚ ਮਾਨਾ । ਧਨ ਕੋ ਸਾਂਭਤਿ ਰਹਨੈ ਮਹਾਨਾ । ਜਗ
ਬਿਵਹਾਰਨ ਮਹਿ ਚਤੁਰਾਈ । ਇਕ ਭੀ ਗੁਨ ਨਹਿ ਲੇ ਗੁਰਿਆਈ ॥੪੭॥
ਇਮ ਪ੍ਰਿਥੀਆ ਬੈਠਨੈ ਮੁਰਝਾਈ । ਪੁਨ ਬੁੱਢੇ ਸੰਗ ਗੁਰੁ ਅਲਾਈ । 'ਸ੍ਰੀ

*ਸਾਧਾਰਣ ਸਮਝ ਵਾਲੇ (ਅਲਪ+ਗਨਨ ਵਾਲੇ) ਨਾਲ । †ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਹੋਰ, ਕਰ ਜਾਈਦੀ
ਹੈ ਹੋਰ । ‡ਕੋਝੇ ਬਚਨ । §ਜਿਵੇਂ ਕੱਚ ਦਾ ਹੀਰਾ ਮੁਖੀਆ ਹੋਕੇ ਬੁਧੀਮਾਨ ਦੀ ਮਤ ਨੂੰ ਠਗ
ਲੈਂਦਾ ਹੈ । †ਕੁੜਾ (ਪ੍ਰਿਥੀਆ) ਤਦੋਂ ਝੂਠਾ ਤੇ ਕੱਚਾ ਪਿੱਲਾ ਨਿਕਲਿਆ । †ਪ੍ਰੇਮ (ਨਾਲ
ਭਰੀ) ਥੈਲੀ, ਭਾਵ ਪੱਤ੍ਰਿਕਾ । †(ਜਿਸ ਵਿਚ) ਬਹੁਤੇ ਪ੍ਰੇਮ ਦੇ ਕਾਰਣ ਦਰਸ਼ਨ ਦੀ (ਸਿਕ ਦੱਸੀ
ਸੀ) । *ਸੁੰਦਰ । *ਪਾ:-ਤਬਹਿ । †ਪਾ:-ਧਰਿ ਕਰਿ ਮਹਿ ਬਾਚੀ ਹਿਤ
ਥਾਤੀ । ‡ਪਾ:-ਜਾਚਨ । §ਪਾ:-ਬਾਨੀ ਸੁਭ ਚਾਚਨ ।

ਨਾਨਕ ਕੇ ਤੁਮ ਬਹੁ ਪਸਾਰੇ। ਗੁਰ ਅੰਗਦ ਸ੍ਰੀ ਅਮਰ ਨਿਹਾਰੇ॥੪੮॥ ਗੁਰਤਾ
ਅਜਰ ਜਰਨ ਉਰ ਮਾਂਹੀ॥ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਅਬਿ ਭਯੋ ਕਿ ਨਾਂਹੀ? ਜੇ ਕਰਿ
ਤੁਮਹੁ ਸੁਹਾਵਤਿ ਆਛੇ। ਇਸਹਿ ਬਿਠਾਵਹਿ ਹਮ ਨਿਜ ਪਾਛੇ॥੪੯॥ ਗੁਰਤਾ
ਉਚਿਤ ਸੁ ਔਰ ਨ ਕੋਈ। ਇਨ ਸਮ ਗੁਨ ਕਹੁ ਕਿਸ ਮਹਿ ਹੋਈ। ਤੁਮ
ਸੰਮਤ ਹੁਇ ਚਾਹਤਿ ਕਰਜੋ। ਕਹੋ ਸਾਰੁ ਜਿਮ ਉਰ ਮਹਿ ਧਰਜੋ॥੫੦॥ ਸੁਨਿ
ਬੁੱਢੇ ਕਰ ਜੋਰਿ ਉਚਾਰਾ। ਇਹੁ ਸੇਵਕ ਕੀ ਵਸਤੁ ਉਦਾਰਾ। ਅਜਰ ਜਰਨ
ਆਇਕ ਗੁਨ ਹੋਇ। ਇਸ ਕੀ ਲਾਇਕ ਜਾਨਹੁ ਸੋਇ॥੫੧॥ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ
ਮਹਿ ਪਰਖੇ ਸਾਰੇ। ਤੁਮ ਤੇ ਅਪਰ ਸੁਮਤਿ ਕੋ ਧਾਰੇ?। ਇਨ ਸਮ ਸੇਵਕ
ਅਪਰ ਨ ਥੀਯੋ। ਜਿਮ ਆਇਸੁ ਮਹਿ ਵਾਸਾ ਕੀਯੋ॥੫੨॥ ਏਹਗਾ॥ ਪ੍ਰੇਮਾਤੁਰ
ਅਤਿ ਦੁਖ ਲਹਜੋ ਸੰਮਤ ਦੋਇ ਬਿਤਾਇ। ਆਇਸੁ ਪਾਇ ਸੁ ਆਪ
ਕੀ ਅਬਿ ਦਰਸਨ ਕੋ ਆਇ॥੫੩॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥੇ ਫੁਤਿਯ
ਰਾਸੇ ਪ੍ਰਿਥੀਏ ਤੇ ਪੌਤ੍ਰਿਕਾ ਲੇ ਬਿੱਧ ਸੰਗ ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨ ਨਾਮ ਏਕ ਬਿਸਤੀ ਅੰਸੁ ॥ ੨੧ ॥

੨੨. [ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਸੀ ਨੂੰ ਗੁਰਿਆਈ। ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਚੋਬਾ ਪਦ ਰਚਿਆ]।

ਏਹਗਾ॥ ਸੁਨਿਕੇ ਬਿਧ ਕੇ ਬਚਨ ਕੋ ਸਤਿਗੁਰ ਰਿਦੈ ਅਨੰਦ—ਇਨਹੁ ਸਰ-
ਹਜੋ ਤਬਿ ਭਯੋ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਕੁਲ ਚੰਦਾ॥੧॥ ਏਹੀ॥ ਬਰਤੀ ਇਨਹੁ ਬਹੁਤ
ਗੁਰਿਆਈ॥ ਸਾਰ ਅਸਾਰ ਪਰਖਨਾ ਪਾਈ॥ ਮੁਖਿ ਜੋਹਰੀ ਜਬਹਿ* ਜਵਾ-
ਹਰੀ॥ ਪਰਖਹਿ, ਤਬਿ† ਹੋਵੈ ਜਗ ਜਾਹਰ—॥੨॥ ਸ੍ਰੀ ਫਲ‡ ਪੈਸੇ ਪੰਚ ਮੰਗਾਏ।
ਜਹਿ ਕਹਿ ਤੇ ਸਿਖ ਸਰਬ ਬੁਲਾਏ। ਸਭਿ ਸੰਗਤਿ ਕੋ ਮੇਲਾ ਭਯੋ। ਚਹੁੰਦਿਸ
ਪਰਵਾਰਤਿ ਹੁਇ ਗਯੋ॥੩॥ ਸਰਬ ਨਿਹਾਰਤ—ਕਹਾਂ ਕਰਹਿਗੇ?। ਬਭਿ
ਸੁਤ ਸੋਂ ਉਰ ਕ੍ਰੋਧ ਧਰਹਿਗੇ—। ਤਬਿ ਸ੍ਰੀਰਾਮਦਾਸ ਉਠਿ ਕਰਿਕੈ। ਸ੍ਰੀ ਫਲ
ਅਰ ਪੈਸੇ ਕਰ ਧਰਿਕੈ॥੪॥ ਤੀਨ ਪ੍ਰਦੱਫਨ ਕੋ ਤਬਿ ਦੀਨ। ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਸੁਰ
ਲਾਇਕ ਚੀਨ। ਤਿਨ ਆਗੇ ਧਰਿ ਮਸਤਕ ਟੇਕਾ। ਅਤਿ ਅਨੰਦ ਭਾ ਜਲਧਿ
ਬਿਬੇਕਾ॥੫॥ ਪੁਨ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਆਇਸੁ ਪਾਇ। ਬੁੱਢਾ ਉਠਜੋ ਰਿਦੈ
ਹਰਖਾਇ। ਭਰਜੋ ਭਾਗ ਸੋਂ ਭਾਲ ਜੁ ਨੀਕਾ। ਨਿਜ ਕਰ ਤੇ ਸੁਠ ਕੀਨਸਿ
ਟੀਕਾ॥੬॥ ਸਭਿ ਸੋਂ ਸਤਿਗੁਰ ਬਾਕ ਉਚਾਰੇ। ਸੁਨਹੁ ਸਿੱਖ ਸਭਿ ਤੁਮ ਗੁਰ
ਪਸਾਰੇ। ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਮਮ ਰੂਪ ਨਿਹਾਰਹੁ। ਜਿਮ ਮੁਝ ਲਖਹੁ ਤਬਾ ਉਰ-
*ਤੁਸਾਡੀ ਸੰਮਤੀ ਹੋਣ ਨਾਲ। †ਸੋਢਟ ਵਸਤੁ। ‡ਭਾਵ ਦੇਖੀ ਹੈ ਭਾਈ ਬੁੱਢੇ ਨੇ।
*ਵਧੀਆ ਰਤਨ। †ਨਲੇਰ। *ਜੇ ਮੱਥਾ ਫਲੇ ਭਾਗ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ ਸੀ (ਉਸਤੇ)।

*ਪਾ:-ਜਬਰਿ।

†ਪਾ:-ਜਬ।

ਧਾਰਹੁ॥੭॥ਗੁਰਤਾ ਗਾਦੀ ਪਰ ਇਹ ਬਿਰਜੋਹਲਤ ਪਲਤ ਭਾਰ ਜੁ ਸਭਿ
 ਧਰਜੋ । ਸੰਗਤ ਕੇ ਦੁਖ ਪਾਰ ਉਤਾਰਹਿ । ਕਾਰਜ ਅਨਿਕ ਜਗਤ ਮਹਿ
 ਸਾਰਹਿ॥੮॥ਉਠਹੁ ਸਕਲ ਬੰਦਨ ਇਸ ਕੀਜਹਿ।ਨਾਨਾ ਭਾਂਤਿ ਉਪਾਇਨ
 ਦੀਜਹਿ।ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਬਚਨ ਅਨੰਦੋ।ਬੋਲਤਿ ਜੈਜੈਕਾਰ ਬਿਲੀਦੇ ॥
 ੯॥ ਜਥਾ ਸ਼ਕਤਿ ਧਰਿ ਨਿਕਟ ਅਕੋਰ।ਨਮਸਕਾਰ ਕੀਨਸਿ ਕਰ ਜੋਰਿ ।
 ਉਤਸਵ ਸਭਿ ਸਿੱਖਨ ਮਹਿ ਹੋਵਾ । ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਰਵਿ ਉਦਯਤਿ ਜੋਵਾ॥
 ੧੦॥ ਦਾਸ ਤਾਮਰਸ^੧ ਬਿਕਸੇ ਬੰਦ।ਜਗਨਾਸੀ ਗਨ ਮੁਦਿਤ ਮਲਿੰਦ ।
 ਮਹਾਂ ਦੇਵ ਪ੍ਰਿਥੀਏ ਉਰ ਆਸਾ । ਭ੍ਰਮ ਤਮ ਜੁਤ ਇਹ ਨਿਸਾ ਬਿਨਾਸਾ॥
 ੧੧॥ ਇਨ ਕੇ ਪੱਖੀ ਉਡਗਨ ਦੁਰੇ । ਨਿੰਦਕ ਪੇਚਕ ਮੁਖ ਦਿਗ ਜੁਰੇ^੨ ।
 ਪ੍ਰਿਥੀ ਦੇਵ ਦੂਤਿ ਚੰਦ ਮਨਿੰਦ^੩।ਫੀਕੋ ਪਰਜੇ ਤਿਸੀ ਛਿਨ ਮੰਦ॥੧੨॥ਜਰ
 ਬਰ ਗਯੋ ਅਧਿਕ ਦੁਖ ਪਾਵਤਿ।ਨੀਵ ਗ੍ਰੀਵ ਕਰਿ ਬਸ ਨ ਬਸਾਵਤਿ।ਮਹਾਂ
 ਦੇਵ ਤੁਸ਼ਨਿ ਬਿਰ ਬਿਯੋ । ਹਰਖ ਨ ਸ਼ੋਕ ਰਿਦੈ ਕੁਛ ਕਿਯੋ ॥੧੩॥ ਸੁਨਿ
 ਜਨਨੀ ਬਡਭਾਗਾ ਭਾਨੀ।-ਗੁਰ ਅਰਜਨ ਭਾ-ਮੁਦਿਤ ਮਹਾਂਨੀ।ਸਿਮਰਤਿ
 ਪਿਤਾ ਬਾਕ ਸੁਖ ਪਾਇਵਾ-ਨਹੀਂ ਬੰਸ ਤੇ ਗੁਰਤਾ ਜਾਇਵ-॥੧੪॥ਪਿਤਾ
 ਗੁਰ ਕੇ ਕਹਜੋ ਅਟਲ ਹੈ । ਚਲਹਿ ਸੁਮੇਰੁ ਨਹੀਂ ਸੋ ਚਲਿ ਹੈ^੪।ਸਭਾ ਬਿਖੈ
 ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਤਬੈ । ਬੈਠੇ ਚਹੁੰਦਿਸ਼ ਸੰਗਤ ਸਬੈ ॥੧੫॥ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਸੁਤ
 ਕੀ ਇਸ਼ ਦੇਖਿ । ਕਹਜੋ ਬਾਕ ਮਨ ਮੁਦਿਤਿ ਵਿਸ਼ੇਖ । 'ਹੋਤਿ ਸ਼ਬਦ ਕੇ
 ਚਤੁਰਥ ਪਦ ਸਭਿ । ਕਰੇ ਤੀਨ ਇਕ ਚਹੀਅਤਿ ਹੈ ਅਬਿ ॥੧੬॥ ਰਚਹੁ
 ਸੁਪਦ ਸੁਭ ਨਿਕਟ ਹਮਾਰੇ । ਪਾਵਹੁ ਸ਼ਬਦ ਭੋਗ ਮਤਿਧਾਰੇ । ਜਿਸ ਕੇ ਜਗ
 ਮਹਿ ਸਿੱਖਜ ਘਨੇਰੇ । ਪਠਹਿ ਸੁਨਹਿ ਮੁਦ ਪਾਇ ਬਡੇਰੇ' ॥੧੭॥ ਮੁਦਿਤਿ
 ਬਿੱਧ^੫ ਹੁਛਿ ਕਰਿ ਤਬਿ ਕਹੈ।'ਸਤਿਗੁਰ ਬਾਕ ਉਚਿਤ ਹੀ ਅਹੈ'।ਸ੍ਰੀ ਅਰ-
 ਜਨ ਸੁਨਿਕੈ ਤਿਹ ਸਮੇ।ਰਚਜੋ ਸੁ ਪਦ ਪਿਤ ਕੇ ਕਰਿ ਨਮੋ॥੧੮॥

(ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਵਾਕ॥) ਭਾਉ ਹੋਆ ਗੁਰਿ ਸੰਤੁ ਮਿਲਾਇਆ ॥ ਪ੍ਰਭੁ ਅਬਿਨਾਸੀ
 ਘਰ ਮਹਿ ਪਾਇਆ ॥ ਸੇਵ ਕਰੀ ਪਲੁ ਚਸਾ ਨ ਵਿਛੜਾ ਜਨ ਨਾਨਕ
 ਦਾਸ ਤੁਮਾਰੇ ਜੀਉ ॥ ੪ ॥ ਹਉ ਘੋਲੀ ਜੀਉ ਘੋਲਿ ਘੁਮਾਈ ਜਨ
 ਨਾਨਕ ਦਾਸ ਤੁਮਾਰੇ ਜੀਉ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ੧ ॥ ੮ ॥

^੧ਕਮਲ । ^੨ਭ੍ਰਮ ਰੂਪ ਅੰਧਕਾਰ ਵਾਲੀ ਜੋ ਗਤੀ (ਸਮਾਨ) ਸੀ (ਆਸਾ)ਸੋ ਨਾਸ ਹੋ ਗਈ ।
^੩ਨਿੰਦਕ ਉਲੂਆ ਦੇ ਮੂੰਹ ਤੇ ਨੇਤ੍ਰ ਬੰਦ ਹੋਏ । ^੪ਪ੍ਰਿਥੀ ਦੇਵ ਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਚੰਦਮਾ ਵਾਂਗੂੰ ।
^੫ਟਲੇਗਾ ਨਹੀਂ (ਕਹਿਆ) । ^੬ਬਾਬੇ ਬੁੱਢੇ ਨੇ ।

ਚੰਪਈ ॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਰਾਮਦਾਸ ਸੁਨਿ ਹਰਖੇ।—ਬਾਣੀ ਬਹੁਤ ਕਰਹਿਗੋ-
ਪਰਖੇ। ਆਛੀ ਸਾਫ ਬਨਾਵਟ ਹੋਰੀ। ਰਚੀ ਤੁਰਤ ਨਹਿ ਲਾਗਸੁ ਦੇਰੀ
॥ ੧੯ ॥ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਸੁਤ ਸੋਂ ਫੁਰਮਾਇਵ। ‘ਸਹਤ ਨੰਮ੍ਰਤਾ ਸ਼ਬਦ ਬਨਾ-
ਇਵ। ਜਿਸਕੋ ਪਠਿ ਸੁਨਿ ਕਰੇ ਬਿਚਾਰਨ। ਹਰੇ ਹੰਕਾਰ ਸਮੇਤ ਬਿਕਾਰਨ’
॥ ੨੦ ॥ ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਪਿਤ ਤੇ ਸੁਨਿ ਬਾਨੀ। ਅਤਿ ਅਧੀਨ ਹੁਇ ਬੰਦਨ ਠਾਨੀ।
‘ਕਰਨ ਕਰਾਵਨ ਤੁਮਹੀ ਅਹੋ। ਮੈਂ ਅਨੁਸਾਰਿ ਸਦਾ ਜਿਮ ਕਹੋ’ ॥ ੨੧ ॥
ਸਭਾ ਉਠੀ ਜਬ ਨਿਜ ਨਿਜ ਥਾਨ। ਪਹੁੰਚੇ ਸਭਿ ‘ਸ਼ੁਭ’ ਕਰਤਿ ਬਖਾਨ।
ਭਾਈ ਬਿਧਿ ਸੋਂ ਪ੍ਰਿਥੀਆ ਮਿਲਨੈ। ਜਰ ਬਰ ਰਹਨੈ ਨ ਬਸਕੁਛ ਚਲਨੈ ॥ ੨੨ ॥
‘ਸੁਨਿ ਬੁਢੇ ! ਹਮ ਤੁਝਕੋ ਜਾਨਹਿ। ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਸਮ ਮਹਿਮਾ ਮਾਨਹਿ।
ਇਸ ਬਿਧਿ ਆਜ ਤੀਕ ਮਤਿ ਮੇਰੀ। ਰਹੀ ਨ ਅਬਸਰਧਾ ਕ੍ਰਿਤ ਹੋਰੀ’ ॥ ੨੩ ॥
‘ਰਹਨੈ ਸੰਗ ਸਭਿ ਹੀ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ। ਦੇਖਤਿ ਰਹਨੈ ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ ਸੁ ਧੁਰਕੇ। ਮੈਂ
ਜੇਸ਼ਠ ਅਰੁ ਲਾਇਕ ਆਵੇ। ਉਚਿਤ ਹੁਤੀ ਗੁਰਤਾ ਪਿਤ ਪਾਛੇ’ ॥ ੨੪ ॥ ਸੋ
ਤੁਮ ਨੇ ਕਛੁ ਨਹੀਂ ਬਿਚਾਰਨੈ। ਭਯੋ ਬਿਧਿ ਕੈ ਬਧਿ ਬਲ ਹਾਰਨੈ। ਪਿਤ ਤੋ
ਗੁਰੂ ਨਾਮੁ ਇਕ ਬਨੈ। ਮੈਂ ਬਿਵਹਾਰ ਚਲਾਵਤਿ ਘਨੇ ॥ ੨੫ ॥ ਸਭਿ ਬਿਧਿ
ਕੀ ਬੁਧਿ ਤੂੰ ਮਮ ਜਾਨਤਿ। ਸਭਿ ਸੰਗਤਿ ਗੁਰ ਮੁਹਿ ਅਨੁਮਾਨਤਿ। ਕ੍ਰਿਤਿ
ਅਚਾਨਕ ਇਹ ਕਜਾ ਕੀਨ। ਤੈਂ ਉਠਿ ਤੁਰਤ ਤਿਲਕ ਕਰਿ ਦੀਨ ॥ ੨੬ ॥
ਮੈਂ ਨਿਜ ਬਲ ਤੇ ਦਨੋਂ ਉਲਟਾਇ। ਤੋਂ ਤੁਮਰੀ ਕਜਾ ਪਤਿ ਰਹਿ ਜਾਇ।
ਆਗੈ ਜਿਕਰ ਨ ਕਬਹੂੰ ਭਯੋ। ਤੁਰਤ ਅਨੁਚਿਤ ਕਹਾਂ ਕਰਿ ਦਯੋ ॥ ੨੭ ॥ ਜੇ
ਪਿਤ ਰਿਸ ਕਰਿਕੇ ਇਮ ਠਾਨੀ। ਗੀਤਿ ਅਨੁਚਿਤ ਕਰਨ ਕੇ ਮਾਨੀ। ਤਉ
ਤੁਮਹੁ ਕੋ ਲਾਇਕ ਹੁਤੀ। ਸਮਝਾਵਨ ਕਹਿ ਕੈ ਸ਼ੁਭ ਮਤੀ ॥ ੨੮ ॥—ਬਛ
ਸੁਤ ਕੋ ਹੈ ਇਹੁ ਅਧਿਕਾਰ। ਪੁਨ ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਲਾਇਕ ਨਿਰਧਾਰ। ਪਿਤ
ਕੋ ਹੋਵਤਿ ਸਭਿ ਬਿਵਹਾਰ। ਕਰੇ ਸੰਭਾਰਨ ਸੁਮਤਿ ਉਦਾਰ।—॥ ੨੯ ॥
ਇਤਨਾਦਿਕ ਕਹਿ ਕਰਿ ਸਮਝਾਵਤਿ। ਗੁਰਤਾ ਲਘੁ ਸੁਤ ਤੇ ਬਰਜਾਵਤਿ।
ਤੁਮ ਕੋ ਉਚਿਤ ਹੁਤੀ ਇਹੁ ਗੀਤਿ। ਤੋਂ ਸਜਾਨੈ ਸਮਝਤਿ ਸਭਿ ਚੀਤ ॥ ੩੦ ॥
ਸੋ ਤੋਂ ਬਾਤ ਨ ਕੀਨਸਿ ਨੀਕਾ। ਤੈਂ ਉਠਿ ਦੀਨ ਤੁਰਤ ਹੀਟੀਕਾ। ਤੁਵ ਕ੍ਰਿਤ

‘ਮੇਰੀ ਮਤ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ (ਭਾਵ ਸਰਧਾ ਵਾਲੀ ਰਹੀ)।’ (ਤੁਹਾਡੀ) ਕਰਤੁਤ ਵੇਖਕੇ।

‘ਬੁੱਢਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ’, ਕਿ ਤੇਰੀ ਮਤ ਦਾ ਬਲ ਹਾਰ ਗਿਆ ਹੈ। ‘ਪਿਤਾ ਜੀ ਤਾਂ ਇਕ ਨਾਮ ਮਾਤ੍ਰ ਗੁਰੂ ਬਣੇ ਹੋਏ ਸਨ।’ ‘ਰੋਕ ਦੇਵੋ’।

ਕੋ ਕਜਾ ਨਿੰਦਹਿ ਨਾਂਹੀ? ਜੇਸਿਖ ਸਜਾਨੇ ਸੰਗਤਿ ਮਾਂਹੀ॥੩੧॥ ਦੇਖਿਲਈ
 ਤੁਮਰੀ ਕਰਤੂਤ। ਕਹਤਿ ਸੁਮਤਿ ਜੁਤਿ ਕੀਨ ਕਸੂਤ^੧। ਅਬਿ ਮੈ ਕਰਿਹੈ
 ਨਿਤ ਉਤਸਾਹੁ। ਛੀਨ ਲੋਹੁ ਗਾਈ ਤਿਸ ਪਾਹੁ॥੩੨॥ ਦਰਬ ਬਿੰਦ ਖਰਚਨ
 ਕਰਿ ਲੈਹੈ। ਸਭਿ ਕੀ ਕਰੀ ਉਲਟ ਅਬਿ ਦੇ ਹੋ^੨। ਬਿੰਧ ਕਹੈ 'ਰਿਸ
 ਕਜੈ ਉਰ ਕਰੈ'। ਪਿਤ ਸੇਵਾ ਮਹਿ ਨਹਿ ਹਿਤ ਧਰੈ॥੩੩॥ ਰੀਝਹਿ, ਬਿਨਾ
 ਕਹੈ ਤੁਝ ਦੇ ਹੋ^੩। ਜੇ ਕਰਿ ਲਾਇਕ ਕੋ ਪਿਖਿ ਲੈਹੈ। ਕਰੈ ਬਖੀਲੀ ਹਾਥ
 ਨ ਆਵੈ। ਗਹਿ* ਨੰਮਤਾ ਬਾਂਛਤ ਪਾਵੈ॥੩੪॥ ਪਿਤ ਕੋ ਕਹੈ ਨ ਮਾਨੈ
 ਨੀਕਾ। ਯਾਂਤੇ ਨਹੀਂ ਭਯੋ ਤੁਵ ਟੀਕਾ। ਗੁਰੁ ਪੁੱਤ੍ਰ ਤੁਮ, ਬਡੀ ਬਡਾਈ। ਮਾਨ-
 ਨੀਯ, ਕਜਾ ਹਾਥ ਨ ਆਈ॥੩੫॥ ਕ੍ਰੋਧ ਬਿਖਾਵ ਛੋਡ ਸੁਖ ਪਾਵਹੁ। ਪਿਤਾ
 ਕਰੈ ਤਿਮ ਉਰ ਹਰਖਾਵਹੁ। ਦੀਨ ਦੁਨੀ ਕੇ ਮਾਲਿਕ ਅਹੈ। ਤਿਨ ਸਨਮੁਖ
 ਕੋ ਉਤਰ ਕਹੈ?॥੩੬॥ ਇਮ ਕਹਿ ਬਿੰਧ ਮੁਖ ਧਾਰੀ ਮੋਨ। ਪ੍ਰਿਥੀਆ ਜਾਇ
 ਪ੍ਰਵੇਸ਼ੈ ਭੋਨ। ਗਿਰਾ ਕਠੋਰ ਕਹਤਿ ਰਿਸ ਧਾਰੇ। ਪਿਤ ਕੋ ਨਿਕਟ ਗਯੋ
 ਦੁਖ ਭਾਰੇ॥੩੭॥ ਮੁਖ ਤੇ ਕਹਿਨ ਲਾਗਿ ਕਟੁ ਬਾਨੀ। 'ਕਜਾ ਬਿਪਰੀਤਿ
 ਆਪ ਨੇ ਠਾਨੀ?। ਮੇਰੀ ਵਸਤੁ ਅਲਪ ਕੋ ਦਈ। ਕੋ ਇਮੁ ਕਰਹਿ?, ਨ
 ਆਗੇ ਭਈ।॥੩੮॥ ਮੇ ਸੇਗ ਖੋਟ ਜਾਨਿਕੈ ਕਰਜੈ। ਕੋਨ ਦੋਸ ਲਖਿਕੈ ਪਰ-
 ਹਰਜੈ। ਜਿਸ ਪਕਾਰ ਤੁਮ ਮੁਝ ਸੋਂ ਠਾਨੀ। ਇਸ ਕੋ ਫਲ ਦੇਖੋ ਅਗਵਾਨੀ^੪।
 ੩੯॥ ਦਰਬ ਬਿੰਦ ਅਬਿ ਮੋਹਿ ਸਮੀਪਿ। ਮਿਲਿ ਹੋਂ ਬਲੀ ਜੁ ਹੋਹਿ ਮਹੀਪਿ।
 ਦੇ ਕਰਿ ਧਨੁ ਕੋ ਤਿਸੁ ਅਪਨਾਵਹੁ। ਪਿਤ ਸੁਤ^੫ ਤੁਮ ਕੋ ਕਸ਼ਟ ਦਿਖਾਵਹੁ
 ॥੪੦॥ ਜਬਿ ਤੁਮਰੋ ਬਸ ਚਲਹਿ ਨ ਕੋਈ। ਬਿਨਾ ਕਰੇ ਗੁਰਤਾ ਮੁਝ ਹੋਈ^੬।
 ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਬਗਰਾ ਬਹੁ ਠਾਨੈ। ਤਿਸ ਪਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਸਬਦ ਬਖਾਨੈ
 ॥ ੪੧ ॥

ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ:-

ਸਾਰੰਗ ਮਹਲਾ ੪ ਘਰੁ ੩ ਦੁਪਦਾ

੧ ਓ ਸਤਿਗੁਰਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

ਕਾਹੇ ਪੁਤ ਬਗਰਤ ਹਉ ਸੰਗਿ ਬਾਪ ॥ ਜਿਨ ਕੇ ਜਣੇ ਬਡੀਰੇ ਤੁਮ ਹਉ
 ਤਿਨ ਸਿਉ ਬਗਰਤ ਪਾਪ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਜਿਸੁ ਧਨ ਕਾ ਤੁਮ
 ਗਰਬੁ ਕਰਤ ਹਉ ਸੋ ਧਨੁ ਕਿਸਹਿ ਨ ਆਪ ॥ ਖਿਨ ਮਹਿ ਛੋਡਿ

^੧(ਲੋਕੀ ਤੁਹਾਨੂੰ) ਅਕਲ ਵਾਲਾ ਕਹਿੰਦੇ ਸਨ, (ਪਰ ਤੁਸੀਂ) ਕਸੂਤੀ ਗਲ ਕੀਤੀ ਹੈ। ^੨ਜੇ ਗੋਬ
 ਜਾਂਦੇ ਤਾਂ ਬਿਨਾ (ਮੇਰੇ) ਕਹੇ ਤੈਨੂੰ ਦੇ ਦਿੰਦੇ। ^੩ਤੇਰੀ ਵਡਿਆਈ ਵਡੀ ਹੈ, ਤੂੰ ਗੁਰੂ ਦਾ ਪੁੱਤ੍ਰ ਹੈਂ,
 ਮਾਨਨੀਯ ਹੈਂ, ਕੀ ਹੋਯਾ (ਜੇ ਗੁਰਜਾਈ) ਹਥ ਨਹੀਂ ਆਈ ਤਾਂ। ^੪ਦੇਖੋਗੇ ਅੱਗੇ ਨੂੰ। ^੫ਪਿਤਾ
 ਪੁੱਤ੍ਰ (ਦੋਹਾਂ ਨੂੰ)। *ਪਾ:-ਗਹਹੁ। †ਪਾ:-ਹੁਈ।

ਜਾਇ ਬਿਖਿਆ ਰਸੁ ਤਉ ਲਾਗੇ ਪਛਤਾਪ ॥ ੧ ॥ ਜੋ ਤੁਮਰੇ ਪ੍ਰਭ ਹੋਤੇ
ਸੁਆਮੀ ਹਰਿ ਤਿਨ ਕੇ ਜਾਪਹੁ ਜਾਪ ॥ ਉਪਦੇਸੁ ਕਰਤ ਨਾਨਕ ਜਨ ਤੁਮ
ਕਉ ਜਉ ਸੁਨਹੁ ਤਉ ਜਾਇ ਸੰਤਾਪ ॥ ੨ ॥ ੧ ॥ ੭ ॥

ਚੋਪਈ ॥ ਪ੍ਰਿਥੀਆ ਸੁਨਹੁ ਗਰਬ ਕਜਾ ਧਨ ਕੋਜਿਸ ਕੋ ਤਜਾਗਤਿ ਟਿਕਹਿ
ਨ ਖਿਨ ਕੋ^੧ । ਪਛਤਾਵਨ ਪੀਛੇ ਰਹਿ ਜੈਹੈ । ਪਿਤ ਸੋ ਝਗਰਤਿ ਲਾਜ ਨ
ਪੈਹੈ ॥ ੪੨ ॥ ਯਾਂਤੇ ਹਰਿ ਹਰਿ ਸਿਮਰਨ ਕਰਹੁ । ਨੀਕੋ ਇਹੁ ਉਪਦੇਸੁ ਜਿ
ਧਰਹੁ । ਤਨ ਮਨ ਕੇ ਸਭਿ ਹਤਹਿ ਸੰਤਾਪ । ਬਹੁਰ ਨ ਬਜਾਪਹਿ ਲੋਭੁ ਸੁਪਾਪ^੨
॥ ੪੩ ॥ ਸੁਨਿ ਪ੍ਰਿਥੀਆ ਪੁਨ ਖਿਝਨੋ ਬਿਸਾਲਾ^੩ । ਸਿਮਰਹੁ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮ
ਗੁਪਾਲਾ^੪ । ਗੁਰਿਆਈ ਲਘੁ ਸੁਤ ਕੋ ਦੇ ਕੈ । ਮੋਹਿ ਅਨਾਦਰਿ ਸਭਿ ਮਹਿ
ਕੈ ਕੈ ॥ ੪੪ ॥ ਉਪਦੇਸੁ ਨ ਕੋ ਲਖਿਅਧਿਕਾਰੀ । ਭਲੇ ਸਮੇਂ ਅੰਬਗਿਰਾਉਚਾਰੀ
। ਗੁਰਤਾ ਕੀ ਧਰਿ ਕਰਿ ਉਰ^੫ ਆਸਾ । ਹਰਿ ਕੋ ਭਜੇ ਹੋਇ ਕਰਿ ਵਾਸਾ
। ॥ ੪੫ ॥ ਇਹੁ ਧਰਿਹੋ^੬ ਉਪਦੇਸੁ ਤੁਮਾਰਾ । ਭਲੇ ਕਰਹੁਗੇ ਭਵਜਲ ਪਾਰਾ ।
ਕਰਤਿ ਅਜੋਗ ਨ ਕਛੁ ਬਿਚਾਰੇ । ਸਿਮਰਹੁ ਹਰਿ ਹਰਿ । ਅਬਹਿ ਉਚਾਰੇ^੭
॥ ੪੬ ॥ ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮਦਾਸ, ਬਚ ਖੋਟੇ । ਹਟਤਿ ਨਹੀਂ, ਕੋ ਕਿਸ ਬਿਧਿ
ਹੋਟੇ^੮ । ਏਕ ਪ੍ਰੀਤਿ ਜਿਸ ਕਰਨ ਖੁਟਾਈ^੯ । ਪੁਨ ਇਕ ਸ਼ਬਦ ਬਨਾਇ
ਸੁਨਾਈ ॥ ੪੭ ॥ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ॥ ਸੁਹੀ ਮਹਲਾ ੪ ॥

ਤਿਨੀ ਅੰਤਰਿ ਹਰਿ ਆਗਧਿਆ ਜਿਨ ਕਉ ਧੁਰਿ ਲਿਖਿਆ ਲਿਖਤੁ ਲਿਲਾਰਾ ॥
ਤਿਨਕੀ ਬਖੀਲੀ ਕੋਈ ਕਿਆ ਕਰੇ ਜਿਨਕਾ ਅੰਗੁ ਕਰੇ ਮੇਰਾ ਹਰਿ
ਕਰਤਾਰਾ ॥ ੧ ॥ ਹਰਿ ਹਰਿ ਧਿਆਇ ਮਨ ਮੇਰੇ ਮਨ ਧਿਆਇ ਹਰਿ
ਜਨਮ ਜਨਮ ਕੇ ਸਭਿ ਦੁਖ ਨਿਵਾਰਣ ਹਾਰਾ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥
ਧੁਰਿ ਭਗਤਿ ਜਨਾ ਕਉ ਬਖਸਿਆ ਹਰਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਭਗਤਿ ਭੰਡਾਰਾ ॥
ਮੂਰਖੁ ਹੋਵੈ ਸੁ ਉਨਕੀ ਰੀਸਿ ਕਰੇ ਤਿਸੁ ਹਲਤਿ ਪਲਤਿ ਮੁਹੁ
ਕਾਰਾ ॥ ੨ ॥ ਸੇ ਭਗਤ ਸੇ ਸੇਵਕਾ ਜਿਨਾ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਪਿਆਰਾ ॥ ਤਿਨਕੀ
ਸੇਵਾ ਤੇ ਹਰਿ ਪਾਈਐ ਸਿਰਿ ਨਿੰਦਕ ਕੇ ਪਵੇ ਛਾਰਾ ॥ ੩ ॥ ਜਿਸੁ ਘਰਿ
ਵਿਰਤੀ ਸੋਈ ਜਾਣੈ ਜਗਤ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪੂਛਿ ਕਰਹੁ ਬੀਚਾਰਾ ॥ ਚਹੁ
ਪੀੜੀ ਆਇ ਜੁਗਾਇ ਬਖੀਲੀ ਕਿਨੈ ਨ ਪਾਇਓ ਹਰਿ ਸੇਵਕ ਭਾਇ
ਨਿਸਤਾਰਾ ॥ ੪ ॥ ੨ ॥ ੯ ॥

ਚੋਪਈ ॥ 'ਤਿਸ ਕੇ ਅੰਤਰ ਹਰਿ ਲਿਵ ਲਾਗੇ' ਜਿਸ ਕੇ ਲਿਖਨੈ ਧੁਰਹੁ ਵਡ-
'ਕੋਈ' । 'ਮੈਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹੋ ਤੂੰ' ਹਰਿ ਹਰਿ ਗੁਪਾਲ ਦੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਸਿਮਰ । 'ਧਰਕੇ ਭਾਵ
ਛੱਡਕੇ ਦਿਲੋ' । 'ਧਾਰਨ ਕਰਾਂਗਾ' । 'ਇਹ ਮੁੜਦਾ ਨਹੀਂ ਭਾਵੇ' ਕੋਈ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਸਨੂੰ
ਹੋਜੇ । 'ਇਕ ਖੋਟ ਕਰਨ ਵਿਚ ਹੀ ਇਸਦੀ ਪ੍ਰੀਤੀ ਹੈ' ।

ਭਾਰੇ । ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਕੋ ਸਦਾ ਸਹਾਇਕ । ਹਰਿ ਕਰਤਾਰ ਜੁ ਸਭਿ ਜਗੁ
ਨਾਇਕ॥੪੮॥ ਤਿਸ ਕੀ ਤੂੰ ਕਰਾ ਕਰਹਿ ਬਖੀਲੀ॥ ਜਿਸਕੇ ਹਰਿ ਲਿਵਲਗੀ
ਚਸੀਲੀ॥ ਲਖਜੇ ਭਗਤ ਬਖਸ਼ਸ਼ ਭੀ ਧੁਰ ਤੇ । ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਭਗਤਿ ਭੈਡਾਰ ਸੁ
ਬਰਤੇ॥੪੯॥ ਰੀਸ ਕਰੇ, ਮੁਰਖ ਹੈ ਸੋਇ । ਹਲਤਿ ਪਲਤਿ ਮੁਖ ਕਾਰੇ ਹੋਇ
। ਪ੍ਰਿਯ ਹਰਿਨਾਮ ਭਗਤਿ ਸੋ ਦਾਸ । ਤਿਨ ਤੇ ਪਾਈਅਹਿ ਪ੍ਰਭੂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼
॥ ੫੦ ॥ ਨਿੰਦਕ ਕੇ ਕੁਛ ਹਾਥ ਨ ਆਵੈ । ਛਾਰ ਪਰੈ ਸਿਰ ਫਿਰ ਪਛੁਤਾਵੈ ।
ਜਿਸ ਕੇ ਉਰ ਬਰਤਹਿ ਲਿਵ ਹਰਿਕੀ । ਸੋ ਜਾਨਹਿ ਮਹਿਮਾ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ
॥੫੧॥ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਗੁਰ ਅੰਗਦ ਚੰਦ੍ਰਾਸ੍ਰੀਗੁਰ ਅਮਰਦਾਸ ਸੁਖਕੰਦਾਚਤੁ-
ਰਬ ਪੀੜੀ ਗੁਰਤਾ ਕੋਰੀ । ਹਮ ਲਗ ਹੋਈ ਸਭਿ ਜਗੁ ਹੋਰੀ ॥ ੫੨ ॥ ਕਰੇ
ਬਖੀਲੀ ਕਰ ਨਹਿ ਆਈ॥ ਲਹਜੇ ਪਰਮ ਪਦ ਕਰਿ ਸਿਵਕਾਈ॥ ਸੋ ਤੇਰੇ
ਕਬਿ ਤੀਰ ਨ ਹੋਈ॥ ਭਰੇ ਗਰਬ ਸੋ ਮਤ ਛਲ ਭੋਈ॥੫੩॥ ਹਮ ਕੋ ਤੈ
ਅਲਪੰਗਮ ਪਛਾਨਾ॥ ਆਪ ਕਰੇ ਛਲ ਮਾਨਿ ਮਹਾਂਨਾ॥ ਮਤਸਰ ਧਰਿ ਕਰਿ
ਲੇਕਰਿ ਪਾਤੀ॥ ਕਰੀ ਛੁਪਾਵਨ ਮਨਹੁ ਅਰਾਤੀ॥੫੪॥ ਹਮ ਤੁਝ ਬੁਝਰਹੇ,
ਨਹਿ ਮਾਨੀ । ਨਿਭਰ ਕੁਮਤਿ ਧਰਿ ਸਪਤ ਬਖਾਨੀ । ਕੁਰ ਸਪਤ ਕੋ
ਵੇਸ਼ ਨ ਮਾਨਾ॥ ਹਮ ਕੋ ਜਾਨਤਿ ਰਹਜੇ ਅਜਾਨਾ॥੫੫॥ ਬਿਨਾਂ ਨੀਮ੍ਰਤਾ ਹੋਇ
ਨ ਸੇਵਾ । ਸੇਵਾ ਕਹਾਂ ਮਹਾਂ ਅਹਿਮੇਵਾ* । ਸ਼ਰਧਾ ਸਭਿਕੀ ਮੂਲ ਮਹਾਂਨੀ ।
ਅੰਕੁਰੁ ਪ੍ਰੇਮ ਹੋਤਿ ਸੁਖਦਾਨੀ ॥੫੬॥ ਤੁਰ ਸੇਵਾ ਜਿਸ ਕੋ ਦਿਵਿ ਕਰਤਾ ।
ਕਾਂਡ* ਬਡੇ ਵੈਰਾਗ ਪ੍ਰਵਿਰਤਾ॥ ਹਰਿ ਕਾ ਨਾਮ ਸੁਮਨ ਤੇ ਫੁਲਾ* ।
ਸਤਿ ਸੰਗਤਿ ਮਹਿ ਸੋਭਤਿ ਝੁਲਾ*॥੫੭॥ ਦੋਵਿ ਸੇਪਦਾ ਗੁਣ ਜਿ ਅਨੇਕਾ

*(ਗਰਜਾਈ) ਹੱਥ ਨਹੀਂ ਆਈ । *ਸੇਵਾ । *ਸੋ (ਸੇਵਾ) ਤੇਰੇ ਕਰੇ ਨੇੜੇ ਨਹੀਂ ਢੁੱਕੀ । *ਆਪ
ਨੂੰ ਮਹਾਨ ਮੰਨਕੇ ਛਲ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ । (ਅ) ਆਪ ਤੂੰ ਛਲ ਤੇ ਬੜਾ ਹੰਕਾਰ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ
ਹੈ । *ਮਾਨੋਂ ਸ਼ੌਰ । *ਸੁਰੀਦ, ਸੌਂਹ । *ਤੂੰ ਸੇਵਾ ਕੀ ਕਰਨੀ ਸੀ ਬੜਾ ਹੰਕਾਰ ਵਧਾਇਆ
ਹੈ । *ਅੰਗੂਰ । *ਭਾਵ ਸੇਵਾ ਛਿੱਲ ਸਮਾਨ ਹੈ ਜੋ ਪ੍ਰੇਮ ਨੂੰ ਟਿੱਕ (ਮਜ਼ਬੂਤ) ਕਰਦੀ ਹੈ ।
*ਟਾਹਣੇ । *ਘੋਰੇ ਹੋਏ । *ਢੁੱਲਾਂ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਫੁੱਲਤ ਹੋਇਆ ਹੈ । *ਝੁੱਲਦਾ ਹੋਯਾ ਸੋਫਦਾ
ਹੈ (ਇਹ ਬਿੰਡ) ।

*ਪ੍ਰਿਥੀਆ ਜੋ ਕੰਮ ਕਾਜ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਦਾ ਸੀ ਉਸਨੂੰ ਸੇਵਾ ਸਮਝਦਾ ਸੀ । ਉਹ ਸੀ
ਹੰਕਾਰ, ਕਿਉਂਕਿ ਹੰਕਾਰ ਵਿਚ ਕਰਦਾ ਸੀ ਤੇ ਉਸ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਸ਼ਰਧਾ ਪ੍ਰੇਮ ਭਾਵ ਕੁਛ
ਨਹੀਂ ਸੀ, ਗੱਲੀ ਦਾ ਲੋਭ ਸੀ । ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਨਾਮ ਦੀ ਲਿਖ ਵਿਚ ਤੇ
ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿਚ ਨਿਮਗਨ ਆਤਮ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ ।   †ਪਾਸ-ਕੈ ।

। ਗੁਣ ਵਲ ਕਲਿਤ ਸੁ ਬਲਿਤ ਬਿਬੇਕਾ^੧। ਆਤਮ ਗਿਆਨ ਲਗਜੋ ਵਲ
ਸੰਦਰ। ਅਤਿ ਅਨੰਦ ਰਸ ਜਿਸ ਕੇ ਅੰਦਰ^੨ ॥ ੫੯ ॥ ਕੋਟਿ ਕਲਪਤਰੁ
ਹੈ ਨ ਪਟੰਤਰ^੩। ਪ੍ਰਭੂ ਕ੍ਰਿਪਾ ਤੇ ਲਹੈ ਸੁ ਅੰਤਰ। ਕੜੇਂ ਤਰਵਤਿ ਅਬਿ ਦੁਖ
ਕੋ ਪਾਇ। ਬਿਨਾਂ ਭਾਗ ਤੇ ਹਾਥ ਨ ਆਇ॥੫੯॥ ਅਬਿ ਭੀ ਰਹੁ ਅਨੁਸਾਰਿ
ਸਦੀਵਾਹਰਿ ਹੀਕਾਰ^੪ ਹੋਹੁ ਮਨ ਨੀਵਾਂ^੫। ਇੱਤਨਾਦਿਕ ਪ੍ਰਿਥੀਆ ਸਮੁਝਾ-
ਇਵ। ਬਾਦ ਕਰਨ ਤੇ ਬਹੁ ਬਰਜਾਇਵ ॥ ੬੦ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਚੌਥੀ
ਦੁਇਯ ਰਾਸੇ 'ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਦੇ ਭਰਿਆਈ ਦੇਨਿ' ਪੁਸ਼ਟ ਬਰਨਨੈ ਨਾਮ ਦੁਇ ਸਿੰਗਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੨੩॥

੨੩. [ਪ੍ਰਿਥੀਏ ਨਾਲ ਬਗੜਾ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਜਾਣਾ]
ਦੋਹਰਾ ॥ ਸੁਨਤਿ ਪਿਤਾ ਕੇ ਬਚਨ ਕੋ ਪ੍ਰਿਥੀਆ ਅਤਿ ਹੀਕਾਰ। ਮਹਾਂ ਕ੍ਰੋਧ
ਕੋ ਧਾਰਿਕੈ ਸਨਮੁਖ ਕੀਨ ਉਚਾਰ ॥੧॥ ਚੌਪਈ ॥ 'ਸੇਵਾ ਭਲੀ ਕਰਤਿ ਹੈ
ਪਰਖਨ। ਬੈਠਜੋ ਲਵਪੁਰਿ ਮਹਿੰ ਦੇ ਬਰਖਨਿ। ਤੁਮਰੀ ਸੁਧਿ ਅਰੁ ਨਹੀਂ
ਸਦਨ ਕੀਆਵਤਿ ਜਾਤਿ ਨਹੀਂ ਸੁਧ ਧਨ ਕੀ॥੨॥ ਬੈਠਜੋ ਰਹਜੋ ਨਿਚਿੰਝ
ਸੁਖਾਰੋ। ਕੌਨ ਕਾਜ ਤਹਿ ਰਹਤਿ ਸੁਵਾਰੋ। ਮੈਂ ਸਗਰੋ ਘਰ ਕੀ ਬਡ ਕਾਗ
ਸੰਗਤਿ ਆਵਨਿ ਜਾਨਿ ਹਜ਼ਾਰ॥੩॥ ਕਿਸ ਕੋ ਦੇਨਿ ਕਿਸੁ ਤੇ ਲੇਨ॥ ਰਾਖਨ
ਸਭਿ ਕੋ ਸਦਾ ਸੁਖੇਨਾ। ਨਿਤਪ੍ਰਤਿ ਕਰਤਿ ਰਹਜੋ ਮੈਂ ਆਛੇ^੬। ਸਭਿ ਪ੍ਰਸੰਨ
ਹੁਇ ਮੁਝਤੇ ਗਾਛੇ॥੪॥ ਅਖਿਲ ਮਸੰਦਨ ਤੇ ਸਭਿ ਕਾਰਾਰਹਜੋ ਸੰਭਾਰਤਿ
ਸਰਬ ਪ੍ਰਕਾਰ। ਦੇਸ਼ ਕਰਨ ਕੀ ਕਾਰ ਚਲਾਈ। ਇੱਤਨਾਦਿਕ ਮੈਂ
ਸੇਵ ਕਮਾਈ ॥੫॥ ਤੁਮ ਤੇ ਆਦਿ ਸਰਬ ਪਰਵਾਰੇ। ਕਾਰਿ ਕਿਨਹੁ ਨਹਿ
ਕੋਇ ਸੰਭਾਰੇ। ਸੁਧਿ ਭੀ ਕਬਹੂੰ ਨ ਲੀਨਸਿ ਕੋਈ। ਮੈ ਤੇ ਹੋਤਿ ਸਰਬ
ਬਿਧਿ ਸੋਈ॥੬॥ ਇਮ ਕਹਿ ਕਟਕ ਬਾਕ ਪੁਨ ਭਾਖੇ। ਜਿਨ ਮਹਿ ਬਚਨ*
ਅਨਾਦਰ ਰਾਖੇ। ਲਿਖੇ ਨ ਜਾਇ ਮੋਹਿ ਤੇ ਸੋਇ। ਮਹਾਂ ਕਠੌਰ ਅਨੁਚਿਤੈ
ਜੋਇ॥੭॥ ਛਿਮਾ ਨਿਧਾਨ ਬਿਰਦ ਲਖਿ ਆਪਨਿ। ਰਿਸ ਤੇ ਕਰਜੋ ਨ ਸੁਤ
ਕੋ ਸੁਪਨਿ। ਕਹਤਿ ਭਏ 'ਉਠ ਬਿਰਹੁ ਨ ਆਗੋ॥ ਅਬਿ ਤੇ ਨਹਿ ਹਮਰੇ
ਮੁਖ ਲਾਗੋ॥੮॥ ਬਡ ਦੁਰਭਾਗਿ ਲਾਲਸਾ ਧਨ ਕੀ॥ ਦੁਰਮਤਿ ਬਿਖੈ ਬ੍ਰਿਤਿ

^੧ਵਿਵੇਕ ਆਦਿਕ ਜੋ ਵੇਦੀ ਸੰਪਦਾ ਦੇ ਅਨੇਕ ਗੁਣ ਹਨ ਉਹ ਮਾਨੋ ਸਾਰੇ ਸੰਦਰ ਪੱਤੇ (ਹਨ,
ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕਰਕੇ ਉਹ ਬ੍ਰਿਛ) ਵਿਹੜਿਆ ਹੈ। (ਅ) ਬਿਬੇਕਾ=ਜਾਣੇ, ਸਮਝੇ। ^੨ਉਸ ਫਲ
ਵਿਚ ਰਸ ਜੋ ਹੈ ਸੋ 'ਅਨੰਦ' ਹੈ। ^੩ਬਰਾਬਰ। ^੪ਹੀਕਾਰ ਨੂੰ ਦੁਰ ਕਰਕੇ। ^੫ਚੰਗੀ-ਤਰ੍ਹਾਂ।
^੬ਜਾਂਦੇ ਸਨ।
*ਪਾ:—ਬਰਨ।

ਅਤਿ ਮਨ ਕੀ*। ਸੁਨਿ ਪ੍ਰਿਥੀਆ ਕਹਿ 'ਜੇ ਮੁਝ ਤਜਾਗੋ ਤੁਮ ਭੀ ਨਹਿ
 ਕਬਹੂੰ ਮੁਖ ਲਾਗੋ॥੯॥ਏਹਗਾ॥ ਮੈਂ ਤਜਾਗਨ ਤੁਮਰੇ ਕਰਜੇ ਤੁਮ ਨੇ ਤਜਾਗਨ
 ਮੋਹਿ। ਪਲਟੋ ਮੈਂ ਜਬਿ ਲੇਇ ਹੋਂ ਸ਼ਾਂਤਿ ਰਿਵੇ ਤਬਿ ਹੋਹਿ॥੧੦॥ਓਪਈ। ਪਿਤ
 ਸੁਤ ਜੁਗ ਕੋ ਦੁਖ ਦਿਖਲਾਵੈ। ਤੋ ਮੈਂ ਪ੍ਰਿਥੀਆ ਨਾਮ ਧਰਾਵੈ*। ਤ੍ਰਿਸਕਾ-
 ਰਤਿ ਕਹਿਏਵ ਕਠੋਰਾਉਠੈ, ਨਿਕਸਿ ਗਮਨਜੇ ਘਰ ਓਰਾ॥੧੧॥ਚਲਤਿ
 ਜਾਤ ਕਟੁ ਵਾਕ ਉਚਾਰਤਿ। ਉਚੀ ਧੁਨਿ ਸਭਿ ਕੇ ਸੁਤ ਛਾਰਤਿ।
 ਅਪਨੇ ਸਦਨ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ਜੇ ਜਾਈ। ਮਹਾਂ ਦੁਖਿਤਿ ਰਿਸ ਬਸ ਨ ਬੱਸਾਈ॥੧੨॥
 ਨਿਸਾ ਬਿਖੈ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਬਿਚਾਰਾ।-ਰਾਰ ਕਰਨ ਮੈਂ ਇਹੁ ਛਲਵਾਰਾ।
 ਅਨਿਕ ਬਿਘਨ ਕੋ ਠਾਨਿ ਉਪਾਏ। ਨਹਿ ਇਹੁ ਟਰੈ ਕੁਮਤਿਕੋ ਪਾਏ॥੧੩॥
 ਤਨ ਤਜਾਗਨ ਕੋ ਸਮਾਂ ਸੁ ਆਇਵ। ਜਿਮ ਸ੍ਰੀ ਅਮਰ ਬਾਕ ਫੁਰਮਾਇਵ।
 ਹਮ ਕੋ ਉਚਿਤ ਕਰਨ, ਸੋ ਕੀਨਾ। ਜਬਾ ਹੁਕਮ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਦੀਨਾ॥੧੪॥
 ਨਿਕਟਿ ਨ ਰਹਿ ਹੋਂ ਪ੍ਰਿਥੀਆ ਤਬੈ। ਹਮ ਤਨ ਤਜਾਗਨ ਕਰਿ ਹੋਂ ਜਬੈ।
 ਕਰਤਾ ਇਹੁ ਉਤਪਾਤ ਬਿਸਾਲਾ। ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਤੇ ਰਹੈ ਨਿਰਾਲਾ॥੧੫॥
 ਇਹ ਠਾਂ ਬਨੈ ਨ ਨੀਕੀ ਬਾਤੀ। ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਚਲਹਿ ਉਠਿ ਪ੍ਰਾਤੀ।
 ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਕੇ ਨੰਦ। ਮੋਹਨ ਸੁਮਤਿ ਮੋਹਰੀ ਚੰਦ॥੧੬॥
 ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਕੀ ਬਾਂਹਿ ਗਹਾਇ। ਤੀਰ ਬਿਪਾਸਾ ਚਲਹਿ ਸਮਾਇ-।
 ਨਿਕਟ ਹਕਾਰਨ ਕੀਨਸਿ ਭਾਨੀ। ਸਰਬ ਭੇਦ ਸਮਝਾਇ ਮਹਾਂਨੀ
 ॥੧੭॥ 'ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਪ੍ਰਾਤਿ ਕੋ ਚਲੀਅਹਿ। ਨੈਹਰ ਬਿਖੈ ਅਖਿਲ'
 ਸੰਗ ਮਿਲੀਅਹਿ'। ਪੁਨ ਭਾਈਬੁੱਢਾ ਸਮਝਾਯਹੁ। ਭੋਰ ਹੋਤਿ ਤਜਾਰੀ ਕਰਿ-
 ਵਾਯਹੁ॥੧੮॥ ਕਹਿ ਕਰਿ ਖਾਨ ਪਾਨਕੋ ਕਰਿਕੈ। ਸੁਪਤ ਜਬਾ ਸੁਖ ਸਿਹਜਾ
 ਪਰਿਕੈ। ਜਾਮ ਜਾਮਨੀ ਤੇ ਉਠਿ ਜਾਗੇ। ਨਿਤ ਕੀ ਕ੍ਰਿਆ ਕਰਨ ਕੋ ਲਾਗੇ।
 ॥੧੯॥ ਕਰਿ ਮੱਜਨ ਨਿਜ ਬ੍ਰਿਤੀ ਟਿਕਾਈ। ਆਨੰਦਾਤਮ ਬਿਖੈ ਸਮਾਈ।
 ਦੈ ਘਟਿਕਾ ਜਬਿ ਜਾਮਨਿ ਰਹੀ। ਛੁਟੀ ਸਮਾਧਿ ਦੇਹਿ ਸੁਧਿ ਲਹੀ॥੨੦॥
 ਕਹਿ ਕਰਿ ਸਭਿ ਤਜਾਰੀ ਕਰਿਵਾਇ। ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਭਾਨੀ ਸੰਗ ਜਾਇ।
 ਪ੍ਰਿਥਮ ਪੰਥ ਇਨ ਗਮਨ ਕਰਾਯਹੁ। ਕੇਤਿਕ ਸਿੱਖ ਦਾਸ ਸੰਗ ਲਾਯਹੁ॥
 ੨੧॥ ਗੁਰੁ ਆਰੂਢੁ ਹੋਇ ਪ੍ਰਸਥਾਨੇ। ਲਏ ਸਿੱਖ ਸੰਗ ਪ੍ਰੇਮ ਮਹਾਂਨੇ। ਪ੍ਰਿਥੀਆ

* (ਤੁਸਾਭੇ) ਪੇਕਿਆਂ ਵਿਚ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ।

ਮਨਕੀ।

† ਪਾ:-ਰਹੈ।

‡ ਪਾ:-ਗੁਰੁ ਅਰੂਢ।

* ਪਾ:-ਦੁਰਮਤਿ ਮੈਂ ਬ੍ਰਿਤਿ ਨਿਤ ਅਤਿ

ਸੁਪਤਿ ਤਜਨੇ ਘਰ ਮਾਂਹੀ । ਗੁਰ ਰੁਖ ਲਖਿ ਕਿਨ ਸੁਧਿ ਦਿਯ ਨਾਂਹੀ ॥
 ੨੨॥ ਭਾਵੈਂ ਸੁਦੀ ਪ੍ਰਤਿਪਦਾ^੧ ਦਿਨ ਕੋ । ਗੁਰਤਾ ਤਿਲਕ ਦੀਨਿ ਅਰਜਨ
 ਕੋਚਵੇ ਦੂਜ ਕੇ ਦਸੈਸ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾਆਨ ਪਹੁਚੇ ਗੋਇੰਦਵਾਲ॥੨੩॥ ਕੁਛਕ
 ਰਹੇ ਦਿਨ ਪ੍ਰਵਿਸੇ ਪੁਰਿਮੈਂ । ਦੇਖਤਿ ਹਰਖ ਭਰੇ ਗੁਰ ਉਰ ਮੈਂ । ਜਾਇ
 ਬਥਾਰੇ ਬੰਦਨ ਠਾਨੀ॥ਤਬਹਿ ਮੋਹਰੀਨੇ ਸੁਧਿ ਜਾਨੀ॥੨੪॥ ਕਰੇ ਉਤਾਇਲ
 ਮਿਲਿਬੇ ਆਯਹੁ । ਆਪਸ ਮਹਿ ਬੰਦਤਿ ਹਰਖਾਯਹੁ॥ ਲੇ ਅਪਨੇ ਗ੍ਰਿਹ ਕੋ
 ਤਬਿਗਯੋ॥ਮਿਲਿਨ ਕੁਟੰਬ ਸਭਿਨਿਕੋਭਯੋ॥੨੫॥ ਪੁਨ ਭਾਨੀ ਸਭਿਸੈਂ ਮਿਲ
 ਰੋਈ॥ਬਡਿ ਚਿੰਤਾ ਮਹਿ ਬਜਾਕੁਲ ਹੋਈ॥ਇਕ ਤੋ ਜਗ ਗੁਰੁ ਕੇਰ ਚਲਾਨੇ ।
 ਬਹੁਰ ਸੁਤਨਿ ਮਹਿ ਝਗਰ ਮਹਾਂਨੇ॥੨੬॥—ਉਠਹਿ ਉਪਾਧਿ—ਬਿਚਾਰਤਿ
 ਰੋਵਤਿ॥ਪਿਤਾ ਬਾਕ ਸਾਚੇ ਹੁਇਜੋਵਤਿ॥ਅਪਰਨਿ ਕੁਲਮਹਿ ਜਾਚਗੁਰਾਈ
 ਮੈਂ ਬਰ ਲੇ ਨਿਜ ਸਦਨ ਟਿਕਾਈ ॥ ੨੭ ॥—ਗੁਰਤਾ ਰੁਕੇ ਕਲੇਸ
 ਬਿਸਾਲ—ਪਿਤ ਨੇ ਕਹਨੇ ਬਾਕ ਇਸ ਢਾਲ। ਯਾਂਤੇ ਮੈਂ ਜਾਨੈ ਉਤਪਾਤ।
 ਹੋਵਹਿ ਗੋ,ਬਿਗਰਹਿ ਸਭਿਬਾਤ^੨॥੨੮॥ ਇਮ ਸਮੁਝਾਇ ਸੰਗ ਭਰਜਾਈ।
 ਗਲਮਿਲਿ ਰੁਦਤਿ ਭਈ ਚਿਰ ਤਾਈ॥ਪੁਨ ਸਭਿਤੀਯਨ ਦੀਨ ਦਿਲਾਸਾ।
 ਪੈਂਛਿ ਬਦਨ ਕੋ ਬੈਠਤਿ ਪਾਸਾ ॥ ੨੯ ॥ ਪੁਨ ਗੁਰ ਢਿਗ ਮੋਹਨ ਚਲਿ
 ਆਇਓ । ‘ਨਮੋ’ ਪਰਸਪਰ ਕਰਿ ਸੁਖ ਪਾਇਓ॥ਅਪਰ ਲੋਕ ਸਮਾਨੇ ਸਭਿ
 ਆਏ॥ਕਰਿ ਕਰਿ ਨਮੋ ਬਿਰੇ ਤਿਸ ਥਾਏ॥੩੦॥ ਬੁੱਢੇਆਦਿਕ ਸੰਗ ਜਿਗਏ।
 ਮਿਲੇ ਪਰਸਪਰ ਬੈਠਤਿ ਭਏ । ਤਬਿ ਪ੍ਰਿਥੀਏ ਕੀ ਬਾਤ ਸੁਨਾਈ॥‘ਬਿਗਰ
 ਪਰਜੇ ਬਹੁ ਕਰੀ ਲਰਾਈ ॥੩੧॥ ਅਪਮਾਨਤਿ ਦੁਰਬੈਨ ਬਖਾਨੇ । ਇਹਾਂ
 ਅਏ ਚਲਿ ਖੋਟੇ ਜਾਨੇ’ । ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਬਿਰ ਕਰਿ^੩ ਨਿਜ ਥਾਨੇ । ਗੁਰ
 ਚਾਹਸਿ ਤਨ ਤਜਾਗ ਸਿਧਾਨੇ’ ॥੩੨॥ ਸੁਨਤਿ ਦੁਊ ਭਾਤਨ ਦੁਖ ਮਾਨਾ॥
 ‘ਕੀਨ ਅਜੋਗ,ਨ ਬਨਜੇ ਸਿਧਾਨ॥ਹਮਨੇ ਪ੍ਰਿਥਮ ਤਾਂਹਿ ਕੋ ਹੋਰਾ।ਕਰਹਿ
 ਕੁਕਾਜ ਲੋਭ ਕੋ ਪ੍ਰੇਰਾ ॥੩੩॥ ਪਿਤ ਕੋ ਜੀਵਤ ਰਹੀ ਸੁ ਲਾਜਾ’। ਅਬਿ ਨ
 ਮਿਟੈ ਗੋ,ਕਰਹਿ ਕੁਕਾਜ’ । ਇਮ ਕਹਿ ਸਭਿ ਠਾਨਤਿ ਅਫਸੋਸ॥ਪ੍ਰਿਥੀਏ
 ਮੈਂ ਹੋਕਾਰ ਕੋ ਦੋਸ਼ ॥੩੪॥ ਲੋਕ ਸਕਲ ਹੀ ਚਿੰਤਾ ਲਹੈਂ । ਗੁਰਤਾ ਮਹਿ
 ਬਿਗਾਰ ਪਰ ਰਹੈ—ਅਪਰ ਬਾਰਤਾ ਭਈ ਅਨੇਕ।ਕੋਨਕਹੈ ਤਿਨ ਸਰਬ

^੧ਇਕਮ । ^੨ਪੁੱਤ੍ਰਾ ਖਿਰ । ^੩(ਪ੍ਰਿਥੀਏ ਨੂੰ) ਖੋਟਾ ਜਾਣਕੇ । ^੪ਟਿਕਾਕੇ । ^੫(ਕਿਵੇਂ ਨਾਂ ਕਿਵੇਂ)
 ਸ਼ਰਮ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਪਰ (ਜੋ) ਰਹਿ ਗਈ ਭਾਵ ਦੂਰ ਹੋਈ॥ *ਪਾ:-ਭ੍ਰਾਤ । †ਪਾ:-ਕਹੈਂ ।

ਬਿਬੇਕ^੧॥੩੫॥ਤਜਾਰ ਅਹਾਰ ਖਾਇ ਕਰਿ ਸੋਏ । ਨਿਜ ਨਿਜ ਥਲ ਮਹਿ
 ਨਰ ਸਭਿ ਕੋਏ।ਭਾਨੀ ਕੇ ਮਨ ਚਿੰਤ ਮਹਾਂਨੀ । ਗਿਨਤੀ ਗਿਨਹਿ ਅਨੇਕ
 ਬਿਧਾਨੀ ॥ ੩੬॥ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਬਿਛੁਰੇ ਚਿਰ ਰਹੇ । ਸਭਿ ਸੋਂ ਮਿਲਿ ਕਰਿ
 ਆਨੰਦ ਲਹੇ।ਮਾਤੁਲ ਅਰੁ ਮਾਤੁਲ ਕੀ ਦਾਗ^੨।ਸਿਰ ਪਰ ਕਰ ਫੇਰਤਿ ਦੇ
 ਪਜਾਰਾ ॥੩੭॥ ਬੁੱਢੇ ਆਦਿਕ ਸਿਖ ਗੁਰ ਪਾਸਿ । ਜਾਗਤ ਕਰਤੇ ਬਚਨ
 ਬਿਲਾਸ।ਨਿਸਾ ਬਿਖੇ ਸੁਪਤੇ ਨਹਿ ਕੋਉ।ਸਤਿਗੁਰ ਤਜਾਰੀ ਕੇ ਲਖਿ ਸੋਉ।
 ੩੮॥ਜਾਮ ਜਾਮਨੀ ਤੀਨ ਬਿਤਾਈ।ਉਠੇ ਗੁਰੂ ਸਭਿ ਸੋਚ ਬਨਾਈ। ਭਾਨੀ
 ਕੋ ਹਕਾਰਿ ਨਿਜ ਸਾਥ।ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਿੱਖ ਸੰਗ ਲੇ ਨਾਥ॥੩੯॥ਮੋਹਨ ਔਰ ਮੋਹਰੀ
 ਆਏ । ਜਾਇ ਬਾਪਿਕਾ ਜਲ ਸੋਂ ਨਾਏ । ਗਵਨਿ ਲਗੇ ਰਬਾਬੀ ਵਾਰਿ ।
 ਭਾਂਤਿ ਭਾਂਤਿ ਕੇ ਸ਼ਬਦ ਉਚਾਰਿ॥੪੦॥ਸੁਨਿਬੇ ਲਗੇ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਿ ਸਾਰੇ।ਬੈਠੇ
 ਸਤਿਗੁਰ ਸਭਿਨਿ ਮਝਾਰੇ । ਨਿਜਾਨੰਦ ਮਹਿ ਲਗੀ ਸਮਾਧਿ । ਸਦਾ ਏਕ
 ਚਸ ਪਰਮ ਅਗਾਧਿ॥੪੧॥ ਪੁਰਿ ਕੇ ਨਰ ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਸਭਿ ਆਏ । ਮੋਨਿ
 ਠਾਨਿ ਬੈਠੇ ਸਮੁਦਾਏ।ਭਈ ਆਨਿ ਜਬਿਹੂੰ ਭੁਨਸਾਰਿ^੩। ਪਰਜੋਭੋਗ ਤਬਿ^੪
 ਆਸਾਵਾਰਿ॥੪੨॥ ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕਰਿ ਮਸਤਕਿ ਟੇਕਾ। ਬਹੁਰੋ ਬੋਲੇ ਜਲਧਿ
 ਬਿਬੇਕ॥ਸੁਨਹੁ ਸਿੱਖਜ ਤੁਮ ਸਤਿਗੁਰ ਪਜਾਰੇ॥ਸਿਮਰੋ ਹਰਿ ਹਰਿ ਜਨਮ
 ਸੁਧਾਰੇ॥੪੩॥ਅੰਤ ਸਮਾਂ ਅਬਿ ਭਯੋ ਹਮਾਰੇ।ਤਨ ਤਜਾਰੀ ਪਰਲੋਕ ਪਧਾਰੀ।
 ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਗੁਰ ਅੰਗਦ ਔਰਾ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਅਮਰ ਚੌਥ ਤਨ ਮੋਰਾ ॥ ੪੪ ॥
 ਚਾਰਹੁ ਗੁਰ ਕੇ ਦਰਸ ਵਿਸ਼ੇਖਹੁ।ਪੰਚਮ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਬਪੁ ਦੇਖਹੁ । ਏਕ
 ਰੂਪ ਪੰਚਹੁ ਕੇ ਜਾਨੋ।ਭੇਦ ਰਤੀ ਕੁ ਨਹੀਂ ਮਨ ਠਾਨੋ॥੪੫॥ਹਲਤ ਪਲਤ
 ਗਨ ਸਿੱਖ ਸਹਾਇਕ । ਇਹ ਸਭਿ ਭਾਰ ਧਾਰਿਬੇ ਲਾਇਕ । ਦੇ^੫ ਗੁਰਤਾ
 ਗਾਦੀ ਕੋ ਸ਼ੋਭਾ।ਰਤਨਾਕਰ^੬ ਰੀਭੀਰ ਅਛੋਭਾ॥੪੬॥ਇਸ ਕੇ ਸੰਗ ਜੁ ਰਚੈ
 ਖੁਟਾਈ । ਪੁਜਹਿ ਨ, ਦੀਨ ਦੁਨੀ ਦੁਖ ਪਾਈ^੭ । ਮੋਹਨ ਅਪਰ ਮੋਹਰੀ
 ਸਾਥ।ਕਹਜੋ ਬਾਕ ਸੋਢੀ ਕੁਲ ਨਾਥ॥੪੭॥‘ਤੁਮ ਰੀਭੀਰ ਧੀਰ ਮਤਿਵੰਤੇ ।
 ਪਿਤ ਆਇਸੁ ਨਿਤ ਚਿਤ ਬਰਤੰਤੇ^੮ । ਛਿਮਾਵੰਤ, ਗੁਨ ਬੈਸ ਮਹਾਨੇ ।
 ਅਨਸੂਯਕ^੯, ਸੁਭ ਮਨ, ਨਹਿ ਮਾਨੇ’ ॥ ੪੮ ॥ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਮਨ ਪਰਮ
 ਪੁਨੀਤ।ਤੁਮ ਅਨੁਸਾਰੀ ਬਰਤੰ ਨੀਤਿ।ਸੁਭ ਗੁਨ ਜੁਗਤ ਸੁਨੰਮਿ ਰੀਭੀਰ।

^੧ਵਿਚਾਰ ਕੇਣ ਆਖੇ । ^੨ਮਾਮਾ ਤੇ ਮਾਮੀ ਜੀ । ^੩ਸਵੇਰ । ^੪ਦੇਵੇਗਾ । ^੫ਸਮੁੰਦ ਵਾਛੀ ।
^੬ਰੀਰਖਾ ਤੋਂ ਰਹਤ । ^੭ਮਾਨ ਨਹੀਂ ਹੈ । ^੮ਪਾ:-ਪਠ । ਪਰ । ^੯ਪਾ:-ਬਿਚਰੰਤ ।

ਇਸ ਕਹੁਸਾਨਹੁ ਮੋਰ ਸਰੀਰ॥੪੬॥ਗਹਹੁ ਭੁਜਾ ਨਿਰਬਾਹੋ ਸਦਾ॥ਰਾਖਹੁ
ਚਿਤ ਨ ਬਿਸਾਰਹੁ ਕਦਾ॥ਸੁਨਤਿ ਮੋਹਰੀਨੇ ਤਿਹ ਸਮੋ॥ਗਹੀ ਬਾਂਹੁ ਕਰਿ
ਕੈ ਗੁਰ ਨਮੋ॥੫੦॥ ਨਿਜ ਸਿਰ ਪਰ ਸੋ ਧਾਰਨ ਕਰੀ। ਬਾਨੀ ਕਹਤਿ
ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਰਸ ਭਰੀ॥ਜਬਿ ਤੇ ਪਿਤ ਕੀ ਆਇਸੁ ਭਈ॥ਮੈਂ ਸ਼ਰਧਾ ਤਬਿਤੇ
ਧਰਿ ਲਈ॥੫੧॥ ਸਤਿਗੁਰ ਰੂਪ ਪ੍ਰਿਥਮ ਤੁਮ ਭਏ। ਬੰਦਨੀਯ ਸਭਿ ਤੇ
ਬਡ ਬਏ। ਅਬਿ ਤੁਮ ਜਿਸਹਿ ਬਿਠਾਵਹੁ ਆਪਾਜਗ ਗੁਰਤਾ ਬਡਿ ਆਈ
ਬਾਪ॥੫੨॥ਤੁਮ ਸਮ ਪੂਜਨੀਯ ਸਭਿ ਕੇਰੋ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਿਵ ਸ਼ਰਧਾ
ਮੇਰੇ॥‘ਧੰਨ ਮੋਹਰੀ’ ਸਤਿਗੁਰ ਕਹਜੋ॥ਪੁਨ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਕੀ ਦਿਸ਼ ਲਹਜੋ
॥੫੩॥‘ਸਧਾ ਸਰੋਵਰ ਮੋਰ ਸਰੀਰ। ਤਿਸ ਕੀ ਟਹਿਲ ਕਰਹੁ ਬਡਧੀਰ! *
।ਜਗ ਮਹਿ ਬਡੋ ਹੋਇ ਬੱਖਸਾਤ॥ਮੁਕਤਿ ਭੁਗਤਿ ਸੰਗਤਿ ਕੋ ਦਾਤ॥੫੪॥
॥ਸ੍ਰੀਗੁਰ ਅਮਰਦਾਸ ਕੀ ਆਇਸੁ। ਰਹੇ ਖਨਤਿ ਹਮ ਸਭਿ ਸੁਖਦਾਇ ਸੁ।
ਚਹੁਦਿਸ਼ ਤੇ ਸੋਪਾਨਿ॥ਬਨਾਵਹੁ। ਹਰਿ ਮੰਦਰ ਸੁੰਦਰ ਉਸਰਾਵਹੁ॥੫੫॥
ਤਾਲ ਬਿਖੈ ਸ਼ੋਭਾ ਹੁਇ ਐਸੇ॥ਹਰਿ ਬਿਮਾਨ ਬਿਤ ਨਭ ਮਹਿ ਜੈਸੇ॥ਕਿਧੋ
ਫਰਸ਼ ਬੈਠੁਰਜ॥ ਮਨਿ ਕੋ ਬੀਰ ਬਨਜੋ ਘਰ ਮਹਾਂ ਬਿਸ਼ਨੁ॥ਕੋ॥੫੬॥ਮਮ
ਆਗਜਾ ਇਹੁ ਧਾਰਹੁ ਮਨ ਮੈਂ। ਨਿਤਪ੍ਰਤਿ ਰਹੀਅਹਿ ਰਚਨ ਜਤਨ ਮੈਂ॥
ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਕਰ ਜੋਰਿ॥ਕਰਨ ਕਰਾਵਨ ਮੈਂ॥ਤੁਮ ਜੋਰ॥੫੭॥
ਨਮਿਤ ਮਾਤੁ ਮੈਂ ਰਹਿਹੈਂ ਮਾਂਹਿ। ਪ੍ਰਾਨ ਹੋਤਿ ਲਗ ਸੇਵੈ ਤਾਂਹਿ। ਰਹੈਂ
ਰਚਨ ਪਰਸਾਦਿ॥ਤੁਮਾਰੋ॥ਹੋਹੁ ਸਹਾਇਕ ਆਪਿ ਸੰਭਾਰੋ॥੫੮॥ਇਸ ਸੁਨਿ
ਕਰਿ ਸਤਿਗੁਰੁ ਪ੍ਰਸੰਨ। ਕਹਜੋ ‘ਹੋਹੁ ਸਭਿ ਲਾਇਕ ਧੰਨ’। ਕਹਿ ਸੁਨਿਕੈ
ਤਬਿ ਕੀਨਸ ਤਜਾਰੀ। ਹਿਤ ਪੁਲੋਕ ਜਗੁ ਗੁਰ ਉਪਕਾਰੀ॥੫੯॥

ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਭਿੰਚੋ ਦੁਇਓ ਰਾਸੇ ਫੀਦੀਓਰਾਭ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਆਚਰਨ ਪ੍ਰਸੰਨ ਬਯਨਨੇ ਨਾਮ ਗੀਤਲਿਖਿਤੀ ਅੰਸੁ ੨੪।

੨੪. [ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਬੈਠੈ ਰਾਮਨ]

ਦੋਹਰਾ॥ਲਖਿ ਤਜਾਰੀ ਸਤਿਗੁਰੁ ਕੀ ਤਬਿ ਭਾਨੀ ਬਡਿਭਾਰਾ। ਹਾਥ ਬੰਦਿ
ਬੰਦਨ ਕਰੀ ਉਰ ਉਮਗਾ ਅਨੁਰਾਗ॥੧॥ ਬੰਪਈ॥‘ਸਰਬ ਰੀਤਿ ਸਮਰਥ
ਸੁਖ ਦਾਤੇ॥ਜਿਨ ਬਡਿਭਾਰਾ ਤਿਨਹੁ ਤੁਮ ਜਾਤੇ॥ਹਲਤ ਪਲਤ ਨਹਿ ਹੋਹੁ
ਸਹਾਈ॥ਜਿਮ ਚਾਹੈ ਤਿਮ ਠਟਹੁ ਗੁਸਾਈ॥੨॥ਮੈਂ ਰਾਵਰ ਕੇ ਸੰਗ ਸਿਧਾਰੈਂ।

‘ਪੋਤੀਆਂ। ‘ਪ੍ਰਭੁ ਦਾ ਬਿਬਾਨ ਮਾਨੈਂ ਅਕਾਲ ਵਿਚ ਸਥਿਰ ਹੈ। ‘ਇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ
ਰਤਨ, ਲਸਣੀਆ। [ਸੰਸਾਰ, ਵੇਦੁਰਜ]। ‘ਮਹਾਂ ਬਿਸ਼ਨੁ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ
ਹੈ। ‘ਕਰਨ ਕਰਾਵਨ ਵਿੱਚ। *ਪਾ: ਮਤਿਧੀਰ। †ਪਾ:—ਚਰਨ ਪਰ ਦਾਸ।

ਤੁਮ ਬਿਨ ਨਹੀਂ ਜੀਵਬੋ ਧਾਰੋਂ। ਰਾਗ ਦ੍ਰਿਖ ਬਡ ਹਰਖ ਰੁ ਸੋਕ। ਇਨ
ਜੁਤਿ ਬਸਿਬੋ ਹੈ ਇਸ ਲੋਕ ॥ ੩ ॥ ਸੁਤ ਪ੍ਰਿਥੀਆ ਉਤਪਾਤ ਉਠੈ ਹੈ।
ਦੇਖਤਿ, ਦੁਖ ਮੇਰੇ ਮਨ ਪੈਰੈ। ਅਤਿ ਅਨੰਦ ਮਹਿ ਬਾਸ ਤੁਮਾਰੋ। ਬਸੋਂ ਸੇਗ
ਮੈਂ ਚਿੰਤ ਨਿਵਾਰੋ ॥੪॥ ਸੁਨਿ ਭਾਨੀ ਤੇ ਕੋਮਲ ਬਾਨੀ। ਰਾਮਦਾਸ ਸਤਿਗੁਰ
ਬਖਾਨੀ। ‘ਮਹਾਂਜਸੇ’ ਸੁਨਿ ਭਾਗ ਮਹਾਂਨੀ*। ਅਪਰ ਨ ਤ੍ਰਿਪ ਕੋ ਤੋਹਿ
ਸਮਾਨੀ ॥੫॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਅਮਰਦਾਸ ਪਿਤ ਜਿਸਕੋ। ਕੋਨ ਪਟੇਤਰ ਕਹੀ ਅਹਿ
ਤਿਸਕੋ। ਪੁਨ ਤੁਵ ਪਰ ਪ੍ਰਸੇਨ ਹਮ ਰਹੇ। ਮਾਂਨਹਿ ਤਥਾ ਜਥਾ ਬਚ ਕਹੇ ॥
੬॥ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਭਾ ਪੁੱਤ੍ਰ ਪ੍ਰਥੀਨਾ ਸੋਢੀ ਕੁਲ ਜਿਨ ਉੱਜਲ ਕੀਨਾ। ਰਾਖੀ
ਗੁਰਤਾ ਕੇਰਿ ਜਿਠਾਈ। ਅਪਰ ਬੰਸ ਤੇ ਰਾਖਿ ਹਟਾਈ ॥੭॥ ਤੇਰੇ ਸਫਲ
ਜਨਮ ਜਗ ਭਇਉ। ਕਰਿਬੋ ਉਚਿਤ ਸਕਲ ਕਰਿ ਲਇਉ। ਕਿਤਿਕ ਦਿਨ।
ਤਵ ਸ੍ਰਾਸ ਸਰੀਰ। ਪਰਾਰਥਧ ਭੋਗੋ ਧਰਿ ਧੀਰ ॥੮॥ ਪੁਨ ਸੁਖੇਨ ਹੀ ਤਨ
ਕੋ ਤਜਾਗ। ਆਇ ਮਿਲਹਿ ਹਮ ਸੋਂ, ਬਡ ਭਾਗ। ਹਰਖ ਸੋਕ ਅਰੁ ਰਾਗ ਜੁ
ਦ੍ਰਿਸ਼। ਅਬਿ ਤੇ ਤੋਹਿ ਨ ਹੋਹਿ ਅਸ਼ੋਸ਼ ॥੯॥ ਇਮ ਧੀਰਜ ਦੇ ਕਰਿ ਸੁਖ
ਰਾਸ। ਦੇਖਯੋ ਦਿਸ਼ ਬੁੱਢੇ, ਗੁਰਦਾਸ। ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਹਿਤ ਕਹਿ ਸਭਿ ਹੀ ਕੋ
ਬਹੁਰ ਗੁਰੂ ਸੋਢੀ ਕੁਲ ਟੀਕੋ ॥੧੦॥ ਰਚਯੋ ਕੁਸ਼ਾਸਨ ਪਰ ਬਿਤ ਹੈ ਕੋ। ਪੋਢੇ
ਮੁਖ ਕੋ ਛਾਦਨ ਕੈ ਕੈ। ਜਯੋਂ ਗਜ ਫੁਲਮਾਲ ਕੋ ਡਾਰੇ। ਤਯੋਂ ਤਨ ਤਜਿ
ਬੈਕੁੰਠ ਪਧਾਰੇ ॥੧੧॥ ਅੱਗੁ ਪੁਰੋਗਮ ਸੁਰ ਸਭਿ ਆਏ। ਬ੍ਰਹਮਾ, ਨਾਰਦ,
ਸ਼ੰਕੁ ਸੁਹਾਏ। ਭਯੋ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਅਕਾਸ਼ ਬਿਸਾਲਾ। ਬਹੁ ਬਿਮਾਨ ਦੀਪਤਿ ਮਲਿ
ਮਾਲਾ ॥੧੨॥ ਧਨਦ, ਬਰੁਣ, ਸਭਿ ਲੋਕਨਿ ਪਾਲਕ। ਦੇਵ ਅਨਿਕ
ਆਏ ਤਤਕਾਲਕ। ‘ਜੈਜੈ’ ਸ਼ਬਦ ਸੁਰਨ ਮਹਿ ਹੋਵਾ। ਕਰਤਿ ਕੁਲਾਹਲ
ਮੰਗਲ ਜੋਵਾ ॥੧੩॥ ਉਤਸਵ ਕਰਹਿ ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰੇ। ਭਰਿ ਭਰਿ ਫੁਲਨ
ਅੰਜੁਲੁ ਡਾਰੇ। ਜਹਿ ਕਹਿ ਬਹੁ ਸੁਰੀਧਿ ਬਿਸਤਾਰੇ। ਬਿਸਮੈ ਭੁਏ ਹੋਰਿ ਨਰ
ਨਾਰੀ ॥੧੪॥ ਬਾਪੀ ਪਾਸ ਨਰਨ ਸਮੁਦਾਇ ਸੰਗਤਿ ਸੁਨਿ ਆਈ ਉਮਡਾਇ।

*ਦੁਖ ਪਾਵੇਗਾ। *ਹੈ ਬੜੇ ਜੱਸ ਵਾਲੀ। *ਬਿਲਕੁਲ ਨਾ ਹੋਵੇ। *ਅੱਗੋਂ ਸਾਰੇ ਮੁਖੀ
ਦੇਵਤੇ ਆਏ। (ਅ) ਅਗੇ ਟੁਰਨ ਵਾਲੇ ਜਾਂ ਸਵਾਗਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ। *ਸ਼ਿਵਜੀ। *ਕੁਬੇਰ।
*ਸਾਰੇ ਲੋਕਪਾਲ। *ਭਰ ਭਰ ਫੁੱਲਾਂ ਦੇ ਬੁੱਕ।

*ਪਾ:-ਮਹਾਂ ਜਸੁ ਸੁਨ ਭਾਗ ਮਹਾਂਨੀ-ਹੈ ਮਹਾਂ ਜਸ ਵਾਲੇ ਦੀ ਸਪੁੱਤ੍ਰੀ ਵਡੇ ਭਾਗਾਂ
ਵਾਲੀ। [ਸੰਸ:, ਸੁਨ:-ਬੋਟੀ] †ਪਾ:-ਅਗਨਿ। ‡ਪਾ:-ਲਾਲਾ।

‘ਘੋਨ ਗੁਰੁ ਗਤਿ ਜਾਇ ਨ ਜਾਨੀ’। ਤਨ ਸੁਛੰਦਾ ਤਜਾਗਯੋ ਗੁਨ
 ਖਾਨੀ॥੧੫॥ਹਾਹਾਕਾਰ ਸਭਿਨਿ ਮਹਿ ਹੋਵਾ॥ਪੋਮੀ ਸਿੱਖਜਨ ਕੋ ਗਨ ਹੋਵਾ॥
 ਸਿਮਰਿ ਸਿਮਰਿ ਗੁਰ ਕੇ ਉਪਦੇਸ਼॥-ਮਮ ਪਾਛੈ ਹੁਇ ਸੋਕ ਨ ਲੇਸ਼॥੧੬॥
 ਪਠਨ ਕੀਰਤਨ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਨਾਮੁ। ਕਰਹੁ ਭਜਨ ਮਿਲਿ ਕੈ ਨਰ ਗੁਮੈ-।
 ਸਜਾਨੈ ਸਿਖਬਰਜੈਂ ਕਹਿ ਬਾਨੀ॥ਗਿਰਾ ਗੁਰੂਕੀ ਕਰੈਂ ਬਖਾਨੀ॥੧੭॥ਧਰੀ
 ਧੀਰ ਭਾਨੀ ਨਹਿ ਹੋਈ। ਬੈਠੀ ਪਤੀ ਸਮੀਪੀ ਹੋਈ। ਨਿਕਟ ਹੁਤੇ ਇਕ
 ਦਿਸ਼ ਜੁਗ ਭ੍ਰਾਤਾ॥ਇਸ ਦੂਸਰ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਤਾਤਾ॥੧੮॥ਤੁਸ਼ਨਿ ਠਾਨਿ
 ਰਿਦੇ ਬਿਸਮਾਏ। ਉਠਿ ਬੁਢੈ ਇਮ ਬਾਕ ਅਲਾਏ। ‘ਬੈਠਨ ਕਜੈਂ ਬਨਿ ਹੈ
 ਇਸ ਕਾਲਾ॥ਹੋਇ ਉਚਿਤ ਕ੍ਰਿਤ ਕਰਹੁ ਬਿਸਾਲਾ॥੧੯॥ਹੁਤੇ ਦਰਸ ਗੁਰ
 ਪਾਛਲ ਸਮੋ॥ਪਿਖੇ ਸੁਨੇ ਕਰਿ ਲੀਨਸਿ ਨਮੋ॥ ਅਬਿ ਇਨ ਕੋ ਤਨ ਕੋ ਸਸ-
 ਕਾਰ। ਕਰਹਿ ਹੋਹਿ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਤਜਾਰ॥੨੦॥ ਸਕਲ ਵਸਤੁ ਕੋ ਕਰਹੁ
 ਸਕੇਲਾ। ਸਗਰੇ ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਕਰਿ ਮੇਲਾ॥ ਬਹੁ ਕੰਚਨ ਕੇ ਕੁਸਮ ਘਰ-
 ਵਹੁ॥ਜਵ, ਤਿਲ, ਚੰਦਨ, ਘ੍ਰਿਤ ਅਨਾਵਹੁ॥੨੧॥ ਬਹੁ ਧਨ ਸੰਗ ਬਿਮਾਨ
 ਬਨਾਵਹੁ॥ਪਸ਼ਮੰਬਰ ਬਹੁ ਮੇਲ ਲਿਆਵਹੁ। ਕਾਸ਼ਟ ਸੰਚੈ ਨਰ ਲੈ ਜਾਵਹੁ।
 ਤੀਰ ਬਿਪਾਸਾ ਪਾਸ ਪੁਚਾਵਹੁ॥੨੨॥ਜਹਿ ਸ੍ਰੀ ਅਮਰਦਾਸ ਕੋ ਮੰਦਰ ਸਭਿ
 ਕੋ ਰੁਚਹਿ ਸੁ ਬਲਹੈ ਸੁੰਦਰ॥ਸੁਨਿ ਬਿਧਤੇ ਉਠਿ ਕਰਿ ਤਤਕਾਲਾ॥ਤੁਰਤ
 ਮੋਹਰੀ ਲੇ ਨਰ ਜਾਲਾ॥੨੩॥ਇਕ ਇਕ ਸੇਵਾ ਪਰ ਨਰ ਗਨ ਕੋ॥ਕਰੇ ਖਰੇ
 ਕਹਿ ਕਹਿ ਸਭਿਹਿਨਿਕੋ॥ਆਪੁ ਆਇ ਬਿਧ ਕੇ ਸੰਗਮਿਲਿਕੈ॥ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ
 ਕੇ ਸੰਗ ਸੁ ਰਲਿਕੈ॥੨੪॥ਦਧਿ ਸੋਂਸ਼ਮਸ ਸੁ ਕੇਸ ਪਖਾਰੇ॥ਬਿਮਲ ਨੀਰਮੱਜੇ
 ਅੰਗ ਸਾਰੇ॥ਸੁੰਦਰ ਵਸਤੂ ਨਵੀਨ ਬਨਾਏ॥ਸਰਬ ਅੰਗ ਮਹਿ ਲੇ ਪਹਿਰਾਏ
 ॥੨੫॥ ਤਬਿ ਲਗ ਆਇਵ ਰੁਚਿਰ ਬਿਮਾਨਾ। ਰਚਯੋ ਰੁਚਿਰ ਸੁਭ ਅੰਬਰ
 ਤਾਨਾ॥। ਫੁਲਨ ਮਾਲ ਬਿਸਾਲ ਬਨਾਈ॥ਚਹੁ ਦਿਸ਼ ਮਹਿ ਜਿਸ ਕੇ ਲਰ-
 ਕਾਈ॥੨੬॥ ਮਹਾਂ ਸੁਰੀਧਿ ਉਲੀਚਨ ਕਰੇ॥ ਲਜਾਇ ਉਤਾਰਯੋ ਤਿਸ
 ਬਲ ਤਰੇ। ਤਬਿ ਉਠਾਇ ਸਤਿਗੁਰ ਪੈਛਾਏ॥ਪਸ਼ਮੰਬਰ ਕੋ ਉਪਰ ਪਾਏ॥
 ੨੭॥ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਮਿਲਿਕੈ ਸਮੁਦਾਏ। ਅੰਜੁਲ ਫੁਲਨਿ ਕੇ ਬਰਖਾਏ। ਜੈ
 ਜੈਕਾਰ ਉਚ ਧੁਨਿ ਹੋਵਾ॥ ਮਨਹੁ ਬਿਮਾਨ ਸੁਰਗ ਕੋ ਜੋਵਾ॥੨੮॥ਸ੍ਰੀ ਅਰ-

‘ਅਪਨੀ ਇੱਛਾ ਅਨੁਸਾਰ। ‘ਸਾਰੇ ਨਰ। ‘ਭਾਵ ਮੇਲਨ ਤੇ ਮੋਹਰੀ ਜੀ। ‘ਘੜਾਵੇ। ‘ਕੱਪੜਾ
 ਭਾਵਕੇ। ‘ਲਮਕਾਈ’ ਛਿੜਕਾਈ। [ਸਿਸ, ਉਲੂਚਨ]।

ਜਨ ਕੋ ਆਗੈ ਕਰੇ।ਲੀਨ ਉਠਾਇ ਕੰਧ ਪਰ ਧਰੇ ।ਕਰੈਂ ਅਪਨਪੈ ਸਫਲ
 ਬਿਸ਼ਾਲਾ । ਲਗੇ ਬਿਮਾਨ ਸਾਥ ਸਿਖ ਜਾਲਾ ॥੨੯॥ ਚਾਮੀਕਰ ਕੇ ਕੁਸਮ
 ਬਨਾਏ । ਲਾਜਾ ਮਹਿ ਮਿਲਾਇ ਬਰਖਾਏ । ਅਪਰ ਦਰਬ ਉਪਰ ਬਹੁ
 ਡਾਰਤਿ।‘ਸ੍ਰੀਸਤਿਗੁਰ ਸੀ ਪੈਨਜ’ ਉਚਾਰਤਿ ॥੩੦॥ ਬਹੁ ਬਿਰਾਗ ਪਠਿਬੈ
 ਸਿਨ ਆਵਤਿ । ਸੈ ਤਬਿ ਸ਼ਬਦ ਰਬਾਬੀ ਗਾਵਤਿ । ਖਰੇ ਹੋਇ ਪੋਰੀ ਜਬਿ
 ਲਾਵਤਿ।ਦੇਤਿ ਦਰਬ ਤਿਨ ਆਗੈ ਸਾਵਤਿ ॥੩੧॥ ਸੰਗਤਿ ਸੰਗ ਹਜ਼ਾਰਹੁ
 ਚਾਲਤਿ । ਲਾਜਾ, ਫੁਲ, ਦਰਬ, ਕੋ ਡਾਲਤਿ । ਚਮਰ ਚਾਰੁ ਢੋਰਤਿ ਦਿਸ਼
 ਦੋਇਉਜਲ ਮਨਹੁ ਹੀਸ ਹੀਹੋਇ॥੩੨॥ਸ੍ਰੀਗੁਰ ਅਮਰ ਦੇਹੁਰਾ ਜਹਾਂਇਮ
 ਕਰਤੇ ਪਹੁਚਤਿ ਤੇ ਤਹਾਂਪ੍ਰੇਮ ਅਧਿਕ ਸ੍ਰੀਸਤਿਗੁਰ ਕੇਰਾ।ਸਭਿਨਿ ਬਿਲੈ-
 ਚਨ ਤੇ ਜਲ ਗੀਰਾ ॥੩੩॥ ਤੀਰ ਬਿਪਾਸਾ ਪਾਸ ਉਤਾਰੇ । ਚਹੁਦਿਸ਼ ਮਹਿ
 ਨਰ ਗਨ ਪਰਵਾਰੇ । ਬ੍ਰਿੰਦ ਸੈਖ ਬਾਜਤਿ ਬਹੁਬਾਰੀ* । ਸਭਿ ਮਿਲਿ ਕਰਿ
 ਭਹਿ ਚਿਖਾ ਸੁਪਾਰੀ ॥੩੪॥ ਬਹੁ ਚੰਦਨ ਤੇ ਉਚੀ ਕਰਿ ਕੈ । ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ
 ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਧਰਿਕੈ।ਸ੍ਰੀਅਰਜਨ ਲੈ ਅਗਨੀ ਹਾਥ।ਲਾਇ ਤਬੈ ਚੰਦਨ ਕੇ
 ਸਾਥ ॥੩੫॥ ਜਬਿ ਉਚੈ ਸਤਿਗੁਰ ਸੁਤ ਹੋਵਾ । ਭਾਨੀ ਆਇ ਸਭਿਨਿ ਨੇ
 ਜੋਵਾ।ਪ੍ਰੇਮਾਤੁਰ ਹੁਇ ਆਂਸੂ*ਛੋਰੇ। ਸ਼ੋਕ ਬਿਖੈ ਸਭਿ ਕੇ ਮਨ ਭੋਰੇ†॥੩੬॥
 ਵਸਤ੍ਰਨਿ ਸਾਥ ਪੈਛੋ ਕਰੈ।ਮਖ ਪਰਿਪਲਤ‡।ਦ੍ਰਿਗਨ ਜਲ ਢਰੈ।ਬ੍ਰਿਧ
 ਨੇ ਭਨਜੇ ਦੇਖਿ ਕਰਿ ਨੈਨਾ ‘ਸਿਮਰਹੁ ਕਿਜੈ ਨਹਿ ਸਤਿਗੁਰ ਬੈਨ॥੩੭॥
 ਇਨ ਕੇ ਪਾਛੈ ਕਰਹੁ ਅਨੰਦ।ਕਥਾਕੀਰਤਨ ਭਜਨ ਮੁਕੰਦ।ਜਿਸਤੇਹੁਇ
 ਸਭਿਹਿਨਿ ਕੱਲਜਾਨੁ। ਕਰਨ ਉਚਿਤ ਇਮ ਜੋ ਹਿਤਮਾਨ*॥੩੮॥ਸਭਿ-
 ਹਿਨਿ ਸੋਂ ਕਹਿ ਧੀਰਜ ਦੀਨਾਦੀਨਮਨੇ’ਬਹੁ ਸ਼ੋਕ ਅਧੀਨ । ਸ੍ਰੀਅਰਜਨ
 ਮਨ ਮਾਨਿ ਪ੍ਰਬੀਨ। ਉਠਜੈ ਕਪਾਲਕ੍ਰਿਆ* ਤਬਿ ਕੀਨ॥੩੯॥ਗੁਰ ਸਰੀਰ
 ਨੀਕੇ ਸਸਕਾਰਾ । ਹੋਰਿ ਬਿਪਾਸਾ ਰੁਚਿਰ† ਕਿਨਾਰਾ। ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਕੋ ਕਰੇ
 ਅਗਾਰੀ। ਆਇ ਸ਼ਨਾਨੋ ਨਿਰਮਲ ਬਾਰੀ॥੪੦॥ਬ੍ਰਿਧ ਕੇ ਸੰਗ ਤਿਲਾਂਜੁਲਿ

*ਸੋਨੇ ਦੇ ਫੁੱਲ । †ਫੁੱਲੀਆਂ । ‡ਬਹੁਤ ਵਾਰੀ । §ਸ਼ੋਕ ਵਿਚ ਮਨ ਮਿਲੇ । ¶ਭਿੱਜਾ ਹੋਯਾ,
 ਤਰੇਤਰ [ਸੰਸਾਰ, ਪਰਿਤਪ੍ਰ] । †ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਨੂੰ । ‡ਉਦਾਸ । §ਅਗਨੀ ਦੇਵ ਤੋਂ ਕੁਛ ਕਾਲ
 ਮਗਰੋਂ ਸਿਰ ਨੂੰ ਢੋੜਨਾ ਕਪਾਲ ਕ੍ਰਿਆ ਕਹਾਉਂਦੀ ਹੈ । ¶ਉਦਰ ।

*ਪਾ:-ਅੱਸੂ । †ਪਾ:-ਵੋਰੇ ਭੋਲੇ । ‡ਪਾ:-ਪਰਫੁਲਤ=ਮੂੰਹ ਲਾਲ ਹੈ ।
 ਤੇ ਨੇਣੀ ਤੇ ਪਾਣੀ ਡਿੱਗਦਾ ਹੈ ।

ਦੀਨੀ* । ਪਿਤੁ ਕੋ ਨਾਮ ਸਿਮਰਿ ਬਿਧਿ ਕੀਨੀ । ਸਨੈ ਸਨੈ ਸਭਿ ਹੀ ਪੁਰਿ
ਆਏ । ਬੈਠੇ ਤੀਰ ਬਾਪਿਕਾ ਜਾਏ ॥੪੧॥ ਮਾਨਵ ਕੋ ਸਮੁਦਾਇ ਮਹਾਂਨਾ ।
ਸਿਮਰਿ ਸਿਮਰਿ ਗੁਰ ਕੇ ਗੁਨ ਨਾਨਾ ਸੁਜਸ ਕਰਹਿ ਬਹੁ ਆਪਸ ਮਹੀਆ ।
ਪਰਉਪਕਾਰ ਹੇਤ ਤਨ ਲਹੀਆ ॥੪੨॥ ਜਿਮ ਲੋਕਨ ਕੋ ਭਾਗਨ ਕਾਰਨ ।
ਨਭ ਘਨ ਬਿਦਤਹਿ ਤਜਿ ਜਲ ਧਾਰਨ* । ਸਭਿ ਕੋ ਹਿਤ ਕਰਿ ਬਹੁਰ
ਸਮਾਵਹਿ । ਤਿਮ ਸਤਿਗੁਰ ਤਨ ਧਰਿ ਜਗੁ ਆਵਹਿ ॥੪੩॥ ਸਿੱਖਜਨ ਕੋ
ਕਰਿਕੈ ਕੱਲਜਾਨ । ਗਮਨਹਿ ਬਹੁਰ ਬਿਕੁੰਠ ਸਥਾਨ* । ਇੰਤਜਾਦਿਕ ਸਿੱਖ
ਸਜਾਨੈ ਕਹਿ ਕਹਿ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਕੀ ਦਿਸ ਸਭਿ ਲਹਿ ਲਹਿ ॥੪੪॥ ਭਾਨੀ
ਭਰਸਾਈ ਅਨਿ ਸੇਗ ਮਿਲਿ ਮਿਲਿ । ਅਪਰ ਅਨਿਕ ਤਿਯ ਆਵਤਿ ਚਲਿ
ਚਲਿ । ਰੁਦਨ ਕਰਤਿ ਹੈਂ ਸਗਰੀ ਪੁਨ ਪੁਨ । ਬਾਰ ਬਾਰ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ
ਗੁਨ ਗੁਨਿ* ॥ ੪੫ ॥ ਉਰ ਧੀਰਜ ਕੋ ਭਾਨੀ ਧਰਿ ਧਰਿ । ਗੁਰ ਮੂਰਤਿ ਕੋ
ਚਿਤਵਨ ਕਰਿ ਕਰਿ ਸ਼ਾਂਤਿ ਮਤੀ ਕਰਿ ਕੈ ਬਿਰ ਸੋਈ* । ਪਤਿ ਕੋ ਧਜਾਨ
ਪਰਾਇਲੁ* ਹੋਈ ॥ ੪੬ ॥ ਇਸਤੀ ਪੁਰਖ ਆਇ ਬਹੁਤੇਰੇ । ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ
ਵਿਗ ਬੈਠਿ ਘਨੇਰੇ । ਬੰਦਨ ਕਰਿ ਨਿਜ ਸਦਨ ਸਿਧਾਵਹਿ । ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ
ਆਵਹਿ ਇਕ ਜਾਵਹਿ ॥੪੭॥ ਗ੍ਰਾਮ ਨਗਰ ਜਹਿ ਜਹਿ ਸੁਧਿ ਹੋਈ । ਸਿਖ
ਸੰਗਤ ਪਹੁੰਚਹਿ ਸਭਿ ਕੋਈ* ਮਿਲਿ ਮਿਲਿ ਸਗਰੇਸਦਨ ਸਿਧਾਏ ਗੋਇੰਦ-
ਵਾਲ ਭੀਚ ਸਮੁਦਾਏ ॥ ੪੮ ॥ ਦੋਸ ਤੀਨ ਇਸ ਰੀਤਿ ਬਿਤਾਏ । ਸ਼ਬਦ
ਕੀਰਤਨ ਹੈ ਅਧਿਕਾਏ । ਬੀਚ ਮੋਹਰੀ ਬਿਧ ਆਦਿਕ ਗਨ । ਬੈਠਤਿ ਹੈਂ
ਲੈ ਕਰਿ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ॥ ੪੯ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥੇ ਦੁਤਿਯ
ਰਾਸੇ 'ਸ੍ਰੀ ਰਾਮਦਾਸ ਬੈਕੁੰਠ ਗਮਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨੈ ਨਾਮ ਚਤੁਰ ਬਿੰਸਤੀ ਅੰਸੁ ॥ ੨੪ ॥

੨੫. [ਪੱਗ ਬੰਨ੍ਹਾਈ । ਪ੍ਰਿਥੀਏ ਤੇ ਸੁਲਹੀ ਦੀ ਮਿੱਤ੍ਰਤਾ] ।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸੋਰਹ ਸਤ ਅਠਤੀਸ ਮਹਿ ਪਾਵਸੁ ਭਾਵੈਂ ਮਾਸ* । ਤੀਜ ਦੋਸ

*ਅਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਬੱਦਲ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਪਾਣੀ ਦੀਆਂ ਧਾਰਾਂ ਛੱਡਦੇ ਹਨ । *ਤੱਕ ਤੱਕ
ਕੇ । *ਗੁਣ ਵਿਚਾਰ ਕੇ । *ਉਹ, ਭਾਵ ਭਾਨੀ । *ਧਜਾਨ ਦੇ ਆਸਰੇ । *੧੬੩੮ ਦੀ ਬਰਸਾਤ
ਵਿਚ ਭਾਵੈਂ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ।

*ਦੂਸਰੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਨੇ ਅੰਤ ਸਮੇਂ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ:—ਜਗ ਅਰ ਭੁਲ ਕੇ ਜਿਤਕ
ਅਚਾਰੇ । ਹਮਰੇ ਹੇਤੁ ਨਹੀਂ ਕੁਝ ਕਰਨਾ । ਕੀਰਤਿ ਪਠਿ ਮੁਨਿ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨਾਂ । ਕਰਹੁ
ਅਨੰਦ ਮੰਗਲਾਚਾਰ । ਦੇਹੁ ਸਰੀਰ ਅਗਨਿ ਸਸਕਾਰਾ । [ਰਾਸ ੧ ਅੰਸੁ ੨੮ ਅੰਕ ੧੪] ਸੋ
ਤੁਏ ਤੋਂ ਗੁਰਮਤ ਜਾਰੀ ਹੋਗਈ । ਹੁਣ ਐਸੀਆਂ ਰਸਮਾਂ ਦਾ ਹੋਣਾ ਸਹੀ ਨਹੀਂ ਜਾਪਦਾ ।

ਪਖ ਚਾਂਦਨੋ ਤਜਜੋ ਦੇਹਿ ਗੁਨਰਾਸ*॥੧॥ਚੌਪਈ॥ ਤਿਸ ਤੇ ਚਉਥੇ ਦਿਨ
ਮਿਲਿ ਸਾਰੋਗਮਨੇ ਜਹਿ ਸਤਿਗੁਰ ਸਸਕਾਰੋ। ਤਿਸ ਬਲ ਭਸਮ ਰਾਸ ਕੋ
ਹੋਰੇ। ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਲੋਚਨ ਜਲ ਹੋਰੇ॥੨॥‘ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪਿਤਾ ਆਸਰਾ ਮੋਰਾ।
ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਨ ਪਰਤਿ ਅਬਹਿ ਕਿਤ ਓਗਾਰਹਜੋ ਇਕਾਕੀ ਬਿਨ ਅਵਿਲੰਬਾ।
ਭ੍ਰਾਤਾ ਚਿਤਵਤਿ ਖੋਟ ਕਦੰਬਾ’॥੩॥ਅਪਰ ਨਰਨ ਸਮ ਕਰਤਿ ਬਿਲਾਪਾ।
ਦਿਖਜੋ ਮੋਹਰੀ ਕਰਤਿ ਸੰਤਾਪਾ।ਧੀਰਜ ਦਿਯੋ ਬਾਕ ਮ੍ਰਿਦੁਕਹੋ।‘ਸਤਿਗੁਰ
ਪੂਰਨ ਜਹਿ ਕਹਿ ਅਹੇ ॥੪॥ ਧਰਿ ਸਰਧਾ ਚਿਤਵਹਿ ਜਹਿ ਕੋਈ। ਆਨਿ
ਸਹਾਇਕ ਤਿਹ ਠਾਂ ਹੋਈ। ਅਪਰ ਨਰਨ ਕੋ ਕਰਿ ਦਿਖਰਾਵੇ’।ਸੋ ਸਰੂਪ
ਤੁਮ ਆਪ ਕਹਾਵੇ ॥੫॥ ਸਰਬ ਭਾਂਤਿ ਕੀ ਸ਼ਕਤਿ ਧਰੰਤੋ। ਸਿੱਖਨ ਸਦਾ
ਸਹਾਇ ਕਰੰਤੋ’।ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਕਹਿ ਧੀਰਜ ਦੀਨੋ। ਪੁਨ ਮਿਲਿ ਗੁਰੂ ਫੁਲ
ਸਭਿ ਬੀਨੋ’॥੬॥ਸਰਬ ਕ੍ਰਿਆ ਕਰਿ ਆਛੀ ਭਾਂਤਿ। ਆਏ ਪੁਰਿ,ਕਹਿ ਜਸੁ
ਅਵਦਾਤਿ’ ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਕੋ ਨਰਾਗਯੋ।ਪ੍ਰਿਥੀਏ ਸਭਿ ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ ਸੁਨਿ
ਲਯੋ ॥੭॥ ‘ਇਕ ਨਿਸ ਬਸਿ ਕੋ ਗੋਇੰਦਵਾਲ। ਤਨੁ ਤਜਿ,ਗਏ ਬਿਕੁੰਠ
ਕ੍ਰਿਪਾਲ।ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਕਰ ਨਿਜ’ ਸਸਕਾਰੋ। ਅਪਰ ਕ੍ਰਿਯਾ ਕੀਨਸ ਹਿਤ
ਧਾਰੇ’ ॥ ੮ ॥ ਚਿਤ ਚਟਪਟੀ’ ਸੁਨਤਿ ਹੁਇ ਆਈ। ਚਢਜੋ ਤੁਰੰਗ ਪੰਥ
ਪਗ ਪਾਈ। ਕਰਮੋ ਆਦਿਕ ਕੀ ਕਰਿ ਤਜਾਰੀ’। ਗਮਨੀ ਮਾਰਗ ਸਕਲ
ਪਿਛਾਰੀ॥੯॥ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਪਹੁਚਜੋ ਆਈ।ਦੇਖੇ ਲੋਕ ਮਿਲੇ ਸਮੁਦਾਈ।
ਮਹਾਂਦੇਵ ਹੈ ਸੰਗ ਸੁ ਆਯੋ।ਉਤਰੇ ਵਹਿਰ,ਨੀਰ ਦ੍ਰਿਗ ਛਾਯੋ॥੧੦॥ਛਲ ਤੇ
ਰੋਦਤਿ ਕ੍ਰੋਧ ਬਧਾਯੋ।ਸਭਿਨਿ ਸੁਨਾਵਤਿ ਉਚ ਅਲਾਯੋ। ‘ਗੁਰਤਾ ਤਿਲਕ
ਭਲੋ ਇਨਪਾਯੋ।ਦੁਇ ਦਿਨ ਬਿਤੇ ਨ,ਬਿਸੁ’ਕੋ ਖਾਯੋ॥੧੧॥ਪੁਜਵਾਵਨ ਕੋ
ਲਾਲਚ ਕਰਿਕੈ।ਮਾਰਜੋ ਪਿਤਾ ਕਪਟ ਕੋ ਧਰਿਕੈ।ਇਸਬਿਧਿ ਤੇ ਨਹਿੰਗੁਰ
ਬਨ ਜੈ ਹੈ।ਘੋਰ ਖਾਪ ਕੋ ਫਲੁ ਇਹੁ ਪੈਹੈ॥੧੨॥ਵਸਤੁ ਪਾਇ ਜੋ ਹੁਇਅਧਿ-
ਕਾਰੀ। ਇਹੀ ਰੀਤਿ ਹੈ ਸਕਲ ਮਝਾਰੀ। ਪਿਤ ਅਰੋਗ ਬਲਵਾਨ ਅਛੋਰੇ।
ਅਤਿ ਪ੍ਰਸੰਨ ਮਨੁਤਨੁ ਤਿਸਬੋਰੇ॥੧੩॥ਆਵਤਿ ਇਕਦਿਨਮਹਿੰਕਜਾਹੋਯੋ।
ਬਿਖ’ਬਿਨ ਮ੍ਰਿਤੁ ਕਾਰਨ ਨਹਿ ਕੋਯੋ’। ਬ੍ਰਿਧ ਆਦਿਕ ਪੱਖੀ ਇਸ ਭਏ।

ਹੋਰਨਾਂ ਨੂੰ (ਮਨੁੱਖ ਨਾਟ) ਕਰਕੇ ਦਿਖਾਵੇ ਹੋ। *ਭਾਵ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਾ ਰੂਪ। *ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ
ਫੁਲ ਚੁਣੇ। *ਉੱਜਲ [ਸਿਸ:, ਅਵਦਾਤ=ਸੁੱਤ, ਉੱਜਲ]। *ਹਥੀ ਆਪਣੀ। *ਘਬਰਾ,
ਕਾਹਲੀ। *ਜ਼ਹਿਰ। *ਕੋਈ ਨਹੀਂ। *ਪਾ:-ਸੁਖਰਾਸ। †ਪਾ:-ਨਰ ਜਬ।

ਕਿਸ ਕੋ ਤ੍ਰਾਸ ਨਹੀਂ ਮਨ ਕਏ॥੧੪॥ ਤਬੈ ਮੋਹਰੀ ਨੇ ਤਿਹ ਕਹੈ॥ ਕਾਰਨ
 ਬਿਨਾ ਕ੍ਰੋਧ ਕਿਮ ਲਹੈ॥ ਮਿਲਹੁ ਸਭਿਨਿ ਮਹਿ ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਉਚਾਰਿ॥ ਹੋਹਿ
 ਇਕਾਕੀ ਕਰਿਲਿਹੁ ਤਾਰ॥੧੫॥ ਮਧੁਰ ਬਾਕਤੇ ਬਰਜਨ ਕਰੈ॥ ਦ੍ਰਿਗਜਲ
 ਢਰੈ ਕਪਟ ਕੋ ਭਰੈ॥ ਮਹਾਂਦੇਵ ਨੇ ਪੁਨ ਸਮਝਾਯੋ॥ ਉਚਿਤ ਬੋਲਿਬੋਤੁ ਬ
 ਬਨਿ ਆਯੋ॥੧੬॥ ਦੂਰ ਦੂਰ ਕੇ ਨਰ ਸੁਨਿ ਕਰਿਕੈ॥ ਕਯਾ ਕਹਿਹੈ॥ ਤੁਵਥਾਕ
 ਸਿਮਰਿਕੈ॥ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਸੁਨਿ ਤੁਸੁਨਿ ਠਾਨੀ॥ ਉਰ ਸੀਤਲ ਨਿਤ ਆਤਮ
 ਗਯਾਨੀ॥੧੭॥ ਬਹੁ ਲੋਕਨ ਤਿਹ ਕੇ ਸਮਝਾਵਾ॥ ਰਹੈ ਤਹਾਂ ਬਡ ਚਿੰਤ
 ਉਪਾਵ॥—ਲੈਹੋ ਪਾਗਸਭਿਨਿ ਤੇ ਇਹਾਂ॥ ਯਾਂਤੇ ਰਹਤਿ ਭਯੋ ਦੁਖਿ ਮਹਾਂ॥੧੮॥
 ਇਸ ਬਿਧਿ ਬਸਿਕੈ ਗੋਇੰਦਵਾਲ॥ ਦ੍ਰਾਦਸ ਦਿਵਸਨ ਕੇ ਤਹਿ ਟਾਲਿ॥
 ਤ੍ਰੇਦਸਮੇਂ ਮਹਿ ਕ੍ਰਿਤ ਸਭਿ ਕੀਨਿ॥ ਜਥਾ ਜੋਗ ਜੈਸੇ ਕਹਿਦੀਨਿ॥੧੯॥ ਤਬੈ
 ਮੋਹਰੀ ਮਿਲਿ ਸਭਿ ਸੰਗ॥ ਕਹੈ ਬੰਧਾਵਨ ਪਾਗ ਪ੍ਰਸੰਗ॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਰਾਮਦਾਸ
 ਜਿਮ ਭਾਖਾਹਮ ਤੇ ਕਰਹਿ ਤਥਾ ਅਭਿਲਾਖਾ॥੨੦॥ ਬਿਧ ਨੇ ਭਨੈ॥ ਗੁਰੂ
 ਜਿਸ ਆਇਸੁ॥ ਤੁਮਹਿ ਉਚਿਤ ਪਿਤ ਥਾਨ ਬਿਠਾਇਸੁ॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਅਮਰ
 ਅੰਸੁ ਤੁਮ ਅਹੋ॥ ਜਥਾ ਜੋਗ ਕੀਜੈ ਜਿਮ ਲਹੈ॥੨੧॥ ਬਹੁਰ ਮੋਹਰੀ ਸੁਨਿਕੈ
 ਕਹੈ॥ ਨੀਕੇ ਤਥਾ, ਜਥਾ ਤੁਮ ਲਹੈ॥ ਤਉ ਸੁ ਪ੍ਰਿਥੀਆ ਬਡ ਹੰਕਾਰੀ॥
 ਦਰਬ ਅਧਿਕ ਤੇ ਗਰਬਤਿ ਭਾਰੀ॥੨੨॥ ਬਹੁਰ ਪਰਹਿ ਸਭਿਹਿਨਿ ਕੇ ਸੰਗ॥
 ਕਹਿਨ ਕਠੋਰ ਸੁਭਾਇ ਕੁਵੇਗ॥ ਦ੍ਰੈਸ ਰਚਹਿਗੋ ਸੰਗਹ ਮਾਰੇ॥ ਇਹੀ ਲਹੈਗੋ,
 ਇਨਹਿ ਬਿਗਾਰੇ॥੨੩॥ ਯਾਂਤੇ ਬੈਠੈ ਸਭਾ ਲਗਾਇ॥ ਪੁਰਬ ਲਖੀਅਹਿ ਤਾਂਹਿ
 ਸੁਭਾਇ॥ ਕਿਮ ਬੋਲਹਿ ਪਾਰੁਖ^੧ ਕਰਿ ਲੀਜਹਿ॥ ਬਹੁਰੇ ਪਾਗ ਬੰਧਾਇ
 ਬਪੀਜਹਿ॥੨੪॥ ਦ੍ਰੈਸੀ ਮਹਾਂ, ਨ ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਸੁਭਾਉ॥ ਪਰਜਸ ਤੇ ਅਤਿਸੈ ਤਪ-
 ਤਾਉ॥ ਇਮ ਬਿਚਾਰਿ ਬਾਪੀ ਦਰਬਾਰ॥ ਬੈਠੈ ਲਘੁ ਬਡ ਸਭਾ ਮਝਾਰ॥੨੫॥
 ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਪ੍ਰਿਥੀਆ ਤਖਿ ਆਇਵ॥ ਮਹਾਂਦੇਵ ਤਹਿ ਆਨ ਬਿਰਾਇਵ॥
 ਬਿਧ ਆਦਿਕ ਸਿਖ ਜੇ ਸਮੁਦਾਏ॥ ਸਕਲ ਹਕਾਰੇ ਤਹਿ ਚਲਿ ਆਏ॥੨੬॥
 ਕਹੈ ਮੋਹਰੀ ‘ਬਡ ਬਚ ਲੀਕਾ॥ ਚਹੀਅਹਿ ਸਭਿਨਿ ਲਖਹਿ ਤਿਹ
 ਨੀਕਾ’॥ ਅਬਿ ਜਿਮ ਮਤਿ ਹੋਵਹਿ ਸਭਿਹੀ ਕਾ॥ ਉਚਿਤ ਜਾਨ ਕਰੀਅਹਿ

^੧ ਮੁਨਾਸਬ ਵਾਕ ਬੋਲਣੇ (ਇਸ ਵੇਲੇ) ਤੈਨੂੰ ਬਣ ਆਉਂਦੇ ਹਨ । ^੨ ਜਿਸਨੂੰ । ^੩ ਇਹੀ
 ਸਮਝੇਗਾ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਵਿਗਾੜ ਕੀਤਾ ਹੈ (ਭਾਵ ਸਾਡੇ ਸਿਰ ਦੇਸ਼ ਬੱਧੇਗਾ) । ^੪ ਪ੍ਰੀਤਿਆ ।
^੫ (ਰਾਜ ਕੇ) ਬਚਨ ਦੀ ਲੀਕ ਵਰਗੀ ਹੈ, ਸਭ ਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸਨੂੰ ਚੰਗਾ ਸਮਝਣ ।

ਸੁਭ ਟੀਕਾ ॥੨੭॥ ਸਿਖ ਸੇਵਕ ਸਨਬੰਧੀ ਸਾਰੇ । ਜਿਮ ਆਛੇ ਤਿਮ ਕਰਹੁ
ਉਚਾਰੇ' । ਸੁਨਿ ਪ੍ਰਿਥੀਆ ਨਹਿ ਸਕਜੇ ਸਹਾਰਾ ॥ ਖੁਨਸਜੇ ਮੁਖ ਤੇ ਕਰਤਿ
ਉਚਾਰਾ ॥੨੮॥ 'ਸੁਮਤਿਵੰਤ' । ਤੁਮ ਕਜੇ ਨ ਬਿਚਾਰੋ । ਅਧਿਕਾਰੀ ਕੋ ਹੋਰਿ
ਉਚਾਰੋ ॥ ਕਰੇ ਕ੍ਰੋਧ ਜੇ ਪਿਤ ਕਹਿ ਦੀਨੋ ॥ ਬਡੇ ਅਲਪ ਕਿਮ ਹੈ ਚਿਤ ਚੀਨੋ
॥੨੯॥ ਜੇਕਰਿ ਤੁਮ ਮਿਰਜਾਦ ਬਿਗਾਰੋ । ਅਪਨੀ ਸੰਤਤਿ ਓਰ ਨਿਹਾਰੋ ।
ਸਭਿਕੈ ਬਿਗਰ ਜਾਇ ਕੁਲ ਰੀਤਿ ॥ ਹੋਹਿ ਸੁਛੈਦ ਚਲਹਿ ਬਿਪ੍ਰੀਤ' ॥੩੦॥
ਪੁਨ ਬ੍ਰਿਧ ਅਪਰ ਮੋਹਰੀ ਭਨਜੋ ॥ ਸ੍ਰੀਗੁਰ ਵਾਕ ਭਲੋ ਤੁਮ ਸੁਨਜੋ ॥ ਹਮ ਤੋ
ਨਹਿ ਉਲੰਘਿ ਤਿਹ ਸਕਿਹੋ ॥ ਅਪਰ ਕਰਨ ਤਕਿਕੈ ਸਭਿ ਜਕ ਹੈ' ॥੩੧॥
ਇਮ ਕਹਿ ਪਾਗ ਹਾਥ ਮਹਿ ਲੀਨਿ । ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਕੋ ਦੋਨਹੁ ਦੀਨ ।
ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਸੁਭਾਉਪਿਤਾ ਅਨੁਕੂਲਾ ॥ ਹਰਖ ਸੋਕਕੋ ਨਾਸਜੋ ਮੁਲਾ ॥੩੨॥ ਕਰਜੋ
ਬਿਚਾਰ-ਪਾਗ ਮਹਿ ਕਜਾ ਹੈ । ਮਿਟਤ ਨ ਕਿਮੁ ਜੇ ਪਿਤਾ ਕਿਯਾ ਹੈ ॥ ਤਿਨ
ਕੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਸਦਾ ਸਥਿਰ ਹੈ । ਛੀਨੀ ਜਾਇ ਨ ਲਗਿ ਤਸਕਰ ਹੈ ॥੩੩॥
ਕੋਟਿ ਉਪਾਇ ਕਰੇ ਨਹਿ ਜਾਇਜੇ ਕਰਤੇ ਦੀਨਸਿ ਰੰਗ ਲਾਇ । ਨਾਹਕ
ਕਲਹ ਉਠਾਵਹਿ ਕਾਹਿ- ॥ ਇਮ ਬਿਚਾਰ ਕਰਿਕੈ ਚਿਤ ਮਾਂਹਿ ॥੩੪॥ ਪਾਗ
ਗਹੇ ਬੰਦੈ ਜੁਗ ਹਾਥ । ਸਮ ਚਿਤ ਨਿਤ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਨਾਥ । ਕਹਤਿ
ਭਏ 'ਬਡ ਭ੍ਰਾਤ ਹਮਾਰੇ । ਹਮ ਅਲੰਬ ਰਹਿ ਸਦਾ ਤੁਮਾਰੇ ॥੩੫॥ ਛਿਮਹੁ
ਕ੍ਰੋਧ ਅਰੁ ਬੈਰ ਤਿਆਗਹੁ ॥ ਹਿਤੁ ਜਾਨਿ ਅਪਨੇ, ਅਨੁਰਾਗਹੁ' । ਪਿਤ ਸੰਮਤ
ਸਭਿ ਨੇ ਇਹੁ ਪਾਗ ॥ ਮੋਕਹੁ ਅਬਹਿ ਬੰਧਾਵਨ ਲਾਗ ॥੩੬॥ ਜੇਕਰਿ ਅਪਨੇ
ਰੋਸ ਨਿਵਾਰਹੁ । ਲੇਹੁ ਪਾਗ ਸਿਰ ਉਪਰ ਧਾਰਹੁ । ਬੈਰ ਨ ਕੀਜਹਿ ਬਹੁਰ
ਕਦਾਈ । ਪ੍ਰਤਿਪਾਰਹੁ ਲਖਿਕੈ ਲਘੁ ਭਾਈ' ॥੩੭॥ ਇਮ ਸੁਨਿ' ਸਭਿ ਕੋ
ਦੇਖਤਿ, ਲੈ ਕੈਸਿਰ ਪਰ ਪਾਗ ਬੰਧੀ ਹਰਖੈ ਕੈ ॥ ਮਾਨਜੇ ਮਨ ਮਹਿ-ਮੈਂ ਗੁਰ
ਭਇਉ । ਨਿਜ ਅਧਿਕਾਰ ਬਿਚਾਰਤਿ ਲਇਉ- ॥੩੮॥ ਤੁਸਨਿ ਰਹੇ' ਦੇਖਿ
ਕ੍ਰਿਤ ਤਾਂਹੀ ।-ਅਰਜਨ ਗੁਰੂ-ਲਖਹਿ ਮਨ ਮਾਂਹੀ । ਪੁਨ ਅਪਨੇ ਅਪਨੇ
ਸਭਿ ਥਾਨ ॥ ਕਰਹਿ ਸਰਾਹਨ ਗੁਨਨਿ' ਮਹਾਂਨ ॥੩੯॥ 'ਨਿਰਹੰਕਾਰ ਸ਼ਾਂਤਿ
ਚਿਤ ਧੀਰ ॥ ਹਰਖ ਸੋਕ ਨਹਿ ਲੋਸ, ਗੰਭੀਰ । ਸਕਲ ਗੁਨਨ ਤੇ ਜਾਨਜੇ
ਨੀਕਾ ॥ ਪਿਤ ਨੇ ਪਰਖ ਕੀਨ ਤਬਿ ਟੀਕਾ' ॥੪੦॥ ਅਗਲੇ ਦਿਵਸ ਸੰਗਤਾਂ

੧ਹੇ ਸਿਆਣਓ ! ੨ਭਰਦੇ ਹਾਂ, ਜਕਦੇ ਹਾਂ । ੩ਪਿਆਰ ਕਰੋ । ੪ਇਉਂ ਸੁਣਕੇ (ਪ੍ਰਿਥੀਏ
ਨੇ । ੫(ਸੰਗਤ ਦੇ ਲੋਕ) ਖੁਪ ਰਹੇ । ੬(ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ) ਮਹਾਨ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ।

ਆਈ । ਰੀਤਿ ਅਨੇਕ ਉਪਾਇਨ ਲਜਾਈ । ਸਭਿ ਬਿਤੰਤ ਸੁਨਿ ਨਿਰਨੇ
ਕੀਨੁ।ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਕਉ ਸਤਿਗੁਰ ਚੀਨਿ॥੪੧॥ ਬ੍ਰਿੰਦ ਅਕੋਰਨ ਅਰਪਿ
ਅਗਾਰੀ॥ਸਭਿ ਸੰਗਤਿ ਨੇ ਬੰਦਨ ਧਾਰੀ । ਮਨੋ ਕਾਮਨਾ ਪਾਵਨ ਕਰਿਹੀਂ ।
-ਰਾਮਦਾਸ ਗੁਰ ਇਹੀ-ਨਿਹਰਿਹੀਂ ॥ ੪੨ ॥ ਹੋਰਿ ਹਜ਼ਾਰਨ ਧਨ ਕੋ*
ਆਇਵ । ਜਰਨੋ ਨ ਪ੍ਰਿਥੀਆ ਜਰਨੋ ਰਿਸਾਇਵ* । ਰਹਨੋ ਉਪਾਇ ਕਰਤਿ
ਬਹੁਤੇਰੇ । ਕੋ ਸਿਖ ਸੇਵਕ ਗਯੋ ਨ ਨੇਰੇ ॥੪੩॥ ਦਿਵਸ ਆਗਲੇ ਪੁਨ ਸਿਖ
ਆਏ।ਦੇਖਿ ਪ੍ਰਿਥਮ ਜਿਉਂ,ਤਿਨ ਅਰਪਾਏ।ਦੂਰਦੂਰ ਕੀ ਸੰਗਤਿ ਆਵਹਿ ।
ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਕੋ ਸੀਸ ਨਿਵਾਵਹਿ ॥੪੪॥ ਕਿਤਿਕ ਦਿਵਸ ਦੇਖਤਿ ਦੁਖ
ਹੋਵਤਿ।ਅਪਨੋ ਮਹਾਂ ਅਨਾਦਰ ਜੋਵਤਿ।-ਦੋਸ ਮੋਹਰੀ ਆਦਿਕ ਕੇਰਾ।ਬਿਧ
ਆਦਿਕ ਸਿਖ ਕੇਰ ਘਨੇਰਾ-॥੪੫॥ਜਰਤਿ ਰਿਦੈ ਨਹਿ ਚਲਤਿ ਉਪਾਈ।
-ਮੋ ਢਿਗ ਭੇਟ ਏਕਨਹਿ ਆਈ॥ਸਿੱਖਸੰਗਤਿ ਕੋ ਇਹੁ ਭਰਮਾਵੈ।ਸ੍ਰੀਅਰ-
ਜਨ ਕੋ ਕਹਿ ਪੁਜਵਾਵੈ॥੪੬॥ਮੁਝ ਆਛੇ ਨਹਿ ਇਹਾਂ ਬਸਾਵੈਂ।ਜਾਉਂ ਸੁਧਾ-
ਸਰ ਬਿਖੈ ਪੁਜਾਵੈਂ-।ਇਮ ਬਿਚਾਰਿ ਦੁਖ ਪਾਇ ਘਨੇਰਾ । ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ
ਗਮਨਜੋ ਢੇਰਾ॥੪੭॥ਜਹਾਂਗੀਰ ਪਤਿਸ਼ਾਹ ਭਯੋ ਹੈ।ਸੁਲਹੀ ਤਿਹ ਉਮਰਾਵ
ਕਿਯੋ ਹੈ । ਸੋ ਮਾਝੇ ਮਹਿ ਚਲਿ ਕਰਿ ਆਯੋ । ਲਸਕਰ ਮਹਾਂ ਸੰਗ ਮਹਿ
ਲਜਾਯੋ ॥੪੮॥ ਪ੍ਰਿਥੀਆ ਬਿਨ ਪੂਜਨ ਦੁਰਿਤਾਈ* । ਸੁਲਹੀ ਆਵਨ ਕੀ
ਸੁਧਿ ਪਾਈ । ਬਡ ਸਮਾਜ ਕਰਿ ਮਿਲਜੋ ਸੁ ਤਾਂਹਿ । ਵਸਤੁ ਅਮੋਲਕ ਦੈ
ਕਰਿ ਵਾਹਿ* ॥੪੯॥ ‘ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਗਾਈ ਪਰ ਹਮ ਹੈਂ। ਸਕਲ ਮੁਲਖ ਕੋ
ਮਾਲਿਕ ਤੁਮ ਹੈਂ’।ਮੁਲਾਕਤ ਕੀਨਸਿ ਚਿਤ ਚਹਿਕੈ ।-ਬਨਹਿ ਸਹਾਇਕ
ਕਬਿ-ਇਮ ਲਹਿਕੈ॥੫੦॥ਸੁਨਿ ਸੁਲਹੀ ਨੇ ਬਹੁ ਸਨਮਾਨ॥ ‘ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ
ਜਗ ਪੀਰ ਮਹਾਂਨਾ । ਨਿਜ ਮੁਰਾਦ ਹਮ ਤੁਮ ਤੇ ਪਾਵਹਿ । ਕਰਹਿ ਬੰਦਗੀ
ਸੇਵ ਰਿਝਾਵਹਿ’ ॥੫੧॥ ਇਮਿ ਕਹਿ।ਤਿਨ ਤੁਰੰਗ ਇਕ ਦੀਨਾ । ਰਜਤ*
ਸ਼ੀਗਾਰਤਿ ਸੁੰਦਰ ਜੀਨਾ । ਅਪਰ ਦਰਬ ਅਰਪਜੋ ਕੁਛ ਆਗੇ।ਹਿਤ ਕਰਿ
ਮਿਲੇ ਅੰਗ ਸੰਗ ਲਾਗੇ ॥੫੨॥ ਪੁਨ ਪ੍ਰਿਥੀਏ ਨੇ ਕਹਿ ਮਿਦੁ ਬੋਲਾ।ਸਿਰੇ-
ਪਾਉ ਦੀਨਸ ਬਹੁ ਮੋਲਾ । ਕਹਿ ਕਰਿ ਕੀਨ ਸਖਾਪਨ* ਦੈਉ । ਦੇਨ ਲੇਨ
ਕਰਿ ਹਿਤ ਮੈਂ ਸੋਊ ॥੫੩॥ਸੁਲਹੀ ਸੰਗ ਤੁਰਕ ਜੋ ਔਰ*।ਜਿਨ ਸੋ ਪਰਚ

*ਸਹਿ ਨ ਸਕਿਆ ਸੜ ਗਿਆ ਗੁੱਸੇ ਨਾਲ । *ਪੂਜਾ ਦੀ ਅਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੀ ਚਿੰਤਾ ਵਿਚ । *ਉਸ ਨੂੰ । *ਚਾਂਦੀ ਨਾਲ । *ਮਿੱਤ੍ਰਤਾਈ । *ਭਾਵ ਸੁਲਹੀ ਦੇ ਮੁਸਾਹਿਬ । *ਪਾ:-ਜੈ ।

ਚਹਤਿ ਸਭਿ ਠੋਰ । ਹਿਤੁ ਹੁਤੇ, ਤਿਨ ਕੋ ਤਿਸ ਕਾਲਾ । ਸਿਰੋਪਾਉ ਅੰਰੁ
 ਵਰਥ ਬਿਸਾਲਾ ॥ ੫੪ ॥ ਦੇਕਰਿ ਪ੍ਰਿਥੀਏ ਨੇ ਅਪਨਾਏ^੧ । ਲੇ ਕਰਿ
 ਸਰਬ ਰਿਦੇ ਹਰਖਾਏ । ਕਰਹਿ ਸਿਫਤ ਸੁਲਹੀ ਕੇ ਤੀਰ । ‘ਪ੍ਰਿਥੀ ਚੰਦ
 ਆਛੋ ਗੁਰ ਪੀਰ’ ॥ ੫੫ ॥ ਤੀਨ ਦਿਵਸ ਲਗ ਮਿਲਿਤੇ ਰਹੇ । ਤਬਿ ਸੁਲਹੀ
 ਆਦਰ ਕਰਿ ਚਹੇ । ‘ਜੋ ਤੁਵ ਕਾਰਜ ਹੋਇ ਸੁ ਕਰਹੂੰ* । ਸੁਧਿ ਜਬਿ ਦੇਉ
 ਸਦਾ ਅਨੁਸਰਿ ਹੂੰ* ॥ ੫੬ ॥ ਮਿੱਤ੍ਰ ਕਾਜ ਮੈ ਅਪਨੋ ਜਾਨੈ । ਜਹਾਂਗੀਰ ਤੇ ਤੁਵ
 ਸਨਮਾਨੈ’ । ਕਹਿ ਪ੍ਰਿਥੀਆ ‘ਬਖਸ਼ੋ ਗੁਰ ਪੀਰ । ਤੁਮ ਪਰ ਮਮ ਬਿਸਵਾਸ
 ਗਹੀਰ ॥ ੫੭ ॥ ਸਭਿ ਕਾਰਜ ਕੇ ਲਾਇਕ ਆਪ । ਅਪਰ ਨਹੀਂ ਮੁਝ ਕੋ
 ਸੀਤਾਪ । ਅਰਜਨ ਅਨੁਜ ਲੀਨ ਅਧਿਕਾਰਾ । ਅਰਪਹਿ ਧਨ ਸੰਗਤਿ ਤਿਸ
 ਸਾਰਾ ॥ ੫੮ ॥ ਤਿਹ ਕੇ ਸੰਗ ਬਾਦ ਹੈ ਮੇਰਾ ਹੋਇ ਪਰਹਿ ਕਬਹੂੰ ਬਡ ਝੇਰਾ† ।
 ਤਬਿ ਮੈਂ ਤੁਮਰੀ ਚਹੁੰ ਸਹਾਇ । ਅਪਰ ਨਹੀਂ ਕੋ ਮੁਝ ਦੁਖਦਾਇ’ ॥ ੫੯ ॥
 ਸੁਲਹੀ ਕਹੈ ‘ਨਚਿੰਤ ਰਹੀਜਹਿ । ਜਿਮ ਤੁਮ ਚਹੇ ਤਬਾ ਕਹਿ ਦੀਜਹਿ
 ਪਰਹਿ ਕਾਜ ਕੁਛ ਤੇਰੇ ਆਇ । ਸਰਬ ਸਵਾਰੋਂ ਮੈਂ ਬਲ ਲਾਇ’ ॥ ੬੦ ॥
 ਇਮਿ ਆਪਸ ਮਹਿਕਹਿ ਸੁਨਿ ਕਰਿਕੈ । ਸੁਲਹੀ ਬਿਦਾ ਭਯੋ ਤਬਿ ਚਰਿਕੈ ।
 ਬਹੁ ਧਨ ਖਰਚ ਤੁਰਕ ਅਪਨਾਯੋ—ਨਹਿੰਮੋ ਸਮੁ ਕੋ—ਉਰਗਰਬਾਯੋ ॥ ੬੧ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ ਦੁਤਿਯ ਭਾਸੇ ‘ਪ੍ਰਿਥੀਆ’ ਸੁਲਹੀ ਮੰਠ ਕੋ ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਠਨੈ ਭਾਮ ਪੰਚਵਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ । ੨੫ ॥

੨੬. [ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਜੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਪੁੱਜੇ । ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਆਗਰਿਓਂ ਆਏ]
 ਦੋਹਰਾ ॥ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਗੁਰਤਾ ਲਏ ਹੋਈ ਸ਼ਕਤਿ ਬਿਸਾਲ । ਨੌ ਨਿਧਿ
 ਰਿਧਿ, ਸਿਧਿ ਅਸ਼ਟ ਦਸਯੁ ਆਗੈ ਬਿਤਿ ਸਭਿ ਕਾਲ ॥ ੧ ॥ ਭੋਪਈ ॥
 ਤੀਨ ਲੋਕ ਮਹਿ ਅਸ ਨਹਿੰ ਕੋਈ । ਚਹੈਂ ਸੁ ਕਰੈਂ ਹਟਾਵੈ ਜੋਈ । ਇੰਦ੍ਰ
 ਸਮੇਤ ਦੇਵਤਾ ਸਾਰੇ । ਰਹਹਿ ਸਦਾ ਆਇਸੁ ਅਨੁਸਾਰੇ ॥ ੨ ॥ ਜਿਸ ਕੋ ਚਹਹਿ
 ਨਰਕ ਮਹਿ ਪਾਵਹਿ । ਨਰਕ ਬਿਥੀ ਤੇ ਸਰਗ ਪੁਚਾਵਹਿ । ਮਹਾਰਾਜ ਪਦ
 ਬਖਸ਼ਹਿ ਰੰਕ^੧ ਰੰਕ ਕਰਹਿ ਰਾਜਾ ਭੂਬੰਕ^੨ ॥ ੩ ॥ ਕਹਹਿ ਬਚਨ ਜੀਵਤਿ
 ਕੋ ਮਾਰਹਿ । ਮਰਤੇ ਕੋ ਤਤਕਾਲ ਉਥਾਰਹਿ । ਰਿਸ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਸਫਲ
 ਬਿਸਾਲਾ । ਨਾਸ਼ਨਿ ਬਖਸ਼ਨਿ ਹੈ ਤਤਕਾਲਾ ॥ ੪ ॥ ਇਮ ਸਮਰਥਤਾ ਕਹਾਂ

^੧ਅਪਣੇ ਕੀਤੇ । ^੨ਕੰਗਾਲ ਨੂੰ । ^੩ਭਰਵੱਟੇ ਦੇ ਟੋਢੇ ਕਰਨ ਨਾਲ ਭਾਵ ਇਸ਼ਾਰੇ ਮਾਰੂ ਨਾਲ
 ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਰੰਕ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ। *ਪਾ:—ਕਰਹੂੰ । ਅਨੁਸਰਹੂੰ । †ਪਾ:—ਸੁਧ ਕਹਿ। ਮੁਝ
 ਕਹਿ। ‡ਪਾ:—ਹੋਇ ਸਰਹਿ ਕਬਹੂੰ ਬਡ ਝੇਰਾ । §ਪਾ:—ਨੌ ਨਿਧਿ, ਸਿਧਾਂ ਅਸ਼ਟ ਦਸ ।

ਛੁਪਾਈ॥ਅਨਿਕ ਹੇਤ ਤੇ ਹੋ ਬਿਦਤਾਈ॥ ਸਿਖ ਸੇਵਕ ਪਰਖਹਿ ਬਹੁਭਾਂਤੀ॥
 ਸਭਿ ਘਟ ਘਟ ਕੀ ਜਾਨਹਿ ਬਾਤੀ ॥ ੫ ॥ ਅਜਮਤ ਜੁਤਿ ਸਿਖ ਕੇਤਿਕ
 ਅਹੈ॥ ਗੁਰੁ ਸਰੂਪ ਰਿਦੈ ਸਭਿ ਲਹੈ॥ ਕਰਹਿ ਬੰਦਨਾ ਸੇਵਹਿ ਪਾਸ॥ ਖਰੇ
 ਹੋਇ ਬੋਲੈ ਅਰਦਾਸ॥੬॥ ਰਾਮਦਾਸ ਗੁਰ ਸੁਨਹਿ ਚਲਾਨਾ॥ ਸੰਗਤਿ ਆਇ
 ਭੇਟ ਲੇ ਨਾਨਾ॥ ਦਰਸਨ ਕਰਹਿ ਭਾਵਨਾ ਪਾਵਹਿ॥ ਗੁਨ ਗਨ ਗਾਵਤਿ
 ਸਦਨ ਸਿਧਾਵਹਿ॥੭॥ ਦੇਸ ਬਿਦੇਸਨ ਭੇ ਬੱਖਜਾਤਾ॥ ਗਾਵੀ ਪਰ ਬੈਠੇ ਲਘ
 ਤਾਤ॥ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕੀ ਜੋਤਿ ਬਿਲੀਦਾ॥ ਮਹਿਦ ਬਿਰਾਜਤਿ ਅਰਜਨਚੰਦ^੧
 ॥੮॥ ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਪ੍ਰਿਥੀਆ ਰਹਜੈ॥ 'ਮੈਂ ਗੁਰ ਬਨਜੈ' ਬਹੁਤ ਹੀ ਕਹਜੈ॥
 ਤਉ ਨ ਪੂਜਾ ਕੋਇ ਚਢਾਵਹਿ॥ ਨਹੀਂ ਜਾਇ ਕਰਿ ਸੀਸ ਨਿਵਾਵਹਿ॥੯॥
 ਬਹੁਤ ਬਿਸੁਰਤਿ ਕਰਤਿ ਉਪਾਇ॥ ਸੰਗਤ ਪਰ ਕੁਛ ਬਸਨ ਬਸਾਇ^੨॥
 ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਜੀ ਗੋਇੰਦਵਾਲਾ॥ ਕੇਤਿਕ ਮਾਸ ਬਸੇ ਸੁਖਨਾਲਾ॥੧੦॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ
 ਰਾਮਦਾਸਗੁਰਦਾਸ॥ ਪਠਜੈ^੩ ਆਗਰੇ ਸੰਗਤਿ ਪਾਸ॥ ਸੋ ਭੀ ਤਜਾਰ ਹੋਇਚਲਿ
 ਪਰਯੋ॥ ਸੁਨਿ-ਪਰਲੋਕ ਪਿਆਨਾ ਕਰਿਯੋ^੪-॥੧੧॥ ਗੁਰ^੫ ਦੇ ਦਿਜਨ ਦਾਨ
 ਬਹੁਤੇਰਾ॥ ਜਾਚਕ ਤ੍ਰਿਪਤ ਕਰੇ ਤਿਸ ਬੇਰਾ॥ ਕਲਪਤਰੂ ਅਨੁਮਾਨਤਿ
 ਕੋਈ॥ ਕੈ ਚਿੰਤਾਮਨਿ ਕੈ ਬਪੁ^੬ ਹੋਈ॥੧੨॥ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਨਿਕਟ ਜੇ ਗ੍ਰਾਮ॥
 ਸੁਨਿ ਜਾਚਕ ਆਏ ਤਜਿ ਧਾਮ॥ ਮਨ ਬਾਂਛਤ ਸਭਿ ਲੋਕਰਿ ਗਮਨੇ॥ ਸਰਬ
 ਕਰਤਿ ਜਸੁ ਨਿਜ ਨਿਜ ਭਵਨੇ ॥੧੩॥ ਹੇਤ ਪਿਤਾ ਬਹੁ ਦੀਨਸਿ ਦਾਨ॥
 ਕੀਰਤਿ ਪਸਰੀ ਬਿਦਤ ਜਹਾਨ॥ ਪੁਨ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਰਿਦੈ ਬਿਚਾਰ॥ ਪਿਤਾ
 ਨਗਰ ਬਸਿਬੇ ਹਿਤ ਧਾਰਾ॥੧੪॥-ਨਾਨੋ ਕੋ ਇਸ ਥਲ ਪਰਵਾਰ॥ ਬਸਹੁ
 ਸੁਖੀ ਨਿਤ ਬਧਹੁ ਉਦਾਰ॥ ਬਸਿਬੇ ਇਹਾਂ ਅਜੋਗ ਹਮਾਰੋ॥ ਸੰਗਤਿ ਦਿਨ-
 ਪ੍ਰਤਿ ਆਇ ਹਜ਼ਾਰੋ॥੧੫॥ ਖੇਦ ਹੋਤਿ ਸਭਿ ਹੀ ਬਿਧਿ-, ਜਾਨਜੋਚਲਨ
 ਸੁਧਾਸਰ ਕੋ ਹਿਤ ਠਾਨਜੋ॥ ਮੋਹਨ ਅਪਰ ਮੋਹਰੀ ਸਾਥ॥ ਨਮੋ ਠਾਨਿ ਸ੍ਰੀ
 ਅਰਜਨ ਨਾਥ ॥੧੬॥ ਕਹਜੈ 'ਪਿਤਾ ਕੀ ਆਇਸੁ ਮੋਹਿ॥ ਕਾਰ ਸੁਧਾਸਰ
 ਕਰਿਬੇ ਜੋਹਿ॥ ਤਹਾਂ ਪਹੁੰਚਿ ਹਮ ਚਹਤਿ ਕਰਾਈ'॥ ਇਮ ਕਹਿ ਮਾਤੁਲੁ^੭
 ਆਗਜਾ ਪਾਈ॥੧੭॥ ਤਜਾਰੀ ਕਰੀ ਸਗਲ ਸੰਗ ਮਿਲੇ॥ ਚਵਿ ਵਾਹਨਿ ਪਰ

^੧ਵੱਸ ਨਹੀਂ ਚਲਦਾ । ^੨ਭੋਜਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ । ^੩(ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਨੇ) ਪਰਲੋਕ ਜਾਣਾ
 ਕੀਤਾ ਸੁਣਕੇ । ^੪ਗੁਰੂ(ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ) ਨੇ । ਭਾਵ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਦੇਣ ਤੋਂ ਹੈ । ^੫ਸਰੀਰ,
 ਸਰੂਪ । ^੬ਭਾਵ ਪਿਤਾ ਜੀ ਦੇ ਨਗਰ (ਰਾਮਦਾਸ ਪੁਰੇ) ਵਿਚ ਵੱਸਣੇ ਨੂੰ ਜੀ ਕੀਤਾ । ^੭ਮਾਮੇ ਦੀ।

ਮਾਰਗ ਚਲੇ । ਨਿਸ ਇਕ ਬਸਿਕੈ ਪੰਥ ਮਝਾਰਾ । ਪਹੁੰਚਤਿ ਭੇ ਸਤਿਗੁਰੁ
ਉਦਾਰਾ॥੧੮॥ ਪਿਤਾ ਸਥਾਨ ਮਾਥ ਕੋ ਟੇਕਾ । ਨਿਸ ਗ੍ਰਿਹ ਪ੍ਰਵਿਸੇ ਜਲਪਿ
ਬਿਬੇਕਾ । ਬੰਸਨ ਲਗੇ ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਮੈਂ । ਸਿਮਰਹਿ ਸਤਿਗੁਰ ਆਗਾ
ਉਰ ਮੈਂ ॥ ੧੯ ॥ ਸੰਗਤਿ ਸਕਲ ਆਇ ਕਰਿ ਪਾਸ । ਅਰਪਹਿ ਭੇਟ
ਕਰਹਿ ਅਰਦਾਸ । ਨਗਰ ਆਗਰੇ ਤੇ ਕਰਿ ਬਾਸ । ਸੰਗਤਿ ਬ੍ਰਿੰਦ ਸੰਗ ਗੁਰ-
ਦਾਸ ॥੨੦॥ ਗੁਰ ਦਰਸਨ ਕੇ ਕਾਰਨ ਆਵਤਿ ਪ੍ਰੇਮ ਸਹਤ ਸ਼ਬਦਨਿ ਕੋ
ਗਾਵਤਿ । ਸੰਗਤ ਮਿਲਹਿ ਕੀਰਤਨ ਕਰੇ । ਸ਼੍ਰੋਮਤ ਹੋਇ ਟਿਕ ਹੈਂ ਨਿਸ
ਪਰੇ ॥ ੨੧ ॥ ਪ੍ਰਿਥਮ ਜਾਮ ਅਰੁ ਪਾਛਲ ਜਾਮ । ਗਾਵਤਿ ਸੰਗਤਿ ਕੀਰਤਿ
ਨਾਮ^੧ । ਪੰਥ ਚਲਤਿ ਮਿਲਿ ਕਿਰਤਨ ਕਰੈ । ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰੇਮ ਮਹਾਂ ਉਰ
ਧਰੈ ॥੨੨॥ ਇਮ ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਸੰਗਤ ਚਲਿ* ਆਵਤਿ । ਮੁਖਿ ਗੁਰਦਾਸ
ਸਭਿਨਿ ਹਰਖਾਵਤਾਤੀਰ ਬਿਪਾਸਾਕੇ ਤਬ ਆਏ । ਜਲਗੀਭੀਰ ਬਾਹ ਨਹਿ
ਪਾਏ ॥੨੩॥ ਨਿਕਟ ਤਰੀ ਨਹਿ, ਉਤਰਹਿ ਪਾਰਾਠਾਂਵੇ ਹੋਰਹਿ ਨਦੀ ਕਿਨਾਰਾ
—ਬਸਹਿ ਜਾਮਨੀ ਜੇ ਇਸ ਬਾਨ । ਆਵਹਿ ਨੌਕਾ ਪ੍ਰਾਤੀ ਜਾਨ ॥ ੨੪ ॥
ਸਕਲ ਵਸਤੁ ਤੇ ਰਹਿ ਔਖਾਈ । ਸੰਗਤਿ ਸਗਰੀ ਸ਼੍ਰੋਮ ਕੋ ਪਾਈ—ਇਵ
ਬਿਚਾਰਤਿ ਉਰ ਗੁਰਦਾਸ । ਇਕ ਸਿਖ ਪਠਤਿ ਹੁਤੋ ਬਿਤ ਪਾਸ ॥੨੫॥
ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ:—

ਗੁਰ ਕਾ ਬਚਨੁ ਬਸੈ ਜੀਅ ਨਾਲੇ ॥ ਜਲਿ ਨਹੀ ਭੂਬੈ ਤਸਕਰੁ
ਨਹੀ ਲੇਵੈ ਭਾਹਿ ਨ ਸਾਕੈ ਜਾਲੇ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥

ਰੋਪਈ ॥ ਸੁਨਿ ਗੁਰਦਾਸ ਬਿਚਾਰਤਿ ਰਿਦੈ ।—ਗੁਰ ਸਮੁਝਾਇ ਨ ਡੂਬਹਿ
ਕਦੈ । ਸ਼ਬਦ ਆਸਰੇ ਹੋਵਹੁ ਪਾਰ—। ਇਮ ਨਿਸ਼ਚਾ ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ ਧਾਰਿ ॥
੨੬ ॥ ਸਭਿ ਸੰਗਤਿ ਕੋ ਕਹਾ ਬਝਾਈ। ਹਮ ਹੈਂ ਮੁਗਧ ਬੂਝ ਨਹਿ ਪਾਈ ।
ਭਵਜਲ ਗੁਰ ਕੋ ਸ਼ਬਦ ਉਧਾਰੈ । ਇਹ ਬਪੁਰੀ ਕਜਾ ਨਦੀ ਨ ਤਾਰੈ ? ॥
੨੭॥ ਧਰਿ ਸ਼ਰਧਾ ਗੁਰ ਕੋ ਬਚੁ ਮਾਨੋ । ਉਤਰਹੁ ਪਾਰ ਬਿਲਮੁ ਨਹਿ
ਠਾਨੋ^੨ । ‘ਸੱਤਿਨਾਮ’ ਗੁਰਦਾਸ ਉਚਾਰਾ । ਪ੍ਰਥਮ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ਨੈ ਨਦੀ ਮਝਾਰਾ
॥੨੮॥ ਜਾਨੁਲਗਾ^੩ ਜਲ ਭਾ ਸਲਿਤਾ ਕੋ । ਸੰਗਤਿ ਸਗਲ ਦੇਖਿ ਕਰਿ ਤਾਕੋ ।
‘ਸੱਤਿਨਾਮ’ ਕੋ ਉਚਰਜੋ ਆਛੇ । ਗਮਨ ਕੀਨ ਗੁਰਦਾਸਹਿ ਪਾਛੇ ॥੨੯॥
ਕਟ ਲਗਾ^੪ ਜਲ ਕਿਸ ਕੇ ਨਹਿ ਆਯੋ । ਸੰਗਤਿ ਸਕਲ ਪਾਰ ਉਤਰਾਯੋ ।

^੧ਨਾਮ ਦੀ ਕੀਰਤੀ । ^੨ਬੇੜੀ । ^੩ਗੋਛੇ ਤੱਕ । ^੪ਲੱਕ ਤੱਕ ।

*ਪਾ:—ਮਿਲ । ਨਿਤ ।

ਗੁਰਕੋਸ਼ਬਦ ਕਰਜੋ ਬਡ ਬੇਰਾ। ਭਏ ਪਾਰ ਸਗਰੇ ਬਿਨ ਬੇਰਾ॥੩੦॥ ਸਭਿ
 ਕੇ ਅਤਿ ਨਿਸ਼ਚਾ ਉਰ ਭਯੋ । ਸ਼ਬਦ ਆਸਰਾ ਦ੍ਰਿਫ ਮਨ ਕਯੋ। ਗੋਇੰਦ-
 ਵਾਲ ਪੁਰੀ ਮਹਿ ਆਏ । ਸਿਸ ਸ੍ਰੀ ਅਮਰ ਅੰਸ ਸਮੁਦਾਏ॥੩੧॥ ਖੇਲਤਿ
 ਮਿਲੇ ਪਰਸਪਰ ਸੋਊ । ਬਾਲਿਕ ਖੇਲ ਹੋਤਿ ਹੈ ਜੋਊ । ਕਿਸੀ ਬਾਤ ਪਰ
 ਬਾਕ ਅਲਾਵੈਂ । ‘ਹੁਇ ਹੈ ਇਮ ਜੇ ਸਤਿਗੁਰ ਭਾਵੈ’॥੩੨॥ ਸੁਨਿ ਕੈ ਮਨ
 ਗੁਰਦਾਸੁ ਬਿਚਾਰਾ॥-ਗੁਰ ਭਾਣਾ ਉਰ ਇਨ ਨੇ ਧਾਰਾ॥ ਯਾਂਤੇ ਇਹ ਬਾਲਕ
 ਗੁਰ ਰੂਪ । ਬੋਲਤਿ ਨਿਸ਼ਚੈ ਬਾਕ ਅਨੂਪ-॥੩੩॥ ਦੈ ਕਰ ਬੰਦਿ ਬੰਦਨਾ
 ਠਾਨੀ । ‘ਧੰਨ ਧੰਨ ਇਨ ਗੁਰਮਤਿ ਜਾਨੀ’ । ਕੀਨਸਿ ਨਿਸ ਬਿੱਸਾਮ ਸੁ
 ਨਗਰੀ॥ ਸਿਮਰਿ ਸਤਿਗੁਰੁ ਸੰਗਤਿ ਸਗਰੀ॥੩੪॥ ਪ੍ਰਾਤਿ ਉਠੇ ਬਾਪੀ ਇਸ਼-
 ਨਾਨੇ। ਅਮਰ ਅੰਸ ਕੋ ਬੰਦਨ ਠਾਨੇ । ਸੁਨੀ ਕੁਮਤਿ ਪ੍ਰਿਥੀਏ ਕੀ ਕਾਨ ।
 ਕੀਨਿ ਸੁਧਾਸਰ ਕੋ ਪਸਥਾਨ ॥੩੫॥ ਇਕ ਨਿਸ ਬਸਿ ਪਹੁੰਚੇ ਤਹਿ ਜਾਈ
 । ਤਬਿ ਗੁਰਦਾਸੁ ਰਿਦੈ ਠਹਿਰਾਈ ।-ਨਿਸਚੈ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਗੁਰ ਭਯੋ ॥
 ਤਉ ਮਨੋਰਥ ਐਸੇ ਕਯੋ॥੩੬॥ ਗੁਰ ਭਾਨਾ ਜਾਨੈ ਜਿਨ ਬਾਲਿਕ । ਮੈਂ
 ਤਿਨ ਕੋ ਬੰਦਨੋ ਤਤਕਾਲਕ । ਬਿਨਾ ਭਨੇ ਇਹੁ ਸਕਲ ਪ੍ਰਸੰਗ । ਜੇ ਕਰਿ
 ਬੁਝਹਿਗੇ ਮੁਝ ਸੰਗ ॥ ੩੭ ॥ ਤੋ ਜਾਨਹੁ ਮੈਂ ਗੁਰ ਇਹੁ ਭਏ । ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ
 ਪੰਚਮੁ ਤਨ ਲਏ-।ਏਵ ਮਨੋਰਥ ਕਰਿ ਉਰ ਮਾਂਹੀ । ਝੋਰਾ ਕੀਨ ਸੁਧਾਸਰ
 ਪਾਹੀ॥੩੮॥ ਨਿਸ ਬਿਤਾਇ ਕੀਨਸਿ ਇਸ਼ਨਾਨਾ । ਸਭਿ ਸੰਗਤਿ ਲੇ ਵਸਤੂ
 ਨਾਨਾ । ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਸੋਹਤਿ ਜਿਸ ਥਾਇੰ । ਜਾਇ ਸਭਿਨਿ ਬੰਦੇ ਤਿਨ
 ਪਾਇ॥੩੯॥ ਅਰਪੀ ਪੁੰਜ ਅਕੋਰ ਅਗਾਰੀ॥ ਦਰਸਨ ਤੇ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਸੁਖ ਭਾਰੀ
 । ਪ੍ਰੇਮਾਨੰਦ ਰਿਦੈ ਭਰਿ ਆਏ । ਗੁਰ ਰਵਿ ਪਿਖਿ ਦ੍ਰਿਗ ਕੰਜ ਖਿਰਾਏ ॥
 ੪੦॥ ਗੁਰਮੁਖ ਸਸਿ, ਚਕੋਰ ਚਖ ਕਰੇ’ । ਇਕ ਟਕ ਅਵਲੋਕਤਿ ਸਭਿ
 ਖਰੇ।ਗੁਰ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਲਖਿ ਪ੍ਰੇਮੁ ਬਿਸਾਲਾ॥ ਖੁਸ਼ੀ ਕਰੀ ਸਭਿ ਪਰ ਤਿਸ ਕਾਲਾ
 ॥ ੪੧॥ ਆਇਸੁ ਦੇ ਕਰਿ ਸਭਿ ਬੈਠਾਏ । ਮਨ ਬਾਂਛਤ ਸੰਗਤਿ ਬਰੁ ਪਾਏ ।
 ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਇਕ ਬਾਕ ਬਿਲਾਸ । ਬੁਝੈ ਗੁਰ ‘ਸਚ ਕਹੁ ਗੁਰਦਾਸ ! ॥
 ੪੨॥ ਬਾਲਿਕ ਬੰਦ ਖੇਲਤੇ ਜਹਾਂ ਤੈ ਆਵਤਿ ਦੇਖੇ ਜਬਿ ਤਹਾਂ । ਸਭਿ ਕੋ

‘ਵੱਡਾ ਬੇੜਾ, ਭਾਵ ਜਹਾਜ਼ । ‘ਦੇਰੀ ਦੇ ਬਿਨਾ । ‘ਸ੍ਰੀ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਅੰਸ ਦੇ ਸਾਰੇ
 ਬਾਲਕੇ । ‘ਬਾਬੇ ਮੋਹਨ ਤੇ ਮੋਹਰੀ ਜੀ ਨੂੰ । ‘ਸਾਰੀ ਭੇਟ । ‘ਨੇਤਰ ਰੂਪੀ ਕਵਲ । ‘ਗੁਰਾਂ
 ਦਾ ਮੁਖ ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ ਤੇ ਨੇਤ੍ਰ ਚਕੋਰ ਵਾਂਗ ਕਰਕੇ ।

ਤਬਿ ਪ੍ਰਨਾਮ ਜੋ ਕਰਜੋ। ਕੋਨ ਗਜਾਨ ਮਨ ਮੈਂ ਸੁਭ ਧਰਜੋ? ॥੪੩॥ ਸੁਨਤਿ ਪ੍ਰਸੰਨ ਭਯੋ ਗੁਰਦਾਸ। ਬਹੁਤ ਭਾਂਤਿ ਕੀ ਸਤੁਤਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼। ‘ਗੁਰ ਚਾਰਨ ਮਹਿ’ ਜੋਤਿ ਬਿਸਾਲਾਸੋ ਅਬਿ ਰਾਵਰਿ ਬਿਖੈ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ ॥੪੪॥ ਸ੍ਰਾਮੀ ਸਰਬ ਘਟਨ ਕੇ ਮਾਲਕਾਕਸ਼ਾ ਮੈਂ ਕਹੋਂ ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ ਸੁ ਬਾਲਿਕ। ਆਪਸ ਮਹਿ ਬੋਲਤਿ ਇਸ ਭਾਇ।—ਗੁਰ ਭਾਵੈ ਤੋ ਇਮੁ ਹੁਇ ਜਾਇ—॥ ੪੫ ॥ ਸੁਨਿ ਤਿਨ ਤੇ ਮੈਂ ਰਿਦੈ ਬਿਚਾਰਾ—ਗੁਰ ਭਾਣਾ ਇਨ ਮਨ ਮਹੁ ਧਾਰਾ। ਇਹੀ ਸੰਤ ਗੁਰ ਮੁਖ ਗੁਰ ਰੂਪ—ਪਰਜੋ ਚਰਨ ਮਹਿ ਜਾਨਿ ਅਨੂਪ’ ॥੪੬॥ ਪੁਨ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਭਯੋ ਪ੍ਰਸੰਨ। ‘ਧੰਨ ਗੁਰਦਾਸ ਸਿੱਖ ਤੂੰ ਧੰਨਾਗੁਰਮਤਿ ਗੁਰ ਕਰੁਨਾ ਤੇ ਪ੍ਰਾਪਤਿ। ਪ੍ਰੇਮ ਸਹਤ ਮੇਰੇ ਜਪੁ ਜਾਪਤਿ ॥੪੭॥ ਕਰਿ ਨਿਸ਼ਚਾ ਗੁਰ ਸ਼ਬਦ ਘਨੇਰਾ। ਨਦੀ ਪਾਰ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਬਿਨ ਬੇਰਾ’। ਕਰਨ ਕਰਾਵਨ ਜਾਨਹਿ ਮੋਹਿ। ਤਿਸਕੋ ਬਿਘਨ ਕਹੋ ਕ੍ਰਿਮ ਹੋਹਿ ॥੪੮॥ ਤੁਮ ਅਭੇਦ ਕਰਿ ਮੈ ਕਹੁ ਜਾਨੈ। ਸਰਧਾ ਤੇ ਨਿਸ਼ਚਾ ਦਿਓ ਠਾਨੈ। ਰਹੁ ਹਮ ਪਾਸ ਸਦਾ ਮਮ ਪ੍ਰਾਪਤਿ। ਬਡੇ ਭਾਗ ਅਬਿ ਉਦੇ ਤਿਹਾਰੇ ॥੪੯॥ ਪਠਨ ਲਿਖਨਿਕੀ ਕਾਰ ਸੰਭਾਰਹੁ। ਗੁਰਘਰ ਕੀ ਸੇਵਾਹਿਤ ਧਾਰਹੁ। ਸੰਗਤ ਮਹਿ ਮਸੰਦ ਹੁਇ ਔਰਾਤੁਮ ਨਿਤ ਰਹੁ ਹਮਾਰੀਠੈਰੇ ॥੫੦॥ ਸੁਨਿ ਗੁਰਦਾਸ ਬੰਦਨਾ ਕੀਨਿ। ‘ਜਿਉਂ ਆਗਜਾ ਤਿਉਂ ਕਰੋ ਪ੍ਰਥੀਨ !’ ਅਬਿ ਤੁਮ ਮੋਕਹੁ ਆਗਜਾ ਦੀਜੈ। ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਹੋਇ ਆਵੀਜੈ’ ॥੫੧॥ ਸੁਨਿਕੈ ਸਤਿਗੁਰ ਭਯੋ ਦਯਾਲੂ। ‘ਜਾਵਉ ਵਿਚ ਆਵਉ ਤਤਕਾਲੂ’ ॥੫੨॥ ਸੁਨਤਿ ਗਯੋ ਤਤਕਾਲ। ਰਹਜੋ ਸਮਾ ਤਿਹ ਠਾਂ ਕੁਛ ਕਾਲੀ ॥ ੫੨ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਕ੍ਰਿੰਚੇ ਦੁਤਿਯ ਰਾਸੇ ‘ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ’ ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੇ ਨਾਮ ਖਸਟ ਬਿਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੨੬ ॥

੨੭. [ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਗੋਇੰਦਵਾਲੋਂ ਹੋਕੇ ਸੁਧਾਸਰ ਆਏ। ਛੇਲਿਆਂ ਦੀ ਰੋਟੀ ਮਿਲੀ]।
 ਏਹਥਾ ॥ ਇਕ ਦਿਨ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਤੇ ਭੁੱਲੇ ਕੁਲ ਗੁਰਦਾਸ। ਚਲਨੇ ਹੋਤ ਦਰਸ਼ਨ ਗੁਰੂ ਉਰ ਮਹਿ ਧਰੇ ਹੁਲਾਸ ॥੧॥ ਚੌਧਈ।—ਸ੍ਰੀ ਗੁਰਰਾਮਦਾਸ ਕੇ ਨੰਦ। ਅਹੈਂ ਤੀਨ, ਬਡ ਪ੍ਰਿਥੀਆ ਚੰਦੁ। ਮਹਾਂਦੇਵ ਮੱਧਮ^੧ ਸੁਤ ਵਹੈ। ਦੁਹਨ ਅਨੂਜ^੨ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਅਹੈਂ ॥੨॥ ਕਿਸ ਬਿਧਿ ਬਰਤੈਂ ਆਪਸ ਮਾਂਹੀ। ਪ੍ਰਿਥਮ ਦ੍ਰੈਸ ਸਮ, ਕੈ ਅਬਿ ਨਾਂਹੀ^੩। ਜਬਿ ਕੇ ਬੈਠੇ ਗੁਰਤਾ ਗਾਦੀ। ਨਹਿ^੪ (ਪਿਛਲੇ) ਚਹੁਆਂ ਗੁਰਾਂ ਵਿਚ। ‘ਬਿਨ ਨੇਕਾ ਤੈਂ’। ‘ਹੋਇ ਆਵੀ’। ‘ਵਿਚਕਾਰਲਾ’। ‘ਦੁਹੀ ਤੈ ਛੋਟੇ’। ‘ਪ੍ਰਿਥਮ ਸਮ ਦ੍ਰੈਸ ਹੈ ਕਿ ਹੁਣ ਨਹੀਂ’।

*ਪਾ:—ਵੰਦ ਗੁਰਦਾਸ ਆਉ ਤਤਕਾਲੂ।

†ਪਾ:—ਤਿਹ ਬਹੁਤ ਬਿਸਾਲ।

ਮੈਂ ਕੀਨਹੁ ਕੁਛ ਸੰਬਾਦੀ॥੩॥ਕੈਸੇ ਅਥਿ ਨਿਬਹੈ ਬਿਵਹਾਰਭਈ ਨਵੀਨ
ਜਿਨਹੁ ਕੀ ਕਾਰ । ਪ੍ਰਿਥਮ ਇਕੱਤ੍ਰ ਹੁਤੇ ਪਰਵਾਰੁ॥ਅਥਿ ਭੇ ਪ੍ਰਿਥਕ ਭ੍ਰਾਤ
ਰਿਸ ਧਾਰੂ॥੪॥ ਇੰਤਜਾਦਿਕ ਗਿਨਤੀ ਕਰਿ ਚਲਿਯੋ । ਰਾਮਦਾਸ ਪੁਰਿ
ਆਇ ਸੁ ਮਿਲਿਯੋ । ਪੂਰਬ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਢਿਗੁ ਆਯੋ । ਜਾਨਿ ਗੁਰੁ ਪਦ
ਸੀਸ ਨਿਵਾਯੋ॥੫॥ਬੈਠਜੋ ਨਿਕਟਕੁਸ਼ਲ ਸੁਭ ਪੁਛਾਕਹਜੋ ਦੁਹਨ ਦਿਸੁ ਤੇ
ਹਿਤ ਸੁਛਾ॥੬॥ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਅਮਰਦਾਸ ਪਰਵਾਰੁ । ਕੁਸ਼ਲ ਸਹਤ ਸਭਿ ਕੀਨ
ਉਚਾਰੂ॥੬॥ਮੋਹਨ ਦੁਤਿਯ ਮੋਹਰੀ ਚੰਦ । ਸੰਸਾਰਮ ਤਿਨ ਪੁੱਤ੍ਰ ਅਨੰਦ ।
ਪਤਨੀ ਸਹਤ ਰਹਤਿ ਹਰਖਾਏ । ਕੁਸ਼ਲ ਤੁਮਾਰੀ ਚਹਿ ਸਮੁਦਾਏ॥੭॥
ਬੈਠਜੋ ਕਿਤਿਕਕਾਲ ਜਬਿ ਬੀਤਾਕਰਤਿ ਬਾਰਤਾ ਕੋ ਇਸੁ ਰੀਤਾਤਿਸਹੀ
ਥਲ ਭੋਜਨ ਲੈ ਆਏਜਹਿ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਨਰ ਸਮੁਦਾਏ॥੮॥ਦੁਇ ਦੁਇ
ਚਨਕ ਰੋਟਿਕਾ ਦੀਨਸਿ। ਬਰਤਤਿ ਗੁਰੁ ਦਾਸ॥ ਸੋ ਲੀਨਸਿ। ਅਪਰ ਨ
ਕੁਛ ਭਾ ਖੈਬੇ ਕਾਰਨ॥ਖਾਇ ਸੁ ਕੀਨਸ ਬਾਕ ਉਚਾਰਨ॥੯॥ਦੋਹਰਾ॥
ਸੰਸਾਰੀ ਸਨਬੰਧ ਕੇ ਜੇ ਕਰਿ ਕਰੋ ਬਿਚਾਰ । ਬਡੇ ਥਾਨ ਤੁਮ ਤੇ ਅਹੋ—
ਮਾਤੁਲ—ਕਰਹੁ ਉਚਾਰ॥੧੦॥ਦੁਤਿਯ ਸਬੰਧ ਸੁਨੀਜੀਏ ਜਬਿ ਕੀ ਗਾਦੀ
ਲੀਨਾਭਏ ਪ੍ਰਮੇਸੁਰ ਰੂਪ ਤੁਮ ਸਕਿ ਜਗੁ ਗੁਰੁ ਪ੍ਰਬੀਨ॥੧੧॥ਚੌਪਈ॥ਇਸੁ
ਬਿਧ ਮੈਂ ਹੋਂ ਸਿੱਖਜ ਤੁਮਾਰੋ । ਬੈਦਨੀਯ ਸਭਿ ਕੇਹਿਤ ਧਾਰੋ । ਚਿਰੰਕਾਲ
ਬੀਤੇ ਮੈਂ ਅਯੋ। ਪੂਰਬ ਹੀ ਮਿਲਿਬੋ ਇਹੁ ਭਯੋ॥੧੨॥ਭਗਨੀ ਸੁਤਅਰੁ
ਗੁਰੁ ਉਦਾਰਾ । ਮੈਂ ਮਾਤੁਲ ਅਰੁ ਸਿੱਖਜ ਤੁਮਾਰਾ । ਕਾਰਨ ਇਤੇ ਹੁਤੇ
ਮਨ ਚੀਨੋ । ਤਉ ਨ ਸਾਦਰ ਭੋਜਨ ਦੀਨੋ॥੧੩॥ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ
ਸੁਨਿਕੈ ਮੁਸਕਾਏ । ਕਹਜੋ ਕਿ ਪਰਾਰਥਯ ਜਸੁ ਖਾਏ । ਤੋਰ ਹਦੂਰ
ਸਭਿਨਿ ਇਹੁ ਲਯੋ । ਕਿਸੂ ਨ ਛਪਿ ਕੈ ਭੋਜਨ ਕਯੋ॥੧੪॥ਜੇ
ਕਰਿ ਚਹਤਿ ਅਧਿਕ ਪਹੁਨਾਈਅੰਤਰ ਸਥਿਤ ਪਠਾਵਤਿ ਮਾਈ॥ਨਿਜ
ਕਰ ਦੇਗ ਸਕਲ ਵਰਤਾਵਹਿਪਾਹੁਨ ਹਿਤ ਸੋ ਅਸਨ ਪੁਚਾਵਹਿ॥੧੫॥
ਹਮਰੀ ਮਾਤਾ ਭਗਨਿ ਤੁਮਾਰੀ । ਮਿਲਹੁ ਜਾਇ ਕਰਿ ਕਰਹੁ ਉਚਾਰੀ॥
ਇਮ ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀਅਰਜਨ ਕੇ ਪਾਸਾਹਾਬ ਪਖਾਰੇ ਤਬਿ ਗੁਰਦਾਸ॥੧੬॥ਚੁਰਾ
ਕਰਜੋਉਠਿ ਅੰਤਰ ਗਯੋਦੇਖੀ ਸੁਸਾਪ੍ਰਣਾਮ ਸੁਕਯੋਬੈਠੀ ਭਾਨੀ ਦੇਗ

੧ਗੱਲ ਬਾਤ । ੨ਪਵਿਤ੍ਰ । ੩ਛੇਲਿਆਂ ਦੀਆਂ ਰੋਟੀਆਂ । ੪ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ । ੫ਖਾਣ ਵਾਸਤੇ ।
੬ਮਾਮਾ । ੭ਭੈਣ ਜੀ ਦੇ ਪੁੱਤ੍ਰ । ੮ਆਦਰ ਨਾਲ । ੯ਪ੍ਰਾਹੁਣਚਾਰੀ । ੧੦ਬੁਲਾ ਕੀਤਾ । ੧੧ਭੈਣ ।

ਸਥਾਨਾ । 'ਆਵਹੁ ਭ੍ਰਾਤਾ ਬਿਰਹੁ' ਬਖਾਨਾ ॥੧੭॥ 'ਮੋਹਨ ਅਪਰ ਮੋਹਰੀ
ਜੋਈ । ਸਹਤ ਕੁਟੰਬ ਕੁਸ਼ਲ ਹੈ ਦੋਈ' । ਤੁਮ ਚਿਰ ਮਹਿ ਚਲਿ ਕਰਿ
ਇਤ ਆਏ । ਸੁਧਿ ਨਹਿ ਲਈ ਨ ਅਪਨਿ ਸੁਨਾਏ ॥੧੮॥ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਪਿਤ
ਬੈਕੁੰਠ ਬਾਸੇ । ਤਬਿ ਕੇ ਹਮ ਇਸ ਪੁਰੀ ਨਿਵਾਸੇ । ਨਿਤਾਪ੍ਰਤੀ ਮਿਲਿਬੋ ਜਿਨ
ਕੇਰਾ । ਹੋਤਿ ਅਨੰਦ ਸਦੀਵ ਬਡੇਰਾ ॥ ੧੯ ॥ ਅਬਿ ਕਬਿ ਕਬਿ ਤਿਨਕੀ
ਸੁਧ ਹੋਇ । ਈਸੁਰ ਰਚੀ ਹੋਤਿ ਹੈ ਸੋਇ । ਸੁਨਿ ਕੈ 'ਕੁਸ਼ਲ' ਕਹੀ ਗੁਰਦਾਸ
'ਸਭਿ ਅਨੰਦ ਜੁਤਿ ਅਪਨ ਅਵਾਸ ॥੨੦॥ ਮੋਹਿ ਮਿਲੇ ਕੋ ਭਾ ਚਿਰਕਾਲ ।
ਸ੍ਰੀਗੁਰ ਪੀਛੇ ਜਿਮ ਅਹਿਵਾਲ । ਹੋਰਨ ਹੋਤ ਆਵਨੋ ਭਯੋ । ਮਿਲਨੋ ਆਇ
ਕਰਿ ਉਰ ਬਿਸਮਯੋ ॥੨੧॥ ਭੱਲਨ ਕੀ ਕੁਲ ਮਹਿ ਉਪਜਾਈ । ਯਾਂਤੇ
ਹਮਰੀ ਭਗਨ ਲਗਾਈ । ਸ੍ਰੀਗੁਰ ਰਾਮਦਾਸ ਸੀਗ ਨਾਤਾ । ਬਜਾਹੈ ਤੇ ਹੋਈ
ਜਗ ਮਾਤਾ ॥੨੨॥ ਮਾਨਨੀਯ ਹਮ ਕੋ ਸਭਿ ਭਾਂਤੀ । ਬਡਿ ਭਾਗਨ ਜਗ ਮਹਿ
ਬੱਖਜਾਤੀ । ਪਾਹੁਨਚਾਰੀ ਮੈਂ ਚਲਿ ਆਯੋ । ਚਟਿਕ ਰੋਟਿਕਾ ਭੋਜਨ ਖਾਯੋ
॥੨੩॥ ਤੁਮਰੇ ਘਰਿ ਮਹਿ ਬਡਿ ਬਡਿਆਈ । ਗਾਦੀ ਮਿਲੀ ਜਗਤ ਗੁਰਿ-
ਆਈ । ਤਉ ਨ ਬਨਹਿ ਅਹਾਰ ਚੰਗੇਰਾ । ਕਹਾਂ ਹਾਲ ਹੋਯਹੁ ਘਰ ਕੇਰਾ ? ॥
੨੪॥ ਜਹਿ ਭੋਜਨ ਕੀ ਚੀਤਾ ਰਹੈ । ਧਨੁ ਸੰਗਹਿ ਕੋ ਕਿਸ ਬਿਧਿ ਲਹੈ । ਕਜਾ
ਕਾਰਨ ਇਸ ਬਿਖੈ ਬਤਾਵਹੁ ? । ਦਾਰਿਦ ਮੋਹਿਦ ਕਸ਼ਟ ਕੋ ਪਾਵਹੁ ॥੨੫॥
ਆਵਤਿ* ਸੰਗਤਿ ਜਗਤ ਮਝਾਰੀ । ਚਾਰਹੁ ਵਿਸ ਮਹਿ ਬਡੀ ਤੁਮਾਰੀ ।
ਤਿਹਕੀ ਆਮਦਨੀ ਕਿਤ ਜਾਤ ? । ਸੰਗਹਿ ਕਰੋ, ਕਿਨਹਿ ਤੁਮਖਾਤ ? ॥੨੬॥
॥ ਤਉ ਪਰਾਹੁਨਚਾਰੀ ਆਇ । ਤਿਸਕੋ ਤੋ ਦਿਹੁ ਨੀਕੇ ਖਾਇਕੇ ਮਮ ਸਮ
ਸਭਿ ਕੋ ਸੰਗ ਕਰੋ । ਅਸੁ ਅਹਾਰ ਕੋ ਆਗੈ ਧਰੋ ॥੨੭॥ ਸ੍ਰੀਗੁਰ ਅਮਰਦਾਸ
ਕੀ ਤਨੀਯਾ । ਸੁਨਿਕਰਿ ਭਾਨੀ ਥਾਨੀ ਭਨੀਯਾ । 'ਸੁਨਹੁ ਭ੍ਰਾਤ ! ਭੋਜਨ ਅਸ
ਖਾਵਤਿ । ਕਹੂੰ ਸਮੈ ਇਹੁ ਭੀ ਨਹਿ ਪਾਵਤਿ ॥੨੮॥ ਸਦਨ ਪਿਤਾ ਕੇ ਪੂਜਾ
ਆਇ । ਜੋ ਇਕ ਦਿਨ ਮਹਿ ਲੀਜਹਿ ਖਾਇ । ਸੰਜਮ ਭੂਖਨ ਬਸਤਨ ਕੇਰਾ
। ਜਿਉਂ ਤਬਿ ਹੋਤਿ ਸਰਬ ਤੈਂ ਹੋਰਾ ॥੨੯॥ ਤਉ ਦੇਗ ਮਹਿ ਘਾਟੈ ਨਾਂਹਿ ।
ਆਵਹਿ ਤਿਤੋ ਜਿਤਿਕ ਸਭਿ ਖਾਂਹਿ । ਬਚਨੋ ਰਹਤਿ ਸੋ ਪਸੁਨ ਖੁਵਾਵੈਂ ।
ਤਿਸ ਤੋ ਬਚਹਿ ਸੁ ਨਦੀ ਬਹਾਵੈਂ ॥੩੦॥ ਪੁਨ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਕੇ ਪਿਤ ਹੋਏ ।
ਪੂਜਤਿ ਚਹੁ ਵਿਸ ਤੇ ਸਭਿ ਕੋਏ । ਹੁਤੋ ਇਕੱਤ੍ਰ ਸਕਲ ਪਰਵਾਰੁ । ਚਲਨੋ
*ਭੇਡ ਲਗਾਏ ਹੋ । *ਤੁਸੀ ਜੋ ਨਹੀਂ ਖਾਏ ਹੋ ਕੀ ਜਮਾਂ ਕਰਦੇ ਹੋ ? *ਪਾ:-ਠਾਹਿ ਤ ।

ਜਾਤ ਆਛੇ ਬਿਵਹਾਰੁ॥੩੧॥ ਤਿਨ ਪਾਛੇ ਇਹੁ ਭ੍ਰਾਤਾ ਤੀਨ । ਭਏ ਬਿਰੋਧੀ
ਮਨ ਰਿਸਿ ਲੀਨ । ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਕੇ ਲਘੁ ਇਹੁ ਜਾਨੈਂ । ਬਿਘਨ ਅਨੇਕ
ਭਾਂਤਿ ਕੇ ਠਾਨੈਂ॥੩੨॥—ਸੋਢੀ ਕੁਲਮਹਿ ਗੁਰਤਾ ਰਾਖੀ—। ਨਹਿ ਜਾਨੈਂ ਇਮ
ਧਨ ਅਭਿਲਾਖੀ॥ਆਗਯਾ ਮਹਿ ਦੋਨੋ ਨਹਿ ਰਹੈਂ। ਪਿਤਾ ਜਾਨ ਉਚਿਤਾ ਕੋ
ਚਹੈਂ॥੩੩॥ਤਿਨ ਕੇ ਸਮ ਸ੍ਰੀਅਰਜਨ ਕਰਤਾ^੧। ਲੇ ਕਾਰਿ ਜਾਤ ਅਪਰ ਕੋ
ਗੁਰਤਾ^੨। ਸੇਵਕ ਕੀ ਇਹੁ ਵਸਤੁ ਸਦੀਵਾ॥ ਕਰਿ ਦਾਵਾ ਕੋ ਗੁਰੂ ਨ ਥੀਵਾ ।
॥੩੪॥ਯਾਂਤੇ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਹਿਤ ਸਾਜਾ^੩। ਰਾਖਿ ਲਈ ਸੋਢੀ ਕੁਲ ਲਾਜਾ ।
ਮੋਰ ਮਨੋਰਥ ਪੂਰਨ ਕੀਨਿ । ਮਮ ਪਿਤ ਬਚਨ ਸਾਰ ਕਰਿ ਦੀਨ ॥੩੫॥
ਯਾਂਤੇ ਧੀਨ ਧੀਨ ਲਘੁ ਸੁਤ ਕੋ। ਕਿਯੋ ਪ੍ਰਸੰਨ ਸੇਵ ਕਰਿ ਪਿਤ ਕੋ। ਜਾਨਿ ਨ
ਦਈ ਕਹੂੰ ਗੁਰਿਆਈ । ਰਾਖੀ ਅਪਨੇ ਸਦਨ ਟਿਕਾਈ॥੩੬॥ਅਬਿ ਚਿਤ
ਸ਼ਾਂਤਿ ਬੈਠਿ ਇਹ ਰਹੈਂ । ਉਦਮ ਕਰਹਿ ਨ, ਸੁਨਹਿ ਨ ਕਹੈਂ । ਸੋ ਮਮ
ਸੁਤ ਦੋਨਹੂੰ ਬਹੁ ਫਿਰਿ ਕੈਸੀਗਤਿ ਤੇ ਲੇਵਹਿ ਧਨ ਹਿਰ ਕੈ॥੩੭॥ ਨਿਜ
ਨਰ ਪਠਹਿ ਸੰਗਤਾਂ ਘੇਰਹਿ। ਕਰਹਿ ਜਤਨ ਜਬਿ ਆਵਤਿ ਹੋਰਹਿ।—ਬਡੇ
ਪੁੱਤ੍ਰ ਹਮ, ਗੁਰ ਅਬਿ ਭਏ—। ਇਮ ਕਹਿ ਸਰਬ ਦਰਬ ਨਿਤਿ ਲਏ॥੩੮॥
ਪਹੁੰਚਨ ਦੇਤਿ ਨਹੀਂ ਫਿਗ ਅਰਜਨਾਲੇਤਿ ਵਹਿਰ ਤੇ ਹਿਤ ਕੈ ਤਰਜਨ^੪।
ਸਦਨ ਰਹੈਂ ਬੈਠਜੋ ਹਰਿ ਭਜੈਂ । ਕੋ ਇਕ ਸਿਖ ਆਨ ਕਰਿ ਜਜੈ^੫ ॥
੩੯॥ ਕਜੈਂਹੁ ਦੇਤਿ ਨ ਦੋਨਹੂੰ ਭਾਈ । ਬਲ ਛਲ ਤੇ ਰੋਕਹਿ ਚਹੂੰ ਘਾਈ^੬ ।
ਅਪਨੇ ਸਮ ਭੀ ਨਹਿ ਇਸ ਜਾਨਹਿ।ਨਹੀ ਬਾਟ ਧਨ ਦੋਂ ਹਿਤ ਖਾਨਹਿ^੭।
॥੪੦॥ਯਾਂਤੇ ਅਸਨ ਬਸਨਕੀ ਚਾਹੁ।ਰਹਤਿ ਸਦਾ ਹਮਰੇ ਘਰ ਮਾਂਹੁ।ਤੁਝ ਤੇ
ਪਸਾਰੋ ਹਮਕੋ ਕੋਨਾਬਹੁ ਦਿਨ ਤੇ ਚਲਿ ਆਸਹੁਭੈਨ॥੪੧॥ਘਰ ਮਹਿ ਹੋਇ
ਤ ਬਨਹਿ ਅਹਾਰਾ। ਅਹੈ ਖਰਚ ਬਹੁ ਭਾਂਤਿ ਉਦਾਰਾ^੮।ਭ੍ਰਾਤਾ ਹਿਤੁ ਜਾਨ
ਕਰਿ ਤੋਹੀ।ਬਾਤ ਸੁਨਾਇ ਕਹੀ ਜਿਮ ਹੋਹੀ॥੪੨॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ
ਗ੍ਰੰਥੇ ਦੁਤਿਯ ਰਾਸੇ 'ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਆਵਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੇ ਨਾਮ ਸਪਤ ਬਿੰਸਤੀ
ਅੰਸੂ ॥ ੨੭ ॥

^੧(ਦੁਨਯਾਵੀ ਪਿਤਾ ਵਾਂਙੁ) ਪਿਤਾ (ਵਰ੍ਹ ਨੂੰ) ਸਮਝਕੇ (ਅਪਣੀ) ਵਡਿਆਈ ਨੂੰ ਲੋਚਦੇ ਹਨ ।

^੨(ਜੇਕਰ) ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਜੀ ਕਰਦੇ । ^੩ਤਾਂ ਕੋਈ ਹੋਰ ਗੁਰਿਆਈ ਲੇ ਜਾਂਦਾ । ^੪ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਜੀ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਨਾਲ ਪ੍ਰੇਮ ਕੀਤਾ । ^੫ਹਿਤ ਨਾਲ, ਚਾਹੇ ਤਫ਼ਨਾ ਨਾਲ । ^੬ਪ੍ਰਯੁਜਦਾ ਹੈ । ^੭ਚਾਰੋਂ ਪਾਸਿਆਂ ਤੋਂ । ^੮ਖਾਣ ਜੇਗਾ ਵੀ ।

*ਪਾ:-ਭ੍ਰਮੰਤਨਿ ਸਾਰਾ ।

੨੮. [ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਪੋਰਨਾ] ।

ਵੇਹਰਾ ॥ ਭਾਨੀ ਭਗਨੀ ਤੇ ਸੁਨੀ ਸਰਬ ਬਾਰਤਾ ਜੋਇ । ਚਿਤ ਮਹਿ ਤਰ-
 ਕਤਿ^੧ ਬਹੁਤਹੀ-ਅਤਿ ਅਜੋਗ ਇਹੁ ਹੋਇ ॥੧॥ ਰੋਪਈ ॥ ਸ਼ਾਂਤਿ ਰੂਪ ਸ਼ੀਅਰ-
 ਜਨ ਅਹੈ^੨ ਕਾਹੁ ਸੰਗ ਨ ਕੈਸੇ ਕਹੈ^੩ । ਸੋ ਬਲ ਛਲ ਤੇ ਦਰਬ ਹਿਰਤਿ ਹੈ ।
 ਗੁਰ ਬਨ ਸੰਗਤਿ ਅਪਨਿ ਕਰਤਿ ਹੈ ॥੨॥ ਜਬਿ ਗੁਰਤਾ ਕੋ ਕਾਰਜ ਹੋਇ
 ਸਿੱਖਜਨ ਕੀ ਸਹਾਇਤਾ ਜੋਇ । ਪੂਰਬ ਤੋ ਇਸ ਲੋਕ ਮਝਾਰੀ । ਸੈਕਟ
 ਪਰਹਿ ਆਨ ਕਿਤ ਭਾਰੀ ॥੩॥ ਸੁਤ ਬਿਤ ਕੋ ਬਾਂਛਤਿ ਹੈ ਕੋਈ । ਤਬਿ ਇਨ
 ਤੇ ਬਨ ਸਕਹਿ ਨ ਸੋਈ । ਸਿੱਖਨ ਬਿਖੇ ਅਸ਼ਰਧਾ ਹੋਇ । ਪੁਜਨਿ ਤੇ ਹਟਿ
 ਹੈ ਸਭਿ ਕੋਇ ॥੪॥ ਇਮ ਗੁਰਤਾ ਸਿੱਖੀ ਮਹਿ ਘਾਟਾ । ਨਿਬਹਿ ਨ ਇਹੁ
 ਪ੍ਰੀਤ ਜੋ ਠਾਟਾ ਗੁਰੁ ਗੁਪਤ ਰਹਿ, ਲਖਹਿ ਨ ਕੋਈ । ਬਿਨਾ ਮਿਲੇ ਤੇ ਕਜੈ
 ਸੁਧਿ ਹੋਈ-॥੫॥ ਏਵ ਬਿਚਾਰਤਿ ਚਿਤ ਗੁਰਦਾਸ । ਗਰ ਕੇ ਚੱਕ ਰਹੈ
 ਗੁਰ ਪਾਸ । ਦੋਨਹੂੰ ਭ੍ਰਾਤਨ ਕੀ ਖੁਟਿਆਈ । ਦੇਖਤਿ ਭਯੋ-ਕਰਤਿ ਅਧਿ-
 ਕਾਈ ॥੬॥ ਜਰੀ ਨ ਜਾਇ ਰਿਦੈ ਮਹਿ ਸੋਈ । ਦਰਬ ਹਿਰਹਿ ਸੰਗਤਿ ਤੇ
 ਦੋਈ-। ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਸੋ ਇਕ ਦਿਨ ਕਹੈ । 'ਗੁਰਿਆਈ ਪਦ ਤੁਮ ਨੈ
 ਲਹੈ ॥੭॥ ਪੂਜਾ ਸੋ ਕਰਿਵਾਵਤਿ ਰਹੈ । ਨਿਬਹੈ ਕਿਮ ਤੁਮ, ਕਛੁ ਨਹਿ^੪
 ਕਹੈ । ਜਾਗਤਿ ਜੋਤਿ ਗੁਰੁ ਜਿਮ ਪਾਛੇ । ਤੁਮ ਭੀ ਬਿਦਤਹੁ ਤਿਨ ਸਮੁ ਆਛੇ ।
 ੮॥ ਛਪਨਿ ਉਚਿਤ ਇਹੁ ਪਦਵੀ ਨਾਹੀ । ਸਿੱਖੀ ਬਿਸਤਾਰਹੁ ਜਗ ਮਾਹੀ ।
 ਅਜਮਤਿ ਕੇ ਬਲ ਲੇਹੁ ਅਕੋਗ ਗੁਰ ਸੰਗਤਿ ਅਨਗਨ ਚਹੁ ਓਰ ॥੯॥ ਮੁਝ
 ਮਨ ਮਹਿ ਸੀਸਾ ਇਕ ਔਗਰਹੈ ਭ੍ਰਾਤ ਤੂੰ ਇਮ ਇਸ ਠੋਰ । ਨਹੀਂ ਦਰਬ
 ਫਿਰ ਆਇ ਤੁਮਾਰੇ । ਦਾਰਿਦ ਬਰਤਹਿ ਸਦਨ ਮਝਾਰੇ ॥੧੦॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ
 ਰਾਮਦਾਸ ਭਗਵੰਤ । ਤੁਮਕੋ ਕਹੈ ਸਮੈਂ ਜਬਿ ਅੰਤ-। ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ
 ਕਾਰ ਕਰਾਵਹੁ । ਖਨਿ ਕੋ ਪੋੜੀ ਪੱਕੂ^੫ ਬਨਾਵਹੁ-॥੧੧॥ ਇਮ ਜੇ ਬ੍ਰਿਤਿ
 ਆਪਨੀ ਰਾਖੋ । ਤਾਲ ਬਨਾਵਨ ਕਿਮ ਅਭਿਲਾਖੈ । ਦਰਬ ਹਜ਼ਾਰੋਂ ਲਾਗਹਿ
 ਜਹਾਂ । ਕੈਸੇ ਹੋਇ ਸਕਹਿ ਗੋ ਮਹਾਂ ॥ ੧੨ ॥ ਉਦਮ ਕਰਿ ਬਿਦਤਹੁ ਜਗ
 ਮਾਹੀ । ਜਿਸ ਤੇ ਸਮ ਭ੍ਰਾਤਾ ਹੁਇ ਨਾਹੀ । ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਸੁਨਿ ਬੋਲੇ ਬਾਨੀ ।
 'ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਅਧਿਕ ਦੁਹਨ ਮਨ ਠਾਨੀ ॥ ੧੩ ॥ ਦੌਰਿ ਦੌਰਿ ਰੋਕਤਿ ਧਨ
 ਜਾਇ । ਕਿਮ ਸਿਤੋਖ ਤਿਨਹੂੰ ਕੇ ਆਇ ਭਨਹਿ ਕੁਰ ਛਲ ਬਲ ਕੋ ਠਾਨੈ ।

^੧ਵਿਚਾਰਣਾ ਹੈ । [ਸੀਸਾ, ਤਰ੍ਕ=ਦਲੀਲ] । ^੨ਵਧੀਕੀ । ^੩ਪੱਕੀਆਂ ।

*ਪਾ:-ਕਜੈਹੂੰ ਨ ।

†ਪਾ:-ਪਵਰੀ ।

ਨਿਸ ਬਾਸੁਰ ਦ੍ਰੈਸ਼ਨਿ ਲਪਟਾਨੈ ॥ ੧੪ ॥ ਗੁਰਤਾ ਕਛੁ ਧਨ ਹਿਤ ਨਹਿ
ਲੀਨੀ^੧ । ਤਿਸਨਾ ਕਰੀ ਚਹਿਯ ਮਨੁ ਹੀਨੀ । ਸਰਬ ਬਿਕਾਰਨ ਕੇਰਿ
ਬਿਨਾਸ^੨ । ਕਜੈ ਹਮ ਕਰਹਿ ਦਰਬ ਕੀ ਆਸ ॥ ੧੫ ॥ ਸਿੱਖਨ ਕੇ ਬਿਕਾਰ ਉਰ
ਹਰਨੇ । ਹੁਇ ਬਿੱਪ੍ਰੀਤ ਜੁ ਹਮ ਸੇਂ ਧਰਨੇ^੩ । ਤਾਲ ਆਇ ਜੇ ਕਾਰਜ ਸਾਰੇ ।
ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਸੇ ਨਿਸੁ ਦਿਨੁ ਸਾਰੇ^੪ ॥ ੧੬ ॥ ਜੇਤੂੰ ਚਹਤਿ ਕਰਨਿ ਉਪਕਾਰ। ਸਰ
ਲਗਥੇ ਤੇ ਨਰਨ ਉਧਾਰ। ਤੋ ਉੱਦਮ ਕਰਿ ਹੁਇ ਸਵਧਾਨ । ਬਨਹਿ ਸਹ-
ਇਕ ਗੁਰੁ ਭਗਵਾਨ^੫ ॥ ੧੭ ॥ ਸੁਨਿ ਸਗਰੀ ਗੁਰਦਾਸ ਬਿਚਾਰੀ।-ਗਿਰਾ
ਜਥਾਰਥ ਇਨਹੁ ਉਚਾਰੀ । ਤਿਨ ਕੇ ਸਮ ਕ੍ਰਿਤ ਇਨਹੁ ਨ ਬਨਹਿ^੬ ।
ਸਿੱਖਨ ਕੇ ਬਿਕਾਰ ਗੰਨ ਹਨਹਿ ॥ ੧੮ ॥ ਤਿਸਨਕ ਜਿਮ^੭ ਇਹੁ ਕੈਸੇਧਾਵਹਿ ।
ਸਿੱਖਨ ਕੇ ਗੁਰ ਹਿਤ ਬਨਿ ਆਵਹਿ^੮ । ਯਾਂਤੇ ਮੈ ਉੱਦਮੁ ਅਬਿ ਧਰੋਂ^੯ । ਇਹੁ
ਉਪਕਾਰ ਜਗਤ ਪਰ ਕਰੋਂ ॥ ੧੯ ॥ ਸਭਿਹਿਨਿ ਕਹੁ ਉਪਦੇਸ਼ ਬਤਾਵੋਂ ।
ਨੀਕੀ ਰੀਤਿ ਗੁਰੁ ਬਿਦਤਾਵੋਂ-। ਚਿਤਵਤਿ ਇਮ ਚਿਤ ਮਹਿ ਗੁਰਦਾਸ ।
ਕਰਜੈ ਬਾਸ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨੁ ਪਾਸ ॥ ੨੦ ॥ ਕੇਤਿਕ ਦਿਵਸ ਬਿਤੀਤੇ ਜਬੈ ਪਿਖਤ
ਲੇਤਿ ਦੋਨਹੁ ਧਨ ਸਬੈ^{੧੦} । ਇਕ ਦਿਨ ਸੁਨਜੈ ਸਿੱਖ ਤੇ ਕਾਨ । ‘ਸੰਗਤਿ
ਆਵਤਿ ਚਲੀ ਮਹਾਨ’ ॥ ੨੧ ॥ ਰਿਦੈ ਬਿਚਾਰ ਕੀਨ ਇਮ ਸੋਈ।-ਬੈਠੇ ਬਨੈ
ਨ ਆਵੈ ਕੋਈ । ਦ੍ਰੈ ਤੀਨਕ ਲੇ ਕਰਿ ਗੁਰ ਦਾਸ^{੧੧} । ਤੁਸ਼ਨ ਹੀ ਗਮਨਜੈ
ਗੁਰਦਾਸ^{੧੨} ॥ ੨੨ ॥ ਰਾਮਦਾਸ ਚਕ ਤੇ ਚਲਿ ਗਯੋ । ਪੀਚ ਕੋਸ ਪਰ ਇਸਥਿਤ
ਭਯੋ। ਤਹਾਂ ਚੌਤਰਾ ਕੀਨਿ ਬਨਾਇ । ਸੇਤ ਬਸਤ੍ਰ ਕੇ ਭਲੇ ਬਿਛਾਇ ॥ ੨੩ ॥
ਪੂਜਨ ਥਾਨ ਬਨਾਯਹੁ ਐਸਾ। ਤਿਸ ਕੇ ਤੀਰ ਤਰੇ ਹੁਇ ਬੈਸਾ । ਮੋਰ ਪੀਖ ਕੋ
ਮੁਠਾ ਧਰਜੈ । ਗੁਰੁਤਾ ਚਿੰਨ੍ਹ ਅਪਰ ਕੁਛ ਕਰਜੈ ॥ ੨੪ ॥ ਇਤਨੇ ਮਹਿ ਸੰਗਤਿ
ਗਨ ਆਈ । ਬੂਝਨ ਲਗੇ ‘ਕਹਾਂ ਇਸਥਾਈ’^{੧੩} । ਸੁਨਿਕੇ ਤਿਨਿ ਤੇ ਤਬਿ
ਗੁਰਦਾਸ। ਸਾਦਰ ਕਰੇ ਬਿਠਾਵਨਿ ਪਾਸ ॥ ੨੫ ॥ ‘ਬਿਸਰਾਮਹੁ ਸੰਗਤਿ ਇਸ
ਥਾਈ’^{੧੪} । ਜਬਿ ਇਕਠੀ ਹੋਈ ਸਮੁਦਾਈ । ਸਭਿ ਸੇਂ ਮਧੁਰ ਗਿਰਾ ਕੇ ਸਾਥ।
^੧ਅਸਾਂ ਨਹੀਂ ਲੀਤੀ । ^੨ਨਾਸ਼ ਕਰਨਾ (ਚਾਹੀਏ) । ^੩ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਦਿਲੀ ਵਿਕਾਰ ਅਸਾਂ ਦੂਰ
ਕਰਨੇ ਹਨ, ਜੇ ਅਸਾਂ ਉਹ ਧਾਰਨੇ ਹਨ ਤਾਂ ਪੁੱਠੀ ਗੱਲ ਹੋ ਗਈ । ^੪ਸਵਾਰਨੇ ਹਨ । ^੫ਭਾਵ
ਪ੍ਰਿਥੀਏ ਆਇ ਵਾਂਝੀ ਕਰਨਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਬਣਦਾ । ^੬ਤਿਸਨਾ ਵਾਲੇ ਵਾਂਗ । ^੭ਸਿੱਖਾਂ
ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਨਾਲ ਪ੍ਰੇਮ (ਕਰਨਾ) ਬਣਦਾ ਹੈ । (ਅ) ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਹਿਤ ਹੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਬਣਦਾ
ਹੈ । ^੮ਦੋਹਾਂ ਨੂੰ ਸਭਨਾਂ ਤੋਂ ਧਨ ਲੇਂਦਿਆਂ ਦੇਖਦਿਆਂ ਜਦ ਕਈ ਦਿਨ ਬੀਤੇ । ^੯ਗੁਰੂ ਜੀ
ਦੇ ਸੇਵਕ । ^{੧੦}ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ।

ਕਹਤਿ ਭਯੋ ਆਇਸੁ ਗੁਰੁ ਨਾਥ^੧॥੨੬॥ 'ਜੋ ਗੁਰੁ ਹੋਤਿ ਉਪਾਇਨ ਲਜਾਯੋ
 । ਉਰ ਸ਼ਰਧਾ ਧਰਿ ਦਰਸਨਿ ਆਯੋ । ਸੋ ਇਸ ਬਲ ਅਰਪਹੁ ਸਮੁਦਾਇ ।
 ਪੁਨ ਗੁਰ ਢਿਗ ਚਲੀਐ ਹਰਖਾਇ ॥ ੨੭ ॥ ਇਸ ਮਹਿ ਕਾਰਣ ਸੋ ਸੁਨ
 ਲੀਜਹਿ। ਪੁਨ ਮਨ ਬਾਂਛਤਿ ਪੁਰਨ ਕੀਜਹਿ। ਸ੍ਰੀਗੁਰ ਰਾਮਦਾਸ ਸਤ ਤੀਨਾ
 ਗੁਰਤਾ ਗਾਈ ਲਘੁ ਅਸੀਨ^੨ ॥ ੨੮ ॥ ਸ਼ਾਂਤਿ ਰੂਪਿ ਸੋ ਬੈਠੇ ਰਹੈ । ਨਹਿ
 ਕਿਹ ਸੋ ਕੈਸੇ ਬਚ ਕਹੈ। ਬਡੇ ਭ੍ਰਾਤ ਦੇ ਬਲ ਛਲ ਕਰੈ । ਸੰਗਤਿ ਤੇ ਸਗਰੋ
 ਧਨ ਹਿਰੈ॥੨੯॥ ਤਹਾ ਪਹੁੰਚਿ ਜੇ ਤਿਨ ਨਹਿ ਦੇਵਹੁ। ਗਾਰੀ ਬਕੈ ਸ੍ਰਾਪ ਕੋ
 ਲੇਵਹੁ। ਕੈ ਤੁਮ ਤੇ ਸੋਲੈ ਹੈਂ ਛੀਨ । ਕਰਹਿ ਰਾਰ ਲੋਭੀ ਦੁਖ ਭੀਨ ॥੩੦॥
 ਗੁਰ ਕੇ ਨਿਕਟ ਨ ਪਹੁੰਚਨ ਦੇ ਹੈਂ। ਘਾਤ ਅਨੇਕਨਿ ਬਾਤ ਬਨੈ ਹੈਂ। ਯਾ ਤੇ
 ਮੈਂ ਤੁਮ ਕੋ ਸੁਭ ਕਹੈਂ। ਪਰਉਪਕਾਰ ਹੋਤ ਮੈਂ ਚਹੈਂ॥੩੧॥ ਸੁਨਿ ਸੰਗਤਿ ਕੇ
 ਨਿਸਚੈ ਭਯੋ ।—ਬਾਕ ਜਥਾਰਥ ਇਨ ਕਹਿ ਦਯੋ—। ਸਭਿਹਿਨਿ ਮਿਲਿਕੈ
 ਆਛੇ ਮਾਨਾ । ਦਯੋ ਦਰਬ ਜੇਤਿਕ ਜਿਨ ਆਨਾ ॥੩੨॥ ਸਗਰੀ ਸੰਗਤਿ
 ਦਈ ਉਪਾਇਨ । ਪੁਨ ਦੇਖਜੈ ਚਹਿ ਸਤਿਗੁਰੁ ਪਾਇਨ । ਸਭਿ ਕੋ ਧੀਰਜ
 ਦੇ ਗੁਰਦਾਸ। ਦਰਬ ਬਟੋਰ ਲੀਨ ਨਿਜ ਪਾਸ ॥੩੩॥ ਸਭਿ ਤੇ ਆਗੂ ਹੁਇ
 ਚਲਿ ਪਰਿਯੋ। ਸੰਗਤਿ ਸੰਗ ਲੀਨ ਹਿਤ ਧਰਿਯੋ। ਸਨੈ ਸਨੈ ਚਲਿ ਕੈ ਪੁਰਿ
 ਆਯੋ । ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨਿ ਢਿਗ ਦਰਸਨ ਪਾਯੋ ॥੩੪॥ ਧਰਜੈ ਪੰਚਸੈ ਦਰਬ
 ਅਗਾਰੀ। ਇਹੁ ਲੀਜਹਿ ਸਭਿ ਆਪਨਿ ਕਾਰੀ^੩। ਸੰਗਤਿ ਹੋਰਿ ਪਿਥੀਮਲ
 ਦਾਸ । ਭੇਜੇ ਘੋਰਿ ਆਨੀਅਹਿ ਪਾਸ ॥੩੫॥ ਸਿਖ ਅਨਜਾਨ ਮੋਰੇ^੪ ਸਭਿ
 ਲੀਜੈ—ਗੁਰੁ ਸੁਤ ਬਛ ਕੋ ਚਲਿ ਦਰਸੀਜੈ—। ਉਤ ਤੇ ਮਹਾਂਦੇਵ ਨੇ ਪਠੇ।
 'ਮੁਝ ਢਿਗ ਆਨਹੁ ਕਰਿ ਦੇਕਠੇ'॥੩੬॥ ਸੰਗਤਿ ਘੋਰਿ ਖਰੀ ਕਰਿ ਲੀਨਿ।
 ਨਹਿ ਆਗੇ ਕੋ ਚਲਨਿਨਿ* ਦੀਨ । ਦੁਹ ਦਿਸ਼ ਕੇ ਦਾਸਨਿ ਤੇ ਸੁਨਿਕੈ
 । ਗਨ ਸਿੱਖਨ ਸਮੁਝਾਏ ਭਨਿਕੈ ॥ ੩੭ ॥ 'ਜਿਤਿਕ ਕਾਰ ਗੁਰ ਕੀ ਹਮ
 ਪਾਸ । ਲੇ ਸਭਿ ਗਯੋ ਅਬਹਿ ਗੁਰਦਾਸ । ਦਰਸਨ ਮਾਤੁ ਕਰਨ ਅਬਿ
 ਰਹਜੈ। ਸੋ ਹਮ ਕਰਹਿ ਗੁਰੁ ਜਿਮੁ ਲਹਜੈ'॥੩੮॥ ਸੁਨਿ ਸੰਗਤਿ ਕੋ ਤਾਜਤਿ
 ਭਯੋ। ਗੁਰੁ ਕੀ ਕਾਰ ਕੁਤੇ ਤਿਸ ਦਯੋ। ਗੁਰ ਗਾਈ ਪਰ ਪੁੱਤ੍ਰ ਬਡੇਰੋ। ਪੁਜ-

^੧ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਆਗਯਾ (ਕਿ ਗੁਰੂ ਗਾਈ ਤੇ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਹਨ) ਇਹ ਅਰਥ ਅੰਕ ੨੮ ਤੋਂ ਸਪਸ਼ਟ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ^੨ਛੋਟੇ ਇਸਥਿਤ ਹੋਏ ਹਨ । ^੩ਅਪਨੀ ਬੋਟਾ । ^੪ਮੋੜ ।

*ਪਾ:-ਚਲਨੇ। ਚਲਨ ਸੁ ।

ਨੀਯ ਸੇ ਸੰਗਤਿ ਕੋਰੈ॥੪੬॥ਨਹਿ ਪਰਹੈ ਗੁਰੁ ਕੇ ਪਰਵਾਨ। ਤਜਿ ਕਰਿ
ਬਡੋਂ ਵਈ ਲਘੁਥਾਨ*॥ਅਥਿ ਜੋ ਭਈ ਬੀਤ ਸੇ ਗਈ॥ਨਹਿ ਆਗੇ ਕਰੀ
ਅਹਿ ਮਤਿ ਨਈ ॥੪੭॥ਪਿਥੀਚੈਦ ਕੇ ਘਰ ਚਲਿ ਆਈਏ॥ਕਹੈ ਕਿਸੁ
ਕੋ ਮਨ ਨਹਿ ਲਾਈਏ॥ਇਤਯਾਦਿਕ ਸਮੁਝਾਇ ਘਨੇਰੇ॥ਅਪਨੀ ਉਸ-
ਤਤਿ ਕਰਤਿ ਬਡੇਰੇ ॥੪੮॥ਛੁਛੇ ਸਿੱਖਜ ਜਾਨਿ ਜਥਿ ਲਏ। ਘੇਰੇ ਕਰਜੇ
ਛੇਰਿ ਸਭਿ ਵਏ। ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਕੇ ਢਿਗ ਪੁਨ ਆਏ। ਕਰਿ ਦਰਸਨ ਮਨ
ਆਨੰਦ ਪਾਏ ॥੪੯॥ਭਈ ਕਾਮਨਾ ਪੂਰਨ ਉਰ ਕੀ। ਮਹਿਮਾ ਜਾਨੀ ਸ੍ਰੀ
ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ। ਨਿਰਬਿਕਾਰ ਮਨ ਸ਼ਾਂਤਿ ਸਰੂਪ। ਦੀਪਤਿ ਮਸਤਕ ਜੋਤਿ
ਅਨੂਪ ॥੫੦॥ਬਦਨ ਅਦੀਨ ਦੀਨ ਗਨ ਦਾਨੀ। ਸੰਦਰ ਮਧੁਰ ਸੁਧਾ
ਸਮ ਬਾਨੀ। ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਆਦਿ ਨ ਲੋਸ ਕਲੋਸ। ਸ੍ਰੋਯ ਦੇਤਿ ਜਿਨ ਕੋ ਉਪ-
ਦੇਸ਼ ॥੫੧॥ਨਿਸਚੈ ਕਰਜੇ-ਗੁਰੁ ਇਹੁ ਅੰਗਿ। ਲੋਭੀ ਅਪਰ ਦਰਬ ਕੇ
ਚਹੈ। ਸਤਿਗੁਰ ਰਾਮਦਾਸ ਨਿਜ ਥਾਨ। ਇਹੀ ਬਿਠਾਏ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਾਨ
॥੫੨॥ਭੋਲੇ ਸਿੱਖਨ ਸੇ ਬਿਰਮਾਵੈ*। ਧਨ ਹਿਤ ਲੈ ਲੈ ਨਿਜ ਘਰ
ਜਾਵੈ। ਕੋਇ ਨ ਗੁਨ, ਕਿਮ ਕਰਿ ਹੋਂ ਸ੍ਰੋਯ। ਜਨੈਂ ਕਰੈ ਸਿੱਖਨ ਤੇ
ਧਨ ਲੇਯ ॥੫੩॥ਇਨ ਮਹਿ ਤਿਨ ਸਮ ਨਹੀ ਬਿਕਾਰ। ਮੁਰਤਿ ਸ੍ਰੀ
ਸਤਿਗੁਰ ਉਦਾਰ-ਜਥਾ ਜੋਗ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਤਬੈ। ਸਾਦਰ ਕੀਨ ਮਿਲੇ
ਸਿਖ ਸਬੈ ॥੫੪॥ਮੋਲ ਅੰਨ ਸਮੁਦਾਇ ਅਨਾਇ*। ਕਰਿ ਲੰਗਰ ਦੀਨਸਿ
ਬਰਤਾਇ। ਕਰੀ ਸਕਲ ਗੁਰਤਾ ਕੀ ਰੀਤਿ। ਸਿਰੋਪਾਉ ਲੇ ਸਿਖ ਸਹਿ
ਪ੍ਰੀਤ ॥੫੫॥ਦਰਸਨ ਕਰਿ ਗਮਨੇ ਨਿਜ ਦੇਸ਼। ਕੀਰਤਿ ਕਰਤਿ ਸੁਨਾਇ
ਅਸੋਸ*। ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਜਹਿ ਕਹਿ ਮਿਲ ਜਾਇ। 'ਗੁਰ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ'
ਕਹੈ ਸੁਨਾਇ ॥੫੬॥ਕਿਤਿਕ ਦੇਸ਼ ਪੁਰਿ ਗੁਮਨਿ ਬੰਦੇ। ਬਿਦਤਿ ਭਏ
ਇਮ ਗੁਰ ਜਸੁ ਚੰਦ। ਸਭਿ ਸੰਗਤਿ ਆਵਤਿ ਗੁਰ ਪਾਸ। ਹਾਥ ਜੋੜਿ
ਠਾਨਤਿ ਅਰਦਾਸ ॥੫੭॥ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥੇ ਦੁਤਿਯ ਗਾਥੇ
'ਸੰਗਤਿ ਕੋ ਗੁਰ ਨਿਸਚੈ ਕਰਨਿ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨ ਨਾਮ ਅਸ਼ਟਬਿੰਸਤੀ ਅੰਸੁ ॥ ੨੮ ॥

*ਸੱਖਣੇ। *ਮੁਖੜਾ ਉਦਾਰ। *ਓਹ ਭੁਲਾਉਂਦੇ ਹਨ। *ਮੰਗਵਾਏ। *ਬਹੁਤੀ। (ਅ) ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ।

*ਲਿਖਤ ਦੇ ਚਾਰ ਨੁਸਖਿਆਂ ਵਿਚ ਇਥੋਂ ਅੱਗੇ ਦੇ ਸਤਰਾਂ ਹੋਰ ਵਾਧੂ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪਾਠ ਇਹ ਹੈ:-'ਛਲਿ ਬਲਿ ਕਰ ਗੁਰਤਾ ਕੇ ਚਹਿ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਅਰਜਨ ਕੇ ਲਘੁ ਕਹਿ ਹੈ।' ਤੇ ਇਸ ਅੰਸੁ ਦੀਆਂ ਅੰਤਲੀਆਂ ਦੋ ਤੁਕਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਨੁਸਖਿਆਂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹਨ ਤੇ ਇਉਂ ਚੋਪਈਆਂ ਦੇ ਚਾਰ ਚਾਰ ਚਰਣ ਪੂਰੇ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਹਨ।